

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

«Κοινωνιολογία, μετανάστευση και εργασία: “Κοινότητες” μεταναστών και εργασιακή αντιπροσώπευση: Οι επιπτώσεις της εργασίας και της απασχόλησης των μεταναστών στη συμμετοχή τους σε πέντε εργασιακούς συλλόγους μεταναστών στην Αθήνα»

Διδακτορική Διατριβή

Θεόδωρος Φούσκας

Επιβλέπων διδακτορικής διατριβής:
Θεόδωρος Σακελλαρόπουλος
Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνιολογίας

Μέλη συμβουλευτικής επιτροπής:
Σάββας Ρομπόλης,
Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής
και
Αντώνης Μαγγανάς,
Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνιολογίας

«Κοινωνιολογία, μετανάστευση και εργασία: “Κοινότητες” μεταναστών και εργασιακή αντιπροσώπευση: Οι επιπτώσεις της εργασίας και της απασχόλησης των μεταναστών στη συμμετοχή τους σε πέντε εργασιακούς συλλόγους μεταναστών στην Αθήνα»

Copyright © Θεόδωρος Φούσκας, 2009.
Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση, διανομή, η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή καθώς και η μετάφραση ή γενικότερα η εκμετάλλευση του παρόντος έργου, εξ' ολοκλήρου ή τμήματός του, με οποιονδήποτε τρόπο (μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό) σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, βάσει του Ν. 100/1975.

*Στον καθηγητή μου Θεόδωρο Σακελλαρόπουλο
και στην οικογένειά μου*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	IV
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	X
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	XIV
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ	XIV
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	XV
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	XVI
 ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ	 19
ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ.....	19
Η ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ.....	34
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ	42
ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	46
 ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	 51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΑΠΟΣΦΗΝΗΣΕΙΣ.....	51
1. Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	51
1.1. «ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ»: ΜΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ	58
1.2. ΟΙ ΚΛΑΣΣΙΚΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ	69
1.2.1. ΤΑΙΝΙΣ: GEMEINSCHAFT	69
1.2.2. ΚΟΝΤ	73
1.2.3. ΛΕ ΠΛΕ.....	74
1.2.4. ΜΑΡΕ.....	75
1.2.5. ΒΕΜΠΕΡ.....	76
1.2.6. ΝΤΥΡΚΑΙΜ.....	78
1.2.7. ΖΙΜΜΕΛ.....	80
1.3. Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ	83
1.3.1. ΤΑΙΝΙΣ: GESELLSCHAFT	83
1.3.2. ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΙΑ ΨΕΥΔΟΚΑΤΑΣΚΕΥΗ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΣΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ	85
1.3.3. Η ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΣΙΚΑΓΟ ΚΑΙ Η ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΩΣ ΤΡΟΠΟΣ ΖΩΗΣ	105
1.3.3.1. ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ-ΑΣΤΙΚΟ ΣΥΝΕΧΕΣ	108
1.3.3.2. ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ.....	110
1.3.4. Η ΑΠΩΛΕΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ	117
1.4. ΕΡΓΑΣΙΑ, ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ.....	123
1.4.1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΜΙΣΘΩΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	123
1.4.2. ΧΑΜΗΛΟΥ ΚΥΡΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	129
1.4.2.1. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΜΙΑΣ ΑΝΕΠΙΣΗΜΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	141
1.5. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ	149
1.5.1. ΚΛΑΣΣΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ	150
1.5.1.1. ΜΑΡΕ.....	150
1.5.1.2. ΤΑΙΝΙΣ	151
1.5.1.3. ΒΕΜΠΕΡ.....	153
1.5.1.4. ΝΤΥΡΚΑΙΜ.....	155
1.5.1.5. Η ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΛΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΟΔΡΑΣΗΣ	157
1.5.2. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ	159
1.5.3. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ.....	165
1.5.4. ΤΥΠΟΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ	171
1.6. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ.....	172
1.6.1. ΤΥΠΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ	178
1.6.1.1. ΜΥΣΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ	182

1.6.1.2.	ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ.....	183
1.6.1.3.	ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΑΜΟΙΒΑΙΟΥ ΟΦΕΛΟΥΣ.....	184
1.6.1.4.	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ.....	186
1.6.1.5.	ΤΟΠΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ.....	189
1.6.1.6.	ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ.....	193
1.6.2.	ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΟΥΣ.....	195
1.7.	ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ.....	200
1.7.1.	ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗ Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ.....	204
1.7.2.	ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ.....	209
1.7.3.	ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΒΕΤΙΑ.....	211
1.7.4.	ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ.....	213
1.7.5.	ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΥΣΤΡΙΑ.....	215
1.7.6.	ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΟΛΛΑΝΔΙΑ.....	216
1.7.7.	ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΣΟΥΗΔΙΑ.....	219
1.7.8.	ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ.....	221
1.7.9.	ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ.....	224
1.7.10.	ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ.....	225
1.7.11.	ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΟΝ ΚΑΝΑΔΑ.....	226
1.7.12.	ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	230
1.8.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	238

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ.....240

2.	ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ.....	240
2.1.	ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ.....	341
2.2.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	401

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....403

3.	Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΙΔΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ.....	403
3.1.	ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΩΜΕΝΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΟ ΣΙΚΑΓΟ ΚΑΤΑ ΤΟ 1900.....	406
3.2.	ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΠΟΛΩΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ.....	409
3.3.	ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΙΤΑΛΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ.....	414
3.3.1.	ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ: 1900-1960.....	415
3.3.2.	ΟΙ ΤΟΠΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΙΤΑΛΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ: 1960-1985.....	416
3.3.3.	Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ «ΣΥΛΛΟΓΟΥ THE LAZIALI DI CASALVIERI».....	420
3.3.3.1.	ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.....	421
3.4.	ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΙΣΠΑΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΟΛΛΑΝΔΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΒΕΤΙΑ 1950-1980.....	422
3.5.	ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΩΝ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ.....	426
3.6.	ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΙΝΔΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ.....	430
3.7.	ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΦΙΛΑΝΔΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΣΟΥΗΔΙΑ 1725-1984.....	430
3.7.1.	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥ-ΧΡΗΣΤΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΤΩΝ ΦΙΛΑΝΔΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΣΟΥΗΔΙΑ.....	433
3.7.2.	ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΜΕΝΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΦΙΛΑΝΔΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΣΟΥΗΔΙΑ 1967-1982.....	434
3.8.	ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΠΟΡΤΟΓΑΛΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ.....	435
3.9.	ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΤΟΥΡΚΩΝ ΣΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ.....	440
3.10.	ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΕΒΡΑΙΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ.....	444
3.10.1.	ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ.....	448
3.11.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	450

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.....453

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ.....453

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....453

4.	Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	453
----	-------------------------------	-----

4.1.	ΟΙ ΟΔΗΓΟΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ	455
4.2.	ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	458
4.3.	Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΜΗ-ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	461
4.4.	ΤΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΣΤΑΔΙΑ	470
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ		475
5. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ		475
5.1.	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ	481
5.1.1.	ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ	481
5.1.2.	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ	484
5.1.2.1.	ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ	485
5.1.2.2.	ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ	486
5.1.2.3.	ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ	487
5.1.2.4.	ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ	487
5.1.3.	ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ	488
5.1.4.	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	491
5.1.4.1.	ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	492
5.1.4.2.	ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	494
5.1.4.3.	ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	497
5.1.4.4.	ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	500
5.1.5.	ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ «ΕΝΩΣΗ ΑΙΓΥΠΤΙΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ “ΕΙ. ΡΑΡΤΑ”»	502
5.1.5.1.	ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ	502
5.1.5.2.	ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	505
5.1.5.3.	Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ	506
5.1.5.4.	ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΟΥΣ	509
5.1.5.5.	ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΆΛΛΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ ΣΧΕΣΕΩΝ	510
5.1.5.6.	ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	511
5.1.5.7.	ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ	516
5.1.5.8.	ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	517
5.1.6.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ «ΕΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»	519
5.1.7.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ «ΕΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»	521
5.1.8.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ Η ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥΣ	525
5.1.9.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	528
5.2.	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ	530
5.2.1.	ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ	530
5.2.2.	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ	533
5.2.2.1.	ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ	534
5.2.2.2.	ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ	536
5.2.2.3.	ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ	536
5.2.2.4.	ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ	536
5.2.3.	ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ	537
5.2.4.	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	540
5.2.4.1.	ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	541
5.2.4.2.	ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	542
5.2.4.3.	ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	546
5.2.4.4.	ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	547

5.2.5.	ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ «ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΛΒΑΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»	550
5.2.5.1.	ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ	550
5.2.5.2.	ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	552
5.2.5.3.	Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ	553
5.2.5.4.	ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΟΥΣ	555
5.2.5.5.	ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ ΣΧΕΣΕΩΝ	556
5.2.5.6.	ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	557
5.2.5.7.	ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ	560
5.2.5.8.	ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	561
5.2.6.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΟΝ «ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΛΒΑΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»	562
5.2.7.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΟΝ «ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΛΒΑΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»	563
5.2.8.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ Η ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥΣ	566
5.2.9.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	568
5.3.	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ	571
5.3.1.	ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ	571
5.3.2.	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ	576
5.3.2.1.	ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ	577
5.3.2.2.	ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ	578
5.3.2.3.	ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ	580
5.3.2.4.	ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ	581
5.3.3.	ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ	582
5.3.4.	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	587
5.3.4.1.	ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	589
5.3.4.2.	ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	590
5.3.4.3.	ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	596
5.3.4.4.	ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	598
5.3.5.	ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ «ΕΝΩΣΗΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΕΛΛΑΔΟΣ»	599
5.3.5.1.	ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ	599
5.3.5.2.	ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	601
5.3.5.3.	Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ	601
5.3.5.4.	ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΟΥΣ	602
5.3.5.5.	ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ ΣΧΕΣΕΩΝ	602
5.3.5.6.	ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	603
5.3.5.7.	ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ	605
5.3.5.8.	ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	606
5.3.6.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ «ΕΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»	607
5.3.7.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ «ΕΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»	609
5.3.8.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ Η ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥΣ	610
5.3.9.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	611
5.4.	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	614
5.4.1.	ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	614
5.4.2.	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	618
5.4.2.1.	ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	620
5.4.2.2.	ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	621
5.4.2.3.	ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	623

5.4.2.4.	ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ.....	623
5.4.3.	ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ	625
5.4.4.	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	629
5.4.4.1.	ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	630
5.4.4.2.	ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	631
5.4.4.3.	ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	635
5.4.4.4.	ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	636
5.4.5.	ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ «ΕΝΩΣΗ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ».....	640
5.4.5.1.	ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ.....	640
5.4.5.2.	ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	643
5.4.5.3.	Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ.....	644
5.4.5.4.	ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΟΥΣ.....	645
5.4.5.5.	ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ ΣΧΕΣΕΩΝ.....	647
5.4.5.6.	ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	648
5.4.5.7.	ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ.....	650
5.4.5.8.	ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	651
5.4.6.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ «ΕΝΩΣΗ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»	653
5.4.7.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ «ΕΝΩΣΗ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»	655
5.4.8.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ Η ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥΣ.....	659
5.4.9.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	662
5.5.	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ.....	664
5.5.1.	ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	664
5.5.2.	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	671
5.5.2.1.	ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ.....	673
5.5.2.2.	ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	674
5.5.2.3.	ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ.....	677
5.5.2.4.	ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ.....	677
5.5.3.	ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ	679
5.5.4.	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	681
5.5.4.1.	ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	683
5.5.4.2.	ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	685
5.5.4.3.	ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	701
5.5.4.4.	ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	703
5.5.5.	ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ «ΕΝΩΣΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, KASAPI-HELLAS».....	706
5.5.5.1.	ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ.....	706
5.5.5.2.	ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	708
5.5.5.3.	Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ.....	709
5.5.5.4.	ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΟΥΣ.....	711
5.5.5.5.	ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ ΣΧΕΣΕΩΝ.....	713
5.5.5.6.	ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	713
5.5.5.7.	ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ.....	716
5.5.5.8.	ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	717
5.5.6.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ «ΕΝΩΣΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, KASAPI-HELLAS»	718
5.5.7.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ «ΕΝΩΣΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, KASAPI-HELLAS»	723
5.5.8.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ Η ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥΣ.....	729
5.5.9.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	730

5.6.	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ	733
5.6.1.	ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ	733
5.6.2.	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ	738
5.6.2.1.	ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ	739
5.6.2.2.	ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ	740
5.6.2.3.	ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ	742
5.6.2.4.	ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ	742
5.6.3.	ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ	743
5.6.4.	ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	745
5.6.4.1.	ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	746
5.6.4.2.	ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	747
5.6.4.3.	ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	753
5.6.4.4.	ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	753
5.6.5.	ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ «ΝΙΓΗΡΙΑΝΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ», ΕΝΟΣ ΜΗ-ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ	757
5.6.5.1.	ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ	757
5.6.5.2.	ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	758
5.6.5.3.	Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ	759
5.6.5.4.	ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΟΥΣ	761
5.6.5.5.	ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΆΛΛΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ ΣΧΕΣΕΩΝ	762
5.6.5.6.	ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	763
5.6.5.7.	ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ	766
5.6.5.8.	ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	767
5.6.6.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗ «ΝΙΓΗΡΙΑΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»	767
5.6.7.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗ «ΝΙΓΗΡΙΑΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»	772
5.6.8.	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ Η ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥΣ	777
5.6.9.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	778
	ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	781
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ	781
6.	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ	783
6.1.	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ	785
6.2.	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΩΝ ΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ	789
6.3.	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΜΗ-ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΩΝ ΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ	791
6.4.	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ Η ΤΗΣ ΜΗ-ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΩΝ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ	794
6.5.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ	794
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	802
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	802
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ	830
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ	838
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 3: ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	839
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 4: ΟΔΗΓΟΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ	841
	ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ 4.1.: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ/ΤΡΙΕΣ ΜΕΛΗ/ΜΗ-ΜΕΛΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ	841

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ 4.2.: ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ	843
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	844
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5.1.: ΠΙΝΑΚΕΣ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΜΗ-ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	844
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5.1.1.: ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΜΗ-ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΙΛΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	850
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5.2.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ, ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ, ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ, ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ, ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	851
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.2.1.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	851
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.2.2.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	854
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.2.3.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	857
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.2.4.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (ΛΙΒΑΝΟΣ) ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	860
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.2.5.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	863
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.2.6.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	866
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5.3.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΣΥΕ (2001) ΤΟΥ ΙΝΕ-ΓΣΕΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ, ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ, ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ, ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ, ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	869
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5.4.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ (ΕΕΔ) (2005-2007) ΤΗΣ ΕΣΥΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	874
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5.4.1.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ (ΕΕΔ) (2007) ΤΗΣ ΕΣΥΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ (ΥΠΟΛΟΙΠΟ).....	879
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5.4.2.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ (ΕΕΔ) (2007) ΤΗΣ ΕΣΥΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)	883
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5.5.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΥΠΕΣ-ΔΜΕΣ (2004-2008) ΓΙΑ ΤΗ ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ, ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ, ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ, ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ, ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ.....	890
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.6.: ΧΑΡΤΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ, ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ, ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ, ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ, ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ	891

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Η ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΟΥ FERDINAND TÖNNIES ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΣΥΝΕΝΩΣΗ.....	51
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΟΡΙΣΜΩΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥΣ	52
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ FERDINAND TÖNNIES	69
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ FERDINAND TÖNNIES	83
ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗΝ «ΠΑΝΑΤΤΙΚΗ ΈΝΩΣΗ ΚΑΘΑΡΙΣΤΡΙΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ» (ΠΕΚΟΠ).....	234
ΠΙΝΑΚΑΣ 6: ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ, ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΣΤΟ «ΣΥΝΔΙΚΑΤΟ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΑ ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ».....	235
ΠΙΝΑΚΑΣ 7: ΗΛΙΚΙΕΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ-ΜΕΛΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ, ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΣΤΟ «ΣΥΝΔΙΚΑΤΟ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΑ ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ».....	235
ΠΙΝΑΚΑΣ 8: ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΟ «ΣΥΝΔΙΚΑΤΟ ΕΡΓΑΤΟΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΚΛΩΣΤΟΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑΣ-ΙΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΕΡΜΑΤΟΣ Ν. ΑΤΤΙΚΗΣ»	236
ΠΙΝΑΚΑΣ 9: ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΟ «ΣΥΝΔΙΚΑΤΟ ΕΡΓΑΤΟΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΚΛΩΣΤΟΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑΣ-ΙΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΕΡΜΑΤΟΣ Ν. ΑΤΤΙΚΗΣ»	236
ΠΙΝΑΚΑΣ 10: ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΟΔΗΓΟΥ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ (Α)	457

ΠΙΝΑΚΑΣ 11: ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΟΔΗΓΟΥ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ (B)	457
ΠΙΝΑΚΑΣ 12: ΣΥΝΟΛΟ ΜΗ-ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	459
ΠΙΝΑΚΑΣ 13: ΣΥΝΟΛΟ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ	470
ΠΙΝΑΚΑΣ 14: ΚΥΡΙΕΣ ΦΥΛΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΕΙΝΑΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ	667
ΠΙΝΑΚΑΣ 15: ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΤΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ ΑΤΟΜΩΝ (ΜΗΤΕΡΑ Η ΠΑΤΕΡΑΣ) ΤΟΥ ΕΡΓΟΔΟΤΗ Η ΤΗΣ ΕΡΓΟΔΟΤΡΙΑΣ (LIVE-IN)	690
ΠΙΝΑΚΑΣ 16: ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΤΡΙΑΣ ΣΤΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ ΑΤΟΜΩΝ (ΜΗΤΕΡΑ Η ΠΑΤΕΡΑΣ) ΤΟΥ ΕΡΓΟΔΟΤΗ Η ΤΗΣ ΕΡΓΟΔΟΤΡΙΑΣ (LIVE-IN)	692
ΠΙΝΑΚΑΣ 17: ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΤΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΟΝ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΟΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΩΝ ΕΡΓΟΔΟΤΩΝ (LIVE-IN)	695
ΠΙΝΑΚΑΣ 18: ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΡΟΦΟΥ ΤΗΣ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΤΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΕΡΓΟΔΟΤΗ (LIVE-IN)	696
ΠΙΝΑΚΑΣ 19: ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΚΑΙ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΤΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΟΝ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΟΙΚΙΑΣ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ ΕΡΓΟΔΟΤΩΝ, ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΟΙΚΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (LIVE-OUT)	697
ΠΙΝΑΚΑΣ 20: ΚΥΡΙΕΣ ΦΥΛΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ	736
ΠΙΝΑΚΑΣ 21: ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ (ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ)	782
ΠΙΝΑΚΑΣ 22: ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ, ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ, ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ, ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΣ ΣΤΟΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΤΟΥΣ (N=23)	789
ΠΙΝΑΚΑΣ 23: ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ, ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ, ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ, ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΗ-ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΣ ΣΤΟΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΤΟΥΣ (N=68)	791
ΠΙΝΑΚΑΣ 24: ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ, ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ, ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ, ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ Η ΤΗ ΜΗ-ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΤΟ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥΣ (N=91)	794
ΠΙΝΑΚΑΣ 25: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	839
ΠΙΝΑΚΑΣ 26: Η ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ	844
ΠΙΝΑΚΑΣ 27: Η ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ	845
ΠΙΝΑΚΑΣ 28: Η ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ	846
ΠΙΝΑΚΑΣ 29: Η ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	847
ΠΙΝΑΚΑΣ 30: Η ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	848
ΠΙΝΑΚΑΣ 31: Η ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ	849
ΠΙΝΑΚΑΣ 32: Η ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	850
ΠΙΝΑΚΑΣ 33: ΣΥΝΟΛΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	851
ΠΙΝΑΚΑΣ 34: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	851
ΠΙΝΑΚΑΣ 35: ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	851
ΠΙΝΑΚΑΣ 36: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	851
ΠΙΝΑΚΑΣ 37: ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	851
ΠΙΝΑΚΑΣ 38: ΚΑΤ' ΑΤΟΜΟ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	851
ΠΙΝΑΚΑΣ 39: ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	851
ΠΙΝΑΚΑΣ 40: ΈΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	851
ΠΙΝΑΚΑΣ 41: ΘΕΡΜΑΝΣΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	852
ΠΙΝΑΚΑΣ 42: ΛΟΥΤΡΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	852
ΠΙΝΑΚΑΣ 43: ΑΠΟΧΩΡΗΤΗΡΙΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	852
ΠΙΝΑΚΑΣ 44: ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	852
ΠΙΝΑΚΑΣ 45: ΥΔΡΑΥΛΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	852
ΠΙΝΑΚΑΣ 46: ΕΙΔΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	853
ΠΙΝΑΚΑΣ 47: ΣΥΝΟΛΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	854
ΠΙΝΑΚΑΣ 48: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	854
ΠΙΝΑΚΑΣ 49: ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	854
ΠΙΝΑΚΑΣ 50: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	854
ΠΙΝΑΚΑΣ 51: ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	854
ΠΙΝΑΚΑΣ 52: ΚΑΤ' ΑΤΟΜΟ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	854

ΠΙΝΑΚΑΣ 53: ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	854
ΠΙΝΑΚΑΣ 54: ΈΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	854
ΠΙΝΑΚΑΣ 55: ΘΕΡΜΑΝΣΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	855
ΠΙΝΑΚΑΣ 56: ΛΟΥΤΡΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	855
ΠΙΝΑΚΑΣ 57: ΑΠΟΧΩΡΗΤΗΡΙΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	855
ΠΙΝΑΚΑΣ 58: ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	855
ΠΙΝΑΚΑΣ 59: ΥΔΡΑΥΛΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	855
ΠΙΝΑΚΑΣ 60: ΕΙΔΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	856
ΠΙΝΑΚΑΣ 61: ΣΥΝΟΛΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	85
ΠΙΝΑΚΑΣ 62: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	857
ΠΙΝΑΚΑΣ 63: ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	857
ΠΙΝΑΚΑΣ 64: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	857
ΠΙΝΑΚΑΣ 65: ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	857
ΠΙΝΑΚΑΣ 66: ΚΑΤ' ΑΤΟΜΟ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	857
ΠΙΝΑΚΑΣ 67: ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	857
ΠΙΝΑΚΑΣ 68: ΈΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	857
ΠΙΝΑΚΑΣ 69: ΘΕΡΜΑΝΣΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	858
ΠΙΝΑΚΑΣ 70: ΛΟΥΤΡΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	858
ΠΙΝΑΚΑΣ 71: ΑΠΟΧΩΡΗΤΗΡΙΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	858
ΠΙΝΑΚΑΣ 72: ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	858
ΠΙΝΑΚΑΣ 73: ΥΔΡΑΥΛΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	858
ΠΙΝΑΚΑΣ 74: ΕΙΔΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	859
ΠΙΝΑΚΑΣ 75: ΣΥΝΟΛΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	860
ΠΙΝΑΚΑΣ 76: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	860
ΠΙΝΑΚΑΣ 77: ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	860
ΠΙΝΑΚΑΣ 78: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	860
ΠΙΝΑΚΑΣ 79: ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	860
ΠΙΝΑΚΑΣ 80: ΚΑΤ' ΑΤΟΜΟ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	860
ΠΙΝΑΚΑΣ 81: ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	860
ΠΙΝΑΚΑΣ 82: ΈΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	861
ΠΙΝΑΚΑΣ 83: ΘΕΡΜΑΝΣΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	861
ΠΙΝΑΚΑΣ 84: ΛΟΥΤΡΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	861
ΠΙΝΑΚΑΣ 85: ΑΠΟΧΩΡΗΤΗΡΙΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	861
ΠΙΝΑΚΑΣ 86: ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	861
ΠΙΝΑΚΑΣ 87: ΥΔΡΑΥΛΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	861
ΠΙΝΑΚΑΣ 88: ΕΙΔΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	862
ΠΙΝΑΚΑΣ 89: ΣΥΝΟΛΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	863
ΠΙΝΑΚΑΣ 90: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	863
ΠΙΝΑΚΑΣ 91: ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	863
ΠΙΝΑΚΑΣ 91: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	863
ΠΙΝΑΚΑΣ 92: ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	863
ΠΙΝΑΚΑΣ 93: ΈΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	863
ΠΙΝΑΚΑΣ 95: ΘΕΡΜΑΝΣΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	864
ΠΙΝΑΚΑΣ 96: ΛΟΥΤΡΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	864
ΠΙΝΑΚΑΣ 97: ΑΠΟΧΩΡΗΤΗΡΙΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	864
ΠΙΝΑΚΑΣ 98: ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	864
ΠΙΝΑΚΑΣ 99: ΥΔΡΑΥΛΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	864
ΠΙΝΑΚΑΣ 100: ΕΙΔΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	865
ΠΙΝΑΚΑΣ 101: ΣΥΝΟΛΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	866
ΠΙΝΑΚΑΣ 102: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	866
ΠΙΝΑΚΑΣ 103: ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	866
ΠΙΝΑΚΑΣ 104: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	866
ΠΙΝΑΚΑΣ 105: ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	866

ΠΙΝΑΚΑΣ 106: ΚΑΤ' ΑΤΟΜΟ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	866
ΠΙΝΑΚΑΣ 107: ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	866
ΠΙΝΑΚΑΣ 108: ΈΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	866
ΠΙΝΑΚΑΣ 109: ΘΕΡΜΑΝΣΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	867
ΠΙΝΑΚΑΣ 110: ΛΟΥΤΡΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	867
ΠΙΝΑΚΑΣ 111: ΑΠΟΧΩΡΗΤΗΡΙΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	867
ΠΙΝΑΚΑΣ 112: ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	867
ΠΙΝΑΚΑΣ 113: ΥΔΡΑΥΛΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	867
ΠΙΝΑΚΑΣ 114: ΕΙΔΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	868
ΠΙΝΑΚΑΣ 115: ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΕΣΥΕ (2001) ΤΟΥ ΙΝΕ-ΓΣΕΕ ΓΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΝΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ, ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΛΟΓΟ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	869
ΠΙΝΑΚΑΣ 116: ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΕΣΥΕ (2001) ΤΟΥ ΙΝΕ-ΓΣΕΕ ΓΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ, ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	870
ΠΙΝΑΚΑΣ 117: ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΕΣΥΕ (2001) ΤΟΥ ΙΝΕ-ΓΣΕΕ ΓΙΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ, ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	871
ΠΙΝΑΚΑΣ 118: ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΕΣΥΕ (2001) ΤΟΥ ΙΝΕ-ΓΣΕΕ ΓΙΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ, ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ/ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	872
ΠΙΝΑΚΑΣ 119: ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΕΣΥΕ (2001) ΤΟΥ ΙΝΕ-ΓΣΕΕ ΓΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΓΙΑ ΣΥΝΗΘΗ ΜΟΝΙΜΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ, ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	873
ΠΙΝΑΚΑΣ 120: ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΑ 2005-2007.....	874
ΠΙΝΑΚΑΣ 121: ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΑ 2005-2007	875
ΠΙΝΑΚΑΣ 122: ΟΜΑΔΕΣ ΩΡΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΑ 2005-2007	876
ΠΙΝΑΚΑΣ 123: ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΑ 2005-2007	877
ΠΙΝΑΚΑΣ 124: ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΑ 2005-2007	877
ΠΙΝΑΚΑΣ 125: ΕΙΔΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΑ 2005-2007.....	878
ΠΙΝΑΚΑΣ 126: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΑ 2005-2007	878
ΠΙΝΑΚΑΣ 127: ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΑ 2005-2007	879
ΠΙΝΑΚΑΣ 128: ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΥΠΟΛΟΙΠΟ).....	879
ΠΙΝΑΚΑΣ 129: ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΥΠΟΛΟΙΠΟ).....	880
ΠΙΝΑΚΑΣ 130: ΟΜΑΔΕΣ ΩΡΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΥΠΟΛΟΙΠΟ).....	880
ΠΙΝΑΚΑΣ 131: ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΥΠΟΛΟΙΠΟ).....	881
ΠΙΝΑΚΑΣ 132: ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΥΠΟΛΟΙΠΟ).....	881
ΠΙΝΑΚΑΣ 133: ΕΙΔΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΥΠΟΛΟΙΠΟ).....	882
ΠΙΝΑΚΑΣ 134: ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΥΠΟΛΟΙΠΟ).....	882
ΠΙΝΑΚΑΣ 135: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΥΠΟΛΟΙΠΟ).....	883

ΠΙΝΑΚΑΣ 136: ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ).....	883
ΠΙΝΑΚΑΣ 137: ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)	884
ΠΙΝΑΚΑΣ 138: ΟΜΑΔΕΣ ΩΡΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ).....	885
ΠΙΝΑΚΑΣ 139: ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)	885
ΠΙΝΑΚΑΣ 140: ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)	886
ΠΙΝΑΚΑΣ 141: ΕΙΔΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)	886
ΠΙΝΑΚΑΣ 142: ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)	887
ΠΙΝΑΚΑΣ 143: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)	887
ΠΙΝΑΚΑΣ 144: ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ).....	887
ΠΙΝΑΚΑΣ 145: ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (4 ΒΑΘΜΙΔΕΣ) ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)	888
ΠΙΝΑΚΑΣ 146: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ).....	888
ΠΙΝΑΚΑΣ 147: ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ).....	888
ΠΙΝΑΚΑΣ 148: ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΒΑΡΔΙΕΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ).....	889
ΠΙΝΑΚΑΣ 149: ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ).....	889
ΠΙΝΑΚΑΣ 150: ΝΥΧΤΕΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ).....	889
ΠΙΝΑΚΑΣ 151: ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΑΒΒΑΤΟΥ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ).....	889
ΠΙΝΑΚΑΣ 152: ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ).....	890
ΠΙΝΑΚΑΣ 153: ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ, ΚΑΤΑ ΑΤΟΜΟ, ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β΄ ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ).....	890
ΠΙΝΑΚΑΣ 154: ΚΑΤΟΧΟΙ ΙΣΧΥΡΩΝ ΑΔΕΙΩΝ ΚΑΤ’ ΕΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ, ΥΠΕΣ-ΔΜΗΕΣ (2008).....	890

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ	775
---	-----

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

ΧΑΡΤΗΣ 1: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	891
ΧΑΡΤΗΣ 2: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	891
ΧΑΡΤΗΣ 3: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	892
ΧΑΡΤΗΣ 4: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΛΙΒΑΝΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	892
ΧΑΡΤΗΣ 5: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ	893
ΧΑΡΤΗΣ 6: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ.....	893

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΓΓΣΕ: Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος

ΔΣ: Διοικητικό Συμβούλιο

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΚΑ: Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Αθήνας

ΙΚΑ: Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων

ΜΚΟ: Μη-Κυβερνητική Οργάνωση

ΟΑΕΔ: Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η εκπόνηση της παρούσας διδακτορικής διατριβής υπήρξε ένα μοναδικό και μαγικό αλλά και μοναχικό και επίπονο ταξίδι στο οποίο εντούτοις είχα την τιμή να συνεργαστώ με ξεχωριστούς ανθρώπους στην ζωή μου. Ως εκ τούτου, θέλω να ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή μου και επιβλέποντα της διδακτορικής μου διατριβής, κ.Θεόδωρο Σακελλαρόπουλο, καθηγητή του τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, για την ανυπολόγιστη στήριξη και εμπιστοσύνη του στο πρόσωπό μου από την πρώτη στιγμή, για την επιστημονική του καθοδήγηση, τη διαρκή ενθάρρυνση και την αδιάκοπη συμπαράστασή του στην κάθε προσπάθεια που κατέβαλα με κάθε δυνατό τρόπο. Οι σκέψεις και οι προτάσεις του, σε συνδυασμό με τον συνεχή διάλογο που αναπτύχθηκε ανάμεσά μας αποτέλεσαν σημεία γόνιμων αποτελεσμάτων που αποτυπώνονται σε πολλά σημεία του κειμένου. Η συμβολή του ήταν καθοριστική στις παλινδρομήσεις που προκάλεσαν οι δυσκολίες της έρευνας και με τις καίριες επισημάνσεις του στην εξέλιξη και περάτωσή της καθώς και στη διαμόρφωση των κεφαλαίων για τη βελτίωσή τους. Η διαρκής ερευνητική συνεργασία μας, η εμπειρία που μου μετέδωσε και οι συμβουλές του τον κατέστησαν όχι μόνο επιβλέποντα καθηγητή μου αλλά του προσέδωσαν ένα ρόλο πατρικό και καθοδηγητικό στη ζωή μου. Σε όλη την πορεία της μελέτης, τόσο ο κ.Σάββας Ρομπούλης, καθηγητής του τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου, μέλος της τριμελούς μου επιτροπής, συνέβαλε με το αδιάλειπτο ενδιαφέρον στο πρόσωπο μου, με τις διορθώσεις και με τις παρατηρήσεις του σε πρότερα κείμενά μου, όσο και ο καθηγητής μου, κ.Αντώνης Μαγγανάς, καθηγητής του τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, μέλος της τριμελούς μου επιτροπής, στήριξε εξ’ αρχής την προσπάθειά μου και στη συνέχεια με τις καίριες επισημάνσεις του σε αρχικές παρουσιάσεις των κεφαλαίων της διδακτορικής διατριβής.

Θα ήταν παράλειψή μου να μην απευθύνω τις βαθύτατες ευχαριστίες μου σε εκείνους που αγκάλιασαν και υποστήριξαν την εκπόνηση της παρούσας διδακτορικής διατριβής. Αναφέρομαι ειδικά, και ευχαριστώ ιδιαίτερω, τον κ.Ιορδάνη Ψημμένο, αναπληρωτή καθηγητή του τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου, για τη συνεχή υποστήριξη του στο πρόσωπό μου, για τη βιβλιογραφική ενίσχυση, για την παρότρυνση και για την ατέρμονη συνδρομή και συμπαράστασή του καθ’ όλη την εκπόνηση της παρούσας διδακτορικής διατριβής, τόσο με την αρωγή του σε εμπόδια που προέκυπταν κατά την έρευνα, όσο και με τις σημαντικές επισημειώσεις του στη διαμόρφωση των κεφαλαίων. Επίσης, θέλω να ευχαριστήσω προσωπικά τον κ.Χαράλαμπο Οικονόμου, επικ. καθηγητή του τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου για τη διαρκή συμπαράστασή του, την αδιάλειπτη ηθική αναπτέρωση και την καθοριστική συμβολή του στην πρόσβαση των στατιστικών στοιχείων και τον κ.Μανώλη Σπυριδάκη, λέκτορα του τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου για την εκτίμηση, την ενθάρρυνση και τη συνεχή στήριξη του στο πρόσωπό μου. Προσέτι ευχαριστώ την κα.Λυδία Σαπουνάκη-Δρακάκη, αναπλ. Καθηγήτρια του

τμήματος Τοπικής, Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης και την κα. Άννα Λυδάκη, αναπλ. Καθηγήτρια του τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου για τις συμβουλές τους, και τους κ. Γεώργιο Νικολόπουλο, αναπλ. καθηγητή του τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, κ. Γρηγόρη Λάζο, αναπλ. καθηγητή του τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου και κ. Χριστόφορο Σκαμνάκη, λέκτορα του τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου για την συνεχή παρότρυνσή τους.

Θα ήθελα επιπροσθέτως να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλλαν ιδιαίτερα και με βοήθησαν στη συλλογή των στοιχείων και στην απόκτηση κειμένων που ήταν απαραίτητα για τη παρούσα μελέτη. Αναφέρομαι επιμέρους, στον κ. Θωμά Μαλούτα, καθηγητή του τμήματος Γεωγραφίας του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου και διευθυντή του Ινστιτούτου Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας του ΕΚΚΕ, για την πολύτιμη βοήθειά του με τα δεδομένα του Απογραφικού Πανοράματος της ΕΣΥΕ και την επεξεργασία αυτών, και στον κ. Γιώργο Κρητικίδη, Κοινωνιολόγο του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ ΑΔΕΔΥ για την υπομονή του και την επεξεργασία των δεδομένων της ΕΣΥΕ και της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ. Ομοίως, ευχαριστώ τον κ. Γιώργο Κολλιά και τον κ. Δημήτρη Κατσορίδα για την παροχή των εκδόσεων του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ όλον αυτό τον καιρό. Ιδιαίτερώς ευχαριστώ όλους όσους μου εμπιστεύθηκαν μελέτες τους, τον κ. Θεόδωρο Ιωσηφίδη επίκ. καθηγητή του τμήματος Γεωγραφίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου, την κα. Μαρίνα Πετρονώτη, Ανθρωπολόγο και διευθύντρια ερευνών του ΕΚΚΕ, την κα. Χρυσάνθη Ζάχου, επικ. καθηγήτρια του Deree College και διδάσκουσα στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς και την κα. Ευαγγελία Καλεράντε διδάσκουσα στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας για την άμεση ανταπόκριση και προθυμία τους. Επιπροσθέτως θα ήθελα να ευχαριστήσω την κα. Αφροδίτη Μπακέλα από το Πρωτοδικείο Αθηνών και την κα. Ιωάννα Κούρτοβικ νομικό, για την βοήθειά τους με τα καταστατικά των εργασιακών μεταναστευτικών συλλόγων, την κα. Βασιλική Παπαθανάση, πρόεδρο της «Πανατικής Ένωσης Καθαριστριών και Οικιακού Προσωπικού» (ΠΕΚΟΠ), την κα. Άννα Φραγκάκη, από το «Συνδικάτο Εργατοϋπαλλήλων Κλωστοϋφαντουργίας-Ίματισμού και Δέρματος Ν. Αττικής» και τον Γιώργο Θεοδώρου, γενικό γραμματέα του «Συνδικάτου Οικοδόμων και Εργαζομένων στα Δομικά Υλικά και στις Κατασκευές» για την άμεση βοήθεια και συνεργασία τους στην παροχή στατιστικών στοιχείων από τα συνδικάτα.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω προσωπικά τους φίλους μου μετανάστες και «ανθρώπους κλειδιά» που με «ανέχτηκαν» και με εμπιστεύτηκαν και που χωρίς την βοήθειά τους δεν θα μπορούσε να είχε πραγματοποιηθεί η παρούσα διδακτορική διατριβή. Ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ στην κα. Beatrice Κούτσουπα-Campos και τον γιό της Αλέξανδρο για την ανιδιοτελή βοήθειά τους στο προ-ερευνητικό στάδιο της έρευνας. Συγκεκριμένα, ευχαριστώ ιδιαίτερώς την κα. Letty, την κα. Tess και την κα. Yvette από τις Φιλιππίνες, τον κ. Simo από την Αλβανία, την κα. Lan από το Βιετνάμ, την κα. Maya από τη Γεωργία, την κα. Μαρία από την Ελλάδα, τον κ. Sunil από το Μπανγκλαντές, τον κ. Nafeh από την Αίγυπτο, την κα. Monika και την κα. Justine από την Πολωνία, τον κ. Confidence από τη Νιγηρία, τον

κ.Khaled και τον κ.Ahmed από την Παλαιστίνη και τον κ.Kaleab από την Αιθιοπία. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ.Elias Ahmed εκπρόσωπο της «Ενωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», τον κ.Tonye Briggs πρώην εκπρόσωπο της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» και μέλος της «Ενωσης της Πολιτείας Ρίβερς», τον κ.Mihiar Eqtami εκπρόσωπο της «Ενωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», τον κ.Rudi Mezini εκπρόσωπο του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» και προέδρου της «Ενωσης Συλλόγων Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», τον κ.Yousef Azer Samuel εκπρόσωπο της «Ενωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» και τον κ.Jose Valencia εκπρόσωπο της «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» για την εξαιρετική βοήθειά τους. Επιπλέον ευχαριστώ την κα.Άντλα Σασάτη και την κα.Δήμητρα Μάλλιου μέλη του «Ελληνικού Φόρουμ Μεταναστών».

Επίσης, ευχαριστώ θερμά ιδίως εκείνους με τους οποίους μοιράστηκα μαζί τους τις αγωνίες και τους προβληματισμούς μου. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω τους συναδέλφους και συνεργάτες μου Daria Lazarescu, Αντώνη Αλεβίζο, Νίκο Ανδρακάκο, Άρη Ασπρούλη, Αθανασία Ιωάννου, Νάσια Καπακίδου, Αντώνη Κώστα, Βασίλη Λώλη, Ευφροσύνη Μαλεκάκη, Θάνο Μαρούκη, Δημήτρη Ντόμη και Νίκο Ξυπολύτα για την ακατάπαυση συμπαράστασή τους. Ευχαριστώ ιδίως τους φίλους μου, Laurent deGiorgio, Δημήτρη Ζαφειριάδη, Γιώργο Θεοχαράκη, Λίνα Κεραμιδά, Τάσο Κουλούρη, Σοφία Μπαζούρου, Αλκμήνη Νεστορίδου, Γιώργο Πασαγγέλη, Φιλώ Σακκά και Βάσω Σαναλίδου που με «άντεξαν» να φλυαρώ, σεβάστηκαν τις θυσίες μου και που με άφησαν να μοιραστώ μαζί τους, τους φόβους, τα άγχη, τις ανησυχίες και τις προσδοκίες μου. Ευχαριστώ ιδιαίτερα τον Γιώργο Καπέλη για την ειλικρινή και διαρκή φιλία του, τη συνεχή υποστήριξη, ανελλιπή ενθάρρυνση και συνδρομή του κατά την εκπόνηση του συνόλου της παρούσας διδακτορικής διατριβής καθώς και την Ελίζ Μπεντροσιάν και την οικογένειά της για την εξαιρετικά πολύτιμη βοήθεια και αμέριστη στήριξη της καθ' όλη την έρευνα. Επιπλέον οφείλω ευχαριστίες στις κα.Θεοδώρα Τσώλη και κα.Δήμητρα Λέγκα του τμήματος Διαδανεισμού της βιβλιοθήκης του Παντείου Πανεπιστημίου για τη αδιάλειπτη υπομονή τους στα αλλεπάλληλα αιτήματά μου με τη συγκέντρωση της βιβλιογραφίας καθώς και στους κ.Θεοδόση Παπαποστόλου, κ.Θωμά Πάσχο και κ.Δημήτρη Χουλιάρα για την προτεραιότητα που έδιναν πάντοτε στις φωτοτυπίες μου.

Θέλω να ευχαριστήσω κατεξοχήν τους γονείς μου, τον αδελφό μου και τη γιαγιά μου για την συνεχή υποστήριξη και συμπαράσταση τους καθ' όλη την εκπόνηση της διδακτορικής διατριβής και που στήριζαν με ό,τι ήταν δυνατόν τα όνειρά μου. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους μετανάστες που συμμετείχαν και μοιράστηκαν μαζί μου τις ανησυχίες και τις εμπειρίες τους, τόσο στο προ-ερευνητικό στάδιο, στο πιλοτικό όσο και στην κύρια έρευνα.

Θεόδωρος Φούσκας
Αθήνα, Οκτώβριος 2009

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

*«Παρά την προφανή συναίνεση στη σημασία των μεταναστευτικών οργανώσεων καμία θεωρία δεν έχει εξηγήσει ικανοποιητικά ποιες συνθήκες ενθαρρύνουν την ίδρυσή τους ή ποιοι παράγοντες υποστηρίζουν ή εμποδίζουν τη συνεχή ύπαρξή τους»
(Olzak και West, 1991:459)¹*

Το φαινόμενο της μετανάστευσης αποτέλεσε και συνεχίζει να αποτελεί στις μέρες μας ένα από τα πλέον σοβαρά θέματα που απασχολούν τις σύγχρονες κοινωνίες. Συναρτάται άμεσα με πλήθος παραμέτρων, που αφορούν τις κοινωνίες υποδοχής, τους θεσμούς τους και τις ιδιαιτερότητες των ιδίων των μεταναστών. Ένα από τα βασικότερα σύγχρονα προβλήματα της εξέτασης των μεταναστών που απασχολούν την κοινωνιολογία είναι αυτό της συλλογικότητας ή της συλλογικής ταυτότητας και της οργάνωσης των μεταναστευτικών πληθυσμών στις χώρες υποδοχής. Από τη διεθνή βιβλιογραφία, διαπιστώνεται πώς, λόγω της εργασίας υπάρχουν σοβαρές δυσκολίες στην συλλογική οργάνωση των μεταναστών τόσο σε επίπεδο παραγωγής, οικονομίας και εργασιακής αντιπροσώπευσης όσο και σε επίπεδο εργασιακής και κοινωνικής ταυτότητας, λόγω του ότι ένα μεγάλο μέρος των μεταναστών εντοπίζεται σε χαμηλού κύρους εργασίες. Η παρούσα διδακτορική διατριβή θα προσπαθήσει να εξετάσει πώς και πόσο επηρεάζει ή όχι η φύση της εργασίας και η μορφή της απασχόλησης των μεταναστών και των μεταναστριών την επαγγελματική-εργασιακή τους ταυτότητα, τη συλλογική τους αντιπροσώπευση σε εργασιακούς συλλόγους μεταναστών ή συνδικάτα. Μέσω αυτού αναλύονται, *πρώτον*, πώς η μετανάστευση επηρεάζει την κοινωνική προστασία και τις συλλογικές μορφές αντιπροσώπευσης και *δεύτερον*, πώς οι ίδιοι οι μετανάστες στη χώρα υποδοχής κατανοούν και δρουν σε συλλογικά πλαίσια.

Σήμερα διαφαίνεται πώς λόγω των νέων μορφών εργασίας και απασχόλησης (Deem and Salaman, 1985; Brown, 1997; Πετράκη, 2007) εμφανίζονται νέες μορφές συλλογικής δράσης των μεταναστών. Πιο συγκεκριμένα εμφανίζεται μια κατάρρευση των αρχικών ή πρωτογενών συλλογικοτήτων και στη θέση τους τα άτομα επιλέγουν περιστασιακές συλλογικότητες (casualness of group) (Cuber, 1963) ή συμμετοχές προς την ικανοποίηση ατομικών στόχων και επιδιώξεων. Σε αυτά τα

¹ S. Olzak and E. West (1991) “Ethnic Conflict and the Rise and Fall of Ethnic Newspapers”, *American Sociological Review*, vol.56, no.4, pp.485-474. Αν και η έρευνα για αυτό το θέμα των συλλογικών οργανώσεων των μεταναστών έχει προχωρήσει σημαντικά, αυτή η παρατήρηση ισχύει ακόμα, καθώς και για την εστίαση των μελετών σε τοπικούς συλλόγους μεταναστών και την παράβλεψη των εργασιακών συλλόγων. Ο Μογιά (2005) παρέχει μια εκτενή ιστορική ανασκόπηση σε αυτό το θέμα. Η παρούσα εισαγωγή επομένως εστιάζεται, στον καθορισμό του υπο-εξέτασης ζητήματος της διδακτορικής διατριβής, στον εντοπισμό του προβλήματος και στις παρατηρήσεις για το ερευνητικό κενό στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία περί του εξεταζόμενου θέματος. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειωθεί κάτι που προέκυψε και από την έρευνα, ότι τα χαρακτηριστικά της «μεταναστευτικής κοινότητας» είναι καθοριστικά στην εξήγηση της οργανωτικής δραστηριότητας των μεταναστών.

πλαίσια οι μετανάστες «σπρώχνονται» σε νέους τρόπους και μορφές συλλογικότητας, κοινωνικής αλληλεγγύης, συλλογικής δράσης (Brueggeman and Boswell, 1998; Eder, Giesen, Schmidtke and Tambini, 2002) και ταυτοτήτων, μέσα από συλλογικές εργασιακές οργανώσεις που προβάλλουν την εθνότητα των μελών τους. Ταυτόχρονα σήμερα στην πλειονότητα των κοινωνιολογικών ερευνών το πρόβλημα φαίνεται να είναι ότι τα βασικά χαρακτηριστικά της «κοινότητας» φαίνεται να απουσιάζουν. Δηλαδή, τα χαρακτηριστικά που δημιουργούσαν συλλογικές μορφές δράσης, ζωής, καθημερινής διαβίωσης, ταυτότητας (Hall, 1996; Sayers, 1999; Γκέφου-Μαδιανού, 2003), εργασίας κ.λπ., και άρα φαίνεται πώς δεν είναι δυνατόν να αναφερθεί κανείς σήμερα στην ύπαρξη «κοινότητας». Μπορούν όμως να παρατηρηθούν νέες μορφές συλλογικότητας και ενώσεων. Οι έννοιες της «κοινότητας», της «επαγγελματικής κοινότητας» και «εργασιακής κοινότητας», είναι σημαντικά κοινωνιολογικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται για να ερμηνεύσουν τη συλλογική οργάνωση των εργαζομένων.

Η «κοινότητα» είναι ένας κοινωνιολογικός όρος ασαφής και εννοιολογικά διαφορετικός στο να εξηγηθεί. Χρησιμοποιείται πολλές φορές γενικά και άκριτα στην καθομιλουμένη, ενώ χρησιμοποιείται συχνά ως συνώνυμο στην «κοινωνία». Ο όρος εντούτοις υπονοεί γενικότερα μια μικρότερη οντότητα από αυτή που υπονοείται με τον όρο «κοινωνία». Η ουσία της ιδέας «της κοινότητας» είναι ότι τα πρόσωπα που περιλαμβάνονται σε την έχουν μια αυξανόμενη συνείδηση ότι ανήκουν σε αυτή και δέχονται τους κανόνες και τις παραδόσεις τους. Έχει μικρή κλίμακα, με μια αίσθηση οικειότητας και χαρακτηρίζεται από τις προσωπικές σχέσεις (McMillan and Chavis, 1986; Bell and Newby, 1974a; Watson, 2005). Ο πυρήνας της «κοινότητας» ή της «Gemeinschaft», σύμφωνα με τον Tönnies, ήταν η συναισθηματική σύνδεση με τις παραδόσεις και τα έθιμα, με ένα «αγαπημένο μέρος» δοσμένο πέρα για πέρα από μια παράδοση που δόθηκε μέσω των γενεών από οικογένεια σε οικογένεια (Redfield, 1960; French, 1969; Bell and Newby, 1971, 1974a). Σε αυτά τα (εδαφικά) πλαίσια το ανθεκτικό, πολύ κλειστού τύπου σχέσεις «Gemeinschaft», χαρακτηρίστηκαν επίσης από μια βαθύτερη συναισθηματική συνοχή, μια μεγαλύτερη ένταση του συναισθήματος και μια εκτεταμένη συνοχή, και ήταν απολύτως μιας σημαντικότερης έννοιας (Tönnies, 1955; Arensberg and Kimball, 1965; Sanders, 1966; Bell and Newby, 1971, 1974a; Lee and Newby, 1983; Fried, 1983; Moya, 2005). Εξετάζοντας τα παραπάνω θα ήταν δυνατό να καθοριστεί η μεταναστευτική «κοινότητα» ως:

«η συνθήκη εκείνη που «σπρώχνει» τα άτομα με ίδιους δεσμούς, αξίες, διαλέκτους και παραδόσεις στο να βρεθούν με άλλα, με τα ίδια χαρακτηριστικά, σε ένα ξένο ή επικίνδυνο περιβάλλον».

Ως επαγγελματική κοινότητα ορίζεται μια μορφή τοπικής κοινωνικής οργάνωσης στην οποία ο εργασιακός και μη-εργασιακός βίος των ανθρώπων ταυτίζονται σε μεγάλο βαθμό με την επαγγελματική τους ιδιότητα (Salaman, 1974). Στις μη-εργάσιμες ώρες δηλαδή, τα μέλη της έχουν επαφές μόνο με μέλη

της δικής τους επαγγελματικής ομάδας, μιλάνε για τη δουλειά στον ελεύθερο χρόνο τους και αναπτύσσουν τους δικούς τους κώδικες, μύθους και πρότυπα κοινωνικής συμπεριφοράς. Η διαφορά της επαγγελματικής κοινότητας με την εργασιακή κοινότητα, έγκειται στο ότι οι πρώτες έχουν συγκεκριμένα, ταξινομημένα, κοινά χαρακτηριστικά του είδους εργασίας των μελών τους (δηλαδή απασχολούνται από το ακριβώς ίδιο επάγγελμα), ενώ οι δεύτερες χαρακτηρίζονται από γενικότερα κεντρικά χαρακτηριστικά και η βασική, κοινή αξία των μελών τους είναι η εργασία γενικά.

Αυτό καθίσταται ιδιαίτερα σημαντικότερο όταν κανείς αναφέρεται στην απασχόληση των εργαζομένων σε χαμηλού κύρους υπηρεσίες και επαγγέλματα (Braverman, 1974; Λιναρδος-Πυλμόν, 1993; Ρομπόλης, 2001, 2007; Rombolis, 2009; Αθανασίου, Γιαννακόπουλος, Διαλλά, Μaréτου και Χαντζαρούλα, 2009). Η διδακτορική διατριβή έχοντας ως αφιετήρια ιστορίες ζωής (life stories), αποτέλεσμα ποιοτικής έρευνας (Φεβρουάριος-Δεκέμβριος 2007 με μη στατιστικό δείγμα 104 συνεντεύξεις) προσεγγίζει με μικρο-κοινωνιολογικές μεθόδους και εργαλεία τις επιπτώσεις της εργασίας και της απασχόλησης σε χαμηλού κύρους εργασίες επάνω στην συλλογική οργάνωση και εργασιακή εκπροσώπηση των μεταναστών εργατών στην Ελλάδα από κοινοτικές οργανώσεις που φαίνεται να αναδύονται από την εργασία και την απασχόληση και στη συγκεκριμένη περίπτωση, των μεταναστών και του εργασιακών τους συλλόγων στην Αθήνα.

Η εργασία και η απασχόληση των μεταναστών διαμορφώνεται στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης, της ευελιξίας και πολιτιστικής ανακατασκευής. Οι μετανάστες αντιμετωπίζουν τα προβλήματα της αποξένωσης, του αποκλεισμού και των διακρίσεων (Ψημμένος, 1998; 1999γ; Κασιμάτη, 1998, 2000, 2003; Anthias and Lazaridis, 1999; Παπαδοπούλου, 1999, 2002; Χτούρης, 1999; Καυτάτζογλου και Πετρονώτη, 2000; Campani, 2000; Lazaridis, 2000; Triandafyllidou, 2000; deGenova, 2002; Petrakou and Dimitrakopoulos, 2003 Σακελλαρόπουλος, 2004, 2006γ, 2008α, 2008β; Σπυριδάκης, 2009; Rombolis, 2009; Έμκε-Πουλοπούλου, 2009) και της ανισότητας (Waters and Eschbach, 1995; Abrams, 1978; Tilly, 1999) σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας υποδοχής υγεία και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη (Οικονόμου, 2006), εκπαίδευση (Καντζάρα, 2006; Μουσούρου, 2006), πολιτική, εργασιακά και γενικότερα τα νομικά δικαιώματά τους (Μαγγανάς και Καραντζά, 2002; Σακελλαρόπουλος, 2003α; Παύλου και Χριστόπουλος, 2004) μεταξύ των οποίων και απαγόρευσης της ελεύθερης μετακίνησής (Νικολόπουλος, 2008) και της μη-αναγνώρισης της ιδιότητάς τους (σε περιπτώσεις προσφύγων) (Βεντούρα, 2006) ακόμα και για ανθρωπιστικούς λόγους, στα πλαίσια ενός παγκόσμιου συστήματος εργασίας που αναζητά ένα ανειδίκευτο (Ρομπόλης, Μπάγκαβος και Χατζηβασιλόγλου, 2006) φθηνό εργατικό δυναμικό για βιομηχανίες, βιοτεχνίες, κατασκευές και προσωπικές υπηρεσίες (Braverman, 1974; Ψημμένος, 1995, 1999β, 2006; Psimmenos and Kassimati, 2004; Ψημμένος και Σκαμνάκης, 2008)². Για ένα τέτοιο εργατικό δυναμικό, που θα είναι προσωρινό, το

² Σήμερα ανάμεσα στο μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό δημιουργείται ένας τύπος εργαζομένης της οποίας η εργασία στηρίζεται περισσότερο από κάθε άλλη ομάδα στη σύγχρονη ανάγκη για οικιακές προσωπικές υπηρεσίες και στη παραγωγή συμβολικών αξιών που έχουν σχέση με το κύρος και την αδυναμία της εργαζομένης να αναπτύξει κοινωνική (Ψημμένος, 2006:160) ή συλλογική

κόστος αναπαραγωγής είναι σχετικά μειωμένο (Ψημμένος, 1999β; 2000, 2001, 2003α), και δεν θα διεκδικήσει τα κοινωνικά και εργασιακά δικαιώματα του γηγενούς εργατικού δυναμικού. Ο μετανάστης σαν μέρος της ευέλικτης εργασίας αποτελεί την πιο αντιπροσωπευτική μορφή αυτής της ελαστικότητας, μιας και η εργασία του υπάρχει, ακριβώς επειδή είναι αποκομμένη από ειδικεύσεις, άλλους εργαζομένους, συλλογικότητες και εργασιακές ενώσεις και στηρίζεται στην προσωρινότητα της απασχόλησης, στις χαμηλές ή ανύπαρκτες κοινωνικές παροχές και στην χαμηλή ή μηδαμινή ταυτοποίηση του μετανάστη ή της μετανάστριας με την κοινωνία που ζει και εργάζεται (Ψημμένος, 1999β).

Σήμερα παρατηρείται η δημιουργία ενός εργατικού δυναμικού αποκομμένο από την οικογένεια, τις παραδόσεις, την εξέλιξη και τις συναισθηματικές και οικονομικές σχέσεις, στην κοινωνία της υποδοχής που το πλαισιώνει. Αυτό το εργατικό δυναμικό είναι εκτεθειμένο σε κάθε μορφή εκμετάλλευσης, στην ευέλικτη εργασία και στην προσωρινή οργάνωση της ζωής, με το προσωπικό επίπεδο, απασχολούμενο σε χαμηλού κύρους εργασίες που χαρακτηρίζονται από την αποσυλλογικοποίηση³. Ως συνέπεια αυτού, σήμερα οι εργαζόμενοι μετανάστες είναι απομονωμένοι ο ένας από τον άλλο και διασκορπισμένοι μεταξύ των κατοικιών και των περιοχών. Επιπροσθέτως, σήμερα ανάμεσα στο μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό δημιουργείται ένας τύπος εργαζομένης της οποίας η εργασία στηρίζεται περισσότερο από κάθε άλλη ομάδα στη σύγχρονη ανάγκη για οικιακές προσωπικές υπηρεσίες και στη παραγωγή συμβολικών αξιών και συναισθημάτων (Hochschild, 1983) που έχουν σχέση με το κύρος και την αδυνατότητα της εργαζομένης να αναπτύξει κοινωνική δραστηριότητα (Ψημμένος, 2006:160). Η έλλειψη σταθερών μορφών συνθηκών εργασίας και απασχόλησης που εξασφάλιζαν την συλλογικότητα, η εμφάνιση μιας νέας μεταναστευτικής πολιτικής,

δραστηριότητα.

³ Ο μετανάστης και ιδιαίτερα οι ανεπίσημοι μετανάστες (undocumented) βρίσκονται αντιμέτωποι με ένα εργασιακό καθεστώς όπου κυριαρχούν: η *απο-ειδίκευση* και η *απο-συλλογικοποίηση* της εργασίας. Ιδιαίτερα η μορφή απασχόλησης και το αντικείμενο εργασίας των μεταναστών χαρακτηρίζονται από τον αυτοεγκλωβισμό των τελευταίων (Ψημμένος, 1995, 1999β; 2000, 2001, 2003α; Ψημμένος και Σκαμνάκης, 2008) σε χώρους οικονομικής δραστηριότητας με χαμηλή κοινωνική και συλλογική δραστηριότητα, όπου οι μετανάστες εργάτες δεν έχουν κομία δυνατότητα αδυναμία συνεργασίας με άλλες ομάδες εργατών ή με συμπατριώτες τους για οποιαδήποτε συνδικαλιστική δράση, παρέμβαση και διεκδίκηση στο χώρο εργασίας τους. Όπως τονίζει και ο Ψημμένος (1999β), η εργασιακή δραστηριότητα μετατρέπεται από συλλογική ενέργεια (μέσα από ομαδικές συμβάσεις, μισθώσεις και χρήσεις του εργασιακού χώρου) σε ατομική, όπου τα υποκείμενα εγκλωβίζονται σε μεμονωμένες δραστηριότητες: μικρής διάρκειας, μεταφερόμενες και ασταθείς. Ο μετανάστης σαν μέρος της νέας ελαστικής εργασίας αποτελεί την αντιπροσωπευτικότερη μορφή αυτής της ελαστικότητας, μιας και η εργασία του βασικά υπάρχει ακριβώς επειδή είναι αποκομμένη από ειδικεύσεις, άλλους εργαζομένους (και ιδιαίτερα εργασιακές ενώσεις), και στηρίζεται στην προσωρινότητα της απασχόλησης, στις χαμηλές ή ανύπαρκτες κοινωνικές παροχές και στην χαμηλή ή μηδαμινή ταυτοποίηση του μετανάστη με την κοινωνία που ζει. Με άλλα λόγια, η μορφή απασχόλησης και το αντικείμενο εργασίας των μεταναστών χαρακτηρίζονται από τον «αυτο-εγκλωβισμό» των τελευταίων σε χώρους οικονομικής δραστηριότητας με χαμηλή κοινωνικότητα, όπου οι μετανάστες εργάτες έχουν αδυναμία συνεργασίας με άλλες ομάδες εργατών, συνδικαλιστικής δράσης και παρέμβασης στο χώρο εργασίας τους. Όμως εδώ, ίσως είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι, το παραπάνω από μόνο του δεν είναι κάτι το καινούργιο στην ιστορία της μετανάστευσης ή της εργασίας. Για παράδειγμα, ο Hobsbawm (1995:245) αναφέρεται συγκεκριμένα στο ότι ο μηχανισμός της διάσπασης του εργασιακού χώρου (ιδίως όσον αφορά την ειδικευση και τις κοινωνικές παροχές), σαν μέσο ελέγχου της συνδικαλιστικής δράσης του εργατικού δυναμικού, υπήρχε σε όλη τη διάρκεια της Αγγλικής Βιομηχανικής Επανάστασης: χώρους που χαρακτηριζόνταν από παραδοσιακές-κοινοτικές σχέσεις εργασίας. Οι περιλαμβανόμενοι εργάτες με προσωρινό αντικείμενο εργασίας και με χαρακτηριστικά την έλλειψη ειδικεύσης και την χαμηλή ή καθόλου συλλογική εργασιακή δραστηριότητα, αποτελούσαν την προπολεμική περίοδο μία ομάδα δυναμικού που κοινωνικά χαρακτηριζόταν από μία οικονομική και κοινωνική στασιμότητα και συνήθως ήταν αποκλεισμένη της ντόπιας αγοράς εργασίας πριν έρθουν σε επαφή με αυτή (π.χ. ζητιάνοι, ασφυλακισμένοι, αλκοολικοί). Οι υπηρεσίες δε που προσέφεραν αυτοί οι εργάτες κατά το πλείστον, είχαν πολύ μικρή σχέση με τη βιομηχανία, τη γεωργία, και ακόμα το εμπόριο, και τις υπηρεσίες που είχαν σχέση με την οικιακή οικονομία. στο I. Ψημμένος (1999α) *Διαπολιτισμική Αγωγή: Μετανάστευση και Εργασία στην Ευρώπη: Η Δημιουργία Νέων Κοινωνικών Χώρων*. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών-Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής, σ.98.

που αναδύεται από την ανεπίσημη και παράνομη μετανάστευση καθώς και οι συνθήκες και η κατάσταση των χωρών προέλευσης των μεταναστών που βρίσκονται κάτω από οικονομική, πολιτική και διοικητική διάλυση, προκαλούν «αναταράξεις» (Οικονόμου και Φερόνας, 2006:10) δημιουργώντας ένα νέο «χάρτη» κοινωνικών και εργασιακών ταυτοτήτων.

Παράγοντες, όπως τα χαρακτηριστικά της εργασίας των μεταναστών, η μάρχη οικονομία, οι αλλαγές στην εργασιακή οργάνωση, στην παραγωγή καθώς και στις αξίες, στα πλαίσια μιας βιομηχανικής καπιταλιστικής κοινωνίας, επιφέρουν σημαντικές επιπτώσεις στην απασχόληση (Littler, 1995) και την συλλογικότητα των μεταναστών. Επιπλέον, δεν υπάρχουν κυβερνητικές μορφές κοινωνικής προστασίας (Σακελλαρόπουλος και Οικονόμου, 2006α, 200β) στην χώρα υποδοχής και οικονομικές μορφές δραστηριότητας που να υποστηρίζουν, την ταυτότητα του μετανάστη με την εθνικότητα και με την χώρα υποδοχής. Η διάσπαση του εργασιακού χώρου και η δημιουργία ελαστικών συνθηκών εργασίας, δεν επηρεάζει μόνο την εργασιακή δραστηριότητα ή την οικονομική παραγωγική ή αναπαραγωγική διαδικασία (Burawoy, 1972a, 1972b) αλλά και την πολιτική ζωής των εργαζομένων (Ψημμένος, 1999β:109).

Η άφιξη των μεταναστών και των μεταναστριών συνδέθηκε με μια καθορισμένη ανάγκη αγοράς εργασίας καθόσον πρόκειται για ομάδες, η κοινωνική θέση των οποίων είναι εν πολλοίς απροσδιόριστη. Κατατάσσονται σε μια διαδικασία κοινωνικής αναπαραγωγής υπό ένα πλαίσιο συνθηκών αποστέρησης (Sen, 1999). Έτσι, το που και το πώς εργάζεται, κατοικεί, καταναλώνει (duGay, 1996) και δρα κανείς συλλογικά, ή όχι, αποτελεί σαφή ένδειξη της κοινωνικής του ταυτότητας (Rutherford, 1990; Modood and Werbner, 1997; Sayer, 1999; Jenkins, 2007). Αναμφίβολα η μετανάστευση αποτελεί μια περίπλοκη και σύνθετη διαδικασία, σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι θεωρίες για τη μετανάστευση (Ψημμένος, 1999β; Green, 2004; Έμκε-Πουλοπούλου, 1986, 2007; Ψημμένος, 2008) θέτουν το πλαίσιο ερμηνείας του ότι μεγάλοι αριθμοί υπηκόων τρίτων χωρών που έχουν εισέλθει στην Ευρωπαϊκή Ένωση τα τελευταία χρόνια περιλαμβάνουν εν γένει την ενεργή στρατολόγηση των οικονομικών μεταναστών σε χώρες υποδοχής που αντιμετωπίζουν ελλείψεις κυρίως στην ανειδίκευτη εργασία, την άφιξη προσφύγων, τους αιτούντες ασύλου καθώς και την επανένωση οικογενειακών μελών. Αυτές οι μεταναστευτικές τάσεις συνεχίζονται συνοδευόμενες από την αύξηση της ανεπίσημης μετανάστευσης (Markova and Saris, 1997), της άτυπης εισόδου και της παράνομης διακίνησης ανθρώπων.

Η έννοια της κοινότητας των μεταναστών αποτελεί ένα από τα κοινωνικά προβλήματα που απασχολούν την κοινωνιολογική έρευνα σε θεωρητικό, μεθοδολογικό και ερευνητικό επίπεδο. Το θέμα της παρούσας μελέτης σχετίζεται άμεσα με το εργασιακό, κοινωνικό και συλλογικό πλαίσιο οργάνωσης της ζωής των μεταναστευτικών ομάδων όπως αυτή διαμορφώνεται στον σύγχρονο μετα-βιομηχανικό αστικό και εργασιακό, κυρίως, χώρο. Έχει υπάρξει μικρή ερευνητική εργασία για το βαθμό στον οποίο οι μετανάστες συμμετέχουν στις δραστηριότητες της ένωσης και ακόμη περισσότερο σε συγκεκριμένες μορφές συλλόγων. Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω κατευθυντήριες σκέψεις, η παρούσα έρευνα θα

προσπαθήσει να διερευνήσει την επίδραση της εργασίας στην δημιουργία συλλογικών ενώσεων μεταναστών και την συμβολή της στην διαμόρφωση της εργασιακής και κοινωνικής τους ταυτότητας.

Οι μετακινούμενοι μετανάστες εργαζόμενοι αποτελούν ένα νέο είδος «αδικημένου πληθυσμού» (underclass) (Wilson, 1987; Morris, 1994; Gans, 1995; Hall, 1998; Chtouris, Psimmenos and Tzelepoglou, 1999). Αυτός ο νέος αδικημένος πληθυσμός δεν έχει κανένα πολιτικό ή κοινωνικό δικαίωμα οποιουδήποτε είδους, και, επιπλέον, στερείται επίσης τις ευκαιρίες να δημιουργηθούν οι σταθερότερες σχέσεις με τα συγκεκριμένες επαγγέλματα ή τις θέσεις, τα οποία να βοηθήσουν τη διαδικασία της κοινωνικής ένταξης. Οι συλλογικές οργανώσεις των μεταναστών, παρά τον κατά πολλούς μελετητές σημαντικές. Σύμφωνα με έρευνες (Duncan and Lieberman, 1959; Fitzpatrick, 1966; Castles, 2002) οι μορφές κοινωνικής ένταξης ή κοινωνικής ενσωμάτωσης των οικονομικών μεταναστών (Δημουλάς, 2006; Κασιμάτη, 2006; Μπάγκας και Παπαδοπούλου, 2006; Παπαδοπούλου, 2006) υπό τις συνθήκες παγκοσμιοποίησης περνούν μέσα από τη συμμετοχή τους και το καθημερινό τους βίωμά σε όλους τους συλλογικούς τομείς στα πλαίσια της ελληνικής κοινωνίας, αλλά και των κοινοτικών συλλογικοτήτων των ιδίων των μεταναστών και των μεταναστριών. Εντούτοις, υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις, ότι οι τελευταίες δεν φαίνεται να επιτελούν άλλο σκοπό, ανεξάρτητα του πρωταρχικού ρόλου σύστασής τους, πέραν της ανταλλαγής πληροφοριών, της μεσολάβησης προκειμένου να βρεθεί εργασία ή να βοηθηθούν με τα έγγραφά, οι ίδιοι, οι συγγενείς ή οι φίλοι τους, και λιγότερο να διαπραγματευτούν με τους εργοδότες. Πρέπει να σημειωθεί ότι θεωρητικά οι συλλογικές οργανώσεις έχουν υποχρεώσεις τόσο προς τα μέλη τους όσο και τα μη μέλη τους (Spicker, 2004β). Για ορισμένους είναι μια επιλογή προς τη συλλογικότητα και τη διεκδίκηση, για άλλους μια σύνδεση με την πατρίδα, για άλλους μέσο εξυπηρέτησης προσωπικών επιδιώξεων ή σκοπών, ενώ για άλλους είναι αδιάφοροι. Σε κάθε περίπτωση η μελέτη των μεταναστευτικών συλλόγων και των επιπτώσεων της εργασίας (Brown, 1984) και της απασχόλησης στην συμμετοχή σε αυτούς χρίζει ιδιαίτερης σημασίας και διερεύνησης.

Η παρούσα διδακτορική διατριβή θα εξετάσει τις νέες μορφές συλλογικής δράσης και αντιπροσώπευσης των μεταναστών που προκύπτουν από τις νέες μορφές εργασίας και απασχόλησης. Επομένως θα εξεταστεί το πώς επηρεάζονται από την εργασία οι σχέσεις των ανθρώπων, οι ταυτότητές τους (Ψημμένος, 2003α, 2003β) και οι συλλογικότητές τους, μεταξύ τους και με την υπόλοιπη κοινωνία. Δεν εξετάζει η παρούσα διδακτορική διατριβή όλη την «κοινότητα», δηλαδή όλο το εύρος της και δεν σκοπεύει μια θεωρητική ανάλυση του όρου «κοινότητα». Σκοπός της παρούσας διδακτορικής διατριβής είναι να εξετάσει τους νέους τρόπους κοινωνικής αλληλεγγύης (Spicker, 2004α), συλλογικής δράσης (Spicker, 2004α), συλλογικότητας και κοινωνικών και εργασιακών ταυτοτήτων των μεταναστών που διαμορφώνονται μέσα από τις νέες μορφές εργασίας και απασχόλησης (Beynon, 1992). Στα πλαίσια αυτά η διδακτορική διατριβή εστιάζει στις περιπτώσεις πέντε μεταναστευτικών ομάδων εργαζομένων μεταναστών και μεταναστριών στην Αθήνα, από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το Μπαγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες λόγω της εμφάνισης συλλογικών εργασιακών μεταναστευτικών

κοινοτήτων οργανώσεων στα πλαίσιά τους, δηλαδή που φαίνεται να προκύπτουν από την εργασία και την απασχόληση και την επίδρασή τους επάνω στην εργασιακή αντιπροσώπευση και αλληλεγγύη των μεταναστών. Αντικείμενο διερεύνησης της παρούσας διδακτορικής διατριβής είναι οι εργασιακές συλλογικές οργανώσεις των μεταναστών. Δηλαδή στο επίκεντρο της έρευνας βρίσκονται οι «κοινοότητες οργανώσεων που απορρέουν από την εργασιακή ταυτότητα, καθώς και ο μετανάστης, ή η μετανάστρια που με την υπάρχουσα ταυτότητά τους, λόγω των συνθηκών που δημιουργούνται στην εργασία και στην κοινωνία γύρω του, επιδέχονται σημαντικές επιδράσεις στην κοινωνική και εργασιακή του ταυτότητα, την αντίληψή του για την συλλογικότητα για τον εαυτό του και τους άλλους.

Μια λειτουργία της κοινωνιολογικής έρευνας για τις διάφορες «κοινοότητες» είναι να προσπαθήσει να χωρίσει το «μύθο από την πραγματικότητα» στα πλαίσια μιας καπιταλιστικής κοινωνίας, για να «διαλευκάνει» τις αντιλήψεις για την κοινωνική ζωή και για να καθιερώσει μια πραγματική βάση για τα επιχειρήματα για το εάν η σύγχρονη κοινωνία κάνει ή δεν «πάσχει» από μια «απώλεια κοινότητας». Εντούτοις, η κοινωνιολογική μελέτη της «κοινότητας» συγχέεται από το γεγονός ότι η κοινωνιολογία, ως διανοητικός επιστημονικός κλάδος, είναι πάρα πολύ ένα προϊόν αυτής της Ρομαντικής κριτικής του αστικού βιομηχανισμού. Ο Tönnies (1955), για παράδειγμα, δέχτηκε την ανθρωπιστική ανησυχία για την προφανώς αποκτηνισμένη φύση της βιομηχανικής επανάστασης. Επίσης, χρησιμοποίησε την έννοια της «κοινότητας» ως βάση μιας «επίθεσης» επάνω στη βιομηχανική κοινωνία. Συνεπώς οι κοινωνιολόγοι οι ίδιοι είναι όχι πάντα απρόσβλητοι στις αξιακές κριτικές που υπονοούμενες σε αυτήν την παράδοση, ούτε σε μερικές από τη μυθολογία της «κοινότητας» με την οποία συνδέεται. Υπό την περισσότερη αφηρημένη έννοιά της αντίληψη για μια «απώλεια της κοινότητας» στη σύγχρονη κοινωνία αναφέρεται κανείς στις αλλαγές και στη δομή και στο περιεχόμενο των προσωπικών σχέσεων. Σε αυτή την περίπτωση η «κοινότητα» χρησιμοποιείται για να δείξει μια αίσθηση της κοινής ταυτότητας (McMillan, and Chavis, 1986) μεταξύ των ατόμων, που υπομένουν τους δεσμούς στοργής και αρμονίας που βασίζονται στην προσωπική γνώση και την πρόσωπο με πρόσωπο επαφή. Στις αναφορές των Wirth (1938), Simmel (1927) και Redfield (1974), αντιπαραβάλλονται συχνά οι απρόσωπες και εξανθρωπιστικές πτυχές της σύγχρονης ζωής, με την άνοδο ενός εγωιστικού ατομικισμού, μιας υπολογιστικής προσέγγισης στις ανθρώπινες σχέσεις και την αίσθηση της κοινωνικής εξάρθρωσης παρούσα υπό τους όρους της γρήγορης κοινωνικής και οικονομικής αλλαγής (Stacey, 1960; Weigert and Hastings, 1973). Οι κριτικές ήταν μέρος της Ρομαντικής απαισιοδοξίας της σκέψης το δέκατο-όγδοο και δέκατο-ένατο αιώνα που υπογραμμίζει την ενότητα του ατόμου με τη φύση, που αντιτάσσει το λόγο με το συναίσθημα και που προσφέρει μια λεπτομερή κριτική του αναδυόμενου αστικού, βιομηχανικού κόσμου.

Η έννοια της «κοινότητας» χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να αναδειχτεί αυτή η εξολοκλήρου μοναδική και νέας μορφή κοινωνίας. Οι επιστημονικές και τεχνολογικές πρόοδοι της νέας εποχής αντιπαραβλήθηκαν με την ανθρώπινη πνευματική και συναισθηματική εξασθένηση, στην οποία η

«απώλεια της κοινότητας» προσελήφθηκε ως συμβολική. Ο όρος επομένως χρησιμοποιήθηκε με έναν κυριολεκτικά αντιδραστικό τρόπο -ως αντίδραση- και στην υλική φαιλότητα και στην πνευματική κατάπτωση που ο Ρομαντισμός συνέδεσε με την άνοδο του αστικού βιομηχανισμού. Η «κοινότητα» δήλωνε μια πιο ανθρωπιστική και οικεία ύπαρξη, σταθερότερη, πιο παραδοσιακή και που «μολύνθηκε» λιγότερο από τη λογική αναζήτηση του υλικού-χρηματικού και ατομιστικού συμφέροντος (Triandis, 1995). Παρά τις διαφορές στη χρονική περίοδο ή την εθνικότητα ή στη δομή, των διάφορων μεταναστεύσεων είναι δυνατό να διαπιστωθούν επαναλαμβανόμενα ζητήματα σε όλες τις περιπτώσεις: *πρώτον* παρατηρείται είναι ότι η συλλογική (associational) ζωή στις μεταναστευτικές κοινότητες υπάρχει μέσα σε αυτό που ίσως είναι το πιο θεμελιώδες δομικό στοιχείο όλων, δηλαδή η δομή της συγγένειας και οικογένειας (kinship). *Δεύτερον*, εκείνοι που μεταναστεύουν διατηρούν συνδέσμους (links) με την πατρίδα τους, ενώ εκείνοι που παραμένουν στην πατρίδα ενδιαφέρονται για τη μοίρα της οικογένειάς τους που μετανάστευσε, και μια σύνθετη διαδικασία που περιλαμβάνει τις επισκέψεις κατά τις διακοπών, επιστολές και τα προφορικά διαβιβασθέντα μηνύματα και την επιστροφή των νεκρών στην πατρίδα για ενταφιασμό, που αναδύονται και προκύπτουν για να στηρίξουν και για να αναπαραγάγουν τη δομή της συγγένειας σε μια νέα μορφή. Τέτοιες συνδέσεις συγγένειας κάνουν αρχικά τη διαδικασία διαμόρφωσης των επίσημων (formal) ενώσεων περιττή, αλλά υπάρχουν εξ αρχής μεγαλύτερες δομές που επεκτείνονται από την πατρίδα στη χώρα προορισμού που βοηθούν στη συστηματοποίηση της παροχής των αναγκών των μεταναστών. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τις εκκλησίες και τους πολιτικούς οργανισμούς.

Τρίτον, η μετανάστευση σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις περιλαμβάνει κάποιο βαθμό διαφοράς μεταξύ της θρησκείας των μεταναστών και αυτής της χώρας εγκατάστασης, κάτι που είναι προφανές στην περίπτωση των Μουσουλμάνων μεταναστών σε μια χριστιανική χώρα. Ακόμα και όταν Προτεστάντες μεταναστεύουν σε προτεσταντικές χώρες και Καθολικοί σε Καθολικές χώρες, εντούτοις, υπάρχει μια αίσθηση «του ανήκειν» σε διαφορετικές «κοινότητες» (Weinberg, 1961; Mason, 2000). Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι μετανάστες θα συνδυαστούν με τους συντρόφους τους για να καθιερώσουν τις οικίες για αυτούς μορφές προσευχής και λατρείας στα νέα περιβάλλοντά τους, και η θρησκευτική οργάνωση της πατρίδας τους θα λάβει ενεργά μέτρα για να εξασφαλίσει τη συνεχή προσκόλληση και την πίστη των μεταναστών μελών τους. Το πρώτο καθήκον ενός Μουσουλμάνου μετανάστη είναι να καθιερώσει τους χώρους προσευχής του στη χώρα εγκατάστασης του, και δεν περνά πολύς καιρός όπου τα τυπικά ή άτυπα (τις περισσότερες φορές) μουσουλμανικά τεμένη και τα κέντρα λατρείας πολλαπλασιάζονται εκεί που εγκαθίστανται. Η χώρα προέλευσης μπορεί επίσης να ενεργήσει έτσι ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες των μεταναστών στο εξωτερικό και να αναλάβει τα προξενικά καθήκοντα εξ ονόματός τους και μαζί με αυτό μπορεί να επιδιώξει να εποπτεύσει τους μετανάστες πολιτικά⁴. Αυτό θα είναι ιδιαίτερα απαραίτητο από την κρατική άποψη όπου μερικοί από τους μετανάστες θεωρούν τους

⁴ Βλ. την περίπτωση «Εργατικού Σύλλογου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα».

εαυτούς τους εν μέρει τουλάχιστον ως πολιτικούς πρόσφυγες. Το κράτος επίσης θα ενδιαφερθεί για το ότι η μεταναστευτική «κοινότητα» δεν θα γίνει μια πολιτική βάση για επανάσταση και εκτός από αυτό, εντούτοις, το κράτος πρόκειται διά πίεση από τις οικογένειες των μεταναστών να ενεργήσει εξ ονόματός τους και μπορεί να αναμιχθεί, μαζί με την κυβέρνηση της χώρας εγκατάστασης, στη στρατολόγηση και την ανάπτυξη της εργασίας.

Η προσφυγική πτυχή της μετανάστευσης⁵ είναι συχνά παρούσα ακόμα και όταν το αρχικό κίνητρο για τη μετανάστευση είναι οικονομικό. Πολλές χώρες που έχουν χώρες προέλευσης μεταναστών, είχαν ή έχουν ακόμα στρατιωτικές δικτατορίες, και όλες έχουν ή είχαν μυστικά πολιτικά κόμματα, τα οποία έχουν βρεθεί στην εξορία⁶ αφού αμφισβητούνταν στην πατρίδα τους. Με κανένα τρόπο όλες οι ενώσεις, εντούτοις, έχουν αυτές τις πολιτικές ή θρησκευτικές πηγές. Οι μετανάστες αντιμετωπίζουν άμεσες ανάγκες και επιθυμούν να οργανωθούν για να καλύψουν αυτές στους εαυτούς τους ή να πείσουν τη κυβέρνηση της χώρας υποδοχής να τις παράσχει σε αυτούς⁷. Εκτός από τέτοιες υλικές ανάγκες, εντούτοις, θα ενδιαφερθούν επίσης για την παροχή μιας σύνδεσης επάνω από το επίπεδο της συγγένειας μεταξύ των μεταναστευτικών «κοινοτήτων» και των χωριών ή των περιοχών τους στην πατρίδα. Τέτοιοι σύλλογοι θα επιδιώξουν να αναπαραγάγουν στις νέες χώρες πτυχές του πολιτισμού της πατρίδας μέσω φεστιβάλ και την παροχή χώρων συνάντησης και τη διατήρηση παραδόσεων της πατρίδας. Θα βοηθήσουν επίσης στην οργάνωση ταξιδιωτικών «λεσχών» και ενταφιασμών για να εξασφαλίσουν μια «διμερή αναφορά». Από αυτούς τους συλλόγους οι πιο ισχυροί είναι εκείνοι που ενδιαφέρονται για τις εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις⁸. Αφενός, θα επιδιώξουν να ενισχύσουν και να διευρύνουν τις ευκαιρίες που παρέχονται από την εκπαίδευση εντός της «κοινότητας» της εγκατάστασης, και αφετέρου, θα παράσχουν συμπληρωματική εκπαίδευση για να εξασφαλίσουν τη διατήρηση (Cantle, 2005) της μητρικής γλώσσας και της πολιτιστικής και θρησκευτικής ιδιαιτερότητας.

Η συντήρηση των δεσμών συγγένειας, η παρέμβαση των θρησκευτικών και πολιτικών οργανώσεων της πατρίδας και η ανάπτυξη των αυθόρμητα διαμορφωμένων συλλόγων μεταξύ των μεταναστών, χρησιμεύουν όλες στη δημιουργία μια εντυπώσιακής δυνατότητας, δηλαδή ότι τα ίδια τα όρια της πολιτικής οργάνωσης όπως έχουν γίνει κατανοητά στο κράτος-έθνος θα υπονομευθούν και ότι, εκτός από τους πολίτες των κρατών κανονικού είδους, θα πρέπει να γίνει αποδεκτό για πολλές γενεές ότι υπάρχουν ολόκληρες «κοινότητες» που διατηρούν δεσμούς με δύο χώρες ή που ζουν στη διασπορά που είναι σημαντικότερο για την ταυτότητα από οποιαδήποτε υπηκοότητα.

Ο Beynon (1972, 1973:189-192) τόνιζε ότι ο ακτιβισμός ένωσης είναι πάντα η έκβαση μιας συλλογικής διαδικασίας. Το ποιος γίνεται εκπρόσωπος μιας συλλογικότητας είναι μια λειτουργία της μεμονωμένης προσωπικότητας, που αναγνωρίζεται από τους άλλους, από μια κατάσταση στην οποία

⁵ Βλ. την περίπτωση της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα».

⁶ Όπως μπορεί να αναμένεται μεταξύ των εργαζομένων, πολλοί έχουν υποστεί την πολιτικές διώξεις και δυσκολίες στην πατρίδα τους και έντονη εκμετάλλευση στο εξωτερικό.

⁷ Αυτό θα συμβεί όσον αφορά την αναζήτηση εργασίας, κατοικίας, των αθλητικών εγκαταστάσεων και της εκπαίδευσης για τα παιδιά τους.

⁸ Οι θρησκευτικές οργανώσεις και τα κόμματα ανταγωνίζονται για τον έλεγχο οργανώσεων αυτού του είδους.

υπάρχει τουλάχιστον κάποιος με τουλάχιστον με κάποιο αίσθημα, όπως αποκαλεί ο Βεγνον, «ανθρωπιστικού κολεκτιβισμού», δηλαδή μια επιθυμία να ενισχυθεί ο συνάνθρωπός του. Η σύγχρονη πόλη στις αρχές του 1980 μέσα από την απορρύθμιση του κράτους πρόνοιας και μέσα από τη διαδικασία παγκόσμιας ολοκλήρωσης των εθνικών οικονομιών μετατρέπεται σε ένα σύγχρονο εργαστήριο παραγωγής και αναπαραγωγής ενός ευέλικτου, ατομοκεντρικού, αντιπολιτικού και αντι-κοινωνικού τρόπου ζωής. Στη συνέχεια (1983-1984) μεγάλες απεργίες επαγγελματικών ομάδων ή κοινοτήτων (όπως των ανθρακωρύχων) υπενθύμιζαν ότι με την οργάνωση της αλληλεγγύης (Crow, 2002) από διάφορες ομάδες της σύγχρονης πόλης, όπως οι μετανάστες, ομοφυλόφιλοι, φεμινίστριες κ.ά., η μεταβιομηχανική πόλη αποτελεί τον τόπο συγκέντρωσης (Solomos, 1980) και επικοινωνίας νέων συλλογικοτήτων και δράσεων.

Σύμφωνα με την άποψη μερικών μελετητών το εντυπώσιακό γεγονός για τις μελέτες της μετανάστευσης είναι ακριβώς η εμφάνιση μιας νέας ταυτότητας μεταναστών. Άλλοι θα υπογράμμιζαν ότι ο μετανάστης ζει μέσα και ίσως μεταξύ δύο πολιτισμών, που ενσωματώνονται προφανώς με τη χώρα εγκατάστασης και του πολιτικού συστήματός της, συγχρόνως όμως με τη διατήρηση μιας εξωτερικής πίστης. Η μελέτη των συλλόγων είναι ιδιαίτερα σημαντική από αυτή την άποψη. Οι ενώσεις μπορούν να φανούν μεταξύ άλλων ότι προσφέρουν πρόσφατα καθορισμένες επιλογές ταυτότητας στους μετανάστες, κάθε μεμονωμένος σύλλογος που έχει την ιδιαίτερη «απόχρωση» του στις επιλογές που προσφέρει⁹. Οι κυβερνήσεις των χωρών εγκατάστασης δεν παραμένουν παθητικές (Σακελλαρόπουλος, 2006α; Μαγγανάς, 2009β) όσον αφορά το σχηματισμό των συλλόγων μεταναστών και επιδιώκουν να καλύψουν τις ανάγκες για τις οποίες οι μεταναστευτικοί σύλλογοι υπάρχουν για να ικανοποιούν, και μπορεί να επιδιώξουν να εποπτεύσουν και να αστυνομεύσουν τις δραστηριότητες των συλλόγων. Κατά συνέπεια, σήμερα κανείς συνήθως βρίσκει την εμφάνιση των νέων ενώσεων κρατικής κοινωνικής προστασίας (welfare state associations) στα πλαίσια της κρίσης του κράτους πρόνοιας (Σακελλαρόπουλος, 1999; Αλεξίου, 2008)¹⁰ και ένα νέο ενδιαφέρον για τη δραστηριότητα που έχουν οι μεταναστευτικοί σύλλογοι, των οποίων η κύρια δραστηριότητα γίνεται συχνά η συγκέντρωση οποιωνδήποτε οφελών που προσφέρονται. Πιο συγκεκριμένα παρατηρείται ότι η ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα υπο την μορφή προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας έχει αλλάξει τον σχηματισμό των μεταναστευτικών κοινοτικών οργανώσεων καθιστώντας εξαρτώμενες και διαμορφώνοντας την στάση τους βάση αυτών (Hein, 1997). Κατ' αυτό τον τρόπο η ενδεχομένη τάση απόσχισης μέσα στην «κοινότητα» μεταναστών υπερνικείται μέσω ενός νέου σχεδίου πελατείας (clientage) και πατρωνίας (patronage). Επίσης η εξάρτηση από τις κρατικές πολιτικές δομεί ομάδες συμφερόντων (Ψημίτης,

⁹ Παραμένει, εντούτοις, το θέμα εάν οι συγκεκριμένοι μετανάστες και ειδικότερα τα παιδιά των μεταναστών δέχονται αυτές τις επιλογές.

¹⁰ Με την κρίση του φορντικού-κεντιστικού κράτους τη δεκαετία του 1970 η οποία εκδηλώθηκε κυρίως ως κρίση στα δημοσιονομικά χαρακτηριστικά (Αντωνίου, 2009) η εθελοντική συμμετοχή και οργάνωση επανήλθε στο προσκήνιο. Αφενός, η ανάδειξη της τελευταίας συνδέεται με την αποπροσωποποίηση και γραφειοκρατικοποίηση των συστημάτων παροχής κοινωνικών υπηρεσιών του κράτους πρόνοιας, όπου το άτομο μετατρέπεται σε πελάτη-καταναλωτή υπηρεσιών. Αφετέρου, το κράτος πρόνοιας για να είναι αποτελεσματικό στη λειτουργία του χρειαζόταν εκ των πραγμάτων μια γραφειοκρατική υποδομή η οποία θα λειτουργούσε ελεγχτικά και απαγορευτικά σε ευπαθείς ή περιθωριακές ομάδες όπως οι μετανάστες και οι μετανάστριες.

1999β) τόσο μεταξύ του κράτους και των εκπροσώπων των συλλόγων και όσο και μεταξύ των εκπροσώπων των συλλόγων και των μεταναστών.

Η διαδικασία ένταξης (Καβουνίδη, 2003) της μεταναστευτικής μειονοτικής «κοινότητας» στο κράτος και η υπέρβαση των εθνικών δεσμών από εκείνους της τάξης, εντούτοις, έχει αρχίσει μετά βίας και είναι με κανένα σίγουρο τρόπο, ότι καθεμία από αυτές τις διαδικασίες θα είναι αρκετά ισχυρή για να καταστρέψει αυτό που φαίνεται να είναι ελαστικές μορφές εθνικών «κοινοτήτων» και συλλόγων. Για αυτόν τον λόγο οι μελέτες των μεταναστευτικών συλλόγων ακολουθούν να αποτελούν μια πολύτιμη συνεισφορά στην κοινωνιολογία. Εξαρχής, θεωρήθηκε ότι οι επίσημοι σύλλογοι αντιπροσωπεύονταν σε περιορισμένα εστίαι, και ότι μια μελέτη αυτών πρέπει να συμπληρωθεί από μια μελέτη των αντιπροσωπευτικών οικογενειών και των δικτύων του. Εκτός από τις εκφρασμένες προφορικά επιλογές ταυτότητας που διατυπώνονταν από τους συλλόγους, θεωρήθηκε ότι υπήρχαν επίσης πολλά που κερδίζονταν με τη μελέτη του τρόπου με τον οποίο η κοινωνική ζωή και οι ψυχολογικοί προσανατολισμοί των μεταναστών επηρεάστηκαν και επηρέασαν τις έννοιες των πολιτιστικών συμβόλων που διαβιάστηκαν από την πατρίδα των μεταναστών.

Ο στόχος της έρευνας είναι να εξεταστεί η κοινωνιολογική σημασία συνδεδεμένη με μερικούς από τους όρους που υποτίθενται στην αφελή δήλωση του ερευνητικού προβλήματος που δίνεται ανωτέρω. Αν και η έννοια (notion) των συλλόγων και της επίδρασής τους στην ταυτότητα γίνεται αποδεκτή ευρέως όπως δείχνοντας ένα πραγματικό πρόβλημα, εκείνο το πρόβλημα δεν καθορίζεται σαφώς και ως εκ τούτου οδηγεί σε ένα ιδεολογικού τύπου επιχείρημα. Μια συζήτηση της ακριβούς έννοιας που συνδέεται με μερικούς από τους κεντρικούς κοινωνιολογικούς όρους, αναμένεται να βοηθήσει, να ξεδιαλύνει μερικούς από αυτήν την ιδεολογική σύγχυση.

Οι περισσότεροι υποστηρίζουν την άποψη ότι, όπου υπάρχει μια «κοινότητα» μεταναστών όταν βρίσκονται σε μια χώρα διαφορετική από αυτήν στην οποία γεννήθηκαν, και πρέπει να εκτελέσουν ρόλους μέσα στη χώρα εγκατάστασης, συγχρόνως διατηρώντας τους δεσμούς με την πατρίδα τους, αυτοί οι μετανάστες είναι πιθανό να έχουν προβλήματα «ταυτότητας»¹¹. Η κοινή αίσθηση επίσης προτείνει ότι η υποχρέωση ταυτότητας των παιδιών των μεταναστών να μην είναι η ίδια με αυτόν των μεταναστών γονέων των ιδίων και ότι αυτά τα παιδιά να πιεστούν, πρέπει, αφενός, να ζήσουν τις προσδοκίες των γονέων τους και, αφετέρου, να συμφωνήσουν με τους συνομηλίκους τους στη κοινωνία υποδοχής. Σαφώς «ανήκω κάπου» ή ακόμα και «η ιδιότητα μέλους» μιας ομάδας υπονοεί κάποια έννοια ψυχολογικής ή συμβολικής κατάστασης. Αυτό που πρέπει να γίνει αρχικά είναι να διακρίνει κανείς μεταξύ διάφορων διαφορετικών τύπων κοινωνικών δομών και της σχέσεις που μπορούν να περιλάβουν στους διαφορετικούς βαθμούς αφοσίωσης. Έχοντας αυτό υπόψη, καθώς επίσης και την ανάγκη να επιτευχθεί η σαφήνεια του καθορισμού, ότι είναι απαραίτητο να καθοριστούν ακριβέστερα οι όροι

¹¹ Ο όρος «ταυτότητα» (του εαυτού) όπως χρησιμοποιείται στην παρούσα μελέτη, απαντά στις ερωτήσεις «Ποιος/α είμαι;» ή «Τι είδος άνθρωπος είμαι;», κάτι που και ο Watson (2005:414) ορίζει ως την αντίληψη που το κάθε άτομο αναπτύσσει με το ποιος είναι και το τι κάνει.

«κοινωνικά δίκτυα», «ένωση» και «κοινότητα». Σύμφωνα με τις Domingues και Watkins (2003) τα δίκτυα είναι τριών μορφών: *πρώτον*, βασισμένα στην οικογένεια δίκτυα, *δεύτερον*, βασισμένα στα φιλικά άτομα δίκτυα, *τρίτον*, βασισμένα σε συλλόγους δίκτυα. Ο όρος «δίκτυα», όπως χρησιμοποιούνται εδώ, αναφέρεται στις σχέσεις που προκύπτουν μεταξύ των ατόμων, στην τρίτη περίπτωση, δηλαδή κατά τη διάρκεια μιας σημαντικής συλλογικής δράσης. Η συμμετοχή σε ένα δίκτυο των κοινωνικών σχέσεων, εντούτοις, από μόνο του, δεν έχει άμεσες επιπτώσεις στην «ταυτότητα» των συμμετεχόντων. Στις συστηματικότερα οργανωμένες κοινωνικές σχέσεις, αφ' ετέρου, το άτομο μπορεί να θεωρήσει ότι διαδραματίζει ένα ρόλο, το οποίο σημαίνει να συμπεριφέρεται με τρόπους που απαιτούνται από ολόκληρη την ομάδα συμμετεχόντων ή από την κανονιστική διαταγή που διευθύνει τη συμπεριφορά τους.

Η κύρια παράδοση μελέτης των συλλόγων στην κοινωνιολογία είναι αυτή που προέρχεται από την εργασία Tönnies (1955) ο οποίος υποστηρίζει ότι η έννοια της ένωσης περιλαμβάνει ακριβώς μια απουσία του είδους υποχρέωσης που προτείνεται από την έννοια της ταυτότητας. Είναι, για τον ίδιο, είναι η «κοινότητα» όπου «πραγματικά» το άτομο έχει μια αίσθηση ότι ανήκει, ή όταν μπορεί να θεωρήσει ότι η ιδιότητα μέλους ομάδας καθορίζει μόνη της. Σε αντίθεση οι σύλλογοι στηρίζονται επάνω στην υιοθέτηση και την αναζήτηση των εξειδικευμένων σκοπών καθώς ο Tönnies την βάζει, στηρίζονται επάνω «σε κάτι τεχνητό». Η σύλληψη του Tönnies της κοινωνικής εξέλιξης ήταν είτε τραγική, είτε ρομαντική. Είτε το σύγχρονο άτομο επρόκειτο να θεωρηθεί πώς καταδικάζεται στην απώλεια της συλλογικότητας λόγω της απώλειας της κοινότητάς του ή τρόποι έπρεπε να βρεθούν στην επιστροφής στη χρυσή «εποχή» της *Gemeinschaft*. Οι μελετητές της μετανάστευσης αντιλαμβάνονται και εξετάζουν όλο και περισσότερο τη σημασία των μεταναστευτικών οργανώσεων. Τέτοιες οργανώσεις δεν είναι σημαντικές μόνο για τους μετανάστες τους ίδιους, αλλά και για τη συμμετοχή και την ένταξή τους στην κοινωνία υποδοχής. Οι μετανάστες οργανώνουν τις οργανώσεις για να δημιουργήσουν, να εκφράσουν και να διατηρήσουν μια συλλογική ταυτότητα. Με τη μελέτη των οργανώσεων συγκεντρώνονται πολύτιμες πληροφορίες για τη διαδικασία εγκατάστασης των μεταναστών. Μπορεί κανείς με αυτό τον τρόπο αν δει ποιες διαφορές καταστάθηκαν σημαντικές από ποιους, για ποιούς, και για πόσο καιρό. Οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται κατ' αυτό τον τρόπο μπορούν μόνο να αξιολογηθούν εάν είναι γνωστοί ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την ίδρυση και τη συνέχεια των οργανώσεων, και πώς αυτή η επιρροή λειτουργεί. Είναι σημαντικό σε αυτό το ζήτημα να εστιάζει κανείς στον τρόπο με τον οποίο οι μεταναστευτικές οργανώσεις δημιουργούνται, και πώς κατορθώνουν να διατηρηθούν και να αλλάξουν κατά τη διάρκεια του χρόνου. Οι Schrover και Vermeulen (2005:823)¹² τονίζουν ότι τα χαρακτηριστικά της μεταναστευτικής κοινότητας και οι ευκαιρίες πολιτικής δομής είναι ιδιαίτερα σημαντικά στην εξήγηση της οργανωτικής δραστηριότητας των μεταναστών, αλλά ότι η φύση των σχέσεων είναι κωδωνοειδούς (bell-shaped) σχήματος παρά γραμμικού. Πάρα πολύς και επίσης πολύ λίγος

¹² M. Schrover and F. Vermeulen (2005) "Immigrant Organizations", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.823-832.

ανταγωνισμός, από τις κυβερνήσεις και άλλους φορείς, οδηγούν σε μειωμένη οργανωτική δραστηριότητα. Οι πάρα πολύ μικρές και οι πάρα πολύ μεγάλες κοινότητες αντιμετωπίζουν προβλήματα στη διατήρηση των οργανώσεων τους. Η μελέτη των μεταναστευτικών οργανώσεων επιτρέπει μια καλύτερη κατανόηση των σύνθετων και δυναμικών εξελίξεων που πραγματοποιούνται εντός των μεταναστευτικών κοινοτήτων. Το μέγεθος των μεταναστευτικών κοινοτήτων, και των κυβερνητικών πολιτικών έναντι των μεταναστών και των οργανώσεών τους, είναι βασικοί παράγοντες στην εξήγηση της φύσης (Rex, 1973) και της συνοχής των μεταναστευτικών οργανώσεων. Με ιδιαίτερα σημαντικές διαφορές μεταξύ της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής από την άποψη της ιστορίας και της πολιτικής της μετανάστευσης, και στο μέγεθος των μεταναστευτικών κοινοτήτων, τα αποτελέσματα των συγκρίσεων μεταξύ των δύο δεν μπορούν να υπερβούν τα προφανή. Επίσης ένας σημαντικός αριθμός μελετών αγνοεί τη σχέση μεταξύ της οργανωτικής συμπεριφοράς και της πολιτικής συμμετοχής¹³.

Η μελέτη της συλλογικής συμπεριφοράς (collective behaviour), συλλογικής δράσης οργάνωσης (collective organization) και της συλλογικής δράσης (collective action) έχουν επιστήσει την προσοχή των κοινωνιολόγων του από τις απαρχές τις επιστήμης μέχρι το παρόν. Στα πλαίσια έρευνας τους περιλαμβάνονταν τόσο το φαινόμενο όσο και οι διαφορετικές του μορφές, όπως, ομάδες κοινών συμφερόντων, εργασιακές, πολιτικές και επαναστατικές οργανώσεις και θρησκευτικά κινήματα. *Πρώτον*, υπήρξε η προσέγγιση της *συλλογικής συμπεριφοράς* (collective behaviour) που είχε τις ρίζες της στη Σχολή του Σικάγου με τον πιο σημαντικό εκπρόσωπο της προσέγγισης αυτής τον Park (1967; Park and Burgess, 1921)¹⁴. *Δεύτερον*, η προσέγγιση της *μαζικής κοινωνίας* (mass society) προέκυψε από τις συζητήσεις για την άνοδο των αυταρχικών και ολοκληρωτικών καθεστώτων και ήταν ηχηρή στην απήχησή της με ορισμένες υποθέσεις για την πρόωρη περίοδο του «ψυχρού πολέμου». Αν και φαινομενικά μακρο-κοινωνιολογική εστίαση, μερικές από τις πολλές παραλλαγές αυτής της προσέγγισης τόνισαν τη θεωρητική σημασία της προσωπικής ψυχολογίας ή τις μικρο-κοινωνικές σχέσεις στην κατανόηση των συλλογικοτήτων. Για τους θεωρητικούς της *μαζικής κοινωνίας* ήταν τα συναισθήματα της αποξένωσης αλλοτρίωσης και της ανησυχίας που προκλήθηκαν από τη κοινωνική διάσπαση σε άτομα (social atomization).

Η *σχετική αποστέρηση* (relative deprivation) αντιπροσώπευσε μια τρίτη προοπτική στις συλλογικές οργανώσεις και έλαβε ιδιαίτερη υποστήριξη. Όπως διατυπώνεται από τους κύριους υποστηρικτές της, η θεωρία της *σχετικής αποστέρησης* απέδωσε την συλλογικότητα στην αντίληψη ότι η ομάδα ιδιότητας μέλους κάποιου είναι σε δυσμενέστερη θέση, σχετικά με κάποια άλλη ομάδα. Η *σχετική αποστέρηση* ήταν, φυσικά, μια πρόοδος πέρα από την απόλυτη θεωρία της στέρησης, η οποία είδε τις διαμαρτυρίες στην απομόνωση από τη θέση μιας ομάδας στην κοινωνία. Τέλος, *τέταρτον*, η προσέγγιση

¹³ Για τη σύνδεση των μεταναστευτικών συλλόγων με την πολιτική και εκπροσώπηση, βλ. D. Jacobs and J. Tillie (2004) “Introduction: Social Capital and Political Integration of Migrants”. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.30, no.3, pp.419-427.

¹⁴ R. Park (1967) *On Social Control and Collective Behaviour*, (edit. by R. H. Turner), Chicago: University of Chicago Press και R. Park and W. Burgess (1921) *Introduction to the Science of Society*. Chicago: University of Chicago Press.

της *θεσμικής σχολής* (institutional school), που διαμορφώθηκε μετά από τις μελέτες των Weber (Gerth and Mills, 1946)¹⁵ και Michels (1959)¹⁶. Οι αναλυτές αυτής της παράδοσης στράφηκαν χαρακτηριστικά προς την εξέλιξη μιας ιδιαίτερης κοινωνικής οργάνωσης όπου χαρακτηριστικά η δομή και οι στόχοι μιας οργάνωσης θεωρήθηκαν ως μετατοπιζόμενα κατά τη διάρκεια του χρόνου προς απάντηση σε εξωτερικούς περιβαλλοντικούς παράγοντες.

Ένα παράδειγμα της σύνδεσης μεταξύ των ευρειών μακρο-διαδικασιών και της εμφάνισης μικρο-κοινωνικών συλλογικοτήτων αφορά το ρόλο της μαζικής μετανάστευσης στη δημιουργία των νέων ομάδων με την οργανωτική δυνατότητα προς μια επιτυχή συλλογική δράση (McAdam, McCarthy and Zald, 1988:712). Η ερμηνεία του φαινομένου εντοπίζεται στην επίδραση της αστικοποίησης (rural-to-urban), της εκβιομηχάνισης των περιοχών και τις μισθωτές εργασίας και τη μορφή συλλογικής δράσης στον δέκατο ένατο αιώνα στην Ευρώπη και την Αμερική. Η άνοδος των βασισμένων-στην πόλη συλλογικοτήτων των μεταναστών μετακινήσεων κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ήταν κατά ένα μεγάλο μέρος μια απάντηση στις διαδικασίες μετανάστευσης που συγκέντρωσαν μεγάλους αριθμούς της αναδυόμενης ανειδίκευτης εργατικής τάξης σε συγκεκριμένες αστικές γειτονιές. Για παράδειγμα, οι Μαύροι στον αμερικανικό νότο ήταν μέρος μιας παρόμοιας διαδικασίας. Εφόσον οι Μαύροι υπόκειντο στο εξαιρετικά κατασταλτικό σύστημα κοινωνικού ελέγχου στον οποίο η γεωργία στο Νότο βασίστηκε, η συγκέντρωσή τους στο Νότο και η σχετική απομόνωση από τα λευκά δεν μεταφράστηκε ποτέ αποτελεσματικά σε ένα ισχυρό δίκτυο και σύσταση μια συλλογικής οργάνωσης. Οι ιδιοκτήτες των καλλιεργειών, που φοβούνται τις συνέπειες μιας οργάνωσης, τους αποθάρρυναν με βίαιο τρόπο από την ανάπτυξη συλλογικοτήτων των Μαύρων εργαζομένων. Εντούτοις, αργότερα η κατάσταση άλλαξε δραματικά καθώς στον αστικό Νότο, ο αποκλεισμός και η συγκέντρωσης σε συγκεκριμένες περιοχές κατοικίας συνέβαλλαν στην σύσταση ανεξάρτητων εκκλησιών των Μαύρων εργαζομένων, ιδρυμάτων, κολλεγίων και πολιτικών οργανώσεων, τα οποία θα διαδραμάτιζαν σοβαρό ρόλο στις συλλογικότητες για την προάσπιση των πολιτικών δικαιωμάτων (civil rights) των μεταναστών. (McAdam, 1982; Morris, 1984)¹⁷.

Ο Mancur (1968) σημείωνε ότι η μελέτη των συλλογικών οργανώσεων συμπίπτει με την εξέταση του σκοπού τους. Επειδή υπάρχουν διαφορετικοί τύποι, μορφές και μεγέθη προκύπτει το ζήτημα ενός ενιαίου και χαρακτηριστικού σκοπού. Όσον αφορά την οικονομική σκοπιά ένα χαρακτηριστικό της πλειοψηφίας των οργανώσεων είναι η προώθηση των εργασιακών συμφερόντων των μελών τους (Mancur, 1991:14). Βεβαίως μερικές οργανώσεις αποτυγχάνουν να εκπληρώσουν αυτό τον σκοπό, ενώ άλλες υποκύπτουν στον «πειρασμό» του να εξυπηρετήσουν και να προωθούν τα συμφέροντα μόνο των μελών τους (Mancur, 1991:14). Η σύγκρουση στο εσωτερικό μιας συλλογικής

¹⁵ H. Gerth and C. W. Mills (1946) *From Max Weber: Essays in Sociology*. New York: Oxford University Press.

¹⁶ R. Michels (1959) *Political Parties*. New York: Dover.

¹⁷ D. McAdam (1982) *Political Process and the Development of Black Insurgency, 1930-1970*. Chicago: University of Chicago Press και A. Morris (1984) *The Origins of the Civil Rights Movement*. New York: Free Press.

οργάνωσης είναι πιθανή, καθώς κάθε οργάνωση είναι δυνατόν να υποδιαιρείται σε υποομάδες (αντίθετες μεταξύ τους πολλές φορές).

Οι συλλογικές οργανώσεις έχουν ως πρωταρχικό σκοπό τα κοινά συμφέροντα των μελών τους. Όταν ένας αριθμός ατόμων έχει κοινό ή συλλογικό συμφέρον – όταν δηλαδή υπάρχει ένας κοινός στόχος – το ατομικό μη-οργανωμένο πράττειν είτε δεν είναι σε θέση να προωθήσει αυτό το κοινό συμφέρον, είτε δεν είναι σε θέση να το προωθήσει με αποτελεσματικότητα (Mancur, 1991:17; Triandis, 1995). Κατά συνέπεια, οι οργανώσεις είναι δυνατό να επιτελέσουν μια λειτουργία όταν υπάρχουν κοινά ή ομαδικά συμφέροντα και μολονότι σε αρκετές περιπτώσεις οι οργανώσεις εξυπηρετούν επίσης καθαρά προσωπικά, ατομικά συμφέροντα¹⁸, η χαρακτηριστική και πρωταρχική τους λειτουργία είναι η προώθηση των κοινών συμφερόντων των μελών, δηλαδή κάθε μέλος να νιώθει ότι μέσω της συλλογικής οργάνωσης εκπροσωπούνται τα ατομικά του συμφέροντα παράλληλα με τα συλλογικά (Mancur, 1991:17).

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στις κοινωνίες υποδοχής, τους ώθησαν στην δημιουργία συλλογικών οργανώσεων για την προώθηση των δικαιωμάτων και των συμφερόντων τους. Ένα από τα βασικά κοινωνικά χαρακτηριστικά που «σπρώχνει» τους μετανάστες σε μορφές συλλογικής δράσης και αντιπροσώπευσης είναι οι νέες μορφές εργασίας και απασχόλησης, κάτι που πρέπει να διέβλεπε και ο Beynon (1992) όταν αναφερόταν στο «τέλος» του «Βιομηχανικού Εργαζόμενου». Πρέπει εντούτοις να τονιστεί ότι ανεξάρτητα από την ονομασία ή τον σκοπό τους εάν δηλαδή επρόκειτο για τοπική, πολιτιστική, εργασιακή, πολιτική ή θρησκευτική συλλογική οργάνωση (Triandis, 1995) το κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα των μεταναστευτικών συλλογικών οργανώσεων είναι η εθνικότητά τους. Δηλαδή η συλλογική δράση και αντιπροσώπευση των μεταναστών πραγματοποιείται μέσω της προβολής του εθνικού στοιχείου, της εθνικής προέλευσης, της κοινής κοινωνικο-οικονομικής και πολιτισμικής καταγωγής, της γλώσσας, των εμπειριών, τον προσανατολισμό προς την χώρα προέλευσης με την διατήρηση του πολιτισμού και της κουλτούρας (εθνικές και τοπικές γιορτές, μουσική, χορός) της θρησκείας και της πολιτικής (Σταυρινούδη, 1994:354). Στο σημείο αυτό πρέπει να τονισθεί επίσης ότι μελέτες αναφέρουν πώς ο προσανατολισμός των συλλογικών οργανώσεων των μεταναστών βάση του εθνικού στοιχείου δυσχεραίνει την ένταξή τους στην χώρα υποδοχής.

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να σημειωθούν τα προσδιοριστικά στοιχεία μιας μεταναστευτικής κοινότητας. Φαίνονται να υπάρχουν τουλάχιστον τρία σύνολα παραγόντων σχετικών με το σχηματισμό ενός κοινού για τις μεταναστευτικές οργανώσεις: *Πρώτον, η εθνική ομάδα μπορεί να κατέχει μερικές διαφοροποιητικές κοινωνικές ή πολιτιστικές ιδιότητες που μπορούν να την ξεχωρίζουν από την γηγενή κοινωνία.* Η γλώσσα, το χρώμα, και η θρησκεία είναι προεξέχουσες μεταξύ αυτών των

¹⁸ Για παράδειγμα, όλα τα μέλη ενός εργατικού συνδικάτου έχουν ως κοινό συμφέρον υψηλότερους μισθούς, αλλά ταυτόχρονα κάθε μεμονωμένος εργάτης έχει ένα ιδιαίτερο συμφέρον αναφερόμενο στο προσωπικό του εισόδημα, το οποίο εξαρτάται όχι μόνο από το επίπεδο των μισθών αλλά κι από τη διάρκεια της εργάσιμης ημέρας, στο O. Mancur (1991) *Η Λογική της Συλλογικής Δράσης: Δημόσια Αγάπη και η Θεωρία των Ομάδων*. Αθήνα: Παπαζήσης.

χαρακτηριστικών γνωρισμάτων και άλλα γνωρίσματα και παραδόσεις μιας ομάδας μπορούν να φέρουν το σχεδόν ίδιο αποτέλεσμα. Όσο πιο διαφορετικοί είναι οι άνθρωποι ενός ορισμένου έθνους είναι από τα μέλη της εγγενούς κοινωνίας, τόσο ευκολότερα θα είναι για εκείνους να αναπτύξουν τις συλλογικότητές τους για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. Τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά μιας μεταναστευτικής ομάδας αποτελούν τη βάση για το σχηματισμό μιας «πελατείας» (clientele) ή ενός κοινού για τις μεταναστευτικές οργανώσεις.

Δεύτερον, το επίπεδο πόρων μεταξύ των μελών της μεταναστευτικής ομάδας. Εάν ένα μεγάλο ποσοστό των μελών μιας μεταναστευτικής ομάδας έχει λίγους δικούς τους πόρους, όπως υποδεικνύεται παραδείγματος χάριν στην αγροτική προέλευση και την έλλειψη επαγγελματικών δεξιοτήτων, κατόπιν υπάρχει σε αυτήν την εθνική ομάδα μια σημαντική «πελατεία» για να υποστηρίξει την προστασία και τις αμοιβαίες οργανώσεις οφελών. Μια τέτοια κατάσταση είναι πιθανό να υποκινήσει έναν «κοινωνικό επιχειρηματία» μέσα στην εθνική ομάδα για να προσπαθήσει να οργανώσει για τους νέους μετανάστες στην ανάγκη τους, που βλέπει εκεί μια ενδιαφέρουσα ευκαιρία για τον ίδιο. Οι ανταμοιβές του θα ήταν είτε χρηματικό κέρδος, είτε γόητρο στην κοινότητα, περισσότερα μέλη για την εκκλησία του, είτε περισσότερους αγοραστές για την εφημερίδα του.

Τρίτον, το πρότυπο της μετανάστευσης. Ο αριθμός των μεταναστών μετανάστες ενός έθνους και του ποσοστού στα οποία φθάνουν είναι σχετικοί παράγοντες στο σχηματισμό ενός εθνικού κοινού (Βεντούρα, 1994). Ένας σημαντικότερος παράγοντας είναι εάν η μετανάστευση είναι άτομο ή ένα φαινόμενο ομάδας. Η μετανάστευση κατά τη διάρκεια ορισμένων χρονικών περιόδων ή για μια δεδομένη μεταναστευτικής ομάδας μπορεί να είναι το αποτέλεσμα των ιδιαίτερων αποφάσεων από τα άτομα που βιώνουν παρόμοιες συνθήκες στη χώρα προέλευσής τους αλλά μπορεί επίσης να είναι μια λίγο πολύ οργανωμένη απάντηση της ομάδας, που κυμαίνεται από τη μετανάστευση μιας ομάδας κάτω από έναν ηγέτη ως το ελαφρύ πρότυπο στο οποίο μια μεταναστευτική αλυσίδα καθιερώνεται κατά τη διάρκεια μερικών ετών μεταξύ ενός δικτύου συγγένειας ή ενός χωριού και των κεφαλαία που συλλέγονται στη νέα χώρα είναι για να πληρώσει κάποιος τη μετάβαση από το χωριό στην πόλη. Αυτοί οι παράγοντες παρέχουν τα πολύ διαφορετικά σύνολα συνθηκών για την ανάπτυξη των μεταναστευτικών συλλόγων.

Η ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

Με την πάροδο του χρόνου η Ελλάδα έγινε μια από εκείνες τις χώρες που συγκέντρωσε μια πλούσια κοινωνιολογική έρευνα για τη μελέτη του μεταναστευτικού φαινομένου. *Πρώτον*, την περίοδο 1990-1995, η έρευνα στράφηκε κυρίως σε θέματα κοινωνικής στρωμάτωσης και κοινωνικού αποκλεισμού με έμφαση στην κοινωνική κινητικότητα, την ασκτικότητα και την περιθωριοποίηση των

μεταναστών. *Δεύτερον*, την περίοδο 1998-2000, οι μελέτες εστιάστηκαν κατά κύριο λόγο στον εθνικό και κατά φύλο διαχωρισμό, με πεδία εστίασης την συλλογική ταυτότητα και αντιπροσώπευση, τον καταμερισμό εργασίας, την εθνικότητα και τη θρησκεία. *Τρίτον*, οι εφαρμογές και οι διακρίσεις στην κρατική κοινωνική πρόνοια, η ανάπτυξη στερεοτύπων, η νομιμοποίηση και η μεταναστευτική πολιτική ήταν τα κύρια αντικείμενα της έρευνας την περίοδο 2000-2005. *Τέταρτον*, την περίοδο 2005-2008, η ερευνητική έμφαση δόθηκε σε συγκεκριμένες επαγγελματικές ομάδες εστιάζοντας στο φύλο, στο επάγγελμα και συγκεκριμένα στην εργασία χαμηλού κύρους με βαρύτητα στην οικιακή εργασία και τα εμπόδια πρόσβασης σε υπηρεσίες πρόνοιας και κοινωνικής προστασίας. Αυτό που διαφαίνεται από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 μέχρι σήμερα είναι, ότι παρόλο που η πλειοψηφία των ελληνικών ερευνών αναφέρεται στην ύπαρξη μεταναστευτικών συλλόγων ή «κοινοτήτων» καθώς και στις επιπτώσεις των ευέλικτων μορφών απασχόλησης στη διάρρηξη των συλλογικοτήτων, καμία μελέτη δεν μπορεί ξεκάθαρα να αναδείξει ότι υπάρχουν διαμορφωμένες συλλογικότητες ανάμεσα στους μετανάστες. Υπάρχουν προβλήματα, καθώς δεν μπορεί κανείς να πει ποιες είναι αυτές οι συλλογικότητες και πώς διαμορφώνονται (McAdam, McCarthy and Zald, 1988), καθώς επίσης δεν είναι εύκολο να πει κανείς εκ των προτέρων σίγουρα ποιο είναι το ενοποιητικό στοιχείο τους: η εθνικότητα, το φύλο, η τάξη, η θρησκεία, ο τόπος, ο πολιτισμός, το επάγγελμα ή κάτι άλλο;

Ιστορικά, μελέτες από το 1900 μας δείχνουν ότι στη μεταναστευτική ροή, αυτό που διαπιστώνεται είναι ότι οι συλλογικότητες φτιάχνονται μέσα από κάποιες παραμέτρους, κάποιες μορφές ζωής. Για παράδειγμα στη μελέτη του Anderson (1923) για τον μετακινούμενο μετανάστη εργάτη φαίνεται ότι κάτι γίνεται, για παράδειγμα η εγγύτητα με την πατρίδα, ή ακόμη και με γνώριμα μέρη, και ακόμη και μέρη συνάντησης για αναζήτηση εργασίας για τους περιστασιακούς εργάτες, παρείχαν κάποια αίσθηση των δεσμών (roots), κοινών αξιών και μέσων επικοινωνίας (Psimmenos, 2007:13). Η συγκεκριμένη διδακτορική διατριβή φιλοδοξεί να καλύψει αυτό το ερευνητικό κενό. Ενώ ένας αξιολογότερος αριθμός σημαντικών μελετών έχει παραχθεί σχετικά με το θέμα της «κοινότητας», το ερευνητικό ακαδημαϊκό ενδιαφέρον αυτών των ερευνών για τις συνέπειες της εργασίας και της απασχόλησης επάνω σε συγκεκριμένες μορφές συλλογικής οργάνωσης των μεταναστών εργατών και στη συμμετοχή τους σε εργασιακούς συλλόγους υπήρξε ιδιαίτερα περιορισμένο. Τα κύρια χαρακτηριστικά της μορφολογίας της εργασίας των μεταναστευτικών ομάδων που μελετηθήκαν και αναλύονται στην συγκεκριμένη έρευνα έχουν σοβαρές επιπτώσεις στις μεταναστευτικές συλλογικότητες που προκύπτουν από την εργασία. Συνεπώς στην παρούσα διδακτορική διατριβή δεν εξετάζονται όλα τα είδη των μεταναστευτικών «κοινοτήτων», όπως για παράδειγμα η θρησκευτική, η πολιτική, η πολιτιστική ή η τοπική «κοινότητα», ως δοσμένες. Στο επίκεντρό της διατριβής βρίσκονται η φύσης της εργασίας και τα πλαίσια της απασχόλησης των μεταναστών και των μεταναστριών. Αναλύεται το πώς οι σχέσεις των ανθρώπων, οι ταυτότητες ή η μεταξύ τους ένταξη αλλά και με την υπόλοιπη κοινωνία επηρεάζονται από την εργασία και την απασχόληση και πώς οι μετανάστες προσλαμβάνουν και

κατανοούν τις επιπτώσεις της εργασίας τους (χαμηλού κύρους εργασίες), την πρόσβασή τους στη συλλογικότητα, την αντιπροσώπευση, στη συλλογική τους συνείδηση και τις «κοινοτικές» αξίες. Στο πλαίσιο των νέων κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών υπάρχουν άτομα των οποίων η σκέψης και τα αισθήματά τους αναπτύσσονται γύρω από τον φόβο και την ανασφάλεια, του αγνώστου ή ξένου κοινωνικού ή εργασιακού περιβάλλοντος (Gallie, 2006), την συνεχή αναζήτηση συλλογικών δεσμών, προσωπικής ελευθερίας (Sen, 1999) και νέων τρόπων ζωής και σχέσεων.

Οι πρώτες μεταναστευτικές κοινότητες στην Ελλάδα αποτελούνταν από τους πρόσφυγες των πρώην ανατολικο-ευρωπαϊκών χωρών κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1980, και μέχρι τη δεκαετία του 1990, η χώρα αποτελούσε το σταυροδρόμι μόνιμου ή προσωρινού προορισμού για πολλούς μετανάστες τρίτων χωρών που άφησαν τις πατρίδες τους και τα στοιχεία που δημιούργησαν σε συλλογικές μορφές δράσης, ζωής, καθημερινής ύπαρξης, ταυτότητας και εργασίας, και εισέρχονταν σε μια ξένη και άγνωστη κοινωνία που επηρέαζε τις σχέσεις των προσώπων, τις ταυτότητές τους, μεταξύ τους και με το υπόλοιπο της κοινωνίας. Ενώ οι πρώτες συλλογικές οργανώσεις μεταναστών εμφανίστηκαν άτυπα, αργότερα απέκτησαν περισσότερο νομότυπη μορφή ή ήταν μέρος ιδιωτικών πρωτοβουλιών και περίπου από τα τέλη του 1980¹⁹ επετράπη η ίδρυση των μεταναστευτικών συλλόγων με διοικητικό συμβούλιο της δική τους σύνθεσής τους από αποφάσεις των δικαστικών αρχών της Ελλάδας. Η ύπαρξη των μεταναστευτικών «κοινοτήτων» ενέχει βαρύνουσα σημασία για τους ίδιους τους μετανάστες καθώς συμβάλει στην διατήρηση της εθνικής και πολιτισμικής τους ιδιαιτερότητας, της εσωτερικής συνοχής, της συλλογικής αντιπροσώπευσης και της ένταξής τους στην ελληνική κοινωνία.

Σε επίπεδο τυπικών προϋποθέσεων δεν υπάρχουν, σαφή, θεσμικής φύσης, εμπόδια προκειμένου για την συμμετοχή αλλοδαπών στην ίδρυση και την λειτουργία εργατικών σωματείων²⁰, άρα και να είναι ιδρυτικά μέλη αυτών. Ταυτόχρονα προκύπτει ότι, όσοι εργαζόμενοι δεν είναι εφοδιασμένοι με τις απαιτούμενες άδειες εργασίας και διαμονής, δεν έχουν το δικαίωμα να αποτελούν μέλη ενός συνδικάτου. Εμπόδια στην συμμετοχή τους σε αυτές τις συλλογικές διεργασίες επίσης συναντώνται λόγω του ότι ο αριθμός των μελών των μεταναστών δεν είναι σημαντικός, οι μετανάστες διστάζουν να οργανωθούν και να συμμετάσχουν ενεργά, αντιμετωπίζουν εμπόδια συμμετοχής στην νομοθεσία των υπαρχόντων οργανώσεων, υφίστανται το πρόβλημα της ελληνικής γλώσσας, και τον φόβο συμμετοχής στις διαδικασίες καθώς και οι διαφορετικές ανάγκες με τις οποίες οι μετανάστες έρχονται αντιμέτωποι (Σταυρινούδη, 1994; Sayad, 2004) αποτελούν μόνο ορισμένους από τους λόγους που τους ωθούν να δημιουργήσουν τις δικές τους οργανώσεις. Οι διεθνείς και οι ελληνικές έρευνες που εξέτασαν τις συλλογικές οργανώσεις των μεταναστών στην Ελλάδα είναι οι ακόλουθες:

¹⁹ Βλ. «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα. Kasapi-Hellas όπου ιδρύθηκε στις 14/09/1988 (βάσει καταστατικού).

²⁰ Καθώς στο άρθρο 7 παρ. 1 εδαφ. β' του Νόμου 1264/1982, ορίζεται ρητά ότι: «(...) οι αλλοδαποί εργαζόμενοι νόμιμα μπορούν να είναι μέλη συνδικαλιστικών οργανώσεων», ΦΕΚ. Α' 79/01/07/1982.

Η Sutton (1978) εστίασε στους μετανάστες από ένα χωριό στο νησί της Αμοργού και της συλλογικής συμπεριφοράς τους στην πρωτεύουσα από τη δημιουργία του Ελληνικού Κράτους (1829) μέχρι το παρόν και συγκεκριμένα στις «Aiyiali Union» και «Amorgian Association» από το χωριό Λανγκαδά στην περιοχή του Αιγιαλίου στο νησί της Αμοργού. Οι ενώσεις στις οποίες αυτοί οι μετανάστες συμμετείχαν εξετάζονται σε ένα κλίμα που περιλαμβάνει τα εθνικά οικονομικά και πολιτικά συστήματα, τη θέση της Αθήνας και του χωριού σε αυτά τα συστήματα, τη δυναμική των πληθυσμών του χωριού, τη μετανάστευση από το χωριό στην Αθήνα και την μεταναστευτική προσαρμογή στην Αθήνα.

Στην μελέτη της η Κασσιμάτη (1992) σημειώνει ότι έστω και λίγοι μετανάστες έκαναν μνεία των ποντιακών συλλόγων ως πιθανή πηγή βοήθειας για τη λύση των πολλών προβλημάτων που αντιμετώπιζον. Αυτό παρακινεί τη συγγραφέα να διερευνήσει περισσότερο αυτό το στοιχείο και συγκεκριμένα να εντοπιστεί ποιοι σύλλογοι αναφέρθηκαν από τους μετανάστες αυτούς, με ποιο τρόπο βοηθήθηκαν και τι τους παρακίνησε να γίνουν ή να μη γίνουν μέλη κάποιου τέτοιου συλλόγου. Η δημιουργία τοπικών συλλόγων είναι η συνήθης πρακτική για να καλυφθούν ανάγκες επικοινωνίας και συναναστροφών, αλλά και για να εξασφαλιστεί ένα αίσθημα σιγουριάς, επειδή μπροστά στα προβλήματα και τις δυσκολίες θα έχουν κάπου να αποταθούν. Η πληροφόρηση που οι σύλλογοι έδωσαν για πλείστα όσα θέματα αξιολογήθηκε ως ουσιαστική προσφορά. Σε μικρότερα ποσοστά αναφέρθηκαν η βοήθεια για να λυθούν άμεσες στεγαστικές ανάγκες, η οργάνωση σεμιναρίων για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, η υποστήριξη που είχαν σε εργασιακά θέματα, αλλά και η ηθική υποστήριξη όταν χρειάστηκε.

Η μελέτη της Αντωνίου (1995) προσεγγίζει τις εκδοχές και τις αντιλήψεις που προβάλλονται από τους μετανάστες από την Αρμενία για την ιδιαίτερη συλλογική ταυτότητά τους ή την Αρμενικότητά τους. Στη μελέτη εξετάζεται πώς μέσα από ένα συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο και πολιτικές συγκυρίες αναδύεται η «αρμενικότητα» ως μια έκφραση εξαναγκασμένη να αναπτυχθεί έξω από τον φυσικό της χώρο της χώρας προέλευσης, στην προσφυγιά και στη διασπορά. Η ανθρωπολογική της έρευνα πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα και συγκεκριμένα στις περιοχές Δουργούτι και Νέος Κόσμος, στους Αρμένιους κατοίκους της περιοχής και τους θρησκευτικούς, πολιτικούς και πολιτιστικούς συλλόγους που συντηρούν. Κεντρικός άξονας της μελέτης της Αντωνίου (1995) είναι η ιδέα της «επιστροφής στην πατρίδα» που συντηρείται και αναπαράγεται φαντασιακά μέσω της διατήρησης της εθνότητας μέσα από συγκριμένες πρακτικές οργάνωσης, στάσεις, στρατηγικές απαγόρευσης σε θέματα θρησκείας, γλώσσας, φιλικών, συγγενικών και γαμηλιακών σχέσεων.

Η Romaniszyn (1996) στην μελέτη της περιγράφει την ανάπτυξη μιας οικονομικής μετανάστευσης από την Πολωνία στην Ελλάδα και τη δημιουργία μιας μεταναστευτικής κοινότητας στην Αθήνα. Περιγράφει το περιβάλλον εργασίας των Πολωνών ανεπίσημων εργαζομένων στην Αθήνα, και διερευνά το ρόλο που διαδραματίζει η «πολωνική εκκλησία», δηλαδή ο ρωμαιοκαθολικός ναός στον

οποίο Πολωνοί έχουν πρόσβαση. Όπως παρουσιάζεται, η εκκλησία δεν ικανοποιεί τις αποκλειστικά θρησκευτικές ανάγκες, ούτε οι υπηρεσίες της περιορίζονται σε μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων. Ενεργεί ως κόμβος επικοινωνίας, ένα συγκεκριμένο κέντρο πληροφοριών και συνάντησης, για τον πληθυσμό συνολικά. Οι ανεπίσημοι μετανάστες βρίσκουν στην εκκλησία ένα χώρο όπου καλωσορίζονται και σέβονται.

Οι **Anderson και Phizacklea (1997)** εστίασαν και στους συλλόγους των μεταναστών (migrant community groups) στην Ελλάδα, τονίζουν όμως ότι για να περιγράψουν οι σύλλογοι μεταναστών και προσφύγων στην Αθήνα απαιτεί πρωτογενή έρευνα. Εντούτοις αυτό κατέστη δυνατό σε μερικές περιπτώσεις στα πλαίσια της έρευνας για την οικιακή εργασία. Επαφές έγιναν αρχικά με την κοινότητα των μεταναστών από τις Φιλιππίνες, την «KASAPI». Επίσης εστίασαν με τους συλλόγους στην «Παν-αφρικανική Ένωση» (Pan-African Association) και την «Ένωση Προσφύγων από την Αιθιοπία» (Ethiopian Refugee Association).

Οι **Πετρονότη και Ζαρκιά (1998:138)** στα πλαίσια της μελέτης τους εστίασαν σε ένα τοπικό μεταναστευτικό σύλλογο, αυτό της «Ένωσης Ερυθραίων Ελλάδας» της οποίας τα γραφεία της υποκαθιστούν την έννοια του ερυθραϊκού «εδάφους» στην Αθήνα. Εκεί δημιουργήθηκε ένα είδος λέσχης και άτυπου προξενείου, όπου οι πρόσφυγες απευθύνονταν για τα νομικά τους ζητήματα και για θέματα ταξιδιωτικών εγγράφων. Επίσης εκεί πήγαιναν συχνά τα απογεύματα δύο ημερών της εβδομάδας μετά την εργασία τους για να συναντηθούν με τους φίλους τους, να δουν τηλεόραση, να διαβάσουν την εφημερίδα που ερχόταν από την πατρίδα. Το «γραφείο», ή «office» όπως το αποκαλούν, οργάνωνε μαθήματα ελληνικών και αγγλικών για όποιους ήθελαν, κομπιούτερ και της γλώσσας Tigrinya αποτελώντας μια ερυθραϊκή εστία στην Αθήνα.

Η έρευνα των **Chtouris, Psimmenou και Tzelepoglou (1999)** εστίασε στη διερεύνηση των χαρακτηριστικών της μουσουλμανικής μειονότητας στην Ελλάδα, αναλύοντας αφενός τους μουσουλμάνους της Θράκης και τις μικρότερες μουσουλμανικές ομάδες στα νησιά των Δωδεκανήσων και αφετέρου τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται από τους μουσουλμανικούς πρόσφυγες και τους μετανάστες που ζουν στην Αθήνα. Η μελέτη ήταν η πρώτη ελληνική έρευνα που επίσημα αναφέρθηκε σε «κοινοτήτες» μεταναστών, εντόπισε και κατέγραψε τους μεταναστευτικούς συλλόγους βάση θρησκευτικού δόγματος και εθνικής προέλευσης αποσκοπώντας στον προσδιορισμό των μειονοτικών ομάδων και των παράνομων μεταναστών που ζουν στη μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας. Το αρχείο των μειονοτικών και μεταναστευτικών οργανώσεων στην Ελλάδα που συνέταξαν οι **Χτούρης και Ψημμένος (1998)** διευκρινίζει ότι η βάση στην οποία αυτές οι οργανώσεις δημιουργούνται είναι πρώτιστα εθνικιστική. Αυτές οι οργανώσεις τείνουν να είναι οργανώσεις της αλληλεγγύης και έχουν έναν πολιτιστικό και εκπαιδευτικό σκοπό. Η συντήρηση των βασικών εθνικών χαρακτηριστικών και παραδόσεων, και ειδικά η γλώσσα, είναι οι βασικοί στόχοι εκείνων των «κοινοτήτων» που έχουν έναν σημαντικό αριθμό μελών.

Οι εμπειρίες και οι συνθήκες απασχόλησης τριών μεταναστευτικών ομάδων στην Αθήνα είναι το αντικείμενο της έρευνας του **Ιωσηφίδη (2001)**. Στο επίκεντρο της μελέτης βρίσκονται οι μεταναστευτικές «κοινότητες» των Αλβανών, των Αιγυπτίων και των Φιλιππινέζων μεταναστών στην περιοχή της Αθήνας. Η μελέτη μετά από την εξέταση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού και της αγοράς εργασίας αναδεικνύει τα χαρακτηριστικά της απασχόλησης των μεταναστών στην Αθήνα, τα είδη των εργασιών που αναλαμβάνουν και οι συνθήκες εργασίας τους, ο ρόλος και οι λειτουργίες τους στην αγορά εργασίας και η βασική θέση τους στο σύστημα της διαπλοκής επίσημου και ανεπίσημου τομέα της οικονομίας. Επίσης ένας επιπλέον λόγος ήταν, όπως αναφέρει ο συγγραφέας, και το γενικά χαμηλό επίπεδο εθνοτικής, «κοινοτικής» ή συνδικαλιστικής οργάνωσής των μεταναστευτικών ομάδων που έλαβαν μέρος στην έρευνα, εκτός των μεταναστών από τις Φιλιππίνες όπου το επίπεδο «κοινοτικής» και συνδικαλιστικής οργάνωσής τους ικανοποιητικό.

Η μελέτη της «κοινότητας» των μεταναστών από τις Φιλιππίνες, των μορφών συλλογικής οργάνωσής τους στην Αθήνα και η σύνδεση τους με συγκεκριμένα επαγγέλματα και είδη απασχόλησης είναι το θέμα της μελέτης του **Cañete (2001)**. Στην Ελλάδα αυτή η «ειδίκευση» έχει καταλήξει να συνδέεται με την εργαζόμενη Φιλιππινέζα μετανάστρια. Η φιλιππινέζικη «κοινότητα» στην Ελλάδα δεν είναι ένα απλό σύνολο ατόμων που βρίσκονται στον ίδιο τόπο, τον ίδιο χρόνο και κατά τα αλλά δεν μοιράζονται συγκεκριμένους δεσμούς μεταξύ τους. Κατά κάποιο τρόπο αυτοί οι άνθρωποι έχουν αλληλεπίδραση είτε σε διαπροσωπική βάση είτε στη βάση της οικογένειας γεγονός που τους κάνει είναι μια αρκετά ορατή κοινωνική ομάδα στην ελληνική κοινωνία.

Η **Petronoti (2001)** τονίζει ότι εθνική συλλογική κινητοποίηση της κάθε ομάδας λαμβάνει τρεις κύριες μορφές: *πρώτον*, ο σχηματισμός των κοινωνικών δικτύων. Καταρχήν, οι μετανάστες γυρίζουν σε εκείνοι των αλληλέγγυων σχέσεων τους ειδών και μορφής. Από πολλές απόψεις οι διαπροσωπικές συνδέσεις αποδεικνύονται ισχυρότερες και αποτελεσματικότερες από τη συλλογική δράση των μεταναστών. *Δεύτερον*, η καθιέρωση εθνικών συλλόγων. Οι εθνικές οργανώσεις μεταναστών απαριθμούνταν σε περίπου 50 από την Petronoti (2001), οι περισσότερες από τις οποίες βρίσκονται στην Αθήνα και έχουν ιδρυθεί από τη δεκαετία του 1990, μόνο μερικές υπάρχουν στη Θεσσαλονίκη, στα Χανιά ή άλλα αστικά κέντρα. Ποικίλλουν από την άποψη του μεγέθους και διαφέρουν στους στόχους, τη σύνθεση και την αποτελεσματικότητα στην επίτευξη των στόχων τους. *Τρίτον*, εξάρτηση σε κάθε Μη-Κυβερνητική (ΜΚΟ) και Αντι-Ρατσιστική Οργάνωση. Η έλλειψη μιας επαρκούς υποδομής που να εξετάζει τις ανάγκες των μεταναστών σημαίνει ότι οι εθνικοί και διεθνείς μη-κυβερνητικοί οργανισμοί (ΜΚΟ) είναι πιθανότερο να τους αντιπροσωπεύσουν ενώ οι ιδιαίτερες αιτήσεις τους εξετάζονται πρώτιστα για ανθρωπιστικούς λόγους.

Η μελέτη των **Δημουλά και Παπαδοπούλου (2004)** είναι από τις λίγες ελληνικές μελέτες μεταξύ των προαναφερθέντων που επικεντρώθηκαν αλλά και είχαν ως υπό-εξέταση αντικείμενα, την προσέγγιση εκπροσώπων μεταναστευτικών συλλόγων και των οργανωμένων «κοινοτήτων» τους. Η

μελέτη των Δημουλά και Παπαδοπούλου (2004) αναφέρεται σε αποτελέσματα έρευνας πεδίου που επικεντρώνονται στις μορφές κοινωνικής ένταξης και κοινωνικής ενσωμάτωσης που υιοθετούν οι μετανάστες στον αστικό και περιαστικό χώρο της Περιφέρειας Αττικής, καθώς επίσης και στον τρόπο με τον οποίο αυτή η ένταξη ή η μη-ένταξη και η ενσωμάτωση γίνεται αντιληπτή από τους επίσημους φορείς που έρχονται σε επαφή με τους οικονομικούς μετανάστες και τους εκπροσώπους των μεταναστών. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη έρευνα οι μορφές κοινωνικής ένταξης ή και κοινωνικής ενσωμάτωσης των οικονομικών μεταναστών περνούν μέσα από τη συμμετοχή τους και το καθημερινό τους βίωμα σε όλους τους τομείς στα πλαίσια της ελληνικής κοινωνίας.

Η **Σούμπερτ (2004)** στην μελέτη της εστίασε στους μεταναστευτικούς συλλόγους γενικά στην περιοχή της Αθήνας. Η ίδια σημειώνει ότι παρά τις εθνικές προσπάθειες για το σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας επαρκέστερης και πιο αποτελεσματικής μεταναστευτικής πολιτικής, δεν διαφαίνεται μια βελτίωση της ποιότητας ζωής των μεταναστών που ζουν στην Ελλάδα-καθώς της ισότιμης αντιμετώπισης και της αναγνώρισης των δικαιωμάτων τους. Ταυτόχρονα άρχισε να διαφαίνεται η ανάγκη ένταξης στην Κοινωνία των Πολιτών, είτε με την συμμετοχή σε οργανώσεις, όπως οι συνδικαλιστικές, είτε με τη σύσταση εθνοτικών οργανώσεων των μεταναστών.

Η **Τοπάλη (2004)** στην ανθρωπολογική έρευνά της εστιάζει στο ζήτημα της διαπολιτισμικής σχέσης μεταξύ Ελληνίδων εργοδοτριών και των γυναικών από τις Φιλιππίνες οικιακών βοηθών στην Αθήνα. Προσεγγίζει τα θέματα εργασίας, και ειδικότερα την έμμισθη οικιακή εργασία, ως σχέση μεταξύ των εμπλεκομένων μερών που οργανώνεται μέσα από λόγους και πρακτικές πολιτισμικά και καταστασιακά τοποθετημένες. Η Τοπάλη επικεντρώνεται επίσης στη μελέτη του θρησκευτικού φαινομένου μέσα από το παράδειγμα μίας φιλιπινέζικης προτεσταντικής εκκλησίας, της Iglesia ni Cristo δεδομένου ότι η θρησκευτική συμμετοχή αποτελεί ένα ιδιαίτερο συστατικό στοιχείο της φιλιπινέζικης κοινωνικότητας όπως αυτή διαμορφώνεται στο μεταναστευτικό πλαίσιο και είναι αναπόσπαστο κομμάτι της φιλιπινέζικης ταυτότητας καθώς επίσης συγκρίνει τη θρησκευτική συμμετοχή με την συμμετοχή στην συλλογική οργάνωση KASAPI-Hellas.

Οι **Gropas και Triandafyllidou (2005)** επισημαίνουν ότι η έλλειψη υψηλής ορατότητας των κινημάτων δεν σημαίνει ότι οι μεταναστευτικοί σύλλογοι δεν είναι ενεργοί στην Ελλάδα ή στην Αθήνα όπου οι περισσότεροι μετανάστες συγκεντρώνονται. Οι παρατηρήσεις των Gropas και Triandafyllidou (2005) για τους συλλόγους των μεταναστών είναι: *Πρώτον*, σχεδόν όλες οι υπηκοότητες έχει μια ένωση κάποιου είδους. Το επίπεδο συμμετοχής, δηλαδή το ποσοστό των μεταναστών που είναι ενεργοί εντός κάθε κοινότητας, εντούτοις παραμένει ασαφές. *Δεύτερον*, οι λόγοι για την ενεργό συμμετοχή μια ένωση φαίνεται να είναι κοινοί μεταξύ όλων των ομάδων για να ικανοποιήσουν τις προσωπικές και συλλογικές ανάγκες (είτε συμβολικές, όπως η εκτέλεση των θρησκευτικών πρακτικών, είτε ή η επίτευξη μιας ταυτότητας και η βελτίωση της δημόσιας εικόνας της ομάδας στην ελληνική κοινωνία, είτε μπορούν να είναι υλικές όπως η εκπαίδευση για τα παιδιά, την απασχόληση, τις επαφές με τις αρχές για τα

στερεότυπα θέματα). *Τρίτον*, το μέγεθος της κοινότητας δεν είναι απαραίτητως ένας καθοριστικός παράγοντας όσον αφορά εάν και εάν μια ένωση οργανώνεται. *Τέταρτον*, οι μόνες υπηκοότητες που έχουν τις επίσημες θρησκευτικές ενώσεις, δηλαδή αυτές που μοιράζονται την ίδια θρησκεία με την πλειοψηφία του πληθυσμού χωρών υποδοχής.

Σχετικά με τους συλλόγους των Ασιατών μεταναστών η έρευνα του **ΙΔΟΣ (Τόντσεφ, 2007)** σημειώνει ότι σε γενικές γραμμές η οργάνωση των ασιατικών κοινοτήτων στην Ελλάδα βελτιώνεται αισθητά τα τελευταία χρόνια. Ο κατάλογος των δραστηριοτήτων που αναπτύσσουν οι σύλλογοι Ασιατών μεταναστών περιλαμβάνει: (i) Διοργάνωση πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων. (ii) Διοργάνωση μαθημάτων ελληνικής γλώσσας. (iii) Διοργάνωση μαθημάτων στην μητρική γλώσσα των παιδιών των Ασιατών μεταναστών και ενίοτε στην αγγλική γλώσσα. (iii) Παροχή πληροφόρησης και πρακτικών συμβουλών για διαδικαστικά θέματα. (iv) Εξασφάλιση διερμηνέων και εξεύρεση δικηγόρων για δικαστικές υποθέσεις μελών των συλλόγων. (v) Κάλυψη των εξόδων νοσοκομειακής περίθαλψης ανασφάλιστων μεταναστών μετά από κάποιο εργατικό ατύχημα. (vi) Έκδοση ενημερωτικών εντύπων και συνεργασία με κρατικά μέσα ενημέρωσης για παροχή πληροφόρησης στα μέλη των συλλόγων. (vii) Συνεργασία με εκπροσώπους των εργατικών συνδικάτων και πολιτικών κομμάτων, κυρίως σε τοπικό επίπεδο, για την προώθηση προτάσεων σχετικά με εργασιακά και ασφαλιστικά θέματα.

Ο **Μαρούκης (2007)** μελετά μέσα από την έννοια του κοινωνικού κεφαλαίου τις συνθήκες ζωής των μεταναστών δείχνει τις στρατηγικές και τα δίκτυα με τα οποία οργανώνουν και νοσηματοδοτούν την ζωή και την εργασία τους στην οικονομία και κοινωνία της χώρας υποδοχής. Ο ίδιος επέκτεινε το πεδίο το ερευνητικό του πεδίο και στους συλλόγους μεταναστών από την Αλβανία αυτή την ομάδα στόχο για τους ακόλουθους λόγους: *πρώτον*, ο χώρος της συλλογικής αντιπροσώπευσης ως εν δυνάμει κοινωνία πολιτών είναι από τις κρίσιμες συντεταγμένες στην οργάνωση της παραγωγής και της εργασίας την μεταβιομηχανική εποχή.

Οι **Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη (2008)** εξέτασαν στη μελέτη τους τη δημογραφική διάσταση του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ελλάδα, προέβησαν σε μια κριτική παρουσίαση των ευρωπαϊκών και ελληνικών μεταναστευτικών πολιτικών και κατέγραψαν τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου αναφορικά με την παροχή υπηρεσιών σε μετανάστες και μετανάστριες. Κύριος στόχος της έρευνας πεδίου ήταν να διερευνηθούν σε βάθος οι διαδικασίες παροχής υπηρεσιών προς τους μετανάστες και τους πρόσφυγες με στόχο την ενδυνάμωση τους στην αγορά εργασίας. Για το λόγο αυτό εξετάστηκαν τόσο φορείς που είναι υπεύθυνοι για την παροχή υπηρεσιών σε μετανάστες, όσο και οι ίδιοι οι εκπρόσωποι των μεταναστών που συναλλάσσονται με τους φορείς εκείνους. Σχετικά με τους φορείς και εκπροσώπους των μεταναστών οι οποίοι εξετάστηκαν στο πλαίσιο της έρευνας, οι 16 στους 25 είναι εκπρόσωποι συλλόγων των μεταναστών (3 ήταν σύλλογοι Αλβανών μεταναστών και οι υπόλοιποι 13 ήταν σύλλογοι άλλων μεταναστών), 1 ήταν εκπρόσωπος του Ελληνικού Φόρουμ Μεταναστών, 7 ήταν δικηγόροι, οι οποίοι ασχολούνται με ζητήματα και υποθέσεις

μεταναστών, ενώ 1 φορέας κάλυπτε τις λοιπές περιπτώσεις. Κεντρική υπόθεση εργασίας της έρευνας των Μπάγκαβου, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη (2008) γύρω από την οποία δομήθηκαν τα θεωρητικά, μεθοδολογικά και αξιολογικά εργαλεία της έρευνας ήταν ότι, η παροχή υπηρεσιών στους μετανάστες στην Ελλάδα επηρεάζεται από έντονες στερεοτυπικές αντιλήψεις οι οποίες ελλείπει συγκεκριμένης και οργανωμένης μεταναστευτικής πολιτικής, καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την αποτελεσματικότητα της παροχής υπηρεσιών και ολόκληρου του συστήματος νομιμοποίησης και ένταξης των μεταναστών.

Οι **Ζάχου και Καλεράντε (2009)** εστιάζονται στους αυξανόμενους αριθμητικά μεταναστευτικούς συλλόγους μεταναστών από την Αλβανία σε συνάρτηση με τις καθοριστικές αλλαγές που συντελούνται στο μεταναστευτικό τους κύρος. Οι ερευνήτριες παρατήρησαν ότι οι Αλβανοί μετανάστες άρχισαν να διαφοροποιούνται στη συλλογική τους παρουσία, και από τις κλειστές ομαδοποιήσεις της παραδοσιακής κοινωνίας προέλευσης, τώρα επιζητούν να εισαχθούν σε νέες συσσωματώσεις εκπροσώπησής τους με όρους ατομικής επιλογής. Σε μια προσπάθεια κατηγοριοποίησης των συλλόγων με βάση το πλαίσιο αναφοράς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, δημιούργησαν ένα πρότυπο πέντε κατηγοριών, που όμως δεν είναι περιοριστικό, καθώς κάποιος από αυτούς τους συλλόγους, λόγω των ιδιαιτεροτήτων τους και των σκοπών τους, θα μπορούσαν να ενταχθούν σε περισσότερες από μια κατηγορίες: *Πρώτον*, πολιτιστικοί σύλλογοι, με αναφορά στον τόπο καταγωγής, *δεύτερον*, σύλλογοι φιλίας, *τρίτον*, σύλλογοι καλλιτεχνών και διανοουμένων, *τέταρτον*, εθνοτικοί σύλλογοι και σύλλογοι με αναφορά στον τόπο διαμονής (δημοτικοί σύλλογοι), και *πέμπτον*, δευτεροβάθμια όργανα.

Σήμερα φαίνεται πώς λόγω των νέων μορφών εργασίας και απασχόλησης εμφανίζονται νέες μορφές συλλογικής δράσης των μεταναστών. Σε αυτά τα πλαίσια οι μετανάστες «σπρώχνονται» σε νέους τρόπους και μορφές συλλογικότητας, κοινωνικής αλληλεγγύης, συλλογικής δράσης και ταυτοτήτων, μέσα από συλλογικές εργασιακές οργανώσεις που προβάλλουν την εθνότητα των μελών τους. Ταυτόχρονα σήμερα σε όλες τις κοινωνιολογικές έρευνες το πρόβλημα φαίνεται να είναι ότι τα βασικά χαρακτηριστικά της «κοινότητας» φαίνεται να απουσιάζουν. Δηλαδή, τα χαρακτηριστικά που δημιουργούσαν συλλογικές μορφές δράσης, ζωής, καθημερινής διαβίωσης, ταυτότητας, εργασίας κτλ., και άρα δεν μπορούμε να μιλήσουμε για «κοινότητα». Μπορούμε όμως να μιλήσουμε για νέες μορφές συλλογικότητας και ενώσεων.

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Η διδακτορική διατριβή αποτελείται από έξι κεφάλαια. Στο *πρώτο κεφάλαιο* της διδακτορικής διατριβής επιχειρείται μια θεωρητική αποσαφήνιση της έννοιας της «κοινότητας» στα πλαίσια της εργασίας της μετανάστευσης. *Πρώτον*, λαμβάνοντας υπόψη την κοινωνιολογική ερευνητική παράδοση προσεγγίζονται τόσο οι κλασικές, όσο και οι σύγχρονες κοινωνιολογικές αναφορές στην «κοινότητα».

Δεύτερον, ένα εννοιολογικός προσδιορισμός της έννοιας της «κοινότητας» και της συσχέτισής της με την εργασία των μεταναστών «τότε και τώρα», στο «χωριό και στην πόλη». *Τρίτον*, προβάλλονται οι συνθήκες των επιπτώσεων των μορφών εργασίας και απασχόλησης των μεταναστών και των μεταναστριών που οδήγησαν την διεθνή κοινωνιολογική έρευνα στην εξέταση των αλλαγών που ακολούθησαν στη συλλογική οργάνωση και αντιπροσώπευση των μεταναστών όπου και διαμόρφωσε τη βασική γραμμή της ανάλυσης. *Τέταρτον*, παραθέτονται οι κατηγοριοποιήσεις των κοινοτήτων όπου το χαρακτηριστικό τους είναι η κοινή εργασία των μελών τους, η μορφές των μεταναστευτικών κοινοτικών οργανώσεων, καθώς και μια αναδρομή στις διεθνείς τάσεις όσον αφορά τη σχέση και τη συμμετοχή των μεταναστών και των μεταναστριών στα συνδικάτα των χωρών υποδοχής διεθνώς.

Το *δεύτερο κεφάλαιο* της μελέτης εστιάζει στην ερευνητική εμπειρία που αναπτύχθηκε διεθνώς και στην Ελλάδα, δίνοντας έμφαση σε κλασσικές και σύγχρονες κοινωνιολογικές έρευνες που εστιάζουν στην εργασιακή κοινότητα και στην επιρροή των συνθηκών της εργασίας και της απασχόλησης στο μεταναστευτικό και εργατικό δυναμικό γενικά. Η αξιολόγηση του όγκου της διεθνούς και ελληνικής βιβλιογραφίας ήταν απαραίτητη για την καταγραφή των τάσεων και των προσεγγίσεων όπου καθόρισαν και το γενικό πλαίσιο της κοινωνιολογικής έρευνας. Επίσης, με την εξέταση της διεθνούς και ελληνικής ερευνητικής εμπειρίας για τις επιπτώσεις της εργασίας και της απασχόλησης στην συλλογική οργάνωση των μεταναστών και των μεταναστριών καθόρισε και τη σημασία της κοινοτικής οργάνωσης για τους τελευταίους στα πλαίσια των βιομηχανικών κοινωνιών.

Εν συνεχεία, το *τρίτο κεφάλαιο* αποσκοπεί σε μια ιστορική αναδρομή διαφόρων ειδών μεταναστευτικών κοινοτήτων στην Ευρώπη και στην Αμερική. Πιο συγκεκριμένα γίνεται αναφορά: *Πρώτον*, σε συλλόγους εργαζομένων μεταναστών στο Σικάγο. *Δεύτερον*, σε συλλόγους Πολωνών μεταναστών στην Αμερική. *Τρίτον σε συλλογικές οργανώσεις* μεταναστών από την Ιταλία στη Γαλλία. Επιπλέον, *τέταρτον*, σε συλλόγους μεταναστών από την Ισπανία στην Ολλανδία και την Ελβετία. *Πέμπτον*, σε μορφές συλλογικής οργάνωσης Ελληνοκυπρίων και *έκτον*, Ινδών μεταναστών στη Μεγάλη Βρετανία, και *έβδομον*, σε οργανώσεις Φιλανδών μεταναστών στη Σουηδία. *Επιπροσθέτως, όγδοον*, Πορτογάλων μεταναστών στη Γαλλία, *ένατον*, μεταναστών από την Τουρκία στη Γερμανία καθώς και *δέκατον*, Εβραίων μεταναστών στη Νέα Υόρκη. Μέσω της καταγραφής διαφόρων μορφών συλλογικών μεταναστευτικών οργανώσεων, τοπικών, πολιτιστικών, θρησκευτικών, πολιτικών και εργασιακών επιβεβαιώνεται η διαμόρφωση του φαινομένου όπου είναι το κύριο θέμα αυτής της μελέτης καθώς και το ερευνητικό της πλαίσιο. Για κάθε μορφή συλλογικής οργάνωσης μεταναστών εξετάστηκε τόσο η τάση των μεταναστών στη σύσταση συλλόγων αλλά και η μεταβαλλόμενη φύση των ενώσεων αυτών. Δόθηκε ιδιαίτερο ενδιαφέρον στις περιστάσεις που περιβάλλουν τα θεμέλιά τους, τη σύνθεση ιδιότητας μέλους, της ηγεσίας και τις δραστηριότητές τους και το υλικό αυτό παρουσιάζεται με κάποιες λεπτομέρειες δεδομένου ότι είναι η εστίαση της παρούσας μελέτης.

Κατόπιν, στο **τέταρτο κεφάλαιο** αναλύεται η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την εξέταση των επιπτώσεων της εργασίας και της απασχόλησης των μεταναστών και μεταναστριών από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες στη συμμετοχή τους στους αντίστοιχους εργασιακούς συλλόγους μεταναστών «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» που φαίνεται να αναδύονται καθώς και η ιδιότητα μέλους στα ελληνικά συνδικάτα εργαζομένων. Στο κεφάλαιο αναλύονται τα ερευνητικά στάδια σχεδιασμού αναδεικνύοντας τις ερευνητικές διαδικασίες για την διεξαγωγή και περάτωση της έρευνας.

Έπειτα, στο **πέμπτο κεφάλαιο** παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ποιοτικής έρευνας κατά την οποία συλλέχθηκαν εκατόν τέσσερις (104) συνεντεύξεις σε βάθος από μετανάστες και μετανάστριες (Αίγυπτος:17, Αλβανία:21, Μπανγκλαντές:18, Παλαιστίνη:19, Φιλιππίνες:16 και Νιγηρία:13) (Μάιος-Δεκέμβριος 2007). Στην ανάλυση εξετάζεται από πώς και γιατί οι συνθήκες άλλαξαν κατά τη διάρκεια κάθε φάσης, πριν, κατά και μετά την είσοδο στην Ελλάδα με ιδιαίτερη προσήλωση σε εκείνες τις αλλαγές τις πιο σχετικές με την κατανόηση επιπτώσεων της εργασίας και της απασχόλησης στη συλλογική εργασιακή οργάνωση. Κατά συνέπεια, η εστίαση της ανάλυσης αποτελείται από έξι κύρια επίπεδα διερεύνησης: *πρώτον*, δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των υπο-εξέτασης πληθυσμών σύμφωνα με τις συνεντεύξεις, *δεύτερον*, κοινωνική και εργασιακή κατάσταση στην κοινωνία προέλευσης (κοινωνικές σχέσεις, στέγαση, εργασία, συλλογική οργάνωση και παραδόσεις), *τρίτον*, τρόπος και διαδικασία εισόδου στην Ελλάδα και *τέταρτον*, κοινωνική και εργασιακή κατάσταση, στην κοινωνία υποδοχής, στην μητροπολιτική Αθήνα (κοινωνικές σχέσεις, στέγαση, εργασία, παραδόσεις, διεκδίκηση εργασιακών δικαιωμάτων). Στη συνέχεια, *πέμπτον*, επιχειρείται μια αποδόμηση του εργασιακού συλλόγου μεταναστών της κάθε εθνικότητας (ιστορία-σκοπός, τόπος-εξοπλισμός, εκπρόσωπος, ιδιότητα μέλους, σχέσεις με άλλους φορείς, εργασιακή διεκδίκηση και εκπροσώπηση, σχέσεις με συνδικάτα, δραστηριότητες). Τέλος, *έκτον*, προσεγγίζονται οι προσλήψεις, οι ερμηνείες και οι πρακτικές των εργαζομένων μεταναστών και μεταναστριών που έχουν αποκτήσει από την απασχόλησή τους σε χαμηλού κύρους, περιστασιακά, μη-τυπικά επαγγέλματα και έχουν αναπτύξει έναντι της συλλογικής οργάνωσης και του συνδικαλισμού. Προσεγγίζονται οι ερμηνείες των μεταναστών είτε για τη συμμετοχή τους είτε για τη μη-συμμετοχή τους στις εργασιακές ενώσεις «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» καθώς και στα ελληνικά συνδικάτα του επαγγέλματός τους, όπου αυτά υφίστανται. Αυτά τα ζητήματα ήταν πολύ σημαντικά αφενός, ως προς την αποκάλυψη της λειτουργίας των εργασιακών

συλλόγων και *αφετέρου*, τη στάση των εργαζομένων μεταναστών και μεταναστριών απέναντί τους καθώς και τις επιλογές των τελευταίων σχετικά με τη διεκδίκηση των εργασιακών τους δικαιωμάτων και τη συλλογικότητα. Επιπλέον εξετάζεται πώς προέκυψαν οι εργασιακοί σύλλογοι υπό ορισμένες συνθήκες, πώς προσπάθησαν να λειτουργήσουν μέσα στα πλαίσια των επιπτώσεων της εργασίας και της απασχόλησης των μεταναστών και των μεταναστριών, να αλλάξουν εκείνες τις συνθήκες, και πόσο αποτελεσματικοί ήταν.

Συμπερασματικά, στο *έκτο κεφάλαιο* λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που φαίνεται να αναδύονται από την έρευνα επιχειρείται μια γενική σύνθεση των τάσεων που προκύπτουν σχετικά με τις επιπτώσεις της εργασίας και της απασχόλησης επάνω στη συλλογική οργάνωση των εργαζομένων μεταναστών, τόσο στους εργασιακούς συλλόγους τους, όσο και στα συνδικάτα εργαζομένων. Εκτιμώνται οι πρακτικές τόσο των εργαζομένων μελών, και μη-μελών των εργασιακών συλλόγων, στην εκτίμηση των συλλογικών σχέσεων που ανέπτυξαν, καθώς επίσης και στα προφανέστερα ζητήματα που διαφαίνονται και τις γενικευμένες διαδικασίες και πρακτικές που ακολουθούν σχετικά με τη διεκδίκηση των εργασιακών τους δικαιωμάτων και προς τους μεταναστευτικούς εργασιακούς συλλόγους. Επιπροσθέτως, αυτό το κεφάλαιο χρησιμεύει αναθεωρητικά, και συγκεντρώνει μαζί τα διάφορα σκέλη της προηγηθείσας ανάλυσης και ο σκοπός του ήταν να αρθρώσει τα στοιχεία σε ένα γενικό πρότυπο, για να εξετάσει πώς οι διάφορες επιπτώσεις της εργασίας και της απασχόλησης των μεταναστών αφορούσαν τη συμμετοχή τους σε εργασιακούς συλλόγους καθώς και στην ουσιαστική λειτουργία των τελευταίων.

ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η διδακτορική διατριβή επικεντρώνεται στις επιπτώσεις της εργασίας και της απασχόλησης επάνω στη συλλογική οργάνωση και αντιπροσώπευση των εργαζομένων μεταναστών από μεταναστευτικές «κοινότητες» που εμφανίζονται να αναδύονται από την εργασία και την απασχόληση. Στις κοινωνιολογικές μελέτες σήμερα παρατηρείται πώς οι παραδοσιακές μορφές «κοινοτικής» δράσης και οργάνωσης των μεταναστών, βάση του τόπου, της πατρίδας, των ηθών και των εθίμων, της γλώσσας και των αξιών χάνονται στον τόπο υποδοχής. Οι μορφές εργασίας και το αντικείμενο απασχόλησης των μεταναστών, η συνθήκες διαβίωσης, η μεταναστευτική πολιτική (Αμίτσης και Λαζαρίδη, 2001; Μαγγανάς, 2009α) που απορρέει ή οδηγεί στην παράνομη μετανάστευση, απομακρύνουν τους μετανάστες και τις μετανάστριες από συλλογικότητες. Από τις μελέτες των Castles και Kosack (1973), Berger και Mohr (1975) και του Cohen (1997b) διαπιστώνεται ότι οι πολυεθνικές επιχειρήσεις, η μεταφορά προσωρινού μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού στην Ευρώπη και η εξάπλωση του βιομηχανικού συστήματος παραγωγής μαζί με την άντληση φυσικών πόρων από τις χώρες του «τρίτου κόσμου», εξάντλησαν τις τοπικές οικονομίες από ανθρώπινους πόρους και από κοινωνικά συστήματα αλληλεγγύης στην τοπική «κοινότητα» (Bell and Newby, 1971). Λαμβάνοντας υπόψη την παραπάνω προβληματική, καθώς και τη πολυπλοκότητα του θέματος η διδακτορική διατριβή θα εξετάσει τις εξής υποθέσεις εργασίας που οδηγούν στη διάσπαση «κοινοτικών» μορφών οργάνωσης και στην μη-συμμετοχή σε αυτές:

ΥΠΟΘΕΣΗ ΠΡΩΤΗ: Η ΑΠΟΥΣΙΑ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΠΟΥ ΕΞΑΣΦΑΛΙΖΑΝ Η ΕΠΕΤΡΕΠΑΝ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Σήμερα ιδιαίτερα εκλείπουν οι συλλογικές μορφές παρουσίας, όπως στο εργοστάσιο, και έχουμε μετανάστες να δουλεύουν ως ένα ευέλικτο εργατικό δυναμικό, ως εργάτες σε οικοδομές, ως πλανόδιοι πωλητές, ράφτες ή σε προσωπικές υπηρεσίες. Ο Sachar (1993:181) περιγράφει ακριβώς αυτό: «η αλλαγή από το sweatshop στο εργοστάσιο αποδείχθηκε μια αποτελεσματικότερη βάση για συνδικαλιστική δράση». Οι εργάτες δεν απομονώνονταν πλέον ο ένας από τον άλλο, όπως ήταν προηγουμένως, διασκορπισμένοι μεταξύ των κατοικιών. Συνσωρευμένοι μαζί τώρα στα εργοστάσια, ήταν σε θέση να μοιραστούν τις διαμαρτυρίες και τα παράπονά τους, για να συνεργαστούν για τη συλλογική δράση. Η οργάνωση της παραγωγής σχετίζεται άμεσα με αυτό. Και αυτό παίζει μεγάλο ρόλο, γιατί είναι τελείως διαφορετικό για παράδειγμα να βλέπει κανείς ένα εργοστάσιο, όπου θέλει δεν θέλει, ο καταμερισμός εργασίας (Anthony, 1977; Nash and Fernandez-Kelly, 1983) φέρνει κάποιον, άλλοτε ναι και άλλοτε όχι, μαζί με άλλους Πολωνούς και ακόμα και εντελώς τυχαία μπορεί να βρεθεί μαζί με άλλους δέκα. Συνοψίζοντας, τα χαρακτηριστικά της σημερινής μετανάστευσης είναι: *πρώτον*, βρίσκονται μόνοι, η

οικογένεια τους είναι κάπου αλλού (στη χώρα προέλευσης για παράδειγμα), και *δεύτερον*, συναντάμε μορφές εργασίας και απασχόλησης ιδιαίτερες. Το σύνολο των κοινωνιολογικών μελετών καταλήγει σε αυτό το συμπέρασμα, πώς κάτι εδώ υπάρχει που δεν υπήρχε πριν. Δηλαδή, δεν πρόκειται μόνο για εκμεταλλευτική εργασία, καθώς αυτό πάντοτε υπήρχε, αλλά για ιδιαίτερες μορφές εργασίας και πολλοί μελετητές αναφέρονται σε μια ευέλικτη μορφή απασχόλησης και εργασίας οι οποίες όμως χαρακτηριστικό τους έχουν την αποσυλλογικοποίηση (decollectivization) (Smith and Morton, 1993), την απομάκρυνσή τους από συλλογικότητες, σχέσεις με συμπατριώτες τους και τον αποκλεισμό τους από την εργασιακή συμμετοχή, εκπροσώπηση και διεκδίκηση. Ειδικότερα πρόκειται για εργασίες και απασχόληση σε υπηρεσίες που έχουν να κάνουν με ένα καταναλωτικό κοινό (Braverman, 1974; duGay, 1996) σε άμεση επαφή όπου ο εργοδότης είναι και ο καταναλωτής, όπως για παράδειγμα οικιακές εργάτριες, sex industry, και αποτελούν μια ιδιαιτερότητα. Τόσο η παραοικονομία, οι αλλαγές στην εργασιακή οργάνωση και παραγωγή και στις αξίες, στα πλαίσια της βιομηχανικής καπιταλιστικής κοινωνίας, επηρεάζουν σημαντικά την απασχόληση και την συλλογικότητα των μεταναστών/τριών.

Επιπλέον, είναι η διάσπαση των οικογενειακών δεσμών στη χώρα υποδοχής, που αποτελούσαν συνεκτικό στοιχείο με την «κοινότητα» στη χώρα προέλευσης επιφέρουν επιπτώσεις στη συλλογική οργάνωση των μεταναστών και των μεταναστριών. Αυτό που παρατηρείται είναι ότι απουσιάζει η οικογένεια. Ένας σημαντικός κρίκος με την «κοινότητα» όπου δεν υπάρχει, καθώς οι περισσότεροι άνθρωποι, άνδρες ή γυναίκες, είναι μόνοι τους (Maratou-Alipranti and Fakiolas, 2003). Βρίσκονται μόνοι στον τόπο υποδοχής για παράδειγμα, έχει μείνει η γυναίκα του, ή η οικογένειά του πίσω στην χώρα προορισμού. Οι μεταναστευτικές μετατοπίσεις πληθυσμών, οι ροές προσφύγων και η σταθερή ανακατάταξη των αγροτικών κοινοτήτων (Redfield, 1960) σχετίζονται με τις ραγδαίες αλλαγές προαναφερθέντων κοινωνικών δικτύων που κάποτε συγκροτούσαν την «κοινότητα». Αυτοί οι παράγοντες ενθαρρύνουν την επανεξέταση των πρωτογενών και δευτερογενών σχέσεων στη χώρα προέλευσης λαμβάνοντας υπόψη το ευρύτερο δίκτυο σχέσεων στη χώρα υποδοχής, που ξεπερνούν, αντικαθιστούν ή συμπληρώνουν τους δεσμούς αίματος, καθώς επίσης και τις παραδόσεις της περιοχής προέλευσης που αποτελούσαν συνεκτικά στοιχεία συλλογικής οργάνωσης. Η Phizacklea (1983) εντοπίζει τη δημιουργία ενός εργατικού δυναμικού ξεκομμένο από τη οικογένεια, την πρόοδο της και τις συναισθηματικές και οικονομικές σχέσεις μέσα σε αυτή και την κοινωνία υποδοχής που την παισιώνει, είναι ευάλωτο σε κάθε μορφή εκμετάλλευσης, στην ευέλικτη εργασία και στην εφήμερη οργάνωση της ζωής με το ατομικό επίπεδο (Ψημμένος, 2006:191). Στην μελέτη των Thomas and Znaniecki (1984: 259) διαπιστώνεται πώς ειδικά λόγω της αποδιοργάνωσης της οικογένειας, των προτύπων και του ελέγχου από αυτή, εξαιτίας των δυσκολιών προσαρμογής των Πολωνών μεταναστών στις κοινωνικές και εργασιακές συνθήκες της Αμερικής, η δεύτερη γενιά ανέπτυξε υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας.

ΥΠΟΘΕΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗ: Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΕΝΟΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΧΑΜΗΛΟΥ ΚΥΡΟΥΣ, ΠΟΥ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΟΥΝ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΕΣ ΑΠΟ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Σήμερα, είναι εμφανίζεται ένα ιδιαίτερο φαινόμενο απασχόλησης σε κάθε μορφής υπηρεσιών, όπου η εργασία και η απασχόληση συνδέονται άμεσα με το φύλο και τις συναισθηματικούς και κοινωνικούς του ρόλους, μέσα στην κοινωνία προέλευσης και υποδοχής. Από τις διάφορες κοινωνιολογικές έρευνες (Deem and Salaman, 1985; Brown, 1997; Ψημμένος και Σκαμνάκης, 2008; Πετράκη, 2007), αυτό που φαίνεται να προβληματίζει για τη σχέση των μεταναστριών με τις κοινωνίες υποδοχής είναι η ανάπτυξη εργασίας και μορφών απασχόλησης που επηρεάζουν αρνητικά τις οικογενειακές, αναπαραγωγικές και κοινωνικές σχέσεις των ατόμων. Ομάδες μεταναστών και μεταναστριών²¹ με ξεχωριστές καταγωγές, εθνικότητες και ιστορίες μετακίνησης αντιμετωπίζουν μια συγκεκριμένη διάσταση και εμπειρία μετανάστευσης και εργασίας, η οποία στην ουσία επηρεάζει την αναπαραγωγική, οικογενειακή και κοινωνική ύπαρξη και ανάπτυξη των ανθρώπων αυτών στη σύγχρονη αστική κοινωνία. Αυτή η διάσταση και εμπειρία ανάμεσα σε πολλές άλλες σύγχρονες συνθήκες ζωής και οικονομίας, διαπερνά τη σχέση των μεταναστριών με τις κοινωνίες υποδοχής και έχει σχέση με την οικιακή δραστηριότητα και έτσι ανάμεσα στο μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό όπου για παράδειγμα, δημιουργείται ένας τύπος εργαζόμενης, της οποίας η εργασία και η απασχόληση στηρίζεται περισσότερο από κάθε άλλη ομάδα στη σύγχρονη «ανάγκη» για παγκόσμιες οικιακές προσωπικές υπηρεσίες και στην παραγωγή συμβολικών αξιών που έχουν σχέση με το κύρος και την αδυνατότητα της εργαζομένης να αναπτύξει κοινωνική ή συλλογική δραστηριότητα.

ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΡΙΤΗ: Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΑΣΤΑΘΕΙΑΣ ΤΟΥΣ ΔΕΝ ΕΠΕΤΡΕΠΕ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό είναι ότι, οι χώρες από τις οποίες προέρχονται οι νέοι μετανάστες καθώς η παρούσα διδακτορική διατριβή και αναφέρονται στη μετανάστευση σήμερα, είναι σχεδόν υποδιάλυση οικονομική, πολιτική και διοικητική. Οι χώρες αυτές βρίσκονται σχεδόν διασπασμένες, διασκορπισμένες, αποδιοργανωμένες, με πολλά προβλήματα, δηλαδή το θέμα της «κοινότητας» και της μετανάστευσης ενδιαφέρει και τον τόπο υποδοχής. Οι προσλήψεις της κοινωνίας υποδοχής από τα υποκείμενα των ιδίων των ομάδων τους οδηγεί στην νοηματική κατασκευή της πραγματικότητας που αναγκάζονται να κάνουν εκτός των φυσικών-τοπικών ορίων του κοινωνικο-πολιτιστικού συστήματος του τόπου καταγωγής τους (Cohen, 2003). Οι μετανάστες σπρώχνονται στα πλαίσια των παγκόσμιων

²¹ Ι. Ψημμένος (2006) «Η Κοινωνική Διάσταση της Εργασίας των Μεταναστριών Οικιακών Βοηθών: Αιτίες Ανάπτυξης και Συνθήκες Απασχόλησης», στο Χρ. Μπάκαβος και Δ. Παπαδοπούλου (επιμ.) *Μετανάστευση και Ένταξη Μεταναστών στην Ελληνική Κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg, σσ.157-207.

πόλεων και πατρίδων στη συνάρτηση του κοσμοπολιτισμού με τον τοπικισμό και την αποσύνδεση της κοινωνικής ταυτότητας από την επικράτεια ή γενικά, τα εδάφη μιας ομάδας (Cohen, 2003). Οι κύριες βιομηχανικές κοινωνίες περιγράφονται συχνά ως «μητροπολιτικές» (Berger and Mohr, 1982). Αυτό μπορεί να κατανοηθεί ως μια απλή περιγραφή λόγω της εσωτερικής ανάπτυξής τους εξαιτίας της οποίας οι μητροπολιτικές πόλεις έχουν γίνει κυρίαρχες. Οι μητροπολιτικές κοινωνίες της Δυτικής Ευρώπης και της Νοτίου Αμερικής είναι προηγμένα, ανεπτυγμένα και βιομηχανοποιημένα κράτη, κέντρα οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής δραστηριότητας. Σε έντονη αντίθεση με αυτές υπάρχουν άλλες κοινωνίες που θεωρούνται «υπανάπτυκτες», δηλαδή είναι ακόμα κυρίως γεωργικές ή «από-βιομηχανοποιημένες». Οι μετανάστες εργαζόμενοι προέρχονται από τις υπανάπτυκτες οικονομίες και «ακούνε» κάθε μέρα για την μητρόπολη, τα ονόματα των πόλεων μπορεί να αλλάζουν αλλά συνεχώς διαβιβάζουν υποσχέσεις σε αυτούς. Για εκείνους μόνο πηγαίνοντας στην πόλη μπορεί η σημασία όλων των υποσχέσεων να πραγματοποιηθεί. Όλοι οι δρόμοι για τους μετανάστες οδηγούν έξω από το χωριό, την πεδιάδα ή τα βουνά, όπου μετά από μερικά χιλιόμετρα το χωριό τους δεν είναι ορατό στον ορίζοντα. Αυτό που γίνεται ορατό σε εκείνους είναι οι ευκαιρίες που υπόσχονται οι πόλεις, οι ευκαιρίες για μια καλύτερη ζωή.

ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΕΤΑΡΤΗ: Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ ΤΟΣΟ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΟΣΟ ΚΑΙ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΟΥΝ ΤΟΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΗ Η ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ ΑΠΟ ΟΠΟΙΑΔΗΠΟΤΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Εμφανίζεται μια νέα μεταναστευτική πολιτική που διαμορφώνει διάφορες ροές μετανάστευσης και δημιουργείται ή απορρέει από αυτήν τη μεταναστευτική πολιτική αυτό που ονομάζεται ανεπίσημη ή μη-τυπικά κατοχυρωμένη μετανάστευση. Δεν υπάρχουν κρατικές μορφές κοινωνικής προστασίας στο χώρο υποδοχής και οικονομικές μορφές δραστηριοποίησης οι οποίες να στηρίζουν, την ταυτότητα του μετανάστη με την υπηκοότητα, με τη χώρα υποδοχής. Και στη χώρα προέλευσης επίσης, διότι οι πρώην χώρες του Ανατολικού μπλοκ, για παράδειγμα, είναι χώρες που βρίσκονται υπό-διάλυση – αυτονομήση μεταξύ τους, για παράδειγμα δηλαδή η Πρώην Γιουγκοσλαβία, οι μειονότητες στην Αλβανία, η Σοβιετική Ένωση, υπάρχει μια τρομακτική διάλυση στον ίδιο τον μετανάστη ή την μετανάστρια, με αποτέλεσμα να μην γνωρίζει τι εθνικότητας είναι ο καθένας. Φεύγει από τη χώρα του, έρχεται στην Ελλάδα και μπορεί να είναι κάποιος άλλης εθνικότητας. Υπάρχει δηλαδή μια τρομακτική ασάφεια (turbulence), όχι μόνο για τη χώρα υποδοχής αλλά και για τον ίδιο τον μετανάστη, δηλαδή από ποια χώρα ήρθε και με ποιούς ανήκει. Γιατί ο μετανάστης μεν, έφυγε σαν Ρώσος και με τη διάλυση της Ρωσίας σε μικρότερα κρατίδια, να συναντά εδώ μεγαλύτερο πρόβλημα, δηλαδή άλλα στοιχεία αναγράφονται στη visa του, άλλα να αναγράφονται στο διαβατήριό του. Η αρχική είσοδος στην Ελλάδα αποτελεί την αρχή της απώλειας ταυτότητας και της υπηκοότητας (Psimmenos, 2000:96). Τα παιδιά και

οι γυναίκες που πηγαίνουν στην Ελλάδα χωρίς καμία θεώρηση (visa) ή ακόμα και διαβατήριο και οποιαδήποτε άλλα νομικά έγγραφα οικειοποιούνται συνήθως από άλλους και καταστρέφονται από τα εγκληματικά δίκτυα στην Αθήνα. Οι μετανάστες αποτελούν μια νέα κατηγορία ανθρώπων χωρίς δυνατότητα να επιστρέψουν στην πατρίδα τους ή να μείνουν στη χώρα. Η μεταφερόμενη νοοτροπία του κράτους προέλευσης και του κράτους υποδοχής και η απορρύθμιση και η νοοτροπία του δεύτερου, αιτιολογούν τα παραπάνω στον μετανάστη. Δεν έχει ούτε τόπο καταγωγής, ούτε νιώθει ότι έχει τόπο υποδοχής.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΑΠΟΣΑΦΗΝΗΣΕΙΣ

1. Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ

Η κοινότητα²² είναι κοινωνιολογικός όρος ασαφής και εννοιολογικά διαφορετικά επεξηγημένος καθώς ορίζεται γενικά χρησιμοποιούμενος στην καθομιλούμενη. Ο Watson (2005:102)²³ αναφέρει πως μια από τις κοινωνιολογικές μεθόδους που χρησιμοποιείται προκειμένου να τονιστούν να βασικά χαρακτηριστικά των βιομηχανικών καπιταλιστικών κοινωνιών είναι η σύγκρισή τους με μια φεουδαρχική κοινωνία. Η πλέον διάσημη προσπάθεια είναι εκείνη του Ferdinand Tönnies (1855-1936) που συγκρίνει τη νεωτερική μορφή εταιρικής συνένωσης (association) ή κοινωνίας (Gesellschaft) με την παλαιότερη, παραδοσιακή μικρής κλίμακας κοινότητα (Gemeinschaft/community) (βλ. πίνακα 2).

Πίνακας 1: Η αντίληψη του Ferdinand Tönnies για τη μετάβαση από την κοινότητα στην εταιρική συνένωση

Κοινότητα Gemeinschaft	Εταιρική συνένωση (κοινωνία) Gesellschaft
1. Μικρής κλίμακας, θεμελιωμένη σε σχέσεις οικειότητας, σταθερή	1. Μεγάλης κλίμακας, ατομοκρατούμενη, ταχέως μεταβαλλόμενη
2. Αγροτική	2. Αστική
3. Θρησκευόμενη και παραδοσιακή	3. Επιστημονική ορθολογική

Πηγή: Watson (2005:102)

Ο Hillery (1938:111)²⁴ στο άρθρο του αναφέρει πως είναι χαρακτηριστικό οποιασδήποτε επιστήμης ότι τα μέλη δεν είναι πάντα ικανά στο να συμφωνήσουν για τη φύση των φαινομένων που εξετάζουν. Αυτή η έλλειψη συμφωνίας απεικονίζεται ειδικά στη διατύπωση των αφηρημένων εννοιών συμπεριλαμβανομένων και των ορισμών. Μεταξύ των κοινωνιολόγων που στρέφουν τις μελέτες τους στην κοινότητα, οι έννοιες έχουν «επιτύχει» έναν τέτοιο βαθμό ετερογένειας που είναι δύσκολο να καθοριστεί εάν οποιοσδήποτε από τους προκύπτοντες ορισμούς, ή ακόμα και οποιαδήποτε ομάδα ορισμών, ενέχει έναν επαρκή καθορισμό (Hillery, 1955:111). Ο συγγραφέας (Hillery:1938) επιχείρησε μια ανάλυση των ορισμών της κοινότητας προκειμένου να γίνει μια εννοιολογική προσέγγιση του όρου, η οποία είναι απαραίτητη. Διάφοροι συγγραφείς έχουν προηγηθεί του Hillery στην επιδίωξη να βρουν μια σειρά μεταξύ του μεγάλου αριθμού περιγραφών του όρου. Ο Hollingshead (1948)²⁵ παρείχε μια πρόσφατη ταξινόμηση. Ομαδοποίησε τους ορισμούς της κοινότητας σε τρεις κατηγορίες: *πρώτον*, στην

²² Κοινότητα (community): συχνά συνώνυμο του «κοινωνία». Ο όρος ωστόσο υποδηλώνει γενικότερα μια μικρότερη οντότητα από αυτή που υποδηλώνει ο όρος «κοινωνία». Η ουσία της ιδέας της κοινότητας είναι ότι οι άνθρωποι έχουν αυξημένη επήνωση του ότι ανήκουν σε αυτή και αποδέχονται τις παραδόσεις της. Είναι μικρής κλίμακας, επικρατεί σε αυτή κλίμα οικειότητας και χαρακτηρίζεται από προσωπικές σχέσεις, στο T. J. Watson (2005) *Κοινωνιολογία, Εργασία και Βιομηχανία* (μετ. Μ. Ν. Καστανάρη, επιμ. Ι. Ψημμένος). Αθήνα: Αλεξάνδρεια σσ.409.

²³ T. J. Watson (2005) *Κοινωνιολογία, Εργασία και Βιομηχανία* (μετ. Μ. Ν. Καστανάρη, επιμ. Ι. Ψημμένος). Αθήνα: Αλεξάνδρεια σσ.102-105.

²⁴ C. A. Hillery (1955) «Definitions of Community: Areas of Agreement», *Rural Sociology*, 20, pp.111-118.

²⁵ A. B. Hollingshead (1948) “Community Research: Development and Present Condition”, *American Sociological Review*, XIII, pp.145.

αλληλεγγύη της ομάδας, *δεύτερον*, στη γεωγραφική περιοχή και *τρίτον*, στην κοινωνικο-γεωγραφική δομή (που συνδυάζει ιδέες των δυο πρώτων κατηγοριών) – και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η κοινότητα δεν μπορεί να είναι και οι τρεις (Hollingshead, 1948). Περισσότερο εμπεριστατωμένη εργασία έχει πραγματοποιηθεί από τον Gillette (1926)²⁶ και περισσότερο από είκοσι χρόνια νωρίτερα, από τον Hollingshead (1948)²⁷.

Πίνακας 2: Ταξινόμηση επιλεγμένων ορισμών της κοινότητας σύμφωνα με το περιεχόμενό τους

Διάκριση Ιδεών και Στοιχείων που Αναφέρονται στον Ορισμό			Συγγραφείς
I. Γενική Κοινότητα:			
A	Κοινωνική αλληλεπίδραση		
	1. Γεωγραφική περιοχή		
	α. Αυτό-επάρκεια	8	Wilson, Hobhouse, Wheeler and Ginsberg, Sanderson, Zimmerman, Fairchild, Davis, Landis, Hawley
	β. Κοινή ζωή	9	MacIver and MacIver and Page, Morse, Park and Burgess, Kinneman, Snedden, Mc Cienahan, Zorbaugh, Wirth, Bernard
	γ. Συγγένεια	2	Tönnies, Heberle
	δ. Συνείδηση του είδους	7	Jackson, Gillette, Brunner, Lindeman, Cook, Nelson, Anderson and Hill
	ε. Κατοχή των κοινών, κανόνων, συνθηκών, μέσων	20	Ward, Hieronymus, North, Dunn, Pirenne, Lundquist and Carver, Wood, Lundquist and Moore, Burr, Steiner, North, Osburn, and Neumeyer, Gettys, Ginsberg, Panunzio, Hoffsommer and Pryor, Homans, Hiller Bennett and Tumin, Hillman
	στ. Ομάδα τοποθεσίας	2	Park, Ogburn and Nimkoff
	ζ. Προσωπικότητα	5	Galphin, Burgess, Rich, Sanders and Ensminger, Warner
	2. Παρουσία κάποιου κοινού χαρακτη-ριστικού, εκτός από την περιοχή	2	Howe, Mc Kenzie
	α. Αυτό-επάρκεια	1	Butterfield
	β. Κοινή ζωή	3	Small, Sims, Park
	γ. Συνείδηση του είδους	5	Cooley, Cole, Diffendorfer, Allport, Hayes
	δ. Κατοχή των κοινών, κανόνων, συνθηκών, μέσων	5	Russell, Petit, Panunzio, Morgan, Ogden
	3. Κοινωνικό σύστημα	1	Hill and Whiting
	4. Προσωπικότητα	3	Hart, Liao, Bews
	5. Σύνολο συμπεριφορών	1	Faichild
	6. Διαδικασία	2	Follett, Case
B	Οικολογικές Σχέσεις	3	McKenzie, Hughes, Hollingshead
II. Αγροτική Κοινότητα:			
A	Κοινωνική Αλληλεπίδραση		
	1. Γεωγραφική περιοχή		
	α. Αυτό-επάρκεια	1	Gillette
	β. Κοινή ζωή	3	Henderson, McClenahan, Sorokin, Zimmerman and Galpin
	γ. Συνείδηση του είδους	3	Thompson, Ensminger, Smith
	δ. Κατοχή των κοινών, κανόνων, συνθηκών, μέσων	3	Burr, Lantis, Sanderson
	ε. Ομάδα τοποθεσίας	5	Wilson, Galpin, Vogt, Sanderson, Kolb and Marshall
Συνολικοί ορισμοί:			94

Πηγή: Hillery (1955:114-115), προσαρμογή: Φούσκας (2009)

Οι ορισμοί της «αγροτικής κοινότητας» παρουσίαζαν ένα αρχικό πρόβλημα, ότι όχι μόνο η έννοια η κοινότητα, αλλά ο τύπος της κοινότητας λαμβανόταν υπόψη. Εντούτοις η προσπάθεια ήταν να

²⁶ J. M. Gillette (1926) "Community Concepts", *Social Forces*, IV, p. 678.

²⁷ Αλλά πέρα από παράθεση διάφορων ορισμών της κοινότητας που συμπίπτουν με την κοινωνία, την πόλη, το χωριό και τη γειτονιά, καμία προσπάθεια δεν έγινε να δοθεί στον αναγνώστη το περιεχόμενο των ορισμών (Hillery, 1955:112). Οι 94 ορισμοί (βλ. πίνακα 2) που χρησιμοποιούνται στην ανάλυση δεν είναι όλοι οι ορισμοί της κοινότητας, εντούτοις θεωρείται ότι η εικόνα που δίνεται είναι αρκετά αντιπροσωπευτική, όπως υποδεικνύεται με τη μέθοδο των ορισμών (Hillery, 1955:112). Οι περισσότεροι από τους ορισμούς που έχουν γραφτεί είναι σε αυτό το έγγραφο, δεν συμπεριλαμβάνουν απαραίτητα όλες τις έννοιες της κοινότητας. Κάθε ένας από τους 94 ορισμούς εξετάστηκε για να διακριθεί ο αριθμός και τα είδη των ιδεών που περιέχει. Η κύρια διχοτομία στον πίνακα 2 είναι μεταξύ γενικών (generic) και αγροτικών (rural) ορισμών. Ο Hillery (1955:199) αναφέρει πώς όταν ληφθούν υπόψη, πέρα από την έννοια που οι άνθρωποι εμπλέκονται στην κοινότητα, δεν υπάρχει καμία κοινά αποδεκτή συμφωνία ως προς τη φύση της κοινότητας.

οριοθετηθούν τα χαρακτηριστικά της κοινοτικής ζωής και αυτοί οι ορισμοί ήταν συναφείς. Η έννοια της κοινότητας αποτελούσε μια ανησυχία των κοινωνιολόγων για σχεδόν διακόσια χρόνια, αλλά αυτή η ιδιαίτερη σύγχυση συνεχίζει να περιβάλλει τις προσπάθειες παραγωγής ενός ικανοποιητικού ορισμού (Delanty, 2003). Ένα σημαντικό πρόβλημα για τους κοινωνιολόγους (Κομνηνού και Παπαζιάρχης, 1990), είναι ότι δεν ήταν πάντα άτρωτοι στους συγκινητικούς αρμονικούς ήχους που η λέξη «κοινότητα» φέρνει μαζί της. Ο Giddens (1994:124) σημείωνε ότι σε κάθε πλευρά του πολιτικού φάσματος σήμερα βλέπει κανείς έναν φόβο κοινωνικής αποσύνθεσης και έτσι επικαλείται για μια αναγέννηση της «κοινότητας», ενώ ο Bauman (2001a; 2001b:144) ανέφερε ότι σήμερα όταν αναφέρει χάνει κανείς την «κοινότητα» σημαίνει ότι χάνει την ασφάλεια, μια ποιότητα κρίσιμη για μια ευτυχημένη ζωή, αλλά και μια συνθήκη που ο κόσμος που υφίσταται στο παρόν είναι λιγότερο ικανός να την προσφέρει και πιο απρόθυμος να την υποσχεθεί. Ο Hobsbawm (1994:428) τόνιζε ότι δεν ήταν ποτέ η λέξη «κοινότητα» χρησιμοποιούμενη πιο αδιακρίτως και με έλλειψη περιεχομένου από τις δεκαετίες όταν οι κοινότητες υπό την κοινωνιολογική έννοια έγιναν σκληρό να βρεθούν στην πραγματική ζωή. Οι κοινωνιολόγοι, τείνουν να θεωρούν «την κοινότητα» ως ένα αμετρίαστο «καλό πράγμα», χωρίς να είναι πολύ ακριβείς στον καθορισμό του τι είναι, εν μέρει επειδή η έλξη της «κοινότητας» επικεντρώνεται πάντα στη συναισθηματική έκκλησή της παρά σε λογική ανάλυση (Lee and Newby, 1983:59)²⁸. Ουσιαστικά οι πολλοί και πολυποίκιλοι ορισμοί της «κοινότητας» αναγόνται σε τρεις: *Πρώτον*, η «κοινότητα» ως μια γεωγραφική έκφραση, που είναι μια σταθερή και οριακή τοποθεσία²⁹. *Δεύτερον*, η «κοινότητα» ως ένα τοπικό κοινωνικό σύστημα – δηλαδή ως σύνολο κοινωνικών σχέσεων που πραγματοποιούνται πλήρως, ή συνήθως, μέσα σε μια τοποθεσία όπως σημείναν οι Stacey (1960, 1969)³⁰ και Gusfield (1967). *Τρίτον*, η «κοινότητα» ως ένας τύπος σχέσης, ειδικότερα, «η κοινότητα» ορίζεται ως μια αίσθηση ταυτότητας μεταξύ των ατόμων³¹.

Οι Minar και Greer (1969) κάνουν λόγο για τα είδη της «κοινότητας», τονίζοντας ότι η έννοια της κοινότητας είναι σύνθετη και συνήθως αφηρημένη. Είναι συχνά μια πηγή σύγχυσης γιατί αντιπροσωπεύει πολλά πράγματα, και όταν χρησιμοποιείται με σύνολο διαρκών λανθασμένων εννοιών

²⁸ Δεν είναι εκπληκτικό, επομένως, ότι η έννοια «της κοινότητας» έχει αποδειχθεί ικανή να «φέρει» οποιοδήποτε αριθμό αντιφατικών αξιών που διαφορετικοί συγγραφείς της έχουν αποδοθεί τοποθετώντας μέσα της τις κανονιστικές «συνταγές» της καλής ζωής. Ίσως το καλύτερο γνωστό παράδειγμα προσπάθειας ερμηνείας του όρου είναι του George Hillery (1955) που εντόπισε ενενήντα τέσσερις τέτοιους ορισμούς στη βιβλιογραφία. Μια μελέτη του εγγράφου Hillery, μαζί με τις πολλές δημοσιεύσεις που εξετάζουν την κοινότητα που έχουν εμφανιστεί, επιτρέπει στην εξαγωγή μερικών συμπερασμάτων.

²⁹ Αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο οι γεωγράφοι χρησιμοποιούν τον όρο για να δείξουν μια ανθρώπινη οικίση (settlement) που βρίσκεται μέσα σε μια ιδιαίτερη τοπική περιοχή.

³⁰ Αυτό είναι μια πιο κοινωνιολογική χρήση της «κοινότητας» δεδομένου ότι δίνεται κάποια ένδειξη της κοινωνικής ζωής της περιοχής. Κατά συνέπεια μια κοινότητα μπορεί από αυτή την άποψη να υπάρξει όταν καθιερώνεται ένα δίκτυο των αλληλεξαρτήσεων μεταξύ εκείνων των ανθρώπων που ζουν στην ίδια τοποθεσία, παραδείγματος χάριν, όπου «ο καθένας ξέρει τον άλλο».

³¹ Αυτός ο τρίτος ορισμός αντιστοιχεί ο περισσότερο με την κοινή χρήση της «κοινότητας», η ιδέα ενός «πνεύματος της κοινότητας», μια αίσθηση της κοινωνίας μεταξύ μιας ομάδας ανθρώπων. Κατά αυτήν την έννοια η «κοινότητα» δεν μπορεί να έχει καμία γεωγραφική αναφορά – ένα «κοινωνικό πνεύμα» μπορεί να υπάρξει μεταξύ ατόμων που είναι πολύ ευρέως γεωγραφικά διεσπαρμένα. Αυτή η έννοια της «κοινότητας», με τους συνειρμικούς συσχετισμούς κοινής ταυτότητάς της, ίσως καλείται καλύτερα «ομάδα ανθρώπων με κοινές πεποιθήσεις» (commonion) δεδομένου ότι αυτή η λέξη μεταφέρει πιο σαφώς τι περιλαμβάνει. Οι περισσότερες αναφορές στην «απώλεια της κοινότητας» στο σύγχρονο κόσμο είναι στην πραγματικότητα αναφορές σε μια απώλεια του κοινοτισμού, μια απώλεια σημαντικής ταυτότητας με άλλους ανθρώπους και της κοινής εμπειρίας που συνοδεύει συχνά αυτόν τον προσδιορισμό. Δυστυχώς πολλοί κοινωνιολόγοι τείνουν να χρησιμοποιούν και τους τρεις από αυτούς τους ορισμούς από κοινού.

στην ομιλία μας. Συχνά χρησιμοποιείται η «κοινότητα» για να αναφερθεί κανείς σε μια φυσική συγκέντρωση των ατόμων σε έναν τόπο (Minar and Greer, 1969:ix). Αυτή είναι η «οικολογική» έννοια και κατά συνέπεια μια κοινότητα είναι απλά οτιδήποτε συμβαίνει να υπάρχει σε ένα συγκεκριμένο τόπο – είτε πρόκειται για ζώα είτε για επιχειρηματίες και εργάτες και δεν σημαίνει τίποτα λιγότερο από αυτά (Minar and Greer, 1969:ix). Υπάρχει εντούτοις άλλη μια υποδήλωση της λέξης, η οποία αναφέρεται στην κοινωνική οργάνωση μεταξύ μιας συγκέντρωσης των ατόμων (Arensberg, 1955; Arensberg and Kimball, 1965; Sanders, 1966). Η κοινότητα είναι η εμπειρική περιγραφή μιας κοινωνικής δομής και αναφέρεται και στην μονάδα της κοινωνίας όπως αυτή είναι και στην πτυχή της μονάδας που εκτιμάται αν υπάρχει και επιθυμείται όταν απουσιάζει (Bell and Newby, 1971; Minar and Greer, 1969). Η κοινότητα είναι αδιαίρετη από τις ανθρώπινους ενέργειες, τους σκοπούς, και τις αξίες καθώς εκφράζει τις ασαφείς ευχές μας για μια κοινωνία της επιθυμίας, μια κοινωνία με εκείνους γύρω από μας, μια επέκταση των οικογενειακών δεσμών των φίλων σε όλους εκείνους που μοιράζονται μια μοίρα κοινή με άλλους (Minar and Greer, 1969). Μια κατηγοριοποίηση της κοινότητας είναι: *Πρώτον*, η πόλη και το χωριό. Στο μεγαλύτερο μέρος της καταγραμμένης ζωής της ανθρωπότητας οι περισσότεροι άνθρωποι έζησαν στα χωριά, σε μικρές οργανώσεις των αγροτών και των καλλιεργητών. Είναι μια κοινότητα απομονωμένη και αυτοσυντηρούμενη και έχει επίσης αναπτύξει έναν ισχυρό και δεσμευτικό πολιτισμό, που στηρίζεται επάνω στη δέσμευση των μελών του για αυτήν την ιδιαίτερη πόλη και σε αυτήν την περίπτωση ο τόπος γίνεται ιερός (Arensberg and Kimball, 1965). Η αξία της γης ως τόπος ενισχύθηκε από τη φύση της οικονομίας, οι περισσότεροι από τους κατοίκους αποκτούσαν τους οικονομικούς πόρους τους άμεσα από αυτό τη γη και λίγοι από αυτούς είχαν δει οποιαδήποτε άλλο τόσο διαφορετικό από τον δικό τους (Redfield, 1960; Minar and Greer, 1969).

Δεύτερον, η πόλη ως κοινότητα. Κανείς μπορεί να είναι νοσταλγικός για οποιοδήποτε βαθμό κοινότητας συνάντησε σε ένα χωριό αγροτών, ή σε ένα φέουδο, ή μια επαρχιακή πόλη, αλλά το παρόν είναι συντριπτικά πιο αστικό. Από την τη στιγμή που αφαιρέθηκαν οι αξίες της κοινότητας από τα ιστορικά πρότυπα που την έχουν παγιώσει, κατόπιν οι άνθρωποι στις πόλεις προσπαθούν να μεταφράζουν εκείνα τα πρότυπα στη δομή των μητροπολιτικών πόλεων, κάτι το οποίο είναι αδύνατο. *Τρίτον*, η εθνική κοινότητα. Ένα από τα δυσκολότερα θέματα ανάλυσης της εποχής μας σχετίζεται με το είδος της κοινότητας που αποτελείται από το έθνος-κράτος (nation state). Μπορεί κανείς να αναρωτηθεί παραδείγματος χάριν, εάν μια μεγάλη συσσώρευση των ανθρώπων όπως αυτός στο σύγχρονο έθνος μπορεί αληθινά να δημιουργήσει μια κοινότητα και επίσης μπορεί να αναρωτηθεί για τις περιστάσεις κάτω από τις οποίες είναι πλέον πιθανό να γίνει αυτό, καθώς και ποιες θα είναι οι εσωτερικές και εξωτερικές συνέπειες που θα ακολουθήσουν. Μπορεί κάποιος επίσης να αναρωτηθεί κανείς τις πιθανότητες ανάπτυξης μιας μεγαλύτερης κοινότητας που γεφυρώνει τα κράτη-έθνη στον κόσμο Οι απαντήσεις σε αυτές τις ερωτήσεις σχετίζονται με τις δυνατότητες της πολιτικής διαταγής. Το έθνος κράτος είναι ουσιαστικά μια σύγχρονη εφεύρεση (Green, 1964) που άρχισε να παίρνει τη μορφή κατά τη

διάρκεια της Αναγέννησης. Από εκείνο το σημείο διαβιβάστηκε στο δυτικό κόσμο, εξουσιάζτηκε από την αύξηση των μεγάλων συναθροίσεων της δύναμης, και οικονομικής και στρατιωτικής, οι οποίες είναι ο γνωστός και να θεμελιώσεις μονάδες της πολιτικής οργάνωσης σήμερα. Μεταξύ των στοιχείων της υπηκοότητας είναι μια αίσθηση της κοινότητας (ή κάτι παρόμοιο με το): ένα συναίσθημα της ταυτότητας, κοινή μοίρα, κοινή πίστη. Οι σύγχρονες έννοιες του εθνικισμού και του πατριωτισμού έχουν συνδεθεί από κοινού με την έννοια της κοινότητας όπως προβάλλεται στην κλίμακα εθνών κρατών³².

Τέταρτον, η κοινότητα της λειτουργίας. Εκτιμώντας ότι στο παρελθόν τα άτομα συνέχισαν τις ιδιαίτερα παρόμοιες επαγγελματικές ζωές, με την αστικοποίηση η εργασία τους έχει γίνει διαφοροποιημένη, μερικοί κάνουν ένα είδος εργασίας, ενώ άλλοι άλλη απομακρυσμένοι ο ένας από τον άλλο. Οι στόχοι έχουν ειδικευτεί επίσης από την οργάνωση για την απόδοση των υπηρεσιών και της παραγωγής των αγαθών που η κοινωνία θέλει. Είναι η λειτουργική ειδικευση που ωθεί τα άτομα από ένα σημαντικό μέρος της αλληλεπίδρασής τους (Sanders, 1966) με τους γείτονές τους, και οι οργανισμοί των ειδικευμένων ατόμων οι ίδιοι γίνονται κοινότητες, αλλά ανεξάρτητως τόπου προέλευσης. Αναπτύσσουν αναμεταξύ τους τις πίστεις, τις αισθήσεις του προσδιορισμού, τις αξίες, και άλλα σημάδια της συνεκτικής υποκοουλτούρας. Κατά συνέπεια το εργοστάσιο, το συνδικάτο, η δομή εταιριών, το επάγγελμα γίνονται κοινότητες που δεσμεύονται μαζί από το κοινό χώρο λειτουργίας. Μερικοί υποστηρίζουν ότι αυτές είναι περισσότερες «πραγματικές» κοινότητες, δηλαδή κοινότητες με τα μεγαλύτερα αποτελέσματα στις ζωές των ατόμων, από τις πόλεις και τις γειτονιές τους (Black and Simey (1954; French, 1969; Elias and Scotson, 1994).

Πέμπτον, η πολιτική κοινότητα. Η πολιτική και η κοινότητα δεν είναι ούτε ίδιες ούτε αδιαχώριστες, λόγω της πολιτικής παράδοσης, με την πρώτη να έχει καταστρεπτικά αποτελέσματα στην κοινότητα. Η κουλτούρα γενικά σημαίνει τις καθιερωμένες χρήσεις, τις παραδόσεις, τις ιδέες, τις συμπεριφορές, όπως μοιράζονται μεταξύ των μελών μιας κοινωνικής ομάδας και περνούν από γενεά σε γενεά (Sanders, 1966). Η πολιτική κουλτούρα αγκαλιάζει εκείνες τις πτυχές με την πολιτική αναφορά. Κατά συνέπεια η πολιτική κουλτούρα είναι ο τρόπος της ζωής και σκέψης μιας κοινωνίας δεδομένου ότι έχει οργανωθεί για τις δραστηριότητες της κυβέρνησης. Η κουλτούρα και η κοινότητα είναι έννοιες που έχουν πολλά από κοινού. Χρησιμοποιείται ο όρος της κοινότητας για να αναφερθεί κάποιες σε μια

³² Οι πόλεμοι, οι επαναστάσεις, και οι καταστροφές, ειδικά κατά τη διάρκεια του δέκατου ένατου και εικοστού αιώνα, έχουν εκραγεί συχνά από την αναζήτηση ή την καθιέρωση της εθνικής κοινότητας. Μέρος του προβλήματος έχει στηριχτεί στην προσπάθεια να παραχθεί μια αίσθηση της ενότητας στο ευρύ έθνος ως βάση για την κοινή πολιτική δράση. Σε τρεις πτυχές της κοινότητας έχει δοθεί προσοχή τις πρόσφατες δεκαετίες: *Πρώτον*, μια ικανοποιητική βάση στην κοινότητα για την πολιτική και οικονομική ανάπτυξη των «νέων εθνών» των μη-δυτικών περιοχών του κόσμου, μια διαδικασία καλούμενη συχνά η «εθνική ολοκλήρωση». *Δεύτερον*, η προσπάθεια να δημιουργηθεί η περιφερειακή κοινότητα μεταξύ των εθνών, ειδικότερα μεταξύ εκείνων της δυτικής Ευρώπης, όπως, παραδείγματος χάριν, μέσω της κοινής αγοράς. Και *τρίτον*, η προαγωγή της παγκόσμιας κοινότητας ως βάση για τη διεθνείς συνεργασία και την ειρήνη. Από τον Minar (1969) προτείνονται δύο σημεία για την ανάπτυξη της εθνικής κοινότητας στην Αμερική: *Πρώτον*, η δυτική παράδοση φιλελεύθερου ατομικισμού είναι με σημαντικούς τρόπους αντι-κοινωνική. *Δεύτερον*, είναι ότι η δημιουργία μιας αίσθησης της κοινότητας ως μέρος της διαδικασίας ανάπτυξης στις Ηνωμένες Πολιτείες από τους επαναστατικούς χρόνους, παρά την ιδεολογική αντίσταση του φιλελευθερισμού και ετερογένεια της κοινωνικής και πολιτιστικής βάσης στην οποία η χώρα στηρίχτηκε παράγοντας ένα πνεύμα υπηκοότητας. Επιπλέον οι Minar και Greer (1969) παρατηρούν παρόμοια συναισθήματα στην αλληλεπίδραση του πνεύματος του εθνικισμού μεταξύ της προϋπάρχουσας κοινότητας Τζαμαϊκανών, ως αποτέλεσμα της πάλης τους για την ανεξαρτησία από τη Μ. Βρετανία, και των αποτελεσμάτων του εθνικισμού για εκείνη την κοινότητα. Στη συνέχεια οι ίδιοι στη συνέχεια στις Ηνωμένες Πολιτείες η δημιουργία ενός έθνους-κράτους, έφερε μαζί διαφορετικούς τζαμαϊκανούς σε μια νέα και διαφορετική κοινότητα.

ομάδα, που ενώνεται στο χώρο, στη λειτουργία, ή σε άλλο ενδιαφέρον, και τη διανομή των προοπτικών που τους δεσμεύουν μαζί για κάποιο βαθμό κοινής δράσης. Στην πολιτική, η κουλτούρα είναι «ο τρόπος που τα πράγματα γίνονται», δηλαδή οι κανόνες της συμπεριφοράς σε ένα δεδομένο σύστημα. Μια πολιτική κουλτούρα, παραδείγματος χάριν, μπορεί να προσυπογράψει οποιαδήποτε μορφή βίας ως μέσο επιρροής αλλά και να συγχωρήσει τη δωροδοκία. Στα πλαίσια αυτά, οι αμοιβαίες προσδοκίες των ανθρώπων είναι ότι πρέπει όλοι να παρουσιάσουν ενδιαφέρον για την πολιτική και να συμμετέχουν σε κάποιες από τις δραστηριότητές της ή και να εμφανίζουν απάθεια προς την πολιτική. Το σύνταγμα, για τα μέλη δεν θεωρείται απλώς ως γραπτό έγγραφο αλλά ως έγγραφο στην επεξεργασία του στο νόμο και τη συνήθεια, είναι κάποια κωδικοποίηση της πολιτικής κουλτούρας του έθνους. Καθιερώνει τους θεσμούς, δηλαδή συστηματοποιημένους τρόπους συμπεριφοράς και θέτει τα όρια στην ουσία και τις διαδικασίες του πολιτικού συστήματος.

Οι σύγχρονες κοινότητες δεν είναι στατικές και η ταχύτητα με την οποία οι αλλαγές λαμβάνουν χώρα σε αυτές ποικίλλει. Για τη συγκρότηση μιας κοινότητας απαιτείται η ύπαρξη μιας διαφοράς όπως η φυλετική, η οποία βρίσκεται στην καρδιά του κοινωνικοπολιτισμικού σχηματισμού, και η ενίσχυση της από εξωτερικές ερμηνείες (Ζαϊμάκης, 2002). Τα μέλη της κοινότητας επενδύουν συμβολικά και ιδεολογικά σε αυτή τη διαφορά διαμορφώνοντας μια διακριτή συλλογική ταυτότητα, η οποία γίνεται αντικείμενο διαπραγμάτευσης με τον έξω κόσμο. Ο εννοιολογικός προσδιορισμός της κοινότητας έχει απασχολήσει πολλούς κοινωνικούς επιστήμονες. Σε μια επισκόπηση της εντοπίζονται τρία κοινά στοιχεία στους ποικίλους ορισμούς: τον τόπο, την κοινωνική αλληλεπίδραση και τον κοινοτικό δεσμό. Στις διάφορες κοινοτικές μελέτες που έχουν σημείο αναφοράς την αγροτική κοινωνία, όπου οι άνθρωποι εξαρτώνται από τις πηγές της γης και το τοπικό περιβάλλον, δίνεται έμφαση στο τοπικό στοιχείο. Σε άλλες τονίζονται τα στοιχεία της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και του κοινοτικού δεσμού. Πρόκειται για έναν κοινωνιολογικό προσδιορισμό, όπου η κοινότητα χαρακτηρίζεται από στενές διαπροσωπικές σχέσεις, συναισθηματικούς δεσμούς, ηθική δέσμευση, κοινωνική συνοχή και συνέχεια στο χρόνο. Αυτή η σημασιοδότηση παραπέμπει στον ορισμό της κοινότητας από τον Tonnies (1955) και μπορεί να χρησιμοποιηθεί στις περιπτώσεις μεταναστευτικούς-μετακινούμενους πληθυσμούς των μεταναστών και μεταναστριών.

Δίνοντας έναν περιεκτικό ορισμό, η κοινότητα παραπέμπει σε ένα σύνολο ατόμων που σχηματίζουν μια κοινωνική οντότητα βασισμένη στον κοινό τόπο, στην κουλτούρα και στο μοίρασμα κοινών δραστηριοτήτων, ενδιαφερόντων και ταυτίσεων (Bauman, 2001; Ζαϊμάκης, 2002). Ο Willmott (1986)³³ διακρίνει τρεις βασικές σημασίες της κοινότητας: Η πρώτη παραπέμπει στη γεωγραφική κοινότητα και αναφέρεται στην αίσθηση των ατόμων ότι έχουν κάτι κοινό, και αυτό είναι ένας τόπος, μια γεωγραφική περιοχή. Σε αυτή την εκδοχή η κοινότητα συγκροτείται από άτομα που γνωρίζουν το ένα το άλλο, ζουν κοντά και, συχνά, εργάζονται στην ίδια περιοχή (Bell and Newby, 1974a) και έχουν

³³ P. Willmott (1968) *Social networks. Informal Care and Public Policy*. London: Policy Studies Institute.

μια αίσθηση του συνανήκειν (Cohen, 1982; Sayers, 1999). Συνήθως, τα μέλη της κοινότητας μοιράζονται ίδια ενδιαφέροντα και αναπτύσσουν κοινές δραστηριότητες. Ο τόπος τους έχει ιδιαίτερο νόημα, συνιστά ένα σύμβολο και μια αξία για τους κατοίκους.

Η δεύτερη σημασία παραπέμπει στις κοινότητες ενδιαφέροντος. Αυτές δεν προϋποθέτουν την ύπαρξη μιας διακριτής γεωγραφικής περιοχής για την καλλιέργεια της αίσθησης της κοινότητας. Μια κοινότητα μεταναστών μπορεί να είναι διασκορπισμένη στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας, και μια κοινότητα χρηστών του Διαδικτύου με κοινά ενδιαφέροντα μπορεί να απαρτίζεται από άτομα από διαφορετικές περιοχές ενός κράτους, ή και από διαφορετικά κράτη (Ζαϊμάκης, 2002). Τα μέλη αυτών των κοινοτήτων συνδέονται μέσω χαρακτηριστικών, όπως η κοινή εθνική ρίζα, η θρησκεία, η εργασία και απασχόληση, ο ελεύθερος χρόνος (Redfield, 1960; Ζαϊμάκης, 2002). Σε ορισμένες περιπτώσεις οι γεωγραφικές κοινότητες και οι κοινότητες ενδιαφέροντος συμπίπτουν. Για παράδειγμα, οι Πομάκοι που κατοικούν στις ορεινές περιοχές της Ροδόπης και της Ξάνθης συνδέονται τόσο με δεσμούς κοινής καταγωγής και πολιτισμικών ενδιαφερόντων όσο και με το δεσμό της συγκατοίκησης σε ένα διακριτό τόπο, τα «Πομακοχώρια» (Ζαϊμάκης, 2002).

Η τρίτη σημασία συνδέεται με το «κοινοτικό πνεύμα» και αφορά στην αίσθηση μιας διακριτής συλλογικής ταυτότητας, η οποία αναπτύσσεται μέσα από τη συλλογική δράση. Είναι οι κοινότητες αφοσίωσης (attachment community) ή συναισθήματος, οι οποίες χαρακτηρίζονται από κοινές πεποιθήσεις και ιδέες. Ο Willmott (1969) θεωρεί σημαντική αυτή τη διάσταση, διότι η φυσική γειτνίαση ή το μοίρασμα των κοινών ενδιαφερόντων δεν εξασφαλίζουν απαραίτητα τη συλλογική δράση, την ηθική αλληλεγγύη και την αμοιβαιότητα, στοιχεία τα οποία θεωρούνται αναγκαία για τη θεμελίωση της κοινοτικής ταυτότητας.

Ο αναλυτικός διαχωρισμός των κοινοτήτων επιτρέπει σύμφωνα με τον Ζαϊμάκη (2002) να διακρίνει κανείς τα κύρια χαρακτηριστικά στα οποία ο κοινοτικός δεσμός θεμελιώνεται στην κάθε περίπτωση, και να ξεχωρίσουμε τις κοινότητες ενδιαφέροντος από τις γεωγραφικές κοινότητες. Η ύπαρξη μιας κοινότητας στην οποία συμπεριλαμβάνονται και οι τρεις διαστάσεις (κοινός τόπος, κοινά ενδιαφέροντα και κοινή ταυτότητα), δεν είναι ιδιαίτερα συνηθισμένη και ανταποκρίνεται μάλλον σε μια ιδεοτυπική κατάσταση (Ζαϊμάκης, 2002). Οι σηματοδοτήσεις της κοινότητας μας βοηθούν και σε μια ταξινόμηση των διάφορων μορφών κοινοτήτων³⁴.

³⁴ Η πιο συνηθισμένη ταξινόμηση είναι σε χωρικές κοινότητες (spatial communities) και σε κοινότητες ενδιαφέροντος. Οι πρώτες, είναι εκείνες που σχηματίζονται από τους ανθρώπους που ζουν και πιθανώς εργάζονται στην ίδια γεωγραφική περιοχή. Στην ίδια κατηγορία εντάσσονται και οι κοινότητες που εγγράφονται σε έναν ιδιαίτερο κοινωνικό ή διοικητικό χώρο (π.χ. ακαδημαϊκή κοινότητα) (Ζαϊμάκης, 2002). Η δεύτερη, κατηγορία περιλαμβάνει τα άτομα που, ανεξαρτήτως αν ζουν ή όχι στην ίδια γεωγραφική περιοχή, μοιράζονται βασικά ενδιαφέροντα που καλλιεργούνται στο πλαίσιο μιας ιδιαίτερης κουλτούρας και ταυτότητας, όπως στην περίπτωση των εθνικών μειονοτήτων, ή με αφορμή την αναγνώριση κοινών αναγκών και προβλημάτων, όπως στην περίπτωση των πρώην χρηστών υπηρεσιών ψυχικής υγείας (Ζαϊμάκης, 2002). Ο Ζαϊμάκης (2002) προσδιορίζει ορισμένα συστατικά χαρακτηριστικά της κοινότητας. Πρώτον, είναι ένα κοινωνικό μόρφωμα, λίγο πολύ οριοθετημένο από τον έξω κόσμο, το οποίο εντοπίζεται ανάμεσα στις πρωταρχικές δομές της κοινωνικής οργάνωσης (συγγένεια, φιλία) και σε ευρύτερες αφηρημένες οντότητες, όπως είναι το έθνος-κράτος και άλλες μεγάλης κλίμακας κοινωνικές και οικονομικές δομές (Ζαϊμάκης, 2002). Δεύτερον, είναι ένα σύνολο ατόμων που βιώνει την αίσθηση ότι ανήκει σε ένα διακριτό κοινωνικό και πολιτισμικό μόρφωμα (Ζαϊμάκης, 2002). Τρίτον, συνιστά ένα μοντέλο κοινωνικών σχέσεων οργανωμένων γύρω από αλληλοδράσεις και δεσμούς και διαμορφωμένων με βάση ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, όπως η τοπική γειτνίαση, η εθνική καταγωγή, η πολιτισμική ταυτότητα και τα ενδιαφέροντα. Τέταρτον, είναι μια συμβολική ενότητα, η οποία συγκροτείται από σύμβολα και

Η επιστημονική χρήση της έννοιας της κοινότητας στις σύγχρονες συνθήκες έχει δεχτεί έντονη κριτική (Bell and Newby, 1971, 1974a). Ένα κεντρικό σημείο αυτής της κριτικής έχει εστιαστεί στον τρόπο με τον οποίο έχει χρησιμοποιηθεί η έννοια για να παρουσιαστούν με εξιδανικευμένο τρόπο μοντέλα κοινωνικής οργάνωσης εμπνευσμένα από ένα φανταστικό παρελθόν και στη συνέχεια τα μοντέλα αυτά να αντιπαρεθεθούν με σύγχρονα κοινωνικά πρότυπα κρίνοντας τα τελευταία ως ελλειμματικά προβληματικά και ουτοπικά (utopian vision of community) (Mc Adam, McCarthy and Zald, 1988; Epstein, 1990). Ακόμη, έχει τονιστεί η συστηματική υποβάθμιση της σημασίας των διαφωνιών και των συγκρούσεων των ομάδων και των ατόμων στο εσωτερικό των κοινοτήτων και η μονομερής έμφαση στη συνεκτικότητα της κάθε διακριτής οντότητας (Ζαϊμάκης, 2002). Πολλοί ερευνητές της κοινότητας, τοποθετώντας το υποκείμενο κάτω από την ομπρέλα της κοινότητας, υποβάθμισαν το δικαίωμα του κάθε ατόμου να επιλέγει σε ποια ομάδα θέλει να ανήκει (Mason, 2000) και να διαμορφώνει τη δική του ταυτότητα. Πολλοί θεωρούν ότι η την επίκληση της κοινοτικής αλληλεγγύης είναι μια ρομαντική και εξιδανικευμένη εικόνα που δεν έχει σχέση με τις σύγχρονες κοινωνικές συνθήκες. Παρομοίως άλλοι υπογραμμίζουν ότι η έννοια της κοινότητας είναι κάτι σαν μύθος: «Μια κοινότητα υπονοεί μια κανονική οντότητα με μια καθαρή ταυτότητα και μια ενότητα σκοπών». Στην πραγματικότητα ό,τι αποκαλούμε κοινότητα είναι, άλλοτε λιγότερο άλλοτε περισσότερο, «ένα πλαίσιο λειτουργιών και ομάδων ενδιαφέροντος οι οποίες συνήθως εμπλέκονται σε ανταγωνιστικές σχέσεις». Ο Bauman (2001) υποστηρίζει πώς η κοινότητα «ανακαλύφθηκε εκ νέου από τους ξαναγεννημένους ρομαντικούς λάτρεις της ως ένα αντίδοτο στις αρνητικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης, και συνιστά ένα «κοινωνικό κατάλοιπο της νεωτερικότητας» τονίζοντας ότι οι κοινοτικές μελέτες κατά παράδοση τείνουν να εστιάζονται στους υπολειμματικούς πολιτισμικούς τύπους, στην περιθωριοποιημένη ύπαιθρο και τις παρακμασμένες αστικές περιοχές.

1.1. «ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ»: ΜΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

Οι Bell και Newby (1974a) και οι Lee και Newby (1983) τόνιζαν ότι στο πλαίσιο των τρομακτικής έκτασης και ταχύτητας αλλαγών, όπου η ανάλυση της κοινωνίας στα επίπεδα του «τώρα και του τότε» είναι κεντρικού ενδιαφέροντος για τους ερευνητές. Συνεπώς το παρόν αντιπαραβαλλόταν συνεχώς με το παρελθόν πιστεύοντας πώς ό,τι εμφανιζόταν «τώρα» ήταν μοναδικό και εντελώς διαφορετικό από το «τότε», δηλαδή πριν από την εμφάνιση των βιομηχανικών επαναστάσεων. Σχεδόν όλοι οι θεωρητικοί κοινωνιολόγοι του 19^{ου} αιώνα εστίαζαν το ενδιαφέρον τους σε αυτό που ο Nisbet αποκαλούσε «συνδεόμενες αντιθέσεις». Αυτός ο τύπος προσέγγισης της κοινωνικής αλλαγής είναι ιδιαίτερα έντονος και εμφανίζεται στην εργασία του γερμανικού θεωρητικού, του Tönnies, και στον

αξίες που επιτρέπουν στα μέλη της κοινότητας να φτιάχνουν νοήματα και να διαμορφώνουν την κοινοτική συνείδηση και τη συλλογική ταυτότητα (Ζαϊμάκης, 2002).

όγκο της βιβλιογραφίας που επηρεάστηκε μεταγενέστερα από εκείνον. Αν και το όνομα του Tönnies δεν είναι ευρέως γνωστό πέρα από τα όρια της ακαδημαϊκής κοινωνιολογίας, οι ιδέες του, ακόμα και σε μια περιορισμένη μορφή, ασκούν σημαντική επίδραση ακόμη και σήμερα.

Για τον Tönnies η άνοδος του αστικού βιομηχανισμού (urban industrialism) χαρακτηρίστηκε από την «απώλεια της κοινότητας» (loss of community). Η άποψη ότι η σύγχρονη κοινωνία «θλίβεται» από μια τέτοια απώλεια παραμένει μια πολύ κοινή καθημερινή πεποίθηση, που συνοδεύεται συχνά από έναν βαθμό νοσταλγίας για την εξαφανισμένη κλειστή «κοινοτική» διαβίωση (Lee and Newby, 1983:43)³⁵. Ο Tönnies (1955) θεώρησε την αστική βιομηχανική κοινωνία ως την αντιπροσώπευση μιας αντίθεσης με το παρελθόν, παρά μια συνέχεια του. Προκειμένου να περιγράψει αυτή η αντίθεση ο Tönnies «έπλασε» τους δυο πολύ σημαντικούς όρους «Gemeinschaft» και «Gesellschaft» («Κοινότητα» και «Κοινωνία») στη μελέτη του, με τον ίδιο τίτλο, που πρωτοδημοσιεύθηκε το 1887. Η «Gemeinschaft» συνήθως μεταφράζεται ως «κοινότητα» (community) και για τον Tönnies, οι «Gemeinschaft» ή «κοινοτικού-τύπου» σχέσεις ήταν χαρακτηριστικές του προβιομηχανικού κόσμου. Η «Gesellschaft» είναι δυσκολότερο να αποδοθεί ακριβώς και στα Αγγλικά είναι ποικιλοτρόπως μεταφρασμένη ως «κοινωνία» (society), «οργάνωση» (organization) ή «ένωση» (association). Η βιομηχανοποίηση συνδέθηκε με την άνοδο της «Gesellschaft» και επομένως, σύμφωνα με τον Tönnies, ήταν αρμόδια για την πτώση της «κοινότητας» στο σύγχρονο κόσμο. Ο Tönnies εννοούσε ότι οι «τύπου-Gemeinschaft» σχέσεις ήταν οικείες, διαρκείς και βασιζόνταν σε μια σαφή κατανόηση της θέσης του κάθε ατόμου στην κοινωνία. Η θέση ενός ατόμου υπολογιζόταν σύμφωνα με ποιο το άτομο εκείνο ήταν παρά με το τι είχε κάνει εκείνο το άτομο. Επιπλέον, τα μέλη μιας κοινωνίας που έδρευε επάνω στις «τύπου-Gemeinschaft» σχέσεις ήταν σχετικά ακίνητα, και γεωγραφικά, δεν κινούνταν πάρα πολύ από μέρος σε μέρος, και κοινωνικά, υπήρχε λίγη κινητικότητα (πάνω/κάτω) στην κοινωνική κλίμακα. Πρέπει να προστεθεί ότι ο Tönnies θεώρησε ότι, στον προβιομηχανικό κόσμο βασισμένο στην «Gemeinschaft», η θέση ενός ατόμου ήταν αποδομένη (ascribed) (δηλαδή, σταθερή, από την γέννηση) παρά πραγματοποιούμενη (achieved) (δηλαδή, βασισμένη στην αξία ή στην απόδοση). Πολιτιστικά οι κοινωνίες που χαρακτηρίζονταν από την «Gemeinschaft» ήταν σχετικά ομοιογενείς δεδομένου ότι ο πολιτισμός τους επιβλήθηκε άκαμπτα από την εκκλησία και την οικογένεια.

Και οι δυο θεσμοί (institutions) ήταν σύμφωνα με τον Tönnies, σημαντικότεροι και πολύ ισχυρότεροι στην προβιομηχανική κοινωνία. Το σύστημα πεποιθήσεων που η εκκλησία και η οικογένεια υποστήριζαν ήταν σαφές στο σημείο της ύπαρξης μιας «κοινής αίσθησης», δηλαδή των, λαμβάνω ως δεδομένα, καθημερινών πεποιθήσεων και των αξιών ολόκληρης της ιδιότητας μέλους της κοινωνίας.

³⁵ Οι συγγραφείς διεθνώς διερωτώνται πόσο έγκυρη είναι αυτή η προοπτική και την απάντηση αυτού του ερωτήματος αυτού οι συγγραφείς θα επιχειρήσουν να επεξηγήσουν με βασικές ιδέες οι οποίες συναντώνται στην εργασία του Tönnies (1955): *πρώτον*, η «κοινωνική οργάνωση»: η ιδέα ότι η κοινωνία συνολικά κατέχει μια μονιμότητα και κανονικότητα που επεκτείνεται πέρα από τις ζωές των ατόμων που τη συνθέτουν. *δευτέρον*, οι κοινωνικοί «τύποι»: η ιδέα ότι η μορφή κοινωνικής οργάνωσης ποικίλλει μεταξύ μιας κοινωνίας και μιας άλλης, ειδικά μεταξύ των παραδοσιακών και σύγχρονων κοινωνιών, *τρίτον*, οι τυπικές κοινωνικές σχέσεις: η ιδέα ότι ο τύπος της κοινωνικής οργάνωσης θα διαμορφώσει το συνηθισμένο ή τυπικό χαρακτήρα της σχέσης που υπάρχει μεταξύ ενός μέλους της κοινωνίας και με ένα άλλο.

Παραδείγματος χάριν, τα «τύπου-Gemeinschaft» συναισθήματα προσέδωσαν βαρύνουσα σημασία στην ιερότητα της συγγένειας και στην εδαφικότητα, στην αλληλεγγύη με άλλα μέλη της οικογένειας ή της γενιάς και με εκείνους που έζησαν στον ίδιο τόπο. Πράγματι ο πυρήνας της «Gemeinschaft», σύμφωνα με τον Tönnies, ήταν η συναισθηματική σύνδεση με τις συμβάσεις και τα ήθη και τα έθιμα ενός «αγαπημένου τόπου» που φυλάχθηκε σε μια παράδοση που παραδόθηκε μέσα από τις γενεές από την οικογένεια σε οικογένεια. Μέσα σε αυτά τα (εδαφικά) πλαίσια οι ανθεκτικές, στενά δεμένες των σχέσεις «τύπου-Gemeinschaft» χαρακτηρίζονταν επίσης από μεγαλύτερη συναισθηματική συνοχή, μεγαλύτερο βάθος συναισθήματος και μεγαλύτερη συνέχεια, και ήταν απολύτως σημαντικότερου νοήματος.

Αντίθετα της «Gemeinschaft» βρίσκεται η «Gesellschaft», που μεταφράζεται καλύτερα ως «κοινωνία» (association), που αποτελείται από όλα όσα δεν είναι η «κοινότητα». Η «Gesellschaft» αναφέρεται στις μεγάλης κλίμακας, απρόσωπες, υπολογιστικές και συμβατικές σχέσεις, οι οποίες σύμφωνα με τον Tönnies, αυξήθηκαν στο βιομηχανικό κόσμο εις βάρος της «Gemeinschaft». Ο Tönnies θεώρησε ότι και ο βιομηχανισμός (industrialism) και η αστικοποίηση (urbanism) συνδέονταν με μια αύξηση στην κλίμακα, και επομένως του απρόσωπου χαρακτήρα, της κοινωνίας. Αυτή η απρόσωπη μορφή της κοινωνίας επέτρεψε στην κοινωνική αλληλεπίδραση να γίνει ευκολότερα ρυθμιζόμενη από τη σύμβαση/συμβόλαιο (contract), έτσι ώστε οι σχέσεις «τύπου-Gesellschaft» ήταν πιο υπολογιστικές και περισσότερο συγκεκριμένες, αυτές είναι, περισσότερο «λογικές» υπό την έννοια ότι «περιορίστηκαν σε ένα καθορισμένο τέλος και καθορισμένα μέσα απόκτησης αυτού». Συνεπώς, ο Tönnies θεώρησε, ότι οι περισσότερες από τις αρετές και η ηθική της «κοινότητας» χάθηκαν κάτω από τη διαδικασία της εκβιομηχάνισης. Από αυτή την άποψη η κριτική του στην «Gesellschaft» ήταν μια κριτική της χρηστικής κοινωνίας των λογικών ατόμων και μια ρητή αντίδραση ενάντια σε αυτή. Για τον Tönnies, επίσης, η άνοδος της αστικής, βιομηχανικής κοινωνίας προήλθε από την απώλεια «κοινότητας», παρά αντίστροφα. Θεώρησε την αντικατάσταση της «Gemeinschaft» από λογικότερες, υπολογιστικές «τύπου-Gesellschaft» σχέσεις ως προϋπόθεση της ανόδου του καπιταλισμού, και ως εκ τούτου της ανόδου της βιομηχανικής κοινωνίας του 19^{ου} αιώνα.

Το κληροδότημα του Tönnies, εντούτοις, ήταν αυτή η τυπολογική χρήση της «Gemeinschaft» και της «Gesellschaft», δηλαδή δύο αντιπαραβαλλόμενα πρότυπα της προβιομηχανικής και βιομηχανικής κοινωνίας αντίστοιχα, που επέτρεψαν κάποια έννοια να δημιουργηθεί γύρω από τις βαθιές αλλαγές που εξελίσσονταν κατά τον 19^ο αιώνα στην Ευρώπη³⁶. Επίσης ο Tönnies σημείωσε πώς η αίσθηση του τόπου μας εξαρτάται από την κοινωνική οργάνωση: για εκείνον οι σχέσεις τύπου-

³⁶ Ο Tönnies ήταν γενικά απαισιόδοξος για τις συνέπειες αυτών των αλλαγών και κατανοώντας την «Gemeinschaft» ως μια πηγή σταθερότητας στην κοινωνία, ανησυχούσε ιδιαίτερα για τη διακοπή και κατάρρευση της παραδοσιακής κοινωνικής τάξης που οι νέες κοινωνικές δυνάμεις μπορούσαν να προκαλέσουν. Εντούτοις, είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι ο Tönnies δεν αναφερόταν σε οποιαδήποτε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα όταν έγραψε για την «Gemeinschaft» και την «Gesellschaft», αλλά σε μορφές ανθρώπινης ένωσης, για το πώς η βάση των κοινωνικών σχέσεων είχε αλλάξει από: πρώτον, προσωπική, συναισθηματική και παραδοσιακή, δεύτερον, σε απρόσωπη, λογική και συμβατικές/δεσμευτικές (contractual). Παραδείγματος χάριν, ο Tönnies υποστήριξε ότι και σχέσεις «τύπου-Gemeinschaft» και «τύπου Gesellschaft» θα μπορούσαν να βρεθούν σε αγροτικές και αστικές περιοχές, αν και προσέδωσε μεγαλύτερη έμφαση προς την «Gemeinschaft των αγροτικών περιοχών», ότι δηλαδή είναι ισχυρότερη και πιο ζωντανή εκεί.

Gemeinschaft συνδέονται με την «κοινότητα του αίματος» (συγγένεια) και/ή με την «κοινότητα της σκέψης» (φιλία) απαραίτητες μεταξύ εκείνων που επιθυμούν να ζήσουν στη λογική εγγύτητα. Κατά τη διάρκεια των ετών από τότε που ο Tönnies έγραψε την μελέτη του «Gemeinschaft und Gesellschaft», ιδιαίτερη πίεση έχει δοθεί στις αναφορές του στον εδαφικό παράγοντα, τη θέση, την τοποθεσία. Ακόμα και όταν η Gemeinschaft όπως χρησιμοποιήθηκε αρχικά από τον Tönnies, περιλάμβανε την τοποθεσία, υπερέβησε αυτή για να περιλάβει έναν τύπο σχέσης που θα μπορούσε να χαρακτηρίζει όλο το σύνολο της κοινωνίας: «κοινοτική ζωή» (communion) καθώς επίσης και «κοινότητα» (community). Όπως ο Schmalenbach (1961)³⁷ έχει επισημάνει, υπάρχει μια σύγχυση στη χρησιμοποίηση του ίδιου όρου, «Gemeinschaft», για να περιγραφεί και η συγκινησιακή ποιότητα αυτής της σχέσης και η βάση της σε μια παραδοσιακή (αγροτική) δομή κοινότητας. Αυτή η σύγχυση ήταν αρμόδια για την ένταση κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα ως προς τον προσδιορισμό των ιδιαίτερων μορφών ένωσης (π.χ. «Gemeinschaft»-«Gesellschaft») με ιδιαίτερους τύπους εδαφών (π.χ. αγροτικός-αστικός). Αυτό επέτρεψε στην αρχική γνώμη του Tönnies να διαστρεβλωθεί σε μια αγροτική-αστική συνέχεια όπου σχέσεις τύπου-Gemeinschaft και τύπου-Gesellschaft στηρίχθηκαν σε συγκεκριμένες τοποθεσίες.

Το κοινωνιολογικό πρόβλημα που διατύπωναν οι μελέτες της Σχολής του Σικάγο (duBois, 1899, Thomas and Znaniecki, 1918-1920, Andersen, 1923, Park and Burgess, 1925, Thraser, 1927, Zorbaugh, 1929, Cressey, 1932) πέρα από τις διαφορές της «κοινότητας» της υπαίθρου με τη πόλη, είναι η χωροταξική οργάνωση της ζωής των ασθενέστερων τάξεων στη πόλη, η σχέση τους με την οικονομία και την αγορά εργασίας, με τις πολιτισμικές αξίες που κυριαρχούν, κατηγοριοποιούν και αναπαράγουν τις κοινωνικές ανισότητες (Ψημμένος, 2005:10). Η σύγχρονη πόλη ως το «φυσικό» περιβάλλον ανάπτυξης του καπιταλιστικού συστήματος στηρίζεται και υποστηρίζει τις κοινωνικές ανισότητες μέσα από χωρικούς διαχωρισμούς (π.χ. συνοικίες, τύποι στέγασης) και μέσα από εθνο-φυλετικά, κατά φύλο και οικονομικά πρότυπα και στερότυπα (Solomos, 1980; Ψημμένος, 2005, Rodger and Herbert, 2007). Η Σχολή του Σικάγο³⁸ (duBois, 1899; Thomas and Znaniecki, 1918-1920; Anderson, 1923; Park and Burgess, 1925; Thraser, 1927; Wirth, 1928; Zorbaugh, 1929; Cressey, 1932) διαδραμάτισε ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στη θεωρητική αλλά και εμπειρική απάντηση του ερωτήματος, του εάν υπάρχει ή εάν μπορεί να υπάρξει «κοινότητα» στο περιβάλλον της αστικής κοινωνίας. Οι έρευνες, κάνοντας χρήση μικροκοινωνιολογικών ως επί το πλείστον μεθόδων (συνεντεύξεις εις βάθος, ιστορίες ζωής, συμμετοχική ή εμπειρική παρατήρηση, συλλογή ντοκουμέντων), χωροταξικών προσεγγίσεων αλλά και με συνδυασμούς ποιοτικών και ποσοτικών μεθόδων, αναλύουν πώς η σύγχρονη πόλη διαμορφώνει και

³⁷ H. Schmalenbach (1961) “The Sociological Category of Communism”, in T. Parsons and E. Shils (eds.) *Theories of Society*, vol. 1. Illinois: Free Press, pp.331-347.

³⁸ Το κοινωνιολογικό πρόβλημα που διατύπωναν οι μελέτες της Σχολής του Σικάγο πέρα από τις διαφορές της «κοινότητας» της υπαίθρου με τη πόλη, είναι η χωροταξική οργάνωση της ζωής των ασθενέστερων τάξεων στη πόλη, η σχέση τους με την οικονομία και την αγορά εργασίας, με τις πολιτισμικές αξίες που κυριαρχούν, κατηγοριοποιούν και αναπαράγουν τις κοινωνικές ανισότητες. Η σύγχρονη πόλη ως το «φυσικό» περιβάλλον ανάπτυξης του καπιταλιστικού συστήματος στηρίζεται και υποστηρίζει τις κοινωνικές ανισότητες μέσα από χωρικούς διαχωρισμούς (π.χ. συνοικίες, τύποι στέγασης) και μέσα από εθνο-φυλετικά, κατά φύλο και οικονομικά πρότυπα και στερότυπα, στο I. Ψημμένος (2005) «Σημείωμα Επιμελητή», στο M. Savage and Alan Warde, *Αστική Κοινωνιολογία, Καπιταλισμός και Νεωτερικότητα*. Αθήνα: Παπαζήσης, σ.10.

διαμορφώνεται από τους ανθρώπους³⁹. Το άρθρο του Wirth (1938) παρουσίασε ένα πρόγραμμα έρευνας με το οποίο θα εξέταζε το πώς οι πόλεις παρήγαγαν μορφές κοινωνικής αλληλεπίδρασης που ήταν διαφορετικές από αυτές των περιοχών της υπαίθρου και επομένως πώς μπορούσε να ξεχωρίσει ο αστικός τρόπος ζωής από αυτόν της υπαίθρου. Βασικό επιχείρημα του Wirth (1938) ήταν ότι η ζωή στην πόλη χαρακτηριζόταν από απομόνωση και κοινωνική αποδιοργάνωση και ότι αυτό οφειλόταν στο γεγονός ότι όλες οι πόλεις ήταν μεγάλες, πυκνοκατοικημένες και ανομοιογενείς⁴⁰ (Savage and Warde, 2005:184)⁴¹. Οι τρεις ιδιότητες που αναφέρονται από τον Wirth (1938) θεωρήθηκαν χαρακτηριστικές μορφές της ζωής στην πόλη παρά στην ύπαιθρο, μόνο οι πόλεις είχαν μεγάλους αριθμούς, πυκνές και ετερογενείς κοινωνικές σχέσεις. Έτσι μπορεί να διακριθεί ένας ξεχωριστός τρόπος ζωής, εννοώντας πώς υπήρχε κάποια σύνδεση μεταξύ του τύπου εγκατάστασης και της φυσικής ζωής, ότι συγκεκριμένοι, τύποι προσωπικοτήτων, ψυχολογικών χαρακτηριστικών και νοοτροπίας ζωής σχετιζόνταν με τη ζωή στην πόλη και πώς ισχυρές κοινωνικές ταυτότητες φθείρονταν από αυτή (Savage and Warde, 2005:185). Στην διαμόρφωση αυτού του ισχυρισμού ο Wirth (1938) στράφηκε σε προηγούμενες κοινωνιολογικές μελέτες που έκαναν διάκριση ανάμεσα σε «κοινότητες» και πιο τμηματοποιημένες κοινωνικές σχέσεις⁴². Η πιο ευρέως διαδεδομένη είναι η διάκριση του Tönnies (1955) μεταξύ της «κοινότητας» (Gemeinschaft/ community) και της κοινωνίας (Gesellschaft/ association), η οποία ερμηνεύεται συχνά με τον ίδιο τρόπο, ότι διαφορετικά είδη τόπων, η ύπαιθρος σε αντίθεση με την πόλη, καθορίζουν διαφορετικά είδη κοινωνικών σχέσεων. Η «Gemeinschaft» θεωρείται σαν «κοινότητα», όπου οι σχέσεις των ανθρώπων ήταν στενές και προσωπικές.

Από αυτόν τον διαχωρισμό του Tönnies (1955) προέρχεται ένας ολόκληρος ερευνητικός κλάδος που θεωρεί την κουλτούρα της πόλης ως την εμπειρία της ανωνυμίας, του ατομισμού, της μοναξιάς και των εφήμερων σχέσεων και η έντονη αντίθεση εντοπίζεται στην ασφάλεια, τη συλλογικότητα και τη

³⁹ Δηλαδή, ο Νέγρος μετανάστης, ο μετακινούμενος μετανάστης εργάτης, οι γυναίκες στη βιομηχανία του sex, οι Εβραίοι στη Νέα Υόρκη και οι Πολωνοί μετανάστες στην Αμερική, που η ζωή τους και η σκέψη τους εξελίσσονται γύρω από τον φόβο και την αγανάκτηση της ανασφάλειας, του αγνώστου ή ξένου, της αναζήτησης συλλογικών και «κοινωνικών» δεσμών και της ατομικής ελευθερίας και εξερεύνησης νέων τρόπων ζωής, οργάνωσης και σχέσεων.

⁴⁰ Ο Wirth (1938) τονίζει ότι η αστικοποίηση του κόσμου, που είναι ένα από τα εντυπωσιακότερα γεγονότα των σύγχρονων χρόνων, έχει προκαλέσει βαθιές αλλαγές σε κάθε φάση της κοινωνικής ζωής. Οι μεγάλοι αριθμοί ευθύνονται για την ατομική μεταβλητότητα, τη σχετική απουσία οικείων προσωπικών γνωριμιών και σχέσεων, το διαχωρισμό των ανθρώπινων σχέσεων που είναι κατά ένα μεγάλο μέρος ανώνυμοι, επιφανειακοί, και παροδικές. Η πυκνότητα περιλαμβάνει τη διαφοροποίηση και την ειδικότητα, τη σύμπτωση της στενής φυσικής επαφής και τις απόμακρες κοινωνικές σχέσεις, τις έντονες αντιθέσεις, ένα σύνθετο σχέδιο διαχωρισμού, την υπεροχή του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, και την εκτεταμένη τριβή, μεταξύ άλλων φαινομένων. Η ετερογένεια τείνει να διαχωρίζει τις άκαμπτες κοινωνικές δομές και να παραγάγει αυξανόμενη κινητικότητα, την αστάθεια, και την αβεβαιότητα, και τη συνεργασία των ατόμων με ποικίλες διασταυρωμένες κοινωνικές ομάδες με ένα υψηλό ποσοστό αλλαγής της ιδιότητας μέλους. Ο χρηματικός δεσμός τείνει να μετατοπίσει τις προσωπικές σχέσεις, και οι θεσμοί τείνουν να τροφοδοτήσουν τη μάζα παρά στις μεμονωμένες απαιτήσεις. Το άτομο έτσι γίνεται αποτελεσματικό μόνο εάν δρα μέσω των οργανωμένων ομάδων, στο L. Wirth (1938) "Urbanism as a Way of Life", *American Journal of Sociology*, vol.XLIV, no.1, p.1.

⁴¹ M. Savage and A. Warde (2005) *Αστική Κοινωνιολογία. Καπιταλισμός και Νεωτερικότητα, (Εισαγωγή-επιμέλεια, Ι. Ψημμένος, μετ. Ι. Μπιμπλή)*. Αθήνα: Παπασχίζης.

⁴² Σε μικρές «κοινότητες» της υπαίθρου οι άνθρωποι διαμόρφωναν στενούς, έντονους και αλληλοσυνδεόμενους δεσμούς που τους έδεναν μαζί σε ένα συμπαγές πολιτισμικό σύνολο (Savage and Warde, 2005:185). Στις μοντέρνες κοινωνίες, που βασίζονται στην «Gesellschaft», επικρατούν κοινωνικές σχέσεις που βασίζονται σε εταιρικούς συσχετισμούς, όπου οι άνθρωποι συνδέονται απρόσωπα και οργανικά. Σε αυτή την κατάσταση τα άτομα συναντώνται με περισσότερους ανθρώπους από ότι σε μία Gemeinschaft κοινωνία, αλλά συναναστρέφονται με αυτούς για συγκεκριμένους μόνο λόγους, στερούμενα την ένταση που χαρακτηρίζουν την Gemeinschaft κοινωνία, αλλά συναναστρέφονται με αυτούς για συγκεκριμένους μόνο λόγους, στερούμενα την ένταση των επαφών που χαρακτηρίζουν την Gemeinschaft (Savage and Warde, 2005:186).

ζεστασιά της «κοινότητας» της υπαίθρου. Από αυτή την αντίθεση δημιουργήθηκε μια σειρά από συζητήσεις στις δεκαετίες του 1950 και του 1960 σχετικά με τη μεταμόρφωση της αμερικανικής προσωπικότητας, την πτώση της «κοινότητας», την περιχαράκωση μιας μαζικής, ατομικιστικής κοινωνίας και την ύπαρξη μιας συνέχειας μεταξύ της πόλης και της υπαίθρου. Όλες αυτές οι συζητήσεις οργανώθηκαν γύρω από την πεποίθηση του Wirth (1938) ότι καθώς εξαπλώνεται η αστικοποίηση, κυρίαρχες κοινωνικές σχέσεις αποδυναμώνονται και φθίνουν. Ασχολήθηκαν επομένως κυρίως με την έννοια της αποδιοργάνωσης, με την πτώση ασφαλών και διαδεδομένων κοινωνικών δεσμών σε μια αστικοποιημένη κοινωνία. Αυτό υπήρξε μια συνέχεια του τρόπου με τον οποίο η Σχολή του Σικάγο παρουσίαζε τις πόλεις ως, ουσιαστικά, αποδιοργανωμένες και χωρίς ευταξία, όμως η επιπρόσθετη έμφαση των μελετητών της σχολής του Σικάγο για τους ανεπίσημους κοινωνικούς δεσμούς αγνοήθηκε (Savage and Warde, 2005:186). Οι τάσεις εισβολής και διαδοχής, αδύναμων παραδοσιακών δεσμών, ανταγωνισμού μεταξύ ομάδων θεωρήθηκε ότι προκαλούσαν συγκεκριμένα αστικά προβλήματα. Η ιδέα της ύπαρξης του «αστικού τρόπου ζωής» του Wirth (1938) απορρίφθηκε, κυρίως λόγω της επιμονής μιας διαχωρισμένης συλλογικής ζωής ακόμη και στις μεγαλύτερες πόλεις. Οι ενστάσεις ήταν τρεις: *πρώτον*, ο ορισμός του χαρακτήρα του χώρου δεν είναι συγκεκριμένος, *δύοτον*, εμπειρικές έρευνες βρήκαν «κοινότητες» στην πόλη και αντιπαράθεση στην ύπαιθρο, *τρίτο*, η ποικιλία στην κουλτούρα των ομάδων έθεσε σε αμφισβήτηση την ιδέα ότι υπήρχε ένας κυρίαρχος τρόπος ζωής (Savage and Warde, 2005:187).

Εντούτοις, ο Gans (1968a)⁴³ αμφέβαλε ότι ενώ στις πόλεις υπάρχουν μοναχικά ή απομονωμένα μέρη του πληθυσμού που είτε δεν είχαν ρίζες ή χαρακτηρίζονταν από μια προσωρινότητα στον τρόπο ζωής, αυτή η κατάσταση μοναχικότητας παραγόταν από το αστικό περιβάλλον⁴⁴. Κοινωνιολογικές και ανθρωπολογικές έρευνες σε μητροπόλεις, αποκάλυψαν τεκμήρια γειτονιάς, παράδοσης, ηθικής τάξης και ισχυρών δεσμών «κοινότητας» σε κεντρικές περιοχές όπως το Benthal Green του Ανατολικού Λονδίνου ή το West End της Βοστώνης. Τα παραπάνω στοιχεία ήταν ιδιαίτερα εμφανή στους «χωρικούς της πόλης» (urban villagers) (Gans, 1962 και Zukin, 2007) δηλαδή, εκείνους τους ανθρώπους που ζούσαν στις πόλεις και έχουν στενούς δεσμούς και συναναστροφές με τους γείτονές και τους συντοπίτες τους και ταυτίζονταν με τη γειτονιά τους. Οι Young και Willmott (1962)⁴⁵ εστίασαν την έρευνά τους στο δημοτικό διαμέρισμα του Benthal Green στο κέντρο του Λονδίνου, με μια σειρά από λεπτομερείς και εις βάθος συνεντεύξεις στο ίδιο μέρος μεταξύ του 1953 και του 1955. Το Benthal Green ήταν μια φτωχή, κεντρική περιοχή που ίσως να παρουσίαζε χαρακτηριστικά του αστικού τρόπου ζωής και αποδυνάμωσης

⁴³ H. Gans (1968a) “Urbanism and Suburbanism as Ways of Life”, in R. Pahl (ed.) *Readings in Urban Sociology*. Oxford: Pergamon, pp. 95-118.

⁴⁴ Επιπροσθέτως ο Gans (1968a) αμφέβαλε για το εάν ο ατομικισμός, η απομόνωση της ζωής στην πόλη δεν περιγράφουν με σαφήνεια το σύνολο του αστικού πληθυσμού αλλά ένα μικρό σύνολο αυτού. Ο ίδιος σημείωνε ότι τα αστικά κέντρα εμπεριέχουν σύνολα ή ομάδες ανθρώπων με κοινά χαρακτηριστικά όπως η εθνική καταγωγή, με όμως ένα υποπολιτισμικό τρόπο ζωής με τους δικούς του κανόνες, αξίες, παραδόσεις και αμοιβαιότητα, που είναι ουσιαστικά διαφορετικές από εκείνες της κυρίαρχης κουλτούρας. Μια από τις κύριες αιτίες αντιπαράθεσης για το μοντέλο του αστικού τρόπου ζωής ήταν το γεγονός ότι κοινωνιολογικές έρευνες έχουν αντιπαραθέσει πολλά παραδείγματα ενάντια στο υποτιθέμενο ανώνυμο και άνομο μοτίβο ζωής στην πόλη και την ενωμένη κοινότητα της υπαίθρου.

⁴⁵ M. Young and P. Willmott (1962) *Family and Kinship in East London*. London: Routledge and Kegan Paul και M. Young and P. Willmott (1975) *The Symmetrical Family: A Study of Work and Leisure in the London Region*. Harmondsworth: Penguin.

των πρωτογενών οικογενειακών δεσμών σχέσεων. Αντιθέτως, οι Young και Willmott (1962) ανακάλυψαν ότι η ευρύτερη οικογένεια, όχι μόνο δεν είχε εξαφανιστεί, αλλά η παρουσία της ήταν ακόμη έντονη στο κέντρο του Λονδίνου. Η συχνότητα επαφής των συγγενών ανάμεσα στους ανθρώπους του Benthall Green, με αδελφούς και αδελφές, θείες και θείους και ιδιαίτερα με τους γονείς ήταν εντυπωσιακή⁴⁶.

Η επακόλουθη κριτική αμφισβήτησε την έννοια της «κοινότητας» που υπήρχε σύμφωνα με τους Young και Willmott (1960; 1962, 1975) και Willmott (1963) με βάση τη διαφορά ανάμεσα σε δημόσιες και ιδιωτικές πλευρές της κοινωνικής ζωής. Η Cornwell (1984)⁴⁷ ισχυρίστηκε ότι οι δημόσιες αναφορές των κατοίκων του East End έτειναν να δίνουν μια ευχάριστη αίσθηση και εντύπωση του παρελθόντος, ενώ προσωπικές μαρτυρίες που συλλέχθηκαν με τη χρήση τεχνικών της προφορικής ιστορίας, μιλούν για ζηλοφθονίες, ανταγωνισμούς, διαμάχες και βία. Η Cornwell (1984) συνάντησε ανθρώπους που γύρισαν πίσω στις υποβαθμισμένες κατοικίες της πόλης γιατί τους είχε λείψει η συντροφικότητα ή προτιμούσαν τους κοινωνικούς δεσμούς του κέντρου της πόλης. Ο Gans (1962)⁴⁸ σε μια μελέτη του περιέγραψε σαν ένα αστικό χωριό το West End της Βοστώνης, μια ανάμικτη περιοχή, με πολλές εθνικότητες, κυρίως ιταλικές, που δεν είναι φτωχογειτονιά αλλά είχε πολλές φορές θεωρηθεί ως τέτοια. Ήταν άσχημη, θορυβώδης, με λίγες ανέσεις και σπίτια κακής ποιότητας, αλλά παρ' όλα αυτά ήταν εύθυμη και με υψηλή κοινωνική οργάνωση, κυρίως μέσω ομάδων φίλων και συγγενών⁴⁹.

Ενώ τέτοιες μελέτες έδειξαν ότι μέρη πόλεων επέδειξαν χαρακτηριστικά «κοινότητας», έρευνες σε περιοχές της υπαίθρου έθεσαν υπό αμφισβήτηση τη ρομαντική άποψη για την κοινωνική ζωή στην ύπαιθρο. Οι μελέτες έδειξαν αρχικά ότι παρόλο που στα χωριά οι άνθρωποι γνώριζαν τους γείτονές τους και συναντούσαν συχνά πολλούς από αυτούς, η ζωή εκεί δεν ήταν αρμονική ούτε έδειχνε στοιχεία υψηλής συνένωσης ή συλλογικότητας (Cohen, 1999). Η μελέτη του Lewis (1951)⁵⁰ για το μεξικάνικο χωριό αποτέλεσε το ιδανικό παράδειγμα «λαϊκής κοινωνίας» για τον Redfield (1967)⁵¹ όπου υπήρξε σημείο έντονης αναφοράς καθώς επέδειξε υψηλά επίπεδα διαμάχης. Επίσης, μελέτες για τη

⁴⁶ Η γενική εικόνα ήταν αυτής της έντονης συγγενικής επαφής, η οποία με τη σειρά της προωθούσε ισχυρά κοινωνικά δίκτυα μέσα στην «κοινότητα». Οι συγγραφείς (Young and Willmott, 1962) τόνισαν ότι: (...) Η οικογένεια όχι μόνο δεν αποκλείει τους δεσμούς με ανθρώπους έξω από αυτήν, αλλά ενεργεί και σαν σημαντικό μέσο προώθησής τους. Αυτό συμβαίνει όταν ένας άνθρωπος έχει συγγενείς στη γειτονιά, όπως οι περισσότεροι άνθρωποι και ο καθένας από αυτούς τους συγγενείς είναι συνδέτικός κρίκος μεταξύ άλλων ανθρώπων στην περιοχή. Οι φίλοι του αδελφού του είναι γνωστοί του, εάν όχι και φίλοι του, οι γείτονες της γιαγιάς του είναι τόσο γνωστοί σαν να είναι δικό του. Η συγγένεια είναι (...) μια γέφυρα μεταξύ του ατόμου και της κοινότητας (...) (Young and Willmott, 1962:104). Έτσι ανακαλύφθηκε ένα σύνολο ισχυρής εκτεταμένης συγγένειας και δεσμών γειτονίας στο κέντρο της πόλης, αναφέροντας τελείως κάθε γενίκευση ότι οι κοινωνικοί δεσμοί έχουν εξωλεσθεί. Το Benthall Green ήταν σαν ένα χωριό, όπου η μακρόχρονη κατοίκηση και τα ισχυρά κοινωνικά δίκτυα είχαν παραγάγει μια «αίσθηση κοινότητας», που αφορά το αίσθημα αλληλεγγύης μεταξύ ανθρώπων που κατέχουν μια κοινή περιοχή (Young and Willmott, 1962:113). Όταν έκαναν σύγκριση με μια δημοτική κατοικία του Λονδίνου, χτισμένη στο Greenleigh, 20 μίλια ανατολικά από σε μια πεδιάδα, βρήκαν ακόμη περισσότερους απομονωμένους και ιδιωτικούς τρόπους ζωής (Savage and Warde, 2005:192).

⁴⁷ J. Cornwell (1984) *Hard-Earned Lives: Accounts of Health and Illness from East London*. Great Britain: Tavistock.

⁴⁸ H. J. Gans (1962) *Urban Villagers: Group and Class in the Life of Italian-Americans*. United States: The Free Press of Glencoe.

⁴⁹ Ο Gans εξέτασε μια σειρά τοπικών δεσμών της καθημερινής ζωής όπως η οικογένεια, οι συντεχνίες, οι φροντιστές, οι πολιτικοί αρχηγοί και τόνισε ότι οι εθνικές ομάδες κάνουν παρόμοια πράγματα σε διαφορετικές χώρες και αυτό συμβαίνει λόγω της κοινωνικής τάξης παρά συγκεκριμένης εθνικότητας. Σύμφωνα με αυτή την αρχή απομόνωσε τα χαρακτηριστικά αυτού που ονόμασε υποκοιλούτσα της κατώτερης τάξης, οποία συμπεριλάμβανε έναν κεντρικό ρόλο για τις γυναίκες, που είχαν συνήθως φιλοδοξίες εργασιακής τάξης, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό ανδρών είχε τάση για περιπλάνηση και αναζητούσε συναρπαστική δράση. Ο Gans έδειξε πως αυτή η κεντρική περιοχή παρουσίαζε στενούς κοινωνικούς δεσμούς και ισχυρές θεσμικές μορφές (Savage and Warde, 2005:193).

⁵⁰ O. Lewis (1951) *Life in a Mexican Village*. Urbana: University of Illinois Press.

⁵¹ R. Redfield (1947) "The Folk Society". *American Journal of Sociology*, vol.52, pp.293-308

μεταπολεμικές «κοινότητες» στη Βρετανία αναδείκνυαν έντονες συγκρούσεις και αντιπαράθεσεις που προέκυπταν από ανισότητες μεταξύ των κοινωνικών τάξεων, του κύρους και της συμμετοχής (Frankenberg, 1957; Littlejohn, 1963; Williams, 1963, 1964)⁵². Ομοίως, μελέτες όπως αυτή του Newby (1977)⁵³ για τους αγροτικούς αγρότες στην Ανατολική Βρετανία, δεν χρησιμοποίησαν πρότυπα ζωής υπαίθρου ή «κοινότητας». Η συμπεριφορά των αγροτών έδειξε να είναι ανάλογη των συνθηκών ενώ τα ενδιαφέροντά τους ήταν ανάλογα με εκείνα της εργατικής τάξης σε άλλα επαγγέλματα. Στη δεκαετία του 1970 το ποσοστό του πληθυσμού των περιοχών της υπαίθρου που απασχολούνταν από την γεωργία ελαττώθηκε σε τέτοιο βαθμό, ώστε τα χωριά που κατοικούνταν από «παραθεριστές» από την πόλη που αγόραζαν δεύτερη κατοικία για διακοπές ή μετακινούνταν καθημερινά στην πόλη. Αυτό προκάλεσε σημαντικούς κοινωνικούς διαχωρισμούς (Moore, 1989), προωθώντας τους φτωχούς αγροτικούς εργάτες σε οικονομικές ζώνες (enclaves), μέσα ή πέρα από το χωριό, τις οποίες ο Newby (1977) ονόμασε «απομονωμένες κοινότητες» (encapsulated communities) που τους ξεχώριζαν γεωγραφικά και κοινωνικά, εν μέρει λόγω καθαρά οικονομικών λόγων. Οι ίδιοι οι εσωτερικοί μετανάστες κατέστρεψαν οποιαδήποτε «κοινότητα» φαντάστηκαν ότι θα υποστήριζε μια καλύτερη ποιότητα ζωής στην ύπαιθρο (Savage and Warde, 2005:194).

Σε χώρες με πολύ μεγαλύτερο πληθυσμό της υπαίθρου που η αγροτική παραγωγή παραμένει σημαντική πηγή απασχόλησης, οι οικισμοί της υπαίθρου θεωρήθηκε ότι είναι λιγότερο διεσπασμένοι. Η μελέτη του Dempsey (1990)⁵⁴ στο Smalltown στην Αυστραλία, που είναι ένας δήμος στην ενδοχώρα με λιγότερο από 4.000 ανθρώπους και βρίσκεται 250 χιλιόμετρα από τη Μελβούρνη και 110 χιλιόμετρα από την «κοινοτική πόλη οποιουδήποτε μεγέθους» (Dempsey, 1990:23), έδειξε μια ισχυρή αίσθηση ανθρώπων ότι ανήκουν κάπου, ένα δεσμού, ένα δεσμό με τον τόπο και υψηλό βαθμό κοινωνικής συνοχής⁵⁵.

Παρ' όλη την ευρεία χρήση της, η έννοια της «κοινότητας» έχει αποδειχθεί προβληματική λόγω της αοριστίας της και της άκριτης κατάχρησής της ως έννοια. Όπως προαναφέρθηκε, ο Hillery (1955) διέκρινε ενενήντα τέσσερις διαφορετικές παρατηρήσεις του όρου στη διεθνή κοινωνιολογική βιβλιογραφία. Πιο αναλυτικά οι Bell και Newby (1976)⁵⁶ διέκριναν τρεις αναλυτικές ερμηνείες της έννοιας: *Πρώτον*, χρησιμοποιείται σαν μια καθαρά τοπογραφική έκφραση και απεικόνιση, για να περιγράψει μια πεπερασμένη περιοχή με όρια, όπως ένα χωριό, μια έκταση της γης μέσα στην πόλη, μια

⁵² R. Frankenberg (1957) *The Village on the Border: A Social Study of Religion, Politics and Football in a North Wales Community*, introd. M. Gluckman. Great Britain: Cohen and West; J. Littlejohn (1963) *Westrigg: The Sociology of a Cheviot Parish*. Great Britain: Routledge and Kegan Paul; W. Williams (1963) *A West Country Village: Ashworthy: Family, Kinship and Land*. Great Britain: Routledge and Kegan Paul και W. Williams (1963) *The Sociology of an English Village: Gosforth*. Great Britain: Routledge and Kegan Paul.

⁵³ H. Newby (1977) *The Deferential Worker: A Study of Farm Workers in East Anglia*. Great Britain: Allen Lane.

⁵⁴ K. Dempsey (1990) *Smalltown: A Study of Social Inequality. Cohesion and Belonging*. Melbourne: Oxford University Press.

⁵⁵ Παρ' όλα αυτά, τα υψηλά επίπεδα κοινωνικής αλληλεπίδρασης, μια ισχυρά διατηρημένη άποψη ότι η ζωή στην πόλη και οι απαιτήσεις της ζωής σε ένα μικρό και απομονωμένο μέρος παράγουν ένα τρόπο ζωής που έχει ισχυρά στοιχεία της κοινότητας «Gemeinschaft». Όμως οι συνθήκες για την ύπαρξη αυτών των οικισμών είναι τέτοιες που αντιμετωπίζουν συνεχή πίεση από εξωτερικές δυνάμεις, οι οποίες με την πάροδο του χρόνου έχουν καταφέρει να μειώσουν τον αριθμό τους (Savage and Warde, 2005:195).

⁵⁶ C. Bell and H. Newby (1976) "Community, Communion, Class and Community Action: The Social Sources of the New Urban Politics", in D. Herbert and R. Johnston (eds.) *Social Areas in the Cities: Spatial Problems and Policies*, vol. II. London: Wiley, pp.189-207.

οικία ή οτιδήποτε άλλο (Savage and Warde, 2005:195). *Δεύτερον*, έχει μια κοινωνιολογική έννοια, που χαρακτηρίζει το επίπεδο αλληλοσύνδεσης των ανθρώπων και των κοινωνικών τους θεσμών, υποδηλώνοντας κάποιο βαθμό αμοιβαίας κοινωνικής συμμετοχής ή αλληλεπίδρασης, που είναι ένα φαινόμενο το οποίο η Stacey (1960, 1969)⁵⁷ έχει θεωρήσει ως τοπικό κοινωνικό σύστημα (Savage and Warde, 2005:195). *Τρίτον*, η κοινότητα περιγράφει ένα συγκεκριμένο είδος ανθρώπινης συνένωσης, ένα είδος κοινωνικής σχέσης, η οποία δεν έχει λογική σύνδεση με τόπους ή τοπικά κοινωνικά συστήματα (Savage and Warde, 2005:195). Αυτό το είδος σχέσης οι Bell και Newby αποκαλούν ψυχική επαφή (communion), υποδηλώνοντας τη ζεστασιά των συναισθημάτων, τους προσωπικούς δεσμούς και την αίσθηση του να ανήκει κανείς κάπου (belongingness) (Savage and Warde, 2005:195). Παρ' όλα αυτά, αυτό δεν διασφαλίζεται απαραίτητα με τη γεωγραφική γειτνίαση: οι μοντέρνοι κάτοικοι των πόλεων μπορούν να αποκτήσουν αυτή την ψυχική επαφή μέσω των εκκλησιών, των λεσχών, των συλλογικών οργανώσεων, των κοινωνικών κινημάτων, των συμμοριών κ.λπ. Συνεπάγεται μια πρόσωπο με πρόσωπο συναναστροφή, αλλά μπορεί να αποκτηθεί μέσω επίσημα οργανωμένων συναντήσεων. Συνοψίζοντας υπάρχει μόνο συμπτωματικός σύνδεσμος μεταξύ περιοχής, τοπικού κοινωνικού συστήματος και της αίσθησης της ψυχικής επαφής (Savage and Warde, 2005:196). Υπάρχουν επίσης μέρη όπου οι άνθρωποι εχθρεύονται ή αποστρέφονται τους συγκατοίκους τους. Είναι λάθος να θεωρεί κανείς ότι ένα συγκεκριμένος τύπος κατοίκησης παράγει συγκεκριμένες ποιότητες κοινωνικής σχέσης (Savage and Warde, 2005:196).

Η μελέτη επάνω στις «κοινότητες» διακόπηκε λόγω μιας σειράς από ανεξιχνίαστα προβλήματα εννοιολογικού και μεθοδολογικού χαρακτήρα. Τελικά αυτά τα προβλήματα υποβάθμισαν την χρήση του όρου, καθώς αναγνωρίστηκε ότι η χρήση του ήταν ιδεολογική, δηλαδή ότι αντανάκλα διαδεδομένες πολιτισμικές υποθέσεις και προκαταλήψεις, παρά την αλήθεια (Savage and Warde, 2005:196). Η ίδια η ιδέα της «κοινότητας» έχει επανέλθει έντονα, με ένα διαδεδομένο αίσθημα απώλειας των στενών, ανιδιοτελών, πρόσωπο-με-πρόσωπο σχέσεων των χωριών της επαρχίας. Ο μύθος ενός ιδεαλιστικού τρόπου ζωής (Williams, 1973; Newby, 1979)⁵⁸ άσκησε έντονες επιρροές στη βρετανική κοινωνία και είχε σοβαρές επιπτώσεις στη βιομηχανική της παραγωγή. Η έλξη και το αίσθημα απώλειας για την ύπαιθρο και των ιδιαίτερων κοινωνικών της σχέσεων αποτέλεσε αντικείμενο διακαούς αναζήτησης για τους εργαζομένους στις αστικές βιομηχανικές κοινωνίες. Εντούτοις αυτό παραβλέπει τις πολλές φορές έντονα καταπιεστικές και περιοριστικές συνθήκες στις μικρές προ-βιομηχανικές «κοινότητες». Οι Gasson, Crow, Errington, Hutson, Marsden και Winter (1988)⁵⁹ διέκριναν στη μελέτη τους επάνω στις

⁵⁷ M. Stacey (1960) *Tradition and Change: A Study of Banbury*. Great Britain: Oxford University Press και M. Stacey (1969) "The Myth of Community Studies". *British Journal of Sociology*, vol.20, no.2, pp.134-147.

⁵⁸ R. Williams (1973) *The Country and the City*. New York: Oxford University Press; H. Newby (1977) *The Differential Worker: A Study of Farm Workers in East Anglia*. London: Allen Lane.

⁵⁹ R. Gasson, G. Crow, A. Errington, J. Hutson, T. Marsden and D. Winter (1988) "The Farm as a Family Business", *Journal of Agricultural Economics*, vol.39, pp.1-41.

σχέσεις των προ-βιομηχανικών «κοινοτήτων», σε περιοχές της υπαίθρου, διέκριναν κοινωνικές σχέσεις σύγκρουσης παρά συνεργασίας⁶⁰.

Μια από τις πιο λεπτομερείς μελέτες για την κοινωνική συναναστροφή στην πόλη ήταν του Fischer (1982)⁶¹ στη Νότια Καλιφόρνια, όπου έρχεται σε άμεση αντίθεση με αυτό του Wirth (1938). Ο Fisher αναφέρεται στην αλλαγή της ανθρώπινης προσωπικότητας στο αστικό «κοινοτικό» περιβάλλον (1975) και δίνει έμφαση στη δημιουργία συλλογικότητας ομοφυλοφίλων στα αστικά περιβάλλοντα (1982). Σε κάποια από αυτά, όπως το Σαν Φρανσίσκο η επιλεκτική μετανάστευση ομοφυλοφίλων ανδρών στην πόλη για μια μεγάλη χρονική περίοδο οδήγησε κυρίως εκείνους στο να γίνουν μια μεγάλη ομάδα ικανή να διατηρήσει την δική της κοινωνική και πολιτισμική ζωή. Άλλοι ομοφυλόφιλοι άνδρες, που συχνά προέρχονταν από καταπιεστικές περιοχές της υπαίθρου και από μικρές πόλεις, ενθαρρύνονταν να μεταναστεύσουν ενισχύοντας έτσι την κουλτούρα των ομοφυλοφίλων. Ιδιαίτερα σημαντικό ήταν ότι οι συνεχείς αντιπαραθέσεις με ομοφοβικές ομάδες συνέβαλαν στην ενδυνάμωση του υποπολιτισμού. Δηλαδή, ο Fisher (1982) ισχυρίζεται ότι η ζωή στην πόλη επιτρέπει τη δημιουργία κοινωνικών δεσμών και ταυτοτήτων, εφόσον οι άνθρωποι μπορούν να επιλέξουν μια ποικιλία βάσεων με τις οποίες μπορούν να ταυτιστούν. Η αστικοποίηση επιτρέπει τη δημιουργία τέτοιων υποπολιτισμών εφόσον η ύπαρξη μιας σημαντικής μάζας για τη δημιουργία μιας ξεχωριστής κουλτούρας είναι συνήθως δυνατή μόνο σε μια πόλη ενός συγκεκριμένου μεγέθους (Savage and Warde, 2005:202). Έτσι, μόνο όταν ο αριθμός των πιθανών μελών μιας δεδομένης ομάδας αυξάνεται πάνω από ένα επίπεδο μπορούν να αποτελέσουν ένα σύνολο. Επιπλέον όταν γίνει γνωστή η παρουσία ενός πολιτισμού, τότε γίνεται επιλεκτική μετανάστευση, καθώς οι άνθρωποι επιλέγουν να μετακινηθούν σε εκείνη την περιοχή ώστε

⁶⁰ Οι Savage και Warde (2005:197) επίσης, σημειώνουν ότι στη βιβλιογραφία του αστικού σχεδιασμού η νοσταλγία για μια φανταστική «χαμένη κοινότητα» έχει διαστρεβλώσει τον τρόπο με τον οποίο οι αρχιτέκτονες νέων αστικών συνοικιών εκλαμβάνουν την αποκατάσταση των σχέσεων της «κοινότητας», κυρίως με βάση έναν πιο αποτελεσματικό τρόπο ελέγχου των περιθωριακών και υποτελών κοινωνικών ομάδων. Στη δεκαετία του 1970 οι μελέτες επάνω στην κοινότητα ανακηρύχθηκαν επιστημονικά ελαττωματικές, παρόλο που είχαν εκτιμηθεί ως ενδιαφέρουσες εθνογραφικές αναφορές που περιέγραφαν τις μικρολεπτομέρειες της καθημερινής ζωής, κυρίως της εργατικής τάξης. Η αποτυχία τους συνίσταται στο ότι δεν ήταν αθροιστικές, εφόσον ήταν δύσκολο να συγκριθούν συστηματικά, καθώς ήταν γραμμένες από διάφορους ανθρώπους με διαφορετικούς τρόπους. Δεν είχαν καμία συνεισφορά ως προς την θεωρία, προτιμώντας συχνά να προσκολλούνται στην εμπειρική διερεύνηση (Savage and Warde, 2005:197). Επίσης, παρείχαν μη-ικανοποιητικές επεξηγήσεις, γιατί ασχολούνταν μόνο με εσωτερικές διαδικασίες της «κοινότητας». Αποτέλεσμα αυτής της μακράς διερεύνησης ήταν επομένως η απόρριψη της ιδέας ότι η υπαίθρος είναι γεμάτη «κοινότητες», ενώ οι πόλεις όχι (Savage and Warde, 2005:197). Αποδείχθηκε όμως, ιδιαίτερα δύσκολο το να γίνουν έρευνες επάνω στις κοινότητες με τέτοιο τρόπο ώστε οι προβλέψεις του Wirth (1938) να εξεταστούν αναλυτικά. Εφόσον ισχυροί δεσμοί, που βασίζονταν σε υποπολιτισμικές σχέσεις, υπήρχαν στην πόλη, τα στοιχεία για την αντίθεση πόλης-υπαίθρου βρέθηκαν να είναι μη-πειστικά. Εντούτοις μια από τις σημαντικές προσφορές των «κοινοτικών» μελετών είναι ότι δείχνουν ακριβώς το πώς να κατανοεί κανείς τις ζόνες κουλτούρας των ανθρώπων γύρω του. Η εντύπωση της συνεχούς των ηθικών κανόνων που δίδουν συχνά οι εθνογραφικές μελέτες της πόλης ίσως να προκύπτει εν μέρει από την επιλογή μιας ομάδας ανθρώπων για μελέτη, μια τοπική ομάδα ανθρώπων από τις Δυτικές Ινδίες, τους εργάτες σιδηροδρόμων, τους ναρκομανείς, μια συμμορία του δρόμου κ.λπ. όπου η ομάδα καθορίζεται από κοινή κουλτούρα και ηθικούς κινδύνους (Savage and Warde, 2005:201). Η αντίθετη εντύπωση, αυτή της πόλης που είναι κατά πολύ διαφοροποιημένη, δίνοντας την εντύπωση ενός έντονα διασπασμένου μέρους, κάτι που δημιουργείται επειδή συνέχεια κανείς προσπαρνά τους ανθρώπους που δεν γνωρίζει και στον οποίον την κουλτούρα δεν συμμετέχει και επομένως καθίσταται δύσκολο το να τους κατανοήσει (Savage and Warde, 2005:201). Η μεγάλη ποικιλία πολιτισμών που βρίσκονται σε κάθε πόλη κάνει αδύνατη την αναγνώριση κάποιου κυρίαρχου τύπου αστικών κοινωνικών σχέσεων. Υπάρχουν σίγουρα ισχυροί παράγοντες και δυνάμεις που οδηγούν στην ατομικότητα, τον ανταγωνισμό, και την προσωπική διαφορά, αλλά υπάρχουν και αντίθετες τάσεις σε κοινά ενδιαφέροντα, την κοινωνικότητα και τη συνεργασία, τη συμμετοχή σε συλλόγους, που παρακινούν τη συνεργασία και την αίσθηση «κοινότητας». Αυτό που έχουν δείξει οι μελέτες για τους χωρικούς των πόλεων (urban villagers), του Benhal Green, των εθνοτικών ομάδων κ.λπ., είναι ότι η διαφοροτικότητα είναι εν μέρει μια αυταπάτη (Savage and Warde, 2005:201), πίσω από την οποία συγχωνευμένες ομοιογενείς ομάδες, συμμετέχουν σε υψηλά επίπεδα συναναστροφής, κάτι που βρίσκεται σε μεγάλη αντίθεση με τη θεωρητική σύνθεση του Wirth (1938).

⁶¹ C. Fisher (1982) *To Dwell Among Friends: Personal Networks in Town and City*. Chicago: The University of Chicago Press.

να γίνουν μέλη. Κατά συνέπεια, η διαμάχη ή η επικοινωνία με άλλες κοινωνικές ομάδες μπορεί να ενισχύσει την αίσθηση μιας κοινής ταυτότητας (Savage and Warde, 2005:202).

Τα επιχειρήματα του Luis Wirth (1938) αποδείχθηκαν ιδιαίτερος χρήσιμα και η κριτική της έννοιας του αστικού τρόπου ζωής πρόσφερε πολλά στην καλύτερη ερμηνεία της πόλης. Πολλά από τα προβλήματα στη σύνθεση του Wirth (1938) αναγνωρίστηκαν και παραμερίστηκαν, όπως η διάκριση μεταξύ πόλης και υπαίθρου, της ομοιογένειας του αστικού χώρου, της ιδέας ότι οι πόλεις αυτές καθαυτές έχουν επιδράσεις, και η πεποίθηση ότι τα συλλογικά και κοινοτικά δίκτυα έχουν ατροφήσει. Ενώ τα επιχειρήματα του Wirth (1938) δεν μπορούσαν να υποστηριχθούν ολοκληρωτικά (Savage and Warde, 2005:203) η κριτική αντιπαράθεση που αναπτύχθηκε στο έργο του Wirth (1938) ήταν υπερβολική ως εξής: *Πρώτον*, οι μελέτες εθνογραφίας και «κοινότητας» που επιδεικνύουν μια επιμονή των κοινωνικών δεσμών έτειναν να αναζητούν στοιχεία συνοχής και αλληλοσύνδεσης (Savage and Warde, 2005:203). *Δεύτερον*, οι συναφείς όψεις της ανθρώπινης αλληλεπίδρασης, η έννοια με την οποία οι σχηματισμοί συνύπαρξης αποτελούν ένα σημαντικό μέρος της κατασκευής μιας ξεχωριστής ομάδας υποκοινοτήτων, αναλώθηκαν στις περισσότερες λεπτομερείς μη-χωρικές θεωρητικές κριτικές για το έργο του Wirth (1938) (Savage and Warde, 2005:204). *Τρίτον*, η κριτική έτεινε να ενισχύει την αίσθηση ότι οι καθημερινές μορφές εκκοινωνισμού θα πρέπει να διερευνηθούν ως αντινομίες ή δίπολα: «Gemeinschaft ή Gesellschaft», «υπαίθρος ή άστυ», «συνεταιριστική ή ανταγωνιστική», «κοινοτική ή ανώνυμη». Στην πραγματικότητα αυτά τα χαρακτηριστικά υπάρχουν συνήθως μαζί (Savage and Warde, 2005:204). Περισσότερα από κάποια και λιγότερο από κάποια άλλα σε συγκεκριμένες ομάδες ή καταστάσεις, αλλά η σύνθεση της ζωής στο νεότερο καπιταλισμό είναι ένα μίγμα (Savage and Warde, 2005:204). Οι Savage και Warde (2005:205) αναφέρουν πώς κανείς μαθαίνει και τον ανταγωνισμό και την συνεργασία γιατί και τα δυο είναι απαραίτητα σε μια κοινωνία κατανομής εργασίας και ιδιωτικής ιδιοκτησίας.

Οι κοινωνιολογικές έρευνες της Σχολής του Σικάγο είχαν σκοπό τη διερεύνηση των μορφών κοινωνικής αλληλεπίδρασης που υπάρχει στο σύγχρονο βιομηχανικό αστικό περιβάλλον. Εξέτασαν τις επίσημες και κυρίως τις ανεπίσημες κοινωνικές σχέσεις διαφόρων κοινωνικών ομάδων, σε διαφορετικά σημεία των πόλεων, που χαρακτήριζαν την καθημερινή ζωή τους, τις πρακτικές, τους τρόπους και τις μορφές συλλογικής οργάνωσης αλλά και αποδιοργάνωσης τους στα πλαίσια της διαβίωσης και εργασίας στην πόλη. Οι μελέτες κληροδότησαν ένα ιδιαίτερα σημαντικό ενδιαφέρον. Το κληροδότημα όμως αυτό αποδείχθηκε δύσκολο στην αξιοποίησή και χρήση του από τους μεταγενέστερους ερευνητές κοινωνιολόγους. Ο Castells (1976)⁶² άσκησε έντονη κριτική απορρίπτοντας την ιδεολογική σύσταση των παραπάνω μελετών, τονίζοντας την αδυναμία τους να προσφέρουν έναν κεντρικό ορισμό. Εντούτοις, οι μελέτες περιπτώσεων ήταν εξαιρετικά σημαντικές για την κατανόηση της ποικιλομορφίας της ζωής της πόλης.

⁶² M. Castells (1976) "Is There an Urban Sociology?", in C. G. Pickvance (ed.) *Urban Sociology: Critical Essays*. Great Britain: Tavistock, pp.33-59.

1.2. ΟΙ ΚΛΑΣΣΙΚΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

1.2.1. ΤΑΙΝΙΣ: GEMEINSCHAFT

Στο παρόν κεφάλαιο της διδακτορικής διατριβής θα παρουσιαστούν οι θεωρητικές προσεγγίσεις του όρου κοινότητα μέσα από την κλασσική κοινωνιολογική παράδοση. Θεωρήθηκε σκόπιμο, ως σημείο αφετηρίας της παρούσας μελέτης να αποτελέσει η κοινωνιολογική προσέγγιση του Ferdinand Tönnies (1955) για την έννοια της κοινότητας και η σύνδεσή της με άλλες κλασσικές κοινωνιολογικές μελέτες⁶³. Ο Tönnies (1855-1936) στο έργο του «Κοινότητα και Κοινωνία» (1955)⁶⁴ θέλησε να ερμηνεύσει την εξέλιξη των κοινωνικών συστημάτων από τον αρχέγονο κοινοτικό και αγροτικό τρόπο ζωής σε μια ατομικιστική κοινωνία του σύγχρονου καπιταλισμού. Ο ίδιος διέκρινε το άτομο από την κοινωνία και ανέφερε πώς υπάρχουν κοινωνικές σχέσεις διαφοροποιούνται σε αυτές από πριν στο άτομο (κοινότητα) και σε αυτές που αποτελούν τον καρπό μιας συμφωνίας μεταξύ ανεξαρτητών ατόμων (κοινωνία). Ο Ferdinand Tönnies (1955) διακρίνει συνοπτικά τα κύρια χαρακτηριστικά της κοινότητας (Gemeinschaft) ως εξής: *Πρώτον*, οι βασικές κοινωνικές σχέσεις της κοινότητας είναι: η συντροφικότητα, η συγγένεια, η γειτονιά. *Δεύτερον*, οι βασικοί θεσμοί της κοινότητας είναι: το οικογενειακό δίκαιο, η ομάδα ευρείας οικογένειας. *Τρίτον*, σχετικά με το άτομο και την κοινωνική τάξη: η κοινότητα στρέφεται στο «εγώ». *Τέταρτον*, χαρακτηριστική μορφή πλούτου της κοινότητας: το έδαφος. *Πέμπτον*, ο τύπος δικαίου της κοινότητας: το οικογενειακό δίκαιο. *Εκτον*, ως προς τη διάταξη των θεσμών της κοινότητας: η οικογενειακή ζωή, η ζωή του αγροτικού χωριού, η επαρχιακή πόλη. *Εβδομον*, είδη κοινωνικού ελέγχου στην κοινότητα αποτελούν: η ομόνοια, τα ήθη και τα έθιμα, η θρησκεία.

Πίνακας 3: Τα βασικά χαρακτηριστικά της κοινότητας σύμφωνα με τον Ferdinand Tönnies

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ: ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (GEMEINSCHAFT)
1 Βασική κοινωνική σχέση	Συντροφικότητα Συγγένεια

⁶³ Για τον Nisbet (1970) η πιο θεμελιώδης και εκτεταμένη κοινωνιολογική έννοια είναι αυτή της κοινότητας. Κατά τον ίδιο, η ξανα-ανακάλυψη της κοινότητας ήταν το πιο χαρακτηριστικό επίτευγμα της κοινωνιολογικής σκέψης τον 19^ο αιώνα, καθώς εκτείνεται πέρα από την κοινωνιολογική θεωρία, σε χώρους όπως της φιλοσοφίας, της ιστορίας και της θεολογίας. Ο Nisbet (1970) αναφέρει πώς, σε πολλές σφαίρες σκέψης, οι δεσμοί της κοινότητας, πραγματικής ή φανταστικής, παραδοσιακής ή σχεδιασμένης, έρχονται να δημιουργήσουν την εικόνα της καλής κοινωνίας και πώς η κοινότητα γίνεται, τα μέσα της ανάδειξης της νομιμότητας σε ενώσεις τόσο διαφορετικές όσο το κράτος, η εκκλησία, τα συνδικάτα, τα επαναστατικά κινήματα και ο συνεταιρισμός. Με τον όρο κοινότητα ο Nisbet (1970:) εννοεί κάτι που πηγάζει πέρα από την τοπική κοινότητα, η λέξη, όπως συναντάται τον 19^ο αιώνα και τον 20^ο αιώνα θεωρείται ότι καλύπτει όλες τις μορφές σχέσης που χαρακτηρίζονται από ένα μεγάλο βαθμό προσωπικής οικειότητας, συναισθηματικού βάθους, κοινωνικής συνοχής και σταθερότητας στον χρόνο. Η κοινότητα για τον Nisbet (1970:48) είναι μια σύνθεση, ένας συνδυασμός-μια μίξη, του αισθηματος και της σκέψης, της παράδοσης, της αφοσίωσης, της ιδιότητας μέλους και της επιθυμίας. Ο ίδιος συνδυάζει λέγοντας πώς η κοινότητα, μπορεί να βρεθεί μέσα, ή να της έχει δοθεί συμβολική έκφραση, από την τοποθεσία την θρησκεία, το έθνος, τη φυλή, το επάγγελμα, το κίνημα, όπου το αρχέτυπο της, και ιστορικά και συμβολικά, είναι η οικογένεια και σχεδόν σε κάθε τύπο αυθεντικής κοινότητας η κατηγοριοποίηση της οικογένειας είναι προεξέχουσα.

⁶⁴ F. Tönnies (1955) *Community and Association (Gemeinschaft und Gesellschaft)* (trans. C. P. Loomis). London: Routledge and Kegan Paul και F. Tönnies (1985) *Κοινότητα και Κοινωνία* (μετ. Α. Μαρκάκης). Αθήνα: Αναγνωστίδης.

		Γειτονιά
2	Βασικοί θεσμοί	Οικογενειακό δίκαιο Ομάδα ευρείας οικογένειας
3	Το άτομο και η κοινωνική τάξη	Το «εγώ»
4	Χαρακτηριστική μορφή πλούτου	Έδαφος
5	Τύπος δικαίου	Οικογενειακό δίκαιο
6	Διάταξη των θεσμών	Οικογενειακή ζωή Η ζωή του αγροτικού χωριού Η επαρχιακή πόλη
7	Είδος κοινωνικού ελέγχου	Ομόνοια Ήθη και έθιμα Θρησκεία

Πηγή: Tönnies (1955)

Ο Ferdinand Tönnies (1955) ανέφερε πώς κάθε ενδόμυχη, ιδιωτική και αποκλειστική συνύπαρξη, μπορεί να κατανοηθεί σαν μια ζωή στην κοινότητα. Στην κοινότητα ζει κανείς με την οικογένειά του, από την γέννησή του είναι δεμένος με αυτή σε χαρές και σε λύπες. Θέλοντας να τονίσει τις διαφορές μεταξύ κοινότητας και κοινωνίας ο ίδιος αναφέρει τα χαρακτηριστικά ότι για την κοινότητα πώς δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί η έκφραση «κακή κοινότητα» καθώς διαστρέφει την έννοια της λέξης και πώς η οικιακή κοινότητα ή η σπιτίσια ζωή, με την αμέτρητη επίδρασή της στην ανθρώπινη ψυχή, γίνεται αισθητή από τον καθένα μόνο όταν κάποια φορά την συμμερίστηκε (Tönnies, 1955)⁶⁵. Για τον Tönnies (1955), η θεωρία της κοινότητας αρχίζει με την παραδοχή της τέλει ενότητας των ανθρώπινων θελήσεων σαν ένας πρωτογενής ή φυσικός όρος που διατηρείται παρά τον πραγματικό χωρισμό, όπου ο φυσικός αυτός όρος συναντάται σε πολλαπλές μορφές λόγω της εξάρτησης της φύσης της σχέσης των ατόμων που υπόκεινται στην επίδραση διαφορετικών όρων. Κοινή ρίζα του όρου αυτού αποτελεί η αλληλουχία της φυσικής ζωής με την γέννηση και το γεγονός ότι οι ανθρώπινες θελήσεις κατά το μέτρο που η κάθε μια από αυτές σχετίζεται με ένα ορισμένο φυσικό σώμα είναι και παραμένουν δεμένες μεταξύ τους με βάση την πατρική καταγωγή και το φύλο ή συνδέονται έτσι εξ' ανάγκης⁶⁶ (Tönnies, 1955). Στα πλαίσια της κοινότητας, μια ισχυρότερη δύναμη που εξασκείται προς όφελος του υποταγμένου και που γίνεται δεκτή από αυτόν επειδή είναι σύμφωνη με την θέλησή του, ο Tönnies (1955) αποκαλεί αξίωμα ή εξουσία. Ο ίδιος διακρίνει τρία είδη: *Πρώτον*, την εξουσία της ηλικίας,

⁶⁵ Στην κοινότητα η νύφη και ο γαμπρός γνωρίζουν ότι συνάπτονται σε γάμο σαν να συνάπτονται σε μια απόλυτη κοινότητα (Gemeinschaft) ζωής, ενώ κανείς μπορεί να αποτελέσει μέλος μιας θρησκευτικής κοινότητας και πώς υπάρχει μια κοινότητα γλώσσας ηθών ή εθίμων ή πίστευον. Ο Tönnies (1955) ανέφερε πώς ακόμη και αν μπορεί να υπάρξει μια ορισμένη οικειότητα μεταξύ των επιχειρηματικών εταιριών και δύσκολα θα μπορούσε κανείς να μιλήσει για εμπορική κοινότητα. Θα μπορούσε κανείς, να μιλήσει γενικότερα για μια κοινότητα που να περιλάμβανε ολόκληρο το ανθρώπινο γένος. Ο Tönnies (1955) δήλωνε πώς η κοινότητα είναι παλιά και πώς κάθε αναφορά στην αγροτική ζωή αποκαλύπτει ότι η κοινότητα των ανθρώπων είναι εκεί ισχυρότερη και πιο ζωντανή, καθώς αποτελεί τη διαρκή και αυθεντική μορφή συνύπαρξης. Επομένως η κοινότητα (Gemeinschaft) πρέπει να ληφθεί σαν ένας ζωντανός οργανισμός.

⁶⁶ Η στενή αυτή συσχέτιση, σύμφωνα με τον Tönnies (1955), σαν μια ευθεία και αμοιβαία συγκατάβαση, όπου τονίζει εάν στη σχέση των συγγενών μπορεί κανείς να υποθέσει το έμβριο της κοινότητας, ή ότι αντιπροσωπεύεται στην εντονότερη μορφή της, ή την τάση και την δύναμη γι' αυτήν ριζωμένη στις ατομικές θελήσεις τότε θα ότι πρέπει να αποδοθεί σε τρεις τύπους σχέσεων η ιδιαίτερη σημασία και η ισχύς τους ως προς την ανάπτυξη της: *Πρώτον*, τη σχέση της μητέρας με το παιδί της, η οποία είναι βαθύτατα ριζωμένη στην αγάπη ή στο καθαρό ένστικτο. *Δεύτερον*, τη σχέση του άντρα με την γυναίκα του στην φυσική της έννοια ή στην γενική βιολογική της έννοια, όπου εάν θεωρηθεί ανεξάρτητη σχέση από την συγγένεια πρέπει να υποστηριχθεί κυρίως από την συνήθεια τους προς τον άλλο για να μπορέσει η σχέση αυτή να διαμορφωθεί σε μια σχέση αμοιβαίας συγκατάθεσης. *Τρίτον*, την σχέση αδελφού και αδελφής, δηλαδή τουλάχιστον μεταξύ εκείνων που γνωρίζουν πώς ήταν γόνιμοι της ίδιας μητέρας, όπου κανείς μπορεί να θεωρήσει την σχέση αγάπης μεταξύ αδελφού και αδελφής σαν την πιο «ανθρώπινη» σχέση μεταξύ ανθρώπινων όντων. Γενικά, όσο στενότερα είναι ενωμένη η ομάδα, ιδιαίτερα όπου αναγκάζεται να προσπαθεί και να ενεργεί σαν μια ομάδα όταν απειλείται από εξωτερικούς κινδύνους. Έτσι η συνήθεια καθιστά ευκολότερη μια τέτοια ζωή και πιο αγαπητή.

δεύτερον, την εξουσία της ισχύος και *τρίτον*, την εξουσία της σοφίας ή του πνεύματος (Tönnies, 1955). Οι τρεις αυτές εξουσίες είναι ενωμένες στην εξουσία του πατέρα που δεσμεύεται για την προστασία, την συνδρομή και την καθοδήγηση της οικογένειάς του⁶⁷.

Ο Ferdinand Tönnies (1955) διακρίνει τους εξής τρεις (3) τύπους κοινότητας: *Πρώτον*, η κοινότητα αίματος, που σημαίνει ενότητα του όντος, αναπτύσσεται και διαφοροποιείται σε κοινότητα τοποθεσίας βασιζόμενη σε ένα κοινό ενδιαίτημα (Tönnies, 1955). *Δεύτερον*, η κοινότητα τοποθεσίας, μπορεί να συλληφθεί σαν μια κοινότητα φυσικής ζωής, ακριβώς όπως η κοινότητα του πνεύματος εκφράζει την κοινότητα της πνευματικής ζωής. Στην κοινότητα τοποθεσίας η κοινή σχέση εδραιώνεται με την συλλογική ιδιοκτησία της γης. Σε συνδυασμό με άλλους, ο τελευταίος αυτός τύπος της κοινότητας αντιπροσωπεύει την αληθινή και υπέρτερη μορφή της κοινότητας (Tönnies, 1955). *Τρίτον*, η κοινότητα συγγένειας, δηλώνει μια κοινή σχέση και συμμετοχή στα ίδια τα ανθρώπινα όντα, ενώ στην κοινότητα της τοποθεσίας με τέτοια κοινή σχέση καθιερώνεται με την συλλογική ιδιοκτησία της γης, ενώ στην κοινότητα του πνεύματος ο κοινός δεσμός αντιπροσωπεύεται από τους ιερούς τόπους και τις λατρεύμενες θεότητες. Και οι τρεις τύποι της κοινότητας σχετίζονται στενά στο χώρο και στο χρόνο καθώς και με όλα αυτά τα μοναδικά φαινόμενα και την ανάπτυξή τους όπως και με τον γενικό ανθρώπινο πολιτισμό και την ιστορία του. Όπου τα ανθρώπινα όντα, είναι συσχετισμένα με τις θελήσεις τους κατά ένα οργανωτικό τρόπο, επιβεβαιώνοντας το ένα το άλλο, συναντά κανείς τον έναν ή τον άλλο από τους τρεις τύπους της κοινότητας (Tönnies, 1955). Έτσι ο προγενέστερος τύπος περιλαμβάνει τον τελευταίο, ενώ ο τελευταίος τύπος εξελίχθηκε με κάποια σχετική ανεξαρτησία από ένα προηγούμενο⁶⁸.

Η γειτονιά περιγράφει τον γενικό χαρακτήρα της συνύπαρξης στο αγροτικό χωριό, όπου η εγγύτητα των σπιτιών, οι κοινοτικοί αγροί ακόμα και η απλή συνάφεια των κτήσεων καθιστά αναγκαίες πολλές επαφές των ανθρώπων και προβάλλει την ενδόμυχη γνωριμία (Tönnies, 1955)⁶⁹. Στην συγγένεια κάθε φυσική εξουσία συγκεντρώνεται στην πατρική εξουσία, ενώ, όπου οι κοινωνικές ομαδοποιήσεις βασίζονται στην γειτονιά (Tönnies, 1955). Κάθε εξουσία και λειτουργήμα χαρακτηρίζεται από ένα ιδιαίτερο και υψηλό επίπεδο ελευθερίας και τιμής, αντιπροσωπεύοντας έτσι μια ειδική σφαίρα θέλησης

⁶⁷ Τα αισθήματα της φιλανθρωπίας ή του σεβασμού καθιστούν πιθανό και δυνατό ένα είδος κοινότητας, ακόμα και μεταξύ κυρίου και δούλου, πράγμα που αποτελεί τον κανόνα ιδιαίτερα αν υποστηρίζεται και περιθάλπεται όπως στην περίπτωση της συγγένειας από μια ενδόμυχη διαρκή και απομονωμένη κοινή σπιτική ζωή (Tönnies, 1955).

⁶⁸ Κατά συνέπεια είναι δυνατό να εστιάσει κανείς με: *πρώτον*, την συγγένεια, *δεύτερον*, την γειτονιά, *τρίτον*, την φιλία σαν οριστικά και παράγωγα των πρωτότυπων αυτών κατηγοριών της κοινότητας (Tönnies, 1955). Ο οίκος συγκροτεί τον χώρο και το σώμα της συγγένειας και οι άνθρωποι εδώ συνυπάρχουν κάτω από μια προστατευτική στέγη όπου συμμερίζονται τις κτήσεις τους και τις χαρές τους ενώ ο φόβος και η κοινή τιμή διασφαλίζουν την ειρηνική διαβίωση και την συνεργασία. Οι πρόγονοι γίνονται αντικείμενο σεβασμού και θεωρούνται ως προστάτες της οικογένειάς τους. Έτσι ο κοινός φόβος και η κοινή τιμή διασφαλίζουν την ειρηνική διαβίωση και την συνεργασία με μεγαλύτερη βεβαιότητα (Tönnies, 1955). Η θέληση και το πνεύμα της συγγένειας δεν είναι περιορισμένο στους τοίχους του οίκου ούτε δεσμεύεται από την φυσική εγγύτητα. Το φυσιολογικό ανθρώπινο όν αισθάνεται καλύτερα και πιο χαρούμενα όταν περιβάλλεται από την οικογένεια και τους συγγενείς του και βρίσκεται μεταξύ των δικών του (chez soi) (Tönnies, 1955).

⁶⁹ Επibάλλει τη συνεργασία στην δουλειά στην τάξη και στην διοίκηση οδηγώντας σε μια ικεσία χάριτος και ευσπλαχνίας των θεών και των πνευμάτων. Μολονότι ουσιαστικά βασίζεται στην εγγύτητα της κατοικίας, ο γειτονιακός τύπος της κοινότητας (Gemeinschaft) μπορεί εύκολα να διατηρηθεί κατά τον χωρισμό από τον τόπο οπότε χρειάζεται να υποστηριχθεί ακόμη περισσότερο με έθιμα και ιερές συνήθειες (Tönnies, 1955). Η φιλία είναι ανεξάρτητη από τη συγγένεια και τη γειτονιά καθώς επηρεάζεται και προκύπτει από την ομοιότητα της εργασίας και της διανοητικής διάρκειας και ανακλύει ευκολότερα όταν οι τέχνες ή τα επαγγέλματα είναι τα ίδια ή παρόμοια φύσης (Tönnies, 1955). Αυτοί που είναι αδελφοί σε μια κοινή πίστη αισθάνονται σαν μέλη της ίδιας τέχνης ή βαθμού ενωμένου παντός με πνευματικό δεσμό και τη συνεργασία σε ένα κοινό έργο (Tönnies, 1955).

(Tönnies, 1955). Πρέπει να προέρχεται σαν τέτοια από την γενική και ίση σφαίρα θέλησης της κοινότητας⁷⁰ (Tönnies, 1985:43). Πέρα από τις κληρονομικές δυνάμεις και τα ένστικτα, επειδή η επίδραση μιας κοινότητας, σαν παιδαγωγική και καθοριστική βούληση, αποτελεί τον σπουδαιότερο παράγοντα στον καθορισμό των όρων και της διαμόρφωσης κάθε ατομικής συνήθειας και διάθεσης⁷¹. Ο Tönnies (1955) αναφέρει τους κύριους νόμους της κοινότητας (Gemeinschaft) ως εξής: *Πρώτον*, οι συγγενείς και τα παντρεμένα ζευγάρια αρέσκονται μεταξύ τους ή προσαρμόζονται εύκολα ο ένας στον άλλο. Μιλούν και σκέπτονται κατά τον ίδιο τρόπο. Το ίδιο κάνουν οι γείτονες και οι άλλοι φίλοι. *Δεύτερον*, υπάρχει μια κατανόηση στους ανθρώπους που ενδιαφέρονται ο ένας τον άλλο. *Τρίτον*, εκείνοι που ενδιαφέρονται και καταλαβαίνουν ο ένας τον άλλο παραμένουν μαζί και κατοικούν μαζί οργανώνοντας την κοινή ζωή τους. Μια ανάμεικτη ή περίπλοκη μορφή κοινής καθοριστικής θέλησης που έχει γίνει τόσο φυσική όσο η ίδια η γλώσσα και που αποτελείται από μια πολυπλοκότητα αισθημάτων κατανόησης μετρούμενα από τους κανόνες, αποκαλούνται ομόνοια ή οικογενειακό πνεύμα (εγκάρδια πίστη και ενότητα). Η κατανόηση⁷² και η ομόνοια είναι ένα και το αυτό, δηλαδή η θέληση της κοινότητας στις πιο στοιχειώδεις μορφές, συμπεριλαμβανομένης της κατανόησης στις σχέσεις και πράξεις και της ομόνοιας στη συνολική δύναμη και φύση. Η συμφωνία⁷³ και το συμβόλαιο αποτελούν μια συνένωση που έχει σχεδιαστεί και έχει αποφασιστεί. Έτσι η ανταλλαγή υποσχέσεων απαιτεί την γλώσσα και την αμοιβαία κατανόηση και αποδοχή των πράξεων που προσφέρονται για το μέλλον που πρέπει να οριστούν με καθοριστικούς τρόπους⁷⁴.

⁷⁰ Κάθε λειτουργία και κάθε εξουσία μπορούν να θεωρηθούν σαν υπηρεσίες ενώ κάθε υπηρεσία μπορεί να θεωρηθεί σαν λειτουργία στα πλαίσια της κοινότητας. Ο χώρος της θέλησης και κατά συνέπεια η θέληση της κοινότητας είναι μια μάζα καθορισμένη ισχύος δύναμη ή δικαιώματος ενώ το δικαίωμα αποτελεί ουσιαστικά την θέληση για την έναρξη μιας δράσης, να επιτρέψει την έναρξη μιας δράσης, την υπακοή και την υποδοχή της υπευθυνότητας. Αποτελεί την φύση όλων των παραγόντων σφαίρας της θέλησης όπου τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις είναι οι δύο αντίστοιχες πλευρές του ίδιου πράγματος ή τίποτε άλλο από τους υποκειμενικούς σκοπούς της ίδιας αντικειμενικής ουσίας του δικαιώματος ή της δύναμης.

⁷¹ Θα περιγραφεί κατανόηση (consensus) το αμοιβαίο δεσμευτικό αίσθημα σαν ιδιαίτερη βούληση μιας κοινότητας. Αντιπροσωπεύει την ιδιαίτερα κοινωνική δύναμη και συμπάθεια που συνδέει τα ανθρώπινα όντα σαν μέλη μιας ολότητας. Κάθετη που συμμορφώνεται με την έννοια της σχέσης αυτής της Gemeinschaft πρέπει να θεωρείται σαν η κατάλληλη και η πραγματική θέληση αυτών που συνδέονται μαζί. Κατά το μέτρο που η απόλυση και η εργασία διαχωρίζονται ανάλογα με την φύση και την ικανότητα των ατόμων, ιδιαίτερα κατά ένα τέτοιο τρόπο ώστε στο ένα μήμα να ανατίθεται η καθοδήγηση και το άλλο είναι ταγμένο να υπακούει, τούτο συνθέτει ένα φυσικό νόμο σαν μια τάξη ομαδικής ζωής που κατανέμει μια σφαίρα και μια λειτουργία, περιλαμβανουσα καθήκοντα και προνόμια, σε κάθε θέληση. Η κατανόηση βασίζεται στην ενδόμυχη μεταξύ τους γνώση κατά το μέτρο που τούτο επηρεάζεται και προάγεται από το αμοιβαίο ενδιαφέρον κάθε όντος για την ζωή του άλλου και την προθυμία του να λάβει μέρος στην χαρά και στην λύπη του. Η γλώσσα με τις χειρονομίες και τα σύμβολα διευκολύνει τις εκφράσεις του πόνου και της χαράς, του φόβου και της επιθυμίας και όλα τα άλλα αισθήματα και τις συγκινήσεις να μεταδοθούν και να κατανοηθούν.

⁷² Η κατανόηση, σύμφωνα με τον Ferdinand Tönnies (1985), αποτελεί την απλούστερη έκφραση για την εσωτερική φύση και την πραγματικότητα κάθε γνήσιας συνάφησης και συνεργασίας που ισχύει κατά συνέπεια στην πρωτογενή της και πιο γενική έννοια για την σπιτική ζωή αφού η βάση της σπιτικής ζωής έγκειται στον δεσμό και στην ενότητα του άντρα με την γυναίκα του για την ανατροφή και την εκπαίδευση των παιδιών τους.

⁷³ Μπορεί να κανείς να υποθέσει ότι η συμφωνία έρχεται στο φως όταν τα αποτελέσματα είναι ίδια σαν να είχε υπάρξει μια τέτοια συμφωνία. Η συμφωνία μπορεί επίσης να είναι σιωπηρή, τυχαία (per accidens).

⁷⁴ Από τις ομάδες αυτές και πάνω από αυτές αναπτύσσονται σαν μετασχηματισμοί τους, τα πλέγματα που καθορίζονται από την περιοχή και το έδαφος, κάνοντας διακριτή την εξής διαβάθμιση: *πρώτον*, την χώρα, *δεύτερον*, την περιφέρεια ή την επαρχία και *τρίτον*, το χωριό σαν την πιο εσωτερική μορφή του είδους αυτού. Εν μέρει από το χωριό και εν μέρει ανεξάρτητα από αυτό αναπτύσσεται η πόλη που στην πιο τέλεια μορφή της συνέρχεται όχι τόσο από κοινά φυσικά αντικείμενα όσο από το κοινό πνεύμα. Η πόλη δεν είναι τίποτα άλλο σύμφωνα με την εξωτερική της πλευρά, από ένα μεγάλο χωριό, μια πολλαπλότητα γειτονικών χωριών ή ένα περιτειχισμένο χωριό. Ο Tönnies (1955) αναφέρει πως στην πόλη κανείς βρίσκει σαν τυπικά προϊόντα της ή καρπούς, την συναδελφικότητα στην εργασία, στην συντεχνία ή στον συνεταιρισμό και την αδελφότητα στην λατρεία, στην πατριότητα, στην θρησκευτική κοινότητα που αποτελούν μαζί την υψηλότερη έκφραση της ιδέας μιας κοινότητας (Gemeinschaft). Κατά τον ίδιο τρόπο όμως ολόκληρη η πόλη, ένα χωριό ένας λαός μια φυλή, μια γενεά ή τελικά μια οικογένεια μπορούν να αντιπροσωπευτούν ή να συλλληφθούν σαν ένα ιδιαίτερο είδος συντεχνίας ή θρησκευτικής κοινότητας και αντίστροφα σε όλους αυτούς τους πολλαπλούς σχηματισμούς περιέχεται και από αυτούς αναπηδά η ιδέα της οικογένειας σαν γενικότερη έκφραση της πραγματικότητας. Η ζωή στην κοινότητα είναι η αμοιβαία σχέση και η απόλαυση καθώς επίσης η κατοχή και η

Η ζωή στην κοινότητα αναπτύσσεται σε μόνιμη σχέση με το έδαφος και την κατοικία. Μπορεί να εξηγηθεί μόνο σε σχέση με την ύπαρξή της και την καταγωγή της και κατά συνέπεια η πραγματικότητα της ανήκουν στη φύση των πραγμάτων. Η κατοχή όλων των αγαθών είναι πρωτογενώς επενδυμένη στο πρωτογενές κέντρο της κατά το μέτρο που θεωρείται σαν ένα σύνολο. Από αυτό συνάγουν τις κτήσεις τους τα υποτελή κέντρα, επιβεβαιώνουν το δικαίωμά τους σε αυτές κατά ένα θετικότερο τρόπο με την χρήση και την κατανάλωση. Έτσι φθάνουμε τελικά στην τελευταία ενότητα, την οικογένεια ή την κατοικία (το σπίτι) ή την συλλογική της ιδιοκτησίας, την χρήση και την κατανάλωση. Η μελέτη του σπιτιού αποτελεί σπουδή της κοινότητας καθώς η σπουδή του οργανικού κυττάρου αποτελεί σπουδή της ίδιας της ζωής⁷⁵. Για τον Tönnies (1985:59), φαίνεται διαξιολογημένη η πιθανότητα ότι παρά την φυσική επιθυμία κάποιου να διατηρήσει τα δικά του αγαθά ή να επιτύχει τις πιο ευρείες δυνατές ποσότητες αγαθών άλλων θα παραμείνει ζωντανό ένα αδελφικό πνεύμα δούνη και λαβείν σε σχέση με την πόλη και την ύπαιθρο που εκτός από τις δραστηριότητες εκείνες της ανταλλαγής ευνοείται από πολλαπλούς δεσμούς φιλίας και συγγένειας και για το οποίο τα πανηγύρια και οι τόποι συνάντησης παρέχουν τα σημεία αφετηρίας.

1.2.2. ΚΟΝΤ

Πουθενά αλλού δεν ήταν πιο έντονο το όραμα της κοινότητας, στην αρχή του αιώνα, από ότι ήταν στη σκέψη του Comte (Nisbet, 1970). Η κοινότητα που χάνεται, ή η κοινότητα που κερδίζεται: αυτά είναι τα θέματα που δίνουν την κατεύθυνση στην κοινωνική στατική του και στην κοινωνική δυναμική του. Το κοινωνιολογικό ενδιαφέρον του Comte για την κοινότητα γεννήθηκε από τις ίδιες περιστάσεις που παρήγαγαν τον συντηρητισμό: η διακοπή ή η αποδιοργάνωση των παραδοσιακών μορφών ενώσεων (Nisbet, 1970). Για τον Comte, η αποκατάσταση της κοινότητας είναι θέμα ηθικής αναγκαιότητας. Τα μεμονωμένα δικαιώματα, η ελευθερία, η ισότητα ήταν για τον Comte απλά

απόλαυση κοινών αγαθών. Η θέληση κατοχής και απόλαυσης είναι η θέληση κατοχής και άμυνας: κοινά αγαθά, κοινά κακά, κοινό φίλο, κοινό εχθρό. Η καλλιεργημένη γη αποτελεί την κατοχή διαδοχικών γενεών και με την καλλιέργεια της και τις πάντα ανανούμενες ανθρώπινες ενέργειες, γίνεται έτσι ένας ανεξάντλητος θησαυρός που κερδίζει την απόλυτη αξία του μόνο βαθμιαία με τη συσσωρευτική εμπειρία, την όλο και πιο έλλογη διοίκηση, την διατήρηση και την φροντίδα. Με την καλλιεργημένη γη σταθεροποιείται επίσης και η κατοικία. Ο άνθρωπος δένεται με ένα διπλό τρόπο με τους καλλιεργημένους αγρούς και με το σπίτι όπου ζει, δηλαδή δένεται με την ίδια του την εργασία.

⁷⁵ Το σπίτι αποτελείται από τρία στρώματα που ομαδοποιούνται για να πούμε έτσι σε ομόκεντρους κύκλους. Η πιο εσωτερική σφαίρα είναι η πιο παλιά: ο κύριος και η κυρία του σπιτιού και οι άλλες σύζυγοι. Οι απόγονοι ακολουθούν στην επόμενη σφαίρα και μένουν σε αυτή ακόμη και μετά τον γάμο τους (Tönnies, 1955). Οι υπηρέτες άντρες και γυναίκες σχηματίζουν τον εξωτερικό κύκλο, ανήκουν στην κοινότητα όχι σαν απλά αντικείμενα καταναγκασμού, αλλά κατά το μέτρο που αφομοιώνονται από το κοινό πνεύμα και την κοινή θέληση, συναινούν σε αυτή συγκατατίθενται με την δική τους ελεύθερη θέληση. Η οργάνωση του σπιτιού είναι πρωταρχικά σημαντική από την οικονομική πλευρά του δηλαδή σαν μια σπιτική οικονομία και σαν μια κοινότητα συνεργαζομένων στη εργασία και στην κατανάλωση, καθώς η εργασία είναι καταμερισμένη μεταξύ των μελών. Η εστία και η ζωντανή φωτιά της αποτελούν, για να πούμε έτσι, τον πυρήνα και την ίδια την ουσία του σπιτιού, τον τόπο που γύρω του οι άντρες και οι γυναίκες, οι νέοι και οι πρεσβύτεροι, ο κύριος και ο υπηρέτης συγκεντρώνονται για να συμμερισθούν την τροφή. Έτσι η φλόγα της εστίας και το τραπέζι κερδίζουν συμβολική σημασία, η πρώτη σαν ζωντανή δύναμη του σπιτιού που διαρκεί μέσα από τις γενεές σαν ένας παράγοντας που ενώνει τα παρόντα μέλη για το στήριγμα και την αποκατάσταση του σώματος και της ψυχής. Το τραπέζι είναι το ίδιο κατά το μέτρο που ο καθένας έχει θέση εκεί και λαμβάνει την μερίδα που του ανήκει. Μολονότι τα μέλη του σπιτιού είναι χωρισμένα και διασκορπισμένα χάρη της προσχεδιασμένης εργασίας συνενώνονται γύρω από το τραπέζι για την αναγκαία διανομή καρπών της εργασίας τους. ενώ παρόμοια είναι η κοινή και χωριστή απόλαυση όλων των άλλων αγαθών που παράχθηκαν με καταμερισμένη ή κοινή εργασία.

«μεταφυσικά δόγματα», χωρίς ουσία για να υποστηρίξουν μια γνήσια κοινωνική τάξη (Nisbet, 1970). Στην Θετικιστική κοινωνία, σύμφωνα με τον Comte, η επιχειρηματική τάξη αντικαθιστά την αριστοκρατία των γαιοκτημόνων, η επιστήμη αντικαθιστά τη θρησκεία, οι δημοκρατικές μορφές εξουσίας αντικαθιστούν αυτές της μοναρχίας, αλλά με αυτό να λαμβάνει χώρα, το όραμα της Θετικιστικής κοινωνίας έχει πολύ περισσότερα κοινά με τις πνευματικές και κοινωνικές κατηγορίες της μεσαιωνικής κοινωνίας (Nisbet, 1970). Σπάνια η περιγραφή μιας ουτοπίας παρουσιαζόταν με περισσότερη αφοσίωση στην ιεραρχία, στην ιδιότητα μέλους, το καθήκον, την συντεχνιοκρατία, την τελετουργική, την αντιπροσώπευση και στην αυτονομία της πνευματικής δύναμης, ακόμη και η φύση του βωμού, ένα ημερολόγιο για τις ημέρες γιορτής και οι τρόποι λατρείας ορίζονται ή προτείνονται, όπως επίσης και οι περιλήψεις της οικογένειας, της εκκλησίας, της πόλης, της συντεχνίας και της τάξης (Nisbet, 1970). Σε όλα αυτά το πάθος του Comte για την ηθική κοινότητα, σε κάθε επίπεδο της κοινωνικής πυραμίδας, είναι έντονο⁷⁶.

1.2.3. ΛΕ ΠΛΕ

Ο Le Play⁷⁷ εισάγει την ουσιαστική και εμπειρική μελέτη της κοινότητας στο 19^ο αιώνα. Η μελέτη του Le Play για την συγγένεια και τους κοινοτικούς τύπους στην Ευρώπη⁷⁸, χρησιμοποιώντας την εμπειρική παρατήρηση, αποτέλεσε επίσης ένα σημαντικό παράδειγμα το 19^ο αιώνα της πραγματικής μελέτης πεδίου της παραδοσιακής κοινότητας, της δομής της, της σχέσης της με το περιβάλλον, των στοιχείων που την αποτελούν και της αποδιοργάνωσής της από τις οικονομικές και πολιτικές δυνάμεις της σύγχρονης ιστορίας. Κάθε επιμέρους έρευνα μέσα στην συνολική μελέτη του Le Play έχει ως επίκεντρό της την οικογένεια και χρησιμοποιώντας αυτήν την ομάδα ως σημείο εκκίνησης του, ο Le Play διαπραγματεύεται συστηματικά με τα εσωτερικά της οικογένειας, χωρίς να παραμελεί την σχέση της με την κοινότητα γύρω της (Nisbet, 1970)). Ο Le Play εισήγαγε και χρησιμοποίησε μια τεχνική, προς απάντηση του τι μια οικογένεια είναι, μέσω της εξέτασης του εισοδήματός της και των δαπανών της, χρησιμοποιώντας τον οικογενειακό προϋπολογισμό της, με αποτέλεσμα να μπορεί να τεθεί η οικογενειακή μελέτη σε συγκριτική και ποσοτική βάση, όπου και η σύγκριση είναι η ουσία της μεθόδου του Le Play (Nisbet, 1970). «Η παρατήρηση των κοινωνικών γεγονότων» είναι ο όρος που χρησιμοποίησε για να περιγράψει τη μέθοδό του, αλλά το σημαντικό σημείο είναι η συγκριτική

⁷⁶ Στη βάση της κοινωνιολογίας του Comte βρίσκεται η συνολική του απόρριψη στον ατομικισμό ως προοπτική (Nisbet, 1970). Το μεμονωμένο άτομο, αναφέρει ο Comte, είναι μια αφάιρεση, μια απλή οργάνωση-ένωση του μεταφυσικού συλλογισμού και η κοινωνία είναι αναγώγιμη μόνο στα στοιχεία που μοιράζονται την ουσία της κοινωνίας, δηλαδή τις κοινωνικές ομάδες και τις κοινότητες (Nisbet, 1970). Ο πιο βασικός αυτών είναι η οικογένεια. Θα ήταν δυνατό να διευκρινιστεί το ενδιαφέρον του Comte για την κοινότητα από την αναφορά που κάνει για αυτό το θέμα, με τη γλώσσα και τη σκέψη, την ηθική και τη θρησκεία, ή την πολιτική και το νόμο. Η οικογένεια, ανέφερε ο Comte, πρέπει να απεγκλωβιστεί από τα αρνητικά πλαίσια στα οποία έχει τοποθετηθεί από τη σύγχρονη σκέψη.

⁷⁷ Βλ. και Brooke, Z. M. (1998) *LePlay: Engineer and Social Scientist*. United States: Transaction Publishers.

⁷⁸ Το έργο του Le Play «*The European Working Classes*» (1855) είναι μια εργασία ακριβώς στον τομέα της κοινωνιολογίας, μια από τις πρώτες πραγματικά επιστημονικές κοινωνιολογικές μελέτες του αιώνα, στο R. A. Nisbet (1970) *The Sociological Tradition*. London: Heinemann, p.47.

παρατήρηση, όπου 45 οικογένειες που προέρχονται από όλη την Ευρώπη, μελετήθηκαν χωριστά και εντατικά (Nisbet, 1970). Οι μελέτες του Le Play εμπίπτουν σε δυο ομάδες, όπου ο ίδιος ενδιαφερόταν για τους οικογενειακούς τύπους που χαρακτηρίζονται από έναν υψηλό βαθμό σταθερότητας, δέσμευσης για την παράδοση και ασφάλειας του ατόμου (Nisbet, 1970)⁷⁹. Ο δεσμός του επαγγέλματος, είναι κρίσιμος στην μελέτη του Le Play ενώ παράλληλα δίνει έμφαση στην οικονομική βάση της οικογένειας και της κοινοτικής ζωής καθώς κύριο ενδιαφέρον του είναι τα επίπεδα επαγγελματικής θέσης μεταξύ των οικογενειών των εργατικών τάξεων (Nisbet, 1970:64)⁸⁰.

1.2.4. MARX

Συγκρίνοντας τον Le Play και τον Marx (1818-1883) κανείς θα παρατηρήσει ότι και στους δυο μελετητές το κύριο αντικείμενο της σκέψης και της έρευνας τους ήταν η εργατική τάξη, με έμφαση στον αγροτικό χώρο στον Le Play και στο βιομηχανικό χώρο στον Marx. Και οι δύο επίσης, διέβλεψαν την μακροπρόθεσμη ευημερία και την αξιοπρέπεια της κοινωνίας ως αποτέλεσμα μιας ανύψωσης της θέσης της εργατικής τάξης. Ο οικονομικός ατομικισμός, η προσπάθεια για την θέση, και τα μαζικά εκλογικά σώματα ήταν τόσο απωθητικά για τον Le Play όσο και για τον Marx (Nisbet, 1970). Για τον Marx η βασική κατασκευή είναι κοινωνική τάξη ενώ για τον Le Play είναι η συγγένεια ο οποίος τονίζει ότι η δομή της κοινωνίας ποικίλλει με τον τύπο οικογένειας που την κρύβεται κάτω από αυτή. Ο Marx απεχθανόταν την ιδιωτική ιδιοκτησία, ο Le Play την αποκαλούσε αναπόφευκτη βάση της κοινωνικής οργάνωσης και της ελευθερίας (Nisbet, 1970). Ο Marx μεταχειρίστηκε τη θρησκεία ως κάτι περιττό για την κατανόηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς (Nisbet, 1970). Για τον Le Play η θρησκεία είναι τόσο ουσιαστική στην ανθρώπινη διανοητική και ηθική ζωή όπως η οικογένεια είναι στην κοινωνική

⁷⁹ Στους δύο τελικούς τόμους της εργασίας του ο Le Play εξετάζει τα οικογενειακά συστήματα που υποβάλλονται στην αποδιοργάνωση όπου χρησιμοποιεί περιπτώσεις από τη Γαλλία και φέρνει παραδείγματα τεμαχισμού της ιδιοκτησίας, της απώλειας νόμιμης πατρικής γης και της ρήξης της σχέσης μεταξύ της οικογένειας και της παράδοσης που προκαλούνται από τον σύγχρονο ατομικισμό (Nisbet, 1970). Οι μελέτες του Le Play τον οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν τρεις βασικοί τύποι οικογενειών που βρίσκονται στον κόσμο, ταξινομώντας ως πρώτο την πατριαρχική οικογένεια, δεύτερο τον «ασταθή» οικογενειακό τύπο και τρίτο την πιστή οικογένεια (Nisbet, 1970). Το ενδιαφέρον του Le Play για την κοινότητα υπερβαίνει την απλή ανάλυση των οικογενειακών τύπων καθώς, κάθε ένας από αυτούς είναι ένας μικρόκοσμος και ένα βασικό στοιχείο της κοινότητας, αλλά ο σημαντικός στόχος για τον Le Play είναι να συνδέσει τη οικογένεια σε άλλους τύπους οργάνωσης της κοινότητας αφού ο οικογενειακός ρόλος στην κοινωνική τάξη είναι που τον ενδιαφέρει περισσότερο (Nisbet, 1970). Οι δεσμοί που ενώνουν την οικογένεια με άλλα μέρη της κοινότητας, της θρησκείας, του εργοδότη, της κυβέρνησης, του σχολείου και ούτω καθεξής είναι τα ενδιαφέροντα του Le Play στη μελέτη του, καθώς εξετάζει τη φύση του φυσικού περιβάλλοντος κάθε οικογένειας, του περιβάλλοντος των θρησκευτικών και ηθικών παραδοσιών της, την θέση της στην ιεραρχία της κοινότητας, την διατροφή της, το καταγυγίο της, των αναγκών της και του επαγγέλματός της (Nisbet, 1970).

⁸⁰ Ο ίδιος τονίζει ότι οι οικογένειες μπορούν να διαφοροποιηθούν στην ιεραρχική θέση μιας κοινότητας με τους εξής: τρεις τρόπους: (1) από το επάγγελμα ή το εμπόριο, (2) από το βαθμό μέσα σ' αυτό το επάγγελμα και (3) από τη φύση της σύμβασης που κάθε εργαζόμενος έχει με τον εργοδότη του (Nisbet, 1970). Ο Le Play διαιρεί τα επαγγέλματα σε περίπου εννέα ομάδες, που κυμαίνονται από τους ανθρώπους που είναι εξολοκλήρου εξαρτημένοι από τις φυσικές παραγωγές της γης, το ψάρεμα, τις εξαγωγικές οικονομίες, τη γεωργία, την οργάνωση-ένωση, το εμπόριο και στο ανώτερο επίπεδο, τις ελεύθερες τέχνες και τα επαγγέλματα, φθάνοντας έτσι στην εικόνα της εργατικής τάξης ο Le Play στρέφεται στο θέμα της κοινωνικής βαθμίδας που συνοδεύει αυτές τις ομάδες επαγγελμάτων (Nisbet, 1970). Μαζί με την συγγένεια και την τοπική κοινότητα, ο Le Play ενδιαφέρθηκε για άλλους τρόπους κοινωνικής ένωσης ειδικά εκεί που ο αγροτικός τρόπος ζωής είχε δημιουργηθεί για την ολοκλήρωση των τεχνικών ή οικονομικών των οικογενειών ή των τοπικών κοινοτήτων που ήταν αδύνατο να συστηρηθούν μόνες τους, όπως επίσης και για διαφορετικές κοινωνικές μορφές όπως η συντεχνία, ο συνεταιρισμός και το μοναστήρι, όπου και έδωσε σε αυτές και σε άλλες τέτοιες μονάδες τον όρο ενώσεις (communautes) (Nisbet, 1970). Υπάρχουν επίσης οι ομάδες τις οποίες ο Le Play αποκαλεί εταιρίες (corporations) και τις οποίες τις ορίζει ως ενώσεις χωριστές από τη βιομηχανία που αποδίδουν για τα άτομα σε μια βιομηχανία λειτουργιών κοινωνικής και ηθικής φύσης (Nisbet, 1970).

οργάνωσή της. Για τον Marx, ολόκληρο το αγροτικό σχέδιο των πραγμάτων είναι ισοδύναμο προς την απεισκευσία όσον αφορά τον αντίκτυπο του στην ανθρώπινη σκέψη (Nisbet, 1970). Ο Play, για όλη τη συνειδητή αποδοχή της βιομηχανίας από τον ίδιο, προτιμά απλά την αγροτική κοινωνία, που βλέπει σε αυτή την ασφάλεια, που αστική ζωή από την ίδια την φύση της πρέπει να καταστρέψει (Nisbet, 1970). Υπάρχει, τελικά, το θέμα κοινότητας. Απλά, ο Marx ενδιαφέρθηκε για την κοινότητα ενός τύπου, ο τύπος που είναι, πρώτα απ' όλα, η αλληλεγγύη των εργατικών τάξεων στο παγκόσμια εξέλιξη, δεύτερον, το είδος κοινοτικού που υπνοοεί αυτό που κάλεσε «απέραντη ένωση του έθνους» (Nisbet, 1970:68). Η περιφρόνηση του Marx για το παρελθόν και, προ πάντων, η επιμονή του ότι σημαντικά προβλήματα οργάνωσης πρέπει να λυθούν από την ιστορία, όχι από την αποσπασματική μεταρρύθμιση, τον τοποθέτησαν εντελώς έξω από τον κόσμο της σκέψης του Le Play (Nisbet, 1970:68). Αποκτά κανείς κάποια διορατικότητα στην άποψη του Marx για την παραδοσιακή κοινότητα από τη μελέτη που έγραψε το 1853 για την κοινότητα του χωριού⁸¹ στην Ινδία^{82, 83} (Nisbet, 1970:68).

1.2.5. ΒΕΜΠΕΡ

Η κοινοτική ηθική είναι κεντρική στον Weber (1978, 1997, 2005, 2007). Όπως και ο Tönnies, έτσι και ο Weber θεώρησε την ευρωπαϊκή ιστορία ως είδος πτώσης μακριά από τον πατριαρχία και την αδελφοσύνη που είχαν χαρακτηρίσει τη μεσαιωνική κοινωνία. Για τον Tönnies αυτή η πτώση εκφράστηκε από την κοινωνία (Gesellschaft). Για τον Weber είναι η συνέπεια της διαδικασίας της «αιτιολόγησης». Στον Weber παρατηρεί κανείς τον χαρακτηρισμό τεσσάρων τύπων κοινωνικών

⁸¹ Η άποψη του Marx για τη φύση της κατάλληλης ανασυνθέσης είναι η απόρριψη και η μη-υποστήριξη αυτών των αρχαίων παραδόσεων. Ο ίδιος συγκεκριμένα σχετικά με το θέμα της του χωριού κοινότητας σημειώνει: «Τώρα, απορριπτέα πρέπει να είναι στο ανθρώπινο συναισθήμα εκείνες οι μυριάδες των εργατικών, πατριαρχικών και μη επιβλαβών κοινωνικών οργανώσεων που αποδιοργανώνονται και που διαλύονται και τα μεμονωμένα μέλη τους που χάνουν συγχρόνως την μορφή πολιτισμού τους και τα κληρονομικά μέσα επιβίωσής τους, δεν πρέπει να ξεχνά κανείς ότι αυτές οι ειδυλλιακές κοινότητες του χωριού, μη επιβλαβείς αν και μπορούν να εμφανιστούν, σταμάτησαν την ανθρώπινη σκέψη μέσα στη μικρότερη πιθανή οπτική, να υποδουλώνεται κάτω από τους παραδοσιακούς κανόνες, που στερείται από όλες τις σημαντικές και ιστορικές ενέργειες. Δεν πρέπει να ξεχάσουμε ότι αυτές οι μικρές κοινότητες μολύνθηκαν από τις διακρίσεις της κάστας, και από τη σκλαβιά, ότι υπέταξαν το άτομο στις εξωτερικές περιστάσεις αντί της ανύψωσης του ατόμου στον κυρίαρχο των περιστάσεων, ότι μετασχηματίσαν ένα αυτό-αναπαιστούμενο κοινωνικό κράτος στο ποτέ μεταβαλλόμενο φυσικό πεπρωμένο». Ο Marx συνεχίζει τονίζοντας ότι, η Αγγλία ωθείται μόνο από τα «ενδιαφέροντα του χωριού» για αυτό που κάνει στην Ινδία και τις αρχαίες κοινωνικές αλληλεξαρτήσεις της (interdependences) και είναι «μη-σκεπτόμενος ο τρόπος της επιβολής τους», στο R. A. Nisbet (1970) *The Sociological Tradition*. London: Heinemann, p 68.

⁸² Ο ίδιος θεώρησε, εξίσου σαφώς με τον Le Play ότι η επίδραση της Αγγλικής κατοχής είχε να ολοκληρώσει αυτό που όλοι οι εμφύλιοι πόλεμοι, εσβολές, επαναστάσεις, κατακτήσεις δεν είχαν κάνει δηλαδή να χωρίσουν: «το συνολικό πλαίσιο της Ινδικής κοινωνίας, χωρίς οποιαδήποτε συμπτώματα των ανασυνθέσεων που εμφανίζονται ακόμα». Ο Marx αναφέρει: «Αυτή η απώλεια παλαιού κόσμου του, χωρίς το κέρδος ενός νέου, μεταδίδει ένα ιδιαίτερο είδος μελαγχολίας στην παρούσα δυστυχία του Ινδού, και χωρίζει τις Ινδίες, που κυβερνιέται από τη Μεγάλη Βρετανία, από όλες τις αρχαίες παραδόσεις της, και από το σύνολο της προηγούμενης ιστορίας της», στο R. A. Nisbet (1970) *The Sociological Tradition*. London: Heinemann, p 68.

⁸³ Αυτό που ο Marx γράφει για την κοινότητα του χωριού στην Ινδία είναι σε τέλεια συμφωνία με μια άποψη της Ευρωπαϊκής σκηνής που εκδηλώθηκε με μεγάλη αναλυτική διορατικότητα στο δοκίμιό του, «*The Jewish Question*» (Nisbet, 1970:69). Εκεί ο Marx έγραψε για την «πολιτική επανάσταση» που είχε αρχίσει στο 16^ο αιώνα και για πρώτη φορά, είχε φέρει στην ύπαρξη μια σαφή αίσθηση της γενικής ανησυχίας των ανθρώπων. Η πολιτική επανάσταση διάλυσε την κοινωνία πολιτών στα βασικά στοιχεία της, αφ' ενός άτομα, και αφετέρου τα υλικά και πολιτιστικά στοιχεία που διαμόρφωσαν την εμπειρία ζωής και την αστική κατάσταση αυτών των ατόμων. Απελευθέρωσε το πολιτικό πνεύμα που ήταν διαλυμένο, ήταν τεμαχισμένο, και ήταν χαμένο στα διάφορα αδιέξοδα της φεουδαρχικής κοινωνίας (Nisbet, 1970:69). Τέτοια αδιέξοδα (cul-de-sac) όπως η οικογένεια, οι τύποι επαγγελμάτων, οι κάστες και οι συντεχνίες (Nisbet, 1970:47) περιγράφουν την αποστροφή του Marx για όλες τις μορφές κοινοτισμού (communalism) και συντεχνιοκρατίας (corporatism) (Nisbet, 1970:69). Τίποτα δεν υπάρχει στα κείμενα του Marx που να προτείνει ότι η άποψη του για την κοινότητα άλλαξε ποτέ. Υπάρχει μια τέλεια σύνδεση της κοινότητας μεταξύ αυτών που έγραψε για την κοινότητα του χωριού στην Ινδία σχετικά με το θέμα των παραδοσιακών κοινοτικών ενώσεων στη Ρωσία όπως ο συνεταιρισμός αγροτών (Nisbet, 1970:69).

δράσεών: προσανατολισμός *πρώτον*, στις διαπροσωπικές άκρες, *δεύτερον*, στις απόλυτες αξίες, *τρίτον*, στις συναισθηματικές ή αποτελεσματικές καταστάσεις, και *τέταρτον*, στην παράδοση και στη σύμβαση (Weber, 1978, 2005). Ο Weber (2006) τόνιζε ότι η χρησιμοποίηση ανδίκαιων ημερομίσθιων εργατών οδήγησε σε μονοπώλια και σε διαφορετικές μορφές οργάνωσης στον καπιταλισμό. Ο συσχετισμός του Weber με τον Tönnies, η ανάλυση των τύπων και η ανάλυσή των κοινωνικών κανόνων και κοινωνικών αξιών τους είναι αναπόφευκτη. Το ίδιο πράγμα ισχύει για την ανάλυση του Weber για τους τύπους των σχέσεων. Η ίδια προτεραιότητα που ο Weber δίνει σε αυτά στις μεγαλύτερες θεσμικές δομές στις οποίες αυτοί οι τύποι κοινωνικών σχέσεων βρίσκονται, πολιτικοί (Weber, 1997), οικονομικοί, θρησκευτικοί (Weber, 2006), είναι κατάθεση στη δύναμη που ασκείται από την επεξεργασία του Tönnies της προτεραιότητας των τύπων επιθυμίας και σχέσης (Nisbet, 1970:79). Ουσιαστικά το σύνολο της επεξεργασίας της κοινωνικής δράσης, του Weber, των τρόπων, του προσανατολισμού της κοινωνικής δράσης, και «η νομιμότητα» της κοινωνικής τάξης είναι η εικόνα αντίθεσης μεταξύ «Gemeinschaft» και «Gesellschaft» (Weber, 1978, 2005, 2007). Σχετικά με τη συγκεκριμένη χρήση από τον Weber της έννοιας της «κοινότητας» και της αντίθεσής της βρίσκουμε αυτήν στην επεξεργασία τύπων «κοινωνικών σχέσεων αλληλεγγύης»⁸⁴ όπου κάνει τη θεμελιώδη διάκριση μεταξύ «κοινοτικού» (communal) και «συνεταιρικού» (associative) (Weber, 1978, 2005, 2007). Αυτοί είναι τύποι που ο Weber εντοπίζει παντού στην ανθρώπινη ιστορία και γίνονται για τον ίδιο ακριβώς ότι η «Gemeinschaft» και «Gesellschaft» είναι για τον Tönnies. Μια σχέση είναι κοινοτική (communal), ο Weber αναφέρει, όταν βασίζεται σε ένα υποκειμενικό συναισθημα των συμβαλλόμενων μερών ότι ανήκουν ο ένας στον άλλο, ότι εμπλέκονται ο ένας στην συνολική ύπαρξη του άλλου (Weber, 1997, 2007). Παραδείγματα είναι η κλειστή στρατιωτική μονάδα, το εργατικό συνδικάτο, η θρησκευτική αδελφότητα, οι δεσμοί των εραστών και η διδασκαλία του πανεπιστημίου, καθώς και προφανείς τύποι όπως η οικογένεια, η κοινότητα και η γειτονιά (Weber, 1978).

Μια σχέση είναι συναδελφική (associative) για τον Weber (1978, 1997, 2005, 2007) όταν στηρίζεται σε μια «λογικά παρακινήμενη ρύθμιση ενδιαφέροντος ή μια ομοίως παρακινήμενη συμφωνία»⁸⁵. Αποτελούν, για τον ίδιο προοπτικές, ιδανικοί τύποι και σε ένα μεγάλο μέρος της

⁸⁴ Ο Weber (2005) αναφέρει την έννοια της «κοινοτικοποίησης» όπου με τον όρο αυτόν ονομάζει μια κοινωνική σχέση, εάν και εφόσον η προκατασκευή του κοινωνικού «πράττειν» –στη μεμονωμένη περίπτωση ή στον καθαρό τύπο– στηρίζεται στο υποκειμενικά αισθητό (αισθηματικό ή παραδοσιακό) συναισθημα των συμμετεχόντων (Weber, 2005). Η κοινοτικοποίηση μπορεί να στηρίζεται σε κάθε είδους αισθηματική ή συγκινησιακή ή όμως και παραδοσιακή βάση: μια πνευματιστική αδελφότητα, μια ερωτική σχέση, μια σχέση ενσέβειας, μια «εθνική ταυτότητα, μια συναδελφική ομάδα. Ο τύπος της κοινοτικοποίησης απεικονίζεται καλύτερα στην οικογενειακή κοινότητα (Weber, 2005). Ο ίδιος συνεχίζει λέγοντας πως η μεγάλη πλειονότητα των κοινωνικών σχέσεων έχει, όμως, πάντα εν μέρει χαρακτήρα κοινοτικοποίησης και εν μέρει κοινωνικοποίησης και πώς ακόμη και η πιο ορθολογική κατά το σκοπό, ινφάντια και εμπρόθετα συγκροτημένη σχέση μπορεί να γεννήσει συναισθηματικές αξίες που υπερβαίνουν τον επιδιωκόμενο σκοπό. Τέτοια τάση, σαφώς με εντόνα διαφορετικό βαθμό, έχει κάθε κοινωνικοποίηση που υπερβαίνει το ενεργό «πράττειν» του ένοσκου συλλόγου, δηλαδή είναι προκατασκευασμένη για μεγαλύτερη διάρκεια, συγκροτώντας κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των προσώπων και χωρίς να είναι εκ των προτέρων περιορισμένη σε μεμονωμένες εμπράγματα επιδόσεις – όπως, η κοινωνικοποίηση στον ίδιο στρατιωτικό σύνδεσμο, στην ίδια σχολική τάξη, στο ίδιο εμπορικό γραφείο, στο ίδιο εργοστάσιο (Weber, 2005). Επίσης, μπορεί, αντιστρόφως, μια κοινωνική σχέση, το νόημα της οποίας είναι η κοινοτικοποίηση, να προσανατολιστεί πλήρως η ορθολογικά κατά τον σκοπό από όλους ή από ορισμένους μετέχοντες ως «κοινότητα» ή χρησιμοποιείται ως «κοινωνικοποίηση». στο M. Webber (2005) *Οικονομία και Κοινωνία. Ά τμους: Κοινωνιολογικές Έννοιες*, (μτφ. Θ. Γκιούρας). Αθήνα: Σαββάλας.

⁸⁵ Δεν περιάγει εάν είναι προσανατολισμένη στην ευκολία ή την ηθική αξία, είναι συναδελφική εάν ρέει από το λογικό υπολογισμό ενδιαφέροντος ή από τον συναισθηματικό προσδιορισμό (Nisbet, 1970:80). Οι αγνότερες περιπτώσεις συνειρμικών σχέσεων πρόκειται να

επεξεργασίας τους από τον Weber υπογραμμίζεται το γεγονός ότι και οι δύο μπορούν να εμφανιστούν ως συμμετέχοντες στην ίδια κοινωνική δομή⁸⁶ (Nisbet, 1970:80). Εάν μια σχέση είναι ανοικτή ή κλειστή δεν έχει καμία σχέση, πραγματικά, με το εάν είναι κοινοτική ή συναδελφική (Nisbet, 1970:81). Υπάρχουν συναδελφικές σχέσεις – επιχειρησιακές συνεργασίες, επίλεκτες λέσχες, παραδείγματος χάριν – που είναι κλειστές ακριβώς όπως μια απομονωμένη παραδοσιακών-δεσμών κοινότητα συγγένειας (Nisbet, 1970:81)⁸⁷. Η σημαντικότερη διαφορά, ο Weber (1997) αναφέρει, μεταξύ των πόλεων του αρχαίου κόσμου (ancient world) και εκείνων του ευρωπαϊκού Μεσαίωνα βρίσκεται στο γεγονός ότι οι πρώτες ήταν γενικά ενώσεις κοινοτήτων – που αποτελούνται από στενούς δεσμούς και νόμιμα αδιάλυτες εθνικές ή συγγενικές ομάδες – ενώ οι μεσαιωνικές πόλεις ήταν από την αρχή ενώσεις μεμονωμένων ατόμων (χριστιανικά άτομα, δεδομένου ότι οι Εβραίοι αμφισβητήθηκαν τα δικαιώματα των πολιτών συνέπειας της ανικανότητάς τους να συμμετάσχουν στο σύνολο) στην οποία η υποταγή ορκίστηκε στην πόλη ως μεμονωμένα άτομα, όχι ως μέλη των οικογενειών (kindreds) ή άλλων ομάδων (Weber, 1978, 2005)⁸⁸.

1.2.6. ΝΤΥΡΚΑΙΜ

βρεθούν στην ελεύθερη αγορά ή την ανοικτή κοινωνία (Weber, 1978). Εδώ πρόκειται να βρεθούν οι ενώσεις που αντιπροσωπεύουν το συμβιβασμό αντιταγμένων αλλά συμπληρωματικών ενδιαφερόντων (Weber, 1997, 2007). Εδώ η εθελοντική ένωση στηρίζεται απλά στο συμφέρον ή την πεποίθηση ότι η συμβατική συγκατάθεση για να φανεί όχι μόνο στην οικονομική συμπεριφορά αλλά στην θρησκευτική, την εκπαιδευτική και την πολιτική επίσης (Weber, 1978, 1997, 2005, 2007). Αυτοί είναι οι δύο βασικοί τύποι σχέσεων που ο Weber βρίσκει στην ανθρώπινη κοινωνία.

⁸⁶ Ως εκ τούτου η τάση ακόμη και σε οικονομικές σχέσεις βασίζεται στο συμβόλαιο για τον πιο κοινοτικό τύπο αισθήματος αρχίζει να αναπτύσσεται όταν η σχέση διαρκεί για οποιοδήποτε χρονικό διάστημα: «μια κοινωνική σχέση που θεωρείται πρώτιστα κοινοτική μπορεί να περιλάβει τη δράση εκ μέρους μερικών ή ακόμα και όλων των συμμετεχόντων, οι οποίοι είναι σε έναν σημαντικό βαθμό που προσανατολίζονται στις εκτιμήσεις της ευκολίας. Υπάρχει, παραδείγματος χάριν, μια ευρεία παραλλαγή στο βαθμό στον οποίο τα μέλη της οικογενειακής ομάδας αισθάνονται μια γνήσια κοινότητα ενδιαφέροντος ή, απ' ετέρου, εκμεταλλεύονται τη σχέση για δικό τους όφελος» (Weber, 1978, 2005). Ο Weber υπερβαίνει την απλή διάκριση μεταξύ κοινοτικού (communal) και του συναδελφικού (associative) για να περιγράψει αυτό που αποκαλεί ανοικτές και στενές σχέσεις: «Μια κοινωνική σχέση, ανεξάρτητα από εάν είναι κοινοτική ή συναδελφική στο χαρακτήρα, θα είναι «ανοικτή» στους ξένους (outsiders) εάν στο μέτρο που η συμμετοχή στην αμοιβαία προσανατολισμένη κοινωνική δράση είναι σχετική με την υποκειμενική της έννοια, σύμφωνα με το σύστημα τάξης της, δεν αμφισβητείται σε κάποιον που επιθυμεί να συμμετάσχει και που είναι πραγματικά σε θέση να κάνει αυτό. Μια σχέση, απ' ετέρου, θα είναι «κλειστή» ενάντια στους ξένους εφόσον, σύμφωνα με την υποκειμενική έννοια της και τους δεσμευτικούς κανόνες της τάξης της, η συμμετοχή ορισμένων προσώπων είναι αποκλεισμένη, περιορισμένη, ή υπόκειται σε όρους» (Weber, 1978, 2005, 2007).

⁸⁷ Το «κλειστό» μπορεί επομένως να είναι για παραδοσιακούς, συναισθηματικούς ή καθαρά υπολογιστικούς λόγους. Είναι, εντούτοις, ο κοινοτικός τύπος σχέσης που τείνει πολύ συχνά να φανερώσει τις κοινωνικές και ηθικές ιδιότητες της κλειστής τάξης. Μόλις μια σχέση γίνει συναδελφική, δηλαδή το αντικείμενο του ενδιαφέροντος ή της επιθυμίας είναι παρά την παράδοση ή τη συγγένεια – γίνεται δύσκολο να επιβληθούν τα κριτήρια του «κλεισμού» (Weber, 1978, 2005). Η πιο ξεχωριστή ανάδειξη αυτού στον Weber είναι στον σεβασμό όσον αφορά την πόλη. Ακόμη και από τα παρόντα πρότυπα, η συγκριτική μελέτη του Weber της αστικής δομής και συμπεριφοράς παραμένουν ένα αξιοπρόσεκτο επίτευγμα, που είναι τόσο κεντρικό στη μελέτη του καπιταλισμού όπως είναι η εργασία του για την Προτεσταντική Ηθική (2006).

⁸⁸ Κάθε μεσαιωνική πόλη στην αρχή, όπως αναφέρει ο Weber (1978, 2005, 2007), ήταν: «μια εξομολογητική ένωση των μεμονωμένων σπαθών: όχι μια τελειωμένη ένωση των ομάδων συγγένειας». Όπως ο Weber σημειώνει, αυτό το γεγονός επιφέρει μαζί του δύο διαφορετικές και ξεχωριστές συνέπειες. Αφενός, το γεγονός ότι ατομικισμού της ιδιότητας μέλους του, δηλαδή η νομική αποδέσμευση των μεμονωμένων μελών του από άλλες κοινωνικές ομάδες, δημιουργήσε μια αυξανόμενη κοινωνικότητα (κοινή χρήση-communality) και μια αυτονομία της ίδιας της μεσαιωνικής πόλης. Ήταν η κοινότητα στην αρχή υπό σχεδόν μια τόσο πλήρη έννοια όσο το μοναστήρι (monastery) ή η συντεχνία (guild) (Weber, 1978, 2005, 2007). Αλλά ο ατομικισμός της ιδιότητας μέλους επίσης σήμανε ότι θα υπήρχε από την αρχή μια δομική πίεση προς το συνεταιριστικό χαρακτήρα, στον οποίο τα δικαιώματα των ατόμων θα γίνονταν πιο προεξέχοντα, που θα διευκόλυνε όλο και περισσότερο τους ξένους (outsiders) να γίνουν αποδεκτοί ως πολίτες των πόλεων και που θα έθετε έτσι μια πρόκληση στις συντεχνίες (guilds) και άλλες κλειστές ομάδες μέσα στην πόλη, βοηθώντας κατά συνέπεια στη γενική ανάπτυξη του καπιταλισμού και της σύγχρονης κοσμικής ορθολογιστικής ικανότητας (Weber, 1978, 2005, 2007).

Στον Durkheim (1984) συναντά κανείς την ιδέα της κοινότητας και της συλλογικότητας (Bohannan, 1960; Wolff, 1960) να χρησιμοποιείται όχι μόνο τυπολογικά αλλά και μεθοδολογικά. Δηλαδή στα κείμενα του Durkheim η κοινότητα γίνεται ένα πλαίσιο ανάλυσης μέσα στο οποίο τέτοια θέματα όπως η ηθική, ο νόμος, το συμβόλαιο, η θρησκεία και ακόμη η φύση της ανθρώπινης σκέψης αποκτούν νέες διαστάσεις κατανόησης⁸⁹. Το έγκλημα, η παραφροσύνη, η θρησκεία, η ηθική, ο οικονομικός ανταγωνισμός και ο νόμος, όλα προσεγγίζονται από τη μεθοδολογία βασισμένη στην προτεραιότητα της κοινότητας⁹⁰ (Nisbet, 1984). Είναι σημαντικό να σημειωθεί εδώ ότι το αρχικό ενδιαφέρον του Durkheim για τις μεταφυσικές ιδιότητες της κοινωνίας άρχισε με την προσπάθειά του να αποδείξει την έλλειψη στην σύγχρονη ζωή των περιορισμών και των πειθαρχιών που ενσωματώθηκαν στους παραδοσιακούς, στους ιστορικούς τύπους των κοινωνικών οργανώσεων (Nisbet, 1970)⁹¹.

Στον «Καταμερισμό της Εργασίας» ο Durkheim (1984) διακρίνει δύο τύπους κοινωνικών αλληλεγγυνών: *πρώτον*, τη μηχανική⁹² και *δεύτερον*, την οργανική⁹³. Λαμβάνοντας υπόψη την ουσιαστικά προοδευτική φύση του πλαισίου της αλλαγής στο οποίο ο Durkheim επιδιώκει πρώτα να τοποθετήσει τους δύο τύπους κοινωνιών, και τόνισε την προοδευτική υπεροχή των δεσμών βασισμένων στις αποκαταστατικές κυρώσεις και στον καταμερισμό της εργασίας πέρα από εκείνους που ρίζωναν στην

⁸⁹ Εκτός από την άμεση επιρροή του Durkheim επάνω στην κοινωνιολογία, η χρήση του της ιδέας της κοινότητας ενέπνευσε ένα σημαντικό αριθμό μελετητών σε τομείς εκτός κοινωνιολογίας, όπως η κλασική ιστορία, η νομολογία κ.ά. όπου και σε πολλές άλλες μελέτες επίσης, η κοινότητα μετατίθεται από απλή συλλογικότητα, από έναν ουσιαστικό τύπο ανθρώπινης σχέσης, σε μέσα της ανάλυσης της ανθρώπινης σκεπτόμενης συμπεριφοράς (Nisbet, 1970:82). Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι στον Durkheim οι τάσεις του ατομισμού μεταβάλλονται (Nisbet, 1970). Καθώς όπου η προοπτική των ατομικών είχε μειώσει όλα όσα ήταν παραδοσιακά και εταιρικά στην κοινωνία σε σκληρά και αμετάβλητα άτομα των μεμονωμένου μυαλού και του συναισθήματος, ο Durkheim είναι αντίθετος προς εκείνους (Nisbet, 1970). Παρουσιάζεται έτσι ένα είδος γενικής υπεραρλούστευσης, που παίρνει μερικές από τις βαθύτερες καταστάσεις της μεμονωμένης προσωπικότητας – παραδείγματος χάριν, τη θρησκευτική πίστη, τις κατηγορίες της σκέψης, την επιθυμία, την αυτοκαταστροφική ώθηση, και τους ερμηνεύει από την άποψη αυτού που βρίσκεται έξω από το άτομο: στην κοινότητα και στην ηθική παράδοση (Nisbet, 1970).

⁹⁰ Στη σκέψη του Durkheim οι πραγματικές ρίζες της κοινωνίας βρίσκονται στις κοινότητες, όχι στις κοινωνίες: «Η κοινωνία δεν μπορεί να καταστεί την επιρροή της αισθητή εκτός εάν είναι σε δράση και δεν είναι σε δράση εκτός τα άτομα που τη συνθέτουν συγκεντρώνονται μαζί και ενεργούν από κοινού. Από την κοινή δράση της παίρνει αυτή την συνείδηση και αντιλαμβάνεται την θέση της, είναι πριν από όλα τα άλλα μια ενεργός συνεργασία» (Nisbet, 1970:83). Από αυτή την κοινοτική εικόνα της φύσης της κοινωνίας ο Durkheim εισπράττει την σημαντική έννοια της συλλογικής συνείδησης, την οποία καθορίζει κατάλληλα από την άποψη «των πεποιθήσεων και συναισθημάτων που κρατούνται από κοινού». Η σκέψη του Durkheim επηρεάστηκε βαθιά από ολόκληρη την αναγέννηση, τον 19^ο αιώνα, τις αξίες και τις ιδιότητες της κοινότητας – κοινότητας με την έννοια των ομάδων που διαμορφώθηκαν από την οικειότητα, την συναισθηματική συνοχή, το βάθος και την σταθερότητα (Nisbet, 1970:84). Για τον Durkheim, η κοινωνία ήταν μια απλή μεγάλη κοινότητα, στο R. A. Nisbet (1970) *The Sociological Tradition*. London: Heinemann, p.84.

⁹¹ Η μελέτη του Durkheim, «Ο Καταμερισμός της Εργασίας στην Κοινωνία» δημιουργήθηκε για να αποδείξει ότι η λειτουργία του καταμερισμού της εργασίας στη σύγχρονη κοινωνία είναι η ένταξη των ατόμων μέσω της αναζήτησης συμπληρωματικών και συμβιωτικών ειδικώσεών τους, καθιστώντας κατά συνέπεια πιθανή – για πρώτη φορά στην ιστορία, τη λήξη των παραδοσιακών μηχανισμών του κοινωνικού περιορισμού. Η λειτουργία του καταμερισμού της εργασίας είναι κοινωνική: δηλαδή είναι η ένταξη. Με την ένταξη έρχονται νέες σχέσεις και νέοι νόμοι και οι παραδοσιακοί τύποι σχέσεων και νόμων, που βασίζονται στην καταστολή, κανόνες και κοινοτικές κυρώσεις, αποβάλλονται βαθμιαία.

⁹² Ο πρώτος τύπος είναι αυτός που έχει υπάρξει σε όλη την ιστορία της ανθρώπινης κοινωνίας, όπου βασισμένη στην ηθική και κοινωνική ομοιογένεια, ενισχύεται από την πειθαρχία της μικρής κοινότητας. Μέσα σε τέτοιο πλαίσιο, η παράδοση εξουσιάζει, ο ατομικισμός απουσιάζει συνολικά και η δικαιοσύνη καταυθύνεται συντριπτικά προς την υπαγωγή του ατόμου προς την συλλογική συνείδηση. Η ιδιοκτησία είναι κοινοτική, η θρησκεία είναι όμοια με τη λατρεία και το τελετουργικό και όλα τα θέματα της μεμονωμένης σκέψης και παραγωγής καθορίζονται από την θέληση της κοινότητας, όπου οι δεσμοί της συγγένειας, του τοπικισμού και του ιερού δίνουν ουσία στο σύνολο.

⁹³ Η δεύτερη μορφή αλληλεγγύης, την οποία ο Durkheim αποκαλεί οργανική, είναι βασισμένη στην πρωτοκαθεδρία του καταμερισμού της εργασίας. Με την άνοδο της τεχνολογίας και τη γενική εμφάνιση της ατομικότητας από τους περιορισμούς του παρελθόντος, είναι δυνατό, για πρώτη φορά στην ανθρώπινη ιστορία, για την κοινωνική τάξη να στηριχτεί, όχι στη μηχανική ομοιομορφία και τη συλλογική καταστολή, αλλά στην οργανική άρθρωση των ελεύθερων ατόμων που ακολουθούν τις διαφορετικές λειτουργίες ανωμένα από τους συμπληρωματικούς ρόλους τους. Στα πλαίσια της οργανικής αλληλεγγύης μπορεί να υπάρξει μια γενική αποδέσμευση του ατόμου από τους παραδοσιακούς περιορισμούς της συγγένειας, της τάξης, του τοπικισμού και της γενικευμένης κοινωνικής συνείδησης. Η δικαιοσύνη θα έχει ρόλο αποκαταστατικό παρά ποινικό, ο νόμος θα χάσει τον κατασταλτικό χαρακτήρα του και θα υπαρξει μια μειωμένη ανάγκη για την τιμωρία. Η ετερογένεια και ο ατομικισμός θα αντικαταστήσουν όλα αυτά που είναι απαραίτητα στην ενότητα και την τάξη.

παράδοση και την κοινότητα. Ένα παράδειγμα της χρήσης προοπτικής της κοινότητας από τον Durkheim είναι η μελέτη του για την αυτοκτονία (2006)⁹⁴. Οι συγκεκριμένοι τρόποι από τους οποίους η κοινωνία γίνεται ο κύριος καθοριστικός παράγοντας μιας τόσο μεμονωμένης πράξης όπως η αυτοκτονία είναι τρεις: *Πρώτον, η εγωιστική αυτοκτονία*: Αυτή εμφανίζεται όταν μειώνεται η συνοχή στις ομάδες στις οποίες τα άτομα ανήκουν στο σημείο του να μην προσφέρει άλλο την υποστήριξη στο εγώ που δίνεται κανονικά⁹⁵. *Δεύτερον, η άνομη αυτοκτονία*: Ο παραλληλισμός της εγωιστικής αυτοκτονίας είναι η άνομη αυτοκτονία, που προκαλείται από την ξαφνική εξάρθρωση των κανονιστικών συστημάτων, η διακοπή των αξιών από την οποία κάποια μπορεί να είχε διαρκέσει για μια ζωή, ή τη σύγκρουση μεταξύ των ακρών επιθυμητών και των δυνατοτήτων να επιτευχθούν αυτά. Δεν είναι η φτώχεια που ωθεί προς την αυτοκτονία⁹⁶. *Τρίτον, η αλτρουιστική αυτοκτονία*: Η τρίτη μορφή αυτοκτονίας δεν είναι λιγότερο κοινωνικό στο κυρίαρχό της πλαίσιο από τους άλλους δύο τύπους, αλλά αυτή φανερώνεται όταν η συμμετοχή σε μια κοινωνική σχέση είναι τόσο μεγάλη που το άτομο οδηγείται για να πάρει τη ζωή του επειδή θεωρεί ότι κάποια πράξη δική του έχει δημιουργήσει διάβρωση επάνω στην κοινωνική σχέση⁹⁷.

1.2.7. ΖΙΜΜΕΛ

Ο πρώτος που συσχέτισε τις έννοιες της *Gemeinschaft* και της *Gesellschaft* με συγκεκριμένες τοποθεσίες ήταν ένας γερμανός σύγχρονος του Tönnies, ο Simmel⁹⁸. Στο δοκίμιό του με τίτλο «*The*

⁹⁴ Εδώ η προοπτική του Durkheim είναι εμπειρική όπου ο Durkheim πήρε την αυτοκτονία ως την οικειότερη και μεμονωμένη όλων των πράξεων, και την υπέβαλλε, επίσης, στη μεθοδολογία της κοινωνίας. Η αυτοκτονία ήταν ένα πρόβλημα με πολλάπλο ενδιαφέρον, είχε μελετηθεί ήδη, και πολύ υλικό δημογραφικής φύσεως ήταν προστό.

⁹⁵ «Η αυτοκτονία», ο Durkheim δηλώνει σε μια από τις προτάσεις του, «ποικίλλει αντιστρόφως με το βαθμό ένταξης (integration) των κοινωνικών ομάδων των οποίων το άτομο αποτελεί ένα μέρος». Όταν η κοινωνία είναι έντονα ενσωματωμένη, σταματά τα άτομα, τα εξετάζει στην υπηρεσία της, «και τα απαγορεύει έτσι για να διαθέσει εκούσια τους εαυτούς τους». Μεταξύ όλων εκείνων στους σύγχρονους πληθυσμούς των οποίων οι συνειρμικοί δεσμοί είναι σχετικά αδύνατοι, οι αστικά κάτοικοι, οι βιομηχανικοί εργάτες, οι επαγγελματίες, σε αυτούς τα ποσοστά αυτοκτονίας είναι υψηλότερα από ότι μεταξύ εκείνων των συνόλων του αντίθετου χαρακτήρα.

⁹⁶ Ο Durkheim αναφέρεται στη «αξιοπρόσεκτη ασυλία των φτωχών χωρών» (2006) σημειώνοντας ότι η ένδεια προστατεύει από την αυτοκτονία επειδή είναι ένας περιορισμός από μόνος της (στον εαυτό της). Ο πλούτος, αφετέρου, από τη δύναμη που κυριαρχεί, εξαιτά τα άτομα πιστεύοντας ότι εξαρτώνται από τους εαυτούς τους μόνο. Όσο λιγότερο περιορισμένος αισθάνεται κανείς, τόσο πιο ανυπόφορο όλο οι περιορισμοί εμφανίζονται». Η ανονμία είναι, εν ολίγοις, μια διακοπή της ηθικής κοινότητας ακριβώς όπως ο εγωισμός είναι μια διακοπή της κοινωνικής κοινότητας.

⁹⁷ Η ουσία μιας τέτοιας αυτοκτονίας, όπως σημειώνει ο Durkheim, δεν είναι διαφύγη αλλά αυτό-τιμωρία. Αν και αυτός ο τύπος αυτοκτονίας είναι πιθανότερο να βρεθεί στις πρωτόγονες κοινωνίες όπου η φυλετική συναίνεση μπορεί να είναι εξουδετερωμένη, μπορεί να φανεί περιστασιακά σε εκείνους τους τομείς της σύγχρονης κοινωνίας, όπως τα σώματα των ανώτερων υπαλλήλων των στρατιωτικών οργανώσεων, όπου η παράδοση είναι κυρίαρχη και διαπεραστική.

⁹⁸ Είναι ο «μικροσκοπιστής» της κοινωνίας. Ο Simmel ενδιαφέρεται για τη μικρο-διαδικασία καθώς επίσης και για τη δομή, δηλαδή για επεξεργασίες τέτοιων ομάδων όπως η δυάδα και η τριάδα και τέτοιων κοινωνικών δεσμών του όπως η φιλία, η υπακοή και η πίστη πρέπει να που θεωρηθούν ως αναζήτηση των μοριακών στοιχείων της κοινωνίας: οι μικρότερες πιθανές μονάδες στις οποίες οι οργανώσεις και οι ενώσεις θα μπορούσαν να αναλυθούν. Ο Simmel αφιερώθηκε στις ασυνείδητες σχέσεις της κοινωνικής τάξης: στις δυνάμεις, της τριάδας και άλλα διαχρονικά συστατικά στοιχεία του κοινωνικού δεσμού. Αυτό που αποκάλυψε «εκτεταμένη σύγκρουση μεταξύ της κοινωνίας και του ατόμου» κυριάρχησε στις ηθικές εναισθησίες του Simmel δεδομένου ότι απασχόλησε τις κοινωνιολογικές έρευνές του. Η αντίθεση στη βάση πράγματι της προοπτικής του για την προσωπικότητα, είναι βασισμένη στην ιστορική απελευθέρωση του ατόμου από τη μεσαιωνική κοινότητα. Στο δοκίμιό του με τίτλο «*Metropolis and Mental Life*», ενδιαφέρεται πλήρως για την ιστορική μετάβαση της Ευρώπης από τις συνεκτικές και παραδοσιακές μορφές κοινότητας στα ανώνυμα αστικά-βιομηχανικά συγκροτήματα. Η έμφαση του Simmel στο δοκίμιό του είναι στα «φώτα» της πόλης, αλλά ο ίδιος επιτρέπει να δεν κανείς τις «σκιές» που αφήνονται από την υποχώρηση της κοινότητας και της παράδοσης. Στην εκτέλεση, στην ανωνμία, και στην επιφύλαξη της μητροπολιτικής ζωής δίνεται ένα είδος σχέσης αρμονίας και συνδυασμού με την απλότητα, την αμεσότητα, και τη ζεστασιά της παραδοσιακής κοινότητας. Η ίδια σύνδεση πρόκειται φαίνεται, συστηματικότερα, στη μελέτη του Simmel για τα χρήματα, όπου για τον ίδιο τα χρήματα είναι το σύμβολο όχι μόνο της μετατροπής των ποιοτικών τιμών σε ποσοτικά αλλά και της απελευθέρωσης των ατόμων από τα κοινωνικά πλαίσια της προβιομηχανικής Ευρώπης. Ο Simmel παρουσιάζει πώς η άνοδος των χρημάτων ως όργανο και ένα μέτρο της ανταλλαγής στην οικονομία της Ιταλικής πόλης-κράτους

Metropolis and Mental Life»⁹⁹ (1950) ο Simmel εφάρμοσε μερική από την διορατικότητα του Tönnies στην αστική κοινωνία, την οποία, σύμφωνα με την Ρομαντική παράδοση του 19^{ου} αιώνα, είδε με την «αραιά καλυμμένη» εχθρότητα (Lee and Newby, 1983:45). Ο Simmel (1950) ξεκινά την προβληματική του με την προϋπόθεση ότι: «*Τα βαθύτερα προβλήματα της σύγχρονης ζωής πηγάζουν από αντίσταση του ατόμου (...) έναντι στις ισοπεδοτικές κοινωνικές δυνάμεις του κοινωνικο-τεχνολογικού μηχανισμού*» (Simmel, 1950:409). Ο Simmel (1950) προσπαθεί να εξετάσει τη διαδικασία ερευνώντας την σχέση που η πόλη προωθεί μεταξύ του ατόμου και του αστικού κόσμου που κάποιος ή κάποια ζει. Ο Simmel (1950) υποστηρίζει ότι το άτομο προσαρμόζεται στη ζωή των πόλεων καλλιεργώντας ένα μοναδικό είδος προσωπικότητας και ότι αυτή η «διανοητική ζωή» διαμορφώθηκε από τις κοινωνικές δυνάμεις πέρα από την ύπαρξη του μεμονωμένου ατόμου (Lee and Newby, 1983:45). Για τον Simmel, η αστική ζωή χαρακτηρίζεται από τα εξής: *Πρώτον*, ο Simmel θεώρησε ότι η αστική ζωή είναι λογική (υπό την ίδια έννοια που ο Tönnies χρησιμοποίησε αυτόν τον όρο), ενώ η αγροτική ζωή είναι βασισμένη στα συναισθήματα και στις συναισθηματικές σχέσεις (Lee and Newby, 1983:45)¹⁰⁰. *Δεύτερον*, η πόλη είναι το μέρος της χρηματικής οικονομίας γεγονός που ενθαρρύνει μια καθαρά υλιστική αντιμετώπιση των ανθρώπων και των πραγμάτων έτσι ώστε οι κοινωνικές σχέσεις γίνονται απρόσωπες και τυποποιημένες¹⁰¹ (Lee and Newby, 1983:46).

Τρίτον, συνδεδεμένο με αυτά τα πρώτα δύο σημεία, το σύγχρονο (αστικό) μυαλό έχει γίνει πολύ περισσότερο υπολογιστικό. Κατά συνέπεια, ο κόσμος μετασχηματίζεται σε ένα αριθμητικό πρόβλημα, που καθορίζει κάθε ένα από τα μέρη του σε έναν μαθηματικό τύπο (Simmel, 1950:412). *Τέταρτον*, αυτοί οι προφανώς απρόσωποι παράγοντες προκαλούν διάφορες προσωπικές συνέπειες (Lee and Newby, 1983:46). Παράγουν αυτό που, για τον Simmel (1950), είναι το κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα της

και έπειτα στην Ευρώπη συνολικά, παραλλήλιστα την άνοδο μιας παγκόσμιας γνώμης στην οποία το οργανικό πετυχαίνεται μόνο από το ποσοτικό και το μηχανικό. Στη σκέψη του Simmel, η κοινωνική, ηθική και διανοητική ιστορία της Ευρώπης γίνεται πράγματι μια διαδοχή των μεμονωμένων εμφανίσεων από τη μεσαιωνική κοινότητα και την παράδοση, που φαίνονται στην άνοδο των μοναρχών, στην άνοδο των επιχειρηματιών, των τραπεζιτών, των καλλιτεχνών και των διανοούμενων. Ο ειδικός και διακριτικός χαρακτήρας ενδιαφερόντος του Simmel για τα στοιχεία της κοινότητας φαίνεται καλύτερα, όχι στην επεξεργασία του γεωμετρικών μορφών όπως οι διόδους και οι τριάδες, ούτε των διαδικασιών της συνεργασίας και σύγκρουσης, και οι δύο τύποι ενδιαφερόντων κατά γενική ομολογία είναι σχετικοί με τη φύση της κοινότητας, αλλά μόνον στις απάριθμες αναλύσεις του για τη φιλία, την πίστη, την αγάπη, την εξάρτηση, την ευγνωμοσύνη, και άλλων αρχικών στοιχείων της ανθρώπινης σχέσης (Nisbet, 1970:100). Η φιλία, η εξάρτηση, η εμπιστοσύνη, η πίστη: αυτά είναι μεταξύ των κοινωνικών ατόμων και της παραδοσιακής κοινότητας. Ακριβώς όπως η διακοπή των παραδοσιακών ταξικών δομών καθιστά τα άτομα σήμερα για πρώτη φορά για τις περιλοκές της θέσης, έτσι η ρήξη της κοινότητας αφήνει τα άτομα ανήσυχτα από τη φύση της φιλίας, τα επιτρεπόμενα όρια της οικειότητας, τους κανόνες της διακριτικότητας, και τα όρια της πίστης.

⁹⁹ G. Simmel (1950) «The Metropolis and Mental Life» στο K. Wolf (ed.). *The Sociology of George Simmel*. Illinois: Free Press, pp.409-424.

¹⁰⁰ Η ορθολογιστική ικανότητα της αστικής κοινωνίας οφείλεται στον αυξανόμενο ρυθμό της ζωής που στη συνέχεια προκαλείται από την αυξανόμενη κοινωνική και οικονομική διαφοροποίηση (Lee and Newby, 1983:45). Αυτό οδηγεί τον Simmel να εισάγει μια άποψη για την αστικοποίηση: «*η γρήγορη σύμπτυξη των εικόνων που αλλάζουν, οι έντονες διαφορές μέσα σε αυτό που πνίανται σε μια απλή ματιά, και το απροσδόκητο των βίων ερεθισμάτων*» (Simmel, 1950:410). Μια τέτοια διαφοροποίηση οδηγεί στην αυξανόμενη συνειδητοποίηση μεταξύ των αστικών κατοίκων ότι αυτός ο σύνθετος, μετατοπιζόμενος κόσμος είναι βασισμένος στον καταμερισμό της εργασίας, ο οποίος υποκινεί στη συνέχεια τη σκέψη, παρά μια εμπιστοσύνη πλέον στη συνήθεια, ως απαραίτητο οδηγό στη δράση σε αυτήν την συνεχώς μεταβαλλόμενη σειρά συγκρούσεων (Lee and Newby, 1983:46).

¹⁰¹ Στο σημείο αυτό σημαντικό για τον Simmel (1950) είναι, η αγορά, όπου: «*Η σύγχρονη μητρόπολη, τροφοδοτείται σχεδόν εξ ολοκλήρου από την παραγωγή για την αγορά, δηλαδή, από τους εξ ολοκλήρου άγνωστους αγοραστές που δεν εισέρχονται ποτέ προσωπικά στο πραγματικό πεδίο του παραγωγού. Μέσω αυτής της ανωνυμίας το ενδιαφέρον κάθε μέρους αποκτά μια «ανελέητη» υλιστικότητα και οι διανοητικά υπολογισμένοι οικονομικοί έρωτες των ατόμων μερών δεν χρειάζονται να φοβούνται οποιαδήποτε εκτροπή λόγω των αστάθμητων παραγόντων των προσωπικών σχέσεων*» (Simmel, 1950:411-412).

αστικής ζωής, η *blasé* θεώρηση των πραγμάτων (Lee and Newby, 1983:46)¹⁰². Πέμπτον, λόγω της έλλειψης της πρόσωπο με πρόσωπο επαφής με γνωστά άτομα η κυρίαρχη αστική συμπεριφορά είναι μια επίσημη «επιφύλαξη», κάτι που ο Simmel συλλαμβάνει ως αποστροφή (Lee and Newby, 1983:46). Κατά συνέπεια τα άτομα στην πόλη γίνονται απομονωμένα το ένα από το άλλο (Lee and Newby, 1983:46). Έκτον, τελικά το άτομο γίνεται αποξενωμένο από τα άλλα μέλη της αστικής κοινωνίας και από άλλες κοινωνικές ομάδες (Lee and Newby, 1983:46). Κατά συνέπεια ο Simmel (1950) παρείχε έναν κατάλογο με αυτά που θα γίνονταν αργότερα γνωστά ως «πληγές» της αστικής κοινωνίας, η «στέρηση των ατομικών ιδιοτήτων» (impersonality), η απομόνωση (isolation) και η αλλοτρίωση (alienation) (Lee and Newby, 1983:46). Ο ίδιος (Simmel, 1950) υποστηρίζει ότι αυτή η ύπαρξη παράγει μια υπερβάλλουσα αναζήτηση για την προσωπικότητα, μια μανιώδη αναζήτηση της ταυτότητας του εαυτού μέσα στο άμορφο πλαίσιο της μητροπολιτικής ζωής (Lee and Newby, 1983:46)¹⁰³.

¹⁰² Τα συνεχώς μεταβαλλόμενα ερεθίσματα και ο ρυθμός της αστικής ζωής παράγουν τόσες ποικίλες και διαφορετικές εμπειρίες που το άτομο γίνεται κορεσμένο και ως εκ τούτου κουρασμένο και «χορτασμένο» από εξωτερικά ερεθίσματα και εντούτοις *blasé* (Lee and Newby, 1983:46). Αυτή η *blasé* συμπεριφορά οδηγεί τελικά, σύμφωνα με τον Simmel (1950), σε μια ανικανότητα να διακριθεί η ιδιοσύσταση των ανθρώπων και των πραγμάτων, έτσι ώστε όλα τα θέματα της ποιότητας της εμπειρίας μειώνονται στο απλό ερώτημα του «Πόσο:»

¹⁰³ Αυτό οδηγεί, συμπληρώνει, στην εμφάνιση των παράξενων εκκεντρικοτήτων του εαυτού προσωπικών που υιοθετούνται σε μια απελπισμένη αναζήτηση για την διαφορετικότητα (Lee and Newby, 1983:46). Αυτές οι εκκεντρικότητες της συμπεριφοράς, που ο Simmel (1950) θεωρεί ως επικρατούσες στην αστική ζωή, αποτελούν μια προσπάθεια να υπερνικηθεί ο έμφυτος κίνδυνος της μείωσης σε μια αμελητέα ποσότητα μέσα σε αυτό που εμφανίζεται να είναι ένας συντριπτικά απέραντος, αμετακίνητος και ξένος αστικός πολιτισμός (Lee and Newby, 1983:46). Ο Simmel (1950), όπως και ο Tönnies, φοβήθηκε για την απώλεια της «κοινότητας» στη σύγχρονη κοινωνία, αλλά αντίθετα από τον Tönnies, ο Simmel (1950) συνέδεσε αυτό απλά και μόνο με την επέκταση της πόλης ως μοναδική μορφή σύγχρονης κοινωνικής οργάνωσης (Lee and Newby, 1983:46).

1.3. Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

1.3.1. ΤΑΙΝΙΕ: GESELLSCHAFT

Στο παρόν κεφάλαιο της μελέτης η διδακτορική διατριβή θα προσεγγίσει την σύγχρονη έννοια της κοινότητας σε σχέση με την εργασία και την μετανάστευση όπως αναπτύχθηκε στην σύγχρονη κοινωνιολογική σκέψη. Έναυσμα θα αποτελέσει η προσέγγιση του Ferdinand Tönnies (1985) για την εξέλιξη της κοινότητας στην κοινωνία και η σύνδεσή της με άλλες σύγχρονες κοινωνιολογικές μελέτες που συνδέουν την έννοια της κοινότητας με την εργασία και την μετανάστευση. Ο Ferdinand Tönnies (1985) είδε την πορεία του ιστορικού γίνεσθαι μέσα από την μετακίνηση από την κοινότητα (Gemeinschaft) στην κοινωνία (Gesellschaft) κυρίως σαν συνέπεια της εμπορικοποίησης σε συνδυασμό με την ανάπτυξη του σύγχρονου κράτους και της επιστημονικής προόδου. Ο Tönnies (1955) διακρίνει συνοπτικά τα κύρια χαρακτηριστικά της κοινότητας (Gemeinschaft) ως εξής: 1) Βασικές κοινωνικές σχέσεις της κοινωνίας είναι: η ανταλλαγή, ο λογικός υπολογισμός, 2) Βασικοί θεσμοί της κοινωνίας είναι: η πολιτεία, η καπιταλιστική οικονομία, 3) Σχετικά με το άτομο και την κοινωνική τάξη: η κοινωνία στρέφεται στο πρόσωπο, 4) Χαρακτηριστική μορφή πλούτου της κοινωνίας: το χρήμα, 5) Ο τύπος δικαίου της κοινωνίας: το δίκαιο της σύμβασης, 6) Ως προς τη διάταξη των θεσμών της κοινωνίας: η αστική ζωή, η λογική ζωή, η κοσμοπολίτικη ζωή, 7) Είδη κοινωνικού ελέγχου στην κοινωνία αποτελούν: η συνθήκη, η νομοθεσία, η δημόσια γνώμη.

Πίνακας 4: Τα βασικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας σύμφωνα με τον Ferdinand Tönnies

	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ: ΚΟΙΝΩΝΙΑ (GEMEINSCHAFT)
1	Βασική κοινωνική σχέση	Ανταλλαγή Λογικός υπολογισμός
2	Βασικοί θεσμοί	Πολιτεία Καπιταλιστική οικονομία
3	Το άτομο και η κοινωνική τάξη	Το πρόσωπο
4	Χαρακτηριστική μορφή πλούτου	Χρήμα
5	Τύπος δικαίου	Το δίκαιο της σύμβασης
6	Διάταξη των θεσμών	Η αστική ζωή Η λογική ζωή Η κοσμοπολίτικη ζωή
7	Είδος κοινωνικού ελέγχου	Η συνθήκη Η νομοθεσία Η δημόσια γνώμη

Πηγή: Tönnies (1955)

Ο Ferdinand Tönnies (1955) θέλοντας να τονίσει τις διαφορές μεταξύ κοινότητας και κοινωνίας αναφέρει τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας, λέγοντας ότι κάθε κοινωνία (Gesellschaft) είναι η δημόσια

ζωή, είναι ο ίδιος ο κόσμος. Η μετακίνηση κάποιου στην κοινωνία είναι σαν να πηγαίνει κανείς σε μια παράξενη χώρα ενώ ο ίδιος ανέφερε πώς κανείς μπορεί να προειδοποιήσει κάποιον για την «κακή κοινωνία». Μία κοινωνία ζωής θα αποτελούσε καθαυτή μια αντίφαση για τον Tönnies (1955)¹⁰⁴. Όποια και να είναι η εμπειρικής της καταγωγή η ύπαρξή της πόλης πρέπει να θεωρηθεί σαν ένα σύνολο από το οποίο αναγκαστικά εξαρτώνται η ατομική συναδελφικότητα και οι οικογένειες που την συγκροτούν. Στην αστική ζωή η πρόσδεση στην παράδοση ελαττώνεται και η επιθυμία για δημιουργικό έργο επικρατεί (Tönnies, 1955). Η συντεχνία είναι ιδιαίτερης βαρύτητας στην πόλη, ενώ δηλωμένοι συνεταιριστικός χαρακτήρας της πόλης θεωρείται ορθά από τους οικονομικούς ιστορικούς με μια καθαρά εμπορική και πολιτική άποψη (Tönnies, 1955). Τονίζεται η εξάρτηση των ουσιαστικών κοινωνικοοικονομικών θεσμών σε μια ορισμένη στιγμή στα σημαντικότερα πολιτικά κόμματα. Παρόμοια με την κοινότητα του χωριού και των οργάνων της, η πόλη τείνει περισσότερο να αναπτύσσεται σε ένα οικονομικό σώμα μια ισχυρή δική της ζωή που κυριαρχεί σε κάθε πόλη (Tönnies, 1955). Ιδιαίτερα η μεγάλη πόλη, προσπαθεί να απομονωθεί σαν οικονομική οντότητα, αλλά ταυτόχρονα να επεκτείνει τον χώρο της οικονομικής και της πολιτικής κυριαρχίας όσο είναι δυνατό (Tönnies, 1955).

Σύμφωνα με Ferdinand Tönnies (1955) η θεωρία της *Gesellschaft* ασχολείται με την τεχνητή κατασκευή ενός συνόλου ανθρώπινων όντων που επιφανειακά μοιάζει με εκείνο της *Gemeinschaft* στην έκταση που τα άτομα ζουν και κατοικούν ειρηνικά μαζί ειρηνικά. Στη *Gemeinschaft* όμως παραμένουν ουσιαστικά ενωμένοι παρ' όλους τους παράγοντες διαχωρισμού ενώ στην *Gemeinschaft* είναι ουσιαστικά διαχωρισμένοι παρ' όλους τους ενοποιητικούς παράγοντες (Tönnies, 1955). Στην *Gemeinschaft*, σε αντίθεση με την *Gemeinschaft*, δεν συναντά κανείς πράξεις που θα μπορούσαν να εξαχθούν από μια ενότητα που υπάρχει εκ των προτέρων και αναγκαστικά, κατά συνέπεια, καμία πράξη που εκφράζει την θέληση και το πνεύμα της ενότητας, ακόμη κι αν επιτελείται από το άτομο, καμία πράξη που εκφράζει την θέληση και το πνεύμα της ενότητας, ακόμη και εάν επιτελείται από το άτομο, πραγματοποιείται εξαιτίας εκείνων που είναι ενωμένοι μαζί του (Tönnies, 1955). Στην *Gesellschaft* δεν υπάρχουν τέτοιες πράξεις και αντίθετα εδώ ο καθένας είναι μόνος του και απομονωμένος και υπάρχει μια ένταση προς τους άλλους (Tönnies, 1955). Οι σφαίρες των δραστηριοτήτων διαχωρίζονται οξύτερα, ώστε ο καθένας να αρνείται σε οποιοδήποτε άλλο επαφή και αποδοχή θεωρώντας εχθρικές τις συμπεριφορές των άλλων (Tönnies, 1955). Μια τέτοια αρνητική διάθεση προς τους άλλους αποτελεί την κανονική και πάντοτε βασική σχέση των ατόμων αυτών που είναι προικισμένα με ισχύ και χαρακτηρίζει

¹⁰⁴ Οι θρησκευτικές κοινωνίες όπως οποιοδήποτε άλλες ομάδες που συγκροτούνται για ορισμένους σκοπούς υπάρχουν μόνο κατά το μέτρο που, όταν θεωρούνται απ' έξω παίρνουν την θέση τους μεταξύ των θεσμών ενός πολιτικού σώματος ή που αντιπροσωπεύουν εννοιολογικά στοιχεία μιας θεωρίας χωρίς να αγγίζουν την θρησκευτική κοινότητα σαν τέτοια (Tönnies, 1955). Ο συγγραφέας (Tönnies, 1955) αναφέρει πώς η κοινωνία συναντάται στην σφαίρα των επιχειρήσεων, των ταξιδιών και της επιστήμης, και αναφέρεται κανείς την σημαντικότητα των εμπορικών κοινωνιών. Η ανθρώπινη συνύπαρξη στην κοινωνία συλλαμβάνεται σαν μια αλή συνύπαρξη ανθρώπων ανεξάρτητων μεταξύ τους. Για τον Tönnies (1955) η κοινωνία είναι «καινούργια» και όπου ανθίζει και καρποφορεί ο αστικός πολιτισμός, η κοινωνία, εκφράζεται σαν το αναγκαίο όργανο του. Ο Tönnies (1955) σημειώνει πώς αντίθετα προς την κοινότητα, η κοινωνία είναι φευγαλέα και επιπόλαιη. Επομένως η κοινωνία (*Gesellschaft*) πρέπει να ληφθεί σαν ένα μηχανικό σύνολο ή κατασκευασμα (Tönnies, 1955). Για τον ίδιο, η θεωρία της κοινότητας αρχίζει με την παραδοχή της τέλει ενότητας των ανθρώπινων θελήσεων σαν ένας πρωτογενής ή φυσικός όρος που διατηρείται παρά τον πραγματικό χωρισμό. Η αστική κοινότητα της ζωής μπορεί να ταξινομηθεί όπως συμβαίνει επίσης σε μια κοινότητα σπιτικής ζωής όπου συμμετέχουν μη συγγενικά μέλη ή υπηρέτες (Tönnies, 1955).

την Gesellschaft κάτω από τους όρους ηρεμίας κανείς δεν θέλει να χορηγήσει και να παραγάγει αβίαστα κάτι για ένα άλλο άτομο, αν δεν πρόκειται για ανταλλαγή ενός δώρου ή μιας εργασίας ισοδύναμης, που θεωρεί τουλάχιστο ίση με αυτό που έδωσε (Tönnies, 1955). Είναι ακόμη αναγκαίο ότι θα του είναι περισσότερο επιθυμητό από αυτό που θα μπορούσε να κρατήσει ο ίδιος, επειδή θα προσφερθεί να δώσει ένα αγαθό μόνο για να λάβει κάτι που του φαίνεται καλύτερο¹⁰⁵ (Tönnies, 1985:74). Ο συγγραφέας (Tönnies, 1955) αναφέρει πώς στα πλαίσια αυτά μερικά πράγματα μπορούν να θεωρηθούν σαν αναγκαία, άλλα σαν επιφανειακά, ενώ σε ορισμένα μπορεί να δοθεί υπεροχή σαν εξαιρετικά χρήσιμα, ενώ άλλα απορρίπτονται σαν επιζήμια. Στο σχήμα αυτό για τον Tönnies (1955) η ανθρωπότητα μπορεί να αντικειμενικοποιηθεί σαν ένα σύνολο ή σαν τουλάχιστον σαν μια Gemeinschaft ανθρώπινων όντων που, όπως το πραγματικό άτομο, ζει και κατά συνέπεια έχει ανάγκες πρέπει να θεωρηθεί σαν ενιαία στην θέλησή της, για να συμμερίζεται το κέρδος και την απώλεια¹⁰⁶.

1.3.2. ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΙΑ ΨΕΥΔΟΚΑΤΑΣΚΕΥΗ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΣΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ

Ο Nisbet (1968)¹⁰⁷ αναφέρει πώς η σχέση μεταξύ του ατόμου, της κοινότητας, και του περιβάλλοντος είναι ένα από τα διαρκή και μόνιμα θέματα, στα οποία κάθε γενεά καθιστά τη συμβολή της βασισμένη στη γνώση και τις ιστορικές περιστάσεις. Σε μια μεγάλη έκταση αυτή η σχέση εξαρτάται από το σύστημα της αρχής και της λειτουργίας που υπάρχει στην κοινωνία. Κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα, όταν δεν υπήρξε η συγκεντρωτική εξουσία, οι τοπικές μονάδες έτειναν να είναι ισχυρές και στρατολογούσαν την αφοσίωση των μελών τους. Η πτώση των μεσαιωνικών κοινοτήτων ήρθε ως αποτέλεσμα της συγκέντρωσης της πολιτικής εξουσίας και της οικονομίας κατά τη διάρκεια της Αναγέννησης (Simmel, 2004). Το βασικό πρόβλημα της κοινότητας στο Δυτικό κόσμο πρόκειται

¹⁰⁵ Όλα τα αγαθά εδώ θεωρούνται ότι είναι χωριστά, όπως και οι κάτοχοί τους. Αυτό που κάποιος έχει και απολαμβάνει με αποκλεισμό όλων των άλλων με αποτέλεσμα έτσι να μην υπάρχει κάτι που να έχει μια κοινή αξία. Ο Tönnies (1955) τονίζει πώς οι πράξεις στα πλαίσια της Gesellschaft δεν μπορούν ακόμη να συλληφθούν παρά σε σχέση με τον σκοπό τους ή το «τέλος» τους, δηλαδή με την λήψη του αντισταθμιστικού δώρου. Ίδιος τονίζει πώς η διαδικασία της ανταλλαγής: «η αποδοχή ισοδυναμεί με την παράδοση μιας αποδεκτής ανταμοιβής. Έτσι η ίδια η ανταλλαγή θεωρούμενη σαν μια ενιαία και ατομική πράξη αντιπροσωπεύει το περιεχόμενο της υποτιθέμενης κοινωνικής θέλησης, όπου σε σχέση με την θέληση αυτά τα ανταλλάσσόμενα αγαθά είναι ίσης αξίας. Η ισότητα αυτή δεν είναι η κρίση και ισχύει και για τα δυο άτομα καθώς την καθιέρωσαν όταν οι θελήσεις τους συμφωνούσαν, άρα είναι δεσμευτική μόνο για τη στιγμή που πραγματοποιείται η πράξη της ανταλλαγής ή για το χρονικό διάστημα που συνεχίζεται. Για να μπορέσει να γίνει η κρίση, έστω και με την επιφύλαξη αυτή αντικειμενική και παγκόσμια αποδεκτή, πρέπει να φαίνεται σαν μια κρίση που καθιερώνεται από «όλους και για όλους». Άρα όλοι μαζί θα πρέπει να έχουν αυτήν την ενιαία θέληση, δηλαδή η θέληση της ανταλλαγής γίνεται παγκόσμια, δηλαδή, όλοι θα πρέπει να έχουν αυτήν την ατομική θέληση. Η θέληση της ανταλλαγής γίνεται παγκόσμια, δηλαδή όλοι και ο καθένας γίνονται μέτοχοι της ατομικής πράξης και την επιβεβαιώνει, μετατρέποντάς την σε μια απόλυτη και δημόσια πράξη». Αντίθετα η Gesellschaft ενδέχεται να αρνηθεί αυτήν την πράξη και να διακηρύξει ότι το ένα μέρος (α) δεν είναι ίσο με το (β), αλλά μικρότερο ή μεγαλύτερο από το (β), δηλαδή τα αντικείμενα δεν ανταλλάσσονται σύμφωνα με τις αληθινές αξίες τους. Η αληθινή αξία ερμηνεύεται σαν η αξία που όλοι μαζί αποδίδουν σε ένα πράγμα που θεωρείται έτσι σαν ένα αγαθό που επηρεάζεται γενικά από την κοινότητα. Κατά συνέπεια όπως αναφέρει ο συγγραφέας, η αληθινή αξία επιβεβαιώνεται αν δεν υπάρχει κανείς που να εκτιμά το αντικείμενο σαν υψηλότερο ή χαμηλότερο σε σχέση με το άλλο.

¹⁰⁶ Ο Tönnies (1955) τονίζει ότι: «Αν κάποιος επιβεβαιώσει τώρα την αντικειμενική αξία δύο ανταλλάσσόμενων αντικειμένων, δεν σημαίνει καθόλου ότι όλα είναι εξίσου χρήσιμα και αναγκαία για ένα όν. Διαφορετικά θα έπρεπε να τεθεί η δυνατότητα αγοράς επιζήμιων πραγμάτων, που θα ήταν τερατώδες και ουτοπικό. Πρέπει κανείς να βεβαιώσει σε στέρεο έδαφος ότι μια κρίση είναι εσφαλμένη όταν επηρεάζεται από την επιθυμία ώστε να αποκτήσει κανείς με την ανταλλαγή ένα επιζήμιο γι' αυτόν αντικείμενο. Είναι όμως προφανές ότι το ίδιο ονειπονεματώδες πότο που είναι βλαβερό για τον εργάτη είναι θετικά χρήσιμο στον ιδιοκτήτη του ονειποποιείου αφού δεν το πίνει αλλά το πουλά. Για να έχει κάτι οποιοδήποτε αξία στην κοινωνία (Gesellschaft) είναι επιβεβλημένο να κατέχεται μόνο από ένα μέρος κατ' αποκλεισμό του άλλου κι ότι είναι επιθυμητό από το ένα ή το άλλο άτομο».

¹⁰⁷ R. A. Nisbet (1968) *Tradition and Revolt Historical and Sociological Essays*. New York, a Random House Publication pgs.129-141.

επομένως να φανεί από την άποψη που συνέβη ιστορικά στη δομή της δύναμης και της λειτουργίας της ευρύτερης κοινωνίας. Είναι πολύ δύσκολο να διατηρηθεί η σημαντικότητα των μικρών, τοπικών μονάδων όταν οι αφοσιώσεις και οι ενέργειες των ατόμων παγιώνονται όλο και περισσότερο στις μεγάλες μονάδες δύναμης που αντιπροσωπεύονται από τα κράτη-έθνη στο σύγχρονο κόσμο. Αλλά το πρόβλημα της κοινότητας είναι επίσης ένα πρόβλημα στις αξίες καθώς και μια από τις επιπτώσεις της νεωτερικότητας είναι η μετατόπιση ή ασάφεια ή σύγχυση του ανήκειν για το άτομο (Scott and Lynton, 1952; Ignatief, 1994:139). Λόγω της διαδεδομένης έμφασης επάνω στην τεχνική, μηχανιστική, ορθολογική οργάνωση της εξουσίας, το μονοπώλιο της οικονομικής δραστηριότητας, έχει υπάρξει μια γενική απροθυμία στις κοινωνικές επιστήμες και στο σύγχρονο προγραμματισμό να παραμείνουν κοντά στο πρόβλημα των ανθρώπινων αξιών. Η παγιοποίηση των ανθρώπινων αξιών και η μετάδοσή τους από τη μια γενιά στην άλλη, εξαρτάται από ομάδες, αρκετά μικρές, ώστε να παρέχουν το μέσο της μάθησης, αλλά και την κατοχή της ικανοποιητικής σημασίας για να τους δώσει έναν σημαντικό ρόλο όσον αφορά στην καλλιέργεια των αξιών, καθώς τέτοιες αξίες όπως η αγάπη, η τιμή, και η αφοσίωση δεν μπορούν, να αναπτυχθούν σε ένα κοινωνιολογικό κενό¹⁰⁸.

Είναι ευρέως αποδεκτό ότι οι συνθήκες ζωής και οργάνωσης της σύγχρονης κοινωνίας παρουσιάζουν σημαντικές ιδιομορφίες σε σχέση με προγενέστερα μοντέλα κοινωνικής οργάνωσης (Rodger and Herbert, 2007). Μολονότι στο σύνολο της διεθνούς βιβλιογραφίας υπάρχουν πολλές και διαφορετικές προσεγγίσεις στο περιεχόμενο των αλλαγών, οι οποίες αποτυπώνονται ως ύστερη νεωτερικότητα (Bauman, 1989), μετα-νεωτερικότητα (Harvey, 1990), κοινωνία της πληροφορικής, μετα-καπιταλιστική ή μεταβιομηχανική αστική κοινωνία (Badcock, 1984), υπάρχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά. Αυτά είναι ο κατακερματισμός των συλλογικών σχέσεων, ο διαχωρισμός μέσα στην πόλη (Badcock, 1984; Abbot, 1996), η άνοδος του ατομοκεντρισμού και της εργαλειακότητας μεταξύ των ανθρώπων, ακόμα και μεταξύ της ίδιας οικογένειας (Yamanaka, 2005) για την επίτευξη προσωπικής ανέλιξης και κέρδους, η διάδοση πολιτισμικών προτύπων, η κοινωνικά και γεωγραφικά διευρυμένη κινητικότητα, η πολυπλοκότητα της σύγχρονης ζωής των σχέσεων, η διεθνοποίηση των αγορών, η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη, και η επέκταση των μέσων μαζικής επικοινωνίας (Lash, and Freedman, 1992; Abbott, 1996; Ζαϊμάκης, 2002). Οι συγκεκριμένες συνθήκες, με τις ραγδαίες αλλαγές που επιφέρουν στην καθημερινή κοινωνική ζωή (Elder, 1999), τείνουν να περιορίσουν την αίσθηση της κοινότητας, με τα χαρακτηριστικά της αυτάρκειας, του συλλογικού αισθήματος αλληλεγγύης, και της

¹⁰⁸ Κατά τη διάρκεια του 20^{ου} και του 21^{ου} αιώνα κανείς μπορεί να διαπιστώσει ένα είδος αποδιοργάνωσης της ηθικής αξίας (Nisbet, 1968:131). Οι απέραντες αλλαγές στην κυβέρνηση, την οικονομία, και την τεχνολογία έχουν ασκήσει δραματική επίδραση επάνω στις κοινωνικές σχέσεις των ατόμων. Τον 18^ο αιώνα το κεντρικό πρόβλημα που απασχολούσε τους φιλοσόφους ήταν το πρόβλημα της εξουσίας, όπου από αυτήν ήρθε η θεωρία και η νομολογία του σύγχρονου έθνους κράτους. Τον 19^ο αιώνα το κεντρικό πρόβλημα φάνηκε να είναι το οικονομικό, και στις εργασίες των μεγάλων οικονομολόγων του αιώνα 19^{ου} αιώνα συναντά κανείς τα όρια που δημιουργούνται από το βιομηχανικό κόσμο στον οποίο όλοι μας, όλο και περισσότερο, ανήκουμε. Στον 20^ο αιώνα είναι το ηθικό-κοινωνικό πρόβλημα που έχει εξαιρετική σημασία. Και έχει γίνει έτσι λόγω των βαθιών αλλαγών που έχουν πραγματοποιηθεί στο κράτος και την οικονομία. Ο χαρακτήρας της σύγχρονης κοινωνικής δράσης έχει προέλθει σε μεγάλο βαθμό από τις προσπάθειες των ατόμων που βρίσκουν στις οργανώσεις μεγάλη κλίμακα, ειδικά στις πολιτικές, εκείνες οι μέρες της θέσης και της διανοητικής ασφάλειας που αποκτήθηκαν τυπικά από την εκκλησία, την οικογένεια και τη γειτονιά.

αυτονομίας που τη χαρακτηρίζαν. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω πλαίσια εμφανίζονται σύγχρονες μορφές κοινοτήτων που μπορούν να συνοψιστούν ενδεικτικά στις παρακάτω:

Πρώτον, κοινότητες οι οποίες προκύπτουν από την οικονομική μετανάστευση και τις νέες γεωπολιτικές ανακατατάξεις, και οποίες οργανώνουν το δικό τους κόσμο σε ένα «ξένο» και συχνά εχθρικό για αυτές περιβάλλον, όπως κοινότητες μεταναστών, προσφύγων, μειονοτικές ομάδες. *Δεύτερον*, κοινότητες λατρείας, οι οποίες διαμορφώνουν τις δικές τους, συνήθως μεταφυσικού τύπου, απαντήσεις στα υπαρξιακά αδιέξοδα της σύγχρονης κοινωνίας (παρα-θρησκευτικές οργανώσεις) (Ζαϊμάκης, 2002). *Τρίτον*, κοινότητες που ιδρύονται μέσα από κρατικές παρεμβάσεις ή κοινοτικά δίκτυα και έχουν συγκεκριμένους σκοπούς (θεραπευτικές κοινότητες χρηστών τοξικών ουσιών, κοινότητες ανώνυμων αλκοολικών, εθελοντικές οργανώσεις κ.λπ.). *Τέτατον*, κοινότητες οι οποίες βασίζονται στην πολιτισμική διαφοροποίηση από την κυρίαρχη κουλτούρα, στις κοινές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και στους διακριτούς τρόπους ζωής (life styles) (ροκ ή ρέιβ κοινότητες, ομάδες μοτοσυκλετιστών, κ.λπ.) (Ζαϊμάκης, 2002). *Πέμπτον*, οι «εντός διαδικτύου κοινότητες» (online communities), οι οποίες διαδίδονται από τα ΜΜΕ μέσω διαδικασιών «δημιουργικής κατανάλωσης» και από τη χρήση της επικοινωνίας στον Κυβερνοχώρο μέσα από υπολογιστή, και οι οποίες βασίζονται στα κοινά ενδιαφέροντα και στις συνήθειες πρακτικής δράσης ορισμένων ομάδων χρηστών (Ζαϊμάκης, 2002; Delanty, 2003).

Ωστόσο, η ιδέα της κοινότητας δεν έπαψε να απασχολεί τους κοινωνικούς επιστήμονες. Η χρήση του όρου έχει περάσει, εντούτοις αυθαίρετα πολλές φορές, σε πολλά επιστημονικά πεδία; όπως η κοινοτική ψυχιατρική, κοινοτική εργασία, κοινοτική ανάπτυξη, κοινοτική συνοχή (Cantle, 2005) πολιτική. Μέσα Ενημέρωσης, εκπαίδευση κ.λπ., ταυτόχρονα εμφανίζεται η διαμόρφωση ενός φιλοσοφικού ρεύματος που υπερασπίζεται την ανάπτυξη ενός κοινωνικού κινήματος του κοινοτισμού (communitarians) (Etzioni 1998; Tam, 1998) και η συχνή αναφορά στην κοινότητα στο λόγο ορισμένων κοινωνικών κινήματων, όπως το οικολογικό, και το κίνημα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση, μάλλον υποδηλώνουν ότι είναι πρόωρο να μιλήσει κανείς για το τέλος της κοινότητας (Ζαϊμάκης, 2002, Φούσκας, 2009). Η θεωρητική ανάλυση για την κοινότητα έχει πλέον τοποθετηθεί στα συμφραζόμενα των σύγχρονων κοινωνικών και πολιτισμικών συνθηκών και σε διαφορετικά ερμηνευτικά και αναλυτικά πλαίσια. Η αναζήτηση της αναβίωσης μοντέλων κοινότητας, με κλειστό και ανιδιοτελή συλλογικό χαρακτήρα, ουσιαστικά καταλήγει σε αυταρχικές τάσεις και λανθάνει τον εθνοκεντρισμό και την παραδοσιοκρατία (Ζαϊμάκης, 2002). Με βάση σύγχρονες προσεγγίσεις, ο όρος «κοινότητα» χρησιμοποιείται για να περιγράψει σύνθετους κοινωνικοπολιτισμικούς σχηματισμούς, οι οποίοι, αντίθετα από ό,τι στο παρελθόν, δεν προκύπτουν από την αδράνεια και την απομόνωση αλλά μέσα από ένα περιβάλλον κοινωνικής και γεωγραφικής κινητικότητας.

Οι προσπάθειες συμβολικής αναπαράστασης τις οποίες τα άτομα χρησιμοποιούν για να κατασκευάσουν την αίσθηση μια κοινής ταυτότητας για τους ίδιους, είτε με τη μορφή του αίματος, είτε

της συγγένειας, είτε της θρησκείας, είτε του τόπου προέλευσης, είτε με τη μορφή της μειονεκτούσας ομάδας η οποία διεκδικεί την αναγνώρισή της ως εθνικότητα, είτε με τη μορφή της γενεαλογίας, είτε της ιστορίας ή της παράδοσης, δεν περιγράφεται καλύτερα από τον Anderson (1983)¹⁰⁹. Ο ίδιος τόνιζε ότι ο μετασχηματισμός και η αλλοίωση της έννοιας του ανήκειν είναι ξεκάθαρα συνδεδεμένα με την ανάπτυξη των τεχνολογιών επικοινωνίας (media technologies) (Anderson, 1983), ενώ εντόπιζε τις αιτίες της αλλαγής αυτής στην ανακάλυψη του γραπτού Τύπου (printing press) (Anderson, 1983, 1992) και των μαζικών λογοτεχνικών κειμένων που οδήγησαν σε αυτό που ίδιος αποκαλεί «φαντασιακή κοινότητα». Ο Anderson (1983) ορίζει συλλογικότητες των ατόμων ως «φαντασιακές» για δύο λόγους: *Πρώτον*, γιατί τα μέλη και του μικρότερου ακόμα έθνους δεν θα μπορέσουν να γνωρίσουν ποτέ το ένα το άλλο. Είναι αδύνατο να συναφθούν οποιεσδήποτε συλλογικές ή διαπροσωπικές σχέσεις. *Δεύτερον*, γιατί ανεξάρτητα από τις ανισότητες μεταξύ των μελών τους, το έθνος θεωρείται ως μια αδελφότητα. Ο Bauman (2001)¹¹⁰ τονίζει την συμβολική κατασκευή της «κοινότητας» ή της φαντασιακής ή ψευδο (pseudo) ύπαρξής της στα πλαίσια της νεωτερικότητας σημειώνοντας ότι οι λέξεις έχουν έννοιες, μερικές λέξεις εντούτοις, έχουν επίσης μια αίσθηση και η λέξη «κοινότητα» είναι μια από αυτές. Αισθάνεται «καλά» κανείς, οτιδήποτε και εάν η λέξη «κοινότητα» μπορεί να σημαίνει, είναι «καλό» να είναι σε μια κοινότητα, «να ανήκει σε μια κοινότητα» (Bauman, 2001:1). Εάν κάποιος παραστράτησε από την «ορθή» διαδρομή, θα εξηγούσε κανείς την συμπεριφορά του «ότι έπεσε σε κακές παρέες». Εάν κάποιος είναι δυστυχημένος, υφίσταται πολλά και δεν έχει μια αξιοπρεπή ζωή, κατηγορούμε αμέσως την κοινωνία για τον τρόπο που οργανώνεται, για τον τρόπο που λειτουργεί. Η παρέα, ή η κοινωνία, μπορούν να είναι «κακές» αλλά η «κοινότητα» όχι. Η «κοινότητα» αισθάνεται κανείς είναι πάντα κάτι καλό^{111, 112} (Bauman, 2001:1)¹¹³. Η

¹⁰⁹ B. Anderson (1983) *Imagined Communities*. London: Verso.

¹¹⁰ Z. Bauman (2001) *Community: Seeking Safety in an Insecure World*. Great Britain: Polity Press.

¹¹¹ Οι έννοιες και τα συνασθήματα που οι λέξεις υποκρύπτουν δεν είναι ανεξάρτητες η μια από την άλλη. Η λέξη «κοινότητα» κάνει κάποιον να αισθάνεται καλά λόγω των εννοιών που υποκρύπτει, ελπίδα, ευχαρίστηση και τα είδη ευχαρίστησης που θα επιθυμούσε να έχει κανείς αλλά φαίνεται να λείπουν, στο Z. Bauman (2001) *Community: Seeking Safety in an Insecure World*. Great Britain: Polity Press, p.1.

¹¹² Η κοινότητα είναι ένα «θαλπέρο», «ζεστό» και άνετο μέρος. Είναι όπως μια στέγη κάτω από την οποία προφυλάσσεται κάποιος από τη δυνατή βροχή, όπως μια εστία στην οποία ζεσταίνεται κανείς τα χέρια του μια παγωμένη ημέρα. Έξω, στον δρόμο, όλα τα είδη των κινδύνων είναι πιθανά και πρέπει κανείς να είναι προσεκτικός όταν βγαίνει έξω, να προσέχει σε ποιον μιλάει, και να είναι σε επιφυλακή κάθε λεπτό. Εδώ, στην κοινότητα, μπορεί κανείς να ηρεμήσει, γιατί είναι ασφαλής, γιατί δεν υπάρχει κανένας κίνδυνος που να εμφανίζεται στο σκοτάδι», στο Z. Bauman (2001) *Community: Seeking Safety in an Insecure World*. Great Britain: Polity Press, p.1

¹¹³ Σε μια κοινότητα, όλοι καταλαβαίνουν ο ένας τον άλλον καλά, μπορεί να εμπιστευθούν κάτι που θα ακούσουν, είναι ασφαλείς τις περισσότερες φορές και μετά βίας κάποιος περδύεται ή εξαπατάται (Bauman, 2001:2). Δεν είναι ποτέ ξένος ο ένας με τον άλλο. Μπορεί να μαλώσει κανείς με κάποιον άλλο, αλλά αυτές είναι φιλικές φιλονικίες, και είναι ακριβώς γιατί όλοι προσπαθούν να καταστήσουν την ενότητά τους ακόμα καλύτερη και πιο ευχάριστη από ήταν μέχρι τώρα και, ενώ καθοδηγούνται από την ίδια επιθυμία να βελτιωθεί η ζωή μας μεταξύ τους, και έτσι μπορεί να διαφωνήσουν στο πώς να το κάνουν το καλύτερο (Bauman, 2001:2). Αλλά δεν εύχεται κανείς σε κάποιον άλλο κακή τύχη, και μπορεί να είναι σίγουρος ότι όλοι γύρω του εύχονται να είναι καλά. Σε μια κοινότητα μπορεί κανείς να βασιστεί ο ένας στην καλή θέληση του άλλου. Εάν σκοντάψει κάποιος και πέσει, άλλοι θα τον βοηθήσουν για να σταθεί στα πόδια του πάλι. Κανένας δεν θα τον κοροϊδεύει, ή θα γελοιοποιήσει την αδεξιότητά του ή θα χαρεί με την ατυχία του. Εάν κανείς κάνει κάτι λάθος, μπορεί να το ομολογήσει, να εξηγήσει και να ζητήσει συγγνώμη, να μετανοήσει εάν είναι απαραίτητο, και οι συνάνθρωποι του θα τον ακούσουν με συμπόνια και θα τον συγχωρήσουν. Έτσι ώστε κανένας δεν θα κρατήσει μια μηνσικακία (Bauman, 2001:2). Θα υπάρχει πάντα κάποιος για να κρατήσει το χέρι όποιου το έχει ανάγκη σε στιγμές θλίψης. Όταν κανείς βρεθεί σε δυσκολούς καιρούς και είναι πραγματικά σε ανάγκη, οι συνάνθρωποι δεν θα ρωτήσουν για ενέχυρο ή εγγύηση πριν αποφασίσουν να επιλύσουν με το όποιο πρόβλημα, δεν θα μας ρωτήσουν πώς και πότε θα τους ξεπληρώσει κανείς, αλλά ποιες είναι οι ανάγκες του (Bauman, 2001:2). Ποτέ δεν θα πουν ότι η βοήθεια που συνανθρώπου τους δεν είναι το καθήκον τους και αρνούνται να τον βοηθήσουν επειδή δεν υπάρχει κανένα συμβόλαιο ή σύμβαση μεταξύ τους που να τους υποχρεώνει να κάνουν αυτό. Το καθήκον των ανθρώπων μιας «κοινότητας» είναι να βοηθούν ο ένας τον άλλο, και έτσι το δικαίωμα κάποιου να αναμείνει τη βοήθεια που χρειάζεται είναι σίγουρο (Bauman, 2001:2). Έτσι είναι εύκολο να φανεί γιατί η λέξη «κοινότητα» κάνει κάποιον να αισθάνεται ευχάριστα. «Ποιος δεν θα επιθυμούσε να ζήσει μεταξύ των φιλικών και καλοσυνάντων ανθρώπων που κάποιος θα μπορούσε να εμπιστευθεί και σταν οποιών τα λόγια και στις πράξεις θα μπορούσε να στηριχθεί» (Bauman, 2001:2). Για τους περισσότερους ανθρώπους που ζουν σήμερα σε άπληχρους καιρούς, ανταγωνισμού και του ατομισμού,

«κοινότητα» είναι σήμερα το συνώνυμο ενός «παράδεισου» που έχει χαθεί αλλά στον οποίο κανείς ελπίζει να επιστρέψει, και έτσι επιδιώκει διάφορους τρόπους που μπορεί να τον φέρουν εκεί (Bauman, 2001:3). Ένας «παράδεισος» που χάθηκε ή που ελπίζει κανείς να βρει, σίγουρα δεν είναι ένας παράδεισος που κατοικεί κάποιος και όχι ο παράδεισος που γνωρίζει από την εμπειρία του (Bauman, 2001:3)¹¹⁴.

Υπάρχει ένα κόστος που καταβάλλεται για το προνόμιο «της ύπαρξης σε μια κοινότητα» και είναι μη-επιβλαβής ή ακόμα και αόρατη μόνο εφόσον παραμένει η κοινότητα στο όνειρο¹¹⁵. Ο Hobsbawm (1994)¹¹⁶ παρατήρησε ότι ποτέ πριν η λέξη «κοινότητα» δεν χρησιμοποιήθηκε πιο αδιάκριτα και με έλλειψη ουσιαστικού περιεχομένου από ότι στις δεκαετίες όπου οι «κοινότητες» με την κοινωνιολογική έννοια ήταν δύσκολοι να εντοπιστούν στην πραγματική ζωή. Τα άτομα ψάχνουν τις ομάδες στις οποίες μπορούν να ανήκουν, βεβαίως και για πάντα, σε έναν κόσμο στον οποίο όλοι οι άλλοι κινούνται και μετατοπίζονται, και στον οποίο τίποτα δεν είναι σίγουρο (Hobsbawm, 1996:40)¹¹⁷. Ο Young (1999:164)¹¹⁸ σημειώνει ότι εκεί που η «κοινότητα» καταρρέει, η «ταυτότητα»¹¹⁹ ανυψώνεται. Ο Tönnies (1955) σημειώνει ότι εκείνο που διέκρινε την παρελθούσα κοινότητα (Gemeinschaft) από την

φαίνεται ότι υπάρχουν λίγοι άνθρωποι που να είναι κοντά τους σε οποιαδήποτε πρόβλημα ώστε να τους βοηθήσουν. Η λέξη «κοινότητα» εμπεριέχει όλα εκείνα που λείπουν και στερείται κανείς ώστε να νιώθει ασφαλής, βεβαιοημένη και εμπιστοσύνη γύρω του. Εν ολίγοις, η «κοινότητα» αντιπροσωπεύει εκείνο το είδος κόσμου που δεν είναι διαθέσιμο σε κάποιον σήμερα, αλλά στο οποίο θα επιθυμούσε να κατοικήσει και που ελπίζει να ανακτήσει (Bauman, 2001:3). Το πιο αξιοπρόσεκτο σημείο για την «κοινότητα» είναι ότι «αυτό ήταν» και «αυτό ήταν και στο μέλλον».

¹¹⁴ Τσως είναι ένας παράδεισος ακριβώς για αυτούς τους λόγους. Η φαντασία, αντίθετα από τη σκληρή πραγματικότητα της ζωής, είναι μια ελπίδα αγάλης ελευθερίας. Η φαντασία μπορεί να αφηθεί ελεύθερη. Δεν είναι μόνο η σκληρή πραγματικότητα, η κατά γενική ομολογία «μη-κοινωνική» ή ακόμα και η ρητά «κοινωνικά-εχθρική» πραγματικότητα, η οποία διαφέρει από εκείνη την φαντασιακή κοινότητα με μια «θερμή αίσθηση». Εκείνη τη διαφορά, αν μη τι άλλο μόνο κεντρίζει τη φαντασία κάποιου να τρέξει γρηγορότερα καθώς καθιστά τη φαντασιακή κοινότητα ακόμα πιο δέλεαστική. Πάνω σε αυτή τη διαφορά, οι φαντασιακή κοινότητα αναπτύσσεται. Αυτό που παρεμβάλλεται στην διανυγία εικόνα της «κοινότητας» είναι ότι: μεταξύ της κοινότητας των ονείρων μας και της «πραγματικά» υπάρχουσας κοινότητας, υφίσταται μια συλλογικότητα που προσποιείται η ενσάρκωση της «κοινότητας», το όνειρο που εκκληρώνεται και όλα εκείνα που η κοινότητα υποτίθεται ότι προσέφερε, και απαιτεί απεριόριστη πίστη και μεταχειρίζεται τα πάντα ως μια πράξη της ασυγχώρητης προδοσίας. Για να βρεθεί κανείς στην «πραγματικά» υπάρχουσα κοινότητα, θα απαιτούσε αστηρή υπακοή ως αντάλλαγμα των υπηρεσιών που παρέχει η υπόσχεση να δώσει. Δηλαδή, εάν κανείς θέλει ασφάλεια, θα πρέπει να αφήσει την ελευθερία του ή τουλάχιστον ένα μέρος, εάν κανείς θέλει εμπιστοσύνη, θα πρέπει να μην εμπιστεύεται οποιονδήποτε έξω από την «κοινότητά» του. Θέλετε ζεστασιά; Να μην έρχεστε πιο κοντά στο παράθυρο και να μην ανοίξετε ποτέ κάποιον. Το θέμα που προκύπτει είναι ότι ακολουθώντας κανείς αυτές τις συμβουλές και κρατηθείς τα παράθυρα σφραγισμένα, ο εσωτερικός αέρας θα γινόταν σύντομα αποπνικτικός και στο τέλος καταπνευστός, στο Z. Bauman (2001) *Community: Seeking Safety in an Insecure World*. Great Britain: Polity Press, p.4.

¹¹⁵ Η αξία που καταβάλλεται στο νόμισμα της ελευθερίας, αποκαλείται ποικιλοτρόπως ως «αυτονομία», ή «δικαίωμα στον αυτο-ισχυρισμό», ή «δικαίωμα να είσαι ο εαυτό σου» (Bauman, 2001:4). Το να χάνει κανείς την «κοινότητα» σημαίνει να χάνει την ασφάλεια, και το να κερδίζει κανείς την «κοινότητα» σημαίνει να χάνει την ελευθερία του Bauman, 2001:4). Λαμβάνοντας υπόψη τις δυσάρεστες ιδιότητες με τις οποίες η ελευθερία χωρίς ασφάλεια, ή η ασφάλεια χωρίς ελευθερία, δεν φαίνεται ότι θα σταματούσαν τα άτομα να αναζητούν μια «κοινότητα», αλλά ποτέ δεν θα βρει κανείς την κοινότητα στα όνειρά του. Το ερώτημα μεταξύ της ασφάλειας και της ελευθερίας, όπως και το ερώτημα μεταξύ της «κοινότητας» και της ατομικιστικότητας, είναι απίθανο να επιλυθούν και πιθανό να συνεχίζουν να προβληματίζουν επί μεγάλο χρονικό διάστημα προς την εύρεση μιας λύσης, ενθαρρύνοντας παρά αποτρέποντας κάποιον να συνεχίσει στην αναζήτηση αυτής.

¹¹⁶ E. Hobsbawm (1994) *The Age of Extremes*. London: Michael Joseph, p.428.

¹¹⁷ E. Hobsbawm (1996) "The Cult of Identity Politics", *New Left Review*, no.217, p.40.

¹¹⁸ J. Young (1999) *The Exclusive Society*. London: Sage, p.164.

¹¹⁹ Η «ταυτότητα» είναι μία έννοια που προσελκύει την προσοχή λόγω του ότι δημιουργήθηκε ως αναλήρωση της «κοινότητας», δηλαδή σύμφωνα με τους ισχυρισμούς το «φυσικό σπίτι» ή εκείνο τον κύκλο ανθρώπων, που παραμένει θερμό, όσο κρύο κι αν κάνει έξω. Εντούτοις κανένα από τα δύο δεν είναι διαθέσιμο στον γοργά εξατομικευμένο και ατομικιστικό, παγκοσμιοποιημένο κόσμο. Και για εκείνον τον λόγο κάθε ένα από αυτά τα δύο μπορεί να είναι ακίνδυνο, ως φανταστικά καταφύγια της ασφάλειας και της εμπιστοσύνης και για εκείνον που το επιθυμεί. Η «ταυτότητα» σημαίνει να ξεχωρίζει κάποιος. Όντας διαφορετικός, και μέσω εκείνης της μοναδικής διαφοράς και έτσι η αναζήτηση της ταυτότητας δεν μπορεί παρά να διαιρεί και να χωρίζει. Και όμως η ευπάθεια των μεμονωμένων ταυτοτήτων και η αστάθεια της μοναχικότητας της διαμόρφωσης της ταυτότητας ωθεί τα άτομα να βρουν υποστήριξη. Εάν τέτοιες «υποστηρικτικές κοινότητες» παρήκουν, οι άνθρωποι, δηλαδή συλλογική ασφάλεια, είναι αμφισβητήσιμο. Αλλά χωρίς αμφισβήτηση, το περπάτημα δίπλα-δίπλα κατά το μήκος ενός δρόμου, η τοποθέτηση ενός οδοφράγματος στην επιχείρηση άλλων, ή ένα φιλικό κτύπημα στους γονάκους, παρέχει μια στιγμιαία αναβολή από τη μοναξιά, στο Z. Bauman (2001) *Community: Seeking Safety in an Insecure World*. Great Britain: Polity Press, p.16.

αυξανόμενη σύγχρονη κοινωνία (Gesellschaft) ήταν μια κατανόηση κοινή (shared) από όλα τα μέλη της¹²⁰. Ο Redfield (1963) συμπαρατάσσεται με την άποψη του Tönnies (1955) ότι στην αληθινή κοινότητα δεν υπάρχει κανένα κίνητρο προς την αντανάκλαση, την κριτική ή τον πειραματισμό αλλά, αυτό είναι το θέμα, δηλαδή η κοινότητα είναι αληθινή προς τη φύση της μόνο εφόσον ήταν: *πρώτον*, είναι ευδιάκριτη από τους άλλους ανθρώπινους σχηματισμούς ομάδας δηλαδή που η «κοινότητα» ξεκινά και που τελειώνει¹²¹, *δύτερον*, είναι μικρή¹²², και *τρίτον*, είναι αυτόαρκτης, παρέχοντας σε όλους ή τους περισσότερους που βρίσκονται μέσα σε αυτή, αυτά που έχουν ανάγκη¹²³ (Bauman, 2001:12). Και τα τρία χαρακτηριστικά γνωρίσματα ενώνουν τις δυνάμεις αποτελεσματικά να προστατεύσουν τα μέλη της «κοινότητας» από τις προκλήσεις, αποσκοπώντας στην ενότητα της «κοινότητας»¹²⁴. Η «κοινότητα» της κοινής κατανόησης, ακόμα κι αν επιτευχθεί, θα είναι εύθραυστη και τρωτή, για πάντα στην ανάγκη επαγρύπνησης, οχύρωσης και υπεράσπισης¹²⁵. Οι σύγχρονοι αναζητητές της κοινότητας είναι «καταδικασμένοι» επειδή η πραγματικά υπάρχουσα κοινότητα θα είναι αντίθετη από τα όνειρά τους, θα προσθέσει φόβους και αβεβαιότητα αντί να τα καταργήσει. Θα απαιτήσει την επαγρύπνησή τους και μια καθημερινή προσπάθεια για να κρατηθούν έξω όσοι δεν ανήκουν σε αυτή. Η σημερινή «κοινότητα» φαίνεται να έχει διαμορφωθεί στα πλαίσια του ατομικισμού των ταυτοτήτων και των συμπεριφορών, ενώ οι τάσεις ή ενδείξεις επιστροφής σε συλλογικότητες, παλαιότερες ή νεότερες, (Ψημμίτης, 1999α) δεν σημαίνει ότι οι δυσκολίες των ατόμων δε υπομένονται αντιμετωπίζονται μεμονωμένα ή χωρίς συλλογική αντίληψη και επομένως οι υπάρχουσες συλλογικότητες αποτελούν «κοινότητες» ενδιαφερόντων που αναζητούν συλλογικές λύσεις σε ατομικά προβλήματα και δεν έχουν ουδεμία σχέση (Anderson, 1992) με την προγενέστερη έννοια της κοινότητας.

¹²⁰ Όχι μια συνείδηση, δηλαδή, μια συμφωνία που επιτυγχάνεται από τους ουσιαστικά διαφορετικούς ανθρώπους, ένα προϊόν σκληρών διαπραγματεύσεων και συμβιβασμών, διαλλακτισμών και αντιπαλότητας. Στην «κοινότητα», η αλληλοκατανόηση δεν επιδιώκεται, κάποιος σε αυτή καταλαβαίνει ότι «είναι εκεί», έτοιμη να χρησιμοποιηθεί, έτσι ώστε καταλαβαίνει ο ένας τον άλλον «χωρίς λέξεις» και δεν θα ρωτήσει ποτέ, «Τι εννοείς;». Τέτοια κατανόηση δεν είναι το τέλος, αλλά η αφετηρία όλης της ενότητας (togetherness), είναι ένα «αμοιβαίο, δεσμευτικό συναισθημα», η κατάλληλη και πραγματική επιθυμία εκείνων που συνδέονται μαζί, μια τέτοια κατανόηση μεταξύ των ανθρώπων μιας «κοινότητας» που τους κρατούν ενωμένους παρά τους όποιους διαχωριστικούς παράγοντες (Bauman, 2001:10).

¹²¹ Η διακριτικότητα σημαίνει: το τμήμα "σε μας" και "τους" δεν είναι εξαντλητικό τόσο πολύς όπως είναι disjunctive, είναι εκεί κανένα "betwixt και μεταξύ" των περιπτώσεων που αφήνονται, δεν είναι κρυστάλλινο ποιος είναι "έναν ποίον από μας" και ποιος δεν είναι, είναι εκεί κανένα μπερδεμα και καμία αιτία για τη σύγχυση - καμία γνωστική ασάφεια, και έτσι καμία συμπεριφοριστική αμφιθυμία.

¹²² Η μικρότητα σημαίνει: η επικοινωνία μεταξύ των μελών είναι ευρεία και πυκνή, και έτσι πετά τα σήματα φθάνοντας σποραδικά "από το εξωτερικό" στο μειονέκτημα λόγω της συγκριτικής σπανιότητας, της επικολαιότητας και του επικολάιου χαρακτήρα τους.

¹²³ Η αυτόαρκτηα σημαίνει: η απομόνωση από τους είναι κοντά σε πλήρη, οι περιπτώσεις που σπάζουν αυτό είναι λίγες και μακριά μεταξύ.

¹²⁴ Η ενότητα της «κοινότητας» αντιμετωπίζει πρόβλημα τη στιγμή που οι συνθήκες τους αρχίζουν να θρυμματίζονται: όταν η ισορροπία μεταξύ της επικοινωνίας εσωτερικών και εξωτερικών στοιχείων, μόλις διαστραφούν προς το εσωτερικό, λαμβάνει μια θολή μορφή τη διάκριση μεταξύ του μας «εμάς» και του «εκείνοι». Η ενότητα χάνεται μόλις η επικοινωνία μεταξύ των μελών της και του εξωτερικού κόσμου γίνει εντονότερη και οι αμοιβαίες ανταλλαγές αλλάζουν με απρόσωπες. Με την παραβίαση των προστατευτικών τοίχων της κοινότητας έγινε ένα αποκοιμημένο συμπέρασμα με την εμφάνιση των μηχανικών μέσων μεταφοράς, τα μέσα διάδοσης των πληροφοριών, οι άνθρωποι θα μπορούσαν τώρα να ταξιδεύουν γρηγορότερα. Η απόσταση, η κύρια μορφή «άμυνας» μεταξύ των «κοινοτήτων» έχασε ένα μεγάλο μέρος της σημασίας της, δηλαδή, το όριο μεταξύ του «εσωτερικού» και του «εξωτερικού» δεν θα μπορούσε πλέον να διατηρηθεί.

¹²⁵ Οι άνθρωποι που ονειρεύονται την «κοινότητα» με την ελπίδα της εύρεσης μιας μακροπρόθεσμης ασφάλειας, η οποία τους λείπει τόσο οδυνηρά, στις καθημερινές τους επιδιώξεις, και στην απελευθέρωση των ιδίων από τις δυσκολες και επικίνδυνες επιλογές, απογοητεύονται σοβαρά. Αντί να βρει κανείς μια «νησίδα φυσικής κατανόησης», έναν «θερμό κύκλο» (warm circle) όπου μπορούν να παραδώσουν τα όπλα τους και να σταματήσουν να ανησυχούν, η πραγματικά υπάρχουσα «κοινότητα» σήμερα θα βρει ένα συντετριμμένο φρούριο που «βομβαρδίζεται» συχνά εξωτερικούς αόρατους εχθρούς ενώ τα άτομα θα αναζητούσαν μέσα σε αυτό την κοινοτική «ζεστασιά», την αίσθηση του σπιτιού και την ηρεμία. Αυτό φαίνεται να είναι μια παρατήρηση ορθή καθώς μόλις κάτι «χαλάσει», έτσι δεν μπορεί και μια «κοινότητα», αντίθετα από τον φοίνικα που με τη μαγική του ικανότητα επανεμφανίζεται από τις στάχτες του, να ξαναφτιαχτεί. Εάν προκίνησε πάλι, δεν θα είναι στη μορφή που υπήρχε στη μνήμη κάποιου, και ακριβέστερα δημιουργημένη συνειρμικά σε μια φαντασία που προέρχεται από την καθημερινή και διαρκή αβεβαιότητα, και που φαίνεται ως καλύτερη λύση στα προβλήματα.

Ο Sennett (1998:137) σημειώνει ότι η κοινότητα απεικονίζει τις κοινωνικές και προσωπικές διαστάσεις του τόπου. Ένας τόπος γίνεται κοινότητα όταν οι άνθρωποι χρησιμοποιούν την αντωνυμία «εμείς»¹²⁶. Το να μιλήσει κανείς κατά αυτό τον τρόπο απαιτεί έναν ιδιαίτερο τοπική σύνδεση, ένα έθνος μπορεί να αποτελέσει μια κοινότητα όταν οι άνθρωποι μεταφράζουν τις κοινές πεποιθήσεις και τις αξίες σε συγκεκριμένες, καθημερινές πρακτικές (Sennett, 1998). Μια από τις απρομελέτητες συνέπειες του σύγχρονου καπιταλισμού είναι ότι έχει ενισχύσει την αξία του τόπου, αφυπνίζοντας μια επιθυμία για την κοινότητα. Όλες οι συναισθηματικές καταστάσεις που έχει κανείς εξερευνήσει στον εργασιακό χώρο ζωντανεύουν αυτήν την εικόνα: οι αβεβαιότητες της ευελιξίας, η απουσία βαθιάς ριζωμένης εμπιστοσύνης και αφοσίωσης, η επιφανειακότητα της ομαδικής εργασίας, και προ πάντων, το φάσμα της αποτυχίας του να δημιουργήσει κάτι κανείς από μόνος του στον κόσμο, για «να αποκτήσει ζωή» μέσω της εργασίας κάποιου. Όλες αυτές οι συνθήκες ωθούν τους ανθρώπους για να αναζητήσουν κάποια άλλη μορφή σύνδεσης και βάθους (Sennett, 1998:138).

Για τον Sennett (1998) ο κοινωνικός δεσμός αναδύεται από την στοιχειοθέτηση μια αίσθησης αμοιβαίας εξάρτησης¹²⁷. Στον πρόωρο καπιταλισμό, η εμπιστοσύνη στις επιχειρησιακές σχέσεις προέκυψε μέσω της ανοικτής αναγνώρισης της αμοιβαίας εξάρτησης – που δεν είναι αρκετά η ίδια με μια αξιότιμη σχέση μεταξύ ισχυρού και αδύνατου, αλλά ακόμα μια αναγνώριση ότι μόνο του κάποιος είναι ανεπαρκής ώστε να υποστηρίξει τον εαυτό του (Sennett, 1998:140). «Τα άτομα θα αντάλλασσαν μεταξύ τους και έτσι η αμοιβαία ανάγκη για να βοηθούν ο ένας τον άλλο άλλη θα συνέπιπτε δεσμούς της φιλίας μεταξύ τους». Οι δυσκολίες της εμπιστοσύνης λαμβάνουν δύο μορφές, την πρώτη η εμπιστοσύνη είναι απλά απύσχα, στην δεύτερη υπάρχει μια πιο ενεργή υποψία για τους άλλους. Ο δεσμός της εμπιστοσύνης, αναπτύσσεται ανεπίσημα στις ρωγμές και στα κενά ρωγμές των γραφειοκρατιών όπου οι άνθρωποι μαθαίνουν σε ποιον μπορούν να βασιστούν (Sennett, 1998:141). Οι δεσμοί της εμπιστοσύνης εξετάζονται όταν πηγαίνουν στραβά τα πράγματα και η ανάγκη για τη βοήθεια γίνεται μεγάλη (Sennett, 1998:141)¹²⁸.

¹²⁶ Σήμερα, στο νέο καθεστώς του χρόνου, εκείνη τη χρήση του «εμείς» έχει γίνει ως ένα μέσω αυτό-προστασίας (Sennett, 1998:138). Η επιθυμία για την κοινότητα είναι για αυτό-προστασία, συχνά εκφρασμένη ως απόρριψη των μεταναστών ή άλλων «ξένων» – η σημαντικότερη κοινωνική κατασκευή είναι οι τοίχοι ενάντια σε μια εχθρική οικονομική τάξη (Sennett, 1998:138). Είναι σχεδόν ένας καθολικός νόμος ότι η αντωνυμία «εμείς» μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως άμυνα ενάντια στη σύγχυση και την απομόνωση (Sennett, 1998:138). Η τρέχουσα πολιτική βασισμένη σε αυτήν την επιθυμία για καταφύγιο βάζει ως στόχο περισσότερο τους αδύνατους, εκείνους που ταξιδεύουν στα κυκλώματα της παγκόσμιας αγοράς εργασίας, παρά στους ισχυρούς, εκείνους τους θεσμούς που θέτουν τους φτωχούς εργαζομένους σε κίνηση ή χρησιμοποιούν τη σχετική στέρση τους (Sennett, 1998:138). Η αντωνυμία «εμείς» είναι συχνά μια ψεύτικη έκφραση όταν χρησιμοποιείται ως σημείο αναφοράς ενάντια στον εξωτερικό κόσμο (Sennett, 1998:138). Ο Sennett (1998) αναφέρει το παράδειγμα του Ρίκο ο οποίος ήξερε και τις δύο πλευρές αυτής της ψεύτικης έκφρασης πάρα πολύ καλά (Sennett, 1998:138). Αφ' ενός παρατήρησε ότι οι γείτονές του, κάθε φορά που μετακόμιζε, είχαν αδύνατους δεσμούς στο ένα με τον άλλο και πέρασε από μέρος που στα οποία οι άνθρωποι εμφανίζονταν και εξαφανίζονταν κάθε τρία ή τέσσερα έτη (Sennett, 1998:138). Και η δική του αίσθηση του «εμείς», εκφράστηκε στη γλώσσα των κοινοτικών προτύπων και των οικογενειακών αξιών, ήταν μια στατική αφαίρεση, της οποίας το περιεχόμενο εκείνος έχει μισήσει στο παρελθόν και δεν θα μπορούσε να ασκήσει στο παρόν (Sennett, 1998:138). Το «εμείς» μπορεί να κρύβει κατά ένα μεγάλο μέρος τη λανθασμένη συνάθροιση των εθνικοτήτων σε μια χώρα, ή τις ιστορίες εσωτερικής σύγκρουσής τους (Sennett, 1998:139). Τώρα αυτός το φανταστικό «εμείς» ήρθε ξανά στη ζωή έρθει στη ζωή πάλι, για αμυνθεί ενάντια σε μια σφρηγηλή νέα μορφή καπιταλισμού (Sennett, 1998:139).

¹²⁷ Μέσα στις σύγχρονες εταιρίες, δεν υπάρχει καμία αξιότιμη θέση για την υπηρεσία που – η ίδια η λέξη δημιουργεί επάνω – το τελευταίο καταφύγιο. Καμία από αυτές τις αποκηρύξεις της εξάρτησης όντας ελαίσχυντες, προωθούν εντούτοις, ισχυρούς δεσμούς του μοιράσματος (Sennett, 1998:139).

¹²⁸ Ένας από τους λόγους για τους οποίους οι αρτοποιοί στη Βοστώνη έχουν τόσο αδύνατη αλληλεγγύη είναι ότι είναι ανίσχυροι όταν παθαίνουν βλάβη οι μηχανές (Sennett, 1998:141). Οι αρτοποιοί δεν θεωρούν ότι μπορούν να στηριχθούν ο ένας στον άλλο σε μια κρίση,

Η εμπιστοσύνη», «η αμοιβαία ευθύνη», «η αφοσίωση» είναι όλες οι λέξεις που έχουν έρθει να είναι μέρος του κινήματος που ονομάζεται «κοινοτισμός» (Sennett, 1998:142). Θέλει να ενισχύσει τα ηθικά πρότυπα, στο αίτημα των ατόμων που θυσιάζονται για άλλους, που υπόσχονται ότι εάν οι άνθρωποι υπακούσουν τα κοινά πρότυπα θα βρουν μια αμοιβαία δύναμη και μια συναισθηματική ολοκλήρωση που δεν μπορούν να δοκιμάσουν ως απομονωμένα άτομα¹²⁹. Η κοινότητα συγκρουσιακά-φορτωμένου είδους είναι ακριβώς ένα εύκαμπτο καθεστώς που μέσω των πιέσεων του χρόνου, της κοινωνικής αποδιοργάνωσης ωθούν ανθρώπους στην επικοινωνία και τη διαπραγμάτευση των διαφορών τους, παρά να προκληθεί η επιφανειακή λειτουργία της ομαδικής εργασίας (Sennett, 1998). «Ποιος με χρειάζεται;»¹³⁰ είναι ένα ερώτημα του χαρακτήρα που υφίσταται μια ριζική πρόκληση στο σύγχρονο καπιταλισμό (Sennett, 1998:146). Το σύστημα ακτινοβολεί την αδιαφορία. Κάνει έτσι από την άποψη των εκβάσεων της ανθρώπινης προσπάθειας, όπως στις αγορές, όπου υπάρχει λίγη σύνδεση μεταξύ του κινδύνου και της ανταμοιβής (Sennett, 1998:146). Ακτινοβολεί την αδιαφορία στην οργάνωση της απουσίας εμπιστοσύνης, όπου δεν υπάρχει κανένας λόγος που να απαιτείται (Sennett, 1998:146). Και κάνει έτσι μέσω της επανεφαρμογής των θεσμών στα οποία οι άνθρωποι αντιμετωπίζονται σαν μίας χρήσης (Sennett, 1998:146). Τέτοιες πρακτικές επομένως και βάνουσες μικραίνουν την αίσθηση σημασίας σαν πρόσωπο ή της απαραίτητης ύπαρξης για τους άλλους.

Το πρόβλημα του χαρακτήρα στον σύγχρονο καπιταλισμό είναι πώς: δεν υπάρχει ιστορία, αλλά κανένα κοινό αφήγημα δυσκολίας, και έτσι καμία κοινή μοίρα (Sennett, 1998:147). Υπό αυτούς τους όρους, ο χαρακτήρας διαβρώνεται, η ερώτηση «Ποιος με χρειάζεται;» δεν έχει καμία άμεση απάντηση και ακόμη και η κοινότητα δεν θα μπορούσε πλέον να απαντήσει. Για τους επιχειρηματίες το «εμείς» είναι επίσης μια επικίνδυνη αντωνυμία για αυτούς. Φοβούνται την οργανωμένη σύγκρουση, φοβούνται φυσικά την αναβίωση των ενώσεων, αλλά γίνονται έντονα και προσωπικά ανήσυχoi, ενοχλούνται ή

και πώς αυτή τους η πεποίθηση είναι σωστή (Sennett, 1998:141). Κανένας δεν καταλαβαίνει τις μηχανές, οι άνθρωποι ρέουν μέσα και έξω στα προγράμματα ελαστικού ωραρίου, έχουν άλλες εργασίες και ευθύνες (Sennett, 1998:141). Παρά την αμοιβαία υποψία, υπάρχει μια απουσία εμπιστοσύνης, δεν υπάρχουν θεμέλια για αυτήν. Μια απουσία εμπιστοσύνης μπορεί επίσης να δημιουργηθεί με την εύκαμπτη άσκηση της εξουσίας (Sennett, 1998:141). Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια των στών συρρίκνωσής της IBM, η εταιρία μεταβίβασε μια απουσία εμπιστοσύνης στους ίδιους τους υπαλλήλους της λέγοντας στους ανθρώπους ότι ήταν τώρα μόνοι τους, και όχι πλέον τα παιδιά της εταιρίας (Sennett, 1998:142). Αυτό στέλνει ένα ισχυρό μικτό μήνυμα: τρώγαμε όλοι μαζί στην κρίση απ' ετέρου, εάν δεν φροντίσετε τον εαυτό σας, θα κάνουμε και χωρίς σας. Όταν οι άνθρωποι το θεωρούν εκπαίδευση να είναι ενδεείς, μπορούν να γίνουν πιο δύσπιστοι προς τους άλλους. Για παράδειγμα η βαθιά αμφιθυμία της Rose για τις νεότερες γυναίκες στη διαφημιστική αντιπροσωπεία της (Sennett, 1998:142). Η μετάβαση στην πόλη για να εργαστεί έφερε μια κρίση για την ηλικία της, που εκφράστηκε στο πώς αισθάνθηκε για τα ενδύματά της, ακόμη και η μορφή των γυαλιών της (Sennett, 1998:142). Αισθάνθηκε ντροπιασμένη το παρουσιαστικό της, αλλά εξίσου ντροπιασμένη για την ανάγκη επιβεβαίωσης, εξαρτήθηκε από τις νεότερες γυναίκες για τη διαβεβαίωση, αλλά όταν της την έδιναν, δεν τις πίστευε (Sennett, 1998:142).

¹²⁹ Ο κοινοτισμός, κατά τον Sennett (1998) έχει μια πολύ αμφιβολή αξίωση της ιδιοκτησίας της εμπιστοσύνης ή της αφοσίωσης, υπογραμμίζει ψευδώς την ενότητα ως πηγή δύναμης σε μια κοινότητα και εσφαλμένα φοβάται ότι όταν προκύπτουν οι συγκρούσεις σε μια κοινότητα, οι κοινωνικοί δεσμοί απειλούνται. Η ομαδική εργασία, παραδείγματος χάριν, δεν αναγνωρίζει τις διαφορές στο πρόνιο ή τη δύναμη, και είναι έτσι μια αδύνατη μορφή κοινότητας, όλα τα μέλη της ομάδας εργασίας υποτίθεται ότι θα μοιραστούν ένα κοινό κίνητρο, και ακριβώς εκείνη η υπόθεση αποδυναμώνει την πραγματική επικοινωνία (Sennett, 1998). Ισχυρός δεσμός μεταξύ των ανθρώπων σημαίνει σύνδεση, κατά τη διάρκεια του χρόνου, των διαφορών τους (Sennett, 1998:143).

¹³⁰ Η έλλειψη ανταπόκρισης είναι μια λογική αντίδραση στο συναίσθημα του ότι κάποιος δεν χρειάζεται. Αυτό ισχύει τόσο για τις ευέλικτες κοινότητες εργασίας, όσο είναι και για τις αγοράς εργασίας που περιορίζουν τους μέσης-ηλικίας εργαζομένους (Sennett, 1998:146). Τα δίκτυα και οι ομάδες αποδυναμώνουν το χαρακτήρα και στις κοινοτικές συγκρούσεις είναι δύσκολο να δεσμευτεί κανείς (Sennett, 1998:146). Οι πραγματικές συνδέσεις γίνονται με άλλους με την αναγνώριση της αμοιβαίας ακατανόησής μικραίνουν περαιτέρω από τον κοινοτισμό και τον ηθικό προστατευτισμό – από εκείνες τις σαφείς επιβεβαιώσεις των κοινών αξιών, από την ομαδική εργασία, «του εμείς», της κοινότητας (Sennett, 1998:147).

κοιτούν αλλού, όταν αναγκάζονται να συζητήσουν με τους ανθρώπους που, στην επαγγελματική γλώσσα τους, είναι «εγκαταλελειμμένοι» (Sennett, 1998:147). Ξέρουν ότι η μεγάλη πλειοψηφία εκείνων που κοπιάζουν στο ευέλικτο καθεστώς εργασίας «αφήνονται πίσω» (Sennett, 1998:147). Αλλά η ευελιξία δεν δίνει, δεν μπορεί να παρέχει, οποιεσδήποτε οδηγίες για τη συμπεριφορά της συνηθισμένης ζωής (Sennett, 1998:147). Αυτό το καθεστώς τουλάχιστον να χάσει την τρέχουσα λαβή του πέρα από τις φαντασίες και τα συναισθήματα εκείνων. Ο Sennett (1998) σημειώνει ότι εάν μια αλλαγή εμφανίζεται, συμβαίνει στο έδαφος, μεταξύ των προσώπων που μιλούν από την εσωτερική ανάγκη, παρά μέσω των μαζικών εγέρσεων (Sennett, 1998:148). Αλλά ότι ένα καθεστώς που παρέχει στα ανθρώπινα όντα κανένα βαθύτερο λόγο για να φροντίσουν ο ένας τον άλλο δεν μπορεί για πολύ να διατηρήσει τη νομιμότητά του (Sennett, 1998:148).

Η έννοια της κοινότητας είναι ένα από τα πιο ελκυστικά θέματα στις κοινωνικές επιστήμες και όπως προαναφέρθηκε συγχρόνως είναι ένα από τα πιο αόριστα θέματα ως προς το να καθοριστούν. Είναι με κάποιους τρόπους προκλητικό να δει κανείς τις πρόσφατες προσπάθειες μερικών κοινωνιολογικών μελετών να αναγγέλλουν το «τέλος» της κοινότητας ως σύμπτωμα της ατελείωτης προσδιοριστικής σύγχυσης που δημιουργείται από αυτήν την προφανώς «κομψή» αλλά έντονα «ολισθηρή νοηματικά» έννοια. Ο εντοπισμός 94 ιδιαίτερων ορισμών του όρου, που αναφέρθηκαν, μέσα στις κοινωνικές επιστήμες ενισχύει εν μέρει το παραπάνω¹³¹. Η αξιοπρόσεκτη επιρροή της ιδέας της «κοινότητας» φθάνει πέρα από το λογική και κοινή σκέψη. Κι αυτό γιατί ενώ η έννοια αγνοείται από πολλούς κοινωνιολόγους και ανθρωπολόγους, ή χρησιμοποιείται σε γενικεύσεις αόριστα και περιστασιακά, άνθρωποι σε όλες τις δυτικές, σύγχρονες βιομηχανοποιημένες κοινωνίες βεβαίως την τοποθεσία και την εθνικότητά τους, την ιδιότητα μέλους σε «κοινότητες» που είναι αρκετά πραγματικές για εκείνους εάν όχι για εκείνους που τις μελετούν¹³². Οι άνθρωποι πιστεύουν προφανώς στην έννοια της κοινότητας, είτε ως ιδανική είτε ως μια ουτοπιστική- ανέφικτη τελειότητα είτε μια πραγματικότητα, είτε μερικές φορές ως και τα δύο ταυτόχρονα¹³³. Ο Cohen (1985:9) εστιάζει τη μελέτη του στην

¹³¹ C. A. Hillery (1955) «Definitions of Community: Areas of Agreement», *Rural Sociology*, 20, pp.111-118.

¹³² Η κοινότητα στην παρούσα μελέτη, όπως θα έπρεπε οι περισσότερες μελέτες για το ίδιο θέμα να γίνεται, δεν προσεγγίζεται ως μορφολογία, ή ως δομή θεσμών ικανών ενός αντικειμενικού καθορισμού και περιγραφής. Αντί αυτού επικρατεί η κατανόηση της «κοινότητας» με την επιδίωξη να κατανοηθεί η εμπειρία των μελών από αυτό. Αντί να ερευνάται το, «Πώς φαίνεται σε εμάς; ή το, Ποιες είναι οι θεωρητικές επιπτώσεις της;», εξετάζεται στην παρούσα μελέτη «Τι φαίνεται να σημαίνει για τα μέλη της;». Αντί να περιγραφεί αναλυτικά ή μορφή της δομής από ένα εξωτερικό πλεονεκτικό σημείο, επιχειρείται το να διαπεραστεί η δομή, για παρατηρηθεί εξωτερικά ο πυρήνας της. Η κοινότητα είναι μια από τις βασικές ιδέες των κοινωνικών επιστημών είτε ως έννοια που υιοθετείται στη μελέτη του ανθρώπινων κοινωνιών είτε ως ιδεολογική έννοια που εκτρέπει την προσοχή μακριά από τις μεγάλες κλίμακες δυνάμεις που ελέγχουν τις ζωές των ανθρώπων, όπως ο Sennett αποκαλεί χαρακτηριστικά, «καταστρεπτική Gemeinschaft» (Cohen, 1985:8). Η έννοια, εάν για μια στιγμή μπορεί κανείς να την περιγράψει, παρέχει πρώτον, τα μέσα μιας ευρείας ποικιλίας των κοινωνικών διαδικασιών και δεύτερον, μια ιδέα η οποία έχει πολύ περισσότερο από απλή τεχνική έννοια, ότι δηλαδή αναφέρεται στα σύμβολα, στις αξίες και τις ιδεολογίες που είναι δημοφιλείς.

¹³³ Όπως ο W. I. Thomas παρατήρησε, εάν οι άνθρωποι θεωρούν ένα πράγμα πραγματικό, τότε είναι πραγματικό και στις συνέπειές του για αυτούς. Αυτή η διαδिकότητα της έννοιας είναι στο επίκεντρο της εννοιολογικής σύγχυσης στην οποία δίνει την ανοδο. Η πραγματικότητα του «κοινικού πνεύματος», η αίσθηση του ανήκειν που οι άνθρωποι εκθέτουν σε μια μικρή κλίμακα κοινωνική και πολιτιστική οντότητα που είναι μεγαλύτερη από την «οικογένεια» αλλά ακόμα λιγότερο απρόσωπη από την γραφειοκρατική ή εργασιακή οργάνωση, έχει βρεθεί παράλληλα με τις προσπάθειες των κοινωνιολόγων και των ανθρωπολόγων να εντοπίσουν μια δομική διάσταση στις κοινότητες. Αυτή η δυαδικότητα έχει επικυλωθεί επίσης από μια επίφαση αξιολογικών και ιδεολογικών στοιχείων, η κοινότητα δεδομένου ως η «κανονιστική συταγή» έχει πάρα πολύ συχνά συσχετιστεί με την εμπειρική περιγραφή μέχρι το σημείο που μια συστηματική κοινωνιολογία της κοινότητας έχει αποδειχθεί αδύνατη να κατασκευαστεί.

Ο πυρήνας ή η βασική φύση της ιδέας ή της έννοιας της κοινότητας απεικονίζει, κατόπιν, και ένα υπόγειο ρεύμα της κοινωνικής

κεντρικότητα της κοινότητας ως βασική έννοια των κοινωνικών επιστημών, όντας συνεκτικό στοιχείο της κοινωνιολογίας και της κοινωνικής ανθρωπολογίας¹³⁴. Ο ίδιος εξέτασε την κοινότητα όπως κατασκευάζεται συμβολικά, ως σύστημα αξιών, κανόνων, και τους ηθικών κωδικών που παρέχουν μια αίσθηση ταυτότητας στα μέλη ενός περιορισμένου συνόλου¹³⁵.

Η «κοινότητα» είναι μια από εκείνες τις λέξεις, όπως η λέξη «πολιτισμός», «μύθος», «τελετουργικό», «σύμβολο», γύρω από τη συνηθισμένη, καθημερινή ομιλία, προφανώς εύκολα καταληπτή από τον ακροατή και χρησιμοποιούμενη από τον ομιλητή, η οποία όταν εισαχθεί στα πλαίσια των κοινωνικών επιστημών, εντούτοις, προκαλεί σημαντική δυσκολία (Cohen, 1985:11)¹³⁶. Μια λογική ερμηνεία της χρήσης της λέξης θα φαινόταν να υπονοεί δύο σχετικές προτάσεις: ότι τα μέλη μιας ομάδας ανθρώπων πρώτον, έχουν κάτι από κοινού μεταξύ τους, το οποίο δεύτερον, τους διακρίνει με έναν σημαντικό τρόπο από τα μέλη άλλων υποθετικών ομάδων (Cohen, 1985:12). Η «κοινότητα» με αυτό τον τρόπο φαίνεται να υπονοεί ταυτόχρονα και την ομοιότητα και τη διαφορά. Η λέξη εκφράζει έτσι μια συγγενική ιδέα: η αντίθεση μιας κοινότητας σε άλλες ή άλλες κοινωνικές οντότητες (Cohen, 1985:12). Πράγματι, θα υποστηριχτεί ότι η χρήση της λέξης προκαλείται μόνο από την επιθυμία ή την

διαδικασία και της πολιτιστικής έννοιας που είναι συνεχώς παρούσα στις σύγχρονες κοινωνίες, ένα μακρόχρονο πρόβλημα για τις κοινωνικές επιστήμες. Η κοινότητα συνεχίζει να είναι και πρώτον, μιας πρακτικής και ιδεολογικής σημασίας για τους περισσότερους ανθρώπους, και δεύτερον, ένας σημαντικός τομέας της μελέτης για τις κοινωνικές επιστήμες, παρά τις προγνώσεις στο αντίθετο από εκείνους που βλέπουν στην έννοια κάτι που κρύβει την πολύ σημαντική δομική διάσταση της τάξης στην κοινωνική δράση. Η μελέτη της κοινότητας θα συνεχίσει να είναι απαραίτητη εφόσον οι τοπικές σχέσεις διαδραματίζουν έναν σημαντικό ρόλο στις ζωές των λαών, καθώς δεν έχει φθάσει κανείς στην πραγματικότητα ενός «παγκόσμιου χωριού», ή νιώθει κανείς ότι το μόνο καθοριστικό χαρακτηριστικό γνώρισμα της κοινωνικής ζωής που είναι η σχέση του με τα μέσα παραγωγής και την ιδιότητα μέλους μιας κοινωνικής τάξης.

¹³⁴ Ο ίδιος δε αποσκοπεί στη διασκευή πολυδιατηρημένων συζητήσεων για τους δομικούς ορισμούς της κοινότητας, ούτε για να τοποθετήσει τη μελέτη των κοινότητων σε ένα πλαίσιο που υπάγει τον τοπικισμό ή το έθνος στις μακρο-κοινωνικές δυνάμεις όπως η τάξη, η αιτιολόγηση ή η καθολικότητα.

¹³⁵ Αυτή η έμφαση στο νόημα, παραβλέπει τα προσδιοριστικά προβλήματα που δημιουργούνται από την αναζήτηση ενός δομικού προτύπου της κοινότητας ως συγκεκριμένη μορφή κοινωνικής οργάνωσης. Καταδεικνύει ότι οι δομές δεν δημιουργούνται από μόνες τους κάποιο νόημα για τους ανθρώπους και δίνει έτσι μια αποτελεσματική απάντηση στο θέμα γιατί τόσες πολλές οργανώσεις σχεδιασμένες να δημιουργήσουν μια «κοινότητα» ως «αυτοίπνο» στην ανομία και την αποξένωση δεν θα επιτύχουν. Ο Cohen (1985) παρέχει μέσω της μελέτης περιπτώσεων (case studies) καλύπτει ένα ευρύ φάσμα παραδειγμάτων καταδεικνύοντας την κεντρικότητα της συμβολικής διάστασης της κοινότητας ως χαρακτηριστικό του καθορισμού της. Αυτά τα παραδείγματα, που επιλέγονται από μια θαυμάσια σειρά των εθνογραφικών και κοινωνιολογικών μελετών συγκεκριμένων κοινότητων, μιλούν εύλογα για την ποικιλομορφία των δομικών μορφών μέσα στις οποίες μια αίσθηση του ανήκειν σε ένα τοπικό κοινωνικό πλαίσιο εμφανίζεται. Πέρα από σύμβολο μιας παραδοσιακής και ξεπερασμένης κοινωνικής δομής, η πολιτιστική εμπειρία της κοινότητας ως «περιορισμένο συμβολικό σύνολο» (Hamilton, 1985:9) είναι κάτι ουσιαστικά καθολικό και στις μη-βιομηχανικές και στις βιομηχανικές κοινωνίες, που ξεπερνά ακόμη και τις μακρο-κοινωνικές δυνάμεις του καπιταλισμού και του σοσιαλισμού σε πολλές παραλλαγές τους. Εστιάζοντας στη συμβολική διάσταση της κοινότητας, ο Cohen (1985) προσφέρει μια διέξοδο από το αδιέξοδο που δημιουργείται από την αναζήτηση ενός δομικά-βασισμένου καθορισμού, που έχει δημιουργήσει την εντύπωση ότι η κοινότητα είναι μια μεμονωμένα «παραδοσιακή» κοινωνική σχέση, που αντιπαράβalletαι με τις κοινωνικές μορφές του «σύγχρονου», απρόσωπου, που αστικοποιούνται, οργανωμένου ορθολογικά, και βασισμένη σε τάξεις και κοινωνικές δομές της βιομηχανικής κοινωνίας. Ο Cohen (1985) ολοκληρώνει, το ζήτημα που θα πρέπει να αντιμετωπίζεται στη μελέτη της κοινότητας δεν είναι εάν τα δομικά ή όρια έχουν αντισταθεί στην επίθεση της κοινωνικής αλλαγής, αλλά εάν τα μέλη της είναι σε θέση να εμποτίσουν τον πολιτισμό της με τη ζωικότητα, για να κατασκευάσουν μια συμβολική κοινότητα που παρέχει σημασία και ταυτότητα, στο P. Hamilton (1985) "Editor's Foreword", in A. P. Cohen, *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge, pp.7-9.

¹³⁶ Κατά τη διάρκεια των ετών έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα «ανθεκτική» σε έναν ικανοποιητικό καθορισμό στην κοινωνιολογία και την ανθρωπολογία (Cohen, 1985:11). Ο θεωρητικός προβληματισμός έφερε στο φως ιδεολογικά αντιταγόμενες προτάσεις που είναι εξίσου αστήρικτες, παραδείγματος χάριν, υποστηρίζεται ότι οι έννοιες του νεωτερισμού και της κοινότητας είναι ασυμβίβαστες μεταξύ τους, και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της κοινότητας δεν μπορούν να επιζήσουν μέσα στην εκβιομηχάνιση και την αστικοποίηση (Cohen, 1985:11). Αυτό αποτελεί ένα πλαστό εγχείρημα όπου η αντίθεση των «κοινοτήτων» και του «νεωτερισμού» βρίσκεται επάνω στη ρητή απόδοσή στην κοινότητα εκείνων των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της κοινωνικής ζωής που υποτιθέμενα, εξ ορισμού, απουσιάζουν από τη νεωτερικότητα. Πολλοί μελετητές υποστηρίζουν ότι η κυριαρχία της σύγχρονης κοινωνικής ζωής από το κράτος, και η ουσιαστική αντιμετώπιση των τάξεων στην καπιταλιστική κοινωνία, έχουν καταστήσει την «κοινότητα» μια νοσταλγική, μικροαστική και ανερχομενική έννοια (Cohen, 1985:12). Κι όμως αυτό το εγχείρημα μπορεί να αντικρουστεί όχι μόνο σε φιλοσοφικό επίπεδο, αλλά και ουσιαστικά στην εμφανή ογκώδη άνοδο της κοινοτικής συνείδησης, όπου σε συνδυασμό με τους όρους του έθνους, του τοπικισμού, της θρησκείας, και της τάξης, έχει «σαρώσει» το σύγχρονο κόσμο τα τελευταία χρόνια (Cohen, 1985:12). Οι μελέτες για την κοινότητα δεν θα πρέπει να προσπαθούν να διαιτιώσουν ακόμα έναν ορισμό της έννοιας, αλλά αν' αυτού να μην αναζητήσουν λεξικολογική έννοια αλλά χρηστική.

ανάγκη να εκφραστεί μια τέτοια διάκριση¹³⁷. Δηλαδή κανείς θα πρέπει να εξετάζει το τι σημαίνει ο όριο της κοινότητας για τους ανθρώπους, ή, ακριβέστερα, τι έννοιες δίνουν σε αυτό (Cohen, 1985:12)¹³⁸. Το να πει κανείς ότι τα όρια της κοινότητας είναι συμβολικά στο χαρακτήρα δεν καταδεικνύει ότι απλώς υπονοούν τις διαφορετικές έννοιες για διαφορετικούς ανθρώπους, αλλά επίσης προβάλλει ότι τα όρια που γίνονται αντιληπτά από μερικούς μπορούν να είναι εντελώς μη-αντιληπτά από άλλους¹³⁹. Επιπλέον, καθώς κανείς κατεβαίνει την κλίμακα εκείνη η που μια πλησιάζει την «κοινότητα» ως κάτι περισσότερο από ρητορικό μυθολόγημα, χωρίς υπόσταση¹⁴⁰. Η συνειδήσή της «κοινότητας» είναι όρια όπου αυτά τα ίδια αποτελούνται κατά ένα μεγάλο μέρος από την αλληλεπίδραση των ανθρώπων. Αλλά, εκτός από την αναγνώριση των συμβολικών συστατικών της κοινοτικής συνειδήσης, πρέπει να αποκαλυφθεί επίσης η ουσιαστικά συμβολική φύση της ιδέας της κοινότητας της ίδιας, πάλι που διατηρείται ουσιαστικά στην έννοια του ορίου¹⁴¹ (Cohen, 1985:14).

Τα σύμβολα, κάνουν περισσότερα από το να εκφράζουν ή αντιπροσωπεύουν κάτι άλλο. Πράγματι, εάν ήταν αυτό που έκαναν μόνο, τότε θα ήταν περιττά. Επιτρέπουν επίσης σε εκείνους που τα χρησιμοποιούν να τους παρέχουν μέρος της έννοιας τους¹⁴². Το εύρος των εννοιών τους μπορεί να

¹³⁷ Ο Cohen (1985:12) τονίζει πώς η εξέταση της φύσης της κοινότητας θα πρέπει να στραφεί στο στοιχείο που υλοποιεί αυτή την αίσθηση της διάκρισης, δηλαδή, το όριο (boundary). Εξ ορισμού, το όριο χαρακτηρίζει την αρχή και το τέλος μιας κοινότητας. Ένας τέτοιος χαρακτηρισμός είναι απαραίτητος γιατί το όριο περιβάλλει (encapsulates) την ταυτότητα της κοινότητας, και όπως την ταυτότητα ενός ατόμου, καλείται στην ύπαρξη από τις ανάγκες της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Τα όρια είναι χαρακτηρισμένα επειδή οι κοινότητες αλληλεπιδρούν με κάποιο τρόπο με τις οντότητες με τις οποίες είναι ή επιθυμούν να διακρίνονται από. Ο τρόπος με τον οποίο είναι χαρακτηρισμένα εξαρτάται εξ ολοκλήρου από τη συγκεκριμένη εν λόγω κοινότητα. Κάποια όπως τα εθνικά ή διοικητικά όρια, μπορούν να είναι νομικά και διατηρημένα από το νόμο. Μερικά μπορούν να είναι φυσικά, εκφρασμένα, ίσως, από μια οροσειρά ή μια θάλασσα. Μερικά μπορεί να είναι φιλεπικά ή γλωσσικά ή θρησκευτικά. Αλλά δεν είναι όλα τα όρια, και όλα τα στοιχεία σποιοιδήποτε ορίου, τόσο αντικειμενικά προφανή. Μπορούν να θεωρηθούν, μάλλον, ότι υφίστανται στα μυαλά των θεατών τους. Καθώς αυτό είναι έτσι, το όριο μπορεί να γίνει αντιληπτό σε μάλλον διαφορετικούς όρους, όχι μόνο από τους ανθρώπους στις αντίθετες πλευρές από αυτό, αλλά και από ανθρώπους στην ίδια πλευρά, στο A. P. Cohen (1985) *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge, p.12.

¹³⁸ Αυτό είναι η συμβολική πτυχή του κοινοτικού ορίου και είναι ιδιαίτερα σημαντικό, εφόσον αποσκοπεί κανείς στην κατανόηση της εμπειρίας της κοινότητας στην εμπειρία των ανθρώπων.

¹³⁹ Καθώς κανείς πηγαίνει «κάτω» στη κλίμακα οι αντικειμενικές αναφορές του ορίου γίνονται όλο και λιγότερο εμφανείς, μέχρις ότου είναι σχεδόν αόρατες σε αυτούς που βρίσκονται απ' έξω. Αλλά καθώς κανείς πηγαίνει «κάτω» στη κλίμακα, γίνονται σημαντικότερα στα μέλη τους γιατί αφορούν τους όλο και περισσότερο οικείους τομείς των ζωών τους ή αναφέρονται σε περισσότερους ουσιαστικούς τομείς των ταυτοτήτων τους, στο A. P. Cohen (1985) *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge, p.13.

¹⁴⁰ Όταν οι κυβερνητικοί ηγέτες αναφέρονται στην κοινή αγορά ως «κοινότητα», μπορούν να θεωρηθούν ότι επιτρέποντας αυτή τη ρητορική: δηλώνουν μια φιλοδοξία στο κοινό συμφέρον που προφανώς λείπει στην πραγματικότητα. Αλλά όταν οι κάτοικοι των νήσων Σέτιλαντ αναφέρονται σε μια συζήτηση μιλούν για την «κοινότητάς» τους, αναφέρονται σε μια οντότητα, μια πραγματικότητα, που επενδύεται με όλο το συναισθηματικό που συνδέεται με τη συγγένεια, τη φιλία, τη γειτονιά, τον ανταγωνισμό, την οικειότητα, τη ζηλοτυπία, δεδομένου ότι ενυμνούν στην κοινωνική διαδικασία για την καθημερινή ζωή (Cohen, 1985:13). Σε αυτό το επίπεδο, η κοινότητα είναι περισσότερο από μια ρητορική φαιάρεση: αρθρώνεται αποφασιστικά στη συνείδηση (Cohen, 1985:13).

¹⁴¹ Τα όρια εσωκλείουν στοιχεία που μπορούν, για ορισμένους λόγους και από ορισμένες απόψεις, να θεωρηθούν παρόμοια μεταξύ τους παρά διαφορετικά το ένα από το άλλο, αλλά αυτά τα στοιχεία επίσης χαρακτηρίζουν από εκείνα που διαφέρουν. Εν προκειμένω, τα όρια των κοινωνιών εκτελούν την ίδια λειτουργία όπως τα όρια όλων των κατηγοριών γνώσης. Εάν κανείς εξαγάγει από αυτό το συνολικό γνωστικό απόθεμα υπο-κατηγοριών, κοινωνικών γνώσεων, διαπιστώνουμε ότι όλες αυτές οι κατηγορίες χαρακτηρίζονται από το συμβολισμό. Ο συμβολισμός μπορεί να είναι ρητός δεδομένου ότι, παραδείγματος χάριν, στα τελετουργικά που κάνουν διακρίσεις μεταξύ των ρόλων, μεταξύ της ζωής, μεταξύ του γένους, μεταξύ των γενεών, μεταξύ του καθαρού και μολυσμένου, κάτι που μπορεί να είναι ρητό στην αποκρυφή φαντασίας του μύθου και του τοπίου. Αλλά ένα μεγάλο μέρος του συμβολισμού δεν έχει ένα ειδικό λεξιλόγιο ή μια ιδιωματική συμπεριφορά: είναι μάλλον, μέρος της έννοιας που αποδίδουμε διαισθητικά στα οργανικά και πιο πραγματικά αντικείμενα συνήθους χρήσεως, όπως οι λέξεις. Οι φιλόσοφοι έχουν επιστήσει κατά πολύ την προσοχή τους στην ικανότητα της γλώσσας να εκφραστεί η συμπεριφορά καθώς επίσης και να υποδειχθεί το αντικείμενο. Για παράδειγμα, λέξεις όπως η «ελευθερία» και η «δημοκρατία» δεν περιγράφουν απλώς μορφές κυβερνητικής και νομικής κατάστασης, αλλά, υποδεικνύουν πώς να αντιμετωπίζονται με σεβασμό αυτές οι μορφές, στο A. P. Cohen (1985) *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge, p.14.

¹⁴² Εάν κανείς αναφέρεται στα παραδείγματα των κατηγοριών όπως, η ηλικία, η ζωή, η πατέρας, η αγνότητα, το γένος, ο θάνατος, ο γάμος, είναι όλα τα σύμβολα κοινά σε εκείνους που χρησιμοποιούν την ίδια γλώσσα, ή συμμετέχουν στην ίδια συμβολική συμπεριφορά μέσω της οποίας αυτές οι κατηγορίες εκφράζονται και χαρακτηρίζονται. Αλλά οι έννοιες τους δεν μοιράζονται με τον ίδιο τρόπο. Κάθε ένας μεσολαβείται από την ιδιοσυγκρασιακή εμπειρία του, δηλαδή όταν κάποιος σκέφτεται την «πατρίδα», οι αντανακλάσεις του για αυτή είναι γενικά διαφορετικές από την εμπειρία του πατέρα του και των παιδιών του. Για παράδειγμα, όντας κάποιος «Σκώτος» που ψηφίζει σε ένα δημοψήφισμα αποκέντρωσης (devolution referendum), πρέπει όχι μόνο να αναμετρηθεί κατά των «Αγγλων», αλλά θα

σχολιαστεί με ένα σχεδόν αποδεκτό σύμβολο, ακριβώς επειδή επιτρέπει στους υποστηρικτές τους να συνδέσουν τις έννοιές τους με αυτό, δηλαδή μοιράζονται το σύμβολο, αλλά δεν μοιράζονται απαραίτητως τις έννοιές του¹⁴³. Η κοινότητα¹⁴⁴ είναι εκείνη η οντότητα στην οποία κανείς ανήκει, και είναι μεγαλύτερη από τη συγγένεια (kinship) αλλά πιο άμεση από την αφαίρεση που αποκαλούμε «κοινωνία» (Cohen, 1985:15). Είναι ο χώρος στον οποίο οι άνθρωποι αποκτούν την πιο ουσιαστική και την πιο θεμελιώδη εμπειρία της κοινωνικής ζωής τους έξω από τα όρια της οικίας τους¹⁴⁵.

Οι άνθρωποι συνδέουν τις έννοιές τους με συνταγές και απαγορεύσεις, όπου από αυτή την άποψη, είναι λιγότερο κοινωνία παρά συμβόλων. Εντούτοις όταν κανείς μιλάει ότι οι άνθρωποι αποκτούν πολιτισμό, ή μαθαίνουν να είναι κοινωνικοί, σημαίνει ότι αποκτούν τα σύμβολα που θα τους εξοπλίσουν για να είναι κοινωνικοί (Cohen, 1985:16). Αυτός ο συμβολικός εξοπλισμός να συγκριθεί με το λεξιλόγιο¹⁴⁶. Η εμπειρία και η κατανόηση των ανθρώπων για την κοινότητά τους εντούτοις βρίσκεται προς τον προσανατολισμό τους ως προς τον συμβολισμό της¹⁴⁷.

πρέπει να διαθλά τη «καταγωγή του από την Σκωτία» (Scottishness), μέσα της προσωπικής του εμπειρίας, ως ψαράς από το Shetland, ως αγρότης Kincardine, ως ανθρακωρύχος από το Fife, ή ντυπηγός από το Clydeside, ως πατέρας, ως γιος, ως αδελφός, ως μουσικός, ως σοσιαλιστής, και ούτο καθέξής. Τα σύμβολα δεν εκφράζουν τόσο πολύ το νόημα καθώς μας δίνουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουμε νόημα. Αλλά δεν είναι όλες οι κατηγορίες ευμετάβλητες στο νόημά τους, αλλά εκείνες των οποίων τα νοήματα είναι πιο άσπιστα, το δυσκολότερο να προσδιοριστούν, τείνουν να είναι εκείνες που προστατεύονται επίσης γύρω από έναν διφορούμενο συμβολισμό. Σε αυτές τις περιπτώσεις το περιεχόμενο των κατηγοριών είναι τόσο ασαφές που υπάρχουν κατά ένα μεγάλο μέρος ή μόνο από την άποψη των συμβολικών ορίων τους. Τέτοιες κατηγορίες όπως η δικαιοσύνη, η καλοσύνη, ο πατριωτισμός, το καθήκον, η περιπλάνηση, είναι σχεδόν αδύνατο να εξηγηθούν με ακρίβεια, ενώ η προσπάθεια να ερμηνευτούν αμετάβλητα παράγει πολλές φορές έντονες διαφωνίες, στο A. P. Cohen (1985) *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge, p.15.

¹⁴³ Η κοινότητα είναι ακριβώς ένα τέτοιο σύμβολο έκφρασης ορίου, όπου σαν σύμβολο, κρατάται από κοινού από τα μέλη της, αλλά η έννοιά της ποικίλλει με τους ιδιαίτερους προσανατολισμούς των μελών της προς εκείνη (Cohen, 1985:15). Στα πλαίσια αυτής της μεταβλητότητας της έννοιας, η συνείδηση της κοινότητας έχει κρατηθεί ζωντανή μέσω του χειρισμού των συμβόλων της (Cohen, 1985:15). Η πραγματικότητα και η αποτελεσματικότητα του ορίου της κοινότητας, και επομένως της ίδια της κοινότητας, εξαρτώνται από τη συμβολική κατασκευή και τον «καλλωπισμό» της.

¹⁴⁴ Εάν κάποιος ζει στη Shinto, αναφέρει ο Dore (1978:60), «(...) ο εξωτερικός κόσμος ξεκινά μετά τα τριακόσια μέτρα μετά τον δρόμο (...). Δεν θα πρέπει η κοινότητα να ερμηνεύεται σε όρους της τοποθεσίας, αλλά πιο κατάλληλα, στην της αίσθησης πρωτοκαθεδρίας του ανήκει, στο A. P. Cohen (1985) *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge, p.15.

¹⁴⁵ Σε αυτό το πλαίσιο μαθαίνουν την έννοια της συγγένειας μέσω της αντίληψης των ορίων της, δηλαδή με την αντιπαράβολή του στη μη-συγγένεια, μαθαίνουν τη φιλία, αποκτούν τα συναισθήματα της στενής κοινωνικής συλλογικότητας και της ικανότητας να εκφραστούν, ειδώλως να ρυθμίζουν αυτά στις κοινωνικές τους σχέσεις (Cohen, 1985:15). Η κοινότητα, επομένως, είναι εκεί όπου κανείς μαθαίνει και συνεχίζει να εξασκείται στο πώς να είναι «κοινωνικός», και στον κίνδυνο υποκατάστασης μιας μη-προσδιορισμένης κατηγορίας με μια άλλη, θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι εκεί που κανείς αποκτά «πολιτισμό».

¹⁴⁶ Η εκμάθηση των λέξεων, που αποκτούν τα ουσιαστικά της γλώσσας, δίνει την ικανότητα να επικοινωνήσουμε με τους άλλους ανθρώπους, αλλά δεν λέει τι να επικοινωνούμε κανείς. Ομοίως με τα σύμβολα, δεν μας λένε από μόνο τους τι σημαίνουν, αλλά μας δίνουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουμε μια σημασία. Ένας πολιτισμός, που αποτελείται από τα σύμβολα, δεν επιβάλλεται με τέτοιο τρόπο ώστε να καθοριστεί ότι όλοι οι υποστηρικτές του πρέπει να κατανοήσουν με τον ίδιο τρόπο τον κόσμο, αλλά τους δίνει τη δυνατότητα να αποκτήσουν νόημα, και, εάν τείνουν να έχουν ένα παρόμοιο είδος νοήματος που δεν είναι λόγω οπισθοδρομικής επιρροής αλλά επειδή κάνουν με τα ίδια σύμβολα. Το ουσιαστικό της κοινότητας είναι ότι τα μέλη της κάνουν, ή θεωρούν ότι κάνουν, μια παρόμοια αίσθηση πραγμάτων είτε γενικά είτε όσον αφορά συγκεκριμένα και σημαντικά ενδιαφέροντα, και, περαιτέρω, ότι σκέφτονται ότι αυτή η αίσθηση μπορεί να διαφέρει από το κάποιον που βρίσκεται αλλού (Cohen, 1985:16). Η πραγματικότητα της κοινότητας στην εμπειρία των ανθρώπων περιέχεται στη σύνδεσή της ή της δέσμευσής τους σε ένα κοινό σώμα συμβόλων. Ένα μεγάλο μέρος της διαδικασίας διατήρησης των ορίων εστιάει στη διατήρηση και περαιτέρω ανάπτυξη αυτής οικειότητας του συμβόλου (Cohen, 1985:16). Αλλά πρέπει να υπογραμμιστεί ότι ο συμμερισμός των συμβόλων δεν είναι απαραίτητος ο ίδιος με τον συμμερισμό του νοήματος.

¹⁴⁷ Διαφορετικοί άνθρωποι προσανατολισμένοι στο ίδιο φαινόμενο είναι πιθανό να διαφέρουν ο ένας από τον άλλο σε ορισμένες απόψεις στις ερμηνείες ανά μεταξύ τους. Μπορεί να μη γνωρίζουν αυτήν την διαφορά, ειδικά εάν το φαινόμενο είναι ένα κοινό χαρακτηριστικό των ζωών τους. Η διαφωνία τους δεν είναι απαραίτητος, έπειτα, ένα εμπόδιο στην επιτυχή αλληλεπίδρασή τους καθώς συχνά κανείς μαθαίνει το αντίθετο. Οι άνθρωποι μπορούν να βρουν την ίδια αξία στη συμπεριφορά ενώ την προσαρμόζουν υποκειμενικά και ερμηνευτικά στις ανάγκες τους (Cohen, 1985:17). Αυτές οι ερμηνείες δεν είναι τυχαίες, τείνουν να γίνουν μέσα στα πλαίσια των χαρακτηριστικών μιας δεδομένης κοινωνίας και να επηρεαστούν από τη γλώσσα, την οικολογία, την πεποίθηση στις παραδόσεις και την ιδεολογία του και ούτω καθέξής (Cohen, 1985:17). Αλλά καμία από αυτές δεν είναι δεν είναι αμετάβλητες καθώς ανταποκρίνονται, στις περιστάσεις της αλληλεπίδρασης και μεταξύ των ατόμων και μεταξύ της κοινωνίας συνολικά και εκείνων στα όριά τους. Τα μέσα τέτοιων ερμηνειών είναι σύμβολα, καθώς από την ίδια τους τη φύση τα σύμβολα επιτρέπουν την ερμηνεία και παρέχουν το πεδίο για τον ερμηνευτικό «ελιγμό» από εκείνους που τα χρησιμοποιούν (Cohen, 1985:18).

Τα σύμβολα ορίζονται συχνά ως τα πράγματα που «αντιπροσωπεύουν» άλλα πράγματα, αλλά δεν αντιπροσωπεύουν «αυτά τα άλλα πράγματα» σαφώς: πράγματι, εάν έκαναν έτσι θα ήταν περιττά. Αντιθέτως, εκφράζουν άλλα πράγματα με τρόπους που επιτρέπουν την κοινή μορφή τους να διατηρείται και να μοιράζεται μεταξύ των μελών μιας ομάδας, ταυτόχρονα χωρίς να επιβάλλουν επάνω σε αυτούς τους ανθρώπους περιορισμούς μιας ομοιόμορφης έννοιας (Cohen, 1985:18). Επειδή τα σύμβολα είναι «σφυρηλατήσιμα» κατ' αυτό τον τρόπο, μπορούν να γίνουν έτσι ώστε να εναρμονιστούν με τις περιστάσεις του ατόμου. Μπορούν έτσι να παρέχουν τα μέσα μέσω των οποίων τα άτομα μπορούν να δοκιμάσουν και να εκφράσουν τη σύνδεσή τους με μια κοινωνία χωρίς συμβιβασμό της προσωπικότητάς τους. Τόσο ευπροσάρμοστα είναι τα σύμβολα που μπορούν συχνά να καμφθούν σε αυτές τις ιδιοσυγκρασιακές μορφές χωρίς τέτοιες διαστρεβλώσεις που γίνονται ορατές σε άλλους ανθρώπους που χρησιμοποιούν το ίδιο σύμβολο συγχρόνως (Cohen, 1985:18). Για παράδειγμα το σύμβολο: ☸ (Cohen, 1985:18). Σε οποιαδήποτε διαδηλώσεις ή πομπές πλήθους στις οποίες αυτό το σύμβολο επιδεικνύεται κυρίως, οι υποστηρικτές δεν θα μπορούσαν όλοι με ευκολία να συσχετίσουν τους εαυτούς τους με αυτό και, πράγματι, να βρουν μια επαρκή έκφραση της θέσης τους για τους σκοπούς ενός ορισμένου είδους ομιλίας (Cohen, 1985:18)¹⁴⁸. Τα περισσότερα σύμβολα δεν έχουν την οπτική ή φυσική έκφραση αλλά είναι ιδέες. Αυτό μπορεί να καταστήσει τις έννοιές τους ακόμα πιο αόριστες¹⁴⁹.

Έχει αναγνωριστεί από καιρό (Cohen, 1985:19) ότι οι κοινότητες είναι σημαντικοί «χώροι φύλαξης» των συμβόλων, είτε στις μορφές των τοτέμ, είτε των ομάδων ποδοσφαίρου, είτε των πολεμικών μνημείων¹⁵⁰. Με τις ενέργειες αυτές, παρέχουν επίσης σε στους εαυτούς τους τα μέσα να εκφραστούν οι ιδιαίτερες έννοιες που η κοινότητα έχει για εκείνους. Όλα, επομένως, μπορούν να είναι ένα «άλεσμα στο μύλο» του συμβολισμού, καθώς η πραγματικότητα της κοινότητας στις ζωές των μελών της, είναι συμβολική (Cohen, 1985:19). Το ίδιο πράγμα ισχύει για το όριο της¹⁵¹. Η κεντρική και διαρκής ανησυχία του Durkheim ήταν με την αλληλεγγύη, με την επινόηση των δεσμών που θα

¹⁴⁸ Ακόμα, κι αν εκείνοι αντιπαρεθεθούν αναμεταξύ τους στις αξίες της μονομέρειας σε αντιδιαστολή με την πολυμέρεια, η σκοπιμότητα ενός είδους στρατηγικής σε σειρά συγκεκριμένων ενεργειών σε αντιδιαστολή με άλλες, η συμπεριφορά τους για παράδειγμα έναντι στο ΝΑΤΟ ή στο Σοβιετικό Μπλοκ, η σημασία του Χριστιανισμού, του φιλεργισμισμού ή του σοσιαλισμού στην υποστήριξή τους για τον πυρηνικό εξοπλισμό, τότε το απλό σύμβολο αποκαλύπτεται ως ένα αποτελεσματικό, αλλά πολύ επιφανειακό παραπροσποιητικό σχόλιο μιας τεράστιας ποικιλίας απόψεων, όπου μέρος της είναι εχθρικό παρά ανταγμένο (Cohen, 1985:18). Αυτό δεν υποδηλώνει ότι οποιαδήποτε μεγάλο κοινωνικό κίνημα είναι ένας αμετάβλητος συνασπισμός ενδιαφερόντων, αλλά καταδεικνύει επίσης τη μεταβλητότητα των συμβόλων: οι πληθυσμοί των ριζικά αντιτιθέμενων απόψεων: μπορούν να βρουν κοινές έννοιες σε αυτά που εντοίσιτοι παραμένουν κοινά σύμβολα (Cohen, 1985:18). Αυτό το παράδειγμα είναι ενός πολύ ιδιαίτερου είδους συμβόλου: είναι, ουσιαστικά, ένα έμβλημα. Ένα σημάδι.

¹⁴⁹ Μια μελέτη της κοινότητας του Elmdon, κοντά στο Cambridge, εξέτασε τις μεταβλητές έννοιες που η σύνδεση με το χωριό έχει για τις διαφορετικές κατηγορίες των κατοίκων της. Για μερικούς, το «χωριό» υποδεικνύει τον τόπο, τον διακρίνει από άλλες κοινότητες και, ειδικότερα, από τις μεγαλύτερες πόλεις. Για άλλους, που θεωρούν τους εαυτούς τους «πραγματικούς κάτοικοι του Elmdon (Elmdoners), σημαίνει τη συγγένεια και την τάξη. Επομένως είναι αρμόζον να εξεταστεί η ιδέα του ατόμου που κατοικεί στο χωριό (villageness) όπως συμβολική, και πάλι, είναι αξιοπρόσεχτο ότι δίνει πειστικές αλλά διαφορετικές έννοιες στους διάφορους χρήστες του, στο A. P. Cohen (1985) *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge. p.19.

¹⁵⁰ Όλα αυτά είναι όπως οι κατηγορίες ενός συστήματος συγγένειας: είναι χαρακτηριστικά χωρίσματα της κοινότητας που τη διακρίνουν από τις άλλες κοινότητες. Είναι η ίδια η κοινότητα και καθετί μέσα σε αυτή, φανταστικό ή υλικό, που έχουν μια συμβολική διάσταση, και, περαιτέρω, ότι αυτή η διάσταση δεν υπάρχει ως κάποια συνείδηση του συναισθήματος. Μάλλον, υπάρχει ως κάτι για τους ανθρώπους «για να σκεφτεί με εκείνη» (Cohen, 1985:19). Τα σύμβολα της κοινότητας, καθώς και η ίδια, είναι διανοητικά κατασκευάσματα: παρέχουν στους ανθρώπους τα μέσα για να παράγουν νοήματα.

¹⁵¹ Η θάλασσα μπορεί να διαιρεί ένα νησί από ένα άλλο, ακριβώς όπως τα σύνορα των κοινοτήτων μπορούν να χαρακτηρίσουν ως η αρχή και το τέλος μιας εγκατάστασης. Αλλά αυτά τα όρια είναι συμβολικά «δοχεία» που γεμίζουν με τις έννοιες που τα μέλη αποδίδουν και προσλαμβάνουν σε εκείνα.

μπορούσαν να συνδέσουν άρρηκτα τα μέλη της κοινωνίας. Η ιδανική μορφή που προτείνει ο Durkheim για μια οικονομικά διαφοροποιημένη κοινωνία είναι εκείνη στη μελέτη του «The Division of Labour»¹⁵² στην οποία διαφορετικές λειτουργίες χρησιμοποιούνται σε ένα παραγωγικό σύνολο. Τα σημεία διαφοράς που διαirούν-απομακρύνουν τα άτομα μεταξύ τους μετασχηματίζονται αντ' αυτού στις διαδικασίες της αλληλεξάρτησης που τα ενώνουν. Η φιλοδοξία του Durkheim, ήταν στην «ένταξη» και οι μεταγενέστεροι συγγραφείς μεταχειρίστηκαν τον πολιτισμό ως ακριβώς μια τέτοια δύναμη ενσωμάτωσης. Ακολουθώντας την ίδια προσέγγιση, οι Arensberg και Kimball (1965:ix)¹⁵³ ανέπτυξαν μια θεωρία της κοινότητας στην οποία η ένταξη ήταν ο βασικός παράγοντας και η ανώτατη λειτουργία. Η ερμηνεία του πολιτισμού που προκύπτει από αυτήν την προσέγγιση είναι εκείνη που το μεταχειρίζεται ως κάτι που διατηρείται από κοινού από τα μέλη μιας κοινωνίας: ένας τρόπος σκέψης, αισθήματος, πίστης¹⁵⁴. Όμως αυτό το επιχείρημα, δηλαδή ότι κάτι κρατείται πραγματικά από κοινού φαίνεται να μην είναι πολύ υπαρκτό (Cohen, 1985:20). Το περιεχόμενο διαφέρει ευρέως μεταξύ των ατόμων, είτε είναι μέλη, είτε δεν είναι μέλη μιας κοινότητας. Αυτό οδηγεί σε μια διαφορετική προσέγγιση, δηλαδή, ότι παρά την θεώρηση της κοινότητας ως μηχανισμός ενσωμάτωσης, πρέπει να θεωρηθεί αντ' αυτού ως μηχανισμός συγκέντρωσης (aggregating). Με αυτήν την προσέγγιση, ο «κοινός τρόπος» (commonality) που βρίσκεται στην κοινότητα δεν χρειάζεται να είναι μια ομοιομορφία¹⁵⁵. Εντούτοις, αν και τα άτομα αυτά αναγνωρίζουν τις σημαντικές διαφορές μεταξύ τους, θεωρούν τους εαυτούς τους να είναι περισσότερο ο ένας σαν τον άλλον από ότι με τα μέλη άλλων κοινοτήτων, κάτι που συμβαίνει, ακριβώς επειδή, αν και τα νοήματα που συνδέονται με τα σύμβολα αυτά διαφέρουν: μοιράζονται τα σύμβολα. Πράγματι, η κοινή ιδιοκτησία συμβόλων τους μπορεί να είναι τόσο έντονη που μπορούν να είναι αρκετά απληροφόρητοι ή αδιάφοροι ότι συνδέουν μαζί τους έννοιες που διαφέρουν από εκείνους των συντρόφων τους¹⁵⁶ (Cohen, 1985:21).

¹⁵² E. Durkheim (1964) *The Division of Labour in Society*. New York: The Free Press.

¹⁵³ C. M. Arensberg and S. T. Kimball (1965) *Culture and Community*. New York: Brace and World.

¹⁵⁴ R. Kluckhohn (1962) (ed.) *Culture and Behaviour*. New York: Free Press.

¹⁵⁵ Δεν ανακυκλώνει τη συμπεριφορά ή τις ιδέες. Είναι ένας «κοινός τρόπος», συμπεριφοράς ή εθιμοτυπίας, του οποίου το περιεχόμενο, δηλαδή το περιεχόμενο της συμπεριφοράς μπορεί να ποικίλει σημαντικά μεταξύ των μελών του (Cohen, 1985:20). Το κατόρθωμα της κοινότητας είναι να περιέχει αυτή την ποικιλία, έτσι ώστε η έμφυτη ασυμφωνία της δεν υπονομεύει την προφανή συνοχή που εκφράζεται από τα όρια της. Ο θρίαμβος της κοινότητας είναι να περιέχει έτσι αυτήν την ποικιλία ότι η έμφυτη ασυμφωνία της δεν υπονομεύει την προφανή συνοχή που εκφράζεται από τα όρια της (Cohen, 1985:20). Εάν τα μέλη μιας κοινότητας θεωρούν ότι έχουν λιγότερα κοινά ο ένας με τον άλλο από ότι έχουν με τα μέλη κάποιας άλλης κοινότητας έπειτα, σαφώς, τα όρια έχουν γίνει μη-ομαλά και η ακεραιότητα της «κοινότητας» που εσωκλείουν έχει αμφισβητηθεί σοβαρά (Cohen, 1985:20). Η σημαντική ώθηση αυτού του επιχειρήματος είναι ότι αυτή η σχετική ομοιότητα ή η διαφορά του δεν είναι ένα θέμα για αντικειμενική, αξιολόγηση είναι ένα θέμα αίσθησης. Ένα θέμα που βρίσκεται στη σκέψη των μελών των ιδιών (Cohen, 1985:20).

¹⁵⁶ Το σύμβολο μπορεί να λειτουργήσει αρκετά αποτελεσματικά ως μέσο επικοινωνίας χωρίς τις έννοιές του να εξετάζονται αυστηρά. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι όταν ένα ζευγάρι μπορεί να ανταλλάξει μια έκφραση του συναισθήματος: «Σ' αγαπώ», χωρίς κάποιο αίσθημα ανάγκης να συμπεριέλθει σε μια μεγάλη και περιπλοκή αναζήτηση ή ερμηνεία της έννοιας της λέξης «αγάπη», μια λέξη που καλύπτει μια εξαιρετικά σύνθετη ιδέα. Είναι τόσο σύνθετη που όταν δύο εραστές στην προσπάθειά τους να εξηγήσουν τις ερμηνείες τους γι' αυτή είναι πιθανό να βρεθούν σε αντιπαράθεση. Το σύμβολο είναι αποτελεσματικό επειδή είναι ανακριβή. Αν και προφανώς δίχως-περιεχόμενο, μέρος της έννοιάς τους είναι «υποκειμενική». Είναι επομένως, ιδανικά μέσα μέσω των οποίων οι άνθρωποι μπορούν να μιλήσουν μια «κοινή» γλώσσα, να συμπεριφερθούν με παρόμοιους τρόπους, να συμμετέχουν στα «ιδία» τελετουργικά, να προσεύχονται στους «ιδίους» θεούς, φορούν παρόμοια ενδύματα ένδυσης, και ούτω καθεξής, χωρίς να υπάγονται σε μια «τυραννία της ορθοφροσύνης». Η προσωπικότητα και η κοινωνία είναι έτσι αναρμονισμένες. Ακριβώς όπως η «κοινή μορφή» του συμβόλου αβρρίζει τις διάφορες ερμηνείες που ορίζονται σε αυτό, έτσι και η «συμβολική πολυμορφία» μιας κοινότητας αβρρίζει τις προσωπικότητες και άλλες διαφορές που βρίσκονται εντός της κοινότητας και παρέχει τα μέσα, για την έκφραση, την ερμηνεία και τη συγκράτησή. Παρέχει το πλαίσιο μέσα στο οποίο η προσωπικότητα είναι αναγνωρίσιμη. Μετασχηματίζει συνεχώς την πραγματικότητα της διαφοράς στην εμφάνιση της ομοιότητας με τέτοια αποτελεσματικότητα όπου οι άνθρωποι μπορούν ακόμα να επενδύσουν την κοινότητα με μια ιδεολογική ακεραιότητα. Τους ενώνει

Εθνογραφικά παραδείγματα όπως του nkumbi¹⁵⁷ αναδεικνύουν ότι η κουλτούρα, η κοινότητα όπως βιώνεται από τα μέλη της, δεν συνίσταται σε κάποια κοινωνική δομή ή με μια διαδικασία κοινωνικής συμπεριφοράς, αλλά ενυπάρχει «στη σκέψη» για αυτό. Από αυτή την άποψη μπορεί κανείς να μιλά για την κοινότητα ως συμβολικό, παρά ένα δομικό, κατασκευάσμα¹⁵⁸. Θα ήταν ένα λάθος, εν τούτοις, να χαρακτηριστούν τέτοιες απαντήσεις ως μόνο «παραδοσιακές», υπονοώντας ότι η κοινότητα εν λόγω βρίσκεται «βουτηγμένη» στο παρελθόν της και είναι ανίκανη να αντιμετωπίσει τις σύγχρονες απαιτήσεις¹⁵⁹. Ο μύθος παρέχει την «ορθότητα» σε ένα σχέδιο δράσης καθώς επεκτείνει σε αυτό την ιερότητα που περιβάλλει την παράδοση και τη γνώση. Ο μύθος είναι «πέρα από το χρόνο», καθώς «μπλοκάρει» το παρελθόν, καθιστώντας το αδιαπέραστο στην ορθολογιστική διερεύνηση των ιστορικών, των νομικών και άλλων που μπορούν να αμφισβητήσουν την προηγούμενη ιστοριογραφική ισχύ (Cohen, 1969)¹⁶⁰. Οι ιστορικοί έχουν περιγράψει αυτή την διαδικασία ως την ανακάλυψη της παράδοσης (Cohen, 1985:99), ενώ οι ανθρωπολόγοι τείνουν να μην αποδίδουν έναν τέτοιο φανταστικό χαρακτήρα σε αυτό αλλά τείνουν να μεταχειρίζονται το μύθο ως μια έκφραση του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι χαρτογραφούν το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον¹⁶¹. Οι κοινωνίες δοκιμάζουν τις

στην αντίθεσή τους, και αναμεταξύ τους, και με εκείνους που βρίσκονται απ' έξω από την κοινότητα. Με τον τρόπο αυτόν αποτελεί, και δίνει πραγματικότητα, στα όρια της κοινότητας, στο A. P. Cohen (1985) *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge, p.21.

¹⁵⁷ Ο Cohen (1985:97) χρησιμοποιεί ένα μια ιδιαίτερη περίπτωση ως παράδειγμα από την εθνογραφία/ λαογραφία: στο τροπικό δάσος Ituri του Ζαΐρ, έζησαν οι πυγμαίοι Mbuti, άνθρωποι που ήταν εξαιρετικά προσαρμοσμένοι πνευματικά και διοικητικά στη νομαδική ύπαρξη του κυνηγιού και της συλλογής κατάλληλα για το τροπικό δάσος. Οι Mbuti είχαν μια ιδιαίτερα εξευγενισμένη ιδέα για την ειρήνη, την ekimi, η οποία ενσωμάτωσε τις έννοιες της ενότητας με τη φύση, της κοινωνικής αρμονίας, της ισότητας, αυτό που θεωρήθηκε ως πλατωνική αίσθηση του τόπου και του καθήκοντος. Γύρω τους ζούσαν οι χωρικοί Bira: σταπικοί καλλιεργητές, ιεραρχικοί, πολεμικοί, φοβότανταν τους Θεούς και τα δάση, είχαν διαλέκτους, ήταν εξαρτώμενοι, εύπιστοι, φύλακες της δυσαρμονίας, του θορύβου και της κρίσης, της akami. Οι αγρότες Mbuti και Bira παρουσιάζονται αντίθετοι από σχεδόν κάθε άποψη. Οι Mbuti επιδιώκουν την τέλεια ισορροπία ζωής στο εξιδανικευμένο κέντρο της σφαίρας τους, οι χωρικοί, σε αντίθεση, δεν έχουν καμία τέτοια αίσθηση της τελειότητας. Η σφαίρα τους είναι προκατειλημμένη, ταλάντευση εκτός ελέγχου, τη waziwazi. Παρά τους αντίθετους χαρακτήρες τους οι Mbuti και οι Bira είναι συν-συμμετέχοντες σε ένα μεγάλο τελετουργικό μύησης, το nkumbi, το οποίο συνενώνει όλους τους κατοίκους του Ituri. Το Nkumbi πραγματοποιούνταν κάθε τρία έτη. Ο φαινομενικά τελετουργικός σκοπός του ήταν η περιτομή των αρσενικών μυμημένων, αλλά ουσιαστικά δεν ήταν κάτι λιγότερο από την συν-άθροιση αυτών των δύο έντονα αντιπαραβαλλόμενων πολιτισμών της σε μια συλλογική σχέση. Μια ερμηνεία αυτού του τελετουργικού θα πρέπει να θεωρηθεί ως πολιτιστικά ουδέτερο γεγονός, στο οποίο και οι χωρικοί Mbuti και Bira μπορούν να κινηθούν χωρίς συμβιβασμό των αντίστοιχων κοινοτήτων τους. Εντούτοις, αυτό υποθέτει ότι το τελετουργικό και ο συμβολισμός του περιέχουν μια έμφυτη έννοια: ότι αποτελεί μια κοινότητα μόνη της. Μια τέτοια ερμηνεία είναι αδικαιολόγητη. Οι άνθρωποι δεν μπορούν να «ξεγυμνωθούν» από τον πολιτιστικό εξοπλισμό τους για να περπατήσουν κοινωνικά «γυμνοί» σε ουδέτερο έδαφος. Μάλλον, το βλέπουν, το ερμηνεύουν, από τις πολιτιστικές προοπτικές τους. Η διαδικασία είναι παρόμοια με τους τρόπους με τους οποίους, οι άνθρωποι ερμηνεύουν τα σύμβολα: αποδίδουν την έννοια σε αυτά λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία και τους σκοπούς τους, στο A. P. Cohen (1985) *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge, p.97.

¹⁵⁸ Στην επιδίωξη να γίνει κατανοητό το φαινόμενο της κοινότητας πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ιδρυτικές κοινωνικές της σχέσεις ως «χώροι φύλαξης» της έννοιας για τα μέλη της, όχι ως σύνολο μηχανικών συνδέσμων. Η κοινότητα υπάρχει στη σκέψη των μελών της, και δεν πρέπει να συγχέεται με τους γεωγραφικούς ή κοινωνιογραφικούς ισχυρισμούς του «γεγονότου». Κατ' επέκταση, η διακριτικότητα των κοινοτήτων και, επομένως, η πραγματικότητα των ορίων τους, βρίσκονται ομοίως στη σκέψη, στα νοήματα που τα άτομα συνδέονται με αυτά, όχι με δομικές μορφές τους. Αυτή η πραγματικότητα της κοινότητας εκφράζεται και εξωραφίζεται συμβολικά (Cohen, 1985:98). Μεγάλο μέρος της εθνογραφίας δείχνει ότι αυτή η συμβολική έκφραση της κοινότητας αναφέρεται σε ένα θεωρούμενο παρελθόν ή μια παράδοση. Αντιμετωπίζουμε έτσι το παράδοξο ότι, αν και ο επαν-ισχυρισμός της κοινότητας γίνεται απαραίτητα από τις σύγχρονες περιστάσεις, και συχνά ολοκληρώνεται μέσω ακριβώς εκείνων των ιδιοματισμών που αυτές οι περιστάσεις αεολούν με εξαφάνιση (Cohen, 1985:99).

¹⁵⁹ Ο τρόπος με τον οποίο το παρελθόν επικαλείται είναι έντονα ενδεικτικός των ειδών περίπτωσης που καθιστά μια τέτοια εμφάνιση «αναφορά του παρελθόντος» (Cohen, 1985:99). Είναι μια εκλεκτική κατασκευή του παρελθόντος που αντηχεί με τις σύγχρονες επιρροές. Μερικές φορές αυτό το είδος λαϊκής ιστορίας μοιάζει με το μύθο, ή τη μετα-ιστορία, στην έννοια που Malinowski έδωσε στη λέξη: ένα «βασικό στοιχείο» για τη σύγχρονη δράση του οποίου η νομιμότητα προέρχεται από την ίδια την ένωση της με το πολιτιστικό παρελθόν.

¹⁶⁰ P. S. Cohen (1969) "Theories of Myth", *Man*, vol.4, no.3, pp. 337-353.

¹⁶¹ Στην προσπάθεια να ερμηνεύσει κάποιος κάτι, χρησιμοποιεί την προηγούμενη εμπειρία του για να καταστήσει τα ερεθίσματα σε μια μορφή αρκετά εξοικειωμένη από ότι κανείς μπορεί να συνδέσει νοηματικά σε αυτά (Cohen, 1985:99). Η εμπειρία του ατόμου λειτουργεί ως, ένα «πρότυπο της πραγματικότητας» και χωρίς τέτοια πρότυπα, δεν έχει κανείς μια βάση από την οποία προσανατολίζεται με το φαινόμενο που απαιτεί ερμηνεία (Cohen, 1985:99). Όταν κάποιος δεν μπορεί να αναγάγει κάτι άγνωστο σε κάποια γνωστή μορφή, τείνει να φοβάται (Cohen, 1985:99).

παρόμοιες συλλογικές απαντήσεις: ο συλλογικός πυρήνας αρχίζει να πλιττεύεται και, εάν η ροή της αδρεναλίνης δεν είναι περιορισμένη, η κρίση και η διάσπαση μπορεί να ακολουθήσει (Cohen, 1985:99). Αλλά, η καθημερινή ζωή είναι γεμάτη από πιθανές κρίσεις: αποφάσεις που λαμβάνονται, επιχειρήματα που αποτρέπονται, κοινωνική αλληλεπίδραση που συζητείται επιτυχώς (Cohen, 1985:99). Συνήθως κανείς είναι σε θέση να εξουδετερώσει, ή αποδυναμώνει την κρίση με την ανάπτυξη των προτύπων πραγματικότητάς του, μέσω δηλαδή «κοινής αίσθησης» μοντέλα, τα οποία χρησιμοποιεί κανείς για να ερμηνεύσει τα ανεξήγητα¹⁶².

Μνήμες που προκαλούν μια συναισθηματική απόκριση ή μια συμπεριφορά αποκαλούνται ως «σύμβολα συμπύκνωσης» (Cohen, 1985:102)¹⁶³. Μια απεικόνιση μπορεί να βρεθεί ακόμα μια φορά από την κοινότητα των νήσων του Shetland στο Whalsay¹⁶⁴. Αυτό το προφανές παράδοξο μπορεί να επιλυθεί με τη θέα της μικρής-ιδιοκτησίας και καλλιέργειας (crofting) και σχετικών δραστηριοτήτων της ως μόνο οικονομική, έχοντας επιπλέον μια ισχυρή συμβολική διάσταση που «συμπυκνώνει» μια αίσθηση εκτιμημένου του προηγούμενου και τη συνοχή της παράδοσης ακόμη και στο πολύ-αλλαγμένο παρόν (Cohen, 1985:103). Η κατοχή μικρού αγροκτήματος και ενός μικρού χωραφιού (croft), έπειτα, δεν είναι μόνο ένας χώρος εργασίας, αλλά είναι επίσης και ένα οικογενειακό έδαφος με μακροχρόνιες ιστορικές ενώσεις και υπό αυτή τη μορφή είναι μια θεμελιώδης αναφορά της. Με μια τέτοια αναγκάζοντας βάση στο κοινωνικό και φυσικό διάστημα, γίνεται εύλογο να θεωρηθεί η κατοχή μικρού αγροκτήματος και ενός μικρού χωραφιού ως συμβολικός πόρος μέσω του οποίου, κατά τη διάρκεια μιας περιόδου εντατικής αλλαγής, η κοινωνική ταυτότητα μπορεί να σταθεροποιηθεί¹⁶⁵ (Cohen, 1985:103). Έτσι, είναι η ίδια η ανακρίβεια αυτών των αναφορών στο παρελθόν, μεταμφιεσμένες ως ιστορία στην αιωνιότητα,

¹⁶² Για τους περισσότερους ανθρώπους, στις περισσότερες στιγμές της ιστορίας, το παρελθόν συμβολίζει κάτι που βρίσκεται σε αρχικό στάδιο ανάπτυξης, διαβίβαστηκε μόνο επιλεκτικά σύμφωνα με τους σύγχρονους σκοπούς, και ανακαλείται στη μνήμη επιλεκτικά χωρίς ιστοριογραφική αυστηρότητα. Αυτό εμπεριέχειται αυτομάτως σε τέτοιες απροκατάληπτες κατηγορίες όπως «τις παλαιές ημέρες», «όταν ήμουν νέος», «στα χρόνια των προγόνων μας». Η ιστορία είναι θαυμάσια σφωρηλατήση, είτε στα χέρια των ακαδημαϊκών ιστορικών είτε των μη ειδημόνων και εντούτοις όμως και χωρίς καμία πρόθεση να διαστρεβλώσει κανείς κάτι, η ανάμνηση της ιστορίας ή του παρελθόντος, στηρίζεται πάντα επάνω στις ερμηνευτικές αναδημιουργίες (Cohen, 1985:101). Οι άνθρωποι όταν χρησιμοποιούν την ιστορία σπάνια απαιτείται να απομακρυνθούν από το παρόν και αντιθέτως συγχωνεύουν συχνά το παρελθόν με το παρόν (Cohen, 1985:101). Ακόμη και εκείνες οι λαϊκές ιστορίες που τους μεταδίδονται αναθεωρούνται συνεχώς με έναν τέτοιο τρόπο ώστε να προσαρμοστούν στις παρούσες ανάγκες. Αυτό άμεσα μετατρέπει παρελθόν από συμβολικό σημείο αναφοράς στην καθημερινή ομιλία μας, να υπενθυμίζεται συμβολικά.

¹⁶³ Μέσα από τη χρήση τους, «οι κανόνες και οι αξίες, αφενός, γίνονται διαποτισμένες με τη συγκίνηση, ενώ τα χονδροειδή και βασικά συναισθήματα γίνονται εξυγνευσμένα μέσω της επαφής τους με τις κοινωνικές αξίες. Δηλαδή, τα σύμβολα του «παρελθόντος», που εμποτίζονται μυθικά με την αιωνιότητα, έχουν ακριβώς αυτήν την ικανότητα, και επιτυγχάνουν την ιδιαίτερη αποτελεσματικότητα κατά τη διάρκεια των περιόδων εντατικής κοινωνικής αλλαγής όταν πρέπει να ριζούν οι κοινότητες τις βαρύτερες πολιτιστικές «άγκυρες» τους προκειμένου να αντισταθούν στα ρεύματα του μετασχηματισμού (Cohen, 1985:102).

¹⁶⁴ Η κοινωνική και οικονομική ζωή του Whalsay άλλαξε ριζικά κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960 και της δεκαετίας του 1970, με πολύ μεγάλες επενδύσεις στην παραγωγή υψηλής έντασης κεφαλαίων στην τεχνολογία της αλιείας, με μια επακόλουθη ειδικευση της εργασίας και μείωση των προηγούμενων πηγών πληθυντικού εισοδήματος και επιβίωσης. Ακόμα, η ιδιοκτησία και καλλιέργεια μικρών εκτάσεων γης (crofting) παρέμεινε σαφώς εμφανής και ιδιαίτερα εκτιμώμενη, αν και τα οικονομικά αναλλάγματα που πρόσφερε ακόμη και στον επιμελέστερο μερική απασχόλησης μικρο-ιδιοκτήτη και καλλιεργητή ήταν, στην καλύτερη περίπτωση, οριακά. Στους περισσότερους φάρδες του Whalsay, η μικρή ιδιοκτησία γης και η καλλιέργειά της αντιπροσώπευε τις δαπάνες στην εργασία και τα μετρήσιμα που θα μπορούσαν μετά βίας να δικαιολογηθούν σε οικονομικούς άρους. Επιπλέον σε αυτή την προφανή ανωμαλία είναι το ότι ο μόνος τύπος γεωργίας-κτηνοτροφίας που είναι εφαρμόσιμη σε αυτές τις περιστάσεις είναι αυτός της προβατοτροφίας, έναν τύπο στον οποίο λίγοι μικροί ιδιοκτήτες και καλλιεργητές του Whalsay ήταν ειδικευμένοι. Εντούτοις, παρέμεινε μια συνεχής απαίτηση για την μικρή-ιδιοκτησία και καλλιέργεια και το μεγάλο ενδιαφέρον για των ανθρώπων για αυτή, στο A. P. Cohen (1985) *The Symbolic Construction of Community*: London: Routledge, p.102.

¹⁶⁵ Η κατοχή μικρού αγροκτήματος και ενός μικρού χωραφιού (crofting) είναι ένας τρόπος κάλυψης της πολιτιστικής απόστασης που έχει διανυθεί, και της ενίσχυσης της δέσμευσης για τα ιδανικά της κοινότητας, στο A. P. Cohen (1985) *The Symbolic Construction of Community*: London: Routledge, p.103.

και που τις κάνει να είναι μια τόσο ικανή συσκευή για το συμβολισμό και, ειδικότερα, για να εκφράσει συμβολικά τη συνοχή του παρελθόντος και του παρόντος, και για την επαναβεβαίωση της πολιτιστικής ακεραιότητας της κοινότητας παρά την προφανή ανατροπή της από τις δυνάμεις της αλλαγής¹⁶⁶ (Stacey, 1960; Cohen, 1985; Weigert and R. Hastings, 1973).

Η κλίση μιας «εθνικής» ομάδας για να βεβαιώσει την πολιτιστική ακεραιότητά της υποκινείται σαφώς από μια περισσότερο ακριβώς μια καλά ανεπτυγμένη συλλογική αυτό-συνείδησης (self-consciousness) γεγονός που δείχνει ότι προκύπτει περισσότερο από μια απλή αντίθεση με άλλες ομάδες (Kuhn and McPartland, 1954; Cohen, 1985). Συχνά φαίνεται να προκύπτει μια αίσθηση του υποτέλειας (subordination) ή υπαγωγής. Οι ομάδες όταν αισθάνονται ότι δεν έχουν τίποτα περισσότερο να χάσουν από την αίσθηση του εαυτού τους, στρέφουν την προσοχή στις δυσκολίες και αντιμετωπίζουν τους κυρίαρχους εθνικισμούς και συγκεντρωτισμούς. Αλλά όπως παρατηρούν συγγραφείς (Cohen, 1985; Etzioni: 1998) πρέπει να υπάρξουν περισσότερα από αυτό ώστε η εθνική συλλογικότητα μπορεί να είναι σύγχρονη. Πράγματι, ο van de Berghe (1981)¹⁶⁷ συγγραφείς στο θέμα τείνουν για να απομακρύνουν τη διαδεδομένη ασφάλεια της δεκαετίας του 1960 και της δεκαετίας του 1970 όπως μόνο μια «εθνική γιορτή»¹⁶⁸.

Η εθνικότητα σε σχέση με την κοινότητα (van de Berghe, 1981) είναι τελικά, μια συγγενική οντότητα, όπου ο καθορισμός της εξαρτάται από την αντίθεση (opposition)¹⁶⁹. Οι άνθρωποι κυρίως προβάλλουν την κοινότητα, είτε υπό μορφή τη μορφή της εθνικότητας είτε υπό τη μορφή της τοποθεσίας, όταν αναγνωρίζουν μέσα σε αυτή το επαρκέστερο μέσο για την έκφραση ολόκληρων του συνόλου τους. Τέτοια αναγνώριση δεν υπονοεί απαραίτητα ότι οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται μια ακριβή ταυτότητα ενδιαφέροντος μεταξύ εκείνων και της κοινότητάς τους¹⁷⁰. Πρέπει να σημειωθεί ότι στα πλαίσια «κοινότητα» την άποψη του συμβολισμού, είναι ότι η «κοινότητα» παρέχει ένα όχι τόσο μεγάλο μέρος ως πρότυπο, αλλά περισσότερο ως ένα πρόσφορο μέσο για την έκφραση των πολύ

¹⁶⁶ Εντούτοις, είναι προφανές η περίπτωση ότι δεν είναι όλες οι κοινότητες τόσο ελαστικές, και δεν κάνουν όλες μια τόσο καθορισμένη και έντονη απάντηση στην αλλαγή. Πολλοί γίνονται εγκαταλειμμένοι, πολιτιστικά ή και δημογραφικά ή μετασχηματίζονται πλήρως, χάνοντας την αίσθηση του εαυτού τους ή υφίστανται υποβάθμιση μέσω της ειδωλοποίησης (fetishization) των υλικών τους αντικειμένων (Cohen, 1985:104). Η ερώτηση εκοιμάνων προκύπτει: τι είναι αυτό που παράγει μια τέτοια σφοδρότητα και δυναμισμό; Η απάντηση θα μπορούσε να δοθεί γενικά, χωρίς να υποδείξεις ότι παρόμοιες περιστάσεις θα προκαλέσουν αμετάβλητα μια παρόμοια απάντηση στις διαφορετικές κοινότητες. Η απάντηση συχνά δεν αφορά τις τοπικές κοινότητες, αλλά τον πολιτικό ισχυρισμό της διαφοράς πολιτισμού – ένα φαινόμενο που περιγράφεται γενικά μέσω της κάπως κυκομεταχειρισμένης «ετικέτας» του «έθνους» (Cohen, 1985:104).

¹⁶⁷ P. van de Berghe (1976) "Ethnic Pluralism in Industrial Societies: A Special Case?", *Ethnicity*, no.3, pp.242-255 και P. van de Berghe (1981) *The Ethnic Phenomenon*. New York: Elsevier.

¹⁶⁸ Προσεγγίζοντας τη διατήρηση της εθνικότητας και των κοινοτικών στοιχείων ως στρατηγική, σημειώνει ότι με αυτό τον τρόπο δημιουργούνται τα συναισθήματα του «ανήκουν»: «Οι εκκλήσεις στα εθνικά συναισθήματα δεν χρειάζονται καμία αιτιολόγηση εκτός από το κοινό αίμα. Βρίσκονται στην άποψη των ανθρώπων «μας» (our people) εναντίον «εκείνων» (them) και μπορεί να κινητοποιηθούν ποιο εύκολα εάν «εκείνοι» μπορεί να αποτελούν απειλή για «εμάς» » (van de Berghe, 1981:243).

¹⁶⁹ Για παράδειγμα η «κάστα» ως ενδογαμική μονάδα χαρακτηρίζεται από τα ιδεολογικά όρια της κοινής καταγωγής, χαρακτηρίζοντας κατά συνέπεια από τις κάστες την μια από την άλλη. Ως αποτέλεσμα αυτού η κοινή καταγωγή επίσης να επικαλεσθεί με έναν τρόπο που ξεπερνά τα τμήματα καστών για να διακρίνει, για παράδειγμα, τους Ινδούς από τους Μουσουλμάνους, τους Βουδιστές ή τους Σιχ (Cohen, 1985:105). Τα εθνογραφικά αρχεία είναι υπερπλήρη με περιπτώσεις γενεαλογικών επινοήσεων που απεικονίζουν μια ομάδα «ενός αίματος», «ενός σπιτιού», ή μιας σαφούς ανιχνεύσιμης γραμμής, που μπορούν όμως να αλλάζουν ή να αμφισβητηθούν με ιδιαίτερη πειστικότητα όταν προτείνουν οι περιστάσεις (Cohen, 1985:105).

¹⁷⁰ Θα μπορούσε κανείς να πει απλά ότι η κοινότητα παρέχει σε εκείνους ένα πρότυπο για την πολιτική διατύπωση των ενδιαφερόντων και των φιλοδοξιών τους, ένα πρότυπο που μπορεί να είχε παρασχεθεί ασυναισθητά από την αρχή σε ένα υψηλότερο κλίμακο (Cohen, 1985:107).

διαφορετικών ενδιαφερόντων και των φιλοδοξιών. Αυτό είναι μια μέθοδος που έχει υιοθετηθεί γενικότερα στο φαινόμενο των κοινωνικών μετακινήσεων από τον Tilly (1963, 1974)¹⁷¹ όπου επεδίωξε μια εξήγηση του «Vendée», ένα αντιθετικό-επαναστατικό κίνημα του δέκατου-όγδου αιώνα στη Γαλλία, δυσπιστώντας για τον καταλογισμό του, από τους ιστορικούς των συλλογικών κινήτρων, σε τόσο σε μεγάλο αριθμό ανθρώπων. Μετά από προσεκτική ανάλυση βρίσκει αυτή την άμορφη αντίθετο-επαναστατική μάζα, να αποτελείται από μια κοινωνιολογική ποικιλία των τμημάτων, σε κάθε μια από την οποία τα διακριτικά κίνητρα θα μπορούσαν να αποδοθούν. Επομένως προτείνει ότι μια αυστηρή διάκριση πρέπει να γίνει από τον αναλυτή μεταξύ της ιδεολογικής ρητορικής της συλλογικότητας, δηλαδή των στόχων και των φιλοδοξιών της όπως είναι διατυπωμένες από τους ηγέτες της και από τα πραγματικά κίνητρα των μεμονωμένων μελών της¹⁷².

Στα πλαίσια της παρούσας ανάλυσης το κινήτρου για την κοινοτική συμμετοχή και, πρέπει να σημειωθεί ότι αυτό το ερέθισμα μπορεί όχι απαραίτητως να προέλθει από οποιαδήποτε ευκρινή και δεσμευμένη αίσθηση του έμφυτου χαρακτήρα μιας κοινότητας αλλά, μάλλον, από μια ανάγκη που νιώθει κάποιος για να κάνει διακρίσεις από κάποια άλλη οντότητα¹⁷³. Η αίσθηση κοινωνικού εαυτού στα επίπεδα και της ατομικότητας και της συλλογικότητας ενημερώνεται από την υponοούμενη ή ρητή

¹⁷¹ C. Tilly (1963) "The Analysis of a Counter-Revolution", *History and Theory*, vol.III και C. Tilly (1974) "Foreword", in A. Blok, *The Mafia of a Sicilian Village*. Oxford: Blackwell

¹⁷² Ενώ η «κοινότητα» δεν έχει τη δομή ή την κατεύθυνση που συνδέει κανείς τα κοινωνικά κινήματα, μπορεί εντούτοις να εξηγηθεί ως μια παρόμοια ανάγκη (Cohen, 1985:108). Είναι ένα κατά ένα μεγάλο μέρος μια διανοητική κατασκευή (mental construct), της οποίας οι «αντικειμενικές» εκδηλώσεις για την τοποθεσία ή το έθνος της δίνουν αξιοπιστία (Cohen, 1985:108). Συμβολίζεται ιδιαίτερα, με τη συνέπεια ότι τα μέλη του μπορούν να τον επενδύσουν αυτή με τους εαυτούς τους (Cohen, 1985:108). Ο χαρακτήρας της είναι αρκετά σφρηκτατικός σε ότι μπορεί να φιλοξενήσει των όλους τους εαυτούς των μελών της χωρίς εκείνοι να αισθάνονται την προσωπικότητά τους να συμβιβάζεται υπερβολικά, όπου η ερμηνεία της συλλογικότητας δίνει στον κάθε έναν μια πρόσθετη αναφορά για τις ταυτότητές του (Cohen, 1985:109). Ιδιαίτερα σημαντικό στο παραπάνω είναι η ερμηνεία στο εύλογο ερώτημα που προκύπτει: «Γιατί οι κοινότητες αποκρίνονται κατηγορηματικά στην όποια καταστροφή των ορίων τους;» Αυτό συμβαίνει επειδή τα μέλη τους νιώθουν τους εαυτούς τους να βρίσκεται κάτω από μια τόσο σοβαρή απειλή από κάποια εξωτερική πηγή για την οποία εάν δεν εξωτερικεύσουν τώρα θα κατασχεστούν. Περαιτέρω, κάνουν αυτό επειδή τα μέλη τους αναγνωρίζουν τις φωνές τους αναμεταξύ τους, και επειδή αισθάνονται το μήνυμα αυτής της φωνητικής συνάφαισης, αν και γενικό, και ενημερώνονται άμεσα από την εμπειρία και τις νοοτροπίες τους. Και κάνουν έτσι επειδή τα μέλη τους βρίσκουν τις ταυτότητές τους ως άτομα μέσω της κατοχής τους στο κοινωνικό διάστημα της κοινότητας: εάν ξένοι καταπατούν εκείνο το διάστημα, κατόπιν η αίσθηση των κατοχών της γίνεται αισθητή ως υποτιμημένη και παραμορφωμένη (Cohen, 1985:109). Αυτή η αίσθηση είναι πάντα αδύναμη όταν φυσικά και κατασκευασμένα όρια που διαιρούνσαν προηγουμένως την κοινότητα από τον υπόλοιπο κόσμο είναι όλο και περισσότερο ασαφή. Μπορεί επομένως να είναι εύκολα να απεικονιστεί κάτω από μία απειλή: είναι ένα μέσο κινητοποίησης της συλλογικότητας (Cohen, 1985:109). Κατά συνέπεια, κανείς συχνά βρίσκει σε τέτοιες κοινότητες, την οποιαδήποτε προοπτική αλλαγής, να θεωρείται ανησυχητικά, ότι μια αλλαγή σημαίνει αναπόφευκτη την απώλεια (Cohen, 1985:109). Μια περιγραφή αυτού που φεβδύονται ότι μπορεί να γαθεί, είναι ο «τρόπος της ζωής» μέρος αυτό που είναι και η αίσθηση του εαυτού.

¹⁷³ Ένα παράδειγμα της συμβολικής κατασκευής της κοινότητας είναι η περίπτωση της πόλης Alcalá. Όπου οι Alcalaenses, περίπου τρεις χιλιάδες σε αριθμό, είναι «Ανδαλουσίτες» στη φορεσιά, στην ομιλία, και στην προέλευση, και έχουν μια προφανώς μεγαλύτερη δεσμευση στην Ανδαλουσία. Οι εκεί κοινότητες της οροσειράς έχουν μια εμφανώς αναπτυγμένη αίσθηση των διαφορών τους η μια από την άλλη. Όπου βλέποντας εχθρικά και εκφράζοντας με διάφορα μέσα (προφορικά και γραπτά) την αντίθεση τους αναμεταξύ τους, αυτή η συγκριτική αίσθηση της κοινότητας ανατροφοδοτεί επίσης στην αίσθηση του εαυτού, δείχνοντας όχι μόνο την εδαφική οντότητα του χωριού, αλλά και την κοινωνική πραγματικότητά του: το αλληλέγγυο πνεύμα και τη συλλογική άποψη του (έναντι στους άλλους). Οι άνθρωποι ζουν πολύ κοντά στο ένα άλλος υπό τους όρους που καθιστούν τη μυστικότητα δύσκολη καθώς κάθε γεγονός θεωρείται ως κοινή ιδιοκτησία και σχολιάζεται ατελείωτα. Έτσι παρατηρήθηκε η πρακτική της μυστικότητας. Παρά τις διαφορές σε διάφορα επίπεδα, το κοινό λεξιλόγιο της αξίας επιτρέπει στην ακεραιότητα της εικόνας του εαυτού της κοινότητας και της αίσθησής του να διατηρηθεί. Το λεξιλόγιο με συμβολικούς χαρακτήρες και λειτουργίες, επιτρέπουν στους ανθρώπους να μοιραστούν τις εννοιολογικές μορφές, χωρίς επίσης να απαιτήσουν να μοιραστούν τις έννοιές τους. Παρέχει σε εκείνους τα μέσα να σχολιαστούν οι αναρίθμητοι παράγοντες που τους διαίρουν κατά τη διάρκεια της κοινωνικής ζωής, προκαμένως να παρουσιαστεί, από την αντίθεση με άλλες κοινότητες, όπως η κατοχή μιας ουσιαστικής ομοιότητας, όπου πάνω σε αυτήν την ομοιότητα η αλληλέγγυη τους βασίζεται. Οι Alcalaenses περιπλέκουν τις κοινωνικές διαφορές, αλλά με έναν τρόπο που αφήνει αυτές τις αντιπάσεις υποκειμενικές σε ένα ψήφισμα βασισμένο στη γλώσσα αξιών τους, κάνοντας ο καθένας τις δικές του ερμηνείες, δείχνοντας ότι η κοινότητα είναι κατά ένα μεγάλο μέρος στο μυαλό των ανθρώπων-των μελών (Cohen, 1985:114) σαν διανοητικό κατασκεύασμα, όπου συμπυκνώνει συμβολικά τις κοινωνικές θεωρίες των φορέων της ομοιότητας και της διαφορής καθιστώντας το ένα εύλογο έμβλημα των κοινωνικών εαυτούς τους, στο A. P. Cohen (1985) *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge, pp.110-114.

αντίθεση (Cohen, 1985:115). Τα άτομα επιθυμούν να καθορίζουν τους εαυτούς τους με την αναφορά σε έναν «σημαντικό άλλον», επιπλέον, «ενσυνειδητούς» πολιτισμούς και κοινότητες. Ο Boon (1981)¹⁷⁴ έχει υποστηρίξει ότι η ανάγκη να εξαχθούν και να εκφραστούν τέτοιες αντιθέσεις παρέχουν τον ουσιαστικό χαρακτήρα των πολιτισμών¹⁷⁵. Για τον ίδιο λόγο, οι αντιθέσεις που γίνονται από έναν πολιτισμό όσον αφορά έναν άλλο δεν πρέπει να θεωρηθούν απόλυτες αλλά, επίσης, όπως συμπτωματικές, καθώς και συγγενικές¹⁷⁶ (Cohen, 1985:115). Επομένως, η κοινότητα, θα μπορούσε κανείς να πει ότι αντλεί την αίσθηση του εαυτού της (και τα άτομα που συμμετέχουν σε αυτή) μέσα από την αντιπαράθεση του εαυτού της με άλλους, αλλά, περαιτέρω, και από την αντιπαράθεσή της με άλλους σε μια μεγαλύτερη σχέση¹⁷⁷. Αυτή η προσέγγιση συμβάλει στο να εξεταστεί περισσότερο η προφανής μεταβλητότητα ή αντιφατικότητα μεταξύ της κοινωνικής διαδικασίας εντός της κοινότητας και αναμεταξύ των κοινοτήτων, γεγονός που καθιστά καταληπτό το ότι, όπως το άτομο, έτσι και η κοινότητα μπορεί να «συμπεριφερθεί» με αρκετά διαφορετικούς τρόπους όσον αφορά τους διαφορετικούς ή «άλλους» (Cohen, 1985:116). Όπως και το άτομο, η κοινότητα μπορεί να συμπεριφερθεί διαφορετικά στο ή στον «άλλο» σε διαφορετικές περιπτώσεις¹⁷⁸ (Cohen, 1985:116). Αυτή η έννοια της «συμπληρωματικής αντίθεσης» (complementary opposition) (Cohen, 1985) μπορεί να εφαρμοστεί περαιτέρω, στις «κλασσικές» θεωρίες της κοινότητας¹⁷⁹.

¹⁷⁴ J. A. Boon (1981) *Other Tribes. Other Scribes: Symbolic Anthropology in the Comparative Study of Cultures, Histories, Religions and Texts*. Cambridge: Cambridge University Press.

¹⁷⁵ Πρέπει μόνο να διατυπώσουν μια αίσθηση του εαυτού τους ως συνεκτικός και ευδιάκριτος επειδή αντιμετωπίζουν άλλους. Επιπλέον, ακριβώς όπως άλλοι πολιτισμοί είναι μόνο αισθητοί-ορατοί από την προοπτική ενός πολιτισμού με τον οποίο αντιπαράβλλονται, τόσο επίσης οι άνθρωποι βλέπουν τον πολιτισμό τους από το υποτιθέμενο πλεονεκτικό σημείο στο οποίο φαντάζονται τους άλλους ότι το βλέπουν. Δεδομένου ότι η ζωτικότητα των πολιτισμών βρίσκεται στην αντιπαράθεσή τους, υπερβιάλλουν για τους εαυτούς τους και μεταξύ τους. Σε πολλές περιπτώσεις είναι προφανές ότι η αντίθεση της κανονικότητας μέσω των συμβολικών μέσων χρησιμοποιείται για να επιστήσει την προσοχή και με αυτόν τον τρόπο για να προστατεύσει τον επίσημο κανόνα με μια συμβολική οροθεσία (Cohen, 1985:115). Όλα αυτά τα φαινόμενα ολοφάνερα κλίνουν προς μια «υπονοούμενη αρνητικότητα» αλλά δεδομένου ότι αυτά είναι συμβολικά και εντούτοις χωρίς καθορισμένες και αντικειμενικές έννοιες, η αρνητικότητα πρέπει πάντα είναι συμπτωματική και ποτέ απόλυτη (Cohen, 1985:115).

¹⁷⁶ Ο Cohen (1985:115) αναφέροντας την έννοια της «συμπληρωματικής αντίθεσης» (complementary opposition) σημειώνει ότι μεταξύ δύο φυλών η (Α) μπορεί να θεωρηθεί ότι η (Β) δεν έχει καμία αρετή για την οποία υπερηφανεύεται, και καθώς επιδεικνύουν κάθε φυλότητα εκείνων για την οποία βλέπουν τους εαυτούς τους ως αθώους. Ακόμα, η αίσθησή τους για το ενάντιο μπορεί να εδραίωνει εννοιολογικά στην αντίληψη τους για το αντίθετο, στο A. P. Cohen, *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge, p.115.

¹⁷⁷ Για παράδειγμα, ενώ μια φυλή (Α) με μια (Β) για μερικούς λόγους βλέπουν ενάντια η μία την άλλη, για άλλους σκοπούς μπορεί να αναγνωρίσουν η μία την άλλη περισσότερο ίδια παρά ως διαφορετική, στο A. P. Cohen (1985) *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge, p.116.

¹⁷⁸ Δεν πρέπει να θεωρηθεί τέτοια φαινomenικά ασυμβίβαστη συμπεριφορά ανήθική ή μη λογική αλλά μπορεί να υποθεθεί ότι το άτομο ή η κοινότητα αντιλαμβάνεται τις περιστάσεις διαφορετικά σχετικά με τις οποίους κάποιος άλλος είναι απληροφόρητος, στο A. P. Cohen (1985) *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge, p.116.

¹⁷⁹ Οι μεταβάσεις από τη «μηχανική» στην «οργανική» αλληλεγγύη, από την «Gemeinschaft» στην «Gesellschaft», από τις παραδόσεις στη λογική-νομιμότητα, από το κύρος ή θέση (status) στο συμβόλαιο, που συχνά αντιμετωπίζονται ως θεωρίες της κοινωνικής αλλαγής, της εξέλιξης και της ανάπτυξης, μάλλον θα πρέπει να θεωρηθούν ως διαφορετικές μορφές της συμπεριφοράς μέσα σε οποιαδήποτε κοινωνία, σε οποιαδήποτε δεδομένη περίοδο ιστορίας της (Cohen, 1985:116). Κατά συνέπεια, παραδείγματος χάριν, οι μηχανικές αλληλεγγύες, που αντιστοιχούν για μια συμπληρωματικά στην άλλη, υπάρχουν μέσα στις οργανικές δομές. Ο Durkheim αναγνώρισε την ιστορική συμβατότητα αυτών των υποθετικά αντιτιθέμενων τάσεων. Ο Weber αναγνώρισε επίσης την εμπειρική αμοιβαιότητα τους, και ως εκ τούτου, περιέγραψε τα κράτη ως απλά «ιδανικούς» τύπους (Cohen, 1985:116). Η σημασία όλων αυτών των προσεγγίσεων είναι ότι ο μετασχηματισμός υποθετικά επεξεργασμένων από αυτές τις μεταβάσεις έχει ερμηνευθεί συχνά όπως καθιστώντας την κοινότητα ξεπερασμένη (Cohen, 1985:116). Η αναθεώρηση αυτής της άποψης, που βλέπει τα «αντιπαράβλλόμενα» κράτη ως συνυπάρχοντα, επικρίνει στον εξωτερικό παρατηρητή να θεωρήσει την επιβίωση, την ανάπτυξη, τον ιχυρισμό της ύπαρξης της κοινότητας, όχι ως μια παρέκκλιση που εξηγείται, αλλά ως μια κανονικότητα και μια αναμενόμενη έκφραση της ανθεκτικότητας του πολιτισμού: από την αίσθηση του εαυτού των ανθρώπων. Η διαδικασία μπορεί να είναι ανάθεμα για τη σύγχρονη κοινωνία αλλά αυτό μπορεί να ειπωθεί είναι ότι χρησιμοποιείται σήμερα σε μια μεγαλύτερη έκταση από ότι στο παρελθόν (Cohen, 1985:117). Η κοινότητα, είτε τοπική, είτε εθνική, είτε θρησκευτική, είτε πολιτισμική, είτε με οποιαδήποτε μορφή, δεν θα θεωρηθεί ως αναχρονισμός στην σύγχρονη αστική-βιομηχανική κοινωνία, αλλά μάλλον, πρέπει να θεωρηθεί ως μια από τις μορφές της συμπεριφοράς διαθέσιμες μέσα σε τέτοιες κοινωνίες. Ότι η συμβολική έκφρασή της είναι συχνά σε επίπεδο ανταγωνιστική στη μεγαλύτερη κοινωνία είναι ένα θέμα ενδιαφέροντος και όχι παθολογίας

Η έννοια της κοινότητας υπο-συνεχούς διαμόρφωσης (in the making) διατρέχει ολόκληρη τη μελέτη του Papastergiadis (2000:15)¹⁸⁰. Ο ίδιος αναφέρει πώς εξαιτίας του διαρκούς δυναμισμού των σύγχρονων κοινωνιών, τα όρια των κοινοτήτων, καθώς και η γενικότερη αίσθηση του ανήκειν των μελών τους, έχουν αλλάξει ριζικά. Οι μετακινήσεις των μεταναστών εργατών, πραγματοποιούνται σε όλη την Ευρώπη ως προς την στρατολόγηση τους στις ανάγκες της εργασίας¹⁸¹. Οι προοπτικές για τους μετανάστες να αναπτύξουν μηχανισμούς ώστε να υπερβούν την απομόνωση και να παραγάγουν συλλογικές οργανώσεις που να βεβαιώνουν τις κοινές αξίες και να παρέχουν κοινωνική υποστήριξη στους νέους τύπους προορισμού και εργασίας τους γίνονται όλο και πιο αβέβαιες¹⁸². Ο Papastergiadis (2000) αναφέρει την αντίδραση ενός έγχρωμου άνδρα σε απάντηση στις ρατσιστικές επιθέσεις στο δικαίωμά του να μείνει στη Μεγάλη Βρετανία: «Είμαι εδώ επειδή εσείς είσατε εκεί!», δηλαδή εκείνος έχει παραμείνει, δεν έχει ξεχάσει όμως όπου προήλθε από και είναι σαφές για τις κοινωνικές συγκυρίες που τον ώθησαν σε αυτήν την θέση (Papastergiadis, 2000:196). Ούτε οι μνήμες ούτε η κακομεταχείριση τον έχουν αναγκάσει για να εγκαταλείψει την ελπίδα της παραγωγής μιας νέας κοινότητας για τον ίδιο και τους άλλους γύρω του¹⁸³. Οι ατελείωτες μετακινήσεις και οι πολλαπλές συνδέσεις παράγουν συχνά την υποψία και την ταραχή, καθώς αυτό που φέρνει τους ανθρώπους μαζί σε ένα σημείο μπορεί να τους ωθήσει χώρια σε ένα άλλο (Papastergiadis, 2000). Ο ίδιος ο συγγραφέας (Papastergiadis, 2000) θέτει το ερώτημα: *«Μπορούν να υπάρξουν κοινότητες χωρίς τις εγγυήσεις της σταθερότητας; Είναι η ουσία μιας*

(Cohen, 1985:117). Η μείωση των γεωγραφικών βάσεων των ορίων της κοινότητας έχει οδηγήσει στον ανανεωμένο ισχυρισμό των συμβολικών τους όρους (Cohen, 1985:117). Δεδομένου ότι τα όρια είναι εγγενώς αντιθετικά, σχεδόν οποιοδήποτε θέμα αντιληπτής διαφοράς μεταξύ της κοινότητας και του εξωτερικού κόσμου μπορεί να δοθεί συμβολικά ως παράγων του ορίου της (Cohen, 1985:117). Η κοινότητα μπορεί ουσιαστικά να «αλέσει» οποδήποτε στο συμβολικό μύλο της πολιτιστικής απόστασης, είτε είναι τα αποτελέσματα εκάτω της κάποιας κεντρικά διατυπωμένης κυβερνητικής πολιτικής, ή θέμα διαλέκτου, ή ένδυσης κ.λπ. (Cohen, 1985:117). Η συμβολική φύση της αντίθεσης σημαίνει ότι οι άνθρωποι «μπορούν να συλλογίζονται τους εαυτούς τους στη διαφορά». Τα όρια ουσιαστικά συνίστανται στην επινόηση των διακριτικών εννοιών μέσα στην κοινωνική ομιλία της κοινότητας και παρέχουν στους ανθρώπους μια αναφορά για τις προσωπικές ταυτότητές τους. Κάνοντας αυτό, έπειτα οι ίδιοι εκφράζονται και ενισχύονται μέσω της παρουσίας εκείνων των ταυτοτήτων στην κοινωνική ζωή (Cohen, 1985:117). Είτε παραμένουν ακέραια τα όριά της, η πραγματικότητα της κοινότητας βρίσκεται στην αντίληψη των μελών της για τη ζωτικότητα του πολιτισμού της. Οι άνθρωποι κατασκευάζουν την κοινότητα συμβολικά, που κάνει την μια παγή και ένα χώρο φύλαξης της έννοιας, και μια αναφορά της ταυτότητάς τους.

¹⁸⁰ N. Papastergiadis (2000) *The Turbulence of Migration. Globalization, Deterritorialization and Hybridity*. Cambridge: Polity.

¹⁸¹ Ο Papastergiadis (2000) θέτει το παράδειγμα των Αραβικών κρατών όπου είναι μοναδικά, δεδομένου ότι πάνω από το 70 τοις εκατό του ποσοστού της εργατικής δύναμης στην Σαουδική Αραβία είναι μετανάστες, καθώς και πώς στα Ενωμένα Αραβικά Εμιράτα το συνολικό ποσοστό των ξένων εργατών είναι περίπου 90 τοις εκατό υψηλό. Όχι μόνο περισσότεροι μετανάστες κατευθύνονται προς ένα βιομηχανικά κέντρα, άνδρες και γυναίκες εργάζονται σε ξένα περιβάλλοντα και διαμένουν σε απομονωμένα γκέτο αλλά και η νομική κατάσταση των μεταναστών έχει «αντικατασταθεί» και όλο από την προσωρινή και μυστική άφιξη των μεταναστών.

¹⁸² Ο Papastergiadis (2000:46) θέτει το ερώτημα «πώς μπορούν να συνυπάρξουν σε κοινωνικό, εργασιακό, πολιτιστικό επίπεδο, οι γηγενείς με τις συλλογικές οργανώσεις των μεταναστών όταν αποκλείεται όλο και περισσότερο η δυσάρεστη κατάσταση του μετανάστη από την εκτόπιση, την εκμετάλλευση και τη διάκριση, ωθώντας τους μετανάστες στην πλασίωσή τους από τη μοναξιά, την παρανομία, τον αποκλεισμό τους από την βίωση αλληλεγγύης ακόμη και μεταξύ τους».

¹⁸³ Ο ίδιος ο συγγραφέας (Papastergiadis, 2000) θέτει το ερώτημα: *«Αλλά πώς να χτιστεί μια νέα κοινότητα όταν το έδαφος είναι ξένο; Τι θα κρατήσει «τους ανθρώπους» μαζί όταν οι ανάγκες και τα όνειρά τους είναι πάντα στην διαδικασία παραγωγής;»* Ο Papastergiadis (2000:196) αναφερόμενος στους μετανάστες και στη δημιουργία μεταναστευτικών κοινοτήτων, τονίζει, πώς η ανάγκη να κατασκευαστούν οι κοινότητες είναι βαθιά, και είναι ένα καθολικό χαρακτηριστικό γνώρισμα του ανθρώπινου όρου, καθώς κάποιος δεν μπορεί να ζήσει μεμονωμένα για πολύ. Ενώ ο εξαναγκασμός για την δημιουργία μιας κοινότητας φαίνεται ως ένα μόνιμο χαρακτηριστικό γνώρισμα, η πρακτική της δημιουργίας των κοινοτήτων ποικίλλει πάντα ανά χρόνο και τόπο. Η κοινότητα, κατά τον ίδιο, θεωρείται συχνά ως πηγή προστασίας από τους φόβους της απομόνωσης, της σύγκρουσης, της ευπάθειας και του χωρισμού για τους μετανάστες (Papastergiadis, 2000:196). Για τον ίδιο, η αλληλεγγύη δεν είναι μόνο ένας τρόπος φυσικής ασφάλειας, που πηγάζει από την εμπειρία της συνεκτικότητας, αλλά και ένα βήμα προς την κατανόηση του κόσμου. Δίνοντας νόημα στην ειδώλως τεμαχισμένη και διαμελισμένη εμπειρία της καθημερινής ζωής συνδέεται βαθιά με μια κατανόηση του ανήκειν και της κοινότητας που επίσης ανατρέχει στο σύγχρονο κόσμο (Papastergiadis, 2000). Οι κοινότητες κατασκευάζονται σήμερα σε ένα πλαίσιο όπου οι συνδέσεις είναι πολλαπλές και τμηματικές και οι άνθρωποι μπορούν να αισθανθούν μια αίσθηση του ανήκειν σε περισσότερες από μια κοινότητες, ή μπορούν να συμμετέχουν σε διαφορετικές κοινότητες σε διαφορετικές στιγμές της ζωής τους, και καθώς συνεχίζουν να μεταναστεύουν, μετακινούνται επίσης από τις κοινότητες (Papastergiadis, 2000:196).

κοινής γλώσσας και μιας κοινής ιστορίας η μόνη εγγύηση για μια συλλογική ταυτότητα.» Χωρίς την εμπιστοσύνη μεταξύ των μελών δεν μπορεί να υπάρξει καμία κοινότητα (Papastergiadis, 2000:197). Οι γραμμές που χωρίζουν την μία κοινότητα μεταναστών από την άλλη δεν είναι πάντοτε ορατές καθώς η μία μπορεί να καταλήγει και γειτονεύει στην άλλη (Elias and Scotson, 1994; Papastergiadis, 2000:197). Αυτό που τους κρατά μαζί μπορεί σπάνια να προσδιοριστεί από τις μοναδικές αξίες ή ένα αποκλειστικό σύνολο χαρακτηριστικών (Papastergiadis, 2000:197)¹⁸⁴.

Σήμερα, ο στόχος διεκδίκησης κοινοτήτων συνδέθηκε με το πρόγραμμα της οικοδόμησης των κοινωνιών πολιτών. Στη σύγχρονη ομιλία, η έννοια της κοινότητας κινητοποιείται για να καταπολεμήσει μια διαφορετική δυσφορία. Στις αποδιοργανωμένες και τεμαχισμένες μεταβιομηχανικές πόλεις της δύσης η ιδέα της κοινότητας έχει γίνει ελκυστική για τις αμυντικές αξίες της. Οι κοινότητες ορίζονται όλο και περισσότερο ως οι ιδιωτικές ζώνες όπου οι άνθρωποι μπορούν να επιτρέψουν ή να αποκλείσουν άλλους από να περιβάλουν σε «απαγορευμένες» ζώνες. Η απώλεια (deterritorialization) του πολιτισμού από έναν τόπο αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι αισθάνονται τώρα ότι ανήκουν σε διάφορες κοινότητες παρά το γεγονός ότι δεν μοιράζονται μια κοινή περιοχή με όλα τα άλλα μέλη. Αναφέρεται επίσης στον τρόπο ότι ένας εθνικός ή ακόμα και περιφερειακός πολιτισμός δεν μπορεί πλέον να συλλαμβάνεται ως απεικόνιση μιας συνεπούς και διακριτικής ταυτότητας.

1.3.3. Η ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΣΙΚΑΓΟ ΚΑΙ Η ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΩΣ ΤΡΟΠΟΣ ΖΩΗΣ

Στις πρώτες δύο δεκαετίες αυτού του αιώνα οι ιδέες του Simmel μεταφέρθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου το πρώτο τμήμα κοινωνιολογίας ιδρύθηκε στο πανεπιστήμιο του Σικάγο και διευθύνθηκε μεταξύ άλλων και από τον Robert Park. Ο Park ίδρυσε την Σχολή του Σικάγο της αστικής κοινωνιολογίας, της οποίας οι λεπτομερείς μελέτες των αστικών κοινωνικών διαδικασιών προς το τέλος της δεκαετίας του 1920 και της δεκαετίας του 1930, έγιναν διάσημες ως πρότυπα εμπειρικών ερευνών (Bell and Newby, 1971; Lee and Newby, 1983). Η επιρροή του Simmel στη Σχολή του Σικάγο ήταν ιδιαίτερη και επομένως η προσέγγισή του φθάνει στην αποθέωσή της σε ένα κλασικό κείμενο από έναν

¹⁸⁴ Οι κοινότητες δεν καθορίζονται πάντα από τα εδαφικά όριά τους. Τα οριζόντια τμήματα της κατηγορίας κόβονται από άλλες εφαιπόμενες γραμμές, ο προφανέστερος των οποίων είναι φυλή και φύλο. Οι μεταναστευτικές κοινότητες διαμορφώνονται για διάφορους λόγους, οι οποίοι μπορούν να ποικίλουν από την αναζήτηση κοινών συμφερόντων στον προσδιορισμό των αμοιβαίων αξιών και πρακτικών (Papastergiadis, 2000:197). Ο Papastergiadis (2000:198) αναφέρει πώς η δημοφιλής εικόνα της κοινότητας είναι πλασισμένη σε ένα ρομαντικό και αγροτικό περιβάλλον, όπου κάθε βράδυ υπάρχει μια θερμή συντροφιά στο τοπικό καφενείο, ή ένα μέρος όπου όλοι οι άνθρωποι αναγνωρίζουν και χαιρετούν ο ένας τον άλλον με το όνομα. Όπως διάφοροι σχολιαστές έχουν επισημάνει, αυτή η εξιδανικευμένη εικόνα της κοινότητας καλύπτει τα σημαντικά στοιχεία που υπήρξαν στο παρελθόν (Papastergiadis, 2000:198) και προβάλλει την αλλαγή και τον μετασχηματισμό της που λαμβάνει χώρα στο παρόν. Η επιθυμία να επιστρέψει κανείς σε μια τέτοια κατάσταση, εκφράζει κυρίως περισσότερα για τις ανησυχίες σχετικά με την ασφάλεια και τη σταθερότητα που αντιπαραβάλλονται με τις πραγματικότητες των προηγούμενων μορφών κοινοτικής ζωής (Papastergiadis, 2000:198). Ενώ μια κοινότητα «δεν μπορεί να αλλάξει τον κόσμο, μπορεί να κρατήσει κάποιον από το βαρύ φορτίο». Ο Papastergiadis (2000:198) αναφέρει πώς οι άνθρωποι φοβούνται «την έκθεση» στη σύγχρονη πόλη, όπου η μητρόπολη άλλη μια φορά συνδέεται με τη στέρηση, διοροδοκία και ρύπανση. Σύμφωνα με τον Papastergiadis (2000:198) «κλειστός» κοινότητες μπορούν σήμερα να βρεθούν στο Σίδνεϊ, τη Μανίλα και το Γιοχάνεσμπουργκ, καθώς επίσης και στο Λος Άντζελες (Papastergiadis, 2000:198). Αυτά τα μινι-φρουρία είναι όπως και τα προηγούμενα περικλειστά συλλογικά εδάφη που προστάτευαν τους αλλοδαπούς μέσα στην αυτοκρατορική Σαγγάη και την εμπορική τάξη στο βιομηχανικό Μάντσεστερ (Papastergiadis, 2000:198).

κοινωνιολόγο του Σικάγου, τον Louis Wirth (1933), με τίτλο «*Urbanism as a Way of Life*»¹⁸⁵. Ο Wirth (1938) αρχίζει την ανάλυσή του με διάφορες υποθέσεις: *Πρώτον*, ότι «αυτό που είναι ευδιάκριτο στον σημερινό πολιτισμό σηματοδοτείται καλύτερα από την μεγέθυνση των πόλεων» (Wirth, 1938:1). Με άλλα λόγια, είναι η αστικοποίηση το χαρακτηριστικό της σύγχρονης κοινωνίας (Lee and Newby, 1983:47). *Δεύτερον*, η ανάπτυξη των πόλεων προκάλεσε ένα θεμελιώδες έλλειμμα στην ανθρώπινη «φυσική» κατάσταση¹⁸⁶. *Τρίτον*, η πόλη είναι το κέντρο όλων των καινοτομιών στον σύγχρονο κόσμο. Το διαφοροποιητικό χαρακτηριστικό του τρόπου διαβίωσης του ατόμου στη σύγχρονη εποχή είναι η συγκέντρωσή του στις γιγαντιαίες συναθροίσεις γύρω από συστάδα μικρότερων τα κέντρων και από τα οποία ακτινοβολούν ιδέες και πρακτικές που τις αποκαλούμε πολιτισμό (Wirth, 1938:47). *Τέταρτον*, ο σύγχρονος πολιτισμός μπορεί να χαρακτηριστεί ως αστικός πολιτισμός, επειδή ο πολιτισμός της πόλης έχει διαδοθεί σε όλη ανθρωπότητα. Είναι η αρχή και το κέντρο ελέγχου της οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής που έχει σύρει τα πιο μακρινά μέρη του κόσμου στην τροχιά της (Wirth, 1938:2). *Πέμπτον*, η αστικοποίηση, η μετάβαση από μια αγροτική σε μια αστική κοινωνία στα πλαίσια της εκβιομηχάνισης, έχει προκαλέσει βαθιές αλλαγές σε κάθε φάση της κοινωνικής ζωής (Wirth, 1938:2)¹⁸⁷.

Ακολουθώντας τον Tönnies και τις έννοιές της «Gemeinschaft» και της «Gesellschaft» και οικοδομώντας επάνω στην προσπάθεια του Simmel να τις τοποθετήσει σε μια αγροτική-αστική διχοτόμηση, ο Wirth προτείνει ότι το που ζει κανείς έχει μια βαθιά επιρροή επάνω στο πώς ζει κανείς (Lee and Newby, 1983:47). Καθώς κανείς κινείται από την επαρχία προς την πόλη έτσι φεύγει, αφήνοντας πίσω του έναν «αγροτικό τρόπο ζωής» και λαμβάνει τις αξίες και τη συμπεριφορά «της αστικοποίησης ως τρόπου ζωής» (Lee and Newby, 1983:47)¹⁸⁸. Ο Wirth επιχειρεί ένα «ταξινομημένο και συνεκτικό πλαίσιο της θεωρίας» που αποτελεί τους τρόπους ζωής στην πόλη εστιάζοντας στα τρία κύρια κοινωνικά χαρακτηριστικά τα οποία θεωρεί πώς συμβάλουν στον προσδιορισμό της πόλης (Lee and Newby, 1983:48): *Πρώτον, το μέγεθος του πληθυσμού*: Ο Wirth υπογραμμίζει ότι το αυξανόμενο μέγεθος του πληθυσμού στην πόλη προωθεί μια μεγαλύτερη κοινωνική διαφοροποίηση (Lee and Newby, 1983:48). Αυτή η διαφοροποίηση εκφράζεται επίσης γεωγραφικά στο σχηματισμό των διαφορετικών γειτονιών σύμφωνα με την τάξη, την εθνικότητα κ.ά. (Lee and Newby, 1983:48). Ο Wirth επίσης επισημαίνει ότι στην πόλη η «προσωπική αμοιβαία γνωριμία απουσιάζει» και ότι οι άνθρωποι σχέσεις

¹⁸⁵ L. Wirth (1938) «Urbanism as a Way of Life», *American Journal of Sociology*, vol.44, no.1, pp.1-24.

¹⁸⁶ Ποτέ στο παρελθόν η ανθρωπότητα δεν απομακρύνθηκε πιο πολύ από την οργανική φύση, παρά υπό τους όρους των χαρακτηριστικών της ζωής των μεγάλων πόλεων (Wirth, 1938:2). Ο σύγχρονος κόσμος δεν παρουσιάζει πλέον την εικόνα μικρών απομονωμένων ομάδων ατόμων διασπαρμένα σε μια αχανή έκταση (Wirth, 1938:2).

¹⁸⁷ Κατά συνέπεια η πόλη «αφάνισε» εντελώς τους προηγούμενους κυρίαρχους τρόπους ανθρώπινων ενώσεων (Wirth, 1938:3). Εκτον, ως εκ τούτου, ο Wirth (1983) υποστηρίζει, ότι η πόλη και το χωριό μπορούν να θεωρηθούν ως δύο πόλοι που είναι σχετικοί ο ένας με τον άλλο των οποίων όλες οι ανθρώπινες αποφάσεις τείνουν να διευθετηθούν (Wirth, 1938:3).

¹⁸⁸ Ο αρχικός στόχος του Wirth ήταν να προσφέρει έναν κοινωνιολογικό ορισμό της πόλης (Lee and Newby, 1983:47). Είναι απρόθυμος να βασίσει αυτό στο μέγεθος του πληθυσμού μόνο δεδομένου ότι αυτό είναι πάρα πολύ αυθαίρετο και αδιαφορεί για το γεγονός ότι οι στατιστικές πληθυσμών είναι συχνά βασισμένες στα διοικητικά όρια που αντέχουν μικρή σχέση στην πόλη ως κοινωνική μονάδα (Lee and Newby, 1983:47). Η αστικοποίηση επομένως διαδόθηκε πέρα από την πόλη ως φυσικό περιβάλλον είναι ένα πολιτιστικό παρά φυσικό φαινόμενο (Lee and Newby, 1983:47). Οποιοσδήποτε καθορισμός πρέπει όχι μόνο να λάβει υπόψη αυτό το γεγονός, αλλά και να συμπεριλάβει την ποικιλομορφία των πόλεων, η οποία θα ποικίλει σημαντικά σύμφωνα με τις βιομηχανικές, εμπορικές και οικονομικές βάσεις τους (Lee and Newby, 1983:47). Ο Wirth διακρίνει την πόλη απλά ως «σχετικά μεγάλη, πυκνή και μόνιμη επένδυση των κοινωνικά ετερογενών ατόμων» (Lee and Newby, 1983:47).

διαχωρίζονται και τεμαχίζονται (Lee and Newby, 1983:48). Αυτό παράγει αυτό που αποκαλεί ο Wirth «σχιζοειδή» αστική νοοτροπία¹⁸⁹ (Lee and Newby, 1983:44).

Κατά συνέπεια ενώ οι κοινωνικές επαφές στην πόλη μπορούν πράγματι ακόμα να είναι πρόσωπο με πρόσωπο, αλλά είναι «απρόσωπες, επιφανειακές, παροδικές και αποσπασματικές» – δηλαδή είναι αυτό που ο Wirth αποκαλεί δευτεροβάθμιες σχέσεις που παρέχουν μόνο ένα μικρό μέρος των γενικών ανθρώπινων αναγκών (Lee and Newby, 1983:48). Υπό αυτήν τη μορφή, είναι αντίθετες με τις αρχικές σχέσεις χαρακτηριστικές της «Gemeinschaft» της αγροτικής ζωής που εκπληρώνουν προσωπικές και ψυχολογικές απαιτήσεις του ατόμου (Lee and Newby, 1983:48). Αντίθετα, η πόλη, παρά το μέγεθος του πληθυσμού της, αρνείται τη βάση για τη σημαντική κοινωνική οικειότητα¹⁹⁰ (Lee and Newby, 1983:48). Μια συνέπεια αυτού είναι ότι οι αστικές σχέσεις τείνουν να μειωθούν σε χρηστικές (Lee and Newby, 1983:48). Η επικολαιότητα, η ανωνυμία και ο παροδικός χαρακτήρας τέτοιων σχέσεων κάνουν κάτι τέτοιο αναπόφευκτο¹⁹¹ (Lee and Newby, 1983:48). Ο Wirth θεώρησε ένα από τα κεντρικά παράδοξα της αστικοποίησης την τάση της να δημιουργεί συναισθήματα ατομικής μοναξιάς εν μέσω των τεράστιων πληθών (Lee and Newby, 1983:48). Ενώ η πόλη απελευθερώνει το άτομο από τις συμμορφώσεις της «Gemeinschaft» αφήνει ταυτόχρονα το άτομο χωρίς ρίζες και μη-ενταγμένο (Lee and Newby, 1983:48). *Δεύτερον, η πυκνότητα:* Ο Wirth υποστηρίζει ότι η αυξανόμενη συγκέντρωση ανθρώπων σε ένα περιορισμένο χώρο προκαλεί διάφορες συνέπειες (Lee and Newby, 1983:48)¹⁹². *Τρίτον, η ετερογένεια:* Η πόλη χαρακτηρίζεται έναν όλο και περισσότερο ετερογενή πληθυσμό που προκαλείται από από τον

¹⁸⁹ Όπως ο Wirth επισημαίνει: «Αυτό δεν εννοεί ότι οι κάτοικοι των πόλεων έχουν λιγότερες εξοικειώσεις με άλλους, από τους αγροτικούς κατοίκους, σημαίνει μάλλον ότι σε σχέση με τον αριθμό ανθρώπων που βλέπουν και με τους οποίους «τρίβουν» τους αγκώνες τους» κατά τη διάρκεια της καθημερινής τους ζωής, ξέρουν ένα μικρότερο ποσοστό, και έχουν λιγότερες γνώσεις για αυτούς» (Wirth, 1938:12).

¹⁹⁰ Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να στραφεί η προσοχή στον κίνδυνο το αστικοποίησης με το βιομηχανισμό και το σύγχρονο καπιταλισμό κεφαλαιοκρατία. Η άνοδος των πόλεων στο σύγχρονο κόσμο δεν είναι αναμφισβήτητη ανεξάρτητα από το ανάδυση της σύγχρονης τεχνολογίας, της μαζικής παραγωγής, και της καπιταλιστικής επιχείρησης. Αλλά και διαφορετικές να ήταν οι πόλεις των προηγουμένων εποχών σε σχέση με τις μεγάλες πόλεις σήμερα, ήταν, εντούτοις, κι εκείνες πόλεις, L. Wirth (1938) «Urbanism as a Way of Life», *American Journal of Sociology*, vol.44, no.1, p.7-8.

¹⁹¹ Για τον Wirth, και πολλούς άλλους αμερικανούς κοινωνιολόγους το 1930, η επιτομή της αστικοποίησης ήταν η σχέση μεταξύ του οδηγού ταξί και της πελατείας του, δηλαδή μια συνοπτική αντιμετώπιση, που εξήγησε όλους αυτούς τους παράγοντες.

¹⁹² Μερικές από αυτές είναι περιβαλλοντικές, όπως η αύξηση της συσσώρευσης, της ρύπανσης, της βρομιάς κ.ά. (Lee and Newby, 1983:48). Άλλες είναι κοινωνιολογικές παραδείγματος χάριν, οι διαφορές μεταξύ του πληθυσμού, όπως εκείνες μεταξύ του πλούσιου και του φτωχού, γίνονται πολύ περισσότερο κοινωνικά ορατές (Lee and Newby, 1983:48). Δεν είναι τόσο μεγάλες αυτές οι διαφορές αναλογικά δηλαδή μεγαλύτερες στην πόλη από ότι στην επαρχία, αλλά οι μεγαλύτεροι απόλυτοι αριθμοί μαζί με το διαχωρισμό της γειτονιάς τις καθιστούν προφανείς (Lee and Newby, 1983:48). Ο Wirth επίσης υποστηρίζει ότι η στενή εγγύτητα μεταξύ του αστικού πληθυσμού ενθαρρύνει τον ανταγωνισμό μεταξύ τους (Lee and Newby, 1983:48). Ο Wirth εφιστά την προσοχή στην πιθανή άνοδο της κοινωνικής και διαπροσωπικής σύγκρουσης που θα ακολουθήσει – η τριβή, η ενόχληση και η νευρική αναταραχή επεξεργασμένες από τη συχνή φυσική επαφή αλλά την όλο και πιο ανούσια κοινωνική επαφή (Lee and Newby, 1983:49). Δεδομένου ότι ο αστικός πληθυσμός γίνεται όλο και πιο διαφορετικός και πιο ειδικευμένος, έτσι η ταξική δομή γίνεται πιο περίπλοκη και πιο αδιαφανής (Lee and Newby, 1983:49). Το άτομο επομένως δεν ξέρει πλέον «τη θέση του/της», η οποία μπορεί να συμβάλει σε μια αίσθηση της αβεβαιότητας και ανυπαρξίας ριζών (Lee and Newby, 1983:44). Ούτε μια ομάδα δεν έχει την αδιαίρετη υποταγή του ατόμου. Οι ομάδες με τις οποίες το άτομο συνδέεται δεν υποχωρούν εύκολα σε μια απλή ιεραρχική ρύθμιση. Λόγω των διαφορετικών ενδιαφερόντων του που προκύπτουν από τις διαφορετικές πτυχές της κοινωνικής ζωής, το άτομο αποπτά την ιδιότητα μέλους στις διάφορες ομάδες, κάθε μια από τις οποίες λειτουργεί μόνο σε σχέση με ένα ενιαίο τμήμα της προσωπικότητάς του. Ούτε αυτές οι ομαδοποιήσεις επιτρέπουν εύκολα μια ομόκεντρη ρύθμιση έτσι ώστε όσο πιο μέσα εισέρχεται κανείς να συμπεριλαμβάνεται, όπως ήταν πιθανότερο να συμβεί στην αγροτική κοινότητα ή στις πρωτόγονες κοινωνίες (Wirth, 1938:16). Η αστική κοινωνία είναι μια κοινωνία κινητή, και κοινωνικά και γεωγραφικά (Lee and Newby, 1983:49). Αυτή η κοινωνική κινητικότητα και αυτή η «φυσική έλλειψη ριζών» οδήγησαν τον Wirth για να περιγράψει την αστική κοινωνική δομή ως μια «φρευστή μάζα», ένας παράγοντας που καθιστά την αστική κοινωνία ασταθή και απρόβλεπτη (Lee and Newby, 1983:49). Μέσα σε αυτήν την «φρευστή μάζα» το άτομο είναι σχετικά ανώμαλο να επιρραστεί το σχέδιο της αστικής ζωής και επομένως τείνει να ενωθεί με άλλα ομοειδή άτομα για να διαμορφώσουν οργανωμένες ομάδες που προσπαθούν να επιτύχουν τους επιθυμητούς στόχους τους (Lee and Newby, 1983:49).

επεκτειμένο καταμερισμό της εργασίας (Lee and Newby, 1983:49)¹⁹³. Ο Wirth συνοψίζει το άρθρο του με τη δήλωση ότι το αστικοποίηση ως τρόπος ζωής μπορεί να προσεγγιστεί εμπειρικά από τρεις συσχετισμένες προοπτικές: *πρώτον*, σαν φυσική δομή που περιλαμβάνει μια βάση πληθυσμών, μια τεχνολογία και μια οικολογική τάξη, *δεύτερον*, σαν σύστημα της κοινωνικής οργάνωσης που περιλαμβάνει μια χαρακτηριστική κοινωνική δομή, ένα σύνολο κοινωνικών θεσμών και ένα χαρακτηριστικό σχέδιο κοινωνικών σχέσεων, *τρίτον*, σαν σύνολο τοποθετήσεων και ιδεών και ομοιογενών ομάδων των προσωπικοτήτων που συμμετέχουν με χαρακτηριστικές μορφές συλλογικής συμπεριφοράς και υπόκεινται στους χαρακτηριστικούς μηχανισμούς του κοινωνικού ελέγχου (Lee and Newby, 1983:49).

1.3.3.1. ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ-ΑΣΤΙΚΟ ΣΥΝΕΧΕΣ

Ο στόχος του άρθρου του Wirth (1938) ήταν σκόπιμα ευρετικός, δηλαδή να βοηθήσει την έρευνα για τα διάφορα προβλήματα, και κοινωνιολογικά και πρακτικά, τα οποία η αστική κοινωνία προκαλεί. Σε αυτό είναι πάρα πολύ επιτυχής, καθώς η προσέγγισή του είχε ιδιαίτερη επίδραση στην αστική κοινωνιολογία. Υπάρχει, εντούτοις, μια υπονοούμενη αντίθεση που διατρέχει το κείμενό του με «την αγροτικότητα (ruralism) ως τρόπο ζωής» που ο Wirth αρθρώνει σπάνια, αλλά που υποτίθεται ότι αποτελέστηκε από όλες εκείνες τις ιδιότητες που είναι είτε απύσυχες από είτε καταστραμμένες από την αστικοποίηση (urbanism) (Fisher, 1972). Πράγματι το «αντίτιμο» του άρθρου του Wirth στον τομέα της αγροτικής κοινωνιολογίας εμφανίστηκε το 1947 με το άρθρο του Redfield¹⁹⁴. Ο Redfield ήταν ανθρωπολόγος, αλλά καταπαύστηκε ιδιαίτερα με την εργασία του Wirth και άλλα μέλη της Σχολής του Σικάγο των Αμερικανικών κοινωνιολόγων. Ο Redfield γνώριζε για τις εξαιρετικά λεπτομερείς έρευνες για την αστική ζωή που διεξήχθησαν από τον Wirth και τους συγχρόνους του στο Σικάγο στη δεκαετία του 1920 και τη δεκαετία του 1930. Συγχρόνως ο Redfield πραγματοποιούσε τις μελέτες των αγροτικών κοινοτήτων, συνήθως στο Μεξικό¹⁹⁵. Όπως ο Wirth, και ο ίδιος θέλησε να προσφέρει μια γενική,

¹⁹³ Δεδομένου ότι ο αστικός πληθυσμός γίνεται όλο και πιο διαφορετικός και πιο ειδικευμένος, έτσι η ταξική δομή γίνεται πιο περίπλοκη και πιο αδιαφανής (Lee and Newby, 1983:49). Το άτομο επομένως δεν ξέρει πλέον «τη θέση του/της», η οποία μπορεί να συμβάλει σε μια αίσθηση της αβεβαιότητας και ανυπαρξίας ριζών (Lee and Newby, 1983:44). Ούτε μια ομάδα δεν έχει την αδιαίρετη υποταγή του ατόμου. Οι ομάδες με τις οποίες το άτομο συνδέεται δεν υποχωρούν εύκολα σε μια απλή ιεραρχική ρύθμιση. Λόγω των διαφορετικών ενδιαφερόντων του που προκύπτουν από τις διαφορετικές πτυχές της κοινωνικής ζωής, το άτομο αποκτά την ιδιότητα μέλους στις διάφορες ομάδες, κάθε μια από τις οποίες λειτουργεί μόνο σε σχέση με ένα ενιαίο τμήμα της προσωπικότητάς του. Ούτε αυτές οι ομαδοποιήσεις επιτρέπουν εύκολα μια ομόκεντρη ρύθμιση έτσι ώστε όσο πιο μέσα εισέρχεται κανείς να συμπεριλαμβάνεται, όπως ήταν πιθανότερο να συμβεί στην αγροτική κοινότητα ή στις πρωτόγονες κοινωνίες (Wirth, 1938:16). Η αστική κοινωνία είναι μια κοινωνία κινητή, και κοινωνικά και γεωγραφικά (Lee and Newby, 1983:49). Αυτή η κοινωνική κινητικότητα και αυτή η «φυσική έλλειψη ριζών» οδήγησαν τον Wirth για να περιγράψει την αστική κοινωνική δομή ως μια «ρευστή μάζα». Ένας παράγοντας που καθιστά την αστική κοινωνία ασταθή και ακρόβληπτη (Lee and Newby, 1983:49). Μέσα σε αυτήν την «ρευστή μάζα» το άτομο είναι σχετικά ανίκανο να επηρεάσει το σχέδιο της αστικής ζωής και επομένως τείνει να ενωθεί με άλλα ομοίως άτομα για να διαμορφώσουν οργανωμένες ομάδες που προσπαθούν να επιτύχουν τους επιθυμητούς στόχους τους (Lee and Newby, 1983:49). Ο Wirth (1938) ολοκληρώνει την ανάλυσή του σημειώνοντας ότι: «εάν το άτομο συμμετείχε σε όλη την κοινωνική, πολιτική, και οικονομική ζωή της πόλης, πρέπει να υποβιβάσει μερική από την ατομικότητά του στα αιτήματα της μεγαλύτερης κοινότητας» (Wirth, 1938:18).

¹⁹⁴ R. Redfield (1947) «The Folks Society», *American Journal of Sociology*, vol.LII, no.4, pp.293-308.

¹⁹⁵ R. Redfield (1968) *The Primitive World and its Transformations*. Harmondsworth: Penguin.

θεωρητική αξιολόγηση της αγροτικής ζωής που και θα συνόψιζε και θα κατανοούσε τις πολλές ειδικές μελέτες που ολοκληρώνονται έως τώρα¹⁹⁶.

Όλοι αυτοί οι παράγοντες είναι πολύ οι αντίθετοι του χαρακτηρισμού του Wirth (1938) για την «Αστικοποίηση ως Τρόπο Ζωής», αλλά αυτό που οι Redfield και Wirth μοιράζονται είναι μια πεποίθηση ότι οι τρόποι ζωής συσχετίζονται στενά με τις γεωγραφικές θέσεις. Αυτή η ιδέα δεν ήταν, φυσικά, μια «ανακάλυψη» δική τους, γιατί ταίριαζε με τις περισσότερες ιδέες κοινής λογικής των παραλλαγών στους τρόπους ζωής μεταξύ των διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών και των προτύπων εγκατάστασης, ούτε ήταν η ιδέα ιδιαίτερα νέα στην κοινωνιολογία (Lee and Newby, 1983:50). Από το 1929 οι Sorokin και Zimmerman¹⁹⁷ είχαν προσπαθήσει να οργανώσουν ένα εμπειρικό υλικό για την Αμερικανική ζωή γύρω από αυτό που αποκαλείται στην μελέτη τους μια «αγροτική-αστική συνέχεια»¹⁹⁸. Αν και λίγοι θα ήταν αρκετά κατηγορηματικοί, οι Sorokin και Zimmerman (1929) εκφράζουν μόνο την υπόθεση που υποκρύπτεται κάτω από ολόκληρη την προσέγγιση του αγροτικού-αστικού συνεχούς και συμπεριλαμβανομένης της εργασίας του Redfield (1947)¹⁹⁹. Ο Redfield (1947), παραδείγματος χάριν, ήταν αρκετά emphaticός ότι η «Γειτονική Κοινωνία» του ήταν μόνο ένα πρότυπο και ότι δεν υπήρξε

¹⁹⁶ Η σύλληψη του Redfield (1947) για τη «Γειτονική Κοινωνία» θυμίζει ιδιαίτερα την έννοια της «Gemeinschaft» του Tönnies (1955): «Μια τέτοια κοινωνία είναι μικρή, απομονωμένη, μη-εγγράμματη και ομοιογενής, με μια ισχυρή αίσθηση ομαδικής αλληλεγγύης. Οι τρόποι ζωής προτυποποιούνται στο συνεές σύστημα που αποκαλείται «πολιτισμός». Η συμπεριφορά είναι παραδοσιακή, αυθόρμητη, επιπόλαια και προσωπική: δεν υπάρχει καμία νομοθεσία ή συνήθεια που πειράματος και της αντανάκλασης για τις διανοητικά υπολείμματα. Η συγγένεια, οι σχέσεις και οι θεσμοί της, είναι οι κατηγορίες τύπων εμπειρίας και η οικογενειακή ομάδα είναι η μονάδα δράσης. Ο ιερός επικρατεί του κοσμικού. Και η οικονομία είναι μια οικονομία της θέσης (status) παρά την αγορά» (Redfield, 1947:293).

¹⁹⁷ P. A. Sorokin and C. C. Zimmerman (1929) *Principles of Rural-Urban Sociology*. New York: Hinnny Holt.

¹⁹⁸ «Μέχρι τους πρόσφατους χρόνους, τουλάχιστον για τον όγκο του πληθυσμού πόλεων, το περιβάλλον των πόλεων, υπό αυτήν τη μορφή, είναι πολύ λιγότερο φυσικό και έχει δώσει πολύ λιγότερες ευκαιρίες για την ικανοποίηση των βασικών ανθρώπινων αναγκών και των θεμελιωδών ωθήσεων από ότι το αγροτικό περιβάλλον. Για τη διευκρίνιση αυτής της ιδέας, μπορεί κανείς να αναλογιστεί την κατάσταση του αστικού προλεταριάτου, την εργασία του, το επαγγελματικό περιβάλλον του, και τα απαραίτητα προϊόντα πρώτης ανάγκης του τρόπου ζωής του. Αυτή η ομάδα εργάζεται σε ένα κλειστό εργοστάσιο ή ένα κατάστημα, το οποίο ήταν, ειδικά στο παρελθόν, ιδιαίτερα ανθυγιεινό, άσχημο, αντισεισμικό, και μη ελκυστικό στο μάτι, ή τα αυτιά, ή στα όργανα της μωροδίας ή άλλες αισθήσεις. Περιβάλλονται από το βασύλειο των «νεκρών μηχανημάτων», τον χάλυβα, του σιδήρου, του άνθρακα και του πετρελαίου. Οι τεράστιοι θόρυβοι, κλαγγές, οι τροχοί αλέσματος, οι κύποι, των μηχανημάτων και των εργαλείων γεμίζουν τα αυτά τους. Ο ρύπος, η θερμική θερμότητα, και το χειμερινό κρύο τους επιτίθενται. Τέτοιο είναι και είναι το επαγγελματικό τους περιβάλλον ως ένα βαθμό. Η ίδια η εργασία είναι επίσης ενοχλητική, μονότονη, μηχανική, ημι-αυτόματη. Εφοδιάζει ελάχιστα, ενδοχόμενες, τη δημιουργική ή ενδιαφέρουσα έξοδο για αυτούς. Πηγαίνει μονότονα την ημέρα στην ημέρα έξω, για μήνες και χρόνια. Μπορεί ένα τέτοιο περιβάλλον πόλης και τρόπος διαβίωσης να ικανοποιήσουν αυτές τις θεμελιώδεις ωθήσεις και τη συνήθεια που αναπτύσσονται σε μια διαφορετική κατάσταση και που προσαρμόζονται σε ένα διαφορετικό περιβάλλον; Η απάντηση είναι όχι. Ούτε οι ωθήσεις για τη δημιουργική δραστηριότητα, ούτε για τον προσανατολισμό, την περιέργεια, και την καινοτομία, ούτε η σφοδρή επιθυμία για την ποικιλία και την περιπέτεια ούτε η φυσιολογική ανάγκη για την αφή με τη φύση ούτε για να απολαύσουν με τα μάτια, το πράσινο του λιβαδιού, τις ομορφιές του δάσους, τους κρυστάλλινους ποταμούς, τα «κύματα» των χρυσών στίλων στα χωράφια, ούτε να ακούσουν το τραγούδι των πουλιών, τον ήχο της καταιγίδας, ή τη «μυστηριώδη» ηρεμία ενός βραδιού μόνου στη φύση. Αυτά και χιλιάδες παρόμοια φαινόμενα έχει αφαιρεθεί από το αστικό άτομο. Παρά την τεράστια βελτίωση των συνθηκών των αστικών εργασιακών τάξεων από αυτές τις απόψεις, η πόλη έχει πολλά στοιχεία «μη-φυσικότητας» και μέσω αυτού υποκινεί τη δυσαρέσκεια και τις αναταραχές. Το περιβάλλον αγρότη-χωρικού, αντίθετα, ήταν πολύ περισσότερο «φυσικό» και πιο ίδιο με αυτό το οποίο το άτομο έχει εκπαιδευθεί εδώ και χιλιάδες χρόνια προηγούμενης ιστορίας. Οι βασικές έλξεις του ατόμου, δεδομένου ότι έχουν διαμορφωθεί από το παρελθόν, πρόκειται να ικανοποιηθούν πολύ ευκολότερα στο περιβάλλον και από την επαγγελματική δραστηριότητα του αγρότη. Δεν υπάρχει ούτε η έλλειψη φύσης, ούτε η φωνική μονοτονία της εργασίας, ούτε της ακραίας εκδίκησης, ούτε μονόπλευρης τάσης. Το φυσικό επίπεδο που μπορεί να είναι τόσο χαμηλό όσο αυτό ενός προλεταρίου, το σπίτι του ή η κατοικία μπορεί να είναι όπως κακό και όμως ολόκληρος ο χαρακτήρας της δομής της διαβίωσης του είναι αρκετά διαφορετικός, υγιέστερος και φυσικότερος, στο P. A. Sorokin and C. C. Zimmerman (1929) *Principles of Rural-Urban Sociology*. New York: Hinnny Holt, pp.466-467.

¹⁹⁹ Η ρομαντική πολιτιστική προοπτική είναι σαφώς προφανής, όπως είναι η αντι-αστικοποίηση (anti-urbanism). Μόλις αυτές οι απεικονίσεις γίνονται αποδεκτές έπειτα «η υγιής» μιας «κοινότητας» θα μπορούσε να μετρηθεί με την εντόπιση της στη συνέχεια (Lee and Newby, 1983:51). Εντούτοις, οι Wirth (1938) και Redfield (1947) παρέκκλιναν σε μια σημαντική άποψη από την ανάλυση των Sorokin και Zimmerman (1929). Εκτιμώντας ότι οι τελευταίοι ενδιαφέρθηκαν μόνο για να ταξινομήσουν τις κοινότητες, και οι Wirth (1938) και Redfield (1947) συμμετείχαν σε μια θεωρητική, παρά εμπειρική, άσκηση. Η τελική πρόταση του κειμένου του Wirth (1938:24) είναι μια προειδοποίηση ενάντια στην απρόσεκτη «συλλογή γεγονότων» και ο Redfield (1947) επεδίωξε να απομακρυνθεί με να αναφερθεί στη «Γειτονική Κοινωνία», παρά στο «αγροτικό-αστικό συνεχές». Και οι δύο ενδιαφέρθηκαν να υποκρίνουν τις κοινωνικές διαδικασίες, ιδιαίτερα στη κατεύθυνση της κοινωνικής αλλαγής, παρά για «τη συλλογή» απολογισμών της αγροτικής και της αστικής ζωής (Lee and Newby, 1983:51).

πουθενά στην πραγματικότητα²⁰⁰. Οι Redfield και Wirth επιδίωξαν να θεωρήσουν την αστικοποίηση ως διαδικασία που άλλαξε τη δομή των κοινωνικών σχέσεων. Ήταν αυτές οι κοινωνικές σχέσεις που τους αφορούσαν πραγματικά και αποτέλεσαν τη βάση για τη θεωρία τους (παραδείγματος χάριν, όσον αναφορά τον Wirth (1938) το μέγεθος, η πυκνότητα και η ετερογένεια) παρά η αστικοποίηση ή η αγροτικότητα (urbanism/ ruralism) αυτή καθαυτή. Μέχρι τουλάχιστον τα μέσα της δεκαετίας του 1960²⁰¹ αυτή αποδείχθηκε μια υπομένουσα ιδέα στην κοινωνιολογία, ίσως επειδή αντιστοιχούσε τόσο καλά με την επικρατούσα άποψη κοινής λογικής ότι υπήρξε πράγματι κάτι πραγματικά διαφορετικό για τις κοινωνικές σχέσεις στην πόλη έναντι εκείνων στην επαρχία²⁰².

1.3.3.2. ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

Η έννοια ότι οι τρόποι της ζωής θα μπορούσαν να συνδεθούν με τα πρότυπα εγκατάστασης υπονομεύθηκε αρχικά από τον αμερικανικό ανθρωπολόγο Lewis, ο οποίος το 1949²⁰³ δημοσίευσε την μελέτη του έχοντας υπο-έρευνα το χωριό Tepoztlán, το οποίο ο Redfield²⁰⁴ είχε αρχικά μελετήσει τη δεκαετία του 1930 και που είχε αποτελέσει τη βάση για τη σύλληψή του για την ιδέα της «Γειτονικής Κοινωνίας»²⁰⁵. Εκεί που ο Redfield είχε ανακαλύψει μια ομοιογενή, ομαλά λειτουργούσα, καλά-ενσωματωμένη, ικανοποιημένη, σταθερή και αρμονική «κοινότητα» (Lee and Newby, 1983:58), ο Lewis, υπογράμμισε τον ελλοχεύοντα ατομικισμό των θεσμών του Tepoztlán και του χαρακτήρα τους, την έλλειψη συνεργασίας, τις εντάσεις μέσα στο χωριό, τα σχίσματα, τον φόβο, το φθόνο και τη δυσπιστία, στις διαπροσωπικές σχέσεις (Lewis, 1953:123). Οι αποκλίσεις μεταξύ των δύο απολογισμών είναι χαρακτηριστικές και οφείλονται στο γεγονός ότι οι Redfield και Lewis λειτουργούσαν με διαφορετικούς θεωρητικούς προσανατολισμούς που επηρέασαν την επιλογή, την συλλογή και την οργάνωση των στοιχείων (Lee and Newby, 1983:58). Για τον Redfield (1960) η αγροτική-αστική συνέχεια διαμόρφωσε την αρχή οργάνωσης του εθνογραφικού απολογισμού του, συνεπώς η έμφαση σε όλη τη μελέτη του είναι σε συνεργατικούς και ενοποιητικούς παράγοντες (Lee and Newby, 1983:58)²⁰⁶.

²⁰⁰ Ο Redfield (1947) στο άρθρο του αναφέρει σχετικά ότι: «Ο τύπος είναι μια φανταστική οντότητα, που δημιουργήθηκε μόνο επειδή μέσω αυτής μπορούμε να ελπίσουμε ότι θα καταλάβουμε την πραγματικότητα» στο, R. Redfield (1947) «The Folks Society», *American Journal of Sociology*, vol.LII, no.4, p. 295.

²⁰¹ Βλέπε, R. Frankenberg (1965) *Communities in Britain*. Harmondsworth: Penguin.

²⁰² Υπάρχει, κατόπιν, μια άμεση συνοχή μεταξύ των θεωριών του Tönnies και των πιο πρόσφατων προσπαθειών να μετρηθεί η «υγεία» της «κοινοτικής» ζωής από τη γεωγραφική θέση του πληθυσμού. Η αρχική σύλληψη του Tönnies, εντούτοις, έχει γίνει κάπως διαστρεβλωμένη σε αυτήν την διαδικασία (Lee and Newby, 1983:51). Ο Tönnies (1955) αναφερόταν στις αποκτηνιστικές (dehumanizing) συνέπειες της σύγχρονης κοινωνικής αλλαγής σε οποιαδήποτε γεωγραφική θέση. Για εκείνον (Tönnies, 1955) η «Gemeinschaft» και η «Gesellschaft» αναφέρονταν στις μορφές ανθρώπινων ενώσεων που θα μπορούσαν να εμφανιστούν οπουδήποτε στην κοινωνία. Η ανησυχία του Tönnies δεν ήταν η αστικοποίηση αυτή καθαυτή αλλά η «απώλεια της κοινότητας» υπό μια πολύ ευρύτερη έννοια, η απώλεια μιας αίσθησης της ταυτότητας, της έννοιας και της αυθεντικότητας στο σύγχρονο κόσμο. Οι προσπάθειες να «δεδεί» αυτή η αίσθηση της απώλειας με τη γεωγραφική θέση, από μεταγενέστερους συγγραφείς όπως οι Simmel, Wirth και Redfield, διακινδύνευαν το ζήτημα.

²⁰³ Lewis, O (1949) *Life in a Mexican Village*. Urbana: University of Illinois Press.

²⁰⁴ R. Redfield (1968) *The Primitive World and its Transformations*. Harmondsworth: Penguin και R. Redfield (1960) *The Little Community: Peasant, Society and Culture*. Chicago: University of Chicago Press.

²⁰⁵ R. Redfield (1947) «The Folk Society», *The American Journal of Sociology*, vol.52, no.4, pp.293-308.

²⁰⁶ Σχολιάζει τα στοιχεία της βίας, της σκληρότητας, της ασθένειας, του βασάνου, της ένδειας, της οικονομικής και κοινωνικής έλλειψης δυσπροσαρμοστικότητας και των πολιτικών σχισμάτων (Lee and Newby, 1983:58). Στην παράδοση των κλασικών συγγραφέων της

Αμφιβολίες προέκυπταν για την ισχύ «της αστικοποίησης ως τρόπο ζωής». Κατά τη διάρκεια του 1950 μια σειρά διαφόρων μελετών παγίωσαν την ύπαρξη μερικών «τύπου-Gemeinschaft κοινότητας» στο κέντρο μεγάλων πόλεων (Lee and Newby, 1983:59). Στη Μεγάλη Βρετανία η διασημότερη αυτών ήταν οι μελέτες στο Bethnal Green του Ανατολικού Λονδίνου, από τους Young και Willmott (1957)²⁰⁷. Στο κέντρο μιας από τις μεγαλύτερες πόλεις στον κόσμο, υπήρχε ένα «αστικό χωριό» (urban village) (Lee and Newby, 1983:59). Στο χαρακτηρισμό της αστικοποίησης του, ο Wirth, επέλεξε να αγνοήσει την παρουσία «Gemeinschaft-τύπου» γειτονιών μέσα στο αστικό σύστημα, ακόμα κι αν, χάρις στο πλήθος μελετών που πραγματοποιήθηκαν στο Σικάγο τη δεκαετία του 1920 και τη δεκαετία του 1930, θα μπορούσε μετά βίας να είναι απληροφόρητος για αυτές. Οι Young και Willmott βρήκαν στο Bethnal Green μια εντυπώσιακά σταθερή ομοιογένεια. Παραδείγματος χάριν συνάντησαν εξήντα τρία άτομα από τα οποία τριάντα οκτώ ήταν συγγενείς μεταξύ τους²⁰⁸.

Μια παρόμοια απεικόνιση της ζωής μέσα στο Hunslet, μια περιοχή εργατικών τάξεων στο Leeds, παρουσιάστηκε επίσης από τον Hoggart²⁰⁹ (1957). Στις Ηνωμένες Πολιτείες ο Gans²¹⁰ (1962) βρήκε παρόμοια συμπεράσματα στη μελέτη του για μια ιταλική γειτονιά στη Βοστώνη. Η διαφορετικότητα που προκύπτει από τις κοινωνιολογικές μελέτες για την κοινότητα αποτυπώνεται από τον Mayer²¹¹ (1962:591) ως εξής: «Ενώ μερικοί είναι γεννημένοι «αστικοί» και επέτυχαν την αστικοποίηση, για κανένα δεν μπορεί να ειπωθεί ότι έχει την ώθηση αστικοποίησης επάνω τους». Ο Pahl²¹² (1956) στη μελέτη του για το αγροτικό Hertfordshire, έδειξε πώς ήταν δύσκολο να προσαρμοστούν στο αγροτικό-αστικό συνεχές, χωριά που αποτελούνται πλήρως ή εν μέρει από τους μόνιμους αγρότες και άλλους που έζησαν στην επαρχία αλλά εργάστηκαν στις πόλεις. Ομοίως μια σειρά αγροτικών μελετών τη δεκαετία του 1960 έδειξε ότι πολλές σε αγροτικές περιοχές, όπου δεν ήταν με κανένα τρόπο «τύπου-Gemeinschaft», ότι η επιχειρησιακή ορθολογιστική, η γεωγραφική κινητικότητα, η μοναξιά, η ανωνυμία, η ταξική σύγκρουση κατηγορίας, κ.ά. δεν είναι με κανένα τρόπο απύσους από την αγροτική Μεγάλη Βρετανία (Lee and Newby, 1983:59). Στο Ashworthy, μια γεωργική κοινότητα στο Devon που μελετήθηκε από τον Williams (1959)²¹³ ένα ρευστό και δυναμικό σύστημα εμφανίστηκε,

κοινότητας η ιδέα της «συγγενικής κοινωνίας» του Redfield όπως αναφέρει ο Lewis: «Περίχει (...) την έννοια των πρωτόγονων λαών ως ενγενείς αγρίους και το πόρισμα ότι με τον πολιτισμό έρχεται η πτώση του ατόμου» (Lewis 1949:435). Η αντιπαράθεση των Redfield και Lewis στέκεται σαν προειδοποιητική ιστορία στην κοινωνιολογία, δηλαδή με τους τρόπους με τους οποίους η θεωρία, οι ερευνητικές μέθοδοι και τα συμπεράσματα περιπλέκονται πολύ (Lee and Newby, 1983:59). Ο Lewis δεν μπορεί να ειπωθεί ότι έχει υπονομεύσει εντελώς την αγροτικό-αστική συνέχεια, αλλά η δική του ενανα-μελέτηση του Tepoztlán πρότεινε ότι η αγροτικό - αστική υπόθεση τουλάχιστον είναι ανεπαρκής ή εσφαλμένα καθορισμένη. Δεδομένου ότι ο Redfield είχε δώσει μόνο μερική άποψη της ζωής εκεί (Lee and Newby, 1983:59). Εντούτοις οποιαδήποτε, η πραγματικότητα για το Tepoztlán, είναι, ο Lewis πειστικά είχε υποστηρίξει ότι ήταν κάτι λιγότερο από μια «Gemeinschaft» (Lee and Newby, 1983:59).

²⁰⁷ M. Young and P. Willmott (1957) *Family and Kinship in East London*. London: Routledge and Kegan Paul.

²⁰⁸ Η συγγένεια (kinship), ανακάλυψαν, ήταν μια σημαντική πτυχή της ζωής μέσα στο Bethnal Green: «Εδώ η οικογένεια κάνει την τοπική κοινωνία μια «οικογενειακή-γνώση» κοινωνία, γεμάτη με ανθρώπους που δεν είναι ξένοι. Οι κάτοικοι του Bethnal Green δεν είναι μοναχικοί άνθρωποι, όποτε πηγαίνουν για έναν περίπατο ή για ένα ποτό στο μπαρ, ζέρουν τα πρόσωπα στο πλήθος» (Young and Willmott 1957:116).

²⁰⁹ R. Hoggart, (1957) *The Uses of Literacy*. London: Chatto and Windus.

²¹⁰ H. Gans (1962) *The Urban Villagers*. Illinois: Free Press.

²¹¹ P. Mayer (1962) "Migrancy and the Study of African Towns", *American Anthropologist*, vol.64, no.4 pp.572-592.

²¹² R. E.Pahl (1956) *Urbs in Rure*. London: Weidenfeld and Nicolson.

²¹³ W. H. Williams (1963) *A West Country Village Asworthy: Family, Kinship and Land*. London. Routledge and Kegan Paul.

με το οποίο η κοινότητα υπόκειται σε σταθερή αλλαγή²¹⁴. Στην κοινότητα του Cheviot του Westrigg, ο James Littlejohn (1963)²¹⁵ αντιμετώπισε ένα εξαιρετικά ιεραρχικό ταξικό σύστημα στο οποίο οι σχέσεις απεικόνιζαν τους απρόσωπους, συμβατικούς δεσμούς εργοδότη-υπαλλήλου παρά το χαρακτηριστικό συγγένειας της Gemeinschaft²¹⁶.

Κατά το 1960 ούτε το αγροτικό ούτε αστικό συνεχές απεικόνιζαν τον τρόπο ζωής που αναμένετο από αυτά, και εντούτοις η επιθυμία να προσδιοριστούν οι τρόποι της ζωής στις ιδιαίτερες τοποθεσίες παρέμεινε ισχυρή (Lee and Newby, 1983:60). Ο Whyte (1957)²¹⁷ με την μελέτη του υπογράμμισε την ομοιογένεια της προαστιακής ζωής: οι σειρές ιδίων σπιτιών περιέχουν τους τρόπους ζωής της ομοίως ανηλεούς συμμόρφωσης (Lee and Newby, 1983:60)²¹⁸. Ο «μύθος του μεσοαστικού προαστίου» (suburbia) υποβλήθηκε σε μια αδιάλλακτη κριτική από τον Gans (1967)²¹⁹. Ο Gans εργάστηκε προηγούμενο με τον Whyte (1957) και ανησύχησε για την αύξηση μιας υπερβάλλουσας και γενικευμένης σύλληψης «του προαστιοποίησης ως τρόπου ζωής». Ο Gans (1967) ήταν επιφυλακτικός για την άποψη ότι οι άνθρωποι άλλαξαν όταν μετακινήθηκαν προς τις προαστιακές κοινότητες και έτειναν να θεωρήσουν ότι εάν υπήρξαν οποιεσδήποτε αλλαγές στους τρόπους ζωής αυτοί δεν ήταν ανιχνεύσιμοι στο νέο φυσικό τους περιβάλλον, αλλά στους ευρύτερους κοινωνικούς παράγοντες. Τα

²¹⁴ «Η ζωή, όπως εξηγείται στο Ashworthy, υπόκειται σε αποσπασματικές αλλαγές, είναι συνεχές σε μια κατάσταση της εσωτερικής ρύθμισης μεταξύ ενός μέρους και ενός άλλου. Αυτό είναι μια πολύ λιγότερο τακτοποιημένη και καθαρή έννοια από την ορθόδοξη άποψη της «Gemeinschaft» της αγροτικής κοινωνικής δομής», στο W. H. Williams (1963) *A West Country Village Ashworthy: Family, Kinship and Land*. London: Routledge and Kegan Paul, p.xviii.

²¹⁵ Littlejohn, J. (1963) *Westrigg: The Sociology of a Cheviot Parish*. London: Routledge and Kegan Paul.

²¹⁶ Ο Littlejohn επίσης διατύπωσε την υπόθεση ότι η κοινωνική αλλαγή στις αγροτικές περιοχές είναι ένα αποτέλεσμα της καταπίεσης της αστικοποίησης (Lee and Newby, 1983:59). Αν και το γενικό συμπέρασμά του είναι ότι η κοινωνική τάξη έχει γίνει όλα και περισσότερο σημαντικότερη από την «κοινότητα» ως πηγή προσδιορισμού μεταξύ του τοπικού πληθυσμού, αυτό δεν είναι ένα αποτέλεσμα του αντίκτυπου του αστικοποίησης αλλά των εθνικών αλλαγών επάνω στο τοπικό κοινωνικό σύστημα (Lee and Newby, 1983:60).

²¹⁷ W. H. Whyte (1957) *The Organization Man*. Harmondsworth: Penguin.

²¹⁸ Στο κεφάλαιο της μελέτης του «Το οργανωτικό άτομο στο σπίτι» τονίζεται το ότι το άτομο προσαρμόζεται πολύ στο στερεότυπο ότι τα προαστιακά κτήματα κατοικίας αντιπροσωπεύουν τα απέραντα στρατόπεδα διέλευσης για ανοδική κινητικότητα, ανώτεροι υπάλληλοι μεσαίων τάξεων, που έχουν σχέση μόνο με την ευδιάκριτη διαρκή κατανάλωση καταναλωτικών αγαθών και διατήρησης των εμφανίσεων των ομοιόδεστων γειτόνων τους. Αυτό απεικονίζει μόνο τη συμμόρφωση του σύγχρονου γραφειοκρατικού ατόμου, το οργανωτικό άτομο, που πληγνύεται προς και πίσω σε ανούσιες ρουτίνες ταυτότητας του γραφείου και της «ψευδο-γειτονιάς» της οικιστικής περιοχής (Lee and Newby, 1983:60). Στη Μεγάλη Βρετανία ένας παρόμοιος μύθος διαδόθηκε: ότι όλοι οι κάτοικοι των προαστίων (suburbanites) είναι «κάτοχοι μιας κοινότητας» (commuters), ότι αφιερώνονται στο να ακολουθούν τους άλλους, ότι η προαστιακή ζωή «ιδιωτικοποιείται» μέσα στο σπίτι, με τις έντονες ενασχολήσεις μόνο να κόβουν το γρασίδι και να πλύνουν το οικογενειακό αυτοκίνητο. Με άλλα λόγια, το απομονωμένο αστικό άτομο του Wirth είναι «ζωντανό και καλά» και ζει σε ένα διαποικιοκρατικό. Πάλι, εντούτοις, πρέπει να ρωτήσουμε πόση ουσία υπάρχει σε αυτό το στερεότυπο.

²¹⁹ Η μελέτη του H. Gans (1967) *The Levittowners*. London: Allen Lane, ήταν μια μελέτη ενός νέου προαστίου «κοιτώνων» στο New Jersey, που αναπτύχθηκε από μια από τις μεγαλύτερες κατασκευαστικές επιχειρήσεις της Αμερικής, την Levitt και Υιοί. Ο Gans αγόρασε ένα σπίτι και έμεινε εκεί. Αυτό που ανακάλυψε ήταν ότι υπό καμία έννοια η συνολικά ομοιογενής κοινότητα του προαστιακού μύθου Οι περισσότεροι κάτοικοι είχαν φθάσει σε Levittown για «σχετικούς με το σπίτι λόγους» παρά τους «σχετικούς με την εργασία λόγους» και σχεδόν κατά οι μισοί είχαν ήδη έρθει να εγκατασταθούν μόνιμα. Υπήρξαν τρεις ευδιάκριτοι ταξικοί πολιτισμοί που προσδιορίστηκαν από τον Gans, κατά ένα μεγάλο μέρος βάσει των τρόπων ζωής τους (δηλαδή των προτύπων κατανάλωσης). Αν και το 56 τοις εκατό των κατοίκων ήταν χαμηλόβαθμοι διοικητικοί υπάλληλοι, υπήρξαν επίσης ουσιαστικοί αριθμοί επαγγελματιών (18 τοις εκατό) και (26 τοις εκατό) χρωματιστών. Ο Gans επίσης ανακάλυψε ότι: «Θέλησαν το πιο άνετο και σύγχρονο περιβάλλον αλλά δεν θέλησαν να αλλάξουν τον παλιό τρόπο ζωής τους ή να κάνουν μια νέα κοινότητα», στο H. Gans (1967) *The Levittowners*. London: Allen Lane, p.38. Έκταναν τις φιλίες βάσει των κοινών ενδιαφερόντων παρά την εγγύτητα κατοικίας: «Η εγγύτητα μπορεί να αρχίσει τις οικικές κοινωνικές επαφές αλλά δεν καθορίζει τις φιλίες» (Gans, 1967). Δεν θα μπορούσε ο Gans να βρει πολλά στοιχεία προφανούς συμμόρφωσης ή σκόπιμα αλλαγμένης συμπεριφοράς για να είναι περισσότερο προς την αντίληπτη συμπεριφορά των γειτόνων. Αντ' αυτού ο Gans υπογραμμίζει την οικολογική και την ετερογένεια του Levittown που διαφέρει στην κοινωνική τάξη, το θρησκευτικό και πολιτικό συνταγισμό και τις διαφορές μεταξύ των «ντόπων» (εκείνοι που ενδιαφέρονταν και προσανατολίζονται προς την τοποθεσία) και των «κοσμοπολιτών» (εκείνοι με πρόσθετα-τοπικά ή εθνικά συμφέροντα και συνταγισμούς). Κατά συνέπεια αυτό που διαμόρφωσε τη ζωή στο Levittown: «δεν ήταν οι αποκλειστικές φιλοδοξίες των κατοίκων, αλλά μάλλον μια σύνθετη διαδικασία των εξωτερικών πρωτοβουλιών και επόμενος εσωτερικών μετασχηματισμών που παράγαν τις οργανώσεις και τους θεσμούς που απεικόνισαν τα υπόβαθρα και τα συμπεριφέροντα της πλειοψηφίας του πληθυσμού», στο H. Gans (1967) *The Levittowners*. London: Allen Lane, p.141.

συμπεράσματα του Gans (1967) επιβεβαιώθηκαν ευρέως από τον Berger (1969)²²⁰ στη μελέτη του για το προασιακό Νητηρόιτ. Ο Berger έδειξε ότι οι μεγάλοι αριθμοί αδιαφιλονίκητων ανθρώπων των εργατικών τάξεων είχαν μεταναστεύσει στα προάστια στις Ηνωμένες Πολιτείες και ότι αν και το μεσοαστικό προάστιο (suburbia) μπορεί να φαινόταν από το εξωτερικό να είναι μια ομοιόμορφη μέση τάξη, μια λεπτομερής έρευνα σύντομα αποκάλυψε ότι αυτό δεν είναι με κανένα τρόπο η περίπτωση. Πράγματι, η εργασία του Kaplan (1977)²²¹ έχει αποκαλύψει το βαθμό στον οποίο το αμερικανικό το μεσοαστικό προάστιο (suburbia) κρύβει αρκετά εκπληκτικούς βαθμούς φτώχειας, ανεργίας και πολλαπλών στερήσεων.

Στη Μεγάλη Βρετανία οι προασιακές κοινοτικές μελέτες είναι σχετικά λίγες και μακριά μεταξύ τους, αλλά πάλι τα στοιχεία υποστηρίζουν την άποψη ότι δεν υπάρχει καμία απαραίτητη αιτιώδης σύνδεση μεταξύ μιας μετατόπισης στη θέση της κατοικίας στο μεσοαστικό προάστιο και της υιοθέτησης ενός ιδιαίτερου τρόπου ζωής. Οι Young και Willmott (1960)²²², παραδείγματος χάριν, κατέδειξαν την εμμονή των δεσμών οικογενειών και συγγένειας ακόμα και μετά από την κίνηση από το Bethnal Green στο Woodford. Στη μελέτη τους (Young and Willmott, 1960) έδειξαν ότι τα στενά κοινωνικά δίκτυα του είδους που είχαν βρει στο Bethnal Green θα μπορούσαν να διατηρηθούν μετά από την κίνηση προς προασιακό Woodford με τη βοήθεια της σύγχρονης τεχνολογίας με τη μορφή του αυτοκινήτου και του τηλεφώνου. Ο Bell (1968)²²³ στη μελέτη του ενός κτήματος κατοικίας μεσαίων τάξεων στο Swansea, κατέδειξε επίσης πώς αυτοί οι δεσμοί θα μπορούσαν να διατηρηθούν πράγματι πέρα από πολύ μεγάλες αποστάσεις. Και στις δύο περιπτώσεις αυτές οι μελέτες επέδειξαν πώς η εκτενής γεωγραφική και κοινωνική, κινητικότητα δεν περιέλαβε απαραίτητως τη διάλυση των «Gemeinschaft-τύπου» κοινωνικών σχέσεων, ακόμα κι αν, η σειρά μαθημάτων, μειώνει συχνά την τοπική βάση τους. Η «κοινότητα», με άλλα λόγια, χωρίζεται από την τοποθεσία.

Ολόκληρη η συζήτηση σχετικά με το βαθμό σύμπτωσης μεταξύ της τοποθεσίας (όπου κάποιος ζει) και των τρόπων της ζωής (πώς κάποιος ζει) έχει συνοψιστεί σε δύο σημαντικά κείμενα: ένας από τον Gans (1962)²²⁴, και το άλλο από τον Pahl²²⁵ (1966). Το έγγραφο του Gans (1962) είναι μια κριτική και στους Wirth (1938) και Whyte (1957) λαμβάνοντας υπόψη τις πιο πρόσφατες μελέτες, συμπεριλαμβανομένων και δικές του. Ο Gans (1962) υποστηρίζει ότι οι τρόποι ζωής δεν καθορίζονται από την τοποθεσία, αλλά από δύο άλλες μεταβλητές: *πρώτον*, την κοινωνική τάξη και *δεύτερον*, το στάδιο στον οικογενειακό κύκλο. Ο Gans (1962) ενδιαφέρεται για την κοινωνική τάξη (που ερμηνεύει κατά ένα μεγάλο μέρος από την άποψη του εισοδηματικού επιπέδου) επειδή είναι ο καλύτερος

²²⁰ B. Berger (1969) *Working Class Suburb*. Cambridge: Cambridge University Press.

²²¹ S. Kaplan (1977) *The Dream Deferred*. New York: Vintage Books.

²²² M. Young and P. Willmott (1960) *Family and Class in a London Suburb*. London: Routledge and Kegan Paul.

²²³ C. Bell (1968) *Middle Class Families*. London: Routledge and Kegan Paul.

²²⁴ H. Gans (1962) “Urbanism and Suburbanism as Ways of Life”, in A. M. Rose (ed.) *Human Behaviour and Social Processes*. Boston: Houghton Mifflin, pp.625-648.

²²⁵ R. E. Pahl (1966) “The Urban-Rural Continuum”. *Sociological Ruralis*, vol.6, no.3/4, pp.299-329.

προάγγελος της δυνατότητας ενός ατόμου για να επιλέξει πώς και που θα ζήσει²²⁶. Οι ιδέες για την αστικοποίηση (urbanism) ή την προαστικοποίηση (suburbanism) ως «τρόποι ζωής» είναι μόνο πλαστοί συσχετισμοί (όπως η πεποίθηση ότι οι αστυνομικοί προκαλούν τα τροχαία ατυχήματα επειδή κάθε φορά που βλέπει κανείς ένα τροχαίο ατύχημα βλέπει και έναν αστυνομικό)²²⁷.

Αυτό υπονοεί ότι κανένας κοινωνιολογικός καθορισμός οποιουδήποτε τύπου εγκατάστασης δεν μπορεί να διατυπωθεί, και εάν αυτό ισχύει θα κατέστρεφε τις έννοιες ενός αγροτικό-αστικού συνεχούς ή οποιασδήποτε συνέχειας βασισμένης στην τοποθεσία. Αυτό αποτέλεσε και την αφετηρία για τον Pahl (1966) ο οποίος αμφέβαλλε για την κοινωνιολογική σχετικότητα των φυσικών διαφορών μεταξύ «αγροτικού» και «αστικού» στις ιδιαίτερα σύνθετες βιομηχανικές κοινωνίες. Ο Pahl (1966) κατέδειξε ότι πέρα από μια αποκλειστική συνέχεια από τη «Gemeinschaft» στη «Gesellschaft», οι σχέσεις και των δύο τύπων πρόκειται να βρεθούν στην ίδια κοινότητα. Ο Pahl εντόπισε λίγα καθολικά στοιχεία για μια τέτοια συνέχεια και αμφιβάλλει για την αξία του ακόμη και ως ταξινομητικός μηχανισμός. Επισημαίνει ότι υπάρχουν διάφορες μη-επικαλύπτουσες συνέχειες που μπορούν να προσδιοριστούν ως μέσο κωδικοποίησης των κοινωνικών σχέσεων και ότι η απομόνωση μιας διαδικασίας και της ανύψωσης αυτό στενοχωρεί ανωτέρω άλλες είναι παραπλανητική²²⁸. Ιδιαίτερης σπουδαιότητας για τον Pahl είναι ο αντίκτυπος των εθνικών αλλαγών επάνω στις τοπικές περιοχές. Ο τοπικός και ο εθνικός, υποστηρίζει, αντιμετωπίζει ο ένας τον άλλον στις πόλεις και στα χωριά²²⁹.

Υπό μια έννοια ο Pahl (1966; 1970)²³⁰ είχε αποκαταστήσει τις έννοιες του Tönnies (1955) για την «Gemeinschaft» και την «Gesellschaft» στην αρχική τους θέση και τις είχε απαλλάξει από την σύγχυσή τους με την τοποθεσία. Εντούτοις, το σχόλιο ότι οποιαδήποτε προσπάθεια να δεθούν τα σχέδια των κοινωνικών σχέσεων στις συγκεκριμένες τοποθεσίες ήταν μια «εξαιρετικά άκαρπη άσκηση» μπορεί να φανεί στην αναδρομική εξέταση για να είναι μια υπερβολή. Για την περιοριστική περίπτωση, τα

²²⁶ Άλλα πράγματα που είναι ίσα, όσο υψηλότερη η κοινωνική τάξη ενός ατόμου, τόσο μεγαλύτερος ο βαθμός επιλογής κατοικίας και επομένως πού να ζήσουν. Το στάδιο στον οικογενειακό κύκλο είναι σημαντικό επειδή είναι ο καλύτερος δείκτης του τομέα της επιλογής που είναι πλέον πιθανός μέσα σε οποιαδήποτε δεδομένη κοινωνική τάξη. Παραδείγματος χάριν, οι οικογένειες των μεσαίων τάξεων μπορούν να κατέχουν το εισόδημα για να αποκτήσουν πρόσβαση στην ιδιοκατοικημένη κατοικία, αλλά τα νέα ζευγάρια με τα μικρά παιδιά μπορούν να στερηθούν το κεφάλαιο για να αγοράσουν οτιδήποτε εκτός από ένα νέο σπίτι σε ένα σύγχρονο οικισμό επειδή είναι σε εκείνο τον τύπο κατοικίας που μπορούν να αυξήσουν το μεγαλύτερο ποσοστό της τιμής. Η αγορά κατοικίας επομένως ενεργεί όπως μια σειρά «κόσμων» μέσω της οποίας οι οικογένειες με τα κατάλληλα εισοδήματα «πέφτουν» στην κατάλληλη θέση τους στην αστική ή προαστιακή δομή. Κατά συνέπεια οι παρατηρηθείσες ομοιότητες μεταξύ των κατοίκων των ίδιων γεωγραφικών περιοχών, ακόμη και όπου αυτές εμφανίζονται, δεν προκαλούνται με τη διαβίωση στην ίδια τοποθεσία. Προκαλούνται από τις ενέργειες της αγοράς κατοικίας, η οποία τείνει να προσδιορίσει τα άτομα από μια παρόμοια κοινωνική τάξη σε ένα παρόμοιο στάδιο στον οικογενειακό κύκλο στους παρόμοιους τύπους κατοικιών που συγκεντρώνονται μαζί σε ορισμένες περιοχές. Δεν είναι η τοποθεσία «που προκαλεί αυτό μάλλον, είναι η έκβαση μιας σειράς περιορισμένων επιλογών να ζήσει κάποιος από τα διαφορετικά άτομα.

²²⁷ Ο Gans (1962) σημειώνει: «Εάν οι τρόποι της ζωής δεν συμπίπτουν με τους τύπους τακτοποίησης και εάν αυτοί οι τρόποι είναι λειτουργίες της τάξης και ο κύκλος ζωής παρά τις οικολογικές ιδιότητες εγκατάστασης, ένας κοινωνιολογικός καθορισμός της πόλης δεν μπορεί να διατυπωθεί» (Gans 1962: 643)

²²⁸ Εάν κολούσε τη διαδικασία ενεργώντας στην τοπική «κοινότητα», «αστικοποίηση», «διαφοροποίηση», «εκσυγχρονισμός», «μαζική κοινωνία» ή οποιοδήποτε, είναι σαφές ότι δεν είναι τόσο πολλές «κοινότητες» που ενεργούν ως ομάδες και άτομα στις ιδιαίτερες θέσεις στην κοινωνική δομή. Οποιαδήποτε προσπάθεια να δεθούν τα πρότυπα των κοινωνικών σχέσεων στα συγκεκριμένα γεωγραφικά περιβάλλοντα είναι μια εξαιρετικά άκαρπη διαδικασία, στο R. E. Pahl (1966) "The Urban-Rural Continuum", *Sociological Ruralis*, vol. 6, no. 3/4, p. 328.

²²⁹ Ο Pahl ενδιαφέρεται όχι με την ύπαρξη της κοινότητας, αλλά με την αλληλεπίδραση των εθνικά και τοπικά προσανατολισμένων κοινωνικών ομάδων, με τη σύγκρουση μεταξύ της μικρής και μεγάλης κλίμακας: «Είναι η βασική κατάσταση της σύγκρουσης ή πίεσης που μπορεί να παρατηρηθεί από την πιο ιδιαίτερα αστικοποιημένη περιοχή μιας μητρόπολης έως το πιο μακρινό και απομονωμένο χωριό αγροτών» (Pahl, 1970: 286)

²³⁰ B. R. E. Pahl (1966) "The Urban-Rural Continuum", *Sociological Ruralis*, vol. 6, no. 3/4, pp. 299-329, και R. E. Pahl (1970) *Whose City?* London: Longman.

γεωγραφικά περιβάλλοντα μπορούν να βοηθήσουν στο να καθορίσουν τις κοινωνικές σχέσεις μέσω των περιορισμών που εφαρμόζουν στην πρόσβαση των ανθρώπων το ένα με το άλλο και στο λιγοστός υλικούς πόρους ένα σημείο που ο Pahl (1970) έχει αναπτύξει από τότε ο ίδιος στην εργασία του για την αστική ανισότητα. Παραδείγματος χάριν, στις αραιά κατοικημένες περιοχές μια «τυραννία της απόστασης» (Blainey, 1966)²³¹ μπορεί να λειτουργεί που περιορίζει βαριά τις κοινωνικές σχέσεις και την πρόσβαση στη σειρά των εγκαταστάσεων που θεωρούνται ως κοινές στα πιο πυκνο-κατοικημένα μέρη της χώρας²³².

Η βαθμιαία αποσυναρμολόγηση του αγροτικού-αστικούς συνεχούς είχε δύο κύριες επιπτώσεις: *Πρώτον*, δημιούργησε ένα θεωρητικό κενό στην κοινωνιολογία της «κοινότητας», η οποία ως ένα ορισμένο βαθμό ακόμα εμμένει. *Δεύτερον*, και πιο δημιουργικά, αυτό επέτρεψε μια αυστηρότερη και πιο συστηματική έρευνα για να αρχίσει με τη σχέση μεταξύ της τοποθεσίας, του συστήματος τοπικών κοινωνιών και κοινότητας που έχουν πραγματοποιηθεί έως τώρα. Πρέπει να αναγνωριστεί ότι οι κοινωνιολόγοι ξέρουν ακόμα εντυπωσιακά λίγα για το πώς, και με ποιους τρόπους, αυτοί οι τρεις παράγοντες συνδέονται. Εντούτοις η πρόσφατες εργασίες για την κοινωνιολογία της κοινότητας έχει προτείνει διάφορες χρήσιμες γραμμές έρευνας και είναι σε αυτές ότι μπορούμε θα στραφούμε και στη συνέχεια.

Μια άλλη λύση στο πρόβλημα της «κοινότητας» είχε προταθεί από την Stacey (1969)²³³. Η ίδια ανέφερε ότι οι κοινωνιολόγοι θα πρέπει να αποφύγουν τον όρο συνολικότερα δεδομένου ότι έχει γίνει πάρα πολύ «μολυσμένος» από τις αξιακές κρίσεις και του αποδίδονται σχεδόν μια μη-έννοια από τις προσδιοριστικές διαφωνίες. Αντ' αυτού υποστηρίζει, οι κοινωνιολόγοι θα πρέπει να επικεντρωθούν επάνω στους θεσμούς ιδρύματα και τις αμοιβαίες σχέσεις τους σε συγκεκριμένες τοποθεσίες. Εάν οι θεσμοί είναι βασισμένοι στην τοποθεσία και συσχετισμένοι, μπορεί να υπάρξει, θεωρεί, ένα τοπικό κοινωνικό σύστημα που είναι αντάξιο κοινωνιολογικής προσοχής²³⁴. Η Stacey (1960, 1969) επαναπροσανατολίζει την προσοχή στο ζήτημα του βαθμού στον οποίο η τοποθεσία παραμένει ακόμα μια σημαντική αρχή της οργάνωσης στη σύγχρονη κοινωνία, θέτοντας ερωτήματα όπως «σε ποιο σημείο είναι «τοπικά κοινωνικά συστήματα» αυτουποστηριζόμενα; ή έχουν χαθεί επάνω σε μια άμορφη «μαζική κοινωνία»; Ο Stein (1964)²³⁵, υποστήριξε βάσει στοιχείων που εξάχθηκαν από τις αμερικανικές

²³¹ G. Blainey (1966) *The Tyranny of Distance*. Melbourne: Cheshire.

²³² Με άλλα λόγια, εάν οι κοινωνικές σχέσεις και οι θεσμοί περιορίζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να αυτές να βασίζονται στην τοποθεσία μπορεί να υπάρξει ένα «τοπικό κοινωνικό σύστημα», ή συνήθως μια ανεξάρτητη κοινότητα, όπου οι χωρικοί παράγοντες έχουν κάποια επίδραση επάνω στις κοινωνικές σχέσεις. Ακόμα και εδώ, εντούτοις, αυτό προέρχεται μόνο από την ανικανότητα των κατοίκων να ξεπεράσουν τους χωρικούς περιορισμούς που επιβάλλονται επάνω σε αυτούς, αυτή η ανικανότητα συνδέεται συνήθως με ένα ενυπόθετο, κοινωνικό σύστημα ανισότητας ή και την τεχνολογική ανάπτυξη, παρά κάτι συγκεκριμένο για την τοποθεσία αυτή καθαυτή.

²³³ M. Stacey (1969) «The Myth of Community Studies», *British Journal of Sociology*, vol.20, no.2, pp.134-147.

²³⁴ Η προσέγγιση της Stacey είναι μια προσπάθεια να εισαχθεί κάποια αυστηρότητα στις κοινοτικές μελέτες ή «μελέτες τοποθεσίας» έτσι ώστε είναι δυνατό να εξεταστεί συστηματικά: «πρώτον, την καθιέρωση και τη συντήρηση ενός τοπικού κοινωνικού συστήματος, δεύτερον, τις τοπικές συνθήκες όπου κανένα τέτοιο σύστημα δεν μπορεί να αναμένει, τρίτον, μερικές περιπτώσεις κάτω από τις οποίες ένα υπάρχον σύστημα μπορεί να τροποποιηθεί ή να καταστραφεί, τέταρτον, ορισμένες αμοιβαίες σχέσεις μεταξύ των συστημάτων και των μερών τους, πέμπτον, η αλληλεπίδραση των τοπικών και εθνικών συστημάτων» (Stacey 1969:139).

²³⁵ M. R. Stein (1986) *The Eclipse of Community: An Interpretation of American Studies*. New Jersey: Princeton University Press.

κοινοτικές μελέτες ότι η τοπική αυτονομία μειώθηκε λόγω των διαδικασιών της αστικοποίησης, της εκβιομηχάνισης και της γραφειοκρατικοποίησης²³⁶.

Ο Stein (1964), έπειτα, προτείνει μια σειρά χωριστών αλλά παράλληλων «κάθετων δεσμών» σε συγκεντρωμένους οργανισμούς λήψης αποφάσεων αντικαθιστά τους «οριζόντιους δεσμούς» της τοπικής αυτονομίας²³⁷. Πρέπει να σημειωθεί ότι δεν είναι με κανένα τρόπο σαφές πόσο πολύ μια «αίσθηση της κοινότητας» επηρεάζεται από τις αλλαγές σε αυτό που αποκαλείται «αμοιβαιότητα του καταπιεσμένου» η σχεδόν αναπόφευκτη κοινή χρήση που επιβάλλεται από μια κοινή ύπαρξη στην άκρη της φτώχειας. Κατά την άποψη του Dennis (1968) η ανύψωση των περιορισμών που προέρχονται από τη φτώχεια θα προκαλέσει την πτώση της «κοινότητας». Οι παλαιές αλληλεγγύες γειτονιάς διαλύονται κατά τη μετακίνηση από παραδοσιακά στο σύγχρονο ημι-βοηθούμενο και υποκινούμενο από τον ιδιωτικοποιημένο ελεύθερο χρόνο που κεντροθετείται περίπου το «οικογενειακό αυτοκίνητο και την τηλεόραση». Είναι εξίσου εύλογο, εντούτοις, να υποστηριχτεί ότι η «κοινότητα» μπορεί να δημιουργηθεί εθελοντικά μόνο επάνω στη βάση της επιλογής του τρόπου ζωής ή των ενδιαφερόντων (Lee and Newby:64). Ελευθερωμένοι από κοινωνικούς και οικονομικούς περιορισμούς, οι ομοϊδέατες μπορούν να ενωθούν να μοιραστούν τις εμπειρίες τους και να αναπτύξουν μια σημαντική αίσθηση «κοινοτικής ταυτότητας» (Lee and Newby:64).

Είναι δυνατό, παραδείγματος χάριν, να θεωρηθεί η μετακίνηση κοινοτήτων σε αυτό ή να γίνουν πολλές προσπάθειες ώστε να δημιουργηθεί η «κοινότητα» βάσει των εθελοντικών συλλόγων ή των κοινωνικών κινημάτων (Lee and Newby, 1983:64). Αντίθετα από την «αμοιβαιότητα του καταπιεσμένου», εντούτοις, αυτές είναι συνήθως αρκετά συνειδητές προσπάθειες να συλληφθεί εκ νέου μια αίσθηση «να ανήκουν» και συχνά έχουν προκύψει από μια βαθιά απογοήτευση με ορισμένες πτυχές της σύγχρονης κοινωνίας (Lee and Newby, 1983:64). Η «κοινότητα» είναι, εντούτοις, ένα άυλο, επισφαλές και συχνά ασταθές φαινόμενο, που απαιτεί την έντονη αμοιβαία συμμετοχή που είναι δύσκολο να στηριχτεί βάσει της εθελοντικότητας μόνο²³⁸. Αν και οι «κοινοτήτες» προσπαθούν να αναπτύξουν ένα ήθος πίστης

²³⁶ «Οι κοινοτικοί δεσμοί γίνονται όλο και περισσότερο εξαρτώμενοι από τις συγκεντρωμένες αρχές και τις αντιπροσωπείες σε όλους τους τομείς της ζωής. Αφετέρου, οι προσωπικές πίστεις μειώνουν τη σειρά τους με τη διαδοχική αποδυνάμωση των εθνικών δεσμών, των περιφερειακών δεσμών, των οικογενειακών δεσμών, και τελικά των δεσμών σε μια συνεχή εικόνα του εαυτού κάποιου (Stein, 1964:329).

²³⁷ Οι Lee και Newby (1983:63) σημειώνουν ότι η έννοια που έχει χρησιμοποιηθεί για να κατανοήσει αυτούς τους δεσμούς είναι αυτή του «κοινωνικού δικτύου». Οι σχέσεις απεικονίζονται όπως όντας ένα σύνολο σημείων που ενώνονται από τις γραμμές, οι γραμμές που προσδιορίζουν ποια άτομα, ή ομάδες ή ιδρύματα αλληλεπιδρούν το ένα με το άλλο. Είναι ένα θέμα διερεύνησης εάν αυτό το δίκτυο είναι ή όχι περιορισμένο σε μια ιδιαίτερη τοποθεσία ή όχι - και, πράγματι, αν αυτό μπορεί να ποικίλει κατά τη διάρκεια του χρόνου και μεταξύ των διαφορετικών ομάδων ανθρώπων. Τα «αστικά χωριά» όπως το Bethnal Green μπορούν επομένως να συλληφθούν ως ιδιαίτερα πυκνά κοινωνικά δίκτυα που βασίζονται στις ιδιαίτερες τοποθεσίες. Αποφεύγοντας το συγκαταληκτικό όρο «κοινότητα», είναι δυνατό να ερευνηθεί η δομή και το περιεχόμενο αυτών των δικτύων και του βαθμού στους οποίους αλλάζουν. Σε καθεμία περίπτωση, η κοινωνική ανάλυση δικτύων όχι μόνο προσφέρει μια εξελιγμένη μέθοδο αυτών των ζητημάτων (παραδείγματος χάριν, Mitchell, 1969, Mitchell και Boissevain, 1972) αλλά και προειδοποιεί ενάντια στην αδικαιολόγητη αισιοδοξία για την αναβίωση της «κοινότητας» στη σύγχρονη κοινωνία. Ο Dennis (1968:84) αναφέρει: «Εκείνοι που ζουν με την ευσεβή ελπίδα ότι είναι μόνο θέμα χρόνου προτού να κτίματα κατοικίας εγκατασταθούν και πάρουν την εμφάνιση του στερεοτύπου του Bethnal Green είναι επομένως πιθανώς εσφαλμένοι. Θα ήταν ρεαλιστικότερο να προβλεφθεί ότι εφόσον τα κτίματα κατοικίας αναποστούν, αυτό το υπερβάλλον αποτέλεσμα των διαδικασιών που είναι κοινές για την κοινωνία μας αυτό είναι μόνο θέμα χρόνου προτού το Bethnal Green γίνει κοινωνικά όμοιο με τα κτίματα κατοικίας», στο N. Dennis (1968) «The Popularity of the Neighbourhood Community Idea», R. E. Pahl (ed.) *Readings in Urban Sociology*, Oxford: Pergamon Press, pp.74-92. Οι παρατηρήσεις του Dennis (1968) είναι μια προειδοποίηση όχι μόνο ενάντια στη διάλυση της τοπικής βάσης των κοινωνικών δικτύων, αλλά και ενάντια στη συνέπεια αυτού για την «κοινότητα».

²³⁸ Ο Schmalenbach (1961) αναφέρει ότι: «Είναι πράγματι η περίπτωση ότι οι «κοινοτήτες» δημιουργούνται μπρος στα κύματα της συλλήψεως, που φθάνουν σε ακρατικά ύψη του συλλογικού ενθουσιασμού. Δεσμώνονται μαζί από το συναισθηματικό βίαιον. Πράγματι, καθεμία είναι λόγω αμοιβαίας συμπάθειας και ταύτισης», στο H. Smalenbach (1961) «The Sociological Category of Communism», in T. Parsons and E. Shils (eds.) *Theories of Society*, vol. I. Illinois: Free Press, pp.331-347.

προκειμένου να υπερνικηθεί αυτή η έμφυτη ευθραυστότητα, έχουν συχνά μια ευμετάβλητη ποιότητα. Όπως πολλά κοινοτικά ενεργά στελέχη και μέλη «κοινοτήτων» έχουν ανακαλύψει, δεν είναι εύκολο να στηριχτεί ένα «πνεύμα κοινότητας» χωρίς ένα πλαίσιο των οργανωτικών κανόνων που έτσι φαίνεται η ίδια η αντίθεση της αυθόρμητης «κοινότητας» (Lee and Newby, 1983:65). Πρόσφατα έχει υπάρξει έντονη πιθανολογία εάν μια αίσθηση της «κοινότητας» παρέχει μια βάση για μια νέα αστική πολιτική (Lee and Newby, 1983:65). Με άλλα λόγια, μπορεί η βασισμένα στον τόπο κοινωνικά δίκτυα να κινητοποιηθούν σύμφωνα με τις γραμμές αυτού που συχνά αποκαλείται «κοινοτική δράση»²³⁹. Μια τέτοια κινητοποίηση θα ήταν και μια αιτία και ένα συνέπεια της «κοινότητας» (Lee and Newby, 1983:65). Τα τελευταία χρόνια, συγγραφείς όπως ο Harvey (1973, 1985)²⁴⁰ και Castells (1977)²⁴¹ έχουν υποστηρίξει ότι ο σχηματισμός ομοιογενών αστικών γειτονιών προσφέρει μια αφετηρία για το είδος αστικών κοινωνικών²⁴² κινήματων, χαρακτηριστικών της σύγχρονης πόλης, ενώσεις ενοίκων, κινήματων κατάληψης ακατοίκητων χώρων, κ.λπ. (Lee and Newby, 1983:65).

1.3.4. Η ΑΠΩΛΕΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Είναι κοινά αποδεκτό ότι η σύγχρονη κοινωνία χαρακτηρίζεται από μια «απώλεια της κοινότητας» (Lee and Newby, 1983:52). Η φράση χρησιμοποιείται συχνά με έναν πλάγιο αλλά οδυνηρό τρόπο να εκφραστεί η δυσaréσκεια που πολλοί άνθρωποι δοκιμάζουν για την ποιότητα της ζωής τους στο σύγχρονο κόσμο. Υπάρχει μια υπονοούμενη αντίθεση μεταξύ του παρελθόντος, όταν, έτσι θεωρείται, ότι το άτομο ήταν ενσωματωμένο σε μια σταθερή και αρμονική «κοινότητα» της οικογένειας (Heasman, 1978; Hareven, 1982; Drake, 1994; Golby, 1994; Pryce, 1994; Winters, P., A. de Janvry and E. Sadoulet, 2001), των φίλων και των γειτόνων, και του παρόντος, όταν όλο και πιο συχνά αυτό είναι δυνατό να αισθανθεί κανείς πώς ένα κομμάτι των ανθρώπινων εμπορευμάτων που επιπλέον, «πεταμένα» και ακαθοδήγητα σε έναν ωκεανό σύγχυσης χτυπημένα από τις κοινωνικές αλλαγές, από τις απρόσωπες και ξένες κοινωνικές δυνάμεις (Lee and Newby, 1983:52)²⁴³.

²³⁹ B.J. Cowley, A. Kaye, M. Mayo and M. Thompson (1977) *Community or Class Struggle?* Great Britain: Stage 1.

²⁴⁰ D. Harvey (1973) *Social Justice and the City*. London: Edward Arnold.

²⁴¹ M. Castells (1977) *The Urban Question*. London: Edward Arnold.

²⁴² Πολλές από αυτές τις ομάδες έχουν προκύψει πράγματι στην αντίθεση στο ρόλο των αρμόδιων για το σχεδιασμό και άλλων «αστικών διευθυντών» στην προώθηση της εδαφικής αδικίας και διαμορφώνουν αυτό που αποκαλείται «μικρο-πολιτική της πόλης» συνήθως εκτός της αρμοδιότητας των πολιτικών οργανώσεων. Σύγχρονος, πολλές από αυτές είναι κυρίως αμυντικές, δηλαδή επιδιώκουν συχνά να προστατεύσουν την τοποθεσία τους από τις αλλαγές που εισέρχονται από το εξωτερικό, εάν αυτό περιλαμβάνει τα σχέδια αναδιαμόρφωσης, αυτοκινητοδρόμων, κατασκευές, σχέδια κυκλοφορίας, ή οτιδήποτε άλλο. Από αυτή την άποψη είναι μόνο ένα περαιτέρω παράδειγμα των αποτελεσμάτων του εθνικού επάνω στο τοπικό και τις αντιδράσεις που οι απειλές στην τοπική αυτονομία μπορούν να παραγάγουν. Είναι επίσης σημαντικό να σημειωθεί ότι πολλές τέτοιες ομάδες επιδιώκουν να προστατεύσουν τα ήδη ιδιαίτερα πλεονεκτήματά τους από την εξωτερική απειλή, παρά την επιθυμία να επανορθωθεί η ισορροπία της εδαφικής αδικίας. Αν και μια εξωτερική απειλή συμβάλλει συχνά στην προώθηση μιας αίσθησης εσωτερικής συνοχής, μια τέτοια «αίσθηση της κοινότητας» έχει προκύψει κανονικά πέρα από πολύ συγκεκριμένα ζητήματα, έχει περιοριστεί στη διάρκεια, και έχει τείνει να υποχωρήσει όταν ήταν η απειλή έχει αφαιρεθεί. Πολλά από αυτά τα κινήματα έχουν προσφέρει εκ των προτέρων ελάχιστα περισσότερο από το να αποσυντονίζουν τις τοπικές ομάδες δράσης, βραχυπρόθεσμα και λυσιτελούν στο χαρακτήρα, οι οποίες δεν έχουν αφήσει οποιδήποτε σταθερό υπόλειμμα «κοινότητας», στο D. Lee and H. Newby (1983) *The Problems of Sociology: An Introduction to the Discipline*. London: Routledge, p.65.

²⁴³ Η νοσταλγία, ο πόθος και η λαγνύρα για την «κοινότητα» επομένως συμβολίζει μια επιθυμία για την ασφάλεια και τη βεβαιότητα στις ζωές των ανθρώπων, αλλά και μια επιθυμία για την ταυτότητα και την αυθεντικότητα (Lee and Newby, 1983:52). Οι «πραγματικές κοινότητες» υποτίθεται ότι προσέφεραν όλες αυτές τις ιδιότητες, ενώ η απουσία τους θεωρείται ότι προκαλεί διάφορες ανησυχητικές

Δυστυχώς, εντούτοις, δεν είναι πάντα σαφές τι ακριβώς εννοείται ως «κοινότητα» και εάν και με ποιους τρόπους και πώς έχει «χαθεί» (Lee and Newby, 1983:52). Υπάρχει, παραδείγματος χάριν, ένας σταθερός κίνδυνος της νοσταλγίας του παρελθόντος στην αντιπαράθεση με το παρόν, μια τάση που λαμβάνει μια ιδιαίτερα εκλεκτική και κάπως ρόδινη άποψη των «καλών παλαιών ημερών», οι οποίες μπορούν να μεταβιβάσουν έναν παραπλανητικό απολογισμό ή νόημα των πραγματικών αλλαγών που έχουν εμφανιστεί (Lee and Newby, 1983:52). Η ίδια η εμμονή αυτού του θέματος στη λογοτεχνία και την κοινωνική κριτική υποδεικνύει ότι δεν μπορεί να ξεχαστεί ως μόνο μια νοσταλγία, ενώ μια ακριβής απεικόνιση του παρελθόντος είναι συχνά απύουσα, αυτό που προσφέρεται είναι συχνά μια εξιδανίκευση του παρελθόντος ως υπονοούμενη κριτική του παρόντος (Lee and Newby, 1983:52). Από αυτή την άποψη η ανησυχία σχετικά με την πτώση «της κοινότητας» πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από την κοινωνιολογικής έρευνας (Macfarlane, 1977), όχι επειδή αντιπροσωπεύει απαραίτητα μια πραγματική και αντικειμενική ιστορική διαδικασία, αλλά επειδή είναι μια προσπάθεια να διατυπώσει τα «ιδιωτικά προβλήματα» που πολλοί άνθρωποι έχουν συναντήσει στην σύγχρονη κοινωνία (Mills, 1951; 1959)²⁴⁴. Μια λειτουργία της κοινωνιολογικής έρευνας για τις διάφορες «κοινότητες» είναι να προσπαθήσει να χωρίσει το «μύθο από την πραγματικότητα» στα πλαίσια μιας καπιταλιστικής κοινωνίας, για να «διαλευκάνει» τις αντιλήψεις για την κοινωνική ζωή και για να καθιερώσει μια πραγματική βάση για τα επιχειρήματα για το εάν η σύγχρονη κοινωνία κάνει ή δεν πάσχει από μια «απώλεια κοινότητας». Εντούτοις, η κοινωνιολογική μελέτη της «κοινότητας» (Bell and Newby, 1971) συγχέεται από το γεγονός ότι η κοινωνιολογία, ως διανοητικός επιστημονικός κλάδος, είναι πάρα πολύ ένα προϊόν αυτής της Ρομαντικής κριτικής του αστικού βιομηχανισμού (Lee and Newby, 1983:53)²⁴⁵.

προσωπικές και κοινωνικές παθολογίες. Ο μαρσμός του «πνεύματος της κοινότητας» ως προφανώς παθολογικό χαρακτηριστικό γνώρισμα του κοινωνικών συνθηκών μας προσφέρεται ως διάγνωση μιας ευρείας ποικιλίας των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων, που κυμαίνονται από την επίπτωση του νεανικού εγκλήματος έως τη μοναξιά των ηλικιωμένων (Lee and Newby, 1983:52). Γενικότερα αυτή η αίσθηση της απώλειας εκφράζει τις αμφιβολίες για την ισχύ «της προόδου» και των φόβων σχετικά με την κατεύθυνση της σύγχρονης κοινωνίας.

²⁴⁴ Κατά συνέπεια πολλοί άνθρωποι έχουν ασχοληθεί πρόσφατα με μια αναζήτηση της «κοινότητας», ελπίζοντας ότι θα είναι η «λυδία λίθος» της ανθενικότητας στις ζωές τους (Lee and Newby, 1983:52). Άλλοι συμμετέχουν πιο επαγγελματικά στη δημιουργία των «πραγματικών κοινοτήτων» όπως αρχιτέκτονες, αρμόδιοι για το σχεδιασμό, άτομα των εκκλησιών, κοινωνικοί λειτουργοί, ενεργά πολιτικά στελέχη – χωρίς την ύπαρξη μεγάλης σιγουριάς ότι τι αποτελούν ή πώς πρόκειται να το κατασκευάσουν (Lee and Newby, 1983:52). Το ζήτημα περιπλέκεται περαιτέρω από το γεγονός ότι η λέξη «κοινότητα» ο ίδιος, ενώ δεν αποτυγχάνει ποτέ να δημιουργήσει μια σειρά θετικών και συνυπόδηλων υποδηλώσεων, χρησιμοποιείται με κάθε μέσο σε όλα τα είδη τρόπων. Ακούει κανείς για την κοινότητα του χωριού, την η επιστημονική κοινότητα, την κοινοτική φροντίδα, την κοινότητα των μεταναστών, την Εβραϊκή κοινότητα, την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και τα λοιπά. Ενώ όλοι μπορούν να συμφωνήσουν ότι «η κοινότητα» είναι ένα «καλό πράγμα», και λυπάται οποιοσδήποτε για την απώλεια της, υπάρχει μικρή βεβαιότητα για το τι είναι (Lee and Newby, 1983:53).

²⁴⁵ Ο Tönnies, για παράδειγμα, δέχτηκε την ανθρωπιστική ανησυχία για την προφανώς αποκτηνώνοντας φύση της βιομηχανικής επανάστασης. Επίσης, χρησιμοποίησε την έννοια της «κοινότητας» ως βάση μιας «επίθεσης» επάνω στη βιομηχανική κοινωνία. Συνεπώς οι κοινωνιολόγοι οι ίδιοι είναι όχι μόνο απρόσβλητοι στις αξιακές κριτικές που υπονοούμενες σε αυτήν την παράδοση, ούτε σε μερικές από τη μυθολογία της «κοινότητας» με την οποία συνδέεται. Υπό την περισσότερη αφηρημένη έννοια της αντίληψη για μια «απώλεια της κοινότητας» στη σύγχρονη κοινωνία αναφέρεται στη αλλαγές και στη δομή και στο περιεχόμενο των προσωπικών σχέσεων. Σε αυτή την περίπτωση η «κοινότητα» χρησιμοποιείται για να δείξει μια αίσθηση της κοινής ταυτότητας μεταξύ των ατόμων, που υπομένουν τους δεσμούς στοργής και αρμονίας που βασίζονται στην προσωπική γνώση και την πρόσωπο με πρόσωπο επαφή. Στις αναφορές των Simmel (1927). Wirth (1938) και Redfield (1974), αντιπαράβλλονται συχνά οι απρόσωπες και εξανθρωπιστικές πτυχές της σύγχρονης ζωής, με την άνοδο ενός εγωιστικού ατομισμού, μιας υπολογιστικής προσέγγισης στις ανθρώινες σχέσεις και την αίσθηση της κοινωνικής εξάρθρωσης παρούσα υπό τους όρους της γρήγορης κοινωνικής και οικονομικής αλλαγής. Οι κριτικές ήταν μέρος της Ρομαντικής απαισιοδοξίας της σκέψης το δέκατο-όγδοο και δέκατο-ένατο αιώνα που υπογραμμίζει την ενότητα του ατόμου με τη φύση, που αντιτάσσει το λόγο με το συναίσθημα και που προσφέρει μια λεπτομερή κριτική του αναδύμενου αστικού, βιομηχανικού κόσμου. Η έννοια της «κοινότητας» χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να αναδειχτεί αυτή η εξολοκλήρου μοναδική και νέας μορφής κοινωνίας. Οι επιστημονικές και τεχνολογικές προόδους της νέας εποχής αντανακλαβλήθηκαν με την ανθρώπινη πνευματική και συναισθηματική εξασθένηση, στην οποία η «απώλεια της κοινότητας» προσεζήθηκε ως εμβληματική. Ο όρος επομένως χρησιμοποιήθηκε με έναν κυριολεκτικό αντιδραστικό τρόπο.

Από την αρχή της δεκαετίας του 1960 μια διαδεδομένη αίσθηση «απώλειας της κοινότητας» έχει προκύψει σε πολλές αστικές περιοχές, που προκλήθηκε είτε από τις αλλαγές στην κοινωνική σύνθεση του πληθυσμού τους είτε από τη φυσική αναδιαμόρφωσή τους. Σε πολλές πόλεις, από παλαιά καθιερωμένες, οι περισσότερες γειτονίες της εργατικής τάξης έχουν ισοπεδωθεί κατά ένα μέρος και οι προηγούμενοι κάτοικοί τους μετακινήθηκαν στις οικιστικές περιοχές και στα επίπεδων των πολυόροφων κτιρίων, που τους έχουν επισύρει συχνές κατηγορίες, μιας «άνυχνης» ύπαρξης και μιας έλλειψης οποιουδήποτε «κοινοτικού πνεύματος» που υποστηρίζεται ότι υπήρξε παλαιότερα (Lee and Newby, 1983:55). Το στερεότυπο της θλιβερής, ανεμοδαρμένης, μονότονης, σύγχρονης οικιστικής ανάπτυξης έχει εισαγάγει τη δημόσια δαιμονολογία ως την ίδια την αντίθεση αυτού που γίνεται κατανοητό συνήθως ως «κοινότητα» (Lee and Newby, 1983:55). Ειρωνικά πολλές από τις παλιές αστικές γειτονίες που είναι σεβαστές τώρα ως οικείες και ζωτικής σημασίας κοινότητες ήταν οι ίδιες περιοχές που χαυρετήθηκαν με τέτοια υποψία από τόσους πολλούς σχολιαστές του δέκατου ένατου αιώνα. Εντούτοις η ογκώδης αναδιαμόρφωση πολλών περιοχών στο εσωτερικών των πόλεων (inner-city) θεωρήθηκε ως αρμόδια για την καταστροφή των πολύ στενών δεσμών της κοινοτικής ζωής που είχε καθιερωθεί μεταξύ των οικογενειών που όχι μόνο έζησαν μαζί σε διάφορες γενεές αλλά που, σε πολλές περιπτώσεις, λειτουργούσαν όλες μαζί. Η μεταβαλλόμενη επαγγελματική δομή κατά τη διάρκεια της ίδιας περιόδου ήταν, επομένως, επίσης ένας σημαντικός παράγοντας. Οι παραδοσιακές κοινότητες της εργατικής τάξης βασίστηκαν στη μεταλλεία άνθρακα, στη ναυπηγική, στις αποβάθρες, στη σιδηρουργία και σε άλλες τέτοιες βιομηχανίες που έχουν συρρικνωθεί αρκετά κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών περιορίστηκαν βαθμιαία (Lee and Newby, 1983:56). Με αυτές έχει μειωθεί η ισχυρή αίσθηση της κοινής επαγγελματικής εμπειρίας, οι διακριτικές τοπικές υποομάδες, οι επικαλύπτοντες πίστεις μεταξύ του εργασιακού χώρου και της γειτονιάς και «πολυπλεγμένες» κλίκες των φίλων, των συναδέλφων, των γειτόνων και του σογιού που πολλοί από τους κατοίκους κατάλαβαν ότι σημαίνει «κοινότητα».

Μια δεύτερη αίσθηση στην οποία μια απώλεια κοινότητας θεωρείται ότι ταλανίζει την κοινωνία αφορά την πτώση της τοποθεσίας (locality) ως βάση της σύγχρονης κοινωνικής οργάνωσης. Σε πολλές προβιομηχανικές κοινωνίες ο τοπικισμός είχε μια ιδιαίτερη οικονομική βάση στο σύστημα της γεωργίας πολιτισμού και στην παραγωγή της τέχνης-κατασκευής. Τα χωριά και οι μικρές πόλεις που μεγάλωσαν γύρω από αυτές τις δραστηριότητες ήταν συχνά μικρές στην κλίμακα και σχετικά ανεξάρτητες (Lee and Newby, 1983:44). Η επαφή με τον εξωτερικό κόσμο ήταν περιορισμένη και λιγότερο κοινή από ότι είναι σήμερα και ο έλεγχος του σημαντικότερου των αναγκών της ζωής, η τροφή, η κατοικία, και η απασχόληση, βρισκόταν στα τοπικά χέρια (Lee and Newby, 1983:54). Οι τοπικές περιοχές διατήρησαν έτσι ένα δίκαιο ποσό αυτονομίας και υπήρξε μια μεγαλύτερη ποικιλομορφία των τοπικών παραδόσεων και εθίμων. Η αύξηση του αστικού βιομηχανισμού, εντούτοις, έχει επιφέρει τη σταθερή διάλυση του

ως αντίδραση και στην υλική αθλιότητα και στην πνευματική κατάπτωση που ο Ρομαντισμός συνέδεσε με την άνοδο του αστικού βιομηχανισμού. Η «κοινότητα» δήλωνε μια πιο ανθρωπιστική και οικεία ύπαρξη, σταθερότερη, πιο παραδοσιακή και που «μολύνθηκε» λιγότερο από τη λογική αναζήτηση του συμφέροντος.

τοπικισμού ως δομική αρχή στη σύγχρονη κοινωνία (Stacey, 1960; Lee and Newby, 1983). Η επίδραση των εθνικά προκληθεισών κοινωνικών αλλαγών ήταν να μειωθεί απέραντα η απομόνωση, η διακριτικότητα και η αντάρκεια των περισσότερων τοπικών κοινοτήτων (Lee and Newby, 1983:54). Αυτό δεν πρόκειται να πει ότι η σύγχρονη κοινωνία είναι συνολικά ομοιογενής ούτε ότι μια μελίχρα ομοιομορφία έχει καταργήσει εντελώς τις τοπικές και περιφερειακές ποικιλομορφίες (Lee and Newby, 1983:54). Εντούτοις, οι περισσότερες τοποθεσίες έχουν γίνει πιο εξαρτώμενες από τις πρόσθετες-τοπικές πηγές λήψης αποφάσεων, χάρις στις όλο και περισσότερο εθνικοποιημένες και συγκεντρωτικές μορφές πολιτικού και οικονομικού ελέγχου (Lee and Newby, 1983:54).

Ο Stein (1964)²⁴⁶ αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο η τοποθεσία ως αυτουποστηριζόμενη μονάδα έχει παρακμάσει ως «έκλειψη της κοινότητας» και προσδιόρισε την αιτία του σε τρεις σημαντικές κοινωνικές διαδικασίες: την αστικοποίηση, την εκβιομηχάνιση και την αύξηση της γραφειοκρατίας (Lee and Newby, 1983:54). Κάθε ένας από αυτούς τους παράγοντες, κατά την άποψη του Stein (1964), έχει εξασφαλίσει ότι οι περισσότερες από τις σημαντικές αποφάσεις που έχουν επιπτώσεις στις καθημερινές ζωές των ατόμων δεν λαμβάνονται πλέον στην τοποθεσία όπου ζουν και λειτουργούν (Lee and Newby, 1983:54). Σε αυτό το πλαίσιο, έπειτα, η «απώλεια της κοινότητας» αναφέρεται στη μειωμένη σχετικότητα των τοπικά βασισμένων κοινωνικών σχέσεων να προσδιορίζει τις ζωές των τοπικών κατοίκων (Lee and Newby, 1983:54). Πράγματι η έννοια της «μαζικής κοινωνίας» χρησιμοποιείται συχνά σε αντίθεση με αυτήν της «κοινότητας» προκειμένου να μεταβιβαστεί ο τρόπος με τον οποίο οι εθνικά κατευθυνόμενες αλλαγές έχουν μειώσει επιτυχώς τη σημασία των τοπικών και περιφερειακών διαφορών (Lee and Newby, 1983:54). Εφόσον ο τοπικισμός παρέμεινε μια σημαντική οργανωτική αρχή της κοινωνίας, η έννοια της «κοινότητας» παρέμεινε ασαφής και δεδομένη (Lee and Newby, 1983:54). Όπως ο Williams (1961)²⁴⁷ έχει σημειώσει, μόνο όταν απειλήθηκε η τοπική βάση της κοινωνίας έγινε μια συνειδητή ιδεολογία της «κοινότητας» προέκυψε, και προσπάθειες να δημιουργήσουν την «κοινότητα» έγινε ένα δημόσια αντιπαρθεμένο ζήτημα (Lee and Newby, 1983:54). Είναι με αυτό το παράδοξο που μια ανάλυση του τοπικισμού πρέπει να αρχίσει, για τις αντιλήψεις για την πραγματική τοπική βάση της κοινωνικής δραστηριότητας έχει γίνει έτσι συνδυασμένο με την επιθυμία να προωθηθεί μια τέτοια βάση (συχνά σε αντίδραση στους φόβους μιας «απώλειας κοινότητας» ότι είναι σημαντικό να επιμείνει επάνω σε έναν σαφή χωρισμό των δύο (Bell and Newby, 1976)²⁴⁸. Κατά συνέπεια δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, αφενός, η «κοινότητα» είχε μια πραγματική κοινωνική βάση στις ουσιαστικά εντοπισμένες δομές της προβιομηχανικής κοινωνίας (Lee and Newby, 1983:54; Νιτσιάκος, 1993). Αυτό απεικονίστηκε στο γεγονός ότι σε πολλές προβιομηχανικές κοινωνίες που η οικονομική δραστηριότητα ήταν (και είναι) βασισμένη σε μια προσπάθεια για διαβίωση, έτσι ώστε τα άτομα δέθηκαν με τον τόπο τους από την

²⁴⁶ M. Stein (1964) *The Eclipse of Community*. New York: Harper and Row.

²⁴⁷ R. Williams (1961) *Culture and Society*. Harmondsworth: Penguin.

²⁴⁸ C. Bell and H. Newby (1976) "Community, Communion, Class and Community Action: the Social Sources of the New Urban Politics", in D. T. Herbert and R. J. Johnston (eds.) *Social Areas in Cities*, vol. 2. London: Wiley, pp.189-207.

οικονομική εξάρτηση (και τους συχνά νομικούς περιορισμούς, επίσης) (Lee and Newby, 1983:54). Υπό αυτούς τους όρους η «κοινότητα» έγινε αυτό που ο Williams (1973) αποκαλεί «η αμοιβαιότητα του καταπιεσμένου» (the mutuality of the oppressed), το προϊόν μιας σειράς συχνά δρακόντειων περιορισμών επάνω στην κοινωνική και γεωγραφική κινητικότητα γεννημένη από μια κοινή αδυναμία και μια φτώχεια (Lee and Newby, 1983:54). Αφετέρου, «η κοινότητα» ήρθε να χρησιμοποιηθεί κατά τη διάρκεια του δέκατου ενάτου αιώνα ως ιδεολογική ερμηνεία της ποιότητας των σχέσεων που βρίσκονται μέσα σε αυτές τις εντοπισμένες κοινωνικές δομές (Lee and Newby, 1983:54). Αυτή η ιδεολογική χρήση της «κοινότητας» υπογράμμισε τις επιθυμητές ιδιότητες της κοινοτικής ζωής, μια κοινή εμμονή στην περιοχή, μια αλληλεγγύη του τόπου, μεταξύ όλων των κατοίκων μιας ιδιαίτερης τοποθεσίας, οποιοδήποτε κι αν είναι οι κοινωνικές ή οι οικονομικές διαφορές τους (Lee and Newby, 1983:54). Η «κοινότητα», από αυτή την άποψη, αγνόησε τις πραγματικές συνθήκες της ύπαρξης, όπως η παρουσία οποιοδήποτε συγκρούσεων συμφερόντων, αλλά αντ' αυτού πρόσφερε μια ερμηνεία των σχέσεων μεταξύ όλων των τοπικών κατοίκων όπως χαρακτηρίζονται από την αρμονία, την τρυφερότητα, τη συναίνεση και τη σταθερότητα (Lee and Newby, 1983:54). Η πτώση του τοπικισμού επομένως παρουσιάστηκε ως απειλή στην κοινωνική τάξη. Η άνοδος του αστικού βιομηχανισμού, που δεν θα μπορούσε να περιληφθεί μέσα στους μικρής κλίμακας τοπικούς δεσμούς κοινότητας του προβιομηχανικού κόσμου, κατά συνέπεια οδήγησε στις ενταμένες προσπάθειες από εκείνους στην εξουσία για να βεβαιωθεί μια ιδεολογία της «κοινότητας» ως μέσο προώθησης της σταθερότητας και της αρμονίας. Μια επιμελής αναζήτηση έγινε για τους τρόπους διατήρησης του τοπικισμού και με αυτόν τον τρόπο τις επιθυμητές σχέσεις της «κοινότητας»²⁴⁹ (Lee and Newby, 1983:55).

Συγκεκριμένα η προώθηση του τοπικισμού έχει επιδιώξει να κάνει τα ακόλουθα: *πρώτον*, να εισάγει μια αρχή της φυσικής τάξης στο χαοτικό, άμορφο και τεμαχισμένο κόσμο που κρίνεται για να αποτελέσει τη σύγχρονη αστική διαβίωση, *δεύτερον*, να επανεισάγει τις τοπικές, πρόσωπο με πρόσωπο, προσωπικές μορφές αλληλεπίδρασης και με αυτόν τον τρόπο να επενδύσει στον ανώνυμο και απομονωμένο αστικό κόσμο μια ανανεωμένη αίσθηση της «κοινότητας», *τρίτον*, να ενθαρρύνει το σχηματισμό των τοπικών πίστεων και των συνδέσεων μεταξύ ενός συχνά κινητού αστικού πληθυσμού, *τέταρτον*, να υποκινήσει τα συναισθήματα της ταυτότητας, της σταθερότητας και της συνοχής σε ένα αστικό πλαίσιο που εμφανίζεται να απειλεί τέτοια συναισθήματα και να προωθεί την πτώση τους, *πέμπτον*, να παράσχει ένα τοπικό έδαφος κατάρτισης για την ανάπτυξη των μεγαλύτερων πίστεων στην πόλη και το έθνος (Lee and Newby, 1983:55). Εάν η ενδυνάμωση εκ νέου της «κοινότητας» εξαρτάται από

²⁴⁹ Τέτοια συναισθήματα, και όπως οι Glass (1968) και Dennis (1968) έχουν παρουσιάσει, έχουν παραμείνει εξαιρετικά ισχυρά μεταξύ των αρμόδιων για το σχεδιασμό του εικοστού αιώνα. Βάσει κάποιας στοιχειώδους κοινωνικής εφαρμοσμένης μηχανικής έχουν προσπαθήσει να προωθήσουν μια ανανεωμένη «αίσθηση της κοινότητας» στην αστική ζωή μέσω της δημιουργίας των «μονάδων γειτονιάς», των «πόλεων-κήπων», των «αστικών χωριών» και άλλων τέτοιων τοπικών μορφών υπο-μήματος του αστικού περιβάλλοντος. Επίσης, έχουν ανυψώσει την τοπική βάση της «κοινότητας» πάνω σε οτιδήποτε άλλο. Η μακρά ιστορική καταγωγή των κρίσεων αξίας τους έχει επιφέρει την δεδομένη υπόθεση ότι το επιθυμητό περιεχόμενο των ανθρώπινων σχέσεων (στοργή, ένταξη, ταυτότητα, κ.λπ.) μπορεί μόνο να προαχθεί μέσω της δημιουργίας των τοπικών μορφών εδαφικότητας και τοπικών κοινωνικών δομών, στο D. Lee and H. Newby (1983) *The Problem of Sociology: An Introduction to the Discipline*. London: Routledge. p.55.

μια επανεγκατάσταση της αρχής της τοποθεσίας, βρίσκεται, εντούτοις, επάνω σε εικασίες κατά ένα μεγάλο μέρος, για την αστική κοινωνία που απαιτούν περαιτέρω διερεύνηση.

Μια αίσθηση της «απώλειας της κοινότητας» δεν έχει, εντούτοις, περιοριστεί, σε τέτοιες αστικές περιοχές, αν και είναι πιο ορατή εκεί λόγω της πραγματικής κατεδάφισης των γειτονιών και της αντικατάστασής τους από οικιστικές περιοχές (Lee and Newby, 1983:56). Μια παρόμοια αίσθηση της απώλειας έχει στενοχωρήσει τους παλαιότερους κατοίκους πολλών αγροτικών χωριών λόγω του πρόσφατου μετασχηματισμού στην κοινωνική σύνθεση της επαρχίας (Lee and Newby, 1983:56). Τα αγροτικά χωριά έχουν χάσει πολλούς από τους προηγούμενους γεωργικούς κατοίκους τους και έχουν λάβει στη θέση τους μια εισροή πρώην-αστικών κατοίκων, συνταξιούχων και ιδιοκτητών δεύτερων κατοικιών (Lee and Newby, 1983:56). Ο αντίκτυπος αυτών των νεοφερμένων δεν ήταν λιγότερο διασπαστικό των καθιερωμένων σχεδίων ζωής των αγροτικών χωριών από τα αποτελέσματα της αναδιαμόρφωσης στον αστικό πληθυσμό των εργατικών τάξεων (Lee and Newby, 1983:56). Πολλοί αγρότες και εργαζόμενοι στους αγρούς θεωρούν ότι το χωριό τους δεν αποτελεί πλέον την οικεία «κοινότητα» όπως μια φορά (Lee and Newby, 1983:56). Ένα συναίσθημα ότι η «κοινότητα» έχει παρακάμσει δεν περιορίζεται επομένως στις περιοχές που έχουν υποβληθεί στη φυσική αναδιαμόρφωση. Η γρήγορη κοινωνική αλλαγή μπορεί επίσης να επιφέρει μια αίσθηση αποδιοργάνωσης (dislocation) (Lee and Newby, 1983:56). Μικρό ποσοστό του προηγούμενου πληθυσμού μπορεί να αισθανθεί αποξενωμένο και να καταληφθεί από τέτοιες αλλαγές (Lee and Newby, 1983:56). Στις αστικές περιοχές, παραδείγματος χάριν, τέτοια συναισθήματα αφυπνίστηκαν από την αναπαλαίωση των προηγούμενων «γειτόνων των εργατικών τάξεων» (δηλαδή είναι, η αποίκισή τους από νεοφερμένους επαγγελματίες και διευθυντές) ή από μια γρήγορη εισροή υπερπόντιων μεταναστών (Lee and Newby, 1983:56). Εντούτοις αξίζει να σημειωθεί ότι οι νεοφερμένοι θεωρούν ότι δημιουργούν «κοινότητα», μεταξύ τους σε πολλές περιπτώσεις, παρά προσπαθούν να την καταστρέψουν. Συχνά, επομένως, μια «απώλεια κοινότητας» υπό αυτήν την έννοια αναφέρεται στα αποτελέσματα της γρήγορης κοινωνικής και οικονομικής αλλαγής. Δεδομένου ότι η «εκκαθάριση φτωχογειτονιών» (slum clearance) τέτοιες αλλαγές χαιρετίζονται συχνά, αλλά «οι κατεδαφισμένες κάτω κοινότητες στο εσωτερικό των πόλεων» επικρίνονται (Lee and Newby, 1983:56). Όπως ήταν αναμενόμενο, επομένως, μια συχνά έντονη δημόσια συζήτηση έχει διεξαχθεί για το επιθυμητό αυτών των αλλαγών, στις οποίες, η έννοια της «κοινότητας» είναι κεντρική (Lee and Newby, 1983:56). Οι κριτικοί της αστικής αναδιαμόρφωσης, παραδείγματος χάριν, έχουν κατηγορήσει τους αρμόδιους για το σχεδιασμό και τους αρχιτέκτονες για μια άσπλαχη αμέλεια για την «κοινότητα» ενώ οι τελευταία έχουν υπερασπίσει τα σχέδιά τους με το να υποστηρίξουν ότι ένα «πνεύμα της κοινότητας» δεν μπορεί να προκληθεί ολονυκτίς και ότι εγκαίρως οι νέες ακίνητες περιουσίες θα προσπαθήσουν να κάνουν κάτι σαν το επιθυμητό κοινωνικό σχέδιο (Lee and Newby, 1983:56).

Αυτά τα παραδείγματα για το πώς οι πεποιθήσεις για μια «απώλεια κοινότητας» στη σύγχρονη ζωή έχουν εισαχθεί στη δημόσια συζήτηση είναι επαρκή για να δώσουν κάποια ένδειξη του ευρέως

φάσματος των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων που η ανάλυση της κοινότητας θίγει (Lee and Newby, 1983:56). Από πολλές απόψεις η επιθυμία για την «κοινότητα» συμβολίζει μια επιθυμία για προσωπική και κοινωνική εκπλήρωση, μια προσπάθεια να κλειστεί το χάσμα μεταξύ της ζωής, καθώς βιώνεται πραγματικά και η ζωή δεδομένου ότι εκείνοι που αποδέχονται ότι έχει υπάρξει μια «απώλεια της κοινότητας» θα επιθυμούσαν να υπάρχει. Από αυτή την άποψη η «κοινότητα» δηλώνει την καλή ζωή: είναι μια ουτοπία (Lee and Newby, 1983:56). Εντούτοις, τι αυτή η ουτοπιστική ύπαρξη αποτελεί πραγματικά μπορεί να ποικίλει αρκετά από το άτομο σε άτομο σύμφωνα με τις φιλοδοξίες και την κλίμακα αξιών του (Lee and Newby, 1983:56). Εδώ η «κοινότητα» γίνεται μια κανονιστική συνταγή: δηλαδή εκφράζει τις αξίες ενός ατόμου σχετικά με ποιο πνεύμα πρέπει να είναι, η «κοινότητα» δηλαδή σε αυτό το πλαίσιο είναι εγγενώς ιδεολογική (Lee and Newby, 1983:56). Οι περισσότερες κοινωνιολογικές αναλύσεις των «κοινοτήτων» είναι, ή τουλάχιστον, επιδιώκουν να είναι, εμπειρικές περιγραφές της ζωής σε διάφορες τοποθεσίες δηλαδή μελέτες των «κοινοτήτων» όπως είναι πραγματικά, παρά όπως οι κοινωνιολόγοι αισθάνονται ότι πρέπει να είναι. Η κανονιστική συνταγή και η εμπειρική περιγραφή συχνά περιυψώνονται μέσα στην κοινωνιολογία, και η ιστορία των κοινωνιολογικών γραφών στην κοινότητα ενισχύει σαφώς αυτό. Επιπλέον, οι κοινωνιολόγοι έχουν βρει ιδιαίτερα δύσκολο να έρθουν σε μια συμφωνία πέρα από το πώς, η «κοινότητα», ένα από τα βασικά αντικείμενα της μελέτης τους, πρέπει να καθοριστεί.

1.4. ΕΡΓΑΣΙΑ, ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

1.4.1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΜΙΣΘΩΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η έννοια της μισθωτής εργασίας (waged labour) σχετίζεται με τη μετακίνηση των ατόμων από τις αγροτικές εργασίες (χωριά) (Wallerstein, 1964; Bell and Newby, 1974b; Long, 1984; Deem and Salaman, 1985; Gasson, Crow, Errington, Hutson, Marsden and Winter, 1988; Littler, 1995) στην βιομηχανική εργασία (πόλη) (Rierner, 1951; Wallerstein, 1980; Deem and Salaman, 1985; Littler, 1995; HRW, 2002; Iosifides, Kizos, Petrakou, Malliotaki, Matsimantou and Sarri, 2006), η οποία είχε άμεσες επιπτώσεις στη συλλογική οργάνωση των εργαζομένων. Η ατομοκεντρική, οικονομική προσέγγιση των μεταξύ τους σχέσεων ήταν έκδηλη. Η εποχή του 1900 χαρακτηρίζεται από έντονες κριτικές για την ηθική και τη διοίκηση της καπιταλιστικής κοινωνίας. Είναι η εποχή που σημαδεύεται από έντονους προβληματισμούς γύρω από τον εξορθολογισμό της εργασίας, την κοινωνική ρύθμιση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής από το κράτος μέσα από την άσκηση κοινωνικής μηχανικής (social engineering), την ανάπτυξη μεγάλων οργανισμών και της εταιρικής φύσης της ιδιοκτησίας (Ψημμένος, 2007:12). Επίσης, είναι η εποχή της διαμόρφωσης μιας μαζικής παραγωγής προσαρμοσμένης στις απαιτήσεις ενός ευρύτερου καταναλωτικού πληθυσμού και στις ανάγκες μιας αγοράς που είχε επεκταθεί πέρα από τα

τοπικά και εθνικά όρια. Πάνω απ' όλα όμως, η εποχή εκείνη χαρακτηρίζεται από ένα ιδιαίτερο προβληματισμό που αφορά κυρίως το ανειδίκευτο και ελεύθερα μετακινούμενο εργατικό δυναμικό (Hareven, 1975). Αν οι αρχές του 20^{ου} αιώνα χαρακτηρίζονται από την ανάγκη ανάπτυξης της μαζικής παραγωγής και της ρύθμισης της αγοράς και της κατανάλωσης, τότε η ρύθμιση της εργασίας και της απασχόλησης του εργατικού δυναμικού αποτελεί ένα από τα βασικότερα θέματα²⁵⁰ (Ψημμένος, 2007:13). Η McEwen-Scott (1978)²⁵¹ σημειώνει ότι οι όροι μισθωτή-εργασία και η αυτοαπασχόληση χρησιμοποιούνται συνήθως για να αναφερθεί κανείς σε μια κατάσταση της απασχόλησης και ένα αντίτιμο της μίσθωσης που προκύπτει από μια τέτοια απασχόληση. Ο αυτοαπασχολούμενος εργάζεται για τον εαυτό του και λαμβάνει το εισόδημά του ως καθαρό κέρδος ενώ ο μισθωτός-εργάτης εργάζεται για άλλους και λαμβάνει το εισόδημά του ως μίσθωση. Προβλήματα μπορούν να εμφανιστούν σε μια εξέταση μια από τις τυποποιημένες ταξινομήσεις των στοιχείων εργατικού δυναμικού που συστήνονται από τα Ηνωμένα Έθνη για τη χρήση στις εθνικές απογραφές πληθυσμών (McEwen-Scott, 1978)²⁵².

Είναι εξαιρετικά σημαντική η συμβολή του Marx (1976)²⁵³ στη ερμηνεία της μισθωτής εργασίας στα πλαίσια της καπιταλιστικής παραγωγής. Στον καπιταλισμό ο πλούτος είναι βασισμένος στην αξία του πλεονάσματος που δημιουργείται από τους μισθωτούς-εργάτες, που ιδιοποιούνται από τους εργοδότες-καπιταλιστές και που μετασχηματίζονται σε κεφάλαιο. Δεδομένου ότι η μισθωτή-εργασία είναι η λυδία λίθος του συστήματος, ο Marx δίνει την ιδιαίτερη προσοχή στον καθορισμό του: Σε κάθε διαδικασία της εργασίας υπάρχουν τρία στοιχεία: η παραγωγική εργασία, το αντικείμενο της εργασίας (πρώτες ύλες και εξαρτήματα) και τα όργανα της εργασίας (μηχανήματα και εργαλεία). Σε διαφορετικούς τρόπους παραγωγής, αυτά τα τρία στοιχεία μπορούν να είναι ανήκουν ή να ελέγχονται από τις διαφορετικές τάξεις, αλλά στον καπιταλισμό όλα αγοράζονται μέσω της αγοράς από τον εργοδότη-καπιταλιστή. Η παραγωγική εργασία εκτελείται από τους εργάτες που πωλούν τη δύναμη της εργασίας τους στον εργοδότη-καπιταλιστή για ένα μισθό. Εντούτοις, ο μισθός που πληρώνεται δεν αντιστοιχεί στην αξία της εργασιακής δύναμης που χρησιμοποιείται στην παραγωγή, αλλά στο επίπεδο

²⁵⁰ Η ιστορία όμως αυτών των προβληματισμών ξεκινά την περίοδο 1850-1870. Η κριτική που ασκείται συνδέεται περισσότερο με θέματα εργασίας και απασχόλησης του εργατικού δυναμικού και τους τρόπους που η βιομηχανική εργασία στις ιδιωτικές επιχειρήσεις συνδέεται με την ευρύτερη κοινωνία και την εθνική οικονομία. Η κριτική εκείνη την περίοδο βασικά αφορούσε τρεις σημαντικές πτυχές της καπιταλιστικής βιομηχανικής κοινωνίας. Αυτές οι πτυχές ήταν: *πρώτον*, η διαδικασία παραγωγής και αναπαραγωγής του εργατικού δυναμικού και ο κοινωνικός καταμερισμός αυτού του δυναμικού στη βιομηχανία. *Δεύτερον*, οι πολιτισμικές αξίες και η ηθική της βιομηχανικής εργασίας και η σημασία της τεχνολογίας και της επιστήμης στην κοινωνία. *Τρίτον*, η σχέση ανάμεσα στη βιομηχανία, τις κρατικές ή/και ιδιωτικές επιχειρήσεις στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας, στο F. C. Taylor (2007) *Αρχές Επιστημονικού Μάνατζμεντ* (μετ. Ι. Μπιμπλή, επιμ. Ι. Ψημμένος). Αθήνα: Παπαζήσης, σ.13.

²⁵¹ A. McEwen Scott (1978) "Who are the Self-Employed", in R. Bromley and C. Gerry (1979) *Casual Work and Poverty in Third World Cities*. Chichester: Wiley. pp.105-129.

²⁵² Εδώ οι διαφορετικές μορφές απασχόλησης δίνονται υπό τον τίτλο της επαγγελματικής κατηγορίας και καθορίζονται ως εξής: *Πρώτον*, μισθωτός-εργαζόμενος είναι όλα τα άτομα που εργάζονται για ιδιωτικούς ή δημόσιους εργοδότες, οι οποίοι λαμβάνουν ως αντίτιμο της εργασίας τους, έναν μισθό, μια προμήθεια, ένα φιλοδώρημα, τις αμοιβή ανά κομμάτι, και πληρωμές σε είδος. *Δεύτερον*, εργοδότες είναι όλα τα πρόσωπα που διευθύνουν τις επιχειρήσεις τους, που λαμβάνουν από αυτές τα κέρδη ή τις αμοιβές, τα οποία απασχολούν έναν ή περισσότερους πληρωμένους εργαζομένους. *Τρίτον*, αυτοαπασχολούμενοι είναι τα άτομα που διευθύνουν τις επιχειρήσεις τους, μόνο ή σε συνδυασμό με άλλους ιδιοκτήτες, που ιδιοποιούνται τα κέρδη ή τις αμοιβές απ' αυτό, τα οποία δεν απασχολούν τακτικά μισθωτούς-εργάτες. Και *τέταρτον*, απλήρωτοι οικογενειακοί εργάτες είναι τα άτομα που εργάζονται χωρίς χρηματικό αντίτιμο για ένα ελάχιστο του ενός τρίτου της εργασίας μιας κανονικής ημέρας στην επιχείρηση ενός μέλους της οικογένειας. Τα τρόφιμα, η στέγαση και φιλοδώρηματα δεν θεωρούνται μέρος της ανταμοιβής δεδομένου ότι δεν εξαρτώνται από την ποσότητα εργασίας που πραγματοποιείται.

²⁵³ K. Marx (1976) *The Capital*, Vol.1 (introd. by E. Mandel, trans. by B. Fowkes). London: Penguin.

επιβίωσης που απαιτείται συνήθως από το μέσο εργάτη (Marx, 1976). Η διαφορά μεταξύ των δύο είναι η υπεραξία, που ιδιοποιείται από τον εργοδότη-καπιταλιστή ως κέρδος²⁵⁴.

Οι μισθωτοί-εργάτες επομένως στερούνται τα μέσα της παραγωγής να παραγάγουν προϊόντα οι ίδιοι. Στερούνται επίσης τα μέσα επιβίωσής τους που για αυτό οδηγούνται στην αναζήτηση μισθωτής εργασίας (Marx, 1970). Στον καπιταλισμό η διαδικασία της εργασίας μετασχηματίζεται από την ανάγκη της αυξανόμενης ποσότητας της υπεραξίας, η διαδικασία της εργασίας γίνεται όλο και περισσότερο εξειδικευμένη και μηχανοποιημένη. Οι μορφές εξαναγκασμού γίνονται απαραίτητες προκειμένου να αναγκαστούν οι μισθωτοί-εργάτες να συνεχίσουν περισσότερη αξία από αυτή που λαμβάνουν, ο ίδιος ο μισθός που ένας από εκείνες τις μορφές. Η μισθωτή-εργασία συνδέεται έτσι με μια χαρακτηριστική επιχειρηματική δομή και μια συγκεκριμένη διαδικασία εργασίας. Για τον Marx (1970), η μισθωτή-εργασία είναι και μια θεωρητική και ιστορική κατηγορία. Αποτελεί την καθαρή μορφή καπιταλιστικών σχέσεων της παραγωγής και επίσης της συγκεκριμένης δομής στις οποίες οι προ-καπιταλιστικές μορφές παραγωγής τείνουν να βρίσκονται υπό τον έλεγχο του κεφαλαίου.

Ο Marx (1970) προτείνει ότι η μικρή παραγωγή προϊόντων υφίσταται ως κατώτερη μορφή σε όλους τους τρόπους παραγωγής, που άκμαζε ιδιαίτερα στη πριν τη μετάβαση από τη φεουδαρχία στον καπιταλισμό (Stacey, 1960; Weigert, and Hastings, 1973). Ακόμα λόγω της υποτελούς κατάστασής της μπορεί εύκολα να μετασχηματιστεί κάτω από την κυριαρχία του κεφαλαίου, παράγοντας μεταξύ ενός μικρού αριθμού ασήμαντων προϊόντων και της καπιταλιστικής παραγωγής. Κατά συνέπεια, κατά τη διάρκεια της μετατόπισης των χειροτεχνιών στην καπιταλιστική παραγωγή, βρίσκει κανείς τη δημιουργία της εγχώριας βιομηχανίας καλύτερα γνωστής ως κατ' αποκοπήν εργασία (φατούρα/outwork)²⁵⁵. Το σύστημα στο πλαίσιο του οποίου οι κατ' αποκοπήν εργαζόμενοι εργάζονταν ήταν το ακόλουθο: προσλαμβάνονταν από τους εμπόρους που τους παρείχαν τις πρώτες ύλες και τους πλήρωναν με το κομμάτι (Marx, 1970). Κατά συνέπεια αν και κατείχαν τα όργανα εργασίας τους, στερούνταν την πρόσβαση στις πρώτες ύλες, και επομένως η ιδιοκτησία τους προς τα μέσα της παραγωγής ήταν μερική. Η εργασία τους μοιάζει με εκείνη των ειδικευμένων εργαζομένων στα εργοστάσια, που επικεντρώνεται σε ένα μέρος της διαδικασίας της παραγωγής παρά στο σύνολο των προϊόντων (Marx, 1970). Το σύστημα της πληρωμής ενθάρρυνε τη «υπεννοικίαση» της εργασίας (Marx, 1970) και η χειρότερη μορφή εκμετάλλευσης πραγματοποιήθηκε μέσα στην οικογένεια, όπου τα παιδιά αναγκάστηκαν να εργαστούν κατ' αποκοπήν στην παραγωγή από τους γονείς τους (Marx, 1970: τόμος I, 489). Κατά συνέπεια μέσα στη γενική κατηγορία κατ' αποκοπήν εργασίας κανείς βρίσκει μια συγχώνευση των στοιχείων και της μισθωτής-εργασίας και της αυτοαπασχόλησης, καθώς επίσης και την

²⁵⁴ Ένα κρίσιμο μέρος του καθορισμού της μισθωτής εργασίας είναι ότι είναι «ελεύθερη»: «Αφενός, το ελεύθερο άτομο μπορεί να διαθέσει τη δύναμη εργασίας του ως προϊόν του, και που αφετέρου, δεν έχει κανένα άλλο προϊόν για πώληση, και είναι ελλειψής όλων απαραίτητων στοιχείων για την πραγματοποίηση της δύναμης εργασίας του» (Marx, 1970:716).

²⁵⁵ Ο Marx (1970) επισημαίνει ότι αν και αυτοί οι εργαζόμενοι βρίσκονται στα σπίτια τους παρά στα εργοστάσια, και είναι κύριοι των οργάνων παραγωγής τους, δεν έχουν τίποτα από κοινού με την αρχική μορφή χειροτεχνικής παραγωγής: «Εκείνη η παλιά βιομηχανία έχει μετατραπεί σε ένα εξωτερικό τμήμα του εργοστασίου, της βιομηχανικής μαζικής κατασκευής ή της αποθήκης εμπορευμάτων» (Marx, 1970:461).

απασχόληση των εργαζομένων σε άλλες παραγωγικές σχέσεις, όπως η μη-αμειβόμενη οικογενειακή εργασία και η σύμβαση υπεργολαβίας με υπεργολαβική εργασία (sweat labour).

Η βασική πτυχή της καπιταλιστικής βιομηχανικής κοινωνίας και οι κριτικές που αναπτύχθηκαν από το δεύτερο ήμισυ του 19^{ου} αιώνα ως και την αρχή του 20^{ου} αιώνα, αφορά το ελεύθερο (free labour) εργατικό δυναμικό²⁵⁶. Ιδίως η βιομηχανία τον 19^ο αιώνα για τους περισσότερους ιστορικούς της εργασίας, δεν είχε μεγάλες διαφορές από την υπηρετική απασχόληση ή την αγροτική εργασία και τον τρόπο διαχείρισης αυτής από τα προηγούμενα συστήματα της φεουδαρχίας. Οι συνθήκες που επικρατούσαν στη βιομηχανία ήταν το ίδιο και ίσως δυσκολότερες, αναγκάζοντας τους ανθρώπους να εργάζονται με τις μηχανές σαν να ήταν στον αγρό, για 16 ώρες, και με νομικές και οικονομικές ρήτρες που απαγόρευαν την ατομική επιλογή του επαγγέλματος ή και του εργοδότη. Ταυτόχρονα, η ιδεολογική και οικονομική επιρροή της βιομηχανίας (Anthony, 1977) επάνω στο άτομο επεκτάθηκε, μειώνοντας την αυτονομία και την ασφάλεια της οικογένειας, της τοπικής κοινότητας και των συλλογικών ταυτοτήτων (Long, 1984) σε θέματα επιβίωσης και κύρους, καθώς και της ελεύθερης επιλογής του τόπου και τύπου στέγασης, διαμονής και εργασίας (Ψημμένος, 2007:15)²⁵⁷. Η μισθωτή βιομηχανική εργασία αποτελούσε ίσως τον μοναδικό τρόπο ένταξης και ανέλιξης στην κοινωνία.

Η κοινότητα και η τοπική αγορά μετατρέπονταν σε ένα σύγχρονο σύστημα εκπαίδευσης και ένταξης του ατόμου στην αγορά και στην κοινωνία μέσα από την εργασιακή ιδρυματοποίηση όσων δεν εργάζονταν, ακόμα και των παιδιών που βρίσκονταν τότε σε ηλικία πέντε ετών. Τα φτωχοκομεία (workhouses) μαζί με την οργάνωση τους και την ηθική τους επέβαλλαν στους γονείς την απασχόληση των παιδιών στα εργοστάσια. Αυτή την επιβολή οι κοινότητες την πετυχαίνουν συνήθως έμμεσα, δηλαδή μέσα από υπενθύμιση ότι η κοινωνική ένταξη προϋποθέτει τη συνήθεια από μικρές ηλικίες στη σκληρή εργασία και την πειθαρχία, και άμεσα με τον κοινωνικό στιγματισμό (των γονέων που δεν

²⁵⁶ Τόσο στην Ευρώπη όσο και στις ΗΠΑ αυτό που ορίζεται ως πρόβλημα είναι όχι τόσο οι τεχνολογικές ανακαλύψεις και η εφαρμογή τους, όσο ο κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας του τότε νέου βιομηχανικού δυναμικού. Εκτός από τον Μαρξ, ο Durkheim όσο και ο Weber, στα κλασικά τους έργα «προειδοποιούν» άμεσα τους κοινωνικούς επιστήμονες ότι ο καπιταλισμός αντιμετωπίζει ένα έντονο (ανάμεσα σε πολλά) κοινωνικό πρόβλημα. Μέρος της bourgeoisie ανάπτυξε και διατήρησε ένα καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής με φεουδαρχικές συνθήκες, ανισότητες και στεγανά στην απασχόληση του εργατικού δυναμικού καταστρέφοντας ταυτόχρονα τα ηθικά και πρακτικά στρίγγματα ασφάλειας και αλληλεγγύης των εργαζομένων (Ψημμένος, 2007:14). Οι ανισότητες λόγω κληρονομικότητας ή κοινωνικής καταγωγής παρέμειναν, και από τους αγροτικούς χώρους μεταφέρθηκαν στα εργοστάσια. Πιο συγκεκριμένα, η κριτική αφορούσε την ιστορική εμπειρία του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα μετάβασης από την αγροτική και τοπική οικονομία και κοινότητα, στην πόλη και στη μαζική παραγωγή των εργοστασιακών μονάδων. Όπως εξηγεί ο Cohen (2003), αυτή η ιστορική εμπειρία μετάβασης «άφησε πίσω της» διάφορες «πικρίες» που αφορούσαν: τις συνθήκες εργασίας και διαβίωσης του εργατικού δυναμικού, το κοινοτικό ήθος και την κοινωνική αλληλεγγύη αυτού του δυναμικού (Ψημμένος, 2007:14). Η Προτεσταντική ηθική και η απελευθέρωση του ανθρώπου της εργασίας από το κατεστημένο της τοπικής αγροτικής οικονομίας ή/και της διαχείρισης της οικογενειακής βιοτεχνικής παραγωγής, την κοινότητα ή τόπο, είχε ένα τεράστιο κοινωνικό κόστος. Αυτό το κοινωνικό κόστος δεν ήταν άλλο από τον τρόπο ένταξης των ανθρώπων στην εργασία και στην κοινωνία, δηλαδή τη διαμόρφωση φεουδαρχικών τρόπων και σχέσεων εργασίας χωρίς την ταυτόχρονη ασφάλεια που παλαιότερα προσέφερε η κοινότητα και οι παραδοσιακές αξίες αυτής. Η Προτεσταντική ηθική και το εργοστάσιο, σε αντίθεση με τις διάφορες πολιτικές και φιλοσοφικές προσδοκίες για την απελευθέρωση του ατόμου και της αγοράς από τα «δεσμά» του φέουδου, ίσως χωρίς πρόθεση κατάφερε το αντίθετο. Η βιομηχανική εργασία κατάφερε από τη μια πλευρά να διατηρήσει αυτά τα φεουδαρχικά δεσμά στην παραγωγή και την απασχόληση, ενώ από την άλλη πλευρά να διαμορφώσει αντιλήψεις και συμπεριφορές φόβου, αναφάλειας και εχθρικότητας απέναντι στην κοινωνική ευημερία (Ψημμένος, 2007:15).

²⁵⁷ Η Προτεσταντική ηθική συνέβαλε σε ένα μεγάλο βαθμό στη διαμόρφωση μιας κοινωνικής οργάνωσης που για πρώτη φορά αναδεικνύει ως βασικό κριτήριο διάκρισης και γοήτρου στην κοινωνία, την εξαστομικευμένη εργασία και τις υλικές απολαβές που τη συνδέουν χωρίς ηθικούς και άλλους φραγμούς (Ψημμένος, 2007:16).

στέλνουν τα παιδιά τους στα εργοστάσια)²⁵⁸ (Ψημμένος, 2007:16). Υπήρχε όμως και το εργατικό δίκαιο της εποχής που επέβαλε ως προϋπόθεση απασχόλησης την εργοστασιακή μαθητεία. Το ποιος θα αποτελούσε το απασχολούμενο δυναμικό στο μέλλον συνδεόταν με την είσοδο του ατόμου από μικρή ηλικία σε ένα εργοστάσιο και ένα συγκεκριμένο επάγγελμα. Ταυτόχρονα όμως, το ισχύον εκείνη την εποχή δίκαιο επέτρεπε την «αρπαγή» ή την αγορά παιδιών από τα φτωχοκομεία με το πρόσχημα της ηθικής-οικονομικής διαπαιδαγώγησης, τήθαυσης και εκπαίδευσης των παιδιών σε μια τέχνη, εφόσον οι γονείς τους ήταν «ανίκανοι» ηθικά να προσφέρουν αυτού του είδους όπως εξηγεί ο Alfred, αποτελεί το πρώτο μαζικό φτηνό εργατικό δυναμικό, τα αγόρια τους πρώτους ανειδίκευτους εργάτες και τα κορίτσια τις πρώτες υπηρέτριες καθαρισμού των εργοστασίων και των οικιών των εργοδοτών (Ψημμένος, 2007:17)²⁵⁹.

Οι εργοστασιάρχες είχαν διαμορφώσει τόσο δικές τους μορφές παραγωγής και απασχόλησης (π.χ. στην υφαντουργεία, τη διάθεση και χρήση της υφαντικής τεχνολογίας στο προσωπικό) όσο και ένα νέο είδος καταμερισμού της εργασίας (Scott, 1988) που στηριζόταν στην κλειστότητα του επαγγέλματος²⁶⁰. Η «ελευθερία» από τα δεσμά της φεουδαρχίας δεν μπορούσε να εφαρμοστεί στην αγορά εργασίας. Οι πολιτισμικές αξίες για την καταγωγή, ηλικία, φύλο ή θρησκεία και δεξιότητες του εργατικού δυναμικού, δημιουργούσαν διάφορα εμπόδια ελεύθερης πρόσβασης στην αγορά εργασίας. Ο διαχωρισμός του εργατικού δυναμικού σε ειδικευμένο και ανειδίκευτο, σε αναγνωρισμένο και μη, διαμόρφωσαν διάφορες ανελαστικές και μη ανταγωνιστικές συνθήκες εργασίας. Αυτοί οι οικονομικοί και πολιτισμικοί διαχωρισμοί έβαλαν τροχοπέδη στην ανάπτυξη ενός από τους πιο σημαντικούς στόχους της βιομηχανικής κοινωνίας. Αυτός ο στόχος δεν ήταν άλλος από τη δυνατότητα ενός ατόμου να επιβιώσει και να αναπτυχθεί χάρη στη σκληρή του εργασία, την πειθαρχία, και τις γνώσεις και τις ικανότητες του²⁶¹ (Ψημμένος, 2007:23).

²⁵⁸ Bl. H. Beynon and T. Austin (1980) Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour organization: The Durham Miners and the English Political Tradition. London: Rivers Oram. και G. H. Jr. Elder (1999) Children of the Great Depression: Social Change in Life Experience. United States: Westview Press.

²⁵⁹ Σε αντίθεση με το παλαιό καθεστώς στη προ-βιομηχανική περίοδο της Αγγλίας, οι γονείς και τα παιδιά του 19^{ου} αιώνα χάνουν ένα από τα πιο σημαντικά κοινωνικά τους δικαιώματα: αυτό της εξ' αίματος ιεραρχίας, υπευθυνότητας και της ασφάλειας των ανηλίκων από την αγορά εργασίας. Η κοινωνία ική-οικογενειακή ασφάλεια αποκτά πλέον οικονομικό χαρακτήρα, και αξιολογείται βάσει της προσφοράς του ατόμου στη μαζική παραγωγή και ένταξής του στη νέες συνθήκες και ανάγκες της αγοράς. Η οικογένεια αντί να αποφασιάζει για την τύχη των ατόμων που την απαρτίζουν, μετατρέπεται σε θεσμό χειραγώγησης των μελών της στη μισθωτή εργασία ανεξαρτήτου ηλικίας, ή άλλων δημογραφικών και κοινωνικών παραμέτρων. Στο μεγαλύτερο μέρος της η «βιομηχανική επανάσταση» ανέπτυξε ένα σύστημα ένταξης στην εργοστασιακή εργασία που πρόσφερε προστασία και ασφάλεια σε όσους αποτελούσαν μέρος της εκάστοτε εργοδοτικής οικογένειας, ήταν γιόρμιοι και «δεμένοι» με εργασιακά συμβόλαια εφ' όρου ζωής (Ψημμένος, 2007:18).

²⁶⁰ Η συντεχνία (Guild), η ειδικευση ή δεξιότητα (skill) και η σχέση του εργαζόμενου με το τοπικό εργοστάσιο διαχώριζαν το εργατικό δυναμικό και τις αγορές εργασίας. Διαμορφώνονταν δομές και αντιλήψεις που επέτρεπαν την ανάπτυξη του ατομικού συμφέροντος των ιδιοκτητών των εργοστασίων ή/και των τοπικών ομάδων εργασίας. Αυτές οι δομές απέκλειαν όσους δεν είχαν ενταχθεί στην τοπική οικονομία με τη θέληση τους ή λόγω περιστάσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ανένταχτης ομάδας ήταν η περίπτωση των αθίσιων, των ανειδίκευτων, των ανέργων, και των διαφορετικών ανθρώπων λόγω φυλής, εθνικότητας και φύλου (Ψημμένος, 2007:19).

²⁶¹ Εκτός των αντικειμενικών δυσκολιών που αντιμετώπιζαν οι εργαζόμενοι όσον αφορά την ελεύθερη πρόσβαση τους στην αγορά εργασίας, αντιμετώπιζαν και ένα πολιτισμικό πλαίσιο που ως ένα βαθμό δεν επέτρεπε να αναπτυχθεί μια αξιοκρατική κοινωνία (meritocracy). Αυτό το πλαίσιο μέχρι και τα τέλη του 19^{ου} αιώνα: πρώτον, συνέδεε τις ικανότητες με τα κληρονομικά χαρακτηριστικά του εργαζόμενου και έδινε λίγη προσοχή στην αποκτιέσιμη γνώση και εκπαίδευση και ειδικότερα στο ρόλο της τεχνολογικής, επιστημονικής εκπαίδευσης στη διαχείριση και οργάνωση της εργασίας. *Λεύτερο*, δεν είχε καταφέρει η καπιταλιστική βιομηχανική κοινωνία εκείνης της εποχής να δημιουργήσει κοινά και αντικειμενικά κριτήρια αξιολόγησης της εργασίας και της παραγωγής των βιομηχανικών ομάδων. *Τρίτο*, η ανάπτυξη τρόπων βιομηχανικής παραγωγής και διοίκησης (π.χ. εργασία με το κομμάτι και συντεχνίες) είχαν διαμορφώσει έντονες κριτικές γύρω από την ηθική της εργασίας, στο F. C. Taylor (2007) *Αρχές Επιστημονικού Μάνατζμεντ* (μετ. Ι. Μπιμπλή, επιμ. Ι. Ψημμένος). Αθήνα: Παπαζήσης, σ.24.

Εδώ και πολλά χρόνια τώρα, στο μεγαλύτερο μέρος του Τρίτου Κόσμου, μια βαθμιαία και επιταχυνόμενη διαδικασία αστικοποίησης είναι πραγματοποιήσιμη, που συνοδεύεται από τη συνεχόμενη «αστική προκατάληψη» στην κυβέρνηση και στον ιδιωτικό τομέα, και στο εκπαιδευτικό σύστημα και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Ο παραδοσιακός αγρότης και τα φεουδαρχικά αγροτικά οικονομικά συστήματα (Long, 1984) έχουν καταρρεύσει με την αυξανόμενη πίεση των πληθυσμών για περιορισμένους πόρους στις αγροτικές περιοχές, η επέκταση της αγροτικής-αστικής μετανάστευσης, ο αντίκτυπος των αστικών απαιτήσεων για τα τρόφιμα, και πιο πρόσφατα για την ψυχαγωγία, στην επαρχία, η διάδοση της καπιταλιστικής μεγάλης κλίμακας γεωργίας, της διάχυσης των νέων ποικιλιών συγκομιδών και των γεωργικών τεχνολογιών, και της ενσωμάτωσης της τοπικής παραγωγής σε ένα παγκόσμιο σύστημα διακυμάνσεων ζήτησης, προσφοράς και τιμών. Το σημαντικότερο αποτέλεσμα αυτών των διαδικασιών είναι η αποσταθεροποίηση του αγροτικού εργατικού δυναμικού²⁶².

Ακόμη και στις πυκνά κατοικημένες περιοχές αγροτικής καλλιέργειας όπου δεν έχει υπάρξει καμία αύξηση της μεγάλης κλίμακας παραγωγής, και πού δεν έχει υπάρξει καμία σημαντική αγροτική μεταρρύθμιση ή άλλες θεσμικές αλλαγές, έχουν υπάρξει χαρακτηριστικές τάσεις προς την αποσταθεροποίηση του εργατικού δυναμικού ως αποτέλεσμα της αυξανόμενης πίεσης πληθυσμών και την τεχνολογική αλλαγή στη γεωργία. Δεδομένου ότι ο αγροτικός πληθυσμός έχει αυξηθεί και οι εκτάσεις των αγροτών έχουν υποδιαιρεθεί σε περιοχές καλλιέργειας αγροτών, η μεμονωμένη εκμετάλλευση έχει γίνει όλο και περισσότερο μη-ικανή να υποστηρίξει την οικογένεια, και κατά συνέπεια τα μέλη των νοικοκυριών έχουν ακολουθήσει μια ευρεία ποικιλία των εναλλακτικών εισοδηματικών ευκαιριών. Μερικοί έχουν επιδιώξει την μισθωτή-εργασία δεδομένου ότι οι γεωργικοί εργάτες στις μεγαλύτερες εκτάσεις, άλλοι έχουν αυξήσει τα εισοδήματά τους μέσω της χειρωνακτικής παραγωγής ή του ασήμαντου εμπορίου στις αγροτικές περιοχές, ενώ άλλοι έχουν επιδιώξει ευκαιρίες εργασίας σε πόλεις και στην πρωτεύουσα. Το αποτέλεσμα είναι ότι πολλές οικογένειες αγροτών λαμβάνουν ένα ουσιαστικό μέρος, και συχνά πάνω από τα μισά, από τα συνολικά εισοδήματά τους, συμπεριλαμβανομένης της αξίας της παραγωγής για επιβίωση, από δραστηριότητες εκτός της καλλιέργειας του εδάφους τους, και ότι μερικοί αγρότες είναι στην πραγματικότητα μόνο εισαγωγείς τροφίμων, δηλαδή αυτοί παράγουν λιγότερα τρόφιμα από ότι η οικογένειά τους καταναλώνει

²⁶² Οι μεγάλοι αριθμοί μικρών αγροτών έχουν εξαγοραστεί ή έχουν μεταποιηστεί από τη γη τους δεδομένου ότι η μεγάλη κλίμακας καλλιέργεια έχει επεκταθεί, δεδομένου ότι οι τεχνολογικές αλλαγές στη γεωργία έχουν ασκήσει την επίδρασή τους, και ως αποτέλεσμα των αγροτικών καταστροφών, όπως πλημμύρες, ξηρασίες, παράσιτα και ασθένειες των συγκομιδών. Έντονες πτώσεις στις τιμές των συγκομιδών, κ.λπ., όποιοι είναι ιδιαίτερα σοβαροί και συχνά κατώτεροι όροι της υψηλής πίεσης των πληθυσμών, της γρήγορης τεχνολογικής αλλαγής, και της γενικής οικονομικής αστάθειας. Τα μέτρα αγροτικής μεταρρύθμισης έχουν μετατρέψει βαθμιαία τους καλλιεργητές, σε «δουλοπάροικους» και σε μισθωτούς γεωργικούς εργαζόμενους. Η γενική αστάθεια των απαιτήσεων εργασίας στη γεωργία, που συνδυάζεται με τη νομοθεσία κυβερνητικής αγροτικών μεταρρυθμίσεων δίνει στους μόνιμους γεωργικούς μισθωτούς-εργαζόμενους μέρος ή το σύνολο του καλλιεργήσιμου εδάφους του εργοδότη, έχει προτρέψει τους γεωργικούς εργοδότες για να χρησιμοποιήσουν μόνο τους περιστασιακούς εργαζόμενους παρά τους μισθωτούς-εργαζόμενους με μακροπρόθεσμες συμβάσεις. Οι πιέσεις της τεχνολογικής αλλαγής στη γεωργία είναι ιδιαίτερες, και η διάδοση της καπιταλιστικής καλλιέργειας είτε μεσοασίας είτε μεγάλης κλίμακας, έχει οδηγήσει στην αυξανόμενη μηχανοποίηση, τη μετατόπιση της έντασης του εργατικού δυναμικού, και μια μειωμένη απαίτηση για την εργασία παρά τη συνεχόμενη αύξηση πληθυσμών και την επακόλουθη αύξηση στον ανυπόφορο εργατικό δυναμικό. Αυτές οι αλλαγές έχουν επιταχύνει την κινητικότητα εργασίας και μέσα στη γεωργία και μεταξύ της γεωργίας και σε άλλους τομείς, και έχουν αποσταθεροποιήσει τα ουσιαστικά τμήματα του αγροτικού εργατικού δυναμικού.

πραγματικά, όπου το έλλειμμα τους αποτελείται από την κατανάλωση βασισμένη στην πώληση μη-φαγώσιμων συγκομιδών, δηλαδή προορισμένων για το εμπόριο, ή στα μη-γεωργικά εισοδήματα.²⁶³

Το αποτέλεσμα της κατάρρευσης της παραδοσιακής αγροτικής οικονομίας σε συνδυασμό με τη διατήρηση την περιορισμένη έκταση γης αγροτών ή των κυβερνητικών ελέγχων στη μετανάστευση, είναι μια κυκλική διαδικασία μετανάστευσης, ιδιαίτερα γνωστή στη νότιο Αφρικής και στην Ινδονησία αλλά και εμφανής σε μεγαλύτερα μέρη του Τρίτου Κόσμου. Η κυκλική μετανάστευση είναι πρώτιστα μια προσωρινή μεταφορά εργασίας από αγροτικές σε αστικές περιοχές, αλλά στις χώρες με ουσιαστική καπιταλιστική γεωργική παραγωγή, ένα σημαντικό ποσό είναι μετανάστευση από-αγροτική-σε-αγροτική μετανάστευση, ιδιαίτερα στις εποχές συγκομιδών. Η μετανάστευση είναι ειδικότερα εποχιακή στο χαρακτήρα, βασισμένη και στις διακυμάνσεις στους όρους προσφοράς και ζήτησης, και επίσης στις εποχιακές αλλαγές στις καιρικές συνθήκες που όχι μόνο έχουν επιπτώσεις στον καλλιεργητικό κύκλο, αλλά και τις δραστηριότητες κατασκευής και μερικές άλλες βιομηχανίες, και τις δυνατότητες της κινητικότητας στις αγροτικές περιοχές. Η μετανάστευση ενισχύεται και από την αυξανόμενη κυκλοφορία των πληροφοριών για τις ευκαιρίες εργασίας. Για τα σχετικά καλύτερα μέλη του αγροτικού πληθυσμού, ολόκληρη η διαδικασία μπορεί να κινηθεί ή να τονιστεί ως μια νέα ευκαιρία για εργασία, σε ιατρικές και άλλες εγκαταστάσεις, στην εκπαίδευση, στις αστικές περιοχές και ιδιαίτερα στις μεγάλες πόλεις (Omari, 1965). Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μια διαδικασία μετανάστευσης ολόκληρων οικογενειών ή και χωριών με την προσμονή να αποκτηθεί πρόσβαση σε αυτές τις ευκαιρίες οι υπηρεσίες, που ακολουθούνται συχνά από την αναζήτηση μιας μόνιμης κατοικίας στην πόλη, και σε πολλές περιπτώσεις στη επιθυμία μόνιμης καθιέρωσης μιας νεότερης γενεάς στην πόλη.

1.4.2. ΧΑΜΗΛΟΥ ΚΥΡΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Σήμερα λαμβάνοντας την διεθνή βιβλιογραφία παρατηρείται ένα μετακινούμενο, προσωρινό εργατικό δυναμικό που απασχολείται σε περιστασιακές, μη τυπικά κατοχυρωμένες, χαμηλού κύρους εργασίες. Ως χαμηλού κύρους εργασίες ορίζονται όλες εκείνες οι μορφές απασχόλησης χωρίς ή με

²⁶³ Ακόμα και, το πιο σημαντικό, το μικρό αγρόκτημα αγροτών αποκτά όλο και περισσότερο τα χαρακτηριστικά μιας οικιακής παρά μιας παραγωγικής μονάδας. Είναι η βάση για την κυκλική μετανάστευση, στην οποία τα μέλη της οικογένειας των αγροτών φεύγουν μακριά για τις εβδομάδες, μήνες, έτη, ή ακόμα και δεκαετίες, για εργασία στις πόλεις, τα ορυχεία, ή τις φυτείες, ή και στις ξένες χώρες. Ακόμα και όταν πηγαίνουν μακριά τα μόνιμα οικιακά μέλη, χωρίς την πρόθεση συχνά να περιστρέψουν, αυτή η βάση μπορεί να παράσχει μια τελευταία λύση, ένα τελικό καταφύγιο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε περιόδους ακραίας ανάγκης. Κατά συνέπεια, η αγροτική οικογένεια, που εδρεύει αποκλειστικά σε ένα αγρόκτημα και στην όποια καλλιέργεια και παραγωγή αυτού, μπορεί να διασκορπιστεί πέρα από τις ευρείες περιοχές και ακόμη και μεταξύ δύο ή περισσότερων χωρών, και μπορεί να συμμετέχει σε ποικίλες εισοδηματικές ευκαιρίες στους πρωτογενείς, δευτερογενείς και τριτογενείς τομείς. Το μεγαλύτερο μέρος της εργασίας τους είναι περιστασιακή, και όσο φτωχότεροι είναι όσο λιγότερο παραγωγική είναι η οικονομική βάση τους στο αγρόκτημα, τόσο ασταθείς και επισφαλείς εισοδηματικές ευκαιρίες πρόκειται να συναντήσουν. Σε πολλές περιπτώσεις, το κράτος συμβάλλει στην αστάθεια εισοδηματικών ευκαιριών τους με ποικίλους τρόπους: μέσω της νομοθεσίας, μέσω εξαιρούμενης (exclusive) παρά συμπεριλαμβανουσας εργασίας και κοινωνικής ασφάλισης που τείνει να προαγάγει μια αριστοκρατία της εργασίας μέσω της διώξης πολλών εισοδηματικών ευκαιριών από τη νομική απαγόρευση, ή από τους κανονισμούς αδειών και χωροταξίας, και επίσης μέσω των μεταναστευτικών ελέγχων και στην αλλαγή της κατοικίας και μέσα από μια μορφή πολιτικής πατρίδων που αποτρέπει έναν εργαζόμενο από το να μεταναστεύσει μόνιμα στη θέση εργασίας του, ή να φέρει την σύζυγο και τα παιδιά του για να ζήσει κοντά στην περιοχή εργασίας στην χώρα προορισμού.

χαμηλό γόητρο, που είναι επισφαλείς, δευτερεύουσες κ.λπ.²⁶⁴. Επίσης ένα από τα κύρια επιχειρήματα που προκύπτουν στις κοινωνικές επιστήμες τα τελευταία χρόνια είναι ότι η κοινωνική και οικονομική αναδόμηση, μαζί με τις κυβερνητικές πολιτικές, έχει οδηγήσει στη δημιουργία μιας μεγάλης και σφαίρας ανάπτυξης της μισθωτής οικονομικής δραστηριότητας, ωθεί αυτό το μετακινούμενο εργατικό δυναμικό πέρα από τη πλαίσιο της επίσημης απασχόλησης. Το πρόβλημα²⁶⁵ που παρατηρείται είναι ότι το εργατικό δυναμικό που διαμορφώνεται, ξεχωρίζει ως προς τα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματά του. Όλο και περισσότεροι μετανάστες, αποτελώντας απόθεμα ή εφεδρεία εργατικού δυναμικού (Braverman, 1974; Cohen, 1997b; Phizaklea, 1983) που αναπαράγεται και συγκεντρώνονται σε τύπους δραστηριότητας και απασχόλησης οι όποιοι αντίθετα από άλλες ή παλαιότερες μεταναστεύσεις εργαζομένων διευκολύνουν την προσαρμοσμένη παραγωγή, τις χαμηλές τεχνολογικές και τεχνικές επεμβάσεις και προσωπική ή συναισθηματική συμμετοχή στην εργασιακή προσπάθεια (Cohen, 1997b; Ψημμένος, 2000, 2001, 2003α, 2006; Psimmenos and Kassimati, 2004; Psimmenos and Kassimati, 2007). Δηλαδή να συγκεντρώνεται σε υπηρεσίες χαμηλού κύρους (Braverman, 1974), στη «μαύρη» οικονομία (black economy), που όμως αυτή η οικονομική δραστηριότητα περιλαμβάνει την πληρωμή για την παραγωγή και την πώληση αγαθών και υπηρεσιών που είναι μη καταγεγραμμένες, ή που θεωρούνται υποδεέστερες από τη σύγχρονη κοινωνία^{266, 267} και είναι συνήθως κρυμμένες από το κράτος για προς

²⁶⁴ O Watson (2005:209-225) αναλύει τα υψηλού (άνωτερου) κύρους επαγγέλματα (δηλ. επαγγέλματα ανώτατα διοικητικά, διευθυντικά, ανώτερα επαγγέλματα, εποπτικά και γραφειοκρατικά) και τα χαμηλού κύρους επαγγέλματα (χειρωνακτικά, οικιακή εργασία, βρόμικα και παρεκκλίνοντα) τονίζοντας ότι ιδιαίτερη προσοχή έχει δοθεί στον εντοπισμό των επιμέρους επαγγελμάτων στο πλαίσιο της δυναμικής των ταξικών σχέσεων στις βιομηχανικές κοινωνίες. Τόσο η μαρξιστική όσο και η βεμπεριανή παράδοση σκόλο έχουν να εντοπίσουν τόσο την θέση των επαγγελμάτων στη αγορά όσο και στην παραγωγή. Ο Watson (2005:211) σημειώνει ότι στα πλαίσια της μαρξιστικής παράδοσης τονίζεται πως τα επαγγέλματα της μεσαίας τάξης κατέχουν μια ξεχωριστή δική τους θέση μέσω της κατοχής πιστοποιητικών επαγγελματικής ειδημοσύνης (professional credentials) και της πλεονεκτικής τους θέσης στη διοικητική ή «οργανωτική» δομή. Αυτό επιτρέπει στα μέλη τέτοιων επαγγελματικών ομάδων να εκμεταλλεύονται άλλους. Παράλληλα και στη βεμπεριανή ανάλυση σημειώνεται ότι πιο σημαντικός προσδιοριστικός παράγοντας στις απολαβές που αποκομίζουν οι φορείς μιας επαγγελματικής ιδιότητας είναι η «εξαγοράσιμη ειδημοσύνη» τους (Watson, 2005:211). Η ειδικευση και οι δεξιότητες που προσκαίτοιούνται σε ένα επάγγελμα είναι παράγοντες που το χαρακτηρίζουν αλλά και καθορίζουν το κύρος του μέσα στην κοινωνία. Ο συσχετισμός των μαρξιστικών και τις βεμπεριανών ιδεών εισαγείται ότι υπάρχουν τρεις βασικές κοινωνικές τάξεις στις προηγμένες καπιταλιστικές κοινωνίες: *Πρώτον*, η ανώτερη που προϋποθέτει την «κατοχή ιδιοκτησίας στα μέσα παραγωγής», *δευτέρον*, η μεσαία που προϋποθέτει την «κατοχή γνωστικών και τεχνικών προσόντων» και *τρίτον*, η εργατική που προϋποθέτει την «κατοχή χειρωνακτικής εργατικής δύναμης» (Watson, 2005:211). Στις βεμπεριανή ανάλυση η ύπαρξη οικονομικών διατάξεων δεν συνεπάγεται αυτόματα την ταξική συνείδηση και δράση ο πραγματικός βαθμός δομοποίησης ή «ταξικότητας» μιας ομάδας εξαρτάται από πολιτισμικούς παράγοντες, παράγοντες κοινωνικού κύρους, καθώς και από την οικονομική δομή (Watson, 2005:211). Η σπουδαιότητα της εξέτασης των αλλαγών που σημειώνονται μέσα σε μια κοινωνία και της ενσωμάτωσής στα πρότυπα που αναδύονται των παραμέτρων του κοινωνικού φύλου και του εθνικού προσδιορισμού (Watson, 2005:212). Δίνει επίσης ιδιαίτερη προσοχή στις ταυτότητες που οι άνθρωποι αναπτύσσουν καθώς και στον τρόπο με τον οποίον προσπαθούν να οργανώσουν τα κοινά τους συμφέροντα.

²⁶⁵ Ο Ψημμένος (2007:19) συνοψίζει τα προβλήματα των μεταναστριών λόγω της απασχόλησής τους σε χαμηλού κύρους εργασίες ως εξής: Έλλειψη εργασίας και η άδεια διανομή της μη-δυνατότητας ανεξαρτησίας τους. Εξάρτηση από άλλους για εργασιακή και κοινωνική παροχές και εργασία. Αδυναμία να αποκτήσουν νόμιμη εργασία και άδεια εργασίας, λόγω της αρχικής ανεπίσημης κατάστασής τους. Αδυναμία να διατηρήσουν το νομικό καθεστώς τους λόγω οικονομικών ή προσωπικών αλλαγών. Οι εργασιακές συνθήκες στην ανεπίσημη οικονομία παρέχουν το υποβάθρο για μια ανασφάλιστη και ασταθή εργασία ή οποία εμποδίζει την πρόσβαση στις κοινωνικές παροχές. Οι εργασιακές σχέσεις με τους εργοδότες παράγουν εξαρτήσεις, προστασία και αξίες οι οποίες συντηρούν ή παράγουν ανεπίσημες στρατηγικές μέριμνας και κοινωνικής προστασίας, στο I. Psimmenos (2007) "Work Culture and Migrant Women's Welfare Marginalization". *The Greek Review of Social Research*, vol.124, no.C, p.19.

²⁶⁶ O Watson (2005:206-225) επιχειρεί μια διεξοδική ανάλυση των χαμηλού κύρους εργασιών. Πιο συγκεκριμένα στην ανάλυσή του τονίζει ότι η κοινωνική τάξη συνδέει την επαγγελματική θέση του ατόμου με τη θέση του στην γενική κοινωνική δομή προνομιακών θέσεων (Watson, 2005:206). Τονίζεται (Watson, 2005:207) ότι στον Marx η ταξική θέση ενός ατόμου δεν προσδιορίζεται τόσο από τα εισοδήματά του, όσο από τον ρόλο που διαδραματίζει στον τρόπο που δημιουργείται στην κοινωνία ο πλούτος, ενώ σημειώνεται ότι ο Weber ακολουθούσε μια παράμοια προσέγγιση στο βαθμό που θεωρούσε την ιδιοκτησία ή την έλλειψή ως βασικό χαρακτηριστικό. Είναι ιδιαίτερα σημαντική η σύνδεση της κοινωνικής τάξης με τις ευκαιρίες ζωής, δηλαδή την ικανότητα να επιτυγχάνει κανείς πρόσβαση σε περιορισμένα και πολύτιμα αγαθά και υπηρεσίες, όπως η κατοικία, η τροφή και η μόρφωση (Watson, 2005:207). Για τον Weber η ικανότητα να αποκτή κανείς πρόσβαση σε τέτοια αγαθά απορρέει από το «μέγεθος και το είδος της δύναμης, ή την έλλειψη της, ως προς την εκποίηση αγαθών και δεξιοτήτων με σκοπό την απόκτηση προσόδων σε μια δεδομένη οικονομική τάξη πραγμάτων» (Watson, 2005:207). Η βεμπεριανή

προσέγγιση υφείη την θεωρητική και εμπειρική ανάλυση σε μια διαφοροποίηση μεταξύ, της κοινωνικής τάξης ανθρώπων που κατά βάση συντηρούνται από τα κεφάλαια, των ανώτερων και κατώτερων κοινωνικών τάξεων που διευθύνουν, διοικούν ή παρέχουν πιστοποιημένες επαγγελματικές υπηρεσίες της κοινωνικής τάξης των γραφειοκρατών και των καταστηματαρχών και της κοινωνικής τάξης των χειρωνακτικών εργατών (Watson, 2005:207). Επιπλέον, στην βερμεριανή ανάλυση το πως ακριβώς τάξεις υπάρχουν μια δεδομένη στιγμή σε μια δεδομένη κοινωνία είναι ζήτημα εμπειρικής και όχι αφηρημένης ανάλυσης (Watson, 2005:207). Ο Weber αναγνωρίζει ότι παράλληλα με την αντικειμενική συνιστώσα της κοινωνικής ανισότητας που μπορεί να κατανοηθεί ως «κοινωνική τάξη», υπάρχει και μια υποκειμενική συνιστώσα δυνάμει της οποίας οι άνθρωποι τοποθετούνται ιεραρχικά στην κοινωνία με όρους γόητρου ή κοινωνικού κύρους (social status). Δηλαδή τη συνιστώσα της κοινωνικής ανισότητας βάσει της οποίας σε διαφορετικές θέσεις αποκτώνται διαφορετικοί βαθμοί γόητρου (Watson, 2005:207). Οι άνθρωποι ανήκουν τόσο σε κοινωνικές τάξεις όσο και σε «ομάδες κύρους» (status groups), με την ιδιότητα μέλους των τελευταίων να τους προσδίδει ένα ορισμένο μέγεθος κοινωνικής εκτίμησης ή γόητρου (Watson, 2005:208). Πιο συγκεκριμένα, το ίδιο επάγγελμα στη χώρα υποδοχής ή με χώρα προέλευσης μπορούν να οδηγήσει σε διαφορετικό κύρος ή γόητρο στην κοινωνία υποδοχής, για παράδειγμα οι αγροτικές εργασίες ή η τέχνη του ράφτη, καθώς οι μετανάστες εργαζόταν ως χειρόνακτες, ως γεωργοί, ή ως ράφτες κ.ά. και στο παρελθόν (βλ. Κεφάλαιο 5, Αίγυπτος, Αλβανία, Μπανγκλαντές, Παλαιστίνη και Φιλιππίνες). Ειδικότερα σε χώρες αγροτικής οικονομίας, το κοινωνικό κύρος δεν ήταν απόρροια της επαγγελματικής δραστηριότητας αλλά της σημασίας που είχε η εργασία για την οικογένεια και την τοπική κοινότητα στη χώρα προέλευσης. Η ίδια εργασία και το γόητρο της στη σημερινή κοινωνία είναι που επιρραζεί την κοινωνική θέση του εργαζομένου μετανάστη. Στην περίπτωση των μεταναστών το κοινωνικό κύρος από τις εργασίες που συγκεντρώνονται είναι εξαιρετικά χαμηλό. Συνήθως λέει ο Weber, η ταξική θέση και η θέση κοινωνικού κύρους τείνουν να συμπίπτουν, αλλά αυτό δεν ισχύει κατ' ανάγκην, και μπορούμε όπως να δει κανείς κάποιες περιπτώσεις όπου σημειώνεται κάποια διάκριση ή διαχωρισμός σε ομαδοποιήσεις ως προς το κύρος βάσει εθνικών ή θρησκευτικών κριτηρίων μέσα στις βιομηχανικές καπιταλιστικές κοινωνίες. Για παράδειγμα, ένας περσιανός επιχειρηματίας με διαφορετική εθνική προέλευση από αυτή του κυρίου αλχημισμού μπορεί κάλλιστα να μην τοποθετείται στην ίδια υποκειμενική, ή «κύρος» λέγόμενη, ιεραρχική θέση όπως ένας μέλος της πλειοψηφίας που θα έχει, δυνάμει του ότι και αυτός είναι παρόμοια τοποθετημένος από οικονομική άποψη, ταυτόσημη ταξική θέση (Watson, 2005:208). Ανεξάρτητα από την εκπαίδευσή τους, τις προηγούμενες επαγγελματικές ή τεχνικές ενσυχολήσεις τους οι μετανάστες και οι μετανάστες στην συντηρητική τους πλειοψηφία αθλούνται και καταλήγουν να απασχολούνται σε επαγγέλματα όπου οι προηγούμενες γνώσεις, ειδικότητες και τέχνες που γνώριζαν δεν αναγνωρίζονται αποκλειστικώς, τη σημασία τόσο της εργασίας για την μη αναγνώριση των ειδικώσεων των μεταναστών και των μεταναστριών μέσα από τη απόλυτη σύνθεσή τους με συγκεκριμένα επαγγέλματα (αποεικείκευση) όσο και για τη βαρύτητα του κοινωνικού γόητρου στη εργασία. Από το παραπάνω παράλληλα προκαλείται απομύκνωση των μεταναστών και των μεταναστριών (ακόμα και στη συνέχεια της ίδιας εργασίας) από προηγούμενα συλλογικά κοινωνικά δίκτυα (τόσο της χώρας προέλευσης όσο και της χώρας υποδοχής) και από τη συνείδηση της συνεισφοράς τους σε αυτά, όπου νωρίτερα οποιαδήποτε εργασία και αν εκτελούσαν αποκτούσε κοινωνικό κύρος μέσα από την συνεισφορά της ασχολίας εκείνης στα άτομα και στην «κοινότητα» του τόπου προέλευσης. Ο Watson (2005:208) τονίζει ότι στην θεωρία της «κοινωνικής στρωματοποίησης» οι επαγγελματικοί ρόλοι ποικίλουν ανάλογα με τη σπουδαιότητα τους για τη λειτουργία της κοινωνίας ως όλου (ή για την επίτευξη του «συλλογικού αγαθού»), και ότι οι ρόλοι εκείνοι που απαιτούν από τους φορείς τους μεγαλύτερη προσπάθεια, κινητοποίηση και προθυμία του ατόμου να περάσει από μακρά κατάρτιση είναι και οι υψηλότερα αμειβόμενοι, τόσο από υλική άποψη όσο και από την άποψη των ηθικών ικανοποιήσεων, των υλικών αγαθών και του κοινωνικού κύρους που προπορίζουν (Watson, 2005:208). Το μειωμένο γόητρο ή κύρος της ίδιας εργασίας σήμερα βασίζεται στην υποτιμητική αντίληψη και πεποίθηση για την απασχόληση σε μη ευλειτουργικές δραστηριότητες οι οποίες δεν αναπτύσσουν ολοκληρωτικά τις γνώσεις και τις ικανότητές του. Καθορίζοντας κυρίως το κοινωνικό κύρος των μεταναστών από την αντίληψη της κοινωνίας υποδοχής σχετικά με την εργασία τους. Ανάμεσα στις δυσκολίες που υπάρχουν στη θεωρία αυτή προστίθεται και το γεγονός ότι αγνοεί την παράμετρο της δύναμης και τον τρόπο με τον οποίον οι επαγγελματικές ομάδες, τα «ανώτερα επαγγέλματα» και τα εργατικά συνδικάτα αγωνίζονται να κατακτήσουν το επίπεδο του κοινωνικού κύρους και των απολαβών που απολαμβάνουν τα μέλη τους (Watson, 2005:208). Αγνοεί επίσης και το βαθμό στον οποίον προσκάθετος των ομάδων αυτών μπορεί να προσκρούουν στον ανταγωνισμό και την αντίσταση άλλων ομάδων (Watson, 2005:208).

²⁶⁷ Στη διεθνή βιβλιογραφία τονίζει ο Watson (2005:212) παρατηρούνται τρεις συνέπειες για την ταξική δομή στη μεταβολή των προτύπων επένδυσης και καταμερισμού εργασίας: *Πρώτον*, η κατοχή και ο έλεγχος του κεφαλαίου καθίστανται περισσότερο περίπλοκα, καθώς η ιδιοκτησία περνά από τα χέρια οικογενειών σε συνταξιοδοτικά ταμεία, πολυεθνικές εταιρείες, κυρίως και τα παρόμοια. *Δεύτερον*, οι διαφορές μεταξύ εργαζομένων σε διάφορους οικονομικούς τομείς αυξάνονται καθώς μεταβάλλονται τόσο η βιομηχανική δομή όσο και η δομή των εργατικών δυναμικών και *τρίτον*, η διασπορά της πλεονάζουσας μισθωτής εργασίας κατά τη διάρκεια της οικονομικής ύφεσης έχει ενισχύσει το διαχωρισμό στην αγορά εργασίας και ειδικότερα τις διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα σε εκείνους που έχουν σχετικά ασφαλείς σταδιοδρομίες στο επάγγελμά ή την απασχόληση τους σε κάποια εταιρεία, και στους ανέργους ή τους υποαπασχολούμενους. Ως αποτέλεσμα αυτού, όσοι έχουν στην κατοχή και τον έλεγχο τους κεφάλαιο καθίστανται οντότητες περισσότερο απόμακρες και πιο συγκεκριμένες, η επαγγελματική δομή γίνεται πιο περίπλοκη ενώ και η διάκριση χειρωνακτών και μη χειρωνακτών λιγότερο πρόδηλη. Ο Watson (2005:212) προσθέτει ότι παρά την πολυπλοκότητα και την αυξανόμενη «αδιαφάνεια», παραμένει δυνατός ο εντοπισμός των επαγγελμάτων στο εσωτερικό της γενικής κοινωνικής δομής, ως τρόπος κατανόησης των δομικών μεταβολών που σημειώνονται. Είναι δυνατόν να αντιληφθούν διαφωτιστικές ιδέες από διάφορες προσεγγίσεις της ανάλυσης των κοινωνικών τάξεων, προκειμένου να υποστηριχθεί ότι υπάρχουν τρεις βασικοί παράγοντες που επιρραζούν τον τρόπο με τον οποίον ένα επάγγελμα εντάσσεται στον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας αλλά και στο γενικότερο πρότυπο αμοιβών που συνδέεται με αυτόν (Watson, 2005:213). Οι τρεις αυτοί παράγοντες, που συχνά βρίσκονται σε στενή αλληλεξάρτηση, είναι οι εξής: *Πρώτον*, η συμβολή ενός επαγγέλματος στην εκτέλεση καθηκόντων που, εάν παραμεινθούν, θα υπονομεύουν τη γενική κοινωνική τάξη πραγμάτων και, ιδίως, την κατανομή της δύναμης και τη «δομή» προνομιακών θέσεων (structure of advantage) που συνδέονται με το κοινωνικοοικονομικό σύστημα (Watson, 2005:213). *Δεύτερον*, η κατοχή μιας δεξιότητας ή άλλων χαρακτηριστικών που είναι σπάνια και εξαγοράσιμο και που το διαθέτουν αποκλειστικά οι φορείς μιας επαγγελματικής ιδιότητας, ή που τουλάχιστον πιστεύεται ότι εντοπίζεται κατ' αποκλειστικότητα στη συναφή αγορά εργασίας. Ο τρόπος με τον οποίον ένα τέτοιο επάγγελμα ελέγχεται, μέσω ενός επαγγελματικού συλλόγου ή ενός εργατικού συνδικάτου, θα είναι σημαντικός στο σημείο αυτό, και όχι μόνο για τον έλεγχο και τον περιορισμό της προσφοράς εργασίας αλλά και για την πεϊθό των πελατών, των εργοδοτών ή ακόμη και του κράτους, για το ότι μόνο οι φορείς της εν λόγω επαγγελματικής ιδιότητας δύναται ή θα έπρεπε να εξασκούν τη συναφή δεξιότητα ή ειδικότητα τους (Watson, 2005:213). Και *τρίτον*, η ύπαρξη κάποιου παραδοσιακού κριτηρίου κοινωνικού κύρους ή «μυστηριακής αήλης» στην πολιτισμική σφαίρα της κοινωνίας. Το κριτήριο αυτό μπορεί να χρησιμοποιείται από ένα επάγγελμα, όπως στην περίπτωση των εργολάβων κηδεϊκών ή, ιδίως, από τα λεγόμενα ανώτερα επαγγέλματα όπου βρίσκεται πολλά στοιχεία να προέρχονται από την παράδοση επαγγελματικών ομάδων τέτοιων όπως οι δικηγόροι ή οι κληρικοί (Watson, 2005:213).

αποφυγή φόρων, κοινωνικής ασφάλισης και εργασιακών δικαιωμάτων αλλά που είναι νομικά από όλες τις άλλες απόψεις.

Η ευελιξία και η παγκοσμιοποίηση έχουν εξασφαλίσει σχεδόν έναν τρόπο κίνησης για τους εργαζόμενους μετανάστες που απασχολούνται στις προσωπικές υπηρεσίες και σε άλλες υπηρεσίες γενικά αυτός κάνει το σπίτι υπό μια φυσική και συναισθηματική έννοια να μετακινείται σύμφωνα με την αγορά εργασίας και με την συνεχή ροή των αναγκών του εργοδότη-πελάτη (Psimmenos and Kassimati, 2007:286). Το πρόβλημα, εντούτοις, είναι ότι οι αντιλήψεις για την χαμηλού κύρους, άτυπη ή ανεπίσημη απασχόληση (Simpson and Simpson, 1959; Ιωσηφίδης, 1996; Droukas, 1998; Jones, Ram and Edwards 2006; Trinci, 2006; Καψάλης, 2007β) έχουν διαδραματίσει έναν σημαντικό και επιδρόντα ρόλο στη διαμόρφωση όχι μόνο των πολιτικών προσεγγίσεων προς την εργασία αλλά και των ευρύτερων οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών για τους μετανάστες. Η άτυπη εργασία σε χαμηλού κύρους υπηρεσίες περιγράφουν όλες τις μορφές πληρωμένης και απλήρωτης εργασίας που υπάρχουν έξω από την απασχόληση σε παρακατιανά και περιθωριακά επαγγέλματα (Κατσορίδας, 1994; Bourgois, 2003). Είναι ίσως επίσης οι ακριβέστεροι χαρακτηρισμοί που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να απεικονίσουν το πώς οι κοινωνικές σχέσεις σε αυτήν την σφαίρα της οικονομικής ζωής που διαφέρει από τις περισσότερες επίσημες κοινωνικές σχέσεις στις οποίες η επίσημη απασχόληση των μεταναστών ενσωματώνεται.

Πιθανώς ποτέ πριν στην ιστορία της εργασίας δεν είχαν τόσο πολλοί διαφορετικοί εργαζόμενοι μετανάστες συγκεντρωθεί σε ένα αστικό περιβάλλον για να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες άλλων-ενός εργοδότη στο πλαίσιο ενός συστήματος εργασίας και απασχόλησης που κάνει την «πατρίδα» να ταξιδεύει με την εργασία, υπό μια μεταφορική έννοια (Psimmenos and Kassimati, 2007:286), και οι τροχιές ζωής των εργαζομένων να καθορίζονται από τους πελάτες-εργοδότες τους οι οποίοι είναι παρόντες σε κάθε πτυχή της ζωής τους²⁶⁸. Τα περιβάλλοντα των χωρών υποδοχής, οι

²⁶⁸ Επιπλέον, οι μετανάστες και οι μετανάστριες κατά την τέλεση υπηρεσιών εργαζόμενοι απαιτείται να επενδύσουν σε ένα είδος συμπεριφοριστικής και κοινωνικής ευελιξίας η οποία αναφέρεται στους στόχους άμεσα σχετικούς με: *πρώτον*, τον πελάτη και με σχετικές με τον πελάτη γνώση και δεξιότητες (Psimmenos and Kassimati, 2007:287). *Περαιτέρω* είναι η συνειδητοποίηση της χωρικής και χρονικής κίνησης των αναγκών πελατών και απαιτεί την κατοχή των κολλημάτων δεξιοτήτων σχετικών με τη ζήτηση στην αγορά. *Καταρχήν*, ο όγκος των μεταναστών και ειδικότερα των Πολωνών εργαζομένων είναι απασχολούμενοι σε μια αγορά εργασίας, σε τύπους «βιομηχανίας» που φροντίζουν για την προσωπική θέση των πελατών και βασίστηκαν συνήθως σε ένα αστικό περιβάλλον (Psimmenos and Kassimati, 2007:287). Αυτό που οι εργαζόμενοι παράγουν συνήθως είναι θέση και προνόμιο που ελευθερώνει τους καταναλωτές από τους χειρωνακτικούς ή από κοινωνικούς στόχους και από τα όρια της τάξης ή από τα κοινωνικά και οικονομικά όρια (Psimmenos and Kassimati, 2007:287). Είναι συνήθως εργαζόμενοι απασχολούμενοι ως υπηρετικό προσωπικό που φροντίζει για τον ελεύθερο χρόνο και τις αναπαραγωγικές ανάγκες των πελατών και των εργοδοτών τους (Psimmenos and Kassimati, 2007:286). Οι αντιλήψεις για τη ζωή και την εργασία του εξαρτώνται από τι παράγον σαν συμβολικές αξίες και επάνω στις σχέσεις τους με τους πελάτες (Psimmenos and Kassimati, 2007:287). *Δεύτερον*, η εργασιακή δραστηριότητα και η απασχόλησή τους είναι βασισμένη σε συστήματα εργασίας που παράγουν μια ημι-αυτόνομη διακριτικότητα εργασίας, και που είναι εντακτικές-εργασίας, προσαρμοσμένα και ελκυστικά στις συνθήκες ή τα προσωπικά χαρακτηριστικά (Psimmenos and Kassimati, 2007:287). *Τρίτον*, οι περιπτώσεις των Πολωνών εργαζομένων εδώ δείχνουν ότι αντί μιας σχέσης αμοιβής-εργασίας όπου και οι εργοδότες και οι εργαζόμενοι καθορίζονται σαφώς, είναι δύσκολο να καθοριστεί η θέση απασχόλησης (Psimmenos and Kassimati, 2007:287). *Επιπλέον*, η εργασία και η απασχόληση προωθούν την αποσταθεροποίηση οποιασδήποτε συλλογικής σταθερής σχέσης, χωρικές θέσεων και ενισχύουν την επιθυμία των εργαζομένων να γίνουν προσαρμοσμένοι σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον αγοράς (Psimmenos and Kassimati, 2007:288). Από την άποψη της κοινωνικής θέσης και συμπεριφορών εργασιακής ταυτότητας προς την εργασία παρατηρείται απομόνωση ή περιθωριοποίηση, σαν κάτι που ελευθερώνει το χαρακτήρα από την κοινωνία, την εργασία από τον χώρο και απασχόληση από τη σύμβαση (Psimmenos and Kassimati, 2007:288). Οι κοινωνικές διαπάδες είναι πιθανά η κοινωνικότητα, η αλληλεγγύη, η κοινωνική ασφάλεια, ο σχηματισμός ταυτότητας και οι κοινωνικές σχέσεις, με την προσωπική για αυτό-ικανοποίηση και πρόοδο (Psimmenos and Kassimati, 2007:288). Για μερικούς μετανάστες στις προσωπικές υπηρεσίες συνήθως, η νομιμοποίηση της κοινωνικής περιθωριοποίησης με την παρουσίαση αβέβαιων και απομονωμένων εργασιών σαν διαφυγή σε προσωπική,

τοπικές αξίες, οι κοινωνικές προσδοκίες και το υπόβαθρο των μεταναστών επηρεάζουν τις επαγγελματικές ταυτότητες, την προσωπική και κοινωνική αντίληψη τους για τις μελλοντικές προσπάθειες τους (Psimmenos and Kassimati, 2007:305). Οι συγγραφείς (Psimmenos and Kassimati, 2007) αναφέρουν πώς από τις συνεντεύξεις με τους Πολωνούς μετανάστες διαπιστώνεται η απουσία της έννοιας της προσωπικής προόδου, του βιοτικού επιπέδου και της κοινωνικής οργάνωσης καθώς και έλλειψη οποιασδήποτε συσχέτισης της οικονομικής δραστηριότητας με προσωπικούς στόχους, επιθυμίες (Psimmenos and Kassimati, 2007:305). Αντιθέτως, αυτό που προσφέρεται στους μετανάστες είναι ένα είδος ατομικισμού χωρίς προσωπικούς στόχους για πρόοδο και μια κατανόηση της εργασίας και της οικονομίας χωριστά, από την ταυτότητα της ομάδας, και ως επέκταση των επιλογών που προέρχονται από το μεμονωμένο χαρακτήρα του ατόμου (Psimmenos and Kassimati, 2007:306).

Οι Psimmenos και Kassimati (2007)²⁶⁹ εστίασαν στον προσδιορισμό της κύριας κοινωνικής επίδρασης στους Πολωνούς μετανάστες που προκύπτει από την ευέλικτη εργασία σε υπηρεσίες, και επίσης στην διερεύνηση των στρατηγικών των Πολωνών εργαζομένων όσον αφορά τα περιβάλλοντα εργασίας τους και τις προοπτικές της ζωής τους²⁷⁰. Στην μελέτη (Psimmenos and Kassimati, 2007) η κοινωνιολογική προσπάθεια ήταν να τεθεί προς συζήτηση η σημασία της εργασίας και της στάσης απέναντι στην εργασία που έχουν οι Πολωνοί μετανάστες, για τη συζήτηση των ζητημάτων όπως αυτά της επαγγελματικής ταυτότητας και την προσωπικής και της κοινωνικής προόδου στην κοινωνία. Διερευνώντας την υπηρετική εργασία και θέτοντας, ένα αγροτικό, βιομηχανικό και συλλογικό

αυτο-ρυθμισμένη οικονομική δραστηριότητα (Psimmenos and Kassimati, 2007:288). Αποσυνδεδεμένοι από τις τέχνες και τους κυρίους, από τα κομμάτια γης και της οικιακής οικονομίας, οι Πολωνοί αγρότες εισήχθησαν στο σύστημα παραγωγής των εργοστασίων και των κοινωνικών πειραγμών συνήθως σαν κοινοί μεμονωμένοι εργάτες. Το εργοστάσιο και η αμερικανική καπιταλιστική οικονομία ακαίτησαν έναν χωρισμό του σπιτιού από την εργασία και το χωρισμό του εργαζομένου από την παραγωγή (Psimmenos and Kassimati, 2007:289). Επέβαλαν τη στενή επίβλεψη, τον κανόνα και την κίνηση του άψυχου εξοπλισμού πέρα από τους εργαζομένους (Psimmenos and Kassimati, 2007:289). Ακόμη και σε περιπτώσεις όπου ο χωρισμός του σπιτιού από την εργασία και την απασχόληση ήταν κρατημένες και σχεδόν αποσυνδεδεμένες κοινωνικές σχέσεις μορφής, ρυθμίστηκαν σύμφωνα με τις οικονομικές φιλοδοξίες στη ζωή (Psimmenos and Kassimati, 2007:289). Η παρούσα βιομηχανία, εντούτοις προσπαθεί να ικανοποιήσει όχι τις υλικές ανάγκες των πελατών αλλά τον ελεύθερο χρόνο των πελατών, η ελευθερία από οι καθημερινοί βασικοί στόχοι εργασίας και μορφής της παραγωγής και ελευθερία από τις παραδόσεις, κοινωνικά όρια και από τις επαγγελματικές ταυτότητες (Psimmenos and Kassimati, 2007:299). Το πολωνικό προσωπικό που απασχολείται σε αυτόν τον τύπο βιομηχανίας, τουλάχιστον στην Ελλάδα και σε μερικές από τις περιπτώσεις που εξετάζονται σε αυτό το κείμενο, συνήθως παράγουν σημαντικές συμβολικές αξίες στις χώρες υποδοχής (Psimmenos and Kassimati, 2007:289). Αυτές περιλαμβάνουν τις χειρωνακτικές εργασίες και τη δουλειά, την περιποίηση, τα καθήκοντα σπιτιών, διδασκαλία και πολύ περισσότεροι που όλα διατηρούνται όχι από κάποια επιχείρηση εργοδοτών αλλά συνήθως από τους μεμονωμένους πελάτες (Psimmenos and Kassimati, 2007:300). Η μελέτη (Psimmenos and Kassimati, 2007) ξεκινά αναφέροντας πώς η γενική εικόνα της «εργασίας του μετανάστη» ως μόνο οικονομικά οριακή και αβέβαιη, κυρίως λόγω της χαμηλής θέσης και τις χαμηλές απαιτήσεις δεξιοτήτων, του εθνικού ή φυλετικού διαχωρισμού και των μη-συνδικαλιστικών ή μη-ενοποιημένων επαγγελματικών σχέσεων, είναι μια παρούσα πραγματικότητα (Psimmenos and Kassimati, 2007:283). Οι συγγραφείς τονίζουν ότι αν και τα ανωτέρω χαρακτηριστικά της εργασίας παράγουν άκαμπτες διαφορές αμοιβών και κοινωνικών ανισοτήτων, η άποψη που υποστηρίζεται σε αυτή τη μελέτη είναι εκείνη ότι η παγκοσμιοποίηση και η ευελιξία της εργασίας, όσον αφορά στους μετανάστες, είναι πιο προβληματική όταν τίθενται τα θέματα των κοινωνικών πυγμών της εργασίας (Psimmenos and Kassimati, 2007:283). Τα θέματα αυτά, σύμφωνα με τους συγγραφείς σχετίζονται με ζητήματα όπως η εργασιακή ταυτότητα, η κοινωνική θέση (κύρος), η δύναμη, το εισόδημα και το νόημα της εργασίας για την προσωπική και την κοινωνική πρόοδο (Psimmenos and Kassimati, 2007:284). Αυτή η κοινωνιολογική κατανόηση έρχεται σε αντίθεση με τις υπάρχουσες αναλύσεις που περιορίζουν τα προβλήματα που οι μετανάστες αντιμετωπίζουν στην εργασία τους στις χρηματοοικονομικές, νομικές ή πολιτικές πτυχές της εργασίας όπως η συμμετοχή των μεταναστών στις οργανώσεις ενώσεων (Psimmenos and Kassimati, 2007:284).

²⁶⁹ I. Psimmenos and K. Kassimati (2007) "Polish Workers and Flexible Service Work", in A. Triandafyllidou (ed.) *Contemporary Polish Immigrants in Greece*. United States: Edwin Mellen Press, pp.283-310.

²⁷⁰ Η μελέτη (Psimmenos and Kassimati, 2007) θέτει τα εξής ερωτήματα: Τι σημαίνει ευέλικτη εργασία απασχόληση σε μια διεθνοποιημένη βιομηχανία υπηρεσιών για τους Πολωνούς εργαζομένους, και τι οι εργαζόμενοι κάνουν με το νέο περιβάλλον εργασίας τους; Πώς αυτό το περιβάλλον έχει επηρεάσει τους ίδιους τους Πολωνούς εργαζομένους μετανάστες, στο I. Psimmenos and K. Kassimati (2007) "Polish Workers and Flexible Service Work", in A. Triandafyllidou (ed.) *Contemporary Polish Immigrants in Greece*. United States: Edwin Mellen Press, p.283.

υπόβαθρο, στόχος της μελέτης ήταν να αναδείξει τις επιρροές της εργασίας επάνω στους Πολωνούς εργάτες και να φωτίσει την κοινωνική διάσταση της περιθωριοποίησης. Οι συγγραφείς αναφέρονται στις κοινωνικές πτυχές της εργασίας, λαμβάνοντας υπόψη όλες εκείνες τις πτυχές και αντιλήψεις για την εργασία που αφορούν τους μετανάστες σαν άτομα και ομάδες από κοινού, στην οικονομία και την κοινωνία, παράγοντες που αφορούν την οικονομία με ο τρόπο που οι άνθρωποι δοκιμάζουν την εργασία ως ένα σημαντικό μέσο για την προώθηση του βιοτικού επιπέδου τους, για να συνδεθούν με άλλους, για να εκφραστούν και να επιτύχουν δύναμη πάνω στο οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον τους²⁷¹. Οι εργασιακές εμπειρίες των μεταναστών ιδιαίτερα εκείνων που απασχολούνται στον τομέα των προσωπικών υπηρεσιών, των μικρών επιχειρήσεων και στις πρωινές-υπηρεσίες, παρουσιάζονται σχεδόν σε μια επίπεδη προσέγγιση, σχεδόν ασύνδετες, χωρίς οποιεσδήποτε ιστορίες που συνδέονται με το παρελθόν, οποιοδήποτε αναμνήσεις από τις συλλογικών ενώσεων ή οποιεσδήποτε ιστορίες για την προσωπικής προσπάθειας (Psimmenos and Kassimati, 2007:286). Τα αφηγήματα της εργασίας και της απασχόλησης φέρνουν συνήθως στο μυαλό την αστάθεια, την προσωρινότητα, την σημασία της πιθανότητας και μιας ζωής σε συνεχή ροή χωρίς οποιαδήποτε μεγάλα σενάρια, παραδόσεις, επιθυμίες ή λύπες (Psimmenos and Kassimati, 2007:286).

Πέρα από τις πολλαπλές αιτίες που παράγουν την ανισότητα και την φτώχεια (Harvey and Reed, 1996) μέσω της έλλειψης απασχόλησης, η Sassen (1996)²⁷² τονίζει ότι οι σημαντικές αλλαγές στην οργάνωση της οικονομικής δραστηριότητας κατά τη διάρκεια των τελευταίων 15 ετών έχουν ανακλύψει ως πηγές γενικής οικονομικής αβεβαιότητας και, ιδιαίτερα, νέων μορφών απασχόληση-με επίκεντρο τη φτώχεια. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να διακριθούν τρεις διαδικασίες: (α) η αυξανόμενη ανισότητα στις επικερδείς ικανότητες των διαφορετικών οικονομικών τομέων και στις ικανότητες αποδοχών διαφορετικών τύπων εργαζομένων, (β) τις τάσεις πόλωσης που ενσωματώνονται στην οργάνωση των βιομηχανιών υπηρεσιών και η περιστασιακότητα της σχέση απασχόλησης, και (γ) η παραγωγή αστικού περιθωρίου, ιδιαίτερα ως αποτέλεσμα της νέας δομικής οικονομικής ανάπτυξης διαδικασιών παρά εξαιτίας εκείνων των παραγόντων που παράγουν την περιθωριακότητα μέσω της εγκατάλειψης. Στις παγκόσμιες πόλεις οι επιδράσεις της οικονομικής παγκοσμιοποίησης λειτουργούν εν μέρει μέσω της δυναμικής τους τρεις παραπάνω παράγοντες (Sassen, 1996)²⁷³.

²⁷¹ Η μελέτη (Psimmenos and Kassimati, 2007) είχε αφετηρία την μελέτη των W. I. Thomas και Fl. Znaniecki (1917-1919) για το πόσο η εργασία, η οικονομία και η μετανάστευση μετατρέπουν την συνείδηση των ατόμων και των κοινοτικών ομάδων και το βιοτικό επίπεδο (Psimmenos and Kassimati, 2007:284) καθώς και πώς η εθνικότητα, η οικογένεια, καθορισμοί της πατρότητας, ή οι σχέσεις ανταλλαγής, αναμειγνύονται μαζί με την εργασία και την απασχόληση σε ένα αστικό περιβάλλον. μετασχηματίζονται και μετασχηματίζουν προσωπικές και ομαδικές αντιλήψεις της κοινωνίας, της κοινωνικής δραστηριότητας, την αλληλεγγύη, όπως και το σκοπό της οικονομίας στη ζωή περισσότερο από την καθημερινή επιβίωση (Psimmenos and Kassimati, 2007:284). Οι συγγραφείς (Psimmenos and Kassimati, 2007) διερευνούν το ζήτημα της κοινωνικής πρόοδου, κάτι που αφορά πάντα τις μελλοντικές προοπτικές ενός προσώπου και μιας ομάδας στην κοινωνία, καθώς και τις κοινωνικές ταυτότητες και οι αξίες τους σχετικές με το εισόδημα, στις σχέσεις και με τη κοινωνική θέση (Psimmenos and Kassimati, 2007:284). Οι συγγραφείς τονίζουν ότι αναμειγνύεται σε ένα οικονομικό σύστημα το οποίο αποσταθεροποιεί ατομική κατάσταση, τις ατομικές κοινωνικές φιλοδοξίες στη ζωή και την κοινωνική ταυτότητα ή τις ταυτότητες (Psimmenos and Kassimati, 2007:285).

²⁷² S. Sassen (1996) *Service Employment Regimes and the New Inequality*, in E. Mingione (ed.) *Urban Poverty and the Underclass*. Great Britain: Oxford University Press, pp.64-82.

²⁷³ Οι πόλεις, ιδιαίτερα οι πόλεις που γίνονται των παγκόσμιων επιχειρησιακών κέντρων, είναι ένας δεσμός όπου πολλές νέες οργανωτικές τάσεις ενώνονται. Πολλές υπηρεσίες έχουν αποκεντρωθεί μέσω των νέων τεχνολογιών πληροφοριών, και πολλές άλλες υπηρεσίες

Η ανισότητα στις επικερδείς ικανότητες των διαφορετικών τομέων της οικονομίας και στις ικανότητες αποδοχών των διαφορετικών τύπων εργαζομένων είναι από καιρό ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα των προηγμένων οικονομιών (Sassen, 1996; Bourdieu, 1999; Therborn, 2006). Αλλά αυτό που παρατηρεί κανείς σήμερα να πραγματοποιείται σήμερα σε ένα μέγεθος που διαφοροποίησης των τρέχουσών εξελίξεων από εκείνες των μεταπολεμικών δεκαετιών. Η έκταση της ανισότητας και των συστημάτων στις οποίες είναι ενσωματωμένη και μέσω των εκβάσεων των οποίων παράγονται ογκώδεις διαστρεβλώσεις στις λειτουργίες των διάφορων αγορών, από την επένδυση, έως την κατοικία και την εργασία.

Δύο από τις σημαντικότερες διαδικασίες που βρίσκονται πίσω από τη δυνατότητα για την αυξανόμενη ανισότητα στις επικερδείς αποδοχές είναι: (α) η κυριαρχία και ο μετασχηματισμός της χρηματοδότησης²⁷⁴, ιδιαίτερα μέσω της χρεογραφοποίησης, της παγκοσμιοποίησης, και της ανάπτυξης νέων τεχνολογιών και δικτύων υπολογιστών και (β) η αυξανόμενη ένταση υπηρεσιών²⁷⁵ στην οργάνωση της οικονομίας που γενικά αύξησε την απαίτηση για τις υπηρεσίες από τις εταιρίες και τα νοικοκυριά. Εφόσον υπάρχει μια ισχυρή τάση προς την πόλωση σε τεχνικά επίπεδα και στις αξίες των υπηρεσιών καθώς επίσης και στις αμοιβές και τους μισθωτούς-εργαζομένους στον τομέα των υπηρεσιών, η αύξηση της απαίτησης για τις υπηρεσίες συμβάλλει στην πόλωση και στην αναπαραγωγή αυτών των ανισοτήτων. Στις πόλεις που είναι σημαντικά διεθνή επιχειρησιακά κέντρα ο σχηματισμός ενός νέου αστικού οικονομικού πυρήνα χρηματοοικονομικών και προσωπικών υπηρεσιών έρχονται να αντικαταστήσουν τον παλαιότερο παραδοσιακό πυρήνα παραγωγής, αναδεικνύοντας το σχηματισμό μιας νέας αστικής οικονομίας ωθώντας τους μετανάστες και τις μετάναστρες στις χαμηλού κύρους υπηρεσίες και την άτυπη εργασία (Mingione, 1988, 1996; Barthelémy, Miguelez, Mingione, Pahl and Wenig, 1990;

εξαρτώνται από την εγγύτητα με τους αγοραστές ακολουθώντας τα πρότυπα διανομής των πληθυσμών, των εταιριών και των κυβερνήσεων. Αλλά οι πόλεις είναι βασικές περιοχές για την παραγωγή των πιο προηγμένων υπηρεσιών και των κύριων προσανατολισμένων προς τις εξαγωγές υπηρεσιών (Sassen, 1996). Οι πόλεις είναι η κύρια πηγή για τις διάφορες αγορές εργασίας που αυτές οι εταιρίες υπηρεσιών χρειάζονται. Είναι οι περιοχές όπου οι τάσεις πόλωσης που ενσωματώνονται στην οργάνωση των βιομηχανικών υπηρεσιών έρχονται στο προσκήνιο και ασκούν διακριτικές επιδράσεις στις αστικές οικονομικές και κοινωνικές διαμορφώσεις. Αυτές οι εκβάσεις είναι ιδιαίτερα έντονες στις πολύ μεγάλες πόλεις από τις δυσανάλογες συγκεντρώσεις των χαμηλόμισθων εργασιών υπηρεσιών που τροφοδοτούν στους γηγενείς, τους τουρίστες, καθώς επίσης και μια μάζα κατοίκων χαμηλού εισοδήματος. Πολλές από αυτές τις τάσεις αποτελούν πραγματικές μορφές στο αστικό τοπίο.

²⁷⁴ Η αύξηση της χρηματοδότησης και των ειδικευμένων υπηρεσιών, που συγκεντρώνονται ιδιαίτερα στις μεγάλες πόλεις, δημιουργούν μια κρίσιμη μάζα των εταιριών με εξαιρετικά υψηλές επικερδείς ικανότητες. Η αύξηση της απαίτησης για την εισαγωγή υπηρεσιών και ειδικά των αγορασμένων υπηρεσιών, σε όλες τις βιομηχανίες είναι ίσως ο πιο θεμελιώδης όρος που κάνει ην αλλαγή στις προηγμένες οικονομίες. Έχει ασκήσει έντονες επιδράσεις στη διανομή αποδοχών, στη βιομηχανική οργάνωση και στα πρότυπα κατά μήκος των οποίων η οικονομική ανάπτυξη έχει χωροποιηθεί (spatialized). Έχει συμβάλει σε μια ογκώδη αύξηση της ζήτησης για τις υπηρεσίες από τις εταιρίες σε όλες τις βιομηχανίες, από τα ανθρακωρυχεία και τις κατασκευές, στις χρηματοδοτικές και τις καταναλωτικές υπηρεσίες, και από τις οικογένειες, και τους πλουσίους και τους φτωχούς.

²⁷⁵ Η αυξανόμενη σημασία των υπηρεσιών στην οικονομική οργάνωση μπορεί να φανεί στους διάφορους τύπους στοιχείων. Όλες οι προηγμένες οικονομίες έχουν παρουσιάσει εντονότερη αύξηση εργασίας των αποκαλούμενων παραγωγών υπηρεσιών. Στις ΗΠΑ, ο τομέας με το μεγαλύτερο μερίδιο της νέας αύξησης εργασίας από το 1973 ως το 1987 ήταν η επένδυση, οι ασφάλειες και οι πωλήσεις ακίνητης περιουσίας, οι οποίες λογάρισαν για πάνω από 11 τοις εκατό όλων των νέων θέσεων εργασίας, στη δεκαετία του 1980 αυτός ο τομέας αποτέλεσε το 12 τοις εκατό οι επιχειρήσεις υπηρεσιών σχεδόν το 14 τοις εκατό των νέων θέσεων. Εντούτοις, οι υπηρεσίες καταναλωτικής φαντασίας και ποτών, και λιανικών ειδών, η κάθε μια υπολογιζόταν για πάνω από 10 τοις εκατό των νέων θέσεων το 1980. Αυτό μπορεί επίσης να βρεθεί στην αξία των αγορασμένων υπηρεσιών σε όλες τις βιομηχανίες, από το 1960 για διάφορες βιομηχανίες στις κατασκευές και στις υπηρεσίες, όπου αυξήθηκε εμφανώς κατά τη διάρκεια του χρόνου. Τόσο η αυξανόμενη ένταση υπηρεσιών στην οργάνωση της οικονομίας, όσο και η αυξανόμενη χρήση των προηγμένων τεχνολογιών σε όλους τους σημαντικούς τομείς στην οικονομία ασκούν σημαντική επίδραση στην αστική οικονομία. Και οι δύο συνεπάγονται μια αύξηση των ειδικευμένων υπηρεσιών στην οικονομία, και εφόσον οι πόλεις είναι προτιμώμενες για την παραγωγή των ειδικευμένων υπηρεσιών, οι πόλεις επανεμφανίζονται ως σημαντικές περιοχές παραγωγής στις προηγμένες οικονομίες.

Mingione, 1995; Quassoli, 1999; Kesteloot and Meert, 1999; Klossterman, van derLeun and Rath, 1999; Hillman, 1999; Mingione, E. and F. Quassoli, 2000; Romaniszyn, 2000). Η αύξηση των υπηρεσιών είναι εμφανής στις πόλεις σε διαφορετικά επίπεδα εθνικών αστικών συστημάτων. Μερικές από αυτές τις πόλεις εξυπηρετούν τις περιφερειακές ή υποεθνικές αγορές, άλλες εξυπηρετούν τις εθνικές αγορές ή και τις παγκόσμιες αγορές²⁷⁶.

Η αύξηση των υπηρεσιών και από την άποψη των εργασιών και των σταθερών εισαγωγών πρέπει ληφθεί υπόψη προκειμένου να συλληφθεί ο αντίκτυπος στα θέματα της ανισότητας και των νέων μορφών απασχόλησης βασισμένων στη φτώχεια. Τα βασικά ζητήματα είναι οι εργασίες που δημιουργούνται και οι τάσεις διαρκούς ζήτησης για τον τομέα υπηρεσιών θέτουν τους όρους της απασχόλησης για το σήμερα και το αύριο. Αλλά σήμερα, η οργάνωση των εργασιακών τομέων, οι τύποι εργασιών, και η οργάνωση της αγοράς εργασίας, είναι όλα τα στοιχεία που ενισχύουν τις τάσεις προς την πόλωση. Οι τάσεις που περιγράφονται ανωτέρω προς την πόλωση στα χαρακτηριστικά εργασίας του τομέα των υπηρεσιών θα μπορούσαν να έχουν αφήσει την οργάνωση αγοράς εργασίας απρόσβλητη. Αλλά παρατηρείται μια τάση προς μια μεγαλύτερη περιστασιακότητα (casualization) της σχέσης απασχόλησης.

Δηλαδή, είναι όχι μόνο ένα θέμα μιας επέκτασης αυτών που θεωρούνται χαρακτηριστικά περιστασιακές ή μη-τυπικά κατοχυρωμένες εργασίες, αλλά ενός πιο θεμελιώδους μετασχηματισμού, που περιλαμβάνει επίσης μια αύξηση των υψηλά-αμοιβόμενων επαγγελματικών εργασιών, κάνοντας διακριτές δύο τάσεις: *πρώτον*, η αποδυνάμωση του ρόλου της εταιρίας στη δόμηση της σχέσης απασχόλησης και η έμφαση στη αγορά, και *δεύτερον*, είναι ότι σε αυτήν την αναδιάρθρωση της αγοράς της εργασίας είναι τι μπόρεσε να περιγραφεί ως μετατόπιση των λειτουργιών αγοράς εργασίας στην οικογένεια ή την «κοινότητα» (Sassen, 1996:72)²⁷⁷.

Οι συνθήκες και όροι της απασχόλησης έχουν αλλάξει γρήγορα κατά τη διάρκεια των τελευταίων 15 ετών για ένα μεγάλο και αυξανόμενο μερίδιο εργαζομένων. Η γενική τάση είναι προς μια

²⁷⁶ Οι υψηλές ημέρες και τα επίπεδα κέρδους στο διεθνοποιημένο τομέα και τις δευτερεύουσες δραστηριότητές της, όπως τα κορυφαία εστιατόρια και ξενοδοχεία, έχουν καταστήσει όλο και περισσότερο δύσκολο για άλλους τομείς να ανταγωνιστούν. Πολλοί από αυτούς τους άλλους τομείς έχουν βιώσει ένα ιδιαίτερο υποβιβασμό ή και μια μετατόπιση, όπως, παραδείγματος χάριν, τα καταστήματα γειτονιάς που προσαρμόζονται στις τοπικές ανάγκες αντικαθίστανται από τις υπερ-αγορές και τα εστιατόρια που τροφοδοτούν στα νέα υψηλού εισοδήματος αστικές ελίτ (Mills, 1951).

²⁷⁷ Μεταξύ των εμπειρικών αναφορών για τον αποδυναμωμένο ρόλο της εταιρίας στη δόμηση της σχέσης απασχόλησης είναι το μειωμένο βάρος των εσωτερικών αγορών εργασίας. Αντιστοιχεί και στο μειωμένο βάρος των εταιριών και στην αναδιάρθρωση της ζήτησης εργασίας σε πολλές εταιρίες προς τη διπολικότητα, δηλαδή (α) τη ζήτηση για τους ιδιαίτερα ειδικευμένους και μορφωμένους εργαζομένους παράλληλα με μια ζήτηση για (β) τους βασικά ανεπάρκτους εργαζομένους είτε για εργασίες γραφείου, υπηρεσίες, τη βιομηχανικές υπηρεσίες, είτε για εργασίες παραγωγής. Η συρρικνωμένη της ζήτησης για τα ενδιάμεσα επίπεδα ικανότητας και κατάρτισης έχει μειώσει επίσης την ανάγκη για των εταιριών να έχουν τους πλήρους απασχόλησης εργαζομένους καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Και έχει συμβάλει στη γρήγορη άνοδο των γραφείων απασχόλησης ως μεσάζοντες στην αγορά εργασίας, όπου αναλαμβάνουν την προσφορά και τη ζήτηση μιας αυξανόμενης σειράς των δεξιοτήτων και των επαγγελμάτων υπό τους ιδιαίτερα ευέλικτες συνθήκες. Αυτές οι τάσεις είναι ιδιαίτερα εμφανείς στο εργατικό δυναμικό για βιομηχανικές υπηρεσιών, όπου τα επίπεδα ικανότητας που απαιτούνται είναι συχνά χαμηλότερα από ότι στις βιομηχανίες και τις κατασκευές. Η αύξηση των υπηρεσιών υπηρεσίας σε σύγκριση με τις εργασίες κατασκευών φέρνει έτσι πρόσθετες συνέπειες για την περιστασιακότητα της σχέσης απασχόλησης. Ίσως μια από έντονες τάσεις είναι η αύξηση των μερικής απασχόλησης εργασιών. Πάνω από το 60 τοις εκατό των μερικής απασχόλησης εργαζόμενοι στο αμερικανικό εργατικό δυναμικό είναι εργατικό δυναμικό σε υπηρεσίες (Sassen, 1996). Οι εργαζόμενοι σε υπηρεσίες είναι δύο φορές πιθανό να είναι στις μερικής απασχόλησης εργασίες καθώς η ακούσια (involuntary) μερική απασχόληση έχει αυξηθεί σημαντικά κατά τη διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας (Sassen, 1996).

περιστασιακότητα της σχέσης απασχόλησης που ενσωματώνει όχι μόνο τους τύπους εργασίας που χαρακτηρίζονται παραδοσιακά ως περιστασιακές εργασίες, αλλά και των εργασιών σε υψηλό επαγγελματικό επίπεδο που δεν είναι περιστασιακές. Η δεύτερη τάση στην αναδιάρθρωση των αγορών εργασίας είναι η μετατόπιση των λειτουργιών αγοράς εργασίας στην οικογένεια ή την «κοινότητα». Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές στην περίπτωση των μεταναστευτικών πληθυσμών. Όταν ένας ή μερικοί μετανάστες εργαζόμενοι προσληφθούν σε έναν εργασιακό χώρο εργαζομένων, τείνουν να φέρουν μαζί τους άλλα μέλη από την χώρα προέλευσής τους, το χωριό ή την πόλη τους καθώς οι ευκαιρίες για εργασία προκύπτουν (Sassen, 1996). Υπάρχει μεγάλη προθυμία εκ μέρους των μεταναστών εργαζομένων για να βοηθήσουν εκείνους που φέρνουν με το να τους εκπαιδεύουν-δείχνουν την εργασία, να τους μαθαίνουν τη γλώσσα, και γενικά να τους κοινωνικοποιούν στην εργασία και τον εργασιακό χώρο τους. Αυτό ανέρχεται σε μια μετατόπιση των παραδοσιακών λειτουργιών της αγοράς εργασίας όπως η στρατολόγηση, η διαλογή και η κατάρτιση από την αγορά εργασίας και την εταιρία στην «κοινότητα» ή την οικογένεια. Η αγορά εργασίας μπορεί επομένως είναι ο χώρος δραστηριότητας που περιέχει μια εξάρτηση μεταξύ των εργοδοτών και της «κοινότητας» ή της οικογένειας²⁷⁸.

Η ταχεία ανάπτυξη των βιομηχανιών με μια ισχυρή συγκέντρωση υψηλών και χαμηλών εισοδημάτων εργασιών έχει δημιουργήσει ευδιάκριτες μορφές στη δομή κατανάλωσης που έχουν στη συνέχεια μια επίδραση ανατροφοδότησης στην οργάνωση της εργασίας και τους τύπους εργασιών που δημιουργούνται. Η επέκταση του υψηλού εισοδήματος εργατικού δυναμικού από κοινού με την εμφάνιση των νέων πολιτιστικών μορφών έχει οδηγήσει σε μια διαδικασία του υψηλού εισοδήματος αναπαλαίωση, που στηρίζεται, σε τελευταία ανάλυση, στη διαθεσιμότητα ενός απέραντου ανεφοδιασμού χαμηλόμισθων εργαζομένων. Το υψηλό εισοδήματος εργατικό δυναμικό, σε αντίθεση με την τυπική μεσαία τάξη των Ηνωμένων Πολιτειών (Mills, 1951, 1959; Mills, 1991) στα προάστια, που αντιπροσωπεύει μια υψηλής έντασης διαδικασία κεφαλαίου, με μονοκατοικίες, δρόμους και εθνικές οδούς, εξαρτώμενοι από το ιδιωτικό τους αυτοκίνητο, με συσκευές και οικιακό εξοπλισμό όλων των ειδών, μεγάλα πολυκαταστήματα αγορών με τις διαδικασίες αυτοεξυπηρέτησεων. Οι υψηλού εισοδήματος κάτοικοι στις πόλεις εξαρτώνται σε μια πολύ μεγαλύτερη έκταση από το μισθωμένο προσωπικό συντήρησης από ότι η μέση τάξη²⁷⁹.

²⁷⁸ Αυτή η χωρική εξάρτηση μεταξύ των εργοδοτών και των χαμηλόμισθων εργαζομένων συμβάλλει στο σχηματισμό των διακριτικών τοπικών αγορών εργασίας και στο βαθμό στον οποίο τα δίκτυα διαμορφώνουν περιορισμένες ευκαιρίες εργασίας για αυτούς τους εργαζομένους. Ο σχηματισμός τέτοιων τοπικών αγορών εργασίας και της περιφραγής των εργαζομένων σε αυτά τα δίκτυα γίνεται ιδιαίτερα σημαντικός με την κατάρρευση των εσωτερικών αγορών εργασίας στις εταιρίες και την τάση προς τη διπλοικότητα στις απαιτήσεις ικανότητας γενικά στις βιομηχανίες υπηρεσιών. Το γενικό αποτέλεσμα είναι να μειωθούν περαιτέρω οι πιθανότητες για μια ανοδική κινητικότητα. Ενώ η περίπτωση των μεταναστών εργαζομένων καθιστά αυτή τη δυναμική πιο εμφανή, καλύπτει πραγματικά ένα αυξανόμενο μερίδιο όλων των χαμηλόμισθων εργαζομένων. Σε αυτήν την αναδιάρθρωση της αγοράς εργασίας βρίσκονται οι όροι για την αύξηση της αβεβαιότητας, της φτώχειας και της αστικής περιθωριοποίησης βασισμένες στην απασχόληση. Η περιστασιακότητα της σχέσης απασχόλησης αποδυναμώνει και αποβάλλει τα δικαιώματα από τους εργαζομένους στις εταιρίες όπου εργάζονται και ως εκ τούτου μπορεί να θεωρηθεί ως αποδυνάμωση της θέσης της εργασίας στην οικονομία και την αντίστοιχη θεσμική περιθωριοποίηση. Αφετέρου, η μετατόπιση των λειτουργιών της αγοράς εργασίας στην «κοινότητα» ή την οικογένεια αυξάνει την ευθύνη και οι δαπάνες στο εργατικό δυναμικό για τους εργαζομένους, ακόμα κι αν αυτές οι δαπάνες δεν είναι συχνές.

²⁷⁹ Τα συμπεράσματα στην εργασία οργάνωσης είναι εμφανή: το υψηλό εισόδημα παράγει μια απαίτηση για τα αγαθά και τις υπηρεσίες που συχνά δεν παράγονται μαζί και ή πωλούνται μέσω μαζικών αγορών. Η προσαρμοσμένη ή εξατομικευμένη (customized) παραγωγή, εξειδικευμένα καταστήματα, ειδικά αντικείμενα, εκλεκτά πιάτα τροφοίμων παράγεται γενικά μέσω των έντασης της εργασίας μεθόδων και

Η εργασία και η απασχόληση των υπο εξέταση ομάδων μεταναστών και των μεταναστριών από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες περιορίζεται αποκλειστικά σε χαμηλού κύρους επαγγέλματα και εργασίες που υπάγονται στο μετασχηματισμό της αγοράς εργασίας με έμφαση σε κάθε δυνατή μορφή υπηρεσίας (sex industry, καθαρισμός, φροντίδα, χειρωνακτικές εργασίες κ.ά.). Εμφανίζονται επομένως νέες μορφές εργασίας και απασχόλησης που χαρακτηρίζονται από τον εξατομικευμένο εργαζόμενο ή την εργαζόμενη που προσαρμόζεται στις απαιτήσεις του εκάστοτε εργοδότη. Οι μετανάστες απασχολούνται σε διαφορετικά αντικείμενα (αποειδίκευση) (Wood, 1982, Littler, 1995; Watson, 2005) χαμηλού κύρους, χειρωνακτικές και περιστασιακές εργασίες, οι άνδρες σε κατασκευές, οικοδομικές εργασίες και οι γυναίκες στον καθαρισμό, στη φύλαξη παιδιών ή ηλικιωμένων, την πορνεία, όπου η ώθηση της αγοράς εργασίας και της εργοδοτικής γηγενούς κοινωνίας τους ταυτίζει με αυτά. Επιπροσθέτως, οι μετανάστες στη χώρα υποδοχής απασχολούνται σε εργασία που δεν έχουν καμία σχέση τις προϋπάρχουσες προϋπηρεσίες, ειδικεύσεις τους, και σπουδές τους τα οποία δεν αναγνωρίζονται σε καμία περίπτωση από την κοινωνία υποδοχής. Η πολυεργοδοτική ετεροαπασχόληση δηλαδή η εργασία των μεταναστών σε πολλά διαφορετικά αντικείμενα, σε διαφορετικούς εργοδότες, που δε σχετίζονται με το εργασιακό ή επαγγελματικό παρελθόν τους είναι ιδιαίτερα έντονη στους μετανάστες. Επιπλέον, οι μετανάστες και μετανάστριες ενυπάρχουν στην εργασία τους δίχως εργασιακά δικαιώματα και αποκομμένοι τόσο από το αντικείμενο της εργασίας τους όσο και από συλλογικότητες και σχέσεις με συμπατριώτες τους στο χώρο εργασίας. Δηλαδή στα πλαίσια αυτά η εργασία και απασχόληση των μεταναστών και των μεταναστριών χαρακτηρίζεται από την αποσυλλογικοποίηση, δηλαδή την απομάκρυνση από συλλογικά, κοινοτικά δίκτυα και εργασιακές διεκδικήσεις, σε συνδυασμό με ασταθή νομική κατάσταση και χωρίς ελεύθερο χρόνο, ωθώντας τους στην ανάπτυξη ατομικών συνθηκών και πρακτικών, απομονωμένα εργασιακά περιβάλλοντα και πρότυπα εργασίας.

πωλούνται μέσω μικρών, πλήρων-υπηρεσιών αγορών. Η υπεργολαβία αυτής της παραγωγής στις χαμηλού κόστους διαδικασίες, και επίσης στις επιχειρήσεις εκμετάλλευσης του ανθρώπινου μόχθου (sweatshops) ή οι στις οικογένειες, είναι κοινή. Η γενική έκβαση για τον ανεφοδιασμό εργασίας σε μια σειρά εταιριών που συμμετέχουν σε αυτή την παραγωγή και παράδοση είναι μάλλον διαφορετική από αυτήν που χαρακτηρίζει τα μεγάλα καταστήματα και τις υπεραγορές όπου τα τυποποιημένα προϊόντα και οι υπηρεσίες είναι επικρατούντα και ως εκ τούτου η απόκτηση από τα μεγάλα, τυποποιημένα εργοστάσια βρίσκονται έξω από την πόλη ή την περιοχή είναι ο κανόνας. Η εγγύτητα στα καταστήματα είναι μεγαλύτερη σπουδαιότητας με τους παραγωγούς. Περαιτέρω, αντίθετα από την προσαρμοσμένη παραγωγή και διανομή, η μαζική παραγωγή και μαζική διανομή διευκολύνουν το συνδικαλισμό (Sassen, 1996). Η επέκταση στο χαμηλού εισοδήματος πληθυσμό έχει συμβάλει επίσης στον πολλαπλασιασμό των μικρών επιχειρήσεων που ανταγωνίζονται τα μεγάλα κλίμακας τυποποιημένα εργοστάσια και τα μεγάλα καταστήματα αλυσίδων για να ικανοποιήσουν την απαίτηση για τη χαμηλής τιμής αγαθά. Η καταναλωτικές ανάγκες του χαμηλού εισοδηματικού πληθυσμού στις μεγάλες πόλεις καλύπτεται από τις μικρές βιοτεχνίες και τα λιανικά καταστήματα που είναι μικρές, που στηρίζονται στην οικογενειακή εργασία και βρίσκονται συχνά κάτω από τα κατώτατα επίπεδα ασφάλειας και υγείας. Τα φτηνά, τοπικά παραχθέντα ενδύματα σε βιοτεχνίες fashion, παραδείγματος χάριν, μπορούν να ανταγωνιστούν ασιατικές εισαγωγές χαμηλού-κόστους. Μια αυξανόμενη σειρά των προϊόντων και των υπηρεσιών, από τα χαμηλού κόστους έπιπλα που γίνονται στα υπόγεια, και η οικογενειακή φύλαξη (daycare) είναι διαθέσιμη, συχνά ανεπίσημα, για να ικανοποιήσει την απαίτηση από το αυξανόμενο χαμηλού εισοδήματος πληθυσμό. Είναι πολυάριθμα τα παραδείγματα για το πώς η αυξανόμενη ανισότητα στις αποδοχές αναδιαμορφώνει τη δομή κατανάλωσης και το πώς αυτό έχει στη συνέχεια αποτελέσματα ανατροφοδότησης στην οργάνωση της εργασίας, και στην επίσημη και άτυπη οικονομία: η δημιουργία μιας ελκτικής γραμμής ταξί που μόνο εξυπηρετείται την περιοχή Financial District στη Νέα Υόρκη και η αύξηση των ταξί ταγγάνων στις γειτονίες χαμηλού εισοδήματος που δεν εξυπηρετούνται με τα κανονικά ταξί. Η αύξηση στην ιδιαίτερα προσαρμοσμένη ξυλουργική σε περιοχές, και η αναπαλαίωση χαμηλότερου κόστους στις φτωχές γειτονίες, η αύξηση των εργαζομένων κατ' οίκον ως οικιακό προσωπικό και τα επιχειρήσεις εκμετάλλευσης του ανθρώπινου μόχθου (sweatshops) που κατασκευάζουν, είτε τα πολύ ακριβά προϊόντα σχεδιαστών αποκλειστικά καταστήματα (boutiques) είτε πολύ φτηνά προϊόντα.

Η απασχόληση των μεταναστών και των μεταναστριών στην χαμηλού κύρους, άτυπη εργασία ορίζεται ως οποιοσδήποτε τρόπος προς απόκτησης του προς το ζειν από τον οποίο εκλείπει ο στοιχειώδης βαθμός ασφάλειας εισοδήματος και απασχόλησης (Bromley and Gerry, 1979:5; Skerry, 2008)²⁸⁰. Οι τρόποι προς το ζειν θεωρούνται απλά ως εισοδηματικές ευκαιρίες, και περιλαμβάνουν και την εργασία για άλλους και την αυτοαπασχόληση, τις νόμιμες και παράνομες δραστηριότητες, και τις παραγωγικές (αυτές που με οποιοδήποτε τρόπο παράγουν οποιοδήποτε εισόδημα) και μη παραγωγικές δραστηριότητες. Κατά συνέπεια, επειδή απαιτούν το χρόνο και τουλάχιστον μια ελάχιστη προσπάθεια, τέτοιες δραστηριότητες όπως η κλοπή, η πορνεία, και η επαιτεία συμπεριλαμβάνονται στην κατηγορία περιστασιακής χαμηλού κύρους υπηρεσίας, ακόμα κι αν θεωρούνται ως μη παραγωγικός και επιβλαβής στα συμφέροντα της κοινωνίας συνολικά. Πρέπει να υπογραμμιστεί, εντούτοις, ότι η συντριπτική πλειοψηφία των περιστασιακών εργαζομένων λειτουργεί στη γεωργία, τη χειρωνακτική παραγωγή, τις μικρές βιομηχανίες, το πλανόδιο εμπόριο (street vending ή hawking), τις προσωπικές και οικιακές υπηρεσίες, κατασκευές και μεταφορές, εκτελώντας χρήσιμους και συχνά ουσιαστικούς στόχους. Είναι συμβατικό για να διαιρεί κανείς την απασχόληση σε δύο βασικές κατηγορίες, την μισθωτή-απασχόληση και την αυτοαπασχόληση. Φυσικά, εργασία στα παραπάνω πλαίσια δεν είναι συνολικά σταθερή και ασφαλής. Η χαμηλού κύρους περιστασιακή εργασία μπορεί να διαιρεθεί σε τέσσερις ευρείς κατηγορίες: *πρώτον*, τη βραχυπρόθεσμη μισθωτή-εργασία²⁸¹, *δεύτερον*, τη μη-εμφανής μισθωτή-εργασία²⁸², *τρίτον*, η εξαρτώμενη εργασία²⁸³, και *τέταρτον*, η αυτοαπασχόληση²⁸⁴. Αυτές οι τέσσερις κατηγορίες χαμηλού

²⁸⁰ R. Bromley and C. Gerry (1979) *Casual Work and Poverty in Third World Cities*. Chichester: Wiley, p.5.

²⁸¹ *Πρώτον*, βραχυπρόθεσμη μισθωτή-εργασία: Αμείβεται και συμβάλλεται με την ημέρα, την εβδομάδα, το μήνα ή την εποχή (αποκαλούνται περιστασιακή εργασία), ή αμείβεται και συμβάλλεται για τους σταθερούς όρους ή στόχους, χωρίς τη διαβεβαίωση της συνοχής της απασχόλησης, παραδειγματικά χάνει στη δοκιμαστική περίοδο, για μια συγκεκριμένη παραγόμενη επί παραγγελία εργασία, ή ως βοήθεια για τριήμερη περίοδο. Η βραχυπρόθεσμη μισθωτή-εργασία αναγνωρίζεται ως μισθωτή-εργασία βάσει νόμου, αλλά δεν φέρει όλα τα οφέλη στον εργαζόμενο που συνδέονται με τη μακροπρόθεσμη (αόριστη περίοδο) μισθωτή-εργασία. Ο εργοδότης παρέχει κανονικά στους βραχυπρόθεσμους μισθωτούς-εργαζόμενους τον περισσότερο ή όλον τον εξοπλισμό και τις πρώτες ύλες, και στις περισσότερες περιπτώσεις οι βραχυπρόθεσμοι μισθωτοί-εργαζόμενοι απασχολούνται στις εγκαταστάσεις του εργοδότη για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, και συγκεκριμένες περιόδους, που καθορίζονται από μια προφορική συνήθεια (ή γραπτή) σύμβαση της απασχόλησης.

²⁸² *Δεύτερον*, η μη-εμφανής μισθωτή-εργασία: Σε αυτήν την περίπτωση, μια εταιρία ή μια ομάδα εταιριών τακτικά και άμεσα ιδιοποιείται μέρος του προϊόντος της εργασίας ενός προσώπου χωρίς εκείνο το πρόσωπο νόμιμα να είναι υπάλληλος της εταιρίας ή της ομάδας εταιριών. Παραδειγματός χάριν, πολλές εταιρίες χρησιμοποιούν εργαζόμενους κατ' αποκοπήν (φατορατζή/outsourker) για τις εργασίες κατασκευών και επισκευών, εργαζόμενοι που εργάζονται στα σπίτια τους εκτελώντας συγκεκριμένες παραγωγικές λειτουργίες σε αντάλλαγμα πληρωμή από την εργασία ή τη συναρμολόγηση, μια μορφή χωρίς σύμβαση εργασίας (off-premises) που δεν ορίζεται ως απασχόληση στις περισσότερες χώρες, αλλά μάλλον ως τύπος υπεργολαβίας. Ομοίως, πολλές κατασκευαστικές εταιρίες, χονδρέμποροι και ασφαλιστικές εταιρίες διαθέτουν σε λιανική αγορά μέσω των πρακτόρων/πωλητών, μικροπωλητών που λαμβάνουν ένα συμφωνηθέν ποσό ως προμήθεια/αντάλλαγμα για κάθε τους πώληση, και που πωλούν μόνο τα προϊόντα μιας εταιρίας ή μερικών σχετικών εταιριών. Τόσο οι κατ' αποκοπή πωλητές, όσο και οι πράκτορες/πωλητές, μικροπωλητές μπορούν να επιλέξουν τις ώρες απασχόλησής τους εφόσον λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη να ληφθεί ένα εισόδημα επιβίωσης και να διατηρηθεί μια καλή σχέση με την «εταιρία» ή τον εργολάβο/εργοδότη. Συχνά, μια εταιρία που χρησιμοποιεί μη-εμφανείς μισθωτούς-εργαζόμενους εφοδιάζει αυτούς τους εργαζόμενους με τον εξοπλισμό, οικονομική πίστωση και τις πρώτες ύλες, και μερικές φορές ακόμη και με τις εγκαταστάσεις, ως μέσα για να αυξηθεί η παραγωγή τους και να δθούν πιο πολύ (υποτιμώ) με την «εταιρία».

²⁸³ *Τρίτον*, η εξαρτώμενη εργασία: Σε αυτήν την περίπτωση, ο εργαζόμενος δεν είναι στην μισθωτός-εργαζόμενος ή στην μη-εμφανή μισθωτή-εργασία αλλά εξαρτάται από μια ή περισσότερες μεγαλύτερες επιχειρήσεις για την πίστωση, το νοίκιο των εγκαταστάσεων ή του εξοπλισμού, μια μονοπωλιακή ή ολιγοπωλιακή ή ολιγοπωλητική σχέση των πρώτων υλών ή των εμπορευμάτων, ή μια μονοπωλιακή ή ολιγοπωλητική διάθεση της παραγωγής του. Αν και η ιδιοποίηση μέρους του προϊόντος της εργασίας του εργαζομένου δεν είναι τόσο σαφής και άμεσος όσο στη μη-εμφανή μισθωτή-εργασία, όπου ένα σχετικά σταθερό ποσοστό του προϊόντος της εργασίας του εργαζομένου ιδιοποιείται μέσω του κατ' αποκοπή συντήματος εργασίας, υπάρχει κανονικά μια διαδικασία σφετερισμού στην εξαρτώμενη εργασία μέσω της πληρωμής του μισθώματος/νοικιού, της αποτροπής της πίστωσης, ή των αγорών και των πωλήσεων σε τιμές που είναι ασύμφορες στο εξαρτώμενο συμβαλλόμενο μέρος στη σχέση. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι αυτά των χειροτεχνικών ή ομοίων εργαζομένων που εγκαθίστανται σε νοικιασμένες εγκαταστάσεις και αγοράζει τον εξοπλισμό του με ένα δάνειο, και ο οδηγός ταξί που χρησιμοποιεί το όχημα κάποιου άλλου, ο οποίος, μπορεί να κερδίσει επιπλέον από ένα σταθερό νοίκιο και δαπάνες χρήσης. Ένα περαιτέρω παράδειγμα είναι ο πλανόδιος πωλητής

κύρους περιστασιακής εργασίας είναι, στην πραγματικότητα, εναλλακτικές σχέσεις παραγωγής, δεδομένου ότι επηρεάζουν τον μεμονωμένο εργαζόμενο. Στη συνέχεια, έχουν τις διακλαδώσεις στο συνολικό επίπεδο από την άποψη των τύπων και τη δομή των επιχειρήσεων (εταιρίες) και τη σύνθεση και τη φύση των κοινωνικών τάξεων.

Αντιθέτως η κατηγορία «σταθερής μισθωτής εργασίας», ή με άλλα λόγια, την εργασία που δεν είναι χαμηλού κύρους, περιστασιακή, όπου δεν υπονοείται ότι δεν υπάρχει κάποιος κίνδυνος για τον εργαζόμενο να χάσει την εργασία του, αλλά απλά ότι οι κίνδυνοι είναι σχετικά χαμηλοί, και η απώλεια εργασίας αντισταθμίζεται κανονικά από τις διάφορες μορφές κοινωνικής παροχής (κοινωνική προστασία, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, διάφορες μορφές ασφάλειας, καταβολή αποζημίωσης και σύνταξης, επιδόματα ανεργίας, κ.λπ.)²⁸⁵. Αναλογικά, η τυπολογία της χαμηλού κύρους εργασίας μας μπορεί να εφαρμοστεί στις μικρές εταιρίες που εδρεύουν στην οικογενειακή εργασία, τη συνεργασία, ή την μισθωτή-εργασία, καθώς επίσης και στους μεμονωμένους εργαζομένους. Κατά συνέπεια, μια μεγάλη εταιρία μπορεί να συμβληθεί με μια μικρή εταιρία για μια μικρή χρονική περίοδο (δηλ. εκτελεί με υπεργολαβία μια εργασία) παρά να προσληφθούν μισθωτοί-εργαζόμενοι άμεσα, , μια κατάσταση ανάλογη από την άποψη της εργασιακής σχέσης με τη «βραχυπρόθεσμη μισθωτή-εργασία». Επιπλέον, μια μεγάλη εταιρία μπορεί να αναθέσει με υπεργολαβία σε μια μικρή εταιρία, μια κατάσταση ανάλογη με τη μη-εμφανή μισθωτή-εργασία²⁸⁶.

Και οι τέσσερις τύποι περιστασιακών εργαζομένων σε χαμηλού κύρους υπηρεσίες στερούνται της ασφάλειας της/στην απασχόληση/ς και της σταθερότητας του εισοδήματος που δίνεται στους

πouλά κανονικά τα προϊόντα που αγοράζονται από έναν συγκεκριμένο χονδρέμπορο επειδή μόνο εκείνος ο χονδρέμπορος θα του επιτρέψει μια πίστωση στην αγορά των εμπορευμάτων του.

²⁸⁴ Τέταρτον, η αυτοαπασχόληση: Σε αυτήν την περίπτωση ένα άτομο εργάζεται ανεξάρτητα, λαμβάνει ένα εισόδημα χωρίς συμμετοχή στην μισθωτή-εργασία, ή την η μη-εμφανή μισθωτή-εργασία, ή την εξαρτώμενη εργασία. Έξω από την αυταρχική εσωτερική οικονομία επιβίωσης, που είναι σπάνια στις αγροτικές περιοχές και σχεδόν ανύπαρκτη στις αστικές περιοχές, ο «αληθινά αυτοαπασχολούμενος» εργαζόμενος πρέπει να στηριχθεί στις εισαγωγές που παρέχονται από άλλους, στην παραλαβή των αποτελεσμάτων από άλλους, και σε ένα σύστημα της πληρωμής στα αγαθά, τις υπηρεσίες ή τα χρήματα. Εντούτοις, τα σημαντικά στοιχεία για την υποαπασχόληση του είναι ότι έχει μια ιδιαίτερη και σχετικά ελεύθερη επιλογή των προμηθευτών και των εξόδων του, και επίσης ότι είναι ο ιδιοκτήτης των μέσων παραγωγής του. Ο «αληθινά αυτοαπασχολούμενος» εργαζόμενος εξαρτάται από τους γενικούς οικονομικούς και κοινωνικούς όρους, και ιδιαίτερα από την κατάσταση προσφοράς και ζήτησης για το προϊόν του (τα αγαθά ή οι υπηρεσίες που παρέχει), αλλά δεν εξαρτάται από τις συγκεκριμένες εταιρίες για τα μέσα να ληφθούν οι οικονομικοί πόροι του.

²⁸⁵ Σε μια κατάσταση ανωτέρας βίας, δηλαδή πολέμου, πραξικοπήματος, επανάστασης, ή πτώχευσης ενός εργοδότη, ο εργαζόμενος μπορεί να χάσει την προστασία του, ακριβώς ως προστασία και σταθερότητα της απασχόλησης μπορεί να χαθεί εάν ο εργαζόμενος διαπράξει ή θεωρείται ότι έχει διαπράξει, ένα έγκλημα ενάντια στον εργοδότη ή τους συναδέλφους του, αλλά όλοι αυτοί οι κίνδυνοι είναι χαμηλοί σε σχέση με τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι περιστασιακοί μετανάστες εργαζόμενοι. Η εφαρμογή του όρου χαμηλού κύρους, περιστασιακή εργασία στους άτυπους εργαζομένους αμοιβών, τους εξαρτώμενους εργαζομένους, και τους αυτοαπασχολούμενους εργαζομένους δεν σημαίνει ότι όλοι αυτοί οι εργαζόμενοι αλλάζουν το επάγγελμα με μεγάλη συχνότητα, αλλά απλά ότι βρίσκονται αντιμέτωποι για πάντα με ιδιαίτερους κινδύνους που τους αναγκάζουν να αλλάζουν επάγγελμα προκειμένου να επιβιώσουν. Ένας αυτοαπασχολούμενος φτωχός αγρότης μπορεί να καλλιεργήσει για το σύνολο της σταδιοδρομίας του, αλλά σε όλη εκείνη την σταδιοδρομία υπόκειται σε πολυάριθμους φυσικούς κινδύνους (πλημμύρα, ξηρασία, παράσιτα, κ.λπ.) και στις διακυμάνσεις στις συνθήκες στην αγορά. Μια τέτοια μικρή επιχείρηση μόλις που διατηρείται στα περιθώρια της επιβίωσης υπόκειται για πάντα στον κίνδυνο ότι μια φτωχή συγκομιδή μπορεί να οδηγήσει στην υποθήκευση του εδάφους ή της ελπίμενης συγκομιδής, που αυξάνει την εξάρτηση επάνω στους προμηθευτές, τους αγοραστές ή τους δανειστές, και την ενδεχόμενη απώλεια οικονομικών πόρων. Η συνεχής έκθεση στο σοβαρό κίνδυνο απόδοσης οικονομικών πόρων υπονοεί ότι η εργασία είναι «αβέβαιη» (precarious) ή περιστασιακή (casual).

²⁸⁶ Σαν περαιτέρω δυνατότητα, μια ομάδα μεγάλων εταιριών μπορεί να βοηθήσει, και έτσι να υποχρεώσει, μια μικρή εταιρία με πίστωση, το ενοίκιο των εγκαταστάσεων ή του εξοπλισμού, τη μονοπωλιακή ή ολιγοπωλιακή παροχή των πρώτων υλών ή των εμπορευμάτων, ή μια μονοπωλιακή ή ολιγοπωλιακή διάθεση για την παραγωγή, μετατρέποντας κατά συνέπεια τη μικρή εταιρία σε έναν εξαρτώμενο της μεγάλης εταιρίας, μια κατάσταση ανάλογη με την εξαρτώμενη εργασία. Τελικά, μια μικρή εταιρία μπορεί να λειτουργήσει ανεξάρτητα να αποφύγει την εξάρτηση επάνω στις μεγαλύτερες εταιρίες, μια κατάσταση ανάλογη με τη «αληθινά αυτοαπασχόληση».

εργαζομένους με μακροπρόθεσμες (ή αόριστες) συμβάσεις²⁸⁷. Η τάση των κυβερνήσεων να ανταποκρίνονται στην πίεση από τα συνδικάτα, τις ενώσεις των δημόσιων υπαλλήλων, των ενόπλων δυνάμεων, την αστυνομία, και άλλες οργανωμένες ομάδες εργαζομένων με έναν βαθμό ασφάλειας εργασίας, και τις πιέσεις που ασκούνται επάνω στις κυβερνήσεις από τους διεθνείς οργανισμούς, όπως το Διεθνές Οργανισμό Εργασίας (ILO), τείνει να οδηγεί σε μια αυξανόμενη ένταση για τη ρύθμιση της εργασιακής ασφάλειας. Κατά περιόδους, η παροχή μπορεί να επεκταθεί στις νέες ομάδες κοινωνίας, αλλά η ισχυρότερη τάση είναι η παροχή να παραμένει συγκεντρωμένη επάνω σε μια «μειονότητα» των εργαζομένων, και να βελτιώνεται εκείνους μόνο, διαφοροποιώντας περαιτέρω αυτήν την ομάδα από τους περιστασιακούς εργαζομένους²⁸⁸. Κατά περιόδους, οι εργοδότες μπορούν να χρησιμοποιήσουν την περιστασιακή εργασία ως αντικείμενο αντιπραγματισμού (εναντίωση) στη διαπραγμάτευση με το νόμιμο εργατικό δυναμικό τους, που απειλεί να δώσει τις εργασίες στους περιστασιακούς εργαζομένους, ή ακόμα χρησιμοποιούν τους περιστασιακούς εργαζομένους χρήσης ως απεργοσπαστική δύναμη, εάν το νόμιμο εργατικό δυναμικό απαιτεί ή διεκδικεί σημαντικές βελτιώσεις στην κατάσταση ή τις συνθήκες τους²⁸⁹.

1.4.2.1. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΜΙΑΣ ΑΝΕΠΙΣΗΜΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

²⁸⁷ Η κανονική με σύμβαση απασχόληση περιλαμβάνει διατάξεις για ποικίλες μορφές εργασιακής ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένων τουλάχιστον από τα εξής: *πρώτον*, οι βασικοί μισθοί, *δεύτερον*, νόμιμες συστηματικοποιημένες ώρες απασχόλησης, *τρίτον*, καθορισμένες πληρωμές υπερωριών, *πέμπτον*, ελάχιστες ημερομηνίες πριν την λύση της σύμβασης, *έκτον*, αποζημίωση (ή επίδομα) διακοπών, *εβδομον*, επίδομα ασθενείας, *όγδοο*, αποζημίωση απόδλυσης, *ένατο*, ασφάλεια ζωής, και *δέκατο*, πρόβλεψη στην επιδοτούμενη καταναλωτική αγορά, *ενδέκατο*, δάνεια κ.λπ. Αν και η σειρά των διαθέσιμων οφελών στον εργαζόμενο με μια τέτοια σύμβαση ποικίλλει από εταιρία σε εταιρία, μεταξύ των τύπων εργαζομένων, και μεταξύ των οικονομικών τομέων και των χωρών, υπάρχει μια τάση για την ασφάλεια εργασίας του κανονικού εργαζομένου που ενισχύεται, επιβάλλοντας τις μεγαλύτερες υποχρεώσεις επάνω στον εργοδότη και επάνω στο κράτος. Σε οποιαδήποτε οικονομία όπου οι σταθερές ευκαιρίες αμοιβή-εργασίας είναι σπάνιες και οι παροχές ασφάλειας εργασίας είναι εκπληκτικές, προκύπτει μια ομάδα εργαζομένων (γηγενείς) να είναι μέσα στο σύστημα της «ασφάλειας της νόμιμης εργασίας», ενός μια άλλη ομάδα εργαζομένων να είναι έξω από αυτό το σύστημα, στηριγμένος επάνω στις διαφορετικές μορφές περιστασιακής εργασίας και υπηρεσιών.

²⁸⁸ Σε πολλές περιπτώσεις, τα βιομηχανικά συνδικάτα, οι ένοπλες δυνάμεις, και άλλες οργανωμένες ομάδες που έχουν επιτύχει έναν βαθμό ασφάλειας της εργασίας, τείνουν να συμπεριφερθούν ως ομάδες κερτημένου δικαιώματος, που έχουν σχέση για να συντηρήσουν και να βελτιώσουν τα προνόμια τους, παρά για να εκφράσουν την αλληλεγγύη με τους μεγάλους αριθμούς λιγότερο προνομιούχων εργαζομένων που συμμετέχουν με ποικίλες μορφές περιστασιακής απασχόλησης. Μερικές οργανωμένες ομάδες σταθερών μισθωτών-εργαζομένων με μη αμελητέα ποσά νόμιμης ασφάλειας εργασίας μπορούν ακόμη και να περιγραφούν από πολλούς ως «αριστοκρατία της εργασίας», εργαζόμενοι για τους οποίους η υπεράσπιση και η αύξηση και η λήψη του σχετικού προνομίου δίνει προτεραιότητα και ιεραρχεί πέρα από την αλληλεγγύη με τις λιγότερο προνομιούχες ομάδες (Hobsbawm, 1964). Πράγματι, οι κυβερνήσεις και οι μεγάλες επιχειρήσεις χρησιμοποιούν συχνά την παραχώρηση της νόμιμης ασφάλειας της εργασίας και των σχετικά υψηλών εισοδημάτων στις ενδεχομένως ισχυρές ομάδες εργαζομένων ως μέσα για να εξασφαλίσουν την υποστήριξη τους και να αποκτήσουν έτσι ένα κερτημένο δικαίωμα στη συνοχή του συστήματος. Τέτοια μέτρα είναι δολανηρά, και συνήθως αποφεύγεται η σημαντική παροχή ή προστασία για τους περιστασιακούς εργαζομένους. Κάτω από τέτοιες περιστάσεις, οι εργοδότες μπορούν να επιδιώκουν να χρησιμοποιήσουν τους περιστασιακούς εργαζομένους μέσω της βραχυπρόθεσμης μισθωτής-απασχόλησης, που εκτελούν με υπεργολαβία στις μικρότερες εταιρίες, και την εκμετάλλευση των προηγούμενων αυτοαπασχολούμενων εργαζομένων στο σύστημα ανεφοδιασμού και διανομής τους ως μη-εμφανείς μισθωτοί-εργαζόμενοι ή εξαρτώμενοι εργαζόμενοι, παρά να παρθούν σταθερότεροι μισθωτοί-εργαζόμενοι με νόμιμη ασφάλεια εργασίας. Από μια άποψη, επομένως, οι περιστασιακοί μετανάστες εργαζόμενοι χρησιμοποιούνται ως «στρατός ανεφοδιασμού της εργασίας» και ως εναλλακτική λύση των νόμιμων-συστηματοποιημένων μορφών εργολαβίας και παροχής κάθε μορφής υπηρεσιών.

²⁸⁹ Εκπροσθέτως, άλλοτε, οι εργοδότες μπορούν να λειτουργούν ουσιαστικές επιχειρήσεις με ελάχιστο ή κανένα νόμιμο εργατικό δυναμικό, στηριγμένοι επάνω στους περιστασιακούς εργαζομένους, και ως εκ τούτου αποφεύγοντας πολλές από τις δαπάνες που επιβάλλονται από την κυβερνητική νομοθεσία στα πλαίσια της ασφάλειας της εργασίας. Με τη χρησιμοποίηση των παρ' εκτροπής εργαζομένων ή/και των εξωτερικών πωλητών προμηθειών, οι εργοδότες απέφυγαν την ανάγκη για ουσιαστικές εγκαταστάσεις, και μεταβίβασαν την ευθύνη για την απόκτηση και τη συντήρηση του εξοπλισμού στους περιστασιακούς εργαζομένους και τους υπεργολάβους τους.

Γενικά, οι περιστασιακοί μετανάστες εργαζόμενοι σε χαμηλού κύρους εργασίες υφίστανται μεγαλύτερη ευελιξία στο ωράριο και τις θέσεις απασχόλησης, και μια οριζόντια κινητικότητα εργασίας, σε σχέση με τους εργαζομένους με έναν βαθμό ασφάλειας της εργασίας, και οι περιστασιακοί μετανάστες εργαζόμενοι σπρώχνονται να συμμετέχουν ιδιαίτερα σε μη-τυπικά κατοχυρωμένες, προσωρινές, παρακαταιανές διαδικασίες. Πολλοί περιστασιακοί μετανάστες εργαζόμενοι απασχολούνται σε μη σταθερό ωράριο ή έχουν σε διάφορες εργασίες συγχρόνως, και αναλόγως αλλάζουν τους τρόπους τους προς το ζειν σύμφωνα με το χρόνο και τις συγκυρίες. Κατά συνέπεια, οι περιστασιακοί μετανάστες εργαζόμενοι λόγω του πλαισίου απασχόλησής τους να καταγράφονται ανεπαρκώς στα επίσημες αρχεία και τις στατιστικές, και η εργασία τους δεν αντιστοιχεί στους επίσημα αναγνωρισμένους κανόνες για μια εργασία, όπως για παράδειγμα, η οικιακή εργασία, η πορνεία και το πλανόδιο μικρο-εμπόριο²⁹⁰. Στην αξιολόγηση της σημασίας της περιστασιακής εργασίας, επομένως, είναι πολύ σημαντικό να διακριθούν οι καταστάσεις όχι μόνο από την άποψη του βαθμού ασφάλειας εργασίας και ρυθμισμένων κυβερνητικών οφελών που χορηγούνται στους εργαζομένους, αλλά και από την άποψη των επιπέδων εισοδήματος και πλούτου και της πρόσβασης στα μέσα συσσώρευσης του κεφαλαίου. Ενώ οι «φτωχοί» μπορούν να πάσχουν από τα χαρακτηριστικά της περιστασιακής εργασίας, οι «πλούσιοι» μπορεί να ωφελούνται από αυτά τα ίδια χαρακτηριστικά, και μέσω της ικανότητάς τους να εκμεταλλευτούν τους περιστασιακούς εργαζομένους χωρίς ανάληψη οποιασδήποτε σημαντικής υποχρέωσης προς εκείνους, και μέσω της δυνατότητάς τους να συμμετέχουν στις ευέλικτες και μη-τυπικές/κρυφές εργασιακές δραστηριότητες. Κατά συνέπεια, είναι επιτακτικό να εστιάσουν οι έρευνες στα χαρακτηριστικά και τις συνέπειες της περιστασιακής εργασίας στους μετανάστες που στρέφονται προς την οργάνωση αυτής της εργασίας, προς τις σχέσεις και τις αντιλήψεις που διαμορφώνονται (Watson, 2005), καθώς και προς τις επαγγελματικές ιστορίες και τις συνθήκες ζωής των περιστασιακών εργαζομένων²⁹¹. Γενικά οι περιστασιακοί μετανάστες εργαζόμενοι χρησιμοποιούνται να για να μεταφέρουν ένα φορτίο κίνδυνου σε ασταθείς και επισφαλείς κατάσταση, είναι ενσωματωμένοι σε ένα οικονομικό σύστημα όπου η πρόσθετη εργασία και παραγωγή είμαι πλεονασματική και είμαι αποκλείονται από το ίδιο το σύστημα όταν αυτό δεν χρειάζονται άλλο. Κατά συνέπεια, τείνουν να διαμορφώνουν μια εξαρτώμενη άμορφη μάζα,

²⁹⁰ Αν και μια πλειοψηφία των περιστασιακών εργαζομένων θα μπορούσε να λάβει τη σταθερή μισθωτή-απασχόληση εάν ήταν διαθέσιμη, και εάν επιθυμούσαν να κάνουν έτσι, η περιστασιακή εργασία είναι ιδιαίτερα σημαντική για τις ομάδες που μπορούν να αποκλειστούν από τη νόμιμη μισθωτή-εργασία, όπως οι μετανάστες, χωρίς έγγραφα ταυτότητας και άδειες εργασίας, τα παιδιά, οι ηλικιωμένοι, τα άτομα με ειδικές ανάγκες, τις γυναίκες με τα μικρά παιδιά, πρόσωπα που στερούνται και τη βασική εκπαίδευση και τις χαρωνακτικές δεξιότητες. Επιπλέον, για τον περιστασιακό εργαζόμενο, η χαμηλού κύρους περιστασιακή εργασία δεν είναι απαραίτητως κατώτερη από τη νόμιμη σταθερή αμοιβή-κάρφωμα (Ψημμένος, 2009). Επιτρέπει την ιδιαίτερη ευελιξία, αν και αυτή η ευελιξία είναι συνήθως με το κόστος της αβεβαιότητας. Εντούτοις, η ευελιξία δίνει τη δυνατότητα των κερδών αναπάντεχου κέρδους καθώς επίσης και της οικονομικής καταστροφής, και η περιστασιακή εργασία υπονοεί μια ορισμένη ελευθερία να πραγματοποιηθούν οι κρυφές διαδικασίες που δεν επιτρέπονται στη νόμιμη μισθωτή-απασχόληση. Ακόμη και οι νόμιμοι μισθωτοί εργαζόμενοι εκμεταλλεύονται μερικές φορές τέτοιες κρυφές-ανεπίσημες ευκαιρίες, να λουφάρον (Taylor, 2007), να κλέβουν από τους εργοδότες τους, και που δέχονται δωροδοκίες για να εκτελέσουν ορισμένες λειτουργίες με ασυνήθιστη ταχύτητα (Mills, 1951; Psimmenos and Kassimati, 2003), ή για να παραχωρήσουν συμβάσεις σε πρόσωπα που δεν θα τις λάμβαναν κανονικά.

²⁹¹ Δηλαδή και για το πώς τα φέρνουν εις πέρας στις οικονομίες με μια αυστηρή έλλειψη της συστηματοποιημένης και νόμιμης μισθωτής απασχόλησης, και με το πώς η περιστασιακή εργασία ενσωματώνεται σταδιακά στις διαδικασίες που χαρακτηρίζουν εκείνες τις οικονομίες. Οι περιστασιακοί μετανάστες εργαζόμενοι εξαρτώνται πάρα πολύ από τους εργοδότες, τους αναδόχους, τους προμηθευτές και τους πελάτες, και είναι ευαίσθητοι σε οποιοσδήποτε οικονομικές, κοινωνικές, θεσμικές, περιβαλλοντικές, και τεχνολογικές αλλαγές που μπορούν να έχουν επιπτώσεις στην εργασία τους.

περιμένοντας και ελπίζοντας για ευκαιρίες να εμφανιστούν, αλλά δεν είναι ικανοί να πάρουν σημαντικές πρωτοβουλίες να δημιουργηθούν οι ευκαιρίες λόγω της έλλειψής πόρων και οργάνωσης τους. Φυσικά, υπάρχουν μερικές περιπτώσεις ανθρώπων που μέσω της πρωτοβουλίας, της σκληρής εργασίας, και μιας σειράς «τυχερών» τα κατάφεραν, αλλά τέτοιες περιπτώσεις δεν πρέπει να κρύβουν την έλλειψη αποτελεσματικών και στοιχειωδών μέσων για τη συντριπτική πλειοψηφία των περισσότερων. Πράγματι, η ιδέα ότι ο καθένας έχει την πιθανότητα να «πετύχει» τείνει να υποκρίνει μια στάση ατομικιστικών, ανταγωνιστικών ανθρώπων απέναντι στην εργασία, που εμποδίζει τις δυνατότητες της οργάνωσης και της αλληλεγγύης²⁹².

Με τη χρήση του όρου χαμηλού κύρους εργασία αναφέρεται κανείς σε επαγγέλματα που χαρακτηρίζονται κυρίως από την άτυπη απασχόληση στην μισθωτή-εργασία και την πώληση αγαθών και υπηρεσιών που είναι μη-καταγεγραμμένες, ή κρυμμένες από το κράτος για την αποφυγή φόρων, την κοινωνική ασφάλιση ή/και λόγους εργατικού δικαίου. Υπό αυτήν τη μορφή, η άτυπη χαμηλού κύρους απασχόληση αποτελείται από τρεις τύπους δραστηριοτήτων: *πρώτον*, την αποφυγή και των άμεσων (δηλ. φόρος εισοδήματος) και έμμεσων (π.χ. φόροι κατανάλωσης Φ.Π.Α) φόρων απάτη κοινωνικής ασφάλισης όπου επίσημα ο άνεργος εργάζεται ταυτόχρονα απαιτώντας τα οφέλη του, *δευτέρον*, η αποφυγή της νομοθεσίας εργασίας, όπως οι ασφαλιστικές συνεισφορές εργοδοτών, οι συμφωνίες βασικών μισθών ή ορισμένη ασφάλεια και άλλα πρότυπα στον εργασιακό χώρο, όπως μέσω η μίσθωση εκτός των βιβλίων ασφάλισης ή της υπεργολαβίας της εργασίας στις μικρές εταιρίες και των ελεύθερων επαγγελματιών που ζητούν να εργαστούν υπό ελάχιστες αμοιβές. Το παραπάνω συνάδει με τους τυποποιημένους ορισμούς της άτυπης χαμηλού κύρους απασχόλησης στη βιβλιογραφία των κοινωνικών επιστημών²⁹³.

Αν και αυτός ο καθορισμός της φύσης και του πεδίου της χαμηλού κύρους απασχόλησης προσαρμόζεται στους περισσότερους άλλους ορισμούς στη βιβλιογραφία (Castells, Portes and Benton, 1989²⁹⁴; Williams and Windebank²⁹⁵), είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι διαφέρει με έναν σημαντικό τρόπο. Δεν καθορίζει την άτυπη απασχόληση ως ανεξέλεγκτη παραγωγή των ειδήλων νόμιμων αγαθών και υπηρεσιών (Castells and Portes 1989:15) αλλά με ως περιθωριακές ή παρακατιανές ή μη-καταγεγραμμένες, επειδή το κράτος μπορεί να ρυθμίσει, από την άποψη της μορφής ή της επιρροής, τη φύση της άτυπης οικονομίας, είτε με προμελετημένους είτε με μη-προμελετητούς τρόπους. Στις σύγχρονες καπιταλιστικές οικονομίες, το κράτος όχι μόνο ρυθμίζει τη φύση και το πεδίο της

²⁹² Είναι εύκολο να σχεδιάζει ή να προαναγγέλλει κανείς, την επιχειρηματική πρωτοβουλία, την τεχνική και χρηματοδοτική συνδρομή, και τη δημιουργία αποτελεσματικών οργανώσεων, αλλά οποιεσδήποτε πραγματικές αλλαγές δεν μπορούν να γίνουν στην κατάσταση των μεταναστών περιστασιακών εργαζομένων χωρίς το μετασχηματισμό ολόκληρου του κοινωνικοοικονομικού συστήματος μέσα στο οποίο λειτουργούν. Κατά συνέπεια, οι βελτιώσεις στην κατάσταση των μεταναστών περιστασιακών εργαζομένων προδιαθέτουν τα συμφέροντα εκείνων που ωφελούνται από την αβεβαιότητα, τη διαθεσιμότητα, και την αποδιοργάνωσή τους. Οι πολιτικές για να τους βοηθήσουν τείνουν να είναι εκλεκτικές, βοηθώντας συνήθως εκείνους με τους μέγιστους πόρους, τις δεξιότητες, ή την πρωτοβουλία, και ενισχύοντας την ουσιαστικά την περιθωριακή θέση των μεταναστών μέσα στο υπάρχον κοινωνικοοικονομικό σύστημα.

²⁹³ Πρέπει να ληφθεί και μια άλλη πτυχή της απλήρωτης άτυπης εργασίας από το πεδίο της, συμπεριλαμβανομένης της παραγωγής των υπηρεσιών αγαθών για την ίδια κατανάλωση μιας οικογένειας ή ως απλήρωτη εύνοια για τους γείτονες του φίλου ή την κοινότητά κάποιου.

²⁹⁴ A. Portes, M. Castells and L. A. Benton (eds.) (1989) *The Informal Economy Studies in Advanced and Less Developing Countries*. Baltimore: John Hopkins University Press.

²⁹⁵ C. Williams and J. Windebank (1998) *Informal Employment in Advanced Economies: Implication for Work and Welfare*. London: Routledge.

περιθωριακής ή μη-καταγεγραμμένης απασχόλησης με την αλλαγή των κανόνων και των ρυθμίσεων προς την επίσημη απασχόληση αλλά επίσης συχνά διαδραματίζει έναν ενεργό ρόλο στη νομιμοποίηση της άτυπης απασχόλησης μέσω τέτοιων πρακτικών όπως η σκόπιμη επιβολή νόμων ή ακόμα και η θετική υποστήριξη για αυτήν την δραστηριότητα²⁹⁶. Σχετικά με τα οικονομικά χαρακτηριστικά, δύο από τους βασικούς παράγοντες που διαμορφώνουν την εμπειρία των μεταναστευτικών ομάδων όσον αφορά την χαμηλού κύρους απασχόληση είναι η διαμόρφωση της τοπικής επίσημης αγοράς εργασίας και το επίπεδο ανεργίας (Gallie, Marsch, Vogler, 1994; Baldwin-Edwards and Safilios-Rothchild, 1999; Leslie, Lindley and Thomas, 2001) στην περιοχή²⁹⁷.

Τα κύρια θεσμικά χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν τη φύση και την έκταση της συμμετοχής των μεταναστών χαμηλού κύρους απασχόληση περιλαμβάνουν τη φύση των νόμων κοινωνικής προστασίας και μετανάστευσης, και το βαθμό στους οποίους επιβάλλονται, καθώς επίσης και σωματειακές συμφωνίες²⁹⁸. Τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά είναι το τελικό σύνολο παραγόντων που

²⁹⁶ Επιπλέον, η περιστασιακή απασχόληση ρυθμίζεται από άλλους παράγοντες εκτός από το κράτος, όπως ένα σύνολο οικονομικών, κοινωνικών, θεσμικών και περιβαλλοντικών παραγόντων, οι οποίοι διαμορφώνουν τη φύση και την έκταση μιας τέτοιας δραστηριότητας σε οποιοδήποτε πληθυσμό ή τόπο. Από τη διεθνή βιβλιογραφία διαπιστώνεται ότι η πλειονότητα των μεταναστευτικών πληθυσμών απασχολούνται σε υπηρεσίες άτυπης απασχόλησης. Η πλειονότητα των μελετών τους στρέφεται προς το μετακινούμενο χαμηλόμισθο, εργατικό δυναμικό, μη-συνδικαλιζόμενο και εκμεταλλεζόμενο από εργοδότες σε μητροπόλεις. Αυτό που διαπιστώνεται είναι ότι η άτυπη απασχόληση συνδέεται με τέτοιες ομάδες και ότι αυτές οι ομάδες ωθούνται σε μορφές εκμεταλλευτικής, χαμηλόμισθης, άτυπης απασχόλησης και υπηρεσιών.

²⁹⁷ Η φύση της τοπικής επίσημης αγοράς εργασίας, και η δομή και η δύναμη των εθνικών περικλειστών εδαφών μέσα σε αυτές τις αγορές εργασίας, παραδείγματος χάριν, είναι ένας σημαντικός καθοριστικός παράγοντας του αν και κατά πόσον και πώς οι ομάδες ενσωματώνονται στην άτυπη χαμηλού κύρους απασχόληση σε ένα συγκεκριμένο μέρος. Στο Λος Άντζελες, η χαμηλού κύρους εργασία συνδέεται με την υπερεκμετάλλευση των μεταναστών από το Μεξικό. Για τις γυναίκες εργαζόμενες από το Μεξικό, πολλές από τις οποίες ήταν ανεπίσημες, η εργασία ήταν μια στρατηγική της τελευταίας λύσης για τη στήριξη της οικογένειας στο όριο της φτώχειας όπου και τις οδήγησε και εγκλωβίσε σε ιδιαίτερα ευπαθείς θέσεις στην αγορά εργασίας. Αντίθετα στο Μαϊάμι, η εργασία είχε μια διαφορετική λογική. Η παρουσία μιας επιχειρηματικής τάξης από την Κούβα και οι ευκαιρίες που αυτό έδωσε στις γυναίκες να εργαστούν, αν και πατριαρχικά οργανωμένος, στην κοινότητά τους, άντεξαν οικονομικά αποτέλεσε ένα βαθμό καταφυγίου από τις δυνάμεις αγοράς που αντιμετώπισαν οι μεξικανοί εργαζόμενοι στο Λος Άντζελες. Πιο συγκεκριμένα στο Μαϊάμι η ύπαρξη ενός εθνικού περικλειστού εδάφους που διαμορφώθηκε από τους κυβερνητικούς επιχειρηματίες επέτρεψε στις γυναίκες από τις ίδιες οικογένειες και χωρίς ή περιοχή να συμμετάσχουν σε συμπατριώτες τους. Στο Λος Άντζελες, αντίθετα, οι μεξικανοί μετανάστες δεν έχουν διαμορφώσει ένα οικονομικό περικλειστό έδαφος. Αντ' αυτού, οι περισσότεροι εργαζόμενοι είχαν εισέλθει στο εργατικό δυναμικό με έναν ιδιαίτερα ατομιστικό τρόπο στο έλεος εξ ολοκλήρου των δυνάμεων αγοράς πέρα από τον έλεγχό τους. Η ίδια διαδικασία, επομένως, είχε τις διαφορετικές εκβάσεις σε αντιπαραβαλλόμενες αγορές εργασίας. Το επίπεδο ανεργίας, επιπλέον, είναι ένας σημαντικός καθοριστικός παράγοντας του πώς και του εάν οι εθνικές μειονότητες και οι μετανάστες οδηγούνται και εγκλωβίζονται σε χαμηλού τύπου απασχόληση. Δεδομένου ότι η ανεργία αυξάνεται, παραδείγματος χάριν, μια κοινή τάση είναι για τον κυρίαρχο λευκό πληθυσμό κύβων να αντικατασταθούν οι εθνικές μειονότητες και οι μετανάστες όχι μόνο στο επίσημο εργατικό δυναμικό αλλά και στην άτυπη απασχόληση. Τα κοινωνικά χαρακτηριστικά περιλαμβάνουν τη φύση και την έκταση των κοινωνικών δικτύων στην κοινωνία υποδοχής, τις παραδόσεις, τους πολιτιστικούς κανόνες και την ηθική της μεταναστευτικής τάξης καθώς επίσης και εάν και πώς αυτά μεταφέρονται στο νέο τόπο. Παραδείγματος χάριν, η επιρροή της χαμηλού κύρους, μη-τυπικά καθοριζόμενης απασχόλησης έχει ιδιαίτερα σημαντικές επιπτώσεις στην συγγένεια και τις κοινωνικές ή συλλογικές σχέσεις καθώς επίσης και στο χαρακτήρα ή την ουσιαστική εν τέλει ύπαρξη των διαφόρων μορφών συλλογικοτήτων. Όπου μια εθνική ομάδα χαρακτηρίζεται από ένα ευρύ κοινωνικοοικονομικό μίγμα και ισχυρά κοινωνικά δίκτυα, κανείς μπορεί να παρατηρήσει μπορεί να βελτιώσει την ανάπτυξη των εθνικών περικλειστών εδαφών και το αποτέλεσμα μπορεί να είναι ότι τα μέλη αυτής της ομάδας απασχολούνται, είτε τυπικά είτε ανεπίσημα, από τους συμπατριώτες τους, όπως στην περίπτωση Κουβανών στο Μαϊάμι. Συγκρίνοντας τους μετανάστες από το Μπανγκλαντές και το Πακιστάν στο Oldham, με μετανάστες από την Καραϊβική στο Brixton, οι Herbert και Kempson (1996) διαπιστώνουν ότι αυτές οι τρεις ομάδες ήταν εντυπωσιακά παρόμοιες, και στο επίπεδο δανεισμού και στους λόγους τους να κινούν αυτό, και σε άλλες χαμηλού εισοδηματικές οικογένειες. Εντούτοις, υπήρχαν σημαντικές διαφορές στις πηγές πίστωσης που χρησιμοποιούνταν. Οι μετανάστες από την Καραϊβική χρησιμοποιούσαν τα άτυπα κοινωνικά επίπεδο πρότυπου γνωστά ως «συνεργάτες» (partners). Οι μετανάστες από το Πακιστάν χρησιμοποιούσαν ένα παρόμοιο άτυπο πρότυπο ως «επιτροπές δεσμών» (bond committees'), αλλά υπήρχε μια ξεχωριστή απουσία τέτοιων άτυπων πιστωτικών προτύπων στους μετανάστες από το Μπανγκλαντές. Αυτό συμβαίνει επειδή τέτοια πρότυπα οργανώνονται μόνο από τις μεταναστευτικές ομάδες όπου υπάρχουν στη χώρα προέλευσής τους και ισχύουν μόνο για τους ανθρώπους στην κανονική εργασία. Οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές υφίσταται υψηλή ανεργία και χωρίς ένα τέτοιο σύστημα στην χώρα τους, αυτός ο τύπος σχεδίου δεν χρησιμοποιήθηκε.

²⁹⁸ Η διαμόρφωση της κοινωνικής πρόνοιας (Ψημμένος, 2008; Ψημμένος, 2009) επηρεάζει τη σχέση μεταξύ της άτυπης απασχόλησης και των μεταναστών. Η μεταναστευτική πολιτική ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των κρατών και αυτές οι παραλλαγές μπορούν να ασκήσουν σημαντικές επιδράσεις στο βαθμό στον οποίο οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί συμμετέχουν στην άτυπη απασχόληση. Στα κράτη όπου οι άδειες διαμονής είναι άμεσα συνδεδεμένες με τις άδειες εργασίας, δηλαδή η κατοχή από μέρος του μετανάστη ή της μετανάστριας της μίας ή της άλλης άδειας, ο αριθμός μεταναστών που θα εντοπίζονται στην ανεπίσημη εργασία είναι πολύ υψηλός

συνδυάζουν με τους οικονομικούς, κοινωνικούς και θεσμικούς παράγοντες στη διαμόρφωση της χαμηλού κύρους, περιστασιακής απασχόλησης μεταξύ των μεταναστευτικών ομάδων²⁹⁹. Για παράδειγμα ο Fainstein (1996)³⁰⁰ σημειώνει ότι δίδεται πάρα πολλή έμφαση στον Μαύρο πληθυσμό που ζει στα γκέτο εκτός πόλης κατά μελέτη της φτώχειας, ενώ τα δυο-τρίτα άλλων μεταναστευτικών πληθυσμών ζουν στο κέντρο ή άλλου αλλού.

Οι Williams και Windebank (1998) προτείνουν μια διάκριση: *Αφενός*, υπάρχουν εθνικοί πληθυσμοί μειονότητας και *αφετέρου*, υπάρχουν ανεπίσημοι μετανάστες (Lazaridis and Poyago-Theotoky, 1999; Triandafyllilidou and Kosic, 2006; Psimmenos and Kassimati, 2006; Düvell, 2006). Όντας διαφορετικοί τύποι μετανάστη τελικά βιώνουν την ίδια εμπειρία³⁰¹. Σχετικά με τη συμμετοχή των εθνικών πληθυσμών μειονότητας στην χαμηλού κύρους άτυπη απασχόληση ένα μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας στις φυλετικές ανισότητες δίνει έμφαση στην οικονομικής περιθωριοποίηση και της κοινωνικο-χωρικούς διαχωρισμούς/πόλωσης ενάντια των εθνικών μειονοτήτων (π.χ. αфро-αμερικανοί) στις προηγμένες οικονομίες, όπου στην Αμερική, στη Μ. Βρετανία και στην Ευρώπη γενικότερα, παρόμοιες τάσεις εντοπίζονται. Οι εθνικές μειονότητες έχουν χαμηλότερα εισοδήματα, δοκιμάζουν ένα δυσανάλογα υψηλό επίπεδο ανεργίας (Gallie, Marsch, Vogler, 1994), έχουν ένα χαμηλότερο ποσοστό των ατόμων στην πλήρη απασχόληση και μια υψηλότερη αντιπροσώπευση σε ανειδίκευτες χειρωνακτικές εργασίες και χαμηλού κύρους υπηρεσίες. Για τις γυναίκες μετανάστριες γυναίκες μειονότητας, επιπλέον, η κατάσταση συντίθεται περαιτέρω λόγω του διπλού μειονεκτήματος, δηλαδή τόσο της φυλετικής όσο και της διάκρισης βάσει φύλου στην επίσημη αγορά εργασίας. Οι αποδοχές τους είναι λιγότερες κατά μέσον όρο από εκείνι των γηγενών γυναικών και ανδρών και είναι πιθανότερο να εργαστούν στο χαμηλόμισμο δευτεροβάθμιο τμήμα του εργατικού δυναμικού, καθώς και υπεραντιπροσωπεύονται στα επαγγέλματα χαμηλού κύρους υπηρεσιών όπως, η οικιακή εργασία, τα επαγγέλματα κατασκευών, η κλωστοϋφαντουργία, η πλανόδια πώληση, και η συναρμολόγηση μηχανών³⁰².

δεδομένου ότι οι μετανάστες μπορούν να εισέλθουν στη χώρα χωρίς έγγραφα αναζητώντας απασχόληση. Τα επίπεδα άτυπης απασχόλησης των μεταναστών είναι επίσης υψηλά σε εκείνες τις χώρες όπου η πρόσβαση στην κοινωνική προστασία αμφισβητείται μέσω τυπικών ή άτυπων πρακτικών (Psimmenos and Kassimati, 2003; Ψημμένος και Σκαμνάκης, 2008) και υπάρχει μια μεγάλη περίοδος αναμονής προτού να χορηγηθεί ή όχι η πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Το κράτος, επομένως, μέσω των πολιτικών μετανάστευσής του, μπορεί να διαδραματίσει έναν ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση της φύσης και του μεγέθους της άτυπης αγοράς εργασίας.

²⁹⁹ Εδώ, οι παράγοντες όπως το εάν αυτές οι ομάδες ζουν σε πυκνές χωρικές συγκεντρώσεις ή είναι ευρέως διασκορπισμένες είναι σημαντικοί. Υπάρχουν λίγα στοιχεία για το εάν εκείνοι που ζουν σε κλειστές κοινωνίες έχουν τις λιγότερες πιθανότητες ευκαιρίες για να βρεθούν σε χαμηλού κύρους, άτυπη απασχόληση από εκείνους που ζουν σε περιοχές με ένα πιο ανοικτό κοινωνικοοικονομικό μίγμα. Αυτό που διαφαίνεται από τη διεθνή βιβλιογραφία είναι ότι ο καταμερισμός εργασίας σπρώχνει το μεταναστευτικό πληθυσμό τόσο σε χαμηλού κύρους, μη-τυπικά κατοχυρωμένες εργασίες όσο και σε υποβαθμισμένες κατοικίες και περιοχές.

³⁰⁰ N. Fainstein (1996) "A Note on Interpreting American Poverty", in E. Mingione (ed.), *Urban Poverty and the Underclass*. Oxford: Basil Blackwell, pp.153-159.

³⁰¹ Οι πολιτογραφημένοι νόμιμοι μετανάστες, δηλαδή βιώνουν την παρόμοια εμπειρία άμεσα και διαρκώς - ή εθνικοί μειονότητας τρίτος-παραγωγής πληθυσμοί όσον αφορά την άτυπη απασχόλησή τους. Οι νόμιμοι μη-πολιτογραφημένοι μετανάστες, που έρχονται σε μία χώρα για να εργαστούν. Εάν χάσουν αυτήν την εργασία, κατόπιν ο επαναπατρισμός θα ακολουθήσει κανονικά, αν και αυτό εξαρτάται από τις συγκεκριμένες εθνικές νομοθεσίες και τους κανονισμούς σε ισχύ οποιoδήποτε στιγμή σχετικά με την εργασία και τις άδειες διαμονής. Συνεπώς, οι επιλογές σε αυτήν την ομάδα είναι είτε να βρεθεί εναλλακτική επίσημη απασχόληση, ή να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, είτε να εργαστούν σε χαμηλού κύρους εργασίες στερούμενοι δικαιωμάτων (μισθός, ωράριο, κοινωνική προστασία, εργασιακά δικαιώματα).

³⁰² Υπάρχει, φυσικά, ένα πολύ μικρό ποσοστό, όπως προβάλλεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, τα Μέσα Ενημέρωσης, ερευνητικά προγράμματα επιδοτούμενα από τις κυβερνήσεις και την Ευρωπαϊκή Ένωση, τα συνδικάτα και τους μη-κυβερνητικούς φορείς, αυτού του εργατικού δυναμικού που δεν απασχολείται σε χαμηλού κύρους εργασίες ή στην παραοικονομία, αλλά και πάλι υπεραντιπροσωπεύονται

Στη Μ. Βρετανία, παραδείγματος χάριν, όλες οι πρόσφατες αναλύσεις μεταναστών στην αγορά εργασίας αποκαλύπτουν ότι οι μετανάστες είναι πιθανότερο να είναι άνεργοι, και να υπεραντιπροσωπευσμένες στους επαγγέλματα χαμηλού κύρους και όχι στους τομείς ανάπτυξης, με πιο πολλές ώρες εργασίας, στις άθλιες συνθήκες και για τη χαμηλότερες αμοιβές από τους γηγενείς άνδρες και γυναίκες. Επίσης συσχετισμένα με τη χαμηλού κύρους εργασίας είναι τα χωρικά σχέδια κατανομής στη σύγχρονη πόλη, στο σύγχρονες προηγμένες οικονομίες. Ο διαχωρισμός των μειονοτήτων στις φτωχές μέσα στο κέντρο της πόλης γειτονιές που συνδέονται με την προαστιακή αύξηση εργασίας είναι ιδιαίτερα ορατή χαρακτηριστικά γνωρίσματα του καπιταλιστικού μητροπολιτικού χάρτη. Οι μετανάστες και οι μετανάστριες συγκεντρώνονται στους τομείς υψηλής ανεργίας και της φτώχειας, και συμμετέχουν περισσότερο στην άτυπη απασχόληση από άλλες ομάδες στην κοινωνία³⁰³. Αυτή η φυλετική κατάτμηση της αγοράς εργασίας είναι περαιτέρω περικοπή της κατά φύλο όσον αφορά στο τομεακό και επαγγελματικό καταμερισμό εργασίας είναι ιδιαίτερα ανησυχητική. Οι μετανάστριες βρίσκονται περιορισμένες σε εκείνα τα επαγγέλματα και τομείς που απεικονίζουν τους ρόλους ή τις ευθύνες τους στο νοικοκυριό και ή τους οικιακούς περιορισμούς τους. Υπό αυτή τη μορφή, υπεραντιπροσωπεύονται σε συγκεκριμένους τομείς και επαγγέλματα όπως η έμμησθη οικιακή εργασία και σε βιοτεχνίες. Η άνδρες, εντοπίζονται στη βαριά βιομηχανία και στις κατασκευές, εξίσου σε συγκεκριμένους τομείς και επαγγέλματα, όπως στον κλάδο των οικοδομικών και τεχνικών έργων. Στη Νέα Υόρκη η Sassen (1989)³⁰⁴ διαπιστώνει ότι με την αύξηση της υπεργολαβίας στις άτυπες μικρές εταιρίες κατασκευής, ένα μεγάλο μέρος του εργατικού δυναμικού που χρησιμοποιείται είναι μετανάστες από την Ισπανία. Στη λιανική πώληση, επιπλέον, όχι μόνο ένας μεγάλος αριθμός ανδρών μεταναστών συμμετέχει στην άτυπη εργασία όπως η πλανόδια πώληση στους δρόμους (Portes 1994)³⁰⁵ όλο και περισσότερο, αλλά πλέον αποκλειστικά από τους μετανάστες και ειδικά σε σημεία της πόλης ή γειτονιές όπου πωλούν τα αγαθά που εισάγουν από την πατρίδα, την πόλη ή το χωριό τους στους συμπατριώτες και τους γηγενείς κατοίκους της κοινωνίας υποδοχής³⁰⁶.

στις χαμηλόμισθες εργασίες κατασκευής και οικιακών εργασιών, προσωπικής φροντίδας, στη βιομηχανία του sex, και σε περιθωριακά και πλανόδια επαγγέλματα.

³⁰³ Η πλειοψηφία των μελετών πράγματι προσδιορίζει ότι η άτυπη απασχόληση συνδέεται πολύ με τέτοιες ομάδες. Υπάρχουν πολύ λίγες αμφιβολίες ότι η συμμετοχή των μεταναστών στην άτυπη απασχόληση, σε υπηρεσίες χαμηλού κύρους είναι πολύ υψηλή, ενδεχομένως η υψηλότερη οποιαδήποτε κοινωνικοοικονομικής ομάδας στις σύγχρονες οικονομίες. Οι μετανάστες αποκλεισμένοι από τα οφέλη επίσημης απασχόλησης καθώς επίσης και κοινωνικής ασφάλισης λόγω της παράνομης ή ημι-παράνομης θέσης τους, έχουν λίγες επιλογές παρά για να εργαστούν σε υπηρεσίες, ως μέσο επιβίωσης. Εξετάζοντας το χαρακτήρα της χαμηλού κύρους απασχόλησης που αναλαμβάνεται μετανάστες, είτε επίσημους είτε ανεπίσημους, να συντρίψει που βρίσκει είναι ότι συγκεντρώνονται με εκμεταλλευτικές μορφές άτυπης απασχόλησης, παρά στην επίσημη αγορά εργασίας. Επομένως, η άτυπη αγορά εργασίας αντανακλά πολλές από τις φυλετικές ανισότητες που επικρατούν στην αγορά εργασίας. Όλες οι παγκόσμιες αγορές εργασίας είναι ιεραρχικές σύμφωνα με τις εθνικές γραμμές: οι ξένοι εργαζόμενοι και οι διαφορετικές υπηκοότητες στις διαφορετικές νομικές θέσεις καταλαμβάνουν τις θέσεις στο κατώτατο σημείο της κλίμακας επαγγέλματος.

³⁰⁴ S. Sassen (1989) "New York City's Informal Economy", in A. Portes, M. Castells and L. Benton (eds.) *The Informal Economy: Studies in Advanced and Less Developed Countries*. Baltimore: John Hopkins University. pp.60-77.

³⁰⁵ A. Portes (1994) "The Informal Economy and its Paradoxes", in N. J. Smelser and R. Swedberg (eds.) *The Handbook of Economic Sociology*. Princeton: Princeton University Press. pp.426-449.

³⁰⁶ Αυτό που παρατηρείται από τη διεθνή βιβλιογραφία είναι ότι οι μετανάστες και οι μετανάστριες είναι πιθανότερο να εργάζονται σε ατομικά-μοναχικά επαγγέλματα που χαρακτηρίζονται από την απομόνωση από το προσωπικό, συγγενικό ή φιλικό και ευρύτερο δίκτυο στα πλαίσια της ευέλικτης και άτυπης απασχόλησης σε υπηρεσίες. Για παράδειγμα οι πλανόδιοι μικροπωλητές και οι γυναίκες που εργάζονται στην οικιακή εργασία.

Η φύση της απασχόλησης σε υπηρεσίες όπου εργάζονται οι μετανάστες, εντούτοις, επηρεάζεται³⁰⁷ όχι μόνο κατά φύλο αλλά και από το πώς η μετανάστευση πραγματοποιείται (Williams και Windebank, 1998) στην κοινωνία υποδοχής. Για παράδειγμα οι μετανάστριες από τη Μαυριτανία που φθάνουν στη Γαλλία ακολουθούμενες από τους άνδρες τους, εισέρχονται μέσω των συμπατριωτιστών τους στην οικιακή εργασία όπου η ανίχνευση από τις γαλλικές αρχές είναι δύσκολη³⁰⁸. Η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών επίσημων και ανεπίσημων εντοπίζονται στα πιο εκμεταλλευτικά είδη άτυπης απασχόλησης έναντι των γηγενών και έτσι αμειβονται χαμηλότερα από την άποψη των ετήσιων αποδοχών όσο και βάσει ωριαίων αμοιβών μέσα στην κλίμακα των χαμηλού κύρους υπηρεσιών (Williams και Windebank, 1998)³⁰⁹. Το Μαϊάμι είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα για το μέγεθος της απασχόλησης των μεταναστών και των μεταναστριών σε χαμηλού κύρους εργασίες της άτυπης απασχόλησης. Οι Williams και Windebank, (1998) τονίζουν ότι οι περιπτώσεις³¹⁰ των προσφύγων από την Κούβα³¹¹ και την Αιτή³¹², το 1991, παρέχουν κάποια στοιχεία της έκτασης της συμμετοχής στην άτυπη απασχόληση αυτών των μεταναστευτικών ομάδων

³⁰⁷ H Sassen (1989) σημειώνει ότι ο χαρακτήρας της απασχόλησης των μεταναστών και μεταναστριών που επηρεάζεται από το χρονικό διάστημα που η μεταναστευτική ομάδα έχει εγκατασταθεί. Για παράδειγμα στη βιομηχανία ένδυσης της Νέας Υόρκης όπου μια ιδιαίτερα κάθete δομή παραγωγής έχει αναπτυχθεί, δηλαδή με τους πρόσφατους μετανάστες εργαζομένους (συνήθως γυναίκες) στο κατώτατο σημείο, στη μέση παλαιότεροι μετανάστες-σήμερα εργολάβοι ως κατασκευαστές και χονδρέμποροι, και στην κορυφή και μεγάλες λιανικές αλυσίδες και καταστήματα γυναικών. Όσο παλαιότερη η μεταναστευτική ομάδα τόσο υψηλότερα στην ιεραρχία αυτή βρίσκεται. Πολλές άτυπες εταιρίες που καθιερώνονται από τις παλαιότερες εθνικές ομάδες, εκπλέον, γίνονται επίσημες επιχειρήσεις κατά τη διάρκεια του χρόνου. Το αποτέλεσμα είναι ότι η διαφορετικές εθνικές μειονότητες και μεταναστευτικοί πληθυσμοί, καθώς επίσης διαφορετικές υποομάδες μέσα σε αυτούς τους πληθυσμούς, να συμμετέχουν στους ποικίλους τύπους άτυπων απασχολήσεων για να συντηρήσουν αυτή την ιεραρχία.

³⁰⁸ Οι σύζυγοι ακολουθούν έπειτα, βρίσκοντας συχνά την άτυπη απασχόληση στο εμπόριο ενδυμάτων στην περιοχή Sentier του Παρισιού χρησιμοποιώντας τους εθνικούς και θρησκευτικούς δεσμούς τους για να αναζητήσουν εργοδότες από την πατρίδα τους. Ένα μικρό μέρος μετανάστεων εμφανίζει ένα ορισμένο ποσό επαγγελματικής κινητικότητας, όπου ένα μέρος της βιβλιογραφία το ερμηνεύει λανθασμένα ως ανοδική πορεία στο επάγγελμα. Σήμερα όντως κάποιοι άτυποι εργοδότες είναι μετανάστες. Μπορεί να είναι από τις παλαιότερες μεταναστευτικές ομάδες που χρησιμοποιούν τους νεοεισερχόμενους συμπατριώτες (πολλοί απασχολούνται ανεπίσημα από τους εργοδότες του ίδιου έθνους) τους ή άλλους ως πηγή φτηνής άτυπης εργασίας στις επιχειρήσεις τους, ή αυτοί μπορεί να είναι πλουσιότεροι μετανάστες από την ίδια ομάδα. Εντούτοις αυτό αποτελεί μια οριζόντια παρά κάθete κινητικότητα στα πλαίσια της εκμεταλλευτικής, χαμηλόμισθης, άτυπης απασχόλησης. Οι μετανάστες αποκλεισμένοι από την επίσημη απασχόληση, δεν έχουν επιλογή αλλά για να συμμετέχουν στην άτυπη απασχόληση προκειμένου να παραχθούν οι πόροι που απαιτούνται για την επιβίωση στην κοινωνία υποδοχής.

³⁰⁹ Οι Williams και Windebank (1998) σημειώνουν ένα (1991) οι παράνομοι πωλητές μελετών Costes στο Παρίσι υπόγειοι και μια ραβδωλυ-βασισμένη ιεραρχία που απεικονίζεται προσδιορίζουν και στη θέση και στα ποσοστά αμοιβών. Από τους 300 πωλητές που προσδιορίστηκαν το 1989, τα 11 τοις εκατό που ήταν γαλλικά και ήταν συνήθως αυτόνομοι άτυποι εργαζόμενοι υπολόγησαν τους κύκλους εργασίας σε 180.000 ΓΦ το χρόνο. Οι τυνησιακοί πωλητές, εν τω μεταξύ, που ήταν άνεργοι μετανάστες με τις άδειες διαμονής, και εργαζόμενοι ως άτυποι υπάλληλοι που πωλούν τα φρούτα για έναν χονδρέμπορο, πληρώθηκαν 200-300 ΓΦ ανά ημέρα για την εργασία που εκτελούν. Το υπόλοιπο, συνήθως παράνομοι μετανάστες από την ινδική υπο-ήπειρο, που χρησιμοποιούν τα ομο-εθνικά δίκτυά τους για να λάβουν τα αγαθά για να πωλήσουν και να βρουν μια πίσσα στο μετρό, κέρδιζε αρκετά λιγότερο από τις προηγούμενες δύο ομάδες. Εντούτοις, το να εφαρμόσουμε τέτοια συμπεράσματα γενικότερα θα ήταν ίσως αδικαιολόγητο, αν και συμπίπτουν με τους γενικότερους όρους της δύσκολης θέσης των διαφορετικών εθνικών και που έχουν μεταναστεύσει ομάδων. Τείνει να είναι συνήθως του απομακρυσμένου εκμεταλλευτικού είδους τα κινήτρα που είναι κυρίως οικονομικά και λαμβάνουν χαμηλό πληρώσιον για την εργασία που εκτελούν.

³¹⁰ Η πλειοψηφία εργαζόταν ανεπίσημα μέσω άμεσης πληρωμής «στο χέρι», χωρίς ασφάλεια και λάμβαναν τις κατωτάτες ωριαίες αμοιβές. Ο κύριος όγκος αυτής της άτυπης απασχόλησης, επιπλέον, ήταν χαμηλόμισθη, οργανωμένη, άτυπη εργασία στο λιανικό εμπόριο, στους κλάδους των οικοδομικών και τεχνικών έργων, των εστιατορίων, και του ιματισμού ενδυμασίας. Αν και οι Ηνωμένες Πολιτείες η Ουάσινγκτον καλωσόρισε τους Κουβανούς και τους χορήγησε κατοικία και οφέλη, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση ταξινόμησε τους περισσότερους μετανάστες από τη Νικαράγουα και τη Αιτή, ως παράνομους μετανάστες. Εντούτοις, και το όρι μετανάστες από την Κούβα θεωρήθηκαν πρόσφυγες/με έγγραφα και οι μετανάστες από την Νικαράγουα και την Αιτή ανεπίσημοι, το πρότυπο της μετανάστευσής τους ήταν παρόμοιο. Για κάθε μεταναστευτική ομάδα, οι τρόποι με τους οποίους εισέρχονταν και χρησιμοποιούνταν στις χαμηλού κύρους υπηρεσίες διαφέρει.

³¹¹ Για τους Κουβανούς, η συνέχεια της Κουβανικής επανάστασης επέφερε την αύξηση των άτυπων επιχειρήσεων σε διάφορους τομείς στο Μαϊάμι. Υιοθετώντας την προηγούμενη επιχειρησιακή εμπειρία τους καθώς επίσης και την αλληλεγγύη που ενθαρρύνθηκε από το κοινό παρελθόν τους, οι άτυποι επιχειρηματίες επέκτειναν τις διαδικασίες τους και κινήθηκαν στην επίσημη σφαίρα, χρησιμοποιώντας τα πιο επόμενα κύματα της εργατικής τάξης των Κουβανών ως πηγή εργασίας. Αυτές οι επιχειρήσεις, επιπλέον, ενσωματώθηκαν πλήρως με την ευρύτερη οικονομία του Μαϊάμι υπό την έννοια ότι τα αγαθά και οι υπηρεσίες αγοράζονταν και πωλούνταν έξω από αναδυόμενο κλειστό έδαφος Κουβανών στο Μαϊάμι. Η σχέση μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων ήταν τέτοια που αν και οι υπάλληλοι υποβάλλονταν σε υψηλά επίπεδα εκμετάλλευσης, έλαβαν ως αντάλλαγμα αυτού βοήθεια για να καθιερώσουν και να διατηρήσουν τη δική τους επιχείρηση. Δεν ήταν

Οι αυξήσεις στις παροχές κοινωνικής ασφάλισης, και οι επεκτάσεις αυτών, ή οι προσθήκες στους νόμους σχετικά με την ασφάλεια της εργασίας, έχουν μια χαρακτηριστική τάση να μειώνουν την κινητικότητα εργασίας των εργαζομένων στις μακροπρόθεσμες συμβάσεις, ιδιαίτερα σε καταστάσεις υψηλής ανεργίας. Δεδομένου ότι όταν κάθε επέκταση της παροχής και της προστασίας εμφανίζεται, γίνεται δυσκολότερο και λιγότερο οικονομικά ελκυστικά για τους εργοδότες να απολύσουν τους εργαζομένους, και γίνεται λιγότερος για το σταθερό μισθωτό-εργαζόμενο να επιδιώξει μια άλλη θέση και να παραιτηθεί από την παρούσα³¹³.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η τεχνολογικές αλλαγές επιταχύνονται, ιδιαίτερα στον Τρίτο Κόσμο. Πολλές παραδοσιακές δεξιότητες μετατοπίζονται και ελαττώνονται από τον ανισομερή ανταγωνισμό (α) των προηγμένων εισαγόμενων αγαθών, ή των προηγμένων βιομηχανικά προϊόντων που παρήχθησαν τοπικά με άδεια, με (β) τα παραδοσιακά αγαθά. Τα προηγμένα αγαθά που παράγονται από τις σύγχρονες, υψηλής έντασης κεφαλαίου τεχνολογίες, όχι μόνο έχουν τα σημαντικά πλεονεκτήματα δαπανών, ποιότητας ή απόδοσης, σε σχέση με τις τοπικές βιοτεχνίες, αλλά υποστηρίζονται συνήθως πλήρως από τα μέσα ενημέρωσης, το κρατικό εκπαιδευτικό σύστημα, και από τη διαδικασία εκσυγχρονισμού. Ομοίως, οι αλλαγές στην τεχνολογία μεταφορών έχουν εκθέσει τους τοπικούς

μόνο η μέση τάση από την Κούβα, εντούτοις, η οποία χρησιμοποίησε αυτή τη νέα πηγή φτηνής και άφθονης εργασίας υπό τη μορφή της εργατικής τάξης στην Κούβα. Οι παλαιότερες μεταναστευτικές ομάδες, όπως οι Εβραίοι κατασκευαστές της Νέας Υόρκης, απέφυγαν τη συνδικαλιστικοποίηση στη Νέα Υόρκη με την μετακίνησή τους στο Μαϊάμι για να απασχολήσουν τις γυναίκες από την Κούβα που έφθαναν εκεί κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960. Καθώς η κουβανική μετανάστευση σταματούσε σιγά-σιγά, εντούτοις, αυτές οι επιχειρήσεις (επίσημες και άτυπες) στο κουβανικό εθνικό περίκλειστο έδαφος άρχισε για να αντιμετωπίζει ελλείψεις εργατικού δυναμικού. Μια νέα πηγή νέας εργασίας διατέθηκε υπό μορφή των μεταναστών από τη Νικαράγουα. Παραδείγματος χάριν, στον κλάδο των οικοδομικών και τεχνικών έργων. Η «Ένωση Λατίνων Οικοδόμων» (Latin Builders Association) που δημιουργήθηκε στις αρχές της δεκαετίας 1970 αντιμετώπιζε τα σοβαρά προβλήματα ανεφοδιασμού του εργατικού δυναμικού στα μέσα της δεκαετίας του 1980. Η κουβανική μετανάστευση είχε σταματήσει ουσιαστικά και οι οικοδόμοι ήταν απρόθυμοι να απασχολήσουν επιρρεπείς στο συνδικαλισμό εργαζομένους. Οι μετανάστες από τη Νικαράγουα κάλυψαν το κενό. Η ανάγκη τους για εργασία και η ιδεολογική συγγένεια με τους εργοδότες τους σήμαναν ότι θα ήταν οι προτιμώμενοι εργαζόμενοι στις κατασκευές στο Μαϊάμι. Η άφιξη της νικαραγουανής εργατικής τάξης άσκησε έτσι σημαντική επίδραση στην οικονομία του Μαϊάμι. Όλοι οι εργοδότες χαμηλού κύρους εργασίας ωφελήθηκαν, ειδικά οι κατασκευαστές ενδυμάτων, οι οικοδόμοι κατοικιών, οι αγρότες και οι οικογένειες μεσαίων τάξεων που ψάχνουν για οικιακές βοηθούς.

³¹² Τα διάφορα εθνικά περίκλειστα εδάφη στο Μαϊάμι παρουσίαζαν μια απροθυμία στο να γίνουν αποδεκτοί οι μετανάστες από την Αϊτή στις εργασίες. Έτσι, παρά την ύπαρξη μια ακόμα φτηνότερη και πιο εύκαμπτη πηγή εργασίας από τους μετανάστες από τη Νικαράγουα, δεν ενσωματώθηκαν στο επίσημο και άτυπο εθνικό εργατικό δυναμικό των περίκλειστων εδαφών. Το αποτέλεσμα, όταν συνδέεται με την απόρριψη της αμερικανικής κοινωνίας στην παρουσία τους, ήταν ότι οι Αϊτινοί ίδρυσαν τους δικά τους απομονωμένα περίκλειστα εδάφη που αποτελούσαν και στηρίζονταν κυρίως μέσω των αйтίων εμπορικών συναλλαγών. Υπό αυτήν τη μορφή, οι Αϊτινοί δημιούργησαν την οικονομία τους, που αποτελέσει και από τα επίσημα και άτυπα στοιχεία, στην οποία το άτυπο στοιχείο πολύ μοιάζει με τις αρχικές περιγραφές των φαινομένων στις πόλεις τρίτων κόσμων: περιστασιακή αυτοαπασχόληση που απομονώνεται από την ευρύτερη αγορά και που χρησιμοποιείται πρώτοτα ως μηχανισμός επιβίωσης. Αυτό απεικονίζει τους διαφορετικές οικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν όταν έφθασαν οι Αϊτινοί στο Μαϊάμι και την ανταρπαβαλλόμενη θεσμική στάση και τη συμπεριφορά απέναντι τους καθώς επίσης και τα σημαντικά κοινωνικά αποτελέσματα μιας ιεραρχίας της φυλετικής προκατάληψης που λειτουργεί στο Μαϊάμι που κυμαίνεται από τους Λευκούς μέσω των Ισπανών στους Μαύρους μετανάστες από την Αϊτή.

³¹³ Κατά συνέπεια, στις περισσότερες χώρες, η τάση για τους μισθωτούς-εργαζομένους με μακροχρόνιες συμβάσεις είναι αυτή της σταθεροποίησης, της αυξανόμενης ασφάλειας της εργασίας, και με της μειωμένος κινητικότητας στην εργασία. Αυτή η τάση ενισχύεται από τις τάσεις προς την αύξηση της ειδικευσης και της διάδοσης των απαιτήσεων για τα συγκεκριμένα προϊόντα ως προϋπόθεση για πολλές εργασίες. Σημαντικότερη από την τάση προς τη σταθεροποίηση που έχει επιπτώσεις στους μισθωτούς-εργαζομένους με μακροπρόθεσμες συμβάσεις, είναι η τάση προς την αποσταθεροποίηση που έχει επιπτώσεις σε πολλούς περιστασιακούς εργαζομένους. Η περιστασιακότητα (casualness) δηλαδή, ο βαθμός αβεβαιότητας και αστάθειας, ενός ατόμου ή του εργατικού δυναμικού συνολικά μπορεί να συζητηθεί ή να μειωθεί μέσα στο χρόνο. Στις περισσότερες χώρες ο βαθμός αβεβαιότητας και αστάθειας που έχουν επιπτώσεις στην πλευροψφία του εργατικού δυναμικού αυξάνεται παρά τις μερικές προσπάθειες για διαμόρφωση νεμεθίσας για τη μεγαλύτερη ασφάλεια στην εργασία και εισοδηματική σταθερότητα μεταξύ των περιστασιακών εργαζομένων. Τέσσερις σημαντικοί παράγοντες κρύβονται κάτω από αυτήν την διαδικασία αποσταθεροποίησης: *Πρώτον*, η τάση των εργοδοτών της μισθωτής-εργασίας για να βρουν μέσα αποφυγής της νομοθεσίας που αφορά τα σταθεροποιήσει τους μισθωτούς-εργαζομένους με μακροπρόθεσμες συμβάσεις, και ως εκ τούτου αναζητούν εμφανώς ή συγκεκριμένους περιστασιακούς εργαζομένους, ή απόκτηση εξαρτημένων εργαζομένων, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, *δευτέρον*, ο ραγδαίος ρυθμός της παγκόσμιας τεχνολογικής αλλαγής, *τρίτον*, η αυξανόμενη οικονομική αστάθεια στις περισσότερες εθνικές οικονομίες και, *τέταρτον*, η κατάρρευση των παραδοσιακών αγροτικών οικονομιών στα περισσότερα μέρη του τρίτου κόσμου.

παραγωγούς σε όλο τον κόσμο στον ανταγωνισμό των παγκόσμιων πιο αποδοτικών, δηλαδή, χαμηλότερου κόστους παραγωγών, και αυτός ο ανταγωνισμός γίνεται συχνά ακόμα δυσκολότερος από τις πρακτικές των δωρεών ενίσχυσης, τις επιδοτούμενες χαμηλές πωλήσεις, και η αποφυγή των δασμολογίων μέσω της μεγάλης κλίμακας λαθρεμπορίου. Το αποτέλεσμα αυτών των διαδικασιών είναι ότι μεγάλοι αριθμοί τοπικών παραγωγών περιθωριοποιούνται σταδιακά, και γίνονται τελικά περιττοί. Σταματούν τα μη-προστατευμένα επαγγέλματα που έκανα για όλη τους τη ζωή, όπως η χειρωνακτική παραγωγή ή αγροτική καλλιέργεια, και τους γίνονται όλο και περισσότερο μετακινούμενοι περιστασιακοί εργαζόμενοι³¹⁴.

1.5. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

O Salaman (1974, 1986)³¹⁵ εστιάζει το ερευνητικό του ενδιαφέρον στον προσδιορισμό της επαγγελματικής κοινότητας³¹⁶, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη διάκριση των συστατικών και των καθοριστικών παραγόντων των επαγγελματικών «κοινοτήτων» που είναι το αποτέλεσμα των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της εργασίας των μελών της και όχι απλά της γεωγραφικής απομόνωσης

³¹⁴ Ακόμη και στις αποκαλούμενες σύγχρονες εργασίες, ο ρυθμός της τεχνολογικής αλλαγής είναι όλο και περισσότερο απαιτητικός και ανανεώνεται σε σχετικά συχνά διαστήματα στη σταδιοδρομία ενός εργαζομένου. Αυτό κατακρημνίζει τους πλεονασμούς μεταξύ των βροχολύπιδων μισθωτών-εργαζομένων, η πτώση και της εξασφάλιση πολλών μικρών εταιριών, ο ξαφνική απόλυση πολλών εξαρτώμενων εργαζομένων από τις μεγάλες εταιρίες, και η απώλεια επιλογών και ευκαιριών εργασίας για πολλούς αυτοαπασχολούμενους ειδικευμένους εργαζομένους. Εν ολίγοις, η τεχνολογική αλλαγή όχι μόνο υπονομεύει τα παραδοσιακά επαγγέλματα, αλλά και υπονομεύει πολλά αποκαλούμενα σύγχρονα επαγγέλματα καθώς νέα προϊόντα και τεχνικές μετατοπίζουν παλαιότερες. Το αποτέλεσμα είναι μια σημαντική αποσταθεροποίηση του εργατικού δυναμικού, και ιδιαίτερα των περιστασιακά εργαζομένων που δεν έχουν τις νομικές και κοινωνικοπολιτικές υποστηρίξεις που προστατεύουν κατά ένα μεγάλο μέρος τους μισθωτούς-εργαζομένους με μακροπρόθεσμες συμβάσεις από τέτοιες αποσταθεροποιητικές δυνάμεις. Οι περισσότερες οικονομίες των χωρών του Τρίτου Κόσμου είναι βασισμένες στην εξαγωγή μερικών βασικών προϊόντων και στην εισαγωγή μιας πολύ ευρύτερης ποικιλίας αγαθών και υπηρεσιών που προέρχονται κυρίως από τους δευτερογενείς και τριτογενείς τομείς. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών, τα αρχικά προϊόντα είναι γενικά πιο ευαίσθητα στις διακυμάνσεις στους όρους της προσφοράς και ζήτησης, και στις τιμές, από τα κατασκευασμένα αγαθά. Οι έντονες διακυμάνσεις τιμών των περισσότερων βασικών προϊόντων είχαν μια ιδιαίτερα εντυπωσιακή επίδραση στις οικονομίες των χωρών του Τρίτου Κόσμου, και ειδικά εκείνες τις χώρες που στηρίζονται αποκλειστικά στην εξαγωγή μιας πολύ περιορισμένης σειράς βασικών προϊόντων. Αυτές οι οικονομίες έχουν ταλαντευτεί μεταξύ της απότομης αύξησης και της πτώσης, και υποφέρουν από τις ευρείες διακυμάνσεις στις συναλλαγματικές ισοτιμίες, τα επίπεδα πληθωρισμού, τις εισαγωγές και την κατανάλωση. Κατά συνέπεια, φυσικά, οι επιχειρησιακές συνθήκες και τα επίπεδα απασχόλησης είναι πολύ ασταθή, και το ποσοστό αποτυχίας νέων επιχειρήσεων είναι εξαιρετικά υψηλό. Η οικονομική αστάθεια έχει αυξηθεί επίσης στον «αναπτυσσόμενο», καπιταλιστικό Πρώτο Κόσμο, αλλά όχι στον ίδιο βαθμό όπως στον υπανάπτυκτο, απομακρυσμένο καπιταλιστικό Τρίτο Κόσμο. Υπό πολλές έννοιες, οι οικονομικές σχέσεις μεταξύ των πλούσιων και φτωχών χωρών είναι δομημένες έτσι ώστε να μεταβιβάζεται το κύριο φορτίο της οικονομικής αστάθειας στις φτωχότερες χώρες. Όπως οι περιστασιακοί εργαζόμενοι, τις φτωχότερες χώρες, και ιδιαίτερα οι μικρότερες χώρες που εξαρτώνται κυρίως από την από την εξαγωγή μερικών βασικών προϊόντων, ενσωματώνονται στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα σε περιόδους της υψηλής ζήτησης, και περιθωριοποιούνται όταν πέφτει αυτή η ζήτηση. Η αστάθεια των περισσότερων οικονομιών του Τρίτου Κόσμου ενεργεί ως αποτρεπτικός παράγοντας στη μακροπρόθεσμη απασχόληση των μισθωτών-εργαζομένων, και ως κίνητρο στη χρήση των περιστασιακών εργαζομένων που μπορούν να διανεμηθούν ή να απομακρυνθούν εύκολα με την επόμενη μείωση τιμών ενός ιδιαίτερου προϊόντος, ή τις γενικότερες οικονομικές συνθήκες. Σε πολλές περιπτώσεις, οι επιχειρηματίες του Τρίτου Κόσμου τείνουν να μην ενδιαφέρονται για την καθιέρωση μιας διαρκούς, σταθερής επιχείρησης με ένα μόνιμο εργατικό δυναμικό, αλλά να επιδιώκουν το γρήγορο κέρδος ενώ οι περιστάσεις είναι ευνοϊκές, και έναν εύκολο τρόπο διαφυγής από τις υποχρεώσεις και την επιχείρηση όταν επιδεινώνονται οι περιστάσεις. Οι περιστασιακοί εργαζόμενοι είναι προφανώς συμπληρωματικοί σε μια τέτοια διαδικασία.

³¹⁵ G. Salaman (1974) *Community and Occupation: An Exploration of Work/Leisure Relationships*. London: Cambridge University Press και G. Salaman (1986) *Working*. Chichester: Ellis Horwood.

³¹⁶ Η διαφορά της επαγγελματικής κοινότητας με την εργασιακή κοινότητα, έγκειται στο ότι οι πρώτες έχουν συγκεκριμένα, ταξινομημένα, κοινά χαρακτηριστικά του είδους εργασίας των μελών τους (δηλαδή απασχολούνται από το ακριβές ίδιο επάγγελμα) ενώ οι δεύτερες χαρακτηρίζονται από γενικότερα κεντρικά χαρακτηριστικά και η βασική, κοινή αξία των μελών τους είναι η εργασία γενικά.

της περιοχής³¹⁷ (Salaman, 1974:21). Τα σημαντικότερα θέματα που απασχολούσαν τους ιδρυτές της κοινωνιολογίας, ήταν η φύση της εργασίας, η αυξανόμενη πολυπλοκότητα του καταμερισμού της εργασίας, και η σχέση τους με τη μορφή και τον τύπο δομής «κοινοτήτων» και ομάδων στη ζωή (Salaman, 1974:1). Αυτοί οι ευρείς τομείς ενδιαφέροντος ήταν κεντρικής σπουδαιότητας στους κοινωνιολόγους. Με την μελέτη του ο συγγραφέας (Salaman, 1974) ενδιαφέρθηκε να εξερευνήσει και να σκιαγραφήσει ένα ιδιαίτερο τύπο σχέσης εργασίας/μη-εργασίας, έναν τύπο σχέσης που, αν και έχει εμφανιστεί σε πολλές μελέτες, ποτέ δεν έχει αναλυθεί και έχει συζητηθεί: την επαγγελματική κοινότητα (Salaman, 1974:18). Ο Nisbet³¹⁸ (1967) υποστήριξε ότι σε μία εποχή που κατέρρεε η παλαιά τάξη, οι κοινωνιολόγοι, οι ιστορικοί, οι φιλόσοφοι και άλλοι ανακάλυψαν πάλι την κεντρική έννοια της κοινότητας, και το αντίθετό της την αποξένωση (alienation), το οποίο προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν για να περιγράψουν τις διαδικασίες κοινωνικών αλλαγών που πραγματοποιούνταν.

1.5.1. ΚΛΑΣΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

1.5.1.1. ΜΑΡΞ

Το ενδιαφέρον του Marx για την φύση της εργασίας και της ανθρώπινης κοινωνικής ή ομαδικής ζωής αποκαλύπτεται κυρίως στα κείμενά του για την αποξένωση (alienation)³¹⁹. Με την αποξένωση³²⁰ εννοούσε τον διαχωρισμό ή τη διάσταση που προκύπτει από την απώλεια ή την έλλειψη ελέγχου και της επακόλουθης υποβολής σε ένα εξωτερικό πρόσωπο ή ένα σύστημα εκμετάλλευσης, που καταπιέζει και είναι εχθρικό (Salaman, 1974:2). Ο Marx θεώρησε ότι ο εργαζόμενος είναι αποξενωμένος από το προϊόν του δεδομένου ότι δεν ενέχει καμία σχέση με τις ανάγκες ή τη δημιουργικότητά του, αλλά είναι απλώς μόνο το αποτέλεσμα της εποπτευομένης παραγωγής του σε ένα σύστημα εξωτερικό και εχθρικό προς αυτόν (Salaman, 1974:2). Το προϊόν είναι εχθρικό δεδομένου ότι παράγεται για κάποιον άλλο μέσα σε ένα οικονομικό σύστημα που είναι καταπιεστικό και εκμεταλλευτικό, και επειδή με το να παραγάγει ο εργαζόμενος το αποξενωμένο προϊόν μέσα σε ένα καπιταλιστικό σύστημα ο ίδιος τελικά αναπαράγει την «απάνθρωπη δύναμη» του ίδιου του συστήματος (Salaman, 1974:2). Ο Marx επίσης θεώρησε ότι το άτομο είναι αποξενωμένο και από την εργασία του, χωρίς όμως να θεωρήσει ότι η εργασία ήταν απαραίτητως μια δραστηριότητα (activity) που αποξενώνει ή αλλοτριώνει (Salaman, 1974:2). Αλλά στην

³¹⁷ Εντούτοις κάποιες επαγγελματικές «κοινότητες» όπως των ψαράδων και των ανθρακωρύχων τείνουν να εμπεριέχουν γεωγραφικό ή χωρικό αποκλεισμό, αλλά θα προέκυπταν και χωρίς αυτόν, στο G. Salaman (1974) *Community and Occupation: An Exploration of Work/Leisure Relationships*. London: Cambridge University Press, p.21.

³¹⁸ Ο Nisbet (1967:47) αναφέρει ότι η πιο θεμελιώδης και εκτεταμένη της έννοια της κοινωνιολογίας είναι αυτή της «κοινότητας».

³¹⁹ T. Bottomore (ed.) (1983) *A Dictionary of Marxist Thought*. Great Britain: Blackwell.

³²⁰ Ο Marx αναφέρει ότι υπό την κατάσταση της αποξένωσης ο κοινωνικός χαρακτήρας της δραστηριότητας, και η κοινωνική μορφή του προϊόντος, καθώς επίσης και το μερίδιο του ατόμου στην παραγωγή, αντιτάσσονται στα άτομα ως κάτι ξένο και υλικό, αυτό δεν συνίσταται στη συμπεριφορά μερικών άλλων, αλλά στην υπαγωγή τους στις σχέσεις που υπάρχουν ανεξάρτητα από αυτούς και προκύπτουν από τη σύγκρουση αδιάφορων ατόμων με άλλους, στο G. Salaman (1974) *Community and Occupation: An Exploration of Work/Leisure Relationships*. London: Cambridge University Press, p.2.

καπιταλιστική κοινωνία η εργασία είναι αποξενωτική, και αυτή η αποξένωση εμπεριέχει διάφορα στοιχεία³²¹. Η αποξενωτική εργασία είναι η εργασία που γίνεται για λόγους εκτός από το εγγενές ενδιαφέρον και την απόλαυσή της, είναι εργασία που γίνεται για κάποιον άλλο, το πρόσωπο που είναι κύριο και ελέγχει την κατάσταση της εργασίας (Salaman, 1974:3). Ένας επιπλέον τύπος αλλοτρίωσης, είναι η αλλοτρίωση από άλλα άτομα, δηλαδή είναι στις σχέσεις του εργαζομένου με τους συναδέλφους του όπου η αλλοτρίωσή του φανερώνεται και εκφράζεται (Salaman, 1974:3).³²² Εντούτοις, ο Marx θεώρησε ότι αυτή η παρούσα κατάσταση δεν ήταν μια αναπόφευκτη πτυχή της καπιταλιστικής κοινωνίας, τη στιγμή που, οι εργαζόμενοι θα ανέπτυσαν ισχυρές αλληλέγγυες σχέσεις μεταξύ τους³²³ (Salaman, 1974:4). Ο Marx είδε την αποξένωση από την άποψη του ανθρώπου για τον εαυτό του και της δυνατότητάς του να αναπτυχθεί, τη δυνατότητά του και το όραμά του. Αυτή η μορφή αλλοτρίωσης έχει αποκαλεστεί «απανθρωπισμός» (de-humanisation) και αναφέρεται σε τρία βασικά χαρακτηριστικά της ανθρώπινης προσωπικότητας: την ατομικότητα του, τις κοινωνικές σχέσεις του και τη «καλλιεργημένη ευαισθησία του» (Salaman, 1974:4)³²⁴.

1.5.1.2. ΤΑΙΝΙΕΣ

Εξαιρετικά σημαντική συμβολή ήταν αυτή του Tönnies (1955) επάνω στο θέμα της «κοινότητας». Σύμφωνα με τον Tönnies υπάρχουν δύο βασικοί τύποι κοινωνικών σχέσεων ή κοινωνικών οργανώσεων: η «κοινότητα» (Gemeinschaft) και η κοινωνία (Gesellschaft), όπου η πρώτη είναι μια σχέση χαρακτηρισμένη από την αρμονία και τις οικογενειακές σχέσεις, από «τα κοινά καλά και τα κοινά

³²¹ Καταρχάς, ότι η εργασία είναι εξωτερική για τον εργαζόμενο, ότι δεν είναι ένα μέρος της φύσης του, ότι συνεπώς εκείνος δεν εκπληρώνεται στην εργασία του αλλά αρνείται τον εαυτό του, έχει ένα συναίσθημα δυστυχίας, όχι ευημερίας, δεν αναπτύσσει ελεύθερα μια φυσική και διανοητική ενέργεια, αλλά είναι φυσικά εξαντλημένος και διανοητικά υποτιμημένος. Ο εργαζόμενος επομένως αντιλαμβάνεται τον εαυτό του στο σπίτι μόνο κατά τη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου του, ενώ στην εργασία αισθάνεται άστεγος. Η εργασία του δεν είναι εθελοντική αλλά επιβληθείσα, καταναγκαστική εργασία. Δεν είναι η ικανοποίηση μιας ανάγκης, αλλά μόνο ένας τρόπος για την ικανοποίηση άλλων αναγκών. Ο ξένος χαρακτήρας της παρουσιάζεται σαφώς από το γεγονός ότι μόλις δεν υπάρχει κανένας φυσικός ή άλλος εξαναγκασμός αποφεύγεται όπως η πανούκλα. Τέλος, ο αλλοτριωμένος χαρακτήρας της εργασίας για τον εργαζόμενο εμφανίζεται στο γεγονός ότι, δεν είναι εργασία για τον εαυτό του αλλά εργασία για κάποιον άλλο, και όπου κατά την εργασία του δεν ανήκει στον εαυτό του αλλά σε ένα άλλο πρόσωπο, στο G. Salaman (1974) *Community and Occupation: An Exploration of Work/Leisure Relationships*. London: Cambridge University Press, p.3.

³²² Σε μια κοινωνία που εδρεύει επάνω στην καπιταλιστική εκμετάλλευση, η αποξένωση είναι αναπόφευκτη και συνεπώς οι σχέσεις των ατόμων θα χαρακτηρίζονται από τον υπολογισμό, τον εγωισμό και το ενδιαφέρον για τον εαυτό τους και μόνο, ενώ ταυτόχρονα, οι σχέσεις τους θα αντανακλούν και την κατάστασή τους ως εργαζόμενοι (Salaman, 1974:3). Αυτή η αλλοτρίωση από άτομο σε άτομο περιλαμβάνει μια έλλειψη συνεργασίας και φιλικής διάθεσης και χαρακτηρίζεται από προφανή αντιηθικά και ανταγωνιστικότητα (Salaman, 1974:4).

³²³ Ο Salaman (1974:4) αναφέρει ότι είναι το σαφέστερο όταν αναφέρεται στις συνθήκες κάτω από τις οποίες το προλεταριάτο θα πάψει να είναι μια κατηγορία από μόνο του, μια ασυνάρτητη μάζα διασκορπισμένη πέρα για πέρα και διαμελισμένη από τον αμοιβαίο ανταγωνισμό, και θα γίνει μια τάξη σαν μια «κοινότητα», μια τάξη με ένα ενσυνείδητο διαμοιρασμό ενδιαφερόντων και με αληθινή ταξική συνείδηση, στο G. Salaman (1974) *Community and Occupation: An Exploration of Work/Leisure Relationships*. London: Cambridge University Press, p.4.

³²⁴ Είναι σημαντικό, προκειμένου να σημειωθεί ότι ο Marx θεώρησε την έννοια της αλλοτρίωσης, ως μια συνέπεια, όχι της δομής ή της οργάνωσης οποιασδήποτε συγκεκριμένης εταιρίας ή χώρου εργασίας, ούτε μόνο των ιδιαιτερών τύπων επίβλεψης ή ελέγχου, αλλά του ίδιου του καπιταλιστικού συστήματος και της έμφασής του στην εξασφάλιση του κέρδους και του θεσμού της ιδιωτικής ιδιοκτησίας (Salaman, 1974:4). Ο Salaman (1974:4) σημειώνει ότι υπάρχουν διάφορα θέματα στην ανάλυση του Marx για την εργασία, την αλλοτρίωση και τον βίωσών της «κοινότητας» που σχετίζονται με την επαγγελματική κοινότητα καθώς, πρώτον ο Marx εστίασε την προσοχή του στην έννοια της επαγγελματικής εμπειρίας σε μια βιομηχανική κοινωνία και δεύτερον ενδιαφέρθηκε για τη σχέση μεταξύ του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι σχετίζονται ο ένας με τον άλλο και με την εργασία που κάνουν.

κακά», τους κοινούς φίλους και τους κοινούς εχθρούς³²⁵. Η *δεύτερη* είναι ένας τύπος σχέσης ή κοινωνικής οργάνωσης που αντιτίθεται χαρακτηριστικά με την «κοινότητα»³²⁶ (Salaman, 1974:6). Στην «κοινωνία» ο ατομικισμός είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος, και οι σχέσεις τείνουν να βασίζονται στον υπολογισμό, στην ανταλλαγή³²⁷ παρά στην παραδοσιακή εμπιστοσύνη και την αμοιβαία γνώση. Αυτή η μορφή «κοινωνίας» δεν είναι ένας φυσικός, οργανικός τύπος όπως ο προηγούμενος³²⁸, αλλά είναι ένας τεχνητός, βασισμένος όχι στον οικογενειακό νόμο και τη συναίνεση, αλλά στη σύμβαση (contract)³²⁹. Οι Nisbet (1966) και Salaman (1955) τονίζουν την προφανή ομοιότητα, που παρατηρείται μεταξύ των τυπολογικών εννοιών του Tönnies και του Durkheim (1933) για τη μηχανική και οργανική αλληλεγγύη³³⁰. Όπως ο Nisbet (1966) έχει σημειώσει, η ιδέα της «κοινότητας» ήταν παρά πολύ σημαντική για τους κοινωνιολόγους στις προσπάθειές τους να περιγράψουν και να εξηγήσουν τις κοινωνικές και διανοητικές αλλαγές που είδαν να λαμβάνουν χώρα γύρω τους³³¹. Ο Tönnies (1955) μίλησε επίσης και για τη φύση της εργασίας στους δύο τύπους κοινωνιών, όπου για παράδειγμα, σε αντίθεση με την *Gemeinschaft*, η *Gesellschaft* είναι κεφαλαιοκρατική κοινωνία, περιγράφοντας έτσι μια δραστική αλλαγή στη φύση της διαδικασίας παραγωγής και την οργάνωση της εργασίας, καθώς επίσης τις αλλαγές στις μεθόδους και τους τύπους ανταλλαγών. Έτσι περιλαμβάνει επίσης τις αλλαγές στο νόημα που τα άτομα συνδέονται με την εργασία τους. Αντί του παλαιού, του προσανατολισμού του

³²⁵ Η χρήση μιας κοινής γλώσσας ενισχύει τα κοινά συναισθήματα, τις αξίες και τις πεποιθήσεις που είναι χαρακτηριστικά της «κοινότητας» (Salaman, 1974:5). Και αυτή η μορφή κοινωνικής οργάνωσης δεσμεύεται από μια συναίνεση που αντιπροσωπεύει την ειδική κοινωνική δύναμη και τη συμπόνια που κρατά τα ανθρώπινα οντά μαζί ως μέλη μιας ολότητας (Salaman, 1974:5). Οι «κοινωνικές» σχέσεις είναι «οργανικές» και είναι τριών τύπων: η γειτονία (neighbourhood), η συγγένεια (kinship) και η φιλία (friendship). Όλα τα μέλη της «κοινότητας» ενέχονται σε μια μοιρασμένη κοινή θέληση, το προϊόν των χωριστών και παρόμοιων επιθυμιών τους, και συνεπώς εδώ η ανάπτυξη του ατομικισμού είναι ελάχιστη (Salaman, 1974:6).

³²⁶ Η θεωρία της «κοινωνίας» εξετάζει την τεχνητή κατασκευή ενός συνόλου των ανθρώπινων όντων που επιφανειακά μοιάζει με την «κοινότητα»: εφόσον τα άτομα ζουν ειρηνικά και κατοικοεδρεύουν από κοινού. Εντούτοις, στη «κοινότητα» παραμένουν ουσιαστικά ενωμένοι παρ' όλους τους διαχωριστικούς παράγοντες, ενώ στην κοινωνία είναι ουσιαστικά χωρισμένοι παρ' όλους που ενωτικούς τους παράγοντες, στο F. Tönnies (1955) *Community and Association*. London: Routledge and Kegan Paul, p.74.

³²⁷ Στη *Gesellschaft*, όπως αντιπαράβλλεται με τη *Gemeinschaft*, κανείς δεν βρίσκει δράσεις που μπορεί να προέρχονται από μια *a priori* και απαραίτητη υπάρχουσα ενότητα (unity), καμία πράξη, η οποία να φανερώσει τη θέληση και το πνεύμα της ενότητας ακόμα κι αν διεγερθήκε από το άτομο, καμία πράξη που εφόσον εκτελούνται από το άτομο, πραγματοποιούνται εξ ονόματος εκείνου που ενώνονται με εκείνο. Στη *Gesellschaft* τέτοιες πράξεις δεν υπάρχουν. Αντίθετα, εδώ ο καθένας είναι μόνος του και απομονωμένος, και υπάρχει ένας τάση έντασης ενάντια σε όλους τους άλλους. Οι σφαίρες δραστηριοτήτων και δύναμης είναι αισθητά διαχωρισμένες, έτσι ώστε καθένας να αρνείται να έρθει σε επαφή με άλλους και την εισόδο στη σφαίρα του. Μια τέτοια αρνητική στάση απέναντι στον άλλο κανικοποιείται και πάντα ελλοχεύει η σχέση αυτών των επιχορηγούμενων με δύναμη ατόμων, και χαρακτηρίζει τη *Gesellschaft* στις συνθήκες των υπολοίπων, κανένας δεν θέλει να χορηγήσει και να παραγάγει τίποτα για ένα άλλο άτομο, ούτε θα τείνει για να δώσει απλόχερα κάτι σε ένα άλλο άτομο, εάν δεν είναι σε αντάλλαγμα ενός αντίτιμου δόρου ή εργασίας ότι θεωρεί εκείνος, τουλάχιστον ίσο με εκείνο που έχει δώσει, στο F. Tönnies (1955) *Community and Association*. London: Routledge and Kegan Paul, p.74.

³²⁸ Συνολικά, οι διαφορές μεταξύ αυτών των δύο τύπων, της «κοινότητας» και της «κοινωνίας», αντιπροσωπεύονται από τον Tönnies (1955) ως εξής: Υπάρχει μια αντίθεση μεταξύ μιας κοινωνικής τάξης που βασίζεται στη συναίνεση των επιθυμιών, στηρίζεται στην αρμονία και αναπτύσσεται και καλλιεργείται από τα ήθη και τα έθιμα, τις παραδόσεις και τη θρησκεία, και μιας κοινωνικής τάξης που βασίζεται στη ένωση των λογικών επιθυμιών, στηρίζεται στη σύμβαση και τη συμφωνία, προστατεύεται από την πολιτική νομοθεσία, και βρίσκεται στην ιδεολογική της αιτιολόγησής του στην κοινή γνώμη, στο F. Tönnies (1955) *Community and Association*. London: Routledge and Kegan Paul, p.261.

³²⁹ Στην κοινότητα κάθε πρόσωπο προσπαθεί για αυτό που είναι στο πλεονέκτημά του και βεβαιώνει τη δράση άλλου μόνο εάν κι εφόσον μπορούν να προάγουν το ενδιαφέρον του, στο F. Tönnies (1955) *Community and Association*. London: Routledge and Kegan Paul, p.6.

³³⁰ Ο Tönnies (1955) είδε τις κοινωνίες ως κινούμενες από την πρώτη, τον τύπο της «κοινότητας» (*Gemeinschaft*), ο οποίος είναι σαφώς πιο στενά συνδεδεμένος με τη μεσαιωνική κοινωνία, στον τύπο της «κοινωνίας» (*Gesellschaft*), ο οποίος αναφέρεται στη σύγχρονη κοινωνία. Το ενδιαφέρον και η ανησυχία του Tönnies (1955) για τις διαδικασίες της κοινωνικής αλλαγής είναι σύμφωνες με την ανησυχία της κοινωνιολογικής παράδοσης σχετικά με την πτώση της «κοινότητας».

³³¹ Μέσω αυτής της τυπολογίας του Tönnies (1955), η βαρυνήσαντη ιστορική μετάβαση της κοινωνίας του δέκατου ενάτου αιώνα από τον κατά ένα μεγάλο μέρος «κοινοτικό» και μεσαιωνικό χαρακτήρα της, στη σύγχρονη βιομηχανοποιημένη και πολιτικοποιημένη μορφή της, λήφθηκαν από το ενιαίο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ιστορίας στην οποία προέκυψε και έγιναν σε ένα γενικότερο πλαίσιο ανάλυσης εφαρμόσιμο σε ανάλογες μεταβάσεις σε άλλες εποχές και άλλες περιοχές του κόσμου, στο R. A. Nisbet (1966) *The Sociological Tradition*. London: Heinemann, p.71.

βιοτέχνη της Gemeinschaft στην τέχνη του, που δίνει ο ίδιος στο εαυτό του χωρίς όρια στην εργασία του χωρίς υπολογισμό των μονάδων του χρόνου και της αποζημίωση³³² τώρα προκύπτει ένας υπολογισμός, αυτό που μπορεί να αποκαλεστεί σήμερα οργανική προσέγγιση στην εργασία. Η εργασία προσλαμβάνεται από την άποψη της παραγωγής εμπορευμάτων αντικειμένων πρακτικής ή ανταλλακτικής αξίας, και όχι για τις εγγενείς ικανοποιήσεις της³³³ (Salaman, 1974:7). Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ο Tonnies (1955) δεν είδε τη σχέση μεταξύ των αλλαγών με μορφές κοινωνικής οργάνωσης και των οικονομικών αλλαγών με τον ίδιο τρόπο όπως ο Marx αλλά αντίθετα, θεώρησε τις αλλαγές στις μορφές οικονομικής οργάνωσης και ανταλλαγής ως αποτελέσματα της κίνησης από τη Gemeinschaft στη Gesellschaft (Salaman, 1974:8).

1.5.1.3. ΒΕΜΠΕΡ

Η συμβολή του Weber στα θέματα και τα ζητήματα αυτής της ανάλυσης για την επαγγελματική «κοινότητα» περιλαμβάνει δύο συσχετισμένα θέματα: γραφειοκρατία και ορθολογιστική ικανότητα. Βέβαια φορά η εργασία του είναι ιδιαίτερα γνωστή, αλλά οι απόψεις του σχετικά με τη γραφειοκρατία συσχετίζονται σαφώς πολύ με τις αναλύσεις της οργάνωσης της εργασίας (work organization) και της δομής της οργάνωσης (structure of organization), και πρέπει να αναφερθούν. Έχει γίνει σχεδόν μια κοινοτοπία ότι η ορθολογιστική ικανότητα (rationality) είναι ένα από τα κεντρικά θέματα στη σκέψη του Weber και ότι αυτή η έννοια, η οποία, έχει προταθεί, μπορεί να θεωρηθεί ως ανάλογη με την έννοια του Marx για την αλλοτρίωση, συμβάλλοντας στην περιγραφή και την αξιολόγησή του για τη διαδικασίας της κοινωνικής αλλαγής. Βεβαίως η ορθολογιστική ικανότητα³³⁴ ή η ορθολογικότητα ήταν μια διαδικασία την οποία ο Weber είδε να πραγματοποιείται σε πολλές πτυχές της ζωής: όπως η τέχνη, η μουσική, ή θρησκεία, κ.λπ. και είναι μια πτυχή ή ένας προσανατολισμός, της κοινωνικής ζωής που εισάγει στις τυπολογίες της κοινωνικής δράσης του και τους τύπους αρχών (authority). Τα σχόλια του Weber στην ορθολογιστική ικανότητα (rationalization) ως γενική διαδικασία περιορίζονται συνήθως στο δοκίμιό του

³³² Είναι η Gemeinschaft, για τον Tonnies, όταν ο εργαζόμενος, είναι καλλιτέχνης, χειροτέχνης, ή επαγγελματίας – δίνεται χωρίς όρια στην εργασία του χωρίς υπολογισμό των μονάδων του χρόνου και της αποζημίωσης του. Εντούτοις, μέσω της χρηματικής ανταμοιβής, ακριβώς όπως μέσω της εκμετάλλευσης των ολοκληρωμένων προϊόντων για την πώληση, τείνει να εμφανίζεται μια αντιστροφή αυτής της διαδικασίας, η οποία κάνει το άτομο, να στρέφεται στον εαυτό του μόνο. Στη Gesellschaft μια τέτοια προσωπικότητα είναι από τη φύση και τη συνείδησή της ο επιχειρηματίας ή ο έμπορος, στο R. A. Nisbet (1966) *The Sociological Tradition*. London: Heinemann, p.74.

³³³ Στη Gemeinschaft ανήκει μια κατασκευή, όπως αντιπαραβάλλεται, δηλαδή η μηχανική εργασία, αναφερόμενος κανείς στη σφυρηλάτηση σχεδίων, μηχανορραφιών, δολοπλοκίων που κατευθύνονται στο στόχο, με αποκλειστική αποφασιστικότητα η οποία είναι αυτή της παραγωγής των εξωτερικών αποτελεσμάτων απαραίτητων να επιτευχθούν οι τελικές επιθυμίες μας, στο F. Tonnies (1955) *Community and Association*. London: Routledge and Kegan Paul, p.261.

³³⁴ Η αυξανόμενη ορθολογιστική ικανότητα (rationalization) και της νοσηρχίας (intellectualisation) είχαν μια αποφασιστική συνέπεια, στην οποία ο Weber εξέφρασε ιδιαίτερη πίεση: έχουν απογοητεύσει τον κόσμο. Με την πρόοδο της επιστήμης και της τεχνολογίας, το άτομο έχει σταματήσει την πίστη στις μαγικές δυνάμεις, στα πνεύματα και τους δαίμονες, έχει χάσει την αίσθηση προφητείας του και, προ πάντων, την αίσθησή του ιερού. Η πραγματικότητα έχει γίνει θλιβερή, επίπεδη και χρηστική, αφήνοντας ένα μεγάλο κενό στις ψυχές των ατόμων που επιδιώκουν να γεμίσουν από την εξεγερμένη δραστηριότητα και μέσω των διάφορων συσκευών και των υποκατάστατων. Ένα θήραμα στον αβέβαιο σχετικισμό στην αβεβαιότητα και τον κουραστικό σκεπτικισμό, προσπαθούν να εφοδιάσουν τις ψυχές τους με τα κημήλια της θρησκευτικότητας, της αισθητικότητας, της ηθικολογίας, ή του επιστημονισμού. Δηλαδή εν συντομία, με κάποια πλουραλιστική φιλοσοφία που επεκτείνει μια άνευ διακρίσεως υποδοχή στα πιο ετερογενή αξιώματα από κάθε μέρος του κόσμου. Ο μυστικισμός γίνεται ανημπαιγότητα, η «κοινότητα» γίνεται κοινοτισμός και η ζωή μειώνεται σε μια σειρά ανεξάρτητων εμπειριών, στο J. Freund (1968) *The Sociology of Max Weber*. London: Allen Lane, pp.23-24.

«Η Επιστήμη ως Εσωτερική Επιταγή»³³⁵, όπου εκφράζει δύο παρατηρήσεις στην έννοια της ορθολογιστικής ικανότητας. *Πρώτον*, αν και αυτή η διαδικασία είναι σαφώς και δομικά συνδεδεμένη με την ανάπτυξη της επιστήμης Weber (1961:9), αυτό δεν σημαίνει απλά αύξηση της γνώσης του ατόμου και της κυριότητας του περιβάλλοντός του ή της τεχνολογία που τον εξυπηρετεί. Όπως ο Weber παρατηρεί, η περισσότερη γνώση των ανθρώπων για την τεχνολογία στηρίζονται σε αυτό που οι Berger και Luckmann (1969) αποκάλεσαν «συνταγής της γνώσης» (recipe knowledge)³³⁶, η οποία είναι γνώση για το πώς να την χρησιμοποιήσει κανείς ή πώς να κάνει κάποιον άλλο να τη χρησιμοποιήσει, αλλά όχι για το πώς αυτή λειτουργεί³³⁷. Αυτός ο τελευταίος τύπος γνώσης δεν είναι απαραίτητα κανονικός επειδή όπως ο Weber λέει, χρησιμοποιώντας το παράδειγμα ενός τραμ, όπου το άτομο είναι πεπεισμένο ότι μπορεί να «βασιστεί» στη συμπεριφορά του τραμ, και προσανατολίζει τη συμπεριφορά του σύμφωνα με αυτή την προσδοκία³³⁸, με άλλα λόγια παίρνει την αποδοτική του λειτουργία ως δεδομένη. Ο Weber σημειώνει από αυτή την άποψη ότι το σύγχρονο άτομο ξέρει πολύ λιγότερα για τις διεργασίες της τεχνολογίας του από ότι ο πρωτόγονος άνθρωπος (Salaman, 1974:9). Εάν η ορθολογιστική ικανότητα δεν σημαίνει αυξανόμενη γνώση από αυτή την άποψη, τι σημαίνει; Απλά ότι είναι δυνατό να μάθει κανείς, ότι «εάν κανείς επιθυμούσε κάτι συγκεκριμένο μπορεί να το μάθει οποιαδήποτε στιγμή» (Salaman, 1974:9)³³⁹.

Στα συγκεκριμένα πλαίσια που εξετάζει η παρούσα μελέτη, η πιο ενδιαφέρουσα εφαρμογή της ορθολογιστικής ικανότητας στις εργασίες του Weber είναι η έννοιά του για τον ιδανικό τύπο γραφειοκρατίας. Αυτή η άποψη για την γραφειοκρατία, όπου όπως ο Albrow (1970) έχει αναφέρει ότι είναι «η πιο σημαντική δήλωση στο συγκεκριμένο θέμα στις κοινωνικές επιστήμες»³⁴⁰ υπογραμμίζοντας τη σημασία των κανόνων και των επίσημων διαδικασιών στην απασχόληση των πλήρως απασχολούμενων, εκπαιδευμένων, ειδικευμένων και δημόσιων υπαλλήλων. Χαρακτηρίζεται από έναν υψηλό βαθμό προβλεψιμότητας, τυπικότητας, δυνατότητας υπολογισμού, μη-εξατομικευσης (γενικότητας), ειδικευσης και σταθερότητας. Ο Weber σαφώς θεώρησε ότι η γραφειοκρατική οργάνωση ήταν πιθανό να είναι αποδοτική λόγω των χαρακτηριστικών της, και για αυτόν τον λόγο ήταν πιθανό να αναπτυχθεί³⁴¹ (Salaman, 1974:10). Ο Salaman (1974:10) σημειώνει ότι ως εκ τούτου ο Weber εμπίπτει

³³⁵ M. Weber (1961) "Science as a Vocation" in H. H. Gerth and C. W. Mills (eds.) *From Max Weber: Essays in Sociology*. London: Routledge and Kegan Paul. pp.129-156.

³³⁶ P. L. Berger and T. Luckmann (1969) *The Social Construction of Reality*. London: Allen Lane.

³³⁷ P. L. Berger and T. Luckmann (1969) *The Social Construction of Reality*. London: Allen Lane, pp.56-57.

³³⁸ M. Weber (1961) "Science as a Vocation" in H. H. Gerth and C. W. Mills (eds.) *From Max Weber: Essays in Sociology*. London: Routledge and Kegan Paul. p.139.

³³⁹ Ο ίδιος αναφέρει: «Ως εκ τούτου, σημαίνει ότι κυρίως δεν υπάρχει καμία μυστήρια ανυπολόγιστη δύναμη που μπαίνει στο παιχνίδι, αλλά μάλλον ότι κάποιος μπορεί, σε γενικές γραμμές, να εξουσιάζει όλα τα πράγματα με τον υπολογισμό. Αυτό σημαίνει ότι ο κόσμος είναι δυναστευμένος. Κάποιος δεν έχει ανάγκη πλέον την προσφυγή στα μαγικά μέσα προκειμένου να κυριαρχήσει ή να ικετεύσει τα πνεύματα, όπως έκανε ο πρωτόγονος, για τον οποίο τέτοιο μυστήριες δυνάμεις υπήρξαν. Τα τεχνικοί μέσα και οι υπολογισμοί εκτελούν αυτή την υπηρεσία». στο M. Weber (1961) "Science as a Vocation" in H. H. Gerth and C. W. Mills (eds.) *From Max Weber: Essays in Sociology*. London: Routledge and Kegan Paul. p.139.

³⁴⁰ M. Albrow (1970) *Bureaucracy*. London: Macmillan. p.45.

³⁴¹ Ο ίδιος αναφέρει, ότι η ακρίβεια, η ταχύτητα, η σαφήνεια, η γνώση των αρχών, η συνοχή, η διακριτικότητα, η ενότητα, η αυστηρή υποτέλεια ή υπαγωγή, η μείωση της τριβής και των υλικών και προσωπικών δαπανών, αυξάνονται στο βέλτιστο σημείο στην αυστηρά γραφειοκρατική διοίκηση. στο M. Weber (1961) "Bureaucracy" in H. H. Gerth and C. W. Mills (eds.) *From Max Weber: Essays in Sociology*. London: Routledge and Kegan Paul. p.196-144, p.214.

σε ένα μια προβληματική άποψη ότι αυτός ο τύπος γραφειοκρατίας είναι επίσης ιδιαίτερα ορθολογικός³⁴². Επομένως ένας αυξανόμενος αριθμός ατόμων θα απασχολούνταν στο ρόλο έμμισθου κρατικού λειτουργού ή του υπαλλήλου (Salaman, 1974:10) και θεώρησε ότι τέτοιοι υπάλληλοι θα χωρίζονταν από τα μέσα της παραγωγής με τον ίδιο τρόπο όπως ο χειρωνακτικός εργαζόμενος. Δεύτερον, προέβλεψε ότι αυτό το είδος της κατάστασης εργασίας δεν θα ήταν χωρίς τα προβλήματα και δυσκολίες του και θεώρησε ότι η εξάλειψη «της αγάπης, της έχθρας και όλων των καθαρώς προσωπικών, παράλογων, και συναισθηματικών στοιχείων που δραπετεύουν από τον υπολογισμό»³⁴³ ήταν ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα καθορισμού της γραφειοκρατίας. Περαιτέρω, προσέλαβε τις γραφειοκρατίες όπως όχι μόνο ως «αποκτήνουσες» αλλά και ως σαρωτικές στον έλεγχο τους των μεμονωμένων μελών³⁴⁴. Ο Salaman (1974:11) σημειώνει ότι ο Weber γνώριζε καλά τη φύση και τη σημασία της εργασίας στις γραφειοκρατικές οργανώσεις και τη σχέση μεταξύ της οργανωτικής δομής και των προσωπικών αντιμετωπίσεων και της συμπεριφοράς, μια σχέση που έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον και που διαμορφώνει ενός από τα θέματα στις συζητήσεις της ικανοποίησης από την εργασία των εργαζομένων ή των διευθυντών.

1.5.1.4. ΝΤΥΡΚΑΙΜ

Το ενδιαφέρον του Durkheim για τη σχέση μεταξύ του ατόμου και της κοινωνίας, και η φύση της κοινωνίας ως γεγονός ιδιόμορφο και πηγή της ηθικής, της θρησκείας, της συνείδησης, κ.λπ., τον οδήγησαν να δώσει ιδιαίτερη προσοχή στις «επαγγελματικές κοινότητες» (Salaman, 1974:11). Ο Durkheim ήταν ιδιαίτερα απορροφημένος με τη φύση και το ρόλο των ηθών και των κανόνων, τους οποίους θεώρησε ως βάση της κοινωνικής ζωής, τονίζοντας ότι δεν υπάρχει καμία μορφή κοινωνικής

³⁴² Είναι σαφές ότι δεν εξισώνει την ορθολογιστική ικανότητα με την αποδοτικότητα. Ενώ δεν αρνείται κανείς ότι ο Weber θεωρεί τη γραφειοκρατία αποδοτική, και ειδικότερα αποδοτικότερη από άλλες μορφές οργάνωσης, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι είδε έναν σαφή εννοιολογικό διαχωρισμό μεταξύ της αποδοτικότητας και της ορθολογιστικής ικανότητας. Η αποδοτικότητα αναφέρεται στο κόστος παραγωγής και ως εκ τούτου στην καταλληλότητα των μέσων (παραγωγής) στο τελικό προϊόν. Η ορθολογιστική ικανότητα αναφέρεται στην εφαρμογή των τεχνικών ή ειδικών κανόνων στις περιπτώσεις. Αυτή η λειτουργία ο Weber θεωρεί ορθολογική. Όπως ο Albrow (1970) έχει υποστηρίξει πειστικά, η σχέση μεταξύ της ορθολογιστικής ικανότητας και αποδοτικότητας διευκρινίζεται καλύτερα με την εξέταση των μεθόδων που χρησιμοποιούνται για να αξιολογήσουν την αποδοτικότητα, και που συσχετίζονται σαφώς με την αποδοτικότητα, αλλά δεν είναι το ίδιο πράγμα. Η υπευθυνότητα, η δυνατότητα υπολογισμού, η προβλεψιμότητα, η αξιοπιστία είναι όλες κυρίαρχα γραφειοκρατικά χαρακτηριστικά (μπορούν ή δεν μπορούν να είναι αποδοτικά). Επιτυγχάνονται μέσω της απρόσωπης εφαρμογής της ειδικής γνώσης και των τεχνικών και διαδικαστικών κανόνων στις περιπτώσεις. Αυτά είναι τα χαρακτηριστικά της ορθολογιστικής ικανότητας που σχετίζονται άμεσα με το θέμα των επαγγελματικών κοινοτήτων: πρώτον, ο Weber είδε αυτόν τον ορθολογικό τύπο γραφειοκρατίας να γίνεται όλο και περισσότερο κοινός.

³⁴³ Βλέπε M. Weber (1961) "Bureaucracy" in H. H. Gerth and C. W. Mills (eds.) *From Max Weber: Essays in Sociology*. London: Routledge and Kegan Paul, p.216.

³⁴⁴ Ο μεμονωμένος γραφειοκράτης δεν μπορεί να νιώσει ντροπή από τους κρατικούς μηχανισμούς από τους οποίους απασχολείται. Σε αντίθεση με τον τιμητικό ή αυτόν με τη «σημαντική» επαγγελματική δραστηριότητα, ο επαγγελματικός γραφειοκράτης αλυσσοδένεται στη δραστηριότητά του από ολόκληρη την εργασία του (material) και την ύπαρξή του. Στη μεγάλη πλειοψηφία των περιπτώσεων, είναι μόνο ένας ασήμαντος παράγοντας σε έναν διαρκώς-κινούμενο μηχανισμό που του ορίζει μια ουσιαστικά σταθερή διαδρομή. Ο δημόσιος υπάλληλος επιφορτίζεται με τους εξειδικευμένους στόχους και κανονικά ο μηχανισμός δεν μπορεί να τεθεί σε κίνηση ή να συλληφθεί από τον ίδιο, αλλά μόνο από πολύ τον κορυφαίο. Ο μεμονωμένος γραφειοκράτης είναι έτσι «σφραγισμένος» στην «κοινότητα» όλων των αξιωματούχων που είναι ενσωματωμένοι στο μηχανισμό, στο M. Weber (1961) "Bureaucracy" in H. H. Gerth and C. W. Mills (eds.) *From Max Weber: Essays in Sociology*. London: Routledge and Kegan Paul, p.228.

δραστηριότητας που μπορεί να κάνει χωρίς την κατάλληλη ηθική πειθαρχία³⁴⁵. Στα κείμενα του ο Durkheim επέδειξε ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για μια έννοια που υπάγει το ενδιαφέρον στη σχέση μεταξύ του ατόμου και της κοινωνίας και τη φύση της ηθικής: την ανομία. Στην ανάλυσή του για τα ποσοστά αυτοκτονίας, ο Durkheim διακρίνει τρεις τύπους αυτοκτονιών: *πρώτον* την εγωιστική, *δεύτερον* την αλτρουιστική και *τρίτον* την ανομική. Οι ανομικές αυτοκτονίες είναι εκείνες που εμφανίζονται όταν υπάρχουν βιομηχανικές ή οικονομικές κρίσεις ή άλλες «διαταραχές της ισορροπίας». Ανομία σημαίνει μια κατάσταση απουσίας κανόνων και έλλειψης κανονισμού, της πειθαρχίας, του περιορισμού στις φιλοδοξίες³⁴⁶. Η ανομία είναι μια έννοια που διαδραμάτισε έναν σημαντικό αναλυτικό και αξιολογικό ρόλο για τον Durkheim, ο οποίος την χρησιμοποιεί στην ανάλυσή του για τις μεταβαλλόμενες βάσεις της κοινωνικής ένταξης στον «Καταμερισμό της Εργασίας», στην «Αυτοκτονία» και στα βιβλία του στο «Σοσιαλισμό» και την «Επαγγελματική ηθική» (Salaman, 1974:12). Είναι σαφές ότι εξέτασε τη χρόνια, ενδημική ανομία που θεώρησε ως εγγενές χαρακτηριστικό γνώρισμα των σύγχρονων βιομηχανικών κοινωνιών και ως το σοβαρότερο πρόβλημα της σύγχρονης κοινωνίας κάτι που είναι ιδιαίτερα σαφές στην «Επαγγελματική Ηθική και τα «Πολιτικά Ήθη» του (Salaman, 1974:12). Σε αυτήν την εργασία ο Durkheim κάνει μια διάκριση μεταξύ των δύο τύπων ρυθμιστικών κανόνων: εκείνοι που είναι γενικοί σε ολόκληρη την κοινωνία και εκείνους που είναι συγκεκριμένοι για ορισμένες θέσεις ή κλίσεις. Όπως ο ίδιος αναφέρει «υπάρχουν τόσες μορφές ηθών όπως υπάρχουν διαφορετικές κλίσεις»³⁴⁷. Αναφέρεται σε αυτήν την κατάσταση ως «ηθικό ιδιαιτερότητα» και φθάνει, λέει, στην αιχμή του στα πλαίσια της ηθικής επαγγέλματος-επαγγελματισμού. Αυτή η επαγγελματική ηθική σπάνια βρίσκεται έξω από τα επαγγέλματά, είναι ιδιαίτερα σπάνια στη βιομηχανία και το εμπόριο³⁴⁸. Αυτή η έλλειψη κανονιστικής ρύθμισης μέσα στους κόσμους της βιομηχανίας και του εμπορίου οδηγεί στη συνεχώς αυξανόμενη άνοδο στις φιλοδοξίες και τις ελπίδες που δεν μπορούν, από την ίδια τους την φύση τους, να ικανοποιηθούν πάντα (Salaman, 1974:13). Εάν η ανομία προκύπτει λόγω της έλλειψης κανονισμού των φιλοδοξιών μέσα στην εργασία έπειτα μπορεί να μειωθεί μέσω των βάση-εργασίας κανονιστικών συστημάτων, επαγγελματικών εταιριών ή «κοινοτήτων»³⁴⁹. Ο Durkheim είναι ο μοναδικός από τους

³⁴⁵ E. Durkheim (1957) *Professional Ethics and Civic Morals*, trans. C. Brookfield. London: Routledge and Kegan Paul, p.14.

³⁴⁶ Ένα απόσπασμα από την «Αυτοκτονία» διευκρινίζει τη χρήση αυτής της έννοιας από τον Durkheim, όπου για να επιτύχουν οποιοδήποτε άλλο αποτέλεσμα, τα πάθη πρέπει πρώτα να περιοριστούν. Μόνο τότε μπορούν να εναρμονιστούν με τις ικανότητες και να ικανοποιηθούν. Αλλά δεδομένου του ότι το άτομο δεν έχει κανέναν τρόπο να τα περιορίσει, αυτό πρέπει να γίνει από κάποια δύναμη εξωτερική από αυτόν. Μια ρυθμιστική δύναμη πρέπει να διαδραματίσει τον ίδιο ρόλο για τις ηθικές ανάγκες που ο οργανισμός παίζει για τις φυσικές ανάγκες. Αυτό σημαίνει ότι η δύναμη μπορεί μόνο να είναι ηθική. Είτε άμεσα και συνολικά, είτε μέσω της αντιπροσωπείας ένα από τα όργανά της, η κοινωνία μπορεί μόνο να διαδραματίσει αυτόν τον ρόλο μετριασμού, γιατί είναι η μόνη ηθική ανώτερη δύναμη στο άτομο, η αρχή την οποία αυτός δέχεται, στο E. Durkheim (1951) *Suicide: A Study in Sociology*, trans. J. A. Spalding and G. Simpson. New York: Free Press, pp.248-249.

³⁴⁷ E. Durkheim (1957) *Professional Ethics and Civic Morals*, trans. C. Brookfield. London: Routledge and Kegan Paul, p.5.

³⁴⁸ Αυτό ανησυχεί τον Durkheim, γιατί θεωρεί αυτό είναι δυνατό για μια κοινωνική λειτουργία να υπάρξει χωρίς ηθική πειθαρχία. Διαφορετικά, τίποτα δεν παραμένει παρά μόνο μεμονωμένες επιλογές και δεδομένου ότι είναι από τη φύση απεριόριστες και ακόρεστες, και εάν εκεί υπάρχει τίποτα για να τις ελέγξει δεν θα είναι σε θέση να ελεγχθούν. Και οφείλεται ακριβώς σε αυτό το γεγονός ότι αυτή η κρίση έχει προκύψει από αυτό που οι ευρωπαϊκές κοινωνίες υφίστανται τώρα, στο E. Durkheim (1957) *Professional Ethics and Civic Morals*, trans. C. Brookfield. London: Routledge and Kegan Paul, p.10-11.

³⁴⁹ Αυτή τη λύση αναπτύσσει ο Durkheim στις μελέτες του «Socialism», «The Division of Labour», «Professional Ethics» και «Civic Morals». Ο ίδιος αναφέρει: «Αλλά έπειτα κάποιος θα ρωτήσει πού, σήμερα, είναι οι ικανές ηθικές δυνάμεις, αποδεκτός και την απαραίτητη πειθαρχία; Υπάρχουν κάποιες, οι οποίες ίσως, εάν μετασχηματιστούν, θα μπορούσαν να ταυριάζουν στην παρούσα κατάστασή μας. Αυτές

θεωρητικούς ο οποίος εξέτασε τις «επαγγελματικές κοινότητες» άμεσα, αν και κατά τρόπο μάλλον ιδιοσυγκρασιακό. Εντούτοις η έμφασή του στοιχείου ήθους ή αξίας που περιλαμβάνεται στους επαγγελματικές ομάδες, και η πραγματοποίησή του ότι αυτοί εξαρτώνται για τη δύναμή τους από την σημαντικότητα (salience) των σχέσεων μέσα στην επαγγελματική ομάδα που είναι εξαιρετικά σημαντική.

1.5.1.5. Η ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΛΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΟΔΡΑΣΗΣ

Ένα άλλο είδος της θεωρητικής προοπτικής προέρχεται από την προσέγγιση της Σχολής της Συμβολικής Αλληλόδρασης. Αυτή η Σχολή και οι διάδοχοι συμμερίζονται την ανησυχία των ιδρυτών της κοινωνιολογίας, η προέλευση και η εξήγηση της κοινωνικής τάξης (order) και του κοινωνικού ελέγχου, αλλά εστιάζουν στη συλλογική (co-operative) συμπεριφορά μέσα στις αλληλεπιδράσεις παρά στην μεγάλης κλίμακας, θεσμική ή κοινωνική ανάλυση (Salaman, 1974:13). Η προσέγγισή τους διαφέρει στην έμφαση από την εργασία των θεωρητικών προκατόχων τους. Ο σημαντικότερος εκπρόσωπος της Σχολής της Συμβολικής Αλληλόδρασης ήταν ο Mead³⁵⁰, ο οποίος επιδίωξε να εξηγήσει τη συλλογική συμπεριφορά. Η συλλογική κοινωνική συμπεριφορά περιλαμβάνει τους δράστες που είναι σε θέση να προλαμβάνουν τις αντιδράσεις και τις προθέσεις άλλων³⁵¹.

Αυτό είναι ο εαυτός, το Εγώ. Η συλλογική συμπεριφορά κατόπιν ακολουθεί τη δυνατότητα και την προδιάθεση των ανθρώπων να εσωτερικοποιούν τον άλλο και έτσι να αντιδρούν προβλέψιμα, τακτικά και σοβαρά μέσω του μοιράσματος (sharing) των συμβόλων, των εννοιών και των αξιών (Salaman, 1974:14). Η κοινωνία θεωρείται ότι στηρίζεται σε μια συναίνεση των συμφωνηθεισών προσδοκιών, σύμβολων, στερεότυπων καταστάσεων, παίρνοντας ως δοσμένες τακτικότητες και την κοινή γνώση³⁵². Αρκετές από τις έννοιες του Mead (1932) έχουν ληφθεί και έχουν αναπτυχθεί από τους πιο πρόσφατους συγγραφείς στις έρευνές τους για τις διαδικασίες οικοδόμησης της ταυτότητας και της διαχείρισης των ταυτοτήτων³⁵³. Ιδιαίτερα σημαντική έννοια είναι αυτή της σταδιοδρομίας (career), που χρησιμοποιείται υπό μια ευρύτερη έννοια, αμιγώς επαγγελματική, για να αναφερθεί στην πρόοδο μέσω των καταστάσεων παραχώρησης της ταυτότητας³⁵⁴. Αυτό είναι ακριβώς το σημείο που η έννοια της

είναι οι επαγγελματικές ομάδες ή εταιρίες, στο E. Durkheim (1962) *Socialism*, trans. A. Gouldner. London: Routledge and Kegan Paul, p.245.

³⁵⁰ A. Rose (1971) "A Systematic Summary of Symbolic Interaction Theory", in A. Rose (ed.) *Human Behaviour and Social Processes*. London: Routledge and Kegan Paul. pp.3-19.

³⁵¹ Ο Mead (1932) αναφέρει: «Το άτομο είναι ένα μια ατομικότητα μόνο εφόσον προσλαμβάνει τη στάση (attitude) κάποιου άλλου απέναντι σε αυτόν. Εφόσον αυτή η στάση είναι μέρος διάφορων άλλων, και εφόσον μπορεί να υποθέσει τις οργανωμένες στάσεις ενός αριθμού που συνεργάζονται σε μια κοινή δραστηριότητα, παίρνει τη στάση της ομάδας απέναντι σε αυτόν και στη λήψη αυτού ή αυτών των στάσεων καθορίζει το αντικείμενο της ομάδας, η οποία καθορίζει και ελέγχει την απάντηση», στο G. H. Mead (1932) *The Philosophy of the Present*. Chicago: Open Court Publishing Company, p.192.

³⁵² P. Bohannon (1964) "Conscience Collective and Culture", in K. H. Wolff (ed.) *Essays on Sociology and Philosophy by Emile Durkheim et al*. New York: Harper and Row. pp.77-96.

³⁵³ B.L. E. Goffman (1959) *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Doubleday.

³⁵⁴ Υπό αυτήν τη μορφή μπορεί να είναι ωφέλιμη και θεματά χρησιμοποιούμενη στην ανάλυση της διαδικασίας του να γίνει κανείς τρελός από το να γίνει ψυχίατρος, του να γίνει κανείς εγκληματίας από το να γίνει αστυνομικός. Η έννοια της σταδιοδρομίας, που σπινδέει με έναν

σταδιοδρομίας αναδεικνύει: τη συμμετοχή εκείνη σε ορισμένους ρόλους που είναι πιθανό να φέρει κάποιον σε επαφή, και κάτω από πίεση να δεχτεί, μια ορισμένη προοπτική που ενσωματώνει τις αξίες, τις στάσεις ή συμπεριφορές και τις απόψεις, εν ολίγοις, μια προοπτική ομάδας αναφοράς³⁵⁵. Οι σημαντικοί άλλοι, η ομάδα αναφοράς, υπολαμβάνουν έτσι σημαντικότητα (salience) εάν το «πλάισιο» που εκτιμώνται ή καταδικάζονται είναι σημαντικό. Αυτό που είναι περισσότερος σύνθετος, είναι ότι εκείνοι τείνουν να βλέπουν τους εαυτούς τους από την άποψη της ιδιότητας μέλους αυτής της ομάδας τους, οι προοπτικές που περιλαμβάνει και οι τίτλοι ή οι ετικέτες που φέρει. Θα γίνουν, στους δικούς τους, τους όμοιους τους και τους ξένων, ορισμένα είδη ανθρώπων: ομοφυλόφιλοι, άνθρωποι της τζαζ ή οποιoσδήποτε³⁵⁶. Αυτή η ταυτότητα έχει σημασία είτε επειδή είναι μόνο αυτή που εκτιμούν, επειδή είναι το αποτέλεσμα μιας μακράς κατάρτισης που επιφέρει υψηλό κύρος ή επειδή είναι μια που είναι ιδιαίτερα κυρίαρχη ή διάχυτη και δύσκολο ξεφύγει κανείς από αυτή. Συνήθως είναι απλά κάτι που προέρχεται, αδιαφιλονίκητα, από τη συμμετοχή τους με έναν ιδιαίτερο τρόπο της ζωής με τους συγκεκριμένους (συν)εταίρους (associates). Η μελέτη του Hughes (1958)³⁵⁷ ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη και σημαντική ως προς αυτή την ερμηνεία. *Πρώτον*, είναι η πρότασή του, η οποία έχει υιοθετηθεί φυσικά από τους πιο πρόσφατους συγγραφείς, ιδιαίτερα τον Becker³⁵⁸ και άλλους κοινωνιολόγους που ενδιαφέρονται για τις επαγγελματικές ομάδες, όπου ο ίδιος αναφέρει, ότι η εργασία του ανθρώπου είναι μια καλή ένδειξη για οποιονδήποτε στην πορεία της ζωής του και της κοινωνικής ύπαρξής του και της ταυτότητας του (Hughes, 1958:9)³⁵⁹.

χρήσιμο τρόπο τις έννοιες αλληλεπίδρασης της ταυτότητας, της ομάδας αναφοράς, των ρόλων και των προσδοκιών από το ρόλο (και, επαγωγικά, της παρέκκλισης), τονίζει τον τρόπο με τον οποίο επιλεγμένοι άλλοι είναι σημαντικοί στην υποστήριξη της εκτιμημένης εικόνας-του εαυτού κάποιου, και περιλαμβάνει την ιδέα των απρόβλεπτων της σταδιοδρομίας: παράγοντες από τους οποίους η κινητικότητα από μια θέση σε μια άλλη εξαρτάται (Salaman, 1974:14).

³⁵⁵ Αυτή η ιδέα, μιας ομάδας αναφοράς ως πηγή αξιών κ.λπ. προέρχεται από τον Shibutani ο οποίος αναφέρει σχετικά: «Μια προοπτική είναι μια διαταγμένη άποψη του κόσμου κάποιου, τι λαμβάνεται για δεδομένο για τις ιδιότητες των διάφορων αντικειμένων, των γεγονότων, και της ανθρώπινης φύσης. Το περιβάλλον στο οποίο τα άτομα ζουν είναι μια τάξη πραγμάτων αναθεωρούμενα και αναμενόμενα όπως και των πραγματικά αντιληπτών πραγμάτων. Περιλαμβάνει υποθέσεις του τι είναι εύλογο και τι είναι δυνατόν», στο T. Shibutani, (1971) "Reference Groups and Social Control", in A. Rose (ed.) *Human Behaviour and Social Processes*. London: Routledge and Kegan Paul, pp.128-147.

³⁵⁶ Οι περιθωριακές αυτές ομάδες είναι αντικείμενα μελέτης του Becker (1963:38), ο οποίος αναφέρει σχετικά: «Τα μέλη των οργανωμένων παρεκκλινουσών ομάδων έχουν ένα πράγμα από κοινού: την παρέκκλισή τους. Τους δίνει μια αίσθηση της κοινής μοίρας, της ύπαρξης στην ίδια «βάρκα». Από μια αίσθηση κοινής μοίρας, από να πρέπει να αντιμετωπιστούν τα ίδια προβλήματα, αυξάνεται μια παρεκκλινούσα υποομάδα: ένα σύνολο προοπτικών και όρων για αυτό που ο κόσμος είναι, και πώς να εξεταστεί αυτόν με ένα σύνολο στερεοτυπων δραστηριοτήτων βασισμένων σε εκείνες τις προοπτικές», στο H. S. Becker (1963) *Outsiders*. New York: Free Press, p.38. Αυτές οι διαδικασίες δεν είναι περιορισμένες στους παρεκκλινόντες, εμφανίζονται επίσης, με έναν προφανέστερο τρόπο, στις επαγγελματικές ομάδες.

³⁵⁷ E. C. Hughes (1958) *Men and Their Work*. Illinois: Free Press.

³⁵⁸ H. S. Becker and A. L. Strauss (1956) "Careers, Personality and Adult Socialization", *American Journal of Sociology*, vol.62, no.3, pp.253-256 και H. S. Becker (1964) "Personal Change in Adult Life", *Sociometry*, vol.27, no.1, pp.40-53.

³⁵⁹ Αυτό το ενδιαφέρον τον οδηγεί στην αναζήτηση της σχέσης μεταξύ των τύπων προσωπικότητας, δηλαδή της προσωπικότητας που καθορίζεται από την άποψη των εσωτερικοποιημένων στάσεων ή συμπεριφορών και αξιών, του καταμερισμού εργασίας, και των τρόπων στους οποίους τα επαγγέλματα και οι τίτλοι τους ενσωματώνονται στις εικόνες-του εαυτού των ατόμων. Ο Hughes κάνει επίσης λόγο για τη σταδιοδρομία, την οποία καθορίζει με έναν μάλλον διαφορετικό τρόπο από τους εκφραστές της Συμβολικής Αλληλεπίδρασης, ως υποκειμενικά σημαντικό απολογισμό ή αφήγημα της βιογραφίας κάποιου. Υπό αυτήν τη μορφή, μια σταδιοδρομία είναι η προσπάθεια ενός ατόμου να επιβάλει μια διευθετημένη έννοια στα γεγονότα, τις ταυτότητες, τις αλληλεπιδράσεις, κ.λπ., σε ότι έχει εκτεθεί ή έχει αναμειχθεί. Σαφώς, έπειτα, μια σταδιοδρομία θα δειθεί πολύ στα διάφορα θεματικά πλαίσια μέσα στα οποία έχει κινηθεί, αλλά έχει τακτοποιήσει σε μια προσωπική, υποκειμενικά σημαντική συνοχή (Salaman, 1974:16). *Δεύτερον*, η έννοια της αλλαγής και της διαδικασίας, που έχει δύο πτυχές: αλλαγές στη δομή και τη φύση των επαγγελματίων και της εργασίας, μέσω της τεχνολογικής ή οργανωτικής αλλαγής, και της αλλαγής στη ζωή και την ψυχολογία του ατόμου/δράστη ως αποτέλεσμα της προόδου του μέσω μιας σταδιοδρομίας. Αν και η μελέτη υπέβαλε έκθεση ότι αργότερα δεν ήταν διαμήκης, στράφηκε, σε αυτά τα είδη των αλλαγών. *Τρίτον*, είναι η έρचना για τον τρόπο που οι άνθρωποι βλέπουν την εργασία τους, πώς αξιολογούν αυτή και το ρόλο της στην κοινωνία, πώς την καθιστούν σημαντική και προστατεύονται από τις πιθανές επιπτώσεις που βλάπτουν την ταυτότητά τους. Αυτό περιλαμβάνει ένα ενδιαφέρον για τους επαγγελματικούς πολιτισμούς, με άλλα λόγια

1.5.2. ΠΡΟΣΩΠΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Ο Watson (2005)³⁶⁰ αναφέρει πώς μπορεί κανείς να αναμένει ότι μια επαγγελματική κοινότητα θα είναι ιδιαίτερα ισχυρή, καθώς και την υπερχειλίση της σε περιοχές της ζωής των μελών μιας επαγγελματικής ομάδας και εκτός εργασιακής σφαίρας, όταν πρόκειται για επαγγέλματα όπου ο εργασιακός και μη-εργασιακός βίος είναι στενά συνυφασμένοι (Watson, 2005:242). Κάτι τέτοιο τείνει να ισχύει ιδίως στην περίπτωση αυτού που οι κοινωνιολόγοι αποκαλούν επαγγελματική κοινότητα. Σύμφωνα με τον Watson η επαγγελματική κοινότητα ορίζεται ως μια: «*Μορφή τοπικής κοινωνικής οργάνωσης στην οποία ο εργασιακός και μη εργασιακός βίος των ανθρώπων ταυτίζονται σε μεγάλο βαθμό με την επαγγελματική τους ιδιότητα*»³⁶¹ (Watson, 2005:242). Η ιδέα της επαγγελματικής κοινότητας ερευνάται και στην ανάλυση των Kerr και Siegal (1954)³⁶² που εισηγήθηκαν ότι η μεγάλη ροπή προς τις απεργίες που παρουσιάζουν ομάδες τέτοιες όπως οι ανθρακωρύχοι, οι λιμενεργάτες φορτοεκφορτωτές, οι ναυτικοί και οι υλοτόμοι θα μπορούσε να συνεχιστεί προς το γεγονός ότι ζουν ως μια «απομονωμένη μάζα»: οι κοινότητες που βρίσκουμε στο «ανθρακωρυχείο, το πλοίο, την προκουμιά, την κατασκήνωση των υλοτόμων, το βιομηχανικό κέντρο της υφαντουργίας», όλες τους φαίνεται να έχουν «τους δικούς τους κώδικες, μύθους, ήρωες και πρότυπα κοινωνικής συμπεριφοράς» (Watson, 2005:242). Η έννοια αυτή αναπτύχθηκε περαιτέρω από τους από τους Lipset, Trow και Coleman (1956)³⁶³ για να προσδιορίσει το αλληλένδετο του εργασιακού και μη-εργασιακού βίου των τοπογράφων και ο Blauner (1960)³⁶⁴ υιοθέτησε τα επιχειρήματά τους στην πραγμάτευση παραγόντων που είναι δυνατόν να συμβάλλουν στην εργασιακή ικανοποίηση (Watson, 2005:242)³⁶⁵. Οι Cannon (1967) και Goode

τους κανόνες και τις αξίες, που θεωρούνται ως δεδομένη γνώση και αμοιβαίες προσδοκίες, οι υποστηριγμένες στο χώρο δουλειάς γενικές απόψεις, οι προοπτικές και οι αιτιολογήσεις που τα επαγγέλματα περιλαμβάνουν μερικές φορές. Ο Hughes υποστηρίζει ότι κάποιος πρέπει να ταξινομήσει τα επαγγέλματα από την άποψη των πραγματικών ομοιοτήτων τους δεδομένου όπως ο κοινωνιολόγος τα βρίσκει, ή όπως φαίνονται από εκείνους που έχουν σχέση, παρά να υποβηθθούν μόνο τα είδη επαγγελματικών κατηγοριών στην κοινωνία. Καθαυτό τον τρόπο κάποιος μπορεί να υποστηρίξει ορισμένες ομοιότητες μεταξύ των θυρωρών και των γιατρών, μεταξύ των παικτών μπιλιάρδου και των εργαζομένων στα τρένα και, μεταξύ των γυναικών στην πορνεία και των επαγγελματιών (Salaman, 1974:17).

³⁶⁰ T. J. Watson (2005) *Κοινωνιολογία, Εργασία και Βιομηχανία*, (μετ. Μ.Ν.Κασσαναρά, επιμ. Ι. Ψημμένος). Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σσ.242-243.

³⁶¹ T. J. Watson (2005) *Κοινωνιολογία, Εργασία και Βιομηχανία*, (μετ. Μ.Ν.Κασσαναρά, επιμ. Ι. Ψημμένος). Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σσ.242.

³⁶² C. Kerr and A. J. Siegal (1954) “The Industrial Propensity to Strike”, in A. Kornhauser, R. Dubin and A. M. Ross (eds.) (1954) *Industrial Conflict*. United States: McGraw-Hill Book Company. pp.189-212.
(eds.) *Industrial Conflict* New York: McGraw-Hill.

³⁶³ S. M. Lipset, M. A. Trow and J. S. Coleman (1956) *Union Democracy: The Internal Politics of the International Typographical Union*. New York: The Free Press.

³⁶⁴ R. Blauner (1960) “Work Satisfaction and Industrial Trends in Modern Society” in W. Galenson and S. M. Lipset (eds.) *Labor and Trade Unionism: An Interdisciplinary Reader*. New York: John Wiley and Sons, 339-360.

³⁶⁵ Ο Blauner εισηγήθηκε ότι το ουσιαστικό χαρακτηριστικό της επαγγελματικής κοινότητας είναι ότι οι εργαζόμενοι, κατά τις μη εργάσιμες ώρες, έχουν κοινωνικές επαφές περισσότερο με μέλη της δικής τους επαγγελματικής ομάδας παρά με άτομα διαφορετικών επαγγελματικών ιδιοτήτων (Watson, 2005:242). Σε αυτό προσθέτει και την παρατήρηση ότι τα μέλη μιας τέτοιας κοινότητας έχουν την τάση να μιλάνε για την δουλειά στον ελεύθερο χρόνο τους και ότι η επαγγελματική κοινότητα συνιστά από μόνη της έναν «μικρόκοσμο» (Watson, 2005:242). Έπειτα ότι τα μέλη της τη θεωρούν ως τη βασική τους ομάδα αναφοράς έτσι ώστε «τα πρότυπα κοινωνικής συμπεριφοράς, καθώς και το σύστημα κοινωνικού κύρους και διάκρισης που διαθέτει η ομάδα, να καθοδηγούν τη διαγωγή τους» (Watson, 2005:242). Ο Blauner εισηγείται ότι οι επαγγελματικές κοινότητες αναδύονται εκεί όπου υπάρχει γεωγραφική απομόνωση ή εκεί όπου η ταυτότητα μέλους μιας επαγγελματικής κοινότητας ενθαρρύνεται από το είδος της βάρδιας που κάνουν ορισμένοι τυπογράφοι, χαλυβουργάτες, πυροσβέστες, και υπάλληλοι σιδηροδρόμων (Watson, 2005:242). Από την προηγούμενη ανάλυση προκύπτει ότι η έννοια της επαγγελματικής κοινότητας προϋποθέτει κάτι περισσότερο από την απλή γεωγραφική γειτνίαση των κατοίκων των μελών της (Watson, 2005:243). Η έννοια της

(1975)³⁶⁶ εισηγήθηκαν ότι τα επαγγέλματα συγκροτούν κοινότητες και συλλογικές ιδεολογίες μέσα σε αυτά (Dibble, 1962) με την έννοια αυτή, επιχείρημα που ενθάρρυνε τον Salaman (1974)³⁶⁷ να εισηγηθεί ότι μπορεί να γίνει λόγος για δύο τύπους επαγγελματικής κοινότητας: *πρώτον*, μια κοινότητα που βασίζεται εξολοκλήρου στην επαγγελματική ιδιότητα, *δεύτερον*, μια κοινότητα που βασίζεται στην κοινή γεωγραφική θέση³⁶⁸. Ο Fibly (1987)³⁶⁹ παρατηρεί με ποιον τρόπο οι σταβλίτες που εργάζονταν στους στάβλους του Newmarket διατηρούσαν τη «ανεξαρτησία τους στις σχέσεις τους με τους εργοδότες» χάρη σε μια «ακμαία επαγγελματική κοινότητα»³⁷⁰. Ο Moore (1975)³⁷¹ έχει καταδείξει ότι οι ανθρακωρύχοι έχουν σε διάφορες περιστάσεις αναγνωρίσει την κατάσταση στην αγορά εργασίας ως κοινή και για τους επόπτες και για τους εργοδότες του δικού τους κλάδου (Watson, 2005:244). Ορισμένα, μάλιστα, στοιχεία αυτής απέκτησαν μεγάλη σημασία στις προσπάθειες αντίστασης στην κρατική μείωση του μεγέθους της βρετανικής βιομηχανίας εξόρυξης άνθρακα κατά τη δεκαετία του 1980 και τις αρχές της δεκαετίας του 1990, με τα γεγονότα κατά τη διάρκεια της διένεξης των ανθρακωρύχων του 1984-1985 αλλά και στο εξής να δείχνουν ένα ισχυρό κράμα μεταξύ ταξικά προσδιοριζόμενης αντιπαράθεσης και μιας προσανατολισμένης στην κοινότητα αλληλεγγύης, ενόψει της επίθεσης που δεχόταν ολόκληρη η επαγγελματική τους ταυτότητα (Beynon, Hudson and Sadler:1991³⁷², Warwick and Littlejohn, 1992³⁷³).

Οι επαγγελματικές κοινότητες τείνουν να συνδέονται με περισσότερο «παραδοσιακές» επαγγελματικές δραστηριότητες. Θα πρέπει, ωστόσο να είναι κανείς προσεκτικός ως προς αυτό, όπως θα υποδείκνυε η όπια εξέταση τεχνολογίας τελευταίου τύπου που χρησιμοποιείται στα ανθρακωρυχεία

κοινότητας στην κοινωνιολογία υποδηλώνει έναν τύπο σχέσης ανάμεσα σε ανθρώπους που δεν χρειάζεται, σε μια κοινωνία σχετικώς αναπτυγμένα μέσα επικοινωνίας, να προϋπάρθκει κατ' ανάγκη και γεωγραφική εγγύτητα (Watson, 2005:243). Το ουσιαστικό χαρακτηριστικό της κοινότητας είναι ένα ολοκληρωμένο σύστημα κοινωνικών σχέσεων, ένα σύστημα που παρέχει στα μέλη της μια αίσθηση κοινής ταυτότητας και ένα κοινό σύστημα αξιών (Watson, 2005:243).

³⁶⁶ W. J. Goode (1975) "Community within a Community: the Professions", *American Sociological Review*, 22, pp.194-200.

³⁶⁷ Gr. Salaman (1974) *Community and Occupation: An Exploration of Work/Leisure Relationships* Cambridge: Cambridge University Press.

³⁶⁸ Ο Salaman (1974) αναφέρει ότι τόσο οι αρχιτέκτονες όσο και οι εργαζόμενοι στους σιδηροδρόμους που εκείνος μελέτησε είναι δυνατόν να θεωρηθούν ως μέλη επαγγελματικών κοινοτήτων και επισημαίνει ότι και οι μεν και οι δε είχαν σοβαρή και θετική εμπλοκή στη δουλειά που έκαναν, αποκομίζοντας ικανοποίηση από την εκτέλεση των εργασιακών τους καθηκόντων, καθώς χρησιμοποιούσαν τις πολύτιμες δεξιότητες τους ή λόγω της ευθύνης ή της αυτονομίας που ήταν σύμφυτες με τη δουλειά που έκαναν (Watson, 2005:243). Η ιδέα ότι οι επαγγελματικές κοινότητες μπορεί να είναι σημαντικές πηγές εργασιακής ικανοποίησης, όπως υποστήριξαν οι Blaumer (1960) και Salaman (1975), είναι ένας σημαντικός λόγος για τον οποίο τα επαγγέλματα θα έπρεπε να εξετάζονται και υπό αυτό το πρίσμα (Watson, 2005:243). Η ύπαρξη, ή όχι, του αισθήματος ότι ανήκει κανείς σε μια επαγγελματική κοινότητα είναι επίσης, σημαντική και για την κατανόηση ορισμένων δυναμικών διαστάσεων στην πολιτική και βιομηχανική συγκρουσιακή συμπεριφορά, αλλά και των επαγγελματικών στρατηγικών και της στρατηγικής της ανώτερης επαγγελματισμού (Watson, 2005:243).

³⁶⁹ M. P. Fibly (1987) "The Newmarket Racing Lad: Tradition and Change in a Marginal Occupation", *Work, Employment and Society*, vol.1, no.2, pp.205-244.

³⁷⁰ Παρά τις μεταξύ τους «διαφωνίες, τον ανταγωνισμό, τις διενέξεις και τις αντιπαράθεσεις», η «επαγγελματική ιδιότητα του σταβλίτη παρέχει τη βάση για μια κοινότητα βασισμένη σε κοινές μορφές λόγου, αντίληψης, εμπειρίας και συγκινησιακότητας» (Watson, 2005:243). Η ιδιότητα μέλους μιας επαγγελματικής κοινότητας δεν χρειάζεται, ωστόσο, να οδηγεί κατ' ανάγκη στη διεκδυστία του «αυτοί και εμείς» σε ότι αφορά την ταξική σύγκρουση από την οπτική γωνία των χειρωνακτών εργατών (Watson, 2005:243).

³⁷¹ R. Moore (1975) "Religion as a Source of Variation in Working Class Images of Society", στο M. Bulmer (ed.) *Working Class Images of Society*: London: Routledge and Kegan Paul και D. Lockwood (1966) "Sources of Variation in Working Images of Society", *The Sociological Review*, vol.14, pp.249-267.

³⁷² H. Beynon, R. Hudson and D. Sadler (1991) *A Tale of Two Industries: The Contraction of Coal and Steel in the North East of England*. Great Britain: Open University Press.

³⁷³ D. Warwick and G. Littlejohn (1992) *Coal, Capital and Culture: A Sociological Analysis of Mining Communities in West Yorkshire*. London: Routledge.

(Watson, 2005:244). Εξάλλου, η μελέτη της αλιευτικής βιομηχανίας από τον Thompson (1983)³⁷⁴ δείχνει ότι αυτή ποτέ δεν είναι, ούτε ήταν ποτέ, «παραδοσιακού» χαρακτήρα, παρά το γεγονός ότι η δραστηριότητα αυτή εκτελείται από ανθρώπους που φαινομενικά ζουν σε παραδοσιακές κοινότητες (Watson, 2005:244)³⁷⁵. Ιδιαίτερης σημασίας είναι το θέμα της εργασίας, η έννοια της εργασίας και της σχέσης μεταξύ της εργασίας των ατόμων και του μη-εργατικού μέρους αυτών (Salaman, 1974:18)³⁷⁶. Είναι προφανές ότι η εργασία που τα άτομα κάνουν είναι πιθανό να έχει πολλές συνέπειες για το υπόλοιπο της ζωής τους, και η έρευνα για τους τρόπους με τους οποίους οι ζωές εκτός εργασίας (non-work lives) των ανθρώπων, επηρεάζονται από τα διάφορα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της εργασίας τους, στην τεχνολογική οργάνωση, τη γραφειοκρατική δομή της, κ.λπ., αποτελεί έναν καθιερωμένο και καλά τεκμηριωμένο είδος κοινωνιολογικής έρευνας (Salaman, 1974:18)³⁷⁷. Μια επαγγελματική κοινότητα αντιπροσωπεύει μια ιδιαίτερη σχέση μεταξύ της εργασίας των ατόμων και του υπολοίπου της ζωής τους, ένας τύπος σχέσης που στην ακραία μορφή της είναι πιθανώς όλο και περισσότερο σπάνια στις σύγχρονες κοινωνίες (Salaman, 1974:19)³⁷⁸.

Τα μέλη των επαγγελματικών κοινοτήτων επηρεάζονται από την εργασία τους κατά τέτοιο τρόπο ώστε οι ζωές εκτός-εργασίας τους διαπερνώνται από τις σχέσεις εργασίας τους, τα ενδιαφέροντα και τις αξίες τους (Salaman, 1974:19). Τα μέλη των επαγγελματικών κοινοτήτων στηρίζουν τις ζωές τους στην εργασία τους, τους εργασιακούς τους φίλους (work-friends) είναι τους φίλους τους έξω από την εργασία τους και τα ενδιαφέροντα και οι δραστηριότητες (activities) ελεύθερου χρόνου τους είναι βασισμένα στο χώρο δουλειάς (Salaman, 1974:19). Η περιγραφή που δίνει ο Mills (1951:222) για την έννοια της εργασίας στους παραδοσιακούς τεχνίτες μπορεί επίσης να εφαρμοστεί στα μέλη των

³⁷⁴ P. Thomson (1983) *Living the Fishing*. London: Routledge and Kegan Paul.

³⁷⁵ Ήταν στην πραγματικότητα μια από τις πρώτες βιομηχανίες που έμελλαν να αναπτυχθούν μέσα στην παγκόσμια καπιταλιστική αγορά (Watson, 2005:244). Πρόσφατες εξελίξεις στη βρετανική αλιευτική βιομηχανία έχουν, ωστόσο, δείξει ότι ο χαρακτηριστικός καπιταλιστικός θεσμός της μίσθωσης εργασίας (labour employment) μπορεί να υπονομεύσει την αποτελεσματικότητα του κλάδου (Watson, 2005:244). Οι «σύγχρονοι» καπιταλιστικοί στόλοι από μηχανοτράτες στα μεγάλα λιμάνια, στόλοι που εξαρτώνται από τη μισθωτή εργασία και συνεπώς υποφέρουν από όλα τα προβλήματα που συνοδεύουν τις πάγιες βιομηχανικές πρακτικές μίσθωσης εργασίας – έχουν πάρει την καπιτούσα (Watson, 2005:244). Αντιθέτως και λειτουργώντας μέσα σε ένα σύνολο αξιών που συνδυάζουν τον εξισωτισμό, την κοινωνική ανεξαρτησία και την ατομικότητα, οι Σκοτσέζοι αλιείς του Βορρά, με τα συνηθισμένα τους σκάφη, που ίσως αξίζουν πάνω από μισό εκατομμύριο λίρες, ευημέρησαν (Watson, 2005:244). Υπό το πρίσμα των προβληματικών που εγείρονται τόσο για την ακουσύνθεση όσο και την επιβίωση στοιχείων της επαγγελματικής κοινότητας, αλλά και των ερωτημάτων που το ζήτημα αυτό με την εργασία τους, την αναγκαστική ανωτερότητα των νεωτερικών μορφών μίσθωσης και οργάνωσης της εργασίας, θα συνεχίσουμε τώρα με τα δύο επόμενα κεφάλαια για να εξετάσουμε αυτά τα πρότυπα οργάνωσης και μίσθωσης της εργασίας, καθώς και μερικά από τα προβλήματα που συνδέονται μαζί τους (Watson, 2005:245).

³⁷⁶ Ο Hughes (1958:25) θέτει τα εξής ερωτήματα, τα οποία αποτελούν και ερωτήματα της παρούσας μελέτης, για την σχέση των μεταναστών εργαζομένων με τις οργανώσεις τους: «Μέχρι ποιο σημείο πρόσωπα ενός συγκεκριμένου επαγγελματίως «ζουν μαζί» και αναπτύσσονται έναν πολιτισμό που έχει τις υκοκεμενικές πιέξεις του στην προσωπικότητά τους. Βρίσκουν τα πρόσωπα ένα μέρος για την ικανοποίηση των επιθυμιών τους στην ένωσή που έχουν με τους συναδέλφους, τους ανταγωνιστές, και τους συναδέλφους τους; Τι ρόλο διαδραματίζει το επάγγελμα κάποιου στις οργάνωσης ζωής του;» (Hughes, 1958:25), στο E. C. Hughes (1958) *Men and Their Work*. Illinois: Free Press, p.25.

³⁷⁷ Πολλές μελέτες των επαγγελματικών κοινοτήτων έχουν πραγματοποιηθεί, αλλά τα στοιχεία που περιλαμβάνουν ποικίλουν κατά πολύ στην ποιότητα και τον τύπο, καθώς τείνουν να είναι ο απολογισμός μιας επαγγελματικής κοινότητας το αποτέλεσμα μιας έρευνας για την ίδια την «κοινότητα». Συχνά η «κοινότητα» περιγράφεται μόνο κατά μάλλον γενικούς κατά τη διάρκεια κάποιου έρευνας. Σχεδόν όλες οι μελέτες είναι απολογισμοί που εξετάζουν συγκεκριμένες κοινότητες, δεν προσπαθούν να γενικεύσουν για τη φύση του φαινομένου αυτού καθ' εαυτού (Salaman, 1974:18).

³⁷⁸ Ο Gerstl (1961) ορίζει την επαγγελματική κοινότητα ως εξής: «Μια επαγγελματική κοινότητα σημαίνει ότι άνθρωποι που είναι μέλη του ιδίου επαγγέλματος ή εργάζονται μαζί και έχουν κάποιο είδος κοινής ζωής μαζί και είναι, ως ένα ορισμένο βαθμό, χωρισμένοι από το υπόλοιπο της κοινωνίας. Το σημαντικότερο στοιχείο αυτού του διαχωρισμού, και αυτό που έχει εμφανίζεται συχνότερα ως χαρακτηριστικό καθορισμού μιας επαγγελματικής κοινότητας, είναι η σύγκληση των άτυπων τύπων φιλίας και των συναδελφικών σχέσεων», (Gerstl, 1961:37), στο J. E. Gerstl (1961) «Determinants of Occupational Communities in High Status Occupations», *Sociology Quarterly*, vol.2, pp.37-48.

επαγγελματικών κοινότητων³⁷⁹. Ο Salaman (1974) τονίζει πώς τα μέλη από αυτών των κοινότητων παρουσιάζουν έναν βαθμό σύγκλισης στις δραστηριότητες κατά την εργασία και εκτός-εργασίας, στα ενδιαφέροντα και τις σχέσεις όπου αντιτίθενται χαρακτηριστικά στην σχέση κατά την εργασία/εκτός-εργασίας που καταδεικνύονται από πολλούς άλλους εργαζομένους (Salaman, 1974:20)³⁸⁰. Έχει αποδειχθεί ότι αυτοί οι εργαζόμενοι δεν έχουν ουσιαστικά κανένα ενδιαφέρον για τις εγκαταστάσεις εργασίας τους ως πηγή σχέσεων ή ενδιαφερόντων εκτός χώρου εργασίας: όταν το αφήνουν θέλουν προφανώς να ελευθερώσουν τους εαυτούς τους από οτιδήποτε ή οποιονδήποτε που μπορεί να τους υπενθυμίζει αυτού που αντιλαμβάνονται ως μια δυσάρεστη, καταπιεστική εμπειρία³⁸¹. Είναι επομένως πολύ σημαντικό και ενδιαφέρον να ερευνήσει κανείς εκείνους τους εργαζομένους που ανήκουν στις επαγγελματικές κοινότητες και που με την συγχώνευση της ζωής εργασίας (work live) και μη-εργασίας (non-work live) τους, παρουσιάζουν μια τέτοια χαρακτηριστική αντίθεση με τους εργαζομένους που χωρίζουν αυτές τις δύο σφαίρες της ζωής. Για μερικούς ανθρώπους η επαγγελματική ομάδα λειτουργεί ακόμα κι ως βάση της ένωσης (association) και του προσδιορισμού (identification) (Salaman, 1974:20). Ο Salaman (1974) επιχειρεί μια σημαντική διάκριση μεταξύ της «σχεδόν» και της «αληθινής» επαγγελματικής κοινότητας³⁸².

Τα χαρακτηριστικά συστατικά καθορισμού μιας επαγγελματικής κοινότητας είναι τα εξής: *Πρώτον*, τα μέλη των επαγγελματικών κοινότητων βλέπουν τους εαυτούς τους από την άποψη του επαγγελματικού τους ρόλου: η εικόνα του εαυτού τους (self-image) είναι κεντρική στον επαγγελματικό ρόλο τους κατά τέτοιο τρόπο ώστε να βλέπουν τους εαυτούς τους ως τυπογράφοι, αστυνομικοί, ανώτεροι υπάλληλοι στρατού ή οποιοσδήποτε άλλοι, και ως ανθρώπους με τις συγκεκριμένες ιδιότητες, τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητες (Salaman, 1974:21). *Δεύτερον*, τα μέλη των επαγγελματικών κοινότητων μοιράζονται μια ομάδα αναφοράς αποτελούμενος από μέλη της επαγγελματικής κοινότητας (Salaman, 1974:21). *Τρίτον*, τα μέλη των επαγγελματικών κοινότητων συνδέονται μεταξύ τους και κάνουν φίλους, άλλα μέλη του επαγγέλματός τους παρά κάνουν φίλους άλλα άτομα που είναι ξένοι, και φέρνουν τις δραστηριότητες εργασίας και τα ενδιαφέροντα στις ζωές εκτός-εργασίας τους (Salaman, 1974:21). Οι δυσδιάκριτοι τρόποι με τους οποίους η ταυτότητα ενός προσώπου καθιερώνεται και

³⁷⁹ O Mills (1951) αναφέρει: «Στο επάγγελμα των τεχνιτών δεν υπάρχει καμία διάσπαση της εργασίας και της διασκέδασης, της εργασίας και του πολιτισμού. Οι συνουμίες του στον ελεύθερο χρόνο είναι συζητήσεις στα καταστήματα και οι φίλοι του ακολουθούν την ίδια γραμμή εργασίας όπως εκείνος και μοιράζονται μια συγγένεια αισθήματος και σκέψης», στο C. W. Mills (1951) *White Collar: The American Middle Classes*. New York: Galaxy, pp.222-223.

³⁸⁰ Μερικοί εργαζόμενοι, πράγματι, φαίνεται να απορρίπτουν σκόπιμα το είδος της συμπεριφοράς που επιδεικνύεται από τα μέλη των επαγγελματικών κοινότητων (Salaman, 1974:20). Τα τελευταία χρόνια, η προσοχή έχει στραφεί σε εκείνους τους εργαζομένους που, ως αποτέλεσμα της ιδιαίτερης άποψής τους της φύσης της εργασίας και των ανταμοιβών που τους προσφέρει, προσπαθούν να επιβάλουν έναν άκαμπτο χωρισμό της εργασίας τους και της ζωής τους εκτός-εργασίας (Salaman, 1974:20).

³⁸¹ B.L. J. H. Goldthorpe, D. Lockwood, F. Bechhofer and J. Platt (1968a) *The Affluent Worker: Industrial Attitudes and Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.

³⁸² Οι «σχεδόν» επαγγελματικές κοινότητες είναι εκείνες οι κοινότητες που είναι το αποτέλεσμα ενός γεωγραφικά απομονωμένου ή χωρικά διαχωρισμένου χώρου ή περιοχής εργασίας, εξουσιαζόμενη από μια ενιαία εταιρία ή βιομηχανία (Salaman, 1974:20). Σε αυτή την περίπτωση, όπου η κοινότητα είναι το αποτέλεσμα της απομόνωσης αυτής καθ' αυτής, το αποτέλεσμα σαν-κοινότητα σχέδια της ομαδικής ζωής πρέπει να αναπτυχθεί, θέλοντας και μη (Salaman, 1974:20). Καθετί που μειώνει την αντίρρηση της περιοχής οδηγεί στη διακοπή της κοινότητας (Salaman, 1974:20). Μερικές «αληθινές» επαγγελματικές κοινότητες, όπως αυτές των ψαράδων και των ανθρακωρύχων, μερικές φορές τείνουν να εμπεριέχουν γεωγραφικό ή χωρικό διαχωρισμό, αλλά είναι αμφισβητήσιμο εάν μπορούν να υπάρξουν χωρίς αυτό.

στηρίζεται, οι μηχανισμοί που υιοθετούνται για να εξασφαλίσουν την αναγνώριση και την αποδοχή της εικόνας του εαυτού κάποιου, ο τρόπος με τον οποίο τα άτομα ψάχνουν εκείνες τις καταστάσεις που είναι πλέον πιθανές να επιβεβαιώσουν τις εικόνες του εαυτού τους, και η πιθανή ανησυχία³⁸³ που μπορεί να προκύψει όταν η εικόνα του εαυτού κάποιου αμφισβητείται συνεχώς, είναι όλα ζητήματα που συνδέονται με την εικόνα του εαυτού έχει προκύψει από την κοινωνιολογική ανάλυση (Salaman, 1974:21). Ο Salaman (1974:21) εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο ένας επαγγελματικός ρόλος μπορεί να ληφθεί ως πρωταρχικό στοιχείο μιας εικόνας του εαυτού και πώς αυτό υποστηρίζεται από άλλους που επίσης κατέχουν υπεύθυνη θέση σε αυτό το ρόλο³⁸⁴.

Τα μέλη τέτοιων κοινοτήτων αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους όχι μόνο από την άποψη του επαγγελματικού ρόλου τους, αλλά προσδίδουν σημαντική αξία σε αυτήν την εικόνα του εαυτού τους (Salaman, 1974:22). Αυτή η διαδικασία είναι απίθανο να εμφανιστεί μεταξύ των ανθρώπων που είναι σε επαγγέλματα που δεν έχουν επαγγελματικές κοινότητες, και είναι εξαιρετικά απίθανη μεταξύ εκείνων των εργαζομένων που έχουν έναν «οργανικό» (instrumental) προσανατολισμό προς την εργασία τους και που επιθυμούν να δραπετεύουν συνολικά από την εργασία τους μόλις αφήσουν το χώρο εργασίας (Salaman, 1974:23). Μια μελέτη μιας επαγγελματικής κοινότητας που είναι ιδιαίτερα πλούσια σε πληροφορίες για τη διαδικασία που περιγράφεται ανωτέρω είναι η μελέτη των μουσικών της τζαζ³⁸⁵, όπου στα άτομα της τζαζ αυτή η εικόνα του εαυτού, μόνο ως προς τον επαγγελματικό τους ρόλο, επισκιάσει τις όποιες προηγούμενες ταυτότητες (Salaman, 1974:23)³⁸⁶.

³⁸³ E. Goffman (1959) *The Presentation of Self in Everyday Life*. United States: Penguin Books.

³⁸⁴ Η εικόνα του εαυτού (self-image) μπορεί να οριστεί ως ένα σύνολο συμπεριφορών, πεποιθήσεων και απόψεων που κατέχει ένα πρόσωπο για τον εαυτό του, και εξαρτάται από σταθερότητα και την επιμονή της στην υποστήριξη, την ενθάρρυνση, την αναγνώριση και την αποδοχή από ορισμένα άλλα άτομα με τα οποία το άτομο έχει σχέση (Salaman, 1974:22). Ως αποτέλεσμα, όταν μια εικόνα του εαυτού επικεντρώνεται στον επαγγελματικό ρόλο, αυτά τα ορισμένα άτομα θα είναι οι επαγγελματικοί συνάδελφοί του (Salaman, 1974:22).

³⁸⁵ H. S. Becker, (1963) *Outsiders*. New York: Free Press και H. S. Becker and J. W. Carper (1956) «Elements of Identification with an Occupation», *American Sociological Review*, vol.21, pp.341-348.

³⁸⁶ Ο Salaman (1974:23) αναφέρει πώς είναι πιθανός στους επαγγελματίες η έννοια μιας επαγγελματικής εικόνας του εαυτού να εφαρμόζεται πολύ συχνά. Οι άνθρωποι που βλέπουν τον εαυτό τους από την άποψη ενός ιδιαίτερου επαγγελματικού τίτλου θα αγνοήσουν και θα αντισταθούν στη αποδοκμασία ή τον στιγματισμό (labeling) από τους «αμύητους» ξένους (Salaman, 1974:23). Τα στάδια μέσω των οποίων ένα μέλος ενός επαγγέλματος πρέπει να περάσει για να επιτύχει την πλήρη ιδιότητα μέλους μπορούν να είναι λίγο πολύ επίσημα και θεσμικοποιημένα (Salaman, 1974:23). Τα στοιχεία από τις μελέτες των επαγγελματικών κοινοτήτων καταδεικνύουν έντονα ότι τα μέλη τους βλέπουν τους εαυτούς τους από την άποψη της επαγγελματικής ιδιότητας μέλους τους και ότι αυτό περιλαμβάνει την εσωτερικοποίηση ενός συστήματος αξίας (Salaman, 1974:24). Τα άτομα, για παράδειγμα, όχι μόνο βλέπουν τους εαυτούς τους ως τυπογράφους ή αστυνομικούς ή ανώτερους υπαλλήλους στρατού, αλλά είναι επίσης ικανά να περιγράψουν τις ιδιότητες και τα χαρακτηριστικά των μελών αυτών των επαγγελμάτων (Salaman, 1974:24). Τα συστήματα αξίας και πεποιθήσεων που διακατέχουν τα μέλη των επαγγελματικών κοινοτήτων, είναι συχνά σχετικά όχι μόνο με τον κόσμο της εργασίας τους αλλά και με πολλές άλλες πτυχές της ζωής των μελών τους (Salaman, 1974:24). Επαγγελματικές κουλτούρες περιλαμβάνουν τις αξίες που καθορίζουν την «πραγματική» ή την κατάλληλη φύση της εργασίας (Salaman, 1974:24). Μία επαγγελματική κουλτούρα περιλαμβάνει ιδεολογικά στοιχεία, τις πεποιθήσεις για τη φύση της υπηρεσίας που το επάγγελμα παρέχει στη ευρύτερη κοινωνία και τη φύση της σχέσης μεταξύ των μελών του επαγγέλματος, των πελατών και της κοινωνίας τους (Salaman, 1974:24). Περιλαμβάνει επίσης την υποτιθέμενη γνώση μεταξύ των μελών του επαγγέλματος, γνώση που μπορεί να διαβιβαστεί και να αναφερθεί μέσω μιας ειδικής συνθηματικής διαλέκτου (argot) (Salaman, 1974:24). Αυτή η συνθηματική γλώσσα εξυπηρετεί στον διαχωρισμό των μελών από τους ξένους και ως τεχνική γλώσσα είναι ένας τρόπος περιγραφής των τεχνικών, των διαδικασιών, των μεθόδων και των εργαλείων του εμπορίου (Salaman, 1974:24). Τα μέλη των επαγγελματικών κοινοτήτων ζουν στο χωριστό κόσμο τους, ένας νοερός κόσμος που αποτελείται από τις υποθέσεις, τις τοποθετήσεις, τη γνώση, τις προσδοκίες και την κοινή ιστορία (Salaman, 1974:24). Ένα από τα πιο εντυπωσιακά γεγονότα που προέκυψε από το σύνολο των μελετών των επαγγελματικών κοινοτήτων είναι ότι μέλη αυτών των κοινοτήτων μοιράζονται απόψεις, τοποθετήσεις και αξίες μαζί με άλλα μέλη (Salaman, 1974:24). Τα μέλη των επαγγελματικών κοινοτήτων χρησιμοποιούν την κοινότητα ως αρχική ομάδα αναφοράς. Η ενσωμάτωση ενός επαγγελματικού ρόλου στην εικόνα του εαυτού κάποιου συσχετίζεται άμεσα με τη χρήση της επαγγελματικής κοινότητας ως μια ομάδα αναφοράς και κοινών αξιών που ακολουθούν την αυτό τον προσδιορισμό που προέρχεται από την ομάδα αναφοράς, και τα άλλα μέλη της ομάδας αναφοράς θα είναι «σημαντικοί άλλοι» η των οποίων υποστήριξη είναι τόσο σημαντική από αυτή την άποψη και που είναι σε θέση να επιφέρει ισχυρές κοινωνικές κυρώσεις (Salaman, 1974:24).

Έχοντας κοινές αξίες τα μέλη των επαγγελματικών κοινοτήτων τείνουν να θεωρούν τις αντιδράσεις και τις απαντήσεις των συντροφικών μελών τους ως ιδιαίτερα σημαντικές, και θα θεωρήσουν τα συντροφικά μέλη τους ως τους μόνους ανθρώπους που είναι πραγματικά σε θέση να κρίνουν την απόδοση στην εργασία τους ή τα προβλήματά τους (Salaman, 1974:25). Μια επαγγελματική κοινότητα που απεικονίζει αυτήν την τοποθέτηση είναι πάλι αυτή των μουσικών της τζαζ. Οι Mack και Merriam (1960:211) αναφέρουν: « Είναι οι κρίσεις της ομάδας τους που (ο μουσικός της τζαζ) θεωρεί έγκυρους, και οι όροι τους διαμορφώνουν τη ζωή του (αυτοί) τείνουν να ζουν με αυτούς τους όρους για την ευχαρίστησή τους »³⁸⁷. Τα μέλη των επαγγελματικών κοινοτήτων δεν προσπαθούν να χωρίσουν τις ζωές τους κατά την εργασία και εκτός-εργασίας: η εργασία επηρεάζει τις δραστηριότητες εκτός-εργασίας και τα ενδιαφέροντα τους (Salaman, 1974:25)³⁸⁸. Τα μέλη των επαγγελματικών κοινοτήτων ξοδεύουν χρόνο εκτός των ωρών απασχόλησής τους, με άλλους που κάνουν την ίδια εργασία, και τα μέλη του επαγγέλματός τους τείνουν να υπερισχύουν μεταξύ των καλύτερων φίλων τους³⁸⁹. Για παράδειγμα μελέτες για τους των μουσικούς της τζαζ³⁹⁰ έδειξαν ότι τα μέλη αυτού του επαγγέλματος είναι κοινωνικά απομονωμένα από το υπόλοιπο της κοινωνίας και ότι περιορίζουν την ένωσή τους μέσα στην επαγγελματική ομάδα τους³⁹¹. Τα μέλη των επαγγελματικών κοινοτήτων όχι μόνο επιλέγουν τους φίλους και τους συνεταίρους τους μεταξύ εκείνων που κάνουν την ίδια εργασία, αλλά επίσης συχνά μιλούν για την εργασία τους έξω από το χρόνο απασχόλησης, επιτρέπουν την συνδεδεμένη με την εργασία (work-connected) ανάγνωση, έχουν συνδεδεμένα με την εργασία χόμπι και ανήκουν στους συνδεδεμένους με την εργασία συλλόγους (societies) ή τις λέσχες (clubs)³⁹² (Salaman, 1974:26). Όταν τα μέλη ενός επαγγέλματος συνδέονται με άλλα μέλη, συνδέονται με ανθρώπους που κρατούν τις ίδιες αξίες όπως οι ίδιοι και που μοιράζονται και υποστηρίζουν την επαγγελματική εικόνα του εαυτού τους (Salaman, 1974:27).

³⁸⁷ A. P. Merriam, and R. W. Mack (1960) "The Jazz Community", *Social Forces*, vol.35, pp.220.

³⁸⁸ Τα μέλη τέτοιων κοινοτήτων φανερώνουν μια ισχυρή σύγκλιση στη ζωή τους κατά την εργασία και εκτός-εργασίας γενικά, όπου το σημαντικότερο χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτόν είναι ότι προτιμούν να είναι φίλοι με τους ανθρώπους που κάνουν την ίδια εργασία (Salaman, 1974:25). Για τα μέλη των επαγγελματικών κοινοτήτων, οι συναδελφικές σχέσεις διαποτίζουν την ζωή-εκτός δουλειάς και οι σχέσεις μεταξύ συναδέλφων υπονοούν για αυτούς περισσότερα από μια κοινή κατάσταση εργασίας (Salaman, 1974:25). Συνάδελφος είναι κάποιος που είναι μέλος του ίδιου επαγγέλματος, βεβαίως, αλλά περισσότερο από αυτό, είναι κάποιος που «κατοικεί στον ίδιο κανονιστικό και συνεταιριστικό κόσμο». Η συναδελφικότητα (colleagueship) περιλαμβάνει μια εμπιστοσύνη, μια βαθιά αμοιβαιότητα (Salaman, 1974:25). Σημαίνει μοίρασμα το ίδιου χώρου δουλειάς, των γνώσεων και των εννοιών, των συμβόλων και της κοινής γλώσσας (Salaman, 1974:26).

³⁸⁹ Αυτό είναι ιδιαίτερα σαφές στον απολογισμό του Lipset (1956) για την επαγγελματική κοινότητα των αμερικανικών τυπογράφων, λέει ότι: «Η επίσημη κοινότητα των τυπογράφων των εκτυπωτών παραλληλίζεται ως άτυπη. Δηλαδή οι μεγάλοι αριθμοί τυπογράφων ξοδεύουν ένα μη-αμελητέο ποσό ελεύθερου χρόνου τους με άλλους τυπογράφους. Στις συνεντεύξεις πολλοί τυπογράφων ανέφεραν ότι οι καλύτεροι φίλοι τους είναι άλλοι τυπογράφοι, ότι επισκέπτονται τακτικά τα σπίτια άλλων τυπογράφων, τους οποίους συναντούν συχνά σε μπάρ, πηγαίνουν μαζί, ή βλέπουν ο ένας τον άλλον στις διάφορες θέσεις πριν και μετά από την εργασία». στο S. M. Lipset, M. A. Trow and J. S. Coleman (1956) *Union Democracy: The Internal Politics of the International Typographical Union*. New York: The Free Press, p.70.

³⁹⁰ Bl. H. S Becker, (1963) *Outsiders*. New York: Free Press.

³⁹¹ Αυτή η σύγκλιση των σχέσεων εργασίας και εκτός-εργασίας δεν είναι με κανένα τρόπο μια γενική τάση. οι εργαζόμενοι σε μερικά επαγγέλματα αποφεύγουν σκόπιμα οποιεσδήποτε φιλικές ή ενώσεις εκτός-εργασίας με τους ανθρώπους που εργάζονται με αυτούς βρίσκονται στο ίδιο επάγγελμα. ή οκτώδηποτε δεν παρουσιάζουν καμία ιδιαίτερη ροπή προς την ένωση με αυτούς (Salaman, 1974:26). Ο Salaman (1974:26) τονίζει πώς υπάρχουν μέλη μερικών επαγγελματικών κοινοτήτων που συνδέονται μεταξύ τους και κάνουν φίλους ανθρώπους που εργάζονται μαζί, ενώ τα μέλη άλλων κοινοτήτων κάνουν φίλους τους ανθρώπους που κάνουν την ίδια εργασία αλλά εργάζονται αλλού και που δεν μοιράζονται συγκεκριμένη κατάσταση εργασίας τους.

³⁹² Ο Salaman (1974) επισημαίνει ότι αυτό δεν ισχύει με κανένα τρόπο για τα μέλη όλων των επαγγελμάτων, στο G. Salaman (1974) *Community and Occupation: An Exploration of Work/Leisure Relationships*. London, a Cambridge University Press Publication, p.27.

1.5.3. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Οι καθοριστικοί παράγοντες των επαγγελματικών κοινοτήτων αφορούν τρεις καταστάσεις και είναι: *πρώτον*, η συμμετοχή στα καθήκοντα (work tasks), *δεύτερον*, το οριακό κύρος (marginal status) ή η κατάσταση στρωματοποίησης (stratification situation) και *τρίτον*, η συμπεριλήψη της εργασίας ή της οργανωτικής κατάστασης (Salaman, 1974:27). Ο Gerstl (1961)³⁹³ είναι ο μόνος συγγραφέας που έχει επιχειρήσει μια ταξινόμηση των καθοριστικών παραγόντων των επαγγελματικών κοινοτήτων. Στην μελέτη του (Gerstl, 1961) οι καθοριστικοί παράγοντες που απομονώνει, μπορούν όλοι να ενταχθούν κάτω από τα τρία προαναφερθέντα πλαίσια, αλλά το μοναδικό που θεωρείται ως σημαντικότερος καθοριστικός παράγοντας των επαγγελματικών κοινοτήτων, είναι η συμμετοχή (involvement) (Salaman, 1974:27)³⁹⁴. Τα άτομα που βλέπουν την εργασία τους καθαυτό τον τρόπο, είναι πιθανό να φέρουν τις δραστηριότητες του χώρου εργασίας, τα ενδιαφέροντα και τις σχέσεις στις ζωές τους, εκτός εργασίας καθώς και δεν είναι πιθανό να δημιουργήσουν ένα εμπόδιο, μεταξύ ζωής κατά την εργασία και εκτός εργασίας όπως κάνουν μερικοί εργαζόμενοι³⁹⁵ (Salaman, 1974:28). Αν και η συμμετοχή αναφέρεται σε έναν τύπο στάσης απέναντι στην εργασία, και είναι επομένως ως ένα ορισμένο βαθμό ένα αποτέλεσμα των εξωτερικών παραγόντων σε οποιαδήποτε ιδιαίτερη εργασιακή κατάσταση, είναι πιθανώς αλήθεια ότι μερικοί τύποι εργασιών προκαλούν περισσότερη συμμετοχή από ότι άλλοι (Salaman, 1974:28)³⁹⁶. Ο

³⁹³ J. E. Gerstl (1961) «Determinants of Occupational Community in High Status Occupations», *Sociology Quarterly*, vol.2, pp.37-48.

³⁹⁴ Τα μέλη των επαγγελματικών κοινοτήτων συμμετέχουν συναισθηματικά στις εργασιακές δεξιότητες (skills) και τους στόχους τους, εκτιμούν την εργασία τους όχι μόνο για τις εξαιρετικές ανταμοιβές που φέρνει αλλά επίσης για την ικανοποίηση που προέρχεται από πραγματικά να κάνουν αυτή την εργασία και για τις ευκαιρίες που τους προσφέρει για να χρησιμοποιήσουν τις δεξιότητες εργασίας τους (Salaman, 1974:27). Επίσης τα μέλη των επαγγελματικών κοινοτήτων αντλούν την εγγενή ικανοποίησή τους από την εργασία τους και την θεωρούν ως δραστηριότητα μέσα στην οποία μπορούν να ασκήσουν τη δημιουργικότητα, την ευθύνη και τη νοημοσύνη (Salaman, 1974:28).

³⁹⁵ Ο Gerstl (1961) αναφέρει: «Το άτομο που βρίσκει την εργασία του για να είναι μόνο ως μέσο για τα χρήματα θα ήταν λιγότερο πιθανό να αναζητήσει τους συνδέλους του στον ελεύθερο χρόνο του από το άτομο που βρίσκει την εργασία του να είναι μια σταθερή πηγή διέγερσης», στο J. E. Gerstl (1961) «Determinants of Occupational Community in High Status Occupations», *Sociology Quarterly*, vol.2, pp.46.

³⁹⁶ Ο κίνδυνος είναι ένας, από αυτούς τους παράγοντες, καθώς υπάρχουν διάφορες περιπτώσεις επαγγελματικών κοινοτήτων που βασίζονται στις εργασίες που περιλαμβάνουν τον κίνδυνο: παραδείγματος χάριν η ωκεάνια αλιεία ή το ανθρακωρυχείο (Salaman, 1974:28). Εργασίες που θεωρούνται ότι βαρύνονται με ευθύνη, υπό την έννοια ότι ένα λάθος θα μπορούσε να εκθέσει σε κίνδυνο το κοινό με κάποιο τρόπο, φαίνεται επίσης να αυφινίζει την επιθυμητή συμμετοχή εκείνων που έχουν σχέση. Το επίπεδο δυσκολίας της εργασίας είναι επίσης ένας σημαντικός παράγοντας καθώς όταν μια εργασία απαιτεί ένα υψηλό επίπεδο πείρας και ικανότητας εκ μέρους των εργαζομένων σε αυτή, είναι πιθανό να επιδείξουν έναν σημαντικό βαθμό συμμετοχής σε αυτό και να αντλήσουν ικανοποίηση από την εκτέλεση αυτών των καθηκόντων (Salaman, 1974:28). Τέλος, το κύρος (status) μιας εργασίας είναι μια σημαντικός παράγοντας αφού, όταν σε μια εργασία θεωρείται υψηλότερου κύρους έναντι άλλων τοπικών εργασιών είναι πιθανό ότι οι εργαζόμενοι σε αυτή θα προτιμούσαν να κάνουν μια μεγαλύτερη προσωπική επένδυση σε αυτή (Salaman, 1974:28). Άνθρωποι που διαθέτουν χρόνο με τους συναδέλφους τους που μιλούν για τα σχετικά με την εργασία θέματα είναι πιθανό να αναπτύξουν προσανατολισμούς και στάσεις απέναντι στην εργασία τους που, στη συνέχεια, τους αναγκάζουν για να την δουν ως μια πηγή σημαντικής εμπειρίας (Salaman, 1974:29). Τα άτομα που συμμετέχουν ιδιαίτερα στις δεξιότητες και στους στόχους της εργασίας τους είναι πιθανό να συλλάβουν τους εαυτούς τους από την άποψη του επαγγελματικού τους ρόλου, η εργασία θα είναι μια δραστηριότητα που θα την θεωρούν συναισθηματικά σημαντική και πολύτιμη και ως αποτέλεσμα ο επαγγελματικός ρόλος τους θα γίνει ένα εμφανές στοιχείο της εικόνας του εαυτού τους (Salaman, 1974:29). Αντίθετα, τα άτομα που βλέπουν την εργασία τους ως θύσια του χρόνου και προσπάθειας, ως στερητική εμπειρία που υποφέρεται σε αντάλλαγμα των οικονομικών ανταμοιβών, δεν είναι πιθανό να συλλάβουν τους εαυτούς τους από την άποψη του επαγγελματικού τους ρόλου, γιατί θα επιθυμούν να δραπέτεύσουν από όλες τις δυσάρεστες επιπτώσεις της εργασίας μόλις αυτοί μπορούν (Salaman, 1974:29). Όταν μια ομάδα ανθρώπων μοιράζεται μια κοινή εμπειρία είναι πιθανό ότι θα αναπτύξουν τις κοινές αξίες βασισμένες στην απεικόνιση αυτής της κοινής εμπειρίας, και ως αποτέλεσμα αυτού του μοιράσματος αυτών των αξιών, θα θεωρούν τους συνεργάτες τους στην εκπληρωμένη δραστηριότητα ως ανθρώπους οι των οποίων κρίσεις και οι απόψεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές (Salaman, 1974:29). Τα άτομα που συμμετέχουν στις εργασιακές δεξιότητες θα χρησιμοποιήσουν τους επαγγελματικούς τους συνεργάτες ως μια ομάδα αναφοράς. Δηλαδή, τα άτομα που

Parker (1964)³⁹⁷ είναι ένας από τους συγγραφείς που έχουν συσχετίσει τις φιλίες στο χώρο δουλειάς με τη συμμετοχή στην εργασία³⁹⁸. Οι Goldthorpe, Lockwood, Bechhofer και Platt (1968a:53) επίσης προτείνουν ότι ο τρόπος με τον οποίο τα άτομα βλέπουν την εργασία τους συσχετίζεται αιτιολογικά με την προθυμία τους να επιτρέψουν στις εργασιακές σχέσεις και ενδιαφέροντα τους να μεταφερθούν στις ζωές μη-εργασίας τους. Αναφέρουν ότι η καθορισμένη οροθεσία της εργασίας και της μη-εργασίας που επιβλήθηκε από τόσους πολλούς των ερωτώμενων τους, και που είναι ιδιαίτερα διαφορετική από τις συμπεριφορές των μελών των επαγγελματικών κοινοτήτων, είναι το αποτέλεσμα της φύσης της εργασίας που αυτοί οι άνθρωποι κάνουν, και του «οργανικού» προσανατολισμού τους προς αυτήν³⁹⁹. Φαίνεται πλέον πιθανό έπειτα ότι η ισχυρή θετική συμμετοχή στην εργασία συσχετίζεται αιτιολογικά και με στα τρία συστατικά των επαγγελματικών κοινοτήτων. Άτομα που προσλαμβάνουν μια υπερηφάνεια στις δεξιότητες της εργασίας τους και που αντλούν την εγγενή ικανοποίηση από την άσκηση τους, είναι πιθανό όχι μόνο να βασίσουν τις εικόνες του εαυτού τους στον επαγγελματικό ρόλο τους, αλλά και να μοιραστούν ένα σύστημα αξίας με άλλους που μοιράζονται αυτήν την εκτιμημένη δραστηριότητα, για να επιλέξουν τους φίλους αναμεταξύ τους και για να φέρουν τις δραστηριότητες της εργασίας και τα ενδιαφέροντα τους στις ζωές εκτός εργασίας τους⁴⁰⁰ (Salaman, 1974:30).

Ο Salaman (1974:30) αναφέρεται στην έννοια της περιθωριοποίησης (marginality) η οποία έχει μια μακροχρόνια ιστορία στην κοινωνιολογική θεωρία. Αρχικά η περιθωριοποίηση χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει τη θέση ενός ατόμου που, αν και είχε ισχυρές συνδέσεις με δύο εθνικές ομάδες, δεν ήταν πλήρως μέλος ούτε στην μια ούτε στην άλλη, αλλά ήταν στο περιθώριο και των δύο (Salaman, 1974:30). Όλο και περισσότερο, εντούτοις, η έννοια έχει εφαρμοστεί στον τομέα της στρωματοποίησης, όπου το ουσιαστικό χαρακτηριστικό γνώρισμα της περιθωριοποίησης, είτε είναι βασισμένη στην εθνική ή στην διάσταση στρωματοποίησης, είναι ότι οι άνθρωποι επιθυμούν για να ανήκουν σε κάποια ομάδα αλλά αμφισβητείται η αποδοχή τους σε αυτή (Salaman, 1974:30). Στα πλαίσια αυτά, ένα επάγγελμα μπορεί να περιγραφεί ως περιθωριακό (marginal) όταν, τα μέλη προσδιορίζουν και επιθυμούν να συνδεθούν, με τα μέλη μιας ομάδας υψηλότερου κύρους και όταν αυτές οι συλλογικές φιλοδοξίες είναι ανεπιτυχείς⁴⁰¹

συμμετέχουν ενεργά στις δεξιότητες και τους στόχους της εργασίας τους δεν είναι πιθανό να κάνουν οποιαδήποτε διάκριση μεταξύ των δύο κόσμων, της εργασίας και της μη-εργασίας, καθώς είναι πιθανό να μιλήσουν για την εργασία τους έξω από το χρόνο απασχόλησης και μπορούν να έχουν δραστηριότητες στον ελεύθερο χρόνο τους (hobbies) συνδεδεμένες (work-connected) με την εργασία τους ή κάνουν συνδεδεμένη με την εργασία ανάγνωση, και ακόμη σημαντικότερο, τείνουν να κάνουν φίλους από εκείνους που κάνουν την ίδια εργασία (Salaman, 1974:30).

³⁹⁷ S. R. Parker (1964) "Type of Work, Friendship Patterns and Leisure". *Human Relations*, vol.17.

³⁹⁸ Ο Parker (1964) αναφέρει ότι: «Η στάση απέναντι στην εργασία ενέχει μια σημαντική σχέση στα πρότυπα φιλίας. Εάν οι εργασιακές εμπειρίες δεν εκτιμώνται, οι φιλίες είναι λιγότερο πιθανό να προκύψουν εκεί, στο S. R. Parker (1964) "Type of Work, Friendship Patterns and Leisure". *Human Relations*, vol.17, pp.215-219.

³⁹⁹ J. H. Goldthorpe, D. Lockwood, F. Bechhofer and J. Platt (1968a) *The Affluent Worker: Industrial Attitudes and Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press, p.53.

⁴⁰⁰ Οι Lipset, Trow και Coleman (1956) αναφέρουν σχετικά ότι: «Τα άτομα που είναι υπερήφανα για την εργασία τους, τα οποία τη βλέπουν ως ενδιαφέρουσα και σημαντική, δεν θα «βαρεθούν» με το να πάρουν τις δουλειές τους στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου τους. Μια καλή εργασία είναι ένας δεσμός που ενώνει», στο S. M. Lipset, M. A. Trow and J. S. Coleman (1956) *Union Democracy: The Internal Politics of the International Typographical Union*. New York: The Free Press, p.124.

⁴⁰¹ Ο Salaman (1974) αναφέρει ότι «Οι αμερικανοί τυπογράφοι είναι ένα παράδειγμα μιας τέτοιας ομάδας, όπου το επάγγελμά που βρίσκεται σε ένα υψηλό-κύρος και εκείνοι επομένως αναμένουν να είναι σε θέση να συνδεθούν με τα μέλη των ομάδων μεσαίων τάξης και θέσης και να αποφύγουν την σύνδεσή τους με «χαμηλότερες» ομάδες. Ακόμα για μερικές από τους αυτές οι συνεταιριστικές φιλοδοξίες

(Salaman, 1974:31). Μολονότι το επίπεδο κύρους ενός επαγγέλματος είναι σημαντικό ως πιθανός παράγοντας που παράγει τη συμμετοχή, είναι αμφισβητήσιμο εάν συσχετίζεται άμεσα με την ανάπτυξη των επαγγελματικών κοινοτήτων⁴⁰². Επιπροσθέτως, ο Salaman (1974:31) αναφέρει την έννοια του Lenski (1954)⁴⁰³ για την «αποκρυστάλλωση του κύρους» (status crystallization) όπου είναι η σχέση μεταξύ της θέσης του ατόμου στις διάφορες διαστάσεις του κύρους. Εάν έχει μια υψηλότερη θέση σε μια διάσταση από ότι έχει σε μια άλλη, τότε αυτό να τον οδηγήσει σε συλλογικές φιλοδοξίες (associational aspirations), βασισμένες σε αυτό το υψηλό κύρος, που όμως δεν μπορεί να πραγματοποιήσει λόγω του χαμηλότερου κύρους του στην άλλη διάσταση (Salaman, 1974:31). Μια πιθανή συνέπεια αυτού είναι ότι ένα τέτοιο άτομο θα βρει οποιαδήποτε επαφή έξω, από την ομάδα του, οδυνηρή και απρόβλεπτη. Αυτό θα να τον οδηγήσει στο να περιορίσει την ένωσή του στα μέλη της ομάδας του⁴⁰⁴.

Η περιθωριοποίηση συσχετίζεται, εντούτοις, πιο σαφώς με την προνομιακή ένωση (preferential association). Οι Lipset, Trow και Coleman (1956) επισημαίνουν ότι όταν διαπιστώνουν τα μέλη ενός επαγγέλματος ότι οι συνεταιριστικές φιλοδοξίες τους είναι ματαιωμένες, είναι πιθανόν, παρά τη συναναστροφή με τους ανθρώπους έξω από την ομάδα που θεωρούνται ως μέλη των ομάδων χαμηλού κύρους, θα συνδέσουν με άλλα μέλη του επαγγέλματός τους⁴⁰⁵. Εντούτοις, δεν φαίνεται να υπάρχουν στοιχεία ότι η περιθωριοποίηση συσχετίζεται αιτιολογικά με τη σύγκλιση της εργασίας των ατόμων και των δραστηριοτήτων και ενδιαφερόντων μη-εργασίας, πράγματι συσχετίζεται μόνο άμεσα αιτιολογικά

ανατρέπονται», στο G. Salaman (1974) *Community and Occupation: An Exploration of Work/Leisure Relationships*. London: Cambridge University Press, p.31.

⁴⁰² Οι άνθρωποι που ανήκουν σε ένα επάγγελμα που γενικά τους εκχωρείται υψηλό κύρος, δεν είναι λόγω αυτού και μόνο, πιθανό να περιορίσουν τη συσχέτισή τους με άλλα μέλη του επαγγέλματός τους (αν και θα βασιστούν πιθανώς στην εικόνα του εαυτού τους στον επαγγελματικό ρόλο τους). Το κύρος είναι άμεσα σημαντικό ως καθοριστικός παράγοντας των επαγγελματικών κοινοτήτων μόνο όταν υπάρχει μια απόκλιση μεταξύ του κύρους που εκχωρείται σε ένα επάγγελμα από εκείνους που περιλαμβάνονται σε αυτό και από τις αξιολογήσεις του κύρους των ξένων.

⁴⁰³ G. E. Lenski (1954) "Status Crystallization: A Non-Vertical Dimension of Social Status", *American Sociological Review*, vol.19, pp.405-413.

⁴⁰⁴ Οι Lipset, Trow και Coleman (1956) σημειώνουν ότι αυτό εμφανίζεται στα περιθωριακά επαγγέλματα (marginal occupations). Τα μέλη διαπιστώνουν ότι είναι δεν είναι ικανά να συνδεθούν με ανθρώπους ομάδας υψηλότερου κύρους και επομένως προτιμούν να συνδεθούν με μέλη του επαγγέλματός τους. Μια τέτοια ένωση είναι λιγότερο «οδυνηρή», από την ένωση με ξένους, δεδομένου ότι τα μέλη του επαγγέλματός τους είναι έτοιμα να επιβεβαιώσουν και να υποστηρίξουν τις αξιώσεις τους κύρους τους (Salaman, 1974:31).

Η περιθωριοποίηση δεν καθορίζει άμεσα τη στο χώρο δουλειάς την εικόνα του εαυτού, όμως τα δύο φαινόμενα διασπνέονται. Το επάγγελμα μπορεί να είναι μόνο μια πηγή περιθωριοποίησης, εάν τα μέλη ενός επαγγέλματος βλέπουν τους εαυτούς τους από την άποψη του επαγγελματικού τους ρόλου και θεωρούν ότι, παραδείγματος χάριν, ως τυπογράφοι ή αστυνομικοί που μπορούν να διεκδικήσουν την αποδοχή από τα μέλη των ομάδων υψηλού κύρους (Salaman, 1974:32). Η σχέση μεταξύ της περιθωριοποίησης και της εικόνας τους εαυτού είναι μάλλον πιο σύνθετη και αμοιβαία, από το να βρίσκεται κανονικά μεταξύ καθοριστικών παραγόντων και στατιστικών των επαγγελματικών κοινοτήτων (Salaman, 1974:32). Είναι πιθανό ότι τα μέλη των περιθωριακών επαγγελμάτων θα φανούν από την άποψη των επαγγελματικών τους ρόλων, για αυτόν τον ρόλο πιθανώς προσφέρει το πιο διαθέσιμο υψηλότερο κύρος και εικόνα κολακείας του εαυτού, ακόμα κι αν μερικοί ξένοι αρνούνται τη νομιμότητα αυτών των αξιώσεων κύρους (Salaman, 1974:32). Τα άτομα είναι πιθανότερο να δουν τους εαυτούς τους από την άποψη του επαγγελματικού τους ρόλου όταν εκείνος ο ρόλος προσφέρει μια εικόνα κολακείας του εαυτού λόγω της θέσης του επαγγέλματος, και η ίδια η ουσία της περιθωριοποίησης όπως χρησιμοποιείται εδώ είναι ότι τα μέλη ενός επαγγέλματος επιθυμούν να συνδεθούν με τα μέλη μιας ομάδας υψηλού κύρους και είναι ανεπιτυχής επειδή υπερεκτιμούν τη θέση θέσης του επαγγέλματός τους (Salaman, 1974:32). Ομοίως, τα μέλη των περιθωριακών επαγγελμάτων θεωρούν τους επαγγελματίες συναδέλφους τους ως μόνους ανθρώπους των οποίων οι απόψεις και οι κρίσεις πειράζουν, επειδή υποστηρίζουν μόνο την άποψή τους για τη φύση του επαγγέλματος και της «πραγματικής» αξίας του κύρους των μελών τους (Salaman, 1974:32). Τα μέλη ενός περιθωριακού επαγγέλματος μοιράζονται ένα σύστημα αξίας που περιλαμβάνει έναν καθορισμό σπουδαιότητας της εργασίας και του είδους των ανθρώπων που το κάνουν. Αυτό είναι ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των περιθωριακών επαγγελμάτων, δεν είναι μια συνέπεια της περιθωριοποίησής τους (Salaman, 1974:32).

⁴⁰⁵ Οι Lipset, Trow και Coleman (1956) αναφέρουν ότι: «οι τυπογράφοι βλέπουν το κύρος τους ως υψηλότερο από αυτό των χειρωνακτών και συνεπώς, όταν δεν μπορούν να συνδεθούν με τους ανθρώπους των μεσαίων τάξεων, προτιμούν να συναναστραφούν με τους τυπογράφους», στο S. M. Lipset, M. A. Trow and J. S. Coleman (1956) *Union Democracy: The Internal Politics of the International Typographical Union*. New York: The Free Press, p.112-113.

με την προνομακική ένωση⁴⁰⁶. Ο βαθμός στον οποίο οι επαγγελματικοί ρόλοι έχουν επιπτώσεις στις ζωές μη-εργασίας των κατεχόντων υπεύθυνης θέσης ποικίλλει σημαντικά.⁴⁰⁷ Μερικοί ρόλοι «περιβάλλουν» τους κατέχοντες υπεύθυνης θέσης που οι ολόκληρες οι ζωές τους επηρεάζονται από την περίοδο υπηρεσίας σε αυτό ρόλο (Salaman, 1974:33). Άλλοι ρόλοι έχουν πολύ λίγη επίδραση στις ζωές των κατεχόντων υπεύθυνης θέσης έξω από την απόδοση συγκεκριμένων στόχων τους. Φυσικά, μέσα σε έναν επαγγελματικό ρόλο η συμπεριφορά του κατέχοντος υπεύθυνης θέσης θα κατευθυνθεί κατά ένα μεγάλο μέρος από τις προσδοκίες και τις απαιτήσεις των άλλων (Salaman, 1974:33)⁴⁰⁸.

Ο Etzioni (1961)⁴⁰⁹ σημειώνει ότι οι οργανώσεις μπορούν να ποικίλουν στη σειρά διεισδυτικότητάς τους, και από αυτό σημαίνει «τον αριθμό δραστηριοτήτων μέσα ή έξω από την οργάνωση για την οποία η οργάνωση θέτει τους κανόνες»⁴¹⁰. Μερικά επαγγέλματα περιλαμβάνουν την ιδιότητα μέλους των οργανώσεων που θέτουν τις αξίες και τους κανόνες που είναι σχετικοί με πολλά είδη των δραστηριοτήτων. Άλλα επαγγέλματα δεν απαιτούν τίποτα δεσμευτικό πέρα από την εκτέλεση ορισμένων στερεοτύπων στόχων κατά τη διάρκεια μιας καθορισμένης χρονικής περιόδου⁴¹¹. Τα επαγγέλματα είναι, φυσικά, οι επαγγελματικές οργανώσεις με το μέγιστο βαθμό διεισδυτικότητας⁴¹². Ο Etzioni (1961) έχει προτείνει ότι οι οργανώσεις μπορούν «να αγκαλιάσουν» τους συμμετέχοντές τους όχι μόνο μέσω των κανονιστικών μέσων αλλά και από τον άμεσο έλεγχο της δράσης τους. Αυτός ο τύπος συμπερίληψης αποκαλείται οργανωτικός εναγκαλισμός (organizational embrace)⁴¹³. Οι οργανώσεις που

⁴⁰⁶ Πρέπει να αναφερθεί, εντούτοις, ότι τα συστατικά των επαγγελματικών κοινοτήτων συσχετίζονται πολύ, είτε περιθωριοποίηση είτε κάποιος άλλος καθοριστικός παράγοντας, που έχει επιπτώσεις στις ψυχές και στα πρότυπα συναναστροφής των ατόμων, είναι επίσης πολύ πιθανό να έχει επιπτώσεις στην εικόνα του εαυτού τους και τους συνεταιρισμούς ομάδας αναφοράς τους, στο G. Salaman (1974) *Community and Occupation: An Exploration of Work/Leisure Relationships*. London: Cambridge University Press, p.32.

⁴⁰⁷ Αυτό το τμήμα συμπερίληψης (inclusivity) οφείλει πολλά στον Etzioni (1961). Ο Etzioni, κύριος εκφραστής του κοινοτισμού (communitarianism), αναφέρει ότι: «Οι οργανώσεις διαφέρουν στο βαθμό στον οποίο «αγκαλιάζουν» το χαμηλότερο συμμετέχοντά τους», στο A. Etzioni (1961) *A Comparative Analysis of Complex Organizations*. New York: Free Press, p. 160. Ενδιαφέρεται πρώτιστα για τους τύπους οργανωτικών «εναγκαλισμών» και διακρίνει αυτούς από την άποψη του είδους της επίδρασης που έχουν στις ζωές των συμμετεχόντων. Καλεί τους δύο τύπους «διεισδυτικότητα» (pervasiveness) και «σκοπός» (score). Για το τελευταίο λέει: «Οι οργανώσεις διαφέρουν στο πεδίο τους, το οποίο είναι ο αριθμός δραστηριοτήτων στον οποίο οι συμμετέχοντές τους, συμμετέχουν από κοινού», στο A. Etzioni (1961) *A Comparative Analysis of Complex Organizations*. New York: Free Press, p. 160.

⁴⁰⁸ Το ενδιαφέρον με τους διάφορους τρόπους με τους οποίους τα άτομα μπορούν να επηρεαστούν από την εργασία τους είναι περιορισμένο σε εκείνα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα ενός ανθρώπινου επαγγελματικού ρόλου που είναι πιθανό να έχουν επιπτώσεις στις δραστηριότητες και τα ενδιαφέροντα μη-εργασίας του και τα οποία, ειδικότερα, είτε περιορίζουν τις ευκαιρίες του να καθιερώσει τις σχέσεις του με τους ανθρώπους έξω από το επάγγελμά του είτε τον οδηγούν να συνδεθεί με αυτούς, και να κάνει φίλους, άλλα μέλη του επαγγέλματός του. Υπάρχουν τρεις τύποι συμπερίληψης (inclusivity).

⁴⁰⁹ A. Etzioni (1961) *A Comparative Analysis of Complex Organizations*. New York: Free Press.

⁴¹⁰ A. Etzioni (1961) *A Comparative Analysis of Complex Organizations*. New York: Free Press, p.163.

⁴¹¹ Ο στρατός, παραδείγματος χάριν, είναι μια οργάνωση που θέτει τους πρότυπα (norms) και τους κανόνες που ισχύουν για πολλές πτυχές των ζωών των συμμετεχόντων και στην εργασία και στο εξωτερικό αυτής. Ο Janowitz (1960) γράφει ότι: «Το στρατιωτικό επάγγελμα είναι περισσότερο από ένα επάγγελμα: είναι ένας πλήρης τρόπος της ζωής. Ο ανώτερος υπάλληλος είναι μέλος μιας κοινότητας οι της οποίας αξιώσεις πέρα από την καθημερινή ύπαρξή του υπερβαίνουν τα επίσημα καθήκοντά του», στο M. Janowitz (1960) *The Professional Soldier*. Illinois: Free Press, p.175.

⁴¹² Οι νεοσύλλεκτοι σε τέτοια επαγγέλματα δοκιμάζουν μια διαδικασία κοινωνικοποίησης κατά τη διάρκεια της οποίας εσωτερικοποιούν το επαγγελματικό σύστημα αξίας τους και έκτοτε είναι σχετικά υποκείμενοι στο χειρισμό των κανονιστικών, συμβολικών ανταμοιβών. Η συμπεριφορά και οι τοποθετήσεις του επαγγέλματά σε πολλές καταστάσεις θα επηρεαστούν από την εσωτερικοποίησή του επαγγελματικού συστήματος αξίας του. Όταν τα άτομα υπόκεινται σε έναν υψηλό βαθμό οργανωτικής διεισδυτικότητας, δηλαδή, όταν προσπογράφονται σε ένα σύστημα αξίας που καθιερώνεται από την επαγγελματική ή επαγγελματική οργάνωσή τους και που είναι σχετικό με πολλούς τύπους συμπεριφορών και μέσα στην εργασία και έξω από αυτή, αυτό είναι πιθανό ότι πολλές πτυχές των ζωών μη-εργασίας τους θα επηρεαστούν, και ειδικότερα είναι πιθανό ότι θα φανερώσουν μια ισχυρή σύγκλιση των δραστηριοτήτων εργασίας και μη-εργασίας, των ενδιαφερόντων και των σχέσεων τους.

⁴¹³ A. Etzioni (1961) *A Comparative Analysis of Complex Organizations*. New York: Free Press, p.175.

αγκαλιάζουν τους συμμετέχοντές τους θα προσπαθήσουν «να χρησιμεύσουν ως η συλλογικότητα στην οποία πολλές ή το μεγαλύτερο μέρος των δραστηριοτήτων ενός ατόμου θα πραγματοποιηθούν»⁴¹⁴.

Τέτοιες οργανώσεις προσπαθούν να ελέγξουν πολλές, ή όλες, τις πτυχές των ζωών των συμμετεχόντων τους, ελέγχουν τον ύπνο, την κατανάλωση και την αναψυχή των συμμετεχόντων, και διαχειρίζονται με αυτό την παροχή των εγκαταστάσεων για αυτές τις δραστηριότητες και με την εξασφάλιση ότι μόνο αυτές οι εγκαταστάσεις χρησιμοποιούνται. Ο Goffman έχει επισημάνει ότι οι οργανώσεις που ασκούν τον ισχυρότερο έλεγχο αυτού του τύπου είναι τα άσυλα και οι φυλακές⁴¹⁵, αλλά άλλες οργανώσεις υποβάλλουν επίσης τους συμμετέχοντές τους μέχρι ενός ορισμένου βαθμού οργανωτικού εναγκαλισμού⁴¹⁶. Σε μερικές περιπτώσεις διεγείρει μόνο την εχθρότητα και τη δυσαρέσκεια⁴¹⁷. Ακόμα και όταν παρέχουν οι οργανώσεις τις εγκαταστάσεις για τις δραστηριότητες μη-εργασίας, λίγες οργανώσεις στις σύγχρονες κοινωνίες είναι ικανές για την εξασφάλιση ότι μόνο αυτές οι εγκαταστάσεις χρησιμοποιούνται, και στις περισσότερες περιπτώσεις της χρήσης ανάγκης εργαζομένων όχι άλλο που οι εγκαταστάσεις παρείχαν εάν δεν επιθυμούν έτσι, δεδομένου ότι υπάρχουν άλλες διαθέσιμες αλλού⁴¹⁸. Οι περιοριστικοί παράγοντες διαφέρουν από τον οργανωτικό εναγκαλισμό δεδομένου ότι, ενώ το τελευταίο είναι το αποτέλεσμα της σκόπιμης πολιτικής της ιεραρχίας δύναμης μέσα σε μια οργάνωση, ενώ οι πρώτοι είναι το αποτέλεσμα του τρόπου ότι η εργασία των ατόμων οργανώνεται και ορισμένων αναγκών της εργασίας της ίδιας⁴¹⁹. Ο Blakelock (1960)⁴²⁰ τονίζει ότι οι χρόνοι όταν τα άτομα εργάζονται μπορεί να έχει δυσδιάκριτα, εκτεταμένα αποτελέσματα στις ζωές μη-εργασίας τους⁴²¹. Τα άτομα η εργασία των οποίων πρέπει να εκτελεσθεί κατά περιόδους όταν πραγματοποιούνται κανονικά ποικίλες από άλλες δραστηριότητες (δηλαδή κατά τη διάρκεια των ωρών μη-εργασίας των περισσότερων ανθρώπων) είναι πιθανό να διαπιστώσουν ότι είναι, όπως ο Blakelock το

⁴¹⁴ A. Etzioni (1961) *A Comparative Analysis of Complex Organizations*. New York: Free Press, p. 160.

⁴¹⁵ E. Goffman (1961) *Asylums*. New York: Doubleday.

⁴¹⁶ Οι πρώτες βιομηχανικές οργανώσεις, παραδείγματος χάριν, έλεγξαν πολλές πτυχές των ζωών των συμμετεχόντων τους αλλά μέσα στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες η οργανωτική εναγκάλιση, όταν εμφανίζεται μεταξύ των βιομηχανικών οργανώσεων, συναντιέται με τις ποικίλες αντιδράσεις από τους ενδιαφερόμενους εργαζομένους.

⁴¹⁷ A. Etzioni (1961) *A Comparative Analysis of Complex Organizations*. New York: Free Press, p. 164-168.

⁴¹⁸ Οι εργαζόμενοι που φανερώνουν έναν «οργανικό» προσανατολισμό προς την εργασία τους και που θέλουν να δραστηρεύονται εντελώς όταν αφήνουν την εργασία, είναι πιθανό να αντιδράσουν με την εχθρότητα εάν ο εργοδοτικός οργανισμός τους προσπαθεί να τους υποβάλει σε οποιοδήποτε τύπο οργανωτικού εναγκαλισμού. Τα μέλη μερικών οργανώσεων υπόκεινται, εντούτοις, ακόμα σε αυτόν τον τύπο συμπεριλήψης, παραδείγματος χάριν, οι στρατιώτες ή οι αστυνομικοί. Όταν εμφανίζεται, είναι πιθανό να επηρεάσει έντονα τις ζωές μη-εργασίας των ατόμων και να περιορίσει τις ευκαιρίες τους να καθιερώσουν σχέσεις με τους ξένους (Salaman, 1974:35). Υπάρχει, ένας τρίτος τύπος συμπεριλήψης, δηλαδή ότι, οι ζωές μη-εργασίας των ατόμων μπορούν να επηρεαστούν, με τους προαναφερθέντες τρόπους, από ορισμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ίδιας της εργασίας. Τέτοια χαρακτηριστικά γνωρίσματα μπορούν να κληθούν περιοριστικοί παράγοντες.

⁴¹⁹ Μέσω της εργασίας τους, οι μουσικοί της τζαζ, οι τυπογράφοι, οι αστυνομικοί και οι εργαζόμενοι στον σιδηρόδρομο, είναι όλοι υποκείμενοι στους περιοριστικούς παράγοντες. Οι χρόνοι όταν λειτουργούν, και σε μερικές περιπτώσεις το ποσό του ταξιδιού πρέπει να κάνουν, καταστούν τις ενώσεις με ανθρώπους έξω από το επάγγελμά τους πολύ δύσκολες και περιορίζουν γενικά τις δραστηριότητες μη-εργασίας τους. Οι μουσικοί της τζαζ, παραδείγματος χάριν, ζοδεύουν πολύ χρόνο μετακινούμενοι σε μεγάλες αποστάσεις για να εκπληρώσουν τις βραχυπρόθεσμες δεσμεύσεις τους, και αυτό καθιστά δύσκολο για τις να έχουν οποιουδήποτε φίλους μη-μουσικούς της τζαζ, επίσης όπως και οι τυπογράφοι και οι αστυνομικοί, λειτουργούν κατά περιόδους όταν είναι σε ανάπαυση άλλοι άνθρωποι, και αυτό σημαίνει ότι η κοινωνική κοινωνική επαφή με τους ανθρώπους εκτός από τους συντρόφους εργασίας τους να είναι πολύ δύσκολη.

⁴²⁰ E. Blakelock (1960) "A New Look at the New Leisure". *Administrative Science Quarterly*, vol. 4, no. 4, pp. 446-467.

⁴²¹ Οι δραστηριότητες, προτείνει, ότι μπορεί να φανούν από την άποψη της ευελιξίας τους, δηλαδή ο βαθμός στον οποίο μπορούν να πραγματοποιηθούν σε έναν ορισμένο χρόνο αλλά όχι σε άλλο, και ο χρόνος ποικίλλει σε «το σεβασμό με τη ρευστότητα του», δηλαδή ο αριθμός δραστηριοτήτων που μπορεί να πραγματοποιηθεί σε αυτό. Τα βράδια ή τα Σαββατοκύριακα είναι χρόνοι της υψηλής ρευστότητας.

τοποθετεί, «εκτός εξέλιξης με τον υπόλοιπο κοινωνικού τους κόσμου»⁴²². Τα μέλη πολλών επαγγελματικών κοινοτήτων εργάζονται σε καταστάσεις που είναι με κάποιο τρόπο περιοριστικές. Αυτό δεν σημαίνει, εντούτοις, ότι τα μέλη αυτών των κοινοτήτων συνδέονται ο ένας με τον άλλο επειδή δεν είναι ικανά να κάνουν φίλους άλλους ανθρώπους⁴²³.

Από τους τύπους συμπερίληψης μόνο η πρώτη, οργανωτική διεισδυτικότητα, συσχετίζεται άμεσα με τα άτομα που βασίζουν την εικόνα του εαυτού τους στον επαγγελματικό τους ρόλο⁴²⁴. Οι συγγραφείς, που αναφέρονται στα επαγγέλματα που είναι χαρακτηρισμένα από έναν υψηλό βαθμό οργανωτικής διεισδυτικότητας, έχουν τονίσει ότι ο προσδιορισμός με τον επαγγελματικό ρόλο είναι ένα από τα χαρακτηριστικά καθορισμού των επαγγελματιών⁴²⁵. Ομοίως, μόνο η διεισδυτικότητα συσχετίζεται άμεσα με τη χρήση του επαγγέλματος ως ομάδα αναφοράς. Εάν τα μέλη ενός επαγγέλματος υπόκεινται σε ένα κανονιστικό σύστημα που εσωτερικοποιούν, κατόπιν αυτό θα σημαίνει ότι η επαγγελματική ομάδα τους είναι ομάδα αναφοράς για αυτά, γιατί μοιράζονται ένα σύνολο αξιών. Ο Mack (1956)⁴²⁶ έχει επισημάνει ότι όταν ένας επαγγελματικός ρόλος είναι «καθορισμένος», δηλαδή, όταν περιλαμβάνει την αποδοχή ενός κανονιστικού συστήματος, άλλοι κατέχοντες υπεύθυνη θέση του ρόλου θα γίνουν ομάδα αναφοράς: «Τα πρόσωπα σε καθορισμένους ρόλους θα τείνουν να έχουν μια ομάδα αναφοράς. Θα θεωρήσουν τους λόρδους τους τα μόνα πρόσωπα ικανά να τα κρίνουν»⁴²⁷. Αυτό υποστηρίζεται και από τη μελέτη για την επαγγελματική κοινότητα των τζαζ μουσικών. Ο οργανωτικός εναγκαλισμός και οι περιοριστικοί παράγοντες συσχετίζονται μόνο με τα πρώτα δυο τμήματα των επαγγελματικών κοινοτήτων μέσω της επίδρασής τους στη φιλία των ανθρώπων και στα πρότυπα συναναστροφής τους⁴²⁸.

⁴²² E. Blakelock (1960) "A New Look at the New Leisure", *Administrative Science Quarterly*, vol.4, no.4, pp.446-467.

⁴²³ Όπως οι Mott, Mann, McLoughlin και Warwick (1956) επισημαίνουν, θα μπορούσαν επίσης να αντιδράσουν σε αυτήν την περιοριστική κατάσταση από την κατοχή λίγων φίλων, ή κανέναν φίλο καθόλου, στο P. E. Mott, F. C. Mann, Q. McLoughlin and P. P. Warwick (1956) *Swift Work: The Social Psychological and Physical Consequences*. University of Michigan Press, p.21. Αυτό δεν σημαίνει ότι τα άτομα που υπόκεινται σε περιοριστικούς παράγοντες και που είναι φίλοι με τους συναδέλφους στην εργασία τους θα δουν απαραίτητες τις σχέσεις τους με τους συναδέλφους της εργασίας τους ως αποτέλεσμα αυτών των περιοριστικών παραγόντων. Ο Marcus (1960) έχει πει ότι η έννοια της αλληλεπίδρασης σε εκείνους που είχαν σχέση να επηρεαστεί από το πλαίσιο μέσα στο οποίο εμφανίζεται. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές, παραδείγματος χάριν, όταν ασχολούνται τα άτομα με επικίνδυνες δραστηριότητες, αλλά ο Marcus (1960) προτείνει ότι μπορεί επίσης να εμφανιστεί όποτε το περιβάλλον είναι με κάποιο τρόπο ασυνήθιστο. «Το περιβάλλον γίνεται ένας κρίσιμος καθοριστικός παράγοντας της ομαδικής ζωής όταν την καθορίζουν τα μέλη όπως εκτός από κανονικό», στο P. Marcus (1960) "Expressive and Instrumental Groups: Towards a Theory of Group Structure", *American Sociological Review*, vol.66, pp.54-56. Όταν αυτό εμφανίζεται, οι σχέσεις μεταξύ των μελών της ομάδας είναι πιθανό να υποθέσουν μια ιδιαίτερη σημασία στα ενδιαφερόμενα άτομα. Η νυκτερινή εργασία ή η εργασία στα Σαββατοκύριακα ή κατά τη διάρκεια των περιόδων των διακοπών, όταν δεν εργάζονται οι περισσότεροι άνθρωποι, είναι ανώμαλοι χρόνοι απασχόλησης και μπορεί να οδηγήσει τους ενδιαφερόμενους ανθρώπους να δουν τις σχέσεις τους με τους συντρόφους εργαζομένους τους έχοντας μια ειδική σημασία και όπως επομένως αποτελώντας τη βάση για τις σχέσεις εκτός εργασίας.

⁴²⁴ Η οργανωτική διεισδυτικότητα σημαίνει ότι τα μέλη μιας ομάδας οργανώσεως εσωτερικοποιούν ένα σύστημα αξίας και ενσωματώνουν το σχετικό ρόλο στην εικόνα του εαυτού τους (Salamon, 1974:36).

⁴²⁵ Goode, W. J. (1957) "Community within a Community: The Professions", *American Sociological Review*, vol.22, pp.194-200.

⁴²⁶ R. W. Mack (1956) "Occupational Derminateness", *Social Forces*, vol.35.

⁴²⁷ R. W. Mack (1956) "Occupational Derminateness", *Social Forces*, vol.35, pp.20-35.

⁴²⁸ Αυτοί οι δύο τύποι συμπερίληψης περιορίζουν βεβαίως τις ευκαιρίες των ατόμων να γνωρίσουν τους ανθρώπους έξω από το επάγγελμα ή την οργάνωσή τους και να έχουν επιπτώσεις στα είδη των δραστηριοτήτων που είναι δυνατά στον μη-εργασιακό τους χρόνο, αλλά είναι δυνατό επίσης ότι αυτοί, υπό ορισμένες συνθήκες, να καταλήγει να κάνουν φίλους μεταξύ των επαγγελματικών συναδέλφων τους. Όταν μια ομάδα ατόμων υπόκειται στην οργανωτική διεισδυτικότητα όπως οι επαγγελματίες είναι, είναι ιδιαίτερα πιθανό ότι, λόγω των αξιών και των συμπεριφορών τις οποίες έχουν από κοινού, κάνουν τους φίλους, και συνδέει κάθε έναν. Είναι επίσης πιθανός που ότι θα προσπαθούσαν να χωρίσουν τις ζωές εργασίας και μη-εργασίας, αλλά θα φέρουν τις δραστηριότητες εργασίας και τα ενδιαφέροντα, καθώς επίσης και τις σχέσεις, στις ζωές εκτός εργασίας τους.

1.5.4. ΤΥΠΟΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Οι επαγγελματικές κοινότητες σύμφωνα με τον Salaman (1974:39) μπορούν να διαχωριστούν σε δύο τύπους: *πρώτον*, τις κοσμοπολίτικες (cosmopolitan) και *δευτέρον*, τις τοπικές (local). Οι Reissman (1949)⁴²⁹ και Gouldner (1957)⁴³⁰ έχουν εφαρμόσει αυτήν τη διάκριση στα μέλη των οργανώσεων. Αυτοί οι δύο συγγραφείς έχουν προτείνει ότι τα μέλη των οργανώσεων μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο τύπους βάσει, μεταξύ άλλων κριτηρίων, του εάν χρησιμοποιούν μια ομάδα αναφοράς αποτελούμενη μόνο από τους ανθρώπους στην οργάνωσή τους ή αποτελούνται όλοι από μέλη του επαγγέλματός τους⁴³¹. Τα μέλη των κοσμοπολίτικων επαγγελματικών κοινοτήτων θα τείνουν να συνδεθούν και να κάνουν φίλους τους, τα μέλη του επαγγέλματός τους με τα οποία δεν εργάζονται μαζί (Salaman, 1974:40). Η ένωσή τους δεν θα περιοριστεί στους συναδέλφους τους. Φυσικά, τα μέλη των κοσμοπολίτικων επαγγελματικών κοινοτήτων θα έχουν μερικούς φίλους συναδέλφους που εργάζονται επίσης με μαζί τους αλλά οι περισσότεροι από τους φίλους συναδέλφους τους θα είναι είτε άνθρωποι που εργάστηκαν μια φορά μαζί τους αλλά που δεν κάνουν εργάζονται πλέον μαζί, ή άνθρωποι με τους οποίους δεν έχουν εργαστεί ποτέ αλλά που συνάντησαν κάπου αλλού⁴³² (Salaman, 1974:40). Τα μέλη των κοσμοπολίτικων κοινοτήτων θα είναι φίλοι με τους επαγγελματικούς συναδέλφους που δεν εργάζονται μαζί τους και αυτό είναι το σημαντικότερο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό γνώρισμά τους (Salaman, 1974:40)⁴³³. Οι τοπικές επαγγελματικές κοινότητες δεν αποτελούνται από όλα τα μέλη του επαγγέλματος, αλλά εκείνων των μελών που μοιράζονται μια συγκεκριμένη κατάσταση εργασίας (Salaman, 1974:40)⁴³⁴.

⁴²⁹ L. Reissman (1949) “A Study in Role Conceptions in Bureaucracy”, *Social Forces*, vol.27, pp.306-331.

⁴³⁰ A. W. Gouldner (1957) “Cosmopolitans and Locals: Towards an Analysis of Latent Social Roles”, *Administrative Science Quarterly*, vol.2, pp.281-306.

⁴³¹ Αυτή η ταξινόμηση τοπικού και του κοσμοπολίτικου, ο οποίος υπονοεί ότι ο τοπικός είναι κάποιος που προσανατολισμένος και ενδιαφέρεται προς τον άμεσο, τοπικό κόσμο είτε της πόλης του είτε του χώρου εργασίας του, και ότι ο κοσμοπολίτικος είναι προσανατολισμένος και ενδιαφέρεται προς τον ευρύτερο κόσμο είτε της εθνικής ή της διεθνούς σκηνής, είτε προς το επάγγελμά του συνολικά, μπορεί να εφαρμοστεί στις επαγγελματικές κοινότητες. Οι κοσμοπολίτικες επαγγελματικές κοινότητες είναι βασισμένες στο επάγγελμα συνολικά, και όχι μόνο σε κάποιο τμήμα αυτού (Salaman, 1974:39). Τέτοιες κοινότητες αποτελούνται, από όλα τα μέλη του επαγγέλματος όπου τα μέλη τους δεν ενδιαφέρονται πρώτιστα για την ιδιαίτερη κατάσταση της εργασίας τους αλλά είναι προσανατολισμένα μάλλον προς το παγκόσμιο εξωτερικό κόσμο του επαγγέλματος ή του επαγγέλματός τους συνολικά (Salaman, 1974:39). Οι επαγγελματικές κοινότητες περιλαμβάνουν τη χρήση μιας αρχικής ομάδας αναφοράς που εδρεύει στο επάγγελμα. Στην περίπτωση των κοσμοπολίτικων επαγγελματικών κοινοτήτων η ομάδα αναφοράς είναι το επάγγελμα συνολικά (Salaman, 1974:40). Οι επαγγελματίες, παραδείγματος χάριν, θεωρούν ότι λόγω των αξιών που μοιράζονται με όλα τα άλλα μέλη του επαγγέλματός τους μόνο οι επαγγελματίες ομότιόί τους είναι σε θέση να καταλάβουν πλήρως τα προβλήματά τους και είναι πιθανό να αγανακτήσουν με οποιαδήποτε προσπάθεια εκ μέρους ενός ξένου να επηρεάσει την εκτέλεση των εκτιμωμένων επαγγελματικών δεξιοτήτων τους (Salaman, 1974:40). Επαγγελματίες και μέλη άλλου κοσμοπολίτικου επαγγελματικού κοινοτήτων μοιράζονται ένα σύστημα αξιών με όλα τα μέλη του επαγγέλματός τους και όχι μόνο με εκείνους με τους οποίους εργάζονται (Salaman, 1974:40).

⁴³² S. R. Parker (1964) “Type of Work, Friendship Patterns and Leisure”, *Human Relations*, vol.17, no.2, pp.215-219.

⁴³³ Οι κοσμοπολίτικες επαγγελματικές κοινότητες διαφέρουν από τις τοπικές καθώς μια κοινότητα που είναι βασισμένη στο επάγγελμα συνολικά, και που αναμingle τις φιλίες με τους συναδέλφους (colleagues) παρά με εργασιακούς συντρόφους (work-mates) – θα περιοριστεί σε οποιαδήποτε ιδιαίτερη γεωγραφική περιοχή με τον τρόπο που μερικές είναι κοινότητες (Salaman, 1974:40).

⁴³⁴ Τα άτομα που μοιράζονται μια κατάσταση εργασίας είναι απασχολημένα και ελεγχόμενα από την ίδια αρχή και εάν δεν εργάζονται ο ένας δίπλα στον άλλο, συναντιούνται συχνά κατά τη διάρκεια των ωρών απασχόλησης είναι, στην πραγματικότητα, εργασιακούς συντρόφους (work-mates) (Salaman, 1974:40). Οι τοπικές επαγγελματικές κοινότητες διαφέρουν από κοσμοπολίτικες με ορισμένους τρόπους, ο σημαντικότερος εκ των οποίων είναι ο τύπος προνομιακής ένωσης που φανεώνεται από τα μέλη και τους τύπους επαγγελματικών ομάδων αναφοράς που χρησιμοποιούν (Salaman, 1974:40). Τα μέλη των τοπικών επαγγελματικών κοινοτήτων έχουν τους φίλους που κάνουν την ίδια εργασία, αλλά αυτοί οι άνθρωποι είναι εργασιακοί σύντροφοι τους, οι συνάδελφοι και οι φίλοι τους, είναι άνθρωποι που μοιράζονται την κατάσταση εργασίας τους (Salaman, 1974:40). Τα μέλη τέτοιων κοινοτήτων είναι σπάνια φίλοι με τους συναδέλφους που δεν είναι εργασιακοί σύντροφοι. Επίσης τα μέλη τέτοιων κοινοτήτων αποτελούνται μια επαγγελματική ομάδα αναφοράς

Επομένως θα πρέπει να εξεταστεί το πώς επηρεάζονται οι σχέσεις των ανθρώπων, οι ταυτότητές τους, ή η ένταξή τους, μεταξύ τους και με την υπόλοιπη κοινωνία. Παρακάτω θα αναπτυχθεί αυτό που απουσιάζει σήμερα, αυτό που προβλημάτισε την παρούσα έρευνα και προβληματίζει τους περισσότερους επιστήμονες, δηλαδή θα η μελέτη θα αναζητήσει αυτό που εκλείπει σήμερα από τους μετανάστες. Δεν εξετάζει η παρούσα διδακτορική διατριβή όλη την «κοινότητα», όλο το εύρος της, δεν σκοπεύει μια θεωρητική ανάλυση του όρου «κοινότητα». Σήμερα σε όλες τις κοινωνιολογικές έρευνες το πρόβλημα φαίνεται να είναι ότι τα βασικά χαρακτηριστικά της «κοινότητας» φαίνεται να απουσιάζουν. Δηλαδή, τα χαρακτηριστικά που δημιουργούσαν συλλογικές μορφές δράσης, ζωής, καθημερινής διαβίωσης, ταυτότητας, εργασίας κτλ., και άρα δεν μπορούμε να μιλήσουμε για «κοινότητα».

1.6. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ

Όπως με οποιοδήποτε άλλο θέμα, το πρωταρχικό θέμα είναι αυτό του καθορισμού. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο καθορισμός αφορά δύο μέρη: *πρώτον*, τον μετανάστη και *δεύτερον*, την οργάνωση. Στο τι είναι σύλλογος ο συγγραφέας (Moya, 2005) θέτει την εθελοντική διάσταση της συμμετοχής των μεταναστών στους συλλόγους η απάντηση περιπλέκεται από την πολλαπλότητα των όρων που υιοθετούνται στη βιβλιογραφία: ιδιωτικές ομάδες, ομάδες δημόσιου-ενδιαφέροντος, λαϊκά κινήματα, μεσολαβητικές οργανώσεις, στοχευμένοι σύλλογοι, οργανώσεις κοινοτικού επιπέδου και μη-κερδοσκοπικές οργανώσεις. Ο γενικότερος καθορισμός προσδιορίζει τους συλλόγους ως δευτεροβάθμιες οργανώσεις που υπάρχουν μεταξύ των αρχικών συνδέσεων συγγένειας και των εξίσου μη-εθελοντικών ρυθμίσεων των τριτευνόντων ιδρυμάτων όπως το κράτος. Αλλά αυτό είναι ένα ευρύ φάσμα.

που δεν συντίθεται από όλα τα μέλη του επαγγέλματος αλλά εκείνων των συναδέλφων που μοιράζονται την κατάσταση εργασίας τους (Salaman, 1974:40). Εάν μια επαγγελματική κοινότητα αποτελείται από τα μέλη ενός επαγγέλματος που μοιράζονται μια συγκεκριμένη κατάσταση εργασίας, κατόπιν είναι πιθανό ότι θα έχει μια καθορισμένη γεωγραφική θέση και ότι τα μέλη, που εργάζονται μαζί, μπορεί επίσης να ζουν και μαζί (Salaman, 1974:41). Εάν επίσης μια επαγγελματική κοινότητα αποτελείται από τους ανθρώπους που μοιράζονται μια εργασιακή κατάσταση, κατόπιν τα μέλη είναι πιθανό να ξέρουν πολλούς, εάν όχι όλους και είναι πιθανό ότι οι εργασιακοί σύντροφοι και φίλοι τους θα είναι φίλικοι ο ένας με τον άλλον (Salaman, 1974:141). Επίσης εάν μια επαγγελματική κοινότητα είναι σύνθεση όλων των μελών ενός επαγγέλματος, τότε είναι λιγότερο πιθανό ότι τα μέλη θα ξέρουν πολλούς από τα άλλα μέλη, και απίθανο ότι οι εργασιακοί-σύντροφοι και φίλοι τους θα ξέρουν ο ένας τον άλλον (Salaman, 1974:1). Τέλος, ο Salaman (1974) αναφέρει ότι η δομή μιας επαγγελματικής κοινότητας, δηλαδή εάν είναι τοπική ή κοσμοπολίτικη, συσχετίζεται συνενός με το ιδιαίτερο σχέδιο των καθοριστικών παραγόντων που είναι ενεργός σε κάθε περίπτωση (Salaman, 1974:41). Ήδη έχει προταθεί ότι η συμμετοχή στις δεξιότητες και τους στόχους εργασίας είναι ένας απαραίτητος αλλά όχι ικανοποιητικά καθοριστικός παράγοντας των επαγγελματικών κοινοτήτων και ότι ένας άλλος καθοριστικός παράγοντας, τουλάχιστον, πρέπει επίσης να είναι παρών. Είναι αυτός ο «δεύτερος» καθοριστικός παράγοντας συσχετίζεται αιτιολογικά με τη δομή της κοινότητας. Στην περίπτωση μιας τοπικής επαγγελματικής κοινότητας, που αποτελείται από τα μέλη ενός επαγγέλματος που μοιράζονται μια συγκεκριμένη κατάσταση εργασίας και συμμετέχουν στις δεξιότητες και τους εργασιακούς στόχους, ένας δεύτερος καθοριστικός παράγοντας θα είναι ορισμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα αυτής της κοινής εργασιακής κατάστασης, είτε λόγω περιοριστικών παραγόντων αυτής κάποιου τύπου οργανωτικού εναγκαλισμού, που περιορίζουν έτσι τις συνεταιριστικές ευκαιρίες των ενδιαφερόμενων ατόμων που βρίσκουν δύσκολο να καθιερώσουν ή να διατηρήσουν τις σχέσεις με τους ανθρώπους που δεν είναι εργασιακοί σύντροφοι τους (Salaman, 1974:41). Στην περίπτωση μιας κοσμοπολίτικης επαγγελματικής κοινότητας, που είναι αποτελούμενη από όλα τα μέλη ενός επαγγέλματος, ο δεύτερος καθοριστικός παράγοντας θα είναι κάποιο χαρακτηριστικό γνώρισμα του επαγγέλματος συνολικά – είτε της οργανωτικής διεπιστημότητας που προέρχεται από κάποια οργάνωση της οποίας όλα τα μέλη του επαγγέλματος είναι μέλη, είτε της περιθωριοποίησης – που περιορίζουν τις συνεταιριστικές επιλογές των μελών του επαγγέλματος με όλα τα άλλα μέλη του επαγγέλματος, στο μέτρο που θεωρούν τους επαγγελματίες ομότιπλούς τους ως τους μόνους ανθρώπους που είναι κατάλληλοι ως φίλοι και ως άνθρωποι με τους οποίους έχουν τα περισσότερα κοινά (Salaman, 1974:41).

Περιλαμβάνει τις παγκόσμιες οργανώσεις όπως, για παράδειγμα, η Διεθνής Αμνηστία, και μια τοπική σχολική χορωδία⁴³⁵. Σε μια μελέτη του ο Moya (1998)⁴³⁶ εντόπισε αποτελέσματα αυτού του τύπου ένωσης μόνο επειδή αναφέρθηκαν στην οικογενειακή αλληλογραφία, ή μνημονεύθηκαν από τους παλαιότερους, ή επειδή η κόρη του τελευταίου αποθανόντος γραμματέα κράτησε το παρουσιολόγιο της ιδιότητας μέλους σε ένα ντουλάπι⁴³⁷. Το πρόβλημα δεν είναι απλά ιστορικό. Μεγάλος αριθμός μελετών έχει στραφεί έχουν αφιερωθεί, παραδείγματος χάριν, στο ιδιαίτερα πολιτικά ανανεμιγμένο και ιδιαίτερα ορατό, Ίδρυμα Κουβανο-αμερικανών, και ως αποτέλεσμα αυτού, πολύ λίγα έχουν γραφτεί, για τις σημαντικότερες από την άποψη της πραγματικής κοινωνικότητας και συλλογικής δραστηριότητας των μεταναστών, τοπικούς (hometown) συλλόγων (Moya, 2005:835)⁴³⁸.

Οι ρήξεις της αναχώρησης και της απόστασης από τα κέντρα εκκλησιαστικής μετέτρεψαν τις θρησκευτικές ενώσεις λιγότερο κανονιστικές και πιο εθελοντικές στη διασπορά⁴³⁹. Οι μεταναστευτικοί σύλλογοι μπορούν να είναι μεγάλοι και καθιερωμένοι, αλλά μπορούν επίσης να είναι μικροί, εφημεροί και ασταθείς. Σύγχρονες μελέτες, (Vermeulen, 2005; Moya, 2005; Bloemraad, 2005)⁴⁴⁰, καταδεικνύουν

⁴³⁵ Τα ερωτήματα είναι: Περιλαμβάνονται τα εργατικά συνδικάτα εάν η ιδιότητα μέλους είναι υποχρεωτική ή οι (εθελοντικές) συλλογικές τοπικές ομάδες συνδέονται με ένα πολιτικό κόμμα, σε ένα μονοκομματικό σύστημα, ή εκείνοι που αποτελούν μέρος των κρατικών μηχανισμών στα πιο πλουραλιστικά περιβάλλοντα; ή είναι τα πολιτικά κόμματα ένα υποσύνολο των (εθελοντικών) συλλογικών ενώσεων; ή οι θρησκευτικές ενώσεις διαμορφώνουν μια ειδική περίπτωση, επειδή οι περιορισμοί και οι συνταγές που τοποθετούνται στις ενέργειες των μελών δεν είναι συγκρίσιμοι με εκείνους των εκκοσμικευμένων ομάδων; Όπως με οποιαδήποτε άλλη κοινωνική κατηγορία, η ποικιλία, η υβριδικότητα και η μοναδικότητα υπονομεύουν τους γενικούς ορισμούς. Στην περίπτωση μεταναστευτικών συλλόγων, ένα ιδιαίτερο προσδιοριστικό πρόβλημα αφορά το πρώτο παρά το δεύτερο όρο. Πρέπει, οι σύλλογοι που ιδρύονται από τους νεοαφιχθέντες μετανάστες, αλλά των οποίων οι ιδιότητες μέλους αναγινώσκονται, να ορίζονται μεταναστευτικές οργανώσεις; Τι συμβαίνει για αυτούς που ιδρύονται από τους ντόπιους αλλά των οποίων οι ιδιότητες μέλους είναι συνήθως μεταναστών. Πότε οι μεταναστευτικοί σύλλογοι παύουν να είναι μεταναστών; Πότε ιδρύονται από τις δεύτερες ή τρίτες γενιές; ή οι ιδιότητες μέλους τους γίνονται συνήθως έτσι: Γενικά/όπως έχει συμβεί, παραδείγματος χάριν, με τους συλλόγους Εβραίων στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι μελετητές (και το κοινό) τελικά αρχίζουν να τους καθορίζουν ως «εθνικούς» (ethnic) παρά μεταναστευτικούς συλλόγους, αλλά το σημείο στο οποίο αυτή η μετατόπιση στον προσδιορισμό συμβαίνει, δεν είναι σαφές. Μια άλλη πρόκληση έχει να κάνει με την εντοπισσιμότητα (detectability). Πολλοί δευτεροβάθμιοι σύλλογοι στις μεταναστεύσεις «κοινοτήτες», ιδιαίτερα εκείνοι που είναι βασισμένοι στο χωρικό πρόβλημα ή στη γειτονιά, εφάπτονται με αυτή την αντίληψη. Βασικό ερώτημα αποτελεί, «Το εάν μια ομάδα συνομιτών ή γειτόνων που, για δεκαετίες, βρίσκονταν κάθε Κυριακή, να είναι καφενείο για να κοινωνήσουν ή σε ένα δημόσιο πάρκο για εκδρομή ή να έπαιζαν μαζί ποδόσφαιρο διαμορφώνουν μια συλλογική (εθελοντική) οργάνωση»; Μπορούν να μην έχουν μια αίσθηση ή να έχουν συγγράψει καταστατικά αλλά οι συναθροίσεις να είναι σχεδόν-επίσημες στη μονιμότητα τους και εκ των πραγμάτων λειτουργούν ως ψυχολογικές λέσχες. Ακόμα κι αν είχαν τα επίσημα καταστατικά, τις χρηματικές συνδρομές από την ιδιότητα μέλους και άλλους δείκτες των δευτεροβάθμιων ενώσεων, τα γραπτά αρχεία είναι λιγότερο πιθανό να διατηρηθούν για αυτούς τους μικρούς συλλόγους.

⁴³⁶ J. C. Moya (1998) *Cousins and Strangers: Spanish Immigrants in Buenos Aires, 1850-1930*. Berkeley: University of California Press.

⁴³⁷ Το αποτέλεσμα είναι ότι οι ιστορικοί τείνουν να εστιάζουν σε μεγαλύτερους και πιο θεσμικοποιημένους συλλόγους, ιδιαίτερα εκείνοι που είχαν νομικό πρόσωπο, που συμμετείχαν στην επίσημη πολιτική, ή που συναλλάσσονταν με το κράτος. Αυτό μπορεί να παραγάγει μια διαστρεβλωμένη εικόνα, ενώ οι μικρές ενώσεις αντιπροσωπεύουν πραγματικά την πιο κοινή μορφή κοινωνικότητας των μεταναστών έξω από την οικογένεια.

⁴³⁸ Από την άποψη του καθορισμού των δευτεροβάθμιων συλλόγων που φαίνονται να καταλήγουν τριτογενείς, εντούτοις, η ερώτηση είναι πραγματικά λιγότερο δύσκολη στις μελέτες της μετανάστευσης από ότι στη γενική έρευνα. Οι σύλλογοι των μεταναστών υπάρχουν, τελικά, σε ένα περισσότερο ή λιγότερο ιδιόμορτο από ότι στην «κοινωνία γενικά». Είναι αλήθεια ότι οι μεταναστευτικές «κοινοτήτες» μπορούν να είναι αρκετά εκτενείς, να είναι διεθνικές εξ ορισμού, και δεν είναι ερμητικές, ανεξάρτητα από το πόσο ευρέως είναι καθορισμένες, συλλογισματικές από ολόκληρη την κοινωνία ή ολόκληρο τον κόσμο (Moya, 2005:835). Είναι λιγότερο πιθανό να βρούμε παγκόσμιους συλλόγους οργανώσεις. Οι πολιτικές ομάδες είναι πιθανότερο να είναι τοπικές λέσχες, ή στις περισσότερες εθνικές ομοσπονδίες. Τα εθνικά εργατικά συνδικάτα δεν ήταν τόσο κοινά όσο άλλες μορφές μεταναστευτικών συλλόγων και, όταν υπήρξαν, είχαν σπάνια πολιτικό στόχο για να καταστήσουν την ιδιότητα μέλους υποχρεωτική.

⁴³⁹ Καθιστώντας για αυτό το λόγο το πρόβλημα κατηγοριοποίησης λιγότερο σημαντικό. Ο Moya (2005:835) τονίζει ότι, το γεγονός πως κανείς από τους Schroyer and Vermeulen (2005); Bloemraad (2005); Cordero-Guzmán (2005); Chung (2005); Caponio (2005); Vermeulen (2005) και Hooghe (2005), δεν προσπαθεί να καθορίσει τους συλλόγους δεν αποτελεί μια εννοιολογική παραμέληση. Όλες οι ενώσεις που εξετάζουν, ταυρίζουν με τον γενικό καθορισμό που δόθηκε (Moya, 2005:835), εκείνες που δεν ταυρίζουν είναι, όχι όπως οι τράπεζες και οι εφημερίδες, μπορούν να ενταχθούν στην ευρύτερη κατηγορία που έχουν των θεσμών των μεταναστών. Έτσι, αν και οι τυπολογίες που ταξινομούν τους μεταναστευτικούς συλλόγους σύμφωνα με τις λειτουργίες τους, το μέγεθος, την ιδιότητα μέλους, τις συνδέσεις με την πατρίδα ή με την τοπική πολιτική κ.λπ., αποτελούν χρήσιμους ευρετικούς μηχανισμούς. J. C. Moya (2005) "Immigrants and Associations: A Global and Historical Perspective". *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.835.

⁴⁴⁰ Βλ. I. Bloemraad (2005) "The Limits of de Tocqueville: How Government Facilitates Organizational Capacity in Newcomer Communities". *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.865-887; J. C. Moya (2005) "Immigrants and Associations: A

ότι οι οργανώσεις συχνά δεν επιβίωσαν στην πρώτη γενιά των μεταναστών. Δεινοπάθησαν από τις εσωτερικές τριβές, ήταν πολλές φορές αναποτελεσματικοί προς τις αρχές της χώρας υποδοχής και βεβαίως δεν αντιπροσώπευαν ολόκληρες τις μεταναστευτικές κοινότητες⁴⁴¹. Ο χαρακτήρας, ο αριθμός και το μέγεθος των οργανώσεων δείχνουν το βαθμό στον οποίο οι μετανάστες θέλουν να περιγραφούν ως διαφορετικοί, ή ότι φαίνονται διαφορετικοί από άλλους (Cohen, 1985:685-693)⁴⁴². Είναι επίσης μέσω των οργανώσεων που κανείς μπορεί να προσλάβει τους μετανάστες ως μια κολεκτίβα, και υπό αυτήν τη μορφή οι οργανώσεις λένε κάτι για τις οριοθετήσεις ανάμεσα στις μεταναστευτικές ομάδες, και μεταξύ των μεταναστών και της κοινωνίας υποδοχής. Με τη διαμόρφωση ενός συλλόγου ή οργάνωσης, οι μετανάστες διαχωρίζουν την εθνική τους ταυτότητα από των άλλων (Marquez, 2001)⁴⁴³. Οι μεταναστευτικοί σύλλογοι μπορούν να είναι «αμυντικοί» ή «επιθετικοί», ως απάντηση στον αποκλεισμό (Anthias and Lazaridis, 1999), προερχόμενοι από την επιλογή των μεταναστών να τεθούν έναντι άλλων⁴⁴⁴. Οι «επιθετικές» οργανώσεις θα στοχεύουν στη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας των μελών. Στην περίπτωση των «αμυντικών» οργανώσεων, η στρατηγική επικρατεί της ταυτότητας (Cohen, 1985)⁴⁴⁵. Η έκβαση μιας τέτοιας στρατηγικής μπορεί είτε να είναι να τονιστούν είτε να αγνοηθούν οι διαφορές, ανάλογα με τη θέση της μεταναστευτικής ομάδας στην κοινωνία οικοδεσποτών. Κανείς μπορεί να αναρωτηθεί για τον βαθμός στον οποίο μια οργάνωση μπορεί να ονομαστεί ως μεταναστευτικός σύλλογος (Fennema, 2004:431)⁴⁴⁶. Οι Schrover και Vermeulen (2005) και η Sassen-Koob (1979) σημειώνουν ότι οι άτυποι σύλλογοι θέτουν ένα πρόβλημα ως ένα ορισμένο βαθμό καθώς από την ίδια τους την φύση είναι δύσκολο να ανακαλυφθούν και να αφήσουν ίχνη, και κατά συνέπεια οι περισσότερες μελέτες εστιάζουν στις επίσημες οργανώσεις⁴⁴⁷. Οι επίσημες οργανώσεις μπορούν να πάρουν ρόλους που δεν είναι οι ίδιοι με τον επίσημα δηλωμένο σκοπό τους και επιπλέον, οι διαφορετικές κυβερνήσεις υποστηρίζουν διαφορετικές θέσεις απέναντι στην άτυπη ηγεσία (Chung, 2005)⁴⁴⁸. Η Vermeulen (2005)⁴⁴⁹ περιγράφει πώς οι τοπικές κυβερνήσεις στο Άμστερνταμ ενθάρρυναν

Global and Historical Perspective". *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.833-864; F. Vermeulen (2005) "Organizational Patterns: Surinamese and Turkish Associations in Amsterdam, 1960-1990", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.951-973.

⁴⁴¹ Μολονότι οι σύλλογοι μπορούν να μην είναι πάντα εντυπώσιμα, είναι όμως σημαντικοί για την κατανόηση των διαδικασιών της μετανάστευσης και της ένταξης, επειδή ο βαθμός στον οποίο οι μετανάστες συγκεντρώνονται στις οργανώσεις είναι ένα κρίσιμο μέτρο της συλλογικά εκφρασμένης και συλλογικά αποδιδόμενης ταυτότητας.

⁴⁴² L. J. Cohen (1985) "Strategy and Identity: New Theoretical Paradigms and Contemporary Social Movements", *Social Research*, vol.52, no.4, pp.663-716.

⁴⁴³ B. Marquez (2001) "Choosing Issues, Choosing Sides: Constructing Identities in Mexican-American Social Movement Organizations", *Ethnic and Racial Studies*, vol.24, no.2, 218-235.

⁴⁴⁴ Εκτός από αυτή την «επιθετική-αμυντική» διχοτομία, μια διάκριση μπορεί επίσης να γίνει μεταξύ των οργανώσεων που στοχεύουν στην επιβολή ή την ενθάρρυνση της ένταξης και σε εκείνες που στοχεύουν στη διάκριση των οργανωμένων μελών από την κοινωνία υποδοχής (Schrover and Vermeulen, 2005:825).

⁴⁴⁵ L. J. Cohen (1985) "Strategy and Identity: New Theoretical Paradigms and Contemporary Social Movements", *Social Research*, vol.52, no.4, pp.663-716.

⁴⁴⁶ M. Fennema (2004) "The Concept and Measurement of Ethnic Community", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.30, no.3, pp.429-447.

⁴⁴⁷ Οι επίσημες και άτυπες οργανώσεις δεν είναι οι ίδιες. Δεν έχουν τους ίδιους στόχους, την ίδια συνοχή ή την ίδια ηγεσία. Εντούτοις, οι επίσημες και άτυπες οργανώσεις δεν είναι πάντα τόσο διαφορετικές όσο φαίνονται εκ πρώτης όψεως.

⁴⁴⁸ A. Y. Chung (2005) "Politics Without the Politics: The Evolving Political Cultures of Ethnic Non-Profits in Koreatown, Los Angeles", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.911-929.

⁴⁴⁹ F. Vermeulen (2005) "Organisational Patterns: Surinamese and Turkish Associations in Amsterdam, 1960-1990", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.951-973.

την άτυπη ηγεσία μέσα και έξω από την επίσημη οργάνωση ενώ η Bloemraad (2005)⁴⁵⁰ περιγράφει μια περίπτωση στην οποία η άτυπη ηγεσία ήταν αποθαρρυνμένη και φοβισμένη.

Τρία σύνολα παραγόντων υποκινούν το σχηματισμό των εθνικών οργανώσεων σύμφωνα με τον Breton (1964:204)⁴⁵¹: *πρώτον*, οι πολιτιστικές διαφορές με τον γηγενή πληθυσμό, *δεύτερον*, το επίπεδο πόρων μεταξύ των μελών της μεταναστευτικής ομάδας και *τρίτον*, το πρότυπο της μετανάστευσης. Πολλοί συγγραφείς προσέλαβαν την πολιτιστική διαφορά μεταξύ των μεταναστών και της κοινωνίας υποδοχής ως σημαντικό παράγοντα για την ενθάρρυνση του σχηματισμού των μεταναστευτικών οργανώσεων (Breton, 1964). Ο Moya (2005)⁴⁵² αμφισβητεί την αξία αυτής της παρατήρησης και επισημαίνει ότι οι μετανάστες που είναι πολιτιστικά διαφορετικοί από τα μέλη της κοινωνίας υποδοχής δεν έχουν οργανώσει περισσότερες οργανώσεις από ότι έχουν οι πολιτιστικά παρόμοιοι μετανάστες⁴⁵³. Πλέον έχοντας περισσότερη γνώσεις για τις μεταναστευτικές οργανώσεις, οι μελετητές της μετανάστευσης θεωρούν ότι τώρα άλλοι παράγοντες πρέπει να εξεταστούν εκτός από τις πολιτιστικές διαφορές, το επίπεδο πόρων, και το πρότυπο της μετανάστευσης. Οι παράγοντες μπορούν να επανακατηγοριοποιηθούν σε τρία σύνολα: *πρώτον*, τη διαδικασία μετανάστευσης⁴⁵⁴ (παρόμοια με το πρότυπο μετανάστευσης), *δεύτερον*, η δομή ευκαιριών στην κοινωνία υποδοχής⁴⁵⁵, και *τρίτον*, τα χαρακτηριστικά της μεταναστευτικής κοινότητας (της οποίας το επίπεδο πόρων είναι μόνο ένα στοιχείο)⁴⁵⁶ (Schrover and Vermeulen, 2005:826). Τα παραπάνω σύνολα παραγόντων συσχετίζονται με

⁴⁵⁰ I. Bloemraad (2005) "The Limits of de Tocqueville: How Government Facilitates Organisational Capacity in Newcomer Communities", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.865-887.

⁴⁵¹ R. Breton (1964) "Institutional Completeness of Ethnic Communities and the Personal Relations of Immigrants", *American Journal of Sociology*, vol.70, no.2, pp.193-205.

⁴⁵² J. C. Moya (2005) "Immigrant and Associations: A Global and Historical Perspective", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.833-864.

⁴⁵³ Οι Schrover και Vermeulen (2005) σημειώνουν ότι η κριτική του Moya (2005) επισημαίνει τη δυσκολία στη μέτρηση της ομοιότητας ή της διαφοράς. Η έννοια της πολιτιστικής διαφοράς μπορεί να επικριθεί, αλλά υπάρχει μια κοινωνική χρήση της έννοιας. Ένας τρόπος με τον οποίο οι διαφορές διαμορφώνονται, τονίζονται και διατηρούνται είναι με την οργάνωση των οργανώσεων. Οι διαφορές μπορούν να μην είναι πολύ πραγματικές, και μπορούν να είναι δύσκολες στη μέτρησή τους, αλλά είναι πιο σημαντικό να φανεί ποιες διαφορές γίνονται σημαντικές, και πώς οι οροθεσίες διατηρούνται και από ποιους, στο M. Schrover and F. Vermeulen (2005) "Immigrant Organizations", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.826.

⁴⁵⁴ Πρώτον, η διαδικασία μετανάστευσης,

⁴⁵⁵ Δεύτερον, η δομή ευκαιριών στην κοινωνία υποδοχής, οι κυβερνήσεις της κοινωνίας υποδοχής μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις μεταναστευτικές οργανώσεις για να «φορμάρουν» τους μετανάστες σε μια συνεκτική κοινότητα (Schrover and Vermeulen, 2005:826). Αυτό κινηστά πιθανό να απευθυνθεί κανείς στην κοινότητα, και να τη θεωρήσει αρμόδια για τα μέλη του. Η αρχή που κρύβεται κάτω από αυτόν τον ρόλο των οργανώσεων χρονολογείται από την πρόωρη ευρωπαϊκή σύγχρονη περίοδο. Σε εκείνη την περίοδο, οι αλλοδαποί και μπορούσαν μόνο να αποκτήσουν πρόσβαση σε μια πόλη, εάν μια θρησκευτική κοινότητα θα μπορούσε να θεωρηθεί αρμόδια για εκείνους σε περίπτωση που περιέρχονταν στη φτώχεια. Το δέκατο ένατο αιώνα, όταν βαθμιαία αντικαταστάθηκε, η δημόσια προεκβολή της θρησκείας, από την υπηκοότητα, οι τοπικές και εθνικές κυβερνήσεις προσπάθησαν να επιβάλουν μια συνεκτική κοινότητα που θα μπορούσε να θεωρηθεί αρμόδια για τη συμπεριφορά των μελών της και που θα μπορούσαν να απευθυνθούν σε αυτή, σε περιόδους κρίσης. Ένα σύγχρονο παράδειγμα αυτής της αρχής είναι ο σχηματισμός των οργανώσεων «ομπρέλα» για να αντιπροσωπεύσουν τις τουρκικές και μαροκινές ομάδες στις Κάτω Χώρες και στο Βέλγιο (Hooghe, 2005). Είναι όχι μόνο η κυβέρνηση της κοινωνίας υποδοχής που επιβάλλει την ενότητα. Οι μετανάστες, ή οι απόγονοί τους, αναζητούν επίσης τους εκπροσώπους για να αντιπροσωπεύσουν την κοινότητα σε περιόδους της κρίσης (Bloemraad, 2005: Chung, 2005). Επιπλέον, οι κυβερνήσεις ή άλλες οργανώσεις μέσα στις κοινωνίες αποστολής μπορούν να ενθαρρύνουν τη δημιουργία μιας συνεπούς μεταναστευτικής κοινότητας μέσα στη κοινωνία υποδοχής, με την ελπίδα της διατήρησης των προηγούμενων θεμάτων τους για το έθνος ή την εθνική ταυτότητά τους (Suurenbroek and Schrover, 2005).

⁴⁵⁶ Τρίτον, τα χαρακτηριστικά του μεταναστευτικού πληθυσμού: σύμφωνα με τον Hechter (1978) ο βαθμός στον οποίο τα άτομα προσδιορίζουν με την εθνική τους ομάδα ανήκουν ως ποσοστό του πληθυσμού που ανήκει στις αυξήσεις αυτής της εθνικής ομάδας. Αυτό απαραίτητος δεν σημαίνει ότι θα υπάρξουν περισσότερες οργανώσεις, επειδή ο αριθμός οργανώσεων δεν συσχετίζεται γραμμικά με το μέγεθος της μεταναστευτικής κοινότητας. Οι μεγάλοι μεταναστευτικοί πληθυσμοί δεν έχουν απαραίτητα πολλές οργανώσεις (Schrover and Vermeulen, 2005:830). Ο χαρακτήρας των μεταναστευτικών συλλόγων καθορίζεται από πολλούς παράγοντες σχετικούς με το δημογραφικό και κοινωνικοοικονομικό σχεδιάγραμμα της μεταναστευτικής κοινότητας: την εγγύτητα κατοίκησης, το τοπικό υπόβαθρο, την ηλικία, αναλογία φύλων, την θρησκεία, την επαγγελματική δομή, την εκπαίδευση και τον τοπικό προσανατολισμό. Ο κύκλος εργασιών των πληθυσμών εντός της μεταναστευτικής κοινότητας είναι επίσης σημαντικός. Εάν ο κύκλος

την ίδρυση των ενώσεων, αλλά η φύση της σχέσης δεν είναι σαφής⁴⁵⁷. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι γυναίκες δεν σχετίζονται με το κράτος-έθνος με τον ίδιο τρόπο όπως οι άνδρες καθώς, οι άνδρες συνδέονται εντονότερα με την υπηκοότητα από ότι οι γυναίκες⁴⁵⁸. Μια περίπλοκη σχέση υπάρχει μεταξύ των κρατών-εθνών (των κοινωνιών αποστολής και υποδοχής) και των μεταναστευτικών οργανώσεων. Σήμερα, οι μεταναστευτικές οργανώσεις είναι προσδεμένες στο κράτος, αλλά και ξεπερνούν το κράτος-έθνος⁴⁵⁹.

εργασίες είναι υψηλές, υπάρχουν λίγοι άνθρωποι που μπορούν να έχουν μια σταθεροποιητική επίδραση στους συλλόγους. Τέλος, η συμμετοχή αγοράς εργασίας των μεταναστών επηρεάζει την ίδρυση των συλλόγων και της συνεχούς ύπαρξής τους. Και πάλι, η σχέση είναι περίπλοκη. Η επικάλυψη στις οικονομικές δραστηριότητες δύο εθνικών ομάδων μπορεί να οδηγήσει στον ανταγωνισμό, ο οποίος προκαλεί στη συνέχεια εθνικό αποκλεισμό, που υποστηρίζεται με την ίδρυση των συλλόγων. Οι συστημικοί αποκλεισμοί, παρά τον ανταγωνισμό, μπορούν επίσης να οδηγήσουν στην ενδοτική αλληλεγγύη και την ίδρυση των οργανώσεων (Diez medrano, 1994:875). Ένας σημαντικός αριθμός ανθρώπων απαιτείται για να οργανωθεί μια οργάνωση (Schrover and Vermeulen, 2005:830). Η ικανότητα «χωρητικότητα» που απαιτείται, εντούτοις, διαφέρει από την οργάνωση. Διαφορετικοί αριθμοί, παρέχουν τους πόρους και τη ζήτηση, χρειάζονται για μια εφημερίδα, ένα σχολείο ή ένα θέατρο. Ο πιθανός τομέας στρατολόγησης μιας μεταναστευτικής οργάνωσης μπορεί να αλλάξει κατά τη διάρκεια του χρόνου. Μπορεί να αυξηθεί με τις βελτιώσεις στη μεταφορά και την επικοινωνία. Συγχρόνως, οι πρόσφατες εξελίξεις στην επικοινωνία και τις μεταφορές διευκολύνουν τόσο τα άτομα στο να διατηρήσουν επαφή, που τέτοιες τεχνολογίες εξυπηρετούν την ανάγκη για μερικά είδη οργάνωσης. Ο παράγοντας χρόνος είναι επίσης σχετικός: οι νεότερες οργανώσεις διατρέχουν έναν υψηλότερο κίνδυνο από τις παλαιότερες οργανώσεις που έχουν μια πελατσία (clientele), μια φήμη και μια οργανωτική ρουτίνα (Olzak and West, 1991:470). Το μέγεθος της μεταναστευτικής κοινότητας και η οργανωτική συμπεριφορά της συσχετίζονται επίσης με έναν άλλο τρόπο. Όταν οι που έχουν μεταναστεύσει οργανώσεις συγχωνεύονται και αυξάνονται, γίνεται όλο και περισσότερο δυσεύρετος ένας κοινός παρονομαστής (Vermeulen, 2005). Ο κοινός παρονομαστής που οι μεγαλύτερες οργανώσεις κατορθώνουν να βρουν είναι συχνά τόσο γενικός που έχει λίγη δεσμευτική δύναμη. Πάλι συναντά κανείς τη μη-γραμμική σχέση. Εάν οι μεταναστευτικές ομάδες είναι πάρα πολύ μικρές (ή πάρα πολύ ετερογενείς) βρίσκουμε λίγη επίσημη οργανωτική δραστηριότητα. Όταν οι κοινότητες αυξάνονται και ωριμάζουν, η οργανωτική δραστηριότητα αυξάνεται, εν μέρει ως αποτέλεσμα του ανταγωνισμού μεταξύ των οργανώσεων. Η αύξηση συνεχίζεται έως ότου προσπάθειες να βρεθούν κοινός παρονομαστής που μπορούν να ενώσουν τις μεγάλες ομάδες. Εντούτοις, αυτοί οι παρονομαστές μπορούν να γίνουν τόσο ασαφείς που οι δεσμευτικές «σημαιοί» και οι πρωτοβουλίες δύναμης μετριάζουν.

⁴⁵⁷ Οι Olzak και West (1991) υπέθεσαν ότι η εθνική σύγκρουση ενθάρρυνε την αλληλεγγύη και τη συνοχή της ομάδας. Η αλληλεγγύη ενθάρρυνε στη συνέχεια την ίδρυση και τη συντήρηση των εθνικών συλλόγων. Η καταστολή, όταν οι συγκρούσεις αυξήθηκαν, το κόστος της συλλογικής δράσης αυξήθηκε και η ικανότητα της ομάδας για την κινητοποίηση υπονομιεύθηκε. Η έξοδος από αυτό το παράδοξο ήταν ότι τα ήπια επίπεδα καταστολής προέβλεπαν τους ανθρώπους στη δράση, αλλά η έντονη καταστολή προκάλεσε τη συλλογική δράση για να μικραίνει ή να εξαφανιστεί. Οι Olzak και West (1991:460) πρότειναν μια ελικοειδή σχέση μεταξύ του επιπέδου συγκρούσεων και των ποσοστών ίδρυσης των εθνικών οργανώσεων. Μετά από αυτήν την γραμμική συλλογισμό, οι Schrover και Vermeulen (2005) υποστηρίζουν ότι μια παρόμοια μη-γραμμική, κωδωνοειδής σχέση βρίσκεται μεταξύ της κυβερνητικής παρέμβασης (ως τμήμα της δομής πολιτικής ευκαιρίας) και της συλλογικής συμπεριφοράς, και μεταξύ του μεγέθους του μεταναστευτικού πληθυσμού (ως χαρακτηριστικό μεταναστευτικού πληθυσμού) και της συλλογικής συμπεριφοράς, στο M. Schrover and F. Vermeulen (2005) "Immigrant Organizations", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.826.

⁴⁵⁸ Αυτό είναι ακόμη περισσότερο εμφανές για τις γυναίκες που έχουν παντρευτεί με άτομα εκτός της κοινότητας στην οποία άνηκαν αρχικά. Μέσω του γάμου τους υποτίθεται ότι μεταφέρουν την πίστη τους. Αν και οι γυναίκες θεωρούνται ότι έχουν μια χαλαρότερη σχέση με την υπηκοότητα από ότι οι άνδρες, θεωρούνται συγχρόνως ως σκευές φορείς μετάδοσης και αναπαραγωγών των εθνικών ιδεολογιών, και θεωρούνται γενικά κεντρικής σημασίας στη μετάδοση στην πολιτιστικών κανόνων. Σύμφωνα με την Anthias (1998), οι γυναίκες μπορούν να εξουσιοδοτηθούν με τη διατήρηση των παραδόσεων της πατρίδας, αλλά μπορούν επίσης να είναι εκείνες που θα τις εγκαταλείψουν όταν δεν είναι πλέον επαρκείς στρατηγικές για την επιβίωση. Εάν οι γυναίκες σχετίζονται διαφορετικά με την υπηκοότητα, αυτό θα έχει τις συνέπειες για τη συμμετοχή τους στις μεταναστευτικές οργανώσεις. Στη σύγχρονη κοινωνία, τα άτομα συμμετέχουν περισσότερο στις οργανώσεις που είναι ενεργές στην πολιτική και που κατευθύνουν την προσοχή τους στη χώρα προέλευσης. Οι γυναίκες συμμετέχουν περισσότερο στις οργανώσεις που στοχεύουν στην κοινωνία υποδοχής και που έχουν σχέση με την εύρεση των πραγματικών λύσεων για τα καθημερινά προβλήματα (Jones-Coppea, 1998). Η Chung (2005) παρατηρεί ότι οι γυναίκες είναι εμφανώς απύσες στις δομές δύναμης των παραδοσιακών μεταναστευτικών οργανώσεων, όπου εδώ συναντάται μια αντίφαση: οι γυναίκες είναι φορείς της εθνικής ταυτότητας, αλλά είναι συνήθως ανέντες από τη δομή των μεταναστευτικών οργανώσεων, οι οποίες υποτίθεται ότι είναι φορείς της εθνικής ταυτότητας. Οι σχέσεις γίνονται γενικά, και η στάση απέναντι στη θηλυκή ηγεσία, εξηγούν αυτήν την αντίφαση. Οι Schrover και Vermeulen (2005:827) σημειώνουν σχετικά, ότι οι γυναίκες διαδραματίζουν έναν σημαντικότερο ρόλο στην άτυπη ηγεσία ή στους άτυπους συλλόγους.

⁴⁵⁹ Πριν από την εμφάνιση των σύγχρονων κρατών-εθνών, οι κοινωνίες αποστολής έκαναν ελάχιστα για να διατηρήσουν επαφή με τους προηγούμενους κατοίκους τους. Αντίθετα, πριν το 1871 τα γερμανικά κράτη, παραδείχτως χάριν, ήταν συνήθως απρόθυμα να πάρει πίσω τους ανθρώπους που είχαν μεταναστεύσει, ακόμη κι αν οι μετανάστες είχαν προγραμματίσει να μεταναστεύσουν προσωρινά. Στη σύγχρονη κοινωνία, οι μετανάστες φανότανι, και από την κοινωνία αποστολής και υποδοχής, ότι ακόμα σήκουν στη χώρα προέλευσής τους, παρότι αυτή η ιδέα είναι ισχυρότερη στην Ευρώπη από ότι στη Βόρεια Αμερική. Αυτό το συναίσθημα εκφράζεται με την χρήση του όρου «μετανάστη» ακόμη και για τη δεύτερη ή τρίτη γενιά (Anthias, 1998). Η κληρονομική θέση του μετανάστη έχει επιπτώσεις στους τρόπους που οι μετανάστες και οι απόγονοί τους οργανώνουν, και μπορούν να δώσει στις μεταναστευτικές οργανώσεις τη μεγαλύτερη μακροβιότητα, αν και τα χαρακτηριστικά των οργανώσεων θα πρέπει να αλλάξουν. Στο παρελθόν, οι μεταναστευτικές οργανώσεις αποτελούνταν συνήθως από τη γενιά που είχε μεταναστεύσει. Τώρα, οι μεταναστευτικές οργανώσεις γίνονται εθνικές οργανώσεις (Moya, 2005). Μια μακροπρόθεσμη διαπραγματευτική σχέση σε μια διαφορετική ή ευρύτερη ομάδα μεταναστών από αυτήν για την οποία, ή από την οποία, καθιερώθηκαν αρχικά (Gordero-Guzmán, 2005). Η ανάγκη για ορισμένους συλλόγους μπορεί επίσης να εξασφαλιστεί λόγω των εξελίξεων μέσα στις στέλνοντας και λαμβάνουσες κοινωνίες (Schrover, 2006).

Η αλλαγή ή η συνοχή στις κοινωνίες αποστολής και υποδοχής μπορεί να διαδραματίσει έναν σημαντικό ρόλο στην οργανωτική ανάπτυξη⁴⁶⁰. Ο Hooghe (2005)⁴⁶¹ παρουσιάζει μια γενικότερη προσέγγιση της χρήσης του προτύπου ευκαιριών πολιτικών δομών για τη μελέτη των μεταναστευτικών οργανώσεων. Στο δέκατο ένατο αιώνα, όταν το κράτος ήταν λιγότερο επιδρών, η ευκαιρία πολιτικής δομής ήταν λιγότερο σχετική⁴⁶². Η Vermeulen (2005)⁴⁶³ επεξηγεί πώς η συμπεριφορά των αρχών μπορεί να αλλάξει κατά τη διάρκεια του χρόνου και, επιπλέον, πώς μπορεί να ποικίλει για τις διαφορετικές μεταναστευτικές ομάδες μέσα σε μια πόλη. Οι κυβερνήσεις μπορούν να επιβάλουν συγχωνεύσεις μεταξύ των συλλόγων με το δόσιμο ή την παρακράτηση των επιχορηγήσεων⁴⁶⁴. Οι πρωτοβουλίες των κυβερνήσεων, και εκείνες των μη-μεταναστευτικών οργανώσεων όπως οι ενώσεις εργαζομένων ή οι εκκλησίες, και η προκύπτουσα δημιουργία ή η συντήρηση των ανταγωνιστικών θεσμών, εξαλείφουν την ανάγκη πρωτοβουλιών από τους μετανάστες. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η κυβερνητική παρέμβαση, είτε από την χώρα υποδοχής είτε από την χώρα αποστολής, επηρεάζει πρώτιστα την

⁴⁶⁰ Μπορεί να επιβάλει την ομοιογένεια και τη συνοχή, και μπορεί να υποκινήσει ή να περιορίσει τον αριθμό των οργανώσεων. Το αντίθετο στην πρακτική του παρελθόντος, οι αρχές στην κοινωνία αποστολής προσπαθεί να διατηρήσουν την επιρροή τους στα προηγούμενα θέματα τους κατά τη διάρκεια μιας πολύ μακρύτερης χρονικής περιόδου με την υποστήριξη των συλλόγων και τον έλεγχο των δραστηριοτήτων τους. Κατά τρόπο παρόμοιο, οι κυβερνήσεις της κοινωνίας υποδοχής θέτουν τα όρια μέσα στα οποία οι μεταναστευτικές οργανώσεις μπορούν να λειτουργήσουν. Οι συνεπείς ή πολιτικές ευκαιρίες των κοινωνιών υποδοχής και αποστολής επηρεάζουν έντονα τους μεταναστευτικούς συλλόγους. Η «ευκαιρία πολιτικής δομής» χρησιμοποιείται με διάφορες έννοιες, και ως πολιτικές ευκαιρίες μπορούν να περιγραφούν ως ο βαθμός στον οποίο οι ισχυρές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων, είναι ευάλωτες ή δεκτικές στις νέες αξιώσεις που γίνονται από τις ομάδες που υποστηρίζουν μια περιθωριακή θέση στο πολιτικό σύστημα (Schrover and Vermeulen, 2005:828).

⁴⁶¹ M. Hooghe (2005) "Ethnic Organisations and Social Movement Theory: The Political Opportunity Structure for Ethnic Mobilisation in Flanders", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.975-990.

⁴⁶² Η ευκαιρία τοπικής θεσμικής δομής, εντούτοις, ήταν σημαντική, και επηρέασε τη συλλογική αντιπροσώπευση μιας ομάδας τονίζοντας οι Suurenbroek και Schrover (2005). Το πρότυπο ευκαιρίας προβλέπει ότι το επίπεδο οργάνωσης θα εξαρτηθεί έντονα από τη δομή των πολιτικών θεσμών και τη διαμόρφωση της πολιτικής δύναμης σε μια δεδομένη κοινωνία (Schrover and Vermeulen, 2005:828). Οι αλλαγές στις εξωτερικές ευκαιρίες ή οι περιορισμοί στην κινητοποίηση μπορούν να κεντρίσουν ή να εμποδίσουν τη δράση της ομάδας. Η Chung (2005) εξηγεί πώς οι ταραχές του 1992 άλλαξαν τη δομή ευκαιρίας για τις κορεατικές οργανώσεις, και σε ένα θεσμικό επίπεδο και επίσης στο επίπεδο της ίδιας της εθνικής κοινότητας. Αφενός, περισσότερη χρηματοδότηση διατέθηκε στις οργανώσεις σε μία προσπάθεια να αποκατασταθεί η ζημία που προκλήθηκε από τις ταραχές. Αφετέρου, οι ταραχές αποκόλυσαν το γεγονός ότι οι παλαιότερες κορεατικοί σύλλογοι δεν ήταν ικανοί να αντιπροσωπεύσουν την κοινότητά τους αποτελεσματικά. Οι νέες κορεατικοί σύλλογοι εκμεταλλεύθηκαν αυτό το κενό στην πολιτική ηγεσία και αμφισβήτησαν την παλαιότερη γενιά. Ενισχυμένες από την ισχυρή αίσθηση της εθνικής πολιτικής αλληλεγγύης μεταξύ των νεότερων γενιών, που ήταν ένα άμεσο αποτέλεσμα ταραχών, αυτές οι οργανώσεις ήταν σε θέση να ευημερήσουν και να λάβουν μια ισχυρή θέση στην κοινότητα. Οι κυβερνητικές τοποθετήσεις επηρεάζουν τις ευκαιρίες των μεταναστών που έχουν για την οργάνωση των συλλόγων. Οι κυβερνήσεις της κοινωνίας υποδοχής μπορούν να απαγορεύσουν, να παραβλέπουν ή να υποκινήσουν τους μεταναστευτικούς συλλόγους ή μέρος των δραστηριοτήτων τους. Ο βαθμός υποστήριξης για τις μεταναστευτικές οργανώσεις συσχετίζεται έντονα με τη νομική θέση των νεοφερμένων στην κοινωνία υποδοχής. Αφενός, υπάρχουν χώρες στις οποίες οι μετανάστες θεωρούνται ως προσωρινά κάτοικοι ξένων εθνών. Οι μετανάστες θεωρούνται ως ξένοι αλλοδαποί και το κράτος περιορίζει το ρόλο ένταξης του στις νομικές διαδικασίες: καταχώρηση εισόδου, παροχή αδειών (διαμονής ή εργασίας), εντοπισμός των παρανόμων (μη-εγγεγραμμένων) αλλοδαπών και απέλασή τους. Οι οργανωτικές δραστηριότητες των μεταναστών θεωρούνται όπως ανεπιθύμητες ή ακόμα και απειλητικές, και επομένως απαγορεύονται ή θα περιορίζονται έντονα. Αφετέρου, υπάρχουν χώρες που θεωρούν τους εαυτούς τους ως μεταναστευτικές κοινωνίες. Οι μετανάστες προσεγγίζονται ως νέοι πολίτες και έχουν εύκολη πρόσβαση στην υπηκοότητα. Οι κυβερνητικές πρωτοβουλίες κατασκευάζονται στην παραγωγή μιας γρήγορης χρήσης της πιθανής δυνατότητας του μετανάστη ή της μετανάστριας και επιταχύνουν την ένταξη τους (Schrover and Vermeulen, 2005:829). Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι οργανωτικές, συλλογικές δραστηριότητες των μεταναστών θα θεωρηθούν ως χρήσιμες και βοηθητικές στη διαδικασία της ένταξης και επομένως θα υποστηριχθούν οικονομικά. Πολλές χώρες έχουν κινηθεί και κινούνται από το ένα τέλος του φάσματος όπου οι μετανάστες θεωρήθηκαν ως αλλοδαποί, στο άλλο τέλος, όπου οι μετανάστες θεωρήθηκαν ως νέοι πολίτες. Εντούτοις, δεν έχουν πράξει έτσι όλες οι χώρες στο ίδιο ποσοστό, και μερικές έχουν κινηθεί με τη μεγάλη αпроθυμία.

⁴⁶³ F. Vermeulen (2005) "Organisational Patterns: Surinamese and Turkish Associations in Amsterdam, 1960-1990", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.951-973.

⁴⁶⁴ Για την εξέταση εξετάζουμε τη συσσωρευμένη-έξω επίδραση των πρωτοβουλιών κυβέρνησης (και άλλων μη-μεταναστών, βλ. I. Bloemraad, (2005) "The Limits of de Tocqueville: How Government Facilitates Organizational Capacity in Newcomer Communities", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.865-887; T. Caponio (2005) "Policy Networks and Immigrants' Associations in Italy: The Cases of Milan, Bologna and Naples", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.931-950; M. Hooghe (2005) "Ethnic Organisations and Social Movement Theory: The Political Opportunity Structure for Ethnic Mobilisation in Flanders", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.975-990.

επίσημη διαδικασία οργάνωσης των μεταναστών. Επιπλέον, οι μεταναστευτικές πρωτοβουλίες σε μια πόλη μπορούν επίσης, με τη φροντίδα για μια μεγαλύτερη περιβάλλουσα κοινότητα, να συσσωρεύσουν πρωτοβουλίες σε άλλες πόλεις⁴⁶⁵. Μια περίπλοκη σχέση υπάρχει μεταξύ της κυβερνητικής παρέμβασης και της ίδρυσης των μεταναστευτικών οργανώσεων⁴⁶⁶.

1.6.1. ΤΥΠΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Λίγες φορές έχει επιχειρηθεί μια κατηγοριοποίηση των μεταναστευτικών συλλόγων ιστορικά (Anderson, 1971; Soyasal, 1994; Cordero-Guzmán, 2005; Moya, 2005). Επισύροντας την προσοχή η διεθνής βιβλιογραφία για τη μετανάστευση και τους μεταναστευτικούς συλλόγους, προσεγγίζει ορισμό των συλλόγων και την κινητήρια δύναμη για τις συλλογικές δραστηριότητες μεταξύ των μεταναστών. Εξετάζεται η ταξική και φυλετική σύνθεση των ιδιοτήτων μέλους, συγκρίνονται οι συλλογικές πρακτικές των συνήθως ευρωπαϊών μεταναστών του δέκατου ενάτου και του εικοστού αιώνα με τις ασιατικές, λατινοαμερικανικές και αφρικανικές αφίξεις του εικοστού και εικοστού πρώτου αιώνα, συζητώντας πολλές φορές το ζήτημα της κρατικής επιρροής. Προσεγγίζοντας το θέμα από μια σφαιρική και ιστορική προοπτική αποσκοπεί να αναδείξει πώς οι σχεδόν παγκόσμιες διαδικασίες αφενός, και οι τοπικές και χρονικές ιδιομορφίες αφετέρου, διαμόρφωσαν τις συλλογικές πρακτικές με έναν τρόπο που ξεπέρασε τις έθνο-εθνικές παραδόσεις και τα χαρακτηριστικά συγκεκριμένων μεταναστευτικών ομάδων και χωρών υποδοχής. Χρησιμοποιώντας παραδείγματα από τους συγκεκριμένους τύπους οργανώσεων: *πρώτον*, μυστικές κοινωνίες, *δεύτερον*, πιστωτικές ενώσεις, *τρίτον*, αμοιβαίου οφέλους συλλόγους, *τέταρτον*, θρησκευτικές ομάδες, *πέμπτον*, τοπικές (hometown) συλλόγους, *έκτον*, πολιτικούς συλλόγους, εξετάζει τους παράγοντες που διαμορφώνουν την επίσημη κοινωνικότητα των μεταναστών. Οι μελετητές έχουν με συνέπεια στρέψει την προσοχή τους στη διάθεση των μεταναστών να διαμορφώσουν τις συλλογικές οργανώσεις⁴⁶⁷.

⁴⁶⁵ Μελέτες διευκρινίζουν ότι η επίδραση της συσσωρεύσης δεν λειτουργεί τόσο απλά όπως μπορεί να φανεί με μια πρώτη ματιά. Η Bloemraad (2005) δείχνει ότι η κρατική χρηματοδότηση δεν οδηγεί απαραίτητα στη συσώρευση πρωτοβουλιών των μεταναστών. Οι μεταναστευτικοί σύλλογοι στον Καναδά έχουν ωφεληθεί από την κρατική χρηματοδότηση, η οποία επέτρεψε στις μεταναστευτικές ομάδες να βρουν έναν μεγαλύτερο αριθμό οργανώσεων από τις παρόμοιες μη-χρηματοδοτούμενες ομάδες στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η επίδραση της κυβερνητικής παρέμβασης εξαρτήθηκε από τον τρόπο με τον οποίο η κρατική χρηματοδότηση ήταν δομημένη. Ο Caponio (2005) εξηγεί πώς στην Ιταλία οι καθολικοί μη-μεταναστευτικοί σύλλογοι ωφεληθήκαν από τα κρατικά χρήματα, και με αυτόν τον τρόπο ωφεληθήκαν από τις πολιτικές αλλαγές σε έναν μεγαλύτερο βαθμό από τους μεταναστευτικούς συλλόγους. Αυτό που καθίσταται σαφές είναι ότι οι κυβερνητικές πολιτικές μπορούν να οδηγήσουν στη συσώρευση, αλλά ότι μπορεί επίσης να έχει την αντίθετη επίδραση στην υποκίνηση των μεταναστευτικών οργανώσεων. Η έκβαση εξαρτάται από τη φύση της κυβερνητικής πολιτικής. Οι Bloemraad και Vermeulen (2005) σημειώνουν ότι αυτή η πολιτική μπορεί να διαφέρει ανά μεταναστευτική ομάδα μέσα στην ίδια πόλη ή χώρα και χρονικό πλαίσιο.

⁴⁶⁶ Η ανοχή και η χρηματοδότηση των μεταναστευτικών οργανώσεων έχουν μια θετική επίδραση στην οργανωτική υποδομή της μεταναστευτικής κοινότητας. Οι συνθήκες που συνδέονται με τη χρηματοδότηση μπορούν, εντούτοις, να πάρουν τις δυσκολίες των οργανώσεων. Όπου αυτό συμβαίνει εάν η υποστήριξη δίνεται μόνο εάν οι οργανώσεις απέχουν από τις πολιτικές δραστηριότητες. Σε αυτή την περίπτωση η οργανωτική δραστηριότητα θα κατευνάσει την ενεργό πολιτική δραστηριότητα. Πάρα πολλή κυβερνητική παρέμβαση, ή η πρόσθετη παρέμβαση από τις ανταγωνιστικές οργανώσεις όπως οι ενώσεις εργαζομένων και οι εκκλησίες, θα οδηγήσει σε ελάττωση μεταναστευτικών πρωτοβουλιών και έτσι σε μια μείωση της οργανωτικής δραστηριότητας (Caponio, 2005).

⁴⁶⁷ Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η πρόσφατη ειδική έκδοση του επιστημονικού περιοδικού, «Journal of Ethnic and Migration Studies». (2005) γεγονός που επιβεβαιώνει το αυξανόμενο ενδιαφέρον για το θέμα. Η ένταση και η πανταχού παρουσία της πρακτικής, έχουν παραγάγει ένα μεγάλο όγκο συστηματικών μελετών στη διεθνή βιβλιογραφία στη μετανάστευση και τις ενώσεις, αυτό το δακίμιο

Οι ερωτήσεις που ακολουθούν του ορισμού στη λογική ακολουθία, αλλά πιθανώς προηγούνται στη σημασία, αναφέρονται στην ώθηση και την προέλευση⁴⁶⁸. Από τον de Tocqueville (1954:198)⁴⁶⁹ παρατηρούνταν ότι το 1831, «σε καμία χώρα στον κόσμο είχε η αρχή των συλλόγων δεν είχε χρησιμοποιηθεί πιο επιτυχώς από ότι στην Αμερική»⁴⁷⁰. Με αυτή τη γενική μορφή, το επιχείρημα μπορεί εύκολα να τακτοποιηθεί οριστικά⁴⁷¹. Τη δεκαετία του 1970 μια νέα γενιά μελετητών επέκριναν τον παραδοσιακό προσδιορισμό των μεταναστευτικών συλλόγων ως εθελοντικών ενώσεων με την αμερικανοποίηση ως αφομοίωση και παρακινήμενη ιδεολογικά. Αλλά αυτός ο αναθεωρητισμός (ρεβίζιονισμός), όπως η παλαιά φρόνηση προσπολήθηκε ότι αντικατέστησε, απεικόνισε επίσης επικρατούν ιδεολογικό περιβάλλον⁴⁷². Σε αυτήν την ατμόσφαιρα, οι μεταναστευτικοί σύλλογοι άρχισαν να ερμηνεύονται, όπως ήταν αναμενόμενο, ως συνέχειες των προ-μεταναστευτικών εθνικών κοινοτικών πρακτικών παρά το αποτέλεσμα της αμερικανοποίησης (Moya, 2005:837).⁴⁷³

στοχεύει να δώσει έμφαση στις κύρια ερωτήσεις και τα ζητήματα στον τομέα. Θα συζητήσει αρχικά τον καθορισμό των εθελοντικών ενώσεων και την κύρια ώθηση για τις συνεταιριστικές δραστηριότητες μεταξύ των νεοφερμένων. Παρέχει έπειτα τα παραδείγματα από τους συγκεκριμένους τύπους οργανώσεων (μυστικές κοινωνίες, πιστωτικές ενώσεις, αμοιβαίες κοινωνίες οφελών, θρησκευτικές ομάδες, τοπικές (hometown) ενώσεις, και πολιτικές και ομάδες υπεράσπισης) για να εξετάσει τους παράγοντες που διαμορφώνουν την επίσημη κοινωνικότητα των μεταναστών.

⁴⁶⁸ Τι είναι αυτό που υποκινεί το σχηματισμό των συλλογικοτήτων μεταξύ των μεταναστών; Και αυτές οι ενώσεις αντιπροσωπεύουν κυρίως μια συνέχεια των προ-μεταναστευτικών πρακτικών ή νέων που αποκτούνται στην κοινωνία υποδοχής; Για ένα μεγάλο διάστημα η απάντηση σε αυτές τις ερωτήσεις φάνηκε τόσο προφανής που σπάνια τίθενται στη βορειοαμερικανική ιστοριογραφία, η οποία συνέταξε παραδοσιακά τον κύριο όγκο των μελετών για τη μετανάστευση.

⁴⁶⁹ A. de Tocqueville (1954) *Democracy in America*. New York: Vintage.

⁴⁷⁰ Πολλοί μελετητές είχαν προσδιορίσει αυτόματα εκείνη την αρχή με τον πραγματικό ατομικισμό και με τα Αγγλοαμερικανικά δημοκρατικά ιδανικά. Οι αφίξεις από τον Παλαιό Κόσμο, αποτελούνταν ιδιαίτερα από αγρότες και εκείνους από τις νότιες και ανατολικές πλευρές της Ευρώπης, θεωρήθηκαν ότι απλά στερούνταν εκείνων των ιδιοτήτων. Στην μελέτη του ο Banfield (1958) για τη νότια ιταλική αγροτική κοινωνία, με τον τίτλο «The Moral Basis of a Backward Society», κατηγορούσε την έλλειψη σε αυτό που αποκαλούσε «ανήθικη οικογενειακότητα» (amoral familism). Αυτός ο τύπος οικογενειακότητας τοποθέτησε υποθετικά ένα υπερβολικό βάρος στις αρχικές σχέσεις και στη μεγιστοποίηση του υλικού, βραχυπρόθεσμου πλεονεκτήματος της κυρτηνικής οικογένειας υποθέτοντας αυτό που όλοι οι άλλοι θα έπρεπε να κάνουν επιπλέον, εμποδίζοντας το σχηματισμό των δευτεροβάθμιων ενώσεων. Ο Banfield (1958) αντιπαραβέβαλε αυτή την κατάσταση με το συλλογικό σθένος των αγροτών με μια ομοίως άγονη περιοχή της νότιας Utah. Οι εθελοντικές ενώσεις θεωρήθηκαν, επομένως, όχι μόνο παραδόξως αμερικανικές αλλά και ιδιαίτερος σύγχρονες, και η εμφάνισή τους μεταξύ των μεταναστών έπρεπε να απεικονίσει την επιρροή του περιβάλλοντος και της αφομοίωσης των οικοδεσποτών σε αυτό που ο Weber ασκοκάλυψε «ένωση-βάση του τόπου κατ' εξοχήν» (association-land par excellence), στο J. C. Moya (2005) "Immigrants and Associations: A Global and Historical Perspective", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, p.836.

⁴⁷¹ Μεγάλος όγκος έρευνας είχε επιβεβαιώσει την ευρεία ιστορική και γεωγραφική διάδοση των συλλόγων ενώσεων. Ήταν συνήθειες στην αρχαία Μέση Ανατολή, στην Ελλάδα, στη Ρώμη, στην Ινδία και στην Κίνα (Kloppenborg and Wilson, 1996; του Ross, 1976:72-85; Smith, 1997), στη σύγχρονη Αφρική, την Ασία και τη λατινική Αμερική (Hong, 2001; Mark, 1996; Tostensen et al., 2001; Wallerstein, 1964, 1980), μεταξύ της πιθανώς μη-συλλογικής ζωής (unassociative) μεταξύ των αγροτών του Παλαιού Κόσμου (Baker, 1999), ακόμα και μεταξύ των πιο στερότυπων μη-συλλογικών ψαράδων (Van Ginkel, 1996) και μεταξύ όλων των ειδών μεταναστευτικών ομάδων πριν να αφησθούν την πατρίδα τους (Bailey, 1999; Gabaccia, 1988; Lyman, 1974; Moya, 1998; Soyer 1997).

⁴⁷² Οι ΗΠΑ δεν αντιπροσώπευαν μια νέα δυναμική δημοκρατία αλλά μια παρακαμιακή ρατσιστική αυτοκρατορία, και έναν πραγματικό ατομικισμό, όχι το υπόσπρωμα των δημοκρατικών ιδανικών αλλά την ενσωμάτωση της καπιταλιστικής πλεονεξίας (Moya, 2005:837). Η ερμηνευτική θέση του «εθνικού» και της «κοινοτικής» εθνική και αναρρηχθήκε στο άμεσο μέτρο του γοήτρου βύθισης της «επικρατούσας τάσης» και της «κοινωνίας».

⁴⁷³ Ακόμα και με τις αλλοιωμένες εθνοκεντρικές υποθέσεις ή με τη αναθεωρητική ώθηση, το ερώτημα παραμένει βάσιμο: Τι είναι αυτό που υποκινεί το σχηματισμό των μεταναστευτικών συλλόγων και σε ποιο βαθμό αντιπροσωπεύουν τις νέες πρακτικές και τους θεσμούς που μαθαίνονται και που αναπτύσσονται στην κοινωνία υποδοχής; Το να πει κανείς ότι οι εθελοντικές ενώσεις μπορούν να βρεθούν σε πολλούς τύπους και περιόδους δεν σημαίνει ότι ήταν κοινές παντού και πάντα όλο τον καιρό. Σης ΗΠΑ άρχισαν να εμφανίζονται στα μέσα του δέκατου όγδοου αιώνα, «ξεφυτρώσαν» μεταξύ του 1860 και του Ήξασπάσματος του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου, μέχρι τη δεκαετία του 1950, και μειώθηκε μετά από αυτή (Moya, 2005:837). Στην Αυστραλία εμφανίστηκαν πιο αργά και η περίοδος επέκτασης διήρκεσε περισσότερο αλλά το πρότυπο ακολούθησε αυτό των ΗΠΑ (Moya, 2005:837). Αυτό καταδεικνύει ότι η αύξησή τους μπορεί πράγματι να συνδεθεί με ένα ιδιαίτερο στάδιο εκσυγχρονισμού, και οι μελέτες έχουν καταδείξει μια θετική σχέση μεταξύ των εθνικών επιπέδων οικονομικής ανάπτυξης και της συνεταιριστικής δραστηριότητας (Moya, 2005:837). Το κύριο εμπόδιο στην απάντηση των ερωτήσεων για την προέλευση βρίσκεται σήμερα στους μεθοδολογικούς περιορισμούς παρά τις ιδεολογικές προϋποθέσεις. Για καιρό, οι υποθέσεις της βορειοαμερικανικής μοναδικότητας, για την αναντιστοίχηση της νέας χώρας και δύναμης αφομοίωσης του περιβάλλοντός της, οδήγησαν σε μια έλλειψη ενδιαφέροντος για τις εμπειρίες πριν την άφιξη των μεταναστών (Moya, 2005:837). Μετά τη δεκαετία του 1960 τέτοιες υποθέσεις έχουν συνήθως αποκεντρωθεί ως εθνοκεντρικές. Αλλά για άλλους λόγους (όπως η έλλειψη ερευνητικής χρηματοδότησης, οι γλωσσικοί περιορισμοί, οι αποστάσεις, κ.λπ.), οι περισσότεροι μελετητές συνεχίζουν να αρχίζουν τις μελέτες τους αφότου έχουν φθάσει οι μετανάστες στον προορισμό τους. Αυτό είναι μια σημαντική έλλειψη επειδή, το προ-μεταναστευτικό υπόβαθρο, ο συγχρονισμός και ο

Εν τούτοις, φαίνεται αδύνατο, τουλάχιστον εκ πρώτης όψεως, να αμφισβητηθεί ότι το αμερικανικό περιβάλλον υποκίνησε τις συλλογικές δραστηριότητες μεταξύ των νεοφερμένων. Πολλοί μελετητές έχουν τονίσει αυτό το σημείο, ενώ μερικοί έχουν αναφερθεί ακόμη και στην τάση ως «μανία». Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στις ΗΠΑ στη δεκαετία του 1920, ο Schiavo (1928:55)⁴⁷⁴ παρατήρησε ότι μεταξύ των συμπατριωτών του, η επιθυμία να διαμορφωθούν οι αμοιβαίου οφέλους σύλλογοι μετατράπηκαν σε πραγματική «μανία»⁴⁷⁵. Έτσι ακόμα κι αν οι σύλλογοι υπήρξαν στον τόπο προέλευσης, η «μανία» για αυτές φαίνεται στις περισσότερες περιπτώσεις να αναπτύσσεται με τη μετανάστευση. Επιπλέον, το γεγονός ότι οι παρατηρήσεις έχουν γίνει για σχεδόν για κάθε χώρα υποδοχής δείχνει ότι η ώθηση για τη συλλογική δραστηριότητα δεν θα μπορούσε να έχει προέλθει, για παράδειγμα από τον βορειοαμερικανικό πολιτικό πολιτισμό, εκτός αν κάποιος υποστήριζε ότι ο ίδιος ο πολιτισμός υπήρξε επίσης σε τόπους τόσο διαφορετικούς όσο η Σενεγάλη, η Σιγκαπούρη και τη Σουρινάμ, χρησιμοποιώντας ένα γράμμα της αλφαβήτου (Boumedouha, 1990; de Bruijne, 1979; Mak,

ρυθμός της ροής, και οι μηχανισμοί της μετανάστευσης έχουν έντονες επιπτώσεις στην προσαρμογή των αφίξεων στο νέο περιβάλλον τους. Το να εστιάσει κανείς μόνο στην εμπειρία τους στη νέα χώρα πρόκειται σαν να χάνει κάποιος τη μισή ιστορία. Αντιμετωπίζει τους μετανάστες *tabula rasa* και μπορεί να οδηγήσει σε συμπεράσματα που χάνουν τις πιθανές συνάψεις και τις προσαρμογές (Moya, 2005:837).

⁴⁷⁴ G. E. Schiavo (1928) *The Italians in Chicago: A Study in Americanization*. Chicago: Italian American Publishing, p.55.

⁴⁷⁵ Πολλά έτη αργότερα, η Naff (1985: 305) παρατήρησε ότι οι προηγούμενος μη-συλλογικοποιημένοι (unassociative) Σύριοι οργάνωσαν στις ΗΠΑ «με μια εκδίκηση» και μια οποιαδήποτε στιγμή ο αριθμός των οργάνωσεων τους ήταν πέρα από όλους τους αριθμούς τους αριθμούς σε αναλογία στην Αμερική. O Nadel (1990:110-111) αναφέρθηκε στη «μανία» των Γερμανών της Νέας Υόρκης για τη διαμόρφωση συλλόγων (vereine). Οι Γερμανοί μετανάστες στο Σικάγο διατύπωναν το ίδιο επιχειρήμα υπό μορφή χαριτολογήματος: «αν βάλετε τρεις Γερμανούς μαζί, σε πέντε λεπτά θα έχετε τέσσερις λέσξεις» (Hofmeister, 1976:114). Παρόμοια αποφεύγματα έχουν επανληφθεί σε όλες τις ΗΠΑ, σε πολλές διαφορετικές γλώσσες. Ένα ευρύτερη ανασκόπηση στη διεθνή λογοτεχνία, εντούτοις, δημιουργεί αμφιβολίες για τη συγκεκριμένη σημασία του βορειοαμερικανικού περιβάλλοντος ως τονωτικό των συλλογικών δραστηριοτήτων. Η «μανία» για τους συλλόγους αμοιβαίου οφέλους που ο Schiavo (1928) παρατήρησε μεταξύ των Ιταλών στις ΗΠΑ φαίνεται να είναι εξίσου ισχυρή στη Γαλλία (Bechelloni et al. 1995), στη Βραζιλία (de Boni, 1987), στην Ουρουγουάη (Rossi, 1989), στην Αυστραλία (Boncompagni, 2001), στον Καναδά (Harney, 1984), και ακόμα εντονότερα στην Αργεντινή (Baily, 1999). Οι Σύριοι-Λιβανέζοι διαμόρφωσαν οργάνωσεις «με μια εκδίκηση» προς όλες τις προαναφερθείσες χώρες (Abdulkarim, 1996; Batrouney and Batrouney, 1985; Cazorla, 1995; Seljia-Cecin, 1989; Truzzi, 1997) και στον Ισημερινό (Roberts 2000), το Μεξικό (Oropeza, 1984) και τη Σενεγάλη (Boumedouha 1990). Η «μανία» για συλλόγους που παρατηρήθηκε από τον Nadel στην περιοχή Little Germany της Νέας Υόρκης ήταν τόσο αξιοσημείωτη όσο και σε τουλάχιστον δώδεκα άλλες χώρες. Αλλά οι Γερμανοί δεν είχαν το μονοπώλιο σε αυτόν τον τύπο χιούμορ: Στη νότια Βραζιλία είχαν ένα παρόμοιο αστέρι: «Δύο Ιάπωνες κάνουν ένα σύλλογο, και τρεις ιδρύουν μια εφημερίδα (Maeyama, 1979:589). O Moya (2005:838) θέτει το ερώτημα: «Αυτό καταδεικνύει ότι οι μετανάστες είχαν πραγματικά μια διανάλογα υψηλή τάση να διαμορφώσουν τις ενώσεις; O μόνος τρόπος να απαντηθεί αυτή η ερώτηση με βεβαιότητα, θα ήταν να συγκριθεί ο αριθμός των ενώσεων κατά κεφαλήν, και το ποσοστό του πληθυσμού που άνηκε σε αυτούς μεταξύ των ποικίλων μεταναστευτικών ομάδων, μεταξύ των συμπατριωτών τους πίσω στο σπίτι, και μεταξύ των μη-μεταναστών στη χώρα υποδοχής. Μεθοδολογικά, αυτό είναι ένας αποθαρρυντικός στόχος, ιδιαίτερα εάν γίνεται για μεγάλες εθνικές ομάδες και εκτενείς χώρους, και δεν έχει απολερθεί από κάποιον. O Moya (1998) επιχειρήσει να κάνει αυτό μόνο μερικούς και σε τοπικά επίπεδα, αντιπαράβλλοντας το ποσοστό των μεταναστών από έξι συγκεκριμένα χωριά και πόλεις στην Ισπανία που άνηκαν σε συλλόγους του Μπουένος Άιρες με την αναλογία που ήταν μεταξύ εκείνων που έμειναν πίσω σε αντίστοιχες τοποθεσίες προέλευσης. Στο όλο εκτός από μια από τις περιπτώσεις, οι μετανάστες ήταν σαφώς πιο συνειρμικοί από το συντοπίτες τους πίσω στην πατρίδα. Εξαιρέση ήταν μια καταλανική βιομηχανική πόλη με μια μακροχρόνια παράδοση αλληλοβοήθειας των εργαζομένων, την πολιτική συμμετοχή μεσαίων τάξεων, και το φιλελεύθερο, σοσιαλιστικό και αναρχικό ακτιβισμό. Αλλά σε αυτήν την περίπτωση (και άλλων), δεν θα μπορούσε να μετρηθεί ο βαθμός μεταναστευτικής συμμετοχής στις οργανώσεις της κοινωνίας υποδοχής όπως τα εργατικά συνδικάτα και οι πολιτικές λέσξεις. Αφετέρου, υπάρχει μια δυνατότητα ότι η υψηλότερη σχετική συμμετοχή των μεταναστών από τις άλλες πέντε τοποθεσίες μπορεί να απεικονίζουν κοινωνικο-δημογραφικές διαφορές. Οι μετανάστες ήταν σπάνια αντιπροσωπευτικοί του πληθυσμού προέλευσης. Ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια των αρχικών σταδίων της ροής, έπαιναν να είναι υψηλότερου κοινωνικού υποβάθρου, περισσότερο εκπαιδευμένοι, πιθανότερος να είναι άρνες, και καλύτεροι από εκείνους που έμειναν πίσω. Δεδομένου ότι η ροή έγινε πιο σγυρική, αυτές οι διαφορές μικρύναν, αλλά σπάνια εξαφανίστηκαν συνολικά, και δεν ήταν δυνατόν πάντα ο έλεγχος για συγκρίσεις. Η έλλειψη άμεσων συγκρίσεων και μετρήσεων, εντούτοις, αντισταθμίζεται από την αφώνια έμμεσων στοιχείων στη βιβλιογραφία. Η προδιάθεση διαμόρφωσης συλλόγων έχει παρατηρηθεί μεταξύ τόσων πολλών μεταναστευτικών ομάδων και χωρών που αυτές οι παρατηρήσεις, συνολικά, αντιπροσωπεύουν πολύ περισσότερα από ανεκδοκτικά στοιχεία ακόμα κι αν οι μεμονωμένες μελέτες δεν υπερβαίνουν αυτά. Η απουσία άμεσων συγκρίσεων και μέσων μέτρησης, είναι εντούτοις παράγων παραγωγής χιονοστιχών παροιμιών στις μελέτες. Η απουσία των χιονοστιχών παροιμιών στις χώρες προέλευσης για την υπερβολική συλλογικοποίηση (hyper-associativism), που όμως είναι τόσο έντονη στη διασπορά, προσφέρει μια άλλη ένδειξη ότι, τουλάχιστον έναντι στους συμπατριώτες τους πίσω στο σπίτι, ότι οι μετανάστες εξέθεσαν μια υψηλή τάση να διαμορφωθούν και να προσχωρήσουν οι συλλογικές οργανώσεις, στο J. C. Moya (2005) «Immigrants and Associations: A Global and Historical Perspective», *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, p.839.

1986). Ούτε θα μπορούσε το ερέθισμα να έχει προέλθει από τις ιδιαίτερες εθνο-εθνικές παραδόσεις. Σε όλο τον κόσμο, φαίνεται, οι μετανάστες έχουν θεωρηθεί ως ομάδα που ίδρυσε πολυάριθμες οργανώσεις. Αυτό ίσχυε για στην περίπτωση από των μεταναστών από τη Γερμανία, την Ιταλία και το Λίβανο, την Κίνα (Kuo, 1977; Liu, 1998; Mak, 1986), την Ισπανία (Kenney, 1961, 1962; Moya 1998), την Ιαπωνία (Fukuoka, 1937; Maeyama, 1979; Morimoto, 1999), Εβραίους (Fausto, 1995; Mirelman, 1988; Soyey, 1997, Weisser, 1985), Έλληνες (Clogg, 2004), και ακριβώς για κάθε άλλη ομάδα που διαμόρφωσε μια διαδεδομένη διασπορά. Πάλι, εκτός εάν κάποιος υποστηρίξει ότι όλες αυτές οι διαφορετικές ομάδες μοιράστηκαν την ίδια προ-μεταναστευτική τάση και για οργανώσεις, οι νύξεις στις εθνο-εθνικές παραδόσεις δεν μπορούν να εξηγήσουν την κοινωνία και την ένταση του φαινομένου (Moya, 2005:839)⁴⁷⁶. Εφόσον οι εθελοντικές ενώσεις, εξ ορισμού, εξαρτώνται από ευκρινείς συλλογικές ταυτότητες ή συμφέροντα, είναι μετά βίας εκπληκτικό ότι η μετανάστευση υποκίνησε το σχηματισμό τους⁴⁷⁷. Το ερώτημα που προκύπτει είναι «Εάν οι πολιτικές πρακτικές των κοινωνιών υποδοχής δεν παρείχαν την κύρια ώθηση για τη συλλογική δραστηριότητα μεταξύ των μεταναστών, διαμόρφωσαν τουλάχιστον τη μορφή που αυτή η δραστηριότητα έλαβε;» Όπως με το ερώτημα αυτό που υποκίνησε το σχηματισμό των συσχετισμών μεταξύ των νεοφερμένων μεταναστών, τα στοιχεία, εκ πρώτης όψεως, φαίνεται να προτείνουν ότι το περιβάλλον υποδοχής ενήργησε ως ισοπεδωτής της ομογενοποίησης. Η ομοιότητα μεταξύ των συνεταιριστικών πρακτικών των μεταναστών στην ίδια χώρα είναι πράγματι εντυπώσια⁴⁷⁸.

⁴⁷⁶ Το κύριο ερέθισμα για τη συνεταιριστική δραστηριότητα προήλθε έτσι όχι από τα πολιτιστικά υπόβαθρα των μεταναστών ή τις πολιτικές συνήθειες των «οικοδεσποτών» τους αλλά από μια πιο καθολική πηγή: τη ίδια τη διαδικασία της μετανάστευσης. Αυτή η διαδικασία τείνει να εντείνει τις συλλογικές ταυτότητες βασισμένες στα εθνικά, εθνικά ή σχεδόν-εθνικά κατασκευάσματα. Όντας Ιταλός στην Ιταλία, Σισιλιανός στη Σικελία, ή Βάσκοι στα Πυρηναία αντιπροσωπεύει προφανώς πολύ πιο αδύνατο εαυτό-και-εξωτερικά προσδιοριστικά από όντας Ιταλός στο Τορόντο, Σισιλιανός στο Μιλάνο, ή Βάσκοι στο Μοντεβιδέο. Εκείδη οι κοινωνίες υποδοχής σπάνια δέχονται μετανάστες από μια μόνο πηγή, οι συλλογικές ταυτότητες των αφίξεων αυξήθηκαν όχι μόνο σε αντίθεση με εκείνες του εγγενούς πληθυσμού αλλά και σε αντίθεση με εκείνες άλλων νεοφερμένων μεταναστών.

⁴⁷⁷ Αυτό σημαίνει, όπως ο Breton (1964:204) υποστηρίζει, ότι όσο περισσότερο διαφορετικοί οι άνθρωποι μιας συγκεκριμένης εθνικότητας είναι μέλη από μέλη μιας εγγενούς κοινότητας, το πιο εύκολο θα είναι για αυτούς να αναπτύξουν τους δικούς τους θεσμούς.» Η δήλωση αυτή φαίνεται τόσο κοινό που οι περισσότεροι μελετητές την έχουν δεχτεί ως αναπόδικο αξίωμα. Αλλά η κοινή λογική μπορεί να είναι η εξαπάτηση όλων των αισθήσεων και μια φτωχή αντικατάσταση της συγκριτικής ανάλυσης. Οι Πορτογάλοι στη Βραζιλία διαμόρφωσαν τόσους συλλόγους όσοι οι Ιάπωνες. Οι Ισπανοί στο Μπουένος Άιρες ανέπτυξαν μια πυκνότερη θεσμική δομή από τους Ιταλούς γείτονές τους (Moya, 1998), και αυτοί, στη συνέχεια, ξεπέρασαν τους συμπατριώτες τους στη Νέα Υόρκη (Baily, 1999). Προφανώς, μια μεταναστευτική ομάδα πρέπει να αντιληφθεί τον εαυτό της διαφορετικά από τον πληθυσμό των οικοδεσποτών και άλλους πληθυσμούς προκειμένου να οργανωθεί χωριστά. Αλλά δεν ακολουθούν τη λογική, και τα στοιχεία δεν υποστηρίζουν ότι στο μεγαλύτερο μέρος η πραγματική ή αντιληπτή διαφορά είναι η ευκολότερη για εκείνους ώστε να αναπτύξουν τους θεσμούς τους. Η μετανάστευση προκαλέσει επίσης τις ρήξεις που προσέθεσαν ένα άλλο τονωτικό για τις δευτεροβάθμιες οργανώσεις. Πάλι, είναι μετά βίας εκπληκτικό ότι, ιστορικά, έχουν ξεφυτρώσει στις καταστάσεις όπου ούτε οι παραδοσιακοί θεσμοί, όπως οι ομάδες συγγένειας και ενοριακοί ναοί, όπως και καινούργιοι, όπως το κράτος κοινωνικής πρόνοιας, οι ασφαλιστικές εταιρείες και οι (δημόσιες) επιχειρήσεις/δεν μπόρεσαν να ικανοποιήσουν τις κοινωνικές ανάγκες όπως την υγειονομική περίθαλψη, τον ελεύθερο χρόνο και τη συντροφικότητα. Η συστηματική κοινωνιολογία προσφέρει εδώ μια πιο οξυδερκή ανάλυση από τα επιχειρήματα βασισμένα στον αστικό και πολιτικό πολιτισμό των μεταναστών ή των «οικοδεσποτών» τους, στο J. C. Moya (2005) "Immigrants and Associations: A Global and Historical Perspective", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, p.840.

⁴⁷⁸ Ο Soyey (1997:43-44) στη μελέτη του για τους εβραϊκούς συλλόγους στη Νέα Υόρκη, ανέφερε ότι οι μεταναστευτικοί σύλλογοι στις Ηνωμένες Πολιτείες που μοιάζουν ο ένας με τον άλλο τόσο εντυπωσιακά, είναι δύσκολο να διαφύγει το συμπέρασμα ότι ήταν κατά ένα μεγάλο μέρος αμερικανικοί στη μορφή, εάν όχι στην έμπνευση. Οι απαιτήσεις ιδιότητας μέλους τους, οι δομές ηγεσίας, τα όφελη, οι δραστηριότητες, ακόμα και σε πολλές περιπτώσεις, τα ονόματά τους όλα ακολούθησαν ένα πρότυπο, στο D. Soyey (1997) *Jewish Immigrant Associations and American Identity in New York, 1880-1939*. Cambridge: Harvard University Press, pp.43-44.

1.6.1.1. ΜΥΣΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ

Μια συγκριτική και διεθνική προοπτική, εντούτοις, καταδεικνύει τα όρια της αμερικανοποίησης. Ακόμη και η πιο βιαστική ματιά αποκαλύπτει ότι οι προ-μεταναστευτικές συλλογικές πρακτικές επηρέασαν τις μετα-μεταναστευτικές. Οι μετανάστες από την Κίνα ίδρυσαν ομάδες μυστικών συλλόγων (secret societies) στο Σαν Φρανσίσκο και τη Νέα Υόρκη αλλά αντιθέτως οι Γερμανοί «γείτονές» τους, όχι. Οι Γερμανοί μετανάστες, ίδρυσαν δωδεκάδες σκοπευτικών ομίλων (rifle clubs) στο Μπουένος Άιρες, αλλά, οι πιο πολυάριθμοι Ισπανοί και Ιταλοί γείτονές τους, όχι. Η Ιταλική «Cosa Nostra» ήταν τόσο ορατή στο Σικάγο που έγινε ένα στερεότυπο (cliché) στη δημοφιλή κουλτούρα. Αλλά εάν οι πιο πολυάριθμοι Πολωνοί του Σικάγο ίδρυσαν μυστικές εγκληματικές κοινωνίες στο «αμερικανικό κεφάλαιό» τους, τις κράτησαν τόσο μυστικές που οι μελετητές δεν τις έχουν εντοπίσει (Pacyga, 1991⁴⁷⁹; Znaniecki, 1967⁴⁸⁰). Οι συνοχές εδώ είναι σαφείς. Οι μυστικές «τριάδες» (triads) και οι «tongs» των Κινέζων του εξωτερικού έχουν αποδειχθεί ότι προήλθαν από τις νότιες επαρχίες που παρείχαν τον κύριο όγκο των μεταναστών από την Κίνα (Ownby and Heidhues, 1993⁴⁸¹; Wakeman, 1972⁴⁸²). Η «Cosa Nostra» και το «Μαύρο Χέρι» φαίνονται να έχουν αποδειχθεί ότι προήλθαν από τη μαφία και την περιοχή Camorra του Mezzogiorno του νότου, όπου το ογδόντα τοις εκατό των Ιταλών που αναχώρησαν για τη Βόρεια Αμερική (Arlacchi, 1983:63-64⁴⁸³, 111-121; Nelli, 1970⁴⁸⁴). Πέραν της σαφούς ένδειξης μιας προ-μεταναστευτικής συνέχειας (continuity), ο σχηματισμός αυτών των μυστικών και εγκληματικών κοινωνιών συσχετίζεται με την κοινωνία υποδοχής με έναν τρόπο που έχει λιγότερο να κάνει με τα γενικά γνωρίσματά από ότι με τη σχετική πρόσβαση των μεταναστών στη νόμιμη οργάνωση, τη δύναμη και το κύρος, και τη διάρκεια διαμονής τους ή το συγχρονισμό της μεταναστευτικής ροής. Οι Ιταλοί του Μπουένος Άιρες, οι μισοί από τους οποίους είναι από το νότο, αλλά, ο Baily (1999)⁴⁸⁵ έχουν εμφανιστεί πιο οικονομικά επιτυχημένοι από τους συμπατριώτες τους στη Βόρειας Αμερικής, που δεν ίδρυσαν καμία «Cosa Nostra». Οι παλιές Κινεζικές ομάδες των «tongs» έχουν αντικατασταθεί συνήθως, από τη δεκαετία του 1960, από τους ανοικτούς συλλόγους που βασίζονται στην πλουραλιστική συμμετοχή παρά τη μυστικότητα και το «δεσποτικό κανονισμό» (Wong, Applewhite and Daley, 1990)⁴⁸⁶ και οι νέες κινεζικές κοινότητες που προκύπτουν στην αμερικανική ενδοχώρα δεν αναπτύσσουν κανένα μυστικό ή

⁴⁷⁹ D. A. Pacyga (1991) *Polish Immigrants and Industrial Chicago: Workers on the South Side, 1880-1922*. Columbus: Ohio State University Press.

⁴⁸⁰ L. H. Znaniecki (1967) "The Function of Voluntary Associations in an Ethnic Community: Polonia", in E. W. Burgess and D. J. Bogue (eds.) *Urban Sociology*. Chicago: Chicago University Press. pp.117-137.

⁴⁸¹ D. Ownby and M. S. Heidhues (eds.) (1993) *Secret Societies Reconsidered: Perspectives on the Social History of Modern South China and Southeast Asia*. New York: M. E. Sharpe.

⁴⁸² F. Jr. Wakeman (1972) "The Secret Societies of Kwangtung, 1800-1856", in J. Chesneau (ed.) *Popular Movements and Secret Societies in China, 1840-1950*. Stanford: Stanford University Press. pp.29-47.

⁴⁸³ P. Arlacchi (1983) *Mafia, Peasants and Great Estates: Society in Traditional Calabria*. New York: Cambridge University Press.

⁴⁸⁴ H. S. Nelli (1970) *Italians in Chicago, 1880-1930: A Study in Ethnic Mobility*. New York: Oxford University Press.

⁴⁸⁵ S. L. Baily (1999) *Immigrants in the Lands of Promise: Italians in Buenos Aires and New York City, 1870-1914*. Ithaca: Cornell University Press.

⁴⁸⁶ P. Wong, S. Applewhite and J. M. Daley (1990) "From Despotism to Pluralism: the Evolution of Voluntary Organizations in Chinese American Communities", *Ethnic Groups*, vol.8, no.4, pp.215-234.

πατριάς σύλλογο (Moya, 2005:841). Σύμφωνα με τον Ernst (1949:122)⁴⁸⁷, οι φτωχότεροι Ιρλανδοί μετανάστες συγκεντρώνονταν στις μυστικές κοινωνίες νομών κατά τη διάρκεια του μέσου του δέκατου ένατου αιώνα. Αυτοί οι σύλλογοι έγιναν τόσο ασυνήθιστοι με το χρόνο, που οι μελετητές συχνά δεν μπορούσαν να τις εντοπίσουν. Η Diner (1983:121)⁴⁸⁸ στη μελέτη της για τις μετανάστριες από την Ιρλανδία στις ΗΠΑ, υπαινίσσεται την ύπαρξη των βασισμένων στον τόπο (county) συλλόγων χωρίς να αναφέρει τίποτα για τη μυστικότητά τους. Ο Funchion (1983)⁴⁸⁹ δεν αναφέρει ούτε μια από αυτές τις μυστικές κοινωνίες στο μελέτη του για τις ιρλανδικές εθελοντικές ενώσεις στην Αμερική.

1.6.1.2. ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ

Οι αποταμιευτικοί και πιστωτικοί σύλλογοι (credit associations) των μεταναστών, γνωστοί στην κοινωνιολογική λογοτεχνία ως «Roscas», αντιπροσωπεύουν έναν άλλο τύπο οργάνωσης που έχει να κάνει λιγότερο με τις προ-μεταναστευτικές παραδόσεις ή τα γενικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας υποδοχής από ότι με τα επίπεδα πρόσβασης στους επίσημους πόρους μεταξύ των νεοεισερχόμενων. Μερικοί μελετητές έχουν στρέψει την προσοχή στο θετικό τους ρόλο στη συσσώρευση του κεφαλαίου εκκίνησης για τους ενδεχόμενους μετανάστες επιχειρηματίες (Chotigeat, Balsmeier and Stanley, 1991⁴⁹⁰; Light and Gold, 2000⁴⁹¹). Αλλά άλλοι έχουν υπογραμμίσει ότι οι «Roscas» αναπτύχθηκαν, όχι ως προτιμητέα εναλλακτική λύση στην τραπεζική χρηματοδότηση, αλλά λόγω της απροσιτότητάς της ή της έλλειψής της, και ότι η πρακτική μειώθηκε όπως και η πρόσβαση στις τελευταίες αυξήθηκε. Ο Laguerre (1984:99-102)⁴⁹² παρατήρησε ότι οι «sangues» των μεταναστών από την Αϊτή στη Νέα Υόρκη ενέχουν έναν υψηλό κίνδυνο προεπιλογής και είναι συνήθως δημοφιλές μεταξύ των παράνομων μεταναστών που δεν έχουν πρόσβαση στις επίσημες τραπεζικές εγκαταστάσεις επειδή στερούνται αριθμό κοινωνικής ασφάλισης. Η Tenenbaum (1993:140-159)⁴⁹³ σημείωνε τη δημοτικότητα των συλλόγων δανείων μεταξύ των Εβραίων στις ΗΠΑ καθώς η πρόσβασή τους στην πίστωση των τραπεζών αυξήθηκε. Σε διεθνές επίπεδο, οι οικονομολόγοι έχουν υποστηρίξει ότι οι «Roscas» υφίσταται υψηλά ποσοστά αποτυχίας και αντιπροσωπεύουν όχι μια προτίμηση αλλά μια παγκόσμια απάντηση από τις κοινωνικές ομάδες, ιδιαίτερα των μεταναστών, στον αποκλεισμό από τις πιστωτικές αγορές (Besley, Coate and Loury, 1993)⁴⁹⁴. Αυτό έχει συμβεί βεβαίως με τους εσωτερικούς μετανάστες στο Soweto, όπου το ένα τρίτο του

⁴⁸⁷ R. Ernst (1949) *Immigrant Life in New York City, 1825-1863*. New York: King's Crown Press. p.122.

⁴⁸⁸ H. R. Diner (1983) *Erin's Daughters in America: Irish Immigrant Women in the Nineteenth Century*. Baltimore: John Hopkins University Press.

⁴⁸⁹ M. F. Funchion (1983) *Irish American Voluntary Associations*. Westport: Greenwood Press.

⁴⁹⁰ T. Chotigeat, P. W. Balsmeier and T. O. Stanley (1991) "Fueling Asian Immigrants' Entrepreneurship: A Source of Capital". *Journal of Small Business Management*, vol.29, no.3, pp.50-62.

⁴⁹¹ I. H. Light and S. J. Gold (2000) *Ethnic Economies*. San Diego: Academic Press.

⁴⁹² M. S. Laguerre (1984) *American Odyssey: Haitians in New York City*. Ithaca: Cornell University Press, pp.99-102.

⁴⁹³ S. Tenenbaum (1993) *A Credit to their Community: Jewish Loan Societies in the United States, 1880-1945*. Detroit: Wayne State University Press, pp.140-159.

⁴⁹⁴ T. Besley, S. Coate and G. Loury (1993) "The Economics of Rotating Savings and Credit Associations", *American Economic Review*, vol.83, no.4:792-811.

πληθυσμού συμμετείχε στους «Roscas» κατά τη διάρκεια των ετών του απαρτχάιντ (Kramer, 1975:31-53)⁴⁹⁵. Η Cohen (1990:276)⁴⁹⁶ υποστήριξε ότι, γενικά, οι εργαζόμενοι μετανάστες στο Σικάγο προτιμούσαν να συνδιαλλάσσονται με τις αμερικανικές τράπεζες παρά με τους πιστωτικούς τους συλλόγους, συμπεριλαμβανομένων των τραπεζών, όπου η επιλογή ήταν διαθέσιμη. Αυτό απεικονίζει το γεγονός ότι οι τράπεζες μεταναστών στις ΗΠΑ ήταν συχνά μικρές, με ημι-επίσημες διαδικασίες⁴⁹⁷.

1.6.1.3. ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΑΜΟΙΒΑΙΟΥ ΟΦΕΛΟΥΣ

Οι σύλλογοι αμοιβαίου οφέλους (mutual aid societies) των μεταναστών είναι ένας άλλος τύπος, του οποίου παρόμοιος σχηματισμός είχε να κάνει λιγότερα με τις κοινές προ-μεταναστευτικές παραδόσεις ή την επιρροή ομογενοποίησης των κοινωνιών υποδοχής από ότι με τα βασικά χαρακτηριστικά των θεσμών. Από την άποψη του πλούτου και του αριθμού μελών, τουλάχιστον μέχρι τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ήταν ο πιο διαδεδομένος και σημαντικός τύπος συλλόγων των μεταναστών. Έχει υπολογιστεί ότι περίπου το 1910 το ένα τρίτο όλων των ενήλικων ανδρών στις ΗΠΑ άνηκε σε ένα σύλλογο αμοιβαίου οφέλους (Beito, 2000)⁴⁹⁸. Η αναλογία μεταξύ του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Αργεντινή, εκείνη την περίοδο ήταν το ίδιο υψηλή, και πιθανώς ακόμα υψηλότερη στην Ουρουγουάη (Munck, 1998)⁴⁹⁹. Όπως με τους άλλους συλλόγους που συζητήθηκαν, αυτές δεν «εφευρέθηκαν» στις χώρες υποδοχής. Ακόμη και με τη σύγχρονη μορφή τους, ήταν ήδη κοινές στον Παλιό Κόσμο προτού να αρχίσει η μαζική έξοδος στο δεύτερο τρίτο του δέκατου ένατου αιώνα (van der Linden, 1996)⁵⁰⁰. Από τα μέσα του αιώνα, η αλληλοβοήθεια είχε γίνει ο κυρίαρχος τρόπος οργάνωσης των ευρωπαίων εργαζομένων (Hopkins, 1995⁵⁰¹). Μελέτες διαπίστωναν ότι μέχρι το τέλος του αιώνα ο αριθμός των Γάλλων εργαζομένων που είχαν προσχωρήσει στους συλλόγους αμοιβαίου

⁴⁹⁵ J. Y. Kramer (1975) *Self Help in Soweto: Mutual Aid Societies in a South African City*. Bergen: University of Bergen Press.

⁴⁹⁶ L. Cohen (1990) *Making a New Deal: Industrial Workers in Chicago, 1919-1939*. New York: Cambridge University Press.

⁴⁹⁷ Η Επιτροπή Μετανάστευσης των Ηνωμένων Πολιτειών για τη Μετανάστευση το 1907-09, παράδειγματος χάριν, περιέγραψε τις τράπεζες των Ιταλών μεταναστών ως «ιδιόκτητες αντιπροσωπειών ατόμων, γραφείων εργασίας, γραφεία ακίνητων περιουσιών, παντοπωλείων και αιθουσών που «μεταμφιέζονται» υπό το όνομα της τράπεζας». στο J. E. Zucchi (1988) *Italians in Toronto: Development of a National Identity, 1875-1935*. Kingston/McGill-Queen's University Press, pp.104-105. Μια πολύ διαφορετική περίπτωση εντοπίζεται στη Λατινική Αμερική όπου οι τράπεζες των μεταναστών ήταν ιδρύματα επίσημα και μεγάλα. Δεδομένου ότι σε αυτήν την περίπτωση οι εθνικές πίστεις και το οικονομικό συμφέρον δεν ήταν σε διαφωνία, οι μετανάστες συγκεντρώθηκαν στους δικούς τους χρηματοδοτικούς οργανισμούς. Επιπλέον, ο πρόωρος σχηματισμός και η ανάπτυξη των τραπεζών μεταναστών αποθάρρυνε την εμφάνιση των «Roscas» και άλλων ενδιάμεσων ρυθμίσεων. Οι μετανάστες έπαιρναν την πίστωσή τους είτε από τους επίσημους χρηματοδοτικούς οργανισμούς, είτε ανεπίσημα, από τους φίλους, τους συγγενείς και τον πανταχού παρόντα κατάστημα του «μπάρμπα», παρά από τα ημι-επίσημα σχήματα όπως τα παντοπωλεία των Ιταλών του Τορόντο και της Νέας Υόρκης, ή από τις «ατελείωτων αλυσίδες» του Angelelino Issei στο J. C. Moya (1998) *Cousins and Strangers: Spanish Immigrants in Buenos Aires, 1850-1930*. Berkeley: University of California Press, pp.286-7. Οι τοπικές ιδιομορφίες καθόρισαν σαφώς την ανάλογη σημασία των «Roscas», αλλά οι ενώσεις οι ίδιες λειτούργησαν παντού κατά προσέγγιση με τον ίδιο τρόπο και αυτό είχε λιγότερα να κάνει με τις προ-μεταναστευτικές παραδόσεις ή τα γνωρίσματα της κοινωνίας υποδοχής από ότι με τους θεσμικούς μηχανισμούς εγγενείς σε αυτόν τον τύπο ένωσης, στο J. C. Moya (2005) "Immigrants and Associations: A Global and Historical Perspective", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, p.842.

⁴⁹⁸ D. T. Beito (2000) *From Mutual Aid to the Welfare State: Fraternal Societies and Social Services, 1890-1967*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

⁴⁹⁹ R. Munck (1998) "Mutual Benefit Societies in Argentina: Workers, Nationality, Social Security and Trade Unionism", *Journal of Latin American Studies*, vol.30, no.3, pp.573-590.

⁵⁰⁰ M. van der Linden (1996) *Social Security Mutualism: The Comparative History of Mutual Benefit Societies*. New York: Peter Lang.

⁵⁰¹ E. Hopkins (1995) *Working Class Self-Help in Nineteenth-Century England: Responses to Industrialization*. New York: St. Martin's Press.

οφέλους (2 εκατομμύρια) ήταν τέσσερις φορές πιο υψηλός από όσους είχαν εγγραφεί στα εργατικά συνδικάτα. Ήταν συχνά αυτοί οι ευρωπαίοι εργαζόμενοι και ειδικευμένοι τεχνίτες, με τους τυπογράφους να διαδραματίζουν έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο, που ίδρυσαν αρχικά τους συλλόγους αμοιβαίου οφέλους στο Νέο Κόσμο (Sassen-Koob, 1979; Cordero-Guzmán, 2005; Moya, 2005)⁵⁰². Συγχρόνως, οι σύλλογοι αμοιβαίου οφέλους έπρεπε να υπερνικήσουν αυτό που οι θεωρητικοί της λογικής επιλογής αναφέρουν ως «τραγωδία των αστικών τάξεων» ή, συχνότερα, το «δileμμα του ελεύθερου» (Hardin, 1968⁵⁰³; McCay and Acheson, 1987⁵⁰⁴). Το ερώτημα που προκύπτει συνεπώς είναι: «Εάν κάθε μέλος κέρδιζε περισσότερα με την ελαχιστοποίηση των συνεισφορών του/της και τη μεγιστοποίηση των οφελών του/της, πώς θα μπορούσαν οι σύλλογοι να αυξήσουν, ή ακόμα και να διατηρήσουν, το κοινό κεφάλαιο τους;» Εφόσον οι σύλλογοι παρέμεναν μικροί, στενά-συμπλεγμένες ομάδες, η πίεση από τους όμοιους τους, θα μπορούσε να είναι αρκετή ώστε να αποτρέψει την ελεύθερη επιλογή. Δεδομένου ότι αυξήθηκαν σε μεγαλύτερα, λιγότερο οικεία ιδρύματα, πιο επίσημοι μηχανισμοί απαιτήθηκαν για να αποτρέψουν τη μεμονωμένη πλεονεξία, την κατάχρηση ή την απάτη από τη μείωση των, κρατημένων από κοινού, πόρων⁵⁰⁵. Έτσι αυτοί οι σύλλογοι λειτουργήσαν κατά τρόπο παρόμοιο παντού και οι παραλλαγές είχαν περισσότερο να κάνουν με τις τοπικές ιδιομορφίες από ότι με τις διαφορετικές εθνοπολιτιστικές παραδόσεις ή τις διαφορές στις χώρες υποδοχής. Στις μικρές μεταναστευτικές «κοινότητες» ή στις μικρές πόλεις, οι σύλλογοι αμοιβαίου οφέλους έτειναν να οργανωθούν βάσει των εθνικών ή ευρειών

⁵⁰² Πριν από την εμφάνιση των συστημάτων δημόσιας ασφάλισης και της ιδιωτικής εργοδοτικής ασφάλισης, αυτοί οι σύλλογοι παρείχαν όχι μόνο ένα χώρο για κοινωνική αλληλεπίδραση αλλά και μια σειρά υλικών υπηρεσιών στα εκατομμύρια των μεταναστών παντού. Ως αντάλλαγμα μιας μηνιαίας αμοιβής που ανερχόταν συνήθως στην ημερήσια αμοιβή ενός εργάτη, τα μέλη λάμβαναν μια σειρά υπηρεσιών που έφθανε μερικές φορές στις «από την κούβια στο μνήμα» αναλογίες: διαδικασίες τοκετού, ιατρική και νοσοκομειακή νοσοκομείων, φάρμακα, επίδομα ανεργίας και αναπηρίας, ελεύθερος επαναπαρισμός ή αποδοχή στα άσυλα γήρατος, όντας άπορος, υπηρεσίες ενταφιασμού, και ακόμη και το οικοπέδο μεταξύ άλλων συμπατριωτών. Η έκταση των υπηρεσιών, εντούτοις, εξαρτήθηκε από το μέγεθος και τον πλούτο του ιδρύματος. Ήταν αξιοπρόσεκτες οι ομοιότητες μεταξύ των συλλόγων αμοιβαίου οφέλους, πολλών διαφορετικών μεταναστών στις ΗΠΑ που οδήγησαν τον Soyer (1997) για να αναρωτηθεί εάν αυτό το σχέδιο υπάκουε ένα «αμερικανικό πρότυπο». Είναι χαρακτηριστική η ομοιότητα μεταξύ των συλλόγων αμοιβαίου οφέλους των ποικίλων μεταναστευτικών ομάδων στην Αργεντινή και των ομοιοτήτων αυτών σε εκείνους στη Βραζιλία, τις ΗΠΑ, την Κούβα, και άλλες κοινωνίες υποδοχής. Σαφώς, αυτές οι ομοιότητες δεν θα μπορούσαν να έχουν παραχθεί από την επιρροή ομογενοποίησης τόσο πολλών, και τις τόσο διαφορετικές, χώρες υποδοχής. Επειδή αυτές οι οργανώσεις λειτουργήσαν βάσει μερικών στοιχειωδών, «καθολικών» και οικονομικών, αρχών, αντιμετωπίσαν παρόμοιες προκλήσεις και αναπτύχθηκαν με παρόμοιους τρόπους σχεδόν παντού. Η επιβίωση και η επιτυχία τους εξαρτήθηκε από δύο βασικούς και ταυτόχρονα αντιφατικούς κανόνες. Σε ένα επίπεδο λειτουργήσαν στην ίδια αρχή των ασφαλιστικών εταιρειών: μόνο σχετικά μεγάλος θα μπορούσε και να παρέχει ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών και να επιβιώσει. Τρία ή τέσσερα άρρωστα μέλη θα μπορούσαν να μειώσουν τα κοινωνικά κεφάλαια ενός συλλόγου με εκατό μέλη. Ένας δευτερεύων αναλογιστικό λάθος υπολογισμός θα μπορούσε ομοίως να εξαλείψει τη δικαιοσύνη τους. Οι μικρές ενώσεις δεν θα μπορούσαν ούτε να αυξήσουν το κεφάλαιο ούτε να συγκεντρώσουν τους οργανωτικούς πόρους για να χτίσουν τα νοσοκομεία, τις κλινικές και τα άσυλα.

⁵⁰³ G. Hardin (1968) "The tragedy of the commons", *Science*, 162, 1243-1248.

⁵⁰⁴ B. J. McCay and J. M. Acheson (1987) *The Question of the Commons: The Culture and Ecology of Communal Resources*. Tucson: University of Arizona Press.

⁵⁰⁵ Οι επιτυχείς σύλλογοι ανέπτυξαν θεσμικούς μηχανισμούς, όπως οι «Οργανώσεις Συντήρησης Υγείας» (Health Maintenance Organizations/ HMO) σήμερα, διαμόρφωσαν επιτροπές που ήλεγξαν την ανάγκη ορισμένων υπηρεσιών, πείσαν παθολόγους για να περιορίσουν τη συνταγογράφηση περιττών θεραπευτικών αγωγών, απαιτήσαν τις εξουσιοδοτημένες εξοφλητικές αποδείξεις για την αποζημίωση, και ερεύνησαν τις ψευδείς ιατρικές ή τους ισχυρισμούς αναπηρίας. Οι επισκέψεις στα νοσοκομεία προέβλεπαν περισσότερα από συμπόνια. Χρησιμοποιήσαν επίσης στο να ελέγξουν εάν ο παραλήπτης της ενίσχυσης ήταν στην πραγματικότητα άρρωστος ή τραυματισμένος. Οι ενώσεις αρνήθηκαν συχνά την είσοδο στους υποψηφίους πέρα από μια ορισμένη ηλικία, και ορισμένες θεραπευτικές αγωγές (π.χ. χειρουργική επέμβαση και διαδικασία τοκετού) σε εκείνους με λιγότερο από μια συγκεκριμένη διάρκεια ιδιότητος μέλους. Επιπλέον, δεδομένου ότι οι μεγάλοι σύλλογοι αμοιβαίου οφέλους αύξησαν τον έλεγχο τους επάνω στο μεμονωμένο συμφέρον και την πλεονεξία, βρήκαν επίσης τρόπους να ασκήσουν και να ωφεληθούν από την προσωπική και συλλογική αυταπάρνηση. Διατήρησαν ορισμένους τίπους υπηρεσιών (π.χ. συντάξεις και επαναπαρισμός) για τα ενδεχόμενα μέλη που θα μπορούσαν να αποδείξουν την ανεξάρτητη τους, αποζημιώναν τους καταλόγους τους με κοινοτικό γόητρο παρά με χρήματα, και χρησιμοποιήσαν τους ίδιους μηχανισμούς για να λάβουν τα κληρονομήματα από τους ευεργέτες και τις δωρεές ή με χαμηλό επίτιμο δάνεια από τις μεγάλες εθνικές επιχειρήσεις και τις τράπεζες, στο J. C. Moya (2005) "Immigrants and Associations: A Global and Historical Perspective", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, p.844.

παν-εθνικών πίστεων επειδή το μέγεθος της ομάδας δεν κατέστησε τις ενώσεις εδρευμένες στις περιφερειακές ή υποεθνικές ταυτότητες βιώσιμες (Moya, 2005:844). Για τους ίδιους λόγους, έτειναν να είναι πολλών χρήσεων, ενεργώντας επίσης ως πατριωτικοί σύλλογοι, κοινωνικές και ψυχαγωγικές λέσχες, και ομάδες υπεράσπισης. Αφετέρου, στις μεγάλες αστικές μεταναστευτικές κοινότητες επίσης συχνά διαμορφώθηκαν σύμφωνα με τις υποεθνικές (subethnic) γραμμές και έγιναν πιο εξειδικευμένοι, εκθέτοντας αυτό που μελετητές έχουν προσδιορίσει ως σημάδι του θεσμικού εκσυγχρονισμού: η μετάβαση από την πολύ-λειτουργικότητα (multi-functionality) στην ειδικευση (Ross, 1976⁵⁰⁶; Smith and Freedman, 1972⁵⁰⁷). Εν μέρει αυτό απεικόνισε την ίδια την επιτυχία των σύλλογοι αμοιβαίου οφέλους ως ιδρύματα παροχής υπηρεσιών (Cordero-Guzmán, 2005). Δεδομένου ότι έγιναν μεγαλύτεροι, πιο επίσημοι και πιο απρόσωποι, έγιναν λιγότερο ελκυστικοί ως χώροι ευθυμίας και συντροφικότητας και ως βοηθοί οικείων δεσμών με συντρόφους συμπατριώτες και συντοπίτες (townspeople) και με τις περιοχές προέλευσης (hometowns), που ενθαρρύνει το σχηματισμό μικρότερων ενώσεων για να εκπληρώσουν αυτές τις ανάγκες⁵⁰⁸.

1.6.1.4. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ

Οι θρησκευτικοί σύλλογοι των μεταναστών αντιπροσωπεύουν μια έκφραση της θεσμικής διαφοροποίησης. Ήταν λιγότερο κοινοί και διαδεδομένοι από τους συλλόγους αμοιβαίου οφέλους αλλά μερικοί ειδικοί παράγοντες αύξησαν την παρουσία τους σε μερικές καταστάσεις. Ένας ήταν, όπως ο Vermeulen (2005)⁵⁰⁹ αναφέρει, η απόσταση μεταξύ της θρησκείας της μεταναστευτικής ομάδας και της κοινωνίας υποδοχής. Οι θρησκευτικές ενώσεις ήταν πιο κοινές και σημαντικές για τους μουσουλμάνους Τούρκους και τον Ινδό-Σουρινάμ κάτοικο στο Άμστερνταμ από ότι για το Χριστιανό Αφρο-Σουρινάμ κάτοικο (Moya, 2005:844). Η μετατροπή σε μια θρησκεία ενεργών στελεχών, όπως ο ευαγγελικός χριστιανισμός, μπορεί να παρέχει μια άλλη ώθηση, που ήταν πραγματικά γεγονός για τις λίγες θρησκευτικές οργανώσεις που ιδρύθηκαν από τον Αφρο-Σουρινάμ κάτοικο. Το ίδιο πράγμα μπορεί να ισχύει για τη μετατροπή στις παραδοσιακές μετονομασίες από μια διαφορετική θρησκεία, ένα καλό παράδειγμα της οποίας θα ήταν οι Χριστιανοί Κορεάτες (Kwon, Kim and Warner, 2001)⁵¹⁰ και, ως οι βιετναμέζοι ομόθρησκοί τους (Bloemraad, 2005)⁵¹¹. Εντούτοις, μια ανασκόπηση της σχετικής

⁵⁰⁶ J. C. Ross (1976) *An Assembly of Good Fellows: Voluntary Associations in History*. Westport: Greenwood Press.

⁵⁰⁷ C. E. Smith and A. E. Freedman (1972) *Voluntary Associations Perspectives on the Literature*. Cambridge: Harvard University Press.

⁵⁰⁸ Επειδή η επιτυχία των συλλόγων αμοιβαίου οφέλους στηριχτηκε στη δυνατότητά τους να προσελκύσουν μεγαλύτερο πιθανό αριθμό μελών, θα μπορούσαν να αλλοτριώσουν τα ενδεχόμενα μέλη. Η δέσμευση στις πολιτικές ή θρησκευτικές συζητήσεις στα σπίτια σπιτιών ή διοργανωτριών χωρών οδήγησε συχνά στη διάσπαση και την πτώση. Επομένως, οι μεγάλοι σύλλογοι αμοιβαίου οφέλους έτειναν απομονώνουν μακριά από οποιαδήποτε πίστη εκτός από την πιο ήπια μορφή πατριωτισμού, κάτι που τις κατέστησε κακο-εξολισμένες ώστε να ενεργήσουν ως πολιτικές ή ιδεολογικές οργανώσεις. Πάλι, αυτό απεικόνισε τη φύση των ιδρυμάτων παρά τα συγκεκριμένα γνωρίσματα των μεταναστών ή του περιβάλλοντος της κοινωνίας υποδοχής.

⁵⁰⁹ F. Vermeulen (2005) "Organizational Patterns: Surinamese and Turkish Associations in Amsterdam, 1960-1990", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.951-973.

⁵¹⁰ H. Y. Kwon, K. C. Kim and R. S. Warner (2001) *Korean Americans and their Religions: Pilgrims and Missionaries from a Different Shore*. University Park, PA: Pennsylvania State University Press.

⁵¹¹ I. Bloemraad (2005) "The Limits of de Tocqueville: How Government Facilitates Organizational Capacity in Newcomer Communities",

βιβλιογραφίας δείχνει ότι η σύνδεση της θρησκείας στην εθνο-εθνική ταυτότητα αντιπροσωπεύει τη σημαντικότερη κινητήρια δύναμη για τη θρησκευτική οργάνωση μεταξύ των μεταναστών⁵¹². Ο Ross (1998)⁵¹³ υποστηρίζει αυτή την καθολική μειονότητα ανέτρεψε την πάλη πολιτισμού (Kulturkampf) του Bismark. Η αντίσταση ενάντια στην Πρωσική προτεσταντική ηγεμονία απόκτησε την ένταση μιας αποικιακής προσπάθειας παρόμοιας με αυτήν των Ιρλανδών. Σύμφωνα με τον Heilbrunner (2000)⁵¹⁴, οι καθολικές ενώσεις διαδραμάτισαν έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο σε αυτήν την προσπάθεια, και στην ενθάρρυνση μιας μορφής πολιτιστικού και κοινωνικού διαχωρισμού, που ο ίδιος αποκαλεί «Καθολικό Γκέτο». Οι περιπτώσεις των Πολωνών και των Ιρλανδών είναι απλούστερες. Ο Porter (2001)⁵¹⁵ υποστηρίζει ότι η εθνική ταυτότητα της Πολωνίας είναι περίπλοκα δεμένη με την πίστη της στη δυτική ρωμαιοκαθολική εκκλησία, μια πίστη που υπήρξε ως αντίθεση στην ορθόδοξη Ρωσία, την προτεσταντική Πρωσία, και τον τοπικό Ιουδαϊσμό. Η συλλογική συμπεριφορά αυτών των ομάδων στη διασπορά απεικόνισε αυτά τα προ-μεταναστευτικά γνωρίσματα περισσότερο από τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των περιβαλλόντων υποδοχής. Πολλές μελέτες έχουν υπογραμμίσει την κεντρικότητα της καθολικής εκκλησίας στη ζωή των Ιρλανδών μεταναστών από τη Νέα Υόρκη στη Νέα Ζηλανδία (Clarke, 1993⁵¹⁶; Dolan, 1975⁵¹⁷; Fraser, 2002⁵¹⁸; Metress, 1995⁵¹⁹). Στην περίπτωση της Βοστώνης, η Merwick (1973)⁵²⁰ έχει περιγράψει τον καθολικισμό τους ως έναν που δένεται στον τρόπο ζωής του χωριού, εθνικιστικό, έντονα αντι-προτεσταντικό, και που αντιτάσσεται στη μέση θεολογία των Βόρειο-αμερικανών ιερωμένων που διαχειρίστηκαν την επισκοπή για το μεγαλύτερο μέρος του δέκατου ένατου αιώνα. Τελικά, οι Ιρλανδοί έγιναν τόσο κυρίαρχοι στη αμερικανική ρωμαιοκαθολική εκκλησία που οι Πολωνοί μετανάστες τροποποίησαν χλευαστικά το επίσημο απόφθεγμα τους, σε: «Ένας, ιερός, Ιρλανδός, και αποστολικός» (Moya, 2005:845). Ο κεντρικός ρόλος του καθολικισμού, και στην επιβεβαίωση των εθνικών ή εθνικών ταυτοτήτων και στο σχηματισμό των θεσμών, επίσης έχει τεκμηριωθεί καλά για τους

Journal of Ethnic and Migration Studies, vol.31, no.5, pp.865-887.

⁵¹² Η διαφορετική βαρύτητα της θρησκείας στην εθνική ταυτότητα γενικά και στη συλλογική ζωή στη διασπορά των Ιταλών, Ισπανών, Γερμανών, Πολωνών και Ιρλανδών Καθολικών ενισχύει την άποψη αυτή. Στις αντίστοιχες χώρες προέλευσης, η εμρροή του καθολικισμού στην εθνική ταυτότητα ποίκιλε σημαντικά κατά τη διάρκεια της περιόδου μαζικής μετανάστευσης. Παρά τη ρητορική της εκκλησίας, ούτε οι ιταλικές ούτε ισπανικές εθνικές ταυτότητες, ιδιαίτερα στο δημοφιλές επίπεδο, δεν είχαν πολλά να κάνουν με τον καθολικισμό. Ο ιταλικός εθνικισμός γεννήθηκε κατά τη διάρκεια της Αναγέννησης ως μέρος μιας προσπάθειας για την ενοποίηση της οποίας η τελική πράξη ήταν πραγματικά μια νίκη πέρα από τον παπισμό. Στην Ισπανία, μέχρι το δέκατο ένατο αιώνα, τα αφηγήματα για την υπεράσπιση της πίστης και του αντίθετου-ανασηματισμού είχαν χάσει την αξία τους ακόμη και στους επίσημους ορισμούς της υπηκοότητας και ήταν ακόμα λιγότερο σημαντικά στο δημοφιλές πολιτισμό. Στην τελευταία σφαίρα επιρροής, ο αντικληρικισμός συχνά ήταν σωτήρας της ευεξίας, ιδιαίτερα μεταξύ των ανδρών (Moya, 2005:845). Στη Γερμανία, ο καθολικισμός δεν αποτέλεσε μέρος του επίσημου εθνικισμού, αλλά οι διάφοροι ιστορικοί έχουν δείξει ότι παρείχε το βασικό στοιχείο στη γερμανική ταυτότητα του νότου.

⁵¹³ J. R. Ross (1998) *The Failure of Bismark's Kulturkampf: Catholicism and State Power in Imperial Germany, 1871-1887*. Washington: Catholic University of America Press.

⁵¹⁴ O. Heilbrunner (2000) "From Ghetto to Ghetto: the Place of German Catholic Society in Recent Historiography", *The Journal of Modern History*, vol.72, no.2, pp.453-496.

⁵¹⁵ B. Porter (2001) "The Catholic Nation: Religion, Identity and the Narratives of Polish History", *Slavic and East European Journal*, vol.45, no.2, pp.289-300.

⁵¹⁶ B. P. Clarke (1993) *Piety and Nationalism: Lay Voluntary Associations and the Creation of an Irish-Catholic Community in Toronto, 1850-1895*. Montreal: McGill-Queen's University Press.

⁵¹⁷ J. P. Dolan (1975) *The Immigrant Church: New York's and German Catholics, 1815-1865*. Baltimore: John Hopkins University Press.

⁵¹⁸ L. Fraser (2002) "To Tara via Holyhead: the Emergence of Irish Catholic Ethnicity in Nineteenth-century Christchurch, New Zealand", *Journal of Social History*, vol.36, no.2, pp.341-360.

⁵¹⁹ S. P. Metress (1995) *The American Irish and Irish Nationalism: A Sociohistorical Introduction*. Lanham: Scarecrow Press.

⁵²⁰ D. Merwick (1973) *Boston Priests, 1848-1910: A Study of Social and Intellectual Change*. Cambridge: Harvard University Press.

Πολωνούς και τους Γερμανούς στις ΗΠΑ (Dolan, 1975⁵²¹; Galush, 1977⁵²²; Greene, 1975⁵²³; Kuzniewski, 1980⁵²⁴; Parot, 1981⁵²⁵).

Η περίπτωση Ιταλών είναι πιο αμφιλεγόμενη. Ο Tomasi (1975)⁵²⁶ έχει περιγράψει την εκκλησία ως «τον πιο σχετικό θεσμό» στις ζωές των Ιταλών μεταναστών στη Βόρεια και Νότια Αμερική⁵²⁷. Στη μελέτη της η Yans-McLaughlin (1977)⁵²⁸ υποστήριξε ότι, αντίθετα προς την περίπτωση των Ιρλανδών, η εκκλησία διαδραμάτισε έναν αδύναμο ρόλο στη θεσμική ζωή των Ιταλών μεταναστών⁵²⁹. Άλλοι μελετητές έχουν παρατηρήσει τον ομοίως δευτερεύοντα ρόλο της εκκλησίας που διαδραματίζει στους συλλόγους Ισπανών μεταναστών στην Αργεντινή, την Κούβα και το Μεξικό (Kenny, 1961, 1962⁵³⁰; Moya, 1998:287-288⁵³¹). Ένα κρίσιμο σημείο εδώ είναι ότι η σχετικότητα της εκκλησίας στη συλλογική ζωή των μεταναστών (Beynon and Austin, 1994; Pattilo-McCoy, 1998) τόνισε τη σημασία της ως δείκτης της εθνικότητας, και ιδιαίτερα ως προσωποποίηση της εθνο-εθνικιστικής λύτρωσης, παρά τη θρησκευτική διαφορά μεταξύ των νέων αφίξεων και των «οικοδοεσποτών» τους. Στην περίπτωση της καθολικής Βραζιλίας, ο Luebke (1987:35-47, 61)⁵³² κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι Καθολικές εκκλησίες μεταναστών έγιναν γρήγορα οι σημαντικότεροι θεσμοί μεταξύ Γερμανών της Βραζιλίας, κάτι που ίσχυε και για τους Πολωνούς στη νότια Βραζιλία (Moya, 2005:846). Στο εξίσου καθολικό Μπουένος Άιρες, η μικρή ιρλανδική «κοινότητα» ίδρυσε περισσότερες καθολικές ενώσεις από τους εδώ και πενήντα χρόνια περισσότερους και πολυάριθμους Ιταλούς και Ισπανούς (Moya, 1998:287). Η θρησκεία προέτρεψε επίσης το σχηματισμό των χωριστών συλλογικών δομών μέσα στην ίδια εθνική ομάδα. Αν και οι παν-Γερμανικοί σύλλογοι υπήρχαν, οι Γερμανοί Προτεστάντες, οι Καθολικοί και οι Εβραίοι έτειναν να αναπτύσσουν χωριστές οργανώσεις, ιδιαίτερα σε μέρη όπου ήταν πολυάριθμοι (Hofmeister, 1976⁵³³; Lowenstein, 1989⁵³⁴). Η απόσταση και η εχθρότητα της θρησκείας, εντούτοις, θα

⁵²¹ J. P. Dolan (1975) *The Immigrant Church: New York's and German Catholics, 1815-1865*. Baltimore: John Hopkins University Press.

⁵²² W. J. Galush (1977) "Faith and Fatherland: Dimensions of Polish-American Ethnoreligion, 1875-1975", in R. M. Miller and T. D. Marzik (eds.) *Immigrants and Religion in Urban America*. Philadelphia: Temple University Press, pp.84-92.

⁵²³ V. R. Greene (1975) *For God and Country: The Rise of Polish and Lithuanian Ethnic Consciousness in America, 1860-1910*. Madison: State Historical Society of Wisconsin.

⁵²⁴ A. J. Kuzniewski (1980) *Faith and Fatherland: The Polish Church war in Wisconsin, 1896-1918*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.

⁵²⁵ J. J. Parot (1981) *Polish Catholics in Chicago, 1850-1920: A Religious History*. Illinois: Northern Illinois University Press.

⁵²⁶ S. M. Tomasi (1975) *Piety and Power: The Role of the Italian Parishes in the New York Metropolitan Area, 1880-1930*. Staten Island: Center for Migration Studies.

⁵²⁷ Από την μελέτη των Scalabrinians, ένα τάγμα που ιδρύεται το δέκατο ένατο αιώνα για να εκπροσωπήσει τους Ιταλούς μετανάστες, μια κατάσταση που μπορεί να αναδείξει μια ειδική διορατικότητα στο ρόλο της θρησκείας στις ζωές των μεταναστών αλλά και μια υπερβάλουσα έννοια γενικής σπουδαιότητας της (Moya, 2005:846). Βεβαίως για τους χιλιάδες μετανάστες, οι οποίοι έχουν έτσι γενναίωδρα υποστηρίξει και συνεχίζουν να υποστηρίζουν, η εκκλησία μπορεί πράγματι να ήταν ο πιο σχετικός θεσμός. Αλλά οι περισσότεροι μελετητές συμφωνούν ότι διαδραματίζει έναν μικρότερο ρόλο για τους υπόλοιπους (Moya, 2005:846).

⁵²⁸ V. Yans-McLaughlin (1977) *Family and Community: Italian Immigrants in Buffalo, 1880-1930*. Ithaca: Cornell University Press.

⁵²⁹ Ο Moya (2005:846) σημειώνει πως μελέτες αντιπαρέβαλαν την αποστολική απάθεια των Ιταλών στη θερμή και τον ακτιβισμό των Ιρλανδών, καθώς παρόμοιες παρατηρήσεις περιέγραψαν πως οι ποιμενικές προσπάθειες της εκκλησίας εμποδίστηκαν από τους κοσμικούς ή αντικληρικούς τομείς που εξουσίασαν τους περισσότερους από τους θεσμούς των Ιταλών μεταναστών.

⁵³⁰ M. Kenny (1961) "Twentieth-century Spanish Expatriates in Cuba: A Subculture?". *Anthropological Quarterly*, vol.34, pp.85-93.

⁵³¹ M. Kenny (1962) "Twentieth-century Spanish Expatriates in Mexico: An Urban Subculture". *Anthropological Quarterly*, vol.35, pp.169-180.

⁵³² F. C. Luebke (1987) *Germans in Brazil: A Comparative History of Cultural Conflict During World War I*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.

⁵³³ R. Hofmeister (1976) *The Germans of Chicago*. Chicago: Stipes.

⁵³⁴ S. M. Lowenstein (1989) *Frankfurt on the Hudson: The German Jewish Community of Washington Heights, 1933-1983, its Structure and Culture*. Detroit: Wayne State University Press.

μπορούσαν να οδηγήσουν στο συλλογικό διαχωρισμό ακόμη και μέρη όπου η που μεταναστευτική εθνική ομάδα δεν ήταν ιδιαίτερα μεγάλη. Οι Λιβανέζοι στη Σενεγάλη, παραδείγματος χάριν, δημιούργησαν τις χωριστές ενώσεις «Shi'a», «Sunni» και «Maronite» (Boumedouha, 1990⁵³⁵; Winder, 1967⁵³⁶). Οι δύο παράγοντες: *πρώτον*, το μέγεθος της μεταναστευτικής ομάδας και *δεύτερον*, του βαθμού εσωτερικού θρησκευτικού διαχωρισμού, θα μπορούσαν επίσης να ενεργήσουν σε συνδιασμό. Έτσι εντός της μικρής ουκρανικής «κοινότητας» στο Τορόντο κατά τη διάρκεια της αρχής του εικοστού αιώνα, οι Εβραίοι και οι ορθόδοξοι Χριστιανοί διαμόρφωσαν χωριστούς θεσμούς, αλλά οι Βυζαντινοί και λατινο-ιεροτελεστίες Καθολικοί έτειναν να συγχωνεύσουν (Yaworsky-Sokolsky, 1985)⁵³⁷. Σε άλλες περιπτώσεις προφανούς θρησκευτικού διαχωρισμού είναι πραγματικά δύσκολο να καθοριστεί η σχετικότητα αυτού του παράγοντα. Η θρησκεία είναι μόνο μια μεταξύ πολλών πιθανών δεικτών της εθνικότητας και όχι πάντα η σημαντικότερη.

1.6.1.5. Τοπικοί Σύλλογοι

Στις ανωτέρω περιπτώσεις, ο συλλογικός διαχωρισμός μέσα σε μια εθνική ομάδα προέκυψε από τις υπερεθνικές ταυτότητες (θρησκεία, ή θρησκεία και φυλή στην περίπτωση των κατοίκων του Σουρινάμ). Αλλά οι υπερ- και οι υπο- εθνικές ταυτότητες θα μπορούσαν να επικαλυφθούν (Moya, 2005:847)⁵³⁸. Αυτοί οι σύλλογοι συναθροίστηκαν από σκλάβους πρώτης και δεύτερης γενιάς, σύμφωνα με τη γλώσσα και τον τόπο προέλευσης ή τη «φυλή» (Howard, 1998)⁵³⁹. Από μία άποψη, τα «δημαρχεία των εθνών» επεξηγούσαν το φαινόμενο που οι σπουδαστές της ιταλικής διασποράς αποκαλούν τοπικό πνεύμα (campanilismo). Είναι αλήθεια ότι, τουλάχιστον για μετά από το 1860, οι Ιταλοί προήλθαν από ένα κράτος-έθνος ενώ οι Αφρικανοί σκλάβοι, όχι. Οι «Ιταλοί» ήταν ακριβώς μια ρητορική έκφραση πολύ μετά από την πολιτική ενοποίηση της χερσονήσου (Mayo, 2005:847)⁵⁴⁰. Οι ιταλικοί σύλλογοι «καμπανιστών» ξεφύτρωναν παντού από τη Βοστώνη, ως το Μπουένος Άιρες (Briggs, 1978:146-161⁵⁴¹;

⁵³⁵ S. Boumedouha (1990) "Adjustment to West African Realities: The Lebanese in Senegal". *Africa*, vol.60, no.4, pp.538-549.

⁵³⁶ R. B. Winder (1967) "The Lebanese in West Africa", in L. A. Fallers (ed.) *Immigrants and Associations*. Hague: Mouton, pp.103-153.

⁵³⁷ Z. Yaworsky-Sokolsky (1985) "The Beginning of Ukrainian Settlement in Toronto, 1891-1939", in R. F. Harney (ed.) *Gathering Places: Peoples and Neighborhoods of Toronto, 1834-1945*. Toronto: Multicultural History Society of Toronto, pp.279-302.

⁵³⁸ Παραδείγματος χάριν, οι Γερμανοί Καθολικοί διαμόρφωσαν τους δικούς τους συλλόγους που έδρευαν επίσης στις τοπικές-περιφερειακές (regional) ταυτότητές τους, ως νότιοι. Οι Βάσκοι στην Αργεντινή ίδρυσαν συλλόγους που ήταν υποεθνικοί, για εκείνους από τις τέσσερις βασικές επαρχίες της Ισπανίας, αλλά και υπερεθνικοί, για τους εθνικο-Βάσκους εάν ήταν Ισπανοί ή Γάλλοι πολίτες (Moya, 1998:318-21, 328-9). Αφρικανοί σκλάβοι στις αρχές του δεκάτου ενάτου αιώνα στην Κούβα ίδρυσαν, «συλλόγους των εθνών» (cabildos de naciones), οι οποίοι, παρά την ονομασία τους, δεν ήταν ούτε εθνικοί ούτε υποεθνικοί, στο μέτρο που αυτό προηγήθηκε του σχηματισμού των κρατών-εθνών στην Αφρική.

⁵³⁹ P. A. Howard (1998) *Changing History: Afro-Cuban Cabildos and Societies of Color in the Nineteenth Century*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.

⁵⁴⁰ Τόσο σε αυτήν την περίπτωση η διαφορά μπορεί να ήταν πιο επίσημη από πραγματική. Τα αφρικανικά χωριά μπορεί να μην είχαν τα καμπανιαριά αλλά τους «συλλόγους» των σκλάβων συναθροίστηκαν ομοίως εκείνοι που προήλθαν από μια περιοχή όπου τα καμπανιαριά, ή στην περίπτωση τους τα τύμπανα, πόρεσαν να ακουστούν. Σύλλογοι «καμπανιστών» (campanilist) των μεταναστών, τελικά, βασίστηκαν συχνά στις κοινωνικο-γεωγραφικές περιοχές περιοριζόμενες από τα φυσικά εμπόδια παρά στις διοικητικές μονάδες και τις πολιτικές οροθεσίες. Η πανταχού παρουσία αυτών των τοπικών (hometown) ή βασισμένων στην τοποθεσία συλλόγων είναι τόσο αξιοπρόσεκτη που στην πρώτη ματιά θα φαινόταν να ενσωματώνει έναν καθολικό νόμο και μια αρχέγονη σύνδεση στον τόπο προέλευσης παρά, ιστορικά ενσωματωμένο στις κοινωνικές κατασκευές (Mayo, 2005:847).

⁵⁴¹ J. W. Briggs (1978) *An Italian Passage: Immigrants to Three American Cities, 1890-1930*. New Haven: Yale University Press, pp.146-

DeMarco, 1981: 66-68, 114⁵⁴²; Gabaccia, 1988:111, 136-138⁵⁴³; Sturino, 1990:133-135⁵⁴⁴; Tricarico, 1984:7-8⁵⁴⁵; Yans-McLaughlin, 1977:110-111⁵⁴⁶, 130-131; Zucchi, 1988:92-94, 159⁵⁴⁷). Οι «συλλόγοι των εθνών» των Αφρικανών σκλάβων στην Κούβα εμφανίστηκαν επίσης, με διαφορετικά ονόματα, στη Βραζιλία και την Τζαμάικα (Nishida, 1998)⁵⁴⁸. Οι αντίστοιχοι σύλλογοι (kenjinkai) των Ιαπώνων εμφανίστηκαν σε μέρη τόσο μακριά το ένας από τον άλλο όσο η Χαβάη, η Καλιφόρνια, το Σάο Πάολο και η Λίμα (Maeyama, 1979)⁵⁴⁹ και οι κινεζικοί σύλλογοι (hui kuan) με καμία λιγότερη διαφορά, στο Σιάτλ, στο Τορόντο, στο Βανκούβερ, στο Μεξικό, στη Μανίλα, στη Σιγκαπούρη, στην Καμπότζη, στο Χόνγκ Κόνγκ, στη Ρώμη και στο Παρίσι (Lyman, 1974:22⁵⁵⁰; Marks, 2000⁵⁵¹; Nyiri, 2001⁵⁵²; Ownby and Heidhues, 1993:82-85, 121, 137⁵⁵³; Tan, 1972:203-206⁵⁵⁴; Thompson, 1989:71-83⁵⁵⁵; Wilmott, 1964⁵⁵⁶; Wong, Applewhite and Daley, 1990⁵⁵⁷). Το φαινόμενο έφθασε σε τέτοια ένταση μεταξύ των Ashkenazi Εβραίων στη Νέα Υόρκη, το Σικάγο, τη Φιλαδέλφεια, το Μπουένος Άιρες και, για αυτό το θέμα, στο Ισραήλ, ότι η λέξη «landsmanshaftn» έγινε συνώνυμο των τοπικών (hometown) συλλόγων στη βιβλιογραφία (Dobkowski, 1986⁵⁵⁸; Kliger, 1992⁵⁵⁹; Lowenstein, 1989:105-106⁵⁶⁰, 254; Soyer, 1997⁵⁶¹; Weisser, 1985⁵⁶²; Zenner, 1967⁵⁶³). Εμφανίστηκαν επίσης, με την ίδια γερmano-εβραϊκή ονομασία, μεταξύ των εθνικών κατοίκων του Μανχάταν (Nadel, 1990:110-117, 159⁵⁶⁴), και κάτω από τις

161.

⁵⁴² W. M. deMarco (1981) *Ethnic and Enclaves: Boston's Italian North End*. Ann Arbor: UMI Research Press, pp.66-68, 114.⁵⁴³ D. R. Gabaccia (1988) *Militants and Migrants: Rural Sicilians Become American Workers*. New Brunswick: Rutgers University Press, pp.111, 136-138.⁵⁴⁴ F. Sturino (1990) *Forging the Chain: A Case Study of Italian Migration to North America, 1880-1930*. Toronto: Multicultural History Society of Ontario, pp. 133-135.⁵⁴⁵ D. Tricarico (1984) *The Italians of Greenwich Village: The Social Structure and Transformation of an Ethnic Community*. Staten Island: Centre for Migration Studies, pp.7-8.⁵⁴⁶ V. Yans-McLaughlin (1977) *Family and Community: Italian Immigrants in Buffalo, 1880-1930*. Ithaca: Cornell University Press, pp.110-111.⁵⁴⁷ J. E. Zucchi (1998) *Italians in Toronto: Development of a National Identity, 1875-1935*. Kingston: McGill-Queen's University Press, pp.92-94, 159.⁵⁴⁸ M. Nishida (1998) "From Ethnicity to Race and Gender: Transformations of Black Lay Sodalities in Salvador, Brazil". *Journal of Social History*, vol.32, no.2, pp.329-346.⁵⁴⁹ T. Maeyama (1979) "Ethnicity, Secret Societies, and Associations: The Japanese in Brazil". *Comparative Studies in Society and History*, vol.21, no.4, pp.589-610.⁵⁵⁰ S. M. Lyman (1974) "Forerunners of Overseas Chinese Community Organization", in S. M. Lyman (ed.) *Chinese American*. New York: Random House, pp.8-28.⁵⁵¹ P. Marks (2000) "China's Cambodia Strategy", *Parameters*, vol.30, no.3, pp.92-106.⁵⁵² P. Nyiri (2001) "Expatriating is Patriotic? The Discourse on "new migrants" in the People's Republic of China and Identity Construction among Recent Migrants from the PRC". *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.27, no.4, pp.635-654.⁵⁵³ D. Ownby and M. S. Heidhues (eds.) (1993) *Secret Societies Reconsidered: Perspectives on the Social History of Modern South China and Southeast Asia*. New York: M. E. Sharpe, pp. 82-85, 121, 137.⁵⁵⁴ A. S. Tan (1972) *The Chinese in the Philippines, 1898-1935: A Study of their National Awakening*. Quezon City: R. P. Garcia Publishing, pp.203-206.⁵⁵⁵ R. H. Thompson (1989) *Toronto's Chinatown: The Changing Social Organization of an Ethnic Community*. New York: AMS Press, pp.71-83.⁵⁵⁶ W. E. Wilmott (1964) "Chinese Clan Associations in Vancouver", *Man*, vol.64, pp.33-37.⁵⁵⁷ P. Wong, S. Applewhite and J. M. Daley (1990) "From Despotism to Pluralism: the Evolution of Voluntary Organizations in Chinese American Communities", *Ethnic Groups*, vol.8, no.4, pp.215-234.⁵⁵⁸ M. N. Dobkowski (1986) *Jewish American Voluntary Organizations*. Westport: Greenwood Press.⁵⁵⁹ H. Kliger (1992) *Jewish Hometown Associations and Family Circles in New York: The WPA Yiddish Writers' Group Study*. Bloomington: Indiana University Press.⁵⁶⁰ S. M. Lowenstein (1989) *Frankfurt on the Hudson: The German Jewish Community of Washington Heights, 1933-1983, its Structure and Culture*. Detroit: Wayne State University Press, pp. 105-106.⁵⁶¹ D. Soyer (1997) *Jewish Immigrant Associations and American Identity in New York, 1880-1939*. Cambridge: Harvard University Press.⁵⁶² M. R. Weisser (1985) *A Brotherhood of Memory: Jewish Landsmanshaftn in the New World*. New York: Basic Books.⁵⁶³ W. P. Zener (1967) "Sephardic Communal Organizations in Israel". *The Middle East Journal*, vol.21, no.2, pp.173-186.⁵⁶⁴ S. Nadel (1990) *Little Germany: Ethnicity, Religion and Class in New York City, 1845-1880*. Urbana: University of Illinois Press,

διαφορετικές ονομασίες, μεταξύ τόσο διαφορετικών μεταναστών και τόπων όπως οι Έλληνες στη Βοστώνη, τη Νέα Ζηλανδία και το Τορόντο (Burnley, 1970:121-122⁵⁶⁵; Douramakou-Petroleka, 1985:267⁵⁶⁶; Treudley, 1949:49⁵⁶⁷), οι Λιβανέζοι στο Ντιτρόιτ, το Σάο Πάολο και το Μοντεβιδέο (Naff, 1985:307-308⁵⁶⁸), οι Κροάτες στο Steelton, στην Πενσυλβανία (Bodnar, 1977:111⁵⁶⁹), Σύριοι στην Iowa (Naff, 1985:308⁵⁷⁰), οι Φιλιππίνοι και οι Γουατεμαλέζοι στο Λος Άντζελες (Almirol, 1978 :74⁵⁷¹; Popkin, 1995⁵⁷²), οι κάτοικοι της Γκάνας στο Τορόντο (Owusu, 2000⁵⁷³), οι Salvadorians στην Ουάσιγκτον (Itzigsohn and Saucedo, 2002⁵⁷⁴), οι μετανάστες Igbo στην Calabar, και οι Igbo και Yoruba στο Κανο, της Νιγηρία (Morrill, 1963⁵⁷⁵; Osaghae 1998⁵⁷⁶), οι Αϊτινοί στη Νέα Υόρκη (Laguerre, 1984:63⁵⁷⁷). Κανείς δεν θα μπορούσε να αντισταθεί στην έλξη αυτής της μορφής και ιδιαίτερης οργάνωσης «κατά φυλές» (tribalism)⁵⁷⁸. Η λειτουργική ομοιότητα των τοπικών συλλόγων ενισχύει την εμφάνιση μιας καθολικής, σχεδόν-φυσικής διαδικασίας⁵⁷⁹. Στις λίγες περιπτώσεις όπου οι τοπικοί σύλλογοι δεν κράτησαν δεσμούς με τον τόπο προέλευσης οφειλόταν σε εξαιρετικές περιστάσεις⁵⁸⁰. Η άλλη κύρια λειτουργία των τοπικών συλλόγων, ίσως ακόμα σημαντικότερη από αυτή της συντήρησης

pp.110-117, 159.

⁵⁶⁵ I. H. Burnley (1970) "The Greeks" and "The Poles", in K. W. Thompson and A. D. Trlin (eds.) *Immigrants in New Zealand*. New Zealand: Massey University. pp.100-124 and 125-152.

⁵⁶⁶ L. Douramakou-Petroleka (1985) "The Elusive Community: Greek Settlement in Toronto, 1900-1939", in R. Harney (ed.) *Gathering Place: Peoples and Neighbourhoods of Toronto, 1834-1945*. Toronto: Multicultural History Society of Ontario, pp.257-302.

⁵⁶⁷ M. B. Treudley (1949) "Formal Organization and the Americanization Process, with the Special Reference to the Greeks of Boston", *American Sociological Review*, vol.14, pp.44-53.

⁵⁶⁸ A. Naff (1985) *Becoming American: The Early Arab Immigrant Experience*. Carbondale: Southern Illinois University Press, p.307-308.

⁵⁶⁹ J. E. Bodnar (1977) *Immigration and Industrialization. Ethnicity in an American Mill Town. 1870-1940*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, p.111.

⁵⁷⁰ A. Naff (1985) *Becoming American: The Early Arab Immigrant Experience*. Carbondale: Southern Illinois University Press, p.308.

⁵⁷¹ E. B. Almirol (1978) "Filipino Voluntary Associations: Balancing Social Pressures and Ethnic Images", *Ethnic Groups*, vol.2, pp.70-90.

⁵⁷² E. Popkin (1995) *Guatemalan Hometown Associations in Los Angeles*. Los Angeles: University of Southern California/Centre for Multiethnic and Transnational Studies.

⁵⁷³ T. Y. Owusu (2000) "The Role of Ghanaian Immigrant Associations in Toronto, Canada", *International Migration Review*, vol.34, no.4, pp.1155-1182.

⁵⁷⁴ J. Itzigsohn and S. G. Saucedo (2002) "Immigrant Incorporation and Sociocultural Transnationalism", *International Migration Review*, vol.36, no.3, pp.766-799.

⁵⁷⁵ W. T. Morrill (1963) "Immigrants and Associations: The Ibo in Twentieth-Century Calabar", *Comparative Studies in Society and History*, vol.5, no.3, pp.424-448.

⁵⁷⁶ E. Osaghae (1998) "Hometown Associations as Shadow States: The Case of Igbos and Yorubas in Kano", in R. Honey and S. I. Okafor (eds.) *Hometown Associations: Indigenous Knowledge and Development in Nigeria*. London: Intermediate Technology Publications, pp.111-121.

⁵⁷⁷ M. S. Laguerre (1984) *American Odyssey: Haitians in New York City*. Ithaca: Cornell University Press, p.63.

⁵⁷⁸ Για παράδειγμα ο Marx έχοντας εισαχθεί στο πανεπιστήμιο της Βόννης το 1853, έγινε μέλος του συλλόγου από την πατρίδα του το Trier, στο M. R. Weisser (1985) *A Brotherhood of Memory: Jewish Landsmanshaftn in the New World*. New York: Basic Books, p.14.

⁵⁷⁹ Οποιοδήποτε, και περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο τύπο μεταναστευτικό θεσμού, στόχευαν στο να συντηρήσουν και να προωθήσουν τις συνδέσεις με τον τόπο προέλευσης. Υποστήριζαν όλα τα είδη των «κοινωνικών» προγραμμάτων πίσω στην πατρίδα, από την κατασκευή αγαθών υπονόμων στην ανακίνηση των καμπαριγιών, ένας συμβολικός κατάλληλος στόχος για τους συλλόγους των «καμπαριστών». Αλλά κανένας στόχος δεν ήταν τόσο δημοφιλής όσο η υποστήριξη των σχολείων.

⁵⁸⁰ Παράδειγμα τους χάρει, έξι πολωνικοί σύλλογοι στο Ισραήλ που μελετήθηκαν από τον Kliger (1992:109-119) δεν κράτησαν δεσμούς με την πατρίδα μετά από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο επειδή ο εβραϊκός πληθυσμός στην Πολωνία ουσιαστικά εξολοθρεύτηκε ή τράπηκε σε φυγή από τη χώρα. Αλλά κρατούν συνδέσμους με τους συντοπίτες αλλού στη διασπορά. Το ίδιο ισχύει για τους συσχετισμούς στην πατρίδα μεταξύ των Κουβανών προσφύγων στη Φλόριδα, λόγω της έλλειψης διπλωματικών σχέσεων μεταξύ των ΗΠΑ και της Κούβας και επειδή οποιαδήποτε υποστήριξη για την πατρίδα θα έπρεπε να διοχετευθεί μέσω του κομμουνιστικού κράτους. Αλλά ακόμη και σε αυτές τις περιπτώσεις, όπως σε πολλές άλλες, οι σύλλογοι δημοσίευαν έντυπα περιοδικής κυκλοφορίας με τις ειδήσεις της πατρίδας και της «κοινοτήτας» στη χώρα υποδοχής και αλλού στη διασπορά. Τα έντυπα ακολουθούσαν έναν παρόμοιο τύπο παντού: ανακοινώσεις για γεννήσεις, γάμους, ιεροτελεστίες μετάβασης, νεκρολογίες, που γίνονταν όλο και περισσότερες καθώς οι μεταναστευτικές ροές υποχωρούσαν και παράλληλα οι κοινωνικές ηλικίες), ειδήσεις για τις αφίξεις και τις αναχωρήσεις και για τους θριάμβους των μεταναστών. Φωτογραφίες της πατρίδας και των χωρών και εκδρομών που οργανώνονταν από τον σύλλογο, και νοσταλγικές ιστορίες και ποιήματα από τους ερασιτέχνες συγγραφείς. Είτε ήταν Εβραίοι στη Νέα Υόρκη, ή Κουβανοί στο Μαϊάμι, ή Ιταλοί στο Μπουένος Άιρες, το ύφος και το περιεχόμενο αυτών των δημοσιεύσεων δεν διαφοροποιούνταν ιδιαίτερα.

των δέσεων με τον τόπο προέλευσης, ήταν να παράσχουν, στον τόπο προορισμού, ένα «χώρο» για το «*raesani*», όπως οι Ιταλοί αποκαλούν τους ανθρώπους από την ίδια περιοχή, για να συγκεντρώσει, να κουβεντιάσει, να χορέψει, να παίξει και να αναπολεί. Οι τοπικοί σύλλογοι οργανώνουν χορούς, συναυλίες, παιχνίδια, θεατρικά έργα, εκδρομές, και εορτασμούς της ημέρας του προστάτη αγίου της πόλης προστατών ή άλλες τοπικές γιορτές⁵⁸¹. Όταν οι τοπικές εμφανίστηκαν στις μικρότερες ή αγροτικές «κοινότητες», παραδείγματος χάριν μεταξύ των Ιαπώνων στην περιοχή παραγωγής καφέ του Σάο Πάολο ή στις φυτείες ζάχαρης της Χαβάης, οι μετανάστες έτειναν να προέλθουν από μόνο μερικά νομαρχιακά διαμερίσματα (Lone, 2001)⁵⁸². Από την άποψη του συγχρονισμού, οι τοπικοί σύλλογοι έτειναν να προηγούνται, ή να εμφανίζονται ταυτόχρονα με, εθνικά-βασισμένες οργανώσεις σε περιπτώσεις, όπως αυτές των Κινέζων και των Ιαπώνων, όπου η ροή της μετανάστευσης προήλθε από μερικές συγκεκριμένες περιοχές (Maeyama, 1979⁵⁸³; Mak, 1989⁵⁸⁴; Marks, 2000⁵⁸⁵; Wilmott, 1964⁵⁸⁶) και για να ακολουθήσει σε περιπτώσεις όπου η ροή προήλθε από χωριστά γεωγραφικά επίκεντρα μέσα στη χώρα αποστολής (Moya, 1998⁵⁸⁷; Owusu, 2000⁵⁸⁸). Η μονάδα στην οποία οι σύλλογοι ήταν βασισμένοι επίσης ποίκιλε⁵⁸⁹. Οι Βάσκοι στο Bakersfield, εξίσου απέχοντες από τους «καμπανιστές» Φιλιπινέζους και Ιάπωνες και του Λος Άντζελες και οι «αδελφοί» τους στο Μπουένος Άιρες, γείτονες με τους τοπικιστές Ισπανούς κατοίκους της Γαλικίας, δεν διαμόρφωσαν κανένα τοπικό σύλλογο ούτε άλλο Basques οπουδήποτε αλλού στη διασπορά (Douglass and Bilbao, 1975⁵⁹⁰; Moya, 1998⁵⁹¹; Paquette, 1982⁵⁹²). Η πρακτική φαίνεται εξίσου ξένη στους υπερπόντιους Βρετανούς και Γάλλους. Μελετητές αυτών των δύο μεταναστευτικών ομάδων δεν διευκρινίζουν ότι δεν διαμόρφωσαν τοπικούς συλλόγους αλλά αποτυγχάνουν με συνέπεια να τους αναφέρουν. Στη μελέτη των συλλόγων στην Αυστραλία, οι

⁵⁸¹ Πράγματι, μερικές από αυτές τις τοπικές κοινωνίες, παρά τα επίσημα συντάματα, τους κανονισμούς, τα καταστατικά, τους πομπώδεις τίτλους και τα γραφεία τους, και άλλα σύνεργα των δευτεροβάθμιων συλλόγων, ήταν από μία άποψη «μεγεθυμένα» αρχικά θεσμοί. Οι λιτές αίθουσές τους (που ονομάζονται συχνά με όρους σχετικούς με το «σπίτι» ή την «οικογενειακή εστία») προσπάθησαν να αναδημιουργήσουν την ατμόσφαιρα των χωριών των τόπων προέλευσης στο νέο μητροπολιτικό κόσμο. Ήταν σε αυτά τα «σπίτια» όπου τα «ειδύλια» άκμασαν μεταξύ των συντοπιτών στη διασπορά, όπου οι αφίσες μόνων νέων υπερνίκησαν τη μοναξιά, όπου οι από παλαιότερα εγκατεστημένοι μετανάστες ικανοποίησαν τις ηγετικές τους φιλοδοξίες, όπου οι σεβαστές οικοδόποινες παρασκεύαζαν συζυγικές ενώσεις αναμεταξύ των «*raesani*» και των νέων μεταναστευτικών γενεών. Εάν η εντυπωσιακή πανταχού παρουσία των τοπικών συλλόγων, τους κάνει να εμφανιστούν με την πρώτη ματιά ως ενσωμάτωση ενός καθολικού και αρχέγονου φαινομένου, μια πιο προσεκτική εξέταση της βιβλιογραφίας αποκαλύπτει διαφορικά ιστορικά και γεωγραφικά πρότυπα. Οι τοπικοί σύλλογοι ήταν πιθανότερο να εμφανιστούν στις μεγάλες αστικές μεταναστευτικές κοινότητες όπου οι αφίσες από ποικίλες τοποθεσίες ήταν αρκετά πολυπληθείς ώστε καταστήσουν αυτόν τον τύπο οργάνωσης βιώσιμο. Παραδείγματος χάριν, αντίθετα από την κλεισιωφία των συμπατριωτών τους αλλού, οι λίγοι Κινέζοι και οι Ισπανοί του Νιτρώτι μνηθήκαν τους Ιρλανδούς και Πολωνούς γείτονες τους και ίδρυσαν παν-εθνικές οργανώσεις μόνο (Moya, 2005:849).

⁵⁸² S. Lone (2001) *The Japanese Community in Brazil, 1908-1940: Between Samurai and Carnival*. London: Palgrave.

⁵⁸³ T. Maeyama (1979) "Ethnicity, Secret Societies and Associations: The Japanese in Brazil". *Comparative Studies in Society and History*, vol.21, no.4, pp.589-610.

⁵⁸⁴ L. F. Mak (1989) *Singapore Chinese Traditional Voluntary Associations: Convergence vs. Divergence*. Singapore: National University of Singapore.

⁵⁸⁵ P. Marks (2000) "China's Cambodia Strategy". *Parameters*, vol.30, no.3, pp.92-106.

⁵⁸⁶ W. E. Wilmott (1964) "Chinese Clan Associations in Vancouver". *Man*, vol.64, pp.33-37.

⁵⁸⁷ J. C. Moya (1998) *Cousins and Strangers: Spanish Immigrants in Buenos Aires, 1850-1930*. Berkeley: University of California Press.

⁵⁸⁸ T. Y. Owusu (2000) "The Role of Ghanaian Immigrant Associations in Toronto, Canada". *International Migration Review*, vol.34, no.4, pp.1155-1182.

⁵⁸⁹ Κινέζοι, Σύριοι, και Ιγβο μετανάστες διαμόρφωσαν τις υπο-τοπικές (sublocal) οργανώσεις πατρίδας, επωνύμων ή αίμα-δεσμών που θα μπορούσαν επίσης να είναι υπερ-τοπικές δεδομένου ότι κατά περιόδους διέσχιζαν το χωριό ή ακόμα και τα περιφερειακά όρια. Ούτε ήταν η πρακτική της συγκεντρώσεως στους τοπικούς συλλόγους καθολική, παρά την εντυπωσιακή πανταχού παρουσία της. Κάποιος θα μπορούσε να συντάξει έναν εκτενή κατάλογο μεταναστών που δεν οργανωνόταν σύμφωνα με τις «γραμμές» των τοπικών συλλόγων.

⁵⁹⁰ W. A. Douglass and J. Bilbao (1975) *Amerikanuak: Basques in the New World*. Reno: University of Nevada Press.

⁵⁹¹ J. C. Moya (1998) *Cousins and Strangers: Spanish Immigrants in Buenos Aires, 1850-1930*. Berkeley: University of California Press.

⁵⁹² M. G. Paquette (1982) *Basques to Bakersfield*. Bakersfield: Kern County Historical Society.

Green και Cromwell (1984)⁵⁹³ κάνουν αναφορά για Αγγλικές και Ιρλανδικές αδελφότητες, αλλά για καμία που να είναι βασισμένη στο νομό ή στο χωριό προέλευσης. Στη μελέτη της Erickson (1972)⁵⁹⁴ οι τοπικοί σύλλογοι είναι πιο αόρατοι από ότι οι μετανάστες στον τίτλο της μελέτης της. Στη μελέτη του Graham-Yooll (1981)⁵⁹⁵, οι τοπικοί σύλλογοι είναι ξεχασμένοι, όπως και η αποικία του τίτλου, καθώς δεν υπήρξαν. Το ίδιο συμβαίνει στις μελέτες για τους Βρετανούς στη Βραζιλία, το Περού (Harriman, 1984)⁵⁹⁶ και την Παραγουάη (Plá, 1976)⁵⁹⁷, των Γάλλων, την Αργεντινή (Szuchman, 1980)⁵⁹⁸, και την Αυστραλία (Stuer, 1982)⁵⁹⁹. Οι τοπικοί σύλλογοι φαίνεται επίσης να είναι απόντες μεταξύ των Ουκρανών στη Γαλλία και τον Καναδά (Anderson and Anderson, 1962⁶⁰⁰; Yaworsky-Sokolsky, 1985⁶⁰¹) μεταξύ Πολωνών στις Ηνωμένες Πολιτείες (Pacyga, 1991⁶⁰²; Znaniecki Lopata 1967⁶⁰³), την Αργεντινή, τη Βραζιλία, την Αυστραλία (Kaluski, 1985)⁶⁰⁴ και τη Νέα Ζηλανδία (Burnley, 1970)⁶⁰⁵ και μεταξύ μεξικανών στις ΗΠΑ (Amaro Hernandez, 1983⁶⁰⁶; Griswold del Castillo 1979:136-138⁶⁰⁷, Lane, 1976⁶⁰⁸). Είναι αλήθεια ότι σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις το επιχείρημά αυτό στηρίζεται και ενισχύεται από τη μη-αναφορά διαφόρων συγγραφέων στους τοπικούς συλλόγους⁶⁰⁹.

1.6.1.6. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

Από την άποψη της πολιτικής, οι τοπικοί σύλλογοι έτειναν να αποφύγουν τις πολιτικές αναφορές για τον ίδιο λόγο που και οι σύλλογοι αμοιβαίου οφέλους έκαναν: τη πιθανότητα διαίρεσης των συλλόγων που στόχευαν στην παροχή αμοιβαίας υποστήριξης και στην κοινωνικότητα ολόκληρης της

⁵⁹³ D. G. Green and L. G. Cromwell (1984) *Mutual Aid or Welfare State: Australia's Friendly Societies*. Boston: Allen and Unwin.

⁵⁹⁴ C. Erickson (1972) *Invisible Immigrants: The Adaptation of English and Scottish Immigrants in Nineteenth-Century America*. Florida: University of Miami Press.

⁵⁹⁵ A. Graham-Yooll (1981) *The Forgotten Colony: A History of English Speaking Communities in Argentina*. London: Hutchinson.

⁵⁹⁶ B. Harriman (1984) *The British in Peru*. Lima: Editora Gráfica Pacific Press.

⁵⁹⁷ J. Plá (1976) *The British in Paraguay, 1850-1870*. Richmond: Richmond Publishing Co.

⁵⁹⁸ M. Szuchman (1980) *Mobility and Integration in Urban Argentina: Cordoba in the Liberal Era*. Austin: University of Texas Press.

⁵⁹⁹ O Stuer (1982) αναφέρει ότι μόνο τις ευρέως εδρευνόμενοι σύλλογοι που καλωσόριζαν ακόμη και γαλλόφωνους Καναδούς, Βέλγους και Ελβετούς. Βλ. A. P. Stuer (1982) *The French in Australia*. Canberra: Australian National University Press.

⁶⁰⁰ R. T. Anderson and G. Anderson (1962) "Voluntary Associations Among Ukrainians in France". *Anthropological Quarterly*, vol.35, no.4, pp.158-168.

⁶⁰¹ Z. Yaworsky-Sokolsky (1985) "The Beginning of Ukrainian Settlement in Toronto, 1891-1939", in R. F. Harney (ed.) *Gathering Places: Peoples and Neighborhoods of Toronto, 1834-1945*. Toronto: Multicultural History Society of Toronto, pp.279-302.

⁶⁰² D. A. Pacyga (1991) *Polish Immigrants and Industrial Chicago: Workers on the South Side, 1880-1922*. Columbus: Ohio State University Press.

⁶⁰³ L. H. Znaniecki (1967) "The Function of Voluntary Associations in an Ethnic Community: Polonia", in E. W. Burgess and D. J. Bogue (eds.) *Urban Sociology*. Chicago: Chicago University Press, pp.117-137.

⁶⁰⁴ M. Kaluski (1985) *The Poles in America*. Melbourne: AE Press.

⁶⁰⁵ I. H. Burnley (1970) "The Greeks" and "The Poles", in K. W. Thompson and A. D. Trlin (eds.) *Immigrants in New Zealand*. New Zealand: Massey University, pp.100-124 and 125-152.

⁶⁰⁶ H. J. Amaro (1983) *Mutual Aid Societies: The Case of the Mexican*. Florida: R. E. Krieger.

⁶⁰⁷ Griswold de Castillo, R. (1979) *The Los Angeles Barrio, 1850-1890: A Social History*. Berkeley: University of California Press.

⁶⁰⁸ J. H. Lane (1976) *Voluntary Associations among Mexican Americans in San Antonio, Texas: Organizational and Leadership Characteristics*. New York: Arno Press.

⁶⁰⁹ Η «σωπή» αυτή είναι ιδιαίτερα αμετάβλητη για να απεικονίσει μόνο την ανεπαρκή έρευνα μεταξύ των διάφορων συντακτών. Επίσης τονίζει το γεγονός ότι οι προαναφερθείσες ομάδες μοιράστηκαν μια έντονη αίσθηση εθνικής ή εθνο-εθνικής ταυτότητας που τροφοδοτήθηκε από, είτε τις διαμαρτυρίες αντι-ιμπεριαλιστών, ίσως αυτό αποθάρρυνε το σχηματισμό των υπο-εθνικών συλλόγων (Moya, 2005:850).

ομάδας παρά στην πολιτική πειθώ⁶¹⁰. Γενικά, η πολιτική της πατρίδας έχει διαδραματίσει έναν μεγαλύτερο ρόλο στη συνεταιριστική ζωή των πολιτικών εξόριστων και των ομάδων, όπως οι Ιρλανδοί, οι Πολωνοί, οι Ουκρανοί, το Βάσκοι, οι Αρμένιοι και οι Κούρδοι με τις εθνο-εθνικές φιλοδοξίες (Anderson and Anderson, 1962⁶¹¹; Galush, 1977⁶¹²; Metress, 1995⁶¹³). Οι σύλλογοι σχετικοί με την πολιτική της κοινωνίας υποδοχής είναι παραδοσιακά πολύ λιγότερο συνήθεις μεταξύ των μεταναστευτικών ομάδων από αυτούς του αμοιβαίου οφέλους και τούς πολιτιστικούς ή ψυχαγωγικούς συλλόγους⁶¹⁴. Επομένως, πριν από την ανάπτυξη του κράτους κοινωνικής πρόνοιας, η μεταναστευτική συμμετοχή στην τοπική πολιτική έτεινε να εμφανίζεται στα πελαταιακά (clientage) συστήματα, όπως οι δημοτικοί πολιτικοί μηχανισμοί των πόλεων που παρείχαν προστασία (patronage), δουλείες και άλλα απτά οφέλη (Kantowicz, 1975)⁶¹⁵. Σε περισσότερους όρους ελεύθερης οικονομίας, όπως η προ-οικονομικής ύφεσης Αργεντινή και Βραζιλία, όπου το κράτος δεν διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο ως φορέας παροχής υπηρεσιών, ή καταστολέας, οι μεταναστευτικές ομάδες υπεράσπισης έτειναν να λάβουν τη μορφή πατριωτικών συλλόγων (Moya, 1998)⁶¹⁶. Επειδή, αντίθετα από τους συλλόγους αμοιβαίου οφέλους και τις κοινωνικές λέσχες, οι αμοιβές της ιδιότητας μέλους δεν παρείχαν το δικαίωμα σε οφέλη υγείας ή σε ψυχαγωγικές υπηρεσίες στα μέλη, και αυτές οι οργανώσεις έτειναν να συναθροιστούν σε μεταναστευτικές «ελίτ»⁶¹⁷.

Μικρότερες και απλούστερες μεταναστευτικές κοινότητες όπως εκείνες στις επαρχιακές πόλεις, εκείνες που αποτελούνται κυρίως από άνδρες πάροικους, ή εκείνους που ήταν σχετικά ομοιογενείς από την άποψη του επαγγέλματος, όπως οι αποικίες γεωργικών εργατών ή εμπόρων /που έτειναν για να διαμορφώσει ένα στενότερο οργανωτικό φάσμα ακόμα κι αν η συμμετοχή ήταν συχνά υψηλότερη από ότι στις μεγαλύτερες κοινότητες (βλ. Almirol, 1978⁶¹⁸; Barton, 1975⁶¹⁹; Caponio, 2005⁶²⁰). Όσο

⁶¹⁰ Οι εξαιρέσεις στον κανόνα που εμφανίστηκαν κανονικά σε περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα οι κατά-του Φιντέλ Κάστρο Κουβανοί και Νικαργουανοί εξόριστοι στο Μαϊάμι, όπου σχεδόν ολόκληρη η ομάδα υποστήριζε τις ίδιες πολιτικές απόψεις, ή τουλάχιστον τον ίδιο πολιτικό εχθρό. Σε αυτές τις περιπτώσεις η πολιτική της πατρίδας τείνει να χρωματίζει ολόκληρη τη θεσμική δομή της ομάδας ανεξάρτητα από εάν οι συγκεκριμένες οργανώσεις είναι ρητά πολιτικές ή όχι. Εντούτοις, επειδή αυτές οι ομάδες κανονικά προσφεύγουν σε μη-πλουραλιστικά πολιτικά συστήματα, οι πιθανότητες πραγματικής εμπλοκής τους στην πολιτική της πατρίδας είναι περιορισμένες. Τείνουν να διατηρούν τη ρητορική της απελευθέρωσης της πατρίδας και, ιδιαίτερα στα αρχικά στάδια της εξορίας, και να κατασκευάζουν συνωμοτικές οργανώσεις για να κάνουν αυτό. Τελικά οι οργανώσεις εξόριστων καταλήγουν να επηρεάζουν την κυβερνητική πολιτική της κοινωνίας υποδοχής έναντι της χώρας προέλευσης παρά να συμμετάσχουν στην πολιτική της πατρίδας άμεσα.

⁶¹¹ R. T. Anderson and G. Anderson (1962) "Voluntary Associations Among Ukrainians in France". *Anthropological Quarterly*, vol.35, no.4, pp.158-168.

⁶¹² W. J. Galush (1977) "Faith and Fatherland: Dimensions of Polish-American Ethnoreligion, 1875-1975", in R. M. Miller and T. D. Marzik (eds.) *Immigrants and Religion in Urban America*. Philadelphia: Temple University Press, pp.84-92.

⁶¹³ S. P. Metress (1995) *The American Irish and Irish Nationalism: A Sociohistorical Introduction*. Lanham: Scarecrow Press.

⁶¹⁴ Εν μέρει, αυτό προέκυψε από τις πολιτικές αποκλεισμού που θα μπορούσαν να κυμανθούν από την παρακράτηση της υπηκοότητας των νεοαφιγθέντων ως τις πιο τακτινικές μορφές διάκρισης ή ακόμα και καταστολής. Εν μέρει, απεικόνισε τις προτεραιότητες των μεταναστών, οι οποίες ταξινόμησαν την κοινωνικοοικονομική πρόοδο, την αμοιβαία βοήθεια, την αναγνώριση και την κοινωνικότητα επάνω από τη δέσμευση στην τοπική πολιτική, ιδιαίτερα εάν αντιλαμβάνονταν ότι τέτοια δέσμευση δεν θα παρείχε απτά οφέλη.

⁶¹⁵ E. R. Kantowicz (1975) *Polish-American Politics in Chicago, 1888-1940*. Chicago: University of Chicago Press.

⁶¹⁶ Αυτές οι οργανώσεις προσπάθησαν να ωθήσουν το εθνικό γόητρο της ομάδας στην κοινωνία υποδοχής παρά να απαιτηθούν συγκεκριμένες υπηρεσίες ή τα δικαιώματα από το κράτος.

⁶¹⁷ Αν και ακριβώς κάθε μεταναστευτική ομάδα στον κόσμο ίδρυσε τουλάχιστον μερικούς από τους διάφορους τύπους συλλόγων που περιγράφηκαν ανωτέρω, η πυκνότητα και η πληρότητα της γενικής οργανωτικής δομής τους ποικίλει σημαντικά. Οι καθοριστικοί παράγοντες δεν φαίνονται σχετικοί με είτε τις προ-μεταναστευτικές πρακτικές των αφίξεων είτε τη φύση της κοινωνίας υποδοχής (Moya, 2005:851). Ούτε η θεσμική πληρότητα προέκυψε από τη μεγαλύτερη πολιτιστική απόσταση μεταξύ των αφίξεων και των οικοδεσποτών τους. Οι κρίσιμες μεταβλητές φαίνονται αντ' αυτού να είναι το μέγεθος και η δημογραφική και κοινωνικοοικονομική πολυπλοκότητα της μεταναστευτικής κοινότητας.

⁶¹⁸ E. B. Almirol (1978) "Filipino Voluntary Associations: Balancing Social Pressures and Ethnic Images". *Ethnic Groups*, vol.2, pp.70-90.

μεγαλύτερη, πιο σύνθετη και πιο επί-μακρών καθιερωμένη μια μεταναστευτική κοινότητα ήταν, τόσο περισσότερο έτεινε να μοιάζει με τη δημογραφική, κοινωνικοοικονομική, και εντούτοις θεσμική, ποικιλομορφία του γενικού πληθυσμού⁶²¹. Η ποικιλία των συλλόγων όχι μόνο παρήγαγε έναν ασυνήθιστο βαθμό θεσμικής πληρότητας αλλά υποκίνησε επίσης μια τάση προς την ειδικευση που έχει περιγραφεί στη βιβλιογραφία στους συλλόγους ως μετάβαση από τους προ-μοντέρνους πολυχρηστικούς συλλόγους στις «σύγχρονες» ενιαίας-λειτουργίας συλλόγους (Ross, 1976⁶²²; Smith and Freedman, 1972⁶²³).

1.6.2. ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΟΥΣ

Αυτή η τάση προς τη θεσμική διαφοροποίηση, την ειδικευση και την πληρότητα άσκησε επίσης επίδραση στο θέμα της ιδιότητας μέλους. Ένα από τα ισχυρότερα σημεία της συναίνεσης στη βιβλιογραφία για τους μεταναστευτικούς συλλόγους είναι ότι, ανεξάρτητα από την έκταση της κοινωνικοοικονομικής στρωματοποίησης που απασχολείται, και ανεξάρτητα από την κοινωνία που εξετάζεται, οι χαμηλότερες ομάδες παρουσιάζουν σημαντικά χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής. Ο

⁶¹⁹ J. J. Barton (1975) *Peasants and Strangers: Italians, Rumanians and Slovaks in an American City, 1890-1950*. Cambridge: Harvard University Press.

⁶²⁰ T. Caponio (2005) “Policy Networks and Immigrants’ Associations in Italy: The Cases of Milan, Bologna and Naples”. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31. no.5, pp.931-950.

⁶²¹ Επειδή τα αρχικά στάδια των μεταναστευτικών ρευμάτων τείνουν να αποτελούνται, δυσανάλογα από νέους και άνδρες, η δυσανάλογα από νέες και γυναίκες στις περιπτώσεις, παραδείγματα χάριν, των οικιακών βοηθών ή στη στρατιολόγηση νοσοκόμων, οι αναλογίες φύλων και τα πρότυπα ηλικίας των αρχικών μεταναστευτικών κοινοτήτων είναι συχνά ιδιαίτερα μη-ισορροπημένες. Εντούτοις, η μεγαλύτερη ηλικιακή ισορροπία και φύλου των μέσων και μεταγενέστερων σταδίων των μεταναστευτικών ρευμάτων, τα κανονικά χαμηλότερων ποσοστών γυναικείας μετανάστευσης επιστροφής, και η διαδικασία της οικογενειακής επανένωσης τείνει να ισορροπήσει την αναλογία φύλων και τη δομή ηλικίας των μεταναστευτικών κοινοτήτων με το χρόνο (Moya, 2005:852). Οι μεγάλες επι-μακρών καθιερωμένες κοινότητες τείνουν επίσης να γίνουν πιο σύνθετες στην κοινωνικοοικονομική σύνθεσή τους. Η εργατική τάξη γίνεται πιο διαφορετική καθώς αποκτά πρόσβαση στις υψηλότερα-αμειβόμενες, πιο ειδικευμένες θέσεις. Η μέση τάξη τείνει να αυξηθεί και να διαφοροποιηθεί, καθώς οι ειδικευμένοι τεχνίτες γίνονται ανεξάρτητοι έμποροι, οι γυρολόγοι και οι μικροί καταστηματάρχες ευημερούν, και άλλοι κινούνται πέρα από τις εθνικές επαγγελματικές θέσεις. Στις επιτυχεστέρες περιπτώσεις, μια ανώτερη τάξη εμφανίζεται να είναι πλούσια όχι απλά σε σχέση με τα πρότυπα της κοινότητας, αλλά συνολικά από εκείνους του γενικού πληθυσμού, για παράδειγμα οικονομικά ευκατάστατοι μετανάστες από την Αιθιοπία, Αρμενία, Αίγυπτο ή Κύπρο. Δηλαδή, η κορυφή αυτού του φάσματος καταλήφθηκε από μεγάλους και από επι-μακρών καθιερωμένες μεταναστευτικές κοινότητες στα μητροπόλεις, όπως οι Γερμανοί του Σικάγο, οι Ιταλοί και οι Ισπανοί του Μπουένος Άιρες, και οι Εβραίοι της πόλης της Νέας Υόρκης, της οποίας οι αριθμοί έφθασαν στις εκατοντάδες χιλιάδες και η της οποίας η δημογραφική και κοινωνικοοικονομική ποικιλομορφία ταίριαζε με αυτήν του πληθυσμού συνολικά. Αυτές οι κοινότητες ίδρυσαν μια σειρά των θεσμών που ξεπέρασε κατά πολύ σε αριθμό, την ποικιλομορφία και το μέγεθος εκείνων των μικρότερων και λιγότερο σύνθετων μεταναστευτικών κοινοτήτων. Ίδρυσαν λέξεις ελίτ των οποίων η πολυτέλεια ταίριαζε με αυτή των εκλεκτικών λέσχων της κοινωνίας υποδοχής, τράπεζες των οποίων τα κεφάλαια ξεπερνούσε κατά περιόδους αυτό των μη-μεταναστών ανταγωνιστών τους εφημερίδες το των οποίων αναγνωστικό κοινό ήρθε κοντά σε αυτό των εκπαιτωμένων Τύπου, νοσοκομεία των οποίων το μέγεθος και το εύρος των υπηρεσιών τα κατέστησε ως προεξέχοντα ιδρύματα στις αντίστοιχες πόλεις συνολικά, σύλλογοι αμοιβαίου οφέλους των οποίων τα κεφάλαια και η ιδιότητα μέλους ξεπέρασε συχνά εκείνες των αντίστοιχων τοπικών μη-μεταναστευτικών. Το μέγεθος και το δημογραφικό εύρος των κοινοτήτων υποκίνησαν τη δημιουργία των κύκλων για τα παιδιά, σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ορφανοτροφεία, ενώσεις νεολαίας, επαγγελματικές ακαδημίες για νέα κορίτσια και αγόρια, μιας σειράς αθλημάτων, καλλιτεχνικών και ψυχαγωγικών συλλόγων, οίκων ευγηρίας και ασύλων των ηλικιωμένων, λέσχες γυναικών της μεσαίας τάξης και της ελίτ. Η επαγγελματική και κοινωνικοοικονομική ποικιλομορφία είχε μια παρόμοια επίδραση. Ενθάρρυνε το σχηματισμό των εθνικών εμπορικών ενώσεων, εργατικών συνδικάτων, εμπορικών επιμελητηρίων, ενώσεων βιομηχανών, «ψηφίους» πολιτιστικούς συλλόγους, και ιδεολογικές ομάδες οι των οποίων οι απόψεις κυμαινόνταν από τον καθολικισμό μέχρι τον αναρχισμό. Το μέγεθος και ο πλούτος των μεταναστευτικών ελίτ υποκίνησαν το σχηματισμό αυτών που οι κοινωνιολόγοι έχουν ονομάσει ως «λειτουργικοί σύλλογοι» (instrumental associations), των οποίων ο σκοπός είναι να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες των ανθρώπων εκτός από τα μέλη τους. Και η επιθυμία της μεταναστευτικής ελίτ για κοινωνικό γόητρο να ταϊριάζει με τις οικονομικές επιτυχίες που ήταν σχετικά πρόσφατης νομιμοματοσκοπίας μετέτρεψε αυτά τα φιλανθρωπικά ιδρύματα σε λειτουργικές/εγκραστικές ενώσεις. Η αποκλειστική ιδιότητα μέλους βασισμένη στις εθνικιστικές ιδιότητες ενέργησε ως μηχανισμός απονομής κύρους που εξέφρασε ή εξυπρέτησε τις κοινωνικές φιλοδοξίες του μετανάστη «κοσμικού» τόσο όσο και τις κοινωνικές ανάγκες των πλεονάντων τους.

⁶²² J. C. Ross (1976) *An Assembly of Good Fellows: Voluntary Associations in History*. Westport: Greenwood Press.

⁶²³ C. E. Smith and A. E. Freedman (1972) *Voluntary Associations: Perspectives on the Literature*. Cambridge: Harvard University Press.

Hausknecht (1962:17, 111-25)⁶²⁴ διαπίστωσε ότι καθώς τα επίπεδα εκπαίδευσης, εισοδήματος και υπαλληλικής απασχόλησης μειώνονταν, έτσι συνέβαινε με την ιδιότητα μέλους στους συλλόγους. Οι Smith και Freedman (1972:115-154)⁶²⁵ συνήγαγαν ένα παρόμοιο συμπέρασμα, έτσι έκανε και ο Lane (1976:181-182)⁶²⁶ στη μελέτη του για τις Μεξικανικούς-αμερικανικούς συλλόγους στο Σαν Αντόνιο. Ακόμη και μέσα στις οργανώσεις των εργατικών τάξεων, οι Gosden (1974:13-46)⁶²⁷ και Clawson (1989:95-107)⁶²⁸ διαπίστωσαν ότι οι ειδικευμένοι, καλύτερα αμοιβόμενοι εργαζόμενοι ήταν πιθανότερο να προσχωρήσουν στους αγγλικούς φιλικούς συλλόγους και τις βορειοαμερικανικές θρησκευτικές αδελφότητες, σε αντίθεση με τους πιο ανειδίκευτους και χαμηλόμισθους. Είναι αλήθεια ότι ο Ross (1976)⁶²⁹, στην ιστορική έρευνά του, υποστήριξε ότι στην αρχαία Κίνα και Ρώμη οι εθελοντικοί σύλλογοι ήταν επικρατούντες μεταξύ των χαμηλότερων τάξεων⁶³⁰. Δεν είναι γνωστό εάν η ιδιότητα μέλους στους μεταναστευτικούς συλλόγους ήταν πιο συμπεριλαμβάνουσα από την άποψη της τάξης και του γένους από ότι στα αντίστοιχα της κοινωνίας υποδοχής επειδή δεν έχουν πραγματοποιηθεί συστηματικές συγκριτικές μελέτες στο θέμα. Είναι σαφές, εντούτοις, ότι η διαφοροποίηση της οργανωτικής δομής των μεταναστών διέυρνε το φάσμα συμπεριληψής. Από τη μία πλευρά αυτού του φάσματος, οι εκλεκτικές κοινωνικές λέσχες, τα γυναικεία φιλανθρωπικά ιδρύματα, η όπερα ή οι υψηλού κύρους και πολιτισμού σύλλογοι και παρόμοιες ομάδες που θα μπορούσαν προφανώς μόνο να παρέχουν κύρος στα μέλη τους μέσω αποκλεισμού άλλων. Από τα πρότυπά τους, η επιτυχία αξιολογήθηκε πραγματικά από το βαθμό αποκλειστικότητας και οι αμοιβές εισόδου σε αυτές απεικόνισαν αυτό⁶³¹. Ο Moya (1998)⁶³² διαπίστωσε ότι, αν και οι μικροί ιδιοκτήτες, οι επαγγελματίες και καθιερωμένοι ειδικευμένοι τεχνίτες έτειναν να αποτελούν την ηγεσία των τοπικών συλλόγων, η ιδιότητα μέλους

⁶²⁴ M. Hausknecht (1962) *The Joiners: A Sociological Description of Voluntary Association Membership in the United States*. New York: Bedminster Press.

⁶²⁵ C. E. Smith and A. E. Freedman (1972) *Voluntary Associations: Perspectives on the Literature*. Cambridge: Harvard University Press, pp.115-154.

⁶²⁶ J. H. Lane (1976) *Voluntary Associations among Mexican Americans in San Antonio, Texas: Organizational and Leadership Characteristics*. New York: Arno Press, pp.181-182.

⁶²⁷ P. H. Gosden (1974) *Self-Help: Voluntary Associations in 19th Century Britain*. New York: Barnes and Noble, pp.13-46.

⁶²⁸ M. A. Clawson (1989) *Constructing Brotherhood: Class, Gender, and Fraternalism*. Princeton: Princeton University Press, pp.95-107.

⁶²⁹ J. C. Ross (1976) *An Assembly of Good Fellows: Voluntary Associations in History*. Westport: Greenwood Press.

⁶³⁰ Αλλά η αξιολόγηση του Ross (1976) ότι αυτά τα αποσπασματικά και ιμπερσονιστικά στοιχεία από την αρχιότητα μπορούν να ληφθούν ως γενική ακύρωση αυτού που γίνεται ευρέως αποδεκτό ως καλύτερα-στηριγμένη καθολική εμπειρική γενίκευση στον ερευνητικό τομέα, ότι η υψηλότερη τάξη συσχετίζεται με περισσότερη ιδιότητα μέλους, φαίνεται εξεζητημένη.

⁶³¹ Οι πατριωτικές και υπεράσπισης ομάδες στόχευαν στο να είναι συμπεριλαμβανουσες αλλά αυτός ο στόχος εξουδετερώθηκε από το γεγονός ότι δεν παρέιχαν απτά οφέλη σε αντάλλαγμα τις αμοιβές ιδιότητας μέλων, οι οποίες αποθάρρυναν τους μετανάστες των εργατικών τάξεων από το να γίνουν μέλη. Οι μεγάλοι αμοιβαίοι οφέλους σύλλογοι και οι μικρές κοινωνικές και ψυχαγωγικές λέσχες όπως οι τοπικοί σύλλογοι ενώσεις έτειναν να καταλάβουν το άλλο τέλος του φάσματος και από την άποψη του φύλου και της ταξικής συμπεριληψής. Ο πρώτος, στηρίχθηκαν στα απαιτούμενα της ιδιότητας μέλους για να αυξήσουν τα κοινά κεφάλαιά τους, να επεκτείνουν τις υπηρεσίες τους, και να αυξήσουν τη θεσμική και αναλογιστική ασφάλειά τους, ακριβώς όπως οι ασφαλιστικές εταιρείες. Από τη θεσμική λογική τους, η μόνη μορφή αποκλεισμού που είχε νόημα βασίστηκε στην πιθανότητα των ενδεχόμενων μέλων της ιατρική κατάχρησης, της ανικανότητας και άλλων υπηρεσιών. Οι μικροί κοινωνικοί ή ψυχαγωγικοί σύλλογοι, ιδιαίτερα οι τοπικοί και οι περιφερειακοί, στόχευσαν στην ενσωμάτωση ολόκληρης της ομάδας και προσέφεραν ένα φάσμα των δραστηριοτήτων, όπως (εθνικοί εορτασμοί, γιορτές, χοροί, εκδρομές, αθλητικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες, που προσέλκυαν τις οικογένειες, τους ανύπαντρους άνδρες και γυναίκες, και τους μετανάστες όλων των ηλικιών και ταξικών υποβιβίων. Οι κοινές φωτογραφίες των δραστηριοτήτων αυτών των συλλόγων παρέχουν σπάνια τα στοιχεία για το ταξικό υπόβαθρο κατηγορίας των μελών επειδή ακόμα κι αν ήταν χειρόνακτες εργάτες θα έτειναν να φορέσουν τα «καλύτερα» τους την Κυριακή. Αλλά παρουσιάζουν ένα ισορροπημένο μίγμα ανδρών και των γυναικών όλων των ηλικιών, με μια σχεδόν πλήρη παρουσία παιδιών, και ιδιαίτερα ηλικιωμένων.

⁶³² J. C. Moya (1998) *Cousins and Strangers: Spanish Immigrants in Buenos Aires, 1850-1930*. Berkeley: Angeles: University of California Press.

περιέλαβαν από 80 έως 94 τοις εκατό των μεταναστών από συγκεκριμένες τοποθεσίες. Αυτό το μεγάλο ποσοστό υποδεικνύει ότι η οικειότητα και οι σχεδόν αρχικές συνδέσεις των τοπικών συλλόγων μπορεί να τους μετέτρεψαν σε πιο συμπεριλαμβανόντες, από την άποψη της τάξης και του φύλου, από όλους τους μεταναστευτικούς συλλόγους.

Αν και η μετανάστευση είναι μια μόνιμη διαδικασία στην ανθρώπινη ιστορία, μαζικά διεθνική, και ιδιαίτερα διηπειρωτική, μετακινήσεις έχουν συγκεντρωθεί σε δύο αξιοπρόσεχτα χρονικά και γεωγραφικά κύματα: αυτά περίπου των 50 εκατομμύρια Ευρωπαίων και 10 εκατομμύρια Ασιατών μεταξύ του τέλους των ναπολεόντειων πολέμων και της μεγάλης οικονομικής κρίσης και η ασιατική, λατινοαμερικανική και αφρικανική έξοδος των τελευταίων τριών δεκαετιών. Αυτό θέτει τις ενδιαφέρουσες συγκριτικές ερωτήσεις σχετικά για τους συλλόγους. Από την άποψη της έντασης της πρακτικής, έχει η διάδοση κατά τη διάρκεια του τελευταίου μισού του αιώνα του κρατικοί και ιδιωτικοί, μη μεταναστευτικοί, παροχοί υπηρεσιών οδήγησαν σε μια πτώση στη συνεταιριστική δραστηριότητα μεταξύ των νεότερων σε ηλικία μεταναστών; Η γενική συμμετοχή στους εθελοντικούς συλλόγους έχει μειωθεί στις βιομηχανικές χώρες τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες (Keen, 1999⁶³³; Putnam, 2000⁶³⁴). Μια παρόμοια πτώση έχει πραγματοποιηθεί μεταξύ των μεταναστών αφίξεων; Μερικοί μελετητές έχουν υποστηρίξει ότι έχει, και ο «ένοχος» είναι σαφής ακόμη και στον τίτλο των μελετών τους (Beito, 2000⁶³⁵; Green and Cromwell, 1984⁶³⁶). Ο Breton (1991)⁶³⁷ βρήκε πολύ υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής στους εθνικούς συλλόγους μεταξύ των παλαιότερων μεταναστευτικών ομάδων στο Τορόντο, 51 τοις εκατό των Ουκρανών και 63 τοις εκατό των Εβραίων, από ό,τι μεταξύ των πιο πρόσφατων αφίξεων, 12 τοις εκατό των Ινδών και των Κινέζων. Ο Radecki (1979)⁶³⁸ βρήκε ιδιαίτερα υψηλή τη συμμετοχή επίσης, 35 τοις εκατό μεταξύ των Πολωνών, μια άλλη παλαιότερη μεταναστευτική ομάδα στο Τορόντο. Αφετέρου, ο Owusu (2000)⁶³⁹ βρήκε ένα ακόμα υψηλότερο ποσοστό, 60 τοις εκατό, μεταξύ μιας νέας μεταναστευτικής ομάδας, εκείνη των κατοίκων της Γκάνας, στην ίδια πόλη. Αυτοί οι αριθμοί, εντούτοις, δεν είναι εξ ολοκλήρου συγκρίσιμοι επειδή αναφέρονται στις μεταναστευτικές κοινότητες σε πολύ διαφορετικά στάδια ανάπτυξης. Ο μόνος τρόπος να απαντηθεί η ερώτηση με έναν υψηλότερο βαθμό βεβαιότητας θα ήταν να συγκριθεί η συλλογική ένταση ενός σημαντικού αριθμού παλαιότερων και νεότερων μεταναστευτικών κοινοτήτων διαχρονικά παρά συγχρονικά. Δυστυχώς, αυτοί οι τύποι συγκρίσεων είναι σχεδόν ανύπαρκτοι, ενώ στις λίγες περιπτώσεις

⁶³³ S. Keen (1999) "Associations in Australian History: Their Contribution to Social Capital", *Journal of Interdisciplinary History*, vol.29, no.4, pp.639-659.

⁶³⁴ R. D. Putnam (2000) *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.

⁶³⁵ D. T. Beito (2000) *From Mutual Aid to the Welfare State: Fraternal Societies and Social Services, 1890-1967*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

⁶³⁶ D. G. Green and L. G. Cromwell (1984) *Mutual Aid or Welfare State: Australia's Friendly Societies*. Sydney and Boston: Allen and Unwin.

⁶³⁷ R. Breton (1991) "The political dimension of ethnic community organization", in R. Ostow, J. Fijalkowski, Y. M. Bodemann, and H. Merkens (eds.) *Ethnicity: Structured Inequality and the State in Canada and the Federal Republic of Germany*. Frankfurt: Peter Lang, pp.157-165.

⁶³⁸ H. Radecki (1979) *Ethnic Organizational Dynamics: The Polish Group in Toronto*. Waterloo: Wilfrid Laurier University Press.

⁶³⁹ T. Y. Owusu (2000) "The role of Ghanaian immigrant associations in Toronto, Canada", *International Migration Review*, vol.34, no.4, pp.1155-1182.

που υπάρχουν (Foner, 2000)⁶⁴⁰ είναι επισκοπήσεις παρά λεπτομερείς μελέτες και δεν έχουν εξετάσει αυτό το θέμα. Αν και υπάρχουν λίγα στοιχεία για τις γενικές τάσεις συμμετοχής, μια αναθεώρηση αυτών παρουσιάζει μια σειρά σημαντικών αλλαγών. Η επέκταση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης των κυβερνήσεων και των επιχειρήσεων έχει αποθαρρύνει σημαντικά το σχηματισμό αυτού που ήταν η πιο κοινή και διαδεδομένη μορφή μεταναστευτικής οργάνωσης (Moya, 2005:855)⁶⁴¹. Πράγματι, οι σύλλογοι αμοιβαίου οφέλους είναι σχεδόν ανύπαρκτοι στις μεταναστευτικές κοινότητες. Ο όρος αμοιβαία ενίσχυση ή αμοιβαίου οφέλους, ή συνδρομής, ή βοήθειας, συνεχίζουν να εμφανίζονται περιστασιακά, όπως στους «Συλλόγους Αμοιβαίου Οφέλους Βιετναμέζων» (Vietnamese Mutual Aid Associations), που αναφέρονται από τον Bloemraad (2005)⁶⁴², αλλά αυτοί είναι γενικοί τίτλοι. Αυτοί οι σύλλογοι όχι μόνο δεν παρέχουν τις «από την κούνια στον τάφο» υπηρεσίες που οι σύλλογοι αμοιβαίου οφέλους παρείχαν στο παρελθόν, αλλά δεν έχουν ακόμη και την απαραίτητη προϋπόθεση των συλλόγων αμοιβαίου οφέλους: τη συμβολή των μεμονωμένων αμοιβών συνδρομής σε ένα κοινό κεφάλαιο από στο οποίο οφέλη διατίθενται στα μέλη. Η τάση στο σχηματισμό και την ιδιότητα μέλους των τοπικών ενώσεων είναι δυσκολότερο να ανιχνευθεί. Για τους μετανάστες μετά το 1960 δεν υπάρχουν συχνές αναφορές για οποιαδήποτε τοπικό σύλλογο, με εξαίρεση για παράδειγμα την αναφορά του Bloemraad (2005) για τις πορτογαλικές κοινωνικές λέσχες που οργανώνονται σύμφωνα με τις περιφερειακές γραμμές. Οι Itzigsohn και Saucedo (2002)⁶⁴³ έχουν δείξει ότι μόνο το 20 τοις εκατό των μεταναστών από το El Salvador, το 11 τοις εκατό των Δομινικανών, και το 9 τοις εκατό των Κολομβιανών, στις ΗΠΑ έχουν συμμετάσχει ποτέ σε ένα τοπικό σύλλογο. Ο Orozco (2002)⁶⁴⁴ έχει περιγράψει την ομοίως περιορισμένη ιδιότητα μέλους μεταξύ των Μεξικάνων και Κεντρικής Αμερικής μεταναστών στις ΗΠΑ (Orozco and Lapointe, 2004). Επίσης εντόπισε μια άνοδο των μεξικάνικων τοπικών συλλόγων στα μέσα του 1990. Ο Nyíri (2001)⁶⁴⁵ σημείωσε μια παρόμοια άνοδο μεταξύ των Κινέζων μεταναστών στην Ευρώπη, όπως ο Schoeneberg (1985) για τη συμμετοχή των μεταναστών στους εθνικούς τους συλλόγους στο Γερμανία, κάτι που έκανε αντίστοιχα και ο Owusu (2000) για τους κατοίκους της Γκάνας στο Τορόντο, όπου τα τρία τέταρτα των συλλόγων της ομάδας βασίστηκαν στην περιοχή προέλευσης και πάνω από τις μισές από τις αφίξεις άνηκαν σε έναν από αυτούς.

Πιο σαφέστερες από τις τάσεις στο σχηματισμό και την ιδιότητα μέλους των τοπικών συλλόγων είναι ο αυξανόμενος ενεργητισμός των τοπικών εγχώριων κυβερνήσεων. Οι περιφερειακές και δημοτικές κυβερνήσεις έχουν προσεγγίσει παραδοσιακά τους τοπικούς συλλόγους στη διασπορά για χρήματα και

⁶⁴⁰ N. Foner (2000) *From Ellis Island to JFK: New York's Two Great Waves of Immigration*. New Haven: Yale University Press.

⁶⁴¹ J. C. Moya (2005) "Immigrants and Associations: A Global and Historical Perspective", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.833-864.

⁶⁴² I. Bloemraad, I. (2005) "The Limits of de Tocqueville: How Government Facilitates Organizational Capacity in Newcomer Communities", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.865-887.

⁶⁴³ J. Itzigsohn and S. G. Saucedo (2002) "Immigrant Incorporation and Sociocultural Transnationalism", *International Migration Review*, vol.36, no.3, pp.766-799.

⁶⁴⁴ M. Orozco (2002) "Globalization and Migration: The Impact of Family Remittances in Latin America", *Latin American Politics and Society*, vol.44, no.2, pp.41-69.

⁶⁴⁵ P. Nyíri (2001) "Expatriating is Patriotic? The Discourse on "New Migrants" in the People's Republic of China and Identity Construction Among Recent Migrants from the PRC", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.27, no.4, pp.635-654.

υποστήριξη. Αλλά αυτός ο ενεργητισμός έχει φθάσει σε ένα υψηλό επίπεδο στην τελευταία δεκαετία. Η άνοδος των μεξικάνικων τοπικών συλλόγων στις ΗΠΑ που ο Orozco (2002) σημείωσε στα μέσα της δεκαετίας του 1990 οφειλόταν άμεσα και την υποστήριξη των μεξικάνικων ομοσπονδιακών και κρατικών κυβερνήσεων. Αυτές οι κυβερνήσεις άρχισαν ακόμη και ένα πρόγραμμα στο οποίο κάθε ένα θα συνδύαζαν κάθε δολάριο που δίνεται από τους τοπικούς συλλόγους για τη βελτίωση της τοπικής υποδομής. Το ίδιο πράγμα ισχύει για την άνοδο των κινεζικών τοπικών συλλόγων στην Ευρώπη, οι οποίες έχουν δημιουργηθεί με την υποστήριξη των επαρχιακών κυβερνήσεων και ενεργούν περισσότερο ως γραφεία επιχειρήσεων και επένδυσης από ότι ως κοινωνικές λέσχες (Nyíri, 2001). Στο Χονγκ Κονγκ η πολιτική σύνδεση μεταξύ των επαρχιακών κυβερνήσεων και των τοπικών συλλόγων έχει γίνει τόσο ισχυρή που οι σύλλογοι Fujianese έχουν πιστωθεί με την εκλογική νίκη συγκεκριμένων πολιτικών κομμάτων (Ngok, 2001).⁶⁴⁶ Σε άλλες περιπτώσεις, οι τοπικές κυβερνήσεις έχουν γίνει πηγές, παρά τους παραλήπτες, της οικονομικής ενίσχυσης. Οι νομισματικές εγχύσεις από τις πρόσφατα εξουσιοδοτημένες περιφερειακές κυβερνήσεις της Ισπανίας και της Ιταλίας κρατούν ζωντανούς τους περιφερειακοί και τοπικούς συλλόγους που εμφανίστηκαν αν καταρρέουν στη Νότια Αμερική και τον Καναδά. Στις κοινωνίες υποδοχής, ο αυξανόμενος ενεργητισμός του κράτους και της εθνικής πολιτικής ως μηχανισμός για την κατανομή των δημόσιων κεφαλαίων, έχει οδηγήσει σε μια αύξηση των εθνικές ομάδες υπεράσπισης. Οι ενεργές πολιτικές μη-κερδοσκοπικές (Chung, 2005)⁶⁴⁷ απεικονίζουν αυτήν την τάση. Η τάση εξηγεί επίσης το θετικό ρόλο της κυβέρνησης στην ενθάρρυνση της εθνικής συλλογικοποίησης (associationism) που ο Bloemraad (2005) εντόπισε στη σύγκρισή των Βιετναμέζων και των Πορτογάλων στο Τορόντο και τη Βοστώνη. Όπως οι Hooghe (2005)⁶⁴⁸ και Vermeulen (2005)⁶⁴⁹, παρουσιάζουν αναδεικνύουν στη Φλαμανδική περιοχή και στο Άμστερνταμ αντίστοιχα, η τάση δεν περιορίζεται στη Βόρεια Αμερική και οι κυβερνήσεις υποδοχής επιχορηγούν ουσιαστικά τους εθνικούς συλλόγους⁶⁵⁰. Άλλο νέο, ή αυξημένο, γνώρισμα είναι η αύξηση των μη-μεταναστευτικών, παροχών-υπηρεσιών Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) (Battistella, 1993). Οι ιταλικοί προ-μεταναστευτικοί σύλλογοι εξουσιάζουν πραγματικά τους μεταναστευτικούς συλλόγους στην ενώσεις στην Ιταλία (Caponio,)⁶⁵¹. Αυτό είναι πολύ αντίθετο της κατάστασης στην ιταλική διασπορά όπου οι σύλλογοι των μεταναστών ξεπέρασαν αριθμητικά κατά πολύ τους θεσμούς των κοινωνικών υποδοχής που τροφοδοτούσαν τις

⁶⁴⁶ M. Ngok (2001) "The decline of the Democratic Party in Hong Kong: the Second Legislative Election in the HKSAR", *Asian Survey*, vol.41, no.4, pp.564-582.

⁶⁴⁷ Ο συγγραφέας αναφέρεται στην περίπτωση των Κορεατών στο Λος Άντζελες, στο A. Y. Chung (2005) "Politics Without the Politics": The Evolving Political Cultures of Ethnic Non-Profits in Koreatown, Los Angeles", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.911-929.

⁶⁴⁸ M. Hooghe (2005) "Ethnic Organisations and Social Movement Theory: The Political Opportunity Structure for Ethnic Mobilisation in Flanders", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.975-990.

⁶⁴⁹ F. Vermeulen (2005) "Organisational Patterns: Surinamese and Turkish Associations in Amsterdam, 1960-1990", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.951-973.

⁶⁵⁰ Ο Bloemraad (2005) αναφέρεται στη Βόρεια Αμερική, τον Καναδά και στους πολιτικούς πρόσφυγες όπως τους Βιετναμέζους στις ΗΠΑ, στο I. Bloemraad (2005) "The Limits of de Tocqueville: How Government Facilitates Organizational Capacity in Newcomer Communities", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.865-887.

⁶⁵¹ T. Caponio (2005) "Policy Networks and Immigrants' Associations in Italy: The Cases of Milan, Bologna and Naples", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.931-950.

ανάγκες των μεταναστών. Το επιχείρημα για το εάν η κυβερνητική επέμβαση αποθαρρύνει ή προωθεί τη συλλογική δραστηριότητα μεταξύ των μεταναστών δεν μπορεί εντούτοις να απαντηθεί με όρους ναι ή όχι. Η ερευνητική βιβλιογραφία καταδεικνύει ότι η απάντηση μπορεί μόνο να είναι ιστορική και περιστασιακή. Σαφώς, τα εκατομμύρια των μεταναστών από όλο τον κόσμο έχουν αναπτύξει εντυπώσεις οργανωτικές δομές με ελάχιστη ή καμία κρατική υποστήριξη εκτός από τη χορήγηση της συλλογικής ελευθερίας. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η εικόνα των αυταρκών και αυτο-εκκινούμενων πολιτικών συλλόγων σύμφωνα με τον de Tocqueville (1954)⁶⁵², που ο Bloemraad (2005) και άλλοι συγγραφείς έχουν εξετάσει (Skocpol, 1997)⁶⁵³, είναι πραγματικά αρκετά ακριβής. Σαφώς επίσης, το κράτος κοινωνικής πρόνοιας και οι ασφάλειες βασισμένες στην απασχόληση έχουν αποθαρρύνει τον σχηματισμό των συλλόγων αμοιβαίου οφέλους σε σημείο που αυτοί σχεδόν έχουν εξαφανιστεί. Ακόμα, η υπόθεση ότι αυτή αντιπροσωπεύει μια αρνητική τάση είναι συχνά βασισμένη σε μια εξιδανίκευση σύμφωνα με τον de Tocqueville (1954) των συλλόγων αμοιβαίου οφέλους. Παρά τα μεγάλα κατορθώματα τους στην παροχή της ασφάλειας και της συναδελφικότητας στα εκατομμύρια των μεταναστών, πρέπει να σημειωθεί ότι άλλα εκατομμύρια, και συνήθως ο πιο αδύναμοι οικονομικά, δεν άνηκαν ποτέ στους συλλόγους αμοιβαίου οφέλους. Είναι επίσης εμφανές ότι η κυβερνητική λογιστική και οικονομική ενίσχυση μπορεί, και, ενθαρρύνει το σχηματισμό ορισμένων τύπων οργάνωσης παροχής υπηρεσιών και της ομάδων υπεράσπισης, και βοηθά στην πολιτική ενσωμάτωση. Αλλά η κυβερνητική συμμετοχή έχει ελάχιστη ή καμία επίδραση στο σχηματισμό των κοινωνικών και ψυχαγωγικών ομάδων, οι οποίες συνεχίζουν να αντιπροσωπεύουν την πιο κοινή μορφή εθελοντικής ένωσης στη διασπορά. Επιπλέον, ενώ οι τελευταίοι τύποι συλλόγων προσελκύουν μεγάλους αριθμούς μεταναστών και έντονης συμμετοχής, εκείνοι που υποστηρίζονται από τις κυβερνήσεις αποστολής ή υποδοχής πρέπει συχνά να αγωνιστούν να περιλάβουν ανθρώπους εκτός από της ηγεσίας (leadership) (Nyíri, 2001; Orozco, 2002). Ακόμα, ενώ οι μη-πολιτικοί σύλλογοι συνεχίζουν να υπερισχύουν από την άποψη των αριθμών, της ιδιότητας μέλους και της συμμετοχής, ένα δυσανάλογα υψηλό μερίδιο της βιβλιογραφίας των μεταναστευτικών συλλόγων επικεντρώνεται στην πολιτική, την ενδυνάμωση, την κοινωνική κινητοποίηση, των μη-μεταναστών παροχών υπηρεσιών, και στους μετανάστες-πελάτες παρά ως συμμετέχοντες.

1.7. ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

Στην παρούσα διδακτορική διατριβή εξετάζονται οι εργαζόμενοι και οι επίσημες ενώσεις τους. Στο παρόν υποκεφάλαιο, δεν επιχειρείται μια ιστορική αναδρομή του συνδικαλισμού ή του

⁶⁵² A. de Tocqueville (1954) *Democracy in America*. New York: Vintage.

⁶⁵³ T. Skocpol (1997) "The Tocqueville Problem: Civic Engagement in American Democracy", *Social Science History*, vol.21, no.4, pp.455-481.

συνδικαλιστικού κινήματος⁶⁵⁴ γενικά, ούτε μια νομική ερμηνεία των συνδικαλιστικών κανόνων συμμετοχής⁶⁵⁵ και δράσης⁶⁵⁶. Αντ’ αυτού επιδιώκεται μια προβολή των τάσεων των πολιτικών των συνδικαλιστικών οργανώσεων καθώς ένα μεγάλο μέρος της ερευνητικής βιβλιογραφίας εστιάζει στη συμμετοχή ή μη-συμμετοχή του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού, και ιδιαίτερα των συνδικάτων⁶⁵⁷ απέναντι στους μετανάστες (Smith and Morton 1993 Spinrad, 1960; Gächter, 1955; Allen and Bornat, 1970; Georgiou, 1973; Castles and Cosack, 1974; Runnymede, 1974; Schmitter, 1981; Joshi and Carter, 1984; deJongh, 1985; Hill, 1987; Benson and Griffin, 1988; Southall, 1988; Virdee and Grint, 1994; Avcı and McDonald, 2000; Nichols, Sugur and Demir, 2002). Οι Castles και Kosack (1973:128)⁶⁵⁸ προσδιόρισαν σαφώς το «δilemma» που αντιμετώπιζαν τα συνδικάτα, τόσο λόγω της διεθνοποίησης των αγορών και των πιέσεων της αγοράς εργασίας, όσο και από τις μεταναστευτικές πολιτικές, ως πιθανή αντίφαση μεταξύ των πολιτικών των συνδικάτων έναντι της μετανάστευσης, αφενός, και των πολιτικών έναντι μεταναστών εργαζομένων που βρίσκονταν στην εκάστοτε χώρα, αφετέρου. Αν και η οργάνωση των εργαζομένων (Brown, 1992), ιδιαίτερα στο άμεσο επίπεδο μονάδων παραγωγής και στο τοπικό επίπεδο πόλεων ή μικρών περιοχών, έχει αναπτυχθεί, η δημιουργία των

⁶⁵⁴ B. S. Webb and B. Webb (1894, 1920) *The History of Trade Unionism*. New York: Longman; W. Galenson and S. Lipset (1960) *Labor and Trade Unionism an Interdisciplinary Reader*. United States: John Wiley and Sons και W. E. J. McCarthy (1972) *Trade Unions: Selected Readings*. London: Penguin.

⁶⁵⁵ B. S. Lipset, A. Trow and J. Coleman (1956) *Union Democracy: The Internal Politics of the International Typographical Union*. United States: The Free Press; P. Fosh (1981) *The Active Trade Unionist: A Study of Motivation and Participation at Branch Level*. Great Britain: Cambridge University Press και P. Fosh and E. Heery (1990) *Trade Unions and their Members: Studies in Union Democracy and Organization*. Great Britain: Macmillan; J. C. Humphrey (2000) “Self-Organization and Trade Union Democracy”. *The Sociological Review*, vol., no., pp.262-282.

⁶⁵⁶ B. A. Kornhauser, R. Dubin and A. Ross (eds.) (1954) *Industrial Conflict*. United States of America: McGraw-Hill; R. Dubin (1955) “Industrial Workers’ Worlds: A Study of the Central Life Interests of Industrial Workers”, *Social Problems*, vol.3, no.3, pp.131-142; J. Child (ed.) (1973) *Man and Organization: The Search for Explanation and Social Relevance*. Great Britain: George Allen and Unwin; G. Salaman, K. Thompson and M.-A. Speakman (1973) *People and Organizations*. New York: Longman; D. Montgomery (1974) “The ‘New Unionism’ and the Transformation of Workers’ Consciousness in America: 1909-1922”, *Journal of Social History*, vol.7, no.4, pp.509-529; J. Cowley, A. Kane, M. Mayo and M. Thompson (1977) *Community of Class Struggle? Great Britain: Stage 1*; J. Rubery (1978) “Structured Labour Markets, Worker Organization and Low Pay”, *Cambridge Journal of Economics*, vol.2, pp.17-36; J. C. Anderson (1979) “Local Participation: A Re-examination”, *Industrial Relations*, vol.18, no.1, pp.18-31; T. Gibson (1979) *People Power: Community and Work Groups in Action*. Great Britain: Penguin; G. Salaman (1979) *Work Organizations: Resistance and Control*. New York: Longman; R. Linhart (1981) *The Assembly Line (trans. by M. Crosland)*. Amherst: University of Massachusetts Press; A. Morris (1984) *The Origins of the Civil Rights Movement: Black Communities Organizing for Change*. United States: The Free Press; B. Towers (1988) “Trends and Developments in Industrial Relations: Deregulating Trade Unions: Implications and Consequences”, *Industrial Relations Journal*, vol.19, no.3, pp.181-185; A. Morris and C. McClurg-Mueller (eds.) (1992) *Frontiers of Social Movement Theory*. United States: Yale University Press, C. Brown and T. Boswell (1995) “Strikebreaking or Solidarity in the Great Steel Strike of 1919: A Split Labor Market. Game-Theoretic and QCA Analysis”, *American Journal of Sociology*, vol.100, no.6, pp.1479-1519; G. Fredrikson (1997) *The Comparative Imagination: On the History, Racism, Nationalism, and Social Movements*. United States: University of California Press; J. Brecher (1997) *Strike! Boston: South End*, και D. della Porta and M. Diani (1999) *Social Movements: An Introduction*. United Kingdom: Blackwell και R. Fantasia (1988) *Cultures of Solidarity: Consciousness, Action and Contemporary American Workers*. United States: University of California Press; C. Heckscher and F. Carré, F. (2006) “Strength in Networks: Employment Rights Organizations and the Problem of Co-Ordination”, *British Journal of Industrial Relations*, no.44, no.4, pp.605-628.

⁶⁵⁷ Σαν αρχικές οργανώσεις της εργατικής τάξης, τα συνδικάτα είναι ένα μίγμα γραφειοκρατικής οργάνωσης και κοινωνικού κινήματος. Υπό αυτήν τη μορφή λειτουργούν σε δύο χώρους, ως αντιπρόσωποι ενδιαφέροντων των μελών στον εργασιακό χώρο, που διαπραγματεύονται για τις αμοιβές και τις συνθήκες εργασίας, και ως εκπρόσωποι των μελών τους και της εργατικής τάξης στη γενικότερη πολιτική διαδικασία, στο στάδιο της χρήσης πολιτικής και νόμων. Σαν γραφειοκρατικές οργανώσεις, η αποτελεσματικότητα των συνδικάτων εξαρτάται από: πρώτον, την οργανωτική δομή τους, δηλαδή, τον βαθμό συγκέντρωσης, τη σχετική εξουσία των μεγαλύτερων ενόσεων, ο βαθμός διαχωρισμού, δεύτερον, τη σχέση τους με άλλες οργανωτικές δομές, τις οργανώσεις εργοδωτών, και τρίτον, την ένταξή τους στο σύστημα της λήψης πολιτικών αποφάσεων, δηλαδή, ο βαθμός συντεχνιοκρατίας. Σαν κοινωνική κίνηση, η αποτελεσματικότητά και η νομιμότητά των συνδικάτων προέρχεται σε μεγάλο μέρος από την ιδιότητα μέλους, δηλαδή την οργανωτική τους συντόνιση, στο B. Schmitter-Heisler (2000) “Trapped in the Consoational Cage: Trade Unions and Immigration in Switzerland”. R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.23.

⁶⁵⁸ S. Castles and G. Kosack (1973) *Immigrant Workers and Class Structure in Western Europe*. London: p.128.

συνδικάτων, όπως την γνωρίζει κανείς σήμερα είναι σχετικά πρόσφατη. Η έναρξη αυτού του σύγχρονου συνδικαλιστικού κινήματος που συσχετίζεται με τη μετάβαση από την προβιομηχανική στην περίοδο εκβιομηχάνισης, αλλά η φύση εκείνης της σχέσης δεν είναι βεβαίως άμεση και μοναδική. Οι Lis, Lucassen και Soly (1994)⁶⁵⁹ έχουν καταδείξει ότι το σύγχρονο οργανωμένο συνδικαλιστικό κίνημα δεν άρχισε με την εκβιομηχάνιση, αλλά με τη βαθμιαία ανάπτυξη του κράτους-έθνους το δέκατο ένατο αιώνα. Η σημασία του κράτους στο να αντιπροσωπεύει τα κοινά συμφέροντα όλων των πολιτών μέσα σε μια σαφώς καθορισμένη περιοχή, άλλαξε πλήρως τη διπλή σχέση μεταξύ των εργοδοτών και των εργαζομένων. Μέσα στο τρίγωνο εργοδότες-εργαζόμενοι-κράτος, που εξελίχθηκε βαθμιαία, οι τρεις χωριστές σχέσεις είχαν μερικές φορές τα κοινά και μερικές φορές διαφορετικά συμφέροντα. Οι μεταβαλλόμενοι συνασπισμοί μέσα στο τρίγωνο και η άσκηση μιας λειτουργίας μεσολάβησης από τις Αρχές, που νομιμοποιήθηκε από τους ευρύτερους στόχους των κρατικών αρχών προς όφελος του έθνους, συνολικά, ήταν οι πρακτικές που οδήγησαν την ανάπτυξη των εργασιακών σχέσεων⁶⁶⁰.

Η ανάπτυξη της σημασίας του κράτους-έθνους, όπως προαναφέρθηκε, στο τρίγωνο εργοδότες-εργαζόμενοι-κράτος, σήμανε την εισαγωγή νέων στοιχείων που ήταν προηγουμένως άγνωστα και στους εργοδότες και στους εργαζομένους⁶⁶¹. Δεδομένου ότι τα ευρωπαϊκά συνδικάτα είχαν γίνει ένα από τα ενδεχομένως επιδρώντες και ισχυρούς θεσμούς μέσα στις δυτικές οικονομίες, σε πολλές περιπτώσεις συνεργαζόμενα με την κυβέρνηση και τις ενώσεις των εργοδοτών στην κοινωνικοοικονομική διαδικασία λήψης αποφάσεων, έπρεπε να υιοθετήσουν τη στάση των δεύτερων όσον αφορά τους

⁶⁵⁹ C. Lis, J. Lucassen and H. Soly (1994) "Introduction", in ⁶⁵⁹ C. Lis, J. Lucassen and H. Soly, *Before the Unions: Wage Earners and Collective Action in Europe, 1300-1850. Supplement 2 of the International Review of Social History*.

⁶⁶⁰ Στην περίοδο μετά από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, οι οικονομίες των δυτικοευρωπαϊκών χωρών που συμμετείχα σε εκείνο τον πόλεμο άρχισαν μια περίοδο αναδημιουργίας. Σε ένα κυρίως εθνικό πλαίσιο, μερικές από τις παλαιές μορφές συνεργασίας μεταξύ των εργοδοτών, των οργανωμένων εργαζομένων και των κρατικών αρχών ενισχύθηκαν, και εν μέρει νέες μορφές δημιουργήθηκαν για να επανακτήσουν μια οικονομική βιωσιμότητα. Το χτίσιμο μιας νέας βιώσιμης και σταθερής οικονομίας, και δημιουργία των θέσεων απασχόλησης, ήταν οι πρωταρχικοί εθνικά καθορισμένοι στόχοι, οι καρποί των οποίων σχεδιάστηκαν για τους γηγενείς πολίτες. Μετά από μια δεκαετία οι προσπάθειες αναδημιουργίας αποδείχθηκαν τόσο επιτυχή που οι αγορές εργασίας σε μερικές στις δυτικοευρωπαϊκές οικονομίες ήρθαν αντιμέτωπες με την έλλειψη εργατικού δυναμικού. Ανάλογα με τους παράγοντες όπως, η ταχύτητα της οικονομικής αναδημιουργίας, η δημογραφική κατάσταση, και η συμμετοχή αγοράς εργασίας, οι ελλείψεις εμφανίζονταν γρήγορα ή αργότερα σε όλες τις χώρες. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1950 οι περισσότερες δυτικοευρωπαϊκές χώρες είχαν στραφεί στο μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό, όπου οι αποικιακοί-ιστορικοί δεσμοί διαδραμάτισαν έναν σημαντικό ρόλο στην πρώτη φάση αυτής της στρατολόγησης (Cohen, 1995). Οι ευκαιρίες για τους μετανάστες να βρουν μια θέση σε εκείνες τις αγορές εργασίας, και τα χαρακτηριστικά και οι ιδιότητες εκείνης της θέσης, να εξαρτώνται από έναν μεγάλο αριθμό παραγόντων σχετικά με τον αριθμό και τον τύπο των ευκαιριών εργασίας, και επίσης από τους τρόπους με τους οποίους οι καθιερωμένοι συμμετέχοντες στην εκάστοτε αγορά εργασίας εξετάζουν τους μετανάστες και πώς συμπεριφέρονται προς στο νεοεισερχόμενο εργατικό δυναμικό, κάτι που περιλαμβάνει όχι μόνο τους πιθανούς εργοδότες, αλλά και διάφορες άλλες επιδρούσες ομάδες όπως οι γηγενείς εργαζόμενοι και οι οργανώσεις τους γενικά, και οι δημόσιες Αρχές. Αυτές οι δημιουργημένες ομάδες μέσα στην αγορά εργασίας έχουν ισχύοντες κανόνες και κανονισμούς και έχουν δημιουργήσει ειδικούς θεσμούς για να ρυθμίσουν την αγορά εργασίας. Η λειτουργία τέτοιων κανονισμών και συγκεκριμένων θεσμών, ανεξάρτητα από τη δομή των ευκαιριών τυπικά ή άτυπα κατοχυρωμένης εργασίας, έχει μια καθοριστική επιρροή στις ευκαιρίες για τους νεοφερμένους, στις τάσεις, τις προσλήψεις και τις ερμηνείες για τα πράγματα γύρω τους.

⁶⁶¹ Πρώτον, υπάρχει η ίδια η έννοια των εθνών-κρατών όπου στο τέλος του δέκατου ένατου αιώνα μια φανταστική κοινότητα μέσα σε μια εθνική περιοχή έγινε κυρίαρχο πλαίσιο για την οργάνωση των εργαζομένων και των εργοδοτών, και έμμεσα η υπηκοότητα εισήχθη ως μια σημαντική διάκριση ενάντια στους μετανάστες (Rinus and Roosblad, 2000). Επιπλέον, η παρουσία των αλλοδαπών μέσα στα σύνορα του κράτους-έθνους έγινε μη-ομαλά και ο μετανάστες εργαζόμενος θεωρήθηκε επαγωγικός ένα μη-ομαλό στοιχείο στην οργάνωση της εργασίας. Ιδιαίτερα καθώς οι μετανάστες θεωρήθηκαν ως «ξένοι» και προσωρινοί. Εν συνέχεια, οι κρατικές Αρχές και τα συνδικάτα προσκολλήθηκαν σε εκείνους τους καθορισμούς των μεταναστών εργαζομένων ως «ξένοι». Λεύτερον, μια δεύτερη σημαντική επίπτωση στα παραπάνω είναι η σχέση μεταξύ του κράτους και των συνδικάτων μέσα στο προαναφερθέν τρίγωνο. Κατά τη διάρκεια του τελευταίου αιώνα στη δυτική Ευρώπη, συνδικαλιστικό κίνημα ως δύναμη χειραφέτησης έχει συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη των κρατών-εθνών προς τα δημοκρατικά κράτη κοινωνικής πρόνοιας. Εξετάζοντας τις εξελίξεις κατά τη διάρκεια του τελευταίου αιώνα, είναι δίκαιο να δηλωθεί ότι ο συνασπισμός μεταξύ των κρατικών Αρχών και των συνδικάτων ήταν ο κύριος παράγοντας για το θεσμοθέτηση της πολιτικής, βιομηχανικής, και κοινωνικής υπηκοότητας όλων των μελών μιας χώρας.

νεοεισερχόμενους/μετανάστες σε αυτά τα κράτη⁶⁶². Στην πράξη, οι μετανάστες εργάζονται και ζουν υπό κατώτερες συνθήκες από εκείνους των γηγενών⁶⁶³. Οι πολλές ώρες απασχόλησης υπό άσχημες συνθήκες για τους άνδρες και τις γυναίκες αντίστοιχα, καθώς και οι σεξουαλικές παρενοχλήσεις ή η κάθε μορφή βίας που υφίστανται οι μετανάστριες είναι μόνο μερικά από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα αυτής της εργασίας (ILO, 1996, 2000)⁶⁶⁴.

Λαμβάνοντας υπόψη τη συνεχή εισροή μεταναστών στις αγορές εργασίας και τα μειωμένα ποσοστά γέννησης μεταξύ των γηγενών πληθυσμών των χωρών υποδοχής, η σύνθεση του εργατικού δυναμικού υποβάλλεται σε αλλαγές. Η εργώτηση που προκύπτει είναι εάν τα συνδικάτα των χωρών υποδοχής είναι έτοιμα να δεχθούν την πρόκληση ενός όλο και περισσότερο πολυεθνικού, πολύγλωσσου και πολυ-εθνικού εργατικού δυναμικού, που χαρακτηρίζεται από τις κοινωνικές και εργασιακές συνθήκες που περιγράφηκαν ανωτέρω και νωρίτερα, να αντιμετωπίσουν την επίσημη και άτυπη διάκριση στην οποία αυτές οι ομάδες εκτίθενται τακτικά και υφίσταντο, και να υπερνικήσουν τη διστακτικότητα των εργαζομένων μετανάστων στην προοπτική της συνδικαλικοποίησης⁶⁶⁵.

⁶⁶² Όχι μόνο οι εργοδότες και οι κυβερνήσεις, αλλά και τα συνδικάτα, ως σημαντικοί μεσάζοντες, έπρεπε να διατυπώσουν τις πολιτικές τους σχετικά με τη μετανάστευση, και για αυτό το μετακινούμενο ή πλανόδιο μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό, οι οποίοι έφθαναν και γίνονταν μέρος του εργατικού δυναμικού το οποίο τα συνδικάτα επεδίωκαν να αντιπροσωπεύουν. Αυτό κατέστησε τα συνδικάτα πολύ σημαντικές οργανώσεις για την κοινωνικοοικονομική θέση των μεταναστών εργαζομένων στις χώρες υποδοχής. Μέσω της ιδιότητας μέλους ενός συνδικάτου, οι μετανάστες εργαζόμενοι θεωρητικά κέρδιζαν την έμμεση πολιτική επιρροή, κάτι που θα μπορούσε να συμβάλει στη βελτίωση της κοινωνικοοικονομικής και πολιτικής τους θέσης στην κοινωνία. Ο κύριος στόχος των συνδικάτων ήταν να προστατεύσουν τα μεμονωμένα και συλλογικά συμφέροντα των εργαζομένων από τους εργοδότες και τις άλλες Αρχές που θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις στην κοινωνικοοικονομική θέση των εργαζομένων. Ήταν προς το συμφέρον των συνδικάτων να αντιπροσωπευθούν όσο το δυνατόν περισσότεροι εργαζόμενοι. Επομένως, τα συνδικάτα φάνηκαν να είναι οι προφανείς οργανώσεις για την προστασία των συμφερόντων των μεταναστών εργαζομένων. Εντούτοις, για διάφορους λόγους αυτό ήταν όχι πάντα το επίκεντρο, και ακόμα κι αν προστάθηκαν να αντιπροσωπεύουν τους μετανάστες, αυτό εμφανιζόταν συχνά να μην είναι ένας εύκολος στόχος. Σήμερα λαμβάνοντας υπόψη την διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία η θέση των συνδικάτων απέναντι στους εργαζόμενους μετανάστες χαρακτηρίζεται από έναν συνδυασμό παραγόντων: *πρώτον*, η προβληματική θέση των ευπαθών εργαζομένων (όπου κάποιες φορές είναι και γυναίκες), *δεύτερον*, οι δυσκολίες των συνδικάτων να τους οργανώσουν και να προστατεύουν τα δικαιώματά τους επαρκώς (λόγω του πλαισίου απασχόλησής τους και απόψεων των συνδικάτων για τους μετανάστες), *τρίτον*, οι καταπιεστικές νέες κυβερνητικές πολιτικές σχετικά με τη βιομηχανική δράση, και *τέταρτον*, οι σύνθετες σχέσεις μεταξύ των συνδικάτων, των και των μεταναστευτικών συλλόγων/κοινοτήτων των εργαζομένων μεταναστών.

⁶⁶³ Γείνουν, παραδείγματος χάριν, να υφίστανται χαμηλότερα πρότυπα κατοικίας και της εκπαίδευσης, να απασχολούνται στις χαρότερα αμειβόμενες εργασίες και εκτίθενται στους κινδύνους υγείας και ασφάλειας στο μέτρο που καταλαμβάνουν τις πιο επικίνδυνες εργασίες. Επίσης είναι συχνά αποχωρισμένοι από τις οικογένειές τους και δεν έχουν συνήθως πλήρη δικαιώματα στην κοινωνική ασφάλιση και προστασία. Αποκλείονται από ορισμένες εργασίες στον κρατικό τομέα και συχνά περιορίζονται στο να αναζητήσουν εργασία έξω από τη χώρα προορισμού τους. Αν και υπάρχει ιδιαίτερη παραλλαγή σύμφωνα με τις συνθήκες σε κάθε χώρας προέλευσης και υποδοχής και τη δομή της αγοράς εργασίας αντίστοιχα, είναι οι μετανάστες και μετανάστριες εργαζόμενοι που καταλαμβάνουν συχνά ανεξάρτητα από τα προσόντα τους τις ο πιο ελάχιστα προδίδουσες γόητρο, δηλαδή χαμηλού κύρους και τις πιο κακο-πληρωμένες εργασίες στους κλάδους των οικονομιών όπου ο διεθνής ανταγωνισμός είναι ιδιαίτερα έντονος, όπως οι κατασκευές, τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και οι βιομηχανίες ενδυμάτων. Επιπλέον σημαντικοί αριθμοί μεταναστριών απασχολούνται στις γρήγορα αυξανόμενες εσωτερικές υπηρεσίες όπου χαρακτηρίζονται από την ωραριότητα των συνθηκών εργασίας τους, που δίνουν στους εργοδότες τους άφθονες ευκαιρίες να αποσυνήθουν την εργασιακή νομοθεσία.

⁶⁶⁴ Βλ. ILO (1996) *Protecting the Least Protected: Rights of Migrant Workers and the Role of Trade Unions*. Geneva: ILO, και ILO (2000) *Documenting Discrimination Against Migrant Workers in the Labour Market. A Comparative Study of Four European Countries*. Geneva: ILO.

⁶⁶⁵ Το σύνολο των μελετών για τα συνδικάτα σε Ευρώπη, Αμερική, Καναδά και Αυστραλία (Freeman, 1979, Wrench, 1997, Penninx and Roosblad, 2000) μας παρουσιάζουν ότι οι ενώσεις εργαζομένων που εξετάστηκαν είχαν ένα αμφίθυμο συμπεριφορά στα ζητήματα του ρατσισμού, της μη-διάκρισης και των γενικών ανησυχιών των μετακινούμενων εργαζομένων. Τα συνδικάτα στο σύνολό τους ανησυχούν συχνά για τις αρνητικές συνέπειες της μετανάστευσης εργασίας για τις εθνικές δομές διαπραγμάτευσής τους και τα οικονομικά συμφέροντα απασχόλησής τους και των μελών τους, δημιουργώντας έτσι έναν άτυπο μηχανισμό που δημιουργεί ανισότητα, δηλαδή, βάση χρώματος, φυλής, φύλου ή θρησκείας. Η εννοία τους περί «αλληλεγγύης των εργαζομένων» συνδέθηκε με το κράτος-έθνος και την έννοια υπηκοότητάς της. Αυτό που απεικονίζει το κυρίαρχο μεταπολεμικό πρότυπο των συνδικάτων είναι αυτό της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, χαρακτηρισμένης από ένα θεσμικό συμβιβασμό μεταξύ της οργανωμένης εργασίας, του κράτους και του κεφαλαίου καθώς επίσης και των μακροοικονομικών πολιτικών από την πλευρά της ζήτησης.

Οι Penninx και Roosblad (2000)⁶⁶⁶ διέκριναν τρίτον κύρια χαρακτηριστικά πρότυπα στις αντιδράσεις των συνδικάτων προς τους μετανάστες: *Πρώτον*, απαίτησαν τακτικά τουλάχιστον τις ίσες αμοιβές και συνθήκες εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των βιομηχανικών δικαιωμάτων. *Δεύτερον*, απαίτησαν, παραδείγματος χάριν στην Αυστρία, τη Σουηδία και τις Κάτω Χώρες, τον άμεσο έλεγχο των διαδικασιών στρατολόγησης εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένου ενός δικαιώματος να εμποδιστεί η διαδικασία. *Τρίτον*, επιδίωξαν να εξασφαλίσουν ότι η μεταναστευτική εργασία παρέμεινε με μια προσωρινή θέση, ιδιαίτερα στις Κάτω Χώρες και Δυτική Γερμανία, ώστε να είναι σε θέση να απελαθούν όταν χρειαστεί, και να στερούνται ίσα κοινωνικά δικαιώματα, όπως στην Αυστρία. Επιπλέον, τα συνδικάτα είναι οι κύριοι δράστες στην εφαρμογή των διεθνών και ευρωπαϊκών συμφωνιών για να προστατευθεί ή όχι η μεταναστευτική εργασία⁶⁶⁷.

1.7.1. ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗ Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ

Τα συνδικάτα στη Μ. Βρετανία βιώνουν μια έντονη πτώση στην ιδιότητα μέλους τα τελευταία χρόνια (Ackers, Smith and Smith, 1996)⁶⁶⁸. Ο Wrench (2000)⁶⁶⁹ σημειώνει ότι η μεταπολεμική μετανάστευση στο Ηνωμένο Βασίλειο έχει ακολουθήσει ένα μάλλον διαφορετικό σχέδιο από αυτό των περισσότερων ηπειρωτικών ευρωπαϊκών χωρών. Στην περίοδο μετά από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο διάφορες βιομηχανίες στη Μεγάλη Βρετανία άρχισαν να βιώνουν έλλειψη εργατικού δυναμικού. Αρχικά, η Μεγάλη Βρετανία στρατολόγησε Πολωνούς πρώην-στρατιωτικούς και έπειτα «Ευρωπαίους Εργαζόμενους Εθελοντές» (European Voluntary Workers/EVWs) από τα στρατόπεδα προσφύγων και από την Ιταλία. Αυτό παρακινήθηκε σε σημαντική έκταση από την ανάγκη για της εργατικής τους δύναμης και κατά συνέπεια αυτό το μέρος της μεταπολεμικής περιόδου ήταν η μόνη περίοδος που το κράτος ήταν ενεργό στη χρησιμοποίηση την μεταναστευτικής πολιτικής ως απάντηση στις πιέσεις της αγοράς εργασίας (Kay and Miles, 1995)⁶⁷⁰. Ήταν επίσης η μόνη περίοδος που συμμετείχαν τα συνδικάτα στην μεταναστευτική πολιτική. Η «Σύννοδος των Συνδικάτων» (Trade Union Congress/TUC), και η

⁶⁶⁶ R. Penninx and J. Roosblad (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. Oxford: Berghahn.

⁶⁶⁷ Στις περισσότερες χώρες, η βιβλιογραφία που αναλύει τη σχέση μεταξύ των συνδικάτων και των μεταναστών μελών τους σχεδόν εξετάζει αμετάβλητα τρία βασικά ζητήματα: *πρώτον*, το επίπεδο συμμετοχής από τους μετανάστες στις ενώσεις τους και *δευτερον*, τη στάση τους και απέναντι στην ένωσή τους και στο συνδικαλισμό γενικά, *τρίτο*, τη στάση των συνδικάτων των χωρών υποδοχής απέναντι στους μετανάστες εργαζομένους. Ενοτούς, τα παραπάνω ζητήματα τείνουν να διερευνώνται και να ερμηνεύονται, με πολύ λίγες εξαιρέσεις, σύμφωνα με νομικής ή μεταναστευτικής πολιτικής πρακτικές, μακριά από κοινωνιολογικές ερμηνείες του γιατί τα άτομα συμμετείχουν ή όχι στα πλαίσια της εργασίας και της απασχόλησή τους. Για να παρασχεθεί μια εικόνα της σχέσης των συνδικάτων των χωρών υποδοχής με το μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό στην ανάλυσή μας, θα ακολουθήσει μια συνοπτική επισκόπηση των συνδικάτων στην Ευρώπη, τις Ηνωμένες Πολιτείες, τον Καναδά και την Αυστραλία και των στάσεων τους απέναντι στους μετανάστες εργαζομένους.

⁶⁶⁸ P. Ackers, C. Smith, C. and P. Smith (eds.) (1996) *The New Workplace and Trade Unionism*. London: Routledge.

⁶⁶⁹ J. Wrench (2000) "British Unions and Racism: Organizational Dilemmas in an Unsympathetic Climate", in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, pp.133-155. Βλ. και Wrench, J (1995) "Racism and the Labour Market in Post-War Britain: The Second Generation and the Continuation of Discrimination", in M. van der Linden and J. Lucassen (eds) *Racism and the Labour Market: Historical Studies*. Bern: Peter Lang, pp.621-643.

⁶⁷⁰ D. Kay and R. Miles (1995) "Migration, Racism and the Labour Market in Britain 1946-1951", in M. van der Linden and J. Lucassen (eds) *Racism and the Labour Market: Historical Studies*. Bern: Peter Lang, pp.563-580.

ένωση των ανθρακωρύχων ειδικότερα, επέμεναν σε ακριβείς όρους: όπου άτομα από τους EVWs επρόκειτο να απασχοληθούν, πρέπει να είναι εκεί όπου καμία εργασία βρετανών δεν ήταν διαθέσιμη, και στην περίπτωση πλεονασμού, άτομα από τους EVWs έπρεπε να αποχωρήσουν πρώτα, άτομα από τους EVWs έπρεπε να προσχωρήσουν στο αρμόδιο συνδικάτο, και θα έπρεπε να λάβουν τις ίδιες αμοιβές και συνθήκες με τους άλλους εργαζομένους⁶⁷¹.

Αν και αυτοί οι μετανάστες εργαζόμενοι είχαν τα ίδια δικαιώματα, θεωρητικά, στην πράξη κατέλαβαν μια κατώτερη θέση στην απασχόληση έναντι των γηγενών/Λευκών βρετανών εργαζομένων. Παρά την ανάγκη για την εργασία τους, η παρουσία τους προκαλούσε μια διαδεδομένη εχθρότητα από πολλά επίπεδα του συνδικαλιστικού κινήματος⁶⁷². Εντούτοις, η αντίθεση σε γενικές γραμμές δεν σήμαινε απαραίτητως πολλά στην πράξη, και η TUC αρχικά αντιτάχθηκε έντονα στα κυβερνητικά σχέδια για την εισαγωγή νομοθεσίας κατά των διακρίσεων στη Μεγάλη Βρετανία, υποστηρίζοντας ότι ο συμβιβασμός ήταν καλύτερος από το νόμο και ότι οι βιομηχανικές σχέσεις θα υπέφεραν (Phizacklea and Miles, 1980)⁶⁷³. Η εχθρότητα, των συνδικάτων και της TUC προς τη μετανάστευση από τις κοινοπολιτείες, ήταν κυρίως για κοινωνικούς παρά για οικονομικούς λόγους επειδή στη δεκαετία του 1950 και τη δεκαετία του 1960 οι μετανάστες εργαζόμενοι δεν αποτελούσαν απειλή για τις εργασίες των βρετανών εργαζομένων. Έτσι η αντίθεση έτεινε να πλαισιώνεται από την άποψη των επιχειρημάτων ότι οι μετανάστες έτειναν να αποτυγχάνουν να ενσωματωθούν κατάλληλα. Στη Μεγάλη Βρετανία, ο ρατσισμός (van der Linden and Lucassen, 1995) ήταν στηριγμένος στην πάλι να κρατηθούν εκτός οι μετανάστες, και μεταξύ των δύο παγκόσμιων πολέμων υπήρξαν πολλά παραδείγματα αυτού (Fryer, 1984)⁶⁷⁴. Στη δεκαετία του 1950 οι εργαζόμενοι στις μεταφορές απαγόρευσαν τις υπερωρίες και οργάνωσαν τις απεργίες ως διαμαρτυρία ενάντια στην απασχόληση της μαύρης εργασίας, και πραγματοποιήσαν ετήσιες διασκέψεις ζητώντας το να αποκλειστούν οι Μαύροι εργαζόμενοι από τους τομείς τους (Bentley, 1976:135)⁶⁷⁵. Υπήρξε μια αποφασιστική προσπάθεια από την «Εθνική Ένωση

⁶⁷¹ Μετά από αυτή τη μικρή χρονική περίοδο αμέσως μετά από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, η μετανάστευση εργασίας προήλθε από τις πρώην-αποικίες, πρώτιστα από την Καραϊβική, την Ινδία και το Πακιστάν, για να βρουν απασχόληση στα χωτήρια, τους υφαντικούς μύλους του Βορρά, στις βιομηχανίες μεταφορών σε μεγάλες πόλεις, και στην υγειονομική υπηρεσία. Αντίθετα από πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες, αυτή η μετανάστευση εργασίας δεν οργανώθηκε επίσημα, αυτοί οι εργαζόμενοι είχαν το νόμιμο δικαίωμα να εισέλθουν στη χώρα μέσω της υπηκοότητας της Κοινοπολιτείας τους. Έως το 1962 είχαν το δικαίωμα να ζήσουν και να εργαστούν στη Μεγάλη Βρετανία χωρίς περιορισμό. Λόγω της προηγούμενης αποικιακής θέσης τους οι περισσότεροι από τους μεταπολεμικούς μετανάστες στη Μεγάλη Βρετανία ήταν διαφορετικοί από τους «φιλοξενούμενους εργαζομένους» που βρέθηκαν σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Είχαν τα ίδια πολιτικά και νόμιμα δικαιώματα με το γηγενή πληθυσμό, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων ψήφου στις τοπικές και εθνικές εκλογές. Έχοντας προέλθει προηγούμενες αποικίες είχαν γνώση της γλώσσας και του πολιτισμού της νέας πατρίδας τους. Σχετικά γρήγορα έπαψαν να είναι «μετανάστες» και έγιναν εγκατεστημένες εθνικές μειονότητες, που προσετοιμάζαν το έδαφος για τους συζύγους και τα παιδιά τους για να επανενωθούν σε μεταγενέστερο διάστημα. Επίσης, οι μεταπολεμικοί μετανάστες εργαζόμενοι είχαν μια άνω του μέτριου τάση να προσχωρήσουν στα συνδικάτα.

⁶⁷² Κατά τη διάρκεια του χρόνου, ο ρατσισμός και οι διακρίσεις που αντιμετωπίστηκαν από αυτούς τους εργαζομένους εξασφάλισαν ότι θα παρέμεναν παρέμειναν σε ένα σχετικά περιορισμένο φάσμα των επαγγελματικών περιοχών. Θα υπερ-αντιπροσωπεύονταν στις χαμηλόμισθες και επισφαλείς εργασίες, θα απασχολούνταν αντικοινωνικές ώρες, και σε ανθυγιεινά ή επικίνδυνα περιβάλλοντα. Οι ηγέτες της TUC τη δεκαετία του 1950 είδαν με κάποια συμπάθεια τους μετανάστες που τους είδαν ως αναγκασμένους να έρθουν ως αποτέλεσμα της αποικιακής σχέσης/εκμετάλλευσης, και αντιτάχθηκαν έντονα στη μεροληπτική μεταχείριση εναντίον τους.

⁶⁷³ A. Phizacklea and R. Miles (1980) *Labour and Racism*. London: Routledge and Kegan Paul.

⁶⁷⁴ P. Fryer (1984) *Staying Power: The History of Black People in Britain*. London: Pluto Press.

⁶⁷⁵ S. Bentley (1976) "Industrial Conflict, Strikes and Black Workers: Problems of Research Methodology", *New Community*, no.1-2, pp.127-132.

Ναυτικών» (National Union of Seamen) να κρατηθούν οι μαύροι ναυτικοί εκτός των βρετανικών πλοίων μετά από τον πόλεμο⁶⁷⁶.

Οι Μαύροι εργαζόμενοι έπρεπε συχνά να παλέψουν για να εξασφαλίσουν τα δικαιώματα ίσης μεταχείρισης και ιδιότητας μέλους⁶⁷⁷. Σε κάθε περίπτωση οι απεργοί ωφελήθηκαν ουσιαστικά μέσω της υποστήριξης των τοπικών κοινοτικών συλλόγων και των πολιτικών ομάδων Ασιατών εργαζομένων από άλλα εργοστάσια (Wrench, 1987:166-167)⁶⁷⁸.

Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1960 η σταθερή άποψη των συνδικάτων ήταν ότι η υιοθέτηση οποιασδήποτε ειδικής πολιτικής για τους μετανάστες εργαζομένους θα ήταν σαν να υπόκεινται σε διακρίσεις οι γηγενείς εργαζόμενοι και πώς οι μετανάστες δεν χρειάζονται κάποια ιδιαίτερη μεταχείριση καθώς θεωρούνται ίσοι ανεξαρτήτως χρώματος (Radin, 1966:159)⁶⁷⁹. Στη Μεγάλη Βρετανία η μεταπολεμική μεταναστευτική εργασία των Μαύρων είχε μια άνω του μετρίου ροπή στο να προσχωρήσει στα συνδικάτα⁶⁸⁰. Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 η TUC άρχισε να υιοθετεί ειδικές πολιτικές κατά του ρατσισμού. Αυτή η μετατόπιση ήρθε περίπου για διάφορους λόγους. *Πρώτον*, υπήρξε μια αυξανόμενη οργάνωση στο ζήτημα από τα ενεργά στελέχη, μετανάστες και γηγενείς, των συνδικάτων. *Δεύτερον*, υπήρξαν οι προαναφερθείσες βιομηχανικές διαφωνίες/ διεκδικήσεις την δεκαετία

⁶⁷⁶ Εντούτοις, με τη μεταπολεμική μόνιμη εγκατάσταση των νέων μεταναστών στη Μεγάλη Βρετανία, ο ρατσισμός παρεμπόδιζε την ανάγκη να οργανωθούν και να υπερασπιστούν οι μετανάστες εργαζόμενοι. Στην πράξη, παρά την συμμετοχή των μεταναστών ως μέλη των συνδικάτων, οι μετανάστες εργαζόμενοι λάμβαναν διαφορετική και κατώτερη αντιμετώπιση. τους δίνονταν οι χειρότερες εργασίες και βάρδιες και συχνά τους δίνονταν χαμηλότερες αμοιβές για την ίδια εργασία με τους γηγενείς εργαζομένους. Υπήρξαν συχνά προσυννοήσεις μεταξύ της διαχείρισης των εργοστασίων και των Λευκών συνδικαλιστών με την αρχή «τελευταίοι μέσα, πρώτοι έξω».

⁶⁷⁷ Παραδείγματος χάριν, στη αντιπαράθεση του 1965 στην εταιρία «Courtaulds' Red Scar Mill», οι Λευκοί εργαζόμενοι και το συνδικάτο είχαν συνεργαστεί με τη διαχείριση σε μία προσπάθεια να αναγκαστούν οι Ασιάτες εργαζόμενοι να απασχοληθούν σε περισσότερες μηχανές για αναλογικά λιγότερη αμοιβή. Επίσης, μια απεργία από τους Ασιάτες εργαζομένους στην εταιρία «Woolf Rubber Company» απέτυχε λόγω έλλειψης επίσημης υποστήριξης της ένωσης. Εν μέρει ως αποτέλεσμα τέτοιας εμπειρίας, οι εργαζόμενοι μετανάστες έπεισαν να οργανωθούν εκτός των εργοστασίων, δημιουργώντας οργανώσεις περισσότερο σε «κοινοτικό» επίπεδο (community-based) παρά στο βάσει «χώρου εργασίας», όπου οι μελλοντικές βιομηχανικές αντιπαράθεσεις/διεκδικήσεις θα βασιζόταν σε αυτές τις ομάδες. Τη δεκαετία του 1960 και του 1970 εμφανίστηκαν διάφορες απεργίες που χαρακτηρίστηκαν από την ισχυρή υποστήριξη των Ασιατών εργαζομένων από τις τοπικούς κοινοτικούς τους συλλόγους και μια εξίσου μια αξιοπρόσεκτη έλλειψη υποστήριξης από το τοπικό συνδικάτο. Ειδικότερα, τρεις σημαντικές αντιπαράθεσεις/διεκδικήσεις διαφωνίες ήταν στο (α) στο «Χυτήριο Coneysgre» το 1967-1968, (β) στο «Εργοστάσιο Πλεκτών Ειδών Μάνσφιλντ» το 1972, και (γ) στην εταιρία «Αυτοκρατορικές Γραφομηχανές» το 1974. Και οι τρεις κατακρημνίστηκαν από τη συνεργία διαχείρισης και συνδικάτων στις μεροληπτικές πρακτικές, όπως το να πληρώνονται οι αμοιβές Ασιατών εργαζομένων χαμηλότερα, η εμπόδιση τους από την ανέλιξη, η επιλεκτικά να καθίστανται περιττοί.

⁶⁷⁸ J. Wrench (1987) "Unequal Comrades: Trade Unions, Equal Opportunity and Racism" in R. Jenkins and J. Solomos (eds.) *Racism and Equal Opportunity Policies in the 1980's*. Great Britain: Cambridge University Press, pp.160-186.

⁶⁷⁹ B. Radin (1987) "Coloured Workers and British Trade Unions", *Race*, vol.8, no.2, pp.157-173

⁶⁸⁰ Παραδείγματος χάριν, μια έρευνα του «Ινστιτούτου Πολιτικών Σπουδών» (Policy Studies Institute/PSI) (1982) έδειξε ότι το 56 τοις εκατό των εργαζομένων Ασιατών και των εργαζομένων μεταναστών από τη δυτική Ινδία ήταν μέλη στα συνδικάτα, έναντι του 47 τοις εκατό των Λευκών εργαζομένων. Αν και μέρος της διαφοράς αυτής οφείλεται στο γεγονός ότι οι Μαύροι εργαζόμενοι υπερ-αντιπροσωπεύονται σε εκείνους τους βιομηχανικούς τομείς όπου τα ποσοστά ιδιότητας μέλους συνδικάτων είναι υψηλότερα για όλους τους εργαζομένους, η μελέτη του PSI φανερώνει ότι υπάρχει μεγαλύτερη τάση των Μαύρων μεταναστών εργαζομένων για να προσχωρήσουν στα συνδικάτα ακόμα και με διαφορές στην επαγγελματική συγκέντρωση. Αυτό απεικονίζει μια γενικά μεγαλύτερη ιδεολογική δέσμευση για τις αρχές των συνδικαλισμού από τους μαύρους μετανάστες εργαζομένους στη Μεγάλη Βρετανία. Αυτό αναμορφώθηκε εν μέρει οφείλεται στα συνδικάτα και γεγονός ότι εδραίωσαν το βρετανικό πρότυπο που ήταν διαμορφωμένο κυρίτερα στις αποικίες για να διευθετήσει τις διαμαρτυρίες των εργαζομένων. Επίσης αυτές οι προσπάθειες να διαμορφωθούν τα συνδικάτα είχαν λάβει την υποστήριξη μέσω των ψηφισμάτων και επιστολών ενθάρρυνσης από τα συνδικάτα, συμβούλια συνδικάτων στη Μεγάλη Βρετανία, για παράδειγμα, «Τώρα που οδηγούν οι καταστροφές και οι φτώχειες στις αποικίες οδηγούν τους εργαζομένους να επιδιώκουν τις εργασίες στη Μεγάλη Βρετανία, πρέπει να ενώσουν με τα συνδικάτα» (Ramdin, 1987:339). Η πιο πρόσφατη μελέτη του PSI (1990) έδειξε ότι οι εργαζόμενοι από ορισμένες εθνικές ομάδες έχουν υψηλότερα ποσοστά συνδικαλικοποίησης από τους Λευκούς εργαζομένους: Οι μετανάστες από την Καραϊβική και Ινδοί εργαζόμενοι είχαν συμμετοχή 44 τοις εκατό και 38 τοις εκατό αντίστοιχα, έναντι 35 τοις εκατό των Λευκών εργαζομένων. Αφετέρου, οι Πακιστανικοί, οι Αφρικανοί και Ασιάτες εργαζόμενοι υπάλληλοι είχαν τα ελαφρώς χαμηλότερα ποσοστά από τους Λευκούς (33 τοις εκατό και 28 τοις εκατό) και οι μετανάστες από το Μπανγκλάντες σημαντικά χαμηλότερα ποσοστά (14 τοις εκατό), στο J. Wrench (2000) "British Unions and Racism: Organizational Dilemmas in an Unsympathetic Climate", in R. Pennins and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.137.

του 1960 και την δεκαετία του 1970 που είχαν δώσει έμφαση στο ρατσισμό στα συνδικάτα. Και *τρίτον*, υπήρξε η αύξηση των ακρο-δεξιών ομάδων όπως το «Εθνικό Μέτωπο» (National Front), το οποίο έδωσε ανοικτή υποστήριξη στους Λευκούς συνδικαλιστές (Phizacklea and Miles, 1980:93-94), παρά ταύτα η TUC έδωσε έμφαση στις αντιρατσιστικές εκστρατείες. Προς τα τέλη της δεκαετίας του 1970 και στις αρχές της δεκαετίας του 1980, η TUC άρχισε να παράγει εκπαιδευτικό υλικό κατάρτισης για ίσες ευκαιρίες σε εκπαιδευτικά συνδικαλιστικά μαθήματα⁶⁸¹.

Αν και η πυκνότητα της ιδιότητας μέλους στα συνδικάτα είναι υψηλότερη μεταξύ του Μαύρου πληθυσμού από ότι για τους Λευκούς εργαζομένους, η συμμετοχή στις θέσεις των συνδικάτων παραμένει πολύ χαμηλότερη, ιδιαίτερα στο ανώτερο επίπεδο⁶⁸². Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 η χαμηλή συμμετοχή των μαύρων εργαζομένων στα συνδικάτα εξηγήθηκε από τους παράγοντες όπως οι γλωσσικές δυσκολίες και η έλλειψη της εμπειρίας συνδικάτων των μεταναστών εργαζομένων (Runnymede, 1974:24)⁶⁸³. Οι Phizacklea και Miles (1980) υποστήριξαν ότι μια συνειδητοποίηση των φυλετικών διακρίσεων και του ρατσισμού στο χώρο εργασίας και εντός της ένωσης ήταν ένας παράγοντας στην εξήγηση του χαμηλότερου επιπέδου συμμετοχής Μαύρων στις δραστηριότητες του συνδικάτου του επαγγέλματός τους⁶⁸⁴. Πολλοί μαύροι εργαζόμενοι θεωρούν ότι ο τρόπος να ακουστούν οι φωνές τους είναι από την αυτο-οργάνωση (Virdee and Grint, 1994)⁶⁸⁵ εντός των συνδικάτων, σε χωριστές δομές. Αυτή η τακτική αντιμετωπίζεται με καχυποψία από τη Λευκή ιεραρχία της ένωσης⁶⁸⁶.

Στις απεργίες της δεκαετίας του 1960 και του 1970, η κοινοτική δράση διαδραμάτισε έναν σημαντικό ρόλο υπέρ των απεργών. Εντούτοις, στην περίπτωση της απεργίας στο Burnsall (1992-1993)⁶⁸⁷, η στήριξη της κοινότητας αποδείχθηκε ότι είναι ένα πιο προβληματικό ζήτημα⁶⁸⁸. Σε αυτό, το

⁶⁸¹ Το 1979 η TUC έστειλε μια εγκύκλιο σε όλες τα συμβεβλημένα συνδικάτα που τους συνέστηνε να υιοθετήσουν μια πολιτική για το ρατσισμό. Το 1981 η TUC δημοσίευσε τον οδηγό με τίτλο: «Μαύροι Εργαζόμενοι: Ένας Χάρτης του TUC για την 1ση Ευκαιρία», που ενθάρρυνε τα συνδικάτα να είναι πιο ενεργά στο ζήτημα, με κύρια σημεία: (α) η ανάγκη να καταργηθούν τα εμπόδια που αποτρέπουν τους μαύρους εργαζομένους από το να φτάσουν στο συνδικάτο, (β) η ανάγκη για τη δυναμική δράση στις διαμαρτυρίες απασχόλησης σχετικά με τη φυλετική διακρίση, (γ) μια δέσμευση για την αντιμετώπιση της ρατσιστικής προπαγάνδας, (δ) μια έμφαση στον καθορισμό των διαδικασιών του προσωπικού για τη στρατολόγηση, (ε) η παραγωγή του έντυπου υλικού της ένωσης σε γλώσσες των μειονοτήτων όταν χρειάζεται και (στ) ο συντονισμός των προτάσεων ίσων ευκαιριών σε συλλογικές συμβάσεις εργασίας.

⁶⁸² Μια μελέτη του PSI (1984) διαπίστωσε ότι τα Μαύρα μέλη ήταν πολύ λιγότερο πιθανό να κρατήσουν μια εκλεγμένη θέση από τα Λευκά μέλη ακόμη και ήταν πιθανότερο να προσχωρήσουν στα συνδικάτα από ότι οι Λευκοί άνθρωποι, και να συμμετέχουν στις συνεδριάσεις με τη σχεδόν ίδια συχνότητα. στο J. Wrench (2000) "British Unions and Racism: Organizational Dilemmas in an Unsympathetic Climate", in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.140.

⁶⁸³ Runnymede, T. (1974) «Trade Unions and Immigrant Workers», *New Community*, vol.4, no.1, pp.19-39.

⁶⁸⁴ Ο λόγος που ήταν λίγοι μαύροι εκπρόσωποι παραρτημάτων καταστημάτων δεν ήταν επειδή ήταν νέοι, αλλά μάλλον επειδή δεν προσκλήθηκαν μέσω των συνθημάτων άτυπων διαδικασιών. Επιπλέον, ένας Μαύρος εργαζόμενος που θεωρήσε ότι ο ρατσισμός ήταν ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα του περιβάλλοντος εργασίας θα ήταν λιγότερο πιθανό να υποστηρίξει μια θέση που συνεπαγόταν προσωπικές θυσίες για το συλλογικό αγαθό (Phizacklea και Miles, 1980:125). Οι Μαύροι εργαζόμενοι έχουν αναφέρει ότι στις συνεδριάσεις των συνδικάτων ένωσης θεωρήσαν ότι τα ζητήματα τους ασκοκλείονταν λόγω της απάθειας της πλειοψηφίας Λευκών μελών. Αυτό θεωρήθηκε ως θεμελιώδες πρόβλημα, να είναι δηλαδή μια μειονότητα σε μια οργάνωση που οργανώνεται από το ενδιαφέρον της πλειοψηφίας, οδηγώντας το διάλογο στο εάν πρέπει να υπάρξουν ξεχωριστές δομές της οργάνωσης των Μαύρων εργαζομένων εντός των συνδικάτων.

⁶⁸⁵ Virdee, S and K. Grint (1994) "Black self organization in trade unions", *Sociological Review*, vol.42, no.2, pp.202-226.

⁶⁸⁶ Μια απάντηση σε αυτήν την θέση, οι υποστηρικτές της μόνος-οργάνωσης αρνείται ότι τέτοιες δομές μειώνουν την αποστολή της ένωσης, και υποστηρίζει ότι, αντίθετα, παρέχει πρόσθετα μέσα τους κύριους στόχους της οργάνωσης. Πολλοί εντός των βρετανικών συνδικάτων έχουν πραγματοποιήσει την ανάγκη να οργανωθούν τέτοιοι εργαζόμενοι. Παραδείγματος χάριν, το 1989 η «Ένωση Μεταφορών και Γενικών Εργαζομένων» (Transport and General Workers Union/TGWU) προσπάθησαν να τους εργαζομένους οργανώσουν σε επιχείρηση εκμετάλλευσης του ανθρώπινου πόθου (sweatshop), συμπεριλαμβανομένων των Κούρδων προσφύγων και των ανεπίσημων εργαζομένων, στο βόρειο Λονδίνο, με κάποια επιτυχία στη στρατολόγηση της ιδιότητας μέλους και στο κέρδος της αποζημίωσης για την άδικη απόλυση και καταβολή των απλήρωτων αμοιβών.

⁶⁸⁷ Βλ. Κεφάλαιο Η Διεθνής Ερευνητική Εμπειρία του παρόντος.

συνδικάτο είχε την υποστήριξη της «Ένωση Ινδών Εργαζομένων» (Indian Workers Union/IWU), το οποίο χρησιμοποίησε την τοπική επιρροή του για να δοκιμάσει να ντροπιάσει τους απεργοσπάστες στις τοπικές κοινότητες τους⁶⁸⁹. Τα στοιχεία της μεταβαλλόμενης αντίδρασης των συνδικάτων προς τους μετανάστες και τις εθνικές μειονότητες στη μεταπολεμική περίοδο, προτείνουν μια κατηγοριοποίηση των διαφορετικών θέσεων σχετικά με τα συνδικάτα και τους μετανάστες/Μαύρους εργαζομένους στη Μεγάλη Βρετανία⁶⁹⁰.

Το πρόβλημα είναι ότι η αποτυχία των εκστρατειών/δικεδίκησης όπως του Burnsall θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε μια γενικότερη απομυθοποίηση για τα συνδικάτα στα μάτια των μεταναστών εργαζομένων και να καταστήσουν την περαιτέρω στρατολόγηση τους δυσκολότερη. Πολλοί από τα ενεργά στελέχη του εργατικού κινήματος τώρα υποστηρίζουν ότι τα συνδικάτα δεν έχουν καμία ελπίδα να φέρουν τη συνδικαλικοποίηση στους υπό εκμετάλλευση μετανάστες εργαζομένους εκτός κι αν λειτουργήσουν σε συνεργασία με τις κοινότητες και συνδέσουν τη συνδικαλικοποίηση με ευρύτερα ζητήματα όπως αυτά της διάκρισης στους χώρους εργασίας, οι σεξουαλικές και φυλετικές παρενοχλήσεις στον εργασιακό χώρο, η υγεία και η ασφάλεια, τα πολιτιστικά γλωσσικά και θρησκευτικά δικαιώματα, διωγμοί από την αστυνομία και τις μεταναστευτικές Αρχές⁶⁹¹. Εντούτοις, η μελέτη του Burnsall αποκαλύπτει διάφορες δυσκολίες έμφυτες σε τέτοια δράση⁶⁹².

⁶⁸⁸ Πιο συγκεκριμένα, υπάρχει μια σαφής διάκριση που γίνεται μεταξύ εκείνων των μορφών ενίσχυσης της κοινότητας που είναι νόμιμες και εκείνων που δεν είναι. Στα αρχικά στάδια της διαμαρτυρίας/δικεδίκησης στο Burnsall, το συνδικάτο συμμετείχαν στην ευρύτερη τοπική κοινότητα στη δράση, και με την υποστήριξη των τοπικών ομάδων με σημαντικούς θρησκευτικούς ανθρώπους, που πέτυχαν για πάντα από δύο μήνες την παρεμπόδιση της επιχείρησης.

⁶⁸⁹ Εντούτοις, σε αυτή την περίπτωση η ενίσχυση της Κοινότητας δεν παρήγαγε το επιθυμητό αποτέλεσμα. Παρά την τοπική λαϊκή υποστήριξη στους απεργούς κύβων η επιχείρηση ήταν σε θέση να εξασφαλίσει ένα εργατικό δυναμικό αντικατάστασης, συμπεριλαμβανομένων πολλών από την τοπική κοινότητα Punjabi. Αυτό το είδος κοινοτικής ενίσχυσης δεν αποτέλεσε μια πρόκληση στην οργάνωση των συνδικάτων στην περιοχή: ήταν νόμιμη, αν και ανέφικτη. Όταν, επίσης, η ενίσχυση της κοινότητας γίνεται μιας διαφορετικής χρήσης, δηλαδή για δημιουργία ανταπεργοσπαστών και η ενδεχομένη παράνομη δευτεροβάθμια δράση, που ενδεχομένως να είναι αποτελεσματική, αποτελούν άμεση απειλή για το σχετικό συνδικάτο. Οι περιπτώσεις όπου η βιομηχανική δικεδίκτη περιέλαβε την ενίσχυση της κοινότητας ήταν συχνά αρκετά καινοτόμες και ριζοσπαστικές από τα πρότυπα των κανονικών επίσημων και ανεπίσημων εκείνη την εποχή. Μια σημαντική διαφορά στα πλαίσια παρόμοιων προσπαθειών σήμερα είναι σήμερα η υπονόμηση της συλλογικής δύναμης των εργαζομένων μέσω της ανεργίας και της όλο και περισσότερο κατασταλτικής απασχόλησης. Ειδικότερα η νομοθεσία έχει καταστήσει την κανονική συλλογική δράση να ορίζεται πολλές φορές ως παράνομη δραστηριότητα.

⁶⁹⁰ Πρώτον, ο ρατσιστικός αποκλεισμός, όπως χαρακτηρίζεται από πολλούς συνδικαλιστές σε προπολεμικές και πρώτες μεταπολεμικές περιόδους, και από μερικά μέλη και εκπροσώπους σε δικεδίκησης στη δεκαετία του 1960 και του 1970. Η προτίμηση είναι να κρατούν τους μετανάστες εργαζομένους εκτός αγοράς εργασίας, να κρατούν εκτός συνδικάτων, και όταν είναι στην ένωση να τους κρατούν αποκλεισμένους από τις ωφέλειες των συνδικάτων που δικαιούνταν. Δεύτερον, η θεσμοποίηση της πολιτικής και εργασιακής δραστηριότητας των εργαζομένων (incorporation), όπου η ιδιότητα μέλους στο συνδικάτο ενωשות εκπεκτείνεται στους εργαζομένους μετανάστες. Η ενότητα ιδιότητας μέλους θεωρείται κεντρική και κατά συνέπεια οποιαδήποτε ειδικά μέτρα που διακρίνουν τους τύπους εργαζομένων αποθαρρύνονται. Η φυσική προτίμηση πρόκειται να είναι «χωρίς χρώμα». Τρίτον, η μερική αυτονομία, που κατέχουν πολλοί μαύροι συνδικαλιστές και μερικά Λευκά ενεργά στελέχη, τα οποία υποστηρίζουν ότι οι συνδικαλιστικοί κανόνες, οι δομές, και οι πολιτικές πρέπει να αλλάξουν. Εντούτοις, το γεγονός ότι τα μαύρα μέλη είναι γενικά είναι μια μειονότητα μέσα στην ένωση σημαίνει ότι οι κανονικές δομές λειτουργούν για να αποκλείουν τη φωνή τους από το να ακούγεται στην πλειοψηφία. Τέταρτον, μια πιο ριζοσπαστική προσεχτική φύλου και τάξης, που τονίζει τη δυνατότητα των μαύρων ομάδων για τη δραστηριοποίηση των συνδικάτων σε περισσότερη ριζική και πολιτική δράση. Από αυτήν την άποψη, τα βρετανικά συνδικάτα είναι μεταρρυθμιστικές και μη-πολιτικές οργανώσεις ενδιαφερόμενες μόνο για την άμεση ανταμείβση των μελών τους. Πέμπτον, η διασπαστική/αυτονομιστική θέση δηλώνει ότι μετά από τα χρόνια ερευνών και στοιχείων του ρατσισμού των συνδικάτων των Λευκών/γγενών προς τα μέλη Μαύρα/μετανάστες εργαζομένους, οι μετανάστες μπορούν να αντιπροσωπευθούν κατάλληλα μόνο από τις οργανώσεις τους, συμπεριλαμβανομένων των δικών τους συνδικάτων. Οποιαδήποτε οργάνωση όπου οι μαύροι εργαζόμενοι οδηγούνται από γηγενείς εκπροσώπους είναι αναγκασμένη να παραμελήσει τα ενδιαφέροντα τους υπέρ της πλειοψηφίας των γηγενών (Joshi and Carter, 1984).

⁶⁹¹ «Εάν τα συνδικάτα θέλουν να αντιμετωπίσουν τη δημιουργία των χαμηλόμισθων, φυλετικά καθορισμένων ομάδων στην απασχόληση, πρέπει να μεταποιούν τις προτεραιότητές τους. Πρέπει να αναγνωρίσουν τις κοινοτικές προτιμήσεις παρά το φόβο που θα οδηγήσει αυτό. Πρέπει να προσφέρει τους πόρους και να είναι πρόθυμο να κολλήσει με τις τοπικές και κοινοτικές ομάδες όταν προκύπτουν οι ανασφονικές βιομηχανικές διαφορές. Αυτό σημαίνει ότι από κοινού πρέπει να χτίσει η αλληλεγγύη και να αντιμετωπίσει τη νομοθεσία», στο J. Wrench (2000) "British Unions and Racism: Organizational Dilemmas in an Unsympathetic Climate", in R. Peninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European*

1.7.2. ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Η Lloyd (2000)⁶⁹³ τονίζει ότι το γενικό πλαίσιο της στάσης συνδικάτων απέναντι στους μετανάστες εργαζομένους επηρεάζεται από τον τρόπο με τον οποίο όλος ο πολιτικός διάλογος στη Γαλλία συνδέεται με τους μύθους της νομιμοποίησης της Δημοκρατίας, οι οποίοι εστιάζουν στις διαφορετικές ερμηνείες των ιδεών της Γαλλικής Επανάστασης «της Ισότητας, της Ελευθερίας και Αδελφότητας»⁶⁹⁴. Σήμερα υπάρχουν 4,2 εκατομμύρια μετανάστες στη Γαλλία, χωρίς εποχιακούς εργαζομένους και άλλους προσωρινούς κατοίκους, και αποτελούν περίπου 7 τοις εκατό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού⁶⁹⁵. Σήμερα, οι μετανάστες υπεραντιπροσωπεύονται στην ευπαθή ανειδίκευτη απασχόληση με βραχυπρόθεσμες συμβάσεις⁶⁹⁶.

Οι δύο κύριες συνομοσπονδίες, είναι η «Γενική Συνομοσπονδία Εργασίας» (General Confederation of Labour/CGT) και η «Γαλλική Δημοκρατική Συνομοσπονδία Εργασίας» (French Democratic Confederation of Labour/CFDT)⁶⁹⁷, οι οποίες μαζί έχουν το περισσότερο από το 59 τοις

Countries. United States: Berghahn, p.151.

⁶⁹² Αυτοί προέρχονται πρώτα από το ευρύτερο πλαίσιο της οικονομικής αναδόμησης, της κρίσης της κοινωνίας και της μαζικής ανεργίας, μαζί με τη συντηρητικής νομοθεσία απασχόλησης της κυβέρνησης. Άλλες δυσκολίες φάνηκαν για να προέρχονται από την κληρονομιά της υποψίας που κατέχουν πολλές ομάδες Μαύρες συνδικάτων λόγω του ρατσιστικού αποκλεισμού των μεταναστών εργαζομένων. Οι ακόμα πιο θεμελιώδεις δυσκολίες θα μπορούσαν να φανούν για να είναι έμφυτης αντιφατικής φύσης των συνδικάτων σε μια καπιταλιστική κοινωνία και η σύγκρουση μέσα στα συνδικάτα για τις στρατηγικές και τις αξίες που πρέπει να υιοθετήσουν.

⁶⁹³ C. Lloyd (2000) "Trade Unions and Immigrants in France: From Assimilation to Antiracist Networking", in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, pp.111-131.

⁶⁹⁴ Αυτή η παράδοση αναφέρεται περισσότερο στην παγκοσμιότητα των ανθρώπινων δικαιωμάτων παρά μάλλον σε ιδέες βασισμένες στην «κοινότητα». Οι ιδέες της καθολικότητας και της ιδιαιτερότητας, εντούτοις, είναι παρούσες με σύνθετες και διαφορούμενες μορφές. Εντούτοις τα συνδικάτα επιμένουν στο ότι οι μετανάστες πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ίσοι με όλους τους άλλους εργαζομένους, ενώ συχνά παραμένουν ασαφή στις δομικές πτυχές της ανισότητας. Οι εργαζόμενοι μετανάστες είναι ένα σημαντικό μέρος του γαλλικού εργατικού δυναμικού για το μεγαλύτερο μέρος αυτού του αιώνα. Μετά από τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο η απώλεια εργατικού δυναμικού συνδέθηκε με ένα δημογραφικό έλλειμμα όπου ώθησε τη γαλλική βιομηχανία να στρατολογήσει εργαζομένους από το εξωτερικό.

⁶⁹⁵ Η μεγαλύτερη ομάδα μεταναστών είναι από τη βόρεια και γαλλόφωνη Δυτική Αφρική (45 τοις εκατό) και από την ασιατική Άπω Ανατολή (12 τοις εκατό). Οι παλαιότεροι μετανάστες και οι απόγονοί τους προέρχονται από την Πορτογαλία, την Ιταλία, την Ισπανία και την Πολωνία. Εντούτοις, η δεύτερη γενιά με τη γαλλική υπηκοότητα δεν εμφανίζεται στις επίσημες στατιστικές, στο C. Lloyd (2000) "Trade Unions and Immigrants in France: From Assimilation to Antiracist Networking", in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.112.

⁶⁹⁶ Οι μετανάστες στη Γαλλία δεν θεωρούνται ως εργαζόμενοι φιλοξενούμενων αν και πάντα έχουν υπέρχει σημαντικοί αριθμοί εργαζομένων συμβάσεων. Το πρότυπο που αναπτύχθηκε μέχρι το 1939 ήταν αυτό ενός αμοιβαίου ευρωπαϊκού εργατικού δυναμικού που θα εγκαθίσταντο στη Γαλλία, και που θα έπαιρνε τη γαλλική υπηκοότητα. Αν και η ξενοφοβία εμφανίστηκε ιδιαίτερα σε περίοδο κρίσεων, η όταν χρησιμοποιήθηκαν οι μετανάστες για να αναλάβουν τις εργασίες των γάλλων εργαζομένων, ή να σπάσουν τις απεργίες, η έννοια της αμοιβαιότητας, με την οποία το άτομο ήταν σε πλήρη δικαιώματα υπηκοότητας και υποχρεώσεις, σήμανε χωριστή μέριμνα για τις μειονότητες δεν ήταν αναγκαία ή επιθυμητή. Καθώς η μετανάστευση προήλθε από άλλου, ιδιαίτερα από τις πρώην-αποικίες της Γαλλίας, η κυβέρνηση προσπάθησε να εισαγάγει περιορισμούς τη δεκαετία του 1960, όπου τα δικαιώματα τους εξαρτιόνταν από το που και πότε το πρόσωπο είχε γεννηθεί. Η συμμετοχή στα συνδικάτα ήταν ανοικτή στους μετανάστες με έναν τρόπο που άλλες μορφές πολιτικής δραστηριότητας δεν ήταν στους μη-πολίτες. Τα γαλλικά συνδικάτα διαιρούνται σύμφωνα με τις πολιτικές γραμμές σε συνομοσπονδίες με τις ειδικές ομοσπονδίες τους που συγκεντρώνονται στο διαφορετικούς τομείς. Σε οικονομικές κρίσεις, η ιδιότητα μέλους μειωνόταν εντυπωσιακά. Οι βιομηχανικοί τομείς όπου η ιδιότητα μέλους ήταν ισχυρή ήταν, στα ορυχεία, στη μεταλλουργία, στην κατασκευή αυτοκινήτων, και στις δημόσιες υπηρεσίες, ενώ έχει μειωθεί και έχει πολλαπλασιαστεί σε τομείς χαμηλής συνδικαλιστικής οργάνωσης, όπως ο τομέας εστίασεως, οι υπηρεσίες, η μερική-απασχόληση. Η ιδιότητα μέλους των μεταναστών εργαζομένων απεικονίζει αυτήν την γενική εικόνα.

⁶⁹⁷ Οι προσπάθειες από τη CFDT να γίνουν μέλη μετανάστες από την Βόρεια Αφρική στράφηκε στην ανάγκη τους για την προαγωγή και την κατάρτιση της απασχόλησης. Και οι δύο συνομοσπονδίες συνδικάτων τόνισαν τον εκπαιδευτικό και κατάρτισης ρόλο, που παρέχει τις κατηγορίες βασικής εκπαίδευσης και γλώσσας στο σε επίπεδο βάσης των συνδικάτων. Κατά συνέπεια και οι δύο κύριες συνομοσπονδίες συνδικάτων βεβαίωσαν τους μετανάστες εργαζομένους ως σημαντικό τμήμα της εργατικής τάξης, η οποία πρέπει να περιληφθεί στους αγώνες τους κατά της διαχωριστικής τακτικής των εργοδοτών. Τόνισαν ότι οι εκπρόσωποι των συνδικάτων έπρεπε να εξηγήσουν στους

εκατό της υποστήριξης συνδικάτων και στις ψήφους στους εργασιακούς χώρους. Είναι δύσκολο να ληφθούν τα στοιχεία όσον αφορά την ιδιότητα μέλους των μεταναστών σε συνδικάτα, δεδομένου ότι στη Γαλλία είναι παράνομο να διατηρηθούν ονομαστικά αρχεία του εθνικού ή θρησκευτικού υποβάθρου των ατόμων⁶⁹⁸.

Οι ενώσεις βιώνουν μια σημαντική αντίφαση μεταξύ των ρόλων της υπεράσπισης του εθνικού εργατικού δυναμικού και προώθησης της διεθνούς αλληλεγγύης εργασίας⁶⁹⁹. Αυτό το κεφάλαιο εξέτασε πώς οι ενώσεις πλησιάζουν τα συγκεκριμένα συμφέροντα των μεταναστών. Τέτοια ενδιαφέροντα είναι από καιρό λανθάνοντα επειδή στη Γαλλία υποτίθεται ότι οι αλλοδαποί θα γίνονταν πολίτες⁷⁰⁰. Θεωρήθηκε ότι λειτουργούν στα πλαίσια παραδόσεων εστιάζοντας στο μετανάστη εργαζόμενο και κατεύθυναν τις εκστρατείες τους σε ένα μικρό κοινό, που αγνοούνται κατά ένα μεγάλο μέρος από τα

Γάλλους εργαζομένους γιατί μετανάστες εργαζόμενοι ήταν εκεί, πώς ήρθε στη Γαλλία, και μερικούς από τους οικονομικούς λόγους που τους ανάγκαζαν να αφήσουν την πατρίδα τους. Οι μετανάστες εργαζόμενοι χρειάζονται τη συμπόνια, την κατανόηση, την συμπαράσταση και την ανθρώπινη ζεστασιά. Η προσέγγιση ήταν λογική: εάν ο Γάλλος εργαζόμενος καταλάβαινε την κατάσταση των μεταναστών δεν θα υπήρχε κανένα πρόβλημα με τον ρατσισμό. Τα συνδικάτα θέλησαν να μεταφέρουν ένα πνεύμα ευθύνης προς τους πιο ευπαθείς και υπό εκμετάλλευση μετανάστες εργαζομένους αλλά αυτό συνοδούτηκε συχνά από πατερναλιστικές πρακτικές, στο C. Lloyd (2000) "Trade Unions and Immigrants in France: From Assimilation to Antiracist Networking", in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.117.

⁶⁹⁸ Η συμμετοχή στα εθνικά συνέδρια ένωσης είναι ένας οδηγός στα επίπεδα συμμετοχής, τα οποία παρουσιάζουν μια αύξηση των μεταναστών στα συνέδρια της CGT από το 2,5 τοις εκατό το 1965, στο 6,3 τοις εκατό το 1985, αυτοί οι αριθμοί είναι βασισμένοι στα μέλη που δεν έχουν τη γαλλική υπηκοότητα, έτσι οι αριθμοί εθνικών μειονοτήτων που παρευρίσκονται στις διασκέψεις και που συμμετέχουν στις δραστηριότητες της ένωσης πρέπει να είναι υψηλότεροι. Η ανάλυση της αντιπροσώπευσης στην Έβδομη Διάσκεψη Μεταναστών της CGT το 1992 παρουσίασε είκοσι μια υπηκοότητες παρούσες, η κλεινοψηφία (67.63 τοις εκατό) ήταν ειδικευμένοι χειρόνακτες. Τα μεγαλύτερα επαγγέλματα αντιπροσωπευόμενα ήταν στον καθαρισμό, στις κατασκευές, στη χαλυβουργία και τις χημικές βιομηχανίες, στο εμπόριο, στους εργαζόμενους στους σιδηροδρόμους. Η CGT έχει έναν γενικό στόχο ότι τουλάχιστον 7 τοις εκατό των εκπροσώπων συνεδρίων πρέπει να αποτελείται από μετανάστες. Μερικές βιομηχανίες θα είχαν τους υψηλότερους αριθμούς από άλλους, παραδείγματος χάριν, η αντιπροσώπευση στις ενώσεις δημοσίων υπηρεσιών θα ήταν χαμηλή επειδή η απασχόληση εξαρτάται από την κατοχή της γαλλικής υπηκοότητας. Οι αριθμοί για την CFDT στα συνέδρια παρουσιάζουν λαφάρ το χαμηλότερο επίπεδο αντιπροσώπευσης των μεταναστών, στο C. Lloyd (2000) "Trade Unions and Immigrants in France: From Assimilation to Antiracist Networking", in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.114.

⁶⁹⁹ Στη μεταπολεμική περίοδο, τρεις απόψεις για τη μετανάστευση υπάρχουν στα γαλλικά συνδικάτα που επεξηγούν αυτήν την αντίφαση: *Πρώτον*, υπάρχει μια ανησυχία ότι η φθηνή εργασία των μεταναστών θα υπονόμευε τη θέση εργασίας και τις διεκδικήσεις των Γάλλων εργαζομένων. *Δεύτερον*, υπάρχει μια πεποίθηση ότι οι μετανάστες είναι μέρος της ίδιας τάξης, η οποία δεν πρέπει να διαιερεί. *Τρίτον*, υπάρχει η ιδέα της διεθνούς αλληλεγγύης εργασίας, η οποία πρέπει να οδηγήσει τις ενώσεις στο να υπερασπίσουν τα δικαιώματα των ανθρώπων να εργαστούν οπουδήποτε θέλουν με ίσα δικαιώματα. Τέσσερις περίοδοι ή κλάσιά μας μπορεί να προσδιοριστούν, εντός των οποίων τα συνδικάτα προσέγγισαν τη μετανάστευση: *Πρώτον*, υπάρχει η αρχή του εικοστού αιώνα, κατά τη διάρκεια του οποίου οι ενώσεις προσπάθησαν να ρυθμίσουν τη μετανάστευση ως τμήμα του μηχανισμού του ανεφοδιασμού της αγοράς εργασίας. *Δεύτερον*, η περίοδος του μεσοπολέμου και εν μέσω σοβαρής οικονομικής και πολιτικής κρίσης, όπου πρόσφυγες που ενώθηκαν με άλλους μετανάστες, και παράλληλα αυξανόταν η ξενοφοβία στη Γαλλία. *Τρίτον*, υπάρχει μεταπολεμική περίοδος, στην οποία οι μετανάστες διαδραμάτισαν έναν βασικό ρόλο στην αναδημιουργία, και *τέταρτον*, η περίοδος μετά το 1974, στην οποία η μετανάστευση «έλασε» κατά ένα μεγάλο μέρος και υπήρξε μια κίνηση προς την εγκατάσταση, ιδιαίτερα των μεταναστών από τη Βόρεια Αφρική Σήμερα, τα γαλλικά συνδικάτα αντιτάσσονται στην μετανάστευση και εστιάζουν αντ' αυτού στην ανάγκη να γίνουν αποδεκτοί οι μετανάστες που ζουν τώρα στη Γαλλία. Η CDFT έχει ένα σύνθημα, «Ο κόσμος κινείται το ίδιο και οι άνθρωποι». Το ενδιαφέρον ένωσης για τον αντίκτυπο της μετανάστευσης εστιάζεται στην καταρτισμένη εργασία από την Ανατολική Ευρώπη, που μπορεί να προσφέρει χαμηλότερα αμειβόμενο εργατικό δυναμικό στην γαλλική αγορά εργασίας. Έχει προωθήσει μια εκστρατεία για να παρακινήσουν τους Άλγερινους για να έρθουν στη Γαλλία. Και οι δύο ενώσεις έχουν κάνει εκστρατεία πρόσφατα ενάντια στην αύξηση των ελέγχων στα έγγραφα και επίσης προς την ίση πρόσβαση στα οφέλη κοινωνικής προστασίας, ιδιαίτερα στους τομείς υγείας και ασφάλεια στην βιομηχανία για τους ευρωπαίους και τους υπηκόους τρίτων χωρών εργαζομένους.

⁷⁰⁰ Κατά συνέπεια δεν υπήρξε η σύλληψη ενός επίσημου προβλήματος της πολιτικής συμμετοχής και εκπροσώπησης που προκλήθηκε από την μετανάστευση. Αυτό συνέβη για τους μετανάστες που ήρθαν το 1914 και τις περιόδους μεσοπολέμου. Λαμβάνοντας υπόψη την εμφάνιση του ρατσισμού βασισμένη στο φυσικό προσδιορισμό των ανθρώπων ως Άραβες, οι ενώσεις ανησυχούσαν ότι οι μετανάστες θα αντιμετωπίσουν ένα συνεχόμενος πρόβλημα ρατσισμού ανεξαρτήτως εθνικότητας. Αυτό έγινε εμφανές στις εκστρατείες τους κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 ενάντια στην αστυνομική και ρατσιστική βία. Οι ενώσεις γνωρίζουν τις αθροιστικές επιπτώσεις που περιλαμβάνουν το νομικό καθεστώς, τα πρόσωπα, η γλωσσική δυνατότητα, και η εκπαίδευση αλλά και οι ρατσιστικές συμπεριφορές και πρακτικές στην καθημερινή ζωή. Στη Γαλλία τα συνδικάτα τώρα αναπτύσσουν δραστηριότητες σε ένα πλαίσιο που καθιερώνεται από τις εθνικές αντιρατσιστικές οργανώσεις. Από την άποψη της κινητοποίησης μετά από τη παραχώρηση του δικαιώματος στους μετανάστες να δημιουργούν συλλόγους (1981), έχει υπάρξει ιδιαίτερη συζήτηση για το ρόλο αυτών των οργανώσεων.

μέσα ενημέρωσης. Αυτό το αντιρατσιστικό κίνημα έχει οργανώσει διάφορες σημαντικές κινητοποιήσεις μέσω συλλογικότητων⁷⁰¹.

1.7.3. ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΒΕΤΙΑ

H Schmitter-Heisler (2000)⁷⁰² σημειώνει ότι η μεταναστευτική πολιτική της Ελβετίας συνοψίζεται στην φράση: «Πολλά έχουν αλλάξει, πολλά έχουν παραμείνει ίδια». Όσο κοινότοπη κι εάν να είναι αυτή η παρατήρηση, συλλαμβάνει την αναπτυξιακή ουσία της ελβετικής μεταναστευτικής πολιτικής κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαπέντε ετών⁷⁰³. Μεταξύ τους, οι οργανώσεις εργοδοτών και τα συνδικάτα διαδραματίζουν έναν κεντρικό και συχνά αντιτιθέμενο ρόλο: επιδιώκουν μια αφθονία κατά προτίμηση φτηνής εργασίας, συγκεκριμένα, οι πρώτοι τείνουν να ευνοούν την εύκολη πρόσβαση των μεταναστών στις εθνικές αγορές εργασίας με τον φόβο αύξησης του ανταγωνισμού και τις προς τα κάτω πιέσεις για τις αμοιβές και τις συνθήκες εργασίας, ενώ τελευταίοι τείνουν να ευνοούν τους περιορισμούς (Schmitter-Heisler, 2000:22)⁷⁰⁴.

Γενικά, τα ελβετικά συνδικάτα δεν είναι πολύ αποτελεσματικά στις προσπάθειές τους να διαμορφώσουν την κατεύθυνση της ελβετικής μεταναστευτικής πολιτικής. Αν και, αναζήτηση των ενώσεων για πολιτικές που περιορίζουν τον αριθμό αλλοδαπών που επιτρέπεται για να εργαστούν στην Ελβετία συνάντησαν τελικά με κάποια επιτυχία, τέτοια επιτυχία μπορεί να αποδοθεί στην κρίση πετρελαίου της δεκαετίας του 1970 και των εκστρατειών εξάλειψης της «υπερ-αλλοεθνικότητας» που προωθούνταν από τα συντηρητικά πολιτικά στοιχεία. Μετά από τα έτη αμφιθυμίας και μιας χαρακτηρισμένης απροθυμίας να οργανωθούν οι μετανάστες εργαζόμενοι μέσα στις τάξεις τους, οι

⁷⁰¹ Λαμβάνουν συχνά την υποστήριξη συνδικάτων, με βοήθεια για τις εγκαταστάσεις, τις συναντήσεις και τα συνέδρια, τη δημοσιότητα και τις κοινές δηλώσεις. Δεδομένου ότι οι παραδοσιακές μορφές πολιτικής συμμετοχής έχουν μειωθεί, η ιδιότητα μέλους των κομμάτων και των συνδικάτων έχει μειωθεί. Εντούτοις, έχουν υπάρξει σημαντικές αντιρατσιστικές κινητοποιήσεις, που λειτουργούν στον τομέα της κοινωνίας πολιτών. Στη δεκαετία του 1950 τα συνδικάτα ήταν οι κύριες οργανώσεις με ουσιαστική επαφή με τους μετανάστες εργαζομένους, αλλά σήμερα υπάρχει ένας πολλαπλασιασμός των μεταναστευτικών συλλόγων που διατυπώνουν τις διαφορετικές απαιτήσεις. Αυτό σημαίνει ότι τα συνδικάτα πρέπει να μεταποτίσουν τον τρόπο τους, από ένα κυρίαρχο εργατικό κίνημα, σε ένα μεταξύ πολλών κοινωνικών κινήματων, συμπεριλαμβάνοντας όλων τα μέλη της κοινωνίας βάσει της κατοικίας παρά βάση της υπηκοότητας. Τα συνδικάτα σήμερα έχουν ανταποκριθεί σε αυτήν την νέα ανάπτυξη με το να αποτελέσουν ένα σημαντικό μέρος αυτών των νέων δικτύων.

⁷⁰² B. Schmitter-Heisler (2000) "Trapped in the Consoational Cage: Trade Unions and Immigration in Switzerland". R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, pp.21-38.

⁷⁰³ Η ελβετική μεταναστευτική πολιτική έχει παραμείνει η ίδια παρά το γεγονός ότι το 18.1 τοις εκατό του πληθυσμού και περισσότερο από το ένα τετάρτο του εργατικού δυναμικού δεν ήταν Ελβετοί πολίτες το 1993, και ότι η πλειοψηφία του μεταναστευτικού πληθυσμού κατέχει μόνιμες άδειες διαμονής, η Ελβετία δεν έχει μια πολιτική για τη μετανάστευση ή για τις μειονότητες. Η μεταναστευτική πολιτική έχει οδηγηθεί πρώτιστα από τις οικονομικές ανάγκες, ή πιο συγκεκριμένα, από την αγορά εργασίας. Στις δημοκρατικές κοινωνίες, οι πολιτικές εκβάσεις διαμορφώνονται με τις σύνθετες πολιτικές διαδικασίες που περιλαμβάνουν χαρακτηριστικά ποικίλες ομάδες ενδιαφερόντων. Η μεταναστευτική πολιτική, προκαλεί τη συμμετοχή ενός ευρέος φάσματος των ομάδων ενδιαφέροντος.

⁷⁰⁴ Μόλις εισέλθουν με έγγραφα (νόμιμα) οι μετανάστες εργαζόμενοι μια εθνική αγορά εργασίας, η παρουσία τους, αποτελεί μια πρόσθετη πρόκληση για τα συνδικάτα. Σε αντίθεση με την μεταναστευτική πολιτική, η θέση των ελβετικών συνδικάτων έχει αλλάξει αρκετά, και όσον αφορά την πολιτική μετανάστευσης και όσον αφορά τους μετανάστες συναδέλφους τους. Η πλειοψηφία των ελβετικών συνδικάτων έχει κινηθεί από μια αρχική αντι-μεταναστευτική, περιοριστική θέση στη δεκαετία του 1950 και τη δεκαετία του 1960 σε μια φιλελευθεροποίηση των πολιτικών, δηλαδή, έχουν κινηθεί από την υποστήριξη σε εκστρατείες της εξάλειψης της «υπερ-αλλοεθνικότητας» (over-foreignisation) στη δεκαετία του 1960 και στη δεκαετία του 1970. σε εκστρατείες για διάφορες πρωτοβουλίες που στόχευαν στη βελτίωση της νομικής θέσης των μεταναστών εργαζομένων στη δεκαετία του 1980 και τη δεκαετία του 1990, και έχει υποστηρίξει ποικίλα μέτρα για να βοηθηθεί η ενσωμάτωση των ξένων κατοίκων στην ελβετική κοινωνία. Έχουν κινηθεί επίσης για τη επιφυλακτικότητα και χωρίς προσπάθεια να οργανώσουν τους ξένους συναδέλφους τους στη δεκαετία του 1960, στην υποδοχή τους ως μέλη και την επιδίωξη να οργανωθούν στις τάξεις τους.

ενώσεις άλλαξαν αργά τις τοποθετήσεις και τη συμπεριφορά τους στη δεκαετία του 1970, και οι προσπάθειές τους να στρατολογήσουν τους αλλοδαπούς πιο ενεργά έχουν συναντήσει κάποια επιτυχία⁷⁰⁵.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις θέσεις των ελβετικών συνδικάτων και των δραστηριοτήτων τους σχετικά με το θέμα της μετανάστευσης έχουν οι ενώσεις χειρωνακτών (blue-collar) εργαζομένων (α) Ελβετική Συνομοσπονδία Συνδικάτων (Swiss Trade Union Confederation/SGB) και (β) Χριστιανική Εθνική Συνομοσπονδία (Christian National Confederation/CNG)⁷⁰⁶. Οι περισσότερες ενώσεις ήταν χαμηλής έντασης στο να καλωσορίσουν τους ξένους συναδέλφους τους και να ακολουθήσουν την αιτία της μεγαλύτερης νομικής και κοινωνικής ισότητας⁷⁰⁷.

Ο τομέας των μηχανών, που περιλαμβάνει τα ρολόγια και τα μέταλλα, είναι μεταξύ των πιο σημαντικών βιομηχανιών της Ελβετίας. Ούτε η SMUV, ούτε η ανταγωνίστρια του CNG, η «Χριστιανική Ένωση Εργαζομένων στη Μεταλλεία» (Christian Metal Workers Association/CMV), δεν διατέθηκε ευνοϊκά προς τους μετανάστες εργαζομένους. Αντίθετα από τον κλάδο των οικοδομικών και τεχνικών έργων, όπου η απασχόληση μεταναστών έχει μια μακροχρόνια ιστορία, ήταν ένα σχετικά νέο φαινόμενο στη βιομηχανία μετάλλων και ρολογιών. Το ιστορικά ανδρικό και πολύ καλά καταρτισμένο εργατικό

⁷⁰⁵ Παραδείγματος χάριν, οι αλλοδαποί αντιπροσωπεύουν τώρα 30 τοις εκατό της ιδιότητας μέλους στην Ελβετική Συνομοσπονδία Συνδικάτων (Swiss Trade Union Confederation/SGB), η οποία είναι το μεγαλύτερο και σημαντικότερο συνδικάτο. Αυτό το ποσοστό αντιπροσωπεύει δύο φορές τον αριθμό τον αντιστοιχεί της δεκαετίας του 1970. Εν ολίγοις, στα μάτια πολλών ξένων εργαζομένων, τα ελβετικά συνδικάτα δεν μπορούν πλέον να αντιπροσωπεύσουν τις συντεχνίες «Ελβετών εργαζομένων», που συνεργάζονται με εργοδότες, αλλά οργάνωσεις που αντιπροσωπεύουν τα συμφέροντα των και Ελβετών και μεταναστών μελών τους, στο B. Schmitter-Heisler (2000) "Trapped in the Consoational Cage: Trade Unions and Immigration in Switzerland". R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.23.

⁷⁰⁶ Οι λόγοι είναι σαφείς: καταρχάς, τα συνδικάτα SGB και CNG έχουν ένα αποκλειστικό δικαίωμα της πολιτικής αντιπροσώπευσης, και το SGB καταλαμβάνει το 60 τοις εκατό των εδρών των υπαλλήλων που διατίθενται στην αντιπροσώπευση εργαζομένων στις μη-κοινοβουλευτικές επιτροπές. Αφετέρου, δεδομένου ότι η μεγάλη πλειοψηφία των μεταναστών εργαζομένων είναι χειρωνακτικές, εκπροάζονται πιο εύκολα. Είναι επίσης κύβος ο πιο ενεργός πολιτικά. Και οι δύο συνομοσπονδίες εξουσιάζονται αριθμητικά από δύο ή τις ενώσεις μελών. Στην περίπτωση του SGB οι δύο μεγαλύτερες ενώσεις, είναι η ή η ελβετική ένωση εργαζομένων μετάλλων και ρολογιών «Ελβετική Ένωση Εργαζομένων Μετάλλων και Ρολογιών» (Swiss Metal and Watch Workers Association/SMUV) και η «Ένωση Κτηρίων και Βιομηχανίας» (Building and Industry Union/GBI), μαζί αποτελούν το περισσότερο μέρος της ιδιότητα μέλους των δέκα έξι συμβεβλημένων ενώσεων της SGB. Μεταξύ των έντεκα οι ενώσεων των μελών στην CNG, η «Ένωση Χριστιανικού Ξύλου και Εργαζομένων στις Κατασκευές» (Christian Wood and Construction Workers Association/CHB) αντιπροσωπεύει μόνη της τη μισή σχεδόν ιδιότητα μέλους. Το SGB υποστήριξε στην επίσημη πολιτική δήλωσή του το 1990 ότι η προσέγγισή της στην πολιτική μεταναστών έχει αγκαλιάσει δύο στόχους: ένας ποσοτικός περιορισμός του αριθμού μεταναστών, και μια ποιοτική απαίτηση για να προωθηθεί η νομική και κοινωνική ισότητα των μεταναστών.

⁷⁰⁷ Οι ενώσεις δεν αντιτάχθηκαν αρχικά στην ύπαρξη των μεταναστών εργαζομένων. Αρχίζοντας στα μέσα της δεκαετίας του 1950 έγιναν όλο και περισσότερο ενδιαφερόμενοι, ενώ δέχθηκαν την επικρατούσα άποψη, «μαζί-έτσι για την οικονομία», ότι η μετανάστευση εργαζομένων ήταν προσωρινή, μερικές ενώσεις, έθεσαν τις ανησυχίες για μια πιθανή απειλή για την ασφάλεια των εργασιακών χώρων και τη συρρικνωση των αμοιβών. Αν και το SGB άρχισε το 1957 πιέσεις για μεγαλύτερους κυβερνητικούς ελέγχους και περιορισμούς, ήταν όχι πριν από το 1963 που η ομοσπονδιακή κυβέρνηση επέβαλε έναν πρώτο υποχρεωτικό έλεγχο στην απειρίστη πρόσβαση των εργοδοτών στην ξένη εργασία με την τοποθέτηση των αριθμητικών ανώτατων ορίων στον αριθμό μεταναστών εργαζομένων που απασχολήθηκαν σε κάθε επιχείρηση. Ο προστατευτισμός ήταν επίσης το πρωταρχικό κίνητρο για τη θέση του SGB ότι οι ξένοι εργαζόμενοι πρέπει να έχουν νομική και κοινωνική ισότητα στον εργασιακό χώρο. Λαμβάνοντας υπόψη σύμφωνα με τα παραπάνω ότι δεν είναι εκπληκτικό ότι οι ελβετικές ενώσεις ήρθαν αντιμέτωπες με μερικές δυσκολίες στη στρατολόγησή και την ενσωμάτωση των μεταναστών εργαζομένων, και ότι η ιδιότητα μέλους από μετανάστες ήταν χαμηλή και στις δύο συνομοσπονδίες. Υπάρχουν μερικές σημαντικές διαφορές στις τοποθετήσεις κατά εξέταση των δύο μεγαλύτερων ενώσεων, δηλαδή ανάμεσα στο SGB και το SMUV, η πρώτη αναγνωρίζει τους μετανάστες ως πιθανά μέλη παρά αίτιο συρρικνωση των αμοιβών, ενώ η τελευταία ήρθε σε αυτήν την θέση μόνο στη δεκαετία του 1980. Η θέση του SGB δεν είναι τυχαία καθώς η βιομηχανία οικοδομών και κατασκευών εξαρτόταν ιδιαίτερα στους μετανάστες εργαζομένους και ειδικά τους εποχιακούς. Στο τέλος της δεκαετίας του 1950, οι αλλοδαποί αποτελούσαν ήδη το 50 τοις εκατό του εργατικού δυναμικού στα οικοδομικά και τεχνικά έργα, καθιστώντας το θέμα των μεταναστών ένα θέμα επιβίωσης της ένωσης. Σε μια βιομηχανία που χαρακτηρίστηκε από την εποχιακή εργασία, η ένωση κινήθηκε από την υποστήριξη της εποχιακής εναλλαγής των μεταναστών εργαζομένων στη δεκαετία του 1950 και του 1960 στην υποστήριξη της μακροπρόθεσμης εγκατάστασής τους. Επίσης έχει στρατολογήσει τους εποχιακούς μετανάστες εργαζομένους, που ήταν εμφανώς δύσκολο να οργανωθούν, και να ακολουθήσουν ίση μεταχείριση σχετικά με τις συνθήκες αμοιβών και εργασίας καθώς επίσης και την κατοικία και επαγγελματική κατάρτιση.

δυναμικό είδε τη δύναμή του να διαβρώνεται από τις δομικές αλλαγές στη βιομηχανία και τον αυξανόμενο ανταγωνισμό από τους λιγότερο ειδικευμένους εργαζομένους, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών και των μεταναστών⁷⁰⁸. Εντούτοις, στα μέσα της δεκαετίας του 1980 η ιδιότητα μέλους των μεταναστών στην ένωση είχε αυξηθεί στο 30 τοις εκατό του συνόλου⁷⁰⁹. Αυτοί οι περιορισμοί δεν ήταν τόσο πολύ ένα άμεσο αποτέλεσμα της πολιτικής πίεσης της ένωσης αλλά μάλλον συνέβη το ότι οι απαιτήσεις της ένωσης συνέπεσαν με τα συμφέροντα πολλών άλλων ομάδων στην ελβετική κοινωνία⁷¹⁰. Σήμερα, η πλειοψηφία των αλλοδαπών στην Ελβετία απολαμβάνει μια ιδιαίτερη νομική σταθερότητα.

1.7.4. ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ο Kühne (2000)⁷¹¹ σημειώνει ότι τα συνδικάτα στη Γερμανία, και ιδιαίτερα εκείνα που οργανώνονται από τη Γερμανική Ομοσπονδία Συνδικάτου (German Trade Union Federation/DGB) από το 1949, θεωρούνται ισχυρά. Η οικονομική αποδοτικότητα και η κοινωνική ισορροπία δεν θα ήταν δυνατή χωρίς ισχυρά συνδικάτα που ήταν σε θέση να βεβαιώσουν το βάρος τους στην τριμερή δομή των σχέσεων: εργασίας, κράτους, κεφαλαίου και συνδικάτων. Όσον αφορά τον βαθμό οργάνωσης ή ιδιότητας μέλους αυτό που είναι σημαντικό είναι η αρχή που εφαρμόζεται στη μεταπολεμική Γερμανία, ενός ενοποιημένου συνδικάτου: «Μια επιχείρηση, ένα συνδικάτο» (Kühne, 2000:40)⁷¹². Τα συνδικάτα λειτουργούν ως «ενδιάμεσες οργανώσεις» και τονίζουν έτσι έναν πραγματισμό στις σχέσεις εργασίας

⁷⁰⁸ Η SMUV εξέφραζε ανησυχίες ότι ο αυξανόμενος αριθμός μεταναστών στη βιομηχανία θα απειλούσε την «ελβετική ποιότητα» και την «αρχή της συνεργασίας». Από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 επάνω, η ένωση κατέβαλε μερικές προσπάθειες να στρατολογήθούν οι μετανάστες με τη δημιουργία των ειδικών τμημάτων, και σε συνεργασία με το «Ιταλο-ελβετικό Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης» (Centro Italo-Svizzero Addestramento Professionale/CISAP), που ιδρύθηκε το 1966 από τους συνδικαλισμένους μετανάστες εργαζομένους και πρόσφερε την επαγγελματική κατάρτιση, στο B. Schmitter-Heisler (2000) “Trapped in the Consociational Cage: Trade Unions and Immigration in Switzerland”, in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.31.

⁷⁰⁹ Η αύξηση πρέπει να αποδοθεί πρώτιστα στις αλλαγές στη νομική θέση των αλλοδαπών, η πλειοψηφία που κατείχε μόνιμες άδειες διαμονής, παρά σε μια επιθετική εκστρατεία στρατολόγησης. Οι αλλαγές στη θέση των ελβετικών ενώσεων σχετικά με τη μετανάστευση και την παρουσία μεταναστών στα μέσα της δεκαετίας του 1970 μπορούν να αποδοθούν στο γεγονός ότι μερικές απαιτήσεις της ένωσης, ειδικά τα όρια που επιβλήθηκαν στον αριθμό αλλοδαπών που επέτρεπαν να εργαστούν στην Ελβετία, έγιναν κυβερνητική πολιτική.

⁷¹⁰ Επιπλέον οι διάφορες εκστρατείες «υπερ-αλλοεθνικότητας» είχαν αποτελέσει απειλή για την ελβετική πολιτική σταθερότητας και ομοφωνίας. Κάτω από αυτές τις περιστάσεις, οι περιορισμοί επέτρεψαν στις ενώσεις να διασωθούν, να αναγνωρίσουν ότι η μετανάστευση ήταν ένα τετελεσμένο γεγονός και έτσι αφέρισαν περισσότερη προσοχή στο δεύτερο στόχο τους, η ολοκλήρωση του ξένου πληθυσμού, στο B. Schmitter-Heisler (2000) “Trapped in the Consociational Cage: Trade Unions and Immigration in Switzerland”, in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.32.

⁷¹¹ P. Kühne (2000) “The Federal Republic of Germany: Ambivalent Promotion of Immigrants’ Interests”, in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.39-63.

⁷¹² Αυτό το ενοποιημένο συνδικάτο θεωρείται ως ιδεολογικά και πολιτικά ουδέτερο, ως κοινός αντιπρόσωπος όλων των κατηγοριών μισθωτών, όπως εργαζόμενοι, έμψυχοι υπάλληλοι, δημόσιοι υπάλληλοι, και ως συλλογική οργάνωση των υπαλλήλων με τα διαφορετικά χαρακτηριστικά: νέος, παλιός, άνδρες, γυναίκες, Γερμανοί, μετανάστες, άνθρωποι διαφορετικής εθνικής προέλευσης. Επίσης ιδιαίτερης σπουδαιότητας είναι οι νομικές διατάξεις που ελέγχουν τις σχέσεις εργασίας που περιορίζουν τα συνδικάτα, αλλά και τα ενισχύουν ως ένα βαθμό σε περιόδους της οικονομικής κρίσης ή της απώλειας μελών. Αυτές οι νομικές διατάξεις ισχύουν για όλα τα επίπεδα στα οποία υπάρχουν διαδικασίες του διαλόγου μεταξύ του κεφαλαίου και της εργασίας. Από το 1949 αυτό το σύστημα των νόμων ρυθμιζόμενων σχέσεων εργασίας προσδιορίστηκε ως σύστημα της «θεσμοποιημένης σύγκρουσης τάξης», στην οποία οι δομικά παραχθιζόμενες συγκρούσεις τάξεων μετασχηματίζονται σε περιορισμένες και ελέγξιμες συγκρούσεις συμφερόντων.

στη Γερμανία, και τον προσανατολισμό των συγκρουόμενων μερών προς κοινά ενδιαφέροντα, όπου η συγκατάθεση και ο συμβιβασμός είναι δυνατόι⁷¹³.

Το 1955, τα συνδικάτα της δυτικής Γερμανίας ήρθαν αντιμέτωπα αρχικά με το θέμα των μετακινούμενων εργαζομένων⁷¹⁴. Συγχρόνως, περίπου ένα εκατομμύριο δυτικογερμανών καταχωρούνταν ως άνεργοι. Υπήρξε έτσι μια αλλαγή στη μεταναστευτική πολιτική των συνδικάτων⁷¹⁵. Η ύπαρξη περίπου 700.000 μη-Γερμανών μελών των συνδικάτων, συμπεριλαμβανομένων των δεκάδων χιλιάδων εκλεγμένοι ανώτεροι υπάλληλων, των εκατοντάδων των καρεκλών και των αναπληρωτών συμβουλίων των επιχειρήσεων, και των εκατοντάδων των εκπροσώπων συνδικάτων, φανερώνει δύο πράγματα: αρχικά μια σοβαρή προσπάθεια να ενεργοποιηθούν οι μετανάστες υπάλληλοι στα συνδικάτα, και αφετέρου μια διαδικασία του ανοίγματος των συνδικάτων και των ομάδων αντιπροσώπευσης στην εργασία για τα ενδιαφέροντά τους⁷¹⁶. Οι κανόνες και οι οδηγίες των συνδικάτων, καθώς επίσης και ο κώδικας των εργασιακών σχέσεων, άλλαξαν κατά τη διάρκεια του χρόνου προκειμένου να διανοιχτούν οι δυνατότητες για δημοκρατική συμμετοχή. Δεν υπήρξε έτσι καμία επανάληψη αυτό που έχει εμφανιστεί στο παρελθόν: η καθιέρωση των συνδικάτων σύμφωνα με τις γραμμές των μειονοτήτων⁷¹⁷. Η

⁷¹³ Σαν νόμιμα αναγνωρισμένοι συμμετέχοντες στο σύστημα των σχέσεων εργασίας, τα συνδικάτα έχουν «θέση μιας σχεδόν-δημόσιας εταιρίας». Έχουν μια θέση σε όλα τα δημόσια και πολιτικά ιδρύματα έτσι ώστε η φωνή τους τουλάχιστον να ακούγεται. Ως σχεδόν-δημόσιοι οργανισμοί, τα συνδικάτα έχουν συμμετάσχουν επίσης στη διατύπωση της κυβερνητικής μεταναστευτικής πολιτικής, ακόμα κι αν δεν ήταν με κανένα τρόπο σε θέση να λάβουν όλες τις απαιτήσεις τους. Μέσω του συμβουλίου της διοίκησης του Ομοσπονδιακού Ιδρύματος για την Εργασία, ένα αυτο-διοικούμενο δημόσιο ίδρυμα με μια τριμερή δομή (κράτος, εργοδότες, συνδικάτα), περιλήφθηκαν στην πολιτική στρατολόγησης της δεκαετίας του 1950 και της δεκαετίας του 1960, και στη λήψη της πλήρους ισότητας για τους μετανάστες εργαζομένους στις αμοιβές και στη νομοθεσία για την εργασία και την κοινωνική προστασία. Μια άλλη σημαντική επαφή μεταξύ των συνδικάτων και του κράτους είναι η «Συντονιστική Ομάδα για τους Μετανάστες Εργαζομένους» (Coordinating Group for Foreign Workers') στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Τα μέλη αυτού του σώματος αντιπροσωπεύουν τα συνδικάτα και τους εργοδότες, τις εκκλησίες, τις ομάδες κοινωνικής προστασίας, το Ομοσπονδιακό Ίδρυμα για την Εργασία, βουλευτικές ομάδες και Ομοσπονδιακό Υπουργείο.

⁷¹⁴ Είχαν αντιμετωπίσει δυσκολίες στο να δώσουν την έγκρισή τους, καθώς οι Γερμανοί υπήκοοι που εκδιωχθεί ή είχαν καταφύγει στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης κατάβηκαν ακόμα στη Δυτική Γερμανία. Μεταξύ εκείνων που έρχονταν από την Σοβιετική Ζώνη Κατοχής (Soviet Occupation Zone/DGR) ήταν ιδιαίτερα ειδικευμένοι.

⁷¹⁵ Η μεταναστευτική πολιτική συνδικάτου ήταν ουσιαστικά αντιδραστική, και επομένως μεταφέρθηκε στην κατάσταση της κυβερνητικής πολιτικής. Η μεταναστευτική πολιτική συνδικάτων είτε συμφωνήθηκε είτε διαφωνήθηκε με τον. Από το 1955 έχουν υπάρξει τέσσερις ευδιάκριτες φάσεις: *Πρώτον*, μια φάση στρατολόγησης που θεωρείται προσωρινή. Τα συνδικάτα προσπάθησαν να εξασφαλίσουν ίσα δικαιώματα για τους ξένους εργαζομένους στην εργασία και στην κοινωνική ασφάλεια (1955-1973). *Δεύτερον*, μια φάση «σταθεροποίησης» της απασχόλησης των μεταναστών, που έφθασε στο αποκορύφωμά της όταν η κυβέρνηση που αποφάσισε μια στάση πρόσληψης/στρατολόγησης και ανακοίνωσε συγχρόνως ότι ήταν προετοιμασμένη για να ενσωματώσει κοινωνικά εκείνους τους μετανάστες των οποίων οι ζωές καθιερώθηκαν σταθερά στην ομοσπονδιακή Δημοκρατία (1973-1982). Αυτή η φάση είχε την αποδοχή των συνδικάτων. *Τρίτον*, αυτό δεν ίσχυσε πλέον για μια τρίτη φάση που άρχισε με το συντηρητικό-φιλελεύθερο συνασπισμό, ο οποίος θέλησε λιγότερους μετανάστες εργαζομένους στη Γερμανία (1982-90). Η κυβέρνηση ενθάρρυνε επίσης τους ξένους εργαζομένους να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, και τα συνδικάτα αντέδρασαν με την απαίτηση ενός ασφαλούς δικαιώματος κατοικίας και κοινωνικοπολιτικής ισότητας. *Τέτατον*, από το 1989, όταν κατέρρευσαν τα ανατολικο-ευρωπαϊκά πολιτικά συστήματα, οι συζητήσεις και τα επιχειρήματα για τη θέση των εργαζομένων μεταναστών προεπέρστησαν από τα άλλα, σχετικά με τους πρόσφυγες και τους αιτούντες ασύλου, που έφθασαν με αυξανόμενους ρυθμούς, ειδικά από την Ανατολική Ευρώπη. Τα συνδικάτα θέλησαν μια ανθρωπιστική προσέγγιση στο ζήτημα. Και για πρώτη φορά ήταν επίσης υπέρ ενός ρυθμιστικού μηχανισμού που αφενός θα επέτρεπε τη μετανάστευση εργασιών και σε άλλη περίπτωση θα εξέταζε τα ενδιαφέροντα της γερμανικής αγοράς εργασίας. Ήλπισαν ότι ένας ρυθμιστικός μηχανισμός αυτού του είδους θα διευκόλυνε τη συζήτηση στη Γερμανία στη μετανάστευση, τους πρόσφυγες και το άσυλο.

⁷¹⁶ Διάφορα στοιχεία δείχνουν μια πιο ανοικτή τοποθέτηση των συνδικάτων σχετικά με τα μέτρα για την ίση μεταχείριση καθώς επίσης και εκείνα που αφορούν την ειδική υποστήριξη των μεταναστών εργαζομένων: *Πρώτον*, η προγραμματική δήλωση της ίσης θέσης και αντιπροσώπευσης των συνδικάτων των συμφερόντων των μεταναστών και των Γερμανών. *Δεύτερον*, οργανωτικά μέτρα, με τη βοήθεια των οποίων τα συνδικάτα άνοιξαν τις πόρτες τους ευρύτερα στα ξένα μέλη. *Τρίτον*, προσπάθειες να επιταχυνθεί η επαρκής αντιπροσώπευση των ξένων υπαλλήλων σε σώματα που αντιπροσωπεύουν τα ενδιαφέροντά τους στην εργασία. *Τέτατον*, επιτροπές αλλοδαπών, οι οποίες έχουν αποτελεσθεί από τον Οκτώβριο του 1984 σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. *Πέμπτον*, απαιτήσεις για την υποστήριξη των αλλοδαπών. *Έκτον*, ενσωμάτωσης τους σχετικούς με την εργασία μετανάστες στο αντίστοιχο συνδικάτο τους, στο P. Kühme (2000) "The Federal Republic of Germany: Ambivalent Promotion of Immigrants' Interests", in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, pp.58-60.

⁷¹⁷ Το 1902 οι αποκαλούμενοι Πολωνοί του Ruhr, ανθρακωρύχοι μετανάστες Πολωνοί στο Ruhr, ίδρυσαν την «Ένωση των Πολωνών

παρούσα συμμετοχή των μεταναστών στις δομές συνδικάτων μπορεί να υπολογιστεί από τους ακόλουθους δείκτες: *πρώτον*, ο βαθμός οργάνωσης των μεταναστών, *δευτέρον*, η απόλυτη και σχετική αύξηση στον αριθμό μεταναστών που βρίσκονται σε στους αντιπροσωπευτικές θέσεις σε εργασιακά συμβούλια και επιτροπές εργαζομένων/ προσωπικού, *τρίτον*, η συμμετοχή των μεταναστών εργαζομένων στις διαφωνίες για τις τιμές και στις απεργίες, *τέταρτον*, η αυξανόμενη εκλογή μη-Γερμανών σε αντιπροσωπευτικούς οργανισμούς συνδικάτων, ειδικά σε τοπικό επίπεδο, η συνεχόμενη αύξηση του ενδιαφέροντος στην παρακολούθηση συνδικαλιστικών μαθημάτων από ξένους εργαζομένους και *πέμπτον*, η αύξηση στον αριθμό τέτοιων μεταναστών που απασχολούνται από τα συνδικάτα και την εργασία ως πολιτικοί γραμματείς⁷¹⁸.

1.7.5. ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΥΣΤΡΙΑ

Ο Gächter (2000)⁷¹⁹ αναφέρει ότι στα μέσα της δεκαετίας του 1950 οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού είχαν αρχίσει να εμφανίζονται στα δυτικά της Αυστρίας και στη Βιέννη⁷²⁰. Η αντίδραση των εργοδοτών ήταν να στρατολογήσουν ανθρώπους από τα λιγότερο δυναμικά μέρη της χώρας, κυρίως από τα νότια και νοτιοανατολικά σημεία⁷²¹. Μόνο ένα τέταρτο περίπου της συμφωνηθείσας ποσόστωσης πραγματικά χρησιμοποιήθηκε⁷²². Τα συνδικάτα ενδιαφέρθηκαν να σιγουρέψουν ότι ο ανεφοδιασμός της

Εργαζομένων», (Polish Workers Association/ZZP). Διαχωρίστηκαν από το πολιτικά παρακείμενο «Χριστιανικό Συνδικάτο» (Christian Trade Union) και επίσης από την «Κοινωνική Δημοκρατική Παλιά Ένωση» (Social Democratic Old Association), της οποίας η γερμανική εθνική πίστη ήταν τόσο χαρακτηριστική που δεν ήταν ικανή να ασχοληθεί με τα ενδιαφέροντα της πολωνικής μειονότητας.

⁷¹⁸ P. Kühme (2000) “The Federal Republic of Germany: Ambivalent Promotion of Immigrants’ Interests”, in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.55.

⁷¹⁹ A. Gächter (2000) “Austria: Protecting Indigenous Workers from Immigrants”, in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.65-89.

⁷²⁰ Ήταν εμφανές σε ορισμένες βιομηχανίες, ειδικά στις κατασκευές, αλλά σύντομα επίσης στα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, και στις χαμηλού κύρους υπηρεσίες. Στη δύση αυτό ήταν εξαιτίας λόγω των εργαζομένων που στρέφονται στις πολύ καλύτερα αμειβόμενες βιομηχανίες ακριβώς στα σύνορα στην Ελβετία και το Liechtenstein.

⁷²¹ Στη Γερμανία, η στρατολόγηση εργασίας από την Ιταλία και άλλες μεσογειακές χώρες είχε αρχίσει στα μέσα της δεκαετίας του 1950. Σύντομα κατόπιν, οι εργοδότες στην Αυστρία άρχισαν επίσης να αναζητούν μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό. Έως το 1960 τα συνδικάτα αντιστέκονταν. Το 1961, κάτω από την επερχόμενη απειλή της απολύτως πλήρους απασχόλησης, το κτήριο και η «Ένωση Εργαζομένων στις Κατασκευές και στην Ξυλεία» (Building and Timber Union) συμμετείχαν σε ένα εθνικό επίπεδο συμφωνία με τους εργοδότες που επιτρέποντας την εποχιακή απασχόληση μέχρι 7.300 εργαζομένους στις κατασκευές. Η συμφωνία ήταν για τις καθορισμένες χρονικές περιόδους κατά τη διάρκεια της έντονης παραγωγικά εποχής.

⁷²² Ο αυξανόμενος πληθωρισμός επιτάχυνε το ρυθμό διαπραγματεύσεων μεταξύ της κυβέρνησης, των συνδικάτων και των εργοδοτών το καλοκαίρι του 1961. Σε αυτές τις διαπραγματεύσεις, που διεξήχθησαν από τα συνδικάτα ως προσπάθεια να γίνει τυπικά συνεργάτης στην εθνική χάραξη πολιτικής, και από τους εργοδότες ως προσφορά για να καθορίσουν την προτεραιότητα των έμμεσων πολιτικών μέτρων πέρα από τα άμεσα, το μελλοντικό σύνολο και η μορφή της μεταναστευτικής εργασίας ήταν το κεντρικό ζήτημα. Πρώτα στόχος ήταν να συμφωνηθεί ένας νέος νόμος μεταναστευτικής εργασίας. Αυτό αποδείχθηκε αδύνατο. Η συμφωνία που επιτεύχθηκε, στη συνέχεια, ήταν να καθιερωθεί μια διαδικασία έξω από τον υφιστάμενο νόμο που θα χορηγούσε τις επιχειρήσεις με άμεση πρόσβαση σε έναν περιορισμένο αριθμό εργαζομένων μεταναστών. Εντούτοις, για τα συνδικάτα ήταν σημαντικό ότι η πρόσβαση στις άδειες απασχόλησης περιλάμβανε διάφορους όρους: *πρώτον*, έναν έλεγχο υγείας που πληρωνόταν από τους εργοδότες πριν από τη μετανάστευση, *δευτέρον*, μια διαβεβαίωση έπρεπε να δοθεί από τους εργοδότες ότι ο επαναπαιρισμός μετά από τη λήξη της σύμβασης κύβων θα εγγυούταν, *τρίτον*, οι μετανάστες εργαζόμενοι θα έπρεπε να απολύονται ενώπιον των αυστηρών εργαζομένων, *τέταρτον*, μετά από απαίτηση, οι επιχειρήσεις ή οι εταιρίες έπρεπε να καταστήσουν διαθέσιμο όλες τις σχετικές πληροφορίες για τις πρακτικές τους στο εργατικό δυναμικό στους επηρεωμένους εργαζομένους, *πέμπτον*, μια άδεια απασχόλησης θα μπορούσε μόνο να χορηγηθεί για τους υπαλλήλους των οποίων κατάλληλη κατοικία βεβαιωνόταν, *έκτον*, οι μετανάστες εργαζόμενοι θα αποκλείονταν από το να εργαστούν σε υπο-απεργία δουλειές Αυστριακών αλλά θα μπορούσε να μεταφερθούν σε τμήματα ή εγκαταστάσεις στην ίδια επιχείρηση που δεν ήταν σε απεργία, *έβδομο*, μια αίτηση για μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό θα μπορούσε μόνο να εγκριθεί μόνο εάν η επιχείρηση ενέμενε γενικά στους κανονισμούς της αγοράς εργασίας και απασχόλησης. Μια σοβαρή παραβίαση θα μπορούσε να δικαιολογήσει την παύση της εφαρμογής, και *όγδοο*, ειδικοί όροι

αγοράς εργασίας θα παρέμενε περιορισμένος, ακόμα κι αν συμφώνησαν με την απασχόληση των ξένων πολιτών⁷²³. Τα συνδικάτα θεωρούν ότι υπάρχουν ορισμένα κοινά ενδιαφέροντα μεταξύ των εργοδοτών και των μεταναστών εργαζομένων, συνεχίζουν να καταβάλλουν κάθε προσπάθεια ώστε να προστατευθούν οι γηγενείς εργαζόμενοι από αυτόν τον συνασπισμό⁷²⁴. Οι εκπρόσωποι των συνδικάτων τείνουν να κάνουν μια τριπλή διαφοροποίηση μεταξύ των αυστριακών υπηκόων, των εγκατεστημένων μεταναστών εργαζομένων και των νεοφερμένων μεταναστών, όπου στην πράξη η διάκριση έχει λίγα θετικά αποτελέσματα για τους εγκατεστημένους μετανάστες⁷²⁵. Συγχρόνως όμως, τα συνδικάτα παραμένουν σκληρά αντιταγμένα σε οποιαδήποτε νέα μετανάστευση, ακόμη και των άμεσων οικογενειακών μελών, και θέλουν το άσυλο και οι προσωρινές διαδικασίες προστασίας για να εφαρμόζονται περιοριστικά.

1.7.6. ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΟΛΛΑΝΔΙΑ

H Roosblad (2000)⁷²⁶ σημειώνει ότι μετά από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο διάφοροι μετανάστες εγκαταστάθηκαν στη χώρα⁷²⁷. Η μετανάστευση από διάφορες χώρες δεν ήταν μια συνέπεια στρατολόγησης, αλλά προκλήθηκε από τους πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες⁷²⁸. Η

συμφωνήθηκαν σχετικά με τις διάφορες των ποσοτώσεων του εργατικού δυναμικού. Ειδικότερα συμφωνήθηκε ότι το μεγαλύτερο από το μισό εργασίες σε ένα δεδομένο κατασκευαστικό εταιρεία θα μπορούσε να εκτελεστεί από μετανάστες. Τα συνδικάτα, είχαν πάντοτε ακολουθήσει πάντα μια πολιτική ένταξης. Αυτό σήμανε ότι υπήρξε πάντα μια δηλωμένη πολιτική των ίσων αμοιβών για ίση εργασία, που εκφραζόταν με πλήρη ισότητα σε συμφωνίες συλλογικών διαπραγματεύσεων. Η Αυστριακή Ένωση Ομοσπονδιών (Austrian Union Federation/ÖGB) δεν ήταν ικανή να λει πόσα από τα μέλη της είναι πολίτες άλλων χωρών. Σχετικά με τον βαθμό συνδικαλικοποίησης, δεν είχε θετικά αποτελέσματα, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι οι υπήκοοι άλλων χωρών είναι σοβαρά και νόμιμα σε μειονεκτική θέση στις σχέσεις απασχόλησης. Αυτό προέκυψε από τον συνδυασμό των διάφορων νομικών διακρίσεων. Εντούτοις, τα συνδικάτα, έχουν διαδραματίσει έναν σημαντικό ρόλο. εν μέρει στη δημιουργία και εν μέρει στη μη-κατάργηση αυτής της διάκρισης.

⁷²³ Αυτό το εργατικό απόθεμα είναι απολύτως ένα ελαστικό στοιχείο ανεφοδιασμού, διαθέσιμο όταν απαιτείται επιπλέον εργατικό δυναμικό και εξαφανίζεται όταν μειώνεται η απαίτηση. Τέτοια εξαφάνιση έπρεπε να κατασκευαστεί. Δεδομένου ότι ο υφιστάμενος νόμος πρόβλεπε απόλυτα των δικαιωμάτων παραμονής σε περίπτωση ανεπαρκούς εισοδήματος, όπου η λύση ήταν να στραφούν στις επιπτώσεις της ανεργίας στους αλλοδαπούς και να περικολούν τα επιδόματα ανεργίας. Έτσι, όντας άνεργοι πέρα από μια ορισμένη χρονική περίοδο, θα έχαναν ο δικαίωμα να παραμείνουν στη χώρα. Είναι γεγονός ότι τα συνδικάτα ενδιαφέρθηκαν πολύ λιγότερο για να προστατεύσουν όλους τους εργαζομένους εξίσου στις σχέσεις απασχόλησης και αγοράς εργασίας από ότι να προστατευθούν οι γηγενείς εργαζόμενοι από μετανάστες.

⁷²⁴ Στην Αυστρία, για τα συνδικάτα και τους συνδικαλιστές, δεν ήταν ποτέ ένα θέμα «ισότητας εναντίον υποστήριξης» για τους μετανάστες. Αντίθετα, η ισότητα σημαίνει για τα συνδικάτα κάτι ανεπιθύμητο, αδύνατο, και αδιανόητο και εστιάζουν εξ ολοκλήρου περίπου στις περιοχές, τη μορφή, και το βαθμό νομικής διάκρισης των μεταναστών. Τα συνδικάτα δεν δέχτηκαν ποτέ ότι οι μετανάστες έχουν το δικαίωμα να παραμείνουν στη χώρα. Πάντα τόνιζαν ότι η Αυστρία δεν είναι χώρα μετανάστευσης, και συνεπώς επέμεναν ότι οι αρχές πρέπει να έχουν το δικαίωμα να τερματίζουν την παραμονή των μεταναστών όταν δεν απαιτούνται άλλο στην απασχόληση. Αυτή η άρνηση που έχουν στους μετανάστες εργαζομένους είναι αναπόσπαστο μέρος μιας στρατηγικής για να αρνηθεί στους μετανάστες το δικαίωμα να αποφασίσουν για τους εάν όταν επιθυμούν να φύγουν από τη χώρα πάλι. Το αποτέλεσμα είναι ότι εκτός από μια ιδιαίτερα περιοριστική πολιτική μετανάστευσης τα συνδικάτα έχουν επίσης ακολουθήσει μια αυστηρά μεροληπτική πολιτική ενάντια στους μετανάστες που εγκαθίστανται στη χώρα.

⁷²⁵ Οι ενώσεις τους παραχώρησαν ευκολότερη πρόσβαση στην άδεια διαμονής, επέκτεναν τη διάρκεια της, κ.λπ. Υπάρχουν τέσσερα θεμελιώδη σημεία νομικής διάκρισης (καθώς επίσης και πλήθος δευτερευόντων): (α) αποκλεισμός των εγκατεστημένων μεταναστών από την πρόσβαση στην αγορά εργασίας, (β) αποδυναμωμένες σχέσεις απασχόλησης, (γ) άνοση διάρκεια των επιδομάτων ανεργίας, και (δ) κίνδυνος απώλειας με τη λήξη των ωφελών. Σήμερα, φαίνεται να υπάρχει μια ορισμένη προθυμία να κατασταθούν οι νόμιμοι μετανάστες που ίσοι με τους αυστριακούς υπηκόους.

⁷²⁶ J. Roosblad (2000) "Dutch Trade Unions, Immigrants and Immigration: Myopic Politics of Equality", in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, pp.91-109.

⁷²⁷ Αρχικά υπήρξε μια μετανάστευση από τις αποικίες και τις πρώην-αποικίες. Μεταξύ του 1945 και του 1962 υπήρξε μια ουσιαστική εισροή επαναπατρίζομένων από τις πρώην ολλανδικές ανατολικές Ινδίες. Εισήλθαν ενεργά στην ολλανδική κοινωνία, και η κυβέρνηση θεώρησε την ενσωμάτωσή τους ολοκληρωμένη στο τέλος της δεκαετίας του 1960.

⁷²⁸ Οι περισσότεροι από τους αποικιακούς μετανάστες είχαν ολλανδική υπηκοότητα και επομένως ένα στερεό νομικό καθεστώς στην

στρατολόγηση της ξένης εργασίας θεωρήθηκε ως προσωρινό μέτρο, καθώς όταν οι μετανάστες εργαζόμενοι δεν θα χρειάζονταν άλλο στην ολλανδική οικονομία, θα επέστρεφαν στην πατρίδα τους.⁷²⁹

Στα μέσα της δεκαετίας του 1960 η αρχικά θετική τοποθέτηση των συνδικάτων προς τη στρατολόγηση άλλαξε λόγω της μεγάλης εισροής των μεταναστών.⁷³⁰ Εντούτοις, οι αντιδράσεις των γηγενών εργαζομένων σε αυτήν την υποχώρηση και τις μαζικές απολύσεις που ακολούθησαν, κατέστησαν σαφές ότι, δεν ήταν όλοι οι ολλανδοί εργαζόμενοι πρόθυμοι να δεχτούν την παρουσία της μεταναστευτικής εργασίας.⁷³¹ Τα συνδικάτα τα ίδιοι, εντούτοις, δεν προστάτευσαν ουσιαστικά κανενός από τα συμφέροντα των μεταναστών εργαζομένων, και δεν έκαναν καμία προσπάθεια για τις πολιτικές ενσωμάτωσής εκείνη την περίοδο.⁷³²

Εν συνεχεία, μέσα από τα συνδικάτα, η πολιτική επιστροφής επικρίθηκε. Ένας εκπρόσωπος της «Ομοσπονδίας Συνδικάτων Καθολικών Ολλανδών» (Dutch Catholic Trade Union Federation/NKV) δήλωνε ότι ήταν άδικο να αγοράσει κανείς τους εργαζομένους με ένα επιστροφής επίδομα, ως τρόπο ρύθμισης του αριθμού των μεταναστών εργαζομένων, επειδή δεν απαιτούνταν άλλο στην ολλανδική

ολλανδική κοινωνία. Η προστασία των συμφερόντων τους, η κοινωνική καθοδήγηση, και η ενσωμάτωση στην ολλανδική κοινωνία ήταν κυρίως θέματα για την κυβέρνηση και τις ιδιωτικές οργανώσεις κοινωνικής προστασίας. Τα συνδικάτα δεν θεώρησαν αυτό ως ανησυχία δική τους. Σε μερικές περιπτώσεις, στην πραγματικότητα, τα συνδικάτα παρουσίαζαν ότι ανησυχούσαν περισσότερο για την απειλή του ανταγωνισμού από τους αποικιακούς εργαζομένους για τους γηγενείς εργαζομένους τους, από ότι με την προστασία των συμφερόντων των αποικιακών μεταναστών. Υπάρχουν περιπτώσεις στη δεκαετία του 1950 στις οποίες τα συνδικάτα προσπάθησαν να κρατήσουν μακριά τους αποικιακούς μετανάστες από τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας, και άλλοι στους οποίους όρισαν ότι η απασχόληση των αποικιακών μεταναστών δεν πρέπει να είναι εις βάρος των γηγενών εργαζομένων. Τα θέματα ήταν αρκετά διαφορετικά με τους μετανάστες που ήρθαν στις Κάτω Χώρες κυρίως για εργασία, οι αποκλειόμενοι «φιλοξενούμενοι εργαζόμενοι». Στα πλαίσια μιας πολύ γρήγορης οικονομικής ανακατασκευής της οικονομίας δεκαετία του 1950, μια έλλειψη της εργασίας προέκυψε σε μερικούς τομείς της βιομηχανίας, όπως η μεταλλεία και τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα.

⁷²⁹ Η συμπεριφορά των ομοσπονδιών των ολλανδών συνδικάτων προς τη στρατολόγηση και την απασχόληση εργαζομένων μεταναστών ήταν αρκετά θετικές στο πρώτο μισό της δεκαετίας του 1960. Όπως η κυβέρνηση και οι εργοδότες κύβων, συμφώνησαν ότι η στρατολόγηση των μεταναστών ήταν απαραίτητη προκειμένου να διατηρηθεί η μέγιστη παραγωγή, ειδικά στον βιομηχανικό τομέα. Εντούτοις, ενδιαφέρονταν για τα άμεσα υλικά συμφέροντα των Ολλανδών εργαζομένων. Τα συνδικάτα φοβούνταν ότι οι εργοδότες προτιμούσαν με την εργασία των μεταναστών, επειδή θα ήταν πιο εύλεκτοι και πιο πρόθυμοι στο να κερδίσουν όσο το δυνατόν περισσότερα χρήματα, και εξίσου πρόθυμοι να εργαστούν υπερωρίες. Επιπλέον, ο άφθονος ανεφοδιασμός των μεταναστών εργαζομένων να πιέζε τις αμοιβές. Προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί ο «αθέμιτος συναγωνισμός» μεταξύ των ολλανδών και μεταναστών εργαζομένων, και προκειμένου να βελτιωθούν οι άθλιες συνθήκες υπό τις οποίες οι μετανάστες έπρεπε να ζήσουν, τα συνδικάτα υποστήριξαν την ίση μεταχείριση μεταναστών και Ολλανδών. Εντούτοις, συγχρόνως χρησιμοποίησαν αυτή την πολιτική ισοτήτας ως εργαλείο για να περιορίσουν την πρόσληψη, επειδή έτσι καθιστούσαν την απασχόληση των εργαζομένων μεταναστών ακριβότερη και δυσκολότερη.

⁷³⁰ Όταν το 1965 οι ομοσπονδίες των εργοδοτών πίεσαν την κυβέρνηση για να συνεχίσουν τη στρατολόγηση των μεταναστών παράλληλα με την αυθόρμητη εισροή των μεταναστών εργαζομένων, τα συνδικάτα αντίταξαν αυτές τις προτάσεις. Κατά τη διάρκεια της σύντομης οικονομικής κρίσης του 1966-1967, η στρατολόγηση των μεταναστών εργαζομένων σταμάτησε προσωρινά. Η μικρή κρίση φάνηκε να έχει λίγη επίδραση στην ανεργία μεταξύ των εργαζομένων μεταναστών. Αφενός αυτό οφειλόταν στο γεγονός ότι απαιτούνταν για συγκεκριμένους τύπους εργασιών, συνήθως βρώμικες και βαριές, ακόμη και σε περιόδους της προσωρινής οικονομικής δυσπραγίας. Αφετέρου διάφοροι μετανάστες εργαζόμενοι επέστρεψαν στις χώρες τους. Μόλις η οικονομική κρίση τελείωσε, η στρατολόγηση των εργαζομένων από τη μεσογειακή περιοχή αυξήθηκε πάλι.

⁷³¹ Προκειμένου να ικανοποιηθούν οι ολλανδοί εργαζόμενοι οι ομοσπονδίες των συνδικάτων συνήγορήσαν στην κατάργηση μερικών από τις ευκολίες που απολάμβαναν οι ξένοι εργαζόμενοι. Αφετέρου πίεσαν την κυβέρνηση να χρησιμοποιήσει τις αδιάκοπες πολιτικές στην πρόσληψη, την απασχόληση, την κατοικία και την ενσωμάτωση.

⁷³² Κατά τη διάρκεια έπομένων ετών η κυβέρνηση θέσπισε βαθμιαία μια σειρά μέτρων που καθιστούσαν δυσκολότερο για τους ξένους εργαζομένους να μουν στην χώρα χωρίς προηγουμένη άδεια. Ένας δεύτερος τρόπος για τη μείωση των μεταναστών εργαζομένων στη χώρα ήταν να σιγουρευτούν ότι οι μετανάστες εργαζόμενοι θα επέστρεφαν στην χώρα τους μετά από τη λήξη των συμβάσεών τους. Όταν το 1974 η κυβέρνηση κύβων πρόβλεψε την ιδέα μιας «επιχορήγησης επιστροφής» για εκείνους τους ξένους εργαζομένους που ήθελαν να επιστρέψουν στη χώρα τους, τα συνδικάτα τόνισαν τη σημασία των «προγραμμάτων επιστροφής» ως τμήμα της βοήθειας στους μετανάστες. Σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης, οι μετανάστες εργαζόμενοι θα μπορούσαν εύκολα να προσληφθούν μέσα από τα επίσημα κανάλια, ή μέσω των μεταναστών εργαζομένων που βρίσκονταν ήδη στην απασχόληση. Σε περιόδους οικονομικής κρίσης, η πρόσληψη θα έπρεπε να σταματήσει είναι διάφοροι μετανάστες εργαζόμενοι θα επέστρεφαν στην εγχώρια χώρα τους, επειδή δεν θα μπορούσαν να βρουν απασχόληση, και καθώς τα νόμιμα δικαιώματά τους ως άνεργοι μετανάστες εργαζόμενοι θα ήταν περιορισμένοι. Αφετέρου η οικονομική κρίση του 1966-1967 κατέστησε σαφές ότι οι μετανάστες απαιτούνταν ακόμη και σε περιόδους της κρίσης. Έτσι αν και η κυβέρνηση, οι εργοδότες και τα συνδικάτα συνέχιζαν να τονίζουν ότι η απασχόληση των μεταναστών εργαζομένων ήταν ένα προσωρινό μέτρο, από το 1967 και μετά η αποκαλούμενη «εργασία των φιλοξενούμενων» έπαιρνε έναν μονιμότερο χαρακτήρα.

οικονομία⁷³³. Χρησιμοποιώντας τέτοια επιχειρήματα βασισμένα στην ισότητα, αντέταξαν σχέδια νόμων που προτάθηκαν από την κυβέρνηση και που παραβίαζε τα δικαιώματα των μεταναστών εργαζομένων⁷³⁴.

Στην πρόωρη φάση επίσημης πρόσληψης, τα συνδικάτα ήταν αρκετά θετικά όσον αφορούσε στην πρόσληψη και στην απασχόληση της μεταναστευτικής εργασίας. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1960 αυτή η συμπεριφορά άλλαξε. Μετά από μια σύντομη οικονομική κρίση το 1966-1967, τα συνδικάτα άρχισαν να απαιτούν τις περιορισμένες πολιτικές στρατολόγησης. Κατά τη διάρκεια της περιόδου από το 1968 ως το 1972 η κυβέρνηση θέσπισε μια σειρά μέτρων που το κατέστησε δυσκολότερο για τους μετανάστες εργαζομένους να εισέλθουν στη χώρα χωρίς προγενέστερη άδεια⁷³⁵. Ήταν στην αρχή της δεκαετίας του 1980 όπου τα συνδικάτα άρχισαν να διατυπώνουν τις πολιτικές μειονοτήτων. Δηλαδή, ήταν η αναγνώριση από την ολλανδική κυβέρνηση ότι η μεταναστευτική εργασία δεν ήταν ένα προσωρινό φαινόμενο, και ότι οι ειδικές πολιτικές ήταν απαραίτητες για να ενσωματώσουν τους μετανάστες στην ολλανδική κοινωνία, η οποία παρήγαγε αυτές τις πολιτικές στα συνδικάτα⁷³⁶.

⁷³³ Αν και τα συνδικάτα εστίασαν στον περιορισμό του αριθμού των μεταναστών στην ολλανδική κοινωνία, υπογράμμισαν επίσης την ανάγκη να ενσωματωθούν εκείνοι οι μετανάστες εργαζόμενοι που ήταν ήδη παρόντες στην ολλανδική κοινωνία. Δήλωσαν ότι οι μετανάστες εργαζόμενοι θα πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις με τους γηγενείς εργαζομένους.

⁷³⁴ Όπως το «Νομοσχέδιο Απασχόλησης Μεταναστών Εργαζομένων» (1975) που όριζε ότι ένας εργοδότης έπρεπε να έχει μια άδεια εργασίας για έναν μετανάστη εργαζόμενο προτού να μπορεί να απασχολήσει εκείνον τον αλλοδαπό. Επιπλέον, έθεσε επίσης ένα όριο στον αριθμό μεταναστών εργαζομένων που οι εταιρείες είχαν την άδεια για να απασχολήσουν, όπου σήμανε ότι οι μετανάστες εργαζόμενοι θα μπορούσαν μόνο να απασχοληθούν από τις επιχειρήσεις που δεν είχαν φθάσει ακόμα στο όριο τους. Τα όρια, που τέθηκαν από την κυβέρνηση, ήταν ένα νέο μέσο για να ελέγξουν και να μειώσουν τον αριθμό μεταναστών εργαζομένων, στο J. Roosblad (2000) "Dutch Trade Unions, Immigrants and Immigration: Myopic Politics of Equality", in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) *Trade Unions. Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.98.

⁷³⁵ Ειδικά μετά από την κρίση πετρελαίου του 1973 η κυβέρνηση συμμορφώθηκε με τις απαιτήσεις συνδικάτων για περιορισμένες πολιτικές στρατολόγησης. Κατά τη διάρκεια των επόμενων ετών η στρατολόγηση των μεταναστών εργαζομένων έπαψε ουσιαστικά, αλλά σε ένα πλαίσιο της οικογενειακής επανένωσης, η μετανάστευση των μη-εργαζομένων συνεχίστηκε σε μια αρκετά μεγάλη κλίμακα. Όσον αφορά στην συμμετοχή (inclusion) ή στον αποκλεισμό (exclusion) των μεταναστών, δεν έχει υπάρξει ποτέ οποιοσδήποτε επίσημος αποκλεισμός των μεταναστών εργαζομένων από τα συνδικάτα, αλλά ο συνυπολογισμός ή ο αποκλεισμός των μεταναστών θεωρείται κυρίως στον βαθμό στον οποίο τα συνδικάτα ενδιαφέρονται να προστατέψουν τα δικαιώματα των μεταναστών. Από την αρχή της στρατολόγησης και της απασχόλησης των ξένων εργαζομένων, τα συνδικάτα απαιτήσαν την ίση μεταχείριση μεταξύ μεταναστών και γηγενών εργαζομένων. Αυτό έγινε όχι μόνο από την ανησυχία για τα δικαιώματα των ξένων εργαζομένων, αλλά και για να ελαχιστοποιήσει τον ανταγωνισμό μεταξύ των γηγενών και ξένων εργαζομένων. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970, τα συνδικάτα συμμετείχαν σε διάφορες δραστηριότητες για να βελτιώσουν την προστασία ενδιαφέροντων των μεταναστών, όπως συμβουλευτικές, ειδικές σειρές μαθημάτων, και ειδικές συμβουλευτικές επιτροπές για τους μετανάστες εργαζομένους. Εντούτοις, η άμεση πρόωθηση ενδιαφερόντων των μεταναστών εργαζομένων πραγματοποιήθηκε ακόμα κυρίως από τις οργανώσεις κοινωνικής προστασίας.

⁷³⁶ Σε τρία επίπεδα μπορούν να διακριθούν στα οποία τα συνδικάτα μπορούν να προστατεύσουν τα συμφέροντα των μειονοτήτων: *πρώτον*, στην κοινωνία συνολικά, *δευτέρον*, στην αγορά εργασίας και *τρίτον* στις οργανώσεις τους. Καταρχάς, τα συνδικάτα προσπάθησαν για μια κατά πολύ βελτίωση της κοινωνικής θέσης των μειονοτήτων στην ολλανδική κοινωνία. Τα συνδικάτα υιοθέτησαν μια σταθερή στάση, παραδείγματος χάριν, αντέταξαν διάφορους νόμους που υπονόμισαν τα κοινωνικά δικαιώματα των μεταναστών εργαζομένων, κατέκριναν τον ρατσισμό, τις διακρίσεις και τις ακροδεξιές αντιλήψεις και έκαναν εκστρατείες για την καλύτερες συνθήκες κατοικίας και εκπαίδευσης για τις μειονότητες. Όσον αφορά την αγορά εργασίας, εντούτοις, οι πολιτικές των συνδικάτων είναι μάλλον ασαφείς και καμία σαφής πρόταση δεν υποβλήθηκε για να εξετσεί αυτήν την κατάσταση. Επίσης ο αντίκτυπος των κυβερνητικών πολιτικών στις ενέργειες των συνδικάτων είναι εντυπωσιακός. Όταν το 1990 οι εργοδότες και τα συνδικάτα έκαναν μια συμφωνία για να μειώσουν τη σχετικά υψηλή ανεργία μεταξύ των μειονοτήτων, αυτό έγινε κάτω από την απειλή της νομοθεσίας από την κυβέρνηση. Επίσης έγινε σαφές ότι τα συνδικάτα τείνουν να συνεργάζονται με τους κοινωνικούς εταίρους μέσα θεσμοποιημένες συμβουλευτικές δομές. Στο συνυπολογισμό των μειονοτήτων εντός των συνδικάτων επίσης, είναι σαφές ακόμα και αν και τα συνδικάτα δημιούργησαν ειδικές θέσεις για τις μειονότητες προκειμένου να αυτοί περιληφθούν μέσα στην οργάνωση των συνδικάτων, όπως τα ειδικά συμβουλευτικά όργανα, υπάρχει ακόμα ένα λιγότερο-αντιπροσωπευόμενο σύνολο μειονοτήτων, όχι μόνο στην ιδιότητα μέλους αλλά και σε επίπεδο συμβουλών και σε άλλες επιδρώντων θέσεων. Τα συνδικάτα δεν έχουν τεκμηριώσει μέχρι τώρα τις θέσεις συνυπολογισμού των μεταναστών με τη βέπηση αλλά και την ουσιαστική εφαρμογή μέτρων για την βελτίωση της θέσης των μειονοτήτων εντός των συνδικάτων.

1.7.7. ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΣΟΥΗΔΙΑ

Ο Knocke (2000)⁷³⁷ σημειώνει ότι το 1946 ήταν το έτος στο οποίο η μεταπολεμική μετανάστευση εργασίας στη Σουηδία άρχισε, και μια νέα φάση στην ιστορία της μετανάστευσης της χώρας άρχισε⁷³⁸. Η στρατολόγηση των μεταναστών εργαζομένων ήταν η εναλλακτική λύση που επιλέχτηκε από τους εργοδότες και από την κυβέρνηση ως γρηγορότερος τρόπος να παρασχεθεί εργατικό δυναμικό στον βιομηχανικό τομέα⁷³⁹. Το 1947, οι πρώτες διμερείς συμφωνίες για τη στρατολόγηση της μη-σκανδιναβικής μεταναστευτικής εργασίας υπεγράφησαν με την Ιταλία, την Ουγγαρία και με την Αυστρία⁷⁴⁰. Οι μετανάστες εργαζόμενοι είχαν την άδεια να αλλάξουν εργασία στο πλαίσιο του τομέα απασχόλησής τους στον οποίο στρατολογήθηκαν, έπρεπε να δεσμευτούν ότι θα γίνονταν μέλη στο ανάλογο συνδικάτο του επαγγέλματός τους και να παρέμεναν συνδικαλισμένοι καθ' όλη τη διάρκεια της παραμονής τους στη Σουηδία, κάτι που φανερώνει μια «εξάιρεση» στην αρχή της ελευθερίας του συνδικαλιζέσθαι. Καμία παρόμοια υποχρέωση δεν υπήρχε για τους σουηδούς εργαζομένους. Εντούτοις οι συμφωνίες όριζαν ότι οι εργαζόμενοι έπρεπε να είναι ίσοι με τους σουηδούς εργαζομένους όσον αφορά τις συνθήκες εργασίας και τις αμοιβές⁷⁴¹. Η συντριπτική πλειοψηφία είχε προέλθει από τις σκανδιναβικές χώρες, και κυρίως από τη Φινλανδία. Η «Συνομοσπονδία Συνδικάτων» (Trade Union Confederation/LO) αντιτάχθηκε στη εισαγωγή των μεταναστών εργαζομένων και ήταν

⁷³⁷ W. Knocke (2000) "Sweden: Insiders Outside the Trade Union Stream", in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, pp.157-179.

⁷³⁸ Η Σουηδία βρέθηκε αντιμετώπιση με μια σοβαρή έλλειψη εργατικού δυναμικού. Ένα γεγονός που ανησύχησε σοβαρά τους αντιπροσώπους του σουηδικού κεφαλαίου και την κυβέρνηση. Οι συζητήσεις άρχισαν στο Κοινοβούλιο και οι έρευνες άρχισαν από τους εργοδότες στο πώς να παρέχουν την εργασία, πρώτιστα στον βιομηχανικό τομέα. Οι κύριες εναλλακτικές λύσεις που συζητήθηκαν για την επίλυση του προβλήματος ήταν ηλικιωμένα και εν μέρει με ειδικές ανάγκες άτομα, οι αναξιοποίητες γηγενείς γυναίκες, αφενός, ή η εισαγωγή μεταναστών εργαζομένων, αφετέρου. Οι οργανώσεις των γυναικών και τα συνδικάτα ήταν αρνητικές προς τη μετανάστευση για εργασία, και εκφράστηκαν υπέρ της κινητοποίησης των εσωτερικών αποθεμάτων εργασίας, δηλαδή για έναν μεγάλο αριθμό παντρεμένων γυναικών. Αλλά κανένα μέτρο δεν λήφθηκε από τις ενόσεις για να διευκολύνει την είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας.

⁷³⁹ Το 1946, μια έρευνα σχετικά με τον ανεφοδιασμό της εργασίας που διευθύνθηκε για το «Σουηδικό Βιομηχανικό Ίδρυμα για την Οικονομική και Κοινωνική Έρευνα» (Swedish Industrial Institute for Economic and Social Research/IUI) σύστησε τη στρατολόγηση 100.000 έως 200.000 μεταναστών εργαζομένων κατά τη διάρκεια της επόμενης δεκαετίας. Η ζήτηση ήταν για τους νέους, αρτιμελείς άνδρες εργαζομένους, οι οποίοι αναμένονταν να εργαστούν στη Σουηδία για μερικά χρόνια συμβάλλοντας στις βιομηχανικές δυσχέρειες. Οι γυναίκες ως μετανάστριες ήταν απύσες από οποιοδήποτε συζητήσεις. Οι γυναίκες θεωρήθηκαν αρχικά ως οικογενειακά μέλη που αφέθηκαν πίσω στην χώρα προέλευσής, και αργά ως οικογενειακά μέλη που συνωθήθηκαν με τους οικονομικά ενεργούς συζύγους τους. Οι συζητήσεις για την καθιέρωση μιας κοινής σκανδιναβικής αγοράς εργασίας, που είχε αρχίσει στα μέσα της δεκαετίας του 1930, επαναληφθηκαν αμέσως μετά από τον πόλεμο. Η πρώτη συμφωνία υπεγράφη το 1946 μεταξύ της Σουηδίας και της Δανίας. Λόγω των ιδιαίτερων οικονομικών περιστάσεών τους, η Φινλανδία και η Νορβηγία δεν ήταν ακόμα έτοιμες να χάσουν την ειδικευμένη εργασία στη Σουηδία. Επίσης, οι σκανδιναβοί πολίτες είχαν το δικαίωμα από το 1943 να αναλαμβάνουν μια δουλειά χωρίς να έχουν άδεια εργασίας. Τέλος, η συμφωνία μιας κοινής σκανδιναβικής αγοράς εργασίας, που έδωσε τα πλήρη δικαιώματα στην εγκατάσταση και την εργασία, υπεγράφη το 1954 και παραμένει ακόμα ουσιαστικά σήμερα.

⁷⁴⁰ Η μετανάστευση των προσφύγων ή μη-προσφύγων έπρεπε να συνδεθεί με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Η μεταπολεμική μετανάστευση εργασίας ρυθμίστηκε συλλογικά μέσω διμερών συμφωνιών. Ένα ολόκληρο σύστημα στρατολόγησης αναπτύχθηκε, όπου τα γραφεία στρατολόγησης με σουηδικό προσωπικό ιδρύθηκαν στις ξένες χώρες για να διαχειριστούν τις λεπτομέρειες της στρατολόγησης και της συλλογικής μεταφοράς των εργαζομένων. Ο αριθμός των εργαζομένων που μεταφέρονται και τα επαγγελματικά τους προσόντα καταγράφονταν λεπτομερώς, στο W. Knocke (2000) "Sweden: Insiders Outside the Trade Union Stream", in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.159.

⁷⁴¹ Καλύφθηκαν από την ασφάλεια ενάντια στην ανεργία, τα ατυχήματα και τις ασθένειες, σύμφωνα με τη σουηδική νομοθεσία. Η επιδρούσα θέση των συνδικάτων και η ενεργός επέμβαση του κράτους ήταν έτσι σημαντικές στην άμεση τοποθέτηση του μεταναστευτικού πληθυσμού, τους εργαζομένους, και τους μη-εργαζομένους, τους μετανάστες που πολιτογραφήθηκαν, σε μια ίση θέση με το γηγενή πληθυσμό, από τις περισσότερες απώλειες τόσο νομικά και όσο και τυπικά. Στα πλαίσια του διμερούς προγράμματος, περισσότεροι από 5.000 μετανάστες εργαζόμενοι είχαν μεταφερθεί μέχρι τον Ιούνιο του 1950. Η στρατολόγηση άρχισε από την κυβέρνηση συνεχίστηκε σε διάφορες χώρες στη Δυτική και Ανατολική Ευρώπη όπως στη Γερμανία, τις Κάτω-Χώρες, στην Ιταλία, στην Αυστρία, στο Βέλγιο και στην Ελλάδα, χωρίς οποιοδήποτε επίσημες συμφωνίες.

αρνητική προς τις διμερείς συμφωνίες⁷⁴². Αν και η ΛΟ και μεμονωμένα συνδικάτα ήταν αρνητικοί για τις διμερείς συμφωνίες στη δεκαετία του 1940 και επικριτικοί με τις εκστρατείες στρατολόγησης των εργοδοτών στη δεκαετία του 1950, παρέμειναν παθητικοί όσον αφορά τη συνέχιση της στρατολόγησης μη-σκανδιναβών εργαζομένων αφενός, και την είσοδο παντρεμένων γυναικών στην αγορά εργασίας ως οικιακοί βοηθοί αφετέρου⁷⁴³. Είναι πιθανώς σωστότερο να καθοριστούν οι τοποθετήσεις ένωσης τόσο αμφίθυμες, όσο βρέθηκαν στη σύγκρουση μεταξύ της προσπάθειας να πάρουν οι εκπαιδευμένες οικιακές βοηθούς και στην αγορά εργασίας, και στη διορατικότητα ότι η βιομηχανική αύξηση εξαρτιόταν από έναν γρήγορο ανεφοδιασμό των ειδικευμένων εργαζομένων⁷⁴⁴.

Ολόκληρη η δομή και η σύνθεση του μετανάστη άλλαξε ριζικά. Η μη-σκανδιναβική μετανάστευση εργασίας, η οποία βρισκόταν στην εργασία, και έτσι υπό την επιρροή των συνδικάτων, μειώθηκε σύντομα στο 5 τοις εκατό της συνολικής μετανάστευσης⁷⁴⁵. Οι μετανάστες εργαζόμενοι υποτιθέμενο ότι έπρεπε να προσχωρήσουν στα υπάρχοντα συνδικάτα υπό ίσους όρους με τους σουηδούς

⁷⁴² Εκτός από την επιθυμία να δοθεί προτεραιότητα στην ενεργοποίηση των αναξιοποίητων εσωτερικών πόρων, τα επιχειρήματα των συνδικάτων ενάντια στην στρατολόγηση της μεταναστευτικής εργασίας βασίστηκαν στο φόβο των κοινωνικών προβλημάτων, και στο φόβο ότι τα προγράμματα κοινωνικής ανάπτυξης που ξεκινούσαν από τα συνδικάτα θα διακυβεύονταν. Τα επιχειρήματα ενάντια στους μετανάστες εκφράστηκαν πιο συγκεκριμένα από την Επιτροπή της «Ένωσης Εργαζομένων στη Μεταλλεία» (Metal Workers Union) το 1946: (α) τα προβλήματα σε σχέση με τους ξένους εργαζομένους που απασχολήθηκαν ήδη στη βιομηχανία, (β) η έλλειψη κατοικίας, και (γ) οι υψηλές δαπάνες που συνδέονται με την εισαγωγή εργασίας.

⁷⁴³ Η Σουηδία ζητούσε νέους, αρτιμελείς άνδρες εργαζομένους. Αλλά οι παντρεμένες και ανύπαντρες γυναίκες έρχονταν επίσης. Είναι ξεκάθαρο από τις στατιστικές ότι οι γυναίκες ήταν πιο πολυάριθμες από τους άνδρες στις αρχές της δεκαετίας του 1950. Ένας μεγάλος αριθμός γυναικών από τη Φινλανδία είχε έρθει ανεξάρτητα, ξέροντας ότι υπήρχαν εργασίες για εκείνες, με αμοιβές καλύτερες από εκείνες στην πατρίδα τους. Οι γυναίκες από άλλες χώρες έρχονταν συχνότερα. αν και όχι πάντα, ως οικογενειακά μέλη ή σύζυγοι. Στο τέλος της δεκαετίας του 1960, οι γυναίκες από τη Φινλανδία, την Ιταλία, τη Γιουγκοσλαβία και την Ελλάδα είχαν υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό από τις γηγενείς γυναίκες, καθώς και ήταν πιθανότερο να είναι μέλη των συνδικάτων από εκείνες. Οι γυναίκες ήταν παρούσες και η πλειοψηφία αυτών ήταν στο εργατικό δυναμικό. Εντούτοις παρέμειναν αόρατες και η φωνή τους δεν ακούστηκε ποτέ. Αντί της αναγνώρισης της δομικής υποτέλειάς και αδυναμίας τους, η κοινωνικά κατασκευασμένη εικόνα ήταν αυτή των ανίσχυρων, κακών μορφωμένων γυναικών, που φορτώνονται από τους ρόλους των παραδοσιακών γυναικών τους, που «όδεύονται» στα σπίτια τους από τις μεγάλες οικογένειες και τους καταπιεστικούς συζύγους. Οι αρνητικές εικόνες πιστοποιούν την κοινωνική αμέλεια και τη χαμηλή εκτίμηση στις σπουδές οι μετανάστες γυναικών βρίσκονταν. Δείχνουν ότι η δύναμη και διαχωρισία εθνικά το σουηδικό κοινωνικό σύστημα, το οποίο έχει συμβάλει στην περιθωριοποίηση των μεταναστριών γυναικών στο κατώτατο σημείο της ιεραρχίας της οικονομικά ενεργής ζωής και της αωρατότητας τους στο επίπεδο της κοινωνίας, στο W. Knocke (2000) "Sweden: Insiders Outside the Trade Union Stream", in R. Penninn and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.161.

⁷⁴⁴ Ήταν μόνο στα μέσα της δεκαετίας του 1960, με τη δραματική αύξηση της μη-σκανδιναβικής μετανάστευσης όπου τα συνδικάτα αισθάνθηκαν ότι έχαναν τον έλεγχο. Μεταξύ του 1964 και του 1965, η μετανάστευση από τη Γιουγκοσλαβία αυξήθηκε δέκα φορές, από την Ελλάδα τριπλασιάστηκε και η μετανάστευση από την Τουρκία διπλασιάστηκε. Οι μη-σκανδιναβοί μετανάστες στα μέσα της δεκαετίας του 1960 αποτέλεσαν ένα μεγάλο κύμα των μεταναστών εργαζομένων, οι οποίοι ούτε ήταν στρατολογούμενοι μέσω των κυβερνητικών μέτρων, ούτε από τους εργοδότες. Προηγούμενοι μόνο οι καταρτισμένοι εργαζόμενοι ήταν αναγνωρισμένοι από τα συνδικάτα και μόνο στους τομείς όπου οι γηγενείς δεν ήταν διαθέσιμοι. Υπάρχουν πολυάριθμα παραδείγματα της απόρριψης αδειών εργασίας για τους μετανάστες, είτε επειδή δεν ταίριαζαν με τις απαιτήσεις προσόντων, είτε επειδή οι εσωτερικοί εργαζόμενοι ήταν διαθέσιμοι. Ο λόγος αποδοχής μόνο καταρτισμένων εργαζομένων ήταν για να αποφευχθεί ο κίνδυνος μισθολογικής πίεσης από τους ανειδίκευτους εργαζομένους. Τον Μάρτιο του 1967, η μετανάστευση των μη-σκανδιναβικών εργαζομένων ρυθμίστηκε καθώς η σύμβαση εργασίας, η άδεια εργασία, και η κατοικία έπρεπε να τακτοποιηθούν πριν εισέλθουν στη χώρα. Ανάγκη οι εσωτερικοί εργαζόμενοι ήταν διαθέσιμοι στη μετανάστευση. Ακόμα και μετά από τον κανονισμό, μέχρι την αρχή της δεκαετίας του 1970 λόγω των αναγκών στην αγορά εργασίας επιτράπηκαν η συνεχή μετανάστευση. Η ΛΟ απαγόρευσε τη μη-σκανδιναβική μετανάστευση εργασίας το 1972.

⁷⁴⁵ Η αλλαγή ήταν σημαντική. Στις αρχές του 1990 η μη-σκανδιναβική μετανάστευση αποτελούνταν κυρίως από τις περιπτώσεις οικογενειακής επανένωσης μεταναστών και προσφύγων, πολιτικών και πρόσφυγες, και μικρούς αριθμούς επισκεπτών-φοιτητών. Καμία από αυτές τις κατηγορίες, σύμφωνα με τη σουηδική νομοθεσία, δεν θεωρούνταν ότι προοριζόταν για την αγορά εργασίας. Το ΛΟ συμφώνησε και διατήρησε αυτή την πολιτική απαγόρευσης της μη-σκανδιναβικής μεταναστευτικής εργασίας. Οι αδειες που χορηγούνται για την αγορά εργασίας ήταν τώρα λιγότερες από το ένα τοις εκατό των συνολικών αδειών που εκδίδονται κάθε έτος. Λαμβάνοντας υπόψη την «εξοίρεση» στην αρχή της ελευθερίας του συνδικαλιζέσθαι, επιπροσθέτως οι εργοδότες δεσμεύθηκαν να συστήσουν στους μετανάστες εργαζομένους να γίνουν μέλη στα συνδικάτα. Μπορεί να μην ήταν ο καλύτερος τρόπος να ενθαρρυνθούν τα ενδιαφερόμενα μέλη των συνδικάτων, αλλά όταν χρειαζόταν οι μετανάστες εργαζόμενοι να γίνουν μέλη, ήταν μια μέθοδος που λειτουργεί. Μια κοινή πρακτική, ειδικά στους βιομηχανικούς εργασιακούς χώρους, ήταν ότι ο εργαζόμενος έπρεπε να πάει στο τοπικό γραφείο του συνδικάτου πριν ακόμη υπογράψει τη σύμβαση απασχόλησης. Η χωριστή οργάνωση ένωσης για εθνικούς λόγους ποτέ δεν έχει τιθεί επίσημα στη Σουηδία.

εργαζομένους⁷⁴⁶. Αν και τα συνδικάτα επέμειναν στις αρχές των δεκαετιών στη στρατολόγηση των καταρτισμένων εργαζομένων, δεν απέτρεψαν τους εργοδότες από την τοποθέτηση των ειδικευμένων μεταναστών στις ανειδίκευτες εργασίες, και ούτε έλαβαν τα συνδικάτα οποιαδήποτε ισχυρά μέτρα ώστε να ενισχυθούν οι μετανάστες εργαζόμενοι και να απομακρυνθούν από τις χαμηλού κύρους εργασίες⁷⁴⁷.

Χρειάστηκε ως τέλος της δεκαετίας του 1960 προτού η «Συνμοσπονδία Συνδικάτων» άρχιζε να παρουσιάζει μια έντονη ανησυχία για την κοινωνική και εργασιακή κατάσταση των μεταναστών⁷⁴⁸. Εκτός από τα βασικά μαθήματα συνδικαλισμού, μαθήματα έχουν προσφέρει σε διαφορετικά επίπεδα και σε διαφορετικά θέματα, όπως η δομή και η οργάνωση των συνδικάτων, οι εργασιακές σχέσεις, η διαδικασία διαπραγμάτευσης, η υγεία και η ασφάλεια⁷⁴⁹. Εντούτοις κανένα συστηματικό αρχείο δεν διατηρείται είτε για τον αριθμό, είτε για το εθνικό υπόβαθρο των μεταναστών στις εκλεγμένες, είτε στις θέσεις εκπροσώπου σε διαφορετικά ιεραρχικά επίπεδα⁷⁵⁰.

1.7.8. ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Ιστορικά, η εργατική τάξη στις ΗΠΑ έχει αποτελεστεί συντριπτικά από μετανάστες και τους απόγονούς τους. Η ποικιλομορφία των υπηκοοτήτων μέσα στις Ηνωμένες Πολιτείες ήταν μια πρόκληση για τους εκπροσώπους των συνδικάτων από την πρώτη στιγμή. Η οργάνωση και η αντιπροσώπευση δεν ήταν ποτέ ένας εύκολος στόχος και σε μερικές περιπτώσεις τα συνδικάτα δεν την προσπάθησαν καθόλου (Kahman, 2003:7)⁷⁵¹. Ήταν μόνο μετά από το θρίαμβο του βιομηχανικού συνδικαλισμού στη δεκαετία

⁷⁴⁶ Αν και η ισότητα ήταν περισσότερο μια έκφραση της ανησυχίας για τους σουηδούς από ότι για το μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό, σήμανε την προστασία ενάντια στην υπερεκμετάλλευση, τις κάτω του μετρίου αμοιβές και συνθήκες εργασίας.

⁷⁴⁷ Μια μελέτη (Knocke, 1994) στις εγκαταστάσεις αυτοκινήτων της «Volvo» στο Γκέτεμπεργκ έδειξε ότι οι συνδικαλιστές εκπρόσωποι και οι επιστάτες/συνδικαλιστές στο εργοστάσιο είναι συχνά φορείς φυλετικής προκατάληψη, αφενός, και προκατάληψης διαφορετικών εθνικών συνόλων, αφετέρου. Μόνο οι Φινλανδοί άνδρες εργαζόμενοι έλαβαν την υποστήριξη ένωσης για πρόσβαση σε καλύτερες εργασίες, ενώ οι μετανάστριες γυναίκα και οι άνδρες εργαζόμενοι από τη Γιουγκοσλαβία, για παράδειγμα, παγιδεύτηκαν στη χαμηλού κύρους εργασία, στο W. Knocke (2000) “Sweden: Insiders Outside the Trade Union Stream”, in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.169 και W. Knocke (1994) “Gender, Ethnicity and Technological Change”, *Economic and Industrial Democracy*, vol.15, no.1, pp.11-34.

⁷⁴⁸ Εξετάζοντας τα εκτινίη προγράμματα ενημέρωσης, τον μεγάλο αριθμό συνδικαλιστικών μαθημάτων σε διαφορετικά επίπεδα, και τις δραστηριότητες, στο θέμα εάν τα σουηδικά συνδικάτα έχουν καταβάλει προσπάθειες να περιλάβουν τους μετανάστες στις δραστηριότητές τους πρέπει να απαντηθούν καταφατικά. Η πολιτική του συνυπολογισμού των σουηδικών συνδικάτων δεν σταμάτησε στο να κάνει τους μετανάστες να γίνουν μέλη. Τα συνδικάτα δεν έχουν ποτέ επιβάλει οποιαδήποτε εμπόδια ή επίσημους περιορισμούς στην επιλεξιμότητα των μεταναστών, των πολιτογραφημένων ή μεταναστών πολιτών, για να γίνουν μέλη τα τοπικά συνδικάτα τους ή για να διεκδικήσουν θέσεις εκπροσώπου στην ιεραρχία του συνδικάτου.

⁷⁴⁹ Τα μαθήματα διεξάγονται συνηθέστερα στα φυλινδικά και σερβο-κροατικά με τη βοήθεια των διερμηνέων, ώστε να δώσουν την ικανότητα στους μετανάστες για συνδικαλιστική δράση, στο W. Knocke (2000) “Sweden: Insiders Outside the Trade Union Stream”, in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.172.

⁷⁵⁰ Σήμερα, η γενική εντύπωση είναι ότι οι περισσότερες υπηκοότητες, με εξαίρεση τους Φινλανδούς, είναι ακόμα ανεπαρκώς εκπροσωπούμενες. Οι «παλαιότεροι» μετανάστες εργαζόμενοι έχουν εγκατασταθεί στην κοινωνία, αν και πολλοί απασχολούνται σε χαμηλού κύρους επαγγέλματα. Τα στοιχεία όσον αφορά τη μακροπρόθεσμη ασθένεια και την πρόωρη συνταξιοδότηση επιβεβαιώνουν την αποτυχία, ή την απροθυμία, των συνδικάτων για να βοηθήσουν να δημιουργήσουν τις ίσες πιθανότητες, ίσους όρους και συνθήκες στην εργασία για τους μετανάστες-μέλη τους. Το μεγαλύτερο μέρος (41 τοις εκατό) προέρχεται Ασία, συνήθως από το Ιράν και το Ιράκ, από λατινική Αμερική (24 τοις εκατό), και από την αφρικανική ήπειρο (11 τοις εκατό). Από την αρχή της δεκαετίας του 1980 το κίνητρο για τους μετανάστες που έρχονται στη Σουηδία, εκτός από την οικογενειακή επανένωση, είναι η αναζήτηση καταφυγίου για πολιτικούς και ανθρωπιστικούς λόγους, κάτι που έχει προκαλέσει μια μετατόπιση στις χώρες προέλευσης.

⁷⁵¹ M. Kahman (2003) *Trade Union and Migrant Workers: Examples from the United States, South Africa and Spain*. Report. International Confederation of Free Trade Unions (ICFTU)/ European Trade Union Institute (ETUI)/ International Labour Organization (ILO)/ Ford

του 1930 όταν οι μετανάστες, μαζί με τον περιθωριοποιημένο αфро-αμερικανικό πληθυσμό, έγιναν ορατοί στα συνδικάτα εργαζομένων. Κεντρικός παράγων σε αυτήν την ανάπτυξη ήταν οι προσπάθειες της «Συνόδου των Βιομηχανικών Οργανώσεων (Congress of Industrial Organizations /CIO) να δημιουργηθεί ένας «πολιτισμός ενότητας» που θα ξεπερνούσε τον εθνικό διαχωρισμό, που συνέπιπτε με οικονομικές και πολιτικές συνθήκες ευνοϊκές για τη διαμόρφωση συλλόγων μέσα τη νέα εποχή διαπραγμάτευσης. Οι ανειδίκευτοι μετανάστες και οι μετανάστες από τη νότια και την Ανατολική Ευρώπη έγιναν ο πυρήνας αναζωογόνησης του αμερικανικού εργατικού κινήματος⁷⁵².

Αν και, για πολλούς, ακόμη και το κατώτατο σημείο της αγοράς εργασίας στις Ηνωμένες Πολιτείες αντιπροσώπευε μια σημαντική οικονομική βελτίωση πέρα από αυτό που είχαν αφήσει πίσω στην χώρα προέλευσής τους, οι μελλοντικές προοπτικές για αυτούς τους μετανάστες ήταν αρκετά διαφορετικές από εκείνες των προηγούμενων ομάδων (Milkman, 2000:7; Robinson, 1993)⁷⁵³. Η πρόκληση της αναδημιουργίας του αμερικανικού συνδικαλιστικού κινήματος μετά από μια περίοδο ραγδαίας πτώσης του τη δεκαετία του 1980 και τη δεκαετία του 1990 απαίτησε μια προσπάθεια για να φτάσει κανείς στον μεγάλο και αυξανόμενο αριθμό μεταναστών εργαζομένων εργατικής τάξης⁷⁵⁴. Η νέα ηγεσία της «Αμερικανικής Ομοσπονδίας Εργασίας-Σύνδοδος Βιομηχανικής Οργάνωσης» (American Federation of Labour-Congress of Industrial Organization/AFL-CIO)⁷⁵⁵ είχε αντιδράσει εν τω μεταξύ και είχε κάνει τη συμμετοχή των μεταναστών εργαζομένων πρώτη προτεραιότητα πολιτικής, συμπεριλαμβάνοντας κάποια αξιοπρόσεκτη πολιτική στο θέμα των μεταναστών εργαζομένων και οργανώνοντας δράσεις μεταξύ των διακινούμενων εργαζομένων (Sherman and Voss, 2000)⁷⁵⁶. Στην συνέχεια θα προσεγγιστούν οι πολιτικές των αμερικανικών συνδικάτων στην καλλιέργεια, έναν προεξέχοντα τομέα για ένα μεγάλο μερίδιο της μεταναστευτικής εργασίας. Η γεωγραφική εστίαση θα είναι στην Καλιφόρνια, όπου στα προηγούμενα 25 χρόνια ο που μεταναστευτικός πληθυσμός έχει

Foundation.

⁷⁵² Με τις τροποποιήσεις στο νόμο της μετανάστευσης προς την Αμερικανική ήπειρο το 1965, μια νέα εισροή των μεταναστών σημειώθηκε από το Μεξικό, και την Κεντρική Αμερική. Οι περισσότεροι από τους ήταν φτωχοί και είχαν λίγη εκπαίδευση, σε αντίθεση με τους κοινωνικά πιο διαφορετικούς ασιατές μετανάστες που έφθασαν συγχρόνως. Μια αποφασιστική διαφορά μεταξύ αυτού του και προηγούμενων φάσεων μετανάστευσης είναι η παρουσία μεγάλων ανεπίσημων μεταναστών, μια κατηγορία που δεν υπήρξε προτού να επιβληθούν οι περιορισμοί μετανάστευσης το 1924. Αντίθετα προς τη μεταπολεμική οικονομική περίοδο, αυτή η πιο πρόσφατη γενιά μεταναστών αντιμετώπισε πιο περιορισμένες συνθήκες: η μη-συνδικαλικοποίηση (de-unionisation) και η οικονομική αναδύση συνδιδάστηκαν για να δημιουργήσουν μια όλο και περισσότερο πολωμένη κοινωνική δομή, με το σύνολο των μεταναστευτικών εργατικών τάξεων που συγκεντρώθηκαν σε χαμηλού κύρους χειρωνακτικές στις εργασίες στα εργοστάσια και τις υπηρεσίες καθώς επίσης και ευρεία μια ποικιλία των θέσεων στον ανεπίσημο τομέα όπου οι υπο-ελάχιστες αμοιβές εργασίες, η παιδική εργασία και άλλες παράνομες πρακτικές ήταν διαδεδομένες.

⁷⁵³ R. Milkman (2000) (ed.) *Organizing Immigrants: The Challenge for Unions in Contemporary California*. Ithaca: Cornell University Press, p.7; W. Robinson (1993) "The Global Economy and the Latino Populations in the United States: A World Systems Approach", *Critical Sociology*, vol.19, no.2, pp.29-59.

⁷⁵⁴ Σε πολλές από τις κρατικές επιχειρήσεις και τα επαγγέλματα οι εγγενείς εργαζόμενοι έφυγαν όταν τα συνδικάτα αποδυναμώθηκαν και οι όροι και οι συνθήκες απασχόλησης επιδεινώθηκαν. Κατά συνέπεια οι μετανάστες τους αντικατέστησαν. Επανακτώντας εκ νέου ακόμη και τα στο παρελθόν συνδικαλιστικά εδάφη, και τα νέα όπου οι μετανάστες εργαζόμενοι είχαν έντονη παρουσία, απαιτούσε από τις ενώσεις να αντιμετωπίσουν το ζήτημα της μετανάστευσης.

⁷⁵⁵ B.A. St. Herzenberg (2002) "Reinventing the US Labour Movement: Inventing Postindustrial Prosperity: A Progress Report". A. V. Jose (ed.) *Organized Labour in the 21st Century*. Geneva: International Institute for Labour Studies, pp.105-136.

⁷⁵⁶ R. Sherman and K. Voss (2000) "Organize or Die": Labor's Tactic and Immigrant Workers". in R. Milkman (2000) (ed.) *Organizing Immigrants: The Challenge for Unions in Contemporary California*. Ithaca: Cornell University Press, pp.81-108.

αυξηθεί τριπλάσια και αποτελεί τώρα τουλάχιστον ένα τρίτο του κρατικού εργατικού δυναμικού (Lopez and Feliciano, 2000:25)⁷⁵⁷.

Αντί να προσλάβουν τους εργαζομένους άμεσα, οι ιδιοκτήτες αγροτικών εκτάσεων στηρίζονται όλο και περισσότερο σε δίγλωσσους «Εργολάβους Αγροτικής Εργασίας» (Farm Labour Contractors/FLB), οι οποίοι είναι συνήθως άνδρες μεξικανοί με τις πολύ καλή δεξιοότητα της αγγλικής γλώσσας⁷⁵⁸. Αντιτάσσονται σε οποιοδήποτε προσπάθειες να οργανωθούν τα μέλη των ομάδων εργασίας τους, δεδομένου ότι φοβούνται μια διάσπαση των εκμεταλλευτικών πρακτικών⁷⁵⁹.

Μεταξύ του 1996 και του 2000 το UFW έχει αυξηθεί η ιδιότητα μέλους του από 26.000 σε 28.000 και το 1998 ανήγγειλε ότι κράτησε 40 συμβάσεις⁷⁶⁰. Η επιτυχία του μέλλοντος που οργανώνει

⁷⁵⁷ D. Lopes and C. Feliciano (2000) “Who Does that? California’s Emerging Plural Labor Force”, in R. Milkman (2000) (ed.) *Organizing Immigrants: The Challenge for Unions in Contemporary California*. Ithaca: Cornell University Press, pp.25-48.

⁷⁵⁸ Εκπατεύουν, πληρώνουν και επιλέγουν τα άτομα εργασίας, συχνά συγγενείς ή άνθρωποι από την ίδια περιοχή προέλευσης, παρέχουν στους εργαζομένους προσωρινή κατοικία και τα τρόφιμα, και παίρνουν τις αποφάσεις να τους απολύσουν. Επιπλέον, χρεώνουν τα μέλη των ομάδων εργασίας τους, συνήθως το 20% της αμοιβής τους, σπώνοντας κατά συνέπεια τους, σε πολλές περιπτώσεις, με λιγότερο από το βασικό μισθό. Πολλές από τις πιο καταχρηστικές περιπτώσεις της παραβίασης εργατικού δικαίου είναι ότι μισθώσουν νεοαφιχθέντες, άπειρους μετανάστες εργαζομένους.

⁷⁵⁹ Εκ πρώτης όψεως οι μετανάστες αγρότες μπορούν να φανούν ένας ελκυστικός και εύκολος στόχος για εκστρατείες οργάνωσή τους σε συνδικάτα: υπάρχουν εκατοντάδες χιλιάδες μετανάστες που εργάζονται για εξαιρετικά χαμηλές αμοιβές υπό εξαιρετικά φτωχές συνθήκες εργασίας, βρίσκονται αντιμέτωποι συχνά με τις αυθαίρετες διοικητικές αποφάσεις και μπορούν, λόγω της εμπειρίας στις εγχώριες χώρες τους, να είναι δεκτικοί στα συνδικάτα και τους σκοπούς τους. Αλλά στην πραγματικότητα, η οργανωμένη εργασία έχει πετύχει μόνο προσωρινές επιτυχίες ως προς αυτό. Ο κύριος λόγος για αυτό ήταν ότι οι περισσότεροι αγρότες σκέφτηκαν ότι η καλύτερη πορεία επρόκειτο προς τα πάνω ήταν να βγουν από την αγορά αγροτικής εργασίας για μια μη-γεωργική εργασία, και για να μην εκφοβίσουν τις ανησυχίες και να διαμορφώσουν ή να προσχωρήσουν στα συνδικάτα για να διαπραγματευτούν με τους αγροτικούς εργοδότες, ή όπως οι εκπρόσωποι των συνδικάτων το θέτουν μερικές φορές: «Ο μόνος στόχος κοινός στους εποχιακούς εργαζομένους είναι ότι δεν θα λειτουργούσαν στους αγρούς το προσεχές έτος» (Kahmann, 2003). Αυτό δεν σημαίνει ότι οι σχέσεις αγροτικής εργασίας ήταν χωρίς συγκρούσεις κατά τη διάρκεια του τελευταίου αιώνα, αλλά ανθεκτές. Αλλά είναι εντυπωσιακό ότι μόνο μερικές σχέσεις διαπραγματεύσεων επέμειναν. Εκτός από την επί μακρόν υφιστάμενη αντίσταση των αγροτικών εργοδωτών σε οποιαδήποτε μορφή σχέσης οργάνωσης και διαπραγμάτευσης των εργαζομένων, τουλάχιστον δύο περαιτέρω παράγοντες συνέβαλαν στην αποτυχία: *πρώτον*, η ένωση που οργανώνει τις δράσεις καταγγέλλει συνήθως όπως καθοδηγείται από εξωτερικούς ταρκαποισμούς και ριζοσπάστες, οι οποίοι επέτρεψαν στους εργοδότες να ενοσιολήσουν τους αγροτικούς κατόικους και τις τοπικές αντιπροσωπείες. *Δεύτερον*, δεδομένου ότι η ομοσπονδιακή και κρατική διοίκηση ήταν πολύ αργή στην επέκταση των σχέσεων εργασίας και των δικαιωμάτων προστασίας στη γεωργία ο νόμος Σχέσεων Γεωργικής Εργασίας της Καλιφόρνια (California Agricultural Labor Relations Act/ALRA) καθιερώθηκε το 1975, και οι αγρότες έπρεπε να οργανωθούν και να διαπραγματευτούν χωρίς οποιαδήποτε θεσμική υποστήριξη. Όταν το 1993 ο Arturo Rodriguez ανέλαβε ως εκπρόσωπος, από τον πεθερό του, τον θρυλικό ήρωτή των βασισμένων στη Καλιφόρνια «Ενωμένων Αγροτών» (United Farm Workers/UFW), Cesar Chavez, η ένωση ήταν σε βαθιά κρίση. Το 1979 οι UFW επέτυχαν μια συμφωνία με μερικούς καλλιεργητές μαρουλιού για τους βασικούς μισθούς στο πλαίσιο των συμβάσεων ένωσης που ανέρχεται σε 5 δολάρια ή περισσότερο, σχεδόν δύο φορές ο βασικός μισθός. Ενώ φάνηκε ότι οι αγρότες θα μπορούσαν τελικά να κερδίσουν την ισοτιμία αμοιβών στους βιομηχανικούς εργάτες δεδομένου ότι οι βασικοί μισθοί στο πλαίσιο των συμβάσεων των UFW συνέχισαν να αυξάνονται στη δεκαετία του 1980, λιγότερες εκλογές αντιπροσώπευσης στο συνδικάτο πραγματοποιήθηκαν και εκείνα που κερδήθηκαν από την ένωση ήταν λιγότερο πιθανό να οδηγήσουν στις συμβάσεις. Κατά συνέπεια, το 1987 ο αριθμός συμβάσεων μειώθηκε σε 31, κάτω από τις 162 συμβάσεις στις αρχές του 1982 και 115 το 1984. Συνολικά ο τομέας βίωσε μια πτώση των μισθών από 20% έως 35% τη δεκαετία του 1980. Υπήρξαν τρεις λόγοι για αυτήν την πτώση, ενισχύοντας αμοιβαία ο ένας τον άλλον: *πρώτον*, μια εσωτερική οργανωτική κρίση που οδήγησε στην αναχώρηση ενός ουσιαστικού ποσοστού των διαργανωτών, των διοικητών και του προσωπικού της ένωσης. *Δεύτερον*, η αλλαγή στην ομοσπονδιακή διοίκηση που επιδίωξε μάλλον παρά να εμποδίσει την εγκατάσταση άδικων δαπανών πρακτικής εργασίας, πραγματοποιώντας εκλογές πιστοποίησης και ενθάρρυνσης την «καλής-πίστης διαπραγμάτευση», και *τρίτον*, οι καλλιεργητές εφηύρσαν νομικούς ελιγμούς ενάντια στις εκλογές του «Συμβουλίου Σχέσεων Γεωργικής Εργασίας» (Agricultural Labor Relations Board/ALRB) ή υπέβαλαν πολυδάπανους δικαστικούς αγώνες ενάντια στους UFW, το οποίο μετατόπισε τους μειωμένους πόρους της ένωσης για να πάλεψει στις δικαστικές μάχες. Μερικοί παρατηρητές απαιτούν, ότι είχε υπάρξει επίσης μια αύξηση στη χρήση των ανεπίσημων εργαζομένων σε διάφορες τοποθεσίες όπου οι UFW είχε στο παρελθόν την ουσιαστική υποστήριξη εργαζομένων. Ευθύς εξαρχής, το νέο UFW Πρόεδρος Rodriguez ανήγγειλε ότι η οργάνωσή του θα «πέσιτρεφε στα χωράφια» και θα οργάνωνε τους αγρότες και απομακρύνθηκε από τη στρατηγική των μοιχοκοιταρισμάτων. Η ανανεωμένη δέσμευση των UFW για την οργάνωση οδήγησε σε μια σειρά νικών εκλογής και νέων συμβάσεων.

⁷⁶⁰ Αν και αυτό είναι μια αξιοσημείωτη επιτυχία, ο αυτό-πιστοποιημένος στόχος διπλάσιασης της ιδιότητας μέλους της ήταν μακριά από την επίτευξη. Αναμφισβήτητη, η εστίαση των UFW στην οργάνωση αγροτικής εργασίας έχει συμβάλει ως ένα νέο δυναμικό μέσο στην οργάνωση, επιπλέον, ο πρόεδρος των UFW Rodriguez έχει έναν πιο ορατό ρόλο στο κοινό καθώς επίσης και στην πολιτική της ένωσης δεδομένου ότι διορίστηκε στην εκτελεστική επιτροπή της CIO. Εάν αυτές οι επιτυχίες μπορούν να διατηρηθούν και να επεκταθούν μένει να φανεί. Η ιστορία της αγροτικής εργασίας και των αγώνων στην Καλιφόρνια δείχνει ότι οι επιτυχίες μπορούν να είναι βραχύβιες, καθώς τα δομικά προβλήματα στους αγρότες παραμένουν αξιοπρόσεκτα: *πρώτον*, η υψηλή κινητικότητα μεταξύ του εργατικού δυναμικού που συνιδιάζεται με ένα συνεχόμενο πλεόνασμα εργασίας το οποίο δημιουργεί μια έμφυτη τάση να πιστούν οι συνθήκες εργασίας, τα μεμονωμένα στρογγυλάματα που συμβάλλουν από τις μεγάλες βιομηχανίες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων έχουν περιορίσει τις μεμονωμένες δυνατότητες για τις αυξήσεις αμοιβών. *τρίτον*, στον ενισχυμένο βίση αξίας διεθνή ανταγωνισμό, *τέταρτον*, εχθρικοί εργοδότες και κρατική διοίκηση.

τις προσπάθειες θα εξαρτηθεί επίσης από τον τρόπο με τον οποίο οι UFW αποκρίνονται στα νέα προβλήματα και τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν τη σημερινή παραγωγή αγροτών: *πρώτον*, είναι νεώτεροι, *δεύτερον*, είναι περισσότερο από ποτέ μετανάστες και σε σημαντική έκταση ανεπίσημοι, και *τρίτον*, είναι φτωχότεροι ως αποτέλεσμα των χαμηλών αμοιβών και της εν μέρει αμφισβητημένης πρόσβασης στη δημόσια κοινωνική προστασία και την υγειονομική περίθαλψη⁷⁶¹.

1.7.9. ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ

Η ογκώδης μετανάστευση εργασίας δεν ήταν με κανένα τρόπο ένα νέο φαινόμενο στη χώρα, η μαζική είσοδος της φτηνής εργασίας από άλλες περιοχές, όπου ήταν κρίσιμη για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας στη δεκαετία του 1950 και τη δεκαετία του 1960. Αυτές οι μετακινήσεις μετανάστευσης περιέλαβαν τους μεγάλους αριθμούς Ισπανών από τζ βόρειας Ευρώπης και τη λατινική Αμερικής καθώς επίσης και της Ευρωπαϊκή Ένωση ευρύτερα⁷⁶². Οι μετανάστες εργαζόμενοι τείνουν να συγκεντρώνονται σε πέντε διαφορετικούς τομείς της ισπανικής οικονομίας: στις οικιακές υπηρεσίες, στη βιομηχανία ξενοδοχείων και εστιατορίων, στη γεωργία, κατασκευές και το λιανικό εμπόριο. Αυτοί οι τομείς της απασχόλησης περιέχουν το 65% της απασχόλησης των μεταναστών (Solé, Ribas, Bergalli and Parella, 1998)⁷⁶³.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η αναφοράς την πολιτική των αντιπροσωπευτικότερων ισπανικών συνμοσπονδιών εργαζομένων σε εθνικό επίπεδο, οι «Επιτροπές Εργαζομένων» (Workers' Commissions/Comisiones Obreras/CCOO) και η «Γενική Ένωση Εργαζομένων» (General Union of Workers/Unión General de Trabajadores/UGT)⁷⁶⁴. Και οι δύο συνμοσπονδίες έχουν ένα δίκτυο ειδικών

⁷⁶¹ Αναμφισβήτη, η παρούσα εκστρατεία των UFW για τη νομιμοποίηση των μεταναστών αγροτών είναι ένα κρίσιμο στοιχείο ως προς αυτή τη στρατηγική. Για να ικανοποιήσουν τις ανησυχίες και τις ανάγκες της νέας γενιάς των αγροτών, μερικοί διοργανωτές ένωσης έχουν αρχίσει να γυρίζουν στα ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα της κατοικίας, της εκπαίδευσης και του περιβάλλοντος, δηλαδή μια προσέγγιση που μοιάζει με τη στρατηγική των UFW στη δεκαετία του 1960 (Kahmann, 2003) όταν συνεργάστηκαν με τις οργανώσεις, όπως η εκκλησία, ή τους συλλόγους συμβούλων ή ποδοσφαιρικούς, τους τοπικούς συλλόγους μεξικανών μεταναστών, προσπαθώντας να δημιουργήσουν τους τοπικούς φιλικούς προς το συνδικάτο πολιτισμούς και τα δίκτυα που θα μπορούσαν τελικά να χρησιμεύσουν ως μια βάση για τις προσπάθειες των εργαζομένων και σε άλλες βιομηχανίες.

⁷⁶² Επιπλέον, οι γρήγορα αυξανόμενοι αριθμοί μεταναστών από τις αναπτυσσόμενες χώρες που εισήλθαν στην Ισπανία από την αρχή της δεκαετίας του 1980, όπου η ομάδα αυτή είναι ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, δεδομένου ότι δεν βίωναν τα δικαιώματα κατοικίας, αγοράς εργασίας, πολιτικής των επαναπατριζόμενων. Το 2000 οι μετανάστες αποτέλεσαν περίπου το 2,5% του ισπανικού πληθυσμού, με εκτιμήσεις 600.000 ανεπίσημων μεταναστών εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης πολίτες, συμπεριλαμβανομένων 200.000 Μαροκινών, 30.000 από το Εκουαδόρ, 30.000 από την Κίνα, και 10.000 από την Πολωνία να είναι στην Ισπανία χωρίς έγκυρες άδειες διαμονής.

⁷⁶³ C. Solé, N. Ribas, V. Bergalli and S. Parella (1998) "Irregular Employment Amongst Migrants in Spanish Cities", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.24, no.2, pp.333-346.

⁷⁶⁴ Οι CC.OO έχουν δώσει ιδιαίτερη προσοχή στο ζήτημα μετανάστευσης από το συνέδριο ίδρυσής τους το 1977, όταν ίδρυσε «Secretaría de Emigración» (Γραφείο Παλινοστούτων Μεταναστών) μέσα στο υψηλότερο εκτελεστικό σώμα της οργάνωσης. Στο συνέδριο του 1987 του με την αλλαγή της κατεύθυνσης στο μεταναστευτικό ρεύμα, οι CC.OO αποφάσισαν να αλλάξουν το όνομα του τμήματος ως «Secretaría de Emigración Y Inmigración» (Γραφείο Παλινοστούτων και Μεταναστών), που άλλαξε πάλι το 1991 στην τρέχουσα μορφή του, ως «Secretaría Confederal de Migraciones» (Ομοσπονδιακό Γραφείο Μεταναστεύσεων). Το 1990 στο 35^ο συνέδριό της η UGT ίδρυσε το «Secretaría Confederal de Acción Social» (Ομοσπονδιακό Γραφείο για την Κοινωνική Δράση) για να αναλάβει την ευθύνη για τις πολιτικές του συνδικάτου για τη μετανάστευση. Σύμφωνα με τη γενικά συνεταιριστική σχέση και των δύο συνμοσπονδιών από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 αυτά τα δύο γραφεία συντονίζουν το έργο τα θέματα μετανάστευσης του άλλου, των μεταναστών εργαζομένων και τις πολιτικές αντι-διακρίσεων. Και η UGT και τα CC.OO έχουν συστήσει ειδικούς οργανισμούς για να εξετάσουν τα συγκεκριμένα προβλήματα των διακινούμενων εργαζομένων από τις χώρες της Μαχρέμ και της υπο-Σάχαριας Αφρικής μετανάστες που έφταναν στην Ισπανία τη δεκαετία του 1980. Έχοντας προβλήματα κοινά με τους ισπανούς εργαζομένους περιλήφθηκαν στις γενικές δομές των συνδικάτων.

κέντρων για τους μετανάστες, τα «Κέντρα Πληροφόρησης για τους Ξένους Εργαζομένους» (Centros de Informacion para Trabajadores Extranjeros/CITE)⁷⁶⁵ των CC.OO και τα «Συμβουλευτικά Κέντρα για τους Μετανάστες και τους Πρόσφυγες» (Centros-Guva de Inmigrantes Y Refugiados)⁷⁶⁶. Σήμερα, περισσότεροι από 150 άνθρωποι εργάζονται σε αυτά τα κέντρα είτε προσλαμβάνονται από τα CITE, είτε είναι εθελοντές συνήθως μετανάστες, ή είναι συνδικαλιστές που διαθέτουν χρόνο εκτός των δραστηριοτήτων των συνδικάτων. Αν και τα CITE οργανώνονται από τα CC.OO έχουν ένα αυτόνομο νομικό καθεστώς⁷⁶⁷.

1.7.10. ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

Οι Bertone και Griffin (1992)⁷⁶⁸ Bertone, Griffin και Iverson (1995)⁷⁶⁹ σημειώνουν ότι οι περισσότερες μελέτες για το συνδικαλισμό των μη-αγγλόφωνων μεταναστών εργαζομένων (non-English Speaking) έχουν υποστηρίξει ότι εκείνοι οι εργαζόμενοι έχουν τα χαμηλότερα επίπεδα συμμετοχής και κρατούν διαφορετική στάση απέναντι στις ενώσεις εργαζομένων από ότι οι μετανάστες μη μέλη της ένωσης⁷⁷⁰. Οι μετανάστες στην Αυστραλία, βρήκαν ένα ισχυρό, καλά-οργανωμένο

⁷⁶⁵ Οι δραστηριότητες των CITE μπορούν να διακριθούν σε τρεις βασικούς τομείς: *πρώτον*, συμβουλές και υποστήριξη στα διοικητικά και ζητήματα εργατικού δικαίου, *δεύτερον*, παροχή των τρεχουσών πληροφοριών με τη βοήθεια των διαφημιστικών εκστρατειών, των ανακοινώσεων μέσων ή φυλαδίων, *τρίτον*, κατάρτιση για τους μετανάστες, για παράδειγμα στην ισπανική γλώσσα, επαγγελματική κατάρτιση και οι σειράς μαθημάτων εύρεσης εργασίας, στο M. Kahmann (2003) *Trade Union and Migrant Workers: Examples from the United States, South Africa and Spain*. Report. International Confederation of Free Trade Unions (ICFTU)/ European Trade Union Institute (ETUI)/ International Labour Organization (ILO)/ Ford Foundation, p.23.

⁷⁶⁶ Από τη δεκαετία του 1960 οι CC.OO υποστήριζαν τους μετανάστες από όλη την Ισπανία. Με βάση αυτή την εμπειρία, τα πρώτα CITE προέκυψαν το 1986 στην Καταλωνία, όπου ένας μεγάλος αριθμός αφρικανών εργαζομένων είχε εγκατασταθεί. Προς το τέλος της δεκαετίας του 1980, η Ομοσπονδιακή Εκτελεστική Επιτροπή αποφάσισε να επεκτείνει την έννοια σε όλες τις περιοχές όπου βρίσκονταν μετανάστες από τρίτες χώρες. Κατά συνέπεια, μέχρι το 1997, υπήρξαν περισσότερα από 100 σημεία CITE και πληροφοριών σε όλη την Ισπανία.

⁷⁶⁷ Από την άποψη της ευρύτερης θέσης τους στη μετανάστευση και τις σχετικές πολιτικές αγοράς εργασίας, τα συνδικάτα έχουν αντιδράσει γρήγορα στις προκλήσεις μετανάστευσης και τις αναπτυγμένες πολιτικές βασισμένες σε έναν διάλογο για την ενεργό αλληλεγγύη και τα ίσα δικαιώματα: σχετικά με το ζήτημα των ανεπίσημων εργαζομένων τα Ισπανικά συνδικάτα έχουν προωθήσει συνεχώς τη νομιμοποίηση των μεταναστών εργαζομένων αντί της απέλαιψής τους. Και οι εκστρατείες νομιμοποίησης και η έντονη επιβολή ελέγχων και κυρώσεων στους εργοδότες αντιμετωπίζονται ως ο καλύτερος τρόπος να καταπολεμηθεί η ανεπίσημη απασχόληση. Σχετικά με την ένταξη των μεταναστών εργαζομένων στην αγορά εργασίας, τα συνδικάτα έχουν απαιτήσει τα ίσα δικαιώματα από την άποψη της πρόσβασης στις εργασίες και τις διαδικασίες στρατολόγησης εργαζομένων. Έχουν προσπαθήσει επίσης να ενσωματώσουν τις προτάσεις αντι-διακρίσεις σε συλλογικές συμβάσεις εργασίας, αν και χωρίς πολλή επιτυχία μέχρι σήμερα. Αν και η UGT και τα CC.OO έχουν προσπαθήσει να ενθαρρύνουν τους μετανάστες εργαζομένους να γίνουν μέλη στα συνδικάτα, τα αποτελέσματα φαίνονται μεταβλητά. Ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια στην οργάνωση των μετακινούμενων εργαζομένων στην Ισπανία είναι μια διαδεδομένη δυσπιστία των ιδίων των συνδικάτων που βλέπει τους μετανάστες ως μέλη εθνικών συλλόγων. Ένα άλλο κεντρικό εμπόδιο είναι, η υπό όρους σύνδεση μεταξύ της εκμετάλλευσης μιας σύμβασης εργασίας και των δικαιωμάτων κατοικίας που κάνει οποιαδήποτε αντίσταση εργοδότην από το μετανάστη εργαζόμενο έναν ιδιαίτερα επικίνδυνο στόχο, καθώς χωρίς εργασία, δεν θα πάρουν μια άδεια και, χωρίς άδεια, είναι ουσιαστικά καταδικασμένοι στην απέλαιψη. Για αυτόν τον λόγο οι μετανάστες προτιμούν, στις λέξεις ενός αντιπροσώπου των CC.OO: «να απασχοληθούν πιο πολλές ώρες, να λάβουν τις χαμηλότερες αμοιβές, κάνει τις χειρότερες βάρδιες και τις σκληρότερες εργασίες, επειδή τουλάχιστον εργάζονται» (Kahmann, 2003:25). Γενικά, οι μετανάστες τείνουν να οργανώνονται σθεναρά, εκτός από ορισμένες αγροτικές στη Murcia και στη Almeria όπου το 80% της ιδιότητας μέλους του είναι μετανάστες από το Μαρόκο. Τα ισπανικά συνδικάτα έχουν αναπτύξει μια εντυπωσιακά θετική και ενεργή στάση απέναντι στο ζήτημα μετανάστευσης, ακόμα κι αν τα προβλήματα αγοράς της εργασίας είναι ιδιαίτερα, με υψηλά ποσοστά ανεργίας, μεγάλος ποσοστό άτυπου τομέα κ.λπ.

⁷⁶⁸ S. Bertone and G. Griffin (1992) *Immigrant Workers and Trade Unions*. Candera: Bureau of Immigration Research.

⁷⁶⁹ S. Bertone, G. Griffin and R. Iverson (1995) "Immigrant Workers and Australian Trade Unions: Participation and Attitudes", *International Migration Review*, vol.29, no.3, pp.722-744.

⁷⁷⁰ Εντούτοις η χώρα προέλευσης, ειδικότερα το εάν ένα μέλος της ένωσης γεννήθηκε είτε σε μια αγγλόφωνη είτε σε μια μη-αγγλόφωνη χώρα, δεν οδηγεί από μόνο του ως παράγοντας, σε διαφορετικά επίπεδα συμμετοχής της ένωσης ή σε διαφορετικές συμπεριφορές προς την ένωση. Καθ' όλη τη διάρκεια του εικοστού αιώνα, τα συνδικάτα έχουν διαδραματίσει έναν σημαντικό ρόλο στο αυστραλιανό σύστημα εργασιακών σχέσεων.

συνδικαλιστικό κίνημα⁷⁷¹. Η Martin (1978)⁷⁷² παρέχει μια επισκόπηση της ιστορικής σχέσης μεταξύ των συνδικάτων και των μη-αγγλόφωνων μελών τους⁷⁷³. Το μόνο ενδιαφέρον τους ήταν να κάνουν τους μετανάστες να ενωθούν στα συνδικάτα τους. Στην τρίτη φάση, (1965-1972), τα προβλήματα προέκυψαν όταν άρχισαν οι μετανάστες να επιβεβαιώνουν την παρουσία τους⁷⁷⁴. Στην τέταρτη φάση, (1973-1978), η συμπεριφορά-στάση των εκπροσώπων των συνδικάτων των μελών των μη-αγγλόφωνων εργαζομένων αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας και ανάλυσης και αυτές οι επιρροές έγιναν πηγές πίεσης προς την αλλαγή. Διάφοροι κυβερνητικοί και μη-κυβερνητικοί οργανισμοί, διατύπωναν έντονη κριτική ενώσεων προς τα συνδικάτα για την έλλειψη υπεράσπισης των δικαιωμάτων των μεταναστών εκ μέρους τους⁷⁷⁵.

1.7.11. ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΟΝ ΚΑΝΑΔΑ

Για τους Βρετανούς και Ευρωπαίους μετανάστες εργαζομένους, τα βορειοαμερικανικά συνδικάτα παρείχαν συχνά την αμεσότερη ευκαιρία για τη συλλογική δύναμη και την αλληλεγγύη προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι οικονομικές αδικίες και, σε μερικές περιπτώσεις, να προκληθούν οι πολιτικές αποφάσεις. Στις καλύτερες καταστάσεις, οι οργανώσεις εργασίας ενέργησαν ως τα αμεσότερα

⁷⁷¹ Πολλοί μετανάστες δεν είχαν καμία επιλογή πέρα από το να γίνουν μέλη της ένωσης: ένας σημαντικός αριθμός εκ των πραγμάτων κλειστών καταστημάτων και επιχειρήσεων υπήρξε, ιδιαίτερα για τους χειρώνακτες εργαζομένους στους κλάδους της βιομηχανικής κατασκευής, στις βιομηχανίες οικοδομικών και τεχνικών έργων και στις μεταφορές. Πριν από τη δεκαετία του 1950, αυτή η κατάσταση παρουσίαζε μερικά προβλήματα για είτε τις ενώσεις είτε τους μετανάστες εργαζομένους. Με βάση την πολιτική της Αυστραλίας η πηγή του συντριπτικού όγκου των μεταναστών ήταν από τα βρετανικά νησιά, με πολλούς ήδη να κρατούν ιδιότητα μέλους στην ένωση στη χώρα τους. Στην περίοδο μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο, εντούτοις, η εστίαση της Αυστραλιανής μεταναστευτικής πολιτικής, χαρακτηρίστηκε από τις ελλείψεις του εργατικού δυναμικού, των ανησυχιών σχετικά με τις αμυντικές ανάγκες, και της πτώσης στον αριθμό των βρετανών μεταναστών, έτσι στράφηκε αρχικά στους πρόσφυγες που μετατοπίστηκαν από τον πόλεμο και έπειτα στις νοτιο-ευρωπαϊκές χώρες. Το 1966, η «Λευκή» πολιτική της Αυστραλίας έπαψε να λειτουργεί, αν και δεν καταργήθηκε επίσημα έως το 1973, όταν υιοθετήθηκε μια πολιτική της πολυ-πολιτισμικότητας από την κυβέρνηση της Κοινοπολιτείας. Από το 1973, οι μη-ευρωπαίοι μετανάστες είχαν αυξηθεί σε ένα επίπεδο τουλάχιστον 40 τοις εκατό από τότε που αποκλείονταν προηγουμένως. Τα αυστραλιανά συνδικάτα υιοθέτησαν μια ανταγωνιστική προσέγγιση στη μεγάλη κλίμακα μετανάστευση. Ο εξαιρετικά σημαντικός φόβος των συνδικάτων ήταν ότι η μη-δομημένη μετανάστευση θα πίεζε τα επίπεδα αμοιβών, το βιοτικό επίπεδο και τις εργασιακές προοπτικές. Επίσης, ο ρατσιστικός διαδραμάτισε επίσης έναν προεξέχοντα ρόλο στην εχθρότητα στους μη-Ευρωπαίους (Quinlan, 1989:203). Συνεπώς, τα συνδικάτα ήταν ισχυροί υποστηρικτές μιας «Λευκής» πολιτικής της Αυστραλίας. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, το Αυστραλιανό Συμβούλιο Συνδικάτων (Australian Council of Trade Unions/ACTU), δέχτηκε την αύξηση των επιπέδων της μετανάστευσης. Επομένως με μερικές τετριμμένες εξαιρέσεις, οι αυστραλιανές ενώσεις δεν άσκησαν αποκλεισμό ενάντια στους μετανάστες. Μια ερμηνεία αυτής της έλλειψης αποστορφής οφείλεται σε διάφορους λόγους όπως, πρώτον, στις επιπτώσεις της κρίσης στην αγορά εργασίας, και δεύτερον, η επιθυμία να συνεχιστούν τα κλειστά καταστήματα. Παρά τον αποκλεισμό, οι μετανάστες εργαζόμενοι αναμενόταν για να προσχωρήσουν στα συνδικάτα και για να προσαρμοστούν στους υπάρχοντες κανόνες ένωσης.

⁷⁷² R. Martin (1978) *The Migrant Present: Australian Responses, 1947-1977* Sydney: Allen and Unwin.

⁷⁷³ Σημειώνει την ύπαρξη τεσσάρων ευδιάκριτων φάσεων απαντήσεων της ένωσης στην αύξηση του αριθμού των μεταναστών εργαζομένων. Στην πρώτη φάση, (1948-1954), διάφορες ενώσεις προσπάθησαν να κερδίσουν την υποστήριξη των μεταναστών εργαζομένων για τις πολιτικούς λόγους. Στη δεύτερη φάση, (1955 και 1964), οι ενώσεις και οι εκπρόσωποι των συνδικάτων θεωρήσαν τους μετανάστες-μέλη όπως κατά ένα μεγάλο μέρος όμοιους με τα υπόλοιπα μέλη, θεωρώντας, όπου εκείνη την περίοδο, τα συνδικάτα μεταχειρίζονταν την απορρόφηση των μεταναστών στις τάξεις τους ως κάτι μη-προβληματικό ή απρόσκοπτο.

⁷⁷⁴ Οι μετανάστες ήταν προεξέχοντες σε διάφορες απεργιακές ενέργειες, που λήφθηκαν εναντίως αδιαφορία από τους εκπροσώπους των συνδικάτων, από τις απεργίες στις εταιρίες «General Motors Holden» και «Mount Isa» το 1964, στην απεργία στην εταιρία «Ford Broadmeadows» το 1973. Στην τελευταία απεργιακή σύγκρουση το 80 τοις εκατό των ατόμων που συμμετείχαν στην απεργία προέρχονταν από τις μη-αγγλόφωνες χώρες και οι γέγυτες τους ήταν κυρίως Έλληνες και Ιταλοί εργαζόμενοι. Εκείνη τη περίοδο τα συνδικάτα άρχισαν να στρατολογούν τους μετανάστες ως διαχειριστές των τομέων εργασίας και ως συλλεκτών συνδρομών και αργότερα σε πλήρους απασχόλησης θέσεις.

⁷⁷⁵ Η δύσκολη θέση της μεταναστών εργαζομένων τονιζόταν ιδιαίτερα. Διασκέψεις εργαζομένων μεταναστών διοργανώθηκαν στη Μελβούρνη το 1973 και το 1975 και στο Σίδνεϊ στο 1973. Η δεκαετία του 1970 χαρακτηρίζεται ως σημαντική περίοδος αλλαγής στη σχέση εργαζομένων μεταναστών και συνδικάτων. Οι μετανάστες εργαζόμενοι από τις μη-αγγλόφωνες χώρες διαμορφώνουν τώρα ένα σημαντικό ποσοστό της ιδιότητας μέλους στα συνδικάτα στην Αυστραλία. Η διεθνής βιβλιογραφία στη σχέση μεταξύ αυτών των εργαζομένων και των ενώσεων τους υποστηρίζει ότι τα μέλη από τις μη-αγγλόφωνες χώρες αναπτύσσουν χαμηλότερα επίπεδα συμμετοχής στις υποθέσεις και τις δραστηριότητες της ένωσης τους από τους συντηρητικούς συνδικαλιστές τους αλλά είναι κάπως διαφοροποιημένες οι πιθανές συμπεριφοριστικές διαφορές προς τις ενώσεις που κατέχουν οι δύο ομάδες συνδικαλιστών.

μέσα για να φέρουν τους μετανάστες στη μεγαλύτερη κοινωνία, που συνδέει τα χαρακτηριστικά τους με εκείνα μιας εθνικής εργατικής τάξης. Σε πολλές άλλες περιπτώσεις, εντούτοις, αυτό το μέσο αποδείχθηκε απρόσιτο, είτε επειδή δεν υπήρξε στο άμεσο πλαίσιο του μετανάστη ή επειδή ο αποκλεισμός ήταν το τίμημα όπου τα εργατικά συνδικάτα ήταν πρόθυμα να πληρώσουν προκειμένου να ενισχυθεί η οικονομική δύναμή τους και να συντηρηθεί ο πολιτιστικός χαρακτήρας τους. Σε τέτοιες περιστάσεις, οι μετανάστες εργαζόμενοι έπρεπε να στραφούν αλλού: *πρώτον*, στους μεμονωμένους πόρους τους ή στην εφεύρεση παραδόσεων επιβίωσης και *δεύτερον*, στην αναζήτηση της συλλογικής αλληλεγγύης μεταξύ των συνανθρώπων τους⁷⁷⁶.

Οι μετανάστες εργαζόμενοι στον Καναδά δημιούργησαν μια ευρεία ποικιλία πολιτιστικών και εργατικών τάξεις συλλόγους. Αυτοί περιλάμβαναν εκκλησίες, συλλόγους αμοιβαίας-ένισχυσης και πολιτικούς συλλόγους. Η μεταφορά των παλαιών αξιών και των ιδεών επίσης συνδέθηκε με την εμφάνιση του μεταναστευτικού Τύπου. Στο τέλος του αιώνα πολλές από τις εφημερίδες που κυκλοφόρησαν μεταξύ των ευρωπαίων μεταναστών εργαζομένων εισήχθησαν από τις Ηνωμένες Πολιτείες ή την Ευρώπη, αλλά από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά, ένας ενδιάκριτος καναδικός εθνικός Τύπος προέκυψε⁷⁷⁷. Η μεταφορά του συνδικάτου και της συλλογικής εμπειρίας ήταν μια σημαντική πτυχή της πολιτιστικής προσαρμογής των Βρετανών εργαζομένων μεταναστών στο καναδικό περιβάλλον, το οποίο συχνά ενισχύθηκε από τα περιοδικά ταξίδια πίσω στην πατρίδα ή από τις

⁷⁷⁶ Μέχρι το 1914 το καναδικό τοπίο εργασίας που αντιπαράβλλετα σημαντικά με αυτό των Ηνωμένων Πολιτειών. Μια από τις σημαντικότερες διαφορές ήταν ότι ώπου τα κύματα των μη-Βρετανών μεταναστών ασέλθει σε αυτήν την χώρα, οι νεοεισερχόμενοι βρίσκαν ένα εργατικό κίνημα εργασίας που είχε περάσει ήδη από το διαμορφωτικό στάδιο της και εξουσιάζονταν κατά ένα μεγάλο μέρος από γεννημένους στον Καναδά και τη Βρετανία εργαζόμενους. Ήταν εκείνοι που διαμόρφωσαν τον πολιτικό προσανατολισμό του κινήματος και καθόρισαν το χαρακτήρα του τόσο σε εθνικούς όσο και σε ταξικούς όρους. Στην αρχή του εικοστού αιώνα, επομένως, ο Καναδάς είχε έναν πιο ομοιογενή πολιτισμό εργασίας από ότι υπήρχε στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αφετέρου, υπήρξε ένας μεγαλύτερος βαθμός οργανωτικού διαχωρισμού μέσα στο καναδικό εργατικό κίνημα σε αυτήν τη χώρα, εν μέρει λόγω των ανταγωνισμών μεταξύ των εθνικών ενώσεων και των κλάδων των ενώσεων δι-εθνικών, οι περισσότερες από τις οποίες ήταν βασισμένες στην Αμερική. Αυτή η ποικιλομορφία εντάχθηκε από τα γλωσσικά και πολιτιστικά τμήματα μεταξύ των αγγλόφωνων και γαλλόφωνων Καναδών και η σημασία του Καθολικού-εθνικιστικού προτύπου για τα τελευταία. Η διχοτομία ήταν ιδιαίτερα ενδιάκριτη στο βιομηχανικό περιβάλλον του Κεμπέκ, όπου οι Καθολικές ενώσεις σε αντίθεση με το διεθνή συνδικαλισμό αποτέλεσαν μια ιδιαιτερότητα μέσα στο μεγαλύτερο βορειοαμερικανικό πλαίσιο. Στον Καναδά η σημαντικότερη έκταση της κινητοποίησης των μη-Βρετανών που έχουν μεταναστεύσει και της προσπάθειας τους παράχθηκε από τους πλουτοπαραγωγικούς τομείς, της μεταλλείας, της υλοτομίας και σποραδικά από της κατασκευής σιδηροδρόμων. Αυτές ήταν οι περιοχές όπου οι βιομηχανικές μορφές συνδικαλισμού ενίσχυσαν τη δυνατότητα για την αυτό-οργάνωση, η διαδικασία βοηθήθηκε επίσης από τις αριθμητικές συγκεντρώσεις που επέτρεψαν μια πιο ελεύθερη έκφραση της εθνικότητας ως πόρος και ως μηχανισμός για την αλληλεγγύη. Με τη σημαντική επέκταση των αστικών αγορών εργασίας μετά από το 1900, οι νότιο και ανατολικο-κεντρικοί Ευρωπαίοι εργαζόμενοι θα εισέρχονταν επίσης στις βιομηχανίες όπως ο χάλυβας και ο ιματισμός, αλλά όχι στην κλίμακα που υπήρχε στους μεγάλους μητροπολιτικούς της Αμερικής και των Ατλαντικών των κρατών. Κατά συνέπεια, οι δημογραφικές και βιομηχανικές συνθήκες που παρήχθησαν από τη μαζική συγκέντρωση μεταναστών και την κινητοποίηση και την εξέγερση τους στις Ηνωμένες Πολιτείες δεν είχαν κανέναν παρόμοιο αντίστοιχο με τον Καναδά. Δυστυχώς, πριν από το 1931 η καναδική απογραφή δεν παρέχει μια κατανομή του απαρτιζομένου εργατικού δυναμικού ανά εθνική ομάδα ή υπηκοότητα. Αυτή η έλλειψη, που συνδέεται με το γεγονός ότι τα προγράμματα σχετικά με τις απογραφές μετά το 1901 δεν μπορούν να προσεγγιστούν, έχει καταστήσει δύσκολο για τους ιστορικούς της εργασίας και της πόλης, να αναδημιουργήσουν, πόσο μάλλον να μετρήσουν, τη διανομή των εργαζομένων μετανάστευσης μέσα στην καναδική επαγγελματική δομή. Παρά αυτούς τους περιορισμούς, τα στοιχεία προτείνουν ότι οι νότιο και ανατολικο-Ευρωπαίοι μετανάστες, πρώτιστα εισήρθαν τους ανειδικευτους και ημι-ειδικευμένους τομείς της αστικής αγοράς εργασίας, όπου η δραματική επέκταση της οικοδόμησας και των υποδομών κατασκευής δημιούργησε μια αυξανόμενη ζήτηση. Αυτό το πρότυπο ελπιολήφθηκε στους βιομηχανικούς εργατικούς χώρους, όπου οι εργαζόμενοι μετανάστες κατέλαβαν τις χαμηλότερες βαθμίδες της επαγγελματικής σκάλας. Συχνότατες, ορισμένες βιομηχανικές καταστάσεις χαρακτηρίστηκαν από τη χαμηλή πολιτικοποίηση και από τις συλλογικές στρατηγικές που τόνισαν την εθνικότητα, παρά την τάξη ή την αλληλεγγύη. Εάν αυτοί οι μετανάστες εργαζόμενοι δεν ανέπτυξαν μια αποδεκτή εναλλακτική λύση σε ένα όραμα ταξικής προσπάθειας κατηγορίας και ηγεμονίας εργατικών τάξεων, εντούτοις καθιέρωσαν εναλλακτικές διαδρομές με τις οποίες θα αποκοιτούσαν πρόσβαση στη ευρύτερη κοινωνία και να μεταφέρουν τα παιδιά τους προς ένα ασφαλέστερο μέλλον.

⁷⁷⁷ Οι Εβραίοι μετανάστες, παραδείγματος χάριν, που βρέθηκαν πρώτιστα στα αστικά γκέτο του Μόντρεαλ, του Τορόντο, και του Winnipeg, κρατήθηκαν ενήμεροι για τις αμερικανικές συλλογικές δραστηριότητες στη Νέα Υόρκη από τις εφημερίδες «Jewish Daily Forward» και «Freiheit». Μετά από το 1910 οι εφημερίδες «Montreal Eagle» και «Toronto Hebrew Journal» παρείχαν μια καναδική προσοχή στα σημαντικά εβραϊκά και συλλογικά ζητήματα.

διαλέξεις από τους προεξέχοντες βρετανούς συνδικαλιστές. Αλλά Βρετανικά ενεργά συνδικαλιστικά στελέχη ήρθαν στην καναδική εργασιακή σκηνή μετά από κάποιο χρόνο στις Ηνωμένες Πολιτείες⁷⁷⁸. Παραδείγματος χάριν, όταν ιδρύθηκαν οι «Ηνωμένοι Εργαζόμενοι Ορυχείων Αμερικής» (United Mine Workers of America/UMWA) εγκαθιστώντας παραρτήματα στο Vancouver Island και στην ανθρακοφόρο περιοχή Rocky-Mountain, οι Βρετανοί εργαζόμενοι διαδραμάτισαν έναν σημαντικό οργανωτικό ρόλο. Επιπλέον, οι περισσότεροι εργαζόμενοι σοσιαλιστικοί πολιτικοί υποψήφιοι στο δυτικό Καναδά πριν από το 1914 ήταν από τη Μεγάλη Βρετανία⁷⁷⁹.

Τα πρότυπα της συλλογικής διαμαρτυρίας κυμάνθηκαν από πρωτόγονα και συγγενικά σε ιδιαίτερα περίπλοκα και έντονα ιδεολογικά⁷⁸⁰. Πριν από το 1914 μερικές από τις πιο θεαματικές προσπάθειες να οργανωθούν οι μετανάστες εργαζόμενοι στο δυτικό Καναδά ήταν εκείνες που έγιναν από τους «Βιομηχανικούς Εργάτες του Κόσμου» (Industrial Workers of the World/IWW) το γνωστό αμερικανικό συνδικαλιστικό κίνημα. Η που υιοθετήθηκε μέθοδος από τους «Wobblies» ήταν εξ ολοκλήρου ταξικά προσανατολισμένη. Αντίθετα από την κατάσταση στις περισσότερες καναδικές ενώσεις τεχνών, υπήρξε λίγη εχθρότητα εκ μέρους των εργαζομένων βρετανικής προέλευσης προς τους εργαζομένους μη-Βρετανικής προέλευσης⁷⁸¹. Από την πιο μόνιμη σημασία ήταν οι οργανωτικές κινήσεις των «Ηνωμένων Ανθρακωρύχων» (United Mine Workers) της Αμερικής, ο ειδικότερα στην περιοχή 18.

⁷⁷⁸ Αυτή η τάση ήταν αρκετά έντονη στη δυτικό-καναδική μεταλλευτική βιομηχανία πέτρας (hardrock) και άνθρακα, όπου οι Βρετανοί εργάτες μετακινούνταν συνεχώς προς αναζήτηση εργασίας. Κατά συνέπεια, μετέφεραν συχνά στο καναδικό βιομηχανικό περιβάλλον όχι μόνο τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά τους αλλά και την εμπειρία τους στις αμερικανικές εργασιακές διεκδικήσεις.

⁷⁷⁹ Σε αντίθεση, οι Ιταλοί μετανάστες που συμμετείχαν στην ιδιαίτερα ασταθή και αβέβαιη αγορά εργασίας στο Μόντρεαλ βρήκαν ευκαιρία να αναμιχθούν στις συλλογικές οργανώσεις και έδωσαν πολύ περισσότερη έμφαση στα εθνικά ζητήματα από ότι στα εργασιακά-ταξικά. Αποκομμένοι από τα περισσότερα είδη εργασίας και συλλογικότητας τόσο στην Ιταλία όσο και στον Καναδά, οι περισσότεροι Ιταλοί μετανάστες επεδίωξαν άλλα μέσα επιβίωσης και προόδου, που στηρίζονταν πρώτον, στην αλληλεγγύη βάσει συγγένειας και δεύτερον, στις βασιζόμενες στο χωριό μορφές συνεργασίας. Μεγάλης σπουδαιότητας ήταν η τάση να ακολουθηθούν οι διάφορες μορφές χαμηλού κύρους, παρακατιανές αστικές εμπορικές εργασίες, και με αυτόν τον τρόπο να διαφύγουν από μια εκμεταλλευτική καπιταλιστική αγορά εργασίας. Κατά συνέπεια οι εθνικοί πόροι επενδύθηκαν είτε στις μεμονωμένες και οικογενειακές οικονομικές στρατηγικές είτε στις συλλογικές δραστηριότητες που στόχευαν στην ενίσχυση της ομάδας και της συλλογικής αυτοβόθειας και στην αλληλεγγύη προκειμένου να αντιμετωπιστεί ένα συχνά εχθρικό και αβέβαιο περιβάλλον εργασίας. Ότι αυτή η συλλογική ζωή εξουσιάζτηκε συνήθως από την τοπική εθνική φτώχη αστική τάξη και η Καθολική ιεραρχία ενίσχυσε προφανώς την ώθηση σε συντηρητικές λύσεις. Ειδική διαχωρίστηκε ιδιαίτερα ως αποτέλεσμα των ισχυρών περιφερειακών συμμαχιών (camparilismo) και του αντίκτυπου της αλυσωδής μετανάστευσης. Η καναδική εμπειρία των Ιταλών και Εβραίων μεταναστών παρουσιάζει κάποιες έντονες διαφορές. Σε δημογραφικούς όρους, οι τελευταίοι συγκεντρώθηκαν περισσότερο στα μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα, και ειδικότερα στο Μόντρεαλ, στο Τορόντο, και στο Winnipeg. Σημαντικότερη ήταν η έκταση της πολιτικής συμμετοχής τους και στα τοπικά και εθνικά επίπεδα. Οι Εβραίοι μετανάστες καθιέρωσαν νέα αγωνιστικά συνδικάτα, ανέθεσαν ρόλους ηγεσίας στις ριζοσπαστικές πολιτικές οργανώσεις, και γενικά ενήργησαν ως εμπροσθοφυλακή στο ευρύτερο καναδικό συλλογικό-εργατικό κίνημα με τρόπους που παραλληλίζουν σημαντικά την εμπειρία των αμερικανικών αντίστοιχών τους. Στο μεγάλο μέρος, η πολιτικοποιημένη απάντηση των εβραϊκών μεταναστών μπορεί να αφορά τη σημασία της προ-μετανάστευσης εμπειρίας τους και την επαγγελματική δραστηριότητά τους στον Καναδά. Πολλοί ανατολικο-ευρωπαίοι Εβραίοι είχαν συμμετάσχει προηγουμένως στις συλλογικά κινήματα και είχαν θεωρήσει συχνά τη συλλογικότητα ως μέσο για την εθνική χειραφέτηση. Αντίθετα οι Ιταλοί ή οι περισσότερες άλλες μεταναστευτικές ομάδες, ήξεραν ήδη και είχαν παλέψει συχνά ενάντια στην πραγματικότητα της ύπαρξης μια καταπιεσμένης εθνικής μειονότητας. Κατά συνέπεια, στον Καναδά η ώθηση για τη συλλογική οργάνωση ενάντια στην εκμετάλλευση και την ανισότητα δεν ήταν μια νέα εμπειρία. Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας ήταν ο σημαντικός αριθμός μορφωμένων, ειδικευμένων εργαζομένων και βιοτεχνών ανάμεσά τους, πολλοί από τους οποίους είχαν αποκτήσει ήδη την εκτενή εμπειρία με τις οργανώσεις ιματισμού και άλλων επαγγελματιών. Αν και μερικοί από αυτούς τους μετανάστες επέλεξαν τις καναδικές εμπορικές επιχειρηματικές επιλογές, οι μεγαλύτεροι εργαζόμενοι αναγκάστηκαν να δεχτούν τις εργασίες στη γρήγορα επεκτεινόμενη βιομηχανία ενδυμάτων και σύντομα μετασχηματίστηκαν σύντομα σε έναν από τους σημαντικότερους χώρους της εργασίας και της συλλογικής κινητοποίησης. Άλλοι ευρωπαίοι μετανάστες εργαζόμενοι συμμετείχαν σε συλλογικές δράσεις λόγω της συμμετοχής τους στην κατασκευή σιδηροδρόμων, στην υλοτομία, στην μεταλλεία, εργασίες που χαρακτηριζόνταν συχνά από μια ανόμαλη μορφή, τα υψηλά ποσοστά ατυχημάτων, τις σκληρές συνθήκες διαβίωσης, και τη γεωγραφική απομόνωση.

⁷⁸⁰ Πολλοί Ουκρανοί και Φιλανδοί εργαζόμενοι, παραδείγματος χάριν, προήλθαν από κοινωνίες όπου η συλλογική δράση ενάντια στην οικονομική και κοινωνική εκμετάλλευση ήταν μια καθιερωμένη πρακτική.

⁷⁸¹ Όπως ένας «Wobbly» εργαζόμενος εξήγησε: «Όταν η σφύριχτρα του εργοστασίου ακούγεται, δεν μας καλεί ως Ιρλανδούς, Γερμανούς, Αμερικανούς, Ρώσους, Έλληνες, Πολωνούς, Νέγρους, ή Μεξικανούς. Μας καλεί για να εργαστούμε ως μισθωτοί-εργαζόμενοι, ανεξάρτητα από τη χώρα στην οποία γεννηθήκαμε ή χρώμα του δέρματός μας».

η οποία κάλυπτε την ανθρακωρύχο περιοχή του Rocky Mountain⁷⁸². Η στρατολόγηση μετανάστευσης εστίαζε τότε στις Κάτω Χώρες, τη Γερμανία, την Ιταλία, την Ελλάδα, και την Πορτογαλία. Κατά τη διάρκεια της επόμενης δεκαετίας χιλιάδες μετανάστες από αυτές τις χώρες αναζήτησαν εργασία στον Καναδά. Αλλά αυτό το πιο πρόσφατο κύμα εργαζομένων δεν αποτελούνταν από δεσμευμένους εργάτες. Αντ' αυτού, ήταν ανεξάρτητοι μετανάστες που θα μπορούσαν να επιλέξουν τη θέση απασχόλησής τους, και όπως να αναμένετο, επέλεξαν πιο πολύ, όχι περιθωριακές εργασίες και περιοχές αλλά μητροπολιτικές περιοχές του κεντρικού Καναδά⁷⁸³.

Από το 1945 τα καναδικά συνδικάτα έχουν υιοθετήσει μια αμφίθυμη θέση προς τους μετανάστες εργαζομένους⁷⁸⁴. Σε μια θετική εξέλιξη, τη δεκαετία του 1990 το «CLC» και οι ενώσεις μελών του είχαν γίνει περισσότερο συμπεριλαμβανουσες, κάνοντας αποδεκτούς τους μετανάστες εργαζομένους όλων των χωρών στις τάξεις τους⁷⁸⁵.

Από τους περισσότερους από 160.000 μετανάστες και εκτοπισμένα άτομα που αναγνωρίστηκαν στον Καναδά μεταξύ 1946 και 1952, συμμετείχαν σε συλλόγους όπως η «Ουκρανο-Καναδική Κοινότητα» (Ukrainian-Canadian Community), καθώς και σε συνδικάτα όπως η «Διεθνής Ένωση Εργαζομένων σε Ορυχεία, Μύλους, και Χυτήρια» (International Union of Mine, Mill and Smelter Workers) ή η «Ένωση Καναδών Ναυτικών»⁷⁸⁶. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1960 ο αυξανόμενος

⁷⁸² Από το 1912 οι μετανάστες ανθρακωρύχοι διαδραμάτιζαν έναν σημαντικό ρόλο στις πολλές άγριες και συνεχείς απεργίες που εμφανίστηκαν στην περιοχή. Στον πληθυσμό Φιλανδών μεταναστών, δόθηκε στις γυναίκες υψηλή θέση, και ανέλαβαν σημαντικούς ρόλους στις διάφορες φιλανδνο-καναδικές οργανώσεις εργατικών τάξεων στο Τορόντο και στις βόρειες περιοχές του Οντάριο στο Sudbury και του Port Arthur. Από το 1952⁷⁸², με το κλείσιμο των στρατοπέδων στην Ευρώπη, οι καναδοί εργοδότες αναζήτησαν εργατικό δυναμικό αλλοιού.

⁷⁸³ Οι εργαζόμενοι μετανάστες από την Καραϊβική ήταν μια άλλη ομάδα που εισήλθε στον Καναδά κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1950 ως αντικατάσταση του Ευρωπαϊκού πρόσφυγα και τους μετανάστες εργαζομένους, ειδικά στον γεωργικό τομέα. Οι αγρότες του Οντάριο εντυπωσιάστηκαν με την επιτυχία που οι αμερικανοί καλλιερητές είχαν χρησιμοποιήσει τους εργαζομένους μετανάστες από τη Καραϊβική και το Μεξικό και είχαν θέλψει τον ανεφοδιασμό φτηνής και ελαστικής εργασίας. Αλλά αντιμετώπισαν προβλήματα καθώς δεν υπήρξε κανένα καθιερωμένο καναδικό πρόγραμμα για τους εργαζομένους μετανάστες από αυτές τις περιοχές, κάτι που άλλαξε από το 1960. Η εξάρτηση της χώρας σε μετανάστες εργαζομένους για χαμηλόμισθες, εργασίες χαμηλού-κύρους ήταν ένα θέμα που προσέλαυνε ιδιαίτερη προσοχή κατά τη διάρκεια της αναθεώρησης της καναδικής πολιτικής μετανάστευσης στη δεκαετία του 1970. Ένα εκτενές πρόγραμμα προσωρινών εγκρίσεων απασχόλησης εκτελέστηκε, ως ένας τρόπος κάλυψης των ελλειμμάτων στον καναδικό ανεφοδιασμό εργατικού δυναμικού, ειδικά στο γεωργικό τομέα. Το «Καναδικό Συνέδριο Εργασίας» (Canadian Labour Congress/CLC) διαστακτικά επικύρωσε αυτό το σχέδιο, αλλά ενδιαφέρθηκε για τις επαναλαμβανόμενες εκθέσεις ότι πολλοί γεωργικοί μετανάστες εργαζόμενοι κακομεταχειρίζονταν. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 η επιτυχερότερη εκστρατεία πραγματοποιήθηκε από νότιο Ασίατες, οι οποίοι αποτέλεσαν το 90 τοις εκατό των 12.000 αγροτών της επαρχίας. Οι σημαντικές διαμαρτυρίες τους ήταν για το σύστημα αμοιβής εργασίας μεσιτών (brokerage) και η αποτυχία της επαρχιακής κυβέρνησης να επεκτείνει το βασικό μισθό στο γεωργικό τομέα ή να ελέγξει τη χρήση των επικίνδυνων μηχανημάτων και των τοξικών φωτοφάρμακων. Όπως άλλοι μετανάστες πριν από αυτούς, αυτοί οι υπό εκμετάλλευση εργαζόμενοι, ήταν σε θέση να προβάλλουν και να επισύρουν την προσοχή τους και στην εθνικότητα, στον πολιτισμό τους και στην ανάγκη για την ενότητα τους, και έτσι ως αποτέλεσμα αυτού δημιούργησαν το δικό τους συνδικάτο τους το 1979. Η «Καναδική Ένωση Αγροτών» (Canadian Farmworkers Union) σύντομα απέκτησε μια ιδιότητα μέλους με πάνω από 1.200 εργαζομένους και σε διάφορες περιπτώσεις απεργιών για καλύτερες αμοιβές και συνθήκες εργασίας.

⁷⁸⁴ Σύμφωνα με τις προηγούμενες πολιτικές, το «CLC» έχει αντισταθεί έντονα στη στρατολόγηση των ειδικευμένων εργαζομένων, αλλά ήταν εντονότερα υπέρ της εισόδου ανεπίδοτου μετανάστεων στην εργασία από ότι νωρίτερα. Αυτή η νέα «ανοχή» ήταν ιδιαίτερα εμφανής κατά τη διάρκεια των απεργιών του 1966 της ειδικής μισθής επιτροπής της Συγκλήτου και της Βουλής των Κοινοτήτων στη Λευκή Βιβλία για τη μετανάστευση. Χαρακτηριστικά ο πρόεδρος του «CLC» Claude Jodoin παραδέχθηκε ότι ορισμένοι τομείς της καναδικής οικονομίας απαιτούσαν τους μετανάστες εργαζομένους για να κάνουν τις εργασίες που γηγενείς Καναδοί αρνούνταν να εκτελέσουν λόγω της καλύτερης κατάρτισής ή της ανодиκής κινητικότητάς τους σε άλλους τομείς.

⁷⁸⁵ Αυτή η απομάκρυνση από τον εθνοκεντρισμό ήταν εμφανής όταν στις 12 Αυγούστου 1992 ο Πρόεδρος του «CLC» Bob White είπε στην επιτροπή της μετανάστευσης της Καναδικής Βουλής των Κοινοτήτων ότι το «CLC» δεν ανησυχούσε για το ότι οι πρόσφυγες ή οι μετανάστες έπαιρναν τις δουλειές από τους Καναδοί εργαζομένους ή ότι αποτελούσαν απειλή για την οργανωμένη εργασία.

⁷⁸⁶ Αλλά, παρά το κύμα των απεργιών για την αναγνώριση των ενώσεων που εμφανίστηκε μεταξύ του 1945 και του 1949, στην πραγματικότητα, υπήρξε πολύ μικρό ενδιαφέρον. Η συγχώνευση το 1956 των ενώσεων «Σύνδεσμο Καναδικού Εμπορίου και Εργασίας» (Canadian Trades and Labor Congress) και «Καναδικής Σύνθεσης Εργασίας» (Canadian Congress of Labour) ως «Καναδική Εργασιακή Σύνθεσης» (Canadian Labour Congress) αντιπροσώπευσε μια μετακίνηση μακριά από τη μαχητικότητα των ενώσεων και τον ακτιβισμό των εργατών. Αυτή η τάση προς τον εργατικό συνδικαλισμό δεν έγινε επαρκώς αποδεκτή από πολλούς εργαζομένους.

διαχωρισμός μεταξύ των γραφειοκρατών των συνδικάτων και των εργαζομένων οδήγησε σε ένα κύμα των παράτολμων απεργιών, μερικές όπως η μαζική απεργία στις εγκαταστάσεις χάλυβα «Steelco»⁷⁸⁷. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 τα καναδικά συνδικάτα της, όπως και τα αντίστοιχα τους των Ηνωμένων Πολιτειών, έχουν συναντήσει δυσκολίες στο να διατηρήσουν τα με μόχθο κερδισμένα δικαιώματα των συλλογικών διαπραγματεύσεών τους⁷⁸⁸.

1.12. ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πολλά συνδικάτα έχουν υποστεί και υποβάλλονται σε απώλεια ιδιότητας μέλους (membership), δύναμης και νομιμότητας. Ενώ οι αιτίες είναι πολυσχιδείς, συμπεριλαμβανομένων των δομικών αλλαγών στην οικονομία, στην αυξανόμενη παγκοσμιοποίηση, τα πιο συντηρητικά πολιτικά κλίματα, και μια τάση προς την άρση των ελέγχων και τη διοικητική αποκέντρωση, η αυξανόμενη ποικιλομορφία του εργατικού δυναμικού, από την άποψη της περιοχής, ικανότητα, φύλο, φυλή, έθνος, και υπηκοότητα, είχε επίσης μια αρνητική επίπτωση στην ιδιότητα μέλους ένωσης. Η μετανάστευση έχει θεωρηθεί ως μια σημαντική πηγή ετερογένειας του εργατικού δυναμικού (Schmitter-Heisler, 2000) και αντιπροσωπεύει ένα ιδιαίτερο δίλημμα για τα συνδικάτα. Μόλις η μετανάστευση γίνει μια πραγματικότητα, τα συνδικάτα πρέπει να ενδιαφερθούν για την οργάνωση των μεταναστών για να διατηρήσουν ή να αυξήσουν την ιδιότητα μέλους τους καθώς και τη νομιμότητα. Ακόμα εκτός από την εισαγωγή νέων διαστάσεων για μια πιθανή οργανωτική σύγκρουση βασισμένη στο έθνος ή την ιδεολογία, η οργάνωση μεγάλων ποσοστών των μεταναστών, που δεν είναι πολίτες και που δεν υπολογίζονται ως πλήρη μέλη της πολιτικής κοινότητας, μπορεί να αποτελέσει μια πιθανή απώλεια δύναμης στις συλλογικές διαπραγματεύσεις και ακόμη περισσότερο, στη μεγαλύτερη διαδικασία χάραξης πολιτικής. Εφόσον οι μετανάστες δεν έχουν το προνόμιο άσκησης εκλογικού δικαιώματος, οι σχεδιαστές πολιτικής είναι λιγότερο πιθανό να δώσουν προσοχή στις οργανώσεις στις οποίες τα μεγάλα ποσοστά της ιδιότητας μέλους δεν έχουν πλήρη τα πολιτικά δικαιώματα (Tomasi, 1981; Rath, 1983; IMR, 1985; Jones-Correa, 1998)⁷⁸⁹. Διαφαίνεται η διαμόρφωση ενός εργατικού δυναμικού «αόρατου» για τις μορφές συλλογικής εργασιακής αλληλεγγύης και προστασίας και για την ελληνική κοινωνία.

⁷⁸⁷ Οι μετανάστες εργαζόμενοι συμμετείχαν ενεργά σε αυτές και σε άλλες βιομηχανικές συγκρούσεις-διεκδικήσεις. Εντούτοις δεν ήταν συνήθως, στις θέσεις ηγεσίας εντός των ενώσεων, των οποίων οι εκπρόσωποι παρέμειναν Βρετανοί και Καναδοί γηγενείς εργαζόμενοι. Παραδείγματος χάριν, στην περίπτωση τοπικών «Ηνωμένων Εργαζομένων στο Χάλυβα» (United Steel Workers/USW) το 30 τοις εκατό της ιδιότητας μέλους ήταν ευρωπαίοι μετανάστες, αλλά το λιγότερο από το 5 τοις εκατό αυτών των ατόμων περιλήφθηκαν ενεργά στην ένωση. Ένας από τους λόγους για αυτήν την κατάσταση ήταν ότι οι περισσότεροι κιναδοί εργαζόμενοι χάλυβα βρετανικής προέλευσης ήταν ειδικευμένοι όντας η παραδοσιακή πηγή για τους διοργανωτές των USW.

⁷⁸⁸ Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, η οικονομική αναδόμηση και η τεχνολογική απειδίκευση, έχουν σημάνει ότι ακόμη και οι ισχυρές ενώσεις όπως οι «Ηνωμένοι Εργαζόμενοι στο Χάλυβα» (United Steel Workers/USW) θα βρίσκονταν σε άμυνα. Οι μειωμένες ευκαιρίες για βιομηχανικές θέσεις απασχόληση έχουν επηρεάσει όλους τους εργαζομένους, αλλά ειδικά τους μετανάστες, που έχουν αναγκάζεται να στρέφονται στην άτυπη, χαμηλόμισθη και μη-συνδικαλισμένους τομείς της οικονομίας και ειδικότερα στους τομείς των υπηρεσιών.

⁷⁸⁹ Οι δείκτες μέτρησης του Migrant Integration Policy Index (MIPEX) την περίοδο της έρευνας (2007) κατέταξαν μια σύνθεση: Αφενός, των καλύτερων πρακτικών πολιτικής συμμετοχής (political ή civic participation) βάσει του υψηλών ευρωπαϊκών προτύπων κανονιστικού πλαισίου του MIPEX. Κάθε μια από αυτές τις πρακτικές βρέθηκε από την 1η Μαρτίου 2007 σε τουλάχιστον μια από τις 28 χώρες. Σε αυτές

Το σύνολο της βιβλιογραφίας του εργατικού συνδικαλισμού και τις εργασιακές σχέσεις τείνει να μην αναγνωρίζει ή να μην διαπιστώνει ότι οι εργαζόμενοι μετανάστες έχουν γίνει μέλη των εργατικών ενώσεων όταν το ενδιαφέρον παρουσιαστεί, και έχει στρέψει το ενδιαφέρον της σε συγκεκριμένα μόνο θέματα όπως, όπως το εάν οι μετανάστες εργαζόμενοι, με την συμμετοχή τους στις ενώσεις εργαζομένων, υιοθετούν τους κανόνες εργατικών τάξεων των γηγενών εργαζομένων ή εάν η φυλετικές διακρίσεις αποτρέπει ή απαγορεύει τη συνδικαλικοποίηση. Αν και εδώ δεν εξετάζεται η ιστορία του συνδικαλισμού γενικά ή του συνδικαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα (Παλασιόλογος, 2006) με οποιεσδήποτε λεπτομέρειες, είτε η εθνική πολιτική και πρακτική των μεμονωμένων συνδικάτων είτε οι τοπικές πρωτοβουλίες ή δραστηριότητες των εργασιακών χώρων και περιοχής, αντιθέτως, εξετάζονται οι σύγχρονες πολιτικές των συνδικάτων και των φορέων συντοσμού τους της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ) και του Εργατοϋπαλληλικού Κέντρου Αθήνας (ΕΚΑ) και των πρακτικών τους, τα οποία φαίνεται να έχουν μια αδυναμία στα πλαίσια της κρίσης του συνδικαλιστικού κινήματος διεθνώς (Lash and Urry, 1987) και της πτώσης της συμμετοχής σε αυτά (συνδικαλιστική πυκνότητα) (Κασιμάτη, 1997; Κουζής, 1999; 2007)⁷⁹⁰, στο να ενεργήσουν θετικά προς τα ζητήματα που προέκυψαν από την παρουσία μεταναστών εργαζομένων στην Ελλάδα. Αν και άσκησε μια πολιτική αντίθεσης σε όλες τις μορφές φυλετικής διάκρισης, η ΓΣΕΕ δεν το θεώρησε απαραίτητο να ληφθούν οποιαδήποτε

τις περιπτώσεις ένας μετανάστης έχει τις ευκαιρίες να συμμετέχει στη δημόσια ζωή που συμβαδίζουν με τις υψηλότερες δημοκρατικές αρχές της Ευρώπης ενώ το κράτος εγγυάται τις πολιτικές ελευθερίες του/ της για να διαμορφώσει ένα σύλλογο (association), ακόμη και ένα πολιτικό σύλλογο, να προσχωρήσει στα πολιτικά κόμματα, και να συμμετέχει έτσι στην κοινωνία πολιτών. Ως νόμιμος κάτοικος, μπορεί να ψηφίσει και να αντιπροσωπεύσει άλλους στις τοπικές εκλογές, ακριβώς όπως τους υπηκόους της Ε.Ε. Μπορεί επίσης να ψηφίσει σε περιφερειακό επίπεδο. Σε τοπικό, περιφερειακό, και εθνικό επίπεδο, οι μετανάστες ή οι σύλλογοι μεταναστών εκλέγουν ανεξάρτητα τους αντιπροσώπους στους δομικούς συμβουλευτικούς οργανισμούς που συζητούν τις πολιτικές που οι περισσότερες αυτών έχουν επιπτώσεις σε αυτούς. Το κράτος εφαρμόζει τις πολιτικές που την ενημερώνουν ενεργά για τα πολιτικά δικαιώματά του/ της και προσφέρουν χρηματοδότηση σε μεταναστευτικούς συλλόγους ή σε είδος υποστήριξη υπό τους ίδιους όρους με άλλες συλλόγους. Αφετέρου, μια σύνθεση των χειρότερων πολιτικών πρακτικών που ΜΙΡΕΧ βρήκε από την 1η Μαρτίου 2007 τουλάχιστον σε μια από τις 28 χώρες. Σε αυτές τις περιπτώσεις, όπως στην Ελλάδα (ΜΙΡΕΧ 2007) ένας μετανάστης δεν μπορεί να συμβάλει στις πολιτικές αποφάσεις που έχουν επιπτώσεις στην καθημερινή του ζωή. Το κράτος δεν εγγυάται τις πολιτικές ελευθερίες του/ της, να διαμορφώσει μια ένωση ή να ενώσει και να συμμετέχει σε ένα πολιτικό κόμμα. Σαν κάτοικος, μπορεί να αντιμετωπίσει περισσότερες υποχρεώσεις από τους πολίτες της Ε.Ε. που ζουν στο εξωτερικό στην ίδια χώρα, αλλά δεν ωφελείται από τα ίδια δικαιώματα ψήφου. Ανεξάρτητα από πόσο καιρό ζει εκεί, δεν μπορεί ποτέ να ψηφίσει ή να εκλεγεί για αντιπρόσωπος για να εκπληρώσει την «κοινότητα» του. Οι πόλεις με τους μεγαλύτερους μεταναστευτικούς πληθυσμούς δεν έχουν κανένα συμβουλευτικό σώμα για να συσχεφτούν μαζί τους. Επιπλέον, ένας μετανάστης αποκλείεται από τη συμβολή στις αποφάσεις σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Το κράτος δεν κάνει τίποτα για να εφαρμόσει πολιτικές που να προσθούν την πολιτική συμμετοχή του/ της όπως η πληροφόρηση για τις ευκαιρίες που υπάρχουν, ή η υποστήριξη των μεταναστευτικών οργανώσεων. Οι πολιτικές ενεργούς συμμετοχής (active civic participation) των μεταναστών στη δυτική Ευρώπη είναι κατά μέσον όρο ελαφρώς ευνοϊκές, ενώ εκείνες στην Ελλάδα και την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη είναι δυσμενείς. Οι 28 χώρες του ΜΙΡΕΧ αποκλίνουν κατά πολύ στο εάν πρέπει να χορηγήσουν εκλογικά δικαιώματα σε κάτοικους εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πέντε χώρες επιτυγχάνουν την καλύτερη πρακτική (οι σκανδιναβικές χώρες), ενώ 11 άλλες δεν χορηγούν κανένα εκλογικό δικαίωμα. Εάν και οι πλήρεις πολιτικές ελευθερίες χορηγούνταν στους μετανάστες στη δυτική Ευρώπη, μερικές αμφισβητούνται. Τα υψηλότερα αποτελέσματα στους συμβουλευτικούς οργανισμούς ανήκουν στις σκανδιναβικές χώρες. Εξαιρετικά δυσμενείς πολιτικές βρίσκονται σε δέκα χώρες. Η Ελλάδα, δεν συλλέγει συστηματικά στοιχεία όσον αφορά τους υπηκόους τρίτων χωρών της ή τις ροές των παρόντων μεταναστών. Οι εκτιμήσεις του ΜΙΡΕΧ έδειξαν δείχνουν ότι, οι αριθμοί ανιόντων άσλου συνεχίζουν να αυξάνονται καθώς και ότι οι ροές μεταναστών εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, ειδικότερα από την Αλβανία, αυξάνονται επίσης. Οι πολιτικές συζητήσεις έχουν στραφεί στην ανάγκη για ένα αποδοτικό σύστημα διαχείρισης της μετανάστευσης και των αδειών διαμονής, των πολιτικών ενσωμάτωσης των μεταναστών, και την εισαγωγή μιας περαιτέρω συστηματοποίησης. Ερωτήματα έχουν τεθεί για το εάν οι προσπάθειες ένταξης στα χαρτιά εφαρμόζονται. Κανένας από τους έξι τομείς των πολιτικών ένταξης που μετρώνται από το ΜΙΡΕΧ δεν είναι ευνοϊκός για την πρόωπιση της ένταξης στην Ελλάδα. Στην καλύτερη περίπτωση, οι ελληνικές πολιτικές σημειώνουν το ήμισυ την καλύτερη πρακτική στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας, την οικογενειακή συνένωση, το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος και την ανα-διάκριση. Η πρόσβαση στην αγορά εργασίας της Ελλάδας ταξινομείται ως η τέταρτη χειρότερη των 28 χωρών του ΜΙΡΕΧ. οι πολιτική συμμετοχή ως η τρίτη χειρότερη και η πρόσβαση στην υπηκοότητα τη δεύτερη χειρότερη.

⁷⁹⁰ Βλ. Κ. Κασιμάτη (επιμ.) (1997) *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα στο Τέλος του 20^{ου} Αιώνα*. Αθήνα: Gutenberg/ΚΕΚΜΟΚΟΠΙ. Κουζής, Γ. (1999) «Το Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας στην Ελλάδα και στην Ευρώπη», στο Θ. Σακελλαρόπουλος (επιμ.) *Η Μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους. Τόμος Α'*, Αθήνα: Κριτική, σσ.253-310 και Γ. Κουζής (2007) *Τα Χαρακτηριστικά του Ελληνικού Συνδικαλιστικού Κινήματος*. Αθήνα: Gutenberg.

άμεσα μέτρα να εξεταστεί η επικαιρότητα της διάκρισης στην Ελλάδα, εν μέρει επειδή αρνήθηκε ότι ήταν διαδεδομένο. Η γενική θέση της ΓΣΕΕ (ΚΕΚ-ΙΝΕ/ΤΣΕΕ, 2007) και του ΕΚΑ (ΕΚΑ, 1995) και των συνδικάτων (Παλμός των Οικοδόμων, 2003α, 2003β, 2005) ήταν αφενός η προάσπιση των δικαιωμάτων των μεταναστών εργαζομένων (Καψάλης, 2003, 2004α, 2004β, 2004γ, 2007α; Παναγόπουλος, 2007)⁷⁹¹ και αφετέρου η διαπίστωση της απροθυμίας των μεταναστών «να ενσωματωθούν στα συνδικάτα», μεταφέροντας κατά συνέπεια το βάρος για μια πρωτοβουλία από τη γιγενή εργατική τάξη και τους ίδιους τους εργαζομένους μετανάστες. Επιπλέον, οι μεγαλύτερες ενώσεις εργαζομένων που αντιπροσωπεύουν τους χειρώνακτες εργάτες, και με αυτόν τον τρόπο ένα μεγάλο ποσοστό των μεταναστών εργαζομένων, δεν συνέβαλαν στις συζητήσεις σχετικά με γενική κατάσταση και απέτυχαν να εκφραστούν υπέρ της πραγματικής και ουσιαστικής εκπροσώπησής τους καθώς υπήρχαν ανησυχίες μια ρατσιστική ιδεολογία και φυλετική διάκριση μέσα στο εργατικό κίνημα. Ο Καψάλης (2004α) σημείωνε ότι σύμφωνα με τις νομοθετικές ρυθμίσεις όσοι εργαζόμενοι δεν είναι εφοδιασμένοι με τις απαιτούμενες άδειες εργασίας και διαμονής, δεν έχουν το δικαίωμα να αποτελούν μέλη ενός συνδικάτου. Όμως, ακριβώς επειδή αυτή η ερμηνεία απαιτεί έγκυρη σχέση εργασίας μόνο για τους αλλοδαπούς εργαζομένους προκειμένου για την συμμετοχή τους σε επαγγελματικό σωματείο, στοιχειοθετεί δυσμενή διάκριση σε βάρος μιας συγκεκριμένης κατηγορίας εργαζομένων, με μοναδικό κριτήριο την εθνική καταγωγή. Στην πράξη, βέβαια, τα σωματεία στην Ελλάδα δεν εφαρμόζουν την διάταξη αυτή και εγγράφουν κανονικά, όσους μετανάστες ενδιαφέρονται, ανεξάρτητα από την κατοχή ή την λήξη της ισχύος της άδειας εργασίας (Καψάλης, 2004α). Επιπλέον, η Ομοσπονδία Οικοδόμων και Συναφών Επαγγελμάτων Ελλάδος έλαβε ρητά την απόφαση να εγγράφονται στα σωματεία του κλάδου όλοι οι αλλοδαποί εργαζόμενοι ανεπίσημοι και επίσημοι. Όσον αφορά στην Ομοσπονδία Εργατοϋπαλλήλων Κλωστοϋφαντουργίας Ιματισμού-Δέρματος εφαρμόζει ακριβώς την ίδια τακτική και έτσι τα πρωτοβάθμια σωματεία του κλάδου εγγράφουν, επίσης, χωρίς περιορισμούς όσους αλλοδαπούς το επιθυμούν (Καψάλης, 2004α).

Μέσα σε έναν καπιταλιστικό κοινωνικό σχηματισμό, τα συνδικάτα είναι αμυντικές και μεταρρυθμιστικές οργανώσεις, όπου ο στόχος τους είναι και να υπερασπιστούν και να βελτιωθούν οι όροι κάτω από τους οποίους η δύναμη εργασίας πωλείται στο κεφάλαιο (Hyman, 1971; Σακελλαρόπουλος, 2003β, 2006β). Αν και η προέλευσή τους βρίσκεται σε σύγκρουση μέσα στο χώρο εργασίας μεταξύ του εργαζομένου και του εργοδότη πέρα από τις αμοιβές και τους όρους και τις

⁷⁹¹ Α. Καψάλης (2003) «Σημείωμα Σύνταξης: Συμπεράσματα της Διημερίδας της ΓΣΕΕ», *Ενημέρωση: Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική*, τ.92; Α. Καψάλης (2004α) *Διεξαγωγή Έρευνας σε Εργαζόμενους Μετανάστες Σχετικά με τα Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά και Προβλήματα της Εργασίας τους: Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων από την Διεξαγωγή Συνεντεύξεων με Μέλη της Ομάδας-Στόχου των Εργαζόμενων Μεταναστών στους Κλάδους της οικοδομής, των Πρατηρίων Βενζίνης και της Ένδυσης*, Αθήνα: Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal Forum για την Ισότητα και την Κοινωνική Συνοχή; Α. Καψάλης (2004β) *Επίκαιρες Δράσεις και Παρεμβάσεις του Συνδικαλιστικού Κινήματος στο θέμα των Μεταναστών Εργαζομένων: Ανάδειξη ενός Συνόλου Καλών Πρακτικών από τις Χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Συνδικαλιστική Παρέμβαση στους Χώρους Εργασίας: Υπόεργο 16*, Αθήνα: ΕΚΑ; Α. Καψάλης (2004γ) *Συνδικαλιστική Συμμετοχικότητα Μεταναστών: Δράσεις και Θέσεις του Ελληνικού Συνδικαλιστικού Κινήματος για τους Μετανάστες*, Κ. Π. Equal: Υπόεργο 16: *Συνδικαλιστική Παρέμβαση στους Χώρους Εργασίας*, Αθήνα: ΕΚΑ; Α. Καψάλης (2007) «Τα Εργατικά Συνδικάτα και η Μετανάστευση», στο Α. Καψάλης (επιμ.) *Αδήλωτη Απασχόληση και «Νομιμοποίηση» των Μεταναστών: Η Πρόκληση της Μεταναστευτικής Πολιτικής*, Αθήνα: ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, σσ.262-327.

συνθήκες της εργασίας, τα συνδικάτα έχουν αναπτυχθεί για να γίνουν μεγάλες γραφειοκρατικές οργανώσεις (Phizaklea and Miles, 1980:90)⁷⁹² που έχουν διαπραγματευτεί την πρόσβαση στη συμμετοχή στην κρατική λήψη αποφάσεων σε ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων, γενικά όλα σχετικά με τη διαχείριση της καπιταλιστικής οικονομίας. Υπάρχει, επομένως, μια ορισμένη θεσμική δυαδικότητα για τη μορφή συνδικάτων: αφενός, το συνδικάτο είναι οργάνωση εργασιακών χώρων, συστήνεται από, και συστήνει, μέλη, διαχειριστές εργοστασίων και εκπρόσωπους υπαλλήλων υποκαταστημάτων, αφετέρου, είναι μια διοικητική ιεραρχία των πλήρους απασχολούμενων ανώτερων υπαλλήλων, που πληρώνονται για να διαπραγματεύονται με τους εργοδότες και την κυβέρνηση. Η παραπάνω δυαδικότητα απεικονίζεται στη συνείδηση των μελών ένωσης που δείχνει μια στενή σύνδεση στην οργάνωση εργασιακών χώρων, όμως τείνει να απορρίπτει έναν ευρύτερο «πολιτικό» ρόλο των συνδικάτων, που θεωρεί ότι τα συνδικάτα έχουν «πάρα πολλή δύναμη» καθώς επίσης και βεβαιώνουν ότι η γραφειοκρατία της ένωσης αποτυγχάνει να αντιπροσωπεύσει επαρκώς την ιδιότητα μέλους της (Goldthorpe, Goldthorpe, Lockwood, Bechhofer and Plat, 1968a:107-114).

Το παραπάνω πρόβλημα αναγκάζει κάποιον να εξετάσει μέχρι ποιο σημείο η κύρια αντίθεση κεφαλαίου-εργασίας φανερώνεται στη συνείδηση της εργατικής τάξης σχετικά με τη φύση του εμπορικού συνδικαλισμού. Η πιο πρόσφατη κοινωνιολογική συζήτηση τείνει να στραφεί στην αξίωση ότι η συνδικαλικοποίηση (Goldthorpe, Goldthorpe, Lockwood, Bechhofer and Plat, 1968a:106) των ημι-ειδικευμένων και ανειδίκευτων εργαζόμενων ερμηνεύεται καλύτερα από την έννοια του «οργανικού κολεκτιβισμού» (instrumental collectivism)⁷⁹³. Επιπροσθέτως πρέπει να εξεταστεί το εάν υπάρχει εμφάνιση διαδικασιών που έχουν μια άμεση και ανεξάρτητη επίδραση επάνω στην ιδιότητα μέλους των μαζικών εργαζομένων στα σωματεία εργαζομένων και την ιδεολογική προσέγγιση που τους δημιουργείται προς τον εργατικό συνδικαλισμό. Επομένως πρέπει να ληφθούν υπόψη, πρώτον, η πολιτική και η πρακτική που υιοθετούνται, από τα συνδικάτα προς τους μετανάστες εργαζομένους μπορεί, με την αναπαραγωγή ρατσιστικών ιδεών έχουν οδηγήσει τους μετανάστες να απορρίψουν την ιδιότητα μέλους σε αυτά. Δεύτερον, οι περισσότεροι εργαζόμενοι μετανάστες προέρχονται από ένα εργασιακό ή κοινωνικό πλαίσιο με ανύπαρκτο ή χαμηλό και εργατικό συνδικαλισμό και τρίτον, η φύση ή το πλαίσιο της εργασίας και απασχόλησής τους σε χαμηλού κυρίως κύρους εργασίες σε συνδυασμό με την περιστασιακότητα της εργασίας τους απομακρύνουν από τον εργασιακό συνδικαλισμό και επηρεάζει τη στάση τους και την ιδιότητα μέλους απέναντι στα συνδικάτα⁷⁹⁴.

⁷⁹² A. Phizaklea and R. Miles (1980) *Labour and Racism*. London: Routledge and Kegan Paul.

⁷⁹³ Δηλαδή της εργασιακής συλλογικότητας που κατευθύνεται στην επίτευξη των ιδιωτικών στόχων των ατόμων έξω από τον εργασιακό χώρο (Goldthorpe, Lockwood, Bechhofer and Plat, 1968a:106).

⁷⁹⁴ Αν και τα συνδικάτα υπάρχουν κυρίως για να αντιπροσωπεύσουν την εργατική τάξη στον εργασιακό χώρο, αυτός ο ρόλος διευθύνεται μέσα στο πλαίσιο ορισμένων συλλογικών αρχών. Κανείς θα περίμενε ότι ο ρόλος του εκπροσώπου μιας συνδικαλιστικής οργάνωσης θα σήμαινε ότι θα ενθάρρυνε τους μετανάστες εργαζομένους να γίνουν μέλη και να συμμετάσχουν στις δραστηριότητές τους, ειδικά επειδή οι μετανάστες εργαζόμενοι είναι εργαζόμενοι. Επιπλέον, λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές της αλληλεγγύης, κανείς θα ανέμενε περαιτέρω πρωτοβουλίες των συνδικάτων σε απάντηση στην εμπερία και τις συνθήκες εργασίας των μεταναστών εργαζομένων. Παραδείγματα χάριν, εάν η αλληλεγγύη εργαζομένων είναι και ένας σημαντικός αυτοσκοπός, καθώς επίσης και ένας τρόπος προς ένα αποτέλεσμα, από την άποψη «Ενωμένοι στεκόμαστε, διαιρεμένοι πέφτουμε», κανείς θα περίμενε ότι τα συνδικάτα θα προσπαθούσε να καταπολεμήσει εκείνες τις διαδικασίες που λειτουργούν ως εμποδία σε μια ενωμένη προσπάθεια. Αυτοί οι παράγοντες περιλαμβάνουν το ρατσισμό και τις

Δεν είναι μόνο μέσα στα συνδικάτα που οι μετανάστες εργαζόμενοι έπρεπε να αντιμετωπίσουν το ρατσισμό και τη φυλετική διάκριση: πράγματι, είναι αμφισβητήσιμο ότι η φυλετική κατηγοριοποίηση έχει ασκήσει μέγιστη επίδρασή της όταν επιδιώκουν οι την απασχόληση και τη στέγαση. Η εμπειρία του ρατσισμού και της φυλετικής διάκρισης είχε μια βαθιά επίδραση επάνω στην αξιολόγηση των μεταναστών και είναι ένας κεντρικός παράγοντας στην απομάκρυνσή τους από τη συμμετοχή τους στους θεσμούς της κοινωνίας υποδοχής⁷⁹⁵. Από διεθνείς και ελληνικές μελέτες (1900-2009) διαφαίνεται ότι οι περισσότεροι μετανάστες ήταν είτε αγρότες ή μέρος μιας περιστασιακής αναδυόμενης εργατικής τάξης που στηριζόταν στο εμπόριο και τις τέχνες, και συνεπώς λίγοι είχαν την προηγούμενη εμπειρία του εργατικού συνδικαλισμού⁷⁹⁶. Το πόσο μια τέτοια πρόθεση είναι ρεαλιστική εξαρτάται όχι μόνο από την προσπάθεια του μετανάστη αλλά και από τους δομικούς περιορισμούς, όπως η φύση και η έκταση της διάκρισης και το πεδίο για την αναπαραγωγή ή και την επέκταση της εργασίας. Όταν ο στόχος αυτός δεν μπορέσει ποτέ να πραγματοποιηθεί, είναι καθοριστικό για το άτομο, και θα επηρεάσει αναπόφευκτα την αξιολόγηση του μετανάστη και την προσέγγιση του στον εργατικό συνδικαλισμό στην Ελλάδα. Η «Παναττική Ένωση Καθαριστριών και Οικιακού Προσωπικού» (ΠΕΚΟΠ) αναφέρει (ΠΕΚΟΠ, 2008) ότι από το μητρώο μελλών του σωματείου οι μετανάστριες από τις Φιλιππίνες που έχουν γίνει μέλη μέχρι το 2008 είναι 180 άτομα, τα οποία είναι ανενεργά, οι μετανάστριες από την Αλβανία είναι 250 και οι ελληνίδες καθαρίστριες 683 (βλ. Πίνακα)⁷⁹⁷.

Πίνακας 5: Συμμετοχή μεταναστριών από την Αλβανία και τις Φιλιππίνες στην «Παναττική Ένωση Καθαριστριών και Οικιακού Προσωπικού» (ΠΕΚΟΠ)

«ΠΑΝΑΤΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΘΑΡΙΣΤΡΙΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΙΑΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ» (ΠΕΚΟΠ)		
ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	ΜΕΛΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΕΛΛΑΔΑ	683	48,78
ΑΛΒΑΝΙΑ	250	17,85
ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	180	12,85
ΛΟΙΠΕΣ ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΕΣ	287	20,5
ΣΥΝΟΛΟ	1400	100%

Πηγή: ΠΕΚΟΠ (2008), επεξεργασία: Φούσκας (2009)

Το «Συνδικάτο Οικοδόμων και Εργαζόμενων στα Δομικά Υλικά και στις Κατασκευές» σημειώνει ότι όσον αφορά τη σύνθεση του μητρώου του συνδικάτου, στο σύνολο 57.700 εγγεγραμμένων

ρατσιστικές πρακτικές μέσα στην εργατική τάξη των γηγενών συνολικά. Επιπλέον, κανείς θα ανέμενε ότι τα συνδικάτα θα ακολουθούσαν τις πολιτικές που κατευθύνονται προς την εξάλειψη ή την ελαχιστοποίηση των μειονεκτημάτων που βιώνονται συγκεκριμένα από τους μετανάστες εργαζομένους.

⁷⁹⁵ Αυτή η πιθανή τάση θα μπορούσε να ερμηνευτεί από τη θέση των μεταναστών ως εξής: *Πρώτον*, ο μετανάστης συνήθως δικαιολογεί και προγραμματίζει τη μετανάστευσή του/της, δηλαδή, ο μετανάστης έχει μια ιδεολογία για τη μετανάστευση υπό την έννοια ότι η μετανάστευση είναι ένα προσωρινό φαινόμενο, με την πρόθεση να επιστρέψει στη πατρίδα του όταν επιτευχθούν οι αποδοχές-«στόχος» του (Phizaklea and Miles, 1980). *Επίσης*, επειδή ο μετανάστης δεν είχε καμία μακροπρόθεσμη δέσμευση στον κοινωνικό σχηματισμό της κοινωνίας υποδοχής, και σε συνδυασμό με μια προσωρινή κατοικία, μπορεί να αποσεί από την ιδιότητα μέλους ή τη συμμετοχή στους θεσμούς της. *Τέλειρον*, πρέπει να ληφθεί υπόψη και την αρχική κατάσταση των μεταναστών πριν από τη μετανάστευση και η φύση της πολιτικής και η παράδοση της εργασίας χωρών προέλευσης από τις οποίες οι μετανάστες εργαζόμενοι προέρχονται.

⁷⁹⁶ Ως εκ τούτου, το άτομο που ήταν αρχικά καλλιεργητής ή ράφτης στην Αίγυπτο ή στο Μπανγκλαντές αντίστοιχα και που τώρα είναι εργαζόμενος στην Ελλάδα έχει υποβληθεί σε μια ουσιαστική αλλαγή στην φύση της εργασίας του, αλλά αυτή η νέα θέση δεν ορίζεται ως μόνιμη. Χρησιμοποιώντας κανείς τις λέξεις των ανδρών και των γυναικών από τους οποίους πάρθηκε συνέντευξη, η μετανάστευση για εκείνους ήταν για «μια καλύτερη ζωή», για να κερδίσουν χρήματα και μετά να επιστρέψουν «στο σπίτι»-στην πατρίδα, σε μια «καλύτερη θέση», δηλαδή εν ολίγοις, ο στόχος ήταν να φύγουν από τις τάξεις της φτώχειας αγροτιάς ή της εργατικής τάξης.

⁷⁹⁷ Παναττική Ένωση Καθαριστριών και Οικιακού Προσωπικού (ΠΕΚΟΠ) (2008), αδημοσίευτα στοιχεία που χορηγήθηκαν στα πλαίσια της παρούσας διδακτορικής διατριβής.

μελών (2008) οι μετανάστες αποτελούν το 44,6% των μελών, δηλαδή το 25.751. Σύμφωνα με τα στοιχεία του «Συνδικάτου Οικοδόμων και Εργαζόμενων στα Δομικά Υλικά και στις Κατασκευές» (2008) οι μετανάστες από την Αλβανία αποτελούν το 79,9% των μεταναστών μελών, οι μετανάστες από την Αίγυπτο αποτελούν το 1,74% των μεταναστών μελών και οι μετανάστες από την Παλαιστίνη το 0,76% των μεταναστών μελών.

Πίνακας 6: Συμμετοχή μεταναστών από την Αλβανία, την Αίγυπτο και την Παλαιστίνη στο «Συνδικάτο Οικοδόμων και Εργαζόμενων στα Δομικά Υλικά και στις Κατασκευές»

ΣΥΝΔΙΚΑΤΟ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΑ ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ		
ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	ΜΕΛΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΕΛΛΑΔΑ	31.949	55,4%
ΣΥΝΔΙΚΑΤΟ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΑ ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ		
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	25.751	44,6%
ΑΛΒΑΝΙΑ	20.607	79,9%
ΑΙΓΥΠΤΟΣ	448	1,74%
ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	41	0,76%
ΛΟΙΠΕΣ ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΕΣ	4.655	18%
ΣΥΝΔΙΚΑΤΟ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΑ ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ		
ΣΥΝΟΛΟ	57.700	100%

Πηγή: Συνδικάτο Οικοδόμων και Εργαζόμενων στα Δομικά Υλικά και στις Κατασκευές (2008), επεξεργασία: Φούσκας (2009)

Στο σύνολο των 25.751 μεταναστών μελών συμμετέχουν ακόμα από τις εξής χώρες: Ρουμανία το 7%, Συρία 2,1%, Πολωνία, 1,8% Ουκρανία και Πακιστάν 1,4%, Μολδαβία και Βουλγαρία το 1,2%, Ινδία 0,5% και με ποσοστά από την Αλγερία, την Αρμενία, το Αφγανιστάν, τη Γεωργία, τη Γιουγκοσλαβία, την Ιορδανία, το Ιράν, το Καζακστάν, την Κένυα, το Κουρδιστάν, Λιβύη, Μαρόκο, Μολδαβία, Μπανγκλαντές, Νιγηρία, Ουκρανία, Πακιστάν, Πολωνία, Ρουμανία, Ρωσοπόντιοι, Ρώσοι, Σενεγάλη, Σερβία, Σρι-Λάνκα, Σλοβακία, Σομαλία, Σουδάν, Τουρκία, Τσεχία, Τυνησία, και Φιλιππίνες, κάτω του 0,5% ⁷⁹⁸. Όσον αφορά τις ηλικίες των συνδικαλισμένων μεταναστών η πλειοψηφία από την Αλβανία είναι μεταξύ 30-40 ετών, από την Αίγυπτο 30-40 ετών και από την Παλαιστίνη 20-30 ετών (βλ. Πίνακα).

Πίνακας 7: Ηλικίες των μεταναστών-μελών από την Αλβανία, την Αίγυπτο και την Παλαιστίνη στο «Συνδικάτο Οικοδόμων και Εργαζόμενων στα Δομικά Υλικά και στις Κατασκευές»

ΣΥΝΔΙΚΑΤΟ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΑ ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ			
ΗΛΙΚΙΑ	ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ		
	ΑΛΒΑΝΟΙ	ΑΙΓΥΠΤΙΟΙ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΟΙ
ΑΠΟ 0-20	4,11%	-	-
ΑΠΟ 20-30	12,39%	10,06%	42,85%
ΑΠΟ 30-40	36,42%	45,28%	28,57%
ΑΠΟ 40-50	30,34%	38,36%	14,28%
ΑΠΟ 50 ΚΑΙ ΑΝΩ	20,78%	6,28%	14,28%

Πηγή: Συνδικάτο Οικοδόμων και Εργαζόμενων στα Δομικά Υλικά και στις Κατασκευές (2008), επεξεργασία: Φούσκας (2009)

⁷⁹⁸ Στα παραπάνω ποσοστά οι εκπρόσωποι του «Συνδικάτου Οικοδόμων και Εργαζόμενων στα Δομικά Υλικά και στις Κατασκευές» σημειώνουν ότι ένας μεγάλος αριθμός μεταναστών δεν είναι συνδικαλισμένος, άρα όχι καταγεγραμμένος: «Ένας αριθμός, το πιο εξαθλιωμένο κομμάτι, το παράνομο, που ζει στο λεκανοπέδιο και εργάζεται στον κλάδο, που συνεχώς ανανεώνεται με πολιτικούς πρόσφυγες από χώρες που προκρίνει πρόβλημα [γιατί] δεν γνωρίζουν στοιχειωδώς τη γλώσσα για συνεννόηση». Συνδικάτο Οικοδόμων και Εργαζόμενων στα Δομικά Υλικά και στις Κατασκευές (2008), αδημοσίευτα στοιχεία που χορηγήθηκαν στα πλαίσια της παρούσας διδακτορικής διατριβής.

Το «Συνδικάτο Οικοδόμων και Εργαζόμενων στα Δομικά Υλικά και στις Κατασκευές» εκδίδει πολλές ανακοινώσεις του συνδικάτου για τους μετανάστες στα ελληνικά ή άλλη γλώσσα ή γλώσσες, (από το 2001 έως το 2008 δόθηκαν ενδεικτικά 25), πραγματοποιεί ανακοινώσεις στα ελληνικά με αναφορά σε Έλληνες και μετανάστες εργαζομένους (δόθηκαν ενδεικτικά 3) και εξέδωσε ένα κείμενο ως «σύμβουλο δικαιωμάτων και κατακτήσεων του συνδικάτου» σε 4 γλώσσες και δημοσιεύει άρθρα σε εφημερίδες του κλάδου για τους μετανάστες (Βλ. «Παλμός των Οικοδόμων», 2003, τ.120, 11^{ος}-12^{ος}). Στο «Συνδικάτο Εργατοϋπαλλήλων Κλωστοϋφαντουργίας-Ιματισμού και Δέρματος Ν. Αττικής» οι μετανάστες και οι Έλληνες εργαζόμενοι-μέλη που ψήφισαν στις σχετικά πρόσφατες εκλογές (Δεκέμβριος 2007)⁷⁹⁹ του συνδικάτου ψήφισαν συνολικά 1.702 εργαζόμενοι, από τους οποίους 901 ήταν Έλληνες και 801 ήταν μετανάστες (βλ. Πίνακα).

Πίνακας 8: Συμμετοχή των μεταναστών στο «Συνδικάτο Εργατοϋπαλλήλων Κλωστοϋφαντουργίας-Ιματισμού και Δέρματος Ν. Αττικής»

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	ΜΕΛΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ
	901	52,93%
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	801	47,06%
ΣΥΝΟΛΟ	1702	100%

Πηγή: Συνδικάτο Εργατοϋπαλλήλων Κλωστοϋφαντουργίας-Ιματισμού και Δέρματος Ν. Αττικής (2008), επεξεργασία: Φούσας (2009)

Αναλυτικά στα 4 παραρτήματα του «Συνδικάτο Εργατοϋπαλλήλων Κλωστοϋφαντουργίας-Ιματισμού και Δέρματος Ν. Αττικής» ψήφισαν:

Πίνακας 9: Συμμετοχή των μεταναστών στο «Συνδικάτο Εργατοϋπαλλήλων Κλωστοϋφαντουργίας-Ιματισμού και Δέρματος Ν. Αττικής»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	«ΣΥΝΔΙΚΑΤΟΥ ΕΡΓΑΤΟΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΚΛΩΣΤΟΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑΣ-ΙΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΕΡΜΑΤΟΣ Ν. ΑΤΤΙΚΗΣ»	ΣΥΝΟΛΟ	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	ΕΛΛΗΝΕΣ
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ		577	108	469
ΑΘΗΝΑ		156	83	73
ΚΑΛΛΙΘΕΑ		302	9	293
Ν. ΙΩΝΙΑ		667	601	66

Πηγή: Συνδικάτο Εργατοϋπαλλήλων Κλωστοϋφαντουργίας-Ιματισμού και Δέρματος Ν. Αττικής (2008), επεξεργασία: Φούσας (2009)

Από τους Έλληνες το 85% περίπου των ψηφισάντων είναι γυναίκες και το υπόλοιπο 15% είναι άντρες. Από τους μετανάστες το 95% είναι άντρες. Επίσης στην πλειονότητα τους οι μετανάστες είναι από το Μπανγκλαντές (Συνδικάτο Εργατοϋπαλλήλων Κλωστοϋφαντουργίας-Ιματισμού και Δέρματος Ν. Αττικής, 2008). Οι μετανάστες επειδή η χώρα τους δεν είναι κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποκλείονται από την υπηκοότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έτσι στερούνται από τη δυνατότητα της προστασίας ενάντια στις διακρίσεις, όπως όσον αφορά την απασχόληση, κοινωνική προστασία, τη αντιπροσώπευση (Smith and Morton, 1993) και την ασφάλεια στην στέγαση (Lazaridis and Wickerns,

⁷⁹⁹ Συνδικάτο Εργατοϋπαλλήλων Κλωστοϋφαντουργίας-Ιματισμού και Δέρματος Ν. Αττικής (2008), αδημοσίευτα στοιχεία που χορηγήθηκαν στα πλαίσια της παρούσας διδακτορικής διατριβής.

1999:644)⁸⁰⁰, ενώ ταυτόχρονα η ανεργία και οι βιομηχανικές αλλαγές έχουν διαβρώσει τη συνδικαλιστική συμμετοχή και τους πόρους των συνδικάτων (Ρομπόλης, 2002).

Η Έμκε-Πουλοπούλου (2009:173)⁸⁰¹ τονίζει ξεκάθαρα ότι οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας της Ευρώπης και της Ελλάδας επιβεβαιώνουν ότι ο συνδικαλισμός δεν αποτελεί μόνο θεσμό προστασίας οικονομικών και κοινωνικών κατακτήσεων αλλά και θεσμό προστασίας βασικών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η συσπείρωση των μεταναστών στα συνδικάτα (θεσμικοί εκπρόσωποι του κόσμου της μισθωτής εργασίας) συμβάλλει ώστε οι διεκδικήσεις τους να αποκτήσουν εντονότερο συλλογικό και μαζικό χαρακτήρα⁸⁰² (Έμκε-Πουλοπούλου, 2009:173). Το Εργατικό Συνδικαλιστικό κίνημα στις χώρες της ΕΕ έχει ως πάγιο αίτημα: «Ίσα δικαιώματα σε εργασία και ασφάλιση μεταξύ γηγενών και αλλοδαπών και νομιμοποίηση των οικονομικών μεταναστών»⁸⁰³ (Έμκε-Πουλοπούλου, 2009:173). Η επιβίωση των συνδικάτων θα εξαρτηθεί από την ικανότητα τους να προσελκύσουν τμήματα των εργαζομένων που βρίσκονται έξω από τις δομές τους, όπως είναι οι μετανάστες (Έμκε-Πουλοπούλου, 2009:173).

Οι μετανάστες, που προέρχονται από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και τα Βαλκάνια, δεν διανοούνται να απεργήσουν, κυρίως διότι δεν έχουν τα απαιτούμενα έγγραφα και δεν είναι οργανωμένοι σε Συνδικάτα (Έμκε-Πουλοπούλου, 2009:177)⁸⁰⁴. Το πολυ-θρησκευτικό και πολυγλωσσικό εργατικό δυναμικό που συγκεντρώνεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ιδιαίτερα στις χώρες της Νότιας Ευρώπης από τη δεκαετία του 1990 δεν έχει εργατική συνείδηση (Έμκε-Πουλοπούλου, 2009:174). Η συμμετοχή των αλλοδαπών εργαζόμενων σε συνδικαλιστικές οργανώσεις είναι περιορισμένη (Έμκε-Πουλοπούλου,

⁸⁰⁰ Οι εργαζόμενοι δεν έχουν κανένα συμβόλαιο, κανένα δικαίωμα να απαιτηθεί η άδικη απόλυση, αμφισβητούνται οποιαδήποτε δυνατότητα της κάλυψης από την κοινωνική ασφάλιση και ως εκ τούτου δεν μπορούν, παραδείγματος χάριν, να ωφεληθούν από το ελληνικό εθνικό σύστημα υγείας ή να λάβουν οποιαδήποτε οφέλη στην περίπτωση του ατυχήματος ή της αναπηρίας. Δεν καλύπτονται από την ασφάλεια ανεργίας ή τη μετ' αποδοχών άδεια για λόγους υγείας και δεν έχουν καμία σύνταξη. Η θέση και η θέση τους στην αγορά εργασίας είναι αδιάντατες. Είναι μια εξαιρετικά επισφαλής ομάδα εργαζόμενων, ανοικτή στην εκμετάλλευση. Αναγκάζονται να δεχτούν τις χαμηλότερες αμοιβές (μισές ή ακόμα και ένα τρίτο) από οι Έλληνες θα απαιτούσαν για την ίδια εργασία, και τις ώρες εργασίας για πολύ περισσότερο καιρό, μερικές φορές 15 ανά ημέρα. Ο βασικός μισθός του κοινωνικού χάρτη της ΕΕ δεν καλύπτει αυτούς τους εργαζόμενους επειδή λειτουργούν παράνομα. Ως εκ τούτου δεν προστατεύονται από τη νομοθεσία ορίζοντας τους βασικούς μισθούς, τις ώρες της εργασίας, και τους ομοίους, μόλις στρατολογηθούν, εάν οι ειδικές πολιτικές ένωσης πρέπει να καθιερωθούν για το μετανάστη και τα εθνικά μέλη μειονότητας παράλληλα με γενικές πολιτικές για όλα τα μέλη.

⁸⁰¹ Η Έμκε-Πουλοπούλου (2009) *Η Ζωή των Μεταναστών στην Ελλάδα: Α Τόμος: Νομικό Καθεστώς, Γλώσσα, Απασχόληση, Ασφάλιση*. Αθήνα: Βοιτατζή, σσ.173-178.

⁸⁰² Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις έχουν σκοπό τη διαφύλαξη και προαγωγή των εργασιακών, οικονομικών, ασφαλιστικών, κοινωνικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων των εργαζομένων (Έμκε-Πουλοπούλου, 2009:174). Η ελληνική νομοθεσία επιτρέπει να γίνουν μέλη σωματείων μόνο οι εργαζόμενοι νόμιμα αλλοδαποί, δηλαδή όσοι εργαζόμενοι δεν είναι εφοδιασμένοι με τις απαιτούμενες Άδειες Εργασίας και Διαμονής. Δεν έχουν το δικαίωμα να αποτελούν μέλη ενός Συνδικάτου (Έμκε-Πουλοπούλου, 2009:174). Στην πράξη, τα σωματεία στην Ελλάδα δεν εφαρμόζουν την διάταξη αυτή και εγγραφούν κανονικά, όσους μετανάστες ενδιαφέρονται, ανεξάρτητα από την κατοχή ή την λήξη της ισχύος της Άδειας Εργασίας (π.χ. Ομοσπονδία Οικοδόμων και Συναφών Επαγγελματιών Ελλάδος) (Έμκε-Πουλοπούλου, 2009:174).

⁸⁰³ Η στάση τους υπαγορεύεται από την αλληλεγγύη υπέρ συναδέλφων, από το γεγονός ότι οι μη κανονικοί μετανάστες αποτελούντα θύματα στην αγορά εργασίας και προτιμώνται επειδή είναι φτηνότεροι για τους εργοδότες αφού λαμβάνουν χαμηλότερους μισθούς και είναι αναφαίτεροι και διότι χάνονται τεράστια ποσά από τη μη καταβολή εισφορών σε Ασφαλιστικούς Οργανισμούς (Έμκε-Πουλοπούλου, 2009:173). Τα συνδικάτα υποστηρίζουν και προωθούν την ισότιμη άσκηση των εργασιακών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων των μεταναστών, αναπτύσσουν μια σειρά από δράσεις και συνεργασίες με εκπροσώπους ή/ και οργανώσεις των μεταναστών και προωθώντας την ενεργοποίηση και εκπροσώπηση των ιδίων των μεταναστών στα συνδικάτα.

⁸⁰⁴ Η Έμκε-Πουλοπούλου (2009) σημειώνει ότι εντούτοις υπήρξαν απεργιακές κινητοποιήσεις μεταναστών, όπως π.χ. η απεργία των Φιλιππινέζων στην Κω που οργάνωσε η KASAPI-Hellas και στέφθηκε από μεγάλη επιτυχία. Στον Τύρναβο το 2005 οι μετανάστες οργάνωθηκαν και ανέδρασαν και πέτυχαν αύξηση του ημερομισθίου τους, από τους αγρότες της περιοχής. Στη Μανωλάδα της Ηλείας το 2008, όπου παράγεται το 90% της εθνικής παραγωγής φράουλας και εργάζονται 2.000-2.500 μετανάστες ως εργάτες έπαισαν να εργάζονται διεκδικώντας αύξηση του ημερομισθίου, την οποία και πέτυχαν (Έμκε-Πουλοπούλου, 2009:178).

2009:174). Τα Εργατικά Κέντρα της Αθήνας (ΕΚΑ) και του Πειραιά (ΕΚΠ) δεν εξυπηρετούν μεγάλο αριθμό αλλοδαπών εξαιτίας του περιθωριακού χαρακτήρα της εργασίας πολλών μεταναστών που αποτελούν την εύκολη λεία στη «μαύρη» αγορά εργασίας και της υψηλής γεωγραφικής και επαγγελματία κινητικότητας⁸⁰⁵ (Εμκε-Πουλοπούλου, 2009:174).

1.8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Το πρώτο κεφάλαιο της διδακτορικής διατριβής αποτελεί το εισαγωγικό μέρος της μελέτης και παρουσιάζει τον ευρύτερο κοινωνιολογικό προβληματισμό αυτής. Επιχειρείται ένα εννοιολογικός προσδιορισμός της έννοιας της «κοινότητας» και της συσχέτισής της με την εργασία, βασισμένη σε κλασσικές (Tönnies, 1955; Arensberg and Kimball, 1965; Sanders, 1966 κ.ά.) και σύγχρονες (Bauman, 2001; Sennett, 2004 κ.ά.) κοινωνιολογικές μελέτες καθώς και ένας προσδιορισμός των τύπων και των κατηγοριών της. Είναι προφανές ότι η έννοια της κοινότητας ποικίλει σημαντικά. Η αντίληψη περί κοινότητας χρησιμοποιείται συχνά με προχειρότητα, με έναν μη-θεωρητικό ή ελλιπώς θεωρητικό τρόπο. Παραπάνω η παρούσα διδακτορική αναφέρθηκε στο τι λείπει σήμερα, ποια είναι τα χαρακτηριστικά και λόγω αυτών των χαρακτηριστικών όλες οι πιθανότητες είναι να δημιουργήθηκε κάτι καινούργιο ως προς τη συλλογικότητα και τη κολλεκτίβα. Δεν φαίνεται, λοιπόν, να μπορεί κανείς να μιλήσει για «κοινότητα» σύμφωνα με την ακαδημαϊκή και την επιστημονική σκέψη. Ακριβώς επειδή υπάρχει πρόβλημα εντοπισμού της «κοινότητας», για αυτό και η παρούσα διδακτορική διατριβή θέτει το ζήτημα της «κοινότητας». Σήμερα παρατηρείται ότι λόγω των νέων μορφών εργασίας και απασχόλησης δεν υπάρχει κανένα στοιχείο σταθερότητας, ούτε χρόνος, ούτε διάρκεια, ούτε ήθη συγκεκριμένα, ούτε μια συνοχή με μια κοινωνική προστασία και αλληλεγγύη. Από την άλλη πλευρά, τα ίδια τα υποκείμενα αισθάνονται ότι έχουν.

Στο εισαγωγικό κεφάλαιο δίνεται μια πρώτη έμφαση στην εξέλιξη του όρου μέσα από μελέτες της Σχολής του Σικάγο (Wirth, 1938; Young and Willmott, 1957 κ.ά.) καθώς και την κριτική που ανέπτυξε στην προσπάθειά της να απαντήσει στο ερώτημα «Μπορούμε να μιλήσουμε για κοινότητα στην πόλη;». Το κεφάλαιο εστιάζοντας επίσης στην «πτώση» της κοινότητας, διερωτώμενη, «Εάν δεν μπορούμε να μιλήσουμε για κοινότητα, τότε οι συλλογικές οργανώσεις των μεταναστών τι αποτελούν;». Το κεφάλαιο συνεχίζει με την προσπάθεια καθορισμού της εργασιακής ή επαγγελματικής κοινότητας μέσα από κοινωνιολογικές μελέτες που εξέτασαν και εντόπισαν την ύπαρξη συλλογικοτήτων βάσει της εργασίας και της απασχόλησης (Salaman, 1979; Watson, 2004 κ.ά.). Επιπροσθέτως, η ανάλυση επεκτείνεται αποδομώντας τις μορφές συλλογικών οργανώσεων των μεταναστών σύμφωνα με διεθνείς έρευνες (Moya, 2005 κ.ά.). Ο στόχος του κεφαλαίου ήταν η εξέταση η κοινωνιολογική σημασία

⁸⁰⁵ Ωστόσο, οι μετανάστες από τις Φιλιππίνες συμμετέχουν σε δραστηριότητες της ΓΣΕΕ και των Εργατικών Κέντρων της Αθήνας και του Πειραιά (Εμκε-Πουλοπούλου, 2009:174).

συνδεμένη με μερικούς από τους όρους που σχετίζονται με το ερευνητικό πρόβλημα της μελέτης που δίνεται ανωτέρω. Αν και η έννοια (noion) των συλλόγων και της επίδρασής τους στην ταυτότητα γίνεται αποδεκτή ευρέως όπως δείχνοντας ένα πραγματικό πρόβλημα, εκείνο το πρόβλημα δεν καθορίζεται σαφώς και ως εκ τούτου οδηγεί σε ένα ιδεολογικού τύπου επιχείρημα. Μια συζήτηση της ακριβούς έννοιας που συνδέεται με μερικούς από τους κεντρικούς κοινωνιολογικούς όρους, αναμένεται να βοηθήσει, να ξεδιαλύνει αυτή την ιδεολογική σύγχυση.

Οι μεταναστευτικοί σύλλογοι είναι μια ένδειξη του πώς οι μετανάστες βλέπουν τις διαφορές μεταξύ τους και με το υπόλοιπο της κοινωνίας, ή το πώς αυτές οι διαφορές γίνονται αντιληπτές από άλλους, μια ερμηνεία του οποίου βρίσκεται στην κυβερνητική πολιτική. Οι κυβερνητικές πολιτικές μέσα στο ίδιο χρονικό πλαίσιο και χώρα θα λειτουργήσουν διαφορετικά για τις διαφορετικές ομάδες. Με τη μελέτη των οργανώσεων συγκεντρώνονται πολύτιμες πληροφορίες για τη διαδικασία εγκατάστασης των μεταναστών. Μπορεί κανείς έτσι να παρατηρήσει ποιες διαφορές καταστάθηκαν σημαντικές από αυτούς, για οποίους, και για πόσο καιρό. Οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται κατ' αυτό τον τρόπο μπορούν να αξιολογηθούν μόνο εάν είναι γνωστό ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την ίδρυση και τη συνέχεια των οργανώσεων, και πώς αυτή η επιρροή λειτουργεί. Μελέτες (Sassen-Koob, 1979; Moya, 2005; Vermeulen, 2005; Cordero-Guzmán, 2005; Hooghe, 2005 κ.ά.) σε αυτό το ζήτημα δείχνουν ότι τα χαρακτηριστικά των μεταναστευτικών κοινοτήτων και η δομή πολιτικών ευκαιριών ασκούν την περισσότερη επιρροή και ότι η φύση των σχέσεων είναι μη-γραμμική.

Από τη διεθνή βιβλιογραφία που εξετάζει τη στάση των συνδικάτων ή των γηγενών εργαζομένων απέναντι σε μετανάστες εργαζομένους στην Ευρώπη και στην Αμερική διαφαίνεται ένας έντονος ανταγωνισμός προς τους μετανάστες από τα συνδικάτα που οδηγεί στη μειωμένη οργανωτική δραστηριότητα και ως αποτέλεσμα αυτού, οι πάρα πολύ μικρές και οι πάρα πολύ μεγάλες μεταναστευτικές ομάδες να βιώνουν προβλήματα στη διατήρηση των συλλόγων τους. Λαμβάνοντας υπόψη τις κατηγοριοποιήσεις, την μεταναστευτική διαδικασία και τις επιπτώσεις της αγοράς εργασίας η ανάλυση εστιάζει στους μεταναστευτικούς συλλόγους που αναδύονται από την εργασία. Η διδακτορική έρευνα εστιάζει σε αυτές τις μεταναστευτικές κοινοτικές οργανώσεις (immigrant community organizations) που φαίνεται να αναδύονται από την εργασιακή ταυτότητα όπου ο παράγων της εργασίας και το στοιχείο της εθνικότητας αποτελεί το κοινό χαρακτηριστικό αυτών των μεταναστευτικών συλλογικών οργανώσεων. Το κύριο στοιχείο της μορφολογίας των πληθυσμών της έρευνας είναι ότι το βασικό χαρακτηριστικό τους είναι ότι προκύπτουν από την εργασία και την απασχόληση, συνεπώς, δεν θα εξεταστούν όλα τα είδη μεταναστευτικών «κοινοτικών οργανώσεων – όπως για παράδειγμα οι τοπικοί, πολιτικοί, πολιτιστικοί ή θρησκευτικοί σύλλογοι, ούτε η φύση της εργασίας και της απασχόλησης – αλλά μόνο αυτές οι συλλογικές οργανώσεις μεταναστών που προκύπτουν από την εργασιακή ταυτότητα. Δηλαδή στην παρούσα διδακτορική διατριβή αυτές οι συλλογικές οργανώσεις χαρακτηρίζονται ως «εργασιακοί σύλλογοι μεταναστών».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

2. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Το παρόν κεφάλαιο της διδακτορικής διατριβής αναφέρεται στις διεθνείς επιστημονικές έρευνες που εκπονήθηκαν και στον προβληματισμό που ανέπτυξαν μέχρι και σήμερα. Πρέπει να σημειωθεί ότι ενώ σημαντική πρόοδος έχει σημειωθεί, στη μελέτη της εργατικής τάξης (Thompson, 1963; Jackson, 1968; Engels, 1969)⁸⁰⁶ και στους τρόπους που οι παλαιότεροι ταξικοί θεσμοί και τα συστήματα αξιών κατέρρευσαν και αντικαταστάθηκαν από νέα όπως το εργατικό κίνημα, ή για τις αλλαγές στους μισθούς και στις ομάδες μισθωτών ή στην ανάδυση μιας μεσαίας τάξης, ή το κράτος και τη λειτουργία του κράτους, ή την ανάλυση των κομμάτων, της εργασιακής οργάνωσης συγκεκριμένων επαγγελματικών ομάδων (Horobin, 1957; Strauss, 1962; Brody, 1964; Sykes, 1969a, 1969b; Brown, 1970a, 1970b; Weigert and Hastings, 1973; Salaman, 1974; Crompton, 1979; Burawoy, 1972a; Thompson, Wailey and Lummis, 1983; Schneider, 1985; Barrett, 1987; Ψημμένος, 1999a, 1999d; Μπάδα, 2004; Wolf, 2004; Σπυριδάκης, 2005; Spyridakis, 2006; Λαμπροπούλου, 2009)⁸⁰⁷, ή της πολιτικής οργάνωσης (Goldthorpe, Lockwood, Bechhofer and Plat, 1968b) των συγκρούσεων και των αγώνων (Ross, 1985; Gutman, 1966; Taylor, 1993; Moore, 1995)⁸⁰⁸, αυτό που έχει παραμεληθεί είναι η εργασιακή συμμετοχή, εκπροσώπηση και συμμετοχή των εργαζομένων μεταναστών σε εργασιακούς τους συλλόγους και στα συνδικάτα. Με

⁸⁰⁶ E. P. Thompson. (1991) *The Making of the English Working Class*. London: Pelican; B. Jackson (1968) *Working-Class Community: Some General Notions Raised by a Series of Studies in Northern England*. Great Britain: Penguin Books; Fr. Engels (1969) *The Condition of the Working Class in England*. London: Granada.

⁸⁰⁷ G. W. Horobin (1957) "Community and Occupation in the Hull Fishing Industry", *The British Journal of Sociology*, vol.8, no.4, pp.343-356; G. Strauss (1962) "Professionalism and Occupation Associations", *Industrial Relations*, vol.2, pp.7-31; D. Brody (1964) *The Butcher Workmen: A Study of Unionization*. Cambridge: Harvard University Press; A. J. M. Sykes (1969a) "Navvies: Their Social Relations", *Sociology*, vol.3, no.1, pp.21-35; A. J. M. Sykes (1969b) "Navvies: Their Social Relations", *Sociology*, vol.3, no.2, pp.157-172; R. Brown (1970) «Social Relations and Social Perspectives Amongst Shipbuilding Workers», Part I, *Sociology*, vol.4, pp.71-84; R. Brown (1970) «Social Relations and Social Perspectives Amongst Shipbuilding Workers», Part II, *Sociology*, vol.4, pp.197-211; M. Burawoy (1972a) "Another Look at the Mineworker", *African Social Research*, vol.14, pp.239-287; Crompton, R. (1979) "Trade Unionism and the Insurance Clerk", *Sociology*, vol.13, no.3, pp.401-426; A. J. Weigert and R. Hastings (1973) "Identity Loss, Family, and Social Change", *American Journal of Sociology*, vol.82, no.6, pp.1171-1241; G. Salaman (1974) *Community and Occupation: An Exploration of Work/Leisure Relationships*. London: Cambridge University Press; P. Thompson, T. Wailey and T. Lummis (1983) *Living the Fishing*. London: Routledge and Kegan Paul; D. Schneider (1985) *Trade Unions and Community: The German Working Class in New York City, 1870-1900*. Chicago: University of Chicago Press; J. R. Barrett (1987) *Work and Community in the Jungle: Chicago's Packinghouse Workers, 1894-1922*. Chicago: University of Illinois Press; I. Ψημμένος (1999a) «Παγκοσμιοποίηση και Εργασία: Η Περίπτωση των Εργαζομένων στις Επιχειρήσεις Κοινής Ωφέλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση», στο Θ. Σακελλαρόπουλος (επιμ.) *Η Μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους. Τόμος Α'*. Αθήνα: Κριτική, σσ.365-398; I. Ψημμένος (1999d) *Παγκοσμιοποίηση και Συμμετοχή Εργαζομένων*, (μτ. I. Μπιμπλή). Αθήνα: Παπαζήση; K. Μπάδα (2004) *Ο Κόσμος της Εργασίας: Οι Παράδες της Αμνοβάλασσας Μεσαλοργίου (18ος-20ός αιώνας)*. Αθήνα: Πιθέρον; K. F. Wolf (2004) "Transatlantic Craft Migrations and Transnational Spaces: Belgian Window Glass Workers in America", *Labor History*, vol.45, no.3, pp.299-231; M. Σπυριδάκης (2005) «Εργασιακές Σχέσεις και Διαχείριση της Κοινωνικής Αναπαραγωγής: Η Περίπτωση της Ναυπηγικής Βιομηχανίας», στο Δ. Λεβεντάκος (επιμ.) *Εργασία-Σχολή. Κοινότητα και Κοινότητα*. Σειρά Επικοινωνία και Κοινότητα. Κείμενα των εισηγήσεων από την ημερίδα «Εργασία Ελεύθερος Χρόνος: Πολιτισμικές Προσεγγίσεις» (2004) της Γενικής Συννομοσπονδίας Εργατών Ελλάδας και το Κέντρο Πολιτιστικών Μελετών. Αθήνα: Κέντρο Πολιτιστικών Μελετών/ ΓΣΕΕ, σσ.133-147; M. Spyridakis (2006) "The Political Economy of Labor Relations in the Context of Shipbuilding: An Ethnographic Account", *History and Anthropology*, vol.17, no.2, pp.153-170; Δ. Λαμπροπούλου (2009) *Οικοδόμοι: Οι Άνθρωποι που Έχτισαν την Αθήνα. 1950-1967*. Αθήνα: Βιβλιόραμα.

⁸⁰⁸ S. J. Ross (1985) *Workers on the Edge. Work, Leisure, and Politics in Industrializing Cincinnati 1788-1890*. New York: Columbia University Press; H. G. Gutman (1966) *Work, Culture and Society in Industrializing America: Essays in American Working-Class and Social History*. Oxford: Basil Blackwell; H. L. Taylor (ed.) (1993) *Race and the City: Work, Community, and Protest in Cincinnati, 1820-1970*. United States: University of Illinois Press; R. Moore (1995) *Community and Conflict in Eastwood: A Study of Nottinghamshire Coalfield before 1914*. Nottingham: University of Nottingham.

το τέλος του αιώνα αυτοί οι θεσμοί είχαν προκύψει ως σημαντικοί οικονομικοί και πολιτικοί φορείς όπου λίγα είναι γνωστά για το πώς οι γραφειοκρατίες⁸⁰⁹ του εργατικού κινήματος λειτουργούσαν: πώς οι ηγέτες τους πήραν τη δύναμη και πώς την άσκησαν, η ισορροπία μεταξύ της τάξης και της σύγκρουσης διατηρήθηκε μέσα στις οργανώσεις, ή πώς τα μέλη έγιναν ενεργά στελέχη ή πώς σχετιζόνταν με τους εκπροσώπους τους. Είναι φανερό ότι οι εργασιακοί σύλλογοι αναπτύσσουν διαφορετικές δραστηριότητες ο ένας από τον άλλον και σε διαφορετικούς χρόνους εκείνες τις οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές επιρροές που έχουν επιπτώσεις στους τρόπους με τους οποίους αυτές οι οργανώσεις λειτουργούν και έχουν αναπτυχθεί, και αυτοί οι παράγοντες έχουν επιπτώσεις επίσης στο πώς τα μέλη τους συμπεριφέρονται και καταλαβαίνουν τα πράγματα. Στην συνέχεια θα αναφερθούν μελέτες που δίνουν έμφαση στα πλαίσια της έρευνάς τους στην συλλογική οργάνωση εργαζομένων μεταναστών⁸¹⁰.

Ο duBois (1899)⁸¹¹ παρουσιάζει το αποτέλεσμα για τις συνθήκες διαβίωσης των σαράντα χιλιάδων Νέγρων⁸¹² μεταναστών που ζούσαν στην πόλη της Φιλαδέλφειας. Αυτή η έρευνα επιδίωξε να εξακριβώσει τη γεωγραφική κατανομή αυτής της φυλής, των επαγγελμάτων και της καθημερινής ζωής τους, των κατοικιών τους, των οργανώσεών τους, και προ πάντων, της σχέσης τους με εκατομμύρια «λευκούς» συντρόφους-πολίτες τους. Η έρευνα⁸¹³ εστίασε με μια από σπίτι σε σπίτι σφυγιομέτρηση της περιοχής Seventh Ward, όπου η μελέτη αυτή της κεντρικής περιοχής εγκατάστασης και κατοικίας των νέγρων αποτέλεσε ένα «κλειδί» για τις συνθήκες σε άλλες περιοχές στην πόλη, ώστε να εξακριβωθεί η γενική κατανομή αυτών των ανθρώπων, και για να συλλεχθούν πληροφορίες και στατιστικές ως προς τις οργανώσεις, την ιδιοκτησία, το έγκλημα και την εξαθλίωση, την πολιτική δραστηριότητα κ.λπ. (duBois, 1899:2)⁸¹⁴. Ο duBois (1899)⁸¹⁵ εστιάζει στις μορφές συλλογικής οργάνωσης των Νέγρων και ιδιαίτερα

⁸⁰⁹ Στην κατανόηση αυτών των οργανώσεων, η έννοια της γραφειοκρατίας έχει χρησιμοποιηθεί συχνά για να εξηγήσει την απουσία μιας επιτυχούς επαναστατικής πολιτικής μεταξύ των εργαζομένων στη Μεγάλη Βρετανία, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram Press, p.1.

⁸¹⁰ Βλέπε και τις αυτοβιογραφικές μελέτες εργαζομένων, U. Sharma (1971) *Rampal and His Family*. London: Collins; A. Kelly (1987) *The German Worker: Working-Class Autobiographies from the Age of Industrialization*. United States: University of California Press; R. King, Th. Iosifides and L. Myrivilli (1998) "A Migrant's Story: From Albania to Athens", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.24, no.1, pp.159-175; A. Procoli (2004) *Workers and Narratives of Survival in Europe: The Management of Precariousness at the End of the Twentieth Century*. United States: State University of New York Press.

⁸¹¹ W. E. B. duBois (1899) *The Philadelphia Negro: A Social Study, together with a special report on Domestic Service by I. Eaton (intr. E. D. Baltzell)*. New York: Schocken Books. Βλ. και D. S. Green and E. D. Driver (eds.) (1978) *W. E. B. duBois on Sociology and the Black Community*. Chicago: The University of Chicago Press.

⁸¹² Βλ. και R. Ramdin (1987) *The Making of the Black Working Class in Britain*. Great Britain: Gower.

⁸¹³ Έξι ερωτηματολόγια χρησιμοποιήθηκαν σε εννέα χιλιάδες νέγρους αυτής της περιοχής. (α) ένα ερωτηματολόγιο για την οικογένεια, με τις συνηθισμένες ερωτήσεις ως προς τον αριθμό των μελών, την ηλικία και το φύλο τους, τη συζυγική κατάσταση και τον τόπο γέννησης τους, τη δυνατότητά τους να διαβάσουν και να γράψουν, το επάγγελμα και οι αποδοχές τους, κ.λπ. (β) ένα μεμονωμένο ερωτηματολόγιο με παρόμοιες ερωτήσεις, (γ) ένα ερωτηματολόγιο για την κατοικία με ερωτήσεις ως προς τον αριθμό των δωματίων, το νοίκιο, τους ενοικιαστές, τα μέσα διευκόλυνσης, κ.λπ., (δ) ένα ερωτηματολόγιο για τον δρόμο ώστε να συλλεχθούν στοιχεία ως προς τις διάφορες μικρές οδούς και τα δρομικά, (ε) ένα ερωτηματολόγιο για τους συλλόγους και τις οργανώσεις και (στ) ένα ερωτηματολόγιο για τους/τις εργαζόμενους στα σπίτια, στο W. E. B. duBois (1899) *The Philadelphia Negro: A Social Study, together with a special report on Domestic Service by I. Eaton. (intr. E. D. Baltzell)*. New York: Schocken Books, p.2.

⁸¹⁴ Στη Φιλαδέλφεια, όπως και αλλού στις Ηνωμένες Πολιτείες, η ύπαρξη ορισμένων ιδιαίτερων κοινωνικών προβλημάτων που έχουν επιπτώσεις στους ανθρώπους νέγρων είναι προφανής. Εκεί βρίσκεται μια μεγάλη ομάδα ανθρώπων, περίπου σαράντα πέντε χιλιάδες άτομα, μια πόλη μέσα σε μια πόλη, που δεν αποτελούν ένα αναπόσπαστο τμήμα της μεγαλύτερης κοινωνικής ομάδας. Αυτό δεν είναι συνολικά ασυνήθιστο, καθώς υπάρχουν υπάρχει άλλος οι ομάδες: Εβραίοι, Ιταλοί, ακόμη και Αμερικανοί, όμως στην περίπτωση των νέγρων ο διαχωρισμός είναι κατάφορος, περισσότερο εμφανής στο μάτι, και έτσι συνδυασμένος με μια μακροχρόνια ιστορική εξέλιξη, σε συνδυασμό με κοινωνικά προβλήματα όπως αυτά της φτώχειας ένδειας, της άνοιας, των εγκλημάτων και της εργασίας, αναδεικνύοντας ότι το πρόβλημα νέγρων ξεπερνά το επιστημονικό ενδιαφέρον και την κοινωνική βαρβαρότητα των περισσότερων από τις άλλες ερωτήσεις φυλών ή τάξης. Οι νέγροι είναι διεσπαρμένοι σε κάθε περιοχή της πόλης, διαμορφώνοντας μια τάξη με τα κοινωνικά δικά της προβλήματα, που

στην κύρια μορφή⁸¹⁶ της, «Εκκλησίας των Νέγρων» (Negro Church) στη Φιλαδέλφεια, καθώς επίσης και στις «Μυστικές και Ευεργετικούς Συλλόγους και Ευεργετικές Επιχειρήσεις» (Secret and Beneficial Societies, and Co-operative Business) και της «Ιδρύματα των Νέγρων» (Negro Institutions).

Α. Η Εκκλησία των Νέγρων. Η εκκλησία αντιπροσώπευε πραγματικά όλα εκείνα που έμειναν από την αφρικανική φυλετική (tribal) ζωή, και ήταν η μόνη έκφραση των οργανωμένων προσπαθειών των σκλάβων. Ήταν φυσικό ότι οποιαδήποτε συλλογικότητα μεταξύ των απελευθέρων ατόμων θα στρεφόταν προς τη θρησκευτική ζωή τους, το μόνο εναπομένον στοιχείο του προηγούμενου φυλετικού συστήματός τους (DuBois, 1899:197)⁸¹⁷. Επομένως οι Jones και Allen, οι ηγέτες του συλλόγου «Ελεύθερη Αφρικανική Κοινωνία» (Free African Society), από το 1791 άρχισαν τις κανονικές ασκήσεις θρησκευτικών πρακτικών, και κοντά στον δέκατο όγδοο αιώνα υπήρξαν τρεις εκκλησίες Νέγρων στην πόλη, δύο από τις οποίες ήταν ανεξάρτητες (DuBois, 1899:197)⁸¹⁸. Η εκκλησία Νέγρων είναι το

όπως διαφέρουν αναμεταξύ τους, καθώς οι μαύροι κάτοικοι διαφέρουν. Σε μια περιοχή έχει κανείς μάζες των εργαζομένων, των υπάλληλων, των αγχοφόρων και των σεργιτάρων. Η καλύτερη κατηγορία νέγρων της Φιλαδέλφειας, αν και είναι ξεχασμένη ή αγνοημένη στη σύζηση των προβλημάτων των νέγρων. είναι εντούτοις γνωστή στη Φιλαδέλφεια. Είναι διεσπαρμένοι σε όλα τα καλύτερα μέρη του της Seventh Ward και αλλού, αποτελώντας μια κατηγορία προμηθευτών, υπαλλήλων, δασκάλων, επαγγελματιών, μικρών εμπόρων, κ.λπ., οι οποίοι αποτελούν την αριστοκρατία των νέγρων (DuBois, 1899:7).

⁸¹⁵ W. E. B. duBois (1899) *The Philadelphia Negro: A Social Study, together with a special report on Domestic Service by I. Eaton (intr. E. D. Baltzell)*. New York: Schocken Books.

⁸¹⁶ Στις 12 Απριλίου 1787, οι Jones και Allen διαμόρφωσαν ένα περίεργο είδος ηθικής και ευεργετικής αδελφότητας αποκαλούμενη «Ελεύθερη Αφρικανική Κοινωνία» (Free African Society). Ήταν ιδιαίτερης σημασίας βήμα αυτό καθώς ήταν το πρώτο διδακτική προσπάθεια των ανθρώπων προς την οργανωμένη κοινωνική ζωή. Αυτός ο σύλλογος ήταν περισσότερο από μια ένωση: Οι Jones και Allen ήταν οι ηγέτες του και οι αναγνωρισμένοι εκπρόσωποι, οι οποίοι ασκούσαν μια ορισμένη «γονική» πειθαρχία στα μέλη και στην αμοιβαία οικονομική ενίσχυση δινόταν. Η τόπου συνάντησης των μελών του συλλόγου ήταν πρώτα στα ιδιωτικά σπίτια, έπειτα στο «Σχολικό Σπίτι Φίλων των Νέγρων» (Friends' Negro School House). Μια δεκαπέντε λεπτών μικρή διακοπή για σωστή προσευχή άνοιγε τις συνεδριάσεις. Πάντα φαίνονταν να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στους αρρώστους και τους νεκρούς και βοηθούσαν τις χήρες και τα ορφανά ως ένα ορισμένο βαθμό. Εντούτοις, γινόταν όλο και πιο σαφές στους ηγέτες ότι ένας μόνο ισχυρός θρησκευτικός δεσμός θα μπορούσε να κρατήσει αυτήν την ανεκπαίδευτη ομάδα μαζί. Πιθανώς θα είχαν γίνει κάποια θεσμική εκκλησία πρώτα εάν το θέμα της θρησκευτικής μετονομασίας είχε τεθεί μεταξύ τους. Οι Jones και Allen θεώρησαν ότι ο Μεθοδισμός ήταν ο καταλληλότερος στις ανάγκες του Νέγρου, αλλά η πλειοψηφία των μελών έκλινε προς την επισκοπική εκκλησία. Έπειτα ήρθε ο χωρισμός των επιλογών: Ο Jones είχε δειγα για γνώση, υψηλές φιλοδοξίες για τους ανθρώπους. Ο Allen ήταν πονηρός, γρήγορος, δημοφιλής ηγέτης, θετικός και διαραπτικός στη γνώση του χαρακτήρα Νέγρων. Ο Jones συμφωνούσε με την κρίση της πλειοψηφίας, τους εξυπηρετούσε και τους οδήγησε ευσυνειδήτως, και τελικά έγινε ο πρώτος εφημέριος Νέγρων στην επισκοπική εκκλησία της Αμερικής. Κατά το 1790 Allen και μερικοί οπαδοί αποσύρθηκαν από την «Ελεύθερη Αφρικανική Κοινωνία», διαμόρφωσαν μια ανεξάρτητη μεθοδιστική εκκλησία που αρχικά βρισκόταν στο κατάστημα σιδηρουργίας του. Τελικά αυτός ο ηγέτης έγινε ο ιδρυτής και ο πρώτος επίσκοπος της «Αφρικανικής Μεθοδιστικής Επισκοπικής Εκκλησίας της Αμερικής» (African Methodist Episcopal Church of America) μια οργάνωση που απέκτησε στη συνέχεια 500.000 μέλη, και είναι το πιο μεγάλο και πιο αξιοπρόσεκτο «πρώτον» του αμερικανικού πολιτισμού των Νέγρων. Ο Jones και η «Ελεύθερη Αφρικανική Κοινωνία» έλαβαν άμεσα μέτρα για να εξασφαλίσουν μια εκκλησία που αγοράστηκε στη γωνία των οδών Fifth και Adelphi το Φεβρουάριο, 1792. Αυτή ήταν η πρώτη εκκλησία Νέγρων στην Αμερική, και ήταν γνωστός ως πρώτη αφρικανική εκκλησία του St. Thomas, όπου στον προθάλαμο της εκκλησίας γράφτηκε: «Οι άνθρωποι που περπάτησαν στο σκοτάδι έχουν δει ένα μεγάλο φως», στο W. E. B. duBois (1899) *The Philadelphia Negro: A Social Study, together with a special report on Domestic Service by I. Eaton (intr. E. D. Baltzell)*. New York: Schocken Books, pp. 19-22.

⁸¹⁷ Συνεπώς όταν, οδηγούμενοι από δύο ισχυρά άτομα, άφησαν την Μεθοδιστική Εκκλησία (Methodist Church) των «Λευκών», ήταν φυσικά ανίκανοι να διαμορφώσουν οποιαδήποτε δημοκρατική ηθική συλλογικότητα μεταρρύθμισης, και έτσι έπρεπε να οδηγηθούν και να καθοδηγηθούν, και αυτή η καθοδήγηση είχε η θρησκευτική κύρωση που η φυλετική κυβέρνηση είχε πάντα (DuBois, 1899:197).

⁸¹⁸ Εκκλησία του St. Thomas είχε την πιο ενδιαφέρουσα ιστορία. Λίγους νωρίς το σκοπό της, «την προώθησης των φίλων μας σε μια αληθινή γνώση του Θεού, της αληθινής θρησκείας, και των μέσων για να αποκαταστήσει τον επί μακρόν χαμένο αγώνα μας στην αξιοπρέπεια των ατόμων των Χριστιανών». Η εκκλησία προσφέρθηκε στην Προτεσταντική Επισκοπική Εκκλησία και έγινε αποδεκτή σε συνθήκες που δεν παύουν κανένα μέρος στην κυβέρνηση της γενικής εκκλησίας. Ο ηγέτης της ο Absalom Jones, ήταν ορισμένος διάκονος και ιερέας, και ανέλαβε την ευθύνη της εκκλησίας. Το 1804 η εκκλησία καθιέρωσε ένα ημερήσιο σχολείο που διήρκεσε μέχρι το 1816. Η εκκλησία του St. Thomas άρχισε μια σειρά προσπαθειών ώστε να κερδηθεί η πλήρης αναγνώριση στην εκκλησία από μια απαίτηση εκπροσώπησης στις συνελεύσεις των εκκλησιών. Η Σύνοδος δήλωνε ότι δεν ήταν πρόφορο να επιτραπεί στους Νέγρους ώστε να συμμετάσχουν και έτσι, όχι πριν το 1864 ήταν που το σώμα Νέγρων απέκτησε πλήρη αλληλεγγύη με την εκκλησία. Η εκκλησία του St. Thomas αντιπροσώπευε πάντα έναν υψηλό βαθμό νοημοσύνης και σήμερα και ακόμα αντιπροσωπεύει τους πιο καλλιεργημένους και ο εύπορος του πληθυσμού των Νέγρων και των γηγενών της Φιλαδέλφειας. Η ιδιότητα μέλους του εμπομένως ήταν μικρή (DuBois, 1899:199). Η ανάπτυξη της εκκλησίας Bethel, που ιδρύθηκε από τον Richard Allen στην Έκτη Οδό, ήταν τόσο φαινομενική που ανήκει στην ιστορία του έθνους παρά σε οικιακά ποτέ. Από μια εβδομαδιαία λειτουργία που ίδρυσε χώρα στο σιδηρουργείο του ιδρυτή, αναπτύχθηκε ένα μεγάλο οικοδόμημα εκκλησιών, άλλες εκκλησίες διαμορφώθηκαν υπό το ίδιο γενικό πλαίσιο του σχεδίου, και ο Allen, ως επόπτης τους, τελικά του χρήστηκε με τον τίτλο του επισκόπου και όρσε άλλους επισκόπους. Η Εκκλησία, από την ονομασία «Επισκοπική

ιδιαίτερο και χαρακτηριστικό προϊόν του μετανάστη Αφρικανού, και αξίζει μια ιδιαίτερη μελέτη. Ως κοινωνική ομάδα η εκκλησία των Νέγρων μπορεί να ειπωθεί προχρονολογείται με την οικογένεια των Νέγρων στην Αμερική, υπό αυτήν τη μορφή έχει συντηρηθεί, αφενός, πολλούς ρόλους της φυλετικής οργάνωσης, και αφετέρου, πολλές από τις οικογενειακές λειτουργίες⁸¹⁹.

Β. Μυστικοί και Ενεργητικοί Σύλλογοι, και Συνεταιριστικές Ενώσεις. Η τέχνη της οργάνωσης είναι για το απελεύθερο άτομο η σκληρότερη για να τη μάθει, και ο Νέγρος παρουσιάζει μέγιστη ανεπάρκεια του σε αυτή, οποιαδήποτε επιτυχία είχε, έχει παρουσιαστεί εμφανώς στις οργανώσεις εκκλησιών των, που ο θρησκευτικός δεσμός διευκόλυνε πολύ την ένωση (DuBois, 1899:221). Σε άλλες οργανώσεις όπου ο δεσμός ήταν πιο αδύναμος η επιτυχία του είναι μικρότερη. Από τις αρχές οι αβέβαιες οικονομικές συνθήκες των ελεύθερων Νέγρων οδήγησαν σε πολλές αμοιβαίους συλλόγους ενίσχυσης⁸²⁰. Συνέβαλαν συνήθως από 2 έως 37,5 σεντς μηνιαίως, οι άρρωστοι λάμβαναν από 1,50 έως 3 δολάρια εβδομαδιαίως, και η βοήθεια σε περίπτωση θανάτου ήταν από 10 έως 20 δολάρια (DuBois, 1899:222)⁸²¹.

Ο ισχυρότερος και πιο ακμάζον μυστικός σύλλογος ήταν αυτός των «Odd Fellows», ο οποίος απαρτιζόταν διακόσιες χιλιάδες μέλη μεταξύ των αμερικανών Νέγρων⁸²². Η λειτουργία του μυστικού

Εκκλησία Αφρικανών Μεθοδιστών» (African Methodist Episcopal Church) (DuBois, 1899:199), αναπτύχθηκε το 1890 έχοντας 452.725 μέλη και 2.481 εκκλησίες στην ιδιοκτησία της. Από το 1813 υπήρξαν στη Φιλαδέλφεια έξι Εκκλησίες Νέγρων: *Πρώτον*, η Εκκλησία St. Thomas, η Εκκλησία Bethel, η Εκκλησία Zoar, η Εκκλησία Ένωση, η Εκκλησία Βαπτιστών και η Πρεσβυτεριανή Εκκλησία (DuBois, 1899:199). Μια τόσο φαινομενική αύξηση σημαίνει περισσότερα από την καθιέρωση πολλών θέσεων λατρείας. Ο Νέγρος είναι σίγουρα ένας θρησκευτικός άνθρωπος, οι πιο πολλοί πρωτόγονοι λαοί είναι, αλλά η γρήγορη και ακόμα και εξαιρετική ίδρυση εκκλησιών του δεν οφείλεται σε αυτό το γεγονός μόνο, αλλά είναι μάλλον ένα μέτρο της ανάπτυξής του, μια ένδειξη της αυξανόμενης περιλοκής της κοινωνικής ζωής του και ο επακόλουθος πολλαπλασιασμός του οργάνου που είναι η λειτουργία της κοινωνικής ζωής του, της εκκλησίας.

⁸¹⁹ Οι φυλετικές λειτουργίες της παρουσιάζονται στη θρησκευτική δραστηριότητά της, την κοινωνική αρχή και στη γενική καθοδήγηση και στη συλλογική εργασία της, οι οικογενειακές λειτουργίες της παρουσιάζονται από το γεγονός ότι η εκκλησία είναι κέντρο κοινωνικών ζωής και επαφής, ενεργεί ως εφημερίδα και γραφείο πληροφοριών, είναι το κέντρο διασκέδασης, πράγματι, είναι ο κόσμος στον οποίο ο Νέγρος κινείται και πράττει (DuBois, 1899:201). Τόσο εκτεταμένες είναι αυτές οι λειτουργίες της εκκλησίας ότι που η οργάνωσή της είναι σχεδόν πολιτική (DuBois, 1899:201). Οι λειτουργίες τέτοιων εκκλησιών όπου δίνουν έμφαση είναι: (1) Η αύξηση του ετήσιου προϋπολογισμού, (2) Η συντήρηση της ιδιότητας μέλους, (3) Η κοινωνική επαφή και η διασκέδαση, (4) Ο καθορισμός των θηκών προτύπων, (5) Η παρατήρηση της γενικής πληροφορίας και (6) Προσπάθειες για κοινωνική βελτίωση (DuBois, 1899:202).

⁸²⁰ Ήταν πολύ απλοί στη μορφή τους: μια αμοιβή έναρξης του μικρού ποσού απαιτούνταν, και μικρές κανονικές πληρωμές. Σε περίπτωση ασθένειας, μια εβδομαδιαία έκδοση μισθού πληρωνόταν, και σε περίπτωση θανάτου τα μέλη έπρεπε να πληρώσουν για την κηδεία και για να βοηθήσουν τη χήρα (DuBois, 1899:221). Περιορισμένοι με μερικά μέλη, όλοι ήταν γνωστοί προσωπικά ο ένας στο άλλο, τέτοιοι σύλλογοι ήταν επιτυχείς από την αρχή. Εμφανίζονται εκτενώς το δέκατος όγδοος αιώνας και από το 1838 υπήρξαν 100 τέτοιοι μικρές ομάδες με 7.448 μέλη στην πόλη. Πλήρωσαν 18.851 δολάρια, έδωσαν 14.172 δολάρια σε όσους το είχαν ανάγκη, και είχαν διαθέσιμα 10.023 δολάρια (DuBois, 1899:221). Δέκα χρόνια έτη αργότερα περίπου οκτώ χιλιάδες μέλη άνιχναν σε 106 τέτοιους συλλόγους. Εβδομήντα έξι από αυτούς είχαν μια συνολική ιδιότητα μέλους 5.187 ατόμων.

⁸²¹ Αυτοί οι σύλλογοι είχαν εκτοπιστεί ως ένα ορισμένο βαθμό από τότε από άλλες οργανώσεις, καθώς ήταν τόσο πολυάριθμοι που δεν ήταν δυνατή η καταχώρηση όλων αφού υπήρχαν πιθανώς αρκετά διαφορετικά είδη τους στην πόλη (DuBois, 1899:222). Σε αυτούς προστέθηκαν νωρίς οι μυστικές κοινωνίες, οι οποίες είχαν φυσικά μεγάλη έλξη στους Νέγρους. Ένα οίκημα στη Βοστώνη των μαύρων Μασόνων έλαβε μέλη από την Αγγλία, και από ανεξάρτητες αδελφότητες όπως των Odd Fellows, των Knights of Pythias, κ.λπ. Κατά τη διάρκεια της περιόδου που οι Νέγροι είχαν αποκλειστεί από τις δημόσιες βιβλιοθήκες υπήρξαν πολλές λογοτεχνικές ενώσεις με τις βιβλιοθήκες, αλλά αυτοί έχουν εξαφανιστούν αργότερα. Έξω από τις εκκλησίες οι σημαντικότερες οργανώσεις μεταξύ των Νέγρων μέχρι σήμερα είναι: (α) οι Μυστικοί Σύλλογοι κοινωνίες, (β) οι Ενεργητικοί Σύλλογοι, (γ) οι Ασφαλιστικές Σύλλογοι, (δ) τα Νεκροταφεία, (ε) οι Σύλλογοι Οικίας και Δαγώνι, (στ) τα Εργατικά Συνδικάτα, (ζ) Σύλλογοι διάφορων ειδών και (η) Πολιτικές Λέσχες (DuBois, 1899:222).

⁸²² Αυτή η διαταγή είναι κύριο δώο αιθουσών στην πόλη αξίας ίσως \$40.000. Κάποιος καταλαμβάνεται από τους ανώτερους υπαλλήλους του μεγάλου καταικί, ο οποίος απαγορεύει διάφορους μισθοδοτημένους ανώτερους υπαλλήλους και υπαλλήλους. Η διαταγή διευθύνει μια εφημερίδα αποκαλούμενη περιοδικό των περιέργων συνεργατών. Υπάρχουν 19 κατοικούν των κτιστών στην πόλη, 6 κεφάλαια 5 σχόλια, 3 σκουτελικής ιεροτελεστίας, και 1 τριπτανού corp. Οι κτίστες τόσο καλά δεν οργανώνονται και διευθύνονται ως περιέργοι συνεργάτες, και οι λεπτομερείς στατιστικές των οικημάτων τους δεν είναι διαθέσιμες. Είναι κύριο δώο αιθουσών αξίας τουλάχιστον \$50.000 και διανεμούν πιθανώς περισσότερο από \$3000 έως \$4000 ετησίως στα οφέλη. Εκτός από αυτές τις κύριες μυστικές διαταγές υπάρχουν πολυάριθμοι άλλοι, όπως η αμερικανική προτεσταντική ένωση, η οποία έχει πολλά μέλη, τους υπόλοιπους Pythias, τους galilean ψαράδες, τις διάφορες θηλικές διαταγές που συνδέονται με αυτούς, και διάφορες άλλες. Είναι σχεδόν αδύνατο να αποκτηθούν οι ακριβείς στατιστικές όλων αυτών των διαταγών, και οποιαδήποτε εκτίμηση της οικονομικής δραστηριότητάς τους είναι εκτεθειμένη στο ιδιαίτερο λάθος. Εντούτοις, από τη γενική παρατήρηση και τους διαθέσιμους αριθμούς, φαίνεται αρκετά σίγουρο ότι τουλάχιστον τέσσερις χιλιάδες Νέγροι ανήκουν στις μυστικές διαταγές, και ότι αυτές οι διαταγές συλλέγουν ετησίως τουλάχιστον \$25.000, μέρος των οποίων πληρώνεται στους αρραβώνες και τα οφέλη θανάτου, και μέρος που επενδύεται. Η ακίνητη περιουσία, η προσωπικά ιδιοκτησία και τα κεφάλαια αυτών των διαταγών

συλλόγου ήταν εν μέρει κοινωνική επαφή και εν μέρει ασφάλεια⁸²³. Μερικοί από αυτούς είναι τίμιες προσπάθειες και μερικές είναι μέσα εξαπάτησης ή παραπλάνησης των Λευκών ασήμαντων ασφαλιστικών συλλόγων (DuBois, 1899:225)⁸²⁴.

Η Ένωση των Ιδιωτικών Σερβιτόρων (Private Waiters' Association) είναι μια παλαιά ευεργετική αδελφότητα με ευκατάστατα μέλη⁸²⁵. Η Ένωση Αμαξάδων (Coachmen's Association) είναι παρόμοιος σύλλογος και οι δύο αυτοί σύλλογοι έχουν μια σημαντική ιδιότητα μέλους, και κάνουν τις ενισχύσεις για αρρώστια ή θάνατο καθώς και τις κοινωνικές συγκεντρώσεις ένα χαρακτηριστικό τους γνώρισμα. Η «Αδελφότητα των Ξενοδοχείων» είναι ένας νέος σύλλογος των σερβιτόρων των ξενοδοχείων και αποτελείται από νεαρούς άνδρες στις γραμμές των κανονικών συνδικάτων, με τα οποία συνδέεται λίγο πολύ σε πολλές πόλεις⁸²⁶. Η Ένωση των Κατασκευαστών Πούρων (Cigar-makers' Union) είναι κανονικό συνδικάτο με μέλη και Λευκούς και Νέγρους. Είναι η μόνη ένωση σε Φιλαδέλφεια όπου οι Νέγροι αντιπροσωπεύονται σε ένα μεγάλο μέρος, και όπου καμία τριβή δεν είναι φανερή (DuBois, 1899:228). Η Ένωση των Μεταφορέων Άνθρακα (Hod-Carriers' Union) είναι μεγάλη και της σημαντικής ηλικίας αλλά δεν φαίνεται να είναι πολύ ενεργός. Μια ένωση «Εγχρωμων Μηχανικών» (Coloured Mechanics) διαμορφώθηκε το 1897 αλλά δεν κατάφερε τίποτα. Με όλες αυτές τις

ανέρχονται σε τουλάχιστον \$125.000.

⁸²³ Εφοδιαζαν με δραστηριότητες τον ελεύθερο χρόνο από την μονοτονία της εργασίας, έναν τομέα για φιλοδοξία και δολοπλοκία, μια πιθανότητα για παρέλαση, και την ασφάλεια ενάντια στην κακοτυχία. Δίπλα στην εκκλησία είναι οι δημοφιλέστερες οργανώσεις μεταξύ των Νέγων. Σχετικά με τους ευεργετικούς συλλόγους είναι: (α) Η Ένωση Πόλεων των Quaker (Quaker City Association) είναι ένας σύλλογος για τους αρρώστους και μέριμνας σε περίπτωση θανάτου, είναι επτά ετών, και περιορίζει την ιδιότητα μέλους της στους γηγενείς από τη Φιλαδέλφεια. Έχει 280 μέλη και διανέμει από 1400 έως 1500 δολάρια ετησίως. Εμφανίζεται επίσης ένας σημαντικός αριθμός ασφαλιστικών συλλόγων, που διαφέρουν από τους ευεργετικούς συλλόγους στη διεύθυνση τους από διευθυντές. Οι καλύτεροι από αυτούς είναι η «Σταύρωση» (Crucifixion), που συνδέεται με την «Εκκλησία της Σταύρωσης» (Church of Crucifixion) και η «Άνεργ» που συνδέεται με την «Wesley A. M. E. Z. Church», και οι δύο έχουν μια μεγάλη ιδιότητα μέλους και διευθύνονται καλά. Σχεδόν κάθε εκκλησία αρχίζει να οργανώνει έναν ή περισσότερους από τέτοιους συλλόγους, μερικούς από τους οποίους στο παρελθόν έχουν συναντήσει την καταστροφή από την κακή διαχείριση (DuBois, 1899:225). Οι «Αληθινοί Μεταρρυθμιστές της Βιρτζίνια» (True Reformers of Virginia), ο πιο αξιοπρόσεκτος ευεργετικός σύλλογος Νέγων, έχουν διάφορα παραρτήματα. Εκτός από αυτούς υπάρχουν αμέτρητες δευτερεύουσες συλλογίες, όπως οι «Alpha Relief», «Knights and Ladies of St. Paul», η «National Co-operative Society», η «Coloured Women's Protective Association», η «Loyal Beneficial» κ.λπ.

⁸²⁴ Υπήρχαν τρεις σύλλογοι κτηνίων και δανείων που διευθύνονταν από Νέγρους. Μερικοί από τους διευθυντές σε έναν είναι Λευκοί αλλά οι περισσότεροι είναι έγχρωμοι. Ο παλαιότερος σύλλογος είναι ο «Century» όπου ιδρύθηκε στις 26 Οκτωβρίου 1886 (DuBois, 1899:226). Το συμβούλιο της διοίκησης του αποτελούνταν από δασκάλους, ξυλουργούς, υπάλληλους, φιλικές εστιατορίων και εργολάβους, και είχε μια χαρακτηριστική επιτυχία. Το εισόδημά του το 1897 ήταν περίπου 7000 δολάρια (DuBois, 1899:226). Ο «Σύλλογος Κτηνίων και Δανείων Berean» ιδρύθηκε το 1888 σε συνεργασία με την «Πρεσβυτεριανή Εκκλησία Berean», όπου 13 από τους 19 εκπαιδευτικούς του ήταν έγχρωμοι. Ο «Σύλλογος Πρωτοπύριν» (Pioneer Association) αποτελείτο εξολοκλήρου από Νέγρους και οι διευθυντές του ήταν προμηθευτές, έμποροι και ξυλουργοί. Επιπροσθέτως αυξήθηκε η ανάπτυξη συλλόγων δανείων με σκοπό να αντικαταστήσουν τα ενεχυροδανειστήρια και τους τοκογλύφους ως ένα ορισμένο βαθμό. Ο «Σύλλογος Μικρού Δανείου» (Small Loan Association) και ο «Συντηρητικός» (Conservative) σύλλογος ήταν μερικοί από αυτούς (DuBois, 1899:226). Τα παραπάνω αναφέρονται κυρίως στους κύριους και χαρακτηριστικούς συλλόγους και όχι συνολικά. Παρουσιάζει, εντούτοις, το πόσο στενά συνδεδεμένοι μαζί των Νέγρους της Φιλαδέλφειας είναι (DuBois, 1899:227). Οι πιο πρόσφατες επιχειρήσεις είναι προς τα εργατικά συνδικάτα, τα συνεταιριστικά καταστήματα και τις εφημερίδες. Υπάρχουν τα ακόλουθα εργατικά συνδικάτα, μεταξύ των άλλων: (α) Η Λέσχη των Προμηθευτών (Caterers' Club), (β) Η Ένωση των Ιδιωτικών Σερβιτόρων (Private Waiters' Association), (γ) Η Ένωση Αμαξάδων (Coachmen's Association), (δ) το Ξενοδοχείο Αδελφότητας των Σερβιτόρων), (ε) Η Ένωση των Κατασκευαστών Πούρων (Cigar-makers' Union) (Λευκοί και έγχρωμοι), (στ) η Ένωση των Μεταφορέων Άνθρακα (Hod-Carriers' Union), και (ζ) η Ένωση Κουρέων (Barbers' Union) κ.λπ. (DuBois, 1899:227).

⁸²⁵ Ο ιδιωτικός σερβιτόρος είναι πραγματικά ένας ειδικευμένος εργάτης της υψηλής τάξης με καλές αμοιβές (DuBois, 1899:227). Δίπλα στη συντηρία των προμηθευτών ταξινομείται τόσο υψηλά όπως καμία κατηγορία Νέγων εργατών. Αυτό το εργατικό συνδικάτο είναι ακόμα ηλιότοπο και αποκλειστικό και περιέχει μερικούς συνταξιούχους από την ενεργό εργασία ως μέλη.

⁸²⁶ Έχει κάποια χαρακτηριστικά γνωρίσματα ανακούφισης και ιδιαίτερη κοινωνική ζωή. Προσπαθεί να ανοίξει και να κρατήσει την ανοικτή εργασία για τους έγχρωμους σερβιτόρους και κανονίζει συχνά να διαιρεί το έδαφος από τους Λευκούς, ή να αποτρέψει ένα σύνολο να αντικατασταθεί από ένα άλλο.

προσπάθειες ήταν φυσικό ότι οι Νέγροι θέλησαν μερικούς τρόπους επικοινωνίας, με έντυπα περιοδικής κυκλοφορίας⁸²⁷.

Γ. Ιδρύματα Νέγων. Τα κύρια ιδρύματα Νέγων της πόλης είναι: (i) το «Σπίτι για τους Ηλικιωμένους και τους Σωματικά ή Ψυχικά Καταβεβλημένους Έγχρωμους Ανθρώπους» (Home for Aged and Infirm Colored Persons), (ii) «Νοσοκομείο και Σχολείο Κατάρτισης Douglass» (Douglass Hospital and Training School), (iii) το «Σπίτι Συνδιαλλαγής της Γυναίκας και των Κοριτσιών» (Woman's Exchange and Girls' Home), (iv) τρεις επιχειρήσεις νεκροταφείων, (v) το «Σπίτι των Αστέγων» (Home of the Homeless), (vi) τα ειδικά σχολεία, όπως το «Ίδρυμα για την Έγχρωμη Νεολαία» (Institute for Colored Youth), το «Σπίτι της Βιομηχανίας» (House of Industry), τα «Raspberry» σχολεία του δρόμου και το σχολείο θηλέων του «Jones», ο «Σύλλογος Χριστιανών Νεαρών Ανδρών» (Young Men's Christian Association/YMCA) και το Πανεπιστημιακό Κέντρο Επέκτασης (University Extension Centre) (DuBois, 1899:230)⁸²⁸. Ένα μεγάλο μέρος της ανάγκης για τα χωριστά ιδρύματα Νέγων έχει εξαφανιστεί, λόγω της παραχώρησης της συμμετοχής στα δημόσια ιδρύματα από έγχρωμους ανθρώπους. Αφενός, υπάρχουν πολλοί Νέγροι που αντιτάσσονται έντονα στις προσπάθειες που φοβούνται θα τείνουν να καθυστερήσουν την περαιτέρω πρόοδο σε αυτές τις γραμμές. Αφετέρου, στοχαστικά άτομα

⁸²⁷ Το «Βήμα» (Tribune) είναι το κύριο φύλλο ειδήσεων και είναι γεμάτο γενικά με τις κοινωνικές σημειώσεις όλων των ειδών, και τις ειδήσεις των κινήσεων μεταξύ των Νέγων σε όλη τη χώρα. Τα κύρια άρθρα του είναι σημαντικά συνήθως λίγης σημασίας κυρίως επειδή δεν απασχολεί έναν αρμόδιο συντάκτη. Είναι εντούτοις από πολλές απόψεις ένα ενδιαφέρον έντυπο και αντιπροσωπεύει με θάρρος και εμμονή εκ μέρους του εκδότη του. Τα έντυπα «Astonisher» και η «Standard Echo» είναι φύλλα ειδήσεων. Επίσης, τα έντυπα «Christian Recorder», «Banner» και «Journal» γεμίζουν κυρίως με τις στήλες των βαριών ειδήσεων των εκκλησιών και φτωχογενειών (DuBois, 1899:229). Το έντυπο «Review» είχε μια ενδιαφέρουσα ιστορία και είναι πιθανώς το καλύτερο περιοδικό Νέγων του είδους που δημοσιεύεται ζυγίζεται συχνά κάτω από τις απαιτήσεις της πολιτικής εκκλησιών, και αναγκάζεται για να δημοσιεύσει κάποια αμφισβητούμενα κείμενα που γράφονται από τους υποψηφίους. Πολλές εφημερίδες Νέγων από άλλες πόλεις κυκλοφορούν εδώ και διευρύνουν το συναισθήμα της κοινότητας μεταξύ των έγχρωμων ανθρώπων της πόλης, στο W. E. B. DuBois (1899) *The Philadelphia Negro: A Social Study, together with a special report on Domestic Service by I. Eaton* (intr. E. D. Baltzell). New York: Schocken Books, pp.229.

⁸²⁸ Το «Σπίτι για τους Ηλικιωμένους και τους Σωματικά ή Ψυχικά Καταβεβλημένους Έγχρωμους Ανθρώπους», ιδρύθηκε από έναν Νέgro έμπορο ζυλείας Νέγων, τον Steven Smith, και διευθύνεται από Λευκούς και Νέγρους. Είναι ένα από τα καλύτερα ιδρύματα του είδους του και έχει προσφέρει στέγη σε 558 ηλικιωμένους από την ίδρυσή του το 1864. Το «Νοσοκομείο και Σχολείο Κατάρτισης Douglass» είναι ένα περίεργο παράδειγμα της δύσκολης κατάστασης των Νέγων: για χρόνια σχεδόν κάθε νοσοκομείο στη Φιλαδέλφεια έχει επιδιώξει να αποκλείσει τις Νέγρες γυναίκες από τη σειρά μαθημάτων εκπαίδευσης νοσοκόμων (nurse-training) και κινένας Νέγρος παθολόγος δεν θα μπορούσε να έχει τη δυνατότητα της πρακτικής σε ένα νοσοκομείο. Αυτό οδήγησε σε ένα κίνημα για τα νοσοκομεία των Νέγων, όπου μια τέτοια κίνηση εντούτοις καταδικάστηκε από τους Λευκούς ως μια περιττή προσθήκη σε έναν αριθμό σύγχρονης φιλανθρωπικών ιδρυμάτων. Από πολλούς Νέγρους αυτό θεωρήθηκε ως προκατάληψη και ως σχεδιασμός μιας διαχωριστικής γραμμής λόγω χρώματος. Εντούτοις οι υποστηρικτές επέμεναν, ότι οι έγχρωμοι νοσοκομείς ήταν αποδοτικές και χρειάζονταν την κατάρτιση, επίσης ότι οι έγχρωμοι τους παθολόγοι χρειάζονταν σε ένα νοσοκομείο, και που οι έγχρωμοι ασθενείς ευχίστηκαν για ένα νοσοκομείο. Έτσι το νοσοκομείο Douglass καθιερώθηκε με μεγάλη επιτυχία. Το «Σπίτι Συνδιαλλαγής της Γυναίκας και των Κοριτσιών» ήταν ανοικτό ορισμένη ώρα κατά τη διάρκεια της εβδομάδας, και τα διάφορα αντικείμενα ήταν προς πώληση. Ο αποκλεισμός των Νέγων από τα νεκροταφεία, είχε οδηγήσει στην οργάνωση τριών (Olive, Lebanon, και Merion) επιχειρήσεων νεκροταφείων, δύο από τις οποίες ήταν σχεδόν κενά ενώ. Το «Σπίτι των Αστέγων» ήταν ένα καταφύγιο και ένα σπίτι για τον ηλικιωμένο που συνδέονται με την «Εκκλησία της Σταύρωσης». Υποστηρίζονταν κατά ένα μεγάλο μέρος τους Λευκούς αλλά όχι εξολοκλήρου. Κατά τη διάρκεια 1.896, 1108 καταλύματα εφοδιάστηκαν και παρασχέθηκαν σε εναντίον γυναίκες, 8.384 γεμάτα δόθηκαν στους τρωίμους, 4.783 σε προσωρινούς διαμένοντες και 812 σε άτομα με ειδικές ανάγκες (DuBois, 1899:232). Ο «Σύλλογος Χριστιανών Νεαρών Ανδρών» αναδύθηκε, κυρίως διότι φαινόταν από τη λαθροσμένη πολιτική που ακολουθείται υπάρχει στην πόλη μια σοβαρή και επικίνδυνη έλλειψη κατάλληλων χώρων διασκέδασης και αναψυχής για τους νεαρούς άνδρες. Για να ικανοποιήσουν αυτή την ανάγκη, ο «Σύλλογος Χριστιανών Νεαρών Ανδρών» με την κατάλληλη διύθυνση, με βιβλία και εφημερίδες, με λουτρά και τραπέζια μπιλιάρδου, τα δωμάτια συνομιλίας και τις σύντομες ενδιαφερόμενες θρησκευτικές λειτουργίες, θα κόστιζε πολύ λιγότερο από ό,τι κόστιζε στα δικαστήρια για να τιμωρήσει τα ασημένια αταξήματα των νεαρών ανδρών που δεν ήξεραν πώς να διασκεδάσουν. Αντί ενός τέτοιου ιδρύματος εντούτοις το έγχρωμο YMCA είναι ουσιαστικά μια προσπάθεια να προσταθεί μια άλλη εκκλησία στις αμέτρητες έγχρωμες εκκλησίες της πόλης, με ατελείωτες προσεγγίσεις-λειτουργίες και τους δυνατούς ύμνους του Ευαγγελίου (DuBois, 1899:232). Πέρα από αυτές τις προσπάθειες εμφανίζονταν διάφορα εμβρυϊκοί σύλλογοι: (α) ένας βρεφικός σταθμός ημέρας από τον «Ιεραποστολικό Σύλλογο Γυναικών» (Woman's Missionary Society), μια μεγάλη οργάνωση που προσφέρει πολλή φιλανθρωπική εργασία, (β) ένα βιομηχανικό σχολείο κοντά στην πόλη, κ.λπ. Υπήρξαν επίσης και πολλά ιδρύματα, που διευθύνονταν από Λευκούς για να βοηθήσουν τους Νέγρους.

θεωρούν ότι ανεκτίμητη εκπαίδευση και πειθαρχία επέρχεται στη φυλή μέσω αυτών των ιδρυμάτων και ενθαρρύνουν τον σχηματισμό αυτών (DuBois, 1899:232).

Από το 1918 έως το 1920 εκπονήθηκε η μελέτη των **Thomas και Znaniecki (1984)**⁸²⁹, για τους Πολωνούς μετανάστες τη δεύτερη δεκαετία του εικοστού αιώνα στην Αμερική όπου και θεμελίωσε και τη Σχολή του Σικάγο, χρησιμοποιώντας μικρο-κοινωνιολογικές μεθόδους έρευνας. Όπως ο Mauss (1954)⁸³⁰, έτσι και οι Thomas και Znaniecki αντιλήφθηκαν τη σχέση δώρου (gift relationship), δηλαδή, το δόσιμο, την αποδοχή και την ανταπόδοση, ως μονάδα της κοινωνικής αλληλεγγύης, και ακόμη περισσότερο από τον Mauss, επεδίωξαν να εξηγήσουν την κατάρρευση (breakdown) της αλληλεγγύης που επήλθε από τη διάδοση του καπιταλισμού⁸³¹. Αν και στρέφονται σε ένα συγκεκριμένο θέμα, τους περίπου δύο εκατομμύρια Πολωνούς που είχαν μεταναστεύσει στην Αμερική μεταξύ του 1880 και του 1910, καμία μελέτη δεν είχε τη λεπτομέρεια⁸³² με την οποία οι Thomas και Znaniecki εξήγησαν την κοινωνιολογία των μεταναστών, με αναφορά στην αποσύνθεση (breakup) της παραδοσιακής κοινωνίας, ιδιαίτερα του οικογενειακού συστήματος της (Thomas and Znaniecki, 1984:2)⁸³³. Η ανάπτυξη του σιδηροδρόμου και των ατμόπλοιων καθ' όλη τη διάρκεια του δέκατου ένατου αιώνα ενσωμάτωσε

⁸²⁹ E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.

⁸³⁰ M. Mauss (1954) *The Gift: The Form and Reason for Exchange in Archaic Societies*. London: Routledge, και S. Narotzky (2007) *Οικονομική Ανθρωπολογία: Νέοι Προσανατολισμοί* (Μετ.: Α. Σίμογλου, Επιμ.: Μ. Σπυριδάκης). Αθήνα: Σαββάλας, σσ.73-76.

⁸³¹ Όπως ο Tönnies (1955) διαπίστωσαν μια ιδιαιτέρως μεγάλη μετατόπιση από τις πρόσωπο-με-πρόσωπο, συγκαταστατικές σχέσεις, προς τις απρόσωπες και νοητικές, αλλά αντίθετα από τον Tönnies είδαν το έθνος και την οικογένεια ως απαραίτητα στοιχεία για την αρτιότητα της σύγχρονης κοινωνίας. Υπήρξαν προηγούμενες αμερικανικές μελέτες, γύρω από τη διχοτομία μεταξύ της παραδοσιακής και σύγχρονης κοινωνίας που πιστοποίησε η πώση των πρωτογενών σχέσεων (primary), όπως εκείνοι της οικογένειας, της γειτονιά, του χωριού και της κοινότητας, και που διαμόρφωσε μια επακόλουθη άνοδο του ατομικισμού και τις δυνατότητες για μεγάλης κλίμακας συνεργασία.

⁸³² Η μελέτη των Thomas και Znaniecki καινοτόμησε στην προσπάθεια να επιστημονεί η υποκειμενική εμπειρία των μεταναστών και άλλων μειονοτικών ομάδων, μέσω έντυπων ιδιωτικών επιστολών, εκτενών αυτοβιογραφιών και ντοκουμέντων ιστοριών ζωής, τα οποία μέχρι τότε ποτέ πριν στην Αμερική δεν είχαν εξεταστεί για την πιθανή συμβολή τους στην έρευνα. Εισηγάσαν τη χρήση μιας νέας πηγής ντοκουμέντων τεκμηρίωσης, αυτά των ιστοριών ζωής (life histories), των επιστολών, και άλλων μέσων καταγραφής της υποκειμενικών ντοκουμέντων, επηρεάζοντας πρωτίστως τη μεθοδολογία κοινωνιολογικών και κοινωνικών ερευνών. Εμπροσθέντως η εργασία τους έχει γίνει ιδιαίτερα γνωστή για την έννοια της «κοινωνικής αποδιοργάνωσης» (social disorganization), όπου σύμφωνα με τους Thomas και Znaniecki, η αποτελεσματικότητα των κοινωνικών αξιών όπως οι κανόνες προήλθε από τη συναισθηματική και γνωστική επένδυση του ατόμου σε τους (συμπεριφορές), όπου ενώ η κοινωνική οργάνωση περιέγραφε τη συμφωνία μεταξύ των κανόνων της ομάδας και των προσωπικών συμπεριφορών, η «κοινωνική αποδιοργάνωση», περιέγραφε την απελευθέρωση του ατόμου από τον έλεγχο από την ομάδα και, αποτελούσε έναν ουδέτερο όρο που θα μπορούσε να οδηγήσει προς τη μεγαλύτερη μεμονωμένη αυτονομία, νέες μορφές οικογένειας και τις νέες μορφές λογικής συνεργασίας ή προς την «υπονόμευση του ηθικού», μια ατομικιστική επανάσταση, τη νεανική κυκλιματικότητα, την κατάρρευση της οικογένειας και τη βία. Το βιβλίο αρχίζει και τελώνει με μια κριτική ενάντια στις κυβερνητικές αντιπροσωπείες, τα δικαστήρια και τους κοινωνικούς λειτουργούς που αποδίδουν «μια υπερβάλλουσα σημασία στις αλλαγές του υλικού περιβάλλοντος» ή που υποθέτουν ότι και καλές συνθήκες κατοικίας θα δημιουργήσουν μια καλή οικογενειακή ζωή, ή η απαγόρευση των ποτοπωλείων θα σταματήσει τους ανθρώπους από το να πίνουν. Εντούτοις, η έννοια της «κοινωνικής αποδιοργάνωσης» έδωσε στην Αμερική την πρώτη συνεχή εξήγηση τέτοιων έπειτα νέων προβλημάτων της όπως η εγκληματικότητα και το διαζύγιο. Έτσι, μετά τους Thomas και Znaniecki, οι κοινωνιολόγοι και οι ιστορικοί επέκτειναν την ανάλυσή τους και σε άλλες μεταναστευτικές ομάδες, στους μετανάστες από το χωριό στην πόλη, και στους Μαύρους του νότου που μετακινήθηκαν προς το Βορρά. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις το πρότυπο ήταν μετανάστες που άφησαν τον παραδοσιακό τους κόσμο πίσω και που εισήλθαν σε έναν νέο κόσμο στον οποίο οι ατομικιστικές αρχές υπερίσταναν. Αν και το πρότυπο ήταν αρκετά περίπλοκο για να αφηθεί περαιτέρω για μια συνεχή εθνική και φυλετική αλληλεγγύη και για τη διατήρηση των δεσμών συγγένειας, καθώς αυτά ήρθαν να αντιμετωπισθούν ως δευτεροβάθμια φαινόμενα. Αυτό το πρότυπο κυριάρχησε επίσης στην κοινωνική πολιτική έτσι ώστε πέρα από τη χρόνια φτώχεια, το έγκλημα, και την κατάρρευση της οικογένειας μεταξύ των μειονοτικών ομάδων θεωρήθηκαν ως αποτυχία εκείνης της ομάδας στην είσοδο της στην επικρατούσα τάση της αμερικανικής ζωής, η οποία γενικά θεωρήθηκε ως παροχή των αναδοκίων κινητικών ευκαιριών για το μεμονωμένο άτομο για την εθνική ομάδα να προσηρμοστεί. Χαρακτηριστικό παράδειγμα του παραπάνω ήταν οι μελέτες *The Mynihan Report (1966)*, και *The Negro Family in the United States (1939)* που αντιπαρέβηλαν την υποθετικά επιτυχή αφομοίωση άλλων μεταναστευτικών ομάδων με την αποδιοργάνωση της κοινότητας των Μαύρων, και ειδικότερα της οικογενειακής δομής της, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.5.

⁸³³ Παρουσίασαν τους Πολωνούς ως «περιπτώσιολογική μελέτη» μια κατηγορία μιας σύγχρονης κοινωνίας και κατέδειξαν ότι ο τρόπος ζωής των αγροτών είχε αποσυντεθεί πολύ πριν από τη μετανάστευση στην Αμερική ως αποτέλεσμα μιας αναπόφευκτης διαδικασίας, αυτή του εκσυγχρονισμού, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.2.

περαιτέρω την πολωνική γεωργία στην παγκόσμια οικονομία και άφησε την επαρχία τρωτή στη διεθνή ταλάντευση και της αποτυχίας (Zaretsky, 1984:7)⁸³⁴.

Οι Thomas και Znaniecki ξεκινούν την ανάλυσή τους περιγράφοντας την αποσύνθεση της παραδοσιακής πολωνικής οικογένειας και της κοινότητας κάτω από τον αντίκτυπο των παραπάνω αλλαγών. Στη συνέχεια περιγράφουν τις προσπάθειες των αγροτών να αντιμετωπίσουν αυτές τις αλλαγές μέσω της μεταρρύθμισης και της κοινωνικής οργάνωσης, τόσο στην Πολωνία όσο και στις Ηνωμένες Πολιτείες⁸³⁵. Οι μελέτες που είχαν ξεκινήσει το 1880 και το 1890 σε προηγούμενους τομείς της ανθρώπινης μελέτης, ειδικά στην πολιτική οικονομία και τη ψυχολογία, έδωσαν έμφαση στην ιδιαιτερότητα του ατόμου και αγνόησαν τις συνήθειες, τις παραδόσεις, τα συναισθήματα, και τους κανόνες που ένωναν τους ανθρώπους⁸³⁶. Σε εμπειρικό επίπεδο, οι Thomas και Znaniecki αρχίζουν με ένα πορτρέτο της παραδοσιακής κοινωνίας που διατηρεί τη συνοχή της μέσω της «οικογενειακής αλληλεγγύης» (familial) ή της «αμοιβαίας βοήθειας» (mutual help): η βοήθεια δινόταν ή ο έλεγχος ασκούσαν από ένα άτομο που αντιπροσωπεύει την οικογένεια συνολικά σε ένα άλλο. Οι πυρήνες αυτού του δικτύου υποχρεώσεων ήταν «ομάδες γάμου», και η διάκριση μεταξύ της ομάδας γάμου (ο σύζυγος, η σύζυγος και τα παιδιά) και η οικογένεια (οι δεύτεροι και οι ξάδελφοι). Η «κοινωνική αποδιοργάνωση», για τους Thomas και Znaniecki, σήμανε αυτιστικά τη χαλάρωση των δεσμών μεταξύ των ομάδων

⁸³⁴ Η Πολωνία την περίοδο εκείνη ήταν το κέντρο της Ρωσικής βιομηχανικής ανάπτυξης. Για παράδειγμα η Βαρσοβία ήταν το σημαντικότερο κέντρο ανταλλαγής στο σύστημα σιδηροδρόμων που συνέδεε τη Ρωσία με τη Δύση. Η πολωνική πόλη Λονζί ήταν το κέντρο κλωστοϋφαντουργίας για ολόκληρη ρωσική αυτοκρατορία και μια από τις πολύ γρήγορα βιομηχανοποιημένες πόλεις στον κόσμο. Μετάξι του 1873 και του 1891 η παραγωγή ορυχείων και εργοστασίων της Πολωνίας αυξήθηκε κατά δέκα φορές. Η έλξη τράβηγμα αυτών των πόλεων και των υποσχέσεων μιας καλύτερης αμοιβής στη γεωργική απασχόληση στη Γερμανία και τη Δανία καθώς επίσης και των ευκαιριών στο Buffalo, το Σικάγο και τη Φιλαδέλφεια εμφανίστηκε ταυτόχρονα με την αστάθεια, που ο ανταγωνισμός ώθησε έναν πλεονασματικό πληθυσμό έκω από την επαρχία, δηλαδή, οι μετανάστες αυτής της περιόδου ήταν ένα «προλεταριάτο αγροτών, που περιπλανιόταν στην επαρχία, σε αναζήτηση απασχόλησης στη γεωργία και τη βιομηχανία», στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki. *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.8.

⁸³⁵ Οι πολωνικές μεταρρυθμίσεις που εστίασαν οι Thomas και Znaniecki, οι κοινοτικές εκστρατείες για τη βασική εκπαίδευση και την εγκράτεια, και ενάντια στο κάπνισμα, για τη γεωργική βελτίωση μέσω των συνεταιρισμών, της διάδοσης των παιδικών σταθμών και των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων, και η βελτίωση των συνθηκών των γυναικών, είχαν τα αντίστοιχα τους στην Αμερική, όπως για παράδειγμα, λέσχες γυναικών, που τόνιζαν την ενίσχυση των κοινοτικών δεσμών ενάντια στα κατακεραυνωστικά αποτελέσματα της αγοράς. Ο Thomas ήταν αντιπροσωπευτικός των πρώτων μεταρρυθμιστών του εικοστού αιώνα που ήταν δίσπειτοι για την κυβερνητική νομοθεσία και κοιτάζαν αντ' αυτού, στην αστική γειτονιά, για τον ανασχηματισμό. Ο ίδιος ενδιαφέρθηκε ιδιαίτερα για την Πολωνία επειδή θεωρούσε ότι η απουσία ενός γηγενούς έθνους κράτους ωθούνε κάποιον στη μελέτη της κοινωνικής αλλαγής σε επίπεδο τοπικό και αυτοβοήθειας, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.8.

⁸³⁶ Η μελέτη των Thomas και Znaniecki θέτει ως ζήτημα μιας καθολικής ανθρώπινης επιθυμίας για μια άμεση, απιστητή αλάνθη στον εαυτό, και μια συνδυαστική επιθυμία για την αναγνώριση. Αυτές οι επιθυμίες, θα μπορούσαν μόνο να υπάρξουν στις πρωτογενείς ή πρόσωπο-με-πρόσωπο ομάδες, όπως η οικογένεια, η γειτονιά, και το χωριό (Zaretsky, 1984:11). Στις σχετικά σταθερές κοινωνίες, ο κοινωνικός έλεγχος διατηρήθηκε μέσω της παραγωγής και της ικανοποίησης αυτών των επιθυμιών, όπου σε περιόδους κρίσης, δύο νέες επιθυμίες μπαίνουν στην ύπαρξη: μια για την κυριότητα και μια για την ασφάλεια του εαυτού (Zaretsky, 1984:11). Η μελέτη αναλύει τρία επίπεδα: (α) ένα ιστορικό επίπεδο που εξετάζει πώς η κοινωνική αλλαγή γενικά προχωρά και πώς το αντιλαμβάνεται το άτομο, (β) ένα θεωρητικό επίπεδο «εκσυγχρονισμού», καλύπτοντας την αποδιοργάνωση και την αναδιοργάνωση, και (γ) ένα πρακτικό επίπεδο στην εκτίμηση των άμεσων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν μετανάστες, τους μεταρρυθμιστές, τους κοινωνικούς λειτουργούς, και τους κυβερνητικούς υπαλλήλους στις αρχές του εικοστού αιώνα στην Αμερική. Ο Thomas και Znaniecki που υποστήριξαν, όλες οι αξίες έτειναν να είναι κανόνες που απαιτούνται για να κρατήσουν την κοινωνία μαζί και τον έλεγχο του ατόμου (Zaretsky, 1984:13). Αλλά στις αναπτυσσόμενες κοινωνίες, σε μια πάντα μεγαλύτερη σφαίρα της πολιτιστικής δραστηριότητας, τα άτομα αφινονοίται εκτός από τον κοινωνικό κανονισμό, ίσως ακόμα το μεγαλύτερο μέρος, εν τούτοις που υποβάλλεται ακόμα στους κοινωνικούς κανόνες, δεν είναι πλέον υποτιθέμενο ότι έχει επιπτώσεις άμεσα στην ύπαρξη ή τη συνοχή της κοινωνίας και πραγματικά δεν έχει επιπτώσεις σε αυτή (Zaretsky, 1984:14). Δεδομένου ότι η σφαίρα των αξιών που αφινονοίται στον κοινωνικό έλεγχο στενεύει, θεωρήθηκε ότι η κοινωνία θα διατηρήσει τη συνοχή της μέσω των εθελοντικών, λογικών συμπεριφορών παρά μέσω των προσωπικών και συγκινησιακών μορφών ομάδας ή γνωστού ελέγχου (Zaretsky, 1984:14). Οι αναπτυσσόμενες κοινωνίες επιτυγχάνουν τους στόχους του κοινωνικού κανονισμού με την ενθάρρυνση των ατόμων στη δυνατότητα να ελεγχθούν αυθόρμητα οι δραστηριότητές τους από την ατομική συνειδητή τους συμπεριφορά (Zaretsky, 1984:14). Η μετατόπιση από τις συναισθηματικές στις σκόπιμες και λογικές μορφές ελέγχου δρύνει αποτελεί το πραγματικό αντικείμενο της μελέτης των Thomas και Znaniecki.

γάμου, δεδομένου ότι η κοινωνική οργάνωση της παραδοσιακής ή κοινωνίας αγροτών στηρίχτηκε στη «οικογενειακή αλληλεγγύη»⁸³⁷ (Zaretsky, 1984:14). Η εξάπλωση της αγοράς οδήγησε στην αντικατάσταση της «αρχής της ανταλλαγής» για «την αρχή της βοήθειας» (Zaretsky, 1984:15) και την ανάπτυξη μιας αφηρημένης αντίληψης του δικαιώματος που αποτελεί τη βάση του σύγχρονου κόσμου. Οι σχέσεις αγοράς επέφεραν νέες ατομικιστικές αξίες όπως το κέρδος, το ταξίδι, και η προσωπική ευχαρίστηση, που χαλάρωσαν τους δεσμούς που δέσμευσαν τα άτομα στην οικογενειακή ομάδα (Zaretsky, 1984:15, 1984:15)⁸³⁸. Οι επιστολές καταδεικνύουν τις δυσκολίες που οι μετανάστες είχαν χωρίς την υποστήριξη της πρωτογενούς τους ομάδας⁸³⁹. Συγχρόνως η αποσύνθεση-διάλυση της οικογένειας δημιούργησε τις νέες δυνατότητες, ειδικά μέσω του «αυξανόμενου ισχυρισμού της προσωπικότητας»⁸⁴⁰. Οι Thomas και Znaniecki, θεώρησαν ότι η αυξανόμενη ορθολογιστική ικανότητα και ελευθερία του ατόμου έκαναν τις πιθανές υψηλότερες και πιο εκτενείς μορφές συνεργασίας, ως εκ τούτου, στη συνέχεια ανέλυσαν την έκταση της πιθανής συμπεριφοράς έναντι στην κοινωνική αποδιοργάνωση στην Πολωνία⁸⁴¹. Μια πρώτη ομάδα συμπεριφορών ή στάσεων επιτάχυνε την

⁸³⁷ Μέσα στην παραδοσιακή οικογενειακή ομάδα, οι Thomas και Znaniecki τονίζουν ότι, το άτομο έπρεπε να συμβάλει στη συνοχή της ομάδας προτού να ικανοποιήσει οποιοδήποτε άλλη ανάγκη, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.15.

⁸³⁸ Οι επιστολές των Πολωνών μεταναστών έδειχναν ότι πολλά άτομα άφηναν το σπίτι τους, «διαγράφονταν» από μόνιους και ήθελαν να κρατήσουν τις χρηματικές αποδοχές τους παρά να τις επιστρέψουν στις οικογένειές τους (Zaretsky, 1984:15). Η κατάρρευση της οικογένειας είναι σημαντική για την ερμηνεία στην κοινωνική αποδιοργάνωση. Όπως οι Thomas και Znaniecki επισημαίνουν, οι επιστολές και μόνο, δείχνουν μια διαδικασία οικογενειακής κατάρρευσης καθώς επίσης και την επαιμία των χωρισμένων ατόμων να διατηρήσουν τους πρωταρχικούς δεσμούς.

⁸³⁹ Οι μετανάστες πατέρες, παραδείγματος χάριν, δεν μπορούσαν να ελέγξουν τα παιδιά τους επειδή δεν είχαν κανένα υπόβαθρο. Αρχίζουν τις επιλήψεις και έπειτα σταματούν. ακυλών, κηρύττουν, ανασθεματίζουν. εκλαμβάνουν την αγάπη τους, «χωρίς οποιαδήποτε υπόθεση εξουσίας ή πατρωνίας», δεδομένου ότι επιδιώκουν να αντικαταστήσουν τη μεμονωμένη εξουσία για την κοινωνική εξουσία, δηλαδή για να βασίσουν την επιρροή τους, όχι στη θέση τους ως αντιπρόσωποι της ομάδας, αλλά επάνω στην προσωπική ανωτερότητά τους. Ομοίως οι γυναίκες, ποτέ ως ρητοί αντιπρόσωποι της οικογένειας, προστατεύθηκαν από τις αρχικές υποχρεώσεις και τα συναισθήματα. Για παράδειγμα η σιρόα γραμμάτων της οικογένειας Kozlowski καταδεικνύει πώς μια χήρα χειρίστηκε αυτά τα συναισθήματα για να προστατεύσει τα οικονομικά συμφέροντά της, δηλαδή ενώ η κα.Borkowski, εγκαταλείπεται στην Πολωνία από το μετανάστη σύζυγο της, δεν μπορεί να του ζητήσει τίποτα χωρίς την υποστήριξη της οικογενειακής ομάδας, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.16.

⁸⁴⁰ Σε ένα παράδειγμα από τις επιστολές αναδεικνύεται, ότι το «συναίσθημα προσωπικής σπουδαιότητας, στο ην αντικατάσταση για την οικογενειακή αλληλεγγύη, αλλάζει την αυταπάρνηση από ένα καθήκον σε μια έκφραση της προσωπικότητας. Οι Thomas και Znaniecki θεωρήσαν ότι τα παιδιά, με τη δημιουργία μιας κοινής «σφαίρας ενδιαφέροντος» μεταξύ των συζύγων, θα παρείχαν μια νέα βάση για τη σταθερότητα της ομάδας γάμου, και επομένως για τις γυναίκες, οποία δεν είναι άλλο απομονωμένη και παθητικό άτομο προς το οποίο οποιαδήποτε συμπεριφορά είναι δυνατή από το σύζυγο της, αλλά ένα ενεργό μέλος μιας μεγαλύτερης ομάδας στην οποία ο σύζυγός της ανήκει εκτελεί μια λειτουργία που καμία δεν θα μπορούσε αλλιώς να εκτελέσει, και έτσι ο σύζυγός της πρέπει να ενδιαφερθεί για εκείνη. Για τους Thomas και Znaniecki ήταν ιδιαίτερα σημαντικό το ότι ο απευθυνόμενος στην αγορά αγρότης έμαθε να χωρίζει τις οικονομικές από τις κοινωνικές εκτιμήσεις και να σκέφτεται συστηματικά και για τις δύο. Η διάδοση μιας οικονομίας μερτητών προκάλεσε μια νέα ιδέα που μπορούμε να καλέσουμε να βοητικό επίπεδο (standards of living), όπου η ουσία της βρίσκεται στη δύναμη που το άτομο έχει πέρα από το οικονομικό περιβάλλον του δυνάμει του εισοδήματός του, χαρακτηριστικό παραδείγμα η επιτυχή ανοδική μετάβαση του Maks Markiewicz από την ψυχολογία ενός αγρότη στην ψυχολογία ενός εργάτη επιβίβη όταν αγόρασε ένα ρολόι (Zaretsky, 1984:132). Ομοίως, η άρνηση των μεταναστρίων γυναικών να εκτελέσουν τα οικιακά καθήκοντα. ένα παράδειγμα της μεταστροφής του ηθικού, θα μπορούσε να επαυνοηθεί εάν οι γυναίκες θεωρούσαν τα οικιακά καθήκοντα ως μέσο οικονομικής προόδου. Οι αποτυχίες της σύγχρονης κοινωνίας ήταν εκείνες που δεν θα προσπαθούσαν, όπως ένας πολιτικά ενεργός και μορφωμένος αγρότης που, σύμφωνα με τους Thomas και Znaniecki, προστάθηκε να εδραιώσει την προσωπική ύπαρξή του στα σοσιαλιστικά ιδανικά του, βασισμένος νοσταλγικά στην αλληλεγγύη της ομάδας και όχι στην οικονομική πραγματικότητα. Η εστίαση της ανάλυσης των Thomas και Znaniecki είναι στη διαδικασία με την οποία οι αγρότες-μετανάστες ανακατασκεύαζαν τον κόσμο τους μέσω της λογικής, δηλαδή της σκόπιμης, δράσης, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.17.

⁸⁴¹ Η Gazeta Świąteczna (Εφημερίδα των Διακοπών), ήταν η πηγή ενός μεγάλου μέρους υλικού, ήταν η εφημερίδα αγροτών που συνόδεσε έναν ζήλο θετικισμό για την αυτοβελτίωση και τη μεταρρύθμιση με τις παρκτικές συμβουλές σχετικά με την καλλιέργεια, την κηπουρική, την οικοκυρική, και άλλα θέματα, με χαρακτηριστικό σύνθημα «Όποτε χρειάζεστε κάτι ρωτήστε την Gazette για συμβουλές αλλά έπειτα τη μεταποσιτείτε όσο καλύτερα που μπορείτε στα πλαίσια της κοινότητας σας», για τους Thomas και Znaniecki, η κοινωνική αναδιοργάνωση (reorganization) άρχισε κυρίως στην οικονομική σφαίρα, όπου για παράδειγμα, η γεωργική βελτίωση, η εκπαίδευση, η ανάγνωση, και η ανάπτυξη των συνεταιρισμών όλες παρατηρήθηκαν από το συμφέρον του αγρότη, αλλά η πραγματική αξία αυτών των δραστηριοτήτων ήταν στην ανάπτυξη των νέων κοινωνικών τοποθετήσεων και των μορφών λογικής συνεργασίας, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.18.

αποδιοργάνωση, παραδείγματος χάριν, οι μηδενικές προσπάθειες να συντηρηθούν οι αξίες που είχαν χάσει την έννοιά τους, και επαναστάσεις, που είναι αμετάβλητα ατομικιστικές ανεξάρτητα από το πόσοι άνθρωποι εμπλέκονται, και επαναστάσεις, οι οποίες επιδιώκουν να καθορίσουν νέες αξίες για μια ολόκληρη μια ομάδα. Μια δεύτερη ομάδα συμπεριφορών στηρίχτηκε στις βιώσιμες αξίες για να θεσπίσει νέους κανόνες: η ηγεσία, η εκπαίδευση, η διάδοση των συνεταιρισμών, και η είσοδος της «αγροτιάς» μέσα στην εθνική πολιτική.

Στη συνέχεια οι Thomas και Znaniecki, στρέφονται στους πιθανούς τρόπους συλλογικής αναδιοργάνωσης⁸⁴² των Πολωνών μεταναστών στην Αμερική. Για παράδειγμα σχετικά με τους συνεταιρισμούς, η ανάλυση του έθνους επιδεικνύει πώς τέτοιες συλλογικότητες όπως η θρησκευτική κοινότητα, η κοινότητα, και ο σύλλογος αμοιβαίου οφέλους-βοήθειας αναπτύχθηκαν για να συναντήσουν τις οικονομικές ανάγκες του μετανάστη, που τέθηκαν από τη διάλυση της παλαιάς πρωταρχικής ομάδας και της συνεχούς επιθυμίας του για την απάντηση και την αναγνώριση⁸⁴³ (Zaresky, 1984:18). Η αναγνώριση μιας εθνικής ταυτότητας προκύπτει από τις ανάγκες ομάδας των μεταναστών, δεν είναι, όπως οι Thomas και Znaniecki υποστηρίζουν, όπως μια αίσθηση της κοινότητας που ενθαρρύνεται από το εξωτερικό, καθώς μια τέτοια αναγνώριση δεν διαιωνίζει τόσο πολύ την αρχική ομάδα δεδομένου ότι το άτομο «την θυμάται», στο μέτρο που η μνήμη περιλαμβάνει μια αναγνώριση για κάτι που χάθηκε πηγαίνουν (Zaresky, 1984:18). Επίσης η μελέτη εξετάζει την οικονομική εξάρτηση⁸⁴⁴, τη νεανική εγκληματικότητα, την αποσύνθεση των οικογενειών, και ακόμη και τη δολοφονία από την άποψη της διάλυσης της αρχικής ομάδας, και αναπτύσσει μια κριτική της κυβερνητικής της επέμβασης

⁸⁴² Για τους Thomas και Znaniecki, το παραδοσιακό, προκαπιταλιστικό, Πολωνικό χωριό έχοντας έναν αόρατο ιστό οικογενειακής αλληλεγγύης αγνοεί την παρουσία του λόρδου-άρχοντα. Επίσης τουλάχιστον στα τέλη του δεκατού ογδούου αιώνα οι Πολωνοί λόρδοι άρχισαν να επεμβαίνουν κατά βούληση στην οικογένεια, στις διαρρυθμίσεις των αγροτών προκειμένου να διατηρήσουν τον κατάλληλο αριθμό και το φύλο των εργατών στα κτήματά τους. Στην περίοδο ο Thomas και Znaniecki εστίασαν, οι λόρδοι και οι μεγαλύτεροι γαιοκτήμονες ήταν οι αιτίες της ρωσικής παρουσίας στην Πολωνία ενάντια στην οποία οι σπουδαστές, οι αγρότες και οι βιομηχανικοί εργάτες οργανώθηκαν. Ομοίως, στην έμφαση τους στις νέες μορφές συλλογικότητας, οι Thomas και Znaniecki σχεδόν δεν αναφέρθηκαν ποτέ στον συνδικαλισμό. Όμως οι Πολωνοί μετανάστες περιοχή του Σικάγου συσχετισίας κρεάτος (packinghouse) ήταν η «καρδιά» του κινήματος μετακίνησης της ένωσης συγκέντρωσης σφαγίων προς μεταφορά (stockyard). Τα αιτήματα του κινήματος δεν ήταν μόνο υψηλότερες αμοιβές αλλά και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες η Πολωνική κοινότητα θα παρέμενε στην Αμερική, στο E. Zaresky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.21.

⁸⁴³ Η Zaresky (1984:22) σημειώνει ότι παρά την έμφασή τους στη σημασία των δεσμών ομάδας στον τομέα της εθνικότητας, οι Thomas και Znaniecki σχεδόν πάντα περιγράφουν την ορθολογιστική ικανότητα ως χαρακτηριστικό της μεμονωμένης δράσης και, επομένως, ως κυρίως οικονομική. Δεν αντιμετωπίζουν ποτέ άμεσα το κοινωνιολογικό γεγονός ότι οι Πολωνοί μαζί με άλλους μετανάστες και γηγενείς εργαζομένους ενσωματώνονταν σε μια βιομηχανική εργατική τάξη της οποίας οι συλλογικές οργανώσεις, τα συνδικάτα, οι κοινοτικές οργανώσεις, τα πολιτικά κόμματα. Έκαναν τις προσπάθειές τους στο λογικό καθορισμό της κατάστασης, στο E. Zaresky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.22.

⁸⁴⁴ Το σφόνδνο τους εκάτο των Πολωνών μεταναστών στην Αμερική λειτουργήσαν στις αναπτυσσόμενες βιομηχανίες μαζικής παραγωγής που είχαν μια υψηλή ζήτηση για ανειδίκευτη εργασία: μύλοι σιδήρου και χάλυβα, καταστήματα μηχανών και αποβάθρες, σφαγεία, υφαντικοί μύλοι και ορυχεία άνθρακα. Σε εκείνες τις επιχειρήσεις βρήκαν μια μικρή, γηγενή ή παλαιότερη, ειδικευμένη εργατική τάξη, συχνά Βρετανικής, Ιρλανδικής ή Γερμανικής προέλευσης, με μια ισχυρή εταιρική αίσθηση του εαυτού και μια αναπτυσσόμενη, συχνά ευμετάβλητη μάζα νέων, συνήθως ανύπανδρων ανδρών εργατών μετακινούμενων εργαζομένων, που προήλθαν από τα νότια και ανατολικο-ευρωπαϊκά αγροκτήματα όπου αναμένουν γενικά να επιστρέψουν. Ο χαρακτηριστικός ειδικευμένος εργαζόμενος του εργοστασίου του δεκατού ένατου αιώνα ήλεγχε τη διαδικασία της παραγωγής. Ήταν συχνά κύριοι των εργαλείων τους, είχαν μεγάλη υπερεμφάνεια για την τέχνη τους, και μια ισχυρή αίσθηση των δικαιωμάτων τους. Μέσω της σκληρής εργασίας, της αποταμίευσης και της οικογενειακής συνεργασίας είχαν αποκτήσει συχνά σπίτια και ήταν ενεργά, σεβαστά μέλη της κοινότητας, τα οποία θα μπορούσαν να καλέσουν στην υποστήριξη των μη-εργαζομένων σε περίπτωση απεργίας. Αντιθέτως, οι Πολωνοί μετανάστες ήταν μεταξύ των πρώτων υποτελών της παραγωγής μηχανικής παραγωγής χωρίς έλεγχο των συνθηκών, του χαρακτήρα ή του προϊόντος της εργασίας τους. Οι Πολωνοί μετανάστες προτιμούσαν να ζουν στις πανσιόν με μια μισθωμένη οικονομία και να απασχολούνται στις πιο πολλές πιθανές ώρες σε σχεδόν οποιαδήποτε αμοιβή προκειμένου να μαζέψουν χρήματα, στο E. Zaresky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.38.

στην οικογένεια των μεταναστών (Zaretsky, 1984:18). Για τους Thomas και Znaniecki το κράτος δεν αντιπροσωπεύει τον αυταρχισμό όσο τον ατομικισμό και ενεργεί ακυρωτικά σε κάθε μορφή «γνωστής αλληλεγγύης» ή κοινωνικού. Επίσης μεταξύ του 1880 και του 1920 οι προσπάθειες των βασικών εταιριών, απέβαλαν τη δύναμη της ειδικευμένης εργασίας και δημιούργησαν μια νέα διευθυντική κατηγορία⁸⁴⁵ ικανή να σταθεί εκτός από την διευρυνόμενη μάζα των ανειδίκευτων ή ημι-ειδικευμένων εργαζομένων. Κεντρικό σημείο σε αυτήν την διαδικασία ήταν η ανάπτυξη μιας κοινής αίσθησης μέσα στην εργατική τάξη της κατοχής μιας εθνικής ταυτότητας, ακόμα κι αν η ιδιαίτερη ταυτότητα ποίκιλε από ομάδα σε ομάδα (Zaretsky, 1984:38)⁸⁴⁶.

Πιθανώς ο σημαντικότερος χώρος στον οποίο μια αίσθηση της να είναι κανείς μέρος της εργατικής τάξης αναπτύχθηκε ήταν εργατικό κίνημα που, ήταν ευρύτερο και πιο βαθιά ριζωμένο στην κοινότητα από το κίνημα που γνωρίζει κανείς σήμερα.⁸⁴⁷ Για πολλά χρόνια η αμερικανική επιστημονική βιβλιογραφία και η εργασία αναζητούσε το εάν οι μετανάστες θα μπορούσαν ποτέ να οργανωθούν. Σύμφωνα με τον Kerr (1964:109)⁸⁴⁸, οι ασταθέστερες συγκεντρώσεις της βιομηχανικής εργασίας είναι εκείνες στις πόλεις μεταλλείας, τα πλοία, ή τα στρατόπεδα ξυλείας, όπου κανείς μπορεί να βρεί μια «απομονωμένη μάζα» ατόμων, χωρίς οικογένειες, όλοι κατά προσέγγιση ίσοι μεταξύ τους με όχι μόνο τις ίδιες διαμαρτυρίες, αλλά τις έχουν, ταυτόχρονα, στο ίδιο μέρος και ενάντια στους ίδιους ανθρώπους⁸⁴⁹. Στον άνθρακα, το χάλυβα και στα σφαγεία, στις τρεις βιομηχανίες στις οποίες μια προσπάθεια να οργανωθούν, σε βιομηχανικό επίπεδο ενώσεις, έγινε πριν από τη δεκαετία του 1930, όπου όλες τις ενώσεις περίπου το 1900 κινήθηκαν από την εχθρότητα και την αδιαφορία προς τις γνήσιες και επιτυχείς προσπάθειες στην οργάνωση των ανειδίκευτων εργαζομένων μεταναστών (Zaretsky, 1984:40). Αφενός, σχεδόν τα δύο τρίτα των Πολωνών μεταναστών που ήρθαν στην Αμερική, παρέμειναν και άρχισαν μετά να φέρνουν τις συζύγους τους, να αγοράζουν κατοικίες, και να ιδρύουν τις σχετικά σταθερές, εθνικά βασισμένες κοινότητες που στήριζαν τις μεγάλες προσπάθειες συλλογικής

⁸⁴⁵ Αναζητώντας τον διευθυντικό έλεγχο επάνω στην παραγωγή, οι εταιρίες προσπάθησαν να αποβάλουν τη μαθητεία, να οργανώσουν ορθολογικά την επίβλεψη και το προσωπικό και να υποδιαιρέσουν και να ταξινομήσουν το εργατικό δυναμικό, κα με τη στάση τους απέναντι στις ενώσεις, οι υπάλληλοι εταιριών ενθάρρυναν τα πατερναλιστικά σχέδια προστασίας, κατοικίας και κινήτρου που στόχευαν ειδικότερα στους μετανάστες. Αυτές οι προσπάθειες, καθώς επίσης και οι απαντήσεις σε αυτές, δημιούργησαν ένα κοινό έδαφος μεταξύ των διαφορετικών εθνικών ομάδων, όπως οι Ιταλοί, οι Εβραίοι και οι Ανατολικο-Ευρωπαίοι, και γενικά μεταξύ των γηγενών και των μεταναστών εργαζομένων, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.38.

⁸⁴⁶ Όπως οι Thomas και Znaniecki υποστήριζαν, κάθε εθνική ομάδα στην Αμερική, συμπεριλαμβανομένης και των γηγενών, θα επανερμήνευαν τους θεσμούς της Αμερικής, δηλαδή του ταξικού της συστήματος και της πολιτικής οργάνωσής της. Αυτό είναι ακριβώς αυτό που οι Πολωνοί και άλλες μεταναστευτικές ομάδες χρησιμοποίησαν την επένδυσή τους στο έθνος, την οικογένεια και τη θρησκεία ως πόρους για να επαναπροσδιορίσουν την κατάστασή τους ως εργαζόμενοι ή ως μέλη μιας ένωσης.

⁸⁴⁷ Οι γενικές συνθήκες της προσπάθειας εργασίας για την υπό εξέταση περίοδο περιγράφονται καλύτερα από την απεργία χάλυβα στη εταιρία Carnegie το 1892, στην οποία κλειδώθηκαν έξω εκατόκοσοι βιοτέχνες σε μια προσπάθεια να καταστραφεί η ένωση τους και στην οποία 3000 συνήθως μετανάστες, μη-συνδικαλισμένοι, ανειδίκευτοι εργαζόμενοι υποστήριζαν αρχικά τους βιοτέχνες και τους είδαν έπειτα τους είδαν να ηττώνται από άλλους μετανάστες απεργοσπάστες (Zaretsky, 1984:39).

⁸⁴⁸ C. Kerr and A. J. Siegel (1964) "The Interindustry Propensity to Strike – An international Comparison", in C. Kerr, *Labor and Management in Industrial Society*. United States: Anchor Books, pp.105-166.

⁸⁴⁹ Αυτό που προέκυψε το 1909, όταν εισήλθαν, οι «Διεθνείς Εργαζόμενοι του Κόσμου» (οι διοργανωτές του μιλούν δέκα γλώσσες) (International Workers of the World/IWW), στην που έχουν κινούμενη από τους μετανάστες απεργία στην εταιρία «McKees Rock Pressed Steel Car Company», δεν ήταν το θέμα εάν οι μετανάστες θα μπορούσαν να οργανωθούν αλλά εάν θα μπορούσαν να κρατηθούν εντός των συντηρητικών ενώσεων των τεχνών ή επαγγελματιών, που αναπτύχθηκαν από τους γηγενείς, ειδικευμένους εργαζομένους (Zaretsky, 1984:39).

οργάνωσης εκείνης της περιόδου (Zaretsky, 1984:40). Αφετέρου, οι ειδικευμένοι τεχνίτες και οι ηγέτες των ενώσεών τους θεώρησαν ότι η οργάνωση της ανειδίκευτης εργασίας ήταν απαραίτητη για να προστατευτούν οι εργασίες τους και άρχισαν να μιλούν και να γράφουν στις γλώσσες των μεταναστών, να σέβονται τα έθιμά τους και να ενθαρρύνουν την ηγεσία από μέσα από τις τάξεις των μεταναστών⁸⁵⁰.

Στην περιοχή των Σφαγείων του Σικάγο (Packingtown), όπου μια διαφορετική εθνική ομάδα μπορούσε να βρεθεί σε κάθε οικοδομικό τετράγωνο, η ολόκληρη η κοινότητα υποστήριζε τον σύλλογο «Συνενωμένοι Σφαγείς» (Amalgamated Meatcutters) όπου το 1904 μετατράπηκε απλή οργάνωση σφαγέων σε μια απαίτηση για έναν βασικό μισθό για την ανειδίκευτη εργασία, μεταξύ της οποίας οι Πολωνοί μετανάστες αποτελούσαν τη μεγαλύτερη ομάδα μεταναστών⁸⁵¹ (Zaretsky, 1984:41). Μετά από την κίνηση του 1904 το ποσοστό των αγοράς κατοικιών αυξήθηκε και το ποσοστό εγκλήματος μειώθηκε, πιθανώς επειδή η συνδικαλικοποίηση θεωρήθηκε ως εναλλακτική λύση στον επαναπατρισμό (Zaretsky, 1984:41)⁸⁵². Μόλις καθιερώθηκε ένα επαγγελματικό προγεφύρωμα, έτεινε να διατηρηθεί από μια ροή αδελφών, ξαδέλφων και παιδικών φίλων⁸⁵³. Οι Thomas και Znaniecki θεώρησαν ότι η σύγχρονη οικονομία, μακριά από την ενθάρρυνση⁸⁵⁴ της ικανότητας να σκεφτεί κανείς για τον εαυτό του, υπονόμει αυτήν την διαδικασία, καθώς παρατήρησαν ότι η κρίσιμη δυνατότητα στη διευκόλυνση της

⁸⁵⁰ Ένα παράδειγμα της συμβολής της εθνικότητας στο εργατικό κίνημα βρίσκεται στο πεδίο άνθρακα της Πενσυλβανίας, όπου η συνδικαλικοποίηση απέτυχε επανειλημμένα κατά τη διάρκεια του 1880 και του 1890 λόγω της απουσίας μιας «πειθαρχικής δύναμης που θα ασφάλιζε την πίστη στην απεργία». Μόνο αφού είχαν εγκατασταθεί αρκετοί ανατολικοί Ευρωπαίοι βρέθηκε αυτή η δύναμη «σε μια στενά συμπλεκόμενη κοινότητα», όπου με τη διάδοση της πληροφορίας, την κινητοποίηση της κοινής γνώμης εκέλευσαν πειθαρχία στους απεργούς, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.38.

⁸⁵¹ H Mary McDowell, μια εργαζόμενη σε πασιόν, η πιο ενεργή στην περιοχή των Σφαγείων του Σικάγο, τόνιζε τη σημασία των συλλόγων στην ενότητα της κοινότητας, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.41.

⁸⁵² Το 1904 το είκοσι τοις εκατό των πληθυσμού στην περιοχή των Σφαγείων εξαρτιόνταν από τη φιλανθρωπία, αλλά μόνο το ένα τοις εκατό (Zaretsky, 1984:41) των ωφελούμενων άνηκε στο σύλλογο. Οι επαφές και οι συναντήσεις μεταξύ των διαφορετικών εθνικών ομάδων πραγματοποιούνταν στους δρόμους, όπου οι άνθρωποι κατάφευγαν για να αποφύγουν τις κοσμοβιτριθείσες κατοικίες, τα γραφεία περιστασιακής εργασίας και τα ποτοπωλεία που ήταν κέντρα για γάμους, χορούς, τις πολιτικές συνεδριάσεις για κάθε εθνική ομάδα καθώς επίσης και μέρα κατανάλωσης για όλους τους εργαζομένους (Zaretsky, 1984:41). Η προσπάθεια ένωσης του 1918, στην οποία κάθε ομάδα παρήγαγε το δικό της κεντρικό άτομο, υποστηρίχθηκε από κάθε κοινοτική οργάνωση, εκπρόσωπο και εφημερίδα λόγω της διαφοράς της ημερησίας οκτάωρης εργασίας στην αύξηση αμοιβών ανά ένα δολάριο την εβδομάδα (Zaretsky, 1984:41). Μετά από μια προσωρινή νίκη, τα παγκάκια των πάρκων στις γειτονιές μετονομάστηκαν σε «οκτάωρα παγκάκια» επειδή για πρώτη φορά τα άτομα είχαν χρόνο να διαθέσουν με τις οικογενείς τους (Zaretsky, 1984:41). Η διευθυντική επιθετική ενάντια στην ειδικευμένη εργασία ενθάρρυνε επίσης μια κοινή αίσθηση ανήκειν στην ίδια τάξη και μια ενίσχυση των εθνικών δεσμών στο στους χώρους εργασίας (Zaretsky, 1984:41). Εκτιμώντας ότι το εργοστάσιο του δέκατου ένατου αιώνα προσέλαμβανε τους εργαζομένους βάσει της ικανότητάς τους, η αγορά εργασίας στη μαζική παραγωγή του εικοστού αιώνα χαρακτηρίζεται από έναν «άπειρο» αριθμό εισαγωγικών (entry-level) εργασιών, στο οποίο η πρόσβαση ή η είσοδος σε έναν τομέα είναι κεντρικής σημασίας, ενώ η ανοδική κινητικότητα όχι. Αυτή η διαδικασία ενθάρρυνε τη συγκέντρωση στο ότι και στις εθνικές ομάδες (Zaretsky, 1984:41). Οι άνθρωποι βρήκαν στις εργασίες φίλους, ξαδέλφους και γείτονες τους και δουλειές για αυτούς. Μέντηναν τους ή τις συζύγους τους, για παράδειγμα μέσα στους μύλους και εργάστηκαν, ως αντρόγυνο εκεί, μετά από το γάμο. Η οικογενειακή οικονομία, δηλαδή η ανάγκη όλων των οικογενειακών μελών να συγκεντρώνουν τους πόρους τους, που καθορίζεται σε ποια ηλικία τα παιδιά θα εισέρχονταν για εργασία στους μύλους, σε ποιο τμήμα θα προσχωρούσαν, και ποιο πόσο της αμοιβής τους θα έδιναν πίσω στις οικογενείς τους (Zaretsky, 1984:41).

⁸⁵³ Για παράδειγμα, στο μύλο χάλυβα Jones and Laughlin στο Pittsburgh. Επίσης, οι Πολωνοί κυριαρχούσαν στα σιδηρουργεία, οι Γερμανοί στα καταστήματα ξυλουργικής, και οι Σέρβοι στους μύλους. Η ώθηση των μεταναστών αγρότων για να εργάζονται μοναχώς όταν η διεύθυνση ήταν παρούσα και να «τεμπλιάζουν» όταν είναι απύουσα, ήταν μια τάση που ενέμενε έντονα στους μύλους χάλυβα, ανταλλάχθηκε σύντομα στα ορυχεία άνθρακα ή τα εργοστάσια αυτοκινήτων για την ηθική της άρνησης του τεχνίτη να εργαστεί ενώ ο προϊστάμενος ήταν απών. Οι μετανάστες που έμαθαν αυτό ή που προστάτευαν τις κλίμακες έντασης ή παραγωγή της εργασίας με τον περιορισμό της παραγωγής τους ή με τον υπερβολικό ενθουσιασμό τους, δεν «διατηρούσαν» τον παραδοσιακό πολιτισμό, ούτε αποδεχόνταν τον «εκσυγχρονισμό», αντίλλασαν τους δεσμούς της ομάδας του χωριού για εκείνους της εργατικής τάξης, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.42.

⁸⁵⁴ Η οικογένεια καθυστέρησε τον οικονομικό ατομικισμό με την αποθάρρυνση της επιθυμίας των παιδιών για την εκπαίδευση, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.44.

προσαρμογής στην Αμερική φάνηκε να είναι «η μόνο αρνητική δυνατότητα ενός ατόμου να περιορίσει τη σφαίρα δραστηριότητάς του» (Zaretsky, 1984:44). Μεταξύ του 1890 και του 1920 οι πραγματικές αμοιβές αυξήθηκαν στην Αμερική, και οι Πολωνοί, όπως κάθε μεταναστευτική ομάδα, επέσυραν την προσοχή στις συλλογικές παραδόσεις για να συσσωρεύσουν ένα κοινό πλεόνασμα και για να οικοδομήσουν την αυτοβοήθεια και τα ιδρύματα αδελφοτήτων που θα προσέφεραν την κοινωνική ασφάλεια στα μέλη και θα τους βοηθούσαν στην αγορά κατοικιών (Zaretsky, 1984:44). Τα οικήματα ή τα κτίρια αδελφοτήτων και οι σύλλογοι δανείων, επίσης, προσέφεραν υποτροφίες, συμμετείχαν στην πολιτική και υποστήριζαν τις εκκλησίες και τα ενοριακά σχολεία (Zaretsky, 1984:44)⁸⁵⁵.

Η μελέτη του Anderson (1923)⁸⁵⁶ ήταν η πρώτη μιας σειράς μελετών της αστικής «κοινότητας» και της ζωής στις πόλεις, εστιάζοντας στα προβλήματα της κοινοτικής και κοινωνικής ζωής, τη φτώχεια, την εγκληματικότητα και την εξαχρείωση, που υπέθεταν νέες και παράξενες μορφές υπό τις συνθήκες της σύγχρονης αστικής ύπαρξης. Και η αυτή η μελέτη στα πλαίσια της προσέγγισης της Σχολής του Σικάγο, αναφέρθηκε στο πώς τα κληρονομημένα έθιμα (customs), η παράδοση, η αρχαία τόσο κοινωνική και πολιτική κληρονομιά μας, η ίδια ανθρώπινη φύση, έχουν αλλάξει και αλλάζουν κάτω από την επιρροή του σύγχρονου αστικού περιβάλλοντος. Το άτομο ή του οποίου ανήσυχη διάθεση τον έκανε πρωτοπόρο, τείνει να γίνει «άστεγο άτομο» (homeless man), ένας «hobo» και ένας περιπλανώμενος (vagrant), στη σύγχρονη πόλη⁸⁵⁷. Στη μελέτη του Anderson (1923) η πόλη, περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο προϊόν της ανθρώπινης μεγαλοφυΐας και εργασίας, αντιπροσωπεύει την προσπάθεια της ανθρωπότητας να ανακατασκευάσει τον κόσμο σύμφωνα με τις επιθυμίες της, αλλά η πόλη, μόλις δημιουργηθεί, αναγκάζει το άτομο για να προσαρμοστεί στη δομή και τους σκοπούς που ο ίδιος έχει επιβάλει επάνω σε αυτή. Εάν είναι αλήθεια ότι το άτομο έφτιαξε την πόλη, είναι αρκετά αληθινό ότι η

⁸⁵⁵ Μια μελέτη δέκατος ένατου αιώνα στο Σικάγο έδειξε ότι η αναπτυσσόμενη αίσθηση της υπηκοότητας μεταξύ των μεταναστών που ήταν αδιάφοροι στις εθνικιστικές εκκλήσεις στην Πολωνία απεικόνισε κατά ένα μεγάλο μέρος τη σύγκρουση μεταξύ των πολωνο-αμερικανικών και ρωμαιο-καθολικών κοινοτικών εκπροσώπων για το ποιος θα ήλεγχε τον πλούτο της κοινότητας. Η αποτυχία της προσπάθειας για μαζική οργάνωση, κατά τη διάρκεια και μετά από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και του θριάμβου της κοινωνικής προστασίας του καπιταλισμού και του συνδικαλισμού των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1920 συνέπεσε με την εμφάνιση μιας εθνικής μέσης τάξης με μια ισχυρή δέσμευση για την τοπική κοινότητα, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.45.

⁸⁵⁶ N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press.

⁸⁵⁷ Η μελέτη του Anderson (1923) αφορά τη μελέτη του προσωρινού-μετακινούμενου μετανάστη εργαζομένου (migratory casual worker). Ο Anderson (1923) ήταν ήδη εξοικειωμένος λεπτομερώς με τη ζωή του περιστασιακού μετανάστη εργαζομένου. Είχε μοιραστεί την εμπειρία του «στο δρόμο» και στην εργασία, και είχε επισκεφτεί Hobohemian περιοχές σε πολλές από τις μεγάλες δυτικές πόλεις. Το καλοκαίρι του 1921, έκανε μια μελέτη 400 μεταναστών και αντικείμενο αυτής της έρευνας, όπου από τη σκοπιά της Επιτροπής για τους Αστεγούς (Committee on Homeless Men) που του την ανέθεσε, ήταν να εξασφαλιστούν εκείνα τα γεγονότα που θα επέτρεπαν στους κοινωνικούς φορείς να ασχοληθούν με τα προβλήματα που δημιουργούνται από τη συνεχή ύφεση και ροή, έξω από και μέσα στο Σικάγο, των δεκάδων χιλιάδων με πλήρη ελευθερία κινήσεων αστεγών. Μόνο μέσω μιας κατανόησης της ανθρώπινης φύσης του περιστασιακού μετανάστη εργαζομένου, και των οικονομικών και κοινωνικών δυνάμεων που έχουν διαμορφώσει την προσωπικότητά του, θα μπορούσε εκεί να επινοηθεί οποιοδήποτε θεμελιώδες πρόγραμμα για τους κοινωνικούς φορείς ενδιαφερόμενους στην κοινωνική προστασία του. Οι πρώτες μελέτες των περιστασιακών μεταναστών εργαζομένων στις Ηνωμένες Πολιτείες είχαν περιοριστεί σχεδόν εξ ολοκλήρου στη στατιστική έρευνα. Στην παρούσα έρευνα (Anderson, 1923) μια εντατικότερη μελέτη των περιπτώσεων αποφασίστηκε μια επιτόπια έρευνα παρά μια εκτενής στατιστική έρευνα, όπου για δώδεκα μήνες ο Anderson έζησε στη Hobohemia, και με έναν φυσικό και άτυπο τρόπο από τα κάτω προς τα πάνω συνέλεξε εξήντα ιστορίες ζωής και ένα σύνολο η μάζα εγγράφων και άλλων. Η Επιτροπή για τους Αστεγούς (Committee on Homeless Men) πραγματοποίησε πολλές συνεδριάσεις που αφιερώθηκαν στη περιγραφή του σχεδίου της έρευνας, στις εκθέσεις επάνω στην πρόοδο της επιτόπιας έρευνας, και στη σύνταξη των συμπερασμάτων και των συστάσεων αυτής.

πόλη φτιάχνει τώρα το άτομο. Αυτό είναι βεβαίως ένα μέρος αυτού που αναφέρεται κανείς ως την «αστική» σκέψη όπως αντιπαράβάλλεται με την «αγροτική»⁸⁵⁸.

Σκοπός της μελέτης είναι να περιγράψει τις αλλαγές που πραγματοποιούνται στη ζωή της πόλης και των ανθρώπων της, και να ερευνηθούν τα προβλήματα της πόλης λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις αλλαγές, και τις συνθήκες ζωής γενικά των ανθρώπων της πόλης. Για αυτό τον λόγο, αυτή η μελέτη του «άστεγου ατόμου» έχει επιδιώξει να δει το άτομο, καταρχήν, στον χώρο του, στο κοινωνικό του περιβάλλον που έχει δημιουργήσει για τον εαυτό του μέσα στα όρια της μεγαλύτερης κοινότητας από την οποία περιβάλλεται αλλά από το οποίο είναι, σε μεγάλο μέρος, περιθωριακός⁸⁵⁹.

Μια έρευνα για τον πληθυσμό στους προσωρινούς ξενώνες διαμονής και στα ξενοδοχεία, που συμπληρώνεται από τις εκθέσεις απογραφής των περιοχών στις οποίες ζουν, δείχνει ότι ο αριθμός άστεγων ατόμων στο Σικάγο κυμαινόταν από 30.000 στην καλύτερη περίπτωση που όμως έφταναν τους 75.000⁸⁶⁰. Ένας ακόμα μεγαλύτερος αριθμός είναι περιπλανώμενοι (wanderers) που έχουν περάσει τον καιρό τους και τη δύναμή τους στο «μακρύ, γκριζό δρόμο» και έχουν φύγει σε αυτό το λιμάνι για συμπαράσταση, αποτελώντας τη μερίδα του εκείνων των «ξοφλημένων» του Σικάγο (Anderson, 1923:3). Κάθε μεγάλη πόλη έχει μια περιοχή της, μια Hobohemia⁸⁶¹, στην οποία οι άστεγοι τύποι έλκονται⁸⁶².

⁸⁵⁸ Μέσα στον κύκλο αυτών των δύο τάσεων, ανθρώπινης διάθεσης, γίνεται προσπάθεια από το άτομο, αφενός, να δημιουργηθεί ένας κόσμος στον οποίο μπορεί να ζήσει, και αφετέρου, για να προσαρμοστεί στον κόσμο που ο ίδιος έχει δημιουργήσει. Αυτές οι διαδικασίες συνεχίζονται, και αυτά τα προβλήματα προκύπτουν παντού ότι τα άτομα, που ενώνονται προκειμένου να ζήσουν, βρίσκονται αναγκασμένοι να συνεχίσουν μια κοινή και κοινοτική ζωή. Στις πόλεις, εντούτοις, και ιδιαίτερα στις μεγάλες πόλεις, όπου η κοινωνική ζωή είναι αντονότερη από αλλού, οι διαδικασίες παράγουν τα νέα και παράξενα αποτελέσματα, και τα προβλήματα είναι πιο οδυνηρά και πιο πειστικά. Η μελέτη εστιάζει σε έναν μεταβαλλόμενο πληθυσμό μεταξύ 30.000 και 75.000 άστεγων ατόμων στο Σικάγο, που ζουν μαζί μέσα σε μια περιοχή τριάντα ή σαράντα οικοδομικών τετραγώνων πόλεως, έχει δημιουργηθεί ένα περιβάλλον στο οποίο νέοι τύποι ανθρώπων εμφανίζονται και νέα προβλήματα έχουν προκύψει. Παρατηρήσεις έχουν οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι η ανθρώπινη φύση, όπως την καταλαβαίνει κανείς συνήθως, ενώ βασίζεται σε ορισμένες θεμελιώδη αλλά όχι σαφώς ευπροσδιόριστα ανθρώπινα γνωρίσματα και προδιαθέσεις, είναι κατά πολύ ένα προϊόν του περιβάλλοντος, και ιδιαίτερα του ανθρώπινου περιβάλλοντος στα οποία το άτομο βρίσκεται τον εαυτό του. Αυτό σημαίνει ότι κάθε κοινότητα, μέσω του ίδιου του χαρακτήρα του περιβάλλοντος που επιβάλλει επάνω στα άτομα που το συνθέτουν, τείνει να καθορίσει τα προσωπικά γνωρίσματα δεδομένου ότι καθορίζει τη γλώσσα, την κλίση, τις κοινωνικές αξίες, και, τελικά, τις προσωπικές απόψεις, των ατόμων που τη συνθέτουν.

⁸⁵⁹ Είναι ενδιαφέρον να παρατηρηθεί ότι μέσα στον τομέα του κοινωνικού περιβάλλοντός του, ο «hobo» έχει δημιουργήσει, ή τουλάχιστον «ενηλικιωθεί» επάνω στην απάντηση των αναγκών του, μια ευδιάκριτη και σχετικά ανεξάρτητη τοπική κοινότητα, με τα οικονομικά, κοινωνικά, και κοινωνικώς-πολιτικά ιδρύματά του. Η μελέτη βασισμένη στη «Hobohemia» του Σικάγο, καθώς επίσης άλλες μελέτες σε άλλες περιοχές και πτυχές της πόλης και της ζωής της, είναι τουλάχιστον συγκρίσιμες με τις φυσικές περιοχές και τις προβληματικές πτυχές άλλων αμερικανικών πόλεων. Στην πραγματικότητα, ο σκοπός αυτών των μελετών είναι να υπογραμμιστεί όχι τόσο πολύ ο ιδιαίτερος ο τοπικός ως γενικός και καθολικός πτυχής της πόλης και της ζωής της, και να γίνουν αυτές οι μελέτες μια συμβολή στις πληροφορίες μας, αλλά μόνιμη επιστημονική γνώση της πόλης ως κοινοτικός τύπος, στο R. E. Park (1923) "Editor's Preface", in N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, pp. vii-viii.

⁸⁶⁰ Μπορεί κανείς να πει ότι περίπου το ένα τρίτο αυτών είναι μόνιμοι κάτοικοι της πόλης, τα άλλα δύο τρίτα είναι εδώ σήμερα και έχουν φύγει αύριο. Όταν η εργασία είναι άφθονη σπάνια παρατηρούν τη διαμονή τους στην πόλη, μια περισσότερη από εβδομάδα σε έναν χρόνο ενώ το χειμώνα όταν οι εργασίες είναι λιγοστές, και χρειάζεται θάρρος να αντιμετωπίσει ο σκληρός καιρός, οι επισκέψεις στην πόλη μακραίνουν σε τρεις εβδομάδες και ένα μήνα, με αποτέλεσμα 300.000 έως 500.000 αυτών των μεταναστευτικών πληθυσμών να περνούν μέσα από την πόλη κατά τη διάρκεια ενός κανονικού έτους (Anderson, 1923:3).

⁸⁶¹ Η «Hobohemia» στη μελέτη του Anderson (1923) διαιρείται σε τέσσερα μέρη, τη δύση, το νότος, το βορρά, και την ανατολή και κανένα μέρος δεν είναι περισσότερο από πέντε λεπτά από την καρδιά του κέντρου. Τα σημεία αυτά της πόλης είναι όλος ο «κύριος κλάδος» (stem) δεδομένου ότι είναι επίσης «Hobohemia». Αυτή η έννοια τεσσάρων μερών της «Hobohemia», είναι το Σικάγο του χαμηλού επιπέδου (Anderson, 1923:4). Το βιοτικό επίπεδο είναι χαμηλό σε «Hobohemia» και οι φθηνές παנסόν είναι ανθυγιεινές. Προσπάθειες είχαν καταβληθεί ώστε να βελτιωθούν οι συνθήκες, αλλά δεν ήταν πλήρως επιτυχείς. Ο Στρατός Σωτηρίας (Salvation Army) και τα ξενοδοχεία Dawes είχαν βελτώσει τους ξενώνες, αλλά ο δημόσιος ελεύθερος ξενώνας αντιμετωπιζόταν αρνητικά από την αστυνομία λόγω του ότι ήταν ήδη πάρα πολύ δημοφιλής μεταξύ των περιστασιακών μεταναστών εργαζομένων. Το ίδιο πράγμα μπορεί να επωθεί οποιασδήποτε άλλη προσπάθειας φιλανθρωπίας. Η μόνη άλλη αναλλακτική λύση φαινόταν να είναι να εθωαρυνθούν οι μεταναστευτικοί εργαζόμενοι για να οργανώσουν για να ενισχυθεί, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.39.

⁸⁶² Στο ιδίωμα του «δρόμου» ένα τέτοιο τμήμα είναι γνωστό ως «κύριος κλάδος» (stem) ή «κύρια έλξη» (main drag). Για το άστεγο

Για τους ανθρώπους του δρόμου, η οδός West Madison είναι το σκλαβοπάζαρο (Anderson, 1923:4)⁸⁶³. Η οδός West Madison, όντας ένας «λιμένας» για τα άστεγα άτομα, έχει τους δικούς της θεσμούς και επαγγέλματά⁸⁶⁴, και κοντά στο ποτάμι, ήταν πάντα ένα φρουρίο του περιστασιακού εργαζόμενου (casual labourer)⁸⁶⁵. Το πάρκο Jefferson είναι μια «συνέχεια» της «αγοράς σκλάβων»⁸⁶⁶, ενώ αυτό που χαρακτηρίζει τη State Street νότια του κέντρου είναι η «παρωδιακές επιθεωρήσεις» (burlesque show)⁸⁶⁷. Από το σημείο προς για την Thirtieth Street υπάρχει μια περιοχή που έχει καταληφθεί από τον έγχρωμο πληθυσμό. Στο νότιο και στο νοτιοδυτικό σημείο είναι οι σταθμοί του σιδηροδρόμου, όπου το καλοκαίρι τα άστεγα άτομα βρίσκουν εκεί μια κατάλληλη θέση για να περάσουν τη νύχτα. Για εκείνους που επιθυμούν να αφήσουν την πόλη, είναι πιο προσβάσιμοι σε σχέση με τους σταθμούς του Βορρά και της Δύσης. Οι σταθμοί των σιδηροδρόμων είναι, στα περισσότερα μέρη, τα ιδιαίτερα αγαπημένα σημεία παραμονής του «hobo», σαν ένα καλό σημείο μια «καλή θέση στο ραχάτι»⁸⁶⁸. Από τη βόρεια πλευρά του ποταμού, η Clark Street είναι το κεντρικό σημείο όπου εκεί

άτομο είναι το σπίτι, ανεξάρτητα από το πόσο θλιβερό. για κάποιους το μέρος αυτό είναι, μπορεί να βρει «εκείνους» που θα τον καταλάβουν. Ο «παλαιμάχος του δρόμου» βρίσκει άλλους «παλαιμάχους», δηλαδή ο ηλικιωμένος βρίσκει τον γηραιό, ο μεμφίμοιος βρίσκει την συντροφιά, ο ρίσκοπαστης, ο σισιόδοξος, ο απατεώνας, ο αλκοολικός, όλο το εύρημα άλλοι εδώ που συντονίζουν αναστατάζοντας τους. Ο περιπλανώμενος (wanderer) βρίσκει φίλους ή τους εχθρούς, αλλά, και αυτό είναι μέσωσ ένα χαρακτηριστικό και θλιβερό χαρακτηριστικό γνώρισμα της «Hobohemia», είναι φίλοι ή εχθροί μόνο για την ημέρα. Συναντιούνται και δίνουν, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.4.

⁸⁶³ Είναι η αγορά σκλάβων επειδή εκεί τα περισσότερα από τα γραφεία απασχόλησης (employment agencies) βρίσκονται. Εδώ τα άτομα σε αναζήτηση εργασίας διαπραγματεύονται για τις εργασίες στις απομακρυσμένα μέρη με τους «πράκτορες εύρεσης ατόμων» (man catchers) από τα γραφεία (Anderson, 1923:5). Τα περισσότερα από τα άτομα στην οδό West Madison ψάχνουν για εργασία, είναι νέα σε ηλικία, ανήσυχα, περνούν από τις οδούς και παρακολουθούντας τις πινακίδες αγγελιών, πρόθυμοι «να σταθούν» κάπου, ενδιαφέρονται γενικά για μια εργασία ως μέσο για να φτάσουν σε έναν προορισμό (Anderson, 1923:5). Το αποτέλεσμα είναι ότι οι απόμακρες εργασίες να είναι σε ζήτηση ενώ καλές, καλό-πληρωμένες, τοπικές εργασίες, επιλέγονται δύσκολα.

⁸⁶⁴ Ο λαθρέμπορος οπιοπνευματωδών ποτών βρίσκει «σπίτι» εδώ, ο γυρολόγος ναρκωτικών ουσιών κινηγά και βρίσκει εδώ τα θύματά του, εδώ ο επαγγελματίας τζογαδόρος χειρίζεται εδώ το «εμπόριο» του, και ο «χασομέρης» (jack roller) όπως αποκαλείται συνήθως το άτομο που ληστεύει τους συνεργάτες του ενώ πίνουν ή κοιμούνται. Έτσι αυτός και άλλοι του είδους τους βρίσκουν στην ανωνυμία αυτού του μεταβαλλόμενου πληθυσμού την ελευθερία και την ασφάλεια που μόνο η κοσμοβιθρία πολύ προσφέρει. Η οδός έχει το μερίδιο επίσης των γυρολόγων, της, των εκατιών, των ακρατηρησμένων, και των ηλικιωμένων ατόμων που φέρονται με την περιπέτεια και τις μεταπτώσεις προς το χειρότερο της ζωής στο δρόμο. Ένα από τα πιο εντυπωσιακά χαρακτηριστικά τους είναι η σχεδόν πλήρης απουσία γυναικών και παιδιών είναι απολύτως χωρίς γυναίκες και παιδιά από όλες τις περιοχές άλλων πόλεων. Είναι αρκετά σίγουρα μια οδός ανδρών, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.5.

⁸⁶⁵ Συγχρόνως ήταν ένα «ραντεβού» για τους ναυτικούς, οι οποίοι είχαν κάνει το νότιο Σικάγο το «λιμάν» τους. Ακόμη και πριν από τον ερχομό των εργοστασίων, προτού «αναχωρήσει» πλήρως η οικογενειακή ζωή, αυτό ήταν μια περιοχή του οστέου ατόμου. Θα συνεχίσει να είναι έτσι, χωρίς καμία αμφιβολία, μέχρι τις μεγάλες επιχειρήσεις ή μια νέα ένωση συσσωρεύει τους «hobo» έξω. Κατόπιν εκκινός θα κινήσει μακρύτερα. Εξω, σε εκείνο τον τομέα της ιδιοκτησίας που μεγαλώνει αναπόφευκτα ακριβώς έξω από το επιχειρησιακό κέντρο της πόλης, όπου η ιδιοκτησία, που έχει εγκαταλειφθεί για κατοικία, δεν έχει αναληφθεί ακόμα από τις επιχειρήσεις, και που οι αξίες της είναι υψηλές αλλά τα ενοίκια χαμηλά, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.6.

⁸⁶⁶ Είναι η αγαπημένη θέση για τους «hobo» για ύπνο το καλοκαίρι ή για να απολαύσουν τον ελεύθερο χρόνο τους, που αφορά τις περιπέτειές τους και για να διαβάσουν εφημερίδες. Στην πραγματικότητα, τόσα πολλά άτομα επισκέπτονται το μέρος που το γρασίδι κάτω από τα δέντρα φαίνεται μια άγρια προσπάθεια να διατηρηθεί. Πρέπει να ειπωθεί, επίσης, ότι τα άτομα που πηγαίνουν στο «πάρκο σρήντων» είναι ως επί το πλείστον νηφάλια και καλά συμπεριφερόμενα. Οι άνθρωποι της γειτονιάς χρησιμοποιούν το πάρκο, μέχρι ένα σημείο, αλλά οι γυναίκες και τα παιδιά της γειτονιάς ξεπερνούνται αριθμητικός συνήθως από τους άνδρες του δρόμου, οι οποίοι μονοπωλούν τους πάγκους και συσσωρεύονται στα σημεία με σκιά, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.6.

⁸⁶⁷ Είναι εδώ που ο «hobo», που επιδιώκει την ψυχαγωγία, από τις «μορφές» και τους ανασταλτικές χορεύτριες. Δεν υπάρχει κανένα γραφείο απασχόλησης σε αυτήν τη οδό. Δεν απαιτούνται. Κανένας δεν θέλει να παί οπουδήποτε. Όταν αυτά τα άτομα εργάζονται είναι ικανοποιημένα για να αναλάβουν κάποια σύντομη δουλειά στην πόλη. Οι σύντομες τοπικές εργασίες είναι προτιμώμενες. Πολλά από αυτά τα άτομα έχουν ασημαντες εργασίες στην πόλη που δουλεύουν μερικές ώρες ημερησίως και είναι σε θέση να κερδίζουν αρκετά για να ζήσουν. Το χειμώνα πολλά άτομα θα βρεθούν στα φτηνά ξενοδοχεία, οι οποίοι ήταν σε θέση να κερδίζουν αρκετά χρήματα κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού για να στεγαστούν κατά τη διάρκεια του κρύου καιρού, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.7.

⁸⁶⁸ Υπάρχει άνθρωπος και ζύλα και συχνά σε κενούς χώρους μπορεί να ανάψει φωτιά για να μαγειρέψει τα τρόφιμα ή να κρατηθεί ζεστός, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.8.

διαμορφώνεται μια ομάδα αντίθετα από οποιαδήποτε Hobohemia άλλης περιοχής, μια περιοχή, διανομμένων hobo⁸⁶⁹.

Ο «hobo» δεν έχει κανένα κοινωνικό κέντρο εκτός από το «κέντρο» και τη «ζούγκλα» και ξοδεύει τον ελεύθερο χρόνο του είτε στις «ζούγκλες» είτε στην πόλη (Anderson, 1923:11)⁸⁷⁰. Η λήξη των εποχιακών επαγγελμάτων φέρνει τα άτομα στην πόλη. Πηγαίνουν εκεί για το καταφύγιο κατά τη διάρκεια του χειμώνα, και όχι μόνο για το καταφύγιο, αλλά και για την εσωτερική χειμερινή εργασία (Anderson, 1923:12)⁸⁷¹. Ο «hobo» πηγαίνει συχνά στην πόλη για την ιατρική προσοχή⁸⁷². Ένα άτομο του οποίου το εισόδημα περιορίζεται σε μερικές εκατοντάδες δολάρια ετησίως μπορεί να κάνει περισσότερα σε μια μεγάλη πόλη⁸⁷³ από ότι σε μια μικρή κωμόπολη⁸⁷⁴. Η συγκέντρωσή τους έχει δημιουργήσει μια απομονωμένη πολιτιστική περιοχή τη «Hobohemia»⁸⁷⁵.

⁸⁶⁹ Αυτή η περιοχή μπορεί να περιγραφεί ως το «ραντεβού» του φιλοσόφου, του ονειροπόλου, και του ταραχοποιού. Έρχονται μόνο εδώ κάποιοι που έχουν το χρόνο να σκεφτούν, με υπομονή να ακούσουν, ή το θάρρος να μιλήσουν. Είναι το «φρούριο» των λίγο-πολύ ποιητών, των καλλιτεχνών, των συγγραφέων, των «επαναστατών». Αναμεταξύ τους η περιοχή είναι γνωστή ως «το χωριό». Τις Κυριακές ή τις Αργίες όταν ο καιρός το επιτρέπει, σπύζει από ζωή, και όλα τα παγκάκια είναι υπερ-κατειλημμένα. Ένας πολύγλωσσος πληθυσμός συρρέει εδώ, ανέσπει, και «hobos», φιλόσοφοι και ανεξάρτητοι προπαγανδιστές, ονειροπόλοι, εκαίτες, λαθρέμποροι οινοπνευματωδών ποτών, διακνηντές ναρκωτικών ουσιών, είναι όλοι εδώ. Η θρησκεία, η πολιτική, η επιστήμη, η οικονομική προσπάθεια, αποτελούν τα κύρια θέματα της συζήτησης σε αυτό το υπαίθριο «φρούριο». Οι «hobos» δεν πηγαίνουν γενικά εκεί απλά για να ακούσουν, αλλά να απαλλαγθούν από το βάρος κάποιου θέματος με τα οποία είναι συνδεδεμένοι. Πηγαίνουν να μιλήσουν, ίσως να γράψουν, πολλοί από εκείνους βρίσκονται εκεί για να ξεφύγουν από την αθλιότητα (sordidness) της ζωής σε άλλες περιοχές στη «Hobohemia», στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.10.

⁸⁷⁰ Η «ζούγκλα» είναι συνήθως ένας σταθμός στο δρόμο του προς την πόλη, ενώ η ζωή του περιστρέφεται γύρω από τις επαφές του στο «κέντρο». Λίγα περιστασιακοί εργαζόμενοι μπορούν να δώσουν οποιοδήποτε ερμηνεία για την έλξη που η πόλη έχει για εκείνους. Οι εξηγήσεις που δίνουν είναι λίγο-πολύ το επίκεντρο στα υλικά ενδιαφέροντά τους. Η πόλη είναι η ανταλλαγή εργασίας για το μετανάστη εργαζόμενο και ακόμη και για τον μη-μετανάστη εργαζόμενο που είναι συχνά εξίσου φιλόδοξος στο να ταξιδέψει (Anderson, 1923:12). Όταν κοιμάται από μια εργασία, ή όταν τελειώνει μια παλιά εργασία, πηγαίνει στην πόλη να βρει/πάρε μια άλλη σε κάποιο άλλο μέρος της χώρας. Οι ανταλλαγές εργασίας διευκολύνουν αυτόν τον κύκλο εργασιών της εσχατικής εργασίας, καθώς επιτρέπουν σε ένα άτομο να αφήσει την πόλη, για ραχαλιδικές εργασίες, και αυτό είναι το βέλγιστο που τον έλκει στην πόλη (Anderson, 1923:12). Η «Hobohemia» φέρνει την εργασία-που-αναζητά-το-άτομο και το άτομο-που-αναζητά-εργασία μαζί.

⁸⁷¹ Αυτό είναι η μόνη εναλλακτική λύση του «hobo», καθώς δεν μπορεί να πάει στην Καλιφόρνια ή σε κάποια από τις πολιτείες του Νότου. Αυτή η ρουτίνα της εσωτερικής εργασίας, που φαίνεται τόσο μη-ελκυστική την άνοιξη, φαίνεται καλύτερη με την πτώση της θερμοκρασίας. Επίσης πολλά από τα άτομα προσελκύει η πόλη τον χειμώνα δεν ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για την εργασία αλλά για να διασκεδάσουν σε μια πασιόν κατά τη διάρκεια του χειμώνα.

⁸⁷² Για τους αρρώστους και τραυματισμένους το Σικάγο είναι ένα λιμάνι του καταφύγιου λόγω του μεγάλου αριθμού ευκαιριών που βρίσκονται εδώ για δωρεάν ιατρική φροντίδα. Το νοσοκομείο του Νομού, τα ιατρεία, και τα ιατρικά κολέγια είναι ευρέως γνωστά σε αυτά τα άτομα, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.13.

⁸⁷³ Σε κάποια άλλη Αμερικανική πόλη ένα δολάριο δεν θα πάει κάποιον «μακρύτερα» από ότι στο Σικάγο. Δεν είναι ασυνήθιστο να βρεθούν άτομα στην «Hobohemia» να περνούν με λιγότερο από ένα δολάριο ημερησίως. Οι μεγάλοι αριθμοί κάνουν την πιθανή τη φτηνή υπηρεσία, και η φτηνή υπηρεσία φέρνει τα άτομα, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.13.

⁸⁷⁴ Στο Σικάγο όλες οι εκτιμήσεις συμφωνούν ότι ο πληθυσμός της «Hobohemia» δεν ήταν ποτέ κάτω από τις 30.000 άτομα το καλοκαίρι, διπλασιάζονταν το χειμώνα, και έφτανε τις 75.000, και πλέον, στις περιόδους ανεργίας. Τα άστεγα άτομα, εντούτοις, δεν διπλασιάζονται ομοίωμα σε όλη την πόλη, συγκεντρώνονται, διαχωρισμένα, σε παρακείμενες στενές περιοχές κοντά στο κέντρο μεταφοράς και εμπορίου (Anderson, 1923:14).

⁸⁷⁵ Έτσι εκεί εμφανίστηκαν φτηνά ξενοδοχεία, ξενώνες/πανσιόν, φθηνές πανσιόν, φθηνά εστιατόρια, φθηνά καταστήματα ένδυσης, γραφεία εργασίας, ιεραποστολές (missions), ριζοσπαστικά βιβλιοπωλεία, γραφεία κοινωνικής προστασίας, οικονομικοί και πολιτικοί θεσμοί, από τον υπονοητό, έως τις ανάγκες, φυσικές και πνευματικές, του άστεγου ατόμου. Αυτή η συσώρευση των χωρίς-συνδέσμων (τοπικούς ή δευτερογενείς) και μεταναστών σε μια μικρή περιοχή, έχει δημιουργήσει ένα περιβάλλον στο οποίο οι τζογαδόροι, οι διακνηντές ναρκωτικών ουσιών, οι λαθρέμποροι οινοπνευματωδών ποτών, και οι «πορτοφολάδες» μπορούν να ζήσουν και να αναπτυχθούν. Η κινητικότητα του μεταναστευτικού εργαζομένου περιπλέκει το πρόβλημα των ιεραποστολών, της αστυνομίας, και των αντιπροσωπειών κοινωνικής προστασίας. Για παράδειγμα η ιεραποστολή αξιολογεί την επιτυχία της όχι μόνο στους αριθμούς προσληφθέντων αλλά και στους αριθμούς ατόμων που τους προσφέρει τροφή και στέγη. Η αστυνομία, αντίθετα, από τη συσσώρευση των «hobos» και των αγριωτών στα δωρεάν γεύματα και πανσιόν, έχει υποθεθεί μια πολιτική της αυστηρότητας και καταστολής για την προστασία της κοινότητας. Οι αντιπροσωπείες κοινωνικής προστασίας, αντιτάσσονται τόσο στα αποτελέσματα της άνευ διακρίσεως παροχής στέγης και τροφής, και την αρνητική πολιτική της αστυνομίας, νουνούν ένα πρόγραμμα της οργανωμένης προστασίας που βασίζεται σε μια έρευνα για τις ανάγκες κάθε μεμονωμένης περίπτωσης, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.15.

Στην πόλη, κάτω από τις συνηθισμένες περιστάσεις, το άστεγο άτομο συγκεντρώνεται με τους ομοίους του, αλλά ακόμα κι έτσι είναι πάρα πολύ μόνος και οι επαφές του με τους συντρόφους του είναι σχετικά επίσημες και απόμακρες.⁸⁷⁶ Η «Hobohemia» είναι μια περιοχή ξενόνων, η στέγαση που προσφέρει παρέχει στα άστεγα άτομα, από ένα κρεβάτι σε ένα μονόκλινο για πενήντα cent, έως μια θέση στο πάτωμα μιας κενής σοφίτας για μια δεκάρα. Οι φύλακες ξενόνων παίρνουν τα λεπτά κέρδη αλλά εξυπηρετούν τους μεγάλους αριθμούς. Υπάρχουν συνήθως περισσότερα άτομα από υπάρχουν κρεβάτια, ιδιαίτερα το χειμώνα (Anderson, 1923:27). Οι διαφορετικοί τύποι ξενοδοχείων⁸⁷⁷ προσελκύουν διαφορετικούς τύπους ατόμων, αλλά όλοι οι χώροι των ξενοδοχείων είναι μέρη για να κοιμηθούν τα άτομα με ελάχιστο προσωπικό χώρο ή προσωπική ζωή (Anderson, 1923:30). Τα εσπιατόρια της «Hobohemia» σεβρίουν γεύματα στο ένα δεύτερο ή το ένα τρίτο της τιμής σε σχέση με αλλού. Σε μερικούς από αυτούς τους χώρους εστίασης το κόστος είναι τόσο χαμηλό που κάποιος μένει έκπληκτος. Εντούτοις, τα τρόφιμα είναι κακής ποιότητας και η το σεβρίσισμα πρόχειρο⁸⁷⁸. Ο hobo σπάνια ντύνεται, και εάν το κάνει είναι στοιχείο ότι καταβάλλει προσπάθεια να ξεφύγει από την τάξη του⁸⁷⁹. Τα καταστήματα ενέχυρων δεν είναι χαρακτηριστικά στη «Hobohemia»⁸⁸⁰, και βρίσκονται συνήθως σε εκείνη την περιοχή ακριβώς έξω από τα όρια των ξενόνων, σε κάποιο άτυπο εδαφικό σύνορο μεταξύ της

⁸⁷⁶ Η ζωή στην πόλη είναι ενδιαφέρουσα αλλά γεμάτη από κινδύνους. Ακόμη και σε έναν κόσμο όπου οι όροι της ζωής είναι τόσο στοιχειώδεις, η σύνθεση υπαγορεύει ένα ορισμένο ποσό επιφύλαξης και ως εκ τούτου τυπικότητα και επισημότητα στις σχέσεις των ατόμων. Οι φθηνές πανσόν ή τα φθηνά ξενοδοχεία ωθούν στην επιπολαιότητα, αλλά δεν ενθαρρύνουν την οικειότητα ή τη φιλικότητα. Στα περίχωρα των πόλεων, εντούτοις, τα άστεγα άτομα έχουν ιδρύσει τα κοινωνικά κέντρα που αποκαλούν «ζούγκλες» όπου οι «hobos» συγκεντρώνονται για να περάσουν τον ελεύθερο χρόνο τους έξω από τα αστικά κέντρα. Η ζούγκλα είναι για τον αγύρτη είναι ότι τα μέρη ξεκούρασης (camp grounds) για τον αντίστοιχο που ταξιδεύει με το αυτοκίνητο. Έχει για τον «hobo» μεγαλύτερη σημασία, δεδομένου ότι γίνεται ένα απαραίτητο μέρος της καθημερινής ζωής του. Οι ζούγκλες βρίσκονται συνήθως κοντά σε ένα σημείο τμήματος του σιδηροδρόμου, όπου τα τρένα φτάνουν ή που τα τρένα σταματούν για να αλλάξουν πληρώματα ή μηχανές. Μερικές φορές βρίσκονται κοντά σε μια «πόλη δεξαμενών», όπου οι περιστασιακές στάσεις γίνονται για το νερό ή τα καύσιμα. Όχι σπάνια είναι κοντά στη διασταύρωση των γραμμών σιδηροδρόμου. Στο νότο, και στη δυτική ακτή, οι ζούγκλες βρίσκονται συχνά κατά μήκος των εθνικών οδών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι πολλά άτομα πηγαίνουν νότια το χειμώνα να μην απασχοληθούν αλλά να δραστηριοποιηθούν στο βόρειο κλίμα. Ο σιδηρόδρομος δεν έχει προς το παρόν καμία έλξη για εκείνους και είναι ικανοποιημένοι με το περίπατο στο εξωτερικό, βλέποντας τη χώρα. Στη δύση, όπου τα άτομα κουβαλούν συχνά εξοπλισμό ύπνου και μαγειρέματος, μπορούν να στρατοπεδεύσουν οπουδήποτε, είναι ευκολότερο για εκείνους επομένως να αφήσουν το σιδηρόδρομο και μετακινούνται κατά μήκος των εθνικών οδών. Η απόλυτη δημοκρατία βασιλεύει στη «ζούγκλα». Η γραμμή χρώματος έχει συρθεί σε μερικά στρατόπεδα, αλλά είναι η γενική συνήθεια, και ειδικά στο Βορρά, για τους νέγρους, μεξικανούς, και τους λευκούς είναι να μοιράζονται την ίδια ζούγκλα. Η «ζούγκλα» είναι το «χωνευτήρι» των περιπλανώμενων. Τα στρατόπεδα της «ζούγκλας» μπορούν να διαιρεθούν σε δύο κατηγορίες τον προσωρινό και το μόνιμο, ή συνεχής. Οι προσωρινές ζούγκλες είναι μόνο ενδιάμεσοι σταθμοί που κατοικούνται περιοδικά από τα άτομα του δρόμου. Τα άτομα που «προσπαράσσουν» προσωρινά σε μια πόλη επιδιώκουν συνήθως ένα απομονωμένο σημείο στην άκρη ενός χωριού, όχι πάρα πολύ μακριά από το σιδηρόδρομο, όπου μπορούν να είναι μακριά χωρίς κακοποιηθούν. Τα άτομα στο δρόμο ψάχνουν τις θέσεις όπου άλλα άτομα που προηγούνται είχαν στρατοπεδεύσει. Εκεί είναι πιθανό να βρουν τα δωχεία και τις κατασρόλες στα οποία να είχαν μαγειρέψει τα τρόφιμα ή να έπλυναν τα ενδύματά τους. Στα σημεία όπου τα τρένα σταματούν συχνά, καθιστώντας πιθανό για τα άτομα να φύγουν μακριά οποιαδήποτε στιγμή, ο πληθυσμός μιας προσωρινής ζούγκλας είναι πιθανό να είναι μεγαλύτερος και μονιμότερος. Οι συνεχείς ή μόνιμες «ζούγκλες» εγκαταλείπονται σπάνια, τουλάχιστον το καλοκαίρι. Υπάρχει συνήθως κάποιος για να κρατήσει την εστία αναμμένη και συνήθως υπάρχουν άτομα ή αγόρια που ασχολούνται με διάφορα καθήκοντα. στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.17.

⁸⁷⁷ Το Σικάγο έχει τρεις τύπους φθηνών ξενοδοχείων: το αποκαλούμενο καπηλειό (bartel-house), το ίδρυμα κοινωνικής προστασίας (welfare institution), και η επιχειρησιακή επιχείρηση (family enterprise). Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το πρώτο, λόγω της ιδιαιτερότητάς του, ήταν ένα σπίτι με δωμάτια, μια αίθουσα, και ένα σπίτι πορνείας, όλα σε ένα. Άτομα με χρήματα συνήθως τα έδωσαν εκεί, καθώς έβρισκαν ζεστασιά και συντροφικότητα. στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.27.

⁸⁷⁸ Το άστεγο άτομο είναι τόσο περιστασιακό στην κατανάλωσή του όσο είναι και στην εργασία του. Κάνει συνήθως σε όλα στα εσπιατόρια μια δοκιμή. Εάν έχει οποιαδήποτε χρήματα όταν έρχεται ο ώρα του γεύματος εκείνος «ψωνίζει από τα παράθυρα», στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.33.

⁸⁷⁹ Όταν αγοράζει τον ιματισμό, το hobo βρίσκεται σε μέρη όπου τα ενδύματα πωλούνται σε εκπληκτικά χαμηλές τιμές, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.35.

⁸⁸⁰ Επίσης, στο Σικάγο υπήρχαν διάφορες σχολές κουρέων (barber colleges) όπου τα φτηνά σπίτια δεν προσέφεραν πάντα τα μέσα για το ξύρισμα, κι έτσι εκείνοι είναι πρόθυμοι να θυσιαστούν για χάρη της εκπαίδευσης και της τέχνης (Anderson, 1923:38). Επίσης η «Hobohemia» έχει τα βιβλιοπωλεία της όπου νέα και μεταχειρισμένα βιβλία πωλούνται και επίσης το ποτοποιείο (saloon) υπήρχε ακόμα.

σεβασμιότητας και του ξεπεσμού (Anderson, 1923:36). Όχι ότι ο «hobo» είναι απρόθυμος, όταν δεν έχει χρήματα, για να βάλει κάτι που έχει στην κατοχή του σε ενέχυρο αλλά σπάνια έχει κάτι πολύτιμο.

Επίσης η εμπορευματοποιημένη ψυχαγωγία⁸⁸¹ είχε με δυσκολία βρει μια βάση στη «Hobohemia».

Από τα αρχεία και τις παρατηρήσεις πολλών μελετητών για το «γιατί» τα άτομα φεύγουν από την πατρίδα τους φαίνεται να είναι για: (α) εποχιακές εργασίες και ανεργία⁸⁸², (β) ανεπάρκεια στη βιομηχανία⁸⁸³, (γ) ελαττώματα της προσωπικότητας⁸⁸⁴, (δ) κρίσεις στη ζωή του ατόμου⁸⁸⁵, (ε) φυλετική

⁸⁸¹ Στην πραγματικότητα, υπήρχε ένας κινηματογράφος στην οδό South Halsted που χρεώνει μόνο πέντε cents. Οι ταινίες που παρουσιάζονταν εκεί έχουν περάσει συνήθως από τα πρώτες τάξεις θέατρα μέχρι αυτοί φθάνουν εκεί, όχι πολύ εκσυγχρονισμένες, σηματοδενές άσχημα, και τόσο γρατσουπισμένες ώστε να ενοχλούν τα μάτια, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.37.

⁸⁸² (α) Βασικοί λόγοι, μεταξύ των οικονομικών αιτιών του γιατί τα άτομα φεύγουν από την πατρίδα τους είναι: (i) εποχιακά επαγγέλματα, (ii) τοπικές αλλαγές στη βιομηχανία, (iii) εποχιακές διακυμάνσεις στη ζήτηση για εργασία, και (iv) περίοδοι ανεργίας. Οι περιπτώσεις των άστεγων ατόμων που μελετήθηκαν στο Σικάγο αναδεικνύουν πώς αυτές οι συνθήκες εργασίας τείνουν να απαιτούν και να δημιουργούν το μετανάστευμα. (1) Η βιομηχανική έλλειψη της εποχιακής εργασίας συχνά δημιουργεί μια ισχυρή έκκληση στο άτομο με πλήρη ελευθερία κινήσεων. Ένας νέος σιδηρόδρομος που χτίζεται, ένα ορυχείο μεταλλείας ακριβώς που ανοίγει, ένα κοιτάσμα πετρελαίου που διαφημίζεται ευρέως, η συγκομιδή στο Κάνσας ή την πυρκαγιά στη Ντακότα, εξάπτουν τη φαντασία και να φέρνουν χιλιάδες νεοσυλλεκτους κάθε έτος στο στρατό των εποχιακών και μεταναστευτικών εργαζομένων. (2) Οι τοπικές αλλαγές στη βιομηχανία απορροφούν τη ρουτίνα της εργασίας των ημερομισθίων εργάτη. Η ζύλεια σε ορισμένες περιοχές εξαντλείται, τα ορυχεία κλείνουν όταν εξαντλείται το μετάλλευμα ή όταν πέσουν οι τιμές, ή στην αναδιοργάνωση μιας βιομηχανίας ένας τομέας εργοστάσιου μπορεί να εγκαταλειφθεί. Κάτω από αυτές τις περιστάσεις ορισμένοι εργαζόμενοι αναγκάζονται για να αναζητήσουν αλλού απασχόληση. Εκείνοι που είναι ελεύθεροι να κινηθούν φυσικά μεταναστεύουν. (3) Οι εποχιακές διακυμάνσεις στη ζήτηση για εργασία συνοδεύεται από την εποχιακή άνοδο και η πτώση στις αμοιβές έχει επηρεάσει πολύ τη ροή των εργαζομένων. (4) Οι περίοδοι ανεργίας ρίχνουν εκατοντάδες χιλιάδες άτομα εκτός εργασίας. Αλλά τα αποτελέσματα της ανεργίας δεν τελειώνουν με το πέρας της οικονομικής ύφεσης. Η πλειοψηφία των ατόμων, επιστρέφουν στην εργασία με μικρότερη οικονομική αποδοτικότητα για εκείνους και υπό την πίεση της αβεβαιότητας και των στερήσεων. Αλλά η επιβεβλημένη περίοδος αδράνειας επάνω σε χιλιάδες άτομα είχε μια αποδιοργανωτικό αποτέλεσμα (disorganizing effect). Η επιδράση της υπονόμευσης του ηθικού (demoralizing effect) είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστική στον ανεκδικτού εργάτη, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.64.

⁸⁸³ (β) Κάθε χρόνο χιλιάδες άτομα αποτυγχάνουν στην προσπάθεια για τη διαβίωσή τους, όπου για κάποιο λόγο, δεν μπορούν να κρατήσουν έναν καθορισμένο ρυθμό από τη σύγχρονη μεγάλη κλίμακας βιομηχανία. Αυτά τα άτομα χαρακτηρίζονται ως «αποσπάρμεστοι» (misfits), ή βιομηχανικά ανεπαρκής. Η πλειοψηφία των ατόμων, που θεωρείται συνήθως ως βιομηχανικά ανεπαρκής, είναι πιθανώς μικρόνους ή ανήσυχοι τύποι όπως οι συναισθηματικά ασταθείς και οι εγωκεντρικοί και εμπίπτουν στην ομάδα των ελαττωματικών προσωπικοτήτων. Άλλες αιτίες της βιομηχανικής ανικανότητας (incompetency) είναι: (i) οι φυσικές αναπηρίες λόγω ατυχημάτων, ασθενειών, ή επαγγελματικών παθήσεων, (ii) ο αλκοολισμός και εθισμός στα φάρμακα και (iii) γηρατειά. Πιο συγκεκριμένα (i) η έκθεση εργαζομένων σε ορισμένες βιομηχανίες εκτίθενται σε επικίνδυνα αέρια και σκόνης. Οι τυπογράφοι έχουν μάθει τους κινδύνους της δουλειάς τους και προσπαθούν να τους αντιμετωπίσουν. Άλλες βιομηχανίες έχουν λάβει μέτρα για να ελαχιστοποιήσουν τους βιομηχανικούς κινδύνους. Ιδιαίτερα προσωρινοί είναι οι ανθρακωρύχοι που πηγαίνουν από τη μια δουλειά σε άλλη που εκτίθεται σε διαφορετικούς κινδύνους, καθώς υπάρχουν βιομηχανίες έχουν συχνά «τα θύματά τους». Πολλά άτομα στην «Hobohemia» έχουν τραυματισμένα μέλη του σώματος ή μέρη των άκρων τους που λείπουν, άλλοι έχουν καί και άλλοι έχουν μόνιμους τραυματισμούς, από βιομηχανικά ή μη βιομηχανικά ατυχήματα. (ii) Ο αλκοολισμός μειώνει την οικονομική αποδοτικότητα των εργαζομένων και τείνει έτσι να τον ωθεί στην ομάδα άστεγων ατόμων. Πριν από την απαγόρευση τα ποτοπωλεία δεν είχαν κανέναν καλύτερο πελάτη πλην του αστέγου ατόμου, αποκομίζοντας από την αγάπη του αστέγου για το ποτό. (iii) Πολλοί ηλικιωμένοι στην κατηγορία των αστέγων δεν είναι ικανοί να εργαστούν ή είναι πάρα πολύ ανεξάρτητοι για να πάνε σε ένα πατωχοκομείο. Μερικοί από αυτούς έχουν περάσει ολόκληρη τη ζωή τους στο δρόμο. Αυτοί οι άστεγοι ηλικιωμένοι βρίσκουν συνήθως τον δρόμο τους στις μεγαλύτερες πόλεις, αντίθετα από τους πιο νεαρούς άνδρες δεν έχουν κανένα όνειρο και όχι άλλη επιθυμία για να ταξιδέψουν, ζώντας κατά το μήκος των δρόμων με μια από «το δρόμο-στο χέρι-στο δρόμο» ύπαρξη, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.69.

⁸⁸⁴ (γ) Οι ψυχολογικές και κοινωνιολογικές μελέτες για τους ανέστιους στη Γαλλία, την Ιταλία και τη Γερμανία έχουν οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι ο άστεγος είναι πρώτιστα ένας ψυχοπαθολογικός τύπος. Τα συμπεράσματα των ευρωπαϊκών ψυχοπαθολόγων είναι το αποτέλεσμα μελέτης περιπτώσεων των αστέγων και των περιπλανώμενων σε αυτές τις χώρες και δεν μπορούν να γίνουν δεκτές χωρίς επιφύλαξη για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Αναμφισβήτητα υπάρχουν μεγάλοι αριθμοί ατόμων με ατέλειες των προσωπικοτήτων μεταξύ των αμερικανών «hobos» και των αγυρτών, αλλά υπάρχουν και επίσης μεγάλοι αριθμοί κανονικών ατόμων. Η αμερικανική παράδοση της εξερεύνησης, επιθυμία για ταξίδια, η εποχιακή απασχόληση, είναι ελκυστική προς την ομάδα των περιπλανώμενων μετανάστευ εργαζομένων. Το ποσοστό των μικρονόων είναι γενικά πιστευτό ότι είναι υψηλότερο μεταξύ του μετανάστη και περιστασιακού εργαζομένου από ότι στο γενικό πληθυσμό. Πολλά άτομα μη μικρόνους βρίσκουν τον δρόμο τους στην ομάδα περιστασιακών και μεταναστευτικών εργαζομένων λόγω άλλων ατελειών της προσωπικότητάς τους, παραδείγματος χάριν, συναισθηματική αστάθεια και εγωκεντρικότητα (egocentricity). Στις δύσκολες περιόδους όταν η εργασία είναι λιγοστή και οι αμοιβές είναι χαμηλές, η εθελοντική εγκατάλειψη των εργασιών είναι πολλή λιγότερη από ότι την κανονική περίοδο. Οι «hobos» εύκολα επιλέγεται για την δουλειά και θα φύγουν από αυτή, συνήθως με τη μικρότερη πρόταση, ακόμα και όταν έχουν τις καλύτερες εργασίες και οι συνθήκες διαβίωσης είναι σχετικά καλές. «Οφείλει» να αφήνει μια εργασία κάθε λίγο ώστε απλά για να βεβαιώνει την ανεξαρτησία του και για να μάθει το κάτι άλλο για άλλες εργασίες, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.74.

⁸⁸⁵ Οι κρίσεις στη ζωή του προσώπου, όπως μια οικογενειακή σύγκρουση, παραδείγματος χάριν, το συναισθημα της αποτυχίας, της ντροπής ή της αμηχανίας, ο φόβος της τιμωρίας για την τέλεση μιας παράβασης μπορούν να αναγκάσουν ένα άτομο να εγκαταλείψει το σπίτι και την κοινότητα του. Με την αποκοπή της οικογένειας και των κοινοτικών δεσμών το άτομο ή το αγόρι είναι ακόμα πιο πιθανό να

ή εθνική διάκριση⁸⁸⁶ και (στ) μεγάλη επιθυμία για ταξίδια (wanderlust)⁸⁸⁷. Ούτε μια αιτία δεν μπορεί να βρεθεί για να εξηγήσει πώς ένα άτομο μπορεί να μειωθεί στη θέση ενός άστεγου, μετανάστη, και περιστασιακού εργαζομένου⁸⁸⁸.

Ο όρος «άστεγο άτομο» χρησιμοποιήθηκε από την Solenberger (1911⁸⁸⁹) στη μελέτη 1.000 περιπτώσεων της στο Σικάγο για να περιλάβει όλους τους τύπους «ασυνδτετων» ατόμων, αγύρτες, «hobos», ανέστιους, και οι άλλες ανώνυμες ποικιλίες περιφερόμενων ή μετακινούμενων⁸⁹⁰. Αν και δεν μπορεί κανείς να σύρει γραμμές πολύ, φαίνεται σαφές ότι υπάρχουν τουλάχιστον πέντε τύποι άστεγων

παρουσιάζει δίχως στόχο από μέρος σε μέρος, και ίσως τελικά να βρεθεί μόνιμα στην ομάδα μεταναστών περιστασιακών εργατών. Η συγκρούση στο σπίτι αναγκάζει πολλά άτομα και ιδιαιτέρως τα αγόρια να στραφούν στην ομάδα των άστεγων ατόμων. Όχι σπάνια τα αγόρια φεύγουν μακριά από το σπίτι λόγω των δυσκολιών με τους ανθρώπους τους. Πολλά άτομα στη «Hobohemia» δεν φανερώνουν καμία κλίση για να περιπλανηθούν αλλά αποκόπτονται εντελώς από τις τοπικές ενώσεις τους όπως και οι μετανάστες. Αυτά τα άτομα μπορεί να είχαν προβλήματα με τους γονείς ή με τις σύζυγους τους. Επίσης οι θάνατοι σε μια οικογένεια θα αναγκάσουν μερικές φορές ένα άτομο να φύγει έξω στον κόσμο και μπορεί να παρουσιαστεί στην ομάδα των «hobos» και των αγυρτών. Δύσκολες καταστάσεις το καθιστούν συχνά ευκολότερο να αφήσει κανείς το σπίτι του από να παραμείνει και να αντιμετωπίσει την κριτική ή τη συμπόνοια του κοινού. Στο δρόμο, ένα άτομο είναι λίγο ή πολύ απρόσβλητο στις επιθέσεις επάνω στην συνείδηση του εαυτού του και στον αυτό-σεβασμό του, γιατί οι σχέσεις του με άλλα πρόσωπα είναι χαλαρές και παροδικές και δεν έχει κύρος να διατηρήσει. Το αντίθετο ισχύει στο χωριό ή στην πόλη του όπου η κάθε πράξη του είναι γνωστή. Η ακόλουθη περίπτωση δείχνει ότι μια αίσθηση της αποτυχίας και ο φόβος του εμπομπού μπορούν να αναγκάσουν ένα αγόρι να φύγει από την εγχώρια κοινότητά του: «Ένα παλικούρι εργαζόταν σε ένα παντοπωλείο στην ηλικία των δώδεκα ετών. Έγινε δυσαρστέμμενος με την εργασία του και ζήτησε μια αύξηση που του αρνήθηκε. Ήταν κάπως στενοχωρημένος που δεν ενδιαφερόταν για εκείνον και οι άλλοι γελοούσαν μαζί του που παρέμενε ενώ τον αγνόησαν, και τελικά τα παράτησε. Κάποιος τον ρώτησε τι θα έκανε δεδομένου ότι δεν υπήρχε καμία άλλη εργασία να κάνει. Αυτό ήταν πραγματικά ήταν μια άλλη πρόκληση και την αντιμετώπισε προσπαθώντας να την απάντησε ότι το μέρος που δούλευε δεν το μόνο για να εργαστεί στην για να εργαστεί, κι έτσι έφυγε από το σπίτι για να κάνει το επιχειρήμα του πιστευτό. Συνάντησε πολλές κακοτυχίες. Ήταν μικρός και κανένας δεν ήθελε τον προσλάβει. Έτσι ικέτευε και «διαχειριζόταν». Μερικές φορές έκανε περιέργες εργασίες, αλλά δεν πήγε στο σπίτι. Άλλοι άνθρωποι είχαν αφήσει το σπίτι και είχαν επιστρέψει αποτυχημένοι και δεν θάμαζε κανέναν από εκείνους. Δεν θα μπορούσε να επιστρέψει εκτός αν είχε περισσότερα χρήματα από όσα έφυγε, και καλύτερα ενδύματα, έτσι συνέχισε. Έμαθε να του πρέσει ο δρόμος και ταξίδευε πέρα από τη χώρα για περίπου δύο χρόνια προτού να επιστρέψει. Όταν επέστρεψε, ήταν σε θέση να μιλήσει. Είχε κάποια χρήματα για να ξεδώσει, και είχε δει τη χώρα. Ήταν στην ανατολή και στην δύση, και στη θάλασσα. Αλλά παρέμεινε μόνο στην εγχώρια πόλη για να δεχθεί το θαυμασμό και τον φόβο του και έφυγε πάλι. Ήταν ακόμη κάτω από την ηλικία των είκοσι ενός ετών και ταξίδευε ακόμα με την ίδια παρόρμηση. Άλλα άτομα άρνησαν τη μεταναστευτική σταδιοδρομία τους με τη φυγή τους από τις συνέπειες κάποιας παράβασης. Εάν η παράβαση είναι τέτοιας βαρύτητας που οι συνέπειες φαίνονται να ξεπερνούν τα πλεονεκτήματα παραμονής στην κοινότητα, η αναχώρηση είναι φυσική επιλογή, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.80.

⁸⁸⁶ Σε ορισμένες καταστάσεις τα φυλετικά ή εθνικά γνωρίσματα προκαλούν διακρίσεις στην απασχόληση και έτσι το αποτέλεσμα είναι μια μετακίνηση από την κανονική στην περιστασιακή εργασία. Εφόσον η επιλογή για την απασχόληση είναι δυσμενής για τους νέγρους, τότε τείνουν να προσλάβουν τις τάξεις των άστεγων ατόμων, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.81.

⁸⁸⁷ Η περιπλάνηση (wanderlust) είναι η αναζήτηση για τη νέα εμπερία. Είναι η επιθυμία να φανούν δι κανείς νέα μέρη, να γίνει αισθητή η συγκίνηση των νέων αισθήσεων, να αντιμετωπιστούν νέες καταστάσεις, και να είναι γνωστή η ελευθερία και η ευθυμία του να είναι κανείς ξένος. Η περιπλάνηση (wanderlust) είναι μια επιθυμία ενός ανθρώπου και αναφέρεται στη χορηγία της ζωής του δρόμου, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.82.

⁸⁸⁸ Σε οποιαδήποτε δεδομένη περίπτωση όλοι οι παράγοντες που αναφέρονται ανωτέρω μπορεί να είχαν εισαχθεί στη διαδικασία της οικονομικής και κοινωνικής υποβάθμισης. Πράγματι, το συνδετικό στοιχείο σε αρκετές από αυτές τις αιτίες είναι απαραίτητο για να εξηγήσει την έκταση και τη φύση της περιστασιακότητας (casualization) ή ανεπισημοποίησης και της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού σε αυτήν την χώρα. Η ανεργία και η εποχιακή εργασία αποδιοργανώνουν (disorganize) τη ρουτίνα της ζωής του μεμονωμένου εργαζομένου και καταστρέφουν τις κανονικές συνήθειες της εργασίας αλλά συγχρόνως χιλιάδες άτομα που παραινούνται από την περιπλάνηση είναι πρόθυμοι να δραστηριοποιηθούν από τη μονοτονία της σταθερής και εγκατεστημένης ύπαρξης. Ανεξάρτητα από το πόσο τέλεια μια κοινωνική και οικονομική τάξη μπορεί ακόμα να επινοηθεί εκεί, θα παραμείνουν πάντα ορισμένοι «απροσάρμοστοι», ή βιομηχανικά ανεπαρκείς, ή ασταθείς και εργακετρικοί, οι οποίοι θα τείνουν πάντα να συγκρουστούν με την θεσμοθετημένη αρχή στη βιομηχανία, την κοινωνία, και την κυβέρνηση.

⁸⁸⁹ B.L. A. W. Solenberger (1911) *One Thousand Homeless Men*. New York: Russell Sage Foundation, p.374, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.87.

⁸⁹⁰ Σχεδόν όλοι οι «αγύρτες» (tramps) είναι «άστεγα άτομα» αλλά με κανένα τρόπο δεν είναι όλα τα «άστεγα άτομα» «αγύρτες». Το άστεγο άτομο μπορεί να είναι ένας αρτιμελής εργάτης χωρίς οικογένεια, μπορεί να είναι ένα αγόρι που έφυγε από το σπίτι ένας φυματικός που στο δρόμο του έμεινε προσωρινά σε ένα κέντρο υγείας, ένας ανεύθυνος, ένας μικρόνους, ή παρέρωτος άτομο, αλλά εκτός αν είναι επίσης επαγγελματίας περιπλανώμενος δεν είναι «αγύρτης» (Solenberger, 1911: 209). Ο πρόεδρος του «Κολλερίου των Hobos» (Anderson, 1923:237) στο Σικάγο, έδινε την ίδια κατηγοριοποίηση: Ένας «hobo» είναι ένας μεταναστευτικός εργαζόμενος. Ένας «αγύρτης» είναι ένας μετανάστης μη-εργαζόμενος. Ένας «ανέστιος» είναι ένας στάσιμος μη-εργαζόμενος. Όλες οι βιοτικές βιομηχανίες εξαρτώνται από την εργασία του μετανάστη εργαζομένου. Πηγαίνει από τα συσσωρευμένα σκαλοπαζάρα, στα δάση για να τα κόψει, να χτίσει και να επισκευάσει τους σιδηροδρόμους, τις σφαργές στα βουνά και να χτίσει τα φράγματα. Δική του είναι η εργασία συγκομιδής του φθινόπωρου και του κοψίματος του πάγου τον χειμώνα. Όλοι αυτοί είναι «hobos», στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.87.

ατόμων: (α) ο εποχιακός εργαζόμενος⁸⁹¹, (β) ο το προσωρινός (transient) ή περιστασιακός εργαζόμενος ή «hobo»⁸⁹², (γ) ο «ανέστιος» (tramp) που «ονειρεύεται και περιπλανιέται» και απασχολείται μόνο όταν είναι κατάλληλο⁸⁹³, (δ) ο «ανέστιος» (bum) που σπάνια περιπλανιέται και σπάνια εργάζεται, και (ε) ο «γηνγενής» (home-guard) που ζει στην «Hobohemia» και δεν αφήνει την πόλη.

Τα επαγγέλματα που επιλέγουν τα με πλήρη ελευθερία κινήσεων άτομα είναι: (1) η γεωργία ή συγκομιδή καρπών, (2) Οικοδομές και εργασίες κατασκευών, (3) Αλιεία, (4) Κούρεμα προβάτων, (5) Συγκομιδή πάγου, (6) Υλοτομία (Anderson, 1923:108)⁸⁹⁴. Μετά από μια πλημμύρα, μια πυρκαγιά, ή έναν σεισμό, υπάρχει μια μεγάλη απαίτηση για εργασία και ο εργαζόμενος μετανάστης είναι πάντα έτοιμος να αποκριθεί. Είναι η ζωή του, στην οποία βρίσκεται την ποικιλία και την εμπειρία και, τελευταίο αλλά όχι ασήμαντο, κάτι για να μιλήσει⁸⁹⁵. Η περιστασιακότητα (casualization) της εργασίας, παρά την

⁸⁹¹ (α) Οι εποχιακοί εργαζόμενοι είναι άτομα που έχουν καθορισμένα επαγγέλματα σε διαφορετικές εποχές. Στον ετήσιο σύνολο εργασιών τους εργάζονται σε όλη τη χώρα, συχνά σε διαφορετικές πολιτείες. Αυτά τα άτομα μπορούν να εργαστούν στις βιομηχανίες μηχανοκίνητες κατά τη διάρκεια του κρύου καιρού αλλά το καλοκαίρι απασχολούνται σε περιέργες εργασίες ή μπορούν έχουν σταθερή εργασία το καλοκαίρι και να κάνουν περιέργες εργασίες το χειμώνα. Ένα άτομο μαζεύει τα φρούτα το καλοκαίρι και εργάζεται ως μηχανοκίνητης ή χειριστής ραπομηχανής το χειμώνα. Δεν περνά τα καλοκαίρια του ποτέ στην ίδια πολιτεία ούτε τους χειμάνους του στην ίδια πόλη αλλά ακολουθεί εκείνα τα δύο επαγγέλματα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Ο εποχιακός εργαζόμενος έχει ένα ιδιαίτερο είδος εργασίας που ακολουθεί κάποιο τουλάχιστον μέρος του έτους. Τα ξενοδοχεία της «Hobohemia» είναι ένα χειμερινό θέρετρο για πολλούς από αυτούς τους εποχιακούς εργαζόμενους των οποίων πρόγραμμα είναι σχετικά σταθερό και ομοιόμορφο. Μερικοί από αυτούς που επιστρέφουν στην πόλη τακτικά κάθε χειμώνα έρχονται με χρήματα. Σε αυτή την περίπτωση, δεν λειτουργούν μέχρι την επόμενη εποχή. ενώ άλλοι επιστρέφουν χωρίς χρήματα. Έχουν την κάποια εργασία που παρακολουθούν το χειμώνα. Το hobo, είναι ένας προσωρινός εργαζόμενος χωρίς πρόγραμμα, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.90.

⁸⁹² Ένας «hobo» είναι ένας μετανάστης εργαζόμενος υπό την ακριβή έννοια της λέξης. Εργάζεται σε οτιδήποτε είναι πιο εξυπηρετικό για εργασία στους μύλους, τα καταστήματα, τα ορυχεία, τις συγκομιδές, ή οποιαδήποτε από τις πολυάριθμες εργασίες που προκύπτουν σε εκείνον κατά τους χρόνους ή τις εποχές. Το φάσμα των δραστηριοτήτων του είναι σε εθνικό επίπεδο και με πολλούς «hobos» είναι διεθνές, καθώς μπορεί να διασχίσει μια ήπειρο μεταξύ των εργασιών. Μπορεί σε ένα έτος να εργαστεί σε διάφορες βιομηχανίες ή μπορεί να ασχοληθεί με το εμπόριο ή με μια τέλη ή μπορεί ακόμη και να ικετεύει για να βρει εργασία, αλλά η διαβίωση του κερδίζεται πρώτα από την εργασία του και αυτό τον βάζει στην κατηγορία των «hobos». Η ομάδα των «hobo» περιλαμβάνει τον όγκο των μεταναστών εργαζομένων, στην πραγματικότητα, σχεδόν όλοι οι μετανάστες κατά τη μεταφορά είναι «hobos» κάποιοι είδους. Η παρουσία τους στη μεταναστευτική ομάδα είναι ο κύριος παράγοντας που δημιούργησε την αμερικανική τάξη «αγυρών», διαφορετική από αυτήν οποιασδήποτε άλλης χώρας. Είναι δύσκολο να ταξινομήσει κανείς τους πολυάριθμους τύπους των «hobos». Οι συνήθειες, ο τύπος εργασίας, οι διαδρομές του ταξιδιού, κ.λπ., φαίνονται να διαφέρουν από κάθε άλλο άτομο. Μερικοί ζουν περισσότερο παραστατικές ζωές από άλλους, μερικοί δεν ικετεύουν ποτέ ή άλλοι μεθούν, ενώ άλλοι δεν έρχονται ποτέ στην πόλη χωρίς να μεθυσθούν και τους ληστεύουν ή τους συλλαμβάνουν, και ίσως τους προσηλακίσουν. Ένα κοινό χαρακτηριστικό του «hobo», εντούτοις, είναι ότι εργάζεται, έχει συνήθως ροζισμένα χέρια και το παρουσιαστικό ενός εργαζομένου καθώς και στοχεύει να ζει από την εργασία του. Λεδομένου ότι υπάρχουν διαφορετικοί τύποι άστεγων ατόμων, τόσο οι διαφορετικές ποικιλίες αυτού του ιδιαίτερου εμπορικού σήματος, το hobo, μπορούν να διαφοροποιηθούν. Για κάθε επαγγελματική που είναι ανοικτή στο μετανάστη εργαζόμενο υπάρχει κάποιο χαρακτηριστικό όνομα. Στη δύση ο «hobo» φέρνει μαζί του συνήθως μια δέσμη στην οποία έχει ένα κρεβάτι, μερικά πρόσθετα ενδύματα, και λίγα τρόφιμα, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.93.

⁸⁹³ Ενώ η λέξη «αγύρτης» (vagrant) χρησιμοποιείται συχνά ως γενικός όρος που εφαρμόζεται σε όλες τις κατηγορίες άστεγων και ενδοχόμενων ως «ανέστιος» (ή παροδικό) τύποι, αναφέρονται εδώ υπό μια ακριβέστερη έννοια για να υποδείξει μια μικρότερη ομάδα. Θεωρείται συνήθως, από εκείνους εξοικειωμένους με τη φυσική ιστορία, ως αρτημέλές άτομο που έχει το ρομαντικό πάθος για να δει τη χώρα και για να αποκτήσει νέες εμπειρίες χωρίς εργασία. Είναι ειδικός στο να τα περνάει». Οι διακρίσεις μεταξύ του εποχιακού εργαζομένου, του «hobo», και του αγύρτη, ενώ σημαντικές, δεν είναι σκληρές και γρήγορες. Ο εποχιακός εργαζόμενος μπορεί να κατεβεί στις τάξεις των «hobos», και ένα «hobo» μπορεί να κατεβεί στο επίπεδο του «αγύρτη». Αλλά η γνώση αυτή της τάσης του να περάσει κανείς από μια μεταναστευτική ομάδα σε μια άλλη είναι σημαντική για οποιοδήποτε πρόγραμμα που προσπαθεί να εξετάσει το άστεγο άτομο, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.95.

⁸⁹⁴ Ορισμένα επαγγέλματα, όχι ουσιαστικά εποχιακά, έχουν μια τάση να συμβάλουν στη μετανάστευση. Σε πολλά ορυχεία μετallών μια ανθρώπινη υγεία δεν θα επιτρέψει σε εκείνον να εργαστεί πολύ. Φεύγει και πηγαίνει σε κάποιο άλλο ορυχείο ή σε μια διαφορετική περιοχή όπου ο κίνδυνος δεν είναι παρών. Ένας ανθυποκρίχως τείνει να γίνει μετανάστης χάριν της υγείας του. Υπάρχουν άλλες βιομηχανίες στις οποίες οι κίνδυνοι που υπάρχουν αναγκάζουν τους εργαζόμενους να γίνουν προσωρινοί. Ο αμερικανός «hobo» είναι μεγάλος πρωτοπόρος. Τα νέα κοιτάσματα μετallείας, και πετρελαίου, η οικοδόμηση μιας πόλης σε μερικές εβδομάδες, ή η οποιαδήποτε ανάπτυξη χρησιμοποιούν πολλούς προσωρινούς εργαζομένους.

⁸⁹⁵ Στην εποχιακή και περιστασιακή εργασία, όπως σε όλους τους τύπους βιομηχανιών, μια διαδικασία επιλογής πραγματοποιείται. Μεγάλοι αριθμοί ατόμων προσελκύονται στα εποχιακά επαγγέλματα λόγω των καλών αμοιβών που προσφέρονται, αλλά παραμένουν μόνο εκείνοι που είναι ικανοποιημένοι που μετανάστευουν από τη μια τοποθεσία στην άλλη ως απάντηση στις απαιτήσεις της εργασίας. Το μέσο άτομο σύντομα συνειδητοποιεί ότι κατά τη διάρκεια ενός έτους η εποχιακή εργασία δεν πληρώνει τις σημαντικές αμοιβές όσον αφορά τις βραχυθήμερες εργασίες. Το άτομο που συνεχίζει ως μετανάστης εργαζόμενος είναι πιθανό, επομένως, να είναι ένα πρόσωπο που είναι είτε μηχανικό να βρει ή μη-μηχανικό να κρατήσει μια μόνιμη εργασία. Μερικοί εργαζόμενοι γίνονται ανήσυχοι μετά από μερικούς εβδομάδες ή μήνες σε μια θέση, η εποχιακή και περιστασιακή εργασία φαίνεται να επιλέγει τους ανήσυχους τύπους και γίνονται «hobos» τους. Οι μετανάστες

ανησυχία της για να τοποθετήσει τα άτομα μόνιμα, έχει μια τάση να προσελκύει τους «γηγενείς» (home guards), δηλαδή, τα άτομα που δεν φροντίζουν να αφήσουν την πόλη και όμως δεν θέλουν μια σταθερή εργασία⁸⁹⁶.

Ο Wirth (1928)⁸⁹⁷ αναφέρεται στη δημιουργία συλλογικότητας Εβραίων μεταναστών στο Σικάγο στις αρχές του 1800 έως τις αρχές της δεκαετίας του 1900. Έτσι όπως από τις περιοχές στις κοινότητες από τις οποίες προήλθαν, έτσι και στο Σικάγο, οι Εβραίοι άποικοι αισθάνθηκαν σύντομα την ανάγκη να εγκαταστήσουν αμέσως εκείνους τους θεσμούς της κοινοτικής ζωής όπως η συναγωγή και ο σύλλογος ενταφιασμών. Οι πρώτες θρησκευτικές υπηρεσίες πραγματοποιήθηκαν την «Ημέρα της Επανόρθωσης» το 1845 σε ένα δωμάτιο επάνω από το κατάστημα ενός από τα μέλη⁸⁹⁸. Η οργάνωση ενός συλλόγου ενταφιασμών ήταν η πρώτη προφανής προσπάθεια οργάνωσης των Εβραίων στο Σικάγο⁸⁹⁹. Οι γάμοι και οι κηδείες ήταν κοινοτικές υποθέσεις, και κάθε Σάββατο και διακοπές έφερναν τους Εβραίους από τις γειτονικές περιοχές μαζί στην συναγωγή, η οποία διατήρησε στο μεγαλύτερο μέρος της τον παλαιό, οικογενειακό και κοινοτικό χαρακτήρα της (Wirth, 1928:160). Αυτό επιβεβαιωνόταν από το γεγονός ότι όταν οι νεοφερμένοι έφθαναν οδηγούνταν στους παλαιότερους κατοίκους στη συναγωγή, και τα σπίτια των οικογενειών ήταν ανοικτά σε εκείνους⁹⁰⁰. Οργάνωσαν επίσης ένα δεύτερο σύλλογο νεκροταφείων και αγόρασαν τρία στρέμματα εδάφους ως έδαφος ενταφιασμών⁹⁰¹. Ένα τοπικό οίκημα της ανεξάρτητου θρησκευτικού τάγματος «B'nai B'rith»⁹⁰²

εργαζόμενοι έχουν ένα ορισμένο σώμα των παραδόσεων: Ξέρουν πώς να βρουν εργασία, τι είδους εργασίας ψάχνουν κότε για να ψάξουν για ορισμένα είδη εργασίας, και πού μια συγκεκριμένη εργασία μπορεί να βρεθεί. Ο εργαζόμενος «hobo» βρίσκει τον τρόπο του στις έξω-από-την-πόλη εργασίες συχνότερα από ότι στην εργασία των πόλεων. Καθώς αφήνει μια έξω-από-την-πόλη εργασία είναι πιθανό να επιστρέψει στην πόλη προκειμένου να βρεθεί μια άλλη εργασία από την πόλη ή ακόμα και από την πολιτσία, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.110.

⁸⁹⁶ Μπορεί να εργαστούν από μια ημέρα σε μια εβδομάδα, κατόπιν θα επιστρέψουν για μια άλλη εργασία. Ο «hobo» δεν είναι συντηθισμένος με τις επαγγελίες. Οι εταιρίες, όταν αναγκάζονται σε μια κρίση εργασίας, έρχονται συχνά στο «κέντρο» για τους απεργοσπαστές τους (strike-breakers). Με την προσφορά δελεαστικών αμοιβών και τη διαβεβαίωση ασφάλειας, είναι σε θέση να προσελκύσουν, από όλες τις τάξεις (ranks) ακόμη και από αυτή των περιστασιακά εργαζομένων, τόσα, αρκετά άτομα για να διατηρήσουν τη λειτουργία των εγκαταστάσεων. Οι απεργοσπαστές τους (strike-breakers) ή οι «κροούστες» (scabs) είναι τεσσάρων ποικιλιών: (1) άτομα που προσελκύονται αθώα στην εργασία, (2) άτομα που είναι «πέρα πολύ υπερήφανα για να ζητηνέσουν και πάρα πολύ τίμια να κλέψουν», (3) άτομα που έχουν μια μνησικακία ενάντια σε κάποια ένωση απεργών, ή ενάντια στην οργανωμένη εργασία γενικά, και (4) τα άτομα που μισθώνονται ως αξιόπιστοι εργαζόμενοι αλλά πραγματικά άντεξαν από τα μέσα και στη γλώσσα της ριζικής «δολιοφθορίας της εργασίας». Όλα τα προβλήματα του άστεγου ατόμου επιστρέφουν με κάποιο τρόπο στις συνθήκες της εργασίας τους. Η ακανόνιστη απασχόληση του απεικονίζεται στην μη-κανονικότητα όλων των φάσεων της ύπαρξής του. Για να τον εξετάσει ακόμη και ως άτομο, η κοινωνία θα πρέπει να ασχοληθεί επίσης με τις οικονομικές δυνάμεις που έχουν διαμορφώσει τη συμπεριφορά του, με τις εποχιακές και τις κυκλικές διακυμάνσεις στη βιομηχανία. Αυτό σημαίνει ότι το πρόβλημα του άστεγου ατόμου δεν είναι τοπικό αλλά εθνικό.

⁸⁹⁷ L. Wirth (1928) *The Ghetto*. Chicago: University of Chicago Press.

⁸⁹⁸ Για πρώτη φορά στην ιστορία τους ήταν σε θέση να συγκεντρώσουν δέκα ενήλικες άνδρες για να αποτελέσουν ένα «minyun», δηλαδή εκείνο τον αριθμό προσώπων που απαιτούνται από τον εβραϊκό νόμο να είναι παρόντα για να διενδυθούν μια θρησκευτική υπηρεσία, παραδοσιακά ένα ελάχιστο 10 εβραϊκών ανδρών, άνω των 13 ετών. Το επόμενο έτος, φαίνεται, η συμμετοχή δεν ήταν μεγαλύτερη. Προτού να μπορέσει να οργανωθούν τυπικά, η ανάγκη για ένα νεκροταφείο έγινε αισθητή. Ένα στρέμμα εδάφους αγοράστηκε από την πόλη το 1846, για σαράντα-έξι δολάρια, σε αυτό που είναι τώρα πάρκο Λίνκολν, στην καρδιά του κατοικημένης περιοχής τώρα SEChion, αλλά τότε ήταν έξω από τα όρια της πόλης.

⁸⁹⁹ Κατά τη διάρκεια της επιδημίας χολέρας το 1849, ο Εβραϊκός πληθυσμός αρρώσσε. Αλλά το ρεύμα των νεοεισερχομένων, σκόπευε να επιδιώξει μια καλύτερη τύχη στους αγρούς της Καλιφόρνιας, αλλά είχαν θεωρήσει ότι το Σικάγο ήταν μια ελπιδοφόρος περιοχή, γεγονός που σύντομα τις αύξησε το αριθμό τους. Οι σύλλογοι ήταν ιδιαίτερα κλειστοί, και το κάθε μέλος ήταν μοιραζόταν την τύχη του με τους άλλους.

⁹⁰⁰ Μια μικρή ομάδα των μελών αυτής της κοινότητας οργάνωσε τον «Εβραϊκό Γενναϊόδορο Σύλλογο» (Hebrew Benevolent Society) το 1851. Με το ακόλουθο αντικείμενο: «Για να προσφέρει υγεία ο ένας τον άλλον, στην ανάγκη και την ασθένεια στα οποία το ανθρώπινο κλεισίο είναι εκτεθειμένο, και επίσης για να εκπληρώσουν τον τελευταίο φόρο και σεβασμό μεταξύ μας (...) και ενώ εμάς δυνάμει να κάνουμε το καλό για να βοηθήσουμε τους αδελφούς μας» (Wirth, 1928:160).

⁹⁰¹ Οι συνεδριάσεις αυτού του συλλόγου χαρακτηρίστηκαν από ευπρέπεια, δεδομένου ότι οι συνεδριάσεις άλλων εβραϊκών οργανώσεων τις πρώτες ημέρες όχι. Μια παρόμοια οργάνωση διαμορφώθηκε από τα μέλη για τη θρησκευτική πίστη του «B'nai Sholomon» (Wirth, 1928:161). Αλλά αυτό ήταν μόνο μια εξωτερική εκδήλωση του διαχωρισμού που άρχισε να χαρακτηρίζει τον εβραϊκό πληθυσμό. Οι παλαιές διακρίσεις

καθιερώθηκε το 1857. Αυτή η οργάνωση κατέβαλε ενεργές προσπάθειες να διορθώσει τις διαφωνίες μεταξύ του εβραϊκού πληθυσμού στο Σικάγο (Wirth, 1928:161). Μετά από δύο χρόνια ήταν σε θέση να ενώσει τους Εβραίους της Πολωνίας και της Γερμανίας υπό την «Ένωση Ανακούφισης Ενωμένων Εβραίων» (United Hebrew Relief Association)⁹⁰³.

της χώρας προέλευσης και οι διαφυλετικές προκαταλήψεις επαναβεβαιώνονταν ακόμη και στο Σικάγο. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου οι Εβραίοι άρχισαν να παίζουν έναν ενεργό ρόλο στην τοπική ζωή. Ο Henry και Elias Greenbaum, είχαν ιδρύσει μια τράπεζα στο Σικάγο, εκλέχθηκαν στο δημοτικό συμβούλιο και σχολικός ελεγκτής αντίστοιχα (Wirth, 1928:161). Οι τοπικοί Εβραίοι άρχισαν να συμμετέχουν στις εβραϊκές συλλογικότητες.

⁹⁰² Το ανεξάρτητο θρησκευτικό τάγμα «B'nai B'rith» είναι η παλαιότερη συνεχώς-λειτουργούσα εβραϊκή οργάνωση στον κόσμο. Η οργάνωση συμμετέχει σε μια ευρεία ποικιλία των δραστηριοτήτων υπηρεσιών και κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης των εβραϊκών δικαιωμάτων, τα νοσοκομεία και τα θώματα των φυσικών καταστροφών, απενεμέι υποτροφίες στους εβραίους σπουδαστές κολλεγίων κ.λπ.

⁹⁰³ Οι Εβραίοι του Σικάγο συμμετείχαν επίσης στην εκστρατεία διαμαρτυρίας της συνθήκης της νυν Ελβετίας, η οποία έκανε διακριτές εις βάρος των Εβραίων. Η σημαντικότερη επιχείρηση των εβραϊκών συλλογικότητας συνολικά, εντούτοις, ήταν η οικοδόμηση του πρώτου εβραϊκού νοσοκομείου, το οποίο άνοιξε το 1868 (Wirth, 1928:166). Οι Εβραίοι του Σικάγο, ιδιαίτερα τα μέλη των τεκτονικών σόων «B'nai B'rith», όπου υπήρξαν δύο εκείνη την περίοδο, συνέβαλαν γενναιάδωρα στην καθιέρωση του πρώτου εβραϊκού ασύλου ορφανών στο Κλίβελαντ. Αυτό ήταν ενδεικτικό της αρχής των εβραϊκών φιλανθρωπικών δραστηριοτήτων σε μια εθνική κλίμακα, καθώς και της επέκτασης των Εβραίων όχι μόνο αριθμητικά αλλά της προβολής τους μέσω εβραϊκών εντύπων και εφημερίδων. Η μεγάλη πυρκαγιά στο Σικάγο το 1871 αποτέλεσε όχι μόνο μια κρίσιμη καμπή στην ιστορία της πόλης του Σικάγο, αλλά και στην ανάπτυξη του εβραϊκού πληθυσμού εκεί. Οι Εβραίοι, που εξαρτόνταν τις περισσότερες περιπτώσεις από τις επιχειρήσεις τους για τους οικονομικούς πόρους τους, βρέθηκαν σκληρά γυμνημένοι από την καταστροφή, καθώς για τους περισσότερους οι επιχειρήσεις τους βρέθηκαν στο επίκεντρο των πυρκαγιών. Ο πυρήνας της εβραϊκής περιοχής καταστράφηκε εντελώς. Οι εκατοντάδες ήταν άστεγοι και ανίσχυροι, όπου στο παρελθόν είχαν δραστηριοποιηθεί στις φιλανθρωπικές επιχειρήσεις των Εβραίων. Τα εβραϊκά πανδοχεία και οι οργανώσεις ανακούφισης, με βοήθεια που προήλθε από πολλούς άλλους εβραϊκούς συλλόγους σε διάφορα μέρη της χώρας, κινητοποιήθηκαν για την ανακούφιση και την αναδιανομή. Πολλοί σύλλογοι καταστράφηκαν από την πυρκαγιά, και μεγάλα μέρη του πληθυσμού απομακρύνθηκαν από τις γειτονίες τους. Εκτός από να φέρει τις σημαντικές αλλαγές στην οικονομική θέση πολλών μελών της κοινότητας, η πυρκαγιά επέφερε μια πλήρη μετακίνηση των περιοχών της κατοικίας. Πολλοί σύλλογοι οργανώθηκαν αμέσως μετά από την πυρκαγιά, μεταξύ τους η «Ραβινική Ένωση του Σικάγο» (Rabbinical Union of Chicago), η οποία προσπάθησε να ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ των διάφορων στοιχείων και των πατριών του εβραϊκού πληθυσμού που αντιπροσωπευόνταν από διαφορετικούς συλλόγους με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, όπως για παράδειγμα, ο τόπος προέλευσης (Πολωνία ή Γερμανία ή Ρωσία), η διάλεκτος, και οι θρησκεία. Μόλις και μετά βίας είχε ο εβραϊκός πληθυσμός ανασταθεί από την πρώτη πυρκαγιά όταν ξέσπασε άλλη το 1874. Η «Ένωση Ανακούφισης Ενωμένων Εβραίων» (United Hebrew Relief Association) ανταποκρίθηκε στην ανάγκη τους, δεδομένου ότι το μεγαλύτερο μέρος του προσβεβλημένου τμήματος του πληθυσμού ήταν φτωχοί. Ήταν δύσκολο, εντούτοις, να συλλεχθούν τα απαραίτητα κεφάλαια. Αυτό οφειλόταν εν μέρει στο γεγονός ότι ακόμα πλήρως δεν είχαν ανασταχθεί πλήρως από την προηγούμενη καταστροφή, αλλά οφειλόταν επίσης και στην κριτική από τους γερμανικούς Εβραίους ότι οι Ρώσοι δεν είχαν συμβάλει το μερίδιό τους κατά τη διάρκεια της προηγούμενης κρίσης (Wirth, 1928:172). Πολύ λίγοι μεταξύ των μεταναστών το 1800 είχαν οποιαδήποτε ειδικευμένα επαγγέλματα, καθώς στα χωριά και στις πόλεις από τα οποία προήλθαν ήταν συνήθως αλλοί έμποροι. Μόνο μερικοί μπόρεσαν να εργαστούν στα αγροκτήματα, και ακόμα λιγότεροι παρέμειναν σε αυτά. Δεν είχαν κανένα κεφάλαιο με το οποίο να ανοίξουν κάποια επιχείρηση. Η ανειδίκενη χαμηλού κύρους εργασία και οι πλανόδιες πωλήσεις ήταν τα μόνα επαγγέλματα που φαίνονταν να προσαρμόζονταν. Συχνά παρέμειναν σε αυτές τις εργασίες τόσο καιρό ώστε να μπόρεσουν να πάρουν κάποια μικρή δική τους επιχείρηση, ακόμα κι αν πωλούσε χαρτικά στα άκρα των δρόμων. Αντίθετα από τους χαρακτηριστικούς εβραίους μετανάστες που προηγήθηκαν, δεν είχαν έρθει μόνο για να βελτίωσουν την οικονομική ή κοινωνική θέση τους, αλλά μάλλον είχαν φύγει από τις συνθήκες εκείνες που απειλούσαν τη ζωή τους. Από τις χιλιάδες που ήρθαν στην Αμερική στα πρώτα του 1800, περίπου δύο χιλιάδες ήρθαν στο Σικάγο μεταξύ του 1881 και του 1882. Η ολόκληρη εβραϊκή κοινότητα, η οποία αριθμώσεως ελάχιστα περισσότερο από 10.000, οργανώθηκε για να υποδεχτεί ένα το σύνολο πανικόβλητων και εξαντλημένων ανθρώπων. Πολλοί από τους επικεφαλές των οικογενειών βρήκαν απασχόληση στις επιχειρήσεις των γερμανο-Εβραίων και πολωνο-Εβραίων, ιδιαίτερα εκείνων που συμμετείχαν στην κατασκευή του ματισμού. Οι μετανάστες έλασαν από τις πρόσθετες βιομηχανικές δυσχέρειες επειδή η πίστη τους, τους απέτρεπε από την εργασία τα Σάββατα. Ένα δωρεάν γραφείο απασχόλησης καθιερώθηκε για την προσοχή στις επαγγελματικές ανάγκες τους. Οι εκδόσεις συλλογής κεφαλαίων στον εβραϊκό πληθυσμό του Σικάγο υπογραμμίζουν ότι ήταν καθήκον των καθιερωμένων μελών των συλλόγων να βοηθούν τους ομόθρησκους τους στις λιγότερο εύκολες περιστάσεις για εκείνους. Δεδομένου ότι ο αριθμός προσφύγων συνέχισε να αυξάνεται, οι λογοτεχνικοί σύλλογοι και οι σύλλογοι αμοιβαίας βοήθειας εμφανίζονταν, στην ουσία τα μέλη της ρωσο-εβραϊκής ομάδας που είχαν συσσωρευτεί κάποιο πλούτος πήραν το προβάδισμα, και ως αποτέλεσμα το 1887 καθιερώθηκε η πρώτη επιτυχή εβραϊκή εφημερίδα στο Σικάγο. Αυτό το όργανο, πρώτα σε μια εβδομαδιαία έκδοση, αλλά σύντομα σε καθημερινή, έδωσε στους τοπικούς εβραίους συγγραφείς μια ευκαιρία να ασκήσουν τα ταλέντα τους. Σε μια προσπάθεια να εκπαιστεί η νεότερη γενιά των ρωσικών μεταναστών σε άλλα επαγγελματικές επιλογές από την πλανόδια πώληση, δύο προσπάθειες καταβλήθηκαν από την εβραϊκή κοινότητα: πρώτον, ένας από αυτούς ήταν ο «Σύλλογος Ενίσχυσης Εβραίων Καλλιεργητών» (Jewish Agriculturists' Aid Society), με αντικείμενο την καθιέρωση των μεταναστών στα αγροκτήματα, και δεύτερον, το «Εβραϊκό Σχολείο Κατάρτισης» (Jewish Training School), με σκοπό την ενθάρρυνση της εκμάθησης των τεχνών και των χειρωνακτικών εργασιών μεταξύ της νεότερης γενιάς. Όπως συνέβη σε παρόμοιες προσπάθειες στο Σικάγο και σε άλλες πόλεις, αυτές οι προσπάθειες δεν προήλθαν από το σύνολο των Εβραίων που συγκεντρώθηκαν στα νυκτερινά σχολεία στη μελέτη επαγγελματιών, ή εκείνοι που έγιναν πλανόδιοι πωλητές και τελικά εισήλθαν στα στις επιχειρήσεις εκμετάλλευσης του ανθρώπινου μόχθου (sweatshops) της αναπτυσσόμενης βιομηχανίας ματισμού. Προς το τέλος της δεκαετίας του 1890 ο πληθυσμός Εβραίων του Σικάγο άρχισε να λαμβάνει νέα χαρακτηριστικά. Οι διαχωριστικές γραμμές τμήματος μεταξύ των διάφορων ομάδων πιο σταθερές και σαφώς καθορισμένες. Η θέση κάθε ομάδας τέθηκε και οι στόχοι της κάθε μιας έγιναν ευκρινείς μέσω των χωριστών συλλόγων, της ηγεσίας, και του τύπου.

Παρά την αύξηση του επαγγελματικού πνεύματος στην εργασία και την κοινοτική οργάνωση έτεινε, από την αρχή του εικοστού αιώνα, ειδικά μέσα στο εβραϊκό συλλογικό σώμα, να αποθαρρύνουν το σχηματισμό των μικρών ανεξάρτητων οργανώσεων, αυτές οι οργανώσεις επανεμφανίζονταν συνεχώς. Παρά τα σχέδια για μια ενοποιημένη συλλογικότητα, οι ομάδες των Εβραίων έτειναν πάντα να χωρίζονται σε τμήματα και να ξεφεύγουν από τον έλεγχο. Διάφορα γεγονότα⁹⁰⁴ συνέχισαν να οδηγούν σε μια παρόμοια μόδα, οι βρεφικοί σταθμοί, οι φιλανθρωπικοί σύλλογοι διάφορων ειδών δημιουργούνταν συνεχώς, κάτι που από το 1900 κατέστησε πιο δύσκολο να επισημανθούν όλες οι εξελίξεις στα διαφορετικά τμήματα της εβραϊκής κοινότητας του Σικάγο. Η περίοδος της πρώτης δεκαετίας του εικοστού αιώνα χαρακτηρίζει επίσης την αύξηση της κοινωνικής προστασίας ενός αριθμού μελών των εβραϊκών συλλόγων. Αυτό υποδεικνύεται από τις μεγάλες μεμονωμένες συνδρομές στους φιλανθρωπικούς συλλόγους. Η ιστορία της ίδρυσης και της ανάπτυξης της εβραϊκής κοινότητας του Σικάγο είναι αρκετά χαρακτηριστική του τι συνέβη τα τελευταία εκατό χρόνια σε κάθε αστικό κέντρο στις Ηνωμένες Πολιτείες. Στα αρχικά στάδιά της η εβραϊκή κοινότητα είναι μόλις και μετά βίας διακριτή από το υπόλοιπο της πόλης. Δεδομένου ότι οι αριθμοί των μεταναστών αυξάνονται, εντούτοις, οι συλλογικές οργάνωση προκύπτουν βαθμιαία, εντούτοις η προσθήκη διαφορετικών στοιχείων στον ίδιο πληθυσμό οδηγεί στη διαφοροποίηση, στο διαχωρισμό, και τελικά στον κατακερματισμό.

Οι **Dennis, Henriques και Slaughter (1956)**⁹⁰⁵ σκιαγραφούν την πόλη Ashton της περιοχής του Yorkshire στην Αγγλία από τη στιγμή που μετατράπηκε από αγροτικό χωριό σε βιομηχανική περιοχή παραγωγής άνθρακα⁹⁰⁶ δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην εμφάνιση του εργατικού συνδικαλισμού των ανθρακωρύχων και στον ρόλο των εκπροσώπων τους. Οι συγγραφείς (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956) τονίζουν το ευρύ χάσμα των ενδιαφερόντων και της πολιτικής μεταξύ των εκπροσώπων της ένωσης της θέσης τους και της ιεραρχίας τους⁹⁰⁷. Για περισσότερο από εξήντα χρόνια στο Yorkshire

⁹⁰⁴ Αυτό είναι εμφανές από το παράδειγμα: Όταν ένα εβραϊκό νήπιο πέθανε η μητέρα ήταν πάρα πολύ φτωχή για να πληρώσει για τον ενταφιασμό του. Δεν ήθελε να θαφτεί αλλού πέρα από ότι στα εβραϊκά περίχωρα και τις εβραϊκές ιεροτελεστίες. Δεν υπήρξε κανένας για να τη βοηθήσει και στην απογοήτευσή της η φτωχή γυναίκα, παίρνοντας το νεκρό παιδί στα χέρια της κατά τη διάρκεια της νύχτας, το άφησε στα σκαλοπάτια της συναγωγής. Το πρωί τα μέλη της έφθασαν και το βρήκαν εκεί. Ο οίκτος και η συμπόνια τους ήταν μεγάλη και αφού βρέθηκε η μητέρα του νηπιού, ένας κόσμος ενταφιασμός σε ένα εβραϊκό νεκροταφείο πραγματοποιήθηκε. Ως αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος το 1892 ένας δωρεάν συλλόγος ενταφιασμών από τη δυτική πλευρά ιδρύθηκε. στο L. Wirth (1928) *The Ghetto*. Chicago: University of Chicago Press, p.190.

⁹⁰⁵ N. Dennis, F. Henriques and Cl. Slaughter (1956) *Coal is Our Life: An Analysis of a Yorkshire Mining Community*. London: Eyre and Spottiswoode.

⁹⁰⁶ Οι συγγραφείς (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956) τονίζουν πώς κυρίαρχο στοιχείο του τοπίου ήταν η καταστροφή και οι σωροί σκουριές οι οποίοι ήταν ορατοί από οποιοδήποτε σημείο της πόλης και αποτελούσαν φυσικό σύμβολο της εργασίας και ζωής στην πόλη του Ashton, όπου κατοικίες και ορυχεία βρίσκονταν κάτω από τη σκιά τους. «*To Ashton; Ω, αυτή η βρώμικη τρύπα,*», αυτό είναι η άποψη που εκφράζονταν πολύ συχνά συνήθως από τους ξένους και σε κάποια έκταση επεκτείνεται αυτό πρέπει να επηρεάσει την άποψη των ανθρώπων του Ashton προς τον σεβασμό για την πόλη τους. Περιγράφοντας τους τύπους κατοικίας: «*ρυπαρές σειρές σπιτιών πλάτη με πλάτη, με κοινά αποχωρητήρια και τουαλέτες μη- λυθωτρομενίονι δρόμοι, σπίνια τεχνιτών*» (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:11), συμπεραίνεται πώς είναι πανερό πώς τα επίπεδα κατοικίας στο Ashton ποικίλουν αρκετά καθώς υπάρχει η ίδια παραλλαγή από την καθαρότητα προς την απόλυτη εξαθλίωση στο εσωτερικό των σπιτιών. Το Ashton είναι κυρίως μια πόλη εργατικών τάξεων που οφείλει την άνθιση της στην ανάπτυξη των ανθρακωρυχείων της. Τα τελευταία έσπυραν τους ανθρώπους και τα σπίνια γύρω τους, η κύρια σήραγγα των ορυχείου ήταν σχεδόν στο κέντρο της πόλης, καθώς και τα περισσότερα άτομα στο Ashton ήταν ανθρακωρύχοι. Τα συνεκτικά αποτελέσματα αυτού του γεγονότος είναι ευρέως γνωστά: αφενός, υπήρχε το ανεφάρμοστο της ικανότητας του ανθρακωρύχου σε άλλες εμπορικές συναλλαγές, αφετέρου, υπήρχε η μακροχρόνια ιστορία των οξυτάτων διαφωνιών για τις οποίες η βιομηχανία άνθρακα έγινε γνωστή. Οι κοινές μνήμες των προηγούμενων προσπαθειών συνέβαλαν αναμφισβήτητα στο δόσιμο μιας συλλογικότητας όπως το Ashton. στο N. Dennis, F. Henriques and Cl. Slaughter (1956) *Coal is Our Life: An Analysis of a Yorkshire Mining Community*. London: Eyre and Spottiswoode, p.14.

⁹⁰⁷ Οι συνέπειες αυτού μέσα στη βιομηχανία είναι σοβαρές καθώς υπήρχαν αναρίθμητες «ανεπίσημες» απεργίες, κατά ένα μεγάλο μέρος

ένας αριθμός τοπικών οργανώσεων των συνδικαλιστών στη μεταλλεία αναπτύχθηκαν συγκεκριμένα ως αγωνιστικοί οργανισμοί με τους εκπροσώπους των οποίων το καθήκον ήταν να αντιπροσωπεύσουν τα συμφέροντα των μελών τους ενάντια στον εργοδότη. Κατά τη διάρκεια των προηγούμενων εξήντα ετών ειδικότερα αυτές οι τοπικές και οργανώσεις των νομών είχαν εννοηθεί και είχαν αναπτύξει τα επίσημα χαρακτηριστικά μιας μεγάλης κλίμακας γραφειοκρατικής οργάνωσης. Οι πληρωμές των εκπροσώπων μιας τέτοιας οργάνωσης δεν θα αναπτύξουν αναπόφευκτα τα ενδιαφέροντα διάφορα από εκείνων των μελών τους, αλλά η θέση τους σε τέτοιες μεγάλης κλίμακας οργανώσεις τους εκθέτει βεβαίως σε επιρροές μακριά από την εμπειρία του συνηθισμένου ανθρακωρύχου.⁹⁰⁸

Η φύση της εργασίας στο Ashton εξηγεί σε μεγάλο βαθμό τη φύση του εργατικού συνδικαλισμού στο Ashton. Η εργασία ενός ανθρακωρύχου είναι αρκετά διαφορετική⁹⁰⁹ από αυτήν σε ένα εργοστάσιο καθώς ενώ στο εργοστάσιο η παραγωγή εξαρτάται από την ομοιομορφία του προϊόντος, και για αυτό μόνο τότε τα δυο μεγάλα πλεονεκτήματα της παραγωγής του εργοστασίου μπορούν να λειτουργήσουν δηλαδή, η πλήρης ανάπτυξη του καταμερισμού της εργασίας και η ομαλή ροή του προϊόντος μέσω διάφορων εξειδικευμένων διαδικασιών (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:84)⁹¹⁰. Οι αμοιβές του δεσμευμένου-εργαζόμενου αποτελούνται από τον ακόλουθο τρόπο: πρώτα υπάρχει αυτό το μέρος της αμοιβής που αποτελείται από τις τιμές έχει λάβει για τις διάφορες εργασίες που έχει κάνει μέσα στην εβδομάδα, και που προβλέπονται στον τιμοκατάλογο⁹¹¹ (Dennis, Henriques and Slaughter,

ανακόλουθες και επομένως συνδεδεμένες με μεγαλύτερη δυσάρεσκεια και για τη βιομηχανία και για την ηγεσία της ένωσης. Σε μια ιδιαίτερη κοινότητα όπως του Ashton ο ανεκπλήρωτος και ο αβέβαιος χαρακτήρας αυτών των τάσεων αποδεικνύεται επανειλημμένως στην πρόσφατη ιστορία των σχέσεων εργαζόμενων και διοίκησης. Συνοψίζοντας την συμπεριφορά των ανθρακωρύχων του Ashton η ένωση είναι μια πρωταρχική ανάγκη, και όμως τείνει όλο και περισσότερο να αρνείται την αντιπροσώπευση της άποψής τους στις σχέσεις τους με τη διοίκηση. Στην πραγματικότητα είναι σύνηθες για τους ηγέτες ένωσης να καταδικάζουν τις απεργίες στους ίδιους όρους με την διοίκηση.

⁹⁰⁸ Όχι μόνο ο πλήρης απασχολούμενος εκπρόσωπος που ανακουφίζεται από τον καθημερινό φυσικό κόπο και τον κίνδυνο των καθηκόντων του ανθρακωρύχου, αλλά, όσο υψηλότερη η θέση που στην ένωση που τόσο πιο πολύ απομακρύνεται από το σύνολο της στερεοτυπικής ζωής προηγούμενων συναδέλφων του, των μελών του (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:114). Εντός της ένωσης ορισμένοι ανώτεροι υπάλληλοι αισθάνονται αυτήν την αυξανόμενη απομόνωση και μιλούν νωσταλικά για τις ημέρες στα χωριά και τις κοιλάδες τους, αλλά αυτό δεν λύνει το πρόβλημα (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:113). Ο ανθρακωρύχος έχει λίγες προοπτικές της «κοινωνικής κινητικότητας» εκτός μέσω της συλλογικής προσπάθειας των συναδέλφων του και αυτό έχει πολύ περιορισμένους στόχους γενικά (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:115). Για τον πλήρους απασχόλησης εκπρόσωπο, εντούτοις, οι προοπτικές είναι διαφορετικές καθώς όχι μόνο υπάρχει η δυνατότητα της ανέλιξης στην ίδια την ένωση, σε κάθε επίπεδο, οι διάφορες συσκέψεις και οι συνεδριάσεις στις πολύ ευχάριστα μέρη, με καλά ξενodoχεία, η τύχη, για εκείνους τέτοιας κλίσης, να εισέλθουν στη δημοσιότητα μέσω των δηλώσεων συνεδριάσεων, του Τύπου και ακόμη και του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:115). Σε μια τέτοια κατάσταση πραγματικής αποξένωσης μεταξύ των συμφερόντων των εκπροσώπων ένωσης και της ιδιότητας μέλους της ένωσης είναι λαμβάνοντας, και στην εμπειρία των πολλών ανθρακωρύχων μια πραγματικότητα, γεγονός που στο Ashton έχει γίνει πρωφανής (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:116). Οι συγγραφείς (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956) τονίζουν την αντίθεση, ακριβώς στο κοινό σημείο συνάντησης των δυο αυτών ειδών σχέσεων, δηλαδή μεταξύ της καθημερινής εργασίας των ανθρακωρύχων και της επίσημης μορφής της ένωσης.

⁹⁰⁹ Το αποτέλεσμα είναι ότι μέσα από το εργοστάσιο μπορεί κανείς κατά διαστήματα να επιθυμούσε να διασφαλίσει μια αλλαγή στο ποσοστό των αμοιβών που είχε συμφωνήσει να λαμβάνει, λαμβάνοντας υπόψη το ρυθμό της εργασίας σε οποιοδήποτε ιδιαίτερο χρόνο, παρήκταν λίγες περιπτώσεις για διαφωνίες. Είναι αρκετά διαφορετικά με τον ανθρακωρύχο, είτε είναι δεσμευμένος-εργαζόμενος (contract-worker) στο ανθρακωφόρο κοιτάσμα, ή στους δρόμους, ή αμειβόμενος ανά-ημέρα (day-wage) εργαζόμενος στο ανθρακωφόρο κοιτάσμα ή άλλου υπόγειο. N. Dennis, F. Henriques and Cl. Slaughter (1956) *Coal is Our Life: An Analysis of a Yorkshire Mining Community*. London: Eyre and Spottiswoode, p. 84.

⁹¹⁰ Το έργο που ο ανθρακωρύχος καλείται να κάνει ποικίλει συνεχώς καθώς οι όροι κάτω από τους οποίους εργάζεται ποικίλουν. Ο λόγος για τον οποίο ο συνδικαλισμός έχει μια τέτοια ισχυρή έλξη μπορεί καλύτερα να είναι εξιστόρηση των εδών των διαφωνιών που προκύπτουν οποτεδήποτε και κάθε εβδομάδα, και στις οποίες τα ενδιαφερόμενα άτομα στρέφονται στην ένωση τους για υποστήριξη. Η πιο συχνή πηγή διαφωνίας είναι οι αμοιβές, και οι δεσμευμένοι-εργαζόμενοι είναι τα άτομα συχνότερα επηρεάζονται από αυτό (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:84).

⁹¹¹ Κάθε μια από τις διάφορες εργασίες που οι χειριστές τρυπανιών (drillers), οι χειριστές μηχανών (machine-men), τα άτομα που απομακρύνουν κοίτασμα (drawers-off) και οι υπόλοιποι εκτελούν προβλέπονται στον τιμοκατάλογο με παρόμοιο τρόπο που καλύπτει συχνά από 40 έως 100 αντικείμενα. Όμως πολλές περιπτώσεις προκύπτουν που δεν συμπεριλαμβάνονται στον τιμή-κατάλογο. Η πληρωμή για αυτές αποτελεί το δεύτερο στοιχείο στις αμοιβές των δεσμευμένων-εργαζομένων, δηλαδή εκείνα τα αντικείμενα που έχουν συνηθίσει

1956:84). Ο βασικός (ελάχιστος) μισθός δεν είναι ένα θέμα διαφωνίας σε επίπεδο κλάδων (branch level), γιατί δεν υπόκειται σε αλλαγή σε αυτό το επίπεδο. Έχει διαπραγματευθεί από την «Εθνική Ένωση των Ανθρακωρύχων» (National Union of Mineworkers/NUM) και το «Εθνικό Συμβούλιο Άνθρακα» (National Coal Board/NCB), που συνεδρίασαν σε ένα σώμα αποκαλούμενο «Μικτή Εθνική Επιτροπή Διαπραγμάτευσης» (Joint National Negotiating Committee/JNNC) για την «Βιομηχανία Μεταλλείας Άνθρακα» (Coal Mining Industry/CMI) και μπορεί να αλλάξει από αυτήν την επιτροπή μόνο, ή σε περίπτωση που οι δύο πλευρές αποτύχουν να συμφωνήσουν, από το Εθνικό Δικαστήριο Αναφοράς (National Reference Tribunal/NRT) (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:85)⁹¹².

Ο ανθρακωρύχος μπορεί, επομένως, να διαφωνήσει με τη διαχείριση σε αυτό το σημείο, η διοίκηση ίσως να υποστηρίζει ότι η εργασία που γίνεται έρχεται κάτω από μια διαφορετική κατηγορία στον τιμοκατάλογο από αυτόν που το άτομο απαιτεί⁹¹³, ή μπορεί να υποστηριχτεί από τη διεύθυνση ότι η εργασία που γίνεται είναι μέρος της εργασίας που εμφανίζεται ήδη στον τιμοκατάλογο και για την οποία έχει πληρωθεί το συμφωνηθέν ποσοστό⁹¹⁴ (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:86). Μια απόδειξη ότι ο συνδικαλισμός στο Ashton, όπως και αλλού στην βιομηχανία εξόρυξης του άνθρακα, αντλεί ένα

επί τόπου μεταξύ του εργάτη και της διαχείρισης (που αντιπροσωπεύονται από είτε τον αναπληρωτή, τον επιβλέποντα, είτε τον υποδιευθυντή). Σε αυτές τις περιπτώσεις οι εργάτες μπορούν να συμφωνήσουν, παραδείγματος χάριν, να εργαστούν για μια ορισμένη τιμή του άνθρακα στο κοιτάσμα. Μερικές φορές, εντούτοις, ο δεσμευμένος-εργαζόμενος μπορεί να μην είναι σε θέση να κερδίσει τη συνθηθείσα αμοιβή του με την πραγματοποίηση αυτών των συμφωνιών του τμήματος εργασίας του ακόμα κι αν είχε εργαστεί σε κάθε βάρδια, στο N. Dennis, F. Henriques and Cl. Slaughter (1956) *Coal is Our Life: An Analysis of a Yorkshire Mining Community*. London: Eyre and Spottiswoode, p.85.

⁹¹² Ορισμένες σημαντικές διαφωνίες εντούτοις προκύπτουν σε επίπεδο κλάδων. Οι συνθήκες είναι ποικίλες και απρόβλεπτες στο ορυχείο, που η εργασία που περιγράφεται στον τιμοκατάλογο αντιστοιχεί συχνά σε μόνο έναν σκληρό τρόπο πραγματοποίησης της εργασίας (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:85).

⁹¹³ Είναι σε εκείνες τις περιπτώσεις όπου εργασίες δεν προβλέπονται καθόλου στον τιμοκατάλογο, εντούτοις, ότι ο δεσμευμένος-εργαζόμενος νιώθει περισσότερο την ανάγκη της υποστήριξης της ένωσης. Σε αυτό μοιάζει με τον εργαζόμενο στις αποβάθρες, που επίσης εξαρτάται σε μια συνθηθείσα έκταση από αυτά που καλούνται «σημεία τακτοποίησης», δηλαδή μια τακτοποίηση που έχει γίνει μεταξύ της διεύθυνσης και των ατόμων όταν προκύπτουν τα απροσδόκητα απρόβλεπτα έξοδα κατά τη διάρκεια της εργασίας. Η πληρωμή για την εργασία που δεν προβλέπεται στον τιμοκατάλογο προκαλεί διάφορες διαμαρτυρίες. Ένας από τους πιο κοινούς ισχυρισμούς είναι ότι η τιμή που αναγράφεται στο σημείωμα αμοιβών είναι λιγότερη από την τιμή που έχει συμφωνηθεί προηγουμένως. Η συνήθης εξήγηση που δίδεται από τη διεύθυνση είναι ότι η απόκλιση που προκύπτει από την αποτυχία του εργαζομένου να εκπληρώσει τη σύμβαση, που είτε έχει πέσει κάτω από το επίπεδο αποδοτικότητας που απαιτείται, είτε αποτυγχάνει να ολοκληρώσει τα καθήκοντά του. Ένας άλλος κοινός λόγος για την επιθυμία της βοήθειας από την ένωση είναι ότι η τιμή που συμφωνήθηκε σχετικά με ήταν πάρα πολύ χαμηλή για τον εργάτη. Σε αυτές τις περιπτώσεις δεν υπάρχουν πολλά που η ένωση μπορεί να κάνει για αυτό. Μερικές φορές ο επιβλέπων, ή ο υποδιευθυντής δεν θα προσφέρουν έναν μισθό/τιμή έως ότου ολοκληρωθεί η εργασία, χρησιμοποιώντας την φόρμουλα: «Κάντε τη δουλειά και θα πληρώσω με τα αποτελέσματα», μια ρύθμιση που λαμβάνεται από το ενδιαφερόμενο άτομο για να υπονοήσει ότι θα ανταμειφθεί γενναϊόδωρα. Όταν η πληροφορία φαίνεται να είναι κάτω από τις προσδοκίες, το παράπονο είναι πιθανό να είναι μικρό γιατί με τη δυσανεμία για την πληρωμή, είναι μια μικτή δυσανασχέτηση και εξαπάτηση που προκαλεί θυμό για την ανονησία του καθενός να εμπιστευθεί τη διεύθυνση ως δίκαιη. Ανάμεσα στους αμειβόμενους ανα-ημέρα (day-wage) εργαζομένους που εργάζονται υπόγειο υπάρχουν λιγότερες αλλαγές περιστάσεων που να φέρνουν τα άτομα και τη διοίκηση σε αντίθεση και επομένως, υπάρχουν λιγότερες περιπτώσεις για τα άτομα να χρειαστούν την υποστήριξη της ένωσης. Εντούτοις αυτές οι περιπτώσεις δεν είναι με κανένα τρόπο σπάνιες. Επειδή αυτά τα άτομα εργάζονται για μια τυποποιημένη αμοιβή ανά ημέρα (ημερομίσθιο), δεν θα απαιτηθούν συχνά περισσότερα χρήματα για μια συγκεκριμένη εργασία. Περιστασιακά αυτό συμβαίνει όταν μια ομάδα ατόμων καλείται να εκτελέσει ένα ασυνήθιστο βαρύ καθήκον για τον οποίο βοήθεια δεν μπορεί να βρεθεί, ή στο οποίο λόγω των περιορισμένου χώρου μόνο μερικά άτομα μπορούν ενδοχόμενοι να εργαστούν. Η ένωση καλείται συνήθως για να υποστηρίξει τον ημερομίσθιο των ατόμων και στα αιτήματά τους ότι περισσότερα άτομα να διατίθενται σε μια συγκεκριμένη εργασία, στο N. Dennis, F. Henriques and Cl. Slaughter (1956) *Coal is Our Life: An Analysis of a Yorkshire Mining Community*. London: Eyre and Spottiswoode, p.87.

⁹¹⁴ Παραδείγματα αυτού πρόκειται να βρεθούν συχνά σε εκείνες τις περιπτώσεις στις οποίες το ανθρακωρύχο κοιτάσμα, μετά από την κοπή του από την μηχανή-κοπής άνθρακα, έχει αναπληρωθεί από τις εξαιρετικά εκρηκτικές ύλες. Αυτό συμβαίνει μερικές φορές όταν η τρύπα που έχει κάνει το τρυπάνι για τη γόμωση των εκρηκτικών υλών καταρρέει εν μέρει προτού να τοποθετηθεί η γόμωση. Ο άνθρακας είναι έπειτα δυσκολότερο να φυαριστεί από τον ανθρακωρύχο στο κοιτάσμα, γιατί καθώς ενώ δεν έχει σπάσει από τις εκρηκτικές ύλες θα πρέπει να τον σπάσει ο ανθρακωρύχος ίδιος. Ο ανθρακωρύχος θα απαιτήσει ένα επίδομα λαμβάνοντας υπόψη τις δυσκολίες του, ενώ η διεύθυνση θα υποστηρίξει στις περισσότερες περιπτώσεις ότι τέτοιες δυσκολίες επιτρέπονται ήδη στη δηλωμένη «συνολική τιμή» ανά τόνο άνθρακα, στο N. Dennis, F. Henriques and Cl. Slaughter (1956) *Coal is Our Life: An Analysis of a Yorkshire Mining Community*. London: Eyre and Spottiswoode, p.86.

μεγάλο μέρος της δύναμής του από τις απροσδόκητες περιστάσεις που προκύπτουν συνεχώς κατά τη διάρκεια της εργασίας, και ότι μεταξύ εκείνης της ομάδας που δεν υπόκειται σε αυτές τις δυσκολίες, στους εργαζομένους στην επιφάνεια, ο εργατικός συνδικαλισμός δεν είχε ποτέ μια ισχυρή έλξη για αυτούς (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:87)⁹¹⁵. Το Ashton είναι μια κοινότητα, γεωγραφικά και ως ένα ορισμένο βαθμό κοινωνικά χωρισμένη από άλλες κοινότητες, όπου τα περισσότερα εργαζόμενα άτομα είναι ανθρακωρύχοι. Το αποτέλεσμα είναι ότι εάν κάποιος ανθρακωρύχος, ο οποίος δεν συμμετείχε στην ένωση, μη-δημοφιλής επιλογή επειδή η αλληλεγγύη αναγνωρίζεται ως η βάση της διαπραγματευτικής δύναμης της ένωσης, θα μπορούσε να αισθανθεί το συνολικό βάρος της δυσαρέσκειας της κοινότητας (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:88). Ότι αυτή η δυσαρέσκεια δεν εκφράστηκε ήπια και ευγενικά, ή με εκπολιτισμένους τρόπους, μπορεί να φανεί από τις ακόλουθες συμβουλές, που δίνονται από τον γραμματέα της Ένωσης Ανθρακωρύχων του Yorkshire (Yorkshire Mineworkers' Association) (YMA)⁹¹⁶.

Αν και υπήρξαν μέχρι σήμερα ένας ή δύο μη μέλη της ένωσης στο Ashton, οι περιπτώσεις αληθινών απεργοσπαστών (blacklegs), δηλαδή ατόμων που εργάστηκαν κατά τη διάρκεια απεργιών, ήταν εξαιρετικά σπάνιες⁹¹⁷ (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:88). Σε εκείνες τις ειδικές περιπτώσεις όπου το ανθρακωρυχείο είναι σε μια πόλη, όπως το ανθρακωρυχείο του Bradford στο Manchester, και ο ανθρακωρύχος είναι επομένως χωρίς άλλους ανθρακωρύχους στον ελεύθερο χρόνο του, με αποτέλεσμα ο συνδικαλισμός να είναι λιγότερο ισχυρός. Οι συνθήκες που προκαλούν την δημιουργία μιας ένωσης αυτής της φύσης εξηγούν επίσης το χαρακτήρα της ηγεσίας της. Μια σχεδόν ουσιαστική απαίτηση ενός εκπρόσωπου των υπαλλήλων (branch union official) της κλαδικής ένωσης είναι ότι πρέπει να είναι δεσμευμένος-εργαζόμενος (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:89). Κυρίως, εντούτοις, οι εκπρόσωποι των υπαλλήλων της ένωσης προέρχονται από τους δεσμευμένους-εργαζομένους επειδή οι δεσμευμένοι-εργαζόμενοι είναι τα άτομα που ενδιαφέρονται πιο πολύ για την

⁹¹⁵ Ο εργατικός συνδικαλισμός είναι πολύ ισχυρός μεταξύ των δεσμευμένων εργαζομένων, πράγματι τόσο ισχυρός από ότι σχεδόν μεταξύ οποιασδήποτε άλλης ομάδας εργαζομένων σε οποιαδήποτε βιομηχανία, επειδή οι καθημερινοί και εβδομαδιαίοι οικονομικοί πόροι τους εξαρτώνται από αυτόν (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:87). Είναι αδύναμος μεταξύ των ατόμων που αμείβονται ανα-ημέρα υπόγειο όπου η βοήθεια της ένωσης απαιτείται λιγότερο συχνά (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:87). Επίσης είναι πιο αδύναμος μεταξύ όλων των ατόμων που εργάζονται στην επιφάνεια και αμείβονται ανα-ημέρα, καθώς εργάζονται για καθορισμένη αμοιβή υπό όρους που διαφοροποιούνται πολύ λίγο (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:87). Οι εργάτες στην επιφάνεια μπορούν, επομένως, να αισθανθούν μια ασαφή επιθυμία να καλύτερέψουν το πεπρωμένο τους, αλλά αυτό δεν είναι το είδος προσδοκίας που μπορεί να πραγματοποιηθεί από τη δράση του γραμματέα του κλάδου με άμεσες διαβουλεύσεις με τον διευθυντή (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:87). Η δύναμη του εργατικού συνδικαλισμού άνθρωπα στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι ορισμένες ομάδες ανθρακωρύχων ρίχνονται συνεχώς σε μια θέση διαπραγμάτευσης με τη διεύθυνση. Η θέση τους είναι υπερβολικά αδύνατη εκτός αν στηρίζεται από την υποστηρίξιμη απειλή ότι, εάν οι απαιτήσεις τους δεν γίνουν αποδεχτές, κατόπιν το προσωπικό ολόκληρου ή μέρους του ανθρακωρυχείου θα παύσει την εργασία του (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:87).

⁹¹⁶ Στην εφημερίδα των YMA το 1923, εκεί συμβουλευτεί τα μέλη του συνδικάτου να πουν στο μη-μέλος: «(...) ότι θέλουμε τη βοήθειά του, τη συνεργασία του, και όχι την εχθρότητά του, στη μεγάλη δυσκολία που αντιμετωπίζουμε (...) πείτε του ότι οι σύντροφοί του τον κοιτάζουν με υποψία, με αποτροπή, με περιφρόνηση. (...) πείτε του ότι αυτός είναι ένας Ishmael, ένας αλλοδαπός, ένας ξένος, ένα παράσιτο. (...) Εάν παραμείνει ακόμα επίμονος, κατόπιν από όλα αυτά είναι όλα τότε πείτε του ότι πρέπει «να πάρει δρόμο». Πρέπει να φύγει από την κοινότητα τον καθαρά σκεπτόμενων ατόμων (...) όσον αφορά εσας, εσείς θα τον αποφυγείτε σαν την πανούκλα» (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:88).

⁹¹⁷ Οι συγγραφείς (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956) αναφέρουν τη περίπτωση ενός απεργοσπαστή ανθρακωρύχου της απεργίας του 1926, ο οποίος εγκαταλείφθηκε από τους συναδέλφους και τους φίλους του αλλά ακόμη και από τους ίδιους του γιους. Στην κηδεία του το 1946 κανένας από τους γιους του δεν ήταν παρόντες, στο N. Dennis, F. Henriques and Cl. Slaughter (1956) *Coal is Our Life: An Analysis of a Yorkshire Mining Community*. London: Eyre and Spottiswoode. p.88.

ένωση, και θέλουν έναν από τους για να τους αντιπροσωπεύσει⁹¹⁸ (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:89). Η ανώτερη θέση τους αναγνωρίζεται από τα άτομα που αμείβονται ανά-ημέρα που συνεπώς – δεν αισθάνονται την επείγουσα ανάγκη των δεσμευμένων-εργαζομένων για κάποιον να προστατεύσει τα ιδιαίτερα συμφέροντά τους⁹¹⁹, τείνουν να ακολουθούν την επιλογή των δεσμευμένων-εργαζομένων στην

⁹¹⁸ Υπάρχουν δύο εκπρόσωποι των υπαλλήλων ένωσης σε Ashton που δεν ήταν δεσμευμένοι-εργαζόμενοι στις εκλογές. Ένας από αυτούς εκλέχτηκε ως το ελεγκτής των βαρών (checkweighman). Αυτός ο εκπρόσωπος των εργαζομένων ήταν παρών με τον ελεγκτή βαρών της εταιρίας όταν ζυγίζονται οι σκάφες του άνθρακα που στέλνονται πρώτα στην επιφάνεια διότι πρόκειται εκεί να εξασφαλίσει ότι το αληθινό βάρος του άνθρακα λαμβάνεται και καταγράφεται, και γιατί αυτό είναι η βάση επάνω στην οποία, ανάλογα με το βάρος, οι αποδοχές του ανθρακωρύχου υπολογίζονται. Αν και στους ανθρακωρύχους δόθηκε αρχικά το δικαίωμα να διορίσουν έναν ελεγκτή βαρών (checkweighman) με τα δικά τους έξοδα στον Νόμο Ορυχείων Άνθρακα του 1860 (Coal Mines Act), δεν ήταν πριν από το 1887 που ένας νόμος του Κοινοβουλίου καθόρισε τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του ελεγκτή βαρών όπως είναι τώρα. Διορίστηκε από την πλειοψηφία των ατόμων και μια επιτροπή εργατών πρέπει να διαμορφωθεί για να εποπτεύσει την εκλογή ή την παύση του ελεγκτή βαρών σύμφωνα με την ψήφο και για να καθορίσει την αμοιβή του. Είσχρη ρυθμίσεις γίνονται επίσης για να αφαιρεθεί από το γραφείο ανθρακωρύχειο το οφειλόμενο ποσοστό αμοιβής του ελεγκτή βαρών από τις αμοιβές όλων των δεσμευμένων-εργατών. Ο ελεγκτής βαρών λόγω της εν δυνάμει προνομιοχώρα θέσης του ήταν πάντα προεξέχων στην ένωση. Ο δεύτερος εκπρόσωπος των υπαλλήλων της ένωσης είναι ένα από τα δύο ισχυρότερα άτομα στον κλάδο, όμως στην εκλογή όχι μόνο δεν ήταν δεσμευμένος-εργαζόμενος, αλλά ήταν εργαζόμενος στην επιφάνεια και αμειβόμενος ανά-ημέρα, και ήταν η ψηφοφορία των ατόμων που αμείβονται ανά-ημέρα που του έδωσε τη θέση του. Αμέσως μόλις οι ανθρακωρύχοι εθνικοποίησαν τους εργαζομένους στην επιφάνεια και αμειβόμενους ανά-ημέρα στο ανθρακωρύχειο του Ashton είχαν μια διαφωνία, η ακριβής φύση της οποίας είναι δύσκολο να καθοριστεί, αν και λέγεται ότι απειλήθηκαν με την επέκταση της εργασίας ημέρας τους. Μια εβδομάδα πριν από τις διακοπές, παραδοσιακά οι δεσμευμένοι-ανθρακωρύχοι δοούσαν σκληρά προκειμένου να κερδίσουν τις υψηλότερες αμοιβές. Όταν τα άτομα που εργάζονται στην επιφάνεια και αμειβόμενα ανά-ημέρα ανακοίνωσαν ότι σκόπευαν να πάψουν την εργασία, τότε τα άτομα που εργάζονταν υπόγεια, που δεν συμμετείχαν στη διαφωνία αλλά που θα ήταν δυνατόν να εργαστούν εάν δεν υπήρχε κανένας στην επιφάνεια, προσφέρθηκε εθελοντικά να πάρουν τη θέση των ατόμων στην επιφάνεια εάν πληρωνόνταν με τα ποσοστά των δεσμευμένων-εργαζομένων. Υπήρξε μια συνάντηση στο ξενοδοχείο του Ashton στο οποίο ένας νεαρός άνδρας, έως τώρα δυσδιάκριτος στις υποθέσεις της ένωσης, μίλησε μεγαλόπρεπώς για τη θέση του εργαζομένου στην επιφάνεια. Στην επόμενη εκλογές της ένωσης έλαβε ένα μεγάλο αριθμό ψήφων και από τότε ήταν από τους προεξέχοντες εκπροσώπους των υπαλλήλων του κλάδου. Οι ομάδες εργασίας των ανθρακωρύχων εργάζονται σε ομάδες διαφορετικών ειδών. Επειδή οι αποδοχές των ομάδων υπολογίζονται για την ομάδα συνολικά και κατόπιν διαιρούνται μεταξύ των μελών της ομάδας, ένας ανθρακωρύχος αποκτά σύστημα ενδιαφέρον για όλους τους άλλους με τους οποίους συνεργάζεται, όπου στις προτάσεις αυτών αλλά και επίσης τις δικές του, οι αποδοχές τους εξαρτώνται. Ένα από τα σημαντικότερες προσόντα ή ιδιότητες που απαιτούνται από έναν εκπρόσωπο των υπαλλήλων του κλάδου είναι ότι πρέπει να είναι σε θέση «να μιλήσει». Μεταξύ τους είναι έντοντοι και ενδιαφέροντες συζητητές, αν και μέσα σε μια πιο περιορισμένη σειρά των θεμάτων. Αυτό που απαιτείται από τους εκπροσώπους των υπαλλήλων δεν είναι απαραίτητα μια καλή γνώση της πολιτικής, ή ακόμα και μια ετοιμολογία λέξεων. Αυτό που απαιτείται είναι ότι όταν μιλά ο εκπρόσωπος των υπαλλήλων πρέπει να μιλήσει με βεβαιότητα, σαν ήξερε για τι μιλούσε. Η εμπειρία έχει διδάξει στους ανθρακωρύχους του Ashton δύο πράγματα: Πρώτον, θυμούνται ότι το 1926, λόγω της ύφεσης στο εμπόριο άνθρακα, η εταιρία Tunnbridge Colliery Co., ήταν πρόθυμη να χορηγήσει πολύ μικρό ποσοστό που δεν αναγκάστηκε εκάτω από το από το φόβο μιας μεγαλύτερης απώλειας που θα είχε υποστεί από μια απεργία. Αντιμετώπιζε με την αδιάλλακτη εχθρότητα του ιδιοκτήτη. Τα ουσιαστικά επιχειρήματα ήταν ελλειπικά και η προθυμία να παραχωρηθεί το σημείο ενός ανταλλάγματος μοιραία. Δεύτερον είναι ότι η διοικητική πλευρά είναι εν πάση περιπτώσει καλύτερη στα επιχειρήματα από ότι είναι οι αντιπρόσωποι του κλάδου. Πολύ καλύτερη, επομένως, μια να δηλώσει αυτό που είναι προφανές σωστό και είναι προσεκτική ώστε να μην δώσει στον διοργανούμενο μια πιθανότητα να μετατρέψει την αλήθεια σε αναλήθεια από τις ασυναρτησίες του. Μια άλλη αναπόφευκτη ιδιότητα ενός διοικητικού υπαλλήλου της ένωσης είναι μια ψήμη για μια απεργία κλειστή αφοσίωση στα συμφέροντα των μελών του. Δεν είναι καθόλου απαραίτητο να ικανοποιεί τις επιθυμίες σε κάθε αίτημα που λαμβάνει. Ένας από τους κορυφαίους εκπροσώπους κλάδου στον Ashton υπερηφανεύεται για το γεγονός ότι εάν λάβει ένα αδικαιολόγητο παράπονο αυτός το καθιστά αρκετά σαφές ότι δεν ενδιαφέρεται για αυτό, και ότι αυτό δεν πρέπει να έχει τοποθετηθεί ενώπιόν του. Η αφοσίωση που απαιτείται δεν είναι αυτή ενός εκπροσώπου που είναι αναγκασμένος να πραγματοποιήσει τις επιθυμίες εκείνου που αντιπροσωπεύει, αν και υπάρχουν πολλοί που σκέφτονται σύμφωνα με αυτόν τον τρόπο και πολύ περισσότεροι που θεωρούν ότι με την εθνικοποίηση η ένωση τείνει να γίνει ανταρχική στο βαθμό στον οποίο κρίνει τις καταγγελίες των μελών της. Αυτό που μάλλον απαιτείται είναι αυτό που καλύτερα περιγράφεται από τη λέξη που χρησιμοποιούν, ότι δηλαδή ο εκπρόσωπος των υπαλλήλων πρέπει να είναι προσεκτικός – ότι δηλαδή δεν πρέπει να υπάρξει καμία σκιά αμφιβολίας ή οποιοδήποτε είδος ενδιαφέροντος που μπορεί να τον οδηγήσει να πάρει τη πλευρά της διοίκησης. Το πιο μοιητό έγκλημα για το οποίο ένας εκπρόσωπος υπαλλήλων του κλάδου μπορεί να κατηγορηθεί είναι αυτό του να πει «άλλα πράγματα επάνω και άλλο στο κοίτασμα». Αντί η συμπεριφορά προκαλεί δυσκολίες όταν καταβάλλονται προσπάθειες από τη διοίκηση να εξασφαλιστεί η συνεργασία των εργατών, ειδικά όταν αυτό επιδιώκεται μέσω της ένωσης τους. Δύο άλλοι παράγοντες έχουν μια ορισμένη επιρροή στον καθορισμό του ποιος επιλέγεται για μια διοικητική θέση στον κλάδο. Αν και η καταγωγή μιπύρας θεωρείται κανονικά στο Ashton ως ένα ανδρικό χόμπι και είναι μια από τις πιυχές της ωριμότητας. Ένας εκπρόσωπος των υπαλλήλων της ένωσης που δεν είναι τίποτα παρά ένας μέσος ότης βρίσκεται στον κίνδυνο να χάσει την θέση του. Ενώ αυτό ισχύει, είναι επίσης αλήθεια ότι οι ίδιοι εκπρόσωποι των υπαλλήλων τείνουν να εκλέγονται επανειλημμένως. Έχει παρατηρηθεί συχνά στις οργανώσεις εκείνων των εργατικών τάξεων να εμμένουν με εξαιρετική σταθερότητα σε ένα άτομο που έχει εκλεγεί μια φορά ως εκπρόσωπος των υπαλλήλων. Ρυθμιστικό ρόλο διαδραματίζει η πεποίθηση ότι οι εκλεγμένοι εκπρόσωποι των υπαλλήλων μπορεί να είναι διεφθαρμένοι, συνεπώς, ανέφεραν: «εάν ένας εκπρόσωπος των υπαλλήλων δεν ήταν ένας τώρα διεφθαρμένος γιατί να διατρέξουμε κίνδυνο με κάποιον νέο:», στο N. Dennis, F. Henriques and Cl. Slaughter (1956) *Coal is Our Life: An Analysis of a Yorkshire Mining Community*. London: Eyre and Spottiswoode, p.93.

⁹¹⁹ Αν και οι ερωτήσεις για τις αμοιβές είναι κατά πολύ οι σημαντικότερες όσον αφορά τα άτομα σε σχέση με την ένωση τους, και άλλες ερωτήσεις προκύπτουν επίσης όπως, ότι σε όλες τις περιπτώσεις αυτό που τα άτομα θέλουν είναι ότι ο συνδικαλιστικός εκπρόσωπος τους πρέπει να ενεργήσει ως ο συνήγορός τους. Επιπλέον θέλουν από αυτόν, να τους υποστηρίξει ακόμα και αν ξέρουν ότι έχουν παραβεί κάποιο σαφώς καθορισμένο πάγιο κανόνα στο ορυχείο. Θέλουν την ένωση για να ενεργήσει ως σύμβουλος για την υπεράσπιση και αναλβήνη την ευθύνη τεκμηρίωσης «των μελών μου, του σωστού και του λάθους». Πριν από την εθνικοποίηση δεν ήταν δύσκολο για την ένωση να

επιλογή των διοικητικών υπαλλήλων (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:89)⁹²⁰.

Από τα δύο ανθρακωρυχεία στο Ashton⁹²¹, τα ανθρακωρυχεία του Manton και του Ashton, το πρώτο είχε κλείσει μόνιμα το 1935 μετά από μια διαφωνία σχετικά με το ποσοστό του ρύπου (πέτρας) που στέλνεται στην επιφάνεια μεταξύ του άνθρακα. Το 1938 η διαχείριση απείλησε να κλείσει το ανθρακωρυχείο του Ashton. Ως αποτέλεσμα αυτής της απόφασης μια συνεδρίαση πραγματοποιήθηκε μεταξύ της εταιρίας του ανθρακωρυχείου, του UDC και του «Κλάδου Ανθρακωρυχείων του Ashton της Ένωσης των ανθρακωρύχων του Yorkshire» (Ashton Colliery Branch of the Yorkshire Miners' Association/ACBYMA) στις 20 Ιουλίου (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:97). Η συνεδρίαση συνεχίστηκε στις 22 Ιουλίου και οι εκπρόσωποι των υπαλλήλων του κλάδου κατέληξαν ότι η διοίκηση θα αναλάμβανε την ευθύνη τιμώντας την προηγούμενη συμφωνία της να καθαρίσει την σκόνη των μηχανών προτού έρθουν να εργαστούν οι ανθρακωρύχοι⁹²² (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:97). Η εθνικοποίηση κατέστρεψε τη σαφή και απλή θέση των εκπροσώπων και την αντικατέστησε με μια που είναι πολύ πιο σύνθετη (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:97). Ενώ οι δυνατότητες επίτευξης των στόχων του κλάδου αυξάνονταν υπήρχαν και περιπτώσεις παρανόησης μεταξύ των ατόμων και των αντιπροσώπων τους (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:97). Η συνεργασία είναι πάντα πιο περίπλοκη και δεν είναι εύκολο να συμφιλιωθεί ο ανθρακωρύχος στην ιδέα της συνεργασίας με τη διοίκηση⁹²³. Με την εθνικοποίηση δύο σύνολα κανόνων καθιερώθηκαν για να ρυθμίσουν τις σχέσεις

διαδραματίζει αυτόν τον ρόλο καθώς η αντίθεση με την διαχείριση ήταν η ίδια η ουσία της, και εμφανώς, η διαχείριση ανταπέδιδε σε είδος στο N. Dennis, F. Henriques and Cl. Slaughter (1956) *Coal is Our Life: An Analysis of a Yorkshire Mining Community*. London: Eyre and Spottiswoode, p.95.

⁹²⁰ Κάτω από αυτές τις περιστάσεις, η ένωση του κλάδου κρινόταν όχι μόνο, και μερικές φορές καθόλου, από ποιες επιτυχίες πέτυχε στην αποκατάσταση των διαμαρτυριών, στην αδιαλλαξία της διοίκησης, δηλαδή η κρίση βασίζονταν στο είδος της προσπάθειας καταβαλλόμενων. Πριν από την εθνικοποίηση ότι η προσπάθεια ήταν απλή, σαφής και επομένως εύκολα κατανοητή (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:95). Ένα παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο η ένωση εκκίνησε τις ημέρες θα μπορούσε να αναδειχθεί από μια διαφωνία χωρίς να έχει επιτύχει τίποτα, καθώς υφίσταται ελάχιστη ή καθόλου κριτική από τα άτομα στην διαδικασία, παρέχεται από την απεργία στο ανθρακωρυχείο του Ashton τον Ιούλιο του 1938 (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:96).

⁹²¹ Στο Ashton κυριαρχούσε σταθερά η δημοφιλής πεποίθηση ότι ο πράκτορας του ανθρακωρυχείου το ανάγκασε να κλείσει, λέγοντας ότι: «θα έκανε τις γυναίκες και τα παιδιά του Ashton να ματώσουν» (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:96). Στις αρχές Ιουλίου του 1938 η διαχείριση παραπονέθηκε ότι αφού τον Ιανουάριο το ποσό ρύπου που εστάλει στην επιφάνεια είχε αυξηθεί από 7% σε 17% και ως αποτέλεσμα αυτού ένα μεγάλο ποσοστό χρημάτων χανόταν από αυτό. Στο μέλλον, τα μέγιστα ποσοστά που επιτράπηκαν επρόκειτο να είναι 6% για το ρύπο όπου ο άνθρακας αφαιρούνταν με το χέρι, και 7% όπου άνθρακας ήταν κοβόταν με μηχανή, διαφορετικά το ανθρακωρυχείο θα έκλεινε. Για αυτό η ένωση του κλάδου απάντησε ότι το λάθος είναι της διοίκησης. Όταν οι μηχανές εγκαταστάθηκαν, συμφωνήθηκε ότι όταν κόπηκε ο άνθρακας, οι μεγάλες ποσότητες σκόνης που διαμορφώνονται συνήθως στο στάδιο της κοπής θα αφαιρούνταν προτού οι μεταφορείς έρχονταν στην βάρδιά τους. Αυτό δεν έγινε. Ήταν εναλλακτική λύση στην απαίτηση της διοίκησης, η ένωση πρότεινε ένα μέγιστο 12% με 10% και ένα 7% ανάλογα με τις συνθήκες αλλά αυτές οι προτάσεις απορρίφθηκαν από τη διοίκηση. Μια ψηφοφορία των μελών διεξάχθηκε ώστε να αποφασιστεί εάν θα γίνονταν δεκτές ή θα απορρίπτονταν οι προτάσεις της διοίκησης, και το αποτέλεσμα ήταν 750 για την απόρριψη και 259 για την αποδοχή αυτών. Η διοίκηση ανακοίνωσε μια 7 ημέρη προθεσμία για όλους τους υπαλλήλους του ανθρακωρυχείου, η οποία θα έληγε στις 16 Ιουλίου. Στις 15 Ιουλίου η διαχείριση επανέλαβε τους όρους της, οι οποίοι απορρίφθηκαν πάλι από τον κλάδο με αποτέλεσμα την επόμενη ημέρα, όλοι οι εργαζόμενοι στο ανθρακωρυχείο του Ashton να απολυθούν από την δουλειά τους με εξαιρετική μερικούς που διατηρήθηκαν για την διαδικασία μόνιμου κλεισίματος ενός ανθρακωρυχείου. Εν τω μεταξύ το θέμα είχε συζητηθεί από το Αστικό Συμβούλιο της Περιφέρειας (Urban District Council/UDC), του οποίου ο γραμματέας του κλάδου ήταν μέλος (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:96). Πάρθηκε η απόφαση ότι το UDC πρέπει να ζητήσει από τη διοίκηση να συναντήσει μια αντιπροσωπεία του Συμβουλίου και της ένωσης του κλάδου (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:96).

⁹²² Στην βάση αυτής της ανάληψης της ευθύνης η ένωση πρότεινε επιστροφή στην εργασία υπό τους όρους που η Εταιρία είχε προσφέρει αρχικά, δηλαδή, σε ένα μέγιστο του ρύπου 6% όταν άνθρακας αφαιρούνταν με το χέρι, και 7% όπου άνθρακας ήταν κοβόταν με μηχανή (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:97). Τα άτομα είχαν διακινδυνεύσει την πλήρη απώλεια των οικονομικών τους πόρων στο Ashton και στην όλη προσπάθειά τους δεν επιτεύχθηκε τίποτα (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:97). Επιπλέον δεν είχαν καμία αμφιβολία ότι οι εκπρόσωποί τους είχαν ενεργήσει όπως έπρεπε, κανένας που συμμετείχε δεν έχασε τη θέση του στην επιτροπή της ένωσης και κανένας δεν υποστήριξε ότι η στάση των ατόμων σε αυτήν την περίπλοκη κατάσταση κατόπιν συμβουλής των εκπροσώπων τους ήταν μια ανόητη και άκαρπη προσπάθεια⁹²³ (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:97).

⁹²³ Μια ρύθμιση ενδιαφέρει για τις κοινές διαβουλεύσεις, και έχει ως σκοπό να εξασφαλίσει τη συνεργασία των ατόμων την απόδοση και την ασφάλεια στο χώρο εργασίας του ανθρακωρυχείου (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:98). Δημιουργήθηκε μια «Συμβουλευτική

μεταξύ της διοίκησης και των εργαζομένων. Μια ακόμα αλλαγή που προέκυψε με την εθνικοποίηση ήταν μια πιο «άτυπη» από εκείνη που εισήχθη με την διαδικασία της διαβούλευσης και του συμβιβασμού, είχε παρόμοια αποτελέσματος συμφιλίωσης των εκπροσώπων της ένωσης συμφιλιώθηκε με την διοίκηση και αποξενώνοντάς τους από τα μέλη τους⁹²⁴ (Dennis, Henriques and Slaughter,

Επιτροπή Ανθρακωρυχείων» (Colliery Consultative Committee/CCC) αποτελούμενη από τον διευθυντή του ανθρακωρυχείου, τρεις εκπροσώπους των εργαζομένων, τον αναπληρωτή ενός αντιπροσώπου των ατόμων που εκλέγονται από τα άτομα αυτά (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:98). Μια από τις υποθέσεις κάτω από τις οποίες η CCC λειτουργούσε ήταν ότι τα άτομα έχουν μια πολύτιμη συμβολή στην ασφαλή και αποδοτική λειτουργία του ανθρακωρυχείου, λόγω της πρακτικής τους γνώσης όπου η αντιπαραγωγικότητα και ο κίνδυνος παρανοήσεων (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:98). Η άλλη ρύθμιση είναι ότι τα άτομα έχουν ένα ίδιο μερίδιο ενδιαφέροντος με τη διοίκηση για τα θέματα με τα οποία η CCC ασχολείται (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:98). Δύο χαρακτηριστικά γνωρίσματα της CCC που λειτουργεί προκύπτουν από αυτό: στοιχεία για την ημερήσια διάταξη μπορούν να ληφθούν είτε από τον κλάδο είτε από οποιοδήποτε πρόσωπο που απασχολείται στο ανθρακωρυχείο και για αποφάσεις που λαμβάνονται σύμφωνα δεν θα πραγματοποιείται ψηφοφορία (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:99). Αυτό επιτρέπει στον διευθυντή να απαλλάσσεται από την υπαγωγή στην πραγματοποίηση των απαραίτητων καθηκόντων του, επιτρέποντάς του ως πρόεδρος, ένα ευρύ φάσμα στην ερμηνεία αυτού που «έχει συμφωνηθεί» (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:99). Η λειτουργία της CCC είναι πολύ σημαντική καθώς επιτρέπει στους αντιπροσώπους των ατόμων να ακούσουν την άποψη της διοίκησης καθώς και επιτρέπει στη διοίκηση να ακούσει την άποψη των ατόμων (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:99). Ο διευθυντής, με την ευρύτερη προοπτική του που περιλαμβάνει εύκολα την άποψη ότι η υψηλότερη παραγωγή ή η λιγότερη συστηματική αποχή από την εργασία, παραδείγματος χάριν, ωφελεί και τις δύο πλευρές της βιομηχανίας, επιτρέπεται από τις διαβουλεύσεις για να μεταβιβάσει αυτήν την άποψη στα άλλα μέλη των επιτροπών (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:99). Δυστυχώς, δεν φαίνεται να πηγαίνει πέρα από τα μέλη καθώς το αποτέλεσμα είναι ότι οι διαβουλεύσεις, που προορίζονταν να φέρουν τα άτομα σε πιο στενή επαφή με την διαχείριση, είναι επιτυχής ως ένα ορισμένο βαθμό, να πείσουν τους αντιπροσώπους των ατόμων για τις αρετές της συνεργασίας (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:99). Αλλά με αυτό τον τρόπο έχει τείνει να αλλοτριώσει τους αντιπροσώπους από τα άτομα να συμφιλιώνει τα άτομα με την διαχείριση (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:99). Το ίδιο πράγμα μπορεί να επωφεληθεί τον ελπί του συνόλου των θεμάτων σχετικά με τις αμοιβές και τους όρους της εργασίας (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:99). Με την εθνικοποίηση οι διαμαρτυρίες αυτής της φύσης, έχουν εξεταστεί με τον ακόλουθο τρόπο: καταρχήν μια διαμαρτυρία αναφέρεται από το ενδιαφερόμενο άτομο στους άμεσους ανωτέρους του, στις περισσότερες περιπτώσεις ο αναπληρωτής ή ο υποδιευθυντής (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:99). Εάν η αιτία της διαμαρτυρίας δεν διορθώνεται μέσα σε 3 ημέρες έπεται το άτομο έχει δικαίωμα να δει τον διευθυντή ή τον αντιπρόσωπό του για αυτό το θέμα (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:100). Μια συνεδρίαση των Ορυχείων (Pit Meeting) προγραμματίζονται μεταξύ των αντιπροσώπων της ένωσης και της διαχείρισης (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:100). Εάν η συμφωνία δεν μπορεί ακόμα να επιτευχθεί, κατόπιν η διαμαρτυρία μεταφέρεται από το ανθρακωρυχείο για συζήτηση σε μια «Επιτροπή Διαφωνιών» (Disputes Committee/DC), αποτελούμενη από τους αντιπροσώπους της «Βόρειο-Ανατολικής Περιφέρειας Συμβουλίου Ανθρακωρυχείων» (North-East Divisional Coal Board/N-EDCB) της «Εθνικής Ένωσης Ανθρακωρυχείων της Περιοχής του Yorkshire» (Yorkshire Area of the National Union of Mineworkers/YANUM) (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:100). Στο θέμα αμοιβών και των όρων εργασίας είναι κοινά παραδεκτό ότι υπάρχει μια σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ της διοίκησης και των ατόμων (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:100). Σε περίπτωση απουσίας συμφωνίας, το πρόβλημα υποβάλλεται στον «Επόπτη της Περιοχής» (District Umpire) (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:100). Μέσω των μηχανισμών αυτών η σταθερή και συνεχής επαφή των εκπροσώπων των εργαζομένων με τη διοίκηση διατηρείται και έτσι τους επιτρέπει να πραγματοποιήσουν την εργασία τους αποτελεσματικότερα αλλά εδώ πάλι, ενώ οι ευκαιρίες για την επιρροή της διοίκησης έχουν πολλαπλασιαστεί, έτσι έχουν πολλαπλασιαστεί και οι ευκαιρίες επιρροής των εκπροσώπων (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:100). Επειδή η DC αναμένεται να εξετάσει ζητήματα που αναφέρονται σε οποιαδήποτε από τα 115 ανθρακωρυχεία της N-EDCB, και επειδή οι αντιπρόσωποι στα ανθρακωρυχεία είναι συχνές, και επειδή η συμφωνία σε επίπεδο ανθρακωρυχείου δεν είναι συχνά δυνατή, οι διαμαρτυρίες μπορούν να διαρκέσουν για αρκετούς μήνες περιμένοντας να εξεταστούν από αυτό το σώμα (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:100).

⁹²⁴ Υλάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους η διαχείριση πρέπει να διευκολύνει τη μεταφορά των εκπροσώπων της ένωσης από την δεσμευμένη-εργασία των μετώπων εξόρυξης κάπου αλλού, κάτω από το έδαφος. Οι εκπρόσωποι ήταν συχνά απαραίτητο να ανταποκρίνονται στις δραστηριότητες της ένωσης κατά τη διάρκεια των ωρών απασχόλησης και εάν εργάζονται σε μια ομάδα στο κοιτάσμα τότε ο σημαντικότερος κύκλος παραγωγής στο ανθρακωρυχείο μπορεί να διαταρασσόταν από την απουσία τους. Ένας δεύτερος λόγος είναι ότι τα άτομα που εργάζονται σε αυτές τις εργασίες μπορούν να πληρωθούν πολύ γενναιοδωρά για την εργασία που κάνουν χωρίς να επηρεάζουν πάρα πολύ το σύνολο αμοιβών στο ανθρακωρυχείο, γιατί εργάζονται ανά ζευγάρια ή μικρές ομάδες, συχνά μακριά από τους υπόλοιπους εργάτες. Και ο διοίκηση και οι εκπρόσωποι των εργαζομένων ακολουθούσαν την πρακτική γενναιοδωρών συμβάσεων για τους δεύτερους επειδή οι πρώτοι ήθελαν να αποφύγουν οποιαδήποτε υποψία «θυματοποίησης». Είναι πάντοτε βολικό για τους εκπροσώπους να μεταφέρονται σε δουλειές στις οποίες η απουσία τους στις δραστηριότητες της ένωσης δεν εμπόδιζε την αποδοτικότητα των ανθρακωρυχείων. Πριν από την εθνικοποίηση, εντούτοις, αυτό σήμανε συνήθως λιγότερο αποδοτική δουλειά, και ακόμη και περιστασιακά, άφησαν τους δεσμευμένους εργαζόμενους και εργάζονταν ως εργάτες αμειβομένοι ανα-ημέρα. Οι καλοπληρωμένες δεσμευμένες εργασίες στις οποίες οι εκπρόσωποι βρίσκονταν είναι ένα σημείο στο οποίο η διοίκηση δεν είναι καθόλου εχθρική απέναντι στην ένωση. Εντούτοις, αυτή η γενναιοδωρία μπορεί επίσης να εξηγηθεί από το απλό επιχείρημα ότι ένας εκπρόσωπος των εργαζομένων θα είναι πιο ανεπιθύμητος εάν οι διαμαρτυρίες που σπείρκει να αποκαταστήσει είναι επίσης και δικές του. Μια διαφωνία που περιλαμβάνει, παραδείγματος χάριν, μια ομάδα ανθρακωρυχείων που υποστηρίζουν ότι έχουν πληρωθεί ανεπαρκώς θα ακολουθηθεί πιο δυναμικά από έναν εκπρόσωπο της ένωσης που είναι και ο ίδιος ένας από τους ενδιαφερόμενους ανθρακωρύχους από ό,τι κάποιος του οποίου το εισόδημα δεν θα επηρεαστεί από το ζήτημα. Μια άλλη εκτίμηση είναι ότι ένας υπάλληλος που αντιμετωπίζεται καλά έχει λιγότερους λόγους να δει την ένωση και τη διοίκηση ως απαραίτητες ανταγωνιστικές δυνάμεις. Το γεγονός ότι υπήρχαν μόνο μόνο εξαιρέσεις με μόνο δύο εξαιρέσεις και ότι όλοι εκπρόσωποι σε έργα ανάπτυξης υπονοεί ότι τους έχουν δοθεί αυτές οι εργασίες έτσι ώστε η μαχητικότητα τους ως εκπρόσωποι των κλάδων να εξασθενίσουν. στο N. Dennis, F. Henriques and Cl. Slaughter (1956) *Coal is Our Life: An Analysis of a Yorkshire Mining Community*. London: Eyre and Spottiswoode, p.103.

1956:101). Η επιρροή των ανώτερων εκπροσώπων επάνω σε άλλους εκπροσώπους, βάση της ιεραρχίας της ένωσης, είναι ο ισχυρότερος παράγοντας που πείθει τους δεύτερους να υιοθετήσουν μια διαλλακτική πολιτική (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:103)⁹²⁵.

Αυτό το είδος διαφωνίας μπορεί να φανεί ως το πέρασμα σε μια μορφή εχθρότητας στη συνεδρίαση της ένωσης στο Ανθρακωρυχείο Whitburn Co. του Durham. Στις 26 Φεβρουαρίου, το 1954, 1.800 άτομα σταμάτησαν την εργασία εκεί λόγω της «τυραννικής και εκφοβιστικής κατάστασης» που υιοθετήθηκε από έναν από επιβλέποντα προς τους εργαζομένους σε αυτό το τμήμα του ανθρακωρυχείου (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:104)⁹²⁶. Σε μια άλλη περίπτωση τον Αύγουστο του 1953 ο πρόεδρος του κλάδου των ανθρακωρυχείων του Ashton θα μπορούσε διαμαρτυρηθεί για την έλλειψη εμπιστοσύνης που οι πράκτορες (agents) του ανθρακωρυχείου είχαν σε αυτόν (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:105)⁹²⁷. Αρχικά, οι υπολογισμοί των αποδοχών με αναφορά στον όγκο του άνθρακα αντί

⁹²⁵ Επιπλέον αυτή η επιρροή ενισχύεται από το γεγονός ότι αυτό βρίσκεται μέσα στην περιοχή της ένωσης για να χορηγήσει ή να συγκρατήσει για απεργία (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:103). Αλλά ενώ η ΥΜΑ ήταν πρόθυμη να επιτρέψει τις απεργίες στους κλάδους όπου τα μέλη κλάδων που νήφουν υπό τέτοιες δράσης, από την στιγμή που μετατράπηκε σε YANUM (1944) ούτε μια απεργία έχει εγκριθεί (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:103). Αυτό δεν συνέβη επειδή τα μέλη των κλάδων δεν επιθυμούσαν πλέον να απεργήσουν προκειμένου να αποκαταστήσουν τις αδικίες εις βάρος τους αλλά γιατί τα ενδιαφερόμενα άτομα απλά απεργούσαν χωρίς έγκριση (αντίσκημα) (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:104). Πιο συχνά τα άτομα απεργούν με σκοπό τον καταναγκασμό της ένωσης της περιοχής για να λάβει γνώση των διαμαρτυριών τους (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:104).

⁹²⁶ Δέκα ημέρες αργότερα οι απεργοί ανθρακωρύχοι ενώθηκαν με 2.200 περισσότερους από τα ανθρακωρυχεία των περιοχών Harton και Westoe (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:104). Η απεργία δεν τελείωσε μέχρι την 20^η Μαρτίου, αφού τα άτομα στο Whitburn ήταν έξω για 23 ημέρες, και τα άτομα στο Harton καθώς επίσης και τα άτομα Westoe, για 13 μέρες αντίστοιχα (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:104). Από την απεργία ο γραμματέας του κλάδου στο Harton είπε: «Δεν καλέστηκε το Συμβόλιο Ανθρακα αλλά την Ένωση» (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:104). Ο γραμματέας του κλάδου φαίνεται εδώ να ενισχύει τους απεργούς και να είναι αντιπθεμένος στην πολιτική της ένωσης στην περιοχή (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:104). Αυτό που συνέβη ήταν ότι τα άτομα δεν απήργησαν ενάντια στις συμβουλές της ένωσης αλλά ότι η ένωση του κλάδου τους προέτρεψε σε απεργία ενάντια στις συμβουλές των εκπροσώπων των τοπικών και εθνικών ενώσεων της ένωσης. Αυτό δημιούργησε μια δυσάρεστη κατάσταση στην οποία η ένωση των ανθρακωρύχων του Ashton βρισκόταν ήταν ότι όχι μόνο είχε εγκαταλείψει μια πολιτική της ξεκάθαρης αντίθεσης για μια πιο συνεργασίας, δεν ήταν με κανένα τρόπο εξολοκλήρου πεπεισμένοι (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:104). Ένας λόγος που αυτό είναι ότι η πίστη στη δυνατότητα πραγματοποίησης της συνεργασίας, που προερχόταν από την εργασία τους σε διάφορες επιτροπές (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:105). Το αποτέλεσμα είναι ότι οι εκπρόσωποι των κλάδων έχουν μια αμφίθυμη στάση απέναντι σε αυτές τις επιτροπές όπου η εργασία τους για αυτές χαρακτηρίζεται συνήθως από μια αίσθηση ευθύνης για την αποδοτικότητα του ανθρακωρυχείου συνολικά, ακόμα και όταν σημαίνει αυτό ότι αντιμετωπίζονται τα άτομα μεταξύ των μελών του κλάδου (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:105).

⁹²⁷ Μια ομάδα εργαζομένων στην εκφάνεια σταμάτησαν μια ημέρα και ζήτησαν να δουν τον πρόεδρο για να συζητήσουν τις διαφωνίες τους μαζί του όμως ο πράκτορας του ανθρακωρυχείου πήγε σε αυτούς και είπε: «Ο πρόεδρος των κλάδων δεν είναι ο διευθυντής και ότι θα μπορούσαν, είτε να συνεχίσουν την δουλειά τους είτε να πάνε σπίτι τους» (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:105). Υπάρχει πάντα παροφία, εντούτοις, να λανθάνουσα εχθρότητα έτοιμη να φανερωθεί στο μικρότερο σημάδι ότι οι επιτροπές είναι μια άλλη πρόσωση (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:105). Η αμφιθυμία της θέσης του κλάδου δεν μπορεί να διευκρινιστεί καλύτερα από ότι με την αντιπαράθεση του ανωτέρω απολογισμού των δραστηριοτήτων του προέδρου ο οποίος με συχνά εκφρασμένη άσπωση του ότι «ο μόνος σκοπός όλων αυτών των επιτροπών είναι να αποδυναμωθεί ο κλάδος» (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:105). Η χορήγηση στους εκπροσώπους της ένωσης καλοπληρωμένες εργασίες έχει επίσης την επίδραση «της χαλάρωσης» των αντιπροσώπων. Η σημαντικέστερη αιτία για την εμμονή της παραδοσιακής αντι-εργασιακής συμπεριφοράς στις δηλώσεις των εκπροσώπων προς τα άτομα είναι αξιοσημείωτη (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:106). Σε όλες τις περιπτώσεις είναι απαραίτητο για τους εκπροσώπους να μιλούν στα άτομα σε επίπεδο μόνο ενός θεμελιώδους ανταγωνισμού στις σχέσεις μεταξύ της διοίκησης και των ατόμων (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:106). Οι πρώτοι-πρώτοι μήνες του 1953 εμφάνισαν μια ακανόνιστη διαδοχή των δευτερευουσών διαφωνιών σχετικά με την αλυσίδα των αποδοχών λόγω των κακών συνθηκών, και μέχρι το καλοκαίρι το έδαφος προετοιμάστηκε καλά για μια σοβαρή σύγκρουση (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:106). Στην διαμάχη του Αυγούστου του 1953 που ακολούθησε προέκυψε σαφώς η αμφιθυμία της θέσης των εκπροσώπων του κλάδου και η αγανάκτηση και η σύγχυση των ανθρακωρύχων (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:106). Αυτή η διαφωνία, στο κοίτασμα άνθρακα του Beeston στο ανθρακωρυχείο του Ashton, προκλήθηκε από την εγκατάσταση μιας μεταφοράς-ζώνης για να αντικαταστήσει τα βαγόνια εμπορευμάτων (ή τις σκάφες) στο κύριο οδόστρωμα μεταφορών (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:106). Προτού να εγκατασταθεί ο νέος ταινιόδρομος μεταφοράς το μέτωπο εξόρυξης είχε το δικό του σύστημα μεταφοράς φορτίων, για τη μεταβίβαση του άνθρακα από το κοίτασμα και προμηθειών του (στηρίγματα χάλυβα, κλπ.) προς το κοίτασμα (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:106). Στο κοίτασμα άνθρακα του Beeston αυτό το σύστημα αποτελείται από τους ταινιόδρομους μεταφοράς του κοίτασματος που μεταφέρουν τον άνθρακα προς μια άλλη ζώνη μεταφοράς (ζώνη φόρτωσης στην πόλη) που οδηγεί μακριά από το μέτωπο εξόρυξης, στον κύριο δρόμο μεταφορών (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:106). Τον Ιούλιο και τον Αύγουστο, κατά τη διάρκεια των

το βάρος στερούσαν τα άτομα από την προστασία που διατίθετο από τον ελεγκτή βάρους τους κάνοντας τον υπολογισμό του όγκου αισθητά πιο περίπλοκο από τον υπολογισμό από το βάρος⁹²⁸ (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:107). Αφετέρου υπήρχαν άλλες διαμαρτυρίες που συνδέονταν με τον προτεινόμενο νέο τιμοκατάλογο που απαιτούσε αλλαγή των ωρών απασχόλησης⁹²⁹. Κατά συνέπεια διαδοχικά ταραγμένοι και σταματημένοι, αβέβαιοι εάν υποστηρίζονταν ή αντιτάσσονταν από τους ηγέτες τους, οι ανθρακωρύχοι του Beeston, απήγγησαν και μετά επέστρεψαν στην εργασία τους, εφαρμόζοντας μια «αργού ρυθμού» τακτική εργασίας, και δοκίμασαν να κερδίσουν όσα μπορούσαν κάτω από το υπάρχον τιμολόγιο (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:111). Στις αρχές Σεπτεμβρίου του 1953 οι ανθρακωρύχοι σε τρία κοιτάσματα στο ορυχείο του Beeston σταμάτησαν την εργασία τους και ενισχύθηκαν από τους ανθρακωρύχους από ένα άλλο κοιτάσμα, ως υποστήριξη στους πρώτους με αποτέλεσμα να χαθούν 3.200 τόνοι άνθρακα (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:111)⁹³⁰. Το

δύο εβδομάδες της ετήσιας άδειας, οι σκάφες στον κύριο ταινιόδρομο αντικαταστάθηκαν από ένα ειδικό είδος ταινιόδρομο αποκλεισμένο ενάντιο σιδηρόδρομος μεταφοράς (cable-belt) (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:107). Αυτό σήμανε ότι δεν ήταν πλέον δυνατό να υπολογιστεί από το βάρος στην επιφάνεια η χωριστή παραγωγή κάθε ατόμου, δεδομένου ότι όλος ο άνθρακας από κάθε ένα από τα πρόσωπα φορτώθηκε υπόγειο προς τον ίδιο ενάεριο σιδηρόδρομο μεταφοράς (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:107). Ήταν επομένως απαραίτητο να εγκαταλειφθεί το σύστημα πληρωμής των ατόμων σύμφωνα με το βάρος του άνθρακα που έφεραν στην επιφάνεια, και να πληρώνονται σύμφωνα με τον όγκο του άνθρακα που αφαιρούνταν από το κοιτάσμα εξόρυξής τους κατά τη διάρκεια της βάρδιας τους (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:107). Αυτή η καινοτομία προκάλεσε διάφορες διαφωνίες (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:107).

⁹²⁸ Οι συγγραφείς (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956) αναφέρουν ότι ενώ τα άτομα υπολόγιζαν τον άνθρακα από την άποψη των τόνων και των κιλών πλέον καλούνταν να τον υπολογίζουν από το από την άποψη των κυβικών ποδιών. Κάποιος θα μπορούσε να ακούσει απόψεις όπως: «Είναι δύσκολο για ένα εργαζόμενο άτομο να καταλάβει το κυβικό μέτρο. Στην πραγματικότητα ο πρόεδρος του κλάδου απέδωσε μία φορά ολόκληρο το πρόβλημα σε αυτήν την αιτία. Δεν υπήρχε κανένας κάτω από το έδαφος που να μπορεί να επιλύσει το πρόβλημα με το κυβικό μέτρο. Αυτό είναι η κορυφή και το κατώτατο σημείο του προβλήματος», στο N. Dennis, F. Henriques and Cl. Slaughter (1956) *Coal is Our Life: An Analysis of a Yorkshire Mining Community*. London: Eyre and Spottiswoode, p.107.

⁹²⁹ Τα άτομα αμφισβητούσαν την ισχύ του διοικητικού ισχυρισμού ότι τα 29,2 κυβικά πόδια είναι ίσα με έναν τόνο του άνθρακα (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:107). Αυτή η ερώτηση αναδύθηκε σαν διαμαρτυρία στις συνεδριάσεις των κλάδων για μήνες προκαλώντας σύγχυση (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:107). Είναι παράξενο ότι οι εκπρόσωποι του κλάδου δεν διευθέτησαν αυτό το θέμα πολύ νωρίς στη διαφωνία από κάποιο ικανό πρόσωπο, για να μειωθούν τα δύσκολα σημεία στη συζήτηση με τη διοίκηση (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:108). Ο προωθημένος τιμοκατάλογος που συζητήθηκε μεταξύ της διοίκησης του ανθρακωρυχείου και του κλάδου δεν έγινε αποδεκτός από τα άτομα (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:108). Εδώ πάλι, ο χρόνος ροδούσε συνεχώς στις συνεδριάσεις των κλάδων στα επιχειρήματα ως προς το εάν η τιμή είναι υψηλότερη ή όχι διότι αυτή η ερώτηση περιλάμβανε και μια άλλη (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:108). Στο μέτωπο εξόρυξης κάποιοι ρύπος (πέτρα) αναμειγνύεται πάντα με τον άνθρακα λόγω των πτώσεων της στέγης, και είναι πολύ κουραστικό για τον ανθρακωρύχο να τον ταξινομήσει και να τον ξεφορτωθεί υπόγειο (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:108). Όταν οι σκάφες στέλνονται στην επιφάνεια, συνήθως στην πρωινή βάρδια, η πέτρα και ο άνθρακας χωριστούν, και η πραγματική ποσότητα του καθαρού ζυγίζεται και με αυτόν τον τρόπο η αναλογία για όλους και οι αποδοχές των ατόμων, υπολογιζόταν με βάση τα στοιχεία αυτά (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:108). Οι ανθρακωρύχοι ήταν σε θέση να εξασφαλίσουν ότι θα γέμιζαν μερικές πέτρες όταν δεν έλεγχαν οι επιβλέποντες και οι οποίες θα μετρούνταν ως άνθρακας (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:108). Αυτή η διεφθαρμένη πρακτική παύθηκε αυτόματα όταν η πληρωμή ανά όγκο αντικατέστησε την πληρωμή ανά βάρος για τον όγκο του άνθρακα που μετράται (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:109). Οι υποψίες, η έλλειψη σαφήνειας μεταξύ των ατόμων ως προς την πραγματική κατάσταση, η απουσία των αντιπροσώπων τους να προσδώσουν αυτήν την σαφήνεια, και η με κανένα τρόπο ασήμαντη ακολουθία δύσκολων συνθηκών στο ορυχείο του Beeston, οδήγησαν στην απειλή μιας απεργίας (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:109). Εκτός από το υπό συζήτηση θέμα της διαφωνίας, τυχαίες παρατηρήσεις από εκπαιδευτικούς υπογράμμισαν την πεποίθησή τους στη θεμελιώδη εχθρότητα της διοίκησης με τους εργαζόμενους: «Η διοίκηση δείχνει ότι εάν η διοίκηση προτείνει οποιαδήποτε αλλαγή, λειτουργεί τελικά εις βάρος των ατόμων» (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:111). Αυτές οι δηλώσεις μπορούν να αντιπαραβληθούν με άλλες δηλώσεις αντίθετες και μπορούν να τεθούν ενάντια στο γεγονός ότι ο κλάδος δεν είχε τη δύναμη να υποστηρίξει τα μέλη του «σε οποιοδήποτε όραση, ακόμα και ακραία» – ο κλάδος ως κλάδος δεν μπορεί να υποστηρίξει μια απεργία εκτός αν επιτραπεί από την περιοχή (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:111).

⁹³⁰ Στα τέλη Σεπτεμβρίου υπήρξε μια άλλη απεργία και στα μέσα Οκτωβρίου υποθετήθηκε πάλι μια «αργού ρυθμού» τακτική εργασίας» που προκάλεσε μια απώλεια 4.300 τόνων ενώ στα τέλη του ίδιου μήνα 1.235 επιπλέον τόνοι χάθηκαν λόγω του αργού ρυθμού εργασίας των ανθρακωρυχών σε δυο κοιτάσματα και 2.040 τόνοι λόγω μιας απεργίας (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:111). Επίσης τον Νοέμβριο μια καθιστική απεργία κόστισε 850 τόνους και 730 τόνοι χάθηκαν λόγω του ρυθμού εργασίας επίσης (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:111). Κατά τα Χριστούγεννα και επειδή πολλοί από τους πιο δυσαρεστημένους ανθρακωρύχους βρήκαν δουλειές σε άλλα ανθρακωρυχεία, το ορυχείο του Beeston έγινε πιο «ήσυχος» (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:111). Τον Ιανουάριο του 1954 υπήρξε μια άλλη απεργία που περιλάμβανε 69 ανθρακωρύχους και 1.200 τόνοι άνθρακα χάθηκαν (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:111). Ήδη στις διαμαρτυρίες που συνδέθηκαν με την εγκατάσταση του ενάεριο σιδηρόδρομο μεταφοράς (cable-belt), προστέθηκε άλλη μια όπου οι πιο ανθρακωρύχοι του Beeston παραπονούνται ότι δεν πληρώνονταν για την «νεκρή εργασία»⁹³⁰ εκεί (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:111).

αποτέλεσμα ήταν τον Φεβρουαρίου του 1954 οι εργάτες σε όλα τα κοιτάσματα άνθρακα των ανθρακωρυχείων του Ashton σταμάτησαν την εργασία τους προκαλώντας το «επιθυμητό» αποτέλεσμα (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:112). Ο γραμματέας της ένωσης για την περιοχή του Yorkshire ήρθε στο Ashton (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:112). Ένας απογοητευμένος ανθρακωρύχος παρατήρησε μετά από τη συνεδρίαση: *«Τι είπε αυτός; Τι θα μπορούσε να πει; Είπε ότι πρέπει να επιστρέψουμε στην εργασία μας για να επιτρέψουμε στα μηχανήματα να λειτουργήσουν»* (Dennis, Henriques and Slaughter, 1956:112).

Η μελέτη των **Rex και Moore (1967)**⁹³¹ αναφέρεται στα άμεσα και πρακτικά προβλήματα ζωής στο Birmingham το 1963 καθώς και στα βασικά χαρακτηριστικά των διάφορων μεταναστευτικών ομάδων όπως: *πρώτον*, οι Ιρλανδοί, *δεύτερον*, οι Ινδοί, και *τρίτον*, οι Πακιστανοί και μικρότερες ομάδες στο Sparkbrook και στο μωσαϊκό των συλλογικοτήτων που διαμόρφωσαν. Επρόκειτο για τη μελέτη μιας περιοχής σε «αποσύνθεση» σε μια πόλη, η οποία στο μετα-πολεμικό Λονδίνο προσέλκυσε τον μεγαλύτερο αριθμό μεταναστών από οπουδήποτε αλλού στην Αγγλία. Οι μετανάστες κάτοικοι Sparkbrook έχουν ένα κατά ένα μεγάλο μέρος αγγλικό πρότυπο πολιτισμού και η οργάνωση πέρα από τα όρια της οικογένειας δεν εμφανίζεται αυθόρμητα. Οι οργανώσεις τους, όπου υπάρχουν, είναι επίσημες και αδύναμα υποστηριγμένες. Εντούτοις, ακριβώς επειδή οι μετανάστες από τη Δυτική Ινδία έχουν φιλοδοξίες, βιώνουν τη διάκριση και στρέφονται στις οργανώσεις τους για να υποστηρίξουν τις διαμαρτυρίες τους. Οι ηγέτες αυτών των οργανώσεων βρίσκονται σε ένα δίλημμα, να παλέψουν και ενδεχομένως να έρθουν σε ρήξη οι δεσμοί με τους γηγενείς, ή να χρησιμοποιήσουν εκπαιδευτικές και δραστηριότητες να βοηθήσουν την ένταξη. Ένα κατά ένα μεγάλο μέρος πληθυσμός εργατικών τάξεων, δεν έχουν εισέλθει στο εμπόριο ή στις επιχειρήσεις και οι συνηθισμένες καθημερινές συλλογικές δραστηριότητες στρέφονται στον αθλητισμό. Οι Rex και Moore (1967) σημειώνουν ότι θα υπάρξει μια αύξηση και των θρησκευτικών αιρέσεων και περισσότερες προφανείς μορφές πολιτικής οργάνωσης⁹³².

⁹³¹ J. Rex and R. Moore (1974) *Race Community, and Conflict: A Study of Sparkbrook*. Great Britain: Oxford University Press.

⁹³² Η μελέτη (Rex and Moore, 1967) εστιάζεται σε μια ζώνη μετάβασης όπου οι νεοεισερχόμενοι σε μια πόλη έπρεπε να ρυθμίσουν την ζωή τους. Μέσα σε μια ακτίνα ενός μιλίου από το κέντρο της πόλης, το Birmingham, όπως πολλές άλλες βιομηχανικές πόλεις, περιέχει μια εσωτερική περιοχή σπιτιών που χτίστηκαν το λιγότερο πριν από εκατό χρόνια ως σπίτια για τις εργατικές τάξεις αλλά τώρα εγκαταλείφθηκαν από αυτούς καθώς το μέγεθος των οικογενειών μειώθηκε (Rex and Moore, 1967:ν). Αφού πάρθηκαν από ιδιοκτήτες που τα χώριζαν σε χωριστές κατοικίες, περιήλθαν γρήγορα σε αποσύνθεση αλλά δεν θεωρήθηκαν εξαθλιωμένες για να γκρεμιστούν. Οι περιοχές αυτές αποκαλούνται ως «ζώνες λυκόφωτος», ένας όρος που έχει έρθει να εφαρμοστεί όχι μόνο σε έναν ορισμένο τύπο κατοικίας, αλλά ένα τύπο διαμονής, πολύ-λειτουργικό, ο οποίος επικρατεί στις περιοχές που κατοικούν μετανάστες (Rex and Moore, 1967:ν). Οι κάτοικοι αυτών των «ζωνών λυκόφωτος» δεν είναι εκεί από την επιλογή, αλλά είναι νεοεισερχόμενοι στην πόλη και σπρώχθηκαν να βρουν χώρο διαμονής από μια κοινωνία που τους αρνείται τις ευκαιρίες της αγοράς εργασίας ή του καταφυγίου του κράτους κοινωνικής πρόνοιας (Rex and Moore, 1967:ν). Οι μετανάστες βρίσκουν το καταφύγιο με τους μεσάζοντες όπου οι τελευταίοι εκμεταλλεύονται την κατάσταση καλύπτοντας ένα κενό παρέκκλισης από την πορεία του συστήματος (Rex and Moore, 1967:ν). Είναι ένα από τα θέματα αυτού του βιβλίου ότι η «ζώνη λυκόφωτος» παράγεται και αναπαράγεται από μια πολιτική διάκρισης και που στην εγκατάλειψη της ευθύνης τους στη νέα τάξη ιδιοκτητών οι αρχές δημιουργούν τις φυλετικές εντάσεις που θα μπορούσαν να έχουν αποφευχθεί (Rex and Moore, 1967:ν). Ενώ ότι οι περισσότεροι από τους ενοικιαστές και πολλούς από τους ιδιοκτήτες είναι μετανάστες, ένα μεγάλο μέρος της ευθύνης, που πρέπει να συνδεθεί με την πόλη για την αποτυχία της να λύσει το πρόβλημα κατοικίας της, τοποθετείται τελικά στους ανθρώπους μιας άλλης φυλής ή πολιτισμού (Rex and Moore, 1967:ν). Και μια πολιτική που αρνείται την πρόσβαση των μεταναστών στην κατοικία τον αναγκάζουν σε ένα αδιέξοδο δρόμο μεταξύ του πολιτισμού που έχει αφήσει πίσω και τον κάπως σμυδρά αντιληπτό πολιτισμό της κοινωνίας υποδοχής από τον οποίο, ακτός από τις επαφές που μπορεί να κάνει στην εργασία, απομονώνεται σχεδόν απόλυτα (Rex and Moore, 1967:ν). Δεδομένου ότι οι μετανάστες συγκεντρώνονται μαζί σε περιοχές αντιμετωπίζουν τους γηγενείς πολίτες που, είτε ήταν δεν μπόρεσαν να δραστηριοποιηθούν ή έχουν επιλέξει να παραμείνουν, αγναντεύουν με τις πρόσφατες αλλαγές που έχουν συμβεί στη γειτονιά τους και είναι γεμάτοι με τη νοσταλγία για το παρελθόν (Rex and Moore, 1967:ν). Οι συγγραφείς (Rex and Moore, 1967) τονίζουν ότι η συμμετοχή του μετανάστη στις συλλογικές

Ως ένα ορισμένο βαθμό, εντούτοις, κάθε μια από τις σημαντικότερες εθνικές ομάδες, Ιρλανδοί⁹³³, Ινδοί, και Πακιστανοί, οργανώνονται συνολικά και είναι ο στόχος της μελέτης των συγγραφέων να παρουσιαστούν οι τρόποι με τους οποίους αυτό εμφανίζεται (Rex and Moore, 1967:147)⁹³⁴. Τα ιρλανδικά καταστήματα στο Sparkbrook λειτουργήσαν ως αποθήκες και τα καφενεία και ως εστιατόρια. Ακόμα κι αν οι Ιρλανδοί δεν είναι μεγάλοι καταστηματοάρχες και υπάρχουν λίγα καταστήματα ή καφενεία που φέρουν ιρλανδικές επωνυμίες, είναι εντούτοις στα «Central Café», «Mocambo» και «Jones Café»⁹³⁵, η πελατεία ήταν συντριπτικά ιρλανδική (Rex and Moore, 1967:148). Οι αφίσες από την Ιρλανδική Επιτροπή Τουριστών, καθώς επίσης και οι προφορές των σερβιτόρων, είναι επαρκείς για να κάνουν το νέο Ιρλανδό να αισθανθεί οικεία (Rex and Moore, 1967:148). Σχεδόν όλα τα μπαρ περιλαμβάνουν τους Ιρλανδούς μεταξύ της πελατείας τους, αλλά σε μερικά, όπως το «Black Horse», η ιρλανδικότητα είναι συντριπτική⁹³⁶.

οργανώσεις είχε ένα πολύ σημαντικότερο ρόλο από το να διατηρηθεί το ηθικό τους, αλλά είναι και ένα κανάλι δράσης για ανθρώπους που ίσως να μην είχαν βρει άλλη διέξοδο για την απόγνωση τους από μια συλλογική οργάνωση.

⁹³³ *Πρώτον*, η ιρλανδική μετανάστευση είναι η μεγαλύτερη και επειδή η θέση των ιρλανδικών συλλόγων δεν περιπλέκεται από τα θέματα των χρόματος. Οι Ιρλανδοί αποτέλεσαν 12,9 τοις εκατό των πληθυσμού της περιοχής και δεν είναι απρόσμενο ότι ο ιρλανδικός πολιτισμός είναι ιδιαίτερα εμφανής στα στοιχεία στην καθημερινή ζωή στο Sparkbrook (Rex and Moore, 1967:147). Όσον αφορά στις συναντήσεις επαφές στο δρόμο και στα μπαρ ή τα καφενεία, υπάρχουν έντονα σημάδια ιρλανδικότητας (Irishness) για τον ιρλανδό μετανάστη για να αισθανθεί πολιτιστικά και κοινωνικά οικεία. Η οδός Stratford είναι αγορά στο Sparkbrook, όχι μόνο από την άποψη ενός μέρους πραγματοποιείται αγοραπωλησίες, αλλά από την άποψη ενός μέρους όπου οι άνθρωποι κάνουν επιφανειακές και σημαντικές επαφές με άλλους έξω από τις οικείες αρχικές τους σχέσεις. Υπάρχει κάποια αίσθηση ότι οι Ιρλανδοί αισθάνονται οικεία, σαν την πατρίδα τους, στην οδό Stratford (Rex and Moore, 1967:147). Υπάρχουν πολλά μέρη στα οποία μπορούν να συναντήσουν τα γνωστά πολιτιστικά σύμβολά τους που δείχνουν σε κάποιον ότι η συλλογική δραστηριότητα είναι εφικτή (Rex and Moore, 1967:148). Ως εκ τούτου, ίσως το πρώτο πράγμα που μπορεί να ειπωθεί για τους Ιρλανδούς είναι ότι έχουν ένα είδος συλλογικής ζωής στις οδούς και τα καταστήματα, τα μπαρ, τα εστιατόρια και τα καφενεία (Rex and Moore, 1967:148). Για πολλούς αυτό είναι τόσο σημαντικό όσο η ιδιότητας μέλους στην καθολική εκκλησία, αλλά παρότι η ιδιότητα μέλους στην εκκλησία είναι μεγάλη, είναι σημαντικό το ότι η εκκλησία δεν αγγίζει όλους και ότι υπάρχουν μερικοί που συμμετέχουν μόνο τυπικά και μυσταγωγικά, καθώς άλλες μορφές συμμετοχής ομάδας είναι σημαντικότερες για εκείνους (Rex and Moore, 1967:148).

⁹³⁴ Οι συγγραφείς (Rex and Moore, 1967) ενδιαφέρονται επίσης για τις λειτουργίες που οι εθνικές οργανώσεις ομάδας έχουν σε σχέση με τα διαφορετικά ενδιαφέροντα των διάφορων ομάδων και σε σχέση με την κοινωνία του Birmingham συνολικά. Κάθε μια από τις ομάδες έχει τα διαφορετικά χαρακτηριστικά της, στην κλίμακα των οργανώσεων της και στη συνοχή του πολιτισμού της.

⁹³⁵ Οι Rex και Moore (1976) σημειώνουν ότι ο κόσμος των μπαρ και καφενείων μπορεί να είναι μια πηγή υπονόμευσης του ηθικού. Το να μην έχει κανείς σπίτι, για να τρώει στα καφενεία, να περνάει τη νύχτα του στα μπαρ και περιστασιακά να συνεννοείται με μια πόρνη τη νύχτα, δεν παρέχει ένα επαρκές υποκατάστατο της οικογενειακής ζωής. Είναι ένας κόσμος χωρίς ηθική σημασία υπό την έννοια ότι τα άτομα χωρίς ρίζες βρίσκουν οπουδήποτε άλλου τις ρίζες εκεί. Δεν είναι, εντούτοις, ένας κόσμος του αρχαίου τελετουργικού που δίνει σε έναν Ιρλανδό τη δυνατότητα να έρθει σε επαφή με έναν άλλο Ιρλανδό του κόσμου του ρωμαιοκαθολικού ναού, στο J. Rex and R. Moore (1974) *Race Community, and Conflict: A Study of Sparkbrook*. Great Britain: Oxford University Press, p.149.

⁹³⁶ Καθώς κανείς περπατά το νότια κάτω από την οδό Stratford υπάρχουν πολλά άλλα σημάδια ιρλανδικότητας. Υπάρχουν διαφημίσεις για βραδιές μουσικής και χορών και άλλες κοινωνικές εκδηλώσεις, που τυπώνονται σε πράσινο, για ιρλανδικές συναυλίες στο Δημαρχείο, καθώς και συχνά για ιρλανδικό ποδόσφαιρο (Rex and Moore, 1967:149). Ένας Ιρλανδός στο δρόμο, γνωρίζει ότι δεν είναι όλα τα καταστήματα και τα καφενεία απευθυνόμενα σε εκείνον. Υπάρχουν καταστήματα που αρνούνται να εφοδιαστούν με ιρλανδικό τσιγάρο ή εφημερίδες καθώς πολλά από τα καφενεία και τα παντοπωλεία ανήκουν και χρησιμοποιούνται από τους Πακιστανούς (Rex and Moore, 1967:149). Η οδός Stratford χαρακτηρίζεται από τις ομάδες εκείνες των οποίων οι διαφορές τους, τους οδηγούν στο διαχωρισμό μεταξύ τους, στα καταστήματα και καφενεία, καθώς και από την εισβολή από τα μέλη μιας ομάδας στην περιοχή της άλλης. Εντούτοις, αυτή η κατάσταση διαχωρισμού χαρακτηρίζεται από την ειρηνική συνύπαρξη (Rex and Moore, 1967:149). Ο Ρωμαιοκαθολικός Νόος (Roman Catholic Church) είναι η μεγαλύτερη ιρλανδική μεταναστευτική οργάνωση (Rex and Moore, 1967:150). Ο συνθημιόμενος ρωμαιοκαθολικός ναός κοινωνεί σε μια βρετανική πόλη προσφέρει ένα πνευματικό σπίτι στον ιρλανδό μετανάστη, και κατά ένα μεγάλο μέρος επανδρώνεται από ιρλανδούς ιερείς (Rex and Moore, 1967:150). Η συμμετοχή των ρωμαιοκαθολικών, και ειδικά των ιρλανδών ρωμαιοκαθολικών, στις δύο κοινωνικές εκκλησίες ήταν συχνή και μεγάλη, δεν υπήρχε καμία άλλη οργάνωση που να ενώνει τόσους πολλούς ανθρώπους στο Sparkbrook (Rex and Moore, 1967:150). Εντούτοις η συμμετοχή στην εκκλησιαστική λειτουργία δεν υπονοούσε οποιοδήποτε μεγάλη απόσταση από τον κόσμο της σάρκας και της κατανάλωσης, αλλά και φάνηκε ότι ήταν συμβατός με ποικίλους διαφορετικούς τύπους συλλογικής συμμετοχής (Rex and Moore, 1967:151). Οι συγγραφείς (Rex and Moore, 1967:151) σημειώνουν ότι η συμμετοχή στη λειτουργία, όπως τις καθημερινές προσευχές ενός μπουσουλιάνου, δεν είναι η σημαντικότερη πτυχή της ιδιότητας μέλους μιας θρησκευτικής ομάδας όσο πολύ περισσότερες τα θέματα εκείνα που οι δραστηριότητες της εκκλησίας επιδιώκουν να περιλάβουν τους ανθρώπους, δηλαδή σε νέους κοινωνικούς ρόλους ή τις ηθικές συμπεριφορές. Πιο συγκεκριμένα οι Rex και Moore (1967:151) εντόπισαν δυο πτυχές συνδυασμένες στην θρησκευτική εργασία του ρωμαιοκαθολικού ναού, δηλαδή, της αησιότητας για την πνευματική ευημερία και της ανησυχίας για τα κοινωνικά προβλήματα. Οι αρτές της αυτοβοήθειας ενθαρρύνθηκαν ενεργά από την εκκλησία και μια άποψη αυτού ήταν η εργασία του «Καθολικού Συλλόγου Ενίσχυσης Κατοικιών» (Catholic Housing Aid Society), όπου αυτό σύλλογος προσακούσε τα μέλη του για να συμμετάσχουν σε ένα υποχρεωτικό σχέδιο αποταμίευσης για να βοηθήσουν εκείνους που

Δεύτερον, οι μετανάστες από τη Δυτική Ινδία είναι η επόμενη μεγαλύτερη μεταναστευτική ομάδα, αλλά δεν έχουν τον ίδιο οργανωμένο αντίκτυπο όπως οι Ιρλανδοί ή οι Πακιστανοί μετανάστες (Rex and Moore, 1967:155)⁹³⁷. Οι μετανάστες από τη Δυτική Ινδία αναζητούν σπίτια για τις οικογένειές τους, επιθυμούν την αποδοχή στην τοπική οργάνωση και έχουν λίγο χρόνο για τις εξωτερικές πολιτιστικές συναναστροφές⁹³⁸ (Rex and Moore, 1967:156). Πολύ λίγοι διαθέτουν σκοπίμως το χρόνο τους προσπαθώντας να στηρίξουν ή να ενισχύσουν ένα τρόπο της ζωής από την Δυτική Ινδία (Rex and Moore, 1967:157)⁹³⁹. Οι μετανάστες από τη Δυτική Ινδία είχαν κάνει λίγα ως προς την εξέταση αυτών των προβλημάτων, επειδή (α) είχαν λίγες δικές τους οργανώσεις, και (β) τα μέλη τους δεν άνηκαν ούτε σε καμία οργάνωση καθόλου είτε σε κάποια της κοινωνίας υποδοχής (Rex and Moore, 1967:157). Το πρόβλημα περιπλέχτηκε περαιτέρω από την τάση πολλών μεταναστών από τη Δυτική Ινδία για να αποκρίνονται σε αυτά τα προβλήματα από την αποφυγή τους (Rex and Moore, 1967:158). Κατά συνέπεια πολύ λίγα έγιναν, και εκείνοι που ήταν πολιτικά σκεπτόμενοι παραπονέθηκαν ότι οι μετανάστες από τη Δυτική Ινδία είχαν αποτύχει να παραγάγουν ικανούς ηγέτες εξ ονόματός τους⁹⁴⁰.

έγιναν μέλη για να βρουν βοήθεια με την κατοικία τους (Rex and Moore, 1967:152). Αλλά η ιεράς στο ιρλανδικό κέντρο του Μπέρμινγχαμ που διαχειρίστηκε αυτό το σχέδιο ήταν σαφές ότι άγγιζε μόνο ένα μικρό μέρος και θεώρησε ότι λίγα θα μπορούσαν να γίνουν από τους ιρλανδούς στο Sparkbrook που σπαταλούσαν όλα τους τα χρήματα στο ποτό (Rex and Moore, 1967:152). Κατά συνέπεια ακόμα κι αν η εκκλησία είχε τις ρίζες της σε μια κοινωνία αγροτών και ενσωμάτωνε τις αξίες που προσδιορίστηκαν από εκείνη την κοινωνία, είχε επίσης την αστική πουριτανική πλευρά της η οποία βοήθησε τα άτομα να παλέψουν ενάντια στην υπονόμευση του ηθικού και προσπάθησε να τους εξοπλίσει για τη διαβίωση τους στις δύσκολες συνθήκες στην πόλη (Rex and Moore, 1967:152). Και οι δύο πλευρές της εκκλησίας είναι σημαντικές για την κατανόηση των μεταναστευτικών οργανώσεων. Ένας άλλους τύπος οργάνωσης που εμφανίζεται να είναι κάποιος σπουδαιότητας είναι ο «Σύλλογος Νομών» (Rex and Moore, 1967:153). Υπάρχουν διάφοροι αυτών σε διαφορετικούς νομούς αλλά ο επιτυγότερος στο Sparkbrook ήταν ο «Σύλλογος του Νομού Clare» που ξεκίνησε από άτομα που ήταν δυσχεροστέμμενα με τις κοινωνικές εγκαταστάσεις που ήταν διαθέσιμες στο Μπέρμινγχαμ. Ο σύλλογος εκτελεί διάφορες λειτουργίες για τα μέλη της όπως επισκέψεις σε αρρώστους, βοηθά με τις διευθετήσεις ταξιδιών και παρέχει άτυπες επαφές μέσω των τα μέλη μπορούν να βρουν εργασία (Rex and Moore, 1967:154). Οργανώνει επίσης εβδομαδιαίους χορούς κανονικούς και κοινωνικές εκδηλώσεις μαζί με δύο άλλες πολιτικές της ιρλανδικής συλλογικής ζωής τον αθλητισμό και την πολιτική (Rex and Moore, 1967:154).

⁹³⁷ Αυτό φαίνεται να οφείλεται σε δύο αιτίες: *πρώτον*, είναι η απουσία δικά τους συλλογικών θεσμών που είναι σημαντικά διαφορετικοί από εκείνους της κοινωνίας υποδοχής και *δεύτερον*, και είναι η σχέση με τους κανόνες και τις οργανώσεις της κοινωνίας υποδοχής (Rex and Moore, 1967:156). Λόγω του γεγονότος ότι ήταν οι πρώτοι Έγχρωμοι μετανάστες της μεταπολεμικής περιόδου οι μετανάστες από τη Δυτική Ινδία θεωρούνται συχνά ως χαρακτηριστικοί μετανάστες. Η εικόνα τους συντίθεται από άλλους μετανάστες και τείνουν να προσλαμβάνουν τις χειρότερες συνθήκες, χωρίς την απαραίτητη οργάνωση να κάνουν μια δική τους συλλογική οργάνωση και παράλληλα δεν γίνονται εύκολα αποδεκτοί από την κοινωνία υποδοχής (Rex and Moore, 1967:156).

⁹³⁸ Υπήρχαν λίγοι των ιδιόκτητες μετανάστες από τη Δυτική Ινδία και μόνο ορισμένοι καταστηματάρχες, οι οποίοι είχαν ένα ασήμαντο μερίδιο ακόμη και στο εμπόριο των μεταναστών μετανάστες από τη Δυτική Ινδία. Οι μετανάστες από τη Δυτική Ινδία στερούνταν οποιονδήποτε είδους εμπορικής μέσης τάξης και η ηγεσία της ήταν εξ ολοκλήρου στα χέρια των ειδικευμένων εργατών. Επίσης οι αμιγώς κοινωνικές δραστηριότητες, οι σύλλογοι ποδοσφαίρου συνέβαλαν στην παροχή κάποιους είδους συλλογικής ζωής για εκείνους. Αν και έπαιζαν ενάντια στις Λευκών ομάδες και συμμετείχαν αναπόφευκτα στις διαπραγματεύσεις για τους αγώνες, αυτό δεν υπονοούσε οποιαδήποτε κοινωνική συνειρήση εκτός ηγετίδων. Μια ένωση των ομάδων ποδοσφαίρου δεν προαίτη την ένταξη ή την αφομοίωση, στο J. Rex and R. Moore (1974) *Race Community, and Conflict: A Study of Sparkbrook*. Great Britain: Oxford University Press, p.163.

⁹³⁹ Αλλά ένα πράγμα που διακρίνει τους μετανάστες από τη Δυτική Ινδία, είναι ότι όλοι αναγκάζονται να βιώσουν τη διάκριση. Ήρθαν αναμένοντας την αποδοχή και ήταν συγκλονισμένοι όταν διαπίστωναν ότι δεν είχαν τα ίδια δικαιώματα με άλλους πολίτες (Rex and Moore, 1967:157). Ως αποτέλεσμα αυτού πολλοί προσπάθησαν να αποφύγουν τις επαφές στις οποίες η διάκριση ήταν πιθανό να εμφανιστεί.

⁹⁴⁰ Στο Sparkbrook η κύρια οργάνωση ήταν ο «Σύλλογος Κοινωνικής Προστασίας της Κοινωνολογίας» (Commonwealth Welfare Association/CWA). Αυτή η οργάνωση ήταν ευρεία στο Birmingham στο πεδίο της αλλά τα μέλη της ήταν στην πραγματικότητα κυρίως από τα Νησιά Μπαρμπαδός και τον St. Kitts και οι περισσότεροι διέμεναν μέσα και γύρω από το Sparkbrook (Rex and Moore, 1967:158). Η οργάνωση ήταν πολύ πιο αδύναμη, εντούτοις, από τους ιρλανδικούς συλλόγους, και αν και οι εκπρόσωποι του βοηθούσαν τα άτομα με την κατοικία τους και άλλα προβλήματα, η κύρια δραστηριότητά της είναι συνεδρίαση τη νύχτα της Παρασκευής, μερικές φορές μια καθαρώς κοινωνική συνάντηση, αλλά συνήθως αφιερώνεται στην ακρόαση ενός ομιλητή σε κάποιο θέμα ενδιαφέροντος (Rex and Moore, 1967:158). Στην πραγματικότητα, αυτή η οργάνωση ισορροπούσε ασταθώς ως οργάνωση διαμαρτυρίας και οργάνωση πρόωθησης της διαφωτιστικής καλής θέλησης (Rex and Moore, 1967:159). Υπήρξαν στην πραγματικότητα περίπου οκτώ ή εννέα οργανώσεις ενός τύπου παρόμοιου με το CWA στο Μπέρμινγχαμ, μερικές κοινωνικές, άλλες εκπαιδευτικές και πολιτικές. Ένας από αυτούς ήταν η «Ομοσπονδία μεταναστών από τη Δυτική Ινδία» (West Indian Federation) (Rex and Moore, 1967:159). Οι οργανώσεις μεταξύ των μεταναστών από τη Δυτική Ινδία βρίσκονταν μακριά από την παραγωγή μιας αποτελεσματικής διαμαρτυρίας ενάντια στη διάκριση (Rex and Moore, 1967:160). Διαπιστώθηκε ότι τίποτα δεν είχε γίνει για τη διάκριση, παρά τις όποιες χρήσιμες υπηρεσίες, στη βοήθεια με τα ταξίδια και την κατεύθυνση των ανθρώπων στις αντιπροσωπευτικές κοινωνικές προστασίας και τους δικηγόρους που θα μπορούσαν να τους βοηθήσουν (Rex and Moore, 1967:160). Ο «Μεσολαβητής Εκπρόσωπος για τους Έγχρωμους Ανθρώπους» (Liaison Officer for Coloured People)⁹⁴⁰,

Τρίτον, οι Πακιστανοί ήταν λιγότεροι αριθμητικά από τους μετανάστες από τη Δυτική Ινδία στο Sparkbrook, αλλά ο αντίκτυπός τους στην περιοχή ήταν πολύ μεγαλύτερος⁹⁴¹. Η εμφανής οργάνωση στο Sparkbrook ήταν ο «Πακιστανικός Σύλλογος Κοινωνικής Προστασίας» (Pakistani Welfare Association/RWA) επειδή είχε τις εγκαταστάσεις του χρωματισμένες με πράσινο, στο κατάστημα στην οδό Stratford στο κέντρο Sparkbrook. Αυτή η ένωση ήταν οργανωμένη από την ανατολή Πακιστανοί το 1945 και ήταν αρχικά απλά ένας «Σύλλογος Ταινιών από το κόλπο του Bengal» (Rex and Moore, 1967:166)⁹⁴². Ένας άλλος σύλλογος ήταν ο «Σύλλογος Κοινωνικής Προστασίας και Αθλητισμού Πακιστανών» (Pakistani Sports and Welfare Association) όπου είχε λίγα μέλη ως μια επέκταση των προσωπικών επαφών του (Rex and Moore, 1967:167). Ο εκπρόσωπος του RWA αρνήθηκε ότι ήταν ανατολική πακιστανική οργάνωση⁹⁴³.

εντούτοις, καταλαμβάνει μια πολύ σύνθετη θέση και είναι απαραίτητο να γίνει κατανοητός ο ρόλος του και πώς αυτός και οι υπάλληλοί του τον βλέπουν, προκειμένου να γίνει κατανοητή η κατάσταση των μεταναστών από τη Δυτική Ινδία και άλλων μεταναστών στο Μπέρμιγχαμ (Rex and Moore, 1967:160). Προφανώς, δική του είναι μια πολύ λεπτή εργασία που θα μπορούσε να απαιτήσει μεγάλη ικανότητα ως κοινωνικός λειτουργός καθώς επίσης και ως πολιτικός μεσολαβητής μεταξύ των φυλών (Rex and Moore, 1967:160).

⁹⁴¹ Το πνεύμα της εμπορικής επιχείρησης δεν συνδέθηκε με μια ηθική ατομιστών. Ο επιτυχής επιχειρηματίας θεωρήθηκε ότι είχε υποχρεώσεις στο συγγενή του. Εάν είχε ένα σπίτι, οι σύντροφοι-χωρικοί και οι συγγενείς του θα μπορούσαν να κατοικήσουν εκεί για να τυπικό νοίκιο (Rex and Moore, 1967:166). Και εάν είχε μια επιτυχή επιχείρηση θεωρήσει ότι είχε μια υποχρέωση να κάνει φιλανθρωπική εργασία (Rex and Moore, 1967:166). Αυτό είναι ουσιαστικό στην κατανόηση των διάφορων συλλόγων που εκρόκετο να βρεθούν μεταξύ των πακιστανών μεταναστών (Rex and Moore, 1967:166). Αυτοί ήταν χαρακτηρισμένοι, είναι αλήθεια, από τα χαρακτηριστικά ταξικά γνωρίσματα, όπου η ηγεσία τους έπαινε να αποτελείται οικονομικά από τον οικονομικά επιτυχή.

⁹⁴² Ο τρέχων εκπρόσωπός του δεν ήταν καθόλου σαφής σε αυτά που ακριβώς οι παρούσες λειτουργίες του ήταν αλλά βοηθούσε τους Πακιστανούς με τα προσωπικά προβλήματα τους και τις παρέχει τις εγκαταστάσεις τους για τις λειτουργίες τους (Rex and Moore, 1967:166). Μεταξύ των προσωπικών προβλημάτων που ήταν πρόθυμος να συζητήσει ήταν προβλήματα σχετικά με τη λήψη των μουσουλμανικών τροφίμων στα σχολεία και τα νοσοκομεία και τη βοήθεια των ιδιοκτητών στις συναλλαγές τους ή με το τμήμα δημόσιας υγείας (Rex and Moore, 1967:166). Αλλά σαφώς αυτές οι εγκαταστάσεις ήταν ένα μέρος όπου πολλές μεταναστευτικές επιχειρήσεις πραγματοποιούνταν, συναλλαγές σχετικά με την εργασία, την κατοικία, τα ταξίδια και τα προσωπικά προβλήματα (Rex and Moore, 1967:166).

⁹⁴³ Γενικά, πολύ λίγοι Πακιστανοί απαιτούν την ιδιότητα μέλους σε εκείνους ή οποιονδήποτε άλλους συλλόγους, αλλά αυτά δεν αποτελούν επαρκή στοιχεία δεδομένου ότι πολλοί εντούτοις ήταν επίσημοι ή άτυποι «πελάτες» που απλά δεν θεωρούσαν τους εαυτούς τους ως μέλη (Rex and Moore, 1967:167). Αυτό που φάνηκε να συμβαίνει ήταν ότι μεταξύ των οικονομικά των επιτυχέστερων υπήρξαν πολλοί που το είδαν ως μέρος του καθήκοντός τους να προσφέρουν τις υπηρεσίες στους συντρόφους-χωρικούς τους για λόγους φιλανθρωπίας ή κέρδους ή ένα μίγμα και των δύο (Rex and Moore, 1967:167). Το αποτέλεσμα ήταν ένα σύμπλεγμα συλλόγων, συμπλοκής, σύγκρουσης, και επικάλυψης που παρείχε μια βάση από την οποία κάποια αξίωση στην ηγεσία θα μπορούσε να επιτευχθεί. Οι παραπάνω σύλλογοι ήταν διάχυτοι στις λειτουργίες τους. Αλλά όλοι τους είχαν συμμετάσχει σε ένα πρόβλημα. Αυτό ήταν η σύγκρουση μεταξύ των πακιστανικών ιδιοκτητών και του Τμήματος Δημόσιας Υγείας πέρα από την επιβολή των διατάξεων του Νόμου περί Κατοικίας του 1961 σχετικά με την πολύ-κατοχή (Rex and Moore, 1967:167). Υπήρχε μια ευθεία διαφωνία ενδιαφερόντων εδώ, δεδομένου ότι ήταν προς το συμφέρον του ιδιοκτήτη να τειθεί όσο το δυνατόν περισσότεροι μισθωτές στο σπίτι του και να γίνουν οι ελάχιστες δυνατές επισκευές και ήταν ο στόχος του τμήματος δημόσιας υγείας να μειώσει τον υπερ-συνωστισμό και να συντηρήσει την ιδιοκτησία (Rex and Moore, 1967:167). Μια οργάνωση που δημιουργήθηκε συγκεκριμένα να εξεταστεί αυτό το ζήτημα ήταν η «Ένωση των Ιδιοκτητών της Κοινοπολιτείας» (Commonwealth Property-Owners' Association/CPOA). Αυτό οργανώθηκε πρώτα από έναν πακιστανό χονδρέμπορο και τον ντόκο ιδιοκτήτη ενός καταστήματος λιανών. Όταν δημιουργήθηκε έγινε προφανές ότι η μεγάλη πλειοψηφία που διώχθηκαν ήταν ιδιοκτήτες Πακιστανοί και Ινδοί (Rex and Moore, 1967:168). Οι περισσότεροι δήλωναν ότι ήταν λάθος να συνιστούνται οι Πακιστανοί απαθάρτα όπως τα πρόβατα κάθε εβδομάδα και ότι κάτι έπρεπε να γίνει για να προστατευτούν οι άνθρωποι. Το CPOA αφιερώθηκε κυρίως στην εξάλειψη των στοιχείων που οδηγούσαν σε σύγκρουση. Υποστήριζαν ότι κάτι περισσότερο έπρεπε να γίνει από το να στέλνονται ειδοποιήσεις. Ήταν ακόμα και πρόθυμοι να βελτιώσουν τα πρότυπα οι ίδιοι με την παράδοση των ειδοποιήσεων, αλλά, φυσικά, καταλάβαιναν τα προβλήματα των ιδιοκτητών καλύτερα από τους επιβεωρητές δημόσιας υγείας (Rex and Moore, 1967:168). Εθεώρησαν ότι ο μετανάστες ιδιοκτήτης είχε μια λειτουργία και ότι η γενική καταδική των τους ήταν άδικη. Το CPOA, εντούτοις, δεν ήταν ικανό να διατηρήσει το ρυθμό της εργασίας με τον οποίο άρχισε και είχε λίγη επιτυχία στην αναγνώριση του από το Τμήμα Δημόσιας Υγείας, στο οποίο φαίνονταν ως ύποπτο μιας οργάνωσης των ιδιοκτητών (Rex and Moore, 1967:168). Σχεδόν όλοι οι πακιστανοί κάτοικοι ήταν μουσουλμανικοί και προσεύχονταν τακτικά. Μεταξύ των ηγετών των συλλόγων υπήρχε ένα συναισθηματικό ένα ένα περισσότερο εντυπωσιακό κτήριο θα ήταν απαραίτητο, που θα μπορούσε να ενεργήσει και ως μουσουλμανικό τέμενος και ως πνευματικό και ηθικό κέντρο για τον πακιστανικό πληθυσμό. Ένα σχέδιο ήταν εξελιγμένο περίπου το 1962 για να συλλέξει 400.000 λίρες για να χτιστεί «το μεγαλύτερο μουσουλμανικό τέμενος στο δυτικό κόσμο», στο Μπέρμιγχαμ και οι διαπραγματεύσεις ξεκίνησαν για να λάβουν μια περιοχή. Αλλά η οργάνωση ήταν ανεπαρκής και χώθηκε σχεδόν η περιοχή. Οι υποθέσεις της επιτροπής μουσουλμανικών τεμενών κατέλαβαν πολύ χρόνο από τους εκπροσώπους. Η στάση τους απέναντι στο μουσουλμανικό τέμενος, εντούτοις, ήταν ανόμοια. Δεν ήταν γενικά φανατικά θρησκευτικοί που πίστευαν ότι το Ισλάμ θα κρατούσε τους μετανάστες στη πίστη. Τα θρησκευτικά καθήκοντα αγνοούνταν. Ένας ανεξαρτημένος αριθμός Πακιστανών έπινε αλκοόλ, και εκείνοι οι λίγοι που είχαν τις συζύγους τους έβρισκαν δύσκολο να διατηρήσουν την πλήρη απομόνωση των γυναικών (Rex and Moore, 1967:170). Σε αυτή την περίπτωση, το μουσουλμανικό τέμενος δεν θα ενεργήσει

Η Sutton (1978)⁹⁴⁴ χρησιμοποιεί μια συστημική προσέγγιση για να εξηγήσει μια διαδεδομένη κοινωνική ομαδοποίηση του 20ού αιώνα, τους αστικούς μεταναστευτικούς τοπικούς συλλόγους στη μελέτη της. Αυτές οι ενώσεις είναι εθελοντικοί σύλλογοι που βρίσκονται στις πόλεις και που αποτελούνται από τους μετανάστες από τις ίδιες περιοχές προέλευσης. Στην ερευνά της εστιάζει αποκλειστικά σε εκείνες τις τοπικές ενώσεις που διαμορφώνονται από τους εσωτερικούς, μετανάστες που μετακινούνται από την επαρχία στην πόλη και προσφέρει παράλληλα ένα ιστορικό πλαίσιο. Η μελέτη διατριβής είναι μια λεπτομερής εφαρμογή μιας τέτοιας συστημικής προσέγγισης στις τοπικές ενώσεις στην Αθήνα, κάνοντας χρήση εθνογραφικών, ιστορικών και δημογραφικών ερευνών και ποιοτικές και των ποσοτικές αναλύσεις⁹⁴⁵. Η Sutton (1978) εστίασε στους μετανάστες από ένα χωριό στο νησί της Αμοργού και της συλλογικής συμπεριφοράς τους στην πρωτεύουσα από τη δημιουργία του Ελληνικού Κράτους (1829) μέχρι το παρόν και συγκεκριμένα στις «Aiyiali Union» και «Amorgian Association» από το χωριό Λανγκαδά στην περιοχή του Αιγιαλίου στο νησί της Αμοργού. Πιο ειδικά, εξετάζει τη ζωή στο χωριό (πριν την μετανάστευση), τη μετανάστευση και την εγκατάσταση (μετά τη μετανάστευση) από την ίδρυση του Ελληνικού Κράτους μέχρι σήμερα. Τα δύο παραδείγματα που εστιάζει η Sutton (1987) την προσοχή της για την συμμετοχή των μεταναστών από τον Λανγκαδά (Langadhi) σε δυο αθηναϊκούς τοπικούς συλλόγους είναι: *Πρώτον*, η «Ένωση της Αμοργού» (Amorgian Association) που εκπροσωπεί όλο το νησί και την «Ένωση Αϊγιαλίου» (Aiyiali Union) που εκπροσωπεί την περιοχή μόνο την περιοχή του Αϊγιαλίου στο νησί⁹⁴⁶. Οι ενώσεις στις οποίες αυτοί οι μετανάστες συμμετείχαν εξετάζονται σε ένα κλίμα που περιλαμβάνει τα εθνικά οικονομικά και πολιτικά συστήματα, τη θέση της Αθήνας και του χωριού σε αυτά τα συστήματα, τη δυναμική των πληθυσμών του χωριού, τη μετανάστευση από το χωριό στην Αθήνα και την μεταναστευτική προσαρμογή στην Αθήνα.

Η Sutton (1978) σημειώνει ότι οι περισσότερες μελέτες τέτοιων ενώσεων αλλού έχουν εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο οι σύλλογοι διευκολύνουν την προσαρμογή του μετανάστη στην αστική ζωή. Η ίδια προσθέτει ότι μια επιπλέον σημαντική λειτουργία των ενώσεων είναι να προσπαθήσουν να βοηθήσουν τις περιοχές προέλευσής τους και ότι οι σύλλογοι δεν είναι τόσο πολύ μηχανισμοί τόσο αστικής όσο εθνικής προσαρμογής⁹⁴⁷. Η Sutton (1978) στην ανάλυσή της ακολουθεί μια θεματική έξι

απαραίτητος ως κάτι θετικό στην αφομοίωση, αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αποτρέψει την αστική υπονόμευση του ηθικού (Rex and Moore, 1967:171).

⁹⁴⁴ S. B. Sutton (1978) *Migrant Regional Associations: An Athenian Example and its Implications*. Unpublished PhD Dissertation. Chapel Hill: University of Carolina. University of Microfilms International,

⁹⁴⁵ Η Sutton (1978) χρησιμοποιεί διάφορες πηγές πληροφοριών (α) δημοσιευμένες και αδημοσίευτες ανέκδοτες έντυπες ερευνητικές εκθέσεις και ιστορικά ντοκουμέντα, (β) δημογραφικά και στατιστικά στοιχεία, (γ) στοιχεία από τη συμμετοχική παρατήρηση από τον πληθυσμό του Λανγκαδά και (δ) ιστορίες ζωής (life histories) από τους κατοίκους-μέλη ή μη μέλη των ενώσεων.

⁹⁴⁶ Η Sutton (1978) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι ενώσεις ήταν προσπάθειες να ενισχυθεί η περιοχή προέλευσης και να λάβει ένα μεγαλύτερο μερίδιο των δημόσιων έργων και του κοινωνικών υπηρεσιών διοικούμενες από την εθνική κυβέρνηση. Αυτά τα πράγματα διανεμήθηκαν άνισα μέσα στην Ελλάδα λόγω της ελλειψικής οικονομικής και πολιτικής εξάρτησης στα δυτικά έθνη και στη συγκεντρωτική διακυβέρνηση και εθνική πολιτική δομή πατρωνίας. Οι ενώσεις ήταν συνεταιριστικές επιχειρήσεις (cooperative ventures) που διαμορφώθηκαν από τους επιτυχώς προσαρμοσμένους μετανάστες που παρακινήθηκαν από τις κοινωνικές υποχρεώσεις για να βοηθήσουν τις περιοχές προέλευσής τους. Οι ενώσεις βίωσαν μόνο περιορισμένη επιτυχία που οφείλεται με αυτό τον τρόπο στα περιοριστικά εθνικά και διεθνή συστήματα, σε συνδυασμό με μια πολιτιστική αδυναμία να διαμορφωθούν συνεταιριστικές ομάδες.

⁹⁴⁷ Στην μελέτη της η Sutton (1978) εξετάζει τις αθηναϊκές μεταναστευτικές τοπικές ενώσεις. Ξεκινά με μια περιγραφή μιας χαρακτηριστικής ημέρας στην έδρα της ένωσης που ανταποκρίνεται το χωριό στο οποίο εστίασε. Στη συνέχεια προσφέρει μια εξοικείωση με τέτοιες ενώσεις μέσω των λεπτομερειών των καθημερινών δραστηριοτήτων, όπου αν και τα γεγονότα έχουν φιλτραριστεί μέσω εκείνης,

αξόνων προσέγγισης για τέσσερις χρονικές περιόδους (α) 1834-1870, (β) 1870-1915, (γ) 1915-1941 και (δ) 1941-1975 ώστε να διαπιστωθεί η αλλαγή συστημάτων στα οποία οι χωρικοί-μετανάστες από τον Λανγκαδά συμμετείχαν και αυτές οι μεταλλαγές σχετιζόνταν με την ιστορία της Αϊγιάλιου» (Aiyiali Union) και της «Ένωση της Αμοργού» (Amorgian Association)⁹⁴⁸.

Στην πρώτη φάση οι μετανάστες στην Αθήνα δεν διαμόρφωσαν τις τοπικές ενώσεις⁹⁴⁹. Στη δεύτερη φάση οι μετανάστες, όντας στην Αθήνα, χρησιμοποίησαν τα υπάρχοντα κοινωνικά δίκτυα για να βοηθηθούν στην εγκατάστασή τους στην πόλη⁹⁵⁰. Αποκρινόμενοι στις δυνάμεις του της οικογενειακότητας (familism), του τοπικισμού και της προστασίας, μερικοί από τους επιτυχέστερους μετανάστες που είχαν ισχυρούς δεσμούς ίδρυσαν την «Ένωση της Αμοργού». Η ένωση αφιερώθηκε στην ανακούφιση των ασυμφωνιών που υπήρξαν μεταξύ της Αμοργού και της πρωτεύουσας, αλλά όχι στη βοήθεια των μεταναστών, ώστε να εγκατασταθούν στην Αθήνα (Sutton, 1978:112). Οι οικονομικοί πόροι της ένωσης δεν ήταν αρκετές ώστε να αναλάβουν τα δημόσια έργα μεγάλης κλίμακας από μόνη

εξιστορούνται με εξαιρετική λεπτομέρεια. Οι τοπικοί σύλλογοι δεν ήταν κάτι το ασυνήθιστο στην Αθήνα, όπως ανέφερε η Sutton (1978:7) καθώς είχε καταγράψει πεντακόπους το 1975. Αυτοί οι σύλλογοι εκπροσωπούν κυρίως αγροτικές περιοχές στην Ελλάδα, ένα συγκεκριμένο χωριό ορισμένες φορές, άλλες πολλά χωριά μαζί και ακόμη και μια ολόκληρη περιοχή.

⁹⁴⁸ Πρώτον, οι αρχικές συνθήκες, όπου η εξέταση αυτών ήταν μια προϋπόθεση για την εξέταση των αλλαγών που θα ακολουθούσαν και διαμόρφωσε τη βασική γραμμή της ανάλυσης. Οι όροι για τους οποίους η Sutton (1978) ήταν: Η εσωτερική οργάνωση του Λανγκαδά, η θέση του μέσα στο ελληνικό κράτος, οι συνδέσεις του με την Αθήνα, τη δομή του ελληνικού κράτους, όροι στην Αθήνα, και τη φύση των περιφερειακών ενώσεων. Η φάση αυτή αφορούσε ολόκληρη την περίοδο εκατόν πενήντα ετών. Δεύτερον, εθνικές τάσεις, εδώ εξετάστηκε από τη Sutton (1978) πώς και γιατί οι εθνικές συνθήκες άλλαξαν κατά τη διάρκεια κάθε φάσης, με ιδιαίτερη προσήλωση σε εκείνες τις αλλαγές τις πιο σχετικές με την κατανόηση των αθηναϊκών μεταναστευτικών τοπικών ενώσεων. Κατά συνέπεια, η εστίαση ήταν στη σχέση της πρωτεύουσας με το υπόλοιπο του έθνους και εκείνων των εξελίξεων που θα είχαν ενθαρρύνει την αύξησή του με τα έξοδά τους. Αυτό οδήγησε σε μια εκτίμηση των ελληνικών ξένων σχέσεων που είχαν ισχυρή σχέση σε αυτό το ζήτημα, καθώς επίσης και στα προφανέστερα ζητήματα των εθνικών πολιτικών και οικονομικών συστημάτων, και των δικτύων μεταφορών και επικοινωνιών. Τρίτον, τάσεις της επαρχίας, όπου το μέρος είναι αρκετά παρόμοιο με το προηγούμενο τμήμα, εκτός από το ότι η εστίαση ήταν αποκλειστικά στο χωριό του Λανγκαδά, και πώς άλλαξε από την αρχική βασική γραμμή του στην έναρξη κάθε φάσης. Άλλη μια φορά το ενδιαφέρον της Sutton (1978) ήταν σε εκείνες τις διαδικασίες τις πιο σχετικές με την κατανόηση των μεταναστευτικών τοπικών ενώσεων. Εξετάζοντας το πώς τα εθνικά συστήματα φανερώθηκαν στη συγκεκριμένη περίπτωση του Λανγκαδά, αναφέρθηκε στις συνδέσεις του με την κεντρική κυβέρνηση, τη θέση του στα δίκτυα μεταφορών, και την οικονομική θέση του. Τέταρτον, μετανάστευση και Λανγκαδάς, όπου εδώ η Sutton (1978) εξέτασε τη φύση και τις αιτίες της μετανάστευσης από τον Λανγκαδά στην Αθήνα κατά τη διάρκεια κάθε φάσης. Αντιπαρέβαλε επίσης τους μετανάστες με τους μη-μετανάστες από την άποψη μερικών προσωπικών χαρακτηριστικών. Αξιολόγησε τον όγκο και το ποσοστό μετανάστευσης και την τοποθέτηση στο γενικό πλαίσιο της δυναμικής του πληθυσμού από τον Λανγκαδά. Επίσης, με την εξέταση της μετανάστευσης στους προορισμούς εκτός από την Αθήνα, καθόρισε τη σημασία της αθηναϊκής μετανάστευσης στο χωριό. Στο τμήμα αυτό, εξέτασε τη μετανάστευση από την προοπτική του χωριού, ενώ στα επόμενα τμήματα εξέτασε αυτό από την άποψη της Αθήνας. Πέμπτον, οι μετανάστες στην Αθήνα, όπου αυτό το τμήμα η Sutton (1978) έδωσε το κοινωνικό πλαίσιο της μεταναστευτικής ζωής των ατόμων από τον Λανγκαδά στην Αθήνα. Ερευνά τόσο τους νέους μετανάστες από τον Λανγκαδά, όσο και εκείνους που βρίσκονταν ήδη εκεί, και πώς οι δραστηριότητές τους εγκαθιστούν τη μεταβαλλόμενη εσωτερική φύση της κύριας πόλης. Εξέτασε την προσαρμογή των μεταναστών στην πόλη, συμπεριλαμβανομένων τέτοιων ζητημάτων όπως την κατοικία, τις εργασίες, την αναγνώριση και το γάμο. Διερευνήσε επίσης τα κοινωνικά δίκτυα και τις ομάδες των μεταναστών, και τις τρέχουσες συνδέσεις τους με τον Λανγκαδά. Αυτά τα ζητήματα ήταν πολύ σημαντικά ως προς την αποκάλυψη της λειτουργίας των ενώσεων. Έκτον, οι μεταναστευτικές τοπικές ενώσεις, όπου έχοντας διαμορφώσει το κοινωνικό και ερευνητικό πλαίσιο η Sutton (1978) επανήλθε στο κύριο θέμα αυτής της μελέτης. Για κάθε φάση, εξέτασε τη μεταβαλλόμενη φύση των ενώσεων. Ενδιαφέρθηκε για τις περιστάσεις που περιβάλλουν τα θεμέλιά τους, τη σύνθεση ιδιότητας μέλους και ηγεσίας, και τις δραστηριότητές τους. Αυτό το υλικό παρουσιάζεται με κάποιες λεπτομέρειες δεδομένου ότι είναι η εστίαση της μελέτης της. Έβδομον, αναθεώρηση. Αυτό το τμήμα χρησιμεύει να συγκεντρώσει μαζί τα διάφορα σκέλη αυτής της ανάλυσης και ο σκοπός του ήταν να αρθρώσει τα στοιχεία σε ένα γενικό σχέδιο, για να δει πώς οι διάφορες αλλαγές αφορούσαν τη μια ή την άλλη, σε ένα σύνολο. Η εστίαση αυτού του τμήματος αναθεώρησης είναι να φανεί ποιο ρόλο οι ενώσεις έπαιξαν σε αυτό το γενικό σχέδιο. Η Sutton (1978) Εξέτασε πώς προέκυψαν υπό ορισμένες συνθήκες, πώς προσπάθησαν να λειτουργήσουν μέσα ή να αλλάξουν σε εκείνες τις συνθήκες, και πόσο αποτελεσματικοί ήταν.

⁹⁴⁹ Αν και υπήρξαν πιθανώς πολύ λίγοι άνθρωποι από τη Langadha για να διαμορφώσουν μια ένωση, κάποια θα μπορούσε να έχει διαμορφωθεί για το Aiyiali, ή για την Amorgos συνολικά. Βεβαίως οι μετανάστες αντιμετώπισαν τα προβλήματα προσαρμογής στη ζωή των πόλεων και εάν αυτή ήταν η αρχική λειτουργία τέτοιων συλλόγων, έπρεπε να έχουν προκύψει με κάποια μορφή αυτή τη στιγμή. Εντούτοις, τα στικά προβλήματα προσαρμογής φροντίζονταν πιο ανεπίσημα, μέσω των τοπικών, οικογενειακών και σχέσεων προστασίας (patronage) (Sutton, 1978:78).

⁹⁵⁰ Όλοι οι «Κυκλαδίτες» αισθάνθηκαν μια ορισμένη συγγένεια μεταξύ τους και παρείχαν την αμοιβαία ενίσχυση στην εύρεση της κατοικίας και εργασίας. Αν και ήταν μια ομάδα εποχιακών ή προσωρινών μεταναστών, υπήρχε σε εκείνους επίσης ένα μεγάλο μέρος που επέδωκε μόνιμη ζωή στην Αθήνα (Sutton, 1978:112).

της και είχε λίγες καλές σύνδεσεις με την εθνική κυβέρνηση. Η «Ένωση της Αμοργού» διαχωρίστηκε στην Τρίτη φάση. Παρόμοια με την ένωση της Αμοργού, η «Ένωση του Αιγαλιού», στην τέταρτη φάση, δεν ήταν πρώτιστα οργάνωση αυτοβοήθειας για τους νέους μετανάστες, αλλά στράφηκε πολύ σαφώς στη διαδραμάτιση ενός ρόλου στη μετατοπιζόμενη δομή του ελληνικού κράτους. Η «Ένωση Αιγιάλι» οργανώθηκε από τους εγκατεστημένους επιτυχώς μετανάστες. Η αρχική δραστηριότητά της κατά τη διάρκεια του 1930 ήταν λόμπι επικοινωνίας με την κεντρική κυβέρνηση για λιμενικές εργασίες (harbor works) στο Αιγιάλι, δημόσια έργα απαραίτητα για την ανάπτυξη της περιοχής. Η δεύτερη σημαντική δραστηριότητα της Ένωσης ήταν η παροχή ενός χώρου για την κοινωνική αλληλεπίδραση για τους μετανάστες⁹⁵¹. Είχε προσπαθήσει να επηρεάσει την κεντρική κυβέρνηση άμεσα εξ ονόματος του Αιγαλιού, παρά μέσω των εκτενών δικτύων πατρωνίας-προστασίας που διέτρεχαν έτρεξαν από το νησί. Αυτά τα δίκτυα δεν ήταν τόσο εύκολο να βραχυκυκλωθούν, εντούτοις⁹⁵².

Οι Phizacklea και Miles (1980)⁹⁵³ εστίασαν την μελέτη τους στη συμμετοχή των μεταναστών από τη Δυτική Ινδία σε συνδικάτα στην περιοχή του South Brent. Τα συμπεράσματά τους όσον αφορά την ιδιότητα μέλους ένωσης συνοψίζονται στις διαφορές μεταξύ δύο δειγμάτων⁹⁵⁴. Πρώτον, σχετικά με το δείγμα στα εργοστάσια, τα στοιχεία πρέπει να αξιολογηθούν λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι, κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων παρατηρήθηκε ότι υπήρξε μια άτυπη συμφωνία σε ισχύ, δηλαδή, η

⁹⁵¹ Ήταν μικρότερης σπουδαιότητας και αναπαρήχθη κατά ένα μεγάλο μέρος από τα σπίνα, την εκκλησία και τα καφενεία. Οι προσπάθειες της ένωσης Αιγιάλι να ενισχυθεί το Αιγιάλι ήταν κατά ένα μεγάλο μέρος ανεπιτυχείς κατά τη διάρκεια αυτού του πρώτης λειτουργίας της.

⁹⁵² Όπως ισχύει για όλα τα νησιά συνολικά, η μεταπολεμική μετανάστευση που παρουσιάζεται στον Λαγκκαδό τον έφερε σε σημεία της μεγάλης αδυναμίας και της μεγάλης εξάρτησης. Δεν θα μπορούσε να ανέλθει χωρίς εξωτερική βοήθεια (Sutton, 1978:217). Ο τουρισμός, η μεταλλεία, οι κατασκευές και οι καλλιέργειες εξαρτώνταν από βελτιώσεις μεγάλης κλίμακας. Οι κάτοικοι του Λαγκκαδό στράφηκαν στην Αθήνα για τη βοήθεια που χρειαζόνταν, ήταν όμως δύσπιστοι προς τους πολιτικούς και τους κυβερνητικούς ανώτερους υπαλλήλους. Στράφηκαν στους συγγενείς τους που ζουν εκεί και στην Ένωση του Αιγαλιού για αυτό. Όσον αφορά την τελευταία, ήλπισαν ότι θα πετύχαινε στην αποστολή της αλλά δεν ήταν σίγουροι αν αυτό ήταν δυνατό (Sutton, 1978:217). Η «Ένωση Αιγιάλι» αποκτήθηκε σε αυτήν την ελπίδα. Ένας πύργος των επιτυχών μεταναστών από τις οικογένειες του χωριού που είχαν ακόμα τους γονείς που ζουν στο νησί, ανέπτυξαν την ένωση σε μια κλίμακα πέρα από οποιαδήποτε προηγούμενη φάση. Το μέγεθος ιδιότητας μέλους του αυξήθηκε πέρα από δέκα φορές, και το ποσοστό των μεταναστών που ήταν μέλη τετραπλασιάστηκε. Η σειρά και η ένταση των προσπαθειών της εξ ονόματος του νησιού αυξήθηκαν. Πίεσε κατασκευές λιμενικών έργων, δρόμους, σχεδίαση βελτιωμένων σκαφών, ιατρικές υπηρεσίες, καλύτερα σχολεία και ένα αρχαιολογικό μουσείο, μεταξύ άλλων. Έναντι αυτών των δραστηριοτήτων πίεσης, όλες οι άλλες λειτουργίες της Ένωσης ήταν δευτεροβάθμιες. Υποστήριξε τις κοινωνικές συλλογικότητες που ήταν σημαντικές στην αποδημική κοινότητα. Εντούτοις, οι προσπάθειές της να διευκολύνει την προσαρμογή των μεταναστών ήταν ελάχιστες. Τέτοια βοήθεια παρήχθη στους μετανάστες από τους φίλους και τους συγγενείς τους. Οι ηγέτες ένωσης έλαβαν τα μεγάλα προσωπικά οφέλη από τη συμμετοχή τους στην ένωση (Sutton, 1978:218). Η δυνατότητα της ένωσης Αιγιάλι να ενισχύσει το Αιγιάλι, εντούτοις, περιορίστηκε σοβαρά από τις ίδιες περιστάσεις που οδήγησαν στην αποδυνάμωση του Αιγαλιού αρχικά. Δεν υπήρχαν αρκετοί πόροι για να αναπτυχθούν όλες τις αγροτικές περιοχές της Ελλάδας, ακόμη και με τις νέες πηγές ζήτησης. Οι αποφάσεις ως προς τις οποίες περιοχές πρέπει να λάβουν τι υπερ-καλύφθηκε σε μια παρωρανομένη κυβερνητική δομή (Sutton, 1978:218). Το γεγονός ότι η Ένωση ανταγωνίστηκε με εκατοντάδες τέτοιων ενώσεων ελάττωσε τις πιθανότητες τους για την επιτυχία. Η Ένωση Αιγιάλι συγκέντρωσε τέτοια οικονομική ενίσχυση όπως η μεταναστευτική κοινότητα θα μπορούσε να προβλέψει στο Αιγιάλι και πίεσε την κυβέρνηση για να κάνει το υπόλοιπο. Μετά από εξαιρετική αναμονή αυτή η άρχισε να αποδίδει. Το κατά πόσον η Ένωση ήταν αρμόδια για αυτό είναι ένα θέμα υπό συζήτηση. Βεβαίως, κράτησε στη σκέψη των ανθρώπων που θα μπορούσαν να βοηθήσουν τη χρειάζαται το νησί και συνέβαλε στην επίλυση καλυμμάτων σχετικά με τελικές αποφάσεις. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω ήταν ένας ζωτικής σημασίας ένας πράκτορας για την επιβίωση του Αιγαλιού, μια αυθόρμητη πολιτική απάντηση στα προβλήματα του Αιγαλιού και της Ελλάδας συνολικά (Sutton, 1978:218). Βεβαίως, οι λύσεις σε αυτά τα προβλήματα στηρίχτηκαν όχι μόνο στα εθνικά συστήματα, αλλά στα διεθνικά και έτσι η επιτυχία της ήταν περιορισμένη.

⁹⁵³ A. Phizacklea and R. Miles (1980) *Labour and Racism*. Great Britain: Routledge and Kegan Paul.

⁹⁵⁴ Το δείγμα διαφέρει σε δύο μέρη: στο δείγμα εργοστασίων και στο οικιστικό δείγμα. Το δείγμα εργοστασίων αποτελείται από 72 άτομα που συμμετείχαν στις ημι-ειδικευμένες χειρωνακτικές εργασίες: 36 άτομα ήταν Βρετανοί και 36 άτομα μετανάστες από τη Δυτική Ινδία. Όλοι έδωσαν συνέντευξη στο χώρο εργασίας τους, μεγάλες εγκαταστάσεις επεξεργασίας τροφίμων που αποκαλούνται Food Co. Είναι δίπλα στη περιοχή Harlesden, την περιοχή από την οποία πάρθηκε το οικιστικό δείγμα. Το τελευταίο δείγμα αποτελείται από 37 γυναίκες των οποίων 17 είναι από την Βρετανία και 20 από τη Δυτική Ινδία και 40 άνδρες από τους οποίους 19 είναι Βρετανοί και 21 είναι από τη Δυτική Ινδία. Επαγγελματικά το οικιστικό δείγμα απασχολείται σε ημι-ανεκδικευτές ή ανεκδικευτές χειρωνακτικές εργασίες, σε ειδικευμένες εργασίες και ένα μέρος υπαλλήλους, άνεργους χειρωνακτες και πλήρους απασχόλησης οικιακές εργάτριες, στο A. Phizacklea and R. Miles (1980) *Labour and Racism*. Great Britain: Routledge and Kegan Paul, p.70.

διαχείριση και η επιτροπή των διαχειριστές στην εταιρία Food Co. πρότειναν σε όλους τους υπαλλήλους να προσχωρούν στο σχετικό τους συνδικάτο⁹⁵⁵. Δεύτερον, το στοιχείο από το οικιστικό (residential) δείγμα παρουσιάζει μια ελαφρώς πιο σύνθετη εικόνα. Οι Βρετανοί άνδρες παρουσιάζουν πιο υψηλό επίπεδο συνδικαλικοποίησης, όμως πέρα από τα τρεις-πέμπτα των ανδρών και γυναικών μεταναστών από τη Δυτική Ινδία ήταν μέλη ένωσης⁹⁵⁶.

Εντούτοις, το επίπεδο ιδιότητας μέλους σε ένα συνδικάτο δεν εκφράζει απαραίτητως πάρα πολλά για τους λόγους για τους οποίους οι μετανάστες έγιναν μέλη σε ένα εργατικό συνδικάτο, καθώς δεν δίνει πληροφορίες για τους λόγους και τη στάση των εργαζομένων απέναντι στα συνδικάτα. Σχετικά με το γιατί γίνονταν μέλη της ένωσης οι Phizacklea και Miles (1980) σημειώνουν ότι: *πρώτον*, πολύ λίγοι αναφέρονται στον κανόνα ή στην παράδοση στην εξήγηση της ιδιότητας μέλους τους. *Δεύτερον*, με εξαίρεση το δείγμα εργοστασίου εργαζομένων από τη Δυτική Ινδία, το μισό από το δείγμα είπαν ότι είχαν γίνει μέλη του συνδικάτου κάτω από κάποια μορφή εξαναγκασμού, είτε με τη μορφή μιας επίσημης κλειστής συμφωνίας καταστημάτων ή λίγο περισσότερων άτυπων μέσων⁹⁵⁷. *Τρίτον*, εκτός από τις αναφορές στον εξαναγκασμό, η άλλη σημαντική εξήγηση για την ιδιότητα μέλους ένωσης είναι λειτουργική ή μέσο επίτευξης σκοπού και ατομικιστική, όπως οι Goldthorpe, Lockwood, Bechhofer και Platt (1968)⁹⁵⁸ περιγράφουν ως λειτουργικό κολεκτιβισμό (instrumental collectivism)⁹⁵⁹. Λαμβάνοντας υπόψη το χαμηλό επίπεδο οργάνωσης συνδικάτων στη χώρα προέλευσης όταν αυτά τα άτομα θα

⁹⁵⁵ Επιπλέον, υπήρξε μια γενική αναγνώριση στους τομείς, ότι προκειμένου να εργαστεί κανείς στην Food Co. ήταν απαραίτητο να συμμετάσχει σε μια ένωση, και από τις συνμιλίες και με τους διαχειριστές και με τους εργαζομένους φάνηκε ότι η πλειοψηφία των εργαζομένων ενέκρινε αναγκαστικά αυτή την κατάσταση, λόγω της ιδιαίτερης εχθρότητας που εκφραζόταν προς εκείνους που αντιτάσσονταν στην ιδιότητα μέλους στα συνδικάτα, και λόγω αυτού ήταν πρόθυμοι την ιδιότητα μέλους στην ένωση αλλά αποδοκίμαζαν την πληρωμή των συνδρομών. Από τους γηγενείς εργαζομένους «τέτοια πρόσωπα περιγράφονταν ως κάουμπούς στις πλάτες άλλων. Υπήρξαν, επομένως, πολύ ισχυρές κανονιστικές πιέσεις επάνω σε όλους τους υπαλλήλους, και δη στους μετανάστες ώστε να προσχωρήσουν στο αρμόδιο συνδικάτο, και ως εκ τούτου συμπεριίνεται αριθμητικά, όλα τα άτομα στο δείγμα του εργοστασίου ήταν μέλη της ένωσης (Phizacklea and Miles, 1980:99).

⁹⁵⁶ Αυτή η αρκετά μικρή διαφορά είναι, εντούτοις, περιορισμένης σημασίας παρά το πολύ χαμηλό επίπεδο συνδικαλικοποίησης μεταξύ των Βρετανών γυναικών, αν και αυτό εξηγείται από τον πολύ μεγάλο αριθμό γυναικών που δεν απασχολούνται ως μισθωτοί-εργάτες. Επιπλέον, μέρος των Βρετανίδων που απασχολούνται, οι μισές σχεδόν βρίσκονται μόνο σε μερική απασχόληση εργασίας βάση και η ιδιότητα μέλους ένωσης μεταξύ των μερικής απασχόλησης εργαζομένων είναι εμφανώς χαμηλή. Οι διαφορές μεταξύ των γυναικών από την Βρετανία και τη Δυτική Ινδία από την άποψη της αναλογίας που απασχολούνται ως μισθωτές-εργάτριες και την αναλογία που είναι μέλη ένωσης πιθανώς μόνο απεικονίζουν το εθνικό σύνολο της απασχόλησης των γυναικών. Επίσης τα υπάρχοντα στοιχεία δείχνουν ότι οι Μαύροι εργαζόμενοι είναι πιθανό να προσχωρήσουν σε ένα συνδικάτο όπως και οι Λευκοί εργαζόμενοι και πράγματι, μπορεί να είναι ακόμα πιθανότερο να γίνει μέλος. Αν και τα στοιχεία των Phizacklea και Miles (1980) από το οικιστικό δείγμα δείχνει ένα ελαφρώς χαμηλότερο επίπεδο συνδικαλικοποίησης και μεταξύ των δύο ανδρών και γυναικών μεταναστών σε σύγκριση με τους γηγενείς άνδρες, η διαφορά δεν είναι ούτε μεγάλη ούτε σημαντική όταν λαμβάνεται υπόψη το μέγεθος των δειγμάτων. Αυτό που είναι σημαντικό είναι ότι με εξήγηση της Βρετανίδες, πλύν από το μισό του οικιστικού δείγματος είναι μέλη συνδικάτου.

⁹⁵⁷ Αλλά δεν μπορεί να υποτεθεί από αυτά και μόνο ότι η ιδιότητα μέλους για όλη αυτή την ομάδα αντιμετωπιζόταν απλά και μόνο ως λειτουργία της εξωτερικής πίεσης, είτε επίσημης είτε άτυπης. Παραδείγματος χάριν, τόσο γηγενείς όσο και μετανάστες στο δείγμα εργοστασίων θώρησαν ως εξήγηση την αναφορά είτε σε κάποιο επόμενο όφελος όταν είδαν να προκύπτει από την ιδιότητα μέλους στην ένωση, είτε από κάποιο βαθμό στήριξης στον εργατικό συνδικαλισμό.

⁹⁵⁸ H. J. Goldthorpe, D. Lockwood, F. Bechhofer and J. Platt (1969) *The Affluent Worker: Industrial Attitudes and Behaviour*. Great Britain: Cambridge University Press.

⁹⁵⁹ Για τους εργαζομένους από το οικιστικό δείγμα όπου δεν ήταν μέλη των συνδικάτων, η πιο κοινή απάντηση που εξήγει την μη-ιδιότητα μέλους τους, ιδιαίτερα μεταξύ των μεταναστών από τη Δυτική Ινδία, ήταν ότι απασχολούνταν στις μικρές μη-συνδικαλιζόμενες εταιρίες. Αλλά ένα μέρος τους τόσο μεταναστριών όσο και γηγενών γυναικών είπε ότι θα επιθυμούσαν να γίνουν μέλη. Επιπλέον μια γυναίκα από τη Δυτική Ινδία ανέφερε τις προσπάθειες της και των συναδέλφων τους να οργανώσουν συνδικάτο στον εργασιακό χώρο τους. Άλλα στοιχεία των Phizacklea και Miles (1980) από τις συνεντεύξεις αφορούν το βαθμό στον οποίο οι συνεντευξιζόμενοι είχαν μια παράδοση ιδιότητας μέλους στα συνδικάτα είτε μέσα στις οικογένειές τους είτε από την άποψη της προηγούμενης επαγγελματικής εμπειρίας τους. Οι συνεντευξιζόμενοι από τη Δυτική Ινδία στο εργοστάσιον ρωτήθηκαν εάν είχαν την εμπειρία της ιδιότητας μέλους ένωσης πριν από τη μετανάστευσή τους: μόνο 8 τοις εκατό είπαν ότι είχαν. Οι μετανάστες από τη Δυτική Ινδία και οι γηγενείς ερωτήθηκαν εάν οι γονείς τους ήταν μέλη σε συνδικάτα. Πάλι, μόνο 8 τοις εκατό των μεταναστών απάντησαν θετικά, όπως συγκρίνεται με το 47 τοις εκατό των Βρετανών εργαζομένων.

επέλεγαν την ιδιότητα μέλους τους, δεν θα ήταν απρόσμενο ότι για τους Μαύρους μετανάστες η οργάνωση και το ιδιότητα μέλους στα συνδικάτα ήταν μια νέα εμπειρία⁹⁶⁰. Επίσης η εταιρία Food Co. δεν παρείχε στην πλειοψηφία των μεταναστών από τη Δυτική Ινδία την πρώτη εμπειρία ιδιότητας μέλους ένωσης, καθώς μόνο το ένα τρίτο (39 τοις εκατό) δεν ήταν μέλη ένωσης πριν να εργαστούν στο εργοστάσιο (ο συγκρίσιμος αριθμός για τους γηγενείς εργαζομένους ήταν 33 τοις εκατό)⁹⁶¹.

Βασικά συμπεράσματα των Phizacklea και Miles (1980) ήταν: *Πρώτον*, το επίπεδο ιδιότητας μέλους ένωσης μεταξύ των γηγενών Βρετανών ανδρών, των ανδρών και των γυναικών από τη Δυτική Ινδία είναι γενικά παρόμοιο. Το χαμηλότερο επίπεδο ιδιότητας μέλους είναι μεταξύ των Βρετανίδων και αυτό εξηγείται από το χαμηλό επίπεδο συμμετοχής τους στο μισθωτό εργατικό δυναμικό. Δεν υπάρχει κανένα στοιχείο που να υποστηρίζει ότι οι εργαζόμενοι μετανάστες από τη Δυτική Ινδία είναι λιγότερο πιθανό να προσχωρήσουν στα συνδικάτα από τους Βρετανούς εργαζομένους. *Δεύτερον*, αυτό ισχύει παρά το γεγονός ότι, πριν από τη μετανάστευσή τους, οι εργαζόμενοι από τη Δυτική Ινδία είχαν σχεδόν μηδενική εμπειρία εργατικού συνδικαλισμού, είτε άμεσα είτε έμμεσα. *Τρίτον*, δεν υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των γηγενών και μεταναστών εργαζομένων σχετικά με την αιτιολογία συμμετοχής στα συνδικάτα⁹⁶², όπου η πλειοψηφία και των δύο ομάδων του δείγματος την καθόρισε σε λειτουργικούς και ατομικιστικούς όρους ή στην εξωτερική πίεση ως κινητήρια δύναμη για να συμμετάσχουν⁹⁶³.

⁹⁶⁰ Η έλλειψη άμεσης εμπειρίας και ένα συναισθημα της αποσύνδεσης από τα συνδικάτα μπορούν εν μέρει να εξηγήσουν αυτήν την απόκλιση, στο A. Phizacklea and R. Miles (1980) *Labour and Racism*. Great Britain: Routledge and Kegan Paul, p. 106.

⁹⁶¹ Αυτή η επίπτωση είναι ότι μια πλειοψηφία των μαύρων εργαζομένων Food Co. έφερε κάποια εμπειρία της ιδιότητας μέλους συνδικάτων με τους όταν άρχισαν την απασχόληση εκεί και, από αυτή την άποψη, ήταν ελάχιστα διαφορετικοί από τους Βρετανούς εργαζομένους. Καμία από αυτές τις ερωτήσεις δεν υποβλήθηκε άμεσα στο οικιστικού δείγματος, αλλά μόνο ένα από τα άτομα ή τις οικογένειες από τη Δυτική Ινδία που μελετήθηκαν λεπτομερώς είχαν οποιαδήποτε προηγούμενη εμπειρία εργατικού συνδικαλισμού πριν φθάσουν στην Αγγλία.

⁹⁶² Οι πλειοψηφία του δείγματος ανέφερε ότι ο ρόλος των συνδικάτων ήταν η βελτίωση των συνθηκών εργασίας, ή η βοήθεια ή η προστασία των εργαζομένων. Επίσης μέρος των εργαζομένων μας προσδιόρισε το ρόλο συνδικάτων όπως αντός ενός «μεσολαβητή», στο A. Phizacklea and R. Miles (1980) *Labour and Racism*. Great Britain: Routledge and Kegan Paul, p. 105-106.

⁹⁶³ Αν και πολλοί από αυτούς τους συνεντευξιαζόμενους θεωρούσαν τα συνδικάτα ως αντιπροσώπευση και προστασίες των συμφερόντων των μελών τους, θεωρούσαν ότι αυτό επιτεύχθηκε καλύτερα με τη μεσολάβηση μεταξύ του εργαζομένου και της διαχείρισης. Ένα μικρό ποσοστό του δείγματος είχε τις πολύ αρνητικές απόψεις του ρόλου συνδικάτων και μια ακόμα μικρότερη αναλογία θεωρούσε ότι τα συνδικάτα είχαν έναν ευρύτερο πολιτικό ρόλο εκτός από άμεσα να αντιπροσωπεύουν τα ενδιαφέροντα των μελών τους για το πλαίσιο εργοστασίου πέρα από τις αμοιβές και τις συνθήκες εργασίας (Phizacklea and Miles, 1980: 107). Το επίπεδο των εργαζομένων στη συμμετοχή στις υποθέσεις της ένωσης είναι πολύ χαμηλό από τα συμπεράσματα από τα στοιχεία. Από τους συνεντευξιαζόμενους πέρασαν από συνέντευξη Food Co. το 84,5 τοις εκατό ανέφερε ότι δεν συμμετείχαν ποτέ σε μια συνεδρίαση του παρόμοιου της ένωσης όπου οι γηγενείς με 78 τοις εκατό και οι μετανάστες από τη Δυτική Ινδία με 91 τοις εκατό δεν παρευρίσκονταν ποτέ. Μια μεγάλη μειονότητα μη-παρευρισκομένων δήλωσε ότι αισθάνθηκαν μια υποχρέωση να παρευρεθούν, αλλά το έβρισκαν δύσκολο να συμμετέχουν σε μια συνεδρίαση της ένωσης όταν πραγματοποιείται την Κυριακή το πρωί, ιδιαίτερα εάν δεν έμεναν κοντά στον χώρο συνάντησης. Επίσης τα μέλη θεωρούσαν άσκη την παρουσία τους όταν ανησυχούν τακτικά οι αποφάσεις που λήφθηκαν στις συνεδριάσεις ή αντιστρόφως. Επίσης μόνο το 8 τοις εκατό των μεταναστών από τη Δυτική Ινδία στην εταιρία Food Co. αναφέρουν ότι είχαν εκλεγεί-διατελέσει υπεύθυνοι, καταστημάτων. Οι διαδοκασίες που εξηγούν το χαμηλό επίπεδο συμμετοχής είναι οι εξής για τους Phizacklea και Miles (1980) είναι: *Πρώτον*, η συμμετοχή είναι ένα μειονοτικό φαινόμενο ακόμη και μεταξύ των Βρετανών οι εργαζόμενοι στην εταιρία Food Co. τα δύο τρίτα δεν είχαν καμία εμπειρία του συνδικαλισμού στον εργασιακό χώρο και η ίδια αναλογία δεν είχε καμία πρόθεση ή να γίνει ενεργή. *Δεύτερον*, υπάρχουν κάποια στοιχεία από τις συνεντεύξεις εκπροσώπων παραρτημάτων ή τομέων εργασίας που αναφέρουν ότι ένα ποσοστό Μαύρων εργαζομένων θεωρεί την ένωση ως «οργάνωση των Λευκών». Επιπλέον Μαύροι εργαζόμενοι ανέφεραν ότι μερικοί Λευκοί εκπρόσωποι παραρτημάτων ή τομέων εργασίας ήταν και ρατσιστές και πρόθυμοι να κάνουν διακρίσεις εις βάρος των μαύρων μελών. *Τρίτον*, είναι σχετικό να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι οι Μαύροι εργαζόμενοι ήταν μετανάστες, με μια σαφή πρόθεση να επιστρέψουν «μας μέρα» στην πατρίδα τους κάτι που θα μπορούσε να ενδεχομένως να περιορίσει την έκταση της υποχρέωσής τους. Οι συνεντεύξεις των Phizacklea και Miles (1980) αποκάλυψαν την ιδιαίτερη δυσάρεσκεια για τα συνδικάτα μεταξύ μιας ουσιαστικής μειονότητας και των γηγενών και των μεταναστών εργαζομένων. Ο πιο κοινός λόγος για τη δυσάρεσκεια ήταν ότι η ένωση ήταν «αδύναμη». Επίσης, μια μικρή ομάδα εργαζομένων εξέφρασε την άποψη ότι το συνδικάτο ήταν πάρα πολύ ισχυρό και για κάποιο άλλο λόγο ήταν επομένως μη-ικανό να επιτύχει το στόχο του ή τα συμφέροντα των εργαζομένων.

Οι Phizacklea and Miles (1980)⁹⁶⁴ για τον συνδικαλισμό των εργαζόμενων μεταναστών West Indians στην περιοχή South Brent της Μ. Βρετανίας εντόπισαν μια υψηλή συμμετοχή στα συνδικάτα (62% για άνδρες και 60% για γυναίκες). Όμως αυτή η συμμετοχή δεν ήταν από την απλή επιθυμία των εργαζόμενων μεταναστών⁹⁶⁵. Υπήρξαν, επομένως, πολύ ισχυρές κανονιστικές πιέσεις επάνω σε όλους τους υπαλλήλους, και δη στους μετανάστες ώστε να προσχωρήσουν στο αρμόδιο συνδικάτο, και ως εκ τούτου συμπεραίνεται αριθμητικά, όλα τα άτομα στο δείγμα του εργοστασίου ήταν μέλη της ένωσης (Phizacklea and Miles, 1980:99)⁹⁶⁶.

Η μελέτη των **Berger και Mohr (1982)**⁹⁶⁷ αναφέρεται τόσο με αναλύσεις όσο και με εικόνες στις συνθήκες εργασίας και διαβίωσης των μεταναστών. Οι συγγραφείς σε όλη την έκταση της μελέτης τονίζουν ότι οι μετανάστες βιώνουν την εκμετάλλευση. Η αναφέρεται το 1973 και το πρώτο μισό του 1974 όπου ο καπιταλισμός αντιμετώπισε την χειρότερη οικονομική κρίση του από το Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο (Berger and Mohr, 1982:2). Η Δυτική Ευρώπη όμως συνέχισε την εξάρτησή στα εκατομμύρια των μεταναστών εργαζομένων δείχνοντας ότι το οικονομικό σύστημα δεν μπορεί πλέον να υπάρξει χωρίς τη μεταναστευτική εργασία (Berger and Mohr, 1982:2). Μεταξύ των μεταναστών εργαζομένων στην Ευρώπη υπάρχουν σχεδόν δύο εκατομμύρια γυναίκες που μερικές από αυτές απασχολούνται στα εργοστάσια και άλλες στις εσωτερικές υπηρεσίες (Berger and Mohr, 1982:2). Οι Berger και Mohr (1982:12) αναφέρουν πώς στην Γερμανία και στην Βρετανία ένας στους επτά χειρωνακτικούς εργαζόμενους είναι μετανάστης και το 25 τοις εκατό της εργατικής δύναμης στην Γαλλία, την Ελβετία και το Βέλγιο αποτελείται επίσης από μετανάστες. Στην Βορειοδυτική Ευρώπη υπάρχουν περίπου 11 εκατομμύρια εργαζόμενοι μετανάστες ενώ ο ακριβής αριθμός τους είναι αδύνατο να εκτιμηθεί καθώς 2 εκατομμύρια ζουν και εργάζονται χωρίς τα κατάλληλα χαρτιά (Berger and Mohr, 1982:17). Οι συγγραφείς (Berger and Mohr, 1982:18) σημειώνουν πώς ένα αμερικανικό επιχειρηματικό

⁹⁶⁴ A. Phizacklea and R. Miles (1980) *Labour and Racism*. Great Britain: Routledge and Kegan Paul.

⁹⁶⁵ Σχετικά με το δείγμα στα εργοστάσια, τα στοιχεία πρέπει να αξιολογηθούν λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι, κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων παρατηρήθηκε ότι υπήρξε μια άτυπη συμφωνία σε ισχύ, δηλαδή, η διαχείριση και η επιτροπή των διαχειριστών στην εταιρία Food Co. πρότειναν σε όλους τους υπαλλήλους να προσχωρούν στο σχετικό τους συνδικάτο. Επιπλέον, υπήρξε μια γενική αναγνώριση στους τομείς, ότι προκειμένου να εργαστεί κανείς στην Food Co. ήταν απαραίτητο να συμμετάσχει σε μια ένωση, και από τις συνομιλίες και με τους διαχειριστές και με τους εργαζομένους φάνηκε ότι η πλειοψηφία των εργαζομένων ενέκρινε αναγκαστικά αυτή την κατάσταση, λόγω της ιδιαίτερης εχθρότητας που εκφραζόταν προς εκείνους που αντιτάσσονταν στην ιδιότητα μέλους στα συνδικάτα, και λόγω αυτού ήταν πρόθυμοι την ιδιότητα μέλους στην ένωση αλλά αποδοκίμαζαν την πληρωμή των συνδρομών. Από τους γηγενείς εργαζομένους «έτοιμα πρόσωπα περιγράφονταν ως κούμπους στις πλάτες άλλων».

⁹⁶⁶ Οι Βρετανοί άνδρες παρουσιάζουν πιο υψηλό επίπεδο συνδικαλιστικοποίησης, όμως πέρα από τα τρεις-πέμπτα των West Indians ανδρών συνδικαλιστικοποίησης μεταξύ των Βρετανών γυναικών, αν και αυτό εξηγείται από τον πολύ μεγάλο αριθμό γυναικών που δεν απασχολούνται ως εργάτες αμοιβών. Επίσης τα υπάρχοντα στοιχεία δείχνουν ότι οι Μαύροι εργαζόμενοι είναι πιθανό να προσχωρήσουν σε ένα συνδικάτο όπως και οι Λευκοί εργαζόμενοι και πράγματι, μπορεί να είναι ακόμα πιθανότερο να γίνει μέλος. Εντούτοις, το επίπεδο ιδιότητας μέλους σε ένα συνδικάτο δεν εκφράζει απαραίτητα πάρα πολλά για τους λόγους για τους οποίους οι μετανάστες έγιναν μέλη σε ένα εργατικό συνδικάτο, καθώς δεν δίνει πληροφορίες για τους λόγους και τη στάση των εργαζομένων απέναντι στα συνδικάτα. Η γενικότερη παρατήρηση των Phizacklea and Mills (1980) για την περιοχή του South Brent είναι ότι οι Λευκοί και οι Μαύροι εργαζόμενοι είναι εξίσου πιθανό να είναι μέλη της ένωσης, και εξηγούν την ιδιότητα μέλους στην ένωσή τους είτε από την άποψη «του εξαναγκασμού» ή του ατομικισμού είτε χρηστικά.

⁹⁶⁷ J. Berger and J. Mohr (1982) *A Seventh Man: A Book of Images and Words about the Experience of Migrant Workers in Europe*. London: Writers and Readers.

περιοδικό επεσήμανε κατηγορηματικά πως οι εργαζόμενοι μετανάστες είναι «ζωτικής σημασίας» για την Ευρώπη καθώς έχουν εξελιχθεί σε μια μόνιμη «ανάγκη».⁹⁶⁸

Η σύγχρονη μαζική παραγωγή προϋποθέτει ότι η μεγαλύτερη μέρος της εργασίας που συμμετέχει σε αυτήν είναι ανειδίκευτη. Στα μέσα της δεκαετίας του 1920 ο ίδιος ο Ford δήλωνε ότι το 79 τοις εκατό των εργαζομένων του θα μπορούσαν να μάθουν την εργασία τους σε οκτώ ημέρες και ότι το 43 τοις εκατό τους θα μπορούσαν να το κάνουν σε μια ημέρα. Είναι το ίδιο σήμερα (Berger and Mohr, 1982:94). Η βελτιωμένες συνθήκες εργασίας και στέγασης, η κοινωνική προστασία, η κοινοβουλευτική δημοκρατία και τα οφέλη της σύγχρονης τεχνολογίας αναφέρονται για να τεκμηριώσουν την αξίωση ότι οι απάνθρωπες πράξεις του παρελθόντος ήταν τυχαίες. Στα μητροπολιτικά κέντρα η αξίωση θεωρείται γενική, οι εμφανείς μορφές εκμετάλλευσης είναι αόρατες εκεί επειδή εμφανίζονται στους αντίποδες του Τρίτου Κόσμου. Οι αντίποδες είναι πολιτιστικοί καθώς επίσης και γεωγραφικοί. Σε μια φτωχογειτονιά έξω από το Παρίσι οι μετανάστες που κοιμούνται είναι εκεί, αλλά δεν «φαίνονται».⁹⁶⁹

⁹⁶⁸ Οι Berger και Mohr (1982) σημειώνουν ότι τα δύο-τρίτα εργάζονται στη βιομηχανία, στις κατασκευές ή τις οικοδομές. Επίσης μερικοί απασχολούνται στις γεωργικές εργασίες και το υπόλοιπο στον τομέα των υπηρεσιών. Στη Γαλλία το 20 τοις εκατό όλων των βιομηχανικών εργατών είναι μετανάστες, στη Γερμανία το 12 τοις εκατό και στην Ελβετία το 40 τοις εκατό. Συγκεντρώνονται στις σκληρότερες, πιο δύσκολες και λιγότερο καλοπληρωμένες εργασίες, παραδείγματος χάριν στις βιομηχανίες επεξεργασίας πλαστικών, ελαστικών και αμιάντου στη Γερμανία. Στη αλυσίδα συναρμολόγησης του εργοστασίου της εταιρείας Ford στην Κολωνία το 40 τοις εκατό του εργατικού δυναμικού ήταν μετανάστες, στα εργοστήρια της Renault στη Γαλλία το 40 τοις εκατό και στο εργοστάσιο της Volvo στο Γκέτεμποργκ το 45 τοις εκατό. Η εταιρία με την οποία έχει ήδη συμβληθεί να εργάζεται τον εφοδιάζει με ένα κρεβάτι σε ένα δωμάτιο. Πάνω από τους μισούς από όλους τους μετανάστες εργαζομένους ζουν στα καταλύματα των επιχειρήσεων. Στη Γαλλία, μέχρι σήμερα το 30 τοις εκατό των μεταναστών εργαζομένων ζούσαν παράνομα δίχως έγγραφα. Αυτό αποτέλεσε ένα «εκτίμιο-ανεπίσημο» σύστημα. Οι μετανάστες μπορεί να νομιμοποιούνταν μερικές φορές εάν έβρισκαν εργασία και στέγαση και ο εργοδότης τους τους υποστήριζε. Ωθώντας τους μετανάστες να σπάνε το νόμο, το σύστημα είχε το πλεονέκτημα, υπογραμμίζοντας από την έναρξη ότι δεν είχαν κανένα δικαίωμα, μόνο δικαιώματα που θα κερδίζονταν αργότερα. Σήμερα οι κυβερνήσεις υποστηρίζουν ότι η κατάσταση συστηματικοποιείται, αλλά χωρίς αμφιβολία πολλοί μετανάστες, ίσως οι περισσότεροι από τους μισούς φθάνουν χωρίς έγγραφα. Στη Γερμανία όπου όλη η νόμιμη μετανάστευση οργανώνεται από μια κρατική αντιπροσωπεία (εταιρίες που θέλουν τους μετανάστες καταβάλλουν μια αμοιβή 392 δολαρίων ανά κεφαλή στην αντιπροσωπεία για να τους φέρουν μέσα στη χώρα), υπάρχει μεταζώ ενός τετάρτου και μισό εκατομμύριο μετανάστες εργαζόμενοι που έχουν παρσωθεί λαθραία μέσα. Ένας ανεπίσημος μετανάστης εργαζόμενος δεν μπορεί να πάει στο γραφείο εργασίας. Δεν μπορεί να διαβίσει τα έξω έγγραφα. Και έτσι υπάρχει μια κίνηση από τους μεσαζόντες που διαβιβάζουν τις ανακοινώσεις στα έγγραφα και πωλούν τις πληροφορίες στον πρόσφατα αφιχθέντα μετανάστη. Όταν πάρει την εργασία, κληρώνει στο μεσαζόντα τις αμοιβές δύο εβδομάδων.

⁹⁶⁹ Εν τω μεταξύ, ο γηγενής εργαζόμενος έχει γίνει ένας καταναλωτής με την ελπίδα ότι η κατανάλωση θα τον παρηγορήσει από την ανελευθερία της εργασίας του. Η πρώτη βιομηχανική δύναμη που είχε μεγάλης κλίμακας μεταναστευτική εργασία από μια άλλη χώρα ήταν η Μεγάλη Βρετανία. Μετά το λιμό του 1845-1847 εκατοντάδες χιλιάδες Ιρλανδών αγροτών, των οποίων οι καλλιέργειες καταστράφηκαν από τις Βρετανικές πολιτικές για τη γη, και οι οικογένειές τους διασκορπίστηκαν και αποδεκατίστηκαν από το λιμό, διέσχισαν τη θάλασσα προς το Λίβερπουλ και τη Γλασκώβη. Στη νέα τους κατάσταση ήταν χωρίς εμπόριο και έτσι έπρεπε να δεχτούν χαμηλές αμοιβές. Ήταν κινητοί. Ήταν αποδιοργανωμένοι. Θεωρήθηκαν από την αγγλική εργατική τάξη ως κατώτεροι, και κατηγορήθηκαν για την μείωση των αμοιβών. Έμειναν στα χειρότερα μέρη, όπου έγιναν ιρλανδικά γκέτο. Εργάζονταν ως σκαπιόμαδες, λιμενεργάτες, σιδηροδρομείς και ως βασικοί εργαζόμενοι στη εγκατάσταση του συνόλου της ατμομηχανής στη Βρετανία. Η πλειοψηφία αποτρέπεται ή αποθαρρύνεται από το να εγκατασταθεί μόνιμα στη χώρα στην οποία εργάζεσαι. Η σύγχρονη τεχνολογία έχει αυξήσει την παραγωγικότητα της εργασίας. Το ποσοστό των εργαζομένων που συμμετέχουν άμεσα στην παραγωγή επομένως έχει μειωθεί. Αλλά για να διατηρήσει την υψηλή παραγωγικότητα και για να πωληθούν τα προϊόντα της ένα αέρινο αυξανόμενο εργατικό δυναμικό έχει απαιτηθεί για τη συντήρηση, τον προγραμματισμό, τον έλεγχο και το μάρκετινγκ των δραστηριοτήτων. Περισσότερες θέσεις νέες περιλαμβάνουν την κοινωνική επεξεργασία των προϊόντων και των καταναλωτών από την επεξεργασία των πρώτων υλών. Ένα άνεργο εργατικό δυναμικό υπήρξε. Υπήρξε σε μια κατάσταση υπανάπτυξης στη χώρα προέλευσής που δημιουργήθηκε από την ανάπτυξη εκείνων των χωρών που υφίσταντο μια έλλειψη εργατικού δυναμικού. Το ποσοστό ατυχήματος στη Γαλλία για τους βιομηχανικούς διακινούμενους εργαζομένους είναι οκτώ φορές υψηλότερο από αυτό για τους γηγενείς εργαζομένους. Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τα υψηλά ποσοστά ατυχήματος των μεταναστών εργαζομένων: (1) Οι μετανάστες εργαζόμενοι οικοδοποτούν είναι αγροτικής προέλευσης και δεν είναι εξοικειωμένοι με τη βιομηχανική εργασία. (2) Τα περισσότερα ατυχήματα συμβαίνουν κατά τη διάρκεια των περιόδων κατάρτισης και προσαρμογής σε μια συγκεκριμένη εργασία, καθώς επίσης οι μετανάστες αλλάζουν εργασία πιο συχνά από ότι οι γηγενείς εκθέτονται έτσι σε μεγαλύτερο κίνδυνο. (3) Οι γλωσσικές δυσκολίες είναι μια συχνή αιτία των ατυχημάτων, πολλές από τις οποίες εμφανίζονται επειδή οι άνθρωποι δεν μπορούν να διαβάσουν τις ενδείξεις προειδοποίησης ή να καταλάβουν τις κραυγές προειδοποίησης από τους συναδέλφους. (4) Οι μετανάστες εργαζόμενοι υπερ-αντιπροσωπεύονται στις βιομηχανίες και τους τύπους εργασιών όπου ο κίνδυνος ατυχήματος είναι ο υψηλότερος. (5) Οι μετανάστες απασχολούνται πάρα πολλές ώρες. Είναι ένα γνωστό γεγονός ότι τα περισσότερα βιομηχανικά ατυχήματα συμβαίνουν στο τέλος της εργάσιμης ημέρας, όταν μειώνεται η προσοχή λόγω κόρασης. Για τον καπιταλισμό οι μετανάστες εργαζόμενοι ανακλήθηκαν ένα εργατικό δυναμικό με έναν πολύ διευκολυντικό τρόπο. Λέχονται τις προσφερόμενες αμοιβές και με αυτό τον τρόπο, επιβραδύνουν τις

Οι Berger και Mohr (1982) αναφέρονται εκτενώς για τη συμμετοχή των μεταναστών εργαζομένων σε συλλογικές οργανώσεις. Οι περισσότεροι διακινούμενοι εργαζόμενοι δεν έχουν πολιτική επίγνωση της εκμετάλλευσής τους. Η σκέψη τους είναι παραδοσιακή, είτε Καθολικοί είτε Μουσουλμάνοι, η προσδοκία της αλλαγής τους, ο ανθρωπισμός τους, συσσωρεύεται στο επίτευγμα των ατόμων και οικογενειών ελπίδων. Πρόκειται πάρα πολύ σύντομα να μάθουν πώς θα γίνουν πολιτικοποιημένοι εάν μείνουν περισσότερο. Οι εργοδότες είναι ενήμεροι για αυτή τη δυσχέρεια της πολιτικής συνείδησης, και για αυτό αποσκοπούν μια συνεχή «εναλλαγή» της ξένης εργασίας έτσι ώστε κανένας εργαζόμενος δεν θα παρέμενε για πολύ καιρό. Ένας πολύ μικρός αριθμός μεταναστών εργαζομένων σκέφτεται πολιτικά⁹⁷⁰.

αυξήσεις στις αμοιβές γενικά. Ο καπιταλισμός απαιτεί μια συνεχώς αυξανόμενη συσσώρευση του κεφαλαίου. Αυτό απαιτεί τη συνεχώς αυξανόμενη παραγωγικότητα. Αλλά η αγορά δεν αποκρίνεται πάντα στην παραγωγή λόγω κύκλων ύφεσης και ανάπτυξης. Από τον πόλεμο αυτοί οι κύκλοι έχουν ελεγχθεί, αλλά ο έλεγχος τους περιλαμβάνει τις διακυμάνσεις που δημιουργούν την ανεργία. Έπρεπε να υπάρξει ένα απόθεμα εργατικού δυναμικού, το οποίο μπορεί να σταματούσε κατά τη διάρκεια των υφέσεων και να χρησιμοποιούνταν όταν η οικονομία επεκτεινόταν. Εάν η οργανωμένη εθνική εργατική τάξη διαμόρφωνε ολόκληρο αυτό το απόθεμα εργατικού δυναμικού, και υπέφερε αναλόγως, θα άρχιζαν να απαιτούν να τεθεί ένα τέλος στο σύστημα ως ένα επαναστατικό προλεταριάτο. Εντούτοις, ένα μεγάλο μέρος του αποθέματος εργατικού δυναμικού αποτελείται από τους μετανάστες εργαζομένους, που θα μπορούσαν να «εισπληθούν» όταν χρειάζονταν και να «εξέλθουν» προσωρινά, και χωρίς κανένα πολιτικό αντίκτυπο, για τους μετανάστες κανένα πολιτικό δικαίωμα (Berger and Mohr, 1982:138). Ο μετανάστης είναι με διάφορους τρόπους ο ιδανικός εργαζόμενος. Είναι πρόθυμος να εργαστεί υπερωρίες, είναι πρόθυμος να δουλέψει βάρδιες τη νύχτα. Φθάνει πολιτικά χωρίς εμπειρία. Εκείνοι που θα θέλανε να εργαστούν για τη Citroën καλούνται συχνά να δείξουν τα έγγραφά τους για να αποδείξουν ότι έφθασαν μόλις εκείνη τη στιγμή στη Γαλλία. Ομοιοσδήποτε μεμονωμένος μετανάστης που γίνεται ηγέτης ή «μοχητής» μπορεί αμέσως και εύκολα να απελαθεί από τη χώρα. Τα συνδικάτα είναι απίθανο να τον υπερασπιστούν (Berger and Mohr, 1982:138). Οι μετανάστες καταβάλλουν φόρους και συνεισφορές κοινωνικής ασφάλισης αλλά δεν θα λάβουν πολλά οφέλη κατά τη διάρκεια της προσωρινής κατοικίας τους. Το κόστος τους στο σύστημα μπορεί να περιοριστεί στο ελάχιστο. Κατόπιν υπάρχει μια παγκόσμια ευκολία: Η απασχόληση των μεταναστών εργαζομένων ανακουφίζει την ανεργία στις χώρες προέλευσής τους. Εάν και οι ένδοξα εκατομμύρια μετανάστες στη Βορειοδυτική Ευρώπη επέστρεφαν στην πατρίδα τους, η παρουσία τους θα μπορούσε να οδηγήσει σε εκρηκτικές πολιτικές καταστάσεις. Οι μετανάστες εργαζόμενοι κάνουν τις πιο παρακαπιανές, χωρίς ειδικευση, εργασίες. Οι ευκαιρίες για ανάλυση είναι μηδενικές. Τα δικαιώματά τους σε σχέση με τους γηγενείς εργαζομένους περιορίζονται στο ελάχιστο. Οι διακινούμενοι εργαζόμενοι έχουν μια διαφορετική γλώσσα, έναν διαφορετικό πολιτισμό και διαφορετικά βραχυπρόθεσμα ενδιαφέροντα. Είναι αμέσως αναγνωρίσιμοι, όχι ως άτομα, αλλά ως ομάδα. Σαν ομάδα που είναι στο κατώτατο σημείο κάθε κλίμακας: αμοιβές, τύπος εργασίας, ασφάλεια εργασίας, κατοικία, εκπαίδευση και αγοραστική δύναμη.

⁹⁷⁰ Η εμπειρία του μετανάστη στον καπιταλισμό επειδή εκμεταλλεύεται σε κάθε τομέα, γίνεται, εάν γνωρίζει πολιτικά καθόλου, μια πολύ εννοσιωπή εμπειρία. Στη ζωή του παρουσιάζεται πρόσωπο με πρόσωπο, πάντα αρνητικά, με την έννοια των ολόκληρων συστημάτων. Κατά συνέπεια μερικοί μετανάστες εργαζόμενοι, μια χώρα, γίνονται ριζοσπαστικοί. Η θέση τους είναι ιδιαίτερα τρωτή επειδή μπορούν πάντα να μένουν σε εικασίες ως προς τις απειλές. Η θέση τους είναι ενδοχόμενως είναι επιδρούσα επειδή μιλούν την ίδια γλώσσα, ζουν οι ίδιες ζωές, όπως η κύρια μάζα των πολιτικά μη-συνειδητοποιημένων συμπατριωτών τους. Όλα τα συνδικάτα στις μητροπολιτικές χώρες κάποτε αντιτάσσονταν στη χρήση της μεταναστευτικής εργασίας. Τους φοβούνταν ως όπλο που χρησιμοποιείται από τους εργοδότες για να κρατήσουν τις αμοιβές χαμηλά. Παρά την αντίθεση των συνδικάτων, η μεταναστευτική εργασία παρουσιαζόταν όλο και περισσότερο στις χώρες. Αυτό ανάγκασε τα συνδικάτα να αλλάξουν την πολιτική τους και να προσπαθήσουν να προσελκύσουν τους ξένους εργαζομένους ως μέλη. Οι μετανάστες έχουν το δικαίωμα να προσχωρήσουν στα υπάρχοντα συνδικάτα. Στη Γαλλία και στην Ελβετία μπορούν να μην αποκτήσουν μια θέση εκπροσώπου του συνδικάτου. Σε κάθε χώρα αποκλείονται από την πολιτική δραστηριότητα. Στη Γερμανία το 30 της εκατό των μεταναστών εργαζομένων οργανώνονται σε συνδικάτα ενώ στη Γαλλία και στην Ελβετία το 10 της εκατό. Η πλειοψηφία των μεταναστών, εάν ανήκουν σε μια ένωση ή όχι, είναι διαθέσιμη για τα συνδικάτα για το εάν είναι πρόθυμοι ή ικανά να παλέψουν για τα ενδιαφέροντά τους. Τα συνδικάτα διακηρύττουν ότι η εργατική τάξη είναι διεθνής. Απαιτούν ίσες αμοιβές για την ίδια εργασία, και στις περισσότερες χώρες αυτό είναι ο νόμος, αν και μπορεί αρκετά εύκολα να παραβλεφθεί καθώς οι μετανάστες δεν γνωρίζουν συχνά τα δικαιώματά τους, ή εάν είναι χωρίς χαρτιά, δεν έχουν κανένα δικαίωμα. Ορισμένα συνδικάτα δημοσιεύουν τα έγγραφα στη γλώσσα των κύριων μεταναστευτικών ομάδων. Περισσότερα τα συνδικάτα υποστηρίζουν την απεργιακή δράση από τους μετανάστες. Τα συνδικάτα οι ενόσεις διεκδικούν βελτιωμένες συνθήκες διαβίωσης για τους μετανάστες. Αλλά δεν ήταν σε θέση ποτέ να σκεφτούν ή να ενεργήσουν πέρα από την πρόταση ότι ο μετανάστης εργαζόμενος που ανήκει στη χώρα βρίσκεται έχει αφήσει πίσω του και επομένως δεν ανήκει όπου εργάζεται. Αυτό έχει καταστήσει τα συνδικάτα αδύναμα πριν τα αντιφατικά γεγονότα που υποστηρίζουν. Ο μόνος πιθανός για να υπερβούν αυτές οι αντιφάσεις, θα ήταν τα συνδικάτα να αμφισβητήσουν την κατώτερη θέση του μετανάστη με την απαίτηση του δικαιώματος της ανάλιξης, του δικαιώματος της πολιτικής δραστηριότητας, του δικαιώματος παραμονής για όσον επιθυμεί, την είσοδο της οικογένειάς του. Εντούτοις, το να προβληθούν αυτές οι απαιτήσεις επρόκειτο να αλλοτριώσει την πλειοψηφία των μελών των συνδικάτων που έχουν δεχτεί τη φυσική ανωτερότητά τους από το μετανάστη. Θα έφεραν επίσης τα συνδικάτα στην αντιμετώπιση με την κυβερνήση και τη διαχείριση των επιχειρήσεων, που συμφωνούν ότι ο οικονομικό συμφέρον περιλαμβάνει την μεταναστευτική εργασία να χρησιμοποιείται ακριβώς όπως είναι. Στην πράξη η ηγεσία συνδικάτων δεν προβάλλει αυτές τις απαιτήσεις. Τα συνδικάτα μπορούν να κρατήσουν την εκμετάλλευση των μεταναστών μέσα σε τέτοια όρια που το βιοτικό επίπεδο της γηγενούς εργατικής τάξης δεν επηρεάζεται, και ότι, εάν προκύψουν τα ριζοσπαστικά στοιχεία μεταξύ των μεταναστών, οι συνδικαλιστικοί μηχανισμοί θα είναι σε θέση να τους απομονώσουν (Berger and Mohr, 1982:147).

Στην μελέτη⁹⁷¹ τους οι **Beynon και Austin (1994)**⁹⁷² αναφέρουν ότι μέχρι το 1872 οι ανθρακωρύχοι του Durham εργαζόνταν κάτω από έναν «ετήσιο δεσμό» (annual bond), ένα δεσμό που τους «έδενε» ως υπαλλήλους στους κυρίους τους⁹⁷³. Η προσπάθεια που οδήγησε στο σχηματισμό του εργατικού συνδικαλισμού στο Νομό ήταν μια προσπάθεια ενάντια σε αυτόν τον δεσμό⁹⁷⁴. Ακόμα οι θεσμοί του εργατικού κινήματος παράχθηκαν μέσα στο πλαίσιο μιας βαθιά πατερναλιστικής (paternalistic) κοινωνίας, που εξουσιαζόταν από τους ιδιοκτήτες των ανθρακωρυχείων, την εκκλησία και το κράτος (Beynon and Austin, 1994: xvi). Το αποτέλεσμα είναι ένας Νομός όπου, στην καθημερινή ζωή, μέσω των κοινωνικών σχέσεων, των πολιτικών κομμάτων, των τελετών κ.ά., στοιχεία του παρελθόντος να εμφανίζονται στο παρόν. Και περισσότερο από αυτό, οι συγγραφείς (Beynon and Austin, 1994: xvi) αναφέρουν πώς σε καμία άλλη ανθρακοφόρο περιοχή δεν υπήρχε μια υποκουλτούρα των ανθρακωρύχων τόσο βαθιά ριζωμένη. Το Durham ξεχωρίζει ως κλασική περίπτωση, ως κέντρο της μετριοπαθούς και αξιοσέβαστης εργασιακής πολιτικής στη Μεγάλη Βρετανία καθώς οι εκπρόσωποι (ή ηγέτες) των εργαζομένων ανθρακωρύχων του Durham ήταν κεντρικές μορφές των εργατικών κομμάτων, μέσω του εργατικού συνδικαλισμού που αναπτύχθηκε στο τέλος του αιώνα (Beynon and Austin, 1994: xvi). Αυτή η ισχυρή παράδοση ενυπάρχει παραδόξως με τον βαθιά ριζωμένο, δημοφιλή πολιτισμό της περιοχής. Αυτό εκφράζεται σαφώς στην αυτονομία των τοπικών οικημάτων (lodges) και τα συνθήματα στα πανώ που οι χωρικοί είχαν καθώς παρέλαυναν στην ετήσια γιορτή τους (Gala⁹⁷⁵) στο Durham (Beynon and Austin, 1994: xvi). Δεν υπάρχει κανένα πανώ ένωσης στον κόσμο που είναι ισάξιο ή παρόμοιο με εκείνο των ανθρακωρύχων του Durham ενώ, καθώς στο σύνολό τους, στα χρώματά τους, στο σχέδιό τους, και την πολυπλοκότητα τους είναι εκπληκτικά δείγματα μιας εκρηκτικής πολιτικής παράδοσης⁹⁷⁶ (Beynon and Austin, 1994: xvi).

⁹⁷¹ H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram.

⁹⁷² Στα κοινωνιολογικά κείμενα είναι συνηθισμένο να διακρίνονται, όπως προβλέπει από τον Tönnies (1955), δύο διαφορετικά είδη κοινωνικής ζωής, η «Gemeinschaft» και η «Gesellschaft», δηλαδή μορφές σχέσεων που βασίζονται στην οικογένεια και την κοινότητα και άλλες που βασίζονται στα πιο επίσημα πρότυπα της ένωσης. Ερμηνευμένες οι κοινότητες του Tönnies, ως «καλεκτισμός», έχουν επηρεάσει ιδιαίτερα τα κείμενα για τη βρετανική μεταλλεία, τονίζοντας τις κοινοτικές μορφές ζωής και αντανακλώντας αυτές με τα τυποποιημένα και απομονωμένα σχέδια της αστικής ζωής. Ενώ υπάρχει κάποια αλήθεια σε αυτό, είναι μια αλήθεια που πρέπει να προσεγγιστεί με την προσοχή για την μπορεί να καλύψει πολλές σημαντικές πτυχές της ζωής ενός χωριού μεταλλείας.

⁹⁷³ Για παράδειγμα, οι ιδιοκτήτες ανθρακωρυχείων, Lampton και Londonderry, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram, pp. xiv-xv.

⁹⁷⁴ Ειρωνικά, τα άτομα που συναντήθηκαν για να διαμορφώσουν την «Ένωση Ανθρακωρύχων του Durham» (Durham Miners' Association/ DMA) το Νοέμβριο του 1869 σε ένα δημόσιο σπίτι στην αγορά του Durham, κάτω από τη σκά του αγάλματος του ενός από τους κυρίους τους (Beynon and Austin, 1994: xvi). Αυτή η ένωση, όπως οι οικογένειες των αριστοκρατών, ανέπτυξε τις δικές της παραδόσεις. Το ετήσιο Gala της (η Μεγάλη Συνεδρίαση) πραγματοποιείται τον Ιούλιο, και συνεχίζεται εδώ και εκατό χρόνια. Σήμερα η ένωση, ενώ τυπικά αποτελεί μέρος της «Εθνικής Ένωσης Ανθρακωρύχων» (National Union of Mineworkers/ NUM), αναφέρεται ακόμα ως DMA, και τα αρχικά αυτά είναι κεντρικής σημασίας επάνω στον δεσμό της ένωσης (Beynon and Austin, 1994: xvi). Η ανθρακοφόρος περιοχή του Durham είναι μοναδική καθώς έχει συμμετάσχει στην εμπορική εκμετάλλευση του άνθρακα για πάνω από 500 χρόνια και στην επέκταση του βρετανικού καπιταλισμού, με αποτέλεσμα τα κοιτάσματα άνθρακα της να είχαν βαρύνουσα σημασία (Beynon and Austin, 1994: xvi).

⁹⁷⁵ Το Gala, ως φαινόμενο, ήταν αρκετά αξιοπρόσεκτο και ήταν αυτό που ώθησε τους συγγραφείς πίσω ιστορικά και σε μια ανάγκη να παρασχεθεί ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο να γίνει κατανοητό το σχέδιο της συνοχής και της αλλαγής μέσα στην πολιτική της μεταλλείας (Beynon and Austin, 1994: 3). Αυτή η ανάγκη επιταχύνθηκε κατά τη διάρκεια της απεργίας των ανθρακωρύχων στην ανθρακοφόρο περιοχή το 1984-85 όταν οι εικόνες του παρελθόντος, και των ιστορικών προσπαθειών, έγιναν κεντρικές, στη δράση και τη συζήτηση (Beynon and Austin, 1994: 3).

⁹⁷⁶ Ακόμα, παρά την πιθανή ένταση μεταξύ του δημοφιλούς και επίσημου πολιτισμού, το Durham είναι ένα μέρος όπου η «κυριαρχία των πολιτικών υπαλλήλων» (officialdom) κυριάρχησε μέσα στην εργατική τάξη (Beynon and Austin, 1994: xvi). Εδώ, σε μια περιοχή που κατοικήθηκε από την εργατική τάξη οι άνθρωποι, ανθρακωρύχοι έγιναν έντονα οργανωμένοι στα συνδικάτα, όπου αυτά τα συνδικάτα

Ο στόχος⁹⁷⁷ τον οποίο οι συγγραφείς (Beynon and Austin, 1994) έχουν θέσει στην μελέτη τους, σε αυτόν τον απολογισμό της ιστορίας των ανθρακωρύχων του Durham, είναι να προσπαθήσουν να ενσωματώσουν την ιστορία του συνδικαλισμού των ανθρακωρύχων με μια κατανόηση της εργασίας των ανθρακωρύχων και της κοινότητας και της κοινωνίας των ανθρακωρύχων⁹⁷⁸. Στην μελέτη οι απολογισμοί ζώων⁹⁷⁹ των πρώτων ηγετών της ένωσης και οι προσπάθειες οικοδόμησης της ένωσης των ανθρακωρύχων, συνέβαλλαν στην απάντηση ερωτημάτων σχετικά με τους τρόπους με τους οποίους ο χαρακτήρας της κοινωνίας της μεταλλείας άνθρακα συνδέθηκε και με τη δομή και την πολιτική του συνδικαλισμού των ανθρακωρύχων (Beynon and Austin, 1994:2). Οι ανθρακωρύχοι είναι μια ομάδα εργαζομένων που κατά περιόδους έχει φτάσει στα όρια του επαναστατικού πλαισίου, καθώς οι ανθρακωρύχοι έχουν συμμετάσχει σε μάχες με το κράτος τον 19^ο και 20^ο αιώνα που συχνά είχαν πάρει

οργάνωσαν επίσης την πολιτική ζωή, αρχικά μέσα στο Φιλελεύθερο κόμμα και, έπειτα μέσω του Εργατικού κόμματος, όπου κέρδισαν σχεδόν ολόκληρη την κυριαρχία στις τοπικές και κοινοβουλευτικές εκλογές (Beynon and Austin, 1994:xvii).

⁹⁷⁷ Οι συγγραφείς (Beynon and Austin, 1994:3) άρχισαν αυτήν την έρευνα το 1978, και η εμπειρική εστίαση της έχει αλλάξει πολλές φορές από τότε (Beynon and Austin, 1994:3). Αρχικά, η βαθιά ανησυχία τους ήταν με το θέμα της πτώσης της ανθρακοφόρου περιοχής στη δεκαετία του 1960 και το αλλογενές σχέδιο των σχέσεων εργασίας και συνδικαλισμού που καθιερώθηκε καθώς τα αρχεία αντικαταστάθηκαν από τα εργοστάσια (Beynon and Austin, 1994:3). Οι συγγραφείς (Beynon and Austin, 1994) λαμβάνοντας υπόψη το ιστορικό παρελθόν και την κοινωνιολογική ανάλυση εστίασαν την μελέτη τους σε ερωτήματα όπως: «(…) πώς το κοινωνικό κατασκευάζεται (...) πώς η εμπειρία και η κατανόηση της ύπαρξης της σύζυγος των ανθρακωρύχων ή ενός ανθρακωρύχου, ή το μέρος της οικογένειας ενός ανθρακωρύχου, καθιερώθηκαν ιστορικά και πώς άλλαξε ή αναπτύχθηκε αυτό κατά τη διάρκεια του χρόνου (...)» (Beynon and Austin, 1994:4). Οι συγγραφείς (Beynon and Austin, 1994) εστίασαν στη διαμόρφωση της καθημερινής ζωής των ανθρακωρύχων του Durham και τη σχέση της με εκείνους τους κύριους πολιτικούς θεσμούς της εργατικής τάξης, το συνδικάτο και το εργατικό κόμμα (Beynon and Austin, 1994:4). Οι ανθρακωρύχοι είναι κεντρική ομάδα του εργατικού κινήματος στον εικοστό αιώνα (Beynon and Austin, 1994:5). Καμία άλλη ομάδα δεν έχει προσελκύσει τέτοιες ηρωικές περιγραφές της εργασίας, της κοινότητας και της προσπάθειας (Beynon and Austin, 1994:5). Αλλά μέσα σε πολλούς από αυτούς τους απολογισμούς η σύνδεση μεταξύ της μεταλλείας, της αλληλεγγύης, της ταξικής συνείδησης και του εργατικού κόμματος είναι μέρος μιας υποθεμένης σχέσης (Beynon and Austin, 1994:5). Θεωρείται ως κάτι που είναι ουσιαστικό στους ανθρακωρύχους ως προλεταρίους (Beynon and Austin, 1994:5) Μέσω αυτού του πλαισίου, η πρώην ανάπτυξη του συνδικαλισμού μεταλλείας θεωρείται ως τα πρώτα βήματα επάνω στην πορεία που οδηγεί στο εργατικό κόμμα, μιας εθνικής ένωσης και μιας εθνικοποίησης το 1947 (Beynon and Austin, 1994:5). Οι συγγραφείς (Beynon and Austin, 1994) εστίασαν τις έρευνες τους επάνω σε τέσσερις περιοχές της ανθρακοφόρου περιοχής του Durham⁹⁷⁷ θέλοντας να παράσχουν μια πορεία, μέσω της ιστορικής ανάλυσης, μεταξύ των οικονομικών, πολιτικών και πολιτιστικών απολογισμών για την άνοδο του εμπορικού συνδικαλισμού μεταλλείας και της εργατικής γραφειοκρατίας στα πλαίσια της ζωής και της εργασίας μεταλλείας, για να κατανοηθούν οι ενώσεις των ανθρακωρύχων και τα πολιτικά κόμμάτα τους και από την άποψη των εσωτερικών διαδικασιών τους και της ευρύτερης σχέσης τους με την οργάνωση της ζωής στα ανθρακωρυχεία (Beynon and Austin, 1994:5). Η ανάλυση των συγγραφέων (Beynon and Austin, 1994) αρχίζει με έναν απολογισμό αυτού που αποκαλείται το «σύστημα Durham» και αυτό αφορά την περίοδο 1800-1872 (Beynon and Austin, 1994:5). Κεντρικής σπουδαιότητας είναι εδώ η παρουσία μιας αριστοκρατικής, καπιταλιστικής τάξης που απασχολεί τους ανθρακωρύχους ως δεσμευμένους εργάτες (bonded labourers) (Beynon and Austin, 1994:5). Σε αυτό το πλαίσιο, οι συγγραφείς (Beynon and Austin, 1994) εξετάζουν τις προσπάθειες που γίνονται από τους ανθρακωρύχους για την δημιουργία ενώσεων, εστιάζοντας στον σχηματισμό της DMA και τη σχέση της με τον εθνικό εμπορικό συνδικαλισμό και την πολιτική (Beynon and Austin, 1994:7). Η περίοδος που καλύπτεται είναι μεταξύ του 1872 και του 1926, και η ιδιαίτερη προσοχή, δίνεται στην οργάνωση της ένωσης, τη σημασία των ομάδων ηγεσίας και των τρόπων με τον οποίο οι διαφορετικοί ηγέτες των συνδικάτων εκλμβαναν τη δράση και την πολιτική των συνδικάτων (Beynon and Austin, 1994:7). Επίσης στη μελέτη επιχειρείται να εντοπιστεί η δραστηριότητα των συνδικάτων στα πλαίσια της ζωής και της εργασίας στα ανθρακωρυχεία και αυτά τα κεφάλαια καλύπτουν την ίδια περίοδο εξετάζοντας την οργάνωση και την εμπειρία της εργασίας, των γυναικών και του φυλετικού καταμερισμού εργασίας, την διατήρηση του ελέγχου της κοινωνικής ζωής και τους ρόλους της τελευταίας, της σύγκρουσης και της πολιτικής (Beynon and Austin, 1994:7). Κάθε ένα από αυτά τα κεφάλαια στρέφεται προς τα ζητήματα της δύναμης και της οργάνωσης, που τονίζει το σύνδεσμο και την ένταση μεταξύ των συμβολικών και συνήθων μορφών ζωής και των λογικών μορφών οργάνωσης, και της ανάπτυξης της παραγωγής άνθρακα (Beynon and Austin, 1994:7).

⁹⁷⁸ Για πολλούς η ένωση των ανθρακωρύχων μπορεί να φανεί μια παράξενη επιλογή αλλά αυτή η ομάδα εργαζομένων έχει καταγράψει τις ιστορίες των συνδικάτων τους καλύτερα από όλες (Beynon and Austin, 1994:2). Οι ανθρακωρύχοι αριθμητικά και πολιτικά είχαν την τεράστια οικονομική και πολιτική σημασία μέσα στη βρετανική εργατική τάξη, και υπό αυτήν τη μορφή, η βιβλιογραφία στη μεταλλεία (από τους ιστορικούς, τους κοινωνιολόγους, τους κοινωνιολόγους, τους μυθιστοριογράφους) υπερβαίνει αυτήν που συνδέεται με οποιαδήποτε επαγγελματική ομάδα στη Μεγάλη Βρετανία (Beynon and Austin, 1994:2)

⁹⁷⁹ Στη μελέτη τους οι συγγραφείς έχουν χρησιμοποιήσει έναν μεγάλο αριθμό πηγών, και ο στόχος τους ήταν να διατυπώσουν μια σύνθεση προηγούμενων ερευνών, που συνδέουν μια ανάλυση της βιομηχανίας και της ένωσης, και τους βιογραφικούς απολογισμούς των ηγετών της με μια ανησυχία για τις πολιτιστικές πτυχές της ζωής του χωριού και κοινωνιολογικός απολογισμός της εργασίας και της εργασίας. Ως προς αυτό τον στόχο χρησιμοποιήθηκαν πολλά υλικά αρχείων, ιδιαίτερα βιογραφικές μαρτυρίες, απολογισμοί, εκδόσεις εφημερίδων, πολιτικά ημερολόγια κ.ά. Διέθεσαν χρόνο να ακούσουν πρώην ανθρακωρύχους και τις συζύγους τους να μιλούν, συχνά με μεγάλη δραματική δύναμη, για το παρελθόν, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram, p.5.

επικές διαστάσεις (Beynon and Austin, 1994:3). Οι απεργίες του 1926 και του 1984 είναι οι καλύτερα αναφερόμενες περιπτώσεις όταν στηρίξε η ένωση των ανθρακωρύχων την εθνική δράση μεγάλης διάρκειας με σημαντική πολιτική προοπτική (Beynon and Austin, 1994:3)⁹⁸⁰. Κοινωνιολογικά κείμενα έχουν τονίσει την ενσωματωμένη, κοινοτική μορφή τους και τη βαθιά σχέση που καθιερώνεται μεταξύ της εργασίας στα ανθρακωρυχεία και της οικογενειακής ζωής⁹⁸¹ (Beynon and Austin, 1994:3). Η ιστορία του συνδικαλισμού της μεταλλείας του δέκατου ένατου αιώνα χαρακτηρίστηκε από την επίμονες ανόδους και πτώσεις των τοπικών οργανώσεων των Νομών ή της περιοχής που, ενώ τίθονταν για τη ρύθμιση των διαπραγματεύσεων με τους τοπικούς εργοδότες, και αποτύγγαναν. Στο Durham, οι ιδιοκτήτες, οι Κύριοι, είχαν αρνηθεί επανειλημμένα να αναγνωρίσουν, τα συνδικάτα που διαμορφώθηκαν το 1820, το 1830 και το 1840, που βλέποντας τα ως ξένες δυνάμεις στο σύνταγμα ή στην κοινωνία (Beynon and Austin, 1994:38)⁹⁸². Το 1830 και το 1840 οι ενώσεις του Νομού ήταν διαμορφωμένες στο Lancashire, στο Yorkshire, στο Staffordshire και τη Σκωτία και αυτές, μαζί με την ένωση των ανθρακωρύχων του Durham και του Northumberland διαμόρφωσαν την «Ένωση των Ανθρακωρύχων της Μεγάλης Βρετανίας και της Ιρλανδίας» (Miners' Association of Great Britain and Ireland/ MAGBI)⁹⁸³. Από το 1848, η ένωση είχε καταρρεύσει, και από 1853 εκείνες οι ενώσεις νομών που συμμετείχαν σε αυτή είχαν

⁹⁸⁰ Σε αυτές θα μπορούσαν να προστεθούν οι απεργίες του 1893, του 1912, του 1921, του 1972 και του 1974 όπου κάθε μια από αυτές τις απεργίες, με διαφορετικούς τρόπους, απείλησε να «ταρακουνήσει» τον κόσμο και χρησίμευσε να αναπτυχθεί μια εικόνα των ανθρακωρύχων ως μια έντονα οργανωμένη ομάδα εργαζομένων με απέραντη βιομηχανική δύναμη (Beynon and Austin, 1994:3). Και όμως υπάρχει κι άλλη πλευρά του συνδικαλισμού των ανθρακωρύχων, στο τέλος του αιώνα η επίσημη πολιτική τους εκφράστηκε μέσω της εκλογής των βουλευτών Φιλελευθέρων-Εργατικών κομμάτων. πολλοί από τους οποίους ήταν εκπρόσωποι της ένωσης (Beynon and Austin, 1994:3). Επιπλέον, οι περιοχές ανθρακωρυχείων καθ' όλη τη διάρκεια αυτού του αιώνα είναι κοινωνικά σταθερές, και ουσιαστικά νομοταγείς (Beynon and Austin, 1994:3).

⁹⁸¹ Η «μεγάλη ανθρακοφόρος περιοχή του Νορρά» έτσι ήταν γνωστοί οι βορειοανατολικοί Νομοί του Northumberland και του Durham το δέκατο ένατο αιώνα. Τα ανθρακωρυχεία σε αυτήν την περιοχή, ακόμα και τότε, καθιερώθηκαν σταθερά. Στο τέλος του δέκατου ένατου αιώνα το κεφάλαιο είχε για πάνω από διακόσια χρόνια διαδραμάτισε έναν ρόλο στη μεταλλεία άνθρακα σχεδόν ασύγκριτη σε έναν Νομό όπου η βιομηχανία ήταν γενικά ακόμα κακώς αναπτυγμένη. Αυτή η ιδιαιτερότητα της μεταλλείας αναγνωρίστηκε από όλους τους μεγάλους πρώτους ιστορικούς του καπιταλισμού. Η μεταλλεία άνθρακα περιγράφηκε ως μια από τις μέγιστες βιομηχανίες στην εκποχή του πρώτου καπιταλισμού και ήταν επίσης βιομηχανία που, στη Μεγάλη Βρετανία, έγινε η αγαπημένη επιχείρηση για την αριστοκρατία. Η πρωιμότητα της ανάπτυξης της είδε τη μεταλλεία άνθρακα καθιέρωση σε μία εποχή που κράτησαν οι προσγειωμένες κατηγορίες, την τεράστια οικονομική και πολιτική δύναμη. Η βιομηχανία μεταλλείας ήταν μια βιομηχανία που διακρίθηκε από όλους τους άλλους από το γεγονός ότι σε το τα συμφέροντα του γαιοκτήμονα και του κεφαλαιοκράτη συμπίπτουν. Αυτή η σύμπτωση προέκυψε από το γεγονός ότι, στη Μεγάλη Βρετανία τουλάχιστον, ο άνθρακας άνηκε σε εκείνους που ήταν κύριοι του εδάφους, και ότι η μεταλλεία άνθρακα ως εξορυκτική βιομηχανία ήταν εύκολα διακριτή από τις κατασκευές. Αυτό μαζί με την πρόωρη ανάπτυξη της μεταλλείας άνθρακα παρήγαγε ένα ενδιαφέρον παράδοξο. Η μεταλλεία ήταν μια βιομηχανία που συμμετείχε κεντρικά στην καπιταλιστική επέκταση. Υπό αυτή την έννοια ήταν σαφώς μέρος του σύγχρονου κόσμου. Εντούτοις, με την επέκτασή της, τόσο επίσης έκανε τις παραδοσιακές σχέσεις της δύναμης και αρχής να διατηρηθούν. Αυτό το παράδοξο της συνοχής και της αλλαγής είναι σημαντικό, και είναι κεντρική σε μια κατανόηση της ανάπτυξης της μεταλλείας και της πολιτικής μεταλλείας στο βόρειο τμήμα της Αγγλίας. Εδώ δέκα γενεές ανθρακωρύχων ήταν εξαρτώμενοι εργάτες αμοιβών ενός σπάνιου είδους μέχρι την εφεύρεση του συστήματος εργοστασίων. Ακόμα αυτή η εξάρτηση αμοιβών κατασκευάστηκε σε έναν κόσμο που εξουσιάζατο από τους θεσμούς του αριστοκρατικού κανόνα και της αγροτικής κοινωνίας. Σε καμία άλλη βιομηχανία ήταν ότι η μεγάλη αδιμία της πολιτιστικής συνοχής τόσο προφανώς σημαντική, όμως η ευρύτερη σημασία της έχει σημειωθεί σπάνια, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram, p.10.

⁹⁸² Η ήττα της απεργίας του 1844, η «μακροχρόνια απεργία» όπως αναφέρεται, στο Νομό, είχε καταστρεπτικές συνέπειες. Η ιδιότητα μέλους του συνδικάτου μειώθηκε γρήγορα, και κατά το 1850, ενώ υπήρχαν ξεσπάσματα αντίστασης και απεργιακές δράσεις, το σύστημα του Durham λειτουργούσε χωρίς συνδικαλιστική εργασία (non-union labour) (Beynon and Austin, 1994:38). Αυτές οι πρώτες τοπικές ενώσεις των ανθρακωρύχων συμμετείχαν επίσης στις προσπάθειες να καθιερωθεί μια εθνική ένωση όλων των ανθρακωρύχων.

⁹⁸³ Η Ένωση διοργάνωσε την πρώτη συνεδρίασή της στο Wakefield το 1841, και οι συνδικαλιστές του Durham συμμετείχαν ενεργά. Στη σύντομη ζωή της αυτή η ένωση αποκάλυψε προβλήματα που την ταλάνιζαν τις προσπάθειες μια ώριμη οργάνωση. Το δυσκολότερο όλων ήταν το πρόβλημα της ενότητας μεταξύ των ανθρακωρύχων που απασχολούνταν από διαφορετικούς εργοδότες που πληρωνόνταν διαφορετικές αμοιβές, υπό διαφορετικές συνθήκες αμοιβών και τις συνθήκες εργασίας. Ένα τέτοιο πρόβλημα προέκυψε το 1844 όταν καμία συμφωνία δεν επιτεύχθηκε για μια εθνική απεργία των ανθρακωρύχων, και κατά συνέπεια οι ανθρακωρυχείοι του Νορρά υπήλκισαν, μόνον, και νικήθηκαν, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram, p.39.

όλες εξαφανιστεί (Beynon and Austin, 1994:39). Στο Durham και στο Northumberland οι συνδικαλιστές βρήκαν όλο και πιο δύσκολο να χτίσουν μια υποστήριξη και πολλοί από τους διοργανωτές άφησαν το νομό, όντας στη μαύρη λίστα (Beynon and Austin, 1994:39). Η ώθηση για τον συνδικαλισμό στις βρετανικές ανθρακοφόρες περιοχές επαναναδόθηκε το 1860. Το 1858 η «Ένωση των Ανθρακωρύχων του Yorkshire (Yorkshire Miners' Association/YMA) διαμορφώθηκε, και αυτή η οργάνωση πίεσε το Κοινοβούλιο για τη μετάβαση ενός νομοσχεδίου που επρόκειτο να αποδειχθεί κρίσιμο στην ανάπτυξη του συνδικαλισμού στα ορυχεία (Beynon and Austin, 1994:39). Μια επίμονη διαμαρτυρία των ανθρακωρύχων σχετική με την πληρωμή τους, η οποία εξαπτιόταν από το βάρος του άνθρακα που έκοβαν από το κοίτασμα του άνθρακα και μετέφεραν στην επιφάνεια⁹⁸⁴ (Beynon and Austin, 1994:39). Συνεπεία αυτών των εξελίξεων μια συνεδρίαση κλήθηκε στο Leeds τον Νοέμβριο του 1863 για να συζητήσει την προοπτική του συνδικαλισμού μεταλλείας τα επόμενα χρόνια⁹⁸⁵ (Beynon and Austin, 1994:40). Έμφαση μέσα στην MNU⁹⁸⁶ δόθηκε στην ενθάρρυνση της σταθεροποίησης και της επέκτασης της ιδιότητας μέλους ένωσης γύρω από τις τοπικές ενώσεις των νομών. Ο θετικός ρόλος της εθνικής ένωσης φάνηκε στην οργάνωση κοινοβουλευτικής μεταρρύθμισης και ενδιαφέρθηκε κατά ένα μεγάλο μέρος για τη δημιουργία μιας κοινής πολιτικής και νομοθεσίας για καλύτερες συνθήκες ζωής και εργασίας (Beynon and Austin, 1994:41)⁹⁸⁷.

Οι συγγραφείς (Beynon and Austin, 1994) κατέγραψαν τα προβλήματα που αντιμετώπιστηκαν στην καθιέρωση ότι μιας ένωσης καθώς και στον χώρο συνάντησης στο Hill Sherburn όπου μετά από πολλά επιχειρήματα και προσπάθεια για ένα μικρό οίκημα, αλλά οι δυσκολίες δεν τελείωσαν με το

⁹⁸⁴ Οι διαφωνίες για το ζήτημα αυτού του άνθρακα ενέμειναν σε όλες τις ανθρακοφόρες περιοχές στο δέκατο ένατο αιώνα, και είχαν οδηγήσει σε μια γενική απαίτηση από τους ανθρακωρύχους για δικό τους «ζυγιστή», για να ελέγχονται τα βάρη του «ζυγιστή» των Κυρίων. Τόσο ισχυρές και επίμονες ήταν αυτές οι αξιώσεις που το 1860 ένας νόμος για τους «ζυγιστές» (checkweighman) πέρασε στο Κοινοβούλιο. Αυτός ο νόμος επρόκειτο να τροποποιηθεί και να αναπτυχθεί κατά τη διάρκεια των επόμενων πενήντα ετών, αλλά δεν ακυρώθηκε ποτέ. Το 1860 επομένως οι ανθρακωρύχοι έλαβαν το νομικό δικαίωμα να εκλέξουν και να πληρώσουν ένα άτομο της επιλογής τους να ελέγχουν τα βάρη. Αυτοί οι ζυγιστές επρόκειτο να εξελιχθούν σε προσωπικότητες ιδιαίτερης σημασίας στην ανθρακοφόρο περιοχή, και διαδραμάτιζαν έναν κρίσιμο ρόλο στο συνδικαλισμό μεταλλείας. Μια σαφής συνέπεια του νόμου του 1860, ήταν ότι η οργάνωση συνδικάτων άρχισε να αναπτύσσεται με έναν σημαντικά διαφορετικό τρόπο, ριζώνοντας όχι στα δημοφιλή, κινήματα ευρέως του νομού, αλλά στα τοπικά, ανθρακωρυχεία γύρω από τα οικήματα των τοπικών ανθρακωρύχων. Αυτά τα οικήματα οργανώθηκαν από το τους «ζυγιστές», στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram, p.39.

⁹⁸⁵ Η συνεδρίαση διάρκεσε έξι ημέρες, και στο τέλος οι εκπρόσωποι είχαν ξεκαθαρίσει μια κατανόηση επάνω στην οποία θα καθιέρωναν μια εθνική ένωση των ανθρακωρύχων. Πρώτα γνωστή ως «Εθνική Ένωση Εργαζομένων στον Άνθρακα, στον Ασβέστη και στα Αργιλούχα Σιδηρομεταλλεύματα της Μεγάλης Βρετανίας» (National Association of Coal, Lime and Ironstone Miners of Great Britain/ RACLIMGB), σύντομα το μίκρυναν στο πιο αμρότων, στην Εθνική Ένωση Ανθρακωρύχων (Miners' National Union/ MNU). Αυτή η Εθνική Ένωση ήταν να επιζήσει σχεδόν τριάντα χρόνια. Η δομή και τα ιδανικά της απεικόνισαν σαφώς τους χρόνους, και τις σοβαρές δυσκολίες που αντιμετώπισαν την ανάπτυξη των συνδικάτων στην ανθρακοφόρο περιοχή, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram, p.40.

⁹⁸⁶ Η ηγεσία της MNU ήταν στα χέρια δύο ατόμων των οποίων η επιρροή πέρα από την πορεία του συνδικαλισμού μεταλλείας αποδείχθηκε τεράστια, οι Alexander Macdonald και William Pickard. Στο 1860, υπήρξε ισχυρή υποστήριξη για τις απόψεις του Macdonald, στο βόρειο τμήμα της Αγγλίας, ο ειδικότερα μεταξύ της αφοσιωμένης ηγεσίας Μεθοδιστών των ανθρακωρύχων του Northumberland. Στην επιστροφή τους από το Leeds ήταν αποφασισμένοι για να επανενκαθιδρύσουν μια ένωση νομού, στο Boppra. Όπως με όλες τις προηγούμενες προσπάθειες στη συνδικαλικοποίηση αυτό περιέλαβε μια ένωση με τους νομούς του Northumberland και του Durham, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram, p.41.

⁹⁸⁷ Οι συγγραφείς (Beynon and Austin, 1994:41) σχετικά αναφέρουν πώς σε ένα συνέδριο ανθρακωρύχων το 1873 επιδόθηκε: «ήταν το 1856 που δέχισα τα σύνορα για να υποστηρίξω πρώτα ένα καλύτερο νόμον ορυχείων, αληθινό ζήτημα, η εκπαίδευση της νεολαίας, ο περιορισμός της ηλικίας σε δώδεκα έτη, η μείωση των ωρών απασχόλησης σε οκτώ σε κάθε είκοσι τέσσερις, η κατάρτιση των διευθυντών, η πληρωμή των εβδομαδιαίων αμοιβών, από το 1858 ήμασταν στην πλήρη δράση για τους καλύτερους νόμους» (Beynon and Austin, 1994:41).

σηματισμό⁹⁸⁸ (Beynon and Austin, 1994:42). Τελικά έλαβαν ένα δωμάτιο μέσα στο συνεταιριστικό κατάστημα, για να εκδιωχθούν από τους ανώτερους υπαλλήλους των ανθρακωρυχείων που αποφάσισαν ότι το δωμάτιο πρέπει να χρησιμοποιηθεί ως δωμάτιο και βιβλιοθήκη ανάγνωσης, κάτι με το οποίο θα εκπαιδεύονταν οι εργάτες (Beynon and Austin, 1994:43). Ειρωνικά, επρόκειτο να γίνει (τελικά) ένα παρεκκλήσι⁹⁸⁹, και όχι το δημόσιο σπίτι, που θα παρείχε τον κύριο φυσικό χώρο για την οργάνωση συνδικάτων στο Βορρά και με αυτήν την ανάπτυξη ήρθε η επαναχρησιμοποίηση του ευαγγελικών αίρεσεων (Beynon and Austin, 1994:43). Αυτή η περίοδος αναφέρεται ως «θυελλώδης εποχή» που ήταν

⁹⁸⁸ Το 1865 εντούτοις οι ανθρακωρύχοι της Northumberland, με την οργάνωσή τους να ιδρύεται, έσπασαν τις συνδέσεις με τα άτομα του Durham και καταχωρήθηκαν ως χωριστά μέλος της Εθνικής Ένωσης. Συναισθήματα ήττας ήταν μεταβιβασμένα στην τελευταία ένωση συνεδρίαση των νόμων που πραγματοποιήθηκε στο Newcastle το 1865. Σε εκείνη την διάσκεψη το Durham περιγράφηκε ως «μιαύρο σημείο στο συνδικαλισμό μεταλλείας της Αγγλίας». Παρά μια σειρά απεργιών, συμπεριλαμβανομένης της διάσημης «απεργίας πετρωμάτων» στο Willington που εστίασε στο θέμα της οργάνωσης συνδικάτων, απέτυχε επανειλημμένα. Οι σύγχρονοι διοργανωτές συνδικάτων εστίασαν το πρόβλημα κάτω από έναν συνδυασμό παραγόντων μεταξύ του οποίου παρατέθηκε μια «φανερή απειροσκέπια και ακαλλύρητη τη φύση» του ανθρακωρύχου του Durham. Μεγαλύτερης σημασίας, ίσως, ήταν το καθεστώς του ελέγχου, δηλαδή το «σύστημα Durham». Το 1850, αυτό είχε αποδειχθεί ένα ιδιαίτερα ισχυρό όπλο για «το εμπόριο άνθρακα» στις προσπάθειές του να αποτρέψει τη συνδικαλιστικοποίηση. Ένα παράδειγμα της δύναμης του είχε φανεί στην απεργία του 1844 στο μανιφέστο που του Londonderry στην περιφρόνηση των «αδικαιολόγητων ανθρακωρύχων του». Ο πολιτικός έλεγχος που οι εργοδότες άσκησαν πέρα από το χωριό (μέσω του «χαρτακτηρισμού» των ταρachoποιών) χρησιμοποιήθηκε καθ' όλη τη διάρκεια του 1850 και του 1860 στην ιδιαίτερη επίδραση, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram Press, p.42.

⁹⁸⁹ Αντιπαγμένοι στο ποτό και το παιχνίδι, δεσμευμένα στις κανονικές συνήθειες εργασίας και τη σταθερότητα της οικογενειακής ζωής οι Μεθοδιστές στη συνουσία τους, παρείχαν ένα εναλλακτικό πολιτιστικό σκέλος μέσα στην εργατική τάξη. Στην υποστήριξη τους αυτή, οι εργοδότες παρείχαν το έδαφος και την οικονομική υποστήριξη για τα παρεκκλήσια. Τα παρεκκλήσια, ήταν καθιερωμένες παρεχόμενες κατώλπες αθίσουσες συνεδριάσεις μέσα στα χωριά, και ακόμη και μέσα στην προστασία των εργοδοτών, θέσεις μέσα των οποίων οι ανθρακωρύχοι και οι οικογένειές τους λάμβαναν έναν βαθμό ανεξαρτησίας μέσα στην πατερναλιστική διαταγή. Στην οικοδόμηση του συνδικάτου τους εντούτοις, αντιμετώπισαν ακόμα την αντίθεση των εργοδοτών, οι οποίοι χρησιμοποιούσαν τακτικά τις δυνάμεις τους παρά την οργανωμένη αντίσταση. Οι δυνάμεις όπως η άμεση εισαγωγή εργατών με το των απεργιών στην τους θέση τις οικογένειες άσκησαν ένα σημαντικό εμπόδιο στην οργάνωση συνδικάτων στη χώρα, όπως ανέφερε ο William Crawford (ο πρώτος γραμματέας της DMA). Η πλήρης σημασία αυτής της άποψης ίσως εμφανίζεται στην απεργία που είχε πραγματοποιηθεί στο ανθρακωρυχείο Monkwearmouth στο Σάντερλαντ νωρίτερα, αυτή η απεργία περιελάβε τους εργάτες στην ανοικτή διαφωνία με το δεσμό, και ήταν ο πρόδρομος της κατάργησής του σε ολόκληρη τη χώρα. Οντας μισθωμένοι ως συνήθως το Μάρτιο, οι λαζευτές του Monkwearmouth ενημερώθηκαν ότι λόγω της χαμηλής κατάστασης των τιμών άνθρακα οι αμοιβές τους θα μειώνονταν από το προηγούμενο έτος, και αυτή η τιμή προοριόστηκε στο δεσμό. Μέχρι τον Απρίλιο, εντούτοις τα άτομα ήταν σαφή ότι δεν θα μπορούσαν να κάνουν μια «δικαία αμοιβή ημέρας» και κατά τη λήψη των παραχωρήσεων από τους ιδιοκτήτες, πήγαν σε απεργία το Μάιο. Κατά τη διάρκεια της διαφωνίας ένα γεγονός πραγματοποιήθηκε που φάνηκε από τους συνδικαλιστές ως ιδιαίτερα να αποκάλυψε των μεθόδων που υιοθετήθηκαν από τους εργοδότες Durham για να σπάσουν τις τάξεις των εργατών». Αυτή η απεργία ήταν σαφώς στην παραβίαση του δεσμού και κατά συνέπεια τέσσερες από αυτούς κλήθηκαν για να εμφανιστούν ενώπιον των δικαστών του Σάντερλαντ στις 21 Ιουνίου 1869, όπου κατηγορήθηκαν στο πλαίσιο των νόμων του «Κυρίου και Υπαλλήλων». Τα άτομα στο Monkwearmouth αντιπροσωπεύθηκαν από το δικηγόρο του Μάντσεστερ που ήταν με τους ανθρακωρύχους του Durham στο 1840 και τους συμβόλευε κατά τη διάρκεια της απεργίας του 1844. Κατ' αυτό τον τρόπο, σε ένα δικαστήριο στη μέση μιας διαφωνίας, ο δεσμός του ιδιοκτητή ήταν για πρώτη φορά ακυρώθηκε με αμοιβαία συγκατάθεση. Συνεπείας της δράσης της απεργίας στο Wearmouth, αρκετοί από τους κορυφαίους συνδικαλιστές βρέθηκαν στη «μαύρη λίστα». Ένας από τους ήταν πρωτόγονος ένας μεθοδιστής, περιελάβε σε μια προηγούμενη απεργία ενάντια στο δεσμό το 1858 ποιος βλήθηκε στη μαύρη λίστα έπειτα και πέρασε αρκετά έτη ως ναυτικό (Beynon and Austin, 1994:46). Βαλμένος στη μαύρη λίστα πάλι ταξίδευε νότος, στα ορυχεία άνθρακα του Γιορκσάιρ, όπου έγινε γρήγορα checkweighman, και εκλέχτηκε τον Πρόεδρο του YMA το 1873, που παρήγαγε στην αρχή μέχρι το θάνατό του το 1903 (Beynon and Austin, 1994:46). Γνωστός ως «άτομο σιδήρου» ήταν αφιερωμένος συνδικαλιστής που έγινε βαθιά δεσμευμένος στην οικοδόμηση μιας εθνικής ομοσπονδίας των ανθρακωρύχων (Beynon and Austin, 1994:46). Η απώλεια ατόμων όπως αυτούς ήταν σημαντική αλλά το σπάσιμο του δεσμού σε Monkwearmouth ήταν πιο έτσι (Beynon and Austin, 1994:46). Φνοίξε το δρόμο γιατί ο νόμος 1872 που αφαιρεί νόμιμα σύνδεση την εργασία από όλα τα κοιλώματα Durham (Beynon and Austin, 1994:46). Ενώ πάντα προσεκτική των επιφυλάξεων Marx για την περιορισμένη ελευθερία που λαμβάνεται από την ελεύθερη εργασία αμοιβών (μία ελευθερία να πωληθεί η δύναμη εργασίας) η πολιτική και κοινωνική σημασία αυτής της μετατόπισης σε Durham δεν πρέπει να υποτιμάται (Beynon and Austin, 1994:46). Τα σχόλια του Georg Simmel ίσως κατάλληλο, που ασχολούνται όπως κάνουν με την απομάκρυνση της συνδεμένης εργασίας 989 στην Ευρώπη όπου κατά την άποψή του η αφαίρεση της δουλειάς είχε την άμεση επίδραση "της εξάλειψης της παρουσίας αμετάκλητης εξάρτησης επάνω στον ιδιαίτερο κύριο Α!", μια κατάσταση θεώρησε ως "πραγματικός αντίποδας στην ελευθερία" (Beynon and Austin, 1994:46). Αυτές οι παρατηρήσεις φαίνονται ιδιαίτερα σχετικές στα πλαίσια Durham όπου για εδώ τους ανθρακωρύχους που περιγράφηκαν μία φορά όπως "απερίσκεπτος", "ακαλλύρητος", και "το σώμα του θανάτου." γρήγορα μετασηματιστή στους πιο ακλόνητους υποστηρικτές της οργάνωσης συνδικάτων στη Μεγάλη Βρετανία (Beynon and Austin, 1994:46). Αυτός ο μετασηματισμός ήταν πραγματοποιήσιμος ευχαριστίας σε κανένα μικρό μέρος στις καταλυτικές δραστηριότητες των ατόμων που στο 1860s είχαν αγυρθεί στο νομό, που οργάνωνε τις συνεδριάσεις και που συνέδεε επάνω τα ενεργά στελέχη ένωσης 989(Beynon and Austin, 1994:47). Ο συνδικαλισμός μεταλλείας, πασιγνώτος για το που υποχωρεί και ρέει, είναι επίσης διάσημος για τη συνέπεία του – για τη συνοχή των συνόλων όρων, που διατηρούνται τη συνοχή από τη συνήθεια – που ζωνανέχεται στην επιφάνεια ως περιστασίες αλλάζει, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram Press, p.48.

μια στην οποία ως αποτέλεσμα της αναταραχής και της οργάνωσης, η βάση για τον συνδικαλισμό επανεμφανίστηκε στο Durham (Beynon and Austin, 1994:48). Οι συνεδριάσεις τακτικά πραγματοποιούνταν ποιοι συνδικαλιστές συμπεριλαμβανομένων αρκετών από τα άτομα, που «θυσιάζονταν» στο Monkwearmouth, ανθρακωρύχοι σε μία προσπάθεια να χτιστεί μια ένωση και για εμποτίσουν νέα ζωή στα απαθή και αδιάφορα άτομα Durham⁹⁹⁰ (Beynon and Austin, 1994:48). Η ίδια ονόματα εμφανίζονταν, άτομα⁹⁹¹ που ήταν στη συνεδρίαση του Λιντς, άτομα που είχαν συμμετάσχει ενεργά το 1850, άτομα που επρόκειτο να γίνουν καθιερωμένα ως πλήρους απασχόλησης ανώτεροι υπάλληλοι των ενώσεων των ανθρακωρύχων⁹⁹² (Beynon and Austin, 1994:48). Σαν ομάδα οργάνωσαν τις τακτικές συνεδριάσεις, που πραγματοποιήθηκαν μετά από τις μεγάλες δημόσιες συνεδριάσεις αλλά αυτοί ήταν επίσης συνεχείς και ενωμένοι από τη θρησκεία τους⁹⁹³ (Beynon and Austin, 1994:49).

Στην επική απεργία τους το 1926 οι ανθρακωρύχοι νικήθηκαν⁹⁹⁴. Κατά τη διάρκεια της απεργίας στο Chorwell, το χωριό είχε διατηρήσει τη φήμη του ως το «πιο κόκκινο χωριό στην Αγγλία», και τον Ιούνιο του 1925 οι ανώτεροι υπάλληλοι οικημάτων είχαν μιλήσει έντονα ενάντια στις νέες αμοιβές και τις συνθήκες που εγκρίθηκαν από την «Εταιρία Consett Iron» (CIC) (Beynon and Austin, 1994:330). Μια απεργία ακολούθησε έχοντας επιπτώσεις σε όλα τα ανθρακωρυχεία που ήταν υπό την κυριότητα της επιχείρησης, και διήρκεσε μέχρι τον Μάρτιο του 1926⁹⁹⁵ (Beynon and Austin, 1994:330). Σε αυτές

⁹⁹⁰ «Εκείνη την περίοδο ήταν το λιγότερο αισιόδοξο μέλος αυτής της ομάδας πίστης ενεργών στελεχών ότι αρκετές φορές είχαν προσπαθήσει να συγκροτήσουν μια συνδικαλιστική οργάνωση αλλά είχαν αποτύχει. των ατόμων που εμφανίζονται κάπως να μην έχει καμία εμπιστοσύνη σε αυτόν», στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram Press. p.49.

⁹⁹¹ Άνδρες όπως της τα πλεονεκτήματα μύλησαν οπότε για ο ThomasBurt ando TommyRamseyοι συλλογικότηταςκαιουεργατικούσυνδικαλισμού, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram Press, p.49.

⁹⁹² Αυτά τα άτομα αγύρτευσαν κυριολεκτικά στην ανθρακοφόρο περιοχή, ώστε να συνδέσουν τις μικρές ανεξάρτητες κατοικίες και κοινωνίες των συνδικαλιστικών ανθρακωρύχων (Beynon and Austin, 1994:49). Στις ομιλίες τους, ο πρώτος στόχος τους ήταν να καθιερώσουν την ηθική κακοήθεια του συστήματος του Durham και να προσφέρουν τη δυνατότητα μιας εναλλακτικής λύσης, αλλά γύρω από τη συλλογική υποστήριξη και την ακουσία του δεσμού. Με αυτό τον τρόπο, όλα αυτά τα άτομα περιλήφθηκαν σε μια επίθεση επάνω στην ηθική και πολιτική βάση, της παλαιάς πατερναλιστικής διαταγής στο Durham (Beynon and Austin, 1994:49).

⁹⁹³ Οι Μεθοδιστές στην πρακτική της θρησκείας τους, ανέπτυξε τις δεξιότητες που ήταν εύκολα μεταβιβάσιμες στον κόσμο της κοινωνικής οργάνωσης και της οικονομικής διαπραγμάτευσης. Δεδομένου ότι ιεροκήρυκες, και σχολικοί δάσκαλοι της Κυριακής έγιναν σπουδαγμένοι στη δημόσια ομιλία, η βασική εκπαίδευσή τους ήταν ουσιαστική ως τρόπο της ζωής και κατάσταση του μυαλού που φιλοενηθήκε εύκολα στις ρουτίνες της συμμετοχής συνεδρίασης, των ημερήσιων διατάξεων και της μικρής λήψης (Beynon and Austin, 1994:49). Δημιούργησαν έναν τρόπο της ζωής που βασίστηκε στη σεβασμιότητα, την ευθύνη και τη μόνη εκπαίδευση αλλά ήταν ένας τρόπος της ζωής για μερικούς μόνο. Εντούτοις ήταν μέσω αυτών των παρεκκλήσεων ότι ένα συνδικάτο, μια θρησκευτική ελίτ προέκυψε μέσα στην εργατική τάξη. Στο 1850 αυτά τα άτομα υπήρξαν ως μόνιμο προσωπικό μέσα στην κοινωνία ανθρακοφόρων περιοχών καθώς συναντήθηκαν τακτικά, ανταποκρινόσαν, κοινές πληροφορίες και υποστήριξαν πέρα από την πολιτική και τη νομοθεσία. Σαν μόνιμο προσωπικό τροφοδοτήθηκαν με καύσιμα από την εμπειρία τους εκμετάλλευσης και αδικίας στο ορυχείο αλλά διαμορφώθηκαν μέσω των γενικότερων πύσεων μέσα στην κοινωνία πολιτών της ανθρακοφόρου περιοχής. Ήταν αυτοί που συγκρότησαν τη συνδικαλιστική οργάνωση, θέσπισαν τους κανόνες του και παρείχαν τους πρώτους πλήρους απασχόλησης ανώτερους υπαλλήλους. Μόλις καθιερώθηκε σταθερά η ένωση, παρείχε σε τους τη βάση για ως ομάδα ηγεσίας εντός της ένωσης, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram Press. p.50.

⁹⁹⁴ Στο Durham, οι ανθρακωρύχοι δεν ψήφισαν ποτέ να επιστρέψουν στην εργασία τους. Εθνικά η θέση αυτή ήταν αστήρικτη και πέρα από την ανθρακοφόρο περιοχή, δηλαδή όπως λέγανε οι ίδιοι «Τελείωσε, απλά τελείωσε». Αλλά τα αποτελέσματά της ήταν σημαντικά (Beynon and Austin, 1994:329). Τα ενεργά στελέχη της ένωσης, τοποθετήθηκαν στη «μαύρη λίστα», και οι εργαζόμενοι επέστρεψαν στην εργασία τους αποηθικοποιήμενοι και που αποδιοργανώμενοι (Beynon and Austin, 1994:329). Σε πολλά ανθρακωρυχεία πολύ λιγότερα άτομα προσλήφθηκαν από τότε που άρχισε η απεργία, και στο ανθρακωρυχείο του Langley Park μόνο 1.000 από τα 1.800 του εργατικού δυναμικού επανασυμμετείχαν (Beynon and Austin, 1994:330). Στα ορυχεία των «Pease and Partners» οι νεαροί εργαζόμενοι αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν στα πιο αναπτυσσόμενα ανθρακωρυχεία της επιχείρησης στο νότιο Yorkshire (Beynon and Austin, 1994:330). Σε πολλά χωριά διοικητές (managers) χωριών στρατολογήθηκαν με έναν τρόπο που εγκατέστησε παλαιά αποτελέσματα, ως οι στρατευμένοι ανθρακωρύχοι και εκείνοι που ήταν ενεργοί στην απεργία εκδιώχθηκαν (Beynon and Austin, 1994:330).

⁹⁹⁵ Εκείνη την περίοδο οι εκπρόσωποι της DMA συνέστησαν ένα συμβιβασμό, αλλά πάλι η εταιρία αρνήθηκε να δεχτεί τους όρους, και σε μια ψήφο οι ανθρακωρύχοι συμφώνησαν να απορρίψουν την προσφορά. Το ορυχείο παρέμεινε σε απεργία μέχρι την αρχή της εθνικής

τις μεταβαλλόμενες συνθήκες, οι εργοδότες ήταν σε θέση να χρησιμοποιήσουν το σύστημα διαμαρτυριών (cavilling) ώστε να εξαναγκάσουν τη μείωση του ποσοστού αμοιβών και το γενικό λογαριασμό αμοιβών τους (Beynon and Austin, 1994:332). Αυτή ήταν η κυρίαρχη πρακτική από τους ιδιοκτήτες ανθρακωρυχείων στο Durham το 1930. Η πρακτική της ακανόνιστης εργασίας και των διακεκομμένων κλεισιμάτων των ανθρακωρυχείων έγινε αρκετά γενική στο Durham, ειδικά μετά από τη σημαντική κάμψη στο εμπόριο το 1930, που ίσχυσε στα ορυχεία στα δυτικά και επίσης για το μεγαλύτερο των ανθρακωρυχείων της χώρας. Οι ανθρακωρύχοι θυμόνται πώς η επιχείρηση ενόχλησε την παραγωγή από τις διάφορες «φλέβες άνθρακα» σε σχέση με την απαίτηση για τα διαφορετικά είδη άνθρακα⁹⁹⁶ (Beynon and Austin, 1994:334). Τόσο έντονοι ήταν οι ανταγωνισμοί που εξαπολύθηκαν από την απεργία του 1926 που αυτό που παρέμεινε από τις παραδόσεις του πατερναλισμού στο Νομό δεν θα μπορούσε να στηριχτεί⁹⁹⁷ (Beynon and Austin, 1994:334). Όμως μια άλλη επιλογή ήταν ανοικτή στους εργοδότες του Durham, λαμβάνοντας υπόψη την «έξοδο» από το συνδικάτο του Nottinghamshire υπό τον Spencer, οι ιδιοκτήτες του Durham θα μπορούσαν να υποστηρίξουν έναν νέο πατερναλισμό που συνδέθηκε με μια «μη-πολιτική» ένωση, μια στρατηγική που υιοθετήθηκε με κάποια επιτυχία στη νότια Ουαλία⁹⁹⁸ (Beynon and Austin, 1994:334). Η κυβέρνηση του Εργατικού Κόμματος δεν θα μπορούσε να

διαφανείας. Οι επιθέσεις επάνω στη νέα στρατευμένη ηγεσία συνδικάτων θα συνεχίζονταν τα χρόνια που θα ακολουθούσαν, όπως και οι προσπάθειες (τοπικές και εθνικές) να περιοριστεί ο έλεγχος που οι ανθρακωρύχοι και οι υποστηρικτές τους είχαν λάβει πέρα από το επίπεδο και τη διανομή της ανακούφισης. Αυτές οι επιθέσεις δεν περιορίστηκαν μόνο στο Chopwell ή στα κέντρα της μηχανοκίνητης του Βορρά και εμφανίζονται να είναι αρκετά γενικές, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram, p.331.

⁹⁹⁶ Το «φουγάρο» των ανθρακωρυχείων θα σφύριζε μια-δύο-τρεις φορές ανάλογα με το ποια «φλέβα» ήταν έτοιμη να απασχοληθεί την επόμενη ημέρα και που των ανθρακωρυχείων θα χρησιμοποιούταν, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram, p.334.

⁹⁹⁷ Σε μερικά χωριά η σκεπτικότερη πλευρά του πατερναλισμού παρουσιάστηκε, στον αποκλεισμό μέσω της μαινής λίστας, και την εισαγωγή της σκληρής τιμωρίας για την απειθαρχία, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram, p.334.

⁹⁹⁸ Στο Nottinghamshire, η ένωση του Spencer υποστηρίχθηκε σθεναρά κοντά στους ιδιοκτήτες των ανθρακωρυχείων, και κατά έναν περίεργο τρόπο επανέλαβαν την εμπειρία του δέκατου ένατου αιώνα των ιδιοκτητών ανθρακωρυχείων του Durham (Beynon and Austin, 1994:334). Ο πολιτικός και οικονομικός πατερναλισμός έγινε κυρίαρχος. Η «έξοδος» από την ένωση του Spencer αναγνωρίστηκε και αναπτύχθηκε από τους ιδιοκτήτες στην επικείμενη νέα ανθρακοφόρο περιοχή στο βόρειο τμήμα του Nottingham, γνωστά ως «Dukeries» (Beynon and Austin, 1994:334). Ακόμα αυτό το «νέο σύστημα» σαφώς υπενθυμίζει τις πτυχές του παλαιού «συστήματος του Durham», δηλαδή, ένα μονοπώλιο της απασχόλησης στα απομονωμένα χωριά, την κατοικία της επιχείρησης, και μια πατερναλιστική κυριαρχία στην κοινωνία του χωριού (Beynon and Austin, 1994:335). Μεταξύ του 1918 και του 1928 επτά νέα ορυχεία άνοιξαν στα «Dukeries» και κατά συνέπεια αυτή η ανθρακοφόρος περιοχή μαζί με την επέκτασή της στο νότιο Yorkshire, ήταν η παραγωγικότερη και πιο κερδοφόρα στη χώρα. Πάλι, περιέλαβε την εκβιομηχάνιση μιας προηγούμενης αγροτικής περιοχής όπου το έδαφος ήταν δεσμευμένη υπό τη μορφή αριστοκρατικών κτημάτων (Beynon and Austin, 1994:335). Αν και αυτή η εδαφική αριστοκρατία δεν περιλήφθηκε άμεσα στην παραγωγή, και στηρίχθηκε στα δικαιώματα του άνθρακα, οι επιχειρήσεις άνθρακα επιδίωξαν σκόπιμα να μην ενοχλήσουν τις τοπικές πολιτικές ρυθμίσεις (Beynon and Austin, 1994:335). Τα χωριά επιχείρησης των «Dukeries» μπορούν να θεωρηθούν ως περίπλοκες εκδόσεις του παλαιού συστήματος του Durham. Η απασχόληση στο ορυχείο ήταν μια συνθήκη του επαγγέλματος, οι επιχειρήσεις είχαν τα δικά τους καταστήματα και μπαρ και, όπως στο Durham, οι επιχειρήσεις συνέβαλαν στο χρίσμα εκκλησιών όλων των θρησκειών (Beynon and Austin, 1994:335). Υποστηρίξαν αθλητικές ομάδες ποδοσφαίρου, τις φυτοκομικές ενώσεις και έδωσαν βραβεία σε μουσικές μπάντες των ανθρακωρυχείων. Η τάξη διατηρήθηκε στα χωριά της επιχείρησης άνθρακα της Εταιρίας Butler Coal από μια ένστολη αστυνομία της επιχείρησης (Beynon and Austin, 1994:335). Ούτε στην ένωση ούτε στο εργατικό κόμμα δεν επιτράπηκε να αναπτυχθούν δραστηριότητες στα χωριά, δεδομένου ότι δεν ήταν δυνατό να κρατηθούν χώροι για τις συνεδριάσεις (Beynon and Austin, 1994:335). Η διάσπαση στην «Ένωση των Ανθρακωρυχών του Nottinghamshire» (Nottinghamshire Miners' Association/ NMA) πέρα από τη συνέχεια της Γενικής Απεργίας του 1926 επέτρεψε στους ιδιοκτήτες να ανοίξουν ένα νέο μέρος της ανθρακοφόρου περιοχής και να παράσχουν την κρίσιμη υποστήριξη τους για μια νέα ένωση του Spenser (Beynon and Austin, 1994:335). Όλοι οι ανθρακωρύχοι που υπέγραψαν για εργασία στα ορυχεία των Dukeries έπρεπε να γίνουν μέλη στη νέα ένωση, και τα τέλη ένωσης αφαιρέθηκαν από τις αμοιβές (Beynon and Austin, 1994:335). Η νέα «μη-πολιτική» ένωση διαδόθηκε μέσω των βρετανικών ανθρακοφόρων περιοχών. Παραρτήματα της καθιερωθούν στο Durham, πρώτα στο East Tanfield και έπειτα στο ανθρακωρυχείο Esh Winning τον Δεκέμβριο του 1926, όπου πήρε την ονομασία «Βιομηχανική Ένωση Ανθρακωρυχών (μη-πολιτική) του Esh Winning» (Esh Winning Miners' Industrial (non-political) Society/ EWMIS), και έφραζε τη χρήση των κεφαλαίων για πολιτικούς λόγους (Beynon and Austin, 1994:335). Το σημαντικότερο παράρτημα διαμορφώθηκε στο Chopwell, όπου τον Ιανουάριο του 1927, τα παραρτήματα του μη-πολιτικού συνδικάτου εγκαταστάθηκαν στα ανθρακωρυχεία Eden και St. Hilda (Beynon and Austin, 1994:336). Η ένωση, η «Μη-Πολιτική Ένωση των Ανθρακωρυχών του Northumberland και του Durham»

παραγάγει μια πολιτική για να εξετάσει το κεντρικό πρόβλημα της ανεργίας⁹⁹⁹ (Beynon and Austin, 1994:339). Στην ερμηνεία αυτής της κρίσης οι συγγραφείς (Beynon and Austin, 1994:340) χαρακτηριστικά πώς «διαδιδόταν προς τα βορειοανατολικά». Ο κλονισμός του 1931 κατάστησε σαφές ότι η αλληλεγγύη δεν ήταν αρκετή, και πώς η νίκη απαιτούσε μια περιεκτικότερη μορφή πολιτικής οργάνωσης (Beynon and Austin, 1994:341)¹⁰⁰⁰. Το 1932, το 35 τοις εκατό όλων των ανθρακωρύχων στη Μεγάλη Βρετανία ήταν άνεργοι, και η εθνική ανεργία ήταν 22,7 τοις εκατό, ενώ στο δυτικό Durham το 45,8 τοις εκατό του εργατικού δυναμικού καταχωρούνταν ως άνεργοι¹⁰⁰¹ (Beynon and Austin, 1994:342). Παρά την σκληρότητα αυτών των εμπειριών, φαίνεται ότι στο Durham οι πολιτικοί αντιπρόσωποι των ανθρακωρύχων ήταν σε θέση να ασκήσουν κάποιο έλεγχο στη λειτουργία της Μέσων Δοκιμής (Beynon and Austin, 1994:345)¹⁰⁰². Για αυτά τα άτομα, η ανεργία περιέλαβε ένα διάλειμμα από την εργασία στα ορυχεία, και δεν υπονόησε ότι δεν ήταν πλέον ανθρακωρύχοι¹⁰⁰³ (Beynon and Austin,

(Northumberland and Durham Miners' Non-Political Association/ NDMNPA) αξίωσαν μια ιδιότητα μέλους 10.500 στο σχηματισμό, που ανέρχεται σε 14.000 σε σπάνια παραρτήματα πέρα από το Northumberland και το Durham τον Απρίλιο (Beynon and Austin, 1994:336). Η νέα ένωση ήταν επιτυχής στα βορειοδυτικά του Durham, όπου υποστηρίχθηκε από διάφορες επιχειρήσεις άνθρακα (Beynon and Austin, 1994:336). Εντούτοις, απέτυχε να εξασφαλίσει την υποστήριξη της «Ένωσης Ιδιοκτητών Ανθρακωρυχείων του Durham» (Durham Coal Owners' Association/ DCOA) (Beynon and Austin, 1994:336). Ενώ η «Εταιρία Consett Iron» είχε δώσει την υποστήριξη της, η «Εταιρία Pease and Partners» αρνήθηκε να την αναγνωρίσει όπου προέκυπτε στα ανθρακωρυχεία της (Beynon and Austin, 1994:336). Επίσης, δεν θα προκαλούσαν τους κινδύνους και τον ανταγωνισμό της DMA, που περιλαμβάνονταν στην προσπάθεια να καθιερωθεί μια νέα ένωση στο Νομό (Beynon and Austin, 1994:337). Γνωρίζαν, σαφώς, τις ισχυρές θεσμικές δομές που η DMA είχε χτίσει για πάντα από εξήντα έτη (Beynon and Austin, 1994:337). Ακόμη και αμέσως μετά μια φοβερή ήττα, το πλαίσιο της ένωσης παρέμεινε άθικτο, και με το το πολιτικό πιάσμο του στο νομό (Beynon and Austin, 1994:337). Ακόμη και αμέσως μετά από μια φοβερή ήττα, το πλαίσιο της ένωσης παρέμεινε άθικτο, και μαζί της η πολιτική επιρροή της στη χώρα. Το 1928, η DMA στο Chorwell έλαβε νομικά μέτρα ενάντια στην επιχείρηση για να συμφωνήσει σε μια μείωση αμοιβών με τη νέα ένωση (Beynon and Austin, 1994:337). Αυτό κατέστησε σαφή την αποφασιστικότητά της να αντισταθεί στην εμφάνιση μιας «Ένωσης απεργοσπαστών» (Beynon and Austin, 1994:337). Η στρατολόγηση στη NDMNPA δεν ήταν ποτέ τόσο μεγάλη όσο κοινοποιήθηκε και ακόμη και οι κοινοποιημένοι αριθμοί ήταν αρκετά μικροί, ειδικά στα μεγάλα και κρίσιμα ανθρακωρυχεία στο Βορρά και στην ανατολική περιοχή (Beynon and Austin, 1994:337). Το αποτέλεσμα ήταν ένα αδιέξοδο. Η επένδυση στα ανθρακωρυχεία του Durham καθυστέρησε πίσω από τις άλλες σημαντικές ανθρακοφόρες περιοχές (Beynon and Austin, 1994:337). Η ιδιοκτησία του άνθρακα, είχε αναζωογονήσει την γαιοκτηνική τάξη με μια νέα έγχυση πλούτου και είχε συντηρήσει έτσι το κοινωνικό τους γόητρο, τα έθιμα, τις παραδόσεις, και ακόμη και τους αγροτικούς τρόπους ζωής τους για κατά τη διάρκεια ενός αιώνα (Beynon and Austin, 1994:337). Αλλά η μετάβαση του χρόνου είχε φορέσει τις πατερναλιστικές αξιώσεις τους ενώ η παρουσία τους ως κύριες προσωπικότητες στο νέο και ανεπτυγμένο Συντηρητικό κόμμα συνόδεψε με την έλλειψη κοινοβουλευτικής αντιπροσώπευσης τους καθιστώντας τους πολιτικά μη-ανταγκάιους (Beynon and Austin, 1994:337). Τα οι γαιοκτήμονες δεν κυβερνούσαν άλλο πολιτικά, η ανθρακοφόρος περιοχή τους ήταν παλαιό (μετά το 1918 μόνο ένα ανθρακωρυχείο άνοιξε) και η βιομηχανία έπασχε από μη-επένδυση όσο και από τη μαζική ανεργία (Beynon and Austin, 1994:337). Οι ιδιοκτήτες άνθρακα ήταν «τελειωμένοι», και ενέργησαν σαν ήταν, εντούτοις, τα αντίο τους θα έπαιρναν περισσότερα από μια δεκαετία (Beynon and Austin, 1994:338). Στη γενική εκλογή του 1929 φάνηκε ότι οι συνέπειες της γενικής απεργίας ήταν επιμεινόντες σαφώς υπέρ του εργατικού κόμματος και της εργατικών τάξεων (Beynon and Austin, 1994:338).

⁹⁹⁹ Οι Γενικές Εκλογές αποδείχθηκαν μια άθλια ήττα, επειδή από τους επτά υποψηφίους ανθρακωρύχους που είχαν παλέψει για την εκλογή του 1929, ήταν εκλεγμένοι για να παλέψουν πάλι το 1931, αλλά μόνο δύο παρέμειναν, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram, p.339.

¹⁰⁰⁰ Κατά συνέπεια η ήττα έθεσε σε λειτουργία μια διαδικασία που μετασχημάτισε το Εργατικό Κόμμα, και που το διαμόρφωσε τελικά στη ζωή των εργατικών τάξεων του Durham (Beynon and Austin, 1994:341). Η υπομονή και η προσοχή από τους ανθρακωρύχους διαμορφώθηκε σε μια βαθιά εργασιακή σύνδεση. Η υποστήριξη για τους αριστερούς ομιλητές αεικινούν τη δυναμική μέσα στην πολιτική της DMA και στην Εργασιακή Πολιτική του Durham, και αναπτύχθηκε καθώς το επίδομα ανεργίας κόπηκε (Beynon and Austin, 1994:341). Καθώς η κρίση βάθαινε, οι περιοχές μεταλλείας της Μεγάλης Βρετανίας δεν υπέφεραν πουθενά χειρότερα από ότι στα μικρά χωριά του δυτικού Durham (Beynon and Austin, 1994:342).

¹⁰⁰¹ Στη 11 Ιανουαρίου 1936 ένα άρθρο κατηγορεί τις εργατικές τάξεις συνολικά για την υπερ-αναπαραγωγή, «των οποίων τα μέσα υποστήριξης ήταν το επίδομα ανεργίας και οι ποιοι δεν έχουν λιγότερο από δεκαεπτά παιδιά, δεν δέχονται ένα νέο μωρό το επίδομα μητρότητας ξοδεύονταν στο ποτό», στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram, p.343.

¹⁰⁰² Το επίκεντρο ελέγχου και υποστήριξης μέσω της «Επιτροπής Δημόσιας Βοήθειας του Lancashire (Lancaster Public Assistance Committee/ LPAC) ή της Επιτροπής Δημόσιας Βοήθειας του Νομού του Durham (County Durham's Public Assistance Committee/ CDPAC) ήταν σημαντική (Beynon and Austin, 1994:346). Το ίδιο επίσης ήταν η αίσθηση την οποία η κοινωνία του Durham παρείχε μια μορφή συνοχής (Beynon and Austin, 1994:346). Ενώ τα ανθρακωρυχεία έκλεισαν, δεν διακόπηκαν πλήρως. Για πολλούς υπήρχε κάθε προσδοκία ότι θα άνοιγαν πάλι, και θα επαναπορρόαζαν τα άτομα που είχαν εργαστεί εκεί (Beynon and Austin, 1994:346).

¹⁰⁰³ Μαρτυρίες από το Λίβερπουλ, έδειξαν ότι οι κοινωνικές και πολιτιστικές ζωές των ανέργων φάνηκαν να αποπροσανατολίζονται σημαντικά. Στα χωριά του Durham η ανεργία ήταν κάτι που ακόμα χαρακτηρίζεται από «μια εύρωστη άρνηση να σταματήσει». Πολλά πράγματα παρέμειναν τα ίδια. Για να παραμείνουν, για παράδειγμα σε μια περιοχή, οι άνεργοι, εκρોકίτο να παραμείνουν ως μέρος ενός

1994:346)¹⁰⁰⁴. Αυτό που φάνηκε για να απειλείται κυρίως ήταν η απειλή ήταν το είδος αλληλεγγύης που είχε καθιερώσει τους ανθρακωρύχους και τους θεσμούς τους μέσα στην κοινωνία του Durham (Beynon and Austin, 1994:348). Αλλά η κοινωνία του Durham άλλαζε οριστικά¹⁰⁰⁵. Το κράτος προσέγγιζε τη θέση των ανθρακωρύχων, στους «κανονικούς καιρούς» σύμφωνα με τον πατερναλιστικό κανόνα των ιδιοκτητών των ανθρακωρυχείων (Beynon and Austin, 1994:349). Σαν σύστημα, ήταν τροποποιημένο από την αναγνώριση του συνδικάτου ανθρακωρύχων και επίσης από άλλες πτυχές της οργανωμένης κοινωνικής ζωής τους στον εικοστό αιώνα (Beynon and Austin, 1994:349). Εντούτοις η ανταπεργία του 1926 επεσήμανε ένα τέλος στους «κανονικούς καιρούς», και δεν θα μπορούσαν να υπενθυμιστούν (Beynon and Austin, 1994:349)¹⁰⁰⁶. Τον Δεκέμβριο του 1933, το MFGB κάλεσε μια ειδική διάσκεψη και στο Durham, η Ομοσπονδία του Νομού επικύρωσε την απόφαση από το MFGB να προωθήσει μια εκστρατεία για μια αύξηση αμοιβών εθνικά και οι τοπικές εφημερίδες σημείωσαν πώς οι συνεδριάσεις πέρα των νομών «είναι σταθερές και τα επιχειρήματα είναι διαδεδομένα» (Beynon and Austin, 1994:353). Σε αυτή την αντίσταση που αναπτύχθηκε, τα ενεργά στελέχη προσπάθησαν να αλλάξουν την ένωση και τους κανόνες της, σχετικά με τη θέση των ανώτερων υπαλλήλων να υπόκεινται σε πιο στενή επιθεώρηση, καθώς στο Durham δεν υπήρχε κανένα όριο συνταξιοδότησης για τους πράκτορες και τους ανώτερους υπαλλήλους.

Έτσι το 1933 ένας νέος κανόνας εγκρίθηκε που καθιέρωνε μια υποχρεωτική ηλικία συνταξιοδότησης στα 70 χρόνια και που μειώθηκε στα 65 χρόνια τον Οκτώβριο του 1937 (Beynon and Austin, 1994:353). Η εκλογή των Watson¹⁰⁰⁷ και Lawther¹⁰⁰⁸ χαρακτήρισε μια με κρίσιμη μετατόπιση

εξοικειωμένου κόσμου, ζούσαν μεταξύ των ίσων με κοινό παρελθόν και παρόμοιο μέλλον. Αντίθετα, να φύγει κανείς (σε αναζήτηση της απασχόλησης) επρόκειτο να προκαλέσει τη πιθανότητα της κοινωνικών διάσπασης, της μοναξιάς και του κινδύνου, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram, p.346.

¹⁰⁰⁴ Το 1921, ένα άρθρο εφημερίδας προοδориζε μια αυξανόμενη απειλή μέσα στην DMA: «Το γεγονός είναι ότι η DMA έχει περισσότερα να φοβάται από τις επιθέσεις μέσα σε αυτή παρά από έξω της» (Beynon and Austin, 1994:348). Επέστρεψε ιδιαίτερη προσοχή στην ανάπτυξη της Ομοσπονδίας των Ανθρακωρύχων της Νότιας Ουαλίας (South Wales Miners' Federation/ SWMF) και την επιρροή της στην ανθρακωφόρο περιοχή και πέρα από αυτή (Beynon and Austin, 1994:348).

¹⁰⁰⁵ Για παράδειγμα στο Seaham, και ειδικά μετά από το αποτέλεσμα των εκλογών του 1929, οι αριστοκρατικές οικογένειες προσπάθησαν στο επανασθενον τις πατερναλιστικές ρυθμίσεις που είχαν χαρακτηρίσει τον έλεγχο της περιοχής πριν από το 1926. Οι καλές κοινωνικές ρυθμίσεις δεν θα μπορούσαν να επανεγκαθιδρυθούν ενώ οι ταξικές περιστάσεις είχαν έρθει να εξουσιασουν πέρα από την πολιτική της προστασίας. Στις διαφωνίες του 1921 και του 1926 δύο ιδιοκτήτες άνθρακα είχαν διώξει ποινικώς τους ανθρακωρύχους που είχαν κάνει κακή χρήση των προνομίων που διατέθηκαν σε αυτούς. Αυτικά του Νομού, σε πολλά από τα ανθρακωρυχεία της εταιρίας Pease ήταν αδρανής για έξι χρόνια, μεταξύ του 1931 και 1937 και η επιχείρηση είχε αντιτεθεί από καιρό, στο σύστημα των «δεμένων εξοχικών σπιτιών». Το 1910 η εταιρία Pease είχε ενημερώσει τους συντρυφους ιδιοκτήτες άνθρακα του ότι όλοι ήταν «καταραμένοι από το σύστημα των ελεύθερων σπιτιών για τους ανθρακωρύχους», και έτσι το 1934 η πούλησε από την πλειοψηφία των σπιτιών της, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram, p.349.

¹⁰⁰⁶ Εν τω μεταξύ η μηχανοποίηση μετώπων εξόρυξης εισήχθη εκτενέστερα. Αν και το Durham (μαζί με τη νότια Ουαλία) ήταν σημαντικά λιγότερο μηχανοποιημένο από τις άλλες ανθρακοφόρες περιοχές, αυτό επέφερε ιδιαίτερη αλλαγή, ειδικά στα μεγαλύτερα ανθρακωρυχεία (Beynon and Austin, 1994:349). Στη δεκαετία του 1930, έπειτα, οι ιδιοκτήτες άνθρακα ήταν κύριοι των ανθρακωρυχείων και οι ανθρακωρύχοι υποτελείς στους ιδιοκτήτες (Beynon and Austin, 1994:351). Οι απεργίες εμφανίστηκαν, αλλά ήταν σπάνιες, και έλαβαν λίγη υποστήριξη από την τοπική οργάνωση της ένωσης (Beynon and Austin, 1994:350). Το 1934 οι μέσες αμοιβές που δινονταν στους ανθρακωρύχους του Durham ήταν οι χαμηλότερες από όλες τις περιοχές άνθρακα (Beynon and Austin, 1994:350). Αυτό, αμέσως μαζί με όλες τις άλλες στέρσεις, υπόβαλε μια σειρά ισχυρής πίεσης για αλλαγή (Beynon and Austin, 1994:353).

¹⁰⁰⁷ Ο απολογισμός του Watson είναι ενδιαφέροντα στοιχεία των ανταγωνιστικών πολιτικών παραδόσεων στο Durham τη δεκαετία του 1930 και της βαθιάς σημασίας που δίνεται στο έμβλημα ως αντιπροσώπευση του χωριού και της κοινότητας, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram, p.361.

¹⁰⁰⁸ Το 1934 εκλέχθηκε ως αντιπρόεδρος του MFGB και το 1939 έγινε πρόεδρος. Το 1944 έγινε ο πρώτος Πρόεδρος του NUM, στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the*

την ηγεσία του DMA, κοσμικός παρά θρησκευτικός, πρακτικός παρά ηθικός, ήταν ταραγμένη περίοδος αυστηρής βιομηχανικής σύγκρουσης και υλικής στέρησης (Beynon and Austin, 1994:361). Επρόκειτο να είναι άτομα που θα διαμόρφωναν την αναδημιουργία της βιομηχανίας και της ένωσης στη μεταπολεμική περίοδο (Beynon and Austin, 1994:361). Μαζί με τους άλλους ανώτερους υπαλλήλους της MFGB που αποθαρρύνθηκαν από τον αντίκτυπο της απεργίας του 1926 επάνω στην ένωση και την ιδιότητα μέλους του (Beynon and Austin, 1994:361). Δεδομένου ότι αγωνίστηκαν να επανεγκαθιδρύσουν μια εθνική ένωση ενάντια στις καταπατήσεις και των εργοδοτών και του απολίτικού συνδικαλισμού, έγιναν καθορισμένοι ότι η εμπειρία δεν θα επαναλαμβανόταν ποτέ¹⁰⁰⁹ (Beynon and Austin, 1994:361). Το αποδέχθηκαν από την ανθρακοφόρο περιοχή ότι κανένας ανώτερος υπάλληλος δεν θα είχε τη δύναμη να καλέσει μια εθνική απεργία χωρίς μια εθνική ψήφο που θα υποστηριζόταν από τα δύο τρίτα της ιδιότητας μέλους (Beynon and Austin, 1994:361).

Ο Sachar (1993) αναφέρεται στην δημιουργία εργασιακών συλλόγων Εβραίων μεταναστών στην Αμερική. Από την παραμονή του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου, τα 3,5 εκατομμύρια Εβραίοι της Αμερικής είχαν γίνει η μεγαλύτερη εβραϊκή κοινότητα στον κόσμο¹⁰¹⁰ (Sachar, 1993:174). Μετά από το 1903, οι νεοφερμένοι ήταν μια «φυλή» διαφορετική ακόμη και από τους ανατολικοευρωπαίους προκατόχους τους. Λειτουργώντας όλο και περισσότερο ως εργαζόμενοι εργοστασίων, σε κλωστοϋφαντουργικές εγκαταστάσεις της τσαρικής Πολωνίας και του Habsbourg, οι Εβραίοι μοιράστηκαν στις δυναμικές των νέων σοσιαλιστικό-επαναστατικών ιδεολογιών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (Sachar, 1993:174)¹⁰¹¹. Κατά τη διάρκεια του εικοστού αιώνα, επιπλέον, ήταν ακριβώς αυτά τα στρατευμένα μέλη του Συνδέσμου που εμφανίστηκαν σε αυξανόμενους αριθμούς μεταξύ των μεταναστών στις Ηνωμένες Πολιτείες και περιέλαβαν τους μελλοντικούς ηγέτες του αμερικανικού εργασιακού κινήματος¹⁰¹² (Sachar, 1993:175). Οι συνθήκες διαβίωσης και εργασίας στο East End του Λονδίνου έμοιαζαν με εκείνες του Lower East Side της Νέας Υόρκης. Κατά συνέπεια, ο πρώτος σύλλογος εργαζομένων δυτικού-τύπου Εβραίων, το πρώτο ίδρυμα εργατών τους και η εφημερίδα συλλόγου εργαζομένων τους, αναπτύχθηκαν στο Λονδίνο και έτσι προέκυψαν και οι πρώτες

English Political Tradition. London: Rivers Oram, p.357.

¹⁰⁰⁹ «Είχαμε μια τέτοια πικρή εμπειρία το 1926 που αποφασίσαμε ότι ζωής μας να μην υπάρξει ποτέ μια άλλη τέτοια», στο H. Beynon and T. Austin (1994) *Miners and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram, p.361.

¹⁰¹⁰ Το Σικάγο, με 285.000 Εβραίους, και η Φιλαδέλφεια, με 240.000 του εξεπέρασαν κατά πολύ εβραϊκά κέντρα όπως η Βιέννη, η Βουδαπέστη, το Λονδίνο, το Βερολίνο, το Παρίσι, το Λοντζ, και το Κίεβο. 1,6 εκατομμύρια Εβραίοι της Νέας Υόρκης που ξεπερνούν αριθμητικά από εκείνους εκείνοι της Βαρσοβίας, της δεύτερης μεγαλύτερης εβραϊκής «κοινότητας» παγκοσμίως. Από μία άποψη, οι Εβραίοι της Νέας Υόρκης είχαν γίνει η τέταρτη «πόλη» της Αμερικής, ξεπερνώντας αριθμητικά ολόκληρους τους πληθυσμούς της Νέας Υόρκης, του Σικάγο και της Φιλαδέλφειας, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.174.

¹⁰¹¹ Στη Ρωσία, μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 20ου αιώνα, χιλιάδες νέοι Εβραίοι εργαζόμενοι είχαν οργανωθεί σε ένα Σύνδεσμο (Bund), το δικό τους εβραϊκό παράρτημά του Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος της Ρωσίας (Sachar, 1993:174). Βιώνοντας την εκμετάλλευση και ως εργαζόμενοι και ως Εβραίοι, εκτεθειμένοι σε έναν κακόβουλο κρατικά υποστηριζόμενο αντισιμιτισμό, συμμετείχαν δυσανάλογα στις συνωμοτικές πολιτικές δολοπολίες, απεργίες, δολοφονίες, ακόμη και στην οπλισμένη βία ενάντια στα απεχθές καθεστώδες των Romanov (Sachar, 1993:175). Κατά συνέπεια, μεταξύ του 1901 και του 1906, ο Σύνδεσμος οργάνωσε περισσότερες απεργίες από οποιοδήποτε άλλο στοιχείο της εργατικής τάξης στην Ευρώπη (Sachar, 1993:175).

¹⁰¹² Οι Sydney Hillman, David Dubinsky, Baruch Ptofsky, και Jacob Potofsky. Οι περισσότεροι ήταν ακόμα στην εφηβεία τους, κινούμενοι δυτικά, όχι λίγοι από αυτούς, απέκτησαν μια πρώτη έκθεση στο σύγχρονο βιομηχανικό συνδικαλισμό στην ελεύθερη ατμόσφαιρα του Λονδίνου, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.175.

δυτικού-τύπου βιομηχανικές απεργίες¹⁰¹³ (Sachar, 1993:175). Πολλοί μετανάστες από το Est-End αργότερα θα μετακινούνταν προς τις Ηνωμένες Πολιτείες (Sachar, 1993:175)¹⁰¹⁴. Με τις μνήμες της βάνανσης κυβερνητικής καταστολής στη Ρωσία, μερικοί από αυτούς τους ριζοσπάστες δελεάστηκαν από τον αναρχισμό και τη μετακίνηση υψηλόβαθμων ιερέων στις Ηνωμένες Πολιτείες¹⁰¹⁵. Μεγάλοι αριθμοί μεταναστών Εβραίων, μέλη του Συνδέσμου και άλλων, έδωσαν την υποστήριξή τους στο σοσιαλισμό (Sachar, 1993:175). Το 1880, ο κύριος σύλλογός τους ήταν μαζί με το Σοσιαλιστικό Εργατικό κόμμα της Νέας Υόρκης¹⁰¹⁶. Κατά το 1910, το Σοσιαλιστικό κόμμα είχε επεκτείνει τις «ρίζες» του στο Lower East Side, ακόμα καθώς ο Σοσιαλισμός ήταν έτοιμος να φθάσει στο απόγειό της η εθνικής επιρροής του τη μεταρρυθμιστική περίοδο, μεταξύ του 1912 και του 1916 (Sachar, 1993:176). Για τους Εβραίους μετανάστες, ο πρώτος υποψήφιος του κόμματος στο Lower East Side ήταν «αυθεντικός ήρωας πολιτισμού»¹⁰¹⁷.

¹⁰¹³ Κείμενα του γνωστού Εβραίου «ποιητή των sweatshop» Winchevsky Morris αρχικά εμφανίστηκαν στο Λονδίνο, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.175.

¹⁰¹⁴ Εμπιστευμένοι με τα ιδανικά του σοσιαλισμού και του εργασιακού ακτιβισμού, οι νεοφερμένοι αμέσως επανέφεραν το Συνδεσμό τους στη Νέα Υόρκη. Μέχρι το 1906, περίπου πενήντα παραρτήματα αυτής της οργάνωσης λειτουργούσαν στις Ηνωμένες Πολιτείες, καλύπτοντας τρεις χιλιάδες μέλη (Sachar, 1993:175).

¹⁰¹⁵ Όπως ο Johann Most, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.175.

¹⁰¹⁶ Ο ιδρυτής και εκπρόσωπός του ήταν ο Daniel De Leon, ένας λαμπρός ομιλητής και δυναμικός οργανωτής. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1880 είχε παρομοιάσει το κόμμα του σε έναν ουσιαστικό παράγοντα στην αμερικανική πολιτική σκηνή. Η κύρια δύναμή του ήταν μεταξύ των Γερμανοεθνικών Μέσοανατολιτών (Midwesterners), αλλά οι Εβραίοι ήταν επίσης μεταξύ των πρώτων μελών του, και στη πολιτεία της Νέας Υόρκης το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα ακιρβήθηκε τρίτο στις ψήφους. Εδώ, επίσης, η εβραϊκή πολιτική πίστη ήταν εφήμερη. Μέσα σε λίγα έτη, ο απολυταρχισμός του De Leon έγινε λίγο πολύς ακόμη και για τους αφοσιωμένους Εβραίους (και μη-εβραϊκούς) ακολούθους του. Με το τέλος του αιώνα, ο μεγαλύτερος αριθμός εκείνων των μελών άλλαξαν «στρατόπεδο», για να ενωθούν τελικά με τον Eugene Debs στο μάλλον πιο μέτριο σοσιαλιστικό κόμμα. Ο Sachar (1993:176) σημειώνει ότι οι Σοσιαλιστές προέβλεπαν μια ευδιάκριτη ελκυστικότητα στις μεταναστευτικές ομάδες, και ειδικά σε όλους τους Εβραίους. Για ένα πράγμα, οι εθνικοί ικανοποιήθηκαν από τη προθυμία του Debs να τους αφήσει να γίνουν μέλη ημι-ανεξάρτητα στη ξενόγλωσση ομοσπονδία τους. Εκτός από το ιδιόμορφο σοσιαλιστικό εργατικό κόμμα του De Leon, κανένα καθιερωμένο αμερικανικό κόμμα δεν ήταν πρόθυμο να προσφέρει αυτή την παρότρυνση. Συνεπώς, μέχρι το 1914, περίπου δεκατέσσερις γλωσσικές ομοσπονδίες, τσέικων, ουγγρικών, πολωνικών, σέρβικων, σουηδικών και εβραϊκών μεταξύ άλλων, στα πλαίσια του κόμματος, που αποτελείται από τριάντα χιλιάδες από τις ογδόντα χιλιάδες μέλη του. Για τους Εβραίους και άλλους μετανάστες, ακόμα μια έλξη για το σοσιαλισμό ήταν η αμερικανική βάση του κόμματος. Είχε το μερίδιο δογματών, για να είναι σίγουρο, κατά ένα μεγάλο μέρος Γερμανών και Εβραίων και μερικών μεμονωμένων αμερικανικών διανοούμενων (Sachar, 1993:176). Ακόμα ο κύριος όγκος των γηγενών μελών του προέκυψε από την κλασική αμερικανική παράδοση αγροτικού ριζοσπαστισμού και λαϊκισμού. Ακόμη και το πιο διαοικτικό-ριζοσπαστικό μέλος του Συνδέσμου είχε πολύ λίγες πιθανότητες Σοσιαλιστικής νίκης σε μια προεδρική εκλογή. Αλλά στις τοπικές υποθέσεις, τουλάχιστον, οι Εβραίοι ενδιαφέρθηκαν έντονα για μια μεταρρυθμιστική εναλλακτική λύση ώστε να αλλοιώσουν τα τοπικά Δημοκρατικά τεχνάσματα. Για χρόνια, αυτές οι εναλλακτικές λύσεις με δυσκολία μόλις υπήρχαν. Ελεγχόμενο το Lower East Side της Νέας Υόρκης από τους Δημοκράτες και τους Δημοκρατικούς, είχαν προσελκύσει έξυπνα τις ψηφοφορίες των Εβραίων με την επιλογή των περιστασιακών Εβραίων υποψηφίων, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.176.

¹⁰¹⁷ Ο Morris Hillquit, ο οποίος φθάνοντας στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1887 σε ηλικία των δεκαεπτά ετών, εργάστηκε για λίγο στη βιομηχανία ενδυμάτων και αργότερα έγινε οργανωτής ένωσης. Γρήγορα εξελίχθηκε ως ένας από τους διανοητικούς εκπροσώπους του σοσιαλιστικού κόμματος. Ήταν εκείνος που έπεισε τον Debs να εξουσιοδοτήσει τις γλωσσικές ομοσπονδίες και να παράσχει τους ρόλους εκπροσώπησης στους ξένους. Όντας πέντε φορές υποψήφιος για τον Οίκο των Αντιπροσώπων από την Έννατη Περιοχή του Κογκρέσου στο Lower East Side, ο Hillquit έγινε ένα πασιγνώστο όνομα στα εβραϊκά σπίτια. Το 1906, ο μεγάλος Ρώσος μυθιστοριογράφος και Σοσιαλιστής ο Maxim Gorky έφθασε στη Νέα Υόρκη για να μιλήσει εκ μέρους της πρώτης εκστρατείας του Hillquit. Καθώς και οι δύο βάδισαν μαζί στο Ανατολικό Broadway, ζητωκρανγίζονταν από τα αλθή. Όμως η μεγάλη κλίμακας αγορά ψήφων ήταν μια παράδοση στην Ninth District. Σε αυτήν την εκστρατεία, επίσης, η Ένωση Ανεξαρτησίας του William Randolph Hearst έδωσε την επικύρωσή στον Henry Goldfogle. Έτσι εξασφαλίστηκε η ήττα του Hillquit. Ο Hillquit συνέχισε να διεκδικεί την υποψηφιότητα, αλλά σε κάθε εκλογική διαδικασία που συμμετείχε, συνέχισαν να χρησιμοποιούν κάθε τέχνασμα στο «ολόσχετο» τους για να τον νικήσουν. Αποτυχόν στις επαναλαμβανόμενες προσπάθειες για το Κογκρέσο, ο Hillquit δοκίμασε τελικά ως υποψήφιος για τη δημαρχία το 1917, όπου και ψηφίστηκε τρίτος. Ενώ ο Hillquit απέτυχε, δεν θα μπορούσε κανείς να συντρίψει έναν δεύτερο «γίγαντα» του Lower East Side, τον Meyer London. Γεννημένος στην Ουκρανία, ο London είχε έρθει στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1886, σε ηλικία δεκαπέντε ετών και είχε κατορθώσει σύντομα να βρει το δρόμο του μέσω της Πανεπιστημιακής Νομικής Σχολής της Νέας Υόρκης. Μέχρι το τέλος της ζωής του, διατήρησε το διαμέρισμά και γραφείο του στο Lower East Side των Εβραίων, όπου συχνά έδινε τις νομικές υπηρεσίες του σε αυτούς. Το 1914, ο London κέρδισε την εκλογή του. Η νίκη του πρώτου σοσιαλιστικού αντιπροσώπου της Νέας Υόρκης δημιούργησε αίσθηση. Ο τύπος ήταν κάποιος ταρσενίος, με τους New York Times να προσέφεραν ένα κύριο άρθρο στον London για την ανάγκη καλής συμπεριφοράς στο Κογκρέσο, ώστε να είναι προσεκτικός, εγκρατής και μετροπαλής. Στην πραγματικότητα, κατά τη διάρκεια των δυο περιόδων θητείας του, ο London ανέδειξε πολύ το πρότυπο της διακριτικότητας και της λεπτότητας. Μεταξύ των συντρόφων μελών του Κογκρέσου του, ακόμη και τα υπερσυντηρητικοί έμαθαν να θαυμάζουν την προσωπική ακεραιότητα και την ευρύτητα σκέψης του. Μόλις

Οι Hillquit και London άρθρωσαν τέλεια το στρατευμένο ουτοπισμό του Εβραϊκού Lower East Side¹⁰¹⁸. Τα οράματα του ανθρωπισμού, της αδελφότητας, και της προόδου, σε όλες τις σοσιαλιστικές και ιουδαϊκές υποδηλώσεις τους, συνδυάστηκαν σχεδόν δυσδιάκριτα στο Lower East Side¹⁰¹⁹. Πρόωρες προσπάθειες των εργατικών τάξεων να οργανωθούν σε συνδικάτα (unionize), να απεργήσουν, σχεδόν χωρίς εξαίρεση απέτυχαν¹⁰²⁰. Άλλες περιστασιακές τοπικές απεργίες ήταν αμυδρές τα επόμενα χρόνια, οι Εβραίοι εργαζόμενοι εμφανίστηκαν «ανοργάνωτοι», να θρηνούν τον Hillquit μερικά χρόνια αργότερα. Ήταν «άτονοι, απαθείς, κουτοί», αναφέρει ο Sachar (1993:179). Το 1888, έπειτα από την πρωτοβουλία του Bernard Weinstein¹⁰²¹, ο Hillquit και διάφοροι άλλοι Εβραίοι του Lower East Side ίδρυσαν τα «Ηνωμένα Εβραϊκά Εμπόρια» (United Hebrew Trades)¹⁰²². Το 1890, τα «Ηνωμένα Εβραϊκά Εμπόρια» ενθουσιωδώς αποδέχθηκαν την πρόσκληση του De Leon για τη συμμετοχή της ένωσης στην παρέλαση της Πρωτομαγιάς¹⁰²³. Χωρίς τις εβραϊκές πίστεις ή ανησυχίες, ο Gompers έκανε εξ αρχής γνωστή την αποστροφή του για τα «Ηνωμένα Εβραϊκά Εμπόρια» και τον θυελλώδη μεσσιανισμό τους. Στη συνέχεια,

οι Ηνωμένες Πολιτείες εισήλθαν στον πόλεμο, ο London αισθάνθηκε την υποχρέωση να υιοθετήσει τη Σοσιαλιστική θέση του φιλεργητισμού, και έτσι έχασε δεύτερη επανεκλογή του. Αλλά ακόμα και τότε ολόκληρο το Lower East Side δεν τον έκανε ποτέ να τον υπολείπεται. Όταν σκοτώθηκε σε ένα τροχαίο ατύχημα το 1926, πενήντα χιλιάδες άνθρωποι βύθισαν στη νεκρική συνοδεία του, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.178.

¹⁰¹⁸ Στον κλασικό έργο του η του «*Η Υποσχόμενη Πόλη*». ο ιστορικός Moses Rischin ξεκινά παρατήρησης ότι ο Σοσιαλισμός για αυτούς τους εργαζόμενους ανθρώπους ήταν ουσιαστικά ο Ιουδαϊσμός (Judaism), στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.178.

¹⁰¹⁹ Στις παραδοσιακές θρησκευτικές γιορτές του Εβραϊκού ημερολογίου προστέθηκε η Ημέρα Εργασίας (Labor Day) και η (εργατική) Πρωτομαγιά. Το 1908, όταν η βία κατά των Νέγρων (anti-Negro) κατέληξε σε λυντσαρισμούς στο Σπρίνγκφιλντ, το Ιλλινόις, ο Εβραϊκός τύπος αποκρίθηκε με σκανδαλώδεις τίτλους, αποκαλώντας τις ταραχές «το Πογκρόμ στο Σπρίνγκφιλντ». Κάθε περιστατικό και γεγονός στην προσπάθεια για την ελευθερία έπρεπε να δραματοποιηθεί και να χαρακτηριστεί από το τραγούδι, το δοκίμιο, τη συζήτηση. Η διάθεση του Lower East Side, και των παράλληλων γκέτο στο Σικάγο, τη Φιλαδέλφεια, και άλλες μεγάλες πόλεις, ήταν το αρχέτυπο πνεύμα των μελών του Συνδέσμου της δίκαιης διαμαρτυρίας. Ο Sachar (1993:178) αναφέρει ότι ήταν μετά βίας ακόμα ένα εθνικά κοινό συναίσθημα. Οι ανατολικοευρωπαίοι Εβραίοι έφθασαν στις Ηνωμένες Πολιτείες στο απόγειο του ασυγκράτητου αμερικανικού καπιταλισμού.

¹⁰²⁰ Μεταξύ των ανατολικοευρωπαίων Εβραίων, αυτές οι αρχικές προσπάθειες οργάνωσης σε συνδικάτα αποδείχθηκαν ακόμα δυσκολότερες από ότι σε άλλους εργαζόμενους. Οι περισσότεροι Εβραίοι εργάστηκαν στα sweatshops, σε διαμερίσματα φτωχοσυνικιών που ήταν πάρα πολύ μικρά για να ενθαρρύνουν μια συλλογική, συνδικαλιστική προσπάθεια (Sachar, 1993:178). Στις αρχές του 1885, εργαζόμενοι στην κλωστοϋφαντουργία (ενδυμάτων) συμμετείχαν σε μια σύντομη, ανθώδη απεργία περίπου δέκα χιλιάδων κατασκευαστών φουστών και πουκαμίων. Μόλις πέτυχαν μερικές δευτερεύουσες παραχωρήσεις, απομακρύνθηκαν αναμεταξύ τους, επιστρέφοντας στην ένωση εργαζομένων (union) τους για να «αβήσουν», και οι βελτιώσεις που πέτυχαν βαθμιαία ακυρώθηκαν.

¹⁰²¹ Ένας δεκαεννιά ετών ράφτης πουκαμίων και ακτιβιστής του Συνδέσμου στη Ρωσία, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.179.

¹⁰²² Στην τρέχουσα ορολογία, ο σκοπός της οργάνωσης ήταν αυτός της «αφύπνισης της συνειδήσης», αλλά της ενθάρρυνσης της οργάνωσης ένωσης εργαζομένων μέσα στην κλωστοϋφαντουργική βιομηχανία (ενδυμάτων) και σε άλλα «εβραϊκά» εμπόρια. Και, πράγματι, από το 1890, αυτή η μικρή ομάδα κατόρθωσε να καθιερώσει περίπου είκοσι δύο ενώσεις εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένης μιας ένωσης τυπογράφων, μιας ένωσης κατασκευαστών πουκαμίων, μιας ένωσης κατασκευαστών κοτών παντελόνιων (knee-pants), μιας ένωσης κατασκευαστών πανοφωρίων (cloak), μια ένωση κατασκευαστών καπέλων, μια ένωση αρτοποιών, ακόμη και μια εβραϊκή ένωση ηθοποιών. Ο πρόωρος ιδεαλισμός τους ήταν αναμφίβολα έντονος, ακόμα και μεσσιανικός, αλλά ήταν ακόμα ουσιαστικά δίχως στόχο.

¹⁰²³ Φαινομενικά μια διαδήλωση για οκτώ ωρών εργάσιμη ημέρα, σαν γεγονός σήμαινε πολλά περισσότερα για τους ενάντια χιλιάδες παρελκόμενους Εβραίους. Οι ορχήστρες έπαιζαν τραγούδια των εργαζομένων, κόκκινες σημαίες κυμάτιζαν από εκατοντάδες παράθυρα κατοικιών. Οι διαδηλωτές μεταξύ των δέκα έξι εβραϊκών ενώσεων και των σοσιαλιστικών οργανώσεων κατευθύνονταν στη «Union Square» κρατώντας πανό που έγραφαν «ψωμί και ελευθερία» και «κάτω η σκληριδιά των αμοιβών» και συνεπώς μια δυνατή βροχή δεν θα μπορούσε να «αγράψει» τον ενθουσιασμό του πλήθους. Ο Abraham Cahan, ένας από τους ομιλητές, είπε: «αυτή η διαμαρτυρία [είναι] η αρχή της μεγάλης επανάστασης που θα νικήσει το καπιταλιστικό σύστημα και θα δημιουργήσει μια νέα κοινωνία στα θεμέλια της γνήσιας ελευθερίας, της ισότητας, και της αδελφότητας». Ο De Leon και οι υπόλοιποι ομιλητές παρέμειναν στο ίδιο πνεύμα, και κανένας από τους ομιλητές δεν έδωσε πολλή προσοχή στο ζήτημα των οκτώ ωρών εργασίας ανά ημέρα. Τελικά όμως θα έπρεπε, σημειώνει ο Sachar (1993:179). Ήταν η προετοιμασία της πρόσφατα καθιερωμένης Αμερικανικής Ομοσπονδίας της Εργασίας (American Federation of Labor/ AFL) και συγκεκριμένα του προέδρου της, του Samuel Gompers, γεννημένος σε ένα γκέτο του Λονδίνου, ο Gompers ήρθε στις Ηνωμένες Πολιτείες ως έφηβος, στα μέσα του εμφύλιου πολέμου. Απασχολημένος ως «τυλιχτής» πούρων (cigar roller) στο Lower East Side, συμμετείχε στην ίδρυση μιας ένωσης κατασκευαστών πούρων, και κατόπιν βρήκε τον δρόμο του μέσω του Γερμανόφωνου Κεντρικού Συμβουλίου Εργασίας. Το 1886 διαπραγματεύτηκε της οργάνωσή της Αμερικανικής Ομοσπονδίας της Εργασίας και έγινε ο πρώτος πρόεδρος της. Ο Gompers ήταν εξ ολοκλήρου πραγματιστής στην προσέγγισή του σχετικά με τα ζητήματα των εργατικών τάξεων, ενώ οι ιδεολογίες δεν είχαν κανένα ενδιαφέρον για τον ίδιο. Όπως το αντιλαμβανόταν, η ελεύθερη επιχείρηση (enterprise) ήταν ένα γεγονός της ζωής και ήταν αποφασισμένος να παλέψει για τα δικαιώματα της εργασίας μέσα σε αυτό το σύστημα, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.179.

η ιδιότητα μέλους τους ενάλλαξε εγκάρδια τις όποιες υποψίες του. Αλλά με τη διάλυση του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος του De Leon, τα «Ηνωμένα Εβραϊκά Εμπόρια» βρέθηκαν δίχως επιλογή εκτός από το να επιτρέψουν στις ενώσεις τους μια αβέβαιη ταυτοποίηση με την AFL. Η τελευταία εμφανίστηκε σαφώς να είναι η μόνη εργασιακή οργάνωση ικανή να πετύχει τις απαραίτητες βελτιώσεις για το εργαζόμενο άτομο¹⁰²⁴. Βραχυπρόθεσμα, εντούτοις, ήταν η επινοητικότητα το ίδιο του εβραϊκού εργατικού δυναμικού που διαδραμάτισε τον αποφασιστικό ρόλο στην προσπάθεια εργασιακής οργάνωσης (unionizing effort). Το αρχικό «πεδίο μάχης» ήταν η βιομηχανία γυναικείων ενδυμάτων¹⁰²⁵. Ήταν ο Barondess το 1890 ο ποιος οργάνωσε μια απεργία τριών χιλιάδων κατασκευαστών πανωφοριών, σχεδόν ως εκ θαύματος στηρίζοντας την πειθαρχία και το ηθικό των συντρόφων απεργών του μέσα σε οκτώ εβδομάδες αστυνομικής βιαιότητας, τον δυνατόν «κακοποιών», και οικονομικής στέρξης και πείνας¹⁰²⁶. Προσεκτικά συσσωρεύοντας χρήματα και αποταμιεύοντας τα, πολλοί είτε τα έστελναν στις οικογένειές τους στην Ευρώπη, είτε αποτολμούσαν να τα επενδύσουν στην δική τους επιχείρηση ως υπεργολάβοι, είτε ακόμη και ως ασήμαντοι λιανοπωλητές¹⁰²⁷.

Ήταν μια σειρά νέων εξελίξεων που έδωσε στο κίνημα της εβραϊκής ένωσης μια απροσδόκητη περαιτέρω προοπτική στη ζωή. Ένα από αυτά ήταν ένα κύμα μετανάστευσης μελών του Συνδέσμου στις αρχές του εικοστού αιώνα. Στον ιδεολογικούς ζήλο και αφοσίωσή τους, αυτοί οι σκληραγωγημένοι σοσιαλιστές παρείχαν μια ζωτικής σημασίας εμφύσηση στην διατήρηση της δύναμης¹⁰²⁸. Ακόμα ένας παράγοντας για την άνοδο της συλλογικής εργασιακής δραστηριότητας εργασίας ήταν η σταθεροποίηση των μεμονωμένων εργασιακών ενώσεων μέσα στη βιομηχανία των γυναικείων ενδυμάτων¹⁰²⁹. Ήταν μια

¹⁰²⁴ Ο Sachar (1993:180) σημειώνει ότι, με την ενθάρρυνση του Hillquit, ο London και ακόμη και του Debs οι εβραϊκές ενώσεις εργαζομένων συμφώνησαν να επικεντρωθούν προς το παρόν στην επίτευξη σταθερότητας. Προσδοκούσαν ότι η ηθική υποστήριξη και καθοδήγηση της AFL, μακροπρόθεσμα θα προετίθονταν στη δύναμή τους και δεν έκαναν λάθος για αυτό, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.180.

¹⁰²⁵ Εδώ, για τους μετανάστες Εβραίους, η κατεύθυνση τακτικής προέκυψε από το 1890, όταν οργανώθηκαν ο είκοσι πέντε ετών Joseph Barondess, με μόλις δύο χρόνια στις Ηνωμένες Πολιτείες, οργάνωσε τους κατασκευαστές πανωφοριών (cloak), το μόνη μεγαλύτερη «υποκοινότητα» μέσα στο εμπόριο βελονών. Με καμένο μάτι και μουστάκι ο Barondess κέρδισε τις καρδιές των συντρόφων εργαζομένων του με την δεσπόζουσα φωνή του και την επιθυμία του για ριζική αναταραχή με μικρά σατιρικά στιχουργήματα, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.180.

¹⁰²⁶ Στο τέλος, η διαχείριση παραχώρησε μια μέτρια μείωση των ωρών και του φορτίου εργασίας. Ο Barondess και άλλοι εργασιακοί εκπρόσωποι πέρασαν τα επόμενα χρόνια αγωνιζόμενοι να παγιώσουν την ένωση εργαζομένων τους. Ήταν μια επίπονη εργασία καθ' όλη τη διάρκεια του 1890. Επάνω στην επίλυση μιας συγκεκριμένης διαμαρτυρίας, αυτοί οι πρώτοι Εβραίοι εργαζόμενοι στην κατασκευή ενδυμάτων επέτρεψαν συχνά στις εισαφορές συνδρομών (dues) της ένωσής τους να παραγνοούν.

¹⁰²⁷ Στα τέλη του 1905, ο Abraham Bisno, ένας αναπληρωτής επιθεωρητής εργοστασίων για την πολιτεία του Ιλλινόις, υπέβαλε σε μια έκθεση σχετικά με τη βιομηχανία ανδρικής ένδυσης του Σικάγο ότι «το μεγαλύτερο μέρος [των Εβραίων εργαζομένων στα εργοστάσια] δεν θεωρούνται άτομα που δουλεύουν για να ζήσουν, ούτε σκέφτονται να αφήσουν κληρονομιά στα παιδιά τους μέρος της αμοιβής, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.181.

¹⁰²⁸ Ο Sachar (1993:181) σημειώνει ότι έτσι έγινε η αύξηση της ίδιας της βιομηχανίας ιματισμού, ιδιαίτερα τον παράρτημα γυναικείων ενδυμάτων της Νέας Υόρκης. Κατά τη διάρκεια της πρώτης δεκαετίας του εικοστού αιώνα, ο ιματισμός των γυναικών έγινε η τρίτη μεγαλύτερη βιομηχανία κατανάωσης-αγαθών στις Ηνωμένες Πολιτείες. Το 1900, ο αριθμός των εργοστασίων της έφτανε συνολικά τα 1.224, ενώ το 1910 ο αριθμός έφθασε το 21.701. Την ίδια περίοδο, ο αριθμός των εργαζομένων σε αυτή ανήλθε από τα 31.000 άτομα στα 84.000. Με αυτήν την αύξηση και την εισαγωγή των νεότερων, πιο αποδοτικών μηχανημάτων, το παλιό sweatshop, που οργανωνόταν τυχαία, και οικονομικά πλεονασματικό, σύντομα εξαφανίστηκε. Η αλλαγή από το sweatshop στο εργοστάσιο παρείχε στη συνέχεια μια πιο αποτελεσματική βάση για τη συνδικαλιστικοποίηση. Οι εργαζόμενοι δεν απομονώνονταν πλέον ο ένας από τον άλλον, δεδομένου ότι προηγούμενος, ήταν διασκορπισμένοι μεταξύ των διαμερισμάτων πολυκατοικιών. Συσσωρευμένοι όλοι μαζί τώρα στα εργοστάσια, τοποθετήθηκαν για να μοιραστούν τις διαμαρτυρίες και τις καταγγελίες τους, για να συνεργαστούν σε ομαδική δράση, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.181.

¹⁰²⁹ Ξεχωριστές τοπικές συνδικαλιστικές ενώσεις συνέχισαν να λειτουργούν, όπως αυτές των κατασκευαστών πανωφοριών, των πρεσαδόρων, των κοπών, των κατασκευαστών πουκαμιάων, και άλλων. Για χρόνια θα οργανωνόνταν χωριστά και θα απεργούσαν χωριστά. Το 1900, εντούτοις, κάτω από την επιμονή παραίνεση του Gompers και την ηγεσία της AFL, οι διάφορες εργασιακές ενώσεις συμφώνησαν να συνεργαστούν τουλάχιστον κάτω από μια οργάνωση «ομπρέλα», τη Διεθνή Ένωση Εργαζομένων στα Γυναικείων

αδηφάγος κόλαση στην οποία οι υπάλληλοι εργάζονταν εξήντα πέντε ώρες εβδομαδιαίως¹⁰³⁰. Μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα, όπως συνέβη, πολλές από αυτές τις γυναίκες ήταν μέλη του Συνδέσμου¹⁰³¹. Στη Νέα Υόρκη, οι Εβραίες εργαζόμενες στα ενδύματα αντιπροσώπευαν τον κύριο πυρήνα της Εθνικής Αμερικανικής Ένωσης Ψήφου των Γυναικών (National American Woman Suffrage Association)¹⁰³². Ήταν επίσης οι πρωτοπόροι της «Μεγάλης Επανάστασης» της βιομηχανίας ιματισμού του 1909-1914¹⁰³³. Πέντε εβδομάδες αυτής της πίεσης, της πείνας και της φυσικής αδυναμίας, πήραν το αντίτιμό τους, το ηθικό των γυναικών που σημαιοστολίστηκε¹⁰³⁴. Συνεχίζοντας σε αυτή τη «φλέβα»,

Ενδύματα (International Ladies Garment Workers Union/ILGWU). Η ILGWU επρόκειτο να είναι συντηρητική, ατέλειωτα εμποσιμένη με τον ιδεαλισμό του Συνδέσμου, θα αποτελούσε για χρόνια το μόνο πιο ριζοσπαστικό στοιχείο μέσα στην AFL. Ακόμα η νέα «αξιοέσβαστη» έγκριση της ιδιότητας μέλους της AFL, καθώς επίσης και η αμιγής συγχώνευση των εργαζομένων στην κατασκευή ενδυμάτων σε συνολικό τους αριθμό, προσέφεραν μια σοβαρά υπολογίσιμη διάσταση. Με την οικονομία να κλυδωνίζεται στα Ισπανο-αμερικανικά μεταπολεμικά χρόνια, η οργανωτική οργάνωση έκανε τους γιγάντιους διασκελισμούς. Το 1900 μόνο, περίπου τετρακόσιοι πενήντα χιλιάδες νέοι εργαζόμενοι συγκεντρώθηκαν στην AFL. Αποκρίμενοι στη συμβολή αυτών των παραγόντων, η ILGWU μέχρι το 1909 είχε αυξηθεί σε εξήντα τρεις τοπικές συνδικαλιστικές οργανώσεις συμπεριλαμβανοντας δέκα έξι χιλιάδες μέλη. Τελικά διαμορφώθηκε ήταν ένα εβραϊκό προλεταριάτο που δομήθηκε για να αναμετρηθεί κατά μέτωπον με την κόλαση του εργοστασίου ιματισμού, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.181.

¹⁰³⁰ Στο απόγειο της περιόδου δούλευαν εβδομήντα πέντε ώρες και μερικές φορές μέχρι την αυγή. Όχι σπάνια ήταν υποχρεωμένοι για να παρέχουν τις δικές τους βελόνες τους, νήμα, μαχαιρία, σίδεροι, και περιστασιακά τις δικές τους ραπτομηχανές. Μέσα στις εγκαταστάσεις του εργοστασίου, επίσης, ένα «εσωτερικό» σύστημα υπεργολαβίας λειτουργούσε, υποχρεώνοντας τους υπαλλήλους για να εργαστούν ουσιαστικά για τους επιστάτες τους σε μια βάση εργολαβίας (piecework). Η δοκιμασία ήταν ακόμα εντονότερη για τις γυναίκες, γιατί πληρώνονταν λιγότερο από τους άνδρες για την ισοδύναμη εργασία. Επίσης χρεώνονταν για τον εξοπλισμό τους, τα ντυσίματα ενδυμάτων τους, τις καρέκλες τους, και πλήρωναν πρόστιμο για ακόμη και τη συντομότερη αργαρία ή για τη ζημία σε ένα ένδυμα. Στην επιχείρηση Triangle Shirtwaist, οι γυναίκες ήταν υποχρεωμένες για να φύγουν από τις εγκαταστάσεις για να φθώσουν στις εξωτερικές τουαλέτες. Σαν προφύλαξη ενάντια «στη διακοπή της εργασίας», η πόρτα χάλυβα που οδηγεί έξω από τις εγκαταστάσεις ήταν κλειδωμένη. Οι υπάλληλοι ζητούσαν την άδεια του επιστάτη για να την ανοίξουν, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.182.

¹⁰³¹ Πράγματι, στη Ρωσία είχαν αποτελέσει το ένα τρίτο των μελών του Συνδέσμου καθώς και οι αντίστοιχοι τους άνδρες, δεν εγκατέλειψαν την αγωνιστικότητα και τη μαχητικότητα τους στις Ηνωμένες Πολιτείες, έτσι και ο ακριβής τους δεν περιορίστηκε στον εργασιακό χώρο, καλύπτοντας επίσης το κίνημα για τη γυναικεία ψήφο, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.182.

¹⁰³² Μία από εκείνες τις εργαζόμενες, η Rose Schneiderman, ήταν ηγέτης του Κόμματος Ψήφου των Γυναικών (Women's Suffrage Party) της πόλης. Γεννημένη στην Πολωνία η Schneiderman ήρθε στις Ηνωμένες Πολιτείες νεαρή, μετά από τέσσερα χρόνια εκπαίδευσης πήγε να εργαστεί σε ένα εργοστάσιο κατασκευής καπέλων, για να υποστηρίξει τη χήρα μητέρα και τους μικρότερους αδελφούς και αδελφές της. Τελικά ασχολήθηκε ταυτόχρονα ως διοργανώτρια του ILGWU και ως ανώτερη υπάλληλος του παραρτήματος της Συνδικατού Ένωσης των Γυναικών (Women's Trade Union League) της Νέας Υόρκης. Η Schneiderman απέδειξε ότι γοητεύει έναν ομιλητή εκ μέρους των δικαιωμάτων των εργαζομένων και των γυναικών και έτσι, πολλά έτη αργότερα, στη δεκαετία του 1930, έγινε γραμματέας του Υπουργείου Εξωτερικών Εργασίας της Νέας. Εν τω μεταξύ, μέσα στο κίνημα των συνδικάτων, άλλες γυναίκες διαδραμάτισαν αποφασιστικούς ρόλους: η Fannie Cohn, μια παλαιμάχος του Συνδέσμου και η μόνη γυναίκα αντιπρόεδρος του ILGWU, η Bessie Abramowitz που βοήθησε στην οργάνωση της αεργίας του Σικάγο των τριάντα χιλιάδων εργαζομένων στον ιματισμό, η Pauline Newman, η πρώτη γυναίκα διοργανώτρια της ιστορικής αεργίας εργαζομένων στη βιομηχανία πουκαμίσων, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.182.

¹⁰³³ Στα εργοστάσια πουκαμίσων, οι Εβραίες γυναίκες αποτελούσαν το 70 τοις εκατό των εργατικό δυναμικό και χαρακτηριστικά έστρεψαν τις ελπίδες τους λιγότερο στην βελτίωση των συνθηκών εργασίας από ότι στο γάμο και τη διαφυγή από το εργοστάσιο συνολικά (Sachar, 1993:183). Ήταν ακόμα ακριβώς αυτά τα «υπάκουα» θηλυκά που έγιναν ένας πειθαρχημένος στρατός στην εργασιακή εξέγερση. Τα μεγαλύτερα των εργοστασίων πουκαμίσων άνηκαν στις εταιρείες Triangle and Leiserson, και τα δύο σε Γερμανο-Εβραίους. Προηγούμενες προσπάθειες συνδικαλιστικοποίησης (unionize) των δυο δυο εταιριών είχαν αποτύχει. Κατόπιν, τον Σεπτέμβριο του 1909, οι εργαζόμενοι στις εγκαταστάσεις της εταιρίας Triangle ψήφισαν «απάγκμψη» της υποστηριγμένης από την επιχείρηση «γενναϊοδωρη ένωση» υπέρ των «Ηνωμένων Εβραϊκών Εμποριών», δηλαδή τους οργανωτές της εμφύσης της συνείδησης της επανδρωμένης από Εβραίους βιομηχανίας. Επ' αυτού η διαχείριση της εταιρίας Triangle απέλυσε τους «ταραχοποιούς» και γνωστοποίησε με αγγελία για τους απεργασιάζοντες. Στη συνέχεια, η τοπική συνδικαλιστική οργάνωση 25 της ILGWU κήρυξε απεργία (Sachar, 1993:183). Το εργοστάσιο απασχολούσε σχεδόν χίλιους εργαζομένους και όλοι αποκτήθηκαν στην έκκληση για απεργία. Ο Sachar (1993:183) αναφέρει πώς σύντομα όμως κατέβαλαν ένα μικρό αντίτιμο. Καθώς οι νέες γυναίκες βάδιζαν παρατεταγμένες (picket line), απειλούνταν, σπρώχνονταν από τους «κακοποιούς» της επιχείρησης. Άλλοι συλλαμβάνονταν κατ' επιφασή για «λούφα», αλητεία, υποκίνηση επανάστασης.

¹⁰³⁴ Το Νοέμβριο, η ηγεσία του ILGWU συγκάλεσε μια συνεδρίαση έκτακτης ανάγκης των εργαζομένων στην κατασκευή πουκαμίσων, και τότε τρεις χιλιάδες γυναίκες συσσωρεύτηκαν στην αθύσα συνεδριάσεων Cooper. Εκεί απήρθησαν λόγοι οι ήρωες των εργατικών τάξεων του Lower East Side, οι Meyer London, Morris Hillquit, Joseph Baroness και Samuel Gompers. Όλοι απευθύνθηκαν για την συλλογικότητα των εργαζομένων εργασίας (labor unity), για την οικονομική και «ηθική» υποστήριξη. Όμως το κλίμα παρέμεινε αβέβαιο, για τους ηγέτες που σταματήθηκαν λίγο πριν από την απαίτηση μιας απεργίας «συμμόρφωσης» των υπαλλήλων από άλλα εργοστάσια. Τότε μια δεκαεπτά ετών εργαζόμενη, η Clara Lemlich πήρε το λόγο, περιγράφοντας τον πόνο και την ταπεινότητα της εργασίας των εργοστασίων: [Οι προϊστάμενοι] φωνάζουν στα κορίτσια και «τις αποκαλούν» ακόμα χειρότερα από ότι φαντάζομαι και τους νύχτους σκλάβους στο νότο. Δεν υπάρχει κανένας χώρα αποδότηριών για τα κορίτσια στο εργοστάσιο, καμία θέση για να κρεμαστεί ένα καπέλο όπου δεν θα χαλάσει μέχρι το τέλος της ημέρας. Είμαστε όλοι μας άνθρωποι, κορίτσια, και είμαστε νέες. Μας αρέσουν τα καπέλα όπως επίσης και σε όποια άλλη

λειτουργώντας σε μια μανία καταγγελίας, η Klara Lemlich απευθύνθηκε έπειτα για κοινή ενωμένη δράση ενάντια όχι μόνο στην επιχείρηση Triangle αλλά όλους τους κατασκευαστές πουκαμίσων, με αποτέλεσμα η ομιλία της να «φέρει το πλήθος στα πόδια» της. Σε μια βιομηχανία με περίπου τριάντα δύο χιλιάδες εργαζομένους και εξακόσια εργαστήρια, με πάνω από είκοσι χιλιάδες εργαζομένους στον ιματισμό, όλες οι γυναίκες, ενώθηκαν με τους απεργούς της εταιρίας Triangle σε μια απεργία σε όλη έκτασης της πόλης. Το ξέσπασμα τάρaxε τους εργοδότες οι οποίοι, στην κατάπληξη τους, κινητοποίησαν κάθε όπλο στο οπλοστάσιό τους. Όπως πάντα, θα μπορούσαν σαν στηριχθούν στην αστυνομία. Τον πρώτο μήνα της διευρυμένης απεργίας, 723 κορίτσια συνελήφθησαν, 19 εστάλησαν σε σωφρονιστικά καταστήματα¹⁰³⁵. Αλλά δεν είδαν όλα τα «αξιοσέβαστα» στοιχεία της πόλης τα θέματα με αυτόν τον τρόπο καθώς πολλοί αριστοκράτες Νεοορκέζοι παρακινήθηκαν από το θέαμα των εξαθλιωμένων μεταναστριών κοριτσιών που προκαλούσαν σε αναμέτρηση την αστυνομία και τους μισθωμένους κακοποιούς¹⁰³⁶.

Η βιομηχανία πανωφοριών και κοστούμιών ήταν η μεγαλύτερη στην εμπορία γυναικείου ιματισμού, ακόμα μεγαλύτερη και από τη βιομηχανία πουκαμίσων. Οι τοπικές συνδικαλιστικές οργανώσεις του κοπτών και των πρεσβόδωρων ήταν κατά συνέπεια οι πιο πολυάριθμες στην ILGWU¹⁰³⁷. Σε προετοιμασία για απεργία, ο Gompers συνέλλεξε κεφάλαια από άλλες ενώσεις της AFL και τον Ιούλιο του 1910, μετά από μια τελευταία πριν την απεργία (prestrike) συνάθροιση στο Madison Square Garden, εξήντα πέντε χιλιάδες κατασκευαστές πανωφοριών έφυγαν από την εργασία τους (Sachar, 1993:184)¹⁰³⁸. Στα τέλη του καλοκαιριού του 1910, ανησυχώντας για τα διευρυνόμενα σχίσματα μεταξύ μιας εκτεθειμένης και τρωτής εβραϊκής μειονότητας, οι σημαίνοντες Εβραίοι έξω από τη βιομηχανία ενδυμάτων επιδιώξαν να επιλύσουν το αδιέξοδο¹⁰³⁹. Πεινασμένοι και εξαντλημένοι, οι εργαζόμενοι ήταν

νέα γυναίκα. Γιατί να μην μας αρέσουν; Και εάν μια από εμάς πάρει ένα κανούργιο, ακόμα κι αν δεν έχει κοστίζει περισσότερα από 50 cents, αυτό σημαίνει ότι είμαστε με γυμνά τα 2 cent για εβδομάδες και ξερό κέικ και τίποτα άλλο, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.183.

¹⁰³⁵ Ο Sachar (1993:184) σημειώνει χαρακτηριστικά, Ένας δικαστής, που καταδίκαιε έναν απεργό για «υποκίνηση», φώναξε: «Απεργείτε ενάντια στο Θεό και τη Φύση, του οποίου ο νόμος είναι ότι το άτομο θα πρέπει να κερδίζει το ψωμί του από τον ιδρώτα του μετώπου του. Είστε σε απεργία ενάντια στο Θεό!», στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.184.

¹⁰³⁶ Ο τύπος ήταν γενικά ευνοϊκός, ενώ προτεσάιντες και καθολικοί ιερωμένοι κήρυτταν υπέρ των απεργών. Οι εκπρόσωποι υπέρ του δικαίωματος ψήφου των γυναικών, και άλλοι κοινωνικοί μεταρρυθμιστές οργάνωσαν συναθροίσεις για αυτούς, πλούσιες γυναίκες της Νέας Υόρκης παρέχουν χρηματικές εγγυήσεις, κατόπιν βόδιζαν μαζί με τους απεργούς, και περιστασιακά ακόμη και συλλαμβάνονταν μαζί τους. Μέχρι τις αρχές του 1910, η διαχείρισης των εργοστασίων αντελήφθησαν ότι είχαν χάσει τον «πόλεμο» της κοινής γνώμης και προφανώς οι απεργοί ήταν έτοιμοι να συνεχίσουν καθ' όλη την περίοδο παραγωγής. Ήταν χρόνος να διαπραγματευτούν, και μετά από δύο εβδομάδες των έντονων συζητήσεων, μια συμφωνία επιτεύχθηκε. Υπό τους όρους της, οι βιομήχανοι συνείνεσαν στη μείωση των ωρών εργασίας την εβδομάδα σε πενήντα δύο ώρες και να παρέχουν τέσσερις νόμιμες διακοπές με αμοιβή. Οι υπάλληλοι δεν ήταν πλέον υποχρεωμένοι να παρέχουν τα δικά τους εργαλεία. Η απεργία καθήρωσε ένα προηγούμενο για μια σοβαρή και αξιοπιστή συλλογική δράση σε άλλους κλάδους της οικονομίας ιματισμού, και τελικά στις την αμερικανική οικονομία γενικότερα. Για τους που έχουν μετανάστες Εβραίους, συγκεκριμένα, η «Μεγάλη Επανάσταση» είχε μόλις αρχίσει.

¹⁰³⁷ Οι συνθήκες εργασίας για (κατά κύριο λόγο άνδρες) το εργατικό δυναμικό το οποίο ήταν συνηθισμένο στην εσωτερική υπεργολαβία, εργασία δώδεκα και δεκατεσσάρων ωρών ανά ημέρα, αμοιβές για τα εργαλεία, πρόσχημα για τη ζημία. Ο Sachar (1993:184) σημειώνει ότι είχε έρθει η στιγμή να μιμηθούν τις γυναίκες εργαζομένους, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.184.

¹⁰³⁸ Όμως αυτή τη φορά οι απεργοί δεν προκάλεσαν καμία άνοδο της δημόσιας συμπόνοιας. Η εντυπωσιακή νίκη των γυναικών νεώτερα είχε προφανώς κατενύψει την κοινωνική συνείδηση της πόλης. Δεδομένου ότι το καλοκαίρι αργούσε, τα κεφάλαια των απεργών εξαντλούνταν και οι οικογένειες των εργαζομένων λιμοκτονούσαν. Οι βιομήχανοι αυτή τη φορά αισθάνονταν τη δύναμή τους, και κρητήθηκαν σταθεροί και για ακόμη μια φορά προσέλαβαν κακοποιούς (shtraker) για να διασπάσουν την απεργία (Sachar, 1993:185). Τα οικονομικά αποτελέσματα της απεργίας έγιναν αισθητά σε όλο το Lower East Side και ως αποτέλεσμα οι μικρές επιχειρήσεις έκλεισαν.

¹⁰³⁹ Μεταξύ τους ήταν ο Δρ. Henry Moskowitz, ένας διαπρεπής κοινωνικός λειτουργός, ο David Blaustein της Εκπαιδευτικής Συμμαχίας, ο A. Lincoln Filene, ένας ιδιοκτήτης καταστημάτων στη Βοστώνη και άλλοι Εβραίοι νεωτεριστές με δεσμούς και στις μεταναστευτικές και

εξολοκλήρου πρόθυμοι να βρεθεί μια λύση, και μάλλον πιο απρόθυμοι ήταν οι κατασκευαστές. Το Σεπτέμβριο τελικά, οι δεξιότητες διαπραγμάτευσης του Brandeis έφεραν αποτελέσματα και μια συμφωνία πάρθηκε¹⁰⁴⁰. Η αποτυχούσα συμφωνία σε ζητήματα, θα κινούνταν προς ένα συμβούλιο «διαιτησίας» που αποτελείται από τέσσερις «δημόσιους, αντικειμενικούς» εκπροσώπους¹⁰⁴¹, όπου όλες οι υπόλοιπες ερωτήσεις θα αποφασίζονταν κατά πλειοψηφία. Επίσης, το αποκαλούμενο «Πρωτόκολλο της Ειρήνης»¹⁰⁴² ήταν ιστορική καινοτομία, πρόσφερε την προοπτική μιας αόριστου εργασιακού εφησυχασμού στον μόνο μεγαλύτερο κλάδο της βιομηχανίας ενδυμάτων¹⁰⁴³. Ο Sachar (1993:187) δίνει μια λεπτομερή περιγραφή του καταλυτικού συμβάντος που μετασχημάτισε τους Εβραίους εργαζομένους σε μια οργανωμένη παρουσία στη βιομηχανική σκηνή¹⁰⁴⁴. Αυτό το κίνημα ήταν πλέον αμετάκλητο, παρά το «Πρωτόκολλο Ειρήνης» και των συμβουλίων διαιτησίας του, μεταξύ του 1913 και του 1916 και το ILGWU και οι ACWA προσέφυγαν σε μια σειρά γρήγορων, έντονων απεργιών για να επιλύσουν

στις γερμανικές «κοινοότητες». Στη μεσολάβησή τους, ο Jacob Schiff και άλλοι αφοσιωμένοι στη Γερμανο-εβραϊκή καθιέρωση πίεσαν τη διαχείριση των εργοστασίων και τους απεργούς να χρησιμοποιήσουν τα γραφεία του Louis D. Brandeis, ενός διάσημου προεδρευτικού δικηγόρου της Βοστώνης με σημαντική εμπειρία στο χειρισμό των περιπτώσεων βιομηχανικών σχέσεων, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.185.

¹⁰⁴⁰ Οι εργοδότες δέχτηκαν την αρχή των πενήντα ωρών εργασίας την εβδομάδα, των δέκα επιδοτούμενων νόμιμων διακοπών, της ανά ώρα πληρωμής και του μισού για τις υπερωρίες, της κατάργησης της εσωτερικής εργολαβίας, μιας μικτής επιτροπής «υγειονομικού ελέγχου» για να ελέγχονται οι φυσικές συνθήκες στο εργοστάσιο. Δέχτηκαν ακόμη και το συνδικαλιστικό παρόρημα της ένωσης. Ένα προτιμώμενο σχέδιο του Brandeis που προσέφερε απασχόληση στα συνδικαλιζόμενα μέλη έναντι των μη-συνδικαλιζόμενων, αλλά χωρίς το στίγμα ενός «κλειστού» ή εξολοκλήρου οργανωμένου-συνδικαλιστικά, εργατικού δυναμικού. Από τη μεριά της, οι εργαζόμενοι συγκατατέθηκαν στην αποδοχή μιας ακόμη καινοτομίας του Brandeis, μια δύο επιπέδων επιτροπή διαμαρτυρίας. Στο χαμηλότερο επίπεδο, οι εκπρόσωποι των εργαζομένων και η διαχείριση θα επιδίωκαν να επιλύσουν τις σημαντικές διαφωνίες μέσω διαπραγματεύσεων.

¹⁰⁴¹ Ο Brandeis ο ίδιος θα εκτελούσε καθήκοντα ως ο πρώτος πρόεδρος του συμβουλίου, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.186.

¹⁰⁴² Το συμβούλιο διαιτησίας λειτουργούσε καλύτερα θεωρητικά από ότι πράξη. Κατά τη διάρκεια των ετών, θα υποβαλλόταν σε επίπονες δοκιμές, λάθος τροποποιήσεις, ακόμη και μετασηχηματισμούς. Η κοινωνική λειτουργός Belle Moskowitz, που η διαχείριση είχε δεσμεύσει για να βοηθήσει στην εφαρμογή του «Πρωτοκόλλου της Ειρήνης», βρήκε συχνά τις προσπάθειές να εμποδίζονται από τους ίδιους τους εργοδότες. Εντούτοις, τα δικαιώματα που επιτυγχάνονται από τους κόπτες και τους πρεσβδότες της βιομηχανίας ενδυμάτων, αρχίζοντας με την αναγνώριση των εργασιακών ενώσεων (unions) τους, σύντομα θα κερδίζονταν και από άλλους Εβραίους εργαζομένους, τους κατασκευαστές πούρων, τους αρτοποιούς, τους σφαγείς και τους ζωγράφους, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.186.

¹⁰⁴³ Οι κατασκευαστές αντέδρασαν συνεπώς με μια ορισμένη συγκαταληπτή αισιοδοξία ενώ οι εργαζόμενοι ήταν περιχαρείς για τη νίκη τους. Γιορτάζοντας, τα φορητά τους, με σημαίες, έφεραν ορχήστρες πνευστών και τραγουδούσαν ομαδικά πάνω-κάτω στην οδό Broadway. Πιθανώς η εκλαβία αμοιβών τους είχε τελειώσει (Sachar, 1993:186). Αν όχι όλα, αυτά τα δικαιώματα θα αντιστοιχούνταν στο ανώτερο όλων των εβραϊκών «λειτούργημάτων» στην Αμερική, τη βιομηχανία των ανδρικού μπουτινιού (Sachar, 1993:186). Και αυτή τη φορά το Σικάγο θα ήταν ο τόπος συνάντησης του αγώνα. Το 1910, εμπνευσμένοι από τις εξελίξεις στη Νέα Υόρκη, και οδηγούμενοι από τον Hillman, οι τριάντα τρεις χιλιάδες υπάλληλοι της εταιρίας Hart, Schaffner and Marx και από άλλα, μικρότερα εργοστάσια ανδρικού μπουτινιού ατόμων που έφυγαν από τις δουλειές τους. Η απεργία διήρκεσε τέσσερις μήνες και οι διαπραγματεύσεις δεν ήταν εύκολες, ακόμη και με το πρότυπο διακανονισμό της ILGWU στη Νέα Υόρκη. Ακόμα μια άλλη συνέπεια της απεργίας ήταν μια αναδομημένη και ενισχυμένη ένωση εργαζομένων στην βιομηχανία των ανδρικού μπουτινιού, οι Συγχωνευμένοι Εργαζόμενοι στον Ιματισμό της Αμερικής (Amalgamated Clothing Workers of America), ένα αντίστοιχο του ILGWU.

¹⁰⁴⁴ Το απόγευμα του Σαββάτου στις 25 Μαρτίου 1911, περίπου οκτακόσες νεαρές γυναίκες και αρκετές δωδεκάδες νεαρών ανδρών εργάζονταν στα τρία τελευταία πατώματα των δέκα-όροφου κτηρίου της εταιρίας Triangle Shirtwaist. Οι ιδιοκτήτες της εταιρίας είχαν παραποιήσει τη συμφωνία κατά την απεργία του προηγούμενου έτους, με την υπόσχεση των μισών ημερών του Σαββάτου. Οι υγειονομικές συνθήκες παρέμειναν επίσης οριακές, με σωρούς από μουσκεμένα από λάδι απορρίμματα κάτω από τις ραπτομηχανές. Προφανώς κάποιος στο όγδοο όροφο πέταξε απροσεκτα ένα τσιγάρο σε αυτά τα αποβλήτα. Αμέσως οι φλόγες ξεπήδησαν μέσα από το εργοστάσιο, πρώτα από μηχανή σε μηχανή, κατόπιν από όροφο σε όροφο, που μετασηχηματίσθηκαν τις συνωστισμένες από ανθρώπους εγκαταστάσεις σε μια κόλαση. Η βαριά πόρτα από χάλυβα που οδηγούσε στις εξωτερικές τουαλέτες παρέμεινε κλειδωμένη και στον επακόλουθο πανικό, οι ιδιοκτήτες έφυγαν από το κτήριο χωρίς να ξεκλειδώσουν την πόρτα ή άλλες εξόδους. Οπουδήποτε τα τρομαγμένα κορίτσια και να τρέπονταν σε φύγη, συναντούσαν «σαρωτικές» φλόγες. Πολλοί ασφυκτιούσαν και πέθαναν, άλλοι πάλιν, να φθάσουν στον ανελκυστήρα ή σε ένα παράθυρο για μια πιθανότητα να φθάσουν στην ελπίδα σκάλα κινδύνου του κτηρίου. Η φλόγα δεν τέθηκε υπό έλεγχο μέχρι το σκοτάδι. Έως τότε ο φόρος τιμής ήταν 147 γυναίκες και 21 άνδρες που σκοτώθηκαν, και περίπου διακόσιοι άλλοι με σοβαρά εγκαύματα και τα σπασμένα μέλη του σώματος. Μερικές ημέρες αργότερα η Ένωση Κατασκευαστών Πουκαμάνων (Shirtwaist Makers Union) ετοιμάστηκε για μια μαζική κηδεία. Πάνω από εκατό χιλιάδες εργαζόμενοι βάδισαν σε μια σιωπηλή συνοδεία μέσω των οδών των οποίων λαμπτήρες και οι προσώψεις των καταστημάτων ήταν ντυμένες στα μαύρα. Οι επιχειρήσεις του Lower East Side έκλεισαν την ημέρα. Τα θύματα, τα περισσότερα από τα οποία κάρηκαν ή παραμορφώθηκαν πέρα από κάθε δυνατή αναγνώριση αναγνώρισή τους, θάφτηκαν σε έναν κοινό τάφο στο νεκροταφείο Workmen's Circle, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.187.

τις διαμαρτυρίες τους. Το 1916 μια πολύ σημαντική απεργία εξήντα χιλιάδων εργαζομένων στον γυναικείο ιματισμό συνεχίστηκε για δεκατέσσερις εβδομάδες, σε απάντηση στις προσπάθειες των εργοδοτών να αναθεωρήσουν αρκετά από τα πιο πολύτιμα επιτεύγματα της εργασίας, συμπεριλαμβανομένων του συνδικαλιστικού παραρτήματος και της εξάλειψης της εργολαβικής πληρωμής.¹⁰⁴⁵ Ήταν η συνειδητοποίηση μιας κοινής κληρονομιάς, που βοήθησε στην επίλυση της απεργίας των γυναικών. Εκείνη η κληρονομιά είχε διαδραματίσει το ρόλο της στο Σικάγο, επίσης, κατά τη διάρκεια της εξέγερσης των εργαζομένων στην ανδρική ένδυση (Sachar, 1993:188)¹⁰⁴⁶.

Η ποσοτική έρευνα με ερωτηματολόγια¹⁰⁴⁷ των Bertone, Griffin και Anderson (1995)¹⁰⁴⁸ εξετάζει τη συμμετοχή μη-αγγλόφωνων μεταναστών εργαζομένων σε έξι αυστραλιανά συνδικάτα¹⁰⁴⁹. Έχοντας οι Bertone, Griffin και Anderson (1995) επιχειρήσει μια κατηγοριοποίηση μεταξύ της ιδιότητας μέλους οποιωνδήποτε ενώσεων, τρεις κατηγορίες μελών μπορούν να βρεθούν: Μέλη γεννημένα στο εξωτερικό σε μια χώρα στην οποία τα αγγλικά δεν είναι η αρχική γλώσσα (NESB), μέλη γεννημένα στο εξωτερικό σε μια χώρα στην οποία τα αγγλικά είναι η αρχική γλώσσα (ESB) και μέλη γεννημένα στην Αυστραλία ανεξάρτητα από το εθνικό υπόβαθρό τους AB (μέλη). Η ανάλυση των Bertone, Griffin και Anderson (1995) υποστηρίζει έντονα ότι ούτε τα επίπεδα συμμετοχής ούτε η στάση απέναντι στις

¹⁰⁴⁵ Σε κάθε περίπτωση, οι εργοδότες υποχώρησαν, φοβούμενοι μήπως χάσουν την εποχιακή περίοδο. Η σύγκρουση του 1916 ήταν τελευταία σοβαρή προσπάθεια της διοίκησης να γυρίσει πίσω το ρολόι. Με το τέλος του πολέμου, η συνδυασμένη ιδιότητα μελών στην ILGWU και τους ACWA υπερέβαινε το ένα τέταρτο του εκατομμυρίου, και οι εργαζόμενοι άρχισαν να γυρίζουν τις προσπάθειές τους όλα και περισσότερο στο συνδικαλιστικό κοινωνικής πρόνοιας (welfare unionism) (Sachar, 1993:188). Εάν οι βελτιώσεις στις συνθήκες εργασίας μετρίαζαν το φανατισμό των μελών του Συνδέσμου τους έως τότε, ίσως οι εργαζόμενοι να αισθάνονταν έναν ελλοχθέντα λόγο για αυτήν την πρόοδο. «Οι εχθροί τους», η διαχείριση, ήταν Εβραίοι όπως εκείνοι και κάθε ομάδα μπορούσε να μιλήσει στην άλλη. Πράγματι, οι ιδιοκτήτες ήταν συχνά οι ίδιοι άνθρωποι των οποίων η φροντίδα είχε χτίσει τον προστατευτικό θόλο των εβραϊκών φιλανθρωπικών και κοινωνικών υπηρεσιών.

¹⁰⁴⁶ Ο Joseph Schaffner, βασικός συνεργάτης της εταιρίας Hart, Schaffner and Marx, ήταν ένα καλλιεργημένο, ευαίσθητο άτομο, ενεργό σε πολλές εβραϊκές φιλανθρωπικές. Θλιμμένος επάνω στην ίδια του την ομιλία, δέσμευσε τον Earl D. Howard, να αξιολογήσει τις συνθήκες εργασίας στις εγκαταστάσεις τους. Η έκθεση του Howard τεκμηρίωσε τη λίστα των διαμαρτυριών των εργαζομένων. Επειτα, χωρίς διαταγή, ο Schaffner ξεπέρασε τους συνεργάτες του και την Ένωση Υφασματοεμπόρων Αναδερικής του Σικάγο (Chicago Wholesale Clothiers Association) και συμμετείχε προσωπικά στις διαπραγματεύσεις με την επιτροπή των απεργιών. Ήταν ουσιαστικά η εμμονή και η καλή θέληση του που υπερνίκησαν τις υποψίες εργαζομένων και επέλυσαν την απεργία, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books, p.187.

¹⁰⁴⁷ Το ερωτηματολόγιο απευθύνθηκε σε εργαζόμενους μετανάστες από Αραβικές χώρες, την Καμπότζη, την Κίνα, την Κροατία, την Ελλάδα, την Ιταλία, την Σερβία, την Ισπανία, την Τουρκία και το Βιετνάμ, στο S. Bertone, G. Griffin and R. Iverson (1995) "Immigrant Workers and Australian Trade Unions: Participation and Attitudes". *International Migration Review*, vol.29, no.3, p.731.

¹⁰⁴⁸ S. Bertone, G. Griffin and R. Iverson (1995) "Immigrant Workers and Australian Trade Unions: Participation and Attitudes". *International Migration Review*, vol.29, no.3, pp.722-744.

¹⁰⁴⁹ Από την ανάλυση των δεδομένων στα συνδικάτα, (α) «Ταχυδρομική και Τηλεπικοινωνιακή Ένωση Αυστραλίας» (Australian Postal and Telecommunication Union/APTU) με σύνολο μελών 13.500/35 μη-αγγλόφωνους (άνδρες κυρίως), (β) «Building Workers Industrial Union of Australia» (Βιομηχανική Ένωση Εργαζομένων Οικοδομών της Αυστραλίας/BWIU) με σύνολο μελών 20.000/35 μη-αγγλόφωνους (άνδρες κυρίως), (γ) «Συνδικάτα Ένωσης και Συναφών Εμπορίων Αυστραλίας» (Clothing and Allied Trades Unions of Australia/CATU) με σύνολο μελών 15.000/65 μη-αγγλόφωνους (γυναίκες κυρίως), (δ) «Ένωση Υπηρεσιών Νοσοκομείων Αυστραλίας» (Hospital Services Union of Australia/HSUA) με σύνολο μελών 27.000/40 μη-αγγλόφωνους (γυναίκες κυρίως), (ε) «Εθνική Ένωση Εργαζομένων» (National Union of Workers/NUW) με σύνολο μελών 20.000/30 μη-αγγλόφωνους (άνδρες κυρίως), (στ) «Ομοσπονδία Υπαλλήλων Οικοδόμων Οχημάτων της Αυστραλίας» (Vehicle Builders Employees Federation of Australia/VBEFA) με σύνολο μελών 16.000/80 μη-αγγλόφωνους (άνδρες κυρίως) προέκυψαν τα εξής (α) σχετικά με τη συμμετοχή στα συνδικάτα: *Πρώτον*, ο τόπος γέννησης δεν ήταν μια σημαντική επιρροή σε οποιαδήποτε από τα μέτρα της συμμετοχής. Αυτό ισχύει και για τα προηγούμενα επίπεδα συμμετοχής και για μελλοντικά επίπεδα. *Δεύτερον*, μια πολύ σχετική μεταβλητή, το επίπεδο γνώσης της Αγγλικής γλώσσας, ήταν μια σημαντική επιρροή σε δύο μέτρα της συμμετοχής, στις εκλογές ένωσης και στην ανάγνωση των κειμένων της ένωσης. Άλλες σημαντικές επιρροές ήταν τα επίπεδα εισοδήματος, ο βαθμός ικανοποίησης από την ένωση, και οι απόψεις απόψεων για το πώς η ένωση αντιπροσώπευσε τον καθένα. (β) Σχετικά με συμπεριφορά και τις απόψεις για τα συνδικάτα: *Πρώτον*, ο τόπος γέννησης δεν ήταν μια σημαντική επεξηγηματική μεταβλητή που εκπρεύει τη στάση των μεταναστών είτε στην ένωση τους είτε απέναντι στις ενώσεις γενικά. *Δεύτερον*, το επίπεδο γνώσης της Αγγλικής γλώσσας, επηρέασε τη στάση των μεταναστών προς την ένωση τους αλλά όχι απέναντι στην έννοια των εργατικού συνδικαλισμού. Οι μετανάστες με τις αρνητικές αντιλήψεις για τον εργοδότη και οι πολιτικούς υποστηρικτές του «Αυστραλιανού Εργατικού Κόμματος» (Australian Labour Party) ήταν πιθανότερο να κρατήσουν θετική στάση απέναντι στα συνδικάτα.

ενώσεις δεν επηρεάζονται σημαντικά από τη χώρα γέννησης. Εντούτοις, ενώ η χώρα της γέννησης δεν είναι αυτό καθ' εαυτό ένας καθοριστικός παράγοντας, μια πολύ σχετική μεταβλητή, η δυνατότητα να μιλήσει ο μετανάστης ή η μετανάστρια αγγλικά, είναι μια σημαντική επιρροή σε μερικά μέτρα της συμμετοχής και οι συμπεριφορές που κατέχουν προς τα συνδικάτα¹⁰⁵⁰.

Η Romaniszyn (1996)¹⁰⁵¹ στην μελέτη της¹⁰⁵² περιγράφει την ανάπτυξη μιας οικονομικής μετανάστευσης από την Πολωνία στην Ελλάδα και τη δημιουργία μιας μεταναστευτικής κοινότητας στην Αθήνα. Περιγράφει το περιβάλλον εργασίας των Πολωνών ανεπίσημων εργαζομένων στην Αθήνα, και διερευνά το ρόλο που διαδραματίζει η «πολωνική εκκλησία», δηλαδή ο ρωμαιοκαθολικός ναός στον οποίο Πολωνοί έχουν πρόσβαση¹⁰⁵³. Όπως παρουσιάζεται, η εκκλησία δεν ικανοποιεί τις αποκλειστικά

¹⁰⁵⁰ Δύο ερμηνείες αυτών των συμπερασμάτων είναι δυνατές: *Πρώτον*, οι «NESB» μετανάστες μπορούν να προσχωρήσουν σε εκείνες τις αυστραλιανές ενώσεις που κρατούν γενικά παρόμοιες απόψεις και πεποιθήσεις με εκείνους που κατέχουν οι συνδικαλισμένοι «AB» και «ESB». *Δεύτερον*, οι «NESB» μπορούν να κρατήσουν τις διαφορετικές πεποιθήσεις αρχικά, αλλά, κατά τη διάρκεια του χρόνου, αυτές οι τοποθετήσεις και πεποιθήσεις αλλάζουν και συγκλίνουν με εκείνους των συμπατριωτών ή συναδέλφων τους συνδικαλιστών. Σχετικά με την ιδιότητα μέλους ιδιότητας μέλους ένωσης οι Bertone, Griffin and Anderson (1995) σημειώνουν ότι για τους ερωτώμενους με ένα έως δύο έτη ιδιότητα μέλους σε σχέση με εκείνους με τρία έως πέντε έτη ιδιότητας μέλους η διαφορά νοήματος για τη συμμετοχή στις συνεδριάσεις και στην προθυμία να αναληφθεί δράση της ένωσης ήταν στατιστικά σημαντική. Καμία σημαντική διαφορά δεν υπήρξε μεταξύ της συμμετοχής από τους «NESB» και τους υπόλοιπους ερωτώμενους στις συνεδριάσεις των εργασιακών χώρων εντούτοις, οι γυναίκες «NESB» είχαν ένα ιδιαίτερα χαμηλότερο επίπεδο συμμετοχής στις συνεδριάσεις που πραγματοποιούνταν μακριά από τον εργασιακό χώρο. Οι Bertone, Griffin και Anderson (1995) υποστηρίζουν ότι οι μετανάστες εργαζόμενοι από τις μη-αγγλόφωνες χώρες προσχωρούν στα αυστραλιανά συνδικάτα με γενικά παρόμοιες συμπεριφορές, ιδέες, και πεποιθήσεις με εκείνες που κατέχουν οι γηγενείς και οι αγγλόφωνων χωρών μετανάστες συνδικαλιστές. Η συμμετοχή στην ένωση, η συμπεριφορά και οι απόψεις τους θα επηρεαστούν από διάφορες μεταβλητές, συμπεριλαμβανομένων τη σχέση τους με το εκάστοτε συνδικάτο, τον εργοδότη τους, τους συναδέλφους και από προσωπικές μεταβλητές. Εντούτοις για τον εργαζόμενο «NESB», εντούτοις, η επιρροή αυτών των μεταβλητών θα φιλτραριστεί τουλάχιστον κατευθείαν και θα εμποδιστεί ενδεχομένως από το εμπόδιο της αγγλικής γλώσσας. Αυτή η διαδικασία εμπόδισης ή φιλτραρίσματος έχει οδηγήσει τουλάχιστον σε μερικά διαφορετικά επίπεδα και συμπεριφορές συμμετοχής μεταξύ των «NESB» συνδικαλιστών και των συμπατριωτών μελών τους. Οι επιπτώσεις είναι αρκετά σαφείς εάν τα συνδικάτα επιθυμούν να βελτιώσουν τα επίπεδα συμμετοχής των «NESB» το εμπόδιο επικοινωνίας στην αγγλική γλώσσα θα πρέπει να αντιμετωπιστεί. Αυτό το πρόβλημα μπορεί να αντιμετωπιστεί πραγματοποιηθεί σε δύο φάσεις: *καταρχάς*, επικοινωνία των εκπροσώπων και των γηγενών μελών των συνδικάτων με τους μετανάστες σε γλώσσες εκτός από τα αγγλικά, και *αφετέρου*, αύξηση της δυνατότητας των μεταναστών να κατανοήσουν τα αγγλικά. Οι Bertone, Griffin και Anderson (1995) σημειώνουν ότι και οι δύο περιπτώσεις έχουν απασχολήσει έναν πολύ περιορισμένο αριθμό συνδικάτων. Η έρευνα (Bertone, Griffin and Anderson, 1995) διαπίστωσε ότι στην πολιτεία της Victoria το 71 τοις εκατό των ενώσεων αναγομένων (N=128), είκοσι από αυτούς (28%) παρείχαν πολυγλωσσές πληροφορίες περιστασιακά ή όταν θεωρούσε το συνδικάτο ένωση απαραίτητο, το πέντε (7%) παρείχαν τέτοιες πληροφορίες συχνά, και τρεις (4%) πάντα παρείχαν πολυγλωσσές πληροφορίες. Ενώ επτά από αυτές τις ενώσεις (10%) μετέφραζαν αυτές τις πληροφορίες σε περισσότερες από δέκα γλώσσες, οι περισσότερες περιόριζαν τη μετάφρασή τους σε λιγότερο από δέκα, με επτά ενώσεις να χρησιμοποιούν λιγότερο από πέντε γλώσσες. Οι υπηρεσίες διερμηνέων χρησιμοποιήθηκαν περιστασιακά από δεκαεπτά ενώσεις (24%), συχνά από εννέα (12%), και πάντα από μια μόνο ένωση. Η μελέτη (Bertone, Griffin και Anderson, 1995) επίσης διαπίστωσε ότι, στο σύνολο, 24 ενώσεις (34%) είχαν διεκδικήσει από τους εργοδότες να παρέχουν εκείνοι κατάρτιση και διαδασκαλία της Αγγλικής γλώσσας. Μόνο ένας περιορισμένος αριθμός συνδικάτων είναι προφανώς προσπλεγμένος στην υπερίσχυση του εμπόδιου της αγγλικής γλώσσας στην επικοινωνία με τα μέλη του. Η ανάλυση των Bertone, Griffin και Anderson, (1995) ότι η άρση αυτού του γλωσσικού εμπόδιου θα απελευθερώσει τη δυνατότητα για όλους τους μετανάστες ώστε να διαδραματίσουν έναν πλήρη και ενεργό ρόλο στο συνδικάτο τους. Αυτό δεν σημαίνει, ότι άλλα εμπόδια τόσο συνδικαλιστικά όσο και μη-συνδικαλιστικά δεν μπορούν να επηρεάσουν το επίπεδο δραστηριότητας και αποβούν καθοριστικοί παράγοντες στη συμμετοχής στο εκάστοτε συνδικάτο της χώρας υποδοχής.

¹⁰⁵¹ K. Romaniszyn (1996) "The Invisible Community: Undocumented Polish Workers in Athens", *New Community*, vol.22, no.2, pp.321-333.

¹⁰⁵² Η περίπτωση που συζητείται εδώ παρέχει ένα παράδειγμα μιας γενικότερης τάσης μεταξύ των ανεπίσημων οικονομικών μετανάστευσεων. Η ύπαρξη αυτής της τάσης στην Ευρώπη και αλλού αποκαλύπτεται τα όρια της αποδοτικότητας των περιορισμών μετανάστευσης. Δείχνει ότι οι αποφοροσιστικοί ή και οι έντονα παρακινημένοι άνθρωποι θα μεταναστεύουν για καλύτερες εργασίες ή πληρωμές παρά τα εμπόδια που δημιουργούνται για να αποτρέψουν αυτή τη μετανάστευση. Η κατάσταση που παρουσιάζει η Romaniszyn (1996) εξηγεί το πρότυπο της μη-προστατευμένης μετανάστευσης, και μια κατάσταση συνεχούς διαβίωσης στην Ελλάδα και άλλων ανεπίσημων εργαζομένων, όπως από την Αλβανία, τις Φιλιππίνες και την Αίγυπτο. Η περίπτωση που αναλύει Romaniszyn (1996) καταδεικνύει πως οι πολιτικοί μετανάστες χαρακτηρίζονται να νέα διαδρομή μετανάστευσης και έθεσαν τα θεμέλια για ένα κοινωνικό δίκτυο που εξυπηρετεί τους παρόντες οικονομικούς μετανάστες από την Πολωνία. Είναι μια περίπτωση μελέτης του σχηματισμού και της λειτουργίας των εθνικών δικτύων, φαινόμενα που έχουν συζητηθεί στη λογοτεχνία μετανάστευσης (Glazer and Moynihan, 1970), στο K. Romaniszyn (1996) "The Invisible Community: Undocumented Polish Workers in Athens", *New Community*, vol.22, no.2, pp.323.

¹⁰⁵³ Η μελέτη της Romaniszyn (1996) είναι το αποτέλεσμα έρευνας που πραγματοποιήθηκε από την ίδια στην Ελλάδα το 1993. Κατά τη διάρκεια της έρευνας των ανεπίσημων μεταναστών διάφορες τεχνικές συλλογής στοιχείων υιοθετήθηκαν προκειμένου να συγκεντρωθεί το υλικό που θα επέτρεπε μια πολυδιάστατη ανάλυση. Οι μέθοδοι που υιοθετήθηκαν περιλάμβαναν: *Πρώτον*, συμμετοχική παρατήρηση και εις βάθος συνεντεύξεις που στόχευαν στον προσδιορισμό των προτύπων συμπεριφοράς, *δεύτερον*, αρχεακή μελέτη που στόχευε στον σχεδιασμό της προέλευσης και της ανάπτυξης αυτής της μετανάστευσης. Η συμμετοχική παρατήρηση πραγματοποιήθηκε σε διάφορες

θηρσκευτικές ανάγκες, ούτε οι υπηρεσίες της περιορίζονται σε μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων. Ενεργεί ως κόμβος επικοινωνίας, ένα συγκεκριμένο κέντρο πληροφοριών και συνάντησης, για τον πληθυσμό συνολικά. Οι ανεπίσημοι μετανάστες βρίσκουν στην εκκλησία ένα χώρο όπου καλωσορίζονται και σέβονται¹⁰⁵⁴.

Το τελικό αποτέλεσμα αυτής της κοινωνικής περιβάλλον-δημιουργώντας δραστηριότητας μπορεί να παρατηρηθεί στην Αθήνα. Βαθμιαία, και παρά τη μεμονωμένη κινητικότητα και την πολύ αβέβαιη θέση, οι Πολωνοί μετανάστες ήταν σε θέση να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν μια ιδιαίτερη συλλογικότητα εκεί. Η ιδιαιτερότητά της βρίσκεται στο γεγονός ότι η συλλογικότητα αυτή είναι αόρατη και προσωρινή¹⁰⁵⁵. Αυτοί οι βασικοί σύλλογοι, που τους κληρονομήθηκαν από τους προκατόχους τους, οι πολιτικοί μετανάστες έχουν βοηθήσει τους οικονομικούς μετανάστες για «να εγκατασταθούν» οι ίδιοι στην Αθήνα¹⁰⁵⁶. Μερικοί από τους πολιτικούς μετανάστες στην Αθήνα, συνέχισαν την πολιτική δραστηριότητα που είχαν αναλάβει στην Πολωνία. Μεταξύ άλλων, προώθησαν

περιοχές όπου οι Πολωνοί εργαζόμενοι συγκεντρώνονταν σε μεγάλους αριθμούς. Οι ημι-δομημένες ή εστιασμένες συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με 22 πληροφοριοδότες (informants) ήταν και αυτοί Πολωνοί ανεπίσημοι εργαζόμενοι που είχαν μείνει και είχαν εργαστεί στην Ελλάδα για τουλάχιστον ένα έτος και επιλέχτηκαν με τη μέθοδο παραπομπής (referral). Οι συνεντεύξεις καθοδηγήθηκαν από έναν οδηγό συνέντευξης που κάλυπτε τα θέματα παρόμοια με αυτά μιας εκτεταμένης, φυσικής συνομιλίας. Οι θεματικές του οδηγού περιέλαβαν ερωτήσεις όπως: (α) τα κίνητρα για τη μετανάστευση, (β) πότε η μετανάστευση πραγματοποιήθηκε, (γ) η επίσημη εργασιακή ή επαγγελματική κατάρτιση του πληροφοριοδότη, (δ) το παρόν επάγγελμα που κατέχει ο συνεντευξιζόμενος στην Ελλάδα, (ε) άλλες εργασίες που κατέχουν στην Ελλάδα άλλοι Πολωνοί που είναι γνωστοί στον συνεντευξιζόμενο, (στ) τα μελλοντικά σχέδια του συνεντευξιζόμενου, και (ζ) η αντίληψη του πληροφοριοδότη για την Ελλάδα και τους ανθρώπους της. Σε μία προσπάθεια να αναδιμοιουργηθεί η ιστορία αυτής της μετανάστευσης αναλύθηκαν: (i) αντίγραφα της εφημερίδας που δημοσιεύτηκε στην Αθήνα από και για τους ανεπίσημους Πολωνούς μετανάστες, (ii) ελληνικές επίσημες στατιστικές, και (iii) συζυγικά έγγραφα που μαζεύονται στην εκκλησία στην οποία δόθηκε πρόσβαση στους Πολωνούς, στο K. Romaniszyn (1996) "The Invisible Community: Undocumented Polish Workers in Athens", *New Community*, vol.22, no.2, pp.323.

¹⁰⁵⁴ Διάφοροι παράγοντες κρύβονται κάτω από την οικονομική μετανάστευση από την Πολωνία στην Ελλάδα. Πρώτιστα αυτή η μετανάστευση προκαλείται από την απαίτηση για τη φτηνή εργασία στην παράλληλη αγορά εργασίας στην Ελλάδα, καθώς επίσης και από μια αναζήτηση των υψηλότερων μισθών (παράγοντας έλξης), και, πιο πρόσφατα, μπορεί να επιβληθεί από την υψηλή ανεργία στην εγχώρια προέλευση (παράγοντας ώθησης). Αφετέρου, ο Πολωνός μετανάστης κατευθύνεται προς την Ελλάδα επειδή οι ευκαιρίες εργασίας είναι ακόμα σχετικά μεγαλύτερες στην ελληνική παράλληλη οικονομία από ότι στις δυτικές ευρωπαϊκές χώρες, και οι ευκαιρίες για νομιμοποίηση, μισθός τις εργασίες για τους πολωνικούς πολίτες στην Ευρώπη και είναι αλλού λιγότερο από τον αριθμό εκείνου του πρόθυμου ή και αναγκασμένου για να μεταναστεύσει προκειμένου να εργαστεί. Τέλος, αυτή η οικονομική μετανάστευση ακολουθεί τη διαδρομή μετανάστευσης που δημιουργήθηκε ήδη από το πολιτικό κύμα μετανάστευσης από την Πολωνία στα μέσα της δεκαετίας του 1980. Οι ατεκμηρίωτοι εργαζόμενοι από την Πολωνία ενώνουν την ελληνική παράλληλη οικονομία και συμβάλλουν στην ανοδική της τάση. Είναι μεταξύ πολλών άλλων ξένων εργαζομένων, επίσημων και ανεπίσημων στην Ελλάδα. Μερικοί από τους Πολωνούς ανεπίσημους εργαζομένους αρχίζουν εργασίες για μόνο μερικούς μήνες, που αποτελούν την κατηγορία εποχιακών μεταναστών άλλοι μένουν μακρύτερο, σε μερικές περιπτώσεις μέχρι μερικά έτη, που γίνονται περισσότεροι «μόνιμοι» ανεπίσημοι εργαζόμενοι. Έχοντας ούτε τις άδειες εργασίας και διαμονής, και οι δύο κατηγορίες Πολωνών εργαζομένων μπορούν να απελασθούν οποιαδήποτε στιγμή και οι μελλοντικές προοπτικές τους στην Ελλάδα είναι ασαφείς. Όντας σε μια κατάσταση σύλληψης και απελάσεως οποιαδήποτε στιγμή, ζουν στα περιθώρια της κοινωνίας υποδοχής. Σαν μη-προσεκλημένοι (uninvited) εργαζόμενοι, αποκλείονται από την ελληνική κοινωνική ασφάλιση, τη σύνταξη, και τα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης. Ζουν και εργάζονται έξω από την χώρα τους, δεν πληρώνουν τους φόρους εκεί, και αποκλείονται συνεχώς επίσης από τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και σύνταξης στην Πολωνία. Ιδιαίτερα μερικοί από αυτούς τους μετανάστες, συνήθως οι νέοι, φαίνεται να μην το καταλαβαίνουν αυτό.

¹⁰⁵⁵ Φανερώεται ως ένα χαλαρό δίκτυο συλλόγων και συλλογικοτήτων που αναπτύσσουν διάφορες δραστηριότητες στην πόλη. Αντά οι σύλλογοι εξαρτώνται τις ανάγκες των ανεπίσημων εργαζομένων, και ως ένα ορισμένο βαθμό, τους επιτρέπει να αισθανθούν ότι να είναι αυτόαρκεις. Οι σύλλογοι λειτουργούν χωρίς να είναι νόμιμοι, είναι τόσο προσωρινοί όσο και η παρουσία των «πελατών» (clients) τους στην Ελλάδα, και μπορούν να εξαφανιστούν ουσιαστικά σε μια νύχτα. Εντούτοις, τα τελευταία έτη έχουν υπάρξει, έχουν λειτουργήσει, και έχουν εξοπλιστεί τον ανεπίσημο πληθυσμό καλά χωρίς εμφανή παρουσία τους στην πόλη. Οι στυλοβάτες αυτού του θεσμικού δικτύου είναι από το πολιτικό, στάδιο αλληλεγγύης αυτού του κύματος μετανάστευσης: ήταν οι πρώτοι που καθιερώθηκαν και ακολουθήθηκαν από συλλόγους ενός αυστηρότερου, οικονομικού χαρακτήρα.

¹⁰⁵⁶ Πρέπει να τονιστεί ότι το δίκτυο συλλόγων δημιουργήθηκε αρχικά από τους πολιτικούς μετανάστες και έπειτα περαιτέρω αναπτύχθηκε από τους ανεπίσημους μετανάστες. Γενικά, Πολωνοί που έχουν εγκατασταθεί νόμιμα στην Αθήνα κρατούν αμοσάσιμες από τους παράνομους κατοίκους, τους υποτιμούν και τους περιφρονούν. Κατηγορούν τους ανεπίσημους εργαζομένους για κακή συμπεριφορά, για παράνομη απασχόληση και για ανάλυση οποιασδήποτε εργασίας ντροπιάζοντας, κατά συνέπεια, τους υπολοίπους, στο K. Romaniszyn (1996) "The Invisible Community: Undocumented Polish Workers in Athens", *New Community*, vol.22, no.2, pp.327.

διάφορα δελτία και τα φυλλάδια, από τα οποία αυξήθηκε, μέσα σε ένα σχετικό σύντομο διάστημα, διάφορες εβδομαδιαίες δημοσιεύσεις στην Πολωνική γλώσσα¹⁰⁵⁷.

Ένας παιδικός σταθμός και τάξεις μαθημάτων δημοτικού για τα παιδιά των Πολωνών μεταναστών είναι επίσης μέρος της κληρονομιάς από την πρώτη περίοδο¹⁰⁵⁸. Τα σύλλογοι που περιγράφηκαν μεταβιβάστηκαν στους παρόντες οικονομικούς μετακινούμενους εργαζομένους από την Πολωνία από το προηγούμενο κύμα πολιτικών μεταναστών (Romaniszyn, 1996:328)¹⁰⁵⁹. Οι υπηρεσίες είναι: ιδιωτικοί παιδικοί σταθμοί που οργανώνονται, είτε από τις γυναίκες με μικρά παιδιά, είτε από Πολωνούς ειδικευμένους δασκάλους παιδικών σταθμών, κομωτήρια διευθύνονται από καταρτισμένους κομμωτές από την Πολωνία, ιδιωτικές-ατομικές εταιρίες που επισκευάζουν τις εσωτερικές συσκευές, και ιδιαίτερα μαθήματα αγγλικών. Έτσι με αυτό τον τρόπο, οι Πολωνοί μπορούν να δημιουργήσουν ένα δίκτυο μέσα στο οποίο οι Πολωνοί ανεπίσημοι εργαζόμενοι μπορούν να αναπτύξουν δραστηριότητες¹⁰⁶⁰.

Αυτό το ασφαλές, γνωστό, και θεσμικό δίκτυο αυξήθηκε περαιτέρω από μερικές ελληνικές επιχειρήσεις οι πελάτες των οποίων είναι κυρίως Πολωνοί ανεπίσημοι μετανάστες¹⁰⁶¹. Η εκκλησία στην

¹⁰⁵⁷ Δύο από αυτούς, που απευθύνονταν στους ανεπίσημους μετανάστες, δημοσιεύονται ακόμα στην Αθήνα, προσφέροντας κάποιο κέρδος στους εκδότες και στους συνεισφέροντες τους. Διαθέσιμοι τα Σάββατα και τις Κυριακές στο ρωμαιοκαθολικό ναό που Πολωνοί παρευρίσκονται και παρακολουθούν τη λειτουργία, χρησιμεύουν ως ένας αποτελεσματικός τρόπος επικοινωνίας. Από την «εποχή της αλληλεγγύης» (Romaniszyn, 1996) της μετανάστευσης, οι πολιτικοί μετανάστες δημιούργησαν στην Αθήνα επίσης, τον σύλλογο, η «Πολωνική Λέσχη» (Polish Club), ο οποίος λειτουργεί υπό την αιγίδα και χρησιμοποίησε τις εγκαταστάσεις του συλλόγου «Ένωση Ελλήνων-Πολωνικής Φιλίας» (Association of Polish-Greek Friendship). Σε αυτήν την λέσχη, συνεδριάσεις και συζητήσεις πραγματοποιούνταν, αγγλικά και ελληνικά διδασκόνταν. Έγγραφα μεταφράζονταν και δακτυλογραφούνταν, καθώς και βιβλία και τηλεοπτικές σειρές σε κασέτες δανειζόνταν. Δοσμένη από τους πολιτικούς μετανάστες που τον δημιούργησαν για τους επαναστατηζόμενους Έλληνες από την Πολωνία, ο σύλλογος προσφέρει ακόμα μέχρι σήμερα τις υπηρεσίες του στους ανεπίσημους μετανάστες, αν και αντιμετωπίζει το σκληρό ανταγωνισμό από άλλους αντίστοιχους συλλόγους ή άτομα που προσφέρουν παρόμοιες υπηρεσίες. Η σημασία του βρίσκεται στο γεγονός ότι ενεργεί ως μέρος εμπορικών συναλλαγών για τις διαθέσιμες και απαραίτητες υπηρεσίες (Romaniszyn, 1996:328).

¹⁰⁵⁸ Άνοιξε το 1989 κάτω από την προστασία του ρωμαιοκαθολικού ναού, αυτό το σχολείο συνεχίζει να εξυπηρετεί τα παιδιά των Πολωνών ανεπίσημων εργαζομένων. Είναι σε σταθερή λειτουργία από την ημέρα έναρξής του και έχει επιτραπεί από τις Ελληνικές Αρχές. Επιπλέον το πολωνικό Υπουργείο Παιδείας αναγνωρίζει επίσημα τα σχολικά πτυχία με την ολοκλήρωση της τάξης εκεί. Εντούτοις, έχουν υπάρξει επαναλαμβανόμενες απειλές και ανακοινώσεις, από διάφορες πηγές, για το επικείμενο κλείσιμό του. Ο παιδικός σταθμός και οι σχολικές τάξεις παρέχουν ένα παράδειγμα ενός «ιδρύματος άμεσης επίλυσης» (Romaniszyn, 1996:328), ειδικά για τα μικρά παιδιά και οι νέοι θα ήταν μόνο τους και στους δρόμους, καθώς οι γονείς εργάζονται όλη την ημέρα, και υπάρχουν πολυάριθμες οικογένειες Πολωνών ή μόνοι γονείς με παιδιά. Ως εκ τούτου, οι ελληνικές εκκλησιαστικές Αρχές τείνουν να συμφωνούν με τα επιχειρήματα του Πολωνού ιερέα καθώς επίσης και με τις παραλήψεις ότι η εκκλησία προσφέρει ένα μικρό κτήριο και παίρνει κάτω από την προστασία της την οργάνωση των παιδικών σταθμών και των δημοτικών σχολείων. Η σημασία αυτού του συλλόγου είναι βασισμένη στην παροχή του καταφύγιου για τις νεολαίες, για τις οποίες η εναλλακτική λύση θα ήταν οι αθηναϊκές δρόμοι, ή και σε μερικές περιπτώσεις, ακόμη και οι ελληνικο-πολωνικές συμφορές νεολαίας. Εάν η ύπαρξη του υποκινεί μερικούς Πολωνούς για να φέρουν τα παιδιά τους στην Ελλάδα είναι μια ανοικτή ερώτηση. Υπάρχουν ισχυροί αντίπαλοι μεταξύ των ανεπίσημων μεταναστών ενάντια να φέρουν τα παιδιά «σε τέτοιες συνθήκες», αλλά αναφέρονται κυρίως στην ανεπίσημη και χωρίς κοινωνικά δικαιώματα προστασία παραμονής τους.

¹⁰⁵⁹ Αυτή η κληρονομιά έχει διαδραματίσει έναν κρίσιμο ρόλο στο σχηματισμό των θεσμικών δικτύων, ενεργώντας ως ένας πυρήνας που στη συνέχεια υποστηρίζονται επάνω στις επιχειρήσεις μικρών επιχειρηματιών που στόχευαν στην εξυπηρέτηση των αναγκών των Πολωνών ανεπίσημων εργαζομένων. Διαχειριζόμενα και διευθυνόμενα από καλύτερα και πιο καταρτισμένα και τομηρά άτομα από την Πολωνία, αυτοί οι σύλλογοι όχι μόνο παρέχουν στους συμπατριώτες τους μερικές υπηρεσίες, αλλά και βοηθούν τους πελάτες τους να αισθανθούν «πιο οικείο» (at home) στην Αθήνα (Romaniszyn, 1996:328).

¹⁰⁶⁰ Το υπάρχον δίκτυο συλλόγων επιτρέπει στους ανεπίσημους Πολωνούς εργαζομένους στην Αθήνα να ικανοποιήσουν μερικές από τις ανάγκες τους χωρίς απαραίτητως να γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα ή να συμφωνούν με Έλληνες. Μπορούν να έχουν την τοπική πολωνική-γλώσσα σε εφημερίδες από την Πολωνία, και μέσω αυτών των δημοσιεύσεων, να αισθανθούν λιγότερο απομακρυσμένοι ή αποξενωμένοι ο ένας από τον άλλον στην Αθήνα και λιγότερο απομακρυσμένοι από τη χώρα τους. Μπορούν να στείλουν τα παιδιά τους σε έναν πολωνικό παιδικό σταθμό ή σχολείο, μπορούν να πάνε εκδρομή, να ξεκουραστούν, να παίξουν, και να οργανώσουν πιο επίσημες συλλογικοτήτες σε μέρη έξω από τα νοικιασμένα σπίτια ή δωμάτιά τους, όμως παραμένουν αποκλειστικά μέσα στις δικές τους ομάδες. Μπορούν να αγοράσουν τα πολωνικά προϊόντα, και να έχουν την ιατρική και δικαστική αρωγή στους συμπατριώτες Πολωνούς τους, στο K. Romaniszyn (1996) "The Invisible Community: Undocumented Polish Workers in Athens". *New Community*, vol.22, no.2, pp.329.

¹⁰⁶¹ Αυτές είναι: (α) οι ελληνικές ταβέρνες και τα μουσικά κέντρα που προσκαλούν τους Πολωνούς, προσφέρουν τα πολωνικά πιάτα-γεύματα και τη μουσική, και εκεί πολωνικές γαμήλιες δεξιώσεις και άλλες γιορτές οργανώνονται, (β) καταστήματα που προσφέρουν τα πολωνικά προϊόντα (τρόφιμα, βιβλία, εφημερίδες, κασέτες βίντεο και μουσικής, φάρμακα κ.λπ.), (γ) ιατρικά γραφεία όπου κάποιος μπορούσε να επικοινωνήσει στα Πολωνικά, (δ) νομικά και συμβολαιογραφικά γραφεία που εξυπηρετούν τους Πολωνούς ανεπίσημους μετανάστες στη γλώσσα τους, και που τους βοηθούν, μεταξύ άλλων, με την αποκατάσταση αποδοχών από τους εργοδότες ή με την

οποία τους δόθηκε πρόσβαση εξυπηρετεί τους ανεπίσημους Πολωνούς μετανάστες από πολλές απόψεις¹⁰⁶². *Πρώτον*, πολλοί από αυτούς που το επισκέπτονται σε κανονική βάση για να προσευχηθούν και για να λάβουν ηθική υποστήριξη. *Δεύτερον*, οι Πολωνοί εργάτες μπορούν να παντρευτούν και να βαφτίσουν τα γεννημένα στην Ελλάδα παιδιά τους εκεί. *Τρίτον*, η αίθουσα στο υπόγειο της εκκλησίας είναι διαθέσιμη για συνεδριάσεις με τους ανθρώπους όπως ο Πολωνός Πρέσβης στην Ελλάδα ή άλλες προσωπικότητες από την Πολωνία. *Τέταρτον*, ο παιδικός σταθμός και οι σχολικές τάξεις υπάρχουν υπό την αιγίδα της εκκλησίας, *Πέμπτον*, υποστηρίζει επίσης μια ομάδα νέων, αποκαλούμενη «ομάδα προσευχής» στα Πολωνικά, που συναντιούνται, μιλούν, προσεύχονται και εκδίδουν ένα μικρό ημ-εβδομαδιαίο περιοδικό εκεί. Τέλος, *έκτον*, η εκκλησία περιβάλλει επίσης χρησιμεύει ως το μέρος των τακτικών συνεδριάσεων για τους Πολωνούς ανεπίσημους και κρυφούς (clandestine) μετανάστες στην πόλη¹⁰⁶³.

Η **Knights (1996)**¹⁰⁶⁴ στη μελέτη της σημειώνει ότι οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές εδραιώθηκαν στη Ρώμη μέσω της κατασκευής και της σταθεροποίησης της δύναμης της βάσης των μεταναστών εκπροσώπων ηγετών από διαφορετικές περιοχές του Μπανγκλαντές βασισμένες στον ανεξέλεγκτο οικονομικό ανταγωνισμό. Αυτή η τάση είναι προφανής μέσα από τη γρήγορη εμφάνιση μιας οργανωμένης ιεραρχίας και μιας καθιέρωσης σχέσεων προστάτη-πελάτη¹⁰⁶⁵. Οι σχέσεις ιεραρχίας και προστάτη-πελάτη όπου ο σχηματισμός μιας οργανωμένης ιεραρχίας ήταν κρίσιμος για τη γρήγορη καθιέρωση των μεταναστών στη Ρώμη αλλά ήταν επίσης ένα προϊόν αυτής. Η ιεραρχία αναπτύχθηκε από ένα δίκτυο των σχέσεων προστάτη-πελάτη. Αυτοί ήταν δύο ειδών: εκείνοι που υπάρχουν μεταξύ των μεσαζόντων και των ανθρώπων που έφεραν στην Ιταλία και εκείνοι που αναπτύχθηκαν μεταξύ των

συμπλήρωση διαφόρων εγγράφων και (ε) ταξιδιωτικά γραφεία που προσφέρουν εκδρομές το Σαββατοκύριακο με συνοδούς που μιλούν Πολωνικά, και φτηνές και κανονικές διαδρομές λεωφορείων σε επιλεγμένες πόλεις και περιοχές στην Πολωνία (Romaniszyn, 1996:329). Μερικές από αυτές τις επιχειρήσεις οργανώνονται από τους Έλληνες επαναπατριζόμενους από την Πολωνία, γεννημένοι και εκπαιδευμένοι στην πατρίδα των παρόντων «πελατών» τους, κάτι που διευκολύνει τη γλωσσική και πολιτιστική επικοινωνία. Σε αυτό το πλαίσιο μια σημαντική πλευρά τέτοιων οικονομιών είναι η ροή των χρημάτων από την παράλληλη ή άτυπη οικονομία στην επίσημη (Romaniszyn, 1996:329). Οι Πολωνοί ανεπίσημοι μετανάστες ξοδεύουν τα χρήματά τους, που κέρδισαν στην παράλληλη αγορά εργασίας, στον επίσημο τομέα της οικονομίας της χώρας. Κατά συνέπεια, τα χρήματα επιστρέφουν από τον άτυπο στον επίσημο τομέα, που διευκολύνει την ευημερία του τομέα των επίσημων. Οι Πολωνοί ανεπίσημοι εργαζόμενοι στην Αθήνα βιώνουν τον κίνδυνο απέλασης οποιαδήποτε στιγμή, αλλά δεν θα ήταν σωστό να αντιμετωπισθούν ως απλή, άμορφη μάζα σημειώνει η Romaniszyn (1996). Παρά την ασαφή θέση τους έχουν κατορθώσει να στηρίξουν το θεσμικό δίκτυό τους, η λειτουργία του οποίου παγώνει την κοινότητα. Τα μέλη τους, που διασκορπίζονται στις εργασίες μέρες μεταξύ της κοινωνίας υποδοχής, φανερώνουν την παρουσία τους στην Αθήνα στις κοινότητες του Σαββάτου και της Κυριακής στη «Πολωνική Εκκλησία». Κατά τη διάρκεια του Σαββάτου και της Κυριακής οι λειτουργίες, και μετά το πέρας αυτών, η εκκλησία και τα άμεσα περίχωρά της καταλαμβάνονται από Πολωνούς, και η γλώσσα τους υπερισχύει. Η εκκλησία φαίνεται να είναι ο πυρήνας της κοινότητας, και αυτό είναι όχι μόνο λόγω των θρησκευτικών λειτουργιών της.

¹⁰⁶² Πρέπει να τονιστεί, εντούτοις, ότι στην Αθήνα, σε αντίθεση με μερικές άλλες ευρωπαϊκές κύριες πόλεις όπως η Ρώμη ή το Παρίσι, οι λόγοι εκκλησιών δεν έχουν χρησιμεύσει ως ένα χώρος-προσωρινής διαμονής-κατασκήνωσης (camping-ground) για τους Πολωνούς μετανάστες. Αυτό είναι ένα αποτέλεσμα του νόμου και μια σταθερότητα εκ μέρους της ελληνικής αστυνομίας που δεν ανέχεται τέτοιες πρακτικές. Αν μια μικρή ομάδα άστεγων, ανεπίσημων Πολωνών μεταναστών που είχαν προσπαθήσει να εγκατασταθούν περίπου στον περίβολο της εκκλησίας θα απευκαίνονταν αμέσως από την Ελλάδα, στο K. Romaniszyn (1996) "The Invisible Community: Undocumented Polish Workers in Athens", *New Communism*, vol.22, no.2, pp.330.

¹⁰⁶³ Οι λειτουργικές μαζώσεις του Σαββάτου και της Κυριακής συγκεντρώνουν μεγάλους αριθμούς ανθρώπων που έρχονται να προσευχηθούν, αλλά και για να συναντήσουν φίλους, και μερικοί για να κλείσουν ακόμη και δουλειές. Μπορούν να ανταλλάξουν πληροφορίες για τις διαθέσιμες εργασίες, τα διαμερίσματα ή τα δωμάτια για το μίσθωμα, και για τον διαθέσιμο χώρο στα οχήματα που ταξιδεύουν πίσω στην Πολωνία. Άλλοι έρχονται για να πουλήσουν εφημερίδες, ή να διαφημίσουν προϊόντα που έχουν προς πώληση.

¹⁰⁶⁴ M. Knights (1996) "Bangladeshi Immigrants in Italy: From Geopolitics to Micropolitics", *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series*, vol.21, no.1, pp.105-123.

¹⁰⁶⁵ Για την Knights (1996) άλλοι παράγοντες ήταν το γεωγραφικό πλαίσιο της μετανάστευσης και η εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας.

ατόμων ικανών να βοηθήσουν τους νεοφερμένους να λάβουν άδειες διαμονής στην Ιταλία. Η ταχύτητα με την οποία αναπτύχθηκαν είναι ίσως η πιο αξιοπρόσεκτη πτυχή αυτής της ιεραρχίας¹⁰⁶⁶.

Η πρώτος σύλλογος στον οποίο οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές περιλήφθηκαν ήταν η «Ασιατική Ένωση Εργαζομένων» (United Asian Workers Association/ UAWA), ιδρύθηκε στην αρχή του 1990¹⁰⁶⁷. Η επιτυχία της «UAWA» είχε δύο κύρια αποτελέσματα: *Πρώτον*, η συνθηκολόγηση των αστυνομικών Αρχών της Ρώμης έφερε σε προσκήνιο την εστίαση στα αιτήματα κατοικίας-αδειών από όλα τα μέρη της Ιταλίας. *Δεύτερον*, μια ολόκληρη σειρά συλλόγων που αντιπροσώπευαν συγκεκριμένες μεταναστευτικές ομάδες καθιερώθηκαν ή έγιναν ενεργοί μετά το παράδειγμα της «UAWA». Ο «Σύλλογος Μεταναστών από το Μπανγκλαντές» (Bangladeshi Association) στην Ιταλία ήταν ένας από αυτούς. Μια ανεπιτυχής προσπάθεια να προωθηθεί ο σύλλογος ένωση το 1989 ακολούθησε από μια επιτυχέστερη κινητοποίηση το 1990¹⁰⁶⁸.

¹⁰⁶⁶ Ο πρώτος τύπος σχέσεων προστάτη-πελάτη ήταν εκείνος βασισμένος στην απλή υποταγή των νεοαφιχθέντων στο άτομο αρμόδιο που τους έφερε στην Ιταλία. Σε αντίθεση με το σχετικά μικρό αριθμό παλαιότερων μεταναστών από το Μπανγκλαντές στη Ρώμη, μια νέα ηγεσία μεταξύ των μεταναστών από το Μπανγκλαντές προέκυψε από την επαφή που είχαν ορισμένα άτομα με ιταλούς σπουδαστές, τους συλλόγους και τα εργατικά συνδικάτα συνδικάτων στις αρχές του 1990. Οι ιταλικές οργανώσεις είχαν γνώση του ιταλικού πολιτικού και γραφειοκρατικού συστήματος οι πρόσφατα αφιχθέντες μεταναστευτικές ομάδες στερούνταν. Η επαφή με αυτές τις ιταλικές οργανώσεις επέτρεψε στους αναδοθέντες εκπροσώπους από το Μπανγκλαντές να βοηθήσουν πολλούς μετανάστες να λάβουν άδειες διαμονής, με αυτόν τον τρόπο συμφηλατώντας ένα νέο σύνολο σχέσεων προστάτη-πελάτη. Η ελάχιστη βοήθεια που παρέχεται αποτελεσματικά από τις ιταλικές αρχές στους νεοαφιχθέντες και η ημερομίσθια των εθελοντικών υπηρεσιών στα πιο κοινωνικά προεξέχοντα άτομα από το Μπανγκλαντές, λειτούργησαν με αυτόν τον τρόπο, ως μεσάζοντες παγιώνοντας αυτές τις σχέσεις προστάτη-πελάτη.

¹⁰⁶⁷ Η «UAWA» ήταν μια συμμαχία Ιταλών με μετανάστες από το Μπανγκλαντές, το Πακιστάν, την Ινδία, την Κίνα, τις Φιλιππίνες και τη Σρι Λάνκα. Ένας από τους στόχους της ήταν να παρασχεθεί μια εναλλακτική λύση στις καθιερωμένες ιεραρχίες που εξουσιάζουν κάθε εθνική ομάδα. Το κύριο πρόβλημα για τους μετανάστες που συγκεντρώνονται στην Ιταλία και που ανέμεναν μια άδεια διαμονής ήταν η άρνηση των αστυνομικών αρχών να δεχτούν τα αποδεικτικά τεκμήρια που παρουσίαζαν. Σε διαμαρτυρία, η «UAWA» οργάνωσε μια απεργία πείνας προκειμένου να πιέσει τις αστυνομικές αρχές για να αναγνωρίσει τα αιτήματα άδειας διαμονής που υποβάλλονταν από τα μέλη της «UAWA». Η πολιτική κατάσταση ήταν εκρυθμική λόγω της άφιξης πολλών μεταναστών. Οι αστυνομικές αρχές συνθηκολόγησαν και συμφώνησαν να χορηγήσουν τις άδειες διαμονής στα μέλη της «UAWA». Η δεύτερη ανέλαβε να επεξεργαστεί 20-30 περιπτώσεις ανά ημέρα. Μέχρι το τέλος Ιουνίου του 1990, η «UAWA» υποστήριξε ότι έχει λάβει άδειες διαμονής για 3000-4000 μελών της.

¹⁰⁶⁸ Αρχικά, ο «Σύλλογος Μεταναστών από το Μπανγκλαντές» ήταν συμβεβημένος με μια οργάνωση γνωστή ως «Ομοσπονδία Συλλόγων Μεταναστών στην Ιταλία» (Federazione Comunità Stranieri in Italia/ FOCISI), μια ομοσπονδία των μεταναστευτικών συλλόγων που συνδύηκε με τα κεντρικά κόμματα του ιταλικού πολιτικού συστήματος. Οι ηγέτες ήδη αποτελούνταν σε μια μεγάλη ακολουθία από τους ανθρώπους που είχαν φέρει στην Ιταλία αλλά, προκειμένου να διατηρηθεί η δημοτικότητα τους, έπρεπε να εξασφαλίζουν και άδειες διαμονής. Ο «Σύλλογος Μεταναστών από το Μπανγκλαντές» (Bangladeshi Association) και η «Ασιατική Ένωση Εργαζομένων» (United Asian Workers Association/ UAWA) ανταγωνίστηκαν για την ιδιότητα μέλους βάσει της επιτυχίας τους στην εξασφάλιση των αδειών διαμονής για τα μέλη τους. Για έναν χρόνο και οι δύο σύλλογοι ήταν εξαιρετικά επιτυχείς. Μετά τη λήξη της περιόδου άδειας διαμονής στο τέλος του Ιουνίου του 1990 και δεδομένου ότι η κρίση κατοικίας άρχισε να εξασθενεί το 1991, οι δραστηριότητες των μεταναστευτικών συλλόγων μειώθηκαν βαθμιαία. Η «UAWA» περιήλθε σε αχρηστία, αν και «Σύλλογος Μεταναστών από το Μπανγκλαντές» (Bangladeshi Association) προσπαθούσε ακόμα να στρατολογήσει νέα μέλη. Εντούτοις, οι ειδικές συμμαχίες που είχαν αναπτυχθεί μεταξύ των πλέον καθιερωμένων εκπροσώπων του Μπανγκλαντές και ιταλών ακτιβιστών ξεπέρασαν και επιβίωσαν των δραστηριοτήτων των διάφορων άλλων συλλόγων. Στο τέλος του 1990, ο «Σύλλογος Μεταναστών από το Μπανγκλαντές» (Bangladeshi Association) πραγματοποίησε εκλογές που οδήγησαν σε αλλαγή στην ηγεσία της οργάνωσης. Η αλλαγή απεικόνισε την εμφάνιση ενός νέου είδους εκπροσώπων: η νέα οργανωτική επιτροπή του συλλόγου αποτελούνταν από «καλιούς ηγέτες» και μερικούς «άνεους» εκπροσώπους που είχαν κερδίσει δημοτικότητα μέσω των δραστηριοτήτων τους με την «UAWA». Ίσως λόγω της πίεσης από τους τελευταίους, ο «Σύλλογος Μεταναστών από το Μπανγκλαντές» (Bangladeshi Association) απομακρύνθηκε από την «FOCISI» και ευθυγραμμίστηκε περισσότερο με τις οργανώσεις που υποστήριζαν την «UAWA». Και οι παλιοί και οι νέοι εκπρόσωποι χαρακτηρίστηκαν τώρα από τη γρήγορη πρόσβαση στο ιταλικό πολιτικό σύστημα. Αυτή η προνομιούχος πρόσβαση τους έκανε μεταξύ των πρώτων από τους μετανάστες από το Μπανγκλαντές που ολοκλήρωσαν τις απαραίτητες γραφειοκρατικές διαδικασίες για να οργανώσουν τις επιχειρήσεις. Αυτό το επίτευγμά τους χορήγησε ακόμα μεγαλύτερο σεβασμό από τους συμπατριώτες τους. Έως τώρα, όλοι οι ηγέτες εργάζονται προς το ίδιο αποτέλεσμα, δηλαδή της καθιέρωσης του μέγιστου αριθμού μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Ιταλία. Εντούτοις, μόλις άρχισαν να εμφανίζονται οι πρώτες επιχειρήσεις, οι ηγέτες άρχισαν να επιστρέφουν την προσοχή τους στις υποταγές που είχαν δημιουργήσει, μετασχηματίζοντας τους σε συνήθεια. Άρχισαν να ανταγωνίζονται μεταξύ τους και αυτό που είχε φανεί αρχικά ως συμπαγές, η μέχρι πρότινος «στέρεη» κοινότητα άρχισε πλέον ορατά να διαχωρίζεται. Οι μεγάλοι αριθμοί μεταναστών από το Μπανγκλαντές συνήθιζαν να συγκεντρώνονται καθημερινά μπροστά από το σιδηροδρομικό σταθμό Termini της Ρώμης άρχισαν να ελαττώνονται σε μικρότερες συλλογικότητες μπροστά από διάφορα καταστήματα. Οι παλιές και νέες μορφές της ηγεσίας άρχισαν να συγχωνεύονται όπως μια κοινή ανάγκη προέκυψε για πελάτες. Προκειμένου να ανταγωνιστούν με τους παλιούς ηγέτες, οι νέοι ηγέτες θα έπρεπε επίσης να εισαγάγουν την πελατία τους. Αυτός ο ανταγωνισμός μεταξύ των εκπροσώπων από διαφορετικές περιοχές στο Μπανγκλαντές οδήγησε στην ανάπτυξη των περιφερειακών αλυσίδων μετανάστευσης, που παρέτεινε τη χωρίς έγγραφα μεταναστεύση στην Ιταλία μακριά από την ευκαιρία να ληφθεί μια άδεια διαμονής που είχε προκαλέσει την αρχική μαζική εισροή.

Στην μελέτη των **Anderson και Phizacklea (1997)**¹⁰⁶⁹ τονίζεται ότι σε όλη την Ευρώπη έχει υπάρξει μια ογκώδης αύξηση στη ζήτηση για τις προσωπικές οικιακές υπηρεσίες¹⁰⁷⁰, συμπεριλαμβανομένης της φροντίδας των παιδιών και των ηλικιωμένων. Ένας συνδυασμός παραγόντων καθιστά αυτήν τη ζήτηση πιθανή να συνεχιστεί: *πρώτον*, ο γηράσκων πληθυσμός της Ευρώπης, *δεύτερον*, οι μεταβαλλόμενες οικογενειακές δομές, *τρίτον*, η έλλειψη επαρκούς (χρονικά και οικονομικά) προσοχής για τα παιδιά και τους ηλικιωμένους, *τέταρτον*, οι πολιτιστικές και κοινωνικές αλλαγές και *πέμπτον*, η εμφάνιση ενός νέου τρόπου ζωής (life style). Οι οικιακοί εργαζόμενοι είναι από ένα ευρύ φάσμα των υπηκοοτήτων, και αν και γυναίκες από τις Φιλιππίνες τείνουν να είναι πιο ορατές, εν μέρει επειδή αυτοί είναι καλύτερα οργανωμένοι, αλλά δεν αποτελούν την πλειοψηφία των οικιακών εργαζομένων¹⁰⁷¹. Όλο και περισσότερο οι γυναίκες από άλλες ανατολικο-ευρωπαϊκές χώρες εισέρχονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση για να εργαστούν στην οικιακή εργασία, ιδιαίτερα από τη Γερμανία και την Ελλάδα. Επίσης, οι μετανάστριες από τον Μαυρίκιο και τη Σρι-Λάνκα βρίσκουν εργασία στα ιδιωτικά νοικοκυριά¹⁰⁷². Η οικιακή εργασία στα ιδιωτικά νοικοκυριά είναι αδήλωτη ακόμα και όταν οι εργαζόμενοι είναι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁰⁷³. Οι αμοιβές εξαρτώνται από τη χώρα υποδοχής, από το νομικό καθεστώς, και από την υπηκοότητα των εργαζομένων¹⁰⁷⁴.

¹⁰⁶⁹ Br. Anderson and A. Phizacklea (1997) *Migrant Domestic Workers: a European Perspective*. Great Britain: Leicester University Publication.

¹⁰⁷⁰ Στις ευρωπαϊκές πόλεις, όπως η Αθήνα, η Βαρκελώνη, η Βερολίνο, η Μπολόνια το και Παρίσι, η οικιακή εργασία παρέχεται κυρίως από τους υπηκόους τρίτων χωρών, με εξαίρεση το Παρίσι, όπου πολλές από τις εργαζόμενες είναι γάλλοι πολίτες αλλά, αποφασιστικά, μη-γαλλικής καταγωγής. Γενικά εντούτοις, όταν εργάζονται οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα ιδιωτικά νοικοκυριά τείνουν να λειτουργούν μέχρι τις ώρες ή και σε συγκεκριμένους τομείς, συχνά με προσόντα. Οι υπερπόντιες οικιακές εργαζόμενες συγκεντρώνονται στον επεκτεινόμενο τομέα εσωτερικής (live-in) εργασίας. Οι Anderson και Phizacklea (1997) σημειώνουν ότι υπάρχουν κάποια στοιχεία που δείχνουν ότι δεν είναι απλά ότι οι υπηκοοί τρίτων χωρών κινούνται σε αυτόν τον τομέα της απασχόλησης, αλλά ότι ο τομέας ο ίδιος αυξάνεται. Για παράδειγμα, τον Ιανουάριο του 1997 στη Μ. Βρετανία ζοδεύονταν 4 διασεκατομμύρια λίρες στους οικιακούς εργαζομένους στα ιδιωτικά νοικοκυριά, τέσσερις φορές περισσότερο από ότι δέκα χρόνια πριν. Στη Γαλλία η ομοσπονδία των εργοδοτών έχει τώρα 900.000 μέλη. Σε εκτιμήσεις για τη Γερμανία ο αριθμός των εργοδοτών ήταν το 1996 μεταξύ 700.000 και 1 εκατομμυρίου. Οι οικιακοί εργαζόμενοι στην Ιταλία αποτέλεσαν σχεδόν το ένα τρίτο των αδειών εργασίας που εκδόθηκαν το 1995, ενώ στην Ισπανία είναι ο μεγαλύτερος τομέας της γυναικείας απασχόλησης. Παρά την έλλειψη δημόσιου και κυβερνητικού ενδιαφέροντος για την οικιακή εργασία στην Ελλάδα, έχει βρεθεί από τη μελέτη (Anderson και Phizacklea, 1997) να είναι ο μεγαλύτερος τομέας απασχόλησης των εργαζομένων μεταναστριών στην Αθήνα, στο Br. Anderson and A. Phizacklea (1997) *Migrant Domestic Workers: a European Perspective*. Great Britain: Leicester University Publication, p.1.

¹⁰⁷¹ Στη Γαλλία, στην Ιταλία και στην Ισπανία οι γυναίκες από το Μαρόκο αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό των οικιακών εργαζομένων. Στην Ισπανία, επίσης γυναίκες από το Περού και τον Αγ. Δομίνγκο. Στην Ελλάδα και την Ιταλία γυναίκες από την Ερυθραία και την Αιθιοπία. Υπάρχουν επίσης μεγάλοι πληθυσμοί γυναικών από την Πολωνία στην Ελλάδα, τη Γαλλία, τη Γερμανία και την Ισπανία που έχουν κάνει αυτήν την εργασία.

¹⁰⁷² Σε όλες τις πόλεις που επισκεφτήκαν ήταν σαφές ότι μια ιεραρχία της εργασίας λειτουργεί με τις οικιακές εργαζόμενες που κερδίζουν διαφορετικές αμοιβές που εξαρτάται εν μέρει από τη χώρα προέλευσής τους, και εν μέρει από το χρώμα τους δερματός τους. Γενικά οι μετανάστριες από την νότιας Σαχάρας και Αφρική και τη Σρι-Λάνκα τείνουν να κερδίζουν λιγότερα από άλλους, όπως μερικές μετανάστριες από την Ανατολική Ευρώπη, δηλαδή από την Αλβανία στην Ελλάδα, από την Ουκρανία στη Γερμανία, στο Br. Anderson and A. Phizacklea (1997) *Migrant Domestic Workers: a European Perspective*. Great Britain: Leicester University Publication, p.1.

¹⁰⁷³ Υπάρχουν επίσης μεγάλοι αριθμοί ανεπίσημοι μεταναστριών που εργάζονται σε αυτόν τον τομέα. Αν και η Ισπανία και η Ιταλία έχουν καθεστώς μεταναστευτικής που επιτρέπουν σε μερικούς υπηκόους τρίτων χωρών να εισέλθουν νόμιμα οι εργαζόμενοι αυτοί χρησιμοποιούνται συχνά ως μέσο νομιμοποίησης, και ο αριθμός των αδειών που δίνονται δεν απεικονίζει τον αριθμό των εργαζομένων που εισέρχονται στη χώρα. Όλες οι οικιακές εργάτριες που έδωσαν από συνέντευξη στην Αθήνα ήταν ανεπίσημες. Ακόμα και όταν πηγαίνουν οι εργαζόμενες σε μια χώρα για εργασία σε έναν συγκεκριμένο εργοδότη μπορούν τους εισηθεί από εκείνον τον εργοδότη να εισέλθουν ως τουρίστες και, κατά όταν συνοδεύουν έναν εργοδότη στην Ευρώπη στη Γερμανία, στην Ισπανία και στην Ελλάδα ως εργαζόμενοι τους έχουν δοθεί θεωρήσεις (visas) τουριστικές. Οι μετανάστριες με άδειες εργασίας, διαμονής ή ακόμα και με την υπηκοότητα εργάζονται επίσης ως οικιακές βοηθοί. Οι ανεπίσημοι εργαζόμενοι προσπαθούν συχνά να «βγουν» από την εσωτερική οικιακή εργασία, κάτι που είναι δύσκολο. Οι συνθήκες διαβίωσης και εργασίας εξαρτώνται εν μέρει από το νομικό καθεστώς, με τους ανεπίσημους εργαζομένους να αμείβονται λιγότερο και να απασχολούνται συχνά πολλές ώρες, αν και αυτό είναι εν μέρει επειδή οι ανεπίσημοι εργαζόμενοι είναι πιθανότερο είναι εσωτερικές.

¹⁰⁷⁴ Τα προβλήματα των εργαζομένων ήταν παρόμοια στις χώρες και τις υπηκοότητες που περιλήφθηκαν: *Πρώτον*, πολλές ώρες εργασίας, ιδιαίτερα για τις εσωτερικές οικιακές εργάτριες που μπορούν να τους απαιτηθεί να είναι διαθέσιμες 24 ώρες την ημέρα. Ακόμη και οι ανεπίσημοι εργαζόμενοι που προστατεύθηκαν από μια τυποποιημένη σύμβαση στην Ισπανία και την Ιταλία παραπονέθηκαν ότι οι

Οι Anderson και Phizacklea (1997) εστίασαν και στους συλλόγους των μεταναστών (migrant community groups) στην Ελλάδα, τονίζουν όμως ότι για να περιγράψουν οι σύλλογοι μεταναστών και προσφύγων στην Αθήνα απαιτεί πρωτογενή έρευνα¹⁰⁷⁵. Εντούτοις αυτό κατέστη δυνατό σε μερικές περιπτώσεις στα πλαίσια της έρευνας για την οικιακή εργασία. Επαφές έγιναν αρχικά με την κοινότητα των μεταναστών από τις Φιλιππίνες, την «KASAPI»¹⁰⁷⁶. Επίσης εστίασαν με τους συλλόγους στην «Παν-αφρικανική Ένωση» (Pan-African Association) και την «Ένωση Προσφύγων από την Αιθιοπία» (Ethiopian Refugee Association)¹⁰⁷⁷. Οι περισσότεροι από εκείνους που έδωσαν συνέντευξη εισήχθησαν είχαν θεωρήσεις τουριστών, αλλά οι αριθμοί των τουριστών από την Αιθιοπία στην Ελλάδα εντάσσονται

εργοδότες δεν ακολούθησαν τη σύμβαση όσον αφορά τις ώρες. *Λεύτερον*, χαμηλές αμοιβές ή μη πληρωμή των αμοιβών, αποτελεί ένα σημαντικό πρόβλημα για τις ανεπίσημες εργαζόμενες. Εκείνες μπορούν να προσληφθούν και ως αντάλλαγμα απλά να τους δοθεί ένα μέρος για να μείνουν, ουσιαστικά για να είναι αναγκασμένες να ζήσουν μέσα, ή για μια «δοκιμαστική περίοδο» και να απομακρυνθούν έπειτα χωρίς πληρωμή. *Τρίτον*, οι εργοδότες που αρνούνται να νομιμοποιήσουν την εργαζόμενη τους, είτε από την άποψη του κύρους τους, είτε λόγω του αποφυγής φόρων, ασφαλείας κ.λπ. *Τέταρτον*, η βία και οι σεξουαλικές παρενοχλήσεις. *Πέμπτον*, ο εξαναγκασμός του να κάνει την πρόσθετη εργασία, για τους φίλους και τις σχέσεις των εργοδοτών, χωρίς πληρωμή. *Έκτον*, οι εργαζόμενοι που απασχολούνται με τη φροντίδα των παιδιών ή των ηλικιωμένων, αναμένεται να κάνουν όλες τις εσωτερικές εργασίες καθώς επίσης και την φροντίδα των ατόμων. *Έβδομον*, ιδιαίτερα εξοικειωμένη σχέση με τον εργοδότη τους. Τα παιδιά των μεταναστριών οικιακών οικιακών εργατριών αντιμετωπίζουν τα ιδιαίτερα προβλήματα. Εκείνη οι μητέρες τους αναμένεται να παρέχουν ευέλικτη εργασία συχνά αδυνατούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες των παιδιών τους, με συνέπεια τα μικρά παιδιά τους να αφήνονται μερικές φορές για μέρες με μόνο την ελάχιστη προσοχή και φροντίδα.

¹⁰⁷⁵ Η μεθοδολογία των Anderson και Phizacklea (1997) έκανε χρήση διαφόρων μεθόδων έρευνας όπως: (1) ομαδικές συνεντεύξεις, (2) ερωτηματολόγια, (3) (ατομικές) συνεντεύξεις με εργαζομένους, (4) ημερολόγια, (5) συνεντεύξεις με συλλόγους, (6) συνεντεύξεις με γραφεία εύρεσης εργασίας, (7) συνεντεύξεις με εργοδότες, (8) ανάλυση αγγελιών, και (9) δευτερογενή στοιχεία (στατιστικά και στοιχεία για την οικιακή εργασία από διάφορες πηγές). Ενώ στην έρευνα των Anderson και Phizacklea (1997) έγινε επαφή με έναν μεγάλο αριθμό ανθρώπων από μια ευρεία γκάμα υπηκοοτήτων υπήρξαν δύο μεγάλες ομάδες γυναικών που εργάζονται ως οικιακές βοηθοί που δεν ήρθαν σε επαφή με κατά τη διάρκεια αυτής της έρευνας από την Πολωνία και την Αλβανία. Αυτό ήταν εν μέρει λόγω του ότι η εμπιστοσύνη στα δίκτυα επαφών και η απόκτηση καλής πρόσβασης στους πληθυσμούς αυτούς θα είχε απαιτήσει περισσότερο χρόνο από ότι ήταν διαθέσιμος μέσα στα όρια του προγράμματος. Και οι δύο κοινότητες έχουν τους μεγάλους αριθμούς μελών που εργάζονται ως οικιακές εργάτριες. Πολλές μετανάστριες από την Πολωνία ήρθαν στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1970 συνήθως στο δρόμο τους για τις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά μερικοί έμειναν στην Ελλάδα. Οι περισσότερες είναι χωρίς έγγραφα παραμονής. Η πολωνική κοινότητα οργανώνεται γύρω από την εκκλησία. Ήταν η πρώτη ομάδα υπηκόων τρίτων χωρών που εργάστηκαν στην οικιακή εργασία σε μεγάλους αριθμούς, και τώρα απασχολούνται κυρίως χωρίς να διαμένουν στο σπίτι κάποιου εργοδότη (live-out) και προσφέρουν «ειδικές» εργασίες όπως το σιδερώμα κ.λπ.

¹⁰⁷⁶ Οι μετανάστες από τις Φιλιππίνες είναι μια από τις καλύτερα οργανωμένες εθνικές ομάδες στην Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι κατά ένα μεγάλο μέρος αποτελείται από οικιακές εργάτριες. Αυτό ήταν ίσως εν μέρει επειδή όταν έφθασαν αρχικά οι μετανάστες από τις Φιλιππίνες σε οποιουδήποτε αριθμούς που ήταν στις αρχές της έως μέσης δεκαετίας του 1980 πολλοί από εκείνους είχαν νόμιμο καθεστώς, είναι επίσης υπάρχει μια παράδοση των μεταναστών από τις Φιλιππίνες να οργανώνονται, σε όλη την Ευρώπη, δικτυωμένοι από την «Πανευρωπαϊκή Επιτροπή για τους των Εργαζόμενους Μετανάστες από τις Φιλιππίνες» (Commission for Filipino Migrant Workers). Η κατάσταση στην Ελλάδα ενισχύθηκε από δύο μετανάστες από τις Φιλιππίνες με αναγνωρισμένο το καθεστώς του πρόσφυγα, οι οποίοι είχαν την ασφάλεια και τη χρηματοδότηση για να αφιερωθούν σε αυτήν την εργασία. (Anderson and Phizacklea, 1997:24).

¹⁰⁷⁷ Η πρώτη όπως το όνομά του δείχνει είναι ένας σύλλογος «οιμερέλα» για τις γυναίκες και τους άνδρες όλων των χωρών της Αφρικής, κυρίως από τη δυτική Αφρική, αλλά και συμπεριλαμβανομένου από τον Μαυρίκιο και τις Σεϋλλές. Η «Ένωση Προσφύγων από την Αιθιοπία» είναι μέλος της «Παν-αφρικανικής Ένωσης» ένωσης, αλλά η ιδιότητα μέλους τους προέκυψε από μάλλον διαφορετικές περιστάσεις, όπως ότι όταν καθορίστηκαν ως πολιτικοί πρόσφυγες. Η ιδιότητα μέλους της, που αποτελείται εξίσου από τις γυναίκες και τους άνδρες, αποτελείται από τους ανθρώπους που αποχώρησαν από την Αιθιοπία προς το τέλος της δεκαετίας του 1980. Ήρθαν στην Ελλάδα με τουριστική θέαρηση (visa) θέλοντας να πάνε στις ΗΠΑ και τον Καναδά. Άλλοι έφθασαν στον προορισμό τους ενώ εκείνοι που παρέμειναν δεν έχουν ούτε άδεια εργασίας, ούτε άδεια διαμονής και δεν αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες (Anderson and Phizacklea, 1997:24).

Οι Αιθίοπες από τις συνεντεύξεις ήρθαν για πολιτικούς λόγους. Υπάρχουν αυξανόμενοι αριθμοί Αιθίοπων στην Ελλάδα που δεν είναι αιτούντες άσυλο και που δεν ανήκουν σε αυτήν την ομάδα. Στην πραγματικότητα η κατάσταση τους ήταν πολύ συγκεκριμένη. Ήρθαν στην Ελλάδα το 1986-1987 μετά από την προκήρυξη της «Λαϊκής Δημοκρατίας των Ανθρώπων της Αιθιοπίας» (People's Democratic Republic of Ethiopia) οι οποίοι αδυνατούσαν να επιστρέψουν παρά την αναχώρηση του Mengistu το 1991 λόγω της ακραίας φτώχειας και των αυξανόμενων εθνικών συγκρούσεων που απειλούσαν να εξελιχθούν σε εμφύλιο πόλεμο. Τα μέλη της Ένωσης Προσφύγων από την Αιθιοπία απαιτούν συνεχώς την αναγνώριση της θέσης προσφύγων τους, όπου το 1994 από εκείνους 120 πραγματοποιήσαν απεργία πείνας έξω από την καναδική πρεσβεία. Εντούτοις, η ιδιότητα μέλους στην «Ένωση Προσφύγων από την Αιθιοπία» δεν είναι απαραίτητος αντιπροσωπευτική όλων των Αιθίοπων στην Ελλάδα. Κι αυτό επειδή η «Ένωση Προσφύγων από την Αιθιοπία» υπολογίζει οκτακόσιες γυναίκες από την Αιθιοπία στην Ελλάδα, ενώ δεν υπάρχει κανένας επίσημος αριθμός για τους μετανάστες από την Αιθιοπία στην Ελλάδα.

στα στοιχεία στις «χώρες της Αφρικής χώρες εκτός από την Αίγυπτο» και επομένως δεν υπάρχει κανένα αρχείο για των αριθμών «τουριστών» που φεύγουν από τη χώρα¹⁰⁷⁸.

Οι Anderson και Phizacklea (1997) τονίζουν ότι από τα ευρήματα της έρευνάς τους στην Ελλάδα, η κύρια διαδρομή των μη-οργανωμένων ανθρώπων ήταν μέσω της «Caritas-Hellas», όπου στο μεγαλύτερο μέρος της απασχολείται με την τοποθέτηση των οικιακών εργαζομένων σε ιδιωτικά νοικοκυριά, (Anderson and Phizacklea, 1997:25), ωθώντας τις γυναίκες σε συγκεκριμένα επαγγέλματα και συγκεκριμένα αυτό της οικιακής εργασίας¹⁰⁷⁹. Το 1990 μόνο η «Caritas-Hellas» εξέτασε 4.017 αιτήματα για να βρει εργασία. Η «Caritas-Hellas» δεν διαδραματίζει κάποιον ρόλο στην οργάνωση των γυναικών¹⁰⁸⁰. Άλλα μέσα για την επαφή με τις οικιακές εργάτριες που λόγω χρόνου δεν αναπτύχθηκαν πλήρως, ήταν μέσω της εκκλησίας¹⁰⁸¹. Φαίνεται ότι όλο και περισσότερο στην Ελλάδα, κυρίως οι μη-ορθόδοξες χριστιανικές εκκλησίες, αλλά και οι ορθόδοξες επίσης, λειτουργούσαν ως χώροι κοινωνικών και επαγγελματικών ευκαιριών για τις οικιακές εργάτριες. Βεβαίως διάφορες Ευαγγελικές εκκλησίες λειτουργούν έτσι, προσφέροντας εργασία στα χωρίς έγγραφα μέλη της «κοινότητάς» τους. Οι ομαδικές συνεντεύξεις παρείχαν μια ευκαιρία στις οικιακές εργάτριες να συναντηθούν, πολλές από αυτές, για πρώτη φορά με συμπατριώτισσές τους.¹⁰⁸² Έξι είχαν τα παιδιά στην Ελλάδα, και αντιμετώπιζαν το πρόβλημα της μη-ύπαρξης οποιωνδήποτε οικογενειακών δικτύων στη χώρα υποδοχής για να φροντίσουν τα παιδιά τους. Αυτό το πρόβλημα περιγράφηκε από τους ηγέτες της «Παν-αφρικανικής Ένωσης», της Kasari, και από μερικές συνεντευξιαζόμενες. Οι μητέρες τους δεν έχουν συχνά καμία επιλογή παρά να βγουν για να εργαστούν, αφήνοντας τα μικρά μωρά τους αφύλακτα όλη την ημέρα¹⁰⁸³.

¹⁰⁷⁸ Τα μόνο στοιχεία κάποιας αξιοπιστίας είναι εκείνα που συγκεντρώνονται από την «Caritas-Hellas» (ένας διεθνής οργανισμός που συνδέεται με την καθολική εκκλησία) που σημείωνε συνολικά 1.003 αιτήματα για εργασία από γυναίκες από την Αιθιοπία μεταξύ του Ιανουαρίου του 1990 και του Ιουνίου του 1991, και μια σταθερή πτώση στα αιτήματα κατά τη διάρκεια εκείνης της περιόδου. Ειδικότερα σε εκείνη την περίοδο μόνο 217 άδειες εργασίας διανεμήθηκαν στις Αφρικανικές γυναίκες. Υπάρχουν στοιχεία των εργαζομένων έξω από το δίκτυο της «Ένωσης Προσφύγων» από την Αιθιοπία που δεν ορίζονταν ως «πολιτικοί πρόσφυγες». Αυτό είναι ένα παράδειγμα για το πόσο προσεκτικός πρέπει να είναι κανείς με τους οργανωμένους ή μη-οργανωμένους μετανάστες από την Αιθιοπία.

¹⁰⁷⁹ Βλ. και Κεφάλαιο Έρευνα και Αποτελέσματα Έρευνας για την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα» (Kasari-Hellas) για αντίστοιχο εύρημα.

¹⁰⁸⁰ Μεταξύ των οικιακών εργατριών που έδωσαν συνέντευξη από θεωρήθηκε ότι προσέφεραν τις πολύ χαμηλόμισθες εργασίες, και επισκέπτονται την «Caritas-Hellas» μόνο όταν είναι απελπισμένες. Για τις νεοαφιχθείσες, εντούτοις, και τους ανθρώπους χωρίς δικτύο φίλων για να βρουν εργασία, είναι σαφώς ένα σημαντικό γραφείο αναζήτησης απασχόλησης. Η «Caritas-Hellas» έχει έναν μεγάλο αριθμό διαφορετικών υπηρεσιών, όπως από την Αλβανία, την ανατολική-Ευρώπη, το Ζαΐρ, τη Ρουμανία, την Ουγγαρία, την Ουκρανία, την Τουρκία, το Κουβανό, την Αρμενία και Αποτέλεσμα Έρευνας για την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα» (Kasari-Hellas) για αντίστοιχο εύρημα.

¹⁰⁸¹ Οι Anderson και Phizacklea (1997) αναφέρουν ότι μια βασική επαφή ήταν ο «D» από την Ερυθραία. Παρευρέθηκε στις συνεντεύξεις που οργανώθηκαν για τις οικιακές εργάτριες, ακούοντας για αυτό μέσω της «Caritas-Hellas». Ήταν μια από μια μικρή κοινότητα Ερυθραίων με 800 άτομα κυρίως. Υπήρξαν πολύ περισσότεροι, αλλά έχουν μετακινηθεί προς τον Καναδά δεδομένου ότι, όπως οι Αιθίοπες, έτσι και οι μετανάστες από την Ερυθραία ήρθαν αρχικά ως ζητούντες ασύλου προς τον δρόμο τους για άλλες χώρες. Εκείνοι που έχουν παραμείνει είναι εκείνοι που τους έχει απορριφτεί η είσοδος στον Καναδά. Αν και ο ίδιος ανεπίσημος μετανάστες και προσωρινά χωρίς απασχόληση, σε μια πολύ δύσκολη προσωπική κατάσταση, ζόδωνε τον όλο χρόνο του στην μη-αμοιβόμενη εργασία του ως πάστορας στην Ευαγγελική εκκλησία μεταναστών από την Ερυθραία. Αυτό τον έφερε να προσεύχεται με τους ανθρώπους στα ψυχιατρικά νοσοκομεία, στις φυλακές και στους δρόμους και έτσι σύστησε πολλές από τις νέες γυναίκες, με τις οποίες προσευχόταν, για την έρευνα, στο Br. Anderson and A. Phizacklea (1997) *Migrant Domestic Workers: a European Perspective*. Great Britain: Leicester University Publication, p.26.

¹⁰⁸² Εκείνες που ήταν προηγουμένως μη-οργανωμένες μετά τη συνέντευξη έφτιαζαν μια ομάδα για να εξετάσουν τα προβλήματα των οικιακών εργατριών. Από τις τριάντα οκτώ γυναίκες που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο, είκοσι μια είχαν παιδιά. Δεκαέντε είχαν τα παιδιά στη χώρα προέλευσής τους και όλες εκτός από μια χρησιμοποιούσαν/περιέλαβαν τη μητέρα τους για να φροντίζει/προσέχει τα παιδιά τους (Anderson and Phizacklea, 1997:26).

¹⁰⁸³ Ένα ηλικίας παιδί πέντε ετών μπορούσε να πει μόνο τη λέξη «kaseta». Είχε αφηθεί μόνο του σε μια κούνια με μια κασέτα, από τότε που γεννήθηκε, στο Br. Anderson and A. Phizacklea (1997) *Migrant Domestic Workers: a European Perspective*. Great Britain: Leicester

Και η «Παν-αφρικανική Ένωση», και η Kasari θεωρώ αυτό ένα πολύ βασικό πρόβλημα και έτσι δημιούργησαν τους δικούς τους βρεφικούς/ παιδικούς σταθμούς¹⁰⁸⁴ των οποίων η χρηματοδότηση αποδεικνύεται εξαιρετικά δύσκολη επειδή οι μητέρες δεν έχουν κανένα επιπλέον ή πλεονασματικό εισόδημα με το οποίο να μπορούν να χρηματοδοτήσουν τη φροντίδα των παιδιών. Ο βρεφικός/ παιδικός σταθμός της Kasari δεν είχε περισσότερο από 24 παιδιά και αδυνατούσε να δεχτεί άλλα παρά την όποια απαίτηση¹⁰⁸⁵. Υπήρξαν στοιχεία σοβαρών ψυχιατρικών προβλημάτων μεταξύ των παιδιών των οικιακών εργατριών στην Ελλάδα. Διάφορες γυναίκες που έδωσαν συνέντευξη για το πόσο επιθυμούσαν να έχουν παιδιά, αλλά θεώρησαν ότι δεν θα μπορούσαν λόγω των περιστάσεων στην Ελλάδα. Επιπροσθέτως οι Anderson και Phizacklea (1997) αναφέρονται στις συλλογικές οργανώσεις των μεταναστριών οικιακών εργατριών από τις Φιλιππίνες¹⁰⁸⁶ και το Μαρόκο¹⁰⁸⁷ στην Ισπανία.

University Publication, p.26.

¹⁰⁸⁴ Το εύρημα των Anderson και Phizacklea (1997) έρχεται σε αντίθεση με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας, καθώς με αυτό τον τρόπο φαίνεται να συντηρείται η παραμονή των γυναικών-μητέρων στην εκμεταλλευτική οικιακή εργασία. Βλ. και Κεφάλαιο Έρευνα και Αποτελέσματα Έρευνας για την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα» (Kasari-Hellas).

¹⁰⁸⁵ Κατά την διάρκεια της επίσκεψης ο βρεφικός/παιδικός σταθμός της Kasari λειτουργούσε δύο μήνες και πολλά από τα παιδιά ήταν εκεί στις διακοπές. Οι εργαζόμενοι στον βρεφικό σταθμό εξήγησαν ότι δεν ήξεραν πώς να παίξουν ή συσχετιστούν με τα άλλα παιδιά. Ένα μικρό κορίτσι στην ηλικία των πέντε ετών καθόταν σιωπηλά σε μια καρέκλα καθ' όλη την επίσκεψη των ερευνητριών. Η μητέρα της δεν ήταν σε θέση να την πάρει μαζί στην εργασία και την είχε αφήσει με κάποιον/α άλλο/η. Της είχαν να καθίσει σε μια καρέκλα και να μην κάνει θόρυβο, και είχε καθίσει σε μια καρέκλα χωρίς να κάνει θόρυβο για έξι ημέρες εβδομαδιαίως επί τρία χρόνια. Ένα άλλο παιδί τριών ετών κραύγαζε μόλις ξυπνούσε από τον ύπνο του. Η εργαζόμενη στο σταθμό εξήγησε ότι ήταν κλειδωμένο σε ένα δωμάτιο όταν ήταν μωρό και έπασχε τώρα από κλειστοφοβία, στο Br. Anderson and A. Phizacklea (1997) *Migrant Domestic Workers: a European Perspective*. Great Britain: Leicester University Publication, p.26.

¹⁰⁸⁶ Πρώτον, οι μετανάστες από τις Φιλιππίνες είναι ένας από τους παλαιότερους μεταναστευτικούς πληθυσμούς στη Βαρκελώνη. Εμφανίστηκαν τη δεκαετία του 1960 με τις γυναίκες να μεταναστεύουν για να εργαστούν ως οικιακές εργάτριες, κυρίως στα σπίτια των εύπορων οικονομικών οικογενειών. Οι περισσότερες από αυτές τις γυναίκες εισήλθαν με τουριστικές θεωρήσεις (visa) και πολλές νομιμοποιήθηκαν το 1991. Στην έκθεση του Δημαρχείου σχετικά με τους μετανάστες στη Βαρκελώνη μια εκτίμηση ήταν για 15.000 μετανάστριες από τις Φιλιππίνες (Δεκέμβριος 1995) κυρίως. Αυτό είναι πολύ σημαντικό καθώς οι επίσημοι οργανισμοί τείνουν να υποτιμούν σχετικά με τις συλλογικές οργανώσεις. Σχεδόν όλες γυναίκες από τις Φιλιππίνες εργάζονται ως οικιακές εργάτριες. Οι άνδρες εργάζονται επίσης στα ιδιωτικά νοικοκυριά, ως κηπουροί, σοφέρ και καθαριστές, συχνά ως ζευγάρι. Αυτό είναι ευκολότερο για τους μετανάστες από τις Φιλιππίνες από ό,τι για άλλες ομάδες, εν μέρει επειδή τείνουν να εργάζονται για τις πλουσιότερες οικογένειες. Έχει υπάρξει κάποια μετακίνηση από την εσωτερική οικιακή εργασία για να εργαστούν ανά ώρα από τις γυναίκες, ιδιαίτερα μετά τη νομιμοποίηση του 1991 που διευκόλυνε την οικογενειακή επανένωση. Εντούτοις, εντούτοις δεν είναι ο κανόνας, επειδή οι εξωτερικές εργασίες είναι λιγότερες. Είναι επίσης συνήθης για τις γυναίκες από τις Φιλιππίνες να νοικιάζουν διαμερίσματα μαζί με άλλες συμπατριώτισσές τους όπου περνούν τις νύχτες διακοπή της εργασίας τους (ρεπό) (Anderson and Phizacklea, 1997:51). Πολλές μετανάστριες οικιακές εργαζόμενες υποστηρίζουν ότι ήταν ικανοποιημένες με την εργασία τους. Αυτό είναι στην χωρίς διέξοδο αντίθεση, σε σχέση με άλλες μεταναστευτικές ομάδες και γενικά οι μετανάστριες από τις Φιλιππίνες θεωρούνται ότι βρίσκονται σε καλύτερη θέση από άλλες ομάδες καθώς: (α) λαμβάνουν υψηλότερες αμοιβές και τους καλύτερες συνθήκες, (β) οργανώνονται καλά, (γ) περιλαμβάνουν ένα μεγαλύτερο ποσοστό επίσημων εργαζομένων και γενικά προσλαμβάνονται θετικά από την ισπανική κοινωνία (Anderson and Phizacklea, 1997:52). Εντούτοις τα παραπάνω δεν αποτελούν θετικά στοιχεία απασχόλησης στην οικιακή εργασία. Ενώ κανείς δεν πρέπει να υποτιμήσει τα ιδιαίτερα επιτεύγματα της ομάδας και το επίπεδο οργάνωσής τους, πρόκειται επίσης να ληφθεί υπόψη ότι μοιράζονται πολλά από τα προβλήματα όλων των οικιακών εργαζομένων και ιδιαίτερα οι ανεπίσημοι, πληρώνονται με χαμηλούς μισθούς και υπόκεινται σε εκμετάλλευση. Παρά τα υψηλά επίπεδα εκπαίδευσης τους είναι εξαιρετικά σπάνιο να βγουν από την οικιακή εργασία, και είναι ελάχιστες οι πιθανότητες πιθανές να αναλάβουν οποιοδήποτε σπουδές ή κατάρτιση παρά ότι πολλές από εκείνες μπορεί να έχουν έγγραφα εργασίας και κατοικίας. Αυτό είναι ίσως εν μέρει επειδή η γλώσσα (καστιλιανικά ή καταλανικά) είναι ένα σοβαρό εμπόδιο για τις γυναίκες από τις Φιλιππίνες και το «Φιλιππινέζικο Κέντρο» (Filipino Centre) έχει προσπαθήσει να ενθαρρύνει τη συμμετοχή τους (Anderson and Phizacklea, 1997:52). Το κεντρικό σημείο συνάντησης των γυναικών από τις Φιλιππίνες στη Βαρκελώνη είναι η εκκλησία του San Justo. Τοποθετημένη στο κέντρο της παλιάς πόλης η συγκέντρωση σε αυτή ήταν ελάχιστη έως ότου δόθηκε στους μετανάστες από τις Φιλιππίνες για να γιορτάσουν τη θεία Λειτουργία. Η Λειτουργία της Κυριακής είναι τώρα τακτική, καθώς είναι σημαντική για τους ανθρώπους ως μέσο για να μοιράζονται πληροφορίες και συναντώνται. Ο ιερέας είναι από τις Φιλιππίνες και υπάρχουν επίσης από τις Φιλιππίνες που συνεργάζονται. Αυτοί είναι οι βασικοί εργαζόμενοι στο «Κέντρο Φιλιππινέζων» (Filipino Centre) ένα σύλλογος ομπρέλα των μεταναστών από τις Φιλιππίνες, που έχει μια αίθουσα συνεδριάσεων, δύο μικρά γραφεία και μια κουζίνα στη Βαρκελώνη όπου οι μετανάστες συγκεντρώνονται. Κατά συνέπεια το «Κέντρο Φιλιππινέζων» και μέσω αυτού οι μικρότεροι σύλλογοι μεταναστών από τις Φιλιππίνες, έχουν πρόσβαση σε δωμάτια, μερικούς πόρους για το προσωπικό και επίσης στην ευρύτερη πληθυσμό Φιλιππινέζων μέσω των θρησκευτικών συνδέσεων του. Σωφώς αυτά είναι σημαντικά προτερήματα στην οργάνωση του συλλόγου. Υπάρχουν τρεις σύλλογοι μεταναστών από τις Φιλιππίνες, όλοι συνδεδεμένοι με το «Κέντρο Φιλιππινέζων». Ο παλαιότερος είναι η «Ένωση μεταναστών από τις Φιλιππίνες» (Association of Immigrant Filipinos/SMPB), υπάρχει επίσης Ένωση Νέων μεταναστών από τις Φιλιππίνες (Migrant Youth Filipino Association) και η «Οργάνωση γυναικών από τις Φιλιππίνες» (Organization of Filipino Women/AMISTAD). Η «AMISTAD» ιδρύθηκε το 1994 και είχε περίπου 50 μέλη και διαθέτει προγράμματα εκπαιδευτικά, πολιτιστικά και κοινωνικής προστάσιας προγράμματα και επίσης συνεργάζεται μαζί με τις οργανώσεις άλλων μεταναστριών (Anderson and Phizacklea, 1997:52).

Οι **Knights και King (1998)**¹⁰⁸⁸ σημειώνουν ότι η οργανωτική επιτυχία των μεταναστών από το Μπανγκλαντές στη Ρώμη απεικονίζει τόσο την αυτάρκεια της εξελισσόμενης κοινότητας, όσο και της δυνατότητάς της να λειτουργήσει με το σύστημα εθελοντικών υπηρεσιών και γραφειοκρατίας της πόλης. Από τη δεκαετία του 1980 και μετά, από το Μπανγκλαντές ήταν βασικοί χρήστες του «Κέντρο Ακοής» (Centro di Ascolto) που διαχειριζόταν από τον Καθολικό σύλλογο κοινωνικής προστασίας «Caritas». Αυτό το κέντρο, που επανδρώνεται κυρίως από εθελοντές, έπαιρνε συνεντεύξεις από τους μετανάστες και τους έδινε μια κάρτα εξουσιοδοτώντας τους με την πρόσβαση βασική βοήθεια όπως τα τρόφιμα, ο ιματισμός και η στέγαση σε περίπτωση ανάγκης. Η αυτοβοήθεια έγινε εμφανής με τη δημιουργία του «Σύλλογου Μεταναστών από το Μπανγκλαντές» (Bangladeshi Association) το 1990¹⁰⁸⁹. Ένας παρόμοιος ρόλος εκτελούνταν επίσης από την «Ασιατική Ένωση Εργαζομένων» (United Asian Workers Association/ UAWA) όπου που είχε έναν του Μπανγκλαντές Πρόεδρο στις αρχές της δεκαετίας του 1990 και που αναζητούσε υποστήριξη για τους μετανάστες από την Ινδία, το Πακιστάν, το Μπανγκλαντές, τη Σρι Λάνκα, την Κίνα και τις Φιλιππίνες. Οι σύλλογοι «Ασιατική Ένωση Εργαζομένων» και «Σύλλογος Μεταναστών από το Μπανγκλαντές» δραστηριοποιήθηκαν επίσης στην αντιμετώπιση των δυσκολιών που αντιμετώπισαν οι μετανάστες στη Ρώμη στο θέμα της κατοικίας. Κατά την διάρκεια του 1990 η πόλη χαρακτηρίστηκε από τις νέες αφίξεις και ότι πολλοί άνθρωποι αναγκάστηκαν να κοιμηθούν στους δρόμους. Οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές συγκεντρώνονταν στα σπίτια των συμπατριωτών τους που είχαν φθάσει νωρίτερα και στα φτηνά ξενοδοχεία και τις πανσιόν γύρω από τον κύριο σιδηροδρομικό σταθμό¹⁰⁹⁰.

¹⁰⁸⁷ Δεύτερον, ο πληθυσμός των μεταναστών από το Μαρόκο όπως και από τις Φιλιππίνες, εμφανίστηκαν στην Ισπανία το στη δεκαετία του 1960. Εντούτοις, αντίθετα από τις Φιλιππίνες, από οι μετανάστες από το Μαρόκο ήταν κυρίως άνδρες. Πολλές ήταν προσπάθειες να ταξιδεύουν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, αλλά από το 1976 και μετά βρήκαν τα Ισπανο-Γαλλικά σύνορα κλειστά. Η Ισπανία και η Καταλονία αυτή τη στιγμή, ειδικότερα, βίαναν μια οικονομική ανάπτυξη και μια βελτίωση στην υποδομή τους, και τα οι μετανάστες από το Μαρόκο βρήκαν απασχόληση στις κατασκευές και τις χαμηλόμισθες χαμηλού κύρους εργασίες που εγκαταλείφθηκαν από τους Ισπανούς σε μια εποχή της υψηλής ανεργίας (Anderson and Phizaklea, 1997:52). Ήταν εκείνη την περίοδο ήταν σχετικά εύκολο για τους Μαροκινούς να ταξιδεύουν στην Ισπανία και να εργαστούν χωρίς άδεια, και η μετάβαση από και προς των δύο χωρών με μια τουριστική θεωρήση ήταν αρκετά συνηθής. Οι γυναίκες που πήγαν στην Ισπανία τη δεκαετία του 1960 και τη δεκαετία του 1970 έρχονταν κυρίως να επανενωθούν με τους συζύγους τους, συχνά οι χωρίς την επιθυμία να ζήσουν σε μια ξένη χώρα. Εντούτοις, από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 και μετά νέες μαροκινές γυναίκες άρχισαν να πηγαίνουν στην Ισπανία, όχι για να είναι με τους συζύγους τους, αλλά για να εργαστούν, κυρίως ως εσωτερικούς εργαζομένους στα ιδιωτικά νοικοκυριά. Αυτή η μετακίνηση συνεχίζεται μέχρι σήμερα ημέρα, με τις γυναίκες που εισάγονται στις θεωρήσεις τουριστών. Ηλικιωμένες μαροκινές γυναίκες που έχουν τις οικογένειές τους στην Ισπανία έχουν συχνά πολύ λίγη εκπαίδευση. Αυτές οι γυναίκες, όταν εργάζονται συχνά με τις ώρες, είναι συχνά πολύ δύσκολο για τις ίδιες να βρουν εργασία λόγω της ηλικίας τους, της εξωτερικής εργασίας τους και λόγω της φυλετικής διάκρισης, η οποία στην περίπτωση του Μαροκινού φαίνεται να λειτουργεί ιδιαίτερα έντονα ενάντια στις γυναίκες που φορούν Μαροκινά φορμάκια. Οι νεότερες μετανάστριες αφιέρωσαν εργάζονται συνηθώς ως εσωτερικές οικιακές βοηθοί. Είναι πιθανότερο να είναι μορφωμένες, με δευτεροβάθμιο επίπεδο εκπαίδευση ή ανώτερη. Εάν έχουν τακτοποιηθεί κάπως, μπορεί να μοιραστούν ένα Σαββατοκύριακο με άλλες νέες μαροκινές γυναίκες. Και οι δύο ομάδες προέρχονται κυρίως αλλά όχι αποκλειστικά από το βόρειο τμήμα του Μαρόκου και από τα αγροτικά υπόβαθρα. Στην Καταλονία, αναφέρουν οι Anderson και Phizaklea (1997), υπάρχει ο σύλλογος «Bayt Al-Taqaaf», μια οργάνωση που ιδρύθηκε το 1974 για να υποστηρίξει τους Άραβες μουσουλμάνους μετανάστες εκεί. Έχουν περίπου 3.000 μέλη, περίπου το 70% των Μαροκινών. Οι δραστηριότητές τους περιλαμβάνουν την εκπαιδευτική και πολιτιστική εργασία, όπως η καστίλιανική βασική εκπαίδευση, η αραβική γλώσσα, και ο πολιτισμός για τα παιδιά, καθώς και νομικές υπηρεσίες και έναν χώρο συνάντησης. Επίσης στοχεύουν και στην οργάνωση των μεταναστριών εργαζομένων.

¹⁰⁸⁸ M. Knights and R. King (1998) "The Geography of Bangladeshi Migration in Rome", *International Journal of Population Geography*, vol. 4, pp.299-321.

¹⁰⁸⁹ Προσέφερε ένα σημείο αναφοράς για την κοινότητα, έναν τρόπο επικοινωνίας και διαπραγμάτευσης με τις ιταλικές οργανώσεις και μια εστίαση στις πολιτιστικές δραστηριότητες. Ο σημαντικότερος ρόλος του ήταν ως μεσάζων στην εξασφάλιση αδειών διαμονής στα μέλη του.

¹⁰⁹⁰ Τον Απρίλιο του 1990 η δημοτική αρχή της Ρώμης ανέλαβε να παράσχει 2000 κρεβάτια για να ανακουφίσει προσωρινά την έλλειψη κατοικίας στους μετανάστες. Όταν απέτυχε, οι σύλλογοι «Ασιατική Ένωση Εργαζομένων» και «Σύλλογος Μεταναστών από το Μπανγκλαντές» ανέλαβαν την κατάσταση και ενθάρρυναν τους μετανάστες να καταλάβουν το «La Pantanella», ένα τεράστιο μη-

Η έρευνα¹⁰⁹¹ των Chtouris, Psimmenou και Tzelepoglou (1999)¹⁰⁹² εστίασε στη διερεύνηση των χαρακτηριστικών της μουσουλμανικής μειονότητας στην Ελλάδα, αναλύοντας αφενός τους μουσουλμάνους της Θράκης¹⁰⁹³ και τις μικρότερες μουσουλμανικές ομάδες στα νησιά των Δωδεκανήσων¹⁰⁹⁴ και αφετέρου τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται από τους μουσουλμανικούς πρόσφυγες και τους μετανάστες που ζουν στην Αθήνα¹⁰⁹⁵. Η μελέτη (Chtouris, Psimmenos and

χρησιμοποιούμενο εργοστάσιο ζυμαρικών στα νότια του κέντρου της πόλης. Ώσπου να εκκωνωθεί το «La Pantanella» από τις Αρχές το 1991 είχε φιλοξενήσει πάνω από 3.500 μετανάστες από την Ασία και την Αφρική, από τους οποίους οι 1.370 (39%) ήταν από το Μπανγκλαντές. Οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές εκμεταλλεύθηκαν τη συγκέντρωσή τους εκεί για να οργανώσουν εκεί την πρώτη εκλογή των εκπροσώπων των συλλόγων τους.

¹⁰⁹¹ Η ανάλυση των Chtouris, Psimmenou και Tzelepoglou (1999) είναι βασισμένη στα συμπεράσματα ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε μεταξύ Μαρτίου και Οκτωβρίου του 1997. Οι ερευνητές συνέλεξαν 11 συνεντεύξεις και σύμφωνα με τα συμπεράσματά τους διάφορες γλωσσικές και θεματικές βελτιώσεις που έγιναν στον τελικό οδηγό. Ο οδηγός συνέντευξης οργανώθηκε σε διάφορα θεματικά τμήματα: δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των δημοσίων υπαλλήλων, τα χαρακτηριστικά εργασίας του συγκεκριμένου γραφείου ή του τμήματος, την επιχειρησιακή φιλοσοφία, οι υπηρεσίες που δίνονται στους μετανάστες, οι διαδικασίες που ακολουθούνται για την εφαρμογή των σχετικών με τη μετανάστευση πολιτικών, τις καθημερινές πρακτικές μέσα στην οργάνωση και οι ανώτεροι υπάλληλοι τρόπων αξιολογούν την εργασία τους σε σχέση με τους μετανάστες. Εκτός από τις 11 συνεντεύξεις από την πιλοτική φάση, συλλέχθηκαν 43 συνεντεύξεις στην τελική έρευνα, που κάνει 54 συνεντεύξεις στο σύνολο. Αντιμετώπισαν τις οκτώ αρνήσεις, δύο στην πιλοτική έρευνα και έξι στην κύρια έρευνα.

¹⁰⁹² S. Chtouris, I. Psimmenos and F. Tzelepoglou (1999) *Muslim Minorities in Greece from Traditional Rural Communities to Migrant Network Communities: The Emergence of a Global Underclass*. Research into Social Integration and Social Exclusion: "Muslim Voices" in the European Union: Greece. The Stranger within Community Identity and Employment. TSER-European Union: Unpublished research.

¹⁰⁹³ Σήμερα, η μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη αποτελείται από τρεις μεγάλες εθνικά διαφορετικές ομάδες: *πρώτον*, τον πληθυσμό τουρκικής προέλευσης, *δεύτερον*, τους Πομάκους και *τρίτον*, τους τογγάνους που ζουν κυρίως στις περιοχές της Ροδόης και της Ξάνθης. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία και τη βιβλιογραφία, αριθμούνται μεταξύ 100.000 και 120.000 κατοίκους, αν και δεν υπάρχει κανένα διαθέσιμο στοιχείο για το μικρό μουσουλμανικό πληθυσμό που ζει στα νησιά της Κω και της Ρόδου. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρέχονται από τη μουσουλμανική μειονότητα, ο πληθυσμός τους στη Θράκη είναι αριθμείται σε 120.000 κατοίκους. η μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη αντιμετωπίζει ακόμα διάφορα προβλήματα, από την άποψη της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της κοινωνικής και οικονομικής ένταξης των νεότερων γενεών. Οι γενικές δυσκολίες που αντιμετωπίζονται από τη μουσουλμανική μειονότητα γίνονται πιο σύνθετες όταν εξετάζεται η επιρροή και τις παρεμβάσεις και της ελληνικής και τουρκικής εξωτερικής πολιτικής. Αυτές οι παρεμβάσεις αποτελούν εκείνες τις ενέργειες που λαμβάνονται από τις δημόσιες υπηρεσίες, τις τοπικές και θρησκευτικές αρχές, τους διπλωματικούς αντιπροσώπους και μερικές ηγετικές προσωπικότητες μέσα η ίδια στην μειονοτική ομάδα. Συνεπώς, οι εντάσεις τείνουν να γίνουν σοβαρότερες μεταξύ των διαφορετικών εθνικών και θρησκευτικών ομάδων σε αυτήν την περιοχή. Προκειμένου να επιτευχθεί η πλήρης κοινωνική ένταξη της μουσουλμανικής μειονότητας, εντούτοις, μια θεμελιώδης προϋπόθεση πρέπει να είναι ότι τα μέτρα «χτισματο» εμπιστοσύνης λαμβάνονται προκειμένου να βελτιωθούν οι σχέσεις μεταξύ των διαφορετικών κοινοτήτων. Επιπλέον, τα κοινωνικά προβλήματα που βιώνονται από τη μειονότητα δεν πρέπει να συνδεθούν με τα γενεαλογικά στρατηγικά και γεωπολιτικά προβλήματα της περιοχής. Περαιτέρω, οι αρχές τοπικής κυβέρνησης, από κοινού με τους αντιπροσώπους της μειονότητας και άλλες ηγετικές προσωπικότητες μπορούν, και πρέπει, να διαδραματίσουν έναν πιο ενεργό ρόλο σε αυτήν την προσπάθεια, στο S. Chtouris, I. Psimmenos and F. Tzelepoglou (1999) *Muslim Minorities in Greece from Traditional Rural Communities to Migrant Network Communities: The Emergence of a Global Underclass*. Research into Social Integration and Social Exclusion: "Muslim Voices" in the European Union: Greece. The Stranger within Community Identity and Employment. TSER-European Union: Unpublished research, p.16.

¹⁰⁹⁴ Η μουσουλμανική μειονότητα στους αριθμούς της Ρόδου αποτελείται από περίπου 2.000 έως 3.000 κατοίκους. Ζουν στην πόλη της Ρόδου και επίσης στα προάστια. Αν και, οι περισσότεροι από αυτούς τους κατοίκους, ιδιαίτερα οι ηλικιωμένοι, είναι τουρκόφωνοι, μπορούν γενικά να περιγραφούν ως δίγλωσσοι. Μεταξύ αυτής της «κοινότητας», υπάρχει επίσης μια ομάδα ελληνικών μουσουλμάνων που άφησαν την Κρήτη μετά από την απελευθέρωσή τους. Η μουσουλμανική ταυτότητα κατέστη αδύνατο για αυτούς να παραμείνουν στην Κρήτη και έτσι μερικοί κινήθηκαν προς την ακτή της Μικράς Ασίας και άλλοι ήρθαν να ζήσουν στη Ρόδο. Μια πολύ μικρότερη ομάδα Τούρκων ζει στην Κω και εμπλεκείται κυρίως στον τουρισμό και το εμπόριο εστίασης. Οι μουσουλμανικές ομάδες στη Ρόδο και την Κω αντιπροσωπεύουν έναν σχετικά σταθερό πληθυσμό σε αυτά τα δύο νησιά, στο S. Chtouris, I. Psimmenos and F. Tzelepoglou (1999) *Muslim Minorities in Greece from Traditional Rural Communities to Migrant Network Communities: The Emergence of a Global Underclass*. Research into Social Integration and Social Exclusion: "Muslim Voices" in the European Union: Greece. The Stranger within Community Identity and Employment. TSER-European Union: Unpublished research, p.17.

¹⁰⁹⁵ Οι μουσουλμάνοι στην Θράκη, ιδιαίτερα οι τογγάνοι και οι Πομάκοι, έχουν καταδείξει ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά κινητικότητας κατά τη διάρκεια των τελευταίων δέκα ετών. Μερικές ομάδες εντοπίστηκαν από την έρευνα (Chtouris, Psimmenos and Tzelepoglou, 1999:17) να διαμένουν στη μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας στις περιοχές του Βοτανικού, του Κεραμικού, της Ιερής οδού, στο Γκάζι και στα Πατήσια. Άλλες ομάδες ζουν στις νοτιοδυτικές γειτονιές, οι οποίες είναι κυρίως βιομηχανικές περιοχές, δηλαδή, στη Δραπετσώνα, στο Κερατσίνι, στον Ασπρόπυργο και αλλού. Στην έρευνα (Chtouris, Psimmenos and Tzelepoglou, 1999:17) αναφέρεται ότι περίπου 10.000 μουσουλμάνοι από τη Θράκη ζουν στην Αθήνα και περίπου 15.000 βρίσκονταν στη μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας. Ο νέος διεθνής καταμερισμός της εργασίας, σε συνδυασμό με τη ραγδαία παγκοσμιοποίηση των οικονομιών, έχει προσκρούσει με πικύλους και ιδιαίτερους τρόπους στις μητροπολιτικές περιοχές. Μαζί με την ανάπτυξη των παγκόσμιων πόλεων, στις οποίες η πλειοψηφία των συστημάτων διοίκησης και επικοινωνίας της παγκόσμιας οικονομίας συγκεντρώνεται, οι περιβάλλοντες μητροπολιτικές περιοχές αναπτύσσονται επίσης με κατασληπτική ταχύτητα. Αυτή η ανάπτυξη είναι το αποτέλεσμα διαφορετικών παραγόντων: *πρώτον*, η αγροτική οικονομία επηρεάστηκε από μια οξεία κρίση που προκλήθηκε από την εισαγωγή των ανέξοδων γεωργικών προϊόντων που οδηγούν στην οικονομική ενόχληση πολλών μικρών αγροτών. *Δεύτερον*, οι μεγάλες πόλεις θεωρούνται συχνά ως μόνη έξοδος για την εύρεση εργασίας. Αυτή η τάση ενισχύεται μέσω της γρήγορης υιοθέτησης των νέων παγκόσμιων πολιτιστικών προτύπων, σύμφωνα με τα οποία οι καταναλωτικές συνήθειες της μεταβιομηχανικής κοινωνίας αρχίζουν να εξουσιάζουν και επιβάλλονται συνεχώς επάνω στις λιγότερο αναπτυγμένες

Tzeleroglou, 1999)¹⁰⁹⁶ ήταν η πρώτη ελληνική έρευνα που επίσημα αναφέρθηκε σε «κοινοότητες» μεταναστών. εντόπισε και κατέγραψε τους μεταναστευτικούς συλλόγους¹⁰⁹⁷ βάση θρησκευτικού δόγματος και εθνικής προέλευσης αποσκοπώντας στον προσδιορισμό των μειονοτικών ομάδων και των παράνομων μεταναστών που ζουν στη μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας. Το αρχείο των μειονοτικών και μεταναστευτικών οργανώσεων στην Ελλάδα που συνέταξαν οι Χτούρης και Ψημμένος (1998)¹⁰⁹⁸ διευκρινίζει ότι η βάση στην οποία αυτές οι οργανώσεις δημιουργούνται είναι πρώτιστα εθνικιστική. Αυτές οι οργανώσεις τείνουν να είναι οργανώσεις της αλληλεγγύης και έχουν έναν πολιτιστικό και εκπαιδευτικό σκοπό. Η συντήρηση των βασικών εθνικών χαρακτηριστικών και παραδόσεων, και ειδικά η γλώσσα, είναι οι βασικοί στόχοι εκείνων των «κοινοτήτων» που έχουν έναν σημαντικό αριθμό μελών¹⁰⁹⁹. Η κοινωνική αλληλεγγύη και η διατήρηση μερικών εθνικών πολιτιστικών χαρακτηριστικών (και σε μερικές περιστάσεις εκπαιδευτικές δραστηριότητες), είναι, σε γενικές γραμμές, το αντικείμενο αυτών των οργανώσεων¹¹⁰⁰. Σε αυτές τις περιπτώσεις όπου δεν υπάρχει κανένα επίσημο σώμα για να

περιοχές και τις χώρες τρίτων κόσμων. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων είκοσι ετών, μαζί με τις εσωτερικές μετακινήσεις πληθυσμών, έχουν διαπιστωθεί επίσης δραματικές διασπορικές μετακινήσεις πληθυσμών που έχουν προκύψει από τις τοπικές συγκρούσεις και πολέμους, καθώς επίσης και την οικονομική αναμόρφωση στην Ανατολική Ευρώπη. Ο πόλεμος στη Βοσνία, οι συγκρούσεις και η αναταραχή στις κοινότητες της Τουρκίας, του Ιράκ και του Ιράν, και της πολιτικής αστάθειας στην Τουρκία και την Αλγερία έχουν αναγκάσει τις μεγάλες ομάδες πληθυσμών να μεταναστεύσουν στα μεγάλα αστικά κέντρα της νότιας Ευρώπης. Παράλληλα σε αυτές τις μετακινήσεις, υπάρχει επίσης η ροή των οικονομικών προσφύγων από τα Βαλκάνια, τις νότιες χώρες της λεκάνης της Μεσογείου, την Αφρική και την Ασία προς την Ευρώπη και άλλη μια φορά, οι μητροπολιτικές περιοχές της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Ισπανίας είναι τα πρώτα προστά σημεία εισόδου. Στην Αθήνα, η πλειοψηφία αυτών των προσφύγων προέρχεται από τις βαλκανικές χώρες, και ιδιαίτερα από την Αλβανία και τη Βουλγαρία, αν και ένας σημαντικός αριθμός προέρχεται επίσης από τις δημοκρατίες πρώην Σοβιετική Ένωση. Οι πολιτικοί πρόσφυγες από την Τουρκία και άλλες χώρες με ένα πληθυσμό Κούρδων να συνεχίζει να θάβει σε μεγάλους αριθμούς και οι περισσότεροι από αυτούς να βρίσκουν προσωρινό καταφύγιο στα ειδικά «καταυλισμούς» στη μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας, δηλαδή στο Λαύριο, στους θερινούς καταυλισμούς του Άγιου Ανδρέα κ.λπ.). Μόνο ένας μικρός αριθμός αυτών των προσφύγων παραμένει νόμιμα στην Ελλάδα, ενώ οι νόμιμοι πρόσφυγες κατέχουν ήδη την ελληνική υπηκοότητα (πρόσφυγες από την ελληνική κοινότητα της Αλβανίας, Έλληνες που Πόντου κ.λπ.) ή έχουν αναγνωριστεί επίσημα ως πολιτικοί πρόσφυγες. Ο μεγάλος αριθμός παράνομων μεταναστών στη νότια Ευρώπη (ειδικά στην Ελλάδα), μπορεί να εξηγηθεί αρχικά από το γεγονός δεν έχει υπάρξει ποτέ μια καθορισμένη με σαφήνεια και καλά-οργανωμένη πολιτική μετανάστευσης, και αφετέρου, επειδή οι δημόσιες υπηρεσίες δεν ήταν ικανές να αντιμετωπίσουν επιτυχώς τα απέραντα προβλήματα που δημιουργήθηκαν από την ταυτόχρονη άφιξη μεγάλων αριθμών μεταναστών, στο S. Chtouris, I. Psimmenos and F. Tzeleroglou (1999) *Muslim Minorities in Greece from Traditional Rural Communities to Migrant Network Communities: The Emergence of a Global Underclass. Research into Social Integration and Social Exclusion: "Muslim Voices" in the European Union: Greece. The Stranger within Community Identity and Employment. TSER-European Union: Unpublished research, p.18.*

¹⁰⁹⁶ Βλ. και την παρόμοια μελέτη του D. A. Antoniou (2003) "Muslim Immigrants in Greece: Religious Organizations and Local Responses", *Immigrants and Minorities*, vol.22, no.2-3, pp.155-174.

¹⁰⁹⁷ Πρέπει να αναφερθεί ότι η μελέτη (Chtouris, Psimmenos and Tzeleroglou:1999:27-33) διαχωρίζοντας τους συλλόγους βάση θρησκευτικού δόγματος (το κοινό χαρακτηριστικό των μελών) και εθνικής προέλευσης αλλά και ως προς τη νομική τους κατάσταση (τυπική ή άτυπη) κατέγραψε είκοσι μια (20) οργανώσεις μεταναστών, ανέλυσε τα χαρακτηριστικά και τη λειτουργία αυτών [(i) Παναφρικανική Ένωση Ελλάδας, (ii) Ευρωπαϊκό Φόρουμ Μεταναστών, (iii) Νιγηριανή Κοινότητα Ελλάδος, (iv) KASAPI Ένωση Φιλικών/ων Μεταναστών, (v) Κοινότητα Ερυθραίων στην Ελλάδα, (vi) Ένωση Κούρδων και Τούρκων Προσφύγων, (vii) Σύλλογος Μεταναστών από το Σουδάν, (viii) Αιθιοπική Κοινότητα, (ix) Έλληνο-Πολωνική Ένωση, (x) Ένωση Πολιτών της Γκάνας στην Ελλάδα, (xi) Κοινότητα του Ζαΐρ στην Ελλάδα, (xii) Κοινότητα Κέννας στην Ελλάδα, (xiii) Κοινότητα ανθρώπων από το Μαυρίκιο, (xiv) «Γέφυρα»-Πολιτιστικό Κέντρο για τους Ανθρώπους από την Ανατολή, (xv) Επιτροπή για τους Κούρδους Πολιτικούς Πρόσφυγες στην Πεντέλη, (xvi) Επιτροπή Ελληνοαλβανικής Φιλίας, (xvii) Σύλλογος «Skenderbeu», (xviii) «Φιλία», Ένωση για την Ανάπτυξη των Μουσουλμάνων της Δυτικής Θράκης που ζουν στην Αττική, (xix) Πολιτιστικός και Εκπαιδευτικός Σύλλογος των Μουσουλμάνων της Νότιας Ελλάδας, (xxi) Ένωση Μουσουλμάνων Επιστημόνων, Κομοτηνής].

¹⁰⁹⁸ S. Χτούρης και I. Ψημμένος (1998) *Μεταναστευτικές Ομάδες στην Αθήνα*. Αδημοσίευτη μελέτη. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αιγαίου/ Νομαρχία Αθηνών.

¹⁰⁹⁹ Όπως μερικοί αντιπρόσωποι δηλώνουν, τα παιδιά των μεταναστών που έχουν το δικαίωμα στην εκπαίδευση, παρακολουθούν τα ελληνικά σχολεία, όπου διατρέχουν τον κίνδυνο να χάσουν την εθνική και γλωσσική ταυτότητά τους. Αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε προβλήματα από την άποψη του επαναπαρισμού, ιδιαίτερα σε σχέση με τους Αλβανούς μετανάστες που προβλέπουν στην επιστροφή τους στην Αλβανία στο άμεσο μέλλον, και που διυλίζουν την επανένταξη των παιδιών τους στο αλβανικό εκπαιδευτικό σύστημα.

¹¹⁰⁰ Στις μελέτες τους οι Χτούρης και Ψημμένος (1998) (καταγραφή και αποτίμηση των μεταναστευτικών συλλογικών οργανώσεων) και Chtouris, Psimmenos και Tzeleroglou (1999) (θρησκευτική ταυτότητα) δεν εντόπισαν εργασιακούς συλλόγους μεταναστών. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της KASAPI όπου δεν αναφέρεται ως σύλλογος εργαζομένων. Σχετικά με τις υπο-εξέταση συλλογικές οργανώσεις αναφέρονται: πρώτον, η «Νιγηριανή Κοινότητα της Ελλάδας» (Καθολικοί, Χριστιανοί των άσφορων μετονομασμένων, μουσουλμάνοι). Αυτή η κοινότητα έχει περίπου 3.000 μέλη. Οι περισσότεροι είναι οικονομικοί μετανάστες ή διαφορεστές που έχουν για σπουδές. Ζουν κυρίως στο κέντρο της Αθήνας, στις περιοχές Κυψέλη, Πλ. Αμερικής, Αχαρνών και Αμπελόκηποι. Το πιο βασικό πρόβλημα

αντιπροσωπεύσει εκείνη την χώρα στην Ελλάδα, η οργάνωση μπορεί να ενεργήσει εν μέρει ως υποκατάστατο εκείνου του σώματος. Σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις είναι αυτές οι οργανώσεις επίσημης θρησκευτικής φύσης. Οι μεταναστευτικές οργανώσεις συναντώνται συνήθως στις μέρη που γίνονται χώροι συνάντησης και τόποι διεξαγωγής συναντήσεων για τις κοινωνικές εκδηλώσεις και τη φιλοξενία των εκπαιδευτικών ή άλλων δραστηριοτήτων που τις αφορούν. Σπάνια αναλαμβάνουν την ευθύνη για την προφύλαξη των νεοεισερχόμενων μεταναστών. Σε μερικές περιπτώσεις είναι δυνατό να ειπωθεί ότι αυτές οι οργανώσεις αποτελούν το «κέντρο» της ομάδας, από την προοπτική ότι είναι κύρια θέση για τις κοινωνικές συναντήσεις και μπορούν να πάρουν τη θέση του σπιτιού για καφέ (σαν

που βιώνεται από τη Νιγηριανή κοινότητα και γύρω από αυτά τα οποία προβάλλουν επίσημες απαιτήσεις είναι αυτό της νομιμοποίησης. Η «κοινότητα», εκτός από τις πολιτιστικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες, αντιπροσωπεύει τα ενδιαφέροντα Νιγηριανών, και σε συνεργασία με τη Νιγηριανή πρεσβεία για τη Ρώμη, επιτηρεί την εγκατάσταση περιττώσεων, δεδομένου ότι δεν υπάρχει πρεσβεία ή προξενείο στην Ελλάδα (Chitouris, Psimmenos and Tzeloroglou, 1999:29). *Λεύτερον*, η «Ένωση ΚΑΣΑΡΙ των Φιλιππίνων Μεταναστών» (Καθολικοί). Ο αριθμός των μεταναστών από τις Φιλιππίνες υπολογίζεται για να είναι περίπου 80.000. Η «κοινότητα» ΚΑΣΑΡΙ έχει περίπου 600 μέλη, και οι βασικοί στόχοι της είναι η παροχή νομικών υπηρεσιών, η εκπαίδευση και η αμοιβαία βοήθεια. Είναι εντυπωσιακά καλά οργανωμένη «κοινότητα». Διαθέτει και διαχειρίζεται ένα βρεφικό σταθμό ημέρας για τις μητέρες, (η κλεισμένη των μεταναστών από τις Φιλιππίνες είναι γυναίκες) οργανώνουν πολιτιστικές εκδηλώσεις, και παρέχουν ουσιαστική βοήθεια στα μέλη της που αντιμετωπίζουν προβλήματα κατοικίας. Έχει ένα ευρύ δίκτυο των συνδέσμων και συνεργάζονται με τις αντι-ρατσιστικές οργανώσεις, τα πολιτικά κόμματα και τις συνδικαλιστικές οργανώσεις στην Ελλάδα, με μια ευρεία σειρά οργανώσεων στις Φιλιππίνες και το εξωτερικό. Συμμετέχει στο Ευρωπαϊκό Φόρουμ Μεταναστών. Τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η «κοινότητα» είναι η νομιμοποίηση, ο ρατσισμός και οι σεξουαλικές παρενοχλήσεις που βιώνουν πολλές γυναίκες που απασχολούνται ως εσωτερικές εργαζόμενες (Chitouris, Psimmenos and Tzeloroglou, 1999:29). Πρέπει να σημειωθεί ότι οι (Chitouris, Psimmenos and Tzeloroglou, 1999:29) εστίασαν και στην Αιθιοπική Κοινότητα (Χριστιανοί Κόπτες), που συμπεριλήφθηκε στο πιλοτικό στάδιο της παρούσας έρευνας, και αναφέρουν ότι έχει περίπου 2.500 μέλη, των οποίων υπολογίζεται ότι μόνο 200 είναι στην Ελλάδα νόμιμα. Ζουν κυρίως στις περιοχές Κυψέλη, Παγκράτι, Αμπελόκηποι και Κάτω Πατήσια και έχουν χαμηλόμισθες εργασίες λόγω της παράνομης κατάστασής τους. Οι περισσότεροι αντιτάσσονται στο δικτατορικό καθεστώς του Melesse Zenawi και δεν μπορούν να επιστρέψουν στην Αιθιοπία. Η Αιθιοπική Κοινότητα οργανώνει πρώτα εκπαιδευτικές, πολιτιστικές δραστηριότητες και τα αθλητικά γεγονότα. Υπάρχει αμοιβαία βοήθεια μεταξύ των μελών. Τα πιο βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι η νομιμοποίηση και τα οικονομικά προβλήματα λόγω της χαμηλής βαθμίδας εργασίας τους. Δεν συνεργάζονται με οποιεσδήποτε επίσημο κρατικό σώμα ή πολιτικές οργανώσεις και κόμματα αν και συνεργάζονται με το Δίκτυο Μεταναστευτικών και Αντι-ρατσιστικών Οργανώσεων (Chitouris, Psimmenos and Tzeloroglou, 1999:30). Σχετικά με τους συλλόγους Αλβανών στη μελέτη τους οι Χιούρης, Ψημμένος και Τζελόεργλου (1999) αναφέρουν, *πρώτον*, την Ελληνοαλβανική Επιτροπή Φιλίας (σημειώνοντας ότι δεν υπάρχει καμία άλλη πληροφορία για αυτήν την οργάνωση και είναι άτυπη συλλογική οργάνωση), και *δευτέρον*, την Gjergj Kasterioti Skenderbej (Ένωση 'Skenderbej') (Ορδόδοξοι Χριστιανοί και μουσουλμάνοι): Αυτός ο σύλλογος δημιουργήθηκε από την ένωση δύο άλλων συλλόγων που ανηρυσάν την μεταξύ τους ύπαρξη. Έχουν περίπου 500-600 μέλη, ενώ σε 500.000 υπολογίζεται το σύνολο Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα συνολικά. Η καταγραφή και της ιδιότητας μέλους και του συνολικού αριθμού Αλβανών είναι δύσκολη έως αδύνατη, λόγω των συνεχών μετακινήσεων, των απελάσεων και της παράνομης κατάστασής τους. Οι Αλβανοί είναι η μεγαλύτερη ομάδα μεταναστών στην Ελλάδα και υπάρχουν περισσότερες αλβανικές οργανώσεις από αυτές που καταγράφονται εδώ. Τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες από την Αλβανία στην Ελλάδα είναι η νομιμοποίηση και ο ρατσισμός και ως οικονομικοί μετανάστες, προσλαμβάνουν την παραμονή τους στην Ελλάδα ως οικονομικοί μετανάστες προσωρινά και λόγω οικονομικών και κοινωνικοπολιτικών παραγόντων. Εκτός από την παροχή πληροφοριών και βοήθειας, αντιπροσωπεύουν τους πολλούς Αλβανούς που ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα. Ένας σημαντικός στόχος, είναι η διάδοση του αλβανικού πολιτισμού στην Ελλάδα, αν και ακόμα καμία πολιτιστική εκδήλωση δεν έχει πραγματοποιηθεί, αυτό οφείλεται όχι μόνο στο γεγονός ότι η επιτροπή μόλις πρόσφατα επικυρώθηκε, αλλά και επειδή έχουν πιθανώς άλλες προτεραιότητες. Συνεργάζονται με το Εργατικό Κέντρο της Αθήνας, όπου έχουν και εκεί έδρα, καθώς επίσης και με τη Γενική Σύνομοσπονδία της Εργαζομένης της Ελλάδας. Οι άλλες οργανώσεις Αλβανών στην Ελλάδα είναι παράνομες (άτυπες) και ήταν αδύνατο να καταγραφούν από τους ερευνητές (Chitouris, Psimmenos and Tzeloroglou, 1999:32). Επίσης σημειώνεται από τους συγγραφείς (Chitouris, Psimmenos and Tzeloroglou, 1999) ότι εκείνες οι οργανώσεις Αλβανών μεταναστών που καταγράφησαν δεν συμμετέχουν στις δραστηριότητες είτε του δικτύου είτε της Συντονιστικής Επιτροπής των Αντι-ρατσιστικών και Μεταναστευτικών Οργανώσεων, με την αιτιολογία ότι Έλληνες συμμετέχουν σε αυτούς. Αφετέρου, δέχονται Έλληνες ως μέλη στις οργανώσεις τους. Ο βασικός προσανατολισμός τους είναι κυρίως προς τη δημιουργία των συμμαχιών με τις δυνάμεις των συνδικάτων και τα πολιτικά κόμματα οποιασδήποτε πειθούς. Ο Πρόεδρος της Ελληνοαλβανικής Επιτροπής Φιλίας, ο Tahir Mitsi, έχει δημιουργήσει, μαζί με άλλους μετανάστες εκπροσώπους, ένα συντονιστικό σώμα στο οποίο δεν υπάρχει καμία επίσημη ελληνική συμμετοχή και είναι μέσω αυτής της νέας οργάνωσης που έχει προσπαθήσει να έρθει σε επαφή με όλα τα σημαντικά πολιτικά κόμματα. Το ζήτημα της διδασκαλίας της Αλβανικής γλώσσας σε εκείνα ελληνικά σχολεία όπου η που έχουν μεταναστεύσει μελέτη παιδιών είναι θεμελιώδες, και έχει εκφραστεί επίσημα από την ηγεσία των αλβανικών οργανώσεων και στην αναζήτηση της οποίας έχουν επικαλεστεί επίσης τις διεθνείς συνθήκες. Η έκφραση αυτής της απαίτησης έχει προκαλέσει κάποια αντίδραση εκ μέρους του ελληνικού τύπου. Τέλος, η ρατσιστική συμπεριφορά και οι αποκλεισμοί από τα μέσα ενημέρωσης είναι ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Επιτροπή στην προσπάθειά της να προωθήσει τα αιτήματα των Αλβανών εργαζομένων, στο S. Chitouris, I. Psimmenos and F. Tzeloroglou (1999) *Muslim Minorities in Greece from Traditional Rural Communities to Migrant Network Communities: The Emergence of a Global Underclass*. Research into Social Integration and Social Exclusion: "Muslim Voices" in the European Union: Greece. *The Stranger within Community Identity and Employment*. TSER-European Union: Unpublished research, p.32. Βλ. και Μ. Παύλου (2001) «Οι Λαθρέμποροι του Φόβου: Ρατσιστικός Λόγος και Μετανάστες στον Τύπο μιας Υποθήκης Μητρόπολης», στο Αθ. Μαρβάκης, Δ. Παράντογλου και Μ. Παύλου (επιμ.) *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ.127-162.

γέφυρα, δίκτυο για την κοινωνική υποστήριξη κ.λπ.)¹¹⁰¹. Η μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη, καθώς επίσης και οι διαφορετικές εθνικές ομάδες της, έχουν σφυρηλατήσει σχέσεις δικτύων και δεσμούς ως συνδετικό ιστό, οι οποίοι συνδέουν τις τοπικές «κοινότητες» με τα μεγάλα αστικά κέντρα στην Ελλάδα και άλλες ευρωπαϊκές χώρες (Chtouris, Psimmenos and Tzelepeglou, 1999:7)¹¹⁰². Τα δίκτυα δημιουργούν συνθήκες για την παρουσία περίπου 600.000 μεταναστών εργαζομένων στην Ελλάδα, η πλειοψηφία της οποίας είναι ατεκμηρίωτοι μετανάστες (ανεπίσημοι αριθμοί). Η πλειοψηφία αυτών των μεταναστών δεν αποτελεί τις οργανωμένες ή ακόμα και σταθερές «κοινότητες», αλλά διαμορφώνουν τα δίκτυα των εποχιακών εργαζομένων που κινούνται τακτικά γύρω σε αναζήτηση της εργασίας, ή που πηγαινοέρπονται μεταξύ της χώρας προέλευσής τους και της Ελλάδας¹¹⁰³. Στα πλαίσια των προαναφερθεισών κοινοτήτων δικτύων, παρατηρείται η ανάπτυξη των παράλληλων δικτύων: παραδείγματος χάριν, όλοι εκείνοι που ωφελούνται οικονομικά από την παρουσία ατεκμηρίωτων μεταναστών στην περιοχή τους. Στα πλαίσια αυτών των κοινοτήτων δικτύων, δεν υπάρχει καμία δυνατότητα ή ευκαιρία για το μεμονωμένο μετακινούμενο/η εργαζόμενο/η να εκφράσει την πολιτιστική ή θρησκευτική ταυτότητά του/της και είναι υποχρεωμένοι για να περιορίσουν τις δραστηριότητές τους στην καθημερινή εργασία¹¹⁰⁴ (Chtouris, Psimmenos and Tzelepeglou, 1999:10). Οι οικογένειες και οι σχέσεις συγγένειας στα πλαίσια τέτοιων δικτύων είναι επίσης τεμαχισμένες και διασκορπισμένες στις διάφορες περιοχές της χώρας υποδοχής. Αν και οι περισσότερες οικογενειακές ομάδες αποτελούνται από

¹¹⁰¹ Η επιλογή της θέσης για την κατοικία της «κοινοτικής» οργάνωσης εξαρτάται από τους οικονομικούς περιορισμούς και τις κύριες περιοχές στους οποίους οι άνθρωποι της εθνικής ομάδας κατοικούν. Οι υπο-εξέταση πληθυσμοί της έρευνας (Chtouris, Psimmenos and Tzelepeglou, 1999) συγκεντρώνονται κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα όπως η μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας, στη Θεσσαλονίκη, στην Πάτρα και στο Ηράκλειο στην Κρήτη. Υπάρχει επίσης μια δεύτερη και λιγότερο σημαντική σύγκλιση των μεταναστών στις αγροτικές περιοχές, όπου, λόγω της έλλειψης ενός ανεξιδεύτου εργατικού δυναμικού, είναι σε θέση να βρουν απασχόληση ως εποχιακοί αγροτικοί εργάτες ή ως εργαζόμενοι στην κατασκευές κατοικιών (Chtouris, Psimmenos and Tzelepeglou, 1999:3). Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών, αυτή η ροή της μετανάστευσης έχει ασκήσει σημαντική επίδραση η ίδια στη μουσουλμανική μειονότητα και ως αποτέλεσμα των νέων εξελίξεων, αυτή η «κοινότητα» έχει χάσει βαθμιαία τον ομοιογενή, αγροτικό χαρακτήρα της και έχει αρχίσει να διαφορίζεται σε τεμαχισμένες ομάδες και σε κοινωνικά δίκτυα σε όλες τις αστικές περιοχές της Ελλάδας (Chtouris, Psimmenos and Tzelepeglou, 1999:4). Η ανάλυση εστιάζει αρχικά στη μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη, έπειτα στις μικρότερες μουσουλμανικές ομάδες στα νησιά των Δωδεκανήσων και τέλος στις νέες μουσουλμανικές μειονότητες στην Αθήνα. Η μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη είναι μια θρησκευτική μειονότητα με ιστορικά σύνθετα πολιτιστικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, τα οποία συνεχίζουν να επηρεάζουν την παρούσα κοινωνικοοικονομική κατάσταση τους (Chtouris, Psimmenos and Tzelepeglou, 1999:5). Η διχοτομία του κοινωνικού και πολιτιστικού διαστήματος, μεταξύ του «εμείς» και οι «άλλοι», δημιουργεί μια μάλλον ασταθή εθνική ταυτότητα, η οποία, εντούτοις, είναι αυστηρά περιορισμένη μέσα στα όρια που τίθενται από εκείνους τους περιορισμούς και ευκαιρίες που προσφέρονται από το επίσημο κράτος καθώς επίσης και την ιστορία και οι ιδεολογίες του παρελθόντος (Chtouris, Psimmenos and Tzelepeglou, 1999:6). Τα μέλη μειονότητας ανήκουν σε οικογένειες και τα δίκτυα συγγένειας, καθώς επίσης και σε επαγγελματικούς συνδέσμους και συνεταιρισμούς (Chtouris, Psimmenos and Tzelepeglou, 1999:7). Αυτές οι σχέσεις δικτύων, σε ένα τοπικό ή υπερ-τοπικό επίπεδο, αποτελούν τον κόσμο των μεμονωμένων μελών της μουσουλμανικής μειονότητας και είναι μέσα σε αυτόν τον κόσμο που οι προσανατολισμοί, οι πρακτικές και οι κανόνες καθορίζονται και αναπτύσσονται, καθώς επίσης και οι ηθικές αξίες και τα καταναλωτικά πρότυπα (Chtouris, Psimmenos and Tzelepeglou, 1999:7). Στα πλαίσια αυτού του δικτύου, οι συμβολικές πρακτικές της εθνικής ομάδας επιζούν, αναπαράγονται και, σε μερικές περιπτώσεις οι καταναλωτικές συνήθειες και τα αισθητικά πρότυπα μετατρέπονται εντελώς.

¹¹⁰² Αυτή η γεωγραφική διαμόρφωση απεικονίζει τον πολύδυμο και ρευστό χαρακτήρα της εθνικής και θρησκευτικής ταυτότητάς της. Σε ορισμένες περιπτώσεις, σε τοπικό επίπεδο είναι δυνατό να παρατηρηθούν ανταγωνιστικές σχέσεις και ισχυρός κατακερματισμός, οι οποίοι σε ένα αστικό περιβάλλον, μετατρέπονται και αναδομούνται ως επαγγελματικές σχέσεις συνεργασίας ή συγγένειας μέσω του γάμου (Chtouris, Psimmenos and Tzelepeglou, 1999:7).

¹¹⁰³ Οι Χιτούρης, Ψιμμένος και Τζελέπεγλου (1999:9) αναφέρουν πώς αυτοί οι σχηματισμοί ομάδων μπορούν να αποκαλεστούν «κοινότητες» δικτύων (network communities), οι οποίες είναι, κοινωνικοί σχηματισμοί που διαμορφώνονται χωρίς οποιοδήποτε σταθερό τοπικό ή οικονομικό σημείο αναφοράς, πρότιστα μέσω των ενυπασσόμενων μεταναστεύσεων στις διαφορετικές περιοχές όπου υπάρχει πάντα μια ισχυρή απαίτηση για την παράνομη εργασία, δηλ. για τους ατεκμηρίωτους μετανάστες. Η δομή, καθώς επίσης και η λειτουργία αυτών των δικτύων, επηρεάζονται άμεσα από την παρουσία συγκεκριμένων συντελεστών που, παραδείγματος χάριν, επεμβαίνουν προκειμένου να διευκολύνουν τη μεταφορά, ή την κατοικία, εντοπίζοντας εργασία και ασυλία, έναντι των τοπικών αρχών και της αστυνομίας.

¹¹⁰⁴ Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού του φαινομένου είναι οι Αλβανοί, οι οποίοι δεν εκφράζουν φαινομενικούς τη θρησκευτική ταυτότητά τους ούτε τον προσδιορισμό τους με τον ισλαμικό πολιτισμό, στο (Chtouris, Psimmenos and Tzelepeglou, 1999:10).

μερικά μέλη, πολλοί διακινούμενοι εργαζόμενοι κινούνται γύρω από τη χώρα από μόνοι τους. Οι «κοινότητες δικτύων των διακινούμενων εργαζομένων δημιουργούν ένα νέο είδος «αδικημένου πληθυσμού» (underclass) δηλαδή είναι εκείνοι οι άνθρωποι που ζουν στις φτωχότερες γειτονιές της μητροπολιτικής περιοχής της Αθήνας και άλλων μεγάλων πόλεων (Chtouris, Psimmenos, and Tzelepeglou, 1999:10) χωρίς κοινωνικά ή πολιτικά δικαιώματα, χωρίς τη δυνατότητα σύστασης σταθερών επαγγελμάτων ή θέσεων που θα συνέβαλαν στην κοινωνική τους ένταξη. Η έρευνα των Chtouris, Psimmenos and Tzelepeglou (1999:10) αναδεικνύει ότι τα «κοινοτικά» μέλη εκείνων των δικτύων δέχονται αυτό το είδος χαλαρών και παροδικών κοινωνικών και επαγγελματικών σχέσεων επειδή μπορούν έτσι να εξασφαλίσουν μια σχετικά σταθερή απασχόληση¹¹⁰⁵.

¹¹⁰⁵ Οι συγγραφείς (Chtouris, Psimmenos and Tzelepeglou, 1999:39) σημειώνουν πως σχετικά με την ανάλυση της κατάστασης απασχόλησης της μουσουλμανικής μειονότητας στην Ελλάδα, είναι σημαντικό να διαφοροποιηθεί μεταξύ: *πρώτον*, εκείνων των μουσουλμάνων που ζουν στις παραδοσιακές αγροτικές περιοχές της Θράκης, *δεύτερον*, τους εγκατεστημένους μετανάστες από τα Βαλκάνια και *τρίτον*, τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς των τοιγάνων. Η πρώτη ομάδα αποτελείται κυρίως από τους αγρότες. Οι αγρότες των πεδιάδων παράγουν κυρίως καπνό και βαμβάκι. Οι «κοινότητες» που ζουν στις ορεινές περιοχές αποτελούνται πρώτιστα από νομάδες που εκτρέφουν τα ζώα όπως οι κατσίκες και τα πρόβατα. Οι αγροτικές δραστηριότητες σε αυτές τις κοινότητες στηρίζεται στη χειρωνακτική εργασία, όλων των οικογενειακών μελών, καθώς επίσης και στη συνεργασία και την υποστήριξη από τα δίκτυα συγγένειας. Η καλλιέργεια, και στις πεδιάδες και τις «κοινότητες» των βουνών, διατηρείται από τα ισχυρά δίκτυα οικογενειών και συγγένειας, υπό την έννοια ότι υπάρχει αμοιβαία βοήθεια και ανταλλαγή εργασίας (δηλαδή συγκομιδές καπνών, κόψιμα προβάτων, κ.λπ.). Κατ' αυτό τον τρόπο οι φτωχές οικογένειες κατορθώνουν, μέχρι ενός ορισμένου σημείου, να παράγουν τα προϊόντα που προορίζονται για τις διεθνείς αγορές, τις τιμές που τίθενται από το διεθνή ανταγωνισμό (καπνός/βαμβάκι). Οι μουσουλμάνες γυναίκες, αφετέρου, απασχολούνται, κατά τη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου τους, στην παραγωγή των λαϊκών προϊόντων τέχνης, δηλαδή *κεντηπής*, χειροποίητα αντικείμενα. κ.λπ. Οι άνδρες και οι γυναίκες που ζουν σε αυτές τις μουσουλμανικές αγροτικές «κοινότητες», τείνουν επίσης να αναζητήσουν εποχιακή εργασία εκτός από τις δραστηριότητες καλλιέργειάς τους. Οι άνδρες εργαζόμενοι θα μετακινηθούν συχνά μέχρι 60 χιλιόμετρα, προκειμένου να βρουν την εργασία σε άλλες μεγαλύτερες επιχειρήσεις καλλιέργειας. Οι γυναίκες, εντούτοις, είναι πιθανότερο να αναζητήσουν εργασία στα γειτονικά χριστιανικά χωριά που είναι πιο κοντά στο σπίτι. Μετά από την κατάργηση εκείνων των εμποδίων που είχαν εμποδίσει προηγούμενες (για λόγους «εθνικής ασφάλειας») την ελεύθερη μετακίνηση του πληθυσμού βουνών πέρα από τα βουλγαρικά σύνορα, μουσουλμάνοι που ζουν στις «κοινότητες» βουνών κερδίζουν την ανεμπόδιτη κινητικότητα και έγιναν συντεώς το πιο ευέλικτο και χαμηλό κόστος εργατικό δυναμικό στη Θράκη. Ταξιδεύουν συχνά καθημερινά στις μεγάλες πόλεις της Ξάνθης, της Κομοτηνής και της Αλεξανδρούπολης προκειμένου να αναζητήσουν εργασία ως οικοδόμοι ή ανεπίδικευτοι εργαζόμενοι, που απασχολούνται από τους τοπικούς αναδόχους ή τις μεγάλες επιχειρήσεις δημόσιων έργων. Αφήνουν επίσης τη Θράκη προκειμένου να γίνουν διακινούμενοι εργαζόμενοι στη Γερμανία ή να βρεθεί η εργασία ως ναυτικοί. Οι τοιγάνοι μπορούν να ταξινομηθούν σε τρεις ευρείες ομάδες. Καταρχάς, υπάρχουν οι σιδηρουργοί που τείνουν να καθιερωθούν νόμιμα και που προσδίδουν περισσότερους με την τουρκική εθνική ομάδα. Ζουν στο κέντρο πόλεων ή στα περίχωρα των μεγάλων πόλεων όπως η Κομοτηνή, Κομοτινί, το Διδυμότειχο, και άλλου και έχουν συνήθως τις μικρές επιχειρήσεις τους που φτιάχνουν μαχαίρια, εργαλεία και άλλα οικιακά σκεύη. Αν και τείνουν να ζουν σε μικρά σπίτια, οι συνθήκες κατοικίας τους είναι αρκετά καλές. Τα παιδιά της οικογένειας είναι συνήθως ενεργό συμμετέχοντες στη διαδικασία παραγωγής. Εργάζονται στα εργαστήρια, ενώ οι γυναίκες τείνουν να πωλούν τα προϊόντα στην αγορά του χωριού ή τις τοπικές αγορές. Τα παιδιά παρακολουθούν συνήθως το δημοτικό σχολείο για τουλάχιστον τρία ή τέσσερα έτη, αλλά κυρίως επαγγελματικά εκπαιδεύονται από τους γονείς και τους συγγενείς τους, δεδομένου ότι αρχίζουν ως μαθητευόμενοι από μια πολύ νεαρή ηλικία. Η δεύτερη ομάδα τοιγάνων αποτελείται κυρίως από τους προμηθευτές που κινούνται συχνά γύρω από τη Θράκη και σε όλη την Ελλάδα, μόνο ή με τις οικογένειές τους. Πολλοί από τους έχουν καθιερωθεί κύριος μόνιμα στις διάφορες πόλεις ή στην Αθήνα. Αυτές οι οικογένειες είναι κύριες συνήθως ενός μεσαίου μεγέθους φορητού, το οποίο χρησιμοποιείται ταυτόχρονα ως στέγαση, μέσα της μεταφοράς και ως προσωρινό διάστημα αποθήκευσης. Αυτή η ομάδα εμπλεκείται συνήθως στη λιανική πώληση των ταψιών, των υψωμάτων, των τροφίμων και των καθαριστικών υλικών. Αυτοί οι μετακινούμενοι μικροπωλητές δεν έχουν κανένα σταθερό εισόδημα επειδή τα κέρδη κυμαίνονται αρκετά. Επιπλέον, οι δαπάνες όπως η συντήρηση αυτοκινήτων, τα βαριά πρόσημα που επιβάλλονται από την αστυνομία, και ακόμη και οι ασθένειες ή οι ιατρικοί λογαριασμοί μπορούν να προκαλέσουν σοβαρά οικονομικά προβλήματα. Εάν, τελικά, βρεθούν σε πολύ δύσκολη οικονομική κατάσταση είναι συνήθως υποχρεωμένοι να πωλούν το σημαντικότερο εργαλείο της εργασίας τους, δηλαδή το φορητό τους. Κατά τη διάρκεια των ταξιδιών τους σε όλη την Ελλάδα, τα ενήλικα παιδιά βοηθούν τους γονείς τους στο να πωλούν τα αγαθά τους, ενώ τα πιο μικρά παιδιά, απασχολούνται στην πώληση φτηνότερων αγαθών ή με την επίαιτια. Τα παιδιά αυτής της ομάδας βιώνουν υψηλή ποσοστά αναλφαριθμητισμού και καταδεικνύουν την περιορισμένη συμμετοχή στην εκπαίδευση. Η τρίτη ομάδα τοιγάνων αποτελείται κυρίως από ανεπίδικευτους εργαζομένους χωρίς κάποιο σταθερό είδος απασχόλησης. Τείνουν να ζουν στα περίχωρα της πόλης, όπου έχουν τους οικιακούς τους. Αυτή η ομάδα απασχολείται συνήθως από τους βοηθούς των μεταφορών αν και βρίσκουν επίσης εργασία ως καθαριστές, κ.λπ. Συχνά πληρώνονται μόνο σε ωριαία βάση και, υπό αυτήν τη μορφή, βέβαια, στην χειρότερη οικονομικά προβλήματα σε σύγκριση με άλλα μουσουλμανικά μέλη μειονότητας. Τα μέλη αυτής της ομάδας έχουν εγκατασταθεί πρόσφατα στην Αθήνα, στον Κεραμικό, το Γκάζι, και τον Ασπρόπυργο. Μπορούν να χωριστούν σε δύο ομάδες: *πρώτον*, τουρκόφωνοι και *δεύτερον*, Roma ομιλητές. Η τουρκόφωνη ομάδα έχει ένα χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας και μπορεί συνήθως να βρει καλύτερες αμοιβές. Οι κύριοι τύποι απασχόλησης που είναι σε θέση να βρουν στη μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας είναι πλαστικοί μικροπωλητές, έμποροι μεταχειρισμένων, έμποροι απορριμμάτων, καθαριστές οικοδομώ, μεταφορείς και ανεπίδικευτοι βιομηχανικοί εργάτες. Οι γυναίκες εργάζονται συνήθως ως καθαριστές ή προσωρινοί εργαζόμενοι στις βιομηχανικές εγκαταστάσεις. Μερικές ειδικεύονται στην παραγωγή ενδυμάτων, ιδιαίτερα στα ενδύματα για τους γάμους των τοιγάνων και άλλες σημαντικές περιπτώσεις, όπως οι τελευταίες περιτομές των παιδιών, τα βαπτίσματα, κ.λπ. Οι νεότερες γυναίκες εκφράζουν μια επιθυμία για σταθερότερες μορφές απασχόλησης και σχετικής κατάρτισης, παραδείγματα χάριν, κόμμιση, ραπτική κ.λπ. Η

πρόσβασης στα σχετικά επιμορφωτικά προγράμματα, εντούτοις, δεν είναι εύκολη. Περισσότερο από τα δύο τρίτα αυτών των γυναικών τοιγάνων είναι χωρίς εργασία, ενώ οι άνδρες είναι σε θέση να βρουν εργασία, και μέσον όρο, σε λιγότερο από 15 ημέρες το μήνα. Μερικά μέλη αυτής της μειονότητας έχουν συμπετάσει πρόσφατα σε ιδιαίτερα κερδοφόρες εμπορικές συναλλαγές, δηλαδή η πώληση χρυσού και υφασμάτων, αλλά αυτό αποτελεί εξάιρεση στον κανόνα. Η πρώτη εισροή των μουσουλμανικών μελών της μειονότητας της Θράκης στο μητροπολιτικό χώρο της Αθήνας και των γειτονικών βιομηχανικών περιοχών συνδέεται άμεσα με την απαίτηση για τη φτηνή, ανειδίκευτη εργασία κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 και της δεκαετίας του 1980. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, οι μεγάλοι αριθμοί εργατών της μειονότητας χρησιμοποιήθηκαν για να εργαστούν στις βιομηχανικές περιοχές του Λαυρίου, του Μαρκόπουλου, του Ασπρόπυργου και της Ελευσίνας. Αυτοί οι εργαζόμενοι δεν επέλεξαν τις σταθερές εργασίες και την κοινωνική ασφάλιση αντίθετα, σύρθηκαν σφώς πρόωστα στη μαύρη αγορά εργασίας. Η προθυμία τους να αναλάβουν επικίνδυνες και ανθυγιεινές εργασίες, καθώς επίσης και η προσωρινή εργασία τους και συνδέεται σε σύντομο χρονικό διάστημα άμεσα με την ταυτότητα της μειονότητάς τους. Επιπλέον, ο αργός τεχνολογικός εκσυγχρονισμός της ελληνικής βιομηχανίας και γεωργίας δημιούργησε μια αύξουσα απαίτηση για ένα ανειδίκευτο, φτηνό και ευέλικτο εργατικό δυναμικό. Αυτό αποτέλεσε αναμφισβήτητο τον παράγοντα «έλξης» για τη μετανάστευση των εργαζομένων της μειονότητας από τη Θράκη κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 και της δεκαετίας του 1980. Όταν τα σοσιαλιστικά καθεστώτα κατέρρευσαν στα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη, εντούτοις, αντιμετώπισαν τον ανταγωνισμό από τους ατεκμηρίωτους μετανάστες που άρχισαν να έρχονται στην Ελλάδα και που θα μπορούσαν να προσφέρουν ακόμα φθηνότερη εργασία. Αυτή η παρατήρηση είναι σημαντική επειδή διευκρινίζει ότι η μαζική εισροή των ξένων εργαζομένων στην Ελλάδα στη δεκαετία του 1990 δεν είναι απλά μια ανεξέλεγκτη εισροή των πληθυσμών και ότι πρέπει επίσης να εξετάζεται με τον αντίκτυπο των σημαντικών εργατικών δυναμικών που υπήρξαν πριν από τα κατακλυσμικά γεγονότα στα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη. Αυτοί οι σύγχρονοι νομαδικοί οικονομικά ενεργοί πληθυσμοί αποτελούν μέρος αυτού που να καλέσουμε παγκόσμιος αδικημένος πληθυσμός (global underclass), ο οποίος προσπαθεί να ικανοποιήσει την ανάγκη για την πολυπλευρή και ευέλικτη απασχόληση, σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο. Οι «κοινότητες» δικτύων αποτελούν την αιτία από αυτούς τους όρους ιδρύονται μέσω της συνεκτικής δομής τους από την άποψη της συγγένειας, των οικογενειακών σχέσεων και του έθνους οι δευτεροβάθμιοι ή παράλληλοι παράγοντες περιλαμβάνουν τη γλώσσα, τη θέση ' προέλευσης "και τη θρησκεία. Όλοι αυτοί οι παράγοντες είναι, φυσικά, συνδεδεμένοι και έχουν επιπτώσεις συχνά στη σύνθεση αυτών των δικτύων με τους διαφορετικούς τρόπους. Οι «κοινότητες» δικτύων των μουσουλμάνων στη Θράκη, των Αλβανών, Πολωνών και Βουλγάρων εκτείνονται από τις τοπικές περιοχές τους σε όλη την Ευρώπη και Βόρεια Αμερική. Ο βαθμός επέκτασης εξαρτάται από εκείνους τους περιορισμούς που καθορίζονται από τους εθνικούς κρατικούς κανονισμούς, σε σχέση με την αγορά εργασίας ή άλλα μέτρα ελέγχου. Παρόλα αυτά τα εμπόδια και τους περιορισμούς, εντούτοις, υπάρχουν ορισμένοι αντικειμενικοί παράγοντες που οδηγούν στην ογκώδη έξοδο αυτών των πληθυσμών από τις χώρες ή τις περιοχές τους, προκειμένου να ακολουθηθούν τα προαναφερθέντα δίκτυα. Αυτοί οι αντικειμενικοί παράγοντες περιλαμβάνουν: *πρώτον*, σταθερές μειώσεις του κόστους εργασίας, *δεύτερον*, η απορρύθμιση (deregulation), που είτε που θεσμοποιείται ή όχι, της αγοράς εργασίας. Η απορρύθμιση προσφέρει τις δυνατότητες για την ένταξη των εργαζομένων στην αγορά εργασίας, χωρίς να πρέπει να καταβάλλονται υψηλές δαπάνες κοινωνικής ασφάλισης ή προσφορά οποιονδήποτε εργήσεων από την άποψη των δικαιωμάτων απασχόλησης. Αυτό σημαίνει την επέκταση όλων των μη-ρυθμιζόμενων μορφών απασχόλησης, λόγω των πιέσεων και του ανταγωνισμού που ασκούνται στην επίσημη αγορά εργασίας, καθώς επίσης και την περικοπή των παροχών του κράτους κοινωνικής πρόνοιας (baby sitters, οικονόμοι, υπηρεσίες για τους ηλικιωμένους, κ.λπ.). *τρίτον*, μια αυξανόμενη χαλάρωση της αστυνομίας και άλλα μέτρα ελέγχου, ιδιαίτερα σε εκείνες τις περιοχές και τομείς όπου η μείωση των τιμών και του διεθνούς ανταγωνισμού εντείνει την ανάγκη για ένα φτηνό, απορρυθμισμένο εργατικό δυναμικό, *τέταρτον*, η επέκταση των «κοινοτήτων» δικτύων σε όλες τις μεγάλες αστικές περιοχές της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής. Αυτοί οι παρόντες διαφορετικοί βαθμοί παραγόντων ενδυναμώνουν στις ευρωπαϊκές χώρες και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ο τομέας της κατασκευής και η γεωργία, που είναι παραδοσιακά μη-ρυθμιζόμενες μορφές απασχόλησης, και είναι δύο τομείς που δημιουργούν τους ισχυρότερους παράγοντες «έλξης» σε σχέση με αυτές τις σύγχρονες μορφές μετανάστευσης δικτύων. Οι αντικειμενικοί παράγοντες από την άποψη της χώρας προέλευσης είναι: *πρώτον*, η κατάρρευση, ή η μερική καταστροφική των συστημάτων παραγωγής σε πολλές εθνικές οικονομίες, οικονομικές περιοχές ή μεμονωμένες πόλεις. Αυτή η κατάρρευση μπορεί να συμπίσει με τις διαδικασίες του μετασχηματισμού, δηλαδή Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία και άλλες ανατολικο-ευρωπαϊκές χώρες, ή με τη διαδικασία αναδιάρθρωσης των βιομηχανικών χωρών. Η Αλβανία και η Βουλγαρία παρουσιάζουν τη σοβαρότερη κατάσταση της οικονομικής κατάρρευσης, ενώ η Πολωνία και η πρώην Γιουγκοσλαβία αντιμετωπίζουν τα τεράστια προβλήματα. Είναι από αυτές τις χώρες ότι τα σημαντικά μεταναστευτικά ρεύματα δημιουργούνται, *δεύτερον*, η πολιτική, θρησκευτική και κοινωνική κατοχή που υποφέρεται από τις εθνικές μειονότητες στις χώρες προέλευσης (Αλβανία, νότια Βουλγαρία), *τρίτον*, η εξέλιξη των προτύπων της κατανάλωσης από τους κατοίκους εκείνων των περιοχών όπου δεν υπάρχει κανένα βιομηχανικό ή καταναλωτικό προϊόν που παράγεται, εντούτοις, αισθάνονται τη «ανάγκη» για τέτοια προϊόντα και θέλουν να τους αγοράσουν, *τέταρτον*, τέτοια πρότυπα της κατανάλωσης, σε σχέση με την κατοικία, τη διατροφή, τον μισθισμό και τον ελεύθερο χρόνο, συνδυάζονται συνήθως με το παραδοσιακό έθιμα και τελετουργικά (γάμοι, βαπτίσματα, κ.λπ.), και αυξάνουν σημαντικά το γενικό κόστος ζωής. Συνεπώς, αυτή η ανάγκη για ένα συμπληρωματικό εισόδημα μπορεί μόνο να ικανοποιηθεί με τη μετανάστευση σε άλλες περιοχές, ή σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Υποκειμενικά μιλώντας, οι συγγραφείς (Clouris, Psimmenos and Tzelepeglou, 1999:44) σημειώνουν ότι όλοι αυτοί οι παράγοντες είναι μόνο πραγματικά λειτουργικοί όταν έχουν τα άτομα πραγματική πρόσβαση σε μια ευρύτερη «κοινότητα» δικτύων της ίδιας εθνικής ομάδας. Δεν είναι πάντοτε απολύτως απαραίτητο, εντούτοις, αυτή η σχέση να βασίζεται στην οικογένεια ή τους προσωπικούς δεσμούς, αν και αυτοί οι δεσμοί πολλαπλασιάζουν τους αντικειμενικούς λόγους για τη μετανάστευση. Πολλά άτομα αφήνουν το χωριό τους ή πόλη τους κάτω από την εντύπωση ότι «κάπου, έξω εκεί» είναι εκεί ένας «δρόμος» που έχει συζητηθεί ήδη από άλλους Αλβανούς, Βουλγάρους, κ.λπ., και που οδηγούν τελικά στην Ελλάδα, Ιταλία, Γερμανία, και αλλού.

Οι Lazaridis και Wickens (1999)¹¹⁰⁶ στην μελέτη¹¹⁰⁷ τους εστιάζουν στην εμπειρία της απασχόλησης στην Ελλάδα των Αλβανών μεταναστών εργαζομένων και τον τύπο «τουρίστα» (tourist) που επιλέγει να επιλέξει τις συνθήκες του τόπου υποδοχής (go native)¹¹⁰⁸. Ειδικότερα, εστιάζουν στην εμπειρία των Αλβανών μεταναστών εργαζομένων που εισήλθαν στη χώρα χωρίς έγγραφα και βρίσκονται στα περιθώρια της αγοράς εργασίας, και ενός ιδιαίτερου τύπου τουριστών που, όντας πολίτης ενός κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μπαίνει στη χώρα νόμιμα και επιλέγει να πάει με τις συνθήκες του τόπου υποδοχής (go native)¹¹⁰⁹. Και οι τουρίστες-εργαζόμενοι από τη Δύση και οι Αλβανοί μετανάστες έρχονται στην Ελλάδα επιδιώκοντας καλύτερες συνθήκες από εκείνες που μπορούν να βρουν στην πατρίδα τους¹¹¹⁰.

Οι Lazaridis και Wickens (1999) εστιάζουν στις πλευρές της διάκρισης και του αποκλεισμού που οι «άλλοι», δηλαδή οι Αλβανοί, βιώνουν σε ένα κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου η εθνική, εθνική, πολιτιστική, και θρησκευτική διαφορά θεωρείται από την κοινωνία υποδοχής ως απειλή και αιτία των προβλημάτων¹¹¹¹. Η συγκριτική ανάλυση αναφέρεται σε στην εμπειρία αυτών των δύο ομάδων και ιδιαίτερα στην εμπειρία τους στην αγορά εργασίας¹¹¹². Εμφανίζεται ένας διαχωρισμός στην εργασία βάσει φύλου, στον οποίο οι περισσότερες γυναίκες από την Αλβανία είναι περιορισμένες σε ορισμένους τύπους εργασιών, όπως η οικιακή εργασία και ο καθαρισμός, ενώ οι περισσότεροι τουρίστες-

¹¹⁰⁶ G. Lazaridis and E. Wickens (1999) "Us and the Others: Ethnic Minorities in Greece". *Annals of Tourism Research*, vol. 26, no. 3, pp.632-655.

¹¹⁰⁷ Η μελέτη των Lazaridis και Wickens (1999) είναι βασισμένη σε εθνογραφικά στοιχεία που συλλέχθηκαν κατά τη διάρκεια της επιτόπιας έρευνας τους την άνοιξη και το καλοκαίρι του 1994-95 και του 1995-96 στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Οι ημι-δομημένες εις βάθος συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με 38 Αλβανούς (14 γυναίκες, 24 άνδρες) και 35 τουρίστες-εργαζομένους (12 γυναίκες και 23 άνδρες) που προέρχονταν από άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, μη-δομημένες συνεντεύξεις υπό τη μορφή «καθοδηγμένων συνομιλιών» πραγματοποιήθηκαν με διάφορους Έλληνες βασικούς πληροφοριοδότες, επιτρέποντάς τους να εκφράσουν τις αντιλήψεις τους για τους Αλβανούς και τους τουρίστες-εργαζομένους, στο G. Lazaridis and E. Wickens (1999) "Us and the Others: Ethnic Minorities in Greece". *Annals of Tourism Research*, vol. 26, no. 3, p.637.

¹¹⁰⁸ Από την μελέτη αναδεικνύεται ότι οι Αλβανοί μετανάστες παγιδεύτηκαν σε συνθήκες κατωτερότητας, ακινησίας και της υψηλής εκμετάλλευσης σε δύο ελληνικές πόλεις. Υποστηρίζουν ότι αν οι δύο αυτές μεταναστευτικές ομάδες βρίσκονται στα χαμηλού κύρους επαγγέλματα, ο «τουρίστας-εργαζόμενος» από τη Δύση αντιμετωπίζεται ευνοϊκότερα από τη χώρα υποδοχής σε σχέση με τους μετανάστες από την Αλβανία. Οι τελευταίοι όχι μόνο βιώνουν εκμετάλλευση και διάκριση στην απασχόληση αλλά είναι και θύματα των διάφορων πολιτικών διεργασιών. Με βάση τα εθνογραφικά στοιχεία, οι Lazaridis και Wickens (1999) αναλύουν μερικά προκαταρκτικά συμπεράσματα σχετικά με την εμπειρία στην αγορά εργασίας δύο διαφορετικών εθνικών ομάδων σε δύο ελληνικές πόλεις, την Αθήνα και την Θεσσαλονίκη.

¹¹⁰⁹ Έχοντας προτίμηση στον τρόπο ζωής (χαλάρωση και ύπαιθρος) της Ελλάδας, αυτός ο τύπος τουρίστα αποφασίζει να μείνει ξερώντας ότι έχουν δικαιώματα σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Όταν έρθουν στην Ελλάδα, βρίσκουν μια προσωρινή εποχιακή απασχόληση ως μέσο «χρηματοδότησης» του επλεγμένου εναλλακτικού τρόπου ζωής τους, στο G. Lazaridis and E. Wickens (1999) "Us and the Others: Ethnic Minorities in Greece". *Annals of Tourism Research*, vol. 26, no.3, p.633.

¹¹¹⁰ Εντούτοις, Αλβανοί μετανάστες δραστηρεύονται από τους πραγματικά δύσκολες συνθήκες, όπως η φτώχεια, η έλλειψη ειρήνης, οι πολιτικές διώξεις στην πατρίδα στο σπίτι και η ανεργία ενώ οι τουρίστες-εργαζόμενοι επιδιώκουν την καλή ζωή, όπως το καλό φαγητό, θερμότερες κλιματολογικές συνθήκες κλίμα και άλλα θετικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ελληνικής ζωής και του πολιτισμού. Αντίθετα από τους Αλβανούς μετανάστες, η πλειοψηφία των τουριστών-εργαζομένων που πέρασαν από συνέντευξη ήταν παραιδύμιοι, δηλαδή ήταν προσωρινοί μετανάστες, με σαφή πρόθεση να εξιστρέψουν στην πατρίδα τους σε εύθετο χρόνο.

¹¹¹¹ Ως εκ τούτου, αυτοί οι μετανάστες, εξ ορισμού, θεωρούνται ως προβληματικοί και έχουν αποκτήσει μια αρνητική εικόνα. Η μετανάστευση των Αλβανών χαρακτηρίζεται κατάσταση μη-πολίτη (noncitizen), με τους Αλβανούς μετανάστες να ενσωματώνονται σε διαφορετικούς βαθμούς και με διαφορετικές μορφές, ανάλογα με εάν είναι έθνο-Έλληνες ή «άλλοι» Αλβανοί, όπου η εμπειρία τους αντιπαραβάλλεται με εκείνων των τουριστών-εργαζομένων που απολαμβάνουν τα προνόμια που συνδέονται με την ευρωπαϊκή τους υπηκοότητα (Lazaridis and Wickens, 1999:633).

¹¹¹² Η επιτόπια μελέτη των Lazaridis και Wickens έχει καταδείξει ότι και οι δύο τύποι μετακινούμενων εργαζομένων αποτελούν ένα «εργατικό δυναμικό αντικατάστασης» (replacement labor force), που γεμίζει τις ανεπιθύμητες, χαμηλόμισθες, χαμηλού κύρους εργασίες στους πρωτογενείς και τριτογενείς τομείς που έχουν εγκαταλειφθεί πρόσφατα από τους Έλληνες. Υποστηρίζεται ότι, αν και οι δύο αυτές οι κοινωνικές ομάδες βρίσκονται στα χαμηλόμισθα και παρακατιανά επαγγέλματα, ο δυτικός τουρίστας-εργαζόμενος αντιμετωπίζεται ευνοϊκότερα από τους γηγενείς, σε σχέση με τα μέλη άλλων εθνικών μειονοτικών ομάδων, όπως οι Αλβανοί. Η μελέτη των (Lazaridis and Wickens, 1999) βεβαιώνει ότι οι Αλβανοί είναι παγιδευμένοι σε συνθήκες κατωτερότητας, στασιμότητας και της υπερ-εκμετάλλευσης, στο G. Lazaridis and E. Wickens (1999) "Us and the Others: Ethnic Minorities in Greece". *Annals of Tourism Research*, vol.26, no.3, p.634.

εργαζόμενοι δεν εργάζονται ως οικιακοί βοηθοί¹¹¹³. Οι τουρίστες-εργαζόμενοι καλωσορίζονται και αντιμετωπίζονται ευνοϊκότερα από τους Αλβανούς οι οποίοι βιώνουν συχνά μια ανοικτή εχθρότητα από την κοινωνία υποδοχής ως εισβολείς και ως υποδέεστοροι (Lazaridis and Wickerns, 1999:645). Τα στοιχεία ότι οι Έλληνες έχουν αρνητική στάση απέναντι στους Αλβανούς εργαζομένους, που τους χαρακτηρίζουν ως «πονηρούς», «πρωτόγονους», και προ πάντων «ανέμπιστους», και ότι συνιστούν μια πηγή κινδύνου και απειλής¹¹¹⁴ (Lazaridis and Wickerns, 1999:648). Αυτοί τα αρνητικά στερεότυπα των μέσων προς την πλειοψηφία των Αλβανών μεταναστών τους στιγματίζει. Λειτουργούν ως μηχανισμός κοινωνικού αποκλεισμού και δικαιολογούν την υπερ-εκμετάλλευσή τους στην αγορά εργασίας. Οι εργοδότες επίσης, έτσι, δικαιολογούν συχνά τη χαμηλότερη ανταμοιβή που προσφέρεται σε Αλβανούς από την άποψη του κινδύνου που διατρέχουν στη χρησιμοποίησή τους¹¹¹⁵.

Στις εμπειρίες των μεταναστριών από τις Φυλιππίνες και την Αλβανία που έρχονται να εργαστούν και να μείνουν στην Ελλάδα¹¹¹⁶ και στον τρόπο με τον οποίο η διαδικασία μετανάστευσης,

¹¹¹³ Οι άνδρες από την Αλβανία, ανεξάρτητα από το εκπαιδευτικό τους υπόβαθρο, εργάζονται σε γεωργικές εργασίες σε αγροτικές περιοχές. Απασχολούνται επίσης στους τύπους εργασιών όπου τα άτομα στην Ελλάδα έχουν πετύχει στην καθήκηση μιας κατ' εξαίρεση στρατηγικής, παραδείγματος χάριν, στον κλάδο των οικοδομικών και τεχνικών έργων καθώς και κατασκευής σπιτιών και δημόσιων έργων μέσω των υπεργολάβων και άλλων χαμηλόμισθων χαμηλού κύρους εργασιών, που απαιτούν περισσότερη σωματική δύναμη παρά κάποια γνώση ή ικανότητα. Ανεξάρτητα από το εκπαιδευτικό υπόβαθρό τους, όλοι οι Αλβανοί, ακόμη και εκείνοι που απασχολούνται στην πατριδα τους ως γιατροί ή δάσκαλοι ωθούνται στα χαμηλού κύρους, κακοπληρωμένα επαγγέλματα με πολύ λίγες ευκαιρίες για πρόοδο (Lazaridis and Wickerns, 1999:643). Από κοινού με τους Αλβανούς εργαζομένους οι τουρίστες-εργαζόμενοι απασχολούνται για μικρές χρονικές περιόδους σε εργασίες χαμηλών αμοιβών και κύρους, συχνά σχετικές με τις υπηρεσίες τουρισμού. Οι ελληνικές επιχειρήσεις τουρισμού είναι γενικά μικρής κλίμακας. Σε αυτή την «κρυμμένη οικονομία» είναι δύσκολο να προσδιοριστεί ακριβώς ο αριθμός των ξένων εργαζομένων που συμμετέχουν στον τουρισμό, λόγω αδήλων δραστηριοτήτων και τη φοροδιαφυγή. Αυτό που είναι σαφές, εντούτοις, είναι ότι αυτή βιομηχανία παρέχει πολλές ευκαιρίες για τη «μη-καταγεγραμμένη» απασχόληση στις μικρές, οικογενειακές επιχειρήσεις. Εξ εκ τούτου, πολλοί συνεπενευσταζόμενοι είναι ότι δεν είχαν καμία δυσκολία στην εύρεση εργασίας, με «αμοιβή στο χέρι» εργασίας, ή μερική-απασχόληση στα ξενοδοχεία, τα εστιατόρια, ή τα ποτοπωλεία. Η μελέτη έδειξε ότι αυτοί οι εργαζόμενοι δεν αντιμετωπίζουν τα προβλήματα του ίδιου μεγέθους με εκείνα που αντιμετωπίζουν οι Αλβανοί. Η νομική και αγοράς εργασίας κατάσταση του Αλβανού και του τουρίστα-εργαζομένου διαφέρει δεδομένου ότι, αντίθετα με τους πρώτους, οι τουρίστες-εργαζόμενοι, ως υπήκοοι των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν το δικαίωμα να μείνουν και να εργαστούν στην Ελλάδα. Αφετέρου, οι Αλβανοί μετανάστες, εργάζονται υπό τους συνολικά άτυπους όρους και συνθήκες, όπου αποτελεί και τη μόνη επιλογή τους. Η ευαπάθεια τους είναι ένας πρόσθετος παράγοντας, ο οποίος συμβάλλει στην εξαρτώμενη θέση τους μέσα στην άτυπη οικονομία, αλλά δεν είναι η αιτία. Οι Αλβανοί, επειδή η χώρα τους δεν είναι κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποκλείονται από την υπηκοότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έτσι στερούνται από τη δυνατότητα της προστασίας ενάντια στις διακρίσεις, όπως όσον αφορά την απασχόληση, κοινωνική προστασία, ασφάλεια της κατοικίας (Lazaridis and Wickerns, 1999:644). Οι περισσότεροι είναι σε μια παράνομη κατάσταση όσον αφορά στην εργασία στον άτυπο τομέα.

¹¹¹⁴ Αυτά τα στερεότυπα, και στις δύο ελληνικές πόλεις, συνέπεσαν με την αμνηστία του Προέδρου Αλία σε περίπου εκατό πολιτικούς κρατούμενους το 1991, όπου άρθρα στις εφημερίδες μιλούσαν γι'α την απελευθέρωση φυλακισμένων που θα διέπρattαν διάφορα εγκλήματα μόλις μπουσ στη χώρα. Αυτό συνέπεσε με τη μαζική είσοδο Αλβανών. Κατά τη διάρκεια της ίδιας περιόδου (1991-1993) υπήρξε επίσης μια αύξηση στον αριθμό περιπτώσεων αλλοδαπών που διαπράττουν τα εγκλήματα. Τον Ιανουάριο του 1996, η εφημερίδα «Καθημερινή» ανέφερε ότι το 60% όλων των κατηγορημένων εγκλημάτων διαπράχθηκαν από αλλοδαπούς και συνήλθε από Αλβανούς. Αυτοί οι αριθμοί προσέδωσαν μια ευρεία δημοσιότητα και έχουν συμβάλει στην κατασκευή της εικόνας του Αλβανού ως «επικινδύνου» και «εγκληματία». Οι Αλβανοί μετανάστες έκτοτε χρησιμοποιούνται ως αποδοχοπομπάοι τράγοι και από τότε είναι ένα συνθηματικό χαρακτηριστικό γνώρισμα των μέσων ενημέρωσης και των πολιτικών να τους χρησιμοποιούν συχνά για να τους κατηγορήσει για όλα τα κακά στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία, που κυμαίνονται από τις μικροκλοπές ως τις δολοφονίες και την εμπορία ναρκωτικών, στο G. Lazaridis and E. Wickerns (1999) "Us and the Others: Ethnic Minorities in Greece", *Annals of Tourism Research*, vol.26, no.3, p.648.

¹¹¹⁵ Οι Αλβανοί θεωρούνται γενικά ως «πρόβλημα» και πλέον βιώνουν την εχθρότητα. Αυτή η αντιπάθεια προς Αλβανούς απεικονίζεται επίσης στην πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης στις αρχές της δεκαετίας του 1990 για να περιορίσει τους αριθμούς τους με «την εξαγωγή» τους, με τις λεγόμενες «επιγρήσεις ακούβ». Αυτή η πολιτική οδηγήθηκε πρώτα από αυτό που καλείται «Αλβανοφοβία», τον φόβο ότι η Ελλάδα θα πλημμυριστεί από μια μαζική είσοδο των Αλβανών μεταναστών και ότι η κοινωνική συνοχή της χώρας θα απειληθεί από αυτούς τους «ξένους εγκληματίες» ή τους «ξένους κλέφτες». Παράλληλα, ενώ η Ελλάδα επωφελείται από αυτούς τους εργαζομένους, ο ρατσισμός βιώνεται από τους Αλβανούς ως σκόπιμη πολιτική επίδραση, στο G. Lazaridis and E. Wickerns (1999) "Us and the Others: Ethnic Minorities in Greece", *Annals of Tourism Research*, vol.26, no.3, p.649.

¹¹¹⁶ Η Lazaridis (2000:49) αναφέρει ότι στη νότια Ευρώπη, μια σημαντική αντιστροφή των ιστορικών προτύπων έχει πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια. Η Ιταλία, η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ελλάδα έγιναν δέκτες (οικονομικούς μεταναστών (poverty) και ιδιαίτερα καταπιεσμένων) μεταναστών και πρόσφεραν από μη-ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από την άποψη της γεωγραφικής θέσης τους, των αφρικανικών αποικιακών επιρροών και των ανεπαρκών μεθόδων επιτήρησης και ελέγχου της μετανάστευσης που χρησιμοποιούνται στη νότια Ευρώπη. Επιπλέον, οι Castles and Miller (1993:267) τονίζουν ότι, σε μια όλο και περισσότερο διεθνή οικονομία, είναι δύσκολο να ανοιχτούν τα σύνορα για τις μετακινήσεις των πληροφοριών, των προϊόντων και του κεφαλαίου και να

αλλά και οι μηχανισμοί περιθωριοποίησης και αποκλεισμού, έχουν επιπτώσεις σε αυτές τις δύο ομάδες γυναικών διαφορετικά, εστιάζει η Lazaridis (2000) στην έρευνα¹¹⁷ της. Εξετάζεται το εάν οι διαφορές μεταξύ των δύο υπο-εξέτασης εθνικών ομάδων μπορούν να εξηγηθούν μόνο με οικονομικούς παράγοντες ή εάν άλλοι παράγοντες όπως οι πολιτιστικές διαφορές και η φήμη, παρά τη φυλετική κατηγοριοποίηση, ενεργούν ως πρόσθετοι περιορισμοί στις ευκαιρίες απασχόλησης αυτών των γυναικών. Οι περικοπές στην κοινωνική προστασία ή οι ανεπαρκείς παροχές του κράτους κοινωνικής πρόνοιας έχουν οδηγήσει στην αύξηση της ζήτησης για τους μη-τυπικά κατοχυρωμένους (χωρίς έγγραφα) φθηνούς εργαζομένους, όπως για παράδειγμα, στις οικιακές υπηρεσίες (Lazaridis, 2000:50). Στην Ισπανία και στην Ελλάδα η οικιακή εργασία είναι ο μεγαλύτερος τομέας απασχόλησης για τις γυναίκες μετανάστριες, ενώ σχεδόν το ένα τρίτο των αδειών εργασίας που εξεδόθησαν στην Ιταλία το 1995 ήταν για οικιακή εργασία. Ένας γηράσκων πληθυσμός, οι μεταβαλλόμενες οικογενειακές δομές, οι μεταβαλλόμενοι τρόποι ζωής των γυναικών και ένα στοιχειώδες κράτος κοινωνικής πρόνοιας ανάκανο να παράσχει επαρκή φροντίδα (care) στους ανθρώπους με ειδικές ανάγκες, στους ηλικιωμένους και τα παιδιά, προβάλουν αυτή την ζήτηση/ανάγκη για τέτοιες υπηρεσίες επιτακτική (Lazaridis, 2000:50).

Στην Ιταλία η ζήτηση για οικιακές εργάτριες, ειδικά εσωτερικές (live-in) οικιακές εργάτριες, επισημαίνεται ήδη από τη δεκαετία του 1960 (Lazaridis, 2000:50). Τέτοια ζήτηση, που στην Ισπανία και την Ελλάδα μέχρι σήμερα ικανοποιούνταν από τοπικούς πολίτες, ικανοποιείται σήμερα από τις μετανάστριες γυναίκες (Lazaridis, 2000:50). Στην Ελλάδα¹¹⁸ οι μετανάστριες από τις Φιλιππίνες

κλείσουν στους ανθρώπους. Οι γυναίκες καταλαμβάνουν μια κεντρική θέση σε αυτά τα μεταναστευτικά ρεύματα, και ως «εξαρτώμενες» και ως «ανεξάρτητες» οικονομικές μετανάστριες, διαδραματίζοντας ενεργούς ρόλους. Συγχρόνως, όλες οι πολιτικές της νότιας Ευρώπης προσιούν τη μείωση των ακαμψιών της αγοράς εργασίας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας. Αυτό αυξάνει την προθυμία των εργοδοτών να προσλάβουν παράνομους εργαζομένους, σε μια έντονα φυλετικοποιημένη (gendered) αγορά εργασίας που αφήνει λίγες ευκαιρίες στις γυναίκες εκτός από στις βιομηχανίες του sex και της «ψυχαγωγίας», και μέσα τη θηλυκοποίηση (feminized) μερικών υπηρεσιών (τουρισμός, φροντίδα, οικιακή εργασία).

¹¹⁷ Η Lazaridis (2000) χρησιμοποίησε κυρίως ποιοτικές μεθόδους έρευνας. Η ίδια Lazaridis (2000:52) αναφέρει ότι μια στατιστική σύνταξη των στοιχείων όσον αφορά τις γενικές τάσεις αποδείχθηκε αδύνατη. Πολλοί μετανάστριες εσωτερικές εργάτριες είναι εργάζονται και διαφεύγουν από τον επίσημο έλεγχο, έτσι παραμένουν «αόρατοι» στις επίσημες στατιστικές καθώς οι επίσημες στατιστικές στην Ελλάδα εστιάζουν αποκλειστικά στους μετανάστες που εισέρχονται στη χώρα μέσω νόμιμων οδών. Η έρευνα επικεντρώθηκε στη συλλογή των πρωτεύοντων στοιχείων από δείγματα δύο ομάδων οικιακών βοηθών και καθαριστριών, από τις Φιλιππίνες και την Αλβανία, στην Κέρκυρα και την Αθήνα. Ερωτηματολόγια για τη συγκέντρωση των βασικών δημογραφικών πληροφοριών σχεδιάστηκαν και διανεμήθηκαν στις μετανάστριες. Αυτά συμπληρώθηκαν επαρκώς από τις γυναίκες Φιλιππίνες αλλά όχι από αυτές από την Αλβανία. Οι τελευταίες είχαν δυσκολίες στο να δώσουν ευθείς και ειλικρινείς απαντήσεις σε ερωτήσεις σχετικές με την εργασία τους, τους λόγους για μετανάστευση, το σημείο εισόδου μέσα στην Ελλάδα, η εμπειρίες τους στη χώρα υποδοχής. Η άρνησή τους να απαντήσουν σε αυτές ήταν για ο φόβος, όπως είπαν, ότι τέτοιες πληροφορίες θα χρησιμοποιούνταν από τις αρχές και θα είχε ως αποτέλεσμα την απώλειά τους. Κατά συνέπεια, ένα ευρύ φάσμα των μεθόδων χρησιμοποιήθηκε, συμπεριλαμβανομένων των μη-δομημένων, εις βάθος συνεντεύξεων, και ιστοριών ζωής για τη λήψη των χρήσιμων πληροφοριών για τον τρόπο που οι γυναίκες μετανάστριες αντιλαμβάνονται και ερμηνεύουν την εμπειρία τους. Επιπλέον, οι ημι-δομημένες συνεντεύξεις χρησιμοποιήθηκαν με τους βασικούς πληροφοριοδότες που συνδέονταν μαζί τους, σε ομαδικές συνεντεύξεις με τρεις ή τέσσερις γυναίκες που κατέστησαν σαφές ότι αισθάνονταν δύσκολα στο να δώσουν μεμονωμένες συνεντεύξεις, επισκέψεις στις περιοχές των βασικών πληροφοριοδοτών και σε σημεία συγκέντρωσης, όπως τα συγκροτήματα κατοικιών μεταναστών και σε εθνικούς συλλόγους. Οι γυναίκες προσεγγίστηκαν σε πρώτο στάδιο μέσω των εργοδοτών καθώς επίσης και μέσω των μεταναστευτικών συλλόγων (community groups) και των υποστηρικτών τους. Δεδομένου ότι πολλές γυναίκες μετανάστες ήταν απρόθυμες να συμμετέχουν, η «τεχνική της χιονοστιβάδας» χρησιμοποιήθηκε για να αποκτηθεί πρόσβαση και να επλεγούν γυναίκες για συνέντευξη. Επιχειρήθηκε να δημιουργηθεί ένα τυχαίο δείγμα μεταναστριών εργαζομένων που χρησιμοποιώντας καταλόγους από εκκλησίες (καθώς πολλές μετανάστριες από την Αλβανία βαφτίζονται στην Ελλάδα και οι μετανάστριες από τις Φιλιππίνες ήταν ιδιαίτερα συχνά σε καθολικές εκκλησίες) κάτι που όπως δεν κατέστη δυνατό, επειδή οι περισσότερες μετανάστες/τριες είναι παράνομοι (είτε μπαίνουν στη χώρα παράνομα είτε γίνονται παράνομοι όταν λήγει η visa τους).

¹¹⁸ Οικιακές εργάτριες οι οποίες έρχονται να εργαστούν στη νότια Ευρώπη περιλαμβάνουν μια ευρεία ποικιλία υπηκοοτήτων, δηλαδή από το Μαρόκο, την Ερυθραία, την Αιθιοπία και τις Φιλιππίνες στην Ιταλία, γυναίκες από τη Δομινικανή Δημοκρατία, το Μαρόκο και το Περού στην Ισπανία, γυναίκες από την Πολωνία, την Αλβανία, τη Βουλγαρία, την Αιθιοπία, την Σομαλία και τις Φιλιππίνες στη Ελλάδα, στο Lazaridis, 2000:50.

(Filipinas) είναι οι καλύτερα οργανωμένες, ενώ οι γυναίκες από την Αιθιοπία, την Αλβανία και την Πολωνία είναι ιδιαίτερα ορατές (Lazaridis, 2000:50). Στη περίπτωση της Ελλάδας¹¹¹⁹ μια ιεραρχία της εργασίας λειτουργεί στις εσωτερικές εργαζόμενες, με αυτές από τις Φιλιππίνες να κερδίζουν υψηλότερες αμοιβές για λιγότερες ώρες εργασίας από τις μετανάστριες από την Αλβανία¹¹²⁰. Και οι δύο ομάδες

¹¹¹⁹ Η Lazaridis (2000:50) αναφέρει ότι μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990, η βιβλιογραφία για τους μετανάστες εργάτες που ήρθαν να εργαστούν στην Ελλάδα αποτελούνταν από μερικούς δημοσιογραφικούς απολογισμούς, οι οποίοι επιλέχθηκαν με έναν μη-συστηματικό τρόπο. Η συγγραφέας (Lazaridis, 2000:56) σημειώνει ότι η οικιακή εργασία είναι τώρα διαδεδομένη στην Ελλάδα, και είναι μια μορφή παραγωγής στην οποία τα αγαθά και οι υπηρεσίες που παράγονται είναι για αποκλειστική χρήση της οικογενειακής μονάδας, παράγονται μέσα σε αυτή τη μονάδα, και ανταλλάσσονται για αμοιβές. Πολλές οικογένειες απασχολούν οικιακές εργάτριες σε πλήρη ή μερική απασχόληση. Μέχρι σήμερα, οι περισσότεροι από τους οικιακές εργάτριες που απασχολούνταν ήταν Έλληνίδες από την εργατική τάξη που προέρχονταν από τις αγροτικές περιοχές. Βαθμιαία, με μια αύξηση στο βιοτικό επίπεδο, τη μείωση των ροών από τις αγροτικές περιοχές στα αστικά κέντρα και την απόκτηση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι Έλληνίδες γυναίκες που απασχολούνταν σε αυτόν τον ιδιαίτερα στιγματισμένο τομέα εγκατέλειψαν σιγά-σιγά αυτό τον τύπο εργασίας. Στην Ελλάδα, όπως και στην Ιταλία, οι μετανάστριες οικιακές εργάτριες δεν θεωρήθηκαν ως ανταγωνιστές στην αγορά απασχόλησης δεδομένου καθώς κατελάμβαναν έναν τομέα που άντεξε έναν ιδιαίτερο βαθμό κοινωνικού στίγματος και που όλα και περισσότερο, απέφυγαν οι γηγενείς γυναίκες. Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για την αυξανόμενη ζήτηση για τους εσωτερικούς εργαζόμενους στην Ελλάδα: *πρώτον*, η μεταβαλλόμενη δομή του ελληνικού πληθυσμού με τα μειωμένα ποσοστά γονιμότητας, *δευτέρον*, οι αλλαγές στον οικογενειακό σχηματισμό, και *τρίτον*, η δημογραφική γήρανση που οφειλόταν στην αυξανόμενη μακροζωία. Ενώ αυτή η άνοδος στο ποσοστό των οικονομικά αδρανών ηλικιωμένων ατόμων, συνδεόταν με αυξημένα επίπεδα εξάρτησης, δεν καλύφθηκε από μέτρα του κράτους κοινωνικής προστασίας της Ελλάδας. Στις τυπολογίες της κοινωνικής προστασίας που αναπτύσσονται από τους ειδικούς στη συγκριτική κοινωνική πολιτική, μια διάκριση έχει δημιουργηθεί μεταξύ των χωρών, στο ένα άκρο αυτές με την γενναίωδη καθολική μορφή παροχής του κράτους κοινωνικής προστασίας και στο άλλο εκείνες με μια λιγότερο γενναίωδη ή «στοιχειώδη» παροχή. Η Ελλάδα, μαζί με άλλα κράτη της νότιας Ευρώπης βρίσκεται κάτω από τη «στοιχειώδη» προσέγγιση, που χαρακτηρίζεται από τις «υπανάπτυκτες κοινωνικές υπηρεσίες, τα δικαιώματα σχετικά με την απασχόληση και τη συμβολή σε αυτή και μια έμφαση στο ρόλο της οικογένειας ως πυρήνα της κοινωνικής φροντίδας. Οι οικογένειες και ιδιαίτερα οι γυναίκες καταλαμβάνουν μια κεντρική θέση στην παροχή φροντίδας για τους ηλικιωμένους, τα παιδιά και τους ανθρώπους με ειδικές ανάγκες. Η θέση των Ελληνίδων έχει αλλάξει τα τελευταία τριάντα χρόνια, όπως έχει και η σύνθεση της ελληνικών οικογενειών. Η αστικοποίηση (urbanization) και η μετανάστευση τη δεκαετία του 1960 και τη δεκαετία του 1970 αποδυναμώνει τις παραδοσιακές οικογενειακές σχέσεις και τις σχετικές δια-γενεακές αμοιβαίες ρυθμίσεις. Με τους ηλικιωμένους γονείς να μένουν πίσω στους αγρούς, μερικά αδέρφια μετανάστευσαν σε χώρες για «φυλοξενούμενους εργάτες» και άλλοι μετακινήθηκαν στα μεγάλα αστικά κέντρα, οι παραδοσιακές οικογενειακές δομές με τρεις ή τέσσερις γενιές άρχισαν να αφήνουν τη μικρή πυρηνική οικογενειακή μονάδα. Αυτό είχε τις επιπτώσεις στη φροντίδα των προστατευόμενων μελών της οικογένειας, το οποίο πέφτει τώρα κάτω από την ευθύνη της πυρηνικής οικογένειας και ειδικότερα των γυναικών (μητέρες και κόρες) που στερούνται τώρα τα εκτεταμένα οικογενειακά δίκτυα και των μηχανισμών υποστήριξης που μπορούσαν να παρέχουν. Ήταν ο αναμενόμενος κανόνας που οι θύσες οι γονείς έχουν κάνει στην εκπαίδευση των παιδιών τους ή/και στην παροχή μιας κατοικίας και άλλα μέσα που επιτρέπουν σε αυτούς να εξασφαλίσουν την οικονομική τους ανεξαρτησία, θα εναλλάσσονταν με την παροχή της προσωπικής φροντίδας σε ηλικιωμένους. Η αλληλεγγύη μέσα στην οικογένεια, είναι το ρητό. Εάν η γυναίκα δεν το κάνει, διατρέχει σοβαρό κίνδυνο κριτικής να χαρακτηριστεί ως εγωίστρια και αγάριστη προς τους γονείς ή τους συγγενείς της, και τα συναισθήματα της ενοχής που ενισχύονται από την αδιαλλαξία της κοινωνίας προς μια τέτοια συμπεριφορά. Η φροντίδα παράσχεται αμοιβή, αν και το επίπεδο σύνταξης των ηλικιωμένων μελών είναι μια συμβολή στον οικογενειακό προϋπολογισμό. Από τη δεκαετία του 1960 ο κοινωνικός και οικονομικός ρόλος των γυναικών έξω από το νοικοκυριό άρχισε να αλλάζει. Αυτές οι αλλαγές δεν σήμαναν ότι η αίσθηση υποχρέωσης των γυναικών έχει αποδυναμωθεί ή ότι νοιάζονται λιγότερο για τους συγγενείς τους, αλλά ότι οι μεταβαλλόμενες οικονομικές περιστάσεις έχουν αρχίσει τη διαμόρφωση και το μετασχηματισμό των προτύπων πρακτικής υποστήριξης. Καθώς η ελληνική οικογένεια παραμένει σταθερά πατριαρχική στη δομή της, τα καθήκοντα και οι υποχρεώσεις είναι ακόμα εκεί, αλλά εξετάζονται τώρα διαφορετικά. Είναι δυνατό τώρα για τη γυναίκα να πληρώσει για την φροντίδα που πρέπει να αποφέρει, υπό τον όρο ότι το πλαίσιο μέσα στο οποίο η παροχή φροντίδας μπορεί να πραγματοποιηθεί. Αντί να θυσιάζει τώρα τον εαυτό της, τώρα θυσιάζει το «πορτοφόλι» της καθώς ένας σχετικά μεγάλος αριθμός γυναικών έχει μπει στην απασχόληση. Η ταχεία ανάπτυξη του άτυπου τομέα οικονομίας, των αυξανόμενων ευέλικτων προτύπων εργασίας και οι αλλαγές στη τεχνολογία εκφράσαν την απασχόληση των γυναικών. Ο φόβος της απώλειας μιας σταθερής εργασίας συχνά σημαίνει ότι οι γυναίκες δεν έχουν συχνά καμία άλλη επιλογή από να αγοράσουν τη βοήθεια. Η πατριαρχική οικογένεια, που είναι ένας από τους σημαντικότερους παραδοσιακούς θεσμούς στην Ελλάδα, έχει διατηρηθεί, όπως έχουν και οι παραδοσιακές αξίες, παρά για την ανάγκη ενός διπλού οικογενειακού εισοδήματος, ο ρόλος της συζύγου είναι ακόμα κεντροθετημένος στον οικιακό χώρο. Οι γυναίκες βρίσκονται αντιμέτωπες τώρα με το διπλό φορτίο, να πρέπει να απασχοληθούν και να φροντίζουν τον οικιακό χώρο, αλλά οι επαγγελματικές ευθύνες των γυναικών δεν επιτρέπουν σε αυτόν τον διπλό ρόλο να εκτελεστεί αποτελεσματικά. Τα νέα πρότυπα της ταυτότητας γένους επομένως προκύπτουν βαθμιαία για τις Ελληνίδες, όπου η σημασία των γυναικών που πληρώνεται από την απασχόληση της αντιμετωπίζεται τόσο εξίσου το ίδιο όσο και ο ουσιαστικός οικογενειακός ρόλος της. Οι γυναίκες αναμένεται ακόμα να εκτελέσουν τις οικιακές μικροδουλειές, συμπληρώνοντας τον οικογενειακό προϋπολογισμό μέσω της πληρωμένης απασχόλησης τους. Οι γυναίκες πρέπει να αναπτύξουν στρατηγικές που θα διευκολύνουν την απασχόληση τους, πρέπει να κάνουν τις διευθετήσεις και ο καλύτερος τρόπος γύρω από αυτό είναι συχνά να αναζητήσουν οικιακή εργασία και να κάνουν τις δικές τους ρυθμίσεις για τη φροντίδα των ηλικιωμένων, των παιδιών, ή των μελών της οικογένειας με ειδικές ανάγκες.

¹¹²⁰ Οι αμοιβές εξαρτώνται, φυσικά, από το νομικό καθεστώς αυτών των γυναικών, εάν έχουν ή όχι τις άδειες εργασίας τους, στο εθνικό υπόβαθρο τους και τα στερεότυπα που συνδέονται με αυτές (Lazaridis, 2000:50). Οι οικιακές εργάτριες είναι μεταξύ των πιο υποεκμεταλλευμένων ομάδων σε μια κοινωνία όπως η Ελλάδα, η οποία χαρακτηρίζεται από την ανισότητα. Βρίσκονται σε μια χώρα με ελάχιστες δημόσιες παροχές και όπου οι πιθανές πηγές άτυπης φροντίδας από τις οικογένειες έχουν μειωθεί. Είναι εξαιρετικά ανασφαλείς, χωρίς τα βασικά εργασιακά δικαιώματα και συχνά εργάζονται πολλές ώρες με πολύ χαμηλές αμοιβές. Προκειμένου να καθοριστεί ότι οι μετανάστριες οικιακές εργάτριες από την Αλβανία και τις Φιλιππίνες είναι μεταξύ των πιο υποεκμεταλλευμένων επαγγελματιών ομάδων στην Ελλάδα, διάφορες πτυχές της κατάστασής τους περιγράφηκαν: οι αμοιβές τους, οι ώρες απασχόλησης, το επίπεδο ικανοποίησης από την εργασία τους, τα δικαιώματά τους ως εργαζόμενες, οι κοινωνικές ζωές τους, η θέση τους στην «κοινωνία», και η σχέση τους με τους

στηρίζονται σε μεγάλο ποσοστό στα δίκτυα υποστήριξης, τα οποία διευκολύνουν την εισαγωγή τους στο εργατικό δυναμικό της χώρας υποδοχής. Χωρίς την ύπαρξη τέτοιων δικτύων, η μετανάστευση θα είχε περιλάβει τους πολύ υψηλότερους κινδύνους και τις δαπάνες από κάνει τώρα¹¹²¹.

Σε μια μελέτη των εργασιακών χώρων που ο **Knocke (2000)**¹¹²² πραγματοποίησε στα μέσα της δεκαετίας του 1980 σε τέσσερις βιομηχανικές εγκαταστάσεις και σε δύο μεγάλα νοσοκομεία, 111 γυναίκες από τέσσερις χώρες (Φινλανδία, Γιουγκοσλαβία, Ελλάδα και Χιλή) πέρασαν από συνέντευξη για τους λόγους που έγιναν μέλη στην ένωση εργαζομένων τους, μεταξύ άλλων θεμάτων¹¹²³. Η μελέτη αποκάλυψε επίσης εντυπώσεις παραλλαγές φύλου, μεταξύ των ανδρικών και γυναικείων κυρίαρχων συλλόγων στην προσέγγισή τους προς τους μετανάστες¹¹²⁴. Συγκρινόμενος διεθνώς, ο βαθμός

εργοδότης τους.

¹¹²¹ Η συγγραφέας (Lazaridis, 2000) σε μία προσπάθεια να αναλυθούν οι περιορισμοί που λειτουργούν στη γυναικεία μεταναστευτική εργασία στην Ελλάδα, και για να τεκμηριωθεί η αδικία και η εκμετάλλευση που τις περιβάλλει, η μελέτη επέσυρε την προσοχή της σε ποικίλες ιδέες από τις διαφορετικές παραδόσεις των κοινωνικών επιστημών. Λαμβάνοντας υπόψη τις δομικές και διαδραστικές πιέξεις της ζωής της οικιακής εργάτριας, φαίνεται πως η γυναίκα εργαζόμενη μετανάστρια είναι παγιδευμένη σε μια κατάσταση κατωτερότητας, ακινησίας και υπερ-εκμετάλλευσης. Όπως οι άνδρες μετανάστες, αδικούνται μέσω της νομικής και οικονομικής θέσης τους, και μέσω των συγκεκριμένων μορφών φυλετικοποίησης (racialization) της εθνικής τους ομάδας, που διαστραφώνονται με τις φυλετικές σχέσεις και πρακτικές μέσα στην ελληνική κοινωνία όπου οι πατριαρχικές (patriarchal) σχέσεις ενσωματώνονται βαθιά στις αντιλήψεις και τη συμπεριφορά των ανθρώπων. Στην περίπτωση των μεταναστριών από τις Φιλιππίνες φαίνεται ότι οι πολιτιστικοί κανόνες που μετασχηματίζονται φυσικά ως «ατομική μετανάστευση» φαίνεται ως προτέρημα για την επιβίωση της οικογένειας. Στην περίπτωση Αλβανών, οι σχέσεις μέσα στο σπίτι έχουν επιπτώσεις στα πρότυπα της μετανάστευσης. Οι εθνικές μετανάστευσεις δεν είναι ενωμένες (unitary), αυτές οι δύο διαφορετικές ομάδες τοποθετούνται διαφορετικά στην ελληνική αγορά για την οικιακή εργασία. Οι διαφορές στις αμοιβές, στις συνθήκες εργασίας και στην αντιμετώπιση υπάρχουν, ανάλογα με τη θρησκεία τους, στερεότυπα που αναπτύσσονται από τα μέσα ενημέρωσης, ο τρόπος που έφθασαν με τη χώρα και ο τρόπος που έχουν παρεμβληθεί στην κοινωνία υποδοχής. Είναι σημαντικό να διαφοροποιήσει κανείς τις περιπτώσεις μεταξύ εκείνων που εισέρχονται με συγκεκριμένες άδειες εργασίας και εκείνων που εισέρχονται παράνομα όπου και οι τελευταίοι έχουν τη μεγαλύτερη αβεβαιότητα. Επιπλέον, αν και οι διακρίσεις σε βάρος των γυναικών (sexism) αδικούν και τις δύο ομάδες γυναικών, τα αποτελέσματα του ρατσισμού είναι προφανέστερα σε σχέση με τις εσωτερικές εργαζόμενες που τείνουν να εργάζονται πιο αντικοινωνικές ώρες από άλλες και είναι περισσότερο εκτεθειμένες στις σεξουαλικές παρενοχλήσεις. Έτσι ένας δεν μπορεί να συσσωρεύσει όλες τις περιπτώσεις οικιακών εργατριών σε μια κατηγορία μειονεκτούσων γυναικών δεδομένου ότι αυτή η κατηγορία μπορεί να αποκρύψει τις διαφορές που υπάρχουν σε σχέση με τη νομιμότητα/την παρανομία, το έθνος, τον τύπο εργασίας που διενεργείται. Δεδομένου ότι διαφορετικοί τρόποι φυλετικών και ρατσιστικών ιδεολογιών και πρακτικών διασταυρώνονται, οι γυναίκες από διαφορετικά εθνικά υπόβαθρα έρχονται να διακρίνονται τις διαφορετικές μορφές αποκλεισμού και διακρίσεων, ανάλογα με την ικανότητα και τους όρους εισόδου τους μέσα σε τη χώρα υποδοχής δεν μπορεί επομένως να τις μεταχειριστεί κανείς ως ομοιογενή εργασιακή κατηγορία. Η αναγνώριση των διαφορών δεν πρέπει να αποκλείσει τη δημιουργία οργάνωσης και συνσυστημίου-συνένωσης στις διαφορετικές εθνικές ομάδες. Η οργάνωση πρέπει να οργανωθεί με όχι μόνο μια κοινωνική, αλλά και πολιτική λειτουργία. Η διαφορά και η ποικιλομορφία δεν μπορούν να κρύψουν τις υλικές ανισότητες που αυτές οι γυναίκες μοιράζονται. Η αναγνώριση της διαφοράς πρέπει να ενώσει αυτές τις γυναίκες παρά να τις διαρέσει, οι συμμαχίες πρέπει να χτιστούν, οι πόροι πρέπει να κινητοποιηθούν, να σμιλευθούν τα όρια του ελέγχου και να αναδομηθούν τα μειονεκτήματα και οι πολλαπλές μορφές αποκλεισμού που βιώνονται στη χώρα υποδοχής. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τις γυναίκες για να λάβουν εξακριβωμένες πληροφορίες σχετικά με τους όρους απασχόλησης στη χώρα υποδοχής. Οι γυναίκες πρέπει να ενθαρρυνθούν για να ενδοχούν τα δίκτυα και τις ενώσεις υποστήριξης, και να καταβάλουν προσπάθειες να χτιστούν μια συνεκτική «κοινότητα» στη χώρα υποδοχής. Τέτοιες δραστηριότητες οπουδήποτε προκύπτουν πρέπει να ενισχυθούν και να εξουσιοδοτηθούν έτσι ώστε οι γυναίκες να είναι σε θέση να δικτυωθούν ενεργά και συνεργαστούν με τις μη-κυβερνητικές οργανώσεις στις χώρες αποστολής που εμπλέκονται ενεργά στην προστασία των γυναικών μεταναστριών. Τέλος, η συνεργασία με τις οργανώσεις που οργανώνονται από άλλες εθνικές μειονοτικές ομάδες και με τις κυβερνητικές αντιπροσωπείες πρέπει να ενθαρρυνθούν, καθώς τέτοιες συνεργασίες μπορεί να ενθαρρύνουν τη ρύθμιση των αντιπροσωπευτικών των γραφείων εργασίας (recruitment) στην Ελλάδα και να οδηγήσουν σε προγράμματα που συνδέονται προς την ενεργό κοινωνική και οικονομική ένταξη των γυναικών μεταναστριών.

¹¹²² W. Knocke (2000) "Sweden: Insiders Outside the Trade Union Stream", in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of the Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, pp.166-169.

¹¹²³ Η πλειονότητα γυναικών στη βιομηχανική εργασία επιβεβαίωσε ότι το να γίνει κανείς μέλος της ένωσης φαίνεται να συμβαίνει είτε αυτόματα είτε ήταν πιθανά μια προϋπόθεση για να εργαστεί κανείς αρχικά: «Κάποιος έπρεπε να πάρει εκείνο το έγγραφο από το γραφείο του συνδικάτου πριν αρχίσει. Σκέφτηκα ότι καλύτερα έπρεπε να είναι μέλος. Δεν ρώτησα τίποτα, δεν υπήρξε καμία επιλογή. Κάποιος δεν θα είχε εργασία χωρίς να γίνει μέλος της ένωσης (Φινλανδή εργαζόμενη σε βιομηχανικές εγκαταστάσεις), στο W. Knocke (2000) "Sweden: Insiders Outside the Trade Union Stream", in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, pp.166.

¹¹²⁴ Ενώ ήταν σπάνιες για τα, κυρίαρχους από τους άνδρες, συνδικάτα στη συμμετοχή των εργαζομένων στην «Ένωση Εργαζομένων στα Εργοστάσια» (Factory Workers' Union) εργοστασίων να χρησιμοποιείται η «αυτόματη» μέθοδος, οι τοπικοί διαχειριστές των συνδικάτων στην «Ένωση Εργαζομένων στα Εργοστάσια» (Factory Workers' Union) που επικρατούσαν οι γυναίκες, χρειαζόταν χρόνο για να τους εξηγήσουν τις βασικές συνδικαλιστικές αρχές. Στις γυναίκες δόθηκε μια δυνατότητα να αποφασίσουν εάν θέλουν να γίνουν μέλη, κάτι που σχεδόν όλες τους έκαναν.

οργάνωσης στα συνδικάτα είναι πολύ υψηλός στη Σουηδία¹¹²⁵. Γενικά, οι μετανάστες εργαζόμενοι επιδεικνύουν τα ίδια πρότυπα και τον ίδιο βαθμό οργάνωσης ένωσης με τους σουηδούς εργαζομένους¹¹²⁶. Όπως η Schmitter (1981)¹¹²⁷ υποστηρίζει η ενωτική δομή και η δύναμη είναι αποφασιστικά στοιχεία για την επιρροή των συνδικάτων στην πολιτική και κοινωνική λήψη αποφάσεων, συμπεριλαμβανομένων των ζητημάτων σχετικών με τη μετανάστευση και τους μετανάστες. Και η δύναμη και η δομή της ένωσης της είναι σημαντικοί παράγοντες για την οργάνωση και τις επαφές μεταξύ των μεταναστευτικών πληθυσμών και της χώρας υποδοχής. Η συγκριτική μελέτη του ILO (1976)¹¹²⁸ έχει καταδείξει ότι όπου τα συνδικάτα είναι μαζικά κινήματα, η πυκνότητα ιδιότητας μέλος για τους μετανάστες εργαζομένους είναι γενικά υψηλότερη από ότι στις χώρες με στρατευμένες ακτιβιστικές οργανώσεις. Η ισχυρή και επιδρούσα σημασία των Σουηδικών συνδικάτων στη διαδικασία της μετανάστευσης για εργασία εξηγείται από διάφορους αλληλένδετους παράγοντες: *πρώτον*, τη συνδυασμένη επίδραση ενωτικής δομής και δύναμης, *δεύτερον*, ο χαρακτήρας του συνδικάτου ενός δημοφιλούς μαζικού κινήματος, και *τρίτον*, η άμεση αντιπροσώπευση στους σχετικούς με την αγορά

¹¹²⁵ Η συμμετοχή για τους χειρώνακτες εργαζομένους (blue collar workers) ήταν κοντά στο 90 τοις εκατό για πολλά χρόνια, και στο 86 τοις εκατό πυκνότητας για όλους τους υπαλλήλους, συμπεριλαμβανομένου και τους υπαλλήλους (white collar workers) και τους επαγγελματίες. Αν και το σύστημα κλειστών παραρτημάτων δεν έχει υπάρξει ποτέ στη Σουηδία, είχε ληφθεί ως δεδομένο, ειδικά στους χειρώνακτες εργαζομένους, ότι δηλαδή οι εργαζόμενοι θα γίνονταν μέλη της ένωσης. Οι πολυάριθμες συνεντεύξεις με κεντρικούς και τοπικούς εκπροσώπους των συνδικάτων επιβεβαιώνουν ότι η οργάνωση των που μετανάστες εργαζομένους δεν είναι ποτέ προβληματική. Και οι άνδρες και οι γυναίκες μετανάστες, με λίγες εξαιρέσεις, προσχωρούσαν στις ενώσεις στον ίδιο βαθμό με τους σουηδούς εργαζομένους. Υπάρχουν στοιχεία ότι οι μετανάστριες γυναίκες, εκτός από την κατοχή υψηλότερων ποσοστών οικονομικής δραστηριότητας, οργανώθηκαν επίσης σε έναν υψηλότερο βαθμό από τις σουηδές γυναίκες στη δεκαετία του 1960. Από τη συνολική ιδιότητα μέλους της ILO περίπου το 15 του τοις εκατό είναι μετανάστες και ένα άλλο 5 τοις εκατό είχε ένα υποβαθμό μετανάστευσης δεδομένου ότι τουλάχιστον ένας γονιός του ήταν γεννημένος εκτός Σουηδίας.

¹¹²⁶ Υπάρχουν οι ελάχιστες διαφορές στο βαθμό κύβων οργάνωσης μεταξύ των εθνικών ομάδων, ανάλογα με τους μη-εμφανείς παράγοντες όπως το εκπαιδευτικό επίπεδο, η προηγούμενη εμπειρία ή όχι συνδικαλιστικής οργάνωσης ή πολιτικής δραστηριότητας, και η αγροτική ή αστική προέλευση. Σημαντικό ήταν η συγκέντρωση ορισμένων ομάδων υπηκοοτήτων στους τομείς της χαμηλού κύρους εργασίας. Ένα παράδειγμα είναι τούρκοι μετανάστες στη δεκαετία του 1980 με μια χαμηλή της ιδιότητας μέλους ένωσης κατά 40 τοις εκατό. Οι δευτερεύουσες διαφορές στο βαθμό οργάνωσης σε συνδικάτα είχαν ως εξής: (α) αγροτικής προέλευσης (36 τοις εκατό), αστικής προέλευσης (42 τοις εκατό). Ο κύριος λόγος, εν τούτοις, για την χαμηλή συνδικαλιστική συμμετοχή τους ήταν η απασχόληση στον τομέα των ξενοδοχείων και τομέα εστίασης, ή στην συντήρηση κτιρίων και στον καθαρισμό. Αυτοί οι επαγγελματικοί τομείς έχουν επιδείξει γενικά χαμηλούς βαθμούς οργάνωσης. Αντίθετα με άλλα συνδικάτα χειρώνακτων εργαζομένων με επίπεδα οργάνωσης περίπου στο 90 τοις εκατό, η πυκνότητα συμμετοχής στην «Ένωση Εργαζομένων στα Ξενοδοχεία και Εστιατόρια» (Hotel and Restaurant Workers' Union) ήταν περίπου 60 τοις εκατό, και στην «Ένωση Συντηρητών Κτιρίων» ήταν περίπου 40-50 τοις εκατό, ανεξάρτητα από το εθνικό τους υπόβαθρο. Εργασία μειωμένου ωαρίου, απομονωμένες, συχνά κατά τη διάρκεια των αντικειμενικών ωρών απασχόλησης, είναι παράγοντες που εξηγούν τη χαμηλή συνδικαλιστική οργάνωση για όλους τους εργαζομένους που απασχολούνται σε αυτές τις ανειδίκευτες, χαμηλού κύρους, εργασίες. Ο συνδυασμός των περιθωριοποιημένων εργασιών, των ευτελών περιβαλλόντων εργασίας, μαζί με μια υπερ-συγκέντρωση ορισμένων μεταναστευτικών ομάδων σε αυτούς τους τύπους επαγγελμάτων, είναι αποφασιστικοί για τη χαμηλή ιδιότητα μέλους, και όχι οι παράγοντες της εθνικής καταγωγής. Αντιθέτως, οι βιομηχανικοί εργάτες είναι πάντα υψηλούς βαθμούς πυκνότητας συμμετοχής ανεξάρτητα από τη θέση τους στην ιεραρχία εργασίας, είτε ήταν γηγενείς είτε μετανάστες εργαζόμενοι, ανεξαρτήτως φύλου. Η υψηλή πυκνότητα συμμετοχής ισχύει ιδιαίτερα για την «Ένωση Εργαζομένων στη Μεταλλεία» (Metal Workers' Union), η οποία ήταν επίσης η πρώτη ένωση που έλαβε πρώτα το σημαντικότερο όγκο μεταναστών εργαζομένων. Το ίδιο πράγμα ισχύει για την «Ένωση Εργαζομένων στα Εργοστάσια» (Factory Workers' Union), με σχετικά υψηλές συγκεντρώσεις μετανάστες εργαζομένων και των δύο φύλων. Η στρατηγική των σουηδικών συνδικάτων από την ίδια την έναρξη της μεταπολεμικής μετανάστευσης ήταν ότι οι μετανάστες εργαζόμενοι πρέπει να γίνουν μέλη σε αυτά. Όπως αναφέρεται περαιτέρω, οι μέθοδοι στρατολόγησης σε τοπικό επίπεδο έδωσαν συχνά την εντύπωση ότι η ιδιότητα μέλους στο συνδικάτο ήταν υποχρεωτική. Το να γίνει μέλος της ένωσης κάποιος ήταν κάτι που φάνηκε να συμβαίνει «αυτόματα», και οι μετανάστες δεν ήξεραν κάτι διαφορετικό. Εκτός αυτού, οι μη-οργανωμένοι σε συνδικάτα μετανάστες διακρίβωναν να δημιουργήσουν ενόχληση και να βιάσουν πίεση από τους συναδέλφους τους (μετανάστες και γηγενείς) γιατί δεν ήταν πιστοί στη συλλογικότητα μεταξύ τους. Πολλές από τις τη γυναίκες στη μελέτη (Knocke, 2000) έδωσαν «φωνή» τα συναισθήματα αδυναμίας τους, ειδικά κατά υπενθύμιση των μεθόδων στρατολόγησης στα συνδικάτα: «Κάποια δεν ήξερε τι ήταν, αλλά δεν τόλμησε να ρωτήσει».

Γενικά, από τους/τις 111 συνεντεύξιζομένους/ες δεν ήταν ενάντια στην ιδιότητα μέλους στα συνδικάτα. Το συνδικάτο θεωρήθηκε ως κάτι στο οποίο μπορούσε να στραφεί κανείς όταν προέκυπταν δυσκολίες στην εργασία, και επίσης ως προστασία ενάντια στην ανεργία.

¹¹²⁷ B. Schmitter (1981) "Trade Unions and Immigration Politics in West Germany and Switzerland". *Politics and Society*, vol.10, no.3, pp.317-334.

¹¹²⁸ ILO (1976) *Trade Union Activities of Foreign and Migrant Workers in the Member States of the Council of Europe*. Geneva: International Labour Organization.

οργανισμούς λήψης αποφάσεων, που δημιουργούν ευνοϊκές προϋποθέσεις για την οργάνωση των μεταναστών.

Η Andall (2000)¹¹²⁹ αναφέρεται στην οργάνωση των οικιακών εργατριών στην Ιταλία. Ο περιορισμός των γυναικών εργατριών, στη Νότια Ευρώπη, αποκλειστικά στον τομέα της οικιακής εργασίας (Andall, 2000; Lazaridis, 2000, Ψημμένος, 2006, Ψημμένος και Σκαμνάκης, 2008) καθίσταται ιδιαίτερα ενδιαφέρον με την ύπαρξη ενός εθνικού συλλόγου των οικιακών εργατριών στην Ιταλία. Ο σύλλογος ACLI-COLF¹¹³⁰ ιδρύθηκε το 1946, για να οργανώσει τους εσωτερικούς εργαζομένους κάτω από την καθολική παρά κομμουνιστική πολιτική επιρροή. Η ιστορία της επομένως πρέπει να γίνει κατανοητή στα πλαίσια του Ψυχρού Πολέμου και της επιθυμίας μέσα στην καθολική σφαίρα απόψεων να αναπτυχθεί μια αντίθετη προοπτική στους κομμουνιστικούς και οι σοσιαλιστικούς στόχους από την άποψη των σχέσεων εργασίας (Andall, 2000:146). Ο σύλλογος από τότε έχει επηρεαστεί σημαντικά από την κοινωνική και πολιτική αλλαγή στη μεταπολεμική Ιταλία, ειδικότερα από την ριζοσπαστικοποίηση του εργατικού κινήματος προς το τέλος της δεκαετίας του 1960 και τις αρχές της δεκαετίας του 1970¹¹³¹.

Ο κεντρικός προσδιορισμός της θέσης του ACLI-COLF μέσα σφαίρα της εσωτερικής οικιακής εργασίας δήλωνε ότι είχε μια συνειδητοποίηση της ταξικής και εθνικής στρωματοποίησης μεταξύ των

¹¹²⁹ J. Andall (2000) "Organizing Domestic Workers in Italy: The Challenges of Gender, Class and Ethnicity", in F. Anthias and G. Lazaridis (eds.) *Gender and Migration in Southern Europe: Women On the Move*. Oxford: Berg, pp.145-171.

¹¹³⁰ Στην αρχή ήταν γνωστός ως η «Ομάδα Οικιακών Εργατριών» (Domestic Workers Group/DWG) μέσα «Ένωση Ιταλών Χριστιανών Εργαζομένων» (Italian Christian Workers' Association/ACLI). Ο σύλλογος «ACLI» ιδρύθηκε το 1944 αποσκοπώντας στην πρόωθηση των Χριστιανικών αξιών. Τα αρχικά COLF είναι από τις λέξεις «οικογενειακός συνεργάτης» (collaboratrice Familiare/family collaborator). στο J. Andall (2000) "Organizing Domestic Workers in Italy: The Challenges of Gender, Class and Ethnicity", in F. Anthias and G. Lazaridis (eds.) *Gender and Migration in Southern Europe: Women On the Move*. Oxford: Berg, p.166.

¹¹³¹ Όταν το ACLI-COLF καθιερώθηκε αρχικά, οι εξωτερικοί μετανάστες δεν ήταν ακόμα παρόντες στην Ιταλία και οι εσωτερικοί εργαζόμενοι προήλθαν κυρίως από τις φτωχές περιοχές και τάξεις Ιταλίας. Αυτό σήμανε ότι ο σύλλογος ασχολήθηκε αρχικά με τα ζητήματα της τάξης μεταξύ των γυναικών από την Ιταλία. Θα ήταν σε ένα μεταγενέστερο στάδιο ότι η παρουσία γυναικών μεταναστών θα ανάγκασε το ACLI-COLF να εξετάσει τη σχέση μεταξύ του φύλου, της τάξης και της χώρας προέλευσης. Εντούτοις το ACLI-COLF είχε αρχίσει να αναγνωρίζει την παρουσία μεταναστών οικιακών εργατριών στις αρχές της δεκαετίας του 1970 όπου η Andall (2000) εστιάει και στην προσπάθεια του ACLI-COLF για μια πολιτική του συνασπισμού μεταξύ των Ιταλίδων και των μεταναστριών σε προσωπικό και συνεταιριστικό επίπεδο. Η αλλαγή του ACLI-COLF σε σχέση με την ιδεολογική του κατεύθυνση στη δεκαετία του 1970, από μια γραφειοκρατική σε μια ριζοσπαστική ταξική προσέγγιση συνέβαλε σημαντικά σε θετική προσέγγιση προς τις μετανάστριες. Σχετικά με την οργάνωση των εσωτερικών οικιακών εργατριών η Andall (2000) Από μια παγκόσμια προοπτική, ο τομέας της οικιακής εργασίας είναι όλο και περισσότερο ο στόχος της συγκεκριμένων κυβερνητικών ρυθμίσεων, όπου παραδείγματος χάριν, ενώ οι προσπάθειες έχουν γίνει να περιορίσουν ή να εμποδίσουν την είσοδο μεταναστών στην Ιταλία και την Ισπανία, αυτές οι χώρες έχουν εισαγάγει ταυτόχρονα τις «πολιτικές» για να επιτρέψουν τη συνέχιση της εισόδου των μεταναστικών οικιακών εργατριών (Andall, 2000:147). Αυτός ο κύκλος κυβερνητικής επέμβασης μπορεί σημαντικά να έχει επιπτώσεις στις δομικές συνθήκες της απασχόλησης των γυναικών μεταναστριών, που επικρίνει το ελάχιστο πεδίο για τη μεμονωμένη αντιπροσωπεία. Ιστορικά και παγκοσμίως, ο τομέας της οικιακής εργασίας έχει αποτελέσει έναν περιθωριοποιημένο τομέα της απασχόλησης και έχει αποδειχθεί εμφανώς δύσκολο να οργανωθεί. Αυτό είναι εν μέρει συνέπεια της εξομοιωμένης σχέσης μεταξύ του εργοδότη και της εργαζομένης αλλά και επειδή η εσωτερική οικιακή εργασία έχει ταξινομηθεί συχνά ως τομέας πέρα από τα όρια της παραγωγικής εργατικής τάξης (Andall, 2000:148). Το ACLI-COLF καθιερώθηκε στην Ιταλική μεταπολεμική περίοδο ως το μόνο σώμα για να ασχοληθεί συγκεκριμένα με τις οικιακές εργάτριες, καθιστώντας το έτσι ένα ιδιαίτερα σημαντικό, σώμα στο μεταπολεμικό ευρωπαϊκό πλαίσιο. Το ACLI-COLF, όπως η πρωταρχική δομή της η «ACLI» (Ένωση των Ιταλών Χριστιανών Εργαζομένων), βάσει την πρακτική του στην Καθολική κοινωνική διδασκαλία. Αυτό σήμανε ότι στόχευε στο να βοηθήσει τους εργαζομένους να διατυπώσουν λύσεις στα προβλήματα τους βασισμένα στο συμβιβασμό του κεφαλαίου και της εργασίας. Αυτή η γραφειού προοπτική ωφέλησε κατά ένα μεγάλο μέρος τους εργοδότες των οικιακών εργατριών δεδομένου ότι οι οικιακοί εργαζόμενοι ενθαρρύνθηκαν για να δεχτούν τις εκμεταλλευτικές συνθήκες της εργασίας τους. Πράγματι, δεν ενθαρρύνθηκαν ώστε να δουν την απασχόλησή τους ως εργασία, αλλά μάλλον ως επέκταση των φυσικών μητρικών ρόλων τους. Αυτή η προοπτική επικράτησε μέσα στην ένωση μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1970, όταν άρχισαν να γίνονται αισθητά τα αποτελέσματα της κοινωνικής και πολιτικής αναταραχής της δεκαετίας του 1960. Αυτή η περίοδος κατέληξε στο πολιτικό διαχωρισμό του συλλόγου, με τη συντηρητική, γραφειοκρατική οργάνωση, καθιερώνοντας μια νέα ένωση, το API-COLF το 1971. Το ACLI-COLF, αφετέρου, άλλαξε την ιδεολογική κατεύθυνσή του και υιοθέτησε μια πιο ριζοσπαστική προσέγγιση του τομέα. Εντούτοις, παρά την πρόωξη μέτρια και γραφειοκρατική θέση του ACLI-COLF, η ίδια η ύπαρξή του τελικά συνέβαλε σε μια αντίληψη για τους εσωτερικούς εργαζομένους ως εργαζόμενοι και επιπλέον οδήγησε σε δομικές βελτιώσεις στον τομέα.

γυναϊκών¹¹³². Εντούτοις, αναγνωρίστηκε ότι ο σύλλογος είχε μικρή γνώση των πραγματικών διαστάσεων του φαινομένου των εσωτερικών οικιακών εργαζομένων και έτσι το ACLI-COLF αφιερώθηκε για μια λεπτομερή εθνική έρευνα για τις γενικές συνθήκες όρους των οικιακών εργατριών. Αυτή η έλλειψη γνώσης και οι τεράστιες αλλαγές που εμφανίζονταν και μέσα στο ACLI-COLF και μέσα τη μετακίνηση των εργαζομένων σήμαιναν ότι οι συνθήκες των μεταναστριών, εκείνη την περίοδο, θα παρέμεναν κατά ένα μεγάλο μέρος απομακρυσμένοι από τις πρακτικές και θεωρητικές ανησυχίες της ένωσης¹¹³³.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 έπειτα, το θέμα του έθνους όσον αφορά τον εσωτερικό τομέα της εργασίας είχε εισαχθεί μόνιμα στο λεξιλόγιο του ACLI-COLF¹¹³⁴. Η συνεχής ζήτηση για εσωτερική

¹¹³² Κατά συνέπεια, ήταν η οργάνωση που γνώριζε τις έννοιες του προνομίου, της υποτέλειας και της εκμετάλλευσης. Ενώ το ACLI-COLF βρέθηκε σε μια εποχή που έτεινε το ιταλικό κίνημα γυναικών προς μια περιθωριοποίηση αυτών των διαφορών, το ACLI-COLF ανδιαφέρθηκε για τον προσδιορισμό θέσης του μέσα στο συνδικαλιστικό κίνημα, έτσι ώστε στο μέσο της δεκαετίας του 1970, ώθησε την προσοχή όλων των φορέων στο ζήτημα των ταξικών διαφορών μεταξύ των γυναικών επάνω στο ACLI-COLF. Στη δεκαετία του 1970, το ACLI-COLF εξελίσσεται σε ένα σύλλογο με μια σαφή ταξική προοπτική, που επιτρέπει σε αυτό να εστιάσει στις δομικές διαστάσεις της εκμετάλλευσης. Για αυτόν τον λόγο, δεν είναι τυχαίο ότι ήταν κατά τη διάρκεια του συνεδρίου του το 1973 ότι το θέμα των μεταναστριών οικιακών εργαζομένων τέθηκε για πρώτη φορά. Το σύμφωνο με τη νέα ταξική προοπτική του συλλόγου, η παρουσία και η απασχόληση των μεταναστριών αντιμετωπίστηκε ουσιαστικά ως μέσο των εργοδοτών για τη φερόγ της συλλογικής οργάνωσης και κινητοποίησης της εργατικής τάξης (Andall, 2000:153).

¹¹³³ Το 1976, το θέμα των μεταναστριών εσωτερικών οικιακών εργαζομένων εμφανίστηκε ακόμα να είναι σχετικά οριακό στις κύριες ανησυχίες του συλλόγου. Όπως το θέμα του έντατο συνεδρίου του το 1976 έδειξε, ο σύλλογος παρέμεινε ιδιαίτερα εστιασμένος με το θέμα των μεταναστριών εργαζομένων, αλλά δεν περιλήφθηκαν οι γυναικείες μετανάστες στα συμπεράσματα του συνεδρίου. Αυτό δεν υπονοούσε τον υποβιβασμό του θέματος αλλά ότι μάλλον του στο σύλλογο θα έπρεπε να εξεταστεί ακόμα πιο κατάλληλα. Το 1979 εντούτοις, και πιθανώς ως συνέπεια των αυξανόμενων αριθμών γυναικών μεταναστριών που εισέρχονταν στην Ιταλία και που εργάζονταν ως οικιακές βοηθοί, το ACLI-COLF άρχισε να υιοθετεί μια πιο συμπεριλαμβανόσα εννοιολογική και πρακτική προσέγγιση προς τις γυναικείες μετανάστες (Andall, 2000:155). Τότε προτάθηκε ότι η παρουσία γυναικών μεταναστών και η απόρριψη της οικιακής εργασίας από τις ιταλίδες αποτέλεσαν δύο σημαντικές νέες διαδικασίες στο πλαίσιο του τομέα. Η απασχόληση των γυναικών μεταναστών συνεχίστηκε να αντιμετωπίζεται ως μέσο για τους εργοδότες για να αποφύγουν τα συμβατικά κέρδη που επιτεύχθηκαν από τις ιταλίδες εργαζόμενες. Υπήρχε επίσης μια ρητή αναγνώριση της πιο αδύνατης θέσης των γυναικών μεταναστριών σε σύγκριση με τις ιταλίδες οικιακές εργαζόμενες, δηλαδή αμειβόντων γενικά λιγότερο, εργάζονταν ακανόνιστα ωράρια και πιο πολλές ώρες. Οι εργοδότες τους εμφανίστηκαν επίσης να εκανέχονται σε μια ξεπερασμένη διατύπωση της σχέσης εργοδοτών/εργαζομένων (Andall, 2000:155). Στο πλαίσιο αυτού, υποστηρίχτηκε ότι μια πατερναλιστική τοποθέτηση δεν ήταν μια κατάλληλη απάντηση στην κατάσταση των μεταναστριών, αλλά μάλλον μια σαφής και στρατευμένη αλληλεγγύη απαιτήθηκε (Andall, 2000:155). Η υποστήριξη για την αλληλεγγύη με τις μετανάστες ήταν η κατανόηση μιας κοινής εκμετάλλευσης βασισμένης στην τάξη. Προτάθηκε ότι η ένωση πρέπει να επικοινοηθεί με τις οργανώσεις των μεταναστριών εργατριών. Επίσης εκφράστηκε κάποια ανησυχία ότι η οικονομική κρίση της δεκαετίας του 1970 είχε οδηγήσει τις περισσότερες ιταλίδες να προσφέρουν την εργασία τους ως οικιακές εργάτριες και θεωρήθηκε ότι αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε έναν «πόλεμο μεταξύ των φτωχών», δηλαδή μεταξύ των ιταλίδων και μεταναστριών οικιακών εργαζομένων. Αυτό οδήγησε στην παρατήρηση ενός διαχωρισμού βάση φυλής στον τομέα, όπου οι γυναικείες μετανάστες θα εργάζονταν μόνο στην εσωτερική οικιακή εργασία και οι ιταλίδες κυρίως σε ωριαία βάση χρόνι και αμοιβής βάση. Δεν υπήρχε κανένας «πόλεμος» μεταξύ των ιταλίδων και μεταναστριών οικιακών εργαζομένων αλλά ίσως κάποιος ανταγωνισμός. Κρίνοντας από την ευκολία με την οποία οι μετανάστες μπορούσαν να βρουν τις εναλλακτικές εργοδοτικές οικογένειες, φάνηκε ότι, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970, η αραίωση για την εσωτερική οικιακή εργασία άρχισε να ξεπερνά το απόθεμα. Οι μετανάστες, εντούτοις, εμφανίστηκαν να είναι ευαίσθητοι στην κατηγορία ότι έπαιναν τις δουλειές από τις ιταλίδες. Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1970, το ACLI-COLF είχε αρχίσει να ερμηνεύει την αυξανόμενη ζήτηση για τους εσωτερικούς εργαζομένους ως αντικατάσταση των γυναικών στο νοικοκυριό (Andall, 2000:155). Η απασχόληση ενός εσωτερικού εργαζομένου θεωρήθηκε ως λειτουργική λύση στην ακαμψία των ωρών απασχόλησης στην Ιταλία, η έλλειψη ελεύθερου χρόνου και της κακής ποιότητας κοινωνικής προστασίας. Τα ζητήματα του έθνους, του φύλου, της φυλής και της τάξης όλα θεωρήθηκαν σχετικά με την οικιακή εργασία. Αυτό θα μπορούσε σαφώς να φανεί στην ταυτότητα των συλλόγων των ομάδων με το οποίο πρέπει να καθιερώσει συμμαχίες, δηλαδή, μεταξύ μεταναστριών εργαζομένων, γυναικών κινημάτων και περιθωριοποιημένων εργαζομένων (Andall, 2000:156). Σε αντίθεση με την απουσία των μεταναστριών από το συνέδριο του 1976, το 1979, αναγνωρίστηκε οι διαμαρτυρίες που παρουσιάστηκαν από τους μετανάστες εκπροσώπους στο συνέδριο και στόχευαν στην κοινοποίηση αυτών. Καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 αυξήθηκε η προσοχή στο ζήτημα των μεταναστών εργαζομένων. Στο συνέδριο του 1982 διάφορες παρεμβάσεις αναφέρθηκαν στη γενική κατάσταση των μεταναστριών οικιακών εργατριών και οι σύλλογοι των μεταναστών εργαζομένων συμμετείχαν στην εθνικό συνέδριο. Ανησυχίες εκφράζονταν από ιταλούς ακτιβιστές για το εάν τα πρόσφατα επίκτητα κέρδη του τομέα θα υπονομιούνταν από την παρουσία μεταναστριών εργαζομένων. Στο εθνικό συνέδριο υποστηρίχτηκε ότι ήταν σημαντικό να διατυπωθεί μια νομοθεσία που θα συμπεριελάμβανε τη συγκεκριμένη κατάσταση των μεταναστριών οικιακών εργαζομένων για να αντιμετωπίσει την εκμετάλλευσή τους από τους εργοδότες. Αυτή η θέση ενθάρρυνε στην πραγματικότητα το ACLI-COLF για να υποστηρίξει την ευρύτερη κρατική νομοθεσία για να ρυθμίσει τη θέση των μεταναστών εργαζομένων γενικά. Η προσέγγιση του συλλόγου ήταν έτσι κατηγορηματικά υπέρ των μεταναστριών εργαζομένων, και για αυτόν τον σκοπό υπήρξε ισχυρή υποστήριξη από μέρους του, ότι τα νομοθετικά κέρδη στο πλαίσιο του τομέα της οικιακής εργασίας να ισχύουν και για τις μετανάστες οικιακές εργάτριες κάτι που ο σύλλογος υποστήριζε το ρητά το συνυπολογισμό των μεταναστριών στις συλλογικά διαπραγματευτικές εθνικές συμβάσεις (Andall, 2000:156).

¹¹³⁴ Αυτό μπορεί σαφώς να φανεί στα πρακτικά της διάσκεψης του ACLI-COLF το 1985, η οποία πραγματοποιήθηκε ένα έτος πριν από τη

οικιακή εργασία από τους εργαζομένους από τις ιταλικές οικογένειες έχει τονίσει την εκκρεμή ένταση μεταξύ της παραγωγικής και αναπαραγωγικής προσοχής στην Ιταλία. Αυτό έχει οδηγήσει στη συνύπαρξη μιας ευέλικτης ανά ώρα αμειβόμενης οικιακής εργασίας, που αποτελείται που εξουσιάζεται από τις ιταλίδες οικιακές εργαζόμενες, και την επίμονη ακαμψία της εσωτερικής οικιακής εργασίας που αποτελείται από μετανάστριες. Μόλις το ACLI-COLF άφησε πίσω τη γραφειοκρατική προσέγγιση στον εσωτερικό τομέα της εργασίας και κινήθηκε προς μια ταξική βάση καταγωγής ερμηνεία, ήταν σε θέση να αρθρώσει ρητά εκείνους τους αρμόδιους παράγοντες για την υποτέλεια των οικιακών εργατριών¹¹³⁵.

O Wrench (2000)¹¹³⁶ σημειώνει ότι η πολυπλοκότητα της σχέσης των συνδικάτων με τους μετανάστες εργαζομένους μπορεί να σκιαγραφηθεί στην διεκδίκηση στην εταιρία Burnsall Ltd. (1992-1933), μια μικρή εταιρία κατασκευής μετάλλων στην περιοχή του Smethwick στη Μ. Βρετανία, όπου ένα συνδικάτο χειρωνακτών εργαζομένων προσπάθησε να οργανώσει μια ομάδα εργαζομένων που ήταν κυρίως μετανάστριες γυναίκες¹¹³⁷ από τη Νότιο Ασία που εργάζονταν ουσιαστικά σε μια επιχείρηση εκμετάλλευσης του ανθρωπίνου μόχθου (sweatshop)¹¹³⁸. Με μια μυστική ψηφοφορία των είκοσι έξι από τους είκοσι εννέα εργαζομένων που είχαν γίνει μέλη του συνδικάτου πραγματοποιήθηκε και στις 15 Ιουνίου 1992 η απεργία άρχισε. Ο στόχος ήταν η καταπολέμηση των χαμηλών και άνισων πληρωμών, οι επιβληθείσες υπερωρίες και το επικίνδυνο περιβάλλον εργασίας¹¹³⁹.

δημοσίευση του νόμου 943, το πρώτο περιεκτικό κείμενο της κυβερνητικής νομοθεσίας για τη μετανάστευση. Κατά τη διάρκεια αυτού του συνεδρίου, μια ειδική σύζησηση στοργγυλών τραπέζων διοργανώθηκε σχετικά με το θέμα των μεταναστριών οικιακών εργατριών, διάφοροι μετανάστες εκπρόσωποι μίλησαν κατά τη διάρκεια των κύριων εισηγήσεων, ενώ οι ιταλοί εκπρόσωποι συνέχισαν να αναφέρονται στην κατάσταση των μεταναστριών οικιακών εργατριών στις ομιλίες τους. Από το ACLI-COLF τονίζεται ότι οι συνθήκες των μεταναστριών φαίνονται να συνδυάζονται με τη γενική κατάσταση των μεταναστών. Αυτό φάνηκε να υπνοεί ότι αν και η ταξική θέση θεωρήθηκε ως θεμελιώδης, το έθνος και η μεταναστευτική κατάσταση ήταν πέρα από το φύλο. Για αυτόν τον λόγο το ACLI-COLF απαιτούσε την εφαρμογή κατάλληλης εθνικής νομοθεσίας για τους μετανάστες συνολικά. Δεδομένου ότι από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 και τις αρχές της δεκαετίας του 1980 οι γυναίκες μετανάστριες απασχολούνταν σχεδόν αποκλειστικά στην εσωτερική οικιακή εργασία, θα ήταν ουσιαστικά αδύνατο για έναν σύλλογο όπως το ACLI-COLF να αγνοήσει την παρουσία τους. Αυτή η εγγύτητα σήμανε ότι το ACLI-COLF θα υιοθετούσε τελικά μια συμπεριλαμβανούσα θέση, δίνοντας συνεχή προσοχή στις συγκεκριμένες δυσκολίες των μεταναστριών στα συνέδριά του. Η συμπερίληψη δεν θα βελτιώνει απαραίτητα την κατάσταση. Μάλλον, η φύση της γενικής στρατηγικής του συλλόγου στην οποία οι γυναίκες μετανάστες ενσωματώνονταν θα ήταν ο κρίσιμος παράγοντας στην υποκίνηση μιας αλλαγής.

¹¹³⁵ Στο δέκατο τέταρτο συνέδριό του το 1994, αναγνώρισε την ανάγκη των μεταναστριών για περισσότερη πολιτικό χώρο και αυτόνομη αντιπροσώπευση μέσα στο σύλλογο και επίσης δεσμεύτηκε να τους υποστηρίξει στην ανάγκη τους για στέγαση (Andall, 2000:165). Από την άλλη, η εστίαση του ACLI-COLF στις γυναίκες ως μειονεκτούσα ομάδα όχι μόνο αποφεύγει την προσέγγιση της ευπαθούς θέσης των μεταναστριών οικιακών εργατριών αλλά εξίσου καλύπτει τις ταξικές (και λόγω κοινωνικής) διαφορές μεταξύ των ιταλίδων με την επικύρωση των επιλογών εκείνων των οικογενειών των μεσαίων τάξεων που είναι οικονομικά ικανές να χρησιμοποιούν εσωτερικές οικιακές εργάτριες.

¹¹³⁶ J. Wrench (2000) "British Unions and Racism: Organizational Dilemmas in an Unsympathetic Climate", in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, pp.145-148.

¹¹³⁷ J. Wrench and S. Virdee (1996) "Organising the Unorganized: Race, Poor Work and Trade Unions", in P. Ackers, C. Smith and P. Smith (eds.) *The New Workplace and Trade Unionism*. London, pp.240-278.

¹¹³⁸ Η εργασία τους ήταν σκληρή και εντατική, και πραγματοποιούνταν υπό αποπνικτικές συνθήκες, με πολλές ώρες, με επιβολή υπερωριών και αναγκαστική αποδοχή ευτελών ημερομισθίων. Ο κύριος παράγοντας για την απεργία ήταν τα θέματα ασφάλειας και υγείας. Οι εργαζόμενοι παραπονιόνταν για την ανεπαρκή προφύλαξη από τις χημικές ουσίες με τις οποίες δούλευαν. Ανέφεραν αλλοιώσεις του δέρματος και καλδάδες από τις δεξαμενές των θερμαινόμενων χημικών ουσιών, και ότι ο ιμπετισμός ασφάλειας όπως τα γάντια δεν αντικαθίστατο όταν χαλούσε. Η διοίκηση της εταιρίας απέρριψε την έκκληση μιας εγκύτου γυναίκας, που ανήσχυε μεταλλικά μέρη από μια δεξαμενή, να μεταφερθεί σε ελαφρύτερες εργασίες. Τον Μάιο του 1992, ήταν τριών μηνών έγκυος όταν μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο και απέβηκε. Ο γιατρός που την εξέτασε είπε ότι η αιτία αποβολής ήταν η ανυψωτική εργασία κύβων που έκανε. Τρεις μήνες πριν από την απεργία, το συνδικάτο έκανε πολλές προσεγγίσεις στην ασφαλή οργάνωση.

¹¹³⁹ Υπήρξαν είκοσι έξι απεργοί, κυρίως γυναίκες Punjabi που μιλούσαν λίγα αγγλικά. Τις πενήντα-τέσσερις εβδομάδες της απεργίας υπήρχε ένας καθημερινός ανταπεργωσμός, με τουλάχιστον έναν πλήρους απασχόλησης εκπρόσωπο του συνδικάτου να διαβάζει τουλάχιστον κάποιο χρόνο στο χώρο απεργίας κάθε ημέρα. Η απεργία προβλήθηκε περιοδικά στις ειδήσεις, στα άρθρα εφημερίδων και προσέκλυσε ιδιαίτερη δημόσια υποστήριξη. Μια ομάδα υποστήριξης στο Λονδίνο διαμορφώθηκε, και αργότερα μια τοπική ομάδα υποστήριξης στο Μπέρμινγχαμ. Πορείες αλληλεγγύης, συναυλίες και κοινωνικά γεγονότα οργανώθηκαν για να συγκεντρώσουν χρήματα για την οικονομική υποστήριξη της απεργίας. Παρά την ευρεία συμπάθεια του κοινού, η απεργία απέτυχε. Οι νομικοί περιορισμοί των

Η απεργία τελείωσε με πολλή βιαιότητα μεταξύ του συνδικάτου και στις εξωτερικές ομάδες υποστήριξης. Το συνδικάτο είχε δεσμευθεί για μια επίσημη διεκδίκηση, βάσει νόμου, συμπεριλαμβανομένης της συμμόρφωσης με το νόμο περί ψηφοφορίας, περιφράξης και δευτεροβάθμιας δράσης. Αυτή η πολιτική επικρίθηκε από τις ομάδες υποστήριξης που εννοούσαν μια ένα ευρύτερη εργασίας Μαύρων εργαζομένων εκεί και μια μαζική κινητοποίηση¹¹⁴⁰. Εντούτοις, σε αυτήν την περίπτωση, η κοινοτική κινητοποίηση ήταν προβληματική. Τον Ιανουάριο του 1993, εν μέσω της απεργίας, μια ομάδα υποστήριξης εξωτερικό του συνδικάτου οργανώθηκε στο Μπέρμιγχαμ, και μια κρίση επιδεινώθηκε από την πρόσκληση για μαζική και δευτεροβάθμια δράση από το γενικό γραμματέα της «Ένωσης Ινδών Εργαζομένων» (Indian Workers Association/IWA) σε μια συνεδρίαση της ομάδας υποστήριξης, λόγω του ότι η απεργία δεν μπόρεσε να κερδηθεί με τα νόμιμα μέσα¹¹⁴¹. Οι εκπρόσωποι επομένως στηρίχθηκαν σε μεγάλο ποσοστό σε ένα ασιατικό ενεργό κοινοτικό μέλος για να μεταφράζουν εκείνους. Εντούτοις, επειδή αυτό το ενεργό στέλεχος ήταν ενεργό μέλος της IWA και η ομάδα υποστήριξης, οι πλήρους απασχόλησης εκπρόσωποι του συνδικάτου, σωστά ή λανθασμένα, αισθάνθηκαν ότι παραπλανούσε τους απεργούς ως προς τις θέσεις του συνδικάτου. Η IWA αρνήθηκε έντονα αυτόν τον ισχυρισμό, και εντούτοις, οι εκπρόσωποι του συνδικάτου παραδέχθηκαν ότι το συνδικάτο θα ήταν αποδυναμωμένο σοβαρά χωρίς τη χρήση ενός ομιλητή Punjabi για να διαπραγματευτεί εξ ονόματός τους¹¹⁴².

ανταπεργιστών και η δευτεροβάθμια δράση περιόρισαν τον αντίκτυπο της απεργίας στην επιχείρηση, η οποία βρήκε σχετικά εύκολο να στρατολογήσει απεργαστάτες για να αντικαταστήσει τους απεργούς. Η πλειοψηφία των πελατών της εταιρίας Burnsall ήταν μη-συνδικαλισμένες, κάτι που κατέστησε αδύνατο να οργανωθεί μοιχοτάρισμα των προϊόντων της Burnsall. Υπήρξαν μερικές συνδικαλισμένες επιχειρήσεις που έπαιρναν τα προϊόντα τους, αλλά το συνδικάτο είχε πολύ μικρή επιτυχία στο να πείσει εκείνους στο να παύσουν τη σχέση τους με την εταιρία Burnsall. Τον Μάιο του 1993 ένας εργαζόμενος απεργιστάτης που είχε προληφθεί από την Burnsall επιτέθηκε με ένα μαχαίρι σε έναν νέο άνδρα απεργό, ο οποίος υποβλήθηκε αργότερα σε χειρουργική επέμβαση καθώς ακρωτηριάστηκαν τα δάχτυλα. Η ένωση καταδίκασε αυτήν την κακοήγη επίθεση σε ένα φυλλάδιο τεσσάρων σελίδων και απαίτησε αλληλεγγύη, διανεμήθηκε σε όλα τα συνδικαλισμένα εργοστάσια που έχουν επιχειρηματικές σχέσεις με την Burnsall. Μετά από είκοσι έξι ημέρες χωρίς μια απάντηση στο φυλλάδιο, οι εκπρόσωποι του συνδικάτου κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η απεργία τελείωσε. Υποστήριζαν ότι εάν άλλοι συνδικαλιστές δεν επρόκειτο να λάβουν μέτρα αλληλεγγύης για έναν σύντροφο συνδικαλιστή που ακρωτηριάστηκε στη απεργιακή γραμμή, κατόπιν ήταν απίθανο να λάβουν μέτρα οτιδήποτε περαιτέρω εκκλήσεις γίνονταν. Οι εκπρόσωποι του συνδικάτου δεν πήραν καμία περαιτέρω πρωτοβουλία να προτείνουν κάτι, δεν είδαν καμία προοπτική νίκης, και σύστησαν την παύση της απεργίας, η οποία είχε διαρκέσει πάνω από ένα έτος.

¹¹⁴⁰ Ένα φυλλάδιο που εκδόθηκε από την Ομάδα Υποστήριξης του Λονδίνου κατά τη διάρκεια της απεργίας υποστήριζε ότι ήταν ακριβώς λόγω της νέας περιοριστικής νομοθεσίας μια ευρύτερη δράση ήταν απαραίτητη: «Ιστορικά, οι απεργίες από τους Μαύρους εργαζομένους ήταν επιτυχίες μέσω της υποστήριξης της κοινότητας και της κινητοποίησης από τις Μαύρες και αντι-ρατσιστικές οργανώσεις. Στη δεκαετία του 1990, με την αταξινόμητη της δευτεροβάθμιας ομάδων δράσης, και μια νομοθεσία αντι-συνδικατών είναι δυσκολότερη να κινητοποιηθεί μέσω των παραδοσιακών δομών συνδικάτων, επομένως, η κοινοτική δράση είναι ζωτικής σημασίας», στο J. Wrench (2000) "British Unions and Racism: Organizational Dilemmas in an Unsympathetic Climate", in R. Penninx and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn, p.147.

¹¹⁴¹ Θεωρήθηκε ότι εάν αυτά τα μέτρα που λήφθηκαν εξ ονόματος του συνδικάτου σε μια επίσημη διαφωνία θα μπορούσε να τοποθετήσει το συνδικάτο και τους πόρους του σε ακραία διακινδύνευση. Τα δικαστήρια και η Burnsall θα μπορούσαν νόμιμα να επιτεθούν τους πόρους χρηματοδότησης του συνδικάτου. Έτσι, το συνδικάτο προσπάθησε να περιορίσει το ρόλο της ομάδας. Ένα άλλο πρόβλημα που έκαναν τη σχέση μεταξύ του συνδικάτου και των απεργών δύσκολη ήταν το γεγονός ότι πολλοί από τους απεργούς είχαν περιορισμένη ή καμία γνώση της αγγλικής γλώσσας, και επομένως το συνδικάτο δεν θα μπορούσε να παράσχει έναν πλήρους απασχόλησης εκπρόσωπο που θα μπορούσε να μιλήσει τη γλώσσα των Ασιατών απεργών.

¹¹⁴² Η απεργία επεξηγεί το γεγονός ότι το ζήτημα της ανίσχυσης από την κοινότητα για τα συνδικάτα στις διαφωνίες που περιλαμβάνουν τους εργαζομένους εθνικής-μειονότητας είναι πιο προβληματικά, ειδικά λόγω των συχνά πολύ διαφορετικών ιδεολογιών και των στόχων πολλών από αυτές τις ομάδες και συνδικάτα αντίστοιχα. Αφότου ανακλήθηκε η απεργία από την IWA δηλώνει, ότι η παύση της απεργίας έχει υπερκασιπεί την άποψη του IWA ότι δεν ήταν ποτέ δυνατό αυτή η δράση να πετύχει μέσα στο νόμο. Για την IWA, το μάθημα της απεργίας ήταν ότι τα συνδικάτα θα πρέπει μερικές φορές να κινηθούν έξω από το νόμο, προκειμένου να χτυπήσει ένα μαζικό κίνημα και να εξασφαλιστούν τα θεμελιώδη δικαιώματα. Ένα μεγάλο μέρος της κριτικής αν συνδικατών σχετίζονται με τα γεγονότα της δεκαετίας του 1950 και της δεκαετίας του 1960 όταν βίωσαν οι Μαύροι μετανάστες εργαζόμενοι τον ρατσιστικό αποκλεισμό των γηγενών στα συνδικάτα. Η απεργία άρχισε με μια γνήσια και καθορισμένη δέσμευση από το συνδικάτο για τους απεργούς της Burnsall. Αφείρωνε πολλούς πόρους

Η Petronoti (2001)¹¹⁴³ σημειώνει ότι η ελληνική οικονομία δεν είναι εθνικά δομημένη οι μετανάστες είναι επαγγελματικά ασταθείς και δεν είναι περιορισμένοι στα συγκεκριμένα είδη απασχόλησης. Επιπλέον, επειδή τα άτομα με τις άδειες διαμονής μπορούν μόνο επίσημα να είναι κύριοι των εταιριών, ο αριθμός επιχειρήσεων των μεταναστών είναι περιορισμένος. Επιπλέον τόνιζε την ύπαρξη ενός μεγάλου αριθμού μεταναστών και εθνικών ομάδων στην Αθήνα, όπου αντίθετα με τις μειονότητες των γηγενών και τους πρόσφυγες ελληνικής προέλευσης, για τους οποίους η ελληνική κυβέρνηση έχει λάβει κοινωνικά και οικονομικά μέτρα οι μετανάστες «προσαρμόζονται» χωρίς οποιαδήποτε βοήθεια από το κράτος. Οι μετανάστες αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα από την κρατική νομοθετική και νομιμοποιητική πολιτική¹¹⁴⁴. Επιπλέον, η απουσία τους από τους εθνικούς οργανισμούς συντίθεται από τη συγκέντρωσή τους στην άτυπη αγορά εργασίας. Για να συναντήσουν τους περιορισμούς που παράγονται από αυτούς τους παράγοντες, οι μετανάστες υιοθετούν τις διάφορες στρατηγικές όπως η επίκληση των συμβόλων της πολιτιστικής κληρονομιάς και η διατήρηση των δεσμών με τις χώρες προέλευσής τους (Petronoti, 2001:45)¹¹⁴⁵.

Η εθνική συλλογική κινητοποίηση της κάθε ομάδας λαμβάνει τρεις κύριες μορφές: *πρώτον*, ο σχηματισμός των κοινωνικών δικτύων. Καταρχήν, οι μετανάστες γυρίζουν σε εκείνοι των αλληλέγγυων σχέσεων τους ειδών και μορφής (Petronoti, 2001:47)¹¹⁴⁶. Από πολλές απόψεις οι διαπροσωπικές συνδέσεις αποδεικνύονται ισχυρότερες και αποτελεσματικότερες από τη συλλογική δράση των μεταναστών. Ενισχύονται από τους περιορισμούς που επιβάλλονται στην ελευθερία δράσης τους και χρησιμεύουν ως μια βάση της ενδυνάμωσης (Petronoti, 2001:47)¹¹⁴⁷.

εγκρίτως και χρήματα στην απεργία, και ήταν σε θέση να παραγάγει εθνική συμπάθεια μέσω της κάλυψης του γεγονότος από τα μέσα ενημέρωσης. Πράγματι, η πίεση των μέσων ώθησε στην συγγραφή μιας κρίσιμης έκθεσης για το εργοστάσιο απαιτώντας αλλαγές στην τρέχουσα πρακτική της επιχείρησης. Το συνδικάτο είδε αυτό ως μια σημαντική επιδίωξη στο ηθικό των απεργών και στη συνέχεια της απεργίας. Όμως, ενώ οι ομάδες υποστήριξης αισθάνθηκαν το συνδικάτο είχε προδώσει τους απεργούς, το συνδικάτο αισθάνθηκε είχε κάνει όλα όσα ήταν σε θέση να κάνει, συμπεριλαμβανομένης της έναρξης κάποιος μάλλον νεωτεριστικής τακτικής.

¹¹⁴³ M. Petronoti (2001) "Ethnic Mobilisation in Athens: Steps and Initiatives Towards Integration", in A. Rogers and J. Tillie (eds), *Multicultural Policies and Modes of Citizenship in European Cities*, Ashgate, Aldershot, pp.41-60. Βλ. και M. Petronoti (1999) *City Template Athens: Basic Information on Ethnic Minorities and Their Participation*. Report According to the Grid for City Templates of the MPMC Project. Athens: National Centre for Social Research (EKKE).

¹¹⁴⁴ Παρά τις συζητήσεις στο κρατικό επίπεδο, οι δυσκολίες αντιμετωπίζουν μαζί με τις κοινωνικές υπηρεσίες τις μεταρρυθμίσεις, διοικητική αποκέντρωση και ο συντονισμός των γραφείων και των συμβουλίων, εξετάζεται ακόμα από ειδικά μέτρα, δεν έχουν παγιωθεί και αντιμετωπίζουν καταστάσεις της μεγάλης αβεβαιότητας. Οι συνδικαλιστές δεν μπορούν να υπερασπίσουν τα δικαιώματα που έχουν οι μετανάστες εν μέρει επειδή η συμμετοχή στα συνδικάτα είναι αδύνατη χωρίς μια άδεια εργασίας και εν μέρει ως αποτέλεσμα της απροθυμίας των μεταναστών να επιδιώξουν την ηγεσία ένωσης και να εκφραστούν στο κοινό (Petronoti, 2001:45).

¹¹⁴⁵ Η χαρακτηριστικά διαχωριστική λογική των κοινωνικών ιδρυμάτων είναι σύμφωνη με το γεγονός ότι μόνο οι Έλληνες πολίτες έχουν πρόσβαση στον πολιτικό τομέα. Ούτε η γέννηση στην Ελλάδα, ούτε ο γάμος σε Έλληνες δεν εξουσιοδοτεί αυτόματα ένα πρόσωπο με την υπηκοότητα έτσι λίγοι μετανάστες έχουν τα δικαιώματα υπηκοότητας (Petronoti, 2001:45). Χωρίς τα αρμόδια επίσημα ιδρύματα να είναι ενδιαφερόμενα για την επίβυσή τους, οι μετανάστες μπορούν μόνο να έρθουν σε επαφή με τα δημοτικά γραφεία προκειμένου να εκδοθούν ή να ανανεωθούν οι άδειες εργασίας και να εκτελεστούν οι γάμοι. Οι συμβουλές των ανώτερων υπαλλήλων για τη στέγαση ή τις εργασίες γίνονται σε εθελοντική βάση.

¹¹⁴⁶ Οι εθνικοί δεσμοί υπάρχουν πολύ πριν να εγκαταστήσουν τους στην Αθήνα και ριζοβολούν στις σύνθετες ρυθμίσεις για την ικανοποίηση των συνιστάστων αναγκών και να χρησιμεύσουν ως οι πηγές ενθάρρυνσης, την άνεσης και στέγασης στα νέα περιβάλλοντα (Petronoti, 2001:47). Η λειτουργία τους εξαρτάται από την αμοιβαιότητα, την εμπιστοσύνη, την υποχρέωση, την πίστη και την καλή θέληση (Petronoti, 2001:47).

¹¹⁴⁷ Μέσω αυτών οργανώνουν τους ενταφιασμούς στην πατρίδα τους, χρηματοδοτούν τα πολιτικά προγράμματα, στέλνουν φάρμακα και βοήθεια σε όσους έμειναν πίσω, κρατούν τη ζωντανή οικογένεια και τις κοινοτικές μνήμες, που καθιστούν τη νέα ζωή τους ανεκτή και αυξάνουν τον αυτοσεβασμό τους. Ακόμη και στις χώρες με τις καλά-οργανωμένες μεταναστευτικές πολιτικές, όπως τη Νορβηγία, η συλλογική δύναμη είναι βασισμένη στις κοινωνικές συνδέσεις, την αλληλεπίδραση και τη συνεργασία (Petronoti, 2001:48). Οι κοινωνικοί και δεσμοί συγγένειας αποδεικνύονται πολύτιμοι στη συνέχιση των ενδιαφερόντων και χρησιμοποιούνται όταν προκύπτει η περίπτωση. Τα οικογενειακά μέλη, οι φίλοι και οι γνωστοί θεωρούνται ως σημαντικά και αξιόπιστα μέσα στη προστασία και κινητοποίηση τους μετανάστες μέσω των συγκλητικών και ηθικών συμβόλων (Petronoti, 2001:48). Η συγγένεια συνδυάζει με το έθνος να παραγάγει

Δεύτερον, η καθιέρωση εθνικών συλλόγων. Οι εθνικές οργανώσεις μεταναστών απαριθμούνταν σε περίπου 50 από την Petronoti (2001:48), οι περισσότερες από τις οποίες βρίσκονται στην Αθήνα και έχουν ιδρυθεί από τη δεκαετία του 1990, μόνο μερικές υπάρχουν στη Θεσσαλονίκη, στα Χανιά ή άλλα αστικά κέντρα. Ποικίλλουν από την άποψη του μεγέθους (300 έως 4.000 μέλη) και διαφέρουν στους στόχους, τη σύνθεση και την αποτελεσματικότητα στην επίτευξη των στόχων τους (Petronoti, 2001:48). Εκτελούν πολλούς ρόλους και οι λειτουργίες, πολιτικές και πολιτιστικές, προετοιμάζουν τα εκπαιδευτικά μαθήματα στην εθνική γλώσσα, οργανώνουν τις συνδέσεις με το γηγενή πληθυσμό, συλλέγουν τα χρήματα σε περίπτωση θανάτου, ασθένειας ή ατυχήματος και παρέχουν την υλική ενίσχυση στην εγχώρια κοινωνία τους (Petronoti, 2001:48)¹¹⁴⁸. Η αποτελεσματικότητα των προσπαθειών τους επηρεάζεται εν μέρει από την ελληνική εξωτερική πολιτική έναντι των χωρών αποστολής και την ύπαρξη των διμερών συμφωνιών¹¹⁴⁹ (Petronoti, 2001:48). Η Petronoti (2001) σημειώνει ότι αν και είναι αναγνωρισμένες νομικά, οι εθνικές ενώσεις αντιμετωπίζουν τη θεσμική διάκριση και τις ξενοφοβές τοποθετήσεις. Ως εκ τούτου, δεν εκφράζουν τα αιτήματά τους συστηματικά ούτε αναμένουν ότι αυτοί θα απαντηθούν¹¹⁵⁰.

συγγενική βάση στην οποία υπάρχει εθνικών ομάδων διαιωνίζεται, δηλαδή τα μέλη τους προγραμματίζουν τις συμμαχίες με τους συμπατριώτες τους που θεωρούνται ως μέλη των εκτεταμένων οικογενειών (δεσμοί ψευδο-συγγένειας) (Petronoti, 2001:48).

¹¹⁴⁸ Οι πολιτικές και ιδεολογικές διαφορές οδηγούν τις εθνικές ομάδες για να δημιουργήσουν τις ενώσεις με τους αντιπαραβαλλόμενους στόχους, ενώ άλλες συνιστούν περισσότερα από ένα σώματα (δηλ. οι Τούρκοι έχουν περίπου 10 οργανώσεις οι περισσότερες από τις οποίες δεν εγγράφονται επίσημα) (Petronoti, 2001:48). Η πολλαπλότητα των ενδιαφερόντων και των στόχων τους εξηγεί περαιτέρω γιατί οι εθνικές ενώσεις διατηρούν τις συνδέσεις με τα πολιτικά κόμματα και στην Ελλάδα και την εγχώρια κοινωνία πολλοί επιδιώκουν να αποκαταστήσουν την ειρήνη, την ελευθερία και τη δημοκρατία στις χώρες που έφυγαν (Petronoti, 2001:48). Προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι στόχοι τους εκλέγουν τα μεγάλα εκτελεστικά συμβούλια (4-25 μέλη) που αρσενικός-εξουσιάζονται και υπογραμμίζουν τα εκπαιδευτικά και κοινωνικά προσόντα των μελών τους, το μήκος της κατοικίας στην Αθήνα και την ικανότητα στην ελληνική γλώσσα (Petronoti, 2001:48).

¹¹⁴⁹ Η Petronoti (2001) σημειώνει ότι κάποιος τείνει για να θεωρήσει ότι η διάρκεια τέτοιων συνδέσεων κάνει τη δημιουργία των εθνικών οργανισμών να εμφανίζεται περιττή. Ακόμα, αυτές οι δομές υπάρχουν πέρα από και μέσα σε τέτοιους οργανισμούς οι πυκνοί άτυποι σύνδεσμοι ενεργοποιούνται προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι καθημερινές ανεπάρκειες ή να επιτευχθούν οι εκάστοτε σκοποί, οι οποίοι δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν με επίσημους τρόπους. Η συγκεκριμένη αναφορά κάνει η Petronoti για τους εκπροσώπους. Η εθνική κινητοποίηση προϋποθέτει τις δυναμικές απάντησης στις συγκεκριμένες περιστάσεις και ενδυναμώνεται από τα κορυφαία άτομα που έχουν την ικανότητα για να αντιπροσωπεύσουν τους μετανάστες στα εθνικά κέντρα της δύναμης. Πραγματοποιώντας την αδέξια θέση τους μεταξύ των περιοριστικών νόμων και των αναγκών της κοινότητας, προσπαθούν να διατηρήσουν μια λεπτή ισορροπία μεταξύ των εθνικών ομάδων, των ανώτερων υπαλλήλων και του κράτους ή άλλων Ελλήνων και να χτίσουν τις προσεκτικά εκτεταμένες σχέσεις ως αρχικό πόρο της δύναμης. Για παράδειγμα, ο αντιπρόσωπος των προσφύγων της Ερυθραίας έχει οικογενειακές συνδέσεις και υποστηρίζεται από έναν Έλληνα υπουργό που ήταν επίσης και ο κουνιάδος του. Όντας βασικοί δράστες στα κοινοτικά και θρησκευτικά ζητήματα αυτά τα άτομα θεωρούνται ως πατριάρχες των οποίων ο ρόλος διαβούλευσης αποζημιώνει την απόσταση μεταξύ της εθνικής πλειοψηφίας και των εθνικών μειονοτήτων. Φαίνεται λογικό να υποτεθεί ότι η έλλειψη ευεργετικής νομοθεσίας προσθέτει δύναμη στην λήψη αποφάσεων τους. Εντούτοις άτυποι ή έμμεση, η παρουσία τους στο πολιτικό προσκήνιο υπονοεί ότι αναμνηστικά στις δημόσιες διαδικασίες καθώς επίσης και ότι οι ελληνικές αρχές δεν είναι συνολικά αδιάφορες στις απαιτήσεις που αυξάνονται από τις μαζικές αφίσες. Παρά τα υψηλότερα πρότυπα που απολαμβάνουν όσον αφορά τους ομοειδείς τους, οι εθνικοί ηγέτες δεν είναι με κανένα τρόπο άνοστοι στη διάκριση ούτε θέτουν τις δικές τους αξιές. Αποφεύγουν την άμεση αντίθεση με τους διοικητικούς υπαλλήλους και προτείνουν την κατευναστική παρά αντιπαραθετική δράση. Επειδή λίγες από τις ευθύνες τους θεσμοποιούνται, η κοινωνική θέση και η πρόσδοξ τους προέρχονται από τη δυνατότητα τους να γεφυρώσουν τα χάσματα επικοινωνίας μεταξύ της κοινωνίας οικοδεσποτών και των μεταναστών. Εν ολίγοις για την Petronoti (2001) αποτελούν έναν εξαιρετικευμένο τύπο ηγεσίας βασισμένο σε έναν ιστό των καθηκόντων και των χρεών, τη συγγένεια και τις κοινωνικές υποτάξεις καθώς επίσης και τις σχέσεις προστασίας. Η διαχείριση των κοινοτικών υποθέσεων χρησιμοποιεί ως η πρώτη ύλη στον ανταγωνισμό για την επιρροή στο όνομα των απαιτήσεων για την κατοικία, τις εργασίες ή την ιατρική φροντίδα, τις δραστηριότητες σχετικές με το νομιμοποίηση και την προώθηση του εθνικού πολιτισμού, οι εθνικοί αντιπρόσωποι είναι προσανατολισμένοι στην απόκτηση των συμβολικών αγαθών και τον προσωπικό του κέρδους, στο M. Petronoti (2001) "Ethnic Mobilisation in Athens: Steps and Initiatives Towards Integration", in A. Rogers and J. Tillie (eds), *Multicultural Policies and Modes of Citizenship in European Cities*. Ashgate, Aldershot, pp.41-60. Βλ. και M. Petronoti (1999) *City Template Athens: Basic Information on Ethnic Minorities and Their Participation*. Report According to the Grid for City Templates of the MPMC Project. Athens: National Centre for Social Research (EKKΕ), p.50.

¹¹⁵⁰ Καταρχήν, είναι αυτάρκες και αφιερώνονται στις υποθέσεις τους. Παρά την ποικιλία των ζητημάτων που εξετάζουν, η πιο ορατή εκδήλωση τους οργανώνουν τους πολιτιστικούς εορτασμούς παρά τις πολιτικές ομιλίες. Τα στοιχεία από άλλες χώρες παρουσιάζουν, ο κοινωνικός τερματισμός και μια ανακινότητα να συνεργαστούν είναι συμπτώματα που επιδεικνύονται συχνά από τους πληθυσμούς προσφύγων. Σε αυτό συμβάλουν και οι κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις της αποδυνάμωσής τους (disempowerment) όπως η έλλειψη κρατικής βοήθειας. Συνεπεία της απουσίας θεσμοποιημένων καναλιών και κεντρικών αντιπροσωπειών που εξετάζουν τους μετανάστες, τα

Τρίτον, εξάρτηση σε κάθε Μη-Κυβερνητική (ΜΚΟ) και Αντι-Ρατσιστική Οργάνωση. Η έλλειψη μιας επαρκούς υποδομής που να εξετάζει τις ανάγκες των μεταναστών σημαίνει ότι οι εθνικοί και διεθνείς μη-κυβερνητικοί οργανισμοί (ΜΚΟ) είναι πιθανότερο να τους αντιπροσωπεύουν ενώ οι ιδιαίτερες αιτήσεις τους εξετάζονται πρώτιστα για ανθρωπιστικούς λόγους (Petronoti, 2001:46). Με την εξουσιοδότηση των καθηκόντων του προς τους πρόσφατα εγκατεστημένους πληθυσμούς σε ΜΚΟ, το κράτος προωθεί ένα σύστημα της πελατείας και του πατεernalισμού (Petronoti, 2001:46). Ακριβώς όπως οι μετανάστες γίνονται εξαρτώμενοι από ΜΚΟ παρά τους εθνικούς οργανισμούς τους, έτσι αυτές οι οργανώσεις γυρίζουν στους μετανάστες για να στηρίξουν τους ρόλους τους και τα κυρίαρχα ιδρύματα παραμένουν άθικτα (Petronoti, 2001:46)¹¹⁵¹. Ο ενδιάμεσος ρόλος τους εμφανίζεται καλύτερα στην περίπτωση της νομιμοποίησης όπου άσκησαν την πίεση στα συνδικάτα, τα οποία επηρέασαν στη συνέχεια τις κυβερνητικές αρχές που συμφώνησαν τελικά να εφαρμόσουν αυτήν την διαδικασία (Petronoti, 2001:46)¹¹⁵².

αποτελέσματα των εθνικών συλλόγων μπορούν να είναι μόνο μερικά. Οι συνεδριάσεις με τις τοπικές αρχές περιγράφονται ως «άκαρπες συζητήσεις», γεμάτες από μη-υλοποιημένες υποσχέσεις. Φαίνονται πιο χρήσιμες από την άποψη της εγκατάστασης των διαπροσωπικών συνδέσεων.

¹¹⁵¹ Οι μεταναστευτικές ομάδες στηρίζονται στις πολυάριθμες αντι-ρατσιστικές οργανώσεις, που έχουν ένα περιορισμένο πεδίο της δραστηριότητας, είναι ασυντόνιστες από την άποψη της βοήθειας που προσφέρουν και αντιδρούν στις περιστάσεις με μια εκ των προτέρων συμπεριφορά. Αυτοί οι οργανισμοί επιχορηγούνται από τα δωρεές, τα Ευρωπαϊκά προγράμματα και την εθελοντική εργασία, παραμένουν εκτός των διαδικασιών ένταξης και δεν παρέχουν στους μετανάστες μια θέση στην πολιτική λήψη αποφάσεων ή συλλογικές μορφές δράσης (Petronoti, 2001:46).

¹¹⁵² Για την Petronoti (2001) σημαντικές οργανώσεις είναι: το UNHCR, το οποίο εξέδωσε τις μπλε κάρτες (έναν τύπο άδειας διαμονής), το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, το οποίο πρόσφερε τα χρήματα, την παροχή συμβουλών, τρόφιμα και στέγη, η CARITAS-Hellas, η οποία βλέπει ακόμα στην τακτοποίηση των μεταναστών σε άλλες χώρες αλλά και παρέχει την παροχή συμβουλών, τη στέγαση και την υλική ενίσχυση τους, η Philallilia, που οργανώνει τις σειρές μαθημάτων διδασκαλίας, παρέχει τα τρόφιμα και στέλνει τα διάφορα στοιχεία στις οικογένειες των μεταναστών, η Επιτροπή Κατά του Ρατσισμού και της Ξενοφοβίας και η Κινητοποίηση των Πολιτών κατά του Ρατσισμού, και οι δυο υπερασπίζουν τα πολιτικά και ανθρωπιστικά δικαιώματα των μεταναστών, και η Καθολική Εκκλησία, που παρέχει ιατρική βοήθεια, παρέχει συστατικές επιστολές και διατηρεί ένα ισχυρό δίκτυο βοήθειας. Το πιο ενεργό σώμα ενδιαφερόμενο για τα δικαιώματα των μεταναστών είναι το Δίκτυο της Κοινωνικής Υποστήριξης στους Μετανάστες και στους Πρόσφυγες το οποίο αναπτύχθηκε έξω από το πλαίσιο των κρατικών αντιπροσωπειών. Οι δραστηριότητές της καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα των πολιτιστικών εκδηλώσεων, της πολιτικής και κοινωνικής συλλογής καθώς επίσης και των συνεδριάσεων με τις διάφορα εθνικά ομάδες σε εβδομαδιαία βάση. Ο κύριος στόχος του είναι να ενημερώσει τους μετανάστες για τις τρέχουσες συζητήσεις μεταξύ των ανώτερων υπαλλήλων, καθώς επίσης και να δώσει τις αξιώσεις τους στους ιδιωντες στα εθνικά ή δημοτικά επίπεδα. Με άλλα λόγια, η συνεργασία με τους αντιπροσώπους της διασχίζει τα όρια των εθνικών κοινοτήτων και βοηθά τους μετανάστες για να δημιουργήσει τις νέες μορφές δραστηριότητας. Η ορθόδοξη εκκλησία προσφέρει την περιστασιακή βοήθεια (τρόφιμα, χρήματα για το μίσθωμα, ιατρική, εμβολιασμός και σειρές μαθημάτων στα ελληνικά) στους χριστιανικούς μετανάστες. Η αποδοχή των δωρεών φέρνει την άνεση και ένα συναισθημα να ανήκει στη θρησκευτική κοινότητα, αλλά δεν δηλώνει την κοινωνική ολοκλήρωση. Κατά συνέπεια, η ορθόδοξη εκκλησία εξουσιάζει την εθνική θρησκευτική ζωή ενώ οι μη-ορθόδοξες ομάδες έχουν τα άμεσα θρησκευτικά δικαιώματα. Αρκεί κατά τρόπο ενδιαφέροντα, οι μουσουλμάνοι εκμεταλλεύονται αυτήν την προτεραιότητα και υποβάλλουν αιτήσεις στο δήμο της Αθήνας για την άδεια να πραγματοποιηθούν οι τελετές τους κατά τη διάρκεια της περιόδου του Ραμαζανιού, στο M. Petronoti (2001) "Ethnic Mobilisation in Athens: Steps and Initiatives Towards Integration". in A. Rogers and J. Tillie (eds), *Multicultural Policies and Modes of Citizenship in European Cities*. Ashgate, Aldershot, pp.41-60. Βλ. και M. Petronoti (1999) *City Temple Athens: Basic Information on Ethnic Minorities and Their Participation*. Report According to the Grid for City Templates of the MPMC Project. Athens: National Centre for Social Research (EKKE), p.47.

Οι Psimmenos και Kassimati (2003)¹¹⁵³ στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης και της αναδόμησης αγοράς εργασίας σημειώνουν πώς ένας νέος τρόπος ελέγχου της μετανάστευσης προκύπτει στην Ελλάδα. Οι οργανισμοί κοινωνικής προστασίας και τα μέλη προσωπικού τους ρυθμίζουν εκ νέου, διαπραγματεύονται και κατασκευάζουν τους νέους ελέγχους για την πρόνοια και για τη διανομή των κοινωνικών δικαιωμάτων στους μετανάστες. Αυτοί οι νέοι τρόποι καθορίζουν εκ νέου τα οικονομικά και πολιτιστικά όρια για τον μεταναστευτικό πληθυσμό στην Ελλάδα, καθώς επίσης και καθορίζουν τις νέες αξίες σχετικά με την εργασία και τις αξίες των δημοσίων υπαλλήλων (Psimmenos and Kassimati, 2003:337). Μέσω την μελέτη των περιπτώσεων του Ιδρύματος Κοινωνικής Ασφάλισης (ΙΚΑ) και του Οργανισμού Απασχόλησης του Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ), επιχειρείται μια προσέγγιση του πώς οι δημόσιοι υπάλληλοι κατασκευάζουν μια οργανωτική κουλτούρα και εργασιακές αξίες προκειμένου να ρυθμίσουν τους μετανάστες και την ελληνική αγορά εργασίας¹¹⁵⁴.

Οργανώσεις και διοικήσεις που ήταν μόλις πρότινος αρμόδιοι για τις παροχές του κράτους κοινωνικής πρόνοιας και για την εντόπιση και την κατάρτιση των εργαζομένων στις τοπικές αγορές εργασίας ήταν τώρα αρμόδιοι εσωτερική κατηγοριοποίηση της εισόδου και εξόδου των μεταναστών. η ανάλυσή επικεντρώθηκε στα ζητήματα οργανωτικής κουλτούρας και στις αξίες εργασίας των δημοσίων υπαλλήλων, το οποίο επιτρέπει στην αποκάλυψη την επιβολή μιας δύναμης επάνω στους μετανάστες και στην κατανομή τους στην αγορά εργασίας (Psimmenos and Kassimati, 2003:338). Το νέο ιδανικό για την εφαρμογή της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα είναι αδιάσπαστο από μια ανάλυση των τρόπων που οι διοικητές των δημοσίων οργανισμών ασκούν και σκέφτονται τον έλεγχο σε σχέση με την εργασία και τις άδειες διαμονής¹¹⁵⁵. Για αυτόν τον λόγο αυτό οι Psimmenos και Kassimati (2003) στις

¹¹⁵³ I. Psimmenos and K. Kassimati (2003) "Immigration Control Pathways: Organizational Culture and Work Values of Greek Welfare Officers", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.29, no.2, pp.337-371; Βλ. και I. Psimmenos and K. Kassimati (2003) *Report on the Public Discussion of the IAPASIS Project in Greece: An Inquiry Into the Findings, Recommendations and Suggestions for Immigration Policy*. EC Fifth Framework Programme: Does Implementation Matter? Informal Administration Practices and Shifting Strategies in Four Member-States: Robert Schuman Centre for Advanced Studies/ European University Institute και B. Stråth, A. Triandafyllidou et al. (2005) *Recent Trends in Immigrant Strategies in Germany, Greece, Italy, and the United Kingdom-A Comparison. Does Implementation Matter? Informal Administration Practices and Shifting Immigrant Strategies in Four Member States (IAPASIS): Final Report*. EC Fifth Framework Programme. Βλ. και I. Ψημμένος (2000) «Εργασία και Ρατσισμός: Κοινωνική Διαχείριση και Μεταναστευτικό Εργατικό Δυναμικό», στο Κ. Κασσιμάτη (επιμ.). *Φαινόμενα Κοινωνικής Παθολογίας σε Ομάδες Κοινωνικού Αποκλεισμού*. Αθήνα: Gutenberg, σσ.64-88; I. Psimmenos (2002) *Albanian and Polish Workers Life Stories: Migration Paths, Tactics and Identities in Greece. Does Implementation Matter? Informal Administration Practices and Shifting Immigrant Strategies in Four Member States (IAPASIS): Final Report*. EC Fifth Framework Programme: I. Ψημμένος (2003γ) «Μεταναστευτικός Έλεγχος και Άτυπες Διακριτικές Πολιτικές: Ο Ρόλος των Κοινωνικών Υπηρεσιών», στο Κ. Κασσιμάτη (επιμ.). *Πολιτικές Μετανάστευσης και Στρατηγικές Ενταξης. Η Περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών Μεταναστών*. Αθήνα: Gutenberg, σσ.195-222 και Κ. Κασσιμάτη και I. Ψημμένος (2004) «Οργανωτική Κουλτούρα και Κοινωνικός Αποκλεισμός», στο Μ. Πετρεζίδου και Χ. Παπαθεοδώρου. *Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός*. Αθήνα: Εξάντας, σσ.437-482.

¹¹⁵⁴ Όταν κατά τη διάρκεια του 1998, η Ελλάδα που αποφασίστηκε διά πίεση να νομιμοποιηθεί το μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό της, έγινε σαφές στους μετανάστες και τους ακαδημαϊκούς ότι ο έλεγχος μετανάστευσης δεν ήταν πλέον αποκλειστικό θέμα των αστυνομικών και των εργοδοτών-ενοικιαστών της ατομικής δύναμης της μεταναστευτικής εργασίας (Psimmenos and Kassimati, 2003:337). Αντ' αυτού, ο μεταναστευτικός έλεγχος έγινε θέμα της ανησυχίας για τους δημοσίους υπαλλήλους και τους κοινωνικούς λειτουργούς που χρεώθηκαν με την ευθύνη και τη ροή των εργαζομένων στην ελληνική αγορά εργασίας και τις πορείες ένταξής τους στο πολιτιστικό σύστημα της ελληνικής κοινωνίας.

¹¹⁵⁵ Το ελληνικό σύστημα κρατικής διοίκησης είναι οργανωμένο σε εθνικό επίπεδο και κυβερνάται κεντρικά, αλλά η εκτέλεση της νομοθεσίας και η επιβολή των πολιτικών μετανάστευσης αφήνονται συνήθως στην τοπική αστυνομία ή τις υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας. Τα τελευταία, μαζί με τους κοινωνικούς οργανισμούς «συντάσσουν και αστυνομεύουν» του έλεγχου της μετανάστευσης. Για τους πολιτικούς και κοινωνικούς οργανισμούς, οι ελληνικές διοικητικές πρακτικές οργανώνονται και σε ένα επίσημο κράτος και σε μια ανεπίσημη κομματική-πελατειακή βάση. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομικής δραστηριότητας και η εφαρμογή των ευκαμπτών πολιτικών στην αγορά εργασίας της Ελλάδας φαίνεται να διαβρώνει τις καθιερωμένες κοινωνικές και πολιτικές ιεραρχίες, που χωρίζουν τις παραδοσιακές έννοιες της εδαφικής και κοινωνικής απόστασης. Εκτός από τις νέες αβεβαιότητες, οι δημόσιοι υπάλληλοι, σχεδόν την πρώτη φορά στην ιστορία της Ελλάδας, χρεώνονται με την ευθύνη χάραξης νέων γραμμών συνόρων για το ποιος βρίσκεται μέσα ή έξω από

καθημερινές πρακτικές δημοσίων υπαλλήλων αρμόδιων για την εργασία και τις άδειες διαμονής σε δύο βασικές οργανώσεις, δηλαδή του Ιδρύματος Κοινωνικής Ασφάλισης (ΙΚΑ) και του Οργανισμού Απασχόλησης του Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ)¹¹⁵⁶. Ένα βασικό εύρημα από τις συνεντεύξεις από τους δημοσίους υπαλλήλους στο ΙΚΑ και τον ΟΑΕΔ ήταν ότι η εργασία τους αποτελεί μια σύνθεση των αντικειμενικών και υποκειμενικών στοιχείων, και ότι οι πτυχές της επαγγελματικής και εργασιακής ταυτότητάς τους δεν μπορούν να εξεταστούν σαν να ήταν ανεξάρτητα ή χωριστά πράγματα μεταξύ τους. Η κατασκευή μιας οργανωτικής φιλοσοφίας και ταυτότητας των δημοσίων υπαλλήλων είναι βασισμένη στον τρόπο που οι οργανισμοί και εργασία των υπαλλήλων είναι δομημένη. Αλλά είναι επίσης βασισμένη στην καθημερινή αλληλεπίδραση μεταξύ των δημοσίων υπαλλήλων και των μεταναστών και στην επέκταση των υποκειμενικών αξιών. Μέρος αυτών των αντικειμενικών στοιχείων, εκτός από τον καταμερισμό εργασίας και την κατανομή των δημοσίων υπαλλήλων, είναι επίσης η πολιτική¹¹⁵⁷ που οι δημόσιοι στο ΙΚΑ και στον ΟΑΕΔ εφαρμόζουν¹¹⁵⁸.

την ελληνική κοινωνία, παραδείγματος χάριν, ποιος είναι εργαζόμενος, και ποιος αξίζει, ή όχι, την κοινωνική προστασία. Μέσα στα ένα πλαίσιο νεωτερικότητας, το εργατικό δυναμικό και οι οργανώσεις κοινωνικής προστασίας (ΟΑΕΔ και ΙΚΑ) τώρα έχουν αποστολή την κατηγοριοποίηση του κύρους/θέσης του μετανάστη και της αξιολόγησης της δυνατότητας του στην ελληνική οικονομία, τη δυνατότητα του υποψηφίου να αποκριθεί στο νέο νομικό και κοινωνικό πλαίσιο της οργάνωσης εργασίας, που και εάν συμβάλει ή όχι στην ελληνική αγορά εργασίας. Το ΙΚΑ είναι αρμόδιο για την έκδοση των πιστοποιητικών υγείας και των ασφαλιστικών αποδείξεων, και για την καταχώρηση των συνεισφορών κοινωνικής προστασίας των μεταναστών στην ελληνική οικονομία μέσω της εργασίας τους. Οι μετανάστες πρέπει να συσσωρεύσουν ορισμένες συνεισφορές ευημερίας/ασφάλειας προτού να μπορούν να τους δοθεί μια άδεια εργασίας. Στη συνέχεια, ο ΟΑΕΔ είναι αρμόδιος για την έκδοση των αδειών εργασίας, την παροχή των απαραίτητων νομικών πιστοποιητικών για τη νομική απασχόληση των μεταναστών στη χώρα, τα επιδόματα ανεργίας και την περαιτέρω επαγγελματική κατάρτιση, στο I. Psimmenos and K. Kassimati (2003) "Immigration Control Pathways: Organizational Culture and Work Values of Greek Welfare Officers". *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.29, no.2, p.339.

¹¹⁵⁶ Οι ερευνητές συνέλεξαν 11 συνεντεύξεις και σύμφωνα με τα συμπεράσματά τους διάφορες γλωσσικές και θεματικές βελτιώσεις που έγιναν στον τελικό οδηγό. Ο οδηγός συνέντευξης οργανώθηκε σε διάφορα θεματικά τμήματα: δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των δημοσίων υπαλλήλων, τα χαρακτηριστικά εργασίας των συγκεκριμένων γραφείων ή του τμήματος, την επιχειρησιακή φιλοσοφία, οι υπηρεσίες που δίνονται στους μετανάστες, οι διαδικασίες που ακολουθούνται για την εφαρμογή των σχετικών με τη μετανάστευση πολιτικών, τις καθημερινές πρακτικές μέσα στην οργάνωση και οι ανώτεροι υπάλληλοι τρόπων αξιολόγησης την εργασία τους σε σχέση με τους μετανάστες. Εκτός από τις 11 συνεντεύξεις από την πιλοτική φάση, συλλέχθηκαν 43 συνεντεύξεις στην τελική έρευνα, που κάνει 54 συνεντεύξεις στο σύνολο. Αντιμετώπισαν τις οκτώ ανρίσεις, δύο στην πιλοτική έρευνα και έξι στην κύρια έρευνα.

¹¹⁵⁷ Αυτό το πλαίσιο αποτελείται από τις οδηγίες νομικής και γενικής πολιτικής που οι δημόσιοι υπάλληλοι πρέπει να ακολουθούν στην προκειμένου να γίνει η εργασία τους. Αλλά αυτό το πλαίσιο δεν είναι δοσμένο, σταθερό και χωρίς υποκειμενικές ερμηνείες. Για τους δημοσίους υπαλλήλους στο ΙΚΑ και στον ΟΑΕΔ αυτή η μετάφραση συνεπάγεται, εκτός από μια νομική/οργανωτική κατανόηση, μια κοινωνική κατανόηση για το πόσο καλύτερα να εφαρμόσει κανείς ορισμένες πολιτικές ή να ταξινομήσει τους ανθρώπους, στο I. Psimmenos and K. Kassimati (2003) "Immigration Control Pathways: Organizational Culture and Work Values of Greek Welfare Officers". *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.29, no.2, p.356.

¹¹⁵⁸ Η χρήση της «εμπειρίας» ή ενός σώματος γνώσης είναι όχι μόνο πολύτιμη επειδή επιτρέπει στους δημοσίους υπαλλήλους για να λειτουργούν σε καθημερινή βάση και για να καταλάβουν ποιες υπηρεσίες πρόκειται να τους ανατεθούν, σε οποίους και ποια ποσά, αλλά είναι χρήσιμη επειδή δείχνει μια αίσθηση της ταυτότητας μεταξύ των δημοσίων υπαλλήλων στην πρακτική του έλεγχου μετανάστευσης (Psimmenos and Kassimati, 2003:357). Στις συνεντεύξεις, οι δημόσιοι υπάλληλοι εξήγησαν την ανάγκη μιας τέτοιας εμπειρίας διαφορετικά, αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις το επαναλαμβανόμενο θέμα είναι ότι: «το νομικό πλαίσιο και οι οδηγίες γενικής πολιτικής δεν είναι αρκετές για την απόφαση σχετικά με την πρόνοια, και για την παροχή αδειών εργασίας και διαμονής στους μετανάστες (Psimmenos and Kassimati, 2003:357). Από τις συνεντεύξεις, επίσης, καθίσταται σαφές ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι ακολουθούν, εκτός από μερικές γενικές οδηγίες, τις δικές τους αντιλήψεις για αυτό που αποτελεί για εκείνους την κατάλληλη μετάφραση του «ελέγχου μετανάστευσης». Οι δημόσιοι υπάλληλοι κάμπτονται τις οδηγίες ώστε να προσαρμόσουν την κατανόησή τους στην μεμονωμένη περίπτωση. Σύμφωνα με διάφορες παρατηρήσεις και συνεντεύξεις από τους διαφορετικούς δημοσίους υπαλλήλους, μερικοί δημόσιοι υπάλληλοι υπέβαλαν τους πελάτες τους σε ένα είδος συνέντευξης, ενώ συγχρόνως συλλέγουν τα στοιχεία για τη θέση του προσώπου από άλλες οργανώσεις. Μέσα από φωνές, την επαλήθευση των πληροφοριών που δίνονται, και την καλύτερη/ποιοτικότερη πραγματοποίησης απόφασης εκ μέρους των δημοσίων υπαλλήλων, φαίνεται να παρέχονται οι τρόποι για να ασκηθεί δύναμη επάνω στους μετανάστες (Psimmenos and Kassimati, 2003:357). Από την έρευνα αποκαλύφθηκαν πέντε κύριες χρήσεις της ελευθερίας από τον γραφειοκρατικό κρατικό έλεγχο και από την ιεραρχία: *Πρώτον*, το πρώτο πράγμα που κανείς παρατηρεί είναι ότι ο δημόσιος υπάλληλος χρησιμοποιεί έναν φιλικό-μεροληπτικό τρόπο να εξηγήσει πώς η διακριτικότητα μπορεί να είναι θετική για τους μεμονωμένους δημοσίους υπαλλήλους και γιατί τέτοια διάκριση βάσει γένους πρέπει να εξεταστεί ως τμήμα των καλών «πραγμάτων» που μπορούν να συμβούν σε κάποιον που εργάζεται στον ΟΑΕΔ. *Δεύτερον*, η εφαρμογή του ελέγχου μετανάστευσης είναι η έκβαση των διάφορων προσωπικών μεταφράσεων και των συναλλαγών μεταξύ των δημοσίων υπαλλήλων και των μεταναστών. *Τρίτον*, το παραπάνω απεικονίζει μια καλύτερη κατανόηση για το πώς οι δημόσιοι υπάλληλοι παράγουν την αίσθηση τη επαγγελματικής και εργασιακής αξίας τους, γεγονός που δείχνει ότι για τους δημοσίους υπαλλήλους, οι πολιτικές μετανάστευσης είναι το προϊόν των διαπραγματεύσεων και εφαρμόζονται εν μέρει μέσω των

Η κοινωνιολογική μελέτη των **Roscigno και Danaher (2004)**¹¹⁵⁹ αναφέρεται στην κινητοποίηση των εργαζομένων στην υφαντουργία του Νότου, προς τα τέλη του 1920 έως τα μέσα του 1930 η οποία αποτύπωσε μια εξαιρετικά σημαντική στιγμή στην αμερικανική ιστορία¹¹⁶⁰. Στην μελέτη τους οι συγγραφείς ενσωματώνουν την κινητοποίηση των εργαζομένων στην υφαντουργία του Νότου μέσα στις ευρύτερες κοινωνιολογικές ερωτήσεις σχετικά με την στρωμάτωση και την εργασία, τον σχηματισμό αντιπολιτευτικής κουλτούρας και την διάχυση αυτής, και την κινητοποίηση του κοινωνικού κινήματος¹¹⁶¹. Η εργασιακή εξέγερση στην οποία εστιάζουν οι συγγραφείς ήταν μια κεντρική στιγμή στην ιστορία εργασίας της Αμερικής. Αντ' αυτού, οι έρευνες για την εργασία αγνοούν τον Νότο, ή τον χαρακτηρίζει ως μια περιοχή αντίθετη στην δημιουργία ενώσεων¹¹⁶². Η σχετικά γεωγραφικά διασκορπισμένη φύση των πόλεων των μύλων στον αμερικανικό Νότο, η περιορισμένη οργάνωση ένωσης που υπήρξε την περίοδο εκείνη, και οι σχετικά ελεγχόμενες περιστάσεις στις οποίες οι περισσότεροι εργαζόμενοι των μύλων ζούσαν και εργάζονταν παρουσιάζουν μια ενδιαφέρουσα περίπτωση μέσω της οποίας οι διάφορες σχετικές θεωρητικές ερωτήσεις μπορούσαν να εξεταστούν¹¹⁶³.

δημοσίαν υπαλλήλων. *Τέταρτον*, η «σωστή εικόνα» παρουσιάζει ανησυχία των δημοσίων υπαλλήλων με τις πιγμές της εργασίας και πώς οι δημόσιοι υπάλληλοι αποκρίνονται στην τρέχουσα ανακατασκευή της εργασίας. *Πέμπτον*, η προσωπική συμμετοχή του υπαλλήλου αντισταθμίζει την οργάνωση μέσω της δυνατότητας των δημοσίων υπαλλήλων να προωθήσουν ή να καθιερώνουν μια σωστή/επαγγελματική κατανόηση της εργασίας των υπαλλήλων στην ελληνική κοινωνία. Αυτό πραγματοποιείται μέσω της άμεσης επέκτασης των δημοσίων υπαλλήλων σε πρακτικές που απαντούν και είναι εύκαμπτες προς τις απαιτήσεις της κοινωνίας. Η χρήση της εμπειρίας γίνεται κεντρική εδώ επειδή ο δημόσιος υπάλληλος πιθανώς υπονοεί ότι στις καθημερινές συναλλαγές μεταξύ των δημοσίων υπαλλήλων, του κράτους, και των μεταναστών. ο πρώτος είναι ή πρέπει να είναι αρμόδιος για τον καθορισμό των ορίων της ποιότητας και του όγκου των υπηρεσιών. *Επειδή* μόνο οι δημόσιοι υπάλληλοι έχουν μια σαφή κατανόηση για το πόσο καλύτερα να διαπραγματευτούν με τους μετανάστες. Οι δημόσιοι υπάλληλοι ΙΚΑ θεωρούν τους Αλβανούς, ειδικά, ως πελάτες που είναι ακατάλληλοι για να εξυπηρετηθούν. Αυτό είναι *πρώτον*, επειδή οι δημόσιοι υπάλληλοι δεν είναι κατάλληλα εξοπλισμένοι για να χειριστούν τους μεγάλους αριθμούς πελατών χωρίς το ικανοποιητικό προσωπικό και τεχνική υποστήριξη και *δευτερον*, επειδή οι μετανάστες-πελάτες απειλούν την κοινωνική πρόνοια μέσω των απαιτήσεών τους και της κατάχρησης των πόρων (Psimimenes and Kassimati, 2003:362). Οι δημόσιοι υπάλληλοι στο ΙΚΑ βλέπουν τους μετανάστες μύλων ως ακατάλληλους για να εξυπηρετηθούν. Για τους περισσότερους ΙΚΑ δημοσίους υπαλλήλους, ο μετανάστης-πελάτης προσδιορίζεται συνήθως με μια ομάδα ανθρώπων που βάζουν μια πρόσθετη πίεση στις επαγγελματικές σχέσεις μεταξύ των δημοσίων υπαλλήλων και του ΙΚΑ. Αυτές οι πιέσεις έχουν να κάνουν με τα γλωσσικά ζητήματα και τις συμπεριφορές των συγκεκριμένων εθνικών ομάδων, καθώς επίσης και με το χρόνο και την προσπάθεια που ξοδεύεται από τους δημοσίους υπαλλήλους στην προσταδία τους να ανακαλυφθεί εάν ένας μετανάστης έχει μια νόμιμη αξίωση ή όχι (Psimimenes and Kassimati, 2003:362). Κάποιος θα μπορούσε εύκολα να υποστηρίξει ότι ο ΟΑΕΔ πάντα προσπαθεί να προωθεί τους εργαζομένους στις σωστές εργασίες, κατηγοριοποιήσει αυτές ώστε να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των ατόμων. Αυτό που εμφανίζεται να είναι νέος στο ανωτέρω απόσπασμα είναι η αποφασιστικότητα του ανωτέρου υπαλλήλου να επέμβει στη διαδικασία, εγκαταλείποντας την παραδοσιακότερη προσέγγιση.

¹¹⁵⁹ V. J. Roscigno and W. F. Danaher (2004) *The Voice of Southern Labor: Radio, Music and Textile Strikes, 1929-1934: Social Movements, Protest and Contention. Volume 19*. Minneapolis: University of Minnesota Press, και G. C. Waldrep (2000) *Southern Workers and the Search for Community: Spartanburg County, South Carolina*. United States: University of Illinois Press.

¹¹⁶⁰ Βλ. και D. B. Cornfield and M. V. Leners (1989) "Unionization in the Rural South: Regional Patterns of Industrialization and the Process of Union Organization", *Research in Rural Sociology and Development*, vol. 4, pp.137-152.

¹¹⁶¹ Ένα συστατικό αυτής της αλλαγής ήταν η εμφάνιση του ράδιο και οι μετακινούμενες μουσικές μπάντες πρώην-εργαζομένων στους μύλους που σύνδεσαν τις κοινότητες. Άλλο συστατικό ήταν η σύνδεση των εργαζομένων στους μύλους με τον Franklin Delano Roosevelt (FDR), τον οποίο εμπιστεύθηκαν και άκουσαν με προσήλωση καθώς μιλούσε στις ραδιο-συνομιλίες στα ραδιοκείμενα του Νότου. Γενικά είναι εξαιρετικά σημαντική η συμβολή των μουσικών-εργαζομένων στην κλωστοϋφαντουργία, οι ζωντανές και ραδιοφωνικές μεταδόσεις τους, καθώς αυτό δημιουργούσε μια αίσθηση πολιτισμού και κοινότητας μεταξύ των εργαζομένων στους μύλους, στο V. J. Roscigno and W. F. Danaher (2004) *The Voice of Southern Labor: Radio, Music and Textile Strikes, 1929-1934: Social Movements, Protest and Contention. Volume 19*. Minneapolis: University of Minnesota Press, p.x.

¹¹⁶² Μια τέτοια έρευνα είναι κεντρική στην ιστορία της εργασίας στις και αναλύσεις, και εξίσου σχετικά με τις θεωρητικές προοπτικές που αναφέρονται στα κοινωνικά κινήματα, το σχηματισμό τους, και τη διάχυσή τους. Το θέμα της κινητοποίησης (mobilization) του εργαζομένου στην κλωστοϋφαντουργία (mill-worker), και η πιθανή κοινωνιολογική σχετικότητα, ήταν το αποτέλεσμα του ακούσματος μιας παλαιάς μουσικής μπάντας του Νότου, στις αρχές της δεκαετίας του 1990, να τραγουδά εμπνευστικά τραγούδια καθώς οι τραγουδιστές θυμώνταν την «αποδράσή» τους από τον μύλο. Απέδιδαν την καλή τους τύχη σε ένα νέο αναδυόμενο μέσο στον χρόνο μέσο – το ραδιόφωνο. Ακόμα, παρά την εξαφάνισή τους, αυτά τα άτομα συνέχισαν να προσδιορίζονται με τους εργαζομένους στους μύλους και την αντιπολιτευτική μουσική των μύλων στα ραδιοκύματα (airwaves) και κατά τη διάρκεια των ζωντανών, στο V. J. Roscigno and W. F. Danaher (2004) *The Voice of Southern Labor: Radio, Music and Textile Strikes, 1929-1934: Social Movements, Protest and Contention. Volume 19*. Minneapolis: University of Minnesota Press, p.x.

¹¹⁶³ Αυτό το εργατικό δυναμικό είχε πράγματι μια φωνή που εκφράστηκε είτε οι οργανωμένες ενώσεις ήταν παρούσες ή είτε όχι. Η δυσαρέσκεια και τα αιτήματα των εργαζομένων στους μύλους τονίστηκαν σε μια σχετικά ευρεία, γεωγραφική κλίμακα μέχρι το 1930 με

(Roscigno and Danaher, 2004:xviii). Μόλις οι ενώσεις είχαν ουσιαστικά σταματήσει την οργάνωση στο Νότο, και επιχειρηματίες του Νότου και πολιτικοί ηγέτες υιοθέτησαν την άποψη ότι οι εργαζόμενοι του Νότου ήταν απαθείς ή συντηρητικοί, το εργατικό δυναμικό στους μύλους υπόκεινταν σε διαρκείς χαμηλές αμοιβές, διαμαρτύρονταν σχετικά με τον έλεγχο και τον εξαναγκασμό των ιδιοκτητών των μύλων, και της θεσμοποίησης της διοίκησης και της «επέκτασης» (stretch-out) (Roscigno and Danaher, 2004:ix)¹¹⁶⁴.

Το 1929 ήταν ένας ακρογωνιαίος λίθος στην ιστορία της εργασίας στο Νότο. Χιλιάδες εργαζόμενοι στους μύλους του Νότου, που απεικονίζονται συχνά ως ληθαργικοί ή υπάκουοι, μακριά από τις εργασίες τους, με μικρούς οργανωτικούς πόρους, παρά την ισχυρή αντίθεση και από τους ιδιοκτήτες μύλων και από τους κυβερνήτες του Νότου (Roscigno and Danaher, 2004:77). Παρά τις ήττες των εργαζομένων που εμφανίστηκαν, οι απεργίες του 1929, ιδιαίτερα εκείνες στις περιοχές της Gastonia και της Marion στη Βόρεια Καρολίνα, αποτέλεσαν το προοίμιο και αφύπνισαν τη συνείδηση των εργαζομένων σε όλη την περιοχή μια συνείδηση, η οποία θα διαδιδόταν και θα εντεινόταν κατά τη διάρκεια κατά πολύ. Στην περίπτωση της Gastonia οι εργαζόμενοι στρατολογήθηκαν από την «National Textile Workers Union» (Εθνική Ένωση Εργαζομένων στην Υφαντουργία/ NTWU) και στη Marion αντίθετα, οι εργαζόμενοι στρατολογήθηκαν από την «Ένωση Εργαζομένων στην Υφαντουργία» (United Textile Workers/ UTW) (Roscigno and Danaher, 2004:78).

Πρώτον, η Gastonia είχε το μεγαλύτερο μύλο στο Νότο, τον μύλο Loray. Οι συνθήκες ήταν σχεδόν οι ίδιες με εκείνους σε άλλους μύλους του Νότου: βάρδιες δώδεκα ωρών εργασίας, πέντε ημέρες και μισή ημέρα το Σάββατο (Roscigno and Danaher, 2004:82). Ο πατερναλισμός επικρατούσε. Η εταιρία στρατολογούσε τους φτωχότερους ανθρώπους που θα μπορούσε να βρει για το μύλο με την πεποίθηση ότι οι χαμηλότερες αμοιβές θα μπορούσαν να ζητηθούν και ότι οι απελπισμένοι εργαζόμενοι θα ήταν λιγότερο πιθανό να προκαλέσουν πρόβλημα (Roscigno and Danaher, 2004:82)¹¹⁶⁵. Η μεγαλύτερη απεργία στο μύλο Loray άρχισε την 1η Απριλίου 1929 όπου οι εργαζόμενοι πήγαν στην απεργία από τις συνθήκες στο μύλο και τα χωριά που καταστούσαν τις ζωές τους σχεδόν αφόρητες κατά περιόδους.

την ηχογράφηση του τραγουδιού «Cotton Mill Colic» του Dave McCann, που πούλησε χιλιάδες αντίγραφα στις κλωστοϋφαντουργικές πόλεις, παρά το κόστος του που προσέγγισε τις αμοιβές μισής ημέρας, στο V. J. Roscigno and W. F. Danaher (2004) *The Voice of Southern Labor: Radio, Music and Textile Strikes, 1929-1934: Social Movements, Protest and Contention. Volume 19*. Minneapolis: University of Minnesota Press. p.xvii.

¹¹⁶⁴ Η αξιοπρέπεια ήταν στα όρια, όπως ήταν και για πολλούς, το μέλλον των παιδιών τους. Εκατοντάδες χιλιάδες συνεπώς άφησαν την δουλειά τους. Οι Roscigno and Danaher (2004) εξετάζουν όχι μόνο τι εκτυλίχθηκε αλλά, πιο κοινωνιολογικά σημαντικό, πώς θα μπορούσε να έχει εκτυλιχθεί παρά την περιορισμένη οργάνωση ενώσεων και τη σχετική κυριαρχία των κλωστοϋφαντουργικών ελίτ επάνω στο πολιτικοοικονομικό τοπίο του Νότου. Η τελική ήττα των εργαζομένων, στην πραγματικότητα, είχε συνέπειες για τις επόμενες πρακτικές εργασίας, τις προσπάθειες οργάνωσης, την οικονομική ανάπτυξη, και την έντονη φτώχεια και ανισότητα στον αμερικανικό Νότο μέχρι και σήμερα (Roscigno and Danaher, 2004:xix).

¹¹⁶⁵ Τη δεκαετία του 1920, οι ιδιοκτήτες του μύλου Loray ανέθεσαν τους διευθυντές τους το στόχο αύξησης των κερδών. Το σύστημα «επέκτασης» (stretch-out) καθιερώθηκε, με συνέπεια περισσότερη εργασία για μερικούς και καμία εργασία για άλλους και έτσι πολλοί εργαζόμενοι σταμάτησαν. Αυτή η πολιτική επικράτησε επίσης σε άλλους μύλους με αποτέλεσμα οι εργαζόμενοι ήρθαν αντέδρασαν στο σύστημα «επέκτασης», στους καταπιεστικούς εσώπτες του, τις πολλές ώρες εργασίας, και τις χαμηλές αμοιβές. Η υπόσχεση μιας καλής ζωής στους μύλους βαμβακίου είχε φέρει πολλούς από τους από τους λόφους και τα βουνά στις περιοχές Gastonia ή Marion αλλά αυτή η υπόσχεση παρέμεινε ανεκπλήρωτη. Ένα αποθαρρυνμένο και συχνά εργατικό δυναμικό ανείργονταν και όντας εξαντλημένο άρχισε να οργανώνεται και να επιδιώκει βοήθεια, στο V. J. Roscigno and W. F. Danaher (2004) *The Voice of Southern Labor: Radio, Music and Textile Strikes, 1929-1934: Social Movements, Protest and Contention. Volume 19*. Minneapolis: University of Minnesota Press. p.83.

Κατά τη διάρκεια της πρώτης ημέρας απεργίας, περίπου 1.800-2.000 εργαζόμενοι συμμετείχαν με τάξη και ηρεμία στην απεργία (Roscigno and Danaher, 2004:84). Οι απαιτήσεις της απεργίας περιέλαβαν καλύτερες συνθήκες εργασίας, όχι άλλο τμήμα εργασίας, πέντε ημερών εβδομάδα εργασίας, μια οκτώ ωρών εργάσιμη ημέρα, επισκευές στα σπίτια της επιχείρησης, και την αναγνώριση της ένωσης (Roscigno and Danaher, 2004:84)¹¹⁶⁶.

Δεύτερον, οι εργαζόμενοι στην περιοχή του Marion ανέφεραν ότι στους ανατολικούς μύλους του Marion και του Clinchfield ήταν στο τέλος του πνεύματός τους το καλοκαίρι του 1929, όπως οι συμπατριώτες τους στη Gastonia και αλλού. Οι συνθήκες στους μύλους και στα χωριά ήταν κακές¹¹⁶⁷. Παρά το ότι ήταν περιοχή πολύ μικρότερη από τη Gastonia, στη Marion σχεδόν το 25 τοις εκατό του πληθυσμού της πόλης, δηλαδή οκτώ χιλιάδες άτομα, απήργησαν το καλοκαίρι του 1929¹¹⁶⁸. Οι Roscigno

¹¹⁶⁶ Η σχετική ειρηνική αρχή της απεργίας άλλαξε ως αλληλεπιδράσεις μεταξύ των απεργών και η επιβολή νόμου έγινε λιγότερο φιλική (Roscigno and Danaher, 2004:84). Σύμφωνα, η ατμόσφαιρα φοβιστική ιδιαίτερα και οι ηγέτες και στις δύο πλευρές έγιναν πιο αποφοτισμένοι, οι απεργοί να αλλάζουν τους μύλους και τους ιδιοκτήτες των μύλων να επιβάλουν το καθεστώς τους (Roscigno and Danaher, 2004:84). Η ατμόσφαιρα στη Gastonia θα εντεινόνταν από την εφημερίδα «Gastonia Gazette». Μέσα σε μια εβδομάδα από την αρχή της απεργίας, ένας ιδιοκτήτης μύλων της Βόρειας Καρολίνας, επέβλεπε πέντε επιχειρήσεις της κρατικής πολιτοφυλακής. Οι αψιμαχίες εξερράγησαν μεταξύ των απεργών και των εθνοφρουρών σε κανονική βάση, και προσπάθησαν να τελειώσουν όλες τις μορφές απεργίας. Η πολιτοφυλακή και η τοπική αστυνομία επέβαλε εντολές μαζικών συλλήψεων και βίας. Μέχρι τον Ιούνιο, η πείνα και η απογοήτευση είχαν πείσει τους απεργούς (Roscigno and Danaher, 2004:86). Πολλοί άρχισαν να περνούν την απεργιακή γραμμή για να επιστρέψουν στην εργασία, αν και αυτοί οι εργαζόμενοι επίσης περιοδικά οργάνωναν απεργίες για να αναστατώσουν την παραγωγή (Roscigno and Danaher, 2004:86). Στις 7 Ιουνίου μια μαζική πορεία στο χώρο της ένωσης αναστατώθηκε με τη ρίψη αυγών και πετρών. Αργότερα αυτούς, κατά τη διάρκεια μιας αψιμαχίας μεταξύ λίγων απεργών και μερικών αναπληρωτών στο χώρο της ένωσης, ο προϊστάμενος της αστυνομίας πυροβολήθηκε και σκοτώθηκε. Η βία κατά των απεργών και των διοργανωτών συνεχίστηκε σε όλο το φθινόπωρο του 1929. Η απεργία διακόπηκε και απέτυχε μέχρι το χειμώνα (Roscigno and Danaher, 2004:89).

¹¹⁶⁷ Οι συνθήκες εργασίας στη Marion ήταν μερικοί από τους χειρότερους στη βιομηχανία. Οι εργαζόμενοι ήταν αντιμετώπιση με άβιλης την κατοικία, φτωχή διατροφή, και ένας αζεπέρστος κύκλος του χρέων στο κατάστημα επιχείρησης. Οι ασθένειες όπως η φυματίωση και η πελάντρη ήταν ασυγκράτητες.

¹¹⁶⁸ Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η δολοφονία έξι απεργών από τον τοπικό σερίφη και τους αναπληρωτές του (Roscigno and Danaher, 2004:90). Όπως συνέβη και στη Gastonia και αλλού, η δυσάρεσκεια εργαζομένων για την επέκταση, παρά την απλή παρουσία της ένωσης, υποστήριξε την επιθυμία των εργαζομένων να οργανώσουν μια απεργία (Roscigno and Danaher, 2004:90). Οι ραδιοφωνικές εκπομπές και δημοσιεύματα εφημερίδων όπως και στη Gastonia πρόσφεραν κάποια αίσθηση στους εργαζόμενους στους μύλους στη Marion ότι θα μπορούσαν να αλλάξουν την κατάσταση τους (Roscigno and Danaher, 2004:90). Τις πρώτες ημέρες της απεργίας, οι εργαζόμενοι θα οργάνωναν πορείες. Αν και ο επόπτης των μύλων Clinchfield αρχικά δεν χλεύαζε ή δεν είχε αποφασίσει να απολύσει τους υπαλλήλους της ένωσης του, άρχισε να απολύει τους υπαλλήλους ένωσης από τα τέλη Ιουλίου και έχοντας την αίσθηση ότι θα προέκυπτε μια απεργία, κλείδωσε τις πόρτες των εγκαταστάσεων (Roscigno and Danaher, 2004:93). Όταν προσπάθησε να ανοίξει πάλι τις εγκαταστάσεις στις 19 Αυγούστου, οι υπάλληλοι του μύλου Clinchfield οργάνωσαν μια απεργία και ενώθηκαν με τους απεργούς της ανατολής Marion. Ενώ η «American Federation of Labour» (Αμερικανική Ομοσπονδία Εργασίας/ AFL) δεν βοήθησε κατά ένα μεγάλο μέρος την απεργία, οι απεργοί έλαβαν κάποια περιορισμένη υποστήριξη από άλλες οργανώσεις, όπως το «Κολέγιο Εργασίας Brookwood» (Brookwood Labor College/ BLC), το «Ομοσπονδιακό Συμβούλιο Εκκλησιών (Federal Council of Churches/ FCC), και η «Χριστιανική Ένωση Νέων Γυναίκων (Young Women's Christian Association/ YWCA)» (Roscigno and Danaher, 2004:93). Οι περισσότερες παροχές αφορούσαν τα τρόφιμα, για τα οποία οι απεργοί στηρίχθηκαν κυρίως στους συμπονετικούς αγρότες στα περίχωρα της πόλης. Οι ιδιοκτήτες των μύλων επιδίωξαν δικαστικές εντολές ενάντια στους απεργούς και ζήτησαν από τον κυβερνήτη να στείλει την εθνική φρουρά (Roscigno and Danaher, 2004:93). Οι απεργοί αποκήρυξαν στην κατασταλτική παρουσία της εθνοφυλακής και τις προσπάθειες να σταματήσει η απεργία τους, με την προσπάθεια να κρατηθούν σκεπτόν στην απεργιακή γραμμή άνωτοι (Roscigno and Danaher, 2004:93). Έκφαν έτσι με τη ρίψη δυναμίτη στο γρασίδι και με το να οδηγούν μέσα στα χωριά αργά τη νύχτα, τραγουδώντας και φωνάζοντας από το πίσω μέρος των φορτηγών (Roscigno and Danaher, 2004:93). Τελικά, η εθνοφρουρά εγκαταστάθηκε ανατολικά της Marion, καταστρέφοντας ουσιαστικά όλη την απεργιακή αποκέντρωση τον έλεγχο μέσω της βίας και της επιβολής του στρατιωτικού νόμου (Roscigno and Danaher, 2004:93). Επίσημα, η απεργία σταμάτησε στις 11 Σεπτεμβρίου, όταν επιτεύχθηκε μια συμφωνία. Η συμφωνία συνεπαγόταν την επαναπρόσληψη των απεργών εργαζομένων, εκτός από δώδεκα, και μια μείωση των ωρών εργασίας από εξήντα πέντε σε πενήντα πέντε ώρες εβδομαδιαίως (Roscigno and Danaher, 2004:93). Σχεδόν αμέσως μετά τη συμφωνία, ο επιθεωρητής της των μύλων της περιοχής Marion, δεν έλαβε υπόψη τους όρους της συμφωνίας. Περισσότεροι από εκατό απεργοί στις εγκαταστάσεις της περιοχής Marion απορρίχθηκαν από την επαναπρόσληψη. Μια αυθόρμητη απεργία εμφανίστηκε στο μέσο της νύχτας, όταν επιλήφτηκε ένας εργαζόμενος για συνδικαλιστική δραστηριότητα (Roscigno and Danaher, 2004:94). Οι εργαζόμενοι άφησαν τις εγκαταστάσεις, διαδηλώνοντας μέσα στο χωριό και άφησαν το μερικούς έξω από τις εγκαταστάσεις για να κοινοποιήσουν στη πρωινή βάρδια ότι μια άλλη απεργία είχε ξεκινήσει (Roscigno and Danaher, 2004:94). Ο σερίφης, ως απάντηση, επέταξε και όπλισε διάφορους εκλόπτες μύλων. Μέχρι το πρωί, οι εργαζόμενοι περιέφρασαν την είσοδο του μύλου ενάντια στις εντολές του σερίφη, ενώ οι χειριστές για την πρωινή βάρδια αρνήθηκαν να διασχίσουν τη γραμμή των σιτλών. Αυτό που εμφανίστηκε έλειπε έχει συζητηθεί ευρέως, αν και φαίνεται ότι ο σερίφης απειληθείσε το δικαγμένο κοντά στο πρόσωπο ενός εξητναπεντάχρονου παλαιού απεργού, ο οποίος καταπίστηκε με το σερίφη (Roscigno and Danaher, 2004:94). Οι αναπληρωτές άρχισαν να πυροβολούν το πλήθος, τραυματίζοντας σοβαρά είκοσι πέντε απεργούς και που σκοτώνοντας έξι, ακριβώς δύο εβδομάδες μετά από τη δολοφονία Ella May Wiggins στη Gastonia (Roscigno and Danaher, 2004:94). Εξώσεις από τις κατοικίες της επιχείρησης ακολούθησαν. Οι

και Danaheer (2004) αναφέρουν ότι η απεργιακή δραστηριότητα μεταξύ του 1929 και του 1934 ήταν σποραδική. Οι τραγωδίες στις περιοχές Gastonia και Marion χαραχτήκαν στη σκέψη των εργαζομένων στους μύλους του Νότου.¹¹⁶⁹ Η διάδοση του ραδιοφώνου και η ενθάρρυνση των δικτύων των μουσικών ήταν ακριβώς δύο από τις αλλαγές που εμφανίζονται με τις επιπτώσεις για τους εργαζομένους στους μύλους στην κινητοποίηση. Το νέο μέσο ραδιοφώνου άλλαξε επίσης τους πολιτικούς τρόπων και άλλοι στη δύναμη έφθασαν στους ανθρώπους, με τις επιπτώσεις στην αίσθηση των εργαζομένων μύλων της πολιτικών ευκαιρίας και της αποτελεσματικότητας.¹¹⁷⁰ Οι συνομιλίες εστίων με τον Franklin Delano

δυνάμεις ένωσης ζήτησαν εντάλματα σύλληψης για τον επιθεωρητή των μύλων, τον σερίφη, και δεκαπέντε αναπληρωτές του (Roscigno and Danaheer, 2004:94). Κατά τη διάρκεια της δικής, οι αναπληρωτές υποστήριξαν ότι πυροβόλησαν όντας σε αυτό-άμυνα, αν και κανένα πυροβόλο όπλο δεν βρέθηκε μεταξύ των εργαζομένων και όλοι εκείνοι που σκοτώθηκαν πυροβολήθηκαν στην πλάτη (Roscigno and Danaheer, 2004:94). Μετά από τον πυροβολισμό των εργαζομένων και των κηδεών που ακολούθησαν, η δραστηριότητα ένωσης έπαυσε. Εκείνοι που είχαν συμμετάσχει στην απεργία δεν είχαν καμία προστασία από την εισαγωγή τους στη μούρη λίστα που παρήχθη και που συνέχισε να χρησιμοποιείται ενάντια στα παιδιά και τα εγγόνια των απεργών της Marion μέχρι το 1990. Η κοινότητα μύλων στη Marion ήταν βεβαίως διαιρούμενη και βίωσε μια τραγωδία αν και πολλοί, κατάλαβαν γιατί έπρεπε αντιδράσουν ενάντια στους ιδιοκτήτες των μύλων και δεν μετάνιωσαν που να εξεφράστηκαν και αντέδρασαν συλλογικά.

¹¹⁶⁹ Ακόμα, η δυσάρεσκια παρέμεινε άθικτη και, αν μη τι άλλο, ενταμένη καθώς εργαζόμενοι στα χωριά έξω από το Μπέρλινγκτον και στην περιοχή Hickory της Βόρειας Καρολίνας, πραγματοποιούσαν οργανωμένες περιοδικές απεργίες χωρίς οποιδήποτε παρουσία ένωσης. Άλλες, σε όλη τη Νότια Καρολίνα και Βόρεια Καρολίνα προσπαθούσαν να αναζωπυρώσουν το πνεύμα και την οργάνωση των απεργών της Gastonia και της Marion, αλλά χωρίς επιτυχία. Μια απεργία στο Danville, στη Βιρτζίνια, το 1930 ήταν βραχύβια, αλλά οι απεργιοί εντόνιους μοιράστηκαν μερικές από τις ίδιες διαμαρτυρίες που εκφράστηκαν σε άλλες πόλεις μύλων.

¹¹⁷⁰ Οι εργαζόμενοι του Νότου δεν άκουσαν με προσήλωση, τον σεβάστηκαν και ήταν βέβαιοι ότι πίστεψε στο δικαίωμά τους να οργανωθούν συλλογικά εάν αντιμετωπιζόταν άδικα. Οι εργαζόμενοι, που θεωρούν ότι είχαν τώρα κάποια δύναμη υπό μορφή του Προέδρου, καθώς μια σημαντική λεωφόρος της κοινωνικής, πολιτικής, και οικονομικής καταγγελίας, ήταν ότι έγραψαν και παραπονέθηκαν στον Roosevelt και στη διοίκηση του άμεσα. Πέρα από την προσπάθεια να κατασταθεί ο Roosevelt ενήμερος για την κατάσταση, οι εργαζόμενοι εξέθεσαν συγκεκριμένες παραβιάσεις του υφαντικού κώδικα. Τέτοιες παραβιάσεις περιελάβαν, στην άποψη των εργαζομένων, την καθιέρωση ελίτ που προσπαθούσαν να οργανωθούν στις ενώσεις. Το γεγονός ότι ο Roosevelt έλαβε χιλιάδες τέτοιες επιστολές απεικονίζει την αισιοδοξία των εργαζομένων ότι η ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα επενέβαινε εξ ονόματός τους και ότι οι καταγγελίες και η επιθυμία τους να οργανωθούν συλλογικά ήταν όχι μόνο νομικές αλλά και νόμιμες. Αυτό το γεγονός διακρίνει την περίοδο απεργίας του 1934 από τα προηγούμενα γεγονότα της απεργίας του 1929. Πολλοί εργαζόμενοι στους μύλους του Νότου αισθάνθηκαν μια συγγένεια με τους τοπικούς ραδιο-μουσικούς, τον Πρόεδρο, και άλλους εργαζομένους μύλων πέρα από την περιοχή μέχρι το 1934. Η φρικτή κληρονομιά της βίας του 1929 δεν ήταν ξεχασμένη, αλλά η υποστήριξη ενός Προέδρου τους έδωσε μια διέξοδο καταγγελίας ενάντια στην άδικη αντιμετώπιση από τους ιδιοκτήτες των μύλων. Επιπλέον, το νέο μέσο του ραδιοφώνου έδωσε στους εργαζομένους στους μύλους μια μεγαλύτερη αίσθηση της θέσης και της κοινότητας από είχαν βιώσει ποτέ. Πράγματι, ήταν η μουσική τους που ήταν δημοφιλής και διάσημη σε όλη την περιοχή. Αυτοί οι παράγοντες βοήθησαν να κεντρίσουν τις εκατοντάδες χιλιάδες των υπό εκμετάλλευση και πατρναλιστικά ελεγχόμενους εργαζομένους του Νότου εργαζομένων που ωθούνταν έτσι στη Γενική Υφαντική Απεργία του 1934, η μεγαλύτερη απεργία στην αμερικανική ιστορία μέχρι εκείνο τον καιρό, όπου σχεδόν οι μισοί εργαζόμενοι πήγαν σε απεργία (Roscigno and Danaheer, 2004:105). Αν και η απεργία ήταν εθνική στο χαρακτήρα, και περιέλαβε τις μεγάλες και ιδιαίτερα κοινοποιημένες απεργίες του Lowell στη Μασαχουσέτη, και του Patterson στο Νιου Τζέρσεϊ, η πλειοψηφία των απεργών βρισκόταν στο Νότο δεδομένου ότι η παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών συγκεντρωνόταν εκεί πλέον. Οι σημαντικές παράτολμες απεργίες άρχισαν να εμφανίζονται το 1933 όπου η απεργιακή δραστηριότητα εντάθηκε στις αρχές του 1934. Οι Νότου αντιπρόσωποι συναντήθηκαν με άλλους εκπροσώπους της U I W στην πόλη της Νέας Υόρκης τον Αύγουστο του 1934. Οι Νότου εργαζόμενοι ήταν πιο ριζοσαστικοί στην αίτηση μιας απεργίας. Δεν ήταν έκπληξη ότι οι εργαζόμενοι στο Νότο αισθάνθηκαν αναγκασμένοι για να ενεργήσουν συλλογικά, ειδικά επειδή οι συνθήκες εργασίας είχαν επιδεινωθεί πραγματικά για πολλούς. Η γενική υφαντική απεργία του 1934 ήταν το αποτέλεσμα της εκμετάλλευσης ιδιοκτητών. των αναπάντων διαμαρτυριών των εργαζομένων, και των μη-ικανοποιηθεισών κυβερνητικών υποσχέσεων (Roscigno and Danaheer, 2004:109). Η χρήση του ραδιοφώνου δεν θα τελείωνε εκεί, εντόνιους θα χρησιμοποιούσαν κατά τη διάρκεια των αρχικών σταδίων της απεργίας για να κινητοποιήσουν και να ενθαρρύνουν περισσότερους εργαζομένους στους μύλους για να απεργήσουν, και ήταν σαφής αγωγή για την τακτική διανομή μεταξύ των ηγετών και των απεργών. Οι εργαζόμενοι χρησιμοποιούσαν τις παρελάσεις κάτω από τις κύριες οδούς πόλεων για να παρουσιάσουν σοβαρότητα τους στα αρχικά στάδια, και σιγουρεύονταν για να χρησιμοποιήσουν τα σύμβολα του πατριωτισμού για να εξασφαλίσουν ότι οι ξένοι δεν θα ερμήνευαν τη δράση τους ως ριζοσαστική (Roscigno and Danaheer, 2004:110). Η χρήση του τραγουδιού ως εργαλείο διαμαρτυρίας ήταν προφανής κατά τη διάρκεια των παρελάσεων, που βοηθούσαν να γυαλίσουν τους εργαζομένους και να ενθαρρύνουν την αλληλεγγύη εντός μιας δεδομένης κοινότητας (Roscigno and Danaheer, 2004:110). Ήταν δημοφιλείς οι παραλήψεις αποδόσεις των παλαιών τραγουδιών, με μια ανσυνωρισμένη μελωδία, η νέα αφήγηση λυρικών ποιημάτων των προβλημάτων στα χωριά των μύλων (Roscigno and Danaheer, 2004:110). Τα «spirituals» ήταν μια άλλη μουσική έκφραση, δεδομένου ότι πολλοί εργαζόμενοι μύλων νομιμοποίησαν τη συμμετοχή τους σε θρησκευτικούς όρους. Εκτός από τη χρησιμοποίηση αυτών των τραγουδιών κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων, μια καινοτομία εμφανίστηκε, ο χορός στη γραμμή της απεργίας. Απλά, στέκονταν και παράλληλα περιφέρονταν, οι απεργιοί χόρευαν διάφορα τραγούδια προκειμένου να εκφραστεί ταυτόχρονα η αλληλεγγύη τους και να εκπαιδευτεί η είσοδος στους μύλους (Roscigno and Danaheer, 2004:110). Περιοδικά, οι ίδιοι οι ραδιο-μουσικοί, πρώην-εργαζόμενοι σε μύλους οι ίδιοι, θα ταξίδευαν στην πόλη για να παρέχουν τη μουσική για τους απεργούς (Roscigno and Danaheer, 2004:110). Η συμμετοχή των γυναικών στην απεργία ήταν ιδιαίτερα υψηλή, και οι κάποιες είχαν να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι αυτό συνέβη επειδή οι γυναίκες και τα κορίτσια πληρώνονταν λιγότερο κατά μέσον όρο από τους άνδρες, φαίνεται να ήταν και άλλα ζητήματα για να ασκήσει περισσότερη πίεση. Οι γυναίκες ήταν δυσανάλογα θύματα της επέκτασης, και οι προσωρινές απολύσεις που ακολούθησαν και ασφάλεια εργασίας ήταν

Roosevelt (FDR) ήταν εξαιρετικά δημοφιλείς και μιλούσαν για τις ανάγκες του συνόλου, συμπεριλαμβανομένων των εργατικών αλλά φτωχών εργαζομένων στους μύλους του Νότου. Η άνοδος του Roosevelt στην εθνική ιεραρχία, οι συνομιλίες του και η δημοτικότητα και την υποστήριξη του από τους εργαζόμενους στους μύλους εμφανίστηκε μεταξύ το 1929 και το 1934. Ο αντίκτυπος των ραδιο-ομιλιών του Roosevelt και της νέας νομοθεσίας¹¹⁷¹ για τους εργαζόμενους στους μύλους του Νότου εντούτοις δεν μπορεί να υποτιμηθεί.

Το γεγονός ότι πολλοί μύλοι απέργησαν, και ότι η υποστήριξη για την απεργία και τη συμμετοχή από τους εργαζόμενους μύλων ήταν τόσο υψηλή, δεν πρέπει να κρύβει την πραγματικότητα ότι μερικές κοινότητες μύλων δεν συμμετείχαν καθόλου στην απεργία (Roscigno and Danaher, 2004:111)¹¹⁷². Παρά το φόβο, η πίστη αναπαράγονταν και μέσω της πατερναλιστικής απομόνωσης και μέσω της εμπιστοσύνης, και των αυστηρών κυρώσεων όπως οι πυρκαγιές, οι εξώσεις, και η καταχώρηση στη μαύρη λίστα που ξετυλίχθηκε μόλις άρχισαν οι απεργίες, πολλές κοινότητες μύλων απήργησαν ενώ οδήγησαν και άλλες στην αποχή από την εργασία (Roscigno and Danaher, 2004:113). Πολλές κοινότητες που δεν δεσμεύονταν στην απεργία αρχικά, εντούτοις, ενθαρρύνθηκαν για να λάβουν μέτρα και να συμμετέχουν λόγω μιας σημαντικής, δεύτερης καινοτομίας της απεργίας, το «ιπτάμενο σμήνος» (Roscigno and Danaher, 2004:114)¹¹⁷³. Στη δεύτερη εβδομάδα της απεργίας (1934), και μετά από την

ένα ζήτημα του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για τις γυναίκες, ειδικά επειδή η λήψη του χρόνου για εγκατομήνη ή τοκετό σήμαινε αντικατάσταση στο μύλο (Roscigno and Danaher, 2004:110).

¹¹⁷¹ Μετά από την εκλογή του FDR το 1933, άρχισε μια νομοθετική μεταρρύθμιση. Μέχρι τον Ιούνιο του 1933, υπέγραψε τον Εθνικό Βιομηχανικό Νόμο Αποκατάστασης (National Industrial Revolution Act/ NIRA) που έδωσε στους εργαζόμενους το δικαίωμα να πιέσουν πιο λίγες ώρες και καλύτερες συνθήκες εργασίας μέσω των συλλογικών διαπραγματεύσεων, καθώς και για έναν βασικό μισθό, ένα εβδομαδιαίο ωράριο σαράντα-ωρών και την απαγόρευση της παιδικής εργασίας. Το ραδιόφωνο ενίσχυσε τη φωνή του Roosevelt σε αυτά τα θέματα και τον κατέστησε δημοφιλή και πολιτικά ισχυρό για να πιέσει προς τις αλλαγές στο V. J. Roscigno and W. F. Danaher (2004) *The Voice of Southern Labor: Radio, Music and Textile Strikes, 1929-1934: Social Movements, Protest and Contention Volume 19*. Minneapolis: University of Minnesota Press, p.:102.

¹¹⁷² Ακόμη και στις κοινότητες των μύλων όπου οι απεργίες εμφανίστηκαν, μερικοί επέλεξαν να διασχίσουν την απεργιακή γραμμή. Οι λόγιοι για τη μη-συμμετοχή τους είναι σύνθετοι και δεν περιορίζονται στις εξωτερικές απεικονίσεις που συνεζήτησαν να χαρακτηρίσουν τη χαμηλή συνδικαλικοποίηση στο Νότο τονίζουν με ότι οι εργαζόμενοι στο Νότο μπορεί να ήταν πάρα πολύ συντηρητικοί, αρνητικοί στις ενώσεις εργαζομένων, ή απασχέσι ώστε να διασφαλίσουν οποιαδήποτε σοβαρή, συλλογική δράση. Οι συγγραφείς (Roscigno and Danaher, 2004) σκιαγραφούν το γιατί μερικές κοινότητες και εργαζόμενοι δεν συμμετείχαν: πρώτον, αυτές οι εξηγήσεις περιτρέφονται όχι μόνο γύρω από μια συντηρητική ψυχολογία των εργαζομένων, αλλά και με τους τρόπους με τους οποίους η δύναμη των ιδιοκτητών των μύλων είτε άμεσα είτε έμμεσα προσέκρουσε στη δυσανεξία τους στο πλαίσιο της απεργίας του 1934. Δεύτερον, πολλά χωριά μύλων ήταν σχετικά απομονωμένα, υπό μια γεωγραφική έννοια, και λειτουργούσαν κατά τρόπο πατερναλιστικό. Οι πατερναλιστικές πρακτικές εφαρμόστηκαν για να μειώσουν την κινητικότητα εργασίας και να επιφέρουν στους ιδιοκτήτες κάποιο έλεγχο επάνω στο εργατικό δυναμικό τους. Ακόμα, οι ερμητικές των εργαζομένων για αυτόν τον τύπο ελέγχου ποίκιλλαν σημαντικά ανάλογα με πώς και εάν οι πατερναλιστικές κυρώσεις (π.χ. εξώσεις) έχουν χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν, και ειδικότερα σε σχέση με τη δραστηριότητα της ένωσης. Όσον αφορά τις κυρώσεις, πολλοί εργαζόμενοι στους μύλους, ιδιαίτερα εκείνοι που ήταν παλαιότεροι και είχαν τα μικρά παιδιά, γνώριζαν τις προηγούμενες προσπάθειες του UTW να οργανώσει τους εργαζόμενους στους Νότιους μύλους το 1919 και το 1920 καθώς και τις εξώσεις και τις καταχωρήσεις στη μαύρη λίστα που ακολούθησαν αφού το UTW αποσύρθηκε. Εκείνοι που γνώριζαν ή θυμόνταν αυτές τις κυρώσεις και την οικονομική εξαφάνιση της ένωσης, παρά την κατανόηση ότι οι εργαζόμενοι έπρεπε να κάνουν κάτι, έμειναν άπραγοι συχνά λόγω του φόβου τους να χάσουν τις δουλειές τους. Δηλαδή, παρά το συντηρητισμό ή την απροστροφή στο συνδικαλισμό, ο φόβος, που προερχόταν από το παρελθόν ήταν το αρχικό εμπόδιο. Τρίτον, οι συμπεριφορές των εργαζομένων, οι διαμαρτυρίες, και το πώς εκφράζονταν επίσης ποίκιλλαν ανάλογα με το πώς οι ιδιοκτήτες και οι επόπτες διέθυναν, και εάν αυτοί οι ιδιοκτήτες και επόπτες είχαν ενσωματωθεί στις καθημερινή εργασία και στις κοινοτικές ζωές των χωριών. Δηλαδή, μερικοί εργαζόμενοι, ιδιαίτερα εκείνοι στα απομονωμένα στα χωριά, αισθάνθηκαν μια αίσθηση πίστης στο απόμερο χωριό μύλων τους και στους ιδιοκτήτες και στους επόπτες του. Αυτό έχει νόημα επειδή ο πατερναλισμός σε ένα απομονωμένο χωριό θα ήταν πιθανώς να ενθαρρύνει μια συγκεκριμένη ταυτότητα, κάτι που υποστηρίζεται από μια ιστορία της απασχόλησης, τη συγγένεια, και την έλλειψη κινητικότητας μέσα και έξω από το χωριό, στο V. J. Roscigno and W. F. Danaher (2004) *The Voice of Southern Labor: Radio, Music and Textile Strikes, 1929-1934: Social Movements, Protest and Contention. Volume 19*. Minneapolis: University of Minnesota Press, p.:113.

¹¹⁷³ Το σμήνος ήταν ομάδες εργαζομένων στους μύλους που θα ταξίδευαν στα αυτοκίνητα ή στα φορτηγά μέσω της επαρχίας σε έναν μύλο που λειτουργούσε ακόμα (Roscigno and Danaher, 2004:114). Τραγουδώντας ρυθμικά, με φωνές και τραγούδια των μύλων, το σμήνος αποτελούνται μερικές φορές από πενήντα ή περισσότερα αυτοκίνητα, θα έμπαινε σε ένα χωριό και είτε να ωθήσει τους συντρόφους εργαζομένους για να απεργήσουν είτε για να κλείσουν τα μηχανήματα του μύλου οι ίδιοι (Roscigno and Danaher, 2004:114). Η σημασία

απόφαση της UTW να απαγορευθούν τα «ιπτάμενα σμήνη», οι πόροι της ένωσης άρχισαν να ελαττώνονται και πολλοί εργαζόμενοι άρχισαν να διασχίζουν την απεργιακή γραμμή (Roscigno and Danaher, 2004:118)¹¹⁷⁴.

Οι Gropas and Triandafyllidou (2005)¹¹⁷⁵ στην μελέτη τους αναφέρουν ότι ο μεταναστευτικό πληθυσμός της Ελλάδας, συμπεριλαμβανομένων των αλλοδαπών και των ομο-εθνικών επαναπατριζόμενων όπως οι Έλληνες του Πόντου, φθάνουν σε ένα σύνολο περισσότερο του ενός εκατομμυρίου ανθρώπους, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 9% του συνολικού εδρεύοντος πληθυσμού. Σημείωναν ότι οι περισσότεροι μετανάστες έχουν εισέλθει στην Ελλάδα παράνομα και διαβιούν στη χώρα χωρίς έγγραφα για αρκετές περιόδους που κυμαίνονται από μερικούς μήνες έως αρκετά έτη. Η παρατεταμένη ανεπίσημη θέση πολλών μεταναστών, και το πολιτικό κενό που διάρκεσε για τουλάχιστον μια δεκαετία δεν έχουν διευκολύνει την ενεργό πολιτική συμμετοχή εκ μέρους των μεταναστών στην δημόσια ζωή της Ελλάδας (Gropas and Triandafyllidou, 2005:4). Εν τούτοις, διάφοροι σύλλογοι μεταναστών και Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) που διαχειρίζονται από Έλληνες έχουν προκύψει βαθμιαία κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δεκαπέντε ετών και έχουν κερδίσει αξιοσημείωτη διαφάνεια στα μέσα (Gropas and Triandafyllidou, 2005:4). Για τις Gropas και Triandafyllidou (2005) ο ακτιβισμός και η συμμετοχή των μεταναστών στις επικρατούσες ενώσεις της

αυτής της τακτικής βάζει όχι μόνο στη δυνατότητα της να εξουσιοδοτήσει τους εργαζόμενους μέσω των καθαρών αριθμών, μέσω της άμεσης διανομής της πολιτιστικής παράδοσης, και με τον εκφοβισμό των ιδιοκτητών μύλων με τη δημιουργία ενός αέρα της μαζικής επανάστασης (Roscigno and Danaher, 2004:114). Για πρώτη φορά, μέσω του «ιπτάμενου σμήνους» η συνειδηση και η ταυτότητα πολλών νότιων εργαζομένων στους μύλους, παρά τη σύνδεση σε μια συγκεκριμένη πόλη μύλων, πήρε έναν περιφερειακό και διακοινοτικό χαρακτήρα, ένα γεγονός που αποτέλεσε ίσως τη σοβαρότερη απειλή για την ηγεμονία των ιδιοκτητών των μύλων μέχρι σήμερα (Roscigno and Danaher, 2004:114). Το «ιπτάμενο σμήνος» συνάντησε μια γρήγορη κρατική απάντηση μέσα στην πρώτη εβδομάδα από την απεργία. Οι ιδιοκτήτες των μύλων κέντρισαν τους νότιους κυβερνήτες για να καλέσουν τους εθνικούς φύλακες όχι μόνο για να προστατεύσουν τους μύλους και εκκίνους, αλλά, σε διάφορες περιπτώσεις, στην παρεμπόδιση, τη σύλληψη, και τη φυλάκιση συμμετεχόντων τους συμμετέχοντες στα «ιπτάμενα σμήνη». Πιο επικίνδυνο από την παρουσία της εθνικής φρουράς ήταν οι καταστάσεις της κλιμακούμενης έντασης, χωρίς την παρουσία φρουράς, όπου ολιγήμενη τοπική αστυνομία και αναπληρωτές εργαζόμενοι μύλων υπερασπιζόνταν το μύλο ενάντια στους απεργούς (Roscigno and Danaher, 2004:116). Χαρακτηριστική ήταν η περίπτωση που εμφανίστηκε στην πορεία στην περιοχή Honea Path στη νότια Καρολίνα, όπου οι αστυνομία και οι οπλισμένους εργαζομένους μύλων, που φοβόνταν την παρουσία του «ιπτάμενου σμήνους», πυροβόλησαν τους απεργούς στην πλάτη καθώς τρέπονταν σε φυγή και κατά συνέπεια οι εργαζόμενοι πέθαναν και αρκετοί τραυματίστηκαν σοβαρά (Roscigno and Danaher, 2004:116). Ο βαθμός συμμετοχής των κοινοτήτων που συμμετείχαν των εργαζομένων που είδαν την κοινότητά τους με ευρύτερους όρους αποδεικνύεται από την κηδεία για τους σκοτωμένους απεργούς, όπου παρέστησαν δέκα χιλιάδες εργαζομένους από μύλους στην περιοχή (Roscigno and Danaher, 2004:116). Όπως και στη Marion και στη Γαστίν οι εργαζόμενοι τραγουδούσαν στους ενταφιασμούς. Ο αντίκτυπος αυτού του γεγονότος, και η επίδρασή του στην εμπιστοσύνη και την ένταση απεργιών και εντός της κοινότητας, ήταν εξαιρετικά σημαντική (Roscigno and Danaher, 2004:118). Με την κλιμακούμενη ένταση, τους θανάτους διάφορων απεργών, και τον περιορισμό των συμμετεχόντων σμηνών στην περιοχή της Georgia, η ηγεσία του UTW άρχισε να εξετάζει τη χρήση των «ιπτάμενων σμηνών» από ανησυχία για την ασφάλεια των εργαζομένων (Roscigno and Danaher, 2004:118).

¹¹⁷⁴ Εκείνοι που παρέμειναν στην απεργία αναγκάστηκαν να στηριχθούν στην υποστήριξη και τα τρόφιμα των τοπικών αγροτών, και άρχισαν να αμφισβητούν σοβαρά το τι η ηγεσία της ένωσης και η ομοσπονδιακή κυβέρνηση επρόκειτο να κάνουν (Roscigno and Danaher, 2004:118). Αυτό που ήλπιζαν ήταν ένα γενικό δικαίωμα για οργάνωση και επαναπρόσληψη χωρίς διακρίσεις (Roscigno and Danaher, 2004:118). Ο FDR πρότεινε την συνθήκη Winant, μαζί με μια έκκληση στα στους εργαζομένους στους μύλους του νότου, προτείνοντας την επαναπρόσληψη των απεργών, την αντικατάσταση του «Συμβουλίου Bruere» (Bruere Board) με το Συμβούλιο Σχέσεων Υφαντικής Εργασίας» (Textile Labor Relations Board/ NTLRB) (Roscigno and Danaher, 2004:118). Τρεις εβδομάδες στην απεργία, στις 24 Σεπτεμβρίου, η ηγεσία της UTW δέχτηκε την πρόταση και η απεργία τελείωσε επίσημα (Roscigno and Danaher, 2004:118). Δυστυχώς για τους απεργούς εργαζομένους, δεν υπήρξε καμία διαδικασία σε ισχύ για την πραγματοποίηση της συνθήκης Winant, και ενώ η εθνική ηγεσία της UTW ανέφερε συνολική νίκη, πολλοί εργαζόμενοι των μύλων του Νότου που επέστρεψαν στην εργασία τους τη Δευτέρα το πρωί συνειδητοποίησαν όχι μόνο ότι δεν είχαν εργασία αλλά και ότι οι ιδιοκτήτες των μύλων του Νότου ήταν στην πραγματικότητα οι κερδοσμίνοι (Roscigno and Danaher, 2004:118). Επιπλέον, οι κοινότητες μύλων ήταν τώρα διαχωρισμένες, και θα παρέμειναν έτσι για γενιές (Roscigno and Danaher, 2004:118).

¹¹⁷⁵ R. Gropas and A. Triandafyllidou (2005) *Active Civic Participation of Immigrants in Greece: Country Report prepared for the European Research Project POLITIS*. Oldenburg: Interdisciplinary Center for Education and Communication in Migration Processes (IBKM)/ELIAMEP.

ελληνικής κοινωνίας όπως τα συνδικάτα ή τα πολιτικά κόμματα είναι με βίας υπάρχοντες, ενώ η επιστημονική βιβλιογραφία στο θέμα είναι εξαιρετικά λιγοστή. Οι κύριοι λόγοι για την έλλειψη πολιτικού ακτιβισμού περιλαμβάνουν το επισφαλές νομικό καθεστώς πολλών μεταναστών εργαζομένων, της δυσπιστίας τους προς το ελληνικό κράτος, που είναι πολύ αμφίθυμο στην εφαρμογή της συστηματοποίησης και άλλων μεταναστευτικών πολιτικών, της έλλειψης χρόνου τους και των πόρων που αφιερώνουν στις δραστηριότητες εκτός από την μισθωτή εργασία (Gropas and Triandafyllidou, 2005:4)¹¹⁷⁶.

Ο βαθμός ένταξης και η πολιτικές συμμετοχής ενός που μεταναστευτικού πληθυσμού στην κοινωνία υποδοχής, συσχετίζονται διάρκειας της κατοικίας και τη νομιμότητα αυτής της κατοικίας (Gropas and Triandafyllidou, 2005:20). Μια από τις πρώτες δημόσιες εκφράσεις μιας άτυπης δραστηριοποίησης των μεταναστών πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 1999¹¹⁷⁷, μετά από μια σειρά ρατσιστικών δολοφονιών από έναν νέο Έλληνα. Οι ανεπίσημοι μετανάστες συνάθροιζαν στο κέντρο της Αθήνας για να διαμαρτυρηθούν κατά του ρατσισμού και της ξενοφοβίας στην ελληνική κοινωνία. Εντούτοις, οι δημόσιες δραστηριότητες που οργανώνονται κυρίως από Έλληνες με το περιστασιακό συνεργάζονται με μετανάστες αυξάνονται στους αριθμούς¹¹⁷⁸ (Gropas and Triandafyllidou, 2005:20).

¹¹⁷⁶ Οι Gropas και Triandafyllidou (2005:16) ορθά επισημαίνουν ότι στην Ελλάδα, η συμμετοχή των μεταναστών στη δημόσια ζωή, ακόμη και στις πιο ασήμαντες πτυχές της όπως η μετάβαση για έναν περίπατο σε μια δημόσια θέση, η εγγραφή ενός παιδιού σε κάποιο σχολείο ή η επίσκεψη σε έναν γιατρό, έχει παρακωλυθεί σοβαρά από την από μακρού υφιστάμενη ανεπίσημη ή επισφαλή θέση των περισσότερων μεταναστών. Τόσο, η αποτυχία οργάνωσης των δύο προγραμμάτων νομιμοποίησης κατέστησε τους μετανάστες συγκεντρωμένους σε τέτοιες καταστάσεις και τους ενθάρρυναν για να παραμείνουν στη σκιά της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας (Gropas and Triandafyllidou, 2005:16). Εκτός αυτού, οι περισσότεροι μετανάστες ήταν πάρα πολύ απασχολημένοι από το να συναντηθούν ή να αποφύγουν τη σύλληψη από την αστυνομία για να βρουν το χρόνο και την ενέργεια, ώστε να οργανώσουν συλλόγους. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι μετανάστες συμπεριλαμβανομένων εκείνων ελληνικής εθνικής προέλευσης αποτελούν περίπου το του συνολικού ελληνικού πληθυσμού και πάνω από 11% του ελληνικού εργατικού δυναμικού, το επίπεδο πολιτικού ακτιβισμού ή συμμετοχής τους είναι αληθινά περιορισμένο, ενώ οι (Gropas and Triandafyllidou, 2005:17) τονίζουν ότι το θεσμικό και νομικό πλαίσιο της μετανάστευσης στην Ελλάδα έχει παράσχει μέχρι τώρα πολύ περιορισμένες ευκαιρίες να συμμετέχει στη δημόσια ζωή. Οι Gropas και Triandafyllidou (2005:17) κάνουν μια σημαντική παρατήρηση, ότι το σημαντικότερο ζήτημα που είναι ιδιαίτερο στην ελληνική περίπτωση είναι το γεγονός ότι το ελληνικό κράτος έχει προβεί σε διακρίσεις μεταξύ των μεταναστών ελληνικής εθνικής προέλευσης και άλλων. Σε άλλους έχει χορηγηθεί η ειδική νομική κατάσταση και έτσι για παράδειγμα οι ελληνο-αλβανοί πολίτες αποθαρρύνθηκαν από την πολιτογράφηση, με ειδικές κάρτες ταυτότητας Αυτή η πολιτική της προνομιακής μεταχείρισης έχει βίξει τα πολυάριθμα νομικά προβλήματα και έχει συμβάλει στη δημιουργία ταραχής μεταξύ του πληθυσμού. Όσον αφορά την επίσημη συμμετοχή τους στην πολιτική ζωή της χώρας, το να ψηφίζουν και να αντιπροσωπεύονται στις εκλογές είναι ακόμα πλήρως περιορισμένη στους Έλληνες πολίτες μόνον. Ακόμη και οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποκλείονται από τις τοπικές εκλογές, εν τούτοις φυσικά όχι από τις ευρωπαϊκές εκλογές (Gropas and Triandafyllidou, 2005:17). Οι Gropas και Triandafyllidou (2005:18) τονίζουν χαρακτηριστικά ότι η ιδέα των μεταναστών να συμμετέχουν και να έχουν πλήρη πολιτικές συμμετοχές είναι ακόμα ένα ταμπού στην ελληνική κοινωνία. Δεν υπάρχει κανένας ειδικός συμβουλευτικός ή άλλος οργανισμός στο κράτος ή το τοπικό επίπεδο που ενθαρρύνει συμμετοχή των μεταναστών ακόμη και χωρίς το δικαίωμα να ψηφίσει, όπως συμβαίνει στην Ιταλία παραδείγματος χάριν από το 1998 (Gropas and Triandafyllidou, 2005:17). Δεδομένου ότι οι μη-Έλληνες δεν έχουν τα πολιτικά δικαιώματα ακολουθεί ότι δεν μπορούν να γίνουν επίσημα μέλη πολιτικών κομμάτων¹¹⁷⁶. Οι μελετητές, οι Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις και οι ελληνικοί επίσημοι κρατικοί διαμεσολαβητές φαίνεται να είναι όλο και περισσότεροι ενεργοί στην προώθηση και την προστασία των ανθρωπίνων και γενικότερων κοινωνικο-πολιτικών δικαιωμάτων (sociopolitical participation) των μεταναστών. Τα συνδικάτα έχουν προσπαθήσει, μέχρι ένα σημείο, να ενθαρρύνουν την ιδιότητα μέλους των μεταναστών εργαζομένων. Τα συνδικάτα των συγκεκριμένων επαγγελματιών, για παράδειγμα η ένωση των οικοδόμων, είναι τυπικά υπέρ των μεταναστών ως μέσα να εξασφαλιστούν τα δικαιώματα του εργαζομένου μέλους τους και να αποφευχθεί ο παράνομος ανταγωνισμός από τους μετανάστες που δέχονται να εργαστούν για χαμηλότερες αμοιβές και κοινωνική προστασία. Εντούτοις, γενικά, τα συνδικάτα δεν ήταν στην πρώτη γραμμή του υπέρ του πολιτικού ακτιβισμού και της συμμετοχής των μεταναστών, ενώ συγχρόνως οι κύριες θέσεις των συνδικάτων είναι ακόμα αποκλειστικά για τους Έλληνες μόνο (Gropas and Triandafyllidou, 2005:18). Για να συνοψιστεί, φαίνεται ότι η που έχουν μεταναστεύσει συμμετοχή στη δημόσια ζωή είναι πράγματι πολύ περιορισμένη ενώ οι εθνικές ενώσεις είναι λίγες και σχετικά μικρές. Η γενική περιορισμένη συμμετοχή των μεταναστών στη δημόσια ζωή, εντούτοις, πρέπει να εξεταστεί επίσης στα πλαίσια μιας μάλλον αδύνατης εργαζομένης κοινωνίας πολιτών.

¹¹⁷⁷ Βλ. Στ. Κασιώτης (επιμ.) (2005) *Ο Αρόμος για την Ομόνοια*. Αθήνα: Καστανιώτης.

¹¹⁷⁸ Παραδείγματος χάριν, τα αριστερά πολιτικά κόμματα, οι ενώσεις νεολαίας και οι σπουδαστές έχουν συμμετάσχει στις δραστηριότητες αντι-ρατσισμού, σε φεστιβάλ κατά του ρατσισμού και της ξενοφοβίας που οργανώνονται από τους αριστερότερους συνασπισμούς σε κεντρικά μέρη της Αθήνας, όπου έχει γίνει ένα θεομορφωμένο ετήσιο γεγονός, στο R. Gropas and A. Triandafyllidou (2005) *Active Civic Participation of Immigrants in Greece: Country Report prepared for the European Research Project POLITIS*. Oldenburg: Interdisciplinary Center for Education and Communication in Migration Processes (IBKM)/ ELIAMEP, p.20.

Υπάρχει επίσης ένας αυξανόμενος αριθμός Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων που ελέγχονται κυρίως από Έλληνες που έχουν υπερασπιστεί τα δικαιώματα των μεταναστών από την αρχή της δεκαετίας του 1990. Μεταξύ εκείνων, οι πιο ορατοί είναι: το «Δίκτυο»¹¹⁷⁹, το Φόρουμ Αλβανών Εργαζομένων, και το «Ελληνικό Όργανο Ελέγχου του Ελσίνκι»¹¹⁸⁰. Η έλλειψη υψηλής ορατότητας των κινημάτων δεν σημαίνει ότι οι μεταναστευτικοί σύλλογοι δεν είναι ενεργοί στην Ελλάδα ή στην Αθήνα όπου οι περισσότεροι μετανάστες συγκεντρώνονται^{1181, 1182}. Οι παρατηρήσεις των Gropas και Triandafyllidou (2005:31) για τους συλλόγους των μεταναστών είναι: *Πρώτον*, σχεδόν όλες οι υπηκοότητες έχει μια ένωση κάποιου είδους. Το επίπεδο συμμετοχής, δηλαδή το ποσοστό των μεταναστών που είναι ενεργοί εντός κάθε κοινότητας, εντούτοις παραμένει ασαφές. *Δεύτερον*, οι λόγοι για την ενεργό συμμετοχή μια ένωση φαίνεται να είναι κοινοί μεταξύ όλων των ομάδων για να ικανοποιήσουν τις προσωπικές και συλλογικές ανάγκες (είτε συμβολικές, όπως η εκτέλεση των θρησκευτικών πρακτικών, είτε ή η επίτευξη μιας ταυτότητας και η βελτίωση της δημόσιας εικόνας της ομάδας στην ελληνική κοινωνία, είτε μπορούν να είναι υλικές όπως η εκπαίδευση για τα παιδιά, την απασχόληση, τις επαφές με τις αρχές για τα στερεότυπα θέματα). Εντούτοις, δεν υπάρχει καμία ένδειξη ως προς το βαθμό στον οποίο αυτές οι ενώσεις εκπληρώνουν επαρκώς αυτές τις ανάγκες. *Τρίτον*, το μέγεθος της κοινότητας δεν είναι απαραίτητος ένας καθοριστικός παράγοντας όσον αφορά εάν και εάν μια ένωση οργανώνεται. Παραδείγματος χάριν, οι περισσότεροι Αφρικανοί και Ασιάτες αναπτύσσουν κάποια συνεταιριστική δραστηριότητα ακόμα κι αν είναι μικρές αριθμητικές ομάδες. *Τέταρτον*, οι μόνες υπηκοότητες που έχουν τις επίσημες θρησκευτικές ενώσεις, δηλαδή αυτές που μοιράζονται την ίδια θρησκεία με την πλειοψηφία του πληθυσμού χωρών υποδοχής.

¹¹⁷⁹ Το «Δίκτυο» είναι μια ΜΚΟ της οποίας τα ενεργά στελέχη εστιάζουν στα ανθρώπινα δικαιώματα. Πιο πρόσφατα, η οργάνωση σε επίπεδο βάσης περιλαμβάνει διάφορους μετανάστες, ενώ οργάνωση έχει επιτύχει μια σχετικά καλή προβολή στα μέσα ενημέρωσης χάρις στη μεγάλη ακτινοβολία μερικά από τα μέλη της, όπως ο δικηγόρος και ενεργό στέλεχος Yianna Kouritovik, στο R. Gropas and A. Triandafyllidou (2005) *Active Civic Participation of Immigrants in Greece: Country Report prepared for the European Research Project POLITIS*. Oldenburg: Interdisciplinary Center for Education and Communication in Migration Processes (IBKM)/ ELIAMEP, p.21.

¹¹⁸⁰ Το «Ελληνικό Όργανο Ελέγχου του Ελσίνκι» εστιάζει τις δραστηριότητές του στην προστασία του μετανάστη και των ανθρώπινων δικαιωμάτων των μειονοτήτων. Εντούτοις, αυτή είναι μια οργάνωση που λαμβάνει τη διεθνή χρηματοδότηση, αναπτύσσει δραστηριότητες σε ημι-επαγγελματικό επίπεδο και έχει πολύ περιορισμένο αριθμό ενεργών στελεχών, στο R. Gropas and A. Triandafyllidou (2005) *Active Civic Participation of Immigrants in Greece: Country Report prepared for the European Research Project POLITIS*. Oldenburg: Interdisciplinary Center for Education and Communication in Migration Processes (IBKM)/ ELIAMEP, p.21.

¹¹⁸¹ Ίσως μια από τις πιο ενδιαφέρουσες περιπτώσεις αφορά του Πόντου Έλληνες. Οργανώνουν ένα ευρύ δίκτυο των τοπικών ενώσεων, σε ένα μεγαλύτερο σώμα με το όνομα «Nostos» που από το 1995 συγκεντρώνει την «Ομοσπονδία Ποντιακών Ενώσεων Νοτίου Ελλάδας» και των «Ποντιακών Ενώσεων» διάφορων μεγάλων ελληνικών πόλεων και γειτονιών πέρα από την Αθήνα, στο R. Gropas and A. Triandafyllidou (2005) *Active Civic Participation of Immigrants in Greece: Country Report prepared for the European Research Project POLITIS*. Oldenburg: Interdisciplinary Center for Education and Communication in Migration Processes (IBKM)/ ELIAMEP, p.21.

¹¹⁸² Ο αλβανικός πληθυσμός, αν και είναι κατά πολύ η μεγαλύτερη μεταναστευτική ομάδα στην Ελλάδα, έχει επιδείξει πολύ χαμηλά επίπεδα αυτό-οργάνωσης και πολιτικού ακτιβισμού. Το «Φόρουμ των Αλβανών Εργαζομένων» είναι ίσως η πιο ενεργή ένωση Αλβανών στην Ελλάδα και έχει σχέση ιδιαίτερα με τα ζητήματα νομιμοποίησης των Αλβανών μεταναστών, των γραφειοκρατικών προβλημάτων καθώς επίσης και της διάκρισης και της προκατάληψης την οποία οι μετανάστες από την Αλβανία αντιμετωπίζουν. Μια άλλη ένωση για την ελληνο-αλβανική φιλία που ονομάζεται «Sokrates» αναπτύσσει τις δραστηριότητές του με την πολύ περιορισμένη ορατότητα ενώ εθνικοί Έλληνες Αλβανοί είναι πιο ενεργοί στην οργάνωση των ενώσεων και υπάρχει μια ομοσπονδία τέτοιων ενώσεων με την ονομασία «Άγιος Κοσμάς», στο R. Gropas and A. Triandafyllidou (2005) *Active Civic Participation of Immigrants in Greece: Country Report prepared for the European Research Project POLITIS*. Oldenburg: Interdisciplinary Center for Education and Communication in Migration Processes (IBKM)/ ELIAMEP, p.21.

Στην έρευνα των **Sakellis και Spyropoulou (2007)**¹¹⁸³ επιχειρείται μια προσπάθεια να τοποθετηθεί η εργασία μεταναστριών στα πλαίσια των ιεραρχικών και εκμεταλλευτικών σχέσεων που επικρατούν στην αγορά εργασίας. Η οικιακή εργασία είναι συχνά μέρος της λειτουργίας της οικογένειας εργασία και της δραστηριότητας του νοικοκυριού (Sakellis and Spyropoulou, 2007:73). Σε αυτήν την περίπτωση είναι κανονικά χωρίς χρηματικό αντίτιμο και, επομένως, βρίσκεται έξω από την αγορά εργασίας. Διαφορετικά η οικιακή εργασία προσφέρεται ενάντια πληρωμής μέσα στο επίσημο ή άτυπο σύστημα αγοράς εργασίας. Είτε πληρωμένη είτε απλήρωτη, εσωτερική εργασία είναι η σαφέστερη περίπτωση της διάκρισης ρόλου και του διαχωρισμού της εργασίας σύμφωνα με το φύλο, μια κατάσταση που στην Ελλάδα συνεχίζει να υπάρχει και να αναπαράγεται (Sakellis and Spyropoulou, 2007:73). Οι οικιακού τύπου υπηρεσίες που αναφέρονται σε αυτήν έρευνα¹¹⁸⁴, είναι ένας συνδυασμός των ακόλουθων δραστηριοτήτων: (α) καθαρισμός σπιτιών, (β) καθαρισμός επαγγελματικών εγκαταστάσεων, όπως γραφεία, ξενοδοχεία και άλλοι χώροι, (γ) φροντίδα παιδιών στο σπίτι και (δ) φροντίδα ηλικιωμένων ανθρώπων στο σπίτι (Sakellis and Spyropoulou, 2007:76)¹¹⁸⁵.

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι η πλειοψηφία των γυναικών του δείγματος είναι ευχαριστημένες¹¹⁸⁶ με τους εργοδότες τους. Εντούτοις, όταν κλήθηκαν για να τεκμηριώσουν τις απαντήσεις τους με να μιλήσουν ελεύθερα, εξέφρασαν τις καταγγελίες ενάντια στους εργοδότες τους σε διάφορες περιπτώσεις. Εκείνες που εμφανίζονται να είναι δυσαρεστημένες με τους εργοδότες τους είναι για λόγους σχετικούς με την παραβίαση της αρχικής συμφωνίας της εργασίας, της οικονομικής εκμετάλλευσης, και της έλλειψης κάλυψης κοινωνικής ασφάλισης ή κακής τοποθέτησης από τη μεριά

¹¹⁸³ I. Sakellis and N. Spyropoulou (2007) "Employing Immigrant Women from Albania and Ukraine in Domestic Services in Greece", *The Greek Review of Social Research*, vol.C, no.124, pp.71-93.

¹¹⁸⁴ Τα συμπεράσματα είναι βασισμένα από στοιχεία στα πλαίσια του προγράμματος «Πυθαγόρας Ι». Η μεθοδολογία χρησιμοποιούμενη, περιέλαβε την επίτοπια έρευνα χρησιμοποιώντας και τα δομημένα ερωτηματολόγια και τις εις βάθος συνεντεύξεις και στόχευε στην έρευνα των ιδιαίτερων συνθηκών εργασίας των θηλυκών μεταναστριών που απασχολούνται στις εσωτερικές υπηρεσίες και στον τομέα της προσωπικής φροντίδας, καθώς επίσης και στις απόψεις τους σχετικά με τη θέση τους στην ελληνική αγορά εργασίας. Η έρευνα, που πραγματοποιήθηκε στη μεγαλύτερη περιοχή της Αθήνας, εστίασε στα επαγγέλματα της εσωτερικής βοήθειας, στον καθαρισμό σπιτιών και στην προσωπική φροντίδα των παιδιών και των ηλικιωμένων.

¹¹⁸⁵ Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ότι μια ειδικευση ανά υπηκοότητα στα είδη των εργασιών που αναλαμβάνουν μετανάστριες. Αυτή η ειδικευση προκύπτει από ένα συνδυασμό παραγόντων. Όπως, παραδείγματος χάριν, οι προσδοκίες από την εργασία, την οικογενειακή κατάσταση, τα σχέδια για μελλοντικά κ.λπ. Κατά συνέπεια, όσον αφορά στη διάκριση μεταξύ της Αλβανής και Ουκρανής γυναικας-εργαζομένης, οι Ουκρανές εντοπίζονται κυρίως στην προσοχή των ηλικιωμένων ανθρώπων και, επομένως, ζουν μέσα στα σπίτια, ενώ οι Αλβανές, προκειμένου να συνδυαστεί η εργασία τους με τις οικογενειακές ευθύνες τους, εργάζονται για καθημερινές αμοιβές, συχνά χωρίς κοινωνική ασφάλιση, και να ζουν με τις οικογένειές τους. Από τις απαντήσεις, φαίνεται ότι το ακριβές περιεχόμενο εκείνων των καθηκόντων εξαρτάται από τη συγκεκριμένη συμφωνία μεταξύ του εργαζόμενου και του εργοδότη. Σε μερικές περιπτώσεις αυτή η συμφωνία μπορεί να απαιτήσει μόνο καθαρίσμα. Σε άλλες, θα μπορούσε επίσης να απαιτηθεί σιδέρωμα, ενώ σε μερικές άλλες θα μπορούσε ακόμη και επίσης να απαιτήσει μαγείρεμα. Ο εργαζόμενος επίσης μερικές φορές καλείται για να αναλάβει τους στόχους που μπορούν να μην αφορούν εργασίες καθαριότητας, αλλά είναι υποστηρικτικές στην οικογένεια (Sakellis and Spyropoulou, 2007:77). Η προσωπική σχέση με τον εργοδότη είναι ένα τυπικό χαρακτηριστικό των εσωτερικών οικιακών υπηρεσιών, δεδομένου ότι σχεδόν όλες οι μετανάστριες εργάζονται στα ιδιωτικά νοικοκυριά. Επομένως, αυτή η σχέση είναι ένας κρίσιμος παράγοντας στην ποιότητα της απασχόλησης (Sakellis and Spyropoulou, 2007:78).

¹¹⁸⁶ Οι γυναίκες δήλωσαν ότι είναι ικανοποιημένες με τον εργοδότη τους για λόγους όπως η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μαζί τους, η εμπιστοσύνη που απολαμβάνουν από πλευράς του εργοδότη, που εμπιστεύεται τα κλειδιά του/της σε εκείνες όταν απουσιάζει από την οικία του/της, τη μακροπρόθεσμη επαφή με τους ίδιους ανθρώπους και το συναισθημα της οικειότητας μαζί τους, η ανάπτυξη δεσμών, μερικές φορές ακόμη και στις θεραπευτικές σχέσεις, καθώς επίσης και την παροχή ενίσχυσης χρηματικής φύσης ή σε είδος, υπό μορφή σύστασης, διευκόλυνσης στα πλαίσια των γραμειοκρατικών διοικητικών συναλλαγών τους με το κράτος κ.λπ. από εκείνους, στο I. Sakellis and N. Spyropoulou (2007) "Employing Immigrant Women from Albania and Ukraine in Domestic Services in Greece", *The Greek Review of Social Research*, vol.C, no.124, p.79.

τους¹¹⁸⁷. Με την επεξεργασία των απαντήσεων (Sakellis and Spyropoulou, 2007:87), φαίνεται ότι τα προβλήματα που εκφράζονται στην έρευνα συσχετίζονται άμεσα με την ειδίκευσή τους στην απασχόληση¹¹⁸⁸.

¹¹⁸⁷ Φαίνεται, από τις συνεντεύξεις, ότι πολλές από τις γυναίκες είπαν ότι θα αγνοούσαν τα προσωρινά προβλήματα για να αποφύγουν τον κίνδυνο να χάσουν τον εργοδότη τους. Οι περισσότερες μετανάστριες δεν θεωρούν την απασχόλησή τους στην Ελλάδα ως «εργασία» αλλά μάλλον ως καθημερινά οικιακά καθήκοντα (μιας γυναίκας), που είχαν επίσης πίσω στην πατρίδα τους, στο I. Sakellis and N. Spyropoulou (2007) "Employing Immigrant Women from Albania and Ukraine in Domestic Services in Greece". *The Greek Review of Social Research*, vol.C, no.124. p.79, 83.

¹¹⁸⁸ *Πρώτον*, οι γυναίκες λόγω της φύσης της εργασίας τους, απασχολούνται σε περισσότερους από έναν εργοδότες, ενώ η ίδια η εργασία είναι σκληρή και κουραστική. *Δεύτερον*, η κούραση αποτελεί ένα από τα βασικά αρνητικά χαρακτηριστικά αυτών των επαγγεμάτων, ειδικά στις γυναίκες που καθαρίζουν τα σπίτια και συνοδεύεται συνήθως από προβλήματα υγείας. *Τρίτον*, το γεγονός ότι πληρώνονται με την ώρα κάνει το ευκολότερο να γίνουν θύματα οικονομικής εκμετάλλευσης και ανασφάλιστης εργασίας. *Τέτατον*, οι γυναίκες από την Αλβανία βάζουν την έμφαση στην κακή ρατσιστική στάση των εργοδοτών τους απέναντι σε τα, ειδικά κατά τη διάρκεια των πρώτων ετών εργασίας τους στην Ελλάδα. *Πέμπτον*, οι εσωτερικές καθαρίστριες, συνήθως από την Ουκρανία, εμφανίζονται να έχουν προβλήματα σχετικά με την άγνοια της ελληνικής γλώσσας λόγω του συγκριτικά πιο σύντομου χρόνου παραμονής τους στην Ελλάδα καθώς επίσης και τα προβλήματα μονοτονίας, απομόνωσης, ψυχολογικής εξουθένωσης και έλλειψης ελεύθερου προσωπικού χρόνου, που αποδίδεται συνήθως στην παραμονή τους στο χώρο εργασίας τους σε εικοσιτετράωρη βάση (Sakellis and Spyropoulou, 2007:88).

2.1. ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Το παρόν κεφάλαιο της διδακτορικής διατριβής αναφέρεται στις ελληνικές επιστημονικές έρευνες που εκπονήθηκαν από την επιστημονική κοινότητα και στον προβληματισμό που ανέπτυξαν από την δεκαετία του ενενήντα ('90) μέχρι και σήμερα. Η Ελλάδα αυτή τη στιγμή, μαζί με την Αμερική, δεν υστερούν σε μελέτες γύρω από το θέμα της εργασίας και της κοινότητας. Αντιθέτως μάλιστα, οι Αμερικανοί και οι Έλληνες ερευνητές σε ένα μεγάλο βαθμό εστίασαν από την αρχή της δεκαετίας του ενενήντα ('90) την προσοχή τους στο ζήτημα των παράνομων μεταναστών και στην παράνομη εργασία. Υπάρχουν πολύ λίγες μελέτες που αναφέρονται στο θέμα των νέων μεταναστών, των κοινοτήτων και του προβλήματος της αποσυλλογικοποίησης τους.

Οι συνέπειες της εργασίας και της απασχόλησης επάνω στη συλλογικότητα του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού που αναφέρθηκαν νωρίτερα απασχόλησαν σημαντικό μέρος¹¹⁸⁹ της ελληνικής ακαδημαϊκής κοινότητας. Ως αποτέλεσμα αυτού ήταν η εκπόνηση ενός ιδιαίτερα σημαντικού αριθμού μελετών που μεταξύ των πρώτιστων ερευνητικών τους στόχων, δευτερευόντως έριχναν φως σε σημαντικές πλευρές και θέματα που σχετίζονται με την συλλογική οργάνωση, εκπροσώπηση ή το συνδικαλισμό των μεταναστών στην Ελλάδα. Η επισκόπηση των ερευνών αυτών είναι σημαντική ώστε να γίνει αντιληπτό το ερευνητικό υπόβαθρο και πλαίσιο της ελληνικής ερευνητικής εμπειρίας για το υπο-εξέταση θέμα. Είναι η ιδιαίτερα σημαντικό να τονιστεί πώς η παρουσίαση των μελετών την επιστημονική κοινότητα και στον προβληματισμό που ανέπτυξαν για τις επιπτώσεις της εργασίας και της απασχόλησης, ιδιαίτερα της άτυπης εργασίας επάνω στην συλλογική οργάνωση των μεταναστών, από την δεκαετία του ενενήντα 1990 μέχρι και σήμερα. Οι μελέτες αυτές¹¹⁹⁰ Η Ελλάδα αυτή τη στιγμή, μαζί με την Αμερική, δεν υστερούν σε μελέτες γύρω από το θέμα της εργασίας και της κοινότητας. Αντιθέτως μάλιστα, οι Αμερικανοί και οι Έλληνες ερευνητές σε ένα μεγάλο βαθμό εστίασαν από την αρχή της δεκαετίας του 1990 την προσοχή τους στο ζήτημα των παράνομων μεταναστών και των επιπτώσεων της εργασίας τους στις συλλογικότητες που δημιουργούν. Ωστόσο υπάρχουν πολύ λίγες μελέτες που αναφέρονται στα θέματα των μεταναστευτικών «κοινοτήτων» και του προβλήματος αποσυλλογικοποίησης τους.

Η ανάλυση της διαδικασίας της μετανάστευσης, της κοινωνικής στρώματωσης και της επαγγελματικής κινητικότητας είναι τα θέματα που αναλύονται στη μελέτη της **Κασιμάτη (1992)** που εξετάζει τους Πόντιους μετανάστες από την Πρώην Σοβιετική Ένωση, οι οποίοι είναι ουσιαστικά ο μικρασιατικός πληθυσμός που λόγω των ιστορικών συγκυριών δεν μπόρεσε να έρθει στην Ελλάδα την

¹¹⁸⁹ Υπάρχει παράλληλα ένας ιδιαίτερα σημαντικός αριθμός θεωρητικών και ερευνητικών μελετών που ενώ περιλαμβάνουν τα θέματα συλλογικής οργάνωσης, εκπροσώπησης και συνδικαλισμού των μεταναστών στις θεματικές τους, δεν προχωρούν σε περαιτέρω διερεύνηση και ανάλυση του θέματος, για παράδειγμα, βλ. Η. Έμκε-Πουλοπούλου (2007), Κ. Δημουλάς και Δ. Παπαδοπούλου (2004).

¹¹⁹⁰ Βλ. συνοπτικό πίνακα των ερευνών αυτών στο Παράρτημα.

περίοδο του 1922 (Κασιμάτη, 1992:9). Στόχοι της μελέτης είναι η συμβολή της, ως προς την καταγραφή των δημογραφικών, η καταγραφή των δημογραφικών, οικονομικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών των Ποντίων μεταναστών από την πρώην Σοβιετική Ένωση που εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα από το 1985 έως το 1990, ως προς την επισήμανση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν για την οικονομική και κοινωνική του ένταξη στον Ελλαδικό χώρο και ως προς την παρουσίαση λύσεων για την καλύτερη ένταξή τους (Κασιμάτη, 1992:10)¹¹⁹¹. Στην μελέτη της η Κασιμάτη (1992) σημειώνει ότι έστω και λίγοι μετανάστες έκαναν μνεία των ποντιακών συλλόγων¹¹⁹² ως πιθανή πηγή βοήθειας για τη λύση των πολλών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν. Αυτό παρακινεί τη συγγραφέα να διερευνήσει περισσότερο αυτό το στοιχείο και συγκεκριμένα να εντοπιστεί ποιοι σύλλογοι αναφέρθηκαν από τους μετανάστες

¹¹⁹¹ Η έρευνα της Κασιμάτη, δίνει σημαντική και εις βάθος πληροφόρηση για την σύνθεση του νοικοκυριού στην Ελλάδα και στην αντίστοιχη στη Σοβιετική Ένωση, για το επίπεδο εκπαίδευσης, το επίπεδο απασχόλησης, για τις γεωγραφικές μετακινήσεις των υποκειμένων της έρευνας τόσο στην Σοβιετική Ένωση όσο και στην Ελληνική επικράτεια (Κασιμάτη, 1992:22). Η έρευνα όπως αναφέρει η συγγραφέας για να επιτύχει τους στόχους της προέβλεψε ένα μέρος της πληροφόρησης να αφορά την εγκατάσταση των Ποντίων μεταναστών στην Ελλάδα, αλλά και ένα άλλο μέρος να αναφέρεται την κοινωνικοποίηση τους στη Σοβιετική Ένωση με την συλλογιστική ότι η προσαρμογή και η ένταξή τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή της Ελλάδας σχετίζεται με τα μορφολογικά τους στοιχεία, όπως αυτά διαμορφώθηκαν στην πρώιμη ηλικία τους στον τόπο προέλευσής τους (Κασιμάτη, 1992:22). Στην έρευνα αναφέρεται πως θεωρήθηκε σκόπιμο να εξεταστούν και Πόντιοι στη Σοβιετική Ένωση ως «δυνάμεις» μετανάστες για να διαπιστώσει κανείς τις προσδοκίες που έχουν προκείμενου να αποφασίσουν τη μετακίνησή τους στην Ελλάδα και τις προοπτικές εγκατάστασής τους, όπως και τα κίνητρα που τους παρακινούν να αποφασίσουν τη μετανάστευσή τους (Κασιμάτη, 1992:22). Επίσης το υπο-εξέταση νοικοκυριό Ποντίων μεταναστών στην Ελλάδα, όπως αναφέρει η συγγραφέας: «εξέφρασε προσωπικές απόψεις, στάσεις και διαθέσεις για τις προσδοκίες πριν την αναχώρησή του από την Σοβιετική Ένωση σε αντιπαράθεση με τα βιώματά του εδώ, τα προβλήματα που αντιμετωπίζει στην εργασία και στην κοινωνική του ζωή, τις εμπειρίες του από τους ποντιακούς συλλόγους και το βαθμό βοήθειας από αυτούς και τις ελληνικές υπηρεσίες στη Σοβιετική Ένωση και στην Ελλάδα, τη διάσταση του ελεύθερου χρόνου του και την προσαρμογή του στην ελληνική κοινωνία, το ρόλο της γλώσσας στην επαγγελματική και κοινωνική προσαρμογή, τις «δυνάμεις» επαγγελματικές και γεωγραφικές μετακινήσεις προς άλλες καταλληλότερες και τέλος, τα οικονομικά στοιχεία του εισοδήματός του, την κατοικία του και τον εξοπλισμό της, όπως και μια αντίστροφη στοιχεία στη Σοβιετική Ένωση» (Κασιμάτη, 1992:23). Με την διερεύνηση των παραπάνω στοιχείων η μελέτη της Κασιμάτη στοχεύει: α) στον προσδιορισμό των μεγέθους και της σύνθεσης του νοικοκυριού στην Ελλάδα και στη Σοβιετική Ένωση πριν από την αναχώρησή και επιπλέον για τα μέλη του νοικοκυριού στη Σοβιετική Ένωση που δεν είναι μέλη του νοικοκυριού στην Ελλάδα, τι σκοπεύουν να κάνουν στο μέλλον, ποια τα μορφολογικά στοιχεία τους, β) στην καταγραφή των μορφολογικών στοιχείων των μεταναστών από τη Σοβιετική Ένωση που βρίσκονται στην Ελλάδα (φύλο, ηλικία, εκπαίδευση, απασχόληση, οικογενειακή κατάσταση, τόπος γέννησης ανάλογα με το βαθμό ασπικότητας κ.λπ.) και τα σχήματα και τις τάσεις που τα χαρακτηρίζουν, γ) στην διερεύνηση των συνθηκών εγκατάστασής στην πρωτεύουσα ή τις άλλες περιοχές και πόσο ο τόπος εγκατάστασής επηρέασε την απασχόλησή τους εδώ και πώς αιτιολογείται αυτή η επιλογή τους, δ) στον βαθμό επηρεασμού του σημερινού τους επαγγέλματος από το επάγγελμα που είχαν στη Σοβιετική Ένωση και γενικά τα σχήματα κινητικότητας που παρουσίασαν οι υπο-εξέταση μετανάστες σε συγκεκριμένες τομές της επαγγελματικής τους ζωής, ε) την χαρτογράφηση των γεωγραφικών μετακινήσεών τους τόσο στη πρώην Σοβιετική Ένωση όσο και στην Ελλάδα και στην αναζήτηση των αιτιών που τις προκάλεσαν και τις χρονικές περιόδους που αναφέρονται, στ) στον προσδιορισμό των προσδοκιών που έχουν στην Ελλάδα και στη ζωή τους, μορφοποιημένες κάτω από διαφορές που αποδίδονται στο φύλο, την ηλικία, το εκπαιδευτικό και επαγγελματικό επίπεδο πριν από την αναχώρησή από την πρώην Σοβιετική Ένωση, την οικογενειακή τους κατάσταση, ζ) στην καταγραφή των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν σε όλους τους τομείς της επαγγελματικής και κοινωνικής τους ζωής και να ανιχνευτούν τα αίτια που τα προκαλούν, η) στο επίπεδο προσαρμογής τους (ή όχι) στην ελληνική κοινωνία και στον τρόπο με τον οποίο περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους, τις εμπειρίες τους και τις διαθέσεις τους, θ) στη διαμόρφωση του οικονομικού προφίλ των μεταναστών σύμφωνα με το εισόδημά τους και την απόκτησή ή όχι βασικών διαρκών καταναλωτικών αγαθών, το οποίο καθορίζει, το κοινωνικό τους στίγμα στον ελλαδικό χώρο (Κασιμάτη, 1992:23-24).

¹¹⁹² Οι σύλλογοι των Ποντίων είναι πολλοί και εντοπίζονται σε όλα τα μέρη όπου υπάρχουν Πόντιοι και ιδιαίτερα στην περιοχή της Πρωτεύουσας και σε συγκεκριμένες περιοχές όπου το ποντιακό στοιχείο είναι σημαντικό. Ο κατάλογος αυτός, ασφαλώς, δεν είναι εξαντλητικός, αλλά πιστεύουμε ότι είναι αρκετά ενδεικτικός οι σύλλογοι που αναφέρθηκαν από τους μετανάστες της έρευνας μας είναι οι εξής: (α) Αθήνα (12) (Σύλλογος Ποντίων Μενιδίου «Ευκλείδης», Σύλλογος Ποντίων Μενιδίου «Αλληλεγγύη», Σύλλογος Ποντίων Άνω Λιοσιών «Τραπεζούντα», Σύλλογος Ποντίων Αιγάλεω «Ο Καύκασος», Σύλλογος Ποντίων Αγίας Βαρβάρας «Ο Φάρος», Σύλλογος Ποντίων Κορυδαλλού, Σύλλογος Ποντίων Πειραιώς «Δραπέτσάννα», Σύλλογος Ποντίων Καλλιθέας «Αργά», Σύλλογος Ποντίων «Αργοναύται Κομνηνοί», Σύλλογος Ποντίων Καρέα, Σύλλογος Ποντίων Ελευσίνης, 12.Σύλλογος Ποντίων Νέας Σμύρνης «Μαύρη Θάλασσα», Σύλλογος Εκπαιστών Ποντίων, (β) Θεσσαλονίκη (6) (Πανελλήνια Ομοσπονδία Ποντιακών Σωματείων (ΠΟΠΣ), Σωματείο «Παναγία Σουμέλ», Σωματείο «Ευξείνη Λέσχη», Σύλλογος Ποντίων «Επιστροφή», Κέντρο Ποντίων Μεταναστών ΚΕΠΟΜΕ, Ένωση Ποντίων Μανιεμένης «Ευξείνιος Πόντος», (γ) Υπόλοιπη Χώρα (8) Λέσχη Ποντίων Νομού Καβάλας, Σύλλογος Ποντίων Νομού Ξάνθης, Σύλλογος Ποντίων Νομού Ροδόπης «Ευξείνιος Πόντος», Σύλλογος Ελλήνων Προσφύγων εκ Ρωσίας Νομού Δράμας, Σύλλογος Ποντίων Καλλιφωτίου Νομού Δράμας, Σύλλογος Ποντίων Προστασίας «Ο Πόντος» Νομού Δράμας, Σύλλογος Ποντίων Νέας Καρβάλης, Ένωση Ελλήνων Ποντίων Προσφύγων εκ Ρωσίας Νομού Πιερίας «Η Κατερίνη», στο Κ. Κασιμάτη (1992) *Πόντιοι Μετανάστες από την Πρώην Σοβιετική Ένωση: Κοινωνική και Οικονομική τους Ένταξη (β' έκδοση)*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Αποδοχών Ελληνοσπουδών/Υπουργείο Πολιτισμού/ΚΕΚΜΟΚΟΠ/Πάντειο Πανεπιστήμιο, σ.415.

αυτούς, με ποιο τρόπο βοηθήθηκαν¹¹⁹³ και τι τους παρακίνησε να γίνουν ή να μη γίνουν μέλη κάποιου τέτοιου συλλόγου. Η δημιουργία τοπικών συλλόγων είναι η συνήθης πρακτική για να καλυφθούν ανάγκες επικοινωνίας και συναναστροφών, αλλά και για να εξασφαλιστεί ένα αίσθημα σιγουριάς, επειδή μπροστά στα προβλήματα και τις δυσκολίες θα έχουν κάπου να αποταθούν¹¹⁹⁴. Η πληροφόρηση που οι σύλλογοι έδωσαν για πλείστα όσα θέματα αξιολογήθηκε ως ουσιαστική προσφορά και κάλυψε το 9% των αναφορών. Σε μικρότερα ποσοστά αναφέρθηκαν η βοήθεια για να λυθούν άμεσες στεγαστικές ανάγκες, η οργάνωση σεμιναρίων για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, η υποστήριξη που είχαν σε εργασιακά θέματα, αλλά και η ηθική υποστήριξη όταν χρειάστηκε. Ένα υπολογίσιμο ποσοστό που πλησιάζει το 10% έδωσε άλλες απαντήσεις για το είδος της βοήθειας που πήρε από τους συλλόγους¹¹⁹⁵. Η βοήθεια που έδωσαν οι σύλλογοι στους μετανάστες αυτούς κάλυψε πολλούς τομείς: κι αν ο οικονομικός τομέας είναι ο πιο συχνά αναφερόμενος δεν πρέπει να υποτιμηθούν και οι άλλες αναφορές και κυρίως θα πρέπει να εκτιμηθούν, όπως τους αξίζει, οι πρωτοβουλίες αυτών των συλλόγων που σχετίζονται με όλων των ειδών τα προβλήματα των Ποντίων, προβλήματα της καθημερινής ζωής, πολύ ζωτικά γι' αυτούς: αυτή η παντός είδους φροντίδα των συλλόγων υπήρξε για τους Πόντιους ανακουφιστική και πολύ ελπιδοφόρα. Η δράση των συλλόγων αυτών πρέπει να τονιστεί και να ενισχυθεί με όλους τους τρόπους, γιατί προσφέρουν ουσιαστική βοήθεια στους μετανάστες, γιατί ως άτυποι φορείς δεν μπλέκονται και δεν καθυστερούν από τη δαιδαλώδη γραφειοκρατία που χαρακτηρίζει άλλους επίσημους οργανισμούς. Το είδος της βοήθειας που έδωσαν στους μετανάστες οι σύλλογοι διαφοροποιείται από την περιοχή που βρίσκονται¹¹⁹⁶. Ένα μικρό, ωστόσο, ποσοστό (18%) 328 άτομα

¹¹⁹³ Οι μετανάστες αποτελούν μία μειονότητα άσχετα από την οποιαδήποτε υποδοχή μπορεί να τους επιφυλάξουν στους τόπους εγκατάστασης. Δεν είναι εύκολο να μην κάνουν το διαχωρισμό: «εμείς» από τη μία μεριά και οι ντόπιοι «αυτοί» από την άλλη. Αντιμετωπίζουν, όπως είδαμε, προβλήματα στο χώρο της εργασίας με κυριότερο το ότι δεν μπορούν να βρουν μια σταθερή και καλοπληρωμένη εργασία, και στην κοινωνική τους ζωή αισθάνονται ότι και εξαιτίας της ελλιπούς γνώσης της ελληνικής γλώσσας και λόγω των άσχημων οικονομικών τους, δεν μπορούν να συγχρονιστούν με τους ντόπιους, ώστε η ζωή τους να κυλάει όμορφα, στο Κ. Κασμάτη (1992) *Πόντιοι Μετανάστες από την Πρώην Σοβιετική Ένωση: Κοινωνική και Οικονομική τους Ένταξη* (β' έκδοση). Αθήνα: Γενική Γραμματεία Αποδήμου Ελληνισμού/Υπουργείο Πολιτισμού/ ΚΕΚΜΟΚΟΠ/Πάντειο Πανεπιστήμιο, σ.414.

¹¹⁹⁴ Οι Πόντιοι δεν αποτέλεσαν εξαίρεση από αυτό τον κανόνα και ίδρυσαν συλλόγους τόσο οι παλαιοί μετανάστες όσο και οι καινούργιοι. Οι σύλλογοι αυτοί χαρτογραφούν τις εστίες εγκατάστασης των Ποντίων τόσο στα μεγάλα αστικά κέντρα όσο και στην επαρχία και δείχνουν ότι οι μετανάστες αισθάνονται την ανάγκη να οργανωθούν για να αντιμετωπίσουν όχι μόνο προβλήματα, αλλά και για να ικανοποιήσουν άλλες κοινωνικές τους ανάγκες. Οι σύλλογοι αυτοί, κατά τη δήλωση των μεταναστών του δείγματος μας, τους έδωσαν βοήθεια, όταν απευθύνθηκαν σ' αυτούς. Επομένως έμπρακτα γνωρίζουν τη χρησιμότητα τους και καταγράφουν τους τομείς και το είδος της βοήθειας που τους έδωσαν. Οι μετανάστες που ήρθαν σε επαφή με ποντιακούς συλλόγους αποκομίζουν βοήθεια σε πολλούς τομείς και αισθάνθηκαν ανακούφιση, γιατί ένιωσαν ότι κάποιος στέκονται πλάι τους, τους καταλαβαίνουν και έτσι στις δυσκολίες της πρώτης περιόδου βρήκαν κάποια συμπαράσταση. Οι περισσότερες αναφορές (41%) αφορούν τη βοήθεια των συλλόγων προς τους μετανάστες Ποντίους σε είδος: δηλαδή οι σύλλογοι μερίμνησαν, ώστε να διανεμηθούν τρόφιμα, είδη ένδυσης αλλά και έπιπλα και οικιακά σκεύη για να ανακουφιστούν έστω και προσωρινά μέχρι να βρουν κάποια απασχόληση και να προσαρμοστούν στην εδώ κοινωνία. Άλλο είδος βοήθειας ήταν οι οικονομική βοήθεια (20%) σε χρήματα που δόθηκαν σε ορισμένες οικογένειες για να αντιμετωπίσουν επείγοντα προβλήματα.

¹¹⁹⁵ «Δεν ήξερα καθόλου να μιλάω ελληνικά και τώρα άρχισα να μιλάω, μας βοήθησαν για να τακτοποιήσουμε το παιδί στο σχολείο, δίνουν επδόματα για τα παιδιά, μας έδωσαν ένα δωμάτιο να βάλουμε τα πράγματα μας, άνοιξαν καταστήκησηση για τα παιδιά το καλοκαίρι, μας μετέφρασαν έγγραφα, μας βοήθησαν στην προετοιμασία», στο Κ. Κασμάτη (1992) *Πόντιοι Μετανάστες από την Πρώην Σοβιετική Ένωση: Κοινωνική και Οικονομική τους Ένταξη* (β' έκδοση). Αθήνα: Γενική Γραμματεία Αποδήμου Ελληνισμού/Υπουργείο Πολιτισμού/ ΚΕΚΜΟΚΟΠ/Πάντειο Πανεπιστήμιο, σ.417.

¹¹⁹⁶ Έτσι οικονομική βοήθεια πρόσφεραν περισσότερο οι σύλλογοι στην Ξάνθη και στην Κομοτηνή, βοήθεια σε είδος οι σύλλογοι της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης, της Κατερίνης και της Δράμας, πληροφόρηση οι σύλλογοι της Αθήνας και βοήθεια για στεγαστικές ανάγκες οι σύλλογοι της Δράμας και Καβάλας. Φαίνεται, λοιπόν, ότι το είδος της βοήθειας που έδωσαν οι σύλλογοι είναι ασφαλώς συνάρτηση των ειδικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στις συγκεκριμένες περιοχές αλλά και των δυνατοτήτων που έχουν οι σύλλογοι, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες των μελών τους και γενικότερα των Ποντίων. Αν επομένως υπάρχει κάποια σκέψη να ενισχυθούν οι ποντιακοί σύλλογοι, τότε θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η συμβολή του καθενός στην εξυπηρέτηση των μεταναστών αυτών και οι δυνατότητες που έχει, ώστε να γίνει η παρουσία του περισσότερο έντονη και επιβλητική. Οι Πόντιοι μετανάστες ανέφεραν τη βοήθεια που πήραν από τους ποντιακούς συλλόγους και ανέφεραν συγκεκριμένους συλλόγους από τους οποίους εξυπηρετήθηκαν σε πάρα πολλούς

από τα 1.850 που ρωτήθηκαν, δήλωσαν ότι είναι μέλη κάποιου ποντιακού συλλόγου^{1197, 1198, 1199}. Η ποικιλία αυτών των αναφορών δείχνει και το ευρύ φάσμα των προσδοκιών αλλά και των πρακτικών που κυριαρχούν κατά τη διαδικασία της απόφασης να εγγραφούν ή να μην εγγραφούν σε ποντιακό σύλλογο οι μετανάστες¹²⁰⁰. Με άλλα λόγια οι αναφορές αλλά και η συσχέτιση ανάμεσα σε εκείνες που απαντούν στα ερωτήματα «γιατί είστε ή όχι μέλος κάποιου ποντιακού συλλόγου» και «γιατί γραφτήκατε σ' αυτό το σύλλογο» έδειξαν κατά πόσο ο μετανάστης, όταν απαντούσε στο πρώτο ερώτημα, στο θετικό του σκέλος, πρόβαλε τα επιχειρήματα που τον έκαναν να γίνει μέλος στο συγκεκριμένο σύλλογο όπου οι απαντήσεις είναι χαρακτηριστικές¹²⁰¹.

Στα θέματα της αστικότητας και του κοινωνικού αποκλεισμού, της δημιουργίας του χαμηλού κύρους εργαζομένου με εστίαση στις εργασιακές και στεγαστικές συνθήκες ασχολείται η μελέτη του **Ψημμένου (1995)**. Αποτελεί την πρώτη χωροταξική μελέτη η οποία προσεγγίζει το κέντρο της μητροπολιτικής Αθήνας ως τόπο συγκέντρωσης των μεταναστών και σύνδεσής του με συγκεκριμένα επαγγέλματα που σε συνδυασμό με τις συνθήκες διαβίωσης και στέγασης οδηγούν στην αναπαραγωγή

τομείς.

¹¹⁹⁷ Τα άτομα αυτά αιτιολόγησαν ως εξής την εγγραφή τους στο σύλλογο: Οι μισοί περίπου (49%) έγιναν μέλη για να βοηθηθούν στα προβλήματα τους. Το 22% δήλωσε ότι, αφού είναι Πόντιος, έπρεπε να γίνει μέλος για να μπορεί να βοηθηθεί, αλλά και να βοηθήσει τους Πόντιους. Το 6% επικαλέστηκε το γεγονός ότι γράφτηκε για να είναι όλοι μαζί, γιατί ο σύλλογος έχει κι άλλους γνωστούς, το 4%, γιατί γράφτηκαν όλοι της περιοχής επομένως δεν μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση, μόλις πέντε άτομα επικαλέστηκαν ως λόγο της εγγραφής τους τη συντροφιά που μπορούν να βρουν τα παιδιά τους, ενώ το 17% έδωσε άλλες απαντήσεις όπως: «δεν μπορεί να ζει ο άνθρωπος χωρίς κοινή δράση, ήμουν μέλος συλλόγου και στη Σοβιετική Ένωση, μέναμε κοντά και μας κάλεσαν, μας έβγαζαν, μας είπαν πώς πρέπει να γίνουμε μέλη, μ' αρέσει το πρόγραμμα του, αυτό το σύλλογο ξέρουμε σ' αυτόν γραφήκαμε, να μάθουν τα παιδιά μου τους ποντιακούς χορούς και τα τραγούδια». στο Κ. Κασμάτη (1992) *Πόντιοι Μετανάστες από την Πρώην Σοβιετική Ένωση: Κοινωνική και Οικονομική τους Ένταξη* (β' έκδοση), Αθήνα: Γενική Γραμματεία Αποδήμου Ελληνισμού/Υπουργείο Πολιτισμού/ΚΕΚΜΟΚΟΠ/Πάντειο Πανεπιστήμιο, σ.419.

¹¹⁹⁸ Όσοι δεν είναι μέλη κάποιου ποντιακού συλλόγου και είναι οι περισσότεροι το 82%, αιτιολόγησαν τη μη εγγραφή τους ως ακολούθως: Το μεγαλύτερο ποσοστό (27%) δήλωσε ότι δεν γνωρίζει τους υπεύθυνους του συλλόγου και γ' αυτό δεν έγινε ακόμη μέλος. Το 17,5% δεν ενδιαφέρεται, γιατί νομίζει πως δεν είναι αναγκαίος ο σύλλογος ή γιατί δεν του αρέσει, ενώ το 14% επικαλείται πως δεν έχει καιρό για να παρακολουθεί τις δραστηριότητες του. Μια κατηγορία μεταναστών της τάξης του 5% περίπου έριξε την ευθύνη στους υπεύθυνους του συλλόγου της περιοχής του, γιατί δεν ενδιαφέρθηκαν να έρθουν σε επαφή μαζί του και έτσι να γίνει μέλος. Για ένα πολύ μικρό ποσοστό 2%, ωστόσο, υπάρχει εγγενής αδυναμία, γιατί δεν υπάρχει σύλλογος στην περιοχή που μένουν και κάποιοι άλλοι που φθάνουν το 7% δήλωσαν ότι δεν ήξεραν ότι μπορούν ή πρέπει να γίνουν μέλη του ποντιακού συλλόγου.

¹¹⁹⁹ Ένα σημαντικό ποσοστό, τέλος, που φθάνει το 17% του συνόλου των αναφορών έδωσε διάφορες εξηγήσεις όπως: «γέρασα και δεν μπορώ, δεν ξέρω την ελληνική γλώσσα, είναι οι σύλλογοι μπλεγμένοι με τα πολιτικά, μόλις τώρα ήρθα, δεν μπορώ, γιατί ποτέ δεν ήμουν σε τέτοιους συλλόγους, δεν έχω ταυτότητα, αντί να μας βοηθούν μας δημιουργούν προβλήματα, δεν τους πιστεύω, δεν ξέρω τι βοήθεια μπορούν να δώσουν, πήγα μερικές φορές και ήταν κλειστά, είναι όλοι εκεί άνδρες, δεν είχα χρήματα για την εγγραφή», στο Κ. Κασμάτη (1992) *Πόντιοι Μετανάστες από την Πρώην Σοβιετική Ένωση: Κοινωνική και Οικονομική τους Ένταξη* (β' έκδοση), Αθήνα: Γενική Γραμματεία Αποδήμου Ελληνισμού/Υπουργείο Πολιτισμού/ΚΕΚΜΟΚΟΠ/Πάντειο Πανεπιστήμιο, σ.420.

¹²⁰⁰ Ασφαλώς, η βοήθεια που περιμένουν είναι το κύριο κίνητρο που τους παρακινεί να γίνουν μέλη όμως η επιφυλακτικότητα τους ως προς το εάν θα τους προσφέρουν κάποια βοήθεια στο σύλλογο ή ο φόβος τους ότι εκεί ίσως υπάρχουν σκοπιμότητες και όχι καλές προθέσεις, είναι ο βασικός παράγοντας που μαζί με την άγνοια τους αποτρέπει να έρθουν σε επαφή και να δραστηριοποιηθούν μέσα από την ομαδική λειτουργία του συλλογικού οργάνου. Βασικά χαρακτηριστικά του ατόμου, όπως είναι το φύλο, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, το επίπεδο εκπαίδευσης, η κατάσταση απασχόλησης, ο χρόνος μετανάστευσης, ο τόπος εγκατάστασης δεν επηρέασαν την απόφαση των μεταναστών να γίνουν ή να μη γίνουν μέλη του συλλόγου. Αν sporadικά υπάρχουν κάποιες αναφορές που δείχνουν ότι ορισμένα από αυτά τα χαρακτηριστικά επέδρασαν θετικά ή αρνητικά (είμαι γέρος, δεν έχει σύλλογο η περιοχή κ.λπ.), αυτές δεν μπορούν να μορφοποιηθούν ένα συγκεκριμένο σχήμα και ερμηνεύονται από το «τυχαίο της δειγματοληψίας». Οι μετανάστες αιτιολόγησαν την εγγραφή τους ή μη σε ποντιακό σύλλογο και με τις αναφορές τους εξήγησαν σε γενικές γραμμές τη συλλογιστική αυτής της στάσης τους. Η εγγραφή τους στο συγκεκριμένο σύλλογο αιτιολογεί τις ιδιαίτερες συνθήκες και τους προβληματισμούς που τους παρακίνησαν να γίνουν μέλη του και θα φωτίσει την πλευρά εκείνη όπου από το ειδικό, από την ατομική περίπτωση ο μετανάστης οδηγείται στη γενίκευση.

¹²⁰¹ Οι κυριότεροι λόγοι είναι: το ότι αυτός ο σύλλογος είναι στην περιοχή (35%) και το ότι περιμένουν βοήθεια, κυρίως πληροφόρηση. Λόγος ισχυρός είναι το ότι τον ίδρυσαν συνταπίτες τους από τη Σοβιετική Ένωση ή γιατί είναι γνωστοί τους γραμμένοι και λίγες αναφορές έγιναν για το πρόγραμμα που έχουν και για συναναστροφές. Στην κατηγορία «άλλη αιτία» αναφέρονται όσα παραθέσαμε παραπάνω στην ίδια κατηγορία στο ερώτημα «γιατί είστε μέλος κάποιου ποντιακού συλλόγου». Η συνάφεια, τέλος, στις αναφορές ανάμεσα στα δύο ερωτήματα έδειξε ότι υπάρχει μεταξύ τους πολύ μεγάλη σχέση, σχεδόν ταυτότητα και έτσι μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι τα προσωπικά βιώματα παίρνουν την γενικευμένη μορφή της αξιολόγησης και αιτιολόγησης των μεταναστών, στο Κ. Κασμάτη (1992) *Πόντιοι Μετανάστες από την Πρώην Σοβιετική Ένωση: Κοινωνική και Οικονομική τους Ένταξη* (β' έκδοση), Αθήνα: Γενική Γραμματεία Αποδήμου Ελληνισμού/Υπουργείο Πολιτισμού/ΚΕΚΜΟΚΟΠ/Πάντειο Πανεπιστήμιο, σ.422.

της κοινωνικής θέσης των μεταναστών. Η μελέτη αναλύει τις συνθήκες ζωής, συλλογικής διαμονής και εργασίας των ανεπίσημων μεταναστών και μεταναστριών από την Αλβανία στην Αθηναϊκή κοινωνία, μέσα από τις ιστορίες ζωής (life-stories) των τελευταίων στο πλαίσιο μιας παγκοσμιοποιημένης οργάνωσης της εργασίας. Συγκεκριμένα η μελέτη διερευνά τους περιθωριοποιημένους χώρους που οι μετανάστες καταλαμβάνουν στο κέντρο της Αθήνας, δίνοντας έμφαση στις πολιτικές και τα αποτελέσματα του κοινωνικού αποκλεισμού όσον αφορά τις συνθήκες διαβίωσης και τις μεταλλαγές στην ταυτότητα των μεταναστών. Επιπροσθέτως η μελέτη σημειώνει ότι στην πλειονότητά τους οι μετανάστες παραμένουν σε ένα σύστημα αποκλεισμού από βασικά κοινωνικά δικαιώματα και ευκαιρίες ζωής και πώς οι μετανάστες μετά από μια δεκαετία παραμένουν σε ολόκληρη την Ευρώπη ο μεγάλος «εφεδρικός στρατός» στους τομείς των κατασκευών και της βιομηχανίας, και το υπηρετικό προσωπικό μιας νέας ανερχόμενης τάξης καταναλωτών (Ψημμένος, 1995)¹²⁰². Επιπλέον η μελέτη υπογραμμίζει ότι το μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό υφίσταται μια διαδικασία αποειδίκευσης στα πλαίσια προσωρινών και χαμηλού κοινωνικού κύρους εργασιών, όπως περιστασιακές χειρωνακτικής φύσης εργασίες για τους άνδρες και οικιακή εργασία και πορνεία για τις γυναίκες, καθώς και μια αδυναμία σύνδεσης με το είδος της εργασίας τους και την κοινωνία υποδοχής λόγω του περιθωριακής φύσης των εργασιών τους. Επίσης τονίζονται οι συνθήκες διαμονής και στέγασης των μεταναστών και μεταναστριών στο κέντρο της Αθήνας, η χωροταξική «ώθησή» τους σε συγκεκριμένες περιοχές διαμονής και η δημιουργία «γκέτο». Η μελέτη του Ψημμένου (1995) είναι η ιστορία της ζωής των ανεπίσημων Αλβανών μεταναστών στο κέντρο της Αθήνας, μιας κατηγορίας ανθρώπων που καταλάμβανε μέσα από μια διαδικασία εθνικών και εργασιακών κατηγοριοποιήσεων χώρους στέγασης και εργασίας με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, δίνοντας έμφαση στις συνθήκες συλλογικής διαμονής και εργασιακής δραστηριότητας, τονίζοντας την σημασία

¹²⁰² Ο ίδιος ο συγγραφέας αναφέρει: «Περίπου οι μισοί από τους αιτούντες άδειας εργασίας και παραμονής στην Ελλάδα εργάζονται και ζουν χωρίς νόμιμα έγγραφα, ενώ δίκτυα υπεργολαβίας, πορνείας και παράνομης διακίνησης εργατικού δυναμικού σήμερα παραμένουν άδικτα από την πολιτεία (...) στους χώρους εργασίας οι γυναίκες οικιακοί βοηθοί παραμένουν εγκλωβισμένες σε φελετικούς και οικονομικούς εξευτελισμούς, ενώ ταυτόχρονα οι υπηρεσίες που προσφέρονται από τις μετανάστριες αυξάνονται, καθώς ασχολούνται σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων (Ψημμένος, 1995). Η έρευνα είχε θεωρητικό έναυσμα το βιβλίο των Dennis, Henriques και Slaughter (1969) όπου τονιζόταν η σημασία του κοινωνικού χώρου και του συνδυασμού της εξέτασης μιας ομάδας ή τάξης ανθρώπων μέσα σε ένα περιβάλλον με την εξέταση της δομής του καπιταλιστικού συστήματος. Έχοντας ως πυρήνα της το ερώτημα της ταυτότητας, η έρευνα του Ψημμένου (1995), εστιάζει στους κοινωνικούς μηχανισμούς παραγωγής και αναπαραγωγής του κοινωνικού αποκλεισμού, δίνοντας έμφαση στους χώρους εργασίας και στέγασης των μεταναστών, όπου στην συγκεκριμένη έρευνα, η Αθήνα, ο τόπος συγκέντρωσης και ανάπτυξης δραστηριοτήτων και σχέσεων των μεταναστών, θεωρήθηκε το πλαίσιο και το μέσο διαμόρφωσης του νέου εργατικού δυναμικού και της ζωής του. Η πόλη και ειδικότερα ο αστικός χώρος παίζει καθοριστικό ρόλο στην παραγωγή συγκεκριμένων υπηρεσιών και στη δημιουργία και στην κοινωνικοποίηση ενός μεταφερόμενου και προσωρινού εργατικού δυναμικού που απασχολείται σε αυτές τις υπηρεσίες (Ψημμένος, 1995), όπου ταυτόχρονα, στον αστικό χώρο αναπτύσσεται μια κοινωνία καταναλωτών και αγαθών και αξιών που στο μεγαλύτερο μέρος της στηρίζεται επάνω σε μια πολιτισμική και οικονομική κατηγοριοποίηση και σε μηχανισμούς έλεγχου αυτής της κατηγοριοποίησης (Ψημμένος, 1995). Η πόλη συνδέει την παγκόσμια οικονομία και πολιτική με την τοπική κοινωνία, αναπτύσσει τις προϋποθέσεις εργασίας και έλεγχου του εργατικού δυναμικού στις υπηρεσίες, και κατασκευάζει μια σειρά από συμβολικά αγαθά και πρότυπα ζωής που υποστηρίζουν τις παγκόσμιες μεταρρυθμίσεις (Ψημμένος, 1995). Στην έρευνα του Ψημμένου (1995), η Αθήνα παρουσιάζεται ως μέσο σύνδεσης της παγκόσμιας οικονομίας με την τοπική κοινωνία και ως μέσο «ερμηνείας» και «μορφοποίησης» των κατηγοριοποιήσεων και των ανισοτήτων που το μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό αντιμετωπίζει, αλλά και των ταυτοτήτων που διαμορφώνει. Η πόλη παρουσιάζεται ως: «ένας τόπος σημαντικός στην παραγωγή αγαθών και αξιών όσον αφορά το οικονομικό και καθημερινό πεδίο διαβίωσης και ως σημαντικός παράγοντας παραγωγής και αναπαραγωγής του νέου εργατικού δυναμικού (Ψημμένος, 1995). Ο Ψημμένος τονίζει στην έρευνά του ότι, «(...) βρισκόμαστε στους τύπους «εθνικού/φελετικού αποκλεισμού που υφίσταται μια κοινότητα μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ψημμένος, 1995)», και πώς η διαδικασία της κατασκευής «εθνικής κοινωνικής συλλογικότητας» στη σύγχρονη Ελλάδα είναι ταυτόχρονα η διαδικασία με την οποία οι Αλβανοί μετανάστες στην Αθήνα απομονώνονται κοινωνικά, με κριτήριο την εθνικότητα ή τη φυλή τους, και κατά συνέπεια η εργασία τους φελετικοποιείται (Ψημμένος, 1995:42), δηλαδή είναι διαθέσιμη σε πολύ χαμηλή τιμή (Ψημμένος, 1995).

του κοινωνικού χώρου στη διαμόρφωση αυτών των συνθηκών. Η μελέτη θίγοντας (α) την καθιέρωση του κοινωνικού χώρου των μεταναστών μέσα από την σημερινή πόλη και (β) τις οικονομικές και πολιτικές προεκτάσεις που έχει αυτός ο χώρος μέσα από τη διαμονή και την εργασία στη ζωή και την κοινωνική ταυτότητα των μεταναστών από την Αλβανία (Ψημμένος, 1995) αποτελεί μια πρώτη αντανάκλαση του κοινωνικού κόσμου των Αλβανών μεταναστών, όπως οι ίδιοι βιώνουν, σε μικρο-επίπεδο, δηλαδή στο χώρο που κατασκευάζονται οι πολιτιστικές και εργασιακές σχέσεις τους με το γηγενή πληθυσμό και εμφανίζονται οι πρώτες επιπτώσεις στην κοινωνική τους ταυτότητα (Ψημμένος, 1995).

Η μελέτη της **Αντωνίου (1995)**¹²⁰³ προσεγγίζει τις εκδοχές και τις αντιλήψεις που προβάλλονται από τους μετανάστες από την Αρμενία για την ιδιαίτερη συλλογική ταυτότητά τους ή την Αρμενικότητά τους. Στη μελέτη εξετάζεται πώς μέσα από ένα συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο και πολιτικές συγκυρίες αναδύεται η «αρμενικότητα» ως μια έκφραση εξαναγκασμένη να αναπτυχθεί έξω από τον φυσικό της χώρο της χώρας προέλευσης, στην προσφυγιά και στη διασπορά. Η ανθρωπολογική έρευνα πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα και συγκεκριμένα στις περιοχές Δουργούτι και Νέος Κόσμος, στους Αρμένιους κατοίκους της περιοχής και τους θρησκευτικούς, πολιτικούς και πολιτιστικούς συλλόγους που συντηρούν. Οι σύλλογοι Αρμενίων που καταγράφηκαν ήταν: (α) ο «Χαμασκαίν», πολιτιστικός σύλλογος, (β) ο «Κυανούς Σταυρός», φιλανθρωπικός σύλλογος, (γ) ο «Χομεντεμέν», αθλητικός σύλλογος, (δ) οι «Πρόσκοποι», (ε) η «Αρμένικη Νεολαία Ελλάδος», ο «Μπαντανεγκάν», που πρόσκεινται στο πολιτικό κόμμα «Ντασνάκ» και ο «Αραράτ», και ο «Παρεκρτασγκάν», φιλανθρωπικός σύλλογος, που πρόσκεινται στο πολιτικό κόμμα «Ραμαγκαβάρ». Κεντρικός άξονας της μελέτης της Αντωνίου (1995) είναι η ιδέα της «επιστροφής στην πατρίδα» που συντηρείται και αναπαράγεται φαντασιακά μέσω της διατήρησης της εθνότητας μέσα από συγκριμένες πρακτικές οργάνωσης, στάσεις, στρατηγικές απαγόρευσης σε θέματα θρησκείας, γλώσσας, φιλικών, συγγενικών και γαμηλιακών σχέσεων¹²⁰⁴.

¹²⁰³ Π. Αντωνίου (1995) *Η Ελληνο-Αρμενική Κοινότητα της Αθήνας: Εκδοχές και Αντιλήψεις της Αρμενικότητας από την Καθημερινή Συμβίωση με την Ελληνική Κοινωνία*. Μυτιλήνη: Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας Πανεπιστημίου Αιγαίου, Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή.

¹²⁰⁴ Σε σχέση με τους συλλόγους των Αρμενίων η Αντωνίου (1995) αναφέρει ιδιαίτερα στην αναπαράγωγή της «αρμενικότητας» και της συμμετοχής των γυναικών σε αυτούς. Μέσα από την εξέταση των γαμήλιων στρατηγικών και της συγγενειακής οργάνωσης προκύπτει ότι πώς εξαστίας της κυρίαρχης θέσης της ανδρικής γραμμής καταγωγής, οι γυναίκες αν και φαίνονται ως βάση του εθνικού οικοδομήματος, αποκτούν έναν παθητικό ρόλο. Στη μελέτη διερευνάται πώς αυτός ο ρόλος προεκτείνεται και τι μορφή λαμβάνει στο χώρο του εθνικής συλλόγου, δηλαδή το ρόλο των γυναικών στους συλλόγους του Αρμενικού πληθυσμού και τις εικόνες που προβάλλονται για τι ίδιες. Στα πλαίσια της θεσμικής οργάνωσης της Αρμενικότητας, οι γυναίκες διατηρούσαν ισχυρά σωματεία, όπου αναλάμβαναν ενεργούν και σημαντικούς ρόλους, συνδυάζοντας στοιχεία του ανδρικού κόσμου και δραστηριότητες με στοιχεία οικιακότητας. Αυτό σημειώνει η Αντωνίου (1995) απέκτησε ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον διότι θα ανέμενε κανείς έναν παθητικό ρόλο των γυναικών στους συλλόγους, σε αντίθεση και με το σύνολο της βιβλιογραφίας για την ενασχόληση των γυναικών με συλλογικές δραστηριότητες. Οι σύλλογοι γυναικών αποτελούσαν αναγνωρισμένες γυναικείες οργανώσεις στο εσωτερικών του Αρμενικού πληθυσμού. Στη μελέτη (Αντωνίου 1995) γίνεται αναφορά σε συγκεκριμένες δραστηριότητες των γυναικών που γίνονταν σε ορισμένο χώρο και χρόνο, με συγκεκριμένο αντικείμενο δράσης και μορφές αντιπροσωπευσης. Για τον λόγο αυτό και διακρίνονταν από τις άτυπες και ανεπίσημες γυναικείες ομάδες που λειτουργούσαν στα πλαίσια της γειτονιάς και έχουν αναλυθεί από την εθνογραφία του Ελληνικού αστικού χώρου. Στο Δουργούτι, σημειώνει η Αντωνίου (1995) τέτοιες συναντήσεις ήταν αρκετά διαδεδομένες, και πραγματοποιούνταν στα πλαίσια του ελεύθερου χρόνου τους, χωρίς το πρωί ή το απόγευμα, όπου οι γυναίκες έπιναν καφέ, κάπνιζαν, κουτσομπολεύαν κ.λπ. Συνήθισμένο ήταν επίσης σε ορισμένες περιπτώσεις οι συγκεντρώσεις στα σπίτια να αποκτούν μια πιο τυποποιημένη μορφή. Οι γυναίκες συναντιόνταν μια φορά την εβδομάδα σε ομαδική βάση διαδοχικά στα διάφορα σπίτια, καθώς πολλές γυναίκες ήταν εργαζόμενες και έτσι ομαδική συγκέντρωση σε ημερήσια βάση ήταν μάλλον αδύνατο να γίνει. Ετοιμάζονταν για αυτή την ημέρα με την προετοιμασία ορεκτικών και γλυκισμάτων συνήθως. Σε αυτές τις ομάδες πάντα

Στην περιοχή της ερευνάς της Αντωνίου (1995:284) τα πολιτικοί, αθλητικοί και γυναικείοι σύλλογοι¹²⁰⁵ αποτελούσαν μέρος της ιστορίας της περιοχής και για πολλούς Αρμένιους, χώρους από όπου διατηρούσαν πολλές αναμνήσεις. Στο παρελθόν οι σύλλογοι που αναφέρονταν ως γυναικεία είχαν και άνδρες μέλη, αλλά την περίοδο της έρευνας τα μέλη τούς ήταν αποκλειστικά γυναίκες¹²⁰⁶. Η συμμετοχή τους ήταν εθελοντική και οι συμμετέχουσες ήταν εγγεγραμμένα μέλη. Οι σύλλογοι που λειτουργούσαν την περίοδο της έρευνας ήταν ο «Γκαμπούντ Χατς» (Γαλάζιος Σταυρός), ο «Νιγκνάντς» (Των Κυριών), και το «Παρεγκορτααγκάν». Μια άλλη κατηγορία ομάδας που συγκέντρωνε μεγάλο αριθμό γυναικών ήταν οι «χορωδίες» των εκκλησιών¹²⁰⁷.

έβρισκες γυναίκες να συνδέονται με εξ' αίματος συγγενειακές σχέσεις όπως αδελφές ή μητέρα και κόρη. Πιο συνηθισμένο ήταν οι γυναίκες να συνδέονται με συγγενειακούς δεσμούς διαμέσου της ανδρικής γραμμής (εξ' αγχιστίας) κάτι που εννοούσε η ανδροτοπική εγκατάσταση (Αντωνίου, 1995:282). Η σχέση αυτών των άτυπων μαζώξεων με τις επίσημες γυναικείες ομάδες ήταν πώς λειτουργούσαν παράλληλα με αυτές και συχνά σαν χώροι υποδοχής γυναικών για τα σωματεία. Οι γυναίκες οδηγούσαν εκεί τις φίλες τους, σπάνια τις ξένες νύφες ή τις ελληνίδες φίλες τους, και τις μούσων στις δραστηριότητές τους των «Αρμένιων Γυναικών Ελλάδος». Οι Αρμένιοι θεωρούσαν πώς τόσο αυτού του τύπου οι σύλλογοι όσο και οι άλλες μορφές συλλόγων των Αρμενίων είχαν τις ρίζες τους στα χρόνια της διαβίωσης στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η Αντωνίου σημειώνει ότι η αναζήτηση της διάδοσης τέτοιων ομαδοποιήσεων από γυναίκες στη Διασπορά θα πρέπει να αναζητηθεί στις ιδιαίτερες συνθήκες που αντιμετώπιζε ο Αρμενικός Λαός, στη Διασπορά μετά τις σφαγές το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ήταν γυναίκες και ορφανά αφού εκείνοι που κυρίως εξοντώθηκαν ήταν άνδρες (Αντωνίου, 1995). Οι γυναίκες ανέλαβαν να περιφρονήσουν και να υποστηρίξουν οικονομικά τις διαλυμένες τους οικογένειες μεταφέροντας τους μηχανισμούς εσωτερικής διαχείρισης και αλληλοβοήθειας που εφάρμοζαν στα νοικοκυριά τους στα χωριά της Αρμενίας. Η κατάσταση άλλωστε στη Διασπορά σε ορισμένα επίπεδα δεν διέφερε και πολύ από την ζωή στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Οι Αρμένιοι συνέχισαν να αντιμετωπίζουν εξωτερικές απειλές, βέβαια όχι του ίδιου βαθμού, και έτσι υπήρχε η ανάγκη περιφρόνησης ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους, τόσο σε επίπεδο ατομικής όσο και συλλογικής επιβίωσης. Οι γυναικείες ομαδοποιήσεις αποτελούσαν μετασχηματισμούς συλλογικών δραστηριοτήτων στα χρόνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, που δεν διεξάγονταν αποκλειστικά από γυναίκες αλλά είχαν χαρακτηριστικά όπως η συγκέντρωση χρημάτων από το κάθε άτομο, η εξόσκηση κοινωνικού ελέγχου και ηθικής βοήθειας στα μέλη του σε περίπτωση συγκρούσεων και κρίσιμων στιγμών, η οργάνωση με μέλη, συναντήσεις και πρακτικά. Τέτοιοι θεσμοί ήταν οι «αδελφότητες» από νεαρούς μαθητευόμενους τεχνίτες, που δρούσαν ανεξάρτητα και παράλληλα με τις συντεχνίες, «οι συνλεύσεις των γερόντων» ή τα «ομαδικά προσκυνήματα» όπου δεσμευόταν να προσφέρει ο ένας στον άλλο ηθική και υλική βοήθεια. Τα «shirkets», οι εταιρείες δηλαδή με σκοπό την συγκέντρωση χρημάτων ήταν αποκλειστικά ανδρική δραστηριότητα. Μια κατεχόμενη γυναικεία δραστηριότητα στα χωριά της Αρμενίας ήταν «οι επισκέψεις στα δημόσια λουτρά» (χαμάμ). Εκεί συγκεντρωνόταν οι γυναίκες διαφορετικών νοικοκυριών, έκαναν μπάνιο, έπλεαν, έτρωγαν και συζητούσαν τα κοινά τους προβλήματα. Οι μορφές ομαδικών συγκεντρώσεων που υπήρχαν στην αρμενική παράδοση, πήραν μια διαφορετική μορφή στη Διασπορά εξαιτίας της καταστροφής της οικογένειας, της μείωσης του πληθυσμού και του ριζικού εκτοπισμού (Αντωνίου, 1995:284).

¹²⁰⁵ Η Αντωνίου (1995:285) σημειώνει ότι ένα από τα στοιχεία που έδινε στις γυναικείες οργανώσεις τον χαρακτήρα του «επίσημου» ήταν η δομή τους. Έμοιαζε με πυραμίδα, εξέφραζε συγκεντρωτισμό και αποκέντρωση ταυτόχρονα, και ι την επίσημη διατήρηση μιας συνεχούς μεταξύ των γυναικών του Αρμενικού έθνους. Η οργάνωση αποτελούσε τμήμα μιας παγκόσμιας Αρμενικής οργάνωσης, με παραρτήματα σε όλα τα μέρη του κόσμου, όπου υπήρχαν Αρμενικές παροικίες και με ένα Κεντρικό Συμβούλιο που συντόνιζε τις δραστηριότητες οίων ίων παραρτημάτων. Η Ελληνο-αρμενική ηγεσία (Κεντρικό Συμβούλιο) του σωματείου «Γκαμπούντ Χατς», αποτελείτο από ένα Συμβούλιο γυναικών έξι ατόμων που αντικαθίσταται κάθε δύο χρόνια. Εκτός του Κεντρικού Συμβουλίου υπήρχαν και τοπικά παραρτήματα που εκπροσωπούσαν τις Αρμένισες γυναίκες συγκεκριμένων συνοικιών. Το συμβούλιο κάθε τοπικής οργάνωσης ασαριζόταν αυτό μαι πρόεδρο και έξι μέλη. Τοπικά συμβούλια και οργανώσεις υπήρχαν στην Αθήνα, στον Νέο Κόσμο, στην Κοκκινιά, στον Καρέα και στη Θεσσαλονίκη. Στις εκλογές που γίνονταν κάθε δύο χρόνια ψηφίζαν όλες οι γυναίκες μέλη του σωματείου, στο Π. Αντωνίου (1995) *Η Ελληνο-Αρμενική Κοινότητα της Αθήνας: Εκδόχες και Αντιλήψεις της Αρμενικότητας από την Καθημερινή Συμβίωση με την Ελληνική Κοινότητα*. Μυτιλήνη: Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Αδμοισύετην Διδακτορική Διατριβή, σ.285.

¹²⁰⁶ Η Αντωνίου (1995) θέτει κάποια χαρακτηριστικά όπως: (α) Οι μη-Αρμένισες σύζυγοι σπάνια εντάσσονται σε αυτούς τους χώρους. (β) Οι γυναίκες που συμμετέχουν σε σχετικές συλλογικές δράσεις προσδιορίζονταν ως η μέση τάξη. Επίσης οι γυναίκες είχαν διαφορές μεταξύ τους τόσο στο μορφωτικό επίπεδο, όσο και στην οικονομική τους κατάσταση. Στο Δορυγούτι για παράδειγμα, οι γυναίκες των οποίων οι οικογένειες θεωρούνταν οι ασθενέστερες οικονομικά, ήταν αυτή η κατηγορία που κατοικούσε στις προσωρινές πολυκατοικίες. Οι γυναίκες εκείνες σε πρώτο επίπεδο γίνονταν αποδεκτές από τα σωματεία. Από την άλλη όμως οι ίδες θεωρούσαν ότι μειονεκτούσαν, αφού η συμμετοχή προτιμόταν και κάποια οικονομική ευχέρεια. Δεν μπορούσαν να πληρώνουν τις συνδρομές τους, τα εισιτήρια σε διάφορες εκδηλώσεις και κάποιες προσφορές τις οποίες ήταν υποχρεωμένες να κάνουν. Αντίθετα οι εύπορες γυναίκες έκαναν τις ασθενέστερες οικονομικά, αποδεκτές της φιλανθρωπικής τους δραστηριότητας. Ακόμα και η ίδια η συμμετοχή των τελευταίων προβαλλόταν σαν μια μορφή βοήθειας του σωματείου προς αυτές, για να μην νιώθουν μειονεκτικά. Όσον αφορά την κατηγορία των γυναικών που ανήκαν στην ανώτερη οικονομικά τάξη, συνήθως και αυτές απέφευγαν την συμμετοχή τους στις τακτικές δραστηριότητες της ομάδας. Αποτελούσαν μια κατηγορία που διοργάνωνε εκδηλώσεις σε μεγάλα ξενοδοχεία και γνωστά κέντρα δραστηριότητες τις οποίες αδυνατούσε να παρακολουθήσει οικονομικά η μεσαία τάξη. (γ) Η αρμενικότητα, ή η παράδοση, καθώς και το ποιος είναι πιο κοντά στην αυθεντικότητα αυτής έδειχνε να είναι ένα ζητούμενο υνίστης σημασίας για τις Αρμένισες. Τέλος, (δ) μια άλλη κατηγορία ιεραρχίας ανάμεσα στις γυναίκες ήταν με βάση της θρησκευτικής τους ταυτότητας, στο Π. Αντωνίου (1995) *Η Ελληνο-Αρμενική Κοινότητα της Αθήνας: Εκδόχες και Αντιλήψεις της Αρμενικότητας από την Καθημερινή Συμβίωση με την Ελληνική Κοινότητα*. Μυτιλήνη: Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Αδμοισύετην Διδακτορική Διατριβή, σ.290.

¹²⁰⁷ Από την άλλη το «Νιγκνάντς» συνίστατο από μια μικρή ομάδα ηλικιωμένων γυναικών που οι δραστηριότητές τους είχαν σχέση με την εκκλησία και την οικονομική τους συντήρηση. Τέτοιες ομάδες γυναικών είχε η καθολική και η προτεσταντική εκκλησία. Η Αντωνίου (1995:284) σημειώνει πώς η συμμετοχή των γυναικών δεν περιοριζόταν μόνο σε γυναικεία σωματεία. Πολλές γυναίκες

Ο σύλλογος «Γκαμπούντ Χατζ»¹²⁰⁸ ήταν φιλανθρωπικό σωματείο και στόχοι του ήταν: *Πρώτον*, η συντήρηση του «Αρμενικού Σχολείου», η μισθοδοσία των δασκάλων που δίδασκαν την Αρμενική γλώσσα, την κάλυψη των εξόδων των σχολικών γιορτών, του σχολικού αυτοκινητού, την μισθοδοσία των οδηγών, των συνοδών. *Δεύτερον*, η συντήρηση του Αρμενικού Γηροκομείου, *Τρίτον*, η συντήρηση της Εκκλησίας, τους μισθούς των παπάδων και την συντήρηση των κτιρίων. *Τέταρτον*, η παροχή βοήθειας στις φτωχές οικογένειες Αρμενίων. Η εξοικονόμηση των χρημάτων που χρειαζόνταν για αυτές τις δραστηριότητες γινόταν από συνδρομές, εράνους και δωρεές. Ειδικά για την συγκέντρωση χρημάτων γίνονταν και κάποιες εκδηλώσεις όπως: συγκεντρώσεις για τσάι, χοροί σε διάφορα κέντρα διασκέδασης, εκδρομές (Αντωνίου, 1995:286), ή τα χριστουγεννιάτικα κάλαντα¹²⁰⁹. Επίσης η Αντωνίου (1995) αναφέρει δύο μορφές συλλογικότητας: *Πρώτον*, το παζάρι: Το παζάρι ήταν η έκθεση προς πώληση αγαθών που κατασκεύαζαν μόνες τους οι γυναίκες και τα απύθηναν στους Αρμένιους. Αυτά ήταν συνήθως αρμένικα φαγητά και γλυκά ή εργόχειρα. Το παζάρι σαν μέσο εξοικονόμησης χρημάτων από τους Αρμένιους για τους Αρμένιους συνηθιζόταν από όλους τους γυναικείους συλλόγους. *Δεύτερον*, οι έρανοι συχνή πρακτική των σωματείων ήταν η οργάνωση εράνων από τις γυναίκες στα σπίτια των Αρμενίων. Οι γυναίκες χωρίζονταν σε ομάδες και καθόριζαν ποιά σπίτια θα επισκεφτεί η καθεμία. *Τρίτον*, η γιορτή «Μορ Ορ» (η γιορτή για την ημέρα της μητέρας) διοργανώνεται κάθε χρόνο από τη «Γκαμπούντ Χατζ». Η γιορτή περιλαμβάνει τραγούδια, ποιήματα, και φαγητό, όλα αφιερωμένα στη μητέρα¹²¹⁰. Σχετικά με τη συμμετοχή ή μη-συμμετοχή η Αντωνίου σημειώνει ότι στη νεότερη

συμμετείχαν παράλληλα και σε συλλόγους που τα μέλη τους ήταν κυρίως άνδρες όπως ο «Χαμαζγκάιν», η «Αρμενική Εθνική Επιτροπή Ελλάδος» και οι «Οργανώσεις Νεολαίας».

¹²⁰⁸ Την περίοδο της έρευνας (Αντωνίου, 1995:287) το «Γκαμπούντ Χατζ» είχε περίπου 600 γυναίκες, εγγεγραμμένα μέλη σε όλη την Ελλάδα. Όμως οι γυναίκες που εμπλέκονταν σε τέτοιες δραστηριότητες ήταν πολύ περισσότερες από τον επίσημο αριθμό που έδινε το σωματείο. Πολλές δεν εμφανίζονται σαν επίσημα μέλη αλλά ήταν πρόθυμες να συμμετάσχουν στις διάφορες δραστηριότητες όταν ζητούνταν η βοήθεια τους ή όταν υπήρχε ανάγκη. Οι σύλλογοι των γυναικών παρουσιάζαν κάποιες διαφορές από τα αντίστοιχα ανδρικούς: Ήταν πιο πολυπληθείς, πιο πολυσύχναστα προέβαλλαν εικόνες αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας, λειτουργούσαν ενωτικά για την κοινότητα, ήταν πολιτικά ουδέτεροι και ασχολούνταν με το «νοικοκυριό» του αρμένικου πληθυσμού. Οι ανδρικοί σύλλογοι συγκεντρώναν μικρότερο αριθμό μελών, δεν είχαν τόσο συχνές συναντήσεις και δεν προέβαλλαν πνεύμα ενότητας. Το κύριο χαρακτηριστικό των συλλόγων τους ήταν η πολιτική δραστηριότητα και, ο καθορισμός της πολιτικής δράσης, σε αντίθεση με την ουδετερότητα που προέβαλλαν τα γυναικεία σωματεία. Οι σχέσεις τους ήταν βασισμένες στον ανταγωνισμό και στην αντιζήλια κι αυτό δεν ήταν άσχετο με το γεγονός πως ο κόσμος των ανδρών ήταν αυτός που προήγαγε την κατάκτηση, διαχειριζόταν την εξουσία και αναπαρήγαγε την οικογένεια μέσα από τον σημαντικό ρόλο που έπαιζε η ανδρική γραμμή καταγωγής (Αντωνίου, 1995:292). Ως επί το πλείστον οι σύζυγοι και τα παιδιά των γυναικών που συμμετείχαν στον συλλόγους ήταν κι αυτοί αναμειγμένοι στις δραστηριότητες κάποιου συλλόγου. Υπήρχαν όμως και περιπτώσεις που οι σύζυγοι σε αντίθεση με τις γυναίκες δεν είχαν ενεργή συμμετοχή. Η συμμετοχή των γυναικών εκπροσωπούσε και αντικαθιστούσε την συμμετοχή όλης της οικογένειας και του αρχηγού της, που τις περισσότερες φορές, αδυνατούσε να συμμετάσχει σε κάποιο σωματείο (Αντωνίου, 1995:292). Ένας άλλος λόγος αποχής ορισμένων ανδρών από τα κοινά των Αρμενίων ήταν η επιθυμία τους να κρατήσουν μια στάση ουδετερότητας απέναντι στα αρμενικά ζητήματα και να αποφύγουν το φανατισμό που καλλιέργησαν τα Αρμενικά κόμματα (Αντωνίου, 1995:293).

¹²⁰⁹ Αν και οι περισσότερες γυναίκες που ήταν μέλη στους συλλόγους «Γκαμπούντ Χατζ» και «Παρεγκορτσαγκάν» ήταν φιλικά προσκείμενες προς τα πολιτικά κόμματα «Ντασνάκ» και «Ραμγκαβαρ» αντίστοιχα, οι γυναικείες ομάδες προβάλλονταν σαν μη-πολιτικοποιημένες. Πολλές φορές όμως οι σύλλογοι σωματεία αυτά προσανατόλιζαν τη δράση τους συμφωνά με τις οδηγίες των άλλων πολιτικοποιημένων σωματείων, και με τις ανάγκες της ομάδας (Αντωνίου, 1995:286). Μορφές της δραστηριότητας των γυναικών ήταν η φιλάνθρωπια, η συγκέντρωση χρημάτων από τους Αρμένιους οι έρανοι, η μαγειρική, η διοργάνωση εορτών και εκδηλώσεων, οι επαφές με τις οργανώσεις άλλων χωρών, οι δημόσιες σχέσεις με φιλανθρωπικές κυρίως οργανώσεις του ελληνικού χώρου.

¹²¹⁰ Επιπροσθέτως σύμφωνα με την Αντωνίου (1995) η λειτουργικότητα των αρμένικων γυναικείων συλλόγων συνοψίζεται σε: (α) Συγκέντρωση χρημάτων: Η μαγειρική αλλά και η εμπλοκή της γυναίκας με δραστηριότητες φιλανθρωπικές όπως οι έρανοι που είχαν τον χαρακτήρα μιας μη-κερδοσκοπικής εταιρείας, ήταν οι κυριότερες δραστηριότητες των γυναικείων οργανώσεων και οι τρόποι που προβαλλόταν και γίνονταν αισθητή η συμμετοχή της γυναίκας στην εθνική ομάδα. Η δραστηριότητα των προσφορών με στόχο την συγκέντρωση και τη χρησιμοποίηση του χρήματος για την κοινότητα έμοιαζε με τα «ορκέτα», δηλαδή τις άτυπες γυναικείες συγκεντρώσεις και ανταλλαγές επισκέψεων μεταξύ των γυναικών στις Αρμενικές παροικίες της Μ. Ανατολής. Οι γυναίκες εκεί σχημάτιζαν μικρές εταιρείες με στόχο να συγκεντρώσουν χρήματα για την οικογένεια τους ή να τα δανείσουν σε όσους είχαν ανάγκη. (β) Ψαχαγωγία: Μια άλλη διάσταση των δραστηριοτήτων των γυναικείων συλλόγων ήταν ότι πρόσφεραν ευκαιρίες εξόδου από το σπίτι και αναψυχής των

ηλικία οι πρωταρχικές δραστηριότητες της γυναίκας ήταν γύρω από το σπίτι, όταν τα παιδιά της εγκατέλειπαν ίο σπίτι, δηλαδή βρισκόταν στη μέση ηλικία, η ενασχόληση της με πνευματικές και θρησκευτικές δραστηριότητες αποκτούσε πρωταρχικό ρόλο. Μια αιτία μη-συμμετοχής των νεότερων γυναικών ήταν πώς πολλές από τις δραστηριότητες των Γυναικείων συλλόγων έφερναν σε διάσταση τις γεροντότερες με τις νεώτερες γυναίκες. Οι τελευταίες αμφισβητούσαν τη χρησιμότητα των δραστηριοτήτων όπως η μαγειρική, η απαγγελία ποιημάτων, το τραγούδι, οι έρανοι, η φιλανθρωπία και η ψυχαγωγία¹²¹¹.

Η άτυπη οικονομία και οι άτυπες δραστηριότητες, η περιφερειακή, τοπική και αστική ανάπτυξη, οι χωροταξικές ανισότητες, οι τοπικές αγορές εργασίας, οι οικονομικοί μετανάστες και η ανάδειξη του κόσμου της εργασίας στις ελληνικές πόλεις και περιφέρειες του 1980, απασχολεί τους **Βαΐου και Χατζημιχάλη (1997)** στη μελέτη τους. Η μελέτη προσπαθεί να συνδέσει τη διαδικασία της παραγωγικής αποκέντρωσης και αναδιάρθρωσης με την «ανάπτυξη» και την «καθυστέρηση» ορισμένων περιοχών, δίνοντας έμφαση στην εργασία και στους τόπους όπου πραγματοποιείται (Βαΐου και Χατζημιχάλη, 1997:12). Οι συγγραφείς (Βαΐου και Χατζημιχάλη, 1997:9) εστιάζονται σε ένα εργατικό δυναμικό ανεπίσημων μεταναστών, με αμοιβές συχνά εξευτελιστικές και ανύπαρκτα δικαιώματα, όπου τα πρώτα θύματα ήταν οι φασονίστριες και οι Πολωνοί μετανάστες. Επίσης η μελέτη αναφέρει ότι συντελείται μια αξιοσημείωτη βιομηχανική δραστηριότητα που δεν «φαίνεται». Άνδρες, παιδιά και κυρίως, γυναίκες παράγουν φασόν ή υπεργολαβικά μια μεγάλη γκάμα προϊόντων, από μπλουζάκια, πλεκτά, παπούτσια και τσάντες μέχρι και συσκευασμένα τρόφιμα, παιχνίδια, σφραγίδες, εξαρτήματα επίπλων, πλαστικά καλούπια, συναρμολογούν ηλεκτρικές μηχανές, ηλεκτρικούς αυτοματισμούς ακόμη και κομπιούτερ (Βαΐου και Χατζημιχάλη, 1997:11). Στην ανάλυση των Βαΐου και Χατζημιχάλη (1997) εξηγείται πώς στην Ελλάδα δημιουργήθηκε μια δυναμική μεταξύ των ήδη «ανεπτυγμένων» μεγάλων πόλεων και βιομηχανικών κέντρων, που μόλις είχαν τα πρώτα συμπτώματα αποβιομηχάνισης, και της περιθωριοποιημένης ορεινής και νησιώτικης ενδοχώρας που δεν είχε εκσυγχρονιστεί. Αυτή η δυναμική, αν και είχε αιχμή της την βιομηχανική παραγωγή σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις και τις ισχυρές υπερεργολαβικές σχέσεις μεταξύ επιχειρήσεων, στηρίχθηκε και στην εντατική γεωργία και στον μαζικό τουρισμό. Οι στυλοβάτες αυτής ήταν το χαμηλό εργατικό κόστος και οι πάσης φύσεως «ευελιξίες» στις τοπικές αγορές εργασίας (Βαΐου και Χατζημιχάλη, 1997:13)¹²¹².

γυναικών, σε ένα χώρο όπως η Λέσχη ή οι κάποιο κέντρο.

¹²¹¹ Αυτό είχε ως αποτέλεσμα πολλές νέες γυναίκες να βλέπουν το ρόλο τους πιο κοντά στον κόσμο των ανδρών και στην πολιτική (πολιτικοί σύλλογοι) και πιο μακριά από την κουζίνα. Επιχειρούσαν να συνδεθούν με τη δράση των γυναικών με πιο πολιτικοποιημένους ρόλους στα Κόμματα και στις Νεολαίες. Κατηγορούσαν τις μεγαλύτερες, γυναίκες ότι συμμετείχαν σε συλλόγους μόνο και μόνο για να βγουν από το σπίτι και να διασκεδάσουν. Οι ίδιες συχνό βρίσκονταν πιο κοντά στον κόσμο και στη ζωή των ανδρών. Διασκεδάζα και πολιτικοποιούνταν μαζί τους στον κόσμο των σωματείων. Πήγαιναν μαζί σε πορείες, εφταρχαν πανό, έκαναν καταλήψεις, οργάνωναν ομάδες νεολαίας στις γειτονιές, έγραφαν στις αρμενικές εφημερίδες, πήγαιναν στο πανεπιστήμιο. Ήταν πιο ενημερωμένες για το Αρμενικό ζήτημα και, ήταν έτοιμες να το εισαγάγουν σε κάθε πλευρά των δραστηριοτήτων τους, στο Π. Αντωνίου (1995) *Η Ελληνο-Αρμενική Κοινότητα της Αθήνας: Εκδοχές και Αντιλήψεις της Αρμενικότητας από την Καθημερινή Συμβίωση με την Ελληνική Κοινωνία*. Μυτιλήνη: Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, σ.303.

¹²¹² Στις νοτιοευρωπαϊκές και ελληνικές περιοχές, μαζί με τα χαμηλά ποσοστά ενεργού πληθυσμού και μισθωτής απασχόλησης, συναντά κανείς τον καθημερινό συνδυασμό τυπικών και άτυπων δραστηριοτήτων, την ημιαπασχόληση, τη σημαντική παρουσία του νοικοκυριού ή της οικογένειας στην παραγωγή, την έντονη επιχειρηματικότητα, αλλά και τις κακές συνθήκες εργασίας, τις χαμηλές αμοιβές, την έλλειψη

Εξέταση από κοινωνιολογική και γλωσσολογική σκοπιά της παρουσίας των μεταναστών στην Ελλάδα αποτελεί η μελέτη της **Κουλιάρη (1997)**^{1213, 1214}. Η μελέτη διερευνά σε ποιο βαθμό η παράμετρος γλώσσα, εμπλέκεται και επηρεάζει την κοινωνική και εργασιακή τους ένταξη στην ελληνική κοινωνία υποδοχής (Κουλιάρη, 1997:18). Εξετάζεται στην μελέτη αυτή εάν οι σχέσεις του μετανάστη με την κοινωνία υποδοχής διαμορφώνονται σε συνάρτηση με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που μπορεί να έχει ο λόγος του, δηλαδή εάν, όταν από τη δική του γλωσσική συμπεριφορά φαίνεται ότι είναι ξένος, τότε αυτό επενεργεί θετικά ή αρνητικά στην αποδοχή του από τους συνομιλητές του, ενεργοποιεί υπάρχοντα ή δημιουργεί νέα στερεότυπα και καθορίζει την τελική στάση των συνομιλητών και σε κοινωνικό και σε εργασιακό επίπεδο (Κουλιάρη, 1997:18). Η μελέτη της συγγραφέως διερευνά την γλωσσική διάσταση που εμπιέχει η αποδοχή ή η απόρριψη του μετανάστη στην ελληνική κοινωνία υποδοχής και εξετάζει μέσα από συγκεκριμένα ερευνητικά δεδομένα κατά πόσο η γλωσσική συμπεριφορά του μετανάστη ομιλητή διαμορφώνει προϋποθέσεις για την κοινωνική και εργασιακή αποδοχή του μέσα στη συγκεκριμένη κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα των τελευταίων ετών (Κουλιάρη, 1997:19)¹²¹⁵.

Μια περιήγηση στα σημεία τα οποία συναντιούνται και συναλλάσσονται οι Ερυθραίοι προσφυγές με τους γηγενείς δημιουργώντας πολυδιάστατες σχέσεις στο χώρο εργασίας και κατοικίας αποτελεί η έρευνα των **Πετρονώτη και Ζαρκιά (1998)**. Η μελέτη επιτρέπει την κατανόηση των μορφών επικοινωνίας, που υφαινούνται μεταξύ Ερυθραίων μεταναστών και του ελληνικού πληθυσμού, ενώ παράλληλα ενθαρρύνει τον προβληματισμό γύρω από τις μεθόδους και τις εννοιολογικές κατηγορίες που

κοινωνικής προστασίας, τη μαζική παρουσία των γυναικών στην παραγωγή και την ένταξη τους στην αγορά εργασίας με δυσμενείς όρους, σημαντικές διαφοροποιήσεις των εργαζομένων ως προς το θρήσκευμα και την εθνικότητα και τέλος τις ιδιόζυγες συνθήκες παρουσίας ή απουσίας κεντρικών κρατικών ρυθμίσεων και τοπικών παρεμβάσεων, οριοθετημένες από τις εκάστοτε πελατειακές σχέσεις (Βαϊού και Χατζημυχάλης, 1997:13). Για τους συγγραφείς, ο κόσμος της εργασίας αποτελεί για εκείνους ένα εναλλακτικό πρίσμα μέσα από το οποίο προσπαθούν να κατανοήσουν τη οργάνωση του χώρου και την ανάπτυξη της καθημερινής ζωής που αρθρώνεται γύρω από την εργασία στις διάφορες μορφές και εκδοχές της. (Βαϊού και Χατζημυχάλης, 1997:17), όπου αναφέρουν: «η οργάνωση του χώρου των ελληνικών πόλεων και περιφερειών δε λειτουργεί ως παθητικός φορέας των κοινωνικών αλλαγών αλλά συμμετείχε ενεργητικά σε αυτές. Η συμμετοχή αυτή πραγματοποιήθηκε όχι μόνο μέσα από την παραγωγή ή κατασκευή χώρων (π.χ. ανοικοδόμηση κτιρίων, κατασκευή υποδομών, μαζικές επεκτάσεις πόλεων), αλλά και μέσα από την καθημερινή ζωή που συνδέεται μ' αυτήν. (...) η ρουτίνα της καθημερινής ζωής διαμορφώνεται και αναπαράγεται μέσα από μη-μισθωτές σχέσεις και από δραστηριότητες πλούσιες σε άμεση εργασία. Οι γεωγραφικές σχέσεις στις πόλεις και στις περιφέρειες αποτελούν, μεταξύ άλλων, έκφραση και συνθήκη αναπαραγωγής τέτοιων διαφορετικών μορφών εργασίας που έχει καθιερωθεί να τις αποκαλούμε άτυπες» (Βαϊού και Χατζημυχάλης, 1997:17). Στη μελέτη παρουσιάζεται η χρήση του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού στις γεωργικές εργασίες ως παρεκτόμιο της απροθυμίας των γηγενών να εργαστούν σε αυτές, σε συνδυασμό με τις αρκετά χαμηλότερες αμοιβές για αυτό το εργατικό δυναμικό. Η ερευνητική προσπάθεια των μελετητών επικεντρώνεται στα ειδικά χαρακτηριστικά ενός τόπου και του γενικότερου χωρο-κοινωνικού πλαισίου – μέσα από τη μελέτη των τοπικών αγορών εργασίας (Βαϊού και Χατζημυχάλης, 1997:22). Επίσης προσδίδει μεγάλη βαρύτητα και σε κοινωνικές σχέσεις και μορφές εργασίας που τυπικά θεωρούνται «εκτός αγοράς» και εστιάζει στη διαμόρφωση της διαθεσιμότητας προς εργασία και τις συνθήκες μέσα στις οποίες αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί σε συγκεκριμένους τόπους. Διερυνώνται δηλαδή όχι μόνο τα χαρακτηριστικά της ζήτησης εργασίας (είδος και μέγεθος επιχαρήσεων, ειδικεύσεις κλπ.) αλλά και το πώς διαμορφώνονται σε συγκεκριμένους τόπους οι συνθήκες καθημερινής ζωής μέσα στις οποίες συγκροτείται το εργατικό δυναμικό (η προσφορά εργασίας), με τα κατάλληλα χαρακτηριστικά (Βαϊού και Χατζημυχάλης, 1997:34).

¹²¹³ Α. Κουλιάρη (1997) *Ξένος στην Ελλάδα. Μετανάστες, Γλώσσα και Κοινωνική Ένταξη: Στάσεις της Ελληνικής Κοινωνίας Απέναντι στους Μετανάστες Ομιλητές*. Θεσσαλονίκη: Παρηγορητής.

¹²¹⁴ Δύο πρόσφατες σημαντικές μελέτες για τη σχέση γλώσσας και εκπαίδευσης των μεταναστών είναι, Χ. Μίλεση (2004) *Οι Αλλοδαποί Μαθητές από την Αλβανία στη Σχολική Κοινότητα*. Διδακτορική Διατριβή. Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών/Τμήμα Κοινωνιολογίας και Χ. Μίλεση (2006) *Οι Αλλοδαποί Μαθητές από την Αλβανία στη Σχολική Κοινότητα: Μελέτη Περίπτωσης στον Πειραιά* (εισαγ. Ν. Σαρρής). Αθήνα: Γρηγόρης.

¹²¹⁵ Η έρευνα που διεξήχθη στα πλαίσια της μελέτης περιλάμβανε μετανάστες από διάφορες μεταναστευτικές κοινότητες, όπως Καζακστάν, Γαλλία, Αλβανία, ομογενείς Πόντιους από την Πρώην Σοβιετική Ένωση, όπου και αποτέλεσαν και το μεγαλύτερο αριθμό υποκειμένων του δείγματος διότι, όπως παρατηρεί η συγγραφέας, τα οργανωμένα μαθήματα ελληνικής γλώσσας και τα οποιασδήποτε μορφής προγράμματα κρατικής παρέμβασης, από τα οποία θα μπορούσαν να αντληθούν πληροφορίες, απευθύνονταν σε ομογενείς από την Πρώην Σοβιετική Ένωση (Κουλιάρη, 1997:47).

κυριαρχούν στην τρέχουσα εργογραφία. Αποτελεί μια ανθρωπολογική μελέτη που εστιάστηκε συγκεκριμένα στον πληθυσμό των Ερυθραίων μεταναστών στην Αττική. Πιο αναλυτικά, προσεγγίστηκαν ζητήματα όπως η μεταναστευτική διαδικασία από την Ερυθραία, οι συνθήκες εργασίας και διαβίωσης, η ανάπτυξη συλλογικοτήτων αναμεταξύ των Ερυθραίων καθώς και τα ζητήματα φύλου και φυλής¹²¹⁶. Οι Πετρονώτη και Ζαρκιά (1998:138) στα πλαίσια της μελέτης τους εστίασαν σε ένα τοπικό μεταναστευτικό σύλλογο, αυτό της «Ένωσης Ερυθραίων Ελλάδας» (ΕΕΕ) της οποίας τα γραφεία της υποκαθιστούν την έννοια του ερυθραϊκού «εδάφους» στην Αθήνα¹²¹⁷. Εκεί δημιουργήθηκε ένα είδος λέσχης και άτυπου προξενείου, όπου οι πρόσφυγες απευθύνονταν για τα νομικά τους ζητήματα και για θέματα ταξιδιωτικών εγγράφων. Επίσης εκεί πήγαιναν συχνά τα απογεύματα δύο ημερών της εβδομάδας μετά τη δουλειά (Τετάρτη και Σάββατο ή Πέμπτη και Κυριακή) για να συναντηθούν με τους φίλους τους, να δουν τηλεόραση, να διαβάσουν την εφημερίδα που ερχόταν από την πατρίδα. Το «γραφείο», ή «office» όπως το αποκαλούν, οργάνωνε μαθήματα ελληνικών και αγγλικών για όποιους ήθελαν, κομπιούτερ και Tigrinya¹²¹⁸. Ήταν ένα αληθινό εντευκτήριο, μια ερυθραϊκή εστία¹²¹⁹ στην Αθήνα. Για

¹²¹⁶ Η αναζήτηση, μέσα από την ποιοτική ανάλυση των διαδικασιών με τις οποίες οι Ερυθραίοι εντάσσονται στην Αθηναϊκή κοινωνία, φέρνει στο φως τις ιδιαίτερες στρατηγικές μέσω των οποίων μετασηματίζουν την περιθωριακότητά τους σε αυτόκρατα και δεσμούς αμοιβαιότητας. «Εαυτούς» στο παράδειγμα που θα μας απασχολήσει εδώ είναι οι γιγενείς, «άλλος» οι Ερυθραίοι πρόσφυγες από το Κέρας της Αφρικής και τόπος συνάντησής τους η αθηναϊκή κοινωνία (Πετρονώτη και Ζαρκιά, 1998:19). Οι αφετηρία του προβληματισμού της μελέτης ανάγονται σε μια παλαιότερη έρευνα της συγγραφέας, όπου επισημαίνονται οι διακριμάνσεις στις στάσεις των μελών της ελληνικής παροικίας στην Ασμάρα, πρωτεύουσα της Ερυθραίας, απέναντι στους ντόπιους, όπως η έχθρα και οι υπεκφυγές με τις οποίες οι άποικοι αυτοί αντιμετωπίζονται από συγγενείς και φίλους, όταν πια έλθουν στην Αθήνα με το ξέσπασμα του πολέμου μεταξύ Ερυθραίας και Αιθιοπίας, όπου όπως διαπιστώνεται στην έρευνα αυτή, τα όρια μεταξύ εθνικών ομάδων είναι ρευστά και κάποτε κρύβουν μεγάλες παγίδες μάλλον παρά αποκαλύπτουν πώς ακριβώς γίνονται στερεοτυπικές αντιλήψεις ή διενεργούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις (Πετρονώτη και Ζαρκιά, 1998:19). Κεντρικός πυρήνας των αναζητήσεων των Πετρονώτη και Ζαρκιά, όπως αναφέρουν, δεν είναι οι καταναγκασμοί που υφίστανται οι Ερυθραίοι ούτε οι στρατηγικές με τις οποίες παρακάμπτουν τους θεσμικούς περιορισμούς και τη δυσμενή μεταχείριση που τους αναλογεί ως «μειονότητα», αφήνοντας ωστόσο ανέπαφη την ανωνυμία και την υποτέλειά τους (Πετρονώτη και Ζαρκιά, 1998:20). Πρόθεσή των συγγραφέων είναι να περιηγηθεί στα κομβικά σημεία στα οποία συναντώνται, επικοινωνούν και συναλλάσσονται με γιγενείς δημιουργώντας πολυδιάστατες και συνεχώς αναπροσαρμοζόμενες σχέσεις και να εξετάσει κατά πόσο η συμπεριφορά και οι πρακτικές τους διαχετεύονται σε τυπικές επαφές και κοινότητες γύρω από τη δουλειά, σε παράνομη δράση, αποχή από ουσιαστικό διάλογο ή κινούνται παραπέρα, σε τομείς με πολύσημη πτυχή, συμβάλλοντας σε στοιχειώδεις, έστω προβληματισμούς και σε αναθεώρηση καθιερωμένων τρόπων αντίληψης του «εαυτού» και του «άλλου» (Πετρονώτη και Ζαρκιά, 1998:20). Η έρευνα προσανατολίζεται στις διαφορές, αλλά και στις ομοιότητες, την τάξη όσο και την απουσία κανονικότητας στην εκφορά του λόγου και τη μεθοδολογία της συμπεριφοράς (Πετρονώτη και Ζαρκιά, 1998:20). Οι Πετρονώτη και Ζαρκιά (1998) τονίζουν ότι η αλληλεπίδραση Ερυθραίων και γιγενών – πρωτίστως στο εργασιακό και δευτερευόντως στο χώρο κατοικίας – είναι το ειδικότερο αντικείμενο αυτής της μελέτης, ακριβώς επειδή οι δύο αυτές σφαίρες αντιπροσωπεύουν τα πλέον σταθερά σημεία αναφοράς των προσφύγων. Αναλύνοντας τις επαγγελματικές τους σχέσεις, όσο και εκείνες που δημιουργεί η γειτνίαση, έχει κανείς την ευκαιρία να διαπιστώσει κατά πόσο οι Ερυθραίοι προσλαμβάνονται σε φυλετικούς αποκλειστικά όρους ή και σε εθνοτικούς και πολιτισμικούς (Πετρονώτη και Ζαρκιά, 1998:21). Οι επενδυτικές και καταναλωτικές συνθήκες, η διάθεση του ελεύθερου χρόνου, οι θρησκευτικές και τελετουργικές πρακτικές των Ερυθραίων συνεξετάζονται ως περιοχές άρρηκτα συνδεδεμένες με τους όρους εργασίας και διαμονής (Πετρονώτη και Ζαρκιά, 1998:21). Οι συγγραφείς προσεγγίζουν τις παραπάνω υποθέσεις μέσα από διπλή σκοπιά: «των γιγενών και των Ερυθραίων» θέτοντας ερωτήματα όπως η σημασία του να είναι κανείς πρόσφυγας και μάλιστα Μαύρος στην αθηναϊκή κοινωνία, εάν παραμένουν «όσο ξένοι προήλθαν» ή παραβλέπεται η διαφορετικότητα τους με την πάροδο του χρόνου, ποιος ο σεβασμός στα δικαιώματά των Ερυθραίων, ποιο το επίπεδο κάλυψης των αναγκών τους και στήριξής τους, ποιος οι συνθήκες διαβίωσής τους, το αποτέλεσμα της επαφής των γιγενών με τα Ερυθραϊκά ήθη και έθιμα, ποιος οι αλλαγές στην συμπεριφορά τους (Πετρονώτη και Ζαρκιά, 1998:22).

¹²¹⁷ Μέχρι το 1974 οι Ερυθραίοι που ζούσαν στην Αθήνα, συναντώντουσαν στο σπίτι μιας Ερυθραίας. Το 1974 λειτουργήσε το πρώτο γραφείο των Ερυθραίων για να εξυπηρετηθούν άτομα που είχαν επαγγελματικές ή άλλες επαφές με την Ερυθραία. Ήταν μια μονοκατοικία δύο δωματίων, περίπου 50 τ.μ., σε ένα οικικόδο στο Ιλίσια, κοντά στο Πανεπιστήμιο. Το νοίκιο του γραφείου αυτού ήταν 4000 δρχ. και προς το τέλος του 1985, 8.000 δρχ.. Σε μερικά χρόνια οι Ερυθραίοι στην Αθήνα έγιναν πολλοί και οι ανάγκες περισσότερες, ώστε δεν μπορούσαν να εξυπηρετηθούν στους μικρούς χώρους του πρώτου αυτού γραφείου. Το 1985, ο ιδιοκτήτης έδωσε τη μονοκατοικία για αντιπαροχή, ενώ η ΕΕΕ, ήδη έπαυσε για ώληση στέγη. Τότε βρέθηκε στους Αμπελόκηπους ένα μεγάλο υπόγειο, περίπου 150 τ.μ. στο Μ. Πετρονώτη και Κ. Ζαρκιά (1998) *Το Πορτραίτο μιας Διαπολιτισμικής Σχέσης: Κρυστάλλωσεις, Ρήγματα, Ανασκευές*. Αθήνα: UNESCO/ΕΚΚΕ, σ.138.

¹²¹⁸ Τα μαθήματα αυτά παρακολουθούσαν κυρίως γυναίκες. Εκεί οργάνωναν επίσης αποχαιρετιστήριες γιορτές για φίλους που μετανάστευσαν στον Καναδά ή αλλού, γιορτές για κάθε επέτειο της ανεξαρτησίας τους και κάθε είδους εκδηλώσεις, π.χ. προβολές βίντεο κ.λπ., για την αναπαύχη τους. Υπήρχε και μια αίθουσα με μπιλιάρδο και κυλικείο, όπου συναντιόντουσαν κυρίες οι άνδρες για να παίξουν και να κουβεντιάσουν. Υπήρχε μια βιβλιοθήκη με βιβλία σχετικά με την Ερυθραία αλλά και με μυθιστορήματα στα αγγλικά, ορισμένα έπιπλα και αντικείμενα από πρόσφυγες που είχαν μεταναστεύσει, αποθηκευμένα, όλα με σκοπό να ξαναχρησιμοποιηθούν από όποιον μέλη

τους ίδιους, το θέμα της αντιπροσώπευσης του ερυθραϊκού κράτους, το οποίο προσφέρει προστασία στους ερυθραίους πολίτες, είναι σημαντικό. Συμφωνά μετά λεγόμενα τους, το προξενείο της Αιθιοπίας, δεν τους εξυπηρετεί, δεν τους «αναγνωρίζει» και έχουν ανάγκη μιας επίσημης έδρας, που να προωθεί την καινούργια εθνική τους ταυτότητα.

Μια προσέγγιση των παραγόντων και των μηχανισμών που οδήγησαν πολλούς Έλληνες στο Βέλγιο για να εργαστούν στα ανθρακωρυχεία, μια εξέταση της αλληλόδρασης των Ελλήνων μεταναστών με την κοινωνία υποδοχής και τις άλλες ομάδες μεταναστών καθώς και μια συσχέτιση της κατηγοριοποίησής τους από το γηγενή πληθυσμό με την κοινωνική τους προέλευση και το εργασιακό τους καθεστώς αποτελούν τα υπο-εξέταση θέματα της μελέτης της Βεντούρα (1999). Η μελέτη της συγγραφέως προσεγγίζει επίσης την επίδραση της μεταναστευτικής εμπειρίας στην καθημερινότητα, στα βιώματά καθώς και τους μετασχηματισμούς στις ταυτότητες των Ελλήνων εργατών στο Βέλγιο μεταξύ του 1950 έως το 1980. Στην παρούσα μελέτη οι Έλληνες μετανάστες στο Βέλγιο εξετάζονται στο κοινωνικό τους περιβάλλον, στις σχέσεις τους δηλαδή με την κοινωνία υποδοχής και τις άλλες ομάδες ξένων και στο συγκεκριμένο ιστορικό τους πλαίσιο (Βεντούρα, 1999:13)¹²²⁰.

της «κοινότητας» θα τα χρειάζονταν ίσως στο μέλλον.

¹²¹⁹ Όλα τα μέλη της Ε.Ε.Ε. πλήρωναν το ενοίκιο και τα έξοδα λειτουργίας του γραφείου με ένα μέρος του μισθού τους. Αρχικά, όσο διαρκεί ο απελευθερωτικός αγώνας, ο χώρος που απαιτείται για τις ανάγκες τους πρέπει να είναι μεγάλος για να μπορεί να εξυπηρετεί και λειτουργίες συνάθροισης. Πρέπει επίσης να είναι φθηνός για να μπορούν να πληρώνουν οι ίδιοι το ενοίκιο (δεν υπάρχει ακόμη κυβέρνηση για να αναλάβει τέτοιες δαπάνες και η «πατριδα» έχει ανάγκη από χρήματα για το κίνημα και τα θέματα του πολέμου). Πρέπει επίσης να είναι εύκολα προσβάσιμος, κοντά στις περιοχές που συγκεντρώνουν τις περισσότερες κατοικίες των Ερυθραίων, στις «γειτονιές» τους, ακόμη να είναι ένας χώρος αδιάφορος, κρυφός, να μη δίνει στόχο. Το μνημόγειο στους Αμπελόκηπους ανταποκρίθηκε στις προδιαγραφές αυτές για όσο διάστημα η ερυθραϊκή κοινότητα είχε αυτές τις ανάγκες και δυνατότητες. Όταν άλλαξαν τα πράγματα, όταν δηλαδή έληξε επιτυχώς το κίνημα και περιορίστηκαν τα κύματα προσφύγων, ο αριθμός των Ερυθραίων στην Αθήνα μειώθηκε και οι μεγάλοι χώροι του γραφείου είναι πλέον περιττοί. Έχουν όμως κυρίως αλλάξει οι ανάγκες και οι προοπτικές. Τώρα το ανεξάρτητο κράτος της Ερυθραίας χρειάζεται περισσότερο ένα «επίσημο» γραφείο. Άλλωστε, υπάρχουν πια στην πόλη αρκετά καφενεία, «στέκια», εσπατόρια όπου αισθάνονται ότι είναι αποδεκτοί, και μπορούν να συναντηθούν. Επίσης το γραφείο, δεν χρειάζεται να είναι τόσο άηλο, τόσο κρυφό. Η αρχική σκέψη του υπεύθυνου της Ένωσης ήταν να βρεθεί ένας χώρος κοντά σε κεντρικό άξονα, όπου θα εξυπηρετούν οι συγκατοίκιες, αλλά σε δευτερεύοντα δρόμο, για να μην είναι ακριβό. Σιγά-σιγά όμως διαμορφώθηκαν και άλλα κριτήρια για τα νέα γραφεία, με την προοπτική της ίδρυσης μιας πρεσβείας, που ίσως θα στεγαστεί σ' αυτόν το χώρο. Θα έπρεπε η νέα στέγη να φέρει τα γνωρίσματα της φερεγγυότητας που ανεξάρτητου πλέον ερυθραϊκού κράτους, της σοβαρότητας και της επισημότητας προς τους πολίτες του και προς τους «ξένους». Πρέπει ο χώρος που θα συμβολίζει το ερυθραϊκό έδαφος στην Αθήνα να μπορεί να στέκεται ισότιμα απέναντι στους χώρους που στεγάζονται οι πρεσβείες των άλλων κρατών. Αυτά τα χαρακτηριστικά πρέπει να είναι διακριτά και αναγνωρίσιμα και από τις δύο πλευρές, Ερυθραίων και Ελλήνων. Έτσι τα κριτήρια που συμβάλλουν στην επιλογή του κατάλληλου κτιρίου πρέπει να συνδυάζουν τις απαιτήσεις και τις ανάγκες των ίδιων (π.χ. να είναι κοντά στο κοινωνικοπολιτικό δίκτυο και τις περιοχές διαμονής) αλλά και να βρίσκονται σε κατάλληλη, από σημειολογική άποψη, περιοχή της πόλης. Γι' αυτό επιλέχθηκε ένα διαμέρισμα στη Λεωφ. Βασ. Κωνσταντίνου, δίπλα και απέναντι από άλλες πρεσβείες. Ο ίδιος ο υπεύθυνος της ΕΕΕ υπογραμμίζει με υπερηφάνεια, σαν μια επιτυχημένη κίνηση, το γεγονός της γειτνίασης με τις άλλες πρεσβείες. Το ενοίκιο αυτού του γραφείου το πλήρωνε η ερυθραϊκή κυβέρνηση. Το διαμέρισμα έχει φροντισθεί με επιμέλεια, ώστε πράγματι να δημιουργεί τις παραπάνω εντυπώσεις, στο Πετρούνη, Μ. και Ζαρκιά, Κ. (1998) *Το Πορταίτο μιας Διαπολιτισμικής Σχέσης: Κρυστάλλισμα, Ρήγματα, Ανασκαυτές*. Αθήνα: UNESCO/EKKE, σ.140.

¹²²⁰ Η συγγραφέας τονίζει την δυσκολία κατανόησης του μεταναστευτικού φαινομένου, της ποικιλομορφίας των βιωμάτων, του εντοπισμού των ιδιαιτεροτήτων του μεταναστευτικού ρεύματος ή της κάθε κοινότητας μεταναστών λόγω κατασκευασμένων στερεοτύπων εικόνων για τους Έλληνες μετανάστες στο Βέλγιο (Βεντούρα, 1999:11). Επίσης, για την ίδια, η εντύπωση της κοινωνικής και της οικονομικής επιτυχίας των ομογενών είχε τόση ισχύ, ώστε να επικαλύπτεται η αλληλεπίδραση τάξης και εθνότητας στον καθορισμό των κοινωνικών θέσεων, στη διαμόρφωση των θεσμών οργάνωσης των μεταναστών και στη συγκρότηση και την αναπαραγωγή των ταυτοτήτων τους (Βεντούρα, 1999:13) και πώς οι μεταναστευτικές κοινότητες δεν είναι ενιαίες, ότι στους κόλπους τους αναπτύσσεται μια κοινωνική ιεραρχία και συγκροτούνται μεριδιές αποσκοπώντας στην πολιτική και την ιδεολογική κυριαρχία (Βεντούρα, 1999:12). Για την συγγραφέα η παρουσίαση των όψεων της κοινωνίας στην οποία σφύριζαν θεωρείται απαραίτητη για να κατανοηθεί η εξέλιξη της αλληλόδρασης τους (Βεντούρα, 1999:13) και επίσης η ένταξη της μετακίνησής Ελλήνων προς το Βέλγιο στο γενικότερο φαινόμενο της εισροής ξένων εργατών στη χώρα αυτή αναδεικνύει τη μεταβολή των κοινωνικών διαντιδράσεων με την άφιξη νέων μεταναστευτικών ομάδων (Βεντούρα, 1999:13). Στη μελέτη της Βεντούρα (1999) οι σχέσεις των κοινωνικών υποκειμένων διερευνώνται, στην πολυπλοκότητά τους, στην διασύνδεσή τους με οικονομικά, πολιτικά και πολιτισμικά δεδομένα και στη δυναμική τους από την αρχή της μεταναστευτικής ροής έως τη δεκαετία του 1980 (Βεντούρα, 1999:13). Η έρευνα επιχειρεί μια σφαιρική προσέγγιση μιας χρονικά και τοπικά προσδιορισμένης μεταναστευτικής ροής, με στόχο τη συμβολή στη διερεύνηση του μεταπολεμικού μεταναστευτικού φαινομένου και στην απαραίτητη για την κατανόηση της νεότερης και σύγχρονης ιστορίας συγκριτική μελέτη των μετακινήσεων μέσα από την εξέταση της ελληνικής μετανάστευσης στο Βέλγιο (Βεντούρα, 1999:13). Μέσα από την παρούσα μελέτη (Βεντούρα, 1999) αναδεικνύονται ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά της μεταπολεμικής ενδο-

Η μελέτη της Συρίγου-Ρήγου (2000)¹²²¹ περιλαμβάνει τη ιστορία ζωής μιας μετανάστριας από την Αλβανία. Η αφήγηση ζωής ξεκινά από την παιδική της ηλικία μέχρι σήμερα. Το σχολείο, η οικογένεια, οι φίλοι, ο γάμος, η ζωή στην Αλβανία, η εγκατάσταση και η ζωή στην Ελλάδα ξετυλίγονται στην αφήγηση. Η Συρίγου-Ρήγου (2000) σημειώνει ότι η ελπίδα μιας καλύτερης τύχης οδηγεί τα βήματα των μεταναστών και των μεταναστριών σε άλλες χώρες, όπου ο μετανάστης που φτάνει νομίμως συναντά τις περισσότερες φορές ψυχρή υποδοχή. Παρ' όλα αυτά, ακόμα κι αν οι νόμιμοι μετανάστες δεν βρίσκουν τον «παράδεισο» που ονειρεύτηκαν, έχουν πάντως κάποια κοινωνική και νομική προστασία που τους επιτρέπει να σχεδιάσουν το μέλλον, το δικό τους και των οικογενειών τους. Η κατάσταση των μη-νόμιμων μεταναστών, όμως, είναι τραγική: άνθρωποι χωρίς ταυτότητα που ζουν σε ένα κλίμα όπου «καταντά το αύριο πιο σαν αύριο να μη μοιάζει» (Συρίγου-Ρήγου, 2000:10). Οι μετανάστες και οι μετανάστριες γίνονται δεκτοί στις περισσότερες χώρες υποδοχής μόνο για να ικανοποιήσουν τη ζήτηση εργατικών χεριών και να συμβάλουν στη μείωση του πληθωρισμού (Συρίγου-Ρήγου, 2000:10). Μετά θα πεταχτούν σαν αντικείμενα μιας χρήσης¹²²².

Η δεύτερη κατά σειρά χωροταξική μελέτη που επικεντρώνεται στην κοινότητα των μεταναστών από την Αλβανία, και διερευνά τους λόγους και τις αιτίες που προκύπτουν από το φαινόμενο της μαζικής μετακίνησης ανθρώπων και της οικονομικής μετανάστευσης τόσο για τους ίδιους τους μετανάστες όσο και για την κοινωνία που τους υποδέχεται, είναι η έρευνα των Λαμπριανίδη και Λυμπεράκη (2001) με την συνεργασία των Τήνιου και Χατζηπροκοπίου. Η έρευνα εξετάζει την εξέλιξη αυτού του φαινομένου στην περιοχή της Θεσσαλονίκης αντλώντας υλικό από δύο ερευνητικά προγράμματα¹²²³, προσπαθεί να

ευρωπαϊκές οικονομικής μετανάστευσης, όπου σύμφωνα με την συγγραφέα, οφείλονται στη διεθνή συγκυρία, στις δημογραφικές και τις τεχνολογικές μεταβολές, στην οικονομική ενόρμια και την ισχύ των συνδράκων καθώς και στην υπογραφή διεθνών συμφωνιών μετανάστευσης, ενώ από την άλλη, επισημαίνονται οι ιδιομορφίες της μετακίνησης των Ελλήνων μεταναστών εργατών προς το Βέλγιο (Βεντούρα, 1999:14). Η συγγραφέας αναφέρει πώς η μελέτη διερευνά τους παράγοντες και τους μηχανισμούς εκείνους που οδήγησαν στη μετακίνηση Ελλήνων με σκοπό να εργασθούν στα ανθρώπινα κέντρα του Βελγίου και η εξέλιξη της οργάνωσής της και ελέγχονται ορισμένοι κοινοί τόποι ως προς τα «δουλεμπορικά» δίκτυα μετανάστευσης και τη στάση του ελληνικού κράτους (Βεντούρα, 1999:14), καθώς και η εξέλιξη της κοινωνικής θέσης, των πολιτισμικών στοιχείων και η οργάνωση των Ελλήνων μεταναστών που κατευθύνθηκαν στη Δυτική Ευρώπη και η συγκρότηση και η ανασυγκρότηση των κοινωνικών τους ταυτοτήτων (Βεντούρα, 1999:14). Στην παρούσα μελέτη της ελληνικής μετανάστευσης προς το Βέλγιο, χρησιμοποιήθηκαν Ελληνικές και βελγικές πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές, καθώς και προφορικές μαρτυρίες μεταναστών (Βεντούρα, 1999:16). Η επισκόπηση των χαρακτηριστικών της κοινωνίας υποδοχής, η περιγραφή της φυσιογνωμίας του μεταπολεμικού Έλληνα μετανάστη καθώς και των αιτιών και των κινήτρων που οδήγησαν στη μετακίνηση του στο Βέλγιο στηρίζονται σε δευτερογενείς πηγές (Βεντούρα, 1999:16). Μέσα από άλλες πηγές διερευνάται επίσης η πολιτική των ελληνικών κυβερνήσεων απέναντι στους ήδη εγκατεστημένους στο Βέλγιο μετανάστες και οι παρεμβάσεις στην οργάνωσή τους και στις διαδικασίες συγκρότησης και διαχείρισης των κοινωνικών ταυτοτήτων (Βεντούρα, 1999:17).

¹²²¹ Ε. Συρίγου-Ρήγου (2000) *Συζητώντας με τη Λίνα: Μια Αλβανίδα Μετανάστρια Μιλάει για τη Ζωή της*. Αθήνα: Εκδόσεις Ανοικτά Σύνορα/ Δίκτυο Υποστήριξης Προσφύγων και Μεταναστών.

¹²²² Στην εποχή των «ταυτοτήτων», η εποχή αναδιάρθρωσης εθνικιστικής, θρησκευτικής και πολιτισμικής, εποχή αναβίωσης ρατσιστικών στερεοτύπων και συμπεριφορών, εποχή υποτίμησης του άλλου, εδραιώνονται προκαταλήψεις και στερεότυπα που αποκρυσταλλώνονται λόγω ενός πανάρχαιου αντανακλαστικού: του φόβου της αλλαγής (Συρίγου-Ρήγου, 2000:10). Αυτές οι προκαταλήψεις, τις περισσότερες φορές, οδηγούν σε κατηγοριοποιήσεις, οι οποίες, με τη σειρά τους, διαμορφώνουν ρατσιστικές συμπεριφορές. Η αναζήτηση αποδιοπομπαίων τρώγων οπλίζει εύκολα το χέρι κάποιου για να εξοντώσει μερικά «κομμάτια» μεταναστών (Συρίγου-Ρήγου, 2000:11). Η μετανάστευση νοείται όλο και περισσότερο ως απειλή για την ασφάλεια των κατοίκων της χώρας υποδοχής, για τις δουλειές τους, το κράτος πρόνοιας, τη γλώσσα, και γενικότερα απειλή για τον τρόπο ζωής τους. Η εμφάνιση του νέου ρατσισμού, ο οποίος καλύπτεται υποκριτικά κάτω από το μανδύα της ξενοφοβίας και του εθνικισμού εκδηλώνεται σε όλες τις κοινωνικές τάξεις, αλλά και σε όλες τις πολιτικές συνιστώσες (Συρίγου-Ρήγου, 2000:11). Και γίνεται ακόμα πιο εύκολο όταν αυτοί ή αυτές που θα υποστούν τις συνέπειες είναι «ξένοι», «διαφορετικοί» και αδύναμοι. Το βήμα από την ξενοφοβία στο ρατσισμό δεν απέχει πολύ (Συρίγου-Ρήγου, 2000:11).

¹²²³ Πρώτον, «Ο Ρόλος των Σύγχρονων Μεταναστών από τις Χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στην Οικονομία της Θεσσαλονίκης: η Περίπτωση των Αλβανών Μεταναστών» και δεύτερον, «Στατιστικά Δεδομένα των Αλβανών Μεταναστών στη

εξαγάγει και να διατυπώσει συμπεράσματα γύρω από το φαινόμενο της οικονομικής μετανάστευσης εξετάζοντας τις οικονομικοκοινωνικές επιπτώσεις στην κοινωνία υποδοχής (Λαμπριανίδης και Λυμπεράκη, 2001:15). Οι συγγραφείς εξετάζουν ειδικότερα τους Αλβανούς μετανάστες στην Θεσσαλονίκη και τις αιτίες που υποκινούν γενικότερα αλλά και ειδικότερα το φαινόμενο της εσωτερικής μετανάστευσης όσο και το εύρος των συνεπειών που αυτές έχουν στην οικονομία και κοινωνία υποδοχής (Λαμπριανίδης και Λυμπεράκη, 2001:15). Στόχος της μελέτης είναι η ανάδειξη της πολυπλοκότητας και της αλληλοτροφοδότησης των διαφορετικών διεργασιών που συντελούνται στη διεθνή οικονομία και επηρεάζουν τις μεταναστευτικές ροές κατά τρόπο ανεξάρτητο από τις συντεταγμένες που θέτει η μεταναστευτική πολιτική (Λαμπριανίδης και Λυμπεράκη, 2001:15)¹²²⁴.

Η εξέταση της συμπεριφοράς και της απόδοσης των παράνομων και νόμιμων Βούλγαρων μεταναστών στην ελληνική αγορά εργασίας και της τάσης ενσωμάτωσής τους στην ελληνική κοινωνία είναι το θέμα που ερευνά η Markova (2001). Η ανάλυση στη μελέτη αυτή βασίζεται σε στοιχεία που συνελέγησαν από δυο έρευνες πεδίου, με τη χρήση ερωτηματολογίου, που διενεργήθηκαν στη περιοχή της Αθήνας. Η πρώτη έρευνα διενεργήθηκε το 1996 από 100 μετανάστες από τη Βουλγαρία, σχετικά με το μεταναστευτικό τους ιστορικό και τις τρέχουσες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης. Η δεύτερη έρευνα πραγματοποιήθηκε το 1999 με 153 μετανάστες από τη Βουλγαρία, που ερωτήθηκαν κυρίως για τη συμμετοχή τους στην διαδικασία νομιμοποίησης του 1998. Στην πρώτη έρευνα οι μετανάστες ερωτήθηκαν λεπτομερώς σχετικά με το μεταναστευτικό τους ιστορικό και τις τρέχουσες συνθήκες

Θεσσαλονίκη»

¹²²⁴ Επίσης, μελέτη στοχεύει στην αναζήτηση των παραμέτρων της απόφασης των ατόμων να μεταναστεύσουν, μέσα από την ανήγνωση της σχέσης ανάμεσα της παγκοσμιοποίησης των οικονομιών και στα μεταναστευτικά κύματα. Οι συγγραφείς στο πρώτο μέρος της μελέτης παρατηρούν από την διεθνή βιβλιογραφία πως η ύψωση και φθινή εισροή μεταναστευτικών χεριών λειτουργεί θετικά για την οικονομία υποδοχής, καθώς διευρύνει την αγορά, αυξάνει το φάσμα των παραγωγικών δυνατοτήτων, μειώνει το εργατικό κόστος και τυνώνει την ανταγωνιστικότητα (Λαμπριανίδης και Λυμπεράκη, 2001:16) και εξαρτάται από τις αναπτυξιακές στοχεύσεις της ίδιας της κοινωνίας υποδοχής και όχι αποκλειστικά από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ίδιων των μεταναστών ή την μεταναστευτική πολιτική (Λαμπριανίδης και Λυμπεράκη, 2001:17). Επίσης, οι συγγραφείς αναφέρουν πως έχει παρατηρηθεί πως η διαθεσιμότητα ανεξάντητων δεξμενων φθνήης εργασίας αποτελεί πόλο έλξης για τις επιχειρήσεις, έτσι ώστε οι τελευταίες αντί να αναβαθμίσουν τα μηχανήματα και τα προϊόντα τους προκειμένου να ανταπεξέλθουν στις αυξημένες ανταγωνιστικές πιέσεις, τελικώς επιλέγουν την χρήση φθνήης εργασίας (Λαμπριανίδης και Λυμπεράκη, 2001:17). Στο τέλος του πρώτου μέρους, η μελέτη σκιαγραφεί τις αλλαγές που έχουν συντελεστεί στις οικονομίες της Νότιας Ευρώπης και αναδεικνύει την σημαντικότητα των συντεταγμένων και των δυναμικών των αγορών εργασίας στις οικονομίες υποδοχής (Λαμπριανίδης και Λυμπεράκη, 2001:18). Στο δεύτερο μέρος της μελέτης (Λαμπριανίδης και Λυμπεράκη, 2001), παρουσιάζονται τα ευρήματα της εμπειρικής έρευνας στην «κοινότητα» των Αλβανών μεταναστών της Θεσσαλονίκης όπου συνθέτουν μια σφαιρική εικόνα βάση των συνθηκών εισόδου στην Ελλάδα, των συνθηκών της ζωής και κατοικίας τους καθώς και από την εργασιακή τους εμπειρία (Λαμπριανίδης και Λυμπεράκη, 2001). Οι συγγραφείς αναφέρουν πως, στα πλαίσια των ευρημάτων της εμπειρικής έρευνας που διεξήγαγαν και σε συνδυασμό με την ωρίμανση του θεωρητικού προβληματισμού, η μελέτη αυτή τοποθετείται πλησιέστερα στην πλευρά της θετικής αποτίμησης του μεταναστευτικού φαινομένου για την οικονομία υποδοχής (Λαμπριανίδης και Λυμπεράκη, 2001:20). Για τους ίδιους το αποτέλεσμα της μετανάστευσης παρά τα οφέλη για την οικονομία υποδοχής και παρά την ασθενέστερη θέση των μεταναστών καταλήγει σε θετικό αποτέλεσμα (Λαμπριανίδης και Λυμπεράκη, 2001:21). Η έρευνα των Λαμπριανίδη και Λυμπεράκη (2001) έδειξε πως οι άνδρες Αλβανοί συγκεντρώνονται σε θέσεις εξαρτημένης εργασίας, πως δεν απασχολούνται όλοι σε ανεξίτητες εργασίες, πως δεν φάνηκε να απασχολούνται σε σταθιά βάση και πως δεν συναντούν προβλήματα ανεύρεσης εργασίας (Λαμπριανίδης και Λυμπεράκη, 2001:249). Από την έρευνα προκύπτει ότι και οι εργασίες στις οποίες απασχολούνται κυρίως οι μετανάστες δεν απαιτούν κάποιες συγκεκριμένες ειδικότητες, αλλά και στην συντριπτική τους πλειονότητα οι ίδιοι θεωρούν ότι πληρώνονται λιγότερα χρήματα από τους γηγενείς, για παράδειγμα οι Αλβανείς λαμβάνουν χαμηλότερες αμοιβές σε σχέση με τις Ελληνίδες. Εντούτοις στη μελέτη σημειώνεται μια βελτίωση της θέσης, των γυναικών από την Αλβανία στην αγορά εργασίας, τόσο μισθολογικά όσο και από μετάβασης σε καλύτερες μορφές εργασίας (Λαμπριανίδης και Λυμπεράκη, 2001:250). Η περίπτωση της οικιακής εργασίας αναφέρεται συγκεκριμένα στην έρευνα σαν ένας ευεργετικός παράγοντας για την ελληνική οικονομία καθώς απελευθερώνει το γυναικείο πληθυσμό που εισέρχεται στην αγορά εργασίας. Ενώ μια τέτοια διατύπωση είναι εν μέρει σωστή, πρέπει να τονιστεί ότι μια τέτοια θετική παροχή ίσως δίνεται με ένα αισθητό κόστος. Το κόστος αυτό, όπως τονίζει η Κασσιμάτη (2003:178), είναι η πιθανή καταπάτηση για τις μετανάστες θεμελιωδών νόμων εργασίας, ανθρωπισμού και δημοκρατίας.

εργασίας και διαβίωσης τους. Στην πλειοψηφία τους ήταν γυναίκες μέσης ηλικίας και με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Τελευταία τους απασχόληση ήταν στο δημόσιο τομέα βουλγαρικών πόλεων¹²²⁵.

Οι εμπειρίες και οι συνθήκες απασχόλησης τριών μεταναστευτικών ομάδων στην Αθήνα είναι το αντικείμενο της έρευνας του **Ιωσηφίδη (2001)**¹²²⁶. Στο επίκεντρο της μελέτης βρίσκονται οι μεταναστευτικές «κοινότητες» των Αλβανών, των Αιγυπτίων και των Φιλιπινέζων μεταναστών στην περιοχή της Αθήνας. Η έρευνα διενεργήθηκε από τον Σεπτέμβριο του 1995 έως τον Μάρτιο του 1996 στην Αθήνα, όπου όπως αναφέρει ίδιος ο συγγραφέας η πλειοψηφία των μεταναστών στην Ελλάδα ήταν ανεπίσημοι (Ιωσηφίδης, 2001:227). Η μελέτη μετά από την εξέταση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού και της αγοράς εργασίας αναδεικνύει τα χαρακτηριστικά της απασχόλησης των μεταναστών στην Αθήνα, τα είδη των εργασιών που αναλαμβάνουν και οι συνθήκες εργασίας τους, ο ρόλος και οι λειτουργίες τους στην αγορά εργασίας και η βασική θέση τους στο σύστημα της διαπλοκής επίσημου και ανεπίσημου τομέα της οικονομίας (Ιωσηφίδης, 2001:228). Ο συγγραφέας (Ιωσηφίδης, 2001) τονίζει ότι ο αριθμός των ξένων μεταναστών στις χώρες της Νότιας Ευρώπης είναι αρκετά δύσκολο να προσδιοριστεί με ακρίβεια λόγω του πολύ υψηλού ποσοστού ανεπίσημης μετανάστευσης, αν και κατά τα τελευταία χρόνια η εικόνα που έχουμε είναι πληρέστερη λόγω των πολιτικών νομιμοποίησης κυρίως στην Ιταλία, την Ισπανία και στην Ελλάδα. Η ερμηνείες της μελέτης είναι ιδιαίτερα σημαντικές διότι προβάλλουν τη σύνδεση συγκεκριμένων μεταναστευτικών ομάδων μεταναστών με ειδικά επαγγέλματα, τονίζοντας έτσι τη φυλετικοποίηση της εργασίας στην Ελλάδα. Πιο αναλυτικά, στην περίπτωση των Αιγυπτίων και των Αλβανών υφίσταται μια σύνδεσή τους με τον τομέα των κατασκευών (οικοδομές) και τις μικρές επιχειρήσεις. Στην περίπτωση των μεταναστών

1225 Ένα μεγάλο μέρος των μεταναστών άνηκε στην κατηγορία ειδικευμένων εργατικού δυναμικού όσο καιρό βρισκόταν στη Βουλγαρία. Η έρευνα αφορούσε μετανάστες απασχολούμενους στον αγροτικό τομέα, όπου οι περισσότεροι είναι Αλβανοί εγκατεστημένοι στην Ελλάδα. Τα στοιχεία δείχνουν ότι οι γυναίκες είχαν σχετικά σταθερές δουλειές. Οι γυναίκες εργάζονταν ως εσωτερικές οικιακές βοηθοί, baby sitters ή φρόντιζαν άτομα τρίτης ηλικίας. Οι άνδρες είχαν τάση να αλλάζουν συνεχώς δουλειά από τις γυναίκες. Αυτοί εργάζονταν σε σποραδική βάση ή αυτοαπασχολούμενοι στον κατασκευαστικό τομέα και στις μικρές βιομηχανίες ή υπηρεσίες. Η άγνοια για γλώσσας και οι εξαιρετικά άοχμες συνθήκες που αντιμετώπιζαν κατά την πρώτη περίοδο της παραμονής τους στην Ελλάδα, δεν επέτρεπαν στους μετανάστες να διαπραγματευτούν τους όρους εργασίας τους. Στη δεύτερη έρευνα οι μετανάστες ερωτήθηκαν λεπτομερώς σχετικά με το ιστορικό της μετανάστευσής τους, τις τρέχουσες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης και τη συμμετοχή τους στη διαδικασία νομιμοποίησης. Οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες πήραν μέρος στην πρώτη φάση της νομιμοποίησης, στη φάση της καταγραφής, και κάποιον από αυτούς δεν κατάφεραν να προσκομίσουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά στην τελική φάση για την έκδοση Πράσινης Κάρτας. Το βασικό κριτήριο σε αυτή τη φάση ήταν η πληρωμή των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης. Ήταν η διαδικασία στην οποία και ο ίδιος ο εργοδότης του μετανάστη έπρεπε να αποκαλυφθεί και οι μετανάστες αναγκάζονταν να αλλάξουν δουλειές σε αναστήση εργοδότη που θα τους δήλωνε. Κάποιοι εργοδότες πλήρωσαν όλο το ποσό των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των μετανάστων. Άλλοι μετανάστες κανόνισαν με τους εργοδότης τους να τα πληρώσουν οι ίδιοι. Άλλοι μοιράζονταν την πληρωμή με τους εργοδότης τους, όπως προβλέπεται από τη νομοθεσία. Η πλειοψηφία των μετανάστων δεν πλήρωσε κανέναν για την έκδοση κάποιου δικαιολογητικού. Όμως, υπήρχαν και μετανάστες, οι οποίοι πλήρωσαν κάποιο δικηγόρο για να εκδοθεί ταχύτερα το πιστοποιητικό από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Επίσης κάποιοι Βούλγαροι μετανάστες δεν κατάφεραν να πάρουν μέρος στο πρόγραμμα νομιμοποίησης, επειδή εισήλθαν στην Ελλάδα μετά τη λήξη της προθεσμίας εγγραφής. Η πλειοψηφία των εγγεγραμμένων Βούλγαρων μετανάστων δήλωσαν ως πρωταρχικό τους κίνητρο καταγραφής τη βούληση τους να ζήσουν και να εργαστούν κανονικά στην Ελλάδα, χωρίς το φόβο της απώλειας. Ως δεύτερο λόγο προβάλλουν τη δυνατότητα να ταξιδεύουν ελεύθερα στη Βουλγαρία κάθε φορά που επιθυμούν και χρειάζεσαι. Σημειώθηκαν κάποιες αλλαγές στις ζωές των μετανάστων μετά τη νομιμοποίησή τους. Ένας σημαντικός αριθμός των ερωτηθέντων δεν ανέφερε αλλαγή της θέσης του στην αγορά εργασίας. Εξακολουθούν να εργάζονται στην ίδια εργασία με τον ίδιο εργοδότη και για την ίδια αμοιβή. Όμως η κάλυψη κοινωνικής ασφάλισης έκανε τη διαφορά, ιδίως η ιατρική ασφάλιση. Η νομιμοποίηση έδωσε σε πολλούς μετανάστες την ευκαιρία να επιστρέψουν σπίτι τους για πρώτη φορά ύστερα από πολλά χρόνια απουσίας και να ανοίξουν τραπεζικούς λογαριασμούς σε ελληνικές τράπεζες, μελώνοντας έτσι την αποστολή χρημάτων μέσω παράνομων καναλιών και εξελίστοντας τη συνθήκη να τα φυλάνε κάτω από το μαξιλάρι. Η πλειοψηφία όσων απέκριναν την Πράσινη Κάρτα ή το πιστοποιητικό για την κάρτα δήλωσαν ότι ήθελαν καλύτερη ποιότητα ζωής στην Ελλάδα για τους ίδιους και τις οικογένειές τους ή να κερδίσουν κάποια χρήματα για αγορά σπιτιών στα πατρίδια τους.

1226 Βλ. και Th. Iosifides (1997) Recent Foreign Immigration and the Labour Market in Athens. Unpublished Doctoral Thesis. Sussex: University of Sussex/ Sussex European Institute.

από τις Φιλιππίνες, που στη πλειοψηφία τους είναι γυναίκες, παρατηρείται μια σύνδεσή τους με την οικιακή εργασία. Σχετικά με τις συνθήκες απασχόλησης, η μελέτη προβάλλει μια εργασιακή αστάθεια για τους Αλβανούς και τους Αιγύπτιους μετανάστες, όπου εμφανίζεται έντονη συχνότητα αλλαγής επαγγελματιών αλλά και τομέων απασχόλησης. Για παράδειγμα, αλλαγή από εργασία στον οικοδομικό τομέα σε εργασία στον τομέα καθαριότητας. Αντιθέτως, η περίπτωση των μεταναστριών από τις Φιλιππίνες διαφέρει, καθώς οι γυναίκες αυτές εργάζονται σχεδόν σταθερά στον ίδιο τομέα απασχόλησης. Αυτό σημαίνει ότι ενώ μια μετανάστρια μπορεί να αλλάξει εργοδότη, θα απασχοληθεί πάλι στον ίδιο τομέα, δηλαδή στην οικιακή εργασία¹²²⁷. Επίσης ένας επιπλέον λόγος ήταν, όπως αναφέρει ο συγγραφέας, και το γενικά χαμηλό επίπεδο εθνοτικής, «κοινοτικής» ή συνδικαλιστικής οργάνωσής των μεταναστευτικών ομάδων που έλαβαν μέρος στην έρευνα, εκτός των μεταναστών από τις Φιλιππίνες όπου το επίπεδο «κοινοτικής» και συνδικαλιστικής οργάνωσής τους ικανοποιητικό (Ιωσφίδης, 2001:231)¹²²⁸.

Η μελέτη της «κοινότητας» των μεταναστών από τις Φιλιππίνες, των μορφών συλλογικής οργάνωσής τους στην Αθήνα και η σύνδεση τους με συγκεκριμένα επαγγέλματα και είδη απασχόλησης είναι το θέμα της μελέτης του **Cañete (2001)**¹²²⁹. Στην Ελλάδα αυτή η «ειδίκευση» έχει καταλήξει να

¹²²⁷ Η κύρια έρευνα της μελέτης αναλύοντας τις διαστάσεις της θέσης της εργασίας και των ρόλων των μεταναστών στην Ελλάδα (Αλβανοί, Αιγύπτιοι και Φιλιππινέζοι) και ειδικότερα στην Αθήνα, διεξήχθη σε διάφορες περιοχές του Λεκανοπεδίου Αττικής, κυρίως στην Ομόνοια, στην Πλ. Βάθης, στο Αιγάλεω, στους Αμπελοκήπους και στον Πειραιά από τον Σεπτέμβριο του 1996 έως και τον Μάρτιο του 1996 συγκεντρώνοντας 141 συνεντεύξεις από μετανάστες στην Αθήνα (Ιωσφίδης, 2001:231). Η έρευνα στην Αθήνα διεξήχθη με ένα συνδυασμό μεθόδων κυρίως ποιοτικών αλλά και με ποσοτικοποίηση βασικών δεδομένων (Ιωσφίδης, 2001:231), όπως η συμμετοχική παρατήρηση σε περιοχές διαμονής, εργασιακά περιβάλλοντα, και χώρους ψυχαγωγίας των μεταναστών στην Αθήνα (Ιωσφίδης, 2001:232). Επίσης, πραγματοποιήθηκαν εκτεταμένες συνεντεύξεις με εργοδότες μεταναστών, με κοινοτικούς εκπροσώπους των μεταναστών (Ιωσφίδης, 2001:232). Σύμφωνα με τον συγγραφέα ο συνδυασμός των μεθόδων κρίθηκε απαραίτητο διότι την περίοδο διεξαγωγής της, λόγω της φύσης των ομάδων που στη πλειοψηφία τους ανεπίσημοι και χωρίς έγγραφα μετανάστες (Ιωσφίδης, 2001:231).

¹²²⁸ Σημαντική πηγή άντλησης πληροφοριών για την έρευνα ήταν οι συνεντεύξεις με μετανάστες που διέμεναν, εργάζονταν ή αναζητούσαν εργασία στην Αθήνα και οι οποίες βασίζονταν σε ένα ημι-δομημένο ερωτηματολόγιο που περιλάμβανε ανοικτές και κλειστές ερωτήσεις (Ιωσφίδης, 2001:231). Στην έρευνα αναφέρεται πώς η ελληνική οικονομία και η αγορά εργασίας εμπεριέχουν αλληλοεξαρτώμενα χαρακτηριστικά που ασκούν άμεσες επιπτώσεις στην απασχόληση των μεταναστών και στη θέση τους σε αυτήν, όπως η διάρθρωση της αγοράς εργασίας σε τμήματα εργασίας με διαφορετικά χαρακτηριστικά και προϋποθέσεις εισαγωγής σε αυτά (τμηματοποίηση) (Ιωσφίδης, 2001:233). Για τον συγγραφέα η ελληνική αγορά εργασίας διαιρείται σε δυο τμήματα: πρώτον σε αυτό που κυριαρχούν οι εσωτερικές αγορές εργασίας και δεύτερον σε αυτό που αφορά κυρίως τη ευρύτερη αγορά εργασίας και χαρακτηρίζεται από ανασφάλεια, ευελιξία, προσωρινότητα, εποχικότητα και χαμηλότερες απολαβές (Ιωσφίδης, 2001:233). Επίσης, σύμφωνα με τον συγγραφέα το εκκαθαριστικό επίπεδο και η κατάρτιση στη χώρα προέλευσης καταλήγει στο ότι εκπαιδευτικό επίπεδο των μεταναστών έχει πολύ μικρή σχέση με το είδος των εργασιών που αναλαμβάνουν στην Αθήνα καθώς οι παράγοντες που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, σε αυτά τα επιμέρους τμήματα της αγοράς εργασίας, είναι η εθνικότητα, η ηλικία και το φύλο (Ιωσφίδης, 2001:233). Ειδικότερα, ο συγγραφέας αναφέρει πως στην ελληνική αγορά εργασίας, οι μετανάστες αποτελούν ένα φτηνό, ευέλικτο, εργατικό δυναμικό στα πλαίσια της κυριαρχίας των οικογενειακών μικρών, μικρο-μεσαίων επιχειρήσεων (Ιωσφίδης, 2001:233). Σύμφωνα με τον συγγραφέα (Ιωσφίδης, 2001:235) όσον αφορά τον τύπο απασχόλησης, σημαντική θέση για τις μεταναστευτικές κοινότητες των Αλβανών και των Αιγυπτίων καταλαμβάνει ο οικοδομικός τομέας και οι μεσαίες επιχειρήσεις (Ιωσφίδης, 2001:235). Όσον αφορά τα εργασιακά χαρακτηριστικά των Φιλιππινέζων, οι μετανάστριες από τις Φιλιππίνες εργάζονται είτε ως οικιακοί βοηθοί διαμένοντας στις οικίες των εργοδοτών τους, είτε εργάζονται στον τομέα των προσωπικών υπηρεσιών (Ιωσφίδης, 2001:236). Η μελέτη επιχειρεί επίσης μια προσέγγιση των εισοδημάτων των υποδιερεύνηση μεταναστευτικών κοινοτήτων ανάλογα με την εθνικότητα και τον τύπο εργασίας ή τον τομέα εργασίας που αναλαμβάνουν (Ιωσφίδης, 2001:236). Ο Ιωσφίδης (2001) τονίζει ότι οι συνθήκες εργασίας των υποδιερεύνηση μεταναστευτικών ομάδων χαρακτηρίζονται από την ανασφάλεια, την αστάθεια την περιθωριοποίηση και το χαμηλό κόστος (Ιωσφίδης, 2001:239). Συγκεκριμένα από τις μεταναστευτικές ομάδες που ασχολήθηκε που ασχολήθηκε η έρευνα η Αλβανία μετανάστες χαρακτηρίζονταν σε μεγαλύτερο βαθμό από την εργασιακή αστάθεια (Ιωσφίδης, 2001:240) και ανασφάλεια ενώ το άλλο άκρο οι μετανάστες από τις Φιλιππίνες χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη εργασιακή σταθερότητα λόγω της φύσης των εργασιών στις οποίες εξειδικεύονται (Ιωσφίδης, 2001:240). Τέλος, η μελέτη προσεγγίζει κάποιες βασικές παραμέτρους και διαστάσεις της πρόσφατης απόπειρας μιας πολιτικής νομομοίωσης των ζώνων εργαζομένων στην Ελλάδα και των πρώτων αποτελεσμάτων της, ώστε να αναδειχθούν κάποιον ευρύτεροι προβληματισμοί σχετικά με την εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης και συνεκτικής μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα (Ιωσφίδης, 2001:228). Τα αποτελέσματα της έρευνας του Ιωσφίδη είναι εξαιρετικά χρήσιμα αφού προβάλλουν αφενός τη σύνδεση μεταναστευτικών ομάδων με συγκεκριμένους υποβαθμισμένους τομείς επαγγελματικής δραστηριότητας και αφετέρου, τη σχεδόν απόλυτη σύνδεση των μεταναστριών από τις Φιλιππίνες με την εσωτερική οικιακή εργασία.

¹²²⁹ Η αναφορά στους δείκτες οι οποίοι καταγράφουν την ύπαρξη και τη ζωνάνια της φιλιππινέζικης «κοινότητας» στην Ελλάδα,

συνδέεται με την εργαζόμενη Φιλιππινέζα μετανάστρια¹²³⁰. Παρά τη μεγάλη συγκέντρωση των Φιλιππινέζων, γυναικών και ανδρών, στα αστικά κέντρα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης αυτή η ομάδα μεταναστών διέπεται από ένα αίσθημα «ευταξίας». Η φιλιππινέζικη «κοινότητα» στην Ελλάδα δεν είναι ένα απλό σύνολο ατόμων που βρίσκονται στον ίδιο τόπο, τον ίδιο χρόνο και κατά τα αλλά δεν μοιράζονται συγκεκριμένους δεσμούς μεταξύ τους. Κατά κάποιον τρόπο αυτοί οι άνθρωποι έχουν αλληλεπίδραση είτε σε διαπροσωπική βάση είτε στη βάση της οικογένειας γεγονός που τους κάνει είναι μια αρκετά ορατή κοινωνική ομάδα στην ελληνική κοινωνία. Οι Φιλιππινέζες και οι Φιλιππινέζοι είναι από τις καλύτερα οργανωμένες «κοινότητες»¹²³¹ μεταναστών στην Ελλάδα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ανήκουν σε μια μοναδική ενοποιημένη οργάνωση¹²³². Η ομαδοποίηση σύμφωνα με το κοινωνικό φύλο διαφαίνεται επίσης στις οργανώσεις στην Ελλάδα, αντανακλώντας τον κυρίως γυναικείο πληθυσμό των Φιλιππινέζων μεταναστών, χωρίς να εμποδίζει βέβαια κάποιους Φιλιππινέζους να δημιουργούν λέσχες μόνο για άνδρες. Υπάρχουν αρκετές φιλιππινέζικες θρησκευτικές οργανώσεις που εδρεύουν στην Ελλάδα και πολλές από αυτές συνδέονται με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία¹²³³, στην οποία ανήκουν και οι περισσότεροι μετανάστες. Το 1997, υπήρχε μόνο μια ομάδα σχετική με την εκπαίδευση με βάση την Αθήνα, το Φιλιππινέζικο Κέντρο Μελέτης το οποίο πραγματοποιεί ένα πρόγραμμα ημερήσιου παιδικού σταθμού για παιδιά Φιλιππινέζων. Ο συγγραφέας ανέφερε ότι υπάρχει η επιτροπή KAPHILCA η οποία λειτουργεί ένα φιλιππινέζικο δημοτικό σχολείο με το ίδιο όνομα και η KASAPI-Hellas, το οποίο λειτουργεί το Munting Nayon. Και τα δυο σχολεία προσφέρουν επίσημη πρωτοβάθμια εκπαίδευση με

αναδεικνύει τον αγώνα της να διατηρήσει την ταυτότητα της ως ομάδας και παράλληλα να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις της ζωής μέσα στην ευρύτερη ελληνική κοινωνία. Τα σημεία που τη διαφοροποιούν από κάθε άλλη ομάδα μεταναστών, καθώς κι από την ευρύτερη ελληνική κοινωνία, δίνουν τη δυνατότητα μιας θεωρήσης των προκλήσεων που αντιμετωπίζει ως κοινότητα στο κλείσιμο του εικαστού αιώνα, ιδιαίτερα εκείνων που αφορούν την εργασία και την κατάσταση παραμονής των περισσότερων μελών της. Η «επαγγελματική ειδικότητα» των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα είναι η οικιακή εργασία.

¹²³⁰ O Cañete (2001:298) τονίζει ότι ο όρος Φιλιππινέζα στα ελληνικά δεν σημαίνει μόνο γυναίκα από τις Φιλιππίνες, αλλά επίσης μια οικιακή βοηθό από τις Φιλιππίνες ή ένα άτομο που εκτελεί βοηθητικά θέληματα. Αυτή η σύνδεση μοιάζει να είναι πλέον τόσο αυτονόητη ώστε να περιλαμβάνεται και σε λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας.

¹²³¹ O Cañete (2001:286) αναφέρει ότι μια προσεκτική μελέτη του καταλόγου των οργανώσεων Φιλιππινέζων που καταγράφηκαν από τη φιλιππινέζικη πρεσβεία δείχνει ότι οι περισσότερες από τις οργανώσεις εδρεύουν στην Αθήνα. Δύο εδρεύουν στη Θεσσαλονίκη και από μια οργάνωση στη Ρόδο και στην Κέρκυρα. Αυτές οι οργανώσεις αντανακλούν διάφορους προσανατολισμούς όπως, γεωγραφικούς, εθνογλωσσικούς, κοινωνικού φύλου, θρησκευτικούς, εκπαιδευτικούς και ψυχαγωγικούς. Πρέπει να σημειωθεί ότι παρά την λεπτομερή και ιδιαίτερα σημαντική συνεισφορά της μελέτης (Cañete, 2001) παρότι μελέτησε το σύνολο «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα (Kasapi-Hellas)» δεν αναφέρει ή δεν προσεγγίζει στο κείμενό του τη σχέση της συλλογικής οργάνωσης με την εργασία.

¹²³² O Cañete (2001:286) αναφέρει ότι οι Ιλοκάνες και οι Ιλοκάνοι, που αποτελούν το μισό σχεδόν του συνολικού αριθμού των Φιλιππινέζων μεταναστών στην Ελλάδα, έχουν επίσης και τις περισσότερες οργανώσεις με μέλη μόνο Ιλοκάνες και Ιλοκάνους. Αυτές οι οργανώσεις («τόπος γέννησης») συχνά αντανακλούν ένα συγκεκριμένο τόπο προέλευσης (την περιοχή Ιλόκο) των μελών τους. Έτσι, υπάρχουν οργανώσεις Ιλοκάνων που προέρχονται από το ίδιο χωριό (barangay), την ίδια «κοινότητα», πόλη, επαρχία ή τον ίδιο νομό. Αυτή η προτίμηση της ομάδας σύμφωνα με την ιδιαίτερη πατρίδα, το συγκεκριμένο τόπο προέλευσης δεν είναι τόσο εμφανή στους Tagalogs, οι οποίοι αποτελούν τη δεύτερη μεγαλύτερη εθνογλωσσική ομάδα Φιλιππινέζων μεταναστών στην Ελλάδα. Μαζί με τους Bicolanas/os οι τρεις αυτές εθνογλωσσικές ομάδες προέρχονται από τη Λουζόν, μια από τις τρεις κύριες γεωγραφικές περιοχές των Φιλιππινών. Οι δύο άλλες είναι το Βισάγιας και το Μιντανάο. Οι Φιλιππινέζοι και Φιλιππινέζοι που προέρχονται είτε από το Βισάγιας είτε από το Μιντανάο έχουν συνενωθεί σε μια μεγαλύτερη ομάδα, και αυτό απλά επειδή μοιράζονται τις ίδιες γλωσσικές καταβολές, τα Βισάγια. Αν και το Μιντανάο έχει και έναν αρκετά υψηλό μουσουλμανικό πληθυσμό, δεν υπάρχει οργάνωση στην Ελλάδα που να προέρχεται από αυτή την εθνογλωσσική ομάδα.

¹²³³ Οι καθολικοί αυτοί σχηματίζουν οργανώσεις που αντανακλούν ένα είδος φιλιππινέζικης θρησκευτικότητας με το σχήμα των μαριανικών αειρέων (λατρεία της Παρθένας Μαρίας) και την αφοσίωση στο Santo Nino (Θείο Βρέφος, το Βρέφος του Ιησού της Πράγας). Οι ρωμαιοκαθολικοί Φιλιππινέζοι στην Ελλάδα έχουν δικό τους μηνιαίο έντυπο που καταγράφει τις δραστηριότητες των Φιλιππινέζων των ενοριών της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Εκτός από τις διάφορες οργανώσεις που καθρεπτίζουν τις διάφορες εκδόσεις του καθολικισμού μεταξύ των Φιλιππινέζων μεταναστών της Ελλάδας, ένας αυξανόμενος αριθμός Φιλιππινέζων ανήκουν στην Iglesia Ni Kristo (Εκκλησία του Χριστού) και ασκούν μιαν άλλη μορφή χριστιανικής λατρείας, ενώ υπάρχουν και οι αιρέσεις των «Αναγεννημένων Χριστιανών», στο Cañete, 2001:287.

βάση το φιλιπινέζικο αναλυτικό πρόγραμμα¹²³⁴. Σχετικά με την εθνογλωσσική ποικιλία των μελών, η KASAPI-Ελλάς είναι ένα μεγάλο δίκτυο οργάνωσης των Φιλιπινέζων στην Ελλάδα, πράγμα που το κάνει να είναι και πολιτικά ορατό. Ιδρύθηκε το 1986¹²³⁵ με θεμελιώδη αρχή ότι οι μετανάστες έχουν αναφαίρετα δικαιώματα ως ανθρώπινα όντα και έκτοτε πραγματοποιεί εκστρατείες για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής και εργασίας των Φιλιπινέζων μεταναστών στην Ελλάδα μέσω της δικτύωσης του με ελληνικά και ευρωπαϊκά σχήματα¹²³⁶. Η έντονη διάθεση να δημιουργηθούν οργανώσεις μεταξύ των Φιλιπινέζων μεταναστών και η μεγάλη σημασία που οι τελευταίοι δίνουν στους συγγενικούς και οικογενειακούς δεσμούς, μπορεί να γίνει κατανοητή ως δομικό στοιχείο της «κοινότητας» και ως θεμέλιος λίθος της αλληλεγγύης σε μια κοινωνία στην οποία απουσιάζει ουσιαστικά ένα σύστημα ασφάλειας (Cañete, 2001:289)¹²³⁷. Πάντως αυτό που αναδεικνύει η παρούσα έρευνα είναι ότι οι Φιλιπινέζες και οι Φιλιπινέζοι δημιούργησαν μια ποικιλία οργανώσεων για να δείξουν την ικανότητα τους να χειριστούν τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ίδιοι και οι οικογένειές τους. Αυτή η σύντομη καταγραφή των φιλιπινέζικων οργανώσεων στην Ελλάδα δείχνει ότι οι τελευταίες συχνά υπαγορεύονται από τις διαφορές τους παρά από τις ομοιότητες μεταξύ των μεταναστών. Όμως, αν και οι οργανώσεις γίνονται για να αντανakλουν γεωγραφικές, εθνογλωσσικές, κ.λπ. διαφοροποιήσεις, τα μέλη τους συνδέονται με βαθύτατους δεσμούς μεταξύ τους¹²³⁸. Οι φιλιπινέζικες οργανώσεις στην Ελλάδα

¹²³⁴ Ο Cañete (2001:288) αναφέρει ότι τα δημοτικά σχολεία της Αθήνας, τα οποία αναφέρθηκαν, είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα για τις δραστηριότητες τις οποίες διαργανώνουν οι διάφορες οργανώσεις χωριστά ή από κοινού με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των Φιλιπινέζων νηπιακών και ανδρών στην Ελλάδα. Υπάρχουν ακόμα κέντρα ημερήσιας φροντίδας παιδιών στα οποία παρέχεται φροντίδα σε νήπια και παιδιά προσχολικής ηλικίας εργαζομένων γυναικών. Διάφορα σπορ και ψυχαγωγικές δραστηριότητες διεξάγονται τακτικά κατά τη διάρκεια των διακοπών και των ημερών ανάπαυσης και αργίας. Ακολουθώντας τις συνήθειες φιλιπινέζικες πρακτικές μερικές οργανώσεις χρηματοδοτούν διαγωνισμούς ομορφιάς μεταξύ των μελών τους ή οργανώνουν πάρτι για να μαζέψουν χρήματα. Μια συνήθης δραστηριότητα που αναλαμβάνουν αρκετές οργανώσεις είναι οι εκδρομές του Σαββατοκύριακου. Εκτός από αυτές τις δραστηριότητες οι θρησκευτικές οργανώσεις προσφέρουν συμβουλευτικές υπηρεσίες και πνευματικές συναντήσεις για τα μέλη τους. Με πρώτη ματιά μπορεί οι δραστηριότητες αυτών των οργανώσεων να φαίνονται επιφανειακές, αλλά η επίδραση στα μέλη δεν μπορεί να υποτιμηθεί, εάν λάβει κανείς υπόψη τη τη μεγάλη συμμετοχή στις λειτουργίες της Κυριακής. Η ικανοποίηση από αυτές τις δραστηριότητες βρίσκει συχνά έκφραση και είναι εμφανής μέσα στα οικοκυριά των μεταναστών. Επίσης αποτελέσματα μιας ανεπίσημης έρευνας που πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό της Επιτροπής των Φιλιπινέζων του Εξωτερικού από τις φιλιπινέζικες αρχές στην Ελλάδα, για να βρεθεί ο αριθμός των παιδιών των Φιλιπινέζων σχολικής ηλικίας στην Αθήνα, όπου στόχος της έρευνας ήταν να δικαιολογήσει την ίδρυση ενός φιλιπινέζικου σχολείου στην Αθήνα και είχε ως αποτέλεσμα την ίδρυση της Καππουνάν Φιλιπινέζικης Πολιτιστικής Ακαδημίας (KAPHILCA), έδειξαν τα εξής: από τον Σεπτέμβριο του 1997 υπήρχαν δεκαεννέα παιδιά από τις Φιλιπίνες, οκτώ κορίτσια και έντεκα αγόρια που γράφηκαν στην πρώτη τάξη για το ακαδημαϊκό έτος 1997-1998. Μερικά από αυτά τελείωσαν τα νήπια και προνήπια στις Φιλιπίνες. Προς το παρόν, υπάρχουν τρία κέντρα που λειτουργούν στην Αθήνα: το Φιλιπινέζικο Κέντρο Μάθησης, το Munling Nasyon και το σχολείο της φιλιπινέζικης «κοινότητας». Από την έρευνα προέκυψε ότι υπάρχουν τριάντα μαθητές που παρακολουθούν το ελληνικό δημοτικό σχολείο, ενώ τα υπόλοιπα είναι παιδιά που μένουν σε κάποιο σπίτι, το οποίο λειτουργεί ως κέντρο φίλαξης παιδιών, στο Cañete, 2001:285.

¹²³⁵ Σύμφωνα με το καταστατικό το έτος ίδρυσης της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιπινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα (Kasapi-Hellas)» είναι το 1988.

¹²³⁶ Η KASAPI-Ελλάς διατηρεί σχέσεις με τη Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος, τα Εργατικά Κέντρα Αθήνας και Πειραιά και είναι από τις ιδρυτικές οργανώσεις του Φόρουμ Μεταναστών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο Cañete, 2001:288.

¹²³⁷ Η οικογένεια και οι σχέσεις με αυτή χαρακτηρίζονται από ισχυρούς συναισθηματικούς δεσμούς που δένουν τις Φιλιπινέζες και τους Φιλιπινέζους μεταξύ τους, μέσα ή έξω από την κάθε οργάνωση. Οι συγγενείς εξ αίματος είναι βασικές (υπο)στηρίξεις μεταξύ των Φιλιπινέζων στην Ελλάδα. Η πρώτη μικρή ανεπίσημη ομάδα αδελφών, ξαδέρφων και κοινώνων συνήθους σημασίας στην πυρήνα από τον οποίο σμιλεύονται οι εθνογλωσσικές ομάδες. Οι δεσμοί οικογένειας και συγγένειας, που ίσως λειτουργούν μερικές φορές ως κριτήρια αποδοχής μέλους, επεκτείνονται και συμπεριλαμβάνουν μέλη από το ίδιο χωριό (barangay), πόλη, επαρχία, νομό ή και γεωγραφικό διαμέρισμα. Η ίδρυση φιλιπινέζικων οργανώσεων στην Ελλάδα μπορεί να ειπωθεί και μέσα από τη δεξιοτέττα των Φιλιπινέζων να είναι ευέλκτοι και προσαρμόσιμοι, κάτι που έχει τις ρίζες του και στις πολυάριθμες ξένες επιδράσεις και επεμβάσεις επάνω τους, κατά τη διάρκεια των τελευταίων τεσσαράμισι αιώνων. Οι Φιλιπινέζοι μετανάστες στην Ελλάδα πρέπει να αντιμετωπίσουν το άγχος που προκαλεί ένας συνδυασμός κοινωνικο-πολιτιστικών, οικονομικών, φυσικών, προσωπικών, οικογενειακών και νομικών παραγόντων. Έτσι, οι οργανώσεις τους βοηθούν στην προσαρμογή και στην αντιμετώπιση των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν ζώντας έξω από τη χώρα καταγωγής τους.

¹²³⁸ Παρά τα «αισιόδοξα» επιχειρήματα του Cañete (2001) η παρούσα διδακτορική έρευνα εντοπίζει τη διάρρηξη των συλλογικών μορφών δράσης και οργάνωσης μεταξύ των μεταναστών και μεταναστριών από τις Φιλιπίνες ακόμα και με τα μέλη της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιπινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα (Kasapi-Hellas)», του παρόντος. Ο ίδιος (Cañete, 2001:290) παρόλ'αυτα τονίζει την

αναδεικνύουν επίσης το γεγονός ότι η φιλιππινέζικη «κοινότητα» μπορεί να είναι μια υπολογίσιμη δύναμη μέσα στην ελληνική κοινωνία¹²³⁹, καθώς διαθέτει ένα πραγματικά λειτουργικό σύστημα. Αυτές οι οργανώσεις είναι οι πιο κοντινές και πιο ορατές ενδείξεις οι Φιλιππινέζες και οι Φιλιππινέζοι στην Ελλάδα ανήκουν σε μια «κοινότητα» την οποία ο Pido (1985:121) αποκαλεί «κοινότητα συνείδησης»¹²⁴⁰. Η αξία της συνεργασίας είναι ιδιαίτερα αυξημένη στη φιλιππινέζικη κοινότητα και ένα πολύ καλό παράδειγμα μιας «κοινότητας» με ιδιαίτερους εσωτερικούς κοινωνικούς δεσμούς¹²⁴¹. Η έκδηλη ποικιλία αναφορικά με τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και πρακτικές έχει ως αποτέλεσμα η ρωμαιοκαθολική εκκλησία να μην αποτελεί ένα σημαντικό δεσμό της φιλιππινέζικης «κοινότητας» στην Ελλάδα¹²⁴². Η έννοια της φιλιππινέζικης κοινότητας στην Ελλάδα περιλαμβάνει επίσης τα χαρακτηριστικά της γειτονιάς όπου βρίσκεται κανείς, όπου επιδεικνύεται η ταυτότητα της ομάδας, όπου και να διαμένει, είτε στην Αθήνα, είτε στη Θεσσαλονίκη¹²⁴³. Για τον Cañete (2001:295) ένας ουσιώδης

αναγκαιότητα να ερευνηθούν περισσότερο οι λειτουργίες των φιλιππινέζικων οργανώσεων στην Ελλάδα κάτω από το φως των ψυχολογικών παρατηρήσεων του Smolicz (1990), με σκοπό να διερευνηθεί, εάν η τάση των Φιλιππινέζων για «ευελιξία» και η ανοχή τους όντως συγκυλίπτει ένα διαχασμένο ψυχισμό. Ο Smolicz (1990) παρατηρεί ότι αυτή η «ευελιξία» και «ανοχή» μπορεί να υποκρύπτει ένα «διαχασμένο ψυχισμό» τον οποίο συλλαμβάνει ο ίδιος ως μια πνευματική κατάσταση η οποία σε ένα πιο θεμελιακό επίπεδο εκτρέφει ανασφάλεια και μπορεί στην πραγματικότητα να παρεμποδίζει την προσαρμογή. Ο Smolicz εξηγεί ότι η γεωγραφική θέση των Φιλιππινών, βρίσκονται κατά μήκος των ασιατικών εμπορικών οδών, καθόρισαν την έκθεση τους σε εκτεταμένες και βαθιές πολιτιστικές επιβολές. Αυτές οι πολιτιστικές επιβολές είχαν ως αποτέλεσμα πολύ διαφορετικές, και αντιφατικές, αμφίσημες συνέπειες. Ως απόδειξη αυτού παραθέτει την έκδηλη προτίμηση των Φιλιππινέζων στα ξένα προϊόντα και την παραγνωρίση τοπικών αρετών και επιτευγμάτων. Αλλά μαζί με αυτή την αποικιακή νοοτροπία υπάρχει και μια μεγάλη ευαισθησία απέναντι σε κάθε εξωτερική κριτική οτιδήποτε φιλιππινέζικου, στο Cañete, 2001:290.

¹²³⁹ Ο Cañete (2001:290) παραπέμπει ορθά στο άρθρο του Fitzpatrick (1966) ο οποίος τονίζει την ανάγκη να διευκρινιστεί η έννοια της «κοινότητας» και η σημασία που έχει στη μελέτη μεταναστευτικών «κοινοτήτων» σε σχέση με τη διαδικασία αφομοίωσης-ένταξης, καθώς επίσης τονίζει ότι η μελέτη μιας «κοινότητας» πρέπει να οριοθετήσει την «κοινότητα» αυτή σε σχέση με μια γεωγραφική περιοχή και ως προς τους δεσμούς της με την ευρύτερη κοινωνία.

¹²⁴⁰ Η φιλιππινέζικη κοινότητα στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται -στους προσανατολισμούς της- από διάφορες αξίες οι οποίες σχετίζονται στενά με φιλιππινέζικες πολιτιστικές νόρμες και στάσεις και δημιουργούν δεσμούς για τα μέλη της (Cañete, 2001:291). Η πρωταρχική προϋπόθεση είναι η επιβεβαίωση ότι «ανήκει» κανείς σε αυτή την κοινότητα και η συμμετοχή σε μια ή σε περισσότερες οργανώσεις δείχνει έκδηλα ότι κάποιο άτομο είναι Φιλιππινέζ ή Φιλιππινέζος (Cañete, 2001:291). Αυτές οι οργανώσεις αποτελούν το μέσο ανάπτυξης επαφών με Φιλιππινέζους και Φιλιππινέζους που μπορεί να είναι ή και να μην είναι μέλη της κοινότητας (Cañete, 2001:291).

¹²⁴¹ Ο Cañete (2001:292) αναφέρει ότι αυτό έχει τις ρίζες του στην αγροτική παράδοση. Σύμφωνα με αυτήν, για παράδειγμα, ολόκληρη η «κοινότητα» σε μια συντονισμένη προσπάθεια μαζί με μια συνοδευτική κοινωνική και τελετουργική γιορτή, μαζεύεται για να βοηθήσει ένα νοικοκυριό να μεταφέρει ολόκληρο το σπιτικό του, συνήθως μια καλύβη επαγμένη από μπαμπού και φοινικόφυλλα, έναν άλλο τόπο, στους όμοιους των αρσενικών μελών, ενώ οι γυναίκες και τα παιδιά ετοιμάζουν τροφή και ποτά για να εορτάσουν το γεγονός. Αυτή η συμπεριφορά συνεχίζεται να υπάρχει στη φιλιππινέζικη «κοινότητα» στην Ελλάδα, κάτι που όμως που δεν επιβεβαιώνεται απόλυτα, όσον αφορά τη συλλογική οργάνωση των μεταναστών και μεταναστριών από τις Φιλιππίνες. Παρόλα αυτά ο ισχυρισμός του είναι ορθός σχετικά με τη φιλοξενία μεταξύ των Φιλιππινέζων γυναικών και ανδρών στην Ελλάδα, όπου βασίζεται στην αρχή ότι στον καλεσμένο δίνεται το καλύτερο ακόμα αν αυτό είναι σε βάρος της οικογένειας (Cañete, 2001:293). Έτσι, μια Φιλιππινέζα από τη Θεσσαλονίκη που επισκέπτεται την Αθήνα ή αντίστροφα, είναι βέβαιο ότι θα βρει μέρος να κοιμηθεί και φαγητό στο πιάτο της κατά τη διάρκεια της παραμονής της. Οι δεσμοί μέσα στο σπίτι χαρακτηρίζονται από διαπροσωπική πίστη που διακρίνεται από σεβασμό, πράγμα που επιβεβαιώνεται μεταξύ των μελών της γενιάς ακόμα και πάνω από τους νόμους και τις αρχές του κράτους.

¹²⁴² Από την παρούσα έρευνα προέκυψε το αντίθετο από τον ισχυρισμό του Cañete (2001). Μετανάστριες ιδίας από τις Φιλιππίνες είναι ιδιαίτερα ενεργά μέλη καθολικών χριστιανικών οργανώσεων (Για παράδειγμα, οι οργανώσεις «COMFI» και «Couples for Christ» όπου η θρησκεία όσο και η κοινή συνείδηση με συμπατριώτες/τισσές τους διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο για τις ίδιες. Βλ. Κεφάλαιο 6.4). Για τον Cañete (2001:295) αυτή η ποικιλία αντανάκλαται στις διάφορες θρησκευτικές οργανώσεις που έχουν τη βάση τους στην Ελλάδα και στις δικτυώσεις των τελευταίων. Οι οργανώσεις που συνδέονται με τη Ρωμαιοκαθολική εκκλησία συγκεντρώνουν έναν αριθμό μελών κατά πολύ μεγαλύτερο από τις υπόλοιπες θρησκευτικές οργανώσεις. Ωστόσο, σημειώνεται αύξηση του αριθμού των Φιλιππινέζων οι οποίοι συντάσσονται με την «Εκκλησία του Χριστού» και αυτόν που ανήκουν σε άλλες διαμαρτυρούμενες χριστιανικές εκκλησίες. Ανάμεσα στα μέλη της φιλιππινέζικης «κοινότητας» η αμφιταλάντευση σε ότι αφορά τις θρησκευτικές πρακτικές και δοξασίες δεν είναι σπάνια.

¹²⁴³ Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας επιβεβαιώνουν αυτά του Cañete (2001). Αυτές οι «επιδείξεις» παρήκουν στα μέλη ένα αίσθημα χρωματικής ταυτότητας Cañete (2001:294), κάτι που είναι βασικό για την καθημερινή λειτουργία και δράση τους. Ένα συνηθισμένο μέρος όπου μπορεί να βρει κανείς Φιλιππινέζους μαζί είναι η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία. Αν και η ρωμαιοκαθολική πίστη δεν είναι καθοριστικός παράγοντας και χαρακτηριστικό της φιλιππινέζικης «κοινότητας» στην Ελλάδα (κάτι που όπως προαναφέρθηκε είναι αντίθετο με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας, οι ρωμαιοκαθολικές εκκλησίες στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, οι οποίες γεμίζουν Φιλιππινέζους (καθολικούς και μη) τις Κυριακές, προσφέρουν ένα εύκολο και προστόχο σημείο συνάντησης. Πέρα από τα κεντρικά σημεία συνάντησης και συνάντησης που χρησιμοποιούνται από τη φιλιππινέζικη «κοινότητα» μέσα στην ευρύτερη ελληνική κοινωνία υπάρχουν και μικρότερα σημεία που προσφέρουν το χώρο τους καθημερινά και σε συγκεκριμένες περιοχές. Αναφερόμαστε στις γειτονίες της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης όπου οι Φιλιππινέζοι νοικιάζουν ομαδικά διαμερίσματα για να τα χρησιμοποιούν τις ημέρες που αναπαύονται. Είναι

παράγοντας που καθορίζει τη δύναμη ή την αδυναμία μία των δεσμών της φιλιπινέζικης «κοινότητας» με την ευρύτερη ελληνική κοινωνία είναι το μέσον επικοινωνίας, η γλώσσα¹²⁴⁴ μεταξύ Φιλιπινέζων και Ελλήνων¹²⁴⁵. Η πρόσβαση στην οργανωμένη ζωή της ευρύτερης κοινωνίας είναι πολύ περιορισμένη. Η συμμετοχή σε τοπικές πολιτικές δραστηριότητες ουσιαστικά δεν υπάρχει¹²⁴⁶. Η Φιλιπινέζα και η υπηρεσία στο σπίτι φαίνεται να έχουν γίνει συνώνυμα όχι μόνο στο μυαλό των Ελλήνων εργοδοτών

συνηθισμένο οι Φιλιπινέζοι να νοικιάζουν ως ομάδα φτηνά διαμερίσματα για να περνούν το χρόνο τους μαζί τις Κυριακές. Αυτά τα διαμερίσματα που συχνά τα ονομάζουν «κοκοτροφεία», τους δίνουν μια αίσθηση σπιτιού μακριά από το σπίτι τους, όπου μπορούν να δέχονται επισκέπτες, να κάνουν πάρτι και γενικά να «ξεφεύγουν από τη μονοτονία της καθημερινής ζωής» έως ότου επιστρέψουν στους εργοδότες τους, στα σπίτια των οποίων περνούν τις περισσότερες εργάσιμες μέρες (Canele, 2001:295 και επί του παρόντος).

¹²⁴⁴ Ο Canele (2001:295) οι εθνογλωσσικές διαφορές είναι πολύ εμφανείς μέσα στη φιλιπινέζικη «κοινότητα» της Ελλάδας, πράγμα που στερεί από την εθνική γλώσσα, στα φιλιπινέζικα, την κεντρική της σημασία, με εξαίρεση τα tagalog. Στις Φιλιπίνες χρησιμοποιούνται πολλές γλώσσες, συμπεριλαμβανομένης και της εθνικής γλώσσας, τα φιλιπινέζικα, η οποία είναι μια τεχνητή γλώσσα, βασισμένη στα tagalog. Το Σύνταγμα του 1987, το οποίο έχει συνταχθεί στα αγγλικά, αναφέρει δύο επίσημες γλώσσες, τα αγγλικά και τα φιλιπινέζικα. Οι εθνογλωσσικές διαφορές μπορούν να αποτελέσουν πηγή σύγκρουσης και ο διάλογος μπορεί να διεξάγεται ανάμεσα στις διαφορετικές εθνογλωσσικές ομάδες στο υβρίδιο tagalog με διάσπαρτες αγγλικές εκφράσεις. Αλλά ανάμεσα στα μέλη της ίδιας γλωσσολογικής ομάδας η συζήτηση γίνεται στη μητρική τους γλώσσα. Υπάρχει επίσης μια προτίμηση στη αγγλική γλώσσα, ως γλώσσα των παιδιών που παρακολουθούν τα φιλιπινέζικα σχολεία στην Αθήνα κάτι που υποδηλώνεται και από την προτίμηση να στέλνονται παιδιά σε αγγλόφωνα ιδιωτικά σχολεία στην Αθήνα. Επίσης, σύνδεσμος της φιλιπινέζικης «κοινότητας» με την κοινωνία υποδοχής, αποτελεί όχι μόνο το περιβάλλον εργασίας, αλλά και το σχολείο της περιοχής. Στην Ελλάδα η φιλιπινέζικη «κοινότητα» έχει τρεις επιλογές για την εκπαίδευση των παιδιών της: τα δημόσια σχολεία, τα διαπολιτισμικά δημόσια σχολεία και τα ιδιωτικά σχολεία. Τα «συνηθισμένα» και τα διαπολιτισμικά σχολεία μπορεί να είναι δυσλειτουργικά για την «κοινότητα» των μεταναστών, καθώς το μέσο διδασκαλίας είναι η ελληνική γλώσσα και για αυτά υπάρχει ο κίνδυνος να δημιουργηθούν διαφωνίες στα σπίτια μεταξύ γονιών (που δεν μιλούν ελληνικά) και παιδιών και έτσι να φθαρούν οι δεσμοί μεταξύ τους. Αυτή η δυσλειτουργία αναγνωρίζεται καθαρά από τους γονείς, οι οποίοι προσπαθούν να βρουν διεξόδο με αποτέλεσμα να ξοδεύουν μεγάλα χρηματικά ποσά για ιδιαίτερα μαθήματα. Αυτό το πρόσθετο έξοδο για την εκπαίδευση δημιουργεί προβλήματα στο οικογενειακό εισόδημα, αλλά η κατάσταση είναι ακόμη χειρότερη όταν οι Φιλιπινέζοι γονείς αποφασίζουν να στείλουν τα παιδιά τους σε ιδιωτικά ελληνικά σχολεία όπου τα αγγλικά είναι η γλώσσα διδασκαλίας. Αν και τα φροντιστηριακά μαθήματα δεν χρειάζονται γιατί συνήθως τουλάχιστον ο ένας γονιός έχει ικανοποιητική γνώση της αγγλικής γλώσσας, τα μηνιαία δίδακτρα απορροφούν ένα μεγάλο μέρος του εισοδήματος. Υπάρχουν επίσης σημαντικές διαφορές σχετικά με τους κοινωνικούς δεσμούς που δημιουργούνται από αυτές τις επιλογές. Σε ένα συνηθισμένο δημόσιο σχολείο τα παιδιά των Φιλιπινέζων έρχονται σε επαφή με παιδιά Ελλήνων, ίσως και σε επαφή με παιδιά άλλων ξένων, όπου η κυρία γλώσσα επικοινωνίας είναι τα ελληνικά. Σε ένα διαπολιτισμικό δημόσιο σχολείο, οι επαφές των παιδιών των Φιλιπινέζων περιορίζονται στο σύνολο των παιδιών που μιλούν κυρίως αγγλικά πέρα από τα ελληνικά. Τα παιδιά των Φιλιπινέζων που παρακολουθούν μαθήματα σε ιδιωτικά σχολεία συναντούν κυρίως άλλους ξένους μαζί με άλλους Έλληνες που προτιμούν αυτά τα σχολεία, στο Canele, 2001:2956.

¹²⁴⁵ Για τον Canele (2001:295) από αυτή τη σκοπιά διαφαίνεται μια ανισότητα στις σχέσεις της φιλιπινέζικη «κοινότητα» με τη χώρα υποδοχής. Τα ελληνικά ως γλώσσα της χώρας υποδοχής υπερέχουν και επιβάλλουν αυτή την υπεροχή στη φιλιπινέζικη «κοινότητα» μειώνοντας έτσι τη γλώσσα ή τις γλώσσες των Φιλιπινέζων και συνεπώς τον πολιτισμό που τις συνοδεύει. Σε ατομικό επίπεδο αυτή η ανισότητα αντικατοπτρίζεται στην απόρριψη της γλώσσας (ή γλωσσών) που κανείς μιλά στη φιλιπινέζικη «κοινότητα» ή στην πρόσληψη της (τους) ως «προβλήματα» ή «ελάττωμα». Γεγονός που πλήττει το αίσθημα της αυτοπεποίθησης των Φιλιπινέζων γυναικών και ανδρών. Μέσα σ' αυτή την κατάσταση οι Φιλιπινέζοι επιβιώνουν, μιλώντας σπαστά ελληνικά ή αγγλικά. Στο χώρο εργασίας, όπου η επικοινωνία ανάμεσα στο Φιλιπινέζο εργαζόμενο και στον εργοδότη γίνεται στα ελληνικά, εκτός και εάν ο εργοδότης ζητήσει τη χρήση της αγγλικής, υπάρχει σίγουρα ένας αποτελεσματικός συνδετικός κρίκος με την κοινωνία υποδοχής. Αυτό έγινε πολύ φανερό στη διαδικασία υποβολής αιτήσεων για τη νομιμοποίηση των μεταναστών εργαζομένων χωρίς πιστοποιητικά, όταν οι εργοδότες τους προσέφεραν βοήθεια για να τους διευκολύνουν στη δύσκολη διαδικασία αίτησης καταγραφής. Η περίπτωση της υποστήριξης του εργοδότη προς τον εργαζόμενο ήταν πολύ φανερή για τους Φιλιπινέζους που εργάζονται με πλήρες ωράριο και ζουν στο ίδιο σπίτι με τους εργοδότες τους. Ωστόσο, υπάρχουν και περιπτώσεις στις οποίες εργοδότες Φιλιπινέζων που απασχολούνται με μικρό ωράριο και ζούσαν εκτός σπιτιού κατέβαλαν προσπάθειες για να βοηθήσουν τους εργαζόμενους Φιλιπινέζους να βρουν τις αιτήσεις του ΟΑΕΔ, πιστοποιητικά υγείας και ποινικά μητρώα κ.λπ.

¹²⁴⁶ Ο Canele (2001:297) αναφέρει ότι το περισσότερο που μπορούν να κάνουν οι Φιλιπινέζοι είναι να συμμετέχουν σε δραστηριότητες οργανωμένες από τη ΓΣΕΕ (Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας) και τα Εργατικά Κέντρα Αθηνών και Πειραιά. Ο περιορισμός αυτός είναι καταρχήν μια αδυναμία στο πλέγμα σχέσεων με την ευρύτερη κοινωνία υποδοχής. Ωστόσο, από την άλλη υπάρχει ένας ισχυρός σύνδεσμος με άλλες μεταναστευτικές κοινότητες στην Ελλάδα μέσω του Συντονιστικού Μεταναστευτικών και Αντιρατσιστικών Οργανώσεων όπως και με άλλες μεταναστευτικές κοινότητες στην Ευρώπη μέσω των σχετικών συνδέσεων και επαφών. Ο Canele (2001:297) υποστηρίζει ότι οι φιλιπινέζικη «κοινότητα» διαιρείται δεσμούς με την ευρύτερη κοινωνία υποδοχής στο εργασιακό περιβάλλον, τοπικά μέσα από το σχολικό περιβάλλον των παιδιών της και τον πολιτικό χώρο, κάτι το οποίο όμως δεν μπορεί να γινεκευθεί ή να επιβεβαιωθεί απόλυτα. Παρά τις ποικίλες εθνογλωσσικές και θρησκευτικές διαφορές μεταξύ των Φιλιπινέζων στην Ελλάδα, γεγονότος το οποίο θα μπορούσε να εκμηδυνήσει ως δείκτης «έλλειψης ενότητας», οι ίδιοι οι μετανάστες έχουν συνειδητά αποδεχθεί το γεγονός ότι αποτελούν τμήμα μιας ενεργούς και όχι «αορατής κοινότητας». Αυτό το επιχειρήματα του Canele (2001:298) καθώς και ο ισχυρισμός του ότι παρόλο που η «κοινότητα» δεν είναι ένα χωροταξικά προσδιορισμένο φυσικό φαινόμενο, απέχει πολύ από το να αποτελεί ένα αφηρημένο κατασκευασμα, με την έννοια ότι τα μέλη της αναπτύσσουν δεσμούς μέσα από διάφορες άλλες μεταβλητές (π.χ. αξίες, κανόνες, στάσεις), διαπλέκονται μεταξύ τους μέσα από απτές κοινωνικές δομές που επηρεάζουν τις κοινωνικές τους λειτουργίες (σχολεία, παιδικό σταθμό κ.λπ.), ενώ συνδέονται με την κοινωνία υποδοχής στο επαγγελματικό και σχολικό περιβάλλον και τον πολιτικό χώρο, δεν επιζητούνται θεωρητικά ή ερευνητικά από την παρούσα έρευνα.

αλλά επίσης και των Ιταλών και Ισπανών¹²⁴⁷. Η φιλιππινέζικη «κοινότητα» στην Ελλάδα έχει μια αυτάρεσκη στάση απέναντι στο όλο θέμα¹²⁴⁸. Οι περισσότερες Φιλιππινέζες έχουν σιωπηλά αποδεχθεί ως πραγματικότητα ότι η μόνη διαθέσιμη απασχόληση για αυτές είναι εκείνη της οικιακής βοήθου¹²⁴⁹.

Η καταγραφή και η διερεύνηση των χαρακτηριστικών που παρουσιάζει το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού στο Νομό των Κυκλάδων είναι το θέμα της μελέτης των **Παπαδοπούλου και Δημουλά (2002)**. Στόχοι της έρευνας είναι ο εντοπισμός και η αποτύπωση των κοινωνικών χαρακτηριστικών των ευπαθών ομάδων που αντιμετωπίζουν προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού στα νησιά των Κυκλάδων, η σε βάθος κατανόηση των διαδικασιών κοινωνικού αποκλεισμού που διαχωρίζονται από τα χαρακτηριστικά των ευπαθών κοινωνικών ομάδων, και η αποτύπωση της φύσης και των κυρίαρχων ιδιοτήτων του κοινωνικού αποκλεισμού ευρύτερα στην ελληνική κοινωνία. Ειδικότερα, προσδιορίζονται οι ομάδες που βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό ποσοτικά, ποιοτικά και γεωγραφικά. Επιπροσθέτως, διερευνώνται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, οι μορφές και τα αίτια που παράγουν τις διαδικασίες του κοινωνικού αποκλεισμού τους. Επιπλέον, προσεγγίζονται οι μορφές του βιώματος του κοινωνικού αποκλεισμού υπό το πρίσμα των πληττομένων υποκειμένων και εντοπίζονται κοινωνικές πρακτικές που λειτουργούν ανασχετικά ως προς την εκδήλωση των πτυχών αυτών¹²⁵⁰.

¹²⁴⁷ Η Chell (1997) εκδήλωσε την ανησυχία της για την τρέστοπα συμμετοχή των μεταναστριών γυναικών στα οικιακά και στον τομέα φροντίδας ως μορφές απασχόλησης, τα οποία έχουν καταστεί περιθωριοποιημένα επαγγέλματα λόγω των σεξιστικών και ρατσιστικών προτύπων. Οι διεθνείς προκαταλήψεις σχετικά με τη γυναίκα και την ανδρική απασχόληση είναι φανερές ήδη από τις χώρες εξαγωγής μεταναστευτικής εργασίας (όπως οι Φιλιππίνες) έως τις χώρες εισαγωγής εργασίας. Η Chell πιστεύει επίσης ότι αυτές οι προκαταλήψεις όχι μόνο επηρεάζουν τη στρατολόγηση ατόμων με βάση το φύλο μέσα σε μια χώρα, αλλά περιορίζει και την επιλογή χωρών, όπως οι Φιλιππίνες, στην οικιακή εργασία σε σχέση με άλλα έθνη τα οποία εξάγουν εργασία.

¹²⁴⁸ Ο Canete (2001:299) αναφέρει κάτι που επιβεβαιώνεται και από την παρούσα έρευνα ότι αν και οι πρώτοι Φιλιππινέζοι μετανάστες έφτασαν στην Ελλάδα πριν από τρεις περίπου δεκαετίες, αυτό δεν σημαίνει πώς η παρουσία της φιλιππινέζικης «κοινότητας» έχει την ίδια διάρκεια ζωής και παρουσίας. Τα περισσότερα τριάντα χρόνια δεν επέτρεψαν να ανθίσουν οι δυνατότητες της «κοινότητας», και αυτό σε μεγάλο βαθμό εξαιτίας της ελληνικής πολιτικής της περιθωριοποίησης, όπως αυτή εκδηλώνεται μέσα από τις περιορισμένες επαγγελματικές επιλογές των Φιλιππινέζων και των συνθηκών της αμφιβολής παραμονής τους.

¹²⁴⁹ Δεν έχουν πιθανότητες ανταγωνισμού για χειρωνακτικές δουλειές ή εργασίες γραφείου. Αυτή η δυσκολία αντανάκλας τις βαθιά ριζωμένες αντιλήψεις και στάσεις που διαπερνούν την ελληνική κοινωνία σε σχέση με τους ρόλους και τα στερεότυπα του γυναικείου φύλου. Το φαινόμενο χειροτερεύει τις γεμάτες άγχος και δυσκολίες συνθήκες εργασίας τους.

¹²⁵⁰ Η έρευνα περιλαμβάνει επίσης τις απόψεις και τις στάσεις των τοπικών φορέων, που εμπλέκονται στην παροχή βοήθειας για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Στην μελέτη η παρουσία του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού αντιμετωπίζεται με την πολυδιάστατη και πολυεπίπεδη μορφή της, δηλαδή αναζητούνται τα κοινωνικά συμπτώματα που παρουσιάζουν τα άτομα προς εκείνες τις μορφές αποκλεισμού που δεν περιορίζονται μόνο στον οικονομικό τομέα, αλλά και στον ευρύτερο κοινωνικό, πολιτιστικό και πολιτικό χώρο. Με την έννοια αυτή, η αποκλειστικότητα για αποκλεισμό προέρχεται από ένα πλέγμα ποικίλων παραγόντων που εντοπίζονται σε όλες τις εκφάνσεις της σύγχρονης καθημερινής ζωής και για αυτό το λόγο πρέπει να αναζητηθούν στους αντίστοιχους χώρους. Τέτοιοι χώροι σύμφωνα με τους συγγραφείς μπορεί να είναι η εκπαίδευση, η απασχόληση, η κατοικία, η οικογένεια, ο πολιτισμός ως ευρύτερος αλλά και συγκεκριμένος χώρος. Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, διενεργήθηκε αρχικά μία μελέτη προσδιορισμού των κοινωνικο-οικονομικών χαρακτηριστικών των κατοίκων των υπό διερεύνηση περιοχών, έτσι ώστε να προσδιοριστούν οι ιδιαίτερότητες που εμφανίζονται σε σχέση με τις συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες. Στη συνέχεια, ακολούθησε η κυρίως εμπειρική έρευνα, ποσοτικού και ποιοτικού χαρακτήρα, ώστε να προσδιοριστούν τα χαρακτηριστικά και οι συγκεκριμένες διαδικασίες του κοινωνικού αποκλεισμού των ομάδων αυτών. Τα αποτελέσματα των τριών φάσεων της έρευνας έδειξαν ότι στις Κυκλάδες συνυπάρχουν πλούτος και φτώχεια, υψηλό επίπεδο διαβίωσης, μεσαία, ελάχιστα και χαμηλά εισοδήματα. Αν και το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού δεν είναι γενικευμένο στις Κυκλάδες, όπου αυτό εμφανίζεται είναι έντονο. Οι περιπτώσεις που εντοπίζονται είναι ακραίες και χαρακτηρίζονται από κοινωνική απομόνωση και μειονέξια. Αντιθέτως, εντοπίστηκε ένα ευρύτερο φάσμα κοινωνικής ευπάθειας που εδώ συμμετέχουν όλες οι κοινωνικές ομάδες της έρευνας. Οι διαδικασίες κοινωνικού αποκλεισμού σαφώς διακρίνονται από αυτό που ονομάζεται «κοινωνική ευπάθεια». Η έρευνα κατασκεύασε τις ομάδες με βάση αυτό που ονομάζουμε επίσημα κοινωνική ευπάθεια, δηλαδή με άλλα λόγια, ενδιαφέρθηκε για εκείνες τις πληθυσμιακές κατηγορίες οι οποίες «απειλούνται» από το βίωμα του αποκλεισμού. Αυτές οι ομάδες συνήθως καταγράφονται επίσημα από τους κρατικούς φορείς ή από την Ευρωπαϊκή Ένωση, έχουν ένα ενδεικτικό χαρακτηριστικό και εκκρφόζονται κατά κανόνα τους χώρους στους οποίους εμφανίζεται ευλόγητα μία κοινωνία. Εκτός από τον όρο «κοινωνικά ευπαθείς ομάδες» χρησιμοποιούνται και άλλοι οικείοι όροι όπως «ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες», «ομάδες υψηλού κινδύνου», κ.λπ. Συνήθως, σε επίπεδο λόγου συγγένειας με τις «ευπαθείς ομάδες» με τις «κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες». Για το λόγο αυτό μιλούμε εύκολα για «κοινωνικά αποκλεισμένους μετανάστες», για «αποκλεισμένες άγαμες μητέρες», για αποκλεισμένους ταγώντους», για «αποκλεισμένους αποφυλακισμένους», εννοώντας στην ουσία τους μετανάστες που κινδυνεύουν από κοινωνικό αποκλεισμό, την άγαμη μητέρα που περιθωριοποιείται, τους αργάματους ταγόντους ή τον αποφυλακισμένο χωρίς απασχόληση.

Η Κασιμάτη (2003)¹²⁵¹ στην έρευνά της εστιάζει στους Αλβανούς μετανάστες στα Κύθηρα επιχειρώντας να σκιαγραφήσει *πρώτον*, τα στερεότυπα της ελληνικής κοινωνίας για τους Αλβανούς γενικά και *δεύτερον*, τη θέση, τις αντιλήψεις και τις απόψεις, τις στάσεις και διαθέσεις των Αλβανών απέναντι στους Κυθηρίους και στους Έλληνες. Η μελέτη παρατήρησε ότι μετακίνηση των γηγενών στην πρωτεύουσα για λόγους σπουδών, εργασίας κ.λπ. ελαχιστοποίησε τον αριθμό του εργατικού δυναμικού, σε ένα μικρό τόπο, όπου οι μετακινήσεις από διπλανές περιοχές δεν είναι εύκολες, αφού άλλωστε δεν υπήρχαν ελκυστικές απασχολήσεις για όσους θα ήθελαν να αλλάξουν τόπο και να σταδιοδρομήσουν στα Κύθηρα. Συνεπώς οι καλλιέργειες συρρικνώθηκαν μιας και δεν υπήρχαν εργατικά χέρια για τη συγκομιδή, η οικονομική και κοινωνική απαξία συνεχιζόταν (Κασιμάτη, 2003:54)¹²⁵². Ερμηνεύοντας τα στερεότυπα που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις (Κασιμάτη, 2003) στη μελέτη τονίζεται ότι οι αρνητικές διαθέσεις του ελληνικού πληθυσμού προς τους Αλβανούς, δεν συμβάλουν στην ομαλή ένταξη τους στη δική κοινωνία. Είναι λογικό επομένως, να απομονώνονται σε συγκεκριμένους κοινωνικούς χώρους, γιατί μέσα σ' αυτούς αισθάνονται ότι υπάρχουν και μέσα σε αυτούς έχουν ταυτότητα. Είναι οδυνηρό να φεύγουν από τη χώρα τους, όπου δεν μπορούσαν να ζήσουν γιατί η ζωή τους ήταν δύσκολη, και, φθάνοντας ύστερα από ταλαιπωρίες και κόπους στη χώρα μας, να αντιμετωπίζουν δυσκολίες γιατί είναι Αλβανοί¹²⁵³ μετανάστες. Σε μια εποχή όπου η δυνατότητα επικοινωνίας είναι μεγάλη και οι κοινωνίες είναι ανοικτές, σήμερα που σε ολόκληρη την Ευρώπη σημειώνονται έντονες πληθυσμιακές μετακινήσεις, όλες οι κοινωνίες πρέπει να μάθουν να συμβιώνουν με τους «άλλους» και να μην εκδηλώνουν τάσεις ξενοφοβίας και ρατσισμού. Οι μετανάστες από την Αλβανία ήρθαν στα Κύθηρα τυχαία ή γιατί ακολούθησαν άλλους συγγενείς και φίλους. Έφυγαν από τη χώρα τους, γιατί βίωσαν τη φτώχεια και την καταπίεση του καθεστώτος. Ήρθαν οι περισσότεροι παράνομα και υποβλήθηκαν σε

¹²⁵¹ Κ. Κασιμάτη (2003) «Οι Αλβανοί Μετανάστες στα Κύθηρα», *Νόστος*, τ. I, σσ.53-94.

¹²⁵² Σε αυτή την κατάσταση στασιμότητας και συνεχώς εκδηλωμένης ύφεσης άρρισαν να καταφθάνουν στο νησί μετανάστες από την Αλβανία, Πόντιοι και άλλοι, οι οποίοι, από την δεκαετία του 1990 με την κατάργηση των πολιτικών καθεστώτων στις χώρες τους και τη δυνατότητα που είχαν να μετακινήθουν, αναζητώντας άλλοι την τύχη τους. Η παρουσία τους είχε σημαντικές επιδράσεις στην οικονομική ζωή του νησιού και στην κοινωνική στρωμάτωση. Ένα πληθυσμός Αλβανών μεταναστών που κινείται στα όρια της νομιμότητας και παρανομίας, στα πλαίσια της κυθηρικής κοινωνίας με τα πολιτιστικά μορφώματα και τις κοινωνικές αξίες που τον συνοδεύουν, με τη διαφορετική θρησκεία και γλώσσα, τις παραδόσεις και τα έθιμα και το κυριότερο με τα στερεότυπα που οι ίδιοι έχουν για τους Έλληνες γενικά και τους Κυθηρίους ειδικότερα στερεότυπα που δημιουργήθηκαν και πριν έρθουν στη Ελλάδα και μετά από τις εμπειρίες που αποκόμισαν από την εδώ παραμονή τους, αλλά και στερεότυπα που οι Έλληνες έχουν για αυτούς τους πληθυσμούς, δείχνοντας ότι η κοινωνική ενσωμάτωση δεν είναι επιθυμητή. Δεν είναι, επομένως, μόνο μια διαφορετική κοινωνική στρωμάτωση, όπου σήμερα το στρώμα των μεταναστών, και εν προκειμένω των Αλβανών, βρίσκεται στο κατώτερο σημείο της κοινωνικής διαβάθμισης, αλλά και μια ρευστή κοινωνική διάρθρωση, με στοιχεία ρατσισμού και ξενοφοβίας από την πλευρά των Κυθηρίων και χαρακτηριστικά κοινωνικού αποκλεισμού από την πλευρά των Αλβανών (Κασιμάτη, 2003:55).

¹²⁵³ Η Κασιμάτη (2003) τονίζει ότι αναμφίβολα ζουν και θρουν μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο, όπου τον πρώτο καιρό, ανεπίσημοι όπως ήταν στο μεγαλύτερο ποσοστό τους, συχνά κυνηγημένοι στην ίδια τους τη χώρα, με το φόβο της σύλληψής τους και της απέλασής τους από τις εδώ αρχές, με τις άμεσες βιοτικές ανάγκες που αντιμετωπίζουν, και κυρίως με τη διαφορετική κουλτούρα που έφεραν μαζί τους, η αντικοινωνική συμπεριφορά τους, έστρωσε το έδαφος για να εκδηλωθούν φαινόμενα ξενοφοβίας και ρατσισμού από τους ντόπιους. Ωστόσο, οι ευθύνες δεν μπορεί μονομερώς να αποδίδονται σ' αυτούς. Γιατί εκείνοι μπορεί να είναι χωρίς «χαρτιά», αλλά και η ελληνική κοινωνία δεν είχε θεσμούς να τους αντιμετωπίσει. Μπορεί εκείνοι να προβαίνουν σε αντικοινωνικές πράξεις, αλλά και η ελληνική κοινωνία συχνά τους μετατρέπει σε αποδιοπομπαίο τράγο. Μπορεί εκείνοι να γίνονται βίαιοι κι εκδικητικοί, αλλά και η ελληνική κοινωνία ορισμένες φορές τους προκαλεί με την καταπίεση και τις τάσεις εκμετάλλευσής που εκδηλώνει, όταν την μη-νόμιμη είσοδο τους στη χώρα την προβάλουμε, για να τους δοθούν χαμηλότερα από το κανονικό ημερομίσθιο.

πολλές ταλαιπωρίες, μέχρι να πατήσουν ελληνικό έδαφος. Δεν δίστασαν να ξεκινήσουν ακόμη και με τα πόδια, για να ξεφύγουν από τη φανυλότητα και την ανέχεια¹²⁵⁴.

Η εξέταση των συνθηκών απασχόλησης και διαβίωσης των μεταναστών καθώς και τα γενικότερα ζητήματα που σχετίζονται με τη σχέσης τους με τις τοπικές κοινωνίες υποδοχής και την ελληνική κοινωνία και πολιτεία γενικότερα, αναδύονται μέσα από τις μαρτυρίες, τα βιώματα της μετανάστευσης, η καταγραφής της εμπειρίας των ιδίων άλλα και οι δικές θέσεις και οι απόψεις των Αλβανών μεταναστών και μεταναστριών μέσω ποιοτικών μεθόδων έρευνας που παραθέτονται με διηγηματική μορφή, φωτίζοντας με στοιχεία του ιστορικού, κοινωνικού, οικονομικού και πολιτισμικού υποβάθρου των μεταναστών και με στοιχεία που αφορούσαν τις ατομικές και οικογενειακές τους στρατηγικές, καθώς και με τις σχέσεις με τη χώρα προέλευσης και τις προοπτικές τους για το μέλλον, αλλά χωρίς θεωρητική και κριτική ανάλυση είναι το θέμα της μελέτης του Νιτσιάκου (2003)¹²⁵⁵. Η έρευνα αφορούσε τρεις παραδειγματικές αγροτικές περιοχές: μία πεδινή περιοχή με δυναμική γεωργία (Δήμος Βέλου, Νομός Κορινθίας), μία περιοχή όπου συνδυάζονται αγροτικές και μη αγροτικές δραστηριότητες (Δήμοι Κισσάμου και Ινναχωρίου, Νομός Χανίων) και μία ορεινή «μειονεκτική» περιοχή (Δήμοι Κόνιτσας και Μαστοροχωριών, Νομός Ιωαννίνων). Εκτός από τα γενικά στοιχεία που αφορούσαν τα «αντικειμενικά» δεδομένα της μεταναστευτικής εμπειρίας, η μελέτη εστίασε στην καταγραφή της υποκειμενικής βίωσης, πρόσληψης και αναπαράστασης του φαινομένου από τους ίδιους τους μετανάστες, γεγονός που υπαγόρευσε μια κατ' εξοχήν ποιοτική μεθοδολογία με τη χρήση της ημι-δομημένης συνέντευξης στο πλαίσιο επιτόπιας έρευνας¹²⁵⁶.

¹²⁵⁴ Στην Ελλάδα και στα Κύθηρα βρήκαν εργασία με αποδοχές πολύ καλύτερες από τις αντίστοιχες στην Αλβανία, αλλά χαμηλότερες από εκείνες των γηγενών. Είναι κοινή πρακτική όχι μόνο στη χώρα αλλά γενικότερα, όπου έχουν μεταναστεύσει στην Ευρώπη, ότι άλλες εργασίες έκαναν στην Αλβανία, συχνά μη-χειρωνακτικές, εξειδικευμένες σε κάποιο ποσοστό και σε άλλες αναγκάζονται να απασχοληθούν όταν βρεθούν στις χώρες υποδοχής. Από την έρευνα προκύπτει ότι μετανάστες πανεπιστημιακής εκπαίδευσης ασχολούνται στις χώρες υποδοχής με χειρωνακτικά ανεπίδεκτα επαγγέλματα (Κασμάτη, 2003:75). Δεν φαίνεται να δημιουργήσαν προβλήματα στα Κύθηρα, αναγνώρισαν ότι συχνά η τοπική κοινωνία τους συμπαράσταθηκε σε δύσκολες στιγμές, και έχουν γενικά θετική στάση για τους ανθρώπους του νησιού. Θεωρούν ότι οι Υπηρεσίες στις περισσότερες περιπτώσεις τους αντιμετώπισαν ως ξένους, ρατσιστικά, τους έφεραν πολλές δυσκολίες για την απόκτηση των απαραίτητων χαρτιών και η αστυνομία ιδιαίτερα τους υπέβαλε σε συνεχείς ελέγχους και τους ταλαιπώρησε. Αποφασιστικό στοιχείο της καλύτερης θέσης τους στην δική μας κοινωνία είναι η νόμιμη είσοδος και παραμονή στη χώρα, γι' αυτό συμβουλεύουν τους συμπατριώτες τους που πρόκειται να μεταναστεύσουν στη χώρα να φροντίσουν να έρθουν με τις νόμιμες διαδικασίες, να είναι αποφασισμένοι να εργαστούν και να δείξουν τους καλούς τους εαυτούς. Συναναστρέφονται με τους συμπατριώτες τους κυρίως, και κάποτε αυτούς με τους οποίους δουλεύουν, η νοσταλγία για την πατρίδα τους είναι έντονη, η προσδοκία ότι τα πράγματα κάποτε θα φτιάξουν και εκεί είναι διάχυτη, και η ελπίδα ότι μια μέρα θα γυρίσουν στην Αλβανία και θα ζήσουν εκεί είναι ορατή (Κασμάτη, 2003:91).

¹²⁵⁵ Οι συγκεκριμένες ιστορίες ζωής αποτελούν ασπασμάτα ευρύτερων βιογραφικών αφηγήσεων, που επελέγησαν από έναν μεγάλο αριθμό συνεντεύσεων που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο ερευνητικού προγράμματος με τίτλο «Οι επιπτώσεις της εγκατάστασης και απασχόλησης ξένου εργατικού δυναμικού στην ελληνική ύαιθρο».

¹²⁵⁶ Ορίζονται ένα «πριν» και ένα «μετά» την έξοδο από τη χώρα προέλευσης, ζητούμενα ήταν η διερεύνηση των κοινωνικών και οικονομικών δεδομένων της οικογένειας του μετανάστη, το ιστορικό της ζωής του μέχρι την έξοδο και γενικότερα οι συνθήκες ζωής στη χώρα του, η επιλογή της Ελλάδας ως χώρας για εγκατάσταση και η ύπαρξη ή όχι προσωπικών ή οικογενειακών στρατηγικών μετανάστευσης εντάσσονταν επίσης στη βασική θεματολογία των συνεντεύσεων. Επίσης, το χρονικό της μετανάστευσης, οι περιπλανήσεις στο χώρο για αναζήτηση εργασίας, οι όροι συναλλαγής και απασχόλησης μετά την είσοδο και καθ' όλη τη διάρκεια της παραμονής στη χώρα, καθώς και η γενικότερη αντιμετώπιση και οι συνθήκες εργασίας και διαβίωσης, η διαχείριση του οικογενειακού εισοδήματος, οι καταναλωτικές συμπεριφορές και η ποιότητα ζωής, η κοινωνικοποίηση και εκπαίδευση των παιδιών, αφορούσαν επίσης κεντρικά ερωτήματα των συνεντεύσεων. Ακόμα, οι κοινωνικές σχέσεις και επαφές με τις τοπικές κοινωνίες, τα δίκτυα γνωριμιών, η κοινωνική ένταξη ή ο αποκλεισμός τους, η διατήρηση σχέσεων και επαφών με τη χώρα καταγωγής και οι προοπτικές για το μέλλον συνιστούσαν σημαντικά ζητούμενα των συνομιλιών, όπως επίσης και η βίωση της «ξενιτιάς», οι απόψεις τους για την Ελλάδα και τους Έλληνες και οι θέσεις τους για τον τρόπο που αντιμετωπίζονται αλλά και για το ζήτημα της «επαρτήτας». Μέρος της έρευνας στόχευε στη διερεύνηση των κοινωνικών, οικονομικών και θεσμικών συνθηκών διαβίωσης και απασχόλησης των μεταναστών στις περιοχές μελέτης, καθώς και της ένταξής τους στην ελληνική κοινωνία. Ο συγγραφέας υπενθυμίζοντας ιστορικά τη χρήση βιογραφικών μεθόδων στην κοινωνιολογία αναφέροντας το έργο των Thomas and Znaniecki (1984) θεωρεί πως θα πρέπει να δοθεί έμφαση στις ποιοτικές μεθόδους ανάλυσης και στις

Η μελέτη των **Δημουλά και Παπαδοπούλου (2004)** αναφέρεται σε αποτελέσματα έρευνας πεδίου που επικεντρώνονται στις μορφές κοινωνικής ένταξης και κοινωνικής ενσωμάτωσης που υιοθετούν οι μετανάστες στον αστικό και περιφερειακό χώρο της Περιφέρειας Αττικής, καθώς επίσης και στον τρόπο με τον οποίο αυτή η ένταξη ή η μη ένταξη και η ενσωμάτωση γίνεται αντιληπτή από τους επίσημους φορείς που έρχονται σε επαφή με τους οικονομικούς μετανάστες και τους εκπροσώπους των μεταναστών¹²⁵⁷. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη έρευνα οι μορφές κοινωνικής ένταξης η/και κοινωνικής ενσωμάτωσης των οικονομικών μεταναστών περνούν μέσα από τη συμμετοχή τους και το καθημερινό τους βίωμά σε όλους τους τομείς στα πλαίσια της ελληνικής κοινωνίας. Αυτή η συμμετοχή διερευνήθηκε με γνώμονα κάποιες παραμέτρους που αποτελούν και τους κύριους άξονες που λειτουργούν ως μηχανισμοί ένταξης και ενσωμάτωσης των οικονομικών μεταναστών (Δημουλάς και Παπαδοπούλου, 2004:12). Η βασική υπόθεση εργασίας της έρευνας είναι ότι οι μετανάστες εντάσσονται ή και ενσωματώνονται στην ελληνική κοινωνία και αντίστοιχα δεν εντάσσονται μέσα από τη συμμετοχή τους σε όλο το φάσμα των θεσμών τυπικών και άτυπων της ελληνικής κοινωνίας¹²⁵⁸. Αυτή η συμμετοχή επηρεάζεται και ως ένα πολύ σημαντικό βαθμό καθορίζεται από κάποιους παράγοντες ένταξης και ενσωμάτωσης που στη μελέτη (Δημουλάς και Παπαδοπούλου, 2004:13) χαρακτηρίζονται ως μηχανισμοί ένταξης και μηχανισμοί ενσωμάτωσης. Ο ρόλος και η ακριβής λειτουργία αυτών των μηχανισμών πάνω στους οικονομικούς μετανάστες από τη μία και στους επίσημους εκπροσώπους τους από την άλλη αποτελούν τα ευρήματα αυτής της έρευνας. Η μελέτη των Δημουλά και Παπαδοπούλου (2004) είναι από τις λίγες ελληνικές μελέτες μεταξύ των Sutton, 1978; Κασιμάτη, 1992; Πετρονάκη, 1998, 2001; Chtouris, Psimmenos and Tzelepoglou, 1999; Ιωσφίδης, 2001 και Cañete, 2001, που επικεντρώθηκαν αλλά και είχαν ως υπό-εξέταση αντικείμενα, την προσέγγιση εκπροσώπων μεταναστευτικών συλλόγων

βιογραφικές μαρτυρίες των μεταναστών. Ο συγγραφέας τονίζει ότι οι περισσότερες μελέτες ασχολούνται περισσότερο με τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις της μετανάστευσης στις χώρες υποδοχής και όχι με τη βίωση του φαινομένου από τους ίδιους τους μετανάστες, αφού τα «προβλήματα» που δημιουργούν θεωρούνται πιο σημαντικά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ίδιοι. Σε αυτήν ακριβώς τη τοποθέτηση οφείλεται και ο ποσοτικός προσανατολισμός της επιστημονικής έρευνας, που έχει ως αποτέλεσμα τα ανθρώπινα πρόσωπα των μεταναστών να καλύπτονται πίσω από μετρήσεις και στατιστικές. Ο ίδιος συμπληρώνει ότι η ελληνική επιστημονική έρευνα, σε ένα μέρος της, προσπάθησε να καλύψει τα κενά των ερευνητικών υποδομών της πολιτείας, δίνοντας περισσότερη έμφαση στα οικονομικά της μετανάστευσης και την πολιτική της διάσταση κυρίως σε σχέση με τις άμεσες επιπτώσεις της εγκατάστασης και απασχόλησης των μεταναστών στη χώρα, με έμφαση πάντοτε στις οικονομικές, κοινωνικές και άλλες επιπτώσεις που προκαλούν. παρά στην προβολή των εμπειριών των ίδιων των μεταναστών και μεταναστριών. Η μελέτη συμβάλει μεν στην κάλυψη αυτού του κενού στην ελληνική έρευνα και βιβλιογραφία με τη δημοσίευση δεκατριών μαρτυριών Αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα αλλά χωρίς κριτική ή θεωρητική σύνδεση αυτών στο ευρύτερο πλαίσιο των επιπτώσεων των θεσμών και των διαδικασιών της ελληνικής κοινωνίας έναντι στους ίδιους τους μετανάστες.

¹²⁵⁷ Η έρευνα πεδίου πιο συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκε από τον χειμώνα μέχρι το καλοκαίρι του 2004, για λογαριασμό της Περιφέρειας Αττικής από το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ με κύριο αντικείμενο τις «Μορφές Κοινωνικής Ένταξης των Οικονομικών Μεταναστών στην Περιφέρεια Αττικής».

¹²⁵⁸ Τα θέματα που διερευνώνταν εμφανίζονται σε δύο μεγάλες ενότητες: η πρώτη διερευνά τα βασικά και δομικά κοινωνικά χαρακτηριστικά του δείγματος των μεταναστών και ως τέτοια καταγράφονται το φύλο, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, η κατάσταση του νοικοκυριού, ο αριθμός και η ηλικία των παιδιών, το ιστορικό καταγωγής και η εθνικότητα, το ιστορικό διαμονής στην Ελλάδα και η ενδεχόμενη νομιμοποίηση, τα χαρακτηριστικά εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, τα χαρακτηριστικά απασχόλησης, τα στοιχεία υγείας και τα στοιχεία του εισοδήματός τους. Η δεύτερη ενότητα διερευνά συστηματικά και αναλυτικά τους παράγοντες εκείνους που φαίνεται να καθορίζουν την ένταξη ή την ενσωμάτωση τους στην ελληνική κοινωνία. Ως τέτοιοι έχουν καταγραφεί ο χρόνος παραμονής στη χώρα υποδοχής, η διαδικασία νομιμοποίησης και ο χρόνος νομιμότητας στην Ελλάδα, η γλώσσα, το εκπαιδευτικό υπόβαθρο, η συμμετοχή στην απασχόληση και οι διαδρομές απασχόλησης στην Ελλάδα, η οικογενειακή συνένωση, η κατοικία και η σταθερότητα στην κατοικία, η πολιτισμική και θρησκευτική ιδιαιτερότητα, οι σχέσεις με τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, οι σχέσεις με τους συλλόγους, οι άτυπες κοινωνικές σχέσεις και τέλος η σχέση με την ελληνική κοινωνία και τους Έλληνες, στο Δημουλάς Κ. και Δ. Παπαδοπούλου (2004) Έρευνα για τις Μορφές Κοινωνικής Ένταξης των Οικονομικών Μεταναστών στην Περιφέρεια Αττικής 2003-2004. Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ, Περιφέρεια Αττικής, σ.14.

και των οργανωμένων «κοινοτήτων» τους¹²⁵⁹, ¹²⁶⁰. Επιπλέον η έρευνα εστίασε¹²⁶¹ στους φορείς και επίσημους λειτουργούς της πολιτείας που έρχονται σε επαφή με τους μετανάστες και που γνωρίζουν μέσα από την άσκηση των καθηκόντων τους τα προβλήματά τους. Οι μεταναστευτικοί σύλλογοι που ρωτήθηκαν εκπροσωπούσαν μία ευρεία γκάμα εθνικοτήτων και πεδίων δραστηριότητας. Στην έρευνα (Δημουλάς και Παπαδοπούλου, 2004) χρησιμοποιήθηκε μία μακροσκελής λίστα (συνολικά οι σύλλογοι

¹²⁵⁹ Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι καμία από τις παραπάνω μελέτες δεν εστίασε σε συλλογικές οργανώσεις μεταναστών που απορρέουν αποκλειστικά από την εργασία με εξαίρεση την «Ένωση Παλαιστών Εργαζομένων στην Ελλάδα» και της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα: El Rapt». Οι συγγραφείς (Δημουλάς και Παπαδοπούλου, 2004:295) αναφέρουν πώς ένα μέρος ερωτηματολογίου της έρευνας καταγράφει τη σχέση με τις οργανωμένες κοινότητες και προσπαθεί να διερευνήσει τη σημασία αυτής της σχέσης. Η σχέση αυτή που καταγράφηκε εμφανίζεται σχετικά αδύναμη, μόνο το 17,3% των ερωτηθέντων δηλώνει να ανήκει σε κάποιο σύλλογο, εάν και ο βασικός μας διάλογος επικοινωνίας με τους μετανάστες, τουλάχιστον στο ξεκίνημα της έρευνας, πέρασε μέσα από τις κοινότητες. Για το λόγο αυτό δεν θα αναλύσουμε περαιτέρω αυτό το κεφάλαιο δίνοντας βαρύτητα στα επόμενα θέματα των κοινωνικών σχέσεων των μεταναστών.

¹²⁶⁰ Πραγματοποιήθηκαν 21 συνεντεύξεις σε βάθος με εργαλείο έναν οδηγό συνέντευξης που προσδιορίζεται εξ αρχής από κάποιους άξονες. Οι άξονες αυτοί του οδηγού συνέντευξης αντιστοιχούν θεματολογικά στα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν για τους ίδιους τους μετανάστες και καταγράφουν την άποψη των εκπροσώπων και των φορέων για τις συνθήκες και τις μορφές ένταξης των μεταναστών. Η δομή και η φιλοσοφία του οδηγού συνέντευξης καταγράφουν πιο συγκεκριμένα: (i) το προφίλ του συλλόγου, (ii) τα ιστορικά στοιχεία ίδρυσης του συλλόγου, (iii) τα πεδία δραστηριοποίησης του συλλόγου, (iv) την επιλογή της Ελλάδας ως τόπο δράσης και διαμονής, (v) την επιλογή της Αθήνας ως τόπο δράσης και διαμονής, (vi) τα μέλη του συλλόγου και τους παράγοντες ανταπόκρισης των μελών, (vii) τα μη μέλη της εθνικής κοινότητας και τους παράγοντες μη-ανταπόκρισης των μελών, (viii) τα προβλήματα και τους τρόπους αντιμετώπισης τους όπως καταγράφονται από τα μέλη του συλλόγου, (viii) τα προβλήματα νομιμοποίησης, την κάρτα παραμονής, την κάρτα εργασίας, την κάρτα δεκαετίας παραμονής, (x) τα προβλήματα στην αγορά εργασίας, τη νόμιμη και παράνομη απασχόληση, τις συνθήκες στο χώρο εργασίας, (xi) τα προβλήματα ως προς την ελληνική γλώσσα, (xii) τα προβλήματα με την εκπαίδευση, το μορφωτικό επίπεδο και η εκπαίδευση των παιδιών τους, (xiii) την οικογενειακή και την οικογενειακή σύνδεση, (xiv) την υγεία, υγειονομική περιθαλψη και η πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας, (xv) την ενημέρωση-πληροφόρηση για τα κοινωνικά τους δικαιώματα, παροχή επιδομάτων, (xvi) τη διαμεσολάβηση με δημόσιους φορείς και υπηρεσίες, δήμους, κ.λπ. (xvii) τη σχέση με άλλους συλλόγους, (xviii) τα αντιληπτά σχήματα που έχει ο σύλλογος για την ένταξη των μελών του στην ελληνική κοινωνία, (xix) την αξιολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών από τους κρατικούς φορείς, (xx) την αξιολόγηση των στάσεων και αντιλήψεων της ελληνικής κοινωνίας, (xxi) τις προτάσεις για βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών από το κράτος και τέλος, (xxii) τις προτάσεις για βελτίωση της «ικανότητας» ένταξης των μελών του. Στα πλαίσια της έρευνας ερωτήθηκαν συνολικά 13 σύλλογοι των μεταναστευτικών κοινοτήτων, 1 εκπρόσωπος του φόρουμ των μεταναστών, 3 συνδικαλιστικοί εκπρόσωποι, 1 ευρωβουλευτής, και 3 δικηγόροι που ασχολούνται με υποθέσεις μεταναστών. Οι άξονες που παρουσιάζονται παραπάνω διακρίνονται στην εσωτερική τους δομή σε 3 μεγάλες θεματικές ενότητες: (i) τα στοιχεία ταυτότητας του συλλόγου, (ii) τα προβλήματα νομιμοποίησης των μεταναστών, (iii) τα προβλήματα ένταξης και ενσωμάτωσης με άξονα την εργασία, την εκπαίδευση, την οικογενειακή σύνδεση, κ.λπ. και τέλος, (iv) την αξιολόγηση και τις προτάσεις για βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης, στο Δημουλάς Κ. και Δ. Παπαδοπούλου (2004) *Έρευνα για τις Μορφές Κοινωνικής Ένταξης των Οικονομικών Μεταναστών στην Περιφέρεια Αττικής 2003-2004*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ, Περιφέρεια Αττικής, σ. 167.

¹²⁶¹ Οι συγγραφείς (Δημουλάς και Παπαδοπούλου, 2004) σημειώνουν ότι οι παράγοντες που αναφέρονται στην έρευνα δεν βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο σπουδαιότητας ως προς την ένταξη και την ενσωμάτωση, για αυτό δίνουν έμφαση στα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου και κρίνουν σκόπιμη μία μεθοδολογική διευκρίνιση με στόχο τον αναλυτικό διαχωρισμό των διαδικασιών ένταξης και ενσωμάτωσης των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία. Ο διαχωρισμός δημόσιου και ιδιωτικού βίου του ατόμου, θεμελιώδεις χαρακτηριστικά όλων των σύγχρονων δημοκρατικών κοινωνιών αποτελεί το κριτήριο της ένταξης ή της ενσωμάτωσης. Τα στοιχεία λοιπόν που αναφέρονται στο χρόνο διαμονής στην Ελλάδα αποτελούν τη βάση για την έναρξη και την καταγραφή της διαδικασίας και της διάρκειάς της. Από εκεί και πέρα, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η απασχόληση, η κατοικία και ότι σχετίζεται με το προφίλ του δημόσιου βίου του ατόμου εντάσσονται στις διαδικασίες ένταξης. Η συμμετοχή στην εκπαίδευση σηματοδοτεί την ειδοποίησή διαφορά ανάμεσα στις δύο διαδικασίες. Η εκπαίδευση αποτελεί τον κυριότερο παράγοντα έναρξης μιας βασικής μορφής κοινωνικής ενσωμάτωσης. Με την έννοια αυτή, τα παιδιά της δεύτερης γενιάς, τα παιδιά των μεταναστών δεν εντάσσονται μόνο στην κοινωνία της οποίας συμμετέχουν στο εκπαιδευτικό σύστημα, οι γονείς τους έχουν ενταχθεί όχι τα παιδιά, αλλά επιπλέον ενσωματώνονται σε αυτό το σύστημα. Για το λόγο αυτό και την κύρια ευθύνη της κοινωνικής ενσωμάτωσης των παιδιών των μεταναστών την έχει η πολιτεία. Με άλλα λόγια, ότι δηλαδή αργότερα τον αυστηρά ιδιωτικό χώρο του ατόμου και τον τρόπο οργάνωσής του, όπως είναι η οικογένεια, εντάσσεται για τη συγκεκριμένη έρευνα στις διαδικασίες ενσωμάτωσης που αποτελούν μία πιο σύνθετη και πολύπλοκη διαδικασία. Διαχωρίσαμε δηλαδή αναλυτικά και κοινωνιολογικά την ένταξη από την ενσωμάτωση βασίζομενοι κατά πρώτο λόγο στο διαχωρισμό μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού βίου του ατόμου-μέλους μιας κοινωνίας. Οπότε όποτε στην πράξη οι δύο διαδικασίες αλληλοεπηρεάζονται, η δε ένταξη αναμφισβήτητα τροφοδοτεί τη διαδικασία ενσωμάτωσης και προηγείται αυτής. Αλλά η πραγματικότητα είναι πολύπλοκη και δεν σπηρετεί πάντα σε γραμμικές σχέσεις. Κατά συνέπεια, η ένταξη δεν οδηγεί πάντα σε ενσωμάτωση ακόμη και εάν στην συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων αποτελεί τον αναγκαίο προθάλαμο της. Το φαινόμενο της μετανάστευσης διχάζει την ελληνική κοινωνία και αυτό αποτυπώνεται και από τους εκπροσώπους των μεταναστών. Οι μηχανισμοί της διαμόρφωσης της συντοχής και αλληλεγγύης της ελληνικής κοινωνίας, όπως και των περισσότερων δυτικών κοινωνιών, υπακούουν σε πολύπλοκους και σύνθετους κανόνες: δίνοντας η μετανάστευση ως φαινόμενο το ιδεολογικό και κοινωνικό της στίγμα, αυτόματα δημιουργεί τις προϋποθέσεις για έναν ισχυρό πρόσθετο παράγοντα (εκτός των δομικών και θεσμικών παραγόντων) ομαδοποιήσεων (υπέρ ή κατά της ένταξης των μεταναστών) του ελληνικού πληθυσμού, θέτοντας έτσι όλους εκείνους τους όρους της ανασύστασης της ελληνικής κοινωνίας και κατά συνέπεια της ελληνικής εθνικής ταυτότητας. Αυτή η μετατόπιση - μεταβολή, αξιακή και θεσμική, μέσα από τα πρότυπα ένταξης και ενσωμάτωσης που επιβάλλει η ελληνική κοινωνία για τους μετανάστες της, αλλά και οι ίδιοι οι μορφές ένταξης και ενσωμάτωσης που εσωτερικεύονται και υιοθετούνται από τους μετανάστες, αποτελούν το αντικείμενο της ανάλυσης, στο Δημουλάς Κ. και Δ. Παπαδοπούλου (2004) *Έρευνα για τις Μορφές Κοινωνικής Ένταξης των Οικονομικών Μεταναστών στην Περιφέρεια Αττικής 2003-2004*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ, Περιφέρεια Αττικής, σ. 15.

των μεταναστών που εδρεύουν στην Περιφέρεια Αττικής είναι 75¹²⁶² μαζί με τις Ενώσεις των μεταναστών και το Φόρουμ) των ήδη αναγνωρισμένων από τα μονομελή πρωτοδικεία συλλόγων των μεταναστών και χρήση αυτής ήρθαν σε επαφή με κάποιους από αυτούς τους πλέον αντιπροσωπευτικούς¹²⁶³. Από τα ευρήματα της έρευνας (Δημουλάς και Παπαδοπούλου, 2004) και το υλικό που συγκεντρώθηκε από τις συνεντεύξεις ανέδειξε ως πρόβλημα της νόμιμης παραμονής των μεταναστών¹²⁶⁴. Οι αυστηρές προϋποθέσεις απόκτησης και ανανέωσης της άδειας

¹²⁶² Ο αριθμός μεταναστευτικών συλλόγων που αναφέρουν οι Δημουλάς και Παπαδοπούλου (2004:168) πρέπει να λαμβάνεται υπόψη με ιδιαίτερη προσοχή γιατί από την παρούσα πιλοτική και κύρια έρευνα διαπιστώθηκε ότι οι μεταναστευτικοί σύλλογοι χαρακτηρίζονται από μια ρευστότητα και δυσκολία εντοπισμού τους, για παράδειγμα. Βλ. Κεφάλαιο για τον «Εργατικό Σύλλογο Αλλανικών Μεταναστών στην Ελλάδα» ο οποίος δεν λήφθηκε υπόψη ή δεν εντοπίστηκε στην έρευνα των Δημουλά και Παπαδοπούλου (2004). Όπως έχει ήδη αναφερθεί υπάρχουν μεταναστευτικοί σύλλογοι που δεν λειτουργούν «εικονικά» ή βρίσκονται υπό-διάλυση, κάτι που σε συνδυασμό με τις μη-ημεμεριωμένες καταστάσεις δημόσιων ή ιδιωτικών οργανισμών, ΜΚΟ, πρεσβειών ή υπηρεσιών για τους συλλόγους των μεταναστών, δυσχεραίνει την πρόσβαση των ερευνητών σε αυτές.

¹²⁶³ Οι άνθρωποι που έλαβαν μέρος στην έρευνα να κατείχαν πολύ διαφορετικές θέσεις και ενθύνες είτε μέσα στο σύλλογο είτε στο φορέα που εκπροσωπούσαν. Στην έρευνα των Δημουλά και Παπαδοπούλου (2004) καταγράφηκε η άποψη από τους εξής φορείς και συλλόγους: (α) οκτώ αλβανικούς συλλόγους πάσης φύσεως στόχων και δραστηριοτήτων, (β) μία βουλγαρική «κοινότητα», (γ) του προέδρου των Παλαστινίων εργαζομένων, (δ) της Ένωσης Αιγυπτίων εργαζομένων, (ε) ενός δημοσιογράφου εκπροσώπου του Φόρουμ των μεταναστών, (στ) ενός μεταφραστή διερμηνέα από τη Σιρία, (ζ) του συλλόγου της Γουινέας, (η) του συλλόγου της Νιγηρίας, (θ) δύο μελών των Εργατικού Κέντρου Αθήνας, (ι) ενός ευρωβουλευτή και (κ) τριών δικηγόρων ειδικευμένων πάνω σε θέματα μεταναστευτικής και μεταναστευτικής πολιτικής.

¹²⁶⁴ Το βασικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι οικονομικοί μετανάστες είναι η νόμιμη παραμονή τους. Η απότομη και ραγδαία αύξηση τους κατά τη δεκαετία του 1990-2000 βρήκε απροετοίμαστη την ελληνική κοινωνία. Πολλοί μετανάστες ερχόταν παράνομα, ανорγάνωτα και κάτω από πολύ άσχημες έως επικίνδυνες συνθήκες μετακίνησης. Χωρίς προετοιμασία, χωρίς διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες, χωρίς κέντρα και διαδικασίες υποδοχής και ένταξης, η ελληνική κοινωνία φάνηκε να διαχειριστεί αξιοπρεπώς το πρόβλημα της μαζικής και παράνομης μετανάστευσης. Ως αποτέλεσμα μεγάλος αριθμός μεταναστών βρέθηκε και εν πολλοίς παραμένει παράνομα στην περιοχή της Αττικής και απασχολείται σε παραοικονομικές δραστηριότητες στον αγροτικό τομέα, τις κατασκευές, τη μεταποίηση αλλά και τις υπηρεσίες (π.χ. βενζινοδία, εστιατόρια, ψησταριές) κάτω από άσχημες συνθήκες εργασίας και χωρίς τήρηση των κανόνων υγιεινής και ασφάλειας. Αρκετοί δε, επειδή έρχονται από τις γειτονικές χώρες, εισέρχονται με τουριστική βίζα και αφού βρίσκουν κάποια εργασία μένουν μόνιμα αλλά ταυτόχρονα παράνομα. Η απουσία θεσμικού πλαισίου για τη σταδιακή και σε διαρκή βάση νομιμοποίηση των μεταναστών, έχει ως αποτέλεσμα την παράνομη παραμονή και απασχόληση και την de facto νομιμοποίησή τους με την εφάπαξ διαδικασία του 1998 και τις διαδικασίες ανανέωσης του 2001. Το θεσμικό πλαίσιο της νομιμοποίησης κρίνεται ως ακραία εκμεταλλευτικό, πρόχειρο και μη ανταποκρινόμενο στις περιστάσεις. Δεν χαρακτηρίζεται από μία διάρκεια και συνέχεια αλλά έγινε για να ρυθμίσει εκ των υστέρων ένα υπαρκτό πρόβλημα με αντιφατικές πολλές φορές προϋποθέσεις. Αποτέλεσμα αυτών των δημόσιων πολιτικών είναι ο εξαναγκασμός μεγάλου αριθμού των μεταναστών στην παραιονομία. Η έλλειψη της άδειας παραμονής αποτελεί το πρωταρχικό πρόβλημα για τον οικονομικό μετανάστη καθώς χωρίς αυτή δεν μπορεί να έχει στοιχειώδη προγραμματισμό στις καθημερινές του δραστηριότητες. Μπλέκει σε έναν κυκλώνα δικαιολογητικών, χαρτιών, υπογραφών και γραφειοκρατικών διαδικασιών με πολυώρες και πολυήμερες αναμονές ως προς την προσπάθεια κατάθεσης του φακέλου του που στην ουσία απαξιώνει την όποια τυπικά νόμιμη διαδικασία. Μέχρι να ευοδωθεί η προσπάθεια έκδοσης της άδειας παραμονής οι περισσότεροι μετανάστες αναγκάζονται να υποβληθούν από την αρχή στην ίδια διαδικασία. Δεν λείπουν βέβαια εκείνοι οι μετανάστες που γίνονται παράνομοι επειδή απουσιάζουν οι διαδικασίες και τα μέσα πληροφόρησής τους ως προς το χρόνο, τον τόπο και τις προϋποθέσεις νομιμοποίησής τους. Η απουσία μεταναστευτικής πολιτικής από την ελληνική πολιτεία, είναι έκδηλη στο «κλείδωμα» των διαδικασιών για την αρχική νομιμοποίησή τους και τη δυνατότητα μόνον ανανέωσης των επίσημων εγγράφων τους. Έτσι για μεγάλο αριθμό μεταναστών η εφάπαξ νομιμοποίηση και για ακόμα μεγαλύτερο αριθμό η εκ περιτροπής διαδικασία ανανέωσης, έχει ως αποτέλεσμα την επιλογή παράτυπων ή και παράνομων πρακτικών όπως είναι η εξαγορά πλαστών εγγράφων και η καταβολή χρημάτων σε δημόσιους λειτουργούς για την έγκριση διεκπεραίωση της εκκρεμότητας τους. Οι όροι και οι προϋποθέσεις ανανέωσης της νόμιμης παραμονής είναι ανελαστικοί, με υψηλό κόστος και χρονοβόροι με αποτέλεσμα μεγάλος αριθμός μεταναστών να μην μπορεί να ανταποκριθεί και να βρίσκεται ξανά στο καθεστώς του μετανάστη χωρίς άδεια παραμονής ή εργασίας. Επίσης οι αλλαγές στη νομοθεσία και το πλήθος των ερμηνευτικών εγκυκλίων εντείνουν το πρόβλημα καθώς προκαλούν συγχύσεις στις υπηρεσίες που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα στην έκδοση των εγγράφων τους, δημιουργούν αβεβαιότητες και πολλές φορές οδηγούν σε αλληλοσυναιρούμενες πρακτικές. Δεν είναι δε λίγες οι περιπτώσεις όπου οι μετανάστες αδυνατούν να ασκήσουν στα στοιχειώδη πανανθρώπινα δικαιώματα της οικογενειακής συνένωσης τα δικαιώματα που απορρέουν από την πρόσβαση στην εργασία και τις παραμέτρους που τη διαμορφώνουν (π.χ. ιατρική κάλυψη), στις υπηρεσίες υγείας, το δικαίωμα στην εκπαίδευση και την επιμόρφωση καθώς και το δικαίωμα στην ιδιοκτησία. Πέρα από τον προσωρινό χαρακτήρα των αδειών παραμονής, οι μεγάλες καθυστερήσεις στην απόδοσή τους έχουν ως αποτέλεσμα οι μετανάστες να τις παραλαμβάνουν πολλές φορές ληγμένες με συνέπεια την εσπέρι τυτική τους παραμονή, η οποία τους θέτει σε μία ιδιόμοστη κατάσταση ομηρίας, ανασφάλειας και διαρκούς εκκρεμότητας. Αυτή η εκκρεμότητα, εκτός από τις δυσκολίες πρόσβασης στην απασχόληση που προκαλεί στον μετανάστη οδηγεί σε συνυφιστάμενες παρανομίες και στον περίγυρο που εμπλέκεται άμεσα στη σφαίρα επίβλεψής του. Παράνομος ο μετανάστης, παράνομος και ο εργοδότης που τον απασχολεί, παράνομα και τα μέλη της οικογένειάς του (σύζυγος, ανήλικα παιδιά) παράνομο και το σχολείο που δέχεται τα παιδιά τους, παράνομο και οι γιατροί που φροντίζουν αφυπόκριτους για την αντιμετώπιση των ασθενειών τους στα δημόσια νοσοκομεία. Πρόκειται για μία κατάσταση έντονης ψυχολογικής πίεσης του μετανάστη που οδηγεί στην ανασφάλεια και την «αγανάκτηση» που απέναντι στην ελληνική κοινωνία. Η απουσία πάγιας μεταναστευτικής πολιτικής και ειδικότερα η έλλειψη σταθερών κανόνων και προϋποθέσεων απόδοσης της άδειας παραμονής και ανανέωσης της έχει επίσης ως αποτέλεσμα την αδυναμία των δημοσίων υπηρεσιών να λειτουργήσουν στη βάση στοιχειώδους προγραμματισμού. Επιπλέον, οι αμφισβητούμενες περιπτώσεις ή και οι περιπτώσεις που δεν είναι αυστηρά προδιαγεγραμμένη η διαδικασία της διαχείρισής τους έχουν ως αποτέλεσμα την υπερκαταγωγή εγκυκλίων, οι οποίες με τη σειρά τους προκαλούν επιπρόσθετο φόρτο

παραμονής, η σύντομη σχετικά διάρκειά της, ο λαβύρινθος των δικαιολογητικών, των κανόνων των διαφορετικών υπηρεσιών και των εγκυκλίων, η υπερβολική γραφειοκρατία και η ελλιπής κατάρτιση του προσωπικού που χειρίζεται αυτά τα ζητήματα, έχουν ως αποτέλεσμα τη συνύφανση του συγκεκριμένου προβλήματος με τις συνολικές συνθήκες διαβίωσης των οικονομικών μεταναστών¹²⁶⁵.

Η Σούμπερτ (2004)¹²⁶⁶ στην μελέτη της εστίασε στους μεταναστευτικούς συλλόγους γενικά στην περιοχή της Αθήνας. Η ίδια σημείωνε ότι παρά τις εθνικές προσπάθειες για το σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας επαρκέστερης και πιο αποτελεσματικής μεταναστευτικής πολιτικής, δεν διαφαίνεται μια βελτίωση της ποιότητας ζωής των μεταναστών που ζουν στην Ελλάδα-καθώς της ισότιμης αντιμετώπισης και της αναγνώρισης των δικαιωμάτων τους (Σούμπερτ, 2004:9). Ταυτόχρονα άρχισε να διαφαίνεται η ανάγκη ένταξης στην Κοινωνία των Πολιτών, είτε με την συμμετοχή σε οργανώσεις όπως οι συνδικαλιστικές), είτε με τη σύσταση εθνοτικών οργανώσεων των μεταναστών (Σούμπερτ, 2004:9). Οι μεταναστευτικοί σύλλογοι που εστίασε στη μελέτη της η Σούμπερτ (2004) ήταν: *Πρώτον*, η Ένωση Αιγυπτίων, El Rapti, και Σύλλογος Σύρων Μεταναστών Χανίων (Αφρικανική Ήπειρος/ Μέση Ανατολή). *Δεύτερον*, το Στέκι Αλβανών Μεταναστών και Βουλγαρική Κοινότητα Αθήνα (Ευρώπη/ Βαλκάνια). *Τρίτον*, Ουκρανική Κοινότητα (Πρ. ΕΣΣΔ). *Τέταρτον*, Κοινότητα Μπανγκλαντές και Πακιστανική Κοινότητα, «Ενότητα» (Νότια Ασία)¹²⁶⁷.

εργασίας και οδηγούν στην αποσπασματική και χωρίς ενιαία λογική αντιμετώπιση των μεμονωμένων συμβάντων. Πέραν τούτου δημιουργούν μία υπέρμετρη γραφειοκρατία, δύσκολα έως μη διαχειρίσιμη που με τη σειρά της κάνει τις διαδικασίες νομιμοποίησης υπερβολικά χρονοβόρες και απαιτητικές. Ο μετανάστης θα πρέπει να απουσιάσει αρκετές μέρες από την εργασία του προκειμένου να καταθέσει τα δικαιολογητικά για τη νομιμοποίησή του. Για να αποφευχθεί κάτι τέτοιο που τον στερεί όχι μόνο το «απαραίτητο για την επιβίωσή του μεροκάματο» αλλά και τα αναγκαία για τη νομιμοποίηση ένσημα, ο μετανάστης καταφεύγει σε μεσάζοντες, κυκλώματα και δικηγόρους δαπανώντας σημαντικό μέρος του εισοδήματός τους. Το σύνθετο αποτέλεσμα την παράτυπη εφευρετικότητα των μεσάζοντων είναι η έγκαιρη απόκτηση της βεβαίωσης κατάθεσης των δικαιολογητικών που τον θέτουν σε μία ιδιότυπη ημιπαράνομη/ ημινόμιμη κατάσταση ομηρίας. Επιπλέον, ο σύντομος χρόνος απόδοσης της παραμονής και η αλληλεξάρτηση από την άδεια εργασίας εντείνει το πρόβλημα. Εξ αυτού του γεγονότος αναπαράγεται η παρανομία και ενισχύονται τα κυκλώματα παράνομη διακίνησης των μεταναστών. Οι προϋποθέσεις οικογενειακής συνένωσης ως δύσκολη απόκτησης του καθεστώτος των επισημών οικονομικού μετανάστη είναι αυστηρά περιορισμένες στην πυρηνική οικογένεια και δεν αναφέρονται στους γονείς των μεταναστών ούτε στα παιδιά που ενηλικιώνονται. Επιπλέον, οι προϋποθέσεις χαρακτηρίζονται ως πολύ αυστηρές. Το πρόβλημα είναι εντονότερο καθώς η όλη διαδικασία θα πρέπει να επαναλαμβάνεται κατά τακτά χρονικά διαστήματα και συναρτάται άμεσα από την άδεια παραμονής του υπευθύνου του νοικοκυριού. Πόσο μάλλον που αρκετοί μετανάστες προέρχονται από μακρινές χώρες που δεν διαθέτουν πρεσβεία ή προξενείο στη χώρα μας. Στις περιπτώσεις που η οικογενειακή συνένωση συνδέεται με την ενηλικίωση κάποιου παιδιού και δεν πληρούνται πλέον οι νόμιμες προϋποθέσεις (αποδεικτικά εργασίας) παραμονής του στη χώρα διαρρηγνύεται άμεσα η οικογενειακή συνοχή. Σημαντικό είναι επίσης το πρόβλημα της πληροφόρησης των μεταναστών για τις διαδικασίες νομιμοποίησής τους. Τα διαφορετικά δικαιολογητικά που απαιτούνται και οι καθυστερήσεις στην έκδοσή τους ή οι διαφορετικές πρακτικές που εφαρμόζονται από τις διαφορετικές υπηρεσίες αναίρουν την ίδια τη διαδικασία της νομιμοποίησης. Οι αντιφάσεις και οι αλληλοακυρώσεις των προϋποθέσεων του θεσμικού πλαισίου και του τρόπου που το αντιλαμβάνονται οι δημόσιες υπηρεσίες, πολλές φορές οδηγούν στην αυτοσαφήνσή του, στο Δημούλας Κ. και Δ. Παπαδοπούλου (2004) *Έρευνα για τις Μορφές Κοινωνικής Ένταξης των Οικονομικών Μεταναστών στην Περιφέρεια Αττικής 2003-2004*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ. Περιφέρεια Αττικής, σ. 194.

¹²⁶⁵ Τα προβλήματα που δημιουργούνται από τις δυσκολίες απόκτησης της άδειας παραμονής δεν αναφέρονται μόνο στην αβεβαιότητα και την ανασφάλεια που αισθάνεται ο μετανάστης αναφορικά με τις προοπτικές παραμονής και τις προδοτικές του από τη χώρα μας. Πολύ πιο έντονα συνδέονται με την πρόσβαση του στην εργασία, την άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των οικογενειακής συνένωσης, της απόκτησης ιδιοκτησίας και της πρόσβασης στις υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας (Δημούλας Κ. και Παπαδοπούλου (2004:197). Οι προσπάθειες για βελτίωση και επίλυση των σημαντικότερων προβλημάτων αποτελούν αντικείμενο του λόγου όλων των εκπονήσεων τόσο των Ελλήνων, δικηγόρων, πολιτικών, συνδικαλιστικών εκπροσώπων, όσο και των κοινοτήτων των μεταναστών. Εάν και ο καθένας από τους ερωτώμενους που τη δική του θέση τονίζει τα σημεία με τα οποία συναντάει τη μεγαλύτερη τριβή, ωστόσο η σύγκλιση όλων των προτάσεων που διατυπώνονται είναι δεδομένη. Και αυτό το γεγονός δείχνει την αντικειμενική διάσταση των προβλημάτων καθώς και την κατεύθυνση προς την οποία διαφαίνεται κάποιες βιώσιμες και ρεαλιστικές λύσεις.

¹²⁶⁶ Λ. Σούμπερτ (2004) *Οι Μεταναστευτικές Οργανώσεις στην Ελλάδα: Ομάδες Αυτοβοήθειας ή Ομάδες Συμπεράντων;* (επιβλ. Α. Κόντης). Διπλωματική Εργασία. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Σχολή Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών/ Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης/ Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών.

¹²⁶⁷ Η Σούμπερτ (2004:9) τονίζει ότι κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει το δικαίωμα των «συνέρχων» και «συνεπιτρέσων» αποτελεί θεμελιώδη ελευθερία του ανθρώπου, μπορεί να αναφέρεται κανείς για ένα κενό στην εθνική νομοθεσία περί μετανάστευσης, που δεν έχει προνοήσει θεσμοποιώντας τον κοινωνικό διάλογο με τις μεταναστευτικές οργανώσεις, να καλύψει το δικαίωμα αυτό για εκείνους που το

Η Σούμπερτ (2004) ανέφερε ότι οι πιο πολλές εθνοτικές ομάδες εκπροσωπούνται από μια Κοινότητα που λειτουργεί ως σωματειακή ομάδα χωρίς κάποια ιδιαίτερη λειτουργική εξειδίκευση, αλλά με πολύπλευρη δράση: αλληλοβοήθεια μεταξύ των μελών, πληροφόρηση για το νομικό καθεστώς, διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων, προσπάθεια εξασφάλισης κοινωνικής ένταξης των μελών, ανεύρεση φορέων και ΜΚΟ για την προώθηση συμφερόντων και την προστασία δικαιωμάτων, κ.α. ή σε λιγότερες περιπτώσεις, από μια Κοινότητα ή μια Οργάνωση Εργαζομένων και έναν Πολιτιστικό Σύλλογο, με σαφώς διαχωρισμένες δράσεις, αφενός στην κατεύθυνση των πολιτικών και εργασιακών δικαιωμάτων, αφετέρου στην κατεύθυνση της πολιτιστικής δραστηριότητας (Σούμπερτ, 2004:31). Καθώς οι μετανάστες έχουν τις ίδιες ανάγκες ανεξαρτήτως της προέλευσης τους, οι στόχοι των οργανώσεων τους, που καλούνται να καλύψουν τις ανάγκες αυτές, είναι κοινοί και συνοψίζονται στους εξής: *Πρώτον*, η παροχή πληροφόρησης για την διαδικασία νομιμοποίησης. *Δεύτερον*, η συμβολή στην κοινωνική ενσωμάτωση των μελών της. *Τρίτον*, η υλική και ψυχολογική υποστήριξη σε έκτακτες περιπτώσεις, για παράδειγμα, για μετανάστες που νοσηλεύονται, που βρίσκονται υπό κράτηση, κ.λπ. *Τέταρτον*, η δημιουργία δικτύου επαφών και η συνεργασία με ελληνικούς πολιτικούς και διοικητικούς φορείς με σκοπό την προώθηση των συμφερόντων και την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών (αλλιώς, η άσκηση πίεσης). *Πέμπτον*, η προώθηση των πολιτιστικών στοιχείων της χώρας

έχουν περισσότερο ανάγκη τους εθνοτικά ετερογενείς πληθυσμούς που χρειάζεται να εισακουθούν για να αποφύγουν τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η σύσταση των υπό μελέτη οργανώσεων της Σούμπερτ (2004) εντοπίζεται χρονικά στα τέλη του 1990 και η δομή τους ως επί το πλείονον είναι αυστηρή, λειτουργούν βάσει καταστατικού, με αρμοδιότητες για τους εκπροσώπους τους, αλλά και υποχρεώσεις από την πλευρά των μελών τους. Χαρακτηριστικό είναι ότι εκτός από τον πρόεδρο, έναν δεύτερο υπεύθυνο, έναν γραμματέα και έναν ταμεία, μπορεί να υπάρχουν και οι ελεγκτές για παράδειγμα στην Βουλγαρική Κοινότητα, οι οποίοι επίσης εκλέγονται και αναλαμβάνουν την επίβλεψη της δημοκρατικότητας και της δικαιοσύνης στις δράσεις της οργάνωσης. Αυτό καταδεικνύει την ακόμα εντονότερη προσπάθεια, να παγιωθεί η νομιμοποιημένη εκπροσώπηση των μεταναστών και να επικρατήσει εμπιστοσύνη απέναντι στα εκλεγμένα διοικητικά συμβούλια (Σούμπερτ, 2004:27). Συνήθως, η δράση είναι έντονη και από τα μέλη που δεν έχουν εκλεγεί σε κάποια διοικητική θέση, όλα τα μέλη της οργάνωσης μπορούν να λαμβάνουν πρωτοβουλίες, να συμμετέχουν στις συνελεύσεις, να αρθρογραφούν σε ελληνικές ή μεταναστευτικές εφημερίδες, να προτείνουν δράσεις, και φυσικά όλα τα μέλη πρέπει να συνεπιφέρουν οικονομικά, ώστε να στηρίξουν την οργάνωση τους (Σούμπερτ, 2004:27). Η Σούμπερτ (2004:28) σημειώνει ότι ο αριθμός των μελών (οργανωτική πυκνότητα) διαφέρει ανάμεσα στις οργανώσεις, εκείνο όμως που παρατηρείται καθολικά είναι η σχετικά υψηλή αποχή των μεταναστών από αυτές. Αυτό μπορεί, κατά τους εκπροσώπους των μεταναστευτικών οργανώσεων να αποδοθεί σε μια σειρά από λόγους: *Πρώτον*, η σύσταση της προσωρινότητας της παραμονής που δημιουργεί την εντύπωση ότι η συμμετοχή σε μια οργάνωση είναι ανούσια και αιωλώς χρονοβόρα (Σούμπερτ, 2004:29). *Δεύτερον*, η οικονομική συνεισφορά (σε κάποιες οργανώσεις υποχρεωτική, π.χ. στην Βουλγαρική Κοινότητα) και η προσδοκία συμμετοχής στις τακτικές συνελεύσεις της-οργάνωσης, όπως άλλωστε κάθε τύπου υποχρεώσεις από την πλευρά των μελών της, είναι αποτρεπτικές για πολλούς μετανάστες (Σούμπερτ, 2004:29). *Τρίτον*, η έλλειψη ελεύθερου χρόνου, εξαιτίας της σκληρής εργασίας είναι επίσης ένας σοβαρός λόγος αποχής από τις οργανώσεις. Όταν αλλι αυτός υπάρχει, οι μετανάστες προτιμούν να τον αξιοποιούν πηγαίνοντας στην εκκλησία ή στο τζαμί, φροντίζοντας τις οικογένειες τους, βρίσκοντας τρόπους ψυχαγωγίας (Σούμπερτ, 2004:29). *Τέταρτον*, η έλλειψη πίστης στη συλλογικότητα της εκπροσώπησης των συμφερόντων, η δυσπιστία απέναντι στη δημοκρατικότητα εντός των οργανώσεων (στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, εκλογής εκπροσώπων, κ.α.), αλλά και η αρνητική διάσταση που προσλαμβάνει η έννοια της οργάνωσης που ταυτίζεται με κόμματα και πολιτικούς προσανατολισμούς, είναι επιπρόσθετοι λόγοι που συντελούν στην αποχή των μεταναστών από τις εθνοτικές οργανώσεις τους (Σούμπερτ, 2004:29). Ένα άλλο διαφοροποιητικό στοιχείο μεταξύ των μεταναστευτικών οργανώσεων είναι η αναλογία μεταξύ ανδρών και γυναικών - μελών σε αυτές: οι γυναίκες είναι περισσότερες στις οργανώσεις των Βαλκανίων και της πρώην ΕΣΣΔ, μιας και από τις χώρες αυτές ήρθαν στην Ελλάδα περισσότερες μετανάστριες που απασχολήθηκαν ως οικιακές βοηθοί ή νοσηλεύτριες (Σούμπερτ, 2004:29). Αντίθετα, στις οργανώσεις μεταναστών από μουσουλμανικές χώρες, η εικόνα αυτή, όπως άλλωστε αναμενόμενο, είναι τελείως διαφορετική: στην Πακιστανική ή την Μπαγκλαντεσιανή Κοινότητα σημειώνεται κατά πολύ εντονότερη συμμετοχή των ανδρών. Αυτό θα μπορούσε να ερμηνευτεί με δύο τρόπους: αφενός ο αριθμός των ανδρών -μεταναστών από αυτές τις χώρες είναι πολύ μεγαλύτερος, αφού η γυναίκα στις χώρες αυτές δεν εθίζεται να εργάζεται και άρα να μεταναστεύει, αφετέρου η συμμετοχή της γυναίκας-μετανάστριας στον δημόσιο βίο δεν είναι δεδομένη, σε μερικές περιπτώσεις ούτε καν επιτρεπόμενη (Σούμπερτ, 2004:29). Αντίστοιχα διαφέρει και ο αριθμός των οργανώσεων που εκπροσωπούν κάθε εθνοτική ομάδα: ενώ οι περισσότερες χώρες προέλευσης των μεταναστών εκπροσωπούνται από μια ή δύο οργανώσεις, σε ορισμένες περιπτώσεις διαπιστώνεται η ύπαρξη πολλών περισσότερων (Σούμπερτ, 2004:30).

προέλευσης (κύρια μέσω της διοργάνωσης εκδηλώσεων ή της συμμετοχής σε φεστιβάλ) (Σούμπερτ, 2004:33)¹²⁶⁸.

Η έρευνα του **Καψάλη (2004α)**¹²⁶⁹ είχε στόχο τη διερεύνηση, καταγραφή και επεξεργασία του προφίλ των προβλημάτων και των αναγκών των εργαζομένων της ομάδας στόχου, η οποία στην προκειμένη περίπτωση αποτελείται από τους οικονομικούς μετανάστες, οι οποίοι απασχολούνται στους εξής τρεις κλάδους: τις κατασκευές, την ένδυση και τα πρατήρια βενζίνης¹²⁷⁰. Η επιλογή των

¹²⁶⁸ Η Σούμπερτ (2004:33) στην μελέτη της ύστερα από την απαρίθμηση των στόχων των μεταναστευτικών οργανώσεων, και παρά την αδιαφορία της σημασία τους και την αναγκαιότητα της ύπαρξής τους, τονίζει ότι η σχετική αποχή των μεταναστών από αυτές, είναι ακόμα πιο αξιοσημείωτη και ως ένα βαθμό, παράδοξη. Η έρευνα της Σούμπερτ (2004) απέδωσε τους λόγους για το φαινόμενο αυτό ως: Πρώτον, το «πελατιακό» σύστημα δικτύωσης των οργανώσεων με το κράτος, δεύτερον, η πολιτική εξάρτηση τους από κόμματα και δημοσious φορείς και τρίτον, η γενικότερη αμφισβήτηση της δημοκρατικότητας, όσο αφορά την ισοτιμία στον διάλογο μεταξύ του κρατικού πυρήνα και των ομάδων πίεσης (Σούμπερτ, 2004:33). Η Σούμπερτ (2004) συμπερασματικά σημειώνει ότι απουσίαζε ο διάλογος μεταξύ των δύο πλευρών, και άρα, οι όποιες αλλαγές στο νομικό καθεστώς γίνονται σχεδόν «πειραματικά». Υπό αυτό το πρίσμα, δεν μπορούμε ακόμα να κάνουμε λόγο για ομάδες συμφερόντων, όπως για παράδειγμα, είναι τα εργατικά συνδικάτα, που συμμετέχουν στη συζήτηση για το ωράριο απασχόλησης, της αμοιβής, κ.α. Αν όμως μελετήσουμε τη θεωρία των ομάδων συμφερόντων, θα καταλήξουμε στο συμπέρασμα, ότι οι ομάδες των μεταναστών είναι ομάδες συμφερόντων στο αρχικό στάδιο. Δεδομένης μάλιστα της μελλοντικά αναμενόμενης αριθμητικής αύξησης των μεταναστών στην Ελλάδα, μπορούμε να μιλάμε για μια πληθυσμιακή που δεν θα μπορεί καμία κυβέρνηση εύκολα να τους παραβλέψει ή να στερήσει την πολιτική τους δύναμη.

¹²⁶⁹ Η έρευνα εντάσσεται στις εργασίες του υποέργου του κοινοτικού προγράμματος EQUAL με τίτλο «Forum για την Ισότητα και την Κοινωνική Συνοχή». Την ευθύνη για την διεξαγωγή της έρευνας στο χώρο των πρατηρίων βενζίνης είχε το ΚΕΚ ΕΡΓΟΝ, στο χώρο της ένδυσης η ΟΕΚΙΔΕ και το ΚΕΚ ΑΚΜΩΝ, ενώ τον κλάδο των οικοδομών ανέλαβε το Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο της Αθήνας (ΕΚΑ). Οι συμμετοχές του μεγαλύτερου Εργατοϋπαλληλικού Κέντρου της χώρας, της μαζικής Ομοσπονδίας των εργαζομένων στον κλάδο της ένδυσης και των δύο Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης, με τεράστια εμπειρία στην επαγγελματική ένταξη μειονεκτουσών κοινωνικών ομάδων, καθορίζουν και το εύρος της σχετικής δράσης. Η ιδιότητα και μόνον των τεσσάρων εμπλεκόμενων φορέων υποδηλώνει ότι, εκτός από την επιστημονική διερεύνηση και αξιολόγηση των προβλημάτων και των αναγκών των οικονομικών μεταναστών, η πρακτική αξιοποίηση των ευρημάτων θα αποτελέσει ένα επιπλέον όπλο στην κατεύθυνση της εξάλειψης των διακρίσεων, ειδικότερα στον τομέα της απασχόλησης, στο Α. Καψάλη (2004α) *Διεξαγωγή Έρευνας σε Εργαζόμενους Μετανάστες Σχετικά με τα Ιδιαιτέρως Χαρακτηριστικά και Προβλήματα της Εργασίας τους: Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων από την Διεξαγωγή Συνεντεύξεων με Μέλη της Ομάδας-Στόχου των Εργαζομένων Μεταναστών στους Κλάδους της οικοδομής, των Πρατηρίων Βενζίνης και της Ένδυσης*. Αθήνα: Κοινωνική Πρωτοβουλία Equal: Forum για την Ισότητα και την Κοινωνική Συνοχή, σ.4.

¹²⁷⁰ Η συγγραφή της μελέτης πραγματοποιήθηκε την περίοδο αμέσως μετά την ολοκλήρωση των Ολυμπιακών Αγώνων που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα τους μήνες Αύγουστο και Σεπτέμβριο. Τη χρονική εκείνη στιγμή η απασχολησιμότητα των μεταναστών εργαζομένων βρισκόταν στο ζενίθ. Για την έγκαιρη ολοκλήρωση της προετοιμασίας και την εύρυθμη διοργάνωση των Αγώνων, ήταν απαραίτητη η εργασία δεκάδων χιλιάδων εργαζομένων και μεταξύ αυτών ενός μεγάλου ποσοστού οικονομικών μεταναστών. Η κατασκευή των Ολυμπιακών αθλητικών εγκαταστάσεων, τα έργα ανάπλασης ή και επέκτασης στο δικτύο των μέσων μαζικής μεταφοράς, η λειτουργία των μονάδων σίτισης και φιλοξενίας των επισκεπτών και των αθλητικών ομάδων, είναι οι βασικότεροι από τους τομείς απασχόλησης με έντονη την εργασία μεταναστών. Είναι βέβαιο ότι η εργασία των οικονομικών μεταναστών προσφέρει πολλές «λύσεις» στους διοργανωτές και τους υπευθύνους για την κατασκευή των διαφόρων εγκαταστάσεων. Συγκεκριμένα υπολογίζεται ότι ο αριθμός των μεταναστών εργαζομένων στις ολυμπιακές εγκαταστάσεις ήταν πολύ υψηλός, κάτι που αποτελεί ακλόνητο τεκμήριο της ζωτικής σημασίας της εργασίας τους. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, στον κατασκευαστικό τομέα σε ολόκληρη την χώρα, από τους 327.727 απασχολούμενους, οι 68300 ήταν οικονομικοί μετανάστες, δηλαδή ποσοστό 20,8%. Για την περιοχή της Αττικής, στην οποία βρίσκεται και η πλειοψηφία των ολυμπιακών έργων, οι αντίστοιχοι αριθμοί, όπως ήδη αναφέρθηκε, είναι 132.432 εργαζόμενοι, εκ των οποίων 47.807 μετανάστες, δηλαδή ποσοστό 36,1%. Συνεπώς, τουλάχιστον ένας στους τρεις απασχολούμενους στον κατασκευαστικό κλάδο ήταν οικονομικός μετανάστης το έτος 2003 στην περιοχή της πρωτεύουσας. Η συμμετοχή, όμως, συμμετοχή των αλλοδαπών οικοδόμων στο σύνολο των εργατών αυτής της ειδικότητας είναι πολύ μεγαλύτερη για δύο λόγους. Πρώτον, διότι στο σύνολο των εργαζομένων στον κλάδο των κατασκευών συμπεριλαμβάνονται και ειδικότητες επιπέδου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπως οι πολιτικοί μηχανικοί και άλλοι επιστήμονες, καθώς και διοικητικοί υπάλληλοι, στους οποίους οι οικονομικοί μετανάστες, δηλαδή οι εξωκοινωνικοί αλλοδαποί, υπό-εκπροσωπούνται για συνήθους λόγους. Σύμφωνα με σχετική έκθεση του Ινστιτούτου Οικονομίας Κατασκευών (ΙΟΚ), κατά το 2003 οι εργατοεργάτες όλων των ειδικοτήτων ήταν 260000 στο σύνολο των 325.000 εργαζομένων (ποσοστό πάνω από 80%). Άρα, οι 68.300 οικονομικοί μετανάστες αποτελούν το 26,26% του συνόλου των εργατοεργάτες της χώρας. Δεύτερον, διότι στο σύνολο των αλλοδαπών εργαζομένων συμπεριλαμβάνονται μόνον όσοι είναι καταγεγραμμένοι. Υποστηρίζεται, όμως, ότι πολλοί εργαζόμενοι στις κατασκευές αλλά και ειδικότερα στα ολυμπιακά έργα είναι ανεπίσημοι μετανάστες ή γενικότερα αλλοδαποί, οι οποίοι εργάζονται κάτω από το καθεστώς της αδελφικής εργασίας. Το πραγματικό ποσοστό των μεταναστών εργατών, σύμφωνα με εκτιμήσεις των συνδικαλιστών του κλάδου, είναι πολύ υψηλό και αγγίζει σε κάποιες περιπτώσεις ακόμη και το 70% των οικοδόμων στα ολυμπιακά έργα. Ειδικά, βασική επιδίωξη των κοινοτικών πρωτοβουλιών στα πλαίσια του EQUAL είναι η ουσιαστική καταπολέμηση των διακρίσεων με βάση την καταγωγή και η αναחיτάση της εξάλειψης του φαινομένου του ρατσισμού σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής ζωής, η εξέταση των επιμέρους σπληνισμάτων των αντίστοιχων ιδεολογιών καθιστάται αναπόφευκτη. Το ίδιο ισχύει και για την συζήτηση γύρω από το ζήτημα της επίταξης, που θα έχει στην απασχόληση όλων των εργαζομένων στις κατασκευές, και ειδικότερα των αλλοδαπών, η ολοκλήρωση των ολυμπιακών έργων. Σε αυτά τα έργα, όπως σημειώνεται στην προαναφερθείσα μελέτη του ΙΟΚ, εργάζονται συνολικά 60000 εργαζόμενοι στις κατασκευαστικές εταιρείες, οι οποίοι έρχονται σταδιακά αντιμέτωποι με τον κίνδυνο της ανεργίας από τον Οκτώβριο του 2004 και μετά. Ήδη πριν την ολοκλήρωση των ολυμπιακών έργων προβλέφθηκε ότι οι τεχνικές εταιρείες θα απολύσουν πολλούς εργαζομένους λόγω της κάμψης της οικοδομικής δραστηριότητας και το ίδιο επρόκειτο να συμβεί και στους εργαζομένους στις επιχειρήσεις που ασχολούνται με οικοδομικά βιομηχανικά υλικά. Εντούτοις η (δια)επαγγελματική κινητικότητα των οικοδόμων δεν συνεπάγεται ταυτόχρονα και επιτυχή αναζήτηση

συγκεκριμένον επαγγελματικών δραστηριοτήτων έγινε με κριτήριο για τον αυξημένο αριθμό μεταναστών που παρατηρείται σε αυτές τις εργασίες, όχι μόνον στην περιοχή της πρωτεύουσας, αλλά και σε πανελλαδικό επίπεδο. Η καταγραφή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των μεταναστών, οι οποίοι απασχολούνται σε αυτούς τους κλάδους στηρίχθηκε στις απαντήσεις που θα έδιναν οι ίδιοι με την μέθοδο των προσωπικών συνεντεύξεων¹²⁷¹ στον χώρο εργασίας τους¹²⁷². Είναι γνωστό ότι στον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας ακόμη και οι αρμόδιες υπηρεσίες, όπως το Σ.Ε.Π.Ε. (Σώμα Επιθεωρητών

εργασίας, δεδομένου ότι όλοι οι κλάδοι που παραδοσιακά «φλοξενούν» άντρες αλλοδαπών εργάτες στα μεγάλα αστικά κέντρα, είτε πλήττονται επίσης από ανεργία (εργαζόμενοι σε πρατήρια βενζίνης) είτε εμφανίζουν σοβαρά αναπτυξιακά προβλήματα (κλωστοϋφαντουργία). Σε ότι αφορά, σε αυτήν την προβλεπόμενη γεωγραφική-επαγγελματική κινητικότητα πρέπει να γίνουν ορισμένες διευκρινήσεις. Η πρώτη έχει να κάνει με παράγοντες ανασταλτικούς τέτοιου είδους εσωτερικών μεταναστεύσεων, οι οποίοι σχετίζονται με μη επαγγελματικά χαρακτηριστικά και συγκεκριμένα με ζητήματα οικογενειακής φύσης. Όπως προκύπτει και από την έρευνά μας, η μεγάλη πλειοψηφία των μεταναστών (2/3), αλλά και ειδικότερα των οικοδόμων, είναι παντρεμένοι, ενώ περισσότεροι από τους μισούς εξ αυτών έχουν τουλάχιστον ένα παιδί. Η μετά κλών και βασάνων «τακτοποίησης» της οικογενειακής ζωής, η αρμονική εκπαιδευτική ένταξη των παιδιών και η εργασία της σύζυγου αποτελούν παράγοντες που περιορίζουν την αυτόματη γεωγραφική μετακίνηση σε συνθήκες βραχυπρόθεσμης αύξησης της ανεργίας. Με άλλα λόγια, το μοντέλο του 18χρονου άγαμου ανειδίκεντου εργάτη από την Αλβανία, ο οποίος αναζητά δουλειά στα χωριά της δυτικής και βόρειας Ελλάδας, μετακινείται οπουδήποτε και οπουδήποτε για ένα μεροκάματο και καταλύει στην ύπαιθρο ή σε παραπήγματα, ανήκει στο παρελθόν και πιο συγκεκριμένα στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Εξάλλου, είναι καθολικά αποδεκτό πως, αν η ανασφάλιστη και η ανεπίσημη εργασία στις κατασκευές της Αττικής συνυπάρχουν με την νόμιμη απασχόληση, ή έστω υπερσχύουν αυτής, στην επαρχία και στον αγροτικό τομέα αποτελούν απαράβατο κανόνα. Οι, συγκριτικά, πολύ χαμηλότερες αμοιβές και ο έντονα προσωρινός χαρακτήρας της εποχιακής απασχόλησης στον αγροτικό τομέα, σε πρώτη φάση τουλάχιστον αναμένεται να εντείνουν την επιφύλακτικότητα των (μέχρι πρότινος πλήρως απασχολούμενων) οικοδόμων της Αττικής ως προς την αναζήτηση εργασίας με τέτοιους όρους στην περιφέρεια. Αξίζει να αναφερθεί στο σημείο αυτό ότι το 42% περίπου των οικοδόμων του δείγματος απάντησε ότι αμείβεται με ποσό κατώτερο και από το νόμιμο κατώτατο όριο ημερήσιας αποζημίωσης, όπως αυτό ορίζεται από την Συλλογική Σύμβαση Εργασίας του κλάδου. Το ίδιο ισχύει και για την περίπτωση του κλάδου της ένδυσης, στον οποίο η οικονομική πραγματικότητα είναι αντιστρόφως ανάλογη από την αντίστοιχη στον κατασκευαστικό τομέα. Η μετανάστευση στην Ελλάδα αλλοδαπών προκειμένου να εργασθούν στις βιοτεχνίες του κλάδου είναι πολύ πρόσφατη, αλλά συμπίπτει με την εντατικοποίηση των φαινομένων συρρίκνωσης, τα οποία εκδηλώθηκαν στην κλωστοϋφαντουργία, κυρίως εξαιτίας της «μετανάστευσης» των μονάδων παραγωγής σε χώρες με χαμηλότερο εργατικό κόστος, με συνέπεια την αύξηση της ανεργίας και όχι της ζήτησης εργατικών χεριών. Σύμφωνα και με τις απαντήσεις, οι οποίες δόθηκαν στην παρούσα έρευνα, ο μέσος όρος διάρκειας της διαμονής των μεταναστών εργαζομένων του κλάδου στην Ελλάδα είναι περίπου 5 ½ χρόνια, δηλαδή, οι περισσότεροι ήρθαν στην Ελλάδα το έτος 1998 και μετά. Όμως, με βάση τα επίσημα στοιχεία, την περίοδο 1998-2003 στον κλάδο της ένδυσης έχουν χαθεί περίπου 35000 θέσεις εργασίας και η τάση αυτή αναμένεται να ενταθεί στο προσεχές μέλλον, στο Α. Καψάλης (2004a) Διεξαγωγή Έρευνας σε Εργαζόμενους Μετανάστες Σχετικά με τα Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά και Προβλήματα της Εργασίας τους: Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων από την Διεξαγωγή Συνεντεύξεων με Μέλη της Ομάδας-Στόχου των Εργαζόμενων Μεταναστών στους Κλάδους της οικοδομής, των Πρατηρίων Βενζίνης και της Ένδυσης. Αθήνα: Κοινωνική Πρωτοβουλία Equal: Forum για την Ισότητα και την Κοινωνική Συνοχή, σ. 13.

¹²⁷¹ Υπήρχε, εξ αρχής σαφής επίγνωση των δυσχερειών που συνεπάγεται η καταγραφή των προβλημάτων και των αναγκών των μεταναστών κατά την διάρκεια της εργασίας τους, μέσα στον εργασιακό χώρο, παρόντος ενδεχομένως του εργοδότη ή του προϊστάμενου του τμήματος. Εξάλλου, δεν ήταν λίγες οι ερωτήσεις, το περιεχόμενο των οποίων έβγαζε «ελαίσθητα εργοδοτικά δεδομένα», όπως η εκκλήρωση στο σκέραο των ασφαλιστικών υποχρεώσεων, ο σεβασμός των επιβεβλημένων μέτρων ασφαλείας ή η τήρηση των νομίμων ορίων στους μισθούς και τον χρόνο εργασίας. Έτσι, η επίδραση των αρχικού στόχου της επί τόπου συλλογής των πληροφοριών δεν είχε παντού επιτυχή έκβαση. Στον κλάδο της ένδυσης δεν κατέστη τελικά δυνατή η πραγματοποίηση συνεντεύξεων μέσα στις βιοτεχνίες, εκτός από κάποιες ελάχιστες εξαιρέσεις. Σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις οι εργοδότες αρνήθηκαν να συνδράμουν στην υλοποίηση του Υποέργου απαγορεύοντας από τηλέφωνο την είσοδο των συνεντευκτών στην επιχείρησή τους. Όπου κάτι τέτοιο επιτράπηκε, τεματίστηκε βιαιώς, ευθείς μόλις ο υπεύθυνος παραγωγής, ο οποίος παρακολουθούσε από απόσταση την διαδικασία, άκουσε κατά την διαπίκνωση των ερωτήσεων κάποια από τις λέξεις «ένσημο» ή «υπερφορμή» και αντέδρασε ακαριαία, στο Α. Καψάλης (2004a) Διεξαγωγή Έρευνας σε Εργαζόμενους Μετανάστες Σχετικά με τα Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά και Προβλήματα της Εργασίας τους: Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων από την Διεξαγωγή Συνεντεύξεων με Μέλη της Ομάδας-Στόχου των Εργαζόμενων Μεταναστών στους Κλάδους της οικοδομής, των Πρατηρίων Βενζίνης και της Ένδυσης. Αθήνα: Κοινωνική Πρωτοβουλία Equal: Forum για την Ισότητα και την Κοινωνική Συνοχή, σ.5.

¹²⁷² Οι 8 θεματικές ενότητες των ερωτηματολογίων αποτελούν και την βάση για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας, συνεπώς, τα επιμέρους κεφάλαια αναφέρονται διαδοχικά στα προσωπικά στοιχεία του μετανάστη (1), στην αναζήτηση εργασίας (2), στην απόκτηση των αδειών εργασίας και παραμονής (3), στην αμοιβή, το ωράριο και την επαγγελματική εξέλιξη (4), στις συνθήκες εργασίας και την ασφάλεια στο χώρο εργασίας (5), στην κοινωνική ασφάλιση (6), στις σχέσεις με τους ντόπιους συναδέλφους (7) και τέλος, στον συνδικαλισμό (8). Ως γεωγραφικό πεδίο της έρευνας ορίστηκε κατά κύριο λόγο ο Δήμος της Αθήνας, αλλά και η ευρύτερη περιοχή της Αττικής. Ο Καψάλης (2004) σημειώνει πως τα πλεονεκτήματα, από την διεξαγωγή συνεντεύξεων εντός του χώρου εργασίας ή της επιχείρησης είναι ιδιαίτερα θετικά καθώς, πρώτον δίνεται άμεσα σαφής εικόνα για τις συνθήκες εργασίας των ερωτώμενων και κυρίως για τον βαθμό ασφαλείας που νοιώθουν οι ίδιοι να μελών για τα καθημερινά προβλήματα τους, δεύτερον μεντώνται σημαντικά ή πιθανότατα παρερμηνείας μιας ερώτησης ή ασάφειας κατά την απάντηση, δεδομένου ότι η ευθεία οπτική επαφή με τον περιβάλλοντα χώρο επιτρέπει την εξαγωγή ολοκληρωμένων συμπερασμάτων, τρίτον οι συνεντεύξεις θα υπολείπονταν σε αυθεντικότητα και αυθορμητισμό στην περίπτωση που είχαν διεξαχθεί στο σπίτι των εργαζομένων ή σε κάποιο άλλο χώρο μετά την απογευματινή ξεκούραση ή κατά την διάρκεια του σαββατοκύριακου, όταν πλέον η ψυχική διάθεση είναι εντελώς διαφορετική.

Εργασίας) ή το ΙΚΑ, δηλώνουν αδυναμία να υλοποιήσουν τους προβλεπόμενους ελέγχους¹²⁷³. Ο Καψάλης (2004α:6) συνδέει απόλυτα τις μεταναστευτικές ομάδες από Πακιστάν και το Μπανγκλαντές με την απασχόληση στην κλωστοϋφαντουργία και ως αποκλειστικοί «τροφοδότες» εργατικοί δυναμικού του κλάδου¹²⁷⁴. Σε ότι αφορά τη δομή των ερωτηματολογίων ήταν σε πολύ μεγάλο βαθμό κοινή και για τις τρεις κατηγορίες των εργαζομένων, έτσι ώστε να είναι στο τέλος εφικτή η εξαγωγή συγκριτικών συμπερασμάτων. Της τελικής διαμόρφωσης των ερωτηματολογίων προηγήθηκαν προσωπικές συναντήσεις με Έλληνες και μετανάστες συνδικαλιστές, έτσι ώστε το περιεχόμενο των ερωτήσεων να ανταποκρίνεται όσο το δυνατόν περισσότερο στις πραγματικές συνθήκες εργασίας του δείγματος¹²⁷⁵. Στην τελική τους μορφή τα ερωτηματολόγια αποτελούνται από 8 θεματικές ενότητες οι οποίες καλύπτουν όλο το εύρος των ζητημάτων που προκύπτουν από τις εργασιακές σχέσεις και στους τρεις τομείς απασχόλησης και τροποποιημένες, προφανώς, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε κλάδου¹²⁷⁶. Πιο συγκεκριμένα, πρώτον, σε ότι αφορά στους οικοδόμους ο τελικός αριθμός των ερωτηματολογίων είναι 317 και τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία έχουν ως εξής: τα μέλη του συνδικάτου των οικοδόμων στο σύνολο της Αττικής είναι σχεδόν 64000 άτομα¹²⁷⁷. Δεύτερον, για την

¹²⁷³ Λειτουργοί των υπηρεσιών αυτών αλλά και συνδικαλιστές του χώρου αφηγήθηκαν τις εμπειρίες τους από απόπειρες «εφόδου». Έπειτα από συγκεκριμένες καταγγελίες για συστηματική αδήλωτη εργασία ή για παραβίασεις γενικότερα της εργατικής νομοθεσίας. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες τους, οι βιοτεχνίες δίνουν την εντύπωση απόρθητων φρουριών μέσα στα οποία βασιλεύει η ανασφάλιση απασχόληση, χωρίς απολύτως κανένα σεβασμό στο νόμιμο ωράριο και τις οικονομικές απολαβές. Όταν η είσοδος των ελεγκτών σπανίως επιτυγχάνεται διάφοροι μηχανισμοί τίθενται σε εφαρμογή προκειμένου να καλυφθούν οι παρατυπίες. Ενδεικτική, αλλά πλήρως αποκλειστική της κατάστασης, η πρόσφατη ανακάλυψη προ-κατοχικού τούνελ κάτω από βιοτεχνία στο κέντρο της Αθήνας, μέσα από το οποίο φυγαδεύονταν οι ανεπίσημα απασχολούμενοι σε άλλο σημείο του δρόμου έξω από την επιχείρηση, όπου υπήρχε ανάγκη. Άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό της ειδικής «κρύπτης-καταπακτής» σε βιοτεχνία στην βόρεια Ελλάδα, μέσα στην οποία και σε ελάχιστα τετραγωνικά μέτρα στοιβάζονταν δεκάδες εργαζόμενες στα πρόθυρα ασφυξίας. Οι φωνές τους οδήγησαν τελικά τους εφοδούντες υπαλλήλους προς το σημείο, όπου αυτές είχαν υποχρεωθεί να κρυφτούν λόγω της πραγματοποίησης του ελέγχου. Για τους λόγους αυτούς, στην συντριπτική τους πλειονότητα οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με μεγάλη δυσκολία και χάρη στην συνδρομή μεταναστών συνδικαλιστών και φορέων των πολιτιστικών συλλόγων των μεταναστευτικών «κοινοτήτων» που παραδοσιακά τροφοδοτούν τον κλάδο του κλωστοϋφαντουργίας στην Ελλάδα, στο Α. Καψάλη (2004α) *Διεξαγωγή Έρευνας σε Εργαζόμενους Μετανάστες Σχετικά με τα Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά και Προβλήματα της Εργασίας τους: Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων από την Διεξαγωγή Συνεντεύξεων με Μέλη της Ομάδας-Στόχου των Εργαζόμενων Μεταναστών στους Κλάδους της οικοδομής, των Πρατηρίων Βενζίνης και της Ένδυσης*. Αθήνα: Κοινωνική Πρωτοβουλία Equal: Forum για την Ισότητα και την Κοινωνική Συνοχή, σ.6.

¹²⁷⁴ Το ασυνήθιστα μεγάλο ποσοστό των αντρών κλωστοϋφαντουργών της έρευνας οφείλεται επίσης στο, ούτως ή άλλως, υψηλά ποσοστά των αντρών μεταξύ των μεταναστών από ορισμένες χώρες, όπως το Πακιστάν ή το Μπανγκλαντές, στο Α. Καψάλη (2004α) *Διεξαγωγή Έρευνας σε Εργαζόμενους Μετανάστες Σχετικά με τα Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά και Προβλήματα της Εργασίας τους: Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων από την Διεξαγωγή Συνεντεύξεων με Μέλη της Ομάδας-Στόχου των Εργαζόμενων Μεταναστών στους Κλάδους της οικοδομής, των Πρατηρίων Βενζίνης και της Ένδυσης*. Αθήνα: Κοινωνική Πρωτοβουλία Equal: Forum για την Ισότητα και την Κοινωνική Συνοχή, σ.6.

¹²⁷⁵ Σχετικά με τον καθορισμό του μεγέθους του δείγματος πρέπει να σημειωθεί ότι ο υπολογισμός του ακριβούς αριθμού των μεταναστών εργαζομένων στην Ελλάδα και ιδιαίτερα ανά επαγγελματική δραστηριότητα είναι πρακτικά σχεδόν αδύνατο. Είναι ευρέως αποδεκτό ότι η μεγάλη πλειονότητα των οικονομικών μεταναστών δεν είναι εφοδιασμένοι με τα απαραίτητα έγγραφα, άρα πιθανόν να μην είναι και καταγεγραμμένοι. Για αυτή την κατηγορία των πολιτών μόνον εκτιμήσεις μπορούν να γίνουν, στη βάση βέβαια κάποιων στοιχείων, όπως είναι τα αποτελέσματα από την προηγούμενη απογραφή ή οι εν εξελίξει αιτήσεις για ανανέωση των αδειών παραμονής και εργασίας. Συνεπώς, ο καθορισμός του δείγματος δεν μπορεί παρά να είναι σε μεγάλο βαθμό αυθαίρετος και αόριστος, στο Α. Καψάλη (2004α) *Διεξαγωγή Έρευνας σε Εργαζόμενους Μετανάστες Σχετικά με τα Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά και Προβλήματα της Εργασίας τους: Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων από την Διεξαγωγή Συνεντεύξεων με Μέλη της Ομάδας-Στόχου των Εργαζόμενων Μεταναστών στους Κλάδους της οικοδομής, των Πρατηρίων Βενζίνης και της Ένδυσης*. Αθήνα: Κοινωνική Πρωτοβουλία Equal: Forum για την Ισότητα και την Κοινωνική Συνοχή, σ.7.

¹²⁷⁶ Για παράδειγμα, σημαντικές αποκλίσεις παρατηρούνται στο τελευταίο κεφάλαιο, στο οποίο ζητούνται πληροφορίες σχετικά με την συνδικαλιστική δραστηριότητα. Αυτό συμβαίνει γιατί, ανθόρετα από ότι ισχύει στις κατασκευές και στην ένδυση, για τους εργαζόμενους στα βενζιναδίκια δεν έχει συσταθεί συνδικαλιστικό σωματείο.

¹²⁷⁷ Η αρμόδια υπηρεσία του συνδικάτου έχει ξεκινήσει μία αξιολόγηση και πρωτοκόπιο, για τα ελληνικά δεδομένα, προσπάθεια καταχώρησης των μελών με κριτήριο (και) την εθνική καταγωγή. Από τα στοιχεία που έως σήμερα έχουν καταγραφεί, τα 13.729 από τα μέλη του συνδικάτου είναι οικονομικοί μετανάστες, αλλά δεν αποκλείεται μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας ο αριθμός αυτός να μεγαλώσει και να φτάσει μέχρι και τις 18.000. Το καθορισμένο δείγμα της έρευνας αντιστοιχεί, δηλαδή, τουλάχιστον στο 2,5% των μεταναστών μελών του συνδικάτου στην Αττική. Επιπλέον, σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος, στην περιοχή της Αττικής και σε ολόκληρο τον κλάδο των κατασκευών, απασχολούνται συνολικά 132.432 εργαζόμενοι εκ των οποίων οι 47.807 είναι

περίπτωση των εργαζομένων στην ένδυση ο αριθμός των εγκύρων ερωτηματολογίων είναι 81 και τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία έχουν ως εξής: στους τρεις κλάδους απασχόλησης στους οποίους εργάζονται οι αλλοδαποί του δείγματος ως ανειδίκευτοι εργάτες και τεχνίτες ειδών ένδυσης¹²⁷⁸ απασχολούνται ως μισθωτοί 42.685 άτομα στο σύνολο της χώρας, Έλληνες και αλλοδαποί. Τρίτον, σε ότι αφορά στους εργαζομένους στα βενζινάδικα ο τελικός αριθμός των ερωτηματολογίων είναι 96 όμως δεν υπάρχουν επίσημα ή ανεπίσημα επεξεργασμένα στοιχεία ούτε για το σύνολο των εργαζομένων, ούτε ειδικότερα για τους αλλοδαπούς, οι οποίοι απασχολούνται σε αυτό τον κλάδο (Καψάλης, 2004α:8). Στην έρευνα (Καψάλης:2004) τονίζεται¹²⁷⁹ ότι τα χαμηλότερα μεροκάματα των ανεπίσημων μεταναστών,

μετανάστες. Αν αφαιρεθούν οι 1.309 μετανάστες, οι οποίες προφανώς δεν απασχολούνται σαν οικοδόμοι αλλά σε άλλες εργασίες, το δείγμα μας αντιπροσωπεύει το 0,7% των ανδρών εργαζομένων στις κατασκευές στην περιοχή της Αττικής. Το πραγματικό ποσοστό των οικοδόμων, όμως, είναι αναμφίβολα πολύ μεγαλύτερο, δεδομένου ότι στους 46.498 μετανάστες συμπεριλαμβάνονται και άλλες κατηγορίες εργαζομένων πλην των οικοδόμων, όπως διοικητικοί υπάλληλοι στις κατασκευαστικές εταιρείες, εργαζόμενοι στην καθαριότητα, πολιτικοί μηχανικοί και άλλοι, στο Α. Καψάλης (2004α) *Διεξαγωγή Έρευνας σε Εργαζόμενους Μετανάστες Σχετικά με τα Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά και Προβλήματα της Εργασίας τους: Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων από την Διεξαγωγή Συνεντεύξεων με Μέλη της Ομάδας-Στόχου των Εργαζομένων Μεταναστών στους Κλάδους της οικοδομής, των Πρατηρίων Βενζίνης και της Ένδυσης*. Αθήνα: Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal: Forum για την Ισότητα και την Κοινωνική Συνοχή, σ.8.

¹²⁷⁸ Οι 81 εργαζόμενοι οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα αντιπροσωπεύουν το 0,2% του συνόλου των μισθωτών ανειδίκευτων εργατών και ειδικευμένων τεχνιτών των τριών κλάδων απασχόλησης στην ένδυση. Επίσης, σύμφωνα με αδημοσίευτα στοιχεία από την απογραφή του 2001 ο συνολικός αριθμός των αλλοδαπών απασχολούμενων στις μεταποιητικές βιομηχανίες ήταν 29423 άτομα εκ των οποίων οι ανειδίκευτοι χειρόνυκτες και οι ειδικευμένοι τεχνίτες ήταν 21689 σε όλη την χώρα. Στο τελευταίο αυτό σύνολο οι 81 μετανάστες του δείγματος αντιπροσωπεύουν το 0,4%, στο Α. Καψάλης (2004α) *Διεξαγωγή Έρευνας σε Εργαζόμενους Μετανάστες Σχετικά με τα Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά και Προβλήματα της Εργασίας τους: Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων από την Διεξαγωγή Συνεντεύξεων με Μέλη της Ομάδας-Στόχου των Εργαζομένων Μεταναστών στους Κλάδους της οικοδομής, των Πρατηρίων Βενζίνης και της Ένδυσης*. Αθήνα: Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal: Forum για την Ισότητα και την Κοινωνική Συνοχή, σ.8.

¹²⁷⁹ Βασικά ευρήματα της έρευνας (Καψάλης, 2004) είναι πρώτον, το μορφωτικό επίπεδο, σπουδές Γυμνασίου δήλωσαν ότι διαθέτουν μόνο το 4% του δείγματος. Απόφοιτοι ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος είναι το 16% του συνόλου, ενώ ειδικότερα για τους εργαζόμενους σε βενζινάδικα το ποσοστό αυτό είναι 38,5%. Όσον αφορά στην άποψη ότι οι μετανάστες είναι στην πλειοψηφία τους ανειδίκευτοι, από τις απαντήσεις των ίδιων προκύπτει ότι ένας στους τέσσερις οικοδόμους και τρεις στους πέντε κλωστοϋφαντουργούς ασκούσαν το ίδιο με σήμερα επάγγελμα και πριν μεταναστεύσουν στην Ελλάδα. Από αυτούς, το 67% αναζήτησε από την πρώτη στιγμή μία θέση εργασίας ανάγνωση της επαγγελματικής εμπειρίας και της εκπαίδευσής τους, προκειμένου να αξιοποιηθεί τις ιδιαίτερες ικανότητες και δεξιότητες, τις οποίες ήδη διέθετε. Μεταξύ των οικοδόμων το αντίστοιχο ποσοστό είναι περίπου 75%. Δεύτερον, η στη σχέση του οικονομικού μετανάστη με το εργασιακό περιβάλλον του, το οποίο είναι, μάλλον, εχθρικό και φιλόξενο, τόσο ως προς την αποδοχή του αλλοδαπού από την πλευρά των Ελλήνων συναδέλφων του, όσο και σε σχέση με τις συνθήκες εργασίας κάτω από τις οποίες ασκεί την εργασία του. Παράλληλα, δηλαδή, με τον φόβο, η ψυχική διάθεση του μετανάστη εργάτη διέπεται από έντονα παράνοια για την συνολικότερη αντιμετώπισή του στο χώρο δουλειάς και για την μειονεκτική θέση, στην οποία βρίσκεται σε σχέση με τους νότιους εργαζόμενους. Έτσι, το κυρίαρχο αίσθημα του μονήρους αδικημένου και υποβαθμισμένου εργαζόμενου εμποδίζει την αρμονική εργασιακή ένταξη των μεταναστών, δυσχεραίνοντας την ανάπτυξη συναδερφικών και προσωπικών σχέσεων με τους Έλληνες εργαζόμενους. Τα αποτελέσματα στις απαντήσεις των ίδιων των συμμετεχόντων στην έρευνα δεν επιτρέπει καμία αμφιβολία για το ακριβές αντίθετο. Οι σχέσεις με τους Έλληνες συναδέλφους αξιολογούνται ως πολύ καλές ή καλές από το 95% των ερωτηθέντων, ενώ ειδικότερα ένας στους τρεις εργαζόμενους σε πρατήρια βενζίνης ανέφερε ότι οι σχέσεις αυτές είναι πολύ καλές. Ένα πολύ μικρό ποσοστό (10%) σημείωσε ότι έχει πέσει τουλάχιστον μία φορά θύμα ρατσιστικής επίθεσης από Έλληνα συνάδελφο, αλλά από αυτούς η συντριπτική πλειοψηφία (92%) διευκρίνισε στην συνέχεια ότι επρόκειτο για ένα απλό φραστικό επεισόδιο. Σε συνδυασμό με τα αυξανόμενα ποσοστά ανεργίας σε κλάδους, όπως η κλωστοϋφαντουργία και οι κατασκευές, η ψτηνή και εντατική εργασία χωρίς ιδιαίτερες απαιτήσεις και διεκδικήσεις θα αποτελεί διαρκώς ένα ισχυρό όπλο στα χέρια της εργοδοτικής πλευράς. Προκειμένου, όμως, για τους αλλοδαπούς του δείγματος, οι οποίοι ήταν στην πλειοψηφία τους επίσημοι οικονομικοί μετανάστες, η πραγματικότητα διαφέρει σημαντικά. Κατά μέσο όρο αυτοί εργάζονται σχεδόν οκτώ ώρες (7,97) ημερησίως και το 60% του συνόλου ή το 69% όσων απάντησαν ότι κάνουν υπερωρίες, ανέφερε ότι πληρώνεται για όλες ή σχεδόν όλες τις υπερωρίες που κάνει. Καλύτερη είναι η κατάσταση στις οικοδομές, όπου τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 80% ή 91%, ενώ τα περισσότερα προβλήματα αντιμετωπίζονται στα βενζινάδικα, όπου το ποσοστό αυτά είναι μόλις 8,5% ή 12% αντίστοιχα. Στο σύνολο όλων των ερωτηθέντων μεταναστών, το 78% απάντησε ότι ο εργοδότης εκπληρώνει στο ακέραιο τις ασφαλιστικές του υποχρεώσεις και κολλάει όλα τα οφειλόμενα ένσημα, ενώ ειδικότερα για τους εργαζόμενους σε πρατήρια βενζίνης αρνητική απάντηση στο σχετικό ερώτημα έδωσε μόνον το 12%. Τέλος, σε σχέση με το φλέγον ζήτημα των αποδοχών, το μέσο ημερομίσθιο του δείγματος είναι 35 ευρώ. Οι εργαζόμενοι στην ένδυση και τα πρατήρια καυσίμων στο σύνολό τους, αλλά και ειδικότερα με βάση την δηλωθείσα ιδιότητα, αμείβονται με ημερομίσθια υψηλότερα από τα νόμιμα κατώτατα όρια, όπως αυτά ορίζονται στις ΣΣΕ, οι οποίες ισχύουν για τους δύο αυτούς κλάδους. Εξάφρηση αποτελεί το 6% των εργαζομένων σε βενζινάδικα, οι οποίοι κερδίζουν λιγότερα από το όριο των 24,22 ευρώ ημερησίως. Το ημερομίσθιο των οικοδόμων είναι χαμηλότερο από αυτό, το οποίο ορίζεται στην ΣΣΕ για τον κλάδο των κατασκευών ως κατώτατο με κριτήριο την ιδιότητα των εργαζομένων, αλλά μόνον το 42% αμείβεται με ποσό μικρότερο ακόμη και από το νόμιμο κατώτατο ημερομίσθιο για το σύνολο του κλάδου. Παρόλα αυτά, λιγότερα χρήματα και από το 70% του νόμιμου κατώτατου ημερομίσθιου (δηλαδή λιγότερα από 27 ευρώ) κερδίζει μόνο το 2% των οικοδόμων του δείγματος. Οι ανεπίσημοι μετανάστες του δείγματος κερδίζουν κατά μέσο όρο λιγότερα χρήματα, από αυτά τα οποία λαμβάνει, οι επίσημοι αλλοδαποί συναδέλφοί τους, με βάση την ίδια προϋπηρεσία, ηλικία και διάρκεια διαμονής στην χώρα. Η απόκλιση αυτή, όμως, είναι μικρότερη από 2 ευρώ στον μέσο όρο του ημερομίσθιου, το ποσό οποίο αξιοποιούνται τα μέλη της μιας και της άλλης «ομάδας» μεταναστών (25,2 έναντι 27,1 ευρώ).

ακόμα και αν η διαπίστωση αυτή αφορά όλους τους μη καταγεγραμμένους αλλοδαπούς της χώρας, δεν είναι παρά μία από τις συνέπειες της αδυναμίας ανανέωσης των αδειών εργασίας και διαμονής. Άλλη μία πιθανή επίπτωση της κατάστασης αυτής εντοπίζεται ενδεχομένως και στο θέμα της συμμετοχής των μεταναστών στα συνδικαλιστικά όργανα του κλάδου απασχόλησης¹²⁸⁰. Η συμμετοχή ή όχι στο συνδικάτο δεν αποτελεί μόνο ένα επιπλέον στατιστικό στοιχείο της απασχόλησης των μεταναστών, αλλά μια συνειδητή επιλογή, η οποία αντανακλάται σε πολλά ζητήματα της εργασιακής ζωής τους¹²⁸¹.

Η Τοπάλη (2004)¹²⁸² στην ανθρωπολογική έρευνά της εστιάζει στο ζήτημα της διαπολιτισμικής σχέσης μεταξύ Ελληνίδων εργοδοτριών και των γυναικών από τις Φιλιππίνες οικιακών βοηθών στην Αθήνα. Προεγγίζει τα θέματα εργασίας, και ειδικότερα την έμμοση οικιακή εργασία, ως σχέση μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών που οργανώνεται μέσα από λόγους και πρακτικές πολιτισμικά και καταστασιακά τοποθετημένες. Η Τοπάλη (2004:1) επικεντρώνεται επίσης στη μελέτη του θρησκευτικού φαινομένου μέσα από το παράδειγμα μίας φιλιππινέζικης προτεσταντικής εκκλησίας, της Iglesia ni Cristo δεδομένου ότι η θρησκευτική συμμετοχή αποτελεί ένα ιδιαίτερο συστατικό στοιχείο της φιλιππινέζικης κοινωνικότητας όπως αυτή διαμορφώνεται στο μεταναστευτικό πλαίσιο και είναι αναπόσπαστο κομμάτι της φιλιππινέζικης ταυτότητας¹²⁸³ καθώς επίσης συγκρίνει τη θρησκευτική συμμετοχή με την συμμετοχή στην συλλογική οργάνωση KASAPI-Hellas¹²⁸⁴. Η Τοπάλη (2004:49) σημειώνει ορθά ότι ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αθήνα είναι

¹²⁸⁰ Σύμφωνα, λοιπόν, με την δεύτερη αντίληψη, ακριβώς, επειδή, θεωρείται ότι μοναδικός στόχος των οικονομικών μεταναστών είναι η εξοικονόμηση χρημάτων και η επιστροφή στην χώρα καταγωγής, η συμμετοχή τους στις συλλογικές διαδικασίες είναι σπάνια. Αντίθετα υποστηρίζεται ότι, προκειμένου να αποφύγουν οποιεσδήποτε πιθανές συνέπειες από την συνδικαλιστική δράση, οι αλλοδαποί εργαζόμενοι δεν εγγράφονται μέλη των εργατικών σωματείων. Παρόλα αυτά, στο σύνολο του δείγματος, ένας στους τέσσερις ερωτώμενους ανέφερε ότι είναι μέλος του συνδικάτου. Μεταξύ των επίσημων μεταναστών, το ποσοστό αυτό είναι 27,5%, ενώ συνδικαλισμένοι απάντησαν ότι είναι σχεδόν δύο στους πέντε οικοδόμους. Στο σύνολο του δείγματος το 77% των συνδικαλισμένων διευκρίνισε ότι συμμετέχει σε κάποιο εργατικό σωματείο για πρώτη φορά. Από τους συνδικαλισμένους ψηφίζουν πάντα ή τις περισσότερες φορές στις συνδικαλιστικές εκλογές το 56%, ενώ αλλοδαποί είναι το 6% και το 11% των μελών των διοικήσεων των πρωτοβάθμιων σωματείων της περιοχής της Αθήνας, για τους κλάδους της ένδυσης και των κατασκευών αντίστοιχα. Οκτώ στους δέκα αλλοδαπούς εργαζόμενους στα παρήρημα καυσιώδη κρίνουν θετική την προοπτική ίδρυσης κλαδικού σωματείου στο χώρο τους, κυρίως, για την βελτίωση των αποδοχών και των όρων απασχόλησης.

¹²⁸¹ Για τους δύο κλάδους της ένδυσης και των κατασκευών, όπου πρακτικά υπάρχει η δυνατότητα συνδικαλιστικής οργάνωσης, η διαπίστωση αυτή αποτυπώνεται σε δύο ενδεικτικές ερωτήσεις. Έτσι, θεωρείται πολύ δύσκολο ή δύσκολο να ανανεωθούν οι άδειες εργασίας και διαμονής από το 34% των συνδικαλισμένων και το 45% των ανσυνδικαλιστών. Επίσης, στην ερώτηση σχετικά με την επιθυμία επιστροφής στην χώρα καταγωγής, αρνητική απάντηση έδωσαν το 37% των οργανωμένων και μόλις το 26% των μη συνδικαλισμένων αλλοδακών. Τέλος, στο σύνολο του δείγματος, οι δύο βασικότερες μέριμνες του σωματείου θα πρέπει να είναι η αύξηση των αποδοχών για όλους τους εργαζόμενους (από το 54% των ερωτηθέντων) και κυρίως η διεκδίκηση ενός δικαιότερου νομοθετικού πλαισίου για την μετανάστευση (από το 80% των μεταναστών). Τα προηγούμενα ποσοστά επιβεβαιώνουν τον θεσμικό ή θεσμοποιημένο ρατσισμό ως την πιο αποτελεσματική μορφή αυτού του φαινομένου για δύο λόγους, πρώτον, γιατί παρά τις εργασιακές ιδιαιτερότητες και τα αυξημένα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν καθημερινά οι αλλοδαποί στην Ελλάδα, το μεγαλύτερο εμπόδιο για την ανανέωση των αδειών εργασίας και διαμονής είναι η γραφειοκρατία, η οποία περιβάλλει την σχετική διαδικασία, και δεύτερον, έχει να κάνει με την συστηματική διατήρηση σε ανεπίσημο καθεστώς και στην μόνιμη εργασία εκατοντάδων χιλιάδων εργαζομένων, παρά την πλήρη και διαρκή απασχόληση τους και τις υπεράνθρωπες προσπάθειες, τις οποίες καταβάλλουν, προκειμένου να αντιμετωγίσουν σε όλες τις τεχνικές και ουσιαστικές απαιτήσεις του νομικού πλαισίου (Καψιάλης, 2004α:153).

¹²⁸² Π. Τοπάλη (2004) *Η Έμμοση Οικιακή Εργασία ως Διαπολιτισμική Σχέση: Η Περίπτωση των Φιλιππινέζων στην Αθήνα*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου/ Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας. Βλ. και Π. Τοπάλη (2001) *Ο Διασυσχετισμός Έμμοσης Οικιακής Εργασίας και Φιλιππινέζων Μεταναστών στην Αθήνα*. Αθήνα: Κέντρο Έρευνας για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ).

¹²⁸³ Η έρευνα της Τοπάλη διεξήχθη από το 1999 μέχρι το 2001 στην Αθήνα δεδομένου ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των μεταναστών από τις Φιλιππίνες ζει και οργανώνει τη ζωή του στην πόλη. Κατά την επίτοια έρευνα πραγματοποιήθηκαν ανοικτές συνεντεύξεις με 20 μετανάστες από τις Φιλιππίνες οικιακές βοηθούς καθώς επίσης και συνεντεύξεις με 15 Ελληνίδες εργοδότες και δύο Έλληνες εργοδότες μεταναστών οικιακών βοηθών από τις Φιλιππίνες.

¹²⁸⁴ Η ίδια στράφηκε και επιβεβαίωσε ως σημείο αφετηρίας των επαφών της με τους μετανάστες και τις μετανάστριες από την Φιλιππίνες, την επικοινωνία της με το φιλιππινέζικο σωματείο KASAPI-Hellas (Τοπάλη, 2004:6) με αφορμή την αναζήτηση Φιλιππινέζας δασκάλας ταξίλας ώστε να δομηθεί ένα δίκτυο επαφών και ανθρώπων κλειδιά.

η εξαιρετική και δυναμική οργάνωση τους σε συλλόγους τοπικούς, θρησκευτικούς, συνδικαλιστικούς. Όσον αφορά την KASAPI-Hellas ανέφερε ότι είναι ο σημαντικότερος και ένας από τους παλαιότερους και συλλόγους μεταναστών από τις Φιλιππίνες. Η Η KASAPI-Hellas, σύμφωνα με τα ευρήματα της Τοπάλη (2004:49) ιδρύθηκε το 1986 υπό την καθοδήγηση του Jose Valencia και της Dely Valencia¹²⁸⁵ και εύστοχα την χαρακτηρίζει όντας από τη μόνη μελέτη που το κάνει ότι αναγνωρίστηκε ως το σωματείο των εργαζόμενων Φιλιππινέζων μεταναστών λίγα χρόνια αργότερα (επίσημα). Η Τοπάλη (2004:50) εύστοχως σημειώνει ότι σήμερα είναι ένα από πλέον δραστήρια σωματεία μεταναστευτικών ομάδων: διατηρεί διασυνδέσεις με ελληνικά πολιτικά πρόσωπα και οργανώσεις του μεσαίου και αριστερού χώρου κυρίως, και διαμεσολαβεί μεταξύ της ελληνικής γραφειοκρατίας και των Φιλιππινέζων μεταναστών για να επιλύσει προβλήματα που σχετίζονται είτε με τη νομιμοποίηση τους, είτε με την εργασία¹²⁸⁶. Επίσης, συμμετέχει ενεργά στις εκδηλώσεις των σωματείων μεταναστών της Αθήνας (αντιρατσιστικά φεστιβάλ, χριστουγεννιάτικες εκδηλώσεις παρουσία του προέδρου της ελληνικής δημοκρατίας, εκδηλώσεις σωματείων παρουσία υπουργών εργασίας, καρναβάλι Μοσχάτου, κλπ.) αλλά διενεργεί και εκδηλώσεις με αφορμές άλλοτε θρησκευτικές γιορτές (Χριστούγεννα) και άλλοτε εθνικές φιλιππινέζικες γιορτές (π.χ. το 1998 γιόρτασε τα 100 χρόνια από τη φιλιππινέζικη ανεξαρτησία) (Τοπάλη, 2004:50) και συμμετέχει σε διαδηλώσεις. Πολλά μέλη της KASAPI-Hellas σύμφωνα με την Τοπάλη (2004:50) είναι δραστήριοι και συνειδητοποιημένοι άντρες και γυναίκες που συζητούν, διατυπώνουν και διεκδικούν τα εργασιακά τους δικαιώματα με εξαιρετικό δυναμισμό ακόμα και με διαδηλώσεις. Η Τοπάλη (2004:50) ανέφερε ότι τα μέλη περνούν μεγάλο μέρος του ελεύθερου χρόνου τους στο χώρο του σωματείου και ίσως λιγότερο στην εκκλησία, παρότι οι ιδρυτές του σωματείου εστάλησαν στην Ελλάδα από μία εκκλησιαστική καθολική οργάνωση για να οργανώσουν τους Φιλιππινέζους εργαζομένους, και παρότι τα περισσότερα μέλη δηλώνουν καθολικοί χριστιανοί. Στεγάζει επίσης το φιλιππινέζικο σχολείο και βρίσκεται στην Κυψέλη. Το σχολείο ονομάζεται «Munting Nasyon» (Μικρό Χωριό) και λειτουργεί υπό την επίβλεψη της KASAPI-Hellas τόσο για τις πρώτες τρεις τάξεις του δημοτικού όσο και για παιδιά προσχολικής ηλικίας ως παιδικός σταθμός (Τοπάλη, 2004:50)¹²⁸⁷.

Ένας ακόμα και εξαιρετικά σημαντικός χώρος συλλογικότητας των γυναικών από τις Φιλιππίνες για την Τοπάλη (2004) είναι η εκκλησία, και συγκεκριμένα η εκκλησία Iglesia ni Cristo ως ένα

¹²⁸⁵ Και σύμφωνα με την Τοπάλη (2004) ήρθαν από τη Ρώμη ακριβώς για αυτό τον σκοπό, στο Π. Τοπάλη (2004) *Η Έμμιση Οικιακή Εργασία ως Διαπολιτισμική Σχέση: Η Περίπτωση των Φιλιππινέζων στην Αθήνα*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου/ Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας, σ.49.

¹²⁸⁶ Η Τοπάλη (2004) στην μελέτη της ανέφερε ότι την τριετία 1995-1997 παρατηρούνται συχνές κινητοποιήσεις των Φιλιππινέζων μεταναστών. των KASAPI αλλά και ελληνικών οργανώσεων (Εργατικό Κέντρο, Δίκτυο) με αίτημα τη νομιμοποίηση τους ή την ανανέωση της άδειας παραμονής τους. Αποκορύφωμα αυτών των κινητοποιήσεων ήταν η εκατοντάς ημερών απεργία τους που έληξε από τα γραφεία της φιλιππινέζικης πρεσβείας στο Παλάτι Ψυχικό, στο Π. Τοπάλη (2004) *Η Έμμιση Οικιακή Εργασία ως Διαπολιτισμική Σχέση: Η Περίπτωση των Φιλιππινέζων στην Αθήνα*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου/ Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας, σ.50.

¹²⁸⁷ Ένας άλλος τρόπος συλλογικής οργάνωσης των μεταναστών από τις Φιλιππίνες είναι, σύμφωνα με την Τοπάλη (2004:54) οι συνενέσεις για πάρτι που είναι εξαιρετικά συχνές και κάποιες πληροφορήτριες της είχαν αναφέρει ότι έχουν μειώσει πλέον τον κύκλο των συναναστροφών τους, που τα πρώτα χρόνια στην Αθήνα ήταν μεγάλος. Αυτές οι οικιακές συγκεντρώσεις γίνονταν με την ευκαιρία των παιδικών γενεθλίων παιδιών, αναδεικνύοντας έτσι τα παιδιά σε πόλο συσπείρωσης των μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αθήνα, μία άλλη ενασχόληση των παιδιών, το σχολείο, αποτελεί επίσης το κεντρικό σημείο συνάντησης των γονιών είτε καθημερινά, στην αίθουσα αναμονής, είτε σε περιπτώσεις γιορτών οπότε οι γονείς συγκεντρώνονται για να παρακολουθήσουν τα παιδιά τους (Τοπάλη, 2004:54)

παράδειγμα της φιλιππινέζικης θρησκευτικότητας όπως αυτή διαμορφώνεται στο ελληνικό μεταναστευτικό πλαίσιο. Τόσο στις Φιλιππίνες όσο και στην Ελλάδα το τοπίο της θρησκευτικής ζωής των Φιλιππινέζων οργανώνεται γύρω από ένα πολυάριθμο σύνολο θρησκευτικών ομάδων η μεγάλη πλειοψηφία των οποίων εντάσσεται στους κόλπους του Καθολικισμού, έχοντας στην Αθήνα περίπου είκοσι τέτοιες ομάδες (Τοπάλη, 2004:69). Τα μέλη τους συναντώνται τακτικά, μία ή και περισσότερες φορές την εβδομάδα σε διαφορετικές εκκλησίες της Αθήνας ή σε σπίτια των πιστών και τελούν λειτουργίες, προσευχές ή θεραπευτικές τελετές (Τοπάλη, 2004:69). Σημαντικές αριθμητικά καθολικές ομάδες σύμφωνα με τα πολύ σημαντικά ευρήματα της Τοπάλη (2004) είναι: (i) η Catholic Charismatic Renewal Movement, (ii) η El Shaddai D WXI (λειτουργία των 12.00 κάθε Κυριακή στην καθολική εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στον Πειραιά), (iii) η Legion of Mary, (iv) η Couples for Christ, (v) η Jesus Christ the King Fellowship Group (λειτουργία των 12.00 στην καθολική εκκλησία της Κυψέλης), (vi) η Le Coeur, (vii) η Servants of Christ, (viii) η CUFA (Catholic Union of Filipinos in Athens), όπου εκτός από την «El Shaddai D WXI» και την «Jesus Christ the King Fellowship Group» οι υπόλοιπες ομάδες¹²⁸⁸ μαζεύονται κάθε Κυριακή στον Άγιο Διονύσιο, τον μεγάλο καθεδρικό ναό στην Πανεπιστημίου στη λειτουργία εκείνη που απευθύνεται σε αγγλόφωνο κοινό (με μία φορά τον μήνα στα tagalog) και στην οποία συχνά συμμετέχει Φιλιππινέζος ιερέας (Τοπάλη, 2004:70). Μετά το πέρας της λειτουργίας ομάδες πιστών (fellowships), που απαρτίζονται σχεδόν αποκλειστικά από Φιλιππινέζες και Φιλιππινέζους, αποχωρούν σε διπλανό χώρο που τους παρέχει η εκκλησία (Τοπάλη, 2004:70). Εκεί, αναφέρει η Τοπάλη (2004:70) είναι ο χώρος όπου αναδεικνύεται ο διαφορετικός χαρακτήρας της κάθε ομάδας με διαφορετική επιλογή προσευχών, μοίρασμα εμπειριών (sharing), τραγουδιών, και πάνω απ' όλα μέσα από διαφορετικούς τρόπους συμμετοχής των πιστών σε αυτές τις δραστηριότητες¹²⁸⁹. Οι χώροι όπου τελούνται οι λειτουργίες (worship service, worship celebration) των προτεσταντικών αυτών ομάδων είναι συνήθως ειδικά διαμορφωμένα ημιυπόγεια τα οποία νοικιάζονται αποκλειστικά και μόνο για αυτό τον σκοπό και βρίσκονται συνήθως στις περιοχές όπου διαμένουν μεγάλοι αριθμοί Φιλιππινέζων μεταναστών. Ένα από τα ευρήματα της Τοπάλη (2004:72) είναι ότι σε κάποιες περιπτώσεις οι πιστές και οι πιστοί μαζεύονται σε διαφορετικά κάθε φορά σπίτια των πιστών για την Intercessory Prayer που έχει ως σκοπό το sharing μέσα από τις μαρτυρίες (testimonies) των πιστών και

¹²⁸⁸ Εκτός από τις προαναφερθείσες καθολικές ομάδες υπάρχουν και ομάδες που τοποθετούνται με μεγαλύτερες ή μικρότερες αποκλίσεις στα πλαίσια του Προτεσταντισμού όπως η προτεσταντική ομάδα St Andrews, οι Born Again Christians με την Agape Filipino Christian Fellowship, και την More than Conquerors in Christ Fellowship (προσεγγίζουν το πανθηκοσιανό πνεύμα) ή ανεξάρτητες ομάδες με μεγαλύτερες όμως συμπάθειες στο χώρο των Προτεσταντών παρά των Καθολικών (Iglesia ni Cristo), στο Π. Τοπάλη (2004) *Η Έμμιση Οικιακή Εργασία ως Διαπολιτισμική Σχέση. Η Περίπτωση των Φιλιππινέζων στην Αθήνα*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου/ Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας, σ.71.

¹²⁸⁹ Η πλειοψηφία των ομάδων παρότι λειτουργεί στα πλαίσια του καθολικισμού, έχει έντονη επιρροή από συγκεκριμένες προτεσταντικές παραδόσεις. Συγκεκριμένα, οι θρησκευτικές προτιμήσεις των Φιλιππινέζων καθολικών πιστών φαίνεται να στρέφονται κυρίως στο κομμάτι εκείνο της εκκλησίας που προσεγγίζει το Πεντηκοστιανό κίνημα των προτεσταντισμού. Η πλειοψηφία των Φιλιππινέζων της Αθήνας συμμετέχει σε αυτές τις καθολικές ομάδες (fellowships) στις συγκεντρώσεις των οποίων αναδεικνύεται ένας έντονα εορταστικός (χαρακτηριστικά πεντηκοστιανός) χαρακτήρας μέσα από θεραπευτικές τελετές όπου διαμορφώνεται «μία σωματική, αισθητηριακή, κνημητική, συναισθηματική και μουσική προσέγγιση στη ζωή», στο Π. Τοπάλη (2004) *Η Έμμιση Οικιακή Εργασία ως Διαπολιτισμική Σχέση. Η Περίπτωση των Φιλιππινέζων στην Αθήνα*. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή. Πανεπιστήμιο Αιγαίου, σ.71.

την κοινή προσευχή για την ανακούφιση ενός μέλους που αντιμετωπίζει πρόβλημα υγείας ή κάποιο άλλο πρόβλημα (με την εργοδότη, το σύζυγο, κλπ)¹²⁹⁰.

Ο **Μαρούκης (2007)**¹²⁹¹ μελετά μέσα από την έννοια του κοινωνικού κεφαλαίου τις συνθήκες ζωής των μεταναστών δείχνει τις στρατηγικές και τα δίκτυα με τα οποία οργανώνουν και νοηματοδοτούν την ζωή και την εργασία τους στην οικονομία και κοινωνία της χώρας υποδοχής. Ο ίδιος επέκτεινε το πεδίο το ερευνητικό του πεδίο¹²⁹² και στους συλλόγους μεταναστών από την Αλβανία¹²⁹³ αυτή την ομάδα στόχο για τους ακόλουθους λόγους: *πρώτον*, ο χώρος της συλλογικής αντιπροσώπευσης ως εν δυνάμει κοινωνία πολιτών είναι από τις κρίσιμες συντεταγμένες στην οργάνωση της παραγωγής και της εργασίας την μεταβιομηχανική εποχή (Μαρούκης, 2007:97)¹²⁹⁴. Ο Μαρούκης (2007:161) ορθά επισημαίνει ότι οι σύλλογοι μεταναστών από την Αλβανία έχουν περιορισμένη απήχηση και νομιμότητα στο σύνολο του μεταναστευτικού πληθυσμού. Για τον ίδιο κύριο χαρακτηριστικό των μεταναστών προς τους συλλόγους τους είναι η απόδοση μιας έλλειψη εμπιστοσύνης στο εσωτερικό της μεταναστευτικής κοινότητας, ως

¹²⁹⁰ Μια επιπλέον σημαντική παρατήρηση της Τοπάλη (2004:73) είναι ότι αν στη Γερμανία των αρχών του αιώνα οι θρησκευτικές ομάδες αποτελούσαν το βασικό μέσο των ανερχόμενων γραφειοκρατών, και στις ΗΠΑ το βασικό μέσο των φιλόδοξων επιχειρηματιών, στις Φιλιππίνες η Iglesia ni Cristo φαίνεται να λειτουργεί επιτυχώς ως ένα μέσο εύρεσης εργασίας για τους ανθρώπους κατωτέρων και μικρομεσαίων κοινωνικο-οικονομικών στρωμάτων. Στην Ελλάδα, η KASAPI-Hellas ως σωματείο των Φιλιππινέζων εργαζομένων μεταναστών είναι ένας χώρος όπου τα μέλη της εκκλησίας δεν επιτρέπεται να έχουν και δεν έχουν συμμετοχή. Η KASAPI-Hellas, σημειώνει η Τοπάλη (2004:93), πολιτικά τοποθετείται στην αριστερή ιδεολογία και πρακτική που με τη σειρά της αντιτίθεται στην συντηρητική ιδεολογία και πρακτική με την οποία συντάσσεται η Iglesia ni Cristo. Η συμπεριφορά αυτή επεκτείνεται και στα παιδιά των πιστών της Iglesia ni Cristo που φοιτούν στο διοικούμενο από το KASAPI σχολείο, καθώς η συμμετοχή τους στις εκδηλώσεις του σχολείου είναι εξαιρετικά περιορισμένη και συχνά προβληματίζει τις δασκάλες (Τοπάλη, 2004:93). Μέσα από την ελαχιστοποίηση των επαφών με το σχολείο, με τον μεγαλύτερο φιλιππινέζικο σύλλογο (KASAPI), και επίσης, με άλλες θρησκευτικές ομάδες οι Φιλιππινέζες μετανάστες-μέλη της Iglesia ni Cristo καταλήγουν τελικά σε έναν στενό ορίζοντα κοινωνικότητας που συχνά περιορίζεται και εξαντλείται στην οικιακή εργασία στους οικιακούς χώρους των Ελληνίδων εργοδοτριών και στην ίδια την εκκλησία (Τοπάλη, 2004:93).

¹²⁹¹ Α. Μαρούκης (2007) *Οικονομική Μετανάστευση στην Ελλάδα: Αγορά Εργασίας και Κοινωνική Ένταξη*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. (Υπό-έκδοση). Βλ. και Th. Maroukis (2004) *Albanian Migrants in Athens and the Emergence of a Transborder Public Sphere*. Paper based on evidence drawn from the IBEU Project on Functional Borders and Sustainable Security: Integrating the Balkans in the European Union (CT-2002-0031), funded by the European Commission under the auspices of ELIAMEP.

¹²⁹² Ο Μαρούκης (2007) πραγματοποιεί συνεντεύξεις με: (i) Νοικοκυριά μεταναστών από την Αλβανία (560), (ii) Σύλλογους Μεταναστών από την Αλβανία (14), (iii) Εργοδότες επιχειρήσεων (128) και (iv) Δημόσιους Υπαλλήλους (18). Το μεγαλύτερο μέρος των συνεντεύξεων στους μετανάστες από την Αλβανία και τους εργοδότες τους χρηματοδοτήθηκε από το ευρωπαϊκό κοινοτικό πρόγραμμα IBEU⁷ (CT-2002-00131) υπό την αιγίδα του ELIAMEP (Ελληνικό Ίδρυμα για την Ευρωπαϊκή και Εξωτερική Πολιτική) και εκτελέστηκε σε συνεργασία με την ερευνητική εταιρία Kappa-Research.

¹²⁹³ Η έρευνα πεδίου του Μαρούκη (2004) σε συλλόγους μεταναστών από την Αλβανία εγκατεστημένους στην Αθήνα (Νοέμβριος 2003-Φεβράριος 2004) περιελάμβανε τους εξής εκπροσώπους/συντάκτες: (1) Leonidas Zirko, Πολιτιστικός Σύλλογος Λαμπερίας, (2) Charalambos Katsis, Σύλλογος του χωριού Άγιος Γεώργιος Σοφράτικα, (3) Mr Giorgos, σύλλογος του χωριού Ζούλατι (επαρχία Αργυροκάστρου), (4) Lefter Marta, Representative of General Federation of Syndicates of Albania in Greece, (5) Ms Diamanti, Federation of Associations of Greek Vorioepirotos Agios Kosmas, (6) Mihali Ano, Πολιτιστικός σύλλογος Lushnja, (7) Piro Loli, Mique e Ljales Selire, (8) Albert Ruda, δημοσιογράφος της αλβανικής εφημερίδας Intervista Migrant, (9) Met, Αδελφότητα Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα, (10) Fahmi Osmati, Αλβανική Κοινότητα Αθηνών, (11) Rudri Mezin, President of the Union of Associations of the Albanian Immigrants in Greece and president of the (12) Labour Association of Albanian Immigrants, (13) Egita Leka, Φόρουμ Αλβανών Μεταναστών, (14) Ka Diamanti, Νεολαία Βορειοηπειρωτών, (15) Besjan Pesha and Arbi Mazniku, MJAF, Tirana. Από αυτή προκύπτουν χρήσιμες ερμηνείες και συμπεράσματα για την θέση και τις προοπτικές των μεταναστευτικών συλλόγων στην συγκεκριμένη μεταναστευτική κοινότητα και στην ευρύτερη διαδικασία οργάνωσης της απασχόλησης και μετασχηματισμού της κοινότητας της τελευταίας μορφής να αντιληφθούν από τους ίδιους τους συλλόγους, στο Α. Μαρούκης (2007) *Οικονομική Μετανάστευση στην Ελλάδα: Αγορά Εργασίας και Κοινωνική Ένταξη*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. (Υπό-έκδοση), σ.162.

¹²⁹⁴ Για τον ίδιο ο πολιτης-εργαζόμενος-καταναλωτής δεν μπορεί εκ των πραγμάτων να πορευθεί με τις συλλογικές συμβάσεις και εκπροσωπήσεις του βιομηχανικού παρελθόντος υπό την αιγίδα του έθνους-κράτους και παράλληλα οι συλλογικοί χώροι των μεταναστών προκαλούν από διάφορες πλευρές την ιδιότητα του πολίτη όπως έχει αποκρυσταλλωθεί στα πλαίσια του παραδοσιακού έθνους-κράτους αλλά και πέζονται από την άλλη από τα αμύχανα στις διεθνείς εξελίξεις πολιτικά συστήματα των χωρών υποδοχής (Μαρούκης, 2007:97). *Λείπουν*, υπάρχει ο κίνδυνος ο χώρος της συλλογικής αντιπροσώπευσης να ταυτιστεί με την κανονιστική (normative) έννοια της «κοινωνίας πολιτών» και να θεωρηθεί ότι λειτουργεί ομοιογενώς προς την κατεύθυνση της κοινωνικής ένταξης των μεταναστών και της ευρύτερης κοινωνικής συνοχής. Η διερεύνηση αυτού του χώρου στοχεύει να αποσαφηνίσει ότι δεν συνιστά ενιαία μονάδα αλλά μονάδες κοινωνικού κεφαλαίου με εσωτερικές διαφοροποιήσεις και συσχετισμούς που δύσκολα συγκρατούνται και ισορροπούν υπό την ίδια στέγη (Μαρούκης, 2007:97).

αποτελέσματα αυτής της απήχρησης¹²⁹⁵. Αυτή η τάση απομάκρυνσης φαίνεται από τον χαρακτηρισμό «αυτά» με τον οποίο η πλειοψηφία των ερωτώμενων αναφέρεται απαξιωτικά στους συλλόγους και τις δραστηριότητες τους (Μαρούκης, 2007:161). Δεν αποτελεί σύμπτωση το ότι η πιο δημοφιλής δραστηριότητα των συλλόγων στα μάτια της μεταναστευτικής κοινότητας, οι πολιτιστικές δραστηριότητες που συμβαίνουν μια ή δυο φορές ετησίως, στερείται κοινωνικοπολιτικού χαρακτήρα, όπως αναφέρει ο Μαρούκης (2007:162)¹²⁹⁶.

Μια σημαντική παρατήρηση του Μαρούκη (2007) είναι ότι ο διαχωρισμός των μεταναστευτικών συλλόγων με βάση την εθνική καταγωγή αντανάκλα την επίδραση της ελληνικής πολιτείας στην τυπολογία τους¹²⁹⁷. Γενικά η οργάνωση της συλλογικής συμμετοχής των μεταναστών στα κοινά έχει συναντήσει και συναντά πολλά εμπόδια στην ελληνική επικράτεια¹²⁹⁸. Στην παραπάνω περίπτωση η

¹²⁹⁵ Τα εξαιρετικά σημαντικά συμπεράσματα του Μαρούκη (2007) για τους συλλόγους Αλβανών μεταναστών μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: *Πρώτον*, τα υψηλά ποσοστά πλήρους απασχόλησης αφήνουν λιγότερο ελεύθερο χρόνο στους εργαζομένους για οποιαδήποτε συλλογική συμμετοχή. Το ζήτημα, όμως, μόνο κατά ένα μικρό μέρος φαίνεται να είναι ποσοτικό καθώς σε ορισμένα επαγγέλματα (οικοδόμοι για παράδειγμα) η απασχόληση είναι ο προβάλλας της συλλογικής δραστηριοποίησης (Μαρούκης, 2007:161). *Δεύτερον*, η αξία της εργασιακής ηθικής γύρω από την οποία οι Αλβανοί μετανάστες εμπεδώνουν και αναπαράγουν την κυρίαρχη κουλτούρα απασχόλησης αποθαρρύνει σε αρκετές περιπτώσεις το φιλήρημα των εμπειριών τους μέσα από ευρύτερους και συλλογικότερους σχηματισμούς από τις διαπροσωπικές και οικογενειακές επαφές (Μαρούκης, 2007:161). *Τρίτον*, η πολιτική εμπειρία που κουλθούν οι μετανάστες και οι μετανάστριες από την χώρα προέλευσης τους και η καθύπολη αντιμετώπιση τους από την χώρα υποδοχής έχουν οδηγήσει την πλειοψηφία σε μια τακτική απάντησης της πολιτικής τους ταυτότητας (Μαρούκης, 2007:161). Οι όροι *πολιτική* και *πολιτικά* έχουν μετασχηματιστεί σε σύμβολα η άρνηση των οποίων κρατά την Αλβανική μετανάστευση εκτός έκθεσης στο φως, εκτός ορατότητας και συνεπώς εκτός προβλημάτων (Μαρούκης, 2007:161).

¹²⁹⁶ Εξετάζοντας τους στόχους, τους προσανατολισμούς, τις δραστηριότητες αλλά και την εθνική σύνθεση των συλλόγων μπορεί να διακρίνει κανείς τέσσερις ευρύτερους τύπους συλλόγων, σύμφωνα με τον Μαρούκη (2007:164): *Πρώτον*, είναι οι σύλλογοι (συνήθως εργατικές ενώσεις, συνδικάτα) που αποτελούνται κυρίως από μετανάστες με αλβανική καταγωγή και δραστηριοποιούνται στα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αλβανοί εργαζόμενοι στην ελληνική κοινωνία (ζητήματα νομιμοποίησης, ρατσισμού και διακρίσεων). *Δεύτερον*, υπάρχουν άλλοι αλβανικοί εθνικοί σύλλογοι που εστιάζουν περισσότερο σε ζητήματα πολιτισμικής πολιτικής (cultural politics) και στην κοινή προ-μεταναστευτική εμπειρία και τον τόπο από τον οποίο προέρχονται. Αυτή η ομάδα μπορεί να χωριστεί σε δύο υπο-ομάδες: στους συλλόγους ξεχωριστών αλβανικών χωριών που συνήθως ασχολούνται με την παροχή βοήθειας σε συγχωριανούς τους και κρατούν τις αποστάσεις τους από συλλόγους δια-τοπικούς, μεγαλύτερους και πιο δραστήριους στο πεδίο της πολιτισμικής πολιτικής. *Τέτατον*, είναι οι πολιτισμικοί σύλλογοι των αλβανών μεταναστών με ελληνική καταγωγή ή όπως αποκαλούνται στην καθομιλουμένη, Ομογενείς/Βορειοηπειρώτες (Μαρούκης, 2007:164).

¹²⁹⁷ Οι σύλλογοι σημειώνει ορθά ο Μαρούκης (2004) προέκυψαν από μετανάστες που άρχισαν να αναζητούν ένα οικείο περιβάλλον σε μια ξένη χώρα. Ο ίδιος προσθέτει ότι από τους συλλόγους τον δείγματος οι περισσότεροι ξεκίνησαν ως χώροι συνάντησης και κοινωνικοποίησης ανθρώπων με συγγενικούς ή φιλικούς δεσμούς από το ίδιο χωριό, πόλη ή περιοχή (Μαρούκης, 2004: 163). Αυτός ο διαχωρισμός των μεταναστευτικών συλλόγων με βάση την εθνική καταγωγή αντανάκλα την επίδραση της ελληνικής πολιτείας στην τυπολογία τους. Γενικά η οργάνωση της συλλογικής συμμετοχής των μεταναστών στα κοινά έχει συναντήσει και συναντά πολλά εμπόδια στην ελληνική επικράτεια. Στην παραπάνω περίπτωση η ελληνική πολιτεία, ακολουθώντας το παράδειγμα του φυλοεξουμένου εργάτη (Gastarbeiter), ουσιαστικά εκχωρεί διαφορετικά δικαιώματα στους μετανάστες ανάλογα με την εθνική καταγωγή. Υπό αυτό το πλαίσιο, οι σύλλογοι των εκ Αλβανίας ομογενών δεν ασχολούνται με τα ζητήματα που απασχολούν την πλειοψηφία των Αλβανών μεταναστών και συνήθως παίρνουν τις αποστάσεις τους από τους τελευταίους. Διχότομείται λοιπόν κατά αυτό τον τρόπο η διαπραγματευτική δύναμη των μεταναστευτικών συλλόγων, στο Α. Μαρούκης (2007) *Οικονομική Μετανάστευση στην Ελλάδα: Αγορά Εργασίας και Κοινωνική Ένταξη*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. (Υπό-έκδοση), σ.165.

¹²⁹⁸ Ο Μαρούκης (2004) επιπλέον προσθέτει ότι οι περισσότεροι σύλλογοι του δείγματος έχουν ιδρυθεί μετά τα πρώτα προγράμματα νομιμοποίησης το 1997 ή μετά την πρώτη ολοκληρωμένη μεταναστευτική νομοθεσία το 2001. Ενώ μόλις την τελευταία πενταετία οι περισσότεροι από τους συλλόγους έχουν αναγνωριστεί ως νόμιμες οντότητες της ελληνικής «κοινωνίας πολιτών». Αυτή η διαδικασία αναγνώρισης, ειδικά την πρώτη περίοδο της ίδρυσης τους, ήταν πολύ δύσκολη δέχως «λίγη ελληνική βοήθεια» είτε άμεσα από τα ελληνικά κόμματα είτε έμμεσα από συνδικάτα που συνδέονται και διατηρούν σχέσεις με τα πρώτα. Αλλά υπήρχε πάντα κάτι σε αντάλλαγμα αυτής της βοήθειας (κυρίως υποστήριξη στις προεκλογικές καμπάνιες των πολιτικών). Ήταν περισσότερο μία παραταξιοτική χάρη που είχε σκοπό να τους ελέγχει παρά να τους βοηθήσει όπως υποστηρίζαν σε γενικές γραμμές ορισμένοι εκπρόσωποι συλλόγων. Ενώ τα πράγματα έχουν αλλάξει από αυτή την οπτική γωνία, παράδειγμα πατερναλισμού απέναντι στους συλλόγους των αλβανών μεταναστών εξακολουθούν να υφίστανται. Αλλά εκφράζονται υποείσως μέσα από προτάσεις ενσωμάτωσης και μη διαφοροποίησης από τον υπάρχον ιστό κοινωνίας πολιτών. Το περιβάριο διαφοροποίησης των μεταναστευτικών συλλόγων από τα ελληνικά συνδικάτα είναι όμως αντικείμενο συζήτησης και διαφωνίας μεταξύ των πρώτων. Φοβούμενοι το ενδεχόμενο εθνοποίησης των κοινωνικών αγώνων των εργαζομένων προς μία ισορροπία αναδιανομή του οικονομικού πλεονάσματος άλλοι εκπρόσωποι συλλόγων τηρούν διαφορετική στάση. Δραστηριοποιούνται άλλωστε αρκετοί μετανάστες από την Αλβανία στα πλαίσια ελληνικών συνδικάτων (ειδικά στον κατασκευαστικό τομέα). Υπάρχει μάλιστα σύλλογος αλβανών μεταναστών. «Αλβανική Κοινότητα Αθήνας», του οποίου αρκετά μέλη προέρχονται από το Συνδικάτο Οικοδόμων. Η δικτύωση με τους οργανισμούς της ελληνικής κοινωνίας πολιτών έχει δύο όψεις: αφενός, σημαίνει ότι οι μεταναστευτικοί σύλλογοι μπορούν να παρακολουθούν από κοντά τις οικονομικές εξελίξεις, τις αντιδράσεις των εργαζομένων και την

ελληνική πολιτεία, ακολουθώντας το παράδειγμα της γερμανικής προσέγγισης του φιλοξενούμενου εργάτη ουσιαστικά εκχωρεί διαφορετικά δικαιώματα στους μετανάστες ανάλογα με την εθνοτική καταγωγή. Υπό αυτό το πλαίσιο, οι σύλλογοι των εκ Αλβανίας ομογενών δεν ασχολούνται με τα ζητήματα που απασχολούν την πλειοψηφία των Αλβανών μεταναστών και συνήθως παίρνουν τις αποστάσεις τους από τους τελευταίους. Διχοτομείται λοιπόν κατά αυτό τον τρόπο η διαπραγματευτική δύναμη των μεταναστευτικών συλλόγων (Μαρούκης, 2007:165)¹²⁹⁹. Για τον ίδιο, το γεγονός ότι οι σύλλογοι προτάσσουν, ως κύρια όπλα έναντι του ρατσισμού και της περιθωριοποίησης την κοινότητά τους, την εργασιακή αφοσίωση και ηθική των αλβανών (ταυτότητα) τονίζοντας ότι οι τελευταίοι εργάζονται και μάλιστα εργάζονται πολύ, ενέχει τον κίνδυνο να αφεθούν έξω από το κέντρο της θεματικής ατζέντας οι συνθήκες της απασχόλησης και πολύ περισσότερο ζητήματα της κυρίαρχης κουλτούρας απασχόλησης, καθώς η αντιμετώπιση του ρατσισμού και της 'παρανομίας' προσανατολίζει δηλαδή αλλού το επίκεντρο της συζήτησης στην παρούσα φάση. Από την άλλη, οι δύο εστιασίες δεν είναι αλληλοαποκλειόμενες¹³⁰⁰ (Μαρούκης, 2007:167).

Επιπλέον, η ποσοτική πλευρά των συλλόγων, από την οπτική της οργάνωσης τους και της ταυτότητας των μελών τους, επαληθεύει τον καταστασιακό και δυναμικό χαρακτήρα της δραστηριότητας τους¹³⁰¹. Από την άλλη μεριά, οι αλβανικοί σύλλογοι αντιμετωπίζουν σημαντικά

εurytetepe ζύμωση της γηγενούς κουλτούρας απασχόλησης και των παραγωγικών σχέσεων. Αφετέρου, υπάρχει ο κίνδυνος να διαβρωθούν οι οχυρώσεις τους και να αφομοιωθούν στο εν πολλοίς «ατροφικό και αδιαφοροποίητο σώμα της ελληνικής κοινωνίας πολιτών όπως έχει αναπαράξει από την διείσδυση των κομμάτων με βάση κυρίως τον κομματικά ελεγχόμενο κρατικό μηχανισμό σε όλους σχεδόν τους λοιπούς θεσμούς, στο Α. Μαρούκης (2007) *Οικονομική Μετανάστευση στην Ελλάδα: Αγορά Εργασίας και Κοινωνική Ένταξη*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. (Υπό-έκδοση), σ. 166.

¹²⁹⁹ Εμπικροσθέτως η έρευνα του Μαρούκη (2007:167) έδειξε ότι όχι μόνο το πολιτικό αλλά και το κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο που αφορά τους συλλόγους επιδρά στην εξέλιξη και στις θεματικές των συλλόγων. Τα κύρια ζητήματα που έχουν υψηλή ζήτηση μεταξύ των μεταναστών από την Αλβανία και στα οποία ανταποκρίνεται η προσφορά των συλλόγων αφορούν το νόμιμο καθεστώς της εργασίας τους (νομιμοποίηση, απαγκίστρωση από την παροικονομία) και την αποκατάσταση της ταυτότητας τους στην ελληνική κοινωνία, ενώ η επιχειρηματολογία τους όσον αφορά τα αιτήματά τους για καλύτερη θεσμική και κοινωνική αντιμετώπιση εστιάζεται όμως στο γεγονός της απασχόλησής τους (Μαρούκης, 2007:167).

¹³⁰⁰ Οι μεταναστευτικοί σύλλογοι ανταλμβάνονται την ελληνική κοινωνία υποδοχής ως ένα κοινό χώρο στον οποίο γηγενείς και μετανάστες από την Αλβανία έχουν συμφέρον να διατηρήσουν και να προάγουν μαθαίνοντας να ζουν μαζί. Δραστηριότητες προς αυτή την κατεύθυνση αποτελούν λοιπόν πολιτισμικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις όπως οι Αλβανικές Εθνικές εορτές, τα Χριστούγεννα και η Πρωτοχρονιά, η Πρωτομαγιά, που οργανώνονται από όλους σχεδόν τους συλλόγους. Αυτές οι δραστηριότητες εκλμβάνονται από την ευρύτερη κοινότητα ως ευκαιρίες κοινωνικοποίησης. Υπάρχουν μέλη συλλόγων που κάθε τόσο αρθρογραφούν σε ελληνικές εφημερίδες, κάποιοι άλλοι σύλλογοι επιχειρούν να εκδώσουν δική τους εφημερίδα, ενώ ένας σύλλογος έχει εβδομαδιαία εκπομπή στο ραδιοφωνικό σταθμό Φίλια 138,6 AM που εκπέμπει σε 12 γλώσσες και εγκαινιάστηκε στο πλαίσιο των 'πολιτισμικοισμικών' δράσεων της προηγούμενης κυβέρνησης. Κάποιοι σύλλογοι επίσης εξέφρασαν τις άμεσες προθέσεις τους για την ίδρυση ενός αλβανικού σχολείου. Ανάλογα με το μέγεθος, τον χαρακτήρα και το πεδίο δραστηριότητας κάθε συλλόγου τα παραδείγματα καλών πρακτικών και επιτευγμάτων τα οποία οι σύλλογοι επισημαίνουν κυμαίνονται από μεγάλες διαδηλώσεις και συγκεκριμένα επιτεύγματα σχετικά με την νομιμοποίηση, οργάνωση συναυλιών και εκδηλώσεων, συμμετοχές σε εκθέσεις και φεστιβάλ (ετήσιο αντιρατσιστικό φεστιβάλ), μέχρι παροχή ατομικής βοήθειας σε νεοαφιχθέντες ή/και συγχωριανούς. Άλλες δραστηριότητες αφορούν την διάδοση ειδήσεων από την χώρα προέλευσης, και την παροχή πληροφόρησης και νομικών συμβουλών σχετικά με την νομιμοποίηση, στο Α. Μαρούκης (2007) *Οικονομική Μετανάστευση στην Ελλάδα: Αγορά Εργασίας και Κοινωνική Ένταξη*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. (Υπό-έκδοση), σ. 168.

¹³⁰¹ Υπάρχουν σύλλογοι συνήθως τοπικού χαρακτήρα και μικρού μεγέθους που λειτουργούν κυρίως ως τόπος συνέντευξης μεταξύ συντοπιτών. Ενώ αρκετοί πολιτισμικοί σύλλογοι του δείγματός μου αποτελούνται από 100 έως και 1000-2000 μέλη, έχουν θεματική ατζέντα, καταστατικό και είναι γενικά περισσότερο οργανωμένοι. Τα μέλη των καλύτερα οργανωμένων συλλόγων του δείγματος συνήθως συναντιούνται κάθε μήνα ή/και πιο συχνά, συζητούν και καταστρώνουν την στρατηγική της δράσης τους. Σε αυτές τις συνελύσεις η πλειοψηφία των μελών δεν συμμετέχει. Παρά την περιορισμένη ζήτηση για συλλόγους, η εικόνα από την πλευρά της προσφοράς τους δείχνει ότι λαμβάνονται αρκετές πρωτοβουλίες για την καλύτερη οργάνωση της συλλογικής φωνής της μεταναστευτικής κοινότητας. Συγκεκριμένα, διεξάγονται προσπάθειες για τον συντονισμό των συλλόγων σε εθνικό επίπεδο. Η Ένωση Συλλόγων Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα (μία ένωση 18 αλβανικών συλλόγων από όλη την Ελλάδα στην περίοδο της συνέντευξης) και η Ομοσπονδία Συλλόγων Ελλήνων Βορειοηπειρωτών Άγιος Κοσμάς, μία ένωση 60-70 τοπικών συλλόγων ομογενών, είναι τέτοιες περιπτώσεις. Πέραν αυτών των δύο περιπτώσεων, άλλες διασυλλογικές συνελύσεις λαβαίνουν χώρα και προκύπτουν κυρίως μέσα από δίκτυα άτυπων επαφών. Τέλος

οργανωτικά προβλήματα^{1302, 1303}. Εν κατακλείδι ο Μαρούκης (2004) καταλήγει ότι οι σύλλογοι των μεταναστών από την Αλβανία μπορεί να μην έχουν ευρεία απήχηση στην συγκεκριμένη κοινότητα αλλά είναι δραστήριοι και σιγά-σιγά αναπτύσσουν αναγνωρίσιμο βήμα στην κοινωνικοπολιτική σφαίρα της αλβανικής μετανάστευσης (Μαρούκης, 2004:173)¹³⁰⁴.

Η μελέτη του **ΙΔΟΣ** και του **Τόντσεφ (2007)**¹³⁰⁵ αναφέρει ότι τα τελευταία χρόνια εμφανίζεται ολόένα και με μεγαλύτερο δυναμισμό η μετανάστευση από την Ασία, πρωτίστως εξαιτίας των πληθυσμιακών μεγεθών της, αλλά και λόγω του χαμηλού επιπέδου οικονομικής ανάπτυξης στις χώρες προέλευσης των μεταναστών, τις πολεμικές συγκρούσεις τις φυσικές καταστροφές που δημιουργούν ανθρωπιστικές κρίσεις, περιβαλλοντική υποβάθμιση, πολιτικούς διωγμούς διωγμοί κ.λπ. Η Ελλάδα λειτουργεί ως «ενδιάμεσος σταθμός» για τους περισσότερους Ασιάτες μετανάστες προς τον προορισμό τους προς την Ευρώπη. Ταυτόχρονα, παρατηρείται η τάση για μια εδραίωση των ασιατικών συλλόγων και συλλογικών δικτύων τα οποία διευκολύνουν την έλευση άλλων συμπατριωτών τους. Οι Ασιάτες

παρατηρείται σε ορισμένες περιπτώσεις και εξάπλωση ορισμένων συλλόγων στην ελληνική επικράτεια (κυρίως από την άποψη των μελών, αν και υπάρχουν και παραδείγματα 'θγατρικών' συλλόγων): ο πολιτισμικός σύλλογος Lushnja για παράδειγμα έχει μέλη στην Πάτρα, την Κέρκυρα και την Κρήτη. Ενώ ο Labour Association of Albanian Immigrants, που επίσης εδρεύει στην Αθήνα, επεκτείνεται σε διάφορα μέρη της Ελλάδας (ενδεικτικά αναφέρθηκαν η Τρίπολη, ο Ορωπός, η Κόρινθος και η Θεσσαλονίκη), στο Α. Μαρούκης (2007) Οικονομική Μετανάστευση στην Ελλάδα: Αγρό Εργασίας και Κοινωνική Ένταξη. Αδμοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, (Υπό-έκδοση), σ.170.

¹³⁰² Ο Μαρούκης (2004) τονίζει ότι: *Πρώτον*, οι παραπάνω διασυλλογικές συναντήσεις ούτε τακτικές είναι ούτε μαζεύουν πολύ και ποικίλο κόσμο. *Δεύτερον*, το πλαίσιο των σχέσεων των αλβανικών συλλόγων με συλλόγους άλλων μεταναστευτικών κοινοτήτων προωθείται περισσότερο από ελληνικές πρωτοβουλίες παρά από τους ίδιους τους συλλόγους. *Τρίτον*, και πιο άμεσο οργανωτικό πρόβλημα, σχεδόν όλοι οι σύλλογοι αυτο-χρηματοδοτούνται. Ανάλογες με αυτό είναι οι δυσκολίες που τα μέλη αντιμετωπίζουν όσον αφορά την εύρεση διαθέσιμου ελεύθερου χρόνου αλλά και χώρου στέγασης για τον σύλλογο. Η εύρεση χώρου στέγασης για τους συλλόγους και τις δραστηριότητες τους επαναφέρει στο προσκήνιο την συζήτηση των σχέσεων των συλλόγων με την ελληνική πολιτεία. Από την μια μεριά, η ελληνική πολιτεία διατάζει να προσδώσει χώρο και διαφάνεια στην συλλογική παρουσία των μεταναστών. Από την άλλη, είναι ανατρεπτικό το γεγονός της επικουρίας με τις τοπικές αρχές και την κυβέρνηση. Αλλά αυτές οι επαφές δεν συμβαίνουν σε ένα τακτικό πλαίσιο, ούτε παράγουν τις περισσότερες φορές τα αναμενόμενα. Θετικό, από την άποψη της διαπραγματευτικής τους δύναμης, είναι το ότι ορισμένοι σύλλογοι συνεργάζονται με ελληνικά συνδικάτα και συνήθως χαίρουν ελληνικής υποστήριξης στα αιτήματά τους. Ένας από τους λόγους για αυτή την επιφυλακτική στάση της ελληνικής πολιτείας αποτελεί το ζήτημα των αλβανικού εθνικισμού και ο φόβος αποσταθεροποίησης της περιοχής που έχει δημιουργηθεί γύρω από την ιδέα της Μεγάλης Αλβανίας, στο Α. Μαρούκης (2007) Οικονομική Μετανάστευση στην Ελλάδα: Αγρό Εργασίας και Κοινωνική Ένταξη. Αδμοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, (Υπό-έκδοση), σ.171.

¹³⁰³ Ο Μαρούκης (2004) στην έρευνα του ανέφερε ότι οι αλβανικοί σύλλογοι ασχολούνται ακόμη με βασικά ζητήματα εγκατάστασης μέχρι και για αυτούς που ζουν πάνω από δεκαετία στην Ελλάδα. Σε αυτό το μοτίβο οι κύριοι εκπρόσωποι των συλλόγων δεν είναι απαραίτητα ευκατάστατοι και μοιράζονται παρόμοια προβλήματα με την μάζα των μεταναστών. Η πλειοψηφία είναι μεν αυτο-απασχολούμενοι. Αρκετοί, δε, απασχολούνται ως εργάτες στον κατασκευαστικό τομέα και επεμβαίνουν το εύρημα ότι ο χώρος εργασίας αποτελεί την σημαντικότερη πηγή τροφодότησης των συλλόγων με μέλη. Δεν είναι άλλωστε σύμπτωση το γεγονός ότι οι πιο δραστήριοι εκπρόσωποι στην παροχή βοήθειας και συμβουλευτικών υπηρεσιών για ζητήματα εργασίας και νομιμοποίησης προέρχονται γενικά από τα επαγγέλματα του κατασκευαστικού τομέα. Η εργασιακή κατάσταση φαίνεται ότι παίζει σημαντικό ρόλο και στην συμμετοχή των γυναικών. Οι σύλλογοι τείνουν να είναι ανδρικοί χώροι καθώς πολύ λίγες γυναίκες δραστηριοποιούνται σε αυτούς έχοντας κάποια υπεύθυνη θέση. Γυναίκες στα πλαίσια συλλόγων συνήθως συναντά κανείς σε πολιτισμικές δραστηριότητες και γιορτές όπου οι άνδρες φέρνουν τις οικογένειές τους. Οι πατριαρχικές σχέσεις από την χώρα προέλευσης φαίνεται λοιπόν να παίζουν επίσης κάποιο ρόλο. Οι ανδροκρατούμενοι σύλλογοι είναι λοιπόν ένδειξη της κυρίαρχης κουλτούρας απασχόλησης και της θέσης των γυναικών σε αυτήν, υπάρχουν όμως και μικρές εξαιρέσεις, στο Α. Μαρούκης (2007) Οικονομική Μετανάστευση στην Ελλάδα: Αγρό Εργασίας και Κοινωνική Ένταξη. Αδμοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, (Υπό-έκδοση), σ.172.

¹³⁰⁴ Οι σύλλογοι συμμερίζονται παρόμοιες αξίες με την μεταναστευτική κοινότητα και ξεκινούν και από τα ίδια εδαφικοί χαρακτήρα δικτά. με το ίδιο οικονομικό και κοινωνικό κεφάλαιο. Οι στόχοι και οι δραστηριότητες με τις οποίες αυτοί προωθούνται επίσης συναρτώνται με τις κύριες ανάγκες της αλβανικής μετανάστευσης. Το πλαίσιο των πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών υποδομών της χώρας υποδοχής αποτελεί, όμως, το τοπίο στο οποίο χαράσσονται τα σημεία τομής των διαδρομών των μεταναστευτικών συλλόγων με την ζήτηση της. Έξοδα σε αυτό το κεφάλαιο πιάς δρουν οι σύλλογοι των αλβανών μεταναστών με στα πλαίσια των υποδομών της χώρας υποδοχής. Τα ξενοφοβία και συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των πολιτικών υποδομών της χώρας υποδοχής έχουν επηρεάσει κατά ένα βαθμό τόσο την τυπολογία όσο και το περιεχόμενο και τον τρόπο δραστηριοποίησης των συλλόγων.

¹³⁰⁵ Π. Τόντσεφ (επιμ.) (2007) *Ασιάτες Μετανάστες στην Ελλάδα: Προέλευση, Παρόν και Προοπτικές*. Αθήνα: Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (ΙΔΟΣ)/Τμήμα Ασιατικών Σπουδών.

μετανάστες¹³⁰⁶ χρησιμοποιούν ως επί το πλείστον χερσαίες διαδρομές ή το συνδυασμό χερσαίων και θαλάσσιων διαδρομών, κυρίως για όσους προέρχονται από τις περιοχές μεταξύ του Ιράν και του Μπανγκλαντές, ενώ οι μετανάστες από την Ανατολική Ασία καταφθάνουν στην Ευρώπη αεροπορικά και σε πολλές περιπτώσεις στην Ελλάδα μέσω άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Οι ασιατικοί πληθυσμοί μεταναστών¹³⁰⁷ στην Ελλάδα αναπτύσσονται εδώ και τρεις δεκαετίες περίπου, από την εμφάνιση των Πακιστανών και των Φιλιπινέζων, τους οποίους ακολούθησαν οι Ινδοί, οι Κινέζοι, οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές. Πολλοί Ασιάτες βρίσκονται σε καθεστώς αβεβαιότητας, λόγω του νομικών εγγράφων που δεν έχουν στη διάθεσή τους, κάτι που διατηρείται εν πολλοίς μέχρι και σήμερα. Μετά το 2003 οι αφίξεις των Ασιατών μεταναστών αυξήθηκαν αισθητά, ενώ άρχισαν να παρατηρούνται και νέοι πληθυσμοί, όπως των Αφγανών (Τόντσεφ, 2007). Στην μεγάλη τους πλειοψηφία, οι Ασιάτες μετανάστες εκτελούν εργασίες χαμηλής επαγγελματικής εξειδίκευσης και χαμηλού κόστους, σε πολλούς τομείς της εθνικής οικονομίας: γεωργία, κατασκευές, μεταποίηση, υπηρεσίες και εμπόριο. Μεγάλο μέρος των Ασιατών εργάζονται ανασφάλιστοι ή ως μερικώς ασφαλισμένοι¹³⁰⁸. Όσον αφορά τα εμβάσματα που στέλνουν στις πατρίδες τους, ιδιαίτερα δραστήριες εμφανίζονται οι κοινότητες των Πακιστανών και των Ινδών. Πρέπει να τονιστεί η ύπαρξη πολλών άτυπων διαύλων μεταφοράς χρημάτων που είναι αδύνατον να καταγραφούν επισήμως¹³⁰⁹.

¹³⁰⁶ Ο σκοπός αυτής της έκθεσης είναι να συμβάλει στην πληρέστερη καταγραφή των ασιατικών πληθυσμών που βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια, ανεξαρτήτως του συγκεκριμένου νομικού καθεστώτος του κάθε Ασιάτη μετανάστη. Σημειώνεται ότι ως «Ασιάτες» στην παρούσα έκθεση νοούνται όλοι όσοι προέρχονται από το Ιράν και ανατολικότερα. Αντίθετα, δεν αποτελούν αντικείμενο της έρευνας Τούρκοι, Σύριοι, Λιβανέζοι, Κούρδοι, Ιρακινοί, Παλαιστίνιοι, κ.λπ., δηλαδή μετανάστες από χώρες που εντάσσονται στην δυτική Ασία, ή την Μέση Ανατολή. Σημειώνεται επίσης πως δεν καλύπτονται οι προερχόμενοι από την Ρωσία και τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες της Υπερκauκασίας και της Κεντρικής Ασίας, ανάμεσα στους οποίους συγκαταλέγονται πολλοί παλιννοστούντες ομογενείς. Βάσει αυτού του ορισμού, καλύπτονται κοινότητες μεταναστών από Ιράν, Αφγανιστάν, Πακιστάν, Ινδία, Σρι Λάνκα, Μπανγκλαντές, Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, Ταϊλάνδη, Ινδονησία και Φιλιππίνες. Η έκθεση δεν εξετάζει σε βάθος τις περιπτώσεις πολύ μικρών πληθυσμών ή όσους Ασιάτες βρίσκονται στην Ελλάδα προσωρινά ως στελέχη επιχειρήσεων. Ωστόσο όσους προέρχονται από τις ακόλουθες χώρες ή περιοχές: Βιετνάμ, Μιανμάρ, Μαλδίβες, Μπουτάν, Νεπάλ, Βόρεια και Νότια Κορέα, Μογγολία, Ιαπωνία, Ταϊβάν, Μικρονεί, Λόος, Καμποτζή, Μαλαισία, Ανατολικό Τιμόρ και Σιγκαπούρη, στο Π. Τόντσεφ (επιμ.) (2007) *Ασιάτες Μετανάστες στην Ελλάδα: Προέλευση. Παρόν και Προοπτικές*. Αθήνα: Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (ΙΔΟΣ)/Τμήμα Ασιατικών Σπουδών, σ. 7.

¹³⁰⁷ Η έρευνα του ΙΔΟΣ (Τόντσεφ, 2007) διενεργήθηκε το τρίμηνο Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2006. Τα ευρήματά της βασίζονται σε πολλές πηγές πληροφόρησης, όπως ελληνικές δημόσιες υπηρεσίες, ερευνητικά ινστιτούτα, μη κυβερνητικές οργανώσεις, διεθνείς οργανισμοί, μέσα μαζικής ενημέρωσης, επαγγελματικοί φορείς, σύλλογοι των μεταναστών, πρεσβείες των χωρών προέλευσής τους, κ.ά. Ουσιαστικό μέρος της έρευνας ήταν οι συνεντεύξεις με Ασιάτες μετανάστες, κατά τις οποίες φωτίστηκαν σημαντικές πτυχές των θεμάτων. Βασικές πηγές στατιστικών στοιχείων αποτέλεσαν: Οι απογραφές του 1981, 1991 και 2001, όπως παρουσιάζονται από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (ΕΣΥΕ), το Μητρώο Αλλοδαπών του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, το Το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ), οι τμηματικές Έρευνες Εργατικού Δυναμικού της Ελλάδας, το Μητρώο Αιτούντων Ασυλου του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, όπως και η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, η Διεύθυνση Ασφάλειας του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας.

¹³⁰⁸ Δεδομένου ότι στην πλειοψηφία τους οι Ασιάτες εισέρχονται στην Ελλάδα λαθραία και εκ των υστέρων επιδιώκουν να νομιμοποιηθούν, οι περισσότεροι από αυτούς αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα οξυμένα προβλήματα, γραφειοκρατικά, οικονομικά και γλωσσικά. Έτσι, με το νομικό καθεστώς, έχει δημιουργηθεί στην Ελλάδα ένα θεσμικό κενό, το οποίο καλύπτεται σε μεγάλο βαθμό από την ιδιωτική πρωτοβουλία. Ένα από τα ευρήματα της έρευνας (Τόντσεφ, 2007) είναι πως μόνο στην Αθήνα δραστηριοποιούνται περίπου 200 εξειδικευμένα γραφεία ή και μεμονωμένοι δικηγόροι που παρέχουν υπηρεσίες σε μετανάστες όλων των εθνικοτήτων με αντικείμενο την νομιμοποίηση τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι μετανάστες καλούνται να καταβάλουν έως και 2.500 ευρώ για την απόκτηση των απαιτούμενων δικαιολογημάτων, ποσό που εκτός από τις αμοιβές των δικηγόρων συμπεριλαμβάνει το κόστος των απαραίτητων ενσήμων και παραβόλων, στο Π. Τόντσεφ (επιμ.) (2007) *Ασιάτες Μετανάστες στην Ελλάδα: Προέλευση. Παρόν και Προοπτικές*. Αθήνα: Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (ΙΔΟΣ)/Τμήμα Ασιατικών Σπουδών, σ. 17.

¹³⁰⁹ Ως προς το κοινωνικό προφίλ των Ασιατών στην Ελλάδα, ένα πολύ σοβαρό ζήτημα είναι η οικογενειακή τους κατάσταση, καθώς η πλειοψηφία τους είναι άνδρες, με πολύ μικρό το ποσοστό εκείνων που απολαμβάνουν οικογενειακή ζωή στην χώρα μας. Καταγράφονται πολλά εμπόδια, γραφειοκρατικά, αλλά και ενδοχόμενα και πολιτικής φύσεως, για την οικογενειακή συνένωση των Ασιατών μεταναστών. Το μορφωτικό επίπεδο των Ασιατών είναι σε γενικές γραμμές χαμηλότερο του μέσου όρου για το σύνολο των μεταναστών στην Ελλάδα. Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας αποδεικνύεται μια από τις μεγαλύτερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι Ασιάτες στην προσπάθειά τους να ενταχθούν στην ελληνική οικονομία και κοινωνία. Επίσης, η υγεία πολλών Ασιατών μεταναστών είναι προβληματική, με την φυματίωση και σεξουαλικές παθήσεις να κάνουν συχνά την εμφάνισή τους. Οι Ασιάτες μετανάστες προέρχονται από συγκεκριμένες περιοχές, μεταφέροντας μαζί τους κοινωνικά και πολιτιστικά πρότυπα, για τα

Οι μετανάστες από το Πακιστάν εργάζονται κυρίως στην μεταποίηση, ενώ δραστηριοποιούνται επίσης στις κατασκευές και στον τομέα των υπηρεσιών, όπως συνεργεία αυτοκινήτων και στα πρατήρια βενζίνης¹³¹⁰. Οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές είναι συγκεντρωμένοι στην Αθήνα και εργάζονται κατά κύριο λόγο σε εμπορικά μικροκαταστήματα και εστιατόρια (Τόντσεφ, 2007:18)¹³¹¹. Οι περισσότεροι μετανάστες από το Ιράν είναι στην Αθήνα, ενώ ένας μικρός αριθμός διαμένει και στην Θεσσαλονίκη (Τόντσεφ, 2007:18)¹³¹². Η καλύτερη μορφή προστασίας των Ασιατών μεταναστών εξασφαλίζεται από τους ίδιους τους συλλόγους τους (Τόντσεφ, 2007:4). Στις δραστηριότητες που αναπτύσσουν οι αντίστοιχοι σύλλογοι συγκαταλέγεται η λειτουργία παιδικών σταθμών και σχολείων, η διοργάνωση εκδηλώσεων, η παροχή πληροφόρησης για πρακτικά ζητήματα κ.λπ. Ενώ η ενημέρωση των Ασιατών μεταναστών θα μπορούσε να είναι πληρέστερη, σημειώνεται ο ρόλος που διαδραματίζουν για την πληροφόρηση τους οι εφημερίδες των διαφόρων συλλόγων ή ορισμένες ραδιοφωνικές εκπομπές (Τόντσεφ, 2007:4). Τα κυριότερα ζητήματα που απασχολούν τους Ασιάτες μετανάστες στην Ελλάδα σχετίζονται με το νομικό πλαίσιο και την εφαρμογή του (νομιμοποίηση και οικογενειακή συνένωση), το αίσθημα οικονομικής εκμετάλλευσης τους από τους εργοδότες, οι δυσκολίες κατά την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, και η στάση των αστυνομικών αρχών¹³¹³.

οποία δεν υπάρχει σχεδόν καμία πληροφόρηση στην Ελλάδα. Σημαντικός παράγοντας είναι οι μητρικές γλώσσες των Ασιατών, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις διευκολύνουν τις σχέσεις μεταξύ των διαφόρων κοινοτήτων τους. Επίσης, οι μετανάστες από την Ασία είναι λάτρεις πολλών διαφορετικών θρησκειών, για τις οποίες η ελληνική κοινωνία δεν είναι επαρκώς ενημερωμένη. Σε ότι αφορά την αυξανόμενη καχυποψία έναντι των μουσουλμάνων Ασιατών μεταναστών, εξακολουθεί να εκκρεμεί η εκκλήρωση κάποιων δεσμεύσεων της ελληνικής πολιτείας, όπως η κατασκευή τζαμιού στην Αθήνα. Οι Ασιάτες μετανάστες παραμένουν κατ' ουσίαν «ξένο σώμα» στην ελληνική κοινωνία, ενώ καταγράφονται σοβαρά παράπονα τους για την στάση των αστυνομικών αρχών απέναντί τους.

¹³¹⁰ Συγχρόνως, αυξάνεται συνεχώς η παρουσία τους στα κέντρα παροχής τηλεπικοινωνιών και ιντερνέτ, στα οποία απευθύνονται πολλοί μετανάστες (Τόντσεφ, 2007:18). Η πλειοψηφία των μεταναστών από το Πακιστάν, όσων δηλαδή εργάζονται σε βιοτεχνίες, βρίσκονται στην Αττική, ενώ όσοι εργάζονται σε αγροκτήματα διαμένουν στον Μαραθώνα της Αττικής, την Βοιωτία, την Εύβοια και άλλους νομούς (Τόντσεφ, 2007:18). Οι περισσότεροι των μεταναστών από την Κίνα στην Ελλάδα είναι εγκατεστημένοι στην Αθήνα και κατά δεύτερο λόγο στην Θεσσαλονίκη και άλλα αστικά κέντρα (Τόντσεφ, 2007:18). Οι μετανάστες από τις Φιλιππίνες, κυρίως γυναίκες εργαζόμενες ως οικιακές βοηθοί, έχουν εγκατασταθεί στην συντριπτική τους πλειοψηφία στην Αττική (Τόντσεφ, 2007:18). Οι Ινδοί που διαμένουν βρίσκονται στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής και απασχολούνται σε αγροκτήματα, κτηνοτροφικές μονάδες και ιχθυοκαλλιέργειες (Τόντσεφ, 2007:18).

¹³¹¹ Οι πλειοψηφία των μεταναστών από το Μπανγκλαντές απασχολείται κυρίως ως ανειδίκευτοι ράφτες σε βιοτεχνίες ραφών σε αντίθεση με την έρευνα του ΙΔΟΣ (Τόντσεφ, 2007). Βλ. Κεφάλαιο 5 και Παράρτημα του παρόντος.

¹³¹² Η πλειοψηφία των Ιρανών εργάζονται σε υπηρεσίες, εκμεταλλευόμενοι το υψηλό μορφωτικό τους επίπεδο (Τόντσεφ, 2007:18). Οι μετανάστες από την Ινδονησία είναι κυρίως γυναίκες που εργάζονται ως οικιακές βοηθοί, ενώ ορισμένοι επιχειρηματίες ασχολούνται με εισαγωγές επίπλων (Τόντσεφ, 2007:18). Οι μετανάστες από την Ταϊλάνδη ως επί το πλείονος γυναίκες, είναι σύζυγοι Ελλήνων, νυν ή πρώην ναυτικών (Τόντσεφ, 2007:18).

¹³¹³ Στους κυριότερους παράγοντες που ωθούν τους μετανάστες από την Ασία να φύγουν από τη χώρα προέλευσής τους συμπεριλαμβάνονται: *Πρώτον*, οι πολεμικές συγκρούσεις στην Ασία ή στο Αφγανιστάν στις οποίες παρατηρείται σαφής επιδείνωση μετά το 2004. Μία από τις προφανείς επιπτώσεις αυτού, είναι η συνεχώς αυξανόμενη έξοδος Αφγανών προσφύγων τα τελευταία τρία χρόνια. Το Νεπάλ ταλινίζεται για χρόνια από εμφύλιες συρράξεις. Στην Σρι Λάνκα 200.000 άνθρωποι περίπου έχουν εκτοπιστεί από τις εστίες τους μόνο το 2006. Και ενώ το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστευτικών ροών από το Νεπάλ και την Σρι Λάνκα κατά πάσα πιθανότητα «απορροφάται» από την Ινδία, είναι πολύ πιθανό ένα τμήμα των εκτοπισθέντων να κατευθύνεται προς την Ευρώπη. *Δεύτερον*, οι φυσικές καταστροφές, όπως είναι ο σεισμός στο Ιράν το 2003, ο σεισμός κοντά στην Σουμάτρα και τα επακόλουθα παλιρροϊκά κύματα στον Ινδικό Ωκεανό το 2004, ο σεισμός στο Πακιστάν το 2005 κ.λπ. *Τρίτον*, πρέπει να επισημανθεί ότι αρκετοί μετανάστες εγκαταλείπουν τις χώρες τους για πολιτικούς λόγους, διαφωνίες με το πολιτικό σύστημα, διενεοτική αντιπαράθεση, φόβοι για διωγμούς κ.ά. Στους κυριότερους παράγοντες που έλκουν τους μετανάστες από την Ασία να συμπεριλαμβάνονται: *Πρώτον*, ο βαθμός οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *Δεύτερον*, η πολλαπλάσια η διαφορά βιοτικού επιπέδου μεταξύ των περισσότερων χωρών προέλευσης των Ασιατών μεταναστών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς οι περισσότεροι βρίσκονται στην Ελλάδα στην αναζήτηση οικονομικών πόρων ή μιας «καλύτερης ζωής». *Τρίτον*, παρουσιάζει ενδιαφέρον να συσχετιστεί κανείς τις ροές Ασιατών μεταναστών με την δομή της ελληνικής οικονομίας, αλλά και άλλων μεσογειακών χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πράγματι, έχει επισημανθεί πως τα νοτιοευρωπαϊκά κράτη εμφανίζουν πολλές ομοιότητες που είναι πολύ πιθανό να εξηγήσουν τον όγκο και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των μεταναστευτικών ροών. Σημειώνεται ότι τις τελευταίες δύο δεκαετίες οι κοινωνίες της νότιας Ευρώπης έχουν στραφεί προς έναν αστικό τρόπο ζωής, με αποτέλεσμα να ερμηνύεται συνεχώς η αγροτική ύπαιθρος. Σ' αυτό ακριβώς το κενό φαίνεται να ανταποκρίνεται η αυξημένη εισόδος μεταναστών με την οφείλεται το φαινόμενο που έχει χαρακτηριστεί από ορισμένους αναλυτές ως «νέα αγροτικότητα» (new rurality). *Τέτατον*, μια άλλη παράμετρος που αναδείχθηκε σχετίζεται συγκεκριμένα με την καταναλωτική συμπεριφορά των Ελλήνων πολιτών και την αποδοχή ενός σχετικά χαμηλού επιπέδου πημών και ποιότητας για τα προϊόντα ευρείας κυκλοφορίας. Όπως αναφέρουν οι Κινέζοι μετανάστες, ως παράγοντες έλξης για τον εν λόγω πληθυσμό φαίνεται να λειτουργεί το γεγονός ότι η ελληνική αγορά δεν

Σχετικά με τους συλλόγους των Ασιατών μεταναστών η έρευνα του ΙΔΟΣ (Τόντσεφ, 2007:23) σημειώνει ότι σε γενικές γραμμές η οργάνωση των ασιατικών κοινοτήτων στην Ελλάδα βελτιώνεται αισθητά τα τελευταία χρόνια. Ο κατάλογος των δραστηριοτήτων που αναπτύσσουν οι σύλλογοι Ασιατών μεταναστών περιλαμβάνει: (i) Διοργάνωση πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων, όπως και συμμετοχή σε πολιτιστικά φεστιβάλ μεταναστευτικών κοινοτήτων, (ii) Διοργάνωση μαθημάτων ελληνικής γλώσσας, συνήθως με διευκολύνσεις που παρέχουν οι οικείοι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, (iii) Διοργάνωση μαθημάτων στην μητρική γλώσσα των παιδιών των Ασιατών μεταναστών και ενίοτε στην αγγλική γλώσσα. (iii) Παροχή πληροφόρησης και πρακτικών συμβουλών για διαδικαστικά θέματα, για παράδειγμα σχετικά με νομιμοποίησή τους, ή θέματα της καθημερινότητας¹³¹⁴. (iv) Εξασφάλιση διερμηνέων και εξεύρεση δικηγόρων για δικαστικές υποθέσεις μελών των συλλόγων. (v) Κάλυψη των εξόδων νοσοκομειακής περίθαλψης ανασφάλιστων μεταναστών μετά από κάποιο εργατικό ατύχημα. (vi) Έκδοση ενημερωτικών εντύπων και συνεργασία με κρατικά μέσα ενημέρωσης για παροχή πληροφόρησης στα μέλη των συλλόγων¹³¹⁵. (vii) Συνεργασία με εκπροσώπους των εργατικών συνδικάτων και πολιτικών κομμάτων, κυρίως σε τοπικό επίπεδο, για την προώθηση προτάσεων σχετικά με εργασιακά και ασφαλιστικά θέματα. Επιπροσθέτως η έρευνα του ΙΔΟΣ (Τόντσεφ, 2007:23) κάνει ιδιαίτερη μνεία στην «κοινότητα» των Φιλιππινέζων «KASAPI» (που στη γλώσσα Tagalog σημαίνει «Μέλη»), η οποία ιδρύθηκε το 1986 και έχει 1.250¹³¹⁶ εγγεγραμμένα μέλη¹³¹⁷.

Στις μετανάστριες οικιακές βοηθούς (από τη Μολβαδία, τη Ρουμανία, την Αλβανία, τη Βουλγαρία, την Ουκρανία και την Πολωνία) στη μητροπολιτικής περιοχής των Αθηνών και στη δύσκολη καθημερινότητα τους, με τη χρήση της βιογραφικής μεθόδου, εστιάζεται η **Βασιλικού (2007)**. Η μελέτη υπογραμμίζει το ρόλο των δημόσιων αρχών, όπως και εκείνο των συλλογικών «κοινοτήτων» ως προς τη συγκρότηση ενός καθεστώτος ασφάλειας για τις μετανάστριες που θα ενέπλεκε και τους εργοδότες τους (Βασιλικού, 2007:180). Η συγγραφέας αναφέρει ότι τα τελευταία χρόνια εισήλθε στην Ελλάδα ένας σημαντικός αριθμός μεταναστριών από τις βαλκανικές και ανατολικοευρωπαϊκές χώρες όπου εργάζονται κυρίως ως βοηθητικό προσωπικό σε οικιακές υπηρεσίες ή σε υπηρεσίες φροντίδας,

έχει ακόμη κορεστεί με κινεζικά προϊόντα. Οι Έλληνες καταναλωτές αποδέχονται τα κινεζικά προϊόντα που είναι σε μεγάλο βαθμό εντάσεις εργασίας και θα μπορούσε να πει κανείς ότι σε αυτήν την περίπτωση η έλευση των Κινέζων μεταναστών συνοδεύει την προώθηση κινεζικών προϊόντων. *Λέμπτον*, ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζουν οι υπό διαμόρφωση σύλλογοι και συλλογικά δίκτυα μεταναστών, τα οποία μετατρέπονται σε άτυπα κοινωνικά δίκτυα και υποβοηθούν τους νεοαφίχθεντες στην εξεύρεση στέγης και εργασίας. Η έρευνα αποδεικνύει ότι αρκετοί Ασιάτες πράγματι έρχονται στην Ελλάδα μετά από συνεννόηση με συγγενείς ή φίλους ότι μπορούν να απασχοληθούν σε συγκεκριμένες επιχειρήσεις.

¹³¹⁴ Στην έρευνα του ΙΔΟΣ (Τόντσεφ, 2007) δεν προέκυψαν σύλλογοι εργαζομένων μεταναστών (βλ. Κεφάλαιο Πέντε του παρόντος) ούτε ότι συμπεριλαμβανομένων των θεμάτων που απασχολούν τους συλλόγων των μεταναστών είναι και αυτά της εργασίας και της απασχόλησης, η διεκδίκηση εργασιακών δικαιωμάτων και ακόμα και η ανεύρεση εργασίας (βλ. Κεφάλαιο Πέντε του παρόντος).

¹³¹⁵ Είναι χαρακτηριστικό το ότι η έρευνα του ΙΔΟΣ (Τόντσεφ, 2007) αναφέρει τη βοήθεια από τους συλλόγους προς τα μέλη, σιμβολίζοντας τον διαχωρισμό μελών-μη-μελών ενός συλλόγου μεταναστών και την διαφορετική αντιμετώπισή τους.

¹³¹⁶ Από την συνέντευξη με τον εκπρόσωπο της «Ένωσης Αλληλεγγύης Φιλιππινέζων Μεταναστών στην Ελλάδα-KASAPI HELLAS» αναφέρθηκαν 1.230 μέλη.

¹³¹⁷ Στις δραστηριότητες της «Κασάπι» συγκαταλέγονται: (α) η λειτουργία του παιδικού σταθμού Munting Napon («Μικρό Χωριό») που φιλοξενεί: περί τα 25 παιδιά των χρόνων, (β) η εκπροσώπηση των μεταναστών κατά την διαδικασία υποβολής δικαιολογητικών για την νομιμοποίηση Φιλιππινέζων μεταναστών. (γ) η παροχή οικονομικής βοήθειας σε ανασφάλιστους που νοσηλεύονται σε κάποιο νοσοκομείο. (δ) η διοργάνωση συζητήσεων σχετικά με τα προβλήματα και το μέλλον των μελών και (ε) η έκδοση της φιλιππινέζικης εφημερίδας «Babilan». Η έρευνα του ΙΔΟΣ (Τόντσεφ, 2007) αναφέρει ότι μεταναστευτικοί πληθυσμοί από διαφορετικές-γεγονικές χώρες ή μετανάστες που έχουν κοινή γλώσσα και κοινό έθιμα διατηρούν στενές σχέσεις, ακόμη και όταν έχουν διαφορετικές θρησκείες κάτι που όμως δεν αποτελεί κανόνα.

συνήθως κοντά σε ηλικιωμένα άτομα ή μικρά παιδιά, αποτελώντας μέρος της οικονομικής και οικογενειακής ζωής πολλών Ελλήνων και Ελληνίδων. Παρόλη την «καταφανή παρουσία» τους, η ζωή και η τύχη τους δεν είναι ιδιαίτερα γνωστές. Η κατάσταση στην οποία βρίσκονται σχετίζεται με πλευρές που έχουν να κάνουν με την πραγματικότητα της μετανάστευσης, με θέματα φύλου και με την απουσία κοινωνικής αναγνώρισης του επαγγέλματός τους. Οι γυναίκες αυτές βρίσκονται συχνά σε κατάσταση ακραίας τρωτότητας: ζουν μόνες, μακριά από τις οικογένειες τους, μέσα σε ξένα σπίτια και δίπλα σε ξένους, όχι πάντοτε θετικά διακείμενους απέναντί τους, παράνομες ή ημι-παράνομες ως προς τις αρχές της χώρας και με το βαρύ καθήκον να υποστηρίξουν τις οικογένειες που έμειναν πίσω στις πατρίδες τους. Η εργασία της Βασιλικού (2007) ασχολήθηκε με την κατάσταση αυτών των γυναικών και ειδικότερα με την τρωτότητα που τις χαρακτηρίζει χρησιμοποιώντας ποιοτική μεθοδολογία βασισμένη στη βιογραφική μέθοδο. Καταγράφοντας τη ζωή από την παιδική ηλικία έως τη μέρα της συνέντευξης δέκα μεταναστριών και στη συνέχεια, αφού επιλέχθει μια από αυτές τις αφηγήσεις ως «τυπική περίπτωση» μετανάστριας η ανάλυση προχωρήσε σε μια συγκριτική καταγραφή αυτής και των υπόλοιπων αφηγήσεων¹³¹⁸.

Η μελέτη των **Κασιμάτη και Μουσούρου (2007)**¹³¹⁹ εξετάζει τις μετανάστριες οικιακές εργαζόμενες και τη θέση τους χρησιμοποιώντας κοινωνιολογικά δίπολα. Δηλαδή οι συγγραφείς βλέπουν την θέση των οικιακών εργατριών ως διαπραγμάτευση μεταξύ: (α) της πρόσβασης και της απομόνωσης¹³²⁰, (β) της χειραφέτησης και της εξάρτησης¹³²¹, (γ) του εκσυγχρονισμού και της

¹³¹⁸ Η έρευνα, φιλοδοξώντας να βοηθήσει στην κατανόηση των «καινούργιων ξένων» και της παρουσίας τους στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία αλλά και της ίδιας της κοινωνίας και της δυναμικής της σε σχέση με ιδέες και θέσεις όπως η ανεκτικότητα, η κοινωνική δικαιοσύνη, το κοινωνικό κράτος και τα ανθρώπινα δικαιώματα, διαπίστωσε τα εξής: *πρώτο* οι γυναίκες που απασχολούνται ως οικιακές βοηθοί ζουν κάτω από συνθήκες που χαρακτηρίζονται από αβεβαιότητα, όπου ο σεβασμός των βασικών δικαιωμάτων των εργαζομένων πολλές φορές απουσιάζει ενώ δουλεύουν πολύ συχνά υπερωριακά για μισθούς εξαιρετικά χαμηλούς, *δύτο* κάποιοι εργοδότες στερούν από τις γυναίκες τα διαβατήρια τους και άλλα επίσημα έγγραφα (όπως άδειες παραμονής και εργασίας, ασφαλιστικά βιβλιάρια όταν υπάρχουν, κ.ά.) για «λόγους ασφαλείας», όπως ισχυρίζονται, *τρίτο* βρίσκονται εκτός προστασίας της νομοθεσίας και, πολύ συχνά, δεν διαθέτουν ούτε ασφάλιση για ασθένεια ούτε δικαίωμα σε αποζημίωση ή επίδομα ανεργίας, *τέταρτο* κατά την ανάλυση προέκυψε πως η τρωτότητα που χαρακτηρίζει αυτές τις γυναίκες υπακούει σε μία διαλεκτική αρχή που διέπει όλη την κοινωνική τους ύπαρξη ως μετανάστριες. Πρόκειται για μια τρωτότητα που αφορά στους κινδύνους παράνομης μετακίνησης προς την Ελλάδα, την κακομεταχείριση και την εκμετάλλευση που αγριίζει μέχρι και την πορνεία. Σε αυτόν τον τύπο τρωτότητας, η ανθρωπιά των γηγενών -και συχνότερα η απανθρωπιά μας- όπως τονίζει η συγγραφέας διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο και θα πρέπει να ταξινομηθούν εδώ οι ελλείψεις των θεσμών μας που προτάσσουν την πρώτη αυτή τρωτότητα (Βασιλικού, 2007:179), *πέμπτο* διαφαίνεται και ένας δεύτερος τύπος τρωτότητας των μεταναστριών που αρχίζει να αναδύεται μόλις αυτές εισέλθουν στον οικιακό χώρο που τις αναμένει. Σε αυτόν τον ιδιωτικό χώρο υφίστανται τις επιπτώσεις της αβεβαιότητας που χαρακτηρίζει τον δεύτερο αυτόν τύπο τρωτότητας. Αυτή η «λανθάνουσα τρωτότητα», σύμφωνα με τη συγγραφέα αντιστοιχεί, στο σκοτεινό χαρακτήρα των οικιακών υπηρεσιών γενικότερα. Η αποσιώπηση της συνδέεται με τη σιωπή που χαρακτηρίζει συχνά τη γυναικεία κατάσταση, όπως διαπιστώνεται και από τις έρευνες. Τέλος, *έκτο* η συγγραφέας τονίζει τις ελλείψεις του διεθνούς δικαίου και την ανάγκη μιας ανοικτής επικοινωνίας. Το διεθνές δίκαιο είναι εκείνο που έχει ως αποστολή να εναρμονίζει τις δράσεις των κυβερνήσεων αν διαφορών χωρών. Εντούτοις σε διεθνές επίπεδο καμία δράση δεν αναλαμβάνεται προς όφελος τους. Δεν υπάρχει τίποτα το ολοκληρωμένο στο διεθνές δίκαιο που να αφορά σε αυτές τις γυναίκες καθώς δεν συνιστούν σημαντική ομάδα πίεσης (Βασιλικού, 2007:180). Είναι αναγκαίο λοιπόν η διεθνής νομοθεσία να πραγματευθεί τα προβλήματα αυτής της κοινωνικής ομάδας σε ένα ενιαίο κείμενο. Το διεθνές δίκαιο θα όφειλε να διασφαλίζει την πρόσβαση στην κοινωνική ασφάλιση σε όλες τις μετανάστριες που εργάζονται ως οικιακές βοηθοί, νόμιμες και μη και ανεξάρτητα από τον τρόπο πληρωμής, τη σύμβαση και τις ώρες εργασίας (Βασιλικού, 2007:181).

¹³¹⁹ Στην συνολική παρουσίαση του ερευνητικού προγράμματος «Πυθαγόρας Ι» και την εμπειριστατωμένη σύνθεση των ευρημάτων από τέσσερις εμπειρικές έρευνες, στις θεωρητικές αναφορές και στην ερμηνεία αυτών επικεντρώνεται η μελέτη των Κασιμάτη και Μουσούρου (2007).

¹³²⁰ Καθοριστική προϋπόθεση για την καλύτερη θέση της ζωής και την επιβίωση της μετανάστριας είναι η δυνατότητα πρόσβασης της όχι μόνο στις υπηρεσίες αλλά και στην κοινωνία υποδοχής. Η πρόσβαση προσφέρει και επιτρέπει περισσότερες επιλογές ενώ αντιθέτως η έλλειψη πρόσβασης οδηγεί στην απομόνωση. Η θέση της μετανάστριας στο συνεχές αυτό προσδιορίζεται από παράγοντες που συνδέονται με το μεταναστευτικό ιστορικό της, με τον βαθμό στον οποίο επιδιώκεται η προσέγγιση της νέας κοινωνίας αλλά και με την ίδια την προσβασιμότητα των υπηρεσιών στην Ελλάδα υπηρεσιών προς μετανάστες, συγκεκριμένες προέλευσης, γυναίκες. Στην Ελλάδα, η απαξιακή συμπεριφορά των δημόσιων οργάνων προς τον αλλοδαπό ως χρήστη δημόσιων υπηρεσιών μαρτυρεί μια γενικότερη στάση

διατήρησης των παραδόσεων¹³²², (δ) της ένταξης και της περιθωριοποίησης¹³²³, υποστηρίζοντας ότι υπάρχουν στοιχεία και των δύο όρων που βρίσκονται στη ζωή μια μετανάστριας οικιακής εργάτριας. Οι συγγραφείς τονίζουν ότι το ερευνητικό πρόγραμμα αποσκοπεί: πρώτον στη διεπιστημονική διερεύνηση της διαμόρφωσης των σχέσεων φύλου και των νέων ταυτοτήτων φύλου στις μεταναστευτικές ομάδες που εγκαταστάθηκαν στην πρωτεύουσα, τόσο στο εσωτερικό των κοινοτήτων όσο και σε σχέση με τις γηγενείς ομάδες πληθυσμού κατά τη διαδικασία της κοινωνικής τους ένταξης, δεύτερον στην κριτική αποτίμηση με την οπτική του φύλου του ρόλου της κρατικής παρέμβασης μέσω των μέτρων κοινωνικής

έλλειψης σεβασμού της αξιοπρέπειας του. Το αποτέλεσμα είναι να υψίζονται επαχθείς περιορισμούς σε θεμελιώδη δικαιώματα, το δικαίωμα να διαμένουν μαζί με την οικογένεια τους, με ασφάλεια και χωρίς συνεχείς παρενοχλήσεις, σε χώρα όπου προσπαθούν να εργαστούν νόμιμα έχοντας παράλληλη ασφάλιση και ισότιμη πρόσβαση στη δικαστική προστασία. Οι παραπάνω ελλείψεις δεν μπορούν να αποδοθούν σε συγκριτική γραφειοκρατία ή σε μεμονωμένες ξενοφοβικές συμπεριφορές, διότι πρόκειται για γενικευμένα φαινόμενα και αποτελούν βαθιά ριζωμένες προκαταλήψεις εναντίον συγκεκριμένων εθνικών κατηγοριών. Οι Αλβανίδες εμφανίζονται λιγότερο απομονωμένες και περισσότερο έτοιμες να εξασφαλίσουν πρόσβαση μαθαίνοντας την γλώσσα ή και αλλάζοντας το όνομα τους ώστε να ακούγεται ελληνικό. Προσαρμόζονται εύκολα στις προϋποθέσεις πρόσβασης στις διάφορες υπηρεσίες, όπως για παράδειγμα την αναζήτηση και την χρησιμοποίηση «μέσων». Οι Ουκρανές εμφανίζονται περισσότερο απομονωμένες. Μεγαλύτερης ηλικίας και υψηλότερου εκπαιδευτικού επιπέδου, συνήθως μόνες στην Ελλάδα και ως επί το πλείστον εσωτερικές, νοσταλγούν την Ουκρανία και δεν αναζητούν ούτε διεκδικούν ευκαιρίες πρόσβασης στην ελληνική κοινωνία και τις υπηρεσίες της, στο Κ. Κασμάτη και Α. Μ. Μουσιούρου (2007) *Φύλο και Μετανάστευση: Τόμος Ι: Θεωρητικές Αναφορές και Εμπειρική Διερεύνηση*. Αθήνα: Gutenberg, σ.187.

¹³²² Σύμφωνα με τις Κασμάτη και Μουσιούρου η θέση της μετανάστριας στο συνεχές χειραφέτηση-εξάρτηση εξαρτάται από τον βαθμό απομόνωσης της, δηλαδή όσο πιο απομονωμένη τόσο πιο εξαρτημένη, από την προσωπική της επιδίωξη ανεξαρτησίας, από την σημασία που το κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον από το οποίο προέρχεται αποδίδει στον όρο και τα όρια της γυναικείας ανεξαρτησίας ή χειραφέτησης, από τις πιέσεις που δέχεται να ανεξαρτητοποιηθεί ή όχι, και από τις ευκαιρίες που το καινούργιο κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον παρέχει όχι μόνο για ανεξαρτητοποίηση. Οι Αλβανίδες έχουν μεταναστέψει με την οικογένεια τους και η χειραφέτηση διερευνάται από τις συγγραφείς περισσότερο. Είναι πάντως φανερό τόσο για τις Ουκρανές Αλβανίδες ότι η μετανάστευση έχει διαφορετικές προοπτικές, διαταράσσοντας παλιές ισορροπίες και μεταβάλλοντας την θέση στο συνεχές εξάρτηση-χειραφέτηση. Η προσωπική κοινωνική ασφάλιση φαίνεται να επιδρά περισσότερο από την (εξασφαλισμένη) αμειβόμενη απασχόληση στην αίσθηση της ανεξαρτησίας: η αμοιβή δίνει στην μετανάστρια περισσότερο την ικανοποίηση διασφάλισης καλύτερου επιπέδου ζωής και ευρύτερων προοπτικών μόρφωσης των παιδιών της και λιγότερο την αυτοεπίτευξη που επιτρέπει η συνειδητοποίηση της οικονομικής αυτόαρκειας. Η μετανάστευση φέρνει τις γυναίκες αυτές όχι μόνο σε μίαν άλλη κοινωνικο-πολιτισμική πραγματικότητα αλλά στην συγκεκριμένη πραγματικότητα του αστικού τρόπου ζωής, νοοτροπίας και προσδοκιών που γνωρίζουν στα σπίτια όπου εργάζονται. Αναμετρώντας, έτσι, με συγκεκριμένα πρότυπα: αυτά των εργοδότηών τους, οι αναπόφευκτες συγκρίσεις με τις οποίες συνιστούν σημαντικά παράγοντα «εκσυγχρονισμού» και «χειραφέτησης», στο Κ. Κασμάτη και Α. Μ. Μουσιούρου (2007) *Φύλο και Μετανάστευση: Τόμος Ι: Θεωρητικές Αναφορές και Εμπειρική Διερεύνηση*. Αθήνα: Gutenberg, σ.220.

¹³²³ Οι συγγραφείς σημειώνουν ότι οι μετανάστες βρίσκονται κατά κάποιο τρόπο παγιδευμένες μεταξύ του παλιού, της παράδοσης και του καινούργιου, του σύγχρονου. Το παλιό είναι γνωστό, συνδεδεμένο με αναμνήσεις και αγαπητά πρόσωπα, εξιδανικευμένο από την γεωγραφική και χρονική απόσταση και από την νοσταλγία. Το καινούργιο είναι σαν μια πόρτα που ανοίξει σ' έναν άλλο, άγνωστο κόσμο όπου φαίνεται να ισχύουν άλλοι κανόνες, και αρχές και όπου η θέση της γυναίκας, οι δυνατότητες και, οι προοπτικές της είναι άλλες. Οι Αλβανίδες γνωρίζουν και θέλουν να γνωρίσουν αυτόν τον κόσμο περισσότερο από τις Ουκρανές. Ωστόσο, ζουν εδώ με την οικογένεια τους, με γηγενείς και συντοπίτες που θα έπρεπε να τις κρατούν περισσότερο συνδεδεμένες με την παράδοση από όσο συνδέονται οι Ουκρανές, που είναι συνήθως μόνες στην Ελλάδα αλλά και που προέρχονται από μια κοινωνία λιγότερο παραδοσιακή από την αλβανική. Οι Αλβανίδες εμφανίζονται συχνά πρόθυμες να υποθετήσουν το σύγχρονο αλλά και επιθυμούν να κρατήσουν τα παιδιά τους κοντά στην παράδοση. Οι Ουκρανές πάλι δεν φαίνεται να εκμεταλλεύονται τις ευκαιρίες εκσυγχρονισμού που η μετανάστευση τους προσφέρει αν και συνειδητοποιούν την αντίθεσή τους σε καταστάσεις και τις πρακτικές με τη χώρα τους, στο Κ. Κασμάτη και Α. Μ. Μουσιούρου (2007) *Φύλο και Μετανάστευση: Τόμος Ι: Θεωρητικές Αναφορές και Εμπειρική Διερεύνηση*. Αθήνα: Gutenberg, σ.245.

¹³²⁴ Η συζήτηση για την περιθωριοποίηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό βρίσκεται επί αρκετά χρόνια στο επίκεντρο των προβληματισμών των κοινωνικών επιστημόνων και ιδιαίτερα, εκείνων που ασχολούνται με την χάραξη ή την εφαρμογή κοινωνικής πολιτικής. Οι Κασμάτη και Μουσιούρου αναφέροντας εντοχώς τους μετανάστες ως κατ' εξοχήν «οριακούς ανθρώπους» όπου η κοινωνία υποδοχής με τις πράξεις ή τις παραλήψεις της, τους ωθεί στο περιθώριο. Συνιστούν μια από τις κοινωνικές κατηγορίες που κινδυνεύουν το περισσότερο από τον κοινωνικό αποκλεισμό. Περισσότερο, κινδυνεύουν εκείνοι που δεν διαθέτουν άδεια παραμονής και εργασίας ενώ όσοι διαθέτουν τέτοια άδεια βρίσκονται σε καλύτερη και ασφαλέστερη θέση, με καλύτερες προοπτικές για τους ίδιους και τα παιδιά τους καθώς η εξασφάλιση νόμιμης απασχόλησης αποτελεί τον κυριότερο μηχανισμό κοινωνικής τους ένταξης. Ζουν συχνά κρυφά, νοσταλγούν τις οικογένειές, οι φίλοι τους και ο τόπος τους, αναγκάζονται από τα πράγματα να συναναστρέφονται μόνο η κυρίως με ομοπατίδες, και δικαιολογημένα αισθάνονται ξένοι, και πιστεύουν ότι ζουν στις παρυφές μιας άλλης κοινωνίας, περισσότερο ανεπτυγμένης, στην οποία όμως δεν ανήκουν. Οντας θεατές της εδώ ζωής, χωρίς οικονομικά μέσα για την καλύτερη θέση κατάστασής τους Ωστόσο, δεν θέλουν να γυρίσουν πίσω γιατί η φτώχεια, η έλλειψη δημοκρατικών θεσμών, συχνά οι ταραχές που έχουν ξεσπάσει, κάνουν τη ζωή εκεί χωρίς μέλλον, δύσκολη και μίζερη. Η αβεβαιότητα λοιπόν για το πόσο καιρό μπορούν να μείνουν εδώ τις υποχρεώνει να υποκύπτουν στους εκβιασμούς και την εκμετάλλευση, έτσι διαμορφώνουν αρνητικά στερεότυπα για τη δική κοινωνία υποδοχής ενώ βιώνουν τη διακριτική μεταχείριση στην καθημερινότητά τους στην εργασία, στην κοινωνική ζωή, στην επαφή τους με το κράτος. Ιδιαίτερα τονίζουν οι συγγραφείς κινδυνεύουν οι γυναίκες μετανάστριες και κυρίως εκείνες που από επιλογή ή ανάγκη βρίσκονται απομονωμένες, που εξαρτώνται από τους άνδρες-μέλη της οικογένειας, που παραμένουν προσκολλημένες στις παραδοσιακές στην πατρίδα τους αξίες και τρόπο ζωής. Εντέλει, η ένταξη των μεταναστών εξαρτάται κυρίως από την κοινωνία υποδοχής και δευτερευόντως από τους ίδιους ή τις ίδιες, στο Κ. Κασμάτη και Α. Μ. Μουσιούρου (2007) *Φύλο και Μετανάστευση: Τόμος Ι: Θεωρητικές Αναφορές και Εμπειρική Διερεύνηση*. Αθήνα: Gutenberg, σ.250.

πολιτικής που απευθύνονται στους μεταναστευτικούς πληθυσμούς, τρίτον στη διατύπωση προτάσεων σχετικά με την ανάπτυξη των πολιτικών με γνώμονα τη βελτίωση των συνθηκών ένταξης των μεταναστών/τριών και ιδιαίτερα την προώθηση της ισότητας των φύλων¹³²⁴. Οι Κασιμάτη και Μουσούρου (2007:143) σημειώνουν ότι η θέση της μετανάστριας προσδιορίζεται σε αναφορά με την κοινωνία καταγωγής της, την κοινότητα των ομοεθνών της στην χώρα υποδοχής και την κοινωνία υποδοχής. Για τις ίδιες αυτή η τριπλή αναφορά καθιστά την θέση της ανασφαλής και αμφιλεγόμενη, καθώς συγκρούονται οι υποκειμενικές προσδοκίες αλλά και οι αντικειμενικές προϋποθέσεις για το περιεχόμενο της θέσης αυτής. Αυτές οι προσδοκίες και οι προϋποθέσεις τις απασχόλησαν στην μελέτη τους, και εστίασαν στις δυσκολίες της πορείας, τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η μετανάστρια στην διαμονή της και ο τρόπος με τον οποίο η εργοδοσία και οι υπηρεσίες αντιλαμβάνονται και διαχειρίζονται τα προβλήματα αυτά χωρίς να τα επιλύουν (Κασιμάτη και Μουσούρου, 2007:143). Η έρευνα «Πυθαγόρας» έφερε στο φως στοιχεία ως προς τον βαθμό ανταπόκρισης της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής, φωτίζοντας τις ιδιαιτερότητες της μετανάστριας σε σχέση προς τον μετανάστη όσον αφορά την σημασία που αποδίδεται στις πρακτικές που συνδέονται με αυτή¹³²⁵ (Κασιμάτη και Μουσούρου, 2007:147). Για την μετανάστρια, εκτός του ότι η εργοδοτική οικογένεια είναι η μοναδική οικογένεια,

¹³²⁴ Οι στόχοι του προγράμματος εξειδικεύονται στις ακόλουθες ερευνητικές προσεγγίσεις: *Πρώτον*, «Σχέσεις φύλου στην καθημερινή ζωή» που επικεντρώνεται στη διαμόρφωση των σχέσεων φύλου στην καθημερινή ζωή των μεταναστευτικών πληθυσμών με γνώμονα τις σχέσεις φύλου όπως αυτές αλλάζουν κατά την διαδικασία της κοινωνικής ένταξης των μεταναστών και την αλληλεπίδραση τους με τις εξελισσόμενες σχέσεις φύλου στις γηγενείς ομάδες. Ειδικότερα διερευνώνται οι σχέσεις φύλου μέσα στις μεταναστευτικές οικογένειες, τόσο αυτές που απορρέουν από τα πρότυπα της οικογένειας των εθνικών κοινοτήτων όσο και αυτών που προκύπτουν από την εξέλιξη των σχέσεων εξουσίας ως αποτέλεσμα των σχέσεων με τις γηγενείς ομάδες (μεικτοί γάμοι, κακοποίηση, προσωπικές σχέσεις, πρότυπα ρόλων συζύγων κ.λπ.). *Δεύτερον*, «Απασχόληση και φύλο» που επικεντρώνεται στη μελέτη της κοινωνικής ένταξης των μεταναστριών δύο κατεχοχρή γυναικείων επαγγελματιών, που συγκεντρώνουν μεγάλο μέρος του γυναικείου μεταναστευτικού πληθυσμού: του καθαρισμού χώρων και της φροντίδας ηλικιωμένων. Διερευνούνται σε βάθος ο τρόπος πρόσβασης στην απασχόληση και οι μορφές εργασίας, το μορφωτικό επίπεδο, οι επαγγελματικές γνώσεις και ειδικότητες και το ιστορικό εργασίας των μεταναστριών, η διαστρωμάτωση στο εσωτερικό των επαγγελματιών και η σύνθεση κατά εθνική προέλευση, οι αμοιβές και οι όροι απασχόλησης, οι συνθήκες εργασίας και η ασφάλιση, το είδος κοινωνικής ένταξης και προσπαθειών που εξασφαλίζουν τα επαγγέλματα αυτά στις μετανάστριες. *Ιδιαίτερη έμφαση* δίδεται στην σχέση εργαζομένων και εργοδοτών μέσω συνεντεύξεων με μετανάστριες όσο και με εργοδότες. Η έρευνα περιλαμβάνει τόσο τις μετανάστριες που δουλεύουν στα σπίτια όσο και αυτές που δουλεύουν σε επιχειρήσεις-συνεργεία, ώστε να εξεταστούν οι διαφορές στις συνθήκες και τους όρους εργασίας και απασχόλησης και στα προβλήματα κοινωνικής ένταξης. *Τρίτον*, «Φορείς παροχής υπηρεσιών: Εκπαίδευση, κοινωνική ασφάλιση, υγεία. Πρόσβαση των μεταναστριών από Αλβανία και Ουκρανία» όπου η διάσταση του φύλου στην παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης, κοινωνικής ασφάλισης και υγείας προς τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς αποτελεί το αντικείμενο διερεύνησης αυτής της θεματικής. Στο πεδίο της υγείας διερευνώνται: (α) οι ιδιαίτερες ανάγκες για την υγεία των μεταναστριών και ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζουν τέτοια θέματα υγείας στη χώρα υποδοχής, (β) οι συνθήκες και οι δυσκολίες πρόσβασης των μεταναστευτικών πληθυσμών στις παρεχόμενες υπηρεσίες του ελληνικού συστήματος υγείας, και ειδικότερα στις ειδικευμένες υπηρεσίες που αφορούν την φροντίδα για την υγεία των γυναικών και (γ) ο βαθμός ανταπόκρισης των υπηρεσιών αλλά και ευαισθητοποίησης των επαγγελματιών υγείας στις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των μεταναστριών. *Ανισότητες στην υγεία σε σχέση με τις ανισότητες φύλου* που αντιμετωπίζουν οι μετανάστριες, καθώς και αναπαράγωγή των ανισοτήτων μεταξύ των μεταναστευτικών ομάδων και του γηγενούς πληθυσμού μέσα στο περιβάλλον αποτελούν αντικείμενο διερεύνησης των υπηρεσιών υγείας. *Τέτατον*, «Διαγενεακές σχέσεις και σχέσεις φύλου». Διερευνώνται οι σχέσεις φύλου κατά γενεές, όπως εξελίσσονται και διαμορφώνονται κατά τη διαδικασία ένταξης των μεταναστευτικών πληθυσμών στην ελληνική κοινωνία. Αφετηρία για την προσέγγιση των σχέσεων φύλου κατά γενιά αποτελεί η κεντρική υπόθεση ότι η διαδικασία ένταξης των μεταναστευτικών πληθυσμών στην ελληνική κοινωνία επηρεάζει τις πρακτικές των δύο φύλων αλλά και τις αντιλήψεις τους για τις σχέσεις των δύο φύλων κατά τέτοιο τρόπο ώστε να τις διαφοροποιεί: (α) σε σχέση με αυτές που ήταν πριν από την μετανάστευση, (β) σε σχέση με την ηλικία των μεταναστευτικών πληθυσμών και την παρεπόμενη δυνατότητα ένταξης τους στην ελληνική κοινωνία και (γ) σε σχέση με την ενόσθια των πληθυσμών αυτών και την παρεπόμενη πολιτισμική εγγύτητα προς την ελληνική κοινωνία, στο Κ. Κασιμάτη και Λ. Μ. Μουσούρου (2007) *Φύλο και Μετανάστευση. Τόμος Ι: Θεωρητικές Αναφορές* και *Εμπειρική Διερεύνηση*. Αθήνα: Gutenberg, σ.30.

¹³²⁵ Επιπροσθέτως, οι συγγραφείς τόνιζαν την έλλειψη ευαισθησίας ως προς τις ιδιαιτερές συνθήκες που βιώνουν οι μετανάστριες, την απανιότητα αλλά και την αποτελεσματικότητα μελετών για την γυναικεία μετανάστευση καθώς οι περισσότερες μελέτες φαίνεται να ήταν ουδέτερες ως προς το φύλο, χρησιμοποιώντας ανδρικά πρότυπα. Επιπλέον προσέθεταν ότι όταν η παρουσία των γυναικών αναγνωρίζεται, αυτές αντιμετωπίζονται συχνά ως εξαρτώμενα άτομα, που μεταναστεύουν για την επανένταξη της οικογένειας, και αγνοείται η συμβολή τους στις οικονομίες και τις κοινωνίες των χωρών υποδοχής, στο Κ. Κασιμάτη και Λ. Μ. Μουσούρου (2007) *Φύλο και Μετανάστευση. Τόμος Ι: Θεωρητικές Αναφορές και Εμπειρική Διερεύνηση*. Αθήνα: Gutenberg, σ.147.

εκτός της φυσικής, οικογένειας στον τόπο προέλευσης, ίσως να είναι ένας από τους τρόπους εξασφάλισης κάποιας ελάχιστης ασφάλειας, σύνδεσης με τον τόπο υποδοχής, και ελαχιστοποίησης των φυλετικών και μεταναστευτικών διακρίσεων και εξασφάλισης ανθρωπίνων σχέσεων σημειώνουν οι συγγραφείς (Κασιμάτη και Μουσούρου, 2007:150). Εισέτι, αναφέρουν ότι η συγκινησιακή φόρτιση έχει σημαντικό ρόλο στη διαχείριση των ανισοτήτων που αντιμετωπίζει η μετανάστρια στην αγορά εργασίας και στις κρατικές υπηρεσίες και στην ανάπτυξη σχέσεων εργοδοτικής «προστασίας» εκεί που υπάρχει έλλειμμα κοινωνικής προστασίας λόγω οικονομικών ευθυνών και μεταναστευτικής πολιτικής (Κασιμάτη και Μουσούρου, 2007:150). Οι πρώτες έρχονται στην Ελλάδα ακολουθώντας τον σύζυγο που προηγήθηκε - και η μετανάστευση τους είναι το αποφασιστικό βήμα για την ανεξαρτητοποίηση της συζυγικής από την εκτεταμένη παραδοσιακή τους οικογένεια¹⁰. Αντιθέτως, οι Ουκρανές έρχονται κατά κανόνα μόνες, έχοντας αφήσει σύζυγο και παιδιά στην Ουκρανία, είναι συχνότερα από τις Αλβανίδες χήρες, άγαμες ή διαζευγμένες και βλέπουν την μετανάστευση ως προσωρινή λύση για την κάλυψη αναγκών στην Ουκρανία (Κασιμάτη και Μουσούρου, 2007:151).

Στην κατανόηση του μεταναστευτικού φαινομένου από τη σκοπιά των ενδοοικογενειακών σχέσεων και των σχέσεων φύλου τις οποίες βιώνουν οι Αλβανοί μετανάστες πρώτης και δεύτερης γενιάς στην Αθήνα είναι το θέμα της μελέτης της **Θανοπούλου (2007)**. Στη μελέτη τονίζεται η έμφαση στους μικρόκοσμους των μεταναστών που απαρτίζουν τη ζωή τους στην Ελλάδα, οι οποίοι εκτείνονται πέραν της επαφής με τις αρχές και τους εργοδότες και της δημόσιας σφαίρας, αγγίζοντας την ιδιωτική σφαίρα και τις σχέσεις μεταξύ των μεταναστών. Αυτοί οι μικρόκοσμοι συνδέονται με το παρελθόν των μεταναστών στις κοινωνίες προέλευσης τους και αντικατοπτρίζουν τη σχέση που οι μετανάστες διατηρούν σήμερα με τις κοινωνίες αυτές¹²⁶. Μέσω της διερεύνησης των διαγενεακών σχέσεων και των σχέσεων φύλου σε οικογένειες Αλβανών μεταναστών με συνεντεύξεις προσεγγίζεται η οικογενειακή μνήμη. Μέρος της οικογενειακής μνήμης είναι η πρωτογενής και βιωματική μνήμη, η οποία απορρέει από προσωπικές εμπειρίες των αφηγητών, ενώ το λοιπό είναι μνήμη δευτερογενής και μεταβιβασμένη από γενιά σε γενιά, η οποία παραπέμπει σε συλλογικές εμπειρίες όχι μόνον των μελών της οικογένειας αλλά και της ευρύτερης κοινωνίας (Θανοπούλου, 2007:19)¹²⁷.

¹²⁶ Η Θανοπούλου σημειώνει ότι πρόκειται για μια οπτική που οδηγεί σε μια κατανόηση του ξένου «από τα μέσα» κατά το πρότυπο της παράδοσης του Thomas and Znaniecki (1984) και των υπόλοιπων ερευνών της Σχολής του Σικάγο για τη μετανάστευση. Σε αυτή τη προσέγγιση τοποθετείται και το εγχείρημα διερεύνησης των διαγενεακών σχέσεων και των σχέσεων φύλου Αλβανών μεταναστών και επικεντρώνεται προς τις ενδοοικογενειακές τους σχέσεις και τις επιπτώσεις που συνεπάγεται γι' αυτές η μετανάστευση στην Ελλάδα, αλλά και στην κατανόηση του παρελθόντος των σχέσεων αυτών, το οποίο έχει τις ρίζες του πίσω στη χώρα προέλευσης τους, την Αλβανία.

¹²⁷ Στη μεταβιβασμένη αυτή μνήμη ανήκουν οι αξίες, τα πρότυπα, οι αντιλήψεις και οι πρακτικές που διέκριναν τις σχέσεις των γενιών και των φύλων. Έτσι, μέσω της προφορικής μνήμης των Αλβανών μεταναστών, την οποία χρησιμοποιείται ως πηγή άντλησης πληροφοριών, αγγίζουμε όχι μόνον όψεις της οικογενειακής τους ιστορίας, η οποία συμπλέκεται με την κοινωνική και πολιτική ιστορία της χώρας τους, αλλά και όψεις του πολιτισμού του οποίο αυτοί ήδη φέρουν, ερχόμενοι στην Ελλάδα. Η διερεύνηση των διαγενεακών σχέσεων εμφανίζει μεγαλύτερη πολυπλοκότητα όταν συνάρηθεί με τη μετανάστευση και επικεντρωθεί σε οικογένειες μεταναστών, εφόσον η διαγενεακή μεταβίβαση αποτελεί γι' αυτές μηχανισμό πρωτεύουσας σημασίας για την εξασφάλιση τόσο της αναπαραγωγής τους, όσο και της πολιτισμικής τους συνέχειας καθώς αυτή μεταβίβαση έχει απασχολήσει τους μελετητές του μεταναστευτικού φαινομένου σε μικρό βαθμό μόνον (Θανοπούλου, 2007:21). Ο προβληματισμός της μελέτης έχει ως αφετηρία το γεγονός ότι το μεταναστευτικό φαινόμενο αποτελεί απόρροια και αντανάκλαση των οικονομικών και κοινωνικών μετασχηματισμών που παρατηρούνται στις χώρες προέλευσης των μεταναστών στην πληθυσμών. Παράλληλα, το μεταναστευτικό φαινόμενο συνδέεται με αντίστοιχους μετασχηματισμούς που σημειώνονται στη χώρα υποδοχής, την Ελλάδα, και λειτουργεί ως παράγοντας που επιφέρει και νέες αλλαγές προς δύο κατευθύνσεις: επιρραζεί την εξέλιξη της ελληνικής κοινωνίας σε ποικίλα επίπεδα, αλλά και τους ίδιους τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς οι οποίοι, κατά τη

Η καθημερινή ζωή των μεταναστριών από την Αλβανία και την Ουκρανία και η προσέγγιση της γυναίκας μετανάστριας ως ενεργό πολιτικό υποκείμενο είναι το θέμα της μελέτης της **Καμπούρη (2007)**. Θεωρητικά ερωτήματα της μελέτης είναι *πρώτον* η άμεση σχέση μεταξύ ρατσισμού και σεξισμού, όπως διαμορφώνεται στην παγκόσμια πολιτική οικονομία, κάνοντας τις γυναίκες πιο ευάλωτες στην ανεργία που προκύπτει από τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις με σκοπό την «ανάπτυξη» και που οδηγεί στη μετανάστευση, *δευτέρον* η θέση των μεταναστών και των δύο φύλων στην πολιτική οικονομία της χώρας προορισμού, που συνδέεται με την άτυπη, χαμηλού επιπέδου εργασία, καθιστά τις γυναίκες διπλά ευάλωτες λόγω των έμφυλων προτύπων και των πολλαπλών πέσεων που συχνά δέχονται τόσο από την τοπική κοινωνία όσο και από τις ίδιες τις κοινότητες στις οποίες ανήκουν, *τρίτον* η ίδια η μετανάστευση ως διαδικασία που οδηγεί σε πιθανές ανατροπές των εδραιωμένων σχέσεων του φύλου, μια πιθανή μέσο διαφυγής από κυρίαρχες δομές. Ακόμα και όταν γίνονται σημαντικά προνόμια και δικαιώματα με την απώλεια της ιδιότητας του πολίτη, υπάρχει πάντοτε η πιθανότητα αλλαγών, είτε αυτό εκφράζεται με τη μορφή της κοινωνικής ανόδου, είτε με την πολιτική χειραφέτηση και την οικονομική ανεξαρτησία, (Καμπούρη, 2007:18)¹³²⁸.

Η διερεύνηση των συνθηκών διαβίωσης και απασχόλησης των γυναικών μεταναστριών με την οπτική του φύλου, και η κατανόηση των ιδιαιτεροτήτων της γυναικείας μετανάστευσης στη χώρα μας σε

διαδικασία κοινωνικής ένταξης τους, επανακοινωνικοποιούνται. Στο πλαίσιο αυτών των μετασχηματισμών, αναμενόμενο είναι να επηρεάζονται και οι σχέσεις φύλου τόσο των μεταναστευτικών πληθυσμών, εντός των εθνικών ομάδων, όσο και των μεταναστευτικών πληθυσμών με τους Έλληνες. Στη μελέτη τονίζεται ότι η διαδικασία ένταξης των μεταναστευτικών πληθυσμών στην ελληνική κοινωνία, η οποία συνεπάγεται, νέες συνθήκες κοινωνικοποίησης για τους πληθυσμούς αυτούς, επηρεάζει και τις σχέσεις φύλου, όχι μόνο στο πλαίσιο της ίδιας γενιάς, αλλά και μεταξύ δύο γενιών. Οι σχέσεις αυτές επηρεάζονται σε συνάρτηση με τρεις τουλάχιστον παράγοντες: *πρώτον* τον σύστημα αξιών και οι νοοτροπίες που επικρατούσαν ως προς τις σχέσεις των φύλων στη χώρα αποστολής, αλλά και στη χώρα υποδοχής, *δευτέρον* είναι η ηλικία των μεταναστευτικών πληθυσμών, που παραπέμπει οι διαφορετικές βιολογικές και κοινωνικές εμπειρίες και σε διαφορετικές δυνατότητες ένταξης στην ελληνική κοινωνία, *τρίτον* είναι η εθνότητα των πληθυσμών αυτών, που παραπέμπει σε πολιτιστικές συγκλίσεις ή αποκλίσεις ως προς τις ισορροπίες στην ελληνική κοινωνία πρακτικές και αντιλήψεις για τις σχέσεις φύλου. Εξειδικεύοντας τη γενική αυτή υπόθεση η Θανοπούλου χρησιμοποιεί τις εξής επιμέρους υποθέσεις: (i) η *πρώτη* γενιά μεταναστών και μεταναστριών συντηρεί κυρίως και αναπαράγει πρακτικές και αντιλήψεις που φέρνει από τη χώρα προέλευσης, (ii) η *δεύτερη* γενιά μεταναστών και μεταναστριών επαναλαμβάνει τις πρακτικές που έχει «κληρονομήσει» από την προηγούμενη γενιά, όμως παράλληλα υιοθετεί και νέες που απορρέουν από την ίδια τη διαδικασία ένταξης στην ελληνική κοινωνία, (iii) η *τρίτη* γενιά μεταναστών και μεταναστριών προσανατολίζεται προς νέες πρακτικές και αντιλήψεις που πλησιάζουν κατά πολύ ή και ταυτίζονται προς αυτές των ομηλικών Ελλήνων και Ελληνίδων. Στην έρευνα επισημαίνεται ότι η διαγενεακή διάσταση στις σχέσεις φύλου των μεταναστευτικών πληθυσμών επικεντρώνεται αφενός στις προσλήψεις για τα φύλα και αφετέρου στις πρακτικές των φύλων κατά γενιά και μεταξύ των γενιών (Θανοπούλου, 2007:28).

¹³²⁸ Στη μελέτη εξετάζονται: *πρώτον* τα κυριότερα νομοθετήματα αλλά και οι σχετικές συζητήσεις στη Βουλή αναδεικνύοντας τις κυρίαρχες πρακτικές όσον αφορά στις σχέσεις του φύλου, που υφούν τις μετανάστες σε δύο έμφυλα πρότυπα: η μετανάστριας ως «συμπληρώμα» του αρσενικού μετανάστη και της μετανάστριας ως «θύμα» των παρανόμων κυκλωμάτων διακίνησης προσώπων όπου και από αυτά τα πρότυπα απουσιάζουν οι μετανάστριες που εργάζονται άτυπα ή νόμιμα σε άλλους τομείς της ελληνικής οικονομίας, όπως στη φύλαξη παιδιών και ηλικιωμένων ή στον καθαρισμό, παρόλο που αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι του συνόλου των μεταναστών που ζουν στην Ελλάδα, *δευτέρον* ο λόγος των μεταναστριών από την Αλβανία και την Ουκρανία καθώς και ορισμένων εργοδηγών σχετικά με την καθημερινή ζωή της οικιακής εργασίας στην Αθήνα. Για τη συγγραφέα Η προσέγγιση της καθημερινής ζωής αναδεικνύει την οικολομορφία και πολυπολοκότητα των μεταναστριών ως υποκειμένων που δεν συμβιβάζονται με τις ταυτότητες του «συμπληρώματος» ή του «θύματος» που στερεοτυπικά τους προσδοκούν στον επίσημο πολιτικό λόγο. Αντίθετα στην εμπειρία της καθημερινής ζωής, δημιουργούνται οι συνθήκες εκείνες για την αμφισβήτηση των κυρίαρχων έμφυλων προτύπων και σχέσεων του φύλου τόσο στις χώρες καταγωγής όσο και στη χώρα μετανάστευσης. Η έρευνα εντάσσεται σε μια σειρά μελετών που προσπαθούν να αμφισβητήσουν τις έμφυλες προκαταλήψεις οι οποίες επικρατούν στο χώρο της θεωρίας και των πολιτικών της μετανάστευσης. Ξεκινάει έτσι με το επιχείρημα ότι οι έθνικες «μετανάστευση» και «μετανάστες/μετανάστριες» δεν είναι κενές περιεχομένου αλλά εκφράζουν, σε γενικό και αφηρημένο επίπεδο, την οργάνωση ενός κοινωνικού συστήματος χωρίς όμως να είναι προκαθορισμένο το νόημα τους και τα στοιχεία συγκρότησής τους (Καμπούρη, 2007:17). Κάθε προσπάθεια να προσδοθεί συγκεκριμένα, θετικά ή αρνητικά χαρακτηριστικά σε κοινωνικές ομάδες, όπως αυτή των «γυναικών» ή των «μεταναστριών», ή σε διαδικασίες όπως αυτή της «γυναικείας μετανάστευσης» προϋποθέτει την αποδοχή συγκεκριμένων και στερεοτυπικών ρόλων στο υποκείμενο «γυναίκα» και «μετανάστρια» (Καμπούρη, 2007:17). Αντίθετα επιβάλλεται η αποδοχή της πολυπολοκότητας και της πολυμορφίας των υποκειμένων που κατατάσσονται στις κατηγορίες αυτές καθώς και της διαρκούς ανασυγκρότησής τους: τόσο η ομάδα «γυναίκες» διαμορφώνεται με βάση τη δυναμική των σχέσεων του φύλου, όσο και η ομάδα «μετανάστες/τριες» με βάση τη δυναμική των σχέσεων μετανάστη-πολίτη.

πανελλήνια κλίμακα αποτελεί το θέμα της μελέτης του ΚΕΘΙ (2007). Το ενδιαφέρον της μελέτης αυτής επικεντρώνεται στο θέμα της γυναικείας μετανάστευσης στην Ελλάδα και αποσκοπεί στη διερεύνηση του μοντέλου εγκατάστασης των οικονομικών μεταναστριών στη χώρα μας, στη τεκμηρίωση της θέσης των γυναικών στην ελληνική κοινωνία και την αγορά εργασίας, στη διερεύνηση των συνθηκών διαβίωσης αυτών, εντοπίζοντας τα προβλήματα και τα αδιέξοδα που αντιμετωπίζουν, όταν αποφασίσουν να μεταναστεύσουν μόνες τους και να εγκατασταθούν στη χώρα μας (ΚΕΘΙ, 2007:14)¹³²⁹.

¹³²⁹ Επιπλέον στόχος της μελέτης είναι να διερευνήσει τη θέση των μεταναστριών στην κοινωνική ζωή, στον εργασιακό χώρο, εξετάζοντας τους παράγοντες και τους μηχανισμούς που επηρεάζουν τη συμμετοχή τους τόσο στην αγορά εργασίας όσο και την κοινωνική ζωή, επιπροσθέτως να συμβάλει στο σχεδιασμό των πολιτικών, οι οποίες θα πρέπει να υιοθετηθούν από την πολιτεία στον τομέα της γυναικείας μετανάστευσης, με στόχο την αντιμετώπιση των προβλημάτων που οι γυναίκες μετανάστριες αντιμετωπίζουν και βιώνουν κατά την άφιξη και παραμονή τους στην Ελλάδα (ΚΕΘΙ, 2007:14). Τέλος σκοπός της μελέτης είναι να αναδείξει τους κύριους άξονες παρέμβασης για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης τους και τη σταδιακή ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία στο πλαίσιο της προώθησης ίσων ευκαιριών και για τα δύο φύλα (ΚΕΘΙ, 2007:14). Οι περισσότερες μετανάστριες της μελέτης κατάγονται από την Αλβανία (67,2%), το (11,3%) από τις Βαλκανικές χώρες (Ρουμανία, Βουλγαρία), το 16,5% από τις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και οι υπόλοιπες (5,1%) από την Πολωνία και τις Φιλιππίνες (ΚΕΘΙ, 2007:212). Για τη συλλογή των εμπειρικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος των δομημένων συνεντεύξεων με συμπλήρωση ερωτηματολογίου. Ο τόπος διεξαγωγής των συνεντεύξεων ήταν τα νοικοκυριά των μεταναστριών, καθώς και οι σύλλογοί τους. Το δείγμα ήταν 612 γυναίκες και ήταν αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού των γυναικών μεταναστριών, με βάση τα στοιχεία της απογραφής της ΕΣΥΕ του 2001 (ΚΕΘΙ, 2007:212). Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας τα 2/3 των μεταναστριών ήρθαν στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, ενώ παρατηρούμε ότι ο χρόνος άφιξης τους διαφοροποιείται ανάλογα με την υπηκοότητα τους, όπου πρώτες ξεκίνησαν να έρχονται οι μετανάστριες από την Πολωνία και τις Φιλιππίνες, ακολούθησαν οι Αλβανίδες, ενώ πιο πρόσφατα άρχισε η προσέλευση και εγκατάσταση των μεταναστριών από τις Βαλκανικές χώρες και την Ανατολική Ευρώπη. Πάντως, από τη στιγμή που φτάνουν στην Ελλάδα, οι γυναίκες παρουσιάζουν την τάση να παραμένουν στη χώρα. Από τα δεδομένα της μελέτης, προκύπτει ότι η μετανάστευση αποτελεί οικονομική υπόθεση για την πλειοψηφία των γυναικών του δείγματος, καθώς έρχονται στην Ελλάδα συνήθως μαζί με το σύζυγο ή με κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας (ΚΕΘΙ, 2007:213). Το οικογενειακό αυτό μοντέλο μετανάστευσης ακολουθούν, κυρίως, οι γυναίκες που προέρχονται από την Αλβανία και την Πολωνία. Ωστόσο, ένα σημαντικό ποσοστό του συνολικού δείγματος (22,5%) ανέφερε ότι ήρθε «μόνο του», επιβεβαιώνοντας έτσι την υπόθεσή μας σχετικά με τη «θηλυκοποίηση της μετανάστευσης» και στη χώρα μας καθώς η τάση αυτή εμφανίζεται ως επί το πλείστον ανάμεσα στις γυναίκες που προέρχονται από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και από τις Φιλιππίνες (ΚΕΘΙ, 2007:213). Μετά την άφιξη τους στην Ελλάδα και κατά τη διάρκεια της εγκατάστασής τους, οι μετανάστριες δέχτηκαν βοήθεια από «άτυπα κοινωνικά δίκτυα», αποτελούμενα συνήθως από συγγενικά πρόσωπα ή ομοεθνείς, όπου αντίθετα, λίγες ήταν οι περιπτώσεις γυναικών που δέχτηκαν βοήθεια από φορείς και κοινωνικές υπηρεσίες, όπως δημόσιες υπηρεσίες, μη-κυβερνητικές οργανώσεις, την εκκλησία ή τη συλλογή τους μεταναστών (ΚΕΘΙ, 2007:213). Η μεγάλη πλειοψηφία των γυναικών διαμένει σε νοικοκυριά με παρουσία συγγενικών προσώπων (σύζυγο, παιδιά, γονείς, συγγενείς) και λίγες μόνον μόνες. Το πιο μεγάλο ποσοστό αφορά πυρηνικές-συγγενικές οικογένειες (σύζυγος-σύντροφος και παιδιά), ενώ υπάρχουν και αρκετές διευρυμένες οικογένειες με τη συγκατοίκηση τριών γενιών (γονείς/συγγενείς, σύζυγοι και παιδιά), ενώ λίγες γυναίκες ζουν μόνο με τα παιδιά τους. Οι μορφές συμβίωσης διαφοροποιούνται ανάλογα με την ηλικία των γυναικών και την οικογενειακή τους κατάσταση (ΚΕΘΙ, 2007:214). Σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες μετανάστριες στην καθημερινή τους ζωή στην Ελλάδα, το ενδιαφέρον συγκεντρώνουν δύο κυρίως κατηγορίες: πρώτον προβλήματα γραφειοκρατίας, κυρίως όσον αφορά στην απόκτηση άδειας παραμονής και εργασίας, και δεύτερον εργασιακά προβλήματα (δυσκολίες στην εύρεση εργασίας, ίδιες νόμιμες, χαμηλές αποδοχές για τη ζωή στην Ελλάδα, πολλές ώρες εργασίας). Η έρευνα κατέδειξε ότι οι δυσκολίες αυτές συνεχίζουν να καταλαμβάνουν τις πρώτες θέσεις μεταξύ των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μετανάστριες, ανεξάρτητα από το χρόνο παραμονής τους στη χώρα, γεγονός που αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την ομαλή εντός- της πληθυσμιακής αυτής ομάδας. Εξετάζοντας τον ελεύθερο χρόνο των γυναικών μεταναστριών που ζουν στην Ελλάδα με βάση τα περιορισμένα δεδομένα, διαπιστώθηκε ότι μόνο το 1/3 από αυτές διαθέτει ελεύθερο χρόνο για ξεκούραση ή για κάποια δραστηριότητα αναψυχής. Όπως είναι φυσικό, οι οικογενειακές υποχρεώσεις επηρεάζουν και διαφοροποιούν τις παρατηρούμενες γενικές τάσεις (ΚΕΘΙ, 2007:215). Έτσι, οι ανύπαντρες και όσες έχουν γενικά λιγότερες οικογενειακές υποχρεώσεις φαίνεται να έχουν πιο συχνά ελεύθερο χρόνο. Τα δεδομένα αυτά αντανακλούν τις συνθήκες απασχόλησης, αλλά και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μετανάστριες είτε αυτές ζουν με την οικογένεια και τα παιδιά τους είτε όχι, ώστε να ανταποκριθούν στους πολλαπλούς ρόλους και να επιβιώσουν στη χώρα υποδοχής (ΚΕΘΙ, 2007:215). Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας συμφωνούν με τα Έρευνας του Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ, αναφορικά με τις επαγγελματικές κατηγορίες που συναντήθηκαν στις μετανάστριες (ΚΕΘΙ, 2007:216). Οι μετανάστριες απασχολούνται σε χαμηλά αμειβόμενες, ανειδίκευτες εργασίες, καλύπτοντας θέσεις που συνήθως οι Ελληνίδες απορρίπτουν. Η πλειοψηφία των μεταναστριών εργάζεται ως οικιακό, βοηθητικό, παραϊατρικό προσωπικό, απασχολείται με τη φύλαξη παιδιών και ηλικιωμένων και αντικαθιστά την Ελληνίδα νοικοκυρά σε όλες τις οικιακές εργασίες. Επίσης, οι περισσότερες εργαζόμενες γυναίκες είναι ανασφάλιστες, έχουν χαμηλές αποδοχές, ενώ συχνά εργάζονται πέραν των κανονικού ωραρίου. Σε σχέση με την υπηκοότητα, οι Αλβανίδες δήλωσαν σε μεγαλύτερο ποσοστό ότι εργάζονται ως καθαριότητες/οικιακοί βοηθοί/ baby sitters (63,6%) συγκριτικά με τις υπόλοιπες εθνότητες ομάδες μεταναστριών. Τα έτη παραμονής των μεταναστριών στη χώρα μας δε φαίνεται να επηρεάζουν το είδος της εργασίας που ασκούν (ΚΕΘΙ, 2007:216). Διερευνώντας την επίδραση της εκπαίδευσης των γυναικών στο είδος απασχόλησής τους ασκούν, παρατηρήθηκε ότι το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης που παρουσιάζουν οι μετανάστριες δεν επιδρά στην εργασιακή κατάσταση τους, καθώς οι περισσότερες ασκούν επαγγέλματα που λίγη ή ελάχιστη σχέση έχουν με τις δεξιότητές τους. Εξετάζοντας επίσης το ζήτημα της κοινωνικής ασφάλισης των γυναικών του δείγματος, το 42,5% απάντησε ότι δεν έχει καμία ασφάλιση σήμερα. Όπως διαπιστώθηκε, η πλειοψηφία των γυναικών δεν είναι ασφαλισμένη εξαιτίας της άρνησης του/της εργοδότη/τριας (31,8%). Ωστόσο, σημαντικό ποσοστό μεταναστριών δήλωσε ότι επιλέγει να μείνει ανασφάλιστο, καθώς η χρηματική κάλυψη της ασφάλειας επιβαρύνει τις ίδιες τις μετανάστριες (27,7%) (ΚΕΘΙ, 2007: 216). Επίσης, υψηλό ποσοστό γυναικών δήλωσε ότι δεν έχει ασφάλεια εξαιτίας της μη σταθερής απασχόλησής τους (26,4%), ενώ χαρακτηριστικό είναι, εξάλλου, ότι οι γυναίκες που απασχολούνται ως καθαριότητες/οικιακοί βοηθοί/baby sitters αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό των ανασφάλιστων γυναικών (ΚΕΘΙ, 2007: 217).

Οι μεταβολές που αφορούν τα προσωπικά χαρακτηριστικά και τις κοινοτικές σχέσεις, τις αντιλήψεις και τις ιδέες για το τι είναι επιθυμητό, τι σημαίνει ασφάλεια, με ποιους τρόπους εξασφαλίζεται και ποιες είναι οι νέες υποχρεώσεις για την εξασφάλιση της, καθώς και η εξέταση των αντικειμενικών συνθηκών και ορίων στην πρόσβαση των μεταναστριών όσον αφορά την κοινωνική ασφάλιση, υγεία και προσχολική φύλαξη ανηλίκων αποτελούν το κύριο θέμα της έρευνας των **Ψημμένου και Σκαμνάκη (2008)**. Στην μελέτη διερευνώνται οι περιπτώσεις των Αλβανών εξωτερικών καθαριστριών και Ουκρανών εσωτερικών οικιακών εργατριών. Επιπροσθέτως, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με εκπροσώπους και υπαλλήλους δημόσιων υπηρεσιών. Οι συγγραφείς τονίζουν ιδιαίτερα την προνοιακή περιθωριοποίηση (welfare marginalization) των οικιακών εργατριών (Ψημμένος και Σκαμνάκης, 2008; Ψημμένος, 2009 και Σκαμνάκης, 2009). Η περιθωριοποίηση αυτή είναι επακόλουθο *πρώτον*, αντικειμενικών δυσκολιών και εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι μετανάστριες κατά την πρόσβασή τους σε τυπικές δομές κοινωνικής προστασίας και *δεύτερον*, το ζήτημα της πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας και προσχολικής φροντίδας προσκρούει σε ιδέες και αντιλήψεις που έχουν αναπτυχθεί από τις ίδιες τις οικιακές εργάτριες λόγω της ένταξης τους στην οικιακή εργασία και την παραοικονομία (Ξυπολυτάς και Lazarescu, 2009).

Κατά κύριο λόγο τα θέματα της μελέτης αφορούν τις κοινωνικές διαδικασίες που καθορίζουν ή διαμορφώνουν σε σημαντικό βαθμό τη σχέση των μεταναστριών οικιακών εργατριών με κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες προστασίας και τους τρόπους που οι ίδιες και οι υπάλληλοι των κοινωνικών υπηρεσιών ερμηνεύουν και αντιμετωπίζουν αυτή τη σχέση. Η ανάλυση επικεντρώνεται στις κοινωνικές συνθήκες ζωής, όσο και στις αντιλήψεις και τις στρατηγικές που διαμορφώνονται γύρω από τα κύρια θέματα προστασίας της ζωής των οικιακών εργατριών. Με τη μελέτη αυτή επιχειρείται για πρώτη φορά στην Ελλάδα η εξέταση των αξιών και των στρατηγικών που αναπτύσσονται από τις μετανάστριες και τους υπαλλήλους για τα θέματα ασφάλισης, υγείας και φύλαξης των παιδιών, λόγω της εργασίας και της μεταναστευτικής διαδικασίας των μεταναστριών στη χώρα υποδοχής. Οι απόψεις και οι ερμηνείες των μεταναστριών και των άμεσα εμπλεκόμενων υπαλλήλων κοινοτικής προστασίας και η ανάλυση αυτών γύρω από τα θέματα της υγείας, της κοινωνικής ασφάλισης και προσχολικής εκπαίδευσης στη χώρα υποδοχής, έχουν μια διττή συμβολή στην εξέταση της σχέσης των μεταναστριών με τη χώρα¹³³⁰. Στη μελέτη τονίζεται ότι η μεταναστευτική διαδικασία, η εργασία του μεταναστευτικού πληθυσμού, το είδος εργασίας, οι μορφές απασχόλησης και η επαφή με τους κρατικούς λειτουργούς διαμορφώνουν «κοινοτικές» συνειδήσεις και δράσεις απέναντι σε θέματα που αφορούν την ατομική και κοινωνική ευημερία, ασφάλεια και αλληλεγγύη. Η μετανάστευση, η εργασία και οι σχέσεις που αποκτούν διάφορες

¹³³⁰ Από τη μια πλευρά μπορούν να σκιαγραφήσουν το κοινωνικό πλαίσιο, τα αντικειμενικά εμπόδια πρόσβασης στην κοινωνική προστασία που αντιμετωπίζουν οι μετανάστριες οικιακές εργάτριες στη χώρα υποδοχής. Τα παραπάνω μπορούν να ενημερώσουν παραπέρα τους υπεύθυνους κοινωνικής πολιτικής και το ειδικό επιστημονικό δυναμικό για τις οικονομικές και κοινωνικές παραμέτρους που επηρεάζουν τη ζωή των μεταναστριών και τη σχέση τους με το κράτος πρόνοιας. Από την άλλη πλευρά, η εξέταση και η ανάλυση των απόψεων των μεταναστριών και των υπαλλήλων στα θέματα αυτά μπορούν να φωτίσουν παραπέρα το πώς και πόσο σημαντικές είναι οι αξίες και αντιλήψεις των δύο ομάδων στην πρόσβαση και τη χρήση κοινωνικών αγαθών στη χώρα υποδοχής. Πώς και πόσο επηρεάζουν η μετανάστευση και η εργασία τις πρακτικές ή/και συμπεριφορές σε βασικά ζητήματα ατομικής και κοινωνικής ευημερίας και ασφάλειας.

ομάδες ή στρώματα και τάξεις με την κρατική κοινωνική προστασία δεν εξαντλούνται στο εισόδημα ή/και στα τυπικά νομικά κατοχυρωμένα δικαιώματα που αναγνωρίζονται από μια κοινωνία^{1331, 1332}.

Η Τοπάλη (2008)¹³³³ στην μελέτη¹³³⁴ της, έχοντας ως έναυσμα την διατριβή της, τόσο με ποιοτικές¹³³⁵ όσο και ποσοτικές¹³³⁶ μεθόδους, επιχείρησε μία περιγραφή των τρόπων με τους οποίους συγκροτείται στο μεταναστευτικό περιβάλλον της Ελλάδας η επαφή και επικοινωνία μεταξύ Φιλιπινέζων οικιακών βοηθών και Ελληνίδων εργοδοτριών στο πλαίσιο του διαρκώς ανασυγκροτούμενου ελληνικού χώρου. Η συγγραφέας τονίζει ότι τις τελευταίες δεκαετίες στον ελληνικό χώρο, επινούν και αναδύονται νέες νοημαδοτήσεις και νέα μορφώματα οικιακής συσχέτισης που

¹³³¹ Οι αντικειμενικές παράμετροι που εμποδίζουν την προσβασιμότητα και χρήση από τις μετανάστριες βασικών αγαθών ασφάλειας διαμορφώνουν συνθήκες ζωής, συνθήκες, τρόπους αντιμετώπισης των ανισοτήτων, αξίες και συμπεριφορές απέναντι στο κράτος και τις κοινωνικές του μορφές αλληλεγγύης. Πάνω απ' όλα, διαμορφώνουν εναλλακτικά «σενάρια» και τακτικές επιβίωσης με τους δικούς τους κανόνες ή πρότυπα. Τι αντικαθιστά τις ελλείψεις σε κοινοτικές παροχές που δημιουργούνται από τις ανισότητες και τι παραλείπεται ή θεωρείται δευτερεύον στην κοινωνική προστασία είναι το ακοτέλεσμα, σε μεγάλο βαθμό, αντικειμενικών συνθηκών ζωής και της ερμηνείας αυτών. Μέσα στην αγορά οικιακών υπηρεσιών της χώρας υποδοχής, η μετανάστρια οικιακή εργάτρια αντιμετωπίζει διάφορα εμπόδια ή προβλήματα κοινωνικής προστασίας. Αντιμετωπίζει νέες συνθήκες, νέες αξίες και τρόπους υπερέκτασης των προβλημάτων ασφάλειας και κοινωνικής αλληλεγγύης. Πάνω απ' όλα, όμως, η οικιακή εργάτρια, για τη διατήρηση της παραμονής της και της απασχόλησης της στη χώρα υποδοχής μαθαίνει τους ανάλογους τρόπους, χειραγωγείται σε αξίες και αναπτύσσει συμπεριφορές προκειμένου να εξασφαλίσει τη συνέχεια της ζωής. Μαθαίνει τι να ζητά, τι να αποφύγει, πώς θα εξασφαλίσει την επιβίωση της και πώς θα οριοθετήσει τον εαυτό της απέναντι στην ελληνική κοινωνία, στο ελληνικό κράτος, στην οικογένειά της και στην προσωπική της ιστορία, τι θα αφήσει πίσω, τι θα προσπαθήσει να πετύχει στη ζωή, αλλά και πώς θα μπορούσε να προστατεύσει αυτή τη ζωή. Πολλές φορές αυτή η πορεία εξασφάλισης της παραμονής και της εργασίας σε μια χώρα έρχεται και επικαλύπτει αρχικούς στόχους, διαμορφώνει νέες ανάγκες και διασπράχνει το περιεχόμενο των εμπειριών. Μέσα στο πλαίσιο «εκμάθησης», το πώς κάποια εργαζόμενη οικιακή εργάτρια εξασφαλίζει την παρουσία της και το εισόδημα της στην Ελλάδα, η «πρόσδοος» ένταξης που επιτυγχάνεται είναι ακοτέλεσμα μεταβολών, ιδίως σε θέματα που αφορούν την ασφάλεια και την κοινωνική αλληλεγγύη που δεν είναι ορατές.

¹³³² Στο πρώτο μέρος της μελέτης ο Ψήμμος αναλύει το θεωρητικό προβληματισμό γύρω από τους κοινωνικούς παράγοντες που συμβάλλουν στην υγεία, στη φροντίδα και στην εκπαίδευση των οικιακών εργατριών και των μελών της οικογένειάς τους στις χώρες υποδοχής. Εξετάζονται τα ζητήματα της μεταναστευτικής πολιτικής, της απορρύθμισης ή του εκσυγχρονισμού του κράτους πρόνοιας και της αγοράς προσωπικών υπηρεσιών και τους τρόπους που επηρεάζουν την πρόσβαση των μεταναστριών σε κοινωνικές μορφές προστασίας. Επιχειρείται μια ιστορική και συγκριτική ανάλυση των παραγόντων που δυσχεραίνουν ή εμποδίζουν αυτή την πρόσβαση και διαμορφώνουν εναλλακτικά πλαίσια προστασίας. Επίσης ο ίδιος στο δεύτερο μέρος προβάλλει και αναλύει τα βασικά κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά των πληθυσμών μεταναστριών που ερευνήθηκαν, από την Ουκρανία και την Αλβανία. Εξετάζεται η διαμορφώση τις μετανάστριες σε μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα με συγκεκριμένα προβλήματα διαβίωσης και εργασίας στη χώρα υποδοχής. Τα κεφάλαια που ακολουθούν αναλύουν τα ιδιαίτερα προβλήματα πρόσβασης και χρήσης των παροχών κοινωνικής προστασίας. Ειδικότερα εξετάζονται το πώς και πόσο επηρεάζουν την πρόσβαση και τη χρήση των αγαθών και υπηρεσιών κοινωνικής ασφάλισης, υγείας και εκπαίδευσης ή φύλαξης ανηλίκων, η μεταναστευτική πολιτική και ένταξη των μεταναστριών στην οικιακή εργασία. Ο Σκαμνιάκης στη συνέχεια αναλύει τις απόψεις των κρατικών λειτουργιών για τις ανάγκες του γυναικείου μεταναστευτικού δυναμικού, και τους τρόπους διαχείρισης των θεμάτων κοινωνικής ασφάλισης, περιθώρισης και προσχολικής φροντίδας σε δημόσια νηπιαγωγεία και παιδικούς σταθμούς. Παρουσιάζονται διεξοδικά οι άτυπες, διακριτικές πρακτικές ή η συζήτηση ανισότητας μεταχείρισης του μεταναστευτικού πληθυσμού καθώς και οι βασικές ιδέες ή αξίες που καθορίζουν αυτή τη μεταχείριση και εφαρμογή πρακτικών προστασίας των μεταναστριών.

¹³³³ Π. Τοπάλη (2008) *Σιωπηρές Σχέσεις. Διαπολιτισμικές Επαφές: Η Περίπτωση των Φιλιπινέζων Οικιακών Βοηθών στην Αθήνα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια/ Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

¹³³⁴ Η έρευνα διεξήχθη την περίοδο 2004-2005, στα πλαίσια του ερευνητικού έργου «Φύλο, οικιακή εργασία και εθνική ταυτότητα: Η διαπολιτισμική συγκρότηση του οικιακού χώρου στην Ελλάδα», που διεξήχθη στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου υπό την Αιγίδα του Προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ II: Πυθαγόρας-Ενίσχυση Ερευνητικών Ομάδων», με υπεύθυνο τον κ.Ε. Παπατασιάρχη, έχοντας ως έναυσμα την προηγούμενη ενσωμάτωση της συγγραφέως στο σχετικό ερευνητικό πεδίο την περίοδο 1999-2001.

¹³³⁵ Διενεργήθηκαν ανοικτές συνεντεύξεις με τριάντα (30) Φιλιπινέζες οικιακές βοηθούς και άτυπες συζητήσεις με πολύ περισσότερες (περίπου πενήντα (50) Φιλιπινέζες γυναίκες και πέντε (5) Φιλιπινέζους άντρες). Επίσης, έγιναν συνεντεύξεις με είκοσι πέντε (25) Ελληνίδες και δύο (2) Έλληνες εργοδότες Φιλιπινέζων οικιακών βοηθών και συγκρίτως περισσότερες άτυπες και χαλαρές μη μαγνητοφωνημένες συζητήσεις με Φιλιπινέζες, αλλά και με Ελληνίδες που είχαν απασχολήσει ή είχαν άποψη για το ζήτημα των Φιλιπινέζων -και όχι μόνο- οικιακών βοηθών. Οι συνεντεύξεις, με τις Φιλιπινέζες γυναίκες διεξήχθησαν στο φιλιπινέζικο σχολείο «Munting Nayon», στο σύλλογο «KASAPI-Hellas», στις εκκλησίες, στα σπίτια (boarding houses) των Φιλιπινέζων γυναικών, σε καφέ, ενώ μια σειρά συνεντεύξεις τελέστηκαν στον οικιακό χώρο των εργοδοτριών δύο Φιλιπινέζων γυναικών. Όλες οι συνεντεύξεις με τις Ελληνίδες εργοδότες έγιναν μέσω οικιακών τους χώρους. Η διάρκεια ήταν από μισή ώρα έως τρεις ώρες, με την πληνιοφία να δίνει συνεντεύξεις διάρκειας μίας έως δύο ωρών. Οι συνεντεύξεις γίνονταν πάντοτε (εκτός από μία περίπτωση) παρουσία κασετοφώνου.

¹³³⁶ Διενεργήθηκε εκτενής ποσοτική έρευνα σε εκατόν εξήντα επτά (167) Φιλιπινέζες οικιακές βοηθούς και πενήντα μία (51) Ελληνίδες εργοδότες Φιλιπινέζων οικιακών βοηθών τα ερωτηματολόγια της ποσοτικής έρευνας μοιράστηκαν και συμπληρώθηκαν σε οικιακούς χώρους εργοδοτριών και οικιακών βοηθών με τη βοήθεια μια σειράς ερευνητριών και ερευνητών. Ως τόπος διεξαγωγής της έρευνας επελέγη η Αθήνα τόσο γιατί η πλειοψηφία των Φιλιπινέζων μεταναστών ζει και οργανώνει τη ζωή της στην πολυπληθή αυτή πόλη των τριών περίπου εκατομμυρίων κατοίκων, όσο και στη βάση μιας σύγχρονης ακαδημαϊκής παράδοσης που προτείνει σε έρευνες στον αστικό χώρο.

μεταβάλλουν το ελληνικό οικιακό τοπίο (Τοπάλη, 2008:152). Οι Φιλιππινέζες γυναίκες κατέχουν προνομιακή θέση και συμβολίζουν σε αυτές τις νέες νοσηματοδοτήσεις καθώς αποτελούν εκείνες τις οικιακές παρουσίες που κατεξοχήν συνδέονται με το σύνολο και όχι μόνο με μέρη της οικιακής ζωής¹³³⁷ (Τοπάλη, 2008:152). Η ρευστή και συνεχώς μεταλλασσόμενη μορφή που λαμβάνει η έμμοιθη οικιακή εργασία όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και παγκοσμίως, είναι σύμφυτη με την απροθυμία των κρατών να επέμβουν δυναμικά στο οικιακό πεδίο μεταμορφώνοντας το σε εργασιακό¹³³⁸. Στην Ελλάδα των αρχών του 21ου αιώνα, οι Φιλιππινέζες «εσωτερικές» οικιακές βοηθοί εγκαλούνται να προσαρμόσουν την ύπαρξή τους στις ανάγκες των εργοδοτών όπως αυτές ορίζονται σε κάθε κύκλο της ζωής τους, να μη διατηρούν στιγμές ή τόπους ιδιωτικότητας, να μην αναπτύξουν μία έντονη κοινωνικότητα αποξενωμένη από τα οικιακά εργοδοτικά προτάγματα και τις ελληνικές συνθήκες¹³³⁹ (Τοπάλη, 2008:153).

Η «παιδικότητα», που συνιστά κεντρικό γνώμονα κατασκευής της φιλιππινέζικης ετερότητας στο δημόσιο πεδίο, συγκροτεί στο μικροεπίπεδο της συγγένειας και οικογένειας μεταλλάξεις της οικιακής βοηθού, που αν και έχει διανύσει την περίοδο της νεότητας της γίνεται σταδιακά «κόρη» της εργοδότριας (παρά της οικογένειας) που την απασχολεί (Τοπάλη, 2008:15)¹³⁴⁰. Η έγνοια των Φιλιππινέζων μεταναστριών που ζουν σήμερα στην Ελλάδα δείχνει εστιασμένη στη χώρα προέλευσής τους όπου συχνά διατηρούν και συντηρούν με τα εμβάσματα τους ολόκληρες οικογένειες. Σπανίως επενδύουν στην Ελλάδα σε ακίνητη περιουσία σε αντίθεση με άλλες ομάδες μεταναστών (π.χ. Αλβανοί) και ακόμα σπανιότερα επιθυμούν να ζήσουν το σύνολο της ζωής τους στην Ελλάδα, έναν μη επιθυμητό μεταναστευτικό προορισμό (Τοπάλη, 2008:154). Η ιδιαίτερη σχέση τους με τις μακρινές Φιλιππίνες, καθώς και η έντονη κοινωνικότητα που συντελείται στον ελληνικό χώρο μέσω των θρησκευτικών κυρίως συλλόγων τους¹³⁴¹, διαφεύγει συχνά της αντίληψης των Ελλήνων που διαμορφώνουν στα

¹³³⁷ Εργαζόμενες, τουλάχιστον κατά την πρώτη φάση της μεταναστευτικής τους εμπειρίας, ως εσωτερικές οικιακές βοηθοί σε οικιακούς χώρους μεσοαστικών και μεγαλοαστικών στρωμάτων βρίσκονται στην πλειοψηφία τους εγγύτερα των οικιακών διαδικασιών, μετασχηματισμών και δράσεων από οποιονδήποτε «ξένο» που δεν ανήκει στις με συγγενικούς δρους πυρηνικές και διευρυμένες οικογένειες (Τοπάλη, 2008:152).

¹³³⁸ Ειδικά στον ελληνικό χώρο, το κράτος απέχει συστηματικά από μία ρύθμιση των εργασιακών συνθηκών με αυστηρότητα και καί "αναλογία με άλλα επαγγέλματα, ενώ σε ένα παρόμοιο μήκος κύματος, αφήνει, για πολλά χρόνια μετά την έλευση των πρώτων μεταναστών, εκκρεμία την κατάσταση της νομιμότητάς τους. Αποτέλεσμα της χαλάρωσής τους χαρακτηρίζει τη θέση των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία και, σε ένα πιο στενό πλαίσιο, το περιεχόμενο και το πλαίσιο της οικιακής εργασίας (ωράρια, οικονομικές απολαβές, δώρα Χριστουγέννων και Πάσχα, άδειες κ.ο.κ.), η τελευταία καθίσταται τελικά ένα εργασιακό περιβάλλον που δεν διακρίνεται σε κανένα σχεδόν σημείο του από το συγγενικό, οικιακό περιβάλλον των εργοδοτών. Μέσα σε αυτό το αδιαφοροποίητο συγγενικό-εργασιακό συνεχές οι οικιακές βοηθοί από τις Φιλιππίνες διερωτώνται για τη νομική τους κάλυψη ως εργαζόμενες γυναίκες, τη σημασία των εργασιακών συμβολαίων που υπογράφουν, τη δυνατότητα διατήρησης ενός ιδιωτικού χωρο-χρονικού πλαισίου μέσα στην ελληνική οικιακή εργασία με τα χαρακτηριστικά της οικειότητας και των ανιδιοτελών συγγενικών σχέσεων (Τοπάλη, 2008:152).

¹³³⁹ Οι μετανάστριες από τις Φιλιππίνες εγκλωβισμένες σε εξομωτικούς μηχανισμούς προς τους οποίους αθωούνται οι διάφορες μορφές ετερότητας τόσο μέσα από πρακτικές της καθημερινότητας όσο και μέσα από επίσημες ρητορικές, οφείλουν να εναρμονιστούν στους ρυθμούς «φιλοξενίας» που ορίζουν κατ' αρχήν οι εργοδότριες και συνολικότερα οι Έλληνες και το ελληνικό κράτος¹³³⁹ (Τοπάλη, 2008:153).

¹³⁴⁰ Η κατηγορία της «κόρης» συνδέεται άμεσα με τη συμπεριφορά και τον τρόπο συσχέτισης που επιλέγουν οι Φιλιππινέζες γυναίκες απέναντι στις Ελληνίδες εργοδότριες, έναν τρόπο που δίνει έμφαση στη «φροντίδα» του άλλου και στην ικανοποίηση των αναγκών του (Τοπάλη, 2008:154). Η φιλιππινέζικη «φροντίδα», πολύ μακριά από τις μονόδρομες ροές υποχρεώσεων που συνεπάγεται η κατηγορία της «κόρης», ερμηνεύεται από τις Ελληνίδες γυναίκες ως ένδειξη «αγάπης» οδηγώντας στην ένταξη των οικιακών βοηθών στο συγγενικό ιδίωμα και σε νέες συγγενικές νοσηματοδοτήσεις της σχέσης «μητέρας»/ «κόρης» (Τοπάλη, 2008:154).

¹³⁴¹ Η Τοπάλη (2008) περιγράφει με εξαιρετικό τρόπο την αποκλειστική προσήλωση των μεταναστών από τις Φιλιππίνες σε θρησκευτικούς συλλόγους. Η σαματαϊκή και κατά βάση έντονα θρησκευτική δράση των Φιλιππινέζων γυναικών φαίνεται να περνάει απαρατήρητη, ενώ όταν επισμαίνεται μπαίνει κάτω από τη γενική κατηγορία της «καθολικής» ή της «θρήσκας» γυναίκας και σπανιότερα κάτω από την

πρόσωπα των οικιακών βοηθών από τις Φιλιππίνες κάποια χαλαρή, χωρίς ρίζες και κορμό μορφή ετερότητας (Τοπάλη, 2008:154). Οι «κόρες» της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας, συνεχίζοντας την παράδοση των «ψυχοκορών» ή «κοριτσιών» του ελληνικού παρελθόντος, απογυμνώνονται από ό,τι μπορεί να συγκροτεί μία ενήλικη γυναικεία υποκειμενικότητα: πατρίδες, εντοπιότητα, γάμο, αισθήματα μητρότητας, συναρθρώσεις κοινωνικότητας (Τοπάλη, 2008:154)¹³⁴².

Οι Παπαταξιάρχης, Τοπάλη και Αθανασοπούλου (2008)¹³⁴³ στην ανθρωπολογική και μικροκοινωνιολογική με εις βάθος διερευνήσεις μελέτη τους, μέσα από επιτόπια έρευνα και συμμετοχική παρατήρηση, εστιάζουν στις οι ίδιες τις οικιακές εργαζόμενες, τις αντιλήψεις και τις εργασιακές τους πρακτικές. Κατ' επέκταση, δίνεται έμφαση στη μικροθεώρηση της εργασιακής πρακτικής ως πεδίου σχέσεων που συγκροτείται πολιτισμικά από τις στρατηγικές των ιδίων των εργαζόμενων αλλά και των εργοδοτριών τους. Επίσης, χωρίς να υποβαθμίζεται το υπόβαθρο των σχέσεων της έμμοισης οικιακής εργασίας, επιχειρούν να αναδείξουν την ικανότητα των εργαζόμενων γυναικών να συμβάλλουν στη διαμόρφωση της εργασιακής τους συνθήκης, διαπραγματευόμενες και διαχειριζόμενες τις εκμεταλλευτικές της συνέπειες. Τέλος, καταγράφουν τη θεσμική ιδιαιτερότητα της ελληνικής περίπτωσης: η Ελλάδα, όπως και άλλες ευρωπαϊκές χώρες, δεν διαθέτει αναπτυγμένη «εξωτερική πολιτική της οικιακής εργασίας», σε αντίθεση με τις νεο-καπιταλιστικές οικονομίες της Νοτιοανατολικής Ασίας, που εφαρμόζουν ιδιαίτερα περιοριστικές πολιτικές «προσέλκυσης» ξένων μεταναστών, με εμφανή στοιχεία ευγονικής. Η μελέτη των Παπαταξιάρχη, Τοπάλη και Αθανασοπούλου (2008) επιχειρεί να καταγράψει το φαινόμενο στη σύγχρονη ελληνική εκδοχή του, παρουσιάζοντας όχι ένα, αλλά, πολλαπλά πορτραίτα της οικιακής εργαζόμενης μέσα από την εστίαση σε τρεις εθνικές κατηγορίες εργαζόμενων¹³⁴⁴. Η συγκριτική προσέγγιση των διαφορετικών

ταμπέλα της ένθερμης συνδικαλιστικής ή της «αιρετικής» προτεσταντικής (Τοπάλη, 2008:43). Το 2001 στην φιλιππινέζικη πρεσβεία βρίσκονταν καταχωρισμένοι πενήντα οκτώ φιλιππινέζικοι σύλλογοι εκ των οποίων οι είκοσι ήταν θρησκευτικοί, άλλοι τόσο ήταν τοπικοί, ενώ οι υπόλοιποι ήταν αθλητικοί. Ο πιο γνωστός σύλλογος είναι ο KASAPI-Hellas (1986), το σωματείο των εργαζόμενων Φιλιππινέζων μεταναστών (1989) που αποτελεί έως σήμερα έναν από τους σημαντικότερους και παλαιότερους φιλιππινέζικους συλλόγους. Σκοπός του ήταν να ένωσε όλους τους Φιλιππινέζους μετανάστες εργαζόμενους ανεξαρτήτως θρησκευτικής ταυτότητας, και κυρίως ανεξαρτήτως εντοπιότητας. Στο χώρο του σωματείου στην Κυψέλη στεγάζεται επίσης το φιλιππινέζικο σχολείο «Munling Nasyon» για παιδιά δημοτικού και προσχολικής ηλικίας. Στο σχολείο τα μαθήματα γίνονται στα αγγλικά από Φιλιππινέζες δασκάλους μετανάστες με τη συμπληρωματική προσφορά μαθημάτων tagalog και ελληνικών, το τελευταίο με Ελληνίδα δασκάλα. Παρά την έντονη συνδικαλιστική δράση, ο σημαντικότερος χώρος κοινωνικότητας και δράσης των Φιλιππινέζων γυναικών είναι η εκκλησία όπου περνούν το μεγαλύτερο μέρος του ελεύθερου χρόνου τους συμμετέχοντας σε διαφορετικού προσανατολισμού θρησκευτικές ομάδες. Οι Φιλιππίνες είναι μία χώρα στη συντηρητική της πλειοψηφία χριστιανική και έτσι, με όρους θρησκευτικής ταυτότητας, διακριτή στο ευρύτερο πλαίσιο της Νοτιοανατολικής Ασίας όπου ο χριστιανισμός αποτελεί μειοψηφία θρησκεία. Η θρησκευτική εικόνα την οποία οι Φιλιππινέζες μετανάστες προβάλλουν στους Έλληνες τους οποίους συναναστρέφονται είναι αυτή μιας συμπαγούς καθολικής μεταναστευτικής ομάδας. Απολύτως συνεδιστά και τελείως ανεξάρτητα από τη θρησκευτική τους δραστηριότητα επιλέγουν ακόμα και σε προσωπικό επίπεδο την καθολική ταυτότητα ως το «διαβατήριο» που θα τους εξασφαλίσει καλύτερες κοινωνικές και εργασιακές συνθήκες, στο Π. Τοπάλη (2008) *Σιωπηρές Σχέσεις, Διαπολιτισμικές Επαφές: Η Περίπτωση των Φιλιππινέζων Οικιακών Βοηθών στην Αθήνα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια/ Πανεπιστήμιο Αιγαίου, σσ.43-45.

¹³⁴² Μέσα από διαφοροποιημένες εθνικές κατηγορίες οικιακών βοηθών που εμφανίζονται σήμερα στους ελληνικούς οικιακούς χώρους και σε διαφορετικούς τύπους της οικιακής εργασίας (εσωτερική, baby-sitting, καθάρισμα, φροντίδα ηλικιωμένων, κ.λπ.) οι Φιλιππινέζες γυναίκες συνιστούν την κατεχόμενη κατηγορία που συνδέεται με εκείνη του «κοριτσιού» (Τοπάλη, 2008:155).

¹³⁴³ Ε. Παπαταξιάρχης, Π. Τοπάλη και Α. Αθανασοπούλου (2008) *Κόσμοι της Οικιακής Εργασίας: Φύλο, Μετανάστευση και Πολιτικοί Σχηματισμοί στην Αθήνα του Πρώτου 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

¹³⁴⁴ Οι συγγραφείς προχωρούν στην εθνογραφική διερεύνηση και τη συστηματική σύγκριση της ιστορικά παρακμάζουσας περίπτωσης των Ελληνίδων οικιακών βοηθών με δύο άλλες, οι οποίες όχι μόνο κάλυψαν το κενό που άφησε η σταδιακή αποχώρηση των Ελληνίδων από το συγκεκριμένο επάγγελμα αλλά και συνέβαλλαν αποφασιστικά στην ποσοτική του ανάπτυξη και στην αλλαγή των ποιοτικών του χαρακτηριστικών. Πρόκειται, από τη μία πλευρά, για μετανάστες από τη Νοτιοανατολική Ασία και ειδικότερα τις Φιλιππίνες, που αρχίζουν να καλύπτουν τη ζήτηση για οικιακές υπηρεσίες σε μεσοαστικές και μεγαλοαστικές οικιακές ομάδες από τη δεκαετία του 1980

εθνοπολιτισμικών αντιλήψεων και στρατηγικών της οικιακής εργασίας γίνεται με συ-σχετικούς όρους, δηλαδή στη βάση της σχέσης της Ελλάδας¹³⁴⁵, της Φιλιππινέζας¹³⁴⁶ ή της Αλβανιάς¹³⁴⁷ εργαζόμενης με την Ελληνίδα εργοδότρια¹³⁴⁸ της και με αναφορά σε ένα κοινό εργασιακό πεδίο που είναι ο οικιακός χώρος της Ελληνίδας «νοικοκυράς»¹³⁴⁹.

και, από την άλλη, για πιο πρόσφατες μετανάστριες από τη Βαλκανική και ειδικότερα την Αλβανία, οι οποίες μεταμορφώνουν τη φυσιογνωμία των συγκεκριμένου τομέα απασχόλησης, πρωταγωνιστώντας στην «επαγγελματιοποίηση» της οικιακής εργασίας. Μέσα από την συγκριτική ανάλυση τριών περιπτώσεων καταγράφεται η πρόσφατη ιστορική δυναμική της οικιακής εργασίας στην Ελλάδα και έτσι φωτίζονται οι ευρύτεροι κοινωνικοί και πολιτισμικοί μετασχηματισμοί που επισυμβαίνουν στην ελληνική κοινωνία τα τελευταία είκοσι χρόνια. Όμως το ενδιαφέρον της παρούσας μελέτης δεν εξαντλείται στη συστηματική καταγραφή του εθνοπολιτισμικού καταμερισμού των οικιακών καθηκόντων.

¹³⁴⁵ Από την έρευνα οι Ελληνίδες οικιακές βοηθοί μοιράζονται με τις Ελληνίδες εργοδότριες τους την ίδια πολιτισμική αντίληψη για τις «δουλειές του σπιτιού» ως γυναικεία καθήκον. Και για τις δύο η συζυγική οικιακή ομάδα στις πολλαπλές της συνδηλώσεις συνιστά τη βάση της έμφυλης ταυτότητας και, κατ' επέκταση, η οικιακή εργασία εννοιολογείται με τους όρους του «νοικοκυριού» ή του «σπιτιού» ως ένα σύνολο πρακτικών που αποδίδουν ευταξία στον οικιακό χώρο. Ωστόσο, η έννοια του «παιδείματος», που χρησιμοποιείται από τις Ελληνίδες οικιακές βοηθούς, πέρα από την αναφορά στο φυσικό κόπο και την κούραση, παραπέμπει στην πρωταρχικά «γυναικεία» ευθύνη παραγωγής των κοινωνικών δεσμών μέσα από τη μεταφορική προέκταση του αυτού του αποδέκτη των οικιακών υπηρεσιών, και άρα στη συμμετοχή της εργαζόμενης, και μάλιστα σε κεντρική θέση, σε έναν κόσμο σχέσεων. Στο βαθμό που ο φυσικός αποδέκτης του «παιδείματος» είναι τα μέλη του οικείου «νοικοκυριού», η επέκτασή του στο πεδίο ελέγχου μιας άλλης γυναικείας «νοικοκυράς», και μάλιστα επ' αμοιβή, συνιστά αντίφαση η οποία κατ' αρχήν τακτοποιείται στην εικόνα μιας συμμετοχικού τύπου συνεργασίας της εργαζόμενης με την εργοδότρια, του αρμονικού δεσμάτος των οικιακών δεξιοτήτων που μάλιστα παίρνει τη μορφή της χορογραφικού τύπου κατανομής των οικιακών καθηκόντων ανάμεσα στις δύο γυναικές, στο Ε. Παπαταξιάρχης, Π. Τοπάλη και Α. Αθανασοπούλου (2008) *Κόσμος της Οικιακής Εργασίας: Φύλο, Μετανάστευση και Πολιτικοί Σχηματισμοί στην Αθήνα του Πρώιμου 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σ.334.

¹³⁴⁶ Οι Φιλιππινέζες εσωτερικές οικιακές βοηθοί, παρά το γεγονός ότι οι δεν εμπλέκονται σε συμμετοχικού τύπου διευθετήσεις της οικιακής εργασίας, διακρίνονται για την ευχέρεια προσαρμογής, την αποτελεσματική Εξοικείωση με τους ιδιοσυγκρασιακούς τρόπους του εκάστοτε «νοικοκυριού» και την ικανότητα τους να συμπληρώνουν με ιδεώδη τρόπο τις εργοδότριες τους: η «απουσία» παρούσας εργαζόμενης, αυτή η αφανής, ανάκληση και ευχάριστη παρουσία που ικανοποιεί επιθυμίες πριν αυτές εκδηλωθούν λεκτικά, είναι η άλλη όψη της παρούσας «απουσίας» εργοδότριας της. Η σιωπηρή και εξαιρετικά αποτελεσματική επίτευξη των οικιακών καθηκόντων, που θεωρείται ως η επιτομή των ενδιαφερόντων και της «φροντίδας» των Φιλιππινέζων για τον «άλλο», ερμηνεύεται και αντιμετωπίζεται μονόπλευρα από την εργοδότρια ως εκδήλωση συγγενειακής αγάπης και παράλληλα επιβεβαιώνει την ταύτιση των Φιλιππινέζων οικιακών εργαζόμενων με το στερεοτυπικό παράδειγμα της εσωτερικής βοηθού, στο Ε. Παπαταξιάρχης, Π. Τοπάλη και Α. Αθανασοπούλου (2008) *Κόσμος της Οικιακής Εργασίας: Φύλο, Μετανάστευση και Πολιτικοί Σχηματισμοί στην Αθήνα του Πρώιμου 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σ.334.

¹³⁴⁷ Από την άλλη πλευρά, οι Αλβανίδες μετανάστριες, στο πλαίσιο μιας νεοκαπιταλιστικής ηθικής, συγκροτούν σταδιακά στρατηγικές οικιακής εργασίας οι οποίες υπογραμμίζουν τόσο το σωματικό κόπο και πόνο της οικιακής εργασίας όσο και τη μετάλλαξη της μέσα από τη μεριστοποίηση της προσπάθειας και την αποταμίευση σε χρηματικό όφελος. Οι στρατηγικές αυτές ανασχηματίζονται με όρους καπιταλιστικής αγοράς μια αντίληψη για την εργασία ως υπέρτατη κοινωνική αξία: έτσι όχι μόνο εμποδίζουν τις «δουλειές του σπιτιού» να διαχυθούν και εντέλει να χαθούν στην αδιαφοροποίηση δομή των έμφυλων «συγγενικών» συναισθηματικών καθηκόντων, αλλά επιπλέον συμβάλλουν στη διάκριση και αναγνώριση του στενά οικονομικοί τους περιεχομένου ως «εργασίας». Σε αυτό το πλαίσιο τροφοδοτούν την ιδιαίτερα σημαντική διαδικασία επαγγελματιοποίησης της οικιακής εργασίας κατά τη δεκαετία του 1990. Οι Αλβανίδες μετανάστριες, περισσότερο από τις άλλες δύο εθνικές κατηγορίες οικιακών βοηθών, αναδεικνύονται σε πρωταρχικούς φορείς ενός «επαγγελματικού μοντέλου» της οικιακής εργασίας (αντίστοιχο με αυτό που καταγράφεται σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που παραπέμπει στην ανάλυση από την εργαζόμενη η πολλαπλών καθηκόντων μερικής απασχόλησης, σε μηνιαία, εβδομαδιαία ή ακόμα και ημερήσια βάση. Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον ότι η επαγγελματιοποίηση προϋποθέτει τη σαφή διάκριση οριοθετημένων πεδίων οικιακής ευθύνης και έναν αυστηρό καταμερισμό των οικιακών καθηκόντων ανάμεσα στην εργοδότρια και την εργαζόμενη, στο Ε. Παπαταξιάρχης, Π. Τοπάλη και Α. Αθανασοπούλου (2008) *Κόσμος της Οικιακής Εργασίας: Φύλο, Μετανάστευση και Πολιτικοί Σχηματισμοί στην Αθήνα του Πρώιμου 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σ.335.

¹³⁴⁸ Η εργοδότρια αντιπαράθεσι από τη δική της πλευρά ένα λόγο που περιγράφει τη σχέση οικιακής εργασίας ως σχέση «μαθητείας». Η εργοδότρια καταλαμβάνει το ρόλο της έμπειρης δασκάλας, που κατέχει τόσο τις δεξιότητες της οικιακής οικονομίας όσο και την «οπτική» οικιακή γνώση, σε βαθμό που μόνο αυτή είναι σε θέση να ορίσει το περιεχόμενο ενός συγκεκριμένου, δηλαδή του δικού της, «νοικοκυριού» ως αισθητικής και ιστορικής τάξης. Ο λόγος αυτός ενεργοποιείται και αναπαράγεται μέσα από τη συνεχή αποτίμηση και αξιολόγηση των δεξιοτήτων της οικιακής βοηθού. Αλλά και εκεί, ενώ η ανεπάρκεια και τα γενικότερα προβλήματα αντανάκλασαν μόνο στο πρόσωπο της εργαζόμενης και επιβεβαιώνουν εντέλει τον παθητικό της ρόλο και την αποτυχία της ως μαθήτριας, αντίθετα η επάρκεια αναφέρει κυρίως στο πρόσωπο της εργοδότριας. Η «κανή» εργαζόμενη μαρτυρεί, πέρα από οπδόποτε άλλο, την αξία της εργοδότριας ως «νοικοκυράς» και δασκάλας. Τέλος οι όποιοι ισχυρισμοί της εργοδότριας σχετικά με τη δική της ονομαστική ή μερική συμβολή στην πραγματοποίηση των οικιακών καθηκόντων δείχνουν συμβολικά τον έλεγχο που ασκεί στο «νοικοκυριό» (κατ' επέκταση και στον κοινωνικό της αυτό). Υπό αυτές τις συνθήκες και στο βαθμό που η δυναμική διαπραγμάτευση της σχέσης οικιακής εργασίας βασίζεται στο ηγεμονικό μοντέλο της ταυτότητας, η οικιακή εργασία καθίσταται χρονομακό πλαίσιο αναπαραγωγής του κυρίαρχου λόγου της έμφυλης ταυτότητας και οι εργαζόμενες πρωταρχικοί φορείς αυτής της αναπαραγωγής, στο Ε. Παπαταξιάρχης, Π. Τοπάλη και Α. Αθανασοπούλου (2008) *Κόσμος της Οικιακής Εργασίας: Φύλο, Μετανάστευση και Πολιτικοί Σχηματισμοί στην Αθήνα του Πρώιμου 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σ.337.

¹³⁴⁹ Έτσι η σχέση οικιακής εργασίας, που στις δύο από τις τρεις περιπτώσεις έχει διαπολιτισμικό περιεχόμενο, αποτελεί βασικό κοινό παρονομαστή της σύγκρισης. Το βασικό συμπέρασμα αυτής της σύγκρισης είναι η διαπίστωση ότι η οικιακή εργασία των μεταναστριών εργαζόμενων είναι σημαντικός παράγοντας κοινωνικο-πολιτισμικής αλλαγής. Οι πολλαπλές εκδοχές έμφυλης οικιακής εργασίας αναπαράγουν και διευρύνουν την πολιτισμική ταυτότητα των οικιακών χώρων. Για παράδειγμα, η παρουσία της οικιακής εργαζόμενης, Ελληνίδας ή μη, και οι αντίστοιχες πρακτικές της μετασχηματίζουν τους έμφυλους οικιακούς ρόλους και ταυτότητες και κατ' επέκταση τον ίδιο τον οικιακό χώρο. Παρόλ' αυτά, η αναδυόμενη εθνοπολιτισμική διαφοροποίηση της οικιακής εργασίας σε διακριτούς τύπους εντείνει αλλά και

Οι Μπάγκας, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη (2008) εξέτασαν στη μελέτη τους τη δημογραφική διάσταση του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ελλάδα, προέβλεψαν σε μια κριτική παρουσίαση των ευρωπαϊκών και ελληνικών μεταναστευτικών πολιτικών και κατέγραψαν τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου αναφορικά με την παροχή υπηρεσιών σε μετανάστες και μετανάστριες. Κύριος στόχος της έρευνας πεδίου ήταν να διερευνηθούν σε βάθος οι διαδικασίες παροχής υπηρεσιών προς τους μετανάστες και τους πρόσφυγες με στόχο την ενδυνάμωση τους στην αγορά εργασίας. Για το λόγο αυτό εξετάστηκαν τόσο οι φορείς που είναι υπεύθυνοι για την παροχή υπηρεσιών σε μετανάστες, όσο και οι ίδιοι οι εκπρόσωποι των μεταναστών που συναλλάσσονται με τους φορείς εκείνους. Η κεντρική υπόθεση εργασίας της έρευνας των Μπάγκας, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη (2008) γύρω από την οποία δομήθηκαν τα θεωρητικά, μεθοδολογικά¹³⁵⁰ και αξιολογικά εργαλεία της έρευνας ήταν ότι, η παροχή υπηρεσιών στους μετανάστες στην Ελλάδα επηρεάζεται από έντονες στερεοτυπικές αντιλήψεις οι οποίες ελλείπει συγκεκριμένης και οργανωμένης μεταναστευτικής πολιτικής. καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την αποτελεσματικότητα της παροχής υπηρεσιών και ολόκληρου του συστήματος νομιμοποίησης και ένταξης των μεταναστών¹³⁵¹. Σχετικά με τους φορείς και

χρωματίζει την κοινωνικοοικονομική διαφοροποίηση των οικιακών ομάδων σε μεγαλοαστικές, μεσοαστικές και μικροαστικές. Την εντίνει τόσο ώστε να μιλάμε για διακριτούς μικρόκοσμους, η διαφορετικότητα των οποίων συμπίπτει με την εθνοτική ταυτότητα των εργαζόμενων που εμπλέκονται στη συγκρότηση τους. Από την άποψη αυτή, οι οικικοί κόσμοι της οικιακής εργασίας συνιστούν μια βασική όψη ενός πρωτόγνωρου φαινομένου, της πολιτισμικής πολλαπλότητας που χαρακτηρίζει τη σημερινή Ελλάδα των μεταναστών. Η έρευνα (Παπαταζιάρχη, Τοπάλη και Αθανασοπούλου, 2008) ανέδειξε την ύπαρξη ενός εθνοπολιτισμικού καταμερισμού των οικιακών καθηκόντων: η εθνοπολιτισμική ταυτότητα και το συνυπόλοιπο εργασιακό έθνος είναι σημαντικότερες παράμετροι από ό,τι η οικογενειακή κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο ή η ηλικία όσον αφορά την κατανομή των εργαζόμενων σε διαφορετικούς εργασιακούς ρόλους και τύπους απασχόλησης (Παπαταζιάρχη, Τοπάλη και Αθανασοπούλου, 2008:332). Σε αυτή τη βάση καταγράφηκε η προνομιακή συσχέτιση των Φιλιππινέζων μεταναστριών με τον τύπο της εσωτερικής οικιακής βοήθου και των Αλβανίδων μεταναστριών με αυτόν της οικιακής καθαριότητας. Από την άλλη πλευρά, η ποιοτική έρευνα προχώρησε στη σε βάθος διερεύνηση της αντιστοιχίας που παρατηρείται ανάμεσα σε διακριτές αντιλήψεις της οικιακής εργασίας και στην ανάληψη ειδικών εργασιακών καθηκόντων στο πλαίσιο συγκεκριμένων στρατηγικών. Τόσο οι Ελληνίδες όσο και οι Φιλιππινέζες οικιακές βοηθοί συγκροτούν τις στρατηγικές τους στη βάση μιας αντίληψης για την εργασία η οποία κυρίως τονίζει τις σχεσιακές της ιδιότητες. Τπ' αυτή την έννοια, οι στρατηγικές τους είναι συμβατές με τις παραδοσιακές εργοδοτικές στρατηγικές προσωποποίησης της σχέσης μέσα από τη χρήση του συγγενειακού ιδιώματος. Προσέγγισαν την ανάπτυξη προσωποπαγών δεσμών, που σε ορισμένες περιπτώσεις παίρνουν μητροκεντρική μορφή και συγκαλύπτουν τις ασυμμετρικές της οικιακής εργασίας. Εδώ ωστόσο θέλουμε να επισημάνουμε στις συνέπειες που έχει η χρήση αυτού του μοντέλου στην αναπαράγωγή του οικιακού χώρου.

¹³⁵⁰ Οι Μπάγκας, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη (2008:11) σημειώνουν ότι αυτές οι στερεοτυπικές αντιλήψεις μπορούν να διαγνωστούν μέσα από τη διαφορετικότητα των εκφρασμένων απόψεων των Ελλήνων και υπακούουν κυρίως στο διχοτομικό σχήμα των μεταναστών, θυτών και των μεταναστών, θυμάτων που διχάζει κατ' επέκταση το σύνολο του ελληνικού πληθυσμού. Η αντιπαράθεση και η σύγκριση των απόψεων των Ελλήνων υπευθύνων της δημόσιας διοίκησης και των εκπροσώπων των κοινοτήτων των μεταναστών αποτέλεσε βασικό περαιτέρω στόχο αυτής της έρευνας. Η συλλογή των στοιχείων ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2006 και ολοκληρώθηκε τον Ιούνιο του 2006 (περίοδος διεξαγωγής: 4-2006 έως 6-2006). Η περιοχή διεξαγωγής ήταν πέντε πόλεις και πιο συγκεκριμένα η Αθήνα, η Θεσσαλονίκη, ο Πειραιάς, ο Βόλος και η Πάτρα. Ο πληθυσμός ήταν, τόσο εκπρόσωποι φορέων που παρέχουν υπηρεσίες σε οικονομικούς μετανάστες, όσο και εκπρόσωποι μεταναστών (δικηγόροι, κ.λπ.) καθώς και χρήστες-μετανάστες των υπηρεσιών. Για την έρευνα πεδίου εκπαιδεύτηκαν και αποσολογήθηκαν 6 συνεντευκτές και συνολικά συμπληρώθηκαν 109 ερωτηματολόγια, εκ των οποίων τα 84 αφορούσαν στην παροχή υπηρεσιών των φορέων σε Οικονομικούς μετανάστες και τα 25 εκπροσώπους των μεταναστών και χρήστες-μετανάστες ως προς την παροχή Υπηρεσιών (μετανάστες, χρήστες των παρεχόμενων υπηρεσιών). Για τις δύο κατηγορίες (εκπρόσωποι φορέων παροχής υπηρεσιών προς μετανάστες και εκπροσώπους μεταναστών ή χρήστες-μετανάστες) σχεδιάστηκε ειδικό ερωτηματολόγιο, ενώ μέρος των ερωτηματολογίων ήταν κοινό ώστε να εξασφαλιστεί η συγκριτική ανάλυση των απόψεων και οι τυχόν διαφοροποιήσεις σε βασικές παραμέτρους.

¹³⁵¹ Στο πλαίσιο της εμπειρικής έρευνας (Μπάγκας, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη, 2008), ο υψηλότερος αριθμός (33) των φορέων που εξετάστηκαν υπάγονταν στην τοπική αυτοδιοίκηση (νομαρχίες, δήμοι), 31 ήταν κέντρα, ινστιτούτα, ΚΕΚ, ιδρύματα, ΜΚΟ και εταιρείες, 14 υπάγονταν στο κράτος (υπουργεία, περιφέρειες). 1 φορέας άνηκε στην κατηγορία των επιχειρήσεων και ιδιωτικών φορέων, ενώ οι υπόλοιποι 5 ήταν «άλλοι» φορείς. Από το σύνολο των 84 φορέων η πλειονότητα τους ήταν δημόσιοι φορείς (54), ακολουθούσαν οι ιδιωτικοί (21), ενώ ο αριθμός των ημι-δημόσιων (9) ήταν αρκετά περιορισμένος. Μια πιο αναλυτική προσέγγιση των φορέων οδηγεί στο συμπέρασμα ότι από τους 84 φορείς, οι 25 ανήκουν στους δήμους, οι 19 ήταν κρατικοί φορείς, οι 13 ήταν Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο.) και οι 10 άνηκαν στις νομαρχίες. Από τους υπόλοιπους 17 φορείς, οι 9 άνηκαν στην κατηγορία των «άλλων» φορέων, οι 4 ήταν δημοτικές επιχειρήσεις, οι 2 ήταν εταιρείες, ενώ οι υπόλοιποι κατανέμονταν ισόποσα σε συλλόγους και ιδιώτες (από 1 ανά κατηγορία). Οι Μπάγκας, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη (2008:96) σημειώνουν ότι ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το χρονοδιάγραμμα σύστασης των φορέων που διερευνήθηκαν. Οι 25 από τους 84 φορείς δημιουργήθηκαν από το 2002 και μετά, οι 22 μεταξύ 1997 και 2001, οι 15 την

εκπροσώπους των μεταναστών οι οποίοι εξετάστηκαν στο πλαίσιο της έρευνας, οι 16 στους 25 είναι εκπρόσωποι συλλόγων των μεταναστών (3 ήταν σύλλογοι Αλβανών μεταναστών και οι υπόλοιποι 13 ήταν σύλλογοι άλλων μεταναστών), 1 ήταν εκπρόσωπος δικτύων και του Ελληνικού Φόρουμ Μεταναστών, 7 ήταν δικηγόροι, οι οποίοι ασχολούνται με ζητήματα και υποθέσεις μεταναστών, ενώ 1 φορέας κάλυπτε τις λοιπές περιπτώσεις. Όπως και στην περίπτωση των ελληνικών φορέων, ο χρόνος ύπαρξης των φορέων που εκπροσωπούν τους μετανάστες επικεντρώνεται στην περίοδο από το 1997 και μετά (19 από τους 25 φορείς), με μια κλιμάκωση από 5 φορείς την πενταετία 1997-2001 σε 14 την επόμενη πενταετία¹³⁵².

Σχετικά με τις βασικές υπηρεσίες προσφερόμενες από τους μεταναστευτικούς-μη δημόσιους φορείς ως προς τους εκπροσώπους των μεταναστών, οι Μπάγκας, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη (2008:104) σημειώνουν ότι, πάνω από τους μισούς (12 από τους 22 που απάντησαν) αναφέρουν ότι προσφέρουν κοινωνικές υπηρεσίες στους μετανάστες (γλώσσα, στέγαση, ψυχολογική στήριξη, κλπ), που αποτελεί δείγμα της στενής σχέσης που θέλει να έχει ένας μετανάστης με ό,τι του θυμίζει την πατρίδα του, συμμετέχοντας από κοινού με άλλους συμπατριώτες του σε διάφορα δίκτυα που δημιουργούνται στην χώρα υποδοχής, αναπαράγοντας και ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο τους δεσμούς με τον τόπο καταγωγής του. Επιπλέον, 3 στους 22 αναφέρουν ότι παρέχουν και υπηρεσίες για τη νομιμοποίησης των μεταναστών¹³⁵³. Συμπερασματικά λοιπόν, μπορεί να ειπωθεί ότι σύμφωνα με τους εκπροσώπους των

περίοδο 1992-1996, οι 3 μεταξύ 1987 και 1991 και οι υπόλοιποι 19 από το 1986 και πριν. Η σταδιακή κλιμάκωση της δημιουργίας φορέων από το 1992 και έπειτα, καθώς και μετά το 1997, θα πρέπει να αποδοθεί στην σημασία που αποκτά το φαινόμενο της μεταναστευτικής εισροής στην Ελλάδα την δεκαετία του 1990 καθώς και στις προσπάθειες της πολιτείας να αποδώσει έμφαση, αρχικά στη ρύθμιση των εισροών και στη συνέχεια στην κοινωνικο-οικονομική τους ένταξη. Αναφορικά με τον στόχο τον οποίο καλούνται να εκπληρώσουν οι εξεταζόμενοι φορείς, είναι η επίσημη παροχή υπηρεσιών σε όλες τις ευπαθείς ομάδες όπου αποτελεί το βασικό μέλημά τους (70,4%). Κάτι λιγότερο από ένας στους πέντε φορείς (17,3%), έχει εισηγίσει ως βασικό στόχο την αποκλειστική παροχή υπηρεσιών σε μετανάστες, ενώ για λιγότερο από 2 φορείς στους 100 η παροχή αυτή έχει εθελοντικό χαρακτήρα. Αν και η συντριπτική πλειονότητα των φορέων που ερωτήθηκαν (83 σε σύνολο 84 φορέων) παρέχουν υπηρεσίες σε μετανάστες, υπάρχουν διαφοροποιήσεις που αφορούν στον χρόνο της παροχής αυτής. Πιο συγκεκριμένα, περίπου τα 2/3 (74,6%) του χρονοδιαγράμματος παροχής υπηρεσιών σε μετανάστες αφορά στην περίοδο από το 1997 και μετά, το 15,2% την περίοδο 1992-1996, ενώ το υπόλοιπο 10% αφορά στην περίοδο από το 1991 και πριν και μάλιστα κατανέμεται ισοποσα μεταξύ των περιόδων 1987-1991 και 1986 και πριν. Οι Μπάγκας, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη (2008:97) σημειώνουν ότι θα πρέπει να τονιστεί η ιδιαίτερα σημαντική περίοδος 1997-2001, περίοδος κατά την οποία δημιουργείται ή ενεργοποιείται το 43,0% των προαναφερόμενων φορέων καθώς και η πενταετία 2002-2006 όπου το αντίστοιχο ποσοστό είναι της τάξης του 31,6%. Η κατανόμη του χρόνου παροχής υπηρεσιών σε μετανάστες βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με το διαχρονική σημασία που αποκτά το φαινόμενο της μεταναστευτικής εισροής στην Ελλάδα.

¹³⁵² Αναμφίβολα, ο διαβρωτικός χαρακτήρας που αποκτά σταδιακά η μετανάστευση προς την Ελλάδα, συναρτάται με την ιδιαιτέρη σημασία που αποκτούν οι ερωτώμενοι φορείς από το 1997 και μετά. Η παραπάνω διαπίστωση επαληθεύεται και στην περίπτωση του χρονοδιαγράμματος αναφορικά με την παροχή υπηρεσιών σε μετανάστες, αφού οι 25 από τους 25 φορείς παρέχουν υπηρεσίες σε αυτούς από το 1997 και μετά. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι παρά το γεγονός της παρουσίας ενός, έστω και μικρού, αριθμού αλλοδαπών στην Ελλάδα κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1980 υπάρχει παντελής απουσία παροχής υπηρεσιών σε μετανάστες από τους ερωτώμενους φορείς και τους εκπροσώπους τους. Η μελέτη των απαντήσεων που δόθηκαν σε συγκεκριμένα ερωτήματα αναδεικνύει ενδιαφέροντες πληροφορίες κυρίως σε ό,τι αφορά στο χρόνο ύπαρξης των φορέων καθώς και στο χρονοδιάγραμμα παροχής υπηρεσιών σε μετανάστες. Πιο συγκεκριμένα, οι Μπάγκας, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη (2008:99) σημειώνουν ότι, ο χρόνος ύπαρξης των φορέων που με τον ένα ή άλλο τρόπο εκπροσωπούν τους μετανάστες αφορά κυρίως στην πιο πρόσφατη πενταετία, ενώ αυτός των ελληνικών φορέων εκτείνεται κυρίως στην τελευταία δεκαετία. Στην περίπτωση των τελευταίων, ενώ τονίζουν τη σημασία της περιόδου πριν το 1986, περίοδος κατά την οποία η δραστηριοποίηση των φορέων των μεταναστών είναι οριακή. Σχετικά με το χρόνο παροχής υπηρεσιών σε μετανάστες, και στις δύο περιπτώσεις φορέων, η επικρατούσα χρονική περίοδος είναι από το 1997 και μετά.

¹³⁵³ Βέβαια, ανακύπτει το ζήτημα της μορφής που έχουν οι εν λόγω υπηρεσίες προς τους μετανάστες, αν δηλαδή παρέχουν κυριολεκτικά υπηρεσίες για νομιμοποίηση (όπως για παράδειγμα, μέσω νομικών παραστατών προς τις αρμόδιες υπηρεσίες της ελληνικής πολιτείας), ή αν θεωρούν ότι οι διάφορες συμβουλές που παρέχουν στους μετανάστες (όπως για παράδειγμα, σε ποιες υπηρεσίες να απευθυνθούν, υλική-χρηματική βοήθεια για κάποια έξοδα που αφορούν τις διαδικασίες νομιμοποίησης τους) τις θεωρούν οι ερωτώμενοι εκπρόσωποι των μεταναστευτικών φορέων ως υπηρεσίες για τη νομιμοποίηση. Μόνο 1 στους 5 εκπροσώπους από την πλευρά των φορέων των μεταναστών αναφέρουν ότι ο φορέας παρέχει και δεύτερη βασική υπηρεσία προς τους μετανάστες. Η καταπατητή απόκτηση εκ μέρους των εκπροσώπων των μεταναστών, ως προς την παροχή και δεύτερης βασικής υπηρεσίας οδηγεί στην εμφάνιση ως απάντησης της άποψης ότι οι διάφοροι μεταναστευτικοί φορείς παρέχουν όλες τις δυνατές υπηρεσίες.

μεταναστών που συμμετείχαν στην έρευνα, οι διάφοροι μεταναστευτικοί φορείς που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα παρέχουν κυρίως μια βασική υπηρεσία προς τους μετανάστες, η οποία συνίσταται στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών¹³⁵⁴, ¹³⁵⁵. Ο τρόπος με τον οποίο αξιολογούν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι στους φορείς τις παρεχόμενες υπηρεσίες αναδεικνύει σε ένα βαθμό και τον τρόπο που αντιλαμβάνονται και μεταφράζουν το ρόλο τους ως εργαζόμενοι αλλά και τις δυνατότητες του συστήματος κοινωνικής πολιτικής να απαντήσει αποτελεσματικά στις απαιτήσεις των μελών των μεταναστευτικών ομάδων και να αποτελέσει ταυτόχρονα ουσιαστικό μηχανισμό κοινωνικής προστασίας αλλά και κοινωνικής ένταξης¹³⁵⁶.

¹³⁵⁴ Σχετικά με την παροχή δευτερευουσών και άτυπων υπηρεσιών από τους μεταναστευτικούς και μη-δημόσιους φορείς, ως προς τους εκπροσώπους των φορέων των μεταναστών, οι Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη (2008:103) παραθέτουν ότι, 3 στους 4 φορείς αναφέρουν ότι ο φορέας παρέχει και μια δευτερεύουσα υπηρεσία προς τους μετανάστες, η οποία κατά συντηρητική πλειοψηφία (14 από τους 19 απάντησαν ότι παρέχουν και κάποια δευτερεύουσα υπηρεσία) αφορά την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών. Ως λογική συνέπεια της επισήμανσης ότι το δείγμα συγκροτείται κυρίως από φορείς του δημόσιου τομέα, άρα δεν μπορούν να διαφοροποιηθούν οι προσφερόμενες υπηρεσίες σε βασικές και άλλες εμφανίζεται ότι λιγότερο από τους μισούς (ποσοστό 41,7% του δείγματος) φορείς του δείγματος απαντούν ότι παρέχουν άτυπες υπηρεσίες προς τους μετανάστες. Αντίστοιχα, ποσοστό 58,3% του δείγματος απαντά ότι δεν παρέχει άτυπες υπηρεσίες στους μετανάστες. Από τους φορείς που απάντησαν ότι παρέχουν άτυπες υπηρεσίες, τούτες εξειδικεύονται κατά πρώτο λόγο στην παροχή συμβουλευτικής βοήθειας (σε ποσοστό 48,3%) και ακολουθεί η παροχή ανθρωπιστικής- κοινωνικής βοήθειας, σε ποσοστό 24,1% επί των όσων απάντησαν ότι παρέχουν άτυπες υπηρεσίες. Οι ερωτώμενοι εκπρόσωποι των μεταναστών, κατά κύριο λόγο δεν θεωρούν, ότι παρέχουν κάποια άτυπη υπηρεσία προς τους μετανάστες και όσοι παρέχουν τέτοιου είδους υπηρεσίες αυτές αφορούν κυρίως τη συμβουλευτική βοήθεια. Στην περίπτωση των εκπροσώπων των μεταναστών, σύμφωνα με τις απαντήσεις που δίνουν, εκείνοι που ωφελούνται περισσότερο από τις παρεχόμενες υπηρεσίες είναι οι μετανάστες από την Αλβανία, και ακολουθούν οι Ασιάτες και οι καταγόμενοι από την Ανατολική Ευρώπη. Η παραπάνω διαμορφωθείσα εικόνα για τους Μπάγκαβο, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη (2008:108) αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό και την πληθυσμιακή κατάσταση των διάφορων εθνικοτήτων των μεταναστών που βρίσκονται στην Ελλάδα και αφετέρου, το ειδικό βάρος που έχουν στο εσωτερικό της μεταναστευτικής κοινότητας όσοι κατάγονται από την Αλβανία, λόγω της υψηλής συγκέντρωσής τους σε σχέση με τις άλλες μεταναστευτικές ομάδες. Όσον αφορά τη μορφή συνεργασίας μεταξύ των φορέων οι Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη (2008:112) τονίζουν ότι στη συντριπτική τους πλειοψηφία (21 στους 25) οι εκπρόσωποι των φορέων των μεταναστών αναφέρουν ότι συνεργάζονται με άλλους φορείς μεταναστών, κυρίως με συλλόγους μεταναστών, με κοινωνικά δίκτυα, με το Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών, με κρατικούς ή ιδιωτικούς ελληνικούς φορείς. Βρίσκεται δηλαδή σε λειτουργία ένα άτυπο δίκτυο φορέων το οποίο αποτελεί ένα ασθενές όπως φαίνεται σύστημα υπηρεσιών υποστήριξης, το οποίο έχει σαφώς αποσπασματικό χαρακτήρα και άξονα λειτουργίας την κάλυψη κενών που αφήνει η επίσημη φροντίδα ή ο τρόπος λειτουργίας του συστήματος κοινωνικής προστασίας. Στην πλειοψηφία (15 στις 19 απαντήσεις) το περιεχόμενο της συνεργασίας με άλλους φορείς είναι όμοιο με όσα προφέρει ο ερωτώμενος φορέας. Ουσιαστικά δηλαδή γίνεται λόγος για ανταλλαγή πληροφοριών. Ενώ είναι σχετικά μικρός (3 στους 19) ο αριθμός που αναφέρει ότι αναπτύσσονται συνεργασίες συμπληρωματικού περιεχομένου με αυτές που παρέχει ο ερωτώμενος φορέας. Τέλος, οι Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη (2008:113) σημειώνουν ότι υπάρχει ένα ζήτημα μεταξύ των σχέσεων και των συνεργασιών που αναπτύσσονται οι ερωτώμενοι και από τις δύο κατηγορίες του δείγματος, καθώς φαίνεται ότι οι διάφοροι φορείς των μεταναστών έχουν συνεργασίες με άλλους παρεμφερείς φορείς και λιγότερο με κρατικούς ή ιδιωτικούς ελληνικούς φορείς. Αλλά ακόμα και έτσι, αυτού του είδους η συνεργασία περιορίζεται στην ανταλλαγή πληροφοριών και ουσιαστικά ο κάθε φορέας μεταναστών περιχαράκωνεται στο πεδίο δράσης του, αφού δεν φαίνεται να υπάρχουν κοινές συμπληρωματικές δράσεις.

¹³⁵⁵ Οι υπηρεσίες οι οποίες απευθύνονται στα μέλη των μεταναστευτικών ομάδων εντάσσονται σε ένα ούτως ή άλλως ελλειπτικό σύστημα κοινωνικής πολιτικής και φαίνεται να είναι αναμενόμενο να αφήνει ακάλυπτα σημαντικά αιτήματα και πεδία κοινωνικής προστασίας, ειδικότερα δε για νέες ομάδες χρηστών. Ο υπολειμματικός χαρακτήρας του συστήματος κοινωνικής πολιτικής περιορίζει τη δυνατότητα αποτελεσματικής αντίδρασης στις ειδικές ανάγκες που γεννά η παρουσία των μεταναστευτικών πληθυσμών καθώς και στις πιέσεις που δέχονται οι υφιστάμενες παροχές καθώς αυξάνουν σταδιακά οι δικαιούχοι τους. Η σκιαγράφηση των επιδόσεων του συστήματος κοινωνικής προστασίας ουσιαστικά φιλοδοξεί να διερευνήσει τα ερωτήματα που προκύπτουν αναφορικά με την πρακτική και ουσιαστική δυνατότητα των υπηρεσιών που εξυπηρετούν τα μέλη των μεταναστευτικών ομάδων να απαντήσουν αποτελεσματικά στις ανάγκες τους (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη, 2008:114). Ο βαθμός που κατορθώνουν να επιτύχουν τον παραπάνω στόχο αντιστοιχεί στην επίδοση τους ως μηχανισμού κοινωνικής ένταξης ή αντίθετα ως στοιχείου κοινωνικής διάκρισης και απομόνωσης για τα μέλη των ομάδων αυτών. Οι πρακτικές των στελεχών των κοινωνικών υπηρεσιών αναδεικνύουν άτυπες μεθόδους διαχείρισης της ζήτησης υπηρεσιών από τις νέες ομάδες χρηστών του συστήματος κοινωνικής προστασίας.

¹³⁵⁶ Σε συνδυασμό μάλιστα με τον τρόπο που αντιλαμβάνονται και περιγράφουν τους μηχανισμούς κοινωνικής προστασίας οι ίδιοι οι εκπρόσωποι των μεταναστών, αποκαλύπτονται περισσότερο ολοκληρωμένα τα χαρακτηριστικά της λειτουργίας του συστήματος κοινωνικής πολιτικής και ειδικά του τρόπου με τον οποίο προσαρμόζεται στη ζήτηση υπηρεσιών από νέες ομάδες πληθυσμού. Η παροχή υπηρεσιών οι οποίες απαντούν στις πραγματικές ανάγκες των μεταναστευτικών ομάδων είναι προφανώς ζήτημα κρίσιμου για τις εξελίξεις των μηχανισμών του συστήματος. Η δυνατότητα ή αδυναμία του να προσαρμόζεται στις νέες απαιτήσεις συνδέεται και αναδεικνύει και το ευρύτερο περιβάλλον της απορρόφησης του κοινωνικού κράτους και του περιορισμού του φάσματος των υπηρεσιών του. Οι φορείς που ερωτήθηκαν εξέφρασαν σημαντική ικανοποίηση αναφορικά με τον τρόπο που παρέχονται οι υπηρεσίες προς τα μέλη των μεταναστευτικών ομάδων. Στην πλειονότητα τους οι εργαζόμενοι στους φορείς υποστηρίζουν ότι οι υπηρεσίες λειτουργούν ικανοποιητικά ωστόσο ένα σημαντικό ποσοστό αν γνωρίζει ότι η λειτουργία αυτή θα μπορούσε να είναι σε καλύτερη επίπεδα. Εμφράζεται δηλαδή αρχικά αποδοχή του τρόπου λειτουργίας των υπηρεσιών για την οποία ωστόσο κρίνεται ότι υπάρχει περιθώριο αναβίθισης. Περιοσότερο από τους μισούς εργαζόμενους στις υπηρεσίες πιστεύουν ότι θα μπορούσε η λειτουργία τους να είναι περισσότερο ικανοποιητική. Σημαντικό ωστόσο στο

Όσον αφορά τις απόψεις των εργαζομένων στους ελληνικούς φορείς και των εκπροσώπων των μεταναστών σχετικά με την αξιολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών σε σχέση με το παρελθόν, οι Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη (2008:116) σημειώνουν ότι οι υπηρεσίες βρίσκονται σε διαδικασία προσαρμογής στη νέα πραγματικότητα. Τα μέλη των μεταναστευτικών ομάδων σταδιακά κατοχυρώνουν δικαιώματα ισότιμης συμμετοχής στο σύστημα γεγονός το οποίο δεν συνεπάγεται και την εξυπηρέτησή τους. Ωστόσο αναδεικνύεται μια σχετική τουλάχιστον τάση βελτίωσης των υπηρεσιών που συνδέεται με την προσαρμογή των υπηρεσιών και των φορέων παροχής υπηρεσιών στις νέες συνθήκες και ανάγκες που γέννησε η παρουσία των μεταναστευτικών ομάδων στην Ελλάδα. Η παρατήρηση αυτή ενισχύεται από τις αντίστοιχες απαντήσεις που δίνουν οι ίδιοι οι εκπρόσωποι των μεταναστών¹³⁵⁷. Εντούτοις, τα προβλήματα εντοπίζονται κατά κύριο λόγο στην προσβασιμότητα στις υπηρεσίες (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη, 2008:118)¹³⁵⁸. Ωστόσο και παρά τα προβλήματα τα οποία

σημείο αυτό είναι να τονιστεί η τάση βελτίωσης της εξυπηρέτησης αυτών των νέων ομάδων χρηστών. Συγκριτικά με το παρελθόν, οι ομάδες των μεταναστευτικών πληθυσμών απολαμβάνουν καλύτερες υπηρεσίες (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη, 2008:115).

¹³⁵⁷ Οι απαντήσεις τους καταδεικνύουν τον υπολειματικό χαρακτήρα των υπηρεσιών καθώς μόνο οι 8 από τους 25 εκφράζουν την ικανοποίηση τους από την παροχή υπηρεσιών προς τα μέλη των μεταναστευτικών ομάδων. Το παραπάνω γεγονός πλήττει σε ένα βαθμό τον ισχυρισμό των εργαζομένων στις υπηρεσίες για την ικανοποιητική παροχή υπηρεσιών, ισχυρισμός ο οποίος βεβαίως έχει ήδη καταρριφθεί από τα υψηλά ποσοστά σχετικά με τα περιθώρια που αναγνωρίζουν στη δυνατότητα των υπηρεσιών να λειτουργήσουν καλύτερα από ό,τι σήμερα. Η παρουσία των μεταναστευτικών ομάδων για περισσότερα από δεκαπέντε πλέον χρόνια στην ελληνική κοινωνία και προσαρμογή της ελληνικής κοινωνίας στην συναναστροφή με τις νέες ομάδες υποστηρίζει και τη σταδιακή αποδοχή τους και από τους μηχανισμούς κοινωνικούς προστασίας. Οι εκπρόσωποι των μεταναστών εκφράζουν απόψεις προς την ίδια κατεύθυνση και διαπιστώνουν βελτίωση της λειτουργίας των υπηρεσιών συνολικά (οι 16 στους 25). Είναι κοινός τόπος και επιβεβαιώνεται και από τα δεδομένα της εμπειρικής έρευνας ότι οι υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας αφήνουν ακόλυτο σημαντικό τμήμα των αναγκών. Ο υπολειματικός χαρακτήρας του ελληνικού κράτους πρόνοιας επιβεβαιώνεται (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη, 2008:117). Τα χαμηλά επίπεδα της κοινωνικής προστασίας επηρεάζουν εντονότερα τις πλέον αδύναμες κοινωνικές ομάδες. Είναι αναμενόμενο συνεπώς οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί να αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα. Γίνεται προφανές από το σύνολο των παραπάνω στοιχείων ότι οι υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας παρουσιάζουν ελλείψεις ως προς το φάσμα των παροχών τους. Επιπλέον η λειτουργία τους παρουσιάζει και ειδικά προβλήματα τα οποία επιδεινώνουν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και ουσιαστικά να περιορίζουν τα επίπεδα των παροχών που είναι διαθέσιμα στα μέλη των μεταναστευτικών ομάδων. Μια σειρά γενικών προβλήματος που συνδέονται με την ευρύτερη λειτουργία του δημόσιου τομέα είναι αναμενόμενο να επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο διανέμονται γενικά οι παροχές κοινωνικής προστασίας. Αλλαγή ζητήματα γραφειοκρατίας, οργανωτικής ανεπάρκειας ή απουσίας εξειδικευμένων στελεχών που απαντώνται ευρύτερα στην κρατική λειτουργία, όπως είναι αναμενόμενο, αφορούν και τη λειτουργία των κρατικών μηχανισμών κοινωνικής προστασίας.

¹³⁵⁸ Η αποδοχή των νέων ομάδων ως ισότιμης δικαιούχων των παροχών και των υπηρεσιών δεν είναι δεδομένη (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη, 2008:118). Η γενική αδυναμία κάλυψης των αναγκών των μελών των μεταναστευτικών ομάδων ερμηνεύεται με διάφορους τρόπους από τους εργαζόμενους στις υπηρεσίες. Οι ερμηνείες τους έχουν σημασία δεδομένης της δυνατότητας που έχουν οι ίδιοι στη χρήση άτυπων πρακτικών οι οποίες είναι σε θέση να διαμορφώνουν τα χαρακτηριστικά της λειτουργίας ολόκληρου του συστήματος. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των εργαζομένων στους φορείς που παρέχουν υπηρεσίες στους μετανάστες τα προβλήματα, τα οποία σύμφωνα με τη γνώμη τους αντιμετωπίζουν οι χρήστες, είναι κατά κύριο λόγο η έλλειψη οργάνωσης (5 στις 19 απαντήσεις) και ακολουθούν οι λόγοι νοοτροπίας (3 στις 19) και οι σημαντικές ελλείψεις πόρων για τις κοινωνικές υπηρεσίες (2 στις 19). Από τις παραπάνω παραμέτρους ιδιαίτερη βαρύτητα έχει η έλλειψη γνώσεων και εξειδίκευση των εργαζομένων και των υπηρεσιών ως δότην αιτία μη-ικανοποίησης σύμφωνα με τους εργαζόμενους (3 στις 7 απαντήσεις). Οι εργαζόμενοι στους φορείς φαίνεται να παραβλέπουν ή και να αγνοούν ένα σημαντικό φάσμα προβλημάτων τα οποία αντίθετα διαπιστώνουν οι εκπρόσωποι των ιδίων των χρηστών των υπηρεσιών. Παρότι αξιολογούν ως σημαντικότερο πρόβλημα (9 στις 20 απαντήσεις) την έλλειψη οργάνωσης των υπηρεσιών, σημαντικό είναι το γεγονός ότι η έλλειψη γνώσης και εξειδίκευση εντοπίζεται ως σημαντικό πρόβλημα αδέουτερη επιλογή⁴ (4 στις 7 απαντήσεις) και ουσιαστικά αναδεικνύει τις δυσκολίες προσαρμογής των μηχανισμών κοινωνικής προστασίας στις ανάγκες νέων ομάδων χρηστών σε συνθήκες ακορροϊότητας του συστήματος κοινωνικής πολιτικής και αναδιάρθρωσης των μηχανισμών του. Η αρνητική εικόνα που έχουν οι εκπρόσωποι των φορέων των μεταναστευτικών ομάδων έρχεται σε αντίθεση με τη συνολική εικόνα που παρουσιάζουν οι εργαζόμενοι στους φορείς. Οι τελευταίοι ενδεχομένως και στο πλαίσιο υπερέσπισης του ρόλου τους ως παροχού υπηρεσιών, αλλά και υπερασπιζόμενοι το σύστημα κοινωνικής προστασίας συνολικά, παρότι εντοπίζουν προβλήματα και δυσλειτουργίες, δεν το απαξιώνουν συνολικά, εντοπίζοντας σημεία βελτίωσης (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη, 2008:118). Οι Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη (2008:119) εντοπίζουν μια εξαιρετικά σημαντική παράμετρος του συστήματος κοινωνικής προστασίας όπως ευρύτερα συμβαίνει και με την εν γένει λειτουργία της δημόσιας διοίκησης. Πιο συγκεκριμένα, στην πραγματικότητα αποτελεί χαρακτηριστικό των μηχανισμών κοινωνικής προστασίας οι οποίοι βρίσκονται σε διαδικασία επαναπροσδιορισμού του περιεχομένου τους, εκσυγχρονισμού της ή ακόμα και αποδόμησης των λειτουργιών τους (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη, 2008:119). Η διάσταση αυτή θα πρέπει να μελετηθεί περισσότερο καθώς δεν συναντά αντιστοιχία στις απόψεις των εκπροσώπων των μεταναστευτικών ομάδων. Στις απαντήσεις που δόθηκαν δεν αναγνωρίστηκαν στοιχεία από τα οποία οι χρήστες του συστήματος κοινωνικής προστασίας μόνον ικανοποιούνται. Βεβαίως απαραίτητη είναι η περαιτέρω διερεύνηση καθότι στα ζητήματα ικανοποίησης από τις υπηρεσίες, εμπλέκονται πληθώρα παραγόντων που βρίσκονται εκτός του αντικείμενου της παρούσας μελέτης. Άλλωστε και οι ίδιοι οι εργαζόμενοι στις υπηρεσίες αναγνωρίζουν ότι τα μέλη των μεταναστευτικών ομάδων που καταφεύγουν στη χρήση υπηρεσιών δεν μόνον ικανοποιημένοι σε μεγάλο

διαπιστώνουν οι εκπρόσωποι των μεταναστευτικών ομάδων αναφορικά με τη λειτουργία των δημόσιων φορέων και των σχετιζόμενων με το δημόσιο ή της αυτοδιοίκησης αναγνωρίζουν τον κεντρικό τους ρόλο στην άσκηση πολιτικών υποστήριξης και κοινωνικής προστασίας (Μπάγκας, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη, 2008:120)¹³⁵⁹. Συμπερασματικά, το σύστημα κοινωνικής προστασίας περιγράφεται από τους εργαζόμενους σε αυτό ως προβληματικό, με σημαντικές ελλείψεις και δυσλειτουργίες, στοιχεία τα οποία ωστόσο δεν ακυρώνουν τη λειτουργία του (Μπάγκας, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη, 2008:123)¹³⁶⁰.

Οι Ζάχου και Καλεράντε (2009) εστιάζονται στους αυξανόμενους αριθμητικά μεταναστευτικούς συλλόγους μεταναστών από την Αλβανία¹³⁶¹ σε συνάρτηση με τις καθοριστικές αλλαγές που συντελούνται στο μεταναστευτικό τους κύρος. Οι ερευνήτριες παρατήρησαν ότι οι Αλβανοί μετανάστες άρχισαν να διαφοροποιούνται στη συλλογική τους παρουσία, και από τις κλειστές ομαδοποιήσεις της παραδοσιακής κοινωνίας προέλευσης, τώρα επιζητούν να εισαχθούν σε νέες συσσωματώσεις εκπροσώπησης τους με όρους ατομικής επιλογής¹³⁶². Από τα τυπικά, στοιχεία που

βαθμό. Αυτό συμβαίνει, όπως ήταν αναμενόμενο με βάση τα παραπάνω, εξαιτίας προβλημάτων οργάνωσης των υπηρεσιών σε ποσοστό πάνω από το 62% ενώ περίπου ένα 8% πιστεύει οι προβλήματα δημιουργούν νοστοριακές και συμπεριφορές από την πλευρά των εργαζομένων. Η έλλειψη γνώσης και εξειδίκευσης αναγνωρίζονται ως δεύτερος λόγος μη-ικανοποίησης των χρηστών (11 στις 26 απαντήσεις). Ως στοιχείο οσάο του συστήματος είναι σε θέση να αλλοιώνει το σύνολο των παρεχόμενων υπηρεσιών διότι αποκαλύπτει το γεγονός ότι είναι εύλογο στον τρόπο με τον οποίο οι ίδιοι οι εργαζόμενοι σε αυτό αντιλαμβάνονται το ρόλο τους και στη συνέχεια επιτελούν το καθήκον τους. Σε ένα σύστημα όπου οι άτυπες πρακτικές αποτελούν ένα τμήμα της λειτουργίας του, ο ρόλος των εργαζομένων και των πρακτικών που καθημερινά χρησιμοποιούν είναι σε θέση να καθορίζει την ποιότητα των παροχών και του ίδιου του συστήματος. Δια κρίσεις και ταξινομήσεις των χρηστών στη βάση νοστοριών και στερεοτύπων ακυρώνουν τελικά τη λειτουργία των μηχανισμών κοινωνικής προστασίας και της λειτουργίας της κοινωνικής πολιτικής (Μπάγκας, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη, 2008:120).

¹³⁵⁹ Αναφέρον ως φορείς που παρέχουν σημαντικές υπηρεσίες τους δημόσιους, παρά τα σημαντικά προβλήματα τα οποία τους προσάπτουν και τα οποία κατά τη γνώμη τους καθιστούν το έργο τους λιγότερο αποτελεσματικό, στους δεκατέσσερις (6/14) εκπροσώπους μεταναστών δηλώνουν ότι φορείς του δημόσιου τομέα, ημι-δημόσιου ή της τοπικής αυτοδιοίκησης ασκούν σημαντικότερες υπηρεσίες από τις οργανώσεις των ίδιων των μεταναστευτικών ομάδων αναγνωρίζοντας ακόμα και καλύτερη οργάνωση (7 στις 14 απαντήσεις) συγκριτικά με τους ίδιους, παρότι αξιολογούν με απόλυτη πλειοψηφία (19 στις 19 απαντήσεις) ως χαμηλότερη των ίδιων την ποιότητα των υπηρεσιών του δημοσίου τομέα (Μπάγκας, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη, 2008:120).

¹³⁶⁰ Από τους ίδιους τους εργαζόμενους στους ελληνικούς φορείς παροχής υπηρεσιών σε μετανάστες, το σύστημα αξιολογείται συνολικά ως αποτελεσματικό. Υπερασπίζονται τη λειτουργία και την απόδοση του περιγράφοντας μια «γραμμή άμυνας» απορρίπτοντας ή μειώνοντας τη σημασία των ενδεχόμενων αδυναμιών του. Εκμούν ότι τα σημαντικότερα προβλήματα του εντοπίζονται σε οργανωτικά ζητήματα ενώ φαίνεται να είναι σήμερα σε θέση να καλύψει βασικές κοινωνικές ανάγκες των μεταναστευτικών ομάδων και να λειτουργήσει ως μηχανισμός κοινωνικής ένταξης. Οι απόψεις που εκφράζουν δεν είναι ανεξάρτητες από τη θέση και τους ρόλους που επιτελούν στο σύστημα κοινωνικής προστασίας (Μπάγκας, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη, 2008:123). Αποτελούν τμήμα των μηχανισμών αυτών και οι θέσεις τους δεν μπορούν να μόνον ανεπιμέλτες από το γεγονός αυτό. Υπερασπίζονται το σύστημα και τη λειτουργία του υπερασπίζονται ένα σύνολο πρακτικών άλλα ευρύτερα ένα σύνολο ιεραρχήσεων, κανόνων και αξιών. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν δομικά συστατικά του συστήματος και εκφράζονται στις απόψεις και τις αξιολογήσεις τους. Αντίστοιχα οι εκπρόσωποι των μεταναστευτικών ομάδων διαπιστώνουν τις δυσλειτουργίες του συστήματος υπογραμμίζοντας τις αδυναμίες του. Παρουσιάζεται με τις απόψεις τους μια περισσότερο ολοκληρωμένη οπτική για τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το σύστημα κοινωνικής πολιτικής προς την κατεύθυνση εξυπηρέτησης νέων ομάδων πληθυσμού.

¹³⁶¹ Η εθνογραφική ερευνητική προσέγγιση των Ζάχου και Καλεράντε (2009) υλοποιήθηκε χρησιμοποιώντας 102 ημι-δομημένες συνεντεύξεις σε βάθος που λήφθηκαν από μέλη των διοικητικών συμβουλίων των Συλλόγων, απλά μέλη, καθώς και από άτομα που μη-τακτικά συμμετείχαν στις συλλογικές δραστηριότητες των Συλλόγων. Συλλέχθηκαν στοιχεία στη διαδικασία της συμμετοχικής παρατήρησης γεγονότων, εκδηλώσεων, καταστάσεων και συνελεύσεων. Καθοριστική υπήρξε επίσης η βοήθεια που μας έδωσαν ως βασικοί πληροφορητές, δημοσιογράφοι αλβανικών εφημερίδων και μέλη της Αλβανικής διανοησης. Η συνεχής επικοινωνία με μέλη και των δυο κατηγοριών συνέβαλε στη σχηματοποίηση μιας πληρέστερης εικόνας για τη λειτουργικότητά τους, τη δυναμική τους, το μοντέλο δράσης τους και την αποδοχή τους ή μη στην ευρύτερη αλβανική μεταναστευτική ομάδα. Με αφετηρία την μεταβολή στόχων και μέσων της Αλβανικής μεταναστευτικής κοινωνίας στην Ελλάδα, θεωρήσαν αναγκαία τη συστηματική καταγραφή των επίσημα εγχειρημαμένων Αλβανικών συλλόγων στα Πρωτοδικία αρχικά των δυο μεγάλων αστικών κέντρων Αθήνας και Θεσσαλονίκης, που συγκεντρώνουν τα 2/3 περίπου του πληθυσμού των Αλβανών μεταναστών (Ζάχου και Καλεράντε, 2009).

¹³⁶² Η Gemí (2007) σημειώνει ότι αν και οι μετανάστες και οι μετανάστριες από την Αλβανία αποτελούν την πλειοψηφία του μεταναστευτικού πληθυσμού, κανείς θα περίμενε ότι ένα τέτοιο μεγάλο αριθμητικό σύνολο να έχει μερίδιο στη διαμόρφωση του νομοθετικού, πολιτικού και κοινωνικού πλαισίου. Εντούτοις, η πραγματικότητα διέψευδε τις όποιες αναμενόμενες απόψεις καθώς οι μεταναστευτικές οργανώσεις Αλβανών μεταναστών, παρά την πολυετή παρουσία τους και τον σημαντικό αριθμό τους, δεν έχουν ακόμα πετύχει τον βασικό σκοπό τους, δηλαδή την εκπροσώπηση των συμφερόντων των μελών τους.

συλλέξανε αποδείχθηκε ότι οι εγγραφές δεν αποτύπωναν ρεαλιστικά τη συλλογική τους δραστηριότητα σε αντιπροσωπευτικό βαθμό. Διαπίστωσαν ότι παράλληλα με τα νομιμοποιημένα σωματεία, υπήρχε ένα δίκτυο μη αναγνωρισμένων ή νομιμοποιημένων συλλόγων, το οποίο ήταν συγκριτικά πολυπληθέστερο και συγκέντρωνε σαφώς μεγαλύτερο αριθμό ενεργών μελών (Ζάχου και Καλεράντε, 2009). Τοιουτοτρόπως, εκτός από την αναγκαία ανάλυση των καταστατικών των επίσημα εγγεγραμμένων συλλόγων, επεδίωξαν να ενημερωθούν και τους μη-νομιμοποιημένους, άτυπους συλλόγους που είχαν συγκροτηθεί από άλλους Αλβανούς μετανάστες (Ζάχου και Καλεράντε, 2009).

Στη συνέχεια, με βάση τα μεταναστευτικά ρεύματα των Αλβανών που κατά διαστήματα εισήλθαν στη χώρα και την αλλαγή της μεταναστευτικής πολιτικής οι Ζάχου και Καλεράντε (2009) κατηγοριοποίησαν το φαινόμενο των συλλόγων σε τρεις διακριτές περιόδους, που φαίνεται ότι καθόρισαν την πορεία του σχηματισμού τους, με τη μετάβαση από τις ατομικές επιλογές ξανά στις ομαδικές αποφάσεις και διεκδικήσεις: *πρώτον*, 1990-1994¹³⁶³, *δεύτερον*, 1995-2000¹³⁶⁴ και *τρίτον*, 2001-μέχρι σήμερα¹³⁶⁵. Οι Ζάχου και Καλεράντε (2009) επεσήμαναν ότι με την αύξηση του πληθυσμού των μεταναστών γίνεται προσπάθεια από ορισμένους Αλβανούς να αναδείξουν και άλλους δεσμούς μεταξύ τους εκτός από τη συγγένεια. Σε μια προσπάθεια κατηγοριοποίησης των συλλόγων με βάση το πλαίσιο αναφοράς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, δημιούργησαν ένα πρότυπο πέντε κατηγοριών, που όμως δεν είναι περιοριστικό, καθώς κάποιοι από αυτούς τους συλλόγους, λόγω των ιδιαιτεροτήτων τους και των σκοπών τους, θα μπορούσαν να ενταχθούν σε περισσότερες από μια κατηγορίες: *Πρώτον*, πολιτιστικοί σύλλογοι¹³⁶⁶, με αναφορά στον τόπο καταγωγής, *δεύτερον*, σύλλογοι φιλίας¹³⁶⁷, *τρίτον*,

¹³⁶³ Στην αρχική περίοδο εγκατάστασης (1990-1994) τα άτυπα κοινωνικά δίκτυα διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο, γιατί διευκόλυναν τους μετανάστες ώστε να αντιμετωπίσουν τον αποκλεισμό και την περιθωριοποίηση τους στην ελληνική κοινωνία. Η δημιουργία και ενίσχυση δικτύων ήταν κρίσιμος παράγοντας για την επιβίωση, ιδιαίτερα του ανεπίσημου μετανάστη (Ζάχου και Καλεράντε, 2009). Με τον υποστηρικτικό και αλληλοβοηθητικό τους χαρακτήρα, συστηματοποίησαν σταδιακά τη δράση τους.

¹³⁶⁴ Η μετάβαση στη δεύτερη περίοδο (1995-2000) σηματοδοτείται με την εμφάνιση πολιτιστικών τοπικών συλλόγων με αναφορά στον τόπο καταγωγής. Ειδικότερα, την περίοδο αυτή η μεγάλη προσέλευση μεταναστών από την Αλβανία ενισχύεται με τη δημιουργία μονιμότερων οικογενειακών δεσμών στη χώρα υποδοχής, καθώς η ημι-παράνομη μετανάστευση επιτρέπει τώρα την άφιξη και των λοιπών μελών της οικογένειας. Οι Ζάχου και Καλεράντε (2009) παρατηρούν ότι η ανάπτυξη συγγενικών δεσμών, όπου το σόι και τα άτυπα δίκτυα σχέσεων συλλεiturγούν και ενισχύονται, ως πλαίσιο επαφών με διεκπεραιωμένο δίκτυο παροχής πληροφοριών για τη διεκπεραίωση επαγγελματικών και προσωπικών υποθέσεων. Οι νεοφερμένοι μετανάστες εγκαθίστανται κοντά σε περιοχές, που ήδη έχουν εγκατασταθεί οι συγγενείς τους. Ο στόχος ήταν να περιοριστεί η αβεβαιότητα, όπως αυτή διαμορφώνεται σε μια φιλελεύθερη κοινωνία, ριζικά διαφορετική από την προγραμματισμένη πορεία τους στο κομμουνιστικό καθεστώς.

¹³⁶⁵ Στην τρίτη περίοδο (2000-μέχρι σήμερα) οι Ζάχου και Καλεράντε (2009) τονίζουν εντάσσουν εκείνη την κατηγορία των συλλόγων, που θα μπορούσαν να εκληφθούν ως ομάδες πίεσης ή «ασπικής ευθύνης» (civic associations). Ειδικότερα, οι διαδοχικές νομοθετικές πρωτοβουλίες για τη ρύθμιση εργασιακών σχέσεων, καθώς και η θεωρητική δέσμευση της ελληνικής πολιτείας να ακολουθηθεί Ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική, τουλάχιστον στα θέματα δικαιωμάτων, δημιουργεί ένα νέο πλαίσιο αναφοράς που ταυτόχρονα προβάλλει ως ανοιχτό πεδίο διεκδικήσεων. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται πρόσθετα και από την έναρξη των προσπαθειών για τη δημιουργία δευτεροβάθμιου οργάνου όπως η «Ομοσπονδία Αλβανικών Συλλόγων», η «Ένωση Συλλόγων Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» και η «Αλβανική Κοινότητα».

¹³⁶⁶ Οι Ζάχου και Καλεράντε (2009) αναφέρουν ότι οι περισσότεροι από τους πολιτιστικούς-τοπικούς συλλόγους κάνουν ειδική αναφορά στον τόπο της χώρας καταγωγής, και εκφράζουν με παραδοσιακούς όρους την πρόσδεσή τους στη κοινότητα των ανθρώπων του χωριού τους ή της πόλης τους.

¹³⁶⁷ Από τους πρώτους συλλόγους που ιδρύθηκαν για να αξιοποιήσουν σε μια πρώτη φάση την ελληνική υποστήριξη και να προβάλλουν τους στόχους των Αλβανών είναι οι Σύλλογοι Φιλίας (Ζάχου και Καλεράντε, 2009).

σύλλογοι καλλιτεχνών και διανοουμένων¹³⁶⁸, *τέταρτον*, εθνοτικοί σύλλογοι και σύλλογοι με αναφορά στον τόπο διαμονής (δημοτικοί σύλλογοι)¹³⁶⁹, και *πέμπτον*, δευτεροβάθμια όργανα¹³⁷⁰.

Τα κύρια συμπεράσματα της έρευνάς των Ζάχου και Καλεράντε (2009) συνοψίζονται ως εξής: *Πρώτον*, με δεδομένη αφενός την πλήρη απουσία πολιτικής αναγνώρισης των Αλβανών μεταναστών από το ελληνικό κράτος και αφετέρου την κοινωνική απόρριψη, λόγω εθνοτικών διαφορών ανάμεσα στην Ελλάδα και την Αλβανία, και τις συναρτώμενες με αυτές αρνητικές σχηματοποιήσεις του αλβανικού πληθυσμού, προέκυψε επιτακτική η αναγκαιότητα εξεύρεσης ενός μέσου συμμετοχής στα κοινά της χώρας υποδοχής που οδήγησε σε αυτές τις συλλογικότητες (Ζάχου και Καλεράντε, 2009)¹³⁷¹. *Δεύτερον*, οι Ζάχου και Καλεράντε (2009) σημειώνουν ότι δεν ήταν τυχαίο το ότι υπήρξε καθολική εκτίμηση των μελών τους για το ρόλο ειδικά των δημοτικών συλλόγων, πώς είχαν κατά βάση εργαλειακό-χρηστικό χαρακτήρα, με την έννοια ότι επεδίωκαν την υλοποίηση μιας σειράς στόχων, από την απλή εκπροσώπηση και τη γραφειοκρατική στήριξη στις ελληνικές αρχές μέχρι την δημιουργία ομάδων πίεσης προς τους κυβερνητικούς φορείς και τα πολιτικά κόμματα. *Τρίτον*, οι σύλλογοι των μεταναστών από την Αλβανία, παρά το συγκρατημένο ενθουσιασμό τους για καθολική συμμετοχή, λειτούργησαν ως μηχανισμοί πολιτικής κοινωνικοποίησης των μεταναστών, ακόμη και αν αυτή η κοινωνικοποίηση δεν υπήρξε συνειδητή εκ μέρους τους. τώρα είναι να αναλύσουμε σε ποιο βαθμό κατά την άποψη της πλειοψηφίας των Αλβανών αυτή η αρχική λειτουργικότητα των δικτύων παραμένει ή εκλαμβάνεται ως ένα εμπόδιο στην ενσωμάτωση τους παρατείνοντας την εθνοτική περιθωριοποίηση (Ζάχου και Καλεράντε, 2009).

Τέταρτον, ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα που θέτουν οι Ζάχου και Καλεράντε (2009) αφορά στο αν και κατά πόσο οι σύλλογοι συνεισφέρουν στην ένταξη ή στο διαχωρισμό (segregation) των μεταναστών. Αυτό σε μεγάλο βαθμό εξαρτάται από τον προσανατολισμό τους, τις δραστηριότητες τους, αλλά και τη θέση που παίρνουν στην ευρύτερη κοινωνία. Αν για παράδειγμα, κατευθύνουν τις οργανωτικές τους προσπάθειες στη διατήρηση της παράδοσης και επιζητούν να προστατεύσουν την κουλτούρα τους από τις νέες επιρροές. Στις περιπτώσεις των Συλλόγων που οι Ζάχου και Καλεράντε (2009) διερευνούν, ακόμη και των πολιτιστικών τοπικών συλλόγων που επιχειρούν να συντηρήσουν τη

¹³⁶⁸ Οι σύλλογοι καλλιτεχνών-διανοουμένων όπως για παράδειγμα ο «Πολιτιστικός Σύλλογος Συγγραφέων και Καλλιτεχνών της Αλβανίας Liter Art» και ο «Σύλλογος Καλλιτεχνών Drita» αναδεικνύουν στοιχεία της αλβανικής κουλτούρας και ταυτόχρονα μέσω του πνευματικού επίπεδου των μελών τους, διαφοροποιούνται από τους άλλους νομιμοποιημένους ή άτυπους συλλόγους (Ζάχου και Καλεράντε, 2009).

¹³⁶⁹ Με τον όρο Εθνοτικοί Σύλλογοι οι Ζάχου και Καλεράντε (2009) αναφέρονται σε όσους Συλλόγους προβάλλουν στον τίτλο τους την πανεθνική ταυτότητα «Αλβανός», όπως ο «Σύλλογος Αλβανών Νομού Θεσσαλονίκης» και το «Σωματείο Αλβανών Μεταναστών». Αντιπροσωπεύουν ένα ώριμο στάδιο αποδοχής της ομογενοποιημένης εθνοτικής κατηγορίας, που στην πλειοψηφία τους απέφυγαν μέχρι πρόσφατα να την προβάλλουν ως μηχανισμό άμυνας στην αρνητική στάση της ελληνικής κοινωνίας. Με τη συνειδητή προβολή του μεταναστευτικού κύρους αρχίζουν να διαμορφώνουν το δικδικητικό τους πλαίσιο.

¹³⁷⁰ Οι Ζάχου και Καλεράντε (2009) τονίζουν ότι η πρώτη προσπάθεια συλλογικής έκφρασης μεταναστευτικών αιτημάτων γίνεται από το «Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών» που ιδρύεται άμεσα το Σεπτέμβριο του 2002 από ενάνα αρχικά μεταναστευτικές κοινότητες. Πρόκειται για μια κίνηση που αποβλέπει να συνενώσει σε ένα δεύτερο επίπεδο τους μετανάστες, χωρίς στενές εθνοτικές διαφοροποιήσεις, σε ένα άτυπο δίκτυο και στόχος του είναι να λειτουργήσει ως ομάδα πίεσης σε μια περίοδο που η ελληνική πολιτεία επανεξετάζει νομοθετικές ρυθμίσεις και επαναπροσδιορίζει τη στάση της στα μεταναστευτικά θέματα, ίσως και με την επίδραση της ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής.

¹³⁷¹ Αφού δεν μπορούν να διεκδικούν άμεσα στη συμμετοχική διαδικασία της δημοκρατικής διεργασίας ως πολίτες όπως οι Έλληνες, όπως σημειώνουν οι Ζάχου και Καλεράντε (2009) η συλλογική τους οργάνωση επιτρέπει την έμμεση παρουσία τους στα κοινά του ελληνικού πολιτικού συστήματος.

κοινοτική κουλτούρα και παράδοση αυτό δεν γίνεται με έντονο ή διεκδικητικό τρόπο και πολύ περισσότερο δε γίνεται με τρόπο απορριπτικό της κυρίαρχης κουλτούρας. Αντίθετα τονίζεται με έμφαση στα καταστατικά τους η σημασία της ενσωμάτωσης των Αλβανών στην ελληνική κοινωνία (Ζάχου και Καλεράντε, 2009). Και *πέμπτον*, οι Ζάχου και Καλεράντε (2009) τονίζουν γενικεύοντας ότι ακόμη και όταν ο κύριος σκοπός ενός Συλλόγου είναι η διατήρηση της κουλτούρας του τόπου καταγωγής, με ευρύτερους ή ειδικότερους όρους, αυτό δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ως στάση αντιθετική στην αφομοίωση ή στην ένταξη.

2.2. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η κύρια παράδοση μελέτης των μεταναστευτικών συλλόγων στην κοινωνιολογία είναι αυτή που προέρχεται από την εργασία του Tonnies (1955) ο οποίος υποστηρίζει ότι η έννοια της ένωσης περιλαμβάνει ακριβώς μια απουσία του είδους υποχρέωσης που προτείνεται από την έννοια της συλλογικής ταυτότητας. Είναι, για τον ίδιο, η «κοινότητα» όπου περιλαμβάνει την πραγματική αίσθηση ότι το άτομο ανήκει κάπου, ή μπορεί να θεωρήσει ότι η ιδιότητα μέλους της ομάδας του καθορίζεται και συγκεκριμενοποιείται. Οι διεθνείς κοινωνιολογικές έρευνες (du Bois, 1899; Dennis, Henriques and Slaughter:1956; Thompson:1968; Rex and Moore:1974; Beynon and Austin:1980; Rex, Joly and Wilpert:1987; Sachar:1993; Roscigno and Danaher:2004, κ.ά.) δείχνουν ότι τα άτομα επιθυμούν ή επιδιώκουν να γίνουν μέλη συλλογικών οργανώσεων, όχι μόνο επειδή έχουν το αίσθημα και την ανάγκη να «ανήκουν» κάπου, αλλά επίσης γιατί πιστεύουν ότι μέσω της συλλογικής οργάνωσής, δράσης και ιδιότητας μέλους τους μπορούν να πετύχουν τον εκάστοτε επιθυμητό σκοπό τους. Οι συλλογικές οργανώσεις υφίστανται προκειμένου να ικανοποιήσουν, να διεκδικήσουν και να εκπληρώσουν κοινούς σκοπούς των μελών τους, γεγονός που ισχύει για οποιαδήποτε μορφή συλλογικής δράσης και οργάνωσης, όπως ένωση, οργάνωση, σωματείο, εργατικό συνδικάτο, συλλογικές οργανώσεις μεταναστών. Ταυτόχρονα το εάν ένα άτομο συμμετέχει και δρα συλλογικά, ή όχι, τονίζει τα όρια της ταυτότητάς του καθώς αυτή τελείται, δηλαδή καθώς συμβαίνει, καθώς σχηματίζεται και αναπαράγεται στο χώρο και τον χρόνο της πρακτικής της εργασία και της ευρύτερης κοινωνίας. Για παράδειγμα, τα εργατικά συνδικάτα επιδιώκουν την αύξηση των ημερομισθίων, την βελτίωση των συνθηκών εργασίας και απασχόλησης, οι οργανώσεις των αγροτών αγωνίζονται για ευνοϊκές ρυθμίσεις προς τα μέλη τους, παράλληλα οι συλλογικές οργανώσεις των μεταναστών επιδιώκουν την επίτευξη κοινών συλλογικών στόχων των μελών τους. Η σημασία της δημιουργίας των συλλογικών οργανώσεων ή «κοινοτήτων» των μεταναστών έγκειται σε τρεις βασικούς λόγους στην αναγκαιότητα προσαρμογής στο ξένο περιβάλλον και την κοινωνία υποδοχής, στην διατήρηση και ενίσχυση της ταυτότητάς τους σαν τοπική, εθνική, πολιτική, πολιτισμική ή θρησκευτική μειονότητα, και στην διατήρηση των θεσμών, αξιών, ηθών και εθίμων, κουλτούρας και γλώσσας.

Το πρόβλημα δεν είναι απλά ιστορικό. Διεθνώς ένας σημαντικός αριθμός μελετών έχει αφιερωθεί, παραδείγματος χάριν, στους συλλόγους Ιταλών, Πολωνών, Εβραίων, Αφρικανών, Πακιστανών, Κουβανών και Κινέζων μεταναστών, ομάδες και σύλλογοι ιδιαίτερα πολιτικά αναμειγμένοι και ιδιαίτερα ορατοί. Ως αποτέλεσμα αυτού, πολύ λίγα έχουν γραφτεί, για τις σημαντικότερες από την άποψη της πραγματικής κοινωνικότητας και συλλογικής δραστηριότητας των μεταναστών, όπως για παράδειγμα τους τοπικούς συλλόγους. Το αποτέλεσμα είναι ότι οι ιστορικοί τείνουν να εστιάζουν σε μεγαλύτερους και πιο θεσμοποιημένους συλλόγους, ιδιαίτερα σε εκείνους που είχαν νομικό πρόσωπο, που συμμετείχαν στην επίσημη πολιτική, ή που συναλλάσσονταν με το κράτος. Αυτό μπορεί να παραγάγει μια διαστρεβλωμένη εικόνα, ενώ οι μικρές ενώσεις αντιπροσωπεύουν πραγματικά την πιο κοινή μορφή κοινωνικότητας των μεταναστών έξω από την οικογένεια. Οι μεταναστευτικοί σύλλογοι είναι μια ένδειξη του πώς οι μετανάστες βλέπουν τις διαφορές μεταξύ τους και με το υπόλοιπο της κοινωνίας, ή το πώς αυτές οι διαφορές γίνονται αντιληπτές από άλλους, μια ερμηνεία του οποίου βρίσκεται στην κυβερνητική πολιτική. Οι κυβερνητικές πολιτικές μέσα στο ίδιο χρονικό πλαίσιο και χώρα θα λειτουργήσουν διαφορετικά για τις διαφορετικές ομάδες. Με τη μελέτη των οργανώσεων συγκεντρώνονται πολύτιμες πληροφορίες για τη διαδικασία εγκατάστασης των μεταναστών. Μπορεί κανείς έτσι να παρατηρήσει ποιες διαφορές καταστάθηκαν σημαντικές από ποιους, για οποίους, και για πόσο καιρό. Οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται κατ' αυτό τον τρόπο μπορούν να αξιολογηθούν μόνο εάν είναι γνωστό ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την ίδρυση και τη συνέχεια των οργανώσεων, και πώς αυτή η επιρροή λειτουργεί. Μελέτες (J. C. Moya, 2005; F. Vermeulen, 2005; H. R. Cordero-Guzmán, 2005; M. Hooghe, 2005) σε αυτό το ζήτημα δείχνουν ότι τα χαρακτηριστικά των μεταναστευτικών κοινοτήτων και η δομή πολιτικών ευκαιριών ασκούν την περισσότερη επιρροή και ότι η φύση των σχέσεων είναι μη-γραμμική. Πάρα πολύς και επίσης πολύ λίγος ανταγωνισμός, από τις κυβερνήσεις ή τα συνδικάτα, οδηγούν στη μειωμένη οργανωτική δραστηριότητα, αποτέλεσμα, οι πάρα πολύ μικρές και οι πάρα πολύ μεγάλες μεταναστευτικές ομάδες να βιώνουν προβλήματα στη διατήρηση των συλλόγων τους. Λαμβάνοντας υπόψη τις κατηγοριοποιήσεις, την μεταναστευτική διαδικασία και τις επιπτώσεις της αγοράς εργασίας η ανάλυση εστιάζει στους μεταναστευτικούς συλλόγους που αναδύονται από την εργασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

3. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΙΔΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Στο παρόν κεφάλαιο η διδακτορική διατριβή θα αναφερθεί στην ανάπτυξη διάφορων ειδών κοινοτήτων από τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς. Βασικό πρόβλημα που απασχολούσε έντονα την ακαδημαϊκή κοινότητα είναι η ο ρόλος της μισθωτής εργασίας και της καπιταλιστικής αγοράς εργασίας στη διαμόρφωση νέων μορφών κοινοτήτων σε σχέση με τις παραδοσιακές κοινότητες που είχαν τον τόπο προέλευσης ως κοινό στοιχείο αναφοράς (Φούσκας, 2009α). Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα ιδίως στην *Αμερική* (Hansel and Schelsinger, 1945; Ottley, 1945; Handlin, 1951; Glazer and Moynihan, 1963; Gutman, 1966; Bodnar, 1976; Bodnar, Weber and Simon, 1979; Hershberg, 1981; Bodnar, Simon and Weber, 1982; Simon and Deley, 1984; Foner, 1985; Penninx, 1986; Heisler, 1986; Portes and Rumbaut, 1990; Barrett, 1992; Thomas, 1992; Hoerder and Rössler, 1993; Model, 1997; Brooks, 2000; Light, Bernard and Kim, 2000; Zeter and M. Pearl, 2000; Caroline, 2002; Remennick, 2002; Cordero-Guzmán, 2005; O'Day, 2005; Alkapar, 2006; Waldinger, 2007)¹³⁷² στην *Ευρώπη* (Dahya, 1972-1973; Wallis, 1974; Power, Garling and Hardman, 1979; Cross, 1983; Cross, 1983; Wilpert, 1983; Castles and Kosack, 1985; Penninx, 1986; Bade, 1987; Buechler and Buechler, 1987; Lucassen, 1987; Waterman and Kosmin, 1988; Talai, 1989)¹³⁷³; Herbert, 1990; Μουσούρου, 1991;

¹³⁷² M. L. Hansen. and A. M. Schlesinger (1945) *The Atlantic Migration: 1607-1860*. United States: Harvard University Press; R. Ottley (1945) *New World A-Coming: Inside Black America*. New York: The World Publishing Company; O. Handlin (1951) *The Uprooted: The Epic Story of the Great Migrations that Made the American People*. Boston: Little Brown; Moynihan, D. and N. Glazer (1963) *Beyond the Melting Pot: The Negroes, Puerto Ricans Jews, Italians and Irish of New York*. Cambridge: MIT Press; H. G. Gutman (1966) *Work, Culture and Society in Industrializing America: Essays in American Working-Class and Social History*. Oxford: Basil Blackwell; J. Bodnar (1976) "Immigration and Modernization: The Case of Slavic Peasants in Industrial America", *Journal of Social History*, vol.10, pp.44-67; J. Bodnar, M. Weber, M. and R. Simon (1979) «Migration, Kinship and Urban Adjustment: Blacks and Poles in Pittsburgh, 1900-1930», *The Journal of American History*, vol.66, no.3, pp.548-565; T. Hershberg (ed.) (1981) *Philadelphia: Work, Space, Family, And Group Experience in the Nineteenth Century: Essays Toward and Interdisciplinary History of the City*. United States: Oxford University Press; J. Bodnar, R. Simon, and M. P. Weber (1982) *Lives of Their Own: Black Italians, and Poles in Pittsburgh, 1900-1960*. United States: University of Illinois Press; R. J. Simon and M. Deley (1984) "The Work Experience of Undocumented Mexican Women Migrants in Los Angeles", *International Migration Review*, vol.18, no.4, pp.1212-1229; N. Foner (1985) "Race and Color: Jamaican Migrants in London and New York City", *International Migration Review*, vol.19, no.4, pp.708-727; B. S. Heisler (1986) "Immigrant Settlement and the Structure of Emergent Immigrant Communities in Western Europe", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, vol.485, pp.76-85; Portes, A. and R. G. Rumbaut (1990) *Immigrant America: A Portrait*. California: University of California Press; J. R. Barrett (1992) "Americanization from the Bottom Up: Immigration and the Remaking of the Working Class in the United States, 1880-1930", *The Journal of American History*, vol.79, no.3, pp.996-1020; Thomas, R. W. (1992) *Life for Us Is What We Make It: Building Black Community in Detroit, 1915-1945*. United States: Indiana University Press; D. Hoerder and H. Rössler (eds.) (1993) *Distant Magnets: Expectations and Realities in the Immigrants Experience, 1840-1930*. New York: Holmes and Meier; S. Model (1997) "An Occupational Tale of Two Cities: Minorities in London and New York", *Demography*, vol.34, no.4, pp.539-550; C. Brooks (2000) "In the Twilight Zone between Black and White: Japanese American Resettlement and Community in Chicago, 1942-1945", *The Journal of American History*, vol.8, no.4, pp.1655-1687; I. Light, R. B. Bernard, and R. Kim (1999) "Immigrant incorporation in the Garment Industry of Los Angeles", *International Migration Review*, vol.33, no.1, pp.0005-0025; L. Remennick (2002) "Transnational Community in the Making: Russian-Jewish Immigrants of the 1990s in Israel", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.28, no.3, pp.515-530; H. R. Cordero-Guzmán (2005) "Community-Based Organisations and Migration in New York City", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.889-909; A. O'Day (2005) "Imagined Irish Communities: Networks of Social Communication of the Irish Diaspora in the United States and Britain in the Late Nineteenth and Early Twentieth Centuries", *Immigrants and Minorities*, vol.23, no.2-3, pp.399-424; R. Waldiner (2007) "The Bounded Community: Turning Foreigners into Americans in Twenty-First Century L.A.", *Ethnic and Racial Studies*, vol.30, no.3, pp.341-374.

¹³⁷³ Ο Talai (1989) στην μελέτη του δίνει μια ενδελεχή περιγραφή των συλλόγων των Αρμένιων μεταναστών την περίοδο 1981-1982 στο Λονδίνο. Στην έρευνά του εντόπισε τέσσερις κατηγορίες εθελοντικών συλλόγων: πρώτον, κύριες (owner) ενώσεις [Εκκλησιαστικό

1993; Kulczycki, 1994; Model and Lapido, 1996; Model, 1997; Hoggart and Mendoza, 1999; Zeter and M. Pearl, 2000; Dietz, 2000; Caroline, 2002; Bade, 2003; Alkpar, 2006; Griffins, Sigona and Zetter, 2006)¹³⁷⁴ και σε άλλες χώρες (Spenser, 1992; Yeoh and Khoo, 1998; Owusu, 2000; Offer, 2004; Offer, 2007) παρατηρείται η ανάπτυξη κοινοτήτων με βάση τη θρησκεία, το έθνος (Metcalfe, 1996; Wilce, 1998), το επάγγελμα, τον τόπο (Kennedy and Roudometof, 2005).

Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα και μέχρι και σήμερα φαίνεται να διαμορφώνονται διάφορα είδη κοινότητας των μεταναστών σε σχέση και με την εργασία (Sachar, 1993, Cohen, 1987, 1995)¹³⁷⁵. Στα μέσα του εικοστού 20^{ου} αιώνα αναπτύσσονται άλλου είδους κοινότητες βάση διπολικών σχημάτων, με βάση την υπηκοότητα, το έθνος, τη φυλή, (vanVoss and van derLinden, 2002; Spicker, 2004γ) το χρώμα, το φύλο, τη σχέση με το κράτος πρόνοιας (άνεργος, μη-άνεργος) και τη σχέση με την ιστορία (από αποικία ή με αποικία, νέο-αποικιοκρατικά κράτη ή μη-αποικιοκρατικά κράτη) (Marks and Richardson, 1984; Cohen, 1994)¹³⁷⁶. Σύμφωνα με την κοινωνιολογική σκέψη στις αρχές του εικοστού αιώνα 20^{ου} αιώνα παρατηρείται ένα βασικό πρόβλημα: ότι η μισθωτή εργασία, οι νέες μορφές εργασίας και

Συμβούλιο Αρμενικής Κοινότητας του Λονδίνου (London Armenian Community Church Council, LACC) [Εκκλησιαστική Επιτροπή, Πολιτιστική Επιτροπή]; Αρμενικό Σπίτι Εμπιστοσύνης (Armenian Trust House); Αρμενικό Σπίτι της Εκκλησίας του Αγ. Sarkis (St. Sarkis's Church Trust)]; δεύτερον, διαχωριστικές περιπτώσεις (Αρμενική Γενική Γενναϊοδότη Ένωση Takeyan (Takeyan; Armenian General Benevolent Union, AGBU.); Ένωση Αποφοίτων Κολλεγίου Melkonian (Melkonian Alumni Association). Αρμενικές Ενώσεις Προσκόπων (Armenian Scouts Associations)], τρίτον, μη-πολιτικούς συλλόγους [Λέσχη ποδοσφαίρου (Football Club); Ένωση Τραγουδιού και Χορού Ararat (Ararat Song and Dance Ensemble), Ένωση Γυναίκων Anahid (Anahid Women's Association)], τέταρτον, πολιτικούς συλλόγους [Αρμενική Επαναστατική Ομοσπονδία (Armenian Revolutionary Federation); Αρμενική Εθνική Επιτροπή (Armenian National Committee)-[Πολιτιστική Ένωση Navasara (Navasara Cultural Association). Αρμενική Ομοσπονδία Νεολαίας (Armenian Youth Federation)]; Δημοφιλές Κίνημα της ASALA (Popular Movement of ASALA); Επιτροπή προς Υπεράσπιση των Αρμενίων Πολιτικών Κρατούμενων (Committee in Defense of Armenian Political Prisoners); Ένωση Βρετανό-Αρμενικής Κοινότητας (British Armenian Community Association)].

¹³⁷⁴ B. Dahya (1972-3) "Pakistanis in England", *New Community*, vol.2, pp.25-33; S. Wallis (1974) "Pakistanis in Britain", *New Community*, vol.4, no.1, pp.105-115; J. Power, M. Garling and A. Hardman (1979) *Migrant Workers in Western Europe and the United States*. Great Britain: Pergamon Press; G. S. Cross (1983) *Immigrant Workers in Industrial France: The Making of a New Laboring Class*. Philadelphia: Temple University Press; M. Cross (1983) *Migrant Workers in European Cities: Concentration, Conflict and Social Policy. Working Papers on Ethnic Relations no.19*; C. Wilpert (1983) "From Guestworkers to Immigrants", *New Community*, vol. XI, nos ½, Autumn/Winter, pp.137-142; St. Castles and G. Kosack (1985) *Immigrant Workers and Class Structure in Western Europe*. United States: Oxford Publication; R. Penninx (1986) "International Migration in Western Europe since 1973: Developments, Mechanisms and Controls", *International Migration Review*, vol.20, no.4, pp.951-972; K. J. Bade (ed.) (1987) *Population, Labour and Migration in 19th and 20th Century Germany*. Great Britain: Berg and St. Martin's Press; H. Buechler and J. M. Buechler (eds.) (1987) *Migrants in Europe: The Role of Family, Labor and Politics*. New York: Greenwood; J. Lucassen (1987) *Migrant Labour in Europe: 1600-1900: A Drift to North Sea*. Great Britain: Croom Helm; Waterman, St. and B. A. Kosmin (1988) "Residential Patterns and Processes: A Study of Jews in Three London Boroughs", *Transactions of the Institute of British Geographers*, vol.13, no.1, pp.79-95; V. A. Talai (1989) *Armenians in London: The Management of Social Boundaries*. Manchester: Manchester University Press; U. Herbert (1990) *A History of Foreign Labor in Germany, 1880-1980: Seasonal Workers/ Forced Laborers/Guest Workers* (trans. W. Templer). United States: University of Michigan Press; Blackwell; A. M. Μουσοπούρου (1991) *Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και στην Ευρώπη*. Αθήνα: Gutenberg; A. M. Μουσοπούρου (1993) *Από τους Γκαστάρμπαϊτερ στο Πινέμο της Σύνταξης. Προβλήματα της Σύγχρονης Μεταναστεύσης στην Ευρώπη*. Αθήνα: Gutenberg; J. J. Kulczycki (1994) *The Foreign Worker and the German Labor Movement: Xenophobia and Solidarity in the Coal Fields of the Ruhr, 1871-1914*. Great Britain: Berg; S. Model (1997) "An Occupational Tale of Two Cities: Minorities in London and New York", *Demography*, vol.34, no.4, pp.539-550; S. Model and D. Lapido (1996) "Context and Opportunity: Minorities in London and New York", *Social Forces*, vol.75, no.2, pp.485-510; K. Hoggart and C. Mendoza (1999) "African Immigrant Workers in Spanish Agriculture", *Sociologia Ruralis*, vol.39, no.4, pp.438-562; R. Zeter and M. Pearl (2000) "The Minority within the Minority: Refugee Community-Based Organizations in the UK and the Impact of Restrictionism on Asylum Seekers", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.26, no.4, pp.675-697; B. Dietz (2000) "German and Jewish Migration from the Former Soviet Union to Germany: Background, Trends and Implication", *Journal to Ethnic and Migration Studies*, vol.26, no.4, pp.635-652; N. Caroline (2002) "Constructing Differences and Sameness: The Politics of Assimilation in London's Arab Communities", *Ethnic and Racial Studies*, vol.25, no.2, pp.258-257; J. Bade (2003) Migration in European History, (trans. A. Brown). United States: . K. Alkpar (2006) "Conversion as a Migration Strategy in a Transit Country: Iranian Shiites Becoming Christians in Turkey", *International Migration Review*, vol.40, no.4, pp.817-853; D. Griffins, N. Sigona and R. Zetter (2006) "Integrative Paradigms, Marginal Reality: Refugee Community Organizations and Dispersal in Britain", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.32, no.5, pp.881-898.

¹³⁷⁵ R. Cohen (ed.) (1995) *The Cambridge Survey of World Migration*. Great Britain: Cambridge University Press.

¹³⁷⁶ S. Marks and P. Richardson (eds.) (1984) *International Labour Migration: Historical Perspectives*. Great Britain: Institute of Commonwealth Studies/ Maurice Temple Smith και Cohen, R. (1994) *Frontiers of Identity: The British and the Others*. London: Longman.

απασχόλησης (Potts, 1990)¹³⁷⁷, ο καπιταλισμός, η βιομηχανία (Piore, 1979)¹³⁷⁸ δημιουργούν νέες μορφές κοινότητας (Modood and Werbner, 1997) σε αντίθεση με τις παραδοσιακές μορφές του χωριού, του έθνους και του θρησκευματος. Δηλαδή από τον 19^ο αιώνα με αρχές του εικοστού 20^{ου}, έχουμε συνδικαλιστικές επαγγελματικές κοινότητες, εθνικές κοινότητες, Πολωνών, Εβραίων κ.ά. Στα τέλη του εικοστού αιώνα εμφανίζεται μια άλλη διάταξη των ανεπίσημων μεταναστών πολύ έντονη, καθώς πρόκειται για μια ομάδα ανθρώπων, που έχουν πολύ λίγα κοινά με τους νομικά κατοχυρωμένους μετανάστες ή με τις παλιές κοινότητες που είχαν να κάνουν με το έθνος, το επάγγελμα κ.ά. και χαρακτηρίζονται από νέες μορφές κοινωνικής οργάνωσης η οποία είναι στιγμιαία, είναι προσωρινή, είναι μεταφερόμενη δεν έχει ρίζες, σχέσεις με την «κοινότητα», με καταγωγές (Kaufman, 2004). Η ιστορία της εργασίας στην Ευρώπη θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι είναι η ιστορία της εργασίας των μεταναστών (Hutton, 1974) και της ανάπτυξης γεωγραφικά και πολιτικά της καπιταλιστικής οργάνωσης (Ψημμένος, 1999β:30)¹³⁷⁹.

Η Moch (2003)¹³⁸⁰ τόνιζε την σύνδεση της ανθρώπινης κινητικότητας και του ιστορικού πλαισίου, δηλαδή, τις αλλαγές στην ιδιοκτησία της αγροτικής γης, στην απασχόληση, στη δημογραφία, και το κεφάλαιο που ενέργησαν από κοινού μακροπρόθεσμα για να συσσωρεύσουν ανθρώπους από την επαρχία και κατόπιν για να διαλύσουν τους αγροτικούς πληθυσμούς στις πόλεις και τις κωμοπόλεις. Αυτοί οι δομικοί παράγοντες εξηγούν τα γενικότερα είδη σχεδίων μετανάστευσης (Castles, 1984; Castles and Miller, 1993; Hatton and Williamson, 1998; Castles, 2000)¹³⁸¹. Η μετανάστευση είναι μια εκλεκτική διαδικασία στην οποία οι νέοι μόνοι και άτεκνοι, ιστορικά είναι πιθανό να πάρουν το δρόμο της. Αυτοί περιλαμβάνουν τους νεαρούς άνδρες έτοιμους για μαθητείες, ως εργατικά χέρια στους αγρούς, ή αυτούς που δοκιμάζουν απλά την τύχη τους στην πόλη, περιλαμβάνουν επίσης τις νέες γυναίκες που εργάστηκαν στην κουζίνα, στο αγρόκτημα ή στην αστικής οικογένειας μεσαίων τάξεων ή πιο πρόσφατα στο εργοστάσιο και έπειτα στο γραφείο ή στην αίθουσα διδασκαλίας¹³⁸². Ήταν

¹³⁷⁷ L. Potts (1990) *The World Labour Market: A History of Migration* (trans. by T. Bond). London: Zen Books.

¹³⁷⁸ M. J. Piore (1979) *Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies*. United States: Cambridge University Press.

¹³⁷⁹ Η παραπάνω διαπίστωση ενισχύεται, εάν κανείς επικεντρωθεί ιδίως στην ιστορία της εργασίας των Ευρωπαϊκών χωρών, την περίοδο της αποικιοκρατίας και της βιομηχανικής επανάστασης (Ψημμένος, 1999:30). Από τις εξερευνητικές προς αναζήτηση πρώτων υλών και εργασίας μέχρι την περίοδο του δουλεμπορίου και της παγκόσμιας εφαρμογής εξαναγκαστικής εργασίας, από τους Ευρωπαίους εργοδότες, η ανάπτυξη της οικονομίας στην Ευρώπη φαίνεται να συνδέθηκε με την διεθνοποίηση της καπιταλιστικής παραγωγής και των εμπορικών ανταλλαγών καθώς και με την παραγωγή και διάθεση φθηνού εργατικού δυναμικού (Ψημμένος, 1999:30). Η ανάπτυξη του οικονομικού συστήματος είχε σαν προϋπόθεση την ανάπτυξη συστημάτων πολιτισμικού και πολιτικού ελέγχου της εργασίας τόσο στις αποικίες όσο και στην Ευρωπαϊκή ήπειρο (Ψημμένος, 1999:31). Μέσα από εκπαιδευτικές στρατηγικές και πολιτικές μετανάστευσης, η Ευρώπη ανέπτυξε διαχωριστικές γραμμές στο εργατικό δυναμικό της, πρόβαλε εθνορατσιστικές πολιτικές και πολιτικές αφομοίωσης, που σαν αποτέλεσμα είχαν την δημιουργία της παγκόσμιας ανθρώπινης γεωγραφίας (Ψημμένος, 1999:31). Αυτή η παγκόσμια γεωγραφία ενώ από τη μια ένωσε το εργατικό δυναμικό σε ένα σύστημα παγκόσμιας παραγωγής και εργασιακής διεύθυνσης, από την άλλη πλευρά δημιούργησε ένα παγκόσμιο σύστημα κατανομής της εργασίας που διαφοροποιούσε τις σχέσεις και τη χρήση του εργατικού δυναμικού (Ψημμένος, 1999:31). Με την ανάπτυξη των συστημάτων παραγωγής και εργασιακής διεύθυνσης, όπως του Τεϋλορισμού και του Φορντισμού, μια σύγχρονη διασύνδεση της εργασιακής δραστηριότητας έγινε δυνατή, δημιουργώντας ταυτόχρονα ένα νέο εργασιακό μεταναστευτικό δυναμικό που στηρίχθηκε στη μεταφορά μεταναστών εργατών από τη μια χώρα στην άλλη (Ψημμένος, 1999:31).

¹³⁸⁰ L. P. Moch (2003) *Moving Europeans: Migration in Western Europe since 1950*. Indiana: Indiana University Press.

¹³⁸¹ S. Castles (1984) *Here for Good: Western Europe's New Ethnic Minorities*. Great Britain: Pluto Press; Castles, St. and M. J. Miller (1993) *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Great Britain: Macmillan; T. J. Hatton and J. G. Williamson (1998) *The Age of Mass Migration: Causes and Economic Impact*. New York: Oxford University Press; St. Castles (2000) *Ethnicity and Globalization: From Migrant Worker to Transnational Citizen*. Great Britain: Sage.

¹³⁸² Τα παιδιά των εργατών δίχως εκτάσεις γης στην σύγχρονη Ευρώπη ήξεραν από μια πολύ νεαρή ηλικία ότι θα έπρεπε να βρουν μια διαβίωση έξω από το σπίτι των γονέων τους. Επιπλέον, οι παραγωγικές οικογένειες αγροτών θα μπορούσαν σπάνια να υποστηρίξουν όλα

οικογενειακές στρατηγικές που «έστευλαν» μερικά παιδιά και διατήρησαν άλλα στο σπίτι (Stichter, 1985)¹³⁸³. Οι οικογένειες με τα λιγότερα χρήματα και την ιδιοκτησία δεν θα μπορούσαν να διατηρήσουν τα παιδιά τους και έπρεπε να φύγουν όλα. Το επάγγελμα και η κοινωνική θέση σύνδεσαν τους μετανάστες με τις ιδιαίτερες επαφές και τους προσέλκυσαν στους συγκεκριμένους προορισμούς. Η εργατική δύναμη εναπόθετε διαφορετικούς στόχους στους άνδρες και τις γυναίκες, κατά συνέπεια, οι ευκαιρίες για τους άνδρες και τις γυναίκες να κερδίσουν το ψωμί τους, τους οδήγησε μερικές φορές σε διαφορετικούς δρόμους. Οι μετανάστες κινήθηκαν σε περιοχές που συνδύαζαν την ανδρική και τη γυναικεία απασχόληση, παραδείγματος χάριν, τα ορυχεία άνθρακα και οι κλωστοϋφαν-ντυρικοί μύλοι, και αναζητούσαν εργασία για τις γυναίκες στο σπίτι. Σε άλλες περιπτώσεις, η μετανάστευση για τους Εβραίους, τους Αφρικανούς, τους Παλαιστινίους και τους Αρμένιους (Talai, 1989) χαρακτηρίστηκε από τους διωγμούς, την βίαιη μετακίνησή τους και τον ξεριζωμό (Cohen, 1997a; van Hear,).

3.1. ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΩΜΕΝΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΟ ΣΙΚΑΓΟ ΚΑΤΑ ΤΟ 1900

Ο «hobo» είναι ατομικιστικό πρόσωπο και αρνείται να αρμόσει στη ρουτίνα (Cohen and Taylor, 1976) της συμβατικής κοινωνικής ζωής, και «αγανακτώντας» με κάθε είδος κοινωνικής πειθαρχίας, έχει αποκοπεί από την οργανωμένη κοινωνία¹³⁸⁴. Πρώτον, ο σύλλογος «Βιομηχανικοί Εργάτες του Κόσμου» (Industrial Workers of the World/IWW)¹³⁸⁵ διαμορφώθηκε στο Σικάγο το 1905, όπου αποτελεί την έδρα του και οι συνελεύσεις σχεδόν αμετάβλητα έχουν πραγματοποιηθεί εκεί¹³⁸⁶. Πρωτο-δημιουργήθηκε στο «κέντρο», διατηρήθηκε και παγιωτοίχθηκε από τους μετακινούμενους εργαζομένους. Ο «hobo» πάντα

τα παιδιά τους. Σε καθεμία περίπτωση, η μετακίνηση ήταν μέρος του ερχομού στην ωριμότητα σε πολλές αγροτικές οικογένειες. Επιπλέον η μετανάστευση ενσωματώθηκε στα οικογενειακά σχέδια της εργασίας και της απόκτησης χρημάτων, για τις οικογένειες οριζόμενες που έπρεπε να «αναχωρήσουν».

¹³⁸³ S. Stichter (1985) *Migrant Laborers*. Cambridge: Cambridge University Press.

¹³⁸⁴ Για εκείνους υπάρχει μόνο ο ανοικτός δρόμος που προσφέρει μια ύπαρξη χωρίς πειθαρχία, χωρίς οργάνωση, χωρίς έλεγχο. Ανησυχία και δυσάρεστη, η ζωή ενός «ανέστου» είναι μια πρόκληση, ο πιο στοιχειώδης τρόπος από τον οποίο τα άτομα επιδιώκουν να δραστηριοποιηθούν από την πραγματικότητα (Anderson, 1923:230). Από αυτήν την ανησυχία, προσπάθειες είχαν προκύψει μέσω των οποίων ο «hobo» είχε προσπαθήσει να υλοποιήσει τα όνειρά του. Μεταξύ των οργανώσεων που ξεκίνησαν ή που προωθούνται από τους μετανάστες είναι πρώτον, οι «Βιομηχανικοί Εργάτες του Κόσμου (Industrial Workers of the World/IWW), δεύτερον, η «Διεθνής Ένωση Κοινωνικής Προστασίας και Αδελφότητας» (International Brotherhood Welfare Association/IBWA), τρίτον, η «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών» (Migratory Workers' Union/MWU), τέταρτον, η «Ένωμένη Αδελφότητα Αμερικανών Εργαζομένων» (United Brotherhood of American Laborers/UBAL), και πέμπτον, το «Φιλάνθρωπο και Προστατευτικό Τάγμα των Περιπατητών ή Πεζοπόρων» (Benevolent and Protective Order of Ramblers/BPOR (Anderson, 1923:230).

¹³⁸⁵ Η δομή του IWW είναι απλή. Η μονάδα είναι η βιομηχανική τοπική συνδικαλιστική οργάνωση (local), η οποία αποτελείται από όλους τους εργαζομένους μιας βιομηχανίας σε μια τοποθεσία. Οι διάφορες τοπικές συνδικαλιστικές οργανώσεις μιας βιομηχανίας συνδυάζονται για να διαμορφώσουν ένα βιομηχανικό τμήμα. Τα τμήματα ενώνονται μαζί για να συγκροτήσουν το σύλλογο «Μία Μεγάλη Ένωση» (One Big Union). Η οργάνωση διαχειρίζεται από έναν γενικό γραμματέα που έχει ουσιαστικά εκτελεστικά καθήκοντα. Μερικοί από τους εκπροσώπους καυχούνται ιδιότητα μέλους 100.000 ατόμων, αλλά αυτή είναι μια υπερεκτίμηση. Η ιδιότητα μέλους κυμαίνεται άλλοτε ανοδικά και άλλοτε μειώνεται με τις εποχές, αλλά ίσως έχει φθάσει σε 100.000 κατά περιόδους. Η ιδιότητα μέλους είναι «στο δρόμο» τις περισσότερες φορές, και ακόμη και τα μέλη των τοπικών συνδικαλιστικών οργανώσεων είναι μετανάστες, έτσι ώστε οι καθορισμένοι αριθμοί δεν είναι πάντα ακριβείς ή προσοί. Η μηνιαία συνδρομή είναι πενήντα cents, γεγονός που υποδεικνύει ότι πολλά πιστά μέλη δεν είναι σε καλή οικονομική κατάσταση. Τα μέλη σε καλή κατάσταση αντιπροσωπεύουν πιθανώς το ένα τρίτο ή το ένα τέταρτο των ατόμων στην IWW, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.232.

¹³⁸⁶ Το Σικάγο έχει προημάτων ιδιαίτερα από τους μετανάστες-ρίζοσπάστες επειδή είναι κέντρο μεταφορών και λόγω της ανεκτικής στάσης του απέναντι στους «ομιλητές» (street speakers) (Anderson, 1923:230). Θεωρητικά, το IWW είναι μια οργάνωση για όλους τους βιομηχανικούς εργάτες, αλλά είχε πιο ενθουσιωδώς υποστηριχθεί από τους «hobos».

προσδιοριζόταν με αυτό και, στη Δύση, έχει διαδραματίσει έναν μαχητικό ρόλο¹³⁸⁷ στην πάλη των μαχών του (Anderson, 1923:231). Όταν ορισμένα εποχιακά επαγγέλματα αρχίσουν, όπως οι συγκομιδές των χωραφιών, τα οικοπέδα κατασκευών, και οι περιοχές ξυλείας, οι οργανωτές του συλλόγου ξεκινούν για να βρουν και να εγγράψουν μέλη¹³⁸⁸. Το πρόγραμμα του IWW προσφέρει μια ακτίνα της ελπίδας στο άτομο που είναι «χωρίς δυνατότητες» (down and out). Ο «hobo», δυσανεκτός με τα πράγματα ως έχουν, δεν έχει χρόνο να περιμένει αργές διαδικασίες εξέλιξης. Το καταστατικό¹³⁸⁹ του IWW απευθύνεται σε εκείνον επειδή είναι αντι-εξελικτικός, και κηρύσσει το «Ευαγγέλιο» του αγώνα και της επανάστασης. Αντιτάσσεται στο συμβιβασμό και τη συμφιλίωση, και βεβαιώνει ότι η πάλη πρέπει να συνεχιστεί εφόσον υπάρχει μια εργοδοτική τάξη (employing class) (Anderson, 1923:234). Κανένα άτομο, «χωρίς δυνατότητες» (down and out), δεν μπορεί να ακούσει αυτό το δόγμα χωρίς μια συγκίνηση. Η δήλωση ότι ούτε ένα τέταρτο δεν θα δοθεί στον κεφαλαιοκράτη είναι μουσική στα αυτιά του (Anderson, 1923:234)¹³⁹⁰. Εντούτοις, το IWW στο Σικάγο απολαμβάνει μια ελευθερία για τις δραστηριότητές του που δεν βρίσκονται σε πολλές άλλες πόλεις¹³⁹¹.

¹³⁸⁷ «Η καθυστέρηση και η μη-εξέλιξη των συνδικάτων όπως οργανώθηκαν στην Αμερικανική Ομοσπονδία Εργασίας (American Federation of Labour), και η αδυναμία του συνδικάτου όπως στην Αμερικανική Ομοσπονδία της Εργασίας, και η αδυναμία του πολιτικού σοσιαλισμού για να προστατεύσουν την ψήφο και να παρέχουν τα απαραίτητα όργανα για να συνεχίσουν την παραγωγή στη μελλοντική κοινωνία», είναι οι λόγοι για την ύπαρξη του IWW. Είναι μια προσπάθεια να οργανωθούν οι εργαζόμενοι σύμφωνα με τις βιομηχανικές γραμμές, δηλαδή να αντικατασταθούν, τα συνδικάτα, οι βιομηχανικές ενώσεις για όλους τους εργαζομένους σε μια βιομηχανία. Όλες οι βιομηχανικές ενώσεις, οι μεταλλουργοί, οι εργαζόμενοι στις κατασκευές, οι ναυτικοί, οι εργαζόμενοι στην γεωργία, επεδίωκαν να συνδυαστούν σε ένα μεγάλο σύλλογο αποκαλούμενο «Μια Μεγάλη Ένωση» (One Big Union), στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.231.

¹³⁸⁸ Κυκλοφορούσαν φήμες ότι κανένας δεν θα επιτρέπεται για να εργαστεί σε ορισμένες εργασίες εκτός και αν φέρει μια κόκκινη κάρτα, αλλάζεις θα ρίχνονται έξω όλα τα μη μέλη από τα φορτηγά τρένα, ότι όλοι οι εργαζόμενοι πρέπει να παίρνουν μαζί τους τις κάρτες ιδιότητας μέλους, αλλάζεις οι εργοδότες μιας ορισμένης περιοχής θα έκδοσαν τις αμοιβές της περιστασιακής εργασίας, ή ότι σε άλλες τοποθεσίες οι αμοιβές είναι καλές επειδή το IWW δεν θα επέτρεπε σε κανέναν χωρίς την κόκκινη κάρτα να εργαστεί. Το IWW ως σύλλογος δεν εγκρίνει επίσημα τις μεθόδους εκφοβισμού, και λάμβανε μέτρα ενάντια σε οποιοδήποτε περιπτώσεις που υποπίπτουν στην αντίληψή του. Εντούτοις, η δύναμη και ο φόβος φέρνουν μέλη. Τα άτομα που αναζητούν εργασία σε μια κοινότητα εργασιών στην οποία μέλη του IWW έχουν τον έλεγχο θα πρέπει να βγάλουν κάρτες για να αποφύγουν τη όμοια σύγκρουση. Τα άτομα θα γίνουν μέλη στην οργάνωση για να διευκολυνθούν, και έτσι οι ιδιότητες μέλους βιώνονται απότομα και σπάνια διατηρούνται κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού. Το IWW δεν εξαρτάται πλήρως από το φόβο για να κερδίσει τα μέλη του, καθώς η μεγάλη έλλειψη η χορηγία του IWW, από όλες τις άλλες ριζοσπαστικές οργανώσεις, είναι το πνεύμα της ανησυχίας που είναι μέρος της σύνθεσης του κάθε «hobo», στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.233.

¹³⁸⁹ «Η εργατική και η εργοδοτική τάξη δεν έχουν τίποτα από κοινού. Δεν μπορεί να υπάρξει καμία ειρήνη εφόσον η πείνα και η επιθυμία βρίσκεται μεταξύ των εκατομμυρίων εργαζομένων ατόμων και οι λίγοι που αποτελούν την εργοδοτική τάξη, έχουν όλα τα καλά πράγματα της ζωής. Μεταξύ αυτών των δύο τάξεων μια προσπάθεια πρέπει να συνεχιστεί έως ότου οργανωθούν οι εργαζόμενοι του κόσμου ως τάξη, πάρουν την κατοχή της γης και των μηχανημάτων της παραγωγής, και καταργήσουν το σύστημα αμοιβών. Διαπιστώνουμε ότι με την επικέντρωση της διαχείρισης των βιομηχανιών σε όλο και λιγότερα χέρια καθιστά τα συνδικάτα ανίκανα να αντιμετωπίσουν τη συνεχώς αυξανόμενη δύναμη της εργοδοτικής τάξης. Τα συνδικάτα ενθαρρύνουν μια παροβία κατάσταση που επιτρέπει σε ένα σύνολο εργαζομένων για να μην είναι ίσο με ένα άλλο (pitied) σύνολο εργαζομένων στην ίδια βιομηχανία, και με αυτόν τον τρόπο συμβάλλουν με το να νικήσουν το ένα το άλλο στον αγώνα των αμοιβών. Επιπλέον τα συνδικάτα βοηθούν την εργοδοτική τάξη να παραπληρήσουν τους εργαζομένους στην πεποίθηση ότι η εργατική τάξη έχει από κοινού ενδιαφέροντα με τους εργοδότες της. Αυτές οι συνθήκες μπορούν να αλλάξουν, και το ενδιαφέρον της εργατικής τάξης που υποστηρίχτηκε μόνο από μια οργάνωση διαμορφώσε κατά ένα τέτοιο τρόπο ώστε όλα τα μέλη της σε οποιοδήποτε βιομηχανία, ή σε όλες τις βιομηχανίες εάν είναι απαραίτητα, να παύουν την εργασία, όποτε μια απεργία ή μια ανταπεργία πραγματοποιείται σε οποιοδήποτε τμήμα εκ' αυτού, κάνοντας κατά συνέπεια μια ζημιά στον έναν εργοδότη, ζημιά σε όλους. Αντί του ρητού, «η αμοιβή μιας δίκαιης ημέρας για την εργασία μιας δίκαιης ημέρας», πρέπει να εγγραφεί στο έμβλημά μας το επαναστατικό σύνθημα, «κατάργηση του συστήματος αμοιβών». Είναι η ιστορική αποστολή της εργατικής τάξης για να απομακρύνει την κεφαλαιοκρατία. Ο στρατός της παραγωγής πρέπει να οργανωθεί, όχι μόνο για την καθημερινή προσπάθεια με τους κεφαλαιοκράτες, αλλά και να συνεχίσει την παραγωγή όταν θα έχει νικήσει η κεφαλαιοκρατία. Με να οργανωθούν βιομηχανικά διαμορφώσουμε τη δομή της νέας κοινωνίας μέσα στο πλαίσιο της παλαιάς», στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.233.

¹³⁹⁰ Κάθε μέλος του IWW αναμένεται για να είναι ένας ταρachaποιός, και οπουδήποτε πηγαίνει είναι η αποστολή του να σπείρει τους «σπόρους» της δυσανεκτικότητας και για να παρενοχλήσει τον εργοδότη, ενώ ορισμένα μέλη πηγαίνουν από εργασία σε εργασία ως «ανακριτές» (Anderson, 1923:234). Παραμένουν συνήθως αρκετά για να αρχίσουν μια διαταραχή μεταξύ των κανονικών υπαλλήλων, και για να απάλλαγουν και συνεπώς οι ταρachaποιός θεωρούν έναν μακρύ κατάλογο αποδόσεων ως στοιχεία της επιτυχίας τους. Το IWW γίνεται κατανοητό ελάχιστα από την κοινωνία γενικά, καθώς η κοινωνία θεωρεί ότι είναι μια οργάνωση «αγρωτών που δεν θα εργαστούν», και ότι τα αρχικά αντιπροσωπεύουν «αγρότες που δεν θα εργαστούν», ή «θέλω ούισκι». Είναι αλήθεια ότι πολλοί από εκείνους θέλουν ούισκι και

Δεύτερον, η οργάνωση των hobo γνωστή ως «Διεθνής Ένωση Κοινωνικής Προστασίας και Αδελφoσύνης» (International Brotherhood Welfare Association/IBWA)¹³⁹². Η IBWA τόνιζε την κοινωνική εργασία, την αδελφoσύνη, και τη συνεργασία μεταξύ των «hobos» (Anderson, 1923:236). Στόχευε να οργανώσει και να εκπαιδεύσει τους μη-οργανωμένους (unorganized) και τους χωρίς-εκπαίδευση (uneducated) αστέγους και μετανάστες εργαζομένους¹³⁹³. Τρίτον, η «Ένωση Μεταναστών Εργαζομένων», ή το (Migratory Worker's Union/MWU), που αποτελείται πλήρως από «hobos», οργανώθηκε μέσα στο IBWA το 1918¹³⁹⁴. Περαιτέρω, το MWU αρχίζοντας από «ένα ξεκάθαρο» και λιγότερο ριζικό πρόγραμμα από το IWW, προσέλκυε τους πιο συντηρητικούς των μελών του που είχαν χάσει την πίστη τους στο επαναστατικό κίνημα¹³⁹⁵.

Τέταρτον, η «Ενωμένη Αδελφότητα Αμερικανών Εργαζομένων» (United Brotherhood of American Laborers/UBAL) της οποίας στόχος ήταν να ενώσει όλους τους μετανάστες εργαζομένους και ακόμα και τους μη-μετανάστες εργαζομένους με το σύνθημα, «Η ανησυχία του ενός είναι η ανησυχία όλων»¹³⁹⁶. Πέμπτον, το «Φιλάνθρωπο και Προστατευτικό Τάγμα των Περιπατητών ή Πεζοπόρων» (Benevolent and Protective Order of Ramblers/BPOR) υποτιθέεται ότι ήταν μια ημι-μυστική οργάνωση¹³⁹⁷. Οι οργανώσεις Hobo δεν είναι ποτέ μια επιτυχία¹³⁹⁸ στις Ηνωμένες Πολιτείες (Anderson,

πολλοί δεν θέλουν την εργασία, αλλά η οργάνωση δεν είναι ούτε υπέρ-του-ουίσκου, ούτε αντι-της-εργασίας (Anderson, 1923:235). Κατά τη διάρκεια του πολέμου η αντίθεση στην οργάνωση ήταν έντονη, και το Σικάγο ήταν το κέντρο των συλλήψεων και των ποινικών δώξεων.

¹³⁹¹ Και υπάρχουν δύο λόγοι για αυτήν την ανεκτική τοποθέτηση: πρώτον, η οδός West Madison, όπου το IWW είναι το πιο ενεργό, είναι ουσιαστικά απομονωμένη από άλλα μέρη της πόλης. Δεύτερον, το Σικάγο είναι τοποθετημένο μακριά από τις πεδιάδες μάχης της οργάνωσης (Anderson, 1923:235).

¹³⁹² Όπως το IWW ξεκίνησε το 1903, αλλά η ιδιότητα μέλους της δεν έχει υπερβεί ποτέ τα 5.000 άτομα. Η IBWA, όπως το IWW, προσέλαβε με ενδιαφέρον μια νέα κοινωνική κοινωνία επιταγή στην οποία δεν θα υπάρξει καμία τάξη. Αλλά όπου το IWW προτείνει να χρησιμοποιήσει την άμεση βιομηχανική οργάνωση δράσης ή για να ολοκληρώσει τους σκοπούς του, η IBWA θα χρησιμοποιούσε την εκπαίδευση.

¹³⁹³ Το IBWA είναι κατά ένα μεγάλο μέρος η δημιουργία James Eads How, ένα μέλος μιας πλούσιας οικογένειας από το St. Louis, ο How δυσχεραρισμένος με την ευκολία και την άνεση μιας πλούσιας ανθρώπινης ζωής, έφυγε από το σπίτι του και εισήλθε στην ομάδα των «hobos» και των «αγυριών». Ενδιαφερόμενος για τα προβλήματά τους, ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την καλύτερευση των συνθηκών τους, και συνέλαβε την ιδέα ενός μεγάλου διεθνούς οργανισμού των «hobos». Το πρόγραμμα της IBWA εκτίθεται στο άρθρο III του καταστατικού της: «(α) για να συγκεντρώσει τους ανοργανωτους εργαζομένους, (β) για να συνεργαστεί με τα πρόσωπα και τις οργανώσεις που επιθυμούν καλύτερες κοινωνικές συνθήκες, (γ) για να χρησιμοποιήσει το αχρησιμοποίητο έδαφος και τα μηχανήματα προκειμένου να παρασχεθεί εργασία στους ανέργους, (δ) για να παράσχει ιατρική, νομική και άλλη ενίσχυση στα μέλη της, (ε) για να οργανώσει τον μη-οργανωμένο και να τον βοηθήσει στο να λάβει αποδοτικές αμοιβές στην εργασία μεταφορά όπου χρειάζεται, (στ) για να εκπαιδεύει την κοινή σκέψη στο δικαίωμα της συλλογικής ιδιοκτησίας στην παραγωγή και τη διανομή, και (ζ) για να επιφέρει την επιστημονική, βιομηχανική, διανοητική, ηθική και πνευματική ανάπτυξη των μαζών. Ένα άλλο τμήμα του καταστατικού αναφέρει ότι η οργάνωση αποσκοπεί στο «να ενώσει τους μετανάστες εργαζομένους, τους μη-απασχολούμενους (disemployed) και τους μη-οργανωμένους εργαζομένους και των δύο φύλων για την αμοιβαία βελτίωση και την ανάπτυξη, με τελικό αντικείμενο την κατάργηση της φτώχειας και της εισαγωγής μιας κοινωνίας χωρίς τάξεις, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.237.

¹³⁹⁴ Μερικοί από τους ηγέτες του IBWA θεώρησαν ότι η παλαιότερη οργάνωση παραμελούσε τα συμφέροντα του μετανάστη εργαζομένου, και ενδιαφερόταν πάρα πολύ για την κοινωνική εργασία και πάρα πολύ λίγο για την οργάνωση των εργαζομένων. Οι δημιουργοί της MWU θέλησαν να οργανώσουν μια ισχυρή ομάδα εργαζομένων μέσα στην IBWA που ήταν σε θέση να υπερισχύει των κανόνων και να πιέσει. Επίσης η MWU ήταν ένα σχέδιο να αποκτήσουν κεφάλαια ανεξάρτητα από την IBWA. Και επιπλέον, οι δημιουργοί προγραμματίσαν να οργανώσουν τους εργαζομένους σύμφωνα με τις βιομηχανικές γραμμές αποτελεσματικότερα από ότι είχε το IWW, το οποίο στο χρόνο ήταν μη-δημοφιλές εξ αιτίας της αντίθεσής του στον πόλεμο.

¹³⁹⁵ Οι «Στόχοι και τα Αντικείμενα» της οργάνωσης περιέχουν ένα συνολικά λιγότερο ριζοσπαστικό πρόγραμμα από τον πρόλογο του καταστατικού του IWW: (α) Εθνική κινητοποίηση ενάντια στους αντισυνταγματικούς νόμους δεδομένου ότι έχουν επιπτώσεις στο μετανάστη εργαζόμενο, (β) Ομοσπονδιακή επιθεώρηση όλων των οικοπέδων κατασκευής από την Υπηρεσία Δημόσιας Υγείας των Ηνωμένων Πολιτειών. (γ) Για να εργαστούν υπέρ της κατάργησης του συστήματος αλλοδαπών-συμμοριών και της εργασίας συμβάσεων των φυλακών, (δ) Ελεύθερη μεταφορά σε και από τις εργασίες για όλους τους μετανάστες εργαζομένους, (στ) Η κατάργηση των ιδιοκτητιών γραφείων απασχόλησης, (ζ) Μια πιο μικρή διάρκεια εργασίας ημέρα, στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.241.

¹³⁹⁶ Το πρόγραμμά της διαβεβαίωνε για χώρους ανάγνωσης, οπτικά θέαματα, ομιλίες, αλλά η κύρια έλξη είναι ένα ασφαλιστήριο συμβόλαιο ατυχήματος και ζωής που κάθε μέλος λαμβάνει.

¹³⁹⁷ Δεν είχε κανένα όφελος ή πρόγραμμα εκτός από το ότι τα μέλη συμφωνούν στο να βοηθούν το ένα άλλο όταν υπάρχει κάποιο πρόβλημα (Anderson, 1923:242). Πραγματοποιούσε συνεδριάσεις (για τα μέλη μόνο), αλλά δεν στοχεύει στο να εξετάσει οποιαδήποτε

1923:247). Είναι καταφανές ότι στις συνεδρίες του IWW και του IBWA έχουν συντρέξει έντονες διαφωνίες για τον ισχυρισμό των ενδιαφερόντων τους. Το IBWA είχε τέσσερις συνεδρίες κατά τη διάρκεια του χειμώνα 1921 και 1922 και το καλοκαίρι 1922 και όλες απέτυχαν να ολοκληρωθούν λόγω ζηλοτυπιών και πικρών συναισθημάτων. Μια συνεδρία στο Cincinnati το 1922, παρά το ότι συνεχίστηκε για τρεις ημέρες δεν κατέληξε κάπου, και μια ολόκληρη συνεδρία «ξοδεύτηκε» σε μια φιλονικία για την εκλογή ενός προέδρου. Μεταξύ του MWU και του IBWA υπήρχε μια ιδιαίτερη αντιπάθεια, όμως το MWU δεν μπορούσε να σταθεί μόνο του και να συνεργαστεί με την κύρια οργάνωση. Το IWW ήταν ενάντια και στους δύο, αλλά ακόμη και στο IWW υπάρχει μια διαρκής διαφωνία μεταξύ των μεταναστών και των εγχώριων εργαζομένων¹³⁹⁹.

3.2. ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΠΟΛΩΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Οι Thomas και Znaniecki (1984) αναφέρονται στην οργάνωση των μεταναστών από την Πολωνία στην Αμερική (1918-1920), σημειώνοντας ότι από τη στιγμή που ο μετανάστης δεν είναι πλέον μέλος της κοινωνίας από την οποία ήρθε, ζει στο επίκεντρο της αμερικανικής κοινωνίας, και ότι συνδέεται με αυτή με οικονομικούς δεσμούς και εξαρτάται από τους θεσμούς της, η μόνη γραμμή εξέλιξης που αφήνεται σε εκείνον φαίνεται να είναι αυτή που οδηγεί σε μια βαθμιαία αντικατάσταση στη συνείδηση αμερικανικών πολιτιστικών αξιών τιμών για τις Πολωνικές πολιτιστικές αξίες και συμπεριφορές του που προσαρμόζονται στο αμερικανικό περιβάλλον από συμπεριφορές που παρουσιάζονται από την χώρα προέλευσής¹⁴⁰⁰. Ο μετανάστης φέρνει με μαζί του στη χώρα υποδοχής τις

οικονομικά ή κοινωνικά προβλήματα. Το BPOR προσπαθούσε να προσθέσει μια ανθρώπινη αίσθηση (human touch) στη ζωή του μετανάστη και εν ολίγοις είναι μια λέξη καλός-συντροφιάς των «hobos».

¹³⁹⁹ Η αποτυχία μπορεί να εξηγηθεί τουλάχιστον εν μέρει από το εγωκεντρικότητα και τον ατομικισμό ή την ανευθυνότητα των μεταναστών εργαζομένων. Από τις πέντε προαναφερθείσες περιπτώσεις συλλογικών οργάνωσεων μεταξύ των μεταναστών εργαζομένων, μόνο μια λειτουργήσει ουσιαστικά στο Σικάγο. Αργά ή γρήγορα όλες οι συλλογικές προσπάθειες των «hobos» τελειώνουν τον ίδιο τρόπο, αποτυγχάνουν λόγω της υποψίας (suspicion) και της έλλειψης αρμονίας (lack of harmony), στο N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: The University of Chicago Press, p.243.

¹³⁹⁹ Η κινητικότητα και η αστάθεια του «hobo», που είναι και αιτία και συνέπεια της μεταναστευτικής υπάρξής του, που τον καθιστούν μη-ικανό (unfits him) για μια συλλογική ή οργανωμένη ζωή (Anderson, 1923:248). Επιπλέον, όντας χωρίς ιδιοκτησία (propertyless), το κίνητρο της σταθερής ιδιοκτησίας για να παραμείνουν «πιστοί» σε οποιοδήποτε θεσμό, δεν ισχύει (Anderson, 1923:248). Ενώ το άτομο της ιδιοκτησίας εξασφαλίζει καλύτερα το εαυτό του με την συλλογικότητα με το γείτονά του και την παραμονή του σε μια τοποθεσία, ο «hobo» προσπαθεί με την απομάκρυνση του από κάθε δυσκολία (Anderson, 1923:249). Έτσι ο «hobo» είναι χωρίς σύζυγο και παιδιά, όπου, η χωρίς-σύζυγο υπάρξή του, αυξάνει την κινητικότητά και την αστάθειά του.

¹⁴⁰⁰ Αυτή η αντικατάσταση μπορεί να είναι πιο χρονολογικά ή πιο γρήγορα, και διάφοροι παράγοντες που επικρατούν μεταξύ άλλων στις φυλετικές ομάδες μπορούν να επηρεάσουν το ρυθμό τους, αλλά ο μετανάστης ή ο απόγονος του μετανάστη, θεωρείται ακόμα Πολωνός στις παραδόσεις και στις συμπεριφορές, ή ήδη Αμερικανός, ή κάπου στον τρόπο από τον Πολωνισμό στον Αμερικανισμό, είναι και το ουσιαστικό θέμα που μελετάται, δηλαδή σε σχέση με εκείνον, πώς κάνει αυτή τη μετάβαση. Η θεμελιώδης διαδικασία που έχει συνεχιστεί κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου που εστιάζουν οι Thomas και Znaniecki είναι ο σχηματισμός μιας νέας πολωνο-αμερικανικής κοινωνίας από εκείνα τα μέρη που χωρίζονται από την πολωνική κοινωνία και που ενσωματώνονται στην αμερικανική κοινωνία. Αυτή η πολωνο-αμερικανική κοινωνία συνολικά, εξελίσσεται αργά από τον Πολωνισμό στον Αμερικανισμό, όπως παρουσιάζεται με το γεγονός ότι τα μέλη της, ιδιαίτερα εκείνα της δεύτερης γενιάς, αποκοιούν συνεχώς περισσότερες αμερικανικές συμπεριφορές και αντιλήψεις και επηρεάζονται από τον αμερικανικό πολιτισμό. Εδώ το μεμονωμένο άτομο είναι μέρος μιας ομοιογενούς ομάδας σχετικά με την επαφή του με έναν πολιτισμό που επηρεάζει σε διάφορους βαθμούς όλα τα μέλη της. Και το εντυπωσιακό φαινόμενο, το κεντρικό αντικείμενο της έρευνάς είναι ο σχηματισμός αυτής της επικρατούσας ομάδας από τα αρχικά ασυνάρτητα στοιχεία, και η δημιουργία μιας κοινωνίας που στη δομή και τις επικρατούσες συμπεριφορές της δεν είναι ούτε πολωνική, ούτε αμερικανική, αλλά αποτελεί ένα συγκεκριμένο νέο προϊόν του οποίου οι πρώτες ύλες έχουν προέλθει εν μέρει από τις πολωνικές παραδόσεις, εν μέρει από τους νέες συνθήκες στις οποίες οι μετανάστες ζουν, και εν μέρει από τις αμερικανικές κοινωνικές αξίες δεδομένου ότι ο μετανάστης τις παρατηρεί και τις ερμηνεύει, στο E.

παλαιές παραδόσεις και τις συμπεριφορές του, αλλά φυσικά όχι την κοινωνική οργάνωση της χώρας προέλευσής του (Zaretsky, 1984:241). Έχει μια τάση να συνδέεται με τους ανθρώπους που προέρχονται από το ίδιο περιβάλλον, και μόλις μια ομάδα τους συσσωρευτεί, οι παλαιοί θεσμοί αρχίζουν αυθόρμητα να επανεμφανίζονται. Αλλά είναι σαφές ότι δεν μπορούν να αναβιωθούν στη χώρα υποδοχής με το πλήρες αρχικό περιεχόμενο και τη σημασία τους¹⁴⁰¹ (Zaretsky, 1984:241). Παρακάτω περιγράφονται οι συλλογικότητες και οι οργανώσεις των Πολωνών μεταναστών στην Αμερική:

Πρώτον, η πανσιόν. Η διαδικασία με την οποία οι πολωνικές αποικίες εμφανίζονται και αυξάνονται μπορεί να περιγραφεί κατά τη διάρκεια των τελευταίων είκοσι ή τριάντα ετών ως εξής: όταν ένας Πολωνός μετανάστης βρίσκει μια εργασία με ικανοποιητικές αμοιβές και τη θεωρεί μόνιμη, σε μια τοποθεσία όπου δεν υπάρχει καμία πολωνική εγκατάσταση ακόμα, συνήθως προσπαθεί αμέσως να προσελκύσει τους φίλους και τους συγγενείς του από άλλες πολωνο-αμερικανικές κοινότητες (Zaretsky, 1984:242)¹⁴⁰². Μερικές φορές, δεν καταφέρνει να προσελκύσει κανέναν, όπου τότε εάν δεν αφήσει το μέρος οδηγημένος από τη μοναξιά, γίνεται βαθμιαία απορροφημένος στο αμερικανικό περιβάλλον¹⁴⁰³.

Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.240.

¹⁴⁰¹ *Πρώτον*, η αναδημιουργία τους είναι μια σχετικά χρονοβόρα διαδικασία. Είναι μια χωρίς σκέψη απαίτηση για τις παλιές κοινωνικές αξίες, παρά η πραγματοποίηση ενός συνειδητού σχεδίου επικοδόμησης του παλαιού συστήματος. Αλλά αν και η μεγάλη πλειοψηφία των μεταναστών είναι αγροτικές προέλευσης και επομένως πολύ συντηρητική, οι αρχικές συμπεριφορές τους αλλάζουν απαραίτητως στις νέες συνθήκες με το χρόνο και η ζήτηση για τις παλιές αξίες γίνεται λιγότερο απαιτητική και λιγότερο καθορισμένη. *Δεύτερον*, οι συλλογικότητες που οι μετανάστες διαμόρφωναν στην Αμερική την περίοδο της έρευνας είναι αποδεδειγμένα λιγότερο συνεκτικές συνεπές από τις κοινότητες τους στην Ευρώπη γύρω από έναν πυρήνα μόνιμων αποίκων, που είναι συνήθως αρκετά πρόσφατης προέλευσης, υπάρχει μια μάζα μετατόπισης που στρατολογείται συνεχώς από τους άτομα που είτε φεύγουν μετά από μια μικρή χρονική περίοδο, ή για μερικά χρόνια. *Τρίτον*, ενώ ο παλιός αγρότης ή μια μικρή κοινότητα ήταν σε μεγάλο βαθμό αυτόρκης, η περισσότερες από τις ανάγκες των μελών ικανοποιούνταν μέσα στην ομάδα. Η Πολωνο-αμερικανική κοινότητα εξαρτάται από τον εξωτερικό κόσμο σε ένα τέτοιο θεμελιώδες θέμα καθώς η οικονομική επιβίωση, αντλεί το εισόδημά της από την εργασία σε αμερικανικά καταστήματα και εργοστάσια, και καταναλώνει σχεδόν αποκλειστικά τα αμερικανικά προϊόντα. Για τους παραπάνω λόγους, μέσα από μια σταθερή εισροή νέων μεταναστών που προέρχονται άμεσα από την Πολωνία και το σύνολο μνημών από την χώρα προέλευσης, αποτρέπεται το ενδιαφέρον για τους παραδοσιακούς θεσμούς από να το εξαφανιστούν εξολοκλήρου, η κοινωνική οργάνωση που αναπτύσσεται αυθόρμητα εδώ απαραίτητος, είναι μόνο μια ατελής μίμηση των παλαιών πολωνικών παραδόσεων. Στρέφεται ακόμα γύρω από την οικογένεια και την αρχική κοινότητα και οι θεμελιώδεις αρχές της άμεσης προσωπικής αλληλεγγύης και συμμόρφωσης με την κοινωνική άσκηση είναι ακόμα αναγνωρίσιμα, αλλά από τις διαφορές και συνεπείς πεποιθήσεις και έθιμα, που κατέστησαν αυτούς τους θεσμούς τόσο πλούσιες και ζωτικής σημασίας, που όμως τα περισσότερα είτε εξολοκλήρου ξεχάστηκαν είτε ήταν ανεπαρκή, ενώ παράλληλα οποιεσδήποτε νέες πεποιθήσεις και συνήθειες μορφές συμπεριφοράς μπορεί να είχαν αναπτυχθεί, οι νέες συνθήκες δεν είναι επαρκώς γενικευμένες, ή σταθερές, ή δεσμευτικές για να λάβουν επαρκώς τη θέση της εξαλειμμένης παράδοσης, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.242.

¹⁴⁰² Είναι εξοικειωμένοι με τέτοιους κοινωνικές ανταποκρίσεις και αναγνώριση, που μια πρωτογενής ομάδα μόνο με παλαιούς κοινωνικούς δεσμούς και ομοιομορφές συμπεριφοράς μπορεί να δώσει, και εντούτοις μπορεί καλά να προσαρμόσει στις αμερικανικές οικονομικές και πολιτικές συνθήκες αλλά σπάνια γίνεται αποδεκτός αμέσως ως μέλος από μια αμερικανική πρωτογενή ομάδα ή από μια πρωτογενή ομάδα μερικτών άλλων μεταναστών. Ακόμα κι αν ήταν αποδεκτός θα έχανε την αμεσότητα και τη ζεστασιά των κοινωνικών σχέσεων με τις οποίες είναι εξοικειωμένος στην ομάδα του.

¹⁴⁰³ Συνήθως, εντούτοις, μια μικρή ομάδα Πολωνών εργατών διαμορφώνεται σύντομα, και η πρώτη προσπάθειά τους είναι έχουν μια πολωνική πανσιόν (boardinghouse), *πρώτον*, για οικονομικούς και *δεύτερον*, για κοινωνικούς λόγους. Συχνά κάποιος από εκείνους που έχουν κάποια χρήματα και μια σύζυγο στην Αμερική αναλαμβάνει την πρωτοβουλία, φέρνει τη σύζυγό του μόλις η κατάσταση του φαίνεται σταθερή, νοικιάζει ένα μεγάλο διαμέρισμα, και παίρνει άλλους ως οικοτρόφους (Zaretsky, 1984:242). Καμιά φορά μπορεί να συμβεί να παντρευτεί κάποιος ένα κορίτσι από την Πολωνία, έχοντας κατανοήσει ότι επρόκειτο να κρατήσουν μια θέση στην πολωνική πανσιόν. Μερικές φορές υπό τέτοιους όρους μια σύζυγος ή μια αρραβωνιαστικιά έρχεται ακόμη και από την Ευρώπη. Συχνά, εντούτοις, η πρωτοβουλία προέρχεται όχι από ένα άτομο αλλά από μια ομάδα όπου όλοι οι εργάτες βάζουν κάποια χρήματα για την ενοίκιαση και τον εφοδιασμό του διαμερίσματος με έπιπλα και καλούν έναν από τους ανθρώπους τους που έχει μια σύζυγο ή ένα μια αρραβωνιαστικιά για να την φέρει εκεί μαζί. Σε αυτήν την περίπτωση αγοράζουν τα τρόφιμά τους και η γυναίκα μαγειρεύει μόνο και καθαρίζει το σπίτι, που λαμβάνει για τις υπηρεσίες αυτές ένα μικρό ποσό, από ένα έως δύο δολάρια εβδομαδιαίως, και με σιωπηρή κατανόηση τρώει η ίδια και τα παιδιά της από τα τρόφιμα των οικοτρόφων της. Εάν η τοποθεσία έχει μια μόνιμη βιομηχανία, η μικρή πολωνική κοινότητα συνεχίζει να αυξάνεται, είτε από προσκεκλημένους, είτε από τις ανεξάρτητες αφίξεις. Σχεδόν κάθε μεμονωμένη ή μικρή οικογένεια μόλις εγκατασταθεί προσελκύει νέα μέλη από το εξωτερικό, όσο μεγάλη η κοινότητα μπορεί ήδη να είναι, υπό τον όρο ότι οι οικονομικοί όροι είναι ευνοϊκοί. Ο λόγος για τον οποίο, ακόμα και όταν υπάρχει μια πολωνική ομάδα που διαμορφώνεται, τα μέλη του προσκαλούν άλλα τους φίλους και τους συγγενείς τους για να έρθουν, πρόκειται ακόμα μια φορά να βρεθεί στην επιθυμία για την ανταπόκριση (κοινωνική ή διαπροσωπική ή

Δεύτερον, το οικογενειακό σύστημα. Η εισροή των νέων μεταναστών γίνεται συχνά για καιρό ο σημαντικότερος παράγοντας για την αύξηση μιας κοινότητας. Αργότερα όταν η κοινότητα είναι σίγουρα εγκατεστημένη, οι γάμοι και οι γεννήσεις στην αρχή ενώ θεωρούνται ασήμαντοι, αποκτούν βαθμιαία κυρίαρχη σημασία¹⁴⁰⁴. Φυσικά το οικογενειακό σύστημα χάνει ένα μεγάλο μέρος της δύναμής του μέσω της μετανάστευσης, αλλά παραμένει ακόμα αρκετά ισχυρό, τουλάχιστον στην πρώτη γενιά, για να αποτρέψει οποιαδήποτε γρήγορη αποσύνθεση αυτής της συμπεριφοράς, η οποία είναι μια από τις παλαιότερες και ο πιο βαθιά ριζωμένες οικογενειακές συμπεριφορές¹⁴⁰⁵. Όταν τα παιδιά μεγαλώνουν, αναμένεται να συντηρήσουν την οικογενειακή αλληλεγγύη τουλάχιστον στην έκταση της επιστροφής στην οικογένεια των περισσότερων από τις αποδοχές τους¹⁴⁰⁶.

Τρίτον, ο σύλλογος αμοιβαίας βοήθειας. Μαζί με την αύξηση της νέας κοινότητας εμφανίζεται πρόοδος στην ενότητα και τη συνοχή¹⁴⁰⁷. Ο πρώτος σκοπός για τον οποίο μια τέτοια κοινωνία καθιερώνεται συνήθως είναι η αμοιβαία βοήθεια στις έκτακτες ανάγκες (ασθένεια, θάνατος, και πιο σπάνια, η έλλειψη εργασίας). Όσο ασαφής μπορεί να είναι αρχικά ο δεσμός της φυλετικής αλληλεγγύης μεταξύ των μελών μιας νέας κοινότητας, ωστόσο δεν αποτυγχάνει ποτέ στο να φανερωθεί στο θάνατο ενός μέλους¹⁴⁰⁸. Επιπλέον, η ομάδα των εργατών που αποτελεί μια Πολωνο-αμερικανική κοινότητα που είναι απομονωμένη και αποκομμένη από όλα τα ευρύτερα κοινωνικά δίκτυα και περιβάλλοντα, αντί να

θρησκευτική) και την επιθυμία για αναγνώριση. Εφόσον απομονώνεται ο Πολωνός μετανάστης μεταξύ των Αμερικανών ή των μεταναστών των διαφορετικών υπηκοοτήτων, χαιρείται την άφιξη οποιουδήποτε Πολωνού.

¹⁴⁰⁴ Από αυτή την άποψη πρέπει να αναφερθεί ότι από τη σκοπιά του παραδοσιακού οικογενειακού συστήματος, η οικογενειακή ομάδα πρέπει να τείνει να είναι όσο το δυνατόν πιο πολυάριθμη και ότι αυτή η παλαιά αντίληψη εμφανίζεται τέλεια με την άποψη της καθολικής εκκλησίας, σύμφωνα με την οποία όσο πιο πολλά παιδιά, θεωρούνται ευλογία του Θεού.

¹⁴⁰⁵ Πρέπει να προστεθεί ότι ο μετανάστης ξέρει σπάνια οποιαδήποτε μέσα για την αποτροπή της τεκνοποίησης εκτός από την άμβλωση, η οποία θεωρείται επαίσχυντη από την κοινότητα, πιθανώς επειδή τα ανύπανδρα κορίτσια, και η σεξουαλική ασχή. ο αγρότης τα θεωρεί μετά βίας σημαντικά για να περιορίσει η οικογένειά του. Επιπλέον, οι οικονομικές συνθήκες ευνοούν εδώ την αύξηση των μεγάλων οικογενειών. Γιατί αν και τα παιδιά δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν οικονομικά από εκείνους όπως σε ένα αγρόκτημα στην Πολωνία, ακόμα υπάρχουν σπάνια οποιοσδήποτε πραγματικούς δίσκοι λόγους να τα αναθρέψει, καθώς οι μέσες αμοιβές ενός μετανάστη είναι επαρκείς για να υποστηρίξουν μια μεγάλη οικογένεια στην κλίμακα με την οποία είναι εξοικειωμένος στην χώρα προέλευσης, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.244.

¹⁴⁰⁶ Έτσι ώστε οποιοσδήποτε διαπάνες η οικογένεια υφίσταται για να τα υποστηρίξει έως ότου φθάσουν στην εργασιακά ενεργό ηλικία ως επένδυση των οικογενειακών κεφαλαίων από τα οποία μια επιστροφή αναμένεται. Η δύναμη της κοινότητας είναι εδώ μεγαλύτερη από ότι στην Πολωνία και ευνοεί για προφανείς λόγους μια ταχεία ανάπτυξη του πληθυσμού, δεν θα είναι εκπληκτικό ότι η κοινωνική άποψη διατηρεί τα παλαιά πρότυπα αναπαραγωγής και το γόητρο μιας οικογενειακής ομάδας αυξάνεται με τον αριθμό παιδιών του. Φυσικά, σε περιπτώσεις μεμονωμένων αποδιοργάνωσης εκεί αυτοί οι παράγοντες μπορεί να πάντων να εργάζονται. Γενικά, λειτουργούν έτσι ώστε να καταστήσουν τους Πολωνούς μετανάστες τόσο παραγωγικούς όσο και στη χώρα προέλευσης. Η διάδοση έχει υπογραμμιστεί ως πατριωτικό καθήκον και στην Πολωνία και στην τοπική αποικία.

¹⁴⁰⁷ Στην αρχή η ομάδα των Πολωνών μεταναστών είναι λίγο-πολύ διεσπαρμένη εδαφικά, ιδιαίτερα όταν η τοποθεσία έχει διάφορα εργοστάσια ή ορυχεία. δεδομένου ότι κάθε εργάτης τείνει να ζει κοντά στη θέση εργασίας του. Δεν υπάρχει κανένα ενδιαφέρον για να κρατηθεί μαζί, εκτός από τους προσωπικούς δεσμούς της σχέσης και της φιλίας μεταξύ συγκεκριμένων μελών των ομάδων γάμου και του γενικού συναισθήματος της φυλετικής αλληλεγγύης. Αλλά τα άτομα πάντα εμφανίζονται σε κάθε ομάδα, συνήθως εκείνοι που είχαν κάποια εμπειρία σε άλλες Πολωνο-αμερικανικές κοινότητες, με τις οποίες το συναισθήμα της φυλετικής αλληλεγγύης και ίσως επίσης η επιθυμία να διαδραματιστεί ένας δημόσιος ρόλος, μετασημασιώνεται σε κίνητρα για την έναρξη μιας πιο στενής συλλογικής οργάνωσης (Zaretsky, 1984:245). Μια «κοινωνία» καθιερώνεται αμετάβλητα όποτε το σύνολο των μελών φθάσει τα 100 έως τα 300 μέλη (Zaretsky, 1984:245).

¹⁴⁰⁸ Συνήθως μια αυστηρή ασθένεια ή ένα βλαβερό ατύχημα προκαλεί επίσης συμπονετικά συναισθήματα και την επιθυμία για βοήθεια. Ακριβώς όπως σε θέματα σχετικά με την αύξηση της οικογένειας, έτσι και σε περιπτώσεις που απαιτούν την κοινοτική αλληλεγγύη, υπάρχουν συνθήκες και όροι που περιβάλλουν τις νέες Πολωνο-αμερικανικές κοινότητες, που είναι σε θέση να αντισταθμίσουν σε κάποιο μέτρο και για έναν ορισμένο χρόνο την αποδιοργανωτική επίδραση του νέου περιβάλλοντος. Ο εργάτης που δεν έχει καμία παραγωγική ιδιοκτησία και μισθώνεται με την βδομάδα προφανώς επηρεάζεται σοβαρότερα από την ατυχία, από τον αγρότη-καλλιεργητή ή ακόμα και από τον υπηρέτη στην κατοικία που μισθώνεται με το χρόνο. Ακόμα κατά τη διάρκεια περιόδων ανεργίας η αυξανόμενη δύναμη από τα κέρδη του, τον καθιστά ικανότερο να βοηθήσει άλλους σε περίπτωση ανάγκης και είναι προθυμότερος να κάνει αυτό, δεδομένου ότι τα χρήματα έχουν λιγότερη αξία για εκείνον από ότι στην χώρα προέλευσης, ιδιαίτερα αφότου έχει προλάβει τις αποδοχές του περισσότερου ως μέσα διαβίωσης παρά ως μέσα απόκτησης ιδιοκτησίας.

συγκροτεί όπως μια ομάδα εργαζόμενων ατόμων στην Πολωνία ένα αναπόσπαστο τμήμα μιας μεγαλύτερης κοινωνίας. Η ιδιωτική φιλανθρωπία από τους πλούσιους ανθρώπους, που στις περιοχές της επαρχίας της Πολωνίας, παραμένουν ακόμα μια πολύτιμη πηγή βοήθειας στις έκτακτες ανάγκες, είναι εντούτοις πολύ περιορισμένη στην Αμερική¹⁴⁰⁹ (Zaretsky, 1984:246).

Κατά τη διάρκεια των αρχικών σταδίων στην εξέλιξη μιας πολωνο-αμερικανικής κοινότητας, η αμοιβαία βοήθεια ασκείται sporadικά, από περίπτωση σε περίπτωση, με τη βοήθεια των εράνων που γίνονται προς ενίσχυση του ατόμου ή της οικογένειας σε αντιζοότητα¹⁴¹⁰. Το γεγονός ότι μια τέτοια ρύθμιση της αμοιβαίας βοήθειας είναι απαραίτητη εμφανίζει ότι η παλαιά «αφελής και χωρίς ανταπόδοση» (Zaretsky, 1984:246) κοινοτική αλληλεγγύη, όπου το κάθε άτομο είχε «νόμιμες» αξιώσεις στη βοήθεια κάθε άλλου ατόμου σε έναν βαθμό, εξαχθέν από τη στενότητα της κοινωνικής σύνδεσής τους, φαίνεται πλέον να έχει τροποποιηθεί ριζικά¹⁴¹¹. Δεδομένου ότι η κοινοτική αλληλεγγύη ήταν καθολικός κοινωνικός θεσμός μεταξύ των Πολωνών αγροτών στη χώρα ή το χωριό προέλευσης, και η νέα ατομικιστική και ανταλλακτική συμπεριφορά αναπτύσσεται σε όλες τις μεταναστευτικές κοινότητες στην Αμερική, είναι σαφές ότι ο θεσμός της αμοιβαίας ασφάλειας έχει μεταβληθεί και αλλοιωθεί, λαμβάνοντας τη μορφή που απορρέει από τον συνδυασμό, του προϋπάρχοντος θεσμού και της νέας κοινωνικής συμπεριφοράς που συναντάται σε όλες τις πολωνο-αμερικανικές συλλογικότητες.

Téparton, η κοινότητα. Η συλλογικότητα που ιδρύεται σε μια νέα κοινότητα είναι πολύ περισσότερο από ένα σύλλογο αμοιβαίας βοήθειας. Όχι μόνο φέρνει τα διεσπαρμένα μέλη της κοινότητας περιοδικά μαζί, επιπροσθέτως ενθαρρύνει την ενεργό κοινωνική επαφή, αλλά επίσης γίνεται το κοινωνικό όργανο της κοινότητας, η πηγή ολόκληρης της πρωτοβουλίας, και το όργανο για την πραγματοποίηση όλων των σχεδίων που ξεκινούν (Zaretsky, 1984:247). Αυτό είναι και η σημαντικότερη των λειτουργιών της. Σε ένα χωριό αγροτών δεν υπάρχει καμία ανάγκη ενός τέτοιου συλλογικού οργάνου, για την εδαφική-τοπική συγκέντρωση, καθώς η στενή κοινωνική συνοχή του χωριού κάνει δυνατή την άμεση μεμονωμένη πρωτοβουλία και την άμεση αυθόρμητη συνεργασία της ομάδας

¹⁴⁰⁹ Όσον αφορά στη δημόσια φιλανθρωπία, μια έκκληση σε ένα φιλανθρωπικό ίδρυμα εξετάζεται ακόμη και στην Πολωνία ως ένα σημάδι της κοινωνικού ξεπερασμού, και είναι ακόμη περισσότερο σημάδι ντροπής στα μάτια των Πολωνών μεταναστών στην Αμερική, λόγω του συναισθήματος ευθύνες στην ομάδα από το αμερικανικό περιβάλλον και συνθήκες, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.246.

¹⁴¹⁰ Τα μέλη μιας κοινότητας που έχουν εγκατασταθεί και είναι ευκατάστατα, στα οποία τις περισσότερες φορές η ευθύνη πέφτει είναι πρόθυμα να αντικαταστήσουν για αυτήν την ανεξέλεγκτη εθελοντική βοήθεια ένα τακτικό σύστημα αμοιβαίας ασφάλειας θανάτου και ασθένειας και να ευνοήσουν έτσι την καθιέρωση ενός συλλόγου που θα ελαχιστοποιεί τους κινδύνους τους, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.246.

¹⁴¹¹ Στην πραγματικότητα, τα περισσότερα από τα άτομα στο πλαίσιο του παλαιού συστήματος που θα ήταν τα πρώτα που καλούνται για να βοηθήσουν ένα μέλος, οι κοντινότεροι συγγενείς του, και οι παλαιοί γείτονές του, δεν είναι εδώ. Η λειτουργία τους πρέπει να αναληφθεί, τουλάχιστον εν μέρει, κατά τρόπο έμμεσο από τους «ξένους» που στην Πολωνία δεν θα τους ζητούσαν ποτέ να παρέμβουν. Στα μάτια αυτών, η βοήθεια που πρέπει να δώσουν εμφανίζεται όχι ως «φυσικό» καθήκον που εκτελείται χωρίς ανταπόδοση (unreflectively) αλλά ως, τεχνητό καθήκον, ως αποτέλεσμα των ανώμαλων συνθηκών. Και αυτή η τοποθέτηση διαβιβάζεται βαθμιαία ακόμη και σε εκείνους που στο πλαίσιο του παλαιού συστήματος θα υποχρεώνονταν πάντα να βοηθήσουν, ως φίλοι και στενοί συγγενείς. Το καθήκον του να βοηθήσει κανείς δεν μπορεί να αποποιηθεί εξολοκλήρου, γιατί το μέλος που βρίσκεται σε κίνδυνο ή σε αντιζοότητα είναι τουλάχιστον σύντροφος χωρικός, αλλά δεν συνδέεται πλέον με τα μέλη της κοινωνικής ζωής. Η αμοιβαία ασφάλεια είναι μια ανατοδοπική λύση αυτής της δυσκολίας. Είναι η καλύτερη μέθοδος αποφυγής της σύγκρουσης μεταξύ των στοιχείων των παλαιών συμπεριφορών της κοινοτικής αλληλεγγύης, που ενισχύονται από το συναισθήμα της ευθύνης ομάδας, και η ατομικιστική απροθυμία να επικυρωθούν οι αξιώσεις για τη βοήθεια που δεν φαίνονται πλέον ριζωμένες στην ίδια την φύση των πραγμάτων, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.246.

συντοπιτών-συγχωριανών¹⁴¹². Η πολωνο-αμερικανική κοινότητα, αντίθετα, είναι πάρα πολύ χαλαρωμένη κοινωνικά και εδαφικά ώστε να λειτουργήσει χωρίς ένα όργανο αποφάσεων, και δεν έχει κανένα παλαιό πολιτικό ή θρησκευτικό κέντρο που θα μπορούσε να διαδραματίσει αυτόν τον ρόλο, ενώ χρειάζεται την οργανωμένη πρωτοβουλία πολύ περισσότερο από την παλαιά πολωνική κοινότητα της οποίας οι δραστηριότητες μπορούν να τρέξουν για πολύ λίγο-πολύ ομαλά στα καθιερωμένα πλαίσια του παραδοσιακού συστήματος (Zaretsky, 1984:248)¹⁴¹³. Κατά συνέπεια όλες οι εκστρατείες για χορηγίες προς την Πολωνία κατέληγαν σε τέτοιες συλλογικές οργανώσεις (Zaretsky, 1984:248). Τέλος, το σημαντικό έργο της κοινότητας, μέσω του οποίου βεβαιώνεται η μονιμότητα της κοινωνικής συνοχής της και αποκτιέται το γόητρο και η ασφάλειά της, είναι η ίδρυση μιας συλλογικής οργάνωσης¹⁴¹⁴ (Zaretsky, 1984:248).

Πέμπτον, το κοινοτικό κέντρο. Είναι εσφαλμένη αντίληψη να υποτεθεί ότι ένα κοινοτικό κέντρο που ιδρύεται από τους αμερικανικούς κοινωνικούς φορείς μπορεί με τη μορφή του να εκπληρώσει την κοινωνική λειτουργία μιας πολωνικής κοινότητας (Zaretsky, 1984:249). Είναι ένα ίδρυμα που επιβάλλεται από το εξωτερικό αντί ελεύθερα να αναπτυχθεί από την πρωτοβουλία και τη συνεργασία των ανθρώπων των ιδίων, και, ο φυλετικά άγνωστος χαρακτήρας του, θα ήταν αρκετός να το αποτρέψει από την άσκηση οποιασδήποτε βαθιάς κοινωνικής επιρροής¹⁴¹⁵. Οποιαδήποτε πραγματική βοήθεια το

¹⁴¹² Για την παλαιά κοινότητα του χωριού, που περιλαμβάνει διάφορα χωριά, οι έτοιμοι θεσμοί της κοινότητας, είναι περισσότερο από επαρκείς για να πραγματοποιήσουν αλλαγές στο παραδοσιακό σύστημα. Κατά συνέπεια η συλλογική οργάνωση που στην Πολωνία αντιστοιχεί στην πολωνο-αμερικανική συλλογικότητα, αν και μπορεί να ασκήσει μια ισχυρή επιρροή πέρα από την πρωταρχική κοινότητα στην οποία υπάρχει και λειτουργεί, ενεργεί σπάνια ως όργανο αυτής της κοινότητας στην πρόταση ή την πραγματοποίηση των σχεδίων σχετικά με την κοινότητα συνολικά, εκτός από τα ειδικά θέματα ενδιαφέροντάς της, όπως η καθιέρωση των δημόσιων παραδοσιακών εθίμων (Zaretsky, 1984:247).

¹⁴¹³ Κατά συνέπεια, η μια νέα πολωνο-αμερικανική κοινότητα είναι η συλλογικότητα που υποθέτει την φροντίδα και λειτουργία των συμφερόντων της ομάδας με την οργάνωση των χωρών, των περιπάτων, εστίαση στα ενδιαφέροντά της με την παρουσίαση θεατρικών παραστάσεων, ομιλίες, θρησκευτική μέριμνα της με την πρόσκληση κάποιου ιερέα από κάποια παλαιότερη πολωνική κοινότητα. Είναι κέντρο πληροφοριών για τους νεοφερμένους μετανάστες, στέλνει στον Τύπο τις ειδήσεις για οποιοδήποτε ευκαιρίες που η χώρα υποδοχής μπορεί να προσφέρει σε Πολωνούς. Λειτουργεί και ενεργεί ως αντιπρόσωπος της κοινότητας στις σχέσεις της με τους κεντρικούς θεσμούς της πολωνο-αμερικανικής κοινωνίας και τελικά επίσης με τους αμερικανικούς θεσμούς που προσπαθούν να φθάσουν στην πολωνική κοινότητα για πολιτικούς ή κοινωνικούς λόγους.

¹⁴¹⁴ Κατά τη μελέτη αυτής της σημαντικής πολωνο-αμερικανικής συλλογικότητας πρέπει κανείς να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός για να μην αποδώσει πάρα πολλή σημασία στην εξωτερική μορφή και τον επίσημο σκοπό της. Ακριβώς όπως το σωματοειδές αλληλοβοήθειας είναι κάτι πολύ περισσότερο από μια μοιραία συλλογικότητα ασφάλειας, έτσι και η πολωνο-αμερικανική κοινότητα είναι κάτι πολύ περισσότερο από ένας θρησκευτικός σύλλογος για την κοινή λατρεία και προσευχή κάτω από την ηγεσία ενός ιερέα. Η μοναδική δύναμη της κοινότητας στην πολωνο-αμερικανική ζωή, πολύ μεγαλύτερη από ότι ακόμη και στις πιο συντηρητικές κοινότητες αγροτών στην Πολωνία, δεν μπορεί να εξηγηθεί από την υπεροχή θρησκευτικών ενδιαφερόντων που, όπως όλες τις άλλες παραδοσιακές κοινωνικές συμπεριφορές, αποδυναμώνονται από τη μετανάστευση, αν και φαίνονται να είναι τα τελευταία για να εξαφανίζονται πλήρως. Η πολωνική κοινότητα στην Αμερική είναι, απλά ένα μέρος της παλαιάς αρχικής κοινότητας, που αναδιοργανώνεται και που επανασυγκεντρώνεται (Zaretsky, 1984:248). Στο συγκεκριμένο σύνολο της είναι ένα υποκατάστατο και των δύο, με μια στενότερη αλλά πιο ευμετάβλητη ομάδα από το χωριό της χώρας προέλευσης. Στη θεσμική της οργάνωση εκτελεί λειτουργίες που στην Πολωνία εκπληρώνονταν από την κοινότητα του χωριού. Δεν ελέγχει τη ζωή των μελών της τόσο αποτελεσματικά όσο η παλαιά κοινότητα, γιατί, πρώτον, καλύπτει σπάνια μια δεδομένη περιοχή εξολοκλήρου, καθώς είναι αδύνατο να αναγκάσει κάποιον που βρίσκεται στην χώρα υποδοχής να ανήκει σε εκείνη, δεύτερον, το αποθέμα των κοινωνικά αναγνωρισμένων κανόνων και μορφών συμπεριφοράς είναι πολύ πιο ασθενέστερο, και τρίτον, οι συμπεριφορές των μελών της εξελίσσονται πάρα πολύ γρήγορα στις νέες συνθήκες, και τελικά, δεν έχει καμία υποστήριξη για τα εξαναγκαστικά μέτρα της ευρύτερης κοινωνίας της οποίας είναι μέρος. Εντούτοις οι δραστηριότητές της είναι πολύ ευρύτερες και πιο σύνθετες από εκείνες της κοινότητας στη χώρα προέλευσης λόγω των κοινωνικών και εργασιακών συνθηκών που την περιβάλλουν, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki. *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.249.

¹⁴¹⁵ Οι εκπρόσωποι-διαχειριστές του ξέρον συνήθως λίγα ή τίποτα για τις παραδόσεις, τις συμπεριφορές, και τη μητρική γλώσσα των ανθρώπων με τους οποίους πρέπει να ασχοληθούν και επομένως δεν μπορούν να γίνουν γνήσιοι κοινωνικοί ηγέτες υπό οποιοδήποτε συνθήκες. Η μορφή αυτής της οργάνωσης είναι βασισμένο στον τύπο μιας λέσχης, η οποία είναι εξολοκλήρου άγνωστη στον Πολωνό αγρότη. Οποιοσδήποτε κοινός δραστηριότητες προσπαθεί να αναπτύξει είναι σχεδόν πάντα, δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και, ενώ αυτοί αναμφισβητήτως αντιστοιχούν σε μια πραγματική κοινωνική ανάγκη, δεν είναι επαρκείς από μόνοι τους για να κηρύξουν μια κοινότητα μαζί και πρέπει να αντιμετωπιστούν μόνο ως επιθυμητό οικολογικό που αυξάνεται επάνω σε ένα ισχυρό θεσμό οικονομικής συνεργασίας (Zaretsky, 1984:249).

αμερικανικό κοινωνικό κέντρο στην μεταναστευτική κοινότητα είναι αποτέλεσμα της κατά περίπτωση βοήθεια¹⁴¹⁶, η οποία συνίσταται στην ενασχόληση άμεσα και χωριστά με τα άτομα ή τις οικογένειες. Έκτον, το εννοιακό σχολείο. Αμέσως μετά από την ολοκλήρωση της εκκλησίας ή ακόμα και πριν, οργανώνεται το εννοιακό σχολείο (Zaretsky, 1984:252)¹⁴¹⁷. Οι δάσκαλοι είναι κυρίως καλόγριες των διάφορων επιπέδων διδασκαλίας, αν και μερικές φορές ιερείς και άνδρες δάσκαλοι στις μεγαλύτερες περιοχές συγκέντρωσης, επίσης τα πολωνικά και τα αγγλικά χρησιμοποιούνται ως κύριες γλώσσες διδασκαλίας (Zaretsky, 1984:252)¹⁴¹⁸.

3.3. ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΙΤΑΛΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Οι Campani, Catani and Palidda (1987:166) αναφέρουν ότι για πολύ καιρό μελέτες για την ιταλική μετανάστευση στη Γαλλία υπογράμμιζαν την προοδευτική μείωση του μεταναστευτικού ρεύματος και την ένταξη ή αφομοίωση των Ιταλών μεταναστών. Οι Ιταλοί θεωρήθηκαν αδιάφοροι ερευνητικά, δεδομένου ότι κανένα «ιταλικό πρόβλημα» δεν είχε δημιουργηθεί στη Γαλλία. Εντούτοις, αν και η πλειοψηφία των Ιταλών έχει αφομοιωθεί και οι στατιστικές αποκαλύπτουν λίγες νέες αφίξεις, υπάρχουν ορισμένα σημάδια που δείχνουν τη ζωτικότητα της ιταλικής «κοινότητας» στη Γαλλία και τη συντήρηση μιας ιταλικής εθνικής ταυτότητας: *πρώτον*, το δίκτυο μετανάστευσης της οικογένειας (kin) και των συμπατριωτών χωρικών συνεχίζει να αναπτύσσεται¹⁴¹⁹. *Δεύτερον*, υπάρχουν περίπου εκατό

¹⁴¹⁶ Ενώ αυτή η μέθοδος μπορεί να φέρει μια αποδοτική προσωρινή βοήθεια στο άτομο, δεν συμβάλλει στην κοινωνική πρόοδο της κοινότητας ούτε κατέχει προληπτική επιρροή στον αγώνα κατά της κοινωνικής αποδιοργάνωσης. Και οι δύο αυτοί οι σκοποί μπορούν να επιτευχθούν μόνο με την οργάνωση και την ενθάρρυνση της κοινωνικής αυτοβοήθειας σε βάση οργάνωσης σε συλλόγους (Zaretsky, 1984:250). Στις σχέσεις τους με τους μετανάστες οι Αμερικανοί κοινωνικοί λειτουργοί υποθέτουν συνήθως, συνειδητά ή όχι, την τοποθέτηση ευγενικά και την προστατευτική ανωτερότητα, περιστασιακά, αν και σπάνια, κλίνοντας προς τον δεσποτισμό. Αυτή η συμπεριφορά μπορεί να γίνει αποδεκτή από τους νεοεισερχόμενους όπου είναι εξοικειωμένοι με αυτή στις σχέσεις τους με τις υψηλότερες τάξεις, αλλά είναι ικανή να προκαλέσει την αγανάκτηση σε εκείνους που, μετά από μια πιο μακροχρόνια παραμονή στη χώρα υποδοχής, έχουν αποκτήσει μια υψηλή φυλετική και προσωπική συνείδηση, στο E. Zaretsky (ed.) (1984) W. I. Thomas and F. W. Znaniecki, *The Polish Peasant in Europe and America*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, p.250.

¹⁴¹⁷ Συνήθως όταν η εκκλησία σχεδιάζεται με ορόφους, ο χαμηλότερος συμπεριλαμβάνει τις αίθουσες για τις τάξεις και για μικρές συνεδριάσεις. Μερικές φορές ένα ιδιωτικό σπίτι νοικιάζεται ή αγοράζεται για να χρησιμοποιηθεί ως σχολείο. Και στις δύο επιλογές, που αποδοκνούνται προσωρινές συνθήκες, για την αύξηση της κοινότητας, αργά ή γρήγορα δημιουργείται ένα ειδικό σχολικό κτήριο. Υπήρχαν πολλές κοινότητες, πέντε στο Σικάγο από τις οποίες περισσότερα από 2.000 παιδιά παρακολουθούν το σχολείο.

¹⁴¹⁸ Λαμβάνοντας υπόψη τα θετικά και τα αρνητικά του, το εννοιακό σχολείο είναι ένα κοινωνικό προϊόν της μεταναστευτικής ομάδας και ικανοποιεί τις σημαντικές ανάγκες της τελευταίας. Το πιο ουσιαστικό σημείο του εννοιακού σχολείου, δεν είναι ούτε ο θρησκευτικός χαρακτήρας του, ούτε ακόμη και το γεγονός ότι χρησιμοποιείται για να συντηρήσει στη νέα γενιά τη γλώσσα και τις πολιτιστικές παραδόσεις της χώρας προέλευσης, αλλά είναι η λειτουργία του εννοιακού σχολείου ως παράγοντας της κοινωνικής ενότητας της μεταναστευτικής κοινότητας και της συνοχής της μέσω των διαδοχικών γενεών. Το εννοιακό σχολείο ήταν ένας συγκεκριμένος, θεσμικός δεσμός μεταξύ των μεταναστών, όπου είχε τις εξής επιδράσεις: *πρώτον*, να τους φέρει μαζί εδαφικά, γιατί έχει παρατηρηθεί ότι εγγύτητα στο σχολείο, όπου τα παιδιά πρέπει να πάνε κάθε ημέρα, εξετάστηκε ως πιο επιθυμητό από την εγγύτητα στην εκκλησία, *δεύτερον*, η εκπαίδευση των παιδιών είναι ένα συμφέρον κοινό για όλα τα μέλη, ακριβώς όπως το θρησκευτικό ενδιαφέρον, και αυτή η κοινότητα ενθαρρύνεται από τη συμμετοχή των γονέων σε όλους τις εορταστικές εκδηλώσεις και γιορτές, και *τρίτον*, αλλά ακόμα σημαντικότερο από αυτήν την εννοποίηση της παλαιάς γενιάς είναι ο δεσμός που το εννοιακό σχολείο δημιουργεί μεταξύ της παλαιάς και της νέας γενιάς. Εκτιμώντας ότι τα παιδιά που παίζουν στο δημόσιο σχολείο γίνονται εντελώς αποξενωμένα από τους γονείς τους, εάν αυτοί είναι μετανάστες, το σχολείο κοινοποιεί, παρά το γεγονός ότι το πρόγραμμά μελετών τον είναι από πολλές απόψεις παρόμοιο με αυτό του δημόσιου σχολείου, σε μεγάλο βαθμό αποτρέπει αυτή την αποξένωση, όχι μόνο επειδή καθιστά τα παιδιά εξοικειωμένα με τη θρησκεία των γονέων τους, τη γλώσσα, και την εθνική ιστορία αλλά και επειδή εντυπώνει το σεβασμό αυτών των παραδοσιακών αξιών και του έθνους από το οποίο προήλθαν. Επιπλέον, το εννοιακό σχολείο δεν είναι μόνο ένας κοινός δεσμός μεταξύ όλων των μελών της παλαιάς γενιάς αλλά εξετάζεται επίσης από τη νέα γενιά ως δεσμός τους, ενθαρρύνοντας κατά συνέπεια το ενδιαφέρον τους για τις υποθέσεις της πολωνικής-αμερικανικής κοινότητας. Το εννοιακό σχολείο αποτελείε μια απαραίτητη έκφραση της τάσης της μεταναστευτικής κοινότητας στην αυτο-συντήρηση και αυτο-ανάπτυξη (Zaretsky, 1984:253).

¹⁴¹⁹ Το γεγονός ότι η αλυσωδωτή μετανάστευση υπάρχει ακόμα αποδεικνύει ότι οι παλαιοί μετανάστες έχουν βιώσει κοινωνικοοικονομική

ιταλικοί «τοπικοί» σύλλογοι Γαλλία σήμερα, και σαράντα-οκτώ ελεύθεροι ραδιοσταθμοί που εκπέμπουν στα ιταλικά ή στις ιταλικές διαλέκτους. Ένας «τοπικός» σύλλογος σημαίνει ότι τα μέλη του προέρχονται από την ίδια περιοχή της Ιταλίας, και πολύ συχνά από το ίδιο χωριό¹⁴²⁰. Γενικά, θεωρούν ότι η υπηκοότητα είναι λιγότερο σχετική από την κοινή προέλευση¹⁴²¹. Τρίτον, ένας ουσιαστικός αριθμός συμβούλων πόλεων και ακόμη και οι δήμαρχοι είναι ιταλικής καταγωγής, και ακόμα κι αν έχουν τη γαλλική υπηκοότητα, δεν έχουν ξεχάσει την προέλευσή τους¹⁴²². Η ιταλική μετανάστευση στη Γαλλία παρέχει ποικίλες περιπτώσεις δεδομένου ότι αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο, πρέπει να αποφευχθούν καθολικές γενικεύσεις, θα ήταν λανθασμένο να περιοριστεί κανείς σε μια κοινωνιολογία της καθημερινής ζωής (Campani, Catani and Palidda, 1987:167). Προφανώς, λαμβάνοντας υπόψη αυτήν την πολυπλοκότητα, η μελέτη του φαινομένου των συλλόγων δεν είναι από μόνη της επαρκής για να προσφέρει μια περιεκτική και συγκεκριμένη κατανόηση της ολότητας της ιταλικής μετανάστευσης στη Γαλλία, αλλά σίγουρα τη καθιστά πιθανή να αξιολογήσει μερικές από τις σημαντικότερες πτυχές της¹⁴²³.

3.3.1. ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ: 1900-1960

Μέχρι το τέλος του τελευταίου αιώνα, οι σύλλογοι Ιταλών μεταναστών στη Γαλλία ήταν μάλλον λίγοι και, όπως παρατηρούνταν για τη Λυών, αυτοί περιέλαβαν μια περιορισμένη πελατεία μεσαίων τάξεων. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση του Συλλόγου «Société Italienne de Secours Mutuel (Ιταλική Ένωση Αμοιβαίας Ενίσχυσης), που ιδρύθηκε το 1965, και επίσης σε πολιτιστικούς συλλόγους κυβερνητικής υποστήριξης και υπό την προεδρία του προξένου, όπως η Ένωση (Union) Muscale Italienne, που δημιουργείται το 1885 καθώς επίσης και ο σύλλογος Armonia Italienne¹⁴²⁴. Οι σύλλογοι άρχισαν να αναπτύσσονται και το 1900 στη Μασσαλία μόνο υπήρχαν είκοσι-δύο ιταλικοί σύλλογοι¹⁴²⁵.

επιτυχία και είναι σε θέση να ανταποκριθούν στα αιτήματα των συμπατριωτών χωρικών τους. Αυτό το γεγονός ρίχνει επίσης φως στη συντήρηση δικτύων με τη χώρα προέλευσης.

¹⁴²⁰ Για τον διαχωρισμό των μεταναστευτικών «κοινοτήτων» βάσει του τόπου καταγωγής (regional associations), βλ. και Εισαγωγή

¹⁴²¹ Ως εκ τούτου, αυτοί οι σύλλογοι περιλαμβάνουν μέλη γαλλικών και ιταλικών υπηκοοτήτων, και καλωσορίζουν μερικές φορές άλλους μετανάστες αλλά συνήθως καθιερώνουν μια κοινωνικοπολιτιστική και κοινωνικοοικονομική σχέση με το γαλλικό πληθυσμό στο δήμο διαμονής.

¹⁴²² Στην πραγματικότητα για τις τοπικές γαλλικές αρχές, οι καταστηματαρχές, οι επιχειρηματίες και οι μάστορες ιταλικής προέλευσης ή ιταλικής υπηκοότητας είναι όχι μόνο ψηφοφόροι ή τουλάχιστον φορολογούμενοι, αλλά είναι μέλη, συχνά εκπρόσωποι, ιταλικών «κοινοτήτων» που ενημερώνουν έναν τομέα κοινής γνώμης και πολιτιστικής ζωής της «κοινότητας». Με άλλα λόγια είναι δυνατό να μιλήσει για τις ομάδες πίεσης (pressure groups) ιταλικής προέλευσης σε τοπικό επίπεδο.

¹⁴²³ Οι Campani, Catani and Palidda (1987:167) θέτοντας το ερευνητικό ερώτημα «Με ποια θεωρητικά εργαλεία θα πρέπει το φαινόμενο των μεταναστευτικών συλλόγων να μελετηθεί»; επιλέγουν ένα διεπιστημονικό πλαίσιο έρευνας. Η ιταλική μετανάστευση στη Γαλλία δεν μπορεί να κατανοηθεί πλήρως χωρίς γνώση του ιστορικού πλαισίου της. Επομένως θα πρέπει να αναλυθεί η εξέλιξη της όσον αφορά την αιώνια-μακριά ιστορία της και θα δώσουμε την ιδιαίτερη προσοχή στην τρέχουσα περίοδο που έχει βεβαιώσει την άνοδο των τοπικών συλλόγων ενώσεων από το 1970.

¹⁴²⁴ Μεταξύ του τέλους του δέκατου ενάτου αιώνα και της αρχής του εικοστού αιώνα, η παρουσία πολιτικών μεταναστών (αναρχικοί, σοσιαλιστές, συνδικαλιστές, οι οποίοι είχαν δραστηριότητα από την αστυνομική καταστολή στην Ιταλία) υποκίνησαν την πολιτική ζωή και τη ζωή των συλλόγων μεταξύ Ιταλών, οι οποίοι ήταν συχνά επάνω μέχρι τότε παθητικά θύματα της ξενοφοβίας και των ρατσιστικών ξεσασμάτων.

¹⁴²⁵ Μερικές φορές οι ιταλικές Αρχές έβλεπαν με καχυποψία αυτούς τους συλλόγους. Υπήρχαν αναφορές, όπως η ανησυχία του Πρέσβη Torrielli σχετικά με μια ομάδα εξήντα απολυμένων Ιταλών εργαζομένων, που οδηγούνταν από έναν αναρχικό, ο οποίος είχε κλιμακώσει τους εκφοβισμούς στην Ιταλία, τη Γαλλία και την επιχείρηση που τους είχαν απολύσει (Campani, Catani and Palidda, 1987:175). Το διεθνιστικό (internationalist) κίνημα των συνδικάτων αποτέλεσε μια πολύ ενδιαφέρουσα σελίδα της ιστορίας, αλλά δεν πρόκειται να επαναληφθεί. Ήταν η πρώτη και η τελευταία φορά που εργαζόμενοι μετανάστες έκαναν τη φωνή τους να ακουστεί σε διεθνές επίπεδο, αν και ένα διεθνές κίνημα εργαζομένων θα ταίριαζε περισσότερο στην ίδια την κατάσταση τους ως μετανάστες. Τα ενεργά στελέχη εξέφρασαν

Στη δεκαετία του 1930 υπήρξε μια σημαντική συμμετοχή Ιταλών στις γαλλικές αριστερές οργανώσεις¹⁴²⁶. Αυτός είναι ένας αρκετά υψηλός αριθμός, που δεν ήταν ίσος με στις επόμενες περιόδους, με εξαίρεση συγκεκριμένους περιοχές ή τομείς όπως τα ορυχεία ή οι χαλυβουργικές εργασίες στο Βορρά ή στη Λωρραίνη κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1950¹⁴²⁷. Κατά τη διάρκεια της φασιστικής περιόδου, οι ιταλικές μορφές οργάνωσης στη Γαλλία διαιρέθηκαν σύμφωνα με τις πολιτικές γραμμές, δηλαδή, αφενός, οι αντι-φασίστες που βρίσκονταν στα αριστερά κόμματα ή σε μερικές οργανώσεις, και αφετέρου, οι επίσημες οργανώσεις που οργανώθηκαν ή που υποστηρίχθηκαν από την Ιταλική κυβέρνηση¹⁴²⁸. Εάν αυτό είναι η γενική εικόνα της ιταλικής συλλογικής ζωής (associational life), δεν πρέπει να παραλειφθεί ότι η πλειοψηφία των μεταναστών ούτε έγινε μέλος, ούτε συμμετείχε, ούτε το μέρος στους διαφορετικούς συλλόγους, είτε ιταλικούς είτε γαλλικούς. Αυτή η απουσία συμμετοχής (absence of participation) συνεχίστηκε μετά από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η νέα μεταπολεμική μετανάστευση ενίσχυσε την τάση προς την μη-πολιτικοποίηση (depoliticization), δεδομένου ότι οι περισσότεροι μετανάστες ήταν εργαζόμενοι με οικογένειες που προέρχονται από το νότο και τα νησιά. Αγνόησαν όλες τις μορφές πολιτικής ζωής, και σημασία αποδόθηκε στις αρχικές δομές, όπως η οικογένεια και οι προσωπικές σχέσεις¹⁴²⁹.

3.3.2. ΟΙ ΤΟΠΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΙΤΑΛΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ: 1960-1985

Επισημαίνοντας την ιστορική πορεία των οργανωτικών μορφών και την εξέλιξη των κοινωνικοπολιτικών διαστάσεων μεταξύ των Ιταλών μεταναστών, από το συνδικαλιστικό διεθνισμό στο τέλος του δέκατου ενάτου αιώνα, μέσω του αντι-φασισμού μεταξύ των παγκόσμιων πολέμων, στο «τοπικισμό» των τοπικών συλλόγων, είναι απαραίτητο να διερευνηθούν οι τύποι οργανώσεων και οι υπάρχουσες δομές τους. Σύμφωνα με τη λίστα που εκδόθηκε από το ιταλικό Υπουργείο Εξωτερικών,

τη δύσκολη θέση τους ως «θύματα των μεταναστευτικών πολιτικών» και του δύο χωρών, του διεθνούς κεφαλαίου, και των αφεντικών». Οι Ιταλοί, ειδικά στην περιοχή της Μασσαλίας, ήταν η μεγαλύτερη ιδρυτική ομάδα του διεθνούς κινήματος του συνδικάτου και συμμετείχαν πολύ ενεργά σε αγεργιακές διαμαρτυρίες (Campani, Catani and Palidda, 1987:175). Το διεθνιστικό (internationalist) κίνημα των συνδικάτων υπογράμμισε την ενότητα (unity) των εργαζομένων πριν από την εθνική προέλευσή τους, αλλά αυτό δεν διήρκεσε καθώς μετέπειτα η οι εργασιακές συλλογικές οργανώσεις εργασίας άρχισαν να υπογραμμίζουν τους εθνικούς στόχους. Επιπλέον, ο ισχυρός εθνικός χαρακτήρας του Γαλλικού Εργατικού Κινήματος επηρέασε θετικά την «εκγύλιση» (gallization) των ακτιβιστικών ξένων μελών του.

¹⁴²⁶ Οι Campani, Catani και Palidda (1987:175) σημειώνουν ότι μεταξύ του 1935 και του 1936 τα μέλη από την Ιταλία αριθμούνταν σε 130.000, ποσοστό το οποίο ήταν πάνω από 15 τοις εκατό του συνόλου των Ιταλών μεταναστών στη Γαλλία.

¹⁴²⁷ Συγχρόνως, η επιρροή του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος υπολογίζεται σε 50.000 μέλη που προκύπτει από μια σημαντική συμμετοχή (input) πολιτικών και οικονομικών μεταναστών.

¹⁴²⁸ Σύμφωνα με τους Campani, Catani και Palidda (1987:175) ο Φασισμός προσπάθησε να συνδέσει τους μετανάστες με ένα εθνικιστικό πρόγραμμα, το *Casse del Fascio*. Κατά τη διάρκεια της Φασιστικής περιόδου Καθολικές αποστολές ριζώσαν στη Γαλλία, όπου λίγοι είχαν υπάρξει πριν από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι αποστολές εκμεταλλεύθηκαν τη συνθήκη μεταξύ εκκλησίας και Φασισμού (το *Concordato* που υπογράφηκε το 1928) για να θεμελιώσουν τη παρουσία τους στο που έχουν μεταναστεύσει περιβάλλον.

¹⁴²⁹ Έως το 1950, η πλειοψηφία των Ιταλών μεταναστών έζησε σε πολύ μέτριους οικονομικούς όρους. Έπρεπε να εργαστούν πολύ σκληρά με την ελπίδα της εγκατάστασης στη Γαλλία με τους καλύτερους δυνατούς όρους. Εξαιτίας των πολέμων, η εχθρότητα εκ μέρους των Γάλλων ήταν ισχυρή κατά τη διάρκεια των μεταπολεμικών χρόνων. Οι μετανάστες δεν θέλησαν να υποκινήσουν περαιτέρω εχθρότητα με το να στρέψουν τη δημόσια προσοχή σε αυτούς. Μετά από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, η Γαλλία ενθάρρυνε την αφομοίωση, ενώ η Ιταλία δεν έδειξε πολύ ενδιαφέρον για τους μετανάστες της. Στην πραγματικότητα, με το αντίθετο, η πολιτική των Ιταλών δημόσιων ανώτερων υπαλλήλων ήταν υπέρ της μετανάστευσης στο εξωτερικό. Η εκκλησία αφέθηκε με ένα μονοπώλιο στις δραστηριότητες μεταξύ των μεταναστών. Ήταν μόνο στο τέλος της δεκαετίας του 1950 που σημαντικές αλλαγές εμφανίστηκαν στην κοινωνική πολιτική της Ιταλίας που είχε αντίκτυπο για τους μετανάστες του εξωτερικού.

υπήρχαν 322 ιταλικοί σύλλογοι στη Γαλλία το 1980. Αυτή η απογραφή δεν είναι, εντούτοις, αρκετά αξιόπιστη, δεδομένου ότι σύλλογοι που συμπεριλαμβάνονται δεν υπάρχουν πλέον, και οι πρόσφατες εξελίξεις δεν λαμβάνονται υπόψη. Οι σύλλογοι που οι Ιταλοί μετανάστες έχουν προσχωρήσει στη Γαλλία είναι σήμερα πολυάριθμοι¹⁴³⁰. Οι Campani, Catani και Palidda (1987:179) αναφέρουν επίσης τις

¹⁴³⁰ Αλλά, όπως θα φανεί αργότερα, είναι απαραίτητο να προβληθούν οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των διαφορετικών τύπων συλλόγων. Σύμφωνα με τον κατάλογο υπουργείου, θα υπήρχαν συνολικά 45.000 μέλη σε όλους τους συλλόγους από κοινού. Σύμφωνα με τους Campani, Catani και Palidda (1987:179) υπάρχουν λιγότεροι. Ενώ οι τοπικοί σύλλογοι μόνο μπορούν να έχουν από 20.000 έως 25.000 επίσημα μέλη, οι άλλοι μπορούν να στηριχθούν μόνο σε περίπου 10.000 έως 15.000 μέλη (Campani, Catani and Palidda, 1987:179). Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960 οι Ιταλοί μετανάστες βίωσαν ιδιαίτερη κοινωνικοοικονομική επιτυχία. Αυτό οφειλόταν σε δύο παράγοντες: *πρώτον*, στην τεχνολογία τους στην κοινωνία υποδοχής που τους επέτρεψε να εκμεταλλευθούν τον οικονομική αύξηση, και *δευτέρον*, στην ιδιαίτερη φύση της ιταλικής μετανάστευσης μέσω της οποίας ολόκληρη η οικογένεια έχει έναν οικονομικό ρόλο και εργάζεται προς την ανοδική κοινωνική κινητικότητα. Είναι πρόσβαση σε αυτήν την νέα κοινωνική θέση που επιτρέπει να επανεγκαθιδρύνουν οι συνδέσεις με τη χώρα προέλευσης. Πριν από αυτό, μια επιστροφή για επίσκεψη (*return visit*) δεν ήταν δυνατή. Κάτι τέτοιο δεν ήταν μόνο θέμα διακοπών αλλά επένδυσης των αποταμιεύσεων εκεί, καθώς το να είσαι ιδιοκτήτης ενός σπιτιού στο χωριό και ενός άλλου, στη Γαλλία, αποτελούσε σύμβολο κύρους (Campani, Catani and Palidda, 1987:176). Η Ιταλία είχε βιώσει επίσης μια οικονομική αύξηση κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου και το βιοτικό επίπεδο στην Ιταλική κοινωνία άρχισε να προφάνει άλλες ευρωπαϊκές κοινωνίες. Συγχρόνως η ιταλική μετανάστευση, που συνεχίστηκε καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960, δεν στράφηκε πλέον στη Γαλλία, αλλά οι μετανάστες πήγαν στην Ελβετία και τη Γερμανία, όπου οι αμοιβές ήταν υψηλότερες. Η ιταλική κυβέρνηση άρχισε να αναπτύσσει μια κοινωνική πολιτική προς των μεταναστών της που διαμορφώθηκε σύμφωνα με την εσωτερική πολιτική της, με αποτέλεσμα, ο προϋπολογισμός που αφορούσε στη μετανάστευση να αυξηθεί. Τα χρήματα που ιδιοποιούνταν χρησιμοποιούνταν εν μέρει για να υποστηρίξουν το διπλωματικό σώμα, που είναι αρμόδιο για τους μετανάστες, και εν μέρει για να βοηθήσουν τους συλλόγους και τις θρησκευτικές των πολιτικών κομμάτων και των συνδικάτων. Μεταξύ του 1960 και του 1970 τα ιταλικά κόμματα δημιούργησαν πολυάριθμους συλλόγους στο εξωτερικό: οι σύλλογοι θεωρούνταν ότι είναι εθνικοί όπως οι ACLI (Χριστιανικές Ενώσεις των Ιταλών Εργαζομένων/Italian Worker's Christian Associations) που συνδέθηκαν με τη χριστιανική δημοκρατία, το ίδρυμα F. Santi συνδέθηκε με το PSI (Ιταλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα/Italian Socialist Party), η FILEF (Ιταλική Ομοσπονδία των Εργαζομένων Μεταναστών και των Οικογενειών τους/Italian Federation of Emigrant Workers and their Families) που συνδέθηκε με το PCI (Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα/Italian Communist Party). Ως αποτέλεσμα της συμφωνίας μεταξύ των PCF και PCI, στη Γαλλία η FILEF, έγινε AFI-FILEF, έναν Γάλλο-ιταλικό σύλλογο. Όλες αυτές οι συλλογές έχουν μια αδύνατη επιρροή στους Ιταλούς μετανάστες στη Γαλλία, αλλά βοηθούν στο να καταστήσουν τους μετανάστες δεκτικούς στις πολιτικές πρακτικές (Campani, Catani and Palidda, 1987:177). Πέρα από τους εθνικούς συλλόγους, οι *patronati* είχαν μια βάση μεταξύ των μεταναστών. Αυτές είναι παρα-συνδικαλιστικοί σύλλογοι που έχουν ένα μονοπώλιο στις γραφειοκρατικές διαδικασίες που απαιτούνται για να λάβουν τις συντάξεις και άλλα οφέλη στα οποίες οι μετανάστες έχουν δικαιώματα. Σε πολλές περιπτώσεις, οι *patronati* «πέφτουν» μέσα σε ένα σύστημα που θα μπορούσε να ονομασθεί *clientelare*. Αυτό το σύστημα αποτελείται από τη διανομή ενός ποσοστού του κρατικού προϋπολογισμού μέσω των συντάξεων, των κατανομών και άλλων πιστώσεων μέσω των οργανώσεων που μεταχειρίζονται λίγο-πολύ από τα κόμματα στην εξουσία (Campani, Catani and Palidda, 1987:177). Στη δεκαετία του 1970 οι μετανάστες άρχισαν να επιδιώκουν την αυτόνομη αντιπροσώπευσή τους μέσω των τοπικών συλλόγων. Αυτοί εμφανίστηκαν και αυξήθηκαν γρήγορα, ενώ οι εθνικοί σύλλογοι που συνδέθηκαν με τα κόμματα, τα συνδικάτα και την εκκλησία υποβλήθηκαν σε μια κρίση της ενσωπικότητας (*affiliation*) και της αξιοπιστίας τους. Η πολιτική λογική των τοπικών συλλόγων είναι απολύτως διαφορετική από αυτήν των εθνικών συλλόγων. Οι πιο ενεργοί τοπικοί σύλλογοι είναι αυτοί που ιδρύονται από έναν γηγενή αυτού ή εκείνου του χωριού: η τοπική διάσταση είναι συχνά αυτή ενός μικρού χωριού. Η δημιουργία ενός συλλόγου θεσμοποιεί την επιτυχία ενός οικογενειακού δικτύου ή μιας «κοινότητας» (Campani, Catani and Palidda, 1987:177). Με άλλα λόγια, μετά από μερικά χρόνια, η κοινωνικοοικονομική χειραφέτηση πρέπει να παραλληλίστει από την κοινωνικοπολιτική επιβεβαίωση στον τόπο προέλευσης όπως στην τόπο διαμονής. Είναι αυτή η οικονομική χειραφέτηση που υποκίνησε τη μετάβαση από το άτυπο οικογενειακό δίκτυο και τις «κοινότητες» στο επίσημες μορφές οργάνωσης κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970. Ο ρόλος των συλλόγων στις γαλλικές περιοχές διαμονής είναι να λάβουν αντανόηση ως ομάδες μεταναστών που γίνονται αποδέκτες και που υποστηρίζονται από την τοπική διοίκηση (Campani, Catani and Palidda, 1987:177). Η αναγνώριση επιδιώκεται επίσης από τις πολιτικές και διοικητικές αρχές στην περιοχή προέλευσης. Και στις δύο περιπτώσεις, η αναγνώριση επιδιώκεται για μια επίσημη «οντότητα» (*entity*), με την οικονομική, εκλογική και συμβολική σημασία της. Η ανάπτυξη των τοπικών συλλόγων συνέπεσε επίσης με δύο θεσμικά φαινόμενα: *πρώτον*, ένα νέο ενδιαφέρον για Ιταλούς, στις περιοχές εκείνες οι όπου ήταν πολυάριθμοι, και εκπροσωπούνται από Γάλλους τοπικούς διοικητές. Αυτό το νέο ενδιαφέρον συμπίπτει με τη νέα θέση των υπκόπων των χωρών της ΕΟΚ που δίνει ένα πλεονέκτημα σε Ιταλούς έναντι άλλων μεταναστών. *Δευτέρον*, τη περιφερειακή διοικητική αποκέντρωση στην Ιταλία και τη δημιουργία τοπικών συμβουλίων για τη μετανάστευση (συμβουλευτικές οργανώσεις). Αυτό οδήγησε στη διαδοχική οικονομική διοικητική αποκέντρωση για τον τουρισμό, τα σχολεία, τις κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες, και επέτρεψε στους τους ηγέτες των συλλόγων να εξειδικεύονται ως αντιπρόσωποι. Η πολιτική διάσταση των τοπικών συλλόγων εκφράζεται μερικές φορές μέσω της πίεσης που ασκείται από τις τοπικές ομάδες. Μερικοί από αυτούς τους συλλόγους έχουν μια πραγματική σπουδαιότητα στο τοπικό διοικητικό επίπεδο μέσω μηχανισμών πίεσης *à l'italienne*, δηλαδή, που είναι, περιορισμένοι στην κοινωνία πολιτών και εμφανίζεται να είναι «αρησχημένη» από ένα δίκτυο των μη-κωδικοποιημένων σχέσεων παρόμοιων με τα πρότυπα των αρχικών οικογενειακών σχέσεων. Το αποτέλεσμα είναι ότι η τοπική μεταναστευτική πολιτική μπαίνει στην ύπαρξη που προκύπτει από τη εκ των πραγμάτων αλληλεπίδραση μεταξύ των τοπικών διοικήσεων και των εκπροσώπων των συλλόγων, και αυτοί είναι συχνά άνθρωποι με έναν κοινωνικοοικονομικό ρόλο στην «κοινότητα». Τα οικογενειακά δίκτυα και οι «κοινότητες», μέσα από τις γενιές, έχουν αναπροσαρμόσει συνεχώς την ιδιαίτερη διαμόρφωση τοπικών και οικογενειακών αξιών τους. Και είναι ακριβώς αυτές οι αξίες, αφετέρου, οι οποίες εξασφάλισαν στους μετανάστες την εκκλήρωση μιας ορισμένης κοινωνικοοικονομικής επιτυχίας, διατηρώντας την εθνική τους ταυτότητα (Campani, Catani and Palidda, 1987:178). Το ίδιο πράγμα έχει συμβεί με τους τοπικούς συλλόγους. Λόγω της πολιτικής της διοικητικής αποκέντρωσης στην Ιταλία, η αξία που τοποθετείται στην κοινή καταγωγή των τόπων και του χωριού έχει υποβληθεί μια τοπική διάσταση. Ο αυστηρός τοπικισμός περιλαμβάνει τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά γνώρισμα, τα οποία αντιστοιχούν σε μια άλλη περίοδο του εθνικό- κοινωνικοπολιτικού συστήματος. Είναι προφανές ότι οι μετανάστες επηρεάζονται λίγο-πολύ, αν και έμμεσα, από την ανάπτυξη του «πολιτικού παιχνιδιού», ειδικότερα από τη κρίση αξιοπιστίας του εκλογικού συστήματος, τα αποτελέσματα της

εξής κατηγορίες συλλογικών οργανώσεων Ιταλών μεταναστών στη Γαλλία: (α) *Θρησκευτικά κέντρα Ιταλών μεταναστών στη Γαλλία*: υπάρχει μόνο ένας μη-καθολικός σύλλογος, η Grenoble Evangelica Pentecostale, και αποτελεί ένα δείκτη του μονοπωλίου που κατέχει η Καθολική εκκλησία στις θρησκευτικές υποθέσεις μεταξύ των Ιταλών μεταναστών. Συνολικά, σύμφωνα με τον ιταλικό κατάλογο του υπουργείου εξωτερικών υποθέσεων, υπάρχουν θεωρητικά είκοσι έξι Καθολικές αποστολές και θρησκευτικές φιλανθρωπικοί σύλλογοι¹⁴³¹. Εκτός από τις καθαρώς θρησκευτικές δραστηριότητες, οι αποστολές έκαναν κοινωνική εργασία¹⁴³². (β) *Παρά-προξενικά κέντρα και οργανώσεις*: υπάρχουν είκοσι προξενικές επιτροπές στη Γαλλία που ενδιαφέρονται για τα προβλήματα των μεταναστών¹⁴³³. (γ) *Οι σύλλογοι των Ιταλών παλαιμάχων πολέμου*: οι Ιταλοί μετανάστες που πάλεψαν στους δύο Παγκόσμιους Πολέμους είναι πολυάριθμοι στη Γαλλία. Οι σύλλογοι έχουν απαιτήσει ενεργά την κατανομή των συντάξεων και άλλων ανταμοιβών. Συχνά αυτοί είναι σύλλογοι που οργανώνονται έπειτα από την πρωτοβουλία μερικών παλαιμάχων πολέμου που συνδέονται με τους Ιταλούς πολιτικούς¹⁴³⁴. (δ) *Οι αθλητικές ενώσεις*: αντίθετα από τους Πορτογάλους, οι Ιταλοί μετανάστες δεν δημιούργησαν πολλές αθλητικές ενώσεις¹⁴³⁵. Οι αθλητικοί σύλλογοι που υπάρχουν είναι συχνά λέςχες των υποστηρικτών κάποιας ιταλικής ομάδας¹⁴³⁶. (ε) *Οι πολιτιστικοί σύλλογοι και οι σύλλογοι για την προώθηση της γλώσσας που απευθύνονται συγκεκριμένα στους Γάλλους*: που η σημαντικότερη ένωση είναι το Dante Alighieri που εξετάζουν ένα πρώτιστα γαλλικό ακροατήριο, ή μερικές φορές αφομοιωμένοι Ιταλοί, διανοούμενοι (σπουδαστές, δάσκαλοι, κ.λπ.) στις διαφορετικές πόλεις. Η συμμετοχή των μεταναστών σε αυτές τις ενώσεις είναι ουσιαστικά μηδενική¹⁴³⁷. (στ) *Οι Γάλλο-Ιταλικοί σύλλογοι*: οι σύλλογοι αυτού

σχέσης μεταξύ της αστικής και πολιτικής κοινωνίας, των φυγοκεντρικών τάσεων των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών και τελικά από την εθνική μετακίνηση και του φαινομένου των συλλόγων (Campani, Catani and Palidda, 1987:178). Οι μετανάστες επηρεάζονται επίσης από την κρίση του κράτους-έθνους, καθώς επίσης και τη διεθνοποίηση του κεφαλαίου, τον πολιτισμό, την πολιτική και τα οικονομικά. Αν και όλα αυτά η αναταραχή ακόμα δεν έχει αρθρωθεί σαφώς στις ομιλίες ή τους συλλόγους τους, ολόσνα κανείς μπορεί να παρατηρήσει ένα συνδυασμό τοπικισμού και κοσμοπολιτισμού, ο οποίος αντιπροσωπεύει μια ειδικότερη κοινωνικοπολιτική διάσταση των μεταναστών.

¹⁴³¹ Οι δέκα δημιουργήθηκαν μεταξύ των δύο Παγκόσμιων Πολέμων, δώδεκα μεταξύ του 1948 και του 1960 και τέσσερις μεταξύ του 1960 και του 1975. Αυτό είναι εργασία δύο θρησκευτικών ταγμάτων που ιδρύθηκαν τον τελευταίο αιώνα από τους Αρχιεπισκόπους Bonopelli και Scalabrini. Οι Scalabrinians καθιερώθηκαν μόνο στη Γαλλία μετά από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, και μπορούν να διαφοροποιηθούν από άλλους από την κοινωνική συνειδητοποίησή τους και την απόστασή τους από την πολιτική δύναμη. Η επιρροή των αποστολών, ακόμα κι αν δεν θα μπορούσε ποτέ να επεκταθεί στην πλειοψηφία των Ιταλών μεταναστών στη Γαλλία, ήταν αρκετά σημαντική μεταξύ των δύο Παγκόσμιων Πολέμων και μέχρι τη δεκαετία του 1960.

¹⁴³² Η επιρροή τους ήταν σημαντικότερη στο χρόνο όταν διαδραμάτισαν το ρόλο του μεσολαβητή, μεταξύ των ιταλικών Αρχών και των μεταναστών, χωρίς στους στενούς δεσμούς τους με τα διπλωματικά κέντρα κατά τη διάρκεια της φασιστικής περιόδου καθώς επίσης και κατόπιν αυτής. Η επιρροή της εκκλησίας εκτετάθηκε συγχρόνως στους πολυάριθμους συλλόγους, μερικοί από τους οποίους επέδειξαν αποφασιστικά μια θρησκευτική υποδηλώση, παραδείγματος χάριν οι Les Amis de la Mission (Φίλοι της Αποστολής), Les Hommes Catholiques (Οι Καθολικοί Άνδρες), Les Mineurs Catholiques (Οι Καθολικοί Ανθρακωρύχοι) κ.λπ., αλλά όλοι αυτοί οι σύλλογοι έχαναν μέλη. Έχουν υπάρξει πρόσφατες προσπάθειες να ενισχυθεί πάλι η επιρροή της εκκλησίας μεταξύ των μεταναστών. Αλλά αν και βαφτίζουν τα παιδιά τους, πραγματοποιούν γάμους σε εκκλησίες και σέβονται τις παραδοσιακές «ιερατευστικές μετάβσεις», οι Ιταλοί μετανάστες γενικά δεν ασκούν τον Χριστιανισμό και ακολουθούν περισσότερο τις πρωτοβουλίες των τοπικών συλλόγων, που είναι εγκατεστημένοι καλύτερα μεταξύ των δικτύων. Εντούτοις, το γόητρο των θρησκευτικών συμβόλων παραμένει, παραδείγματος χάριν, ένας ιερέας έχει διοριστεί για να αντιπροσωπεύει τους Ιταλούς.

¹⁴³³ Αυτές οι επιτροπές έχουν γίνει πιο δημοκρατικές, επιτρέποντας τη συμμετοχή των αντιπροσώπων των συλλόγων των μεταναστών. Έχει υπάρξει μια μακροχρόνια εκστρατεία για να επιτευχθεί η άμεση εκλογή των μεταναστών ως αντιπροσώπων στις επιτροπές.

¹⁴³⁴ Ο κολλάβιασμός αυτών των συλλόγων συσχετίζεται επίσης με την επιθυμία να ληφθούν οι παροχές που διανέμονται από το κράτος. Υπάρχουν περίπου τριάντα πέντε ή σαράντα σύλλογοι των παλαιμάχων πολέμου στη Γαλλία. Η ιδιότητα μέλους τους είναι μάλλον περιορισμένη, παρά τις επίσημες αξιώσεις για το αντίθετο. Στο μέλλον αυτές οι ενώσεις δεν θα είναι σε θέση να στηριχθούν για πάντα στη συντήρηση αυτής της τεχνητής δομής.

¹⁴³⁵ Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι νέοι Ιταλοί προωθούν σπάνια τους συλλόγους και επιπλέον τείνουν να κοινωνικοποιηθούν και να εξασκηθούν στον αθλητισμό περισσότερο με τους Γάλλους.

¹⁴³⁶ Συνολικά υπάρχει περίπου δεκαπέντε ιταλικοί αθλητικοί σύλλογοι στη Γαλλία.

¹⁴³⁷ Συνολικά υπάρχουν σχεδόν είκοσι πέντε σύλλογοι αυτού του τύπου που εργάζονται γενικά μέσα στα πολιτιστικά ιδρύματα που

του τύπου έχουν αναπτυχθεί σε πολλές γαλλικές πόλεις¹⁴³⁸. Μεταξύ αυτών των συλλόγων ήταν εκείνοι που είναι συμβεβλημένοι με το AFI-FILEF, που είναι ένας εθνικός σύλλογος ένωση πολύ κοντά στο Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα και το συνδικάτο του, το CGT¹⁴³⁹. **(ζ) Οι εθνικοί σύλλογοι που συνδέονται με τα ιταλικά κόμματα:** από το 1960, το ιταλικό πολιτικό σύστημα έχει κινηθεί προς «τον πλουραλισμό» και προς τις «κοινωνικές» πολιτικές, δηλαδή το κράτος κοινωνικής πρόνοιας (Campani, Catani and Palidda, 1987:181)¹⁴⁴⁰. Προφανώς αυτοί οι σύλλογοι έχουν προσπαθήσει να καθιερώσουν την ευρύτερη δομή πιθανή για να δικαιολογήσουν την αντιπροσωπευτικότητά τους και τις αξιώσεις τους σε ένα σημαντικό ποσοστό του προϋπολογισμού που διατίθενται από το κράτος για τα προβλήματα των μεταναστών¹⁴⁴¹ (Campani, Catani and Palidda, 1987:181). Η αξιοπιστία αυτών των εθνικών συλλόγων, καθώς επίσης και αυτή των ιταλικών κομμάτων, έχει υπονομευθεί ιδιαίτερα μεταξύ των μεταναστών. Ο ανταγωνισμός με τους τοπικούς συλλόγους είναι εξαιρετικά σοβαρός και οι εθνικοί σύλλογοι περνούν από μια αρκετά βαθιά κρίση, από την οποία φαίνεται ότι θα έχουν δυσκολία ανάκτησης από αυτή¹⁴⁴². **(η) Οι τοπικοί σύλλογοι:** το φαινόμενο των τοπικών συλλόγων είναι αρκετά πρόσφατο (Campani, Catani and Palidda, 1987:182)¹⁴⁴³. Οι πιο πολυάριθμοι και διαδεδομένοι τοπικοί σύλλογοι στο σύνολό της Γαλλίας είναι εκείνοι που δημιουργήθηκαν από τους Σαρδηνίους (Sardinians), όπου υπάρχουν περίπου δεκαπέντε από αυτούς που ανήκουν στην Ένωση των Σαρδηνιακών Συλλόγων (League of Sardinian Associations)¹⁴⁴⁴.

συνδέονται με τα προξενεία.

¹⁴³⁸ Αυτοί έχουν ερευνηθεί κατά περιόδους εν μέρει επάνω στις συμβουλές της τοπικής διοίκησης, ή τα πολιτικά κόμματα, αλλά και επειδή ο νόμος που επέτρεπε την καθιέρωση των συλλόγων ήταν μάλλον περιοριστικός για τους αλλοδαπούς.

¹⁴³⁹ Οι σύλλογοι που σχετίζονται με το AFI-FILEF έχουν μια περιορισμένη «πελάτεια», αλλά αποτελούν μάλλον θετικά μέσα αφομοίωσης (Campani, Catani and Palidda, 1987:181), όμως τα τελευταία δέκα χρόνια η ιδιότητα μέλους τους εμφανίζεται να ελαττώνεται. Αφετέρου, το ιταλικό FILEF, εντούτοις και το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα προσπαθούν να εγκαταστήσουν μια άμεση σύνδεση με τους μετανάστες μέσω των τοπικών συλλόγων τους στην Ιταλία, λόγω των υποχρεώσεων συγκρούσεων μεταξύ των ιταλικών και γαλλικών κομμουνιστικών κομμάτων. Συνολικά, υπάρχουν περίπου τριάντα Γάλλο-Ιταλικοί σύλλογοι, από τους οποίους περίπου είκοσι είναι κοντά με το AFI-FILEF. Γενικά, όλες αυτοί οι σύλλογοι είναι λίγο πολύ σε κρίση λόγω της απώλειας ιδιότητας μέλους (Campani, Catani and Palidda, 1987:181).

¹⁴⁴⁰ Στα πλαίσια αυτών των πολιτικών, τα συνδικάτα και οι σύλλογοι αντιπροσωπευτικά των εργαζομένων συμμετέχουν στη διαχείριση πόρων που παρέχονται από το κράτος. Έχει υπάρξει επίσης αυτό που αποκαλείται ο τεμαχισμός της διαχείρισης (the fragmentation of management), και ακόμη και ανάλογη διανομή των πόρων μεταξύ των κομμάτων και των θυγατρικών τους (συνδικάτα, σύλλογοι, κ.λπ.). Ως εκ τούτου, σε κάθε οργάνωση που εξετάζει τους μετανάστες (εθνικές και περιφερειακές επιτροπές, προξενικές επιτροπές, κ.λπ.), μια θέση έχει χορηγηθεί με το δικαίωμα στους αποκαλούμενους εθνικούς συλλόγους που αφορούν τους μετανάστες.

¹⁴⁴¹ Οι εθνικοί σύλλογοι έχουν χάσει πολλά μέλη, ενώ οι τοπικοί σύλλογοι αυξάνουν την επιρροή τους αρκετά. Οι εθνικοί σύλλογοι μπορούν να στηριχθούν στη θεσμική θέση τους, η οποία τους δίνει την ικανότητα να διατηρούν μια πελάτεια, αλλά οι πόροι στη διάθεση τους χάνονται από μια βαριά και ακριβή γραφειοκρατική δομή, έτσι ώστε ένα μικρό μέρος ή σχεδόν τίποτα δεν φθάνει στους μετανάστες, στο Campani, Catani and Palidda (1987:182).

¹⁴⁴² Οι προσπάθειες να παραισφυνθούν οι τοπικές ενώσεις θα είναι επιτυχείς μόνο εφόσον δεν έχουν αποκτήσει ακόμα οι εκπρόσωποι των μεταναστών, οι ίδιοι, την πολιτική «τεχνογνωσία» για να χειριστούν τους μικροκαβάδες και την πελάτεια. Οι πολυάριθμοι εκπρόσωποι των τοπικών συλλόγων βρίσκονται αντιμέτωποι με την πρόκληση για να νικήσουν τη «μαφία των εθνικών συλλόγων». Μεταξύ τριάντα ή σαράντα τμήματα εθνικών συλλόγων μπορεί να είναι καταχωρημένα στη Γαλλία, αλλά οι στατιστικές είναι πολύ πιθανό να υπερβάλλουν στον αριθμό συλλόγων και αντίστοιχων ιδιοτήτων μέλους τους. Η επιρροή αυτού του τύπου ένωσης είναι ακόμα αρκετά σημαντική στις περιοχές όπου δεν υπάρχει κανένας τοπικός σύλλογος - στο Campani, Catani and Palidda (1987:182).

¹⁴⁴³ Μόνο ένας από αυτούς τους συλλόγους δημιουργήθηκε πριν από το 1914: η Aosta Valley το 1913, δύο μεταξύ των παγκόσμιων πολέμων, έξι μεταξύ του 1964 και του 1969, περίπου τριάντα μεταξύ του 1970 και του 1975, και άλλοι δεκαπέντε μεταξύ του 1975 και του 1979, και τελικά περισσότερο από είκοσι πέντε τα τελευταία έτη.

¹⁴⁴⁴ Έχουν συνήθως τις δικές τους εγκαταστάσεις και μια πολύ δυναμική σχέση με την περιοχή προέλευσής. Το Σαρδηνιακό δίκτυο συλλόγων δεν συγκρίνεται με αυτούς σε άλλων περιοχών και λαμβάνει ουσιαστική υποστήριξη από το τοπικό *consulato* της Σαρδηνίας, στο οποίο μερικοί γηγενείς των συλλόγων των μεταναστών στη Γαλλία συμμετέχουν. Το παράδειγμα των Sardinians είναι ένα πρότυπο για τους μετανάστες άλλων περιοχών. Πράγματι, η τάση προς το συντονισμό ή την ομοσπονδία μεταξύ των συλλόγων της ίδιας περιοχής γίνεται γενικευμένη, όπως αποδεικνύεται από την περίπτωση των Calabresi, των Pouilles, και των Friulanesi. Αλλά φυσικά υπάρχουν μικρότερες περιοχές ή περιοχές με λιγότερους μετανάστες διασκορπισμένους σε όλη τη Γαλλία. Μετά από τους Sardinians, έρχονται οι Siciliani (Sicilians), με σχεδόν δέκα συλλόγους, από τους οποίους πέντε συγκεντρώνονται στη περιοχή μεταλλείας Forbach. Αλλά αν και η Σικελία έχει καθορίσει την πιο προηγμένη μεταναστευτική πολιτική μεταξύ όλων των ιταλικών περιοχών, οι σύλλογοι δεν απολαμβάνουν την

3.3.3. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ «ΣΥΛΛΟΓΟΥ THE LAZIALI DI CASALVIERI»

Οι Campani, Catani και Palidda (1987) εστιάζονται στη περίπτωση ενός συλλόγου που αντιπροσωπεύει την περίπτωση μιας επιτυχούς τοπικής μετανάστευσης. Ιδρύθηκε τον Φεβρουάριο του 1980 μετά από μια γιορτή των μεταναστών από το Casalvieri, και των ανθρώπους της τοπικής «κοινότητας»¹⁴⁴⁵. Θα στηρίζονταν στην αλληλεγγύη των οικογενειών και του χωριού, σε χρήματα που δανείζονταν από τους συγχωριανούς τους και που θα μπορούσαν να τους τα επιστρέψουν ουσιαστικά όταν είναι οικονομικά ικανοί, με βάση το λόγο τους και χωρίς χρέωση τόκου¹⁴⁴⁶. Η κάρτα ιδιότητας

υποστηρίζει της περιοχής, δεδομένου ότι αποκόπτονται από τις δομές πελατείας που λειτουργούν εκεί. Αφ' ετέρου, οι ενώσεις έχουν πολλαπλασιάσει πρόσφατα μεταξύ των Calabresi, χωρίς στις συνδέσεις μεταξύ μερικών μεταναστών τοπικών αξιωματούχων και πολιτικών στην περιοχή. Εν τούτοις, στερούνται την ιδιότητα μέλους λόγω των εσωτερικών συγκρούσεων μέσα στα οικογενειακά δίκτυα, των προσπαθειών ζηλοτυπιών και δύναμης για την ηγεσία (leadership) της ομάδας. Υπάρχουν περίπου οκτώ ενώσεις από την Καλαβρία (Calabria) στη Γαλλία. Μια άλλη περιοχή που χαρακτηρίζεται για τους συλλόγους της που έχουν ενισχύσει αρκετά τις συνδέσεις τους με την περιοχή προέλευσης και θέλουν να συμμετέχουν στις αποφάσεις σχετικά με το μέλλον της είναι η Friule. Σε αυτούς τους συλλόγους υπάρχει μια σημαντική συμμετοχή των νέων ανθρώπων γεννημένων στη Γαλλία, ενώ σε άλλους συλλόγους τα πιο νεαρά άτομα είναι αρκετά παθητικά ή απόντα. Η ανάπτυξη των ενώσεων από τη περιοχή Rouilles είναι πολύ πρόσφατη, κάτι που οφείλεται επίσης στον ενθουσιασμό των νεαρών από τα δίκτυα του χωριού. Εντός μιας τριχρονής περιόδου, πέντε ενώσεις από τη περιοχή Rouilles έχουν δημιουργηθεί στη Γαλλία και μια ομοσπονδία έχει καθιερωθεί. Σε άλλες περιοχές, υπάρχουν περίπου τρεις ή τέσσερις ενώσεις ανά περιοχή. Στην τρέχουσα φάση ανάπτυξης, οι τοπικοί σύλλογοι ενθαρρύνονται συχνά από τους ανεξάρτητους ραδιοσταθμούς καθώς επίσης και τις ευνοϊκές γαλλικές πολιτικές για τους συλλόγους γενικά. Από την ανάλυση των Campani, Catani και Palidda (1987), προκύπτει ότι οι τοπικοί σύλλογοι απεικονίζουν και τον τοπικισμό και τον κοσμοπολιτισμό (cosmopolitanism).

¹⁴⁴⁵ Το Casalvieri είχε περίπου 5.000 κατοίκους το 1936 και περίπου πενήντα χρόνια αργότερα οι κάτοικοι που παρέμειναν στο χωριό ήταν μόνο 3.000, ενώ ο ίδιος αριθμός είχε μεταναστήσει στη Γαλλία και άλλοι πήγαν στην Ιρλανδία και στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ακόμα ντόπιοι Casalvieri ζουν στην Αυστραλία και στην Αμερική. Αυτή η μετανάστευση, που άρχισε στο τελευταίο τέταρτο του δέκατου ενάτου αιώνα, χαρακτηρίζεται από τη σημασία των συνδέσεων που διατηρούνται με την «κοινότητα» προέλευσης. Στη Γαλλία, οι πρώτοι μετανάστες από το Casalvieri έφθασαν στην αρχή του αιώνα. Είχαν ζήσει μέσω πολλών δυσκολιών, όπως μια πρώτη εγκατάσταση, της εμπειρίας της οικογενειακής επανένωσης, της αναταραχής, και του ερχομού και της μετάβασης των δύο παγκόσμιων πολέμων. Αν και ο σύλλογος ιδρύθηκε το 1980, η προέλευση της χρονολογείται πιο πίσω, και δημιουργήθηκε μετά από μια μεγάλη περίοδο προετοιμασίας (Campani, Catani and Palidda, 1987:193). Οι οικογένειες για πολλά χρόνια έπρεπε να βρουν τη θέση τους στη γαλλική κοινωνία και οικονομία και μέσω της εργασίας τους συμμετείχαν στον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της Γαλλίας. Κατά τη διάρκεια εκείνης της μεγάλης περιόδου διατήρησαν τη συνοχή τους που ήταν ένα προτέρημα για την ένταξή τους σε μια ξένη χώρα (Campani, Catani and Palidda, 1987:194). Σχεδόν όλοι τους έζησαν στο Παρίσι, έζησαν ο ένας τον άλλο και συναντιόνταν μεταξύ όχι μόνο στο χώρο εργασίας τους, αλλά συναντιόνταν επίσης και τις Κυριακές, στους γάμους και στις κηδείες. Εργάζονταν επίσης μαζί και, μαγειρεύοντας χρήματα για χρόνια, θα ξεκινούσαν επιχειρήσεις τους ή θα γίνονταν αυτοαπασχολούμενοι σε οικοδομές, αλλά και σε ανθοπωλεία.

¹⁴⁴⁶ Αν και οι γυναίκες είναι κυρίως νοικοκυρές στις απογραφές, θα ήταν λάθος να πει κανείς ότι δεν δούλευαν. Ενώ πήγαιναν σπάνια να δουλεύουν στο εργοστάσιο ή ως καθαριστές, δούλευαν στο σπίτι, ως οικιακές βοηθοί (houseworkers) (Campani, Catani and Palidda, 1987:194). Από οικονομική άποψη ο παραδοσιακός τύπος οικογενειακής δομής κατέστησε πιθανή τη συσσώρευση ενός ορισμένου κεφαλαίου και, γενικά, συγκέντρωσε τη προσπάθεια των γονέων και των παιδιών στον ίδιο οικογενειακό στόχο. Δηλαδή, η συνειδηση «του ανήκειν» σε μια οικογένεια της οποίας η συνοχή είναι αναπόφευκτη, είναι απολύτως σαφής (Campani, Catani and Palidda, 1987:194). Ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος σήμανε μια ρήξη στην ανάπτυξη του δικτύου αυτών των σχέσεων. Πολλοί επέστρεψαν στην Ιταλία, γεγονός που αποδεικνύει ότι η δίπολη αναφορά φανερώθηκε τότε: ο τόπος προέλευσης παρέμενε το μέρος όπου κανείς βρήκε καταφύγιο επειδή κανείς φαινόταν έξω και επειδή ήταν δυνατό να παροχθούν αρκετά για να επισήσει. Αλλά οι φυλοδρόμιες των ανθρώπων είναι διαφορετικές. Η τοπική διάσταση έχει διατηρήσει χωρικά και ο εθνικός χώρος υψάζεται στις προσωπικές προοπτικές (Campani, Catani and Palidda, 1987:194). Κατά συνέπεια οι άνθρωποι επέστρεψαν στη Γαλλία. Οι καιροί ήταν σκληροί, χρειάστηκαν αρκετά χρόνια για να επιτευχθεί ξανά μια ανوديκή κοινωνική κινητικότητα, και οι οικογένειες χρειάστηκαν δέκα έως δώδεκα χρόνια προτού να μπορούν να προβλέψουν τις διακοπές μερικών ημερών πίσω στην πατρίδα (Campani, Catani and Palidda, 1987:194). Καθώς τα χρόνια περνούσαν, γινόταν όλο και πιο προφανές ότι η μετανάστευση ήταν μόνιμη, και συγχρόνως, η οικονομικές επιτυχίες άρχισαν, όπου σε μερικές περιπτώσεις είναι πολύ εμφανείς, και σε πολλές άλλες οικογένειες κάποιο μέρος της ευημερίας επιτυγχάνεται. Όλοι οι επικεφαλής της οικογένειας καθόρθωσαν να παρέχουν στις οικογένειές τους ένα μεγαλύτερο σπίτι από εκείνο στη χώρα προέλευσης. Έχουν στείλει τα παιδιά τους στο σχολείο και έχουν αρκετά χρήματα να ανακαταίσουν ή να γράσουν ένα σπίτι πίσω στη πατρίδα. Συγχρόνως η υποστήριξη της οικογένειας και των φίλων δεν σταμάτησε ποτέ και τα συναισθήματά τους υποδηλώνουν μια διπλή «πίστιση» στη Γαλλία όπου τώρα οι περισσότεροι από τους νέους έχουν γεννηθεί και στην Casalvieri από όπου οι οικογένειες προέρχονται (Campani, Catani and Palidda, 1987:194). Όταν οι οικονομικές συνθήκες βελτιώθηκαν, οι άνθρωποι άρχισαν να πηγαίνουν στη πατρίδα τους για διακοπές και από το 1965 και μετά, παραδείγματος χάριν, τα ταξίδια αυξήθηκαν και γίνονται πιο συχνά. Οι μετανάστες συγκεντρώνονταν μαζί αλλά ξόδεγαν επίσης καιρό έναν μακροχρόνιο χρόνο με «εκείνους» που δεν είχαν αφήσει, δηλαδή ένα ποτήρι κρασί, μια πατρίδα χαρπά, τις μέρες γιορτής των Αγίων, κάποιες επιχειρήσεις, συζητήσεις με τους οικοδόμους του σπιτιού τους (Campani, Catani and Palidda, 1987:195). Γιορτές (festivals) οργανώνονταν για τους μετανάστες, και οι δήμοι χαίρεται εκείνους που επέστρεψαν για τις διακοπές τους, οργανώνοντας σε αντάλλαγμα ένα γεύμα για εκείνους που δεν είχαν φύγει. Αυτό είναι όπου, η συνειδηση της υπαρξης (να ανήκεις) σε μια ομάδα σε αυτή καθαυτή (per se), σε μια ομάδα που

μέλους καλύπτει ολόκληρη την οικογένεια και το σύλλογο, και όταν καταχωρηθεί, κερδίζει τη νομική αναγνώριση ενός συλλογικού κοινωνικού φαινομένου, δηλαδή τη γενική επιτυχία¹⁴⁴⁷ ενός μεταναστευτικού ρεύματος (Campani, Catani and Palidda, 1987:195). Κοινωνικά και τοπικά¹⁴⁴⁸ οι σύλλογοι επέτυχαν την πλήρη αναγνώριση τους, όπως παρουσιάζεται από τη παρουσία συμβούλων της πόλης και από τις δύο χώρες (Ιταλία και Γαλλία) κατά τη διάρκεια των ετήσιων τοπικών φεστιβάλ. Νομικά υπάρχει μια χρονική καθυστέρηση ο σύλλογος αναγνωρίστηκε επίσημα επισήμως στη Γαλλία αλλά δεν έχει τον αντίστοιχο του στην Ιταλία¹⁴⁴⁹.

3.3.3.1. ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Πρώτον, οι εκπρόσωποι (leaders) του συλλόγου δεν ξεχνούν τις δυσκολίες που συναντούνται από εκείνους που έχουν υλικά ή κοινωνικά προβλήματα (Campani, Catani and Palidda, 1987:196)¹⁴⁵⁰. Επ’ αυτού, πρέπει κανείς να αναφέρει μια άλλη πρωτοβουλία, το «Ίδρυμα Louis Carlesimo»¹⁴⁵¹ (Campani, Catani and Palidda, 1987:196). *Δεύτερον*, οι δραστηριότητες που έχουν ως σκοπό να διατηρήσουν σχέσεις με τη περιοχή προέλευσης για τους συνταξιούχους, τις οικογένειες και τους νέους στο σχολείο¹⁴⁵². *Τρίτον*, η σταθερή δράση προς τις δημόσιες αρχές, εθνικά και τοπικά, στη Γαλλία τόσο όσο και στην Ιταλία¹⁴⁵³. Είναι περισσότερο εάν είναι αποδεκτός ως αντιπροσωπευτικός ως σύλλογος, αρχικά στους δύο πρώτους τομείς αναφοράς και έπειτα, όταν το καθιστά ο νόμος πιθανό, σε εθνικό επίπεδο (Campani, Catani and Palidda, 1987:196)¹⁴⁵⁴.

ανήκει σε δύο κοινωνίες αλλά έχει τα δικά της χαρακτηριστικά, κάτι που έπρεπε να κατασταθεί επίσης και στην χώρα υποδοχής τόσο και στη χώρα της κατοικίας (Campani, Catani and Palidda, 1987:195). Το 1980 ο «ντόπιος πληθυσμός» από το Casalvieri ήταν σε θέση να παρουσιαστεί ως ομάδα στη γαλλική κοινωνία και στη κοινωνία προέλευσης. Δεν ήταν πια μια περίπτωση διασκορπισμένων συναντήσεων οικογενειών που απλά γνωρίζουν η μια την άλλη, αλλά ένας «ισχυρισμός» κοινωνικού συνόλου.

¹⁴⁴⁷ Οι Campani, Catani and Palidda (1987:195) αναφέρουν πώς αυτή η ανοιχτή εμφάνιση στη γαλλική κοινωνία δεν συνέβη από μόνη της καθώς τα άτομα είχαν βοήθεια σε αυτό. Οι νέοι μετανάστες πραγματοποιήσαν τα επαγγελματικά τους βήματα, δεδομένου ότι είχαν σπουδάσει στη Γαλλία ακόμα κι αν δεν είχαν γεννηθεί εκεί, καθώς ενισχύονταν από παλαιότερες γενιές. Όχι μόνο υπήρχε μια κοινή επιθυμία να συγκεντρωθεί και να αναγνωριστεί ως ομάδα αλλά η παλαιότερη γενιά έπρεπε να παρέχει εγγύηση για τη νεότερη στο σύνολο των οικογενειών. Αυτό επεξηγείται καθώς, οι ενήλικι που συμμετείχαν στη δημιουργία του συλλόγου εγγυήθηκαν ότι κανένας δεν θα «πιαζόταν» ως προς το ότι οι προσωπικοί τηλεφωνικοί τους κατάλογοι, θα μετατρέπονταν σε καταλόγους αναζήτησης μελών.

¹⁴⁴⁸ Στη Γαλλία, ένας σύλλογος που ιδρύονταν πριν το νόμο του 1901 είχε νομικά εθνική διάσταση αλλά ο τομέας δραστηριοτήτων του παρέμενε τοπικός. Εάν οι σύλλογοι είναι γαλλικοί, και τα μέλη του ζουν στη Γαλλία και τα περισσότερα από αυτά δεν έχουν καμία πρόθεση να φύγουν από τη χώρα, οι δραστηριότητές τους είναι απαραίτητως προανατολισμένες σε δύο συγκεκριμένες κατευθύνσεις: τον τόπο κατοικία και τη χώρα προέλευσης, στο Campani, Catani and Palidda, 1987:196.

¹⁴⁴⁹ Σε αυτήν την περίπτωση, η πολιτική αναγνώριση επιτυγχάνεται μέσω του Τοπικού Συμβουλίου Μετανάστευσης (Consulle Regionale dell' Emigrazione) και πιο συγκεκριμένα μέσω των δίδωμων πώσεων, και των πολιτιστικών ανταλλαγών, στο Campani, Catani and Palidda, 1987:196.

¹⁴⁵⁰ Γνωρίζοντας ότι κάποιος τα έχει καταφέρει ως μετανάστης δεν σημαίνει ότι ξεχνούν εκείνους που έχουν ακόμα τα προβλήματα. Ως εκ τούτου η σταθερή ανησυχία όχι μόνο για βοήθεια με τα διοικητικά προβλήματα σχετικά με τις συντάξεις των μελών, παραδείγματος χάριν, αλλά και για συμμετοχή στη διεθνή ανθρωπιστική βοήθεια όταν αυτή απαιτείται. Ο σύλλογος επενέβη στην Ιταλία κατά τη διάρκεια του σεισμού του 1980, οργάνωσε έρανο για ενίσχυση από τις καταστροφές στο Μεξικό και ακόμα και «ανθρωπιστικά» ταξίδια στην Πολωνία. Ενώ η συμμετοχή των μελών ποικίλει, αυτές οι πρωτοβουλίες είχαν ιδιαίτερη συμμετοχή.

¹⁴⁵¹ Στόχος αυτού του ιδρύματος είναι να ενισχυθούν οι οικογένειες από την επαρχία και από στο εξωτερικό, οι οποίες έρχονται στο Παρίσι, ειδικότερα άνθρωποι που πάσχουν από καρκίνο και καρδιακές παθήσεις, στο Campani, Catani and Palidda, 1987:196.

¹⁴⁵² Αυτό είναι στη προκειμένη περίπτωση, ότι η ιδέα που ένας συνήθως έχει «για διακοπές στη πατρίδα» είναι ανεπαρκής να καθορίσει ένα σύνολο δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται καθ’ όλη τη διάρκεια της εποχής και απευθύνονται σε μεμονωμένα άτομα, σε ολόκληρες οικογένειες, και σε συνομήλικες ομάδες. Με αυτό μπορεί να φανεί η συνοχή των γενιών παρά τις διαφορές ηλικίας και υπηκοότητας (Campani, Catani and Palidda, 1987:196).

¹⁴⁵³ Αυτό είναι όχι μόνο ένα θέμα των πολιτιστικών και γλωσσικών ανταλλαγών που πρέπει να προωθούνται.

¹⁴⁵⁴ Η ετήσια γιορτή του συλλόγου ενέχει μια κοινωνική σημασία καθώς είναι εκεί που τα τρία θέματα συνδυάζουν: (α) συνείδηση της προέλευσης κάποιου (consciousness of origin) και επιβεβαίωση της ανοδικής κοινωνικής κινητικότητας, η οποία δεν εξαιλείται τη μνήμη

3.4. ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΙΣΠΑΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΟΛΛΑΝΔΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΒΕΤΙΑ 1950-1980

Οι Verdonk, Mancho, Peredo, de Prada, Recio, Seoane και van Soest (1987)¹⁴⁵⁵ εντόπισαν 124 συλλόγους μεταξύ 24.000 Ισπανοί μετανάστες στην Ολλανδία, δηλαδή περίπου ένας σύλλογος για διακόσους μετανάστες, και 177 σύλλογοι ανά 100.000 Ισπανούς μετανάστες με άδεια παραμονής, χωρίς δηλαδή τους προσωρινούς εργαζόμενους στην Ελβετία. *Πρώτον*, στην Ολλανδία η ιστορία των μεταναστευτικών συλλόγων, αρχίζει με τα πρώτα μεταναστευτικά ρεύματα στο τέλος της δεκαετίας του 1950 και στη αρχή της δεκαετίας του 1960 (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:222)¹⁴⁵⁶. Τα πολιτικά κόμματα και τα συνδικάτα υπήρξαν επίσης, αλλά όχι φανερά επειδή φοβούνταν τα αντίποινα από την κυβέρνηση του Franco (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:222). Τέτοιες ομάδες πήραν μερικές φορές την πρωτοβουλία για την διεκδίκηση αξιώσεων εξ ονόματος αυτών των συλλογικότητων¹⁴⁵⁷.

Δεύτερον, στην Ελβετία, η πρώτη θεμελιώδης διαφορά με τις Κάτω Χώρες είναι η απουσία οποιασδήποτε οργάνωσης εξ ονόματος των μεταναστών που δημιουργείται από τους ελβετικούς

της μέτριας κοινωνικής και τοπικής προέλευσης (β) συνοχή των γενεών και (γ) προσπάθειες να επιτευχθεί η αντιπροσώπευση του συλλόγου σε ένα τοπικό εθνικό και διεθνές επίπεδο (Campani, Catani and Palidda, 1987:196). Η συνέχιση των δραστηριοτήτων του συλλόγου, η πολιτική που συνδέεται προς την αντιπροσώπευση μπορούν να εγερθούν μόνο εάν ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων παρευρίσκεται. Από τις 784 οικογένειες που προσχώρησαν στο σύλλογο, ένας συνολικός αριθμός 3.000 ατόμων, είναι απολύτως απαραίτητο να είναι περισσότεροι από το ήμισυ σε αυτό το ετήσιο γεγονός. Η γιορτή είναι πλούσια σε αντιθέσεις, αλλά είναι πρώτα απ' όλα μια επιβεβαίωση της ενότητας, η οποία επεξηγεί μια ανώτερη ευρεία αρχή: η αναγνώριση της κοινής προέλευσης. Είναι μόνο μέσω αυτής της ετήσιας επαναβεβαίωσης που οι εκπρόσωποι του συλλόγου, ακόμα το ίδιο από τότε που ιδρύθηκε, λαμβάνουν την επιβεβαίωση της νομιμότητας και του δικαιώματός τους στην αντιπροσώπευση. Δεν εκλέγονται και η ηγεσία προέρχεται από τη διατήρηση των δικτύων του χωριού της πατρίδας. Εκεί είναι όπου κανείς παρατηρεί την ευελιξία των πολιτιστικών γνωρισμάτων προέλευσης, τα οποία πάρα πολύ συχνά βασικά αναφέρονται ως «παραδοσιακά». Είναι η συνοχή μεταξύ των οικογενειών που προωθούν τη σχέση μεταξύ των ατόμων που επέτρεψε μια σχετική οικονομική επιτυχία και καθιστά σήμερα την κοινωνική επιβεβαίωση πιθανή (Campani, Catani and Palidda, 1987:197).

¹⁴⁵⁵ A. Verdonk, S. Mancho, C. Reredo, M. A. de Prada, J. L. Recio, L. Seoane and R. van Soest (1987) "Spanish Immigrant Associations in the Netherlands and Switzerland and the Problem of Ethnic Identity", in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/European Science Association, pp.219-238.

¹⁴⁵⁶ Η κατάσταση των συλλόγων στις Κάτω Χώρες είναι ασυνήθιστη δεδομένου ότι, αφενός, τα εργοστάσια οργάνωσαν πολλά ισπανικά κέντρα (ειδικές αθλητικές ομάδες) και αφετέρου, έχουν υπάρξει πολύ λίγες περιπτώσεις οργάνωσης από τις καθολικές θρησκευτικές αποστολές. Ένα δεύτερο στάδιο ήταν η δημιουργία των κέντρων για εορταστικές συγκεντρώσεις και ψυχαγωγικούς λόγους, που χρηματοδοτήθηκε από τα εργοστάσια.

¹⁴⁵⁷ Από το τέλος της δεκαετίας του 1960 τα ισπανικά κέντρα χρηματοδοτούνταν όλο και περισσότερο από την ολλανδική κυβέρνηση μέσω των αποκαλούμενων θεμελίων για τη βοήθεια στους ξένους εργαζομένους. Αυτά τα θεμέλια που καθιερώθηκαν, οργάνωσαν την κοινωνική εργασία και με τους ολλανδικούς και μετανάστες εργαζομένους (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:222). Από το 1983, η κοινωνική εργασία στους μετανάστες έχει γίνει ο στόχος των γενικών συλλόγων με συνακόλουθες αλλαγές στις λειτουργίες των μεταναστευτικών συλλόγων. Με τις οικονομιακές επανενώσεις και τη γέννηση παιδιών στην κοινωνία υποδοχής, νέες ανάγκες για οργανώσεις προκύπτει. Χαρακτηριστικό αυτού είναι οι «Ενώσεις των Γονέων» (Padres de Familias) που προορίζονταν να υπερασπιστούν τον ισπανικό πολιτισμό και για να ξεκινήσουν τμήματα στην ισπανική γλώσσα και τον πολιτισμό ειδικά για τα παιδιά (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:222). Αυτοί οι σύλλογοι ζήτησαν και έλαβαν ισπανούς εκπαιδευτικούς από την ισπανική κυβέρνηση. Οι σύλλογοι «Ενώσεις των Γονέων» διαμόρφωσαν μια ευρωπαϊκή συνομοσπονδία που αναγνωρίστηκε ως αντιπροσωπευτικό σώμα από την ισπανική κυβέρνηση. Οι σύλλογοι «Ενώσεις των Γονέων» δεν είχαν αναπτύξει σχέσεις με το ολλανδικά ιδρύματα και τον πολιτισμό (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:223). Κατά συνέπεια τα παιδιά των ισπανών μεταναστών δεν προσδιόριζον εντελώς με εκείνους και έτειναν να διαμορφώνουν τις δικές τους ενώσεις. Επομένως νέοι σύλλογοι νομοίως προέκυψαν που είναι αμφίθυμοι όσον αφορά τους συλλόγους «Ενώσεις των Γονέων» επειδή φοβούνται ότι προσπάθειες θα γίνονταν από τους γονείς για να ελέγξουν τους συλλόγους τους (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:223). Αυτοί οι σύλλογοι ήταν και η πιο πρόσφατη ανάπτυξη στην ιστορία των ισπανικών συλλόγων. Επιπροσθέτως, πρέπει να σημειωθεί ότι η ευρωπαϊκή συνομοσπονδία θέλησε να καταστήσει τις δομές αυτές δημοκρατικές. Αυτό οδήγησε στη σύγκρουση μεταξύ των κομμουνιστικών και σοσιαλιστικών πολιτικών κομμάτων και σε ένα σχίσμα στην οργάνωση τους (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:223). Επίσης οι ισπανικοί σύλλογοι έχουν παραμείνει αποσυνδεδεμένοι από άλλους μεταναστευτικούς συλλόγους και κατευθύνονται προς την Ισπανική παρά προς την Ολλανδική κυβέρνηση. Μόνο στα τελευταία χρόνια οι ενώσεις έχουν αντιπροσωπευθεί στο LSOBA, το «Εθνικό Συμβούλιο των Οργανώσεων των Μεταναστών Εργαζομένων».

συλλόγους. Οι ενώσεις είχαν τρεις *απαρχές*: *πρώτον*, ένα αυθόρμητο κίνημα για να οργανώσουν τον αθλητισμό και τις ψυχαγωγικές ομάδες, όπου μερικές από αυτές τις ομάδες είναι περιφερειακά βασισμένες, *δεύτερον*, οι οργανώσεις που προωθούνται από τους μετανάστες με μια κρυμμένη πολιτική ιδεολογία, που υποστηρίζεται κανονικά από μέλη του κομμουνιστικού πολιτικού κόμματος, *τρίτον*, οι ομάδες που διαμορφώνονται κάτω από την επιρροή των καθολικών αποστολών στις οποίες οι μετανάστες ήρθαν για πολλαπλούς λόγους κατά τη διάρκεια των πρώτων ετών της μετανάστευσης και που ήταν κέντρα της μεταναστευτικής ζωής (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:223)¹⁴⁵⁸.

Τα συμπεράσματα των Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane και van Soest (1987) μπορούν να συνοψιστούν σε τρεις κατηγορίες: *πρώτον*, την τοποθεσία και τον εξοπλισμό, *δεύτερον*, την ιστορία και τη λειτουργία, *τρίτον*, την ιδιότητα μέλους, και *τέταρτον*, το δίκτυο σχέσεων και *πέμπτον*, δραστηριοτήτων¹⁴⁵⁹. *Πρώτον*, η *τοποθεσία* και ο *εξοπλισμός*. Δύο από τις τριάντα ενώσεις δεν έχουν τις δικές τους εγκαταστάσεις, και οι δύο στην Ελβετία, τέσσερις άλλες έχουν την κυριότητα των κτηρίων τους, και οι υπόλοιπες είτε νοικιάζουν, είτε κάνουν χρήση των χώρων (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:225)¹⁴⁶⁰. Το εβδομήντα τοις εκατό έχουν βιβλιοθήκη, αλλά

¹⁴⁵⁸ Η πιο πρόσφατη ανάπτυξη ήταν διαφορετική σε αυτούς τους διάφορους τύπους. Οι ψυχαγωγικές και αθλητικές λέσχες ήκμασαν κατά τη διάρκεια των αρχών της δεκαετίας του 1970 και υποστηρίχθηκαν έντονα από το Ισπανικό Ίδρυμα για τη Μετανάστευση (Spanish Institute for Emigration), το οποίο ήταν απρόθυμο να υποστηρίξει πολιτικές ομάδες (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:223). Τέτοιες πολιτικές ομάδες άρχισαν να οργανώνονται το 1965 και το 1969 ίδρυσαν την «Ένωση Μεταναστών Ισπανών Εργαζομένων στην Ελβετία» (Spanish Workers in Emigration in Switzerland/ ATEES) για να υπερασπίσουν τα δικαιώματα των ισπανών εργαζομένων. Πρώτα η «Ένωση Ισπανών Εργαζομένων στη Μετανάστευση στη Ελβετία» έλαβε τη συνεργασία πολλών μεταναστών διαφορετικών ιδεολογικών τάσεων στην προσπάθειά του για τον εκδημοκρατισμό των επίσημων ισπανικών συλλόγων στις ξένες χώρες, στην πάλη του για τα δικαιώματα των εργαζομένων και ως εναλλακτική λύση στους απλά εορταστικούς και ψυχαγωγικούς συλλόγους. Λόγω της στενής επαφής του με το κομμουνιστικό πολιτικό κόμμα, εντούτοις, έχασε τα μέλη και, με αυτό, ένα μεγάλο μέρος της ζωτικότητάς του (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:223). Ένας άλλος τύπος πολιτικής οργάνωσης αντιπροσωπεύθηκε από την «Ομοσπονδία των Ενώσεων των Ισπανών Μεταναστών στην Ελβετία» (Federation of Associations of Spanish Emigrants in Switzerland/ FAACS) που ιδρύθηκε για να συντονίσει τους μεταναστευτικούς συλλόγους το 1980 (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:224). Οι σύλλογοι «Ενώσεις των Γονέων» εμφανίστηκαν στο τέλος της δεκαετίας του 1960 και επεκτάθηκαν σε όλη την Ελβετία μετά το Πρώτο Συνέδριο Εκπαίδευσης το 1975 (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:224). Επίσης ιδρύθηκε μια «Συνμοσπονδία Ενώσεων και Σχολικών Συμβουλίων των Ισπανών στην Ελβετία» (Confederation of Associations and School Councils of Spanish People in Switzerland/ CAEES). Αυτό έχει τώρα εβδομήντα ενώσεις και τις διάφορες τοπικές ομάδες. Μερικές μειονοτικές ομάδες του συλλόγου «Padres de Familia», κυρίως στο γαλλικό μέρος της Ελβετίας, απέρριψαν την «Συνμοσπονδία Ενώσεων και Σχολικών Συμβουλίων των Ισπανών στην Ελβετία» λόγω των κομμουνιστικών πολιτικών διανομήσεων τους (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:224). Ο πιο ξεχωριστός από αυτούς είναι η Autonomia de Laussane (APLA) που είχε ένα εντυπωσιακό εκπαιδευτικό αρχείο. Τα «Σπίτια της Ισπανίας» (Casas de Espana) ή άλλοι σύλλογοι που οργανώθηκαν από την ισπανική κυβέρνηση όπως εντοπίζονται στις Κάτω Χώρες, δεν υπάρχουν στην Ελβετία εκτός από το κέντρο υποδοχής στη Γενεύη. Ένας άλλος σύλλογος, ήταν ο «Aleoneos Populares» που εμφανίστηκε στο τέλος της δεκαετίας του 1960 με τους πολιτιστικούς και εκπαιδευτικούς στόχους. Οι ATEES και CAEES αντιπροσωπεύονται έμμεσα στα συμβουλευτικά συμβούλια για τους αλλοδαπούς σε τοπικό επίπεδο. Στην ομοσπονδιακή συμβουλευτική επιτροπή, οι ATEES αντιπροσωπεύουν τους ισπανούς μετανάστες και το UGT τα συνδικάτα (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:224). Οι 23.000 προσωρινοί εργαζόμενοι συμμετέχει πολύ λίγο στους συλλόγους αν και πηγαίνουν εκεί για κοινωνικούς και ψυχαγωγικούς λόγους (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:224).

¹⁴⁵⁹ Περίπου το ένα τρίτο από τους τριάντα συλλόγους που μελετήθηκαν, (δεκατέσσερις ολλανδικά και δέκα έξι Ελβετικοί) (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:224) είναι σύλλογοι των «Padres de Familias» των οποίων η κύρια δραστηριότητα βρίσκεται στα εκπαιδευτικά και σχολικά ζητήματα. Περίπου το ένα τρίτο είναι κέντρα που προωθούν τις ευκονωνήστες-εορταστικές σχέσεις, την ανανυχή και τον αθλητισμό. Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει τρία περιφερειακά κέντρα ειδικά για τους ανθρώπους της Γαλιτίας και της Ανδαλουσίας. Τρία κέντρα είναι περισσότερο πολυπροσώπα όπως ο σύλλογος «Casa de Espana» που ενθαρρύνει τις σχέσεις και τις φιλίες και παρέχει ορισμένες πληροφοριακές και πολιτιστικές δραστηριότητες προσιτές σε ολόκληρο τον ισπανικό πληθυσμό. Τελικά τρία κέντρα έχουν έναν πολιτικό ή συνδικαλιστικό χαρακτήρα, και ένας σύλλογος ενδιαφέρεται για την κοινωνική βοήθεια (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:224).

¹⁴⁶⁰ Η εννοιακή εμφάνίζεται περισσότερο στις Κάτω Χώρες, ιδιότητα στην Ελβετία. Στις Κάτω Χώρες τα θεμέλια για τη βοήθεια των ξένων εργαζομένων στη δημοτική διοίκηση παρέχει τις εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνται επίσης και από άλλες εθνικές ομάδες συμπεριλαμβανομένων των ολλανδικού πληθυσμού. Στην Ελβετία υπάρχει μόνο μια περίπτωση στην οποία οι Ισπανοί μετανάστες χρησιμοποιούν τα κτήρια που χρησιμοποιούνται επίσης από άλλες ομάδες αλλοδαπών. Στις Κάτω Χώρες κανείς βρίσκει την έδρα των

μόνο το 50 τοις εκατό ένα δωμάτιο ανάγνωσης¹⁴⁶¹. Μερικά από τα βιβλία είναι για τη λογοτεχνία, τη γεωγραφία και την ιστορία, αλλά τα περισσότερα είναι για την αναψυχή και τη διασκέδαση¹⁴⁶² του αναγνώστη. Περισσότερο από το 50 τοις εκατό των βιβλιοθηκών έχουν ένα ειδικό ράφι για τα παιδιά και τη νεολαία (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:225). *Δεύτερον, η ιστορία και η λειτουργία.* Επτά από τις είκοσι συλλόγους που αναλύθηκαν ιδρύθηκαν πριν από το 1965, ένδεκα μεταξύ του 1965 και του 1975 και άλλοι αργότερα (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:225)¹⁴⁶³. Σχεδόν όλοι τους ακολουθούν προσεκτικά τους κανόνες σε σχέση με την αλλαγή της διεύθυνσης, τους στόχους που ορίζονται, την υποχρέωση να πραγματοποιηθούν συνεδριάσεις κ.λπ.¹⁴⁶⁴.

Τρίτον, η ιδιότητα μέλους. Παρά τους καταλόγους μελών είναι δύσκολο να είναι γνωστός ο ακριβής αριθμός, μερικές φορές επειδή η μετρήσιμη μονάδα είναι διαφορετική, μπορεί να είναι μεμονωμένα άτομα ή οικογένειες (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:226). Οι Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane και van Soest (1987) σημειώνουν ότι η πλειοψηφία των συλλόγων έχει 100 έως 150 μέλη, το 20 τοις εκατό έχει μεταξύ πενήντα και 100, και δύο είχαν λιγότερο από πενήντα μέλη¹⁴⁶⁵. *Τέταρτον, τα δίκτυα σχέσεων.* Οι σύλλογοι και τα κέντρα δεν

συλλόγων σε περιοχές πυκνής συγκέντρωσης μεταναστών, όχι απαραίτητα αποκλειστικά Ισπανών. Στην Ελβετία εντοπίζονται κυρίως στις περιοχές συγκέντρωσης Ισπανών. Η μεγαλύτερη πλειοψηφία των ενώσεων έχει ένα δωμάτιο για τις συγκεντρώσεις και τα δύο τρίτα έχουν ένα δωμάτιο για αναψυχή, περισσότεροι στις Κάτω Χώρες από ότι στην Ελβετία. Τα δύο τρίτα έχουν μια γραμματεία, περισσότεροι στην Ελβετία από ότι στις Κάτω Χώρες. Είκοσι τοις εκατό των ενώσεων διατηρούν ένα δωμάτιο για χρήση από τη νεολαία. Τα δύο τρίτα των ενώσεων έχουν τηλεφωνο, γραφομηχανή και ευρετήρια (card-indexes) των μελών. Περισσότερο από το ήμισυ έχει μια τηλεόραση και έναν προβολέα ταινιών, συνήθως στις Κάτω Χώρες. Είκοσι τοις εκατό έχουν έναν προβολέα φωτογραφικών διαφανειών, και το 40 τοις εκατό μεγάλων και ενισχυτές. Το ογδόντα τοις εκατό έχουν τράπουλες ισπανικών καρτών και των συνηθισμένων παιχνιδιών. Τα δύο τρίτα έχουν έναν πάγκο σερβιρίσματος ποτών και μερικές φορές μια κουζίνα όπου χαρακτηριστικά ισπανικά φαγητά ετοιμάζονται.

¹⁴⁶¹ Τα βιβλία δίνονται από τα ισπανικά ιδρύματα, όπως το Ίδρυμα Μεταναστεύσεως και το Υπουργείο Πολιτισμού. Εκτός από μερικά κέντρα που εξετάζουν τους πληθυσμούς από συγκεκριμένες περιοχές, σχεδόν όλα τα βιβλία είναι στα καστανιανικά.

¹⁴⁶² Οι Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest (1987) χρησιμοποιούν το ρήμα «divent» (αποσπώ την προσοχή), θέλοντας να τονίσουν την σημαντικότητα αλλά και τη σκοπιμότητα των δραστηριοτήτων αυτών στην προσπάθεια να «ξεχαστούν» οι έγνοιες και τα προβλήματα των μεταναστών.

¹⁴⁶³ Τα δύο τρίτα αναγνωρίζονται επίσημα από τις αρχές και των δύο κρατών, οκτώ από την Ισπανία μόνο. Στο ογδόντα τοις εκατό των περιπτώσεων οι μετανάστες ίδιοι είναι οι ιδρυτές αυτών, αλλά τέσσερις σύλλογοι δημιουργήθηκαν από το ισπανικό κράτος, παραδείγματος χάριν οι σύλλογοι «Casas de España».

¹⁴⁶⁴ Η διεύθυνση σχεδόν στους μισούς από τους συλλόγους έχει επτά ή λιγότερα μέλη, ενώ περισσότερο από τα δύο τρίτα έχουν λιγότερο από έντεκα μέλη. Οι εκπρόσωποι μπορούν να επανεκλεγούν χωρίς όριο. Σαράντα τοις εκατό των συλλόγων έχουν μια γενική συνέλευση τρεις έως τέσσερις φορές ετησίως (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:225). Όσον αφορά τη χρηματοδότηση, το ελβετικό κράτος δεν συνεισφέρει καθόλου οικονομικά, ενώ οι Κάτω Χώρες προσφέρουν μια σημαντική υποστήριξη μέσω των ιδρυμάτων για βοήθεια στους ξένους εργαζομένους (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:226). Η ισπανική κυβέρνηση δίνει μικρές οικονομικές ενισχύσεις και στις δύο χώρες, εντούτοις, δεν είναι επαρκή για να χρηματοδοτηθούν οι δραστηριότητες των συλλόγων, και τα δύο τρίτα των ενώσεων λαμβάνουν χρήματα από τα μέλη τους ή από τις δραστηριότητες όπως η λειτουργία ενός ποταπολείου ή η διεξαγωγή μιας λοταρίας. Μόνο οι δαπάνες των συλλόγων «Casas de España» καλύπτονται πλήρως από την ισπανική κυβέρνηση (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:225).

¹⁴⁶⁵ Οι σύλλογοι «Casa de España» δεν είχαν μέλη, διότι ο καθένας μπορούσε να χρησιμοποιήσει τις υπηρεσίες του. Το ένα τρίτο των συλλόγων είχαν λιγότερα μέλη από πριν, κυρίως λόγω της επιστροφής μελών στη πατρίδα τους, οι μισοί εντούτοις, είχαν περισσότερα μέλη τώρα. Το εξήντα τοις εκατό είχε περισσότερους άνδρες από ότι γυναίκες, το υπόλοιπο έχουν τους ίδιους αριθμούς και στα δύο φύλα. Οι σύλλογοι «Padres de Familias» έχουν συνήθως ίσες αναλογίες φύλου των μελών. Το ενενήντα τοις εκατό των εκπροσώπων δεν συμμετέχουν, αν και το 30 τοις εκατό σκέφτονται ότι δείχνουν ένα ενδιαφέρον τους συλλόγους (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:226). Η συμμετοχή είναι η υψηλότερη στους κορτασμούς αλλά χαμηλότερη στις ψυχιατρικές δραστηριότητες και η χαμηλότερη στις τύπου-διάσκεψης δραστηριότητες (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:226). Μόνο το 10 τοις εκατό των συλλόγων υποστηρίζουν ότι η πλειοψηφία των μελών ενδιαφέρεται για τον σύλλογο (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:226). Οι άνθρωποι στην χώρα υποδοχής δεν συμμετέχουν στις δραστηριότητες των συλλόγων εκτός από ειδικές περιπτώσεις. Εκείνοι που το κάνουν είναι συνάδελφοι (workmates), οι φίλοι ή οι γείτονες των μελών. Τα μέλη των ενώσεων δεν διαφέρουν πολύ στην επαγγελματική δραστηριότητα, την περιοχή προέλευσης, και στα έτη στη χώρα υποδοχής. Οι περισσότεροι από τους είναι στις χαμηλές κύρους εργασίες (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:226). Προέρχονται γενικά από τη Γαλικία και την Ανδαλουσία. Σχεδόν το εξήντα τοις εκατό λένε ότι τα μέλη τους έχουν ζήσει από δεκαέντε έως είκοσι χρόνια στη χώρα εγκατάστασης και το είκοσι τρία τοις εκατό, μεταξύ δέκα και δεκαέντε ετών. Οι μισοί από τους συλλόγους

συντονίζονται ή συνενώνονται σε ομοσπονδιακό, σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο, αλλά σε εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:226). Πρόκειται ένα ιεραρχικό σύστημα με μια μεταβίβαση των καθηκόντων και των δυνάμεων που αναγνωρίζονται από την ισπανική κυβέρνηση ως αντιπροσώπευση των Ισπανών μεταναστών (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:227)¹⁴⁶⁶.

Πέμπτον, δραστηριότητες. Περίπου το τριάντα τοις εκατό των συλλόγων οργανώνουν παραδοσιακές ψυχαγωγικές και αθλητικές δραστηριότητες ή αφήνουν χώρο για αναψυχή και φιλία αναμεταξύ των Ισπανών (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:227). Περίπου το τριάντα πέντε τοις εκατό, κυρίως οι σύλλογοι «Padres de Familias» εργάζονται για να προαγάγουν ένα ισπανικό σχολείο για μια καλύτερη εκπαίδευση των παιδιών και του ενήλικου πληθυσμού (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:227)¹⁴⁶⁷. Συμπερασματικά οι Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest (1987) σημειώνουν ότι οι σύλλογοι χρησιμεύουν ως οι συνθήκες για την κατασκευή της ταυτότητας από τα μέλη τους¹⁴⁶⁸. Υπάρχει επίσης κριτική από τους νέους για την πολιτικοποίηση των συλλόγων, για τον

έχουν μέλη, μέσης ηλικίας, δηλαδή μεταξύ των τριάντα και σαράντα ετών, ενώ το τριάντα τοις εκατό, έχουν μέλη μιας μέσης ηλικίας, μεταξύ των σαράντα και πενήντα ετών (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:226).

¹⁴⁶⁶ Είναι πολύ σπάνιο να βρεθούν περιπτώσεις στις οποίες διατηρούνται σε τοπικό επίπεδο με τις επαγγελματικές οργανώσεις, συνδικάτα, πολιτικά κόμματα και τις οργανώσεις για τη βοήθεια των μεταναστών μεταξύ άλλων μεταναστευτικών κοινοτήτων (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:227). Μόνο το είκοσι τοις εκατό των συλλόγων έχουν μερικές σχέσεις σε τοπικό επίπεδο. Αυτές περιορίζονται σε θέματα εκπαίδευσης και σχολικής οργάνωσης ή χρηματοδότησης.

¹⁴⁶⁷ Εξήντα τοις εκατό οργανώνουν προβολή ταινιών, είτε ανά δεκαπενθήμερο, είτε κατά τη διάρκεια των εορτών ή αργιών, καθώς και σε ειδικές περιστάσεις. Οι περισσότερες από τις ταινίες είναι στα ισπανικά, αλλά μερικές είναι σε τοπικές διαλέκτους. Ο κύριος στόχος είναι διασκέδαση αλλά σε τέσσερις συλλόγους οι ταινίες θεωρήθηκαν μέσα μεταδίδοντας τις πληροφορίες ή της γνώσης ενός τοπικού ισπανικού πολιτισμού (χώρα προέλευσης). Μόνο σε μια περίπτωση η ταινία προορίστηκε για να βελτιώσει τη γνώση του πολιτισμού στη χώρα εγκατάστασης (χώρα υποδοχής). Σχεδόν οι μισοί σύλλογοι ανέφεραν ότι οργανώνουν θεατρικές παραστάσεις, αλλά μόνο το ένα τέταρτο έχει τις δικές του κατάλληλες ομάδες ή ομάδες χορού και θεάτρου. Τα δύο τρίτα λένε ότι οργανώνουν μερικές φορές τις διαδηλώσεις, τα σεμινάρια και τα συμπόσια για τα θέματα μετανάστευσης, ανοικτά σε ολόκληρη τη μεταναστευτικό πληθυσμό. Όλες διοργανώνουν γιορτές που συμπίπτουν συνήθως με αντίστοιχες ισπανικές. Τα δύο τρίτα της νεολαίας συμμετέχουν, μαζί με τους γονείς και τους φίλους της χώρας εγκατάστασης και με μετανάστες άλλων υπηκοοτήτων. Ελαφρώς περισσότερο από το ένα τρίτο έχει ομάδα ποδοσφαίρου που συμμετέχει σε ένα αυτο-οργανωμένο πρωτάθλημα. Εκτός από αυτό, μόνο τέσσερις από τους τριάντα αναλυθέντες συλλόγους οργανώνουν κάτι συγκεκριμένο για τη νεολαία, αν και το ένα τρίτο οργανώνει τάξεις στα ισπανικά και στη γλώσσα της χώρας εγκατάστασης (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:227). Οι εξορμήσεις και τα ταξίδια αποτελούν δραστηριότητες στο ογδόντα τοις εκατό των συλλόγων. Αν και το μέλλον της δεύτερης γενιάς είναι στη σκέψη των γονέων και αν και υπάρχουν κάποιοι νεαροί άνδρες ή γυναίκες στο εκλογικό σώμα των μισών από τους συλλόγους, στην πραγματικότητα κάνουν λίγα πράγματα για τη νεολαία (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:227). Το ένα τρίτο των συλλόγων λαμβάνει ερωτήματα από τους νέους αλλά μόνο οκτώ είναι σε θέση να δώσει αποτελεσματικές απαντήσεις.

¹⁴⁶⁸ Αυτό είναι σαφές από μια περίληψη των συμπερασμάτων για τους συλλόγους: *πρώτον*, οι σύλλογοι εκπληρώνουν έναν σημαντικό ρόλο για την πρώτη γενιά ως παροχή μιας ευκαιρίας για τις κοινωνικές σχέσεις και ως μέσο για την δικαιωμάτων των δικαιωμάτων στην Ισπανία και στη χώρα εγκατάστασης. Στην αρχή πολλοί σύλλογοι διαδραμάτισαν έναν ενεργό πολιτικό ρόλο ενάντια στον Franco. Κατόπιν, στα μέσα της δεκαετίας του 1970 η ανάγκη των παιδιών για την ισπανική εκπαίδευση και τον πολιτισμό έγινε η πιο εκείγουσα ανησυχία των συλλόγων (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:229). *Δεύτερον*, οι σύλλογοι «περιθάλπτουν» την παραδοσιακή Ισπανία, από τη σύγκρουση τους με τα σύγχρονα και βιομηχανικά πλαίσια (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:229). *Τρίτον*, οι ισπανικοί σύλλογοι, με λίγες εξαιρέσεις, δεν έχουν καμία σχέση με άλλες εθνικές ομάδες. Κατά συνέπεια η απομόνωση έχει αποτρέψει την αποτελεσματική διαπραγμάτευση με τη χώρα υποδοχής. *Τέταρτον*, οι νέοι δεν συμμετέχουν στους συλλόγους πάρα πολύ. Αυτό είναι πιθανώς επειδή οι νέοι έχουν αφομοιωθεί εν μέρει με τη γλώσσα και τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής, συμπεριλαμβανομένων των ενασχολήσεων ή το που προτιμούν να διαθέσουν τον ελεύθερο χρόνο τους.

ανταγωνισμό και τη ζηλοτυπία¹⁴⁶⁹ που υπάρχει μεταξύ των εκπροσώπων τους (Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane and van Soest, 1987:229)¹⁴⁷⁰.

3.5. ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΩΝ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ

Ο μεγαλύτερος πληθυσμός Κυπρίων έξω από την Κύπρο είναι η «κοινότητα» τους στο Λονδίνο, γνωστή από τους κατοίκους της ως «η αποικία μας» (παροικία) που έχει κατορθώσει να διατηρήσει έναν υψηλό βαθμό συνεκτικότητας (cohesiveness) και ένα ευδιάκριτο εθνοτικό χαρακτήρα και τρόπο ζωής (Josephides, 1987:42)¹⁴⁷¹. Το θέμα του ρόλου των εθνικών ενώσεων σε σχέση με το έθνος και την εθνική ταυτότητα έχει τεθεί με διάφορους τρόπους και οι ενώσεις έχουν θεωρηθεί και ως βοηθείες των μεταναστών για να αφομοιωθούν μέσω της παροχής μιας «κοινότητας» για αυτούς μέσα στην κοινωνία υποδοχής, και ταυτόχρονα ως δημιουργία ενός διαφοροποιητικού (anti-assimilationist) ή ενός διασπαστικού περιβάλλοντος¹⁴⁷² (Josephides, 1987:42). Επίσης, αν και οι σύλλογοι είναι εξειδικευμένες μορφές οργάνωσης υπό την έννοια του ότι, με τη διαμόρφωση των εθνικών συλλόγων, οι Κύπριοι οργανώνουν μόνοι τους-συνειδητά (self-consiously) σύμφωνα με τις εθνικές γραμμές, είναι εντούτοις μέρος της εθνικής ομάδας και πρέπει να ερμηνεύονται ως μέρος της «κοινοτικής» δομής (Josephides, 1987:42)¹⁴⁷³. Στα έτη μεταξύ του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου και το 1966, 75.000 άνθρωποι, και Έλληνες και Τούρκοι Κύπριοι, έφυγαν από την Κύπρο για τη Μεγάλη Βρετανία¹⁴⁷⁴ (Josephides, 1987:43). Οι Κύπριοι μετανάστευσαν για οικονομικούς λόγους, και επέλεξαν τη Μεγάλη Βρετανία λόγω των ευκαιριών εργασίας και της αποικιακής σχέσης τους. Παρά αυτήν την σύνδεση, η μετανάστευση στη Μεγάλη Βρετανία υποβλήθηκε σε ελέγχους¹⁴⁷⁵. Εντούτοις, μέχρι σήμερα η επιθυμία επιστροφής στην

¹⁴⁶⁹ Η διάσπαση (splitting-up) της «κοινότητας» σε πολλούς συλλόγους γίνεται είτε για προσωπικούς λόγους των εκπροσώπων, της ανάγκης τους για γοήτρο (status), ή για οικονομικούς λόγους, στο A. Verdonk, S. Mancho, C. Reredo, M. A. de Prada, J. L. Recio, L. Seoane and R. van Soest (1987) "Spanish Immigrant Associations in the Netherlands and Switzerland and the Problem of Ethnic Identity", in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/European Science Association, p.237.

¹⁴⁷⁰ Οι Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane και van Soest, (1987) καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι τα πολιτικά ζητήματα, παραδείγματος χάριν, η αντίθεση στον Franco, ή η πάλη για δημοκρατία σε όλα τα επίπεδα, ήταν σημαντικά, αλλά οι εκπαιδευτικοί στόχοι, οι πολιτιστικοί στόχοι και η απλή ευθυμία είναι επίσης στόχοι των συλλόγων. Όλα αυτά τα στοιχεία έχουν διαμορφώσει την εθνική ταυτότητα που περιγράφεται ως ιδεολογία. Από την άποψη του καθορισμού των Verdonk, Mancho, Reredo, de Prada, Recio, Seoane και van Soest (1987:229) οι σύλλογοι έχουν προσφέρει το είδος των κοινωνικών πρακτικών που είναι εκφράσεις και που ενισχύουν την εθνική ταυτότητα, που θεωρείται ως δέσμη των ιδεών, των συναισθημάτων, των διατυπώσεων για τη συνέχιση των υλικών και αρχέγονων συμπεριφορών της εθνικής ομάδας και των μελών της.

¹⁴⁷¹ Διάφοροι παράγοντες χρησιμεύουν στο να κρατήσουν την «κοινότητα» μαζί, συμπεριλαμβανόμενα την ύπαρξη ενός απέραντου αριθμού εθνικών συλλόγων (ethnic associations), πολλοί από τους οποίους έχουν ως συγκεκριμένο στόχο τη συντήρηση της εθνοτικής ομάδας και τη διατήρηση του κυριακού πολιτισμού (Josephides, 1987:42).

¹⁴⁷² Η Josephides (1987:42) τονίζει ότι οι κυπριακοί σύλλογοι έχουν και τις δύο τάσεις, με τις διαφορετικές εμφάνσεις σε διαφορετικές περιόδους.

¹⁴⁷³ Η μετανάστευση των Κυπρίων στη Μεγάλη Βρετανία άρχισε πριν από τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο και μέχρι το 1939 επίσημα υπολογίστηκε ότι υπήρξαν περίπου 8.000 Κύπριοι που ζουν στο Λονδίνο (Josephides, 1987:43). Αυτοί οι πρώτοι άποικοι ήταν σχεδόν όλοι οι Έλληνοκύπριοι και υπήρχε ένας σημαντικός αριθμός ανήπαντρων ανδρών.

¹⁴⁷⁴ Η Josephides (1987:43) αναφέρει πώς η μετανάστευση ροή έφθασε στην αιχμή της το 1960 και το 1961, με πάνω από 12.000 ανθρώπους να πηγαίνουν στη Μεγάλη Βρετανία σε κάθε ένα από εκείνα τα που εγκαταστάθηκαν στο Λονδίνο. Από το 1966 η μετανάστευση των Κυπρίων συνεχίστηκε αλλά σε πολύ χαμηλό επίπεδο, με εξαίρεση τα έτη 1974 και 1975 όταν η αναταραχή στην Κύπρο και την επικείμενη μετατόπιση πολλών ανθρώπων έφερε πολλές χιλιάδες Κύπριους στη Μεγάλη Βρετανία ως πρόσφυγες.

¹⁴⁷⁵ Η Josephides (1987:43) σημειώνει ότι από το 1937 η αποικιακή κυβέρνηση στην Κύπρο επέβαλε ένα σύστημα ένορκων καταθέσεων, με αυτόν τον τρόπο η παρεμπόδιση των εν δυνάμει μεταναστών από τον ερχομό τους στη Μεγάλη Βρετανία εκτός και αν είχαν τους ήδη πιστοποιημένους χορηγούς εκεί οι οποίοι μπορούσαν να εγγυηθούν την υποστήριξή τους. Μετά το 1962, με την εφαρμογή του νόμου

Κύπρο είναι ένα ισχυρό στοιχείο στην κυπριακή «κοινότητα», και πολλοί άνθρωποι αγόρασαν οικόπεδα στην Κύπρο με την ελπίδα ότι μια ημέρα θα επέστρεφαν εκεί μια και καλή¹⁴⁷⁶ (Josephides, 1987:43). Από το ξεκίνημά της η κυπριακή «κοινότητα» στο Λονδίνο ήταν ζωτικής σημασίας και έχει συνεχίσει να λειτουργεί ως «κοινότητα» από πολλές απόψεις. Χωρικά η κυπριακή κοινότητα συγκεντρώνεται ακόμα στο Haringey¹⁴⁷⁷ και τους δήμους γύρω από αυτό (Josephides, 1987:45). Η επαγγελματική συγκέντρωση Κυπρίων επίσης συνεχίζει και έχει να κάνει με μια τάση προς την αυτοαπασχόληση. Υπάρχουν επίσης μερικά σημάδια ότι οι αλλαγές θα έρθουν στη βιομηχανία ιματισμού¹⁴⁷⁸. Η άλλη πλευρά της εθνοτικής οικονομίας, παρέχει υπηρεσίες αναμεταξύ των Κυπρίων συμπατριωτών έχει επεκτείνει το πεδίο της (Josephides, 1987:45). Οι περισσότερες υπηρεσίες και ειδικεύσεις μπορούν να εκτελεστούν από Κυπρίους και πολλά μέλη της «κοινότητας» χρησιμοποιούν τους Κύπριους κομμωτές, υποδηματοποιούς, λογιστές, δικηγόρους και υπό ορισμένες συνθήκες, ακόμη και γιατρούς, ακόμα και αν αυτό σημαίνει συνήθως τις δαπανηρές ιδιωτικές διαγνώσεις¹⁴⁷⁹ (Josephides, 1987:45). Μερικοί άνθρωποι συνειδητά χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες Κυπρίων συμπατριωτών τους, στη βάση του ότι οι Κύπριοι πρέπει να παραμείνουν μαζί (stick together) και επίσης μέσα από ένα σύστημα των προσωπικών συστάσεων (Josephides, 1987:45), ενώ άλλοι συναλλάσσονται με Κύπριους λόγω των συνδέσεων και των

μετανάστευσης της Κοινοπολιτείας (Commonwealth Immigration Act), η κυπριακή είσοδος στη Μεγάλη Βρετανία, όπως και σε όλους τους πολίτες από την Κοινοπολιτεία, ελεγχόταν από τη Βρετανική κυβέρνηση μέσω ενός συστήματος αποδείξεων (voucher system). Μόνο κατά τα έτη 1959 και 1962 δεν υπήρξε κανένας έλεγχος.

¹⁴⁷⁶ Η διαδικασία μετανάστευσης προς τη Μεγάλη Βρετανία, ειδικά κατά τα μετα-πολεμικά έτη, έλαβε τη μορφή αλυσιδωτής μετανάστευσης σύμφωνα με τις γραμμές συγγένειας και προστασίας (patronage). Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από την άποψη των παραδοσιακών κυπριακών πολιτιστικών προτύπων αλλά που επίσης προήχθη από έναν κυβερνητικό κανονισμό που το κατέστηρε απαραίτητο να έχει εγγυοδοσία (sponsorship) προκειμένου να μπορεί να μεταναστεύσει. Είναι επομένως μια περίπτωση των κυβερνητικών κανονισμών και της συνταίπισης παραδόσεων. Ένα άλλο χαρακτηριστικό γνώρισμα της μετα-πολεμικής μετανάστευσης είναι ότι ολόκληρες οικογένειες μετακινήθηκαν. Αυτό σήμανε ότι η βασική μονάδα στην κυπριακή ζωή, η πυρηνική οικογένεια, δεν υπονομεύθηκε σοβαρά. Συνήθως ο άνδρας ταξίδευε πρώτα και η γυναίκα και τα παιδιά ακολουθούσαν, αλλά στην πλειοψηφία των περιπτώσεων ο χωρισμός ήταν μόνο ενός έτους περίπου θέρμα. Αυτό είναι μια άλλη περίπτωση μιας παραδοσιακής αξίας που υποστηρίζεται (underpinned) από την κυβερνητική πολιτική, δεδομένου ότι οι ένορκες καταθέσεις δεν διανεμήθηκαν στα άτομα που ταξίδευαν από μόνα τους και δεν είχαν λάβει επαρκή μέτρα για την οικογένειά τους (Oakley, 1979:33). Η Josephides (1987:44) αναφέρει ότι η έκβαση αυτής της μορφής μετανάστευσης ήταν ότι οι οικογένεια και άλλοι δεσμοί δεν «έσπασαν», ενώ μάλλον ενισχύθηκαν, και έτσι μια συνεκτική κυπριακή «κοινότητα» αναπτύχθηκε στο Λονδίνο. Οι πρώτοι μετανάστες στο Λονδίνο εργάστηκαν ως σερβιτόροι στα εστιατόρια και τα ξενοδοχεία του West End του Λονδίνου και έζησαν σε ενοικιαζόμενες κατοικίες στο Upper Soho. Αυτή ήταν η περιοχή όπου τα πρώτα κυπριακά καφενεία (café) και άλλες επιχειρήσεις εμφανίστηκαν. Αργότερα οι μετανάστες βρήκαν απασχόληση στη κατασκευή ενδυμάτων, μια βιομηχανία που απορρόφησε σχεδόν όλη τη κυπριακή γυναικεία εργασία. Για ποικίλους λόγους πολλοί Κύπριοι πέτυχαν οικονομικά, και στον τομέα εστίασεως και στη κατασκευή ενδυμάτων, και από υπάλληλοι, με τη βοήθεια της εργασίας των συζύγων τους, έγιναν αυτοαπασχολούμενοι ή ακόμα και εργοδότες. Κατάφεραν αυτό είτε με τα ανοίγοντας καταστήματα και άλλες υπηρεσίες για τους Κυπρίους συμπατριώτες τους ή με τη σύσταση δικών τους βιομηχανιών ιματισμού και εστίασεως. Κατά συνέπεια ανέπτυξαν μια συγκροτημένη εθνική οικονομία με εσωτερικά και με εξωτερικά προσανατολισμένα συστατικά. Όπως οι Κύπριοι κινούνται οικονομικά έτσι κινούνται και γεωγραφικά μέσα στο Λονδίνο προς μια βορεινή κατεύθυνση. Στη δεκαετία του '50 και στις αρχές της δεκαετίας του '60 το Camden και το Islington ήταν οι περιοχές με τους μεγαλύτερους αριθμούς Κυπρίων. Μέχρι το 1971 το Haringey, ο δήμος στο βόρειο τμήμα του Camden και του Islington, είχαν την υψηλότερη συγκέντρωση Κυπρίων. Υπάρχουν ενδείξεις ότι η μετακίνηση συνεχίζεται δεδομένου ότι οι δήμοι βόρεια του Haringey έχουν τους αρκετά μεγάλους πληθυσμούς Κυπρίων. Αυτή η μετακίνηση από το κέντρο, περιλαμβάνει την παράλληλη μετακίνηση από τη νοικιασμένη στέγαση και στην ιδιοκτησία μικρότερων κατοικιών και είναι επομένως πιθανώς μέρος μιας διαδικασίας ανοδικής κινητικότητας. Εντούτοις, σε αυτήν την περίπτωση, η διοικητική αποκέντρωση δεν εμφανίζεται να σημαίνει τη διασπορά αλλά τη συγκέντρωση σε μια άλλη περιοχή. Επιπλέον, όταν οι Κύπριοι κινούνται παίρνουν το μεγαλύτερο μέρος της εθνικής οικονομίας μαζί τους.

¹⁴⁷⁷ Από τους περίπου 90.000 Ελληνοκυπρίους στο Λονδίνο, οι 30.000 ζουν στο δήμο Haringey (Josephides, 1987:45). Επιπλέον, στο Haringey ορισμένες περιφέρειες (wards) έχουν μια μεγαλύτερη συγκέντρωση Κυπρίων από άλλες, ενώ σε ορισμένες οδοί υπολογίζεται ότι κάθε σπίτι καταλαμβάνεται από Ελληνοκυπρίους. Η περιοχή απεικονίζει αυτήν την συγκέντρωση μέσω της παρουσίας μεγάλων αριθμών κυπριακών καταστημάτων, καφενεία, εστιατόρια, εργοστασίων φορεμάτων και γραφείων διάφορων τύπων.

¹⁴⁷⁸ Παραδείγματος χάριν, οι κυπριακές εταιρίες είναι τώρα πιθανότερο να απασχολήσουν μη-Κυπρίους (εν μέρει επειδή λιγότεροι Κύπριοι είναι τώρα πρόθυμοι να εργαστούν ανεπίσημα) ενώ περισσότεροι Κύπριοι, ιδιαίτερα οι νέοι, βρίσκουν εργασία έξω από αυτόν τον τομέα. Εντούτοις, αυτή τη στιγμή το κυπριακό τμήμα της βιομηχανίας ιματισμού διατηρείται και διατηρεί ακόμα τον εθνικό χαρακτήρα της (Josephides, 1987:45).

¹⁴⁷⁹ Η Josephides (1987:45) αναφέρει ότι υπάρχει τηλεφωνικός οδηγός/κατάλογος κυπριακών επιχειρήσεων και υπάρχουν πολύ λίγα αγαθά ή υπηρεσίες για τα οποία ένας/μία Κύπριος/α που ζει στο Λονδίνο θα πρέπει να πάει έξω από την εθνική ομάδα.

απαιτήσεών τους. Ένας άλλος τρόπος με τον οποίο οι Κύπριοι παραμένουν μαζί, είναι στις προσωπικές και κοινωνικές σχέσεις τους¹⁴⁸⁰. Καθώς δεσμεύονται στενά με άτυπους δεσμούς (informal ties) πολλών τύπων, η Κυπριακή «κοινότητα» είναι ένα μέρος επίσημων συλλόγων (formal associations). Οι σύλλογοι αυξάνονται σε αριθμό από τις αρχές της δεκαετίας του 1970¹⁴⁸¹. Μόνο στο βόρειο Λονδίνο σήμερα, υπάρχουν επτά Ελληνορθόδοξες εκκλησίες και πάνω από εβδομήντα σύλλογοι¹⁴⁸² (Josephides, 1987:46). Αυτή τη στιγμή υπάρχει ένα ευρύ φάσμα Ελληνοκυπριακών συλλόγων στο Λονδίνο. *Πρώτον, τα κοινοτικά κέντρα*, τα οποία προσφέρουν ποικίλες εγκαταστάσεις, αλλά όλα εξετάζουν τις ανάγκες κοινωνικής προστασίας των Κυπρίων και έχουν διάφορες ομάδες συνδεδεμένες σε αυτές και πραγματοποιούν συνεδριάσεις στις εγκαταστάσεις τους¹⁴⁸³. *Δεύτερον, οι εκπαιδευτικοί/ σύλλογοι νέων,*

¹⁴⁸⁰ Συγκεκριμένα, ο περισσότερος ελεύθερος χρόνος διατίθεται με την οικογένεια και η κοινωνικοποίηση πραγματοποιείται μέσα στα πλαίσια της διευρυνμένης οικογένειας και τον κύκλο του απόμακρου και πλασματικού σογιού (Josephides, 1987:45). Οι γάμοι, τα βαπτίσματα και άλλοι εορτασμοί περιλαμβάνουν έναν ακόμα ευρύτερο κύκλο και είναι ένα κανονικό και συχνό μέρος των ζωών των περισσότερων Κυπρίων. Τα άτομα πηγαίνουν επίσης στο καφενείο που είναι μια άτυπη λέσχη, και παράλληλα οι άνδρες και οι γυναίκες χρησιμοποιούν τα καταστήματα, τις εκκλησίες και τα σχολεία ως κοινωνικούς χώρους (social arenas) (Josephides, 1987:45). Κοινωνικοποιούνται ελάχιστα με το Βρετανικό λαό. Αυτό δεν οφείλεται σε οποιαδήποτε απροθυμία εκ μέρους Κυπρίων να αναμειχθούν (mix), αλλά μάλλον επειδή αυτοί και οι Βρετανοί κινούνται σε διαφορετικές σφαίρες. Νεαροί Κύπριοι έχουν τους Βρετανούς φίλους ενώ είναι στο σχολείο, αλλά αυτές οι φιλίες «παράγονται» στο τέλος της σχολικής σταδιοδρομίας τους (Josephides, 1987:46). Η επίπτωση των γάμων έξω από την ομάδα είναι σχετικά σπάνια και υπάρχει πίεση στους νέους να επιτρέπουν στους μεγαλύτερους να διευθετούν τους γάμους τους, είτε με Κύπριους/ες του Λονδίνου είτε με τους ανθρώπους από τα χωριά τους στην Κύπρο. Οι συνδέσεις μεταξύ της Κύπρου και του Λονδίνου είναι εξαιρετικά ισχυρές και οι περισσότεροι Κύπριοι πηγαίνουν για διακοπές στην Κύπρο.

¹⁴⁸¹ Αρχικά οι κυπριακές ενώσεις συνδέθηκαν με είτε την εκκλησία είτε το Κομμουνιστικό κόμμα. Ένας από τους πρώτους συλλόγους ιδρύθηκε το 1934 στην περιοχή Soho του Λονδίνου από την ελληνική ορθόδοξη εκκλησία και την αποικιακή κυβέρνηση της Κύπρου. Αυτό ήταν η Greek Cypriot Brotherhood (Ελληνοκύπρια Αδελφότητα) και στόχος της ήταν να ενεργήσει ως χώρος συνάντησης για τους πρώτους μετανάστες που θεωρούνταν απομονωμένοι. Το 1950 η GCB δραστηριοποιούνταν ακόμα στο Soho και είχε ένα σύλλογο σπουδαστών. την ΕΦΕΚΑ, συνδεδεμένη με εκείνη, και είχε επίσης ισχυρές σχέσεις με την εκκλησία. Η πρώτη ελληνική ορθόδοξη εκκλησία για Κυπρίους άνοιξε την πόλη του Camden το 1948, όπου μέχρι εκείνη τη περίοδο οι Κύπριοι χρησιμοποιούσαν τον ελληνικό καθεδρικό ναό στο Bayswater, και δύο έτη αργότερα αυτή ίδρυσε ένα σχολείο. Αυτοί οι διάφοροι συνδεδεμένοι οργανισμοί αποτέλεσαν το πολιτικά-δεξιό «στρατόπεδο» των πρώτων κυπριακών συλλόγων που είναι όλοι ακόμα σε λειτουργία, αν και έχουν αλλάξει στους στόχους και το χαρακτήρα τους. Για παράδειγμα, η GCB προσλαμβάνει τον εαυτό της περισσότερο ως πολιτιστικό και λιγότερο κοινωνικό κέντρο, ενώ η ΕΦΕΚΑ έχει γίνει ακροδεξιά-πολιτικά και έχει απομακρυνθεί από προηγούμενες συνεργασίες της. Αριστερά-πολιτικά, το Cypriot Communist Party of Great Britain (Κυπριακό Κομμουνιστικό Κόμμα της Μεγάλης Βρετανίας) ιδρύθηκε το 1931 και έχει υπάρξει με διαφορετικά ονόματα μέχρι σήμερα. Η πρώτη αριστερή ένωση κοινωνικής προστασίας που οργανώθηκε αυτή τη στιγμή ήταν η Union of Cypriots in England (Ένωση Κυπρίων στην Αγγλία). Αυτές οι δύο οργανώσεις, μαζί με την πρώτη Κυπριακή εφημερίδα, *Vema*, μοιράζονταν ένα κτίριο στην πόλη Camden, μέρος του οποίου διατηρούσαν ως κοινωνικό κέντρο. Η επόμενη εξέλιξη ήταν η σύσταση ενός σχολείου από μερικά ενεργά στελέχη από αυτές τις ομάδες που τελικά επίσης διαμόρφωσαν μια ομάδα σπουδαστών και την Cypriot Women's League (Ένωση των Κυπρίων Γυναικών). Έχουν υπάρξει επίσης ομάδες θεάτρων που συνδέονται με το αριστερό-πολιτικό «στρατόπεδο».

Οι περισσότερες από αυτούς τους συλλόγους και ομάδες υπάρχουν ακόμα σε αυτή ή κάποια άλλη μορφή. Στις δεκαετίες του 1950 και του 1960 άλλες ομάδες, λιγότερο προφανώς κομματιζόμενες (partisan), ιδρύθηκαν για να οργανώσουν διδασκαλία ελληνικών στα παιδιά, και κατά τη διάρκεια των ετών το σύνολο των εκκλησιών και των σχολείων κάθε είδους, συχνά με τις λέσξεις νεολαίας συνδεδεμένες, αύξησαν το ρυθμό με την «κοινότητα». Η «κοινότητα» επομένως έχει έναν μικρό αριθμό συλλόγων που φροντίζει για τις ανάγκες του. Αυτή η εικόνα αλλάζει στις αρχές της δεκαετίας του 1970 όταν διαμορφώθηκε ένας μεγάλος αριθμός νέων συλλόγων, πολλούς από τις οποίες είναι ευρέως βασισμένες, και άλλων της οποίας έχει ένα καθορισμένο με σαφήνεια περιορισμένο πεδίο. Η πλειοψηφία των νέων συλλόγων εμπέπει στη μια από δύο ομάδες: γενικές κοινωνικές οργανώσεις (όπως οι χωριόι, οι τοπικοί και πολιτιστικοί σύλλογοι), και πολύ ειδικευμένοι [ομάδες πίεσης και ενώσεις (εργαζομένων)]. Μια άλλη ανάπτυξη είναι ότι τα ενεργά στελέχη της «κοινότητας» έχουν πετύχει στην εξασφάλιση των κυβερνητικών πόρων και στην οργάνωση «κοινοτικών» κέντρων. Αυτά τα κέντρα προσφέρουν διάφορες υπηρεσίες σε Κυπρίους και έχουν μόνιμο προσωπικό. Κάθε κέντρο έχει το χαρακτήρα και τους στόχους του. Οι ευρείες τάσεις που προκύπτουν στην ιστορία των συλλόγων στην «κοινότητα» είναι οι ακόλουθες: οι πρώτοι σύλλογοι εμπεύστηκαν από την εκκλησία ή το Κομμουνιστικό Κόμμα (CP) και ικανοποίησαν τις ανάγκες των πρώτων, μόνων ανδρών μεταναστών. Στη δεκαετία του 1950 και τη δεκαετία του 1960 που ο πληθυσμός αυξήθηκε, οι εγκαταστάσεις των εκκλησιών επεκταθηκαν και οι σύλλογοι άρχισαν να παρέχουν εκπαίδευση στα ελληνικά και άλλες εγκαταστάσεις. Στη δεκαετία του 1970 και τις αρχές του 1980 τα συμβουλευτικά και «κοινοτικά» κέντρα έχουν «βλάστησαν», καθώς επίσης και περισσότερες ενώσεις όλων των άλλων τύπων. Έχουν υπάρξει σαφώς διαφορετικές φάσεις στην ανάπτυξη των κυπριακών συλλόγων που αντιστοιχούν στην ανάπτυξη της εθνικής ομάδας, και είναι πιθανό ότι οι σύλλογοι είχαν ή έχουν τον ίδιο τύπο σε κάθε στάδιο. Λόγω αυτού θα ήταν μια λανθασμένη υπεραπλούστευση για να θεωρήσει κανείς τους συλλόγους ως προωθήσεις είτε της ένταξης είτε της αποχώρησης (Josephides, 1987:47).

¹⁴⁸² Επίσης, δύο Ελληνοκυπριακές εφημερίδες και δύο άτυποι ραδιοφωνικοί σταθμοί (Josephides, 1987:46).

¹⁴⁸³ Όλες επίσης, λαμβάνουν κάποια δημόσια χρηματοδότηση. Το κέντρο Haringey είναι αρκετά μεγαλύτερο από οποιοδήποτε από άλλο και έχει τις πολλές περισσότερες εγκαταστάσεις και τα δραστηριότητες (Josephides, 1987:47). Είναι το μόνο κέντρο με το δικό του bar και café και είναι ανοικτό ως κοινωνικό κέντρο κάθε βράδυ της εβδομάδας με μπλιάρδο, επιτραπέζια αντισφαίριση και άλλα παιχνίδια, καθώς και γυμναστήριο, χορό, τάξεις ξένων γλωσσών κ.λπ., καθώς επίσης και τα ειδικές περιστάσεις (events) που πραγματοποιούνται επάνω από

όπου αυτοί είναι οι πιο ενεργοί σύλλογοι και είναι αρμόδιοι για τη διεύθυνση των διάφορων σχολείων ή των τάξεων στα σχολεία (Josephides, 1987:48)¹⁴⁸⁴. *Τρίτον, οι εκκλησίες*, όπου υπάρχουν επτά ελληνικές ορθόδοξες εκκλησίες για Κυπρίους στο βόρειο Λονδίνο και μερικές άλλες άλλους στο υπόλοιπο Λονδίνο¹⁴⁸⁵. *Τέταρτον, οι σύλλογοι χωριού (village)* οι οποίοι είναι ένα αυξανόμενο φαινόμενο, και επτά νέοι από αυτούς ιδρύθηκαν το 1984 μόνο (Josephides, 1987:48). Προσφέρουν τις λειτουργίες τους ως κοινωνικές και φιλανθρωπικές/ κοινωνικής προστασίας οργανώσεις και ετοιμάζουν κυρίως κοινωνικές λειτουργίες (Josephides, 1987:48)¹⁴⁸⁶. *Πέμπτον, οι τοπικοί/πολιτιστικοί σύλλογοι*, οι οποίοι οργανώνουν συζητήσεις και πολιτιστικές εκδηλώσεις καθώς επίσης και κοινωνικές λειτουργίες¹⁴⁸⁷. *Εκτο, τα πολιτικά κόμματα και ομάδες*, όπου με εξαίρεση μια ή δύο των σοσιαλιστικών ομάδων, που εμπνεύστηκαν σπουδαστές και δεν έχουν ασκήσει πολλή επίδραση στην «κοινότητα», τα κόμματα που λειτουργούν εδώ είναι παρακλάδια των συμβαλλόμενων μερών στην Κύπρο (Josephides, 1987:49)¹⁴⁸⁸. *Εβδομο, οι συνδικαλιστικές (unions) και επαγγελματικοί σύλλογοι*, η πλειοψηφία αυτών διοργανώνουν πολιτιστικά/ κοινωνικά γεγονότα, διαλέξεις και σεμινάρια¹⁴⁸⁹. *Όγδοο, οι ομάδες δράσης*, οι οποίες ακολουθούν τους αρκετά στενούς και συγκεκριμένους στόχους για τους οποίους διαμορφώθηκαν, αλλά πολλές από αυτές διοργανώνουν κοινωνικές εκδηλώσεις (socials) για συλλογή οικονομικών πόρων. Οι υπάρχουσες ομάδες δράσης είναι η καθεμία ενδιαφερόμενη για τα ιδιαίτερα προβλήματα που έχουν να κάνουν με τις συνέπειες του πολέμου στην Κύπρο, όπως οι εκστρατείες ενάντια στις απελάσεις και διωγμούς των προσφύγων και της προσπάθειας να ανακαλυφθεί τι έχει συμβεί σε πολλούς ανθρώπους που αγνοούνται από την τουρκική κατοχή, ή με τα ζητήματα που αφορούν Κυπρίους στο Λονδίνο¹⁴⁹⁰ (Josephides, 1987:49). *Ένατο, ομάδες γυναικών*, αυτή τη στιγμή υπάρχουν τέσσερις ομάδες γυναικών: (α) μία από τις παγιωμένες που οργανώνει συζητήσεις για ζητήματα σχετικά με τις γυναίκες, και εκδρομές, καθώς επίσης και κοινωνικές εκδηλώσεις. (β) μια πρόσφατα διαμορφωμένη ομάδα δράσης των γυναικών, η

τους διάφορους συλλόγους που χρησιμοποιούν τις εγκαταστάσεις. Στεγάζει επίσης διάφορες ομάδες που οργανώνονται από τις κοινωνικές υπηρεσίες συμπεριλαμβανομένης μιας ομάδας υγείας γυναικών, ηλικιωμένων και ανήλικων (Josephides, 1987:48).

¹⁴⁸⁴ Μόνο τα σχολεία των εκκλησιών έχουν δικές τους εγκαταστάσεις τις οποίες διακοσμούν με τα θρησκευτικά και πατριωτικά σύμβολα. Τα σχολεία λαμβάνουν τη βοήθεια υπό μορφή δασκάλων και εκπαιδευτικού υλικού από την ανώτατη επιτροπή της Κύπρου, καθώς επίσης και τα εκπαιδευτικά υλικά από την Ελλάδα (Josephides, 1987:48). Πολλοί από τους εκπαιδευτικούς συλλόγους ανήκουν σε μια ομοσπονδία. Υπάρχουν επίσης διάφορες λέσχες νεολαίας, και ένας σύλλογος έχει πρόσφατα διαμορφωθεί πρόσφατα για να τις ενώσει (Josephides, 1987:48). Η εκκλησία και ορισμένα άλλα ιδρύματα οργανώνουν τις δικές τους λέσχες νεολαίας. Οι λέσχες νεολαίας επικεντρώνονται στο χορό, τη μουσική και τον αθλητισμό, και μερικές από αυτές έχουν και λέσχες ποδοσφαίρου. Ένας περιορισμένος αριθμός δασκάλων και οι εργαζόμενοι νέων κάνουν τον γύρω όλων αυτών των σχολείων και των λεσχών (Josephides, 1987:48). Όπως και στη διαχείριση των σχολείων και των λεσχών, οι εκπαιδευτικές ενώσεις προγραμματίζουν τις συναντήσεις και άλλα κοινωνικά γεγονότα που κάλλιστα παρακολουθούνται (Josephides, 1987:48).

¹⁴⁸⁵ Επίσης υπάρχουν διάφορες επιτροπές εκκλησιών και μια δομή για τη διαχείριση των σχολείων των εκκλησιών (Josephides, 1987:48).

¹⁴⁸⁶ Οι εισπράξεις από αυτές τις λειτουργίες χρησιμοποιούνται συχνά για τέτοιους λόγους όπως συμβάλλοντας στην οικοδόμηση των κλινικών στα χωριά της πατρίδας τους και στη βοήθεια των λόγω γήρατος συνταξιούχων στη Μεγάλη Βρετανία (Josephides, 1987:48).

¹⁴⁸⁷ Μια πλειοψηφία δίνει έμφαση σε δύο από τους στόχους τους, την πολιτιστική ευημερία (welfare) των νέων και τη σφυρηλάτηση των συνδέσμων με άλλες εθνικές ομάδες (Josephides, 1987:49). Αναμνηστικά επίσης σε άλλες ομάδες και μια από τις πολιτιστικές ομάδες υποστηρίζει τώρα ένα συμβουλευτικό κέντρο εκπαίδευσης για τους γονείς.

¹⁴⁸⁸ Το κομμουνιστικό κόμμα, ΑΚΕΛ, έχει πάρα πολλούς ακόλουθους, με χιλιάδες ανθρώπους να συμμετέχουν στις δημόσιες συνεδριάσεις του και έχει το δικό του κέντρο και εστιατόριο (Josephides, 1987:49). Όλα τα κόμματα οργανώνουν γαύματα και άλλες ψυχαγωγίες για την επίσκεψη πολιτικών από την Κύπρο.

¹⁴⁸⁹ Αναμνηστικά επίσης στην πολιτική δραστηριότητα και, στην περίπτωση των συνδικαλιστικών συλλόγων, οργανώνουν δραστηριότητες με μέρους των μελών τους.

¹⁴⁹⁰ Η ομάδα Homeworkers' Working Party και διάφορες άλλες ομάδες που πιέζουν για παροχές στους ηλικιωμένους, είναι παραδείγματα αυτού (Josephides, 1987:49).

οποία δεν έχει ξεκινήσει τη λειτουργία της, δύο παρακλάδια άλλων γυναικείων οργανώσεων που οργανώνουν μεσημεριανά γεύματα για να συγκεντρώσουν χρήματα για φιλανθρωπικούς λόγους¹⁴⁹¹ (Josephides, 1987:49). Επίσης, δέκατο, η *οργάνωση Thallassaemia*, η οποία ενδιαφέρεται αποκλειστικά για τους ανθρώπους που πάσχουν από την ασθένεια¹⁴⁹² και τις οικογένειές τους, και οργανώνει εκδηλώσεις συγκέντρωσης πόρων τις λειτουργίες που παρακολουθούνται. Επίσης δρα ως ομάδα υποστήριξης και συγκεντρώνει τα χρήματα για την έρευνα της ασθένειας και υποστηρίζει τις νέες μορφές θεραπείας της (Josephides, 1987:49). Ενδέκατο, η *ESEKA*, αυτός ο σύλλογος οργανώθηκε για να συντονίσει τους άλλους συλλόγους, ιδιαίτερα στις εκστρατείες τους στο ζήτημα της Κύπρου¹⁴⁹³. Τέλος, δωδέκατον, το *θέατρο τέχνης*, όπου η ομάδα θεάτρων έχει δημιουργηθεί εδώ και πολύ καιρό ανεβάζοντας παραστάσεις, αναγνώσεις ποίησης και διαχειρίζεται ένα συμβουλευτικό/ «κοινοτικό» κέντρο (Josephides, 1987:50).

3.6. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΙΝΔΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ

Υπάρχουν μερικές οργανώσεις μεταναστών που λειτουργούν εξωτερικά στα συνδικάτα αλλά που εντούτοις θεωρούν το ρόλο τους ως παράγοντα επιρροής των πολιτικών των συνδικάτων για τα ζητήματα σχετικά με τους μετανάστες εργαζομένους. Στη δεκαετία του 1980 διάφορες ομάδες μεταναστών βασισμένες στο χώρο εργασίας οργανώθηκαν εκτός των συνδικάτων¹⁴⁹⁴. Εντούτοις, έγινε ενεργοί πάλι στη δεκαετία του 1950, έχοντας ως έναυσμα την ανάγκη να παρασχεθεί βοήθεια στους νεοαφιχθέντες Ινδούς μετανάστες στη Μεγάλη Βρετανία¹⁴⁹⁵.

3.7. ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΦΙΛΑΝΔΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΣΟΥΗΔΙΑ 1725-1984

¹⁴⁹¹ Μια από αυτές είχε συγκεντρώσει χρήματα για την οικογένεια ενός δολοφονημένου αστυνομικού στην Κύπρο, ενώ μια άλλη έστειλε μια δωρεά στην Αιθιοπία (Josephides, 1987:49).

¹⁴⁹² Μια θανάσιμη μορφή κληρονομικής αναιμίας.

¹⁴⁹³ Ασχολείται κυρίως με την οργάνωση της ετήσιας διαμαρτυρίας για την ημέρα που τα τουρκικά στρατεύματα εισέβαλαν στην Κύπρο (Josephides, 1987:50). Οι σημαντικοί σύλλογοι είναι όλοι μέλη της ESEKA και οι αντιπρόσωποί τους αποτελούν την επιτροπή της ευρύτερης ομάδας.

¹⁴⁹⁴ Παραδείγματος χάριν, μιας εξωτερικής ομάδας που για πολλά χρόνια λειτουργεί για να επηρεάζει τα συνδικάτα είναι η «Ένωση Ινδών Εργαζομένων» (Indian Workers Union/IWA), αναμένει τα μέλη της να ανήκουν στα συνδικάτα, και τους βοηθά στην αντιπροσώπευση στον κλάδο εργασίας τους. Η «Ένωση Ινδών Εργαζομένων» (IWA) στη μεγάλη Βρετανία, πρωτοεμφανίστηκε στις οργανώσεις Ινδών στη Μεγάλη Βρετανία στη δεκαετία του 1930. Αυτές οι οργανώσεις ενδιαφέρθηκαν κατά ένα μεγάλο μέρος για την ανεξαρτησία της Ινδίας, και μετά από την πολιτική ανεξαρτησία της Ινδίας και του Πακιστάν το 1947, παρήκμασαν.

¹⁴⁹⁵ Η IWA είχε πάντα μια διακριτική πολιτική φιλοσοφία, εστίαζε στην πώλη του ρατσισμού και της διάκρισης μέσα στη γενική αποστολή να δημιουργήσει μέσα ισχυρό και ενωμένο εργατικό κίνημα. Η IWA θεωρεί ότι, επειδή πολλοί Λευκοί εργαζόμενοι διέπονται από το ρατσισμό, ενώ οι Μαύροι εργαζόμενοι έχουν γίνει συγχρόνως πολιτικοποιημένοι, και οι δύο μέσω της εμπειρίας εκμετάλλυσής τους καθώς επίσης και από τους προηγούμενους αγώνες τους κατά του καπιταλισμού, οι Μαύροι εργαζόμενοι πρέπει να λάβουν πρωτοβουλία στην προσπάθεια εργασιακών χώρων. Η IWA είχε κάποια επιτυχία στις δραστηριότητές της, αρχικά να αναγκάσει συγκεκριμένες ενώσεις να δεχτούν Ινδούς ως μέλη, και έπειτα στις πολυάριθμες εκστρατείες εξ ονόματος των μεμονωμένων θυμάτων του ρατσισμού και της διάκρισης στον εργασιακό χώρο. Τα μέλη της IWA θεωρούνται όχι ως συγκρότηση μιας εναλλακτικής λύσης στην οργάνωση συνδικάτων, αλλά ως ισχυροί συνδικαλιστές, οι οποίοι χαίρετιζον τις συμμαχίες με άλλες πολυφυλετικές προοδευτικές ομάδες. Ως αρχή, εντούτοις, δεν συμμετέχουν με οποιουδήποτε από τους οργανισμούς που συνίστανται από τη Βρετανική Κυβέρνηση.

H Jaakkola (1987)¹⁴⁹⁶ εστιάζει στους συλλόγους Φινλανδών μεταναστών στη Σουηδία (1725-1984). Οι Φινλανδοί εργαζόμενοι μετανάστες πρώτιστα εντοπίζονται στους τομείς βιομηχανίας και υπηρεσιών, συμβάλλοντας στη σουηδική οικονομία, χρησιμοποιώντας τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τη σουηδική κοινωνία, και από το 1975 με την παραχώρηση ψήφου σε τοπικές εκλογές κατέστησε δυνατή η άμεση συμμετοχή τους στις πολιτικές διαδικασίες της Σουηδίας (Jaakkola, 1987:201). Αυτό, εντούτοις, δεν υπονοεί ότι οι Φινλανδοί μετανάστες έχουν ενσωματωθεί στη σουηδική κοινωνία, καθώς παρά την εγγύτητά τους στους γηγενείς Σουηδούς, και στην εργασία και στον ελεύθερο χρόνο τους, η εθνικότητα ασκεί σημαντική επίδραση προς την άτυπη αλληλεπίδραση (Barth, 1969)¹⁴⁹⁷. Πολλοί Φινλανδοί μετανάστες έχουν πολύ λίγη κοινωνική επαφή με τους Σουηδούς. Αλυσιδωτές μεταναστεύσεις και η συγκέντρωση των Φινλανδών μεταναστών σε συγκεκριμένα επαγγέλματα και ειδικότερα η συγκέντρωση σε συγκεκριμένες περιοχές, αυξάνουν τις ευκαιρίες για να έρθουν σε επαφή με άλλους Φινλανδούς και να θέσουν τα θεμέλια για τη δημιουργία μιας Φινλανδικής συλλογικότητας στις σουηδικές πόλεις¹⁴⁹⁸.

Τα περιορισμένα εθνικά κοινωνικά δίκτυα και η παραγωγή φινλανδικών συλλόγων στις βιομηχανικές περιοχές της Σουηδίας έχουν δημιουργήσει επίσης τις προϋποθέσεις για την οργανωμένη αλληλεπίδραση και για την καθιέρωση συλλόγων για τους μετανάστες (Jaakkola, 1984:202). Εντούτοις, αυτό δεν είναι μια ικανοποιητική εξήγηση για την εθνική κινητοποίηση των Σουηδο-Φινλανδών στο τέλος της δεκαετίας του 1970 και την αρχή της δεκαετίας του 1980¹⁴⁹⁹. Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα αυτής της δραστηριότητας κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 ήταν: *πρώτον*, μια ιδιαίτερη αύξηση στον αριθμό των συλλόγων, *δευτερον*, μια ενίσχυση της δραστηριότητας των ομάδων πίεσης μια προσπάθεια για τα γλωσσικά δικαιώματα και *τρίτον*, μια ειδίκευση των συλλόγων, (Jaakkola, 1984:203) καθώς οι διάφορες επαγγελματικές ομάδες, οι ομάδες δραστηριότητας ελεύθερου χρόνου και οι ομάδες

¹⁴⁹⁶ M. Jaakkola (1987) "Informal Networks and Formal Associations of Finnish Immigrants in Sweden", in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/ European Science Foundation, pp.201-217.

¹⁴⁹⁷ F. Barth (1969) "Introduction", in F. Barth (ed.) *Ethnic Group and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Boston: Little, Brown and Company, pp.9-37.

¹⁴⁹⁸ Εμφανίζονται επίσης λιγιστά κίνητρα για να μαθευτεί η σουηδική γλώσσα και για να συνηθιστούν τα εθνικά όρια. Για πολλούς ανθρώπους, η Φινλανδία είναι ακόμα «ενεργός κοινοτητα» υπό την έννοια ότι τα κοινωνικά δίκτυα τους επεκτείνονται στην χώρα τους. Σαν συνέπεια της κοινωνικής απόστασης και των καλών επικοινωνιών, οι επαφές με τη Φινλανδία είναι τακτικές, και ο κύριος όγκος των Σουηδο-Φινλανδών περνά τις καλοκαιρινές διακοπές του εκά. ενώ οι περισσότεροι Φινλανδοί δεν είναι σίγουροι εάν θα παραμείνουν στη Σουηδία, προσλαμβάνοντας την παρομότη τους ως προσωρινή. Μια μελέτη των δικτύων και των τρόπων ζωής σκαφών φινλανδών μεταναστών σε μια βιομηχανική πόλη της Σουηδίας τη δεκαετία του 1970 βρήκε μια χαρακτηριστική ομοιογένεια σύμφωνα με την έκταση της κατοικίας στη Σουηδία και της γλωσσικής δυνατότητας. Αυτό μπορεί να είχε οδηγήσει στην διατήρηση της ελλιπούς γνώσης και τη συντήρηση των εθνικών ορίων μεταξύ των νεοφερμένων. Τα εθνικά όρια μπορούν επίσης να είναι μια συνέπεια της «υποβάθμισης της θέσης» που οι Φινλανδοί υφίστανται κατά μετανάστευση στη Σουηδία, καθώς πολλοί Φινλανδοί έτειναν να θεωρούν ότι οι Σουηδοί έχουν αρνητική στάση απέναντι στους Φινλανδούς, και χαρακτηρίζονταν από συναισθήματα ανεπάρκειας προσόντων και κατωτερότητας, ή ακόμα και ενοχή ή ντροπή στις σχέσεις τους με Σουηδούς. Αυτός ήταν και ο κύριος λόγος που αυτοί αναφέρθηκαν για την μη-ικανότητα να μιλήσουν σουηδικά με ευφρόδεια. Αυτό οδήγησε στη «συσσωρευμένη παθητικότητα» (cumulative passivity) στα κλειστά δίκτυα, όπου δηλαδή οι μετανάστες ήταν παθητικοί ακόμη και στις καταστάσεις στις οποίες θα είχαν ακριβώς καλές ευκαιρίες να είναι ενεργοί όπως οι άλλοι άνθρωποι. Ο τρόπος ζωής των ανθρώπων με μια φτωχή γνώση σουηδικών απομονώθηκε, και δραστηριοποιούνταν όλο και λιγότερο στον αθλητισμό και τις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου που οργανώνονταν από την τοπική φινλανδική κοινωνία. στο M. Jaakkola (1987) "Informal Networks and Formal Associations of Finnish Immigrants in Sweden", in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/ European Science Foundation, p.202.

¹⁴⁹⁹ Ήταν κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου που οι «ήμεροι Σουηδο-Φινλανδοί», οι οποίοι προηγουμένως είχαν θεωρήσει τους εαυτούς τους ανίσχυρους και αβοήθητους στις δυσκολίες, και που έτειναν να αυτο-κατηγορούνται για αυτές, ή οποιεσδήποτε ανισότητες βίωναν. Ήγναν αξιοσημείωτη και απαιτητική ομάδα που τολμά ακόμη και να καταδείξει ζητήματα. Αυτό διαφαίνεται από τις σχολικές απεργίες που είχαν διαδοθεί σε διάφορες τοποθεσίες υπέρ μιας βελτίωσης της θέσης της φινλανδικής γλώσσας (Jaakkola, 1984:203). Η εθνική κινητοποίηση των Σουηδο-Φινλανδών είναι επίσης προφανής στη δραστηριότητα στους συλλόγους τους.

πίεσης καθιέρωσαν τους δικούς τους συλλόγους (Jaakkola, 1984:203). Μια αύξηση στην εθνική αυτό-επίγνωση και στην εθνική οργάνωση ήταν χαρακτηριστική πολλών ευρωπαϊκών μειονοτήτων κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960 και της δεκαετίας του 1970. Εντούτοις, αυτές οι μειονότητες ήταν γενικά καθιερωμένες εδαφικές μειονότητες. Με την αύξηση στην περίοδο της μετανάστευσης, και την αύξηση του ποσοστού των δεύτερης γενεάς μεταναστών, οι Σουηδο-Φινλανδοί άρχισαν επίσης να μοιάζουν με αυτές τις καθιερωμένες γλωσσικές μειονότητες¹⁵⁰⁰.

Σήμερα, εμφανίζονται περίπου 630 φινλανδικοί σύλλογοι μεταναστών με τους διάφορους στόχους στη Σουηδία (Jaakkola, 1984:204)¹⁵⁰¹. Ο ρόλος των παραδοσιακών Φινλανδικών (Suomi) συλλόγων άλλαξε επίσης. Οι Φινλανδικοί σύλλογοι μεταναστών είναι οργανώσεις για πολλές χρήσεις (multi-purpose) που χρησιμοποιήσαν για να ρυθμίζουν πολιτιστικές δραστηριότητες για τους Φινλανδούς μετανάστες όπως ο χορός και ο αθλητισμός. Είναι επίσης ομάδες πίεσης στη σουηδική κοινωνία, ενδιαφέρονται για τα θέματα της γλωσσικής πολιτικής και τα πολιτικά δικαιώματα των μεταναστών (Jaakkola, 1984:206)¹⁵⁰². Με άλλα λόγια, οι οργανώσεις όχι μόνο διατηρούν τη γλώσσα και την εθνική ταυτότητα των φινλανδικών μεταναστών στις δραστηριότητές τους, χρησιμεύουν επίσης ως οι ομάδες πίεσης¹⁵⁰³ που αγωνίζονται για τη θέση της γλώσσας τους και έξω από τους συλλόγους τους (Jaakkola,

¹⁵⁰⁰ Διάφορες ερμηνείες έχουν παρουσιαστεί για την εθνική κινητοποίηση των ομάδων μειονότητας. Μερικές θεωρούν ότι μια ιδιαίτερη αποδυνάμωση της θέσης μιας μειονότητας οδηγεί σε μια εθνική αναγέννηση, μια οργάνωση και σε διαμαρτυρίες. Άλλοι θεωρούν ότι μια βελτίωση της θέσης μιας μειονότητας είναι ο λόγος για τα εθνικά κινήματα. Είναι εντούτοις γεγονός ότι ένας αυξανόμενος αριθμός κρατών έχει αρχίσει να χορηγεί τα πόρους στις μεταρρυθμίσεις που διευκολύνουν τη θέση των μειονοτήτων, παραδείγματος χάριν στις διγλωσσίες υπηρεσίες. Έχει προταθεί ότι αυτή η ανάπτυξη συνδέεται με την προσπάθεια των κρατών να ελέγξουν τις συγκρούσεις, στο M. Jaakkola (1987) "Informal Networks and Formal Associations of Finnish Immigrants in Sweden", in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/ European Science Foundation, p.203.

¹⁵⁰¹ Από αυτούς, 216 από τους οποίους 179 ήταν ενεργοί κατά τη διάρκεια του 1983, είναι τοπικοί, για πολλαπλές χρήσεις φινλανδικοί σύλλογοι («Σύλλογοι Suomi») με μια συνολική ιδιότητα μέλους 52.000 ατόμων (Jaakkola, 1984:204). Κατά προσέγγιση 19.000 άτομα από τα μέλη αυτών είναι το λιγότερο από είκοσι πέντε ετών. Η αύξηση στον αριθμό και την ιδιότητα μέλους στους τοπικούς συλλόγους που ανήκουν στην «Κεντρική Ένωση Φινλανδικών Συλλόγων» (Central Association of Suomi Societies/CASC) ήταν αξιοσημείωτες κατά τη διάρκεια των μεταναστευτικών ρευμάτων στο τέλος της δεκαετίας του 1960 και κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 (Jaakkola, 1984:205). Εντούτοις, ο πρώτος σύλλογος Φινλανδών μεταναστών καθιερώθηκε στη Στοκχόλμη το 1894, όπου ένα χρόνο αργότερα ήταν ο μεγαλύτερος όλων των Φινλανδικών συλλόγων με σχεδόν 2.500 μέλη. Η λειτουργική διαφοροποίηση του δικτύου των συλλογικών οργανώσεων ήταν επίσης ένα νέο φαινόμενο. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970, διάφορες ομάδες πίεσης οργανώθηκαν. Οι νέες επαγγελματικές ομάδες, μετανάστες δάσκαλοι, η ιερωμένοι και υπάλληλοι εκκλησιών, σπουδαστές και δημοσιογράφοι, ίδρυσαν τους δικούς τους ειδικούς συλλόγους. Όταν τα παιδιά των μεταναστών έφθασαν σε ηλικία που να μπορούν να παρακολουθήσουν σχολείο, οι Φινλανδοί γονείς τους γίνονταν μέλη σε συλλόγους φινλανδικό-γλωσσικών γονέων-δασκάλων. Οι Φινλανδοί καλλιτέχνες, οι συγγραφείς και οι ζωγράφοι, είχαν τους δικούς τους συλλόγους. Στον κοινωνικό τομέα, οι παλαιμάχοι και οι τραυματίες πολέμου έγιναν οργανωμένοι, όπως οι φινλανδοί αλκοολικοί στις Ομάδες Αλκοολικών τους (Alcoholics Anonymous). Και οι η Λουθηρανική και η Ορθόδοξη εκκλησία, καθώς επίσης και διάφορες εκκλησιαστικές ομάδες, πραγματοποιούσαν τις δραστηριότητές τους στη φινλανδική γλώσσα. Φινλανδοί Καραλιανοί (Karelians), Φινλανδοί Ινγκριανοί (Ingrians) και Φινλανδοί Τσιγγάνοι έχουν τις οργανώσεις τους στη Σουηδία, όπως οι Φινλανδοί των οποίων η μητρική γλώσσα είναι τα Σουηδικά (Jaakkola, 1984:205). Η Jaakkola (1987) κατέγραψε τους εξής τύπους συλλόγων Φινλανδών μεταναστών στη Σουηδία: (i) Finnish Parish (1725), 110 τοπικούς (υπό)συνδέσμους-παράρτημα, - μέλη, (ii) Finnish Multi-Purpose Society (1874), 212 τοπικούς (υπό)συνδέσμους-παράρτημα, 53.589 μέλη, (iii) Swedish-Speaking Finns (1939), 23 τοπικούς (υπό)συνδέσμους-παράρτημα, 3.630 μέλη, (iv) Finnish Ingrians (1947) 9 τοπικούς (υπό)συνδέσμους-παράρτημα, 369 μέλη, (v) Social Democrats (1966) 82 τοπικούς (υπό)συνδέσμους-παράρτημα, 8.000 μέλη, (vi) War Veterans (1969) 9 τοπικούς (υπό)συνδέσμους-παράρτημα, 1.000 μέλη, (vii) Finnish Karelians (1971) τοπικούς (υπό)συνδέσμους-παράρτημα, 3.500 μέλη, (viii) Teachers (1971) 13 τοπικούς (υπό)συνδέσμους-παράρτημα, 746 μέλη, (ix) Communists (1971) 37 τοπικούς (υπό)συνδέσμους-παράρτημα, 1.000 μέλη, (x) Clergy and Church Officers (1971) 1 τοπικό (υπό)σύνδεσμο-παράρτημα, - μέλη, (xi) Gypsies (1972) 8 τοπικούς (υπό)συνδέσμους-παράρτημα, - μέλη, (xii) War Invalids (1974) 1 τοπικό (υπό)σύνδεσμο-παράρτημα, 760 μέλη, (xiii) Writers (1975) 6 τοπικούς (υπό)συνδέσμους-παράρτημα, 151 μέλη, (xiv) Painters 1 τοπικό (υπό)σύνδεσμο-παράρτημα, 150 μέλη, (xv) Radio Reporters (1977) 1 τοπικό (υπό)σύνδεσμο-παράρτημα, 32 μέλη, (xvi) Students (1978) 5 τοπικούς (υπό)συνδέσμους-παράρτημα, 1.500 μέλη, (xvii) Parents (1979) 30 τοπικούς (υπό)συνδέσμους-παράρτημα, - μέλη, (xviii) Librarians (1983) 1 τοπικό (υπό)σύνδεσμο-παράρτημα, - μέλη, (xix) Social Workers (1984) 1 τοπικό (υπό)σύνδεσμο-παράρτημα, - μέλη.

¹⁵⁰² Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, ακόμη και οι σχολικές απεργίες και διαδηλώσεις έχουν τακτοποιηθεί από τους μεταναστευτικούς συλλόγους με στόχο τη βελτίωση της θέσης της φινλανδικής γλώσσας στα σχολεία, στον κοινωνικό τομέα και στις υπηρεσίες (Jaakkola, 1984:205) της Σουηδίας.

¹⁵⁰³ Πολλοί Φινλανδοί μετανάστες είναι ακόμη και μέλη των σουηδικών πολιτικών κομμάτων. Οι συνελεύσεις των φινλανδικών

1984:206). Εκτός από τους υλικούς στόχους, που είναι μεμονωμένοι, τα μέλη των οργανώσεων μοιράζονται κοινά συμφέροντα και συλλογικούς στόχους¹⁵⁰⁴.

3.7.1. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΥ-ΧΡΗΣΤΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΤΩΝ ΦΙΛΑΝΘΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΣΟΥΗΔΙΑ

Αντίθετα με τις διαφοροποιημένες οργανώσεις, οι πολλών χρήσεων ή σκοπών (multi-purpose) οργανώσεις απαρτίζονται από ανθρώπους των διαφορετικών ηλικιών, που ανήκουν σε διαφορετικές επαγγελματικές ομάδες και που ενδιαφέρονται για διαφορετικές δραστηριότητες (Jaakkola, 1984:209). Η μεγάλη πλειοψηφία των μελών των φιλανθικών συλλόγων, εντούτοις, είναι εργαζόμενοι, και η δεύτερη μεγαλύτερη ομάδα διαμορφώνεται από εκείνους έξω από την ομάδα εργασίας, από τη νεολαία, τους σπουδαστές, τις νοικοκυρές ή τους συνταξιούχους¹⁵⁰⁵. Στις μεγαλύτερους και καλύτερα οργανωμένα συλλόγους υπάρχει μια τάση να έχει πληρώνεται το προσωπικό¹⁵⁰⁶. Η πλειοψηφία των μεγαλύτερων συλλόγων είχαν προσπαθήσει, κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δύο ετών, να επηρεάσουν τις

σοσιαλιστικών κομμάτων έχουν πραγματοποιηθεί αφότου χορηγήθηκε στους μετανάστες το δικαίωμα να ψηφίσουν στις δημοτικές εκλογές σε 1975, στο M. Jaakkola (1987) "Informal Networks and Formal Associations of Finnish Immigrants in Sweden", in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/ European Science Foundation, p.207.

¹⁵⁰⁴ Ακόμα κι αν η εθνική αυτο-επίγνωση των μεταναστών αυξήθηκε κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970, και υπήρξε ιδιαίτερη άτυπη αλληλεπίδραση μεταξύ των μεταναστών, η δημιουργία των συλλόγων δεν προέκυψε αυθόρμητα. Όπως στις περισσότερες περιπτώσεις μεταναστευτικών συλλόγων, η πρωτοβουλία για την συλλογική οργάνωση στη Σουηδία προήλθε από εκείνους που είχαν λάβει μια ανώτερη εκπαίδευση από τη μέση. Είναι ενδεικτικό ότι ήταν ακριβώς οι δάσκαλοι, οι σπουδαστές και οι δημοσιογράφοι που ήταν οι πρώτοι που επεδίωξαν να ιδρύσουν τους επαγγελματικούς συλλόγους τους (Jaakkola, 1984:207). Σύμφωνα με μια μελέτη που πραγματοποιήθηκε μεταξύ του 1982 και του 1986, οι σύγχρονοι ηγέτες των φιλανθικών συλλόγων ήταν από τη μέση τάξη. Μερικοί είχαν ακαδημαϊκό πτυχίο, πολλοί είχαν προηγούμενη εμπειρία σε διάφορους συλλόγους και είχαν πολιτικό γραφείο, δηλαδή η εκπαίδευση και η εμπειρία στη διεύθυνση μιας οργάνωσης ήταν προτέρηματα είναι πλεονεκτήματα σε μια ομάδα πίεσης (Jaakkola, 1984:207) και στην ανάληψη της ηγεσίας της. Οι ηγέτες των τοπικών για πολλές χρήσεις φιλανθικών οργανώσεων μοιάζουν με περισσότερο «συνθηθισμένους» φιλανθικούς Σουηδούς από οι ηγέτες των εθνικών οργανώσεων και των διαφοροποιημένων οργανώσεων. Η πλειοψηφία των μελών των συμβουλίων ήταν εργάτες και σημαντικό μέρος αυτών, εργαζόταν στις χαμηλού κύρους βιομηχανίες υπηρεσιών (Jaakkola, 1984:207). Ανά επτά άτομα ένας ήταν είτε ένα υπάλληλος, ή δάσκαλος, ή σπουδαστής. Επίσης μικρό μέρος αυτών ήταν συνταξιούχοι ή νοικοκυρές. Οι πρώτες γενιές μετανάστες είναι στην ηγεσία των συλλόγων των Φιλανθών μεταναστών, και βρισκόταν για πολύ καιρό στη Σουηδία, δέκα έως είκοσι πέντε χρόνια, ενώ οι γυναίκες ήταν ανεπαρκείς αριθμητικά στις οργανώσεις. Οι μόνες ειδικευμένες οργανώσεις που προεδρεύονται από γυναίκες μελών σε αυτούς και οι οικονομικοί και πόροι προσωπικού των οργανώσεων συσχετίζονται ο ένας με τον άλλον και με τον αριθμό και με την ποιότητα των δραστηριοτήτων (Jaakkola, 1984:209).

¹⁵⁰⁵ Περίπου στα τέσσερα-πένετα των φιλανθικών συλλόγων, το ποσοστό των εργαζομένων ως υπάλληλοι υπολογίζεται να είναι το ένα δέκατο (Jaakkola, 1984:209). Οι οργανώσεις δεν είχαν τα αυστηρά εθνικά όρια, δεδομένου ότι η πλειοψηφία είχε μερικά μη-φιλανδικά. Ο αριθμός μελών σε αυτούς και οι οικονομικοί και πόροι προσωπικού των οργανώσεων συσχετίζονται ο ένας με τον άλλον και με τον αριθμό και με την ποιότητα των δραστηριοτήτων (Jaakkola, 1984:209).

¹⁵⁰⁶ Τα διοικητικά συμβούλια τους έχουν επίσης συχνότερα τους δασκάλους ως μέλη και εκείνους που είναι νέοι και ήρθαν στη Σουηδία μετά το 1970 ή και αργότερα. Επίσης, η εναλλαγή μεταξύ των μελών των συμβουλίων είναι γενικά γρηγορότερη στις μεγαλύτερες οργανώσεις (Jaakkola, 1984:209). Η δραστηριότητα των συλλόγων, περιλαμβάνει εκτός από τις άτυπες συναντήσεις, γιορτές, και χορούς, αλλά και πολλούς τύπους αθλητισμού και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, καθώς επίσης και δραστηριότητες σε σχέση με την εκπαίδευση, τη γλώσσα και την κοινωνική πολιτική και θέματα συνταξιοδότησης στα πλαίσια των ομάδων-πίεσης (Jaakkola, 1984:209). Η πιο κοινή πολιτιστική δραστηριότητα που αναλήφθηκε από τις φιλανθικές οργανώσεις ήταν η θεατρική δραστηριότητα. Οι επόμενες πιο κοινές μορφές πολιτιστικής δραστηριότητας ήταν λαϊκοί χοροί, οι χορωδίες και άλλες μουσικές (Jaakkola, 1984:210). Αυτές οι πολιτιστικές δραστηριότητες υποστηρίζουν τις φιλανθικές παραδόσεις (Jaakkola, 1984:210). Οι περισσότεροι κοινοί τύποι αθλητισμού ήταν η πετοσφαίριση, η γυμναστική, η επιτραπέζια αντισφαίριση και το πυδούσφαιρο. Χρησιμοποιούνται οι Σουηδικές εκτός από τις Φιλανδικές αθλητικές δραστηριότητες, καθώς πολλοί από τους συμμετέχοντες είναι δεύτερης γενιάς μετανάστες, και ειδικά πολλοί γηγενείς Σουηδοί ή μετανάστες από άλλες χώρες συμμετέχουν. Η συσσώρευση της δραστηριότητας στους συλλόγους καταδεικνύεται από το γεγονός ότι ο συσχετισμός μεταξύ των αριθμών πολιτιστικών δραστηριοτήτων και του αριθμού τύπων αθλητισμών είναι θετικός (Jaakkola, 1984:210). Επιπλέον, η δραστηριότητα της ομάδας πίεσης συνδέεται με το μέγεθος της οργάνωσης και το μέγεθος της αθλητική και πολιτιστικής δραστηριότητας (Jaakkola, 1984:210).

δημοτικές αποφάσεις¹⁵⁰⁷. Το παραπάνω αναδεικνύει ότι οι σύλλογοι εξοικειώνονται με τη σουηδική κοινωνία και τολμούν να ενεργήσουν στη Σουηδία για την προώθηση των συμφερόντων τους (Jaakkola, 1984:212)¹⁵⁰⁸. Στους μεγαλύτερους συλλόγους μεγαλύτερες, ήταν επίσης αρκετά σύνηθες να ανταποκρίνονται σε θεματικές όπως σχετικά με μια επίσημη θέση αναφορικά ενός ζητήματος, να συγγράφουν σε εφημερίδες, να συμμετέχουν σε ομάδες δράσης και τις διαδηλώσεις (Jaakkola, 1984:212)¹⁵⁰⁹. Η ομοσπονδία και οι σύλλογοι της περιοχής έχουν κανονίσει πολιτιστικούς και αθλητικούς αγώνες για τις φινλανδικές κοινωνίες και έχουν βοηθήσει στην εκπαίδευση του προσωπικού. Προσπαθούν επίσης να κινητοποιήσουν τη δραστηριότητα πίεσης των τοπικών φινλανδικών συλλόγων¹⁵¹⁰. Επίσης, προκειμένου να διατηρηθούν οι φινλανδικός-γλωσσικές τάξεις στα σχολεία, πολλές σχολικές απεργίες πραγματοποιήθηκαν στην αρχή της δεκαετίας του 1980 σε πολλές περιοχές όπως το Gothenburg, η Mölndal, το Västerås, το Kopring, το Kalix και η Στοκχόλμη (Jaakkola, 1984:214)¹⁵¹¹.

3.7.2. ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΜΕΝΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΦΙΛΑΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΣΟΥΗΔΙΑ 1967-1982

¹⁵⁰⁷ Στην προσπάθεια να επηρεαστούν οι δημοτικές αποφάσεις, οι Σουηδο-Φινλανδοί στρέφονται συχνότερα στις αρχές από ότι στα πολιτικά κόμματα. Επίσης ο αριθμός των επαφών συσχετίζεται με το μέγεθος του συλλόγου. Η δυνατότητα που οι μεγαλύτεροι σύλλογοι έχουν για τον επηρεασμό των θεμάτων αυξάνεται από το γεγονός ότι, καταρχήν, έχουν περισσότερους αντιπροσώπους στα ανώτερα επίπεδα, περιφερειακά και εθνικά. Η πλειοψηφία των μεγαλύτερων οργανώσεων αντιπροσωπεύονται επίσης στη συμβουλευτική επιτροπή του δήμου, και στο συμβούλιο μετανάστευσης, στο M. Jaakkola (1987) "Informal Networks and Formal Associations of Finnish Immigrants in Sweden", in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/ European Science Foundation, p.213.

¹⁵⁰⁸ Αυτό παρουσιάζεται επίσης από τις επαφές με τους σουηδικούς συλλόγους και τη μεγαλύτερη ποικιλία των κυκλωμάτων επιρροής που χρησιμοποιούνται από τις μεγαλύτερες οργανώσεις. Η πλειοψηφία των συλλόγων είχε έρθει σε επαφή με τις δημοτικές αρχές, και όπως πολλές είχαν στραφεί σε έναν πολιτικό-εκπρόσωπο του δήμου.

¹⁵⁰⁹ Προσεγγίζοντας το επίπεδο εκπροσώπων της ομοσπονδίας, που αντιπροσωπεύει τους φινλανδικούς συλλόγους σε εθνικό επίπεδο, κανείς μπορεί να διαπιστώσει ότι εκεί οι θέσεις γεμίζουν γενικά από τα μέσης ηλικίας άτομα που ήταν στη Σουηδία για πάνω από δεκαπέντε χρόνια. Υπάρχουν μόνο δύο γυναίκες στον πίνακα των δώδεκα μελών της ομοσπονδίας. Τα μέλη αυτού του πίνακα έχουν απασχοληθεί κανονικά από τα εργοστάσια, στα υπαλληλικά επαγγέλματα ή στα ειδικά «επαγγέλματα μεταναστών» (Jaakkola, 1984:214) όπως ο διευθυντής ενός μεταναστευτικού γραφείου ή ο καθηγητής γλωσσάς. Έχουν μια καλά-οργανωμένη σταδιοδρομία, και οι περισσότεροι είναι ενεργοί σε αριστερά πολιτικά κόμματα. Η πλειοψηφία αυτών ήταν μέλη του δημοτικού συμβουλίου τους ή του συμβουλίου εκπαιδευτικών, πολιτιστικών ή υποθέσεων μετανάστευσης του δήμου τους. Η επιρροή της ομοσπονδίας αυξάνεται από το ακαδημαϊκά εκπαιδευμένο προσωπικό που, εκτός από τον συμβούλιο της ομοσπονδίας, αντιπροσωπεύει την οργάνωση στις πολλές επιτροπές και σε επιτροπές ως αποτέλεσμα της νέας μεταναστευτικής πολιτικής. Το σύνολο μιας τέτοιας συμμετοχής είχε αυξηθεί πολύ κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 και στη αρχή της δεκαετίας του 1980. Αυτό αναδεικνύει, πρώτον, μια αύξηση στο ενδιαφέρον που η οργάνωση έχει σε πολλούς κοινωνικούς τομείς και, δεύτερον, μια αναγνώριση της θέσης της οργάνωσης ως σουηδική φινλανδική ομάδα πίεσης στη σουηδική κοινωνία (Jaakkola, 1984:214).

¹⁵¹⁰ Ένα παράδειγμα αυτού είναι η φινλανδικό-γλωσσική εκστρατεία που πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια του 1981 και του 1982, μαζί με άλλες σουηδικές φινλανδικές οργανώσεις. Κατά τη διάρκεια της εκστρατείας, τουλάχιστον εξήντα-τρεις σύλλογοι «Suomi» προέβλεπαν τις προτάσεις τους σε διαφορετικούς δήμους στη Σουηδία για τη βελτίωση της θέσης της φινλανδικής γλώσσας στους διαφόρους κοινωνικούς τομείς. Όταν η περικυβή προϋπολογισμών του 1982 απειλήσε να περιορίσει τη διδασκαλία των φινλανδικών, μια μεγάλη διαδήλωση πραγματοποιήθηκε στη Στοκχόλμη, και μέσα σε μια εβδομάδα πάνω από 10.000 Σουηδο-Φινλανδών είχε υπογράψει μια αίτηση εξ' ονόματος της διδασκαλίας των φινλανδικών, στο M. Jaakkola (1987) "Informal Networks and Formal Associations of Finnish Immigrants in Sweden", in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/ European Science Foundation, p.214.

¹⁵¹¹ Η απεργία από τα παιδιά των ομιλούντων φινλανδικά οικογενειών στη Στοκχόλμη το 1984 διάρκεσε για σχεδόν δύο μήνες, και σχεδόν όλοι οι μαθητές από την πρώτη μέχρι την έκτη τάξη συμμετείχαν. Αυτή η απεργία έλαβε εξαιρετική προσοχή από τα μέσα ενημέρωσης, και αποτέλεσε ακόμη και το αντικείμενο συζητήσεων σε επίπεδο υπουργών μεταξύ της Σουηδίας και της Φινλανδίας. Την απεργία που τελειώνουν σε έναν συμβιβασμό μεταξύ του σχολείου και των απεργιών (Jaakkola, 1984:215). Αν και οι απεργίες πραγματοποιήθηκαν από τους γονείς των παιδιών, οι σύλλογοι φινλανδο-γλωσσικών γονέων-δασκάλων και οι τοπικοί σύλλογοι «Suomi» τους παρείχαν την υποστήριξή τους (Jaakkola, 1984:215).

Οι εθελοντικοί σύλλογοι είναι από μόνοι τους αρκετοί ώστε να αποζημιώσουν την απουσία πολιτιστικών εγκαταστάσεων και οικονομικών ιδρυμάτων (Jaakkola, 1984:215). Η δημιουργία αυτών είναι ιδιαίτερης σημασίας (Jaakkola, 1984:215) για το μέλλον της μειονότητας των ομιλούντων φινλανδικά στη Σουηδία. Οι περισσότεροι από εκείνους δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970, τη δεκαετία εθνικής οργάνωσης των Φινλανδών στη Σουηδία. Υπάρχουν δύο προηγμένοι σύλλογοι εκπαίδευσης, ένας στο βόρειο και ένας στο νοτιοδυτικό μέρος της Σουηδίας, καθώς επίσης και ένα για πολλές χρήσεις κτήριο στη Στοκχόλμη που στεγάζει το σουηδο-φινλανδικό εκπαιδευτικό Συμβούλιο, το σουηδο-φινλανδικό αρχείο, και μια στοά τέχνης, τη «Suomi Galleria» (Jaakkola, 1984:216)¹⁵¹².

3.8. ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΠΟΡΤΟΓΑΛΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Οι Hily και Poinard (1987)¹⁵¹³ μελέτησαν τους συλλόγους πορτογάλων μεταναστών στη Γαλλία¹⁵¹⁴. Σχεδόν 900.000 πορτογάλοι υπήκοοι, ή το ένα δέκατο του πληθυσμού της Πορτογαλίας, κατοικούν στη Γαλλία. Είναι η σημαντικότερη κοινότητα αλλοδαπών στη Γαλλία και αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 17 τοις εκατό όλων των μετακινούμενων εργαζομένων. Χαρακτηρίζονται από το παράδοξο ότι παρά τους αριθμούς τους απέχουν από τη συμμετοχή τα κινήματα διαμαρτυρίας ενάντια στην αυξανόμενη ένταση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού¹⁵¹⁵. Εντούτοις, οι Πορτογάλοι είναι η κοινότητα που έχει καθιερώσει ως το πυκνότερο και ενεργό δίκτυο επίσημων συλλόγων¹, οι όποιοι δεν άρχισαν να οργανώνονται έως ότου ήρθε το αριστερό κόμμα στην εξουσία και παρέιχε το θεσμικό πλαίσιο για την οργάνωση των μεταναστών το 1981 (Hily and Poinard, 1987:126)¹⁵¹⁶. Το 1982, 192 νέοι σύλλογοι υπολογίστηκαν από την Υπηρεσία Προγραμματισμού και Υποστήριξης για τις Κοινότητες (Servicio de Programagao e Apoio as Comunidades/SPAC) (Hily and Poinard, 1987:127)¹⁵¹⁷.

¹⁵¹² Αναλυτικά οι αναγνωρισμένοι σύλλογοι είναι: (i) to Educational Council (1967), (ii) to Finland Hall Education (1969), (iii) to Finland Hall Institute (1972), (iv) Finnbook Publishers (1975), (v) Swedo-Finnish Language Board (1975), (vi) Archive (1977), (vii) Art Gallery (1981), (viii) The President Irho Kekkonen Scholarship Fund (1981), (xii) Advanced Education Institute (1982) (Jaakkola, 1984:216). Οι βραχυπρόθεσμοι στόχοι των φινλανδικών συλλόγων στη Σουηδία είναι η καθιέρωση ενός σουηδο-φινλανδικού πολιτιστικού ιδρύματος, ενός επαγγελματικού θεάτρου και μιας καθημερινής εφημερίδας που να δημοσιεύεται από κοινού με τις άλλες εφημερίδες (Jaakkola, 1984:215).

¹⁵¹³ M. A. Hily and M. Poinard (1987) "Portuguese Associations in France", in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/European Science Association, pp. 126-165.

¹⁵¹⁴ Έρευνα σε 500 συλλόγους πορτογάλων μεταναστών στη Γαλλία το 1980.

¹⁵¹⁵ Οι Πορτογάλοι εκπρόσωποι των συλλόγων επέκριναν την επιφύλαξη της κοινότητάς τους: «Αποτελούμε την κύρια ροή της μετανάστευσης στη Γαλλία αλλά είμαστε η μόνη ομάδα, η οποία είτε δεν ξέρει πώς, είτε δεν επιθυμεί να συμμετάσχει, συλλογικά, στις κρίσιμες συζητήσεις σχετικά με τα βασικά ζητήματα μετανάστευσης», στο M. A. Hily and M. Poinard (1987) "Portuguese Associations in France", in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/European Science Association, p. 126.

¹⁵¹⁶ Στα τέλη του 1982 οι κρατικές υπηρεσίες για τη μετανάστευση συνέταξαν έναν κατάλογο 769 συλλόγων μεταναστών. Εάν συσχετιστεί τον αριθμό των συλλόγων με το μέγεθος του μεταναστευτικού πληθυσμού στη Γαλλία, υπάρχουν σχεδόν 1230 πιθανά μέλη ανά ένωση.

¹⁵¹⁷ Ο αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει ένα ποσοστό αύξησης 32 τοις εκατό, είτε από τη διάλυση είτε από τη μη-ανταπόκριση 49 ενώσεων που δεν αποκρίνονται ή δεν εντοπίζονται πλέον στις έρευνες των πορτογαλικών υπηρεσιών. Μπορεί να είναι γεγονός ότι να επιωθεί ότι αυτό το συλλογικό δίκτυο δεν διατηρεί μια μόνιμη κινητικοποίηση της ολόκληρης πορτογαλικής κοινότητας, ότι το φορτίο της διαχείρισης μειώνεται συχνά προς σε συγκεκριμένα άτομα, και ότι εκτός από την παρουσία των αδιάλειπτων «παλαιών πιστών», τα περισσότεροι μέλη είναι περιστασιακά (Hily and Poinard, 1987:127). Εντούτοις, γεγονός παραμένει ότι μέσω των συλλόγων διαχειρίζεται η ουσιαστική έκφραση της πορτογαλικής αυτονομίας στη Γαλλία, καθώς η επέκτασή τους επιτρέπει σε ορισμένες δραστηριότητες να πραγματοποιηθούν, και έτσι είναι σε θέση να κινητοποιήσουν τον πυρήνα της κοινότητας, και σε ορισμένες κρίσιμες περιόδους ακόμη και εκείνοι που είναι σε δύσκολη

Συγχρόνως, δεν υπήρχε μια ενιαία αρχή που να έχει τα μέσα ώστε να ενώσει ή να συνενώσει σε ομοσπονδία αυτό το συγκεκριμένο συλλογικό φαινόμενο¹⁵¹⁸. Ενώ οι γαλλικοί αντιπρόσωποι του

κατάσταση ή εκείνοι που διαφωνούν, αναγκάζονται για να περάσουν από τον τοπικό τους σύλλογο προκειμένου να διατηρήσουν επαφή με τη ζωή πίσω στην πατρίδα (Hily and Poinard, 1987:127). Μια πρόσθετη πτυχή της μοναδικότητας τους εμφανίζεται λιγότερο από την ανακάλυψη ενός «δικτύου», δεδομένου ότι όλες οι άλλες μεταναστευτικές κοινότητες έχουν οργανώσει τα δικά τους, αλλά περισσότερο από την έκταση και το βαθμό συνοχής που φανερώνονται από αυτό το δίκτυο. Στο γηγενή γαλλικό πληθυσμό, η ιδιαίτερη φύση αυτής της κοινότητας φαίνεται να απεικονίζεται στην πραγματικότητα από την «αίσθηση ταυτότητας της» (Hily and Poinard, 1987:127), από την ανησυχία της για να συμφιλιώσει τον «πορτογαλικό χαρακτήρα» με μια ισχυρή ικανότητα να επιτευχθεί μια «λειτουργική ολοκλήρωση» στην καθημερινή ζωή της τοπικής γαλλικής κοινότητας (Hily and Poinard, 1987:127). Αυτό γίνεται προκειμένου να βρεθεί εργασία, στέγασμα και για να κερδηθεί η απαραίτητη υποστήριξη για την επιτυχία των στόχων τους. Γενικά, ένας πορτογάλος μετανάστης δεν έχει κανένα λόγο να αμφιβάλλει για την εθνική ταυτότητά του, και η άφιξη του στη Γαλλία δεν συνεπάγεται την είσοδο σε μια κοινωνία που διατηρεί τις συγκρούμενες και εμποθείς σχέσεις με την κοινωνία του στην πατρίδα. Αντίθετα από τους βόρειο-αφρικανούς μετανάστες, ο πορτογάλος μετανάστης δεν είναι απαραίτητο να αντιμετωπίσει τις συνέπειες της άρσης του αποικιακού καθεστώτος (Hily and Poinard, 1987:127). Κανείς μπορεί να θεωρήσει ότι αυτή η ισορροπία που επιτυγχάνεται από την πορτογαλική κοινότητα έχει καθιερωθεί για δύο λόγους: *πρώτον*, η κοινωνική οργάνωση της κοινότητας και *δεύτερον*, οι συμβολικοί πόροι που συγκεντρώνονται μέσα στο οργανωμένο δίκτυο του (Hily and Poinard, 1987:128). Τα προαναφερθέντα ποσοτικά στοιχεία δείχνουν τη θεματική πρόοδο της συλλογικής ζωής (association life) κατά τη διάρκεια δέκα ετών. Το εμφανέστερο γεγονός που προκύπτει εάν κανείς κοιτάξει τις διεκδικήσεις των συλλόγων, είναι η ακραία διακριτικότητα του πορτογαλικού συλλογικού δικτύου όχι μόνο στις μεγάλες πόλεις και τα προάστια αλλά και στη χώρα γενικά. Υπήρχαν 115 ενώσεις που εντοπίζονταν σε πόλεις με κάτω από 20.000 κατοίκους, 32 σε μικρότερες πόλεις κάτω των 5.000 κατοίκων και 4 σε χωριά. Αυτή η διασπορά επισημαίνει ότι, παρά τις συγκεντρώσεις των Πορτογάλων σε ορισμένες περιοχές κατοικίας οι πορτογάλοι μετανάστες, η σημαντικότερη ομάδα ξένων εργαζομένων στη Γαλλία (Hily and Poinard, 1987:135), είναι κατά ένα μεγάλο μέρος διεσπαρμένη σε όλο το γαλλικό έδαφος. Το παραπάνω υπογραμμίζει επίσης το βαθμό στον οποίο το συλλογικό φαινόμενο έχει γίνει ένα από τα χαρακτηριστικά μέσα για τους Πορτογάλους μετανάστες για να διευκολύνουν ή να τα καταφέρουν με την παραμονή τους στη Γαλλία και να διατηρήσουν την αυτονομία τους συγχρόνως συμμετέχοντας στις τοπικές δομές (Hily and Poinard, 1987:135). Εντούτοις, η κατανόηση αυτού του πληθυσμού δεν είναι ομοιόμορφη σε όλη τη Γαλλία και δεν αντιστοιχεί άμεσα στο «χάρτη» της πορτογαλικής παρουσίας. Τα στοιχεία του 1981 παρουσιάζουν ένα έντονο διαχωρισμό, και στις δύο πλευρές μιας γραμμής που διατρέχει διαμετρικά από τη Le Havre στη Nice, μεταξύ του βιομηχανοποιημένου Βορρά, ο οποίος έχει ένα πυκνό συλλογικό δίκτυο, και τον αγροτικό νότο με λιγότερους συλλόγους. Παίρνοντας την υπόψη τη νομική κατάσταση χωρίς έγγραφα των μεταναστών από την Πορτογαλία το το γεγονός ότι εγκαταστάθηκαν αρχικά σε περιοχές που είχαν μια πιο φιλελεύθερη στάση απέναντι στη νομιμοποίηση της παριώνουμης κατάστασης, φαίνεται ότι τρεις περιοχές διαδραμάτισαν έναν ιδιαίτερο ρόλο σε αυτό: *πρώτον*, η βόρεια περιοχή που επεκτείνεται από τις περιοχές Oise και Champagne Ardennes, *δεύτερον*, ένα απορροδιστική τοπογραφικά περιοχή στην περιοχή της κοιλάδας Loire μεταξύ των περιοχών Tours και Orleans, και *τρίτον*, η τριγωνικής μορφής περιοχή μεταξύ των περιοχών Clermont-Ferrand, Lyon και Grenoble, όπου εκεί οι περισσότεροι από τους μουσουλμανικούς ιδρύθηκαν στη Γαλλία το 1970 (Hily and Poinard, 1987:136). Από το 1981 και μετά, σε αυτές τις περιοχές που έχουν ιδιαίτερα δομημένα συλλογικά δίκτυα που έχουν δημιουργήσει νέοι σύλλογοι (Hily and Poinard, 1987:136). Νέοι σύλλογοι έχουν ιδρυθεί επίσης στις περιοχές όπου ο πορτογαλικός πληθυσμός ήταν σχετικά πρόσφατος ή εκεί υπήρχε ένας σχετικά μικρός αριθμός πληθυσμού. Παρά το σχετικά μεγάλο πορτογαλικό πληθυσμό της, η νοτιοδυτική περιοχή της Γαλλίας είχε μια αργή ανάπτυξη συλλόγων λόγω: *πρώτον*, οι πορτογαλικός πληθυσμός εκεί, αν και αρκετά μεγάλος, ήταν συχνά διεσπαρμένος σε όλες τις αγροτικές περιοχές (Hily and Poinard, 1987:136). Ως αποτέλεσμα αυτού, οι πολύ μικροί πληθυσμοί πορτογάλων μεταναστών ανά περιοχή, δεν είχαν καμία ανάγκη της θεσμικής αντιπροσώπευσης, δεδομένου ότι ένα τοπικό καφενείο μπορεί να χρησιμεύει ως ο προτιμώμενος τόπος συναντήσεως για τις άτυπες συνεδριάσεις (Hily and Poinard, 1987:136). *Δεύτερον*, κατά τη διάρκεια της ιστορίας της ανεπίσημης μετανάστευσης (Hily and Poinard, 1987:136), αυτή η συγκεκριμένη περιοχή είχε γίνει αναγκαστικά το αρχικό σημείο εισόδου για τους Πορτογάλους μετανάστες προτού να μπορέσουν να εγκατασταθούν σε άλλα σημεία της χώρας. Μετανάστες από διαφορετικά μέρη της Πορτογαλίας βρίσκονταν τυχαία και έπειτα εγκαθίσταντο σε αυτήν την περιοχή της Γαλλίας παρά το γεγονός ότι καμία προφανής σύνδεση δεν θα μπορούσε να βρεθεί μεταξύ των χωριών τους στην πατρίδα και τις γαλλικές πόλεις που είχαν εγκατασταθεί. Κατά συνέπεια, αν και οι μικροί αριθμοί ανθρώπων από τις περιοχές Minholes, Algarve, Transmontane και Beiras βρέθηκαν σε στενή εγγύτητα ο ένας με τον άλλο, η κατάσταση δεν ήταν συνέβαλλε στην ανάπτυξη συλλογικής ζωής ή έστω και απλής συναναστροφής, η οποία στηρίζεται κανονικά επάνω στην άτυπη αλληλεγγύη του χωριού (Hily and Poinard, 1987:137). *Τρίτον*, είναι πιθανό ότι αυτά τα πρότυπα της περιφερειακής ονομαστικότητας ακολούθησαν στενά εκείνα της γαλλικής συλλογικής ζωής και η επιρροή κάποιοι τοπικού αξιωματούχου, ιδιαίτερα στο νοτιοδυτικό σημείο, με ένα καθιερωμένο δίκτυο της πελατείας (clientele), εμπόδιζε τους σχηματισμούς των οργανωμένων ομάδων (Hily and Poinard, 1987:137). Σε αυτήν την περίπτωση, οι Πορτογάλοι, όντας χωρισμένοι σε γεωγραφικά και πολιτιστικά, αναγνώρισαν μετέπειτα τα πληροειχτικά της οργάνωσης και της σύλληψης τους ως αυτόνομες συλλογικές ομάδες που λαμβάνουν ένα ελάχιστο της υποστήριξης από τους Γάλλους εργαζομένους που ήταν οργανωμένοι σε σχεδόν 1500 συλλόγους, όπως τα συνδικάτα, επιτροπές υποστήριξης, κέντρα βασικής εκπαίδευσης, που συνέβαλαν θετικά προς την κοινωνική προστασία των μεταναστών εργαζομένων (Hily and Poinard, 1987:137). Παρά την τρέχουσα γεωγραφική έκτακτη της συνειρμικής διαδικασίας, η αύξηση επιτεύχθηκε ουσιαστικά στις περιοχές όπου ένα δίκτυο ήταν ήδη καθιερωμένο. Έτσι ώστε η οργάνωση ενός συλλόγου να δημιουργεί ένα προηγούμενο για τη δημιουργία ενός δεύτερου ή τρίτου συλλόγου (Hily and Poinard, 1987:137). Στα τέλη του 1982, 485 σύλλογοι που βρίσκονταν έξω από το Παρίσι διασκορπίστηκαν μεταξύ 328 πόλεων ή συσσωρεύτηκαν άμορφα, αλλά, ενώ 243 από αυτούς συγκεντρώθηκαν σε έναν, οι υπόλοιποι 245 βρέθηκαν τοποθετημένοι σε 85 δήμους (Hily and Poinard, 1987:137). Μια επιτάχυνση αυτής της διαδικασίας έχει πραγματοποιηθεί εάν κανείς αναλογιστεί ότι κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους 173 σύλλογοι διασκορπίστηκαν μεταξύ 65 πόλεων με περισσότερες από μια ενώσεις σε μια πόλη (Hily and Poinard, 1987:137). Αυτό το είδος κατανομής φαίνεται δικαιολογημένο σε πόλεις με περισσότερους από 100.000 κατοίκους όπου οι Πορτογάλοι μετανάστες ήταν διεσπαρμένοι σε απομακρυσμένες περιοχές, αλλά ταυτόχρονα παρατηρούνταν η ύπαρξη τριών ή τεσσάρων συλλόγων σε λειτουργία όπως στην περιοχή Melun sur Yèvre με πληθυσμό 7000 ατόμων, στην περιοχή Gray με πληθυσμό 8000 και στην περιοχή Cerisy με πληθυσμό 4800 ατόμων (Hily and Poinard, 1987:137).

¹⁵¹⁸ Η Υπηρεσία Προγραμματισμού και Υποστήριξης για τις Κοινότητες (Servicio de Programagao e Apoio as Comunidades/SPAC) είναι ο πιο γνωστός αντιπρόσωπος συλλόγων (σύλλογος ομπρέλα) των αρχών της Λισαβώνας, του οποίου στόχος ήταν να οργανωθεί ο πορτογαλικός πληθυσμός, αλλά ο ρόλος της, που υπονομεύτηκε από την έλλειψη οικονομικών πόρων, περιόρισε τη δημιουργία νέων συλλόγων, για να προτρέψει τη βοήθεια των συλλόγων, μέσω των περιστασιακών και λιγοστών επιχορηγήσεων, όπως για παράδειγμα της

«Συμβουλίου των Κοινοτήτων»¹⁵¹⁹, (Conseil des Communautés) ήταν υπεύθυνοι για κάθε σύλλογο γενικά, δεν εντέλλονταν από τους ίδιους στο να εκπροσωπήσουν στους μεταναστευτικούς συλλόγους (Hily and Poinard, 1987:138)¹⁵²⁰. Επίσης υπήρχαν σαράντα ενώσεις που έφεραν το επίθεμα «Γάλλο-Πορτογαλικός», αλλά είναι αμφισβητήσιμο, εξετάζοντας την ουδετερότητα της ονομασίας, εάν όλες αυτές οι σύλλογοι δεν ήταν συμβεβλημένες με εκείνες στο Παρίσι¹⁵²¹ (Hily and Poinard, 1987:138). Οι πολιτιστικές πρακτικές εμφανίζονται σε διάφορες διαφορετικές κλίμακες, εμφανίζοντας μια ιεραρχική σχέση μεταξύ των δραστηριοτήτων και των συλλόγων¹⁵²².

σύστασης βιβλιοθηκών, της αποστολής εφημερίδων και στην καταγραφή των καταγγελιών που γίνονται από τους τοπικούς εκπροσώπους (Hily and Poinard, 1987:137).

¹⁵¹⁹ Εργαζόταν με μια συμβουλευτική ιδιότητα για την κυβέρνηση εστιάζοντας στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τους μετανάστες, στο M. A. Hily and M. Poinard (1987) "Portuguese Associations in France", in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/European Science Association, p.137.

¹⁵²⁰ Οι «Σύλλογοι για τα Άτομα Πορτογαλικής Προέλευσης» (Associations des Originaires du Portugal (AOP) που οργανώνονταν από το «Πορτογαλικό Κομμουνιστικό Κόμμα» (Portuguese Communist Party/PCP), είχε εκείνη την περίοδο δεκαεπτά παραρτήματα στη Γαλλία, αλλά από αυτά δώδεκα επικεντρώνονταν στην περιοχή του Παρισιού ενώ άλλα παράμεναν ανεργνά (Hily and Poinard, 1987:138).

¹⁵²¹ Το παράδειγμα της περιοχής Roubaix και η ζωή των πορτογαλικών ενώσεων, ρίχνουν φως επάνω στους λόγους για αυτήν την διασπορά των συλλόγων. Η πορτογαλικός πληθυσμός που αριθμούνταν σε 4621 άτομα το 1975 στην πόλη του Roubaix όπου εκεί οι μετανάστες αποτελούν το δέκα τοις το πληθυσμό, και αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη ομάδα μεταναστών εργαζομένων έχοντας δεκαπέντε συλλόγους εκ των οποίων οι ένδεκα ήταν επίσημοι. Εκτός από τον Luso-Γαλλικό Σύλλογο της Roubaix (Amicale des Oarents Luso-Français de Roubaix), ο μεγαλύτερος σύλλογος γονέων στη Γαλλία με σχεδόν 1.000 μέλη, των οποίων η αρχική ανησυχία για τη διδασκαλία των πορτογαλικών έχει επεκταθεί για να περιλάβει έναν πλήθος πολιτιστικών δραστηριοτήτων (θέατρο, κινηματογράφο, υπηρεσία βιβλιοθηκών, κ.λπ.). υπάρχουν τέσσερις σύλλογοι ποδοσφαίρου, τέσσερις για το λαϊκό χορό, τρεις τρεις σύλλογοι για την αναβίωση της τοπικής ζωής σε μια μέτρια κλίμακα και τρεις μη καταγεγραμμένες ενώσεις με ασυτήρηθη θρησκευτικούς σκοπούς. Κατά συνέπεια δεν είναι τόσος πολύ ο τύπος δραστηριοτήτων που αναλαμβάνονται που καθορίζουν την πορτογαλική συλλογικότητα καθώς τέτοιες δραστηριότητες είναι αντιληπτές σε εκείνους. Η δύναμη του συναισθήματος του μοιράσματος μιας κοινής ταυτότητας επιτρέπει μια ευελιξία των μορφών ή των θέσεων στην οποία το άτομο μπορεί να αισθανθεί οικεία. Το συλλογικό κίνημα έχει περάσει πέρα από το στάδιο της «ενστικτώδους αμυντικότητας», που επιδεικνύεται όταν έρχεται αντιμέτωπη με μια άγνωστη κοινωνία, σε ένα στάδιο όπου έχει αποκτήσει τα προνομιούχα μέσα για να κερδηθεί η αντανόηση και να βελιωθούν οι όροι του. Προκειμένου να δικαιολογηθεί η έλλειψη συνεχής μέσα στην πορτογαλική συλλογικότητα πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη η πολιτική διάσταση. Αφενός, παρόλο που το κίνημα διασπαστεί από τα έθνη των κοινοτήτων ή των χωριών, κάποιος μπορεί να υποθέσει ότι απουσιάζουν οι δημοκρατικές παραδόσεις. Τα τακτικά μέλη συμβάλλουν λίγα προς τη λειτουργία του τοπικού τους συλλόγου και συνήθως μόνο η αναχώρηση του ιδρυτή μιας ένωσης τη οδηγεί σε πτώση. Αντιθέτως, η ατομικιστική συμπεριφορά των μελών οδηγεί σε πενήντη εκτίμηση της υποχρέωσης που επιδεικνύεται από που είναι υπεύθυνοι για τη λειτουργία του συλλόγου: η αδιαφορία τους αντιμετωπίζεται ύποπτα, και οι προτάσεις αμφισβητών σχεδόν ή η κατάργηση των οικονομικών πόρων, δείχνοντας ότι κάνουν αυτό μόνο επειδή έχουν προσωπικό συμφέρον, και συχνά δηλητηριάζουν τη ζωή των συλλόγων και αναγκάζουν την εμφάνιση των διασπάσεων. Τελικά, είναι συχνά εκείνες οι ίδιες οι ομάδες, συνεχώς που κρατούν τη δύναμη και που διατηρούν τον έλεγχο των εκκλησιαστικών διαδικασιών και των τρόπων επίλυσης ψυχικών συγκρούσεων, όπως καθορίζεται στους επίσημους κανονισμούς, οι οποίοι αποδεικνύονται μη-ικανοί ή ανεπαρκείς στις εσωτερικές εντάσεις. Αφετέρου, η πολιτικές περιστροφές και η ενσχυόληση με τη συλλογική ζωή, κρύβονται δεδομένου ότι μπορεί να είναι από τον εξωτερικό παρατηρητή, καθορίζουν συχνά την υποχρέωση των εκπροσώπων που ήρθαν αρχικά προκειμένου να παλέψουν ενάντια και τον αποικιακό πόλεμο, και που τώρα υποστηρίζουν ότι τα αποτελεσματικότερα μέσα με τα οποία η πορτογαλική πολιτική μπορεί να επηρεαστεί είναι μέσω του ελέγχου του συλλογικού δικτύου, στο M. A. Hily and M. Poinard (1987) "Portuguese Associations in France", in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/European Science Association, p.139.

¹⁵²² Πρώτον, οι σύλλογοι μπορούν να διαφοροποιηθούν βάσει της χρήσης των πόρων τους. Οι σύλλογοι κυμαίνονται από εκείνους των οποίων οι δραστηριότητες περιορίζονται σημαντικά, και σε εκείνους που παρέχουν τις πολλές ποικίλες δραστηριότητες. Δεύτερον, οι σύλλογοι διαφέρουν σύμφωνα με τους τύπους δραστηριοτήτων και προτεραιοτήτων που σε ορισμένες δραστηριότητες δίνουν. Κατά συνέπεια οι δραστηριότητες που συνδέονται με τις υπηρεσίες βιβλιοθηκών, τον κινηματογράφο και τη διάδοση των πληροφοριών βρίσκονται στο κατώτατο μέρος της κλίμακας προτεραιοτήτων ενώ η διδασκαλία των γαλλικών, οι κοινωνικές και πολιτικές συνεδριάσεις και οι δραστηριότητες που συνδέονται με το δράμα, οι τέχνες και οι τέχνες όλες τοποθετούνται στην κορυφή της κλίμακας. Οι δημοσιεύσεις, εκτός των εφημερίδων, η διδασκαλία των πορτογαλικών και ο εορτασμός των παραδοσιακών γιορτών/διακοπών αποτελούν μια ενδιάμεση κατηγορία δραστηριοτήτων. Τέλος, οι δραστηριότητες όπως το ποδόσφαιρο, τα παιχνίδια εσωτερικού χώρου, οι χοροί, τα λαϊκά-τραγούδι, η δημοσίευση των πορτογαλικών εφημερίδων, η τήρηση των θρησκευτικών παραδόσεων/γιωρτών, η οργάνωση της διαφόρων παραστάσεων και οι κοινωνικές εκδρομές δεν συμπεριλαμβάνονται στο ίδιο πλαίσιο. Η ιεραρχία ισχύει μόνο για αυτές τις δραστηριότητες που μπορούν να κληθούν ως «συνθέτες», δηλαδή εκείνες τις δραστηριότητες ή των οποίων οργάνωση απαιτεί την τεχνική και διανοητική τεχνονομία σε αντιδιαστολή με εκείνους που δεν απαιτούν τέτοια υποστήριξη και που μπορούν επομένως να κληθούν «δημοφιλείς» δραστηριότητες (Hily and Poinard, 1987:145). Τα αποτελέσματα της έρευνας των Hily and Poinard (1987:145) ενφαντίζει ότι η ζωή των συλλόγων εκπληρώνει δύο λειτουργίες. Αφενός, έχει τη λειτουργία της συντήρησης των παραδοσιακών μορφών κοινωνικοποίησης και αφετέρου, τη διατήρηση μιας συνεκτικότητας μεταξύ των μεταναστών σε ένα αστικό περιβάλλον. Οι πιο πρόσφατα καθιερωμένοι σύλλογοι στις μεγάλες βόρειες πόλεις ή μέσα στην περιοχή του Παρισιού έχουν προσπαθήσει να αρχίσουν και να αναπτύξουν τις «πιο σύγχρονες», διανοητικά προσανατολισμένες δραστηριότητες όπως η φωτογραφία, το δράμα και η τέχνη (Hily and Poinard, 1987:145). Ο λόγος πίσω από την πρόωθηση τέτοιων δραστηριοτήτων είναι να προσελκύσουν και να διατηρηθούν τα νέα μέλη. καθώς επίσης και να αποδειχθεί ότι ο πορτογαλικός σύλλογος μοιράζεται τα ίδια πρότυπα με τις γαλλικές πολιτιστικές οργανώσεις (Hily and Poinard, 1987:145). Στους μεγάλους συλλόγους είναι σημαντικό ότι όταν οι νέοι είναι εξουσιοδοτημένοι με ευθύνες, αυτές οι ευθύνες

Εντούτοις, όλες αυτές οι δραστηριότητες υποθέτουν μια νέα αίσθηση μέσα στο συλλογικό πλαίσιο. Κατά συνέπεια το θέατρο αποτελείται κυρίως από το πορτογαλικό θέατρο του οποίου σαφής στόχος είναι «να επέλθει μια συνειδητοποίηση του πορτογαλικού πολιτισμού και επίσης των προβλημάτων μετανάστευσης»¹⁵²³ (Hily and Poinard, 1987:145). Ένα άλλο παράδειγμα μιας τέτοιας δραστηριότητας είναι η διδασκαλία της πορτογαλικής γλώσσας¹⁵²⁴. Μια από τις κύριες συγκρούσεις μεταξύ των συλλόγων και του πορτογαλικού κράτους αφορά τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας¹⁵²⁵. Η διδασκαλία της πορτογαλικής γλώσσας είναι μια από τις υψηλότερες προτεραιότητες του συλλογικού κινήματος, όχι μόνο οι σύλλογοι απαιτούν μια αύξηση στον αριθμό δασκάλων αλλά αναμένουν επίσης από τους δασκάλους να συμμετάσχουν στους συλλόγους για «τη γενική κινητοποίηση της κοινοτικής ζωής» (Hily and Poinard, 1987:146)¹⁵²⁶.

Τα άτομα χωρίς οικογένειες επιλέγουν βεβαίως το καφενείο ως χώρο συνάντησης αλλά είναι επίσης αλήθεια ότι η ύπαρξη ενός ποτοπωλείου, που αντιπροσωπεύεται υλικά από έναν πραγματικό πάγκο ποτοπωλείου φραγμών, εξασφαλίζει τη συνέχιση της συλλογικότητας. Αυτό συμβαίνει διότι: Αφενός, οι ώρες κατανάλωσης του ποτοπωλείου καθορίζουν τη δυνατότητα της συλλόγου να προσελκύσει άτομα, ενώ αφετέρου, η κατανάλωση από το ποτοπωλείο παρέχουν στον σύλλογο ένωση τα

συνεπάρχονται γενικά τη σύσταση μιας δραματικής λέξης, τη διαχείριση ενός περιοδικού ή του ενημερωτικού δελτίου του συλλόγου, ή τη διαχείριση των δραστηριοτήτων της τέχνης. Όχι μόνο αυτό δίνει στον σύλλογο μια «νεωτεριστική» πτυχή σύμφωνα με τις γραμμές των γαλλικών δημοτικών κέντρων τεχνών, αλλά εκφράζει επίσης μια προθυμία εκ μέρους του συλλόγου να καλέσει τους νέους για να συμβάλει με την πείρα τους.

¹⁵²³ Τα παραδείγματα προέρχονται από την κλασική πορτογαλική λογοτεχνία καθώς επίσης και τα θέματα όπως οι συγκρούσεις γενεών ή η ανάπτυξη του φεμινισμού. Το θέατρο είναι, εντούτοις, μια σύνθετη δραστηριότητα και οι διοργανωτές παραπονιούνται ότι είναι συχνά δαπανηρό και απαιτεί τις δεξιότητες και πόρους που δεν είναι διαθέσιμοι σε εκείνους. Είναι συχνά μόνο οι μεγάλοι σύλλογοι που είναι σε θέση να παράσχουν τις εγκαταστάσεις για τις πρόβες και που έχουν τους πόρους για να προσελκύσουν ένα αρκετά μεγάλο ακροατήριο. Επιπλέον, ο κίνδυνος που μια τέτοια δραστηριότητα αντιπροσωπεύει είναι ενδεικτικός των διάφορων αντιλήψεων των διοργανωτών για το θέατρο. Ενώ για μερικούς αποτελεί ένα μέσο του γόητρου και ένα αντικείμενο της έλξης, άλλοι τον επικρίνουν ως «πολιτικό» ή χωρίς ενδιαφέρον. Επιπλέον, προκαλεί την εχθρότητα σε εκείνους που επιθυμούν να διατηρήσουν τον ιδιωτικό χαρακτήρα των συλλόγων, ο οποίος δυσπιστία οι πρωτοβουλίες της νεολαίας και ειδικότερα των διανοούμενων που στοχεύουν να δημιουργήσουν μια πολιτικά προσανατολισμένη θεατρική ομάδα, με προνομιούχα μέσα για τη πολιτικοποίηση των μεταναστών εργαζομένων. Εντούτοις, το δράμα θεωρείται μια σοβαρή διανοητική δραστηριότητα που επιτρέπει την εσωτερικοποίηση των ιδεών του υψηλού πολιτισμού σε ένα συναισθηματικό επίπεδο. Αυτό εξηγεί τη σημασία του δράματος στις συλλόγους που ευημερούν. Όχι μόνο ενισχύει το γόητρό τους, αλλά παρέχει και μια δραστηριότητα για τα μέλη τους που κατευθύνεται στους Πορτογάλους και που εκτελείται από τους Πορτογάλους, στο M. A. Hily and M. Poinard (1987) "Portuguese Associations in France", in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/European Science Association, p.146.

¹⁵²⁴ Η σημασία που η διδασκαλία και η συντήρηση της μητρικής γλώσσας έχουν για την αλληλεγγύη ομάδας στο πλαίσιο μετανάστευσης είναι ευρέως γνωστή: «Από όλες τις πτυχές του ανθρωπίνου είναι η γλώσσα που συνδυάζει ιδιαίτερος την παραξενιά επιλογή, το σχήμα του θεσμικού ολοκληρώματος και τους συμβολικούς πόρους που και οι δύο πρώτοι κινητοποιούν». Είναι επίσης μια πολύτιμη αλλά απειλητική πηγή προσδιορισμού. Για να διατηρηθεί απαιτεί την πλήρη προσοχή της οικογένειας, και την προώθησή της στα σχολεία και στους συλλόγους. Η διδασκαλία των πορτογαλικών ταξινομείται χαμηλότερα από τις σύνθετες δραστηριότητες. Κανείς θα περίμενε να είναι ευρέως διδασκόμενη λαμβάνοντας υπόψη τη συμβολική σημασία της, αλλά είναι επίσης μια δραστηριότητα που είναι δαπανηρή και απαιτεί ένα διδακτικό προσωπικό που είναι συχνά δύσκολο να βρεθεί (Hily and Poinard, 1987:146).

¹⁵²⁵ Από τους είκοσι συλλόγους του δείγματος της έρευνας ερευνών, οκτώ, παρέχουν τις πορτογαλικές γλωσσικές τάξεις διδασκαλίας που απευθύνονται κυρίως προς τα πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαιδευσης και ηλικίας παιδιά, στο M. A. Hily and M. Poinard (1987) "Portuguese Associations in France", in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/European Science Association, p.146.

¹⁵²⁶ Εάν είναι αλήθεια ότι οι σύλλογοι κερδίζουν γόητρο από την ικανότητά τους να προωθούν τις δραστηριότητες που περιγράφονται ως «νεωτεριστικές» και που απευθύνονται στη νεολαία, υπερηφανεύονται επίσης ότι δεν έχουν αγνοήσει τις έσω και πιο ελάχιστα δημοφιλείς δραστηριότητες που μπορούν να παρασχεθούν μέσα στο συλλογικό πλαίσιο (Hily and Poinard, 1987:147). Αυτές οι δραστηριότητες αποτελούν αυτό που αποκαλείται ως «υπόστρωμα» (substratum) (Hily and Poinard, 1987:148) της ζωής των πορτογαλικών συλλόγων. Δεν είναι υπερβολή να υποστηρίζει κανείς ότι το ποτοπωλείο (bar) ή το καφενείο (café) είναι το κεντρικό σημείο οποιουδήποτε συλλόγου αντάξιου του ονόματός του, αυτό είναι το μέρος όπου κανείς πίνει, συζητά και παίζει τα παραδοσιακά παιχνίδια (κάρτες, μπιλιάρδο) καθώς επίσης και σύγχρονα παιχνίδια (επιτραπέζια αντιφάριση, ηλεκτρονικό μπιλιάρδο).

δύο-τρίτα του προϋπολογισμού του και έτσι την οικονομική υποστήριξη άλλων δραστηριοτήτων¹⁵²⁷. Ο εορτασμός των φεστιβάλ, τα κοινοτικά γεύματα και η χοροεσπερίδα (ball) είναι τα κυριότερα σημεία της δραστηριότητας των συλλόγων όπου, σε αντίθεση με το ποτοπωλείο, ολόκληρος ο μεταναστευτικός πληθυσμός βιώνει τις παραδοσιακές μορφές εμπειρίας και κοινωνικής συναναστροφής (Hily and Poinard, 1987:149)¹⁵²⁸. Στην αίθουσα του δείπνου, οι κοινοτικοί δεσμοί ενισχύονται γύρω από το τραπέζι καθώς τα πορτογαλικά γεύματα, που προετοιμάζονται συνήθως από τις γυναίκες, καταναλώνονται¹⁵²⁹. Η χοροεσπερίδα (ball) αντιπροσωπεύει μια άλλη προνομιούχο στιγμή συνάντησης-συνεύρεσης μεταξύ των Πορτογάλων¹⁵³⁰. Αυτό αποτελεί και ένα από τα κύρια κριτήρια για την ύπαρξη

¹⁵²⁷ Σε συμβολικούς όρους το ποτοπωλείο προλαμβάνει στην πραγματικότητα το ρόλο των τοπικών ταβερνών στην πατρίδα (tasca). Όποτε είναι δυνατόν, όταν οι δαπάνες δεν είναι υψηλές, οι υπεύθυνοι του συλλόγου προσφέρουν για πώληση πορτογαλικά ποτά (μπύρα sagres και τοπικά κρασιά, vinho verde) μαζί με πρόχειρα ορεκτικά (αλατισμένοι σπόροι λούπιων, trempos, κροκέτες φαριών, ανάμικτα σάντουιτς) που αποτελούν τη γοητεία των πορτογαλικών ποτοπωλείων πρόχειρου φαγητών. Το ποτοπωλείο είναι επίσης αποκλειστικά ένας χώρος συνάντησης για τα άτομα. Στα χωριά πίσω στην πατρίδα, στη μέση ενός αγροτικού περιβάλλοντος που χαρακτηρίζεται από την επιβίωση μέσω της καλλιέργειας, ο ελεύθερος χρόνος, που είναι μεμονωμένη ή οικογενειακή αδράνεια, ήταν ανύπαρκτος. Δεν υπήρχε κανένα βιβλίο, καμία τηλεόραση, σε έναν κόσμο που εσωκλειόταν από τον αναλφαριθμητισμό, και δεν υπήρχε κανένας χρόνος διακοπών ούτε. Κατά την επιστροφή στο σπίτι στους από τους αγρούς, έβρισκε ο αγρότης έβρισκε πάντα κάτι άλλο για να κάνει: να φροντίζει τα εκτρεφόμενα ζώα του, να επισκευάζει τα εργαλεία του, να επιδιωχθεί εδώ κι εκεί. Πέρα από το χρόνο που διέθετε στα θρησκευτικά φεστιβάλ ή στην αγορά, οι μόνοι στιγμές που δεν δούλευε ή απασχολούνταν κάποιος με κάτι, όταν το σώμα του χαλάρωνε, ήταν κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στην «tasca», όπου έβρισκε με άλλα άτομα και συζητούσε τα ήσσονος σημασίας τοπικά γεγονότα. Γενικά, οι γυναίκες δεν σύχναζαν στις ταβέρνες. Ήταν είτε στον παντοπώλη (la loja), είτε πλυσταριό, είτε μετά από τη λειτουργία (mass) όπου δεσμοί γυναικείας κοινωνικότητας σφυρηλατούνταν. Τώρα κάνει παρατηρεί την καθιέρωση και την πρόοδο των ιδίων σχέσεων και λειτουργιών αντίστοιχα γύρω από το ποτοπωλείο (association bar). Ο πορτογάλος μετανάστης, είτε εργάζεται σε ένα εργοστάσιο ή στις κατασκευές, ανακαλύπτει βεβαίως τη ρήξη μεταξύ της εργασίας και του ελεύθερου χρόνου του αλλά τα σχέδιά του για τη συσσώρευση του πλούτου του οδηγούν συχνά να τα θεωρήσει τον ελεύθερο χρόνο ως χάσιμο του χρόνου. Εκτός από την τηλεόραση, η πορτογαλική οικογένεια αρνεί να ενδώσει σε αυστηρά ιδιαιτερότητες και μεμονωμένες δραστηριότητες, καθώς όλες οι έρευνες δείχνουν ότι όπου οι σύλλογοι είναι ανύπαρκτοι, την Κυριακή το απόγευμα επικρατούν κάποιο συμπαινώματα. Επομένως το ποτοπωλείο είναι το μέρος όπου οι παραδοσιακές προστάσεις και πού η διαδικασία της συνύπαρξης με τη γαλλική κοινωνία διευκολύνεται. Σαν μέρος όπου τα άτομα μπορούν δικαίως να χαλαρώσουν, το ποτοπωλείο επιτρέπει παράλληλα τη συχνότητα παρουσίας με λίγο κόστος. Δεδομένου ότι ανήκει στον σύλλογο, δεν εμφανίζεται να έρχεται σε αντίθεση με την ανησυχία για την αποταμίευση, ειδικά δεδομένου ότι έχει διπλή χρησιμότητα ως αγορά εργασίας για την άτυπη εργασία. Εδώ κάποιος μαθαίνει τα νέα και λαμβάνει τις ειδήσεις από την πατρίδα, και συλλέγει εμπειρίες ακούγοντας συχνά συμπαινώματα του. Τέλος, το ποτοπωλείο παρέχει έναν χώρο συνάντησης για τους νέους. Στην Πορτογαλία, νεολαίες συχνά συναντώνται στην tasca, ή στις μεγαλύτερες πόλεις στο ποτοπωλείο, όπου βρίσκονται μετά από το σχολείο πριν πάνε να υποστηρίξουν την ομάδα ποδοσφαίρου τους. Το ποτοπωλείο της ένωσης συντηρεί αυτόν τον ρόλο, της παροχής ενός φυσικού και συμβολικού χώρου συνάντησης καθώς επίσης και το ρόλο της διαβίωσης της κοινωνικότητας του πατέρα στους γιους. Οι τοίχοι του ποτοπωλείου είναι γεμάτοι από αφίσες και τουριστικές εικόνες της Πορτογαλίας και από «σύμβολα» ιδιαίτερης ιστορικής ή συλλογικής-ομαδικής σημασίας, όπως φωτογραφίες της ομάδας ποδοσφαίρου, η πορτογαλική σημαία, τρόπαια των νικητών, κρεμαστά κοσμήματα κ.λ.κ. Πολλοί πορτογάλοι μετανάστες λιπώνταν για το ότι είναι δεν μπορούσαν να φέρουν γάλλους φίλους τους εκεί λόγω των υπερβολικών εικόνων και της ψησταριάς που υπήρχε καμία φορά, επειδή πίστευαν ότι θα τους έδινε μια δυσμενή εντύπωση για την Πορτογαλία. Θα επιθυμούσαν να δώσουν στο ποτοπωλείο μια πιο κομψή, πιο εξωτική όψη, για να το μετασηματίσουν σε ένα μέρος που θα συνέχισε να ενισχύει την εικόνα της Πορτογαλίας ως μέρος «ηλιόλουστων διακοπών». Αυτό στηρίζεται στην πεποίθηση ότι είναι μόνο μέσω της αποστέρησης των ταυτοτήτων τους οι φτωχές χώρες μπορούν να επιτύχουν την ανάπτυξη. Στο M. A. Hily and M. Poinard (1987) «Portuguese Associations in France», in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/European Science Association, p.149.

¹⁵²⁸ Το κοινοτικό γεύμα στο οποίο οι Πορτογάλοι αναφέρονται ως «αδελφικό γεύμα» (refeição de confraternização) είναι χωρίς αμφιβολία το σημαντικότερο μέρος των εορτασμών, όπου οι συγγενήσεις είναι έντονες καθώς οι κοινοτικοί εκπρόσωποι προκαλούν τη συλλογική ιστορική εμπειρία των ανθρώπων τους στις ομιλίες τους. Η μη-αποδοχή μιας πρόσκλησης στο γεύμα δηλώνει, στην πραγματικότητα, ότι κάποιος δεν θεωρείται πλέον ως μέρος του συλλόγου, καθώς στην Πορτογαλία αυτός ο εορτασμός αποτελεί μια παραδοσιακή πρακτική για τη διατήρηση στην αλληλεγγύη της ομάδας (Hily and Poinard, 1987:149).

¹⁵²⁹ Επιπλέον εκτός από το να συγκεντρώνει και να φέρει κοντά τους πορτογάλους μετανάστες η γιορτή επίσης έχει και τη λειτουργία της συντροφοποίησης στο γεύμα και τα φαγητά έχουν συναισθηματικές υποδηλώσεις. Αυτά τα προϊόντα εισάγονται άμεσα από την Πορτογαλία ή αγοράζονται από τις πορτογαλικές επιχειρήσεις στη Γαλλία. Τα τρόφιμα επιλέγονται προσεκτικά και είναι πλήρως συμβολικής σημασίας. Η διατήρηση-συντήρηση των δεσμών με το «χώμα της πατρίδας» σημαίνει για τους τους Πορτογάλους να προμηθεύονται τα φρούτα της. Η πορτογαλική κουζίνα χαίρει τη σύνδεση με το πορτογαλική γη, κάνοντας τα άτομα να νιώθουν ότι δεν την αποχωρίστηκαν ποτέ, στο M. A. Hily and M. Poinard (1987) «Portuguese Associations in France», in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/European Science Association, p.149.

¹⁵³⁰ Όπως στην περίπτωση οποιουδήποτε του χωριού χορού σήμερα, οι σύγχρονες εναλλαγές μουσικής με τους πορτογαλικούς ρυθμούς και οι νεολαίες έχει την ευκαιρία, κάτω από τα προσεκτικά μάτια των μητέρων και σε ένα εγκεκριμένο περιβάλλον να ψάξουν για έναν σύμπρο. Ο συνδυασμός των γαλλικών εθίμων, όπως η ομιλία γαλλικών μεταξύ των νεαρών, ο χορός της ροκ μουσικής κ.λ.κ. και τα πορτογαλικά έθιμα είναι δυνατά μέσω της μεσολάβησης του συλλόγου.

των συλλόγων¹⁵³¹. Το ποδόσφαιρο και ο λαϊκός-χορός πρέπει να αντιμετωπισθούν στην ίδια παραπάνω αμφίπλευρη προοπτική¹⁵³².

3.9. ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΤΟΥΡΚΩΝ ΣΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ

Από τη δεκαετία του 1970 στη περιοχή του Kreuzberg, οι κατοικίες των εργατικών τάξεων, έχουν γίνει γνωστές ως «Μικρή Κωνσταντινούπολη» του Βερολίνου. Εγκαταστάσεις των τούρκικων οικογενειών υπάρχουν επίσης σε διάφορες άλλες περιοχές. Οι Gitmez and Wilpert (1987)¹⁵³³ εστίασαν τη διερεύνησή της σχέσης μιας επίσημης οργάνωσης που θα κινητοποιούσε τους εργαζομένους για να διεκδικήσουν αξιώσεις για τα νόμιμα δικαιώματά τους, στις μορφές κοινωνικής οργάνωσης και στη φύση του έθνους ως έκφραση της συλλογικής ταυτότητας μέσα στον τουρκικό πληθυσμό στο Βερολίνο¹⁵³⁴. Αυτά τα περίκλειστα εδάφη (enclaves) των Τούρκων στις γερμανικές πόλεις εμφανίζονται συχνά στον «ξένο» ως συνεκτική μουσουλμανική κοινότητα, που ενώνεται από τις συντηρητικές ισλαμικές πεποιθήσεις και το από τις ανατολίτικες παραδόσεις (Gitmez and Wilpert, 1987:86)¹⁵³⁵. Στη

¹⁵³¹ Η χοροσπερίδα αγγίζει όλες τις πτυχές της ζωής των συλλόγων, όπως την εσωτερική λειτουργία των κλειστών καθώς επίσης και στις συνδέσεις τους με την κοινωνία υποδοχής. Η χοροσπερίδα επομένως αποτελεί μέρος μιας πολιτιστικής στρατηγικής. Από αυτή την άποψη είναι δυνατό να μιλήσει κανείς για μια προνομιούχο θέση στη διαχείριση της συμβολικής διαδικασίας και έναν τρόπο του ελέγχου των προτεραιοτήτων: να χορεύει κανείς στη γαλλική ή αμερικανική μουσική τις περισσότερες φορές, αλλά να παραμένει υπόλοιπος στην επιλογή κάποιου μελλοντικού πορτογάλου γαμήλιου συντρόφου, στο M. A. Hily and M. Poinard (1987) "Portuguese Associations in France", in J. Rex, D. Joly and C. Wilpert (eds.) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower/European Science Association, p.150.

¹⁵³² Και οι δύο δραστηριότητες προέρχονται από την ίδια γραμμή λογικής, αυτή της νομιμοποίησης της αυτό-επιβεβαίωσης μέσω της αναγνώρισης από την κοινωνία υποδοχής. Επιπλέον, αυτές οι δραστηριότητες αποτελούν μια συνέχεια των πρακτικών που ενθαρρύνθηκαν σταθερά και αναπτύχθηκαν κατά την διάρκεια του χρόνου. Υπό το καθεστώς δικτατορίας του Salazar (1932-1968) οι αθλητικές λέσχες, ο λαϊκός-χορός και οι μουσικές μπάντες ήταν στην πραγματικότητα οι αναγνώρισιμες κύριες μορφές συλλογικής δραστηριότητας. Η ζωτικότητα τους μέσα στους συλλόγους είναι αξιοπρόσεκτη. Στο γήπεδο του ποδοσφαίρου είναι η αξία της κοινότητας που βρίσκεται σε κίνδυνο, ενώ όταν χορεύουν οι ομάδες πορτογάλων χορευτών καλούνται για να συμμετάσχουν στα γαλλικά φεστιβάλ ή στις δεξιώσεις, αυτό είναι ακόμα μια φορά η υπερηφάνεια στην επίδειξη αυτών των πορτογάλων χωρών που ενισχύει το κοινοτικό ανήκειν (Hily and Poinard, 1987:150).

¹⁵³³ Τα αρχικά στοιχεία έχουν συγκεντρωθεί μέσω συμμετοχικής παρατήρησης και πολυάριθμων αφηγηματικών συνεντεύξεων που συλλέχθηκαν μεταξύ του 1982 και του 1983 στο Βερολίνο, ενώ επιπλέον, περίπου πενήντα συνεντεύξεις έχουν πραγματοποιηθεί με τους Τούρκους εργαζομένους που έχουν συμμετάσχει στην αλυσιδωτή μετανάστευση και που προέρχονται από ποικίλα υπόβαθρα και περιοχές.

¹⁵³⁴ Οι Gitmez and Wilpert (1987:88) τονίζουν ότι στη μελέτη των άτυπων κοινωνικών δικτύων μεταξύ των Τούρκων εστιάζουν στο ρόλο της αλυσιδωτής μετανάστευσης στην ενίσχυση της θέσης των Τούρκων επαρχιωτών (rural) στο Βερολίνο και στη δημιουργία μιας ποικιλομορφίας των συγκεκριμένων και ενδεχομένων κλειστών κοινωνικών δικτύων μεταξύ των κατά περιόδους, συγκροτούμενων ομάδων. Τα άτομα δίκτυα επεξηγούν πώς τα πρότυπα της κοινωνικής αλληλεπίδρασης μπορούν να μεταφερθούν από την εμπειρία στην Τουρκία, και πώς οι πρώτες γενιές γονείς προσπαθούν να συντηρήσουν αυτούς τους δεσμούς μέσω της οικογένειας, του χωριού ή της εθνο-θρησκευτικής οδογαμίας. Η μελέτη (Gitmez and Wilpert, 1987) παρέχει επίσης μια ένδειξη της δύναμης των άτυπων δικτύων μεταξύ των ομάδων που μπορούν να είναι λιγότερο αντιπροσωπευτική στους επίσημους συλλόγους. Παράλληλα τα εκτενή άτομα κοινωνικά δίκτυα και οι θεσμοί που λειτουργούν μεταξύ των μεταναστών καθώς και άλλες μορφές κοινωνικής οργάνωσης υπάρχουν. Η καθιέρωση μιας σύνθετης υποδομής των αγαθών και των υπηρεσιών παρέχει μια οικονομική βάση για έναν τουρκικό τρόπο της ζωής στη Γερμανία που ικανοποιεί τις νέες και παραδοσιακές πολιτιστικές και κοινωνικές ανάγκες. Τέλος, οι επίσημες ενώσεις αντιπροσωπεύουν ακόμα ένα άλλο επίπεδο επιλογών ταυτότητας, δηλαδή οι ιδεολογίες τους απεικονίζουν τις εκκρεμείς συγκρούσεις όσον αφορά το επίτευγμα μιας κοσμικής και μονο-πολιτιστικής κοινωνίας μέσα στην τουρκική κοινωνία. Αυτό δημιουργεί επίσης μερικά προβλήματα για τα αποδεκτά και νόμιμα σύμβολα Τουρκικό-τητας (Turkishness). Περισσότερες ερωτήσεις θα τεθούν από μπορεί να απαντηθεί. Η ανάλυση είναι βασισμένη στην έρευνα υπό εξέλιξη, και πραγματοποιείται προτού να φθάσει η πλειοψηφία του απογόνου των guestworkers γεννημένων στη Γερμανία στην πλήρη ωριμότητα. Τα αρχικά στοιχεία έχουν συγκεντρωθεί της παρατήρησης συμμετεχόντων και των πολυάριθμων αφηγηματικών συνεντεύξεων που συλλέγονται μέσω από τον πρώτο συντάκτη μεταξύ 1982 και 1983 στο Βερολίνο. Επιπλέον, περίπου πενήντα συνεντεύξεις έχουν πραγματοποιηθεί με τους τουρκικούς εργαζομένους που έχουν συμμετάσχει στη μετανάστευση αλυσίδων και που προέρχονται από ποικίλα υπόβαθρα και περιοχές.

¹⁵³⁵ Ο τουρκικός τρόπος της ζωής στο Βερολίνο είναι, φυσικά, είναι περισσότερο από εξωτικές μυρωδιές και το ζωηρόχρωμα φορέματα που φαίνονται στη οδού και στις βιτρίνες του Kreuzberg (Gitmez and Wilpert, 1987:86). Ιδιαίτερη προσοχή έχει δοθεί στην αυξανόμενη οργανωμένη παρουσία και την αυξανόμενη διαφάνεια των Τούρκων στη γερμανική κοινωνία. Δεδομένου ότι το μέγεθος του τουρκικού πληθυσμού στο Βερολίνο άρχισε να αυξάνεται προς το τέλος της δεκαετίας του 1960, έτσι το σύνολο των συλλόγων και των επιχειρήσεων

μελέτη τους οι Gitmez and Wilpert (1987) κατηγοριοποίησαν τις οργανώσεις των Τούρκων μεταναστών στη Γερμανία ως εξής: (i) ο Τουρκικός Σύλλογος για τον Πολιτισμό και τη Κοινωνική Εργασία [Turkish Association for Culture and Social Work (TUBIKS)]¹⁵³⁶. (ii) η Τουρκική Κοινότητα του Βερολίνου [Turkish Community of Berlin/Berlin Turk Cemaati (TCB)], η οποία ισχυρίζεται ότι αντιπροσωπεύει δέκα τρεις τουρκικούς συλλόγους στο Βερολίνο, από τη κέντρο-δεξιά ως τη κέντρο-αριστερά, και υπηρετεί τη κοινότητα συνολικά¹⁵³⁷. (iii) η Τουρκική Ένωση Επιστημών και Τεχνολογίας [Turkish Science and Technology Association/Berlin Turk Bilim-Teknoloji Merkezi (BTBTM)], είναι ένας σύλλογος σπουδαστών στο Τεχνικό Πανεπιστήμιο του Βερολίνου¹⁵³⁸. (iv) η Τουρκική Ένωση [Turkish Union/Berlin Turk Toplulugu (BTT)] είναι ένας σύλλογος για τις προοδευτικές και αριστερο-δημοκρατικές τουρκικές οργανώσεις στο Βερολίνο¹⁵³⁹. Αριστεροί Σύλλογοι: (v) η Ένωση Προοδευτικών Ανθρώπων [Progressive People's Association!Halkci-Devrimci Birligi (HDB)] Είναι μια

να οργανώνονται από Τούρκους υπηκόους (Gitmez and Wilpert, 1987:86). Περίπου εκατό επίσημες ενώσεις του ποικίλων μεγεθών και σπουδαιότητας έχουν ιδρυθεί, και πάνω από 4000 καταστήματα και μικρές επιχειρήσεις έχουν ξεφουτρώσει, ειδικά στη δεκαετία μεταξύ 1975 και 1985 (Gitmez and Wilpert, 1987:86). Αυτό δεν είναι μια ασυνήθιστη ανάπτυξη, όταν θεωρεί κανείς το ότι περισσότεροι από 100.000 Τούρκοι όλων των ηλικιών κατοικούν στο Βερολίνο (Gitmez and Wilpert, 1987:86). Οι τύποι επίσημων συλλόγων και οικονομικών δραστηριοτήτων μεταξύ των Τούρκων στη Γερμανία αναδεικνύουν πολλά για τη φύση της συνάφισής τους με τη γερμανική και τουρκική κοινωνία. Εντούτοις, η έννοια που εκφράζουν για την εθνικότητα και τις επιλογές κοινωνικής ταυτότητας μπορεί μόνο να προσεγγιστεί μόνο εάν οι παράμετροι της τουρκικής μετανάστευσης στη Γερμανία, και οι άτυποι κοινωνικοί παράγοντες όπως η οικογένεια, ως σημαντικότερος θεσμός για τη μετάδοση των αξιών από τη μια γενιά στην άλλη, λαμβάνονται υπόψη. Οι εθνικές οργανώσεις θεωρούνται συχνά ως θεσμοί που συμβάλλουν στην «ένταξη» ή τον περαιτέρω διαχωρισμό από τη κοινωνία υποδοχής (Gitmez and Wilpert, 1987:86). Μια προσέγγιση βασισμένη στην εμπειρία των κλασικών χωρών μετανάστευσης που υποθέτει ότι η έκταση της θεσμικής πληρότητας που βρίσκεται μεταξύ της μεταναστευτικής κοινότητας και στη ρύθμιση θα επηρεάσει τη δυνατότητα, την προθυμία και τη πιθανότητα τους που αφομοιωθούν στην κοινωνία πλειοψηφίας ή να αναπτύξουν μια εθνική υποομάδα (Gitmez and Wilpert, 1987:87). Για διάφορους Τούρκους μετανάστες στη Γερμανία, η αλυσιδωτή μετανάστευση έχει διαδραματίσει έναν σημαντικό ρόλο στην ενσωμάτωση του σιγιού και των συμπατριωτών χωρικών στο ρεύμα μετανάστευσης (Gitmez and Wilpert, 1987:87). Ορισμένα φυσικά κοινωνικά δίκτυα που ήταν αρχικά χρήσιμα για την ανεύρεση εργασίας συνεχίζουν να λειτουργούν σε άλλες σφαίρες (Gitmez and Wilpert, 1987:87). Επιπλέον, λόγω της αρνητικής υποδοχής των Τούρκων στη Γερμανία και του στίγματος που συνδέεται με την τουρκική καταγωγή, ο «μύθος της επιστροφής» ενισχύθηκε για την πλειοψηφία της πρώτης γενιάς και για πολλούς από τους απόγονους τους (Gitmez and Wilpert, 1987:87). Αλλά η στάσημ κοινωνική και οικονομική κατάσταση στην Τουρκία δεν αντέχει μια πραγματική προοπτική επιστροφής για την πλειοψηφία των μεταναστών (Gitmez and Wilpert, 1987:87). Στο μεταξύ, τα περιεχόμενα εδάφη των Τούρκων που συγκεντρώνονται στις αστικές περιοχές τείνουν να ενθαρρύνουν μια οικονομία μικρών εμπορών (small tradesmen) (Gitmez and Wilpert, 1987:87). Διαμορφώνουν μια μικρο-κοινωνία με ευδιάκριτα κοινωνικά δίκτυα και, κατά περιόδους, συγκρουόμενους ιδεολογικούς προσανατολισμούς, όπου η βάση για αυτή την μικρο-κοινωνία είναι η τουρκική υπηκοότητα, η οποία περιλαμβάνει μερικές μειονοτικές ταυτότητες (Gitmez and Wilpert, 1987:87). Παρά αυτήν την ποικιλομορφία του παρελθόντος, οι Τούρκοι μετανάστες στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας υποβαθμίζονται σε μια κοινή δομική θέση, στην οποία η εθνικτική/εθνική υποτέλεια (subordination) είναι ένα στοιχείο απαραίτητο στο σύστημα που μετανάστη επισκέπτη (guestworker) (Gitmez and Wilpert, 1987:87). Εν τούτοις, η επίσημη οργάνωση που θα κινητοποιούσε τους εργαζομένους για να διεκδικήσουν αξιώσεις για τα νόμιμα δικαιώματά τους και να απαιτήσει μια φωνή στο «επαρμόμενο» τους δεν έχει πραγματοποιηθεί σε μια μεγάλη κλίμακα (Gitmez and Wilpert, 1987:87).

¹⁵³⁶ Ο TUBIKS ιδρύθηκε από τους φιλελεύθερους και κοινωνικούς δημοκράτες ακαδημαϊκούς και επαγγελματίες στα μέσα του 1970 για να αντιμετωπίσει τα «κοινωνικά» προβλήματα. Η πολιτική του στοχεύει στην «ένταξη» των Τούρκων, και ειδικά της δεύτερης γενιάς, ταυτόχρονα προσπαθεί να διαμορφώσει ένα «τουρκικό λόμπι» στο Βερολίνο με την ελπίδα της επίτευξης των δημοκρατικών και κοινωνικών δικαιωμάτων για την τουρκική μειονότητα. Οι στόχοι του TUBIKS εμφανίζονται να είναι ίδιοι με εκείνους της «Τουρκικής Κοινότητας του Βερολίνου». Θεωρούντας τα μέλη ενεργά και στα δύο, είναι λογικό να θεωρηθεί ότι αυτοί οι δύο σύλλογοι είναι ίδιοι, με τον TUBIKS να είναι ο παλαιότερος.

¹⁵³⁷ Αυτό εμφανίζεται να έχει την αναγνώριση της κυβέρνησης. Ο κύριος στόχος της είναι να βοηθήσει να αναπτύξει μια ομάδα πίεσης, αν και δεν είναι συνήθως γνωστή στο μέσο εργαζόμενο, δεδομένου ότι οργανώνεται από την κορυφή προς τα κάτω, προσπαθεί να καθιερωθεί ως αντιπρόσωπος της «κοινότητας». Το πρόσφατα καθιερωμένο «Τουρκικό Εμπορικό Επιμελητήριο του Βερολίνου» (Chamber of Commerce in Berlin/Verein Türkischer Kaufleute) ήταν, παράδειγματος χάριν, μια μύηση των ενεργών μελών αυτού του συλλόγου. Το 1983 είχε περίπου εξήντα μέλη, των οποίων περίπου δώδεκα ήταν ενεργά.

¹⁵³⁸ Όπως συμβαίνει με τις περισσότερες πανεπιστημιακές συλλόγους, ο κύριος στόχος του είναι ακαδημαϊκός και κοινωνικός. Αλλά μετά το 1975, έχει συμμετάσχει στις πολιτικές συζητήσεις, ανάλογα με τις πολιτικές απόψεις των ενεργών μελών. Από το 1975, έχει διατηρήσει τη φιλελεύθερη έως κοινωνική δημοκρατική ταυτότητα, κρατώντας αριστερούς και δεξιούς εξτρεμιστές εκτός. Αυτή την περίοδο έχει πετύχει εβδομήντα πέντε μέλη, αλλά μόνο είκοσι ενεργά μέλη. Αυτά δεν είναι πολλά εάν κανείς εξετάσει το μέγεθος του σώματος σπουδαστών, το οποίο είναι περίπου 750 άτομα στο Τεχνικό Πανεπιστήμιο του Βερολίνου.

¹⁵³⁹ Ο στόχος του είναι η ίση μεταχείριση των Τούρκων που ζουν στο Βερολίνο σε όλα τα επίπεδα. Ο BTT μία από τους κύριους συλλόγους που ανταγωνίζονται για τη δημόσια αναγνώριση της φωνής τους ως αντιπρόσωποι των Τούρκων στο Βερολίνο.

σοσιαλδημοκρατική οργάνωση¹⁵⁴⁰. (vi) το Τουρκικό Κέντρο [Turkish Centre/Turk Merkezi]. Ιδρύθηκε το 1979, αυτός είναι ένας μαρξιστικά-προσανατολισμένος σύλλογος με τους διεθνείς δεσμούς¹⁵⁴¹. (vii) το Κουρδικό Πολιτιστικό και Συμβουλευτικό Κέντρο (Kurdish Cultural and Counseling Centre)¹⁵⁴². (viii) Η Ένωση Εργαζομένων Νέων (Workers' Youth Association/Isci/Genclik Birligi) είναι μια η επαναστατική οργάνωση, που συνδέεται με άλλες ομάδες στην Ευρώπη και στη Τουρκία¹⁵⁴³. Εντούτοις, παρουσιάστηκαν για να λειτουργήσουν κάτω από τις ισχυρότερες ομοσπονδίες: (ix) η Ομοσπονδία Τούρκων Σοσιαλιστών στην Ευρώπη [Federation of Turkish Socialists in Europe/Avrupa Turkiye Toplumcular Federasyonu (ATTTF)] είναι μια μεγάλη υπέρ της Μόσχας ομοσπονδία (pro-Moscow federation) με ισχυρές διασυνδέσεις με το Τουρκικό Κομμουνιστικό Κόμμα [Turkish Communist Party (TKP)]. (x) Η Ομοσπονδία Τούρκων Εργαζομένων στην Ευρώπη [Federation of Turkish Workers in Europe/Avrupa Turk Isci Federasyonu (ATIF)] είναι μικρός ένας υπέρ των Αλβανών (pro-Albanian) ομοσπονδία, επαναστατική ομοσπονδία. (xi) η Ομοσπονδία των Δημοκρατικών εργαζομένων [Federation of Democratic Workers' Associations/ Demokratik Isci/Devrimci Federasyonu (DIDF)] καλύπτει ποικίλες πολιτικές ομάδες, από κοινωνικούς δημοκράτες ως ορθόδοξους Μαρξιστές, αλλά εξουσιάζεται από ριζοσπάστες Κούρδους. (xii) Το 1977, οι διάφορες ομοσπονδίες διαμόρφωσαν μια ομοσπονδία ομπρέλα αποκαλούμενη Ομοσπονδία των Τουρκικών Συλλόγων στη Γερμανία [Federation of Turkish Associations in Germany (FIDEF)]¹⁵⁴⁴. (xiii) η Λαϊκή-προοδευτική Ομοσπονδία [Populist-Progressive Federation (HDF)] είναι μια από τις πιο ενεργές οργανώσεις στο Βερολίνο, με το ευρεία συμμετοχή σε αυτή. (xiv) η Ένωση των Κούρδων Εργαζομένων [The Association of Kurdish Workers (KOMKAR)] δρα όπως μια ομοσπονδία για το σύνολο της Γερμανίας¹⁵⁴⁵. (xv) Μια κουρδική αυτονομιστική και στρατιωτικός ένωση είναι η Bir-Kom, ο σύλλογος των Κούρδων εκείνων που

¹⁵⁴⁰ Ιδρύθηκε το 1973, και από τότε έχει αναπτυχθεί σε μια ομοσπονδία. Έχει ένα αποτελεσματικό δίκτυο μέσα στη Γερμανία και τις διεθνείς σχέσεις στην Ευρώπη, ειδικά με τις Σκανδιναβικές χώρες, ως μέλος μιας κοινωνικής δημοκρατικής οικογένειας στην Ευρώπη. Ακόμη περισσότερο δεσμεύτηκε με το κοινωνικό δημοκρατικό κόμμα στην Τουρκία, αλλά έχει αρχίσει πρόσφατα να ενεργεί ανεξάρτητα. Υποστηρίζει ότι έχει 400 μέλη στο Βερολίνο και πενήντα ενεργούς εθελοντές, κυρίως ακαδημαϊκούς, δασκάλους και τους καταρτισμένους εργαζομένους, αλλά αντιπροσωπεύει περισσότερα άτομα από αυτό το σύνολο. Εκτός από τις διάφορες μορφές νομικής και κοινωνικής παροχής συμβουλών, διαθέτει ένα θέατρο, μια ομάδα λαογραφίας, και μια αθλητική λέσχη.

¹⁵⁴¹ Το κέντρο καθορίζει τους στόχους του στις σφαίρες του πολιτισμού, της εκπαίδευσης, του ελεύθερου χρόνου και της κατανόησης για τους Τούρκους, Γερμανούς και τις άλλες υπηκόους. Προσφέρει διάφορες σειρές μαθημάτων για τους νέους και τους ενήλικους, όπως το θέατρο, η λαογραφία, η μουσική και οι αθλητικές δραστηριότητες. Πρώτα λειτουργήσε σχεδόν όπως μια ομπρέλα (umbrella) για διάφορες ενώσεις οι οποίες όλες αντιπροσωπεύονται από το κέντρο. Έχει τη υποστήριξη πολλών ακαδημαϊκών και μια εκπαιδευμένων και μια ευρεία ιδιότητα μέλους μεταξύ των εργαζομένων μεταναστών. Προσφέρει τα μαθήματα γλώσσας για τους εργαζομένους και τις οικογένειές τους, παρέχει ορισμένες εγκαταστάσεις αναψυχής (όπως το δράμα, η μουσική, η λαογραφία και οι τέχνες), και βοηθά τους εργαζομένους στα καθημερινά νομικά και κοινωνικά προβλήματα τους. Αν και η ιδιότητα μέλους είναι στην περιοχή 50 άτομα, περισσότεροι άνθρωποι παρευρίσκονται και απολαμβάνουν στις κοινωνικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητές του.

¹⁵⁴² Αυτό το κέντρο ιδρύθηκε το 1984 για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες των Τούρκων στο Βερολίνο που μιλούσαν Κουρδικά.

¹⁵⁴³ Έχει μεγάλη πολλά μέλη στη Γερμανία και δημοσιεύει ένα μηνιαίο δελτίο τύπου, του οποίου πάνω από 10.000 αντίγραφα διανέμονται σε όλη Γερμανία. Τα ενεργά μέλη είναι, εντούτοις, κυρίως εκείνα που έχουν ολοκληρώσει την εκπαίδευσή τους στην Τουρκία. Ενεργά μέλη της ένωσης είναι εξήντα έως εβδομήντα άτομα, αλλά φαίνονται να έχουν πολύ περισσότερους υποστηρικτές. Άλλες Πολιτικές Ενώσεις, είναι όλες οι επεκτάσεις παρόμοιων συλλόγων ή ομάδων στην Τουρκία, με τις ίδια ιδεολογικά φωτιές και τα τμήματα.

¹⁵⁴⁴ Αυτό ήταν κυρίως ομοσπονδία εργαζομένων και απέκλεισε τους σπουδαστές. Κατόπιν, οι αριστεροί-πολιτικά σπουδαστές συγκεντρώθηκαν κάτω από μια ομοσπονδία την Ομοσπονδία Τούρκων Σπουδαστών στη Γερμανία [Federation of Turkish Students in Germany (ATOF)].

¹⁵⁴⁵ Αυτός ο σύλλογος είναι μια καλά-οργανωμένη «ομοσπονδία» με μερικές χιλιάδες μέλη. Δεν διαχωρίζεται από τις αριστερές οργανώσεις, αλλά έχει επίσης μέλη που θεωρούνται πολιτικά αντίθετα. Η οργάνωση συμμετέχει σε δραστηριότητες σχετικά με την κοινωνική προστασία των Κούρδων μεταναστών, μιας καταπιεσμένης ομάδας, και στην ανάπτυξη μιας συλλογικής συνείδησης ώστε να επιτρέπει τρόπους καθέρωσης ενός χωριστού κράτους στο Κουρδικό τμήμα της Τουρκίας.

δραπετεύσαν από τη στρατιωτική κατοχή του 1980¹⁵⁴⁶. Δεξιές πολιτικές και θρησκευτικές-προσανατολισμένες ενώσεις: (xvi) ο Ανεξάρτητος-Τούρκος [Independent-Turk/Hut-Turk] είναι ένας δεξιά-προς-κέντρο σύλλογος, με ισχυρούς δεσμούς στο κυβερνών κόμμα δικαιοσύνης στην Τουρκία¹⁵⁴⁷. (xvii) Μεγαλύτερη Ιδανική Ένωση [Greater Ideal Association/Büyük Ülkü Dernegi], είναι ένας επεκτατικός σύλλογος του κινήματος Τούρκων Γκρίζων Λύκων (Turkish Grey Wolf) που λειτουργεί σε συνεργασία με δεξιό κόμμα¹⁵⁴⁸. (xviii) η Τουρκική Ένωση στο Βερολίνο (Turkish Association in Berlin/Berlin Ocagi) είναι ο σύλλογος επέκτασης της «Μεγαλύτερης Ιδανικής Ένωσης». Λειτουργεί ως λέσχη κατάρτισης και κοινωνικοποίησης της κύριας ένωσης. (xix) η Τουρκική Ένωση Σπουδαστών και Νεολαίας (Turkish Students' and Youth's Association/Turk-Genc) είναι ένας ακόμη σύλλογος που λειτουργήσει ως επέκταση της «Μεγαλύτερης Ιδανικής Ένωσης». Όλες οι παραπάνω ενώσεις έχουν συγκεντρωθεί κάτω από έναν μεγάλο σύλλογο ομπρέλα: Ομοσπονδία για τους Τουρκικούς Ιδεαλιστές [Federation for the Turkish Idealists' Associations in Europe (ATUDF)] του οποίου το κέντρο βρίσκεται στη Φρανκφούρτη. Στο Βερολίνο, δεν είναι πολύ ισχυρό, αλλά οργανώνεται καλά στην Ευρώπη. Υπολογίζεται ότι έχει περίπου 110 ενώσεις με 26.000 μέλη στη Γερμανία. Οι πολιτικά-δεξιόι σε αυτήν την ομοσπονδία έχουν οργανωθεί πρόσφατα στο Τουρκικό Κέντρο Συνεδρίων στο Βερολίνο (Turkish Congress in Berlin)¹⁵⁴⁹. (xx) Οι θρησκευτικοί και θρησκευτικοί-πολιτικοί σύλλογοι, οργανώνονται γύρω από τα μουσουλμανικά τεμένη και ενεργούν, στην ουσία, ως ισλαμικές ιεραποστολικές οργανώσεις για να είναι σε θέση να εξυπηρετήσουν τον πιστό και να επεκταθούν¹⁵⁵⁰. Αφετέρου, έχουν δημιουργήσει τους στενούς δεσμούς με τα θρησκευτικά και συντηρητικά κόμματα στην Τουρκία, που γίνεται μια από τις οικονομικές πηγές αυτών των κομμάτων, αλλά κυρίως του Εθνικού Κόμματος Σωτηρίας (NSP) κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970. Είναι μεταξύ των καλύτερα οργανωμένων συλλόγων στο Βερολίνο. Μια από τις σημαντικότερες ισλαμικές οργανώσεις ομπρέλα στο Βερολίνο είναι (xi) η Ισλαμική ομοσπονδία (Islamic Federation) η οποία ιδρύθηκε το 1981, ανασυντάξε είκοσι μουσουλμανικά τεμένη και θρησκευτικούς συλλόγους στη πόλη¹⁵⁵¹. (xvii) η Ένωση των Κατακτητών [Association of

¹⁵⁴⁶ Αυτή η ομάδα δεν έχει καμία σχέση με τους μετανάστες και λειτουργεί για το χωρισμό της κουρδικής περιοχής. Οι δεξιόι σύλλογοι μπορούν να μελετηθούν σε δύο κατηγορίες, θρησκευτικοί και μη-θρησκευτικοί (ιδεολογικά) αλλά, γενικά, η θρησκεία είναι η αφετηρία. Από αυτή την άποψη, αυτοί είναι όλοι θρησκευτικοί σύλλογοι, αλλά κάποιοι χρησιμοποιούν τη θρησκεία ως εργαλείο για την πολιτική επέκταση, ενώ άλλες οργανώνονται για τη θρησκευτική αλληλεγγύη και επέκταση. Και οι δύο χρησιμοποιούν το μουσουλμανικό τέμενος ως κέντρο των δραστηριοτήτων τους, αλλά ο πρώτος έχει περαιτέρω πολιτικές και ιδεολογικές φιλοδοξίες.

¹⁵⁴⁷ Θεωρούνται ως «εθνικιστικοί» και μη θρησκευτικοί, αλλά αντιπροσωπεύουν μια μεγάλη θρησκευτική πατρίδα, το κίνημα Süleymanlı, καθώς επίσης και το φιλελεύθερο τμήμα του Εθνικού Κόμματος Σωτηρίας [National Salvation Party (NSP)]. Ο σύλλογος είναι γνωστός για την παροχή ιδιαίτερης οικονομικής ενίσχυσης στο πολιτικά δεξιό κίνημα στο Βερολίνο και στην Τουρκία, αλλά δεν έχει συμμετάσχει στις ανοικτές πολιτικές διαφωνίες.

¹⁵⁴⁸ Είναι η κύρια δεξιά οργάνωση νεολαίας που έχει συμμετάσχει στην οργάνωση πολιτικών αντιστάσεων ώστε να κερδίσει έδαφος και να είναι σε θέση να υποστηρίξει την οργάνωση στην Τουρκία. Υπάρχει ένας άλλος μικρότερος σύλλογος για τους ανηλίκους. Αυτός λέγεται Τουρκική Ένωση (Turkish Union/Türk Cemati) και έχει περισσότερο μια θρησκευτική τάση.

¹⁵⁴⁹ Αυτό το κέντρο παρέχει τις εγκαταστάσεις συνεδρίασης, δωμάτια παιχνηδίων και μόνιμο προσωπικό. Το κέντρο προσφέρει τις αιθουσές του για μεγάλες συγκεντρώσεις όπως γάμοι, περιτομές και άλλες περιπτώσεις, και προσπαθεί να επεκταθεί μέσω τέτοιων κοινωνικών επαφών. Από αυτή την άποψη, το κέντρο ενεργεί ως κοινωνικός θεσμός καθιερωμένος για να χειριστεί τα «κοινωνικά» προβλήματα και για να οργανώσει τις «κοινωνικές δραστηριότητες».

¹⁵⁵⁰ Δεδομένου ότι δεν έχουν επίσημη αντιπροσώπηση στην Τουρκία, έχουν αναπτύξει τον επεκτατικό πολιτισμό τους στο εξωτερικό και, υπό αυτήν τη μορφή, γίνονται συντηρητικά πολιτιστικά κέντρα για τους οπαδούς τους.

¹⁵⁵¹ Η ισλαμική ομοσπονδία οργανώθηκε ως δημόσιο ίδρυμα για να αναλάβει την ηγεσία ως αντιπρόσωπος όλων των μουσουλμάνων στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και στο Δυτικό Βερολίνο. Ο στόχος της είναι να αναγνωριστεί για να διδάξει την ισλαμική θρησκεία στα δημόσια σχολεία όπως οι Καθολικοί, Προτεστάντες και Εβραίοι κάνουν για τα μέλη τους. Εκτός από τους βασισμένους σε

Conquerors/Akincilar Dernegi] είναι ένας σύλλογος που αντιπροσωπεύει νέους μουσουλμάνους και που στοχεύει στην προετοιμασία της μουσουλμανικής νεολαίας για το μέλλον και τη συντήρηση της ισλαμικής παράδοσης¹⁵⁵². (xxiii) η Ένωση Εθνικιστικής Αποψης (Nationalist View Association/Milli Gortis Teskilati, (xxiv) η Ένωση Σπουδαστών του Ισλάμ (Islam Students' Association/Musluman Talebeler Camiasi), και (xxv) η Ένωση Τούρκικου Πολιτισμού και Αλληλεγγύης (Turkish Culture and Solidarity Association/Turk Kültür ve Vardimlasma Dernegi) έχουν άμεσες συνδέσεις με τις θρησκευτικές αρχικές οργανώσεις στην Τουρκία. (xvi) το Ισλαμικό Κέντρο Πολιτισμού [Islamic Culture Centre/Islam Kultur Merkezi (ICC0)] είναι ο θρησκευτικός σύλλογος της ομάδας Suleymanli και συμμερίζεται το κέντρο-προς-δεξιό κόμμα, το κυβερνών κόμμα πριν από το 1980¹⁵⁵³. (xxvii) ο VEPIFM ιδρύθηκε για τον περαιτέρω έλεγχο της θρησκείας από το κράτος¹⁵⁵⁴.

3.10. ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΕΒΡΑΙΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Ο Sachar (1993:196) παραθέτει «ανεπίσημα» πλαίσια της εβραϊκής ενότητας¹⁵⁵⁵. Σχετικά με αυτό, το αναδυόμενο σχέδιο της εβραϊκής μεταναστευτικής ζωής εμφανίστηκε καλύτερα συνταιριασμένο με μια έλλειψη «κοινοτικής» ενότητας¹⁵⁵⁶. Σχεδόν με την άφιξή τους, οι ανατολικοευρωπαίοι Εβραίοι καταπιάστηκαν με την καθιέρωση φιλανθρωπικών ιδρυμάτων για τις ανάγκες τους και τα προσάρμοσαν στα δικά τους πρότυπα¹⁵⁵⁷. Μέχρι το 1917, στη Νέα Υόρκη μόνο, περισσότεροι από χίλιους συλλόγους, φιλανθρωπικές οργανώσεις, και τάγματα (θρησκευτικών) αδελφοτήτων¹⁵⁵⁸ ήταν σε λειτουργία (Sachar, 1993:197). Έως τότε, επίσης, τα περισσότερα από εκείνα

τεμένη συλλόγους, υπάρχουν μερικοί θρησκευτικοί σύλλογοι μη-μουσουλμανικών τεμενών, δηλαδή αυτοί που είναι σύλλογοι επέκτασης των αρχικών οργανώσεων στην Τουρκία.

¹⁵⁵² Είναι περισσότερο ένας πολιτικός σύλλογος και έχει τους στενούς δεσμούς με το αντίστοιχο θρησκευτικό σύλλογο στην πατρίδα. Έχει μια σχετικά μεγάλη συμμετοχή μελών και ενδιαφέρεται εξαιρετικά για τις «κοινοτικές» υποθέσεις και για τη συντήρηση του ισλαμικού τρόπου ζωής.

¹⁵⁵³ Είναι καλά οργανωμένοι στη Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, αλλά όχι στο Βερολίνο. Οφείλει την ανάπτυξη της στην οργάνωσή της γύρω από ένα μουσουλμανικό τέμενος και έχει άμεσες σχέσεις με το συντηρητικό κόμμα.

¹⁵⁵⁴ Οργανώνεται γύρω από ένα μουσουλμανικό τέμενος, που υποστηρίζεται από την Ισλαμική Ένωση, χωρίς κάποια πολιτική συμμετοχή. Το μουσουλμανικό τέμενος έχει μια μεγάλη συμμετοχή. Τα περισσότερα από εκείνα τα μουσουλμανικά τεμένη που δεν ανήκουν στην ομοσπονδία είναι μέλη της ισλαμικής ένωσης, η οποία είναι ο επίσημος αντιπρόσωπος της ισλαμικής θρησκείας που υποστηρίζεται από το τουρκικό κράτος. Αυτή η ομάδα έχει περίπου εξήμισι μουσουλμανικά τεμένη στο Βερολίνο, αλλά κανένα στο Kreuzberg.

¹⁵⁵⁵ Βλ. και D. Soyfer (1997) *Jewish Immigrant Associations and American Identity in New York, 1880-1939*. Cambridge: Harvard University Press.

¹⁵⁵⁶ Για τους Ιταλούς, τους Πολωνούς, τους Κροάτες, και άλλες νεοαφιχθείσες εθνικές κοινότητες, όπως για τους Ιρλανδούς μετανάστες νωρίτερα, η ενοριακή εκκλησία παρέμεινε η μόνη πιο ορατή εστίαση της εθνο-θρησκευτικής ταυτότητας. Μεταξύ των ανατολικοευρωπαίων Εβραίων, σε αντίθεση, οι συναγωγές ορθόδοξων και ραββινικών απέτυχαν παντελώς να εκτελέσουν ένα πιο αντιπαραθέσιμο ρόλο. Η μετατόπιση στο δόγμα απαλλαγής του πνεύματος από τις θρησκευτικές επιρροές (εκκοσμίκευση) ήταν ήδη καλά προεκλασμένη στην χώρα προέλευσής και στις Ηνωμένες Πολιτείες η τάση κέρδιζε ορμή (Sachar, 1993:196). Η «κοινοτική» ηγεσία κατέλαβε επιτυχή θέση από τέτοιους μη-θρησκευτικούς θεσμούς όπως το Σοσιαλιστικό κόμμα, τα εργατικά συνδικάτα, οι οργανώσεις (θρησκευτικών) αδελφοτήτων, ο Εβραϊκός Τύπος και προ πάντων, από τις διάφορες φιλανθρωπικές οργανώσεις (Sachar, 1993:196).

¹⁵⁵⁷ Όπως έχει φανεί, ακόμη και οι συναγωγές τους καθιερώθηκαν λιγότερο για θρησκευτικούς από ότι για «κοινοτικούς» λόγους, για να παρέχουν το επιχορήγηση για την οργάνωση οικοπέδων νεκροταφείων, για δάνεια και επιδόματα ασθενείας και για ενώσεις για την κοινωνική συναδελφικότητα. Ομοίως, στο τέλος του αιώνα, οι μετανάστες οργάνωσαν τα δικά τους ορφανοτροφεία και τα σπείτα των ηλικιωμένων, ακόμη τις δικές τους μικρές κλινικές και τα νοσοκομεία τους.

¹⁵⁵⁸ Ο Sachar (1993:197) σημειώνει μεταξύ των μεγαλύτερων του ταγμάτων (θρησκευτικών) αδελφοτήτων ήταν το Ανεξάρτητο Τάγμα του B'rith Abraham (Independent Order of B'rith Abraham). Ιδρύθηκε το 1887 από τους μετανάστες Ούγγρους Εβραίους όπου άνοιξε σύντομα τις πόρτες του στον όγκο των ανατολικοευρωπαίων. Για μια σύντομη περίοδο, στις αρχές της δεκαετίας του 20ου αιώνα, διακόσιες χιλιάδες μέλη του αποτελούσαν τη μόνη μεγαλύτερη εβραϊκή οργάνωση οποιουδήποτε είδους στις Ηνωμένες Πολιτείες. Εν τω μεταξύ, η

τα ιδρύματα και τις αντιπροσωπείες λειτουργούσαν ανεξάρτητα από τις συναγωγές. Εν τέλει, ο πιο λειτουργικός από αυτούς τους μεταναστευτικούς συλλόγους ήταν το «landsmanshaft», ένα είδος άτυπης λέσχης των Εβραίων που μοιράζονταν μια κοινή πόλη ή χωριό προέλευσης, και ποιος ανασυγκροτήθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες για λόγους αναπόλησης, αμοιβαίας υποστήριξης, και όλο και περισσότερο, για επιδόματα ασφάλισης και ενταφιασμού¹⁵⁵⁹. Στην πραγματικότητα, σχεδόν κάθε μεταναστευτική ομάδα τον τελευταίο αιώνα διαμόρφωσε (formed) φιλανθρωπικούς και κοινωνικούς συλλόγους που διατήρησαν «υικικούς» και πολιτιστικούς δεσμούς με χώρες ή πόλεις προέλευσης¹⁵⁶⁰.

Ο Sachar (1993) αναφέρεται στην δημιουργία μεταναστευτικών συλλόγων από Εβραίους¹⁵⁶¹ μετανάστες στην Αμερική¹⁵⁶². Πιο συγκεκριμένα ο συγγραφέας (Sachar, 1993) αναφέρει πώς στην περίπτωση των νότιο-ανατολικοευρωπαίων, ήταν ένας επανεντοπισμός από το χωριό στην πόλη και πώς δεν υπήρχε πραγματικά κανένας τρόπος που οι νεοφερμένοι θα μπορούσαν να αποφύγουν την εναλλαγή

«Εθνική Συμμαχία Εβραίων Εργαζομένων» (Jewish National Workers Alliance) και το Διεθνές Τάγμα Εργαζομένων (International Workers Order) προσδιορίστηκαν ως σοσιαλιστικοί σύλλογοι «αυτοβοήθειας και ηθικής πρόδου». Αποτελούνται από περίπου τριάντα χιλιάδες μέλη ο κάθε ένας στο απόγειό τους το 1914, λειτουργήσαν ουσιαστικά ως σύλλογοι αμοιβαίου-οφέλους που, όχι συμπεριμαχικά, προσέφεραν ένα ευχάριστο κοινωνικό περιβάλλον. Το ίδιο και ο «Κύκλος των Εργαζομένων» (Workmen Circle), το παλαιότερο και αποτελεσματικότερο των ταγμάτων (θρησκευτικών) αδελφοτήτων από την Ανατολική Ευρώπη. Ιδρυμένο το 1892 σύμφωνα με τις συμβατικές σοσιαλιστικές γραμμές, ο «Κύκλος των Εργαζομένων» προσέθεσε στη συνηθισμένη ασφάλεια και τις παροχές ενταφιασμού ένα στερεό πολιτιστικό πρόγραμμα «προοδευτικών» ομιλιών και ομάδων συζήτησης, αποτελέσαντας ένα ελκυστικό δείγμα. Μέχρι το 1910, ο σύλλογος ανέφερε πώς είχε τριάντα εννέα χιλιάδες μέλη, προσφέροντας δώδεκα εκατομμύρια σε επιδόματα ασθένειας και θανάτου, ακόμα λειτουργούσε ως θεραπευτήριο φυματίωσης στο Liberty Island στη Νέα Υόρκη, υπερ-διπλασιάζοντας τα μέλη του το 1930, στο H. M. Sachar (1993) *A History of the Jews in America* New York: Vintage Books, p.197.

¹⁵⁵⁹ Ξεκινώντας με τον «Σύλλογο Αμοιβαίας Ενίσχυσης του Bialystok» (Bialystok Mutual Aid Society), αυτά τα «landsmanshaftn» τελικά αντιπροσώπευαν σχεδόν κάθε πόλη, χωριό και πόλη που έστειλαν τους συγγενείς τους στην Αμερική μεταξύ του 1864 και του 1923. Μερικοί από αυτούς, όπως ο «Σύλλογος Pruskurower» (Pruskurower Society), αναπτύχθηκαν ως σύλλογοι «ομπρέλα» αρκετών χιλιάδων μελών. Ο «Ενωμένος Σύλλογος Ανακούφισης Brisker» (United Brisker Relief Society) ανέπτυξε παραρτήματα από τη Νέα Υόρκη ως το Λος Άντζελες. Η αρχική ομάδα του Bialystok ανέπτυξε τελικά έντεκα επαγγελματικά υποκαταστήματα, συμπεριλαμβανομένων τριών για πληθωκτίστες, κόπτες ενδυμάτων, και κατασκευαστές πανωφοριών. Πράγματι, καθώς τα «landsmanshaftn» που πολλαπλασιάστηκαν με την αύξηση της μετανάστευσης, η ιδιότητα μέλους τους συχνά έστρεψε την προσοχή της σε εργασιακές υπο-ειδικότητες, όπως οι «Μογατζιζδες του Brisker» (Brisker Painters) και τον «Σύλλογο Εργαζομένων στα Κεραμίδια» (Tile Workers Society), ο «Σύλλογος Ρουμάνων Κτιστών Κτηρίων του Jassy» (Jassy Romanian Building Masons Association), ο «Σύλλογος Ωφέλειας Κατασκευαστών Ποτών του Lubliner», και ο «Σύλλογος Ανακούφισης Αρτοποιών του Lemberg» (Lemberg Bakers Relief Society). Άλλα «landsmanshaftn» ευθύνονταν-προσδιοριζόνταν ως σύλλογοι επιχειρηματιών: ο «Σύλλογος Γενναδιόρων Επιχειρηματιών Piatare-Neamets» (Piatare-Neamets Businessmen's Benevolent Association), ο «Σύλλογος Ακίνητης Περιουσίας του Kamenetz-Podolsk» (Kamenetz-Podolsk Realty Association), η «Εταιρία Ακίνητης Περιουσίας του Minsker» (Minsker Realty Company), η «Εταιρία Ακίνητης Περιουσίας του Shopoler» «Shopoler Realty Company», ο Συνεταιριστικός Σύλλογος Αποταμίευσης και Δανείων του Newmark-Dwinsker» (Newmark-Dwinsker Savings and Loan Cooperative Association), ο «Συνεταιριστικός Σύλλογος Αποταμίευσης και Δανείων Νέων του Kovler» (Kovler Young Men's Cooperative Savings and Loan Association). Μερικά «landsmanshaftn» διατηρούσαν τις δικές τους καφετέριες και αίθουσες συνεδριάσεων. Οχι λίγες απόκτησαν πρόσθετη οικονομική δύναμη με την παγίωση τους στις εθνικές ομοσπονδίες: η «Ομοσπονδία των Πολωνών-εβραίων στην Αμερική» (Federation of Polish Jews in America), ο «Σύλλογος Ουγγρο-εβραίων» (Association of Hungarian Jews), οι «Ενωμένοι Εβραίοι της Γαλικίας» (United Galician Jews) και άλλες.

¹⁵⁶⁰ Γερμανοί, Ιταλοί, Έλληνες, Πολωνοί, Ουκρανοί, Σέρβοι, όλοι χρησιμοποίησαν αυτούς τους συλλόγους ως «αποκρουστικές» ενάντια στις αλλεβιατικές του Νέου Κόσμου (Sachar, 1993:198). Αλλά καμία άλλη εθνική ομάδα δεν «μπελχτηκε» τόσο λεπτομερώς σε δραστηριότητες σύμπασης όσο οι μετανάστες Εβραίοι από την Ανατολική Ευρώπη. Υπό διάφορους τίτλους και τους ευφημισμούς, δύο χιλιάδες άτομα έγιναν μέλη σε «landsmanshaftn» στη Νέα Υόρκη μόνο μέχρι το 1914. Από το 1924, στο τέλος της Μεγάλης Μετανάστευσης, πέρα από ένα εκατομμύριο Εβραίους, ή ένας από κάθε δύο Εβραίους μετανάστες, ήταν εγγεγραμμένοι κάποια στιγμή σε ένα «landsmanshaftn» (Sachar, 1993:198). Οποιαδήποτε η ονοματολογία ή η οικολομορφία σκοπού του, «αυτή η αδελφότητα της μνήμης» χρησιμοποίησε ως μια αναπόφευκτη γέφυρα προσρμογής στις Ηνωμένες Πολιτείες. Εν τα μεταξύ, για τα «landsmanshaftn», οι συναγωγές, οι κομματικές ομοσπονδίες, και τα εργατικά συνδικάτα επίσης, και για τα μεμονωμένα άτομα και τους μετανάστες Εβραίους, ήταν η μεταφερόμενη γλώσσα, τα Εβραϊκά, τα οποία στο τέλος λειτουργήσαν ως κοινός παρονομαστής της ταυτότητας και της «κοινότητας» στο Νέο Κόσμο. Πολλοί μετανάστες Εβραίοι διανοοίμουνι αφιέρωσαν όλες τις προσπάθειές τους στις διαλέξεις και το γράφημα, στην προώθηση της εβραϊκής πολιτιστικής ταυτότητας, και συγκεκριμένα στη Εβραϊκή γλώσσα ως μέσο αυτής της ταυτότητας (Sachar, 1993:199). Αυτό ήταν ένας εμπαγνός, καθώς οι πιο αρχέτυπες των Ανατολικοευρωπαϊκών εβραϊκών διαλέκτων έτυχαν σταθεροποίησης του λογοτεχνικού εξουγενισμού στον Παλιό Κόσμο (Sachar, 1993:198).

¹⁵⁶¹ Βλ. επίσης και κεφάλαιο «Η διεθνής ερευνητική εμπειρία» για τη δημιουργία εργασιακών συλλόγων Εβραίων μεταναστών.

¹⁵⁶² Ο συγγραφέας (Sachar, 1993:140) αναφέρει πώς έγιναν να διασκορπίζονται ευρέως στις Ηνωμένες Πολιτείες. Συγκεκριμένα ανατολικά του Μισισσιππί. Από το 1890, ο εβραϊκός πληθυσμός της Νέας Υόρκης έφτασε τις διακόσιες χιλιάδες, στη Φιλαδέλφεια, είκοσι έξι χιλιάδες και στη Βοστώνη, στη Βαλτιμόρη, στο Κλίβελαντ, και στο Σικάγο, από είκοσι χιλιάδες στην κάθε πόλη. Τριάντα χρόνια αργότερα, αυτοί οι αριθμοί είχαν τετραπλασιαστεί, πενταπλασιαστεί, από πόλη σε πόλη.

της θέσης τους από αγρότες σε αστούς¹⁵⁶³ (Sachar, 1993:140). Χωρίς χρηματικό κεφάλαιο για να αγοράσουν γη, στράφηκαν σχεδόν ενστικτωδώς στην μισθωτή εργασία στους μύλους και τα εργοστάσια.¹⁵⁶⁴ Κατά συνέπεια, στο Σικάγο μέχρι το 1900, περίπου πενήντα χιλιάδες Εβραίοι συναθροίστηκαν στη δυτική πλευρά, την εμπορική περιοχή δίπλα στους σιδηροδρομικούς σταθμούς όπου είχαν καταφθάσει αρχικά¹⁵⁶⁵. Περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη πόλη, ήταν η Νέα Υόρκη που παρέμεινε η καρδιά και το κέντρο της εβραϊκής εγκατάστασης (Sachar, 1993:141). Έχοντας το καλύτερο λιμάνι στο δυτικό ημισφαίριο, αυτή η μεγάλη ανατολική μητρόπολη μεταξύ του 1865 και του 1914 έγινε η ασυναγώνιστη πύλη στις Ηνωμένες Πολιτείες, και συγχρόνως πόλη συντριπτικής πλειοψηφίας μεταναστών (Sachar, 1993:141). Περισσότερο από το 70 τοις εκατό των ανατολικοευρωπαίων Εβραίων που μετανάστευσαν στις Ηνωμένες Πολιτείες μεταξύ του 1870 και του 1890 παρέμειναν στη Νέα Υόρκη¹⁵⁶⁶. Από το 1890, επίσης, 135.000 των Εβραίων της Νέας Υόρκης ζούσαν στο Lower East Side, που είχαν εξαπλωθεί μεταξύ των γειτονιών Ιρλανδών και Γερμανών, όπου κατά το τέλος του αιώνα, 330.000 Εβραίοι κατοικούσαν εκεί, και αποτελούσαν τη συντριπτική εθνική πλειοψηφία του Lower East Side¹⁵⁶⁷ (Sachar, 1993:141). Το μεγαλύτερο μέρος αυτής της απέραντης συσώρευσης «προσέκρουε» σε περίπου δύο χιλιάδες κατοικίες¹⁵⁶⁸. Στο πρώτο κύμα μετανάστευσής, οι ανατολικοευρωπαίοι βρέθηκαν

¹⁵⁶³ Ο Sachar (1993:155) αναφέρει την έκδοση ενός μικρού βιβλίου στα Εβραϊκά το οποίο διένειμαν σε χιλιάδες άτομα στο νησί Ellis και το οποίο συμβούλευε: «Ο Εβραίος όπως οποιοδήποτε άλλος αλλοδαπός εκτιμάται όταν ζει την αμερικανική κοινωνική ζωή. Μέχρι τότε μετρά ως τίποτα. Γίνετε μέλη στις αμερικανικές λέσχες, διαβάστε τα αμερικανικές εφημερίδες. Προσπαθήστε να προσαρμοστείτε στους τρόπους, τα έθιμα και τις συνήθειες των Αμερικανών. Τοποθετήστε το όνομά σας στη λίστα μελών του συνδικάτου του εμπορίου σας. Γίνετε Αμερικανός πολίτης όσο γρήγορα μπορείτε».

¹⁵⁶⁴ Το 1901 ως αποτέλεσμα μετανάστες εργάτες ξεπέρασαν αριθμητικά τους γηγενείς εργαζομένους στις μεγάλες αμερικανικές βιομηχανικές πόλεις σε αναλογία δύο προς ένα (Sachar, 1993:140). Πράγματι, η θεαματική άνοδος της αμερικανικής βιομηχανίας τον δέκατο ένατο αιώνα επετεύχθη ως επί το πλείστον στις πλάτες των μεταναστών (Sachar, 1993:140). Με τον ίδιο τρόπο, όπως άλλες μεταναστευτικές ομάδες, οι ανατολικοευρωπαίοι χάραξαν τα δικά τους εθνικά περιόχιστα εδάφη (enclaves).

¹⁵⁶⁵ Ο ίδιος ο συγγραφέας (Sachar, 1993:140) σημειώνει ότι ήταν ένα πυκνά κατοικημένο «ορθόγώνιο» τριών και τεσσάρων κτιρίων, δύο μίλια ευρύ και τρία μίλια μακρύ, περιορισμένο από όλες τις πλευρές από στρέμματα διαδρομών, εργοστασίων και αποθηκών εμπορευμάτων. Η κύρια οδός της, η οδός Maxwell, ήταν μια έντονη «εκβολή» των χειμαζών και των κακοκτισμένων στάβλων αγοράς, των κατοικιών και των διώροφων κτηρίων με διαμερίσματα. Με τους Γερμανούς και τους Ιρλανδούς να «αναχωρούν» για άλλες γειτονίες, η περιοχή της οδού Maxwell προέκυψε ως κατεζοχνη εβραϊκό γκέτο του Σικάγο. Παρόμοιος γκέτο «κοινότητες» εμφανίστηκαν στη νότια πλευρά της Φιλαδέλφειας, στα βόρεια της Βοστώνης και στη νότια πλευρά της Βαλτιμόρης.

¹⁵⁶⁶ Μια περίοδος που η αύξηση των Εβραίων στην πόλη ήταν στο 33 τοις εκατό. Τριάντα χρόνια αργότερα, η αναλογία είχε ανέβει στο 50 τοις εκατό, στο Sachar (1993:141).

¹⁵⁶⁷ Ο Sachar (1993:141) αναφέρει ότι σε πολύ κοντινή απόσταση από το λιμάνι της άφιξής τους, αυτή η δύο-μιλίων, σαράντα-τετραγώνων περιχλωστή περιοχή, οριακά από τις οδούς Allen, Essex, Canal και Broome, δεν ήταν τίποτα λιγότερο από ένα εβραϊκό Χόγγκ-Κόνγκ. Οι μετανάστες Εβραίοι ήξεραν ότι οι σύζυγοι, οι πατέρες, οι ξάδερφοι, οι φίλοι θα περίμεναν εκεί να προσφέρουν συντροφικότητα, καταλύματα διαμονής, συμβουλές, και καθοδήγηση σχετικά με την απασχόληση στο «κοντίν» «εθνικό» εμπόριο, δημιουργώντας λόγω της συνεχώς αυξανόμενης συγκέντρωσής τους, μια «ιδιωμένη ανθρωπότητα».

¹⁵⁶⁸ Ο συγγραφέας (Sachar, 1993:141) αναφέρει σχετικά ότι το αρχικό σχέδιο ενός κτηρίου ήταν με μια στενή, δώδεκα-ποδιών μέση, που έδινε τη μορφή ενός αλτήρα, και το μέλλον της ως παγίδα σε περίπτωση πυρκαγιάς. Κατά το 1908, το Μανχάταν κατείχε δύομιση χιλιάδες από αυτά τα κτίρια, τα οποία περιλάμβαναν σχεδόν δεκαπέντε χιλιάδες υπόγεια διαμερίσματα και είκοσι πέντε χιλιάδες δωμάτια κατοικιών χωρίς παράθυρα. Η φτώχεια των μεταναστών μετασχημάτισε τα κτίρια σε «γεμάτο κατασφιδές μάνδρες βοοειδών» (Sachar, 1993:141). Ακόμα και τα πιο πρόσφατα σχέδια κατασκευής δε περιείχαν περισσότερες από τέσσερις τουαλέτες ανά οικοδομή. Οι εγκαταστάσεις έτειναν να παγώνουν το χειμώνα και ξεχειλίζουν το καλοκαίρι. Η παροχή νερού, μια ενιαία στρόφιγγα σε κάθε επίπεδο, αποθάρρυνε ακόμη και τους πιο σχολαστικούς ένοικους από το λούσιμο (Sachar, 1993:142). Επιπλέον, μια έρευνα του 1908 για διακόσιες πενήντα εβραϊκές οικογένειες στο Lower East Side αποκάλυψε ότι οι μισοί από αυτούς κοιμούνταν ανά τρεις ή τέσσερις σε ένα δωμάτιο (Sachar, 1993:142). Επίσης, σε 1000 σπίτια, κατοικούσαν κοντά στις 10.000 οικογένειες που συστάθηκαν από τους πρώτους Εβραίους μετανάστες. Τα δωμάτια ήταν υγρά, ακάθαρτα, αποκρουστικά και σκοτεινά, ο αέρας ήταν αφορώτος, η βρομιά αδύνατη, οι συνθήκες συνωστισμού φοβερές, ιδιαίτερα σε εκείνες τις κατοικίες οι όπου τα δωμάτια χρησιμοποιούνταν ως εργαστήρια (workshops). Η ζωή των παιδιών διακυβευόταν λόγω των μεταδοτικών ασθενειών και τα παιδιά πέθαιναν όπως οι μύγες (Sachar, 1993:142). Και οι ενήλικες πέθαιναν σαν τις μύγες, επίσης, από τις φλόγες που συχνά σάρρωναν τα διαμερίσματα (Sachar, 1993:142). Σε περιγραφές σχετικών συμβάντων συναντούμε κανείς, πανικούς λόγω πυρκαγιάς στις νύχτες, τα κατά το ήμισυ πνιγμένα πλήθη να ξεχνιούνται σαν θάλασσα στα σκαλοπάτια, και στις εξόδους κινδύνου (πυρκαγιάς), τις αλλόφωνες μητέρες και τα παιδιά που οβριάζαν, η άγρια προσπάθεια να σωθούν οι οικογενειακές αξιοθρήντες περιουσίες (Sachar, 1993:142). Οι μετανάστες γνώριζαν ότι χρησιμοποιούνταν από τους ιδιοκτήτες των

στα βόρεια λιμάνια της Ευρώπης, και έπειτα της Νέας Υόρκης (Sachar, 1993:143). Το πολιτισμικό σοκ που υπέστησαν ήταν ιδιαίτερα σοβαρό (Sachar, 1993: 143). Αντίθετα από τους Σισιλιάνους, Σλοβάκους και Σέρβους μετανάστες, δεν ήταν αγρότες στις πατρίδες τους (Old World) καθώς είχαν διατηρήσει τουλάχιστον μια μικρή επαφή με ένα αστικό περιβάλλον (Sachar, 1993: 143)¹⁵⁶⁹. Κατά το τέλος του αιώνα, τόσο πολλοί όσο το ένα τέταρτο των Εβραίων ανδρών μεταναστών ακόμη και στις μεγαλύτερες πόλεις συμμετείχε στο εμπόριο ενός είδους, αλλά οι μισοί από αυτούς ήταν ιδιοκτήτες μικρών καταστημάτων λιανικής, ενώ οι υπόλοιποι ήταν έμποροι και πλαστές γυρολόγοι¹⁵⁷⁰ (Sachar, 1993:143).

φτωχοκατοίκων (slumlords), αλλά δεν υπήρχε καμία εναλλακτική λύση, τα μέσα συντήρησής τους δεν τους επέτρεπαν τίποτα καλύτερο (Sachar, 1993:142).

¹⁵⁶⁹ Εντούτοις, ως έμποροι και ταξιδιώτες, οι Εβραίοι στο δέκατο ένατο αιώνα είχαν μάθει να συναλλάσσονται με διεφθαρμένους διοικητικούς υπαλλήλους και γραφειοκράτες, και είχαν δοκιμάσει τον άγριο ανταγωνισμό της αγοράς (Sachar, 1993:143). Μετά βίας πάντα, έπειτα εισήλθαν στην οικονομία της Νέας Υόρκης, όπως οι Ιταλοί, σχεδόν οι μισοί από τους οποίους περιήλθαν σε αδιέξοδες, ανειδίκευτες εργασίες ως μισθωτοί εργάτες (day labourer), στους μηχανικούς μύλους, ή ως ρακοσυλλέκτες (Sachar, 1993:143). Αφετέρου, δεν ήταν Εβραίοι σε θέση να επιζήσουν ως συμβατικοί αμερικανικοί επιχειρηματίες (Sachar, 1993:143). Αντίθετα με άλλες μειονότητες της Κεντρικής Ευρώπης προκάτοχών τους, δεν είχαν φέρει κανένα χρηματικό κεφάλαιο μαζί τους (Sachar, 1993:143). Οι μικροί αριθμοί εκείνων που κινήθηκαν νωρίς και επιτυχώς στο εμπόριο συνήθως το επιχείρησαν στις μικρότερες πόλεις, όπου ο ανταγωνισμός ήταν λιγότερο σκληρός και οι ευκαιρίες καλύτερες για επιχειρήσεις κατασκευής κορδονιών παπουτσιών (Sachar, 1993:143).

¹⁵⁷⁰ O Sachar (1993:143) σημειώνει ότι το 1896 δεν υπήρχαν λιγότερα από 60 καταστήματα ποτών, 172 καταστήματα ενδυμάτων, 34 πλυντήρια, αμέτρητα μικροσκοπικά καταστήματα κορμιελών, τα περίπτερα εφημερίδων, αλλαντοπωλεία, και πάγκοι φρούτων. Εάν οι οικονομικοί πόροι των ιδιοκτητών των καταστημάτων ήταν στην καλύτερη περίπτωση οριακοί, τα έσοδα των γυρολόγων ήταν λιγότερο ζήλευτα ακόμα. Νωρίτερα το δέκατο ένατο αιώνα, άλλοι Εβραίοι είχαν εξαπλωθεί γύρω από τη χώρα, εκμεταλλευόμενοι τις ανοικτές αγροτικές περιοχές, τις αποστάσεις μεταξύ της επαρχίας και τις μεγάλες πόλεις. Με τις γρήγορες βελτιώσεις στη μεταφορά και την κανονιστική των ταχυδρομικών παραγγελιών, οι γυρολόγοι (πλαστές) της επαρχίας έγιναν ξεπερασμένοι. Το επάγγελμα των Εβραίων μικροπωλητών ήταν τώρα σχεδόν αποκλειστικά ένα αστικό επάγγελμα. O Sachar (1993:144) αναφέρει ότι κάπου υψηλότερα στην οικονομική κλίμακα ήταν οι πλανόδιοι με χειράμαζες που ήταν στους δρόμους οδοί, δίπλα-δίπλα με τους μόνιμους σταβλους και τα κίσκα. Από το 1900 η περιοχή του Lower East Side υπερχείλιζε με περισσότερους από είκοσι πέντε χιλιάδες από αυτούς τους μετανιστάμενους (peripatetic) εμπόρους, ειδικά κατά τη διάρκεια της στάσιμης περιόδου στη βιομηχανία ενδυμάτων. Μετασχημάτισαν τους ολόκληρη τετράγωνα του Lower East Side της Νέας Υόρκης, τη δυτική πλευρά του Σικάγο, και τη βόρεια πλευρά της Philadelphia, σε ένα είδος χώρας προέλευσης (Old World) εβραϊκής αγοράς. Για χρόνια στις γειτονίες γκέτο, η έκφραση «I cry for clothes» έγινε η πιο αναγνωρίσιμη καρικατούρα του πλανόδιου Εβραίου εμπόρου. Σποραδικά αυτοί οι μετανιστάμενοι γυρολόγοι και πλανόδιοι πωλητές κατάφεραν να αυξήσουν τις αποτιμήσεις τους στις επιτυχιές επιχειρήσεις, αλλά χωρίς ποτέ να υπερβούν τον εισόδημα των βιομηχανικών εργαζομένων. O μεγαλύτερος αριθμός Εβραίων μεταναστών στην πραγματικότητα, κέρδιζαν αρχικά τα απαραίτητα για τη συντήρησή τους ως χειρόνακτες εργαζόμενοι. Γεγονός που αποτέλεσε το δεύτερο πολιτιστικό σοκ τους, μετά από την «συνάντησή» τους με τις πόλεις. Όχι ότι στερούνταν την εμπειρία του χειρωνακτικού εμπορίου, αλλά όπως συνέβη, μεταξύ του ενός τρίτου και του ενός-τέταρτου των Εβραίων στη χώρα εγκατάστασης εργάζονταν με τα χέρια τους. Αλλά αυτοί ήταν ειδικευμένοι εργάτες/τεχνίτες ουσιαστικά, ή εργαζόμενοι εξοχικών σπιτιών που πουλούσαν το προϊόν των δεξιοτήτων τους. Φθάνοντας Ηνωμένες Πολιτείες κατά τη διάρκεια του 1880 και του 1890, σε μία περίοδο που η Αμερικανική οικονομία εκβίονταν αποκοιτώντας σθεναρά, οι νεοφερμένοι σύντομα αναγνώρισαν την έλλειψη οποιασδήποτε εμπροσθόμησης εναλλακτικής λύσης τους στην εργασία στα εργοστάσια. Μια μελέτη του 1990 στο Lower East Side αποκάλυψε ότι τα τρία τέταρτα των ενήλικων Εβραίων εργαζόμενων απασχολούνταν ως μισθοδοτούνται χειρωνακτικές εργάτες στα χειρωνακτικά εμπόρια, και μόνο το ένα τέταρτο «στο εμπόριο» ή στις διάφορες ανεξάρτητες τέχνες. Ήταν μια σχεδόν ακριβής αντιστροφή του Ευρωπαϊκού επαγγελματικού σχεδιαγράμματός τους. Μόνο μερικοί κατόρθωσαν ακόμα να χρησιμοποιήσουν τις παλιές δεξιότητές τους, ουσιαστικά, ως βιοτέχνες, ως αρτοποιοί, ως ξυλουργοί, ως ζωγράφοι, ως γυναικόδομοι, ως υαλοπώλες, ως υποδηματοποιοί, ως βιβλιοδέτες, ως χρυσοσόδοι, ή ως κατασκευαστές ποτών, ενώ κατά κύριο λόγο ο μεγαλύτερος αριθμός των εβραϊκών χειρωνακτών κέρδιζαν το ψωμί τους ως εργάτες χωρίς να ανήκουν σε μια συγκεκριμένη βιομηχανία, στην «Εβραϊκή βιομηχανία» κατέχοιγαν. Μετάξύ του 1840 και το 1850, η εφεύρεση και η τελειότητα της ραπομηχανής επέτρεψαν μια επέκταση της παραγωγή ιματισμού ανδρών (Sachar, 1993:145). Εντούτοις η βιομηχανία γυναικείων ενδυμάτων ήταν εντατικής εργασίας, και στη «χιονοστιβάδα» της μετανάστευσης του δέκατου ένατου αιώνα, η διαχείριση βρήκε το ιδανικό εργατικό δυναμικό της διαθεσίμου σε μεγάλους αριθμούς, οι νεοφερμένοι ήταν πρόθυμοι και ευγνώμονες για εργασία έστω σε αμοιβαίες επιβιώσεις (Sachar, 1993:145). Περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη μεταναστευτική ομάδα, οι Εβραίοι, είχαν αποκτήσει μια προηγούμενη οικειότητα με το εμπόριο βελόνων (Sachar, 1993:145). Στη χώρα προέλευσής τους, δεκάδες χιλιάδες από αυτούς ζούσαν ως ράφτες και πλυντοί (Sachar, 1993:145). Με την πρόφαση διαβίωση ραπομηχανή, ακόμα και οι «αξιοβίβατες» γυναίκες ήταν σε θέση να αυξήσουν οικογενειακό εισόδημα με την ολοκλήρωση ενδυμάτων στη «μυστικότητα» των νοικοκυριών τους (Sachar, 1993:145). Φθάνοντας τώρα στις Ηνωμένες Πολιτείες, αυτοί οι άνδρες και γυναίκες «επαγγελματίες» ράφτες, βρήκαν στη βιομηχανία ενδυμάτων μια λογική απάντηση στην άμεση απασχόλησή τους. Η καχεκτική και μικρών διαστάσεων σωματοδομή τους επίσης, ήταν αναμφίβολα μια προτιμητέα εναλλακτική λύση στην απασχόληση στα ορυχεία και τα εργοστάσια βορείων βιομηχανιών (Sachar, 1993:145). Η βιομηχανία ενδυμάτων ήταν κοντά στο Lower East Side με αποτέλεσμα σχεδόν εξολοκλήρου να ανήκει στους Εβραίους. Αυτές ήταν περισσότερες, κατόπι στις οποίες η φθηνή εργασία των μεταναστών και η ραπομηχανή συνδυάστηκαν για να μετασχηματίσουν το εμπόριο βελόνων στην ενιαία μεγαλύτερη βιομηχανία της Νέας Υόρκης (Sachar, 1993:145). Το 1880, τα έντεκα χιλιάδες μικρά εργοστάσια και εργαστήρια της πόλης, περίπου το 10 τοις εκατό τους αφιερώθηκε στη κατασκευή ιματισμού, και αυτά απασχολούσαν εξήντα πέντε χιλιάδες άτομα, το 28 τοις εκατό του βιομηχανικού εργατικού δυναμικού της πόλης (Sachar, 1993:146). Στις πρώτες δεκαετίες του, ένα κεντρικό χαρακτηριστικό γνώρισμα της βιομηχανίας ήταν το σύστημα υπεργολαβίας, εκπροσωπούσαν την εργασία που ολοκληρωνόταν στο σπίτι, δηλαδή, το ράφισμα, τα στριψώματα, και την παραγωγή κουμπюр (Sachar, 1993:146). Η πρακτική υποθετήθηκε αρχικά από το 1840 και το 1850 με της μεγάλης κλίμακας μετανάστευση φτωχών κοριτσιών από την Ιρλανδία και διευρύνθηκε ακόμα τον δέκατο ένατο αιώνα

3.10.1. ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Ο συγγραφέας (Sachar, 1993:150) αναφέρει ότι από την αρχή ως το τέλος, οι νεοφερμένοι μετανάστες στηρίζονταν από Γερmano-Εβραϊκή φροντίδα (solicitude)¹⁵⁷¹. Στο Ντιτρόιτ, ο σύλλογος Beth El Εβραϊκής Ανακούφισης (Beth El Hebrew Relief Society) εγκατέστησε μια επιτροπή για να βρίσκει κατοικίες και εργασία στους νεοαφιχθέντες. Άλλες εκκλησιαστικές επιτροπές ένωσαν αργότερα τις δυνάμεις τους με τον σύλλογο Beth El, και τελικά περίπου δέκα εβραϊκές φιλανθρωπικές οργανώσεις παρουσιάστηκαν στην κοινή προσπάθεια¹⁵⁷². Στη Νέα Υόρκη, όπου το Lower East Side γκέτο παρέμεινε το πιο «άθλιο» στη χώρα, όπου το χαρακτηρίζαν ως *«τη χειρότερη κόλαση που επινοήθηκε ποτέ από τη*

από την εισροή ανατολικευρωπαίων Εβραίων (Sachar, 1993:146). Οι βιομήχανοι βρήκαν πιο κερδοφόρο το να παραχωρούν μεγάλους «μυλόρους» ατελών ενδυμάτων τους σε υπεργολάβους, των οποίων η άγρια ανταγωνιστική προσφορά για τις δέσμες επέτρεπε ακόμη και περαιτέρω μείωση τιμών. Ταυτόχρονα η πρακτική προσέφερε εργασία ακόμα και στους λιγότερο έμπειρους μετανάστες. Συγκεντρωμένοι γύρω από τους συγγενείς ή γείτονες από τη χώρα προέλευσης, συχνά από τη στιγμή έβγαιναν από το πλοίο, οι νεοφερμένοι έτρεχαν στην κατοικία του υπεργολάβου και εκπαιδεύονταν γρήγορα στη χρήση της χειριζόμενης με το πόδι ραπτομηχανής. Σε άλλες περιπτώσεις, οικογένειες μεταναστών είχαν την άδεια για να τελειώσουν τις δέσμες ρούχων στο διαμέρισμά τους. Το άλλο πρόσωπο του συστήματος υπεργολαβίας ήταν η σκλαβιά μέσω των αμοιβών (wage slavery) (Sachar, 1993:146). Η μόνη ελπίδα του υπεργολάβου για κέρδος ήταν να «σημιέσουν» ανέλετα τους νεοελλέκτους εργαζομένους του. Με αυτό το στόχο, τους σπασάρωνε όλους, άνδρες, γυναίκες, παιδιά, σε δίκους του χωρίς αέρα εγκαταστάσεις μέχρις ότου υπάρχει μετά βίας χώρος για να αναπνεύσει – ως εκ τούτου και ο όρος «sweatshop» (Sachar, 1993:146). Απαιτώντας να παρέχουν τις δικές τους βελόνες και νήμα, περιστασιακά ακόμη και τις δικές τους μηχανές, ο εργοδότης τους πλήρωσε μια πενιχρή αμοιβή σε μια βάση τμήματος εργασίας, και τους οδηγούσε σε πάνω από εκατό ώρες τη βδομάδα, και τους έδωχε χωρίς διαταγμό καθώς η εποχή τελείωνε. Κανείς δεν τολμούσε να παραπονεθεί. Άλλοι εργαζόμενοι Εβραίοι ήταν πάντα διαθέσιμοι στη «αγορά των χοίρων» (pig market) (Sachar, 1993:146). Τελικά, το σύστημα υπεργολαβίας αποδείχθηκε δυσλειτουργικό, και κατά τις αρχές του εικοστού αιώνα αυτό εγκαταλείφθηκε βαθμιαία για ένα μεγαλύτερο «sweatshop», το «εσωτερικό» των εργοστασίων. Μέχρι τότε, εντούτοις, η εμπειρία των sweatshop ήταν μια εμπειρία φτώχειας, εκμετάλλευσης, προσβολών και υποβάθμισης (Sachar, 1993:146). Συνολικά, οι οικογενειακές τραγωδίες αφονούσαν κάτω από την πίεση της μεταναστευτικής ζωής (Sachar, 1993:148). Η λιποταξία των συζύγων και των παιδιών ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη μεταξύ της Εβραϊκής μεταναστευτικής «κοινότητας» και πιο συχνά, οι Εβραίοι άνδρες αισθάνθηκαν ανίκανοι ώστε να είναι αποτελεσματικοί τροφοδότες της οικογένειας τους στο Νέο Κόσμο (Sachar, 1993:148). Η εγκατάλειψη, «το διαζύγιο του φτωχού άνδρα», εμφανιζόταν συχνά να είναι η ενισία εναλλακτική λύση για τους μετανάστες συζύγους. Μετάξυ του 1900 και 1911, περίπου το 15 τοις εκατό των κεφαλαίων ανακούφισης που καταβλήθηκαν από τις εβραϊκές φιλανθρωπικές αντιπροσωπείες πήγαν σε εγκαταλειμμένες συζύγους (Sachar, 1993:148). Μερικές από αυτές τις γυναίκες έγιναν πόρνες ως μέσο σίτισης των παιδιών τους ενώ άλλες αυτοκτόνησαν (Sachar, 1993:148). Το 1902 ο σύλλογος «Ενωμένες Εβραϊκές Φιλανθρωπίες» (United Hebrew Charities) αισθάνθηκε αναγκασμένος να καθιερωθεί ένα τμήμα εγκατάλειψης. Μέχρι το 1914, ανασυγκροτημένος ως ανεξάρτητο εθνικό γραφείο εγκατάλειψης, η αντιπροσωπεία είχε τελειοποιήσει τις τεχνικές της ανακαλύπτοντας τους «λιποτάκτες». Η μεγαλύτερη πλειοψηφία των νεοφερμένων κράτησε σε προσωπική τα αυτά πλεονεκτήματα του Νέου Κόσμου, ακόμη και με στις κατοικίες και στα sweatshops της, και όπως οι ίδιοι ανέφεραν ότι ήταν ευτυχισμένοι, «γιατί τουλάχιστον, ήμαστε σε μια χώρα που δεν χρειαζόταν να ανησυχούμε για τα πογκρόμ» (ανηλίες διώξεις και ομαδικές σφαγές των Εβραίων της τσαρικής εποχής) (Sachar, 1993:148). Ακόμη και το πιο άθλιο γκέτο sweatshop, οι συνθήκες διαβίωσης ήταν μετά βίας πιο ανυπόφορες από ότι ήταν για άλλους Ιταλούς μετανάστες κτίστες, Σλοβάκους και Πολωνούς ανθρακωρύχους και Σέρβους σιδηρουργούς (Sachar, 1993:149). Ο αλκοολισμός, μαζί με τη σφιγή και άλλες γεννητικές ασθένειες, όλες πρωταρχικές αιτίες θανάτου μεταξύ των μη-εβραϊκών πληθυσμών, σπάνια αντιμετωπίζονταν μεταξύ των Εβραίων μεταναστών. Το ποσοστό θανάτου μεταξύ των Εβραίων ήταν περίπου δεκαπέντε άτομα ανά χίλια, σε σχέση με είκοσι-έξι άτομα ανά χίλια για άλλους (Sachar, 1993:149). Μια μελέτη του 1906 δέκα τριών υπηκοοτήτων έδειξε ότι το ποσοστό θανάτου Εβραίων ήταν πραγματικά το δεύτερο χαμηλότερο της πόλης, μετά τους Σουηδούς μετανάστες (Sachar, 1993:149). Η θνησιμότητα εβραϊκών νηπίων ήταν επίσης η χαμηλότερη, ένα φαινόμενο που αποδόθηκε στη μητρική ηρεμία (Sachar, 1993:149). Αυτά δεν ήταν στοιχεία που περιεγράφαν σε μια κοινότητα που γάνατε στις υποβαθμισμένες περιοχές (slums) (Sachar, 1993:149).

¹⁵⁷¹ Από το 1890 που εναρμονίζεται εν τέλει η αναστενίμότητα και η νομιμότητα της μετανάστευσης των Ανατολικευρωπαίων, οι γρηγορότεροι των Αμερικανο-εβραίων κινήθηκαν χωρίς αμφιθυμία για να επεκτείνουν και να βελτιώσουν ένα ευρύ προστατευτικό θόλο φιλανθρωπικών αντιπροσωπειών (Sachar, 1993:150). Οι εύποροι, μορφωμένοι Προτεστάντες υποθέτησαν την έννοια ότι η επιτυχία ενείχε μια αντίστοιχη υποχρέωση «επιμέλειαν» των φιλανθρωπικής γενναιοδωρίας. Στη Νέα Υόρκη, εργωντάς ως πνευματικοί οδηγόι των ανώτερων τάξεων της πόλης, η Επισκοπική εκκλησία πήρε τη πρωτοβουλία ενάντια στα «κακά των υποβαθμισμένων περιοχών». Οι υπουργοί βοήθησαν να καθιερωθούν κατοικίες εγκαταστάσεις μεταξύ των φτωχών μεταναστών.

¹⁵⁷² Το 1901, όταν έβρισαν υπό κράτηση οι Αρχές μετανάστευσης στη Βαλτιμόρη μια ομάδα Ρωσο-εβραϊκών νεοφερμένων ως «απόρους», τα συμβούλια του τοπικού Εβραϊκού Γεννιόδορου Συλλόγου (Hebrew Benevolent Society), του Εβραϊκού Νοσοκομείου (Hebrew Hospital), του Συλλόγου Ασύλων (Asylum Association), και του συλλόγου των Ορφανοτροφικών Εβραίων (Hebrew Orphan Asylum) ένωσαν από κοινού ως εγγύηση τα συνδυασμένα προτερήματα ακινήτων περιουσιών των τριών ιδρυμάτων τους. Άλλοι πλοίοσι Εβραίοι της Βαλτιμόρης προσέφεραν μεμονωμένους δασμούς. Στην Ατλάντα, το Σπίτι Ορφανών Εβραίων (Hebrew Orphan Home) οργανώθηκε εκ μέρους των παιδιών Ρωσο-εβραίων μεταναστών, εκπροσωπώντας το πρώτο τοπικό ίδρυμα κοινωνικών-υπηρεσιών συνολικά. Σε άλλες πόλεις, οι εβραϊκές «κοινότητες» ίδρυσαν στα ανοικτά παρτεία και κλινικές για τους ανατολικευρωπαϊούς Εβραίους, οι οποίοι επέμεναν να διακινδυνεύουν να πεθάνουν παρά να εισαχθούν στα νοσοκομεία των πόλεων.

φαντασία του πιο εκδικητικού *αντί-Εβραίου της Ευρώπης*», η εβραϊκή φιλανθρωπία¹⁵⁷³ κινητοποίησε τους πόρους της πέρα από κάθε προηγούμενο. Από το 1874, η «άνω» «κοινότητα» είχε συνενώσει μισή δωδεκάδα διάφορων εύπορων συλλόγων για να δημιουργήσει τις Ενωμένες Εβραϊκές Φιλανθρωπίες (UHC/United Hebrew Charities)¹⁵⁷⁴. Η δύσκολη θέση των Εβραίων μεταναστών περιγράφονταν με ευαισθησία και συμπόνια. Μελέτες με αναφορές στις ανθρωπιστικές και πνευματικές αξίες τους, και απολογισμοί εφημερίδων εκδήλωναν μια οήπια αλλά όχι μη-φιλική περιέργεια για τους εξωτικούς νεοφερμένους. Ταυτόχρονα παρατηρήθηκε κριτική και μια αλλαγή της στάσης της κοινής γνώμης απέναντι στους Εβραίους μετανάστες¹⁵⁷⁵. Έτσι, το 1886, προτάθηκε η καθιέρωση μιας αμερικανικής εβραϊκής ιστορικής οργάνωσης¹⁵⁷⁶. Συνεπώς τον Ιούνιο του 1892 μια συνάθροιση των «κοινοτικών» πατριαρχών καταπίστηκε με την ίδρυση του Αμερικανό-εβραϊκού Ιστορικού Συλλόγου (American Jewish Historical Society)¹⁵⁷⁷. Κατά συνέπεια ήταν, στη Εβραϊκή εκδοχή του αμερικανικού προοδευτισμού, που οι φιλάνθρωποι και οι «κοινοτικές» αντιπροσωπείες έδιναν τώρα τα χρήματα και την ενέργειά τους όχι απλά στις κλινικές και τα κεφάλαια δανείων αλλά στα ιδρύματα και στις αντιπροσωπείες που λειτουργούσαν ως μέσα (instruments) της ενσωμάτωσης¹⁵⁷⁸. Προτιμώμενα «όργανα» εκείνης της «ηθικής ανόδου» ήταν ο Εβραϊκός Σύλλογος Νεαρών Ανδρών (YMHA/Young Men's Hebrew Association) και ο αντίστοιχός του, ο Εβραϊκός Σύλλογος Νεαρών Γυναικών¹⁵⁷⁹.

¹⁵⁷³ Ο Sachar (1993) τονίζει ότι στη Νέα Υόρκη διάφοροι εύποροι Εβραίοι μετασημίτησαν ολόκληρες οδούς και κτίρια σε συνδυασμός οίκου ευγηρίας, γραφείου απασχόλησης, και κέντρου διανομής τροφίμων. Η εμβρυακή αυτή έννοια της δημόσια-υγείας κέρδισε τελικά την αποδοχή του κράτους και του έθνους.

¹⁵⁷⁴ Αρχικά, οι προσπάθειες του UHC ήταν εξολοκλήρου αφιερωμένες στους τοπικούς Εβραίους φτωχούς, αλλά ο περιορισμός αυτός ήταν δίχως νόημα, με την έκρηξη της Ανατολικοευρωπαϊκής μετανάστευσης. Με τη μεγαλύτερη πλειοψηφία νεοφερμένων να εγκαθίστανται στη Νέα Υόρκη, ο προϋπολογισμός των UHC τετραπλασιάστηκε μεταξύ του 1881 και του 1906 και τα κεφάλαιά του σύντομα μετατράπηκαν σε ένα ατέλειωτο διευρυνόμενο δίκτυο κλινικών, νοσοκομείων, γηροκομείων, ορφανοτροφείων, των σχολείων επαγγελματικής κατάρτισης, και των κατοικιών εγκατάστασης (Sachar, 1993:151). Αυτό το πρότυπο ακολουθήθηκε και από άλλες πόλεις, μέχρι το 1910 και έτσι, οι αμερικανο-Εβραίοι έδωσαν 10 εκατομμύρια δολάρια ετήσιως για τη φροντίδα των συμπατριωτών τους. Με μόνη πιθανή εξαίρεση, αυτή των Μορμόνων, καμία άλλη εθνο-θρησκευτική «κοινότητα» συνταίριαζε με αυτό το επίπεδο γενναιοδωρίας ή δεν ήλεγχε τις παροχές της πιο προσεκτικά. Εάν οι ανατολικοευρωπαίοι, ήταν εξολοκλήρου, αλλόφωνες, εκφοβισμένοι, αργοί και, επίσης, απολίτιστοι, μεσαιωνικοί, είχαν εν ολίγοις, απομακρύνει και στενοχωρήσει την εβραϊκή «κοινότητα» του πρώτου μεταναστευτικού κύματος. Η εθνική αντίδραση έπρεπε να εξεταστεί.

¹⁵⁷⁵ Ο Sachar (1993:154) τονίζει ότι η New York Times το Νοέμβριο του 1898, παρατηρούσε ότι ήταν περιττό να πάει κανείς στην Ευρώπη προκειμένου να δει ένα «γνήσιο εβραϊκό γκέτω». Αλλά ήταν στους ίδιους τους New York Times, πέντε έτη νωρίτερα, που ένας αρθρογράφος είχε δώσει μια άλλη, και αναμφίβολα εξίσου ακριβή, προσέγγιση της αγοράς τροφίμων του Lower East Side: «Οι υπαίθριοι πάγκοι ήταν συσσωρευμένοι και γεμάτοι με τρόφιμα, αλλά ήταν τρόφιμα που θα έκαναν το μέσο πολίτη να στρέψει τη μύτη του στον αέρα. Ένας πάγκος ψωμιού αποτελείται από τεράστιες φραντζόλες τόσο μαύρες όσο η πίσσα». Οι δημοσιογράφοι της Tribune της Νέας Υόρκης μεταβίβασαν μια παρόμοια αποστροφή, δηλώνοντας ότι οι Εβραίοι μετανάστες ήταν «ακάθαρτοι στις συνήθειές τους και οι πιο επίμονοι στον τρόπο ζωής τους: «Εμμένουν στο να έχουν ζωντανά πτηνά στα δωμάτιά τους, είναι εξοικειωμένοι με μόνο το να κάνουν ένα μόνο μπάνιο ετησίως, είναι παντελώς ένονοι με το σαπουνί και το νερό». Παρατηρήθηκε δηλαδή, μια αποστροφή της κοινής γνώμης, χωρίς να επιδέχουν κάποιο συναισθήμα για τους Εβραίους μετανάστες.

¹⁵⁷⁶ Ο Sachar (1993:155) σημειώνει πώς αυτή ήταν μια ενσυνείδητη απάντηση στον κίνδυνο αποστροφής έναντα των Εβραίων μεταναστών, και μια προσπάθεια να τεκμηριωθεί η εβραϊκή καταγωγή στην αμερικανική ζωή. Κατά συνέπεια, το 1886 προτάθηκε η καθιέρωση ενός Αμερικανό-εβραϊκού ιστορικού συλλόγου. Οι Σκοτσέζοι-Ιρλανδοί και οι Σουηδοί μετανάστες είχαν ιδρύσει τέτοιους συλλόγους για να στηρίξουν τη θέση τους στο Νέο Κόσμο. Μεταξύ των Εβραίων αυτή η πρόταση είχε μια θερμή αποδοχή.

¹⁵⁷⁷ Εξέλεξε ο Oscar Straus ως πρώτος πρόεδρος της, ο οποίος είχε μοιραστεί πλήρως την αποφασιστικότητα της κοινωνίας να δώσει στους ανθρώπους του τα «οφειλόμενά» τους. Σε κείμενα και μελέτες που προώθησε ο ίδιος με Εβραίους ιστορικούς, οι πρώτοι εβραϊκοί άποικοι απεικονίστηκαν ως εξεγνευσμένη ελίτ που συνέβαλε σημαντικά στη δημιουργία της αμερικανικής οικονομίας. Τίποτα δεν έπρεπε να επιτρέπει στην αμαύρωση της εικόνας των πρώτων Αμερικανό-Εβραίων, στο Sachar (1993:156).

¹⁵⁷⁸ Υιοθετώντας την τρέχουσα προοδευτική ορολογία της «ηθικής ανόδου», οι τοπικοί εβραϊκοί ηγέτες στην πόλη μετά από την οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για «να βελτιώσουν» το μετανάστη, για να του διδάξουν αγγλικά, δικαιώματα και καθήκοντα του πολίτη, αμερικανική ιστορία και αμερικανικά ιδανικά.

¹⁵⁷⁹ Η ενσωμάτωση δεν ήταν ο αρχικός σκοπός του YMHA αλλά με την εισροή των ανατολικοευρωπαίων, ο σύλλογος δεν είχε πλέον την πολυτέλεια να λειτουργεί ουσιαστικά ως λογοτεχνο-κοινωνική διεξόδος για την εβραϊκή νεολαία. Εντούτοις, κατά το 1880 ο YMHA, μετασημίτησε όλο και περισσότερο σε μέσο για την αμερικανοποίηση των μεταναστών. Το πρόγραμμα σπουδών των νυχτερινών τάξεων εφεξής αφιερώθηκε στη διδασκαλία αγγλικών, στα δικαιώματα και καθήκοντα του πολίτη, και την οικιακή οικονομία. Το 1900

3.11. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Το παρόν κεφάλαιο έδειξε ότι οι μεταναστευτικές κοινοτικές οργανώσεις διαμορφώνονται ιστορικά (Manning, 2005), αυξάνονται, και εξαφανίζονται περνώντας από ένα «κύκλο ζωής». Ξεκινούν αρχίζοντας πιθανώς είτε ως απλές συλλογικότητες των ατόμων, είτε ως άμορφες άτυπες ομάδες, είτε ως αρκετά καλά-δομημένες άτυπες ομάδες. Οι μεταναστευτικές ομάδες μπορούν να αποτελέσουν ένα κοινό για τις μεταναστευτικές οργανώσεις, και ένα σύνολο ευκαιριών για τους εκπροσώπους. Οι οργανώσεις που ιδρύονται από αυτούς τους «επιχειρηματίες», οι οποίοι θα τις διατηρήσουν εφόσον υπάρχει ένα κοινό για να χρησιμοποιήσει τις υπηρεσίες τους, ή εφόσον η εθνική ταυτότητα της οργάνωσης είναι σημαντική για τα μέλη της μεταναστευτικής ομάδας. Οι περισσότεροι υποστηρίζουν την άποψη ότι, όπου υπάρχει μια «κοινότητα» μεταναστών όταν βρίσκονται σε μια χώρα διαφορετική από αυτήν στην οποία γεννήθηκαν, και πρέπει να εκτελέσουν ρόλους μέσα στη χώρα εγκατάστασης, συγχρόνως διατηρώντας τους δεσμούς με την πατρίδα τους, αυτοί οι μετανάστες είναι πιθανό να έχουν προβλήματα «ταυτότητας». Η κοινή αίσθηση επίσης προτείνει ότι η υποχρέωση ταυτότητας των παιδιών των μεταναστών να μην είναι η ίδια με αυτόν των μεταναστών οι ίδιοι και ότι αυτά τα παιδιά να πιεστούν,

παρασχέθηκε ένα ευρύχωρος νέος χώρος για τον YMHA της Νέας Υόρκης στον East Ninety-second Street και χρηματοδοτήθηκε το διευρυμένο πρόγραμμα εμπορικών και επαγγελματικών μαθημάτων του. Σε άλλες πόλεις, επίσης, ο YMHA προσέφερε κλειστό γυμναστήριο και εγκαταστάσεις κολύμβησης, καθώς και υποστηρίξιμενα γραφεία απασχόλησης και θερινές κατασκηνώσεις. Είτε διατηρώντας τον αρχικό τίτλο του, είτε υιοθετώντας ένα νεότερο, αυτό του «Εβραϊκό Κοινοτικό Κέντρο» (Jewish Community Center), μέχρι το 1914 ο YMHA είχε γίνει πολύτιμο πολιτιστικό και κοινωνικό τόπος συζήτησης για μια νέα γενιά ανατολικοευρωπαίων. Ήταν ακόμα ένας σύλλογος, «το σπίτι της εγκατάστασης» (settlement house), το οποίο έπρεπε να ανταπεξέλθει στις άμεσες ανάγκες ιατρικής περίθαλψης, απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας των μεταναστών. Όπως ο YMHA, «το σπίτι της εγκατάστασης» που πρωτοδημιουργήθηκε στην Αγγλία, εξελίχθηκε ως απόφυση του Χριστιανικού Σοσιαλιστικού κινήματος του δέκατου ένατου αιώνα. Μέχρι το 1914, περίπου τετρακόσιοι αντίστοιχοι σύλλογοι λειτουργούσαν σε άλλες μεγάλες αμερικανικές πόλεις, και οι περισσότεροι ενεργοποιούνταν από το χριστιανικό ιεραποστολικό ζήλο. Σε κάθε μια από αυτές οι Εβραϊών μεταναστών γειτονίες, «τα σπίτια της εγκατάστασης» αύξησαν τη βασικές υπηρεσίες πρόνοιάς τους με σειρές μαθημάτων στα αγγλικά και τα δικαιώματα και καθήκοντα του πολίτη, στα χειρωνακτικά εμπορία, στα προσχολικά εκπαιδευτικά προγράμματα για τους νεαρούς μετανάστες Εβραίους. Εν τέλει, περισσότερα από εβδομήντα πέντε Εβραϊκού τύπου «σπίτια εγκατάστασης» και το ένα τέταρτο όλων αυτών των συλλόγων στις Ηνωμένες Πολιτείες, ήταν σε λειτουργία, και λειτουργούσαν και ως γραφεία κοινωνικών υπηρεσιών και ως όργανα της «αμερικανοποίησης». Εκτός, ήταν η Εκπαιδευτική Συμμαχία (Educational Alliance), που εξελίχθηκε ενδεχομένως στα πιο δημοφιλή από όλα τα «κοινοτικά» κέντρα για τους Εβραίους μετανάστες και από την έναρξή της το 1893, το πεδίο της ήταν μια εκπαιδευτικό, κοινωνικό και εξανθρωπιστικό χαρακτήρα αμερικανοποίηση. Επενδύοντας τα χρήματά τους πίσω από τις πεποιθήσεις τους, οι Εβραίοι ευεργέτες παρείχαν ένα κτίριο πέντε-ορόφων στη γωνία των οδών Jefferson και East Broadway, με μια καλά εξοπλισμένη βιβλιοθήκη, ένα κλειστό γυμναστήριο, και εγκαταστάσεις για επαγγελματική αγωγή, δημόσιες διαλέξεις, θεατρικές παραστάσεις, και μια εξαιρετική ποικιλομορφία των τάξεων. Με το τέλος του αιώνα, η «Εκπαιδευτική Συμμαχία» είχε κερδίσει την αναγνώριση ως η πιο έντονη πολιτιστική δύναμη του Εβραϊκού Lower East Side. Εν συνεχεία το πρόγραμμά της «Εκπαιδευτικής Συμμαχίας» διαμορφώθηκε με νυχτερινές τάξεις, που θεματικές που κερμαίνονταν από την αμερικανική ιστορία και τη σύγχρονη λογοτεχνία έως την οικιακή οικονομία, την επαγγελματική κατάρτιση, τη μουσική και τη γυμναστική, και ως αποτέλεσμα αυτού, με την πάροδο του χρόνου, η το προγράμματα των μαθημάτων έγινε γνωστό ανεκτίμητο, ως «το πανεπιστήμιο των μεταναστών». Οι Εβραίοι συρρέανε στην «Εκπαιδευτική Συμμαχία» ανά δεκάδες χιλιάδες και συνεχώς το 1901, η συνολική συμμετοχή στις εκατοντάδες τάξεις, προγράμματα, διαλέξεις, σχέσεις, και εργαστήρια, υπολογιζόταν πάνω από δύο εκατομμύρια. Αλλά, οι παραλλαγές της «Εκπαιδευτικής Συμμαχίας» λειτουργούσαν ως επαγγελματικές και χειρωνακτικών-τεχνών σχολές σε άλλες «κοινότητες», στο Μπρούκλιν, στη Φιλαδέλφεια, στη Βαλτιμόρη, στο Σικάγο, στο St. Louis, στο Κλίβελαντ, στο Ντιτρόιτ, ακόμη και στο Des Moines, στο Ντένβερ και στο Πόρτλαντ. Αντιπροσώπευαν μια ουσιαστική εβραϊκή συμβολή στην αμερικανική εκπαίδευση. Το 1917, η «Εκπαιδευτική Συμμαχία» στη Νέα Υόρκη έφερε το φάσμα των νυχτερινών τάξεων της στο Εκπαιδευτικό Συμβούλιο της πόλης. Το πρόγραμμά του, στη συνέχεια, που χρησιμοποιήθηκε ως πρότυπο για τις τάξεις νυχτερινών μαθημάτων εκπαίδευσης ενήλικων και υιοθετήθηκε αργότερα, από το City College της Νέας Υόρκης, το πρώτο δωρεάν, δημόσιο, πλήρες νυχτερινό κολέγιο στις Ηνωμένες Πολιτείες, και από άλλα υποστηρίξιμενα προγράμματα κολλέγιων εκπαίδευσης ενήλικων άλλου. Το Εβραϊκό Σχολείο Κατάρτισης του Σικάγο (Chicago's Jewish Training School) υιοθετήθηκε από το δημόσιο σχολικό σύστημα του Σικάγο ως πρότυπο του για ην επαγγελματική εκπαίδευση. Το Εβραϊκό Τεχνικό Σχολείο Θηλέων Clara de Hirsch της Νέας Υόρκης (New York's Clara de Hirsch Hebrew Technical School for Girls) έγινε το πρότυπο παρόμοιων επιμορφωτικών προγραμμάτων των κοριτσιών στα εκπαιδευτικά συστήματα της Νέας Υόρκης και της Φιλαδέλφειας.

πρέπει, αφενός, να ζήσουν μέχρι τις προσδοκίες των γονέων τους και, αφετέρου, να συμφωνήσουν με τους συνομηλικούς τους στην κοινωνία υποδοχής. Λαμβάνοντας υπόψη τις μικρο-κοινωνιολογικές μελέτες της Σχολής του Σικάγο και τις Μαρξιστικές και Βεμπεριανές μελέτες σε συγκεκριμένες εθνικές ομάδες ή ομάδες εργαζομένων, επιχειρώντας μια κατηγοριοποίηση των μεταναστευτικών συλλόγων ιστορικά, καθώς και μια επισκόπηση στη διεθνή βιβλιογραφία για τη μετανάστευση και τους μεταναστευτικούς συλλόγους, έγινε εμφανές ότι οι σύλλογοι αποτελούν την κινητήρια δύναμη για τις συλλογικές δραστηριότητες μεταξύ των μεταναστών.

Από τη διεθνή βιβλιογραφία οι μεταναστευτικές κοινότητες μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε συγκεκριμένους τύπους ως εξής: *πρώτον*, μυστικές κοινωνίες, *δεύτερον*, πιστωτικές ενώσεις, *τρίτον*, συλλόγους αμοιβαίου οφέλους, *τέταρτον*, θρησκευτικούς συλλόγους, *πέμπτον*, τοπικούς (hometown) συλλόγους, *έκτον*, πολιτικούς συλλόγους, *έβδομον*, πολιτιστικούς συλλόγους. Ήδη από το 1900 (DuBois, 1899; Thomas and Znaniecki, 1918-1920 κ.ά.) οι μελετητές έχουν στρέψει την προσοχή τους στη τάση των μεταναστών να διαμορφώνουν συλλογικές οργανώσεις (Rapport and Dawson, 1998). Η ένταση και η πανταχού παρουσία της πρακτικής έχουν παραγάγει ένα μεγάλο όγκο συστηματικών μελετών¹⁵⁸⁰.

Η διαδικασία ένταξης της μεταναστευτικής μειονοτικής «κοινότητας» στο κράτος και η υπέρβαση των εθνικών δεσμών από εκείνους της τάξης, εντούτοις, έχει αρχίσει μετά βίας και είναι με κανένα σίγουρο τρόπο, ότι καθεμία από αυτές τις διαδικασίες θα είναι αρκετά ισχυρή για να καταστρέψει αυτό που φαίνεται να είναι ελαστικές μορφές εθνικών «κοινότητας» και συλλόγου. Για αυτόν τον λόγο οι μελέτες των μεταναστευτικών συλλόγων ακολουθούν να αποτελούν μια πολύτιμη συνεισφορά στην κοινωνιολογία. Εξαρχής, θεωρήθηκε ότι οι επίσημοι σύλλογοι αντιπροσωπεύονταν σε περιορισμένα εστίαση, και ότι μια μελέτη αυτών πρέπει να συμπληρωθεί από μια μελέτη των αντιπροσωπευτικών οικογενειών και των δικτύων τους. Εκτός από τις εκφρασμένες προφορικά επιλογές ταυτότητας που διατυπώνονταν από τους συλλόγους, θεωρήθηκε ότι υπήρχαν επίσης πολλά που κερδίζονταν με τη μελέτη του τρόπου με τον οποίο η κοινωνική ζωή και οι προσανατολισμοί των μεταναστών επηρεάστηκαν και επηρέασαν τις έννοιες των πολιτιστικών συμβόλων που διαβιβάστηκαν από την πατρίδα των μεταναστών.

Η ίδια η ύπαρξη τέτοιων οργανώσεων, όπως τα συμπεράσματα της ιστορικής αναδρομής παρουσιάζουν, ενεργεί για να ενισχύσει αυτήν την ταυτότητα. Αλλά άλλοι μηχανισμοί λειτουργούν επίσης, όπως το γεγονός ότι οι ηγέτες των οργανώσεων έχουν ένα κατοχυρωμένο δικαίωμα στους συλλόγους και θα προσπαθήσουν με διάφορους τρόπους να ενισχυθεί η εθνική ταυτότητα ώστε να διατηρήσουν την «πελατεία» τους όσο το δυνατόν μεγαλύτερη. Εάν το ποσοστό μετανάστευσης είναι χαμηλό, ο αριθμός των εξαρτωμένων από εκείνους ατόμων θα μειωθεί σταδιακά, επειδή δεν θα

¹⁵⁸⁰ Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η σχετικά πρόσφατη ειδική έκδοση του επιστημονικού περιοδικού, «Journal of Ethnic and Migration Studies» (2005), γεγονός που επιβεβαιώνει το αυξανόμενο ενδιαφέρον για το θέμα.

μπορέσουν έτσι να συμβάλουν σε κάποια ένταξη στην εγγενή κοινωνία αδυνατώντας παράλληλα να δικαιολογήσουν τον ρόλο τους. Με την πάροδο του χρόνου οι μεταναστευτικές οργανώσεις είτε θα εξαφανιστούν είτε θα χάσουν την εθνική ταυτότητά τους, ολοκληρώνοντας τον κύκλο της ζωής της συλλογικής οργάνωσης.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4. Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ο κύριος στόχος της παρούσα έρευνας, όπως εκφράστηκε και νωρίτερα, είναι η κοινωνιολογική εξέταση και ερμηνεία ενός από τα σύγχρονα προβλήματα της μελέτης των μεταναστών, αυτό της συλλογικότητας και της οργάνωσης τους σε «εργασιακές κοινότητες» ή συνδικάτα. Συγκεκριμένα διερευνώνται οι επιπτώσεις της εργασίας των μεταναστών/τριών στη συμμετοχή τους σε συλλογικές οργανώσεις, η αντιπροσώπευσή τους από εργασιακούς συλλόγους μεταναστών ή συνδικάτα και στην εργασιακή τους ταυτότητα. Η μεθοδολογία της διατριβής βασίζεται στους ερευνητικούς στόχους που έχουν τεθεί: *Πρώτον*, τη διερεύνηση των συνθηκών εργασίας και απασχόλησης των εργαζομένων μεταναστών και μεταναστριών από την Αίγυπτο την Αλβανία, το Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες. *Δεύτερον*, την εξέταση των επιπτώσεων της εργασίας τους στην συλλογική οργάνωση των μεταναστών/τριών και στη συμμετοχή τους στην αντίστοιχη μεταναστευτική εργασιακή οργάνωση ή στο συνδικάτο του επαγγέλματός τους. *Τρίτον*, στη ερμηνεία της διαμόρφωσης της αντιμετώπισης εργασιακών προβλημάτων και διεκδικήσεων καθώς και αντιλήψεων για τη συλλογική οργάνωση. Με βάση τους παραπάνω αυτούς στόχους, η παρούσα διδακτορική διατριβή βασίζεται σε μια ποιοτική μέθοδο έρευνας. Στην έρευνα αναζητήθηκαν αυτοί οι άνθρωποι για να ακουστεί η ιστορία της ζωής τους, καθώς η αφήγηση της είναι εξαιρετικής σπουδαιότητας (Bertaux, 1981; Denzin, 1989; Anderson and Jack, 1998; Slim, Thompson, Bennett and Cross, 1998; Thomson, 1999; Gillham, 2000; Plummer, 2000; Mason, 2003; Iosifides, 2003; Ιωσηφίδης και Σπυριδάκης, 2006; Ιωσηφίδης, 2008). Εστιάστηκε το ενδιαφέρον στις αφηγήσεις ζωής των μεταναστών και μεταναστριών για να ακουστεί η φωνή του στα θέματα εργασίας και συλλογικής οργάνωσης ή διεκδίκησης. Δίχως αυτό το άκουσμα, όπως επισημαίνει και η Βασιλικού (2007)¹⁵⁸¹ οι αφηγήσεις χάνονται στη σιωπή όπως και η ύπαρξή τους. Οι λόγοι που

¹⁵⁸¹ Η Βασιλικού (2007:28) αποσαφηνίζει τη διαφορά μεταξύ των όρων «αφήγηση ζωής» και «ιστορία ζωής». Ο όρος «αφήγηση ζωής» επινοήθηκε στη Γαλλία, εδώ και είκοσι χρόνια από τον Bertaux (1976). Μέχρι τότε ο όρος που χρησιμοποιούνταν στις κοινωνικές επιστήμες ήταν εκείνος της «ιστορίας ζωής», ακριβής μετάφραση του αμερικανικού όρου *life history*. Αλλά αυτός ο όρος παρουσίαζε το μειονέκτημα να μην διαχωρίζει ανάμεσα στην ιστορία που ζει ένα άτομο και την αφήγηση που θα μπορούσε να κάνει γι' αυτήν, όταν του ζητηθεί από κάποιον ερευνητή, σε κάποια στιγμή της ιστορίας του. Έτσι, οι όροι «ιστορία ζωής» και «αφήγηση ζωής» αποδίδουν αντίστοιχα το νόημα των όρων *life history* και *life story*. Ο διαχωρισμός ανάμεσα στην «ιστορία ζωής» και στην «αφήγηση ζωής» αντανάκλασε τη σχέση ανάμεσα στη ζωή που ζει ένα άτομο και το γραπτό κείμενο. Σε αυτή την προοπτική, το κείμενο με τη μορφή της αφήγησης ζωής συνδέεται με μια σειρά καταστάσεων και γεγονότων, τα οποία εκτυλίχθηκαν μέσα στο χρόνο και έχουν αφήσει τα ίχνη τους. Παρόλα αυτά, η πραγματικότητα αυτής της σειράς των καταστάσεων και των γεγονότων είναι, προϊόν του νοήματος που αποκτούν μέσα στην κάθε αφήγηση. Μόνο με μια αναλυτική προσέγγιση, η οποία θα λαμβάνει υπόψη την εκάστοτε παραγωγή νοήματος, μπορούμε

οδήγησαν στη χρήση ποιοτικών μεθόδων είναι: *Πρώτον*, από τις περισσότερες διεθνείς και ελληνικές μελέτες¹⁵⁸² σε μεταναστευτικούς μετακινούμενους πληθυσμούς και σε ομάδες χαμηλού κύρους ή και σε άτυπες δραστηριότητες προκύπτει ότι οι ποσοτικές καταμετρήσεις αν και παρουσιάζουν τάσεις ανάμεσα σε σχέσεις και ομάδες ενός πληθυσμού και διευκολύνουν στην κατανόηση γενικότερων στάσεων απέναντι σε συγκεκριμένα προβλήματα παρουσιάζουν ιδιαίτερες δυσκολίες προσέγγισης ατομικών πρακτικών, προτύπων ζωής και συμπεριφορών σε μικρο-επίπεδο (Bertaux, 1981; Denzin, 1989; Gillham, 2000; Miller, 2000; Ψημμένος και Σκαμνάκης, 2008:105)¹⁵⁸³.

Δεύτερον, οι συνεντεύξεις φαίνεται να αποκομίζουν περισσότερα στοιχεία για το πώς οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί (Ψημμένος και Σκαμνάκης, 2008:104) ερμηνεύουν τα θέματα της εργασίας τους, όπως αυτό της συλλογικής οργάνωσής και της εργασιακής διεκδίκησης, πώς δηλαδή προσλαμβάνουν, ερμηνεύουν και δρουν για θέματα που τους αφορούν και επηρεάζουν (Kvale, 1996)¹⁵⁸⁴. Η προσωπική ιστορία ζωής δεν είναι κάτι το πεπερασμένο, αλλά ένα συνεχές παρόν (Bell, 1987; Λυδάκη, 2001:210)¹⁵⁸⁵. Για την κοινωνιολογική σκέψη, οι ερμηνείες μετανάστευσης αποτελούν κύριο μέρος μιας γενικότερης ανάλυσης των μηχανισμών που συμβάλουν στη μετακίνηση και περιθωριοποίηση του εργατικού δυναμικού και των προεκτάσεών της παγκόσμιας οικονομικής οργάνωσης σε έναν τόπο και επάνω σε συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού (Ψημμένος, 2003β:124)¹⁵⁸⁶.

Αυτό που ενδιέφερε την παρούσα έρευνα ήταν να εξετάσει πώς τα άτομα ερμηνεύουν οι ίδιοι αυτά που συνέβαιναν γύρω τους και πώς επηρέαζε αυτό τις επιλογές και τη συμπεριφορά τους, δηλαδή να προσεγγίσει τάσεις, ερμηνείες και πρακτικές. Δηλαδή η μελέτη εξετάζει τα παραπάνω σε μικρο επίπεδο και η ανάλυση των δεδομένων θα διερευνήσει: (α) Τάσεις, (β) Προσλήψεις, (γ) Τυπικές ή άτυπες επιλογές¹⁵⁸⁷. Οι οδηγοί συνέντευξης απευθύνονταν σε συγκεκριμένες εθνικότητες (1) των

να εισέλθουμε στο σωστικό της κατασκευής αυτής της πραγματικότητας, των όρων της και των μεταβολών της, στο Κ. Βασιλικού (2007) *Γυναίκες Μετανάστευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα: Μια Βιογραφική Έρευνα για τις Οικιακές Βοηθούς από τα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη*. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών-Γραφείο Διεθνών και Συνταγματικών Θεσμών, σ.28.

¹⁵⁸² Βλ. δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης.

¹⁵⁸³ Από αντίστοιχες μελέτες (Κασσιμάτη, 1992; Πετρονιώτη και Ζαρκιά, 1998; Χτούρης και Ψημμένος, 1998; Chtouris, Psimmenos and Tzeloroglou, 1999; Çağete, 2001Δημουλάς και Παπαδοπούλου, 2004) για τη συλλογική οργάνωση των μεταναστών και τη συμμετοχή τους σε συλλόγους, μικρο-κοινωνιολογικές προσεγγίσεις κάνουντας χρήση ποιοτικών μεθόδων επιτρέπουν σε μεγάλο βαθμό την ανάδειξη παραγόντων που επηρεάζουν τις νοοτροπίες και τις πρακτικές των ανθρώπων (Βασιλικού, 2007; Ψημμένος και Σκαμνάκης, 2008).

¹⁵⁸⁴ Η σημασία των ιστοριών ζωής (life stories) των μεταναστών και η ερμηνεία τους είναι σημαντικό μέρος της κοινωνιολογικής προσέγγισης της μετανάστευσης. Οι ιστορίες ζωής των μεταναστών αποτελούν εκδοχές για το πώς ένα μέρος του εργατικού δυναμικού στη χώρα ερμηνεύει τη σχέση του με την οικονομία και την πολιτική μέσα από μια ανασκοπική εξέταση της ζωής του στο παρελθόν, το παρόν και το μέλλον και κοινωνικά το χαρακτηρίζει, και ποιος είναι οι προσδοκίες του. Οι συνεντεύξεις παρουσιάζουν με μια βιογραφική μορφή τις εμπειρίες των μεταναστών και μεταναστευτών.

¹⁵⁸⁵ Α. Λυδάκη (2001) *Ποιοτικές Μέθοδοι της Κοινωνικής Έρευνας*. Αθήνα: Καστανιώτης.

¹⁵⁸⁶ Ο Ψημμένος (1995) τονίζει ότι η μέχρι τώρα διεθνής εμπειρία, δείχνει ότι είναι δύσκολο, έως αδύνατο, σε μία έρευνα σε μη εγγεγραμμένους μετανάστες να χρησιμοποιηθεί η μέθοδος των ερωτηματολογίων. *Πρώτον*, διότι ο πληθυσμός δεν είναι εμφανής και στατιστικά είναι δύσκολο να καταμετρηθεί, να ταξινομηθεί και να εντοπισθεί. *Δεύτερον*, υπάρχει το πρόβλημα της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων, λόγω αναλφαριθμητισμού των υποκειμένων της έρευνας. *Τρίτον*, λόγω της κινητικότητας και της γενικότερης γεωγραφικής αστάθειας των πληθυσμών αυτών. Επίσης, στα παραπάνω πρέπει να προστεθεί η δυσπιστία και ο φόβος των ερωτώμενων στην ανώνυμη καταγραφή οποιονδήποτε στοιχείων τους. Σε πολλές περιπτώσεις οι κοινωνικές-πολιτικές συνθήκες είναι τέτοιες που πληθυσμοί μεταναστών υπό κοινωνικό διωγμό δεν επιτρέπουν σε αγνώστους να προσεγγίσουν τα γκέτο τους για τη συλλογή στοιχείων, γεγονός που δημιουργεί πρακτικά προβλήματα σε οποιαδήποτε συνολική ερευνητική εργασία. Με βάση τους παραπάνω αυτούς στόχους, η διδακτορική έρευνα θα βασιστεί σε μια ποιοτική μέθοδο έρευνας.

¹⁵⁸⁷ Πρόκειται για την διερεύνηση των συνθηκών και αντιλήψεων των μεταναστών σχετικά με την συλλογική τους οργάνωση, την διεκδίκηση και την αντιπροσώπευση που προκύπτουν από την εργασία τους. Πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα ότι μόνο μέσα από την εις βάθος

μεταναστών και μεταναστριών που εμφάνιζαν την ύπαρξη εργασιακού συλλόγου (2), λαμβάνοντας υπόψη τις επιπλέον παραμέτρους να είναι όσον το δυνατόν επίσημοι μετανάστες (3), και να απασχολούνται στα κύρια επαγγέλματα στα οποία φαίνεται να συγκεντρώνονται (4) (Βλ. παράρτημα). Επίσης χρησιμοποιήθηκαν μέθοδοι κατάρτισης πινάκων¹⁵⁸⁸ των συνεντευξιαζόμενων (Βλ. παράρτημα).

Επιπροσθέτως σκοπός της έρευνας ήταν να ανακαλύψει τις ομοιότητες των περιπτώσεων που εξετάζει και να δημιουργήσει γενικές κατηγορίες που θα τις εκφράζουν. Η αναπαράσταση της κοινωνικής πραγματικότητας από τον ερευνητή δημιουργείται μέσα από τα δεδομένα, απεικονίζεται από τα δεδομένα (Creswell, 1998; Marshall and Rossman, 1999; Κυριαζή, 2003:247)¹⁵⁸⁹. Επίσης, εκείνη την περίοδο πραγματοποιήθηκαν πολυάριθμες και σημαντικές έρευνες οι οποίες συνέβαλαν σημαντικά στην αναγνώριση της σημασίας εμπειρικής έρευνας για την προώθηση της κοινωνιολογικής γνώσης, ενώ ανέδειξαν, σύμφωνα με τον Bulmer (1986:3)¹⁵⁹⁰, την κοινωνιολογία του Πανεπιστημίου του Σικάγο στην πρώτη θέση στη χώρα αλλά και διεθνώς. Η πρώτη έρευνα που ολοκληρώθηκε τότε (1918-20), το εξαιρετικά σημαντικό έργο και χαρακτηριστικό δείγμα δουλειάς της σχολής του Σικάγο, των Thomas και Znaniecki¹⁵⁹¹. Η έρευνα αυτή, όπως και οι άλλες που ακολούθησαν¹⁵⁹², κατέδειξε τη σημασία της άμεσης επαφής του ερευνητή με το πεδίο της έρευνας και την άντληση ποικιλόμορφων στοιχείων από διαφορετικές πηγές, στοχεύοντας στην αντιπαράθεση τους με τις θεωρητικές ιδέες για το υπό έρευνα φαινόμενο.

4.1. ΟΙ ΟΔΗΓΟΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Ο σχεδιασμός των οδηγιών συνέντευξης δημιούργησε διλήμματα και προβληματισμούς για την τελική θεματολογία, την συγκεκριμενοποίηση και τον τρόπο έκφρασης των ερωτήσεων καθώς και για την σειρά των ερωτήσεων, την γενίκευσή τους, τις αναφορές σε αξίες, πολιτισμικά και άλλα στοιχεία που συνθέτουν την κάθε συλλογική οργάνωση των μεταναστών. Το περιεχόμενο βασίστηκε αρχικά σε

ανάλυση των ιστοριών ζωής των μεταναστών μπορεί να κατανοηθεί η διαμόρφωση μιας νέας κουλτούρας, αντίληψης και πρακτικής σχετικά με τις συλλογικότητες και τη συμμετοχή σε αυτές.

¹⁵⁸⁸ Βλ. και Ι. Ψημμένος και Χ. Σκαμνιάκης (2008) *Οικιακή Εργασία των Μεταναστών και Κοινωνική Προστασία: Η Περίπτωση των Γυναίκων από την Αλβανία και την Ουκρανία*. Αθήνα: Παπαζήσης, σσ.410-423.

¹⁵⁸⁹ Βασικός στόχος της έρευνας δεν ήταν ο έλεγχος μιας ήδη υπάρχουσας θεωρίας, όπως ήταν είναι στην περίπτωση της ποσοτικής έρευνας, αλλά η ανεύρεση και συνεχής αποσαφήνιση θεωρητικών εννοιών που συννοούνται το υπο-μελέτη φαινόμενο και βάσει των οποίων συγκροτείται η θεωρία. Στην κοινωνιολογία της Σχολής του Σικάγο η μέθοδος εφαρμόστηκε αρχικά στις δεκαετίες 1920 και 1930 υπό την καθοδήγηση των Park, Burgess και Thomas του Πανεπιστημίου του Σικάγο, στο πλαίσιο πρωτοποριακής ερευνητικής δραστηριότητας με ποικιλία μεθόδων που συμπεριελάμβανε πέρα από τις συνεντεύξεις, προσωπικά αρχεία, δημοσιευμένα στοιχεία, επιτόπια παρατήρηση, ερωτηματολόγια και κοινωνική χαρτογράφηση.

¹⁵⁹⁰ M. Bulmer (1986) *The Chicago School of Sociology*. Chicago: University of Chicago Press, p.3. Βλ. και Ν. Χ. Τάτσης και Μ. Θανοπούλου (2009) (επιμ.) *Η Κοινωνιολογία της Σχολής του Σικάγο: Οι Απαρχές μιας Ερευνητικής Παράδοσης*. Αθήνα: Παπαζήσης.

¹⁵⁹¹ E. Zaretsky (ed.) (1984) *W. I. Thomas and F. I. W. Znaniecki. The Polish Peasant in Europe and America*. Chicago: University of Illinois Press.

¹⁵⁹² N. Anderson (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: University of Chicago Press, F. M. Thrasher (1927) *The Gang: A Study of 1,313 Gangs in Chicago*. Chicago: University of Chicago Press. L. Wirth (1928) *The Ghetto*. Chicago: University of Chicago Press, P. G. Cressey (1932) *The Taxi-Dance Hall: A Sociological Study in Commercialized Recreation and City Life*. United States: University of Chicago Press, Park, R. E. and E. W. Burgess (1925) *The City: Suggestions for Investigation of Human Behavior in the Urban Environment*. Chicago: University of Chicago Press Publication.

έρευνες που διεξήχθησαν στην Ευρώπη και στην Αμερική και στην εμπειρία που αποκτήθηκε από την πιλοτική έρευνα. Επίσης πρέπει να σημειωθεί ο φόβος, η δυσπιστία που υπήρχε από τους μετανάστες για την συμμετοχή τους ή όχι στην έρευνα¹⁵⁹³. Ο διαθέσιμος χρόνος από την πλευρά των μεταναστών ήταν επίσης ένας σημαντικός παράγοντας που δυσχέραινε την διεξαγωγή της έρευνας.

Θεωρήθηκε, προτιμότερο να αντιμετωπιστούν από τον συνεντευκτή με επιμονή και υπομονή τα αισθήματα ανασφάλειας και η αρχική επιφυλακτικότητα των, προκειμένου να οικοδομηθεί η απαραίτητη σχέση εμπιστοσύνης τόσο με τον «άνθρωπο κλειδί» ή με τον υποψήφιο συνεντευξιαζόμενο για την παραχώρηση της συνέντευξης. Άλλωστε, όταν πλέον οι πρώτες ενστάσεις υποχωρούσαν, η δικαιολόγηση τους από την πλευρά του εργαζομένου προσέφερε έναν πλούτο από λεπτομέρειες άγνωστες, αλλά ταυτόχρονα πολύ χρήσιμες, ώστε να κατανοηθεί όσο το δυνατόν καλύτερα την πραγματική διάσταση των επιπτώσεων της εργασίας και της απασχόλησης επάνω στη συλλογική οργάνωση σε εργασιακούς συλλόγους και τη διεκδίκηση δικαιωμάτων των μεταναστών στην Ελλάδα. Όλη αυτή η διαδικασία δεν έγινε χωρίς επιπτώσεις στην διεξαγωγή της έρευνας: *Πρώτον*, κάποιες φορές η παρουσίαση των στόχων της μελέτης οδηγούσε τελικά, έπειτα από αρκετή ώρα συζήτησης, στην άρνηση του εργαζομένου να συμμετάσχει (παράγοντες όπως οι καιρικές συνθήκες, οι χρονικές απαιτήσεις της εργασίας ή ο φόβος, παρά τις διαβεβαιώσεις, για τον εργοδότη ή τις Αρχές). *Δεύτερον*, η μακρά διάρκεια στην αποπεράτωση της έρευνας μαζί με την φάση των απομαγνητοφωνήσεων καθώς και η εξαντλητικές απαιτήσεις των παραπάνω φάσεων σε συνδυασμό με τον όγκο συνεντεύξεων που θα υποβάλλονταν σε ανάλυση (περίπου 7.000 σελίδες απομαγνητοφώνησης, χειρόγραφες και δακτυλογραφημένες).

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με ημι-δομημένες εις βάθος συνεντεύξεις, χρησιμοποιώντας «ανοιχτές» ερωτήσεις¹⁵⁹⁴. Μερικές αρχές που ακολουθήθηκαν για τη διατύπωση των ερωτήσεων ήταν: *Πρώτον*, το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται από τον ερευνητή κατά τη διατύπωση των ερωτήσεων ήταν απλό, συγκεκριμένο και κατανοητό. *Δεύτερον*, οι ερωτήσεις ήταν μονοδιάστατες, δηλαδή δεν αναφέρονταν σε περισσότερα το ενός θέματα. *Τρίτον*, η διατύπωση της ερώτησης δεν προέτρεπε τον/την ερωτώμενο/η προς μια συγκεκριμένη απάντηση. Οι οδηγοί συνέντευξης που χρησιμοποιήθηκαν, σύμφωνα με τις αρχές της βιογραφικής προσέγγισης (Denzin, 1989)¹⁵⁹⁵ βασίστηκαν σε μια λεπτομερή χρονική λογική σχέση: παρελθόν, παρόν, μέλλον. Οι ερωτήσεις χωρίστηκαν σε θεματικές που περιγράφονται στους παρακάτω πίνακες. Ο οδηγός συνέντευξης για τους μετανάστες και τις μετανάστριες μέλη ή μη μέλη των εργασιακών συλλόγων αποτελείται από επτά θεματικές οι οποίες

¹⁵⁹³ Υπήρχε ένας αριθμός ατόμων που αρνήθηκαν αν συμμετάσχουν στην έρευνα, μόλις αντίκριζαν το μαγνητόφωνο. Χαρακτηριστικά, ένας μετανάστης από την Παλαιστίνη ανέφερε πως δεν θα ήθελε να καταγραφεί η φωνή του φοβούμενος μήπως ο ερευνητής ήταν πράκτορας του Ισραήλ.

¹⁵⁹⁴ Ν. Κυριαζή (2003) Η Κοινωνιολογική Έρευνα: Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ.133, και S. Kvale (1996) *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. United States: Sage, p.131.

¹⁵⁹⁵ N. Denzin (1989) *Interpretive Biography: Qualitative Research Methods*. London: Sage.

έχουν κύρια σκοπό την εστίαση στα προβλήματα συλλογικής οργάνωσης και διεκδίκησης, πώς ερμηνεύονται και πώς αντιμετωπίζονται από τους εργαζόμενους/ες μετανάστες/τριες¹⁵⁹⁶.

Πίνακας 10: Θεματικές του οδηγού συνέντευξης (Α)

Δημογραφικά στοιχεία	Δημογραφικά στοιχεία Ιστορικό κατοικίας στη χώρα προέλευσης Συνθήκες κατοικίας στη χώρα προέλευσης
Κατοικία, εργασία, παραδόσεις και συλλογική οργάνωση στη χώρα προέλευσης	Ιστορικό απασχόλησης στη χώρα προέλευσης Συνθήκες εργασίας στη χώρα προέλευσης Σχέσεις με παραδόσεις χώρα προέλευσης Σχέσεις συλλογικές οργανώσεις στη χώρα προέλευσης Διεκδίκηση εργασιακών δικαιωμάτων στη χώρα προέλευσης
Ιστορικό μετακίνησης	Ιστορικό μετακίνησης Ιστορικό κατοικίας στη χώρα υποδοχής Συνθήκες κατοικίας στη χώρα υποδοχής
Κατοικία, εργασία, παραδόσεις και συλλογική οργάνωση στη χώρα προέλευσης	Ιστορικό απασχόλησης στη χώρα υποδοχής Συνθήκες εργασίας στη χώρα υποδοχής Σχέσεις με παραδόσεις χώρα υποδοχής Σχέσεις συλλογικές οργανώσεις στη χώρα υποδοχής Διεκδίκηση εργασιακών δικαιωμάτων στη χώρα υποδοχής
Στόχοι και μελλοντικά σχέδια	Πρότυπα, τάσεις, απόψεις Σχέδια για το μέλλον

Φοίσκας, 2009

Ο οδηγός συνέντευξης για τους εκπροσώπους των μεταναστευτικών εργασιακών συλλόγων αποτελείται από τέσσερις θεματικές¹⁵⁹⁷.

Πίνακας 11: Θεματικές του οδηγού συνέντευξης (Β)

Χαρακτηριστικά συλλογικής οργάνωσης	Γενικά, ιστορικά στοιχεία Λόγοι σύστασης της οργάνωσης
Αιτίες σύστασης της εργασιακής συλλογικής οργάνωσης	Λόγοι εκπροσώπησης και τρόπος Χαρακτηριστικά μελών Ιδιότητα μελών Σχέση με άλλους φορείς Ρόλος της εργασίας στη συλλογική οργάνωση
Εργασιακή αντιπροσώπευση και δράση	Εκπροσώπηση των μελών Συλλογική δράση εκ μέρους των μελών
Δράση της εργασιακής συλλογικής οργάνωσης	Λύσεις που έχει προσφέρει η συλλογική οργάνωση Λύσεις σε σχέση με τα συνδικάτα

Φοίσκας, 2009

¹⁵⁹⁶ Η *πρώτη ενότητα*, αναφέρεται στα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά των συνεντευξιζόμενων. Τα κύρια στοιχεία αφορούν την οικογενειακή κατάσταση, τη χώρα προέλευσης, την ηλικία, τα αίτια και τους λόγους που τον/την οδήγησαν στην απόφαση για μετανάστευση. Η *δεύτερη ενότητα*, ασχολείται με την περιγραφή του ιστορικού στέγασης στη χώρα προέλευσης. Τις σχέσεις με τη γειτονιά, το επίπεδο μόρφωσης. Επιπλέον, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη σχέση με τα έθιμα και τις παραδόσεις, τη θρησκεία και με τις συλλογικότητες. Η *τρίτη ενότητα*, εστιάζει στο ιστορικό και στις συνθήκες εργασίας και απασχόλησης στη χώρα προέλευσης. Η *τέταρτη ενότητα*, αφορά τη περιγραφή του τρόπου, δηλαδή τη νόμιμη ή παράνομη είσοδο στη χώρα ή της διαδικασίας που έλαβε χώρα αυτή. Η *πέμπτη ενότητα*, αφορά τις συνθήκες και το ιστορικό κατοικίας και εργασίας του/της μετανάστη/ς ή της μετανάστριας και τις σχέσεις του με τη γειτονιά του στη χώρα υποδοχής. Στην *έκτη ενότητα* βαρύτητα δίνεται στο ιστορικό εργασίας, στις εργασιακές συναδερφικές σχέσεις, στις σχέσεις με τον εργοδότη, τα προβλήματα κατά την τέλεσή της και εκπροσώπησης στη συμμετοχή ή μη-συμμετοχή στη μεταναστευτική συλλογική οργάνωση των συμπατριωτών του/της ή στο συνδικάτο του αντίστοιχου επαγγέλματός του/της, στη διεκδίκηση ή όχι των εργασιακών δικαιωμάτων του/της. Η *έβδομη ενότητα*, επικεντρώνεται θα γίνουν ερωτήσεις που έχουν να κάνουν με τις παραδόσεις, τις αξίες, τα πρότυπα, τον ελεύθερο χρόνο και τα σχέδια των μεταναστών/τριών για το μέλλον τους.

¹⁵⁹⁷ Η *πρώτη ενότητα*, αφορά τα χαρακτηριστικά της συλλογικής οργάνωσης, την ακριβή ονομασία και ημερομηνία ίδρυσης και το σκοπό σύστασης της οργάνωσης αυτής, αποσκοπώντας και στην συλλογή ιστορικών στοιχείων για αυτή. Η *δεύτερη ενότητα*, αναφέρεται στους λόγους υπαρξης της εργασιακής συλλογικής οργάνωσης, πώς εκπροσωπούνται και για ποιο λόγο τα μέλη, καθώς και λειτουργικά θέματα της οργάνωσης (τρόπος ελέγχου των μελών, εκλογικές διαδικασίες). Η *τρίτη ενότητα*, αφορά το ρόλο της συλλογικής οργάνωσης σε σχέση με την εργασιακή αντιπροσώπευση. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη δράση του συλλόγου στη λήψη αποφάσεων υπέρ του/της μετανάστη/τριας μέλους. Η *τέταρτη ενότητα*, επικεντρώνεται στις λύσεις που έχει προσφέρει ο εργασιακός σύλλογος και αντιπαραβάλλεται σε σχέση με τα συνδικάτα.

4.2. ΣΥΝΟΛΟ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Σχετικά με τον απαραίτητο αριθμό του συνόλου των υποκειμένων η Kvale (1996:12) τονίζει ότι εξαρτάται από το σκοπό μιας μελέτης. Στις ποιοτικές μελέτες συνέντευξης, ο αριθμός των υποκειμένων τείνει να είναι είτε πάρα πολύ μικρός είτε πάρα πολύ μεγάλος. Εάν ο αριθμός των θεμάτων είναι πάρα πολύ μικρός, δεν είναι δυνατό να γίνουν οι στατιστικές γενικεύσεις ή να εξεταστούν οι υποθέσεις των διαφορών μεταξύ των ομάδων. Εάν ο αριθμός θεμάτων είναι πάρα πολύ μεγάλος, κατόπιν δεν είναι δυνατό να δοθούν οι διεισδυτικές ερμηνείες των συνεντεύξεων εις βάθος (Kvale, 1996:102; Gillham; 2000). Εάν ο στόχος είναι να προβλεφθεί η έκβαση μιας εθνικής εκλογής, ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα περίπου 1.000 υποκειμένων απαιτείται κανονικά, τότε οι ποιοτικές συνεντεύξεις θα ήταν αδύνατες (Kvale, 1996:102).

Εάν ο σκοπός είναι να γίνει κατανοητός ο κόσμος όπως βιώνεται από ένα συγκεκριμένο άτομο, τότε αυτό το υποκείμενο είναι ικανοποιητικό (Kvale, 1996:102)¹⁵⁹⁸. Εάν, εντούτοις, εάν ο σκοπός της μελέτης είναι να ερευνηθεί και να περιγραφεί λεπτομερώς η στάση των αγοριών και των κοριτσιών απέναντι στους βαθμούς, οι νέες συνεντεύξεις θα πραγματοποιηθούν μέχρι ένα «σημείο του κορεσμού»¹⁵⁹⁹ (point of saturation), όπου οι περαιτέρω συνεντεύξεις παράγουν λίγες νέες πληροφορίες (Kvale, 1996:102). Στις τρέχουσες μελέτες που χρησιμοποιούνται συνεντεύξεις, ο αριθμός των συνεντεύξεων τείνει να είναι περίπου 15 ± 10 (Kvale, 1996:102). Αυτός ο αριθμός μπορεί να οφείλεται σε έναν συνδυασμό του χρόνου και των διαθέσιμων πόρων για την έρευνα (Kvale, 1996:102). Ως ακολούθως, στην παρούσα διδακτορική διατριβή ο αριθμός των συνεντεύξεων ανά μεταναστευτική ομάδα/ συλλογική εργασιακή οργάνωση κυμάνθηκε περίπου σε 15 ± 10 άτομα. Με την μέθοδο αυτή συγκεντρώθηκαν, στην περιοχή της Αττικής, 104 συνεντεύξεις ($n=104$, μη στατιστικό δείγμα) από μετανάστες (Πίνακας 12), από τις οποίες 5 συνεντεύξεις ήταν από τους μετανάστες-εκπροσώπους μεταναστευτικών εργασιακών συλλογικών οργανώσεων και 18 από μέλη των τελευταίων ενώ 68 συνεντεύξεις ήταν από μη μέλη αυτών. Πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι στην έρευνα συμπεριλήφθηκαν όλοι οι σύλλογοι εργαζομένων μεταναστών στην Αθήνα, δηλαδή η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», ο «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», η «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπαγκλαντές Ελλάδος», η «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φύλιπινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» (Πίνακας 13).

¹⁵⁹⁸ Εάν ο σκοπός είναι να εξεταστούν οι υποθέσεις για τη διαφορετική στάση των αγοριών και των κοριτσιών απέναντι στον ανταγωνισμό για τους βαθμούς, το απαραίτητο δείγμα μπορεί να είναι τόσο μικρό όπως τρία αγόρια και τρία κορίτσια (Kvale, 1996:102).

¹⁵⁹⁹ Καθώς η συλλογή των στοιχείων συνεχίζεται, οι κατηγορίες εξετάζονται εκ νέου μέχρι να βρεθεί το «σημείο κορεσμού», δηλαδή το σημείο που εξασφαλίζει για τον ερευνητή ότι δεν χρειάζονται άλλα στοιχεία και ότι οι κατηγορίες, ως έχουν, καλύπτουν ικανοποιητικά τα φαινόμενα που ενσωματώνουν, στο Ν. Κυριαζή (2003) *Η Κοινωνιολογική Έρευνα: Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ.271.

Επιπροσθέτως πρέπει να τονιστεί ότι η παρούσα έρευνα, έχοντας καλύψει το σύνολο των μεταναστευτικών εργασιακών συλλόγων στην Αθήνα, εστίασε επιπλέον και στην περίπτωση της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα». Πρόκειται για μια μη-εργασιακή συλλογική οργάνωση με εξαιρετικά ενδιαφέρουσες ιδιαιτερότητες, αλλά το κύριο χαρακτηριστικό της είναι ότι πρόκειται για μια συλλογική οργάνωση βάση του τόπου προέλευσης και η εθνικότητα των ανθρώπων που απευθύνεται απασχολούνται σε κάθε πιθανή χαμηλού κύρους εργασία.

Πίνακας 12: Σύνολο μη-στατιστικού δείγματος έρευνας

	ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	ΧΩΡΙΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ	ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ	ΜΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ	ΣΥΝΟΛΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ
1	Αίγυπτος	12	Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapia	5	17
2	Αλβανία	17	Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα	4	21
3	Μπανγκλαντές	13	Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος	5	18
4	Παλαιστίνη	15	Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα	4	19
5	Φιλιππίνες	11	Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα (Kasapi-Hellas)	5	16
				ΣΥΝΟΛΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ ΜΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ	91
	ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	ΧΩΡΙΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ	ΜΗ-ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ	ΜΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ	ΣΥΝΟΛΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ
6	Νιγηρία	8	Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα	5	13
				ΣΥΝΟΛΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ	104

Φούσκας (2009)

Όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, συλλέχθηκαν 13 συνεντεύξεις (1 με τον εκπρόσωπο, 4 με μέλη της συλλογικής οργάνωσης και 8 μη-μελών αυτής). Η συγκεκριμένη συλλογική οργάνωση επιλέχθηκε λόγω: *Πρώτον*, η εργασία και απασχόληση των μελών ή των μη-μελών εντοπίζεται στις υπηρεσίες π.χ. νοσηλευτική φροντίδα, σε εστιατόρια (λάντζα ή σερβίρισμα), και σε μεγάλο αριθμός στο πλανόδιο μικροεμπόριο και η έρευνα θέλησε να αντιπαραβάλει και να εξετάσει την πιθανή δράση της οργάνωσης σε θέματα εργασιακών δικαιωμάτων και διεκδίκησης αυτών σε σχέση με τους εργασιακούς συλλόγους μεταναστών, αποσκοπώντας σε γενίκευση των ευρημάτων. *Δεύτερον*, αποτελεί μια από τις παλαιότερες και ενεργές συλλογικές οργανώσεις μεταναστών. *Τρίτον*, από το πρόερευνητικό στάδιο της έρευνας είχαν διαπιστωθεί ιδιαιτερότητες της συλλογικής οργάνωσης τόσο προς τη δομή της όσο και προς την διάρθρωσή της. Το ζήτημα της ποιοτικής γενίκευσης¹⁶⁰⁰ έχει αντιμετωπιστεί ιδιαίτερα σε σχέση με τις

¹⁶⁰⁰ Τρεις μορφές δυνατότητας γενίκευσης θα περιγραφούν τις περιπτώσιολογικές μελέτες: η φυσιοκρατική, η στατιστική, και η αναλυτική. *Πρώτον*, η φυσιοκρατική γενίκευση στηρίζεται στην προσωπική εμπειρία. Αναπτύσσεται για το πρόσωπο ως λειτουργία της εμπειρίας προέρχεται από τη σωστή γνώση για το πώς τα πράγματα είναι και οδηγεί στις προσδοκίες παρά τις επίσημες προβλέψεις. *Δεύτερον*, η στατιστική γενίκευση είναι επίσημη και ρητή: Είναι βασισμένη σε θέματα που επιλέγονται τυχαία από έναν πληθυσμό. Με τη χρήση των

μελέτες περίπτωσης (case studies) (Hamel, Dufour and Fortin, 1991). Η Kvale (1996:232) ορίζει τις μελέτες περίπτωσης ως:

«Η ποιοτική περιπτώσιολογική μελέτη χαρακτηρίζεται από τον κύριο ερευνητή που διαθέτει επιπλέον χρόνο, στην περιοχή, προσωπικά σε επαφή με τις δραστηριότητες και τις διαδικασίες της περίπτωσης. απεικόνιση, που αναθεωρεί τις έννοιες και του τι συμβαίνει» Kvale (1996:232)¹⁶⁰¹.

Ο κοινωνιολόγος τείνει να εξετάζει συγκεκριμένες περιπτώσεις προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα για τη γενική περίπτωση. Η Kvale (1996:234) σημειώνει τρεις στόχους της γενίκευσης: Ο πρώτος στόχος μελετά *τι είναι* – προσπαθεί να καθιερώσει το χαρακτηριστικό, το κοινό, το συνηθισμένο. Το ένα επιδιώκει να μεγιστοποιήσει την εφαρμογή μεταξύ της ερευνητικής περίπτωσης και αυτό που πραγματοποιείται ευρύτερα σε μια κοινωνία. Ένας δεύτερος στόχος είναι *τι μπορεί να είναι* – εδώ ο στόχος δεν είναι τι είναι, αλλά τι μπορεί να είναι. Ένας τρίτος στόχος γενίκευσης είναι *θα μπορεί να είναι* –εντοπίζοντας τις καταστάσεις που πιστεύουμε είναι ιδανικές και εξαιρετικές και μελετώνται για να διαπιστωθεί το τι συμβαίνει εκεί. Όσο κι αν οι «διηγήσεις ζωής» αναγκαστικά περιορίζονται σε περιορισμένο αριθμό ατόμων, από την άποψη αυτή η παρούσα έρευνα δεν επεδίωξε και δεν ισχυρίστηκε μια αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος, ικανό να επιτρέψει γενικεύσεις, ωστόσο η συνεντεύξεις εις βάθος παρέχουν εξαιρετικά διαφωτιστική πληροφόρηση, η οποία οδηγεί σε συλλογισμούς και αποκαλυπτικές ενδείξεις, τάσεις και ερμηνείες (Ψημμένος, 1995; Κασιμάτη, 2003; Ψημμένος και Σκαμνάκης, 2008) για το τι είναι οι μετανάστες από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες στην μητροπολιτική Αθήνα. τι πιστεύουν και τι προσδοκούν από τη μετανάστευση τους, πώς επηρεάζονται από τις επιπτώσεις της εργασίας και της απασχόλησης, πώς αντιμετωπίζουν τα εργασιακά τους προβλήματα, το μέλλον τους τις αντιλήψεις και πρακτικές διαμορφώνουν οι άνθρωποι για τη συλλογικότητα και τη συμμετοχή τους σε εργασιακούς συλλόγους της εθνικότητάς τους και σε συνδικάτα εργαζομένων της ελληνικής κοινωνίας.

Η πόλη της Αθήνα ήταν ο χώρος των συνεντεύξεων (Αγ. Παρασκευή, Αιγάλεω, Αμπελόκηποι, Εκάλη, Ζωγράφου, Κάτω Πατήσια, Κολωνάκι, Κουκάκι, Λαμπρινή, Λεωφόρος Αχαρνών, Λυκόβρυση,

επαγωγικών στατιστικών το επίπεδο εμπιστοσύνης της γενίκευσης από το επιλεγμένο δείγμα στον πληθυσμό γενικά μπορεί να δηλωθεί στους συντελεστές πιθανότητας. Όταν οι συνεντευζόμενοι επιλέγονται τυχαία και τα συμπεράσματα συνέντευξης ποσοτικοποιούνται τα συμπεράσματα μπορούν να υποβληθούν στη στατιστική γενίκευση. Συχνότερα, τα θέματα συνέντευξης δεν επιλέγονται τυχαία αλλά από άλλα κριτήρια, όπως η τυπικότητα ή η ακρίβεια, ή απλά από τη δυνατότητα πρόσβασης. Παραδείγματα χάριν, ένα δείγμα συνεντεύξεων των γυναικών που έχουν απευθυνθεί σε ένα κέντρο βοήθειας για τα θύματα της βίας είναι ένα επιλεγόμενο και όχι τυχαίο δείγμα από τον πληθυσμό. Το ισχυρό κίνητρό τους για τη βοήθεια μπορεί να οδηγήσει στην πολύτιμη γνώση σχετικά με τη φύση της υποβολής στη βία. Τα συμπεράσματα του επιλεγμένου δείγματος δεν μπορούν, εντούτοις, να είναι στατιστικά γενικευμένα στον πληθυσμό κατά πολύ. *Τρίτον, η αναλυτική γενίκευση* περιλαμβάνει μια αιτιολογημένη κρίση για το βαθμό στον οποίο τα συμπεράσματα από μια μελέτη μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως οδηγός για αυτό που μπορεί να εμφανιστεί σε μια άλλη κατάσταση. Είναι βασισμένη σε μια ανάλυση των ομοιοτήτων και των διαφορών των δύο καταστάσεων. Σε αντίθεση με την αυθόρμητη φυσιοκρατική γενίκευση, ο ερευνητής βασίζει εδώ τις αξιώσεις γενίκευσης σε μια δυναμική λογική (assertational logic). Υπάρχουν διάφορες μορφές δυναμικής λογικής, όπως η νομική μορφή της επιχειρηματολογίας στο δικαστήριο και των επιχειρημάτων για τη γενίκευση βασισμένη στη θεωρία. Με τη διευκρίνιση των αποδεικτικών στοιχείων και καθιστώντας τα επιχειρήματα ρητά, ο ερευνητής μπορεί να επιτρέψει στους αναγνώστες για να κρίνει την ορθότητα της γενικευμένης αξίωσης, στο S. Kvale (1996) *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. United States: Sage, pp.232-233.

¹⁶⁰¹ S. Kvale (1996) *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. United States: Sage.

Μοναστηράκι, Ν. Σμύρνη, Νέα Ερυθραία, Νέα Φιλαδέλφεια, Νέα Χαλκηδόνα, Πανόρμου, Πλ. Αμερικής, Πλ. Βάθης, Πλ. Βικτώριας, Πλ. Κοτζιά, Πλ. Κυψέλης, Πλ. Ομόνοιας, Συγγρού Φίξ, Σύνταγμα, Φάρος Ψυχικού καθώς και Αρτέμιδα (Λούτσα) και Γέρακας). Σχετικά με αυτό είναι ενδεικτικό ότι οι Lazaridis και Psimmenos (2000)¹⁶⁰² ανέφεραν πώς για τους μετανάστες ειδικά, το κέντρο της Αθήνας έγινε ένα σημείο συνάντησης χρησιμοποιώντας τα δίκτυα από τα χωριά-προέλευσής τους για να βρουν και στέγαση και εργασία. Ο συνδυασμός χαμηλά αμειβόμενης και αβέβαιης απασχόλησης χαρακτήριζε την ποιότητα της εργασίας στα κοντινά εργαστήρια μετάλλων, στη βιομηχανία κατασκευής κτηρίων, στις δραστηριότητες επισκευής κατοικίας, στον καθαρισμό και την εσωτερική εργασία. Μερικοί μετανάστες ενεπλάκησαν στη βιομηχανία του sex που συγκεντρώθηκε σε αυτό το μέρος της Αθήνας. Ως εκ τούτου το κέντρο της Αθήνας λειτούργησε ως τόπος συλλογικού πολιτιστικού προσδιορισμού για τους Αλβανούς, και ως «χώρος εξόδου» από τα δημόσια βλήματα καθώς και από τα βλήματα των εκπροσώπων του νόμου. Κατά τη διάρκεια του πρώτου κύματος μεταναστών από την Αλβανία στην Αθήνα, (1991-1993) μια διαδικασία γκετοποίησης ήταν εν εξελίξει, όπου το παλιό κέντρο της πόλης μετασχηματίστηκε σε χώρο κατοικίας και αγορά εργασίας για τους μετανάστες από την Αλβανία και μερικές χώρες της Μέσης Ανατολής, όπως το Ιράκ και η Αίγυπτος (Lazaridis and Psimmenos, 2000:177). Ακόμη και μέχρι το 1997, ξενοδοχεία χαμηλής κατηγορίας, εγκαταλελειμμένες κατοικίες και δημόσιοι χώροι όπως, τα πάρκα, οι πλατείες, οι υπόγειοι σταθμοί, χρησιμοποιήθηκαν ως «τόποι διαφυγής» (Cohen and Taylor, 1992) και ως χώροι δικτύων για απασχόληση και υποστήριξη. Η αρνητική εικόνα για τους μετανάστες τους δυσκόλεψε να ζήσουν και να εγκατασταθούν σε μια οποιαδήποτε περιοχή που δεν θα ενείχε στοιχεία κοινωνικής και στεγαστικής αποστέρησης, δηλαδή κακώς διατηρημένη, περιορισμένη και χωρίς εξαερισμό στέγαση και σε περιοχές με σχετικά υψηλή εγκληματικότητα όπου διεξαγόταν εμπορία ναρκωτικών και πορνεία. Το συμπέρασμα είναι ότι κανένας δεν θα νοίκιαζε ένα διαμέρισμα σε έναν μετανάστη εύκολα.

4.3. Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΜΗ-ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Στην παρούσα έρευνα, ως προς την επιλογή του μη-στατιστικού δείγματος οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με τη μέθοδο «χιονοστιβάδας» (snowball sampling) σύμφωνα με την οποία, ο/η κάθε μετανάστης/ μετανάστρια μεταναστών που έπαιρνε μέρος στην έρευνα οδηγούσε τον ερευνητή σε άλλους μετανάστες, μέλη ή μη μέλη των συλλογικών ενώσεων αυτών από το συγγενικό ή φιλικό ή συναδελφικό, ή ευρύτερο κοινωνικό δίκτυό του στην πόλη. Η επιλογή της παραπάνω μεθόδου, για ανάλογες έρευνες μεταναστευτικών πληθυσμών που περιλαμβάνουν εργαζομένους, και παρόμοιες μεθοδολογίες, είναι ο κανόνας (Cornelious, 1982:392; Billsborrow et. al., 1984:113).

¹⁶⁰² I. Psimmenos and Lazaridis, G. (2000) "Migrant Flows from Albania to Greece: Economic, Social and Spatial Exclusion", in R. King, G. Lazaridis and Ch. Tsardanidis (eds.) *Eldorado or Fortress? Migration in Southern Europe*. Great Britain: McMillan Press. pp.170-185.

Ο Cornelius (1982)¹⁶⁰³ παρέχει μια επισκόπηση των μεθοδολογιών που έχουν χρησιμοποιηθεί για να μελετηθούν οι χωρίς έγγραφα μετανάστες (παράνομοι)¹⁶⁰⁴. Επειδή δεν είναι δυνατό να καθοριστεί το σύνολο των χωρίς έγγραφα μεταναστών γενικά με ακρίβεια, ούτε να παρθεί δείγμα αυτού με τις συμβατικές διαδικασίες ποσοτικής δειγματοληψίας, καμία επιστημονικά έγκυρη και αξιόπιστη έρευνα τέτοιας φύσης για αυτό τον πληθυσμό είναι εφικτή¹⁶⁰⁵. Οι περισσότερες από τις δυσκολίες που προκύπτουν από την έρευνα τομέων για τους χωρίς έγγραφα (παράνομους) μετανάστες δεν είναι αζεπέραστες¹⁶⁰⁶. Η επιτόπια κοινωνική έρευνα (fieldwork) είναι πιθανό να είναι σύνθετη, δύσκολη και χρονοβόρα – τόσο στη προετοιμασία (σχεδιασμός οδηγού συνέντευξης και πιλοτικές συνεντεύξεις), τη διαξαγωγή (συνεντεύξεις κύριου μη-στατιστικού δείγματος) και την ολοκλήρωσή της (απομαγνητοφώνηση και ανάλυση) – αλλά μπορεί να πραγματοποιηθεί. Άτυπες ή έμμεσες μέθοδοι προσέγγισης των υποκειμένων, εκτίμησης και κατεύθυνσης των διαστάσεων των πιθανών προκαταλήψεων που εισάγονται στα στοιχεία με μια μη-τυχαία διαδικασία επιλογής μπορούν να αναπτυχθούν. Σε τελική ανάλυση, εντούτοις, οι ερευνητές, καθώς επίσης και οι καταναλωτές της εργασίας τους, θα πρέπει απλά να δεχτούν κάτι λιγότερο από τα συμβατικά αυστηρά πρότυπα της ποσοτικής δειγματοληψίας ερευνών εάν θέλουν να βρουν τις απαντήσεις σε πολλές από τις εμπειρικές ερωτήσεις που είναι στο επίκεντρο της συζήτησης τους χωρίς έγγραφα (παράνομους) μετανάστες και τις επιδράσεις της στην αμερικανική κοινωνία.

Περιττό είναι να αναφερθεί (Cornelius, 1982:381) ότι ένας κρυφός και μετακινούμενος πληθυσμός δεν μπορεί να επιλεχτεί μέσω μιας οποιασδήποτε ακριβούς ποσοτικής διαδικασίας, και ο συνολικός αριθμός των περιπτώσεων που μπορεί να παρατηρηθεί ή να συνεντευξιαστεί είναι πιθανό να είναι ουσιαστικά μικρότερος από ότι στη συμβατική δειγματοληπτική έρευνα¹⁶⁰⁷, ανεξάρτητα από τη

¹⁶⁰³ W. A. Cornelius (1982) "Interviewing Undocumented Immigrants: Methodological Reflections Based on Fieldwork in Mexico and the U.S.", *International Migration Review*, vol. 16, no.2, pp. 178-411.

¹⁶⁰⁴ Οι περισσότερες από τις μεθόδους που αναφέρει ο Cornelius (1982:378) έχουν εφαρμοστεί πρώτιστα στις μελέτες μεταναστών από το Μεξικό, αν και οι ίδιες μέθοδοι, καθώς επίσης και τα προβλήματα που συνδέονται με τη χρήση τους, μπορούν να ισχύσουν εξίσου στην έρευνα για τους χωρίς έγγραφα (παράνομους) μετανάστες από άλλες χώρες. Δίδοντας ιδιαίτερη προσοχή στη μελέτη των χωρίς έγγραφα μεταναστών (παράνομων) που δεν είναι υπό-προσωρινή κράτηση επιτήρησης των υπαλλήλων της υπηρεσίας ελέγχου των μεταναστών ή υπό-εκκρεμότητα εντολής απελάσεως κατά τη διάρκεια που μελετώνται. Ο Cornelius (1982:379) αναλύει μερικά από τα πρακτικά προβλήματα της επιτόπιας έρευνας στους χωρίς έγγραφα μετανάστες (παράνομους), δηλαδή: πώς να εντοπίσει και να αποκτήσει πρόσβαση στους συνεντευξιζόμενους, πώς να καθιερωθεί η αξιοπιστία του ερευνητή και να δημιουργηθεί συμπάθεια με τους πληροφοριοδότες (informants), πώς να αυξηθεί η αξιοπιστία και η ισχύς των απαντήσεων της συνέντευξης μέσω των ρυθμίσεων στη δομή του οδηγού συνέντευξης και στην τεχνική, και μια σειρά άλλων προβλημάτων, όπως η πληρωμή των πληροφοριοδοτών, η διατήρηση της εμπιστευτικότητας των στοιχείων της συνέντευξης που συνελέχθησαν από τα άτομα χωρίς έγγραφα κ.λπ., με τα όποια πρέπει να έρθει αντιμέτωπος με κάθε έναν που επιδιώκει να μελετήσει αυτόν τον πληθυσμό μέσω συνέντευξης (direct interview).

¹⁶⁰⁵ Κανένα από αυτά τα μακρο-ποσοτικά σύνολα στοιχείων δεν επιτρέπουν στον ερευνητή να διακρίνει μεταξύ των παράνομων μεταναστών και εκείνων που νόμιμα κατοικούν στις στη χώρα υποδοχής (Cornelius, 1982:380). Επιπλέον, ο αριθμός των χωρίς έγγραφα μετανάστων που αντιπροσωπεύονται σε αυτά τα δείγματα είναι πιθανό να είναι πάρα πολύ μικρός για να έχει μια σημαντική επίδραση στα γενικά αποτελέσματα. Η ελλοχούσανα προϋπόθεση της απόφασης των Αρχών να στηριχθούν πάνω σε αυτά τα ποσοτικά σύνολα στοιχείων ήταν ότι οι απαντήσεις σε πολλά θεμελιώδη ζητήματα σχετικά με τα χαρακτηριστικά και τις κοινωνικοοικονομικές επιδράσεις των παράνομων μεταναστών ήταν βασικά «άγνωστα» και «μη αναγνωρίσιμα». Η εμπειρία πολλών επιτόπιων ερευνών δείχνει ότι είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί σημαντική έκταση και χρήσιμη έρευνα για τους χωρίς έγγραφα (παράνομους) μετανάστες, παρά τα προβλήματα που περιλαμβάνονται στη δειγματοληψία ενός πληθυσμού μετακινούμενου.

¹⁶⁰⁶ Ο Cornelius (1982:381) σημειώνει ότι οι δυσκολίες μπορούν να ελαχιστοποιηθούν, εάν όχι να αποβληθούν, μέσω των κατάλληλων στρατηγικών για τον εντοπισμό και την πρόσβαση στους μετανάστες, οι τροποποιήσεις των τυποποιημένων τύπων ερωτηματολογίων και τεχνικών συνέντευξης, η χρήση των καλά εκπαιδευμένων ερευνητών που έχουν εκτείνει τις προσωπικές επαφές αντός της ερευνητικής κοινότητας, η προπαρασκευαστική έρευνα στις κοινότητες προέλευσης των μεταναστών, και μια σειρά άλλων από άλλες τεχνικές.

¹⁶⁰⁷ Είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν οι τεχνικές τυχαίας δειγματοληψίας εάν κάποιος περιορίζεται στη μελέτη: πρώτον, στους παράνομους μετανάστες που έχουν συλληφθεί ή δεύτερον, πρόσωπα με μια ιστορία της παράνομης μετανάστευσης σε μια χώρα υποδοχής

δευματοληπτική διαδικασία που χρησιμοποιείται. Έχουν υπάρξει πολυάριθμες μελέτες βασισμένες σε συνεντεύξεις με ένα τυχαίο δείγμα των συλληφθέντων παράνομων μεταναστών-προσώπων από τους οποίους πάρθηκαν συνεντεύξεις με τον καθένα ενώ ήταν ακόμα προφυλακισμένοι στα κέντρα κράτησης¹⁶⁰⁸. Κάθε μια από αυτές τις παραλλαγές στην προσέγγιση τυχαίας δειγματοληψίας έχει εντούτοις σημαντικούς περιορισμούς¹⁶⁰⁹.

Καταρχάς, οι μετανάστες με ασαφή νομική κατάσταση οι ίδιοι πρέπει να πειστούν για να βοηθήσουν στην έρευνα και κατόπιν πρέπει κάπως να δημοσιοποιήσουν την πρόθεσή τους να συνεργαστούν με τα μέλη της «πελατείας» ή των δικτύων τους¹⁶¹⁰. Για να εξασφαλιστεί αυτή η συνεργασία ήταν πρώτα απαραίτητο ο ερευνητής να συναντηθεί αρκετές φορές με τα «άτομα κλειδιά» ή με τους εκπροσώπους των υπό-έρευνα μεταναστευτικών συλλόγων, όπου στη συνέχεια με κάθε ένα από τα άτομα αυτά οδήγησε τον ερευνητή σε μη μέλη ή σε μέλη των αντίστοιχων συλλόγων αντίστοιχα¹⁶¹¹. Ένας άλλος τρόπος της απόκτησης αρχικών επαφών είναι μέσω της συμμετοχικής παρατήρησης¹⁶¹² στα

ΗΠΑ που συνεντεύξιούνται στον τόπο προέλευσής τους, αφότου επιστρέψουν από τις από τη χώρα προορισμού ή τρίτον, νόμιμα εισερχόμενους μετανάστες, πολλοί από τους οποίους ήταν στο παρελθόν παράνομοι αλλά που έχουν λάβει στη συνέχεια τα έγγραφα θεωρήσεων (visa) νόμιμης διαμονής. Τέτοια δείγματα δεν είναι απαραίτητα αντιπροσωπευτικά του φάσματος των παράνομων μεταναστών στην κοινωνία υποδοχής σε οποιαδήποτε δεδομένη στιγμή. Μπορούν να είναι αντιπροσωπευτικά ιδιαίτερα τμημάτων εκείνου του φάσματος, στο W. A. Cornelius (1982) "Interviewing Undocumented Immigrants: Methodological Reflections Based on Fieldwork in Mexico and the U.S.", *International Migration Review*, vol. 16, no. 2, p.381.

¹⁶⁰⁸ Μια αξιοσημείωτη εφαρμογή της προσέγγισης της τυχαίας δειγματοληψίας στην έρευνα για την παράνομη μετανάστευση είναι αυτή των τριών-σταθίων των Portes (1979: 1980 et al.), μια διαχρονική μελέτη των νόμιμων μεταναστών από το Μεξικό και την Κούβα στις Ηνωμένες Πολιτείες. Σε αυτή τη μελέτη το πρώτο κύμα των συνεντεύξεων έγινε με ένα τυχαίο δείγμα των Μεξικάνων μεταναστών που αναγνωρίστηκαν νόμιμα στις ΗΠΑ ως νόμιμοι διαμένοντες αλλοδαποί μέσω των δύο λιμανιών-εισόδων του Τέξας το 1973. Αντιπαράβλλοντας τις απαντήσεις σε διάφορες ερωτήσεις συνέντευξης, ο Portes (1979: 1980 et al.) υπολόγισε ότι σχεδόν το 70 τοις εκατό του δείγματος είχε ή/και στις ΗΠΑ για τις εκτεταμένες περιόδους ως χωρίς έγγραφα (παράνομοι) μετανάστες πριν από τη νομική είσοδό τους. Σε μια άλλη μελέτη, ένα δείγμα πιθανοτήτων των πιστοποιητικών γέννησης που αρχειοθετήθηκαν στο Νομό του Λος Άντζελες το 1980-1981 πάρθηκε, και οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με έναν γονέα, όπου σύμφωνα με το πιστοποιητικό γέννησης, είτε η μητέρα είτε ο πατέρας αναφερόταν στη μεξικανική προέλευση. Οι χωρίς έγγραφα (παράνομοι) μετανάστες μέσα σε αυτό το δείγμα προσδιορίστηκαν μέσω των ερωτήσεων συνέντευξης σχετικά με το νομικό τους καθεστώς. Η στρατηγική των χωρίς έγγραφα (παράνομων) μεταναστών αφορούσε επιστρέφουν στα σπίτια τους στο Μεξικό χρησιμοποιήθηκε σε μια σε εθνικού επιπέδου δειγματοληπτική έρευνα σε 62.500 μεξικανικές οικογένειες το Δεκέμβριο, του 1978, και τον Ιανουάριο, του 1979, από το Centro Nacional de Información Y Estadísticas del Trabajo (CENET), ένα τμήμα του Μεξικανικού Υπουργείου Εργασίας. Η ίδια προσέγγιση υιοθετήθηκε στη μελέτη της μετανάστευσης στις ΗΠΑ σε εννέα αγροτικές κοινότητες στο βορειοανατολικό μέρος της περιοχής του Jalisco, στο Μεξικό. Και στις δύο αυτές μελέτες, ένα πλαίσιο για την τυχαία δειγματοληψία πιθανοτήτων αναπτύχθηκε μέσω του προκαταρκτικής απογραφής των τοποθεσιών που επιλέχθηκαν για το συνολικό γίγισμο στο δείγμα.

¹⁶⁰⁹ Οι περισσότεροι επιτόπιοι ερευνητές (field researchers) έχουν διαπιστώσει ότι το δυσκολότερο μέρος επίδοσης μελετητές μεταξύ αυτού του πληθυσμού εντοπίζει και αποκτά πρόσβαση στους συνεντευξιζόμενους με όρους που θα επιτρέψουν την έγκυρη και αξιόπιστη συλλογή πληροφοριών από αυτούς. Υπάρχουν πολυάριθμοι τρόποι δημιουργίας αρχικών επαφών. Οι «τοπικοί παράγοντες-σημαντικά πρόσωπα» (local notables) μεταξύ του υπό-έρευνα μεταναστευτικού πληθυσμού σε μια «κοινότητα» μπορούν συχνά να πειστούν για να οδηγήσουν τον ερευνητή σε πιθανούς συνεντευξιζόμενους (Cornelius, 1982:385). Τέτοιοι «τοπικοί παράγοντες-σημαντικά πρόσωπα» περιλαμβάνουν χαρακτηριστικά τους εκπροσώπους των κοινοτικών οργανώσεων, τους ιερείς, τους κύριους, τους διευθυντές των συμβουλευτικών κέντρων μετανάστευσης και άλλων κοινωνικών φορέων και υπηρεσιών που ασχολούνται εκτενώς με το μεταναστευτικό πληθυσμό, τους δασκάλους και τους διοικητές δημοσίων σχολείων, τους κύριους εργοδότες, τους ιατρούς, τους ιατρικούς κοινωνικούς λειτουργούς και τους υπαλλήλους της τοπικής κυβέρνησης (Cornelius, 1982:385). Οι αρχικές επαφές με τις οικογένειες μεταναστών χωρίς έγγραφα (παράνομους) μπορούν επίσης να γίνουν μέσω των γυναικών που χρησιμοποιούν ως οι άπκοι «κοινοτικοί μεσίτες» με εκτενή προσωπικά δίκτυα. Η αρχική επαφή με τους μετανάστες χωρίς έγγραφα (παράνομους) μέσω των τοπικών «τοπικών παραγόντων-σημαντικών προσώπων» πραγματοποιείται συνήθως σε μια διαδικασία δύο ή τριών σταδίων.

¹⁶¹⁰ Παράδειγμα χωρίς, ο Cornelius (1982:386) σημειώνει ότι στην επίδοξη μελέτη για τους μετανάστες στο νομό του Σαν Ντιέγκο που πραγματοποιήθηκε από το Κέντρο Μελετών ΗΠΑ-Μεξικού στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια, στο San Diego (UCSD), έγινε εκτενής χρήση του μεταναστευτικού προγράμματος εκπαίδευσης του νομού για να βρεθούν οι πιθανοί «τοπικοί παράγοντες-σημαντικά πρόσωπα», στο W. A. Cornelius (1982) "Interviewing Undocumented Immigrants: Methodological Reflections Based on Fieldwork in Mexico and the U.S.", *International Migration Review*, vol. 16, no. 2, p.386.

¹⁶¹¹ Σε κάθε στάδιο της διαδικασίας, οι λεπτομερείς ενημερώσεις της φύσης και των στόχων της μελέτης παρέχονταν στους «υποψήφιους» συνεντευξιζόμενους. Ήταν επίσης απαραίτητο να δοθούν διαβεβαιώσεις ότι οποιοδήποτε μετανάστης ή μετανάστρις με ή χωρίς έγγραφα που συμμετείχαν στη μελέτη δεν θα εκτίθονταν σε κίνδυνο της εντοπισμού τους και αντίληψής τους από τις Αρχές.

¹⁶¹² Βλ. Α. Λυδάκη (1997) *Μαλακιά και Ρομά: Οι Τσιγγάνοι των Άνω Λιωσιών*. Αθήνα: Καστανιώτης.

φυσικά κοινωνικά περιβάλλοντα όπου οι μετανάστες συνανθροίζονται¹⁶¹³. Είναι δυνατό για τους συνεντευξιαζόμενους να ξεκινήσουν περιστασιακές συζητήσεις με άτομα που πρόσωπα είναι τακτικοί πελάτες σε ορισμένα εστιατόρια, μπάρ και μπακάλικα. Άλλοι πιθανοί συνεντευξιαζόμενοι μπορούν να βρεθούν στις εκκλησίες και τις ομάδες μελέτης της Βίβλου (Bible study groups), σε τοπικά ιατρεία που εξυπηρετούν τον μεταναστευτικό πληθυσμό, στους εργασιακούς χώρους και συλλόγους, στα κτήρια διαμερισμάτων όπου μεγάλοι αριθμοί μεταναστών κατοικούν και σχολεία που προσφέρουν τάξεις διδασκαλίας ελληνικών ή σε διάφορες εκδηλώσεις τους. Μια άλλη πιθανή πηγή επαφών είναι η προσωπικές επαφές από το φιλικό και συγγενικό δίκτυο του ερευνητή¹⁶¹⁴.

Σε άλλες μελέτες, την αρχική περίοδο επιτόπιας μελέτης σε μια περιοχή προέλευσης ακολούθησε μια συνέντευξη με μετανάστες από εκείνη την περιοχή, στην τρέχουσα περιοχή κατοικίας τους. «βασικών πληροφοριοδοτών» (key informant) (Cornelius, 1982:389) Τουλάχιστον το 90 τοις εκατό των μεταναστών ή μεταναστριών, από τους/ τις οποίους/ οποίες πάρθηκε συνέντευξη στην Αθήνα, προσεγγίστηκαν μέσω των φίλων, συναδέλφων και συγγενών τους. Αυτό ήταν δυνατό μέσω, πρώτον, του πολλαπλού αριθμού «ανθρώπων κλειδιά» που αναπτύχθηκε, και δεύτερον, των δικτύων φιλίας και συγγένειας που υπάρχουν μεταξύ του μεταναστευτικού πληθυσμού μέσα στην πόλη. Η βασική διαδικασία ήταν απλά να ερωτηθεί κάθε άτομο από το οποίο πάρθηκε συνέντευξη εάν είχε οποιουδήποτε φίλους ή συγγενείς, από την πόλη ή το χωριό του/ της, που ζουν στην Αθήνα. Σε κάθε μια από τις μεταναστευτικές «κοινότητες», ήταν συνήθως απαραίτητο προσεγγιστούν πολλαπλοί «πληροφοριοδότες» προκειμένου να βρεθούν συνεντευξιαζόμενοι. Η προσέγγιση που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα μελέτη ήταν αυτή της τεχνικής της «χιονοστιβάδας» (snowball sampling) (Cornelius, 1982¹⁶¹⁵; Goodman, 1961¹⁶¹⁶; Berg, 1988¹⁶¹⁷), σύμφωνα με την οποία κάθε συνέντευξη πραγματοποιείται με έναν συγγενή ή έναν φίλο ενός προηγούμενου συνεντευξιαζόμενου, ο οποίος έχει παράσχει στον ερευνητή τις κατάλληλες συστάσεις και βοήθειες στην πραγματοποίηση της επαφής με άλλα μέλη του κοινωνικού δικτύου του. Οι πρώτοι συνεντευξιαζόμενοι βοηθούν έτσι τον ερευνητή να

¹⁶¹³ Συλλέχθηκαν στοιχεία στη διαδικασία της συμμετοχικής παρατήρησης γεγονότων, εκδηλώσεων, καταστάσεων και συνελύσεων καθ' όλα τα στάδια της έρευνας.

¹⁶¹⁴ Πολύ συχνά, οι ερευνητές που απασχολούνται σε αυτόν τον τύπο μελέτης έχουν τους προσωπικούς φίλους και ή συγγενείς σε κάποιες περιπτώσεις που είναι χωρίς έγγραφα (ανεπίσημοι) μετανάστες, ή που μπορούν να κάνουν την άμεση επαφή με χωρίς έγγραφα (ανεπίσημοι) μετανάστες στην περιοχή. Με άλλα λόγια, σε αυτή την περίπτωση, οι ερευνητές οι ίδιοι είναι μέρος των μεταναστευτικών δικτύων συγγένεια-φιλίας της υπό-έρευνα ομάδας. Σε διάφορες μελέτες, η αρχική επαφή με τους χωρίς έγγραφα (παράνομους) μετανάστες έχει γίνει πρώτιστα σε εργοτάξια ή μέσω των εργολάβων εργασίας, ιδιαίτερα στις βιομηχανίες όπου οι μετανάστες τείνουν να συγκεντρώνονται, όπως τα εστιατόρια, η βιομηχανία ενδυμάτων, οι αγροτικές εργασίες, περιοχές οικοδομικών κατασκευών, εγκαταστάσεις επεξεργασίας τροφίμων, κ.λπ. Κανονικά το πρώτο βήμα στην δημιουργία τέτοιων χώρο-βασισμένων επαφών είναι να εξασφαλιστεί η συνεργασία των εργοδοτών, των προϊσταμένων των πληρωμάτων και άλλων εποπτικών προσωπικού σε κάθε εταιρία. Αυτό μπορεί να γίνει, αν και διάφορες χρονοβόρες ενημερωτικές συναντήσεις και επαναλαμβανόμενες διαβεβαιώσεις εμπιστευτικότητας είναι συνήθως απαραίτητες σε κάθε περίπτωση. Μια άλλη στρατηγική για την απόκτηση πρόσβασης που έχει αποδειχθεί επιτυχής σε διάφορες επιτόπιες μελέτες περιλαμβάνει την εκτενή προπαρασκευαστική εργασία σε μεταναστευτικές περιοχές καταγωγής στη χώρα προέλευσης. Σε μερικές περιπτώσεις, η επιτόπια έρευνα δεν επεκτείνεται πέρα από τις περιοχές καταγωγής που περιορίζουν τους συνεντευξιαζόμενους στους επιστρέφοντες μετανάστες ή/ και στους συγγενείς των μεταναστών που εργάζονται ακόμα στις χώρες προορισμού.

¹⁶¹⁵ W. A. Cornelius (1982) "Interviewing Undocumented Immigrants: Methodological Reflections Based on Fieldwork in Mexico and the US". *International Migration Review*, vol.16, no.2, pp.378-411.

¹⁶¹⁶ L. A. Goodman (1961) "Snowball Sampling". *The Annals of Mathematical Statistics*, vol.32, no.1, pp.148-170.

¹⁶¹⁷ S. Berg (1988) "Snowball Sampling" in S. Kotz and N. L. Johnson (eds.) *Encyclopedia of Statistical Sciences*, vol. 7. New York: Wiley, pp.7817-7821.

καθιερώνει μια αξιοπιστία και συμπάθεια με διαδοχικά κύματα των συνεντευξιαζομένων (Cornelius, 1982:392). Το δείγμα επεκτείνεται συνεχώς, ως απάντηση στις παραπομπές από τα προηγούμενα συνεντευξιαζόμενα πρόσωπα. Μεταξύ του μεταναστευτικού πληθυσμού, αυτή η προσέγγιση στη συλλογή δεδομένων επιτρέπει στον ερευνητή να εκμεταλλευθεί ένα φυσικό κοινωνιολογικό φαινόμενο, δηλαδή το γεγονός ότι η πλειοψηφία των μεταναστών, και με ή χωρίς έγγραφα (νόμιμων ή παράνομων), προσωρινών και μόνιμων, που εργάζονται σε μια χώρα υποδοχής είναι δένω στα εκτενή δίκτυα συγγένειας ή φιλίας (Cornelius, 1982:392)¹⁶¹⁸.

Πολλοί ερευνητές που έχουν χρησιμοποιήσει την τεχνική της «χιονοστιβάδας» μεταξύ των δικτύων συγγένειας ή φιλίας των χωρίς έγγραφα (παράνομων) μεταναστών την έχουν βρει ότι είναι γενικά επιτυχής στη διατήρηση των ποσοστών άρνησης¹⁶¹⁹ σε χαμηλά επίπεδα και στη διευκόλυνση της διεξαγωγής των συνεντεύξεων (Cornelius, 1982:392)¹⁶²⁰. Η διαδικασία της δειγματοληψίας «χιονοστιβάδας» μέσα στα δίκτυα συγγένειας ή φιλίας τείνει να προκαταλάβει το προκύπτον δείγμα προς τους μόνιμους αποίκους ή τουλάχιστον τους επί-μακρών διαμένοντες στη χώρα υποδοχής: άνθρωποι που έχουν τις σταθερές καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, εργασίες στην πόλη, δηλαδή αυτό που αποκαλείται «συγκεκριμενοποιημένη χρηματοδότηση» (cover-up sponsorship), δηλαδή, εργάζονται για τους εργοδότες που δεν θα τους «καταδώσουν» στις Αρχές προκειμένου να αποφύγουν τις πλήρεις αμοιβές στον μετανάστη (Cornelius, 1982:393). Τείνουν επίσης να έχουν σταθερότερες συνθήκες

¹⁶¹⁸ Μελέτες σε χωρίς έγγραφα (παράνομους) μετανάστες ανέδειξαν ότι το δίκτυο συγγένειας ή φιλίας είναι κεντρικό στην απόφαση τους να μεταναστεύσουν καθώς επίσης και για τη μετά-τη-μετανάστευση κατάσταση τους στη χώρα υποδοχής (Cornelius, 1982:392). Το δίκτυο συγγένειας ή φιλίας καθορίζει κατά ένα μεγάλο μέρος τη θέση των πιθανών ευκαιριών απασχόλησης, οι οποίες φαίνονται να είναι ο αρχικός καθοριστικός παράγοντας της επιλογής του μετανάστη ως προς τη χώρα προορισμού (Cornelius, 1982:392). Καθώς ο μετανάστης φθάνει στη χώρα προορισμού, τα μέλη του δικτύου συγγένειας ή φιλίας του τον συστήνουν σε πιθανούς εργοδότες, συχνά οι ίδιοι απασχολούν τους συγγενείς ή φίλους τους τους ίδιους, βοηθούν στη διευθέτηση της κατοικίας τους, τους παραπέμπουν στις πηγές ιατρικής φροντίδας, τους παρέχουν τις ψυχολογικές ευκαιρίες και χρησιμεύουν ως μια συναισθηματική ομάδα υποστήριξης (Cornelius, 1982:392).

¹⁶¹⁹ Ο Cornelius (1982:392) σημειώνει ότι στην επιτόπια μελέτη του το 1978 που χρησιμοποίησε την τεχνική της «χιονοστιβάδας», είχε μόνο τρεις γνωστές ή πιθανές αρνήσεις μεταξύ του συνόλου περισσότερων από 200 πιθανών συνεντευξιαζόμενων τους οποίους ήξερε ότι διέμεναν στις τοποθεσίες που επισκέφτηκε στην Καλιφόρνια και στο Ιλλινόις. Το ποσοστό άρνησης μεταξύ των περισσότερων από 2.200 συνεντεύξεων με τους Μεξικάνους μετανάστες στον Νομό του Σαν Ντιέγκο που ολοκλήρωσε το 1981-1982 ήταν επίσης πολύ χαμηλό. Ήταν δυνατό για τους συνεντευξιαστές στη μελέτη των Νομών του Σαν Ντιέγκο να πραγματοποιούν συνεντεύξεις με μερικούς χωρίς έγγραφα (παράνομους) Μεξικάνους μετανάστες χωρίς παραπομπές από προηγούμενους συνεντευξιαζόμενους (δηλ. έξω από ένα δίκτυο συγγένειας ή φιλίας), αλλά σε αυτές τις περιπτώσεις μέχρι τέσσερις ή πέντε προκαταρκτικές του επισκέψεις ήταν απαραίτητες να πείσουν άτομο να δώσει συνέντευξη. Κατά συνέπεια στους ακριβείς όρους κόστους ή κέρδους, η «χιονοστιβάδα» μέσα στα δίκτυα συγγένειας ή φιλίας είναι κατά πολύ η καλύτερη στρατηγική, στο W. A. Cornelius (1982) "Interviewing Undocumented Immigrants: Methodological Reflections Based on Fieldwork in Mexico and the US", *International Migration Review*, vol. 16, no.2, p.393.

¹⁶²⁰ Ένα άλλο πλεονέκτημα αυτής της στρατηγικής είναι ότι επιτρέπει στον ερευνητή για να διεισδύσει, μέσα στην ίδια μελέτη, σε όλα τα σημαντικά υποσύνολα του υπό-έρευνα χωρίς έγγραφα (παράνομων): προσωρινοί και μόνιμοι μετανάστες, τα με έγγραφα και χωρίς έγγραφα, πρόσωπα που απασχολούνται στις μικρότερες επιχειρήσεις και τα ιδιωτικά νοικοκυριά που μπορεί να αγνοηθούν σε άλλα είδη πλειώνων δειγματοληψίας, καθώς επίσης και τους μετανάστες που είναι αυτοαπασχολούμενοι, όπως καθώς οι πλανόδιοι κηπουροί κ.λπ. Η ποικιλομορφία των δικτύων συγγένειας ή φιλίας είναι επίσης ένα σημαντικό πλεονέκτημα του να αποκτήσει κανείς πρόσβαση στους χωρίς έγγραφα (παράνομους) μετανάστες. Οι μετανάστες (με έγγραφα) νόμιμοι μπορούν να παράσχουν προσωπικές συστάσεις στους χωρίς έγγραφα (παράνομους) φίλους και συγγενείς τους. Στα πλαίσια μιας τέτοιας έρευνας ο ερευνητής θα συναντήσει και νόμιμους ή σε ημι-νόμιμη ή ημ-παράνομη νομική κατάσταση. Δηλαδή, οι μετανάστες που είναι συνήθως μέρος ενός μεγαλύτερου δικτύου που αποτελείται από πρόσωπα με ποικίλο νομικό καθεστώς δηλαδή, πολύ συχνά, οι νόμιμοι και οι παράνομοι ζουν στην ίδια οικογένεια. Παραδείγματος χάριν, ένας ο άνδρας της οικογένειας που θα έρθει στην χώρα υποδοχής θα μπει σε αυτή στην αρχή χωρίς έγγραφα, ή το αντίθετο, αλλά η σύζυγός του ή κάποιος άλλος συγγενής του που μοιράζεται το σπίτι ή το διαμέρισμα, ήρθε παράνομα και παρέμεινε χωρίς έγγραφα ή σε μια ημ-παράνομη κατάσταση. Η δειγματοληψία «χιονοστιβάδας» επιτρέπει επίσης στον ερευνητή να επαληθεύσει τις πληροφορίες που παρέχονται από έναν ερωτώμενο με πληροφορίες που λαμβάνονται από άλλα μέλη του δικτύου συγγένειας ή φιλίας του συνεντευξιαζόμενου. Για να διατηρηθεί η εμπιστευτικότητα των συνεντεύξεων, τέτοια επαλήθευση πρέπει να γίνει με την εξέταση των ολοκληρωμένων οδηγιών συνέντευξης παρά κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Έτσι δεν υπάρχει καμία ευκαιρία να επιδιωχθούν εξηγήσεις για τις προφανείς αποκλίσεις. Εντούτοις, αυτό παραμένει μια πολύτιμη μέθοδος για το πιθανό λάθος των συνεντευξιαζόμενων σε ορισμένες ερωτήσεις.

διαβίωσης, μερικοί έχουν αγοράσει ακόμη και σπίτια (Cornelius, 1982:394). Λαμβάνοντας υπόψη τη μακρά διαμονή τους στη χώρα υποδοχής, έχουν αποκτήσει περισσότερους φίλους, ή ένα «φανταστικό σόν» (Cornelius, 1982:394) και υποστηρίζουν τη διαδικασία μετανάστευσης των περισσότερων συγγενών τους από τη χώρα προέλευσης, στη χώρα υποδοχής. Είναι επίσης πιο γνωστοί ως από τοπικοί «σημαίνοντες της κοινότητας» (community influentials) στους οποίους ο ερευνητής μπορεί να στηριχθεί για τις αρχικές επαφές. Για όλους αυτούς τους λόγους, οι επι-μακρών διαμένοντες είναι πιθανότερο να εμφανιστούν στα δείγματα της «χιονοστιβάδας» από ότι οι νεοφερμένοι ή οι πιο προσωρινοί μετανάστες (Cornelius, 1982:394). Επίσης, λόγω των σταθερότερων ρυθμίσεων κατοικίας τους, οι επι-μακρών διαμένοντες είναι συνήθως πολύ ευκολότερα να εντοπιστούν από τους ερευνητές¹⁶²¹. Μια πιθανή λύση είναι, ότι κανείς θα πρέπει να ωθεί τους συνεντευξιαζόμενους να μην ξεχνούν τους νεοφερμένους ή τους εποχιακούς μετανάστες μεταξύ των φίλων και των συγγενών που συστήνονται στον ερευνητή ως ενδεχόμενοι συνεντευξιαζόμενοι (Cornelius, 1982:394)¹⁶²².

Στη φάση ανάλυσης στοιχείων, τα σύνολα στοιχείων που συλλέγονται μέσω άλλων μεθόδων, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για λόγους σύγκρισης, για να συμβάλουν στην αξιολόγηση της αντιπροσωπευτικότητας των συνεντεύξεων που προσδιορίζονται μέσω της διαδικασίας της «χιονοστιβάδας». Είναι επίσης δυνατό να ελέγξει κανείς τις εσωτερικές-λειτουργικές συνέπειες σε μερικές βασικές ιδιότητες, με τη σύγκριση των ερωτώμενων που περνούν από συνέντευξη σε μια «χιονοστιβάδα» με εκείνους που διαμορφώνουν άλλες διακριτικές «χιονοστιβάδες» στο συνολικό δείγμα. Η διαδικασία ολοκληρώνεται όταν η «χιονοστιβάδα» αρχίζει επιστρέφει στον εαυτό της, όταν κάθε νέος πιθανός υποψήφιος για συνέντευξη, υποδεικνύμενος από κάποιο/α προηγούμενο/η δίδοντα/δίδουσα συνέντευξη είναι πρόσωπο που έχει περάσει από συνέντευξη ήδη.

Η έρευνα επιζητώντας συνεντευξιαζόμενους μη μέλη των εργασιακών συλλόγων απέφυγε την πρόσβαση σε μετανάστες και μετανάστριες μέσω των υπο-εξέτασθ συλλόγων. Αυτό συνέβη διότι εάν οι «άνθρωποι κλειδιά» της έρευνας ήταν μέλη των εν λόγω συλλόγων, το δείγμα να παρουσίαζε αρκετές ταυτίσεις απόψεων και έντονες ομοιότητες. Κάτι που θα οδηγούσε στο να επέλθει το σημείο κορεσμού των συνεντεύξεων πολύ πριν εξαντληθεί το σύνολο των υπό διερεύνηση ζητημάτων. Το τελευταίο επιβεβαιώθηκε όταν πάρθηκαν συνεντεύξεις από τους εκπροσώπους και τα μέλη των εργασιακών συλλόγων.

¹⁶²¹ Το αποτέλεσμα, σε όλες τις σημαντικές μελέτες που ολοκληρώνονται μέχρι σήμερα που έχουν χρησιμοποιήσει αυτήν την διαδικασία δειγματοληψίας, ένα πολύ μεγαλύτερο ποσοστό μακροπρόθεσμων κατοίκων στη χώρα υποδοχής έχει βρεθεί στις μελέτες των χωρίς έγγραφα (παράνομων) μεταναστών, στο W. A. Cornelius (1982) "Interviewing Undocumented Immigrants: Methodological Reflections Based on Fieldwork in Mexico and the US", *International Migration Review*, vol.16, no.2, p.394.

¹⁶²² Μια άλλη λύση είναι να αναζητηθούν αρχικές επαφές στα εργοτάξια όπου οι προσωρινής διαμονής μετανάστες τείνουν να υπερισχύουν, καθώς και στα αγροκτήματα, στους βρεφικούς σταθμούς, στις οικοδομές. Άλλοι τρόποι για την αύξηση της αντιπροσωπευτικότητας των δειγμάτων «χιονοστιβάδας» περιλαμβάνουν την διείσδυση σε όσο το δυνατόν περισσότερα δίκτυα συγγένειας ή φιλίας κατά τη διάρκεια της επιτόπιας έρευνας, τον διασκορπισμό διασκορπίζοντας των αρχικών σημείων επαφής σε όσο το δυνατόν διεκταμένη γεωγραφική περιοχή και διεκταίνοντας τις πηγές των αρχικών επαφών περιλαμβάνοντας τους φορείς κοινωνικούς υπηρεσιών, τις εκκλησίες, τα κέντρα εκπαίδευσης ενηλίκων και άλλες οργανώσεις ή ιδρύματα, καθώς οι «κοινότητες» που έχουν διαφορετικά είδη «πελατειών» (clienteles) (Cornelius, 1982:394).

Η αξιοπιστία και η ισχύς των απαντήσεων της συνέντευξης μπορούν να αυξηθεί από τις κατάλληλες τροποποιήσεις του οδηγού συνέντευξης και του ύφους της συνέντευξης, που ανταποκρίνεται στα ειδικά χαρακτηριστικά αυτού του μεταναστευτικού πληθυσμού (Cornelius, 1982:395). Ένα ιδιαίτερα δομημένο εργαλείο έρευνας επιβαρυνόμενο με καθορισμένες-εναλλακτικές, ερωτήσεις «αναγκασμένης επιλογής», είναι γενικά ακατάλληλο για αυτόν τον πληθυσμό. Το αποτελεσματικότερο είδος οδηγού συνέντευξης περιέχει πολυάριθμο αριθμό ερωτήσεων που δίνουν στον εναγόμενο μια ευκαιρία «να πει την ιστορία του», την εμπειρία του στην αγορά εργασίας, η εμπειρία του όσον αφορά στα δημόσιους θεσμούς, την εμπειρία της μετανάστευσης, την άποψή τους για τον εργασιακό σύλλογο των συμπατριωτών του και ούτω καθεξής, με όσο το δυνατόν λιγότερη επιβάρυνση ή παρέμβαση από τον ερευνητή¹⁶²³. Αυτό όχι μόνο βοηθά στο να κρατηθεί κρατήσει το κίνητρο των ερωτώμενων υψηλό, είναι επίσης αρκετά αρμόζον υπό μια τεχνική, μέτρησης έννοια (Cornelius, 1982:395)¹⁶²⁴. Επιπλέον, ο ερευνητής θα πρέπει να καθοδηγηθεί για να αξιοποιήσει στο μέγιστο το πιο εύκαμπτο, «ανοικτών ερωτήσεων» οδηγού συνέντευξης με την εισαγωγή των νέων ερωτήσεων «ελέγχου» (probe) (Cornelius, 1982:395; Gubrium, 1988)¹⁶²⁵ που διερευνούν τις απαντήσεις εις βάθος, αποφεύγοντας όμως την ώθηση σε συγκεκριμένες απαντήσεις (prod)¹⁶²⁶. Συνήθως, ο ερευνητής δεν έχει καμία πληροφορία για τη

¹⁶²³ Ο Cornelius (1982:396) αναφέρει πως η επιτόπια μελέτη του το 1978 ήταν, εντούτοις, σχετικά μια μικρή, με 185 συνεντεύξεις, δηλαδή υλοποίηση από έναν άνθρωπο. Η πολύ μεγαλύτερη μελέτη, με 2.200 συνεντεύξεις, που πραγματοποιήθηκε στο Νομό του Σαν Ντίεγκο με μια ομάδα περίπου 15 επιτόπιων ερευνητών δεν επέτρεψε το είδος ευελιξίας στον τύπο συνέντευξης από το σχήμα και το ύφος που υπήρχε στην πρώτη μελέτη. Εντούτοις, κάθε καταβλήθηκε προσπάθεια να διατηρηθεί την κατάσταση συνέντευξης όσο το δυνατόν πιο άτυπη και πιο συνομιλητική. Ένας τυποποιημένος, γραπτός οδηγός συνέντευξης χρησιμοποιήθηκε, αλλά οι ερευνητές εκπαιδεύθηκαν να κάνουν «ενσωματωμένες ερωτήσεις» (embedded questioning), δηλαδή, να προσπαθήσουν να κάνουν τις τυποποιημένες ερωτήσεις ερευνών να φανούν ως μέρος μιας κανονικής συνομιλίας. Αυτό περιλαμβάνει καλή δυνατότητα λεκτικής «μετάβασης», που δεν διευκρινίζονται πάντα στο γραπτό οδηγό συνέντευξης, καθώς επίσης και τις συχνές παύσεις για συνομιλία όχι άμεσα σχετικές με τις τυποποιημένες ερωτήσεις ή τις απαντήσεις του συνεντευξιζόμενου σε αυτές τις ερωτήσεις. Το αποτέλεσμα αυτού του ύφους συνέντευξης ήταν μια σχετικά μακράς διάρκειας συνέντευξη, που υπολογίζεται κατά μέσο όρο μεταξύ 120 και 190 λεπτών. Ιδιαίτερη προσοχή λήφθηκε κατά τη διάρκεια αυτής της εκτενούς συνέντευξης στην επίσημηση για τη προόδου στις απαντήσεις των ερωτήσεων του οδηγού συνέντευξης, καθώς επίσης και στο «κόψιμο» (break) ερωτήσεων, δηλαδή μια σειρά μη-εφαρμοσμένων ερωτήσεων στο υποκείμενο της έρευνας, για παράδειγμα, «(...) Αυτές οι ερωτήσεις δεν ισχύουν για σας, έτσι θα συνεχίσουμε (...)». Οι ερευνητές επίσης θα πρέπει να διατηρήσουν το μέγιστο πιθανό βαθμό άμεσης επαφής με τα μάτια με τον ερωτώμενο. Κατά την εξέταση ανοικτών ζητημάτων, αυτό απαιτεί συχνά από τον ερευνητή να κάνει μόνο αποσπασματικές σημειώσεις για την απάντηση, και να τις συμπληρώνει μετά την ολοκλήρωση της συνέντευξης. Άλλοι ερευνητές έχουν βρει ότι το όργανο καταγραφής-μαγνητόφωνο (tape recorder) είναι ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο στην καταγραφή των συνεντεύσεων με τους χωρίς έγγραφα (παράνομους) μετανάστες όσο το δυνατόν πιο άτυπα και λιγότερο απειλητικά για εκείνους. Εντούτοις, η χρήση του μαγνητόφωνου σε μια μεγάλης κλίμακας μελέτη για την καταγραφή όλων των απαντήσεων της συνέντευξης δεν είναι πρακτική. Οι δυσκολίες απομαγνητοφώνησης των απαντήσεων της συνέντευξης και επεξεργασίας από τα προφορικού λόγου αντίγραφα ταινιών σε γραπτό κείμενο είναι εξαντλητική (Kvale, 1997:86). Ο Cornelius (1982:397) τονίζει χαρακτηριστικά ότι και οι 185 τριώρες συνεντεύξεις που μαγνητοφώνησε το 1978 απείχαν σχεδόν δύο έτη για να απομαγνητοφωνηθούν, να και να αναλυθούν.

¹⁶²⁴ Οι χωρίς έγγραφα (παράνομοι) μετανάστες είναι ένας εξαιρετικά ετερογενής πληθυσμός, που αντιπροσωπεύει μια πολυπλοκότητα διαφορετικών καταστάσεων από την άποψη του νομικού καθεστώτος, ιστορία μετανάστευσης, δεσμούς με την εγχώρια κοινότητα, την οικογένεια και την επαγγελματική κατάσταση και ούτω καθεξής (Cornelius, 1982:395). Είναι ουσιαστικά αδύνατο, ακόμη και με την εκτενή προ-πilotική έρευνα, να σχεδιαστεί ένα ιδιαίτερα δομημένο ερωτηματολόγιο που θα συνέλαμβανε επαρκώς την πλήρη σειρά των ιδιοτήτων και της εμπειρίας που αντιπροσωπεύονται μεταξύ αυτής της ομάδας ανθρώπων. Ένας «ανοικτών ερωτήσεων» οδηγός συνέντευξης θα συλλάμβανε πολύ περισσότερα από την παραλλαγή.

¹⁶²⁵ Ο Cornelius (1982:395) σημειώνει ότι χρησιμοποίησε αυτή την τεχνική εκτενώς να συλλέξει συνεντεύξεις από στην Καλιφόρνια και το Ιλλινόις κατά τη διάρκεια του 1978. οι οικίες δεν χρησιμοποιήσαν τυποποιημένο, γραπτό ερωτηματολόγιο. Οι ερωτήσεις που ο ίδιος είχε αναπτύξει για αυτό το σύνολο συνεντεύσεων ήταν εύκολο να απομνημονευτούν έτσι ώστε να μπορούν να απευθυνθούν σε οποιαδήποτε ακολουθία. Νέες ερωτήσεις αναδύονταν-προτάσσονταν συχνά από τις απαντήσεις του συνεντευξιζόμενου, ευρέθηκαν επί τόπου και παρενέβησαν στη συνέντευξη σε οποιοδήποτε σημείο. Νέα θέματα «προτεινόνταν» συνεχώς από τους ερωτώμενους, και πολλά από αυτά ακολούθηθηκαν στις επόμενες συνεντεύξεις. Σε αυτήν την μελέτη, η ολοκλήρωση εμπειρία εργασίας υπαίθριου ήταν συσσωρευτική, δηλαδή, όλες οι πληροφορίες που παρήχονταν από τις προηγούμενες συνεντεύξεις εφαρμόστηκαν στη διατύπωση των ερωτήσεων για κάθε διαδοχική συνέντευξη, στο W. A. Cornelius (1982) "Interviewing Undocumented Immigrants: Methodological Reflections Based on Fieldwork in Mexico and the US", *International Migration Review*, vol.16, no.2, p.396.

¹⁶²⁶ Προσοχή έπρεπε επίσης να ληφθεί στην εν λόγω διατύπωση συγκεκριμένων ερωτήσεων για να ελαχιστοποιηθεί η ευαισθησία ορισμένων θεμάτων που πρέπει να συζητηθούν στις συνεντεύξεις με τους χωρίς έγγραφα (παράνομους) μετανάστες (Cornelius, 1982:397). Το προφανέστερο παράδειγμα είναι η ερώτηση για τη νομική κατάσταση του ερωτώμενου.

νομική κατάσταση του μετανάστη ή της μετανάστριας, όπου συνήθως κανείς προχωρά στη μελέτη υποθέτοντας ότι η πλειοψηφία των συνεντευξιζόμενων είναι χωρίς έγγραφα (παράνομοι), εκτός και αν αποδειχθεί κάτι διαφορετικό κατά τη διάρκεια της συνέντευξης (Cornelius, 1982:397)¹⁶²⁷.

Στο πρώτο στάδιο (Bell, 1987) επιλέχθηκαν άτομα με προκαθορισμένα χαρακτηριστικά, όπως μετανάστες/τριες με μια ικανότητα πρόσβασης στον υπό έρευνα πληθυσμό, δηλαδή που ήταν μέλη του εργασιακού τους συλλόγου και είχαν επαφές με μέλη και μη μέλη αυτού. Τα άτομα λειτούργησαν ως «άνθρωποι κλειδιά» (key people) (Berg, 1988) δίνοντας ονόματα άλλων μεταναστών και συνέστησαν στον ερευνητή άλλα άτομα σχετικά με το αντικείμενο της έρευνας. Στη συνέχεια αυτά τα άτομα, με τη σειρά τους, περιλαμβάνονται στην έρευνα και στη συνέχεια, συνέστησαν άλλα άτομα στον ερευνητή κ.ο.κ. (Κυριαζή, 2005:119;). Γενικά, η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται όταν είναι δύσκολο να εντοπιστεί ο υπο-έρευνα πληθυσμός. Η μέθοδος ξεκινάει με τη σύσταση του ερευνητή στο/η μετανάστρια από ένα αξιόπιστο άτομο. Πρόκειται για κάτι που είναι εξαιρετικά σημαντικό, καθώς η εύλογη δυσπιστία των μεταναστών είναι ένας αρνητικός παράγοντας που δυσκολεύει την ερευνητική διαδικασία. Επιπλέον, αναπτύχθηκαν επαφές και αποκτήθηκε η εμπιστοσύνη των εκπροσώπων των υπο-έρευνα μεταναστευτικών εργασιακών συλλόγων, δηλαδή της «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα»¹⁶²⁸, της «Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος»¹⁶²⁹, της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», και της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα»¹⁶³⁰, αλλά και με άλλους συλλόγους και μέλη τους¹⁶³¹. Επίσης δημιουργήθηκε και διατηρήθηκε, πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το πέρας των σταδίων

¹⁶²⁷ Ο Cornelius (1982:397) αναφέρει ότι στην επίτοια μελέτη του το 1978, δεν απηύθυνε ποτέ άμεσα την ερώτηση εάν ο ερωτώμενος είχε ή όχι έγγραφα και αναλόγως την απάντηση του/ της, απηύθυνε μια πολύ λιγότερη απειλητική, τουλάχιστον με τον τρόπο της ερώτησης. Όπως ήταν προφανές από την απάντηση σε αυτήν την αρχική ερώτηση ότι ο ερωτώμενος είχε ή όχι έγγραφα, ακολουθούσε αμέσως μια σειρά ερωτήσεων για τον τρόπο εισόδου στη χώρα υποδοχής, τις προσπάθειες να αποκτηθούν νομικά έγγραφα, τις συναλλαγές με τους λαθρέμπορους παράνομων μεταναστών (coyotes στις ΗΠΑ), τις συναλλαγές με τους δικηγόρους για θέματα μετανάστευσης και σχετικά θέματα. Ο Cornelius (1982:398) επισημαίνει ότι στη μελέτη του Νομού του Σαν Ντιέγκο διαπιστώθηκε ότι οι ερωτήσεις των πιο ευαίσθητων θεμάτων δεν αφορούσαν τη νομική κατάσταση, ή ακόμα και τα προσωπικά προβλήματα υγείας, αλλά μάλλον τα οικονομικά θέματα της οικογένειας. Οι ερωτήσεις για τα επίπεδα αμοιβών, τις πληρωμές υπερωριών, κρατήσεις ή μειώσεις ή μη παροχή δελτίων κοινωνικής ασφάλισης, τους φόρους του κρατικού εισοδήματος, την ιατρική ασφάλεια, τη συμμετοχή σε συλλόγους ή τα συνδικάτα, και άλλα ανάλογα στοιχεία αποσπούσαν συχνά μια αρνητική αντίδραση, ειδικά όταν δεν μπορούσε ο ερωτώμενος να θυμάται τις ακριβείς μειώσεις ή κρατήσεις των μισθοδοτικών καταστάσεων και ο ερευνητής έπρεπε να ζητήσει να του δοθεί ένα έγγραφο ελέγχου προκειμένου να ληφθούν αυτές οι πληροφορίες. Βάσει των αποτελεσμάτων της προ-ερευνητικής φάσης, δεν χρησιμοποιήθηκαν ερωτήσεις για τα ακριβή επίπεδα αμοιβών και εισοδήματος, ενώ πρόσθετες ερωτήσεις υποβλήθηκαν σε εκείνους που πληρώνονταν από τους εργοδότες τους σε μια αμοιβή-ανά έργο (piece-rate). Επίσης ο Cornelius (1982:398) συμπληρώνει ότι διαπιστώθηκε ότι μετά την μετά-τη-συνέντευξη περίοδο (post-interview period), αφότου έχει απαντήσει ο ερωτώμενος σε όλες τις εφαρμόσιμες ερωτήσεις στον επίσημο οδηγό συνέντευξης, παράσχεται μια ιδανική ευκαιρία για συμπληρωματικές, ποιοτικές πληροφορίες. Πολλοί ερωτώμενοι προσκάλεσαν τους ερευνητές για να περάσουν λίγο χρόνο στα σπίτια τους, να μιλήσουν ανεπίσημα μαζί με φαγητό ή ποτό. Έχει διαπιστωθεί ότι αυτό είναι συχνά ο χρόνος όταν οι ερωτώμενοι «ανοίγονται» αληθινά, ενσχυόντας νέες λεπτομέρειες για την κατάσταση διαβίωσής τους, την οικογενειακή ζωή, τις αξιολογήσεις της ζωής τους στη χώρα υποδοχής και σε άλλα θέματα που αναφέρθηκαν στον οδηγό συνέντευξης (Cornelius, 1982:399). Κατά τη διάρκεια της άτυπης, μετά-τη συνέντευξη «περίοδο πολυλογία για παράπονα» (rap session) πολλοί σχολίασαν το πόσο αισθάνονται αντιπάλια να ζουν στην απομόνωση στη χώρα υποδοχής, θέλοντας να πάνε μέρη και να κάνουν πολλά πράγματα, αλλά όντας μη ικανοί για αυτό λόγω του κινδύνου της σύλληψης και απέλασης. Τέλος, διαπιστώθηκε ότι ενώ ενδεχόμενοι συνεντευξιζόμενοι ήταν πιθανότερο να προσδιοριστούν σε μια πιο άτυπη ατμόσφαιρα συζήτησης μετά-τη-συνέντευξη με τον μετανάστη ή τη μετανάστρια, καθιστώντας τη διαδικασία αυτή ζωτικής σημασίας στη διατήρηση των «χιονοστιβάνων» σε κίνηση.

¹⁶²⁸ Επίσης της «Ένωσης Συλλόγων Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» (εκπρ. κ.Rudi Mezin).

¹⁶²⁹ Επίσης του «Συλλόγου Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων και Αλληλοβοήθειας Υψηλών Μπανγκλαντές στην Ελλάδα» (εκπρ. κ.Gosh Sunil).

¹⁶³⁰ Επίσης της «Ένωσης της Πολιτείας Ρίβερς» ή «Rivers State Σωματείο» (εκπρ. κ.Loveday).

¹⁶³¹ Με ενεργά μέλη του «Ελληνικού Φόρουμ Μεταναστών», της «Αιθιοπικής Κοινότητας στην Ελλάδα» (εκπρ. κ.Kaleab), καθώς και με

της έρευνας ένας σημαντικός και ευρύς αριθμός επαφών με ανθρώπους «κλειδιά»¹⁶³². Η αποδοχή του ερευνητή από εκείνους που από την κοινωνική δεξιότητα και το συντονισμό που θα επιδείξει, πρόκειται για προσωπικό προτέρημα το οποίο δεν διδάσκεται και συγχρόνως ενέχει καθοριστικό ρόλο στην αποτελεσματικότητα του ερευνητή να διεισδύσει στον κοινωνικό χώρο που θέλει να μελετήσει. Η συνεργασία (που θα έχει ο ερευνητής με την ομάδα) εξαρτάται λιγότερο από το αντικείμενο της μελέτης και περισσότερο από τη γνώμη που θα αποκομίσουν οι ερευνώμενοι για τον ερευνητή ως ένα κοινό άτομο που τους σέβεται, ενδιαφέρεται πραγματικά γ' αυτούς, τους βλέπει με καλοσύνη και δέχεται να προσαρμοστεί στους δικούς τους κανόνες συμπεριφοράς όταν είναι μαζί τους (Κυριαζή, 2001:257). Εν ολίγοις, οι κοινωνικές δεξιότητες του ερευνητή (φιλικότητα, χιούμορ, ήθος και γενναιοδωρία) είναι απαραίτητες για την επιτόπια έρευνα, όπως είναι και για τις κοινωνικές μας σχέσεις σε άλλους χώρους και υπό άλλες συνθήκες που δεν συνδέονται με την επαγγελματική μας ενασχόληση. Δεν θα πρέπει να αποτελεί παρέμβαση στη φυσιολογική λειτουργία του χώρου και αφετέρου, θα πρέπει να εμπνέει εμπιστοσύνη στους ερευνώμενους. Οι πρώτες συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν από επαφές του ερευνητή εκ των προτέρων γνωστές. Εν συνεχεία οι «άνθρωποι κλειδιά» διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στην πρόσβαση και αποδοχή σε άλλους μετανάστες/μετανάστριες.

Οι έννοιες ζωής δεν παραμένουν σταθερές αλλά ανασκευάζονται και αναπροσδιορίζουν τόσο τη σχέση του μετανάστη με τον τόπο προέλευσής του όσο και με τον τόπο υποδοχής δημιουργώντας νέες ερμηνείες ή εκδοχές για τα αίτια που σπρώχνουν κάποιον στη μετανάστευση και τις προσδοκίες του από τον νέο τόπο¹⁶³³ (Ψημμένος, 2003β:128). Η σημασία των ιστοριών ζωής (life stories) των μεταναστών και η ερμηνεία τους είναι σημαντικό μέρος της κοινωνιολογικής προσέγγισης της μετανάστευσης¹⁶³⁴.

Η διατριβή εστίασε στους εργαζόμενους μετανάστες και μετανάστριες, στους εργασιακούς τους συλλόγους και την συμμετοχή τους σε συλλογικότητες. Η επιλογή των μεταναστευτικών συλλόγων καθορίστηκε από το ότι οι υπο-έρευνα σύλλογοι προέβλεπαν την εργασία και την εθνικότητα των μελών τους στην ονομασία τους, δηλαδή, «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Raptar»,

πολλούς άλλους συλλόγους μεταναστών και τους εκπροσώπους τους στο προ-ερευνητικό στάδιο, όπως: η «Κοινότητα των Σιέρρα Λεονών/Ελλάδος» (εκπρ. κ.Ibrahim Turay), η «Πανελλήνια Ένωση των Ελλάδι Ασσύριων» ή «Πανελλήνια Ένωση Ασσυρίων» (εκπρ. κ.Κυριάκος Μκατσάρος), η «Κοινότητα Γκάνα» (εκπρ. κ.Kenneth Boamah), η «Κοινότητα Γκάμπιας» (εκπρ. κ.Malamin Silleh) και ο «Εκπολιτιστικός Σύνδεσμος Λατινοαμερικάνων και Ισπανών στην Ελλάδα, ASCLAYE» (εκπρ. κ.Pedro Bowles) οι οποίοι συνέβαλαν εξαιρετικά στα πρώτα στάδια διερεύνησης των μεταναστευτικών συλλόγων από τον ερευνητή.

¹⁶³² Από την Αίγυπτο 1 άτομο, από την Αλβανία 5 άτομα, από το Μπανγκλαντές 2 άτομα, από τις Φιλιππίνες 4 άτομα, από το Βιετνάμ 1 άτομο, από τη Γεωργία 1 άτομο, από τη Νιγηρία 3 άτομα, από την Παλαιστίνη 4 άτομα. Επιπλέον ήταν ιδιαίτερης βαρύτητας το θέμα της πρόσβασης σε άτομα/συνεντευξιζόμενους.

¹⁶³³ Ο Ψημμένος (2003β) αναφέρει: «Αν το μεταναστευτικό ταξίδι αποτελεί μια κοινωνική διαδικασία με πολλούς αποδέκτες και πολύπλοκες διαστάσεις, τότε η ερμηνεία αυτού του ταξιδιού από τους μετανάστες και παραπέρα από τους κοινωνικούς επιστήμονες αποτελεί έναν μεγάλο κοινωνικό «λαβύρινθο». Μέσα σε αυτό τον λαβύρινθο υπάρχουν σκορπισμένες μνήμες, προκαταλήψεις, διάσπαρτα και ασύνδετα γεγονότα, όρια αλήθειας και μυθοπλασίες. Οι ιστορίες ζωής των μεταναστών για τη διαδικασία μετανάστευσης έχουν να μας προσφέρουν κάτι πλούσιο και πολύτιμο», στο Ι. Ψημμένος (2003β) «Ερμηνείες Μετανάστευσης. Προσδοκίες και Ταυτότητες των Αλβανών και Πολωνών Μεταναστών», στο Κ. Κασιμάτη (επιμ.) *Πολιτικές Μετανάστευσης και Στρατηγικές Ένταξης: Η Περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών Μεταναστών*. Αθήνα: Gutenberg, σ.129.

¹⁶³⁴ Οι ιστορίες ζωής των μεταναστών αποτελούν εκδοχές για το πώς ένα μέρος του εργατικού δυναμικού στη χώρα ερμηνεύει τη σχέση του με την οικονομία και την πολιτική μέσα από μια ανασκοπική εξιστόρηση της ζωής του στο παρελθόν, το αντιπροσωπεύει και κοινωνικά το χαρακτηρίζει, και ποιες είναι οι προσδοκίες του (Ψημμένος, 2003β:124). Για την κοινωνιολογική σκέψη, οι ερμηνείες μετανάστευσης αποτελούν κύριο μέρος μιας γενικότερης ανάλυσης των μηχανισμών που συμβάλουν στη μετακίνηση και περιθωριοποίηση των εργατικού δυναμικού και των προεκτάσεων της παγκόσμιας οικονομικής οργάνωσης σε έναν τόπο και επάνω σε συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού (Ψημμένος, 2003β:124).

«Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas». Η επιλογή των μεταναστευτικών εθνικοτήτων από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη, τις Φιλιππίνες, εξαρτήθηκε από την ύπαρξη των εργασιακών μεταναστευτικών συλλόγων, έτσι μετά από ενδελεχή αναζήτηση και επιβεβαίωση περιλήφθηκαν στην έρευνα οι 5 εργασιακοί σύλλογοι μεταναστών που βρίσκονται στην Αθήνα. Προς τούτο, η έρευνα περιορίστηκε στην μελέτη των συλλόγων εργαζομένων μεταναστών, των μεταναστών και των μεταναστριών που εργάζονται στην Αττική. Ως προς τον τελικό αριθμό των συνεντεύξεων του δείγματος, συλλέχθηκε ένας ικανοποιητικός αριθμός τόσο από μέλη των εργασιακών συλλόγων όσο και από μη μέλη. Επίσης, στο δείγμα πρέπει να σημειωθεί ότι συμπεριλήφθηκαν μετανάστες και μετανάστριες που εργάζονται σε όλα τα διαφορετικά επαγγέλματα, δηλαδή δεν ήταν τα κριτήρια επιλογής το φύλο, η ηλικία ή το επάγγελμα.

Πίνακας 13: Σύνολο συλλογικών οργανώσεων έρευνας

	ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ	ΗΜ/ΝΙΑ ΙΔΡΥΣΗΣ
1	Αίγυπτος	Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta	25/03/2002
2	Αλβανία	Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα	11/11/2002
3	Μπανγκλαντές	Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος	25/07/2001
4	Παλαιστίνη	Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα	02/12/2001
5	Φιλιππίνες	Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα (Kasapi-Hellas)	14/09/1988
	ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	ΜΗ-ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ	ΗΜ/ΝΙΑ ΙΔΡΥΣΗΣ
6	Νιγηρία	Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα	28/02/1994

Φούσκας, 2009

Οι συνεντεύξεις ήταν ανώνυμες με σκοπό την ηθική διασφάλιση της έρευνας. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στην ελληνική γλώσσα αλλά και χρησιμοποιήθηκαν μεταφραστές¹⁶³⁵ καθώς ορισμένοι συνεντευξιαζόμενοι δεν μιλούσαν καλά ή καθόλου ελληνικά. Έχοντας υπόψη τους κινδύνους που μπορεί να προκύψουν για τον/την συνεντευξιαζόμενο/η, δηλαδή, να επηρεαστεί η συζήτηση και να δημιουργηθούν επιφυλάξεις στην ελεύθερη έκφρασή του/της, η χρήση μεταφραστή κρίθηκε απαραίτητη. Οι επαφές με τους μετανάστες και τις μετανάστριες που συμπεριλήφθηκαν στο δείγμα συνεχίστηκε και μετά το πέρας της συνέντευξης σε περίπτωση που προέκυπτε η ανάγκη επιπλέον πληροφοριών.

4.4. ΤΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΣΤΑΔΙΑ

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων η έρευνα, από τον Ιανουάριο του 2005 έως και τα τέλη Δεκεμβρίου 2007, χωρίστηκε σε τρία στάδια: *Πρώτον*, το αυτό στάδιο (2005-2006) αφορούσε την

¹⁶³⁵ Συγκεκριμένα: Αίγυπτος, χωρίς μεταφραστή (ελληνικά), Αλβανία, χωρίς μεταφραστή (ελληνικά), Μπανγκλαντές, με μεταφραστή (Bangla) και ελληνικά, Παλαιστίνη, με μεταφραστή (αραβικά) και ελληνικά, Φιλιππίνες, χωρίς μεταφραστή (αγγλικά) και ελληνικά, και Νιγηρία: χωρίς μεταφραστή (αγγλικά) και ελληνικά.

επιλογή των υπο-έρευνα μεταναστευτικών συλλόγων. Έχοντας εντοπίσει τους εμφανείς και μη-εμφανείς, συλλόγους εργαζομένων μεταναστών, το ερώτημα που απασχόλησε την ερευνητική διαδικασία ήταν, ποιοι από αυτούς βρίσκονταν σε λειτουργία; Από την καταγραφή και κατηγοριοποίηση των μεταναστευτικών συλλόγων, μεταξύ των τοπικών, πολιτικών, πολιτιστικών, θρησκευτικών κ.λπ., εντοπίστηκαν συλλογικές οργανώσεις που προέβαλαν την εθνικότητα και την εργασία των μελών, όπου και θα αποτελούσαν και ερευνητικοί αντικείμενο της παρούσας διδακτορικής έρευνας. Λόγω του ότι οι σύλλογοι εργαζομένων μεταναστών δεν εμφανίζονται σε όλα τα διαθέσιμα δεδομένα ή λίστες ιδιωτικών και δημόσιων οργανισμών¹⁶³⁶, φέρνοντας στο προσκήνιο την μεταβλητότητα, προσωρινότητα των συλλόγων σε συνδυασμό με την αντίστοιχη κατάσταση ζωής και εργασίας των μεταναστών, ήταν ιδιαίτερα δύσκολη και χρονοβόρα η επιβεβαίωση της λειτουργίας τους¹⁶³⁷. Θέλοντας να διασφαλιστεί η εγκυρότητα και η συμπερίληψη όλων των εργασιακών συλλόγων μεταναστών που βρίσκονται στην Αθήνα, η έρευνα συμπεριέλαβε στο χρονοδιάγραμμά της τη διαδικασία αυτή. Τοιοιτοτρόπως κατά την πρώτη φάση της έρευνας, αναγνώρισης, καταγραφής διαμορφώθηκαν αρχικές επαφές με μετανάστες-μέλη των συγκεκριμένων συλλόγων αλλά και με μετανάστες μη μέλη αυτών οι οποίοι θα εξυπηρετούσαν αργότερα το ρόλο των ανθρώπων κλειδιά.

¹⁶³⁶ Η ρευστότητα που χαρακτηρίζει τους μεταναστευτικούς συλλόγους, άλλοι βρίσκονται σε λειτουργία ενώ άλλοι όχι, άλλοι απροειδοποίητα μεταβάλλονται, άλλοι είναι τυπικά κατοχυρωμένοι ενώ αρκετοί λειτουργούν άτυπα (για παράδειγμα σε ένα σπίτι, όπως προέκυψε από την πιλοτική έρευνα), βρίσκεται σε συνδυασμό με τον εφήμερο και προσωρινό χαρακτήρα της εργασίας και διαβίωσης που υποβάλλονται οι ίδιοι/ες οι μετανάστες/τριες. Ως εκ τούτου δεν ήταν δυνατή η διαρκής ανανέωση και παρακολούθηση της εγκυρότητας της λειτουργίας των συλλόγων από όλους τους φορείς ανεξαρτέτως, κρατικούς και μη (ΜΚΟ, Εταιρίες Ιδρύματα, κ.λπ.) που ασχολούνται με τα θέματα των μεταναστών. Αυτή η απογραφή δεν είναι, εντούτοις, αρκετά αξιόπιστη, δεδομένου ότι οι σύλλογοι συμπεριλαμβάνονται που δεν υπάρχουν πλέον, και οι πρόσφατες εξελίξεις δεν λαμβάνονται υπόψη. Επίσης άλλοι σύλλογοι, κοινωνικοί άλλοι δεν διευκρινίζουν την λειτουργία ή όχι των συλλόγων των συμπατριωτών τους. Εκπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι κατά την πολιτική έρευνα προέκυψε ένα περιστατικό με ένα μετανάστη από το Μπαγκλαντές ο οποίος έχει σχέσεις με πολιτικές παρατάξεις, να εμφανιστεί ως εκπρόσωπος συλλόγου στον οποίο δεν άνηκε. Παράλληλα οι φορείς αυτοί, ανεξαρτέτως, επαναπαρόβαλαν και αναπαρήγαγαν στοιχεία για συλλόγους μεταναστών (ονομασία, διευθύνσεις, εκπροσώπους, τηλεφώνω) από τα τέλη του 1980-αρχές 1990, δίχως έλεγχο. Συνεπώς η μη-οργάνωση των φορέων προκάλεσε δυσκολίες στην έρευνα, που τελικά όμως αντιμετωπίστηκαν. Επίσης πρέπει να σημειωθεί πως πολλοί από τους υπο-έρευνα εργαζομένους μεταναστευτικούς συλλόγους δεν εμφανίζονταν στις λίστες αυτές. Από τις λίστες που χορηγήθηκαν στα πλαίσια της διδακτορικής έρευνας από το Πρωτοδικείο Αθηνών (2006-2007-2008), Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών (2007), ΙΜΕΠΟ (2007) καθώς και από καταλόγους οργανισμών: ΚΕΜΜΕΠΑ/ΗΦΑΙΣΤΟΣ (2004) *Οδηγός για τον Μετανάστη και τον Πρόσφυγα*. Αθήνα: EQUAL/ΔΟΜ, σσ 90-98, ΑΠΕ (2003, 2004, 2005) *Μίτοικος*. Αθήνα: EQUAL/ΑΠΕ, σ.31, Athens News (2006) *Directory*. Athens: Athens News, p.13-17, CES and CRWI (2006) *A Guide for Immigrants*. Athens: CRWI, p.19-22. Φόρουμ Μεταναστών (2008) *Οδηγός Κοινοτήτων των Μεταναστών στην Ελλάδα*. Αθήνα: EQUAL κ.ά. καθώς και από ανεπίσημες πηγές.

¹⁶³⁷ Πρώτον, χαρακτηριστικό παράδειγμα «συλλόγου φάντασμα» αποτελεί η «Ένωση Εργαζομένων Αιθιοπών στην Ελλάδα». Κι αυτός ο χαρακτηρισμός αποδίδεται διότι ενώ είχε υπάρξει επικοινωνία, και ένας αριθμός συναντήσεων με τον εκπρόσωπο (2005-2006) δεν κατέστη δυνατή διεξαγωγή συνεντεύξεων μαζί του. Παράγοντες όπως η συχνή αλλαγή αριθμών τηλεφώνου του εκπροσώπου, η μη κυριότητα έδρας (συσχετίζεται με την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπαγκλαντές Ελλάδος»), η μη-επιβεβαίωση ύπαρξης καταστατικού, η αμφισβήτηση συμμετοχή μελών και η αρνητική κριτική από μετανάστες από την Αιθιοπία, οδήγησε την έρευνα, μετά το πέρας των πιλοτικών συνεντεύξεων να με εκπροσώπους και μέλη της «Αιθιοπικής Κοινότητας στην Ελλάδα», και στην επιβεβαίωση απόψεων για τον προαναφερθέντα σύλλογο. Ενδεικτικά, λόγω των σοβαρών κατηγοριών, (α) όπως η χρήση του ονόματος της «Αιθιοπικής Κοινότητας στην Ελλάδα» για επίτευξη προσωπικών οικονομικών αδιόριστων επιδιώξεων, σηματοδοτώντας αδικούς μέλη ή μη μέλη της «Αιθιοπικής Κοινότητας», (β) οι αναφορές για την εμλοκή του εκπροσώπου της «Ένωση Εργαζομένων Αιθιοπών στην Ελλάδα» σε εμπορία γυναικών και παιδιών από την Αφρική και (γ) η σύσταση της «Ένωση Εργαζομένων Αιθιοπών στην Ελλάδα» για την συμμετοχή σε ευρωπαϊκά επιδοτούμενα προγράμματα, συνοψίζεται και επιβεβαιώνεται η ορθή μη συμπερίληψη του συγκεκριμένου συλλόγου στην άποψη ενός μετανάστη από την Αιθιοπία, ότι «Σε τέτοιους ανθρώπους δίνει η ελληνική κοινωνία έδαφος να αναπτυχθούν». Δεύτερον, ο «Σύνδεσμος Πολιτών Μιζαντικόν και Τεχνιτών στη Ελλάδα», όπου μετά από επικοινωνία με τον εκπρόσωπο κ.Μαρκ Νορκο, διαπιστώθηκε ότι δεν ήταν σε λειτουργία τουλάχιστον την περίοδο της έρευνας και είχε προσανατολίσει το ενδιαφέρον του σε άλλα θέματα. Χαρακτηριστικό ο εκπρόσωπος είπε: «Αίγιο, πολύ αυτός ο Σύνδεσμος δεν έχει πολύ δραστηριότητα. [Δεν λειτουργεί]. Δεν, έχει κάποιες ιδιότητες δραστηριότητες. Δεν είναι σύλλογος με την έννοια, ας πούμε, επιμελητήριο, όπως ας πούμε οι Χανιώτες, ας πούμε. [Δεν έχει έντονη δραστηριότητα] Στράφηκε περισσότερο στο πολιτιστικό [κομμάτι], στον αθλητισμό, έχουνε φτιάξει [και] μια ποδοσφαιρική ομάδα, η οποία παίζει μέχρι σήμερα, με πολύ όμορφη ονομασία». Ο εκπρόσωπος δεν θυμόταν την ημερομηνία ίδρυσης του συλλόγου.

Το πρώτο βήμα, (προ-ερευνητικό στάδιο) πριν παρθεί οποιαδήποτε συνέντευξη, ήταν ουσιαστικά η οργάνωση της έρευνας δηλαδή, *πρώτων*, των μεταναστών και των μεταναστριών (μεταναστευτικών ομάδων) που στους κόλπους τους εμφανιζόταν μια μορφή συλλογικής εργασιακής οργάνωσης και *δεύτερον*, ο έλεγχος των συλλόγων που προέκυπταν από την εργασία και την εθνικότητα των μεταναστών που απευθύνονταν και θα μελετούνταν καθώς και το πλαίσιο αυτών, δηλαδή να διαπιστωθεί η ουσιαστική ύπαρξη του κάθε εργασιακού συλλόγου. Επιπλέον, παράλληλα έπρεπε ο ερευνητής να επαληθεύει όσο το δυνατόν τον προσδιορισμό εκείνων των ανθρώπων «κλειδιά», μεταξύ του ερευνητή και των υποκειμένων της έρευνας, καθώς και την κατανόηση της πρακτικής της συλλογικής συμμετοχής ή αποχής από τις εργασιακές οργανώσεις. Μέσω συμμετοχικής παρατήρησης και αρχικών προ-ερευνητικών συνεντεύξεων η έρευνα ήρθε κοντά στην κατανόηση των εννοιών που οι μετανάστες και οι μετανάστριες μοιράζονται προκειμένου να έρθουν κοντά ή να απομακρυνθούν τη συλλογικότητα. Εκτιμήθηκαν επίσης δύο σημαντικά στοιχεία: *πρώτον*, ήταν ιδιαίτερα εμφανές ότι η εργασία και η απασχόληση των μεταναστών και των μεταναστριών τους απομακρύνουν από ειδικεύσεις και συλλογικότητες και *δεύτερον*, εξαιτίας αυτών των επιπτώσεων της εργασίας τους αποκόπονται από την διεκδίκηση των εργασιακών τους δικαιωμάτων και από εργασιακές μορφές οργάνωσης, υιοθετώντας ατομικιστικές αντιλήψεις και πρακτικές. Ανεξάρτητα του πόσο δικτυωμένοι ήταν οι εκπρόσωποι ή του πόσο καλά οι σύλλογοι εργαζομένων ήταν οργανωμένοι, η γενική αμφισβήτηση και η κριτική απέναντί τους ήταν γενικευμένη μεταξύ των εργαζομένων μεταναστών και μεταναστριών.

Δεύτερον, στο στάδιο αυτό διεξήχθη η πιλοτική έρευνα¹⁶³⁸, στο λεκανοπέδιο της Αττικής, σε συλλογικές ενώσεις μεταναστών, μεταξύ εκπροσώπων, μελών και μη-μελών των μεταναστευτικών συλλογικών οργανώσεων (Φεβρουάριος 2007-Μάρτιος 2007) και συλλέχθηκαν δέκα (10) συνεντεύξεις. Στόχος της ήταν η διερεύνηση και αποσαφήνιση του μεθοδολογικού σχεδιασμού και την περαιτέρω προετοιμασία της κύριας έρευνας. Ήταν μια ιδιαίτερα σημαντική φάση της ερευνητικής διαδικασίας καθώς οι πρώτες συνεντεύξεις και η ανάλυση αυτών συνέβαλε καθοριστικά στην τελική διαμόρφωση των ερωτήσεων των οδηγιών συνέντευξης, επιπλέον την δυνατότητα επιβεβαίωσης της διαδικασίας των συνεντεύξεων μέσω των ανθρώπων «κλειδιά». Το *δεύτερο βήμα*, ήταν η πιλοτική έρευνα που διεξήχθη αποκλειστικά από τον ερευνητή και εξέτασε τη λειτουργική και θεματική καταλληλότητα των δυο ημι-δομημένων οδηγιών συνέντευξης (έναν για τους εργαζόμενους μετανάστες και τις μετανάστριες και έναν για τους εκπροσώπους των εργασιακών συλλόγων μεταναστών στην Αθήνα). Ο ερευνητής πραγματοποίησε συνέλεξε διάφορες συνεντεύξεις, οι οποίες απομαγνητοφωνήθηκαν και έπειτα αξιολογήθηκαν. Ο ερευνητής συνέλεξε 10 συνεντεύξεις και σύμφωνα με τα συμπεράσματά τους διάφορες βελτιώσεις έγιναν στους δύο τελικούς οδηγούς συνέντευξης. Οι οδηγοί συνέντευξης οργανώθηκαν σε διάφορα θεματικά τμήματα.

¹⁶³⁸ Αναλυτικά συλλέχθηκαν 10 πιλοτικές συνεντεύξεις με μέλη και μη μέλη εργασιακών συλλόγων μεταναστών: (α) «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα»: 1 εκπρόσωπο και 2 μη μέλη (συν.:3), (β) «Αιθιοπική Κοινότητα στην Ελλάδα»: 1 εκπρόσωπο, 1 μέλος και 3 μη μέλη (συν.:5) και «Ένωση Εργαζομένων Μπαγκλαντές στην Ελλάδα» 2 μη μέλη (συν.:2).

Τρίτον, ακολούθησε το στάδιο της κύριας έρευνας (Μάιος-Δεκέμβριος 2007) κατά την οποία συλλέχθηκαν εκατόν τέσσερις (104) μεταναστών συνεντεύξεις εις βάθος¹⁶³⁹ και μεταναστριών (Αίγυπτος:17, Αλβανία:21, Μπανγκλαντές:18, Παλαιστίνη: 19, και Φιλιππίνες:16), διάρκειας από μιάμιση (90 λεπτά) έως τρεις ώρες (180 λεπτά). Οι συντριπτική πλειοψηφία των συνεντεύξεων πραγματοποιήθηκε στις κατοικίες των μεταναστών ενώ κάποιες σε καφενεία που όριζε ο «μεσολαβητής» ή ο ερευνητής με τον συνεντευξιζόμενο, θέλοντας να διασφαλιστεί και η ασφάλεια του ερευνητή. Στο παραπάνω σύνολο περιλήφθηκαν συνεντεύξεις από μέλη και από τον εκπρόσωπο κάθε συλλόγου εργαζομένων μεταναστών στην Αθήνα, «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» όπου και διεξήχθησαν κυρίως στους χώρους των οργανώσεων. Όπως προαναφέρθηκε επίσης πάρθηκαν και συνεντεύξεις από μετανάστες και μετανάστριες από τη Νιγηρία, με μη μέλη, με μέλη και από τον εκπρόσωπο της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» ως περίπτωση μη-εργασιακού συλλόγου. Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας, οι συνεντεύξεις απομαγνητοφωνήθηκαν στο σύνολό τους και στη συνέχεια ακολούθησε η ανάλυση των στοιχείων που προέκυψαν από αυτές. *Το τρίτο βήμα*, ξεκίνησε τον Μάιο του 2007 εκτός από τις 10 συνεντεύξεις από την πιλοτική φάση, συλλέχθηκαν 104 συνεντεύξεις στην τελική έρευνα. Αντιμετωπίστηκαν δύο αρνήσεις για συνέντευξη στην πιλοτική έρευνα και τρεις στην κύρια έρευνα. Για λόγους της εμπιστευτικότητας των μεταναστών και μεταναστριών τους ζητήθηκε να σώσουν όποιο όνομα επιθυμούν και για να ξεπεραστεί ο φόβος τους ότι θα αποκαλύπτονταν εύκολα η ταυτότητα των ανθρώπων που πέρασαν από συνέντευξη. Η «μέθοδος της χιονοστιβάδας» (snowball sampling) ήταν η τεχνική που υιοθετήθηκε για να αποκτηθεί πρόσβαση στους συνεντευξιζόμενους και για την επιλογή των ατόμων για τη συνέντευξη. Η «χιονοστιβάδα» είναι μια εξειδικευμένη τεχνική που εντούτοις δεν προσπαθεί να επιτύχει ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα. Οι συνεντευξιζόμενοι προσδιορίζονται μέσω της υπάρξης τους ως μέρος ενός δικτύου των προσωπικών επαφών, και έτσι μια δεν μπορεί να απαιτηθεί η δυνατότητα καθολικής γενίκευσης για τα συμπεράσματα της έρευνας. Οι συνεντευξιζόμενοι κλήθηκαν να ορίσουν τους πιθανούς πληροφοριοδότες εκτός από τα οικογενειακά τους μέλη, προκειμένου να αποφευχθεί το δείγμα μιας σειράς διασυνδεδεμένων οικογενειακών δικτύων.

¹⁶³⁹ Η ποιοτική συνέντευξη βάθους συνήθως στηρίζεται σε κάποιες γενικές ερωτήσεις και θέματα που έχει προσδιορίσει εκ των προτέρων ο ερευνητής, βάσει των οποίων προσπαθεί να κατευθύνει τη συζήτηση με τον ερωτώμενο, στην ουσία είναι μια συζήτηση με κύριο ομιλητή τον ερωτώμενο, αλλά την οποία καθοδηγεί συνήθως διακριτικά ο συνεντευκτής. Οι ερωτήσεις δεν έχουν προκαθορισμένη σειρά ούτε τίθενται όλες". ή με τον ίδιο τρόπο, σε κάθε συνέντευξη. Ο ερευνητής αξιολογεί τα πράγματα κατά τη διάρκεια της συζήτησης και προσαρμόζει αναλόγως τη μορφή και το περιεχόμενο των ερωτήσεων. Βασικό χαρακτηριστικό της ποιοτικής συνέντευξης είναι ότι δίνει τη δυνατότητα στον ερωτώμενο να αναπτύξει τα θέματα όπως εκείνος θέλει, καθώς περιγράφει ελεύθερα τις εμπειρίες του, αναφέρεται σε γεγονότα και καταστάσεις που είχαν ιδιαίτερη σημασία, για εκείνον και εκφράζε γενικώς τις απόψεις του - ο ερευνητής παρεμβαίνει με κατάλληλες ερωτήσεις εκεί όπου χρειάζεται για να εκμυστώσει περισσότερες πληροφορίες ή να προκαλέσει άλλο θέμα συζήτησης που το θεωρεί πιο σημαντικό για την έρευνα. στο Ν. Κυριαζή (2003) *Η Κοινωνιολογική Έρευνα: Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ.262.

Όλες οι συνεντεύξεις μαγνητοφωνήθηκαν¹⁶⁴⁰ ενώ η διάρκεια της κάθε συνέντευξης ποίκιλε από μια έως τρεις ώρες. Ένα ευρύ φάσμα των θεμάτων συζητήθηκε με τους συνεντευξιαζόμενους, συμπεριλαμβανομένων των ιστοριών εργασίας, στέγασης, πρωτογενών και δευτερογενών τους σχέσεων και τους στη χώρα υποδοχής, των λόγων τους για στην Ελλάδα, και των μελλοντικών σχεδίων τους. Και τα αγγλικά και ελληνικά χρησιμοποιήθηκαν ως επί το πλείστον για τη συζήτηση με τους μετανάστες και τις μετανάστριες ενώ σε κάποιες περιπτώσεις όπου ο συνεντευξιαζόμενος δεν μιλούσε επαρκώς μια από τις δύο γλώσσες χρησιμοποιήθηκε μεταφραστής. Ο ερευνητής κρατούσε λεπτομερείς και εκτενείς σημειώσεις κατά τη διάρκεια της συνέντευξης για τον κάθε συνεντευξιαζόμενο ή την κάθε συνεντευξιαζόμενη. Η μεγαλύτερη μέρος αυτών των πληροφοριών παρουσιάζεται εδώ με έναν όσο τον δυνατό λεπτομερή και αναλυτικό τρόπο, αλλά όχι μέσα στο κείμενο λόγω του όγκου αυτών και του περιορισμού του χώρου στο συνολικό κείμενο, και έτσι απεικονίζονται υπό τη μορφή αυτούσιας παράθεσης συνέντευξης του λόγου των μεταναστών (quotation) σε υποσημειώσεις του κειμένου. Οι συνεντεύξεις ήταν ανώνυμες, με σκοπό τόσο την ηθική διασφάλιση της έρευνας όσο και στο να επιτραπεί στους συνεντευξιαζόμενους να μιλήσουν «ελεύθερα» δίχως φόβο. Η επικοινωνία με τους μετανάστες και τις μετανάστριες που συμπεριλήφθηκαν στο δείγμα διατηρήθηκε και μετά το πέρας των συνεντεύξεων σε περίπτωση που προέκυπτε η ανάγκη κάποια διευκρίνησης.

Αυτό που εκτίθεται στη συνέχεια είναι οι απόψεις των συνεντευξιαζόμενων για την πραγματικότητα όπως την αντιλαμβάνονται, μέσω των απόψεών τους, οι υποκειμενικοί απολογισμοί και οι ερμηνείες γεγονότων τους. Ο στόχος της ανάλυσης είναι «να ειπωθούν όπως είναι» από την άποψη των συνεντευξιαζόμενων μεταναστών και μεταναστριών. Η αρχική έμφαση της παρούσας έρευνας είναι η ανάγκη να επιτευχθεί μια κατανόηση του τρόπου που αυτοί οι μετανάστες αντιλαμβάνονται και ερμηνεύουν την εργασιακή εμπειρία τους, πώς διαχειρίζονται τις επιπτώσεις της εργασίας και της απασχόλησης σε εκείνους, την αποκοπή τους από τις συλλογικότητες και την απομάκρυνση τους συλλόγους εργαζομένων μεταναστών και από τα συνδικάτα και όχι στον τρόπο με τον οποίο τα μέλη κοινωνίας υποδοχής αντιμετωπίζουν ή αποτυγχάνουν να αντιμετωπίσουν αυτό το φαινόμενο. Αυτό απαίτησε τη ποιοτική ερευνητική στρατηγική που επιτρέπει κάποιο βαθμό ερμηνευτικής συμμετοχής στις τρέχουσες κοινωνικές καταστάσεις και απαίτησε έτσι ένα σχετικό μικρό δείγμα συνεντεύξεων (Kvale, 1996; Devine, 1999:138)¹⁶⁴¹.

¹⁶⁴⁰ Χρησιμοποιήθηκε αναλογικό μαγνητόφωνο Panasonic, Mini Cassette Recorder RQ-L 11 και κασέτες εγγραφής TDK IEC/ TYPE I Normal Position διάρκειας 90 λεπτών.

¹⁶⁴¹ F. Devine (1995) "Qualitative Methods", in D. Marsh and G. Stoker (eds) *Theory and Methods in Political Science*. London: Macmillan, pp.137-153.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

5. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Στα προηγούμενα κεφάλαια αναφέρθηκαν οι παράμετροι που διαμορφώνουν το γενικότερο κοινωνικό και θεωρητικό πλαίσιο προβληματισμού από τον οποίο εξαρτάται και καθορίζεται η συμμετοχή ή η αποστασιοποίηση των μεταναστών και των μεταναστριών από συλλογικές οργανώσεις και ομάδες. Στο παρόν μέρος της μελέτης αναλύονται τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά¹⁶⁴² του πληθυσμού των μεταναστών και των μεταναστριών από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες που συμμετείχαν στην έρευνα, καθώς και οι απόψεις των ιδίων των μεταναστών σχετικά με την συλλογική οργάνωση και την εργασιακή αντιπροσώπευση τους¹⁶⁴³. Ένα άλλο στοιχείο που εξετάζεται¹⁶⁴⁴, είναι, από την προσέγγιση του ιστορικού καθημερινής διαβίωσης και εργασίας στην χώρα προέλευσης και χώρα υποδοχής και της σχέσης με συλλογικότητες, η ανάδυση των αντιλήψεων και πρακτικών που υιοθετούνται απέναντι στην εργασιακή αντιπροσώπευση και διεκδίκηση. Οι αντιλήψεις για τις συλλογικές οργανώσεις των μεταναστών ή τα ελληνικά συνδικάτα και οι τρόποι αντιμετώπισης των προβλημάτων στην εργασία, η διεκδίκηση ή όχι των εργασιακών δικαιωμάτων αποτελούν το κύριο στοιχείο διερεύνησης και ανάλυσης της έρευνας. Από την ανάλυση των συνεντεύξεων αυτό που διαπιστώνει κανείς είναι η απομάκρυνση των μεταναστών από συλλογικές δράσεις και η ανάληψη ατομοκεντρικών πρακτικών και αντιλήψεων.

Αν και η παρούσα μικρο-κοινωνιολογική έρευνα δεν αναζητά αντιπροσωπευτικότητα στο δείγμα της, στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί η δημογραφική κατάσταση των μεταναστευτικών ομάδων στην Αττική που εξετάζονται παρακάτω, σύμφωνα με τα στοιχεία της Απογραφής του 2001 της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (ΕΣΥΕ), της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ ΑΔΕΔΥ (2005-2007) και του Πανοράματος των Απογραφικών Δεδομένων του ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005), τα οποία

¹⁶⁴² Ως προς τα δημογραφικά στοιχεία του υπό εξέταση μεταναστευτικού πληθυσμού, η έμφαση δίνεται στην υπηκοότητα, στην ηλικία, στο φύλο και στην οικογενειακή κατάσταση. Με τον όρο κοινωνικά χαρακτηριστικά εδώ η βαρύτητα δίνεται στο μορφωτικό επίπεδο, στις στεγαστικές και εργασιακές συνθήκες, στο ιστορικό απασχόλησης, στα χαρακτηριστικά της μεταναστευτικής ροής και στη συλλογική οργάνωση. Βλέπε επίσης τη μελέτη των Ψημμένου και Σκαμνάκη (2008) για τις οικιακές εργάτριες από την Αλβανία και την Ουκρανία, όπου τονίζεται σχετικά ότι ο παραπάνω διαχωρισμός επιτρέπει το διαχωρισμό μεταξύ των ατομικών κληρονομημένων και οικογενειακών χαρακτηριστικών των εργατριών και των κοινωνικά επίκτητων χαρακτηριστικών από τη μεταναστευτική ροή στην κοινωνία υποδοχής (Ψημμένος και Σκαμνάκης, 2008:111).

¹⁶⁴³ Τα δημογραφικά και κοινωνικά δεδομένα όπως προκύπτουν από τις συνεντεύξεις έχουν ιδιαίτερη σημασία (Ψημμένος και Σκαμνάκης, 2008:112) στη κατανόηση και ερμηνεία των συγκεκριμένων μεταναστευτικού πληθυσμού σε σχέση με την συλλογική οργάνωση εργαζομένων μεταναστών και γενικά για θέματα εργασιακής αντιπροσώπευσης και διεκδίκησης δικαιωμάτων. Αυτό ισχύει για δύο λόγους: Πρώτον, η διερεύνηση των δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών επιτρέπει ως ένα βαθμό την αναγνώριση σε μικρο-επίπεδο (Ψημμένος και Σκαμνάκης, 2008:112) που συνθέτουν την πορεία των ανδρών και των γυναικών. Δεύτερον, μια τέτοια εξέταση επιτρέπει την αναγνώριση των ορίων και των σχέσεων που αναπτύσσονται με την οικογένεια και την «κοινότητα»

¹⁶⁴⁴ Ερωτήματα που θα αναλυθούν είναι: Ποιες είναι οι συνθήκες ζωής των μεταναστών και των μεταναστριών; Ποια είναι η κοινωνική τους «ταυτότητα» και ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν; Ποια είναι τα κοινά χαρακτηριστικά που διαδραματίζουν τη είσοδο ή την απομάκρυνση από συλλογικότητες και συλλογικές οργανώσεις; Πώς επηρεάζουν οι συνθήκες ζωής τις σχέσεις με τις συλλογικές εργασιακές οργανώσεις και την διεκδίκηση εργασιακών δικαιωμάτων;

λήφθηκαν υπόψη (βλ. παράρτημα) καθώς και το γεγονός ότι τα στατιστικά στοιχεία δεν είναι αντιπροσωπευτικά (Πετρινιώτη, 1993) σε καμία περίπτωση όταν αφορούν μετακινούμενους πληθυσμούς ή εμφανίζουν κάποιες αποκλίσεις. Η απασχόληση των μεταναστών συγκεντρώνεται κυρίως στην μισθωτή, ανειδίκευτη και χαμηλού κύρους και εξειδίκευσης εργασία. Η συγκεντρώση σε ορισμένους κλάδους ή επαγγέλματα μεγάλου ποσοστού μεταναστών, συνδέεται: *πρώτον*, με τις χαμηλές αμοιβές σε αυτούς, *δεύτερον*, με το γεγονός ότι αναλαμβάνουν εργασίες σε μεγαλύτερο βαθμό, για τις οποίες ο γηγενής πληθυσμός δεν δείχνει ενδιαφέρον και σε μικρότερο βαθμό εργασίες οι οποίες διεκδικούνται και από τον γηγενή πληθυσμό, *τρίτον*, με το γεγονός ότι ωθούνται και εγκλωβίζονται σε συγκεκριμένα ατομικά επαγγέλματα υπηρεσιών που ανταποκρίνεται στις ανάγκες των σύγχρονων εργοδοτών (νοικοκυριά, καταναλωτικά πρότυπα, υπηρεσίας φροντίδα, sex-industry). Τα σύνολα των δημογραφικών στοιχείων των μεταναστών στην Αττική ανά εθνική ομάδα είναι:

Πρώτον, Αίγυπτος: (i) Από την Αίγυπτο είχαν καταμετρηθεί 7.187 άτομα στην Αττική, η πλειοψηφία των οποίων ήταν (ii) έγγαμοι. (iii) Η πλειοψηφία των μεταναστών και των μεταναστριών από την Αίγυπτο συγκεντρωνόταν στην ηλικιακή ομάδα 30-34. Ως προς την εργασιακή τους κατάσταση στην Αττική η πλειονότητα ήταν (iv) εργαζόμενοι, και συγκεντρώνονται στο (v) επάγγελμα του ελαιοχρωματιστή. (vi) Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης η περισσότεροι ήταν απόφοιτοι Λυκείου. (vii). Η επιφάνεια κατοικίας τους ήταν 10,1 τ.μ. έως 15 τ.μ., ενώ (viii) στο συντριπτικό τους σύνολο ήταν ενοικιαστές κατοικιών. (ix) Η περίοδος κατασκευής της κατοικίας που διέμεναν οι περισσότεροι ήταν της περιόδου 1961-1970. Η πλειοψηφία είχε (x) κεντρική θέρμανση. (xi) λουτρό στο χώρο κατοικίας καθώς και (xii) αποχωρητήριο σε δίκτυο. Επιπλέον, η πλειονότητα (xiii) κατοικούσε σε πολυκατοικία με (xiv) υδραυλική εγκατάσταση.

Δεύτερον, Αλβανία: (i) Από την Αλβανία είχαν καταμετρηθεί 209.333 άτομα στην Αττική, η πλειοψηφία των οποίων ήταν (ii) έγγαμοι. (iii) Η πλειοψηφία των μεταναστών και των μεταναστριών από την Αλβανία συγκεντρωνόταν στην ηλικιακή ομάδα 25-29. Ως προς την εργασιακή τους κατάσταση στην Αττική η πλειονότητα ήταν (iv) εργαζόμενοι, και συγκεντρώνονται στο (v) επάγγελμα του κτίστη για τους άνδρες και της οικιακής εργάτριας ή καθαρίστριας για τις γυναίκες. (vi) Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης η περισσότεροι ήταν απόφοιτοι Λυκείου. (vii). Η επιφάνεια κατοικίας τους ήταν 15,1 τ.μ. έως 20 τ.μ., ενώ (viii) στο συντριπτικό τους σύνολο ήταν ιδιοκτήτες κατοικιών. (ix) Η περίοδος κατασκευής της κατοικίας που διέμεναν οι περισσότεροι ήταν της περιόδου 1961-1970. Η πλειοψηφία είχε (x) κεντρική θέρμανση, (xi) λουτρό στο χώρο κατοικίας καθώς και (xii) είχε αποχωρητήριο σε δίκτυο. Επιπλέον, η πλειονότητα (xiii) κατοικούσε σε πολυκατοικία με (xiv) υδραυλική εγκατάσταση.

Τρίτον, Μπανγκλαντές: (i) Από το Μπανγκλαντές είχαν καταμετρηθεί 4.767 άτομα στην Αττική, η πλειοψηφία των οποίων ήταν (ii) άγαμοι. (iii) Η πλειοψηφία των μεταναστών και των μεταναστριών από το Μπανγκλαντές συγκεντρωνόταν στην ηλικιακή ομάδα 25-29. Ως προς την εργασιακή τους κατάσταση στην Αττική η πλειονότητα ήταν (iv) εργαζόμενοι, και συγκεντρώνονται στο

(v) επάγγελμα του ράφτη. (vi) Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης η περισσότεροι ήταν απόφοιτοι Δημοτικού. (vii). Η επιφάνεια κατοικίας τους ήταν 10,1 τ.μ. έως 15 τ.μ., ενώ (viii) στο συντριπτικό τους σύνολο ήταν ενοικιαστές κατοικιών. (ix) Η περίοδος κατασκευής της κατοικίας που διέμεναν οι περισσότεροι ήταν της περιόδου 1961-1970. Η πλειοψηφία είχε (x) κεντρική θέρμανση, (xi) λουτρό στο χώρο κατοικίας καθώς και (xii) αποχωρητήριο σε δίκτυο. Επιπλέον, η πλειονότητα (xiii) κατοικούσε σε πολυκατοικία με (xiv) υδραυλική εγκατάσταση.

Τέταρτον. Παλαιστίνη¹⁶⁴⁵ (Λίβανος): (i) Από την Παλαιστίνη (Λίβανος) είχαν καταμετρηθεί 1.423 άτομα στην Αττική, η πλειοψηφία των οποίων ήταν (ii) έγγαμοι. (iii) Η πλειοψηφία των μεταναστών και των μεταναστριών από την Παλαιστίνη συγκεντρωνόταν στην ηλικιακή ομάδα 35-39. Ως προς την εργασιακή τους κατάσταση στην Αττική η πλειονότητα ήταν (iv) εργαζόμενοι, και συγκεντρώνονται στην (v) παροχή υπηρεσιών¹⁶⁴⁶ ή του πωλητή. (vi) Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης η περισσότεροι ήταν απόφοιτοι Λυκείου. (vii). Η επιφάνεια κατοικίας τους ήταν 15,1 τ.μ. έως 20 τ.μ., ενώ (viii) στο συντριπτικό τους σύνολο ήταν ενοικιαστές κατοικιών. (ix) Η περίοδος κατασκευής της κατοικίας που διέμεναν οι περισσότεροι ήταν της περιόδου 1971-1980. Η πλειοψηφία είχε (x) κεντρική θέρμανση, (xi) λουτρό στο χώρο κατοικίας καθώς και (xii) αποχωρητήριο σε δίκτυο. Επιπλέον, η πλειονότητα (xiii) κατοικούσε σε πολυκατοικία με (xiv) υδραυλική εγκατάσταση.

Πέμπτον, Φιλιππίνες: (i) Από τις Φιλιππίνες είχαν καταμετρηθεί 6.484 άτομα στην Αττική, η πλειοψηφία των οποίων ήταν (ii) έγγαμοι. (iii) Η πλειοψηφία των μεταναστών και των μεταναστριών από τις Φιλιππίνες συγκεντρωνόταν στην ηλικιακή ομάδα 35-39. Ως προς την εργασιακή τους κατάσταση στην Αττική η πλειονότητα ήταν (iv) εργαζόμενοι, και συγκεντρώνονται στο (v) επάγγελμα της οικιακής βοηθού για τις γυναίκες και των ναυτικών για τους άνδρες. (vi) Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης η περισσότεροι ήταν απόφοιτοι Λυκείου. (vii). Η επιφάνεια κατοικίας τους ήταν 10,1 τ.μ. έως 15 τ.μ., ενώ (viii) στο συντριπτικό τους σύνολο ήταν ενοικιαστές κατοικιών. (ix) Η περίοδος κατασκευής της κατοικίας που διέμεναν οι περισσότεροι ήταν της περιόδου 1961-1970. Η πλειοψηφία είχε (x) κεντρική θέρμανση, (xi) λουτρό στο χώρο κατοικίας καθώς και (xii) αποχωρητήριο σε δίκτυο. Επιπλέον, η πλειονότητα (xiii) κατοικούσε σε πολυκατοικία με (xiv) υδραυλική εγκατάσταση.

Εκτον, Νιγηρία: (i) Από τη Νιγηρία είχαν καταμετρηθεί 1.823 άτομα στην Αττική, η πλειοψηφία των οποίων ήταν (ii) άγαμοι. (iii) Η πλειοψηφία των μεταναστών και των μεταναστριών από τη Νιγηρία συγκεντρωνόταν στην ηλικιακή ομάδα 30-34. Ως προς την εργασιακή τους κατάσταση στην Αττική η πλειονότητα ήταν (iv) εργαζόμενοι, και συγκεντρώνονται στο (v) επάγγελμα του πλανόδιου

¹⁶⁴⁵ Όσον αφορά τους μετανάστες από την Παλαιστίνη εμφανίστηκε μια δυσκολία που είναι αντιπροσωπευτικής της ασάφειας που μπορούν να έχουν τα ποσοτικά δεδομένα σε μεταναστευτικούς πληθυσμούς. Στην Απογραφή της ΕΣΥΕ (2001) εμφανίζονται 243 άτομα. Στο Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) δεν εμφανίζονται άτομα από την Παλαιστίνη αλλά από το Λίβανο. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί με το ότι οι ερωτώμενοι ανέφεραν ότι είναι Παλαιστίνιοι από το Λίβανο, κάτι που εκχωρήθηκε στα δεδομένα της ως χώρα προέλευσης.

¹⁶⁴⁶ Ως προς το επάγγελμα που συγκεντρώνονται οι μετανάστες από τα στοιχεία της ΕΣΥΕ (2001) (243 άτομα) δεν φαίνεται που εργάζονται, από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ ΑΔΕΔΥ Β τρίμηνο του 2007 (276 άτομα) εμφανίζονται ως απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών ή πωλητές, κάτι που συμβαίνει και στο Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) (1.423 άτομα).

πωλητή. (vi) Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης η περισσότεροι ήταν απόφοιτοι Λυκείου. (vii). Η επιφάνεια κατοικίας τους ήταν 10,1 τ.μ. έως 15 τ.μ., ενώ (viii) στο συντριπτικό τους σύνολο ήταν ενοικιαστές κατοικιών. (ix) Η περίοδος κατασκευής της κατοικίας που διέμεναν οι περισσότεροι ήταν της περιόδου 1961-1970. Η πλειοψηφία είχε (x) κεντρική θέρμανση, (xi) λουτρό στο χώρο κατοικίας καθώς και (xii) αποχωρητήριο σε δίκτυο. Επιπλέον, η πλειονότητα (xiii) κατοικούσε σε πολυκατοικία με (xiv) υδραυλική εγκατάσταση.

Όσον αφορά τις περιοχές συγκέντρωσης των υπο-έρευνας μεταναστευτικών πληθυσμών, οι μετανάστες από την Αίγυπτο κατοικούν στην συντριπτική πλειοψηφία τους σε περιοχές όπως τα Κάτω Πατήσια, η οδός Αχαρνών, ο Άγιος Δημήτριος και αλλού (βλ. Παράρτημα, χάρτη). Οι μετανάστες από την Αλβανία διαμένουν σε ολόκληρη την Αττική (βλ. Παράρτημα, χάρτη). Αρκετοί συγκεντρώνονται στο κέντρο της Αθήνας αλλά και σε περιοχές όπως η Νέα Σμύρνη, η οδός Πατησίων και αλλού. Οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές, συγκεντρώνονται στις οδούς Μενάνδρου ή Μάρνης ή Φαβιέρου ή στην πλατεία Κουμουνδούρου ή στην πλατεία Αττικής και στον Κορυδαλλό και αλλού (βλ. Παράρτημα, χάρτη). Οι μετανάστες από την Παλαιστίνη εντοπίζονται στην Κυψέλη, την Ομόνοια, τον Άγιο Νικόλαο, την Πανόρμου, το Περιστερί και αλλού (βλ. Παράρτημα, χάρτη). Οι μετανάστες από τις Φιλιππίνες κατοικούν ως επί το πλείστον στην κατοικία του εργοδότη τους, σε περιοχές όπως η Γλυφάδα, η περιοχή της Αμερικανικής Βάσης, η Βούλα, το Ελληνικό, το Κολωνάκι, η Κηφισιά, η Νέα Ερυθραία, η Δροσιά, η Εκάλη, η Πολιτεία, η Φιλοθέη, το Χαλάνδρι, τα Μελίσσια και αλλού. Όταν μένουν μόνες τους το Σαββατοκύριακο, μένουν σε διαμερίσματα με συμπατριώτισσές τους (lodging houses) στο Κουκάκι, στους Αμπελοκήπους, ή στην πλατεία Αμερικής και αλλού ή σε λιγότερες περιπτώσεις με την οικογένειά τους στις ίδιες περιοχές (βλ. Παράρτημα, χάρτη). Οι μετανάστες από τη Νιγηρία συγκεντρώνονται σε περιοχές όπως το Παγκράτι, η Κυψέλη, η περιοχή του Ζωγράφου, η Λαμπρινή, η οδός Πατησίων, η οδός Φυλής και η οδός Αχαρνών και αλλού, ενώ υπάρχει ένα μέρος όπου βρίσκεται εκτός Αθηνών (βλ. Παράρτημα, χάρτη).

Έτσι, η ένταξη των μεταναστών σε μια κοινωνία υποδοχής προαπαιτεί την πρόσβαση στην απασχόληση και ισότητα στην πρόσβαση στις υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της αξιοπρεπούς και προσιτής κατοικίας. Στο σημείο αυτό αξίζει να τονισθεί ότι σε σύγκριση με το γηγενή πληθυσμό, οι μετανάστες στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι πιθανότερο να διαβιώσουν σε συνθήκες στεγαστικής αποστέρησης και να πληρώσουν ένα δυσανάλογο μερίδιο του εισοδήματός τους για αυτές (Ψημμένος, 1995; Edgar, Doherty and Meert 2004). Οι μετανάστες εγκαθίστανται σε χώρους και περιοχές που αποτελούν εν πολλοίς σημεία αφενός περιχαράκωσης και αφετέρου τόπους υπεράσπισης μιας, έστω προσωρινά και εκ των ενόντων, εγκαταστημένης ταυτότητας. Τούτο είναι προφανές στη διάκριση που πολλοί μετανάστες βιώνουν κατά την αναζήτηση κατοικίας αλλά και στις υψηλότερες τιμές ενοικίων που χρεώνει συχνά η ιδιωτική αγορά στους αλλοδαπούς (Ψημμένος, 1995; Edgar, Doherty and Meert, 2004). Ανεξαρτήτως εθνικής ή εθνοτικής προέλευσης, η κατανομή των μεταναστών σε κατηγορίες όπως

επίσημος ή ανεπίσημος, από τους μεταναστευτικούς νόμους και τις εφαρμοζόμενες πολιτικές, ασκεί σημαντική επίδραση στην εγκατάστασή τους. Ο χαρακτηρισμένος ως «παράνομος μετανάστης», για μια σειρά από λόγους, εξωθείται σε μια «μυστική συνύπαρξη», σε αναζήτηση εργασίας, στέγασης και συλλογικότητας αποφεύγοντας τις αρχές, βιώνοντας μια πραγματική ευπάθεια λόγω της εκμετάλλευσης από τους άτεγκτους εργοδότες και τον καταμερισμό εργασίας.

Η τάση των μεταναστών και μεταναστριών να συγκεντρώνονται στην Αθήνα (και γενικά στα μητροπολιτικά κέντρα), σύμφωνα με τα στοιχεία του Απογραφικού Πανοράματος της Απογραφής της ΕΣΥΕ (2001) του ΕΚΚΕ (βλ. παράρτημα), αποδίδεται, *αφενός*, στις περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης που μπορεί να παρέχουν οι αστικές περιοχές στους μετανάστες (κατασκευές και παροχή υπηρεσιών), και *αφετέρου*, στην ύπαρξη των μεταναστευτικών δικτύων και συλλόγων, που αποτελούν μια βάση στήριξης και βοήθειας για τους νεοεισερχόμενους μετανάστες.

Λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία της ΕΣΥΕ και σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (Β' Τρίμηνο) για την Αττική (Αττική, 2005-2007 και Υπόλοιπο Αττικής και Περιφέρεια Αττικής, 2007) (βλ. παράρτημα) διαφαίνονται ότι: *Πρώτον*, ο κυριότερος λόγος εγκατάστασης των μεταναστών και μεταναστριών στην Αττική είναι η αναζήτηση εργασίας και *δεύτερον*, η οικογενειακή επανένωση. Η σχέση εργασίας και μετανάστευσης αντικατοπτρίζεται στο υψηλό ποσοστό των απασχολούμενων μεταναστών και μεταναστριών και μεταναστριών σε σχέση με το συνολικό πληθυσμό των μεταναστών και μεταναστριών εντούτοις εκεί εμφανίζονται και οι διαφοροποιήσεις που υπάρχουν μεταξύ γηγενών και μεταναστών, αναφορικά με τη συμμετοχή και το είδος της απασχόλησής τους. Η κύρια συγκέντρωση των μεταναστών και μεταναστριών αναφορικά με τους τομείς απασχόλησης, τα επαγγέλματα και την θέση που κατέχουν στο επάγγελμά τους αποτελεί ένα κύριο χαρακτηριστικό των μεταναστών και μεταναστριών και μεταναστριών εργαζομένων. Δηλαδή είναι χαρακτηριστικό ότι ο τομέας των κατασκευών και των λοιπών υπηρεσιών, στον οποίο συμπεριλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, η παροχή υπηρεσιών στα νοικοκυριά, καλύπτουν σχεδόν την πλειονότητα της απασχόλησης των μεταναστών και μεταναστριών στην Αττική. Οι μετανάστες σε ποσοστό απασχολούνται ως τεχνίτες και ανειδίκευτοι εργάτες, ενώ στην συντριπτική τους πλειοψηφία είναι μισθωτοί. Είναι εμφανές ότι η συγκέντρωση αυτή αποτελεί συνέπεια της συνύπαρξης των χαρακτηριστικών των μεταναστών και μεταναστριών αναφορικά με την ειδικευση ή μη (αποειδίκευση), την οποία είχαν αποκτήσει με τη ζήτηση εργασίας σε τομείς οικονομικής δραστηριότητας χαμηλού κύρους που είχαν μια ιδιαίτερη βαρύτητα στη δεκαετία του 1990, όπως οι κατασκευές, η γεωργία, ο τουρισμός και οι κάθε μορφής υπηρεσίες (νοικοκυριά και βιομηχανία του sex). Όλα αυτά σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι μετανάστες και οι μετανάστριες λόγω εθνικότητας, αποκλείονται από την ίδια δυνατότητα με τους γηγενείς για απασχόληση στο δημόσιο τομέα ή σε άλλη μορφή (ανώτερου κύρους) εργασίες.

Γενικά, τα παραπάνω χαρακτηριστικά που προκύπτουν από τα στοιχεία τόσο της Απογραφής της ΕΣΥΕ (2001), του Απογραφικού Πανοράματος της Απογραφής της ΕΣΥΕ (2001) από το ΕΚΚΕ και της

Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ από το ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ ΑΔΕΔΥ (βλ. παράρτημα) στον μεταναστευτικό πληθυσμό διαφαίνεται «ένας» τύπος εργαζομένου ή εργαζομένης οι οποίοι ήρθαν στη Ελλάδα προς αναζήτηση εργασίας, έχοντας σχετικά νεαρή ηλικία, είναι εγκατεστημένοι στο μητροπολιτικό κέντρο της χώρας και απασχολούνται σε περιστασιακές και παρακατιανές-χαμηλού κύρους εργασίες και υπηρεσίες, όπως για παράδειγμα είτε ως μισθωτοί τεχνίτες, ή ελαιοχρωματιστές ως ανειδίκευτοι εργάτες στον τομέα των κατασκευών (Αίγυπτος, Αλβανία, Παλαιστίνη), είτε ως ανειδίκευτοι ράφτες σε βιοτεχνίες *façon* (Μπανγκλαντές), είτε ως οικιακοί εργάτες και καθαριστές (Φιλιππίνες) και ως πλανόδιοι πωλητές (Νιγηρία) στον τομέα των υπηρεσιών. Η Αθήνα (Αττική) εμφανίζει τα χαρακτηριστικά άλλων μητροπολιτικών πόλεων όπως το Παρίσι, το Τόκυο και η Νέα Υόρκη (Sassen, 1991), το οποίο χαρακτηρίζεται: *πρώτον*, από την ένταση των μεταναστευτικών ροών με έμφαση στην εργασία, *δεύτερον*, την ύπαρξη αναγκών σε ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό και σε προσωπικές (εξατομικευμένες υπηρεσίες), *τρίτον*, την ύπαρξη μη-τυπικά κατοχυρωμένης μετανάστευσης και *τέταρτον*, την ταχεία αύξηση του μορφωτικού επιπέδου των γηγενών που δρα αποθαρρυντικά για την απασχόληση τους σε θέσεις χαμηλής ειδίκευσης.

5.1. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

5.1.1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

Η διεθνής βιβλιογραφία για τους μετανάστες από την Αίγυπτο (Abu-Lughod, 1961; Mabro, 1974; Beinin, 1981; LaTawsky, 1984; Sell, 1988; Iosifides, 1997; Zohry and Harrell-Bond, 2003; Saad, 2005; Vadean, 2007)¹⁶⁴⁷ εστιάζει κυρίως στην μετακίνηση των Αιγυπτίων για εργασιακούς και οικονομικούς λόγους ως μια μετακινούμενη εργατική τάξη. Παράλληλα υπάρχει ένας μικρός αριθμός μικρο-κοινωνιολογικών μελετών για τα άτομα από την Αίγυπτο (Ammar, 1966; Nagi, 1971; Montet, 1973; Daly, 1998; Τομαρά-Σιδέρη, 2006)¹⁶⁴⁸. Λαμβάνοντας υπόψη τις διεθνείς μελέτες αυτό που χαρακτηρίζει την εργασία και την απασχόληση των μεταναστών από την Αίγυπτο είναι κατά πρώτο λόγο η απασχόληση ενός υψηλού μορφωτικού επιπέδου, ειδικευμένου εργατικού δυναμικού σε ανειδίκευτες χαμηλού κύρους εργασίες. Παρακάτω θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα από την εμπειρική έρευνα (N=17, μη στατιστικό δείγμα) σε μετανάστες από την Αίγυπτο στην Αθήνα. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της εργασίας τους είναι η συγκέντρωσή τους σε οικοδομικές εργασίες, χαμηλού κύρους επαγγέλματα και μικρές επιχειρήσεις σε συνδυασμό με την αστάθεια ως προς την κατοχή εγγράφων διαμονής και εργασίας.

Σχετικά με τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των Αιγυπτίων μεταναστών στην Αθήνα (παράρτημα), αυτό που παρατηρείται από τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν: πρώτον, ο πληθυσμός των μεταναστών από την Αίγυπτο αποτελείται στο σύνολό του από άνδρες των οποίων η ηλικία κυμαίνεται από 29 έως 52. Συγκεκριμένα, ο μέσος όρος ηλικίας των μεταναστών του δείγματος από την Αίγυπτο είναι τα 41 έτη, δείχνοντας έναν μέσης ηλικίας πληθυσμό εργαζομένων. Προέρχονται από στην πλειονότητά τους κυρίως από την πόλη της Αλεξάνδρειας ή από το Κάιρο. Δεύτερον, σημαντικά στοιχεία εμφανίζονται σε σχέση με την οικογενειακή κατάσταση, όπου εντοπίζονται στην

¹⁶⁴⁷ J. Abu-Lughod (1961) "Migrant Adjustment to City Life: The Egyptian Case", *The American Journal of Sociology*, vol.67, no.1, pp.22-32; R. Mabro (1974) *The Egyptian Economy*. Oxford: Clarendon Press; J. Beinin (1981) "Formation of Egyptian Working Class", *Merip Reports*, no.94, pp.14-23; R. J. LaTawsky (1984) "Egyptian Labour Abroad: Mass Participation and Modest Returns", *MERIP Reports*, no.123, pp.11-18; R. R. Sell (1988) "Egyptian International Labour Migration and Social Processes: Toward Regional Integration", *International Migration Review*, vol.22, no.3, pp.87-108; Th. Iosifides (1997) "Immigrants in the Athens Labour Market: A Comparative Study of Albanians, Egyptians and Filipinos", in R. King and R. Black (1997) *Southern Europe and the New Immigrations*. Great Britain: Sussex Academic Press, pp.26-50; A. Zohry and B. Harrell-Bond (2003) *Contemporary Egyptian Migration: An Overview of Voluntary and Forced Migration. Working Paper C3*. Sussex: Development Research Center on Migration, Globalization and Poverty/ University of Sussex; R. Saad (2005) *Egyptian Workers in Paris: Pilot Ethnography*. Sussex: Development Research Center on Migration, Globalization and Poverty/ University of Sussex και F. Vadean (2007) *Skills and Remittances: The Case of Afghan, Egyptian and Serbian Immigrants in Germany*. Germany: Hamburg Institute of International Economics (HWWI).

¹⁶⁴⁸ H. Ammar (1966) *Growing Up in an Egyptian Village: Siwa, Province of Aswan*. London: Routledge and Kegan Paul; M. H. Nagi (1971) *Labor Force and Employment in Egypt: A Demographic and Socioeconomic Analysis (foreword E. G. Stockwell)*. New York: Praeger; P. Montet (1973) *Η Καθημερινή Ζωή στην Αίγυπτο* (μετ. Ε. Αγγέλου). Αθήνα: Ωκεανός; M. W. Daly and C. F. Petry (eds.) (1998) *The Cambridge History of Egypt*. Cambridge: Cambridge University Press; M. Τομαρά-Σιδέρη (2006) *Οι Έλληνες του Καίρου*. Αθήνα: Κέκκυρα.

συντριπτική τους πλειονότητα άνδρες έγγαμοι έχοντας τη σύζυγό και τα παιδιά τους στην Αίγυπτο, ενώ ένα μέρος στην Ελλάδα. Τρίτον, σε σχέση με την εκπαίδευση, από τις συνεντεύξεις προκύπτει ότι η πλειοψηφία έχει ολοκληρώσει την ανώτατη εκπαίδευση αλλά πρέπει να παρατηρηθεί ο διαχωρισμός δύο κατηγοριών βάσει χρονικής περιόδου και εκπαιδευτικού υποβάθρου: Πρώτον, οι μετανάστες από την Αίγυπτο που ήρθαν στην Ελλάδα τέλη της δεκαετίας του 1970 και στις αρχές του 1980 είχαν πανεπιστημιακή μόρφωση και επεδίωκαν να απασχοληθούν στο επάγγελμά τους. Δεύτερον, Οι μετανάστες από την Αίγυπτο από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 και έως σήμερα διακρίνονται είτε από την μη-ολοκλήρωση των εκπαιδευτικών τους υποχρεώσεων ή από το δευτεροβάθμιας μόρφωσης επίπεδο. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειωθεί ότι η πρώτη περίοδος χαρακτηριζόταν από την είσοδο μέσω άδειας εργασίας ή τουριστικών εγγράφων, ενώ η δεύτερη από την μη-κατοχή εγγράφων ή την κατοχή τουριστικών εγγράφων παραμονής. Το μέγεθος της οικογένειάς τους στην Αίγυπτο είναι ευρύ με ένα έως πέντε αδέρφια¹⁶⁴⁹.

Η Αίγυπτος χαρακτηριζόταν από την πολιτική αστάθεια η οποία μόλις το 1980 σταθεροποιήθηκε¹⁶⁵⁰. Οι κύριοι λόγοι που τους ώθησαν να φύγουν από την Αίγυπτο και να έρθουν στην Ελλάδα, σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους από την Αίγυπτο ήταν: πρώτον, ο οικονομικός παράγοντας¹⁶⁵¹. Οι οικονομικές δυσχέρειες της οικογένειας ανάγκασαν πολλούς ακόμα και με

¹⁶⁴⁹ Η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων ήρθαν στην Ελλάδα στις αρχές του 1980. Ένας σημαντικός αριθμός που ήρθε τη δεκαετία του 1990 ανέφερε ότι συνελήφθησαν από τις αστυνομικές Αρχές και απελάθηκαν. Έμεινα από δύο έως τρία χρόνια στην Αίγυπτο και ξαναπροσπαθούσα. Επίσης ένα μέρος σημείωσε ότι δεν έχουν επιστρέψει ή επισκεφτεί την πατρίδα τους για περισσότερα από δέκα έτη. Όσοι είναι παντρεμένοι ανέφεραν ότι πήγαν στην Αίγυπτο, για το γάμο τους και ξαναγύρισαν συνήθως στην Ελλάδα, με τη σύζυγό τους. Πολλών τα παιδιά γεννήθηκαν εδώ.

¹⁶⁵⁰ Το 1906 το «Περίστατικό Dinshaway» (Βρετανοί πυροβόλησαν κατά λάθος μια Αιγύπτια) προέτρεψε πολλούς ουδέτερους Αιγυπτίους για να ενωθούν με το εθνικιστικό κίνημα. Μετά από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, ο Saad Zaghlul και το «Wafd Party» οδήγησε το αιγυπτιακό εθνικιστικό κίνημα στην απόκτηση πλειοψηφίας στην τοπική νομοθετική συνέλευση. Όταν οι Βρετανοί εξόρισαν τον Saad Zaghlul και τους συνεργάτες του το 1919 η χώρα οδηγήθηκε στην πρώτη σύγχρονη επανάστασή της. Η σταθερή επανάσταση από τους αιγυπτίους σε όλη τη χώρα οδήγησε τη Μεγάλη Βρετανία για να εκδώσει μια μονομερή δήλωση Ανεξαρτησίας της Αιγύπτου στις 22 Φεβρουαρίου 1922. Το βασίλειο της Αιγύπτου διήρκεσε από το 1922 έως τη διάλυση του το 1952. Η νέα αιγυπτιακή κυβέρνηση σύνταξε και εφάρμοσε ένα νέο σύνταγμα το 1923 βασισμένο σε ένα κοινοβουλευτικό αντιπροσωπευτικό σύστημα. Ο Saad Zaghlul εκλέχθηκε ως Πρωθυπουργός της Αιγύπτου το 1924. Το 1936 η Βρετανό-Αιγυπτιακή Συνθήκη ολοκληρώθηκε. Η συνεχής αστάθεια στην κυβέρνηση λόγω της παραμονής του βρετανικού ελέγχου και η αυξανόμενη πολιτική συμμετοχή του Βασιλιά Farouk οδήγησε στην αντικατάσταση της μοναρχίας και τη διάλυση του Κοινοβουλίου με ένα στρατιωτικό πραξικόπημα γνωστό ως Επανάσταση του 1952 (το «Free Officers Movement»), ανάγκασε τον Βασιλιά Farouk για να παραιτηθεί. Το 1953, η Αιγυπτιακή Δημοκρατία ανακηρύχθηκε με τον Στρατηγό Muhammad Naguib σαν πρώτο Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Ο Στρατηγός Muhammad Naguib αναγκάστηκε να παραιτηθεί το 1954 από τον Gamal Abdel Nasser, τον πραγματικό αρχηγό των κινήσεων του 1952. Ο Gamal Abdel Nasser ανέλαβε την εξουσία ως Πρόεδρος της Αιγύπτου το 1956, οι βρετανικές δυνάμεις ολοκλήρωσαν την απόσυρσή τους από την κατεχόμενη ζώνη του Σουέζ τον ίδιο χρόνο, όμως η κρατικοποίηση της Διώρυγας του Σουέζ οδήγησε στην Κρίση του Σουέζ το 1956. Τρία χρόνια μετά τον «Πόλεμο Έξι Ημερών» (Six Day War), το 1967, ο Gamal Abdel Nasser απεβίωσε και τον διαδέχθηκε ο Mohammed Anwar El-Sadat. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, ο Mohammed Anwar El-Sadat μετέστρεψε την υποστήτη της Αιγύπτου από την Σοβιετική Ένωση στις Ηνωμένες Πολιτείες (1972), ενώ προώθησε την οικονομική πολιτική μεταρρύθμιση. Το 1973, η Αίγυπτος μαζί με τη Συρία, συμμετείχαν στον «October War» τον πόλεμο Οκτωβρίου, μια αιφνιδιαστική επίθεση ενάντια στις ισραηλινές δυνάμεις ως μια η προσπάθεια να ελευθερωθεί η περιοχή «Sinai» που το Ισραήλ είχε καταλάβει έξι χρόνια νωρίτερα. Η σύγκρουση προκάλεσε μια διεθνή κρίση μεταξύ των ΗΠΑ και η Σοβιετική Ένωση και δύο εξουσιοδοτημένες εκκευρήσεις των Ηνωμένων Εθνών χρειάστηκαν για να παύσουν τις στρατιωτικές εχθροπραξίες (Αιγύπτου-Ισραήλ). Ενώ ο πόλεμος τελείωσε σε ένα στρατιωτικό αδιέξοδο, ο Mohammed Anwar El-Sadat παρουσιάστηκε με μια πολιτική νίκη που του επέτρεψε αργότερα να επανακτήσει του Sinai (1977) και την ειρήνη με το Ισραήλ (1979). Οι πράξεις του Mohammed Anwar El-Sadat (ο οποίος δολοφονήθηκε το 1981) προκάλεσαν τεράστια διαμάχη στον αραβικό κόσμο και οδήγησαν στην Αποβολή της Αιγύπτου από την Αραβική Ένωση (Arabic League). Τον τελευταίο διαδέχθηκε ο Mohamed Hosni Mubarak ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας (1981). Ο Mohamed Hosni Mubarak υπηρετεί αυτήν την περίοδο την πέμπτη θητεία του στην Προεδρία (28 years), σε ένα πολυκομματικό ημι-προεδρικό σύστημα με Πρωθυπουργό τον Dr. Ahmed Nazif (2004).

¹⁶⁵¹ Η Αίγυπτος είναι η πιο πυκνοκατοικημένη χώρα στη Μέση Ανατολή και η τρίτη της αφρικανικής ηπείρου, με περίπου 83 εκατομμύρια ανθρώπους και κατέχει μια από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες στην περιοχή σε τομείς όπως ο τουρισμός, η γεωργία, η βιομηχανία και οι υπηρεσίες. Εντούτοις, ένας γρήγορος αυξανόμενος πληθυσμός, μιας περιορισμένης καλλιέργειας γη και η εξάρτηση από τον Νείλο, συντελούν στην υπερφόρτιση και υπερ-εξάντληση των φυσικών και άλλων πόρων και στην πίεση της οικονομίας. Επιπροσθέτως, η άνοδος της στάθμης της θάλασσας λόγω της παγκόσμιας αύξησης της θερμοκρασίας (φαινόμενο του θερμοκηπίου) απειλεί σοβαρά την παράκτια

πανεπιστημιακή εκπαίδευση, ενώ εργάζονταν ως δάσκαλοι και καθηγητές, να αναζητήσουν υψηλότερες αμοιβές αλλού, ενώ άλλοι να μην συνεχίσουν το σχολείο ή να μην τελειώσουν τη σχολή τους, καθώς ο πατέρας τους, σε αρκετές περιπτώσεις αδυνατούσε να συντηρήσει την μεγάλου μεγέθους οικογένειά τους. Δεύτερον, η αδυναμία ενός σημαντικού ποσοστού να μην μπορούν αν βρουν εργασία στην Αίγυπτο σχετική με αυτό που είχαν σπουδάσει. Υποαπασχολούνταν σε διαφορετικά αντικείμενα με χαμηλές αμοιβές¹⁶⁵².¹⁶⁵³ Βασικός παράγοντας επηρεασμού τους ως προς την επιλογή τους να έρθουν στην Ελλάδα ήταν πολλές φορές οι συγγενείς, όπως ένας αδελφός ή ξάδελφος τους, συγγενής δεύτερου ή τρίτου βαθμού, ο οποίος βρισκόταν στην Ελλάδα χωρίτερα. Άλλοι ανέφεραν ότι είχαν γνωρίσει κάποιους Έλληνες στην Αλεξάνδρεια, και έχοντας φιλικές σχέσεις μαζί τους επηρεάστηκαν θετικά, για όσα άκουγαν για την Ελλάδα και για την Αθήνα, ακούγοντας δηλαδή περιγραφές μιας, «ωραίας χώρας και φιλόξενης». Επιπροσθέτως, κάποιοι ήρθαν να εργαστούν μετά από πρόσκληση του εργοδότη τους ο οποίος ήταν είτε από την Ελλάδα ή την Αίγυπτο και είχε είτε επιχειρήσεις είτε γραφεία και στις δύο χώρες αντίστοιχα. Επιπλέον, ένα μέρος ήρθε στην Ελλάδα για καλύτερες μισθολογικές αποδοχές μετά από πρόσκληση ή μετάθεση στα πλαίσια της αραβικής διδασκαλίας και εκπαίδευσης στη χώρα, για παράδειγμα για απασχόληση στο αραβικό σχολείο της Λιβυκής Πρεσβείας. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ότι πολλοί έφευγαν από την Αίγυπτο μετά το τέλος της υποχρεωτικής στρατιωτικής τους θητείας στη Βόρεια Αίγυπτο. Οι ιδιαίτερα αυστηρές και δύσκολες συνθήκες που επικρατούν¹⁶⁵⁴, στην κοινωνία και στο στρατό, για ένα έως τρία χρόνια, επηρεάζουν αρνητικά τους ανθρώπους κάνοντάς τους να επιθυμούν να φύγουν από την χώρα¹⁶⁵⁵.

Μετά το πέρας της στρατιωτικής τους θητείας συνήθως θα αναζητούσαν εργασία, αλλά οι περισσότεροι δεν έβρισκαν και βίωναν έντονη ανεργία, μέχρι και ένα έτος. Οι περισσότεροι ανέφεραν ότι ήταν πολύ δύσκολο για εκείνους να μην μπορούν να βρουν εργασία είτε στο δημόσιο είτε σε ιδιωτικές επιχειρήσεις. Οι διαθέσιμες εργασίες είναι στην πλειονότητά τους χαμηλού κύρους και

περιοχή της Αιγύπτου και θα μπορούσε να έχει σοβαρές συνέπειες για την οικονομία, τη γεωργία και τη βιομηχανία της χώρας. Συνδυασμένη με την ανάπτυξη των δημογραφικών πιέσεων, μια άνοδος της στάθμης της θάλασσας θα μπορούσε να μετατρέψει τα εκατομμύρια Αιγυπτίους σε περιβαλλοντικούς πρόσφυγες μέχρι το τέλος του αιώνα.

¹⁶⁵² (...) Για οικονομικούς λόγους, ναι, αυτό είναι, πρώτα. Δεύτερον είναι, δεν μπόρεσα [να] ζήσω στην Αίγυπτο, γιατί ο πατέρας μας, βέβαια δεν θα μπορούσε να βοηθήσει, εγώ αδερφή, και εγώ όταν τελείωσα το πανεπιστήμιο, δεν [μου] βρήκα καλή δουλειά, με αυτά που σπούδαζα. Γεωπονικά. Και μετά σκέφτηκα να φύγω, εδώ, να φύγω έξω απ' την Αίγυπτο. Και μετά βρήκα [την] Ελλάδα (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁶⁵³ (...) Κανονικά, εγώ τελείωσα πανεπιστήμιο (...) είναι δάσκαλος στην ιστορία, ιστορία, αιγυπτιακή ιστορία, και ήρθα εδώ για ήρθα εδώ [για] να βρω [μια] καλύτερη ευκαιρία, όπως όλοι [οι] μετανάστες σε όλο το [ν] κόσμο (...) (Ali, ετών 47).

¹⁶⁵⁴ Διεθνείς οργανισμοί για τα ανθρώπινα δικαιώματα συμπεριλαμβανομένων της Διεθνούς Αμνηστίας (Amnesty International) και του Παρατηρητηρίου των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (Human Rights Watch) για πολλά χρόνια επέκριναν την Αίγυπτο για την ελλείψη προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Μερικές από τις σοβαρότερες παραβιάσεις των ανθρώπινων δικαιωμάτων, σύμφωνα με την έκθεση του HRW (2006) για την Αίγυπτο, είναι η μεγάλη συχνότητα βασανιστηρίων, αυθαίρετες κρατήσεις και στέρσεις εξόδου και μη-πραγματοποίηση κρίσεων (δικών) ενώπιον στρατιωτικών και κρατικών δικαστηρίων. Οι μεροληπτικοί προσωπικοί νόμοι κύρους που εξουσιάζουν το γάμο, την κληρονομία φέρνουν τις γυναίκες σε μειονεκτική θέση πρέπει επίσης να αναφερθούν. Το αιγυπτιακό νομικό σύστημα αναγνωρίζει μόνο τρεις θρησκείες: το Ισλάμ, τον Χριστιανισμό και τον Ιουδαϊσμό. Οι περιοριστικοί νόμοι σχετικά με τους Χριστιανούς Κοπτες για το κτίσιμο εκκλησιών και την ανοικτή λατρεία έχουν αναρθεθεί πρόσφατα, αλλά μεγάλες οικοδομήσεις εκκλησιών απαιτούν ακόμα κυβερνητική έγκριση, ενώ sporadικές επιθέσεις στους Χριστιανούς και τις εκκλησίες συνεχίζονται. Επιπλέον, παρέχονται μηδενικά πολιτικά δικαιώματα και μερική ελευθερία του Τύπου.

¹⁶⁵⁵ (...) Εγώ μετά το στρατό, μετά το στρατό, έχω κάνει, πήγα στο στρατό ένα, ένα χρόνο. Στην Αλεξάνδρεια. Σ[τη] βόρεια Αίγυπτο. Είναι πολύ δύσκολα βέβαια (...) [Είναι] υποχρεωτική. Ένα χρόνο. Πήγα εκεί στο στρατό, ξέρεις περνάς δύσκολα, γιατί άλλη[η], άλλη[η] νοστορπία έχει στο στρατό. Βέβαια, φαγητό δεν υπάρχει, νερό δεν υπάρχει, με ένα μπουκάλι νερό πρέπει να περάσεις δύο (2) μέρες, ξέρεις μισό-λίτρο νερό, δύο μέρες. Φαγητό ένα [καρβέλι] ψωμί και κάτι λαχανικά, που δεν θα φάει, ούτε ένας, σκύλος. Κρεβάτι αυτά δεν υπάρχουν, στο πάτωμα, στ[ην] άμμο, με πολύ ζεστή βέβαια και το χειμώνα είναι πολύ κρύο. Αυτά (...) (Ashraf, ετών 42).

σχετίζονται με το εμπόριο, τις οικοδομικές εργασίες και ακόμα, και σε αυτές, είναι δύσκολο να βρει κανείς απασχόληση. Πρέπει να έχει κάνει γνωστό, σημειώνουν κάποιοι¹⁶⁵⁶. Ένα σημαντικό μέρος συνεντευξιαζόμενων από την Αίγυπτο έχουν αρκετούς συγγενείς τους στην Ελλάδα, όπως για παράδειγμα τα αδέρφια, ή τα ανίψια, ή ο γαμπρός τους. Εντούτοις κατά το ταξίδι τους προς την Ελλάδα ήρθαν μόνοι τους, ένα μέρος ανέφερε ότι ήρθαν μαζί με έναν συγγενή τους όταν επέστρεφε για λίγο στην Αίγυπτο. Επιπροσθέτως, πρέπει να σημειωθεί ότι αρκετοί ανέφεραν ότι ήρθαν αρχικά με τουριστική άδεια εισόδου (visa). Επίσης, η Ελλάδα ή η Κύπρος αποτελούν τις ευκολότερες και κοντινότερες περιοχές¹⁶⁵⁷.

5.1.2. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

Σχετικά με τις οικογενειακές σχέσεις η Αιγυπτιακή οικογένεια χαρακτηριζόταν από την πατριαρχία. Ο πατέρας ήταν υπεύθυνος για το εισόδημα, και τον ακολουθούσαν τα μεγαλύτερα αγόρια της οικογένειας. Οι πατέρας ως κύριος υπεύθυνος της οικογένειας ασχολούνταν σε κάθε μορφή εργασίας προκειμένου να συντηρήσει της την οικογένειά του. Μερικά από τα επαγγέλματα ήταν: φύλακας σε σχολείο, πλακάς, στρατιωτικός, οδοντίατρος, χρυσοχόος, μηχανικός στο υπουργείο γεωργίας, υπάλληλος σε εταιρία παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, ηλεκτρολόγος, πωλητής στο παζάρι. Η σύζυγος και μητέρα έμενε σπίτι φροντίζοντας τα παιδιά και το νοικοκυριό. Αναφέρθηκαν ελάχιστες περιπτώσεις όπου η μητέρα εργαζόταν. Εντούτοις, η γενικότερη οικονομική κατάσταση της συντριπτικής πλειοψηφίας των νοικοκυριών στην Αίγυπτο ήταν πολύ χαμηλή. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ότι οι τρομακτικές οικονομικές δυσχέρειες ήταν καθοριστικές ως προς τη διαβίωση του νοικοκυριού και των παιδιών επιβιώνοντας με τα απολύτως αναγκαία, όπως το ότι δεν είχα ούτε τα απαραίτητα ως παιδιά ή αργότερα ως σπουδαστές, και καταλυτικές ως προς τη δημιουργία ενός αισθήματος φυγής από την χώρα επειδή δεν θέλανε να βιώσουν τις ίδιες καταστάσεις με τους γονείς τους¹⁶⁵⁸. Επιπλέον οι οικονομικές δυσκολίες ήταν σημαντικός παράγοντας για τη συνέχεια των σπουδών ενός ή περισσότερων από τα παιδιά¹⁶⁵⁹. Όπως προαναφέρθηκε, πολλοί συνεντευξιαζόμενοι από την Αίγυπτο οι οικονομικές δυσκολίες που αντιμετώπιζε η οικογένεια επηρέαζαν σημαντικά τον τρόπο σκέψης και ζωής των παιδιών. Κάποιοι ανέφεραν ότι δεν ήθελαν να θυμούνται τα παιδικά τους χρόνια λόγω των στέρσεων και των κακουχιών. Ο μόνος στόχος τους ήταν να βοηθήσουν την οικογένειά τους, τους γονείς και τα

¹⁶⁵⁶ (...) Γνώριζα, γνώριζα κάποιον Άραβ[α] που έμενε εδώ, και μ[ε] κάλεσε μου λέει έλα να δουλέψεις μαζί μου και αυτό. Ήρθα για να δουλέψω έξι μήνες και να φύγω και έκατσα είκοσι χρόνια (...) (Mohamed, ετών 47).

¹⁶⁵⁷ (...) Εγώ το βλέπω, ότι [η] Ελλάδα είναι λίγο κοντά από 'μας, ήτανε πρώτο κράτος, εύκολο να βγούμε απ' τ[η] χώρα μας είναι αυτ[ή] [η] Ελλάδα (...) (Samir, ετών 44).

¹⁶⁵⁸ (...) Είναι [πολύ] χαμηλή. Δηλαδή όταν χρειάζομαι κάτι, αυτό [είναι] το σημαντικό, δηλαδή γι' αυτό ήρθα εδώ στην Ελλάδα, γι' αυτό το λόγ[ο]. Γιατί δεν θέλω να ζω, [ω] ζωή που έκανε ο πατέρας μου παλιά. Που εμείς ήρθαμε στο πανεπιστήμιο, μπορεί να χρειάζο[μαι] ένα στυλό, και δεν είχε [ο] πατέρας μου να μου δώσει για να πάρω ένα στυλό, για να σπουδάσω. Ή ένα παιχνιδάκι. Αυτά δεν [τα] είχαμε ποτέ. Ήταν πολύ δύσκολο. Μόνο για φαγητό και ψωμί (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁶⁵⁹ (...) [Η] μεγαλύτερη[η] δυσκολία είναι, τότε που ήτανε, [που] δεν έχουμε φως, και, [είχε] κοπεί το φως λόγω οικονομικ[ών], λόγω, δεν ξέρω ακριβώς, και εγώ τότε διάβαζα, με ένα κερί, αναμμένο, μέχρι [να] τελειώσω το πανεπιστήμι[ο] (...) Hesham (ετών 45).

αδελφία τους¹⁶⁶⁰. Άλλοι αναφέρουν ότι δεν έχουν ξεχάσει τις καλές στιγμές, όταν για παράδειγμα παίζανε στη γειτονιά, και στιγμές των παιδικών χρόνων, και σημειώνουν ότι ήξεραν τους γείτονές τους ακόμα και όταν πήγαν τελευταία φορά στην Αίγυπτο ένωσαν το ίδιο με τότε¹⁶⁶¹.

5.1.2.1. ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

Η συντριπτική πλειονότητα των συνεντευξιαζόμενων διέμεναν σε μεγάλες πόλεις τις Αιγύπτου είτε στην Αλεξάνδρεια είτε στο Κάιρο. Οι κατοικίες όσων συνεντευξιαζόμενων διέμεναν στην Αλεξάνδρεια ήταν κυρίως διαμερίσματα σε πολυκατοικίες κυρίως δικής τους ιδιοκτησίας, από τον πρώτο έως τον έβδομο όροφο, με παροχή ηλεκτρικού ρεύματος και νερού¹⁶⁶². Οι περισσότεροι δεν είχαν αυλή. Ο πατέρας εργαζόταν, μητέρα έμενε σπίτι και τα παιδιά, αναλόγως τον αριθμό τους και την οικονομική δυνατότητα της οικογένειας, ήταν στο σχολείο¹⁶⁶³. Μερικοί ανέφεραν ότι είχαν μετακομίσει παραπάνω από μια φορά. Σε ορισμένους η θάλασσα ή ένα λιμάνι ήταν κοντά στην κατοικία τους. Κάποιοι ανέφεραν ότι διέμεναν σε «λαϊκή» ή «φτωχή» γειτονιά, έχοντας μεγάλο δίκτυο επαφών και σχέσεων. Ο ένας ήξερε τον άλλο, γνωρίζονταν και γιόρταζαν μαζί ή αλληλοβοηθιούνταν. Ένα άλλο μέρος συνεντευξιαζόμενων ανέφερε ότι μένανε στο σπίτι, δεν αλλάζανε κατοικία συνήθως. Όσοι δεν είχαν ιδιόκτητη κατοικία πλήρωναν ενοίκιο, το οποίο χαρακτήριζαν χαμηλό. Όπως προαναφέρθηκε στην Αλεξάνδρεια έμεναν σε επτάωρες-οκταώρες πολυκατοικίες με διαμερίσματα, σε συγκροτήματα πολυκατοικιών, έχοντας δηλαδή απέναντί τους άλλη μια πολυκατοικία με επτά ορόφους, για παράδειγμα σύνολο δεκατέσσερα διαμερίσματα, με μια πολύ μικρή αυλή στη μέση. Πολλοί ανέφεραν τις σχέσεις γειτονιάς που ένωσαν, «σαν μια οικογένεια» με τους γείτονες τους^{1664, 1665, 1666}.

¹⁶⁶⁰ (...) Εγώ δεν θυμάμαι τίποτα, από [με] μικρά τα χρόνια, γιατί ήθελα να περάσω αυτό, δεν ήθελα να σκεφτώ συνέχεια, το παρελθόν. τι είχε και τι ήταν. Θέλω να δω μπροστά. Τι μπορώ να κάνω. Αυτό, τι μπορώ να βοηθήσω την οικογένειά μου. Τι μπορώ να βοηθήσω [τον] πατέρα [με] μου. ή [τη] μάνα μου. Η άλλον αδερφό που είναι παντρεμένος. Έχουνε εγγόνα, έχουνε αυτά, που είναι. Έτσι είναι [το] σκεπτικό [το] δικό μου. [Θυμάμαι] παίζαμε [με] τα άλλα παιδιά, ναι, ναι, ναι, ντάξει. Ναι παίζαμε [με] παιδιά, γιατί ξέρεις, αυτό το διάστημα, όταν ήμασταν μικρά, όλοι [σε] την περιοχή ήτανε φτωχοί άνθρωποι. Και ξέρεις, παίζαμε στον δρόμο. [Με] κάτι, ξέρεις, με ζυλάκια, με πέτρες, με αυτά, γυμν[ά] τα πόδια μας, μέσα στη [η] βροχή, αυτά δηλαδή. Είναι, εντάξει (...). (Ashraf, ετών 42).

¹⁶⁶¹ (...) Όχι. 'ντάξει. μέτρα [α] πράγμα[τα]. ωραία περάσαμε, δεν [μας] έλειπε πολλά πράγμα[τα]. αλλά δεν κάναμε [πολλά] (...) (Imbrahim, ετών 48).

¹⁶⁶² (...) Εμείς είναι, η οικογένεια είναι, να σου πω 'γω τώρα σε όροφο είναι, τρεις, τέσσερις πέντε ορόφους, εμείς στην Αίγυπτο δεν μένουμε σαν εδώ [στην Ελλάδα] δεν είναι [με] αυλή, air-condition, τέτοια πράγμα[τα]. είναι απλ[ά] σπίτι, 'ντάξει ζούμε σαν άνθρωποι [οι] πάλι να σου πω, κάθε οικογένεια έχει δικό [της] σύστημα. δουλεύει [ο] πατέρα[ς], τότε, εμείς στα σχολεία, η μάνα δεν δουλεύει, [η] ζωή μας είναι λίγο δύσκολη [η] δηλαδή (...) Και μόλις μεγαλώνουμε και δουλεύουμε ξέρουμε πώς να βγάλουμε το φράγκο, κάθε ένας π[αί]ρνει [το] δρόμο του (...) Πέθανε [ο] πατέρα[ς], η μάνα ξέρει ακόμα, εμείς είμαστε τέσσερα αγόρια και δύο κορίτσια (...) Και 'ντάξει, φύγανε τα δύο κορίτσια παντρεύτηκαν. εμείς, είμαστε τέσσερα αγόρια, ο κάθε ένας σε ένα κράτος (...) [Στην πατρίδα] κανένας, λόγω [για] τα λεφτά, φύγαμε στο Κιρκαί τρία άτομα, ένας στην Ελλάδα, είμαστε τέσσερα αγόρια. Τα δύο [κορίτσια] στην Αίγυπτο, δεν φεύγουνε (...) (Samir, ετών 44).

¹⁶⁶³ (...) Συνήθως εκεί στην Αίγυπτο, τα σπίτια είναι ψηλά. Για να χωράνε τον κόσμο που είναι εκεί, και εκεί το σπίτι μας ήτανε. μ[έ]ναμε στον έκτο όροφο, και είχαμε να κάνουμε με πολύ κόσμο (...) Με ενοίκιο (...) (Mohamed, ετών 47).

¹⁶⁶⁴ (...) Μέχρι [κι] όταν χάλαγε η βρύση στο σπίτι μου, που ξέρω λίγα τεχνικά, που ήμουν δώδεκα χρονών, π[ή]γα με το κλειδί και πάω και αλλάζω, αυτά τα ελαστικά που είναι για τη βρύση για αυτ[ούς] και τους άλλους, κα με φώναζαν. Και ήμασταν σαν μια οικογένεια (...) (Essam, ετών 52).

¹⁶⁶⁵ (...) Εκεί στη [η] γειτονιά που μέναμε είναι φτωχογειτονιά, και όλοι γνωρίζανε [ο ένας τον άλλο], στην πολυκατοικία, ολόκληρη τα τετράγωνα και παραπέρα, γιορτάζαμε [όλοι μαζί], αν κάποιος είχε κάτι τον βοηθάγαμε. πηγαίναμε σε σπ[ι]τα, παίζαμε, στο δρόμο (...) (Mohamed, ετών 47).

¹⁶⁶⁶ (...) και οι [οι] γύρω-γύρω [η] ξέρω [αν] μένα, μέχρι [τον] πέμ[π]το-έ[κ]το δρόμο, στη [η] μια μεριά, στη [η] άλλη μεριά, και [σε] εκείνη [η] τη μεριά, γύρω-γύρω. Και είχα [α] παιδιά, όλοι [οι] φίλοι μου ήτανε εκεί, της [η] ίδιας ηλικίας και λίγο δύο-τρί[α] χρόν[ια] [πιο] πάνω δύο-τρί[α]

5.1.2.2. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

Όσον αφορά την εργασία και την απασχόληση των συνεντευξιζόμενων στην Αίγυπτο, όπως προαναφέρθηκε, ένα σημαντικό μέρος τους βίωνε έντονη ανεργία, αντιμετωπίζοντας σοβαρές δυσκολίες όσον αφορά την εύρεση εργασίας, ενώ κύριες μορφές απασχόλησης ήταν αποκλειστικά σε χειρωνακτικές εργασίες, στο εμπόριο ή στις οικοδομικές εργασίες. Πολλοί δεν μπορούσαν να κάνουν άλλες δουλειές. Οι αμοιβές ήταν λίγες και δεν μπορούσαν να βοηθήσουν ούτε τους εαυτούς τους, ούτε την οικογένειά τους. Ορισμένοι επίσης δεν εργάστηκαν καθόλου στην Αίγυπτο. Οι χαμηλού κύρους εργασίες ήταν κύρια μορφή απασχόλησης των συνεντευξιζόμενων που εργάστηκαν στην Αίγυπτο, όπως για παράδειγμα σε εταιρίες παρασκευής πλαστικών κ.λπ. Πραγματικά εξαιρετικά δύσκολα θα μπορούσε κάποιος να απασχοληθεί στο αντικείμενο των σπουδών του και συχνά δίχως προϋπηρεσία¹⁶⁶⁷. Επίσης όσοι δεν μπόρεσαν να συνεχίσουν το σχολείο άρχιζαν να εργάζονται ακόμα και από πολύ μικρή ηλικία¹⁶⁶⁸. Ένα μέρος των συνεντευξιζόμενων από την Αίγυπτο έχει λάβει πτυχίο πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στην αραβική φιλολογία ή φιλοσοφία ή σε θετικές επιστήμες όπως η γεωγραφία και τα μαθηματικά, και όπως προαναφέρθηκε λόγω χαμηλών αμοιβών ή απασχόλησής τους σε μη-σχετικό με τις σπουδές τους αντικείμενο εργασίας ωθούνταν στο να φύγουν από την Αίγυπτο. Για παράδειγμα ο Ali (ετών 37) έχοντας πανεπιστημιακό πτυχίο αιγυπτιακής ιστορίας, μη μπορώντας να βρει σχετική εργασία ως δάσκαλος, εργάστηκε ως ανειδίκευτος επόπτης οικοδομών¹⁶⁶⁹. Άλλοι, παράλληλα με τις σπουδές τους έπρεπε να συνεχίζουν ή να συντηρούν την οικογενειακή επιχείρησή¹⁶⁷⁰.

Πρέπει να σημειωθεί ότι πολλοί άφηναν το σχολείο εάν πέθαινε ο πατέρας τους, αναλαμβάνοντας το βάρος της συντήρησης της οικογένειας ως ο «μεγαλύτερος» άνδρας της οικογένειας. Ορισμένοι εντούτοις παρά τις χαμηλές απολαβές εργάστηκαν ως δάσκαλοι ή καθηγητές σε χωριά της Αλεξάνδρειας, προσμένοντας μια πρόταση για μετάθεση σε θέση αντίστοιχη σε άλλη αραβική

χρόν[α], παραπάνω [από] τριάντα-σαράντα άτομα ήταν. Αυ[οί] όλοι ξέρανε εμένα καλά, και όλ[οι], όλ[οι] μου μιλούσαν. όλοι φίλοι μου, κάθε ένας μου μιλούσε. Γιατί εγώ με τον κάθε ένα δεν είχα πρόβλημα εγώ (...) (Tarek, ετών 37).

¹⁶⁶⁷ (...) Δικηγόρος [ήμουν] εκεί, σε αυ[τή] την εταιρία. Γιατί δεν μπορ[ούσα] να δουλέω έξω δικηγόρος μόνο, [ή]θελε δύο-τρία χρόνια να μαθαίνει, θέλω λεφτά και όταν πήγα να δουλέ[ψω] δικηγόρος, θέλει δυο-τρία χρόνια χωρίς λεφτά. Θα δουλεύεις μόνο να [μαθαίνεις], που είναι τα δικαστήρια, τι κάνεις όταν έχεις χαρτιά, αυτά είναι όλα να δουλεύεις με τον μεγάλο δικηγ[όρο] χωρίς λεφτά, για δύο χρόνια. Και ο κόσμος δεν [σε] πιστεύει εσένα, ότι είσαι μικρός [δικηγόρος] ακόμα, και θέλει μεγάλο δικηγόρο, και μετά, θα πάρεις λεφτά. Και γι' αυτό δεν μπορώ να δουλέ[ω], και θέλω λεφτά για [την οικογένεια μου], και τελικά δουλέ[ω] αλλού. (...) και στο τέλος όταν [είσαι] σε εταιρία, αυτό είναι καλύτερα γιατί η εταιρία θα πάρεις λεφτά, 'ντάξει, κάθε μήνα μπορείς να δουλεύεις (...) (Tarek, ετών 37).

¹⁶⁶⁸ (...) Εγώ δουλέω, από οχτώ χρονών. αν θα θες να. να γυρίσω τόσο χρόνια πίσω, να κάτω καλύτερα να κλάινω (...) (Samir, ετών 44).

¹⁶⁶⁹ (...) Έχω, εγώ, έχω δουλέψει στην Αίγυπτο, κάτι, σαν μηχανικός, γιατί στην Αίγυπτο δεν είναι σαν [την] Ελλάδα, έχουμε άλλους νόμους άλλα διάφορα, δουλέω μηχανικός δηλαδή γεωλόγος, όταν [ήταν να] φτιάξουμε κάποια καινούργια πολυκατοικία, πρέπει να πάω να δω το χώμα κάτω την πέτρα, αν υπάρχει αντικά [ή] αν δεν υπάρχει αντικά μέσα. Αυτό είμαι [με] το μάτι, είναι πολύ απλό. (...) Δεν μου έδειξε κανείς, απλώς από το μάτι, να βλέπ[ει] αν υπάρχει κάτι διάφορα, γιατί έρχεται [η] μπουλντόζα και δουλεύει λίγο και βγάζει το χώμα, [την] πέτρα και βλέπω όμα έχει κάτι (...) Πέντε ώρες το 'κανα (...) (Ali, ετών 47).

¹⁶⁷⁰ (...) Τοίχ[ους], και έχουμε και [συν]τριβάνια στην Αίγυπτο, πισίνες, πέτρες, σκαλοπάτια, μάρμαρα (...) Αλλά αυτή τη δουλειά την είχαμε μάθει από τον πατέρα και τον παππού, για μια ζωή δουλεύαμε σε αυτή τη δουλειά (...) Από δεκαπέντε [χρονών] (...) Κοίταζε καταρχάς, που πέθανε ο πατέρας μου, η μάν[α] έπαιρνε σύνταξη εκτός αυτού. (...) Αλλά έπρεπε να δουλέω για να μην χάσω τη δουλειά μας (...) (Podros, ετών 29).

χώρα ή σε σχολείο αραβικής χώρας στην Αίγυπτο ή στο εξωτερικό^{1671, 1672}. Ωστόσο, η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων απασχολούνταν σε κάθε μορφή χειρωνακτικές ή χαμηλού κύρους εργασίες, όπως εργάτες σε φούρνο, μαραγκοί, ηλεκτρολόγοι, και ελαιοχρωματιστές¹⁶⁷³. Επίσης κάποιοι θεωρούσαν ότι το πανεπιστημιακό πτυχίο δεν θα τους εξασφάλιζαν τα απαραίτητα προς την επιβίωση¹⁶⁷⁴. Επιπροσθέτως η ελάχιστες ευκαιρίες απασχόλησης στο αντικείμενο σπουδών ωθούσε πολλούς σε αναζήτηση οποιασδήποτε μορφής εργασία στην Αίγυπτο. Για παράδειγμα ο Ezzat (ετών 29) έχοντας σπουδάσει σε σχολή Αιγυπτιακού χορού αδυνατώντας να βρει εργασία απασχολήθηκε ως ελαιοχρωματιστής¹⁶⁷⁵.

5.1.2.3. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

Σχετικά με τη συλλογική οργάνωση των συνεντευξιαζόμενων στην Αίγυπτο, αυτό που είναι έκδηλο είναι η αποχή ή η μη-συμμετοχή σε καμία ένωση εργαζομένων, καθώς και σε καμία μορφή συλλογικής οργάνωσης. Σε μεμονωμένες περιπτώσεις μόνο, κάποιοι που είχαν σπουδάσει, είχαν γίνει μέλη σε ενώσεις ομο-επαγγελματιών τους, βάσει της ειδίκευσης τους ή των σπουδών τους, χωρίς ωστόσο να απασχολούνται στο επάγγελμα αυτό που αντιπροσωπεύει ο εκάστοτε σύλλογος, ή άλλοι σε κάποια πολιτικά κόμματα όπως στην Ελλάδα χωρίς ωστόσο ιδιαίτερες αναφορές.

5.1.2.4. ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

Γενικά οι συνεντευξιαζόμενοι από την Αίγυπτο ανέφεραν ότι συμμετείχαν στις παραδόσεις στην πατρίδα τους. Φορώντας τα «καλά» τους, όπως λένε ρούχα πήγαιναν σε τοπικές και θρησκευτικές

¹⁶⁷¹ (...) Έχω τελειώσει πανεπιστήμιο [το] 1980, έχω τελειώσει πανεπιστήμιο, και αμέσως έπιασα δουλειά σαν καθηγητής. (...) Μαθηματικός (...) Σε ένα λύκειο μακριά από την Αλεξάνδρεια, μακριά από την Αλεξάνδρεια (...) Πάρα πολύ λίγα, [σαν] πέντε χιλιάδες δραχμές, και ούτε, ούτε, τότε ήταν λίγα (...) (Mohamed, ετών 51).

¹⁶⁷² (...) Δούλεψα, [το] 1986, τέλειωσα [το] 1986 Σεπτέμβριο ή Οκτώβριο, έπιασα δουλειά, κάτι σε σχολείο [α] και μετά από λίγα χρόνια έπιασα το συμβόλαιο από [την] Πρεσβεία της Αιθιοπίας, [το] προξενείο της Αιθιοπίας εκεί στην Αίγυπτο (...) [Στην] Αλεξάνδρεια, σε γυνάσσιο (...) [Ο μισθός ήταν] γύρω στα διακόσια ογδόντα λίρες[ες], αιγυπτιακές λίρες[ες] και δίνανε και κάτι παραπάνω, γύρω στα όλα-όλα μαζεμένα τετρακόσια πενήντα λίρες. Είναι λίγα απέναντι στο ευρώ, αλλά με [τη] δραχμή ήτανε στα μισά, δηλαδή, ήτανε, για να ζήσεις ε, περνάς, περνάς, αλλά για να αγοράσεις σπίτι, για να νοικιάσεις σπίτι μεγάλο, δεν μπορείς, για να νοικιάσεις και να κάνεις μόνος σου. Ο πατέρας μου με βοήθησε μένα για να έχω σπίτι (...) (Hesham, ετών 45).

¹⁶⁷³ (...) Ήτανε στα ηλεκτρικά όπως ήτανε ο πατέρα[ς] μου, [δεν είχα γνώσεις σε αυτό]. Εντάξει, συνεχίζω, όταν ξεκινάς δουλειά είναι λίγο δύσκολο και μετά το παράτησα από την πατέρα μου, μετά από πέντε-έξι που δούλεψα μαζί του και δούλεψα σε εταιρίες, κατευθείαν έξω. Σαν ηλεκτρολόγος. Γενικά, ήμουν σε εταιρίες[ες] που έφτιαχναν [προϊόντα], η πρώτη εταιρία που δούλεψα ήταν εργοστάσιο με τσιμέντα. Και ξεκίνησα για τι είδα εμπειρία από τον πατέρα μου και ήμουν κατευθείαν σε ένα χρόνο υπεύθυνος για πέντε άτομα, υπεύθυνος στα ηλεκτρικά εκεί (...) Φτιάχναμε και εγκαταστάσεις από την αρχή, φτιάχν[αμε] εγκαταστάσεις από την αρχή καινούργιες, δεν είναι θέμα επισκευής. Σαν επίβλεψη. Αν χαλούσε κάτι το φτιάχναμε εμείς (...) (Mohamed, ετών 47).

¹⁶⁷⁴ (...) Κουβαλάγαμε κλώδια [για] τα ρεύματα, αυτά που πάνε από χώρα σε χώρα (...) Να σου πω και να είχα τελειώσει πανεπιστήμιο (...) θα βγάλω το χαρτί και θα το βγάλω [στην] άκρη και θα δουλεύω με τα χέρια γιατί αυτή η δουλειά μου βγάζει τα λεφτά (...) (Mohamed, ετών 47).

¹⁶⁷⁵ (...) Μετά πήγα για δουλειά, μογατζής. Γιατί όμα περιμέν[α] δουλειά από το κράτος, μέχρι τώρα δεν έχει βγει. Πήγα να μάθω κάτι, άλλη[η] δουλειά (...) Ήτανε φίλοι μου και πήγα μαζί τους για δουλειά. [Από] δεκαεφτά χρονών[ων] πήγα για δουλειά σαν βοηθός, [επαιρνα], όπως ενόια ευρώ. Εφτά rounds, εφτά rounds (αιγυπτιακά), είναι ενόια ευρώ (...) [Δουλεύω] κάθε μέρα. Από οχτώ το πρωί μέχρι [τις] έξι (...) [Και] Παρασκευή και Κυριακή και Σάββατο (...) [Ένας] φίλος μου ήτανε καλύτερος[ος] από εμένα. [Εγώ][έ]τρι[βα] κάτι. [έ]κο[β]α τα χρώματα (...) Δύο χρόνια [δουλεύω]. Μέχρι δεκαεννιά, και ήρθα εδώ δεκαεννιά χρονών (...) (Ezzat, ετών 29).

γιορτές. Εκείνες οι περιπτώσεις ήταν ιδανικές για να συναντηθεί η οικογένεια με ευρύτερα μέλη της¹⁶⁷⁶. Η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων είναι Μουσουλμάνοι ενώ λιγότεροι είναι Χριστιανοί Κόπτες¹⁶⁷⁷ ή Καθολικοί και συμμετείχαν κυρίως σε θρησκευτικές γιορτές. Πολλοί ανέφεραν ότι είχαν μεγάλα τζαμιά στην περιοχή και σε κοντινή απόσταση από το σπίτι τους. Όταν άκουγαν τη λειτουργία, έκαναν προσευχή, ακούγοντας τη φωνή του κόσμου. Πολλοί σημείωσαν ότι σε όλη την Ευρώπη λένε ότι μόνο στην Ελλάδα δεν έχει τζαμιά¹⁶⁷⁸. Όσοι ήταν Χριστιανοί ανέφεραν ότι πήγαιναν, είτε με την οικογένειά τους, είτε μόνοι τους, κάθε Κυριακή στην εκκλησία, γιατί η εκκλησία τους έδινε ηρεμία. Χαρακτηριστικά παραδείγματα ήταν η Παναγιά και ο Αϊ Γιώργης, το Πάσχα «το δικό τους» και η Ανάσταση που πηγαίνουν στις δώδεκα το βράδυ στην εκκλησία. Επιπροσθέτως η συντριπτική πλειοψηφία ανέφερε ότι στην Αίγυπτο είχαν σχέσεις γειτονιάς, και ότι ήταν δεμένοι και γνώριζαν ο ένας τον άλλο. Σημαντικό είναι ότι υπήρχε έντονη αλληλεγγύη μεταξύ των συντοπιτών στο πρόβλημα κάποιου¹⁶⁷⁹.

5.1.3. ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ

Όπως προαναφέρθηκε υπάρχουν τρεις περιπτώσεις τρόπου εισόδου στη χώρα που σχετίζονται με την χρονική περίοδο εισόδου στην Ελλάδα: *Πρώτον*, κοντά στο 1980, μέσω εγγράφων εργασίας για όσους επρόκειτο να εργαστούν ως δάσκαλοι ή καθηγητές στο σχολείο της Λιβυκής Πρεσβείας. *Δεύτερον*, κατά το 1980 εξίσου, μέσω ολιγοήμερης παραμονής τουριστικής άδειας εισόδου. Και *τρίτον*, από τα μέσα του 1990 και μετά μέσω δικτύου λαθρεμπόρων ή μέσω μεσολαβητών στην έκδοση τουριστικής άδειας εισόδου. Στην πρώτη περίπτωση όσοι έβρισκαν θέση εργασίας ή λάμβαναν μετάθεση ή πρόσκληση, για να εργαστούν ως διδάσκοντες στο αραβικό σχολείο της Λιβυκής Πρεσβείας, έρχονταν από την Αλεξάνδρεια αεροπορικώς, δίχως να αντιμετωπίσουν κάποια δυσκολία. Στη δεύτερη περίπτωση, εξασφαλίζοντας κάποια τουριστική άδεια μέχρι ένα μήνα, εισόδου έρχονταν με το ίδιο μέσο τυπικά κατοχυρωμένοι, αναζητώντας μια καλύτερη εργασία. Η έκδοσης ή απόκτησης τουριστικής άδειας

¹⁶⁷⁶ (...) [Βάζαμε τα καλά ρούχα, και πηγαίναμε με όλη την οικογένεια σε γιορτές]. Αυτό, αυτό ναι. Αυτό. Κάθε γιορτές έρχονται ζέρεξ, [θεί]οι μου έρχ[ον]ται, θεί[ε]ς [μου] έρχ[ον]ται. αυτά, φέρνουνε κάτι ζέρεξes κάπ δώρα, μου δ[ί]ν[αν]ε κάποια λεφτά, και πή[ρ]αι[ν]α εγώ στο σινεμά, νοικιάζω κάτι, γιατί πριν [ο] πατέρας μου δεν μπο[ρ]ούσε] να μου αγορά[σ]ει ποδήλατο. πή[ρ]αι[ν]ε [α] σε ένα μαγαζί, να νοικιά[σ]ω [ένα] ποδήλατο για δύο-τρεις (2-3) ώρες, έτσι. Και ζέρεξ όταν είσαι μικρός δεν σκέφτεσαι τίποτα. Περνάνε [τα χρόνια]. [Η] δυσκολία εδώ ήτανε στ[η]ν Ελλάδα, δεν ήτανε [τότε] (...) (Mohamed, ετών 47).

¹⁶⁷⁷ Η Αίγυπτος είναι κυρίως μουσουλμανική χώρα με το Ισλάμ ως κύρια θρησκεία της (80%-90%) στο σύνολο ενός αιγυπτιακού πληθυσμού περίπου 80 εκατομμυρίων. Υπάρχει μια μεγάλη μειονότητα Χριστιανών στην Αίγυπτο, οι οποίοι αποτελούν το υπόλοιπο του πληθυσμού (20%-10%). Το 90% των Αιγυπτίων Χριστιανών ανήκουν σε έναν ορθόδοξο κλάδο του χριστιανισμού στην τοπική «Coptic Orthodox Church of Alexandria» (Χριστιανοί Κόπτες). Η θρησκεία διαδραματίζει έναν κεντρικό ρόλο στη ζωή των περισσότερων Αιγυπτίων. Η «Adhan» (Ισλαμική κλήση στην προσευχή) ακούγεται πέντε φορές την ημέρα και έχει μια άτυπη ρυθμιστική επίδραση στο ρυθμό όλων, από τις επιχειρήσεις έως τα μέσα και την ψυχαγωγία.

¹⁶⁷⁸ (...) Όταν κάνουν πέντε φορές προσευχή, το λένε αυτό στο μικρόφωνο για να ζυπάνει [ο] κόσμος, για να προσεύχονται, πέντε, φορές, σε όλες τις χώρες. [Σημαίνει] «Ο Θεός μεγάλος, ο Θεός μεγάλος, ο Mohammed [είναι] προφήτης από το[ν] Θε[ό]». ελάτε να κάνετε προσευχή» κάτι τέτοια. «Ο Θεός ένας. Δεν υπάρχει άλλο[ς] Θεός[ς], δεν υπάρχει άλλο[ς] Θεός[ς] (...)» (Essam, ετών 52).

¹⁶⁷⁹ (...) Εκεί, εκεί στ[η]ν Αίγυπτο, να σου πω, όταν εσύ μένεις, [σε] ένα μέρος σαν [τον] Άγιο Νικόλα ή [τα] Κάτω Πατήσια, πιστεύω με, από [αυτόν] που μένει στην Ομόνοια, σε ξέρει που [μένεις] εσύ. [Είναι] τόσο δεμέν[οι], δηλαδή, δεμέν[οι] στ[η]ν Αίγυπτο. ό[λ]οι. Ξέρανε [ο ένας τον άλλον]. Και [είναι] δεμένοι. Όταν έχει κάτι πρόβλημα [ο] ένας, να δεις, όλος ο κόσμος έρχ[ον]τα (...) (Ashraf, ετών 42).

εισόδου ήταν κάτι το εφικτό τότε¹⁶⁸⁰. Στην τρίτη περίπτωση αναφέρθηκε ο τρόπος που κάποιος σήμερα μπορεί να εξασφαλίζει μια άδεια εισόδου λόγω των δυσκολιών απόκτησής της, δηλαδή μέσω δικτύων λαθρέμπορων¹⁶⁸¹. Επιπλέον οι δυσκολίες έκδοσης άδειας εισόδου ή διαμονής ωθούν πολλούς μετανάστες από την Αίγυπτο να στραφούν σε λαθρεμπόρους ώστε να φύγουν από τη χώρα τους και να έρθουν στην Ελλάδα. Η πλειοψηφία ανέφερε ότι έφυγε από το λιμάνι Port Said που βρίσκεται περίπου διακόσια πενήντα χιλιόμετρα από την Αλεξάνδρεια¹⁶⁸².

Τα χρήματα που ζητά ο λαθρέμπορος είναι περίπου δύο χιλιάδες δολάρια. Κάποιοι ανέφεραν ότι τα χρήματα τα πληρώσανε οι οικογένειές τους για τους ίδιους όπως για παράδειγμα οι γονείς, οι θείοι, ακόμα και οι φίλοι, μαζεύοντας το χρηματικό ποσό από εκείνους. Η πλειοψηφία σημείωσε ότι συναντιόνταν εκεί το πρωί και το καράβι αναχωρούσε στις έξι το απόγευμα, ή το βράδυ. Πολλές φορές συνταξιδεύουν με ένα ή περισσότερα άτομα από την Αίγυπτο ή από αλλού. Τα καράβια είχαν μορφή τουριστικού πλοίου όπου όπως αναφέρουν οι περισσότεροι ήταν έτσι για να εισέλθουν στη χώρα¹⁶⁸³. Τις περισσότερες φορές δήλωσαν ότι δεν έπρεπε να είναι κρυμμένοι στο πλοίο κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. Ήταν σαν να ταξίδευανε κανονικά. Κάποιοι ανέφεραν ότι υπήρχαν άτομα που έδιναν τουριστική άδεια εισόδου, και ήταν μέσα στο καράβι. Έτσι, οι περισσότεροι λάμβαναν άδεια για πέντε ημέρες. Επίσης, κάποιοι ανέφεραν ότι έφθασαν στην Κύπρο, από το Port Said της Αιγύπτου, χωρίς όμως να παραμείνουν εκεί. Φθάνοντας στο λιμάνι της Κύπρου έμεναν εκεί, και άλλαζαν καράβι, όπως το πλοίο με το όνομα «Ρόδος» που κατευθυνόταν στο νησί της Ρόδου. Το ταξίδι διαρκεί περίπου τρεις με τρεισήμισι ημέρες. Οι πλειοψηφία ανέφερε ότι δεν είχαν προσωπικά αντικείμενα ή ρούχα μαζί τους. Πολλοί ήταν απροετοίμαστοι για τις καιρικές συνθήκες, όπως για παράδειγμα ανέφεραν ότι ήταν με κοντομάνικο Νοέμβριο μήνα. Έτσι, αλλάζοντας πλοίο και στη Ρόδο με ένα άλλο που πηγαίνει στον Πειραιά, οι περισσότεροι αποβιβάζονται εκεί με τους συγγενείς να τους περιμένουν εκεί, όπως για παράδειγμα ο αδελφός ή ο πατέρας κάποιου. Ένα σημαντικός αριθμός συνεντευξιζόμενων ανέφερε ότι φοβούνταν γιατί από την Κύπρο μέχρι εδώ στην Ελλάδα δεν είχαν ούτε άδεια διαμονής, ούτε διαβατήριο, ούτε κάποιο έγγραφο γενικά, παρά μόνο μέχρι την Κύπρο¹⁶⁸⁴.

Εντούτοις, κάποιες φορές έχοντας ενημερωθεί εκ των προτέρων από τον λαθρέμπορο, πρέπει να έχουν άλλα ρούχα μαζί τους, για να αλλάξουν τα λερωμένα από το ταξίδι ενδύματα, και μετά από προτροπή του λαθρεμπόρου τα φορούσαν για να παραπλανήσουν διπλανά πλεούμενα ή τις λιμενικές

¹⁶⁸⁰ (...) Πριν είκοσι χρόνια, δεν ήταν καθόλου δύσκολο. Γιατί, ήρθαμε κανονικά, μας έστειλε χαρτί που να έρθουμε εδώ και τα βρήκαμε εύκολα να έρθουμε έτσι εδώ, και ήρθαμε κανονικά, με τουριστική [visa] (...) (Mohamed, ετών 47).

¹⁶⁸¹ (...) [Me] visa για ένα μήνα (...) Ένα[ς] άντρας πήρε [τα λεφτά για] τη visa, γιατί η visa κάτω στο Κάιρο είναι δύσκολη[η] κανένας δεν παίρνει visa ευκολά[α] και βάζεις άνθρωπο, [ήταν] χίλια πεντακόσια ευρώ, [πριν] δέκα χρόνια. Αλλά, τώρα θα είναι εφτά χιλιάδες ευρώ (...) Με αεροπλάνο (...) (Ezzat, ετών 29).

¹⁶⁸² (...) Είκοσι τεσ[άρα]ν [24] χρονών περίπου, έφαχα, έκανα διαβατήριο, [για] να 'ρθω στην Ελλάδα. Δεν μπόρεσα να πάρω visa. Εκεί. Μετά κάποιος, μου έλεγε, Αιγύπτιος, Αιγύπτιος [ήταν], -Δεν μπορείς αν βγάλεις visa, πρέπει, το ξέρεις, με το καράβι, αυτό να 'ρθω εδώ παράνομα, στην Ελλάδα. Και του είπα - 'Ντάξει (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁶⁸³ (...) Ήτανε ένας. Ένας μαζί μου. Και αυτός. Οι υπόλοιποι μέσα, δεν είχε από άλλες χώρες, ήτανε, αυτό είναι τουριστικό, ήτανε καράβι και έρχεται, για, ξέρεις. Για transit. Για να περάσουμε μέσα (...) Samir (ετών 27).

¹⁶⁸⁴ (...) Αλλά εδώ στην, ξέρεις στην Ελλάδα είμαι παράνομο[ς]. Ξέρεις, [Είχα] εισιτήριο, αλλά με το φόβο που δεν έχω visa και αυτά, έζησα μια μέρα, από [την] Κύπρο μέχρι εδώ, ήτανε δεκατέσσερις (14) ώρες. [Την ημέρα εκείνη] έ[κατσα] σ[τή]νη καρέκλα και δεν έφυγα, απ' τη[ν] καρέκλα ούτε για τουαλέτα. Γιατί με το φόβο που έχω, να μην [με] πιάσει κανένας. Αυτό (...) (Ashraf, ετών 42).

Αρχές¹⁶⁸⁵. Ένα σημαντικός αριθμός, όπως προαναφέρθηκε συλλαμβάνονταν από τις Αρχές την πρώτη περίοδο της άφιξης τους στη χώρα, και στέλνονταν πίσω στην πατρίδα τους. Ο βασικός λόγος σύλληψης ήταν λόγω μη-κατοχής εγγράφων παραμονής. Σε κάποιες περιπτώσεις οι συλλήψεις γίνονταν ακόμα και σε σπίτια, όπου κάποιος ενώ εμπλέκονταν σε διαπληκτισμό με Έλληνες ή και όχι κάποιοι από τους δεύτερους καλούσαν την αστυνομία¹⁶⁸⁶. Συνήθως έμεναν στο κρατητήριο για περίπου δύο-τρεις εβδομάδες, μέχρι να εκδοθούν τα εισιτήρια για την απέλασή τους. Εκεί τους φέρνανε φαγητό και καφέ. Στο κρατητήριο ήταν πέντε άτομα συνήθως και κοιμόνταν στο πάτωμα. Η συμπεριφορά των αστυνομικών θα μπορούσε να περιγραφεί από τους περισσότερους συνεντευξιαζόμενους ως «ένας που είναι καλός και οι υπόλοιποι μα βρίζανε και θέλανε να μας χτυπήσουν». Πολλοί βίωναν λεκτική βία, ή και άλλοι σωματική¹⁶⁸⁷. Κάποιοι ανέφεραν ότι στη γειτονιά που διέμεναν όταν η αστυνομία πραγματοποιήσει τις συλλήψεις τους, βγήκαν έξω από τα μαγαζιά, καθώς κάποιος μετανάστες τους γνώριζαν εκεί, ως γειτονιά, καθώς οι ίδιοι οι συγγενείς τους που μένανε εκεί βοηθούσαν στη γειτονιά. Είναι σημαντικό να αναφερθεί η αλληλεγγύη από πλευράς των γηγενών κατοίκων της γειτονιάς. Οι συνεντευξιαζόμενοι περιέγραφαν ότι ένιωθαν πολύ άσχημα για αυτό, καθώς τους γνώριζαν στη γειτονιά¹⁶⁸⁸. Όπως προαναφέρθηκε μετά το πέρας δύο-τριών εβδομάδων κράτησης τους ενημέρωσαν ότι πρέπει να φύγουν από την Ελλάδα, με δικά τους, προσωπικά έξοδα, επικοινωνώντας με το ευρύτερο φιλικό δίκτυό τους, και ζητώντας να τους εκδώσουν εισιτήριο για την Αιγύπτιο. Τα χρήματα τα δανείστηκαν από φίλους τους, διότι δεν τους παρείχαν οι Αρχές εισιτήριο επιστροφής.

Επιβιβάζονταν το αεροπλάνο, αφού τους μετέφεραν εκεί με αυτοκίνητο της αστυνομίας. Φορούσαν χειροπέδες μέχρι το μέσα στο αεροδρόμιο, μέχρι που μπήκαν στο αεροπλάνο. Σχετικά με τα εισιτήρια όπως αναφέρθηκε οι κρατούμενοι λόγω του ότι δεν μπορούσαν διαφορετικά, επικοινωνήσαν με άτομα από φιλικό τους δίκτυο στην Αθήνα και τους έφεραν το εισιτήριο. Εκείνοι αφού το πήραν, το πήγαν στο χώρο κράτησης και το παρέδωσαν στην αστυνομία. Τα εισιτήρια και το διαβατήριο ήταν στην κατοχή των Αρχών και τους τα έδωσαν μόνο λίγο πριν επιβιβαστούν στην πόρτα του αεροπλάνου.

¹⁶⁸⁵ (...) Είχαμε αυτά που φοράγαμε, και είχαμε, γιατί είχαμε πάει με [τα] πόδια λίγο [και είχαν] γίνει βρόμικ[α] ξέρεις. Μου ε[ί]χ[αν] πει εμένα πρέπει να βγάλετε άλλα ρούχα σε άλλη τσάντα, όταν σου λέω θα τα αλλάξετε (...) [Και] βέβαια είχα λεφτά, άμα δεν έχει λεφτά μπορεί να σε πετάξουν από εκεί [τη βάρκα] (...) Και έχεις [και πιο πολλά] [γιατί] μπορεί να πάθεις κάτι (...) Από φαγητό, κάτι, τρεις τίσσερις μέρες φάγαμε, μπορεί μια σοκολάτα, κάτι τέτοια (...) Εμένα έκανε 'κάνα πέντε μέρες με [τα] πόδια και [το] καράφι κι έτσι (...) (Samir, ετών 27).

¹⁶⁸⁶ (...) Κάποιος, έμενα Κυψέλη, και ήτανε [ο] αδερφός μου και έμενα και με άλλ[ο] φίλ[ο]. Ένας. Τρία (3) άτομα. Αυτός ο φίλος έκανε φασαρία με κάποιους άλλους, Έλλην[ε]ς, τότε, και [το] αφεντικό, οι εργάτες, και αυτά που είναι, που δούλευε, ήτανε στο φούρνο, έκανε ψωμί. Κι αυτός κάλεσε την αστυνομία. Για να τον πιάσουνε, τον φίλ[ο] μας. Μετά ήρθε η αστυνομία το πρωί. Ο φίλος έκανε φασαρία με κάποιους, άλλους, Έλλην[ε]ς. Κάπου έξω, δεν ξέρω ακριβώς, δεν κατάλαβα. Και μετά [ο] Έλληνας αυτός, έπαιρνε [την] αστυνομία. [Η] αστυνομία έρχεται, τους έπιασε όλους στο σπίτι. Ήμαστ[αν] τρία (3) άτομα, τρία άτομα [μας] πιάσανε. Ήτανε τίσσερις [αστυνομικοί]. [Τα όπλα τα είχανε στην τσέπη] (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁶⁸⁷ (...) Φωνές και αυτά, και χτυπάνε[ς], χτυπάνε, δηλαδή, αλλά δεν χτυπήσαν[ε] εμένα, χτυπήσαν[ε] [τον] αδερφός μου και [τους] άλλους, ξέρεις, με σφαλίάρες, δηλαδή (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁶⁸⁸ (...) [Η] γειτονιά φώναζε[ς] στην αστυνομία. Αυτά είναι καλά, παιδιά γιατί τους πιάσανε. Και φώναζανε μαζί τους. Αλλά αυτός φώναζε κι αυτά και λέει, -Άστα [αυτά] (...) Νιώσαμε σαν [να] είμαστ[ε], χειρότερα, τι να σου πω, καλύτερα να με σκοτώσουνε, παρά να βάλουν [τις] χειροπέδες στα χέρια μ[ας], και να [μας] γυρνάνε, ξέρεις, το δρόμο, από γειτονιά [σε] γειτονιά, [και] να κοιτάνε [ο] ένας στο μπαλκόνι, άλλος στο μαγαζί του, [ο] άλλος νομίζει είμαστε κλέφτ[ε]ς, άλλος νομίζουνε. Αυτό ήτανε [το] χειρότερο πράγμα που πέρασα στη ζωή μου (...) Και φύγαμε μεις [στην] Αίγυπτο. Δεν μου δώσανε τίποτα. Δύο βδομάδες κάταμε εκεί, και μετά μου λέει -Πρέπει να φύγεις, στ[ην] πατρίδα σας. Πρέπει να πά[ν]ει ένας φίλος[ς] να δώσει, να δώσεις λεφτά, δικά μου [λεφτά]. Δανείστηκαμε από φίλους, [οί] φίλ[οι] έρχονται με εισιτήρια. Οι φίλ[οι] αμέσως [ήρθαν] δηλαδή [Και οι τρεις φύγαμε] (...) (Ashraf, ετών 42).

Γύρισαν στην Αίγυπτο όπου και παρέμεναν εκεί συνήθως για οκτώ ή εννιά μήνες. Η επικριτικότητα της τοπικής κοινωνίας προέλευσης όταν επέστρεφαν «άπραγοι» δηλαδή χωρίς να καταλαβαίνουν και με την εντύπωση ότι τους συνέλαβαν για κάτι εγκληματικό, καθώς και χωρίς χρήματα, ήταν έντονη¹⁶⁸⁹. Έχοντας περάσει ένα διάστημα στην Αίγυπτο, κατά τη δεύτερη απόπειρά εισόδου τους στην Ελλάδα, δεν εισήλθαν με τον ίδιο τρόπο. Κατά την παραμονή τους στην Αίγυπτο, αναζητούν τρόπο για να αποκτήσουν έγγραφα από την ελληνική πρεσβεία. Εντούτοις, πάλι μέσω άτυπων επαφών και πληρώνονταν από δυόμιση χιλιάδες έως τέσσερις χιλιάδες δολάρια, καταφέρνουν να βγάλουν visa προσωρινής παραμονής για την Ελλάδα. Το ταξίδι εισόδου τους προς την χώρα γίνεται σε αυτή την περίπτωση αεροπορικά¹⁶⁹⁰.

5.1.4. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα συγγενικά ή φιλικά δίκτυα διαδραματίζουν έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο, τόσο ως προς την επιλογή της Ελλάδας ως χώρας προορισμού όσο και ως παράγοντες εγκατάστασης. Για παράδειγμα όταν κάποιος αποβιβάζεται στο λιμάνι του Πειραιά, εκεί τον περίμενε κάποιος συγγενής του, όπως ο αδελφός ή ο ξάδελφος κάποιου. Στη συνέχεια με το τραίνο, κατευθύνονταν σε περιοχές όπως η Κυψέλη. Τα πρώτα πράγματα που έκαναν όταν έφθαναν στο σπίτι ενός συγγενή ή φίλου τους ήταν να κάνουν ένα μπάνιο και να κοιμηθούν¹⁶⁹¹. Επιπροσθέτως, κάποιες φορές οι συγγενείς δεν μπορούσαν να πάνε να τους παραλάβουν από το λιμάνι ή το αεροδρόμιο. Λόγω της πολύ πρωινής ώρας άφιξης του πλοίου ή του αεροπλάνου και εξαιτίας του ότι εργάζονταν εκείνη την ώρα. Όσοι είχαν ξαναέρθει στην Ελλάδα, ξεκινούσαν πολλές φορές μόνοι τους να πάνε προς το σπίτι του συγγενή τους με τα λίγα ελληνικά που γνώριζαν. Άλλοι, αναγκάζονταν να περιμένουν μέχρι να έρθουν να τους παραλάβουν και πολλές φορές καϊόντουσαν σε παγκάκια σε πλατείες, λόγω κούρασης και ταλαιπωρίας από το ταξίδι καθώς και λόγω της αναμονής¹⁶⁹². Εντούτοις, παρά την καταπόνησή τους πολλοί ήταν ιδιαίτερα ευτυχείς για το ότι

¹⁶⁸⁹ (...) Νομίζουνε [ότι] ήρθα απ' την Ελλάδα σαν βασιλιάς που έχουνε λεφτά, και αυτά. Και να σας πω την αλήθεια, και κάθε ένας χρεια[ζόταν] λεφτά, ξέρεις βοηθεία. Και νόμιζα[με] [ότι] είχα. Και να σας πω την αλήθεια, να κάν[ω] [το] σταυρό μου δηλαδή, δεν έχω ευρώ να αγοράσω, ένα πακέτο τσιγάρα. Κατάλαβες; Μόνο βρήκα εκεί ένα, πιο κοντά φίλους, και δανεί[σθηκα] λεφτά, για να γυρίσω εδώ στην Ελλάδα. Να πάρω visa και να γυρίσω εδώ στην Ελλάδα. Να κόψω εισιτήρια. Γιατί έχω και [το] σπίτι και τη δουλειά τη δικ[ή] μου που άφησα εδώ, αυτό είναι (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁶⁹⁰ (...) Με λεφτά, εγώ, δεν μπόρεσα εγώ τότε να πάω στην Πρεσβεία, για να μου ανοί[ξει] visa, στην Ελλάδα. Έχει κάποιον[ιν] που ήτανε εκεί, [και] είχε γνωστούς μέσα στην Πρεσβεία. Του λέει, τότε ήτανε να πάρει σχεδόν, τρεις χιλιάδες δολάρια ή τέσσερις χιλιάδες δολάρια, για να βγάλει visa. Του είπα 'Ντάξει. Ήξερε τα μέσα. Αιγύπτιος ήτανε. Και πήγε εκεί, μου έβγαλε, σ[η]ν μια βδομάδα, μου έβγαλε, ξέρεις, τ[η]ν visa. Κανονική. Ερ... Και για πόσο καιρό ήταν αυτή η visa; [Για] ένα μήνα. Ήμουν νόμιμος στην Ελλάδα. Έβγαλα εισιτήριο στο αεροπλάνο και ήρθα εδώ. [Με] Ολυμπιακή ήρθα. Δεν μου αρέσει η Εγυπτ[ία]ir μόνο [η] Ολυμπιακή (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁶⁹¹ (...) Στο υπόγειο (...) Το πρώτο που έκανα, έκανα μπάνιο και ήθελα να κοιμηθώ. Γιατί ήμουν από κούραση. Βέβαια, δεν μπόρεσα μετά να κοιμηθώ. Ξέρεις [ήμουν] σκεπτικός; και αυτά. Και μετά σηκώθηκα και πήρα τηλέφωνο στο, ξέρεις σ[η]ν[ιν] οικογένειά μου. σ[τ]ην[ιν] Αλεξάνδρεια, [ότι είμαι καλά] (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁶⁹² (...) Όχι, δεν με περίμενε γιατί τότε, από, τότε που [έ]κατο[α] εδώ στην Ελλάδα ξέρω, ξέρεις, ελληνικά. Ξέρω ελληνικά. Κι ο αδερφός μου ήτανε, [και] ξέρεις η Ολυμπιακή, έρχεται, φτάνει εδώ, ήτανε έξι (6) η ώρα το πρωί. Ο αδερφός μου ήτανε στη δουλειά του, στη δουλειά του. Μετά περίμενα στην πλατεία, [πήρα ταξί από το αεροδρόμιο], μέχρι [τις] τέσσερις (4) η ώρα [το] απόγευμα. Μέχρι να 'ρθει ο αδερφός μου, δηλαδή πέντε (5) η ώρα (...) Με τόσο κουρασμένος[ες] που ήμουνα, κοιμήθηκα [στις] καρέκλες, που [ήταν] εκεί, που είναι, στο παγκάκι (...) (Ashraf, ετών 42).

κατάφεραν να έρθουν πάλι στην Αθήνα, έχοντας ως άμεσο στόχο τη συνέχιση της επιδιώξής τους να συγκεντρώσουν χρήματα και να τα στείλουν στην πατρίδα τους και σε όσους όφειλαν από δάνεια¹⁶⁹³.

Όπως προαναφέρθηκε ο ρόλος των συγγενικών ή φιλικών δικτύων ενέχει ένα σημαντικό ρόλο όσον αφορά την περίοδο προσαρμογής και εγκατάστασης. Πολλοί συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι έμειναν ένα διάστημα έξι έως επτά μηνών φιλοξενούμενοι σε υπόγεια στην Κυψέλη, στον Άγιο Παντελεήμονα, ή στην Πλατεία Βικτωρίας, έως ότου μπορέσουν να βρουν μια εργασία. Οι ίδιοι αδυνατούσαν να πληρώσουν κάποια από τα έξοδα, και έτσι ο αδελφός ή ο ξάδελφος που έμεναν αναλάμβαναν την πληρωμή του ηλεκτρικού ρεύματος, της παροχής νερού και του ενοικίου μόνι τους. Κάποιοι από το ευρύτερο συγγενικό ή φιλικό δίκτυο των μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αθήνα, είχαν παντρευτεί Ελληνίδα και είχαν παιδιά. Κάποιοι από εκείνους δεν είχαν ξαναγυρίσει στην Αίγυπτο για πάρα πολύ καιρό. Οι περισσότεροι βίωναν για αρκετό διάστημα μια έντονη αστάθεια στον τόπο διαμονής και μετακινούνταν ως φιλοξενούμενοι από σπίτι σε σπίτι¹⁶⁹⁴. Όσοι είναι έγγαμοι τόνιζαν ότι τους έλλειπε η σύζυγός τους στην πατρίδα και πώς προσπαθούσαν να την φέρουν στην Ελλάδα. Είναι πολύ δύσκολο για εκείνους να είναι μακριά τους, καθώς αντιμετωπίζουν σοβαρά εμπόδια βάσει νομοθεσίας για τις διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης¹⁶⁹⁵. Για όσο καιρό είναι μόνι τους στην Ελλάδα αποστέλλουν χρήματα στη σύζυγό τους, από εκατό μέχρι διακόσια ευρώ, μέσω φίλων τους που εμπιστεύονται και πηγαίνουν στην Αίγυπτο. Από αυτό διαφαίνεται το πόσο σημαντική είναι η οικογένεια για εκείνους. Η οικογένεια είναι, όπως ανέφεραν «καπέλο στο κεφάλι μας». Χωρίς οικογένεια, ο άνθρωπος για τους ίδιους είναι ένα τίποτα. Για αυτό περιμένουν τη στιγμή να έρθει στην Ελλάδα η οικογένειά τους, για να μοιράζονται μαζί τις δυσκολίες και τις αμφιβολίες για πολλά πράγματα.

5.1.4.1. ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι διαρκείς μετακινήσεις προς αναζήτηση καλύτερων αλλά και πιο προσιτών τιμών κατοικίας αλλά και οι μετακινήσεις βάσει εργασίας αναγκάζουν τους μετανάστες από την Αίγυπτο να μετακινούνται συνεχώς. Η πλειοψηφία όπως αναφέρθηκε παραπάνω έμεναν ή μένουν με συγγενείς

¹⁶⁹³ (...) Πετ[σούσα] από [τη] χαρά μου. Σοβαρά. Γιατί, γύρισα, γιατί, [το] μόνο που ονειρευ[όμουν] [ήταν] να γυρίσω στη δουλειά, για να μαζέψω τα λεφτά, για να [τα] δώσω σ[τους] ανθρώπους που χρωστάω. Αυτό μόνο που ήτανε, χαρά μου δηλαδή. Αυτό, το σημαντικό ήτανε (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁶⁹⁴ (...) Ναι. Μέχρι [να] έρθει [ο] αδερφός μου, πήγα στο σπίτι που ήτανε, [όχι στην Κυψέλη], ήτανε σ[την] πλατεία Βικτωρίας. Πίσω εκεί. Πήγα εκεί, με τα πόδια, αυτός ήτανε, κοιμάται, ο αδερφός μου ήτανε κοιμάται με ένα[ν] φίλο του. Πήγα εγώ, [έμεινε ο αδερφός μου με δύο άλλους ακόμα, κι εγώ] τέσσερα. Αλλά εγώ ζέρεϊ, μετά έφυγα, εγώ μετά [από] μία-δυο (1-2) βδομάδες, έφυγα [σε] άλλους φίλους, που ήτανε μαζί μου στη δουλειά. Έκατσα πάλι, γύρω στ[ις] δέκα (10) μέρες, [με] δύο (2) βδομάδες, και μετά πήγα σ[τους] άλλους. Δηλαδή, γυρνούσα γύρω στους/τρις-τέσσερις (3-4) μήνες, μέχρι να μαζέψω λιγ[α] λεφτά (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁶⁹⁵ (...) Είναι πολύ δύσκολο. [Δεν έχει καθόλου εδώ]. [Θα έρθει]. Εγώ έκανα αυτ[ά] τ[α] χαρτιά, [για] τ[ην] οικογενειακή επανένωση. Όταν παντρευτήκα, αμέσως, [Το] 2005. Μετά [από] ένα χρόνο, μ[ου] στείλανε ένα χαρτί, που [λέει ότι] –Δεν μπορεί να 'ρθει, [για] λόγ[ο]ς που είναι το, ζέρεϊ το, [εκ]καθαριστικό είναι λίγο. Πρέπει να έχω, ένδεκα χιλιάδες (11.000) ευρώ. Και είχα, εννιά, εννιά ογτακόσια [χιλιάδες] (9.800) [ευρώ]. Και τώρα, ζέρεϊ, έκανα, μετά [το] καινούργιο, και μετά, [το καινούργιο] ήτανε, δεκατρείς χιλιάδες (13.000) [ευρώ] το έβαλα (...) (Ashraf, ετών 42).

πρώτου ή δεύτερου βαθμού, από ένα έως τρία άτομα το πολύ, μέχρι να μπορέσουν μόνοι τους να ενοικιάσουν ένα διαμέρισμά. Η διαρκείς αλλαγές στην κατοικία είναι έκδηλες από τους συνεντευξιαζόμενους. Η συντριπτική πλειοψηφία έμενε με τον αδελφό του, σε περιοχές στα Κάτω Πατήσια ή η οδός Αχαρνών, ή ο Άγιος Δημήτριος, και άλλαζαν σε μια συχνότητα έξι-επτά μηνών. Το ενοίκιο ξεκινούσε από, σε περίπτωση αύξησης του ενοικίου δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν και έφευγαν, καθώς δεν έφτανε ο μισθός τους. Κάποιοι ανέφεραν ότι έμεναν στην Πολωνική εκκλησία. Έχοντας δει ένα χαρτί, που ενέγραφε πληροφορίες για ένα διαμέρισμα με έπιπλα, δεδομένου ότι δεν είχαν δικά τους, που ενοικιαζόταν επιπλωμένο. Είναι χαρακτηριστικό ότι η πλειοψηφία, ότι ήταν άνδρες χωρίς τις συζύγους τους στην Αθήνα, έμεναν σε ορόφους μέχρι και τον πέμπτο, αλλά με τα έξοδα ενοικίου, ρεύματος και νερού αναγκάζονταν να το αφήσουν και να στραφούν σε υπόγεια που ήταν πιο φθηνά, όπως στον Άγιο Νικόλαο ή ισόγεια στη Νέα Ιωνία¹⁶⁹⁶. Πρέπει να σημειωθεί ότι ακόμα και το ευρύτερο δίκτυο φίλων συνέβαλε με πληροφορίες για την ανεύρεση μιας πιο οικονομικής κατοικίας¹⁶⁹⁷. Όταν ο ίδιος ή αδελφός τους παντρευόταν έμενε για λίγο διάστημα μαζί του και ο ανύπαντρος αδελφός έφευγε από το σπίτι ή ο παντρεμένος πήγαινε με την σύζυγό του από την Αίγυπτο ή την Ελλάδα σε άλλο. Γενικά, η πλειοψηφία των κατοικιών είχε ηλεκτρικό ρεύμα, παροχή νερού και θέρμανση. Σχετικά με το ενοίκιο κυμαίνεται μεταξύ των διακοσίων είκοσι ευρώ και τετρακοσίων πενήντα. Οι ιδιοκτήτες των ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων συμπεριφέρονταν στην πλειονότητά τους με καλή συμπεριφορά. Δεν υπήρξε κάποια στιγμή που για κάποιο λόγο δεν είχαν χρήματα και τους τα ζήτησε επίμονα και με άσχημο τρόπο, καθώς οι περισσότεροι συνεντευξιαζόμενοι από την Αίγυπτο τόνιζαν ότι θέλανε να είναι τυπικοί, όπως τηλεφωνούσαν λέγοντας «Έλα να πάρεις το, ξέρεις, το ενοίκιο» και ότι εάν υπήρχε πρόβλημα εκείνος το καταλάβαινε. Στις πολυκατοικίες που διαμένουν η σχέση τους ήταν καλές όπως περιγράφουν. Επειδή πολύ μετανάστες από την Αίγυπτο ήταν από τις αρχές τις δεκαετίας του 1980 στην Αθήνα, χαρακτηριστικά όπως ανέφερα πολλοί ήταν και οι μοναδικοί μη-Έλληνες στο κτίριο. Με την πάροδο του χρόνου σημειώνουν ότι πολλοί Έλληνες έφυγαν από την πολυκατοικία και πήγαν να μείνουν αλλού¹⁶⁹⁸.

Γενικά, ανέφεραν ότι αγοράζουν πράγματα για την καθημερινότητάς τους από τις οδούς Αχαρνών ή Πατησίων. Οι ηλεκτρικές συσκευές που ανέφεραν η πλειοψηφία των μεταναστών από την Αίγυπτο ήταν τηλεόραση, DVD, στερεοφωνικό, υπολογιστή, ψυγείο, κουζίνα, πλυντήριο, αλλά όχι κλιματιστικό. Επίσης, αρκετοί συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι πήγαιναν στην εργασία τους με

¹⁶⁹⁶ (...) Πάλι ήτανε ένα ισόγειο, πάλι, ισόγειο. Γιατί πάντα έψαχνα το φτηνό για να πληρώνω, γιατί δεν [είχα] λεφτά να πληρώσω [πιο πολλά] (...) (Mohamed, ετών 47).

¹⁶⁹⁷ (...) Και μετά, δεν αντέξαμε, δεν μπόρεσα, δεν μπορέσαμε, ξέρεις να, μένουμε άλλο σ' αυτό το σπίτι, και φύγαμε. [Και] πή[α]με εδώ στο[ν] Άγιο Νικόλα. Βρήκε κάποιος, σε ένα, μια αγγ[ελία], ένα διαμέρισμα, στο υπόγειο τότε. Ήτανε φτηνό και το πήραμε (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁶⁹⁸ (...) Αυτ[οί] [οί] παλιοί, παλιά, που γνώριζα [από] παλιά, ή[μουν]α ο μοναδικός, που ήμουνα τότε, ξένος σε αυτ[ή] τη[ν] πολυκατοικία. Σ' αυτ[ή] που μένω. Ήτανε όλ[οι] Έλλη[ν]ες, όλ[οι] Έλλη[ν]ες. Ήτανε [οί] σχέσεις πολύ καλ[ές]. [Είναι] στο[ν] Άγιο Νικόλα. Αχαρνών. Και ήτανε, ήτανε πάρα πολύ καλή σχέση. Μαζί τους. Μετά, σιγά-σιγά, φύγανε αυτ[οί] [οί] παλι[οί]. Μόνο έμεινε, έμειν[αν] τώρα, είναι, τέσσερα (4), τέσσερα διαμερίσματα [με] Έλληνες που το[ις] [ή]ξερα από παλιά. [Οί] υπόλοιποι φύγανε, αγοράσανε [ένα] άλλο σπίτι, σ[ε] [α]λλή περιοχή, και τώρα μένουνε περισσότερ[οί] στην πολυκατοικία ξένο[ι] (...) (Ashraf, ετών 42).

μηχανάκι. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι μετανάστες από την Αίγυπτο αντιμετωπίζουν ρατσιστικές συμπεριφορές κατά την αναζήτηση ενοικίας κατοικίας στην Αθήνα¹⁶⁹⁹. Επιπροσθέτως, μερικοί ανέφεραν επίσης και ρατσιστικές συμπεριφορές κατά την συμβίωσή τους με γηγενείς¹⁷⁰⁰. Οι περισσότεροι μετανάστες από την Αίγυπτο στην Αθήνα δεν είναι εύκολο να εντοπιστούν λόγω διασκορπισμού τους και διαρκούς κινητικότητας. Εντούτοις, μεγάλος αριθμός υπάρχει σε κάποιες περιοχές που, ξεκινάνε δηλαδή από την Πλατεία Βάθης μέχρι την Πλατεία Αττικής, υπάρχει ένας αριθμός στους Αμπελοκήπους, στην Πανόρμου και μια ομάδα στο Παγκράτι και στην Καλλιθέα. Αυτό συμβαίνει κυρίως λόγω της εργασίας, για παράδειγμα αυτοί που έμεναν στην Καλλιθέα δουλεύανε στον υπόδρομο. Εκεί το ενενήντα 90 τοις εκατό ήταν Αιγύπτιοι. Επειδή είχανε ασχοληθεί και στην πατρίδα με αυτό, καθώς όπως λένε οι ίδιοι «το άλογο είναι στη ζωή μας», καθώς στην Αίγυπτο το χρησιμοποιούν όπως το αυτοκίνητο. Έτσι, αυτοί που εργάζονταν εκεί, μετακινήθηκαν μαζί με τον υπόδρομο.

5.1.4.2. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η εργασία και η απασχόληση των μεταναστών από την Αίγυπτο χαρακτηρίζεται από κάθε μορφής χειρωνακτικές, χαμηλού κύρους εργασίες, μη-τυπικά κατοχυρωμένες στο σύνολο τους. Από τις συνεντεύξεις μπορούν να διακριθούν τρεις κύριες κατηγορίες απασχόλησης των μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αθήνα. *Πρώτον*, ένας πολύ μικρός αριθμός εργάζονται ως καθηγητές αραβικών στο σχολείο «Εβδομος Απρίλης» της Πρεσβείας της Λιβύης όπου μαθαίνουν αραβικά στα παιδιά των Αράβων που διαμένουν στην Ελλάδα. *Δεύτερον*, κάποιον έχουν ένα μικρό κατάστημα με διάφορα προϊόντα ή ένα παντοπωλείο δικής τους κυριότητας. *Τρίτον*, οι περισσότεροι μετανάστες από την Αίγυπτο εργάζονται δηλαδή σε όλες τις πιθανές εργασίες, δηλαδή δεν υπάρχει μια συγκεκριμένη δουλειά η οποία οι Αιγύπτιοι να είναι πάρα πολύ καλοί σε αυτή. Εντούτοις, εντοπίζονται σε μια μεγαλύτερη συγκέντρωση ως ελαιοχρωματιστές, ή ως ψήστες ή τυλιχτές σε ταχυμαγειρεία. Επίσης, απασχολούνται σε οικοδομικές, τεχνικές εργασίες, και ως ανειδίκεντοι χειρωνακτες εργάτες σε τεχνικές εταιρίες και επιχειρήσεις, όπως τεχνίτες τεντών. Ένα μικρό μέρος τους είναι και μικροπωλητές, που πουλάνε κάποια παραδοσιακά πράγματα που τα φέρνουν από την Αίγυπτο και τα πουλάνε στις λαϊκές και στα παζάρια ή πανηγύρια. Γενικά, δεν φορούν προστασία στην εργασία τους, ούτε γάντια, ούτε μάσκα. Οι γυναίκες μένουν σπίτι τους φροντίζοντας το νοικοκυριό και ασχολούνται με τα οικιακά περισσότερο.

¹⁶⁹⁹ (...) *Ναι βέβαια. Και μέχρι, και μέχρι τώρα. Και στα σπίτια όταν πας να ενοικιάζει[ς], [για] ξένους σπίτια, όταν, όταν ακούνε είναι, είναι, είναι ξένος, λένε -Οχι δεν ενοικιάζουμε. Έληψη[ς] ψάχνουμε. Αυτό (...)* (Ashraf, ετών 42).

¹⁷⁰⁰ (...) *Αλλά εδώ υπάρχουνε στα σπίτια, δηλαδή [στο] σπίτι που μένω, έχει ένα[ν] που είναι ρατσιστ[ή]ς. Δηλαδή, να [του] πεις -Καλημέρα, αυτός, ξέρεις, σε κοιτάει μόνο, δεν, δεν, [θ]α σου πει -Καλημέρα. Με τα μούτρα έτσι, να δεις είναι, δεν θέλει να σε δει, να σε δει. Όταν ανοίγεις τη πόρτα, κι αυτός έρχεται, μπορεί να [σε] σπρώξει, για να, ξέρεις, για να φύγεις εσύ μακριά του. Έτσι (...)* (Ashraf, ετών 42).

Στο σχολείο «Εβδομος Απρίλης» της Πρεσβείας της Λιβύης ως καθηγητές αραβικής φιλολογίας, ή φιλοσοφίας, ή ιστορίας ή γεωγραφίας, ή μαθηματικών ή χημείας διδάσκουν σε παιδιά των οποίων οι γονείς είναι όλες τις αραβικές Πρεσβείες στην Αθήνα. Παλαιότερα ήταν διακόσια παιδιά, ενώ την περίοδο της έρευνας ήταν εκατόν σαράντα με εκατόν πενήντα. Τα διδάκτρα που πληρώνουν οι γονείς είναι διακόσια με τριακόσια ευρώ το έτος και πηγαίνουν προς τις πληρωμές των δασκάλων και στα έξοδα του σχολείου. Επίσης, το σχολείο έχει άδεια και είναι αναγνωρισμένο. Τα ελληνικά δεν διδάσκονται επειδή τα παιδιά και οι γονείς τους δεν μένουν για πάνω από δύο-τρία χρόνια στην Ελλάδα. Το ωράριο εργασίας των περισσότερων είναι τέσσερις με πέντε ώρες το πρωί από Δευτέρα έως Παρασκευή. Επιπλέον, σε ότι αφορά τους μισθούς είναι από πεντακόσια μέχρι εξακόσια πενήντα ευρώ το μήνα. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειωθεί ότι η συντριπτική πλειονηφία των εργαζομένων κάνουν ιδιαίτερα μαθήματα αραβικών σε μαθητές που βρίσκουν μέσα από το σχολείο με δώδεκα ή δεκατρία ευρώ την ώρα (για μιάμιση ώρα μαθήματος συνήθως) ώστε να συμπληρώσουν το εισόδημά τους. Σε πολύ λίγες περιπτώσεις συνεργάζονται και με φροντιστηριακές αλυσίδες για τέσσερις φορές με τρεις ώρες λαμβάνοντας από διακόσια έως τετρακόσια ευρώ. Στο σύνολό τους αντιμετώπιζαν μη αναγνώριση των εργασιακών τους δικαιωμάτων και εργάζονταν από για είκοσι περίπου χρόνια χωρίς ένσημα. Μετά από καταγγελία τους και παρέμβαση του «Συνηγόρου του Πολίτη» έλαβαν το σύνολο αυτών.

Ως ελαιοχρωματιστές απασχολούνται μετά ή παράλληλα με την εργασία τους σε μια οικοδομή, από ένα έως δώδεκα χρόνια. Τα καθήκοντα ενός ελαιοχρωματιστή είναι τα εξής: Στην αρχή πρώτα θα τρίψουν τον τοίχο, θα φτιάξουν τα στοκαρίσματα και το αστάρι, και μετά θα αρχίσουν το βάψιμο με το πλαστικό χρώμα ή τη λαδομπογιά όπως χρειάζεται ο εργοδότης. Συνήθως έχουν τα δικά τους εργαλεία όπως ρολά, κοντάρια, πινέλα, σπάτουλες, κ.λπ. και αφορούν άλλα ρούχα κατά την εργασία τους. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι είτε σαν οικοδόμοι, είτε ως ελαιοχρωματιστές, προσπαθούν να εργαστούν και μόνοι τους, τα απογεύματα ή τα σαββατοκύριακα, βρίσκοντας πελάτες από τους ήδη εργοδότες τους, ώστε να συμπληρώνουν το εισόδημα τους¹⁷⁰¹. Το ημερομίσθιο κυμαίνεται για έναν βοηθό ελαιοχρωματιστή¹⁷⁰² από την τριάντα ευρώ και με την πάροδο του χρόνου όταν γίνει «μάστορας», όπως

¹⁷⁰¹ (...) Ένα μήνα, μετά τον Οκτώβρι[ο] νομίζω, δούλεψα με ένα παιδί μαζί από την Αίγυπτο. [ήταν] μογατζής και πρώτη φορά δούκε[ψ]α μογατζής (...) Από το 2001 μέχρι σήμερα, πάντα ήμουν μογατζής, οικοδομή λιγάκι, λιγάκι, γιατί [η] οικοδομή είναι δύσκολη[η]. Φοβερή δουλειά. Τριάντα ευρώ [έπαιρνα εκεί]. Όλα από τ[η]ν μέρα [που] ήρθα στ[η]ν Αθήνα, όλα τριάντα ευρώ, τριάντα ευρώ (...) (Tarek, ετών 37).

¹⁷⁰² Εξαιρετικά ενδιαφέρονσα και χαρακτηριστική περιγραφή για την πορεία και εξέλιξη του μετανάστη από την Αίγυπτο που εργάζεται ως ελαιοχρωματιστής είναι αυτή του Mohamed (ετών 47): (...) Οκτώ μήνες (...) [Στ[η] Λούττα] δούλεψα [στα] ηλεκτρικά [σε οικοδομές]. (...) Ήταν διακόσια πενήντα δολάρια [σε εργολάβο Αιγύπτου] (...) Έφτιαγα για το μισθό, δεν μου άρεσε [ο] μισθός, και, δεν [είχα] βρ[ε]ι[ν] κάπ[ι] άλλο, αλλά δεν μου άρεσε [ο] μισθός (...) Κατέβηκα πάλι σε έναν φίλ[ο] μου στο Αιγάλεω και ξεκίνησα να δουλεύω στ[η]ν οικοδομή (...) Δούλεψα, δούλεψα οικοδομή με τα ηλεκτρικά, περίπου τρία χρόνια μεροκάματο και μετά ξεκίνησα να δουλέψω μόνος μου (...) Στην αρχή δούλεψα τα ηλεκτρικά στ[η]ν οικοδομή μόνο, τα ηλεκτρικά, και μετά δούλεψα με [τον] σοβατζή, δούλεψα με το[ν] έναν και τον άλλο, και έμαθα όλες τις δουλειές της οικοδομής (...) Όταν ξεκίνησα, τ[η]ν δουλειά, [ο] μάστορα[ς] έπαιρνε[ε] τέσσερα-πέντε χιλιάδικα, μου δίνε από δυόμισι χιλιάδικα αλλά μισθό βοηθού, αλλά εγώ έκανα όλες τις δουλειές, ήμουν μάστορας[ς] (...) Έπαιρνα δωδεκάμισι, δωδεκάμισι χιλιάδικα τη βδομάδα. Αυτό[ς] ήταν [ο] μισθό[ς] (...) 'Ντάξει ήτανε δύσκολα τα πράγματα, ήταν δύσκολη η ζωή, δεν μα έφταναν τα λεφτά τότε, δεν είναι όπως τώρα που ο βοηθός μπορεί να πάρει τριάντα και σαράντα ευρώ (...) [Περίμενα να βάλουν τα δολάρια και μετά περνούσα τα καλωδία, έτσι μόνος μου]. Μόλις ξεκίνησα ήταν λίγο διαφορετικό[η] [η] δουλειά στ[η]ν Αίγυπτο και εδώ, τα κοινά που δουλεύουμε είναι διαφορετικά τα κοινά, το σύστημα είναι, ήτανε αλλιώς, το σύστημα, αλλά επειδή ήμουν στη δουλειά σε δυο μέρες περίπου έμαθα το, τ[η]ν διαφορά και δούλεψα κανονικά (...) [Αλλά] χρειάστηκε να δουλέψω και να μεταφέρω και τσιμέντο και λάσπη (...) [Έφτιαγα] μετά από τρία χρόνια περίπου στα ηλεκτρικά, βέβαια δεν μας έφταναν τα λεφτά να προχωρά[με] κανονικά, τη ζωή μ[ας] τα πενήντα χιλιάδικα, και δούλεψα απογευματινά,

αναφέρουν, στα πενήντα πέντε ευρώ ημερομίσθιο¹⁷⁰³. Πολλοί βρίσκουν εργασία μέσω του ευρύτερου κοινωνικού τους δικτύου. Στην εργασία τους μέχρι να μάθουν ελληνικά συνεννοούνταν με τον εργοδότη τους με νοήματα, καθώς αν και μπορεί να ήξεραν λίγα αγγλικά δεν ήξεραν οι έλληνες συνάδελφοι τους ή οι εργοδότες τους. Μετά, βρήκε κάποιος για 'μένα δουλειά, για, σε ένα εργοστάσιο που φτιάχνει τέντες. Πολλοί αναγκάζονται να δεχθούν το χαμηλότερο προσφερόμενο μεροκάματο λόγω ανάγκης για ένα οποιοδήποτε εισόδημα, έχοντας μείνει άνεργοι αρκετό καιρό και για να μην επιβαρύνουν όσους τους φιλοξενούν^{1704, 1705}.

Μπορεί λόγω σύλληψής τους από την αστυνομία, τη φυλάκισή τους και την απέλαση τους να μην προλάβαιναν να ενημερώσουν ούτε τον εργοδότη τους. Εντούτοις, πολλοί ξαναγύριζαν στον ίδιο εργοδότη τους αφότου επέστρεφαν στην Ελλάδα¹⁷⁰⁶. Συνήθως οι μετανάστες από την Αίγυπτο προσπαθούν να παραμείνουν σε ένα είδος εργασίας επιθυμώντας μια πρόοδο ή κινητικότητα. Όσοι απασχολούνταν σε ιδιώτες ως ανειδίκευτοι τεχνίτες εμφανίζαν μια μικρή εξέλιξη. Μετά από χρόνια ως εργάτες στο ίδιο επάγγελμα, όπως για παράδειγμα από εργάτης πήγε σε μηχανή κοπής μετάλλων των

γιατί γνωρίζα πολλές δουλειές κάτω στην Αίγυπτο, μόνος μου, επιπλέον, δούλεψα, βαψίματα μογατζή[ς], τα αποκοίματα (...) Άμα μου τυχάνει δουλειά [με] ηλεκτρικά [την] παίρνω, [και] βαψίματα παίρνω (...) Δούλεψα [όχι σαν βοηθός] σαν μάστορα[ς] μογατζή[ς] γιατί ήξερα πολύ καλά [τη] δουλειά, έπαιρνα [ένα] πεντοχίλιωρο την ημέρα (...) [δεν ήταν κάθε μέρα], (...) τυχαία όταν μου τύχαν[ε] και κάποιος ήθελε να κάνει (...) Τους πελάτες τους [έβρισκα] τυχαία, όταν δούλευ[α] σε οικοδομή, βρισκό κάποιον[α] κοντά στην οικοδομή που θέλω να κάνει κάτι, με γνωρίζει παίρνει το τηλέφωνό μου και [τον] ένα[ν] στον άλλο ξεκίνησε έτσι (...) Άλλαξα μετά [εργοδότες] λόγω [για τα] χρήμα[τα], λόγω [για τα] χρήμα[τα]. Μετά από τα ηλεκτρικά δούλεψα με έναν, μετά [την] οικοδομή [για] το μεροκάματο δούλεψα, οικοδομή τρία χρόνια, δούσηψα χρόνια και μετά δούλεψα έξι μήνες σε έναν μαρμαρά, έμαθα και τα άμματα (...) έπαιρνα τέσσερα χιλιάδικα [δραχμές] (...) ήταν πολύ, ήταν πάρα πολύ βαριά δουλειά, ήταν πάρα πολύ βαριά δουλειά, ήταν πολύ βαριά δουλειά (...) Γυρν[ούσα] στο σπίτι ήμ[ουν] πτώμα, θα [έβρω] για και θα κοιμόμουν μέχρι την άλλη μέρα, από τόσο κόυραση που ήταν, άντεχα για, δεν θυμάμαι, πέντε μήνες, έξι μήνες κάπου έτσι, και μετά δεν πόρεσα να συνεχίσω να σκοτώνω τον εαυτό μου από αυτή τη δουλειά, και το παράτησα και ξεκίνησα πάλι να δούλεψω, οικοδομή και μου τύχε να πάρω μόνος μου δουλειές, οικοδομές και τέτοια πράγμα[τα] αυτό ήταν περίπου το 1991, και ξεκίνησα από το 1991 μέχρι τώρα που δουλεύω μόνος μου (...) Σαν εργολάβος (...) δεν αναλαμβάνω οικοδομή [ότι να 'ναι] αναλαμβάνω οικοδομή βαψίματα, όλη. Μόνο για βαψίματα [από το 1991] και μετά. Αλλά όταν μου τυχάν[ουν] διαμερίσματα, [που θέλουν] ανακαινίσω από όλα, τα παίρνω[ω] [και τα] γκρεμίζω, να χτίσω, να σφαινί[ζω] τα πάντα, τα πάντα και [τα] πλακάκια και όλα (...) Εγώ έκαστα περίπου παραπάνω από δέκα χρόνια και δεν γνωρίζα κανένα[ν] Αιγύπτ[ιο] εδώ. Ήμουνα με τη γυναίκα, και τα παιδιά μου, με την οικογένεια μας και όλη τη δουλειά είναι Έλληνες, δεν γνωρίζα καθόλου [Αιγύπτιους] (...) Όταν ξεκινάει το πράγμα έτσι, χωρίς να καταλάβει[ς] [καλά-καλά] δεν περιμένεις, δεν ετοιμά[εις] [την] ψυχή σου να πεις πώς θα το καταλάβω και πώς θα γίνει, απλά το κάνεις, τρέχεις σε δουλειά να βγάλεις το μεροκάματο και αυτό είναι (...) Τώρα δεν μπορείς να πεις πόσα [βγάζω], αναλόγως τη δουλειά, θα πηγαίνω [σε] μια δουλειά, θα μπορώ να βγάλ[ω] και πέντε[ε] χιλιάδες [ευρώ] το μήνα και μπορώ τον άλλο μήνα να μην βγάλω χίλια [ευρώ] αναλόγως (...) Έχω [και βοηθούς] (...) Αλλάζω [βοηθούς] γιατί δεν έχω συνέχεια, συνέχεια δουλειά (...) Τώρα ο βοηθός, ο μάστορας παίρνει πενήντα ευρώ, και ο βοηθός του σαράντα [ευρώ] (...) Τώρα [δεν δουλεύω] είμαι ξαπλά, στο σπίτι, γιατί, έχω, που έπεσα από [τη] σκάλα στη δουλειά, και έσπασα το χέρι [μου], [Εργατικό ατύχημα] (...) Το ωράριο είναι κανονικά, από δουλεύουν οι Έλληνες κανονικά, από τις οκτώμισι ως τις δύομισι και άμα δουλεύει κάποιος μαζί μου, λίγο παραπάνω παίρνει υπερωρία, κανονικά (...) Θα κάνουμε [και] διάλλεμα μισή ωρίτσα που θα φάμε αυτό είναι, όταν δουλεύουμε[με] μόνος μας, γιατί δε δουλεύουμε συνέχεια σε οικοδομή, δεν σε νοιάζει [το] διάλλεμα τι ώρα είναι, [θα το κάνουμε] περίπου κατά τις έντεκα, δώδεκα, κάπου έτσι (...) [Τα παιδιά που έχω], πάλι ήταν το 1991 ου ξεκίνησα ήταν, έχει, μαζεύονταν κάπου στο[ν] Πειραιά δεν ξέρω [που] και γνώριζα δυο-τρία άτομα και δούλεψαν μαζί μου, και από τα δυο-τρία όταν θέλω κάποιον[α] μου φέρνουμε τους φίλους τους[ς] και ξεκίνησε έτσι από [τον] έναν στον άλλο (...) [Στη δουλειά φοράμε άλλα ρούχα] (...) [Τα εργαλεία, κοντάρια, πνέλα], τα έχω εγώ (...) [τις μογές τις παίρνω] πάλι εγώ [μου δίνει λεφτά και τα παίρνω] (...) Ένσημα δεν τα παίρνουμε καθόλου, δεν [μας] κολλάνε καθόλου, τα αγοράζουμε [και να δέει δεν τον εμπιστεύομαι] [τα] αγοράζω εγώ τα ένσημα (...) [Παλιά, δεν δίνανε υπερωρία] (...) [Ούτε επιδόματα] (...) [Τα παιδιά], Αίγυπτο, Μαρόκο, Συρία, όλοι Άραβες είναι (...) [Ένσημα] [δεν πληρώνει κάποιος] όταν είναι [για] φρεσκορίσματα, δεν βάζουν [πληρώνουν και τα κανονικά στη τιμή], [μόνο] στα μεγάλα έργα στις οικοδομές (...) (Mohamed, ετών 47).

¹⁷⁰³ (...) Μογατζή[ς], βοηθός. Με Ελλην[α] εργοδότη. Κάθε μέρα, κάθε μέρα [είναι] τριάντα ευρώ. Το χρόνο [μάεψα στην άκρη] περίπου δύο χιλιάδες, και πεντακόσια [ευρώ]. Το χρόνο (...) (Tarek, ετών 37).

¹⁷⁰⁴ (...) [Για] όλα, όλα, [τα] μεροκάματα πάω, ότι να 'ναι μεροκάματα (...) (Ali, ετών 47).

¹⁷⁰⁵ (...) Ήτανε, τότε ήτανε, ένδεκα, ένδεκα χιλιάδες δραχμές την εβδομάδα. Κι αυτ[ήν] [την] εποχή, ήταν το μεροκάματο γύρω στ[ις] είκοσι, είκοσι χιλιάδες, είκοσι πέντε [χιλιάδες δραχμές], κάπου έτσι. Αλλά είπα - 'Ντάξει δέχομαι αυτά. Τουλάστηον για να πάρω τα τσιγάρα που καπνίζω για να μην παίρνω από [τον] αδερφ[ό] μου. Γιατί [αυτό είναι] σαν να με σκοτώνει, αυτό με σκοτώνει. Αηλαδή δεν έχω συνηθί[σει] να πάρω από κανένα[ν] τίποτα. Κι είπα εντάξει να πάω. Και είμαι δόξα του Θεού, είμαι ξυπνος αλλά και [ο] Θεός ήτανε μαζί μου (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁷⁰⁶ (...) [Από] δουλειά, δουλειά στη δουλειά που δούλεψα. Στον ίδιο (...) Αυτός, ήτανε, πήγαινα να ρωτήσω και έχω μια ταβάντα, μια βαλίτσα. Μου λέει, ήτανε γύρω στις έντεκα (11) η ώρα το πρωί, όταν με είδε, μου λέει, -Που είσαι, τώρα, άσε την ταβάντα και άστ' αυτό και έλα για δουλειά. Με αυτό μου [έδωστε, πολύ, χαρά, δηλαδή, όταν [μου το είπε] (...) [Δεν με ρώτησε που ήμουν. Ευτυχώς] αυτός το [ή]ξερε[ε]. Ήταν ένας φίλος του αδερφ[ού] μου, τον πήρε τηλέφωνο [και του το είπε] (...) (Ashraf, ετών 42).

τεντών¹⁷⁰⁷. Άλλο παράδειγμα είναι όσοι εργάστηκαν αρχικά ως λαντζιέρηδες σε εστιατόρια, και εφόσον παρέμειναν στη ίδια εργασία, μετά έφτασαν ως τυλιχτές σε σουβλατζίδικο¹⁷⁰⁸. Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι όσοι είχαν σπουδάσει ή δεν είχαν μπορέσει να πάρουν το πτυχίο τους, ανέφεραν χαρακτηριστικά ότι από τη στιγμή που ήρθαν στην Ελλάδα η εργασία τους δεν είχε καμία σχέση με τις σπουδές ή έστω με το αντικείμενο που ήθελαν να ενασχοληθούν στην Αίγυπτο¹⁷⁰⁹.

Ένας μετανάστης από την Αίγυπτο που εργάζεται ως οικοδόμος λαμβάνει μεροκάματο περίπου πενήντα ευρώ την ημέρα, ως εξειδικευμένος. Συνήθως οι πιο πολλοί είναι ανειδίκευτοι και μπορεί να λάβουν τριάντα ευρώ ή και λιγότερα. Αρκετοί από τους συνεντευξιαζόμενους εργάζονταν σε δυο δουλειές. Μπορεί να εργάζονται το πρωί, για παράδειγμα, επτά και μισή με τρεις και μισή σε μια οικοδομή και το βράδυ για παράδειγμα μπορεί να απασχολούνται σε ένα νυχτερινό κέντρο να πλένουν πιάτα. Όσοι απέκτησαν μια δική τους επιχείρηση, τα έξοδα απόκτησης άδειας, εξοπλισμού και λειτουργίας είναι αποτρεπτικά για την συνέχιση της επιχείρησης. Ο Ali (ετών 47) έχοντας ένα μαγαζί «Όλα με Ένα Ευρώ» στο κέντρο της Αθήνας, πουλώντας κινέζικα προϊόντα, όπως ποτήρια, κουτάλια, κουζινικά, για τις γυναίκες, τσάντες όπου για παράδειγμα τις αγοράζει έξι ευρώ και τις πουλάει δέκα ευρώ προσπαθώντας να συντηρηθεί¹⁷¹⁰. Ο ίδιος έχοντας συναίσθηση ότι η επιχείρησή του δεν θα συνεχιστεί αγωνιά για το αύριο, όπου λόγω ηλικίας δεν θα μπορέσει να εργαστεί¹⁷¹¹.

5.1.4.3. ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι συνεντευξιαζόμενοι από την Αίγυπτο ανέφεραν ότι δεν νιώθουν την ίδια μορφή συλλογικότητας ή αλληλεγγύης όπως ήταν στην Αίγυπτο. Αρκετοί ανέφεραν ότι στην πολυκατοικία που διέμεναν δεν γνωρίζει ο ένας τον άλλο. Οι συντριπτική πλειοψηφία δεν πιστεύει ότι εάν συνέβαινε κάτι

¹⁷⁰⁷ (...) [Δεν με ζαναπήρε ως εργάτη στη δουλειά] (...) εγώ έμαθα [μια] μηχανή, που χρειάζεται και εγώ κάποιον να μάθει. Αυτή [η] τη μηχανή, αυτή κάνει, ένας είδος ήτανε τότε, μέταλλα [για] τέντες. Μέταλλα. [Που] περνάει το φύλο, μέταλλο, και βγάζει ακό, από [την] άλλ[η] μεριά, λεπίδες. Κι αυτές [οι] λεπίδες, τέντες όλα μαζί, και [τα] καρφώνεις με πινσίνια, και γίνεται η τέντα (...). (Ashraf, ετών 42).

¹⁷⁰⁸ (...) Εγώ, τότε ήμουν, όταν ήρθα εδώ [στην] Ελλάδα, δουλεύα λαντζιέρης [που] λέει [ο] λόγος. Σιγά-σιγά έμαθα τη δουλειά, στην Αχαρνών εδώ στ[ο] διακόσια εννιά, έμαθα τη δουλειά. Έγινε σιγά-σιγά. [σε] έξι (6) μήνες έγινε μάστορας, βοηθός [ε] μάστορα[ς], μετά μάστορας (...). (Imbrahim, ετών 48).

¹⁷⁰⁹ (...) Το έχω ξεχάσει είδες, και [δεν], ότι [τη] θυμάμαι κιόλας [ε]. [και] γι' αυτό, έχω, είμαι άνθρωπος που ξέρω τι είμαι τώρα, τι κάνω τώρα, για να μη σκεφτώ εγώ ήμουν γιατρός, ήμουν μηχανικός, σαν άλλοι και να έχω ψυχολογικό πρόβλημα, και να τρελαθώ. Τελείωσε. Τ[α] ξεχνάω τα πάντα. [το] θέμα [είναι] τι κάνω, αύριο τι είμαι. Και που βρίσκομαι τώρα, και πρέπει να [το] εκμεταλλευτώ που είμαι (...). (Podros, ετών).

¹⁷¹⁰ (...) Αλλά δεν πάει καλά το μαγαζί και τώρα πρέπει να το κλείσω (...). Γιατί πληρώνω [ω] το νοίκι τριακόσια] πενήντα, πληρώνω [ω] ΤΕΒΕ, έρχεται σε μένα εξακόσια ευρώ, κάθε δύο μήνες, πάει το ρεύμα, πάει και το νερό, είναι ακριβώς οκτακόσια ευρώ κάθε μήνα. Έξοδα, κάθε μήνα. Αυτό το μεροκάματο, το δικό μου που να βρω. Άμα πόσα να πουλάς την ημέρα για να βγάλεις λεφτά, δεν πάει [η] δουλειά, έπρεπε να κλείσω (...). (Ali, ετών 47).

¹⁷¹¹ (...) Δεν νιώθω καλά γιατί χρωστάω λεφτά στο κράτος, δεν μπόρεσα να πληρώσω το ΤΕΒΕ το δικό μου και είναι πολλά τώρα, έφτασε οκτώ μην[ες] πάει δυο χιλιάδες και τώρα, πρέπει να το πληρώσω τώρα, γιατί χρωστάω τώρα, βάλε [και] τον τόκο μέσα που να βρω τώρα αυτά τα λεφτά τώρα. Γιατί δεν έχω. (...) Δεν ξέρω τι θα κάνω. Ψάχνω κάποιος να πάρει το μαγαζί, να πάρω κάτι λεφτά να πληρώσω [ω] στο κράτος που χρωστάω [ω] [και] να αρχίζω από [την] αρχή. Αλλά τι να αρχίζω, δεν ξέρω. Και πώς να αρχίζω με τέτοια ηλικία, που να βρω [ω] κάποια δουλειά (...). Με τέτοι[ο]ς ηλικία κανείς δε με παίρνει, είμαι σαράντα επτά χρονών, ποιος θα παίρνει εμένα; Άμα πας οικοδομή θέλουν παιδί είκοσι χρονών όχι σαράντα επτά χρονών να δουλεύει, κατάλαβες; (...) (Ali, ετών 47).

ή πάθαινε κάτι κάποιος στη γειτονιά τους δύσκολα θα τον βοηθούσαν οι γείτονες του¹⁷¹². Οι πλειονότητα δεν έχει επισκεφθεί κάποια από τα διπλανά διαμερίσματα στην πολυκατοικία του ούτε αντίστοιχα έχουν έρθει στο δικό τους συνοψίζοντας την επαφή ή αλληλεξάρτησή τους ως «απλή σχέση». Τον ελεύθερο χρόνο τους κάποιοι τον περνούν στο αιγυπτιακό καφενείο «El Badsha»¹⁷¹³, παίζοντας χαρτιά, ή καπνίζοντας ναργιλέ ή συζητώντας για την καθημερινότητα, για την πολιτική στην πατρίδα τους, ή βλέπουν τηλεόραση από την πατρίδα¹⁷¹⁴. Ο Ezzat (ετών 27) όπως και οι πιο νέοι στην ηλικία δεν πηγαίνουν στα αραβικά καφενεία όπως το «El Basha», λόγω φασαρίας και ότι οι συμπατριώτες τους φωνάζουν¹⁷¹⁵. Οι συντριπτική των Αιγυπτίων μεταναστών στην Αθήνα γιορτάζει ή συμμετέχει σε κάποιες παραδόσεις και γιορτές που τις γιόρταζαν στην πατρίδα, που σχετίζονται εντούτοις μόνο με τη θρησκεία, όπως το Πάσχα, και όχι τοπικές γιορτές της Αλεξάνδρειας. Στη συντριπτική τους πλειονότητα οι μετανάστες από την Αίγυπτο είναι Χριστιανοί Κόπτες. Η συχνότητα που πηγαίνουν στην εκκλησία είναι από κάθε Κυριακή έως μια φορά το μήνα. Ο λόγος αποχής είναι λόγω κούρασης ή έλλειψης χρόνου. Εντούτοις, προσεύχονται μόνοι τους πολύ. Ο Ashraf (ετών 42) είχε στην κλειδοθήκη του μια εικόνα της Παναγίας, και όταν ερωτήθηκε γιατί, είπε ότι του έδινε ηρεμία και χαρά¹⁷¹⁶. Η εκκλησία που πηγαίνουν είναι Αιγυπτιακή και βρίσκεται στο Μενίδι. Τις εξελίξεις στην Αίγυπτο τις παρακολουθούν από την τηλεόραση. Όσοι δεν έχουν δορυφορικό δέκτη συγκεντρώνονται στα αιγυπτιακά καφενεία και βλέπουν αραβικά κανάλια. Αλλιώς ενημερώνονται από το τηλέφωνο ή τους φίλους τους. Ένα μέρος των συνεντευξιαζόμενων ανέφερε ότι δεν μεγάλωσε με παραμύθια ή ιστορίες ή μυθολογία από την Αίγυπτο¹⁷¹⁷. Επίσης δεν ακούνε αιγυπτιακή μουσική στο σπίτι τους, παρά μόνο στο καφενείο. Πολλοί, όπως ο Ashraf (ετών 42), το δικαιολόγησαν πώς δεν θέλανε να ξεχάσουν τις ελληνικές λέξεις και την προφορά που είχανε γιατί μεπερδευόταν¹⁷¹⁸. Αφενός, οι περισσότεροι συνεντευξιαζόμενοι θα ήθελαν να μάθουν τα παιδιά τους αραβικά, τόσο στην ομιλία όσο και στη γραφή καθώς και την αραβική κουλούρα

¹⁷¹² (...) Εδώ, δύσκολα. Γιατί, ήτανε μια γαργιά απέναντί μου, στο σπίτι, εδώ που μένω, και μια κυρία ήτανε [ε]πάνω, και κάποιος άλλος, όταν [θέλ]ουνε βοήθεια γυπνάνε [σε] μένα την πόρτα. [Για] να πάω να τη βοηθήσω, μια λάμπα να αλλάξω, ένα φως να κάνω, κάτι να βοηθήσω να [τη] σηκώσω από [την] καρέκλα, κάποιος έτσι. Δεν πηγαίνουν, δεν πηγαίνουν οι Έλληνες που ήτανε δίπλα [της]. Αυτό. Αυτό είναι [το] χειρότερο πράγμα. Εδώ στην Ελλάδα. Και εδώ, μη νομίζεις. Και, όλ[οι] [οι] ξέν[οι], δεν είναι όλοι καλ[οί] δηλαδή, όλοι καλ[οί], έχει κόσμ[ο] που είναι ξέν[οι] [και] είναι χειρότεροι[ι]. Ξέρεις, που δεν χρειάζονται, που δεν θέλουν να δουλέψουν, δεν θέλουν να, κουραστούν, [και] βγάζουνε εύκολα χρήμα. Υπάρχουνε εδώ πολλοί, πολλ[οί]. Εδώ έχει δύο-τρ[ί]α (2-3) διαμερίσμα[τα], στο σπίτι που με ξέρουν πολύ καλ[οί] (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁷¹³ Το Αιγυπτιακό καφενείο «El Basha» («Ο Πασάς»). Αχαρνών 50.

¹⁷¹⁴ (...) [Εδώ], στο, καφενείο το βράδυ. Αλλά ειδικά όταν, δεν έχω δουλειά [το] Σαββατοκύριακο, ξέρεις, είμαι μόνος μου, πρέπει να πλύνω τα ρούχα, να καθαρίσω [το] σπίτι, να, ξέρεις, να σιδερώσω, αυτά [τις] δουλειές] που είναι [του] σπιτιού. Θα κάνω. Και στο τέλος έρχομαι[ι] εδώ, όταν έχω ελεύθερ[ε]ς ώρες, έρχομαι[ι] εδώ στο καφενείο (...) (Samir, ετών 44).

¹⁷¹⁵ (...) [Σε αραβικά καφενεία] δεν πα[ί]ω γιατί είναι αραβικ[ός] πολύ [ο] κόσμος εκεί, και κάνουνε φασαρία (...) Έτσι, δεν μ' αρέσει να πάω κάπου που έχει αραβικά πολύ, και φωνάζ[ουν] έτσι, να κάτσει[ς] και να φωνάζ[ουν] (...) (Ezzat, ετών 29).

¹⁷¹⁶ (...) [Προσεύχομαι]. Πολύ. Μου δίνει δύναμη, μου δίνει ηρεμία, μου δίνει χαρά, μου δίνει, πολλά πράγματα. Και όταν έχω πόνο, δεν μ' αρέσει να πω [σε] ένα φίλο μου αυτό, πρέπει να μιλάω με Χριστ[ό]. Έτσι, να [με] βοηθήσει, να μου περάσει αυτό. Μη νομίζει [η] Αιγυπτιακοί. Αιγυπτιακοί Ορθόδοξ, στ[ήν] Αίγυπτο, δηλαδή. Αιγυπτιακοί Χριστιανοί, η Ορθόδοξ[ια] είναι πολύ δυνατή. Δηλαδή πολύ δυνατή (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁷¹⁷ (...) Όχι, παραμύθια και αυτά, όταν ήμαστ[αν] μικρά, δεν υπ[ή]ρχ[αν] τότε. [Ούτε] μυθολογία. Τίποτα. Δεν [μου] έχουνε πει. Εμείς παλιά, είχαμε, ξέρεις όταν μεγαλώσουμε λίγο, στο σχολείο, έχουμε αυτά, βιβλία, που είναι Μίκου Μάους και αυτά. Αυτά[ι] [ήταν] που διαβάζαμε τότε (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁷¹⁸ (...) Γιατί μια φορά, άκουσα αραβική [μουσική] και αυτά, [και] ξεχάσα [τις] ελληνικ[ές] λέξεις [τις] περισσότερ[ε]ς. Γι' αυτό είπα εντάξει (...) (Ashraf, ετών 42).

να τη μεταφέρουν στα παιδιά τους. Αφετέρου, κάποιοι ανέφεραν ότι είτε έχουν ξεχάσει τις ιστορίες, τις παραδόσεις και τα παραμύθια είτε δεν το θεωρούν σημαντικό να λένε στα παιδιά τους¹⁷¹⁹.

Οι πλειοψηφία αναφέρθηκε και στο ανθρωπιστικό μέρος που απορρέει από τις συλλογικότητες και τις παραδόσεις και θεωρούν ότι η μη-διατήρηση τους έχει άμεσες επιπτώσεις στην αλληλεγγύη μεταξύ των ανθρώπων¹⁷²⁰. Από αυτό διαφαίνεται η βαρύτητα των παραδόσεων για τους μετανάστες από την Αίγυπτο. Τονίζουν ότι οι Αιγύπτιοι είναι ένθερμοι προς τη θρησκεία αλλά και ο Αραβικός πληθυσμός γενικά. Κάποιοι τόνιζαν μάλιστα ότι προσεύχονται πέντε φορές την ημέρα στο σπίτι τους, ενώ προσπαθούν να πάνε στο τζαμί όσο πιο συχνά μπορούν καθιστώντας τη θρησκεία τόσο σημαντική όσο και η οικογένεια. Επιπροσθέτως, η πλειοψηφία ανέφερε ότι στην πατρίδα τους, τους γνώριζαν όλους, και στη γειτονιά τους ένιωθαν μια ξεστασιά. Εδώ κατηγορηματικά δηλώνουν οι περισσότεροι δεν είναι το ίδιο. Ακόμα και μερικοί συνεντευξιζόμενοι από την Αίγυπτο που δήλωναν ότι είναι ευχαριστημένοι με τις σχέσεις με τους συγκατοίκους στην περιοχή που μένουν, τονίζουν ότι το γνήσιο-αληθινό συναίσθημα συναντάται μόνο στην πατρίδα. Στο ελεύθερο χρόνο τους επίσης, πηγαίνουν με φίλους στους σε καφενεία, ή όταν χρειάζεται να ψωνίσουν κάτι για σπίτι τους το απόγευμα. Προσπαθούν να αφιερώνουν χρόνο στην οικογένειά τους, και το καλοκαίρι πηγαίνουν στη θάλασσα, τονίζοντας ότι είναι «μέρα για την οικογένεια», ή θα πάνε τα παιδιά τους στα Goody's να φάνε και να παίζουν.

Όπως προαναφέρθηκε η πλειοψηφία των Αιγυπτίων αποτελείται από Μουσουλμάνους αλλά και από Χριστιανούς Κόπτες. Από τις συνεντεύξεις η διαφορετική θρησκεία των μεταναστών από την Αίγυπτο δεν αποτελεί σημείο διαχωρισμού στην Αθήνα, αλλά παράγοντα συλλογικότητας, καθώς οι Μουσουλμάνοι μπορεί να γιορτάσουν με τους Χριστιανούς¹⁷²¹. Επιπλέον, από τις συνεντεύξεις διαφαίνεται ότι ο ρόλος που ενέχει το τζαμί, είτε τυπικά κατοχυρωμένο είτε άτυπο, για τους Μουσουλμάνους μετανάστες από την Αίγυπτο είναι εξαιρετικά σημαντικό έχοντας τέσσερις ρόλους: *Πρώτον*, είναι χώρος έκφραση της Μουσουλμανικής πίστης, αποτελώντας σύνδεσμο με την πατρίδα μέσω της τήρησης των θρησκευτικών εθίμων. *Δεύτερον*, είναι χώρος δικτύωσης και συνάντησης με συμπατριώτες όπου οι παρευρισκόμενοι-πιστοί, αφού ολοκληρώσουν την προσευχή τους θα φτιάξουν τσάι, και θα συζητήσουν για πάσης φύσης θέματα. *Τρίτον*, μεταξύ των θεμάτων που θα συζητήσουν είναι για ανεύρεση εργασίας, εργασιακά προβλήματα ακόμα και ανεύρεση κατοικίας ή προσωρινού

¹⁷¹⁹ (...) Οι συνθήκες αλλάζανε, και μεν θυμάμαι αυτά που μας είπαν και τέτοια, αλλά δεν κάνει να τα πω στα παιδιά και τέτοια γιατί έχω ένα παιδί τεσσάρων χρονών και κάθεται στον υπολογιστή. Τι να του πω τώρα [για τον] Αλί Μπαμπά [και τον] Αλαντίν (...) (Mohamed, ετών 45).

¹⁷²⁰ (...) Γιατί με άλλη κουλούρα μεγαλώσαμε εμείς[ς], εμείς εδώ, έχουμε ντροπή, έχουμε ξέρουμε πολλές φορές για τους ανθρώπους[ς] πολύ καλά που [έ]χασαν αυτά. εδώ, με συγχωρείς δεν έχουμε στην Ελλάδα. Κάθε ένας Έλληνας, που πέρασα τα χρόνια εδώ, καταλαβαίνω κάθε ένας χρειάζεται, μόνο προσέχει το[ν] εαυτό του. Με συγχωρείς [γ]ι' αυτή[ή] τη λέξη που σου λέω. Κάθε ένας προσέχει το[ν] εαυτό του μόνο. Δεν κοιτάει για το[ν] άλλους, [Δηλαδή αν κάποιον τον χτυπήσει αυτοκίνητο, μπορεί να μην πάρουνε και τηλέφωνο το ασθενοφόρο]. Αλλά τώρα, όταν σε κάποιον[ον] θα [τον] χτυπήσει το αυτοκίνητο, έξω απ' το καφενείο, θα δεις όλο το καφενείο, είναι έξω να κουβαλήσουνε, [αυτόν] τον άνθρωπο[ο] (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁷²¹ (...) Και έχουμε και Χριστιανούς [Κόπτες], όχι Μουσουλμάνους και έχουν άλλη γιορτή, όχι τα Χριστούγεννα, έχουν άλλη μέρα, είναι άλλοι Χριστιανοί [από τους] Ορθόδοξους. Και οι Αιγυπτιακοί Ορθόδοξοι[οι] έχουν κάνει [γιορτή] όπως εμείς [οι] Μουσουλμάνοι[οι] κάνουμε στο στάδιο, άλλοι, αυτοί κάνουν άλλη [γιορτή] που είναι άλλο, στον Ευαγγελισμό, [Έ]κταναν εκεί, και εμείς πήγαμε, πολλά παιδιά Μουσουλμάνοι[οι] πήγανε εκεί για να πουν καλές γιορτές και τέτοια και κάτσανε όλοι μαζί (...) (Tarek, ετών 37).

καταλύματος. *Τέταρτον*, αποτελούν σημείο επαφής με μέλη της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» και πληροφόρησης για νέους νόμους ή διατάξεις που τους αφορούν αλλά και χώρος δημιουργίας νέων μελών¹⁷²². Επιπλέον το τζαμί ενέχει έναν ευρύτερο ρόλο στη ζωή των εργαζομένων από την Αίγυπτο σαν χώρος συλλογικής συνάντησης¹⁷²³. Αρκετοί συνεντευξιαζόμενοι από την Αίγυπτο σημείωναν ότι νιώθουν δυσaráεσκεια που δεν υπάρχει τζαμί στην Αθήνα σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές πόλεις¹⁷²⁴. Πολλοί ανέφεραν ότι τα τζαμιά είναι πιο κοντά στις κατοικίες τους και για αυτό πηγαίνουν. Μέλη της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» σημείωσαν ότι τα μη μέλη, «ξέρουν πολύ καλά και έρχονται» στα τζαμιά γιατί εκεί μπορούν να τους συμβουλευτούν χωρίς να γίνουν μέλη στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta». Είναι περίπου είκοσι άτομα ή τριάντα άτομα που έρχονται στα τζαμιά το βράδυ και οι επτά-οκτώ καθηγητές-μέλη της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», κάθε ένα άτομο, πάει στο τζαμί του κοντά στο σπίτι του και μιλάει με όλους εκεί. Εάν έρθει κάποιος τώρα, στην Αθήνα, θα μάθει για την «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» από την εκκλησιά του, ή από το τζαμί του^{1725, 1726}. Από τις παραπάνω απαντήσεις ξεχωρίζει η σημαντικότητα του ρόλου της Μουσουλμανικής θρησκείας στη ζωή των μεταναστών από τη Αίγυπτο στην Ελλάδα¹⁷²⁷.

5.1.4.4. ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σχετικά με τα εργασιακά δικαιώματα οι εργαζόμενοι από την Αίγυπτο στην Αθήνα βιώνουν μια αστάθεια, τόσο στο χώρο εργασίας τους όσο και με συμπατριώτες συναδέλφους τους. Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι από τις συνεντεύξεις διαφαίνεται ότι οι μετανάστες από την Αίγυπτο δεν έχουν διάθεση

¹⁷²² (...) Μαγαζιά, ή ας πούμε ισόγεια [α] ή υπόγεια [α] ή που τα κάνουν [με] τζαμί αλλά και πάλι χωρίς πύργο [από πάνω]. Δεν έχουν πύργο πάνω (...) (Essam, ετών 52).

¹⁷²³ (...) Όπως στα τζαμιά το βράδυ, έχουμε δεκαπέντε άτομα, είκοσι άτομα, που [είναι μέλη] στην «El Rapta» και έρχονται συνέχεια. Όταν κάνουμε προσευχή, καθ[όμαστε] πίνουμε τσάι μεταξύ μας και τρώμε κάτι, αν κάποιος κάνει κάτι γλυκό και τρώμε, και [συν[τάμε] μόνο για εργασίας και [για] τα χαρτιά (...) (Essam, ετών 52).

¹⁷²⁴ (...) [Σε] όλη την Ευρώπη, μόνο στην Αθήνα δεν έχει, στην Κρήτη έχει, μόνο στην Αθήνα δεν υπάρχει ένα τζαμί (...) Εμείς ξέρουμε, τι φταίει, γιατί [οι] Τούρκοι έχουν κομπλόρε [τους] Έλληνες με τα βάσανα που έχουνε κάνει έτσι (...) (Essam, ετών 52).

¹⁷²⁵ (...) [Τα] τζαμιά είναι ένα μέρος που κάνεις [προσευχή] για πέντε λεπτά, αλλά είναι σαν καφετέρια. Σαν βιβλιοθήκη, σαν σχολείο για τα παιδιά για ιδιαίτερα μαθήματα, σαν σύλλογος να συζητάμε τα προβλήματα που έχουμε από τη δουλειά και του[ς] νόμο[ς] (...) (Essam, ετών 52).

¹⁷²⁶ (...) Εκεί στα τζαμιά όταν πηγαίνω, παντού, που κάθονται εκεί [τ]ο βράδυ, όλοι μετά τις οκτώμισι [για] να πούν ένα τσάι κάτι τέτοιο δικό τους, τους βοηθάω και με ρωτάμε, τους λέω το νόμο, το νόμο, το νόμο. Αν έχω μάθει [κάτι] καινούργιο πράγμα από το «Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών», του[ς] λέω -Παιδιά έχει βγει νόμος, το άρθρο ή κάτι (...) (Essam, ετών 52).

¹⁷²⁷ (...) Η θρησκεία είναι πάρα πολύ σημαντική, πάρα πολύ, πάρα πολύ σημαντική. [Στο τζαμί] πάω καθημερινά. Καθημερινά. Και όταν δουλεύω. Όταν λέμε, καθημερινά οι Μουσουλμάνοι, πρέπει να κάνουν πέντε φορές προσευχή την ημέρα. Καθημερινά. Καθημερινά. Καθημερινά, πρέπει να κάνει πέντε φορές την ημέρα. Η λέξη Islam, σημαίνει παραδίνω [όλη] τη δύναμη μου στον Θεό, αυτό είναι το Islam. Μαζεύομαστε το βράδυ, μετά που τελειώνω τη δουλειά μου, πάω σπίτι και αυτά, και κάνω τη[ς] τελευταία προσευχή που είναι το βράδυ και όσο μπορεί αν δεν είναι εξή μέρες τη βδομάδα, πέντε μέρες τη βδομάδα θα μαζευόμαστε, να κάνουμε την προσευχή μας και τέτοια, και εδώ στο σπίτι. βέβαια. Όταν λέω κάνω πέντε φορές την ημέρα οι περισσότερες είναι στο σπίτι, δηλαδή δεν είναι κοντά, να πας πέντε φορές την ημέρα. Για να κάνω προσευχή στο σπίτι [μόνος μου] (...) [Πηγαίνω σε τζαμί] στο Μεταξουργείο (...) [Θα ήθελα να υπήρχε τζαμί κανονικό] γιατί είναι πρόβλημα και αυτό όταν έχουμε όπως τώρα, την άλλ[η] Τετάρτη έχουμε μεγάλη [η] γιορτή και είναι το πρόβλημά μας (...) Το Ραμαζάνι, έχει περάσει. [νστεύαμε] ούτε νερό, ούτε τίποτα (...) [Δεν μας πειράζει που είναι αϊθουσες εκεί που πηγαίνουμε], αλλά καλύτερα θα είναι, καλύτερα [θα είναι να έχουμε τζαμί κανονικό] γιατί άλλο να μαζευτούμε τώρα όπως στις γιορτές σε είκοσι χώρο[ς] και άλλο να μαζευτούμε όλοι σε ένα χώρο (...) Κοίτα όπως ξέρω και πρέπει να ξέρει όλος [ο] κόσμος[ς], όπως τρώμε και κάνουμε για το σώμα μας, είναι το φαγητό [της] ψυχής[ς] η θρησκεία (...) (Mohamed, ετών 47).

για συλλογική οργάνωση ή διεκδίκηση, αλλά και επίσης μια συγκέντρωση σε διαφορετικά και μοναχικά επαγγέλματα μακριά από συμπατριώτες τους. Αυτό ίσως να μην επιδιώκεται εκ των προτέρων αλλά δεν παύει να αποτελεί μια πραγματικότητα, καθώς οι συνθήκες περιπτώσεις να συναντηθεί ένας μετανάστης από την Αίγυπτο με έναν άλλον στην εργασία του είναι για παράδειγμα να τον προσλάβει ως βοηθό ελαιοχρωματιστή. Αρκετοί ανέφεραν ότι λόγω των δυσκολιών κατανόησης και επικοινωνίας στα ελληνικά, οι εργοδότες τους φώναζαν και τους έβριζαν για να σκουπίσουν τον δρόμο, να ξεπλένουν πράγματα, να σκουπίζουν, και γενικά ανέφερα ότι από τη στιγμή που χρειαζόνταν τα χρήματα έκαναν υπομονή.

Πολλοί ανέφεραν ότι ενώ είχαν σχεδόν μια δεκαετία στην Ελλάδα, έμενα ανασφάλιστοι χωρίς να έχουν λάβει ένσημα, δώρο ή επίδομα ποτέ. Κάποιοι επίσης ανέφεραν ότι πήγαν στον εργοδότη τους να ζητήσουν ασφάλιση αλλά οι μη-κατοχή εγγράφων το καθιστούσε απαγορευτικό και επιπλέον εμπόδιο στην όποια αντίρρηση των εργοδοτών¹⁷²⁸, ¹⁷²⁹, ενώ όσοι λαμβάνουν μερικά ένσημα είναι μετά από μια διαδικασία μοιράσματος των ενσήμων¹⁷³⁰. Επιπροσθέτως, εκείνοι που εργάζονταν σε δύο εργασίες προτιμούσαν να μην απαιτήσουν ασφάλιση αφού λάμβαναν από την άλλη. Επίσης θεωρούν ότι οι μεταβολές στη νομοθεσία καθιστούν πολλούς μετανάστες από την Αίγυπτο να μένουν χωρίς έγγραφα παραμονής και άρα χωρίς τη δυνατότητα να διεκδικήσουν τα εργασιακά τους δικαιώματα. Κάποιοι έχοντας δεκαεπτά ή περισσότερα χρόνια έχουν βιώσει το σύνολο των αλλαγών και μεταρρυθμίσεων στα έγγραφα νομιμότητας των μεταναστών στην Ελλάδα και αρκετοί δεν έχουν ακόμα άδεια διαμονής. Εντούτοις, κάποιοι είχαν την περίοδο της έρευνας αποκτήσει ασφάλιση και άδεια διαμονής. Επιπλέον, οι συνεντευξαζόμενοι από την Αίγυπτο ανέφεραν ότι δεν έκαναν ποτέ απεργία σε ένα εργοστάσιο αλλά το γεγονός ότι η πλειοψηφία των εργαζομένων δεν συμφωνούσε και επίσης δεν εργάζονταν με συμπατριώτες τους καθιστούσε αδύνατο. Εντούτοις, ανέφεραν ότι συζητούν καμιά φορά τα θέματα αυτά με τους Έλληνες ή από άλλη χώρα συνάδελφους τους αλλά πιστεύουν ότι δεν τους ενδιαφέρουν επειδή δεν είναι από την ίδια χώρα και φοβούνται μήπως το πουν στον εργοδότη. Πάραυτα ορισμένοι ανέφεραν ότι υπήρχαν έντονες σκέψεις λόγο μη παροχής σύνταξης σε κάποιο μετανάστη εργαζόμενο από την Αίγυπτο ή για την μη-καταβολή χρημάτων από τον εργοδότη¹⁷³¹. Πολλοί εργαζόμενοι από την Αίγυπτο σημείωναν ότι βρίσκονταν συνεχώς με διαφορετικών χωρών εργαζομένους όπως η Αλβανία, η Πολωνία, η Ρουμανία κ.πλ. Οι μεταξύ τους σχέσεις ήταν ήπιες και τυπικές.

¹⁷²⁸ (...) [Δεν είχα ένσημα για πάρα πολλά χρόνια]. γιατί ήμουνα μονος μου (...) Παλιά δεν μπορ[ούσα] να κάνω καταγγελία γιατί θα με [έδιωχναν] (...) (Essam, ετών 52).

¹⁷²⁹ (...) Πήγα [στο αφεντικό]. Μου λέει να, -Έλα να φτιάξεις άδεια παραμονής, και έλα να σ[ου] δώσω. Αλλά τότε δύσκολα να, να φτιάξεις άδεια παραμονή[ς] (...) (Michael, ετών 41).

¹⁷³⁰ (...) Με τα ένσημα, όπως παίρνει[ς] τη δουλειά, εδώ λέει εκατό ένσημα, και πόσοι άνθρωποι μέσα δουλεύουν[ε], το εκατό, [άμα] είμ[αστε] δέκα άτομα, κάθε άνθρωπος δέκα, δέκα, δέκα (...) Εγώ [έ]παιρ[να] πριν εικοσιτέσσερ[α] και είκοσι και είκοσι δύο ένσημα, αλλά άμα υπάρχει κάτι δουλειά, δεν έχει ο μηχανικός, δεν κολλάει ένσημα καλά, από τον μηχανικό[ό], τι να κάνουμε, το αφεντικό θα σου π[ει], αυτά παιδιά έχει εκατόν πενήντα, έχει διακόσια, εκατό ένσημα, θα κάνουμε σε δέκα, είκοσι, δέκα, όπως μπορούμε για να δουλέψουμε εμείς. Αλλά άλλη δουλειά έχει ένσημα παραπάνω [και] κολλάει (...) (Ezzat, ετών 29).

¹⁷³¹ (...) Όχι. Γιατί, γιατί τα παιδιά εκεί δεν συμφωνούν να κάνουνε απεργία, θα κάνω μόνος μου, θα με διώξει [το] αφεντικό (...) [Και με τους Έλληνες και με τους άλλους]. Εκεί [από] [την] Αίγυπτο τώρα, σε αυτή τη στιγμή, έχει δύο άτομα μόνο. Και όλοι τώρα είναι λιγ[οι] Αλβανοί, λιγ[οι], ξέρεις απ' τους[ς] Ρουμάνο[υς], λίγο Βούλγαροι, αυτό είναι (...) (Ashraf, ετών 42).

Εντούτοις οι διαφορές τους ήταν τέτοιες που παρά το γεγονός ότι δεν εκδηλώνονταν, ήταν αρκετές για να τους κρατήσουν μακριά από οποιαδήποτε συλλογική διεκδίκηση ή δράση¹⁷³². Γενικά, υπήρχαν εργασιακά δικαιώματα που τους δίνονταν αν και διαφαίνεται μια τάση απόκτηση μερικών μεμονωμένα ή ατομικά με αντικειμενικούς τρόπους όπως με την απόκτηση άδειας διαμονής για ένα ή δύο χρόνια μετά από μια μακρά περίοδο ημι-παράνομης κατάστασης, και της αυτό-ασφάλισης στο ΙΚΑ ώστε να λαμβάνουν τα επιδόματά τους και υποκειμενικούς παράγοντες, δηλαδή με την παραμονή σε έναν εργοδότη και στο ίδιο επάγγελμα, ελπίζοντας στην πρωτοβουλία εκείνου ή με το ότι παραμένοντας εκεί θα αποκτούσαν τα μέχρι τότε εκλιπόντα δικαιώματά τους¹⁷³³. Κάποιοι έπρεπε να ζητήσουν επανειλημμένα για να λάβουν έστω τα ελάχιστα παρεχόμενα ένσημα¹⁷³⁴. Οι συνεντευξαζόμενοι από την Αίγυπτο δεν ανέφεραν ότι κάποιος εργοδότης αρνήθηκε να τους προσλάβει λόγω του χρώματός της καταγωγής τους. Περαιτέρω, διάλειμμα στην εργασία τους ανέφεραν στο σύνολό τους ότι κάνουν αλλά πολλές φορές εξαρτάται από την εργοδότη και από το φόρτο εργασίας, όταν δεν έχει δουλειά, κάνουν, «όταν έχει δουλειά δεν έχει διάλειμμα».

5.1.5. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ «ΕΝΩΣΗ ΑΙΓΥΠΤΙΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ “ΕΙ ΡΑΠΤΑ”»

5.1.5.1. ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ

Η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, “ΕΙ ΡΑΠΤΑ”» ξεκίνησε τη δραστηριότητά της από το 1999 αλλά επίσημα από τις 25 Μαρτίου 2002. Ο εκπρόσωπος της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», Yousef ή Λάζαρος, ανέφερε ότι η «ΕΙ ΡΑΠΤΑ» δεν εκπροσωπεί συγκεκριμένα επαγγέλματα, αλλά γενικά όλους τους εργαζόμενους και τους φοιτητές από την Αίγυπτο ακόμη. Φοιτητές που εργάζονται, δηλαδή μπορεί να είναι κάποιος φοιτητής και να εργάζεται το απόγευμα για παράδειγμα. Μπορεί να έχουν στην ονομασία τους, όπως ανέφερε, ότι απευθύνεται στους εργαζόμενους, αλλά είναι ανοικτοί για όποιον Αιγύπτιο πολίτη και Έλληνα. Γιατί έχουν κάποιους Έλληνες που αρέσκονται την Αίγυπτο και ήθελαν να είναι συμμετοχοί μαζί τους και εκείνοι το ανέφεραν και στο καταστατικό τους. Ο λόγος που ονόμασαν τον σύλλογό τους «Ένωση» σύμφωνα με τον Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, ΕΙ ΡΑΠΤΑ) είναι γιατί υπάρχουν εργαζόμενοι από διάφορα αντικείμενα ενασχόλησης και περιοχές. Δηλαδή, στην Ελλάδα είναι σε

¹⁷³² (...) Πολύ καλ[ές]. Κάθε ένας [έκανε] τη δουλειά του. [Δεν έγινε κανένα πρόβλημα]. Δεν είχα πρόβλημα εγώ. Εγώ είμαι άνθρωπος που ξέρω, [επαγγελματικά δεν είμαι και ανοιχτός, δεν υπάρχει [περίπτωση]]. Δουλειά σου και δουλειά μου, χρειάζομαι να γίνουμε φίλοι, τελειώσαμε, αλλιώς σε σέβομαι, με το χαρακτήρα που έχεις, αλλά δεν ταιριάζεις με μένα (...) Imbrahim (ετών 48).

¹⁷³³ (...) Όχι ήμουν με χαμηλό[ύς] τόνο[ύς], [και] κράτησα δουλειά για να μην με διώξει (...) (Mohamed, ετών 47).

¹⁷³⁴ (...) Το ζήτησα, έστω λίγες ώρες να βάλουν [ένσημα] γιατί το έχω ανάγκη, για να κάνω ανανέωση [στο βιβλιόριο υγείας, γιατί έχω παιδιά, και δεν πρέπει να μην μείνω με βιβλιόριο υγείας συνέχεια. Δεν πρέπει να αφήσω να λήξει. Μπορεί να αρρωσταίνει ένα παιδί και πώς θα πληρώσω το γιατρό, τριάντα ευρώ και σαράντα και το φάρμακο. Πρέπει να μείνω συνέχεια ασφαλισμένος (...) (Hesham,).

διάφορα μέρη, δηλαδή μπορεί να υπάρχουν στην Κρήτη, ή στην Αθήνα ομάδες εργαζομένων μεταναστών από την Αίγυπτο. Λόγω αυτού το συνέταξαν σαν ομοσπονδία ώστε να μαζευτούν όλοι, δηλαδή στην «Ένωση», όλοι οι εργάτες που υπάρχουν στα διάφορα μέρη της Ελλάδας. Επίσης, γιατί όταν σκεφτήκαν να ιδρύσουν την «El Rapta», ήταν ο πρώτος σκοπός είναι να προστατεύουν τους μετανάστες από την Αίγυπτο που εργάζονται, έχουν δηλαδή μεγάλα προβλήματα στην νομιμοποίηση και στην εργασία τους.

Με αυτόν τον τρόπο θέλανε να διαφοροποιηθούν και από άλλους συλλόγους αλλά και γιατί λόγω του ότι σημαντικός αριθμός μεταναστών από την Αίγυπτο είχε έρθει τα τελευταία έξι-επτά χρόνια στην Αθήνα και όλοι ήρθαν με σκοπό την εργασία. Πριν έρχονταν για σπουδές, ή πάλι για εργασία αλλά με κάποιες συμβάσεις και ήταν λίγοι και σκορπισμένοι σε όλη την Ελλάδα. Αλλά για πρώτη συγκεντρώθηκε ένα ποσοστό Αιγυπτίων οικονομικών μεταναστών δηλαδή μόνο και μόνο για εργασία ήτανε σχεδόν από το 1995 μετά που, όπως αναφέρει ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) σκεφτήκαν να δημιουργήσουν ένα σύλλογο για να υποστηρίξουν τους ανθρώπους αυτούς στην ζωή τους δηλαδή στην εργατική ζωή τους. Η λέξη «El Rapta» που συμπληρώνει τον τίτλο τους συλλόγου είναι η αραβική μετάφραση, για τη λέξη «ένωση»¹⁷³⁵. Επιπροσθέτως ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) σημειώνει ότι υπάρχουν και άλλοι σύλλογοι μεταναστών από την Αίγυπτο. Ήταν πάρα πολύ παλιοί και αυτοί δεν προχώρησαν, και αφού συνειδητοποίησαν ότι δεν υπάρχει «αιγυπτιακή φωνή» και δεν υπάρχει μαζική φωνή στο να μπορεί να επηρεάζει τις συνθήκες εκείνες από τον Νόμο 2910 του 2001, αποφάσισαν να συστήσουν την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» ώστε να μπορούν να έχουν κι εκείνοι μέρος στο διάλογο, και να βοηθούν ο ένας τον άλλο και να έχουν λόγο ανάμεσα στους άλλους συλλόγους και να έχουν φωνή. Εκείνοι οι παλαιότεροι αιγυπτιακοί σύλλογοι είχαν κεντρικό σημείο τον πολιτισμό και την κουλτούρα. Ήταν και μια ομάδα επιχειρηματιών που μαζεύονταν σε μεγάλα ξενοδοχεία και έχουν άλλα συμφέροντα για την Αίγυπτο με τις δουλειές εδώ¹⁷³⁶.

Ο κύριος λόγος που συστάθηκε η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» ξεκινά από τα σημαντικά προβλήματα που υπήρχαν και συνεχίζουν να υπάρχουν με τη νομιμοποίηση των μεταναστών από την Αίγυπτο. Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) τονίζει ότι παράλληλα οι μετανάστες από την Αίγυπτο είχαν πάρα πολλά προβλήματα και στην εργασία, και στον χώρο εργασίας και σε σχέση με τη νομιμοποίησή τους. Και επειδή δεν μπορούσαν οι περισσότεροι να ξέρουν τι να κάνουν, λόγω του ότι δεν γνώριζαν την ελληνική γλώσσα, κύριο μέλημά τους ήταν και είναι, αν και δεν μπορούν να κάνουν και πολλά πράγματα, είναι η ενημέρωση. Γιατί, όπως ο ίδιος αναφέρει, είχαν βγει τόσος νόμοι, τόσες αλλαγές, τόσες εγκύκλιοι τις

¹⁷³⁵ (...) Είναι, άμα δέσετε κάτι λέγεται «El Rapta», δηλαδή είναι κάτι που ενώνει πολλά σε ένα κομμάτι (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta, El Rapta).

¹⁷³⁶ (...) Και εμείς είμαστε η ένωση των Αιγυπτίων πολιτών, των πιο απλών (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

οποίες δεν μπορούσε κανείς να καταλάβει, οπότε ήταν ο κεντρικός ρόλος, η πληροφορία, τι γίνεται και τι δικαιώματα έχουν, σαν εργάτες και τι υποχρεώσεις έχουνε προς το ελληνικό κράτος και πώς μπορούν να ζήσουν εδώ, χωρίς, ή με λιγότερα προβλήματα. Εντούτοις αυτό που τους ώθησε να συστήσουν την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» ήταν η εργασία και τα προβλήματα που προκύπτουν από αυτή¹⁷³⁷.

Αναφέρονται και στα δυο φύλα, αλλά κυρίως σε άνδρες εργαζομένους από την Αίγυπτο καθώς οι γυναίκες είναι λιγότερες. Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) ανέφερε ότι στην Ελλάδα όσον αφορά το σύνολο των μεταναστών από την Αίγυπτο, επειδή δεν είναι συγκεκριμένος αριθμός γενικά, οι Αιγύπτιοι είναι περίπου εδώ γύρω από δεκαεπτά με δεκαοχτώ χιλιάδες στην Αθήνα. Συμπερασματικά, οι λόγοι σύστασης της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» ήταν δύο: *πρώτον*, η αδυναμία του ότι οι μετανάστες από την Αίγυπτο δεν μιλούσαν ελληνικά και δεν μπορούσαν να καταλάβουν τους νόμους. Αυτό ήταν το πρώτο μέλημα, δηλαδή η ενημέρωση των Αιγυπτίων, τι πρέπει να κάνουν για να γίνουν νόμιμοι στην Ελλάδα. *Δεύτερον*, τα εργασιακά προβλήματα. Καθώς βασικό πρόβλημα και έντονο πρόβλημα που ισχύει για όλους τους μετανάστες, είναι ότι οι εργοδότες δεν παρέχουν ένσημα, που είναι χρήσιμα και απαραίτητα. Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) σημειώνει ότι για τους μετανάστες από την Αίγυπτο ένα είναι σημαντικό αποκτήσουν έγγραφα και σημειώνει πώς αν δεν έχουν ένσημα, δεν πρόκειται να τακτοποιήσουν ποτέ αυτά¹⁷³⁸.

Δηλαδή πολλοί αναγκάζονται να αυτο-ασφαλιστούν προκειμένου να έχουν άδεια διαμονής και για να αποφύγουν την όποια προστριβή με τον εργοδότη τους διεκδικώντας τα δικαιώματά τους και απολυθούν. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειωθεί ότι η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» βοηθά τους μετανάστες από την Αίγυπτο να μην νιώθουν μόνοι και στο να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στην Αίγυπτο και την ελληνική κοινωνία. Σύμφωνα με τον Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) συμβάλλουν στο να ενσωματωθεί, να μάθει την ελληνική γλώσσα, να μάθει υπολογιστή, να ζήσει και κανονικά στην Ελλάδα, μέσω επαφών και με ελληνικές οργανώσεις που βοηθούν.

Οι στόχοι της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» σύμφωνα με τον Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) μεταβάλλονται διαρκών εξαιτίας των συνθηκών που τους αλλάζουν όλα τα πλάνα. Θεωρούσαν πώς θα συνέβαινε ότι έγινε σε άλλες χώρες, δηλαδή, νομιμοποίηση και μετά ενσωμάτωση των μεταναστών στην κοινωνία. Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) τονίζει ότι η

¹⁷³⁷ (...) *Ναι. [Μιλάμε] για Αιγύπτιους εργαζομένους (...)* (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷³⁸ (...) *Για τους* μετανάστες είναι ένα, σημαντικό πράγμα, για να φτιάξει τα χαρτιά του. *Αμα δεν έχει ένσημα, δεν πρόκειται να κάνει τα χαρτιά του. Και [η] κυβέρνηση πολλές φορές με διάφορ[ε]ς εγκυκλίου αναγκάζουνε τον Αιγύπτιο και τους μετανάστες να τα πληρώσει από την τσέπη του. Που είναι αυτό παράνομο. Και πανάκριβο (...)* (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

«Ένωση» και η ελληνική κοινωνία, βρίσκονται ακόμα στο πρώτο στάδιο. Και αυτό το στάδιο δεν τελειώνει, ενώ οι απώτεροι στόχοι είναι να ενταχθούν οι μετανάστες στην κοινωνία, και να γίνουν ισότιμοι πολίτες και να έχουν τα δικαιώματά τους και στην αγορά εργασίας. Σε όλα τα επίπεδα, κάτι που θα ήταν θετικό είναι και για τους μετανάστες από την Αίγυπτο όσο και για την Ελλάδα. Ο ίδιος σημειώνει ότι κάτι τέτοιο θα ελάττωνε τα εγκλήματα, καθώς μερικές φορές από την αγνοία του μπορεί κανείς να κάνει κάτι λάθος. Η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» από τη στιγμή που δεν εκπροσωπεί συγκεκριμένο επάγγελμα δεν είναι μια προσπάθεια δημιουργίας συνδικάτου. Δεν εκπροσωπεί συγκεκριμένο επάγγελμα, και δεν είναι συνδικάτο εργαζομένων. Αλλά σύμφωνα με τον Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) έχει στοιχεία ενός συνδικάτου, γιατί απευθύνεται στους εργαζόμενους. Δηλαδή, δεν είναι μόνο για παράδειγμα, για τους οικοδόμους μετανάστες από την Αίγυπτο αλλά για όλους τους εργαζόμενους από την Αίγυπτο, για να βοηθήσουν και να τους μάθουν τους νόμους, τα εργασιακά τους δικαιώματα, όπως το να πάρουν άδεια ή επιδόματα κ.λπ.¹⁷³⁹ Η εργασία στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» είναι ουσιαστικά το κοινό χαρακτηριστικό των μελών, το συνεκτικό στοιχείο μετά την εθνικότητα τους σύμφωνα με τον Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).¹⁷⁴⁰

Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) πιστεύει ότι η «Ένωση Εργαζομένων Αιγυπτίων στην Ελλάδα El Rapta», μπορεί να συμβάλει στην διεκδίκηση των εργασιακών δικαιωμάτων και στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας των Αιγυπτίων εργαζομένων. Επιπρόσθετοι στόχοι τους σημειώνει ήταν να αναδείξουν στην Ελλάδα, ποια είναι, και τι είναι η Αίγυπτος, ποιοί είναι οι Αιγύπτιοι, τι κουλτούρα έχουν, τι πράγματα έχουν, αλλά δεν προλαβαίνουν διότι ασχολούνται με τα εργασιακά και τα νομικά προβλήματα και βρίσκονται μέρα-νύχτα σε διαρκή απασχόληση με τα υψίστης βαρύτητας θέματα αυτά. Στα υπόλοιπα δεν είχαν και δεν έχουν ή δεν τους επιτρέπουν οι συνθήκες να τα αναδείξουν. Όποτε βρίσκουν την ευκαιρία το κάνουν, όπως για παράδειγμα η συμμετοχή τους στο Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ.

5.1.5.2. ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΞΟΠΙΑΣΜΟΣ

Η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» φιλοξενούνταν την περίοδο της έρευνας από την αλυσίδα τραπεζών εμβασμάτων «Western Union» και είχαν μια αίθουσα στο πατάρι

¹⁷³⁹ (...) Όλοι οι οικονομικοί μετανάστες και οι Αιγύπτιοι, όπως σας εξήγησα έχουνε σημαντικ[ή] κολώνα την εργασία, οπότε από 'κει γύρω-γύρω πρέπει να κινείται. Στέλναμε ανθρώπ[ους] να μάθουνε τους νόμους, να είναι μεσολαβητές, για να μπορούνε να βοηθήσουνε αυτούς τους ανθρώπους στα εργασιακά τους. Πότε να πάρουνε άδεια, πότε να πάρουνε τα δώρα, πώς να κάνουνε και τα λοιπά. Τι δικαιούνται, αν δικαιούνται για παράδειγμα εργατική κατοικία και αυτά (...) Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁴⁰ (...) Κοιτάχτε να δείτε, όλη η ζωή των Αιγυπτίων κρέμεται από την εργασία. Δηλαδή τα χαρτιά του, για να μείνει νόμιμος, δηλαδή κάποιος εδώ να εργάζεται και να μην έχει χαρτιά, αλλά δεν μπορεί κάποιος να μην εργάζεται και να έχει χαρτιά. Οπότε η εργασία, από 'κει κρέμεται αν θα μοιζεί ενσημα, αν θα μπορεί να ανανεώσει τα χαρτιά του, αν θα μπορεί παράδειγμα να πάρει επίδομα ανεργίας, αν θα μπορεί να βγάλει το βιβλιário υγείας, αν θα μπορεί και από αυτά δηλαδή και η εργασία είναι ένα κεντρικό σημείο που γύρω-γύρω είναι [η] ζωή του μετανάστη γενικά και του Αιγυπτίου (...) Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

της οδού Κεφαλληνίας 31. Εντούτοις, την περίοδο της έρευνας ο εκπρόσωπος ήταν συχνά στο χώρο του «Ελληνικού Φόρουμ Μεταναστών» όπου και εκεί πραγματοποιήθηκαν συγκεντρώσεις των μελών της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta». Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) ανέφερε ότι δεν συγκεντρώνονται και πάρα πολύ συχνά, λόγω του ότι τα μέλη έχουν πολλά προβλήματα και άλλες ανάγκες, και αναγκάζονται να συναντηθούν σε πολύ βιαστικά και σε σύντομο χρονικό διάστημα για να λύσουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι συμπατριώτες εργαζόμενοι από την Αίγυπτο.

5.1.5.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ

Ο εκπρόσωπος της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» Yousef, είναι στη θέση αυτή από το 2001. Το 2001 είχαν γίνει εκλογές, εκλέχθηκαν πέντε άτομα σαν εκπρόσωποι, και μεταξύ τους τα πέντε άτομα συμφώνησαν ότι μπορούν να συνεχίσουμε μέχρι να γίνουν και άλλες εκλογές. Εκλογές γίνονται κάθε δύο χρόνια, βάση καταστατικού. Ο ίδιος εργάζεται ως καθηγητής χημείας, σε ένα αραβικό σχολείο, στην Αθήνα που είναι, λέγεται «Εβδομος Απρίλιος» στον Φάρο Ψυχικού, εκεί υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός από μέλη της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta». Στο σχολείο αυτό είναι μόνο παιδιά Αιγυπτίων, αλλά και από διάφορες χώρες, όπως το Ιράκ, το Ιράν, το Μαρόκο, η Σαουδική Αραβία, η Αλγερία, ή η Συρία, γενικά από διάφορες αραβόφωνες χώρες.

Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta), ήρθε στην Ελλάδα πριν είκοσι χρόνια, το 1998, σαν φοιτητής, σε μια εκδρομή που έκανε το πανεπιστήμιο του μεταξύ δυο-τριών χωρών, την Ελλάδα, την Ιταλία και την Κύπρο. Ανέφερε ότι άρεσε η Ελλάδα και την επόμενη χρονιά ήρθε μόνος του για τουρισμό και τελικά έκανε εμπόριο. Δηλαδή αγόρασε κάποια παραδοσιακά πράγματα από την Αίγυπτο και τα πουλούσε εδώ, όπως τα μπαμπάκια, γιατί τότε διαφήμιζαν το μπαμπάκι, σε σεντόνια, σε πετσέτες, αλλά και σουβενίρ από πυραμίδες κ.λπ., και τα πούλησε εδώ. Και από δω αγόρασε κάποια πράγματα που ήταν πιο ακριβά στην Αίγυπτο, όπως για παράδειγμα, κουρτίνες, κάποια φαγητά, κάποια ρούχα πιο ευρωπαϊκά και τα πούλησε στην Αίγυπτο, ενώ την επόμενη χρονιά επειδή είχε κάνει γνωριμίες έμεινε μόνιμα, καθώς ο αδελφός του είχε ανοίξει ένα εργοστάσιο εδώ, στα Οινόφυτα. Το εργοστάσιο κατασκεύαζε αυτό το κομμάτι ύφασμα που φορούν οι Αραβες στο κεφάλι.

Ο ίδιος αναφέροντας τη δυσκολία του να είναι κανείς εκπρόσωπος, τονίζει όντα στη θέση αυτή και έχοντας το βάρος της ευθύνης, πρέπει να βοηθάει σε όλα τα θέματα και να είναι διαθέσιμος ανεξαρτήτου ώρας. Διαφαίνεται η έντονη επιφόρτιση του με το σύνολο των ευθυνών καθώς είναι υποχρεωμένος να αντιμετωπίζει όποια προβλήματα αντιμετωπίζουν οι μετανάστες από την Αίγυπτο σε

θέματα υγείας και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, ή θέματα συλλήψεων, ή εργασιακών δικαιωμάτων θέματα αλλά, ταυτόχρονα λόγω της εξάντλησης του μεταφέρει το βάρος των απαιτήσεων των συμπατριωτών του σε εκείνους, τονίζοντας ότι περιμένουν πάρα πολλά, ενώ δεν έχουν μάθει να συνεργάζονται και να συμμετέχουν συλλογικά ή ανταποδοτικά κατ’ επέκταση. Επίσης, βοηθούν με δανεισμούς χρημάτων, νομικά θέματα και μεταφράσεις καθώς γνωρίζει καλύτερα την ελληνική γλώσσα αλλά και τις υπηρεσίες και τις διαδικασίες σχετικά με τη νομοθεσία¹⁷⁴¹.

Ο ίδιος ανέφερε ότι έχει κουραστεί από τις δυσκολίες που προκύπτουν από ένα συνδυασμό αιτιών λόγω του ότι δεν υπάρχει καμία ενεργή ανταπόκριση από τις ελληνικές υπηρεσίες που οι ίδιοι απευθύνονται, θέτοντας επιπρόσθετα εμπόδια στην προσπάθειά τους να επιλύσουν μια κατάσταση¹⁷⁴². Επιπλέον ο ίδιος αναφέρει ότι αντιμετωπίζουν διαρκείς δυσκολίες από τα εμπόδια που προκύπτουν από τις ασάφειες της μεταναστευτικής πολιτικής και την μη-ενημέρωσή ή αυτόβουλη δράση των υπαλλήλων σε υπηρεσίες και κρατικούς φορείς¹⁷⁴³. Η προσωπική και οικογενειακή του ζωή έχει επηρεαστεί από την ενασχόλησή του με την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapia». Ο ίδιος σημειώνει ότι η οικογένειά του έχουν στερηθεί εκείνων γιατί τρέχει μέρα νύχτα για τους άλλους. Και τις βασικές ανάγκες της οικογένειας δεν προλαβαίνει να καλύψει πολλές φορές, μεταφέροντας ένα μεγάλο βάρος στη σύζυγό του, η οποία αναγκάζεται μερικές φορές να κάνει πολλά πράγματα μόνη της και δύσκολα. Δηλαδή για παράδειγμα, όταν η σύζυγός του ήταν εννιά μηνών έγκυος πήγαν να ψωνίσουν και τότε τον πήρανε τηλεφώνο για κάποιον που τον συνέλαβαν στο αστυνομικό τμήμα της Ομόνοιας, και εκείνος άφησε τις τσάντες στην έγκυο γυναίκα του και έτρεξε στο πρόβλημα που είχε ανακύψει. Εκείνη μέχρι να βρει ταξί και μέχρι να επιστρέψει σπίτι τους είχε ταλαιπωρηθεί. Παρά ταύτα, υπάρχουν και στιγμές που έχει νιώσει ικανοποίηση για το αντίθετο, δηλαδή μια θετική κατάληξη ή έκβαση μιας υπόθεσης. Ο ίδιος ανέφερε ότι χαίρεται όταν βλέπει κάποιον συμπατριώτη του από την Αίγυπτο που είχε ένα σοβαρό πρόβλημα να λύνεται ή κάποια ανάγκη να καλύπτεται, κάτι που δίνει στον ίδιο το κουράγιο να συνεχίζει το έργο του. Αρέσκεται στο να βοηθά κάποιον έστω για να ξεκουραστεί λίγο από τα βάσανά του, να

¹⁷⁴¹ (...) Είναι πάρα πολύ δύσκολο. Δηλαδή εγώ έχασα πάρα πολλά που έπρεπε να μην τα έχαψ[α]. Είσαι ένας άνθρωπος, ιδιοκτησία των Αιγυπτίων. Ότι [σου] ζητάνε πρέπει να το κάνεις, ό,τι ώρα την νύχτα, ό,τι ώρα την ημέρα. Είσαι υποχρεωμένος να αντιμετωπίσεις όποια προβλήματα αντιμετωπίζουν οι Αιγύπτιοι, γι’ αυτό κι εγώ μια ολόκληρη ζωή τρέχω σε νοσοκομεία, σε αστυνομίες, σε φυλακές, σε εργοδότες, ΙΚΑ, περιφέρεια, δήμο, όπου νομίζετε. Και μέχρι αυτή τη στιγμή, δηλαδή έχω εξαντληθεί. Γιατί εμείς είμαστε δύο-τρία άτομα που τρέχουμε στον σύλλογο. Και οι περισσότεροι περιμένουν πάρα πολλά. Και οι Αιγύπτιοι δεν έχουν μάθει να δουλεύουν, όλοι, από ένα μικρό κομμάτι έστω να βγαίνει ένα μεγάλο κομμάτι. Αφήνουν κάποιον να δουλεύουμε και ό,τι χρειάζεται πρέπει να τους βοηθήσουμε. Χρειάζονται χρήματα, μπορούμε να δώσουμε χρήματα, αλλά [και] να κάνουμε κάτι με [ένα] νόμο που δεν ξέρουμε και αρκετά πράγματα. Επειδή ξέρ[ω] την γλώσσα μπορούμε να κάνω μετάφραση, και τις υπηρεσίες και τον νόμο και τη διαδικασία (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapia).

¹⁷⁴² (...) Πολλές φορές, πολλές φορές. Μ[ε] έχει κουράσει ότι δεν υπάρχει ανταπόκριση από τις ελληνικές υπηρεσίες. Καθόλου. Δηλαδή μας θεωρούνε χεχρ[ο]ς. Μας θεωρούνε, δεν μπορούνε να καταλάβουνε [ότι] εμείς αντιπροσωπεύουμε πολλά άτομα και πρέπει να μιλήσουμε για πολλά προβλήματα, δηλαδή όταν γινόντανε και λέ[γαμε] παιδιά αφήστε τους ανθρώπους να κατέβουν να δουν τους γονείς τους, γιατί [σε] άλλο πέθανε η μάνα του και [σε] άλλο ο πατέρας του, δηλαδή [μας απαντούσαν] -Εσάς όλο πεθ[αίνουν] οι γονείς σας και τέτοια. Και μας δώσανε κάποιο διάστημα 15 μέρες να κατεβούμε και τέτοια, και τους είπα -Θα πούμε στους Αιγυπτίους να πούνε στους γονείς τους να πεθάνουν σε αυτήν την ημερομηνία που εσείς τους αφήνετε να κατέβουν. Και μας θεωρούν δηλαδή, μας κατηγορούν που εμείς μοιρομυράμε, που εμείς γκρινιάζουμε. Αλλά αυτή είναι η αλήθεια όμως γιατί ζήσαμε χρονιές, μερικά χρόνια σαν φυλακή. Δεν μπορούσε κανείς να φύγει από την Ελλάδα, επειδή δεν είχε χαρτιά και περίμενε να φταχτούν τα χαρτιά του. Τώρα βελτιώθηκαν τα πράγματα να είμαι ειλικρινής κάποιον αλλά όχι και τόσο πολύ (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapia).

¹⁷⁴³ (...) Ναι. Ναι. Πάρα πολλές φορές και γιατί δεν λύνονται τα προβλήματα. Δηλαδή δεν, δεν θέλουνε να βοηθήσουμε. Δεν υπάρχει σαφή[ς] μεταναστευτική πολιτική στην χώρα. Οπότε κάθε υπάλληλος λέει ό,τι θέλει και κάνει ό,τι θέλει (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapia).

λιγοστεύουν ο πόνος ή οι έγνοιες του. Επιπλέον, η θέση, οι αρμοδιότητες αλλά και οι προσωπικές του επαφές φαίνεται να δημιουργούν μια αίσθηση δύναμης ή εξουσίας στο ίδιο ώστε να βοηθήσει τους μετανάστες από την Αίγυπτο¹⁷⁴⁴. Ταυτόχρονα, λόγω της αντιμετώπισης από τους επίσημους φορείς και τους εκπροσώπους τους, δηλαδή όταν χαρακτηριστικά όπως αναφέρει «κλείνουν τις πόρτες μπροστά του» ή δεν του επιτρέπουν να μιλήσει με τους υπαλλήλους, να τους εξηγήσουν τα προβλήματα ή τις ασάφειες ως μεσολαβητές, και τους αντιμετωπίζουν άσχημα, έχει νιώσει και αδύναμος να τους βοηθήσει^{1745, 1746}.

¹⁷⁴⁴ (...) Κοιτάχτε να δείτε λόγο του ότι οι άνθρωποι με διαλέξανε. αναγκαζόμαστε να είμαστε πάρα πολύ ανυπομονείς με τις, ανυπομονείς με τις Αρχές, τις υπηρεσίες. Και μερικές φορές πάρα πολύ φιλικές, αυτή η εμπιστοσύνη, μας έκανε να γίνουμε σαν καραγκιόζης, να κλάιμε και να γελάμε και να κάνουμε ώστε στο αποτέλεσμα να μπορούμε να βοηθήσουμε τ[α] μέλη. Γι' αυτό και έχουμε κάποιες άριστες σχέσεις με τον δήμο, με την περιφέρεια με τον Συνήγορο του Πολίτη με κάποιες μη-κυβερνητικές οργανώσεις, σαν το Δίκτυο και τα λοιπά. Και μέσα από αυτά κάνουμε ένα σαν κίνημα, πώς μπορούμε να λύσουμε τα προβλήματα γενικά. Και από 'κει παίρνουν ένα κομμάτι. πώς μπορεί εγώ να βοηθήσω τον Αιγύπτιο (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapla).

¹⁷⁴⁵ Είναι εξαιρετικά ενδιαφέρονσα η διήγηση του Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapla) για ένα εικοσιτετράωρο που προσπαθώντας να επιλύσει προβλήματα των μεταναστών από την Αίγυπτο: (...) Σήμερα παράδειγμα εφτάμιση (07.30) η ώρα χτύπησε [το] τηλέφωνο. [ήταν] κάποια γυναίκα που ήθελε να πάει στην Αίγυπτο για να κάνει εξετάσεις και δεν έχει δυνατότητα να κατέβει. Και χτες ήμουνα στην προϊσταμένη του Δήμου (Αθηναίους), είναι εξαιρετική κυρία και μας βοηθάει πάρα πολύ, έχουμε τώρα πέντε-έξι (5-6) χρόνια συνεργασία μας βλέπει συνέχεια και σε συνεδριάσεις και με τους υπουργούς και προσπαθεί η γυναίκα να κάνει κάτι γιατί μας γνωρίζει κιόλας κι έχουμε καλές σχέσεις και πήγα εκεί και ψάχναμε τα χαρτιά πώς είναι, αλλά επειδή το σύστημα δεν πάει και καλά, δηλαδή [γί] αυτόν τον άνθρωπο έπρεπε να είχε ήδη άδεια εδώ και πριν τρεις μέρες αλλά αυτοί νομίζουν ότι δεν έχει ένσημα καλά και στέλνανε τα χαρτιά πίσω και μετά πήγε ο άνθρωπος [και] λέει όχι εγώ τα ένσημά μου είναι εδώ εντάξει, αν και συντόμη κάναμε λάθος και ξεκίνησε τα χαρτιά από την καινούργια από την καινούργια ημερομηνία. Το παράξενο σε αυτή [την περίπτωση] [είναι ότι] τα χαρτιά βγήκανε για τον πατέρα την μάνα και για τα παιδιά όγ[ι]. Αυτό είναι ένα χαρτί, στα αραβικά, που είναι από το πανεπιστήμιο, το Νομικό πανεπιστήμιο που λέει αυτή η κοπέλα πρέπει να έρθει και τέτοια. Και αυτή είναι η μετάφραση νομίζω. η Νομική Σχολή του πανεπιστημίου της Αλεξάνδρειας πιστοποιεί η Μειναι, που γεννήθηκε στο Hon Hamanda της Νομαρχίας Beherra, είναι γραμμένη στην σχολή στο τέταστο έτος σπουδών κατά το ακαδημαϊκό έτος 2006-2007. Οι ημέρες εξετάσεων τον Β' εξαμήνου είναι οι 14, 17, 21 και 25/06 του 2007 και 1 και 4/07 του 2007 για τα μαθήματα τα οποία επανεξετάζεται. Υστερα από αίτηση της εκδίδουμε το παρόν για κάθε νόμιμη χρήση. Αλεξάνδρεια, 14/05/2007. Αυτή η γυναίκα δεν μπορεί να ταξιδεύει γιατί δεν έχει άδεια παραμονής[ς], αλλά έχει βεβαίωση η οποία είναι αυτή βεβαίωση, με αυτή τη βεβαίωση δεν μπορεί[ς] να ταξιδεύει οπότε θέλαμε να κάνουμε αίτηση για να φύγει αυτή η γυναίκα. Αλλά για να φύγει αυτή η γυναίκα, πρέπει να πάρει ο άντρας της πρώτα και [με] τον άντρα της έχει συμβεί αυτό που σας είπα. Του στέλνανε τα χαρτιά πίσω, σώνει [και καλά] ότι δεν έχει τα ένσημα ολοκληρωμένα αλλά αυτό ήταν λάθος του υπαλλήλου. Αλλά όμως ξεκίνησαν πάλι τα χαρτιά από την αρχή. Οπότε αργήσαμε. Όταν πήγα εκεί την κυρία [πρωταρχία του Δήμου] και συζητήσαμε, ψάξαμε και βρήκαμε τι έχει βγει γι' αυτήν την γυναίκα. Και έχει βγει γι' αυτήν την γυναίκα, έχει βγει για τον άντρα της αλλά δεν έχει βγει γι' αυτά τα μωρά. Αυτά τα μωρά, άρα τώρα αυτοί είναι υποχρεωμένοι να ταξιδεύει, η γυναίκα να τον αφήσει τα παιδιά και αυτούς πώς να δουλεύει. Να έχει δύο μωρά σε αυτή την ηλικία. Είναι εδώ στην Ελλάδα, αυτή θέλει να κατέβει να κάνει εξετάσεις στο πανεπιστήμιο και να γυρίσει, αλλά για να κάνει εξετάσεις, δεν μπορεί να πάρει αυτά τα δύο παιδιά μαζί της, πρέπει να τα αφήσει εδώ [στον άντρα της]. Και οπότε είχαν κάποια προβλήματα και αναγκαστήκαμε σήμερα να κάνουμε αίτηση για αυτά τα παιδιά. Και όταν πήγε εκεί το πρωί η γυναίκα τις είκανε θέλουμε το ξενογλωσσό αυτό, το οποίο είχα μαζί μου εχθές και με παίρνει τηλέφωνο και μου λέει ζητάει αυτό και αυτό και λένε μετά από δύο μήνες [θα] είναι έτοιμη[η] η άδεια παραμονής αλλά θέλει δυο μήνες για να φτιαχτεί, τι είναι αυτά τα πράγματα; Και όλη την ημέρα [έκανα] τηλέφωνα σε αυτά, για να βρούμε κάποια λύση. Και εγώ βέβαια δουλεύω, και εγώ, γιατί ήμουνα στο σχολείο και είχα έλεγχο δεν μπόρεσα να αφήσω το σχολείο για να πάω εκεί να τους βοηθήσω, την γυναίκα, αλλά θα πάω τώρα σε λίγο. Να δω με [τον] υπάλληλο, με κάποιον υπάλληλο πώς να μπορεί[ς]με να το κάνουμε αυτό. Είναι πάρα πολύ δύσκολα, γιατί, εμείς ζητάμε οι άνθρωποι να ταξιδεύουν να αυτό χαρτί, που δίνει το υπουργείο αλλά δεν συμφωνεί η κυβέρνηση, και λέει δεν είναι σωστό και τα λοιπά. Αλλά όμως γίνονται τέτοιες πάρα πολλές εκκρεμότητες. Που ο ποί[ος] κάνουνε τη ζωή των ανθρώπων να γίνει κόλαση. Δηλαδή εδώ δηλαδή [για]παράδειγμα δεν μπορεί να κατέβει, ζήτησε τι παράξενο που είναι; Γίνανε άδεια στον πατέρα, έτοιμα, και στην μητέρα έτοιμη. Αλλά στα παιδιά όγ[ι]. Για τα παιδιά τι θέλουμε. Ούτε ένσημα θα κολλάνε, ούτε τίποτα. Κανονικά πρέπει να βγει, τα παιδιά με την μητέρα κατεβήσαν, όλα μονοκόμματα. Αλλά τώρα σε αναγκάζουν να κάνουν και αυτά διαβατήρια και να κολλάνε κάθε ένας το αυτοκόλλητό του στο διαβατήριό. Και συν αυτό, πολλά άλλα τηλέφωνα. Άλλα τα [τελειώνω] μέσ[ω] τηλέφω[ν]ου. Δηλαδή έστε[ι]να κάποιον σε κάποιον και κάποιον σε κάποιον [άλλο] και τέτοια. Δεν είναι μόνο αυτά. Είναι το πρόβλημα το εζής. Που και η πρεσβεία, η ακόλουθη, μας φωνάζουν, [ότι] τους κάνουνε φασαρία, [για] παράδειγμα, θέλει [για] παράδειγμα ο ακόλουθος να ξέρει πόσ[οι] Αιγύπτιοι είναι εδώ και με τι ασχολούνται και τι προβλήματα αντιμετωπίζουν και τι προβλήματα [έχουν] με την υποκράτεια και τι προβλήματα [έχουν] με τα χαρτιά, τι προβλήματα εργασίας. Αυτές τις πληροφορίες επειδή εμείς τριβόμαστε, κάθε μέρα και τέτοια, μας φωνάζει και εμείς τους λέμε τις πληροφορίες και τις φραφει [σε] περσι και τ[ις] στέλνει κάτω. Εμείς [δηλαδή] έχουμε ακόμη και πρόβλημα με την πρεσβεία τη δική μας. Δηλαδή κάποια παιδιά, έχουμε, αντιμετωπίζουμε προβλήματα με την πρεσβεία την δική μας, δηλαδή κάποια παιδιά αντιμετωπίζουν προβλήματα μες' την πρεσβεία. Δεν μπορεί να κάνει διαβατήριό, δεν μπορεί[ς]με να του δώσουμε ένα χαρτί που χρειάζεται για να καταθέσει εδώ για να κάνει τα χαρτιά του και τα λοιπά. Αυτά είναι προβλήματα (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapla).

¹⁷⁴⁶ (...) Αυτό γίνεται ακριβώς όταν κλείνουν τις πόρτες μπροστά μας. Όταν παράδειγμα να πω αφήνουν με τους υπαλλήλους, να τους εξηγήσουμε τα προβλήματα, και μας αντιμετωπίζουν πάρα πολύ άσχημα. Ειδικά οι αστυνομικοί, σε κάποιες υπηρεσίες και τα λοιπά, τότε νιώθ[ω] πάρα πολύ άσχημα και δεν μπορ[ώ] να κάν[ω] κάτι το διαφορετικό. Ψάχνουμε πάλι άλλους τρόπους που μπορούμε να βοηθήσουμε, πηγαίνουμε στον Συνήγορο του Πολίτη, μας έχει υποστηρίξει πάρα πολύ για να είμαι ειλικρινής, γράφουμε σε εφημερίδες τα προβλήματα μας και πόσο υποφέρουμε και αυτά (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapla).

Στο σημείο αυτό πρέπει να είναι ιδιαίτερα σημαντικό να συνοψιστούν οι λόγοι, σύμφωνα με τον Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) όπου απομακρύνουν τους μετανάστες από την Αίγυπτο από τις συλλογικές δραστηριότητες και ιδιαίτερα από την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» ή απαξιών τον ρόλο του εκπροσώπου: *Πρώτον*, το ότι οι μετανάστες από την Αίγυπτο μεγάλωσαν μακριά από συλλογικότητες ή αντίστοιχες μορφές οργάνωσης στην πατρίδα τους. *Δεύτερον*, οι ελληνικές υπηρεσίες και Αρχές δεν σέβονται ή δεν δίνουν βάση στο ρόλο και στους ίδιους τους εκπροσώπους. *Τρίτον*, η δύσκολη των μεταναστών στην Αθήνα, οποία μπορεί να χαρακτηριστεί ως μη-φυσική. *Τέταρτον*, η οικονομική κατάσταση των μεταναστών από την Αίγυπτο δεν τους επιτρέπει να συμμετέχουν και να διαθέτουν χρόνο για συλλογικές δραστηριότητες. Πολλοί θεωρούν ότι ακούν λόγια και φεύγουν. Ορισμένοι δεν μπορούν να πληρώνουν ούτε το ποσό της συνδρομής. Εντούτοις, ο ίδιος σημειώνει ότι στο χώρο της εκκλησίας δίνονται δυνατότητες για πολλά, όπως συζητήσεις, συμβουλές και δικτύωση.

5.1.5.4. ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΟΥΣ

Το διοικητικό συμβούλιο της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» αποτελείται από πέντε άτομα. Υπάρχει γραμματέας, αντιπρόεδρος και ταμίας. Και υπάρχουν δύο-τρία άτομα που έχουν γενικές αρμοδιότητες, όπως ένας για τους ανθρώπους που είναι στις φυλακές, ένας για τους άρρωστους κ.λπ. Τα μέλη της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» ελέγχονται μέσω μηνιαίας συνδρομής κόστους ενός ή δύο ευρώ. Δεν θα δέχονταν ως μέλος της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» έναν μετανάστη από άλλη χώρα, αλλά θα δέχονταν κάποιον Έλληνα. Από άλλη χώρα μπορεί να έρθει εντούτοις ως φιλοξενούμενος, αλλά να λάβει την ιδιότητα μέλους δεν γίνεται, κι αυτό γιατί κάθε χώρα έχει το δικό της σύλλογο όπου ανήκει ο καθένας.

Στις συναντήσεις τους μιλάνε στα Αραβικά, ενώ καμιά φορά μιλάνε και στα ελληνικά όταν είναι παρόντες Έλληνες, ή έχουν κάτι να πουν και στα ελληνικά και στα αραβικά. Οι συναντήσεις στο παρελθόν ήταν συχνές, αλλά τώρα τελευταία μπορεί κάθε δύο-τρεις μήνες να πραγματοποιείται μόνο μια συνάντηση, κι αυτό εξαιτίας των σοβαρών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν. Οι περισσότεροι μετανάστες από την Αίγυπτο βγαίνουν για τη δουλειά τους από τις οκτώ ή ώρα το πρωί και γυρνάνε πίσω δώδεκα και εννιά καθώς αρκετοί πρέπει να εργάζονται σε δύο δουλειές για να μπορούν να ζήσουν. Υπάρχουν και μετανάστες από την Αίγυπτο που δεν έχουν χαρτιά και φοβούνται να έρθουν στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» και ένα πολύ μεγάλο μέρος αυτών δεν μπορούν να βγουν από το σπίτι τους. Άλλοι μπορεί να έχουν έγγραφα αλλά να φοβούνται να

συμμετάσχουν, γιατί δεν έχουν βιώματα συλλογικής οργάνωσης ή εργασιακής διεκδίκησης από την Αίγυπτο¹⁷⁴⁷.

Στην περιοχή όπου βρίσκεται η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί ότι κατοικούν πολλοί μετανάστες από την Αίγυπτο καθώς όπως προαναφέρθηκε είναι διασκορπισμένοι. Οι γυναίκες είναι λίγες στην «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta». Είναι πάρα πολύ σπάνιες γιατί συνήθως στην Αίγυπτο η γυναίκα δεν βγαίνει για δουλειά πάρα πολύ, και στην Αθήνα όταν οι Αιγύπτιοι κάνουν παιδιά «κλείνουν» τις γυναίκες στο σπίτι για να τα μεγαλώσουν. Σχετικά με τον αριθμό των μελών ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) αναφέρει ότι ξεκίνησαν την συλλογική αυτή οργάνωση εργαζομένων σε εθελοντική βάση, από μόνοι τους, και από τα ένα και δύο ευρώ που μάζευαν από κάθε μέλος μπόρεσαν να αποστείλουν ένα έντυπο, ή να πληρώσουν τα τηλεφωνήματα που έκαναν για λογαριασμό του συλλόγου. Αλλά επειδή δεν υπάρχει υποστήριξη από πουθενά, εδώ στην Ελλάδα, δηλαδή σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες μπορεί να έχουν κάποια υποστήριξη από το δήμο ή το κράτος, ή από δωρεές, ξεκίνησαν με εκατό μέλη. Και αλλά σε κάποιες εκδηλώσεις και μπορεί να έρθουν χίλια ή δυο χιλιάδες άτομα. Δηλαδή μερικές φορές κάνανε σε θρησκευτικές γιορτές, όπως το Ραμαζάνι, που είναι κάθε χρόνο, ένα μήνα κάθε χρόνο, ετοιμάζαν φαγητό το βράδυ και σε συνεργασία με άλλους συλλόγους είχανε έρθει πολλοί μετανάστες από την Αίγυπτο. Δηλαδή όταν πραγματοποιούσαν κάποιες συγκεντρώσεις έρχονταν πάρα πολλοί. Αλλά τακτικά είναι εκατό άτομα και λιγότερο. Αναλογικά στα εκατό άτομα περίπου οι ενενήντα είναι άνδρες και οι δέκα είναι γυναίκες. Ο ίδιος σαν εκπρόσωπος και μέλος της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» προσπαθεί να μεταδώσει τη συλλογικότητα και να προωθήσει την αναγκαιότητα της συμμετοχής στο σύλλογο για την καλύτερη διεκδίκηση εργασιακών δικαιωμάτων¹⁷⁴⁸.

5.1.5.5. ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ ΣΧΕΣΕΩΝ

Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) ανέφερε ότι δεν έχουν πραγματοποιήσει κάποια πορεία, ή κάτι ανάλογο μόνοι τους αλλά στο «μπλοκ» όλων των πορειών που γίνονται για τις νομιμοποιήσεις και τα εργασιακά δικαιώματα μαζί με άλλους. Τονίζει ότι

¹⁷⁴⁷ (...) [Άλλοι] μπορεί να έχουνε χαριά αλλά να φοβούνται, γιατί δεν έχουμε μάθει και εμείς στις χώρες μας να έχουμε οργανώσεις και τέτοια, δηλαδή ένας μετανάστης από το Σουδάν, τα έχουν αυτά στην χώρα τους οπότε είναι εδώ πιο εύκολα και πιο, το κλίμα πιο βοηθητικό. Ενώ εμείς λόγω [των] συνθηκών] στην Αίγυπτο, που δεν τα είχαμε μάθει και είναι κάτι που το μαθαίναμε εδώ (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁴⁸ (...) Εγώ πιστεύω πάρα πολύ καλά, [ότι] κάθε οργάνωση και κάθε ομάδα μπορεί να μετράει καλύτερα από το να γίνει [κάτι] από τα άτομα μόνα τους. Πιστεύω σε αυτό και έχουμε εμείς [μία] παροιμία Αιγυπτιακή που, ένας παππούς, έδωσε σε ένα παιδί κάποια ξύλα [και] του λέει σπάσε αυτό, το έσπασε, του έδωσε άλλο ένα, το έσπασε και μετά του έδωσε [ένα κορμό] και του λέει σπάσε αυτό[ό]. και δεν μπόρεσε, και του είπε, παιδί μου, δεν πρέπει να είστε από[δυναμωμένοι] έτσι, πρέπει να είστε δυνατοί ώστε να μην μπορούν να σας σπάσουν. Πιστεύω πάρα πολύ σε αυτό. Αλλά βλέπω που οι συνθήκες είναι πάρα πολύ, άσχημες, και δεν μπορούμε, δηλαδή μπορούμε να καταφέρουμε λίγο παραπάνω από αυτά που [μπορεί να] καταφέρει κάθε ένα[ς] μόνος του, λόγω που εμείς έχουμε κάποιες επαφές με κάποιο[ες] οργανώσεις, κάποιο[ους] φορείς, που μας δείχνουνε ότι άμα κάποια μέρα ενωθούμε μπορούμε πολλά να κάνουμε (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

είναι ένα όλοι «ένα κομμάτι», και εκείνοι συμμετέχουν και διεκδικούν το δίκιο για όλους τους μετανάστες. Η τελευταία φορά που συμμετείχαν σε μια πορεία ήταν για τον πόλεμο στο Ιράκ, δηλαδή, συμπαράσταση σε Ιρακινούς, σε Παλαιστίνιους και συμπαράσταση σε εργάτες, δηλαδή εναντίον του νόμου του 3386. Έκαναν μεγάλη πορεία, και ετοιμάζονταν και για άλλες την περίοδο της έρευνας. Επίσης, συμμετέχουν και στην εργατική Πρωτομαγιά με πανό το οποίο έγραφε: «Ίσα δικαιώματα για όλους τους εργαζομένους μετανάστες».

Οι οργανώσεις που συνεργάζεται η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» και την βοηθούν είναι πολλές καθώς ο εκπρόσωπος έχει ένα ευρύ δίκτυο γνωριμιών και συνεργασιών. Από ελληνικές είναι το «Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών» που είναι και μέλη, το «Δίκτυο Υποστήριξης Μεταναστών», η ΜΚΟ «Αντιγόνη», ο «Συνήγορος του Πολίτη», μια ομάδα δικηγόρων, και πολλές άλλες. Από ξένες οργανώσεις είναι οι άλλοι σύλλογοι μεταναστών που είναι και «Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών». Συνεργάζονται πιο πολύ με με τους άλλους αραβικούς συλλόγους μεταναστών, όπως είναι το Μαρόκο, το Σουδάν που έχουν και την ίδια γλώσσα. Μερικές φορές επειδή ακριβώς έχουν την ίδια γλώσσα, αναρτούν και κοινές ανακοινώσεις ή κάνουν και γιορτές μαζί, όπως για παράδειγμα το Ραμαζάνι. Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) σημειώνει ότι αυτή η συνεργασία βοηθά πολύ την η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta»¹⁷⁴⁹. Πέραν των φορέων και των μεταναστευτικών οργανώσεων που συνεργάζονται με την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) ανέφερε ότι από τα πολιτικά κόμματα της Ελλάδας το ΠΑΣΟΚ έχει μια συνεργασία μαζί τους. Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) ήταν υποψήφιος στις Δημοτικές εκλογές το 2006 και μέλος των συνεδρίων του ΠΑΣΟΚ¹⁷⁵⁰. Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) είναι επίσης και σε μια επιτροπή του ΠΑΣΟΚ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, για τους πρόσφυγες και για τους οικονομικούς μετανάστες. Ο ίδιος και πέντε-έξι εκπρόσωποι από άλλους συλλόγους μεταναστών είναι μέλη στο διοικητικό συμβούλιο και εκείνος ήταν υποψήφιος. Επιπροσθέτως, ανέφερε ότι τελευταία συνεργάζονται με όλα τα κόμματα για το συμφέρον του μετανάστη από την Αίγυπτο. Άμα έχουν δικαιώματα και δεν θέλει ο εργοδότης να τα πληρώνει θα κάνουν καταγγελία τονίζουν.

5.1.5.6. ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

¹⁷⁴⁹ (...) Και βέβαια, και βέβαια. Βοηθάει πάρα πολύ γιατί, για να μην νιώσουν οι Αιγύπτιοι [ότι] είναι μόνοι τους, να έχουνε αδέρφια, ξαδέρφια και τα λοιπά (...) Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁵⁰ (...) Είχ[αν] έρθει εκ μέρους του ΠΑΣΟΚ κάποιοι άνθρωποι και λένε, -Σας θέλουμε εσάς, μαζί, να αγωνιστούμε για καλύτερη Ελλάδα και τέτοια. Και εμείς το συζητήσαμε και είπαμε εντάξει, γιατί όχι, είναι ένα μεγάλο κόμμα. Και μήκαμε. Και εγώ ειδικά μπήκα πολύ βαθιά, μέχρι που, ήμουν σύνεδρος στο ΠΑΣΟΚ και ήμουν υποψήφιος στις προηγούμενες δημοτικές εκλογές με [τον υποψήφιο] στο 6^ο διαμέρισμα της Κυψέλης. Και ήμουν νομίζω ο μόνος μετανάστης στην όλη ομάδα (...) Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

Σύμφωνα με τον Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) οι κύριοι λόγοι που πρέπει ένας Αιγύπτιος να έρθει στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» είναι για τα έγγραφα διαμονής του και για τα οικονομικά και εργασιακά του προβλήματα γενικότερα. Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) σχετικά με την προσωπική του παρέμβαση όπως το να παρέμβει σε εργοδότες ανέφερε ότι δεν μπορεί να φτάσει σε αυτό το σημείο, γιατί η «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» ή ο ίδιος δεν μπορεί να κάνει έλεγχο σε έναν εργοδότη ή μια επιχείρηση. Έχει επικοινωνήσει μέσω τηλεφώνου και εξηγεί στους εργοδότες ο νόμος τι λέει και τι πρέπει να κάνει, κι αν δεν το κάνει τι κυρώσεις θα έχει. Επιδιώκουν πριν ξεκινήσει με δικαστικές και νομικές διαδικασίες να επιλυθεί το πρόβλημα. Και αυτά μερικές φορές γίνονταν πρόσωπο με πρόσωπο αλλά όταν τους δέχεται ο εργοδότης. Δηλαδή, όταν ο μετανάστης δεν μπορεί να μιλήσει καλά ελληνικά, δεν μπορεί να συνεννοηθεί καλά, δεν μπορεί να ζητήσει, τα δικαιώματά του δίκιο του και ο εργοδότης του ακόμη δεν ξέρει τι πρέπει να κάνει ή δεν θέλει να κάνει κάτι, μεσολαβεί κυρίως εκείνος ή μέλη της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» και τους εξηγούν τι πρέπει να γίνει. Ο εκπρόσωπος και άλλα μέλη της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» έχουν παρακολουθήσει σεμινάρια για αυτά τα θέματα. Στις οικοδομικές και τεχνικές εργασίες όπου συγκεντρώνεται μεγάλος αριθμός μεταναστών Αιγυπτίων, όταν για παράδειγμα, κάποιος εργολάβος δεν παρέχει ένσημα, ή δεν πληρώνει εγκαίρως ο εκπρόσωπος της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» μπορεί να παρέμβει εάν του το ζητήσουν. Πολλοί Αιγύπτιοι έχουν σκοτωθεί στις οικοδομές και για αυτό το λόγο κάνουν χρήση νομικών μέσων, ή ενημερώνουν τον μετανάστη από την Αίγυπτο που μπορεί, που να πάει να κάνει καταγγελία. Καθώς και τους συμβουλεύουν να γίνουν μέλη στα ελληνικά συνδικάτα. Στα προβλήματα που μπορεί να έχει ένας Αιγύπτιος οικοδόμος, για παράδειγμα αν τραυματιστεί (εργατικό ατύχημα) η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» θα στραφεί πολλές φορές σε κάποιους από τους φορείς που βοηθούν τους μετανάστες από την Αίγυπτο. Όπως για παράδειγμα, ο «Συνήγορος του Πολίτη, το «Δίκτυο Υποστήριξης Μεταναστών» και άλλοι και εάν δεν μπορούν τότε στρέφονται σε έναν δικηγόρο, καθώς υπάρχουν και οι εθελοντές, όπως μια ομάδα εθελοντών δικηγόρων που βοηθάνε τους μετανάστες από την Αίγυπτο, είναι κοντά τους και τους βοηθούν αφυλοκερδώς και συνεργάζονται όπως προαναφέρθηκε και με την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta».

Στην περίπτωση που κάποιος τηλεφωνήσει στον Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) και του αναφέρει το πρόβλημά του, εκείνος είτε θα μιλήσει με το αφεντικό του από το τηλέφωνο, είτε θα πάει από εκεί ή μπορεί μέσω κάποιου δικηγόρου από αυτούς οργανισμούς να τους πει τι πρέπει να γίνει σε αυτή τη περίπτωση και που μπορούν να απευθυνθούν ώστε να βρουν λύση. Στις περισσότερες φορές τα προβλήματα λύνονται ομαλά. Σε αντίθετη περίπτωση στρέφονται αναγκαστικά στον «Συνήγορο του Πολίτη», εξηγούν το πρόβλημα και βοηθούν ή πάνε δικαστικά. Επειδή η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» δεν έχει οικονομικού

πόρους ώστε να καλύπτει δικαστικά έξοδα πολλές φορές ο μετανάστης για να μην χάσει την δουλειά του αναγκάζεται να τα πληρώνει από την τσέπη του, ώστε να περατωθεί η υπόθεση. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι εντούτοις ο κύριος όγκος των προβλημάτων που ασχολείται η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» έχει να κάνει με τη νομιμοποίηση, δείχνοντας ότι απομακρύνεται ξεκάθαρα από την διεκδίκηση εργασιακών δικαιωμάτων και την εργασιακή αντιπροσώπευση¹⁷⁵¹.

Οι γυναίκες από την Αίγυπτο αντιμετωπίζουν πάρα πολύ μεγάλα προβλήματα. Σπάνια δουλεύουν σε σπίτια. Εκείνοι που βγαίνουν για εργασία, σύμφωνα με τον Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) το πρόβλημα λιγοστεύει, γιατί έχουνε τριβή με την κοινωνία. Αλλά το πρόβλημα που έχουνε οι γυναίκες είναι το ότι μένουν εικοσιτέσσερις ώρες στο σπίτι. Δεν μαθαίνουν τη γλώσσα και δεν ξέρουν να μιλάνε και είναι σαν «τυφλοί». Οπότε αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες γιατί δεν υπάρχει φροντίδα από πουθενά, ούτε από οργανώσεις ή από φορείς που να πάνε να βοηθήσουνε αυτές τις γυναίκες καθώς είναι «αόρατες» και έχουνε πάντα μεγάλα προβλήματα όταν πηγαίνουν σε νοσοκομεία, στο ΙΚΑ, καθώς δεν μπορούν να συνεννοούνται και αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες. Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) σημειώνει ότι υπήρξαν και υπάρχουν σοβαρά προβλήματα που τους ώθησαν να συστήσουν την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» Για τον ίδιο όλα ξεκίνησαν με τις αλλαγές στη μεταναστευτική νομοθεσία, όπου ενώ είχε ξεκινήσει μια διαδικασία για την λευκή κάρτα και την πράσινη κάρτα την οποία θεωρούσαν κάτι θετικό, μετά εμφανίστηκε η άδεια παραμονής και είχαν πολλά προβλήματα. Οι αλληπάλληλες μετατροπές και εγκύκλιοι μέχρι και τον τελευταίο νόμο¹⁷⁵². Δηλαδή, η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» βοηθά τα μέλη της περισσότερο στην ενημέρωση. Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) σημειώνει ότι αυτό, δεν έπρεπε να είναι εκ μέρους τους, αλλά από την κάθε κυβέρνηση από την κάθε ηγεσία¹⁷⁵³. Για παράδειγμα ο Yousef, (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) αναφέρει μια ένα περιστατικό που παρενέβη ο ίδιος σχετικά με την λάθος ημερομηνία εισόδου και επιστροφής μεταναστών από την Αίγυπτο όπου θα την καλοκαιρινή

¹⁷⁵¹ (...) Στο μεγαλύτερο μέρος (...) είναι δηλαδή πώς να σας πω, εμείς περισσότερο, δηλαδή [στο] 90 τοις εκατό βοηθάμε στην νομιμοποίηση. Που η οποία ξεκίνησε [το] 2001 και δεν λείει να τελειώνει. Και παράλληλα, άνθρωποι που θέλουνε να αλλάζουνε δουλειά, έχουνε προβλήματα με το ΙΚΑ, έχουνε προβλήματα και τέτοια, θέλουνε να μπουένε σε κάποια συνδικάτα και αυτά (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁵² (...) Μετά έβαλ[αν] και ένα[ν] άλλο νόμο [τον] 3386 [ο] ποί[ος] ήτανε πάρα πολύ πιο άσκη[ος] από [τον] 2910 γιατί, εκεί που ήτανε ένα μεγάλο χώρο για ανθρώπινους λόγους[ο] άλλος νόμος [τον] στένεψε. Ξεκίνησε να εφαρμόζει κάποια πράγματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση σαν ισότιμα, σαν αυτό που δεν ήτανε παλιά, σαν [την] ελληνική γλώσσα, σαν, σαν, πολλά πράγματα, που [τα] οποία κάνουνε την νομιμοποίηση να γίνει πολλές φορές πιο δύσκολη και από τον 2910 (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁵³ (...) όταν βγαίνει κάθε δυο βδομάδες μια καινούργια εγκύκλιος που αλλάζει κάποια πράγματα και οι άνθρωποι πηγαίνουνε στα γραφεία, και τους λένε -Αλλάξε και αυτό, αλλάξε και αυτό, θα κάνεις και αυτό, θα κάνεις και αυτό και θα ράνεις, αυτά κάνουνε τους ανθρώπους εδώ να απελπιστούν και να χάσουνε την εμπιστοσύνη, και να χάσουνε και την υπομονή τους, γιατί άμα μιλήσετε με ανθρώπους[ους] και θα τους ρωτήσετε, υπάρχουνε εδώ κάποια πράγματα που σήκώνεται η τρίχα (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

περίοδο για να επισκεφτούν την πατρίδα τους, και όπου χωρίς την δική του παρέμβαση δεν θα τους είχε επιτραπεί η επανείσοδος στην Ελλάδα¹⁷⁵⁴.

Επίσης, ο εκπρόσωπος της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» έρχεται αντιμέτωπος με έναν πραγματικό κυκλώνα γραφειοκρατικών δυσκολιών που λόγω της εκλεγμένης θέσης του και του γνωρίζει ελληνικά του μετατίθεται πολλές φορές η ευθύνη ενημέρωσης από τους επίσημους φορείς¹⁷⁵⁵. Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) ανέφερε ότι σχετικά με τη συμπεριφορά των εργοδοτών απέναντι στους μετανάστες από την Αίγυπτο δεν παίζει ρόλο η εθνικότητα. Υπάρχουν εργοδότες που είναι πολύ τυπικοί και ζητάνε από την αρχή να γίνονται όλα τα πράγματα νόμιμα, με συμβόλαιο και με ασφάλιση και υπάρχουν και άλλοι που εκμεταλλεύονται όχι μόνο τον Αιγύπτιο αλλά κάθε μετανάστη, ειδικά, όταν έχουν ανάγκη για δουλειά. Ο μετανάστες από την Αίγυπτο εάν δεν εργάζονται κάθε ημέρα, δεν μπορούν να ανανεώσουν τα χαρτιά τους, γιατί δεν θα έχουνε ένσημα. Σχετικά με την διάκριση προς τους μετανάστες από την Αίγυπτο και την μη-δυνατότητά τους να λείψουν ούτε λόγω ασθένειας από την εργασία τους όπως σημείωνε ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta)¹⁷⁵⁶. Μέσω της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» οι εργαζόμενοι μπορούν να βρουν εργασία, στα πλαίσια της αλληλεγγύης μεταξύ τους. Δηλαδή όποιος δουλεύει σε μια εταιρία που μπορεί να χρειάζεται κάτι, έρχεται και το λέει και εκείνοι ψάχνουν για κάποιον που δεν έχει δουλειά και τον βάζουν εκεί. Δηλαδή ο ένας βοηθά τον άλλον. Υπάρχουν και κάποιον Αιγύπτιοι που είναι εργολάβοι, οι ίδιοι, και εάν υπάρχει κάποιος που έχει οικογένεια και χρειάζεται να εργαστεί και τον παίρνει μαζί του. Εκλεγμένα μέλη ανέφεραν ότι αναζητούν και οι ίδιοι εργασίες για τα μέλη της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta»¹⁷⁵⁷.

Οι επιχειρηματίες από την Αίγυπτο δεν βοήθησαν ποτέ την «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» αλλά κοίταζαν τα συμφέροντά τους¹⁷⁵⁸.

¹⁷⁵⁴ (...) Γιατί, έχοντας βγάλει ένα χαρτί από το υπουργείο Δημόσιας Τάξης [για] να ταξιδεύουν οι μετανάστες, από την τάδε ημερομηνία μέχρι την τάδε ημερομηνία. Βλέπεις την ίδια μέρα με υπογραφή του υπουργ[ού] που έχει την ίδια αρχή αλλά έχει διαφορετικ[ό] τέλος. Άρα αυτοί που θα 'ρθουν, δηλαδή αν ήτανε το πρώτο δηλαδή το πρώτο ήτανε μέχρι τέλη Μαΐου. Πριν ένα χρόνο [έγινε]. Παράδειγμα ένας λέει τέλη Ιουνίου και άλλος τέλη Ιουλίου. Αυτοί, αν ερχόντανε λάθος, οι μετανάστες δεν θα μπορούσαν να μπειν μέσα στην χώρα. Θα τους στέλνανε πίσω. Και επειδή έγινε αυτό και οι άνθρωποι ρωτήσανε και [ώ]λοι άνθρωποι ταξιδεύανε με την ημερομηνία που θα κάτσει δύο μήνες, αλλά είχε ένα χαρτί που έλεγε μόνο ένα μήνα, αυτός άμα φτάσει μετά από δύο μήνες, δεν θα μπει. Και πήγαμε] να διευκρινίσουμε αυτά, έκανα γιγάντια προσπάθεια, από τον δήμο, [το] υπουργείο και τα λοιπά, δεν μπορούσα να βγάλω συμπεράσμα. και μετά πήγα στο υπουργείο δημόσιας τάξης και μίλησα εκεί λίγο, πολύ δυνατά, και παρλίγο θα, αυτό ήτανε λάθος [του] υπουργ[ού]. Δηλαδή ένα υπουργείο Δημόσιας Τάξης, να κάνει ένα τρομερό λάθος, τέτοιο που αυτό για τον υπόλοιπο ή για τον κάθε ένα δεν είναι πρόβλημα. Είναι πρόβλημα για τον μετανάστη. Από 'κει κρέμ[ε]ται αν μπαίνει ή όχι. Αυτά (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁵⁵ (...) Και τέτοια πράγματα, πολλά πράγματα, θημάμαι μία φορά, μας μάζεψε [έναν] Γενικός Γραμματέας και λέει -Παιδιά σας μαζεύω εδώ για ένα πράγμα μόνο να πείτε στα μέλη σας, δεν υπάρχει καμία άλλη παράταση, όλοι να πάνε να καταθέσουν τα χαρτιά τους, δεν υπάρχει καμία άλλη παράταση. Και εμείς το είπαμε στους ανθρώπους, και μετά από μια βδομάδα έγινε παράταση. Πώς εμείς να τα βγάλουμε πέρα; Και πολλά-πολλά, τι τώρα να σας πω. Χρόνια προσπαθούμε (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁵⁶ (...) Κι αυτό το είπε [μια υπουργός], είπε -Εδώ δεν είναι, εδώ δουλεύουμε. Δεν είναι εδώ να αυξάνουμε την ανεργία. Κι έχει δίκιο 'ντάξει, αλλά θέλω να πω μερικές φορές οι άνθρωποι αρρωσταίνουν. Τι κάνουμε τότε; Και πρέπει να δηλώνουμε μεγάλα εισοδήματα και να πληρώσουμε να γεμίσουμε τα ταμεία, για να πάμε στον Παράδεισο (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁵⁷ (...) Εγώ βοηθάω στη δουλειά, ψάχνω στις εφημερίδες και από τέτοια βρίσκω, [από] Χρυσή Ευκαρία και [με τον] ΟΑΕΔ. Τους βοηθάμε. τους βοηθάμε όλους (...) (Essam, ετών 52).

¹⁷⁵⁸ (...) Εμείς για να είμαι ειλικρινής, δεν είχαμε κάποια επαφή, αλλά αυτοί είναι μια ομάδα που έχουνε την ζωή τους και τέτοια και κάνουνε κάποια κοινότητα, ή κάποια ομάδα που είναι για επιχειρηματίες. Για το πρόσωπο της Αιγύπτου. Πιο πολύ πολιτιστικά. Αυτοί θα κοιτούνται,

Προτεραιότητα της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» είναι εκείνοι που είναι σε πιο άθλια κατάσταση, σαν ανθρωπιστική ομάδα, δηλαδή, βοηθούν για παράδειγμα τον τελευταίο καιρό σε λιμάνια που έχει ένα μεγάλο νεοεισερχόμενους μετανάστες που έρχονται με τα καράβια από την Λιβύη και που τους συλλαμβάνουν και τους βάζουν σε φυλακές χωρίς ρούχα, χωρίς τίποτα. Η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» μαζεύουν ρούχα, από ανθρώπους που έχουν μαγαζιά, χρήματα, αγοράζουν κάρτες για τηλέφωνα, κάποια πράγματα απαραίτητα, και πηγαίνουν, εκεί που κρατούνται και τα δίνουν στους ανθρώπους. Επίσης, δίνουν και κάποια φαγητά. Εάν κάποιος μετανάστης από την Αίγυπτο δεν έχει που να μείνει, ή μόλις ήρθε στην Αθήνα στον σύλλογο δεν έχουν μείνει, αλλά υπάρχουν και κάποιοι άνθρωποι που έχουνε για παράδειγμα κάποιους χώρους που τους νοικιάζουν και μπορούν να τους πληρώσει η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» το νοίκι προσωρινά και μερικές φορές αφού μαζέψουν κάποια χρήματα και τους τα δώσουν να μείνουν σε ένα ξενοδοχείο για λίγες ημέρες. Τα χρήματα αυτά ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) σημειώνει ότι δεν χρειάζεται να τα επιστρέψουν. Οι μετανάστες από την Αίγυπτο που εργάζονται ως μικροπωλητές πουλάνε παραδοσιακά είδη. Τα φέρνουνε μόνοι τους συνήθως, δεν υπάρχει κάποιος που τους τα δίνει από εδώ. Κάποιοι αυτό-ασφαλιζονται και δεν έχουν δικό τους εργοδότη. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό το ότι ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) ανέφερε ότι αποφεύγουν να βοηθούν τους ανεπίσημους μετανάστες¹⁷⁵⁹.

Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) ανέφερε ότι μπορούν να επέμβουν παντού και αυτό γιατί πολλά από τα μέλη δεν μπορούν να συνεννοηθούν και μεσολαβούν ως μεταφραστές ή εκπρόσωποι του εργαζόμενου¹⁷⁶⁰. Οι περισσότεροι μετανάστες από την Αίγυπτο έρχονται με ολιγοήμερες τουριστικές άδειες εισόδου. Όταν κάποιος δεν έχει έγγραφα, δεν μπορούν να τον βοηθήσουν στο να ξεκινήσει τις διαδικασίες για άσυλο καθώς δεν δέχονται οι Αρχές τέτοιου είδους αιτήματα γιατί η Αίγυπτος θεωρείται ασφαλής χώρα¹⁷⁶¹. Αν κάποιος μετανάστης από την Αίγυπτο εργάζεται ως σερβιτόρος ή μικροπωλητής ή οικοδόμος, μπορούν να παρέμβουν για τα εργασιακά του δικαιώματα. Είτε τηλεφωνικώς ή μέσω των δικηγόρων ή μπορεί να πάνε και οι ίδιοι από

παράδειγμα σε κάποια εκδήλωση [θα είναι] με Πρέσβη, με διευθυντές Τραπεζών και τέτοια και όχι πεινασμένους. Εμείς καλούμε τους πεινασμένους (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁵⁹ (...) Κοιτάχτε να δείτε, εμείς, δεν μπορούμε να βοηθήσουμε, τον Αιγύπτιο, που είναι παράνομος[ς] γιατί εμείς δεν θέλουμε παρανομία. Μπορούμε να βοηθήσουμε τον νόμιμο και τέτοια. Και προσπαθούμε μέσω του[ν] Δήμο[ν] και μέσω της νομαρχία[ς] και τέτοια, να μπορούμε να βγάλουμε κάποιες άδειες για αυτούς τους ανθρώπους, [για] να φάνε ψωμί, γιατί αυτό μπορεί να υπάρχει σαν κεντρική δουλειά. Δηλαδή υπάρχουν Αιγύπτιοι που η ζωή τους από την ημέρα που ήρθαν, ήταν πωλητές στις λαϊκές. Τώρα βγήκε ένα[ς] νόμος που απαγορεύει στον μετανάστη να γίνει πωλητή[ς] στις λαϊκή. Δηλαδή είναι πάρα πολλά άτομα [που έχουν] ανάγκη και κάνουνε γι' αυτό κάποιες πορείες και τέτοια (...) (Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁶⁰ (...) Εμείς δεν έχουμε πρόβλημα. Πηγαίνουμε παντού. Για ένα λόγο μόνο, που οι περισσότεροι από τα[ς] μέλη, αυτοί, που έχουνε αυτά τα προβλήματα δεν ξέρουνε να συνεννοηθούν, δεν ξέρουν [τη] γλώσσα. Αλλά επειδή εμείς ξέρουμε αυτά πηγαίνουμε να βοηθήσουμε. Να βοηθήσουμε, δηλαδή, να δείχνουμε [στον] εργοδότη, [ότι] υπάρχει ένα[ς] εργατικός νόμος, που αυτό που κάνει, δηλαδή μπορεί να έχει κυρώσεις. Που δεν πρέπει να τα κάνει. Και να του εξηγήσουμε ακόμα ότι το ένσημο που δεν κολλάει σ' αυτόν, αυτό μπορεί να μην του δίνει την δυνατότητα να συνεχίζει στην Ελλάδα (...) Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁶¹ (...) Αλλά [τους] παράνομους μπορούμε να τους βοηθήσουμε μόνο προς το ανθρώ[πιν]ο κομμάτι. Και στον ανθρώ[πιν]ο ρόλο. Μόνο στο ανθρώ[πιν]ο επίπεδο μόνο, δεν μπορούμε να του κάνουμε τίποτα στα χαρτιά. [Θα του πούμε πως να τα ξεκινήσει] αν θα υπάρχει κάποια ευκαιρία για να γίνουν τα χαρτιά, γιατί συνέχεια ξεκινάνε, ξεκινάνε, ξεκινάνε (...) Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

τον χώρο εργασίας σπανιότερα. Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) έχει παρέμβει ο ίδιος σε αρκετά περιστατικά. Για παράδειγμα κάποιος είχε ένα ατύχημα, που δούλευε σε ένα εργοστάσιο και το μηχάνημα έκλεισε στο χέρι του και του το ακρήστευσε. Και επισκέφτηκαν τον εργοδότη και ο εργοδότης αρνήθηκε, λέγοντας και αναγκαστικά στράφηκαν σε έναν δικηγόρο και προχώρησαν τη διαδικασία δικαστικά. Η έκβαση βέβαια μπορεί να μην είναι πάντα θετική¹⁷⁶².

Εντούτοις, τις περισσότερες φορές μεσολαβούν πιο πολύ για συνεννόηση και όχι για σύγκρουση ή διεκδίκηση, γιατί, και τώρα τελευταία, κάποιος είναι από τους μετανάστες από την Αίγυπτο βρίσκονται στα συνδικάτα και ξέρουν τι γίνεται. Κατά τη γνώμη του Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) αυτό είχε επιπτώσεις και στη νοοτροπία των εργοδοτών και των μεταναστών από την Αίγυπτο¹⁷⁶³. Γενικά, σε περιπτώσεις διεκδίκησης εργασιακών δικαιωμάτων η παρέμβαση του εκπροσώπου και της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» είχε ως εξής: Μερικές φορές όταν ήταν κάποιος εργοδότης και δεν παρείχε κάποια ένσημα και αναγκάζονταν να πηγαίνουν στο χώρο εργασίας, εκεί, να συζητήσουν με τον εργοδότη και να του πουν ότι ή θα συμμορφωθεί ή θα κινηθούν νομικά εκ μέρους του εργαζομένου. Συνήθως οι συμβιβασμοί που επιτυγχάνονταν είχαν να κάνουν με μερική παροχή ενσήμων, ή σε δύο μέρη (μισά ο εργοδότης και μια ο μετανάστης εργαζόμενος)¹⁷⁶⁴. Το παραπάνω περιστατικό αφορούσε μια γυναίκα οικιακή βοηθό από την Αίγυπτο αλλά τα προβλήματα σχετίζονταν με διάφορα επαγγέλματα ή δυσκολίες των μεταναστών από την Αίγυπτο^{1765, 1766, 1767}, ενώ οι προσπάθειές τους για την διεκδίκηση των εργασιακών δικαιωμάτων συμπληρώνονται από τη συνδρομή δικηγόρων¹⁷⁶⁸.

5.1.5.7. ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ

¹⁷⁶² (...) 'Ντάξει δεν πήρε τίποτα το παιδί, αποζημίωση, ούτε τίποτα. [Την δουλειά δεν την κράτησε] γιατί δεν μπόρεσε να ξαναδουλέψει [σε] κάτι άλλο (...) Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁶³ (...) Και συμμορφώθηκε και πάρα πολλοί εργοδότες γιατί πάει ο μετανάστης, του λέει δεν έχει ένσημα [και] του λέει [ο] μετανάστης - 'Ντάξει, γεια. Πάει άλλος, -Δεν έχεις; Γεια. Δεν πάνε να δουλέψουνε χωρίς ένσημα. Οπότε κατάλαβε αυτός που πρέπει να κολλάει. Έτσι τα ένσημα που χρειάζεται για να ανανεώσει ο άνθρωπος τα χαρτιά του (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁶⁴ (...) Είπαμε στον εργοδότη. [ότι] -Αυτά τα ένσημα δεν, χωρίς αυτά, δεν θα μπορεί αυτός ο άνθρωπος να ανανεώσει τα χαρτιά του, οπότε ή θα τα πληρώσεις ή θα πάμε στο ΙΚΑ (...) Και μέσω [από] 'δου από 'κει συμφωνήσαμε που θα πληρώσει και [ο] μετανάστης[ς] δυο κομμάτια, αυτός το υπόλοιπο. Άρκει να λυθεί το πρόβλημα (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁶⁵ (...) Σε κάποια άλλη, πάλι κάποιος όταν σε ένα εργοστάσιο που έφτιαχνε πλαστικά και τέτοια, πάλι πήγαμε σε αυτά και εμείς σαν El Rapta πληρώσαμε και ένα ποσό ακόμα, ένα ποσό εμείς, ένα ποσό [ο] εργάτη[ς] [ο] Αιγύπτιος, ένα ποσό το [αφεντικό]. Τι να κάνουμε (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁶⁶ (...) Μέχρι [που] πέθανε ένας Αιγύπτιος σ[τ]ην οικοδομή, έπεσε από [τον] πρώτο όροφο[ο], δεν φορούσε[] μάλλον κράνος, δεν ξέρω, δεν είχε βάλει ασφάλεια, σίδερο το αφεντικό του, [και] κτύπησε στο κεφάλι του. Και τρέχαμε έξι μήνες να βρούμε τη σύνταξη και [την] αποζημίωση (...) (Essam, ετών 52).

¹⁷⁶⁷ (...) Ένας από νησί, κάποιος από ένα χωριό δούλεψε πέντε χρόνια και το αφεντικό του δεν [ή]θελ[ε] να κολλήσει συνέχεια [ένσημα], λέει αήριο μεθαίριο θα βάλω ΙΚΑ, απ' το Άργος κάπου εκεί, και βρήκαμε λύση (...) (Essam, ετών 52).

¹⁷⁶⁸ (...) Μιλάμε προσωπικά με το αφεντικό, αν δεν είναι, τι δικαιώματα έχει, ξέρουμε εμείς το νόμο, και παίρνουμε [το] δικηγόρο το δικό μας, η κυρία Ιωάννα [είναι] δικ[ή] μας δικηγόρος, ο κύριος Βασίλης (...) Συνήθως πάμε καλά (...) (Essam, ετών 52).

Ο Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta) ανέφερε ότι συμβουλεύουν και παροτρύνουν τα μέλη τους να πηγαίνουν συνδικάτα στα ελληνικά συνδικάτα του επαγγέλματός τους, όπως πώς το συνδικάτο Οικοδόμων, ή και σε διάφορα συνδικάτα όπως των ξενοδοχειακών υπαλλήλων και αλλού. Εντούτοις, ενώ από τα ελληνικά συνδικάτα μπορούν να λάβουν μια επιπλέον συμβουλή ή βοήθεια, οι σύλλογοι γηγενών εργαζομένων είχαν αντιδράσει σχετικά πρόσφατα υπέρ των εργασιακών δικαιωμάτων των μεταναστών γενικά, σύμφωνα με τον Yousef (εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta)¹⁷⁶⁹. Πάρα ταύτα, εκεί μπορεί η γνώμη των μεταναστών από την Αίγυπτο να μην υπολογίζεται το ίδιο με των Ελλήνων. Σε αυτή την περίπτωση προσπαθεί να βοηθήσει τον εργαζόμενο η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta»¹⁷⁷⁰. Είναι ιδιαίτερης σημασίας να σημειωθεί ότι για τον εκπρόσωπο της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» οι εργαζόμενοι από την Αίγυπτο «ανήκουν» ή έχουν να κερδίσουν πολύ περισσότερα από την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» από ένα ελληνικό συνδικάτο. Βασικοί παράγοντας είναι: *πρώτον*, οι δυσκολίες κατανόησης και έκφρασής τους λόγω των γλωσσικών εμποδίων και *δεύτερον*, το ότι τα προβλήματα των εργαζομένων από την Αίγυπτο είναι πολύ διαφορετικά από εκείνα των γηγενών ώστε να τα διεκδικήσουν¹⁷⁷¹.

5.1.5.8. ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Μια από τις δραστηριότητες των εκπροσώπων της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» είναι να δημοσιεύουν άρθρα σε εφημερίδες για τα προβλήματά των μεταναστών από την Αίγυπτο. Άλλοτε γράφουν σε μια Αιγυπτιακή πολιτιστική εφημερίδα που αφιερώνει λίγο χώρο και για άλλα θέματα, αλλά κυρίως χρησιμοποιούν τον «Μέτοικο», εφημερίδα των μεταναστευτικών συλλόγων, ή εκτυπώνουν μόνοι τους διάφορες ανακοινώσεις στα αραβικά ή μεταφρασμένες στα ελληνικά που κρίνουν ότι πρέπει να διαχυθούν μοιράζοντάς τα χέρι με χέρι¹⁷⁷². Επιπλέον

¹⁷⁶⁹ (...) [Για] παράδειγμα τον στέλνουμε σε κάποια συνδικάτα, και εμείς ενθαρρύνουμε τα μέλη μας να μπουν στα συνδικάτα, έστω να μπορούν από ένα μέρος να πάρουν [βοήθεια]. Τα ελληνικά συνδικάτα, γιατί τα ελληνικά συνδικάτα ξεκίνησαν τελευταία. Παλιά δεν ήτανε καλά και παλιά καρφώνανε τους μετανάστες. Αλλά τώρα τελευταία ζητούν να είμαστε μαζί, και μας ζητούν να πούμε στα μέλη μας, να μπουν μέσα. Υπάρχουνε τώρα και κάποια συνδικάτα [που] στην ηγεσία είναι μετανάστες, υπάρχουνε κάποιοι μετανάστες, όπως, δεν είναι εδώ στην Αθήνα, αλλά σε κάποια συνδικάτα, [στην] επαρχία, νομίζω στην Κρήτη κάτι τέτοιο γίνανε εκεί στο ΔΣ κάποιοι μετανάστες. Και σε λίγο καιρό θα ψηφίζουνε και οι μετανάστες. Για τις δημοτικές εκλογές (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁷⁰ (...) Μπορεί να μην περάσει ο λόγος του. Τότε πάει σε εμάς. Γιατί κοιτάζε να δεις, πάντως εμείς σαν Αιγυπτιακός λαός, είμαστε συμπαθείς, μας αγαπάνε. οι Έλληνες. Μπορεί να έχει πάει, αλλά να μην τον δίνουν πολύ σημασία, ή μόνο για τις εκλογές και να τον αφήνουν στην άκρη. Τότε τον βοηθάμε εμείς (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁷¹ (...) Ναι, βέβαια. Γιατί κοιτάγε να δείτε και εκεί δεν καταλαβαίνουν και πολλά πράγματα. Δεν θα υπάρξει κανείς να τους εξηγήσει, οπότε γίνονται τουλάχιστον ανθρώπους δικ[ή] του, με γλώσσα [σαν τη] δικ[ή] του. [Περισσότερα έχουν να κερδίσουν από την Ένωση]. Αυτό δεν συγκρίνεται. Αυτό με [α] ελληνικά συνδικάτα είναι ένα τοίς εκατό. Και πάλι τα δικαιώματά τους δεν μπορούν να τα διεκδικήσουνε από τους Έλληνες. Και βέβαια γιατί είναι ελάχιστοι που πηγαίνουνε στα συνδικάτα, ένα, [και] δεύτερον και αυτοί που πηγαίνουνε δεν ξέρουμε τίποτα [και δεν τους δίνουνε σημασία]. Τρίτον αυτό όμως εμείς το κάνουμε για να ξέρουνε οι άνθρωποι [ότι] υπάρχουνε κάποια συνδικάτα, για να δουν τι γίνεται στην αλήθεια (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

¹⁷⁷² (...) Παράδειγμα όταν λένε, μπορούνε οι μετανάστες να κατεβούν [στην Αίγυπτο] από την τάδε ημερομηνία μέχρι την τάδε ημερομηνία, τα παίρνουμε και κάνουμε μετάφραση και το κολλάμε κάπου, και δίνουμε [με το χέρι] και τα λοιπά (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

δραστηριότητές τους, είναι ο εορτασμός των σημαντικότερων θρησκευτικών εορτών. Αποτελεί κύριο μέλημά τους η θρησκευτική γιορτή. Επίσης, γιορτάζουν (National Day) την εικοστή τρίτη Ιουλίου (23 Ιουλίου 1952)¹⁷⁷³ όπου ήταν η «Επανάσταση της Αιγύπτου»¹⁷⁷⁴. Σε πολλά φεστιβάλ για τους μετανάστες στην Αθήνα έχουν πάντα ένα περίπτερο για την Αίγυπτο. Και έχουν συνεργαστεί με πάρα πολλές μη-κυβερνητικές οργανώσεις σε κάποιες εκδηλώσεις και παρουσιάζοντας τον πολιτισμό τους, το φαγητό τους, τα τραγούδια, και τους χορούς τους. Όπως προαναφέρθηκε ένα από τα βασικά προβλήματα των μεταναστών από την Αίγυπτο είναι ότι οι περισσότεροι αντιμετωπίζουν πρόβλημα με την ελληνική γλώσσα. Στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» τους βοηθούν πολύ καθώς. Είναι ο μοναδικός αραβόφωνος σύλλογος που πραγματοποίησε επικοινωνία με ελληνικά σχολεία και κατάφεραν να διδάξουν την αραβική γλώσσα σε μικρά παιδιά που είναι από μητέρα Ελληνίδα και από πατέρα από την Αίγυπτο. Αλλά ήταν δύσκολες οι συνθήκες που δούλευαν για δυο χρόνια σε ένα σχολείο της Γκράβας με την ευθύνη της διευθύντριας του σχολείου και μετά αντιμετώπιζαν πολλά προβλήματα και νομίζω αναγκάστηκαν να σταματήσουν. Αλλά και για την ελληνική γλώσσα τους βοηθά και το «Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών», όπου πολλοί μετανάστες πηγαίνουν εκεί για να βρουν τον εκπρόσωπο της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta».

Η αραβική γλώσσα είναι πολύ σημαντική για εκείνους αλλά, δεν υπάρχει τρόπος να μπορέσουν να την διατηρήσουμε. Δεν υπάρχει κάποιο αραβικό σχολείο εκτός εκείνου στο Φάρο Ψυχικού, αλλά δεν είναι για όλο τον κόσμο, και είναι απομακρυσμένο καθώς κάποιος που μένει μακριά από την περιοχή δεν μπορεί να πάει σε αυτό το σχολείο. Επιπλέον αυτό το σχολείο απαιτεί και δίδακτρα, Αλλά υπάρχουν όμως κάποια τζαμιά και κάποιες αίθουσες που εκεί διδάσκουν την αραβική γλώσσα. Τα τζαμιά αυτά είναι αίθουσες προσευχής, πολλά με καταστατικό, σαν πνευματικά-θρησκευτικά κέντρα. Η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» προβάλλει την κουλτούρα της Αιγύπτου σε διάφορες εκδηλώσεις. Δηλαδή; Με φαγητά που ετοιμάζουν, παραδοσιακούς χορούς και τραγούδια της Αιγύπτου καθώς και με τους θρησκευτικούς εορτασμούς. Όπως το Ραμαζάνι που είναι ένα μήνα κάθε χρόνο, αλλά αλλάζει και έχει ένα μήνα νηστεία. Οι Χριστιανοί Κόπτες γιορτάζουν για παράδειγμα τα Χριστούγεννα¹⁷⁷⁵.

¹⁷⁷³ Η Αιγυπτιακή Επανάσταση του 1952 (23 Ιουλίου) που άρχισε με ένα στρατιωτικό χτύπημα πραξικόπημα πραγματοποιήθηκε από μια ομάδα στρατιωτικών που ονομάζονταν «The Free Officers Movement». Η επανάσταση στόχευε αρχικά στη ανατροπή του «Βασιλιά Farouk I». Εντούτοις, η επανάσταση είχε περισσότερες πολιτικές φιλοδοξίες και κινήθηκε σύντομα προς την κατάργηση της συνταγματικής μοναρχίας και στην καθιέρωση της δημοκρατίας. Στις 18 Ιουνίου 1953 καθιερώθηκε η Αιγυπτιακή Δημοκρατία.

¹⁷⁷⁴ Η απελευθέρωση της Αιγύπτου από τη Μ. Βρετανία έγινε στις 22 Φεβρουαρίου 1922 και η αποχώρηση των Βρετανικών Στρατευμάτων από την Διόρυγα του Σουέζ στις 13 Ιουνίου 1956.

¹⁷⁷⁵ (...) Κοιτάτε να δείτε πάνω από θρησκευτικά, βοηθάνε σε κάποια πολλά πράγματα. Παράδειγμα φωνάζουμε να γίνει κάποιο τζαμί να προσεύχονται οι άνθρωποι. Έχουμε μια σχέση με την ελληνική εκκλησία με τον Πατριάρχη[η], που μας καλεί κάθε χρόνο σαν μετανάστες, συζητάμε τα προβλήματα και τα λοιπά. Έχουμε κι εμείς δύο είδη αιγυπτ[ίων] έχουμε Coptes χριστιαν[ούς] που είναι λιγότεροι, και Μωαμεθανοί. Οι Coptes έχουνε την δικιά τους εκκλησία που τώρα ξεκινάνε να την κάνουνε μετά από μεγάλο Γολγοθά αλλά και οι Μωαμεθανοί που προσπαθούν να ένα τζαμί κι αυτοί και ένα χώρο [για] νεκροταφείο να θάβουν τους [δικούς τους] (...) (Yousef, εκπρόσωπος της Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta).

5.1.6. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ «ΕΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

Οι πλειοψηφία των εργαζομένων μεταναστών από την Αίγυπτο που είναι μέλη στην «Ενώση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» πιστεύουν ότι στα θέματα των αμοιβών, των εγγράφων παραμονής και σε θέματα απολύσεων χωρίς αποζημίωση κ.λπ. όταν κάποιος τους απευθυνθεί στους εκπροσώπους της θα τον βοηθήσουν. Πρέπει να σημειωθούν δύο σημαντικές παρατηρήσεις: πρώτον, η πλειονότητα συνεντευξιαζόμενων μελών της «Ενώση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» απασχολούνται σε μη-χαμηλού κύρους εργασίες σε αντίθεση με τα μη μέλη, καθώς και δεύτερον, διαχωρίζουν τη θέση τους αλλά και την όποια βοήθειά τους μπορούν να λάβουν, από τον οποιονδήποτε συμπατριώτη τους χωρίς έγγραφα παραμονής. Κατά τη γνώμη των περισσότερων, όντως βοηθά η «Ενώση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» αλλά κυρίως τους έχοντες έγγραφα μετανάστες από την Αίγυπτο¹⁷⁷⁶.

Εντούτοις, πολλοί από τα μέλη της «Ενώσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» τόνιζαν τις δυσλειτουργίες που αντιμετωπίζει τώρα ο σύλλογος¹⁷⁷⁷. Ένα μέρος των συνεντευξιαζόμενων ανέφερε ότι επιδιώκουν να συμμετέχουν στην «Ενώση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» διότι θέλουν να δίνουν βοήθεια στα άλλους συμπατριώτες τους, ενώ άλλοι, γιατί συναντούν τους συμπατριώτες τους, μιλούν την ίδια γλώσσα, και τρώνε το ίδιο φαγητό. Βασικά θέματα που τους απασχολούν ώστε να γίνουν μέλη είναι τα προβλήματα για τα χαρτιά και τα ένσημα καθώς και για τις αμοιβές^{1778, 1779, 1780}. Στην συντριπτική τους πλειονότητα τα μέλη της «Ενώσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» ανέφεραν ότι είναι μια μορφή εργασιακής αντιπροσώπευσης και ότι εάν δεν μπορούν να επιλύσουν το πρόβλημα μόνοι τους θα στραφούν για βοήθεια στο σύλλογο^{1781, 1782}. Τα μέλη

¹⁷⁷⁶ (...) Ε. ναι, βέβαια. Κανονικά, [θα πρέπει] κι αυτός να πάει [στην] επόπτη εργασία[ς], αν είναι νόμιμος και αυτά, θα πει είμαι έτσι κι έτσι, κι έτσι. Κι αυτοί [το] ίδιο θα [τον] βοηθήσουνε. Δεν [τους] αφήνει ο Yousef έτσι (...) (Tarek, ετών).

¹⁷⁷⁷ (...) Αλλά τώρα δεν δουλεύει τώρα καλά, καλά η «Ενώση [Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta]». Τα τελευταία χρόνια έχει πρόβλημα με τα μέσα το (...) (Tarek, ετών 37).

¹⁷⁷⁸ (...) Προβλήματα για την δουλειά, την εργασία, δεν έχουμε άλλα, και όλα τα [άλλα] παιδιά, αυτό είναι το πρώτο και [το] τελευταίο θέμα (...) (Tarek, ετών 37).

¹⁷⁷⁹ (...) Είναι ένα[ς] τρόπο[ς] ενότιτας [με] τους πατριώτες, δηλαδή [με] τους ίδιους με τους ίδιους ανθρώπους από την ίδια χώρα που μπορούν να βοηθήσουν και να [υπάρξει] αλληλεγγύη, κάποιος που χρειάζεται κάτι (...) Και από τις γνωριμιές [και] μόνο, μπορεί κάποιος να βοηθήσει άλλον προσωπικά, δηλαδή εγώ, αν δεν δουλεύω μπορεί να βρω ένα φίλο εδώ και να μου βρει μια δουλειά (...) (Mohamed, ετών 45).

¹⁷⁸⁰ (...) [Δεν πήγα στην «Ενώση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» μόνο λόγω της έλλειψης δικαιωμάτων]. «El Rapta» σημαίνει, όλοι δεμένοι, η λέξη «El Rapta» στα αραβικά σημαίνει ένωση (...) Εμείς βρήκαμε πολλούς νόμους [που] βγαί[ανε], εγκύκ[λιοι] συνεχίσια, και πολλά άρθρα για τα δικαιώματα, [τα] τελευταία χρόνια, επτά χρόνια, όταν θες άσπρη κάρτα και πράσινη κάρτα, και πολλοί [άνθρωποι από την Αίγυπτο] δεν ξέρ[ανε] [τον] νόμ[ο] και πατήσανε το λάθος, και πήγανε, μπορεί να πήγανε φυλακή, μπορεί να τον πήγανε η αστυνομία στη φυλακή, χωρίς, χωρίς να καταλαβαίνει τίποτα. Και το υπουργείο [μας] είπε [η El Rapta] να φροντίσετε να διορίσετε [το μάθουν όλοι οι] Αιγύπτιοι, [σαν] διαφήμιση αυτά τα πράγματα, και το νόμο και να αναγνωρί[ζουν] και να βοηθά[τε] τους ανθρώπ[ους]. Και βρήκαμε [εμείς] κάτι [για] να βοηθάμε τον εαυτό μας από το νόμο, τις άδειες παραμονής, και άδειες εργασίας, από το[ς] εργοδότες που δεν δίνουν [τα] δικαιώματά στους άλλους, κάποιος που έχει πρόβλημα, πολιτ[ιστικά] γιορτές και τέτοια πράγματα, να [γιορτάζουμε] να τρώμε μαζί στο Ρομαζάνι και τα κάνουμε αυτά (...) (Essam, ετών 52).

¹⁷⁸¹ (...) [Αν έχω πρόβλημα στη δουλειά και δεν μπορώ να το λύσω με το αφεντικό] θα πάω στην «Ενώση [Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta]» να με βοηθήσουν. Αλλά, μόνο ο κύριος Yousef. [Α]ς αρω μπορεί να βοηθήσει, οι άλλ[οι] δεν μπορ[ούν] να κάνουν τίποτα. Γιατί αυτός είναι ο υπεύθυνος, και αυτό είναι το πρόβλημα [τις] Ένωσις (...) (Tarek, ετών 37).

¹⁷⁸² (...) Ο σύλλογος[ς] βοηθάει εδώ πολύ τα παιδιά, μαθαίνει τα παιδιά κάνουνε, μαθαίνει τα παιδιά πώς να κάνουν, κι εάν κάποιος θέλει δουλειά, και μέσα από αυτή μπορεί να βρει δουλειά (...) Σε εργασία και, να ξέρουμε, από το, άμα είναι σύλλογος[ς] ξέρει καλά τι να πρέπει να φτιάχνουμε, τι πρέπει να δώσουμε (...) [στις] Δημόσι[ες] υπηρεσίες (...) (Hesham, 45).

ανέφεραν ότι πιστεύουν ότι σε ενδεχόμενο πρόβλημα, θα πάρουν τηλέφωνα, θα ανοίξουν τα βιβλία, θα πάνε στο εργοδότη, θα πάνε στο Δήμο. Και θα βοηθούσε γενικότερα. Για τον εκπρόσωπο της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», όπως προαναφέρθηκε, εκφράζονται με θετικό τρόπο^{1783, 1784}.

Παλαιότερα, ανέφεραν ότι πλήρωναν όλοι συνδρομή ενώ όχι πλέον. Παράγοντες όπως διαφορές και διαμάχες αναμεταξύ τους καθώς και τα οικονομικά προβλήματα έχουν δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα στη λειτουργία της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta». Κάποιοι ανέφεραν ότι έχουν αποστασιοποιηθεί έχοντας να επισκεφτούν την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» ή να συναντήσουν τον εκπρόσωπό έξι-εφτά μήνες ή ένα έτος, τονίζοντας ότι αντιμετωπίζουν προβλήματα για αυτό δεν κάνουν συναντήσεις. Την περίοδο της έρευνας η επόμενη συνάντηση της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» θα ήταν τον Οκτώβριο μετά το Ραμαζάνι^{1785, 1786}. Κάποιοι από τα μέλη θεωρούν ότι εάν ήταν πιο ενεργή και μαζική η κινητοποίηση και η συμμετοχή των μεταναστών από την Αίγυπτο, θα επιλύονταν και άλλα προβλήματα όπως η μετακινήσεις τους στην πατρίδα. Τα συναισθήματα ασφάλειας και σιγουριάς ήταν αυτά που χαρακτήριζαν την ιδιότητα μέλους όσων συμμετείχαν στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta». Πολλοί μετέφεραν ότι αναρωτιούνται μέλη και μη μέλη «γιατί σταματήσατε, θέλαμε να βλέπουμε με τους νόμους τι να κάνουμε». Δουλειά κάποιοι ανέφεραν ότι δεν έβρισκαν (κάτι που ήταν αντιφατικό), ούτε δάνειζαν χρήματα. Εντούτοις μοίραζαν ρούχα και φαγητό στα υπο-κράτηση άτομα¹⁷⁸⁷. Όπως προαναφέρθηκε τόσο τα οικονομικές δυσχέρειες όσο και η ανασφάλειας αναγκάζει πολλούς μετανάστες από την Αίγυπτο να εργάζονται σε δυο δουλειές, απομακρύνοντας τους από την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» και γενικότερα από τις συλλογικότητες¹⁷⁸⁸.

Κάποια από τα μέλη σημείωσαν τα προβλήματα της κατανόησης της ελληνικής γλώσσας που τους αποτρέπουν να συμμετάσχουν εάν τους ζητηθεί¹⁷⁸⁹. Ο Hesham (ετών, 45) τονίζει ότι παρέχουν βοήθεια και εκτός της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» σε συμπατριώτες

¹⁷⁸³ (...) Και, ξέρει, ξέρει πολλά πράγματα, ξέρει, και στον Αίητους, όλα τα ξέρει (...) Στο τελευταίο πρόβλημα [με] τ[α] ένσημα, είχα πρόβλημα στα ένσημα και δεν [ή]ξερα[ν] πότε θα πληρων[ε], γιατί το έχασα, πριν, και εγώ ρώτα[να] τον κύριο Yousef, κάθε μέρα εγώ, [έ]παιρνα τηλέφωνο, και ρώτα[να] το ένα και το άλλο [στον κύριο Αάαρσ], και σε δυο μέρες, στο τέλος τελείωσε το πρόβλημα (...) (Tarek, ετών 37).

¹⁷⁸⁴ (...) Τα παιδιά λένε [ο] ένα[ς] [στον άλλο[ν]]. [Οι] ξένοι λένε [ο] ένα[ς] [στον άλλο[ν]] πρέπει να έχεις ένσημα για να κάνεις αυτά. Και τελικά ο κύριος Yousef μας έμαθε πολλά πράγματα. Μας έχει μάθει σε πολλ[ούς] πολλά πράγματα. Αληθώς λέει, πριν τόσα χρόνια, όποιος δεν έχει ένσημα δεν μπορεί να κάνει άδεια παραμονή[ς]. Τότε εμείς κάναμε άδεια παραμονής χωρίς ένσημα. Αλλά μετά, κράταγε ο Αίητος τα χαρτιά όλου του κόσμου, και οι μετανάστες και τα παιδιά και [από] όλους και ζήτησε ένσημα, ζήτησε. Και φορολογική δήλωση, ζήτησε. Αλλά στην αρχή εμείς δεν τα κάναμε για να κάνουμε τη δουλειά μας (...) (Hesham, 45).

¹⁷⁸⁵ (...) Εμείς δυο-τρία χρόνια πάει καλά [η] «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» αλλά τον τελευταίο χρόνο τα παιδιά ήθελαν να πάνε πάνω στην Ένωση, και ήθελαν να αλλάξουν, αυτόν που είναι εκεί, και κάνουν τα δύο μαζί φασαρία και όλα σταμάτησαν. Τους τελευταίους έξι-εφτά μήνες. Μόνο στο τηλέφωνο (...) (Tarek, ετών 37).

¹⁷⁸⁶ (...) Αλλά, δεν λειτουργεί καλά, αυτή η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», δεν λειτουργεί πολύ καλά. Επειδή κάθε ένας έχει τη δουλειά του, και δεν κάνει, και δεν κάνει τη βοήθεια που νομίζουμε ότι θα κάνει (...) (Hesham, 45).

¹⁷⁸⁷ (...) Πολύ ευχεμένος: είμαι που [η] «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», δεν δουλεύει καλά, δεν πάει καλά. Γιατί [εμένα] μ' αρέσει πάρα πολύ να βοηθώ τους άλλους (...) (Tarek, ετών 37).

¹⁷⁸⁸ (...) Τελευταία που είναι, πολλ[ά] άτομα που δεν έρχονται, [τα] τελευταία δυο χρόνια, τρία χρόνια, τρέχουν όλοι να φάνε ψωμί, αυτό[ς] που δουλεύει το πρωί μαγαζός, πάει το βράδυ να κάνει ιδιαίτερη, άλλη δουλειά, να κάνει από πλακάκια μέχρι να βάζει ένα σπίτι, και έρχεται μια φορά κάθε τρεις-τέσσερις μήνες, για δέκα λεπτά και φεύγει, και πληρώνουν μια φορά, δεν πληρώνουν την άλλη (...) (Essam, ετών 52).

¹⁷⁸⁹ (...) Προσωπικά εγώ, το πρόβλημα, το προσωπικό πρόβλημα με τη γλώσσα δεν μου δίνει τη δυνατότητα να μπορώ να βοηθήσω πολύ καλά και να νιώ[θω] [ότι] δεν θα είμαι ενεργός εκεί που θα πάω και γι' αυτό μερικές φορές διστάζω να πάω (...) (Mohamed, ετών 45).

τους δείχνοντας αλληλεγγύη¹⁷⁹⁰. Σχετικά με θέματα προσωπικής βοήθειας της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» μπορούν να βρουν εργασία πιστεύουν τα μέλη αν και κάποιιοι είναι της άποψης ότι καλό θα είναι ο καθένας πριν πάει στον σύλλογο για δουλειά να ρωτάει το φιλικό του δίκτυο¹⁷⁹¹. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι παρατηρήθηκε μια μετατόπιση των ευθυνών στα μέλη, από άτομα της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» τα οποία επιφορτιζόταν συχνά με την ενημέρωση-ειδοποίηση του συλλόγου ή άλλες δραστηριότητες καθώς και για το ότι έπρεπε οι ίδιοι να καταβάλλουν χρήματα¹⁷⁹². Επιπλέον, σημαντικό μέρος των δραστηριοτήτων της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» σχετίζεται με τις θρησκευτικές γιορτές είτε των Μουσουλμάνων είτε των Χριστιανών μελών¹⁷⁹³. Περαιτέρω, πρέπει να σημειωθεί ότι η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» συνέβαλε καθοριστικά μαζί με τον Συνήγορο του Πολίτη στην καταγγελία και αναγνώριση των ασφαλιστικών υποχρεώσεων των αργαζομένων μελών στο αραβικό σχολείο¹⁷⁹⁴. Το ίδιο ανέφεραν και άλλα μέλη για την βοήθεια που ζήτησαν από την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta»¹⁷⁹⁵.

5.1.7. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ «ΕΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

Η πλειοψηφία των συνεντευξαζόμενων από την Αίγυπτο, αν και εξέφραζαν προσωπική εκτίμηση στον εκπρόσωπο της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», Yousef, δεν ήταν μέλη. Αντιθέτως, δεν πιστεύουν ότι μέσω της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» μπορεί να επιτευχθεί οποιοσδήποτε στόχος εργασιακών δικαιωμάτων και προτιμούν να ασχοληθούν και να αυτό-βοηθηθούν¹⁷⁹⁶. Η συντριπτική πλειονότητα των συνεντευξαζόμενων από την Αίγυπτο δεν ήταν μέλη στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» διότι πιστεύουν

¹⁷⁹⁰ (...) Κοίταζε, και εκτός από [την] [«Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta»] [βοηθάμε] αμέσως. Χωρίς να ξέρω, [εάν] είναι σε «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» [ή] δεν είναι σε «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», άνθρωποι είμαστε (...) (Hesham, 45).

¹⁷⁹¹ (...) Αυτά άμα μιλάς καλά και έχεις πολλούς φίλους, τα βρίσκεις μόνος σου αυτά (...) (Hesham, 45).

¹⁷⁹² (...) Είναι σαν ένωσή, που όλοι είμαστε μαζί, [αλλά εγώ] κουράζομαι για να μαζέψω τον κόσμο. Αλήθεια, προσωπικά. Και πληρώνω από την τσέπη μου από [την] τσέπη μου πολλές φορές (...) Κουράζομαι για να μαζέψω τον κόσμο, δηλαδή έχουμε κάτι, [μια] γιορτή πρέπει [να ενημερώσω] σήμερα, να πάω σε σπίτι[α], να γράψω σε κομπιούτερ, [ότι] [π]ρέπει να 'ρθούνε τα παιδιά από τότε έως τότε. Έχουμε συνέλευση και πρέπει να μ'ιρσώ μαζί τους (...) (Essam, ετών 52).

¹⁷⁹³ (...) Και το κάνουμε [με την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta»] μια φορά στο Ραμαζάνι, μια, ένα μεγάλο τραπέζι για τα παιδιά και όλοι τραγουδάνε, και τέτοια, αλλά τώρα δεν έχει τίποτα (...) (Tarek, ετών 37).

¹⁷⁹⁴ (...) Εμείς στην «El Rapta», εμείς συζητάμε τους νόμους πιο πολύ, μα βοηθάνε, υπάρχουν, οι «Γιατροί Χωρίς Σύνορα», κάπ δικηγόροι, [από τον] «Συνήγορο του Πολίτη» μας βοηθούν πάρα πολύ», για [τα] προβλήματα που είχαμε στο [αραβικό] σχολείο, με το ΙΚΑ και τέτοια. Ξέρουμε που είναι, που πάμε εμείς. Καθόμαστε το συζητάμε και ξέρουμε ποι[ος] έχει πιο πολύ δύναμη. Μέχρι τα υπουργεία, ποιο υπουργείο μας δίνει [πιο πολλή] δύναμη, μας δίνει χέρι, μας βοηθάει οικονομικά (...) (Essam, ετών 52).

¹⁷⁹⁵ (...) Για [τα] ένσημα, δεν κολλά[γα]νε σε κάποιο παιδιά, και κατήργησε το υπουργείο Εξωτερικών τα χαρτιά και τα χαρτιά (...) Και ο Συνήγορος του Πολίτη, τα πήρασαν τα χαρτιά (...) Για καταγγελία, για μένα και όλα τα παιδιά στο Αραβικό σχολείο. Κάνανε καταγγελία, αλλά [ήγνε] μέχρι [το] υπουργείο Εξωτερικών και μετά σταματ[ούστε] (...) Πήγαμε με τον Yousef στο Συνήγορο του Πολίτη, έκανε μεγάλη βοήθεια ο Yousef που μας έστειλε εκεί, και τελικά κάναμε τη δουλειά μας (...) (Hesham, 45).

¹⁷⁹⁶ (...) Εκεί, δεν θα βοηθήσουνε, με τίποτα. [Τους] ξέρω. Ξέρω τον Yousef. Ήτανε πριν [άλλος], πριν το[ν] Yousef ήτανε [άλλος]. Για να ξέρεις κάτι, ό[ταν] κάποιος κάνει σε μια καρέκλα, δεν θα βοηθήσει κανένα[ν]. Αυτός χρειά[ζεται] να προσέχει τη[ν] καρέκλα που κά[θεται]. Τίποτ' άλλο. Εσύ από μόνος σου, θα τρέξει εκεί, στο Υπουργείο, θα τρέξε[ς] μόνο σου για να βοηθήσεις τον εαυτό σου (...) (Ashraf, ετών 42).

ότι δεν μπορούν να κάνουν κάτι για τα προβλήματά τους¹⁷⁹⁷. Για εκείνους η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» δεν αποτελεί μια μορφή εργασιακής αντιπροσώπευσης και δεν θεωρούν ότι θα τους βοηθήσει σε ένα εργασιακό τους πρόβλημα. Έχοντας οι περισσότεροι πάνω από οκτώ χρόνια παραμονής στην Ελλάδα, προσπάθησαν να προσαρμοστούν στις διαδικασίες και να τις κατανοήσουν και προτιμούν να πράξουν ατομικά όσον αφορά τα εργασιακά τους δικαιώματα, πιστεύοντας ότι οι επίσημοι ελληνικοί φορείς θα είναι πιο αποτελεσματικοί¹⁷⁹⁸. Το ευρύτερο φιλικό δίκτυο είναι μέλη στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» δεν θα προσκάλεσαν κάποιον που δεν ήταν μέλος, να συμμετάσχει. Η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» δεν μπορεί να διεκδικήσει δικαιώματα και να επιλύσει εργασιακά προβλήματα των Αιγυπτίων Εργαζομένων. Και οι περισσότεροι ανέφεραν ότι ο λόγος ύπαρξής της είναι για την προσωπική ικανοποίηση όσων συμμετέχουν σε εκλεγμένες θέσεις¹⁷⁹⁹.

Πιστεύουν ότι ο εργαζόμενος από την Αίγυπτο, πρέπει να διεκδικεί και να μάθει να διεκδικεί τα εργασιακά και νομικά του δικαιώματα μόνος του, χωρίς την οποιαδήποτε συνδρομή άλλου προσώπου¹⁸⁰⁰. Κάποιοι προέβαλαν και προσωπικές εμπειρίες για την μη-βοήθειά τους από την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta»¹⁸⁰¹. Πολλοί ανέφεραν ότι δεν ζήτησαν βοήθεια από την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» ποτέ. Προτιμούν είτε μόνοι τους, είτε από έναν φίλο τους να ζητήσουν κάποια βοήθεια, αλλά από την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», όχι. Παράλληλα, ένα μέρος των συνεντευξιζόμενων εξέφρασε την πεποίθηση ότι είναι σημαντικό για ένας εργαζόμενος μετανάστης από την Αίγυπτο να είναι μέλος της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», με την προϋπόθεση ότι θα τον βοηθήσουν. Δεν αρκεί να είναι κανείς παθητικό μέλος, τυπικά όταν έχει προβλήματα, και να συμμετέχει σε συνεδριάσεις και να ψηφίζει μόνο. Πρέπει να σημειωθεί Κάποιοι δεν γνώριζαν που βρίσκονταν τα γραφεία της «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», καθώς δεν είχαν πάει ποτέ εκεί, εντούτοις, γνώριζαν των εκπρόσωπό της. Είναι σημαντικό να αναφερθεί πώς η πλειοψηφία των μη-μελών της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», δεν έχουν ακούσει ή γνωρίσει κάποιον που έχει βοηθηθεί από την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta». Για παράδειγμα άτομα σημείωναν ότι δεκαεπτά χρόνια στην Ελλάδα, δεν έμαθαν κάτι και ότι ο προηγούμενος, πριν τον τωρινό εκπρόσωπο, χρησιμοποιούσε μη-τυπικά μέσα για να βοηθήσει τους συμπατριώτες του που

¹⁷⁹⁷ (...) Γιατί δεν θα κάνουν τίποτα (...) (Hesham, ετών 4).

¹⁷⁹⁸ (...) Πιστεύω όχι. Τόσα χρόνια που πέρασα εδώ, που έχει προβλήματα, με τους ξένους, με, με κάθε Rapta, 'ντάξει, πιστεύω όχι. Καλύτερα να πάω εγώ στο ΙΚΑ, να κάνω, ή να [κάνω] καταγγελία, να πάω στο [v] ΟΑΕΔ. Μπορεί εκεί να βοηθήσουν (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁷⁹⁹ (...) Κάθε ένας του αρέσει να [κάθεται] σε μια καρέκλα και μόνο να μιλάει. Αυτό το ξέρω. Σαν το όλο που είναι [η] κυβέρνηση, σ[ε] δ[ί]ες τις πατιόδες. Στη [v] κυβέρνηση μιλάνε, τίποτα [δεν] [λέν]ε, αλλά να κάνουνε κάτι, όχι (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁸⁰⁰ (...) [Να τα διεκδικεί μόνος του]. [Να μάθει να πηγαίνει να κάνει καταγγελία στο ΟΑΕΔ]. Αυτό είναι. Καλύτερα να πάει μόνος του, και εδώ στο [v] ΟΑΕΔ, πιστεύω είναι. [ο] ΟΑΕΔ, βοηθάει πιο καλύτερα από [την] «El Rapta» (...) (Asraf, ετών 42).

¹⁸⁰¹ (...) Όχι, όχι. Αφού δεν βοηθάνε, εκεί όταν [με] πιάσ[α]νε [κάποιον] ξέρεις, [η] αστυνομία και ήμουν στο Αλλοδαπών. Και δύο (2) βδομάδες, και δε ήρθ[ε] κανένας να πει, -μπορεί να χρειάζεται [ο] άνθρωπος ένα πιάτο φαγητό, ή ένα πακέτο τσιγάρα, ή ένα καφέ. Δεν ερχ[ό]ν[τα]ν κανένας. -Τώρα, θα με βοηθήσουν σε άλλα [v] προβλήματα; (...) (Ashraf, ετών 42).

απευθύνονταν σε εκείνον¹⁸⁰². ¹⁸⁰³ Επιπλέον, άλλοι απέρριπταν οποιαδήποτε πιθανή βοήθεια «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta»¹⁸⁰⁴, ¹⁸⁰⁵.

Τώρα αναφέρουν ότι αυτό δεν συμβαίνει αλλά παράλληλα δεν μιλούν με μέλη ή εκπροσώπους της «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta». Όσοι δεν είναι μέλη και έχουν και τον αδελφό τους μαζί δεν είναι μέλος ούτε εκείνος, για τους ίδιους λόγους. Οι περισσότεροι θα χαρακτήριζαν την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» ως σύλλογο και όχι συνδικάτο, καθώς δεν εκπροσωπεί κανένα συγκεκριμένο επάγγελμα, αλλά είναι για την προώθηση ή διεκδίκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων από την Αίγυπτο, χωρίς ωστόσο να προσφέρουν την αναμενόμενη βοήθεια. Αν μάλιστα χρειάζονταν δουλειά ή χρήματα θα προτιμούσαν να πάνε σε ένα φίλο τους γιατί η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» τίποτα δεν θα κάνει. Επιπλέον, όταν θέλουν μια συμβουλή γενικότερα ή για τα έγγραφα ή τα εργασιακά τους δικαιώματα προτιμούν να συμβουλευονται ρωτάτε φίλους, τους ή ηλικιωμένους με εμπειρία ή ένα δικηγόρο. Τονίζουν ότι ο δικηγόρος γνωρίζει τα πράγματα πολύ καλά ή άλλοι που διαβάζουν ελληνικά από την εφημερίδα ή διαβάζουν μόνοι τους μια εγκύκλιο ή ένα νόμο.

Επιπροσθέτως, αναφέρουν ότι η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» δεν μπορεί να βοηθήσει κάποιον με τα έγγραφα διαμονής του στη χώρα. Όπως προαναφέρθηκε πολλοί εργαζόμενοι μετανάστες μη μέλη τόνισαν ότι θα ήταν καλύτερο να μάθει κανείς να διεκδικεί τα δικαιώματά του μόνο του. Σημαντικό μέρος των συνεντευξιαζόμενων τόνισε ότι θα συμβούλευαν έναν συμπατριώτη τους να μην απευθυνθεί στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» για οποιαδήποτε βοήθεια, αλλά να ρωτήσει ανθρώπους από το ευρύτερο φιλικό ή συγγενικό του περιβάλλον.¹⁸⁰⁶ Το ίδιο θα συνέβαινε και στην περίπτωση των νεοεισερχόμενων¹⁸⁰⁷. Οι περισσότεροι

¹⁸⁰² (...) Μέχρι τώρα, πέρασα[ν] δεκαεφτά (17) χρόνια, και δεν άκουσα, ούτε, έχει προβλήματα με τον κόσμ[ο] πολλοί, πολλούς, δεν άκουσα μία φορά. [να] βοηθήσουν με ένα, ένα πρόβλημα. Και όταν, παλιά ήτανε [άλλος] και ήτανε, κρατ[ίσσε] [την] «El Rapta». Για να, να σε βοηθήσει, θα πάρει και αυτός λεφτά. [Στην Ένωση Εργαζομένων Αιγυπτίων]. Για να σε βοηθήσουν παίρνουν λεφτά. Να σου πω, εγώ θα πάω αυτό, πρέπει να, να λαδώ[σ]ω, να λαδώσει αυτός, να λαδώσει άλλο, ένα φάκελο [ο] άλλος, για να αγοράσει αυτά. Αυτό [είναι] που γίνεται στη[ν] «El Rapta». Αυτό που [είναι] αλήθεια που σου λέω τώρα (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁸⁰³ (...) Δεν νομίζω. Γιατί όλοι μας, όπως είπα, κάθε ένας έχει το πρόβλημά του, καταλάβει. Αυτό θα είναι μόνο έτσι, όνομα, [σαν] φωτογραφία, ξέρεις πάνε για καλό ζέρω 'γω μιλάνε ζητάνε αλλά να σηκώνει κάποιος να παίρνει ένα τηλέφωνο, να βοηθάει τον έναν να βοηθάει τον άλλο, να πάει μαζί του στο εργοστάσιο, αν για το αφεντικό, να πάει μαζί του στο ΙΚΑ να μιλήσει, να βοηθήσει, δεν νομίζω. Δεν νομίζω (...) (Ali, ετών 47).

¹⁸⁰⁴ (...) Όχι, όχι δεν ασχολούνται γιατί, να σου πω κάτι, αυτοί οι άνθρωποι που είναι μέσα στην «El Rapta», που είναι, διοικη[έ]ς, διοικη[έ]ς, πώς το λένε, ή εκπρόσωπο[ι], δεν έχουνε χρόνο, αυτοί θέλουνε για τον εαυτό τους να δουλεύουνε κι αυτοί, δεν κάθονται να λύσουν προβλήματα, και αυτοί έχουνε προβλήματα (...) Δεν, δεν είχα μια εμπειρία, μαζί τους που να με βοηθήσουνε, να με βοηθήσουνε, με Mohamed, κοίταζε να δεις, αυτά είναι τα δικά σου δικαιώματα, ένα αυτό. Και [αν] έχω πρόβλημα εγώ, το λύνω μόνος μου. Κανένας δεν έκατσε μαζί μου, για να μου λύ[σ]ει το πρόβλημα. Μόλις βρισκανε ότι ήμουνα απέναντι απ' τη, απ' τη Λιβυκή Πρεσβεία, όλοι πήγανε πίσω. Δεν μπορούμε Mohamed να σε βοηθήσουμε. Ε, εντάξει που είναι [η] «El Rapta», που είναι αυτό, όχι, εγώ ένιωθα ότι, εγώ άλλαξα σπίτι, από φόβ[ο] μου, δεν είχα χαρτιά, άλλαξα σπίτι (...) (Mohamed, ετών 51).

¹⁸⁰⁵ (...) Δεν βλέπω ούτε άκουσα, αυτός ο Yousef, να σου πω, εγώ δεν το[ν] είδα ούτε δυο δευτερόλεπτα[ς], το[ν] είδα ούτε δυο δευτερόλεπτα[ς], Έρχεται για δουλειά αυτός. Να σου πω τώρα, κι αυτός κάνει [τη] δουλειά του (...) Μια φορά δυο δευτερόλεπτα[ς]. Έρχεται να αφήσει κάτι χαρτιά, γιατί αυτός πάει, έχει κόσμο. ντάξει, κι εμείς, δεν έχουμε, δεν έχουμε δικ[αί]ωμα να πάμε σε από[ν]η, ντάξει, αλλά αυτός έχειται μόνο για αυτούς που έχουν ελληνική υπηκοότητα (...) εγώ δεν μπορώ να πάω, να πάω να ψηφίσω, δεν μπορώ, δεν έχω ούτε κάρτα ούτε τίποτα (...) Πέρασε και έφυγε, ένα χρόνο τώρα, δεκατέσσερα χρόνια μία φορά τον είδα (...) (Samir, ετών 44).

¹⁸⁰⁶ (...) Καλύτερα να ρωτήσει φίλους του. Γιατί [η] «El Rapta» δεν υπο[ρ]εί δεν θα προσφέρει καλά, δεν θα, τι να, τι να κάνει. Μπορεί. Μπορεί. Αλλά δεν ξέρω. Μπορεί. Μπορεί. [η] «El Rapta» μπορεί να βοηθάνε [τη]ν κυβέρνηση, γιατί, εγώ δεν μπορώ να πάω στην κυβέρνηση[ση], στον πρωθυπουργ[ό], η [στον] Υπουργ[ό] να πάω εγώ να μιλάω μαζί του. Μπορεί η «El Rapta» να [πηγαί]νει. Μπορεί να μιλάει αλλού. Αλλά για μένα, για να μιλάω μαζί του, είναι δύσκολο (...) (Mohamed, ετών 47).

των μη-μελών της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» ανέφεραν ότι έμαθαν ρωτώντας μόνοι τους τι είναι ΙΚΑ, ή τι είναι ένσημα, ή τι είναι ΟΑΕΔ, ή τι είναι επίδομα και το λένε στους νεότερους ή τους ωθούν να το μάθουν μόνοι τους ρωτώντας¹⁸⁰⁸. Ουσιαστικά οι πλειοψηφία πιστεύει ότι ο εργαζόμενος μετανάστης από την Αίγυπτο πρέπει μόνος του να μάθει τις διαδικασίες, τα δικαιώματά του και να τις διεκπεραιώνει και να τα διεκδικεί αντίστοιχα^{1809, 1810, 1811}. Επίσης υπάρχει μια άποψη από πολλούς συνεντευξιαζόμενους ότι οι εκπρόσωποι της «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» και γενικότερα όσοι ασχολούνται με τις συλλογικότητες¹⁸¹² αρέσκονται απλά στο να θεωρούνται «πρόεδροι». Υπήρξε και μια μικρή μερίδα που δεν ήταν μέλη στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» αλλά λόγω έλλειψης χρόνου¹⁸¹³ δεν είχαν γίνει μέλη. Πιστεύουν ότι η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» ίσως να μπορεί να συμβάλλει μερικώς ως προς την επίλυση κάποιων εργασιακών προβλημάτων χωρίς ωστόσο να είναι βέβαιοι. Άλλοι συνεντευξιαζόμενοι αν και δεν απέκτησαν ιδιότητα μέλους για τον ίδιο λόγο, δεν δέχονται ότι υπάρχει ουσία από τη συμμετοχή κάποιου στην ένωση, καθώς δεν λύνουν τα προβλήματα¹⁸¹⁴.

Εντούτοις, πρέπει να σημειωθεί ότι ακόμα και όσοι δεν αντιμετωπίζουν με πλήρη άρνηση την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», θεωρούν ότι είναι καλύτερο να επιλύει ή να προσπαθεί να επιλύσει κανείς μόνος του τα προβλήματά του¹⁸¹⁵. Γενικά, οι συνεντευξιαζόμενοι εργαζόμενοι από την Αίγυπτο φαίνεται ότι δεν θεωρούν σημαντικό το να είναι κανείς μέλος στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta». Μπορεί να προσφέρουν συμβουλές καθώς έχουν πείρα, αλλά καλύτερα είναι να επιδιώκει κανείς μόνος του να βρει λύση ή να λάβει τα δικαιώματά του¹⁸¹⁶. Επιπλέον όσοι δεν έχουν απορρίψει την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» αλλά δεν έχουν γίνει και μέλη, θεωρούν ότι είναι μια μορφή εργασιακής αντιπροσώπευσης αλλά

¹⁸⁰⁷ (...) Μέχρι τώρα αυτή τη στιγμή [έρχεται] κάποιος, και όταν έρθει, και χρειάζεται να φτιάξει κάτι ρωτάει εμάς. Τι μπορεί να κάνει και αυτά. [Και] είπα εντάξει, -Περιμένε να πάρω τηλεφωνο στο[ν] άλλ[ο], πρέπει να πάρω στο[ν] δικηγόρο[ν] να ρωτήσω, έτσι κάν[ουν], έτσι. [Καλύτερα να το ψάχνει μόνος του και όχι στην «El Rapta»] (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁸⁰⁸ (...) Τ[α] έμαθα από φίλους ήτανε [εδώ] παλιά. [Τώρα ξέρω να κάνω καταγγελία μόνος μου, να πάω στον ΟΑΕΔ, να δω τα ένσημα] (...) (Samir, ετών).

¹⁸⁰⁹ (...) Ναι, ναι, όταν, μάθ[εις], όταν μάθ[εις], όταν μάθ[εις] τα ελληνικά, μπορεί να πάει μόνος του. [Και να μην στηρίζεται στην «El Rapta» και σε κάθε «El Rapta»] (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁸¹⁰ (...) Πάω μόνος μου. Όχι, όχι [μέσω «El Rapta»]. Πάω μόνος. Αφού το καταφέρν[ω] (...) Imbrahim (ετών 48).

¹⁸¹¹ (...) Να το λύσει μόνο[ς] του δεν θα βρει άκρη (...) Να αντέξει και να είναι λίγο σκληρός, και θα τα βρει καλύτερα (...) Εγώ θα λύσω το πρόβλημα μαζί σας (...) Ούτε θα πάω στην Προσβεία, ούτε στην «El Rapta», ούτε σε κανέναν. Μόνο άμα ήτανε πάρα πολύ δύσκολα τα πράγματα, θα πήγαινα μαζί με ένα[ν] Ελλη[ν]α, δικηγόρο[ν] (...) (Mohamed, ετών 51).

¹⁸¹² (...) Κοίταξε, καμιά φορά, είναν[ι] άνθρωποι που τους αρέσει να είναι, [πρόεδροι], να ασχολούνται με κάτι και πάνε εκεί (...) Για τίποτα (...) Αυτοί που θα είναι στην «El Rapta», θα ψάχνουνε για, για το δικό τους συμφέρον (...) (Mohamed, ετών 51).

¹⁸¹³ (...) [Δεν είχα χρόνο] (...) Γιατί να μη[ν] πάω; (...) (Mohamed, ετών 27).

¹⁸¹⁴ (...) Είναι πολύ δύσκολη[ν] η ζωή, και εγώ ψάχνω το μεροκάματο, να βγάλω το μεροκάματο, να είμαι συνεπής απέναντι στην οικογένειά μου. Άμα θα πάω σε «El Rapta» σε αυτά, και να μιλάνε αδιές και θεωρίες μόνο. Θεωρίες, Κανένας δεν θα μου λύσει το πρόβλημά μου. Εγώ, τώρα ψάχνω το μεροκάματό μου για να [ε]πιβιώσω. Άμα θα χάσω μια μέρα να [π]άω [στην] «El Rapta» και να μιλήσω, και να μιλάμε, μόνο δεν έχει αποτέλεσμα, καλύτερα [όχι] (...) Δεν λύνουν πρόβλημα. Δεν λύνουν [το] πρόβλημα (...) (Mohamed, ετών 51).

¹⁸¹⁵ (...) Για μένα καλύτερα, άμα μπορείς να τα λύσεις μόνος σου, λύν' τα γιατί δεν μπορούμε κάθε μικρό, και παραμικρό, κάθε ένας να πάει σ[την] «El Rapta», ούτε [για] το μικρό, ούτε [για] το μεγάλο. Άμα είναι κάτι πρά[γ]ματα εκεί, όχι γιατί έχεις ένα κινητό στα χέρια, εγώ έχω και αυτά. -Πήγαινε παιδί μου ρότα, και τι θέλουνε και τι κάνουνε και αυτά. Και κάνε αυτό που θέλουνε. Άμα έχεις δυσκολία, πάμε στο Δημό να σε βοηθήσω. Γενικά ντάξει, αυτός που δεν ξέρει ελληνικά, θα πάει κάποιος να τον κάνει μετάφραση, [από] τη στιγμή που δεν ξέρει ελληνικά, πρέπει, θέλει βοήθεια, [από] την «El Rapta» (...) (Imbrahim, ετών 48).

¹⁸¹⁶ (...) Δεν έχ[ει] τίχ[η] να [ε]ξηγήσω. Ε, καμιά φορά εντάξει, αλλά, ξέρω κι εγώ τώρα. [τα] ξέρω, και άμα κολλάω σε [κάτι] ή ρωτάω τον γαμπρό μου, πάω ρωτάω κάποι[ο] άλλο, ή υπεύθυνο[ς] [με] αυ[τ]ή[ν] τα προβ[λ]ήματα τι πρέπει να γίνει με τον νόμο, ή πώς γίνεται. Πάω σε εκεί στη διεύθυνση, στη[ν] ίδια, στη[ν] υπηρεσία που ανήκει (...) (Imbrahim, ετών 48).

σε πολύ περιορισμένο βαθμό¹⁸¹⁷. Άλλοι ανέφεραν χαρακτηριστικά ότι πρέπει να «ακούσουν» και να «δουν» πρώτα τι έχουν να του πουν στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta»¹⁸¹⁸. Μια μικρή μερίδα συνεντευξιαζόμενων έχοντας διαφοροποιηθεί οικονομικά, επαγγελματικά και κοινωνικά ως προς το κύρος του, από τη συντριπτική πλειοψηφία των εργαζομένων μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αθήνα, διαχωρίζει τη θέση του από το χαμηλό κύρος όσων ασχολούνται με τις συλλογικές οργανώσεις και τους καταλογίζει ευθύνες με μία πατερναλιστική αντίληψη¹⁸¹⁹, και γενικά σημειωνόταν η ανεπάρκεια της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» σε σχέση με τα ελληνικά συνδικάτα^{1820, 1821}.

5.1.8. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ Η ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥΣ

Ένας σημαντικός αριθμός συνεντευξιαζόμενων από την Αίγυπτο ανέφερε ότι θα προτιμούσε να γίνουν μέλη ή να απευθυνθούν για βοήθεια στο ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός τους αντί να απευθυνθούν στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta». Επίσης πιστεύουν ότι στο ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός σας αν για παράδειγμα είχε έχει εκατό άτομα Έλληνες μέλη και παράλληλα μόνο δέκα μέλη εργαζόμενους από την Αίγυπτο, ίσως θα έδιναν έμφαση και στα δικά τους

¹⁸¹⁷ (...) Ναι, πιστεύω ναι. Αλλιώς γιατί να [υπάρχει]. [Δεν ξέρω κάτι να έγινε] έχω ακούσει 'ντάξει (...) (Ezzat, ετών).

¹⁸¹⁸ (...) Δεν χρειάζεται [σε] μένα, γνώρισα [κάποιον], [του] λέω ότι θέλω δουλειά, πάω να δουλέψω, [εκεί]. 'ντάξει μια χαρά, τι [να] θέλω άλλο (...) Αν υπάρχει και εγώ πιστεύω θα κάνει κάτι για μένα κάτι, θα πάω σε αυτούς. Γιατί να πάω σε ένα[ν] φίλο μου; Να τ[ον] κρατάω μια μέρα από τη δουλειά του, μαζί μου σε μία δουλειά και στην άλλη, να πάω σε αυτό το γραφείο (...) Και δεν υπάρχει. Και δόξα το Θεό μέχρι τώρα δεν ε[ί]χα ανάγκη για κάτι τέτοιο (...) Άμα είναι ανοικτό και πάω εγώ με ένα[ν], να ακού[ω] τη φωνή του, τι λέει [εκείνος] τώρα, να καταλάβω τι μπορεί και τι όχι. Γιατί να πάω άμα δεν [μπορεί] να με βοηθήσει; Αλλά άμα [μπορεί να με] βοηθήσει γιατί να μην πάω; Να πάω. Και να πληρώσω ό,τι θέλει (...) Δεν μπορώ να το πιστεύω, πριν να το δω με τα μάτια μου, και να ακού[ω] με τα αφτιά μου (...) (Samir, ετών 44).

¹⁸¹⁹ (...) Για 'μένα τώρα, που τώρα υπάρχει κάποιος[ς] σύλλογος[ς] Αιγυπτιακό[ς] εδώ, αλλά εγώ με το σύλλογο δεν [τα] πάω καλά, με παίρνουν τηλεφώνω, να 'ρθεις, να 'ρθεις, αλλά δεν θέλω να πάω κάπου και να βλέπω [ότι] το επίπεδο είναι κάτω. 'ντάξει, Θα σου πω τώρα, τώρα τι έγινε τελευταί[α]. Με το[ν] καινούργιο σύλλογο[ς] που έχουν κάνει εδώ, οι Αιγύπτιοι έχουν κάνει σύλλογο, (...) [λέγεται] «El Rapta» η «Αιγυπτιακή», «Αιγυπτιακή Ένωση», ακριβώς έτσι, σκέτο, και αυτοί, αυτό που δεν μου άρεσε καθόλου, και λένε εντάξει, ποιος θέλει να είναι πρόεδρος; Εγώ, εγώ, [λέγανε], είδα κάτι περίπου, εφτά άτομα, δέκα άτομα. (...) ήσανε τριάντα [άτομα], και αυτός που είπε έτσι, 'ντάξει, αυτός, έτσι, όχι στα χαρτιά. Με συγχωρείς, εσύ μπορεί να είσαι φίλος μου αλλά να είσαι όπως πρέπει πρόεδρος. Χαρτί και να είσαι, να ψηφίσεις θέλω αυτόν και να λήξει. Και μετά, αυτός λέει 'ντάξει, αυτός και λέω με παιδιά, πώς γίνεται αυτό; Τέλος πάντων κάποια στιγμή, είδα κάποιον, ένα παιδί, φαίνεται αγράμματος; φαίνεται αγράμματος από το χωριό, έτσι, εκεί [στην Αίγυπτο] άμα είσαι από το χωριό σημαίνει δίπλα απ' την αγελάδα να πούμε, κατάλαβες; Εντάξει, υπάρχουν κάτι παιδιά από το χωριό, πάρα πολύ καλά και αυτά, αλλά δεν είναι από το Πανεπιστήμιο, από χωριό-χωριό, αγελάδα-γάλα, αυτά. Και μετά βλέπω, ένα παιδί, ρε μη φωνάζετε βλάκες, και μετά λέω στον εαυτό μου, εγώ θα κάτσω να δω τέτοια πράγματα. Και έφυγα. Με παίρνει τηλεφώνω στο όρομο [αυτός που με φώναζε] μου λέει με συγχωρείς πάρα πολύ, μη με ξαναπάρεις τηλεφώνω [του λέω], δεν θέλω. Κατάλαβες; Να κάτσω τώρα, σε ένα σπίτι, σε κάποιος[ν] πρόεδρο[ς], κάποιος, ξέρω 'γώ, κόσμο, που να έχεις επαφή μαζί του, να μιλήσεις και να ακούσεις. Αλλά τώρα, να κάτσω με κάποιος[ν] που ούτε θα τον άφην[α] να δουλέ[ψ]ει μαζί μου; Τότε τι να κάτσω και να καταβαίνει το επίπεδο μου. Όχι. Και λέω εντάξει δεν ξαναγίνεται αυτό. Δεν θα σφύρω εγώ, να πούμε, το όνομά μου εγώ (...) (Hesham, ετών 47).

¹⁸²⁰ (...) Εκεί, εκεί πρώτα απ' όλα, ο κόσμος θα μιλάει εκεί, αλλά εκεί δεν μιλάνε καθόλου. Έχουν δικαίωμα, οι Έλληνες [να] μιλάνε, οι άλλοι δεν μιλάνε. Μπορεί να φοβούνται (...) Οι Έλληνες θα μιλήσουν, αυτοί θα φοβούνται (...) αυτό που δεν μ' άρεσε είναι ότι οι Άραβες σήμερα, άμα βλέπουν κάποιος[ν] Ελλη[ν]α[ν] να πούμε, στη δουλειά και αυτά, αν μπορούσαν να σκύψουν έτσι κι άλλο το κεφάλι μπροστά του [θα το κάνανε] γιατί είναι το αφεντικό [τους]. Εγώ δεν συμφωνώ με αυτό (...) (Hesham, ετών 47).

¹⁸²¹ (...) Δεν θα τρέχουν, γιατί κάθε ένας, όπως είπα, κοιτάει τον εαυτό του. Αυτοί[ς] θέλουν να παίρνουν[ε] κάποια θέση, και δεν ενδιαφέρονται όταν θα πάω εγώ να πω φίλε έχω πρόβλημα τώρα με το μαγαζί μου, με το κράτος, με το ΤΕΒΕ, με το ΙΚΑ με το ένα με το άλλο, θα λέει τι να σε κάνω για σούνα (...) (Ali, ετών 47).

προβλήματα¹⁸²². Επιπλέον, θεωρούν ότι θα τους εκπροσωπούσε περισσότερο το ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός τους, από την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta». Δηλαδή θα προτιμούσαν να απευθυνθούν ή να γίνουν μέλη στο αντίστοιχο ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματος τους¹⁸²³. Συγκριτικά μεταξύ της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» και του ελληνικού συνδικάτου του επαγγέλματός τους, πολλοί θεωρούν ότι το συνδικάτο είναι πιο αρμόδιο, πιο αποτελεσματικό και θεσμοθετημένο, ακόμα και σε επαγγέλματα που δεν έχουν συνδικαλιστική εκπροσώπηση¹⁸²⁴. Εντούτοις, συνολικά όλοι θέτουν το ζήτημα κατανόησης και ομιλίας της ελληνικής γλώσσας στο βαθμό που να μπορούν να εξηγήσουν σαφώς το εργασιακό πρόβλημα τους για τους εκπροσώπους των συνδικάτων που θα απευθυνθούν ή υπάγεται το επάγγελμά τους. Επιπλέον, υπάρχει η έντονη πεποίθηση αναμεταξύ τους ότι και τις δυο περιπτώσεις, πρέπει ο εργαζόμενος να μην εμπιστεύεται κανέναν, ούτε την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» ούτε το ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός του και να διασταυρώνουν τις απόψεις μόνοι τους¹⁸²⁵. Υπήρχαν και περιπτώσεις που κάποιοι τάσσονταν ξεκάθαρα υπέρ του ελληνικού συνδικάτου εργαζομένων τους, πιστεύοντας ότι θα τους εκπροσωπούσε περισσότερο από την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», σε ένα εργασιακό τους πρόβλημα^{1826, 1827}. Μια συνηθισμένη πρακτική που σημειώθηκε από τους συνεντευξιαζόμενους είναι ότι ένας νεοεισερχόμενος μετανάστης από την Αίγυπτο

¹⁸²² (...) Πιστεύω ναι, πιστεύω ναι. Γιατί, γιατί, ξέρεις γιατί, για να σου πω κάτι, γιατί τα, εγώ έτσι σου λέω, αυτά τα παιδιά που δουλεύουνε στην οικοδομή, έχουν ένα συνδικάτο. Οικοδόμω. Οικοδόμω. Εκεί [είναι οι] περισσότεροι [οι] Έλληνες. Δεν έχει ξένους, έχει ελάχιστους [ό]μως έχει ξένους. Αλλά όταν έχει πρόβλημα ένας ξένος, πηγαίνουν εκεί. αμέσως, παίρνουνε τηλέφωνο, στο αφεντικό και σε αυτά. Πρέπει να λύσεις αυτό το πρόβλημα, ή αλλιώς, θα σου κάνουμε μήνυση [έτσι του λένε]. Και έτσι προχωράει (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁸²³ (...) Πιστεύω και των Ελλήνων που είναι γνήσιοι [ε] σε αυτή τη δουλειά, ο Yousef γιατί οι άλλοι, η «El Rapta» είναι γενικά. Αλλά σε, στη δική μου δουλειά, είναι οι Έλληνες. Αυτοί μπορούν να λύσουν το πρόβλημα καλύτερα από την «El Rapta». Γιατί και [η] «El Rapta», [πρέπει να] πάει εκεί, να λυθεί το πρόβλημα. Γιατί δεν πάω εκεί [στο] κέντρο κατευθύνω και να το τελειώνω [ω]. Γι' αυτό δεν ασχολήθηκα με την «El Rapta» γενικά, αλλά πιστεύω άμα μπορούν να βοηθήσουν, σε βοηθήσουν (...) (Podros, ετών 48).

¹⁸²⁴ (...) Άκου τώρα, δεν είναι δύσκολη [η] εργασία. Εγώ, με την «El Rapta» δεν την ξέρω καν. Στο είχα πει, και στο λέω έτσι. Μόνο και ο Yousef είναι φίλος μου, κολλητός μου, αδερφός μου, ξέρω βοηθάει και θέλει να βοηθήσει [τον] κόσμο και είναι καλός [ς]. Αλλά δεν έμπλεξα ακόμα με [αυτούς] εκεί. Αλλά πιστεύω, [οι] Έλληνες θα βοηθήσουν [ς] περισσότερο. [Η] υπερέσσει η ειδική. Γιατί είναι [ο] νόμος δεν πληρώνει κάτι από [την] τσέπη του, ή από αυτά, ότι λέει [ο] νόμος [ς]. Άμα πάω και καταλήγω [σε] κάποιο [ο] υπάλληλο [ς], γιατί έχω αυτή τη δυνατότητα, γιατί δεν έκανε τη δουλειά του σωστά για 'μένα, πιστεύω, θα είναι σε δύσκολη θέση (...) (Imbrahim, ετών 48).

¹⁸²⁵ (...) Φυσικά, άμα ξέρεις, [την] ίδια γλώσσα ή στη γλώσσα που έχεις τον πόνο, θα είναι εύκολα για αυτόν. Αλλά πιστεύω δεν υπάρχει τέτοια πράγμα [τα]. Ο άνθρωπος, τι να, για 'μένα, είμαι εργάτης, μ' έφαγες. [Δηλαδή] [οι] δύο μπορούμε ένας [με τον άλλο] χέρι με χέρι να βοηθήσουμε. Μπορεί να θέλει και βοηθεία από 'δω και βοηθεία από 'κει. Όχι να τα αφήσουμε σε ένα πράγμα μόνο. Εγώ να αποτέλεσμα, που θέλω να σου πω, εγώ πάντα, όταν έχω πρόβλημα, προσωπικά ή οποιοσδήποτε, πάω στην υπερέσσει [μου] που ανήκει για το πρόβλημα. Και με [την] λεπτομέρεια. Μέχρι, και άμα βλέπω [ότι] ο υπάλληλος βαρέται, να με εξυπηρετή [σει], να το κάνουν, και σε δυσκολεύει και σ' [ου] κάνει [τη] ζωή μαρτύριο, λέω -Σας παρακαλώ, [ο] βουλευθύνει που είναι, ή [ο] προιστάμενος να πάω να δω αν τα, τα λέτε εσείς αυτά, είναι σωστά, γιατί άλλα μου έλεγες, άλλα τώρα μου λέει, όταν βλέπω. Όταν είναι [ο] νόμος [ς] και για 'μένα, ο νόμος [ς] είναι νόμος [ς]. Φτιάχτε αυτό που ζητάμε, όταν λένε το νόμο, [τη] σελίδα που σου δίνουνε και βγάλ' τα, να έχεις δικαιώματα, να πας να καταθέσεις τα χαρτιά σου (...) (Samir, ετών 44).

¹⁸²⁶ (...) [Στο] συνδικάτο [Ελλήνων] (...) Γιατί εκεί, κάθε, ξέρουνε, ξέρουνε τι προβλήματα, μπορεί να ζούνε, να δούνε, το ξέρεις, [τα], [τα] προβλήματα των [ν] ανθρώπων [ν] που είναι κοντά τους [ς]. που δουλεύουνε σ' αυτή [την] δουλειά. Και σε καταλαβαίνουν δηλαδή. Αλλά [η] «El Rapta» [η] Αιγυπτιακή, [η] «El Rapta» αυτά, είχε, αυτός δουλεύει οικοδομή, αυτός δουλεύει μαρμαγκός, δεν ξέρουν τι δουλειά, τι, πώς γίνεται (...) (Mohamed, ετών 47).

¹⁸²⁷ (...) Στο ελληνικό, γιατί [οι] Έλληνες τον ξέρουν τον νόμο και δίνουν το δικίο, ενώ οι Αιγυπτιακοί δεν θα τρέχουν (...) Ναι, να σου πω κάτι, έχει δικίο όταν μιλάνε, και άμα δουν ότι έχει δικίο, δεν σταματάνε. 'ντάξει: Εμένα με ενδιαφέρει να πάω με τους Έλληνες, γιατί [οι] Έλληνες ξέρουν [ν] υπάρχει νόμος, είναι αυτό, αυτό, αυτό. Οι Αιγύπτιοι [οι] δεν ξέρουν τι νόμοι [ν] υπάρχουν [ς] στη χώρα. Κατάλαβες; (...) Δηλαδή, εγώ μπορώ να έχω, ότι στο ΙΚΑ μπορεί να δίνει [ένα επίδομα], αν παίνω ταμείο ανεργίας, δουλεύω τόσο χρόνια, είμαι παντρεμένος ελληνίδα, αλλά δεν ξέρω πώς είναι [ο] νόμος. Άμα θα πάω μόνο [ς] μου, θα λέει τι λες; Δεν υπάρχει, άντε φύγε από δω. 'ντάξει, με συγχωρείτε αλλά άμα είναι να πάω με κάποιο Έλληνα μαζί μου, θα [ήτανε] διαφορετικά, α, παρακαλώ τι θα θέλατε, θα συζητάνε μεταξύ [ς] τους [ς] γιατί ξέρουν το νόμο, σε καταλαβαίνουν, αλλά αν θα πάω με [Αιγύπτιους ή] μόνος μου [ς] τι θέλεις, δεν ξέρουμε φύγε. Με τέτοιο τρόπο (...) (Ali, ετών 47).

θα έπρεπε να πάει πρώτα στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» και μετά στο ελληνικό συνδικάτο¹⁸²⁸.

Εντούτοις σημαντικό μέρος των συνεντευξιαζόμενων σημείωσε ότι η μη-κατοχή εγγράφων παραμονής και το γεγονός ότι δεν γνωρίζει τη γλώσσα είναι αποτρεπτικό από το να πάνε σε ένα ελληνικό συνδικάτο. Ταυτόχρονα, δεν θα τους συμβούλευαν να πάνε στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» γιατί δεν θα τους βοηθήσει σε κάτι. Καλύτερα να συμβουλευτούν κάποιον Έλληνα από ένα συνδικάτο παρά με έναν «Άραβα» που θα είναι «για το όνομα» σημειώνουν. Πρέπει στο σημείο αυτό να αναφερθεί ότι, παρά την μη-συμμετοχή και τις αντιρρήσεις της πλειοψηφίας των εργαζομένων μεταναστών από την Αίγυπτο, προς την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» αλλά και την συγκριτική προτίμησή τους προς τα ελληνικά συνδικάτα, αυτό δεν συνεπάγεται σε ιδιότητα μέλους στο ελληνικό συνδικάτο. Η πλειονότητα ανέφερε ότι δεν έγιναν μέλη στα ελληνικά συνδικάτα του επαγγέλματος τους διότι έχουν μια παγιωμένη άποψη που έχει για την μη ορθή ή εύρυθμη λειτουργία των συνδικάτων καθώς για τις μεροληπτικές ή περιφρονητικές στάσεις και συμπεριφορές απέναντί τους. Η μαρτυρίες των μεταναστών από την Αίγυπτο περιγράφουν σαφώς και συνοπτικά την παραπάνω διαπίστωση, δηλαδή της μη-συμμετοχής τους στο ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός τους^{1829, 1830}. Σε πολύ λίγες περιπτώσεις κάποιος θα έκανε καταγγελία μέσω του Συνδικάτου Οικοδόμων, για παράδειγμα, προκειμένου να λάβει τα ένσημά του¹⁸³¹.

Πρέπει να σημειωθεί ότι αρκετά από τα μέλη δεν θεωρούν ότι θα γίνονταν δεκτά από το συνδικάτο του επαγγέλματος τους¹⁸³². Ενώ κάποιοι αν και ανέφεραν ότι θα περίμεναν βοήθεια από ένα ελληνικό συνδικάτο, εντούτοις για να εκλεγεί ένας μετανάστης από την Αίγυπτο στο διοικητικό συμβούλιο ενός ελληνικού συνδικάτου θα ήταν ανέφικτο λόγω μειοψηφίας¹⁸³³ κάτι που έχει και άμεση

¹⁸²⁸ (...) Στην αρχή [στην] «El Rapta», γιατί δεν ξέρει που θα πάει και μετά στο ελληνικό [συνδικάτο], αλλά [αν πήγαινε πρώτα εκεί] δεν θα ήξερε τι ζητάει. Εμείς το[υ] δείχνουμε, σαν guide (...) Σαν τον τουρίστη[α] που δεν ξέρει [και] θα χαθεί στην Ελλάδα, του δείχνουμε το δρόμο, αυτό, αυτό (...) (Essam, ετών 52).

¹⁸²⁹ (...) Αλλά σας είπα είναι διαλυμένα τώρα. Παλιά ήτανε. Αλλά τώρα [είναι] διαλυμένα. Τώρα [έ]χε[ι]ς καρχαρί[ε]ς μόνο εκεί. Ξέρεις, αυτ[οί] [οί] μεγά[λοι] άνθρωποι είναι καρχαρί[ε]ς (...) Καρχαρίες δηλαδή, αυτ[οί], έχει δύο-τρεις ανθρώπ[ους] που είναι, που έχουν εργοστάσιο μεγάλο, είναι μέσα σε αυτό, το συνδικάτο. Όταν θα πας, να, για να, για να έχεις πρόβλημα να πεις σε κανέναν, θα σου πει -Α, εσύ δουλεύεις σ[ε] αυτόν, στον άλλω[ν], -Α, 'ντάξει θα το βρούμε, να δούμε και αυτά, και δεν θα κάνει τίποτα (...) (Ashraf, ετών 42).

¹⁸³⁰ (...) [Το] συνδικάτο είναι καλό. [Το] συνδικάτο είναι καλό. Όχι [δεν είμαι μέλος]. Εμείς, [το] συνδικάτο [το] δικό μας είναι, διαλυμένα είναι. [Το] συνδικάτο για τ[η]ν, για τ[η]ν δουλειά μας. Για τις τέχνες είναι διαλυμένα, δηλαδή δεν θα βρεις κανέναν. Παλιά ήτανε αλλά τώρα, 'ντάξει, βράστα. [Δεν είμαι ούτε εκεί μέλος] (...) (Mohamed, ετών 47).

¹⁸³¹ (...) Σίγουρα εγώ θέλω να ένσημα κάθε μέρα, δεν θέλω πρόβλημα, λέω [στον παλιό αφεντικό τον μογατζή] θα κάνω μεγάλο πρόβλημα μαζί σου, μου λέει. -Ναι, ναι, και δουλεύεις δύο-τρεις μήνες και μετά δεν μπορείς να ξέρεις, [αν] αυτό είναι σοστό, άμα έβαλε ένσημα, ή όχι. Πάω στο ΙΚΑ, να δ[ω]ω [το] ένσημα έχω, αυτά είναι μέχρι πριν δύο μήνες. Τον πρώτο μήνα μου λένε δεν έχεις και 'γω περιμένω τον δεύτερο μήνα να ξέρω, [και τον] δεύτερο μήνα δεν έχεις. Και πήγα στο αφεντικό, και κάνω φασαρία μαζί του, συνέχεια, και είπα -Θέλω τ[η]ν κατάσταση για τ[η] ένσημα τους τελευταίους μήνες, και [μου] λέει[ς] συγνώμη δεν έχω. Και δούλενα τρεις-τέσσερις μήνες. Και την πρώτη μέρα έλεγε, -Ε, βέβαια, έχουμε, έχουμε, έχουμε. Και μετά [από] δύο-τρεις μήνες, συγνώμη δεν έχουμε (...) Και εγώ πήγα να κάνω καταγγελία δύο-τρεις φορές. Μόνος μου. [Την] πρώτη φορά ό[χι], [την] πρώτη φορά πήγα με το Συνδικάτο, Συνδικάτο Οικοδόμ[ων], εκεί έγραψ[ε] καταγγελία, και ήξερε τι κάνουμε ακριβώς (...) (Tarek, ετών 37).

¹⁸³² (...) Από τ[ο]ν Σύλλογο Καθηγητ[ών] Ελληνικών, δεν μας, δεν θα μας παίρνουν. Επειδή, άλλ[η] γλώσσα, άλλ[α] μαθήματα κάνουμε, δεν πιστεύω ότι θα με π[α]ρ[ι]λάβ[ου]νε. Και για να το κάνουμε αυτό, πρέπει να κάνουμε μετάφραση στο διπλωμά μας, και να το πιστεύει το υπουργείο Παιδείας με αυτό. Δηλαδή να λεί, αυτό είναι ίδιο που έχουμε εμείς και τέτοια. Για να το κάνουμε εμείς αυτό πρέπει να βγάλουμε πολύ χαρτί. Να φέρω τα χαρτιά από την πατρίδα μου, τι μαθήματα έκανα, από το 1980 μέχρι 1986, τι μαθήματα πήρα, ποιους καθηγητές είχα, στο πανεπιστήμιο και τι λείπει από αυτά. Εσείς κάνετε: άλλ[α], θα λείπει κάτι. Διαφορετικά [είναι]. Το διαφορετικό θα πρέπει να το μάθο από την αρχή και θα πρέπει να το δώσω, να το πληρώσω, εξετάσεις[ς]. Για πάρω σφραγίδα γι' αυτό. Δεν το θέλω. Δεν το θέλω. Από τη Σοβιόνη και το Κέμπριτζ μας ξέρουνε. Αυτό φτάνει (...) (Hesham, 47).

¹⁸³³ (...) Πιστεύω θα με βοηθήσουν, θα με βοηθήσει, δηλαδή, δεν θα κάνουνε διάκριση (...) Ισότητα, έτσι πιστεύω, γιατί εδώ έχει δημοκρατία (...) Δεν είναι το θέμα αυτό, αλλά δεν θα είναι πλειοψηφία, και δεν θα τον ψηφίζουνε και δεν θα βγει (...) (Mohamed, ετών 51).

επίπτωση στη συμμετοχή των μεταναστών από την Αίγυπτο στο ελληνικό συνδικάτο του επαγγελματιών τους¹⁸³⁴.

5.1.9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Από τα αποτελέσματα από την εμπειρική έρευνα (N=17, μη στατιστικό δείγμα) σε μετανάστες από την Αίγυπτο στην Αθήνα φαίνεται ότι ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της εργασίας τους είναι η συγκέντρωσή τους σε οικοδομικές εργασίες, χαμηλού κύρους επαγγέλματα και μικρές επιχειρήσεις σε συνδυασμό με την αστάθεια ως προς την κατοχή εγγράφων διαμονής και εργασίας. Η εργασία και η απασχόληση των μεταναστών από την Αίγυπτο χαρακτηρίζεται από κάθε μορφής χειρωνακτικές, χαμηλού κύρους εργασίες, μη-τυπικά κατοχυρωμένες στο σύνολο τους¹⁸³⁵. Σχετικά με τα εργασιακά δικαιώματα οι εργαζόμενοι από την Αίγυπτο στην Αθήνα βιώνουν μια αστάθεια, τόσο στο χώρο εργασίας τους όσο και με συμπατριώτες συναδέλφους τους¹⁸³⁶.

Οι κύριοι λόγοι που θα πρέπει ένας Αιγύπτιος να αποκτήσει ιδιότητα μέλους στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» είναι για τα έγγραφα διαμονής του και για τα οικονομικά και εργασιακά του προβλήματα γενικότερα¹⁸³⁷. Η συντριπτική πλειονότητα των συνεντευξιαζόμενων από την Αίγυπτο δεν ήταν μέλη στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» διότι πιστεύουν ότι δεν μπορούν να κάνουν κάτι για τα προβλήματά τους¹⁸³⁸. Ένας

¹⁸³⁴ (...) *Είμαι, έχω ταυτότητα μέλο[υς], είμαι γραμμένο[ς] μέσα. Στα Πετράλωνα, [στο] συνδικάτο στα Πετράλωνα[ν] για την οικοδομή. Και παίρνω βοήθεια, το δώρο μου, έχω την κάρτα μου (...) Κάρτα του συνδικάτου, και έχω πάει όταν γίνονται εκλογές (...) (Ali, ετών 47).*

¹⁸³⁵ Από τις συνεντεύξεις μπορούν να διακριθούν τρεις κύριες κατηγορίες απασχόλησης των μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αθήνα. *Πρώτον*, ένας πολύ μικρός αριθμός εργάζονται ως καθηγητές αραβικών στο σχολείο «Εβδόμος Απριλ» της Προεδρίας της Λιβύης όπου μαθαίνουν αραβικά στα παιδιά των Αράβων που διαμένουν στην Ελλάδα. *Δεύτερον*, κάποιοι έχουν ένα μικρό κατάστημα με διάφορα προϊόντα ή ένα παντοπωλείο δικής τους κυριότητας. *Τρίτον*, οι περισσότεροι μετανάστες από την Αίγυπτο εργάζονται δηλαδή σε όλες τις πιθανές εργασίες, δηλαδή δεν υπάρχει μια συγκεκριμένη δουλειά ή οικία οι Αιγύπτιοι να είναι πάρα πολύ καλοί σε αυτή. Εντούτοις, εντοπίζονται σε μια μεγαλύτερη συγκέντρωση ως ελαιοχρωματιστές, ή ως ψήστες ή τυλιχτές σε ταχυμαγειρεία. Επίσης, απασχολούνται σε οικοδομικές, τεχνικές εργασίες, και ως ανειδίκευτοι χειρωνακτές εργάτες σε τεχνικές εταιρίες και επιχειρήσεις, όπως τεχνίτες τεντών. Ένα μικρό μέρος τους είναι και μικροπωλητές, που πουλάνε κάποια παραδοσιακά πράγματα που τα φέρνουν από την Αίγυπτο και τα πουλάνε στις λαϊκές και στα παζάρια ή πανηγύρια. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι είτε σαν οικοδόμοι, είτε ως ελαιοχρωματιστές, προσπαθούν να εργαστούν και μόνοι τους, τα απογύμνατα ή τα σαββατοκύριακα, βρίσκοντας πελάτες από τους ήδη εργοδότες τους, ώστε να συμπληρώσουν το εισόδημά τους.

¹⁸³⁶ Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι από τις συνεντεύξεις διαφαίνεται ότι οι μετανάστες από την Αίγυπτο δεν έχουν διάθεση για συλλογική οργάνωση ή διεκδίκηση, αλλά και επίσης μια συγκέντρωση σε διαφορετικά και μοναχικά επαγγέλματα μακριά από συμπατριώτες τους. Αυτό ίσως να μην επιδιώκεται εκ των προτέρων αλλά δεν παύει να αποτελεί μια πραγματικότητα, καθώς οι συνθήκες περιπτώσεις να συναντηθεί ένας μετανάστης από την Αίγυπτο με έναν άλλον στην εργασία του είναι για παράδειγμα να τον προσλάβει ως βοηθό ελαιοχρωματιστή. Πολλοί ανέφεραν ότι ενώ είχαν σχεδόν μια δεκαετία στην Ελλάδα, έμεναν ανασφάλιστοι χωρίς να έχουν λάβει ένσημα, δώρο ή επίδομα ποτέ.

¹⁸³⁷ Η πλειονότητα των εργαζομένων μεταναστών από την Αίγυπτο που είναι μέλη στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» πιστεύουν ότι στα θέματα των αμοιβών, των εγγράφων παραμονής και σε θέματα απολύσεων χωρίς αποζημίωση κ.λπ. όταν κάποιος τους απευθυνθεί στους εκπροσώπους της θα τον βοηθήσουν. Πρέπει να σημειωθούν δύο σημαντικές παρατηρήσεις: *πρώτον*, η πλειονότητα των συνεντευξιαζόμενων μελών της «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» απασχολούνται σε μη-χαμηλού κύρους εργασίες σε αντίθεση με τα μη μέλη, καθώς και *δεύτερον*, διαχωρίζουν τη θέση τους αλλά και την όποια βοήθεια τους μπορούν να λάβουν, από τον οποιοδήποτε συμπατριώτη τους χωρίς έγγραφα παραμονής. Κατά τη γνώμη των περισσότερων, όντως βοηθά η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» αλλά κυρίως τους έχουντες έγγραφα μετανάστες από την Αίγυπτο. Η πλειονότητα των συνεντευξιαζόμενων από την Αίγυπτο, αν και εξέφραξαν προσωπική εκτίμηση στον εκπρόσωπο της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», δεν ήταν μέλη. Αντιθέτως, δεν πιστεύουν ότι μέσω της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» μπορεί να επιτευχθεί οποιοσδήποτε στόχος εργασιακών δικαιωμάτων και προτίμουν να ασχοληθούν και να αυτο-βοηθηθούν.

¹⁸³⁸ Για εκείνους η «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» δεν αποτελεί μια μορφή εργασιακής αντιπροσώπευσης και δεν θεωρούν ότι θα τους βοηθήσει σε ένα εργασιακό τους πρόβλημα. Έχοντας οι περισσότεροι πάνω από οκτώ χρόνια παραμονής στην Ελλάδα, προσπάθησαν να προσαρμοστούν στις διαδικασίες και να τις κατανοήσουν και προτιμούν να πράξουν ατομικά όσον αφορά τα εργασιακά τους δικαιώματα, πιστεύοντας ότι οι επίσημοι ελληνικοί φορείς θα είναι πιο αποτελεσματικοί.

σημαντικός αριθμός συνεντευξιζόμενων από την Αίγυπτο ανέφερε ότι θα προτιμούσε να γίνουν μέλη ή να απευθυνθούν για βοήθεια στο ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός τους αντί να απευθυνθούν στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta»¹⁸³⁹.

¹⁸³⁹ Επίσης πιστεύουν ότι στο ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός σας αν για παράδειγμα είχε έχει εκατό άτομα Έλληνες μέλη και παράλληλα μόνο δέκα μέλη εργαζόμενους από την Αίγυπτο, ίσως θα έδιναν έμφαση και στα δικά τους προβλήματα. Επιπλέον, θεωρούν ότι θα τους εκπροσωπούσε περισσότερο το ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός τους, από την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta». Δηλαδή θα προτιμούσαν να απευθυνθούν ή να γίνουν μέλη στο αντίστοιχο ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός τους. Συγκριτικά μεταξύ της «Ένωσης Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» και του ελληνικού συνδικάτου του επαγγέλματός τους, πολλοί θεωρούν ότι το συνδικάτο είναι πιο αρμόδιο, πιο αποτελεσματικό και θεσμοθετημένο, ακόμα και σε επαγγέλματα που δεν έχουν συνδικαλιστική εκπροσώπηση. Εντούτοις, συνολικά όλοι θέτουν το ζήτημα κατανόησης και ομιλίας της ελληνικής γλώσσα στο βαθμό που να μπορούν να εξηγήσουν σαφώς το εργασιακό πρόβλημα τους για τους εκπροσώπους των συνδικάτων που θα απευθυνθούν ή υπάγεται το επάγγελμά τους. Επιπλέον, υπάρχει η έντονη πεποίθηση αναμεταξύ τους ότι και τις δυο περιπτώσεις, πρέπει ο εργαζόμενος να μην εμπιστεύεται κανέναν, ούτε την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta» ούτε το ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός τους και να διασταυρώνουν τις απόψεις μόνοι τους.

5.2. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

5.2.1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

Η διεθνής βιβλιογραφία έχει αναφερθεί εκτενώς στους μετανάστες από την Αλβανία (Ψημμένος, 1995; Droukas, 1998; Λαμπριανίδης και Λυμπεράκη, 2001; Hatziprokopiou, 2003; Mai and Schwandner-Sievers, 2003; Çuka, Papapanagos, Polo and Sanfey, 2003; Baldwin-Edwards, 2004; Hatziprokopiou, 2004; King and Mai, 2004; Kosic and Triandafyllidou, 2004; Maroukis, 2004; Mai, 2005; King, Mai and Schwandner-Sievers, 2005; Maroukis, 2005; Labrianidis and Kazazi, 2006; King, Dalipaj and Mai, 2006; Iosifides, Lavradiadou, Petrakou and Kontis, 2007, Ψημμένος και Σκαμνάκης, 2008)¹⁸⁴⁰. Αυτό που επιβεβαιώνεται στην πλειονότητα των μελετών είναι η δημιουργία ενός περιθωριοποιούμενου χαμηλού κύρους εργαζομένου ο οποίος απασχολείται σε οποιαδήποτε μορφή χειρωνακτικής εργασίας ή σε προσωπικές υπηρεσίες με πολλούς εργοδότες, αποκομμένοι από συλλογικότητες και αποκλεισμένοι από εργασιακά δικαιώματα και διεκδικήσεις. Παρακάτω θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα από την εμπειρική έρευνα (N=21, μη στατιστικό δείγμα) σε μετανάστες από την Αλβανία στην Αθήνα. Η δημογραφική κατάσταση και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού των συνεντευξιζόμενων από την Αλβανία παρουσιάζονται στον πίνακα (παράρτημα). Χαρακτηριστικό της εργασίας τους είναι η συχνή εναλλαγή εργοδότη και η συγκέντρωσή τους σε οικοδομικές ή τεχνικές εργασίες τις οποίες μαθαίνουν εμπειρικά. Επιπροσθέτως κυριαρχούνται από έντονα συναισθήματα φόβου τόσο εξαιτίας της προηγούμενης καθεστωτικής εμπειρία τους στην

¹⁸⁴⁰ Ι. Ψημμένος (1995) *Μετανάστευση από τα Βαλκάνια: Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Αθήνα*: (πρόλ. R. K. Brown και P. Glavanis) Αθήνα: Globybook-Παπαζήσης; Λ. Λαμπριανίδης και Α. Λυμπεράκη (2001) *Αλβανοί Μετανάστες στη Θεσσαλονίκη: Διαδρομές Ενημέρωσης και Παραδομές Δημόσιας Εικόνας*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής; E. Droukas (1998) "Albanians in the Greek Informal Economy", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.24, no.2, pp.347-365; P. Hatziprokopiou (2003) "Albanian Immigrants in Thessaloniki, Greece: Processes of Economic and Social Incorporation", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.29, no.6, pp.1033-1057; N. Mai and St. Schwandner-Sievers (2003) "Albanian Migration and New Transnationalisms", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.29, no.939-948; E. Çuka, H. Papapanagos, N. Polo and P. Sanfey (2003) "Labor Market Developments in Albania: An Analytical Overview", *Review of Development Economics*, vol.7, no.2, pp.217-227; M. Baldwin-Edwards (2004) "Albanian Emigration and the Greek Labour Market", *South East Review*, vol.1, 51-66; P. Hatziprokopiou (2004) "Balkan Immigrants in the Greek City of Thessaloniki: Local Processes of Incorporation in an International Perspective", *European Urban and Regional Studies*, vol.11, no.4, pp.321-338; R. King and N. Mai (2004) "Albanian Immigrants in Lecce and Modena: Narratives of Rejection, Survival and Integration", *Population, Space and Place*, vol.10, pp.455-477; A. Kosic and A. Triandafyllidou (2004) "Albanian and Polish Migration to Italy: The Micro-Processes of Policy Implementation and Immigrant Survival Strategies", *International Migration Review*, vol.38, no.4, pp.1413-1446; Th. Maroukis (2004) "Albanian Immigrants in Athens and the Emergence of a Transborder Public Sphere", Paper from the IBEU Project on Functional Borders and Sustainable Security: Integrating the Balkans in the European Union. European Commission/ ELIAMEP; N. Mai (2005) "The Albanian Diaspora-in-the-Making: Media, Migration and Social Exclusion", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.3, pp. 543-561; R. King, N. Mai and S. Schwandner-Sievers (eds.) (2005) *The New Albanian Migration*. Brighton: Sussex Academic Press; Th. Maroukis (2005) "Albanian Immigrants in Greece: Transcending "Borders" in Development", *Journal of Southern Europe and the Balkans*, vol.7, no.2, pp.213-233; L. Labrianidis and B. Kazazi (2006) "Albanian Return-migrants from Greece and Italy: Their Impact upon Spatial Disparities within Albania", *European Urban and Regional Studies*, vol.13, no.1, pp.59-74; R. King, M. Dalipaj and N. Mai (2006) "Gendering Migration and Remittances: Evidence from London and Northern Albania", *Population, Space and Place*, vol.12, pp.409-434; I. Iosifides, M. Lavradiadou, E. Petrakou and A. Kontis (2007) "Forms of Social Capital and the Incorporation of Albanian Immigrants in Greece", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.33, no.8, pp.1343-1361; Ι. Ψημμένος και Χ. Σκαμνάκης (2008) *Οικιακή Εργασία των Μεταναστών και Κοινωνική Προστασία: Η Περίπτωση των Γυναίκων από την Αλβανία και την Ουκρανία*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Αλβανία, όσο και από τις αντιμετώπισεις των ελληνικών Αρχών απέναντί τους. Από τις συνεντεύξεις με τους μετανάστες από την Αλβανία (N=21, μη στατιστικό δείγμα) διαφαίνονται τα εξής:

Πρώτον, πρώτον, ο πληθυσμός των συνεντευξιζόμενων μεταναστών από την Αλβανία αποτελείται στο σύνολό του από άνδρες οι οποίοι είχαν έρθει, χωρίς άδεια εισόδου, από επαρχιακές περιοχές της Αλβανίας, στην Αθήνα την περίοδο 1990-1992, αναζητώντας εργασία όπου και απασχολήθηκαν σε καλλιέργειες, σε αγροτικές εκτάσεις και σε συγκομιδές στις πόλεις της βορείου Ελλάδας για διαστήματα ενός έως έξι μηνών. Μόλις τελείωνε η περίοδος συγκομιδών επέστρεφαν στην Αλβανία για λίγους μήνες και ξαναγύριζαν πολλές φορές στις ίδιες περιοχές ή ακόμα και εργοδότες για την επόμενη περίοδο καλλιέργειας και συγκομιδής. Αφότου είχαν εργαστεί ένα έως τρία χρόνια σε αγροτικές εργασίες μετακινούνταν στην Αθήνα, προς αναζήτηση μεγαλύτερου ημερομισθίου. *Δεύτερον*, η ηλικία των συνεντευξιζόμενων κυμαίνεται από 22 έως 52. Ο μέσος όρος ηλικίας των μεταναστών του δείγματος από την Αλβανία είναι τα 37 έτη δείχνοντας έναν σχετικά νέο ηλικιακό πληθυσμό εργαζομένων. Προέρχονται από στην πλειονότητά τους κυρίως από επαρχιακές πόλεις ή χωριά της Αλβανίας, όπως το Pogradec, το Rreshini, η Polican, το Burreli, το Belsh, το Plasnik, το Berat, το Fier, το Vokopol, η Dibra, η Lushnja κ.λπ., ενώ άλλοι είχαν μετακομίσει στην πρωτεύουσα, τα Τίρανα, πολύ πριν φύγουν από τη χώρα τους.

Δεύτερον, σημαντικά στοιχεία εμφανίζονται σε σχέση με την οικογενειακή τους κατάσταση, όπου εντοπίζονται στην συντριπτική τους πλειονότητα άνδρες έγγαμοι με ένα παιδί οι οποίοι έρχονται μόνοι τους, και αφού αποκτήσουν χρήματα φέρνουν και τη σύζυγό ή και το παιδί τους στην Ελλάδα, είτε με τουριστική άδεια εισόδου, είτε μέσω λαθρεμπόρων, χωρίς να γνωρίζουν που βρίσκονται. Επίσης, κάποιοι ήταν ανύπανδροι όταν ήρθαν στην Ελλάδα, μόλις μπορέσουν να επιστρέψουν στην Αλβανία πηγαίνουν για να παντρευτούν και ξαναγυρίζουν συνήθως με τη σύζυγό τους. Πολλών το δεύτερο ή τρίτο παιδί γεννήθηκε στην Ελλάδα. Επιπροσθέτως, όσοι είχαν παιδί πριν έρθουν στην Ελλάδα έρχονται με αυτό (ή αν έχουν δύο παιδιά με ένα από τα δύο) και αργότερα θα ακολουθήσει η μητέρα με το άλλο παιδί).

Τρίτον, σε σχέση με την εκπαίδευση, από τις συνεντεύξεις προκύπτει ότι η πλειοψηφία έχει ολοκληρώσει τη πρωτοβάθμια ή τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση καθώς και τη μη-ολοκλήρωση των εκπαιδευτικών τους υποχρεώσεων τους ενώ λιγότεροι την ανώτατη εκπαίδευση ή από το δευτεροβάθμιας μόρφωσης επίπεδο. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να τονιστεί ότι η συντριπτική πλειοψηφία δεν είχε στην κατοχή του έγγραφα εισόδου όπου και εισέρχονταν στην Ελλάδα με τα πόδια ενώ λιγότεροι μέσω οδικών ή θαλάσσιων οδών των δικτύων των λαθρεμπόρων. Η συντριπτική πλειονότητα των συνεντευξιζόμενων ανέφερε ότι συνελήφθησαν από τις αστυνομικές Αρχές και απελάθηκαν. Έμεινα από ένα έως τρεις μήνες στην Αίγυπτο και ξαναπροσπαθούσαν. Ακόμα και από παραπάνω της μίας συλλήψεων και επαναπροωθήσεων δεν είχαν άλλη επιλογή, λόγω μεγάλου κόστους έκδοσης της άδειας εισόδου, παρά τον ίδιο τρόπο εισόδου στη χώρα. Ελάχιστοι είχαν εισέλθει με άδεια

εισόδου, ενώ αρκετοί αγόραζαν την περίοδο 1998-2000 κατέβαλλαν υψηλά ποσά σε «μεσάζοντες» στις Πρεσβείες στην Αλβανία ώστε να εκδώσουν άδειες εισόδου στις συζύγους τους ώστε να επανενωθούν με τις οικογένειές τους.

Οι κύριοι λόγοι που τους ώθησαν να φύγουν από την Αλβανία και να έρθουν στην Ελλάδα, σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους ήταν: *πρώτον*, η ανελευθερία και καταπίεση¹⁸⁴¹ που προερχόταν από την διακυβέρνηση του Enver Hoxha (1908-1985) σε συνδυασμό με την οικονομική και κοινωνική καταπίεση που δέχονταν τα άτομα σε κάθε έκφραση της υπόστασής τους. Οι οικονομικές δυσχέρειες¹⁸⁴² της οικογένειας¹⁸⁴³ ανάγκαζαν πολλούς ακόμα και με ανώτατη εκπαίδευση ή ειδίκευση, ενώ εργάζονταν σε κρατικές υπηρεσίες, όπως έρευνας και άντλησης πετρελαίου ή πετρωμάτων, να αναζητήσουν υψηλότερες αμοιβές αλλού¹⁸⁴⁴, έστω και αν έβρισκαν μια κοντινή με το αντικείμενο που είχαν σπουδάσει απασχόληση, ενώ άλλοι εγκατέλειπαν το σχολείο από την ηλικία των 12 έως 16 ετών¹⁸⁴⁵. Ο Astrit (ετών 50):

Δεύτερον, αρκετοί συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι με το που τελείωσαν την στρατιωτική τους θητεία, σε ηλικία 19 έως 23 ετών, έφυγαν από την Αλβανία. Το γεγονός της αποχής από την εκπαίδευση, και της υποαπασχόλησης με ιδιαίτερα χαμηλές αμοιβές, οδηγούσε πολλούς μετά το πέρας της στρατιωτικής τους θητείας, για ένα έως ενάμιση χρόνο, να αναζητήσουν εργασία είτε σε μια τέχνη, όπως εκείνη που θα ασκούσε ο πατέρας ή άλλος συγγενής, την οποία θα μάθαιναν από μικροί τα καλοκαίρια, ή σε άλλο εργοδότη, αλλά και αρκετοί θα βίωναν έντονη ανεργία και έτσι αποφάσιζαν είτε ατομικά είτε σε μικρές ομάδες να φύγουν προς την Ελλάδα. Ως ακολούθως, σημαντικό μέρος των συνεντευξιαζόμενων οι οποίοι πρωτοήρθαν στην Ελλάδα την περίοδο 1990-1992 δήλωσε ότι ήταν ο επηρεασμός τους από την γενική τάση των συμπατριωτών τους να φεύγουν από την Αλβανία μαζικά όταν επιτράπη η έξοδος από τη χώρα^{1846, 1847}.

Ένα σημαντικό μέρος συνεντευξιαζόμενων από την Αλβανία είχαν εκ των προτέρων κυρίως συγγενείς^{1848, 1849} στην Ελλάδα, όπως για παράδειγμα έναν αδελφό, ή έναν εξάδελφο τους που είχε έρθει

¹⁸⁴¹ (...) Εγώ από τον Χότζα δεν τα θυμάμαι πολύ καλά είμαι το [19]84, στα έξι μου, αλλάζανε, από ότι έχω ακούσει, λίγο άσχημα τα πράγματα [ήταν] δηλαδή, είχανε φόβο όλοι, από όλα, από αυτά που λέγανε δηλαδή, όχι ότι κάνουνε. Και να λες ότι ο Χότζας είναι κακός, ο άλλος που είναι δίπλα σου, [μπορεί να το έλεγε], όχι μπορεί, σίγουρα. Ένας στους τρεις ήταν τέτοιος (...) Σπιοίνης είναι (...) (Oltian, ετών 23).

¹⁸⁴² (...) Το ίδιο λόγο ήταν, αλλά πήγα γιατί ήταν η γυναίκα και το παιδί επάνω και πήγα πάνω, έκανα κάτι δουλειές σε αυτά τα δύο χρόνια και μετά γύρισα πάλι. Βέβαια όπως έχουν έρθει πολλά άτομα από την Αλβανία. Οικονομικά πρόβλημα όλοι, να πούμε την αλήθεια, αυτά ήταν. Εργάζομαι εδώ όλα τα χρόνια σε μεγάλες εταιρείες (...) Εταιρείες [για] δημόσια έργα (...) (Giergi, ετών 42).

¹⁸⁴³ (...) Ήταν οικονομικοί λόγοι. Για μένα είναι το οικονομικό πράγμα, γενικότερα (...) (Αντώνης, ετών 25).

¹⁸⁴⁴ (...) Οικονομικοί μετανάστες είμαστε. ήρθαμε για μια καλύτερη ζωή σε μια ελεύθερη χώρα, που εκεί είχαμε δικτατορία του Elmer Hodja, με τον Hodja, για μια καλύτερη ζωή, για να σώσουμε τα παιδιά μας (...) (Maria, ετών 49).

¹⁸⁴⁵ (...) Στο χωριό όταν λέμε, σε ένα χρόνο είμαστε πενήντα άτομα, πέντε θα πάνε σχολείο και σαράντα πέντε θα πήγαιναν στη δουλειά ήτανε κάτι κανονικό (...) (Astrit, ετών 50).

¹⁸⁴⁶ (...) Από τότε που ανοίξανε τα σύνορα, όχι το [19]90, το [19]90 ήμουνα φαντάρος, το [19]91 ήμουνα φαντάρος. Το [19]92 ήμουν εδώ. Οικονομικός μετανάστης. Απλά πράγματα (...) (Foti, ετών 36).

¹⁸⁴⁷ (...) Στην αρχή ήρθα επειδή 'φεύγαν' όλοι, το 1991. Δεκαοχτώ χρονών. Έβλεπα ότι έφευγαν όλοι οι φίλοι κι έφευγα κι εγώ, να πούμε, και μετά ξαναγύρισα (...) (Fredt, ετών 34).

¹⁸⁴⁸ (...) Εκπιοή, ντάζει, άλλος εδώ ήμουνα, ότι ερχόμουν, μόνος μου δηλαδή και, δεν, είχα που να πάω δηλαδή, και αν έμενα και δίχως δουλειά και τα λοιπά, μπορούσα να στηριχθώ κάποιον. Είχα ένα, στήριγμα. Ήτανε ο γαμπρός μου, ήτανε τα ξαδέρφια μου, δικά μου, και τα λοιπά. Γι' αυτό και πήγα την απόφαση, να 'ρθουμε. Λόγω οικονομίας και λοιπά. Που ήτανε εδώ (...) (Αντώνης, ετών 25).

¹⁸⁴⁹ (...) Μετά ήρθα στην Ελλάδα (...) Ήτανε η αδελφή μου [εδώ] και, εγώ δεν ήθελα να έρθω, γιατί ήθελα να μάθω καλά τη δουλειά και άμα ήσουν εκεί μάγειρας παίρνεις καλύτερα λεφτά (...) Σαν μάγειρας ξεκίναγε από τετρακόσια ευρώ μέχρι πετακόσια, χίλια ευρώ αν ήσουν πολύ

ένα με δύο χρόνια νωρίτερα, ή και άτομα του ευρύτερου φιλικού δικτύου από το χωριό, οι οποίοι πολλές φορές τους προσκαλούσαν για απασχόληση σε μια εργασία που απασχολούνταν οι ίδιοι. Επίσης λόγος επιλογής της Ελλάδας είναι και η εγγύτητα στην απόσταση¹⁸⁵⁰ ή η «ευκολία» στην πρόσβαση¹⁸⁵¹

5.2.2. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

Πρέπει να σημειωθεί ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είχαν υποστεί έναν εξαιρετικό περιορισμό υπό την διακυβέρνηση από του Enver Hoxha. Το καθεστώς αρνήθηκε την ελευθερία πολιτών σε θέματα έκφρασης, θρησκείας, μετακίνησης, και συνδικαλιζέσθαι. Το παραπάνω είχε καθοριστικές επιπτώσεις για τους ανθρώπους τόσο σχετικά με την παραμονή τους και με την αναζήτηση διεξόδου λέγοντας ότι «δεν υπήρχε ελπίδα στην Αλβανία», στην κατάσταση οικονομίας και απασχόλησής τους, στην τήρηση της θρησκείας και των παραδόσεων και στις συλλογικές τους δράσεις. Επιπλέον, το καθεστώς αρνήθηκε την πρόσβαση του πληθυσμού σε πληροφορίες εκτός εκείνων που αυτήν που διαδίδονταν τα κυβερνητικά ελεγχόμενα μέσα. Συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι την περίοδο εκείνη εμφανίστηκε και μια μορφή «αλβανικής μυστικής αστυνομίας», της οποίας συνήθως ρόλος ήταν η παραβίαση της ατομικότητας ή προσωπικότητας των ατόμων, των κατοικιών και των επικοινωνιών και πραγματοποιούσαν έκανε τις αυθαίρετες συλλήψεις.

Επιπροσθέτως την περίοδο της κυβέρνησης του Enver Hoxha, η κυβέρνηση φυλάκισε τους όποιους διαφωνούντες σε στρατόπεδα καταναγκαστικής-εργασίας ή προέβαινε σε βασανισμούς και εκτελέσεις για «εγκλήματα» όπως η υποτιθέμενη προδοσία. Όλοι οι πολίτες της Αλβανίας έπρεπε για να λάβουν άδειες για την ιδιοκτησία των κατοικιών (έδιναν ένα μικρό «ενοίκιο»), των αυτοκινήτων, των ηλεκτρικών συσκευών όπως ψυγεία και τηλεοράσεις. Είναι σημαντικό επίσης να αναφερθεί ότι η διακυβέρνηση του Enver Hoxha εστίασε στην εκπαίδευση αθείσμου στα σχολεία. Αυτή η τακτική ήταν αποτελεσματική κατ' εκείνους λόγω της πολιτικής ρύθμισης των γεννήσεων που ενθαρρύνθηκε μετά από τον πόλεμο. Κατά τη διάρκεια των ιερών ημερών για τους Μουσουλμάνους, σαν το Ραμαζάνι, πολλά απαγορευμένα τρόφιμα, όπως γαλακτοκομικά προϊόντα και κρέας, διανέμονταν στα σχολεία και τα εργοστάσια, και αρνούνταν να φάνε εκείνα τα τρόφιμα καταγγέλλονταν και συλλαμβάνονταν. Ο θάνατος του Enver Hoxha¹⁸⁵² άφησε τους πολίτες της Αλβανίας με μια κληρονομιά απομόνωσης και

καλός δηλαδή. Μιλώ στην πόλη μας, στο Pogradec, άμα πας στα Τίρανα που πληρώνουν καλύτερα. Ύψαζει που είναι μεγαλύτερα εστιατόρια και αυτά μιλάμε στην πόλη μας μέχρι στα χίλια ευρώ, μπορούσες άμα ήσουν καλός μάγειρας δηλαδή (...) (Oltian, ετών 23).

¹⁸⁵⁰ (...) Την εκλέξαμε την Ελλάδα, πιο πολύ οι Αλβανοί, και εγώ προσωπικά, γιατί ήτανε, ερχόμουν με τα πόδια. Ήταν πιο κοντά. [Για] άλλη χώρα, έπρεπε να είχες λεφτά στην τσέπη. Άμα δεν είχες λεφτά, δεν μπορούσες να φύγεις και να πας. Ενώ εδώ πέρα ήτανε περνάμε τα σύνορα εκεί, και με τα πόδια (...) (Ilirjan, ετών 40).

¹⁸⁵¹ (...) Την εκλέξαμε την Ελλάδα, πιο πολύ οι Αλβανοί, και εγώ προσωπικά, γιατί ήτανε, ερχόμουν με τα πόδια. Ήταν πιο κοντά. [Για] άλλη χώρα, έπρεπε να είχες λεφτά στην τσέπη. Άμα δεν είχες λεφτά, δεν μπορούσες να φύγεις και να πας. Ενώ εδώ πέρα ήτανε περνάμε τα σύνορα εκεί, και με τα πόδια (...) (Ilirjan, ετών 40).

¹⁸⁵² Ο Enver Hoxha πέθανε στις 11 Απριλίου 1985.

φόβου για τον έξω κόσμο, καθώς και με μία οικονομική στασιμότητα, οδηγώντας τους ανθρώπους στην οριακή διαβίωση¹⁸⁵³.

Η οικογένεια στηριζόταν στην εργασία του πατέρα, ο οποίος θα απασχολούταν σε κρατικές υπηρεσίες όπως δεντροφυτεutής (πεύκων) ή φύλακας εγκαταστάσεων ή σχολείων, σε υπηρεσίες του στρατού, δάσκαλος σε αγροτικές καλλιέργειες ενώ άλλοι θα εργάζονταν ως τεχνίτες, οικοδόμοι, τσαγκάρηδες κ.λπ. Σε κάποιες περιπτώσεις αναφέρθηκε και η απασχόληση της μητέρας σε καταστήματα ή υπηρεσίες του κράτους, σε βιοτεχνίες ή σε αγροτικές εργασίες¹⁸⁵⁴. Η οικονομική σας κατάσταση στην Αλβανία ήταν ιδιαίτερα άσχημη σύμφωνα με τους περισσότερους συνεντευξιαζόμενους. Δούλευαν και οι δύο γονείς αλλά οι περισσότερες οικογένειες είχαν από δύο έως δέκα παιδιά και δεν ήταν δυνατό να ανταπεξέλθουν. Αυτό είχε άμεση επίπτωση και στην συνέχιση της εκπαίδευσης καθώς τα μεγαλύτερα αγόρια-αδέλφια¹⁸⁵⁵ άφηναν νωρίς το σχολείο για να εργαστούν με τον πατέρα ή αλλού. Κάποιοι ανέφεραν την αλληλοβοήθεια από τους συγγενείς τους. Επίσης Η πλειονότητα ανέφεραν ότι υπήρχαν έντονες σχέσεις με τους συντοπίτες τους¹⁸⁵⁶. Πολλοί συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι παρά την ανέχεια και τις δυσκολίες, θυμούνται τα παιδικά τους χρόνια, με τους γονείς και τους φίλους τους¹⁸⁵⁷. Σημείωναν ότι δεν τους βρίσκουν τώρα καθώς έχουν φύγει ή «όλοι έχουνε ανοιχτεί» όπως αναφέρθηκε. Τα χωριά έχουν ερημώσει καθώς η νεολαία δεν βρίσκεται πλέον εκεί, παρά μόνον ηλικιωμένοι άνθρωποι, που είτε δεν έφυγαν ποτέ ή γύρισαν στην Αλβανία μετά από χρόνια στην Ελλάδα.

5.2.2.1. ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

Τα αγροτικά σπίτια ήταν μικρά, εφοδιασμένα με λίγο εξοπλισμό, και πολλά κατασκευασμένα βράχο ή πέτρα. Τα περισσότερα είχαν ένα ή δύο δωμάτια, και ένα τζάκι ή μερικές φορές μια σόμπα για τη θέρμανση και το μαγείρεμα. Τα αστικά σπίτια και τα διαμερίσματα ήταν συνήθως μικρά αλλά πολλά στερούσαν κεντρικής θέρμανσης. Πολλά διαμερίσματα χτίστηκαν από το κράτος και ενώ κάποια σπίτια κατασκευάστηκαν από τα ιδιώτες με κρατική βοήθεια. Εντούτοις, η διαβίωση γινόταν όλο και περισσότερο επιβαρυνμένη λόγω της ταχείας ανάπτυξης πληθυσμών. Οι οικογένειες τεσσάρων ή

¹⁸⁵³ (...) Τα τελευταία χρόνια στην Αλβανία ήτανε πάρα πολύ δύσκολα χρόνια, όταν έπεσε ο Χότζα[ς] και μετά άλλαξε η αυτή, το σύστημα, κι έγινε ένα μπάχαλο. Δεν υπήρχε τίποτα στην αγορά, υπήρχε μεγάλη έλλειψη. Ήθελες τρόφιμα, ήθελες ρούχα ήθελες αυτά οπότε δεν μας έκανα εντύπωση όλα αυτά. η καλή δουλειά και το καλό σπίτι, [θέλαμε] να σώσουμε τα παιδιά μας οπότε αποφασίσαμε μαζί με τον άντρα μου να φύγουμε να σώσουμε τα παιδιά μας ήταν ο σκοπός, ο σκοπός για να 'ρθουμε στην Ελλάδα (...) (Μαρία, ετών 49).

¹⁸⁵⁴ (...) Ναι, σαν βελάκια. Έτσι μου είχε πει η μάνα μου, τώρα, φαντάσου ένα εργοστάσιο να είχα ένα θόρυβο «βουου», συνέχεια να δουλεύει τρίτη βάρδια, δεύτερη, γιατί πρώτη, εντάξει, έπρεπε να κρατήσει εμάς γιατί έλειπε ο πατέρας μου, φαντάσου δηλαδή θα μας κρατάγανε τα αδέρφια μου, περισσότερο με κρατάγανε τα αδέρφια μου, παρά η μάνα μου (...) (Gentijani, ετών 22).

¹⁸⁵⁵ (...) Ναι. Έχω τέσσερις αδερφές, μεγαλύτερες από 'μένα και αδελφός μου, είναι εδώ από μικρός. Και είναι ο πιο μικρός. [Από] κάποια ηλικία και μετά [είχα] το αίσθημα ότι ήμουν υπεύθυνος για τα αδέρφια μου]. Από κάποια ηλικία και μετά. [Αυτό με έκανε να θέλω να βρω αμέσως δουλειά], και για τον εαυτό μου πάνω απ' όλα (...) (Αντώνης, ετών 25).

¹⁸⁵⁶ (...) [Γνωρίζαμε ο ένας τον άλλο], ναι, ναι, πολύ, πολύ. Στη γειτονιά, λίγοι ήμασταν]. Ήμασταν περίπου είκοσι (20) οικογένειες, έτσι. Και ή[ταν] πολύ ωραία. Δηλαδή, περνάμε όμορφα μεταξύ μας. Είμαστε, πώς να σου πω, σαν συγγενείς. Και περνάμε πολύ ωραία μεταξύ μας (...) (Αντώνης, ετών 25).

¹⁸⁵⁷ (...) Μπάλα παίζαμε. Και μπάλα, με το ζόρι τότε. Δεν είχαμε. Ούτε παιχνίδια δεν είχαμε τότε, για να παίζουμε, όπως έχουν τα παιδιά σήμερα (...) (Φοτί, ετών 36).

περισσότερων ατόμων έμεναν συχνά σε ένα δωμάτιο. Επίσης, γενικά αναφέρθηκε και έλλειψη ηλεκτρικών συσκευών¹⁸⁵⁸. Οι περισσότερες κατοικίες στην Αλβανία, τόσο στην επαρχία¹⁸⁵⁹, όσο και στην πόλη ήταν σε όχι πολύ καλή κατάσταση. Δηλαδή, ήταν παλαιάς κατασκευής, είτε μονοκατοικίες στα χωριά, είτε πολυκατοικίες στις πόλεις. Πολλοί συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν τις συνεχείς επιδιορθώσεις ή μερεμέτια που έκαναν αλλά επεσήμαιναν την κακή κατάσταση της πλειονότητας των κατοικιών^{1860, 1861}.

Από τα παραπάνω είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι στόχος αρκετών συνεντευξιαζόμενων ήταν να αποκτήσουν μια νέα κατοικία¹⁸⁶² στην Αλβανία προσφέροντας μια «καλύτερη ζωή»¹⁸⁶³ στους ίδιους και τις οικογένειές τους. Εντούτοις πρέπει να σημειωθεί ότι στην συντριπτική τους πλειονότητα οι συνεντευξιαζόμενοι από επαρχιακές περιοχές της Αλβανίας, αλλά και από αστικές, τόνιζαν την μη-συνεχή παροχή ηλεκτρικού ρεύματος^{1864, 1865, 1866}. Η υδροδότηση επίσης συχνά γινόταν μέσω αντλιών σε κεντρικά σημεία της περιοχής¹⁸⁶⁷.

¹⁸⁵⁸ (...) Φως είχαμε. Νερό, ξέρεις δεν υπήρχε δίκτυο, παίρναμε από πηγές. Τώρα αυτά τα οικιακά, δηλαδή, ψυγείο, τηλεόραση λίγοι [τα] είχανε (...) Ήταν πολυτέλεια. Αλλά εμείς τα αποκτήσαμε αυτά, λίγο μετά από κάποιους πλοίσους. Με την σειρά πήγαινε και αυτό. Για να πάρεις μια τηλεόραση, έπρεπε ας πούμε, να κάνεις μια αίτηση και να περιμένεις, άσχετα που τα λεφτά τότε σαράντα χιλιάδες αλβανικά ήταν, ένας εργαζόμενος έπαιρνε χίλια διακόσια, χίλια πεντακόσια τον μήνα και η τηλεόραση κόστιζε σαράντα χιλιάδες, οπότε (...) Με την σειρά αποκτήσαμε μια τηλεόραση, ασπρόμαυρη, τα άλλα όχι, μετά όταν χάλασε το σύστημα (...) Καταρχήν δεν αρκούσε η ασφάλεια, τόσο ρεύμα είχε όσο για μια λάμπα (...) (Simon, ετών 37).

¹⁸⁵⁹ (...) Να σου πω Λάρισα, δεν ήταν χωριό ήταν πόλη, δηλαδή τότε απαγορευόταν να έχεις, μπορεί πολύ απλά να είχες μία κοτούλα ή κάτι άλλο... σε ένα κοτέτσι αλλά δεν είχες την δυνατότητα να κρατήσεις, σε ένα χωριό μπορείς να κρατήσεις αγελάδες, πρόβατα, κλπ... καταλαβαίνεις, δεν μπορείς να έχεις τέτοια δυνατότητα και εντάξει υπήρχε νόμος, όπως εδώ, δεν μπορείς να αλλώστες ρούχα, από την πλευρά που είναι κεντρικός δρόμος, υπήρχαν κι αυτά. Λογικά, θεωρείται πόλη, δηλαδή είναι μια μικρή πόλη, να σου πω, η Πάτρα είναι μεγάλη. Να σου πω, [σαν τη] Λάρισα μπορούμε να το πούμε, κάτι τέτοιο, σε μικρή (...) (Gentijani, ετών 22).

¹⁸⁶⁰ (...) Και τώρα είναι πρόβλημα και [η] ΔΕΗ και [η] ΕΥΔΑΠ είναι πρόβλημα [στην Αλβανία] [και στις πόλεις] γιατί μετά το [19]90 'καταλείψαν τα χωριά και πήγαν στις πόλεις. Και στις πόλεις τώρα, να φανταστείς, ότι οι αγωγοί [που είχαν] γίνει ήταν από [τα] παλιά], ας πούμε είχαν υπολογίσει για την πόλη τριακόσιες χιλιάδες, η πόλη τώρα έχει πάει ένα εκατομμύριο] (...) (Veip, ετών 35).

¹⁸⁶¹ (...) Ήταν όρεκα χιλιόμετρα μακριά από το Podradec [στο χωριό το σπίτι ήταν] 'ντάξει, πώς να το πω, μικρό ήτανε, μονοκατοικία, και είχε κήπο, μονοκατοικία, αλλά, έμενε και ο αδελφός μου. Και είχαμε αλλη [ήταν από μικρό και μέναμε όλοι μαζί] (...) Έχει τρία δωμάτια, δύο υπνοδωμάτια και το καθιστικό [Φως, νερό] 'ντάξει είχαμε (...) (Oltian, ετών 23).

¹⁸⁶² (...) 'Ντάξει εμείς, ήμασταν, από, όταν ήμασταν δώδεκα χρονών ήμασταν σε ένα χωριό, πολύ κοντά με την πόλη που μένω τώρα, το 'φτιάξαμε μόνοι μας το σπίτι, είναι διώροφο το σπίτι. 'Ντάξει στο πρώτο [έ]μενε[ε] ο αδελφός μου, στον δεύτερο μένω εγώ με [τον] πατέρα και [τη] μητέρα (...) Έχει τρία δωμάτια, ξεχωριστή κουζίνα, πάνω είναι λίγο μεγαλύτερο το σπίτι, έτσι, το 'χουμε φτιάξει τώρα αργότερα, στην αρχή ξεκίνησε όπως αυτό κάτω (...) Ο πατέρας μου το 'χει φτιάξει και πάνω-κάτω, όλα, ούτε εγώ ούτε ο αδελφός μου δεν έχουμε βάλει τίποτα (...) (Oltian, ετών 23).

¹⁸⁶³ (...) Στο χωριό ήταν γύρω στο εκατόν ογδόντα οικογένειες, άλλα έχουνε φύγει. Προς [τα] βόρεια είναι, και μετανάστες έφυγαν σε άλλες χώρες, και στην Ελλάδα και φύγανε και σε άλλες πόλεις της Αλβανίας, πρωτεύουσες (...) (Giergi, ετών 42).

¹⁸⁶⁴ (...) Τώρα, υπάρχει πρόβλημα. Με το νερό και το φως. Επειδή δεν έχει δυνατό κράτος, πώς το λένε. Ακόμα και τώρα υποφέρουν από νερό και ρεύμα (...) Εντάξει, πέσει είχε, φως και, νερό. Μόνο που ήτανε το καλοκαίρι, τρεις (3) μήνες. Αλλά τώρα δεν έχει. Το έχουνε κόψει. Καλοκαίρι είναι και τώρα, αλλά το έχουνε κόψει. (...) Το χειμώνα, όχι. Πέντε-έξι (5-6) ώρες (...) Είχαμε, με ξύλα [για το κρύο] (...) Ήταν δύσκολα, έτσι είναι, αλλά έχουμε συνηθίσει με αυτό (...) [Μπάνιο] αν δεν είχε, φως, όχι. Σε ένα, πώς λέγεται, καϊάνι, πώς το λέτε εσείς, το βάζουμε στη σόμπα και το ζεσταίνουμε. Έτσι γίνεται εκεί. [Ήταν δύσκολα δηλαδή]. Όταν δεν είχαμε φως (...) Το βράδυ φτιάναμε [να φάμε] κατά στα ζύδια (...) [Ρεύμα είχε] Συνήθως, το πρωί οχτώ με μια (8-1 ...) [Αυτό για όλη μέρα] (...) [Το ρεύμα] και μετά ερχόταν μία με τέσσερις (1-4) και πέντε με δέκα (5-10) πάλι, δεν είχε. Και το νερό το ίδιο (...) (Alda, ετών 23).

¹⁸⁶⁵ (...) [Τα] είχαμε αυτά τα πράγματα, κανονικά. Τώρα είναι το πρόβλημα. Ενώ τότε είχαμε, τώρα, τώρα γίνεται, άστα να πάνε. Δεν υπάρχει ούτε φως, ούτε ρεύμα. 'Ντάξει, εμένα μην το ψάχνεις, γιατί εγώ έχω, σηκώνει το ποτάμι από κάτω [και] το έχω πάλι σπίτι μου. Νερό πηγής, με δύο αντλίες, υδραυλικ[ές]. 'ντάξει, υλικά από δω, και το 'χω σηκώνει στο σπίτι μου. Με τρεις μηχανίες. Τώρα [το έκανα αυτό]. Όταν εννοώ τώρα, δηλαδή, όταν ήρθα σ' αυτή τη δουλειά και ήξερα και [τα] καταφέρνω και αυτά, στάνοντας, γυρίζοντας πίσω, και αποκοιτάς αυτό δηλαδή, λέω, να υπάρχει νερό (...) (Fredí, ετών 25).

¹⁸⁶⁶ (...) Ήταν δύσκολα τότε, τα πράγματα. Όλα κι όλα στο χωριό υπήρχ[αν], δύο-τρεις (2-3) τηλεοράσεις. Κι όχι έχρωμες. Ασπρόμαυρες. Αυτό. Μετά στην ουσία, μετά το [19]97, αργίσανε, πιαστήκανε με κάμποσα χρήματα, ξέρω 'γω ο κόσμος και αυτά, έκανε κίνηση έξω, ε, κάποιον πήρανε, κάποιον αργότερα, ακόμα δηλαδή, αλλά, πλέον σιγά-σιγά (...) (Fredí, ετών 25).

¹⁸⁶⁷ (...) Φως, κάπου-κάπου είχε, αλλά μόνο φως όταν γυρνούσα σπίτι, ούτε τηλεόραση, ούτε ψυγείο, ούτε, ούτε, ούτε τίποτα (...) [Η μαμά μαγειρεύει] στη φωτιά, στα ζύδια, και μετά άρχισαν με πετρέλαιο. Νερό, υπήρχε βρύση, αλλά, ομαδική βρύση, στην ουσία, και περίπου, όλη η γειτονιά δύο βρύσεις[ε] είχε[ε]. Ήταν απ' έξω στο δρόμο και πήγαν[αν] οι γυναίκες, καθό[ν]τουσαν[ε] εκεί με [τους] κουβάδες και τέτοια (...) (Astiri, ετών 50).

5.2.2.2. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

Όπως προαναφέρθηκε σημαντικός αριθμός συνεντευξιαζόμενων από την Αλβανία ανέφερε ότι δεν μπόρεσε ή δεν επεδίωξε λόγω την εξαιρετικά χαμηλών αμοιβών να εργαστούν στην Αλβανία¹⁸⁶⁸. Πολλοί απασχολούνταν όπου έβρισκαν κυρίως μέσω προσωπικών σχέσεων. Μόλις τελείωσαν το σχολείο, συνήθως μέχρι το Γυμνάσιο ή Λύκειο, ήρθαν κατευθείαν στην Ελλάδα, χωρίς να έχουν εργαστεί καθόλου στην Αλβανία. Όπως αναφέρθηκε Μπορούσαν και να βρουν εργασία στην Αλβανία, ως υδραυλικοί, ή οικοδόμοι, ή σε κάποια άλλη δουλειά, αλλά δεν θα ήταν το ίδιο από οικονομικής άποψης για τους ίδιους, δηλαδή θα λάμβαναν ένα χαμηλότερο μεροκάματο¹⁸⁶⁹. Άλλοι επέλεξαν να εργαστούν προσωρινά ως σερβιτόροι¹⁸⁷⁰, σε αγροτικές εργασίες και σε άλλες υπηρεσίες¹⁸⁷¹. Πολύ λίγοι θα είχαν την δυνατότητα να εργαστούν σε επαγγέλματα διαφορετικού κύρους όπως σε κρατικές υπηρεσίες, όπως λογιστήρια ή ως δάσκαλοι¹⁸⁷².

5.2.2.3. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

Στην Αλβανία δεν επιτρεπόταν κατά τη διακυβέρνηση του Χοχχα η συμμετοχή των πολιτών της Αλβανίας σε συλλογικότητες ή συνδικάτα το να συστήνουν συλλόγους. Το σύνολο των συνεντευξιαζόμενων δεν ανέφερε ότι δεν υπήρχαν σύλλογοι ποτέ ώστε να βοηθάει ο ένας τον άλλον, λόγω της πολιτικής κατάστασης. Πολλοί επίσης έφυγαν σε μικρή ηλικία¹⁸⁷³ ενώ σε ελάχιστες μόνο περιπτώσεις αναφέρθηκε η συμμετοχή τους σε συλλόγους όπως νεολαίας¹⁸⁷⁴ και δασκάλων.

5.2.2.4. ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

¹⁸⁶⁸ (...) Μόνο, μόνο δύσκολα; Πάρα πολύ. Δεν, δεν υπήρχε χειρότερο δηλαδή. Εντάξει, διότι, δεν είναι θέμα, εκεί κάθε ένα[ς] δηλαδή, αγωνιζότανε για την πάρτη του, έτσι. Μέχρι και τι στιγμή που είχαμε τα δικά μας. Μετά τι έκανε, μας τα πήρε τα χωράφια μας δούλενε εμάς, στα ίδια δηλαδή, και να αποκτούμε δηλαδή [και] να δουλεύουμε, ώστε αυτός να κάνει τον τζιρο, έτσι. Στην ουσία το κράτος, ντάζει. Αλλά για εμάς, για την πάρτη μας, μεροκάματο. Αγώνας δηλαδή για το μεροκάματο. Αυτό δεν έβγαίνει και πουθενά. Δηλαδή, ήτανε, [δηλαδή] (...) (Fredí, ετών 25)

¹⁸⁶⁹ (...) Πολύ, πολύ, πολύ μικρό ήτανε το μεροκάματο ήτανε [εκεί], [σαν] δύο ευρώ, την μέρα (...) (Adem, ετών 37).

¹⁸⁷⁰ (...) Πήγα το απόγευμα μίλησα με το γιό του, είπε, Ντάζει αφού σε ζέρουμε, μικρή πόλη. Ντάζει σε 'χω δει. Ε, από την άλλη μέρα είχα πιάσει δουλειά εκεί. Σαν σερβιτόρος (...) (Oltian, ετών 23).

¹⁸⁷¹ (...) Σκαλισμάτα σε αγροτικές δουλειές [από δεκαεπτά χρονών] (...) Ίσα-ίσα για να [φάμε]. Φαντάρος μετά δεκαεννιά χρονών [για] ενάμιση χρόνο (...) [Μετά] γυρίζαμε σπίτι, αποφασίζαμε που θα πάμε, όλοι αποφασίζαν' [να] φύγουν από την Αλβανία, όποιος ήταν ζήνιος άνοιζε δουλειά εκεί, έτσι δεν πάει; (...) Πήγα [στην] Ιταλία πρώτα ένα μήνα. [Και] μας [έ]πιασε[ε] η αστυνομία. Μετά γυρίσαμε στην Αλβανία, τι θα κάνουμε, τι δεν θα κάνουμε (...) Πίσω [μας] έστειλαν] μας βγάλανε κάτι κάρτες θυμάμαι, δεν ξέρω τι επαφές είχανε οι κυβερνήσεις, ήμασταν πολλά άτομα, δεκαπέντε, μας γύρισαν με αεροπλάνο πίσω (...) Μετά στην Αλβανία, στα σπίτια μας, μέχρι τα Τίρανα μας φέρανε με λεωφορεία από τα αεροδρόμιο (...) Μετά, εδώ (...) (Foti, ετών 36).

¹⁸⁷² (...) Πριν λίγα χρόνια έγινε ιδιωτικό, ήτανε όλα κρατικά τα σπίτια, όλες [οι] επιχειρήσεις, τα εργοστάσια οι βιομηχανίες, όλα κρατικά. Δηλαδή εμείς δουλεύαμε στο δημόσιο (...) (Maria, ετών 49).

¹⁸⁷³ (...) Όχι, όχι, [με] πίτανα, δεν [ασχολήθηκα]. Αφού φύγαμε μικροί, αφού, πισπικαδές φύγαμε, [με] τίποτα δεν ασχολήθηκαμε, με τα κόμματα και με τα αυτά. Ούτε καν ασχολούμαστε με αυτά. Αλλά, ντάζει, τώρα, δεν μας έχει συνδέσει (...) (Fredí, ετών 25).

¹⁸⁷⁴ (...) Ήταν αυστηρά μέτρα ήτανε... εκτός εγώ που δούλεγα με τη [πολιτική] νεολαία, ήταν ήδη προπογκάνα να κάνουμε δουλειά (...) Κοίτα, ο κόσμος δεν έξερε τι ήτανε έξω, σε άλλες χώρες (...) (Gietgi, ετών 42).

Όπως αναφέρθηκε η διακυβέρνηση του Ηοχχα προώθησε μια απομάκρυνση από οποιαδήποτε θρησκευτική πίστη και έναν αθεϊσμό την αλβανική κοινωνία. Μόνο κάποια τοπικά έθιμα σε ορεινά χωριά¹⁸⁷⁵ μπόρεσαν να διατηρηθούν και να τηρηθεί ο εορτασμός τους¹⁸⁷⁶ καθώς και η παράδοση σε κάποια φαγητά της Αλβανίας¹⁸⁷⁷. Κάποιοι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν μόνο κάποια καθολικά έθιμα όπως η Πρωτοχρονιά¹⁸⁷⁸ αλλά και αυτά δεν τηρούνταν πάντοτε. Επιπροσθέτως σημαντικός αριθμός συνεντευξιαζόμενων σημειώνει ότι τηρούσε κάποια έθιμα κρυφά στην κατοικία του ή με πολύ λίγους ανθρώπους του οικογενειακού του κύκλου. Κάποιοι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι επιτρέπονταν μόνοι οι γάμοι¹⁸⁷⁹ στα πλαίσια της περιοριστικής πολιτικής του Ηοχχα¹⁸⁸⁰, ανάλογες ήταν και συνθήκες έκφρασης του θρησκευτικού δόγματος ή της πίστης¹⁸⁸¹.

5.2.3. ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ

Η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών από την Αλβανία στην Αθήνα ήρθαν χωρίς έγγραφα εισόδου. Η ηλικία που ανέφεραν ήταν από δεκαπέντε χρονών μέχρι τριάντα οκτώ ετών. Για το ταξίδι τους πολλές φορές ζητούσαν βοήθεια από συμπατριώτες τους που γνώριζαν, πώς να βρουν πλαστά ή προσωρινής διαμονής έγγραφα. Για παράδειγμα, αφού ξεκινήσουν από την Κακκαβιά, θα περάσουν με τα πόδια τα σύνορα το βράδυ, με ένα ή δυο άτομα ως συνταξιδιώτες. Είναι σημαντικό να αναφερθεί, ότι η πλειοψηφία επειδή δεν γνωρίζει ελληνικά, είτε θα είναι κάποιες φορές με συμπατριώτες τους που έχουν ξανακάνει τη διαδρομή και γνωρίζουν λίγα ελληνικά ώστε να βρουν τις πληροφορίες προς την κατεύθυνση που θέλουν. Έτσι, κάποιες φορές μπορεί να είναι μαζί με κάποιον που γνωρίζει τη διαδρομή ή την έχει ξανακάνει, δηλαδή τι ώρα αλλάζει ή περνάει η περίπολος, πιο σημείο είναι λιγότερο δύσβατο

¹⁸⁷⁵ (...) Στα πανηγύρια, να, που γινό[ν]τα[ν] εκεί (...) Στ[α] Τίρανα γίνονται αυτά, [αλλά] στο Pogradec [όχι]. [Επειδή] είναι πιο έξω. Και [τα] Τίρανα είναι πιο μεγάλη [πόλη] (...) (Αλβ, ετών 23).

¹⁸⁷⁶ (...) Που αλλάζουν οι εποχές από χειμώνα και έρχεται άνοιξη, σαν Πρωτομαγιά, είναι δεκατέσσερις Μαρτίου, είναι εδώ είναι πρώτη Μαρτίου, οι περισσότεροι στην Αλβανία το κάνουν στις δεκατέσσερις Μαρτίου, το βράδυ μαζεύ[ο]μασαν όλα τα παιδιά, εκτός από την ημέρα που κάνουν όλα τα παιδιά τα παραδοσιακά, τα κουλουράκια και αυτά, τι κάνουν, το βράδυ, μαζεύοντουσαν όλα τα παιδιά μέχρι αργά τη νύχτα, σε ένα μεγάλο ξύλο, κρεμάγανε ένα λάστιχο, βάζανε φωτιές, και όποιος ήταν κοντά στα βουνά, πήγανε στα βουνά, σχημάτιζαν γράμματα τέτοια διάφορα, και όσοι δεν μπορούσαν εκεί στο χωριό, όπως κάνουν φωτιές και πήδανε από πάνω, στη φωτιά, αυτό (...) Σχημάτιζαν γράμματα, σχημάτιζαν ζέρω [γ]οι μια καρδιά και φαινότανε από μακριά, ας πούμε το χωριό μας είναι ακριβώς κάτω από το βουνό (...) (Οltian, ετών 23).

¹⁸⁷⁷ (...) [Θυμάμαι πιο πολλά πράγματα] απ' την πόλη. 'Ντάζει ήμωνα μικρός, πολύ λίγα [θυμάμαι] δηλαδή (...) Φασολάδα μου αρέσει και μια πίτα που κάνουμε, είναι παραδοσιακή πίτα. Στην Αλβανία κάνουν παραδοσιακά όπως παλιά, και κάνουμε ένα είδος κρέατος, λοιπόν, η φασολάδα εκεί γίνεται με, πώς το λέμε, πώς είναι το κρέας το καπνιστό αλλά διαφορετικό, με ζερό, με ζερό κρέας που το φτιάχνουνε το χειμώνα για να έχουνε όλο τον καιρό. Όπως το κάνουν παλιά που δεν είχανε ψωγεία και τέτοια, ξεραίνανε το κρέας και δεν πάθανε τίποτα (...) (Οltian, ετών 23).

¹⁸⁷⁸ (...) Ναι, να, Η[ταν] [η] Πρωτομαγιά, ή[ταν] και [το] Πάσχα, όχι πολύ, αλλά 'ντάζει το κάνουνε [ο κόσμος]. [Ηταν] η Πρωτοχρονιά, τριανταμία (31) [Δεκεμβρίου] [και] τα λοιπά, 'ντάζει (...) (Αντώνης, ετών 25).

¹⁸⁷⁹ (...) Γάμους, είχαμε πιο πολύ, γάμους, γάμους, γάμους. Γιατί είχε κάνει, είχε κάνει το καθεστώς μεγάλη ζημιά στην Αλβανία [τα ξε κόψει]. Οι δικόι μου γονείς, το κρατούσανε αυτό το κρυφό, ήταν πολύ ξύπνιος, ο πατέρας μου το κρατούσαν, δηλαδή, ότι γιορτές είχε τις είχε κάνει αλλά δεν [το] ήξερε κανένας έξω. Οικογενειακά μόνο (...) (Νεϊρ, ετών 35).

¹⁸⁸⁰ (...) Όχι, όχι, εγώ ήμουν μεγάλος πωσ[άρων] [χρονών] όταν ο Ηοχχα το διάλυσε και την εκκλησία και το τζαμί. Δεν είχαμε. Άθε[οι] ήμασταν εκεί πέρα Όχι, όχι δεν υπ[ήρχε] τίποτ[α] γιορτή, γιορτή ήταν αυτό που έβαλε ο Ηοχχα, πέντε Μαΐου που ήταν η μέρα, αυτά που πίσανε στον Παγκόσμιο Δεύτερο Πόλεμο, ήταν 28 και 29 Νοεμβρίου που είναι, η ελευθερία της Αλβανίας, 28 είναι εκεί που σηκώσαμε τη σημαία που έγινε, ανεξαρτησία, 28 Νοεμβρίου και 29 η ελευθερία της Αλβανίας, Νοεμβρίου, πέρφουμε κοντά (...) (Astrit, ετών 50).

¹⁸⁸¹ (...) Δεν είχαμε γιορτές. Δεν υπήρχανε θρησκείες στην Αλβανία. Απαγορευόταν, δεν υπήρχε τίποτα (...) Απαγορευόταν οποιαδήποτε θρησκεία (...) (Fredí, ετών 34).

και ορατό παράλληλα, που θα βρουν μια πόσιμη πηγή, ή που μπορούν να κοιμηθούν ώστε να μην γίνουν αντιληπτοί από τις Αρχές. Το ταξίδι τους θα διαρκέσει από οκτώ ώρες έως τρεις μέρες και θα αντιμετωπίσουν πολλές δυσχέρειες όπως η κούραση, η έλλειψη τροφίμων και νερού, το κρύο, ο φόβος του να γίνουν αντιληπτοί από τις Αρχές, τα δύσβατα μονοπάτια αλλά και ληστές, όπως σε μία περίπτωση έξω από Γρεβενά¹⁸⁸². Στην πορεία θα κοιμηθούν στην ύπαιθρο και θα συναντήσουν άλλους «συνοδοιοπόρους» συμπατριώτες τους. Αρκετές φορές έχουν ένα σακίδιο με λίγο φαγητό, όπως τυρί ή σαλάμι το οποίο μπορεί να μεταφερθεί στο σακίδιο, και μερικές φορές και άλλη μια αλλαξιά ρούχων¹⁸⁸³. Στην περίπτωση που δεν έχουν κάποιον πιο «έμπειρο» μαζί τους, όπως συνήθως, θα κινηθούν «κατηφορικά», όπως ανέφεραν πολλοί, προς το πρώτο χωριό, κοντά στα Ιωάννινα¹⁸⁸⁴, χωρίς να είναι σίγουροι πολλές φορές. Επιπλέον, αρκετοί από τους συνεντευξιζόμενους αφού έφταναν σε ένα χωριό της βορείου Ελλάδος, θα αναζητούσαν εργασία εκεί, όπου και θα απασχολούν εποχιακά σε αγροτικές καλλιέργειες και συγκομιδές. Για παράδειγμα, θα εργάζονταν στη συγκομιδή καπνών ή στο σκάψιμο μαπαμακίου κ.λπ. Θα παρέμεναν δύο έως έξι μήνες και μετά θα επέστρεφαν στην Αλβανία για τρεις έως πέντε μήνες και θα επέστρεφαν πάλι. Άλλοι ανέφεραν ότι από εκεί και πέρα θα έπαιρναν ένα λεωφορείο για να φθάσουν στην Αθήνα. Η ανησυχία και ο φόβος τους μήπως συλληφθούν είναι έντονος, και προσπαθούν όσο είναι δυνατόν αν περάσουν απαρατήρητοι¹⁸⁸⁵. Οι περισσότεροι ανέφεραν ότι ηρέμησαν κάπως όταν έκοψαν το εισιτήριο και μπήκαν στο λεωφορείο προς την Αθήνα.

¹⁸⁸² (...) Βράδυ, προς τα Γρεβενά, και μας βγαίνουν τρεις Αλβανοί, οι άλλοι, με πιστόλια και μαχαίρια, ήμουν με τον αδελφό μου και έναν φίλο μου, γιατί ήθελε να μου κόψει το δάχτυλο, να μου πάρει τη βέρα, και δεν έβγαλαν με τίποτα και αυτός με το μαχαίρι μου λέει ή θηλά 'την ή θα σου κόψω το δάχτυλο και οι άλλοι με τα πιστόλια στο κεφάλι του αδερφού μου και του φίλου μου. Τελικά την έβγαλα τη βέρα και το ρολόι και μου τα πήρανε και από τότε δεν έχω βάλει βέρα (...) (Simon, ετών 37).

¹⁸⁸³ (...) Πεντέμιση (5.5) [μέρες]. Πεντέμιση μέχρι τ[α] Βέροια. Μέχρι τ[α] Βέροια. Πεντέμιση (5.5) μέρες. Μέχρι τ[α] Βέροια. Κάπως έτσι, τέλος πάντων. Εκεί είναι, κοντά-κοντά. Σαρανταοκτώ ώρες μόνο [με] νεράκι, είχαμε, έτσι, τίποτ' άλλο. Βρίσκαμε ποτάμι [και πίνουμε] (...) Έτσι έζο, τι, στο λόφο που να κοιμηθείς: Στα βουνά: [Φύγαμε] καλοκαίρι, καλοκαίρι. Δηλαδή άνοιξη ήτανε προς καλοκαίρι. Ήτανε Απρίλιος, Απρίλιος μήνα[ς]. Δηλαδή, [για] ακριβεία ήτανε 3 Απριλίου το [19]94. 3 Απριλίου το [19]94. Ξεχνούνται αυτά, τι λές; (...) Ήμασταν τρεις (3). Τρεις. Δηλαδή, ίδια ηλικία και οι τρεις (...) Ήτανε, γύρω στις έντεκα (11), βράδυ δηλαδή, μεσάνυχτα σχεδόν. Πλέον [το] είχαμε πάρει [απόφαση]. Ούτε φόβος ούτε τίποτα. Όπου φύγει-φύγει λέγαμε, έτσι. Ούτε καν ξέραμε αν περάσαμε σύνορα, 'ντάξει, περάσαμε, βλέπαμε διάφορα σπίτια, οπότε είχαμε φτάσει. Αφού υπήρχε συνεννόηση με τους χωριάτες εδώ, τους δικούς[ς] σας δηλαδή, [στη] Φλώρινα, εκεί πέρα, μπορούσαμε, [μιλούσαμε], τα ελληνικά τα δικά μας, τα ντόπια που μιλάγαμε, που λέγαμε, και εκεί δηλαδή, υπήρχε συνεννόηση. Μας βοηθήσανε οι άνθρωποι, λίγο ψωμάκι, λίγο τυρί και αυτά, αλλά πρώτη φορά βλέπαμε μετανάστες, παιδάκια, έτσι. Ενώ, όλοι οι άλλοι ερχόντουσαν τότε, με βίκες και αυτά. Ενώ εμείς ούτε, [τίποτα], από το οικονομικό ήμασταν λίγο [πιασμένοι] (...) Επάνω μας δεν είχαμε και πολλά. Σε ευρώ άμα σου πω, τώρα δηλαδή, τότε είχαμε, σε lek τα δικά μας, που τα λέμε, σε lek έτσι, είχαμε γύρω στα εβδομήντα χιλιάδες lek. Τα εβδομήντα χιλιάδες lek, είναι γύρω στα πενήντα πέντε (55) ευρώ. Έτσι. Τα σημερινά (...) Κι αυτοί τα ίδια. Δωδεκάμισι ο ένας και δώδεκα πενήντα ο άλλος (...) (Fredri, ετών 25)

¹⁸⁸⁴ (...) Πάνω-κάτω, έτσι δηλαδή, δεν ξέραμε που ιδέα που πέφτ[ουν] [τα] Γιάννινα. Το μόνο που ξέραμε ότι είναι μπροστά μας (...) Και πήγαμε εκεί στα Γιάννινα, σ' ένα χωριό, δεν φτάσαμε εκεί, και εκεί βρήκαμε άλλον έναν πατριώτη μας, ήτανε πιο μπροστά από 'μας αυτός, και ήτανε και μικρός, και φοβότανε, εγώ [ήμουν] ο πιο μεγάλος και ο άλλος, και έλεγε, να έρθω κι εγώ μαζί σας, να έρθω κι εγώ γιατί είμαι μόνος μου. Ήτανε, ήτανε τοσπάνης ζέρω 'γυ κάτι έκανε στο, εκεί στο χωριό εκεί, αυτός ήτανε δεκαέξι χρονών, μου έλεγε, αν θέλεις, μου λέει, να έρθω κι εγώ μαζί σας, - Ντάξει λέω, έχω και λεφτά μαζί μου να πάρουμε και ταξί να μην πάμε με τα πόδια, ή με λεωφορείο, και πήραμε ταξί απ' τα Γιάννινα, φτάσαμε μέχρι, στην Άρτα. Εκεί μαζευτήκαμε που λες διακόσιοι Αλβανοί, τριακόσιοι, τετρακόσιοι, στην Άρτα, σε μια πλατεία εκεί. Κοιμηθήκαμε μια νύχτα, εκεί, έζο, έζο, τι ξενοδοχείο, τι ξενοδοχείο, και κατά τις οκτώ ή ώρα το πρωί έρχεται ένας κύριος και λέει, θέλω τέσσερα παιδιά, λέει για να μαζεύουμε καινά, και μας πήρε (...) (Ilirjan, ετών 40).

¹⁸⁸⁵ (...) Με βοηθήσανε κάποιον άλλοι εκεί [δεν φοβήθηκα]. Δεν φοβήθηκα, [γιατί] ήξερα ότι το μόνο πρόβλημά μου, ήτανε να φτάσω μέχρι τα Γιάννινα. Από 'κει και πέρα ήμουν νόμιμος μετά 'Ηρθα νόμιμα μετά. [Όταν ερχόμουν] υπήρχε πολύ πρόβλημα [να βγάλουμε χαρτιά]. Υπήρχε πολύ πρόβλημα τότε. Ακόμα και σήμερα υπάρχει κάποιον πρόβλημα, δηλαδή, έχουμε ανανέωση τα χαρτιά μας, και περιμένω εδώ και ενάμιση χρόνο, να βγει η κάρτα μας. Είναι πολύ δύσκολο. 'Ντάξει (...) [Στο] σταθμό Λαρίσης. Από 'κει και πέρα, ήρθε ο γαμπρός μου, με περίμενε με ταξί, και με έφερε μέχρι εδώ [στη Λούτσα] (...) (Αντώνης, ετών 25).

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειωθεί ότι οι συνεντευξιζόμενοι ανέφεραν εξαιρετικές δυσκολίες, ταλαιπωρία και κακουχίες¹⁸⁸⁶, κατά το ταξίδι τους αλλά και κατά τη σύλληψή τους από της Αρχές, με προπηλακισμούς, χρήση σωματικής και λεκτικής βίας^{1887, 1888}. Κάποιοι ανέφεραν ότι

¹⁸⁸⁶ (...) Μου είπαν έτσι κι έτσι, να έρθεις (...) Ήταν δύο μήνες που προσπαθ[ού]σα να έρθω, visa δεν μπορούσα να βγάλω, ήταν πολύ δύσκολα τα πράγματα (...) 'Ντάξει έπρεπε, έπρεπε να είχες πολλά λεφτά για να βγάλεις visa. Έκανε, εξαρτάται γύρω στα χίλια ευρώ, χίλια πεντακόσια ευρώ, πολλά λεφτά δηλαδή. Εγώ έπαιρνα, εκατό ευρώ το μήνα, διακόσια ευρώ τον μήνα, έπρεπε να δουλεύω όλο το χρόνο που δούλευα για να είσαι για εργασία (...) Τελικά, ένα[ς] 'ξάδελφός μου είχε κάνει τα χαρτιά εδώ, αλλά δεν είχε διαβατήριο. Αυτός αν πέρασε, τα σύνορα, από 'δω δεν είχε πρόβλημα, και ας μην είχε διαβατήριο, και μου είπε να, να έρθω με τα πόδια. 'Ντάξει, το αποφασίσαμε μέσα σε δύο μέρες (...) Ο πατέρας μου δεν ήθελε στην αρχή γ' αυτό, μου [είπε] μην πας γιατί είναι επικίνδυνο. Μετά 'ντάξει εσύ αποφασίζεις μου είπε. Το αποφασίσαμε, μαζί με δύο 'ξάδελφια, τρία άτομα ήμασταν δηλαδή, που πέρασαμε, ντάξει, ήταν γύρω στ[ις] δεκαπέντε με είκοσι ώρες, μέχρι [τη] Φλώρινα. Με τα πόδια (...) [Περπατάγαμε] μια μέρα και μια νύχτα, ντάξει μαζί με αυτά (...) [Φωτιά δεν ανάψαμε], κοιτάξε, ο 'ξάδελφός, ο 'ξάδελφός μου, είχε, το είχε ξανακάνει αυτό το δρόμο πολλές φορές, ήξερε που είχε νερό να πιούμε (...) [Το είχε ξανακάνει] δύο-τρεις φορές, να μην πω παραπάνω, που είχε νερό, [από] πού πάνε για να μην είναι επικίνδυνο με την αστυνομία, γιατί, ντάξει τότε που είχα έρθει εγώ είχα προμηθεί τα πράγματα, δεν ήταν και τόσο δύσκολα, όπως είχαν έρθει οι άλλοι (...) 'Ντάξει, από το Pogradec μέχρι στα σύνορα πήγαμε με αυτοκίνητο. (...) Τα σύνορα, περιμένουμε μέχρι τις δώδεκα το βράδυ, και πέρασαμε, ήξερε αυτός (...) [Δεν φοβήθηκα] για τι μου έδινε πολύ κουράγιο ο 'ξάδελφός μου που είχε κάνει δυο-τρεις φορές 'ντάξει (...) [Δεν έχει] τίποτα [εκεί], τίποτα δεν είναι, [απλά] κάπου περπατού δηλαδή, [ξέρεις ότι] κάπου περνάει μια πελώριος[ς], μόλις φτάσαμε στο πρώτο χωριό το καταλάβαμε ότι είχαμε μπει στην Ελλάδα. 'ντάξει εμείς πήγαμε στην αρχή για, πώς είναι το τελείο, από πάνω έτσι, γιατί βλέπαμε ότι πέρασαμε το τελείο, μπήκαμε στην Ελλάδα (...) [Δεν έχει σιγάματα πουθενά] τίποτα, απλά βουνό, βουνό είναι, σαν να πέρασες ένα βουνό, είναι. Δεν έχει τίποτα. [Ήμασταν σκυμμένοι μέχρι να νυχτώσει] περιμέναμε μέχρι τις δώδεκα, το είχε, το είχε μάθει ο 'ξάδελφός μου, [το πότε] αλλάζαν οι, πώς το λένε, οι βάρδιες, εκείνη την ώρα. 'Ντάξει δεν είχε, όπως μου έχουσε πει, εγώ έχω έρθει τώρα, καλώς είχε και στρατιώτες και αστυνομία, ήταν πολύ δύσκολο, οι στρατιώτες ήταν στο βουνό είχαν στραπέδα, στο βουνό (...) [Και κατεβίναμε] (...) [Φτάσαμε] μέχρι στο ένα, ένα χωριό στην Ελλάδα, στο Πισωδέττι λέγεται, είναι και το βουνό λέγεται έτσι μετά (...) [Όταν φτάσαμε] ήταν πρωί, πρωί ήταν, επτά με οκτώ η ώρα (...) Δεν μπήκαμε μέσα στο χωριό, συνεχίζαμε. 'Ντάξει εκεί σταματήσαμε λίγο, (...) [τρώγαμε] είχαμε πάρει μαζί μας (...) Είχαμε φάει διάφορα, τυριά, σαλάμια τέτοια, που μπορεί να τα μεταφέρεις στο σακίδιο, δεν είχαμε πάρει και μαχαίρι [μηνύς], μας πιάσανε και είχαμε και τέτοιο πρόβλημα σε πούμε, να μην είχαμε πρόβλημα (...) Γιατί άμα μας πιά[νανε] [το] να έχεις ένα μαχαίρι είναι επικίνδυνο (...) [Όποτε] φακό (...) Όλη τη νύχτα περπατούσαμε (...) Ας πούμε, μέχρι, μέχρι [τις] επτά η ώρα, ήταν στο πρώτο στο χωριό (...) μετά [σε] άλλες οκτώ ώρες, εννιά ώρες, γιατί 'ντάξει πρώι σταματήσαμε πολλές φορές γιατί κουραστήκα[με], σταματήσαμε πολλές φορές (...) Υπνο όχι (...) 'Ντάξει, μια νύχτα ήταν (...) [Το πρωί] φτάσαμε στη Φλώρινα. Εκεί δεν πήγαμε κατευθείαν, πήγαμε, εκεί κατευθείαν στην πόλη, σε ένα χωριό δίπλα (...) Εκεί, προσπαθήσαμε, επειδή δεν το είχαμε υπολογίσει να πάμε μέχρι εκεί, για να πάρουμε λεωφορείο, το είχαμε υπολογίσει στο πρώτο χωριό, και δεν είχαμε τρόφιμα. Είχαμε μέχρι κάπου, αλλά για βραδινό. Για μέχρι το μεσημέρι είχαμε. Μήκη ο 'ξάδελφός μου, γιατί αυτός είχε τα χαρτιά που [σου είπα] αλλά ήταν οκτώ-εννιά η ώρα και δεν, είχανε κλείσει και οι φούρνοι και όλα, και χωριό, μικρό χωριό ήτανε δεν είχε πολλά καταστήματα. Εκεί, κοιμηθήκαμε, έξω, ντάξει ούτε έβρεχε ούτε, έκανε λίγο κρύο, σε χειράφι. Εκεί, εκεί ανάψαμε φωτιά. Επειδή έκανε λίγο κρύο, όταν σταματάς και δεν περπατάς, κρύονεις (...) Οκτώβριος ήταν, τέλος Οκτωβρίου (...) Μετά, μέχρι τα ζημερώματα μια κοιμηθήκαμε, μια έτσι 'ντάξει, είχαμε κουραστεί πάρα πολύ. Το πρωί έξι-εφτά, εφτά η ώρα, άμα θυμάμαι καλά, βγήκαμε στην πλατεία του χωριού, πέρασε το λεωφορείο. Σ' ένα καφενείο, εκεί, πήραμε κάτι κρουασάν, από την πείνα, και μας είπε αυτός γιατί ήξερε ότι, δεν ήμασταν εμείς οι πρώτοι που περναίγαμε έτσι από 'κει, να προσέξτε την αστυνομία, να μη βγειτε γιατί, μας είπε το ωράριο που τελειώνει που περναγε, και κάτσαμε εκεί μέσα, μέχρι να μας πει αυτός. Μας είπε, τώρα σε πέντε λεπτά θα έρθει το λεωφορείο. Δεν ήταν ΚΤΕΑ, όχι [όπως είναι εδώ, το πορτοκαλί, άλλο, αλλά ΚΤΕΑ δεν ήταν σίγουρα (...) [Εισιτήρια βγάλαμε], εκεί στο καφενείο, γιατί δεν είχε ούτε περίτριο, γιατί σου λέω, μικρό χωριό, εκεί, αυτός μας έδωσε τα εισιτήρια, δεν το θυμάμαι πόσο (...) Ήταν καλοί άνθρωποι εκεί (...) Μετά πήγαμε στ[η] Φλώρινα, στ[η] πόλη, στ[η] Φλώρινα (...) πήγαμε εκεί, οκτώ η ώρα, οκτώ μ' εννιά, το πρωί 'ντάξει, ήταν οκτώμισι η ώρα κοντά με την πόλη (...) Εκεί κόναμε εισιτήριο για, για [τα] Γιαννιτσά (...) Εκεί έμεινε πριν ο 'ξάδελφός μου, είχε σπίτι, είχε και γνωστούς εκεί, μπορούσαμε που να κοιμηθούμε και αυτά. Πήραμε το λεωφορείο [το] ΚΤΕΑ, από 'κει σ' ένα χωριό, δίπλα με [τα] Γιαννιτσά, Παλιαπέλια λέγεται. Μετά την άλλη μέρα, κοιμηθήκαμε εκεί, σε γνωστούς, του 'ξάδελφού μου (...) Το πρωί πήραμε τηλεφώνιο για το ΚΤΕΑ, τότε πέρανε για το ΚΤΕΑ για τη Θεσσαλονίκη (...) Είχαμε άλλα [ρούχα μαζί μας], τ' αλλάξαμε αυτά, αλλάξαμε, από το πρώτο χωριό στη Φλώρινα (...) 'Ενδεκα η ώρα θα έφτανε το λεωφορείο, ε, κάτσαμε εκεί πέρα και φάγαμε (...) Μέχρι [εκείνη] την ώρα δεν είχαμε πάρει καθόλου τηλεφώνιο, στο σπίτι, πήραμε τηλεφώνιο όταν απαντούσαν, και είχανε ανησυχία γιατί εμείς είπαμε μόλις θα πάμε θα σας πάρουμε. Δεν απαντούσαν (...) έπαυσα εδώ την αδελφή μου, επιτέλους έπιασα την αδελφή μου εδώ στην Αθήνα και μετά τους πήρε η αδελφή μου, ότι έχουνε φτάσει μέχρι εκεί, εντάξει, είναι καλά και, κανένα πρόβλημα δηλαδή (...) Φύγαμε [για] τη Θεσσαλονίκη [και] μετά πήραμε εισιτήριο για [την] Αθήνα, κατευθείαν, και κατεβήκαμε στην Ομόνοια γιατί ούτε αυτός ούτε εγώ είχαμε έρθει, για πρώτη φορά. Με λεωφορείο μέχρι [την] Ομόνοια (...) Πήραμε τηλεφώνιο όταν φτάσαμε εμείς, και μας είπε ο Ανδρέας [ο θεός μου], μας είπε να πάρουμε τον ηλεκτρικό για να πάμε στην Κηφισιά [που δουλεύαμε]. Εμείς δεν ξέραμε που είναι [ο] ηλεκτρικός (...) Και όπως περπατάει έτσι, ήταν ένα λεωφορείο [με] αστυνομικό γεμάτο εκεί, κλούβα πώς λέγεται, και κάνουμε πίσω έτσι, [με] αργές κινήσεις για να μην μας καταλάβουν, και μετά περιμέναμε εκεί στα τηλεφώνια εκεί όταν μιλάγαμε [κάποιο] στα Αλβανικά για να ρωτήσουμε. Ρωτήσαμε ένα[ν] μας έδειξε, πως πήγε μέχρι κάτω στο[ν] ηλεκτρικό, μας έκοψε και τα εισιτήρια (...) Μπήκαμε στο τρένο και πήγαμε στην Κηφισιά (...) (Oltian, ετών 23).

¹⁸⁸⁷ (...) Και μετά μας έπιασε η αστυνομία και ξαναπήγαμε στην αστυνομία. Από τότε, δηλαδή, η πρώτη φορά που μας πιάσανε η αστυνομία (...) Πάρα πολύ άσχημα [μας συμπεριφέρθηκαν], η αλήθεια αυτή είναι. Παρά λίγο, όχι ζύλο, το πιστόλι εδώ στο [κεφάλι] γιατί ήτανε νύχτα, και νομίζαμε, [μας πηγαίνω] κάπου εκεί για να πάμε στο καρτοτηλέφωνο έξω, να πάρουμε ένα τηλεφώνιο στην πατρίδα μας. Και, μ' ένα τρόπο που λες, ότι, όπως ρωτάνε στο δρόμο [για] παράδειγμα, κύριε Θεοδωρή που πέρτει η Λούτσια, τα Σάπτα, ή το Λαγονίσι; Και τον λέω 'γυ, καλησπέρα, καλησπέρα, βγαίνει ο ένας, δυο μέτρα άνδρας. Μου λέει, -Να σου πεν φιλε, μια ερώτηση. -Ναι, -Η Βούλα που είναι; Λέω, -Εδώ που τα κάνει, -Ελα 'δω μαζί που με, [βλάκα] που θα μου πεις εσύ έμεινε που είναι η Βούλα, μου λέει, λέω -Εντάξει, αφού με ρώτησες που είναι η Βούλα και σου απάντησα ότι είναι προς τα κάτω. Ήτανε χωρίς [αστυνομικά] ρούχα. Και μετά με πιάνει εδώ, [από] το σβέρκο και μου

συνελήφθησαν από τις Αρχές ενώ ήταν στην εργασία τους¹⁸⁸⁹ ή ενώ κοιμώνταν. Επιπροσθέτως, όσοι συνελήφθησαν παρέμεναν στο κρατητήριο δύο ή τρεις μέρες¹⁸⁹⁰ και μετά με λεωφορεία μεταφέρονταν πάλι στα σύνορα. Τότε θα παρέμεναν από ένα έως έξι μήνες στην Αλβανία και θα προσπαθούσαν να βρουν έγγραφα εισόδου. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ορισμένοι είχαν συλληφθεί παραπάνω από τρεις φορές, και σημείωναν ότι την τρίτη φορά, για παράδειγμα, προκειμένου να αποφύγουν τις ταλαιπωρίες και τις συνθήκες που συναντούσαν¹⁸⁹¹ εξασφάλιζαν μια άδεια εισόδου.

5.2.4. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όπως προαναφέρθηκε τα συγγενικά ή φιλικά άτομα αποτελούν βασικό παράγοντα, τόσο πριν την απόφαση για τη μετανάστευση όσο και για την περαιτέρω πορεία της. Τις περισσότερες φορές, σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους, όταν θα έφταναν στην Αθήνα, θα επικοινωνούσαν συνήθως με ένα άτομο του ευρύτερου οικογενειακού ή δευτερευόντως του φιλικού δικτύου τους, για να τους κατατοπίσει, για να τους φιλοξενήσει αρχικά και για να βρουν εργασία¹⁸⁹². Σε αντίστοιχες περιπτώσεις, για μια γυναίκα από την Αλβανία, συνέβαλαν στην εύρεση των πρώτων εργοδοτικών νοικοκυριών για να εργαστεί ως οικιακή βοηθός μέσω της εκκλησίας όπου πήγαινε¹⁸⁹³. Από τις συνεντεύξεις φαίνεται ότι οι σχέσεις με τους συμπατριώτες τους από την Αλβανία στην Αθήνα δεν διατηρούνται. Επιπλέον, στο

λέει -Ασφάλεια. -Εντάξει, του λέω. Γιατί μου έκανε την ερώτηση τότε; Μου λέει. -Έλα δω ρε [βλάκα] μη μου σηκώνεις τη φωνή. Και ο άλλος, γιατί ήμασταν δύο, τρέχει. Πάει να φύγει. Εκεί ήταν ένας δρόμος, γκερέμος. Και προσπαθεί να ανεβαίνει, αλλά που να ανεβαίνει. Τον πιάνει αυτός και τον βάζει κάτω. Βγάζει τις [χ] χειροπέδες [ε] και το πιστόλι και τον πατάει με [το] πόδι [ο]το κεφάλι και βάζει εδώ [το όπλο στο κεφάλι], του λέει -Που πας ρε [βλάκα]; [Σου τα λέω] όπως [τα] έλεγε αυτός, ούτε, ούτε κόβω ούτε [τίποτα]. -Που πας; Και μετά μας βάζουν [στο αυτοκίνητο], (...) ήτανε IX, το τζιπ. Και μας έλεγε τώρα, αυτός ήτανε σε άλλο αμάξι εγώ σε άλλο αμάξι (...) και μου έλεγε, -Εάν, γνωρίζεις που μένουν αυτοί που κλέβουν; Ή εσύ έχεις βγει από σπίτι για να κλέβεις κάτι εδώ τη νύκτα; (...) Το [19]96 (...) Του λέω εγώ, εγώ, δεν είμαι για αυτή τη δουλειά. -Άστα αυτά, κόψε τα σάπια, μου λέει (...) (Ilirjan, ετών 40).

¹⁸⁸⁸ (...) Ήρθα με σκάφος από την Κέρκυρα, ταχύπλοο. Από την Κέρκυρα, φεύγω από την Αλβανία, πάω σε μια πόλη, παραλία, να πούμε, εκεί κοντά στην Κέρκυρα, περνάγαμε λαθρομετανάστες με σκάφη, ταχύπλοα (...) Ήτανε η συμφωνία μας να μας φέρουν μέχρι τα σύνορα, εγώ είχα ανάγκη να περάσω μόνο τα σύνορα, γιατί μετά δεν χρειαζόταν να με φέρει κάποιος, ήξερα. Να φανταστείς την πρώτη φορά που είχα έρθει το [19]92 που ήμουνα στην Πάτρα, πριν πούμε στο καράβι, του λέω του φίλου μου, του λέω, σαν να 'ξερα ρε παιδί μου εντάξει, μπορεί να βοηθήσει και η τύχη, του λέω, πήγαινε προς τη θάλασσα, μακριά απ' τον κόσμο ρε παιδί μου, γιατί μέσα στον κόσμο μπορεί να κάνει ντου η αστυνομία, και έτσι και κάνει ντου η αστυνομία, και έρχεται ένας αστυνομικός με μουστάκι, και πιάνει έναν Αλβανό απ' το λαμό, και όπως γυρνάει έτσι, με πιάνει απ' το χέρι, γυρνάω και του απαντάω, -Ορίστε; του λέω, ξέρεις τα 'ξερα τα ελληνικά, είχα πάει σχολείο εκεί, πατ, τραβίδι το χέρι και λέει τώρα εντάξει, δεν περιμενε τέτοια αντίδραση από Αλβανό, ξέρεις οι Αλβανοί γενικώς φοβούνται, φοβόντουσαν και φοβούνται ακόμα, δηλαδή, θα του κοβόντουσαν [τα] πόδια σε τέτοια περίπτωση δηλαδή. Και με άφησε να πούμε και έφυγα. Και έρχεται ένας, δικό σας να πούμε Έλληνας, χοντρός, μεγάλος και μου λέει: -Ρε σε πέρασε για Αλβανό. Λέω τώρα τι να σου πω, δεν με παίρνει (...) (Fredí, ετών 34).

¹⁸⁸⁹ (...) Όταν είδα, και με πήρανε μένα, με πιάσανε [όταν] δούλευα οικοδομή. Δεν ξέρω, αυτό είναι πολύ φρικτό, μακάρι να μην το ζήσεις κανέναν. Όταν πάω εγώ, και με το φυλάκι τώρα και έπαιχνα λάσπη, και οι μάστορες [ε] ήταν στον τρίτο όροφο, πέρανε, πέρανε η ασφάλεια [από] εκεί, αφήνω το φυλάκι και την μπτονιέρα να δουλεύει, με βάζουνε μέσα, χωρίς να ξέρει τίποτα ο μάστορας απάνω, τίποτα, η μπτονιέρα δούλευε έτσι, και 'γω μέσα, στην φυλακή (...) (Veip, ετών 35).

¹⁸⁹⁰ (...) Κάθε δύο-τρεις μήνες στην Αλβανία και μετά εδώ, μετά είχε «σκούπα», με διαβατήριο ήρθα εδώ με visa, ήταν σκούπα, με πήρανε (...) όπως ήταν όλοι από την Αλβανία, πίσω, όλοι, δύο φορές μέσα στη φυλακή, τρεις -τέσσερις μέρες μέσα στη φυλακή. Ήταν δύσκολα στην φυλακή, ήταν μέσα και δεκαπέντε άνθρωποι [ο] στη φυλακή και Αλβανοί και Βούλγαροι [ο] και Αιγύπτιοι [ο] (...) (Mihal, ετών 52).

¹⁸⁹¹ (...) Έκαστα εκεί πέντε-έξι μήνες, και μετά έβγαλα, διαβατήριο. Γιατί λέω, αυτή θα είναι η τελευταία φορά που θα πάω με τα ποδιά. Και πράγματι ήταν η τελευταία φορά (...) Και μετά βγάδω τ [η] visa, που λες, Πλήρωσα διακόσια πενήντα χιλιάδες [δραχμές], μαιρά, ναι, εγώ με φίλους έτσι, [η] ξέρα εγώ [πως] μπορώ να βγάλω στην προεβία, εγώ έδωσα τα λεφτά και το διαβατήριο, και μου λένε σε όσα μέρες παίρνεις το διαβατήριο και φεύγεις (...) (Ilirjan, ετών 40).

¹⁸⁹² (...) Εδώ, είμαι, εντάξει μια χαρά, εδώ το παιδί το άλλο που είναι εδώ, είναι ο γαμπρός μου, ο Fredí, και με πήρε και αυτός στη δουλειά και μίλησε με το αφεντικό του και με πήρε. Και τώρα, έπιασα δουλειά εδώ, μια χαρά, ντάξει (...) (Αντώνης, ετών 25).

¹⁸⁹³ (...) Εγώ, με βοήθησαν εκεί στην εκκλησία, και βρήκα τα πρώτα σπίτια. Πήγα και καθάρισα σπίτια. Για να επιβιώσουμε. Από την εκκλησία με βοήθησαν, οι γυναίκες εκεί της εκκλησίας (...) (María, ετών 49).

σύνολο τους οι συνεντευξιαζόμενοι αναφέρουν ότι δεν βίωναν σε καμία περίπτωση αντίστοιχες σχέσεις με τους συμπατριώτες τους, αλλά αντιθέτως αποκόπονται από τα ευρύτερα φιλικά δίκτυα που είχαν στην Αλβανία¹⁸⁹⁴.

5.2.4.1. ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Από τις συνεντεύξεις με τους μετανάστες από την Αλβανία στην Αθήνα, ως προς τη στέγαση τους στην Αθήνα, προκύπτουν δύο περιπτώσεις: *Πρώτον*, την περίοδο αρχικής εισόδου (1990-1991) και απασχόλησής τους σε αγροτικές εργασίες, όπου διέμεναν είτε σε ένα χώρα, όπως γκαράζ, καλύβα, αποθήκη ή υπόγειο που θα τους παραχωρούνταν από τον εργοδότη τους ή θα έμεναν σε εγκαταλελειμμένες αποθήκες και κατοικίες ή θα κατασκεύαζαν αυτοσχέδιες κατοικίες από ξύλα και νάιλον στους πρόποδες των βουνών κοντά στις καλλιεργήσιμες εκτάσεις αλλά και για να είναι απαρατήρητοι από τις Αρχές^{1895, 1896}. Οι «κατοικίες» αυτές συχνά δεν είχαν ούτε θέρμανση, ούτε παροχή νερού ή αποχωρητήριο, ενώ στοιβάζονταν στο πάτωμα ή σε ράντζο (αν υπήρχε) με κουβέρτες. Κάποιες φορές ο χώρος που δινόταν δεν είχε παροχή ηλεκτρικού ρεύματος και άλλες φορές μια μόνο λάμπα. *Δεύτερον*, οι κατοικία της περιόδου όπου μετακινήθηκαν προς της Αθήνα (1993-1995) και απασχολήθηκαν, ως επί το πλείστον, σε οικοδομικές ή τεχνικές εργασίες. Σε αυτές τις περιπτώσεις έμεναν είτε με ένα συγγενή ή φίλο τους ή άλλα δύο-τρία άτομα¹⁸⁹⁷.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι παρατηρήθηκε μια επιδίωξη διατήρησης της περιοχής κατοικίας¹⁸⁹⁸, αν όχι της ίδιας αναζητώντας χαμηλότερο ενοίκιο. Αντιθέτως, συνήθως οι κατοικίες αυτές, ήταν διαμερίσματα, και είχαν παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, νερού και θέρμανση. Το ενοίκιο κυμαίνεται από τα διακόσια έως τα πεντακόσια ευρώ, για δύο ή τρία δωμάτια, ενώ πολλοί ανέφεραν τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν με τις αυξήσεις των ενοικίων από τους ιδιοκτήτες ή λόγω της νομισματικής

¹⁸⁹⁴ (...) Ο ένας τώρα έχει πάει Ιταλία, ο άλλος έχει πάει Αμερική, χάθηκαν όλοι, το είδες εσύ τον τάδε φίλε; Έχει πάει Αμερική, ο άλλος [λέει] ακουσα για έναν φίλο, σκοτώθηκε λέει εκεί, 'ντάζει αυτά δεν θέλω να τα ακού[ω], αλλά 'ντάζει, είναι μεσ' τη ζωή πώς να σου πω. Και δω είναι τώρα, ο ένας είναι εδώ, ο άλλος είναι εκεί, δεν βλέπαμε το καθένα στις δουλιές του, παντρευτήκανε, αλλάζανε οι καταστάσεις (...) (Veip, ετών 40).

¹⁸⁹⁵ (...) Είχαμε φτιάξει καλύβες [μέσα] γιατί [έτσι] δεν υπήρχε περίπτωση να σε πιάσει η αστυνομία, και μένανε εκεί. Ωραία πράγματα. Όταν έβρεχε ειδικά, και έκανε τσαφ-τσουφ, τσαφ-τσουφ το νάιλον, νάιλο από πάνω, και ζύλο γύρω, σαν τους γύφτους (...) (Fredí, ετών 34).

¹⁸⁹⁶ (...) Μας είχε τ' αφεντικό εκεί, τ' αφεντικό, δίπλα στο σπίτι, υπήρχε ένα γκαράζ. Στο γκαράζ εκεί όληαυτή χωρίσαμε ένα, τοίχιο εμείς, και το κάναμε, σαν ένα δωμάτιο, έτσι. [Ήμασαν] όχι τρεις. Οι δύο. Ο ένας έφυγε. Ο άλλος έφυγε. [Στην Κρήτη]. Το είχαμε, για δύο (2) βδομάδες ήτανε εκεί και μετά έφυγε. Για δύο βδομάδες, Ε, 'ντάζει, επειδής ήτανε μια ευκαιρία, ένας εκεί από το χωριό, έφανε για, για Κρήτη και του λέει έρχομαι και γω κοντά σου. Έτσι, και την έκανε αυτός κοντά του. Και παρήμενε εκεί. [Έφυγε αυτός] και μένανε οι δύο μας (...) (Fredí, ετών 25).

¹⁸⁹⁷ (...) Κατά τις οκτώ η ώρα το πρωί έρχεται ένας κύριος και λέει, θέλω τέσσερα παιδιά, λέει για να μαζεύουμε καπνά, και μας πήρε (...) Ήταν ένας εκεί που είχε φύγει πριν από 'μας (...) είχε ένα χρόνο πριν από 'μας (...) και λέει σε αυτόν τον κύριο, τι θέλεις, θέλω τέσσερα άτομα λέει για δουλειά, στο Καρπίνισι (...) Και μας παίρνει αυτός ο κύριος, τα λέει με το παιδί που ήξερε [ελληνικά], και που λες μας παίρνει αυτός, τα λένε μεταξύ τους, αυτός ο κύριος που μας ήθελε για δουλειά και αυτός που μας ήθελε για τη γλώσσα, το μεροκάματο είναι δύο χιλιάδες δραχμές, τόσο μας είπε, την ημέρα, και έλεγε και ψωμί και σπίτι, όλα αυτά είναι δικά σας. [Μας έβαλε σε ένα σπίτι]. Ήμασαν τέσσερα άτομα. [Δεν τους ήξερα τους άλλους]. [Τέσσερα άτομα στο σπίτι] του αφεντικού. [Και πιάσαμε εκεί στα καπνά]. Μόλις πάμε εκεί στο χωριό, μας πίνει [με] το αγροτικό (...) φτάνουμε σπίτι και μας εζήγησε, ότι, εδώ είναι η τουαλέτα, εδώ ανοίγει το θερμοσίφωνο, τα [είχε] αυτός ετοιμά[ει], εδώ έχει ζεστό νερό, εδώ έχει κρύο, μας έδωσε ρούχα ξέρω γω και ήτανε δύο δωμάτια στον πρώτο όροφο, στο δεύτερο έμενε ο κύριος, και μας έλεγε ότι οι δύο θα κοιμηθείτε από 'δω, οι δύο από 'δω (...) (Ilirjan, ετών 40).

¹⁸⁹⁸ (...) Εκεί, δεν έφυγα από την περιοχή, εδώ που έρχομαι [και] μένετε σε μια περιοχή, γνωρίζεις κόσμο και αυτά, σου γίνεται δεύτερη πόλη σου, και δεν μπορείς να φύγεις, να πάς σε άλλη περιοχή (...) (Astrit, ετών 50).

μετατροπής της δραχμής σε ευρώ. Επιπροσθέτως, παρότι διαμένουν στη πόλη, ορισμένοι διαμένουν και στον χώρο εργασίας κάποιες φορές ή φιλοξενούν έναν νεοεισερχόμενο συμπατριώτη τους, συγγενή ή φίλο τους¹⁸⁹⁹. Όπως προαναφέρθηκε όταν φτάσουν στην Αθήνα, θα διαμένουν ένα διάστημα με τρεις ή τέσσερις συμπατριώτες τους μεταξύ των οποίων κάποιες φορές και ένας συγγενής τους, μέχρι να μπορέσουν να νοικιάσουν μόνοι τους ένα διαμέρισμα ή μια γκαρσονιέρα^{1900, 1901}. Πολλοί ανέφεραν ότι ήταν καλύτερα τα πράγματα από ότι όταν ήταν με συγγενείς αντί άλλους που δεν γνώριζαν. Καθώς λόγω του ήταν συγγενείς ήταν πιο άνετοι και μπορούσαν να μιλούν για όλα μεταξύ τους. Οι άλλοι δύο μπορεί να ήτανε δύο γνωστοί, φίλοι, αλλά, πάλι ήτανε για εκείνους δυο γνωστοί απλά. Γι' αυτό οι επέλεξαν να φύγουν ενώ άλλοι ώστε να φέρουν τις οικογένειές τους. Αφενός μπορεί να ήτανε και καλύτερα, λόγω του ότι μοιράζονταν το ενοίκιο και τα λοιπά έξοδα, αλλά αφετέρου, δεν ήταν καλύτερα, καθώς δεν υπήρχε οικειότητα αναμεταξύ μας.

5.2.4.2. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην πλειονότητα των Η εργασία των μεταναστών από την Αλβανία, όπως και η στέγαση, αποτελείται από δύο ανάλογα στάδια. Το πρώτο αφορά την περίοδο αρχικής εισόδου (1990-1991) όπου απασχολούνταν εποχιακά στις αγροτικές καλλιέργειες¹⁹⁰², στη Βέροια, στα Ιωάννινα, στη Λάρισα και

¹⁸⁹⁹ (...) 'Ντάζει στο μαγαζί έχουμε ένα δωμάτιο, για να ξεκουραστούμε, επειδή καμιά φορά, κάνουμε 'κανα μανάκι, όταν [είμαστε] με τη δουλειά και αυτά, και ξεκουραζόμαστε. [Δεν] μένουμε μόνιμα στο μαγαζί, όχι. Απλώς για ξεκούραση (...) (Αντώνης, ετών 25).

¹⁹⁰⁰ (...) 'Ηταν σε όροφο, σε όροφο, [στον πρώτο] (...) Τέσσερα (4) άτομα. [Ήταν] ε. 'ντάζει. Μοιράζαμε [τις δουλειές], 'ντάζει, είχαμε μια συνεργασία μεταξύ μας, μοιράζαμε τις δουλειές, αυτά. Μετά χωριστήκαμε. Εγώ έμενα με το[ν] γαμπρό μου, οι άλλοι δύο μένανε εκεί, εμείς βρήκαμε άλλο σπίτι. Πάλι στην Λούτσα. Στη Λούτσα ήρθα, στη Λούτσα είμαι ακόμα. Δεν έχω φύγει πουθενά αλλού, 'ντάζει. Επειδή είναι και η δουλειά μου, μόνιμη (...) (Αντώνης, ετών 25).

¹⁹⁰¹ (...) 'Ντάζει. 'Ντάζει. Είναι, δηλαδή καλύτερα να μένεις με τους δικούς σου ανθρώπους, παρά να είσαι [με] έναν ξένο. Τότε[ς] όταν μέναμε και οι τέσσερις μαζί, 'ντάζει εμείς πηγαίναμε και οι δύο στην ίδια δουλειά, σηκώνόμασταν το πρωί και ερχόμασταν στη δουλειά. Όταν θα πήγανες [πίσω], θα 'βλεπες κάτι που δεν θα σου άρεσε, βρε παιδί μου, κάτι ξέρω 'γω στο δωμάτιό σου, ή στο κρεβάτι, κάτι άλλο, που μπορεί να είχε κάποιος ο άλλος, ο ένας, ο άλλος. 'Ντάζει. Γι' αυτό ήτανε και ο πρώτο[ς] λόγο[ς] να φύγεις. Να μένεις [μόνος σου] (...) 'Ητανε διπλός που λέμε. Ήτανε μεγάλο σπίτι. Ήτανε άνετο, αλλά κι εμείς επιλέξαμε να ζούμε κάπως καλύτερα, δηλαδή, πώς να σου πω, πιο άνετα δηλαδή. 'Ντάζει, μέναμε άνετα [και οι τέσσερις], δεν είχαμε πρόβλημα, όπως, πολλοί άλλοι, ακόμα και σήμερα, μπορεί να πω ότι μένουνε, σε πολ[ύ] δύσκολες συνθήκες (...) (Αντώνης, ετών 25).

¹⁹⁰² (...) Και το πρωί (...) και πήγαμε για δουλειά πρώτη μέρα [στα] καπνά, μας βλέπανε οι Έλληνες εκεί τι είναι αυτοί, από πού είσαι 'συ και πώς σε λένε (...) μας έδειξε, μαζέψαμε, μαζέψαμε καπνά (...) και μας έλεγε έτσι κι έτσι γίνεται η δουλειά (...) ε. εντάζει η πρώτη μέρα, δεύτερη ήταν λίγο δύσκολη (...) Με τα χέρια (...) Ξεχί φύλλα ο καπνός[ς] τ[α] μαζεύεις και μετά [τα] περνάς σε[ς] μια μηχανή και μετά το βάζεις να ξεραθεί (...) Και μας, όταν σχολάγαμε από τη δουλειά, μας έλεγε πάμε στο καφενείο, εκεί κοντά ήτανε το σπίτι μας, και μας κερνάγαμε όλοι, οι χωριανοί εκεί, ό,τι πίνανε, ο ένας έλεγε θα κερνώ εγώ σήμερα, ο άλλος εγώ, ο άλλος εγώ, και, κάθε μέρα αυτή η δουλειά γινόταν (...) Και δουλεύουμε τέσσερις μήνες σε αυτόν (...) 'Ητανε καλοκαίρι, και μας έλεγε για να μην μας πιάσει η ζέστη, πάμε πρωί-πρωί και μετά, καθόμαστε. Έξι η ώρα, πηγαίναμε. Πηγαίναμε στο χωράφι [στις] έξι η ώρα, μαζε[ί]ψαμε καπνά, μετά μέχρι τις έντεκα η ώρα και μετά τ[α] περνούσαμε στη[ν] μηχανή. Η δουλειά ήταν το πολύ-το πολύ μέχρι τις τρεις η ώρα (...) Μήρες ήτανε από, Δευτέρα [με] Σάββατο. Κυριακή ντάζει, μας έλεγε να ξεκουραστείτε μια μέρα. [Ενσημα, όχι, και να ήθελες δεν ήξερε κανείς τι ήτανε]. Και δουλεύουμε τέσσερις μήνες σε αυτόν. Και μετά σε άλλους εκεί στο χωριό. [Στα καπνά]. Τα λεφτά ήτανε, για μας ήτανε πάρα πολλά, δηλαδή φανόταν, γιατί δεν είχαμε τόσα λεφτά στην ταπεινή, εντάζει, αρκικά, αφού γι' αυτό ήρθαμε εδώ πέρα (...) Δουλεύουμε στον άλλο μετά τρεις μήνες (...) Ο άλλος είχε άλλο σπίτι, το ίδιο σύστημα, και φαί. Απ' τον άλλο φύγαμε γιατί τελείωσε η δουλειά. Ήτανε καπνά και διάφορες δουλειές ξέρω 'γω, φράκτες ξέρω 'γω, σε αυτόν, κάτι σκάψαμε, κάτι θεμέλια, ξέρω 'γω, γιατί φτιάχνανε ένα σπίτι. Αυτά (...) Έκατσα πέντε-έξι μήνες εκεί και φύγαμε μετά. Έφυγα για [την] Αλβανία. Από την Άρτα που ήμουν πέρα στην Αλβανία, γιατί ήταν χειμώνας και δεν είχε δουλειά στο χωριό. Ούτε ελιές, ούτε εργοστάσια για να πας να δουλέψεις το χειμώνα και. Και ξανακάω, που λες πάλι σε αυτό το χωριό, πάλι με τα πόδια. Έκατσα στην Αλβανία δύο μήνες, δε δούλεγα εκεί [τίποτα]. Μετά πάλι, τον Απρίλιο γιατί μου είπανε, Γιάννη αν θέλεις να έρθεις, να έρθεις τον Απρίλιο, όταν θα φύτεψουμε τον καπνό, τότε, δηλαδή, τον άλλο χρόνο (...) [Έκατσα] Ιούλιο με Σεπτέμβριο, έμενα [στην Αλβανία] όλο το χειμώνα και [τον] Απρίλιο ξαναήρθα (...) [Με τα πόδια] (...) Δούλευα, παράδειγμα, σε όλο το χωριό [αλλά] έμενα σε έναν (...) Και ξανά πίσω και ξανά (...) Για τρία χρόνια εγώ εκεί πήγα (...) [Και το απόγευμα] σε άλλο χωράφι, σε άλλο αφεντικό (...) Ερχόταν στο σπίτι και [μου] έλεγε θα έρθεις σε 'μένα να μαζεύουμε καπνά (...) Ήτανε, για τρεις ώρες μας έδωσε, ενάμιση χιλιάρικο (...) [Πήγα από δύο-τρεις-τέσσερις χιλιάδες] (...) Εκεί στο χωριό είχαν πάρα πολύ ανάγκη για εργάτες (...) Μετά που λες έκατσα περίπου ένα χρόνο στην Αλβανία, λόγω [του] ότι

αλλού, για συγκομιδές μπαμπακιού, καπνού, ελιών, ροδάκινων κ.ά. σκαλίσματα, μερεμέτια σε όλο το χωριό. Θα απασχολούνταν εκεί για ένα διάστημα ενός έως έξι μηνών, οι εργοδότες θα τους ένα χώρο για να κοιμούνται και θα τους αποκαλούσαν με άλλο όνομα¹⁹⁰³, και θα επέστρεφαν τον χειμώνα στην Αλβανία μέχρι την επόμενη περίοδο συγκομιδών. Οι αμοιβές τους κυμαίνονταν συνήθως από χίλιες έως πέντε χιλιάδες δραχμές, εξαήμερη απασχόληση, από τις έξι το πρωί ως τις τρεις ή έξι το απόγευμα, αναλόγως^{1904, 1905}.

Το δεύτερο στάδιο αφορούσε την μετακίνηση των μεταναστών προς την Αθήνα (1993-1995) ως προς αναζήτηση υψηλότερων αμοιβών και εργασίας δίχως περιόδους παύσης, όπως συνέβαινε στις αγροτικές δουλειές στην επαρχία. Αφού έρχονταν στην Αθήνα με λεωφορείο ή ταξί και έχοντας βρει τόπο κατοικίας σε άτομα του ευρύτερου φιλικού ή οικογενειακού τους περιβάλλοντος, θα αναζητούσαν εργασία. Πρέπει να σημειωθεί ότι κάποιοι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν την εκμετάλλευση από τους οδηγούς ταξί ω προς τις διαδρομές και τον τόπο προορισμού¹⁹⁰⁶. Αρχικά, λόγω του ότι μπορεί να ήταν διαθέσιμη κάποια θέση σε μια οικοδομή, ή λόγω του ότι δεν είχαν αναπτύξει ένα δίκτυο επαφών εργασίας, ή όταν δεν έβρισκαν εργασία ή ήθελαν συμπληρωματικό εισόδημα, στρέφονταν στην αναζήτηση απασχόλησης σε πλατείες¹⁹⁰⁷, όπου περίμεναν έναν πιθανό εργοδότη να τους πάρει στη δούλεψή του για μια εργασία αυθημερόν, όπως σε οικοδομές, μερεμέτια, εργασίες κήπων κ.λπ., όπου ουσιαστικά οι πλατείες ή κεντρικά μέρη, λειτουργούσαν ως τόποι, διαπραγμάτευσης και αγοραπωλησίας

κουράστηκα με τα πόδια, και έλεγα με τον εαυτό μου ότι θα βγάλω visa αλλιώς δεν γίνεται (...) Μου [ζητήσανε] [μαύρα] τριακόσιες χιλιάδες δραχμές, ενώ κανονικά ήταν δεκαπέντε χιλιάδες. Και έδινες τόσα που έλεγε παράδειγμα ο κύριος, αλλά (...) οι πιο πολλοί λέγανε ψέματα, έβαζα εγώ και σου πύργανε τα λεφτά και σε είχαν και περμένες. [Έκατσα ένα χρόνο στην Αλβανία δεν δούλεψα], δεν έβαλα [visa] τότε και ξαναήρθα με τα πόδια, αλλά άλλαξα, άλλαξα, άλλαξα δρόμο. Δεν ξαναπήγα εκεί. Γιατί είχα κάτι φίλους που ήταν εδώ στην Αθήνα, [και μου λέγανε, πόσο παίρνεις εκεί στο χωριό; Τους λέω εγώ τέσσερις χιλιάδες, τι κάνεις, βγάζεις πιο πολλά στην Αθήνα, έχει και πιο πολύ δουλειά και ήταν αλήθεια (...)] Και που λες μου λέγανε τότε στο χωριό, (...) έλεγα εγώ, έχει δουλειά στην Αθήνα, [και μου λέγανε], τι, όλοι στην Αθήνα πενάν, δουλειά δεν έχει, δεν τρώνε, οι χωριανοί για να με κρατήσουν εμένα εκεί πέρα γιατί εγώ δούλευα, η αλήθεια ήταν ότι εγώ δούλευα και δεν πείραζα κανέναν (...) Και μου λέγανε οι φίλοι μου που ήταν εδώ στην Αθήνα, έλα στην Αθήνα γιατί, έχει δουλειά, δουλεύεις όλο το χρόνο ενώ εκεί ήτανε μόνο, μόνο για καλοκαίρι (...) Και έρχομαι στην Αθήνα (...) Σταθμό ταρίσης (...) Κανένας [δεν με περίμενε]. Αυτός που ήτανε μαζί μου ήτανε πριν από μένα εδώ. [Και μου λέει] θα πάμε εκεί γιατί έχει πιο πολύ δουλειά (...) [Ilirjan, ετών 40].

¹⁹⁰³ (...) Μου έλεγε από την αρχή που πήγα εγώ, μου έλεγε για την ιστορία με το, με το βοσκό, από τότε που λέει αυτός, πώς σε λένε, (...) και λέω 'γω τι να τον πω τώρα να του πω Ilirjan; Θα καταλάβει τι λέω εγώ, και είχα ακούσει ότι πρέπει να πούμε, Γιάννη[ς] ξέρω 'γω και αυτά και λέω ως θα βάλω τώρα το Γιάννη. Έτσι έλεγα στο χωριό (...) [Ilirjan, ετών 40].

¹⁹⁰⁴ (...) Αλλά εδώ στ'ήν Ελλάδα ήρθα [το] [19]94. Είχαμε πάει [στη] Βέροια. Βέροια, πάνω (...) Πήγαμε, πώς πήγαμε, με τα πόδια πήγαμε, δουλέψαμε στα χωράφια εκεί πάνω, μαζέψαμε ροδάκινα και τέτοια, μισθό[ς] ήταν τρεις χιλιάδες δραχμές τότε (...) Και μέναμε στο αφεντικό εκεί πέρα, αλλά δουλέψαμε τρεις μήνες και φύγαμε μετά, γιατί ήμασταν[ε] χωρίς χαρτιά τότε, ξαναγορίσαμε, ξαναήρθαμε (...) [Στο ίδιο] (...) Είχε δουλειά εκεί πάνω, 'γ' αυτό το λόγο πήγαμε εκεί πάνω, γιατί δεν είχε στο χωριό τι να κάνουμε (...) [Κάθε] τότε που μαζεύανε (...) Από το 1994 μέχρι το 1996 (...) Μετά, δουλέψα λίγο εκεί πάνω και μετά ξαναήρθα εδώ στο 2000, γιατί τελείωσε η δουλειά (...) Ε. φύγαμε όλοι έζη (...) [Adem, ετών 37].

¹⁹⁰⁵ (...) [Έφτασα] μέχρι [τη] Φλώρινα με τα πόδια (...) και ήρθα στη Βέροια. Στη Βέροια σε ένα παλιό σπίτι, σε παλιό σπίτι έτσι, [ίσα-ίσα που δεν μας έπαινε η βροχή] με ένα[ν] άλλ[ο]. Χειμώνα[ς], χειμώνας [ήταν]. Χειμώνα[ς] και κάναμε δύο μήνες περπάτο εκεί. Δουλέψαμε, σε ροδάκινα, φυτέψαμε, ροδάκινα. Γυρίζαμε μετά από δύο μήνες στα σπίτια μας πάλι (...) Τότε δούσιμι χιλιάδες δραχμές, τότε καλά μας φάνηκε, υπήρχε αζήλας τότε στην δραχμή [και όταν τον είπαμε], λέει, δεν βλέπεις τα χωράφια, πήγαμε τώρα εκεί τώρα. Ε. 'ντάξει πήγαμε τώρα εκεί μετά θέλει, από Απρίλιο μέχρι Οκτώβριο μήνα (...) Τίποτα, αγροτικές δουλειές όπου και να πάς δεν κάνεις προκοπή (...) Πάλι τίποτα, όσο και να δουλέψα, αγροτικές δουλειές (...) [Foti, ετών 36].

¹⁹⁰⁶ (...) 'Ηρθαμε εδώ στην Αθήνα, μετά εδώ στην Αθήνα, μας παίρνει ένας ταξιτζής, ο ταξιτζής ήταν μάγκας, εμείς δεν ξέραμε. [μας είπε] Θα σας πω εγώ που έχω πολύ δουλειά, και πάλι και μας αφήνει στην Αγία Αικατερίνη, στη Μάντρα, μας πήρε, οκτώ χιλιάδες δραχμές, τότε το [19]92, περισσότερα ολόκληρη [και όταν τον είπαμε], λέει, δεν βλέπεις τα χωράφια, πήγαμε τώρα εκεί τώρα. Ε. 'ντάξει πήγαμε τώρα εκεί πέρα, ψάχνουμε για δουλειά, από δω, ήτανε μεγάλη ταιριαστικότητα εδώ. Δεν ξέραμε και υποφέραμε πάρα πολύ, μετά τα λεφτά, τελειώναν, δηλαδή είχαμε αγωνία τι θα κάνουμε, δηλαδή που τι θα φάμε, που θα πάμε τι θα κάνουμε (...) (Veip, ετών 35).

¹⁹⁰⁷ (...) Κεραμείδια, κεραμιά, σοβατζή[ς], καλουπατζή[ς], τα πάντα, έξι μήνες εδώ, τρεις μήνες εδώ, όπου βρεις μεροκάματα (...) Πηγαίναμε σε μια πλατεία εκεί, και όποιος ήθελε εργάτες ερχόταν και σε παίρνανε. Μετά από 'κει αποκτάς γνωριμίες, προσπαθείς να δουλεύεις πιο πολύ απ' τον άλλον για να το θάψεις τον άλλον, για να βρεις, να πάρεις εσύ θέση, κι ο άλλος κι ο άλλος κι ο άλλος κι έτσι γίνεται που λένε ότι σκοτώνονται μεταξύ τους, είναι αυτό δηλαδή, είμαστε σε μια γραμμή, από δωρα [είναι] ποιος θα την περάσει πρώτος, αυτό είναι λογικό (...) (Veip, ετών 35).

της εργατικής τους δύναμης, όπως στην οδό Όθωνος κάτω από τον ηλεκτρικό σταθμό της Κηφισιάς. Εκεί θα συγκεντρώνονταν μαζί με άλλους και συμπατριώτες τους από τις έξι έως τις δέκα. Όταν θα περίμεναν πολύ θα «κάθονταν» στα γόνατά τους. Πολλοί ανέφεραν ότι αν κάποιος το ήθελε θα έβρισκε κάπου να εργαστεί^{1908, 1909}. Πολλοί συνεντευξιαζόμενοι, τόνιζαν τα μειονεκτήματα της απασχόλησης σε αγροτικές εργασίες και το ότι προτίμησαν να απασχοληθούν στην πιο βαριές αλλά με καλύτερες αποδοχές εργασία στις οικοδομές¹⁹¹⁰.

Στην συνέχεια είτε μέσω του ευρύτερου δικτύου επαφών τους, είτε μόνοι τους θα έβρισκαν δουλειά αρχικά ως ανειδίκευτοι εργάτες¹⁹¹¹, ενώ με τη πάροδο του χρόνου μάθαιναν εμπειρικά^{1912, 1913} παρακολουθώντας και ζητώντας να τους δείξει ένας συμπατριώτης τους, ώσπου γίνονταν «μάστορες», όπως αναφέρουν, ως καλουπατζής ή σοβατζής. Οι αμοιβές τους κυμαίνονται από τριάντα πέντε έως πενήντα πέντε ευρώ για τη θέση του βοηθού και του «μάστορα» αντίστοιχα, για απασχόληση από Δευτέρα έως Σάββατο και με λίγα ένημα. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι πολλοί συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι αυτό-ασφαλιζόνταν. Καθώς κάποιος συμπλήρωναν το εισόδημά τους με πρόσθετη εργασία την Κυριακή σε πελάτες-εργοδότες εκτός της πρωινής εργασίας που απασχολούνταν¹⁹¹⁴ συχνά και σε διαφορετικά αντικείμενα, δηλαδή για παράδειγμα, με το να βοηθήσουν έναν άλλο συμπατριώτη τους, ως ελαιοχρωματιστές ή να αναλάβουν την περιποίηση ενός κήπου.

¹⁹⁰⁸ (...) Βρίσκουν, βρίσκουν, βρίσκουν, αυτός που έχει όρεξη να δουλέψει βρίσκει, μπορεί να κάτσει μια βδομάδα μέχρι να δει που θα πάει (αλλά βρίσκει) (...) (Foti, ετών 36).

¹⁹⁰⁹ (...) Για αρχή, αρχή τίποτα. Στην πλατεία, από 'δω από 'κει [και περιμένα να με πάρει κάποιος για δουλειά (...)] Μέχρι τις δέκα η ώρα. Έξι η ώρα [πήγαινα] (...) Εκεί που λες, πότε έβρισκα, πότε δεν έβρισκα δουλειά, (...) Οικοδόμος, λάσπη αυτά (...) Λεφτά εκεί ήτανε πέντε χιλιάδες το μεροκάματο. Και μετά έκαστα εκεί τέσσερις μήνες πότε από δω πότε από 'κει και μετά πάνω μια δουλειά με ένα[ν] εργολάβο (...) (Ilijaz, ετών 40).

¹⁹¹⁰ (...) [Στις αγροτικές δουλειές] εκεί κάνει πολύ ζέστη, και λεφτά δεν έχει. Σε οικοδομές, είναι είναι βαρι[ά] δουλειά, αλλά εμείς δουλεύουμε ότι είναι βαρι[ές] δουλειές για να βγάλουμε κάνα φράγκο παραπάνω. Αυτό κυνηγάμε (...) Σπάτα, Σπάτα, σε οικοδομές δουλεύεις μετά, κυνηγάμε να δουλεύουμε σε οικοδομές. Είδαμε στην Αλβανία μερικούς είχαν δουλέψει σε οικοδομές που βγάζανε κάτι λεφτά και λέγανε καλύτερες οι οικοδομές παρά σε αγροτικές δουλειές (...) Δεν ήξερα καλά [την] οικοδομή (...) (Foti, ετών 36).

¹⁹¹¹ (...) Όχι. Μόνο εργάτης. Εδώ γεννιέσαι και πεθαίνεις εργάτης (...) (Veir, ετών 35).

¹⁹¹² (...) Είναι βαρύ, είναι βαρύ, είναι κομπρεσέρ, είναι μεγάλο κομπρεσέρ, θα [το] κρατάω, θα βγάλει μπάα, πάνω κάτω χωρίς ασανσέρ, δεν είμαι 37 όπως ήρθα είμαι 52 τώρα, είναι δύσκολο. (...) Κοίτα, εκεί [στο] σχολείο [στην] Αλβανία, όποιος τελείωσε [το] Γυμνάσιο, ξέρει [να φτιάχνει το] πρόβλημα με το ηλεκτρικό, και πρόβλημα ηλεκτρικό και [χτίσιμο]. Εδώ τώρα, κοιτάμε, τ[α] ηλεκτρικ[ά] είναι ωραί[α] εδώ, δεν είναι όπως εκεί δύσκολα τόσο όπως ήταν εκεί με λίγο λάσπη, με λίγο τσιμέντο, με λίγο ασβέστη, εδώ έχει ότι θέλεις και είναι άλλη τεχνολογί[α] (...) Ηρθαμε εδώ, εγώ ξέρω να κάνω αφαδιά, γιατί, μαθαίναμε στο σχολείο αφαδιά, θα στρώσουμε πλακάκια, κοιτάω μια φορά κοιτάω δύο φορές, κοιτάω μια φορά, δύο φορές, δουλεύα βοηθός, εργαζόμουν βοηθός μετά. (...) κοιτάω μια φορά, δύο φορές, μετά μαθαίνω. Το 'κανα μια φορά, πρώτα δύο φορές, [στην αρχή] έκανα βεράντ[ες], παλι[ά] σπιτία, στή-σπ-σπ-σπ-σπ-σπ, στή-σπ-σπ-σπ-σπ, στή-σπ-σπ-σπ-σπ και χτίζουμε (...) θα βάλουμε πύλη, τι θέλεις, πώς θα είναι, πόρτες πώς θα είναι [τα] παράθυρα, κοιτάω μια φορά, δύο φορές, [με το μυαλό] μαθαίνα καλά (...) Μπαταρίες είναι δύσκολη δουλειά δεν είναι εύκολη (...) Και [το] κομπρεσέρ είναι δύσκολο, έχει πολλ[ά] για ηλεκτρικό, έχει [και] με αέρα, είναι βαρι[ά] δουλειά (...) Λίγο μετό[ν] πάει έξω, δύο μέρες μετά έχει στεγνώσει καλά. Πώς θα το [φτιάξω:] με κομπρεσέρ. Κάνω καμιά φορά λάθος (...) θέλει κομπρεσέρ (...) (Mihal, ετών 52).

¹⁹¹³ (...) Δηλαδή, όχι εγώ, μόνο εγώ, και οι άλλοι που απασχολήθηκαν [στην] οικοδομή, έχουνε κάνει πολλές δουλειές και έχουνε μάθει πολύ τέχνη. Ας πούμε, εγώ ένα καλουπατζής, ο άλλος έχει γίνει μπαγιατζής, ο άλλος έχει γίνει πετράς, ο άλλος έχει γίνει κτίστης και τώρα ή θα μένουμε εδώ, οι μισοί θα μένουμε εδώ, ότι βλέπω 'γω, σαν τη εμπειρία που έχω και οι άλλοι όταν θα γυρίσουν στην Αλβανία, σιγά σιγά γυρνάνε και έχουνε μάθει τέχνη. Και η Αλβανία τώρα έχει πάρει μια αναπνοή (...) Είναι λιγότεροι. Και να σου πω και το άλλο οι μετανάστες(ς) που είναι εδώ από την Αλβανία και από τις άλλες χώρες, εργαζόνται πάρα πολλές ώρες, λίγα τα χρήματα, έχουνε μάθει την τέχνη και εργαζόνται από το εργοστάσιο που βγαίνει [γ]λάδα μέχρι στο φούρνο, στα καράβια, στα αεροδρόμια, δεν φαντάζεις, μέχρι το μαγαζι[ά] εδώ, εδώ που βλέπουμε τώρα που πίνουμε καφέ και τα συζητάμε αυτά, πέντε είναι αλβανοί μέσα. Λέω εγώ εάν θα φύγουνε, θα φύγουνε... λέω να προσφέρω η χώρα, η Αλβανία ας πούμε, που είναι εξακόσια πενήντα χιλιάδες εδώ και τετρακόσια βεβαίως εργαζόνται, εάν θα φύγουνε τετρακόσια χιλιάδες που εργαζόνται από αυτά που είπαμε, στο φούρνο μέχρι τα μεγάλα έργα (...) (Gietgi, ετών 42).

¹⁹¹⁴ (...) Ε, δεν λέω τώρα για μία ημέρα για ένα εργολάβο, να κάνεις δύο καρότσια λάσπη και έκανα ένα, μία μετενέριρα και μου λέει- πάρτε τόσα, και του λέω - δουλειά είναι για τόσα, δεν λέει για την μία μέρα αλλά εντάξει, σε γενικό τώρα είναι, είναι όραμα, γιατί δουλειά δεν υπάρχει, έχει στριμωχτεί η δουλειά και στις[ς] οικοδομές. Και είναι πολύ δύσκολο να βρεις την δουλειά (...) Θα κάτσεις δέκα ώρες και θα πάρεις πενήντα ευρώ ή σαράντα ευρώ είναι... λίγα τα χρήματα με τις ώρες που δουλεύουμε (...) [Κάνω και μόνος μου δουλειές] αμα δεν κάνουμε κι αυτά, θα μου πει ο γέγονας, να μου καθαρίσεις τον τοίχο, εγώ υποχρεωμένος θα πάω, λόγω χρημάτων (...) (Gietgi, ετών 42).

Επιπροσθέτως ορισμένοι πέραν της εμπειρικής ειδίκευσης¹⁹¹⁵ που αποκτούν μπορεί να ασχοληθούν με σιδηρόποτε¹⁹¹⁶ σε μια οικοδομή, κάτι που φαίνεται να ακυρώνει τον όποιο αυτό-χαρακτηρισμό τους για το αντικείμενο εργασίας τους στην οικοδομή και τις κατασκευές^{1917, 1918, 1919, 1920}.

Η απασχόληση των μεταναστών από την Αλβανία είναι ασταθής¹⁹²¹ ως προς τον τόπο και τον χώρο εργασίας, τους συναδέλφους και πολυεργοδοτική, με το που ολοκληρωθεί μια οικοδομή ή ένα τεχνικό έργο, όπως η κατασκευή ή διαπλατύνσεις δρόμων, τα Ολυμπιακά Έργα, το Διεθνές Αεροδρόμιο, υπόγειες σήραγγες του Μετρό, εάν δεν συνεργάζονται με τον εργολάβο ή τον πολιτικό μηχανικό του έργου, θα αναζητήσουν αλλού εργασία. Εντούτοις διαφαίνεται ότι αρκετοί επιδιώκουν να απασχολούνται με έναν συγκεκριμένο εργοδότη, τόσο σε θέματα αμοιβών και ασφάλισης όσο και εμπιστοσύνης¹⁹²². Πρέπει να αναφερθεί ότι απασχόληση των συνεντευξιζόμενων μεταναστών και των μεταναστριών από την Αλβανία σε αδιέξοδα, χαμηλού κύρους επαγγέλματα που χαρακτηρίζονται από την οριζόντια εξέλιξη ή κινητικότητα μέσα στο ίδιο το επάγγελμα παρά την κάθετη ή ανοδική. Για παράδειγμα, όπως ήδη προαναφέρθηκε, οι μετανάστες από την Αλβανία που ασχολούνται στις

¹⁹¹⁵ (...) Μετά βρήκα έναν φίλο μου, με αυτόν που είχα έρθει πριν, αυτός [δουλεύει] και είχε πιάσει τώρα, είχε γίνει τζαμάς αυτός και πολύ καλός μάστορας. Και του λέω και 'γω με φίλε πρέπει να μάθω μια τέχνη τώρα, γιατί οι οικοδομές και αυτά τώρα δηλαδή δεν υπάρχει άλλη δουλειά [Και μου λέει] τι θες να κάνεις; Μου λέει θέλω [να] ένα[ν] αλουμινιά, ρε συ του λέω τώρα 'ντάξει τα αλουμινία καλά είναι αλλά έχει και σίδερα και ηλεκτροκόλληση και είναι βαριά[ν] δουλειά. Α, [μου λέει] φίλε αν θέλεις. Ε, μ' αυτό[ν] τώρα πήγα, έμαθα να κολλά[ω], έμαθα, έγινα πολύ καλός τεχνίτης τελικά. Σε ένα χρόνο, έγινα τεχνίτης, πολύ καλός (...) Πήγα σε δουλειά και [την] πήρα μόνος μου (...) Από εκεί πέρα μου 'δινε από που πέντε χιλιάδες, που μου 'δινε αυτός, πήγα, μέσα σε ένα χρόνο, του ζήτησα δώδεκα χιλιάδες (...) Και έμαθα σχεδόν όλη τη δουλειά. Να πάρω την οικοδομή, να πάρω ότι θες, να του βγάλω τα παράθωρα να του βγάλω το σίδερο, την τέντα, όλα, όλα, όλα (...) (Veip, ετών 35).

¹⁹¹⁶ (...) Οικοδομή, οικοδομή, οικοδομή. Οικοδομή, και μηχανική[ς] και γκρέμισμα, και χτίσμα, λάσπη, σκάβουμε, καμιά φορά μεταφορά, έπιπλα, ότι ήταν καθαρίζαμε μπάζα, καμιά φορά, έβρω 'γω ό, τι δουλειά, (...) (Mihal, ετών 52).

¹⁹¹⁷ (...) Εγώ ότι δουλειά έκανα οικοδόμος με ΙΚΑ. [Παλιά] πριν δουλέυα είκοσι πέντε μέρες, δέκα μέρες, δώδεκα, δεκαπέντε, είκοσι, ε, λίγο, παντού έχει κλέφτες[ς], τι να κάνουν που θα πάμε (...) Δεν μπορούσαμε να βρούμε δικό εκεί. Φοβ[όμουν] αν θα χάσεις τη δουλειά. Σαράντα πέντε ευρώ, εφτά μέρες. Δευτέρα-Παρασκευή και καμιά φορά και Σαββάτο. Και υπερωρία, και υπερωρία, και υπερωρία. Εφτάμιση, θ' αρχίσει η δουλειά, δούμισι θα κλείσει η δουλειά (...) Καμιά φορά ήταν φόρμα που δουλέυα μπλε, με jeans, jeans και μπλουζάκι, [το] καλοκαίρι μπλουζάκι άσπρο με καπέλο και παπουτσία σωστή[ς] για οικοδομή [διάλειμμα] εννιά, εννιά και είκοσι, καφέ. εντεκάμιση δώδεκα παρά δέκα λίγο φαι, έτσι, απ' το σπίτι [αίλιος] αν έχει κοντά [απ' έξω] (...) (Mihal, ετών 52).

¹⁹¹⁸ (...) Κάντζα, γιατί έχει πολύ για δουλειά (...) Δουλέψαμε εδώ, οικοδομή, οικοδομή, εγώ δουλέυα με χτίστες, χτίστες πριν και μετά, τώρα δουλέυω, δουλέυω καλουπατζή[ς] (...) Τριάντα ευρώ την ημέρα, μέχρι Σάββατο δουλέψαμε, ρεπό την Κυριακή, ύστες, εφτάμιση με δούμιση, διάλειμμα κάναμε, για κολατσίο για καφέ (...) Ε, ήταν λίγο βαριά[ν] δουλειά, αλλά με τον καιρό, το περάσαμε. Είχα ένα φίλ[ο] εκεί και μου έδειξε. [Όταν τελείωσε] η οικοδομή, δουλέψα σε κατασκευ[ς], σίδερα (...) και μετά πέρασα καλουπατζή[ς] (...) [Στα σίδερα έπαιρνα] Σαράντα ευρώ, οκτώ με δούμιση. Δευτέρα με Σάββατο, 'ντάξει το καταφέραμε, ήταν πιο πολλά τα λεφτά (...) [Τώρα] εφτάμιση με δούμιση, είναι Δευτέρα με Σάββατο, χρήμα, πενήντα παίρνω τώρα (...) Διάλειμμα κάνουμε στις έντεκα, παίρνομε [κάτι] από το σπίτι και τρώμε. φέτες, ντομάτες (...) Είναι τρεις μαζί μου από την Αλβανία (...) (Adem, ετών 37).

¹⁹¹⁹ (...) Εγώ [από τότε που 'ρθα] και μέχρι τώρα οικοδομή δουλέυα, οικοδομή δουλέυα. Πότε σοβατζή[ς], πότε καλουπατζή[ς], πότε μερεμπία, πότε πλακάς, ό, τι βρούμε δηλαδή. Πολλές φορές δουλέυω [και] μόνος μου. Τώρα, αλλά δεν, δε συμφέρει να δουλέυεις μόνος σου, γιατί το προί θα πάρεις κάτι παραπάνω και αυτά, αλλά είναι τα έσπωμα που πρέπει να δώσεις για τα χαρτιά (...) Βαριά, σίγουρα (...) [νιώθω ότι] (...) τώρα, αν θα ήταν καλή δουλειά θα είχα βάλει και τα παιδιά μου (...) Και σαν μηχανικός (...) όταν δουλεύεις [για] μεροκάμα[το] πάνω κάτω είναι ίδια (...) Τώρα που μιλώμε, αν είσαι εργάτης, είναι γύρω στα σαράντα, σαράντα πέντε και αν είσαι μάστορα[ς] εξήντα με εξήντα πέντε [ευρώ] (...) Τώρα, κανονικά, οικοδομή πρέπει να δουλεύεις Δευτέρα μέχρι [την] Παρασκευή, το Σάββατο είναι, εξαστάται, υπερωρία, πρέπει να πάρεις άδεια από την αστυνομία αν είσαι κοντά στη γειτονιά για να μπορείς να κάνεις φασαρία και αυτά (...) Εφτά με δούμιση, είναι κανονικά το μεροκάμα[το] και μετά αρχίζ[ει] η υπερωρία αν δουλεύεις (...) Διάλειμμα, αναλόγως[ς], αναλόγως, περίπου, έντεκα με έντεκα και μισή, καφεδάκι, κα[να] κολατσίο, κά[να] σάντουιτς ζέρω 'γω, [παίρνεις απ' έξω] ή από το σπίτι) ανάλογα με τα οικονομικά που έχεις (...) (Astir, ετών 50).

¹⁹²⁰ (...) Οικοδόμος είμαι, δουλέυω, καλουπατζή[ς], μπατζατζή[ς], και πολλές φορές είμαι με μια εταιρία που είναι πολιτικός μηχανικός, και εγώ ό, τι δουλειά είναι και, φύλακας και μερεμπία, ό, τι δουλειά σε πολυκατοικία. Έχω εφτά χρόνια σε αυτή τη δουλειά (...) Είμαι και φύλακας, ό, τι δουλειά έχει η οικοδομή, δουλέυω με κομπρέρ, που θέλει βοήθεια, θα σκάβουμε, που θέλει λίγ[α] μερεμπία[ς], ό, τι έχει, ποτιζουμε [το] με νεράκι, ό, τι δουλειά έχει είμαι εγώ (...) (Mihal, ετών 52).

¹⁹²¹ (...) Οικοδομή. Αθήνα. Αττική Οδό έχω δουλέψει, παντού, στα Ολυμπιακά Έργα, στην Αττική Οδό, σε Μετρό έχω δουλέψει, τον Αγίο[υ] Δημητρίου (...) (Foti, ετών 36).

¹⁹²² (...) Αυτός ξέρεις ποιος είμαι εγώ και εγώ ξέρω [ποιος είναι αυτός]. Αυτός ξέρει ότι έχω τόσο μυαλό, έχω και καρδιά, [και] δουλέυω σωστά. Άμα θα πάω με άλλους θέλει μέρες και αυτοί και εγώ να το ξέρουμε ποιο είναι αυτός ποιος είμαι εγώ [και άλλοι εργολάβοι], έχει το ποιος είναι εργολάβος, είναι γκρινιάρ[ηδες], θέλουν λεφτά-λεφτά, δουλειά-δουλειά δεν έχουν μυαλό δεν έχουν καρδιά μόνο λεφτά (...) (Mihal, ετών 52).

οικοδομικές εργασίες θα ξεκινήσουν από: (α) ανειδίκευτοί εργάτες, μετά θα γίνουν (β) βοηθοί, μετά θα γίνουν (γ) «μάστορες» και μετά (δ) θα αναλαμβάνουν δικές τους εργασίες, για παράδειγμα ως οικοδόμοι, ελαιοχρωματιστές, ηλεκτρολόγοι ή υδραυλικοί, με πελατεία που έχουν αποκτήσει νωρίτερα ως εργαζόμενοι στις οικοδομές, απασχολώντας ένα δύο φίλους τους, αλλά όχι σταθερά, ή (ε) θα μετακινηθούν από την εργασία σε οικοδομές σε τεχνικές εταιρίες έργων¹⁹²³. Οι μετανάστριες από την Αλβανία που απασχολούνται ως επί το πλείστον στην εξωτερική οικιακή εργασία έχουν μια ανάλογη εξέλιξη, δηλαδή, για παράδειγμα: (α) θα ξεκινήσουν ως εξωτερικές οικιακές εργάτριες στις κατοικίες των εργοδοτών και μετά θα αναλάβουν τον καθαρισμό τεσσάρων ή πέντε γραφείων για τέσσερις ή πέντε ημέρες εργασίας, αποφεύγοντας την κούραση ή τις ιδιτροπίες των εργοδοτριών στις κατοικίες¹⁹²⁴.

5.2.4.3. ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σχετικά με τις παραδόσεις παρατηρείται ότι κάποιες γιορτές που διατηρούσαν στην Αλβανία δεν τις γιορτάζουν ως επί το πλείστον στην Αθήνα έχοντας υιοθετήσει κυρίως τις αργίες της κοινωνίας υποδοχής¹⁹²⁵. Η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων ανέφερε ότι γιορτάζουν την Πρωτομαγιά και το Πάσχα, τα Χριστούγεννα και την Πρωτοχρονιά, ενώ μερικοί τις εθνικές εορτές της Αλβανίας στις η είκοσι οκτώ Νοέμβρη την «Ημέρα Ανεξαρτησίας» και στις είκοσι εννιά Νοέμβρη την «Ημέρα Ελευθερίας» της Αλβανίας, μαζί τα άτομα του οικογενειακού τους περιβάλλοντος που βρίσκονται στην Αθήνα, μαζεύονται όλοι μαζί και γιορτάζουν. Ως προς τον ελεύθερο χρόνο τους οι συνεντευξιαζόμενοι μπορούν να προσεγγιστούν βάσει της οικογενειακής τους κατάστασης: *Πρώτον*, όσοι ήταν ανύπανδροι στον ελεύθερό τους χρόνο ανέφεραν ότι συναντιόνταν με άτομα του ευρύτερου φιλικού τους δικτύου¹⁹²⁶. *Δεύτερον*, όσοι ήταν έγγαμοι προτιμούσαν να περάσουν τον ελεύθερό τους χρόνο με τις οικογένειές

¹⁹²³ (...) Στο αεροδρόμιο πήγα (...) [Με] τρία λεωφορεία (...) Σε δραχμές, εμείς το 2001 πήκαμε (...) Δουλέψαμε και υπερωρίες και [μέρες] Δευτέρα με Παρασκευή. Οποιοσδήποτε ήθελε και Σάββατο (...) [Η δουλειά ήταν αυτό που βάζουμε και μετράνε την απόσταση], τοπογραφικά, ύψος, μέτρα μέσα στο αεροδρόμιο (...) [Το αφεντικό] γερμανός ήταν (...) Καλά ήταν, ο κεφαλαίος της εταιρείας ήταν γερμανός, Έλληνες, αλβανοί, από όλες τις χώρες μαζευτήκαμε. Ήταν γύρω στις εκατόν εξήντα τοπογράφοι. Σε κάθε ομάδα ήταν τρία άτομα, οργανωμένη δουλειά, πρώτη φορά που έχω δει οργανωμένο δουλειά, κάθε ομάδα ένα τζιπ, τα όργανα και δουλειά... μία ώρα το μεσημέρι διάλειμμα στο εστιατόριο και καφέ ήθελε το πρωί και κόκα- κόλα ήθελε από την εταιρεία. Και γάλα άμα ήθελε, ότι ήθελε, οργανωμένο. Από εκεί και μετά το ξέχασα. (...) [Μετά] σε οικοδομές, και μετά ξεκινήσαμε πάλι σε εταιρείες, που σου είπα στα μεγάλα έργα (...) Σαράντα ευρώ. Από το 2001 και μετά τριάντα πέντε, σαράντα (...) Στο 2003 έπιασα δουλειά στην Ευρωπαϊκή, μια εταιρεία. «Ευρωπαϊκή Τεχνική». Κατασκευή εργοδρόμου στην λεωφόρο Μαραθώνος (...) Κυνηγόβια δουλειές, να το πούμε έτσι, κυρίως σε εταιρείες σε έργα (...) [Μετά] στην J&B ΑΒΑΣ (...) Και πάλι μετά την ΤΖΙ-ΜΠΙ που τελείωσε το έργο πήγα στην «Ολύμπια Ελλάς», πήγα σε ταμείο ανεργίας μετά (...) [Και μετά] είμαι στην «Ελληνική Τεχνική», κατασκευή δρόμων κι αυτή. [Ακόμα τώρα] εκεί είμαι (...) Τριάντα πέντε ευρώ (...) [Ασφαλίζουν], οι οικοδομές, [και τα] έργα οικοδομών (...) Δουλεύουμε και Σάββατα. Έξι μέρες, (...) Διαπλάτνιση δρόμων, κατασκευή δρόμων [είναι εκεί] (...) Από όλα τώρα εκεί. Καλούπια έχουμε, σωλήνα έχουμε (...) Σε ένα έργο ο εργολάβος μπορεί να σου βάλει να κάνεις και κάτι άλλο. Ας πούμε φεύγεις από το καλούπι, θα βάλεις σωλήνες του Ο.Τ.Ε., θα ρίξεις άσφαλτο, θα κόβεις άσφαλτο. [Όλα αυτά τα έμαθα με την τριβή, με την δουλειά] (...) Εφτά μέχρι δύο και μετά υπερωρία (...) (Giergi, ετών 42).

¹⁹²⁴ (...) [Στα γραφεία, ένιωθα] πιο ξεκούραστη, γιατί δεν έχεις και τη νοικοκυρά να σου κάτσει πάνω από το κεφάλι σου δηλαδή έχεις ένα ωράριο που δεν σου λείνει κανείς ούτε θα πας, ούτε θα φύγεις, είναι δική σου δουλειά, οπότε θα την κάνεις όποτε μπορείς. Μας έχουν δώσει την εμπιστοσύνη έχουμε τα κλειδιά, ανοίγουμε και κλείνουμε μόνοι μας, δεν μας λείνει κανένας τίποτα και δεν έχει αυτή τη λεπτομέρεια και αυτή την κούραση που έχουν τα σπίτια (...) (Maria, ετών 49).

¹⁹²⁵ (...) Όχι, όχι πιο πολύ γιορτάζουμε το Πάσχα, εδώ, καταρχήν δεν ξέρουμε τι είμαστε, κατάλαβες. Εμένα ας πούμε, με λένε Simon, το όνομά μου είναι Simon (...) απλά το θέμα είναι, δεν ξέραμε τι είναι θρησκεία. Εγώ γεννήθηκα, δεν είχε τίποτα. Ούτε ο μπαμπάς μου (...) (Simon, ετών 37).

¹⁹²⁶ (...) Ντάξει. Βγαίνουμε με φίλους, για καφέ. [και] τα λοιπά, ντάξει, κάνουμε καμιά βολτίτσα, στην Αθήνα από 'δω από 'κει, διασκεδάσουμε. Έχω ελεύθερο χρόνο, πάντα, βεβαίως (...) (Αντώνης, ετών 25).

τους. Σχετικά με τις παραδόσεις ή τα έθιμα από την Αλβανία οι πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων σημείωσε ότι δεν τα γιορτάζουν, εκτός ορισμένων εξαιρέσεων¹⁹²⁷. Ορισμένοι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι συμμετείχαν σε έναν πολιτιστικό ή τοπικό σύλλογο συμπατριωτών τους όπως ο «Σύλλογος Lushnja»¹⁹²⁸, όπου δικαιολόγησαν τη συμμετοχή τους λόγω της κοινής καταγωγής και του τόπου που τους συνδέει. Στα πλαίσια της ιδιότητας μέλους τους εκεί θα συμμετέχουν σε ετήσιες εκδηλώσεις και εορτασμούς που σχετίζονται με τον τόπο, δηλαδή το χωριό ή την περιοχή, προέλευσης¹⁹²⁹. Επίσης, κάποιοι ανέφεραν ότι προσπαθούν να διαβάσουν ώστε να βελτιώσουν τα ελληνικά τους καθώς και ενασχολούνταν με αθλητικές δραστηριότητες με τους συμπατριώτες τους, όπως η προπόνηση μιας ομάδας ποδοσφαίρου με παιδιά από την Αλβανία¹⁹³⁰. Πολλοί ανέφεραν ότι δεν θυμούνται τα παραμύθια¹⁹³¹ ή τις ιστορίες από την Αλβανία, ώστε να τις διηγηθούν και να τις μεταφέρουν στα παιδιά τους καθώς και τα παιδιά τους αναφέρθηκε αποφεύγουν να μιλήσουν αλβανικά, παρά τις παραινήσεις των γονιών τους¹⁹³².

5.2.4.4. ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

Σχετικά με τα εργασιακά τους δικαιώματα η συντριπτική πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων από την Αλβανία ανέφερε ότι ενημερώνονται από το ευρύτερο συγγενικό¹⁹³³, φιλικό ή συναδελφικό δίκτυο, τις αλβανικές εφημερίδες και από την τηλεόραση. Εντούτοις πολύ λίγοι είχαν διαβάσει ποτέ κάποιο άρθρο εκπροσώπων μεταναστευτικών κοινοτήτων στις εφημερίδες. Στο σύνολό τους οι συνεντευξιαζόμενοι μετανάστες από την Αλβανία στην Αθήνα τόνιζαν ότι το βασικότερο πρόβλημά τους ήταν τα έγγραφα παραμονής, καθώς θεωρούν ότι δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση σε εργασιακά ή

¹⁹²⁷ (...) Τα έχουμε ξεχάσει. Όταν καμιά φορά παίρνουμε τηλέφωνο και μας λένε, σήμερα είναι αυτό, αυτή η γιορτή, [τότε το θυμάμαι]. Σχεδόν τα έχουμε ξεχάσει, όλοι όχι μόνο εγώ. Τα τραγούδια όχι, γιατί έχω cd, έχω cd. Κάθε φορά που πάω στην Αλβανία παίρνω και τα καινούργια, έχω και από τα παλιά από μουσική εντάξει, (...) [τα παραμύθια] 'ντάξει αυτά, όχι και τόσο καλά, αλλά εγώ, άμα ξεκινήσει κάποιος να το πει το θυμάμαι εύκολα (...) (Oltian, ετών 23).

¹⁹²⁸ (...) [Έχω βρει συμπατριώτες από τη Lushnja μου εδώ], τώρα, φτιάχνουν τα πράγματα, σαν πόλη έχουμε [ε] συλλόγο [ο] Lushnja, σύλλογο (...) Ένα [ε] από αυτούς [ε] είμαι και 'γω [στο Διοικητικό Συμβούλιο] [στη Χαλκοκονδύλη είναι]. (...) Ανάλογα [ε] τη δουλειά που κάνουμε, εκεί πέρα γνωρίζουμε [ε], γνωρίζουμε [ε] πολλά, πολλά, άτομα, κάποιος, να μας ενώνει κάτι (...) (Astrit, ετών 50).

¹⁹²⁹ (...) [Τον Απρίλιο, είναι του χωριού] μια φορά το χρόνο, που γιορτάζουμε, πιάνουμε καμιά ταβέρνα και [θα] μαζευτούμε και όλοι, όλοι, όλοι απ' τη Lushnja, απ' τη Lushnja. [Ο σύλλογος Lushnja είναι για την] κουλούρα, και καλ[ούμε] από την Αλβανία κάποια [ε] προσώπα από, που είναι για σπορ και τέτοια, και ήτανε μια κουβεντούλα ωραία (...) (Astrit, ετών 50).

¹⁹³⁰ (...) Διαβάζω, γιατί θέλω να μάθω τα ελληνικά πιο καλύτερα, [και τον υπόλοιπο] χρόνο με το σπορ, με ποδόσφαιρο. [Είμαι προπονητής] πριν είχα παιδιά, τώρα, ασχολούμαι μεταναστών, πω το λένε, των μεταναστών, των Αλβανών, έχουμε ομάδα Αλβανική, μέσα στην Αθήνα, παίζουμε με όλ[οις] με το σύλλογο εδώ, πριν το καλοκαίρι, [οι άλλες ομάδες είναι από το] Ιράκ, [από] όλ[ες] [τις] χώρες [κάνουμε ποδοσφαιρικό τουρνουά], τα παιδιά είναι από την πατρίδα, αυτοί ήταν όλοι ποδοσφαιριστές, είκοσι, είκοσι τρία, είκοσι πέντε, όλοι παίζανε σε τοπικό [σε κάποιες ομάδες] στην Αθήνα (...) [Τους κάνω προπόνηση] δύο φορές το μήνα κάμε [σε] [ο] Ρούφ, [στο] Ρούφ (...) [Δική μου πρωτοβουλία ήταν] (...) (Astrit, ετών 50).

¹⁹³¹ (...) Όχι. Τα έχω ξεχάσει. Έχει βιβλία για να [τα διαβάσω στα παιδιά μου] (...) (Alda, ετών 23).

¹⁹³² (...) Α. [τα] ξεχάσαμε. Αυτό είναι πολύ δεν μπορώ τώρα. Δεν μπορείς να τα θυμάσαι αυτά. Είναι η ταλαιπωρία τόσο μεγάλη, η αγωνία είναι τόσο μεγάλη (...) Τα όνειρα τα κόψανε. Δηλαδή, ζεις χωρίς όνειρα. Ζεις, αν θα ζεις αύριο. Δεν ξέρεις τι θα σου γίνει αύριο (...) Το παιδί μου δεν μιλάει αλβανικά. Και ξέρεις τι λέει: Είμαι Έλληνας από Αλβανούς γονείς (...) (Veip, ετών 40).

¹⁹³³ (...) Ναι, ναι [το] [ή] [ξε] [α]. [Το έμαθα από] [τον] μπαμπά [α] μου, [τον] θείο [α] μου, [την] θεία μου [Δεν τα ζητάω ποτέ], όχι. Γιατί μου είχανε πεν-Ότι, δεν, δεν κολλάμε. [Τους είχα πει], -Δεν πειράζει. [Αν τα έδινε] θα τα έπαρνα (...) Ναι, [μου είχανε πει] ότι θα έ[π]ε[ρ]ε[υ]α, απ' τη, απ' την πίσω, πίσω πόρτα, αυτό μου το είχ[αν]ε πει (...) [Αν δουλέψετε στο μέλλον σε μια άλλη δουλειά] θα, τα ζητήσω. Μόνη μου. Θα τα ζητήσω (...) (Alda, ετών 23).

κοινωνικά δικαιώματα¹⁹³⁴ ή να διεκδικήσουν αυτά ή και να αντιπροσωπευτούν τυπικά δίχως τα πιστοποιημένα έγγραφα διαμονής από τις ελληνικές Αρχές. Κάποιοι από τους συνεντευξιαζόμενους έχουν έγγραφα παραμονής τα οποία ανανεώνουν ανά δύο χρόνια, χωρίς ωστόσο να νιώθουν ασφάλεια, όπως ανέφεραν, ενώ άλλοι βρίσκονται σε μια ημι-τυπικά κατοχυρωμένη κατάσταση^{1935, 1936}. Στο απόλυτο σύνολό τους οι συνεντευξιαζόμενοι από την Αλβανία τόνιζαν ότι εργάζονταν χωρίς ένσημα ή ιατροφαρμακευτική περίθαλψη για περισσότερο από πέντε έως δέκα χρόνια, είτε συνεχόμενα είτε διακεκομμένα, καθώς δεν γνώριζαν^{1937, 1938} το «τι είναι ένσημα» ή «τι είναι ΙΚΑ», ενώ ακόμα βρίσκονται σε μια ασαφή κατάσταση σχέση με το νομικό καθεστώς τους. Οι συνεντευξιαζόμενοι από Αλβανία ανέφεραν ότι πολλές φορές εργάζονταν σε έναν εργοδότη ο οποίος παρείχε λίγα ένσημα με χαμηλότερη αμοιβή αλλά σε μακρινή απόσταση¹⁹³⁹ και παράλληλα θα εργάζονταν σε ένα δεύτερο εργοδότη χωρίς ένσημα αλλά με μεγαλύτερες αμοιβές¹⁹⁴⁰. Επίσης αναφέρθηκε συχνά τόσο η αποφυγή πληρωμής από τους εργοδότες¹⁹⁴¹ όσο και η παραίτηση από οποιαδήποτε εργασιακά δικαιώματα¹⁹⁴²

¹⁹³⁴ (...) Υπάρχουν] δηλαδή εργοδότες που [το] κανονικό] ωράριο που είναι, είναι εφτάμισι-δύομισι (7.30-2.30) και σε απασχολούν ως τις τρεις (3) η ώρα. Τώρα αν θα, αν πας κόντρα, σε αυτόν, ή θα μείνεις, ή θα φύγεις. Δηλαδή δύο λύσεις υπάρχουν]. Θα [δουλέψεις] σε 'μένα, θα μείνεις μισή ωρίτσα για 'μένα, το ένα. Για τα ένσημα είναι, ένα πρόβλημα που, το, δεν μπορείς να ξηφύγεις. Δεν ελέγχεται δηλαδή αυτό το πράμα (...) Κοίτα, αυτό] συνήθως τα λύνουμε εκεί επίτόπου. Αν υπάρχει 'κανα πρόβλημα [που] δεν μπορεί να λυθεί από μας, γιατί 'δε εξαρτάται από μας ή ούτε από μας, ούτε από τον άλλον, τότε απευθυνόσαι, πρέπει να απευθυνόσαι σε κάποιους μεγαλύτερους, ή στον μηχανικό ή σε ένα υπεύθυνο που είναι εργοδότης] εκεί πέρα, γιατί το αφεντικό μπορεί να είναι εκεί σε μας, αλλά έχει αφήσει ευθύνες. Αν σ' αφήνει, έχει εμπιστοσύνη και ξέρει ότι τη δουλειά θα τη κάνεις σωστό] (...) Ναι, έφυγες, πάει τελείωσε. Αλλά ξέρεις, αυτό δεν το λες, από την αρχή, αυτό το λες στον εργοδότη σου, κι αυτός παίρνει δουλειά από κάποιον άλλον, που ο άλλος του δίνει τα ένσημα, αλλά το υπολογιστό [το] κάνει [ο] δικός] μου. Εγώ έχω τόσα, μπορεί, ο ιδιοκτήτης δεν θα δώσει τόσα, κόβει, μπορεί να δώσει από είκοσι [ένσημα], ήμαστε τέσσερα, τέσσερα άτομα, να δώσει από είκοσι ένσημα, ο ιδιοκτήτης κόβει, δεν δίνει [πιο πολλά] από δέκα, ή δεν τα δίνει τούτους, τα δίνει κάποιον άλλον, το πούλαει, αυτά να, είναι μέσα στα κόλπα. Το [η] μεγαλύτερη] δηλαδή κομπίνα, που είναι, και γίνεται στην οικοδομή είναι, είναι [αυτό]. Εγώ τώρα χρειάζομαι ένσημα, γιατί, δουλεύω δυο μέρες εδώ σε ένα εργοδότη, τρεις σ' έναν άλλο, τέσσερις σ' έναν άλλο, και 'ντάξει, δουλεύω, δεν είναι ότι δεν δουλεύω, αλλά αυτά τα ένσημα χάνονται. Αυτά είναι [από το] χέρι του ιδιοκτήτη, ή του εργοδότη, που είναι. Τώρα εγώ κάπου χρειάζομαι ένσημα, οπότεδήποτε γιατί δεν μπορώ να ανανεώσω την κάρτα [μου]. Και θα [τα] αγοράσω. [Διακόσια ευρώ] τουλάχιστον. Από είκοσι-είκοσι πέντε (20-25) ευρώ, το ένσημο που είναι, θα το αγοράσεις. Και έτσι γίνεται αυτό (...) (Sokol, ετών 36).

¹⁹³⁵ (...) Εδώ και ένα χρόνο έχω αρραβωνιαστεί, είναι στην Αλβανία. Το σκέφτηκα [να τη φέρω εδώ] αλλά είναι πάρα πολλά τα έξοδα. Για να κρατηθεί, για να βγάλεις τα χαρτιά εδώ, 'ντάξει και εγώ, έχω ένα, για τα χαρτιά έχω ένα μικρό πρόβλημα δεν μου ξαναδίνουνε δηλαδή (...) Προς το παρόν νόμιμος είμαι (...) Και πάλι μπορώ να τα φτιάξω, αλλά θέλουνε λεφτά και ένσημα (...) (Oltian, ετών 23).

¹⁹³⁶ (...) Ήξερα [ότι είχα εργασιακά δικαιώματα, ένσημα, ΙΚΑ, δώρα] μου το είχανει πει. Αφού ήμουν παρόντος δεν μπορούσα. Ούτε στην Αλβανία, επειδή το κάνουν σχεδόν όλοι γι' αυτό. Στην Αλβανία είχα ευτυχώς που βρήκα δουλειά 'ντάξει γιατί έχει πολλ(ούς) που δεν βρίσκουνε δουλειά (...) Είχα ακούσει, είχα ακούσει από κει, αλλά ποιο πολ[ιές] λεπτομέρειες εδώ τα 'μαθα (...) 'Ντάξει κανένας δεν τα ζητάει όλα δηλαδή [στην Ελλάδα] (...) (Oltian, ετών 23).

¹⁹³⁷ (...) [Ένσημα καλύτερα], όχι κι όλα, όχι κι όλα 'ντάξει (...) Εγώ, όταν ήρθα πριν [και] δούλεψα, και χωρίς ένσημα, γιατί δεν τα 'ξερα μέχρι που έβγαλα το βιβλιάρειο [της] ασφάλειας (...) Όχι κανονικά, όλα (...) (Adem, ετών 37).

¹⁹³⁸ (...) Ε, τώρα δεν ξέραμε, δεν ξέραμε το ΙΚΑ, δεν ξέραμε επιθεώρηση εργασίας, δεν ξέραμε, διαβάσαμε τους νόμους, δεν ξέραμε που είναι το συνδικάτο οικοδόμων Αθήνας, δεν ξέραμε που είναι οι σύλλογοι, δεν ξέραμε που είναι ο Ροϊντής σαν πρόεδρος, ας πούμε ο Ροϊντής εκτός από εδω που μένω εγώ, ο Ροϊντής έχει βοηθήσει πολύ κόσμο, σε νόμους κι αυτά (...) (Giergi, ετών 42).

¹⁹³⁹ (...) Να πω τώρα, γι' αυτό το μήνα, δεν θα έχω κανέν]α. Θα σου εξηγήσω τώρα, εμείς δουλεύουμε σ' ένα εργοστάσιο, ο οποίος μπορεί να μας καλίνει όλο το μήνα με δουλειά. Εάν αυτός, σε αυτόν δουλεύουμε είκοσι (20) μέρες το μήνα, [αυτός] δεν θα μας κολλήσει είκοσι ένσημα, θα μας κολλήσει, δέκα πέντε-δύοδεκα (15-12), τόσο. Αν κάνουμε είκοσι πέντε (25) θα μας κολλήσει δέκα εφτά-δέκα έξι (17-16), ανάλογα όσο, του δίνουν και σ' αυτόν, όσο δίνουν και σε αυτόν ένσημα, ή, δεν του βγαίν]ουν], πώς το λένε, δεν βγαίνει αυτός με τα ένσημα και θα μας κόψει [σε] όλους, από δύο-τρία-πέντε (2-3-5), ό[σο] θέλει. Όταν δεν σε καλεί, όταν δουλεύεις μόνο δέκα (10) μέρες, [ή] δέκα πέντε (15) μέρες, θα σου κολλήσει, λιγότερα νουσιέται, και δεν, πάει να πει ότι δεν δουλέψαμε και σε άλλους, πάμε [και] σε κάποιον άλλον, γιατί εμείς γνωρίζαμε, έχουμε και πίστα και θα πάμε σε κάποιον άλλον που υπάρχει ανάγκη. Αλλά εκεί χάνεις τ[α] ένσημα[α] άμα πας για μια μέρα, δύο στον άλλον και μια μέρα, δύο στον άλλον, αυτά τα ένσημα χάνονται, δεν τα κολλάει κανένας, αφού δεν τα κολλάει [ο] δικός] μας που δουλεύεις, [για] είκοσι μέρες, θα κολλάει αυτός; (...) (Sokol, ετών 36).

¹⁹⁴⁰ (...) Από δω που λες, Λουτράκι, πηγαίναμε. Για τα ένσημα που λες, τουλάχιστον φτάνανε για τα βιβλιάρια που ήτανε αναγκαίο να βγάλουμε, φεύγω από αυτόν, γιατί αυτός ήτανε στο μισό, δεν ήτανε 'ντάξει δηλαδή, είχαμε κανονίσει κάθε βδομάδα θα σε πληρώαμε και έδνε τα λεφτά όποτε ήθελε αυτός, κάθε μήνα, ξέρω, και δεν μπορούσα εγώ, δεν είχα άλλη βοήθεια (...) (Ilirjan, ετών 40).

¹⁹⁴¹ (...) Μέχρι τρεις μήνες [απλήρωτο] Γιατί η Ευρωπαϊκή Τεχνική που ήταν μέσα στην Μαραθώνιος δήλωσε πτώχευση. Αλήθεια. Ήλθωσε πτώχευση και μετά το πήρε το έργο η ΤΖΙ-ΜΠΠ ΑΒΑΕ να το τελειώσει γιατί το 2004 ήτανε μαραθώνιο και το έργο έπρεπε, εκεί ήμουν πρόεδρος στο σωματείο (...) Στην δουλειά. Με ψηφίσανε εκατόν είκοσι εργαζομένοι που ήταν [και Έλληνες και Αλβανοί σε] ψηφίσανε] εκεί εβλάμα με μια σειρά μέτρα, είχαμε δυσκολίες με τον εργοδότη, ο κύριος που ήτανε, αι, η Ευρωπαϊκή Τεχνική. Κάναμε και στάση εργασίας, ένα μήνα, τελικά τα λεφτά που τα πήραμε γιατί δήλωσε πτώχευση (...) Είμαστε σε δικαστήριο, αλλά πήραμε τα χρήματα μέσα σε τρεις μήνες, τις αποζημιώσεις, πήγαμε στο Υπουργείο και πήγαμε και στο 2004, [αντιπροσωπία] [από] 'μας έδωσε [μια] απόφαση από το Υπουργείο και

Λόγω της συνεχούς επανάληψης των συμπεριφορών και των καταστάσεων αυτών, που πολλοί εργαζόμενοι από την Αλβανία προσέλαβαν ως μια παγιωμένη κατάσταση σημειώνοντας ότι, είναι κάτι συνηθισμένο αυτό, και δεν σημαίνει ότι θα κηρύξει ο εργαζόμενος πόλεμο, «αν δεν συμφωνείς, ή φεύγεις, ή μένεις». Συγκεκριμένα, αρκετοί πληροφορήθηκαν την χρήση τους όταν ετοίμασαν τα έγγραφά τους για την πρώτη διαδικασία νομιμοποίηση του 1998-1999. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειωθεί ότι πολλοί συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι απέφευγαν να ζητήσουν από τον εργοδότη τους να τους παράσχει ένσημα φοβούμενοι την πιθανή απόλυσή τους, ή προέβησαν στην εξαγορά¹⁹⁴³ όσων τους έλλειπαν ή αυτο-ασφαλιζόνταν¹⁹⁴⁴. Επίσης πολλοί ανέφεραν ότι επιδιώκουν να εργάζονται σε κατασκευαστικές εταιρίες ώστε να λαμβάνουν τα ένσημά τους¹⁹⁴⁵. Η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων ερχόταν αντιμέτωπη με την άρνηση των εργολάβων να παράσχουν έστω και την ελάχιστη δυνατή ασφάλιση¹⁹⁴⁶, καθώς και μεροληπτικές συμπεριφορές εις βάρος τους¹⁹⁴⁷. Επίσης σε αρκετές περιπτώσεις η μη-κατοχή εγγράφων παραμονής τους εμπόδιζε να πάνε στην πατρίδα όταν πέθαινε ένα πρόσωπο της οικογένειας¹⁹⁴⁸ τους ή να αποκτήσουν μια δική τους επιχείρηση¹⁹⁴⁹. Σε πραγματικά εξαιρετικές περιπτώσεις αναφέρθηκε διεκδίκηση εργασιακών δικαιωμάτων είτε ατομικά¹⁹⁵⁰,¹⁹⁵¹ από κάποιους που είχαν άδεια διαμονής είτε συλλογικά μέσω του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών

πήραμε επιτογή οι οικοδόμοι, όχι οι εργολάβοι που ήτανε μάσα στο έργο, έχασαν τα χρήματα. Εμείς οικοδομικά τα πήραμε και ασφαλισμένους (...) (Giergi, ετών 42).

¹⁹⁴³ (...) 'Ντάζει, δεν είναι κι έτσι, αλλά για τα ένσημα, δεν, υπάρχει ένα άλλο δηλαδή, μπορείς να πας στο ΙΚΑ, αν υπάρχει κάτι. [Στο] ΙΚΑ είναι πολύ σκληροί, να κάνεις καταγγελία, και θα [τα] ψάξ[ε]ι, δεν είναι ότι δεν τα ψάχνει. Αλλά δεν, τώρα, αν πας εσύ, εγώ είπα ότι, μέσα σε αυτό το μήνα έχω δουλέψει σε πέντε-έξι (5-6) εργοδότες. Εγώ δεν θυμάμαι κιόλας σε ποι[α] οικοδομή έχω πάει, γιατί πήγαινα σήμερα και δεν ζανα[ί]ηγα εκεί. Και τώρα δεν ξέρω που είναι, που βρίσκεται. Αλλά και να πας, για κάθε εργοδότη που πας, δεν μου κολλήσει αυτός, να π[ρ]έξ[ε]ις για κάθε μέρα, για να κάνεις καταγγελίες, δεν βγαίνεις κερδοσύνες. Θα χάσεις πάλι. Δεν υπάρχει περίπτωση (...) (Sokol, ετών 36).

¹⁹⁴⁴ (...) Από τότε που φτιάξαμε τα χαρτιά, από τότε [έμαθα] τι είναι ένσημα], μας είπαν, άμα δουλεύεις σε αγροτικές δουλειές πρέπει να έχεις μεροκάματο σε έναν, για να δουλέψεις σε έναν πρέπει να έχεις μεροκάματο, ή σε οικοδόμους πρέπει να κολλάς, να έχεις ένσημα (...) [Το] κράτος όμως άμα δεν έχει ένσημα θα [πρέπει να] τα αγοράσει (...) Ρωτάω εγώ, τους ρωτάω, από το ΙΚΑ πάλι[ω] και ρωτά[ω] (...) (Foti, ετών 36).

¹⁹⁴⁵ (...) Κοίτα, επίδομα παιδιών, με ΙΚΑ δουλεύουμε, οπότε αυτά τα παίρνουμε από το ΙΚΑ, από το ΟΑΕΔ, ας πούμε. Εντάξει, πρέπει να δουλέψεις χρόνο για να τα εξασφαλίσεις αυτά (...) (Simon, ετών 37).

¹⁹⁴⁶ (...) Το [19]98 αρχίζανε τα χαρτιά, ο νόμος, και τότε, και [τα] πρώτα ένσημα τα έχουμε πάρει, έφτασαν στη δουλειά να μας πιάσουν εκεί πέρα, δεν έχουμε κι αυτά, τι όνομα έχεις, πριν δεν ήξερα, και μας [έλεγε] ο εργολάβος, αν σε ρωτήσει κάτι, πες του και τώρα ήρθα και έβαχνα δουλειά, προχέρι μέρα είναι, αυτά. Τα [έ]γρα[ψα], αφού δεν ξέραμε τότε (...) (Astrit, ετών 50).

¹⁹⁴⁷ (...) Κι εγώ μάλιστα, είχα βγάλει και το βιβλιário. Και όπου, και όπου πήγα, έλεγα ότι, -Αν μπορείτε, και μου λέγανε, δεν μπορούμε, δεν μπορούμε, δυστυχώς δεν μπορούμε, δεν μπορούμε (...) Γιατί μέσα στην Αθήνα και να θες να δουλεύεις και Υπερωρία δεν σ' αφήνει και ο γείτονας, δεν σ' αφήνει και ο γείτονας, λέει Ε, θα κοιμηθώ τώρα, είναι η ώρα της ησυχίας (...) (Ilirjan, ετών 40).

¹⁹⁴⁸ (...) Την πιο άσχημη εμπειρία που είχα ήταν όταν είχα έρθει εδώ στην Ελλάδα, ανατριχιάζω τώρα που το λέω είχα δύο βδομάδες μόλις είχα πιάσει δουλειά. Με τέσσερις χιλιάδες στην οικοδομή. Κάτω, και δίπλα γινόταν μια άλλη οικοδομή, και είχε καλουπατζήδες, [και] η άλλη οικοδομή είχε σοβατζήδες], εγώ ήμουν στους σοβάδες. Και είχε χάσει ένας ένα ζευγάρι γυναικά και ένα βιβλιário υγείας, βιβλιário που βάζουν τα ένσημα, πώς το λένε. Και έρχεται [σε] εμένα γιατί μόνο εγώ ήμουν ο Αλβανός εκεί μέσα, ότι ήμουν κλέφτης. Τότες κυκλοφορούσε αυτό, ότι, οι Αλβανοί, κλέβουνε, οι Αλβανοί σκοτώνουνε, αυτό που είχε βγει, εγώ εκεί έκλαγα, δάκρυσα, δεν είχα κάτι να πω μόνο αυτό, πετάγεται που με είδε ότι έκλαγε, πετάγεται ο μάστορας -Όξω από δω [του λέει]. Ένας άλλος μάστορας δηλαδή, ήταν, κοίτα τώρα, του είχε πάρει το βιβλιário, με το δικό του, του είχε πάρει το βιβλιário το αφεντικό του, γιατί δεν ήλθε να του κολλήσει ένσημα και βγήκε αυτό μετά (...) και τα ένσημα τα έδινε αλλού ο εργολάβος και πλήρωνε εγώ τη νύφη (...) (Veip, ετών 35).

¹⁹⁴⁹ (...) Το 2003 (...) Τα χαρτιά μου δεν ήτανε, όχι ότι δεν ήτανε, εντάξει, εντάξει, αλλά, δεν είχαμε πάρει την πράσινη κάρτα που λέγανε τότε (...) Και δεν μπορούσα εγώ να πάω, όταν πέθανε η μάνα μου, η μητέρα μου, και 'κατσα εδώ, μακριά, δεν [την] είδα για τελευταία φορά αυτά. Ξαναπήγα αλλά πιο μετά (...) (Ilirjan, ετών 40).

¹⁹⁵⁰ (...) Δηλαδή, εγώ δεν φανταζόμην την Ευρώπη, δεν φανταζόμην την Αττική Οδό και τα καινούργια σπίτια και αυτά και αυτά, [ενώ] βλέπεις [ότι] υπάρχουνε δούλοι. Γιατί δεν το λέμε καλύτερα δου[λ]εία] αυτό το πράγμα για να γυρίζουμε την εποχή Του Κολοκοτρώνη ή του, πριν δυο χιλιάδες προ Χριστού. Αυτή ήτανε η καλύτερη δημοκρατία γιατί ο καθένας ήξερε τη βάση του (...) Δηλαδή δεν υπάρχει άλλη λέξη τώρα να συγκρίνεις... Δούλεψε [βλάκα], κάνει αυτό, κάνει αυτό, κάνει αυτό, δεν θα έχεις τίποτα. Ούτε να ανοίξεις μαγαζί, ούτε να κάνεις αυτό ούτε να κάνεις αυτό. Δεν με νοιάζει τι έχεις κάνει στο σχολείο εσύ. Εσύ έχεις έρθει εδώ μόνο για να δουλέψεις (...) (Veip, ετών 35).

¹⁹⁵¹ (...) Με κάποιον τρόπο το λέμε, με μαλακό, έτσι, με πολύ μαλακό, και λέμε δεν το 'βαλε τώρα, μπορεί να το βάλει άλλη φορά (...) (Astrit, ετών 50).

¹⁹⁵² (...) Παράδειγμα να πούμε, επιστρέψαμε μια φορά, μου έφεραν ένα χαρτί, ότι θέλω για το διάστημα 2003, 2004, για το Μάιο μήνα του 2004, και το Μάιο μήνα του 2005 να εξαγοράω σαράντα ένσημα, και λέω γιατί αφού έχω κάθε χρόνο ένσημα, πάω στο ΙΚΑ και βγαζώ τα

Μεταναστών στην Ελλάδα»¹⁹⁵², σε περιπτώσεις εργαζομένων σε τεχνικές εταιρίες^{1953, 1954}. Επίσης ένα σημαντικό μέρος των μεταναστών από την Αλβανία είπαν ότι πληροφορήθηκαν για τα ένσημα, ή για το ΙΚΑ από συμπατριώτες τους που βρίσκονταν νωρίτερα εργάζονταν στην Ελλάδα¹⁹⁵⁵.

5.2.5. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ «ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΛΒΑΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

5.2.5.1. ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ

Ο «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» ιδρύθηκε το 1998 ξεκίνησε και νομιμοποιήθηκε το 2002 βάσει του καταστατικού. Στην αρχή ήταν μια ομάδα μικρή στην Καλλιθέα, τώρα έχει επεκταθεί και αυτή τη στιγμή υπάρχουν είκοσι δύο παραρτήματα, σε όλη την Ελλάδα. Την περίοδο της έρευνας το τελευταίο παράρτημα του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» που ιδρύθηκε ήταν στην Κόρινθο. Ο Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) ανέφερε πώς η σημαντικότητα των εργασιακών θεμάτων είναι τόσο μεγάλη σε όλη την Ελλάδα και λόγω του ότι και οι ίδιοι είναι εργαζόμενοι και δεν μπορούν να είναι παρόντες διαρκώς και παντού όπως για παράδειγμα, εάν υπάρξει ένα ζήτημα με ένα εργαζόμενο στην Ξάνθη, σε άλλες περιοχές ή σε νησιά. Για το λόγο αυτό όπου έχει σημαντικό αριθμό εργαζομένων μεταναστών από την Αλβανία επιδιώκουν να συστήσουν παραρτήματα του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών

ένσημα, και πήγα το χαρτί στο ΙΚΑ, κοίτα τι γράφει, και βγάζουν τα ένσημα, γεμάτο ένσημα, πάω πάλι το χαρτί στην Περιφέρεια εκεί, λέω γιατί να εξαγοράζω εγώ ένσημα, δεν φτάνουν αυτά τα διακόσια εβδομήντα ένσημα που είναι βαριά ένσημα: [Μου λέει] εδώ δεν μετράμε ένσημα, δεν μετράμε ένσημα (...) (Fotí, ετών 36).

¹⁹⁵² (...) Μετά πάω στην «Ευρωπαϊκή Τεχνική» στη λεωφόρο Μαραθώνος, εδώ στην Παλλήνη. Εκεί δούλευα δεκαεπτά μήνες εκεί, και μετά ήρθε προς το τέλος η εταιρία που λες, και αρχίσαμε να βάσανα μετά. Δεν μας πληρώνανε, το μήνα που είχαμε συμφωνήσει, δεν μας πληρώναν καθόλου τελικά, κάτσαμε δηλαδή τρεις μήνες, απλήρωτοι. Και μετά, μαζευόμαστε όλοι εκεί, με τον φίλο εδώ, [τον Giergi], στο συνδικάτο [την Ένωση Εργαζομένων Αλβανών Ελλάδας], και λέμε: -Τι θα γίνει; κλείναμε το δρόμο, από δω από 'κει, δηλαδή κάναμε ένα μήνα, στάση εργασίας δηλαδή, το 2004, Φεβρουάριο (...) Και πάμε στην Αθήνα παντού, στην ΕΥΔΑΠ, από τότε δηλαδή γνωριστήκαμε εκεί, και γίναμε [μέλος] εκεί. Και κάτσαμε ένα μήνα εκεί, στάση εργασίας κάθε μέρα. Πότε κλείναμε τον δρόμο, πότε καθόμασταν στο εργοτάξιο εκεί, και πάμε παντού που λες, στην ΕΥΔΑΠ, μας είπαν ότι θα πάμε εκεί, στο Υπουργείο, στο 2004 εκεί στη Νέα Ιωνία, και πηγαίναμε εκεί με το Συνδικάτο, αλλά 'ντάξει, με [τα] ΜΑΤ εδώ στην Παλλήνη, έπεσε ξύλο, [το] ξύλο της αρκοδίας που λένε, γιατί, [η] εταιρία που ήσανε έφυγε από 'κει, δηλαδή πτώχευση, χωρίς να μας δώσει τα χρήματα, και λέγανε ότι θα βάλουμε άλλη εταιρία και εμείς λέγαμε πώς θα βγάλετε, να βάλετε άλλη εταιρία, εμείς, δουλεύουμε εμείς εδώ πέρα, όποιος θα έρθει θα πάμε εμείς. Και εμείς πήγαμε να διώζουμε τους άλλους, που είχανε μπει μέσα στην εταιρία (...) Έτσι που λες, κράτησε ένα μήνα αυτό εκεί πέρα. [ο Giergi, μας βοήθησε όσο μπορούσε και μάθαμε και αυτοί πέντε πράγματα] (...) το συνδικάτο ήσανε για μας εκεί που βοήθησε (...) Τελικά τα πήραμε [τα λεφτά] ήσανε τα δεδουλευμένα, ήσανε, ήσανε τρεις μήνες αυτά [συνολικά] δύο οκτακόσια και τα ένσημα (...) και ένα μήνα που κάτσαμε απεργία, Δευτέρα-Παρασκευή [τα ένσημα] (...) (Iltijari, ετών 40).

¹⁹⁵³ (...) [Συνδικαλιστικά σε έργα] απασχολήθηκαν και μέσα στο αεροδρόμιο. (...) Όχι, δεν ήμουν πρόεδρος, ήμουν μέλος (...) Να το πούμε ότι σε κάθε έργο, υπάρχει και, σε κάθε έργο. Σε κάθε έργο υπάρχει και συνδικαλισμός των εργαζομένων. Εκεί ήμουν μέλος. Σε όλο το έργο που ήταν η λεωφόρο Μαραθώνος, ήμουν πρόεδρος. Όλων των εργαζομένων, ήταν και πακιστανόι, ήταν και από όλες τις χώρες (...) (Giergi, ετών 42).

¹⁹⁵⁴ (...) Ε. στον Ροϊντή είμαι νέος εκεί. [θα τον διώζουν, γιατί θα σηκώσει τη φωνή του, παρενβή ο φίλος του]. εγώ το οργανώνω τώρα τα παιδιά γιατί με τριάντα δύο ευρώ τι θα κάνει ο άνθρωπος όλη τη μέρα (...) Είναι δέκα αλβανοί και τι θα κάνουν με τριάντα δύο ευρώ; Θα σηκώεις σπίτι με τριάντα δύο ευρώ; Το οργανώνω τώρα για να, να πούμε για μια αύξηση. Συγκεκριμένο το έχω αφήσει για Δευτέρα, θα κάνω μια τηλεφωνική επαφή με τα παιδιά, θα τους πω - θα κάνουμε καμιά στάση Δευτέρα, να πούμε πέντε τα εκατό αύξηση και ή όχι, δεν θα βαραίμε σκαπάνι αυτό είναι (...) (Giergi, ετών 42).

¹⁹⁵⁵ (...) [Όταν] ήρθαμε εδώ, ήσανε φίλος, [που] είχε δουλέψει και ήταν φίλος [και] ρωτήσαμε τι είναι ΙΚΑ. Χρειάζεται; Χρειάζεται. Για [το] νοσοκομείο και έτσι. Μετά ήταν [τα] συνδικάτα εδώ, οικοδόμων και είχαν γράψει εκεί, ελληνικά, αλβανικά, ξέρουμε τώρα, έχουμε και εφημερίδες, και μεταφράζου[ν]ε (...) Κοίτα εν έχουμε ΙΚΑ, θα πάρουμε [το] δόμο από [το] ΙΚΑ (...) (Mihal, ετών 52).

στην Ελλάδα». Ο «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» ασχολείται κυρίως με τους εργαζομένους από την Αλβανία, τα προβλήματά τους και για την βοήθεια προς εκείνους. Σύμφωνα με τον Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο επάγγελμα που εκπροσωπεί σύλλογος¹⁹⁵⁶.

Στο σύλλογος είναι ανοικτός και για εκείνους που εργάζονται και για εκείνους που δεν εργάζονται και για τις γυναίκες και για τους άντρες από την Αλβανία. Τα μέλη του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» απασχολούνται σε διαφορετικά αντικείμενα εργασίας, αλλά οι περισσότεροι είναι οικοδόμοι και τεχνίτες. Δηλαδή οι άνδρες που είναι μέλη στον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» απασχολούνται κυρίως περισσότερο στις εργασίες ενώ όσες γυναίκες είναι μέλη στον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» απασχολούνται στον καθαρισμό κατοικιών ή σε καταστήματα ως πωλήτριες και σύμφωνα με τον Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) πρόκειται για οικονομικούς μετανάστες από την Αλβανία που εργάζονται εδώ. Το χαρακτηριστικό του συλλόγου είναι η εργασία των μελών του άλλα και ο πολιτισμός όπου συνταιριάζονται στον σύλλογο. Δηλαδή είναι μια μορφή συνδικαλισμού, αλλά υπάρχει και ο πολιτισμός, δηλαδή εάν συστήσουν, για παράδειγμα σε μια πόλη, όπως η Κόρινθος ή τα Μέγαρα, παραρτήματα του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», μπορούν να συστήσουν επίσης και ένα πολιτιστικό σύλλογο εκεί. Εντούτοις, ο όγκος και η βαρύτητα των εργασιακών προβλημάτων δεν αφήνει ιδιαίτερα περιθώρια για οποιαδήποτε άλλη ενασχόληση¹⁹⁵⁷.

Το πρόβλημα που εντόπισαν οι ιδρυτές του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» ήταν το ότι η συντριπτική πλειονότητα των εργαζομένων από την Αλβανία είναι κυρίως, σε χωρίς ασφάλιση, μη-τυπικά κατοχυρωμένες ή μαύρες εργασίες. Δηλαδή, η εκμετάλλευση από τους εργοδότες, τους εργολάβους, η απασχόλησή τους με χαμηλό ημερομίσθιο, χωρίς ασφάλεια και σε πολλές περιπτώσεις, να μένουν απλήρωτοι από τους εργολάβους, καθώς σύμφωνα με τον Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) υπάρχουν μερικοί που αναλαμβάνουν έργα κατασκευών, προσλαμβάνουν μετανάστες από την Αλβανία και μετά δεν τους πληρώνουν. Ο λόγος σχετικά με τα δικαιώματα του εργαζομένου που δημιουργήθηκε ο «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» ήταν για να καλύψει κάποιες αδυναμίες του ελληνικού κράτους απέναντι στους εργαζομένους μετανάστες από την Αλβανία. Για τον Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) το ελληνικό κράτος πρέπει να επεμβαίνει περισσότερο, για την ασφάλεια, τους μισθούς, και για αυτό αντιμετωπίζουν και άλλα προβλήματα σαν μετανάστες στην Ελλάδα, όπως το ότι δεν μπορούν να επισκεφτούν την πατρίδα τους ούτε να παραμείνουν στην Ελλάδα

¹⁹⁵⁶ (...) Όχι, δεν υπάρχει συγκεκριμένο. [επάγγελμα που εκπροσωπούμε], είναι για όλα τα επαγγέλματα]. ό,τι να 'ναι, [που] [χρειάζονται] να τους δώσουμε κάποια βοήθεια, ό,τι μπορούμε (...) (Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁵⁷ (...) [Αλλά δίνουμε έμφαση περισσότερο στα εργασιακά δικαιώματα. Εκπροσωπούμε δηλαδή τους Αλβανούς εργαζομένους, κυρίως οικοδόμους, άνδρες, και γυναίκες που εργάζονται από την Αλβανία εδώ στην Ελλάδα] (...) (Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

διότι καθίστανται ανεπίσημοι τόσο λόγω των δυσκολιών με τα ένσημα όσο και από το μεγάλο μέγεθος και την ασάφεια των ελληνικών γραφειοκρατικών διαδικασιών¹⁹⁵⁸.

Οι επαγγελματικές ομάδες που είναι μέλη περισσότερο στο «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» είναι οι οικοδόμοι. Με τις γυναίκες δεν έχουμε κάποιο πρόβλημα αλλά απλά δεν συμμετέχουν. Δηλαδή, στα τριακόσια άτομα οι γυναίκες είναι περίπου το δέκα τοις εκατό, καθώς επίσης έχουν δημιουργηθεί ένα ξεχωριστό τμήμα για τις εργαζόμενες μετανάστριες από την Αλβανία όπου είναι δεν είναι στον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» αλλά σε ξεχωριστό τμήμα, ένα τμήμα μόνες τους. Τώρα στην Ελλάδα κατά τη γνώμη του Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) οι μετανάστες από την Αλβανία είναι περίπου το εξήντα πέντε τοις εκατό από όλους τους μετανάστες και με νόμιμα έγγραφα παραμονής είναι τριάντα. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειωθεί ότι για τον Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) ο «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» είναι ένα συνδικάτο εργαζομένων¹⁹⁵⁹. Ο «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» βοηθά τα μέλη του στο πώς μπορούν να ετοιμάσουν τα έγγραφά τους ώστε να φέρουν την οικογένειά τους στην Ελλάδα ανακοινώνοντας μόνο οδηγίες και όχι με τη διαδικασία καθώς δεν είναι αρμοδιότητά τους.

5.2.5.2. ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΞΕΠΟΛΙΣΜΟΣ

Η έδρα του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» είναι στην Αθήνα, στην οδό Χαλκοκονδύλη, στον αριθμό 35, στον δεύτερο όροφο. Παλαιότερα είχαν το γραφείο τους για τέσσερα χρόνια στην οδό Πατησίων στον αριθμό 20. Στο χώρο του συλλόγου αντικρίζει κανείς μόλις μπει το γραφείο του εκπροσώπου. Στους τοίχους είναι φωτογραφίες από συγκεντρώσεις-διαμαρτυρίες στις οποίες είχαν συμμετάσχει μέλη του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», φωτογραφίες του Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) με εκπροσώπους της πολικής στην Ελλάδα και στην Αλβανία, ενώ πίσω από το γραφείο του εκπροσώπου των μεταναστών υπάρχει ένα πανό της «Ένωσης Συλλόγων Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα». Ο εξοπλισμός του συλλόγου αποτελείται από ένα υπολογιστή, ένα φωτοτυπικό πολυμηχάνημα, μια συσκευή fax και ένα τηλέφωνο, μια τηλεόραση, ένα μηχάνημα αναπαραγωγής dvd και βιντεοκασετών

¹⁹⁵⁸ (...) Εδώ και, περίπου, δυο δεκαετίες, οι Αλβανοί μετανάστες είναι νόμιμοι, και σε μία άλλη πλευρά παράνομοι, με τη/η γραφειοκρατία του κράτους, το/η ελληνικό κράτος, μπορώ να πω, [ό,τι] οι περισσότεροι, [το] εβδομήντα τοις εκατό (70%) είναι με βεβαιώσεις εδώ και δεν μπορούν να πάνε ούτε στην Αλβανία, ούτε να μην είναι εδώ, και κάθε χρόνο, κάθε χρόνο, κάθε δύο χρόν[ια], πρέπει να καταθέσουν ένα πακέτο μεγάλο με τα χαρτιά, που, έχουμε κάνει αίτηση στις κυβερνήσεις της Ελλάδας, να γίνουν πιο λιγότερα τα χαρτιά και, η γραφειοκρατία, [να] μην βαραίνουν τόσο πολύ τους μετανάστες (...). (Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁵⁹ (...) Ναι, ακριβώς, ακριβώς. Ο σκοπός τ[ού] [«Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα»] είναι να, αυτό δεν το λέμε ακριβώς αυτό [στο καταστατικό], αυτό εννοείται, δηλαδή, από όσα γράφουμε εκεί μέσα και έχουμε δικαίωμα, έχουμε δικαίωμα να κάνουμε για τα δικαιώματα του εργαζομένου να κάνουμε και πορείες. Δεν είναι ένας πολιτιστικός σύλλογος, όπως είναι δεκαπέντε πολιτιστικοί [ο] σύλλογοι [ο] που λέει [ότι] είναι, και [από] κάθε χωριό έχουν φτιάξει ένα σύλλογο. Αυτό είναι γνωστό για όλους τους Αλβανούς και για τους εργαζομένους. Μετά, σιγά-σιγά θα κάνουν σύλλογο και αυτοί που κάθονται εδώ. Έχουν δικαίωμα (...). (Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

και ένα ψυγείο. Δίπλα στο γραφείο του εκπροσώπου υπάρχουν καρέκλες και ένας καναπές ενώ πίσω του τρεις ντουλάπες. Σχετικά με την οικονομική κατάσταση του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», ο χώρος που χρησιμοποιούνταν ως έδρα ήταν με ενοίκιο και αναφέρθηκε ότι χρησιμοποιούνταν και από άλλους και άρα μοιράζονταν και το ενοίκιο των διακοσίων ευρώ. Οι εκπρόσωποι του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» δίνουν το μερίδιό τους το οποίο είναι στα εκατό ευρώ. Τα καινούργια μέλη, έχουν αποφασίσει να μην πληρώνουν συνδρομή, μόνο τα παλαιότερα. Πολλές φορές τα έντεκα άτομα του διοικητικού συμβουλίου μοιράζονται το κόστος των γενικότερων εξόδων ενώ βοηθούν και άλλα μέλη. Τα περισσότερα μέλη, μπορεί να μην πληρώνουν να πληρώνουν δεκαπέντε ευρώ αντί για τριάντα το χρόνο.

5.2.5.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ

Η διάρκεια των καθηκόντων του εκπροσώπου του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» είναι δύο έτη. Ο Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) την περίοδο της έρευνας σημείωνε ότι όταν ξαναγίνουν εκλογές θα επανεκλεγόταν εκτός αν ήθελε ο ίδιος να παραιτηθεί, λόγω ηλικίας και καθώς είναι εκπρόσωπος από τότε που ξεκίνησε ο σύλλογος, το 2002, έως τώρα¹⁹⁶⁰. Ο Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) βρίσκεται στην Ελλάδα, περίπου δεκαοκτώ χρόνια και τώρα αναλαμβάνει ηλεκτρολογικές εγκαταστάσεις κατοικιών και πολυκατοικιών κυρίως¹⁹⁶¹. Η ζωή του ανέφερε ότι έχει επηρεαστεί από το ρόλο του ως εκπρόσωπος, όμως είναι κάτι που τον ευχαριστεί ως τώρα αλλά τώρα νιώθει μια κόπωση και θεωρεί ότι στις επόμενες θα πρέπει να παραιτηθεί. Σκοπός του ήταν να συνεχίσει τη δραστηριότητα του ως εκπρόσωπος μέχρι τις επόμενες εκλογές και να βρουν ένα άτομο ικανό να συνεχίσει και να επεκτείνει τον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» και τα όσα έχουν πετύχει ως τώρα ώστε να μην διαλυθεί. Ο ίδιος εκθέτει πώς η ζωή του έχει επηρεαστεί από την ενασχόληση και τον ρόλο του στον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα»¹⁹⁶². Τα εμπόδια ή οι δυσκολίες

¹⁹⁶⁰ (...) Εγώ νόμιμα είμαι, εγώ, είμαι, με την πρωτοβουλία, μου, έχουν ξεκινήσει [οι] «Εργατικοί Σύλλογοι» [Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα], και, τώρα όπως φαίνεται δεν θέλουν να με [ε] διώξουν, γιατί έχω μάθει πολλά πράγματα, [και] να βάλουν κάποιον άλλο, δηλαδή δεν μπορεί να κάνει αυτό που μπορώ να κάνω εγώ, μέχρις ότου να μάθει αυτά τα κόλπα, και είναι μέσα στην ψυχή μου, να έχω κάποια αντίδραση [η], δραστηριότητα, για, για τους εργαζομένους, συνήθως με έχουν κάνει, στις εκλογές και έχω πάρει το [ως] ψήφους, [την] πλειοψηφία, και, με πολύ [μεγάλο] ποσοστό (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁶¹ (...) στο Πόρτο-Καρράς δουλέυα ενάμιση μήνα, και εδώ [Ε]φτιαχνα, ότι περνάει [από τα χέρια μας] δηλαδή, [για] να βγάλουμε [το] μεροκάματο, γιατί κύριο θέμα είναι να βγάλουμε [το] μεροκάματο. Άμα έχω δουλειά, σαν ηλεκτρολόγος, είναι καλό. Και, δεν είναι, γιατί δεν δουλεύω με μεροκάματα, με την εγκατάσταση, με την εγκατάσταση, [Σαν βοηθός, σε συνεργείο] δεν πάω, μόνο έτσι. [Παίρνω συνήθως], πέρσι, τώρα το Γενάρη [η], [που] τελείωσα μια πολυκατοικία εδώ, στο [ν] Άγιου Νικόλαου, όλο, όλο, μόνος μου, εγκατάσταση [Δεν έχω συνεργείο], παίρνω εγώ ένα βοηθό μετά, να με βοηθήσει σ' αυτά, και σαν τεχνικός μόνο εγώ. Και ήτανε εφτά ορόφους αυτή, όροφοι, διαμερίσματα, του πήρα δώδεκα χιλιάδες ευρώ μόνο για εργασία. Ε, ντάξει, αυτό ήτανε σαν να έχω δουλέψει όλο το χρόνο, ένας εργάτης, άλλος, δεν θα μπορούσε να τη βγάλει. Εγώ το έκανα για τέσσερις μήνες. Πήγαμε εκεί (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁶² (...) [Θέλω να μείνω, είμαι δραστήριος άνθρωπος, έχω μάθει και πώς λειτουργεί η ελληνική κοινωνία], να, αλλά έχει βαρύνει, βαραίνει πολύ την προσωπική [η] μου ζωή, γιατί χάνω πολλές ώρες, να τρέχω και χωρίς κέρδη. Χάνονται, πολλές φορές έχω χάσει τις δουλειές μου για το θέμα αυτό, και, καλό είναι να έχεις αντίδραση να βοηθάς τους άλλους ανθρώπους, αλλά ο καθένας πρέπει να βοηθάει το [ν] εαυτό του. Εγώ το [ν] εαυτό μου τον έχω αφήσει, λίγο, έχει έξοδα μετά, τηλέφωνα, όπως τα είπαμε και πιο πριν με τα χαρτιά, δηλαδή, άντε να κάνω ένα

που αντιμετωπίζουν συχνά βοηθώντας κάποιον επίσης επηρεάζουν τον ίδιο¹⁹⁶³. Ο ίδιος σχετικά με την δεκαετή σχεδόν ενασχόλησή του, άτυπα από το 1998, και τυπικά από το 2002 ανέφερε ότι έχει μοχθήσει και προσπαθήσει πάρα πολύ όλον αυτόν τον καιρό. Πιστεύει ότι έχει συνεισφέρει ιδιαίτερος και έχει κρατήσει μια σταθερότητα και με το ελληνικό κράτος και με τους μετανάστες από την Αλβανία. Ο Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) αναφέρει πώς νιώθει τόσο για το έργο του όσο και για το ρόλο του ικανοποιημένος¹⁹⁶⁴. Το εικοσιτετράωρο του εκπρόσωπου του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα, ξεκινά το πρωί, με τα πρώτα τηλεφωνήματα από συμπατριώτες τους για θέματα εγγράφων, εργασίας, ή από μετανάστες από την Αλβανία που βρίσκονται σε αστυνομικά τμήματα ή σε νοσοκομεία¹⁹⁶⁵. Ο ίδιος αναφέρει ότι προσλαμβάνει μια θετική ανταπόκριση από συμπατριώτες του¹⁹⁶⁶. Τόσο πριν τη διεξαγωγή της κύριας έρευνας όσο και κατά τη διάρκειά της, στις συναντήσεις με τον Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) παρατηρήθηκε η υψηλή δημοτικότητα και αναγνωσιμότητα από τους συμπατριώτες του, οι οποίοι μπορεί να ήταν περαστικοί και να τον έβλεπαν και να τον χαιρετούσαν καθώς επίσης υπήρχανε συναισθηματικές εκδηλώσεις απέναντί του όπως τον αγκάλιαζαν ή ακόμα και δάκρυζαν¹⁹⁶⁷. Αν και η ενασχόλησή του με τον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην

ημέρωσα το ένα, ένα το άλλο, μάνι-μάνι δέκα ευρώ την ημέρα. Γιατί έχουμε πολύ, ανοικτό [δίκτυο επαφών], σε όλη την Ελλάδα, δηλαδή δεν έχουμε εδώ μόνο στην Αθήνα. [Και συναντήσεις όλη μέρα] (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁶³ (...) Και αυτό είναι γιατί, κάναμε συζητήσεις ζητάμε, [αγωνιζόμαστε] για τα δικαιώματα τα δικά μας εδώ στην Ελλάδα, πραγματικά και το κράτος και όλοι μας, δεν έχουμε βρει καμιά λύση, δηλαδή καμιά λύση, πουθενά. Άλλο, γιατί, να πεις μπροστά σε πεντακόσια άτομα, και να τους λες, θα κάνουμε αυτό κι εκείνο θα ζητάμε και, αυ[τά] σε κάνουν να, να, τ' αφήνεις όλα και, στη μέση να φεύγεις (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁶⁴ (...) Ε, μέχρι τώρα είμαι ευχαριστημένος, νιώθω ότι κάτι έχω κάνει για τους συμπατριώτες μου και κάτι έχω αφήσει στην ιστορία μου. Είτε θέλει ένας [είτε] δεν θέλει κανένας δεν μπορούν να με βγάλουν από την ιστορία, γιατί έχω κάνει μια πράξη [και] σωστή και ανθρώπινη/η πράξη για τους συμπατριώτες μου. Μπορώ να λέω, ποτέ δεν έχω μιλήσει για το[ν] εαυτό μου, αλλά, μπορώ να λέω αυτό και να [πω κάτι], «-Ποιος Πρόεδρος από τους Αλβανούς μετανάστες είναι πιο σωστός και έτσι». Γιατί εγώ μέχρι τώρα, [τα είδνα] από την τσίπη μου και δεν ζήησα [τίποτα από κανέναν], υπάρχ[ουν] Πρόεδροι εδώ που ζήηνε, λεφτά και κοροϊδεύουν και κάνουν πλαστά χαρτιά για αυτό και εκείνο και για το θέμα αυτό, ταιλοκομεία με τον εαυτό μου και θέλω καλύτερα να [είμαι] μακριά (...) Εύχομαι [ο] «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» να μεγαλώσει περισσότερη[ο], εύχομαι το χρόνο που έχουμε εκλογές, το 2008, να βρούμε ένα καλό παλικάρι να [πάει] πιο μπροστά [το σύλλογο]. [Οι επόμενες εκλογές είναι] το Σεπτέμβριο [του] 2008 (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁶⁵ (...) [Για παράδειγμα τη Δευτέρα] ξυπνάω, ξυπνάω από [τις] έξι το πρωί. Ξεκινάω από [τις] πέντε η ώρα τα τηλέφωνα. Και ένας ζητάει κάτι άλλο, άλλος ζητάει κάτι άλλο, χαρτιά, παραμονή[ς], άλλος ζητάει να πάμε, από αστυνομικό τμήμα, από παντού, από παντού, ζητάνε, και λένε πάμε, επειδή πρέπει να πάω στη δουλειά μου (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁶⁶ (...) Πολλές φορές, πολλές φορές εί[σι]χ[α] πάρει [την] απόφαση να παραιτηθώ από αυτά γιατί είναι μεγάλη κόπωση, και έχω αδειάσει [την] τσίπη μου από αυτή τη δουλειά αλλά, που και που, που βλέπω τον κόσμο[ο] που μου ζήηνε και λένε πρέπει να είσαι εδώ, μου δίνει κουράγιο, άντε να σπρώξω [την παραμονή] μου μια διέττα (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁶⁷ (...) Ε, δεν είναι το θέμα, να σου πω ένα παράδειγμα, στο κόσμο, δεν είναι το θέμα να του σώσεις μόνο τη ζωή, αλλά, να του [συμπεριφερθείς] σαν άνθρωπος και να του μιλήσεις με μια σωστή γλώσσα, αυτό είναι, νομίζω εγώ σαν να του σώσεις της ζωής. Πριν από ένα μήνα, εγώ ήμουν στη Θεσσαλονίκη, και με παίρνει κάποιος στο τηλέφωνο, λέει «Έχω ένα άτομο εκεί στη Θεσσαλονίκη που δεν έχει λεφτά, μπορείς να του δώσεις; να πάω στη δουλειά μου (...)» (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα). «Καλά, που είναι, πες του άμα έρθει εδώ να με βρει να τα πάρει. Εγώ ήμουν μαζί με άλλους φίλους εκεί, ήμουν μαζί με άλλους φίλους προέδρους στη Θεσσαλονίκη και μέλη του διοικητικού συμβουλίου της» Ένωσης και, έρχεται ένας νεαρός, πήγε μια κοπέλα τον βρήκε, είναι γραμματίδα[ς] στον πολιτιστικό[α] [θέματα] της Ένωσης[ς] στη Θεσσαλονίκη και πήγε η κοπέλα και το βρήκε το παιδί που ήταν εκεί. Ήτανε είκοσι δύο χρονών. Και, έβαλα εγώ εκατό ευρώ από την τσίπη και του λέω «Πάρ' τα». «-Πόσα κάνουν τα εισιτήρια.». «-Εζήητα ευρώ» «-Πάρει και δέκα ευρώ να έχεις, να φας, να πίνεις», και το πήγε η κοπέλα αυτή μέχρι το σταθμό, ήθελε να, ρθει εδώ στην Αθήνα. Και, εδώ έχει τον αδελφό του και [τον] ξέρω εγώ, από το[ν] αδελφό του κάποιος φίλος με πήρε τηλέφωνο και με σόυνασε γιατί εγώ δεν τον γνώριζα [το παιδί]. Νομίζω, ήταν μια βοήθεια, αυτός μου έλεγε «-Θα σας δώσω [πίσω] τα διπλά», δεν το 'κανα ούτε για διπλά ούτε για τριπλά. Ένοιωθα αυτό. Εγώ τα λεφτά στην τσίπη και [είπα] «Πάρ' το». Και παραπάνω να μου είχε ζητήσει [θα του είδνα]. Εγώ τα έχασα [τα χρήματα]. Ήρθα εδώ και κάποιος μια μέρα με παίρνει ένα τηλέφωνο [και] μου λέει, «-Rudi θέλω να σας δω». Λέω, «-Ποιος είσαι;» Αέει, «-Α, είμαι ο αδελφός του τσάι, θέλω να σου φέρω τα λεφτά». Του λέω, «-Αστα τα λεφτά, έλα να γνωριζόμαστε πρώτα και μετά τα λεφτά». Και έχω κάνει τέτοιες πράξεις πολλές φορές. Όχι μόνο βοήθεια με τα λεφτά, αλλά τότε που ήρθα εδώ στην Ελλάδα, μπορεί να ήμουν εγώ με μια ποικιλία, και έρχεται ο άλλος που έχει κάνει ταξίδι, και έχει γίνει χάλια, και του λέω πάρε το ποικαμίο μου και κάνε και ντους στο σπίτι μου. Από τότε που

Ελλάδα» ήταν επιζήμια προς την οικογενειακή του κατάσταση ο ίδιος σημειώνει ότι έπρεπε να αντέξει το βάρος¹⁹⁶⁸.

5.2.5.4. ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΟΥΣ

Ο «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» έχει περίπου έξι με επτά χιλιάδες μέλη, όχι στην Αθήνα, αλλά σε όλη την Ελλάδα. σαν μέλη, στον εργατικό σύλλογο Γιατί υπάρχουν περίπου τριάντα (30) σύλλογοι [άλλοι] εδώ, στην Ελλάδα.. Τα άτομα που συμμετέχουν ενεργά στον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», αποτελούν και το διοικητικό συμβούλιο, το οποίο απαρτίζεται από έντεκα άτομα. Τα άτομα αυτά λαμβάνουν τις γενικές και κατευθυντήριες αποφάσεις. Υπάρχουν δυο αντιπρόεδροι, ο υπεύθυνος για τη νεολαία, ταμίας, και μέλη του διοικητικού συμβουλίου¹⁹⁶⁹. Το από ποιον θα βοηθηθεί κάποιος ή κάποια που θα απευθυνθεί στους εκπροσώπους του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» εξαρτάται περισσότερο όχι στον ποιον θα απευθυνθεί αλλά στο ποιος είναι διαθέσιμος¹⁹⁷⁰. Δηλαδή τα έντεκα άτομα του Διοικητικού Συμβουλίου είναι υπεύθυνα για την επίλυση των όποιων προβλημάτων των εργαζομένων. Επίσης έχει υπάρξει περίπτωση κάποιος να κάνει παράπονα για κάποιον άλλο, δηλαδή ότι είναι μέλος αλλά δεν πολύ-συμμετέχει ή δεν πολύ-έρχεται¹⁹⁷¹. Ναι, τα μέλη ελέγχονται μέσω καταλόγων όπου κρατούνται τα στοιχεία τους (όνομα, επίθετο, διεύθυνση και τηλέφωνο). Παλαιότερα είχαν μια συνδρομή τριών ευρώ το μήνα, αλλά τώρα την έχουν καταργήσει ώστε να αποτελέσει ένα κίνητρο για τους εργαζομένους από την Αλβανία να γίνουν μέλη^{1972, 1973}.

Τα μέλη του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» στην Αθήνα είναι περίπου τριακόσια άτομα. Στο σύλλογο θα δέχονταν κάποιο μετανάστη ή μετανάστρια από την Αλβανία

ήρθα πρώτη φορά εδώ, έμενα εδώ στην Καλλιθέα. Τώρα μένω [ω] στο Περιστερί. Και θυμάμαι ερχόταν κόσμος τη νύχτα, και [δεν ξέραμε] που να [τους] στείλουμε. Και ήταν κάτι παλιά σπίτια, [και] με την πρωτοβουλία [της] δική μου, έσπασα την πόρτα και έβαλα τον κόσμο μέσα, εκεί, αναγκαστικά και κοιμήθηκαν[ε]. Μαζεύαμε [από] τα σκουπίδια τα στρώματα που είχε πετάξει ο κόσμος και τα βάλαμε εκεί μέσα (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁶⁸ (...) Γιατί είναι βαριά αυτά τα πράγματα, δηλαδή να κάνεις αυτό που κάνω εγώ. Έχει ένα μεγάλο κόστος. Μεγάλο κόστος. Αλλά, πάλι λέμε αυτό που λέει ο λαός, ο Θεός τα βλέπει δεν ξέρουμε τι θα γίνει (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁶⁹ (...) Για πληρωμή δεν έχουμε πολλ[ά] [άτομα], γιατί έχουμε πάρει πρωτοβουλίες, τώρα να, περισσότερο να, φτιάξουμε[ε], να παίρνουν μέρος ο κόσμος εκεί, να, βλέπουν τι είναι ο σύλλογος, τι προσφέρει ο σύλλογος, και μετά γιατί [σε] εμάς στην Αλβανία δεν είχαμε τέτοια συνδικάτα, πριν, και ο κόσμος δεν έχουν μάθει να είναι, να παίρνει μέρος σε συλλόγους. Και [γι'] αυτό το έχουμε δώσει μια εντολή, να εγγραφούν στον σύλλογο, να είναι μέλη του συλλόγου, και μετά, να [συμμετέχουν]. Χωρίς συνδρομή (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁷⁰ (...) Βέβαια, και [με]να και [στον] αντιπρόεδρο, και τον, δηλαδή είναι ελεύθερος όποιος μπορεί να αντιδράσει μόνος του, [αν έχει δουλειά] πέρα ο άλλος, όποιος θα είναι (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁷¹ (...) Σε πολλές περιπτώσεις, έρχονται [και] γραφ[ό]νται [και] μετά, χάνονται, και [αλλά αν ζητήσουν τη βοήθειά μας θα τον βοηθήσουμε], βεβαίως (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁷² (...) [Και παλιά είχαμε συνδρομή] τρία (3) ευρώ, είναι [η] συνδρομή, τώρα το έχουμε καταργή[σει] γιατί, [για] να μκούνε, να μάθουνε, δηλαδή τα κόλπα πώς είναι, τι γίνεται, [και] μετά πάλι, τη συνδρομή, θα πρέπει να τα ζητάμε (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁷³ (...) [Όταν έρθει κάποιος και γραφτεί τους γράφουμε σε έναν κατάλογο], σε κατάλογο, υπάρχουν άτομα που είναι υπεύθυνοι για αυτό το θέμα. Δεν τα κάνω εγώ, [Σαν] εγγραφές, [Και] μου λένε, ότι ο τάδε, έχει γραφτεί κι έρχεται εδώ, [μου] λένε] κάθε πόδε ήταν στο γραφείο ή στα παραρτήματα, γιατί διαλύουνε κι εκεί με εκλογές κι εκεί, στα παραρτήμα[τα], έχουνε ένα πρόδρο[ο] εκεί, γραμματέ[α], και όπως είναι το κεντρικό, είναι κι εκεί, η οργάνωση. Κι αυτοί μας, στέλνουν τις λίστες, σε εμάς, και τις έχουμε εδώ στο κεντρικό (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

που κάνει οποιοδήποτε επάγγελμα καθώς και θα προσέφεραν βοήθεια σε πρωην-μέλη ή μη μέλη¹⁹⁷⁴. Στις συναντήσεις τους μιλούν στα αλβανικά, στα αλβανικά. Ενώ κάθε μήνα, κάνουν μία συνάντηση γενική και μια το διοικητικό συμβούλιο και κάθε τρεις μήνες γίνεται Γενική Συνέλευση, αλλά όχι όλων των μελών λόγω του μεγάλου αριθμού τους, αλλά μεταξύ των εκπροσώπων των παρατηρημάτων. Τα μέλη ενημερώνονται για μια επικείμενη συνάντηση κυρίως τηλεφωνικώς¹⁹⁷⁵. Επιπροσθέτως στις στον χώρο των παλαιών γραφείων είχαν φιλοξενηθεί νεοεισερχόμενοι συμπατριώτες τους, δύο-τρία άτομα για δεκαπέντε ή είκοσι ημέρες, μέσα στο γραφείο. Επίσης ο εκπρόσωπος ανέφερε ότι είχε φιλοξενήσει πολλές φορές και στο σπίτι του άτομα από την Αλβανία που δεν είχαν βρει κατοικία.

5.2.5.5. ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ ΣΧΕΣΕΩΝ

Ο «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» συνεργάζεται με άλλους συλλόγους μεταναστών, όπως σε εκδηλώσεις, ή διαδηλώσεις. Δεν αναφέρθηκε η συνεργασία με κάποιο ελληνικό κόμμα, αν και υπήρχαν ενδείξεις για επαφές με πολιτικές παρατάξεις τόσο από την Ελλάδα¹⁹⁷⁶, όσο και από την Αλβανία. Ο Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) ανέφερε ότι γενικά συνεργάζονται με όλους, αν και οι περισσότεροι των άλλων συλλόγων δεν ασχολούνται με τα δικαιώματα των εργαζομένων από τις χώρες τους όπως οι ίδιοι¹⁹⁷⁷. Ο Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) αναφέρει ότι ο πραγματικός σκοπός των Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων που ασχολούνται με μετανάστες δεν είναι η βοήθεια προς τους ίδιους αλλά προς η εκμετάλλευση των μεταναστών. Ο ίδιος ανέφερε ότι έχει καταγγείλει το γεγονός στην Ευρωπαϊκή Ένωση και με επιστολή του στον Υπουργό Εσωτερικών, στην κυβέρνηση της Ελλάδος. Ο ίδιος τονίζει ότι τους χρησιμοποιούν¹⁹⁷⁸.

¹⁹⁷⁴ (...) Βέβαια, βέβαια, θα δεχόμαστε, [ότι δουλειά και να κάνει], όποιος και να είναι, από Αλβανία, θα [τον] δεχόμαστε, και αν έχει γραφ[τεί] εκεί, έχει φύγει από το σύλλογό μας, πάλι, για άλλα-βήτα λόγους, δε[ν], συμμετέχ[ει] σε οργανώσεις που κάνουνε εμείς, πάλι εμείς, έχουμε υποχρέωση να είμαστε κοντά του (...) Και, και [από άλλες] μακρινές χώρες, ο σύλλογος, έχει την πολιτική του, δηλαδή να είναι κοντά σε όλους τους εργαζομένους, όπου να 'ναι, να μην [έχουν] ρατσισμό[ό] και χωρίσματα σε, μαύρο και άσπρο, ή, ό,τι μπορούμε δηλαδή, ό,τι περνάει από το χέρι, να το[ν] βοηθάμε ένα[ν], όποιον να 'ναι, δεν [κοιτάμε αν] είναι Αλβανός, είναι [από] άλλη χώρα (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁷⁵ (...) Εγώ παίρνω εσένα, δέκα άτομα, επί πέντε άτομα, εσύ πέντε εγώ πέντε, και μετά, δηλαδή, κάθε οργάνωση έτσι (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁷⁶ (...) Σε μία μεριά, ας πούμε, εγώ η ευκαιρία ήτανε από βουλευτή του Κ.Κ.Ε., που 'μουνε καλεσμένος στη Βουλή το 2003. Εγώ προσωπικά έχω συνεργαστεί και με το Κ.Κ.Ε. και με το συνδικάτο που είναι μέσα στην (...) [των ελληνων οικοδόμων] και έχουμε παλέψει στα χίλια δύο αλλά έφυγα. Πραγματικό ήμουνε τρία χρόνια εκεί, βαρέθηκα (...) [Το] 2003, στο Νοέμβριο όταν ψηφίσανε ένα νόμο στη Βουλή, ήμουνε παρών (...) (Giergi, ετών 42).

¹⁹⁷⁷ (...) Μαζέιανε πέντε-έξι γυναίκες να πούνε από τη Βουλγαρία, και λένε είμαστε εδώ και [μας] ταλαιπωρούνε οι Έλληνες, λένε, έλα έχουμε αυτό, θέλωμε τη συ[ν]όρμη[ση] σας, να, τραγουδάτε από δω, [να] τραγουδάτε από κει, και βγαίνει ένας [και] λέει είμαι εγώ πρόεδρος, είναι αυτή πρόεδρος, με αυτή τη, δηλαδή, [τη] βίτζα, σε όπου γίνεται, υπάρχει κάτι [να] μας φωνάζουνε να πηγαίνουμε και να τραγουδάμε], όπου υπάρχ[ουν] κάτι οργανώσει[ς], μη-κυβερνητικ[ές] που έχουν βγει εδώ στην Ελλάδα, που ζητάνε να, κρατάνε τη κουλιούρα από τους μετανάστες, κι αυτά. Εμείς, 'ντάξει και αυτό το θέλωμε αλλά [ασχολούμαστε] [με] άλλα[α] ζητήμα[τα] προς τους μετανάστες, δηλαδή, να προσφέρουμε και κάτι στους μετανάστες. Δεν μπορούμε να λέμε, να στείλω εγώ πέντε-έξι άτομα να τραγουδάμε εκεί στη, στα πανηγύρια και αυτά. Υπάρχ[ουν] σύλλογοι, [από] πολλές πλευρές δηλαδή που κλείνουν νωρίς σε που ζητάνε εδώ κάτι μη-κυβερνητικ[ές] οργανώσει[ς] αλλά δεν έχουνε μεγάλη δραστηριότητα και είχανε. [τη] μια φορά βλέπω [μια], την άλλη [φορά] άλλη, στις συζητήσεις (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁷⁸ (...) Μας χρησιμοποιούν να γεμίσουμε εμείς τις αίθουσ[ές] τους, και αυτές, δεν κάνουν τίποτα για τους μετανάστες [μόνο] να, να βλέπουν τα κονδύλια που έρχονται από την Ευρώπη να τα παίρνουν αυτοί (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

5.2.5.6. ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Ο «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» βοηθά τους εργαζομένους από την Αλβανία στα εργασιακά τους δικαιώματα με διαφορετικούς τρόπους. Σαν σύλλογος έχει οργάνωση, έχει παραρτήματα, έχει πολλά μέλη και οι εκπρόσωποι κάνουν παρεμβάσεις στον ίδιο τον εργοδότη, μέχρι και κυβερνητικά όργανα, μέσω επιστολών διαμαρτυρίας στη Βουλή για τα δικαιώματα των εργαζομένων από την Αλβανία, ή στο Υπουργείο Εργασίας, ή στο Υπουργείο Εσωτερικών για τα θέματα των νομιμοποιήσεων και στη Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ). Πιο συγκεκριμένα, για παράδειγμα, ένας εργαζόμενος συμπατριώτης τους είχε ατύχημα στη δουλειά, έπεσε από την οικοδομή, σε κάποιο νησί και ο εργοδότης του ούτε ένημα του παρείχε ούτε προσπάθησε να τον βοηθήσει ή να τον στείλει στο νοσοκομείο, αφήνοντάς τον εκεί. Ο «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» αντέδρασε, σε αυτή την περίπτωση με νόμιμες διαδικασίες και μέσα και ο άνθρωπος που έλαβε τη βοήθεια ευχαρίστησε τον σύλλογο, που αντέδρασε έτσι, σε αυτή την περίπτωση. Σε άλλες περιπτώσεις που κάποιες φορές οι εργοδότες, δεν πληρώνουν τον εργαζόμενο από την Αλβανία, σε οικοδομές ή αλλού, έχουν πραγματοποιήσει πολλές φορές επικοινωνία με τους εργοδότες, και συζητώντας μαζί του έλυσαν το πρόβλημα.

Η εργασία είναι ιδιαίτερα σημαντική για το σύλλογο. Μερικά παραδείγματα για το πώς βοηθούν, είναι το να ανοίξουν τα βιβλία ασφαλισμένων του εργοδότη, έχουν κλείσει δρόμους, έχουν κάνει απεργίες με πανό. Η τελευταία διαδήλωση του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» ήταν στο Μάρτιο του 2007, μία απεργία μπροστά στη Βουλή και στο Υπουργείο Εξωτερικών ζητώντας τη νομιμοποίηση όλων των Αλβανών και των μεταναστών γενικότερα, με δική τους πρωτοβουλία. Επίσης συμμετέχουν σε ανάλογες δράσεις και με άλλους συλλόγους μεταναστών. Τις περισσότερες φορές στις δικές τους ανάλογες πρωτοβουλίες όλοι οι σύλλογοι-παραρτήματα του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» συμμετείχαν και οι άλλοι μαζί τους και εκείνοι μαζί με άλλους. Ο εκπρόσωπος του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» έχει παράλληλα το ρόλο του Πρόεδρου «Ένωσης Συλλόγων Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», δηλαδή όλων των συλλόγων των μεταναστών από την Αλβανία, όπως για παράδειγμα, όπως οι σύλλογοι μεταναστών από την Αλβανία στη Θεσσαλονίκη και αλλού. Κάποια άτομα έχουν φύγει από τον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» και έκαναν δικές τους συλλογικές οργανώσεις. Επίσης, κάποιοι σύλλογοι έχουν φύγει από την «Ένωση Συλλόγων Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», δηλαδή ήταν είκοσι δυο και διαγράφηκαν δύο από εκείνους καθώς δεν ήταν τυπικά και νομικά κατοχυρωμένοι σύλλογοι¹⁹⁷⁹. Στην «Ένωση Συλλόγων Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα»

¹⁹⁷⁹ (...) Και 'ντάζει αυτά συμβαίνουνε [με] μεγάλες δουλειές [με] [τα] τους συλλόγο[ις] (...) (Rudí, εκπρόσωπος του «Εργατικού Συλλόγου

συμμετέχουν δεκαοχτώ σύλλογοι, που είναι νόμιμοι. Τη περίοδο της συνέντευξης με τον εκπρόσωπο του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» δεν υπήρχε κάποια προγραμματισμένη απεργία. Τον τελευταίο χρόνο είχαν συμμετάσχει μόνο σε μία προς τη Βουλή. Παλαιότερα ήταν δύο-τρεις το χρόνο, πάλι στη Βουλή. Όσον αφορά τη διαδικασία, της παρέμβασης τους ως «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» ξεκινά όταν ειδοποιηθούν και ενημερωθούν από τον συμπατριώτη τους¹⁹⁸⁰. Όταν κάποιος συμπατριώτης ή συμπατριώτισσά τους απευθυνθεί σε εκείνους για κάποιο πρόβλημα στην εργασία του, έχουν ελέγξει τα βιβλία ασφάλισής του εργοδότη, ώστε να διαπιστώσουν αν όντως ασφαρίζει τον εργαζόμενο, και αναλόγως έχουν κινηθεί νομικά κατά των εργοδοτών¹⁹⁸¹. Ο εκπρόσωπος του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» ανέφερε δύο περιπτώσεις που είχαν κλείσει το δρόμο έξω από δύο κατασκευαστικές εταιρίες, ώστε να διαμαρτυρηθούν για την μη-πληρωμή των εργαζομένων¹⁹⁸².

Ο Rudi (εκπρόσωπος του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα») αναφέρθηκε και στις μισθολογικές ανισότητες που υπάρχουν μεταξύ των γηγενών εργαζομένων και εκείνων από την Αλβανία στις οικοδομικές εργασίες, κάτι που προσπαθούν να καταπολεμήσουν¹⁹⁸³. Στις διεκδικήσεις ή στις διαπραγματεύσεις και μεσολαβήσεις τους υπέρ του εργαζομένου από την Αλβανία, οι εκπρόσωποι του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» δεν έχουν έρθει σε έντονη αντιπαράθεση με κάποιον εργοδότη καθώς προσπαθούν να διατηρήσουν την ψυχραιμία τους για να επιτύχουν μια θετική έκβαση για τον εργαζόμενο. Εντούτοις οι εργοδότες έχουν αντιμετωπίσει τους εκπροσώπους του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» με έντονη συμπεριφορά θέλοντας να αποφύγουν οποιαδήποτε διαπραγμάτευση μαζί τους¹⁹⁸⁴.

Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα»)

¹⁹⁸⁰ (...) Όταν μας ειδοποιή[σ]ει ο συμπατριώτης μας ή μέλη του συλλόγου, πρώτα βεβαιωνόμαστε με μια συνομιλία με το[ν] συμπατριώτη μας, τι είναι, τι συμβαίνει, με ποιον έχουμε να κάνουμε, πόσες μέρες έχει δουλέψει, τι συμφωνία έχει κάνει από την αρχή, και μετά θα ζητάμε τα στοιχεία του εργοδότη, θα πάρουμε ένα τηλέφωνο, λέμε είμαστε οι τάδε, θέλουμε να μιλήσουμε [για τον] τάδε εργαζόμενο που έχειτε απασχολήσει [σε] εσάς και δεν τον έχετε] πληρώσει και, τι θα γίνει και αν δεν θα βρούμε λύση με τα τηλέφωνα, η υποχρέωσή μας [είναι] να πάμε προς το γραφείο [του εργοδότη] ή εκεί που είναι στην οικοδομή, όπου να 'ναι. Συνήθως, στα περισσότερα [περισσότερα] έχουμε βρει λύση, έχουμε. Αλλά υπάρχουν] και πολλές φορές που δεν έχουμε βρει λύση και έχουν μείνει [οι άνθρωποι] απλήρωτοι] (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁸¹ (...) Ναι, βέβαια, βέβαια, [στον εργοδότη κάποιες φορές έχουμε πάει, του έχουμε ανοίξει τα βιβλία, να δούμε αν τον έχει περάσει ως εργαζόμενο, αν του κολλάει τα ένσημα], είναι τα δικαιώμα[τα] μας, αυτά, που μπορούμε να πάμε, να κάνουμε έλεγχο (...) Βέβαια, έχουμε κάνει μηνύσει[ς], ναι, ναι, έχουμε κάνει μηνύσει[ς], σε, όλα τα όργανα το[ν] κράτο[ς], δηλαδή, στο Υπουργείο Εργασίας, στο ΙΚΑ, συνέχεια, για τους, εργοδότες που δεν τήρησαν τα δικαιώματα στους μετανάστες (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁸² (...) Δεν είχε πληρώ[σ]ει, όλους, όλους εργαζομένους που ήταν εκεί περίπου, εξήντα Αλβανοί, η μια ήταν εδώ, σ[την] Βουκουρεστίου, ήταν [κατασκευαστική εταιρία], που είχε φύγει αυτός και τους είχε αφήσει απλήρωτους. Και μια άλλη είχε γίνει, σ[την] Ελεσβία, πάλι με τους, [με] μια άλλη εταιρία δεν θυμάμαι, εκεί, [δεν ήταν με οικοδόμους] ήταν με, [από] αυτές [τις εταιρίες] που δουλεύουν [με] καράβια, κατασκευασ[τ]ρι[ς] (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁸³ (...) Γύρω, από, τριάντα ευρώ, από τις επτά μέχρι τις τρεις-τέσσερις. Υπάρχει [από] επτά μέχρι [τις] τρεις, πρέπει να είναι [το] ωράριο, αλλά [μερικοί τους] κρατάνε μέχρι τέσσερις[ς] αναλόγως[ς] με, το[ν] εργοδότη (...) Οι Έλληνες, παίρνουνε παραπάνω, και πιο λιγότερη] δουλειά κάνουνε. Αλλά τώρα, οι μετανάστες τώρα είναι με τη συμφωνία που έχουνε δεχτεί, να κάνουνε (...) Η ανάγκη το[ς] κάνει να δεχτούν. Αν δεν έχει χαρτιά, [αλλά] και με χαρτιά που δουλεύουν σε εταιρίες και τέτοια, έτσι, έτσι τους κρατάνε. Και, στα χαρτιά εκεί, πραγματικά εκεί που καταθέτουν στο κράτος, οι εταιρίες, γράφουνε παραπάνω οκτώ ευρώ την ημέρα. Και εδώ του δίνουν τριάντα τρία ή τριάντα [ευρώ] [την ημέρα] ό, τι νομίζουν (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁸⁴ (...) Όχι, όχι, όχι. Σε μια φορά μόνο, που, αυτό που είχα πει, στο νησί που ήταν, που [έ]πε[σε] το παιδί [από την οικοδομή] και είχε χάσει το νερό, φέτος [έγινε αυτό]. [Αυτό έγινε] σ[την] Κέα, [στην] Τζια. Εργατικό ατύχημα [ήταν δηλαδή], ζει, είναι μια χαρά τώρα το παιδί. Πρέπει να [π]ω ένα μεγάλ[ο] ευχαριστώ στο σύστημα υγείας, στο σύστημα υγείας, της Ελλάδας, γιατί άμα δεν [έ]στ[ε]λ[ν]ε το ελικοπτερο του νοσοκομείου εκεί στο νησί, για δέκα λεπτά να είχε έρθει πιο αργότερα, το παιδί πάει. Σε οικοδομή ήτανε, από τ[ον] πρώτ[ο] όροφο και έπεσε[αν] κάτι πέτρες [πάνω του] και χτύπησε τα νεφρά, και αυτός δεν [ή]θελε να τον] στείλει ούτε νοσοκομείο. Και το[ν] π[ή]ρα εγώ το[ν] εργοδότη, και μου λέει, στο τηλέφωνο εκεί, «-Τι να κάνω εγώ, μέχρι που πήγε και [έ]πε[σε] ένα[ς] Αλβανό λιγότερο[ς]». [Και του λέω εγώ] «-

Συνήθως μια τέτοια διαδικασία θα κοστίζει στον εκπρόσωπο περίπου διακόσια ευρώ. Πολλές φορές σε περιοχές εκτός της Αθήνας, όπως εκεί στο νησί, δεν πληρώνουν διαμονή ή για φαγητό, καθώς έχουν παραρτήματα ή άτομα-μέλη του δικτύου των μελών τους που τους βοηθούν κατά τη διαμονή τους εκεί. Βασικός στόχος του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» είναι να ενωθούν, να γνωρίζουν τι δικαιώματα έχουν οι εργαζόμενοι από την Αλβανία, να φροντίζουν ο ένας τον άλλο. Δηλαδή, αν είναι ενωμένοι και γνωρίζουν τι δικαιούνται, μπορούν να εκπροσωπώσουν έτσι τον εαυτό τους¹⁹⁸⁵. Οι εργαζόμενοι από την Αλβανία-μέλη του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» δεν αποκάλυπταν την ιδιότητα μέλους τους στον εργοδότη τους, σύμφωνα με τον Rudī (εκπρόσωπος του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα») φοβόμενοι την πιθανή απόλυσή τους¹⁹⁸⁶. Στον εκπρόσωπο του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» έχουν αναφερθεί ρατσιστικές λεκτικές ή μεροληπτικές συμπεριφορές εναντίων των εργαζομένων, αλλά όχι για να φτάσουν μέχρι και σε καταγγελίες. Εντούτοις τα προβλήματα των εργαζομένων συμπεριλαμβάνουν τόσο μη-παροχή ασφάλισης όσο και τη μη-παροχή των μισθών τους^{1987, 1988}. Ο εκπρόσωπος πιστεύει ότι ο «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα»

Καλά άμα είναι έτσι, θα έρθω εγώ αύριο εκεί, να συνεννοηθούμε από κοντά». [Και πήγα στο νησί]. Και μετά, σε λίγες ώρες, σε λίγο, αυτή τη μέρα, σε μισή ώρα, [ε]βαλ[ε] έναν Αλβανό [να] μου [παι], «-Άμα» θα 'ρθεις εδώ στο νησί, θα βγούμε διακόσια άτομα Αλβανοί, και θα σε πετάξουμε στη θάλασσα. Γιατί, οι εργοδότες θα μας διώχνουν όλους από τη δουλειά, αν εσείς κάνετε κάτι κόντρα σε αυτούς[ς]. Ε, βέβαια εγώ δεν το πήρα χαμπάρι αυτό και [την επόμενη μέρα] ξεκίνησα, πήγα στο νησί, και, δεν μπορούσε να μου βγει κανείς μπροστά σε 'μένα, έκανα τη δουλειά, πήγα στην αστυνομία, πήγα στο νοσοκομείο, πήγα στο χώρο που ε[ί]χε[ε] πέσει το παιδί, και ξεκίνησαμε μόνη την διαδικασία. [Έχω και δικηγόρους] αλλά εκεί δεν είχα κανέναν. Δεν χρειαζ[όταν]. Τώρα είναι στα δικαστήρια, δεν έχει δώσει αποζημίωση. Είναι στα δικαστήρια. [Το πήγε κόντρα δηλαδή αυτός]. [Ο εργολάβος έβαλε τους Αλβανούς που δουλεύουν εκεί, να μιλήσουν μαζί μου στα Αλβανικά, και] να με απειλούσαν, γιατί, «-Άμα θα 'ρθεις». Χωρίς να το θέλανε όμως, βέβαια. Και ακόμα δεν το ξέρω ποιο ήταν αυτός [που μίλησα στο τηλέφωνο]. Τους εκβίασε αυτός. Και δεν ξέρω ποιος ήτανε, γιατί εγώ σε αυτό τ[ο] νησί έχω σαν παράρη[μα], δεν είναι ακριβώς παράρη[μα] αλλά, πρόκειται να γίνει, και περίπου έχει γίνει. Δεν έχει τελειώσει η διαδικασία να γίνουν εκλογές και τέτοια, αλλά υπάρχει κόσμος. Και έχω κόσμο να με περιμένει εκεί, όπου πάω εγώ, δηλαδή, σε όλες τις χώρες τις Ελλάδας έχω δικά μου, δικούς μου (...). (Rudī, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁸⁵ (...) [Ο τελικός σκοπός του συλλόγου είναι ότι θέλουμε όχι μόνο να φέρομε κοντά τους Αλβανούς μετανάστες, αλλά να τους μάθουμε να υπερασπίζονται και τον εαυτό τους και μόνοι τους]. [Δηλαδή όταν πάνε σε μια δουλειά] να ξέρουν τα δικαιώματά τους, και να μην είναι με το κεφάλι κάτω και περιμένουν να τους βάλει το πόδι στο κεφάλι τους ο άλλος. [Υπάρχουν πολλά περιστατικά] που δεν πληρώνουν στην ώρα τους ή καθόλου οι εργοδότες, και άλλοι που δεν κολλάνε ένσημα και τα λοιπά (...). (Rudī, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁸⁶ (...) Και αν μάθονε, είναι κάποιος εκπρόσωπος [στο] σύλλογο[ο] ή υπάρχει συνδικαλισμός, αμέσως θα [τον] διώχνουν από τη δουλειά. Το κρίβουνε. [Άμα πας και τον ρωτήσεις αν είναι στο σύλλογο θα σου πει όχι για να μην χάσει τη δουλειά του]. Οι εργοδότες [φοβούνται] ότι άμα κάποιος [έχει] αυτό το δελτίο ταυτότητα[ς], [την] ταυτότητα του συλλόγου, που λέει ότι ο [τάδε] που κρατάει αυτό δελτίο, έχει δικαίωμα να παρεμβαίνει για τα δικαιώματά τ[ων] εργαζομένων[ων]. Αν το μάθει ο εργοδότης, θα του [παι] «-Αρόμο». Αλλά υπάρχει και άλλη περίπτωση, που και αν το ξέρει ο εργοδότης ότι είναι συνδικαλιστής ή εκπροσωπ[εύεται] [από] κάποιου[ς], δεν μπορεί να τον διώξει. Αλλά, είναι το θέμα, είναι το θέμα πώς, μπορείς να κρατήσεις εκεί. Πώς μπορείς να τα κρατήσεις στον εαυτό σου. [Για παράδειγμα μπορεί σε μια οικοδομή που έχει είκοσι άτομα να είναι και οι είκοσι μέλη και να μην το έχουν πει ούτε στο αφεντικό τους, ούτε σε κανέναν] (...). (Rudī, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁸⁷ (...) [Με τα ένσημα, τους λέμε], κατεδιθήκαν στον εργοδότη, και εάν δεν δεχθεί ο εργοδότης και αν δεν δεχτεί ο εργοδότης κατευθείαν στο ΙΚΑ [για] καταγγελία και μαζί [με] εμένα, όταν είμαι εγώ περνάει ο λόγος[ς] περισσότερο[ο] (...). (Rudī, εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁸⁸ (...) Υπάρχ[ουν] πάρα πολλές περιπτώσεις τέτοιες που [οι εργοδότες] δεν την πληρώνουν. Σε μια περίπτωση εδώ είναι μια εταιρία έργων με μπετόν[η] στην Αθήνα και έχει πάρει και κάνει εγκαταστάσεις, να νοσοκομεία, παίρνει μεγάλες δουλειές-εργασίες και έχει αφήσει απλήρωτα κάτι είκοσι ένα άτομα περίπου σαράντα εφτά χιλιάδες ευρώ. Και, με κάλεσε[ε] ένας από αυτούς, και λέει «-Πρόεδρε, έτσι συμβαίνει». Πήγα εγώ εκεί, κάλεσα το[ν] εργοδότη, ο εργοδότης, διευθυντής της εταιρίας, λέει δεν είναι εκεί, «-Καλά» λέω εγώ στη γραμματέα [του] «-Θέλω ένα[ν] που να είναι κοντά με το διευθυντή να αφή[σ]ω μόνο ένα μήνυμα, και δεν χρειάζεται να δ[ώ]ω τον διευθυντή». Και ήταν κάποιος κύριος εκεί, στο γραφείο του και λέω εγώ είμαι ο τάδε Πρόεδρος των Αλβανών Εργαζομένων στην Ελλάδα, ζητήσαμε να κάνουμε επαφή με το διευθυντή της εταιρίας, είναι τα παιδιά που εκπροσωπεί[ει] από αυτό τον κύριο, ήταν ένας κύριος που εκπροσώπησε τα είκοσι ένα παιδιά. Και δεν τα έχετε πληρώσει. Έχουν κάνει δουλειά πριν από έξι μήνες [και] εσείς δεν τους [έχετε] πληρώσει. Για ποιο λόγο και τι συμβαίνει. Εγώ στο καταστατικό που έχω πάρει εντολή, δηλαδή έχ[ω] πάρει άδεια από το πρωτοδικείο Αθηνών, το ελληνικό κράτος, έχω ζητήσει εκεί το λόγο που ταλαιπωρείτε τους εργαζομέν[ους] Αλβαν[ούς]. Εγώ δεν έχω δικαίωμα να σου βγάλω ούτε πιστόλι ούτε χειροπέδες εγώ μπορώ να φέρω τριακόσια άτομα, εγώ, να κρατήσουν μαύρες σημαίες και να κλέβουν το δρόμο [για] τρεις μέρες. Όταν άκουσε αυτά, ήρθε ο κύριος, συζητήσαμε πάκι, και λέει «-Σε μια βδομάδα, θα, το έχω λύσει, λήξει το θέμα». Πραγματικά σε μια βδομάδα με πήρε τηλέφωνο και λέει «-Κύριε Rudī δεν μπορούσα να [τα] πληρώσω αυτή τη βδομάδα. Μέχρι την επόμενη βδομάδα θα [το έχω κάνει]». Και, όταν [τους] πληρώσει με

μπορεί να βοηθήσει ή να συμβάλει στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας των εργαζομένων από την Αλβανία. Υπάρχουν και περιστατικά που έπρεπε κάποιος από τους εκπροσώπους να πάει και σε αστυνομικά τμήματα όταν τους τηλεφωνούσαν οι συμπατριώτες τους¹⁹⁸⁹. Εντούτοις, ο Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Σύνλλογου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) ανέφερε ότι δεν προσλαμβάνει την συμπεριφορά που θα ανέμενε από τους εργαζόμενους συμπατριώτες του που βοήθησε¹⁹⁹⁰.

5.2.5.7. ΣΥΝΔΙΚΑΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ

Είναι εξαιρετικά σημαντική η αντίληψη και η γνώμη του εκπροσώπου του «Εργατικού Σύνλλογου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», Rudi, σχετικά με το «Συνδικάτο Ελλήνων Οικοδόμων». Ο ίδιος αναφέρει ότι οι εργαζόμενοι μετανάστες από την Αλβανία που είναι μέλη εκεί περισσότερο εκμεταλλεύονται, παρά βοηθιούνται¹⁹⁹¹: Επιπλέον υποστήριζε ότι τα μέλη εκπροσωπούνται και τα μη μέλη μπορούν να εκπροσωπηθούν από τον «Εργατικό Σύνλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» και ότι ο σύνλλογος μπορεί να τους βοηθήσει στα προβλήματά τους, αλλά όχι περισσότερο από το «Συνδικάτο Οικοδόμων»¹⁹⁹². Ο εκπρόσωπος του «Εργατικού Σύνλλογου Αλβανών Μεταναστών στην

πήρε τηλεφωνο και εγώ [το] ευχαριστήθηκα και αυτός ευχαρίστη[σε] εμένα, γιατί [έ]ληξε[ε] το θέμα με διαλόγους και [όχι] αλλιώς. Και πολλές άλλες περιπτώσεις ήταν. Βέβαια, θα λες εσύ [από] αυτά τα είκοσι ένα άτομα είναι κανείς στο σύνλλογο που [τους] έλυσε το [πρόβλημα]. [Όχι]. Α. δεν μας πειράζει, ο Θεός έχει άλλο[ς] που είναι στο σύνλλογο. Ούτε ένας από αυτούς δεν είναι μέλη [στο] σύνλλογο (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Σύνλλογου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁸⁹ (...) Για τα χαρτιά όταν έχουν πρόβλημα, αλλά και εντάξει όποτε είναι, τους τραβάνε εκεί, το κράτος δεν έχει δώσει σωστά τα χαρτιά, και μετά τους παίρνει η αστυνομία και τους κρατάει εκεί. [Δεν έχω πει αυτός είναι εντάξει και τέτοια] έχω ζητήσει μια πιο σωστή διαδικασία. Και [με] δικηγόρο έχω πάει. Αλλά όποτε πάω, εγώ δεν χρειάζεται να πάρω το δικηγόρο, γιατί όπου έχω πάει δεν μου έχουν κάνει κάποια, δηλαδή, δυσκολία για συζητήσεις στο αστυνομικό τμήμα και παντού όπου πάω. Γιατί και εγώ δεν επεμβαίνω, σε κάτι που βλέπω να είναι παρανομία, δηλαδή κάτι τέτοια. Επεμβαίνω σε κάτι που έχω δικαίωμα να επεμβαίνω (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Σύνλλογου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁹⁰ (...) [Όχι], περισσότερο με ευχαρίστησε ο Έλληνας [ο εργοδότης]. Γιατί νομίζουν, [οι] περισσότεροι νομίζουν ότι [μας] έχουν υποχρέωση ότι μας πληρών[ουν] κάποιος για να πάμε να κάνουμε αυτή τη δουλειά. Γιατί εμείς, αν κάποιο πληρώνε [τη] συνδρομή [του] [καλά θα ήταν] αλλά εντυχώς που έχω τις δουλειές μου, γιατί αλλιώς δεν μπορείς να τα κάνεις. Γιατί αν ήταν χιλιά άτομα να πληρώνουν τρία ευρώ, το, το μήνα είναι τρεις χιλιάδες ευρώ. Είναι μισθός[ς] καλός[ς] για το[ν] Πρόεδρο, ένα γραφείο να πληρώνεις, το τηλεφωνο, αυτά. Τρία τα κάνουν εγώ από το σπίτι μου. [τα] fax και αυτά (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Σύνλλογου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁹¹ (...) [Και εκεί μπορεί να είναι κάποιο από τους Αλβανούς μέλη εκεί, που είναι και στο δικό μας σύνλλογο, αλλά δεν περνάει ο λόγος τους εκεί]. [Σαν να μην υπάρχουν]. [Κι εκεί, τους εκμεταλλεύονται για να γεμίζουν τις αίθουσες]. Εγώ έχω, παράδειγμα, [όταν] οι οικοδόμοι παίρνουν τα δωράκια, κάθε τέσσερις μήνες παίρνουμε κάτι, εξακόσια ευρώ, κάπως έτσι, όσα δικαιούται ο κάθε εργαζόμενος. Είναι δωράκι, δηλαδή, για τους οικοδόμους. Και εδώ το «Συνδικάτο Οικοδόμων[ων]», λέει, έλα να σας δώσω εγώ ένα νομεράκι να πάτε στον ΟΑΕΔ να πάρετε τα λεφτά. Εγώ, πριν από τρία χρόνια το είχα βάλει τις αλβανικές εφημερίδες, ότι δεν χρειάζεται να πάτε να πληρώσετε δεκαπέντε ευρώ για ένα αριθμό, ούτε στον «Εργατικό Σύνλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», ούτε στα συνδικάτα, ούτε σε κανέναν προσωπικά. Δηλαδή, αυτά [τα χρήματα] μπαίνουν στο συνδικάτο τους, δηλαδή, δεν έπρεπε αυτό. Και μετά, κάποιος συμπατριώτης μου είχε πάει και [τους] «[i]χ[ε]» και έχει γραφείο ο Rudi, και χαμηλώσανε το πρόσωπο λίγο μπροστά σε 'μένα οι σύντροφοι, εδώ [οι] Έλληνες. Αλλά, εμένα δεν με πειράζε[ι], εγώ θέλω να, τους εργαζόμενους να [μην] πειράζουνε και [να μην] πατάει οι εργοδότη[ς] και, οι εργολάβοι, και τώρα να [τ'ον] πατάει και εμείς, [δεν πρέπει]. [Εμείς] που λέμε, [για] τους εργοπατέρες, δεν είναι σωστό (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Σύνλλογου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

¹⁹⁹² (...) Όχι, περισσότερο δεν μπορεί. Αν υπάρχει μια σωστή συνεργασία με τα ελληνικά συνδικάτα είναι πιο σωστό. Ο «Εργατικός Σύνλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» να έχει μια σωστή συνεργασία. Αλλά εδώ τα έχουν μεπρόθενη οι πολιτικοί, με το συνδικαλισμό. Σε κάθε σύνλλογο [εργαζομένων], συνδικά[το], έχει [ένα] ρεύμα πολιτικό[ς]. Εγώ είπα [να είναι] αλλιώς. [Για παράδειγμα] αν σήμερα [ήταν μια πορεία] προς τη Βουλή, για το θέμα των μεταναστών[ων] λένε τα συνδικάτα και [πελικά] εκεί ακούω άλλα συνθήματα. Εμείς λέμε εμείς είμαστε μετανάστες, όχι πολιτικοί και δεν μπορούμε να συμμετέχουμε σε τέτοιες δράσεις. Όλα, όλα [τα πολιτικά κόμματα] μας ζητάνε για συνεργασία μαζί τους. Αλλά εμείς συνεργασία θέλουμε με όλα τα κόμματα και με όλο τον κόσμο εδώ. Αλλά να είμαστε εμείς. Φαντάρος σε [ένα] κόμμα δεν μπορεί να πάω. Και μας καλ[ούν] [τα ελληνικά πολιτικά κόμματα], όλα, όλα τα κόμματα έχουν ζητήσει [να συνεργαστούμε μαζί τους] (...) (Rudi, εκπρόσωπος του Εργατικού Σύνλλογου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα).

Ελλάδα», Rudi, ανέφερε ότι ουσιαστικά μόνο τα ελληνικά συνδικάτα επωφελούνται από την επαφή τους με τους μετανάστες¹⁹⁹³.

5.2.5.8. ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Ο «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» προσπαθεί να διατηρήσει την κουλτούρα και τις παραδόσεις της Αλβανίας. Οι ίδιοι κάνουν προσπάθεια να διατηρούν τη γλώσσα, καθώς σε πολλά παρατήματα λειτουργεί μια αλβανική σχολή που κάνει μαθήματα αλβανικής γλώσσας στα μικρά παιδιά, με δασκάλους από την Αλβανία, αλλά και από άτομα μέσα από τον σύλλογο. Συχνά πραγματοποιούν εκδηλώσεις με παραδοσιακούς χορούς και τραγούδια αλβανικά, όπου πραγματοποιούνται είτε σε πλατείες, είτε συνήθως, σε κλειστούς χώρους. Η συμμετοχή τις περισσότερες φορές είναι χωρίς αντίτιμο εισόδου και με ανοικτή είσοδο. Στις εκδηλώσεις συμμετέχουν νέα παιδιά αγόρια και κορίτσια, όπως σε εκδηλώσεις στην Αθήνα και στον Ωρωπό. Συνήθως η προσέλευση είναι μεγάλη στις εκδηλώσεις καθώς έπαιρναν μέρος όχι μόνο Αλβανοί αλλά και Έλληνες ντόπιοι της περιοχής. Μέσω του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» διατηρούνται και γιορτές που εορτάζονταν και στην Αλβανία. Για παράδειγμα, η είκοσι οκτώ-είκοσι εννιά Νοέμβρη, η «Ημέρα Ανεξαρτησίας» και η «Ημέρα Ελευθερίας» της Αλβανίας αντίστοιχα, όπου την γιορτάζουν και σαν σύλλογος. Επιπροσθέτως, σαν σύλλογος, κάθε Ιουνίου συμμετέχουν στην «Παγκόσμια Γιορτή για τα Παιδιά», και τη περίοδο της έρευνας ετοιμάζονταν να πραγματοποιήσουν μια γιορτή για τα παιδιά, θα καλούσαν να συμμετάσχουν και παίρνουν μέρος και οι άλλοι, θα έδιναν κάποια δώρα από το σύλλογο, κάποιοι θα διάβαζαν παραμύθια, θα διοργάνωναν παιχνίδια για τα παιδιά, από μέλη του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» που διοργανώνουν αυτά τα θέματα¹⁹⁹⁴.

Όταν ανακοινωθεί κάποιος νέος νόμος για τις μεταναστευτικές διαδικασίες, ή κάτι σχετικό με τα εργασιακά δικαιώματα των ο Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) ενημερώνεται από το Υπουργείο Εσωτερικών και το Δήμο Αθηνών. Και μετά επικοινωνεί με τις αλβανικές εφημερίδες και δημοσιεύει κάποια ανακοίνωση. Ο Rudi (εκπρόσωπος του Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) επικοινωνεί με όλες τις αλβανικές εφημερίδες, έχουν καλή σχέση καθώς τα θέματα αυτά ελκύουν τους δημοσιογράφους κατ' εκείνον και δεν χρειάζεται να ασχολείται πάντα ο ίδιος. Είναι καλό το ότι υπάρχουν οι αλβανικές εφημερίδες για τον ίδιο αλλά δεν

¹⁹⁹³ (...) Αυτοί έχουν να κερδίσουν και, υπάρχουν κάποιοι που ψηφίζουν εδώ. Αν θα ξεκινάνε να ψηφίζουν [οι μετανάστες] για [τις] δημοτικές] εκλογές και τέτοια, να έχουν μια πρόσβαση. Δεν νοιάζονται αν δεν έχεις δουλειά ή δεν σε πληρώνουν ή δεν μπορείς να ζήσεις τα παιδιά σου, προτεραιότητα, βάζουν να γεμίζουν τους δρόμους, τις αίθουσες, τους δρόμους [για] τις πορείες, τις διαδηλώσεις και αυτά (...)

¹⁹⁹⁴ Επίσης από το Giergi (ετών 42) αναφέρθηκε ότι διέθεσαν δώρα σε παιδιά διαφόρων οικογενειών από την Αλβανία: (...) Έχουμε βοηθήσει. Βέβαια. Συγκεκριμένο για πέρσι. Χριστούγεννα ή Πρωτοχρονιά μάλλον, εδώ στην Αθήνα, ήρθαμε και με τον Ρούντι και με έναν άλλον και ήταν κάτι οικογένειες που ήταν... πέθανε η πατέρα στην δουλειά ή έτσι φτωχοί άνθρωποι, και πήγαμε. Έστειλαμε δώρα (...)

έχουν κάνει κάτι θετικό καθώς έχουν κι εκείνες τα δικά τους συμφέροντα. Επιπροσθέτως, σχετικά με την θρησκεία δεν απασχολούν στο σύλλογο καθόλου, καθώς επίσης ούτε και τα πολιτιστικά θέματα τα οποία ανήκουν σύμφωνα με τον εκπρόσωπο σε άλλους συλλόγους από την Αλβανία, πολιτιστικούς ή που ασχολούνται με αυτά τα θέματα. Εκείνοι μπορεί να μεσολαβήσουν ώστε να προσκαλέσουν και να φέρουν εδώ έναν τραγουδιστή από την Αλβανία ώστε να δώσει μια παράσταση.

5.2.6. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΟΝ «ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΛΒΑΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

Τα μέλη του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» θεωρούν ότι ο σύλλογος μπορεί να εκπροσωπήσει τους ίδιους και να διεκδικήσει εργασιακά δικαιώματα εκ μέρους τους, «με ένα τηλεφώνημα»¹⁹⁹⁵. Ανέφεραν ότι έχουν εμπιστοσύνη στον σύλλογο και στους εκπροσώπους¹⁹⁹⁶. Αρκετοί από αυτούς έχουν ζητήσει και έχουν λάβει συνδρομή από τον σύλλογο με επιτυχία έκβαση¹⁹⁹⁷ της υπόθεσής τους^{1998, 1999, 2000}. Εντούτοις αποφεύγει η πλειοψηφία να το πει στον εργοδότη του ότι είναι μέλος στον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» θέλοντας να μην προκαλέσουν κάποια δυσμενή συνέπεια στους ίδιους²⁰⁰¹.

Ο Veip (ετών 35) προσδίδει τον φόβο αυτό στις τραυματικές εμπειρίες που είχαν βιώσει με τις συνέπειες της αναγνωρισιμότητας και την προσπάθειά τους να διατηρούν μια ανωνυμία και να περνούν απαρατήρητοι, την περίοδο διακυβέρνησης του Enver Hoxha²⁰⁰². Τα μέλη πληροφορήθηκαν για το σύλλογο από τις Αλβανικές εφημερίδες ή από κάποιον συνάδελφό τους που είναι μέλος σε αυτόν. Λίγοι πηγαίνουν σε συχνή βάση ενώ πληρώνουν συνδρομή τρία ευρώ τον μήνα. Κάποιοι παρότι είναι μέλη, δεν έχουν ζητήσει τη βοήθεια τους ή γιατί δεν συμμετέχουν για δικό του όφελος καθώς δεν

¹⁹⁹⁵ (...) [Μπορεί να εκπροσωπήσει] με ένα τηλέφωνο, με ένα τηλέφωνο (...) (Veip, ετών 35).

¹⁹⁹⁶ (...) Τότε που δεν μπορούσατε να έρθετε (...) Που έμεινα στην Αλβανία και πήγε στο Υπουργείο εξωτερικών, συνάντησε εκεί πέρα ένα γραμματέα που ήταν για εξωτερικά θέματα που ήταν με τις πρεσβείες και αυτά και του είπε – υπομονή, θα ρθει, περίμενα και το ένα μήνα το υπομονή του Υπουργού εκεί πέρα και μετά έγραφε στην εφημερίδα (...) Ναι, το φρόντισε ο Μεζίνις και το έγραφε στην εφημερίδα, στην ελευθεροτυπία και σε δύο, τρία εφημερίδες και στα αλβανικά. Μόλις το διαβάσαμε την εφημερίδα, γιατί ο ίδιος ήμουν στο Υπουργό με τον Μεζίνι, στον κύριο [Υπουργό], για αυτή τη θέμα, για αυτή τη συγκεκριμένο τη θέμα (...) Και σε αλβανική και στην ελευθεροτυπία. Και μετά από δύο μέρες αμέσως βίξαμε με εντολή του Υπουργού, έβαλα και μέσα, ανθρώπους μέσα απ' το Υπουργείο, έλληνες και ο Ροϊντής στην άλλη μεριά (...) (Giergi, ετών 42).

¹⁹⁹⁷ (...) Ναι, εδώ στη Μαραθώνα (...) Εκεί, δεν μας πλήρωσαν κάθε δύο μήνες, μέχρι βάλανε ένα τάξη, κάθε μήνα τα λεφτά (...) Και το είπα στον κύριο Μεζίνι, να έρθει να βοηθήσει (...) Μίλησε με τον εργοδότη (...) (Giergi, ετών 42).

¹⁹⁹⁸ (...) Εμπιστοσύνη [πιο πολύ], [έχω τώρα στο σύλλογο] και εκεί που παλέψαμε μαζί στη Λεωφόρο Μαραθώνα (...) Μας βοηθήσανε, μαζευτήκανε και οι Έλληνες εκεί. 'Ντάξει, μας βοηθήσανε και αυτοί στην αρχή (...) Αλλά παλέψανε, ο Giergi, [ο σύλλογος] μέχρι τελευταία στιγμή, ήτανε τρεις μήνες, εκατόν είκοσι άτομα απλήρωτοι και οι Έλληνες δεν κάνανε κάτι (...) Αν έχω πρόβλημα θα πάω στον Αλβανών, είναι και αυτό που καταλαβαίνεις πιο πολύ (...) (Ilirjan, ετών 40).

¹⁹⁹⁹ (...) Ναι θυμάμαι στο σκοπευτήριο που ήταν εδώ στου Μαρκόπουλου, ήταν εκείνος, δέκα άτομα και τους κρατήσανε χωρίς ένσημα και τους κρατήσαν και λεφτά και πήγα και εγώ και ο Μεζίνις. Επιάσαμε τον εργοδότη (...) Δεν δουλειαίμε όχι, πήγα σαν εκπρόσωπος, τον έπιασαν τον επικεφαλής που ήταν εκεί για το έργο και αμέσως τα διόρθωσε (...) (Giergi, ετών 42).

²⁰⁰⁰ (...) Για τα χαρτιά ξέρω, ότι είχε πάρει ο Πρόεδρος πάνω στην Αμμουδιά, πάνω στη, πώς λέγεται, στη Θεσσαλονίκη οι υπάλληλοι στο Δήμο είχαν πατάξει όλα τα χαρτιά, δεν ξέρω λάθος ή κατά λάθος, δεν είχε κανέναν χαρτιά. Και πάει Πρόεδρος εκεί πάνω και μπαίνει ο Εισαγγελέας και έλυνε το πρόβλημα. Δεν θα το είχαν κάνει, αυτοί φώναζαν, φώναζαν, [ότι] δεν είχαν χαρτιά (...) (Veip, ετών 35).

²⁰⁰¹ (...) [Δεν θα το 'λεγα στον εργοδότη ότι είμαι μέλος] γιατί σου λείπει από τη δουλειά (...) (Ilirjan, ετών 40).

²⁰⁰² (...) Ο φόβος δεν είναι για το αφεντικό είναι γενικά με το κράτος. Με το αφεντικό το έχει λύσει το πρόβλημα, φεύγει από τον άλλο, το 'χει βρει αυτό, ας είμαι εντάξει και βρίσκω αφεντικό. Ο φόβος, αν βλέπει στην τηλεόραση τη φωτογραφία του, φοβάται. Έχει μείνει με τραύμα (...) (Veip, ετών 35).

αντιμετωπίζουν δυσκολίες²⁰⁰³ την περίοδο που έγιναν μέλη ή είχαν μάθει να διεκδικούν μόνοι τους τα δικαιώματά τους. Πάρα ταύτα αν ήταν εκεί νωρίτερα θα ζητούσαν βοήθεια²⁰⁰⁴. Τα προβλήματα που απασχολούν τους περισσότερους σχετίζονται πολύ συχνά με τα έγγραφα παραμονής²⁰⁰⁵ και επηρεάζουν αλυσιδωτά τα εργασιακά δικαιώματα των εργαζομένων από την Αλβανία, δίχως να επιτρέπουν άλλες ενασχολήσεις. Εντούτοις τα μέλη θεωρούν ότι όσοι δεν έγιναν μέλη έχουν την αντίληψη ότι σύλλογος δεν πραγματοποιεί κάποιο έργο υπέρ εκείνων, κάτι που είναι λάθος²⁰⁰⁶ για εκείνους²⁰⁰⁷. Εντούτοις τα μέλη παρατηρούν μια αύξηση του ενδιαφέροντος²⁰⁰⁸ των εργαζομένων μη-μελών ώστε να συμμετάσχουν και να αποκτήσουν την ιδιότητα μέρους στον σύλλογο. Επιπροσθέτως τα μέλη θεωρούν πολύ σημαντική την συμμετοχή τους στον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα»²⁰⁰⁹.

5.2.7. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΟΝ «ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΛΒΑΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

Η πλειονότητα των συνεντευξιζόμενων δεν έχει ιδιότητα μέλους στον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα». Αυτό μπορεί να ερμηνευτεί ως εξής: *Πρώτον*, κάποιοι από τους μετανάστες από την Αλβανία, έχουν εξοικειωθεί με τις διαδικασίες και μπορούν να διεκδικήσουν μόνοι^{2010, 2011, 2012} τους τα εργασιακά τους δικαιώματα²⁰¹³ ή δεν είχαν αντιμετωπίσει κάποιο πρόβλημα

²⁰⁰³ (...) Τώρα [έγινα] μέλος [από] το 2006. Δεν ήμουν μέλος, δηλαδή δεν θεωρούσα ότι θα ήμουν μέλος, αλλά απλώς, γιατί, αλλιώς τώρα ζητάς εσύ μόνος σου, αλλιώς ζητάνε δέκα άτομα που βγαίνουν στο δρόμο και ζητάνε αυτό (...) (Veip, ετών 35).

²⁰⁰⁴ (...) Κοίτα τώρα, κοίτα τώρα, αν ήμουν τώρα, το 2002, στο σύλλογο ας πούμε, τότε θα έπαιρνα τον πρόεδρο, και θα του έλεγα, πρόεδρε κοίτα τώρα τι μου κάνανε. Και δεν θα ήταν τόσο εύκολο για τον Ισαυλάκο, τον κύριο εκεί πέρα, όπως έκανε με εμένα. [Μετανάστης που δεν ήμουν νωρίτερα], λογικό είναι (...) (Veip, ετών 35).

²⁰⁰⁵ (...) Πιο πολύ είναι τώρα με τα χαρτιά, τώρα, καιρό ειδικά (...) Δεν είναι, μιλώ για [το σύλλογο], δεν είναι [ο σύλλογος] σε θέση να πει δεν ξέρω αυτό, δεν ξέρω αυτό, δεν ξέρω αυτό και ξέρει, πάρα πολύ καλά τα δικαιώματά της (...) Αλλά θέμα είναι πάλι τα χαρτιά, δεν δίνονται η ευκαιρία [για κάτι άλλο] Εχθές, πέθανε η μάνα του, ενός παιδιού, πήγα πάνω, γιατί έχει μείνει επάνω γιατί είναι με μπλε βεβαίωση. Δηλαδή αυτά τα πράγματα είναι, αδύνατα (...) (Veip, ετών 35).

²⁰⁰⁶ (...) Εμπειρία είναι, δεν θα 'λεγα [τόσο] ασφάλεια και αυτά, απλώς είναι εμπειρία, και έχεις καθαρή [η] τη συνείδησή σου, πας να κάνεις κάτι δηλαδή, χωρίς δηλαδή να πάρεις κάτι, κάνεις κάτι επειδή είναι σωστό να το κάνεις, επειδή πρέπει να το κάνεις. Δεν είναι ότι, να μπει έτσι, γιατί [οι] πιο πολλοί μπαίνουν [για] να αρπάξουν κάτι, να κάνουν κάτι, να κάνουν τη δουλειά τους. Που θεωρώ είναι λάθος, από μια άποψη, γιατί όλοι θέλουμε να κάνουμε τη δουλειά μας. Η δουλειά μας αν είναι καλός ο σύλλογος ή κάθε ένας, δηλαδή αν κάνεις τη δουλειά σου, όλοι θα κάνουν τη δουλειά μας. Αν πας εσύ τώρα σαν πρόεδρος και παίρνεις αυτό για να κάνεις έτσι, ή σου λέει ο τάδε, πώς να σου πω, σου λέει το τάδε γραφείο, ή ο τάδε διευθυντής [ς] ότι ξέρεις κάτι, θα σας δώσουμε επιδότηση δύο χιλιάδες ευρώ, έτσι ο τάδε ή μην κάνεις αυτό. Δηλαδή, αυτά, δηλαδή, θάβεις τους άλλους (...) (Veip, ετών 35).

²⁰⁰⁷ (...) [Οι] πιο πολλοί θεωρούν το σύλλογο, ένα μωρό σιγά τι κάνουν. Είναι μεγάλο λάθος αυτό. Γιατί ασχολούνται πέντε άνθρωποι με το σύλλογο ας πούμε, ο πρόεδρος, ο ταμίας, ο αυτός, αυτός, είναι μεγάλη ταλαιπωρία να πάς, τώρα τρέχεις εδώ, να τρέχεις εδώ. Εσύ, εσύ τα λεφτά τα παίρνεις, [θα] τα πας στην τράπεζα, τα παίρνεις, κάνεις τώρα τη ζωή σου, τα πάντα, ενώ ο πρόεδρος, ή ο κάθε ένας, βγάζει και από την τσέπη μερικές φορές. Αυτό, το χωπεί πολλές φορές και πρέπει να περάσει αυτό το μήνυμα, στον κάθε έναν, δηλαδή δεν είναι τόσο εύκολο να είσαι εδώ. Δεν είναι μαγκιά να είσαι πρόεδρος. Δηλαδή δεν είναι εύκολο να είσαι πρόεδρος (...) (Veip, ετών 35).

²⁰⁰⁸ (...) Κοίτα οι πιο πολλοί το θέλουν να έρθουν. Γιατί βλέπω εγώ ένα κύμα που σηκώνεται. Παίρνουνε τηλέφωνο, γιατί το έχουν καταλάβει. Αλλά το θέμα είναι πιο πολύ είναι ο φόβος. Γιατί θα μου βρουνε κάτι με τα χαρτιά, θα με δούνε στη φωτογραφία ποιο είναι αυτός τάδε. (...) Ακόμα οι άνθρωποι είναι χτυπημένοι από τον φόβο που έχουν περάσει, από το 1992 μέχρι το 2002, ας πούμε, μέχρι τώρα υπήρχαν τώρα, ποιος είσαι εσύ; Πάμε. Κόψ' του τα χαρτιά κάνε αυτό, κλείν' τον μέσα, πήγαινε εκεί. Ο άλλος θα πει άσε με εμένα είμαι καλά τι μα κάνεις τώρα εμένα, τώρα. Έχω την οικογένειά μου, έχω τα πάντα, αν με μάθουν ότι είμαι μέλος, κάτι θα μου βρουν [σ]τα χαρτιά μου (...) (Veip, ετών 35).

²⁰⁰⁹ (...) Πολύ σημαντικό, γιατί δίνει αξία και στον σύλλογο και στον εαυτό του (...) Δηλαδή όταν λέω δίνει αξία, κάνει πιο δυνατό το σύλλογο και είναι και πιο δυνατός και αυτός. Δηλαδή, αν είναι, αν ο σύλλογος κατεβαίνει στο δρόμο, τριάντα χιλιάδες άτομα, αυτός ο νόμος θα αλλάζει εκατό τοις εκατό, που ταλαιπωρεί εμένα (...) (Veip, ετών 35).

²⁰¹⁰ (...) Καταγγέλια μόνο[ς] [μου] (...) Και ρωτάμε από φίλους γιατί μπορεί με τα χαρτιά να μείνουμε πίσω, κάτι, και μόνοι μας (...) (Foti, ετών 36).

ακόμη²⁰¹⁴, ή δεν ήθελαν να έρθουν σε αντιπαράθεση με τον εργοδότη τους ακόμα και αν δεν λάμβαναν για παράδειγμα τα ένσημά τους²⁰¹⁵. Χαρακτηριστικά κάποιος ανέφεραν πώς δεν τους χρειάζεται η ιδιότητα μέλους τους εκεί προς το παρόν^{2016, 2017}. Δεύτερον, ανέφεραν ότι δεν είχαν ή δεν γνώριζαν αν έχουν κάποιο παράρτημα του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» στην περιοχή τους καθώς και κάποιος δεν γνώριζαν καν την ύπαρξή του²⁰¹⁸. Τρίτον, δεν συνάντησαν κάποιον συνάδελφό τους που να ήταν μέλος, ή δεν είχαν κάποιο άτομο από το ευρύτερο συγγενικό ή φιλικό περιβάλλον τους που να είχε ιδιότητα μέλους στον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» και δεν πληροφορήθηκαν ούτε για την βοήθεια που προσφέρουν ή για κάποιον ο οποίος βοηθήθηκε από εκείνους²⁰¹⁹. Τέταρτον, όσοι είχαν δικούς τους ανθρώπους εδώ, και δεν αντιμετώπιζαν κάποιο πρόβλημα με το αφεντικό τους είναι δεν θα πήγαιναν στον σύλλογο ενώ θα προτιμούσαν να ζητήσουν βοήθεια από τους ανθρώπους τους οικογενειακού ή φιλικού τους δικτύου που εμπιστευόνταν²⁰²⁰. Και πέμπτον, παρατηρήθηκε μια αμφιβολία και μια έλλειψη εμπιστοσύνης²⁰²¹ τόσο προς τον σκοπό, τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητα^{2022, 2023, 2024} του «Εργατικού Συλλόγου

²⁰¹¹ (...) [Ναι], διότι [τα] ξέρ[ω] μόν[ος] μ[ου]. Εντάξει. [Ξέρω ελληνικά, διαβάζω τους νόμους, ξέρω τι να κάνω, που να πάω] ακριβώς, ακριβώς. 'Ντάξει, αν φτάσω κι εγώ στο στάδιο αυτό, και 'γω, γιατί να μη ζητή[σω], μια βοήθεια από κάποιον άλλον (...) (Fredi, ετών 25)

²⁰¹² (...) Άκου να σου πω τώρα αυτό έχει και τα μειονεκτήματα του και τα πλεονεκτήματα του γιατί αν τρέξεις μόνος σου θα μάθεις και κάτι άλλο ενώ αν τρέξει ο άλλος εννοείται ότι αυτό το κάτι άλλο δεν θα στο πει. Την διαδικασία.. γιατί έτσι και τρέξει αυτός, κάνει αυτή την διαδρομή, σ' αυτή την διαδρομή θα έχει βρει κάποιες δυσκολίες, ενώ αν το κάνεις εσύ αυτές τις δυσκολίες μπορεί να μην να σε καθυστερήσουν αλλά θα σε μάθουν, για να μπορείς να βοηθήσεις και κάποιον άλλο (...) (Gentijani, ετών 22).

²⁰¹³ (...) Τα έχω λύσει τα προβλήματα, δεν έχω και τόσα προβλήματα, δεν έχω και τόσα προβλήματα [για] να πάω εκεί πέρα. Με κάποιο τρόπο με το μαλακό, πάντοτε το έχουμε λύσει (...) Βεβαίως [και] θα σε βοηθήσουν, τουλάχιστον έτσι νομίζω εγώ, όχι μόνο στο Rudi, στο σύλλογο (...) Όχι δεν [μου] χρειάζεται, αν θα μου πείσει και 'κάνα problem, σοβαρό[?] και δεν θα μπορώ να το λύσω με τον τρόπο μου, μπορεί να πά[ω] (...) Μια φορά, όνεν πή[γ]α με τον ίδιο. [όταν] κάναμε την ομάδα ποδοσφαίρου, μλήσαμε μήπως [μπορείτε] να [μας] βοηθήσετε να βρούμε κάτι χρήματα [για] και να αγοράζουμε κάτι εμφανίσεις ρούχα γι' αυτά (...) Του είπα μήπως, βοηθήσει στην πρεσβεία μας, και τέτοια, στο Rudi το είπα[?] (...) (Astrit, ετών 50).

²⁰¹⁴ (...) Εντάξει, δεν, δηλαδή είμαι εντάξει, [στη] δουλειά μου δεν έχω ποτέ πρόβλημα, [και] δεν το σκέφτηκα ποτέ, αυτό, [για] να κάνω μια κίνηση, να πάω εκεί (...) (Αντώνης, ετών 25).

²⁰¹⁵ (...) Δεν έχω πάει ποτέ σε συλλόγους και τέτοια (...) Ήμουν πολύ ευχαριστημένη με τα γραφεία, έπαιρνα καλά λεφτά. Μπορεί να μην έπαιρνα τα ένσημά μου, έπαιρνα καλά λεφτά και μου περνούσαν πολύ καλά (...) Κι εγώ πρέπει, λάθος έχω κάνει που δεν έχω πάει, αλλά έχω δείξει αδιαφορία (...) (Maria, ετών 49).

²⁰¹⁶ (...) Μπορεί και να πήγαινα, άμα θα χρειαζ[όταν] (...) [Ως] τώρα δεν μου έχει χρειαστεί για να πάω. Άμα χρειαστεί [θα πάω] (...) Ε, 'ντάξει, αν δεν υπήρχε [ο θεός] θα πήγαινα εκεί, βεβαίως (...) (Αλδα, ετών 23).

²⁰¹⁷ (...) Όχι, όχι, όχι, δεν έχω κανέναν. Δεν το 'χω ψάξει, δεν το 'χω ψάξει καθόλου. Άμα, άμα θέλω, το ψάχνω, το βρίσκω. Δεν είναι δύσκολο. Ξέρ[ω] [και] τον εκπρόσωπο, γιατί είναι και στις εφημερίδες, τις δικές μας που βρίσκονται εδώ (...) (Sokol, ετών 36).

²⁰¹⁸ (...) Ξέρω [ότι υπάρχει]. Ούτε ξέρω [ξέρω γιατί δεν έγινα μέλος] δεν τον έδωσα και πολύ σημασία (...) Έχω ακούσει [ότι βοηθούν] με τα χαρτιά, 'ντάξει, με τα χαρτιά όταν έχεις κάποιο πρόβλημα, δεν έχω ακούσει και πάρα πολλά (...) [δεν έχω ακούσει να βοηθούν κάποιον] δεν έχω ακούσει και πολλά γι' αυτό δεν έχω μπει μέσα [σε αυτά] (...) [Ούτε στην Αλβανία ήμουν κάπου μέλος] (...) (Oltian, ετών 23).

²⁰¹⁹ (...) Τι να σου πω. Δύσκολο. Που να βρεις δικαίωμάτα. Δεν έχω ακούσει κάτι [να βοηθούν] (...) (Foti, ετών 36).

²⁰²⁰ (...) Δεν θα πήγαινα. Δεν το βλέπω να γινόταν να πήγαινα. Ξέρω, τα πάντα, αυτά που θέλω [ξέρω ότι αν χρειαστώ κάτι θα με βοηθήσουν άμεσα οι δικόι μου άνθρωποι άμεσα]. Δεν έχω πρόβλημα δηλαδή, σαν [να] είχα κάποιο πρόβλημα ή είτε με τα χαρτιά μου, είτε με [τη] δουλειά. Μπορεί και να πήγαινα. Δεν ξέρω, αλλά, τον πρώτο λόγο, θα ρωτούσα πάλι έναν γνωστό. Ή τον αδελφό μου ή τον γαμπρό μου ή κάποιον άλλο. Οποιοδήποτε, να αντιμετωπίξω. Και μετά, το[ν] τελευταίο λόγο, θα ήσανε αυτοί. Θα πήγαινα σε σύλλογο μεταναστών (...) (Αντώνης, ετών 25).

²⁰²¹ (...) Δεν πιστεύω τίποτα. Τίποτα. Αυτοί είναι, πώς λέμε, μάσα. Δεν είναι σωστά. Είναι μυστικό, είναι, αυτό είναι, θα γκεμίσει όλους τους άλλους συλλόγους (...) (Mihal, ετών 52).

²⁰²² (...) Κοίτα, δεν, δεν το 'χω ψάξει, δεν το ξέρω, μπορεί και να βοηθάει, αλλά, δεν νομίζω να υπάρχει περισσότερη δυνατότητα απ' ό,τι έχει το ΙΚΑ. Γιατί, οι συγκεκριμένοι που είναι για αυτό το πράγμα είναι [το] ΙΚΑ. Οι Σύλλογοι[ι], [ο] δικό[ς] μας [ο] Σύλλογο[ς] δεν μπορεί να, να αμφισβητήσει τώρα το ΙΚΑ, γιατί, 'ντάξει, [το] ΙΚΑ κάνει τη δουλειά του. Άρα υπάρχει, υπάρχει κά[ποιο] άλλο πράγμα, που μπορεί να κάνει, να ψάξουν κι αυτά. Σε χαρτιά δηλαδή, στα χαρτιά μας, για να βγει πράσινη κάρτα, να βγει νομίστερα και να έχει μια προθεσμία μεγαλύτερη, για να ξεχωρίζουνε μερικά πράγματα. Τώρα, εγώ έχω κάνει χαρτιά και είμαι νόμιμα [εδώ] από [το] [19]97. Δεν μ'άμε για τα άλλα τα χρόνια που ήμουνα. Παράνομος. Άρα, για να είσαι [από] το [19]97 ως τώρα, πάνε, κοντεύει και περίπου δέκα (10) χρόνια. Δέκα χρόνια δεν είναι λίγα. Είναι μια ζωή να περνώ τώρα. Και ήρθαμε πιστωτικάδες [και] γίναμε οικογένεια με παιδιά. Και να είσαι πάλι παράνομος, εγώ κινδυνεύω αυτό τον χρόνο δηλαδή να μη μπορώ να ανανεώσω τη κάρτα επειδή δεν έχω [τον] αριθμό [των] ένημ[ον] που μου ψάχνουνε. Αυτό είναι από το Σύλλογο κάτι που θέλωμε και, αν μπορεί να κάνει κάτι, και δεν νομίζω ότι μπορεί να κάνει κάτι. Δεν μπορεί (...) (Sokol, ετών 36).

²⁰²³ (...) Αν έχεις κέρδους, να, αλλά το να ανήκω απλώς, να τα κερδίσω: Αν κερδίσω κάτι, θα πάλι να γραφτώ, αλλά αν δεν κερδίσω, θα μου πεις γιατί σκέφτεσαι μόνο το κέρδος, γιατί σήμερα το κέρδος είναι. Αν δεν μου προσφέρει, να κάτσω να αφήσω την δουλειά μου, γιατί να το

Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» όσο και προς τα πρόσωπα που ενέχουν θέση εκπροσώπου²⁰²⁵ που λαμβάνει τη μορφή άγνοιας²⁰²⁶ ή αδιαφορίας για το σύλλογο. Οι εργαζόμενοι από την Αλβανία που δεν απέκτησαν την ιδιότητα μέλους στο σύλλογο δεν πιστεύουν ότι βοηθά ή ότι μπορεί να συμβάλλει στην επίλυση των εργασιακών προβλημάτων ή να διεκδικήσει δικαιώματα για εκείνους^{2027, 2028, 2029}. Κάποιοι από τους συνεντευξιζόμενους προσέθεταν ότι δεν θα συμβούλευε έναν Αλβανό μετανάστη να γίνει μέλος σε αυτόν ή σε άλλον σύλλογο²⁰³⁰. Υπάρχει μια μερίδα των συνεντευξιζόμενων που ανέφερε ότι η βοήθεια που μπορεί να προσφέρει ο «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» είναι μερική²⁰³¹ και μέχρι ενός σημείου. Πολύ λίγοι είχαν ακούσει ότι έχει βοηθήσει χωρίς να είναι και βέβαιοι για αυτό²⁰³², καθώς δεν βρίσκουν σημαντικό²⁰³³ το να είναι κανείς μέλος σε αυτόν, από την ώρα που δεν έχουν κάποιο πρόβλημα με τον μισθό τους, ή λαμβάνουν ένσημα. Επίσης θεωρούν ότι η συμβουλή ή η βοήθεια ενός δικηγόρου είναι πιο σημαντική^{2034, 2035}.

αφήσω, ποιος θα με ταΐσει: Για αυτό σου λέω το μοναστήρι να είναι καλά. όσο έχω τις πλάτες μου θα έχω όλα τα άλλα (...) [Αν ο πατέρας μου ήταν θα πήγαινα και γω], αν ο μπαμπάς είναι μεθυστάκος, θα πει και το παιδί, αν ήταν ο μπαμπάς πήγαινε με την μία και την άλλη εννοείται και το παιδί (...) (Gentijan, ετών 22).

²⁰²⁴ (...) [Ναι], τον ξέρω. Δεν πιστεύω πολύ σε αυτά, όχι ότι δεν πιστεύω, στα παιδιά που είναι και, [ότι βοηθάνε], βέβαια, θέλουνε να βοηθήσουνε, αλλά, επειδή έχω τόσο καιρό ζήσει], κάθε μέρα, κάθε ώρα, κάθε λεπτό εδώ, τα βλέπω ότι τα πράγματα είναι δύσκολα. Εάν διεκδικήσεις κάτι θα χάσεις, δεν θα κερδίσεις (...) (Sokol, ετών 36).

²⁰²⁵ (...) Παίζουν στην τηλεόραση, θα κάνουνε μπλα-μπλα-μπλα (...) μιλάνε χωρίς μιναλό, δεν είναι Αλβανοί αυτοί (...) (Mihal, ετών 52).

²⁰²⁶ (...) Δεν ξέρω τι δυνατότητες έχει [ο] [Εργατικός] Σύλλογος της Αλβανίας. Και δεν πιστεύω πολύ, όχι δεν πιστεύω, επειδή δεν πιστεύω, στις δυνατότητες που έχει. αυτό[ς] είναι ο λόγος, όχι ότι δεν πιστεύω στους ανθρώπους. Δε πιστεύω ότι έχει, εγώ δεν πιστεύω γι' αυτό και δεν το ψάχνω. Ενώ, εδώ υπάρχει άλλο[ς] δρόμο[ς], αν ο εργοδότης δεν σου δίνει τα λεφτά, κι αυτά, υπάρχει, υπάρχει μια [υπηρεσία] που λέγεται Επι[θεώρηση] Εργασίας. Το πρώτο βήμα που θα κάνεις θα πας στ[η]ν Επι[θεώρηση] Εργασίας. Θα κάνεις εκεί μια καταγγελία, και από 'κει και πέρα μετά, ανάλογα, με τι επιθυμία θέλουνε και αυτοί να σε βοηθήσουνε. Είναι, είναι πιο, πιο συγκεκριμένο αυτό, δεν είναι ότι [το] ξεχωρίζω, κι θέλω [να πω κάτι]. Είναι συγκεκριμένο, για τους εργαζόμενους οικοδόμους, γενικά, όχι μόνο για [τους] Έλληνες κι αυτούς (...) (Sokol, ετών 36).

²⁰²⁷ (...) Είναι αυτό που σου είπα. Ότι αν, γίνει κάποιος νόμος, απ' τ[ο] ελληνικό κράτος, έτσι, ότι λέει, ένας μετανάστης, χρειάζεται, αυτά, πρέπει να φτιάξει [αυτά], [για να έχει] αυτά τα δικαιώματα, να πάρει χαρτιά, δεν μπορεί να το αλλάξει κάποιος. Και άμα πει, ότι, Εγώ δεν έχω αυτό, αλλά θα πάρ[ω], πώς να στο πω, δεν θα έχει συνέχεια (...) (Αντώνης, ετών 25).

²⁰²⁸ (...) Δεν νομίζω γιατί δεν υπήρχε νόμος. Αν υπήρχε νόμος, θα μπορούσα να τα [φτιάξω] και χωρίς αυτούς τα χαρτιά (...) Αυτό ήταν όχι ότι δεν θέλανε να μου βάζουνε χαρτιά. Και τα [αφεντικά] που δούλευα όλοι, [με] αυτή τη δυνατότητα που είχανε μπορούσαν να με βοηθήσουνε και μου το 'πανε, όταν ρώτησα, όταν τους ρώτησα αν χρειαστεί κάτι από 'μας το δίνουνε. Αλλά δεν υπήρχε νόμος (...) Μπορεί, δεν ξέρω, μπορεί, δεν έχω ακούσει γι' αυτό εν μπορώ να μιλήσω με σιγουριά για αυτό το θέμα (...) Μπορεί να με βοηθ[ή]σουνε με το θέμα αυτό (...) (Oltian, ετών 23).

²⁰²⁹ (...) Να σου πω την αλήθεια, δεν ξέρω. Δεν έχω περδευτεί καθόλου, και δεν ξέρω αν βοηθούν ή δεν βοηθούν. Αλλά πιστεύω, ότι, μερικούς τους βοηθούν. Μπορεί να βοηθήσουνε, αλλά μπορεί και όχι. Πώς να σου πω δηλαδή, δεν είμαι σίγουρος ότι βοηθάνε (...) (Αντώνης, ετών 25).

²⁰³⁰ (...) Τι να σ[ου] πω. Μπορεί και να είναι καλό. Αλλά εγώ, πώς να σου πω, δεν έχω ανακατευτεί και δεν νομίζω ότι μπορεί να κάνει κάτι, αυτό. Εφόσον, κάποιος έχει αποφασίσει ότι, οι Αλβανοί ή οι αλλοδαποί, γενικά, θα δικαιούνται να βγάλουν χαρτιά με αυτό το νόμο, αν έχουν αυτό το νόμο, δεν μπορεί, άμα, δεν π[άν] να γίνουν χίλιοι δύο (1002) [σε έναν σύλλογο], όχι μόνο χίλιοι (1000), δεν μπορούνε να το αλλάξουνε αυτό. Έτσι πιστεύω εγώ. Δεν ξέρω (...) (Αντώνης, ετών 25).

²⁰³¹ (...) Μέχρις εν[θ]ός σημείου, δεν μπορούνε να δώσουνε, βοήθεια, πλήρη βοήθεια, δηλαδή, για [όλα] (...) (Αντώνης, ετών 25).

²⁰³² (...) Από όσα ξέρω εγώ, από όσα ξέρω εγώ, έχουν κάνει] μέχρι τώρα, από όσα ξέρω εγώ, έχουν κάνει]. Όποιος έχει πάει εκεί πέρα, ότι problem έχει [πει], αυτοί[οι] έχ[ουν] βάλει όλη τη δυνατότητα [τους], κάτι δεν μπορούν, θα το λύσουν, κάνουν ότι είναι δυνατόν, κάνουνε προσπάθεια (...) (Astrii, ετών 50).

²⁰³³ (...) Δεν το βλέπω αυτό σημαντικό. Γιατί αν κάποιοι, είναι σωστός στη δουλειά του, στο[ν] κόσμο που βγαίνει, σε όλα, δεν πιστεύω να 'χει ποτέ πρόβλημα, με κανέναν. Όπως εγώ. Δεν είχα ποτέ πρόβλημα με κανέναν. Αν εγώ είμαι σωστός, στη δουλειά μου και σε όλα μου, δεν πιστεύω να έχω πρόβλημα, με κάποιον. Έλληνα ή, κάποιον άλλο αλλοδαπό, ή π.χ. κάποιον, με οποιονδήποτε να ναι. Δεν το βλέπω, πολύ, αναγκ[αίο] να είναι οι μετανάστες, να είναι όλοι μαζί. Μπορεί, να είναι σημαντικό. Δεν το θεωρώ πολύ [σημαντικό], αλλά μπορεί να γίνει. Δεν ξέρω [γιατί] άλλοι το θεωρούν σημαντικό] (...) (Αντώνης, ετών 25).

²⁰³⁴ (...) Δεν νομίζω, ότι θα βοηθήσουν σε τέτοιες περιπτώσεις. Αλλά εφόσον εγώ είμαι, ασφαλισμένος, εφόσον είμαι ασφαλισμένος, και τα λοιπά. Δεν πιστεύω να έχω κάποιο πρόβλημα, να πάω στο σύλλογο, μπορώ να πηγαίνω κάπου αλλού, να κάνω το παράπονό μου (...) (Αντώνης, ετών 25).

²⁰³⁵ (...) Τίποτα [δεν έχει από 'κει]. Κοίτα, πολλές φορές με δικηγόρο] μπορεί να διεκδικήσει τα δικαιώματά του (...) Κοίτα, όλοι τώρα ξέρουνε, τι γίνεται. Που δουλεύει, οικοδομή, θα πάει [στο] ΙΚΑ, ΟΑΕΔ, εκεί, εκεί έχει δικηγόρο, πάλι εκεί, κοίτα εδώ δούλευα, αυτό είναι πιο σωστό (...) (Mihal, ετών 52).

Πρέπει να σημειωθεί ότι, αφενός, υπάρχει ένα μικρό μέρος συνεντευξιζόμενων όπου παρόλο που δεν έγιναν μέλη πρόσκεινται θετικά προς τον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» και συμμετέχουν σε δράσεις διεκδίκησης εργασιακών δικαιωμάτων των εργαζομένων από την Αλβανία, όπως απεργίες ή διαμαρτυρίες^{2036, 2037}. Αφετέρου, υπάρχει μια μερίδα μη-μελών που αντιτίθενται στη όποια βοήθεια ή ακόμα και στην λειτουργία ή τον σκοπό του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» όπως και στους εκπροσώπους²⁰³⁸ του, και προτιμούσαν να γίνουν μέλη σε τοπικούς ή πολιτιστικούς συλλόγους μεταναστών από την Αλβανία όπως αυτός της «Lushnja»^{2039, 2040, 2041}.

5.2.8. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ Η ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥΣ

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ότι η πλειοψηφία των συνεντευξιζόμενων από την Αλβανία δεν είναι μέλη στα ελληνικά συνδικάτα του επαγγέλματός τους και σημείωναν ότι γενικά από τους συλλόγους εργαζομένων είτε ελληνικούς είτε εργαζομένων από την Αλβανία²⁰⁴², δεν νιώθουν σιγουριά ή ασφάλεια²⁰⁴³ καθώς και μια γενικότερη απογοήτευση²⁰⁴⁴ που εκδηλώνεται με αδιαφορία για τις συλλογικές οργανώσεις από μέρους τους^{2045, 2046, 2047}. Επιπλέον αντικειμενικοί παράγοντες που

²⁰³⁶ (...) Δεν έχω πάει, αλλά όταν κάνουνε καμιά απεργία και τέτοια έχουμε πάει (...) (Astrit, ετών50).

²⁰³⁷ (...) Τα πάντα μπορ[ούνε] να κάνουνε. Έχουμε [τη] δυνατότητα να το κάνουμε (...) Και, είναι καλά παιδιά και έχουν, τι να σου πω, έχουν κουράγιο [v]a το κάνουν (...) (Astrit, ετών50).

²⁰³⁸ (...) Μόνο με συνδικάτ[α], μόνο με συνδικάτ[α] (...) Είναι ένας [άλλος] μπλα-μπλα-μπλα παίρνει υποχρέω, είμαι [από] σύλλογο, γιατί έβαλε μέσα φυλακή [αυτόν] [άλλος] σύλλογος είναι αυτός] μέσω του Rudi είναι κι αυτός (...) (Mihal, ετών 52).

²⁰³⁹ (...) [Στο σύλλογο της Lushnja] Έχω φίλους εκεί πέρα (...) (Astrit, ετών50).

²⁰⁴⁰ (...) [Είναι] (...) ψύτης (...) δεν είναι, είναι fantasma, δεν είναι τίποτα. Δεν ξέρω τι δουλειά (...) κάνει, που θα πάρει λεφτά που θα δώσει, από κράτος και αυτά, είναι ψέμα αυτοί, έχουμε πολλούς συλλόγους, πολλοί, έχουμε και federate, federate είναι πολλούς συλλόγους μαζί. Αυτός δεν είναι, αυτός είναι πρόεδρος συλλόγου[v] fantasma, δεν είναι σύλλογος με τρεις-τέσσερις, τρεις-τέσσερις ανθρώπους μέσα. Αυτός έφτιαξε χαρτιά, εκεί πήγε δικαστήριο έφτιαξε, δεν είναι σωστά, παίζουν, πήραν λεφτά που ξέρω γω. Έχουμε άλλους συλλόγους που είναι σωστοί[i] (...) Εγώ είμαι [στο] σύλλογο Lushnja (...) [Αυτός] είναι culture-politistic σύλλογος (...) Δεν είναι! Αυτό είναι λάθος, είναι ψέμα. Αυτοί έχει σύλλογο, που είναι, το ίδιο σύλλογο, έχει και Ωροπό και παντού, ποιος είναι εσύ που έχεις σύλλογο άλλ[ο], έχει δέκα εργάτες [και] έκανε σύλλογο, δεν είναι σύλλογος αυτό, είναι ψέμα, αυτοί είναι ψέμα (...) (Mihal, ετών 52).

²⁰⁴¹ (...) Όχι, τι θα κάνει (...) Κοίτα εμείς, μόνο με το συνδικάτο είναι καλύτερα. Ελλήνων μαζί πιο καλύτερα (...) Τίποτα, ψέμα (...) Αυτοί δεν [έχουν] μέσα ανθρώπ[ινους]-μέλη, μήπως είναι τρεις-τέσσερις φίλοι[i] μαζί και κάνουν (...) χωρίς μισαλό, ξέρουν λίγο νόμους, που είναι ο νόμος (...) Κοίτανε που θα πάρουμε λεφτά (...) Χαρτιά, ξέρεις η χαρτιά είναι, [το ίδιο όνομα γραμμένο αλλιώς]. Ψέμα και στα δικαστήρια είναι. Δεν έχουν μέσα. Ψέμα (...) Δεν μπορεί (...) Εμείς έχουμε, πήσανε ένας φίλος, πήγαμε μαζί μαζεψήκαμε τριακόσι[οι] άνθρωποι, έβαλαν από πενήντα ευρώ, πήραμε ομαδί και τον πήγαμε στην Αλβανία (...) (Mihal, ετών 52).

²⁰⁴² (...) Κοίτα τώρα, να μην κρυθώσατε τώρα, δεν μας εκπροσωπεί και εκατό τοις εκατό γιατί και ο σύλλογος δεν μπορεί να φτάσει μέχρι εκεί, γιατί επηρεάζεται από [την] πολιτική, επηρεάζεται από δύο χώρες ας πούμε τώρα. Αν πάω εγώ στον πρέσβη, αν πάω εγώ στον πρέσβη και του πω, έτσι κι έτσι συμβαίνει αυτό, θα μου πει ξέρεις κάτι Veip σε δυο μήνες θα γίνει η εκλογή να μούβει στο NATO, αν πάμε τώρα, και κάνουμε αυτό, και σηκώνουμε αυτό, η Ελλάδα θα το κάνει εναντίον μας (...) Το ξέρω ότι υποφέρετε (...) Δεν μπορεί να κάνει κάτι, του κλείνουμε το δρόμο, είναι και πολιτικό (...) Έρχεται το Αλβανικό κράτος, ξέρει κάτι φίλε, τι πρόβλημα έχεις στην Αλβανία δεν πληρώνεις τίποτα, όλους τους φόρους στην Ελλάδα τους πληρώνεις. Δηλαδή, είμαστε ένα μαλακί που μας χρησιμοποιεί μια φορά η άλλη ομάδα [και] μια φορά η άλλη ομάδα, και μας κλωτσάει από δω και από εκεί, και όταν θέλουμε να αρπάξουμε, είναι σαν αγελάδα, πάει η μια να το αρμίζει, πάει η άλλη να το αρμίζει. [Εν τέλει εγώ όμως πιστεύω ότι εκπροσωπούμαι και ανήκω στον σύλλογο] (...) (Veip, ετών 35).

²⁰⁴³ (...) Με τους συλλόγους[ς] σου είπα, αλλά δεν το[ύς] πιστεύω, δεν λέω με σιγουριά τίποτα, για το[ύς] συλλόγους[ς]. Σιγουριά, μόνο να έχω μόνο μπορώ έχω στον εαυτό μου. Σε κανέναν άλλο [με] τίποτα (...) (Αντώνης, ετών 25).

²⁰⁴⁴ (...) Και σε νομοποίηση[ν] νομοποίηση[ν]] με χαρτιά λέμε, γιατί σε μία μεριά ψηφίζουν και λένε θέλουμε εκατόν πενήντα ένσημα το χρόνο, μέσα σε δυο χρόνια να μετανάστης πρέπει να έχει οικοδομικά ένσημα, τριακόσια. Εάν ο εργοστάσιος δεν θα του κολλήσει αυτά τα ένσημα, θα μείνει χωρίς χαρτιά ο άλλος, γιατί όταν θα πάει θα καταθέσει, θα του λείπουν (...) Για αυτό έχει βγει και μαύρη αγορά τώρα, ανοίγουνε νόμους, πας να αγοράσεις ένσημα, για ποιο λόγο να το αγοράσεις παρά να, ο Υπουργός να τραβήξει τα αυτιά σε κάθε εργοστάσιο (...) (Giergi, ετών 42).

²⁰⁴⁵ (...) Πιστεύω [ότι θα τον βοηθήσουν] όμως θα είναι εις βάρος της (...) (Maria, ετών 49).

εμποδίζουν τη συμμετοχή σε ένα ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός τους είναι η είναι μη-κατοχή νόμιμων εγγράφων παραμονής στη χώρα και η επαρκής γνώση και κατανόηση της ελληνικής γλώσσας. Υποκειμενικοί παράγοντες είναι η αίσθηση της μη-βοήθειας που προσφέρουν τα συνδικάτα και ο επηρεασμός από τις γνώμες συμπατριωτών.

Επιπροσθέτως η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων μη-μελών του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» πίστευε ότι θα αντιπροσωπευόταν περισσότερο από τον εργατικό ελληνικό σύλλογο²⁰⁴⁸ του επαγγέλματός τους παρά από τον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» ή άλλο αλβανικό σύλλογο. Επίσης, πολλοί ανέφεραν ότι οποιαδήποτε προσπάθεια διεκδίκησης εργασιακών δικαιωμάτων για τους μετανάστες από την Αλβανία από τον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» δεν θα είχε το ίδιο αποτέλεσμα με ένα ελληνικό συνδικάτο εργαζομένων. Από τις συνεντεύξεις προκύπτουν τέσσερις κύριες κατηγορίες:

Πρώτον, εκείνων που είναι μέλη²⁰⁴⁹ σε ελληνικά συνδικάτα του επαγγέλματός²⁰⁵⁰ τους, καθώς θεωρούν ότι η βοήθεια που θα λάβουν θα είναι πιο σημαντική σε έκταση όσο και σε αποτέλεσμα. Αν και η τάση αυτή, όπως αναφέρθηκε, δεν είναι διαδεδομένη, σχετίζεται και με την αρνητική εικόνα και η μη-συμμετοχή τους στον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα». Επιπρόσθετος παράγοντας είναι ότι σε κάποια ελληνικά συνδικάτα εργαζομένων με μεγάλη συγκέντρωση μεταναστών από την Αλβανία, δηλαδή με αναλογία τρεις Έλληνες-δύο μετανάστες, που έφερε κάποιους μετανάστες από την Αλβανία στο διοικητικό συμβούλιο των συνδικάτων αυτών^{2051, 2052, 2053, 2054}. *Δεύτερον*, εκείνων

²⁰⁴⁸ (...) Και εκεί θα πήγαινα, και εκεί. Αλλά δεν, δεν τα κυνηγάμε και πολύ γιατί κάνουμε, χάνουμε, πολύ χρόνο και [δεν μπορούμε]. Έχει περισσότερες δυνατότητες, δεν είναι, ακούγεται, ακούγεται περισσότερο. Δεν το λέω, ότι δεν θα το διεκδικήσουν οι δικοί μας. Αλλά, αλλά, νομίζω ότι θα το περάσουν [το πρόβλημά μας] (...) [Δεν θα δώσουν σημασία] (...) (Sokol, ετών 36).

²⁰⁴⁹ (...) Εννοείται ότι θα σεβαστώ και αυτόν που με φιλοξενεί, εννοείται ότι θα σεβαστώ και αυτού που είμαι η καταγωγή. Δεν μπορώ να ξεχάσω ούτε τον έναν ούτε τον άλλον και δεν μπορώ να πιο είμαι αλβανός, θα πάω εκεί, αλλά δεν μπορώ να πιο ότι είμαι ελληνός, να [το] ξεχάσω. είμαι ακριβώς μες στην μέση (...) (Gentjani, ετών 22).

²⁰⁴⁸ (...) Κοίτα τώρα καλά θα ήπανε από τα ελληνικά συνδικάτα, τα ελληνικά συνδικάτα. Η πραγματικότητα είναι πολύ μακριά όμως. Αφού εμάς τώρα ακόμα πολλοί[οί] μας θεωρούν φιλοξενούμενους[οις] εδώ στην Ελλάδα, το φαντάζεσαι αυτό; Απλά εγώ τώρα, έχω πληρώσει, δημοτικά τέλη, τα πάντα, τα πάντα. τα πάντα έχω δέκα χρόνια που πληρώνω και ακόμα είμαι φιλοξενούμενος (...) Βγαίνει ο Ευαγγελάτος στην τηλεόραση και λέει ως μην ξεχνάμε ότι είναι φιλοξενούμενοι. Από πού και ως που ρε φίλε είμαι φιλοξενούμενος[οις], ποιος μου πληρώνει εμένα το σπίτι; (...) Και ο νόμος το λέει καθαρά ο νόμος, ο μετανάστης από τη μέρα που αποκτεί πράσινη κάρτα, άδεια διαμονής έχει τα ίδια δικαιώματα, αλλά στην πρακτική είναι πολύ μακριά (...) (Veir, ετών 35).

²⁰⁴⁹ (...) [Έχω κάρτα και πληρώνω και εκεί] όποτε πάμε για το όωρο, πληρώνουμε, δεκαπέντε και κάπου εκεί (...) [Το όωρο το παίρνω από το ΙΚΑ] (...) (Astrii, ετών 50).

²⁰⁵⁰ (...) Εγώ, [θα πω] μόνο με συνδικάτα, με ελληνικά συνδικάτα (...) Εγώ πήρα μια μέρα με πολλούς φίλους, άσ' τον [αυτόν] δεν θέλω να ακούω τίποτα, είναι ψεύτης (...) χωρίς σχολείο, [πήγαμε] στο Δημαρχείο [της Αθήνας] πήγαμε δέκα άνθρωποι μαζί, μιλώμε πιο κοντά, τι θα κάνουμε, τι θα γίνεται με σχολείο, με νόμο για χαρτιά, πιο κοντά μιλώσαμε, σωστά, με μυαλό, τώρα ξέρουμε τι νόμο[ο] έχει το κράτο εδώ, τι θέλουμε εμείς, τι θα κάνουμε, πήγαμε ως federati. Lushnja, Fier, Tirana, οι σύλλογοι, μιλώσαμε πιο κοντά, τι γίνεται, [θέλουμε το Δημαρχείο] να μας βοηθήσει, θέλουμε καμιά [αίδουσα] που θα κάνουμε γιορτή μαζί, και είπε εντάξει, δώσε program, να το ξέρουμε, τι θέλτε, που θα δώσουμε (...) (Mihal, ετών 52).

²⁰⁵¹ (...) [Θα νοιαστούν] (...) Όλο[οι] ξέρουν τι γίνεται, τι problem έχουν, ποιος είναι. [Βοηθάνε] ότι πρόβλημα [έχεις] εκεί, θα πας [στα] συνδικάτα, είναι πιο καλύτερα στα συνδικάτα, ό,τι βοήθεια θέλεις, έχει ανθρώπους και ξέρουν (...) (Mihal, ετών 52).

²⁰⁵² (...) Ελληνικό, γιατί έχουν εμπειρία, ξέρουν χρόνια, και ξέρουν καλά, τι νόμο, τι μπορείς [να] κάνεις και [τι όχι], και θα μου δώσει εμένα βοήθεια. Ό[ποιος] σύλλογος είναι [για αυτά τα θέματα] είναι ψεύτικα! Δεν ξέρουν τίποτα, μόνο καϊζουν (...) Κοίτα, εγώ ξέρω ποιο[οι] είναι αυτοί [και] δεν πιστεύω τίποτα από αυτούς[οις]. Δεν πιστεύω τίποτα, δεν έχουν ούτε μυαλό (...) Όχι, δεν θα [έλεγα σε ένα συμπατριώτη που ηρθε τώρα] να πα[ρ]ει εκεί. Πιο καλύτερα να πάς να πάρεις φημερίδα Αλβανική να μάθεις μόνος σου, [και να ρωτήσεις τους φίλους σου] (...) Αυτοί εκεί μέσα δεν ξέρουν και θα [σε] μεπερδέξουν (...) Δεν είναι σωστό (...) (Mihal, ετών 52).

²⁰⁵³ (...) Όχι, θα έμενα στον ελληνικό, καλύτερα. Είμαι σίγουρος θα [είναι] καλύτερο, [γιατί] είναι στην Ελλάδα, βεβαίως. Αυτό. Αυτό ακριβώς που είναι [τη][ς] Ελλάδα (...) (Αντώνη, ετών 25).

²⁰⁵⁴ (...) Εγώ το πρώτο-πρώτο θα είχα[α] πείσει στην Ελλάδα, εκεί θα [α] ξέρουν ποιο πολύ το πρόβλημα, έχουνε εμπειρία πάνω σε αυτό, αλλά και ανάλογα θα το έκανα, και στο Rudi θα είχα[α] πάει, και αυτο[οι] έχουν φτιάξει εμπειρία τώρα (...) έχουν, έχουν βοηθήσει[ει] με πολλ[οίς] τρόπους, όχι μόνο με τα προβλήματα εδώ, όσα ξέρω εγώ, αλλά, αυτοί έχουν βοηθήσει τους εργαζόμενους και που έχουν πεθάνει εδώ και έχουν βοηθήσει [τις] οικογένειές τους, έχουν μαζέψει χρήματα (...) (Astrii, ετών 50).

που είναι δεν είναι μέλη σε ελληνικά συνδικάτα του επαγγέλματός τους και προτιμούν να έχουν ιδιότητα μέλους στον «Σύλλογο Εργαζομένων Αλβανών στην Ελλάδα»²⁰⁵⁵. Βασικός παράγοντας είναι η επικοινωνία στην ίδια γλώσσα, ο κοινός τόπος προέλευσης και η ταύτιση των προβλημάτων καθώς επίσης και η γνώμη των συμπατριωτών τους για τη βοήθεια που δίνουν²⁰⁵⁶. Για εκείνους πρώτη επιλογή είναι ο «Σύλλογος Εργαζομένων Αλβανών στην Ελλάδα»^{2057, 2058}. Επίσης σημαντικός παράγοντας μη-συμμετοχής στο ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός τους είναι να εικόνα που έχουν για αυτά είτε από δική τους εμπειρία, είτε από τη γνώμη των συμπατριωτών τους²⁰⁵⁹. Σημαντικό μέρος των συνεντευξιαζόμενων ανέφεραν ότι είχαν είτε βιώσει οι ίδιοι είτε είχαν ακούσει από τους συμπατριώτες τους μεροληπτικές συμπεριφορές των εκπροσώπων και των μελών των συνδικάτων του επαγγέλματός τους^{2060, 2061}. Τρίτον, εκείνοι που θα προτιμούσαν έναν σύλλογο εργαζομένων από την Αλβανία του επαγγέλματός τους. Δηλαδή, μία μικρή μερίδα συνεντευξιαζόμενων θα προτιμούσε έναν αλβανικό σύλλογο εργαζομένων λόγω των κοινών χαρακτηριστικών όπως η γλώσσα και ο τόπος καταγωγής ενώ θα μοιράζονταν τα ίδια προβλήματα. Και τέταρτον, εκείνων των εργαζομένων μεταναστών από την Αλβανία που δεν θα επιθυμούσαν να αποκτήσουν ιδιότητα μέλους σε κανέναν σύλλογο εργαζομένων είτε ελληνικό είτε αλβανικό²⁰⁶².

5.2.9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Από τις συνεντεύξεις με τους μετανάστες από την Αλβανία (N=21, μη στατιστικό δείγμα) διαφαίνεται ότι η απασχόληση των μεταναστών από την Αλβανία είναι ασταθής ως προς τον τόπο και

²⁰⁵⁵ (...) Είναι πολύ σημαντικό, αν δεν το κάνουν, αν δεν το κάνουν, χάνουν (...) (Astrit, ετών50).

²⁰⁵⁶ (...) Έχουν βοηθήσει, έχουν βοηθήσει, απ' όσα ξέρω εγώ έχουν πάει και στη δουλειά εκεί πέρα, και μίλησαν με το αφεντικό και μια φορά απ' όσα ξέρω εγώ, έχουν πάει και στην εφημερίδα, και θα το [έκαναν] θέμα στην εφημερίδα (...) (Astrit, ετών50).

²⁰⁵⁷ (...) Αν ήταν πρώτη φορά, αν ήταν πρώτη φορά θα τον είχα πάει στον Rudi, αυτό[ν] [θα τον, έρχενα] με καταπέλτη εκεί και μπορεί και αυτός να κάνει τη δουλειά. Αλλά εκεί πέρα είναι πιο επαγγελματί[ες] [στον Ελλήνων] (...) (Astrit, ετών50).

²⁰⁵⁸ (...) Είναι διαφορετικό. Το Lushnja είναι έξω από αυτό είναι μόνο κουλούρα. Στ[ων] Ελλήνων, έχω πιο εμπιστοσύνη, αλλά εκεί πέρα [στον Rudi] θα το εξηγήσουν πιο καλά στη γλώσσα [σου] (...) (Astrit, ετών 50).

²⁰⁵⁹ (...) Όταν κάνει [το] ΠΑΜΕ ως πούμε πορεία προς το Υπουργείο Εργασίας, λένε, έλα τώρα, μια χαρά τα έχουν αυτοί μας κοροϊδεύουν, οι Αλβανοί. [Αυτό] πάει να πει, ότι είναι μόνο για να γεμίζουν τις αίθουσες δεν είναι για κάτι άλλο, το πιστεύουν (...) (Veip, ετών 40).

²⁰⁶⁰ (...) Εγώ βλέπω τώρα, δεν πιστεύει ο κόσμος, για να μην πιστεύει κάτι πάει να πει (...) Γιατί άμα κάνεις εμένα να πιστεύω θα φέρω και άλλους τρεις άλλους (...) Είναι καλός; Ας τον μωρέ τώρα, είναι να κλέβει, [το] συνδικάτο είναι να κλέβει (...) Έλα τι να πας τώρα, σγά τώρα. Έλα τώρα να πιούμε καμιά μπύρα, τώρα μας κοροϊδεύουν (...) Δηλαδή έχουν γίνει πώς οι Εβραίοι τότες με τους Ναζιστικούς, μην πιστεύεις κανέναν γιατί είναι έτσι, έτσι, έτσι το βλέπουν λίγο το πράγμα (...) Δεν πάνε στα συνδικάτα. Πήγε [ένας] του πήραν είκοσι πέντε ευρώ, που γράφτηκε στο συνδικάτο[ο] και λέει τώρα, θα τον διώχνανε, δούλευε στον Κακλαμάνο, εκεί που ρίχνουν μπετόν οι πρέσες, λέει, θα σε διώξω θα σε κάνουν και δεν του δίνουν αποζημίωση. Και πήγε στ[ο] συνδικάτο και είπε σγά μωρέ αν θέλουν να σε διώξουν, θα σε διώξουν, τώρα, μάλλον δεν κάνεις καλά τη δουλειά σου, και δεν πήγανε οι άλλοι μετά να γραφτούνε, οι Αλβανοί που δούλευαν οι άλλοι, πήγε ένας, στο ελληνικό συνδικάτο, και λέει, σγά μωρέ τώρα, αν θέλουν να σε διώξουν θα σε διώξουν, ποιος είναι δηλαδή; Αλλά εν πήγαν οι άλλοι, θεωρούν το αφεντικό είναι πιο, απάνω, θεωρούσαν, ότι άμα κάνω σωστ[ά] τη δουλειά μου είμαι κύριος, και δεν χρειάζομαι συνδικάτο γι' αυτά (...) (Veip, ετών 35).

²⁰⁶¹ (...) Πιστεύω τυπικά θα το κάνουν, όμως ουσιαστικά, υπάρχει πολύ[ς] ρατσισμό[ς] (...) [Αν είχα να διαλέξω] στον [Αλβανικό] γιατί θα νοιαζόντουσαν πιο πολύ και έχουμε τα ίδια δικαιώματα, τον ίδιο σκοπό που έχουμε έρθει εδώ στην Ελλάδα (...) Είναι επίσης και η νοστορπία τους (...) (Maria, ετών 49).

²⁰⁶² (...) Νομίζω, πώς στον Αλβανών αρτοποιών (...) Είναι αυτό, πώς το λέμε, αυτό με τους πατριώτες, έχουμε, η σχέση με την πατρίδα, αυτό, μόνο αυτό δηλαδή (...) Θα ήθελα αλλά με τη δουλειά που κάνω [πρέπει να κοιμηθείς το μεσημέρι], αυτά, δεν μπορώ, δεν μπορώ, να [χάνω τον ύπνο μου] γι' αυτό και δεν έχω πάει σε αυτά (...) Αν ήταν μια άλλη δουλειά που θα μπορούσα να πάω, να (...) Όχι για όλα αυτά, σε μερικά ναί, Δηλαδή, υπερωρίες και αυτά, όπου και να πας και Έλληνας να είναι και Αλβανός, από ότι έχω ακούσει δεν τα περνούνε σωστά, μόνο οι δημόσιοι υπάλληλοι τα παίρνουνε αυτά. Όπου έχει, σε φούρνο, τέτοιο, δεν τα παίρνουνε όλοι. Έχω ακούσει, έχω φίλους και Έλληνες που τα λένε αυτά, που δεν τα παίρνουνε σωστά, μόνο στα εργοστάσια και οι δημόσιοι υπάλληλοι που δουλεύουν στο Δήμο (...) Δεν μπορώ να που αν θα ήταν καλύτερα, θα το προτιμούσα όμως (...) (Oltian, ετών 23).

τον χώρο εργασίας, τους συναδέλφους και πολυεργοδοτική, με το που ολοκληρωθεί μια οικοδομή ή ένα τεχνικό έργο, όπως η κατασκευή ή διαπλατύνσεις δρόμων, τα Ολυμπιακά Έργα, το Διεθνές Αεροδρόμιο, υπόγειες σήραγγες του Μετρό, εάν δεν συνεργάζονται με τον εργολάβο ή τον πολιτικό μηχανικό του έργου, θα αναζητήσουν αλλού εργασία. Εντούτοις διαφαίνεται ότι αρκετοί επιδιώκουν να απασχολούνται με έναν συγκριμένο εργοδότη, τόσο σε θέματα αμοιβών και ασφάλισης όσο και εμπιστοσύνης. Πρέπει να αναφερθεί ότι απασχόληση των συνεντευξιαζόμενων μεταναστών και των μεταναστριών από την Αλβανία σε αδιέξοδα, χαμηλού κύρους επαγγέλματα που χαρακτηρίζονται από την οριζόντια εξέλιξη ή κινητικότητα μέσα στο ίδιο το επάγγελμα παρά την κάθετη ή ανوديκή²⁰⁶³.

Σχετικά με τα εργασιακά τους δικαιώματα η συντριπτική πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων από την Αλβανία η πλειοψηφία ανέφερε ότι ενημερώνονται από το ευρύτερο συγγενικό, φιλικό ή συναδελφικό δίκτυο, τις αλβανικές εφημερίδες και από την τηλεόραση²⁰⁶⁴. Το πρόβλημα που εντόπισαν οι ιδρυτές του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» ήταν το ότι η συντριπτική πλειονότητα των εργαζομένων από την Αλβανία είναι κυρίως, σε χωρίς ασφάλιση, μη-τυπικά κατοχυρωμένες ή μαύρες εργασίες²⁰⁶⁵. Τα μέλη του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» θεωρούν ότι ο σύλλογος μπορεί να εκπροσωπήσει τους ίδιους και να διεκδικήσει εργασιακά δικαιώματα εκ μέρους τους, «με ένα τηλεφώνημα». Ανέφεραν ότι έχουν εμπιστοσύνη στον σύλλογο και στους εκπροσώπους. Αρκετοί από αυτούς έχουν ζητήσει και έχουν λάβει συνδρομή από τον σύλλογο με επιτυχή έκβαση της υπόθεσής τους²⁰⁶⁶. Η πλειονότητα των συνεντευξιαζόμενων δεν έχει ιδιότητα

²⁰⁶³ Για παράδειγμα, όπως ήδη προαναφέρθηκε, οι μετανάστες από την Αλβανία που ασχολούνται στις οικοδομικές εργασίες θα ξεκινήσουν από: (α) ανειδίκευτοι εργάτες, μετά θα γίνουν (β) βοηθοί, μετά θα γίνουν (γ) «μάστορες» και μετά (δ) θα αναλαμβάνουν δικές τους εργασίες, για παράδειγμα ως οικοδόμοι, λαιοχρωματιστές, ηλεκτρολόγοι ή υδραυλικοί, με πλατεία που έχουν αποκτήσει νωρίτερα ως εργαζόμενοι στις οικοδομές, απασχολώντας ένα δυο ψώνους τους, αλλά όχι σταθερά, ή (ε) θα μετακινηθούν από την εργασία σε οικοδομές σε τεχνικές εταιρίες έργων. Οι μετανάστες από την Αλβανία που απασχολούνται ως επί το πλείστον στην εξωτερική οικιακή εργασία έχουν μια ανάλογη εξέλιξη, δηλαδή, για παράδειγμα: (α) θα ξεκινήσουν ως εξωτερικές οικιακές εργάτριες στις κατοικίες των εργοδοτών και μετά (β) θα αναλάβουν τον καθαρισμό τεσσάρων ή πέντε γραφείων για τέσσερις ή πέντε ημέρες εργασίας, αποφεύγοντας την κούραση ή τις ιδιοτροπίες των εργοδοτών στις κατοικίες.

²⁰⁶⁴ Εντούτοις πολύ λίγοι είχαν διαβάσει ποτέ κάποιο άρθρο εκπροσώπων μεταναστευτικών κοινοτήτων στις εφημερίδες. Στο σύνολό τους οι συνεντευξιαζόμενοι μετανάστες από την Αλβανία στην Αθήνα τόνιζαν ότι το βασικότερο πρόβλημά τους ήταν τα έγγραφα παραμονής, καθώς θεωρούν ότι δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση σε εργασιακά ή κοινωνικά δικαιώματα ή να διεκδικήσουν αυτά ή και να αντιπροσωπευτούν τυπικά δίχως τα πιστοποιημένα έγγραφα διαμονής από τις ελληνικές Αρχές. Κάποιοι από τους συνεντευξιαζόμενους έχουν έγγραφα παραμονής τα οποία ανανεώνουν ανά δυο χρόνια, χωρίς ωστόσο να νιώθουν ασφάλεια, όπως ανέφεραν, ενώ άλλοι βρίσκονται σε μια ημι-τυπικά κατοχυρωμένη κατάσταση. Στο απόλυτο σύνολό τους οι συνεντευξιαζόμενοι από την Αλβανία τόνιζαν ότι εργάζονταν χωρίς ένσημα ή ιατροφαρμακευτική περίθαλψη για περισσότερο από πέντε έως δέκα χρόνια, είτε συνεχόμενα είτε διακεκομμένα, καθώς δεν γνώριζαν το «τι είναι ένσημα» ή «τι είναι ΙΚΑ». Ενώ ακόμα βρίσκονται σε μια ασαφή κατάσταση σχέση με το νομικό καθεστώς τους.

²⁰⁶⁵ Δηλαδή, η εκμετάλλευση από τους εργοδότες, τους εργολάβους, η απασχολήσή τους με χαμηλό ημερομίσθιο, χωρίς ασφάλεια και σε πολλές περιπτώσεις, να μένουν απλήρωτοι από τους εργολάβους, καθώς σύμφωνα με τον εκπρόσωπο του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» υπάρχουν μερικοί που αναλαμβάνουν έργα κατασκευών, προλαμβάνουν μετανάστες από την Αλβανία και μετά δεν τους πληρώνουν. Ο λόγος σχετικά με τα δικαιώματα των εργαζομένων που δημιουργήθηκε ο «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» ήταν για να καλύψει κάποιες αδυναμίες του ελληνικού κράτους απέναντι στους εργαζομένους μετανάστες από την Αλβανία. Είναι εξαιρετικά σημαντική η αντίληψη και η γνώμη του εκπροσώπου του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», σχετικά με το «Συνδικάτο Ελλήνων Οικοδόμων». Ο ίδιος αναφέρει ότι οι εργαζόμενοι μετανάστες από την Αλβανία που είναι μέλη εκεί περισσότερο εκμεταλλεύονται, παρά βοηθούνται. Επιπλέον υποστήριξε ότι τα μέλη εκπροσωπούνται και τα μη μέλη μπορούν να εκπροσωπηθούν από τον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» και ότι ο σύλλογος μπορεί να τους βοηθήσει στα προβλήματά τους, αλλά όχι περισσότερο από το «Συνδικάτο Οικοδόμων». Ο εκπρόσωπος του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» ανέφερε ότι ουσιαστικά μόνο τα ελληνικά συνδικάτα επωφελούνται από την επαφή τους με τους μετανάστες.

²⁰⁶⁶ Εντούτοις αποφεύγει η πλειοψηφία να το πει στον εργοδότη του ότι είναι μέλος στον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» θέλοντας να μην προκαλέσουν κάποια δυσμενή συνέπεια στους ίδιους.

μέλους στον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα»²⁰⁶⁷. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ότι η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων από την Αλβανία δεν είναι μέλη στα ελληνικά συνδικάτα του επαγγέλματός τους και σημείωναν ότι γενικά από τους συλλόγους εργαζομένων είτε ελληνικούς είτε εργαζομένων από την Αλβανία δεν νιώθουν σιγουριά ή ασφάλεια καθώς και μια γενικότερη απογοήτευση που εκδηλώνεται με αδιαφορία για τις συλλογικές οργανώσεις από μέρους τους²⁰⁶⁸.

²⁰⁶⁷ Αυτό μπορεί να ερμηνευτεί ως εξής: *Πρώτον*, κάποιοι από τους μετανάστες από την Αλβανία, έχουν εξοικειωθεί με τις διαδικασίες και μπορούν να διεκδικήσουν μόνοι τους τα εργασιακά τους δικαιώματα ή δεν είχαν αντιμετωπίσει κάποιο πρόβλημα ακόμη, ή δεν ήθελαν να έρθουν σε αντιπαράθεση με τον εργοδότη τους ακόμα και αν δεν λάμβαναν για παράδειγμα τα έσοδά τους. Χαρακτηριστικά κάποιοι ανέφεραν πώς δεν τους χρειάζεται η ιδιότητα μέλους τους εκεί προς το παρόν. *Δεύτερον*, ανέφεραν ότι δεν είχαν ή δεν γνώριζαν αν έχουν κάποιο παράρτημα του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» στην περιοχή τους καθώς και κάποιοι δεν γνώριζαν καν την ύπαρξή του. *Τρίτον*, δεν συνάντησαν κάποιον συνάδελφό τους που να ήταν μέλος, ή δεν είχαν κάποιο άτομο από το ευρύτερο συγγενικό ή φιλικό περιβάλλον τους που να είχε ιδιότητα μέλους στον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» και δεν πληροφορήθηκαν τότε για την βοήθεια που προσφέρουν ή για κάποιο ο οποίος βοηθήθηκε από εκείνους. *Τέταρτον*, όσοι είχαν δικούς τους ανθρώπους εδώ, και δεν αντιμετώπιζαν κάποιο πρόβλημα με το αφεντικό τους είναι δεν θα πήγαιναν στον σύλλογο ενώ θα προτιμούσαν να ζητήσουν βοήθεια από τους ανθρώπους τους οικογενειακού ή φιλικού τους δικτύου που εμπιστεύονται. Και *πέμπτον*, παρατηρήθηκε μια αμφιβολία και μια έλλειψη εμπιστοσύνης τόσο προς τον σκοπό, τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητα του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα» όσο και προς τα πρόσωπα που ενέχουν θέση εκπροσώπου που λαμβάνει τη μορφή άγνοιας ή αδιαφορίας για το σύλλογο.

²⁰⁶⁸ Επιπλέον αντικειμενικοί παράγοντες που εμποδίζουν τη συμμετοχή σε ένα ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός τους είναι η μη κατοχή νόμιμων εγγράφων παραμονής στη χώρα και η επαρκής γνώση και κατανόηση της ελληνικής γλώσσας. Υποκειμενικοί παράγοντες είναι η αίσθηση της μη-βοήθειας που προσφέρουν τα συνδικάτα και ο επηρεασμός από τις γνώμες συμπατριωτών.

5.3. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ

5.3.1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ

Η διεθνής βιβλιογραφία για τους μετανάστες από το Μπανγκλαντές είναι ιδιαίτερα περιορισμένη και αναφέρεται κυρίως στις γεωγραφικές μετακινήσεις των μεταναστών. Εντούτοις λαμβάνοντας υπόψη τις διεθνείς μελέτες (Knights, 1996; Sloane and Gazioglu, 1996; Knights, 1997; Paul, 1997; Knights and King, 1998; Gardner and Ahmed, 2006; Rafique, Massey and Rogaly, 2006; Fouskas, 2008; Broersma and Lazarescu, 2009; Φούσκας, 2009γ)²⁰⁶⁹ αυτό που χαρακτηρίζει την εργασία και την απασχόληση των μεταναστών από το Μπανγκλαντές είναι το χαμηλό κύρος, η μη-τυπική κατοχύρωση και η περιστασιακότητα. Παρακάτω θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα από την εμπειρική έρευνα (N=18, μη στατιστικό δείγμα) σε μετανάστες από το Μπανγκλαντές στην Αθήνα. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της εργασίας τους είναι η αστάθεια και η συγκέντρωσή τους σε κάθε μορφής υπηρεσίες χαμηλού κύρους σε συνδυασμό με την μη-κατοχή εγγράφων διαμονής και εργασίας.

Η γενικότερη δημογραφική κατάσταση και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού των συνεντευξαζόμενων μεταναστών από το Μπανγκλαντές απεικονίζονται στον πίνακα (παράρτημα). Λαμβάνοντας υπόψη το μικρό μέγεθος του πληθυσμού, αυτό που παρατηρείται από τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν: *πρώτον*, ο πληθυσμός των μεταναστών από το Μπανγκλαντές αποτελείται στο σύνολό του από άνδρες, των οποίων η ηλικία του μη-στατιστικού δείγματος (N=18) κυμαίνεται από 21 έως 44. Συγκεκριμένα, ο μέσος όρος ηλικίας των μεταναστών του δείγματος από το Μπανγκλαντές είναι τα 32,5 έτη, δείχνοντας ένα νεαρό σε ηλικία πληθυσμό εργαζομένων και προέρχονται από μακρινά αγροτικά χωριά κυρίως από το Mounshigong, αλλά και από τα Souripour, Shariatpour, Katal Baria, Bonkola, Mottelgonj, Barta, και Kumilla. Πολύ λιγότεροι είναι από μικρές πόλεις όπως τη η Narayanganj, ή η Bogra²⁰⁷⁰. *Δεύτερον*, σημαντικά στοιχεία εμφανίζονται σε σχέση με την οικογενειακή κατάσταση, όπου

²⁰⁶⁹ M. Knights (1996) "Bangladeshi Immigrants in Italy: From Geopolitics to Micropolitics", *Transactions of the Institute of British Geographers. New Series*, vol.21, no.1, pp.105-123; P. Sloane and S. Gazioglu (1996) "Immigration and Occupation Status: A Study of Bangladeshi and Turkish Fathers and Sons in the London Labour Market", *Labour Economics*, vol.3, pp.399-424; M. Knights (1997) "Migrants as Networkers: The Economics of Bangladeshi Migration to Rome", in R. King and R. Black (eds.) *Southern Europe and the New Immigrations*. Brighton: Sussex Academic Press, pp.113-137; B. Paul (1997) "Changes in Reproductive Behaviour in Bangladesh", *Geographical Review*, vol.87, no.1, pp.100-104; M. Knights and R. King (1998) "The Geography of Bangladeshi Migration to Rome", *International Journal of Population Geography*, vol.4, pp.299-321; A. Rafique, D. Massey and B. Rogaly (2006) *Migration for hard Work: A Reluctant Livelihood Strategy for Poor Households in West Bengal, India. Working Paper T17*. Sussex: Development Research Center on Migration, Globalization and Poverty/ University of Sussex; K. Gardner and Z. Ahmed (2006) *Place, Social Protection and Migration in Bangladesh: A Londoni Village in Biswarth. Working Paper T18*. Sussex: Development Research Center on Migration, Globalization and Poverty/ University of Sussex; Th. Fouskas (2008) "Labour Representation and Trade Unionism of Immigrant Workers: The Cases of Five Immigrant Labour Communities in Athens", paper presented at the European Population Conference (EPC) 2008: Migration and Migrants in Europe, 9-12 July. Barcelona, <http://epc2008.princeton.edu/abstractViewer.aspx?submissionId=80447>; F. Broersma and D. Lazarescu (2009) *Pakistani and Bangladeshi Migration to Greece: Chasing the Dream. Research Report*. Athens: ELIAMEP /IDEA/ European Commission και Θ. Φούσκας (2009γ) «Σύλλογικές Οργανώσεις Μεταναστών και Εργασιακή Αντιπροσώπηση: Η Περίπτωση των Μεταναστών από το Μπαγκλαντές στην Αθήνα», εισήγηση στο Α' Πανελλήνιο Συνέδριο Κοινωνιολογίας της Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρείας (ΕΚΕ), 16-17 Ιανουαρίου 2009, Αθήνα: Ελληνική Κοινωνιολογική Εταιρεία (ΕΚΕ).

²⁰⁷⁰ Η μεγαλύτερη εθνική ομάδα του Μπανγκλαντές είναι οι Bengali (98%). Το υπόλοιπο είναι συνήθως Bihari μετανάστες και γηγενείς

εντοπίζονται στην συντριπτική τους πλειονότητα ανύπαντροι άνδρες μόνοι τους στην Αθήνα, ενώ λίγοι είναι έγγαμοι, έχοντας την οικογένειά τους στο Μπανγκλαντές με ελάχιστους να έχουν τη σύζυγό ή και τα παιδιά τους μαζί στη χώρα υποδοχής. Τρίτον, σε σχέση με την εκπαίδευση, βασικό στοιχείο των δημογραφικών δεδομένων από τις συνεντεύξεις είναι ότι η πλειοψηφία έχει ολοκληρώσει μόνο τη βασική εκπαίδευση, και λίγοι έχουν φτάσει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση χωρίς να αποκτήσουν την πιστοποίηση των σπουδών τους, ενώ στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν εξαιρετικά προβλήματα με την γλώσσα²⁰⁷¹. Το στοιχείο αυτό συνδέεται άμεσα με την εργασία τους στη χώρα προέλευσης, όπου απασχολούνται στο σύνολό τους σε αγροτικές εργασίες, στην καλλιέργεια ρυζιού σε χωράφια της οικογένειας ή άλλων εργοδοτών και στο εμπόριο των καλλιεργήσιμων προϊόντων. Οι επιλογές στην εκπαίδευση ή στην επαγγελματική δραστηριότητα που έχουν οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές είναι υπό μια έννοια καθορισμένες. Όντας μέλη μιας πολυμελούς οικογένειας (4-8) αδέρφια, στρέφονται σε πολύ μικρή ηλικία στις αγροτικές δουλειές, συνεισφέροντας ως εργατικά χέρια στην οικογένεια. Επιπροσθέτως, ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της οικογένεια κατάστασης στο Μπανγκλαντές είναι ότι το μέγεθος της οικογένειας είναι αρκετά μεγάλο, ειδικά όσον αφορά το σύνολο των παιδιών όπου κυμαίνεται μεταξύ 2-10 αδέρφια όπου συνήθως τα περισσότερα είναι κορίτσια. Όσον αφορά τη θρησκεία η συντριπτική πλειονότητά τους είναι μουσουλμάνοι²⁰⁷². Από τις συνεντεύξεις τρεις είναι οι κύριοι λόγοι όπου οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές αποφάσισαν να μεταναστεύσουν:

Πρώτον, οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές παίρνουν την ατομική ή ομαδική, απόφαση να μεταναστεύσουν πρώτιστα για οικονομικούς λόγους. Οι συνεντευξιζόμενοι προέβλεπαν συνεχώς ότι για λόγους οικονομικούς, όντας το πιο μεγάλο παιδί της οικογένειας, και επειδή δεν πήγαιναν καλά τα έσοδα από τις εργασίες των γονέων ή άλλων μελών της οικογένειας, στράφηκαν προς αναζήτηση εργασίας αλλού για να βοηθήσουν με τα χρήματά τους. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειωθεί ότι από την αρχή της συνέντευξης οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές τόνιζαν τόσο έντονα την ανάγκη για ανεύρεση εργασίας για να συντηρήσουν τις οικογένειές τους, τόσο των γονέων τους όσο και τις δικές τους, και ήταν προθυμοποιημένοι να κάνουν οποιαδήποτε δουλειά για χρήματα²⁰⁷³.

Δεύτερον, ένα μέρος των συνεντευξιζόμενων ανέφερε ότι αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα την πολιτική κατάσταση^{2074, 2075} στο Μπανγκλαντές (σε συνδυασμό και με οικονομικές δυσχέρειες). Η

φυλετικές ομάδες (υπάρχουν δεκατρείς φυλετικές ομάδες, με κύρια την Chakmas, που βρίσκονται στην περιοχή Chittagong Hill Tracts, μια περιοχή σε εθνική ένταση από την ίδρυση του κράτους).

²⁰⁷¹ Η εκτίμησι και ευρέως χρησιμοποιούμενη γλώσσα στο Μπανγκλαντές, είναι τα Bengali ή Bangla. Τα αγγλικά χρησιμοποιούνται ως δεύτερη γλώσσα μεταξύ των μέσων και ανώτερων τάξεων και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

²⁰⁷² Η κύρια θρησκεία που ασκείται στο Μπανγκλαντές είναι το Ισλάμ (89%) και μια αρκετά μεγάλη μειονότητα εμμένει στον Ινδουισμό (9%). Οι δύο γιορτές Eid(s), η Eid ul-Fitr και η Eid ul-Adha είναι οι μεγαλύτερες στο ισλαμικό ημερολόγιο.

²⁰⁷³ (...) Δουλειά θέλω και νύχτα [δουλειά] θέλω. Είναι φτωχή [ή] χώρα [εκεί]. [Εδώ] πληρώνει [η] χώρα. Αυτό. Άμα δουλειά έχω πληρώνει. Άμα δεν έχω τι πληρώνει; Έτσι είναι. Για [μια] καλύτερη ζωή ήρθα (...) (Mostafa, ετών 44).

²⁰⁷⁴ Το Μπανγκλαντές είναι μια από τις πιο πυκνοκατοικημένες χώρες στον κόσμο (142 με 159 εκατ. το 2007) με εξαιρετικά υψηλά ποσοστά φτώχειας. Η πλειοψηφία των ανθρώπων (βασική εκπαίδευση 41%) από το Μπανγκλαντές είναι αγρότες και επιβιώνουν από την καλλιέργεια γης (subsistence agriculture). Τα προβλήματα υγείας αφθονούν, κυμαίνονται από την μόλυνση των υδάτων, έως τις ασθένειες συμπεριλαμβανομένων της ελονοσίας της λεπτοσπείρωσης κ.ά. Εντούτοις, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ έχει διπλασιαστεί από το 1975 και το ποσοστό ένδειας έχει μειωθεί κατά 20% από την αρχή της δεκαετίας του 1990. Στο Μπανγκλαντές τα δικαστικά ιδρύματα επιβολής του νόμου είναι αδύναμα. Οι νόμοι είναι αόριστα βασισμένοι στο αγγλικό νομικό σύστημα, αλλά οι οικογενειακοί νόμοι όπως ο γάμος και η κληρονομιά είναι βασισμένοι στις θρησκευτικές παραδόσεις και γραφές και επομένως διαφέρουν μεταξύ των θρησκευτικών κοινοτήτων. Οι

πολιτική ρευστότητα, η κυβερνητική αστάθεια και οι μη-διαφανείς διαδικασίες δημιουργούν έντονα προβλήματα. Αλλά είναι επικίνδυνα για τη ζωή τόσο για τους απλούς πολίτες όσο και για όσους αποφασίζουν να καταπιαστούν με την πολιτική στο Μπανγκλαντές²⁰⁷⁶. Σε κάποιες περιπτώσεις στις συνεντεύξεις αναφέρθηκε συχνά ότι κατά τη διεξαγωγή εκλογικών διαδικασιών πραγματοποιούνται έντονες συμπλοκές αναμεταξύ υποστηρικτών πολιικών κομμάτων που οδηγούσαν σε σοβαρούς τραυματισμούς ή και θανάτους των αναμεμιγμένων²⁰⁷⁷. Επίσης, για κάποιον ο οποίος είχε ενασχοληθεί ενεργά με την πολιτική και άνηκε επίσημα σε κάποια από τις κυρίαρχες παρατάξεις²⁰⁷⁸ όπως το

πολιτικές και γλωσσικές διακρίσεις καθώς επίσης και οι οικονομική εγκατάλειψη οδήγησαν σε έντονες αναταραχές ενάντια στο Δυτικό Πακιστάν όπου οδήγησαν σε πόλεμο για την ανεξαρτησία το 1971 και την καθιέρωση Κράτους του Μπανγκλαντές. Μετά από την ανεξαρτησία το νέο κράτος σκόπευε να λιμοψύξει τις φυσικές καταστροφές (τον Σεπτέμβριο του 1998, το Μπανγκλαντές υπέστη την σοβαρότερη πλημμύρα στη σύγχρονη παγκόσμια ιστορία, φέρνοντας τα δύο-τρίτα της χώρας κάτω από την επιφάνεια του νερού. Όταν οι ποταμοί Βραχμαπούρας, Γάγγης και Meghna υπερχείλισαν καταστρέφοντας 300.000 σπίτια, δρόμους, βοοειδή, ενώ 1.000 άτομα σκοτώθηκαν και άλλα 30 εκατομμύρια έμειναν άστεγοι. Παράλληλα 50 χιλιάδες στρέμματα καλλιεργήσιμης γης καταστράφηκαν) και την εξαιρετικά υψηλή φτώχεια καθώς επίσης και τα πολιτικά-στρατιωτικά χτυπήματα αναταραχής. Η αποκατάσταση της Δημοκρατίας το 1991 ακολούθηθηκε από τη σχετική ήρεμη και οικονομική πρόοδο. Γεωγραφικά, η χώρα βρίσκεται στο εύφορο Δέλτα των ποταμών Γάγγη και Βραχμαπούρα και υφίσταται ενώ πλήττεται διαρκώς από πλημμύρες και τους κυκλώνες. Η κυβέρνηση ασκεί Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Το Μπανγκλαντές έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο στην ανθρώπινη ανάπτυξη στους τομείς της βασικής εκπαίδευσης, στην ισοτιμία των φύλων στην εκπαίδευση και στη μείωση της αύξησης του πληθυσμού. Εντούτοις, το Μπανγκλαντές συνεχίζει να αντιμετωπίζει διάφορες σημαντικές προκλήσεις, συμπεριλαμβανομένης της διαδεδομένης πολιτικής διαφθοράς και γραφειοκρατικής δωροδοκίας, τον οικονομικό ανταγωνισμό σχετικά με τον υπόλοιπο κόσμο, τον σοβαρό υπερπληθυσμό, τα υψηλά επίπεδα φτώχειας και έναν διαρκώς αυξανόμενο κίνδυνο των καιρικών φαινομένων και καταστροφών που οφείλονται στην οικολογική ευπάθεια της περιοχής και στην αλλαγή κλίματος. Πιο συγκεκριμένα το 1970, ένας ισχυρός κυκλώνας κατάρτησε την ακτή του Ανατολικού Πακιστάν σκοτώνοντας μισό εκατομμύριο άτομα, ενώ η αντίδραση της κεντρικής κυβέρνησης ήταν αδιάφορη. Ταυτόχρονα, ο οργή του πληθυσμού του Μπανγκλαντές (Bengali) αυξήθηκε όταν ο Sheikh Mujibur Rahman, εμποδίστηκε από το να αναλάβει την εξουσία, του οποίου η «Bangladesh Awami League» κέρδισε την πλειοψηφία στις Κοινοβουλίες στις εκλογές του 1970. Ο τότε Πρόεδρος Yahya Khan τον συνέλαβε το 1971 και διέταξε την στρατιωτική επιχείρηση «Searchlight», η οποία ήταν μια συνεχής στρατιωτική επίθεση στο Ανατολικό Πακιστάν. Οι μέθοδοι του Yahya Khan ήταν εξαιρετικά αιματηρές (300.000-3.000.000 νεκροί) και η βία του πολέμου οδήγησε σε πολλούς πολιτικούς θανάτους που οι κύριοι στόχοι περιελάμβαναν διανοούμενους και Ινδουιστές και συνετέλεσαν στη δημιουργία περίπου δέκα εκατομμυρίων προσφύγων που στράφηκαν προς την Ινδία. Πριν από τη σύλληψη του από το στρατό του Πακιστάν, ο Sheikh (Sk) Mujibur Rahman δόλωσε τυπικά την ανεξαρτησία του Μπανγκλαντές και κατέβυθε τον καθένα να παλέψει μέχρις ότου εκδιωχτεί και ο τελευταίος στρατιώτης του Πακιστανικού στρατού από το Ανατολικό Πακιστάν. Ο Πόλεμος Απελευθέρωσης του Μπανγκλαντές (Bangladesh Liberation War) διήρκεσε εννέα μήνες και οι δυνάμεις του Μπανγκλαντές διεύθυναν έναν ογκώδη πόλεμο ανταρτών ενάντια στις δυνάμεις του Πακιστάν όπου επέτυχαν μια αποφασιστική νίκη έναντι του Πακιστάν στις 16 Δεκεμβρίου 1971. Μετά από την ανεξαρτησία του το Μπανγκλαντές έγινε μια Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, με τον Sheikh Mujibur Rahman ως πρωθυπουργό. Στις κοινοβουλευτικές εκλογές του 1973, η «Bangladesh Awami League» κέρδισε την απόλυτη πλειοψηφία. Ένας λιμός σε εθνικό επίπεδο κυριάρχησε κατά τη διάρκεια από το 1973 έως το 1975, ενώ τον ίδιο χρόνο ο Sheikh Mujibur Rahman με το μεγαλύτερο μέρος της οικογένειάς του δολοφονήθηκαν από στρατιωτικούς. Μια σειρά αιματηρών συγκρούσεων ως αντίποινα τους επόμενους τρεις μήνες οδήγησαν στην ανάληψη της εξουσίας από τον Στρατηγό Ziaur Rahman (ο ίδιος δολοφονήθηκε το 1981 από στρατιωτικούς), ο οποίος επανεγκατέστησε την πολυκομματική πολιτική και ίδρυσε το «Bangladesh Nationalist Party» (BNP). Επόμενος σημαντικός κυβερνητής του Μπανγκλαντές ήταν ο Στρατηγός Hossain Mohammad Ershad, ο οποίος κέρδισε την εξουσία σε ένα αναστατικό πραξικόπημα το 1982 και κυβέρνησε έως το 1990, όταν αναγκάστηκε να παραιτηθεί κάτω από την συνολική αλλαγή όλου του πολιτικού σκηνικού (πίεση από τη Δύση μετά το τέλος του κομμουνισμού). Από τότε, το Μπανγκλαντές έχει επανέλθει σε μια Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Η Khaleda Ziaur, οδήγησε το «BNP» στην κοινοβουλευτική νίκη στις γενικές εκλογές το 1991 και έγινε η πρώτη γυναίκα πρωθυπουργός στην ιστορία του Μπανγκλαντές. Εντούτοις, η «Bangladesh Awami League», που διευθύνθηκε από την Sheikh Hasina, εδραίωσε τη δύναμή της στις επόμενες εκλογές το 1996 αλλά έχασαν από το «BNP» πάλι το 2001. Το 2007 μετά από τη ευρεία πολιτική ανησυχία, μια υπηρεσιακή κυβέρνηση διορίστηκε για να διαχειριστεί η επόμενη γενική εκλογή. Η χώρα έπασχε από τις εκτενείς δωροδοκίες, τις αναταραχές και την πολιτική βία και ως εκ τούτου η υπηρεσιακή κυβέρνηση έθεσε ως στόχο την καταπολέμηση της διαφθοράς σε όλα τα κυβερνητικά επίπεδα. Η τελευταία έχοντας οδηγήσει στη δικαιοσύνη κατηγορουμένους, το 2008 η Sheikh Hasina (Bangladesh Awami League) κέρδισε τις εκλογές (2009). Παρά τις συνεχείς εσωτερικές και διεθνείς προσπάθειες να βελτιωθούν οι οικονομικές και δημογραφικές προοπτικές, το Μπανγκλαντές, παραμένει ένα αναπτυσσόμενο κράτος.

²⁰⁷⁶ Η Ανεξαρτησία από το Πακιστάν ανακηρύχθηκε στις 26 Μαρτίου 1971, ενώ η Ημέρα Νίκης στις 16 Δεκεμβρίου 1971.

²⁰⁷⁷ (...) [Ε]γώ από την πατρίδα, για λόγους πολιτικούς] Πρόβλημα είχε[α], άλλη[η] πολιτική, άλλο κόμμα, και ήσαν, δεν μπορούσε[α] να κάτσω[ω] εκεί. Κινδύνευ[α], όταν πάει άλλη[η] πολιτική, θα είχε[α] πρόβλημα μετά. Μήπως [με] σκοτώνανε και τέτοια πράγματα. [Στην Ελλάδα ήρθα ως πολιτικός πρόσφυγας]. Πρόσφυγας από Τουρκία. Μετά ήρθα εδώ (...) (Zahid, ενών 31).

²⁰⁷⁷ (...) Κάποιος πέρασε [τον] σκοτώσανε και είπανε το όνομα μου. Ότι το έκανα εγώ. [Με] μπλέκανε. Αυτό γίνεται. Γίνεται. Κάθε πολιτική γίνεται έτσι. Μπλέχτηκα σε [μια] κατάσταση πολιτική ήρθα και για οικονομικούς [λόγους]. Υπήρχε κίνδυνος να πάω φυλακή (...) Οι γονείς μου ήσαν στεναχωρημένοι, να μην φύγω. Αλλά είχα μπλέξει σε [μια] κατάσταση και ήταν να πάω φυλακή. Να πάω φυλακή, δικαστήριο και μετά θα ήσαν. Αλλά αυτοί με μπλέκανε ψέματα, όχι αληθινά] (...) (Gani, ενών 35).

²⁰⁷⁸ Τα δύο βασικότερα πολιτικά κόμματα του Μπανγκλαντές είναι: η «Bangladesh Awami League» (εκπρ. Sheikh Hasina) και το «Bangladesh Nationalist Party» (BNP) (εκπρ. Khaleda Zia). Ένα άλλο σημαντικό κόμμα είναι το «Jatiya Party», που εκπροσωπείται από τον προηγούμενο στρατιωτικό δικτάτορα Hossain Mohammad Ershad. Ο ανταγωνισμός των «Bangladesh Awami League» και «BNP» και βαθύς και σημαδεύεται από από τις διαμαρτυρίες, τη βία και τις δολοφονίες. Η ανάμιξη των σπουδαστών με την πολιτική είναι ιδιαίτερα

«Bangladesh National Party» (BNP) ή το «Bangladesh Awami League», ή το «Socialist Party of Bangladesh» (SPB) κ.ά. ήταν εξίσου εκτεθημένος στο κίνδυνο. Πολλοί μετανάστες ανέφεραν τις δυσκόλες κυβερνητικές καταστάσεις τη δεκαετία του 1980 στο Μπανγκλαντές με την επιβολή δικτατορικού καθεστώτος. Όταν το 1990 επήλθε πτώση της δικτατορίας, εμφανίστηκαν έντονες αντιπαραθέσεις μεταξύ των πολιτικών παρατάξεων, όπου οδηγούσαν σε συγκρούσεις και στο θάνατο παρευρισκομένων πολιτικών οπαδών του ενός ή του άλλου κόμματος. Στη συνέχεια μέσω μήνυσεων, σε εκείνους ή σε διάφορους ανθρώπους, πολλοί αναγκάζονταν να αφήσουν την οικογένειά τους, την δουλειά ή τις σπουδές τους και να φύγουν μόνοι τους από τη χώρα. Τα πολιτικά προβλήματα που εμπεριέχουν μια εγκληματική πράξη και καταλήξουν στην φυγή του ατόμου από το Μπανγκλαντές, συνήθως προκύπτουν ως εξής: όταν μια συζήτηση μεταξύ της κυβέρνησης ή της αντιπολίτευσης κατέληγε σε διαφωνίες που οδηγούσαν σε συγκρούσεις μεταξύ τους και προπηλακισμούς κάποιος θα τραυματιζόταν θανάσιμα από τους εκπροσώπους. Μετά από ένα τέτοιο συμβάν οι πολιτικές διενέξεις οδηγούνται σε μηνύσεις σε εκπροσώπους και μέλη των συμμετέχοντων παρατάξεων. Τότε όταν κάποιος δει το ονόμα του ως κατηγορούμενο ή ύποπτο για το φόνο, όντας αθώος, φεύγει από την χώρα ώστε να αποφύγει τη σύλληψη. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι ότι οι συντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι στο Μπανγκλαντές δεν νιώθουν ότι έχουν δημοκρατία, αυστηρότητα ή νομική υποστήριξη από το κράτος ή την κυβέρνηση. Όποιος είναι στην κυβέρνηση εξουσιάζει πλήρως και τη χώρα²⁰⁷⁹.

Τρίτον, ένα μέρος των συντευξιαζόμενων έφυγαν από το Μπανγκλαντές ως φοιτητές, με φοιτητική άδεια (visa) εισόδου. Ξεκίνησαν από πανεπιστήμια στο Μπανγκλαντές και μετά ήθελαν να συνεχίσουν τις σπουδές στους εδών. Εντούτοις, λόγω απώλειας των εγγράφων τους κατά το ταξίδι τους δεν μπόρεσαν να συνεχίσουν τις σπουδές τους. Όσοι ανέφεραν ότι σπούδαζαν στο Μπανγκλαντές ήταν σε σχολές εμπορίου. Η απώλεια των εγγράφων ήταν καθοριστική καθώς δεν γνώριζαν ούτε μπορούσαν να πάνε στο εδών πανεπιστήμιο να κάνουν κάποια αίτηση, ενώ ταυτόχρονα η μη-κατοχή των εγγράφων (visa) τους αποτρέπει από το να στραφούν σε κάποιο επίσημο φορέα για βοήθεια φοβούμενοι την πιθανή τους σύλληψη. Από τις συνεντεύξεις αναφέρουν ότι ήθελαν να σπουδάσουν και μετά να δουλεύουν λίγες

ισχυρή στο Μπανγκλαντές, μια κληρονομιά από την εποχή του απελευθερωτικού κινήματος. Σχεδόν όλα τα πολιτικά κόμματα έχουν ιδιαίτερα ενεργές παρατάξεις σπουδαστών και εκπρόσωποι των σπουδαστών έχουν εκλεγεί στο Κοινοβούλιο. Παράλληλα, υπάρχουν δυο επαναστατικές οργανώσεις η «Jagata Muslim Janata Bangladesh» (JMB) και η «Jama'atul Mujahideen Bangladesh» (JMB) έχουν την ευθύνη για διάφορες μικρές κλίμακας βομβιστικές επιθέσεις.

²⁰⁷⁹ (...) Είχα πολιτικό πρόβλημα [στο] Μπανγκλαντές. Πολιτικό πρόβλημα. Ήμουνα μέλος στο κυβερνητικό πολιτικό κόμμα (BNP)²⁰⁷⁹ και μέσα στο κόμμα υπήρχ[αν] δυο ομάδες, δηλαδή [η] μια ομάδα συγκρούστηκε με τ[η]ν άλλη[η] ομάδα σε σχέση με το Bisic, είναι μια περιοχή που έχει βιομηχανία και εφόσον [τ]η βιομηχανία [την] ελέγχαμε εμείς σαν φοιτητές, σαν μια ομάδα που καταγόταν από βουλευτές [από] άλλους υπουργούς, και [η] άλλη ομάδα που είναι [από] βουλευτές στην περιοχή θέλ[ουν] να ελέγξ[ουν] την βιομηχανία [της] περιοχή[ς]. Είναι από [το] ίδιο κόμμα, αλλά εμείς δεν [τους] αφήσαμε γιατί αυ[τοί] ήρθαν από έξω ξαφνικά στο κόμμα και γίνανε βουλευ[τές] [στην] περιοχή. Αλλά δεν μας νοιάζει, είμαστε κυβερνητικ[ά] μέλη από παλιά, φοιτητές και από όλα, πήγαμε σε μεταξύ μας σύγκρουση [για το] ποιος θα πάρει [τον] έλεγχο [της] βιομηχανίας, [στην] περιοχή γιατί από εκεί υπάρχ[ουν] πιθανά έσοδα. Να παίρν[ουν] πιθανή ενίσχυση και διάφορα, και χωρίσανε οι δυο ομάδες. Κάποιοι εκεί την κεντρική επιτροπή διάλυσε η περιφερειακή επιτροπή, φτιάχνανε μια καινούργια επιτροπή για τους φοιτητές, και ήμ[οινα] σε επιτροπή αλλά [υπήρχε] φόβος γιατί [σε] προηγούμενες συγκρούσεις [που έγιναν] πιθαναν πολλ[ά] άτομα. [Ήταν] επρώσωπος [ενός] συνδικαλιστικού κινήματος [ο] αδελφός] [μ]ου, και διάφορα άτομα που πέθαναν σε σύγκρουση, υπήρχε μόνυση στο τμήμα και δεν μπορού[α] να συνεχίσω [εκεί] υπήρχε φόβος [ότι] κάποια στιγμή θα [με] χτυπήσουν και να πεθάνω. Γι' αυτό έφυγα από το Μπανγκλαντές (...) (Zakir, ενών 28).

ώρες ταυτόχρονα κάτι που δεν ήταν δυνατό στο Μπανγκλαντές²⁰⁸⁰. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο παράγοντας των πολιτικών συγκρούσεων που ωθούν κάποιον να φύγει από το Μπανγκλαντές, όπως αναφέρθηκενωρίτερα, είναι καθοριστικός και στη διακοπή των σπουδών κάποιου²⁰⁸¹.

Εντούτοις, οι οικονομικές δυσχέρειες ως βασικότερος λόγος που οδηγεί τα άτομα να φύγουν από το Μπανγκλαντές δεν επιτρέπει την συνέχιση των σπουδών και ως αποτέλεσμα αυτού ένα σημαντικό μέρος να μην προλαβαίνει να ολοκληρώσει ούτε την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Πολλοί αναγκάζονται να διακόψουν το σχολείο τους και να εργαστούν στο χωράφι μαζί με τον πατέρα τους ή μόνοι ή στο κατάστημα της οικογένειας. Ενώ λόγω των οικονομικών δυσκολιών αρκετές φορές τα περισσότερα από τα αδέρφια ή και κανένα, δεν μπορεί να σπουδάσει ή να συνεχίσει τις σπουδές του. Σε λίγες μόνο περιπτώσεις στα αδέρφια που έμενα σπίτι λόγω ηλικίας ή λόγω του ότι τα μεγαλύτερα αδέρφια εργάζονταν, δινόταν η ευκαιρία να σπουδάσουν. Επιπλέον, ένα σημαντικό στοιχείο που προέκυψε από τις συνεντεύξεις ήταν ότι οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές, πέραν ελάχιστων εξαιρέσεων, δεν έχουν επισκεφτεί τη χώρα τους από τότε που έφθασαν στην Ελλάδα, λόγω έλλειψης των απαραίτητων εγγράφων²⁰⁸². Προσέτι, οι πλειοψηφία των μεταναστών από το Μπανγκλαντές σημείωνε ότι η επιλογή της Ελλάδας ως χώρα προορισμού ήταν επειδή ήταν στην Τουρκία, και αδυνατώντας να πάνε σε κάποια άλλη χώρα, ποιο κοντά ήταν η Ελλάδα. Επιπλέον, οι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι στην επιλογή τους διαδραμάτισε ρόλο η παρουσία και η πρόσκληση από τους συμπατριώτες ή τους συγγενείς τους που βρίσκονταννωρίτερα εδώ, πιστεύοντας τα λεγόμενά τους κατά την πρόσκλησή τους «η Ελλάδα είναι μια καλή χώρα, μπορείτε να μείνετε εδώ και από 'δω μπορείτε να φύγετε όποτε θέλετε»²⁰⁸³. Επιπροσθέτως, ένα σημαντικό μέρος των συνεντευξιαζόμενων ανέφερε ότι η Ελλάδα ήταν προορισμός του λαθρέμπορου ή ότι πήγαινε μέχρι εκεί ή ότι δεν υπήρχε άλλο μέσο, για παράδειγμα καράβι, παρά μόνο μέχρι την Ελλάδα²⁰⁸⁴.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειωθεί επίσης ότι όταν έφθανε ένα μέλος της οικογένειας, συνήθως το ακολουθούσαν άλλα. Εντούτοις, η πλειοψηφία βρίσκονταν μόνοι, έχοντας τα αδέρφια, τους γονείς, την οικογένειά τους είναι στο Μπανγκλαντές. Ορισμένοι μετανάστες από το Μπανγκλαντές είπαν ότι παρά ταύτα δεν παραμένουνε όλοι στην Ελλάδα. Ότι μεν ήρθαν εδώ για να εργαστούν αλλά λόγω των καταστάσεων που αντιμετωπίζουν μερικοί φεύγουν ή προσπαθούν να φύγουν. Κάποιοι προτιμούν να παραμείνουν στη χώρα λόγω των συνθηκών που έχουν δημιουργήσει με την εδώ παραμονή τους,

²⁰⁸⁰ (...) Ο λόγος που ήρθα στην Ελλάδα είναι για σπουδές. Σαν σπουδαστής. Πλέον δεν σπουδάζω, το 2003 ήρθα. Πρέπει να δουλεύω τώρα αφού τα έχασα όλα. Το έχασα εδώ στην Ελλάδα. Ήθελα να σπουδάσω και να βοηθάω την οικογένειά μου (...) (Janangir, ετών 27).

²⁰⁸¹ (...) Πέρασ[α] [στο] κολλέγιο και μόλις ξεκίνησ[α] [το] bachelor. Έφυγα από 'κει. Όταν ήμουν στο φοιτητικό [ό] κίνημα και ήμουν υποψήφιος [για την] γενική γραμματεία [στην] επιτροπή [του] κολλεγίου[ς], ταυτόχρονα έκανε [η] αντιπολίτευση μίσηση εναντίον μας και δεν μπορούσα να συνεχίσω εκεί στο κολλέγιο και έφυγα από 'κει. Δεν συνέχισ[α]. Δεν το πήρα το πτυχίο (...) (Zakir, ετών 28).

²⁰⁸² (...) [Το] 2002 [ήρθα]. Χειμώνα. Νοέμβριο. [Δεν πήγα ξανά στην πατρίδα από τότε] (...) (Islam, ετών 32).

²⁰⁸³ (...) Όταν ήρθ[α] [στην] Τουρκία [είναι κοντά στην Ελλάδα, δεν μπορ[ούσα] να πά[ω] σε άλλες χώρες. Λογικά πρέπει να έρθ[ω] εδώ. [Είχα] φίλους που καλέσανε εδώ (...) (Zahid, ετών 31).

²⁰⁸⁴ (...) Είναι διπλά. Λέω, [η] Τουρκία [είναι] διπλά δεν υπάρχει άλλος χώρος να πάει, από λαθρέμπορο[ς]. Έτσι. [Ο λαθρέμπορος με άφησε Τουρκία]. Τουρκία και μετά ήρθ[α] Ελλάδα. Με λεωφορείο. Με λεωφορείο και μετά κατέβηκ[α] (...) (Dollal, ετών 40).

μέσω άτυπων δικτύων εύρεσης κατοικίας ή εργασίας, δευτερογενών δεσμών κ.λπ.²⁰⁸⁵. Επίσης ένα μέρος ανέφερε ότι ήθελαν να πάνε αλλού, σε άλλες χώρες, αλλά πρώτα έπρεπε να έρθουν στην Ελλάδα και μετά να πάνε σε άλλες χώρες, όπως η Ισπανία. Σε κάποιες περιπτώσεις μάλιστα όταν έφευγαν από το Μπανγκλαντές δεν το έλεγαν στην γυναίκα και στα παιδιά τους ότι έρχονται στην Ελλάδα. Δεν το γνώριζαν στην αρχή ότι είναι εδώ, γιατί δεν θα τους άφηναν να φύγουν τότε. Συνήθως τους έλεγαν ότι θα πήγαιναν να βρουν δουλεία στην πρωτεύουσα.

5.3.2. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ

Οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές στο σύνολό τους ανέφεραν ότι διέμεναν με την οικογένειά τους προτού αποφασίσουν να μεταναστεύσουν, ατομικά ή οργανωμένα. Η συντριπτική πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων από το Μπανγκλαντές δήλωσαν ότι τόσο η οικογένειά τους, οι γονείς τους όσο και εκείνοι μαζί με τον πατέρα και τα αγόρια αδέρφια τους εργάζονταν ως αγροτικοί εργάτες. Ορισμένοι ανέφεραν ότι και η μητέρα τους πολλές φορές αναγκαζόταν να εργαστεί μαζί τους στους αγρούς, εντούτοις η μητέρα ή τα κορίτσια δεν εργαζόταν εκεί αλλά παρέμεναν στο σπίτι. Ακολουθώντας ένα έντονα φεουδαρχικό, πατριαρχικό, προ-βιοχηχανικό τρόπο ζωής και εργασίας δουλεύανε στα χωράφια. Από τις συνεντεύξεις υπάρχουν τρεις περιπτώσεις: *πρώτον*, εργαζόταν ο πατέρας με τα παιδιά τους (αγόρια) και το χωράφι στο οποίο καλλιεργούσαν ρύζι όπως οι περισσότεροι ή *jute*²⁰⁸⁶, άνηκε σε εκείνους. *Δεύτερον*, πήγαιναν σε χωράφι άλλου στο χωριό τους ή σε άλλο χωριό και εργάζονταν εκεί ως αγροτικοί εργάτες. Σε αυτή την περίπτωση αναφέρθηκε ότι εργαζόταν και η σύζυγος-μητέρα. *Τρίτον*, υπήρχαν κάποιες περιπτώσεις που νοίκιαζαν μια καλλιεργήσιμη έκταση, όταν δεν είχαν δική τους ή για παράδειγμα την είχαν πουλήσει αλλού, και μετά δουλεύαν σε αυτή. Το νοικιάζανε από άλλον στον οποίο δίνανε ένα ποσοστό παραγωγής, για παράδειγμα ρύζι, ανάλογα από το πόσο παρήγαγαν. Γενικά, η οικονομική κατάστασή τους από τις αγροτικές εργασίες δεν ήταν καλή, τα έσοδα ήταν ελάχιστα καθώς κυμαίνονταν από 600 έως 6.000 ευρώ το χρόνο και επίσης, δεν ήταν εύκολη η καλλιέργεια, η συγκομιδή και η πώληση των παραχθέντων προϊόντων χωρίς μέσα. Η οικογένεια ή ίδια, ο πατέρας ή τα ενήλικα αγόρια, αναλάμβαναν να πουλήσουν το ρύζι στην κοντινή τοπική αγορά²⁰⁸⁷.

Ουσιαστικά, από τις συνεντεύξεις, επικρατεί ότι ο πατέρας και τα μεγαλύτερα αδέρφια κυρίως, εργάζονταν ως αγρότες και ήταν υπεύθυνοι στο να φέρουν χρήματα, τα όλα πήγαιναν για την οικογένειά τους και τα έξοδά της. Κάποιοι συνεντευξιαζόμενοι από το Μπανγκλαντές τόνισαν ότι σε περίπτωση που ο μέχρι κύριος υπεύθυνος ο πατέρας δεν μπορούσε πλέον να εργαστεί λόγω ηλικίας, τραυματισμού

²⁰⁸⁵ (...) Ο λόγος που παραμένω στην Ελλάδα [είναι] ότι, είμαι καιρό εδώ και έχ[ουν] δημιουργηθεί συνθήκες [που] αν θα φύγα από την Ελλάδα και πάλι θα πρέπει να ψάξω για να ζήσω. Και ο άλλος λόγος είναι [ότι] δεν μπορώ να φύγω από την Ελλάδα. Δεν είναι εύκολο (...) (Mostafa, 44 ετών).

²⁰⁸⁶ Το *jute* είναι, ένα φυτό, όπως το ζαχαροκάλαμο.

²⁰⁸⁷ (...) Τα οικονομικά [μας] ήταν, όλοι μαζί δουλεύαμε στο χωράφι. Και οι αδελφές μου από μικρές. Δουλεύουμε, δουλέψαμε δεν μπορούσαμε να κάνουμε καλά. [να] ζήσουμε. Ζήσουμε. [Βγάξαμε] το χρόνο 6000 ευρώ (...) Santo (26 ετών).

ή πέθαινε, το βάρος μετατιθόταν στα μεγαλύτερα αδέρφια. Προς τούτοις τα ίδια άτομα σημείωναν ότι η μητέρα τους δεν θα δούλευε. Εκείνοι ή τα μεγαλύτερα αδέρφια, δουλεύουν αλλού, για παράδειγμα, σε άλλα χωράφια, για να εξασφαλίσουν ένα εισόδημα για την οικογένεια. Το ίδιο ίσχυε και για τις αδελφές επαναλαμβάνοντας το ότι «στο Μπανγκλαντές οι γυναίκες δεν πρέπει να δουλεύουν»²⁰⁸⁸.

Ένα μέρος των συνεντευξιαζόμενων ανέφερε ότι οι οικογένειά τους, με επικεφαλής τον πατέρα τους είχε ένα μαγαζί, σαν μπακάλικο, όπου με τα λίγα έσοδα που απέφερε, όλη η οικογένεια ζούσε από αυτό. Χαρακτηριστικό είναι ότι και οι μετανάστες ανέφεραν ότι δούλευε και η μητέρα τους στην οικογενειακή τους επιχείρηση. Η οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού στο μεγαλύτερο μέρος δεν ήταν καλή και δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στα έξοδα, όπου για παράδειγμα ένα τέτοιο μαγαζί έβγαζε περίπου 600 ευρώ το χρόνο. Επίσης, ένα μικρό μέρος από τις συνεντεύξεις δήλωσε ότι ο πατέρας του ήταν έμπορος όπως για παράδειγμα το εμπόριο ζάχαρης, και λειτουργούσαν ως μεσάζοντες. Δηλαδή είχαν ένα νοικιασμένο φορτηγό, έπαιρναν τη ζάχαρη από τη βιομηχανία και την πουλούσαν στα μαγαζιά. Επίσης είχαν καταστήματα που πουλούσαν έτοιμα ενδύματα. Σε αυτές τις περιπτώσεις όπου η εργασία του πατέρα δεν είχε να κάνει με την αγροτική καλλιέργεια η σύζυγος-μητέρα μου έμενε στο σπίτι κάνοντας τις δουλειές του νοικοκυριού. Αυτού του είδους οι εργασίες είχαν κάπως καλύτερα έσοδα.

Οι περισσότεροι μετανάστες από το Μπανγκλάντες ανέφεραν ότι στο χωριό τους ένωσαν μια έντονη αίσθηση συλλογικότητας. Καθώς όλοι τους ήξεραν, τους χαιρετούσαν με το όνομά τους και ήταν φίλοι στην γειτονιά. Κάποιοι ανέφεραν ότι πήγαιναν σε διάφορες περιοχές έκαναν κατασκηνώσεις όπου εκεί τρώγανε και μαγειρεύανε και διασκεδάζανε. Άλλοι ανέφεραν ότι πήγαιναν πηγαίαν μαζί με τους φίλους τους βόλτα ή παίζανε ποδόσφαιρο. Το σύνολο των συνεντευξιαζόμενων ανέφερε ότι στη γειτονιά τους όλοι τους ήξεραν είχαν φίλους, που τους γνώριζαν. Τρώγανε ρύζι και ψάρι μαζί και γιορτάζανε με τους φίλους τους. Σε κάποιες περιπτώσεις αναφέρθηκε ότι το σύνολο των συντοπιτών του χωριού βοηθούσε σε κάποια δύσκολη στιγμή, όπως για παράδειγμα όταν πέθαινε ο πατέρας κάποιων παιδιών, τόσο οι συγγενείς όσο και οι συντοπίτες φρόντιζαν για αυτούς. Ωστόσο, ένα μέρος των συνεντευξιαζόμενων δεν είχαν ιδιαίτερες μνήμες ή είχαν ξεχάσει κάποια από αυτά.

5.3.2.1. ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ

Οι κατοικίες που διέμεναν οι μετανάστες που έδωσαν συνέντευξη χαρακτηρίζονται από το μικρό μέγεθός τους σε σχέση με τον αριθμό των ατόμων που διέμενα σε αυτά. Δηλαδή γενικά ήταν μικρά, με το πολύ δυο με τρία δωμάτια. Επίσης, ένα άλλο χαρακτηριστικό ήταν ότι ήταν κυρίως μακριά από την

²⁰⁸⁸ (...) Είναι. [ο] πατέρας [μας] είναι, δούλευανε [στο] χωράφι και βοηθήσ[α] και [εγώ]. Δουλέυαμε στο χωράφι, βοηθήσαμε τον πατέρα μας. Ε. όταν ή[μουν] μικρός, πέθανε ο πατέρας [μας] και ο αδελφός [μου] δούλενε και κίνα[με] ότι μπορού[σαμε], να περάσει η οικογένειά μας και να φά[ω] κάτι (...). (Imran, ετών 36).

πρωτεύουσα, κάτι που καθιστούσε εξαιρετικά δύσκολη τη διαβίωση εκεί, καθώς ένα μέρος των συνεντευξιαζόμενων σημείωνε ότι δεν είχε ηλεκτρικό ρεύμα στην κατοικία του. Επιπροσθέτως ήταν παλιά κατασκευής και δεν ήταν σε τόσο καλή κατάσταση. Δεν ήταν πολυκατοικίες, αλλά κυρίως μονοκατοικίες. Οι τοίχοι στα χωριά κυρίως ήταν από ξύλο, όπου στέγαζαν τα μέλη της οικογένειας. Πρέπει να σημειωθεί ότι από πολλούς συνεντευξιαζόμενους αναφέρθηκε χαρακτηριστικά ότι δεν είχαν ούτε τηλέφωνο, ούτε τηλεόραση, ούτε κουζίνα, ούτε και ψυγείο²⁰⁸⁹.

Στα δωμάτια έμεναν όλοι, χωρισμένοι βάση φύλου. Δηλαδή σε ένα σπίτι με τρία δωμάτια, το ένα δωμάτιο, ήταν για τα αγόρια με τον πατέρα και το άλλο για τα κορίτσια με τη μητέρα τους. Γενικά, δηλαδή εάν ένα σπίτι είχε δυο δωμάτια το ένα ήταν για τα παιδιά και το άλλο για τους γονείς, αλλά ουσιαστικά επικρατούσε ο παραπάνω διαχωρισμός. Όπως προαναφέρθηκε οι περισσότεροι συνεντευξιαζόμενοι από το Μπανγκλαντές ήταν από χωριά και δεν είχαν παρόχη ηλεκτρικού ρεύματος. Αυτό συμβαίνει επειδή οι εγκαταστάσεις ηλεκτρικού ρεύματος είναι δίπλα σε ποτάμια, και καταστρέφονται μετά από πλημμύρες ή από την φθορά του νερού στο έδαφος και μετά τα ξαναφτιάχνουν αλλά όχι άμεσα. Χαλάνε και δεν τα φτιάχνει το κράτος. Νερό έχουν όλοι. Σε αντίθεση, στην πρωτεύουσα έχουν φως. Αλλά έχουν κι εκεί δύσκολα. Μπορεί να έχει ηλεκτρικό για τέσσερις ώρες και μετά να μην έχει. Ορισμένοι μετανάστες από το Μπανγκλαντές ανέφεραν ότι δεν είχαν δική τους κατοικία και πλήρωναν ενοίκιο. διακόσια taka (200) περίπου. Τα σπίτια στα χωριά δεν ήταν σε όροφο ήταν μονοκατοικίες. Άλλα σπίτια στο Μπανγκλαντές είναι ξύλινα, και άλλα από πέτρα, ενώ κάποια είναι σε χωράφια δίπλα, ενώ στην πόλη είναι από τσιμέντο. Κάποιοι περιέγραφαν την κατοικία τους ως μονοκατοικία «παραδοσιακή, με τούβλα, γύρω-γύρω, και από πάνω τσίγκο, που είναι «παραδοσιακός σε σπίτια στο Μπανγκλαντές. Στο Μπανγκλαντές λέγεται «tín», επειδή είναι μεταλλικό, σαν μεταλικό κεραμίδι. Όσοι είχαν τη δυνατότητα να έχουν σπίτι στην πρωτεύουσα και δύο-όρφων φρόντιζαν να δίνουν το άλλο όροφο στην οικογένεια ή τα αδέρφια τους διατηρώντας την οικογένεια μαζί.

5.3.2.2. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ

Η εργασία των μεταναστών στο Μπανγκλαντές χαρακτηρίζεται από την περιστασιακότητα και την ενασχόληση στους αγρούς, ή με τέχνες ή με υπηρεσίες. Αναζητούσαν οποιαδήποτε μορφή εργασίας για να στηρίξουν οικονομικά τις οικογένειές τους. Είτε στο χωράφι ή στην επιχείρηση των γονιών ειδικότερα εάν τα αδέρφια τους δεν μπορούσαν να δουλέουν, είτε ως κουρείς, είτε ως ράφτες, ή ανειδίκευτοι εργαζόμενοι σε βιομηχανίες. Επίσης λόγω των οικονομικών προβλημάτων δεν μπορούσαν να πληρώνουν τις σπουδές για όλα τα μέλη της οικογένειας. Ένα μέρος των μεταναστών από το Μπανγκλαντές ήξερε κάποια τέχνη, όπως συγκεκριμένα του ράφτη ή του κουρέα, που όμως δεν είχαν

²⁰⁸⁹ (...) Είχαμε ένα σπίτι, που μέναμε όλοι μαζί, μέσα. Δεν είχαμε τηλεόραση. Δεν είχα[με] φως. [Είχαμε ένα δωμάτιο για τους γονείς και ένα για τα παιδιά]. Όλα μαζί τα παιδιά (...) (Santo, 26 ετών).

δουλέψει σχετικά, απλά την ήξεραν. Η συντριπτική όμως πλειοψηφία ήταν στο χωράφι με τον πατέρα τους ή τα αδέρφια τους, καλλιεργούσαν ρύζι, όπου μετά έπαιρναν το δικό τους μερίδιο και το υπόλοιπο το πουλούσαν στην αγορά. Όσοι σπούδαζαν ταυτόχρονα δούλευαν από μικρή ηλικία²⁰⁹⁰.

Οι περισσότεροι των συνεντευξιαζόμενων έμεναν με την οικογένειά τους πριν έρθουν στην Ελλάδα, θέλοντας να κάνουν κάτι για να τους βοηθήσουν. Άλλοι δεν πρόλαβαν να εργαστούν στην πατρίδα καθόλου. Όπως προαναφέρθηκε ένα σημαντικό μέρος δήλωσε ότι άφηνε το σχολείο σε μικρή ηλικία, ακόμα και από δεκαπέντε ετών, για να εργαστούν στο χωράφι, αναλαμβάνοντας το βάρος της ευθύνης του εισοδήματος μαζί με τον πατέρα τους. Σημαντικό είναι ότι οι περισσότεροι εργάζονταν στους αγρούς ακόμα και πριν έρθουν στην Ελλάδα. Εντούτοις, τα έσοδα ήταν πολύ λίγα, ακόμη και 500 ευρώ το χρόνο, καθώς πέραν του μεγάλου μεγέθους της οικογένειας, πλήρωναν και ενοίκιο για το σπίτι ή το χωράφι τους. Δηλαδή, ο ιδιοκτήτης έπαιρνε τα μισά από τα έσοδα, όταν το νοικιάζανε, και ο ενοικιαστής έπαιρνε τα άλλα μισά, αλλά και τα μισά από την παραγωγή, όπως για παράδειγμα το ρύζι που παρήγαγαν, ώστε να κάνει ο καθένας ότι θέλει με το μισό το δικό του. Επίσης σημαντικό μέρος των συνεντευξιαζόμενων όταν δεν είχαν δικό τους χωράφι εργάζονταν ως αγροτικοί εργάτες. Και σε αυτή την περίπτωση τα χρήματα ήταν πολύ λίγα²⁰⁹¹.

Σε άλλες περιπτώσεις εργάζονταν σε διάφορες υπηρεσίες. Ο Babul (ετών 39) ανέφερε ότι στο Μπανγκλαντές δούλευε ως κουρέας. Δεν είχε δικό του κουρείο, αλλά ως υπάλληλος αλλού, σε εργοδότη συμπατριώτη του. Τις τέχνες τις μάθαιναν μόνοι τους εμπειρικά, δουλεύοντας, από 15 χρονών. Ο μισθός σε τέτοιες περιπτώσεις ήταν εξίσου πολύ χαμηλός, όπως στην περίπτωση του Babul 150 ευρώ το μήνα. Οι ώρες εργασίας του ήταν δέκα περίπου την ημέρα, ενώ γενικά εργάζονταν πέντε μέρες εκτός Παρασκευής Δευτέρα έως Πέμπτη, Παρασκευή κλειστά, Σάββατο πάλι και Κυριακή Κλειστά. Εργασίες τέτοιου τύπου τις έβρισκαν από μικροί όταν, ρωτώντας αν ήθελαν βοηθό και μετά έμαθα τη δουλειά. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι η απασχόληση σε χαμηλού κύρους υπηρεσίες εγκλωβίζουν το άτομο σε αυτές²⁰⁹². Κάποιοι από τους συνεντευξιαζόμενους ανέφεραν ότι στο Μπανγκλαντές εργάζονταν σε βιομηχανίες, αποδεχόμενοι σκληρή εργασία, λίγα χρήματα και πολλές μέρες και ώρες εργασίας, με καθόλου εργασιακά δικαιώματα ή ασφάλιση²⁰⁹³.

²⁰⁹⁰ (...) Όταν σπούδαζε δούλευα μαζί βοηθάγα [και στο χωράφι]. Και μετά [αφού] τελείωνε το σχολείο πήγαινα στη δουλειά. Δεν μπορούσα να δώ τους φίλους μου. Πηγαίναμε δουλειά πολύ πρωί, μετά σπούδαζαμε και μετά ξαναγυρίζαμε. Όταν σταμάτησα το σχολείο, δούλευα από πολύ πρωί μέχρι αργά απόγευμα. Πήγαινα 8 και έμενα ως 5-6. Ο πατέρας μου έδινε χρήματα, περίπου, μου δίνανε, περίπου το μήνα, 30, όχι ευρώ, [σε] τακα μιλάμε, το δικό μας. Ευρώ είναι λιγότερη[α], πολύ λίγα, 1 ευρώ το μήνα περίπου. Κοίτα όταν είναι οικογενειακή επιχείρηση, αυτή[η] η δουλειά, δεν μετράει, να πάρω εγώ όλα τα λεφτά, αλλά το σπίτι, η οικογένεια. Βγάζαμε, 20 χιλιάδες και 15 στο τακα τον μήνα. Είναι περίπου, 30-40 ευρώ τον μήνα (...) (Gani, ετών 35).

²⁰⁹¹ (...) Δοβίλβεντα περίπου είκοσι έξι (26) χρόνια. (...) Δούλευ[α] αλλά δεν [έφταναν] [τα] λεφτά [μας]. Πολύ λίγα κέρνα[μ]ε. Πολύ. Περίπου ευρώ μιλάμε. Το χρόνο, το χρόνο μιλάμε είναι, 300 ευρώ περίπου το χρόνο. Το χρόνο. Δεν φτάνανε. [Σε] λεφτά [του] Μπανγκλαντές, είναι περίπου 4000 τακα. Δεν φτάνανε για την οικογένεια μου (...) (Dollal, ετών 40).

²⁰⁹² (...) Δεκαπέντε (15) χρόνια. Ξεκίνησ[α] δεκαπέντε (15) χρονών και δούλεψ[α] (15) δεκαπέντε χρόνια. [Δηλαδή] μέχρι 30 [χρονών] δούλεψ[α] κουρέας στο Μπανγκλαντές. [Τα λεφτά που έπαιρνα ήταν λίγα], ήτανε δύσκολα. Δύσκολα. Δεν φτάνανε (...) (Babul, ετών 39).

²⁰⁹³ (...) [Ήμουν] σε μια βιομηχανία. [Με] σακούλες, με διάφορα πράγματα για καθημερινή χρήση. (...) Ήμουν σ[τ]η μηχανή που φτιάχναμε τις σακούλες. (...) [Για] τέσσερα (4) χρόνια. [Πριν έρθω αυτή τη δουλειά έκανα]. (...) Λίλα εξακόσια-χιλία επτακόσια τακα τον μήνα. Είναι πολύ λίγα. (...) Οκτώ (8) ώρες την ημέρα. (...) Έξι (6) μέρες την βδομάδα. [Ασφάλιση όχι] (...) (Badsha, ετών 44).

Ιδιαίτερης σημασίας είναι η πλήρης αποειδίκευση για όσους είχαν την δυνατότητα να σπουδάσουν. Μόλις τελείωναν τις σπουδές τους και μετά ήθελαν να εργαστούν, δεν έβρισκαν παρά μόνο σε ανειδίκευτες εργασίες όπως τα κλωστοϋφαντουργεία και οι βιομηχανίες μαλακών υφασμάτων. Επιπλέον, υπήρξαν περιπτώσεις συνεντευξιαζόμενων από το Μπανγκλαντές όπου αναγκάστηκαν να καταφύγουν σε άλλη χώρα εκτός του Μπανγκλαντές και να εργαστούν. Παράγοντες όπως η ανεργία και η τα ιδιαίτερα χαμηλά μεροκάματα ωθούσαν πολλούς στη Σαουδική Αραβία, ή στο Πακιστάν, σε κάθε μορφής χαμηλού κύρους εργασίες, βιώνοντας εξαντλητικά ωράρια, εξίσου χαμηλό ημερομίσθιο, μηδενικά εργασιακά δικαιώματα και την αβεβαιότητα, αλλά και εργαλειακότητα από μέρους των εργοδοτών²⁰⁹⁴.

Σε άλλες περιπτώσεις το κοντινό Πακιστάν ήταν μια λύση για πολλούς, το οποίο αναζητούσε ράφτες σε βιοτεχνίες *façon*. Εντούτοις οι μισθοί είναι περίπου οι ίδιοι. Για παράδειγμα στο Μπανγκλαντές κάποιος έπαιρνε τρεις χιλιάδες taka. Στο Πακιστάν δεν είναι πολύ λίγα χρήματα, καθώς λόγω της συνεχούς εισόδου εργατών από το Μπανγκλαντές υφίσταται μια αβεβαιότητα ως προς την μονιμότητα της εργασίας. Επίσης, οι ώρες εργασίας ήταν πολλές, και χωρίς διάλειμμα, οκτώ-δέκα (8-10) ώρες την ημέρα, ανάλογα με [τη] ζήτηση. Οι περισσότεροι δεν ήταν ευχαριστημένοι λόγω των συνθηκών, κούρασης, και λίγων χρημάτων λεφτά²⁰⁹⁵. Περαιτέρω, η αναζήτηση εργασίας σε συγκεκριμένες περιοχές όπως για παράδειγμα στο Karachi ή στην Τουρκία στο Istanbul στην περιοχή Cosic-Bazar, δηλαδή κάποιες περιοχές που ζουν αυτοί που έρχονται από την Ασία όλοι μαζί, συνδυάζονταν με εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες κατοικίας και διαβίωσης, σε υπόγεια ή προσφυγικές παράγκες, με ηλεκτρικό ρεύμα αλλά όχι νερό, ή και καμιά φορά τίποτα από τα δυο. Εντούτοις ανέπτυσαν άτυπες πρακτικές όπως το να βρουν νερό, και αναγκάζονταν να πάρουν από γούρνες ή πηγάδια ή να το κλέψουν από σωλήνες²⁰⁹⁶. Επίσης η εγγύτητα με το Πακιστάν συνδυάζεται με την συνάντηση συμπατριωτών ή γνωστών ή φίλων που έχουν καταφύγει εκεί για τους ίδιους συνήθως λόγους.

5.3.2.3. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ

²⁰⁹⁴ (...) Δύο χρόνια ήμουνα στην Σαουδική Αραβία. (...) Ή[μουν] [σε] *fast food*. [Σε] *μαγαζί fast food*, *πουλάγαμε sandwich* και *τίποτα. Sandwich. Fast food, fast food, sandwich, σουβλάκι. Fast food.* (...) Ήτανε δικό μου *μαγαζί*. Τρεις με τρειςήμισι χιλιάδες *riyal*. Ήταν δικό [μου] *μαγαζί* και ήτανε ένας *εργάτης μαζί* [μ]ου. Και *πλήρωνα το μισθό* [του]. (...) Ήτανε [του] *εργοδότη* [μου], ο *εργοδότης* μου, [μου] *χάριζε* αυτός στην αρχή, *κάθε μήνα, χίλια περίπου χίλια riyal* το μήνα. Και μετά με *άφησε ελεύθερο να δουλεύω. Σαν δικό* [μου]. [*Ασφάλιση καθόλου*]. Όχι. [Στη] *Σαουδική Αραβία* δεν *υπάρχουν* αυτά. (...) *Κάθε μέρα από επτά (7) μέχρι* [της] *έντεκα-δώδεκα (11-12) το βράδυ. Το μεσημέρι έ[κανα]* *κανα δυο ώρες κλείναμε, διάλειμα.* (...) *Όλη μέρα. Όλη* [τη] *βδομάδα. Μόνο* [την] *μέρα που είναι* [η] *εβδομαδιαία* [*γιορτή για τους μουσουλμάνους. Για δυο-τρεις (2-3) ώρες κλείναμε. Παρασκευή. Μετά τις τέσσερις (4) ανοίγαμε. Το πρωί είναι κλειστά. Την Κυριακή ήμασταν ανοικτά* (...)] (Zakir, ετών 28).

²⁰⁹⁵ (...) Έχω *σήμερα δουλειά, αύριο δεν έχ[ω]*. Έτσι. (...) *Τέσσερις-πέντε (4-5) μέρες τη βδομάδα.* (...) [*Εκεί έπαιρνα*] *πεντακόσια με εξακόσια (500-600) ruppee* (...) (Mostafa, ετών 44).

²⁰⁹⁶ (...) *Φως είχαμε, νερό δεν είχαμε. Φως είχα.* (...) *Τώρα δεν ξέρω. Τώρα νομίζω δεν έχει. Ακόμα και τώρα υπάρχει αυτό[ς] ο σωλήνας που ανεβάζει από κάτω* [*το νερό*] *και τώρα υπάρχει και φως* (...) (Mostafa, ετών 44).

Σχετικά με την συλλογική οργάνωση των συνεντευξιζόμενων από το Μπανγκλαντές στην πατρίδα τους, είχαν πραγματικά ελάχιστοι κάποια αντίστοιχη εμπειρία σε επίσημους ή ανεπίσημους συλλόγους. Το γεγονός του ότι η πλειοψηφία σταματούσε από το σχολείο σε πολύ μικρή ηλικία για να εργαστούν στο χωράφι, από δώδεκα-δεκατριών χρόνων μέχρι την ηλικία των είκοσι πέντε-τριάντα ετών, λόγω των σοβαρών οικονομικών προβλημάτων, ή απασχόλησή τους σε διαφορετικά επαγγέλματα ή τέχνες, καθώς και η υποτέλεια και εξάρτηση, από τον ιδιοκτήτη της γης όπου καλλιεργούσαν, τους απομάκρυνε τη δημιουργία ή τη συμμετοχή σε οποιαδήποτε μορφή συλλογικής οργάνωσης βάσει του εργασιακού του πλαισίου. Η μόνη συλλογική ενασχόληση στο Μπανγκλαντές ήταν μέσω των πολιτικών κομμάτων²⁰⁹⁷.

5.3.2.4. ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ

Η μόνη ευρύτερη συλλογική δραστηριότητα εντούτοις σχετιζόταν με την καθολική συμμετοχή σε παραδόσεις της θρησκείας και στις εθνικές γιορτές του Μπανγκλαντές. Η απόλυτη πλειοψηφία γιόρταζε τις Μουσουλμανικές εθνικές γιορτές «Eid ul-Fitr» ή «Id-ul-Fitr» που συχνά αναφέρονταν σε αυτές ως «Eid»^{2098, 2099}. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ότι η συμμετοχή στις συλλογικές δραστηριότητες είχε να κάνει και με την αναγνωρισιμότητα, την αποδοχή και την συνολική συμμετοχή των συντοπιτών. Πολλοί συνεντευξιζόμενοι από το Μπανγκλαντές ανέφεραν ότι στο χωριό τους είχαν καλές σχέσεις και τους γνώριζαν με το όνομά τους οι γείτονες, οι φίλοι τους στη γειτονιά του χωριού. Τους ήξεραν και τους χαιρετούσαν. Στο χωριό γιόρταζαν έθιμα σε σχέση με την θρησκεία τους όπου η συντριπτική πλειοψηφία ήταν είτε Μουσουλμάνοι, είτε Ινδουιστές. Στις γιορτές σε άλλους τους άρεσε να παίζουν cricket, το εθνικό τους σπόρ, και να τρώνε ρύζι όλοι μαζί. Η μη-συμμετοχή σε γιορτές ήταν κατακριτέα από το σύνολο των συντοπιτών²¹⁰⁰. Οι δύο γιορτές «Eid», «Eid-ul-Fitr» και «Eid-ul-Azha» είναι οι δύο κύριες Μουσουλμανικές θρησκευτικές γιορτές στο Μπανγκλαντές. Τίποτα δεν έχει μεγαλύτερο αντίκτυπο σε ολόκληρο το έθνος με τον ίδιο βαθμό και μέγεθος όσο οι δύο γιορτές «Eid». Συμβάλλουν επίσης στη διατήρηση των κοινωνικών και οικογενειακών δεσμών, βοηθούν στην καθιέρωση δικαιοσύνης μεταξύ φτωχών και πλουσίων, και διαδραματίζουν έναν πολύ σημαντικό ρόλο στην πολιτιστική και λογοτεχνική ανάπτυξη της χώρας. Η κυβέρνηση κηρύττει διακοπές για τρεις ημέρες στην περίπτωση των γιορτών «Eid». Οι άνθρωποι που ζουν στις πόλεις αλλά έχουν τις

²⁰⁹⁷ (...) *Είχαμε, είχαμε. [Σε] κόμμα. Ήτανε [κόμμα] της κυβέρνησης. Αλλά τώρα δεν είναι. [Σαν αριστερά, δεξιά]. Εγώ ήμουν αριστερά (...)* (Zahid, ετών 31).

²⁰⁹⁸ «Eid» είναι αραβική λέξη που σημαίνει «γιορτή» και «Fitr» σημαίνει «απόσχιση από τη νηστεία».

²⁰⁹⁹ (...) *Κάνανε κάποια γιορτή που είναι εθνική γιορτή. Είναι Πρωτοχρονιά και είναι εθνική γιορτή. Εμείς έχουμε εθνική γιορτή 21 Φεβρουαρίου και 16 Δεκεμβρίου και 26 Μαρτίου (...)* (Janangir, ετών 27).

²¹⁰⁰ (...) *Ναι. Eid. Αυτό είναι το μεγαλύτερο [ο] για [εμάς]. Αλλά όποιος είναι Eid είναι αυτό, αλλά όποιος δεν σπουδάζει καλά, δηλαδή δημοτικό και αυτά, δεν κάνει τόσο εθνική γιορτή και αυτά και τα λοιπά. Γιατί δεν έχει μάθει και δεν έχει αυτό και δεν έχουνε, δεν έχουνε να πάει εκεί που γιορτάζουν, με το χωριό δεν το κάνει αυτό. Δημοτικό δεν γιορτάζει τόσο καλά, πρέπει να πάει μέχρι λύκειο να κάνει αυτό. Οπότε οι περισσότεροι [οι] [που] η θρησκεία τους είναι μουσουλμάνοι κάνουν μεγαλύτερη γιορτή από Eid, μόνο αυτό. Μουσουλμάν [οι] είναι Eid. Γιορτάζουν Eid. Αυτό είναι [η] μεγαλύτερη γιορτή για αυτούς. Όπως το κάνεις εσύ [τα] χριστούγεννα και αυτό τέτοιο (...)* (Imran, ετών 36).

οικογένειες ή τους γονείς τους στα χωριά να πάνε στα σπίτια χωρών τους να συναντήσουν τους συγγενείς και να γιορτάσουν τις γιορτές από κοινού. Υπήρχαν ορισμένες περιπτώσεις συνεντευξιαζόμενων όπου δεν γίортаζαν ή δεν συμμετείχαν σε γιορτές άλλες πέραν τις θρησκευτικές. Οι συλλογικές σχέσεις που προέκυπταν στην εργασία στους αγρούς ή στη γειτονιά, συνεχίζονταν αποκλειστικά στις θρησκευτικές γιορτές ή στην προσευχή ή στη νηστεία λόγω της θρησκείας. Εντούτοις, υπάρχουν και άλλες γιορτές, όπως οι εθνικές²¹⁰¹. Η συμμετοχή σε θρησκευτικές γιορτές ήταν υψίστης σημασίας τόσο για τον ίδιο τον πιστό, για τους συντοπίτες, αλλά και για την διατήρηση της εθνικής ταυτότητας και μνήμης²¹⁰².

Επιπροσθέτως, υπήρχαν μερικές μικρές συλλογικές δραστηριότητες πέραν της θρησκείας. Ορισμένοι ανέφεραν δραστηριότητες όπως ένα παραδοσιακό θέατρο, δηλαδή είχε σε ένα γήπεδο ή ένα χωράφι, χτίζανε μια εξέδρα και διοργανώνανε μεταξύ τους, την θεατρική εκτέλεση μιας ιστορίας μεταξύ τους, σαν θέατρο. Και συμμετείχαν σε αυτήν την παράσταση μερικές φορές. Φτιάχνανε μια ομάδα, και παίζανε θέατρο. Έπαιρναν ένα βιβλίο και έκαναν άσκηση δυο-τρεις μήνες και μετά έπαιζαν θέατρο, μέσα στο χωριό. Και ενώ υπάρχει και θέατρο που είναι οργανωμένο, αυτό ήτανε δύσκολο για εκείνους γιατί ήτανε δύσκολο να αποκτήσει κανείς τα όργανα. Έτσι έπαιζαν θέατρο χωρίς κανένα εξοπλισμό. Παρά ταύτα, η συντριπτική πλειονότητα τόνιζε ότι πήγαινε σε εκδηλώσεις²¹⁰³ για τη θρησκεία, στις ετήσιες μεγάλες γιορτές και πήγαιναν και στο τζαμί για προσευχή, και πολλές φορές ακολουθούσαν θρησκευτικές εκδηλώσεις που είχαν με τον «Mullah»²¹⁰⁴.

5.3.3. ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ

Όσον αφορά τον τρόπο εισόδου των μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Ελλάδα, στην συντριπτική τους πλειοψηφία λόγω της μη-δυνατότητάς τους να αποκτήσουν άδεια εισόδου, έρχονταν χωρίς έγγραφα, μέσω δικτύων λαθρεμπόρων, με όλα τα πιθανά μέσα, με τα πόδια, με αυτοκίνητα,

²¹⁰¹ (...) Είχε καλ[ό] κόσμο. [Με ήξεραν με το όνομά μου. Γιορτάζαμε μαζί]. Καλημέρα έλεγαν. (...) [Την] εθνική γιορτή που κάναμε, αυτά. Εκεί γιορτάζ[αμε] [την] Εθνική γιορτή. 16 Δεκεμβρίου. Όταν έρχεται αυτή η γιορτή, ετοιμάζαμε διάφορα. [Γίνεται] γιατί εμείς πολεμήσαμε με το Πακιστάν για [Ανεξαρτησία] (...) (Zahid, ετών 31).

²¹⁰² (...) Όχι δεν το έκαν[α]. [Μόνο] κάθε χρόνο είχαμε σπίτι μας μια γιορτή για [τη] θρησκεία. Islam είναι [η θρησκεία μου]. Μουσουλμάνος. Σε παραδοσιακές θρησκευτικές γιορτές συμμετ[εί]χα. Πήγαινα σε γιορτές [όπως] [η] ημέρας ανεξαρτησίας, είναι 16 Δεκεμβρίου. Και 21 Φεβρουαρίου είναι [η] μέρα [των] Μαρτύρων για τη γλώσσα. 16 Δεκεμβρίου είναι η ημέρα ανεξαρτησίας γιατί εμείς παλέψαμε εναντίον [του] στρα[τού] [των] Πακισταν[ών]. Και αυτή η μέρα [είναι] σαν επέτειο[ς], που κάνουμε γιορτή. Και υπάρχει και άλλη μια μέρα 21 Φεβρουαρίου [που] είναι μέρα για [τη] γλώσσα. Δηλαδή [το] 1952, τότε ήμασταν [με το] Πακιστάν. μια χώρα. ο Πακιστανός πρόεδρος αποφάσισε να γίνει μια γλώσσα και [στις] δύο χώρες. [και] εμείς διαμαρτυρ[ηθήκαμε] ότι έχουμε δική μας γλώσσα, πολιτισμό, από όλα είναι χωριστά, δεν μπορούμε να είναι δεχθούμε μια γλώσσα. Και γίνανε φασαρίες μέσα στη χώρα και πολλ[οί] γίνανε μάρτυρ[ες] και εκείνη την ημέρα, αυτό συνεχί[σαν] τρία-τέσσερα (3-4) χρόνια αλλά εκείνη την ημέρα διορίστηκε να γιορτάζουμε για τους μάρτυρ[ες] (...) (Zakir, ετών 28).

²¹⁰³ (...) Ναι, θρησκευτική γιορτή όπως είναι [το] Ραμαζάνι και τέτοια. Είναι αυτό που δίνουνε το μοσχάρι, το Πάσχα, γίνεται αυτό, σαν Πάσχα Ραμαζάνι, δυο γιορτ[ές] είναι μουσουλμαν[ικές]. Τώρα [το] Σεπτέμβριο είναι. Είναι πολύ καλό, πίσω. Αλλάζει, ανάλογα με νέα σελήνη. Δέκα μέρες μπροστά κάθε χρόνο (...) (Mostafa, ετών 44).

²¹⁰⁴ Ο «Mullah» είναι ένας μουσουλμάνος, μορφομένος με γνώση της Ισλαμικής θεολογίας και του Ιερού Νόμου. Ο τίτλος, που δίνεται σε κάποιον ισλαμικό ιερωμένο, προέρχεται από την αραβική λέξη «mawla», σημαίνοντας τον «εφημέριο» και τον «φύλακα». Σε πολλά μέρη του μουσουλμανικού κόσμου, αυτό είναι το όνομα που δίνεται συνήθως στους τοπικούς κληρικούς του Ισλάμ ή τους ηγέτες των μουσουλμανικών τεμενών. Γίνεται κατανοητός πρώτιστα στο μουσουλμανικό κόσμο ως ο ορισμός του σεβασμού ενός θρησκευτικά μορφωμένου ατόμου.

φορτηγά ή λεωφορεία, ή με βάρκες και πλοία. Εντούτοις, κάποιοι δεν γνώριζαν τον τρόπο που θα τους έφερνε ο λαθρέμπορος. Υπήρξαν πολλές περιπτώσεις που ανέφεραν ότι περπάτησαν ένα χρόνο με τα πόδια, μεταξύ Μπανγκλαντές και Πακιστάν ή Ινδίας και Πακιστάν. Δεν τους πήγαν οι λαθρέμποροι με φορτηγό, καθώς φορτηγό ήταν μόνο από την Τουρκία μέχρι την Ελλάδα. Οι λαθρέμποροι αναφέρθηκε ότι ήταν από την Τουρκία ή την Ελλάδα ή το Μπανγκλαντές ή το Πακιστάν αλλά και συνδυασμοί αυτών καθώς συνεργάζονταν μεταξύ τους. Σε πραγματικά ελάχιστα περιπτώσεις οι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι ήρθαν στην Ελλάδα με έγγραφα ή αεροπλάνο. Στις περισσότερες περιπτώσεις τα φιλικά δίκτυα ήταν εκείνα στα οποία θα απευθύνονταν για να τους παραλάβουν και να τους κατατοπίσουν κατά την άφιξή τους. Πιο συγκεκριμένα, η διαδικασία εισόδου με τον λαθρέμπορο μέσα από άλλες χώρες έχει ως εξής: Ξεκινούν από το Μπανγκλαντές και με τα πόδια συνήθως φθάνουν στην Ινδία και μετά στο Πακιστάν. Από τις συνεντεύξεις τα χρήματα για το ταξίδι κυμαίνονταν από οκτακόσια έως επτά χιλιάδες ευρώ ή δολάρια. Συνήθως από το Μπανγκλαντές κανείς πλήρωνε στον λαθρέμπορο τέσσερις χιλιάδες ευρώ ή δολάρια και έκανε έξι με οκτώ μήνες (δύο μήνες σε κάθε ενδιάμεση χώρα περίπου για να έρθει) με λεωφορεία και φορτηγά. Αφού βρούν τον λαθρέμπορο, πληρώσουν και κανονιστεί η μεταφορά, η συνέχεια είναι μέσα από από Ινδία, Πακιστάν, Ιράν, Τουρκία και μετά Ελλάδα. Τον λαθρέμπορο οι περισσότεροι εξήγησαν ότι έβρισκαν είτε στο Μπανγκλαντές είτε στην Τουρκία. Υπήρχαν περιπτώσεις όπου κάποιοι είχαν έναν λαθρέμπορο μέχρι την Τουρκία και μετά βρήκαν άλλον λαθρέμπορο, αναφέροντας ότι γενικά τον εντόπιζαν «έτσι απλά»²¹⁰⁵.

Μπορεί να παραμείνουν από 15 μέρες έως 10 χρόνια στους ενδιάμεσους σταθμούς-χώρες, από λίγο σε κάθε χώρα, όπως στο Πακιστάν, όπου μένουν τον περισσότερο καιρό μετά την Τουρκία και το Ιράν, κυρίως λόγω έλλειψης χρημάτων που ζητά ο λαθρέμπορος. Εκεί αναζητούν δουλειά. Στο Πακιστάν εργάζονταν ως ράφτες ή βοηθοί ράφτη μαθαίνοντας την τέχνη. Τα χρήματα που λάμβαναν ήταν πενήντα εξήντα ευρώ τον μήνα. Παράλληλα θα νοίκιαζαν ένα σπίτι με πολύ χαμηλό ενοίκιο. Οι πλειοψηφία ανέφερε ότι δεν είχε κάποιον φίλο ή γνωστό που του έμαθε τη δουλειά του ράφτη αλλά εκεί που πήγε να εργαστεί κάποιος του έδειξε. Μετά από ένα διάστημα στο φεύγουν από το Πακιστάν και πηγαίνουν στο Ιράν και στη συνέχεια στην Τουρκία όπου εργάζονται παράλληλα για όσο καιρό μένουν στην κάθε χώρα. Όπως σε μαγαζιά. Τον λαθρέμπορο τον βρίσκουν συνήθως ανάλογα στην αρχή ή στις στάσεις του ταξιδιού τους ο οποίος αναλαμβάνει να τους μεταφέρει-συνοδέψει συνήθως μέχρι το τέλος του προορισμού τους. Τις περισσότερες φορές θα συλληφθούν από τις Αρχές στη Βόρεια Ελλάδα ή στα νησιά, όπου και θα παραμείνουν υπό-κράτηση για δυο με τρεις μήνες. Επίσης συνταξιδεύουν με άλλους μετανάστες όχι απαραίτητα από το Μπανγκλαντές²¹⁰⁶. Αφότου συλληφθούν, δεν θα μπορέσουν

²¹⁰⁵ (...) [Δεν τον βρήκα σε γραφείο], έτσι απλά. Δεν πάνε γραφείο, υπάρχουν έτσι άλλοι λαθρέμποροι με αμάξι[α]. Εκεί δεν υπάρχει γραφείο εργασίας. Μπορεί να είναι κάποιος, [που έχει] φορτηγό, που θα σου πει ξέρ[ω], κάποιον ξέρ[ω] που να πά[ω], τι να κάν[ω]. Έτσι κάνουνε (...) [Ξεκινάς από [το] Μπανγκλαντές, σου λέει το βράδυ να είσαι εκεί, σε βάζει στο ταξί, στο αυτοκίνητο, σε πηγαίνει κάποιος, σε άλλη πόλη, σε άλλη πόλη και σε αλλάζει. Υπάρχουν όμως και άλλοι που πάνε κατευθείαν. Με το ταξί κατευθείαν και άλλοι που πάνε με το φορτηγό κατευθείαν]. Άλλο με το αεροπλάνο, από Τουρκία, [ή] με το ταξί (...) (Αβυ, ετών 28).

²¹⁰⁶ (...) Ε, είναι μεγάλη ιστορία αυτό. Υπάρχουν πάρα πολύ διάφορ[οι] έμπορ[οι] που φέρνει από δω, από 'δω, από 'κει, εκεί και μετά συνοδεύει. Βρίσκει [τον] λαθρέμπορο. Τον βρίσκει[ς] και μετά ταξιδεύεις. Έδωσα [σε] δολάρια, 2000 ευρώ, να [με] πάρει. Αλλά όταν

να επικοινωνήσουν με την οικογένειά τους. Μετά από τρεις μήνες θα αποφυλακιστούν και αφού τους καταγραφούν τα στοιχεία θα τους δοθεί ένα έγγραφο που θα τους ζητά να φύγουν από τη χώρα σε δέκα-δεκαπέντε ημέρες. Εκείνοι τότε θα στραφούν, μαζί με δυο-τρεις φίλους τους σχεδόν άμεσως, στο Τμήμα Αλλοδαπών, για να καταθέσουν αίτηση πολιτικού ασύλου²¹⁰⁷.

Όταν κάποιος συλληφθεί στην Τουρκία και τον ξαναστείλουν πίσω θα ξαναπληρώσει δεύτερη φορά τον λαθρέμπορο. Πολλοί ανέφεραν ότι έδιναν παραπάνω χρήματα θέλοντας να σιγουρέψουν τη μεταφορά. Τα χρήματα τα μαζεύουν από πριν και από την οικογένειά τους, εάν τους τελειώσουν ή φθάνουν μέχρι ενός σημείου του προορισμού τους, παραμένουν εκεί να εργαστούν, μη μπορώντας συνεχίσουν γιατί δεν είχαν χρήματα και λαθρέμπορο. Όσοι δεν έχουν δυνατότητα να εργαστούν για να συγκεντρώσουν χρήματα σε μια ενδιάμεση χώρα-σταθμό άρα και να πάνε στον λαθρέμπορο προσπαθούσαν να έρθουν μόνοι τους. Επίσης η πληρωμή γίνεται πολλές φορές σε δύο δόσεις, για παράδειγμα 2.500 ευρώ από το Μπανγκλαντές μέχρι την Τουρκία και 2.500 από την Τουρκία μέχρι την Ελλάδα. Κατά την κράτησή τους δεν ανέφεραν κάποιο πρόβλημα ή κακομεταχείριση. Τις περισσότερες φορές δεν είχαν μαζί τους πράγματα ή ρούχα, κυρίως για ευελιξία κατά το ταξίδι. Οι περισσότεροι έλεγαν ότι τους τα έδιναν «όλα» κανονικά. Ήταν και άλλοι μαζί τους. Τρώγανε για φαγητό ρύζι και ψωμί. Εντούτοις, όλοι ένιωθαν απογοητευμένοι και εξέφραζαν ένα συναίσθημα απόγνωσης²¹⁰⁸. Όσοι κάνουν αίτηση για πολιτικό άσυλο ανέφεραν ότι κυκλοφορούσαν με την αίτηση που έκαναν και μετά έλαβαν προσωρινό δελτίο πολιτικού πρόσφυγα ή όπως λένε την «κόκκινη κάρτα». Για εκείνους μετρούσε πρώτιστα το οικονομικό πρόβλημα ακόμα και όταν τα έγγραφα τους έληγαν. Πολλοί θέλοντας να έρθουν στην Ελλάδα είχαν πάει Ινδία, Πακιστάν, Ιράν, και Τουρκία, όπου εκεί τους συνελάμβανε η αστυνομία. Στην Τουρκία αφού τους επαναπροωθούσαν στο Ιράν, μετά ξαναγύριζαν στην Τουρκία και μετά κατάφερναν να εισέλθουν στην Ελλάδα. Είναι ιδιαίτερα σηματικό ότι τα άτυπα δίκτυα του ευρύτερου φιλικού περιβάλλοντος, που βρίσκονταν ήδη στη χώρα έδιναν συμβουλές και πληροφορίες. Το πρώτο πράγμα που κάνουν μόλις βγαίνουν έξω από το κρατητήριο είναι να πάρουν τηλέφωνο τους φίλους τους φίλους στην Αθήνα. Έχοντας τον αριθμό μαζί τους, παίρνουν τηλέφωνο τους φίλους τους ο οποίοι τους έδιναν οδηγίες για το πώς θα έρθουν στην Αθήνα. Μαθαίνοντας πώς θα βγάλουν εισιτήριο, στη συνέχεια ρωτούν πώς και που θα πάρουν το τρένο για να έρθουν. Εδώ παρατηρείται μια ένδειξη έντονης αλληλεγγύης καθώς πολλές φορές όταν δεν έχει κάποιος τα χρήματά για το εισιτήριο,

ήρθ[α], [με] έπιασε η αστυνομία, [με] βάλανε φυλακή και τότε δεν πληρώσανε. Δεν πληρώσανε οι λαθρέμποροι για τα χαρτιά μου, για να μπο. Έδωσ[α] [τα] λεφτά και [αυτοί με] αφήσανε έτσι (...) . Ξεκίνησα από το Sourtour. Σε φορητό [ήμουν]. Μεσημέρι έφυγα. Από 'κει ήρθα[με] Ινδία, ήρθα[με] Πακιστάν, μόνο με το αυτοκίνητο. Χωρίς στάση. Είχα νερό. Μετά κάναμε στάση. Ήταν και άλλοι μαζί. Από το Μπανγκλαντές. Ήταν διάφοροι, [από Πακιστάν, Ινδία], διάφοροι, Ινδία. Και φτάνουμε Ινδία, συνεχίζουμε Πακιστάν, Ιράν, μετά Τουρκία και μετά φτάνουμε. [Και όλο αυτό με το αυτοκίνητο, με το φορητό]. Με πόδια, εδώ μετά, με λαθρέμπορο. [Ο λαθρέμπορος μας άφησε] Καβάλα. Εκεί πήγα με αστυνομία. Η αστυνομία μας έπιασε και μας πήγε Καβάλα. Ο λαθρέμπορος [με] μας άφησε Κομοτηνή. Μας άφησε. Με το που μας άφησε, μεσημέρι ήταν. [Και η αστυνομία] μεσημέρι 12 η ώρα μας, έπιασαν η αστυνομία. [Μας] πιάσανε όλους μαζί. Και [μας] πήγανε φυλακή. Στην Καβάλα. Έμεινα 3 μήνες στη φυλακή. (...) (Gani, ετών 37).

²¹⁰⁷ (...) [Μου] έδωσαν ένα χαρτί, 3 μήνες μετά, [με] αφήσανε ελεύθερο. [Είπαν] -Σε δέκα μέρες να φύγεις. [Με] αφήσανε [με] ένα χαρτί που θέλει για 10 μέρες, για να πάω πίσω, και μετά σε 10 μέρες, πήγα [στο] αλλοδαπών και έκαν[α], αίτηση για πολιτικό άσυλο. Το πήρα (...) (Gani, ετών 35).

²¹⁰⁸ (...) Σκέφτηκα [α] [θα] κάνω δικαστήριο και αυτό να αποφασίσει τι να κάνω. [θα] λέει να πάω πίσω, θα με στείλουνε πίσω, [εγώ] [ή]θελ[α] να συνεχί[ζω] εδώ, να συνεχίζω εδώ. Είχα απογοητευτεί (...) (Gani, ετών 35).

μαζεύουν από άλλους που είχανε μαζί τους χρήματα στη φυλακή και του δίνουν. Όσοι παρέμεναν στη φυλακή και έδιναν χρήματα ήταν κυρίως από το Μπανγκλαντές. Όσοι έρχονταν με το τρένο κατεβαίνουν στο Σταθμό Αττικής. Σε άλλες περιπτώσεις φεύγουν από το Μπανγκλαντές και μετά έρχονται με λεωφορείο, φορτηγό ή ακόμα και ταξί είτε μόνοι τους είτε με άλλους από το Μπανγκλαντές μαζί²¹⁰⁹.

Στην Τουρκία όταν έφθαναν, το σημείο δικτύωσης ήταν το τζαμί. Εκεί περίμεναν αν συναντούσαν κάποιον από το Μπανγκλαντές όπου και του ζητούσαν τη βοήθειά του. Θα πήγαιναν και θα φιλοξενούνταν σπίτι του, και θα δούλευαν εκεί συνήθως στο παζάρι. Εκεί θα πουλούσαν διάφορα πράγματα, διάφορα φρούτα. Ο συμπατριώτης τους στην Τουρκία θα τους έβρισκε στη συνέχεια και τον λαθρέμπορο προς την Ελλάδα. Από την Τουρκία, σε κάποιες περιπτώσεις κάποιои έβγαζαν visa τουριστική, σε ταξιδιωτικό γραφείο, τονίζοντας ότι είναι εύκολο να βγάλει κάποιος εκεί visa. Σε ορισμένες περιπτώσεις αναφέρθηκε ότι πλήρωςαν 3000 μέχρι την Τουρκία, και από 'κει μέχρι την Ελλάδα 2000, και φτάνοντας εδώ είχαν το πολύ 30 δολάρια ή καθόλου²¹¹⁰. Όπως προαναφέρθηκε ρούχα και προσωπικά αντικείμενα δεν είχαν. Η πλειοψηφία των συνεντευξιζόμενων ανέφερε ότι το μέσο μεταφοράς από το Μπανγκλαντές ήταν με διάφορα μέσα αλλά συνήθως από την Τουρκία προς την Ελλάδα ήταν το φορτηγό. Για παράδειγμα, από τη Ρουμανία στην Ελλάδα, μέσα σε κοντέινερ, σε φορτηγό με ξύλα, ένας από τους συνεντευξιζόμενους ανέφερε ότι έδωσε χίλια εννιακόσια ευρώ. Ήταν μαζί με άλλα πέντε άτομα μέσα, και τους έφερε στο σταθμό λεωφορείων «51» στον Κηφισό εκεί που παραδίδονται τα προϊόντα. Άλλα σημεία που έφταναν πρώτα ήταν για παράδειγμα η Ομόνοια ή το Μοναστηράκι²¹¹¹.

Σε άλλες περιπτώσεις ήρθαν με καράβι. Απευθείας από το λιμάνι του Μπανγκλαντές ή του Πακιστάν στον Πειραιά. Η διάρκεια αυτού ήταν από ενάμιση έως έξι μήνες περίπου, ανάλογα το πλοίο. Όσοι έφτασαν με πλοίο είχαν βγάλει εισιτήρια, χωρίς έγγραφα μέσα στο πλοίο²¹¹². Σε αρκετές περιπτώσεις πολλοί έρχονταν από την Τουρκία στην Κομοτηνή με λαθρέμπορο με τα πόδια. Ξεκινώντας ακόμα και με τουριστικό λεωφορείο φθάνουν λίγο έξω από τα σύνορα και μετά συνεχίζουν με τα πόδια. Δεκατέσσερις-δεκαπέντε μέρες περπατούσαν και έκαναν στάσεις στο δάσος για να ξεκουραστούν. Έτρωγαν και έπιναν από το φαγητό και τις προμήθειες που είχαν μαζί. Άλλοι έτρωγαν οτιδήποτε έβρισκαν. Ορισμένοι έχουν και ρούχα μαζί τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις είναι ομάδες των είκοσι ή

²¹⁰⁹ (...) Έφυγα από Μπανγκλαντές, ήρθα [από] Ινδία, [από] Πακιστάν, [από] Ιράν, [από] Τουρκία με ταξί και μετά στην Ελλάδα. Με λαθρέμπορο/ο ήρθα, σε 3 μήνες αλλά πλήρωσα 7 000 ευρώ. Εγώ μίλησα στον λαθρέμπορο. Τον βρίσκεις. Από το Μπανγκλαντές τον βρήκα στο Πακιστάν. Στο Πακιστάν πήγα με λεωφορείο. Μετά όλο το ταξίδι ήταν με ταξί. Ο λαθρέμπορος πλήρωσε το ταξί. Κάναμε στάσεις 3 μήνες. Τους 3 [αυτούς] μήνες έμεινα [από] λίγο σε κάθε χώρα. Δεν δούλεψα εκεί [καθόλου]. Έφτασα το 2005, καλοκαίρι. Ήρθα με το ταξί, με άφησε σε κάποια πλατεία, στην Αθήνα, αλλά δεν την ξέρω [πώς την λένε] (...) (Heydayet, ετών 21).

²¹¹⁰ (...) Στην Τουρκία. Υπάρχει αυτό[ς] εκεί, υπάρχει εκεί από όλες [τις] χώρες. Αυτός θα [σε] δει ότι [τον] χρειάζε[σ]αι και που θέλεις να πα[ς] (...) (Aktier, ετών 35).

²¹¹¹ (...) [Από] Μπανγκλαντές [με] διάφορα μέσα. Όπως αυτοκίνητο, με το ταξί, έτσι, περνά[με] τα σύνορα. Μόνο μου με έβαλε μέσα και λέει «Πήγαν τον εκεί». Εκεί υπάρχει άλλον που [τον] παίρνει. [Τα έχει κανονίσει όλα ο λαθρέμπορος αυτό] (...) (Abu, ετών 28).

²¹¹² (...) Δεν ξέρ[ω] από πού ήρθα[ν], αλλά με καράβι ήρθα[ν]. Εξι μήνες μόνο καράβι. Από Πακιστάν. Με καράβι. Δεν ξέρ[ω] που φτάνα[με] που ανεβάζανε που κατεβάζανε. Δεν γνωρίζαμε. Ήταν μαζί [μου] 5-6 άτομα. Δεν ήξερα που με πηγαίνουν (...) Φοβόμουν. Ήταν μεγάλο ταξίδι. [Το] ίδιο [το] ταξίδι που [με] [το] καράβι, που ταξίδεψ[α] τόσο καιρό και δεν μπορούσ[α] πουθενά αυτό ήτανε, πουθενά δεν μπορούσ[α]. που ταξίδεψα με το καράβι, με [την] θάλασσα, δεν μπορ[ούσα] να κατεβ[ώ], να περπατήσ[ω], ξέρω 'γω να κάν[ω] κάτι (...) Α. δεν ξέρ[ω] που τω[ν] Είναι λαθρέμπορος από Πακιστάν. [Με] έφερα από [το] σπίτι μέσα εδώ. [Μας έβαλε σε δικό τους σπίτι εδώ] και μετά πήρ[α] μερικούς φίλους [μου] και ήρθαν και [με] πήραν με ταξί. Ταξί (...) (Imran, ετών 36).

πενήντα πέντε περίπου ατόμων από διάφορες χώρες, με κοινές διαλέκτους όμως. Η πλειοψηφία τόνιζε ότι δεν ήξερε σε ποια περιοχή βρίσκονταν²¹¹³. Φθάνοντας στην Κομοτηνή πολλοί ανέφεραν το κρύο που ένιωθαν, από την κόπωση και την εξάντληση. Στην Κομοτηνή ή στην Ξάνθη οι λαθρέμποροι τους έβαζαν σε λεωφορεία και τους πήγαιναν στην Θεσσαλονίκη. Από τη Θεσσαλονίκη άλλαζαν ξανά λεωφορείο και έρχονταν Αθήνα. Σε άλλες περιπτώσεις σε κάποια πόλη ο λαθρέμπορος τους έβαζε σε ένα αμάξι και τους έφερνε στην Αθήνα. Σε διαφορετικά ενδεχόμενα τους άφηνε σε μια πόλη, εκείνος έφευγε, γύριζε πίσω, και έτσι αναγκάζονταν να πληρώσουν για να ταξί να τους φέρει²¹¹⁴. Όσοι απέφευγαν τη σύλληψη όταν έφθαναν στην Αθήνα, βράδυ ή ξημερώματα και μερικές φορές μεσημέρι, και συνήθως όπως προαναφέρθηκε δεν γνώριζαν που ή σε ποια πόλη ή περιοχή βρίσκονταν. Πολλοί συνεντευξιαζόμενοι από το Μπανγκλαντές ανέφεραν ήταν μαζί τους και άλλα άτομα συνήθως 20 από το Μπανγκλάντες ή το Πακιστάν ή το Κουρδιστάν και ότι ο λαθρέμπορος αφού τους έφερνε στην Αθήνα, θα τους πήγαινε σε ένα δικό του σπίτι για να τον εξοφλήσουν, για να μείνουν το πρώτο βράδυ και για μπορέσουν από εκεί να καλέσουν φίλους, φίλους ή συγγενείς που είχαν εδώ. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι κάποιοι έρχονταν μόνοι τους χωρίς να έχουν προετοιμάσει ένα δίκτυο φίλων ή συγγενών. Στο «σπίτι» του λαθρέμπορου, είχε φαγητό και ορισμένοι το χρησιμοποίησαν ως προσωρινό κατάλυμα ώσπου να βρουν κάπου να μείνουν. Τις περισσότερες φορές θα τηλεφωνούσαν [στο] Μπανγκλαντές και από εκεί κάποιος που ξέρει κάποιον εδώ θα τον ενημέρωνε, και θα ερχόταν να τον παραλάβει. Άλλες φορές επειδή ήξεραν το νούμερο και λόγω του ότι δεν είχε τηλέφωνο μέσα στο σπίτι, ή θα είχαν μαζί τους κινητό τηλέφωνο ή θα ζητούσαν από τον λαθρέμπορο να πάρει τηλέφωνο, και να τους μιλήσει που να πάνε να τον πάρουνε. Σε άλλες περιπτώσεις καταλάβαιναν ότι ήταν στην Αθήνα όταν έβλεπαν την Ομόνοια, αναζητώντας κάποιο συμπατρώτη τους ώστε να μείνουν αρχικά μαζί του²¹¹⁵. Σε κάποιες περιπτώσεις ο λαθρέμπορος δεν πληρωνόταν αμέσως ή έβρισκε σπίτι στο άτομο που έφερνε μαζί του²¹¹⁶. Οι πλειοψηφία ανέφερε ότι ανεξάρτητα από την ώρα που έφθασαν στην Αθήνα, δεν ήξεραν που ακριβώς ήτανε. Είχαν άγχος που ήταν χωρίς έγγραφα στην χώρα και φοβούνταν ότι μπορεί κάποια στιγμή θα συλληφθούν.

²¹¹³ (...) Δεκατέσσερις-δεκαπέντε (14-15) μέρες. Με τα πόδια. (...) Στο δάσος (...) Είχα[με] τρεις (3) μέρες μόνο φαγητά. Και [στο] δρόμο βρήκαμε χόρτα. ό.τι βρή[σ]καμε το τρώγαμε. Ότι βρή[σ]καμε, όπου βρή[σ]καμε λίγο νερό, πίνουμε νερό. (...) Δεν είχε φαί, δεν είχε νερό, όλα [δεν τα] εί[χε]. Πολύ κρύο [ήτανε]. Η νύχτα είναι problem, πολύ problem. Πολύ κρύο, πάγο[ς]. όλα [τα] παιδιά [κρίωναν], δεν είχ[αν] ρούχα, άλλα παιδιά[δ] δεν είχ[αν] ρούχα, [και λέγαμε] -Πάρε εσύ-εσύ, μοιραζό[μασταν] τα ρούχα. Μπορεί κάποιος να μην εί[χε] ρούχα και ήταν[ε] πολύ κρύο, πάγο ήτανε, χιόνι ήτανε παντού. Δεκέμβρη ήτανε, και [ή]μασταν όλοι ντυμένοι μαζί, ντυμένοι όλοι μαζί και όποιος δεν είχε ρούχα και όποιος είχε παραπάνω ρούχα του [ή]ναμε να φορέσει (...) (Zakir, ετών 28)

²¹¹⁴ (...) Με λαθρέμπορο, [Έδωσα] οχτακόσια (800) δολάρια. Λίγα. Άλλοι δίνουνε, πιο ακριβά [είναι]. Τρ[εις]-τριάνμισ [χιλιάδες] και πιο πολύ. [Από] Istanbul, [πήγα σε] λεωφορείο και κοντά κάπου με [τα] πόδια, μετά Κομοτηνή και μετά [πήρα] λεωφορείο. Τουρκία Ελλάδα με τα πόδια, δέκα μέρες (...) (Badsha, ετών 44).

²¹¹⁵ (...) Γύρω από [την] Ομόνοια. Πλάκα. [Μείναμε μέσα, μείναμε ένα βράδυ, να τον πληρώσω] και μετά να φύγει αυτός και να φύγ[ω] και εγώ]. Έμενα οκτώ-εννιά (8-9) μέρες. Δεν είχα βρει αλλού (...) Μόνο τέσσερα (4) παιδιά ήταν μαζί. [Οι] άλλοι πήγανε αλλού, [σε] άλλα σπίτια (...) (Badsha, ετών 44).

²¹¹⁶ (...) Με αμάξι. Δεν πλήρωσα [αμέσως] εγώ. Εγώ δούλευα και [τον] πλήρωσα τον λαθρέμπορο, σιγά-σιγά. Λίγα-λίγα. [Ο] λαθρέμπορος [μου] βρήκε σπίτι (...) Όχι. Πολλές φορές για, ανάλογα με [την] περίπτωση, πολλές φορές [τα] ζητάνε κατευθείαν, αν είναι γνωστός και έχει πειστεί ότι δεν μπορεί να φύγει και [τον] γνωρίζουνε, τότε αφήνουνε, εντάξει. [Τον είπα τον λαθρέμπορο ότι θα του τα δίνω λίγα-λίγα]. Όχι δεν ήτανε φίλο[ς] μου, εί[χε] να νοικιάσει ένα σπίτι στα Κάτω Πετράλεια με τη βοήθεια του λαθρέμπορο[υ]. Και είχα[με] πάλι έξι (6) άτομα να μείνο[υ]με. (...) Έ[πι]πιασα δουλειά. Δούλεψ[α] δυο (2) μήνες και [τον] πλήρωσα (...) (Badsha, ετών 44).

5.3.4. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω το ευρύτερο δίκτυο δευτερογενών σχέσεων ενέχει σημαντικό ρόλο για την επιλογή της Ελλάδας ως χώρας προορισμού και στην εγκατάσταση-τακτοποίησή των μεταναστών στην χώρα υποδοχής. Η αλληλεγγύη και η συλλογική αλληλοβοήθεια σε μεμονωμένα άτομα είναι ιδιαίτερα έκδηλη αναμεταξύ των μεταναστών από το Μπανγκλαντές. Στοιχεία της συλλογικότητας στο χωριό στην χώρα προέλευσης είναι έντονα κατά την άφιξη των συμπατριωτών τους, σε θέματα στέγασης, οικονομικής βοήθειας, και υποστήριξης. Η πλειοψηφία ανέφερε ότι με το που έβγαινε κανείς από τη φυλακή το πρώτο πράγμα που έκανε ήταν να τηλεφωνήσει σε συμπατριώτες, φίλους ή συγγενείς για να τους πει ότι έφτασε και να τον βρουν ή να τον καθοδηγήσουν τι να κάνει ή πώς να τους βρει ο ίδιος. Συνήθως όταν βρίσκονται μόνοι εκτός Αθήνας, είτε με τρένο, λεωφορείο ή ταξί, έρχονται εντός της ίδιας ημέρας. Αλλιώς οι φίλοι ή οι γνωστοί του θα έστελναν ταξί ή θα πήγαιναν με λεωφορείο να τον παραλάβουν^{2117, 2118}. Εντούτοις, ένα σημαντικό μέρος θα αναζητήσουν συμπατριώτες τους για να μείνουν ακόμα και αν δε τους γνωρίζουν. Η αλληλεγγύη στις αρχικές περιόδους άφιξης είναι έντονη μεταξύ των μεταναστών από το Μπανγκλαντές^{2119, 2120, 2121}. Στη φυλακή και όταν συναντήσουν κάποιον που έχει τηλέφωνο μπορεί να τους το ζητήσουν τηλέφωνο να επικοινωνήσουν. Επίσης, κατά την κράτησή τους, συναντούν έναν μεταφραστή στον οποίο του λένε τα διάφορα στοιχεία τους, πώς ήρθανε, όλα με λεπτομέρειες. Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων κατέστη σαφές ότι οι έλλειψη εγγράφων κατά την είσοδο όσο και μετά τη σύλληψή τους είναι καθοριστικοί παράγοντες για την πορεία ζωής του μετανάστη από το Μπανγκλαντές στην Αθήνα²¹²².

²¹¹⁷ (...) [Ο] γνωστός που εί[χ]α εδώ [μου] [είχε] πει [όταν] κατεβείς, να με πάρεις τηλέφωνο, να πάρεις μια κάρτα από ένα περίπτερο, να μου πεις [ότι] έφτασες και που έφτασες. Να ρωτήσεις [τον] οδηγό -Σε ποια περιοχή θα μας κατεβάσεις, και θα έ[ρθω] να σας πάρω (...) (Akash, 36 ετών).

²¹¹⁸ (...) Όταν βγήκα από φυλακή, πήγα [στην πλατεία] Κουμουνδούρου, που είναι εδώ [από] [t]ο χωριό, και πήρ[α] τηλέφωνο κάποιους φίλους μου και ήρθανε [οι] φίλοι μου και ήρθανε και μιλήσανε με το ταξί και [με] έφερε (...) (Gani, ετών 35).

²¹¹⁹ (...) Υπήρχ[αν] πατριώτες που [με] γνωρίζανε. [Δεν είχα φίλους να με περιμένουν]. Είδα [ότι είναι] από [το] Μπανγκλαντές, άκουσα που μιλούσαν. Και [τους] μίλησα και 'γώ (...) βρήκ[α] πατριώτες μου στο Μοναστηράκι [με] πήρανε στο σπίτι τους. Ήτανε [στον] τέ[ταρτο] όροφο, [σε] πολυκατοικία (...) (Mostafa, ετών 44).

²¹²⁰ (...) Δεν είχα κάποιο φίλο που με περίμενε. Έκαστα στην πλατεία [αλλά] δεν ήξερα κανένα[ν]. Μόλις έφτασα έπαιξα μπάλα με τα παιδιά και έκαστα στην πλατεία. Δεν ήξερα κανένα[ν], αλλά πέρασαν κάποιον και με είδαν δικό μας [από το Μπανγκλαντές] και με ρώτησαν: -Από που είσαι; Λέω, -Από το Μπανγκλαντές (...) Και ύστερα με πήρανε σπίτι, και με φιλοξένησαν αυτοί εκεί. Και έμεινα μαζί τους έναν μήνα. Ο [ένας] εμπιστευόμαστε τον άλλο [παρόλο που] δεν ξέρουμε ο ένας τον άλλο [ή είμαστε] άγνωστοι και βοηθάμε (...) (Heydayei, ετών 21).

²¹²¹ (...) Όταν κατέβηκ[α] 11 η ώρα το βράδυ, και δεν ή[ξε]ρ[α] τίποτα που να πά[ω], τι να κάν[ω], δεν έκαν[α] τίποτα, απλά περιμένα[με] εκεί που [ήταν], και όταν είδα[με] ότι περνάει κάποιος[ς] δικό μας, από Μπαγκλαντσεσάνο, [τον] ρώτησαν, από πού είσαι και αυτά (...) [Με] πήρανε μαζί τους με τ[η]α παιδι[ά], και [με] πήγανε σπίτι. Δεν είχ[α] πράγματα μαζί. Είχα 'κίνα 10 δολάρια κάπου εκεί (...) (Zahid, ετών 31).

²¹²² Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η αφήγηση του Dollal (ετών 40): (...) Έχ[ω] κάνει διακοπή. Έκανα ειδικό δελτίο αλλοδαπού για να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας το 2006 και έχει λήξει Απρίλιο 2007. Απρίλιο 2007. Και μετά [μου] έδωσαν αυτό εδώ. Αυτό λέει να φύγ[ω] μέσα σε τρεις (3) μήνες. Από τώρα [και] σε τρεις (3) μήνες θα λήγει αυτό. Από 12 Απριλίου 2007 [σε] τρεις (3) μήνες. Και [θα] πρέπει να κάν[ω] δικαστήριο, να κάν[ω], [για] να πά[ω] κάποιο χαρτί να ξαναμείνω για άλλα δυο (2) χρόνια. Εάν θα μου δώσ[ου]ν άλλα δυο (2) χρόνια, θα [μου] δώσουν άδεια παραμονής[ς]. Με την απόφαση με την οποία δεν έγινε δεκτή η προσφυγή του και δεν αναγνωρίστηκε στο πρόσωπό του η ιδιότητα του πρόσφυγα. Στον ανωτέρω τάσσεται προθεσμία τριών (3) μηνών για να αναχωρήσει από την χώρα. Δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 1^ο της Σύμβασης της Γενεύης του 1951. Αυτό με την Γενέβη δεν είναι επι. [Η] Γενεύη ρίχνει [μέσα]. Σπρίζει. Αλλά εδώ [στην] Ελλάδα δεν κάνει αυτό. Κατάλαβε; Τα όσα ισχυρίστηκε, λέει, κατά την αρχική του αίτηση και όσα αναφέρονται στο παρεχόμενο της προσφυγής του περί εγκατάλειψης της χώρας του για οικονομικούς λόγους δεν μπορούν να στοιχειοθετήσουν ατομικό και δικαιολογημένο φόβο διώξης για λόγους, φυλής, θρησκείας, εθνικότητας κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθησεων έτσι ώστε να αναγνωρισθεί στο πρόσωπό του η προσφυγική ιδιότητα. Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι εγκατέλειψε την χώρα του για λόγους οικονομικούς και χρησιμοποιεί το αίτημα ασύλου για να διευκολύνει την εδώ παραμονή του με σκοπό την εξεύρεση εργασίας; και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής του. Χορηγούμε στον ανωτέρω προθεσμία τριών (3) μηνών προκειμένου να αναχωρήσει οικειοθελώς, σε χώρα της επιλογής του. [Τελεία και αούλα] (...) Δεν είπανε [γιατί] (...) (Dollal, ετών 40).

Ένα δεύτερο θέμα που έγινε εμφανές από τους συνεντευξιαζόμενους είναι οι άτυπες πρακτικές προς τους μετανάστες από το Μπανγκλαντές που έχουν συλληφθεί από τους μεταφραστές συμπατριώτες τους που συνεργάζονται με τις Διοικητικές Αρχές ή με τις Υπηρεσίες Αλλοδαπών της χώρας. Ο ρόλος του μεταφραστή είναι καταλυτικός για το εάν θα πάρουν πολιτικό άσυλο ή όχι οι μετανάστες. Ενώ οι πλειοψηφία των μεταναστών από το Μπανγκλαντές έρχονται στη χώρα για οικονομικούς λόγους όταν ερωτηθούν από τις Αρχές μέσω του μεταφραστή συμπατριώτη τους θα πουν ότι έφυγαν από έφυγαν ως πρόσφυγες. Τότε η τελική απόφαση επαφίεται στην κρίση του μεταφραστή, κάτι που καθίσταται σαφές από το σύνολο των συνεντευξιαζόμενων²¹²³. Όταν βγαίνουν από τη φυλακή, ανέφεραν ότι πρώτα επικοινωνούν με τους φίλους τους και μετά με την οικογένειά τους. Όταν φθάνουν στο σπίτι των συμπατριωτών τους, σε περιοχές όπως η Αττική, η πλατεία Κουμουνδούρου, η Ομόνοια, η Καλλιθέα, η οδός Μενάνδρου ή τα Εξάρχεια, τα πρώτα πράγματα που κάνουν είναι να πλυθούν, να κάνουν ένα μπάνιο και να φάνε κάτι. Συνήθως ανέφεραν ότι έτρωγαν ψωμί και αυγό, ή ρύζι μόνο, επειδή το τρώνε και στην πατρίδα όπως τόνιζαν, «μετά έφαγα, ρύζι όπως στο σπίτι, στην πατρίδα» ή ρύζι και κρέας, ή μοςχάρι ή κοτόπουλο²¹²⁴.

Οι περισσότεροι από τους συνεντευξιαζόμενους θυμόνταν έντονα ποιο ήταν το πρώτο πράγμα που έκαναν όταν μπήκαν στο σπίτι των συμπατριωτών τους. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι από τις συνεντεύξεις η πλειοψηφία τόνιζε ότι το διαμέρισμα στον πρώτο ή δεύτερο όροφο συνήθως, είχε φως, νερό ζεστό και θέρμανση και το θεωρούσαν καλύτερο από αυτό στην πατρίδα τους. Έμεναν μαζί από τρία έως έξι άτομα για τρεις λόγους: *πρώτον*, για να μοιράζονται τα έξοδα του ενοικίου, του ηλεκτρικού ρεύματος κ.λπ. ενώ παράλληλα μπορούν να απαιτημειώσουν χρήματα, *δεύτερον*, ήταν μια κατάσταση συμβίωσης με πολλά άτομα που είχαν συνηθίσει από το Μπανγκλαντές, και *τρίτον*, έτσι αποκτούσαν ένα πιο στενό κύκλο επαφών με τους συγκατοίκους τους αλλά ταυτόχρονα και πιο ευρύ δευτερογενών σχέσεων, με συμπατριώτες τους που εναλλάσσονταν ως συγκατοίκοι, συντελώντας ως παράγοντες δικτύωσης σε θέματα αναζήτησης εργασίας, στέγασης, σύνδεσης με την πατρίδα αλλά και κοινωνικών σχέσεων.

Από τις συνεντεύξεις προκύπτει ότι, συνήθως μένουν την περίοδο προσαρμογής, από δεκαπέντε μέρες έως τρία χρόνια, κυρίως μέχρι να βρουν κάποια εργασία ή κάπου να μείνουν με συμπατριώτες ή συγχωριανούς τους θέλοντας να αποφορτίσουν προσωρινά από το «βάρος της υποχρέωσης» ή και για

²¹²³ (...) Όχι. Κοιτάξε *συνγάμη*. Εγώ δεν το ξέρω [ω] τι πρέπει να κάνω [ω], τι πρέπει να πω [ω]. Αλλά εκεί υπάρχει κάποιος [που] όλα γράφει οικονομικό πρόβλημα. Στο τμήμα αλλοδαπών. Κατάλαβες; [Τον έχουνει πει να τα περνάει έτσι] (...) [Όλοι έτσι]. Σε όλους (...) Γι' αυτόν το λόγο έτσι δεν μπορεί να [διαδικησώ] κάτι, είναι πρόβλημα. Το πρόβλημα είναι αυτό. Βασικά. Τα υπόλοιπα τα βρίσκουμε που έχω [ω] (...) Δηλαδή, με [την] αστυνομία και με αλλοδαπών έχει γίνει. ΜΑΤ. Δεν είναι, έτσι; [Θα φας και ζύλο]. Φοβούνται κιόλας (...) [Άλλο λέω και άλλο γράφει] (...) Εκεί, λέει έτσι. Εγώ δεν το ξέρω [ω], δεν ξέρω να του πει τι. Δεν ήξερα [α] να πω κιόλας. Κατάλαβες; (...) [Ο] μεταφραστής ότι λέει το φράζε[ει]. [Ήταν] από Μπανγκλαντές. Μπανγκλαντές. Θα πάω να τον βρω τον μεταφραστή και θα του πω, -Συνγάμη, γιατί το κάνει [ς] αυτό το πράγμα. Δεν έχει το όνομά του στο χαρτί. Δεν έχει. Αλλού το λέει (...) (Dollah, ετών 40).

²¹²⁴ (...) Έκαν[α] μπάνιο. Έφαγα. Ρύζι. Ψάρι αλλά ελληνικό [ό] ψάρι, μάλλον τσιπούρα. Με ρύζι. Το ρύζι είναι όπως το τρώς εσύ [το] ψωμί. Ότι φας [με] ρύζι. Ότι φαγητό. Έχουμε [και] πίτες όμως. Εμείς φτιάχνουμε μόν[οι] μας [της] πίτες. Αντί για ψωμί [εμείς] έχουμε [το] ρύζι. Κοίτα τρώμε και πίτες όχι σαν ψωμί. [Το] πρωί, πρωί. Πρωινό είναι ψωμί. Πίτες και αυτά. Μεσημεριανό και βράδυ πρέπει να είναι ρύζι. Πρέπει οπωσδήποτε να έχει ρύζι. Διαφορετικά δεν τρώμε. Όπως το τρώς εσύ ψωμί, οπωσδήποτε πρέπει κάποια φαγητά να έχεις ψωμί πρέπει να έχει. Έτσι εμείς το ρύζι πρέπει να έχει. Αλλά βγάξουμε εμείς πολύ ρύζι και πρέπει να τρώμε και ρύζι (...) (Abu, ετών 28).

να μείνουν εάν είναι σε διαμέρισμα με κάπως λιγότερα άτομα. Είναι εξαιρετικά σημαντικό ότι πολλοί από την αρχή βιώνουν έντονη ανεργία και οικονομικά προβλήματα λόγω του ότο φθάνουν στην Αθήνα, με ελάχιστα χρήματα (10 έως πενήντα ευρώ). Εξαιτίας αυτών των παραγόντων δεν μπορούν να πληρώσουν τις προσωπικές τους δαπάνες ή να συμμετέχουν με το μερίδιό τους στην πληρωμή του ενοικίου ή αλλού, κι έτσι οι υπόλοιποι αναλαμβάνουν τη συντήρηση και έξοδα του επιπλέον συμπατριώτη τους. Επίσης από τις συνεντεύξεις αναφέρθηκε ότι έδωσαν μια τηλεκάρτα ώστε να τηλεφωνήσει σπίτι του στην πατρίδα. Μέχρι να τακτοποιηθεί ο συμπατριώτης τους δεν πληρώνει για τίποτε. Οι συγκατοίκοι τους προσπαθούν να βρουν εργασία για τον νεοεισερχόμενο συμπατριώτη τους, αλλά και να τους συμβουλέψουν για το πώς να κάνουν αίτηση για πολιτικό, του δίνουν συμβουλές, αλλά και του δανείζουν χρήματα, για παράδειγμα εκατοντάδες ευρώ με εκατοντάδες ευρώ μέχρι να μπορέσει να βρει εργασία. Εντούτοις, οι ίδιοι νιώθουν την υποχρέωση να ξεπληρώσουν και να επιστρέψουν τα χρήματα αυτά²¹²⁵.

5.3.4.1. ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όσον αφορά την κατοικία και τις συνθήκες στέγασης των μεταναστών από το Μπανγκλαντές από την Αθήνα, από τις συνεντεύξεις προκύπτει εάν δεν συγκατοικούσανε μαζί με σύνθηως πέντε ή έξι άτομα δεν θα ήταν σε θέση να αντέξουν οικονομικά το κόστος ενοικίασης και να μείνουν σε ένα διαμέρισμα. Επίσης, αυτό που χαρακτηρίζει τη στεγαστική κατάσταση των συνεντευξιζόμενων από το Μπανγκλαντές είναι η κατά διαστήματα εναλλαγή κατοικίας-συγκατοίκων. Οι οικονομικές δυσκολίες, καθώς όπως προαναφέρθηκε έρχονται χωρίς καθόλου χρήματα ή δίκτυα επαφών, δεν τους αφήνουν επιλογές παρά μόνο να αναζητήσουν ομαδική στέγη-συγκατοίκηση. Από την ημέρα εισόδου τους στην Ελλάδα, θα μείνουν όπως προαναφέρθηκε με συμπατριώτες που είτε τους γνώριζαν, είτε όχι, στα πλαίσια της συλλογικής αλληλεγγύης μεταξύ τους. Για όσους έχουν τέσσερα με πέντε χρόνια που βρίσκονται στην Ελλάδα, όπως η πλειοψηφία των συνεντευξιζόμενων, επιδιώκουν παρά μόνο τα απολύτως απαραίτητα δίχως καμία άλλη επιλογή από το ενοικιάσουν ένα διαμέρισμά δυάρι, με δύο-τρία δωμάτια, με κουζίνα, μπάνιο και καλοριφέρ, για παράδειγμα, στις οδούς Μενάνδρου ή Μάρνης ή Φαβιέρου ή στην πλατεία Κουμουνδούρου ή στην πλατεία Αττικής και στον Κορυδαλλό, στο υπόγειο, στο ισόγειο, στον πρώτο ή τον δεύτερο όροφο. Ηλεκτρικές συσκευές, όπως ψυγείο, κουζίνα, ή τηλεόραση μπορεί να μην έχουν, να βρούν εκεί ή να βρούν μεταχειρισμένες. Συνήθως η κατασκευή είναι ιδιαίτερος παλιά με καλοριφέρ. Τα χειμώνα δεν χρησιμοποιούν τη θέρμανση λόγω κόστους αλλά σόμπες ηλεκτρικές²¹²⁶.

²¹²⁵ (...) [Με] βοήθησε κάποιος φίλος [μ]ισο και να κάνω [τη] δουλειά μου και να πληρώσω [ω] (...) (Zahid, ετών 31).

²¹²⁶ (...) Ένα χρόνο, ένα χρόνο με τα πόδια. Ένα χρόνο. Πήγα Ινδία, Πακιστάν. Δεν με πήγαν με φορτηγό. Φορτηγό ήταν από Τουρκία μέχρι Ελλάδα. [Έφτασα Αθήνα], Μάρτιο 14, μία η ώρα το μεσημέρι. (...) [Πήγα] με τους φίλους μου. Ομόνοια. Με φίλους τους. Είχα, είχα 2-3 άτομα μαζί. 4-5 [όλοι μαζί]. 4. [Δεν μένω ακόμη μαζί τους], άλλαξα. [Μένω] με άλλους. [Το πρώτο σπίτι στην Ομόνοια ήταν]. Είχε, είχε θέρμανση, τηλεόραση. [Κοιμόμουν στον] καναπέ. [Έμεινα εκεί] 2 χρόνια (...) (Santo, ετών 26).

Επιπροσθέτως, σημαντικές είναι οι περιπτώσεις που διαμένουν σε υπόγεια, με κρύο και υγρασία το χειμώνα και πολύ ζέστη το καλοκαίρι. Χωρίς ζεστό νερό ή κρεβάτι. Για παράδειγμα κάποιοι συνεντευξιαζόμενοι από το Μπανγκλαντές δεν είχαν μείνει ποτέ σε άλλον χώρο πέραν του υπογείου²¹²⁷, ενώ μετά από τρία χρόνια, έχοντας εργαστεί σε εστιατόρια τρεις μήνες ή ως λαντζιέρηδες ή πλανόδιοι ανθοπώλεις στα φανάρια, όντας χωρίς έγγραφα παραμονής δεν υπήρχαν αλλαγές στην κατοικία τους²¹²⁸.

Από τα παραπάνω διαπιστώνεται η πλήρης έλλειψη προσωπικού χώρου. Αναφέρθηκαν περιπτώσεις που κάποιοι έπρεπε να φύγουν από το σπίτι γιατί είχαν μαζευτεί πολλοί και φωνάζανε ή ακούγανε παραδοσιακή μουσική ή βλέπανε δορυφορικά κανάλια από το Μπανγκλαντές. Το ενοίκιο για δύο δωμάτια κυμαίνεται από εκατό έως τετρακόσια σαράντα ευρώ μηνιαίως. Επίσης ένας από τους λόγους που αλλάζουν κατοικία-συγκατοίκους έχει να κάνει και με τη σχέση τους με τους υπόλοιπους συγκατοίκους. Επιπροσθέτως πρέπει να αναφερθεί ότι θα κάνουν ότι μπορούν για να ξεπληρώσουν την αρχική βοήθεια που τους είχαν δώσει οι συμπατριώτες τους²¹³⁰. Κάποιοι επίσης όταν δεν μπορούσαν να βρουν που να μείνουν στρέφονταν στα τυπικά ή άτυπα τζαμιά όπου λειτουργούν και χρησιμοποιούνται για την προσευχή των πιστών. Εκεί θα μείνουν συνήθως τέσσερις έως έξι μήνες²¹³¹. Ουσιαστικά αυτό που χαρακτηρίζει τις συνθήκες στέγασης ετών μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αθήνα είναι: *πρώτον*, η ομαδική κατοίκηση από τη στιγμή που για οικονομικούς λόγους δυσκολεύονται να ζήσουν μόνοι²¹³². *Δεύτερον*, οι πλειοψηφία συγκεντρώνονται σε παλιά κατασκευής κατοικίες χωρίς ηλεκτρικές συσκευές, κρεβάτι, ή θέρμανση πολλές φορές. *Τρίτον*, η συχνή και διαρκής αλλαγή κατοικίας ή συγκατοίκων από τη στιγμή που θα έρθουν στην Αθήνα μέχρι και σήμερα. Αυτή η αστάθεια και μεταβλητότητα χαρακτηρίζει τους μετανάστες από το Μπανγκλαντές τόσο σε επίπεδο κατοικίας, όσο και σε επίπεδο εργασίας και συνθηκών ζωής γενικότερα. *Τέταρτον*, οι εναλλαγές κατοικίας εντοπίζονται συνήθως στις ίδιες ή πολύ κοντινές περιοχές.

5.3.4.2. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

²¹²⁷ (...) Πήγα [στη] λεωφόρο Αλεξάνδρα[ς], τρεις μήνες σ[την] Αλεξάνδρα[ς]. Υπόγειο ήταν. Και μετά Ακαδημία[ς] και δύο μήνες Ακαδημία. Υπόγειο και εκεί (...) Τώρα εδώ, πλατεία Βάθης, περίπου ενάμιση χρόνο. (...) Πλατεία Βάθης (...) Τριακόσια-εξήντα (360) ευρώ (...) (Akash, ετών 36).

²¹²⁸ (...) Ομόνοια. Αλλά λίγο πιο πάνω Δελιγιώρη. Το πρώτο ήταν Αριστοφάνους. Τώρα είμαι στη Δελιγιώρη. Μένω και με άλλους πάλι. [Είναι] 4 πάλι. Στο πρώτο το ενοίκιο ήταν 300. Τώρα 400. Έδινα και εγώ χρήματα όταν έπασα δουλειά. ναι, όλοι μαζί. Έδινα από τα 600 που έπαιρνα, όσο ήταν. [τα] μοιράζαμε (...) (Santo, ετών 26).

²¹²⁹ (...) [Πλ.] Αττική[ς]. Έμεινα 1 μήνα με τους άλλους [και] από τότε μένω [στην] [Πλ.] Αττική[ς]. Με άλλους 3 μένω. Ενοίκιο δίνω 300 ευρώ. Στον πρώτο όροφο είμαστε. Έχει φως, ρεύμα και θέρμανση. Έχει 2 δωμάτια. Δεν έχω δικό μου κρεβάτι (...) (Heydayet, ετών 21).

²¹³⁰ (...) [Λένουμε ενοίκιο] 350 ευρώ. Έχει [και] θέρμανση, όλα, όλα. Πληρών[ω] και [εγώ] τώρα. [Δια] πέντε. [Τα λεφτά που μου είχανε δανείσει στην αρχή], τα δίνω λιγα-λιγα, από ότι περισσέψει (...) (Babul, ετών 39).

²¹³¹ (...) Υπήρχε μια οργάνωση εδώ, [στην Ομόνοια], Ισλαμική οργάνωση, που φτιάχνε τζαμιά εδώ και [στον] πάνω όροφο έμνε κόσμος και ήμουν μαζί [με] αυτούς. Πλήρωνα λίγο. [Μένανε] όλοι μαζί. Τέσσερα-πέντε άτομα (4-5) (...) Τριάντα (30.000) χιλιάδες δραχμές. (...) Περίπου έξι (6) μήνες (...) (Mostafa, ετών 44).

²¹³² (...) Εφόσον δεν έχω δουλειά δυσκολεύ[ομαι] να περάσω. Μένω μαζί με τους άλλους που μένουν συνήθως ομαδικά[ς] σε ένα [σπίτι] εκεί πέρα (...) (Aktier, ετών 35).

Η εργασία των μεταναστών από το Μπανγκλαντές χαρακτηρίζεται από την συγκέντρωσή τους σε εργασίες χαμηλού κύρους, χαμηλόμισθες, μη-τυπικά κατοχυρωμένες, με εξαντλητικά ωράρια, και μηδαμικά εργασιακά δικαιώματα, απομακρυσμένοι από συντοπίτες-συναδέλφους. Οι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν κάθε λογής παρακαταπλήρωση εργασία. Η πλειονότητα των μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αθήνα εργάζονται ως ράφτες, μια τέχνη που έμαθαν στο Πακιστάν κατά το ταξίδι τους προς την Ελλάδα. Συνήθως τη δουλειά του ράφτη θα τη βρουν από το δίκτυο φίλων, καθώς είτε τη ζητήσουν μόνοι είτε όχι, είναι η μόνη άμεση επιλογή σε περίπτωση που στραφεί κάποιος σε συμπατριώτες του για να βρει εργασίας. Ως ράφτες, εργάζονται σε συνήθως μη τυπικά κατοχυρωμένες ως προς τη λειτουργία τους εταιρίες *facon*. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περιοχές Κάτω Πατήσια, Περισσός και Νέα Ιωνία που ονομάζονται «τα Μπανγκλαντεσιανά». Εκεί κατά μήκος της λεωφόρου Ιωνίας θα συναντήσει κανείς υπόγεια με χαρτόνια στα τζάμια το χειμώνα και τη πόρτα ανοικτή το καλοκαίρι, σε πολύ μικρό χώρο, ραπτομηχανές και μετανάστες από το Μπανγκλαντές στοιβαγμένους, θυμίζοντας τις επιχειρήσεις εκμετάλλευσης του ανθρωπίνου μόχθου (*sweatshops*) στη Νέα Υόρκη και τη Μ. Βρετανία το 1800 και το 1900²¹³³. Συνήθως πληρώνονται με το κομμάτι (*piece rate*). Εάν έχουν λιγότερη δουλειά θα πληρωθούν λιγότερα. Ανάλογα με το πόσο δουλέψουν. Ο μισθός κυμαίνεται από επτακόσια ευρώ, με ωράριο 08.00 με 3.00-4.00, Δευτέρα με Παρασκευή. Όσοι αποφασίσουν να εργαστούν ως ράφτες, όπως αναφέρθηκε καινωρίτερα την δουλειά του ράφτη την γνώρισαν, καθώς την έμαθαν στο Πακιστάν, όταν ταξίδευαν για να έρθουν στην Ελλάδα. Όπου εκεί, τους έδειξε κάποιος, όχι συγγενής ή φίλος. Εκεί έμειναν κάποιο χρονικό διάστημα εκεί, και μετά έμαθαν, τη δουλειά καθώς ο λαθρέμπορος δεν τους έφερε απευθείας. Αναλόγως τα χρήματα που θα πληρώσουν θα διαρκέσει και το ταξίδι, όπου συνήθως θα κρατήσει αρκετό καιρό, όπως για παράδειγμα ο Gani (ετών 35) ο οποίος όταν ξεκίνησε από την Ινδία για να έρθει στην Ελλάδα του πήρε τρεισήμισι χρόνια. Έτσι, σε κάθε χώρα και από λίγο, εκεί δούλευαν και γι' αυτό έμαθαν τη δουλειά του ράφτη. Σε ότι αφορά τα ένσημα ή την ασφάλιση, είναι συντηρητικά ελάχιστοι όσοι τα λαμβάνουν. Συνήθως ακουληθούν έναν κύκλο νομικής κατοχύρωσης -ήμι-κατοχύρωσης-καθόλου κατοχύρωσης²¹³⁴. Επίσης, σε περίπτωση που κάποιος μπορεί να λάβει ένσημα, ο εργοδότης θα του παράσχει λιγότερα²¹³⁵.

²¹³³ (...) [Την βρήκα] από τον φίλο μου [που μένομε μαζί]. Είναι σε εταιρία, εκεί [στα] Κάτω Πατήσια. (...) Ρούχα. Ρούχα. Είναι βιοτεχνία. Είναι μια εταιρία. [Είμαι εκεί από το 2003]. [Εγώ ράβω σε μηχανή. Ράβω ρούχα, υφάσματα, *facon*]. Τα ρούχα αυτά, *facon*. (...) Ένιωθ[α] πολύ καλά. Δουλεύω από το 2003 μέχρι τώρα. Δεν έχω αλλάξει. Καλά. (...) Από [το] 2003 μέχρι τώρα. (...) Όταν πήρα [τον] πρώτο μισθό, όταν καθόμουν εδώ 3 μήνες, και έφτιαξα, αυτά πλήρωσα[α]. Πλήρωσα [τα] χρήματα που χρωστάω[α]. Έδωσα[α] 900 ευρώ. [Ο πρώτος μισθός που πήρα ήταν 900 ευρώ και όλα τα έδωσα στον φίλο μου]. Ναι όλα. Όλα στο φίλο μου. [Πέρασα μετά χωρίς χρήματα] (...) (Gani, ετών 35).

²¹³⁴ (...) Από [το] 2006 [με] ασφάλισαν. Από το 2003 ως το 2005 δεν είχα ασφάλιση. Δεν είχα ασφάλιση. Δεν το είχα ζητήσει πιο νωρίς γιατί δεν είχα χαρτί[α] και δεν είχα ασφάλιση. Δεν είχ[α] άδεια παραμονής. Είχα πολιτικό άσυλο και δεν μπορούσε να [με] ασφαλίσει. Το χαρτί το πήρα το 2006. Τώρα είμαι εντάξει με τα χαρτιά μου. Τώρα είχ[α] πρόβλημα πάλι. [το] 2006 που πήρα [τα] χαρτιά [μ]ου. Είχα άδεια παραμονής[ς] 2006. [Ξεκίνησα πρώτα με πολιτικό άσυλο]. πήρα άδεια παραμονής [το] 2006. 04.2006 εξαρτημένης εργασίας. [Με] αυτό τώρα, [έ]μεινα παράνομος[ς]. [Με την καινούργια αλλαγή που] κάναμε. Έμεινα παράνομος[ς]. Τώρα έκανα δικαστήριο να βγει [η] απόφαση του. να βρω[ω] [το] δικό [μου] (...) (Gani, ετών 35).

²¹³⁵ (...) [Μου δίνει] 22 ένσημα τον μήνα. Είναι εντάξει. Με τις ώρες που δουλεύω είναι εντάξει. [Μου έδινε 900 και όταν έβαλε ένσημα μου έδωσε 700] (...) Δεν του είπα. γιατί. Κοίταξε αυτή η δουλειά είναι ανάλογα. Τόσες[ς] ώρες δουλεύεις, τόσα παίρνεις. Έχου[μ]ε συμφωνήσει με το [αφεντικό] τους τι πρέπει να κάνει (...) (Gani, ετών 35).

Αυτό που διαφαίνεται από τις συνεντεύξεις είναι ότι αν και θα μπορούσαν να βρουν άλλη δουλειά μέσω φίλων τους εξαιτίας των όποιων προβλημάτων που προέκυπταν, τελικά παραμένουν, όχι τόσο για να μπορέσουν να διεκδικήσουν εργασιακά δικαιώματα αλλά για να αποκτήσουν μια σταθερότητα. Στο χώρο εργασίας τους συνήθως θα βρουν συμπατριώτες τους μαζί με μετανάστες από άλλες χώρες όπως η Αλβανία, το Πακιστάν ή η Συρία. Πολλοί συνεντευξιαζόμενοι τόνιζαν ότι αναζητούσαν οποιαδήποτε εργασία γιατί δεν είχαν χρήματα και έπρεπε να δουλέψουν. Επιπλέον, όπως προαναφέρθηκε, βιώνουν έντονη ανεργία, μένουν καιρό χωρίς δουλειά. Το ευρύτερο δίκτυο συμπατριωτών ή φίλων διαδραμάτιζε καθοριστικό ρόλο στην εύρεση ή πρόσληψη σε μια εργασία. Ο εργαζόμενος μετανάστης θα έφερνε τον συμπατριώτη του που χρειαζόταν δουλειά. Μια περίπτωση ήταν η δουλειά του ξυλουργού. Την δουλειά αυτή δεν την ήξεραν την μάθαιναν εμπειρικά. Εργάζονταν σε οκτάωρη βάση, χωρίς ασφάλιση και για έξι ημέρες. Στο χώρο εργασίας συναντούσαν εργαζομένους από διάφορες χώρες. Σε μια τέτοια εργασία θα λάβουν περίπου εκατό χιλιάδες ευρώ. Από αυτά θα στείλουν τα από εκατό μέχρι τετρακόσια σχεδόν στην οικογένειά τους για να τους βοηθήσουν όπως η πλειοψηφία ανέφερε²¹³⁶. Σε αυτή την περίπτωση ο εργοδότης αναλαμβάνει το ρόλο του πάτρωνα θέλοντας να δημιουργήσει νοοτροπίες και να ελέγξει τον εργαζόμενο του. Γνωρίζοντας την μη-κατοχή νομίμων εγγράφων και χρησιμοποιώντας την ανάγκη του και την έλλειψη χρημάτων του εργαζομένου του μετέθετε την ευθύνη επάνω του, για την μη-κατοχή εγγράφων διαμονής ή εργασίας, κάτι που επανέλαβαν πολλοί συνεντευξιαζόμενοι²¹³⁷.

Επιπλέον, είναι καθοριστική η στάση του εκάστοτε εργοδότη για την απόκτηση εγγράφων από τον μετανάστη εργαζόμενο του. Στη συντριπτική πλειονότητα ο εργαζόμενος μετανάστης από το Μπανγκλαντές θα απασχολείται χωρίς ασφάλιση²¹³⁸. Επιπροσθέτως η αποειδίκευση είναι ιδιαίτερα εμφανής. Οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές ανεξαρτήτως σπουδών ή όχι, επαγγελματικής εμπειρίας ή τέχνης που γνώριζαν, απασχολούνταν σε επαγγέλματα πολύ διαφορετικά από εκείνα στην πατρίδα τους²¹³⁹. Από τις συνεντεύξεις μια άλλη περίπτωση χαμηλού κύρους εργασία όπου αρκετοί εργαζόμενοι από το Μπανγκλαντές συγκεντρώνονται είναι αυτή του λαντζιέρη. Δουλεύουν σε εστιατόρια, από έξι

²¹³⁶ (...) Έφτιαχνα έπιπλα. Σαν ξυλουργός. Ξυλουργός. Καρέκλες, τραπέζι. Αυτή τη δουλειά δεν τη [ην] ήξερα, δεν τη [ην] είχα σπουδάσει. Τη [ην] έμαθα εδώ. Όταν ήρθα εδώ πήρε ένας φίλος μου και μου έπιασε δουλειά σαν βοηθός. Και έμαθα σιγά-σιγά. Στην Καλλιθέα. 17 ευρώ την ημέρα. Δευτέρα με Σάββατο. 6 μέρες δουλειά. Πήγαινα 7.30 μέχρι απόγευμα 4 πηγαίνα. Κάθε μέρα. Ήταν Έλληνας το αφεντικό. Ήταν και ένας Έλληνας και ένας από το Ιράκ, την Αίγυπτο και το Μπανγκλαντές. Είχε πολλούς. Και φτιάχνει αυτός καρέκλες και τις πουλάει μετά. Δεν κάνει πολλές επισκευές. (...) Η πρώτη φορά, εντάξει, ήτανε δύσκολα. Τώρα είναι μια χαρά. Αυτός που με πήρε στην δουλειά είναι φίλος μου και με πήρε αυτός εκεί. Είναι βοηθός του αφεντικού. Μου έδειξε πώς να κάνω αυτή τη δουλειά. (...) (Janangir, ετών 27).

²¹³⁷ (...) Όταν δούλευα το αφεντικό μου ήθελα να βάλει ένσημο. Αλλά δεν έχω χαρτιά. Και δεν μπορούσε. Ήθελε να βοηθήσει αυτός αλλά δεν μπορούσε. Και 2 φορές με έδωσε, το αφεντικό. Επειδή μπορεί να έρθει κάποιος και να μπλέξει το αφεντικό. Και μετά έκανα καλή δουλειά και με πήρε πάλι στην δουλειά. Τώρα έμαθα πριν ήτανε δύσκολα, αλλά το ωράριο που δουλεύω είναι κουραστικό. Τα πουλάω τα πράγματα κιόλας. Έρχεται κόσμος και αγοράζει καρέκλες από εκεί (...) Δεν πουλάω εγώ τα πράγματα. Μόνο το αφεντικό. Εγώ δεν ξέρω καλά ελληνικά, τη γλώσσα να κάνω κουμάντο. Αίγα ξέρω. Πρέπει να μάθω για να συνεχίσω. (...) Για 8 ώρες 32€ (...) Εγώ ήθελα να πάρω άδεια παραμονής. Είχα άσυλο και παράταση αλλά έληξε. Σταμάτησε. Ήταν να πάρω άδεια παραμονής αλλά δεν το πήρα. Ήταν πριν ένα χρόνο να το πάρω. Τώρα είμαι παράνομος. [Το] αφεντικό ήθελε [να] βάλει ένσημο αλλά τελικά δεν [μου] έβαλε (...) (Janangir, ετών 27).

²¹³⁸ (...) Εντάξει είναι. Δεν μου έχει μιλήσει ποτέ άσχημα. Και με τους άλλους εκεί καλές είναι. Το αφεντικό δεν με βοήθησε ποτέ με τα χαρτιά. Απλά ήθελε. Στην αρχή ήταν να πάρω πολιτικό άσυλο. Έκανα αίτηση και μετά από 5 μήνες δίνουν ένα χαρτί²¹³⁸. Αυτό δεν το πήρα. Αν το έπαιρνα μπορούσα να ασφαλιστώ. Να βγάλω άδεια εργασίας. Έκανα αίτηση αλλά δεν μου έδωσαν την κάρτα. Εδώ και 3 χρόνια. Και για αυτό τον λόγο δεν μπορώ να [με] ασφαλίσει το αφεντικό. Είμαι χωρίς ασφάλιση από το 2003 έως τώρα. Ούτε ΙΚΑ, ούτε ένσημο. Τιποτα δεν έχω (...) (Janangir, ετών 27).

²¹³⁹ (...) Ναι. Καμιά σχέση. Για άλλο πηγά και άλλο δρόμο πήρα (...) (Janangir, ετών 27).

ημέρες έως 3 μήνες, και μετά ψάχνουν δουλειά σε άλλο εστιατόριο. Και σε αυτή την περίπτωση βρίσκουν την δουλειά μέσω φίλων τους. Εργάζονται αποκλειστικά στην κουζίνα όπου εκεί πλένουν. Ως μισθό λαμβάνουν συνήθως από είκοσιπέντε ευρώ την ημέρα έως εξακόσια ευρώ το μήνα, για οκτώ ώρες και έξι ή επτά ημέρες εργασίας, χωρίς ασφάλιση²¹⁴⁰. Εάν φύγουν από μια εργασία θα είναι λόγω του ότι ο εργοδότης τους είπε ότι δεν είχαν χαρτιά και δεν μπορεί να τους απασχολεί άλλο. Μετά από αυτό μπορεί να ακολουθήσει μια περίοδος ανεργία. Υπήρχαν συνντενυαζιζόμενοι από το Μπανγκλαντές όπου ήταν άνεργοι για ένα χρόνο. Το κύριο συναίσθημα ήταν η απογοήτευση που ένιωθαν εξαιτίας αυτού, και περνούν ζητώντας δανεικά²¹⁴¹. Κατ' ακολουθίαν πολλοί μετανάστες από το Μπανγκλαντές στρέφονται σε πλανόδιες εργασίες, όπως η πώληση λουλουδιών, χαρτομάντιλων, ή γυναικείων προϊόντων στο δρόμο. Πρώτον, ως πλανόδιοι πωλητές, όπως των λουλουδιών, είναι σε διάφορες περιοχές όπως η Καλλιθέα, στα φανάρια. Σε αυτές τις περιπτώσεις δεν έχουν εργοδότη. Αγοράζουν μόνοι τους τα λουλούδια από ανθοπωλεία ή θερμοκήπια, ώστε να τα πάρουν πιο φτηνά. Πουλούν διάφορα είδη λουλουδιών, τριαντάφυλλα. Ανάλογα την ημέρα, κέρδιζαν είκοσι με τριάντα ευρώ και περίπου τριακόσια ευρώ το μήνα²¹⁴².

Δεύτερον, ως πλανόδιοι πωλητές χαρτομάντιλων βρίσκονται συνήθως στα φανάρια. Δίνουν δέκα ευρώ για να αγοράσουν μια μεγάλη συσκευασία χαρτομάντιλων που αγοράζουν μόνοι τους και τα οποία πουλούσαν ένα με δύο ευρώ. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι όσοι αποφάσιζαν να γίνουν πλανόδιοι πωλητές, ζούσαν από αυτό και αναγκάζονταν να το κάνουν διότι δεν ήξεραν κάποια τέχνη από την πατρίδα τους και δεν μπορούσαν οι συμπατριώτες τους εδώ να τους βοηθήσουν ή δεν έβρισκαν εργασία αλλού. Επίσης και στις δύο περιπτώσεις αντιμετωπίζουν δυσκολίες με τις δημοτικές και αστυνομικές Αρχές²¹⁴³. Ένα μέρος των συνεντευζιζόμενων από το Μπανγκλαντές εργαζόταν σε χειρονακτικές εργασίας, κυρίως μεταφορών, όπως για παράδειγμα σε ένα εργοστάσιο που φτιάχνει κουρτίνες

²¹⁴⁰ (...) Σε εστιατόριο. Λάιντα. Παίρνω κάθε μέρα 25 ευρώ, 8 ώρες, 7 μέρες, κάθε μέρα. Ομόνοια είναι (...) Κουραστικό. Καλά είναι. Καλά είναι, τα λεφτά είναι λίγα. Η δουλειά είναι εντάξει. Κουραστική, λίγα λεφτά (...) (Islam, ετών 32).

²¹⁴¹ (...) Δεν έχω διάθεση. Κάπως έτσι. Ιανεύ[ομαι] λεφτά και δεν έχω δουλειά και δεν μπορώ να κάνω τίποτα (...) Ιανεύ[ομαι] (...) Έτσι (...) Πήγα. Ψάχν[ω] για δουλειά. Τώρα θα δ[ω] τι θα γίνει. [Πήγα για μηχανικός] με αυτοκίνητα. [Αλλά] δεν θέλουνε. Ε, πηγαίν[ω], συνέχεια πηγαίνω. Πήγ[α] για μηχανικός αυτοκινήτων, και [σε] εν[α] βενζινόδικο. Αυτά (...) [Μου είπαν ότι δεν με παίρνουν για δουλειά γιατί] δεν έχ[ω] χαρτιά. Και άμα είχα χαρτιά θα μου δ[ίνανε] δουλειά (...) Ψάχν[ω] να δουλέψω, να φτιάξω [τα] χαρτιά[ά] [μ]ου. Και να επιστρέψ[ω] να χρησιμά π[ίσω] στους φίλους. Από τον Απρίλιο ψάχν[ω] δουλειά (...) (Adu, ετών 28).

²¹⁴² (...) Και πουλάω λουλούδια. Στον δρόμο. [Στα] φανάρια, φανάρια. [Στην περιοχή της] Καλλιθέας. [Τώρα δεν έχω χαρτιά. Και δεν μπορώ να βοηθήσω]. Και τα χρησιμά πιο φτηνά. Πουλούσα διάφορα, τριαντάφυλλα, ανάμεικτα πουλάμε, διάφορα. Ανάλογα την ημέρα. Έβγαζα κάποια μέρα 20 ευρώ, κάποια 30 ανάλογα. Τόσα έβγαζα την ημέρα όλη. Τα κρατούσα εγώ τα λεφτά αυτά. Έτσι. 15 μου μένανε στην τσέπη. [Δεν] δούλεγα [με] καν[έναν] άλλο μαζί. Στην Καλλιθέα εκεί στα φανάρια (...) Όσο μπορούσ[α] έπαιρ[α]. Κάπου 300 ευρώ (...) (Santo, ετών 26).

²¹⁴³ (...) Μετά από ένα μήνα δούλεψα. [Στα] φανάρια. Πουλούσα χαρτομάντιλα. Οι φίλοι που έμενα μαζί με βοηθήσανε. Μου δώσανε 10 ευρώ, μου δώσανε τα αγόρασα και μετά τα πουλάγα. Από το supermarket τα είχα πάρει. (...) Πουλούσα χαρτομάντιλα, στην Ελευσίνα. Πήγα να εκεί, [στην Ελευσίνα], με λεωφορείο. [Πήγα] 9 με 3 [το μεσημέρι]. Είχα πρόβλημα με την αστυνομία. Με έδιωχναν. Μόλις με είδαν μου είπαν -Φύγε από εδώ. Ήταν δύσκολη στιγμή με την αστυνομία. Δεν μου κάνανε έλεγχο για χαρτιά. Εντυχώς, αλλά τα είχα όλα (...) [Πουλούσα το πακέτο] 1 ευρώ, 2 ευρώ. [Μπορεί να] έβγαζα 10 ευρώ [την ημέρα]. Δεν με ασφάλιζε και δεν μου κολλούσε κανείς έντομα. Μετά τα λεφτά επείδη τα χρωστούσα στους άλλους, τα πλήρωσα όλα πίσω (...) Πήγα 6 φορές τη βδομάδα. Δευτέρα [ως] Σάββατο. Τη δουλειά [αυτή] οι άλλοι μου είπαν να την κάνω, γιατί δεν μπορούσα, είμαι μικρός, γι' αυτό δεν μπορούσα να κάνω κάτι άλλο (...) Οι Έλληνες στα φανάρια, μου φωνάζανε, άλλοι δεν πληρώνανε. Μπορεί να μου πέρνανε [χαρτομάντιλα] αλλά δεν πληρώνανε. Οι γυναίκες, μόνο πληρώνανε. [Στην Ελλάδα] οι γυναίκες ήταν μόνο καλές. [ήταν] πιο ευγενικές (...) (Heydayet, ετών 21).

κουβαλώντας ρολά ή ως μεταφορείς επίπλων²¹⁴⁴. *Τρίτον*, μια ακόμα πλανόδια εργασία ήταν το μοίρασμα φυλλαδίων. Συνήθως την έβρισκαν μέσω φίλων. Πηγαίνανε στην Αθήνα γύρω-γύρω και μοίραζαν διαφημιστικά φυλλάδια, όπως για παράδειγμα για μεταλλικές κατασκευές (πόρτες, τζάμια, γκαραζόπορτες, ασφάλειες κ.λπ.). Τα χρήματα που λάμβαναν ήταν περίπου είκοσι δύο ευρώ την ημέρα και ήταν πολύ χαμηλός μισθός, όπως τον χαρακτήρισαν οι συνεντευξιαζόμενοι. Οι ημέρες εργασίας ήταν έξι (Δευτέρα-Σάββατο), για οκτώ ώρες (οκτώ με τέσσερις), με ρεπό την Κυριακή και χωρίς ένσημα ή ασφάλιση. Η κύρια δυσκολία ήταν ότι δεν γνώριζαν τους δρόμους, ούτε ήξεραν να μιλήσουν. Αλλά η κύρια δυσχέρεια ήταν το ότι χρειαζόταν να περπατήσει κανείς οκτώ ώρες συνέχεια. *Οι Έλληνες όταν τους δίνανε φυλλάδια συμπεριφέρονταν, κάποιοι καλά και κάποιοι έλεγαν ότι «δεν θέλω».* Η ανάγνωση των ελληνικών είναι απαραίτητη σε αυτές τις περιπτώσεις και συνήθως προσπαθούν από μόνοι τους διαβάζοντας την «άλφα-βήτα» και από βιβλία, καταφέροντας να διαβάσουν τις οδούς και τις ταμπέλες. Αναφέρθηκε ότι οι εργοδότες τους πίεζαν συνέχεια ότι «-Πρέπει να δουλεύεις πολύ, να μοιράζεις πολλά, πιο πολλά φυλλάδια, για να έχουμε δουλειά». Στην αρχή δεν τους συμπεριφέρονταν άσχημα, αλλά όταν δεν ερχόταν παραγγελίες, συμπεριφερόταν με φωνές και βρισιές λέγοντας «-Δεν δουλεύεις». Τις περισσότερες φορές οι εργοδότες τους έδωχαν μεταφέροντας το βάρος της ευθύνης σε εκείνους λέγοντάς τους, «-Δεν βρίσκω παραγγελία, δεν έχει δουλειά πολύ».

Όπως προαναφέρθηκε στο Πακιστάν μαθαίνουν την τέχνη του ράφτη. Εκεί στο Πακιστάν, όσο καιρό κάθονται αναφέρουν ότι για να ζήσεις πρέπει να γίνεις ράφτης καθώς εκεί υπάρχουν μόνο ράφτες. Σε μια περίπτωση αναφέρθηκε ότι υπήρχε ένας δάσκαλος, που δίδασκε ραπτική στο Πακιστάν. Ένα μεγάλο μέρος των συνεντευξιαζόμενων εργαζόταν ως ράφτες στην πλατεία Αττικής, στο Μπουρνάζη, στον Άγιο Ελευθέριο, Περιστερί, Νέο Φάληρο, Περισσό, Κορυδαλλό ή Κεραμικό. Ορισμένοι δεν έχουν εργαστεί αλλού εκτός από ράφτες και η πλειονότητα των μεταναστών από το Μπαγκλαντές έχουν εργαστεί ως ράφτες πριν αλλάξουν είδος απασχόλησης. Οι εργοδότες τους είτε Έλληνες, είτε Ουκρανοί, είτε Άραβες είτε Σύριοι, ή ακόμα και από την πατρίδα τους. Το ωράριό τους κυμαινόταν στην αρχή από τέσσερις έως οκτώ ώρες, με πέντε μέρες εργασίας και πεντακόσια ή εξακόσια ή οκτακόσια ευρώ ως αμοιβή, χωρίς ένσημα ή ΙΚΑ. Ορισμένοι δεν έχουν λάβει ποτέ ένσημα. Εντούτοις στη συνέχεια η διάρκεια εργασίας της συντριπτικής πλειονότητας ήταν δέκα ή έντεκα ή δώδεκα έως δεκαπέντε ώρες και έξι ημέρες εργασίας, πολλές φορές συνεχόμενες. Σε κάποιες περιπτώσεις θα συναντήσουν συμπατριώτες τους, από δύο ή τρία άτομα έως οκτώ άτομα συνήθως, στην εργασία τους που ίσως ήταν και άτομα που δούλευαν από πριν εκεί και τους βρήκαν τη δουλειά. Σχετικά με τα ένσημα είναι ξεκάθαρη η πρακτική των εργοδοτών, εάν κάποιος έχει έγγραφα (συνήθως πολιτικού ασύλου) τότε θα πάρει ώσπου να λήξει,

²¹⁴⁴ (...) Σε ένα εργοστάσιο που φτιάχνει κουρτίνες, μεγάλες. Σε εργοστάσιο. Αλλά δεν μπορώ να δουλέψω. Είναι βαριά δουλειά. Είναι βαριά για 'μένα. Είμαι μικρός για αυτό. Έχω 2 μήνες σε αυτή τη δουλειά. Έψαχνα και τη βρήκα, με ρώτησαν εκεί -Θες δουλειά; (...) (Heydayet, ετών 21).

²¹⁴⁵ (...) Αιγάλεω. Αιγάλεω περιοχή. Φορτών[ω], ξεφορτών[ω] και τέτοια. Μεταφορές, μεταφορές, [Έλληνας το αφεντικό]. Μεταφορές [κάνω μόνο]. [σε] σπίτι. επίπλα. όλα όλα διάφορα. όλα μαζί (...) Εννιά με Πέντε. Πέντε μέρες [δουλειά] (...) Εξακόσια ευρώ (...) (Zahid, ετών 31).

χωρίς να είναι όμως και απόλυτο αυτό. Οι αρμοδιότητες του καθενός είναι σαφείς²¹⁴⁶. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον εμφανίζει το ωρομίσθιο όπου βάσει το οποίο πληρώνονται οι ράφτες από το Μπανγκλαντές. Κυμαινόταν από εξακόσιες ή εννιακόσιες δραχμές ανά ώρα, δηλαδή, περίπου τρία ευρώ ή και λιγότερα, έως λιγότερο από τρία ευρώ την ώρα. Μετά από ένα χρόνο εργασίας στον ίδιο εργοδότη επερχόταν μια αύξηση των πενήντα δραχμών, δηλαδή, εννιακόσιες πενήντα δραχμές, δηλαδή τρεισήμισι ευρώ την ώρα. Αλλού ήταν τρία ευρώ και τριάντα επτά λεπτά ανά ώρα, χωρίς ασφάλιση, ενώ άλλου στην αρχή τρία ευρώ και πέντε λεπτά και μετά τρία ευρώ και ογδόντα τρία λεπτά. Στην καλύτερη περίπτωση ήταν τέσσερα ευρώ την ώρα. Κάποιοι ανέφεραν ότι παρά τα χαμηλά χρήματα ένιωθαν καλά επειδή ήξεραν την δουλειά. Εντούτοις, οι περισσότεροι δεν ήταν ευχαριστημένοι. Διάλειμμα στο σύνολό τους έκαναν ανά οκτώ ώρες δέκα πέντε λεπτά, για να φάνε κάτι, όπως κρουασάν και πίτα με σουβλάκι²¹⁴⁷.

Οι εργασίες που τους αναθέτουν είναι κάθε τύπου όπως κοντομάνικα, παντελόνια, jeans, σορτσάκια, εσώρουχα, νυχτικές, κάλτσες κ.λπ. Τους φέρνουν το ύφασμα και το ράβουν. Ασχολούνται με έτοιμα ενδύματα, παντελόνια, με jeans, με πιτζάμες, παιδικά, ανδρικά, γυναικεία, κάνοντας χρήση με ραπτικής μηχανής. Άλλοι, σε ένα μαγαζί κλωστοϋφαντουργίας με έτοιμα ενδύματα, σαν βοηθοί, πακετάριζαν τα jeans, ή ετοίμαζαν παραγγελίες για νοσοκομεία, και φτιάχνανε σεντόνια^{2148, 2149, 2150}. Ο λόγος που άλλαζαν εργοδότη ήταν λόγω του ότι δεν είχε δουλειά και φεύγανε είτε μόνοι τους είτε τους έδιωχνε ο εργοδότης. Σε αυτές τις υψηλής συχνότητας περιπτώσεις έμεναν πολλές φορές άνεργοι αν δεν έβρισκαν αμέσως νέο εργοδότη. Επίσης στην συντριπτική πλειονότητα δεν πληρώνονταν υπερωρίες και ήταν χωρίς ασφάλιση. Ακόμα και όσοι μπορούσαν να ασφαλιστούν και το δέχτηκε ο εργοδότης, δεν τους κολλούσαν όλα τα ένημα^{2151, 2152}. Όπως προαναφέρθηκε σε κάποιες περιπτώσεις δεν εργάζονταν

²¹⁴⁶ (...) Μπλουζάκια κοντομάνικα (...) Κοίταξε, αυτά που είναι, φτιάχνονται από δικ[ούς] μας άνθρωποι, Μπανγκλαντές, αυτά [τα] φέρνει άλλη εταιρία και [εμείς] μόνο ράβ[ουμε]. Δηλαδή [μας φέρνουν] τα υφάσματα έτοιμα, κομμένα, και εμείς μετά τα βάζουμε στη μηχανή και τα πατάμε. Και μετά [τα] παίρνει όποιος, κατάλαβες, [τα] δίνουμε [σε] άλλον, και [τα] παίρνει, έμπορος, και τα πουλάει εκείνος. Δεν τα πουλά[με] εμείς. Δεν κάν[ουμε] έτσι. Δεν είναι σαν κατευθείαν όνομα, αυτό. Τάδε όνομα. Απλά [εμείς] τα ράβουμε (...) (Farid, ετών 35).

²¹⁴⁷ (...) [στον] Άη[φο] Ελευθέρι[ο] (...) [Τη] δουλειά [του] ράφτη (...) Δώδεκα (12) και έντεκα (11) και δέκα (10) [ώρες] (...) Έξι [μέρες] όχι Κυριακή (...) (Badsha, ετών 44).

²¹⁴⁸ (...) Δέκα-ένεκα (19) ευρώ. [Στο] Περιστέρι. ΙΚΑ, ένημα όχι. Χωρίς, τίποτα. Ούτε ασφάλεια, ούτε τίποτα (...) Από δέκα (10) με δώδεκα (12) συνεχόμενα. Δηλαδή δώδεκα (12) ώρες την ημέρα, δώδεκα ώρες την ημέρα συνήθως και μέχρι 15 ώρες την ημέρα το κάνουμε αυτό (...) Μετά από οκτώ (8) ώρες μας πληρώσανε κάποιες ώρες οκτώ-μισή (2.5) ευρώ (...) Καμιά φορά, καμιά βδομάδα έξι (6) μέρες, καμιά βδομάδα επτά (7) μέρες (...) Ε, αναγκαστικά δουλεύ[α] γιατί δεν είχαμε να φάμε. Έπρεπε να μαζέψω χρήματα να φάω. Άκουσα [ότι] [η] Ελλάδα υπάρχει, είναι ανεπτυγμένη χώρα και υπάρχει οικονομική δυνατότητα να μαζέψω πολλά λεφτά αλλά αυτή η δουλειά που κάνω, πρωί μέχρι βράδυ, με πολύ ζέστη, δεν αντέχω, με άγχος έχω. Δεν ήταν δύσκολη αλλά [ήταν] πολλές ώρες δουλειά (...) (Akash, ετών 36).

²¹⁴⁹ (...) Απ' όλα. Όλα. Και παντελόνι και πουκάμισο. [Και] σακάκι[α]. Τα μαγαζιά που υπάρχουνε εδώ στην Ελλάδα, [και είναι] φαçon, η πλειοψηφία, τα περισσότερα μαγαζιά ράβουμε απ' όλα. Δεν υπάρχ[ουν] συγκεκριμέν[α]. Είναι πολύ λίγ[α] που [έχουν] συγκεκριμένη εταιρία και συγκεκριμένη δουλειά (...) (Badsha, ετών 44).

²¹⁵⁰ (...) [Στον] Περισσό (...) [Με] το τρινο. (...) [Είχα] μηχανή δικιά μου. Με βάλανε να ράψω (...) Μπλουζ[ες], παντελόν[ια], όλα. Όλα. Είναι παραγγελι[ές] έτοιμων ενδυμάτων. Όπως και άλλες παραγγελι[ές]. [Για] μία ώρα, τριάντη [ευρώ] (...) Περίπου εννιακόσια (900) ευρώ [τον] μήνα. Ράφτης. Σαν ράφτης. Δουλεύ[α] όμως πολλές ώρες δεκαπέντε-δεκατέσσερις (15-14) ώρες. Χωρίς ένημα ήταν (...) (Zakir, ετών 28).

²¹⁵¹ (...) Στην αρχή τρία και πέντε (3.05) λεπτά και μετά τρία και ογδόντα (3.80) λεπτά (...) Έξι (6) μέρες. (...) Ώρες. Α. ίδι[ες] δέκα, έντεκα, δώδεκα [ώρες]. Τξι[ες] (...) [Για] οκτώ (8) ώρες [ένημα]. Εικοσι (20) ένημα [δίνανε σε] εμένα (...) Τέσσερα (4) [ευρώ] [την ώρα]. Πόσες μέρες δουλεύετε; Δίος, Έξι (6) μέρες. Κυριακή ρεπ[ό]. Ερ. Πόσες ώρες δουλεύετε; Δώδεκα, δεκατρείς, δεκατέσσερις (12, 13, 14) [ώρες], και πιο πολύ. Δηλαδή καμιά φορά, ζητάνε πάρα πολύ δουλειά. Καμιά φορά δεκατέσσερις (14) ώρες και τώρα τελευταία, [ήρθε] άλλος εργοδότης και είναι λιγότερες ώρες. Δέκα-έντεκα (10-11) ώρες (...) (Badsha, ετών 44).

²¹⁵² (...) Όχι. Γιατί [τα] ένημα, δεν θέλουνε ένημα γιατί [με τα] χαρτιά πρόβλημα [υπάρχει] μετά. Όταν δεν πάω δουλειά δέκα μέρες, [μετά] δεν έχω δουλειά. Αυτή είναι δουλειά χωρίς ένημα. [η] δουλειά [του] ράφτη όταν θέλω και μπορώ πάω (...) Εγώ αγόρασα τ[α] ένημα, από [το] ΙΚΑ. [Γενικά] είχ[α] κάνει συμφωνία με τους διάφορους εργοδότες που δουλεύ[α] και πλήρουν[αν] εμένα και δεν [κολλούσανε] οι εργοδότες. Στο φαçon γινόταν αυτό. Παντού (...) (Mostafa, ετών 44).

όλον το μήνα αλλά ανάλογα με τον φόρτο εργασίας ή την ανάγκη του εργοδότη. *Τέταρτον*, επίσης κάποιοι ασχολήθηκαν με τη δουλειά του πλανόδιου μικροπωλητή για μικρά διαστήματα ανά τέσσερις-πέντε μήνες. Συνήθως την ξεκινούσαν λόγω του ότι αυτός που τους φιλοξενούσε έκανε την ίδια δουλειά και τους βοηθούσε. και με βοήθησε. Όταν δεν πλήρωνε ο εργοδότης τους ή ήταν καλές οι αποδοχές πήγαιναν να πουλήσουν πράγματα μαζί του, για παράδειγμα γυναικεία προϊόντα, όπως καλλυντικά και βερνίκια νυχιών. Τα βρίσκανε από τα κινέζικα και ελληνικά μαγαζιά και τα πουλούσαν. Τα αγόραζαν από εκεί, δίνοντας περίπου είκοσι δύο ευρώ και το μήνα μάζευαν περίπου εκατόσια ευρώ και από αυτά κρατούν τα πεντακόσια ευρώ ως δικό τους κέρδος. Το βερνίκι νυχιών το αγόραζαν σαράντα με εξήντα λεπτά και το πουλούσαν ένα ευρώ, τα τσιμπιδάκια, από τριάντα με πενήντα λεπτά και τα πουλούσαν ένα ευρώ. Οι περιοχές που πάνε είναι συνήθως σε λαϊκές αγορές, στην Ακαδημία, στην Ομόνοια, και αλλού, όπου έβρισκαν ευκαιρία. Περισσότερη δουλειά είχαν τα Χριστούγεννα, και υπήρχαν και περίοδοι που έβγαζαν και πιο λίγα. Ταυτόχρονα, βίωναν τον φόβο της σύλληψης. Πολλούς τους είχαν συλλάβει αρκετές φορές μαζί με άλλους και πιάνανε κι άλλους. Οι Αρχές κρατούσαν τα πράγματα και μετά τους αφήνανε ελεύθερους.

5.3.4.3. ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η διατήρηση των παραδόσεων των μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αθήνα σχετίζεται με δυο παράγοντες: *πρώτον*, τον ελεύθερο χρόνο και *δευτέρον* την διατήρηση των παραδόσεων. Η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων από το Μπανγκλαντές ανέφερε ότι όταν βρουν χρόνο θα συναντήσουν φίλους τους που είναι σχεδόν αποκλειστικά από το Μπανγκλαντές. Επίσης, θα πάνε στο τζαμί, για παράδειγμα στην οδό Ευριπίδου, στην Ομόνοια, στα Πετράλωνα ή στην Πλατεία Αττικής. Γενικά, διατηρούν κάποια έθιμα όπως η εθνική γιορτή του Μπανγκλαντές, αλλά γενικά περιορίζονται σε θέματα Μουσουλμανικής θρησκείας «Ide» και προσευχής. Πολλοί φοβούνται να βγουν από το σπίτι τους για να αποφύγουν μια πιθανή σύλληψη από τις Αρχές και ενημερώνονται για τις εξελίξεις από φίλους, τη δορυφορική τηλεόραση (κανάλια από το Μπανγκλαντές) και το ραδιόφωνο, τις εκπομπές κάποιων εκπροσώπων συλλόγων μεταναστών από το Μπανγκλαντές, στον ραδιοσταθμό «Φιλία». Ορισμένοι ανέφεραν συχνή επίσκεψη στα τυπικά ή άτυπα τζαμιά σε συχνή ή ακόμα και καθημερινή βάση. Άλλοι πηγαίνουν περισσότερο τις Κυριακές όπου δεν εργάζονται, αν και αρκετοί ανέφεραν ότι πηγαίνουν την Παρασκευή. Κάποιοι ανέφεραν ότι είναι πολύ κουρασμένοι από τη δουλειά τους ή δεν έχουν διάθεση και προτιμούν να μείνουν στο σπίτι. Αλλιώς πάνε με τους φίλους τους βόλτα. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ότι η πλειονότητα δεν ένιωθε το ίδιο με την πατρίδα στην περιοχή

που έμενε ακόμα και αν συγκατοικούσαν ή γύρω τους έμεναν και άλλοι συμπατριώτες τους^{2153, 2154}. Ορισμένοι ανέφεραν ότι θυμούνται τις ιστορίες και τραγούδια της πατρίδας, και τα τραγουδάνε με φίλους τους ή μαγειρεύουν και φαγητά από το Μπανγκλαντές. Επίσης αναπολούν καλές και κακές στιγμές από την πατρίδα τους. Η πλειοψηφία εντούτοις τόνιζε ότι εδώ στην Αθήνα δεν ένιωθαν όπως στη γειτονιά τους και δεν ένιωθαν καλά ή αναφέρουν ότι τους λείπει πολύ αυτό²¹⁵⁵. Οι περισσότεροι δεν έχουν γυναίκα και το εκφράζουν ως παράπονο. Ελάχιστες περιπτώσεις έχουν τη σύζυγό τους στην Ελλάδα. Ακόμα και οι επικοινωνία με τους συγγενείς τους είναι ιδιαίτερα αραιή ανά μια φορά τη βδομάδα έως μια φορά το μήνα. Άλλοι διαθέτουν τον ελεύθερό χρόνο τους αναζητώντας μια καλύτερη εργασία²¹⁵⁶.

Σε κάποιες περιπτώσεις αναφέρθηκε καθόλου ελεύθερος χρόνος από πλευράς των μεταναστών από το Μπανγκλαντές. Κυρίως, όπως προαναφέρθηκε προσπαθούν να συμμετάσχουν σε εθνικές γιορτές και κυρίως στις Μουσουλμανικές «Eid», όπως ανέφεραν^{2157, 2158}. Στο τζαμί προσεύχονται όλοι μαζί, μαζεύονται και μιλούν. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι μιλούν και για άλλα θέματα όπως αυτά τις εργασίας, αν και όπως λένε οι περισσότεροι δεν σε βοηθάνε εκεί σε αυτά τα θέματα. Πρέπει να σημειωθεί ότι άλλοι επιλέγουν αν μείνουν σπίτι τους. Δεν βγαίνουν να συναντήσουν φίλους, λόγω του ότι δεν έχουν χρήματα. Όταν δεν εργάζονται, δεν έχουν χρήματα, και όπως αναφέρουν άμα δεν έχουν χρήματα δεν έχουν και φίλους²¹⁵⁹. Όπως προαναφέρθηκε πολλοί φοβούνται να βγουν έξω από το σπίτι τους. Λόγω του ότι δεν έχουν έγγραφα παραμονής. Άλλοι εκμεταλλεύονται τον ελεύθερο χρόνο της Κυριακής για να πάνε μια βόλτα και καθαρίσουν το σπίτι και τα ρούχα. Ενώ, μερικοί ανέφεραν πώς την Κυριακή μπορεί να πάνε και από την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» ή θα κάνουν κάποια τηλεφωνήματα στην πατρίδα τους. Οι περισσότεροι ανέφεραν ότι δεν έχουν ξεχάσει τα έθιμα ή τις παραδόσεις. Εντούτοις, μεταφέρουν την ευθύνη στη σύζυγό τους που βρίσκεται με τα παιδιά τους στο Μπανγκλαντές για τη μεταφορά και διατήρηση των παραδόσεων. Γενικά, αν δεν εργάζονται την Παρασκευή θα πάνε στο τζαμί που είναι η εβδομαδιαία εκδήλωση προσευχής. Αν έχουν δουλειά δεν πάνε. Υπήρξαν περιπτώσεις που είπαν ότι πάνε στο τζαμί την βδομάδα δυο-τρεις φορές. Εντούτοις εάν επρόκειτο για την ετήσια θρησκευτική γιορτή, το Ραμαζάνι, είναι αδιανόητο να μην συμμετάσχουν.

²¹⁵³ (...) Όχι. Δεν είναι [το] ίδιο. Το πρόβλημά [μου] είναι τα χαρτιά. Αλλά δεν μπορώ να βγω από το σπίτι]. Νιώθω κομμένος από τους άλλους [από] το Μπανγκλαντές. Είμαι λίγο φοβισμένος. να βγω έξω και να με πιάσει η αστυνομία. Δεν μπορώ να πάω σε κάποιο σύλλογο να συζητήσω για το πρόβλημά μου. Εκτός αν πάρω τηλέφωνο (...) (Santo, ετών 26).

²¹⁵⁴ (...) Γιορτάζουμε κάποια έθιμα, γιορτές [μας] και εδώ αλλά δεν έχω χρόνο και τη τόσο διάθεση. Όμως μου αρέσει να γιορτάζω για τη θρησκεία μας, αυτή πέφτει ανάλογα. Όπως το Πάσχα δεν είναι [σταθερή] (...) (Heydayet, ετών 21).

²¹⁵⁵ (...) [Όχι]. Δεν μπορεί να γίνει όπως στην πατρίδα (...) (Mostafa, ετών 44).

²¹⁵⁶ (...) Ψάχν[ω] δουλειά. Ψάχν[ω] δουλειά και δεν βρίσκ[ω]. Πηγαίν[ω]. ρωτά[ω] στον Πειραιά. Τα βενζινάδικα. Έχ[ω] πάει σε διάφορα. Και [μου λένε] αν έχ[ω] χαρτιά. και έλα δω να του δώσουμε δουλειά. Τι να κάν[ω] άλλο δεν μπορ[ώ] (...) Ψάχν[ω] για να βρ[ω]. [Ένα] τέτοιο αφεντικό. Ψάχν[ω] για να ζήσ[ω] [ένα] τέτοιο αφεντικό που δεν θέλει χαρτιά. Που είναι λίγο έτσι. Που δεν θέλει χαρτιά (...) Διάφορα, ότι να είναι, για να ζήσ[ω]. Ό,τι να είναι, ό, τι δουλειά να είναι (...) (Abu, ετών 28).

²¹⁵⁷ (...) Ναι πάω. Κάθε μέρα. Πέντε φορές την ημέρα κάνω την προσευχή [μου]. Πηγαίνω [στο] τζαμί αλλά [πιο πολύ σπίτι] (...) (Zahid, ετών 31).

²¹⁵⁸ (...) Κάθε Παρασκευή. Ζητά[ω] [για την] οικογένειά [μου] να είναι καλά, τα παιδιά [μας], να σπουδάζουν, να [τα] βοηθήσ[ω] (...) (Dallal, ετών 40).

²¹⁵⁹ (...) Σπίτι. Μένω σπίτι. Δεν βγαίνω βόλτα με φίλους. Δεν έχω λεφτά. Όταν δεν δουλεύ[ω] δεν έχ[ω] λεφτά, και άμα δεν έχ[ω] λεφτά δεν έχ[ω] φίλους. Άμα πιά[ω] με φίλους, θα έχ[ω] έξοδα. Έρχονται καμιά φορά σπίτι και καθόμαστε παρέα (...) (Babul, ετών 39).

Άλλοι σημείωναν ότι τις Κυριακές τις χρησιμοποιούν και για να αναζητήσουν δουλειά. Είναι σημαντικό επίσης να μνημονευτεί ότι υπήρξαν μικρές περιπτώσεις που δήλωσαν ότι δεν γνώριζαν αν κάποιος. Διοργανώνουν κάτι ή ότι και δεν συμμετέχουν σε τέτοιες εκδηλώσεις πολιτιστικές δραστηριότητες, καθώς είναι πολύ λίγοι που ασχολούνται με αυτά. Άλλοι ανέφεραν ότι στον ελεύθερο χρόνο τους τις περισσότερες ώρες είναι μέσα στο σπίτι και όταν βγουν πάνε βόλτες, για να βρουν γυναίκες. Δεν κάνουν τίποτε άλλο, καμία φορά σπάνια, μια-δύο φορές τον χρόνο πάνε και στην παραλία.

5.3.4.4. ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όσον αφορά τη διεκδίκηση εργασιακών δικαιωμάτων όπως η κοινωνική ασφάλιση, τα ένσημα, η άδεια, τα επιδόματα, των εργαζομένων μεταναστών από το Μπανγκλαντές παρατηρείται μια παραίτηση και μη διεκδίκηση αυτών. Πολλοί από τους συνεντευξιαζόμενους βρίσκονταν σε μια ημι-νόμιμη ή μη-τυπικά κατοχυρωμένη κατάσταση. Κάποιοι δεν ασφαλίστηκαν ποτέ. Γενικά, σχετικά με τις συμπεριφορές των εργοδοτών δεν παρατηρήθηκαν άσχημοι ή ρατσιστικοί τρόποι συμπεριφοράς από μέρους τους, πέραν κάποιων περιπτώσεων. Εντούτοις, αναφέρθηκε ότι εργοδότες αρνήθηκαν να δώσουν ένσημα ή σε κάποιες περιπτώσεις οι προϊστάμενοι τους αντιμετώπιζαν με φωνές ή βρισιές. Κύριο επιχείρημα των εκάστοτε εργοδοτών ήταν η μη-κατοχή χαρτιών από μέρους των μεταναστών από το Μπανγκλαντές. Τις περισσότερες φορές τους επιτρέπεται να κάνουν ένα διάλειμμα δεκαπέντε ή είκοσι λεπτών ανά οκτώωρο για να φάνε κάτι, όπως μπανάνα ή πίτα. Στην πλειοψηφία τους στο χώρο εργασίας τους οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές δεν συναντούν συμπατριώτες τους και μπορεί αν είναι οι μόνοι από το Μπανγκλαντές σε μια εργασία. Ωστόσο οι σχέσεις μεταξύ τους δεν εμφανίζουν προβλήματα. Αφενός, αρκετοί ανέφεραν ότι γνώριζαν τα εργασιακά τους δικαιώματα αλλά δεν ήθελαν να τα ζητήσουν φοβούμενοι τον εργοδότη τους. Ενημερώνοντας για αυτά από το ραδιόφωνο και τους φίλους τους. Σε πραγματικά, όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, λίγες περιπτώσεις ασφαλιζονται για παράδειγμα στο ΙΚΑ και τους κολλούν ένσημα. Αναφέρθηκε σε κάποιες περιπτώσεις ότι ζητησαν για παράδειγμα ένσημα από τον εργοδότη, αλλά όταν είδαν ότι δεν έγινε κάτι δεν συνέχισαν²¹⁶⁰. Αφετέρου, υπήρξε μια μερίδα συνεντευξιαζόμενων από το Μπανγκλαντές όπου δεν γνώριζαν τα εργασιακά τους δικαιώματα νωρίτερα. Όσοι γνώριζαν το έμαθαν από άλλους εργαζομένους που λάμβαναν εργασιακά δικαιώματα ή από φίλους τους ή από την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος». Αναφέρθηκε συνολικά ότι πέραν των ενσήμων και της ασφάλισης του ΙΚΑ, δεν λαμβάνουν ούτε υπερωρίες, ούτε επιδόματα, σε αντίθεση με τους γηγενείς εργαζομένους²¹⁶¹. Σε περίπτωση κάποιου προβλήματος οι περισσότεροι ανέφεραν ότι το λένε στους εργοδότες ή στους προϊσταμένους τους. χωρίς

²¹⁶⁰ (...) *Είχα ζητήσει. Αλλά είπε -Δεν έχεις[ς] άδεια παραμονής[ς] και δεν θα δίνω[ω]. Όσο δίνω, παρ' τα (...)* (Islam, ετών 32).

²¹⁶¹ (...) *Δεν ήξερα[α] πριν, τα δικαιώματά [μ]ου. Και είχε γίνει και δεν [μ]ου βάζανε ΙΚΑ. Τώρα που δουλεύω[ω], μου έβαλε ένσημα, και τώρα ξέρω[ω] λίγο, και [τα] δικαιώματά [μου], αλλά δεν πληρώνει, όπως πρέπει. Υπερωρίες δεν δίνει. Ούτε μπουρμπουρά. Οι Έλληνες τα παίρνουν εκεί. Θα 'πρεπε να μου δίνει αλλά δεν τα παίρνω[ω] (...)* (Islam, ετών 32).

όμως να κάνουν κάτι για αυτό. Σχετικά με τα εργασιακά τους δικαιώματα η περισσότεροι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι οι εργοδότες πληρώνουν στην ώρα τους αλλά δεν τους κολούν ένσημα καθόλου. Αυτό έχει άμεσες επιπτώσεις και στη νοοτροπία του εργαζομένου. Οι περισσότεροι συνηθίζουν μετά από καιρό σε αυτή την κατάσταση, χωρίς ένσημα, και πλέον δεν την επιδιώκουν²¹⁶².

Επίσης, σοβαρά εμπόρια είναι πρώτον, το ότι πολλοί εργοδότες που δεν έχουν άδεια λειτουργίας για τη βιοτεχνία φαση, και δεν μπορούν να κολλήσουν, δηλαδή λειτουργούν χωρίς άδεια, και δεύτερον, η γλώσσα και η δυσκολίες κατανόησης των διαδικασιών²¹⁶³. Από τις συνεντεύξεις διαφαίνεται ότι είναι πιθανότερο να διεκδικήσουν το μισθό τους μεμονωμένα εάν ο εργοδότης δεν τους πληρώσει παρά να ασκήσουν πίεση για τα χαρτιά. Επίσης, δεν παύουν να φοβούνται την οποιαδήποτε αντιπαράθεση με τον εργοδότη τους λόγω της νομικής τους κατάστασης²¹⁶⁴. Ο βασικότερος παράγοντας αποθάρρυνσης στη μη-διεκδίκηση εργασιακών δικαιωμάτων είναι η έλλειψη εγγράφων παραμονής. Η πλειοψηφία των μεταναστών από το Μπανγκλαντές πιστεύουν ότι έχουν εργασιακά δικαιώματα που δεν τους αναγνωρίζονται, αλλά δεν μπορούν να τα ζητήσουν. Επιπλέον, σημαντικό συντελεστής είναι το ότι οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές δεν έχουν δευτερογενείς σχέσεις ούτε φιλικές ούτε εργασιακές με τους συναδέλφους τους από άλλες χώρες στο χώρο εργασίας τους. Είναι σημαντικό να σημειωθεί, ότι μια μικρή μερίδα συνεντευξιαζόμενων που είχαν ζητήσει τα δικαιώματά τους από τους εργοδότες τους, όταν δεν τους δόθηκαν, στράφηκαν στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος». Σχετικά με εργασιακά δικαιώματα και νόμους ενημερώνονται από τους φίλους τους ή από την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος».

5.3.5. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ «ΕΝΩΣΗΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΕΛΛΑΔΟΣ»

5.3.5.1. ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ

Η «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» ξεκίνησε τη δραστηριότητά της από το 1999 αλλά επίσημα από τις 25 Ιουλίου του 2001. Ο εκπρόσωπος της «Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», Elias, ανέφερε ότι η πλειοψηφία των μεταναστών από το Μπανγκλαντές ή «Bangalee» που ζούν στην Ελλάδα είναι εργαζόμενοι. Εφόσον είναι εργαζόμενοι, έκριναν όταν ίδρυναν «Ένωσή» τους, ότι έπρεπε να έχει σχέση με την εργασία, να κάτι σαν είναι σωματείο, και έτσι εφτίάζαν την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος». Βασικό

²¹⁶² (...) Εφόσον δεν έδινε σε κανέναν γιατί να ζητήσω εγώ; Φοβόμουν [και] μην [με] διώξει (...) (Zakir, ετών 28).

²¹⁶³ (...) Δεν μπορούσα να [τα] ζητήσω γιατί δεν ήξερα ελληνικά και δεν μπορούσα να συνεννοηθώ (...) (Akash, ετών 36).

²¹⁶⁴ (...) Ναι, το ξέρω. Μου το λένε [φίλοι] έχ[ω]. Αλλά δεν έχ[ω] άδεια [παραμονής], να βγάλω. Το λέω εγώ. [στο αφεντικό], [τα] ζητήσ[α], αλλά που να έχ[ω] [τα] χαρτιά [μου για να βγάλω]. Χωρίς χαρτιά πώς να πάρω. μισθό, δώρο, επίδομα (...) (Babul, ετών 39).

συνδετικό των μελών είναι ότι είναι εργαζόμενοι και ότι είναι από το Μπανγκλαντές. Η εργασία είναι το κοινό τους θέμα, και απευθύνεται σε εργαζομένους από το Μπανγκλαντές. Ο ίδιος αιτιολογεί το ρόλο του λέγοντας ότι τα μέλη της «Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» έχουν ανάγκη από έναν εκπρόσωπο γιατί οι πιο πολλοί από αυτούς, δεν γνωρίζουν, δεν έχουν γνώση, της ελληνικής γλώσσας, και δεν ξέρουν τι πρέπει να κάνουν, δεν έχουν, δηλαδή, ακόμα πείρα του τι, πώς και που, πρέπει να απευθυνθούν για κάποια προβλήματα με τα εργασιακά τους δικαιώματα και πώς θα λύσουν τα προβλήματα αυτά²¹⁶⁵. Ο ίδιος ανέφερε ότι πιστεύει ότι εδώ στην Ελλάδα υπάρχει σκληρή εκμετάλλευση απέναντι στους εργαζομένους από το Μπανγκλαντές, και γενικότερα για όλους, όχι μόνο για τους μετανάστες. Για τους μετανάστες, λίγο παραπάνω, από τους, Έλληνες. Εφόσον υπάρχει εκμετάλλευση πρέπει να υπάρχει δράση. Δράση δε γίνεται μόνο με έναν πρέπει να έχεις έναν σύλλογο, και οργανωμένη δύναμη. Γι’ αυτούς τους λόγους αυτούς συνέστησαν την «Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος»²¹⁶⁷.

Οι κύριοι στόχοι της Ένωσης είναι, μια κοινωνία χωρίς εκμεταλλεύσεις, δηλαδή μια κοινωνία, που ο άνθρωπος να μην εκμεταλλεύεται τον συνάνθρωπό του. Ο ίδιος τονίζει ότι δεν βρίσκονται έξω από την εργατική τάξη, μέσα σε αυτή είμαστε, και εφόσον ανήκουν στην εργατική τάξη, δεν υπάρχει λόγος να παλέψουν μόνο για τους μετανάστες από το Μπανγκλαντές. Εντούτοις, οι στόχοι τους είναι, η απόκτηση άδειας διαμονής, και αυτό γενικότερα για όλους τους μετανάστες. Ο Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) σημειώνει ότι εάν το παλέψουν τους δεν θα αλλάξει τίποτα. Πάλι παλεύουν μέσα από τα ελληνικά συνδικάτα, τη «Συντονιστική Επιτροπή Μεταναστευτικών Συλλογών και Κοινοτήτων και διάφορα πολιτικά κόμματα της Ελλάδας. Ο ίδιος σημειώνει ότι η «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» μπορεί να συμβάλει ή να βοηθήσει στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και των εργασιακών δικαιωμάτων των μελών της. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ότι *πρώτον*, τα κοινά χαρακτηριστικά των μελών της Ένωσης είναι ότι είναι από το Μπανγκλαντές και ότι είναι εργαζόμενοι, και *δευτερον*, δεν εκπροσωπούν κάποιο συγκεκριμένο επάγγελμα, ούτε μόνο μόνο τους ράφτες, ή άλλους, ούτε συγκεκριμέν[α] επαγγέλματα, αλλά μόνο για τους εργαζομένους, τονίζοντας ότι έτσι όλοι μπορούν να γίνουν μέλος στο σωματείο τους.

²¹⁶⁵ (...) Εφόσον εγώ γνωρίζω πολλούς, κόσμ[ο] εδώ, και έχω επαφή μαζί με τα συνδικάτα, προσωπικά εγώ, και μου έχουν προτείνει, να είμαι εκπρόσωπος, και υπάρχει άλλο[ς] ένα[ς] λόγος, ότι είμαι ιδρυτής στο σωματείο. Εδώ. Και με επισκέπτονται τα μέλη και προσπαθώ, να βάλω, τ[ις] δυνατότη[τες] μου στην Ένωση, βοηθώντας τους εργαζομένους Bangalee (...) (Elias, εκπρόσωπος της Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος).

²¹⁶⁶ (...) [Τα μέλη] της Ένωσης έχουν ανάγκη από εκπρόσωπο γιατί, οι πιο πολλοί από αυτοί[ς], δεν ξέρουν, δεν έχουν γνώση, [της] ελληνικής γλώσσας[ς], και δεν ξέρουν τι πρέπει να κάνουν, δεν έχουν, δηλαδή, ακόμα, [να] έχουν μια πείρα ότι, πώς και που, πρέπει να απευθυν[θούν] για κάποια προβλήματα και πώς θα τ[α] λύσουν τα προβλήματα [αυτά]. Εφόσον εγώ γνωρίζω πολλούς, κόσμ[ο] εδώ, και έχω επαφή μαζί με τα συνδικάτα, προσωπικά εγώ, και μου έχουν προτείνει, να είμαι εκπρόσωπος, και υπάρχει άλλο[ς] ένα[ς] λόγος, ότι είμαι ιδρυτής στο σωματείο (...) Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος).

²¹⁶⁷ (...) Πιστεύω, πιστεύω ότι, εδώ στην Ελλάδα υπάρ[χει] εκμετάλλευση, σκληρή εκμετάλλευση απέναντι [σ]τους εργαζομένους [από το Μπανγκλαντές], [και] γενικότερα για όλους, όχι [μόνο] για τους μετανάστες. Για τους μετανάστες, λίγο παραπάνω, από τους, Έλληνες. Εφόσον υπάρχει εκμετάλλευση πρέπει να υπάρχει δράση. Δράση δε γίνεται μόνο με ένα[ν], πρέπει να έχει[ς] σύλλογ[ο], [και] οργανωμέν[η] δύναμη. Γι’ αυτούς τους λόγους την Ένωση εμείς φτιάξαμε (...) Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος).

5.3.5.2. ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΞΟΠΑΙΣΜΟΣ

Η έδρα της «Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» βρίσκεται στη οδό Χαλκοκονδύλη 37, στον τέταρτο όροφο. Παλαιότερα ήτανε στην οδό Αγίας Φιλοθέης 5^B, και τώρα φιλοξενούνται εκεί. Κατά τις συναντήσεις τους μιλούν τη γλώσσα τους, τη «Bangla», όχι Ελληνικά ή Αγγλικά. Στο χώρο της Ένωσης ο οποίος έχει παραχωρηθεί από ελληνικό πολιτικό κόμμα, το ΚΚΕ, υπάρχουν τρία γραφεία μεταξύ των οποίων και του εκπροσώπου, καρέκλες, μια μεγάλη βιβλιοθήκη, εικόνες και σύμβολα από το Μπανγκλαντές, καθώς κι ένα φωτοτυπικό, ένας υπολογιστής, ένα μικρό ψυγείο και μια τηλεόραση με δοροφορική κεραία, για να πηγαίνουν εκεί και να βλέπουν τα νέα από την πατρίδα.

5.3.5.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ

Ο εκπρόσωπος ανέφερε ότι η καθημερινότητα στο ρόλο αυτό έχει επηρεαστεί. Αν και δεν είναι παντρεμένος, το σωματείο, επηρεάζει πολύ, την προσωπική του ζωή, και τουλάχιστον κάθε Κυριακή και κάθε βδομάδα, για δύο-τρεις μέρες, διαθέτει το χρόνο του για το σωματείο, χωρίς κανένα συμφέρον για εκείνον όπως ανέφερε²¹⁶⁸. Στην Ένωση πηγαίνει τα απογεύματα κυρίως, ανάλογα την ανάγκη. Κάθε Κυριακή βρίσκεται μόνιμα εκεί. Στον ελεύθερο χρόνο του συναντά φίλους του, πάει βόλτες, κάθεται σε μπαρ, και πίνουνε μπύρες, ουίσκι, ή πάνε σε διάφορα εστιατόρια. Το να είναι κανένας εκπρόσωπος της «Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» είναι για τον ίδιο πάρα πολύ δύσκολη δουλειά και πρέπει να είναι άνθρωπος, με πολλές αντοχές, για να αντέχουν τα νεύρα του, ώστε να μην έχει νεύρα, να έχει υπομονή. Η μεγαλύτερη δυσκολία που έχει αντιμετωπίσει ως τώρα είναι το ότι η πλειοψηφία που έρχεται να πάρει βοήθεια, δε συνεργάζεται, δεν υποστηρίζει, και δεν δέχεται όπως πρέπει να βοηθήσει το σωματείο τους. Ο ίδιος αναφέρει ότι είναι χαρούμενος να είμαι μέλος ή εκπρόσωπος σε ένα σωματείο που να διεκδικεί για τα δικαιώματα των εργαζομένων. Τονίζει ότι οι εργαζόμενοι φτιάχνουνε τον κόσμο, και ότι αναπτύσσ[εται] γύρω μας οι εργαζόμενοι το φτιάξανε, δηλαδή, δεν οφείλει κανένας τίποτα, η πολιτεία οφείλει σε εκείνους. Ο Ελίας (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) ήταν στην αρχή κάποια χρόνια πρόεδρος της Ένωσης και μετά ανέλαβε μέρος σε μια εκλεκτική επιτροπή, και είναι εκπρόσωπος για οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά θέματα της «Ένωσης». Το διοικητικό συμβούλιο αποτελείται από πέντε άτομα. Οι εκλογές στο διοικητικό συμβούλιο είναι κάθε ένα χρόνο και οι εξελεγκτικές κάθε δύο χρόνια.

²¹⁶⁸ (...) Εφόσον πιστεύω [σε] μια ιδεολογία, ότι, [ο] κόσμος πρέπει να είμαστε, ίσοι, ο κόσμος δεν θα γίνει μόνος του, μόνος του αυτό. Κάποιος πρέπει να δουλεύει γι' αυτό. Εγώ πιστεύω είμαι ένας από αυτούς, που πρέπει να δουλεύει (...) (Ελίας, εκπρόσωπος της Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος).

5.3.5.4. ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΟΥΣ

Μέλη στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» μπορούν να γίνουν βάσει καταστατικού οποιοδήποτε μετανάστες από το Μπανγκλαντές ή Bangalee, που ζούνε στην Ελλάδα. Ως ενεργά μέλη, είναι περίπου είκοσι άτομα ενεργά, αλλά είναι εγεγραμμένα περίπου εξακόσια μέλη, και λειτουργούν με περίπου τρεις με τέσσερις χιλιάδες Bangalee. Τα μέλη της «Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» ελέγχονται μέσω μηνιαίας πληρωμής συνδρομής. Είναι υποχρεωτική, και είναι δύο ευρώ που πρέπει να πληρώσουν. Αυτό δεν αναφέρεται καταστατικό, αλλά το όρισαν εκείνοι εκ των υστέρων. Το καταστατικό ορίζει απλώς ότι πρέπει να πληρώσει κάποια συνδρομή. Το ποσό ορίζεται από το διοικητικό συμβούλιο, μέσα από τη γενική συνέλευση, και πολλοί από αυτούς δεν έχουν τη δυνατότητα να πληρώσουν, ή κάποιοι το αποφεύγουν και δεν θέλουν να πληρώσουν. Για τους λόγους αυτούς δυσκολεύονται να κάνουν τη δουλειά τους, όπως ο Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) αναφέρει, αλλά προσπαθούν να τα καταφέρουν. Οι συνελεύσεις του Διοικητικού Συμβουλίου της «Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» πραγματοποιείται ανάλογα, από τις πολιτικές συνθήκες, και τις συνθήκες στο σωματείο. Σύμφωνα με το καταστατικό, εξαρτάται, από το διοικητικό συμβούλιο, να καλέσει γενική συνέλευση οποιαδήποτε στιγμή. Γενικά, πραγματοποιείται κάθε τρεις μήνες, όπως προβλέπει το καταστατικό. Η πλειοψηφία των μελών είναι άντρες, αλλά υπάρχουν πολύ λίγες, λίγες γυναίκες. Είναι πολύ λίγες, γιατί εδώ στην Ελλάδα, οι γυναίκες από το Μπανγκλαντές είναι πολύ λίγες, καθώς η κυβερνήσεις, δεν τους δίνουν άδειες ή εφόσον, η πλειοψηφία είναι ανεπίσημοι, ή εκκρεμούν τα χαρτιά τους δεν μπορεί κάποιος να φέρει τη γυναίκα του. Ο Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) τόνισε ότι δεν θα δεχόταν ως μέλος της «Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» μετανάστη από άλλη χώρα. Εντούτοις θα δέχονταν ως μέλος Έλληνα με το ίδιο επάγγελμα. Ουσιαστικά, όμως εκτός από το Μπανγκλαντές δεν μπορούν να κάνουν μέλος κάποιον που είναι από άλλη χώρα. Αλλά μπορούν να συνεργαστούν μαζί του, να αποκτήσουν μια κοινή δράση.

5.3.5.5. ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΆΛΛΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ ΣΧΕΣΕΩΝ

Όσον αφορά τις σχέσεις με άλλους συλλόγους η «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» είναι μέλος στη «Συντονιστική Επιτροπή Μεταναστευτικών Συλλόγων και Κοινοτήτων», όχι στο Forum Μεταναστών, και μέσα από αυτό το πλαίσιο, με τις άλλες χώρες, τα σωματεία, συνεργαζόμαστε. Εντούτοις πρέπει να σημειωθεί η ασάφεια και η σύγχυση που προκαλείται τόσο μεταξύ των μεταναστών από το Μπανγκλαντές όσο και μεταξύ των επίσημων ελληνικών φορέων

σχετικά με τους συλλόγους των μεταναστών από την εμφάνιση άτυπων συλλογικοτήτων που διεκδικούν αιτήματα στο όνομα ενός άλλου συλλόγου²¹⁶⁹. Άλλοι σύλλογοι που συνεργάζονται είναι το «Συνδικάτο Ιματισμού», το «ΠΑΜΕ», ο «Σύλλογος Εμποροϋπαλλήλων» και διάφορες Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις, όπως ο «Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης» (ΔΟΜ), ο Δήμος του Αμαρούσι[ου], ο Δήμος Κορυδαλλού, τονίζοντας ότι συνεργάζονται σε κάθε επίπεδο. Επίσης με τα πολιτικά κόμματα, με το «Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες», όπου τους κάλεσαν μια, κάνανε μια εκδήλωση, για ενημέρωση, τέτοιου είδους συνεργασίες. Το πολιτικό κόμμα που συνεργάζονται είναι με το ΚΚΕ, αλλά και με όλα αλλά ιδιαίτερα με το ΚΚΕ. Η συνεργασία με το ΚΚΕ αναφέρουν ότι τους έχει βοηθήσει αρκετά. Όταν υπάρχουν μερικά προβλήματα, παρεμβαίνουν εκ μέρους της «Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», όπως ανέφερε ο εκπρόσωπος. Είναι σημαντικό για εκείνους ότι μέσα στη Βουλή, καταθέτουν πολλές φορές, επίκαιρη ερώτηση, διαμαρτύρονται για τους νόμους απέναντι στους μετανάστες. Και εκπρόσωποι του ΚΚΕ, σημειώνει ο Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) πήγανε μια φορά στο Σύνταγμα, σε ένα μαγαζί, που δώξανε πέντε-έξι άτομα απ' το Μπανγκλαντές, και ζητήσανε να τους κολλήσουν σε οκτάωρη βάση ένσημα και να τους δοθούν τα δικαιώματα που ζητούν. Εκπρόσωποι του ΚΚΕ πήγανε εκεί και κάνανε παρέμβαση, διαμαρτυρήθηκαν και μέσα στη Βουλή καταθέσανε σχετική επίκαιρη ερώτηση.

5.3.5.6. ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Η οργάνωση ονομάστηκε «Ένωση» και όχι «κοινότητα» ή «σύλλογος» γιατί η λέξη «Ένωση» εκφράζει, μεταξύ των εργατών πιο ισχυρή ενότητα, αλληλεγγύη και ανεξαρτησία. Ο Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) σχετικά με τα εργασιακά δικαιώματα αναφέρει ότι, όταν δεν τηρούνε κάποιοι εργοδότες, δεδουλευμένα λεφτά, ένσημα και τα άλλα, δικαιώματα που πρέπει ο εργαζόμενος να λάβει, εκείνοι μέσω των συνδικάτων ή απευθείας με την Επιθεώρηση Εργασίας, κάνουν καταγγελίες ή συζητάνε μαζί με τον εργοδότη, απευθείας, το γιατί δεν τον πληρώνει, και ποιος ο λόγος. Πολλές καταγγελίες τις έκαναν και τις κέρδισαν, μέχρι το δικαστήριο, και δεν μπορούμε να αποκτήσουμε τα λεφτά, γιατί, οι κυβερνήσεις δίνουν τη δυνατότητα στους εργοδότες να κάνουν διάφορες παρατυπίες. Η νομοθεσία, ανέφερε ο Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) έχει πολλά κενά και οι εργοδότες βρίσκονται μέσα στο κενό αυτό, και καταφέρνουν να ξεγελούν τους εργάτες από το Μπανγκλαντές και να μην πληρώνουν

²¹⁶⁹ Πρόκειται για έναν σύλλογο «φάντασμα». Ο σύλλογος αυτός προέκυψε τυχαία κατά τη πιλοτική έρευνα όπου ένα άτομο ως «εκπρόσωπος» της εμφανίστηκε στο ραντεβού για τη συνέντευξη στα Εξάρχεια, και χρησιμοποιώντας το όνομα Elias, εκπρόσωπος της «Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος». Μετά από εκείνη τη συνάντηση δεν κατέστη δυνατή η οποιαδήποτε επικοινωνία με τον συγκεκριμένο «εκπρόσωπο» για να διαπιστωθεί η λειτουργία του συλλόγου και εν τέλει η ύπαρξή του. Στην προκειμένη περίπτωση υπάρχει μια οργάνωση «Σύλλογος Εργαζομένων Μεταναστών από το Μπανγκλαντές». Ο Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) ανέφερε ότι ο εκπρόσωπος του άλλου συλλόγου ήταν γραμματέας στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» και για εντελώς προσωπικό, συμφώνον επιδίωξε να φτιάξει έναν άλλο σύλλογο. Δεν είναι σίγουρο για το εάν επρόκειτο για έναν επίσημο ή ανεπίσημο σύλλογο, αλλά δεν εμφανίζουν καμία δραστηριότητα.

τίποτα το τέλος. Οι περισσότεροι μετανάστες από το Μπανγκλαντές έχουν καταρχήν, πρόβλημα με την άδεια διαμονής, και αυτά τα προβλήματα που έρχονται από τα εργασιακά θέματα, γιατί ο νόμος προβλέπει ότι κάθε μετανάστης εάν θέλει να είναι νόμιμος ή θέλει να ανανεωθεί η κάρτα τους, η άδεια διαμονής τους, πρέπει να έχει πλήρη ένσημα, παράδειγμα, για ένα χρόνο, διακόσια ένσημα, και δεν παίρνουν καθόλου ένσημα, σημειώνει ο Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος)²¹⁷⁰.

Η πλειοψηφία δουλεύουνε ράφτες σε βιοτεχνίες φαçon, και μετά σε όλους τους κλάδους, αλλά πιο πολύ στα εστιατόρια, και μικροπωλητές και άλλες διάφορες δουλειές. Ο Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) αναφέρει ότι η «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» παίρνει τον ρόλο του σωματοεπίου εργαζομένων, και αναφέρει μια από τις δράσεις εκπροσώπησης των μελών^{2171, 2172, 2173}.

Εάν κάποιος δεν είναι μέλος στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» ανέφεραν ότι θα τον βοηθήσουν, και πώς έχουν πολλούς συμπατριώτες τους, που τους βοηθήσανε και δεν ήταν καν μέλη. Ο εκπρόσωπος ανέφερε ότι εντούτοις πολλοί στρέφονται σε εκείνον για βοήθεια αλλά δεν υποστηρίζουν την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» αποκτώντας ιδιότητα μέλους²¹⁷⁴. Επιπλέον, όταν εκπροσωπούν κάποιον μπορούν να τον βρουν και δικηγόρο καθώς

²¹⁷⁰ (...) Και οι εργοδότες, τους παίρνουμε σαν, εργά[ε]ς, αλλά χωρίς να πληρών[ουνε] [τα] δικαιώματα που δικαι[ούνται], βάση [του] ελάχιστου δικαιώματος για τους εργάτες στη νομοθεσία και, και η κυβέρνηση δεν προστατεύει τους εργάτες, προστατεύει τους εργοδότες. Ταυτόχρονα, [ο] νόμος που φτιάχνει για τους μετανάστες είναι αντιμεταναστευτικός και [από] την άλλη πλευρά, που, την ελάχιστη δυνατότητα που έχει να αποκτήσει ένσημα και τα άλλα, δεν βοηθάει τους εργάτες, βοηθάει τους εργοδότες. Γι' αυτό το λόγο η πλειοψηφία [των] μεταναστών, όχι μόνο σε [αυτούς από το] Μπανγκλαντές, [τους] Bangalee, είναι, από όλες τις χώρες, η πλειοψηφία των μεταναστών είναι παράνομοι (...) (Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος))

²¹⁷¹ (...) Όπως, μάλλον [το] 2004, μπορεί να 'ναι [το] 2003, έχουμε τα χαρτιά, είχε μια εταιρία, συσκευή, συσκευών, συσκευασίας, στο, [σε] [ο] Ρέντη. Κι εκεί, [οι] [συμ]πατριώτες μας, δουλεύανε δεκαέξι (16) ώρες, χωρίς ένσημα, χωρίς πληρωμή, όπως [προ]βλέπει η Συλλογική Σύμβαση [Εργασίας]. Εμείς μέσω, [των] συνδικάτων[ιν], κάναμε παρέμβαση με [την] Επιθεώρηση Εργασίας, και, αλλάζ[ε] [η] κατάσταση, τώρα, πληρώνουνε, και ένσημα, και του[ς], πληρών[ουνε] επίδομα άδειας, επίδομα [για τα] Χριστούγεννα και τέτοια, και κάτι άλλαζαν. Δεν αλλάζανε εκατό τον εκατό, αλλά κάτι άλλαζαν και, από 'κει διώζανε τρία-τέσσερα (3-4) άτομα από 'μας, αυτοί που ήσανε [την] πρωτοβουλία να κιν[ούνε] αυτοί έλχανε. Και κάναμε καταγγελία, και κερδίσαμε [τη] δίκη, δικαστήριο, η εταιρία τους χρωστάει, ένας τριάντα δυο (32.000) χιλιάδες ευρώ, άλλος τριάντα τέσσερις (34.000) [ευρώ], άλλος τριάντα εννέα (39.000) ευρώ. Αλλά δεν, δυστυχώς δεν μπορούσαμε να κάνουμε κάτι, να πάρουμε λεφτά, γιατί ο νόμος προβλέπει, ότι αν δεν έχει περιουσία αυτός, δεν μπορούν να πάρουν λεφτά. Πρέπει να κάνουμε, πάλι μήνυση εναντίον του, γι' αυτό. Αλλά αυτό, πάλι, παίρνει πολλά χρόνια, και δεν ξέρουμε τι θα γίνει ακριβώς, τι θα αποφασίσει [το] δικαστή[ο]. Αυτό είναι, γίνονται και τέτοια προβλήματα. Και μέσα από [τη] δράση μας, παράδειγμα, συμμετοχή [των] μελ[ών] μας [στο] Συνδικάτο Ιματισμού, που είναι [η] πλειοψηφία, έχ[ουμε] εν[α] μέλος [στη] διοίκηση του Συνδικάτου Ιματισμού. Μέλος της[ς] διοίκησης[ς]. Και σε άλλ[α] συνδικάτα, συμμετέχουν ως, μέλη [των], συνδικάτων[ιν] (...) (Elias, εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος).

²¹⁷² (...) Άρκετ[ά] [πα]ραδείγματα είναι. Τώρα, πώς να πω, κάθε χρονιά, τουλάχιστον [σε] τέσσερα-πέντε (4-5) άτομα γίνονται αυτ[ά]. Και [σε] όσους[ς] γίν[ον]ται, δεν έρχονται εδώ όλοι σε εμάς, ως πούμε [για] παράδειγμα, μια φορά ήρθ[αν] σαράντα (40) άτομα, μια ομάδα σαράντα άτομα. [από] μια βιοτεχνία που δουλεύει, [και] δεν τους πληρώσα[ν]ε, δεν τους πληρώσα[ν], [και] τι έλεγ[αν], ότι δεν μας καλλήσανε ένσημα, και [μας] χρωστάνε λεφτά. Εμείς μέσα από [το] Συνδικάτο Ιματισμού, τον[ν] πήρα τηλεφωνο τον εργοδότη, ή θα πληρώσετε ή θα συνεχίσουμε [τη], διαδικασία που υπάρχει. Τους πληρώσανε και τ[α] ένσημα, και τα λεφτά που χαν [χάσει] (...) (Elias, εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος).

²¹⁷³ (...) Ας πούμε, τελευταία, τελευταία-τελευταία, φορά, αυτός που 'φυγε πριν από λίγο από δω, δεν τους πληρών[αν] χίλια διακόσια (1.200) ευρώ, αυτός, μια φορά πήραμε τηλεφωνο του, τηλεφωνο, τον εργοδότη, [και] του είπα -Αν δεν τα πληρώσει[ς], θα πάω [την] άλλη βδομάδα να κάνω καταγγελία στη[ν] Επιθεώρηση Εργασίας. Κι άλλο, αυτός, που δούλευε, σ' ένα μαγαζί, έντεκα (11) μήνες, και τον διώζανε χωρίς αποζημίωση, και [χωρίς] να τον πληρώσου[ν] [την] τελευταία μια βδομάδα. Κανονίσαμε μαζί με το[ν]. Πρόεδρο στο Συνδικάτο Μετάλλου[ς], και να πάνε εκεί να, [τον] [Πρόεδρο Συνδικάτο] Μετάλλου[ς], ε, να πάνε εκεί, να συζητήσου[ν] και γιατί δεν [τον] πλήρωσε [και] γιατί [γιατί] τον διώζανε. Αυτά γίνονται. [Σε] καθημερινή βάση, αλλά, πολλά [τα] καταφέρνω, πολλά δεν [τα] καταφέρνω (...) (Elias, εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος).

²¹⁷⁴ (...) Αντιμετωπίζουμε πιο πολύ [το] ότι, η πλειοψηφία που έρχεται να π[ά]ρ[ει] βοήθεια, δε συνεργάζεται, δεν υποστηρίξ[ει], δεν [δ]έχ[ε]ται όπως πρέπει να βοηθήσει το σωματοεπίο [μας]. Παίρνουμε βοήθεια, [και] φεύγουμε. Αυτό, μας δυσκολεύει πολύ και, αντιμετωπίζω αυτά τα προβλήματα συνέχεια. Είναι, δηλαδή, ο κόσμος έχει, όπως και παντού, εγωκεντρική[ή], διάθεση. (...) Δεν έχει σημασία ότι [είναι] μέλη, δεν είναι μέλη, αλλά, εμείς προτενίμενους όταν είναι μέλη, δίνουμε λίγο βάρος, ότι, να είμαστε δίπλα [τους] πάντα και έτσι (...) Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος).

έχουν πολλούς δικηγόρους που συζητούν για τα προβλήματα εργασίας ή διαμονής. Έχουν βοηθήσει και συμπατριώτες τους οι οποίοι είχαν συλληφθεί από την αστυνομία, κυρίως μετανάστες από το Μπανγκλαντές (Bangalee) οι οποίοι είναι μικροπωλητές που πουλάνε, γυαλιά ηλίου, σε χάρτινο τραπέζι. Ο Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) ανέφερε ότι οι αστυνομικοί κατασχέτουν την πραγμάτεια των πλανόδιων μικροπωλητών από το Μπανγκλαντές²¹⁷⁵.

Ο ίδιος επίσης έχει παρέμβει προσωπικά για την επίλυση ενός προβλήματος²¹⁷⁶. Σε διαδηλώσεις έχουν συμμετάσχει, μόνο μαζί τους Έλληνες, μαζί με τα συνδικάτα, σε συγκεντρώσεις και σε εκδηλώσεις. Εντούτοις, απεργίες σε κάποια επιχείρηση ή εργοστάσιο ανέφεραν ότι δεν έχουν πραγματοποιήσει²¹⁷⁷.

5.3.5.7. ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ

Ο Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) τόνιζε ότι οι Bangalee, εκπροσωπούνται περισσότερο από τον δικό τους σύλλογο ή από έναν αντίστοιχο ελληνικό του επαγγέλματός τους. Εννοείται για τον ίδιο, ότι η πλειοψηφία, όταν δεν ξέρει ελληνικά, δεν μπορεί να εκφράσουν, το πρόβλημά τους, στα ελληνικά συνδικάτα. Όταν έρχονται στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» εκείνοι ανέφερε καταλαβαίνουν την ουσία, ότι οι ίδιοι ξέρουν ελληνικά, εκφράζονται μέσα στα συνδικάτα όπως πρέπει και διευθετούν το πρόβλημα. Υπάρχει το ενδεχόμενο, να ξέρει ελληνικά και να μην τον βοηθήσουν, δηλαδή, εάν στο συνδικάτο του επαγγέλματός του είναι κυρίως Έλληνες και λίγοι μετανάστες μέλη από το Μπανγκλαντές δεν θα δώσουν οι Έλληνες μέλη έμφαση και στα δικά τους προβλήματα. Ο ίδιος εντούτοις σημειώνει ότι αυτά υπάρχουν παντού στην Ελλάδα, δηλαδή ο διαχωρισμός μεταξύ των μεταναστών και των Ελλήνων ακόμα και αν κάνουνε την ίδια δουλειά. Αυτό εξαρτάται, από το ποιον κόσμο ανεχόνται, σε ποιο συνδικάτο πάει κανείς, και

²¹⁷⁵ (...) [Ο] αστυνομικός δεν έχει δικαίωμα να πάρει, [τα] πράγματα, [το ότι τα βάζουνε στο αυτοκίνητο και τα παίρνουν μαζί τους], αυτό είναι παράνομο. Πολλές φορές, οι αστυνομικοί κάνουνε παράνομη, δουλειά, όπως ας πούμε, το/ν βασανισμό [στο] αστυνομικό τμήμα. Εδώ και τριάντα (30) χρόνια το ίδιο πράγμα γίνεται. Κανείς δεν διαμαρτυρήθηκε (...) [αυτοί] που κάνουνε, [που] παίρνουνε [τα πράγματα], ο νόμος προβλέπει, αν κάποιος κάνει αυτό, [θα] τον πιάσει, και να του [βάλει] πρόστιμο, ανάλογα [με] τη/ν περίπτωση, και αν συνεχίζει, και συνέχεια, θα [τον] πιάσει στη/ν δικαιοσύνη. Δεν έχει δικαίωμα να πάρει τα πράγματα, και, μπορεί να πάρει [τα] πράγματα, αλλά πρέπει να τ[α] ζητήσει [Να βάλει] πρόστιμο. Αυτά. Τώρα [τελικά] το γίνεται, άστα να πάνε (...) (Elias, εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος).

²¹⁷⁶ (...) Ναι, ας πούμε, τους προηγούμενους δύο μήνες, ε[ί]χα πάει στο Νομ[ό] Ηλείας που δουλεύουνε πολλοί/ι από μας, [συν]πατριώτες [μας], στη/ς αγροτικές δουλειές. Περίπου τετρακόσια πενήντα (450) άτομα, τετρακόσια με πεντακόσια (400-500) άτομα, στο Νομό Ηλείας, συγκεκριμένα, στο, Νέα, πώς λέγεται, Μανωλάτα, Μανωλάτα, και πήγαμε στα χωράφια, και βρήκαμε ένα/ν εργοδότη/η, τους ρωτήσαμε -Γιατί δεν τους πληρώνετε όπως ορίζει, η Γενική Συλλογική Σύμβαση; [Και λέει] -Δεν ξέρω τι λέει, η Συλλογική Σύμβαση αλλά, κάποιος πήρανε, παίρνουνε παραπάνω [χρήματα] από τη Συλλογική Σύμβαση, εννοεί [ότι] αυτοί που δεν ξέρουν παίρνουν λιγότερα. -Αφού λέει η [Συλλογική Σύμβαση] ότι και να είναι, θα [τον] πληρώνεις είκοσι εννέα (29) ευρώ, και γιατί [οι] συνθήκες ζωής είναι έτσι, μέσα σ[ε] παράγκες, και άθλιες συνθήκες. Λέει. -Κάνουμε μια προσπάθεια μέσω [της] Νομαρχία[ς], να αλλάζουμε τις συνθήκες. Αλλά, οι λόγιοι εδώ πιο μεγάλοι είναι (...) (Elias, εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος).

²¹⁷⁷ (...) Όχι, δεν έχουμε, εμείς, δεν έχουμε τέτοι[α] δυνατότητα. Γιατί, η Ένωσή μας είναι μικρή. Και δεν, δεν όλοι, αυτοί που δουλεύουνε σε μια βιομηχανία, τα μέλη του σωματίου/ου. Εάν είναι και μέλη, θα σκεφτούν ότι, να μην χάσουν [τη] δουλειά τους. Δεν είναι εύκολο, να κλείσουμε αυτό, [μια επιχείρηση]. Αυτό μέσω [των] Συνδικάτ[ων] γίνεται. Μόσα [από τα] Συνδικάτα, με το/ν εκπρόσωπό μας, όποτε ήταν απεργία, ο πρόεδρος, πήγανε μαζί [με τον] εκπρόσωπο [του] Συνδικάτο Ιματισμού, κλείσαμε δύο-τρία (2-3) μαγαζιά. Όλοι εκεί, [που] δουλεύουνε [είναι] συμπατριώτες μου (...) (Elias, εκπρόσωπος της Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος).

ποιος ανήκει σε αυτά τα συνδικάτα. Όπως στο «Συνδικάτο Ιματισμού», όταν θα πάνε κι εκείνους τους βοηθάνε.

Ο ίδιος σημειώνει ότι υπάρχουνε τέτοια συνδικάτα, πολλά, συνδικάτα που τους βοηθούν. Υπάρχουνε όμως και πολλά που συμβιβάζονται μαζί με την εργοδοσία, μαζί με την κυβέρνηση, και δεν τους νοιάζει τι θα γίνει, τους νοιάζει, τι θα γίνει με την πολιτική τους, να ακολουθούν την πολιτική του κόμματος. Στην περίπτωση του Συνδικάτου Ιματισμού, πολλοί από τους Bangalee πάνε κατευθείαν εκεί, χωρίς να ρωτήσουν ή χωρίς να ξέρουν την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» ή δεν θέλουν βοήθεια από εκείνους για κάποιο άλβα-βήτα λόγο. Για τον Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) εκείνοι που δεν θέλουν βοήθεια από εκείνους είναι λόγω μιας μια προπαγάνδας, ανάμεσά στους Bangalee ότι, επειδή η «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» συνεργάζεται με το ΚΚΕ είναι άθεοι, εμείς δεν πιστεύουν στον Θεό. Επιπλέον, για τον Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές «ανήκουν» και εκπροσωπούνται περισσότερο από την Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος από ότι σε έναν αντίστοιχο ελληνικό.

5.3.5.8. ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Η «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», σύμφωνα με τον επρόσωπό της ασχολείται λίγο σχετικά ή σε περιορισμένο βαθμό με πολιτιστικές ή άλλες εκδηλώσεις. Ενημερώνουν τα μέλη τους σε θέματα εργασίας, αδειών διαμονής ή τι σημαίνουν, σε διεθνές εθνικό επίπεδο, και για τις συνθήκες εδώ. Στο εάν τους ενημερώνουν τα μέλη για να διεκδικήσουν μόνοι τους τα δικαιώματά τους ο Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) ανέφερε ότι εκείνοι τους κάνουν ενημέρωση, μετά ο κάθε ένας κάθε ένας θα επιλέξει τι θα κάνει. Επιπροσθέτως, κάνουν μεταφράσεις των νόμων και των εγκυκλίων για τη μετανάστευση ή τα δικαιολογητικά, για το νόμο που βγαίνει, τον μεταφράζουν στα Bangla και μοιράζουν φυλλάδια. Και για τα εργασιακά δικαιώματα, αν υπάρχουν σοβαρά ζητήματα, ενημερώνουν επίσης. Προσέτι μια από τις δραστηριότητές της «Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» είναι και τα μαθήματα ελληνικών εδώ και πολλά χρόνια. Από το 2001 διδάσκονται ελληνικά. Ο Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) ανέφερε πώς έχουν προσφέρει δύο φορές δάσκαλο για να διδάξει ελληνικά, αλλά δυστυχώς ο κόσμος έχει τα προβλήματα τους και δεν έρχονται μόνιμα, να συνεχίσουν τα μαθήματά τους, και οι δάσκαλοι δεν μπορούν να συνεχίσουν. Ακόμα και ο ίδιος όσο ξέρει με τη βοήθεια βιβλίων διδάσκει μερικές λέξεις. Εάν κάποιος θελήσει ή χρειαστεί δουλειά ο Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) ανέφερε ότι δεν

ασχολούνται με τη βοήθεια για αναζήτηση δουλειάς, αλλά όταν έρχεται πολύς κόσμος, ξέρει αν έχει κανένας θέση δουλειάς, μας του το λένε και βλέπει ποιος δεν έχει δουλειά, ώστε τον βάλουμε σε αυτή τη θέση να εργαστεί. Ο ρόλος τους περιγράφεται ως ενδιάμεσος, δηλαδή, μέσω κάποιου γνωστού τους μπορούν να βρουν σε κάποιον δουλειά.

Γενικά, κατά διαστήματα κάνουν διάφορες εκδηλώσεις, σε Εθνικές γιορτές και σε ελληνικές γιορτές, όπως η Πρωτοχρονιά και διάφορες άλλες εκδηλώσεις, όπως όταν είναι κάποιος πολιτικός από το Μπανγκλαντές στην Αθήνα διοργανώνουν μια εκδήλωση πολιτική, για τις συνθήκες του Μπανγκλαντές, και εμείς καλούν άτομα μέσα και από έξω, από την Ένωση. Σχετικά με τα ήθη και τα έθιμα δεν κάνετε πολλές εκδηλώσεις. Ο Elias (εκπρόσωπος Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος) ανέφερε ότι υπάρχει μια οργάνωση πολιτιστική του Μπανγκλαντές εδώ, και ότι αυτοί κάνουν αρκετές δραστηριότητες, και δίχως θέλοντας να το επικρίνει, σημείωσε ότι όταν υπάρχει μια οργάνωση πολιτιστική, εκείνοι δεν χρειάζεται να ασχοληθούν με ανάλογα θέματα. Εντούτοις προσπαθούν να είναι πλήρεις. Αλλά δεν είναι εύκολο, για μια μεταναστευτική οργάνωση, ένα σωματείο, να έχει ολοκληρωμένη δραστηριότητα, γιατί η πλειοψηφία των μελών έχουν πρόβλημα, με τα οικονομικά, τα εργασιακά, με τη μόρφωση και τα διάφορα προβλήματα. Αν ήθελαν να ασχοληθούν και με αυτά τα θέματα θα χρειάζονταν περισσότερα χρήματα, τα οποία δεν διαθέτουν. Εκείνοι πιο συχνά πιο συχνά συμμετέχουν στο Φεστιβάλ στην Πατησίων που διοργανώνει το ΚΚΕ και τους καλούν εκεί. Όταν παίρνουν μέρος στην εκδήλωση τραγουδούν και χορεύουν ήταν παρόντες εκπρόσωποι αυτοί που είναι μέλη στο σωματείο και αυτοί που δεν είναι, όλους οι Bangalee. Εφόσον έχουν κυρίως σχέση με τα εργασιακά θέματα έχουν λίγες δραστηριότητες πολιτιστικές. Εντούτοις, μερικές από αυτές που πραγματοποιούν σε αραιά διαστήματα είναι εκδρομές, διάφορες εκδηλώσεις, σε εθνικ[ές] και ελληνικ[ές] εθνικές γιορτές, όπως είναι η Πρωτοχρονιά, προσπαθούμε να κάνουν κάτι, που να προσαρμοστεί η Ένωσή και οι Bangalee, με την κοινωνία. Η τελευταία[α] δραστηριότητά τους ήταν να αρχίσουν να μαζεύουν υπογραφές για να κάνουν, μια αίτηση προς την κυβέρνηση του Μπανγκλαντές, να ιδρυθεί πρεσβεία στην Ελλάδα, για τους Bangalee, και ήδη είχαν μαζέψει χίλιες πεντακόσιες υπογραφές.

5.3.6. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ «ΕΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

Η πλειοψηφία όσων έγιναν μέλη ανέφεραν ότι είχαν ακούσει από διάφορους που εργάζονταν και έχουν ασφάλιση και τα δικαιώματα. Ο εργοδότης τους δεν τους έδινε και για το λόγο αυτό θέλησαν να γίνουν μέλη στην Ένωσή τους. Όσοι έγιναν μέλη πιστεύουν ότι θα τους βοηθήσει ο σύλλογος, και με τα έγγραφα και με εργασιακά προβλήματα, ή προβλήματα με τον εργοδότη τους. Τα μέλη θεωρούν σημαντικό το να είναι κανείς μέλος στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος».

Όσοι έγιναν μέλη πιστεύουν ότι μπορεί η ένωση να τους βρει και δουλειά²¹⁷⁸. Πολλοί εναποθέτουν μελλοντικά σχέδια, ελπίδες και προσδοκίες στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» καθώς και στη βοήθεια που θα προσφέρει. Σκοπός των περισσότερων που γίνονται μέλη είναι να κάνουν μελλοντικά σχέδια μέσω αυτού, όπως να αποκτήσουν έγγραφα διαμονής, να έχουν ένσημα, να εργαστούν σε άλλου είδους εργασίες και να στείλουν χρήματα στις οικογένειες τους^{2179, 2180}. Επίσης, όπως προαναφέρθηκε το φιλικό περιβάλλον διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στο να γίνει κάποιος μέλος στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος». Σχετικά με τις πληρωμές των συνδρομών οι περισσότεροι των μελών δεν πληρώνουν λόγω οικονομικών δυσκολιών που βιώνουν. Εντούτοις, προτιμούν να ενισχύουν την Ένωση για παράδειγμα για την αγορά ενός υπολογιστή.

Επιπροσθέτως, συνήθης επισκεψιμότητα στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» είναι μια φορά τη βδομάδα, κάθε Κυριακή, που δεν εργάζονται οι περισσότεροι. Άλλοι πηγαίνουν όταν έχουν προβλήματα ή ανάγκη, ή μόνο όταν γίνεται κάποια εκδήλωση ή εκλογές^{2181, 2182}. Επίσης, σημαντική παράμετρος επηρεασμού ως προς τη συμμετοχή είναι η θετική έκβαση προβλημάτων ή καταστάσεων όπου κάποιος συμπατριώτης τους απευθύνθηκε στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος»²¹⁸³. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ότι κάποια από τα μέλη της «Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» ανέφεραν ότι ένιωθαν ένα αίσθημα προστασίας με τη συμμετοχή τους εκεί²¹⁸⁴. Κάποιοι από τα μέλη είναι κατηγορηματικοί θεωρώντας ότι μόνο μέσω της «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» μπορεί κάποιος εργαζόμενος από το Μπανγκλαντές να διεκδικήσει τα δικαιώματά του^{2185, 2186}.

Εντούτοις υπάρχουν περιπτώσεις γενικά, όπου οι εργαζόμενοι-μέλη αποφεύγουν να κοινοποιούν στον εργοδότη τους ότι είναι μέλη στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» γιατί, όπως ανέφεραν, θα τους διώξει από την δουλειά. Η πλειοψηφία των μελών θεωρεί την «Ένωση

²¹⁷⁸ (...) *Ναι. Πιστεύω ότι [θα] με βοηθήσουν. Μου είχε πει κάποιος να έρθω εδώ, και μετά έμαθα αυτά. Είχα έρθει στον σύλλογο εδώ αλλά δεν μπορού[αν] να κάν[ουν] κάτι. Με το χαρτί. [Είχα πει σε κάποιον και όταν έληξε το χαρτί, μετά πήγα εκεί. Και δεν μπορούσαν να κάνουν κάτι μετά]. Πριν δεν είχα έρθει (...)* (Santo, 26 ετών).

²¹⁷⁹ (...) *Ναι. Θα μπορούσε να βοηθήσει. (...) [Θα] μπορού[σαν] να βοηθήσουν. μπορεί [το] αφεντικό να ήθελε να διώξει, [και] να [μου] βρουν δουλειά ή αν αρρωστή[ω]. [Για] διάφορα. Ξέρουν να μιλάνε ελληνικά και εγώ δεν ξέρ[ω] (...) (Dollal, ετών 40).*

²¹⁸⁰ (...) *Ναι, πιστεύω θα μπορούσε. [Ζήτησα μια φορά βοήθεια], αλλά έτσι, για τα χαρτιά μου. [Θα μπορούσαν] να με βοηθήσουν και στη δουλειά μου (...)* (Babul, ετών 39).

²¹⁸¹ (...) *Μου αρέσει να είμαι μέλος εδώ. [γιατί] η Ένωση διεκδικ[εί] έναντι [στην] εργοδοσία που εκμεταλλεύεται τους εργάτες, και αυτοί διαμαρτυρούνται και βοηθάει τους διάφορους ανθρώπους (...)* (Badsha, ετών 44).

²¹⁸² (...) *Ναι, είχ[α] ζητήσει βοήθεια, [για θέμα] όπως είναι τα ένσημα, που είχα[ν]ε βοηθήσει και είχα[ν]ε κάνει καταγγελία. Πέρσι έγινε αυτό. [Το] 2006. Και ακόμα συνεχί[ζε]ται. [Ήταν] στην δουλειά [στο] Φάληρο. Η Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές μαζί με την βοήθεια του Συνδικάτου Ιμιασμού έκαναν καταγγελία ότι δεν μου κολλήσανε [ένσημα] και νομίζω είναι περίπου να τελειώσουν. Θα πάρ[ω] τα ένσημα και τα λεφτά [που μου] χρωστάει. [Μου χρωστάνε] χίλια εννιακόσια πέντε (1.905) ευρώ. Η Ένωση με βοήθησαν αμέσως (...)* Badsha (ετών 44).

²¹⁸³ (...) *Βλέπω [ότι] κάνουν δουλειά για τους άλλους, που παίρν[ουν] τηλέφωνο, το αφεντικό, με δικηγόρους, με συνδικάτα με οποιοδήποτε τρόπο. [Οτι] τρέχ[ουν] να λύσ[ουν] το πρόβλημα, έχω πειστεί ότι θα με βοηθήσουν. Να μιλήσουν στο αφεντικό μου και αυτά (...)* (Zakir, ετών 28).

²¹⁸⁴ (...) *Καλά. [Νιώθω ασφάλεια που έχω ανθρώπους να με βοηθήσουν] (...)* (Zakir, ετών 28).

²¹⁸⁵ (...) *Εγώ ξέρω ότι αν κάποιος θέλει να διεκδικήσει τ[α] δικαιώματά του πρέπει να είναι σ[την] Σύλλογο Εργαζομένων [Μπανγκλαντές], σ[την] Ένωση, που αλλιώς δεν μπορεί (...)* (Akash, ετών 36).

²¹⁸⁶ (...) *Ελπίζω να είναι καλύτερα για μένα, αν θα συνεχίσω μαζί με αυτή την οργάνωση. Νομίζ[ω] θα έχω καλό αποτέλεσμα. Νιώθω ότι θα έχω, θα με βοηθήσει σε δύσκολες στιγμές (...)* (Akter, ετών 35).

Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» ως μια μορφή εργασιακής αντιπροσώπευσης, και ο εκπρόσωπος στα μάτια τους είναι ιδιαίτερα σημαντικός και δημοφιλής, καθώς αποτελεί κρίσιμο παράγοντα της συμμετοχής στην Ένωση. Επίσης είναι χαρακτηριστικό ότι τα μέλη διαχωρίζουν την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» και αυτό που προσδοκούν ότι θα λάβουν από τη συμμετοχή και την ιδιότητα μέλους τους από τους άλλους συλλόγους²¹⁸⁷. Κάποιοι ανέφεραν ότι με το ότι πηγαίνουν στην Ένωση, ακούνε το τι συζητιέται θα βοηθηθούν επίσης. Γενικά, αναμένουν συμβουλές ή και υποστήριξη με δικηγόρο. Επίσης σε κάποιες περιπτώσεις όπως προαναφέρθηκε βρήκαν και εργασία από εκεί²¹⁸⁸. Γενικά, όσοι έχουν γίνει μέλη στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» έχουν προσδοκίες ότι κάτι θα πετύχουν ή θα καλυτερέψει σε ότι αφορά τα εργασιακά δικαιώματα, τα έγγραφα παραμονής, σε δυσκολίες και την πορεία της ζωής τους.

5.3.7. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ «ΕΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

Η πλειοψηφία όσων δεν έγιναν μέλη ανέφεραν ότι προτεραιότητα τους είναι τα έγγραφα διαμονής. Χωρίς αυτά δεν έχουν διάθεση να πάνε σε κάποιο σύλλογο ή ακόμα και στο τζαμί. Εντούτοις, αφενός ένα μέρος ανέφερε ότι αν είχαν πρόβλημα στη δουλειά τους, πιστεύει θα μπορούσαν να τους βοηθήσουν, αφετέρου κάποιοι ανέφεραν ότι εν είχαν χρόνο να τους βοηθήσουν στο σύλλογο ή είχε πολύ κόσμο^{2189, 2190}. Ένα μέρος των μη-μελών ανέφερε την έλλειψη χρόνου λόγω ωραρίου εργασίας, την εξάντληση ή κόπωση από την εργασία τους ή το ότι φοβούνταν να βγουν από το σπίτι τους²¹⁹¹. Άλλοι δεν ήταν μέλη στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» γιατί ήταν αλλού μέλη όπως στον «Σύλλογο Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων και Αλληλοβοήθειας Υπηκόων Μπανγκλαντές που Κατοικούν στην Αθήνα». Σημαντικό παράγοντας στην ιδιότητα μέλους κάποιου σε

²¹⁸⁷ (...) Ναι, [το] πιστεύω. [Δηλαδή] αν έχω πρόβλημα με [τα] χαρτιά μου, με [το] μισθό μου, θα [το] πω στον εκπρόσωπο και θα πάει, να μιλήσει με [το] αφεντικό (...) Ναι, επειδή ξέρω ότι τα κάνει αυτά, γι' αυτό ερχόμαστε εδώ (...) Οι άλλες σύλλογοι, Ενώσεις που υπάρχουν δεν ξέρουν καν πώς να διεκδικήσουν τα δικαιώματα, μόνο [αυτοί] εδώ είναι μαζί με το συνδικάτο ιμιατισμού, παλεύουμε για τα ένσημα και τα δικαιώματα (...) (Akash, ετών 36).

²¹⁸⁸ (...) Ναι. Νομίζω αν έρθει κόσμος εδώ και υποστηρίξουν την Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές, η Ένωση Εργαζομένων θα έχει [την] δυνατότητα να βοηθήσει τους εργαζομένους εδώ (...) Ναι. Με δικηγόρο, να βρούμε. Η Ένωση Μεταναστών Μπανγκλαντές πάντα, πάντοτε ήτανε δίπλα στο μετανάστη [από το] Μπανγκλαντές (...) Ναι. Έχουν κάνει παρέμβαση αυτοί. [Σε αυτόν] που [με] έδωσε από [τη] δουλειά, και ο κλάδος του είναι το μέταλλο, και του στείλανε τον πρόεδρο του συνδικάτου [μετάλλου] και αυτός πήγε στον εργοδότη [και του είπε] -Γιατί δεν του κόλλησες ένσημα, γιατί τον έδωξες. Αυτό είναι πρόσφατο. Προχτές έγινε. Χτες ήτανε (...) (Akter, ετών 35).

²¹⁸⁹ (...) Το πρόβλημα, πρώτα, είναι τα χαρτιά. Αν δεν έχω χαρτιά [α] δεν έχω όρεξη να πάω, σε κάποιο σύλλογο. Είναι λογικό αυτό. Αν είχαμε χαρτιά θα πήγαιναν όλοι. Θα κάναμε ότι θέλαμε (...) Πήγα για τα χαρτιά μου αλλά αυτοί δεν μπορούσαν να με βοηθήσουν. Είχαν πολύ κόσμο και πήγα 2-3 φορές και είχα πολύ κόσμο, χιλιάδες, και δεν μπορούσαν να με βοηθήσουν. Αυτό το χαρτί το έφερα πολύ μετά. Πολύ μετά. Αργά και τότε αυτοί δεν μπορούσαν (...) (Janangir, ετών 27).

²¹⁹⁰ (...) Όχι. Δεν θέλησα να πάω, γιατί είμαι μικρός για αυτό. Έχω προβλήματα με [τα] χαρτιά μου. Φοβάμαι να κάνω κάτι τόσο μικρός. Άμα δεν κάνω ανανέωση, τι να κάνω, πώς να ζήσω. Πώς να στείλω χρήματα. Τα χρήματα που παίρνω δεν με φτάνουν. Στέλνω και πίσω [στην] πατρίδα 50-100 [ευρώ]. Έχω έξοδα 200-300 ευρώ για νοίκι, φαί. Μου μένουν 150-200 [ευρώ], στέλνω λίγα πίσω (...) Hedayet (ετών 21).

²¹⁹¹ (...) Δεν έχω κάθε μέρα, μόνο Σάββατο και Κυριακή. Όταν έχω ελεύθερο χρόνο δεν βγαίνω έξω. [Το] πρόβλημα με τα χαρτιά μου, εάν πάω έξω θα πάω φυλακή. Μόνο [στο] τζαμί πάω. Είναι εδώ κοντά [στην] Ευριπίδου. Πάω και φεύγω γρήγορα. Έτσι (...) Δεν έχω χρόνο να μιλήσω για την πατρίδα, για δουλειές, κουζίνα. Φοβάμαι τώρα, την αστυνομία γιατί όταν πάω έξω και περιμένει η αστυνομία, τότε πολύ πρόβλημα για [μετανάστες] από το Μπανγκλαντές. Γιατί η μαμά και ο μπαμπάς, είναι μεγάλη οικογένεια. [Ο] μπαμπάς [είναι] πολύ παππούς, τώρα δεν μπορεί να κάνει δουλειά μόνος του. Εγώ έχω δουλειά τώρα (...) (Janangir, ετών 27).

ένα σύλλογο είναι και το ευρύτερο φιλικό περιβάλλον που θα προτείνει σε κάποιον να έρθει κι εκείνος εκεί ή τον επηρεάζει στο να μην ασχοληθεί ή να γίνει μέλος

Εντούτοις, ακόμα και σε ένα πολιτιστικό σύλλογο όπως ο παραπάνω «Σύλλογο Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων και Αλληλοβοήθειας Υψηκών Μπανγκλαντές που Κατοικούν στην Αθήνα» ο λόγος που γίνεται κάποιος μέλος είναι η πιθανή βοήθεια σε θέματα σχετικά με την εργασία του που μπορεί να λάβει από εκεί. Ένα σημαντικό μέρος ανέφερε ότι δεν γνώριζε για την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» γιατί έμενε μακριά, όπως για παράδειγμα στον Πειραιά. Σε αυτές τις περιπτώσεις το μάθαιναν τυχαία ή από κάποιο φίλο μετά από αρκετό καιρό. Κάποιοι είπαν ότι παρότι δεν ήταν μέλη πιστεύουν ότι εάν γίνονταν θα τους βοηθούσαν με τα έγγραφα παραμονής, με τη δουλειά ή με τα νοσοκομεία. Επίσης, όπως προαναφέρθηκε σημαντικός παράγοντας συμμετοχής είναι και το ότι είναι μέλη το φιλικό δίκτυο κάποιου. Κάποιοι ανέφεραν ότι μετάνιωσαν που δεν έγιναν μέλη²¹⁹². Έτσι, η πλειοψηφία επιλέγει να ενημερώνεται από τους φίλους ή τους γνωστούς τους, το ραδιόφωνο ή ακόμα και από δικηγόρους από το να στραφούν στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος»²¹⁹³.

5.3.8. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ Η ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥΣ

Στην πλειονότητά τους οι συνεντευξιαζόμενοι μετανάστες από το Μπανγκλαντές δεν είχαν ιδιότητα μέλους σε κάποιο ελληνικό συνδικάτο. Σχετικά με τη συμμετοχή τους σε ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός τους οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές ανέφεραν στην συντριπτική τους πλειονότητα ότι δεν θα γίνονταν μέλη²¹⁹⁴ τόσο λόγω του ότι πιστεύουν πώς δεν θα ενδιαφερθούν για τα δικά τους προβλήματα ώστε να τους εξηγήσουν επαρκώς, όσο και ότι οι γηγενείς δεν αντιμετωπίζουν τα ίδια με εκείνους προβλήματα. Είναι σημαντικό ότι οι περισσότεροι ανέφεραν ότι για τα εργασιακά τους προβλήματα θα τους βοηθούσε περισσότερο η «Ένωση Εργαζομένων Μπανγκλαντές Ελλάδος» ακόμα και αν δεν ήταν μέλη, από ότι ένας σύλλογος Ελλήνων εργαζομένων του ιδίου επαγγέλματός Βασικός παράγοντας επιπρόσθετης αποθάρρυνσης είναι η μη-γνώση (κατανόηση και ομιλία) της ελληνικής γλώσσας²¹⁹⁵. Επίσης πιστεύουν ότι αφού η πλειοψηφία απαρτίζεται από Έλληνες εργαζομένους είτε δεν θα υπολογιζόταν η γνώμη τους σε έναν ελληνικό σύλλογο του επαγγέλματός τους²¹⁹⁶ ή δεν θα

²¹⁹² (...) Ναι. [Είτε] να βρ[ω] δουλειά. Χρήματα δεν μπορ[ούν] να δώσουν. [Ο] σύλλογος δεν μπορεί να [μου] δανείζ[ει]. Δεν έχει τίποτα. Αλλά αν χρειαστεί να βοηθήσει μόνο. [με] γιατρό, δουλειά και χαρτιά και δικηγόρ[ο]. Αυτά (...) (Abu, ετών 28).

²¹⁹³ (...) Ακου[ω] ραδιόφωνο πολύ. Και από τους φίλους [μου]. Μιλάνε εκείνοι ελληνικά, καταλαβαίνουν [και] μου τα λένε. Όλοι [ο]ι φίλοι [μου] είναι από [το] Μπανγκλαντές, γιατί δεν καταλαβαίν[ω] τα ελληνικά (...) (Babul, ετών 39).

²¹⁹⁴ (...) Όχι δεν θα π[ά]ω, δεν θα π[ά]ω [στην] Ελλάδα. Θα πάω εκεί. Αόγω [τον ότι] δεν μπορεί να εξηγήσει καλά, τι πρόβλημα υπάρχει, και αν υπάρχει, αν γινότανε, είναι άλλος δεν [θα με] καταλαβαίνει. Τον πόνο [μας] (...) (Imran, ετών 36).

²¹⁹⁵ (...) [Θα] έπρεπε να [πάω] οπώ[ς]δήποτε εδώ. Δεν τ[η]ν ξέρ[ω] πρώτα [τη] γλώσσα τους. πρώτο θέμα, και να μου εξηγή[σουν] λίγο καλύτερα, τι κάν[ω], τι μπορ[ώ] να κάν[ω] (...) Dollal (ετών 40).

²¹⁹⁶ (...) Σε επίπεδο γλώσσας[ς] και συνεννόησης[ς], πιο πολύ από τα συνδικάτα έχω [να πάρω] από [εδώ]. Άμα είναι 10 από Μπανγκλαντές και 100 Έλληνες [θα] κοιτάζον δικά τους προβλήματα (...) Akter (ετών 35).

ενδιαφέρονταν για τα προβλήματά τους αφού είναι διαφορετικά από τα δικά τους, με κύριο αυτό των εγγράφων παραμονής²¹⁹⁷. Επίσης, πολλοί συνεντευξιαζόμενοι χαρακτηρίζονταν από τη αίσθηση του «ανήκειν», σε σχέση με την γλώσσα και τη κουλτούρα και τον τόπο καταγωγής, στην «Ένωση Εργαζομένων Μπανγκλαντές Ελλάδος» και όχι σε ένα ελληνικό συνδικάτο²¹⁹⁸. Ένας επιπλέον παράγοντας παράλληλα με το γλωσσικό εμπόδιο της είναι η επρροή των φίλων και του ευρύτερου κοινωνικού δικτύου²¹⁹⁹. Σε ελάχιστες περιπτώσεις αναφέρθηκε ότι κάποιος θα προτιμούσε να αποτανθεί σε έναν ελληνικό σύλλογο εργαζομένων σχετικό με το επάγγελμά του, εκτιμώντας ότι θα τον βοηθούσαν σε ένα εργασιακό του πρόβλημα καλύτερα.

Επίσης κάποιοι γνώρισαν για παράδειγμα το συνδικάτο του επαγγέλματός τους μέσα από την από την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» και επιδίωξαν να γίνουν μέλη εκεί²²⁰⁰. Εντούτοις, η συντριπτική πλειονότητα των μελών αλλά και των μη-μελών θεωρούν ότι «ανήκουν» και θα εκπροσωπούνταν περισσότερο από την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», έστω και εκείνοι που δεν είχαν ιδιότητα μέλους, και όχι από οποιοδήποτε ελληνικό συνδικάτο. Τονίζουν ότι εάν έχουν πρόβλημα στην εργασία τους και απευθυνθούν στους εκπροσώπους της «Ένωσης Εργαζομένων Μπανγκλαντές Ελλάδος» θα βοηθηθούν. Σε αντίθετη περίπτωση, από τους Έλληνες εργαζομένους στα συνδικάτα του επαγγέλματός τους, αναμένουν μια συμπεριφορά αγνόησης και μη-συμπάθειας προς εκείνους²²⁰¹.

5.3.9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Από τις συνεντεύξεις με τους μετανάστες από το Μπανγκλαντές (N=18) διαπιστώνεται η συγκέντρωσή τους σε εργασίες χαμηλού κύρους, χαμηλόμισθες, μη-τυπικά κατοχυρωμένες, με εξαντλητικά ωράρια, και μηδαμινά εργασιακά δικαιώματα, απομακρυσμένοι από συντοπίτες-συναδέλφους. Οι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν κάθε λογής παρακατιανή εργασία. Η πλειονότητα των μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αθήνα εργάζονται ως ράφτες, μια τέχνη που έμαθαν στο Πακιστάν κατά το ταξίδι τους προς την Ελλάδα. Συνήθως τη δουλειά του ράφτη θα τη βρουν από το δίκτυο φίλων, καθώς είτε τη ζητήσουν μόνοι είτε όχι, είναι η μόνη άμεση επιλογή σε περίπτωση που

²¹⁹⁷ (...) Δεν [το] σκέφτομαι. Δεν [με] συμφέρει [να πάω]. [Άμα έχω πρόβλημα με τα χαρτιά μου, δεν θα κοιτάζουν οι άλλοι τώρα αυτό. Θα κοιτάζουν τα προβλήματα που έχουν οι Έλληνες] (...) (Dollal, ετών 40).

²¹⁹⁸ (...) Στο σύλλογο [από το] Μπανγκλαντές. Εφόσον είναι δικός μας [σύλλογος], από Μπανγκλαντές, είναι πατριώ[ες] γι' αυτό τον λόγο έρχομαι[αι] εδώ. Έχουμε ίδια γλώσσα, [ίδια] κουλτούρα (...) (Mostafa, ετών 44).

²¹⁹⁹ (...) Δεν ξέρω ελληνικά και υπάρχ[ουν] εδώ [οι] πατριώτες μου και επέλεγα αυτό που έχουν οι πατριώτες μου (...) (Zakir, ετών 28).

²²⁰⁰ (...) Στον ελληνικό [σύλλογο]. Γιατί είναι [οι Έλληνες] είναι καλ[οί], και βοηθούν [να πληρώνε[σαι], όλα, ένσημα, τις άδειες, τα δώρα και [το] ΙΚΑ. Πιστεύω ότι θα με βοηθούσε καλύτερα [ένας ελληνικός σύλλογος] στα προβλήματά [μου] με την δουλειά και με τα χαρτιά μου. Θα με [εκπροσωπούσαν] καλύτερα οι Έλληνες στα προβλήματά μου. Αυτό πιστεύω (...) (Babul, ετών 39).

²²⁰¹ (...) [Σε] εμάς εδώ. Θα κοιτ[ούν] το πρόβλημά μου πιο πολύ εδώ. Θα κοιτάζουν τα προβλήματά τους [στο συνδικάτο]. Αν έχω πρόβλημα με [τα] χαρτιά. Υπάρχουν και διαφορ[είς] μεταξύ [των] συνδικάτ[ων]. Υπάρχουν συνδικάτα που είναι συμβιβασμέν[α] με την κρατικ[ή] πολιτικ[ή] και άλλα όχι. [Τα συνδικάτα] που είναι συμβιβασμέν[α] με την κρατικ[ή] πολιτικ[ή], βοηθάνε το κράτος, δεν βοηθάνε τους εργαζομένους. Αυτοί που δεν είναι βοηθάνε τους [εργαζομένους]. Ανάλογα σ[την] περίπτωση ντόπιοι και αλλοδαποί εξαρτ[ούνται] από κάθε ένα, μέσα στο ίδιο συνδικάτο. Μέσα στο ίδιο συνδικάτο, μέσα στο ίδιο συνδικάτο υπάρχουν [ά]νθρωποι[οι] που βοηθάνε τους μετανάστες [αλλά] υπάρχουν [και άλλοι] που δεν τους τόσο αρέσουν οι μετανάστες (...) (Akter, ετών 36).

στραφεί κάποιος σε συμπατριώτες του για να βρει εργασίας. Ως ράφτες, εργάζονται σε συνήθως μη τυπικά κατοχυρωμένες ως προς τη λειτουργία τους εταιρίες ραφον. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περιοχές Κάτω Πατήσια, Περισσός και Νέα Ιωνία που ονομάζονται «τα Μπανγκλαντεσιανά». Εκεί κατά μήκος της λεωφόρου Ιωνίας θα συναντήσει κανείς υπόγεια με χαρτόνια στα τζάμια το χειμώνα και τη πόρτα ανοικτή το καλοκαίρι, σε πολύ μικρό χώρο, ραπτομηχανές και μετανάστες από το Μπανγκλαντές στοιβαγμένους, θυμίζοντας τις επιχειρήσεις εκμετάλλευσης του ανθρωπίνου μόχθου (sweatshops) στη Νέα Υόρκη και τη Μ. Βρετανία το 1800 και το 1900. Συνήθως πληρώνονται με το κομμάτι (piece gate). Εάν έχουν λιγότερη δουλειά θα πληρωθούν λιγότερα. Ανάλογα με το πόσο δουλέψουν.

Επιπλέον, είναι καθοριστική η στάση του εκάστοτε εργοδότη για την απόκτηση εγγράφων από τον μετανάστη εργαζόμενο του. Στη συντριπτική πλειονότητα ο εργαζόμενος μετανάστης από το Μπανγκλαντές θα απασχολείται χωρίς ασφάλιση²²⁰². Ο εκπρόσωπος της «Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» αιτιολογεί το ρόλο του λέγοντας ότι τα μέλη έχουν ανάγκη από έναν εκπρόσωπο γιατί οι πιο πολλοί από αυτούς, δεν γνωρίζουν, δεν έχουν γνώση, της ελληνικής γλώσσας, και δεν ξέρουν τι πρέπει να κάνουν, δεν έχουν, δηλαδή, ακόμα πείρα του τι, πώς και που, πρέπει να απευθυνθούν για κάποια προβλήματα με τα εργασιακά τους δικαιώματα και πώς θα λύσουν τα προβλήματα αυτά²²⁰³. Η πλειοψηφία όσων έγιναν μέλη ανέφεραν ότι είχαν ακούσει από διάφορους που εργάζονταν και έχουσε ασφάλιση και τα δικαιώματα. Ο εργοδότης τους δεν τους έδινε και για το λόγο αυτό θέλησαν να γίνουν μέλη στην Ένωσή τους²²⁰⁴.

Άλλοι δεν ήταν μέλη στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» γιατί ήταν αλλού μέλη όπως στον «Σύλλογο Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων και Αλληλοβοήθειας Υψηλών Μπανγκλαντές που Κατοικούν στην Αθήνα». Σημαντικό παράγοντας στην ιδιότητα μέλους κάποιου σε ένα σύλλογο είναι και το ευρύτερο φιλικό περιβάλλον που θα προτείνει σε κάποιον να έρθει κι εκείνος εκεί ή τον επηρεάζει στο να μην ασχοληθεί ή να γίνει μέλος²²⁰⁵. Στην πλειονότητά τους οι

²²⁰² Όσον αφορά τη διεκδίκηση εργασιακών δικαιωμάτων όπως η κοινωνική ασφάλιση, τα ένσημα, η άδεια, τα επιδόματα, των εργαζομένων μεταναστών από το Μπανγκλαντές παρατηρείται μια παραίτηση και μη διεκδίκηση αυτών. Πολλοί από τους συνεντευξαζόμενους βρίσκονταν σε μια ημι-νόμιμη ή μη-τυπικά κατοχυρωμένη κατάσταση. Κάποιοι δεν ασφαλίστηκαν ποτέ.

²²⁰³ Ο ίδιος ανέφερε ότι πιστεύει ότι εδώ στην Ελλάδα υπάρχει σκληρή εκμετάλλευση απέναντι στους εργαζόμενους από το Μπανγκλαντές, και γενικότερα για όλους, όχι μόνο για τους μετανάστες. Για τους μετανάστες, λίγο παραπάνω, από τους Έλληνες. Εφόσον υπάρχει εκμετάλλευση πρέπει να υπάρχει δράση. Δράση δε γίνεται μόνο με έναν πρέπει να έχεις έναν σύλλογο, και οργανωμένη δύναμη. Γι' αυτούς τους λόγους αυτούς συνέστησαν την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος».

²²⁰⁴ Όσοι έγιναν μέλη πιστεύουν ότι θα τους βοηθήσει ο σύλλογος, και με τα έγγραφα και με εργασιακά προβλήματα, ή προβλήματα με τον εργοδότη τους. Τα μέλη θεωρούν σημαντικό το να είναι κανείς μέλος στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος». Όσοι έγιναν μέλη πιστεύουν ότι μπορεί η ένωση να τους βρει και δουλειά. Πολλοί αναποθέτουν μελλοντικά σχέδια, ελπίδες και προσδοκίες στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» καθώς και στη βοήθεια που θα προσφέρει. Σκοπός των περισσότερων που γίνονται μέλη είναι να κάνουν μελλοντικά σχέδια μέσω αυτού, όπως να αποκτήσουν έγγραφα διαμονής, να έχουν ένσημα, να εργαστούν σε άλλου είδους εργασίες και να στείλουν χρήματα στις οικογένειες τους. Επίσης, όπως προαναφέρθηκε το φιλικό περιβάλλον διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στο να γίνει κάποιος μέλος στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος». Η πλειοψηφία όσων δεν έγιναν μέλη ανέφεραν ότι προτεραιότητα τους είναι τα έγγραφα διαμονής. Χωρίς αυτά δεν έχουν διάθεση να πάνε σε κάποιο σύλλογο ή ακόμα και στο τζαμί. Εντούτοις, απενός ένα μέρος ανέφερε ότι αν είχαν πρόβλημα στη δουλειά τους, πιστεύει θα μπορούσαν να τους βοηθήσουν. Αφετέρου κάποιοι ανέφεραν ότι αν είχαν χρόνο να τους βοηθήσουν στο σύλλογο ή είχε πολύ κόσμο. Ένα μέρος των μη-μελών ανέφερε την έλλειψη χρόνου λόγω ωραρίου εργασίας, την εξάντληση ή κόπωση από την εργασία τους ή το ότι φοβούνταν να βγουν από το σπίτι τους.

²²⁰⁵ Εντούτοις, ακόμα κι σε ένα πολιτιστικό σύλλογο όπως ο παραπάνω «Σύλλογο Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων και Αλληλοβοήθειας Υψηλών Μπανγκλαντές που Κατοικούν στην Αθήνα» ο λόγος που γίνεται κάποιος μέλος είναι η πιθανή βοήθεια σε θέματα σχετικά με την εργασία του που μπορεί να λάβει από εκεί. Ένα σημαντικό μέρος ανέφερε ότι δεν γνώριζε για την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος» γιατί έμενε μακριά, όπως για παράδειγμα στον Πειραιά. Σε αυτές τις περιπτώσεις το μάθαιναν τυχαία ή από κάποιο

συνεντευξιαζόμενοι μετανάστες από το Μπανγκλαντές δεν είχαν ιδιότητα μέλους σε κάποιο ελληνικό συνδικάτο²²⁰⁶.

φίλο μετά από αρκετό καιρό. Κάποιοι είπαν ότι παρότι δεν ήταν μέλη πιστεύουν ότι εάν γίνονταν θα τους βοηθούσαν με τα έγγραφα παραμονής, με τη δουλειά ή με τα νοσοκομεία. Επίσης, όπως προαναφέρθηκε σημαντικός παράγοντας συμμετοχής είναι και το ότι είναι μέλη το φιλικό δίκτυο κάποιου. Κάποιοι ανέφεραν ότι μετάνιωσαν που δεν έγιναν μέλη. Έτσι, η πλειοψηφία επιλέγει να ενημερώνεται από τους φίλους ή τους γνωστούς τους, το ραδιόφωνο ή ακόμα και από δικηγόρους από το να στραφούν στην «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος».

²²⁰⁶ Σχετικά με τη συμμετοχή τους σε ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός τους οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές ανέφεραν στην συντριπτική τους πλειονότητα ότι δεν θα γίνονταν μέλη τόσο λόγω του ότι πιστεύουν πώς δεν θα ενδιαφερθούν για τα δικά τους προβλήματα ώστε να τους εξηγήσουν επαρκώς, όσο και ότι οι γηγενείς δεν αντιμετωπίζουν τα ίδια με εκείνους προβλήματα. Είναι σημαντικό ότι οι περισσότεροι ανέφεραν ότι για τα εργασιακά τους προβλήματα θα τους βοηθούσε περισσότερο η «Ένωση Εργαζομένων Μπανγκλαντές Ελλάδος» ακόμα και αν δεν ήταν μέλη, από ότι ένας σύλλογος Ελλήνων εργαζομένων του ίδιου επαγγέλματός Βασικός παράγοντας επιρροής αποθάρρυνσης είναι η μη-γνώση (κατανόηση και ομιλία) της ελληνικής γλώσσας. Επίσης πιστεύουν ότι αφού η πλειοψηφία απαρτίζεται από Έλληνες εργαζομένους είτε δεν θα υπολογιζόταν η γνώμη τους σε έναν ελληνικό σύλλογο του επαγγέλματός τους ή δεν θα ενδιαφέρονταν για τα προβλήματά τους αφού είναι διαφορετικά από τα δικά τους, με κύριο αυτό των εγγράφων παραμονής.

5.4. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ

5.4.1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ

Στη διεθνή βιβλιογραφία για τους μετανάστες από την Παλαιστίνη αν και έχει ένα ευρύ φάσμα θεματικών είναι δυνατό να προσδιορίζει κανείς τρία ευδιάκριτα στάδια στη για τον πληθυσμό από την Παλαιστίνη, που έχουν μια βαρύνουσα σχετικότητα για την κοινωνιολογική ερμηνεία του πληθυσμού: *Πρώτον*, η περίοδος πριν του 1948, , η περίοδος 1948-1967 και η περίοδος 1967 μέχρι και σήμερα. Ενώ κάθε περίοδος χαρακτηρίζεται από έναν συγκεκριμένο τύπο κοινωνικής εμπειρίας, οι περίοδοι μετά του 1948 διέκριναν έναν εμφανή μετασχηματισμό του πληθυσμού των ατόμων από την Παλαιστίνη από μια πλειοψηφία σε μια μειονότητα στην Παλαιστίνη. Παρά τους τοπικούς διασκορπισμούς των ατόμων από την Παλαιστίνη, αυτή η κατώτερη θέση μειονότητας παρήγαγε μια κοινή ιστορική εμπειρία και τελικά μια αποκρυστάλλωση μιας παλαιστινιακής ταυτότητας. Για αυτόν τον λόγο η κοινωνιολογικές μελέτες μετά το 1948 των ατόμων από την Παλαιστίνη πρέπει να βασιστεί κατά ένα μεγάλο μέρος στην κοινωνιολογία των μειονοτήτων. Αντίθετα, η μελέτες πριν του 1948 Παλαιστίνη γίνονται κατανοητές καλύτερα από την άποψη της κοινωνιολογίας των αποικιακών καθεστώτων και των προκυπτόντων τρόπων επαφής και κυριαρχίας που συνοδεύουν μια τέτοια διαδικασία χαρακτηρίζεται από την αποξένωση των αγροτών από τα εδάφη τους. Η κοινωνική δομή πριν του 1948 των παλαιστινιακών Αράβων χαρακτηρίζεται από την κατάτμηση και την κυριαρχία στην οποία οι Παλαιστίνιοι, από μια αριθμητική πλειοψηφία, εξελίχθηκαν σε μια μειονότητα. Η διεθνής βιβλιογραφία για τους ανθρώπους από την Παλαιστίνη εμφανίστηκε πιο έντονα από τις αρχές τις δεκαετίας του 1960 χωρίς εντούτοις αυτό να σημαίνει ότι νωρίτερα δεν υπήρξε καμία έρευνα για τον πληθυσμό από την Παλαιστίνη. Στην συντριπτική τους πλειοψηφία η μελέτες στέφονται σε θέματα εδαφικών ορίων σε σχέση με τα κατεχόμενα εδάφη (Abu-Lughod, 1971; Metzger, 1998)²²⁰⁷, τις πολιτικές συνθήκες (Shlaim, 1990; Andoni, 1991; Sayigh, 1997; Ματζέμπ, 2000; Al-Khazender; Σακκάς, 2005; Pappe, 2007)²²⁰⁸ και σε ιστορικές αναλύσεις των συγκρούσεων στην περιοχή. Ένα άλλο μέρος της διεθνούς βιβλιογραφίας αναφέρεται στο νομικό καθεστώς προσφύγων που εμπίπτουν οι μετανάστες από την Παλαιστίνη και στα

²²⁰⁷ I. Abu-Lughod (ed.) (1971) *The Transformation of Palestine*. United States: Northwestern Press; Metzger, J. (1998) *The Divided Economy of Mandatory Palestine*. Cambridge: Cambridge University Press.

²²⁰⁸ Shlaim, A. (1990) *The Politics of Partition: King Abdullah, the Zionists and Palestine. 1921-1951*. Oxford: Oxford University Press; L. Andoni (1991) "The PLO at the Crossroads" *Journal of Palestine Studies*, vol.21, no.1, pp 54-65; Sayigh, Y. (1997) *Armed Struggle and the Search for State: The Palestinian National Movement*. Oxford: Clarendon Press; Ματζέμπ, Ε. (2000) *Ο Ρόλος της Κοινής Γνώμης και Ομάδες Πίσης, στην Διαμόρφωση της Εξωτερικής Πολιτικής: Περίπτωση Ε.Κ. και Παλαιστινιακού*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών/ Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών; Al-Khazendar, S. (1997) *Jordan and the Palestine Question: The Role of Islamic and Left Forces in Foreign Policy-Making*. Lebanon: Ithaca; Σακκάς, Ι. Δ. (2005) *Το Παλαιστινιακό*. Αθήνα: Πατάκης; Pappe, Ι. (2007) *Η Ιστορία της Σύγχρονης Παλαιστίνης*. (μετ. Μ.-Α. Αλαβάνου). Αθήνα: Κέδρος.

δικαιώματά τους (Akram, 2002)²²⁰⁹. Πολύ λίγες μελέτες προσεγγίζουν κοινωνιολογικά τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας (Zureik, 1977; Glavanis and Glavanis 1989)²²¹⁰ τόσο στην Παλαιστίνη (Forlonge, 1969; Darweesh, 1996; Suleiman, 2006)²²¹¹ και στα στρατόπεδα-καταυλισμούς (Marx, 1990, 1992)²²¹², όσο και με την κοινωνικοοικονομική τους κατάσταση σε άλλες χώρες (Smith, 1986; Cohen and Tyree, 1994)²²¹³.

Από τις συνεντεύξεις εις βάθος (N=19) του μη-στατιστικού δείγματος διαπιστώνονται τα εξής: *Πρώτον*, τα άτομα από την Παλαιστίνη βιώνουν ακραίες συνθήκες αβεβαιότητας σε όλα τα επίπεδα. Προέρχονται, ως επί το πλείστον, από στρατόπεδα-καταυλισμούς όπου αναζήτησαν καταφύγιο αλλά και εκεί περιορίστηκαν, περιθωριοποιήθηκαν και εγκλωβίστηκαν, κυρίως όπως στο Λίβανο (Camp «Nahr al-Bared» ή «Beddawi» Camp), στη Βυρηνό («Chatila» Camp) και στη Συρία (Camp «Yarmouk») ή σε ανεπίσημα μικρότερα στρατόπεδα-καταυλισμούς, αλλά και στη Λωρίδα της Γάζας, την Ιορδανία και τη Δυτική Όχθη. *Δεύτερον*, έρχονται αντιμέτωποι με εντονότερες ανισορροπίες στον τρόπο ζωής. Συνυπάρχοντας με πολεμικές συρράξεις, βομβαρδισμούς, πολιτικές αναταραχές και ταυτόχρονα περιοριστικές πολιτικές σε θέματα εργασίας και συνθηκών κατοίκησης, μαζί με μια αδιαφορία από τις χώρες που βρίσκονται τα στρατόπεδα-καταυλισμούς, ποτέ δεν είχαν την αίσθηση της πατρίδας, καθώς δεν θεωρούνταν καν πολίτες και ήταν χωρίς δικαιώματα. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να σημειωθεί ότι, από τις συνεντεύξεις διαφαίνεται η κατασκευή μιας μειονότητας, δίχως ακριβή πατρίδα και χώρα προέλευσης από τις χώρες που καταφεύγουν ή μεταναστεύουν, καθώς και από τις κοινωνίες υποδοχής καθώς και ενός υπερ-εκμεταλλεζόμενου ανειδίκευτου, ως επί το πλείστον, φθηνού μετακινούμενου εργατικού δυναμικού, το οποίο το εάν προέρχεται από την Παλαιστίνη, έχοντας βιώσει διωγμούς και πολεμικές συρράξεις δεν ταυτίζεται με την νομική ιδιότητα του πρόσφυγα, καθώς δεν τους δίδεται-αναγνωρίζεται από τις χώρες υποδοχής. Τα ίδια τα άτομα προσδιόριζαν στην συντριπτική τους πλειονότητα την αιτία μετακίνησής τους προς αναζήτηση εργασίας. *Τρίτον*, η προαναφερθείσα μη-αναγνώριση ή η επιλεκτική απόδοση της ιδιότητας του αναγνωρισμένου πρόσφυγα, έχει δημιουργήσει στις περιοχές από τις οποίες προέρχονται, τη χρησιμοποίησή τους ως φτηνή εργασία, χωρίς τη χορήγηση οποιωνδήποτε πολιτικών ή οικονομικών δικαιωμάτων στους εργαζομένους, βιώνοντας πολιτικές αποκλεισμού και περιθωριοποίησης από οποιασδήποτε εργασιακή δραστηριότητα ή οικονομική

²²⁰⁹ S. M. Akram (2002) "Palestinian Refugees and Their Legal Status: Rights, Politics and Implications for a Just Solution", *Journal of Palestine Studies*, vol.31, no.3, pp.36-51.

²²¹⁰ E. Zureik (1977) "Toward a Sociology of the Palestinians", *Journal of Palestine Studies*, vol.6, no.4, pp.3-16; Darweesh, A. (1996) Το Μεταναστευτικό Ρεύμα προς την Παλαιστίνη κατά τον 20ο Αιώνα: Κριτική Παρουσίαση των Αραβικών Πηγών. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών/ Τμήμα Αστικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης; K. Glavanis and P. Glavanis (eds.) (1989) *The Rural Middle East: Peasant Lives and Modes of Production*. United Kingdom: Zed Books.

²²¹¹ Furlonge, G. W. (1969) *Palestine is My Country: The Story of Musa Alami*. London: John Murray; J. Suleiman (2006) *Marginalised Community: The Case of Palestinian Refugees in Lebanon*. Sussex: Development Research Center on Migration, Globalization and Poverty/ University of Sussex.

²²¹² Marx, E. (1990) "The Social World of Refugees: A Conceptual Framework", *Journal of Refugee Studies*, vol.3, no.3, pp.189-203; E. Marx (1992) "Palestinian Refugee Camps in the West Bank and the Gaza Strip", *Middle East Studies*, vol.28, no.2, pp.281-294.

²²¹³ P. A. Smith (1986) "The Palestinian Diaspora", 1948-1985. *Journal of Palestinian Studies*, vol.69, no.90-108; Y. Cohen and A. Tyree (1994) "Palestinian and Jewish Israeli-Born Immigrants in the United States", *International Migration Review*, vol.28, no.2, pp.243-255.

ανάπτυξη και μορφή πολιτικής συμμετοχής μέσα στο Λίβανο, στη Συρία, στη Λωρίδα της Γάζας, στην Ιορδανία και στη Δυτική Όχθη, δημιουργώντας τους τάσεις φυγής.

Τέταρτον, από τις συνεντεύξεις με τους μετανάστες από την Παλαιστίνη στην Αθήνα επιπροσθέτως προέκυψε ότι η ηλικία των συνεντευξιαζόμενων είναι από τα 18 μέχρι τα 56 έτη με μέσο όρο περίπου τα 30 έτη και απασχολούνται σε κάθε μορφή περιστασιακής ή παρακατιανής εργασίας. Απασχολούνται σε επαγγέλματα όπως οι οικοδομικές εργασίες άλλοι είναι ηλεκτρολόγοι, πλασιέ, απασχολούνται σε αγροτικές εργασίες, λίγοι έχουν τη δική τους επιχείρηση ως εργολάβοι οικοδομικών εργασιών. Η συντριπτική πλειοψηφία είναι ελαιοχρωματιστές, εργαζόμενοι σε οικοδομές αλλά και σημαντικό μέρος αυτών βιώνει έντονη ανεργία και διαρκή ημι-απασχόληση με διαφορετικούς τόπους εργασίες ανά ημέρα, διαφορετικούς εργοδότες και αντικείμενο απασχόλησης. *Πέμπτον*, πρόκειται για έναν πληθυσμό ο οποίος βρίσκεται σε διαρκή διωγμό με βιώματα πολεμικών συρράξεων, βιαιοπραγιών και συγκρούσεων και μια μη-σταθερή χώρα προέλευσης, στους οποίους δεν αναγνωρίζεται-δίδεται επίσημα η προσφυγική ιδιότητα. Η πλειοψηφία των Παλαιστινίων αναζητούν εργασία σε άλλες χώρες εξαιτίας που λόγω του πολέμου και της φτώχειας που έχει επιφέρει αυτή η κατάσταση κοινωνικοπολιτικής αστάθειας και συγκρούσεων. Δηλαδή δεν χαρακτηρίζονται από τους λαούς που μεταναστεύουν, μόνο λόγω οικονομικής της κατάστασης τους, αλλά και λόγω της πολεμικής κατάστασης στην περιοχή που έχει επιφέρει ας πούμε μεγάλη φτώχεια και αθλιότητα στη συνθήκες διαβίωσης. *Εκτον*, έρχονται εδώ στην Ελλάδα στη συντριπτική τους πλειοψηφία χωρίς έγγραφα μέσω δικτύων λαθρεμπορίας, βιώνουν εξαιρετικά επικίνδυνες για την ακεραιότητά τους καταστάσεις κατά το ταξίδι τους, φυλακίσεις και κακομεταχειρίσεις από τις Αρχές καθώς και η πλειονότητα δεν αποκτά ούτε την ιδιότητα του αναγνωρισμένου πρόσφυγα ούτε έγγραφα παραμονής²²¹⁴.

Στην Παλαιστίνη από τις συνεντεύξεις σκιαγραφείται η επικράτηση μιας ιδιαίτερας πολύπλοκης κατάστασης. Παρατηρείται ένας τεμαχισμός κυριολεκτικά και μεταφορικά των εδαφών και των περιοχών στη Δυτική Όχθη με τείχη γύρω από τις Παλαιστινιακές πόλεις και τα χωράφια. Επεκτάσεις χωρών επάνω στα εδάφη της Παλαιστίνης, με την καταστροφή των αγροτικών εκτάσεων, το χτίσιμο νέων πόλεων οδηγούν στην απώθηση των ανθρώπων της Παλαιστίνης και έτσι οι περισσότεροι έχουν γίνει πρόσφυγες στη δικιά τους πατρίδα. Και ταυτόχρονα δεν επιτρέπεται και η εργασία σε ένα στρατοφρουρούμενο έκρυθμο περιβάλλον. Αυτό δημιουργεί αφόρητες καταστάσεις για τους Παλαιστίνιους και αναγκάζει τη νεολαία, να παρατάει τα σχολεία, βιώνοντας ένα μεγάλο ποσοστό ανεργίας, και στρέφονται στην αγορά εργασίας, σαν ανειδίκευτοι μετανάστες εργάτες. Η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών από την Παλαιστίνη ανέφεραν ότι ήρθαν στην Ελλάδα, κατά την προσπάθειά τους να φτάσουν στη Γερμανία, ή τη Σουηδία αναζητώντας μια καλύτερη εργασία για να υποστηρίξουν τις

²²¹⁴ (...) Δεν λέω ότι είμαι μόνο Παλαιστίνιος (...) Οι παλαιστίνιοι είναι ένα όνομα, όχι μια υπηκοότητα (...) (Faissal, σελών 56).

οικογένειές τους και τους ίδιους²²¹⁵. Επιπροσθέτως πολλοί από τους συνεντευξιαζόμενους είχαν ζήσει την εμπειρία του πολέμου^{2216, 2217}.

Επιπροσθέτως, προς τους λόγους εισόδου στην χώρα, ένα μέρος των μεταναστών από την Παλαιστίνη ήρθε στην Ελλάδα επειδή είχαν ένα άτομο του οικογενειακού τους δικτύου (συχνά θείο ή αδελφό) ή επειδή ήθελαν να συνεχίσουν τις σπουδές τους, και εισέρχονταν για παράδειγμα με φοιτητική άδεια εισόδου και αεροπορικώς από την Ιορδανία²²¹⁸. Εντούτοις, τις περισσότερες φορές οι οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην Ελλάδα είναι τέτοιες που δεν επιτρέπουν την συνέχεια των σπουδών ή επιφέρουν την απογοήτευσή των μεταναστών σε σχέση με τα αρχικά σχέδιά τους. Ένας σημαντικός αριθμός συνεντευξιαζόμενων, όπως προαναφέρθηκε, θεωρούσε αρχικά την Ελλάδα ενδιαμέσο σταθμό κατά το ταξίδι τους προς βόρειο και δυτικό-ευρωπαϊκές πόλεις όπως η Σουηδία και η Γερμανία. Εντούτοις, τις περισσότερες φορές θα συλληφθούν κατά την προσπάθειά τους να περάσουν τα σύνορα είτε από στεριά είτε από θάλασσα, αφού φυλακιστούν δύο με τρεις μήνες θα τους δοθεί ένα έγγραφο από τις Αρχές που θα τους απαιτεί να φύγουν μόνοι τους από τη χώρα σε ένα διάστημα δέκα ή δεκαπέντε ημερών. Εκείνοι τότε θα προσπαθήσουν να συνεχίσουν το ταξίδι τους προς τη Γερμανία. Όταν συλληφθούν από τις γερμανικές Αρχές θα επανα-φυλακιστούν και θα επανα-προωθηθούν στην Ελλάδα²²¹⁹.

Η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών από την Παλαιστίνη ήταν πρωτοβάθμιοι επιπέδου εκπαίδευσης ή στα όρια του αναλφαριθμητισμού καθώς ορισμένοι δεν ολοκλήρωναν αυτό το επίπεδο

²²¹⁵ (...) [Οι] δυσκολί[ες] στη ζωή. Είναι δύσκολη [η] ζωή, και [έ]γιν[αν] δύσκολα τα πράγματα, [και] ήρθα εδώ. Και εμείς δεν έχουμε σπίτι εκεί στη Συρία. Δεν έχω τίποτα. [Και] ήρθα εδώ. Αηλαδή, ψάχνω για καλύτερη [η], για ζωή πιο καλύτερη [η], τίποτ' άλλο (...) Εγώ [ήρθα] για μια καλύτερη ζωή, για να σου πω την αλήθεια. Και έχω πρόβλημα που είμαστε δώδεκα, και εμείς το πρόβλημα, [είναι ότι] άμα κάποιος [είναι] πιο μεγάλος, πρέπει να ακούσεις αυτό[ν]. Αηλαδή σαν καπετάνιος [είναι αυτός]. Και εγώ [ή]θελα [α] να φύγω. Οι γονείς μου, μ' αφήνανε. Τι καλύτερα [γί]ναι αυτοί; Πάει ένας, καλύτερα πάει. Και μπορεί να βοηθήσει το[ν] άλλους. Όμως εγώ, ήρθα[ν] δύσκολα τα πράγματα, δεν μπόρεσα να βοηθήσω κανένα[ν]. Από αυτό που μπόρεσα να βοηθήσω, πέντε-έξι (5-6) φορές έστειλα, διακόσια ευρώ, τριακόσια, όσο-όσο να βοηθήσω (...) (Ahmed, ετών 33).

²²¹⁶ (...) Δεν [θέλει] [κάποιος] τη ζωή του, και δεν θέλει τη ζωή του έτσι, και άμα γίνεται ο πόλεμος[ς], όλοι θα φύγουνε, αλήθεια. Άμα μπορούνε [θα] φύγουνε. Αηλαδή τώρα άμα μπορούνε τώρα θα φύγουνε. Στ[ην] Παλαιστίνη δεν μπορούνε να [πάν]ε, στ[ην] Παλαιστίνη. - Ποιος μπορείς [ν]α πάει στ[ην] Παλαιστίνη; Κανένας. Και στο Λίβανο, τώρα δεν γίνεται πόλεμος, σαν, όταν γίνεται με τ[ην] Hezbollah, δεν α[φ]ήν[ν]ει [η] Hezbollah, να φύγει [ο] κόσμος[ς], να πολεμάει. Άμα ανοίγει[ς] δεν θα δεις κανένα[ν] εδώ. Ένα. Λεύτερο, τρίτο, τώρα περιμένουμε, θέλουν[ε] να χτυπήσουνε [τη] Συρία. Οι Αραβί[ες] θέλουνε, όλοι, και [οι] Παλαιστίνιοι, για να πάνε για πόλεμο. Και τότε δεν θα δεις εδώ πολύ κόσμο[ο], μόνο αυτοί[ς] που έχ[ο]ν παιδιά και τέτοια πράγμα[τα]. Παιδιά, κάτι έτσι, δεν μπορεί να πάει, αλλιώς που σαν εμένα που δεν είναι παντρεμένος, εγώ [θα πάω] πρώτος. Να σου πω την αλήθεια. Και υπάρχ[ουν] άλλοι, άλλοι, πρώτοι, πρώτοι, πρώτοι, [Που] τα λένε αυτά. [Η] ζωή δεν είναι καλ[ή]. Παντού δεν είναι μόνο εδώ. Άμα [είναι] να πάω, όπως να πάω, είναι [τα] ίδια. Τι [να] ζήσω μόνο για [το] μεροκάματο, φαγητό, σαν το σκυλί. Αυτ[ή] [την] αλήθεια, νομίζω, [οι] άνθρωποι[ο] μοιάζουν με το σκυλί. Με τη ζωή του. Γιατί αυτό δεν είναι ζωή. Όμως [ζού]με εντάξει. -Τι να κάνουμε; Να πεθάνουμε, να σκοτώσουμε [τον] αυτό μας; Ε, δεν γίνεται. Αυτό είναι αμαρτία και ξέρουμε αυτό [ότι είναι] αμαρτία. Ξέρουμε δηλαδή, τ[ην] αμαρτία και τέτοια. Και δεν έχουμε κάτι άλλο να κάνουμε. -Να παίζω στοίχημα να κερδίσω; Δεν, μα, εμείς δεν έχουμε τύχη, από, από μόλις [που] γεννηθήκα[με]. Αηλαδή, εμείς λέμε, κάποιος θα γεννηθεί, και τώρα, άλλο λένε, άμα κάποιος θα γεννηθεί Αραβ[α], δεν έχει τύχη. Και είναι μέχρι εκεί (...) (Ahmed, ετών 33).

²²¹⁷ (...) [Το σημάδι στο χέρι μου έγινε] από βόμβα, από κοντά, έκαναν εξάσκηση, πέταξε ένας βόμβα κοντά μου (...) (Ahmad, ετών 23).

²²¹⁸ (...) Καταρχήν, εγώ δεν σκεπτόμουν να έρθω στην Ελλάδα, και επειδή έχω ένα θείο και αδελφό εδώ, είναι εδώ, στην Ελλάδα, είναι πριν από μένα εδώ στην Ελλάδα, και μου έβγαλε χαρτιά και [μου] έκλεισε μια θέση στο πανεπιστήμιο να έρθω, να συνεχίσω [τα] σπουδές μου. Αυτό που σπούδαζα. Τελικά ήρθα εδώ, έχω κάνει ελληνική γλώσσα, στο πανεπιστήμιο εκεί πάνω, αλλά δυστυχώς η θέση που είχα ήταν δικηγόρος, να γίνω, νομικός, στο νομικό σχολείο ήταν. [Στη] Νομική Σχολή. Εδώ, εδώ, στην Πανεπιστήμιο, εδώ. Και από δεν ήθελα, δεν ήξερα, δεν [είχα] την επιθυμία να το σπουδάσω αυτό, και ήθελα να το αλλάξω. Να το αλλάξω αλλά ήταν πολύ δύσκολο (...) (Khaled, ετών 47).

²²¹⁹ (...) Είχ[α] πάει στ[ην] Γερμανία, τώρα να ποίμε, πριν λή[θ]ους[ς] μήνες. [Και μετά ήρθα στην Ελλάδα]. [Με] δώζανε (...) Είχ[α] κάνει αυτό εδώ στ[ην] Ελλάδα, και άμα κάποιος κάνει τα χέρια του πώς λέγεται, το ζέχασα, [αποτυπώματα], έκαν[α] αποτύπωμα εδώ, και άμα πάει σε άλλ[η] την Ευρώπη [με] διώχνουν[ε], στ[ην] Ελλάδα. Που [έ]καν[ε] αυτό, πάει μόνο εκεί. [Με είχε σταματήσει η αστυνομία, μου πήραν αποτυπώματα, από 'κει απ' την Γερμανία]. Δέκα (10) μήνες είχ[α] κάσει εκεί στ[ην] Γερμανία. Και όταν [με] [έ]πιασε [η] αστυνομία, ξέρεις, γιατί, ήρθ[α] στ[ην] Ελλάδα, και ήρθ[α] και κόκκινη κάρτα, τέλος δεν μπορεί να πάρει από κάποιον άλλον (...) Έκαστα[α] εκεί δέκα (10) μήνες, και [με] δώζανε. [Με] δώζανε για 'δώ (...) (Ahmed, ετών 18).

εκπαίδευσης. Οι γενικότερες οικονομικές και κοινωνικές δυσκολίες δεν τους επέτρεψαν να συνεχίσουν τις σπουδές στους. Σε πραγματικά πολύ λίγες περιπτώσεις ήταν δυνατό να σπουδάσουν έστω τα μισά από τα παιδιά της οικογένειας^{2220, 2221, 2222, 2223}. Μόνο εκείνοι οι μετανάστες από την Παλαιστίνη που ήρθαν τη δεκαετία του 1980 στην Ελλάδα για σπουδές εισέρχονταν αεροπορικά, με φοιτητική άδεια εισόδου, ολοκληρώναν τις σπουδές τους και αποκτούσαν άδεια παραμονής ή μακροχρόνια άδεια παραμονής στη χώρα ή τους αναγνωρίζονταν το καθεστώς του πρόσφυγα.

5.4.2. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ

Ο πατέρας ως κύριος υπεύθυνος για τη συντήρηση ης οικογένειας απασχολούνταν σε εργασίες όπως σε χαμηλού κύρους επαγγέλματα όπως φύλακας σε νοσοκομείο, τεχνίτης, ελαιοχρωματιστής, ψαράς, ιδιοκτήτης ψλικάτζιδίκου ή ήταν στο στρατό ή σε πολιτική-αγωνιστική παράταξη. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειωθεί ότι σε πολλές περιπτώσεις αναφέρθηκε ότι ο πατέρας αλλά και η μητέρα δεν ζούσαν. Όταν ο πατέρας πολλές φορές είχε πεθάνει σε πολεμική σύγκρουση ενώ τα παιδιά ήταν πολύ μικρά και το βάρος έπεφτε στα μεγαλύτερα αγόρια-αδέρφια ή στη μητέρα ή σε συγγενείς ή ακόμα και στη γειτονιά. Τα κατάφερναν πολύ δύσκολα με τα χρήματα που συγκέντρωναν. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειωθεί ότι παρατηρείται η πλήρης αποδιοργάνωση της οικογένειας όχι γιατί τα μέλη έφευγαν αλλά διότι είτε είχαν πεθάνει είτε ήταν φυλακισμένοι²²²⁴.

Η οικογένεια τις πιο πολλές φορές λόγω του μεγάλου εύρους της με ένα έως δεκατρία παιδιά, ήταν ιδιαίτερα δύσκολο να συντηρηθεί. Οι περισσότεροι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι ήταν

²²²⁰ (...) Είναι, τι να σου πω, είναι, άμα σου πω για 'σένα, θα κλαις εσύ, γιατί είναι πάρα πολύ δύσκολα τα πράγματα, ήτανε. Εγώ, τελείωσ[α], πριν ένα χρόνο απ' το πανεπιστήμιο. [Μίχρη] το λύκειο, ε, ναι, δεν μπήκα στο λύκειο[ο]. Εγώ δεν μπήκα στο λύκειο[ο]. Εμείς [κάνουμε] ένδεκα, δώδεκα (12) χρόνια να πάμε στο λύκειο. Εγώ σπούδασα τα έντεκα (11) χρόνια. Μετά σταμάτησα, δεν μπορούσα να, δεν είναι εγώ δεν μπορούσα, δεν μπορώ είναι δύσκολα τα πράγματα. Εμείς χρειαζ[όμασ]τε [χρήματα]. Γιατί εγώ χρειάζομαι ρούχα, δυο παντελόνια δεν είχα (...)

(Ahmed, ετών 33).

²²²¹ (...) [Η] δύσκολ[ιες] τ[ης] ζω[ής]. Κατάλαβες; Να π[ω] κάτι άλλο δεν θέλ[ω]. Είναι δύσκολα τα πράγματα (...) Στο Αίβανο είναι [οι] Παλαιστίνιοι[ι], δηλαδή άμα θα πουλήσεις ένα[ν] άνθρωπ[ο] Παλαιστίν[ο] στο Αίβανο, άμα θα πιάσεις ένα[ν] Παλαιστίν[ο], ας πούμε, εσύ, θα πεις, ότι έχω ένα[ν] Παλαιστίν[ο] [για] να το[ν] πουλήσω. Να το[ν] πουλήσω. Ανθρώπους να πουλήσω[ω]. Δεν, δεν θα φέρει ένας ένα λεπτό. Ένα cent, δεν κάνει. Από τόσο είναι φθην[οί] [οι] Παλαιστίνιοι[οι] εκεί. Όλοι [ξεσκιζούν] του[ς] Παλαιστίνιους εκεί, στο Αίβανο. Και τέτοια ζωή, και πάνω [σ'] όλα. [η] μόνα [μ]ου πέθανε. Ένα cent, δεν κάνει [ο] Παλαιστίν[ος]. Και έχεις κάτι άλλο που είναι χωρίς μάνα, τώρα. Πώς να νιώσ[ω]; Είναι δύσκολο. Γιατί κοίτα γιατί [οι] Παλαιστίνιοι[ι] [είναι] έτσι, πάντα έχουνε πρόβλημα. Κοίτα το[ν] Εβραίο[ο], εδώ, πώς χορεύει. Αυτός είναι Εβραίο[ς]. Χορεύει και είναι εντυχισμένος. Είναι εντυχισμένος. [Οι] Παλαιστίνιοι[ι] δεν είναι [έτσι]. Δεν είναι (...) (Ahmed, ετών 18).

²²²² (...) Όταν άρχισε ο πόλεμος (...) όλοι φεύγαμε με διαβατήριο, εγώ στεναχωρι[έμαι] όταν έβλεπα οι άλλοι φεύγαμε με το καράβι και όταν βοηθού[σες] κάποιον να πάει εκεί [μια βολίτσα] μέχρι τα καράβια και δεν μπορούσα εγώ να φύγω, ούτε οι γονείς μου είναι, αλήθεια είναι, [και] περνάνε με το διαβατήριο. Άμα είναι Έλληνες [ή] Γερμανός ή κάτι φεύγει, [ο] Παλαιστίνιος μένει[ι] (...) (Talib, ετών 29).

²²²³ (...) Εγώ θέλω ακριβώς διαβατήριο, θέλω χαρτί, θέλω πατρίδα. Από αραβικά δεν μπορώ. Δεν μπορώ τίποτα. Δε μπορώ. Δεν μπορώ τίποτα για όλ[ους] τους Παλαιστίνιους[οι] (...) (Salah, ετών 28).

²²²⁴ (...) [Οχι]. Πέθανε [η] μάνα [μ]ου, πέθανε[ε], ο πατέρα[ς] μου, ακόμα ζωντανός είναι. Είναι σ[τ]η φυλακή [Είμαι] μόνος μου (...) Αυτός έπαιζε με το πιστόλι, στο σπίτι κάτι έτσι, και π[ήγνε] η σφαίρα σ[τ]η μάνα [μ]ου, [τ]η γυναίκα του, και τον, η αστυνομία νομίζανε ότι τ[η]ν είχε σκοτώσει, αυτός. Κατάλαβες; [Κατά λάθος]. Και μέχρι τώρα είναι σ[τ]η φυλακή. Από πριν δέκα (10) χρόνια. Και δηλαδή, αυτός χωρίς πατέρα, χωρίς μάνα, δεν είχα κανέναν (...) Δεν έχ[ω] κάτι να π[ω]. Όλα δύσκολα. Κούραση, όλη τη ζωή μου (...) [Τον] πατέρα [μου] πριν ένα μήνα τον [έ]πιασε [η] αστυνομία, όμως αυτ[ή]ν τ[ή]ν σκότωσε. [πριν δέκα (10) χρόνια], και έχει κάνει δικαστ[ή]ρια, δικαστήρια, χωρίς να, να είναι εκεί. Και τον πιάσανε πριν ένα μήνα. Γι' αυτό το λόγο. Κατάλαβες; Γιατί εκεί στο αυτό, το, που 'μνε σ[τ]ην Παλαιστίνη, μόνο, δεν μπορ[ούν] να τον πιάσουνε μέσα. Όταν βγ[ε]ι[ς] έξω, Και αυτή την ώρα που βγ[ήκε] έξω, [από την Παλαιστίνη] [τον πιάσανε]. Με τον πόλεμο, με τ[η]ν Fatah [και] αυτ[ή] που ακού[ς], ε, τον κρατήσανε μέσα (...) Δηλαδή, δεκαπέντε (17) χρόνια, έχ[ω] ψήσει με τον πατέρα [μ]ου. [Η μητέρα μου έχει πεθάνει] πριν δέκα (10) χρόνια. Δηλαδή οχτώ (8) χρόνια (...) (Ahmed, ετών 18).

δύσκολο να μεγαλώνουν με τόσα αδέρφια. Οι συνθήκες διαβίωσης ήταν πολύ δύσκολες και κανένα από τα αγόρια δεν σπουδάζε. Σε αρκετές περιπτώσεις σταματούσαν το σχολείο μέχρι την πρωτοβάθμια εκπαίδευση ή και δεν φοιτούσαν καθόλου. Μετά στρέφονταν στην εργασία για να ζήσουν. Τα κορίτσια κάποιες φορές σπουδάζανε. Η καθημερινότητά για παράδειγμα με το φαγητό ήταν πολύ δύσκολη²²²⁵. Τόσο το μεγάλωμα όταν ζούσαν οι γονείς όσο και στο αντίθετο, πολλές φορές η γειτονιά του χωριού αναλάμβανε τη φροντίδα των παιδιών. Άλλοι με λιγότερα παιδιά όπως, τρία-τέσσερα, ανέφεραν ότι ήταν σε κάπως καλύτερη κατάσταση από ότι εκείνοι με περισσότερα^{2226, 2227}. Οι οικογενειακές και φιλικές σχέσεις συντηρήχαν μέσα σε πολεμικές συρράξεις. Πολλοί είχαν ζήσει παραπάνω από δύο πολεμικές συγκρούσεις. Είχανε τις παρέες τους όπως αναφέρουν, αλλά πολλές φορές λόγω ανασφάλειας χρησιμοποιούσαν μέχρι και με άλλα στοιχεία²²²⁸. Μπορεί δηλαδή τη μια στιγμή να ήταν με τους φίλους τους και την άλλη να άκουγαν τη σειρήνα και να τρέχουν. Τα βιώματα πολλών από τους βομβαρδισμούς ήταν ιδιαίτερος έντονα. Πολλοί συνεντευξιζόμενοι είχαν ζήσει περιστατικά όπου κινδύνεψαν ή έχασαν τις περιουσίες τους²²²⁹. Κάποιοι πολεμούσαν πριν έρθουν στην Ελλάδα²²³⁰, ενώ κάποιοι είχαν ουσιαστικά γεννηθεί ουσιαστικά είχε γεννηθεί και μεγαλώσει μέσα σε κατοχικές συνθήκες και πολεμικών συρράξεων²²³¹. Πρέπει να σημειωθεί ότι αναφέρθηκε από τους συνεντευξιζόμενους ο θεσμοποιημένος αποκλεισμός των ατόμων από ειδικότητες πέραν των οικοδομικών εργασιών²²³².

²²²⁵ (...) Ήτανε πολύ δύσκολα, όμως εκεί που είμαστε, που μένουμε κάπου σαν το χωριό, έχει, πώς λέγεται, ένα χωράφι έτσι, δεν έχει, δεν είναι για κανένα[ν], για το κράτος [ήταν], όμως βάζουμε κάτι φρούτα, λαχαν[ικιά], για 'μας. Και σαν, δηλαδή κλέβουμε αυτ[ό] το χωράφι, για καλλιέργεια, για λίγα χρόνια (...) (Ahmed, ετών 33).

²²²⁶ (...) Κοίτα εκεί έχει παιδιά, που [είναι], σαν τον πατέρα μας, [τη] μάνα μας, κάθε ένας απ' τ[α] παιδιά, έχει ζήσει, μαζί ένας από αυτά, διπλά [στο] σπίτι μας, [και μας] βοηθάει. Βοηθάει για 'μάς. Δηλαδή παίρνουμε πολ[ύ] βοήθεια απ' τον κόσμ[ο]. Αυτά. Και έτσι μεγαλώνουμε (...) Ε, βέβαια ήταν δύσκολα. Είναι, κανένα δεν ξέρι πώς, [ζούσαμε], μεγαλώνουμε (...) Ποι[οί] όλοι μαζί, δεν χωρά[γα]με. Δεν χωράμε σε ένα δωμάτιο. Μισ[οί] εδώ, μισ[οί] εκεί. Είναι δύσκολα τα πράγματα (...) (Ahmed, ετών 33).

²²²⁷ (...) Θυμάμαι ότι έπαιζα[ν] εγώ σκάκι. [Εγώ] μάστορα[ς]. Σκάκι έπαιζα εδώ στη[ν] Ελλάδα, με το[ν] καλύτερο στ[η]ν Ελλάδα, και κ[έ]λδισα. Δηλαδή, σκάκι παίζω [από τότε] που ήμουν μικρός. Και στη Συρία, λή[ν]οι που παίζουν σκάκι [από τότε] που ήτανε μικροί[οι]. Όμως παίζαμε, ήτανε με ένα[ν] Παλαιστίν[ο], σκάκι, ήταν μεγάλος και [του] αρέσει να παίζει μαζί μου. Και [έ]παιρνα[ν] μάθημα. [Και θυμάμαι], τέτοια έτσι, στο δρόμο παίζ[αμε], στο δρόμο. [Με ήξεραν] με το όνομα. [Ενιωθα καλά] σαν, τι να σου πω, μια οικογένεια. Περίπου μια οικογένεια (...) (Ahmed, ετών 33).

²²²⁸ (...) Ναι, είχ[α]ν τη[ν] παρέα μου από τ[η]ν Παλαιστίνη, όμως [με] άλλο όνομα, ε[ί]χ[α]ν. Όμως [με] άλλο όνομα, ε[ί]χ[α]ν. Ήμουν[α] με άλλο όνομα. Ε, εκεί ζήσαμε χωρίς ταυτότητα, είναι δύσκολα τα πράγματα, και αυτό. [Θυμάμαι να παίζω με τους φίλους μου] ποδόσφαιρο (...) (Ahmed, ετών 18).

²²²⁹ (...) [Ναι]. Πήγα εγώ στο Λίβανο μια φορά και έπεσε [ένας] τοίχο[ς] πάνω μου. Από μια βόμβα. Εγώ από ένας από τον κόσμο. Δεν [έ]γινε ζημιά, άμα είμαι κοντά σε [μια] πολυκατοικία από αυτά, αυτά γίνεται συμβαίν[ουν] αυτά τα πράγματα εκεί. Και τώρα το σπίτι [μου] που [είναι] πέσσερι[ς] (4) ορόφ[ους], σήγωνα, έφυγε. Βλέπετε στη[ν] τηλεόραση, αυτή τη στιγμή, 'ζαφανίστηκε το σπίτι. Έχει ένα (1) χρόνο [που] ο στρατό[ς] στο Λίβανο χτυπάνε εκεί. Ένα χρόνο χτυπάνε. [Έχει γκρεμιστεί το σπίτι]. Δεν έχ[ω] σπίτι τώρα. Ούτε στο Λίβανο, [ούτε κουνιά]. Ζήσα[με] εκεί στο δρόμο τώρα. Άμα θα βλέπετε στη[ν] τηλεόραση [θα] μιλάνε μερικές φορές για τέτοιο πράγμα, τον πρώτο πόλεμο, όταν [θα] χτυπάνε, μιλάνε πολύ στη τηλεόραση στη[ν] ελληνική, [Για το] [Nahr Al-Bared [Camp]]. Μέχρι τώρα χτυπάνε εκεί. Έχει κάποια άτομα εκεί, [που] ήρθαν μέσα [στο] Bared, κάτο[α]νε μέσα, νοικιάζουν σπίτια, [είναι] άτομα [που] λένε κάνουνε ομάδα [που] λέ[ν]ε Fatlah-Islam. Έτσι λέ[ν]ε. Και πολεμάνε, και πολεμάνε το στρατό [του] Λιβάνου, [και] [ο] στρατός [του] Λιβάνου πρέπει να απαντάει. -Πώς θα απαντάει; Δεν μπορεί, μόνο με, βόμβες. Χτυπάει με βόμβες, τα [ξέσπασε] όλα. -Μα είναι σαράντα-πενήντα (40-50) άτομα. [ξέσκιζεις] τριάντα χιλιάδες [30.000] για πενήντα [50] άτομα. Μπορείς με κά[ποι]ο άλλο τρόπο (...) (Ahmed, ετών 18).

²²³⁰ O Talib (ετών 29) πριν έρθει στην Αθήνα πολεμούσε: (...) Πολεμούσα (...) Αυτό το καλοκαίρι, αυτό το καλοκαίρι πολεμούσα[ν], με Hezbollah, αυτό που άκουσες, πριν έρθ[ω] στην Ελλάδα. Μέσα στον πόλεμο. Το σπίτι μου μέσα στον πόλεμο [ήταν]. (...) Ήταν πόλεμο[ς] τριάντα τρεις] μέρες, αυτ[έ]ς τις τριάντα τρεις], ήμουν στο δρόμο, κοιμόμουν στο δρόμο, περμάνει με το όπλο μου με τη Φαταχ. Πήγα να βοηθήσω τη Φαταχ. Γιατί μήπως να περάσει το Ισραήλ να είναι έτομα τα παιδιά, πίσω, και δεν πέρασε [τη] γραμμή [το] Ισραήλ, με Hezbollah (...) Τριάντα τρεις μέρες και σταμάτησε (...) Και τριάντα τρεις [ήμασαν] έτοιμοι στη[ν] δεύτερη[ν] γραμμή. [Η] δεύτερη γραμμή ήτανε [οι] Παλαιστίνιοι[ι] (...) Ένα, ενάμιση μήνα [ήρθα] (...) (Talib, ετών 29).

²²³¹ (...) Αυτό που ζού[ν]ε εκεί [οι] Παλαιστίνιοι[οι] στο Λίβανο, ζού[ν]ε [σε μια περιοχή] και δεν μπορούν να βγ[ουν] έξω γιατί δεν έχ[ουν] χαρτιά (...) Σαν χωριό (...) Λοιπόν, [με]τ[έ] που να πάμε, δεν έχουμε κανένα[ν], οικογένεια έξω, ε, άμα περνάει, έρθει [το] Ισραήλ, να πάρει τα παιδιά, καλύτερα να πολεμά[με] γιατί [αλλιώς] πεθαίνει[ς] έτσι, τάχα (...) Θυμάμαι [το] 19[82], το 19[93] και [το] 19[96] που ήμουν μικρός εκεί και περνούσε πάλι το Ισραήλ (...) Πριν να τελειώσει αυτό[ς] ο πόλεμο[ς] που [ή]ρθα [μετά] από ενάμιση μήνα, πριν [έ]ρθ[ω] μετά τον πόλεμο, έριξε το Ισραήλ ένα εκατομμύριο βόμβες[ς] (...) Τ[ί]ς μικρ[έ]ς, τ[ί]ς μικρές (...) [Τίς] τελευταίες [δου] μέρες [του]

Η πλειοψηφία ανέφερε ότι τους γνώριζαν όλοι στην γειτονιά τους με το όνομά τους και ότι είχαν καλές σχέσεις με όλους. Υπήρχαν καλές σχέσεις κάτι που όταν το συγκρίνουν με την Ευρώπη είναι πολύ διαφορετικά για εκείνους. Οι περισσότεροι συνεντευξιαζόμενοι από την Παλαιστίνη δεν ένιωθαν το ίδιο, τονίζοντας ότι παρά τις συνθήκες οι σχέσεις ήταν πολύ καλύτερες, καθώς μαζεύονταν τα βράδια και έπιναν μαζί σε ένα σπίτι. κουβεντιάζανε και είχαν πάρα πολύ καλές σχέσεις ανάμεσά τους. Ο ένας γνώριζε τον άλλο. Και σε περίπτωση που κάποιος έχει πάθει κάτι, και χρειαζόταν γοα παράδειγμα αίμα, έσπευδαν όλοι να το βοηθήσουν. Πολλές φορές όλη η γειτονιά. Όλοι πήγαιναν να σταθούν δίπλα στο συνάνθρωπο τους, η γειτονιά, οι φίλοι από μακριά, και αυτοί που είναι από πιο μακριά²²³³. Οι συνεντευξιαζόμενοι από την Παλαιστίνη τόνιζαν ότι αυτό είναι κάτι που δυστυχώς δεν το συναντούν εδώ²²³⁴.

5.4.2.1. ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ

Σχετικά με τη στέγαση των μεταναστών από την Παλαιστίνη η συντριπτική πλειοψηφία ήταν από στρατόπεδα-καταυλισμούς στο Λίβανο (Camp «Nahr al-Bared») και στη Συρία (Camp «Yarmouk»). Κάποιοι ήταν επίσης και στη Λωρίδα της Γάζας, την Ιορδανία και τη Δυτική Οχθη. Οι κατοικίες που είχαν στα στρατόπεδα-καταυλισμούς ήταν σε άθλια κατάσταση. Στον καταυλισμό, είναι σαν μικρό χωριό μόνο με Παλαιστίνιους περίπου, δεκαπέντε χιλιάδες άτομα²²³⁵. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος και νερού δεν είχαν λόγω συνεχών βλαβών από τους βομβαρδισμούς^{2236, 2237}. Τα σπίτια σε περιοχές εκτός

πολέμ[ου], το[ν] τελευταίο πόλεμο που [έ]γινε [πέρσι] το καλοκαίρι. [τις] τελευταίες [δυο] μέρες, στις πέντε η ώρα το πρωί χτυπήσανε εκεί που [έ]μενα[ν] εγώ (...) (Talib, ετών 29).

²²³³ (...) Η κυβέρνηση του Λίβανου, δεν επιτρέπει, στους Παλαιστίνιους ανθρώπους να εργαστούν σε περίπου εβδομήντα με εβδομήντα πέντε δουλειές, ο γιατρός δεν του επιτρέπεται να ανοίξει κλινική. Εβδομήντα πέντε δουλειές, δουλειές δεν τους επιτρέπουν να δουλέψουν. Όπως ο γιατρός, ο μηχανικός, κάθε δουλειά, μόνο οικοδομή. Μόνο οικοδομή. Έχουμε γιατρούς που δεν τους αφήνουν να ανοίξουν κλινική (...) Εβδομήντα πέντε με ογδόντα δεν επιτρέπεται σε Παλαιστίνιους να δουλέψουν. Γι' αυτό κάθε Παλαιστίνιος πάει έξω από το Λίβανο (...) Στο Chatila Camp αν δεις στην τηλεόραση να δεις την κατάσταση σε αυτό το Camp. Είναι πολύ φτωχοί, είναι με ρεύμα, δυο-τρεις ώρες τη μέρα, χωρίς νερό, πέντε ώρες τη μέρα (...) (Wissam, ετών 34).

²²³⁸ (...) Η γειτονιά μου ήταν πολύ φιλική. Όλοι με ήξερα. Δεν ήταν μικρός καταυλισμός. Κοινωνικά, όταν ήμασταν, παιδιά, εάν κάναμε κάτι κακό, όλοι σου έλεγαν, ντροπή σου. Έτσι κανένας δεν έκανε κάτι. [Αν χρειαζόταν κάποιος κάτι] όλοι ήταν πολύ συνεργάσιμοι αναμεταξύ τους, πολύ συνεργάσιμοι. Συνήθως, ο ένας συνοικισμός ήταν σαν οικογένεια. Έτσι κρατάμε στο μυαλό τη λαχτάρα, την επιθυμία και τη δικαίωμα να επιστρέψουμε. Πρέπει να γυρίσουμε και θα γυρίσουμε. Ακόμα και σήμερα πολλοί από τους ηλικιωμένους έχουν ακόμα τα κλειδιά των κατεστραμμένων σπιτιών τους (...) (Faissal, ετών 56).

²²³⁴ (...) Αυτό δυστυχώς δεν το βλέπω εδώ. Σε εμάς (...) Είναι δύσκολο να βρεις κάποιο[ν] που να σου δώσει αίμα. [Γενικά]. Και αν θα βρεις κάποιο[ν] θέλει λεφτά (...) (Khaled, ετών 37).

²²³⁵ O Faissal (ετών 56) δίνει μια σαφή περιγραφή για τις συνθήκες διαβίωσης στα στρατόπεδα-καταυλισμούς: (...) Τα στρατόπεδα καταυλισμών των Παλαιστινίων είναι συνήθως με κακές συνθήκες (...) Στη Λωρίδα της Γάζας, παντού, στο Λίβανο, στην Συρία, στο Ιράκ, κακές συνθήκες, καθόλου καλές, καθόλου (...) Ζούσαμε τον ζωντανό θάνατο. Αλλά ήμασταν τόσο χαρούμενοι. Αλήθεια, σου λέω την αλήθεια. Γι' αυτό θα ήθελα αν γυρίσω πίσω στην πατρίδα μου (...) Συνήθως τα σπίτια των Αράβων είναι ενός ορόφου, μονοκατοικία. Δεν ήταν μεγάλα και κακοσυντηρήμενα. Χωρίς ηλεκτρισμό, μόνο με λάμπα υγραερίου. Ούτε νερό, μόνο με αντλία απ' έξω (...) (Faissal, ετών 56).

²²³⁶ O Ahmad (ετών 23) περιέγραφε βουρκωμένους την κατοικία του κατά τη διάρκεια της συνέντευξης: (...) Ήταν, έχουμε σπίτι σε ένα χωράφι, ένα δωμάτιο έτσι χωριστά, μετά άλλο ένα δωμάτιο χωριστά και μετά [η] τουαλέτα και αυτά [η] κουζίνα χωριστά, μέναμε όλοι μαζί. Έτσι. Γιατί δεν μπορούσαμε να φτιάξουμε ένα σπίτι. Δεν μπορείς να το φαντάζεσαι[ι] πόσο είναι το σπίτι μου χάλια, που ζούσαμε. Δεν μπορείς να το φαντάζεσαι. Ούτε στο όνειρό σου. Αν μιλάς για μια χώρα όμορφη, μέρος έτσι όμορφη, για όσο εσύ μιλάς για αυτό το μέρος εγώ δεν μπορώ να το φανταστώ. Γιατί δεν έχω δει κάτι όμορφο στη ζωή μου καθόλου. Δεν έχω δει. Από το πόσο χάλια ήταν εκεί που ζούσα, που δεν το φαντάζεσαι (...) [Φως, νερό] δεν είχε συνέχεια. Τηλεόραση, είχαμε από αυτές τις παλιές τις ασπρόμαυρες, και είχαμε ένα σκονί για να πλένει τα κανάλια (...) Το μαγειροφώνό σου όμα θέλεις να πατήσεις, εκεί, θα αγοράσεις το σπίτι μου, γιατί δεν είναι από πέτρα και τέτοια (...) [Οι τοίχοι] είναι από σίδερα έτσι και κάτι έτσι χρώμα. [Το ταβάνι] σαν σίδερο, δεν είναι σίδερο ακριβώς, σαν σίδερο (...) [Ψυγείο, κουζίνα] μας

των στρατοπέδων-καταυλισμών ήταν συνήθως στο ισόγειο. Ένας όροφος, με δύο δωμάτια και σαλόνι. Άλλοτε με ενοίκιο αν και τις περισσότερες φορές άνηκε στην οικογένεια. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος και νερού είχαν αλλά με διακοπές στην παροχή. Εντούτοις, πολλές φορές οι οικονομικές δυσκολίες λόγω του μεγέθους της οικογένειας ανάγκαζε πολλούς να πουλήσουν το σπίτι τους και να μείνουν στο ενοίκιο. Οι συνθήκες διαβίωσης ήταν εξίσου δυσχερείς²²³⁸. Γενικά παρατηρήθηκε ότι είχαν βασικές ηλεκτρικές συσκευές όπως τηλεόραση ή ένα ψυγείο, ενώ πολλά πράγματα, τα λάμβαναν από οργανισμούς ανθρωπιστικής βοήθεια ή από τη γειτονιά^{2239, 2240}. Ο Ahmad (ετών 31) ανέφερε τραγικές σκηνές που βίωναν στην καθημερινότητα τους. Επιπλέον η καθημερινή ζωή μπορούσε να διακοπεί ανά πάσα στιγμή^{2241, 2242}.

5.4.2.2. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ

Όσον αφορά την εργασία και την απασχόληση στην Παλαιστίνη, αυτή περιλαμβάνει κάθε μορφής, διαθέσιμο ή επιτρεπόμενο από τις Αρχές είδος εργασίας. Η συντριπτική πλειοψηφία

βοηθούσε η ANERA²²³⁶, είναι αυτή/ή διεθνής, μια βοήθεια έτσι, και μας στέλνανε ένα ψυγείο μικρό. Σαν κουζίνα. Είχαμε πλυτήριο από τα παλιά (...) (Ahmad, ετών 23).

²²³⁷ (...) Όχι. Εκεί [όμως] πάντα είναι χαλασμένο το ρεύμα, λείει κάθε πέντε (5) μήνες [ήταν για] δυο-τρεις (2-3) μέρες. [Από τις βόμβες]. Και ήταν πολύ δύσκολα. σπάν[ια] θα είχαμε ρεύμα (...) (Ahmed, ετών 18).

²²³⁸ (...) Δεν εί[χ]αμε δώδεκα (12) κρεβάτια. Είναι πώς λέγεται, αυτό που, που τώρα παίρν[ουν], στρώμα, αυτά που παίρν[ουν], σαν αυτ[ό] που παίρν[ουν] [οι] τουρίστες. Σαν αυτ[ό] που παίρνουν οι τουρίστες, το στρώμα. Και το πρωί [το] μαζεύουμε. Αυτ[ό] είναι. [Τα] αγόρια αλλοί, [οι] γυναίκες αλλοί, ξέρεις. Οι γονείς μου, έτσι, αυτό όλοι. Ένα δωμάτιο εδώ, ένα δωμάτιο εκεί και στο σαλόνι (...) (Ahmed, ετών 33).

²²³⁹ (...) Ήταν ένα κανονικό σπίτι. τριάρι, τριάρι. σε πολυκατοικία. στον έκτο, σε αυτό εκεί μέيناμε αφού πέθανε ο πατέρα μας, πριν ήμασταν πιο καλά, αλλά αφού πέθανε ο πατέρα μου αναγκαστήκαμε να μαζευτούμε πιο πολύ και πήγαμε σε πιο μικρό σπίτι (...) Τρία υπνοδωμάτια. ένα για τη μητέρα (...) και τα άλλα δυο τα μοιραζόμασταν, όπου έβρισκες (...) Κοίταζε επειδή μεγαλώσαμε την περίοδο του πολέμου στο Λίβανο, ήταν πολλά χρόνια που ήταν πάντα ή πόλεμος ή ξέρω 'γω υπήρχαν προβλήματα πολιτικά ή αυτό που είχε να κάνει με το νερό. ή [το] φως, με το φως ας πούμε πάντα είχαμε πρόβλημα, επειδή πάντα το κόβανε λόγω πολέμου πάντα λόγω [του ότι υπήρχανε] κάποια προβλήματα, δηλαδή ουσιαστικά μέχρι το 1990 ήταν τα πράγματα ήταν σε καθημερινή σε καθημερινή βάση προβληματικά, όσον αφορά την καθημερινή ζωή, [με] ότι είχε να κάνει με νερό, φως, μπορεί να [έ]βρισκες σήμερα, να πήγαίνες στην αγορά, αλλά θα χρειαζόσαι μια εβδομάδα επειδή βομβαρδίζ[ανε]. Η κατάσταση πάντα ήταν περίεργη, δεν ήταν σταθερή (...) Στην ουσία κανονική παιδική ζωή [δεν υπάρχει], όπως α γνωρίζουμε από τα έργα ή τα βλέπουμε σε άλλες χώρες (...) (Ahmad, ετών 31).

²²⁴⁰ (...) Όχι μια φορά [α], αμέτρητες φορές ήταν που έπρεπε να καταφύγουμε στα υπόγεια, αμέτρητες φορές ήταν που καθόσουν σπίτι και ξαφνικά έσκασε μια βόμβα ή έσκασε ένα αμάξι που του είχαν βάλει βόμβα και έπρεπε να τρέχει ο κόσμος, να βγεις στο μπαλκόνι και να δεις τα πτώματα ξέρω 'γω. Δηλαδή σε πολλές περιπτώσεις φορές ήταν θέμα τύχης αν ζούσες ή δεν είχες περάσει από κάπου και δεν είχε πέσει μια βόμβα. Ειδικά που ήταν την περίοδο του 1980 με το 1990 (...) Υπήρχαν παντού καταφύγια. Υπήρχαν και στο σπίτι μας, υπήρχε κάτω από την πολυκατοικία κάτω από τις περισσότερες πολυκατοικίες της γειτονιάς λίγο πιο μακριά να ήσουν, άμα περνάγανε τα αεροπλάνα και βομβαρδίζανε ξέρεις που να πας, [Σβήνανε] τα φώτα και ακουγόταν η σειρήνα. Θυμάμαι το 1982 που ήμουν έξι χρονών που βομβαρδίζανε μέρα νύχτα οι ισραηλινί, και δεν μπορούσαμε να κοιμηθούμε και τη νύχτα, επειδή βομβαρδίζανε τόσο πολύ που δεν μπορούσες να κοιμηθείς, ήσουν υπόγεια αλλά δεν μπορούσες να κοιμηθείς. το θυμάμαι χαρακτηριστικά ήτανε πολύ έντονο επειδή είχαμε πολύ νύστα θέλαμε να κοιμηθούμε. αλλά δεν μπορούσαμε, από την αγωνία και το φόβο (...) Πάντα, πάντα, πάντα υπήρχανε βασικά υπήρχαν τουλάχιστον για ένα μήνα τρόφιμα απ' ότι θυμάμαι, σε όλα τα καταφύγια της γειτονιάς (...) (Ahmad, ετών 31).

²²⁴¹ (...) Το σπίτι, ήταν παραδοσιακό σπίτι έτσι, χαμηλά, ούτε ορόφους ούτε τίποτα, έχει πιάσερα δωμάτια έχει κουζίνα (...) Είχαμε ρεύμα, αλλά είχαμε διακοπή ρεύματος (...) Παραδοσιακοί τύποι είμαστε ας πούμε, ξέρω 'γω, ε, ντάξει με τη διαφορά ότι εδώ στην Ελλάδα υπάρχει πολιτική σταθερότητα. [ενώ] εκεί έχουμε άγχος το καθημερινό άγχος ξέρω 'γω να επιβιώσουμε. έχουμε κατοχή, χίλια δυο βάσανα δηλαδή (...) [Όλη αυτή η κατάσταση ωθεί και κάποιον Παλαιστίνιο να φύγει και από την πατρίδα του (...) [Φεύγουν] λόγω [της] πολιτική [ς] και της οικονομική [ς] κατάσταση[ς] (...) Νιώθουμε ανασφαλείς λόγω της κατάστασης (...) Τώρα, χάος, δεν περιγράφεται (...) Δηλαδή, ο Δήμαρχος εδώ της Αθήνας, έχει περισσότερες απουσίες από τον Πρόεδρο [ς] της Παλαιστινιακής Αρχής. Δηλαδή για να ταξιδεύει από την μια πόλη στην άλλη πόλη χρειάζεται άδεια της Ισραηλινής Κυβέρνησης (...) (Mohamed, ετών 44).

²²⁴² (...) Είχε τύχει ας πούμε μπροστά στο σπίτι μας να ανατιναχτεί ένα αυτοκίνητο, και να είχαν πεθάνει πολλά άτομα, είχε τύχει στη γειτονιά να είχαν πέσει πυράντοι και να είχαν σκοτωθεί πολλοί κόσμος μέσα στην λαϊκή αγορά, είχε τύχει να δυο άτομα να πυροβολούνται μεταξύ τους και να πέφτει ο ένας και να τρέχει ο άλλος (...) Όταν πηγαίναμε σχολείο το πιο χαρακτηριστικό θυμάμαι ότι πάρα πολλές φορές έκλεινε το σχολείο ξαφνικά, επειδή ζεσπάγανε εχθροπραξίες εκεί στη γειτονιά που είναι το σχολείο, και έπρεπε ο διευθυντής να μας μαζέψει να μας κρατήσει σε ένα υπόγειο εκεί μέχρι να τελειώσουν τα πράγματα και μετά να μας αφήσει (...) (Ahmad, ετών 31).

συγκεντρώνεται σε ανειδίκευτες εργασίες ή τέχνες τις οποίες μάθαιναν από πολύ μικρή ηλικία, τα καλοκαίρια ή παράλληλα με το σχολείο. Πρέπει να σημειωθεί ότι βρίσκονται σε μια διαρκή κινητικότητα αναζήτησης εργασίας αλλά και περιοχής απασχόλησης με καλύτερες συνθήκες και αμοιβές, όπως το Λίβανο, η Δαμασκός, η Ιερουσαλήμ, η Ιορδανία ή και ακόμα λιγότεροι βέβαια στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα²²⁴³. Συχνά στην ηλικία των δεκαεπτά χρονών σταματούσαν το σχολείο και εργαζόνταν. Για παράδειγμα, ο Ahmed (ετών 33) απασχολήθηκε σε μια εταιρία που έβαφε ηλεκτρικές συσκευές. Εργαζόταν βάζοντας, σε οκτάωρη βάση, με μισή ώρα διάλειμμα για φαγητό και αμειβόταν με τριακόσια δολάρια με τα οποία βοηθούσε τους γονείς του όπου έμενε μαζί τους²²⁴⁴. Γενικά οι μέρες απασχόλησης σχετίζονταν με τη θρησκεία του εργοδότη. Δηλαδή εάν κάποιος είναι Χριστιανός εργάζεται την Παρασκευή. Εάν είναι Μουσουλμάνος, δεν δουλεύει την Παρασκευή. Κάθε ένας, ανάλογα με την θρησκεία του διαμορφώνει και την ημέρα ανάπαυσής του από την εργασία του και των εργαζομένων ανεξάρτητα της δικής τους θρησκευτικού δόγματος²²⁴⁵.

Επίσης, μεγάλος αριθμός τους εργαζόταν ως ανειδίκευτοί χειρώνακτες εργάτες στις οικοδομικές κατασκευές. Τα χρήματα ήταν καλύτερα, περίπου τριακόσια με τετρακόσια δολάρια. Δεν εργαζόνταν κάθε μέρα και όχι Παρασκευή και Κυριακή και δεν υπήρχε κάποια μορφή κοινωνικής ασφάλισης.

Στην περίπτωση που κάποιος έφευγε από το χωριό, ή την πόλη ή το στρατόπεδο-καταυλισμό του, όπως για παράδειγμα από την πόλη Aleppo στη Συρία, προς τη Δαμασκό, έμενα με ενοίκιο, το οποίο μοιράζονταν μαζί με τέσσερα-πέντε, ακόμα και από διαφορετικές χώρες²²⁴⁶. Συχνά εργαζόνταν στις οικοδομές είτε ως εργάτες είτε ως ελαιοχρωματιστές. Παρά τις δυσκολίες της δουλειάς, όπως ανέφεραν οι περισσότεροι, λόγω του φόρτου εργασίας των πολλών ωρών εργασίας και των χαμηλών αμοιβών, αποτελεί την πιο συνήθη εργασιακή διέξοδο για τους ανθρώπους από την πληθυσμούς²²⁴⁷.

Όπως προαναφέρθηκε δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη εργασία πέραν των οικοδομικών ή τεχνικών εργασία ή αυτή του ελαιοχρωματιστή που να συγκεντρώνονται κυρίως τα άτομα από την Παλαιστίνη. Εντούτοις, η πλειοψηφία αναζητούσε και απασχολούνταν σε καθώς εργασία. Ο Ahmed

²²⁴³ (...) Δούλευ[α] [τι]ο καλοκαίρι, όταν σταματούσε[ς] το σχολείο. Βοηθάω, ή βγαίνω άμω, από δω για εκεί, ή ας πούμε, βοηθάω ένα[ν] σοβατί[ζ]η[ν] κάποιον[ν] έτσι, ό,τι δουλειά [ν]α 'ρθει. Γιατί κάθε μέρα, τι να σου πω, κάθε 'βδομάδα δουλεύω [σε] κάτι άλλο. [Ο]ποιος θέλει, θα 'ρθει στο σπίτι μας, ξέρει ότι υπάρχουν[ν] παιδιά, [θα] χρωπεί το κοουδούνι. -Κάποιος δεν δουλεύει, ποιος είναι [που] δεν δουλεύει, έλα μαζί μου έχω δουλειά, για μια βδομάδα, [για] ένα μηνά, είναι έτσι. Και με παίρνανε μερικές φορές μετά το σχολείο (...) (Ahmed, ετών 33).

²²⁴⁴ (...) Και έμε[ι]να εκεί δώδεκα (12) χρόνια. Ε, ήτανε ωραίες δουλειές, ήτανε μεγάλη εταιρία. Όμως μετά τα δώδεκα χρόνια [που] δούλεψα εκεί, αυτός που ε[ί]χε [την] εταιρία, δεν ξέρω, [έ]γινε πρόβλημα στο χρηματιστήριο και έχασε τα λεφτά του και εγώ έμεινα έξω. Εγώ [έ]βαβα. Έμαθα μετά [από] δύο χρόνια να βάζω. Στο φούρνο. [το] φούρνο αυτά, πώς λέγεται για [τα] σπιτά[α], για [τα] σπιτά. Πλυτήριο, νυγεία, αυτά όλα [τα] βάρ[α]με. Βάφαμε. Κάναμε χρώμα, με το πιστόλι. Όμως μετά, στο φούρνο, μετά έμεινε το χρώμα, [τα] περνά[γα]με στο φούρνο, γιατί είναι [ο] φούρνος [με] ζέστη. Αυτά [τα] χρώματα [θέλουνε] ζέστη. Πά[ν]ε για το φούρνο. Και αυτά [στο] φούρνο είναι, πολύ ζέστη, χίλι[ους] διακό[σιους] [βαθμούς]. [Το] βάφαμε, το βάζαμε στο φούρνο για να μείνει [το] χρώμα. Αυ[τ]ή [τη] δουλειά δεν έχει σ[τη]ν Ελλάδα τέτοι[α]. Όταν ήρθα σ[τη]ν Ελλάδα δεν ε[ί]χε[τε] τέτοια. Μόνο σ[τη]ν Ιταλία, Γερμανία, Αγγλία, Γαλλία, και είναι δύσκολη[ν] (...) (Ahmed, ετών 33).

²²⁴⁵ (...) Κάθε ένας, [ανάλογα] ότι είναι [η] θρησκεία του κάνει το ρεπό. Και εμείς πάμε με το, ρεπό, ποι[ες] [μέρες] δουλεύει το αφεντικό (...) (Ahmed, ετών 33).

²²⁴⁶ (...) Κούρδ[οι], Σύρι[οι], Παλαιστίν[οι], διάφορ[οι]. Αυ[τ]ο[ί] που είναι για δουλειά, ή στρατιώ[τε]ς, ή κάτι έτσι. Π[ή]ρ[α]με δωμάτιο [και] μ[έ]ν[α]με μαζί. Όμως όλοι μ[α]ζί [την] ίδια γλώσσα, αραβικά, και υπάρχ[ουν] [άλλοι] που δεν μ[α]νάνε, όμως [έ]ζησαν [μαζί] μας (...) (Ahmed, ετών 33).

²²⁴⁷ (...) Ε, πάνε από επιτάμηση, μέχρι, τις, οχτώ το βράδυ (...) [Δεν έδινε την υπερωρία]. Και εκεί δεν υπάρχει ΙΚΑ. ΙΚΑ για το κράτος (...) Ε, κοίτα εμείς [η] παρ[έ]α, τα παιδιά που δουλεύου[μ]ε μαζί, νιώθουμε καλά. Όμως [η] δουλειά δεν ήτανε καλά. Δεν ήτανε καλά, γιατί, νιώ[θ]αμε ότι είναι λίγα [τα] λεφτά, ας πούμε, [το] νιώ[θ]αμε, δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι μ' αυτά τα λεφτά. Κάθε ένας νιώ[θ]ει άμα είναι, όμως αν κάποιος δουλεύει για να παντρευτεί, για τέτοια, είναι δύσκολο (...) (Ahmed, ετών 33).

(ετών 18) βοηθούσε τον αδελφό που ήταν αλιευτής και εργάστηκε ως ιχθυοπώλης μεταφέροντας, καθαρίζοντας και πουλώντας τα ψάρια²²⁴⁸. Τα συναισθήματα απογοήτευσης και παραίτησης από τις καταστάσεις που βιώνουν στην πατρίδα τους ήταν έκδηλη στην πλειοψηφία των ατόμων. Πολλοί συνταίριαζαν τις προσωπικές τους δυσκολίες σε θέματα χαμηλών οικονομικών δυνατοτήτων της οικογένειας, μη-δυνατότητας συνέχισης των σπουδών, ανελευθερίας καθώς δεν μπορούσαν ούτε να εργαστούν ούτε να εκφραστούν, με τη γενικότερη κατάσταση που αντιμετωπίζουν τα άτομα από την Παλαιστίνη και ο αραβικός πληθυσμός γενικότερα²²⁴⁹. Πολλοί ανέφεραν ότι έφυγαν από το Λίβανο λόγω του ότι δεν μπορούσαν να εργαστούν²²⁵⁰.

5.4.2.3. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ

Σχετικά με τη συλλογική οργάνωση στην Παλαιστίνη δεν υπήρχαν ιδιαίτερες αναφορές. Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις μόνο κάποιοι είτε από μόνοι τους είτε επειδή ήταν ο πατέρας τους μέλη της Fatah, ένα πολύ σημαντικό πολιτικό κόμμα της Παλαιστίνης που βρίσκεται στο κέντρο-αριστερό του φάσμα και είναι ευρύτερο μέρος της «Οργάνωσης για την Απελευθέρωσης της Παλαιστίνης (Palestine Liberation Organization/PLO) μια πολύ-κομματική συνομοσπονδία²²⁵¹.

5.4.2.4. ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ

²²⁴⁸ (...) Δούλεψα ψαρά[ς]. Ψαράς (...) [Από τον αδελφό μου] (...) [Για] επτά (7) χρόνια (...) Είναι, δεν είναι στη[η] θάλασσα, παζάρι, για τ[α] ψάρια, και μόλις φτάσ[ουν] τ[α] ψάρια, ξέρεις, φρέσκα, εδώ [ήμουν]. [Δεν ψάρενα]. [Δεν πήγαινα μαζί με τον αδελφό μου. Ο αδελφός μου πήγαινε στη θάλασσα]. (...) Λέγανε[. Αυτός δούλεψε ψαράς] δεκαπέντε (15) χρόνια. [Είμαι] δέκα (10) χρόνια [μεγαλύτερος (...)] Από [τις] επτά (7) το πρωί, μέχρι [τις] πέντε-έξι-επτά (5-6-7), ανάλογ[α] μέχρι [τις] εννιά (9) το βράδυ. Επτά το πρωί, και ανάλογα από [τις] πέντε (5), πέντε-έξι (6) το μεσημέρι μέχρι [τη] μια (1) το βράδυ (...) Όχι, [εγώ τα καθάριζα και τα πουλούσαν άλλοι]. Άλλοι [τα] πουλούσανε. -Θέλεις να στο καθαρίσω; εσύ πελάτης. -Θέλεις να στο καθαρίσω; Εγώ (...) [Το αφεντικό] με πλήρων[ε] κανονικά, γιατί αλλιώς θα βιά[ζ]αμε, εκατό γραμμάρια TNT και θα φύγει το μαγαζί. Άμα δεν θα [με] πλήρων[ε], εκεί, θα βιά[ζ]αμε, εκατό γραμμάρια TNT και θα φύγει όλο το μαγαζί. Εκατό γραμμάρια TNT. Εκεί υπάρχουν πολλοί. [που] έχουνε όπλα. Δεν έχω κάτι σε αυτή[η] τ[η] ζωή, δεν έχω[ω] τίποτα στην ζωή [μου]. Κάτι καλό, που [με] δίδανε από τ[η] Γερμανία, και δεν μπόρεσ[α] να κάτσω[ω] μαζί με τα αδέρφια [μου], που έχ[ω] δύο αδέρφια [εκεί]. Και δεν μπόρεσ[α] να κάτσω[ω] εκεί. Πες [μου] κάτι καλό, τι [θα] κάν[ω] στη ζωή [μου], πες [μου] κάτι τι [θα] κάν[ω] για το μέλλον (...) (Ahmed, ετών 18).

²²⁴⁹ (...) Μόλις γεννηθήκα[ς], δεν ή[μουν] ευτυχισμέν[ος]. Δεν ή[θελ]α να γεννηθ[ώ]. Δεν θέλ[ω] αυτή[η] τ[η] ζωή. Αυτή[η] τ[η] ζωή, άμα θα, θα γεννηθείς [και] θα ζήσεις αυτή[η] τ[η] ζωή, και δεν έχεις τίποτα, καλύτερα να μην ζήσεις (...) Είδες, όλ[ες] [οι] απαντήσ[εις], δεν είμ[αι] ευτυχισμέν[ος], στη[η] ζωή [μου] (...) Ονερό [μου] ήτανε [ν]α μείνω στη[η] Γερμανία. Όμως [δεν έγινε] (...) [Ούτε στη δουλειά μου], ούτε στη ζωή [μου]. Από μόλις γεννηθήκα[ς]. Πήρα[ς] το γάλα, [μόλις], πήρα[ς] το γάλα από τ[η] μάνα [μου] και δεν ή[μουν] ευτυχισμένος (...) Τίποτα]. Δεν [έ]χ[ω] πάει σνεμά. Και ήταν [η] παρία [μου], πάντα ή[ταν] έτσι. Όλοι δεν ή[ταν] ευτυχισμέν[οι], και [εγώ] ούτε ή[μουν]. Δηλαδή ούτε γελάγαμε]. Από τόσο έχω στεναχώρια εδώ ακόμα, δεν έχ[ω] λεφτά, να αγοράσω[ω], το ticket, για το, να πά[ω] [στο] αεροδρόμιο, στο Λίβανο. Θα γυρίσ[ω] εκεί, μέσα στο[ν] πόλεμο, θα κάτσω[ω]. Εκεί που τώρα χτυπάνε το σπιτί[ο] [μου]. Και να κάτσω[ω]. Δεν έχ[ω] πρόβλημα. Όμως δεν έχ[ω] λεφτά τώρα (...) [Οι] γονείς [μου] κοιμ[ούν]ται στο[ν] δρόμο. Να δω του[ς] γονείς μου. [Ο πατέρας μου είναι φυλακή] όμως τ' αδέρφια [μου] και [ο] παππούς [μου] και [τα] ξαδέρφια [μου]. Μένουνε στο δρόμο. Να του[ς] δω. [Αν] μπορώ να του[ς] βοηθήσω. Αυτή[η] [η] ζωή δεν είναι δικ[ιά] μας. Είναι δικιά σας. Για όλο[υς]. Ευρώπη, και Αμερική, και Israel. Δεν είναι δικιά μας. Και τώρα που [οι] γονείς [μου] μένουνε στο[ν] δρόμο, κάποια μέρα θα έρθει και άλλοι θα μένουνε στο[ν] δρόμο (...) Δεν [εί]χ[α] τίποτα [εγώ] (...) (Ahmed, ετών 18).

²²⁵⁰ (...) Δεν υπήρχε στο Λίβανο, καθόλου δουλειά, λίγη δουλειά και ήθελα να αλλάξω τη ζωή μου, και έτσι ταξίδεψα, και ήρθα στην Ελλάδα (...) (Wissam, ετών 37).

²²⁵¹ (...) Σ[ε] καμία. Ούτε [σε] καμία, στον κόσμ[ο] (...) (Ahmed, ετών 33).

Όσον αφορά τα έθιμα ή τις παραδόσεις που να γιόρταζαν στην πατρίδα τους τα άτομα από την Παλαιστίνη σχετίζονταν ως επί το πλείστον με τη Μουσουλμανική θρησκεία²²⁵² και ιδιαιτέρως με τους εορτασμούς για το Ραμαζάνι. Επίσης, παρά το ότι μένανε σε διάφορες περιοχές και υπό δύσκολες συνθήκες δεν είχαν τα τραγούδια, τις ιστορίες, τα παραμύθια για την Παλαιστίνη. Για παράδειγμα εάν κάποιος ήταν στην Συρία, μαζί με άλλους συμπατριώτες του, γιόρταζαν τα έθιμα και τις παραδόσεις από την Παλαιστίνη, προσπαθώντας να διατηρήσουν την κουλτούρα της²²⁵³. Για παράδειγμα υπήρχαν και επιπλέον γιορτές όπως η «Ημέρα για τους Νεκρούς» (*Shaheed*)²²⁵⁴, η «Ημέρα για τη Γη» (*Yom HaAdama*), ή η «Μέρα για τους Φυλακισμένους»²²⁵⁵. Οι παραπάνω γιορτές δεν γιορτάζονταν στα τζαμιά αλλά σε μέρη όπως πλατείες. Στα τζαμιά γιορτάζονταν μόνο εορτές της θρησκείας. Άλλοι ανέφεραν ότι δεν γιόρταζαν καμία γιορτή και απείχαν από τα έθιμα, τις παραδόσεις και τις θρησκευτικές γιορτές μαζί με την οικογένειά τους, λόγω των οικονομικών δυσχερειών τους²²⁵⁶. Άλλοι θυμούνταν τους πανηγυρισμούς και το ευθύμο κλίμα κατά τις ομιλίες του Γεσάρ Αραφάτ στην τηλεόραση²²⁵⁷, ενώ άλλοι

²²⁵² (...) Ναι, και έχουμε πολλά έθιμα και [ή]θη. [ή]θη, ανάλογα [με] κάθε περιοχή που έχει πόσα [ή]θη που έχει. Γιορτάζουμε. Υπάρχουν ο[ί] Μουσουλμανικές γιορτ[ές]. αυτά είναι παντού. το ξέρεις αυτό. Σαν [το] Πάσχα, Ραμαζάνι, και ό,τι αυτά είναι, standard είναι. Το Πάσχα αυτό, θα είναι [το] Ραμαζάνι, το Πάσχα είναι μετά [το] Ραμαζάνι. Μετά [το] Ραμαζάνι. Νηστεύουμε], νηστεύουμε]. Στο Ραμαζάνι, εσείς σαράντα μέρες (40), εμείς τριάντα (30) μέρες αλλά με το[ν] άλλο τρόπο. Το ξέρεις. Το κρατά[με] από τότε, από ποτέ, πέντε (5), που δίνει [ο] ήλιο[ς], μέχρι να λείπει. Κατάλαβες; Και μετά [έ]ρ[χ]εται] αυτή η γιορτή, που λέγεται, [η] μικρή[ή] γιορτή, μετά [το] Ραμαζάνι. Αυτό που φτιά[χν]ουμε αρνά. Αυτό είναι. Σαν το Πάσχα. Είναι [η] ίδια [η] ιστορία στο Κοράνι. Ίδια ιστορία, που έχετε το έχω. Την ξέρεις αυτή[ν] την ιστορία. Ο Άγγελος, ο Θεός έστειλε με το[ν] Άγγελο στο[ν] Abraham, ένα αρνί για να μην σκοτώσει τον γιό του. Το ίδιο. Με τον ήλιο, [μόλις] νηστεύει τρώει κανονικά. Το πρώτο πάλι όχι]. Από τότε που θα βγει [ο] ήλιος μέχρι [που θα] λείπει, τίποτα, το βράδυ, τίποτα [τις] οκτώ (8), κανονικά. [Τρώμε] όλα, όλα, κανονικά, τα πάντα. [Και την επόμενη μέρα το ίδιο πάλι]. Για τριάντα (30) μέρες αυτό. Αυτό κάθε χρόνο πάει πίσω δέκα (10) μέρες. Ένα μήνα είναι. [το] Ραμαζάνι, και δέκα (10) μέρες πίσω. Το ξέρεις. Εγώ θυμάμαι πριν τριάντα πέντε (35) χρόνια, τριάντα (30) χρόνια, ήμουνα επτά (7) χρονών, το θυμάμαι, και ήταν, στο μέσ[ο] [του] καλοκαιρι[ού]. Και τώρα τριάντα (30) χρόνια και κάθε χρόνο δέκα (10) μέρες, τώρα θα έρθει [το] Σεπτέμβριο. Σε τρία (3) χρόνια θα είναι στο[ν] Αύγουστο. [Για] τριάντα (30) μέρες. Κατάλαβες; [Αυτά τα θυμάμαι πολύ](...) (Ahmed, ετών 33).

²²⁵³ (...) Η «Nakbaha»²²⁵³ ήταν μια απρόκλητη επίθεση, μια Ευρωπαϊκή, Ζιονιστική, επεκτατική επίθεση ενάντια στον αραβο-Παλαιστινιακό πληθυσμό. Ήταν περισσότερη, περισσότερη σφαγή από ό,τι έγινε στους Αρμενίους από τους Τούρκους, ή ό,τι συνέβη στους Αλγερινούς από τη Γαλλία. Στους Ινδιάνους από τους Αμερικανούς. Το ίδιο (...). [Και αυτή την κατάσταση έκανε την οικογένειά μου να πάει στη Γάζα]. Το 1948. (...) Εγώ γεννήθηκα μετά (...) Ίσως πολλοί, πολλοί από τους Ευρωπαίους δεν ξέρουν τίποτα για την κοινωνική ζωή στις αραβικές χώρες (...) Έχουμε μια μέρα για τον πατέρα, μια μέρα για την μητέρα. Τον πατέρα πρέπει να τον γιορτάζουμε και να τον σεβόμαστε κάθε μέρα, την μητέρα πρέπει να την γιορτάζουμε και να τον σεβόμαστε κάθε μέρα, έτσι δεν νοιαζόμαστε για τα γενέθλια ή τις γιορτές των ονομάτων τους. Πηγαίναμε ντυμένοι καλά μετά το Ραμαζάνι (...) Είναι ένα μήνας για εορτασμούς (...) Πηγαίνουν όλοι (...) Είναι εορτασμοί για τριάντα ημέρες συνεχόμενες (...) Είναι ο εορτασμός της γιορτής τριών ημερών «Μικρή Είδη»²²⁵³ και μετά «η Adha»²²⁵³ (...) Οι οικογένειές μας, μας αγοράζουν νέα ρούχα, παπούτσια, μας δίνουν χρήματα να πάμε στο σινεμά, να φάμε, να πιούμε, να πάμε στην τραμπάλα, ήταν πολύ ωραία (...) Καθώς και οι εθνικές γιορτές αλλά είναι λυπηρές γιορτές (...) (Faissal, ετών 56).

²²⁵⁴ «Shahid» ή «Shaheed» είναι μια αραβική λέξη που σημαίνει «μάρτυρα». Είναι ένας θρησκευτικός όρος στο Ισλάμ, και χρησιμοποιείται ως τίτλος για τους Μουσουλμάνους που έχουν πεθάνει εκπληρώνοντας μια θρησκευτική εντολή, ή στον Ισλαμικό πόλεμο.

²²⁵⁵ (...) Εμείς, θυμάμαι, πιο πολύ, [έ]χαμε] γιορτές [για] το κακό. Πάντα. [Για] το κακό, δεν είναι το καλό. Άηλαδ[ή], [αν πείθαινε κάποιος ή κάτι], πείθαι κάποιος [που τον] ξέραμε, εδώ μαζεύομα[σαν], δεν είναι, αυτός είναι Shaheed, γι' αυτό κάναμε εμείς σαν γιορτές γι' αυτό[ν]. Και όταν μετράνε τα χρόνια που πήγε [στην] Παλαιστίνη[η] και [την] μέρα για το χωράφι, μέρα για το χωράφι, το Παλαιστίνη το πάτωμα για όλ[ο] τον κόμ[ο]ς]. Αυτ[ό] είναι [που] γιορτάζουμε. Αυτ[ό] τώρα [πότε είναι] δεν θυμάμαι, γιατί εδώ στη[ν] Ελλάδα, [λέγεται], [η] μέρα [για] το χωράφι, το χωράφι. Αυτό πιο πολύ, πιο πολύ. Και [την] μέρα αυτ[ή] γι' αυτο[ύς] που είναι στη[ν] φυλακή, στο Israel, αλήθεια το έχω ξεχάσει αυτ[ό] [το πότε είναι]. Γιατί είπ[η]ν] Ελλάδα, δεν [το γιορτάζουμε] ποτέ. Και [την] μέρα για αυτο[ύς] που είναι στη[ν] φυλακή, στο Israel, αυτό [το] λένε «Yom Asir», μέρα είναι, [και] Asir. Δεν ξέρω στ[ο] ελληνικά, πότε λέγεται [το] Asir, έχει στ[ο] ελληνικά λέξη για, για αυτό. Το έχω ξεχάσει. Είναι, αυτό, τώρα, αυτο[ύ]ν] στο[ν] άλλο μήνα, έτσι θα γίνει, είναι, ή το[ν] άλλο μήνα, ή το[ν] άλλο (...) (Ahmed, ετών 33).

²²⁵⁶ (...) Δεν είχα[με]. «Έχει τι να γιορτάζ[ουμε]! Άμα βλέπεις, άμα βλέπεις στη[ν] τηλεόραση τώρα, αυτά να ακούσεις[ς] για το Nahr al-Bared [Camp], [για] αυτό, πώς γίνεται, θα καταλαβαίνεις πολλά πράγματα. Χωρίς. Αλήθεια. Θα ρωτήσεις κάτι, άλλα. Άμα βλέπεις στη[ν] τηλεόραση] μόνο αυτό που γίνεται στο Ιββαν, τώρα, έχει ένα χρόνο τώρα. [Θα] γιορτάζουμε όταν θα γυρίσουμε στη[ν] Παλαιστίνη. Θα γιορτάζουμε. Αυτό. Τιποτα (...) Όλα είναι για τον πόλεμο και τέτοια. Αυτά κάνουνε [πιο] δύσκολα τα πράγματα (...) Ahmed (ετών 18).

²²⁵⁷ (...) Όταν πριν πεθάνει ο Γεσάρ Αραφάτ, ξέρεις, μιλούσε] μερικές φορές στη[ν] τηλεόραση, όμως είχανε [μεγά]φων[ο]α και [τα] βγά[ζανε] [έξω] και ακού[γανε]. [Και] [ήτα] τέτοι[ο]ς] στιγμή[ς] όταν μιλούσε] όμορφα, κάτι να γυρίστε στη[ν] Παλαιστίνη και τέτοια, ε, κάνα[με] κάτι γιορτές, έτσι λή[ξ]ο]. Αυτό μόνο. Και η Φατάχ, [στην] πρώτη, κάθε χρονιά, κάθε πρώτη πρώτ[ου] Γενάρη, πρώτη μέρα, είναι [τότε] που γεννήθηκε η Φατάχ (...) (Talib, ετών 29).

γιόρταζαν την επέτειο ίδρυσης της «Οργάνωση Απελευθέρωσης της Παλαιστίνης» (Palestine Liberation Organization/PLO)²²⁵⁸.

5.4.3. ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ

Στη συντριπτική τους πλειονότητα οι συνεντευξιαζόμενοι μετανάστες από την Παλαιστίνη έρχονται στην Ελλάδα μέσα από δίκτυα λαθρεμπόρων πληρώνοντας από τριακόσια έως πεντέμισι χιλιάδες δολάρια. Σε ελάχιστες περιπτώσεις κάποιοι είχαν με άδεια εισόδου για σπουδές και ακόμη λιγότεροι έχουν άδεια διαμονής την οποία ανανεώνουν ανά δύο έτη. Για παράδειγμα, από τη Συρία έως την Τουρκία θα φτάσουν με τα πόδια, ή με λεωφορεία^{2259, 2260, 2261}. Εκεί θα έβρισκαν έναν Τούρκο λαθρέμπορο και θα τους ζητούσαν να τους φέρει στην Ελλάδα. Πρέπει να σημειωθεί ότι όσο λιγότερα τα χρήματα που πληρώνει κανείς τόσο πιο μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και με απλά μέσα όπως με τριακόσια ευρώ θα είναι κυρίως με περπάτημα το ταξίδι. Επιπροσθέτως πρέπει να διακριθούν δύο βασικοί τρόπου εισόδου: *Πρώτον*, από τη βόρεια Ελλάδα και *δεύτερον*, από τη θάλασσα²²⁶². Πολλές φορές δεν είχαν ούτε φαγητό μαζί τους, ούτε ρούχα. Όσοι είχαν μαζί τους άλλα ρούχα, τα κρατούσαν ώσπου να έρθουν στην Αθήνα²²⁶³. Αφού περπατήσουν από τρεις έως έξι μέρες, θα φθάσουν για παράδειγμα στην Αλεξανδρούπολη. Από εκεί θα πάρουν ένα για τη Θεσσαλονίκη και μετά με το λεωφορείο για την Αθήνα. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι πρώτες εικόνες από την Αθήνα ήταν σαν να περιέγραφαν τον παράδεισο²²⁶⁴. Στην Αλεξανδρούπολη έφταναν μαζί με άλλους άηχη απαραίτητα από την Παλαιστίνη, όπως από το Πακιστάν χωρίς τον Τούρκο λαθρέμπορο που τους άφηνε στο πρώτο ποτάμι, σε έναν Κούρδο από το Ιράκ. Ο Κούρδος από το Ιράκ συνέχισε μέχρι που φτάνανε στην Αλεξανδρούπολη. Μπορεί ανά πάσα στιγμή να προκύψει μια πιθανή αντίληψή τους από τις Αρχές με αποτέλεσμα πολλοί να αναλαμβάνουν έκτοτε ατομικές πρωτοβουλίες, όπως το να βρουν το τραίνο για

²²⁵⁸ (...) Θυμάμαι τη γιορτή του τέτοιου του «PLO», είναι πρώτη πρώτου του, βασικά του 1964 αλλά το γιορτάζουμε κάθε χρόνο. Βγαίνουμε ξέρα 'γώ και κάνουμε παρελάσεις, έχει να κάνει με την κίνηση απελευθέρωση της Παλαιστίνης, η οποία ήταν κάτι (...) (Ahmad, ετών 31).

²²⁵⁹ (...) [Πήγα στη] Συρία. Ήρθα στη Συρία, με το λεωφορείο. [Στο] Aleppo, πήγα [και το] πήρα από 'κει [και] πήγα στη [την] Τουρκία. Κατευθύναν, με το λεωφορείο. Γιατί [το] Λίβανο, έτσι, είναι έτσι [ο] δρόμο[ς] (...) (Ahmed, ετών 33).

²²⁶⁰ (...) Μετά [τον] πόλεμο πούλησα [το] κινητό [μου] και ήρθα εδώ (...) [Κάπου] διακόσια πενήντα δολάρια και είχα [κάτι λεφτά] και ήρθα (...) (Talib, ετών 29).

²²⁶¹ (...) Τσάμπα ήρθα. Με λαθρέμπορο. Τσάμπα. Μου είπε αυτός φέρε δέκα άτομα, να φέρω εμένα τσάμπα. Εστειλά δέκα άτομα και εγώ ήρθα τσάμπα. Από Λίβανο, Συρία, Τουρκία και μετά Ελλάδα. Μυτιλήνη (...) (Ahmad, ετών 23).

²²⁶² (...) Με τα πόδια. Με τα πόδια (...) Ναι, νύχτα. Μόνο [τη] νύχτα περπατάμε. Και τη μέρα σταματάμε (...) Εγώ το 'κανα, [σε] τέσσερις (4) μέρες. Άλλοι που ήταν μαζί μου, χάσανε το δρόμο. Πήγανε λάθος γιατί, [τους] [έ]πιασαν [οι] αστυνομικο[ί] στη [την] Ελλάδα, πήγανε πίσω, χάσανε [το] δρόμο, φτάσανε μετά [από] δεκαπέντε (15) μέρες. Με τα πόδια (...) (Ahmed, ετών 33).

²²⁶³ (...) -Τι φαγητό. Στο δρόμο, ούτε φαγητό. Έχουμε τα ρούχα, [τα] καλ[ά], [τα] κρατάμε. στην τσάντα. Όταν φτάσουμε, ας πούμε, [στο] λεωφορείο, κάπου έτσι, [που] μπορούμε να βρούμε στη [την] Αθήνα, φοράμε αυτά τα ρούχα, κάνουμε μπάνιο, [ό]που βρήκαμε νερό και άντε γεia (...) (Ahmed, ετών 33).

²²⁶⁴ (...) Από πρώτ[α] όταν κάποιος θα 'ρθει, κοιτά, [θα] νιώ[θ]ει ότι [έ]φτασε στον παράδεισο. Αλήθεια. Έτσι νιώθει. Τ[ην] πρώτ[η] μέρα. Την άλλη μέρα, άντε γεia (...) (Ahmed, ετών 33).

την Αθήνα²²⁶⁵. Όσοι έρχονταν με τα πόδια, κοιμούνταν στην ύπαιθρο για να αποφύγουν τον εντοπισμό και τη σύλληψή τους από τις Αρχές²²⁶⁶.

Η δεύτερη περίπτωση εισόδου στη χώρα και πιο συχνή είναι από τα θαλάσσια παράλια της Τουρκίας στην Ελλάδα. Για παράδειγμα από το στρατόπεδο-καταυλισμό Nahf al-Bared, στη Συρία, μετά στην Τουρκία, και μετά με το «καράβι» για την Ελλάδα²²⁶⁷. Το «καράβι» ήταν συνήθως ένα καϊκι με παραπάνω από τη χωρητικότητα του επιβάτες με χαμηλή μηχανή και δίχως φώτα για να περνά απαρατήρητο²²⁶⁸. Στο καϊκι δεν έκανα κάτι, απλά κάθονταν και δεν τους άφηναν ούτε να καπνίσουν. Το ταξίδι τους, από το Λίβανο στην Ελλάδα διαρκεί περίπου ένα μήνα. Από το Λίβανο, στην Συρία και μετά στη Τουρκία κάποιου πήγαν με αυτοκίνητο, δηλαδή από το Λίβανο, στη Συρία και μετά στη Τουρκία συνεχώς και χωρίς καθόλου έγγραφα²²⁶⁹. Τον λαθρέμπορο τον βρίσκουν τις περισσότερες φορές στην Τουρκία²²⁷⁰. Όσοι έρχονταν από τη θάλασσα η βάρκα τους άφηνε βράδυ στην παραλία κάποιου νησιού, όπως η Χίος αλλά πολλές φορές δεν γνώρισαν σε ποιο νησί ήταν ή και ακόμα λόγω των συνθηκών κατέληγαν σε λάθος νησί ή κινδύνευε η ζωή τους καθώς βούλιαζε το καϊκι αφού χτυπούσε σε ξέρα ή ύφαλο^{2271, 2272}. Στη συνέχεια αναφέρθηκε ότι επακολουθούσαν διαδοχικές συλλήψεις²²⁷³. Αφού

²²⁶⁵ (...) [Δεν μιλούσα Αγγλικά] ξέρω, ήτανε, -Θέλω καρ[ου]τσίνω. Αυτό ήτανε που ξέρω. -Θέλω καρ[ου]τσίνω. Και τίποτ' άλλο. Και ε[ί]χ[α] δραχμές απ' τ[η]ν Τουρκία. Ε[ί]χ[α] δραχμές, χαλάσα[με] τα λεφτά και κάναμε δραχμές. Κάν[α]με δραχμές, ήτανε δραχμές, γιατί, έκαν[α], [είχα] μαζί μου τριάντα (30.000) χιλιάδες δραχμές. Έδωσα δέκα (10.000) χιλιάδες δραχμές, αυτός μου [έ]δ[ω]σε[ς] ρέστα, και μίλησε κάτι μαζί μου, το 'κανα έτσι, ξέρεις να κάνουμε κάτι για να μην νιώθει ότι, αλλιώς θα πάρει τηλέφωνο τ[η]ν αστυνομία. Και, πέρασε, ήρθε. και 'κόψα τα εισιτήρια, ξέρεις -Θέλω ticket, δεν [ή]ξε[ρ]α[ς] [να πω] θέλω εισιτήρια. -Θέλω ticket. Και αυτός μου [έ]δ[ω]σε[ς]. Πέρασε το τρένο. ήρθε. Για τ[η]ν Αθήνα (...) (Ahmed, ετών 33).

²²⁶⁶ (...) Ε. στο δρόμο, τι [στο] χωράφι, [ό]που έχει δέντρ[α], κάπου έτσι. που δεν μπορ[ού]νε, ας πούμε, [οι] αστυνομικ[οί], να 'ρθουνε [εκεί]. Πάντα, τ[η]ν νύχτα, [τις] τελευταίες δύο (2) ώρες, περπατάμε, ψάχνουμε για ένα σημείο, να μην δούμε κανένα[ν], να μην βλέπει κανένας αυτό το μέρος, αυτ[ή] τ[η]ν περιοχή. Και αυτ[ό]ς [ο] Κούρδος, που, παίρνει τα λεφτά, πάντα, με το[ν] Τούρκο, αυτός ξέρει που [να] [μ]ας πάει. Ακριβώς. Δέει. -Εδώ, εκεί, εδώ εκεί. Και έτσι (...) Ναι. Εγώ, έφτασα, ήρθα [στη] [Θεσ]σαλονίκη. [Θεσ]σαλονίκη. Απ' τ[η]ν [Θεσ]σαλονίκη πήρα το λεωφορείο, για τ[η]ν Αθήνα. Έφτασα, ήτανε νύχτα. Μία [και] μισή (01.30). Γιατί πήρα τηλέφωνο, γιατί πήρα τηλέφωνο ένα[ν] εδώ, Σπύρος ήτανε. Με πήρε στο σπίτι του, και, έμεινα στο σπίτι του, για δύο (2) μήνες. Και μετά πήρα ένα σπίτι (...) (Ahmed, ετών 33).

²²⁶⁷ (...) Με το καράβι, απ' τ[η]ν Τουρκία (...) [Πληρώσα λαθρέμπορο]. Απ' το Λίβανο, μέχρι εδώ, τέσσερις (4.000) χιλιάδες δολάρια. Εφτά (7) χρόνια μάζε[ν]α αυτά τα λεφτά. Και φύγανε έτσι (...) (Ahmed, ετών 18).

²²⁶⁸ (...) Είναι, αυτό πώς λέγεται, το, [καϊκι], πολύ μικρό, με σαράντα πέντε (45) άτομα. [Όλο γεμάτο] (...) Πέντε (5) ώρες και Μισό. Ξέρεις γιατί υπάρχει αστυνομία και ακόμα σ[τ]η θάλασσα. Εφτά (7) ώρες είναι, πέντε (5) ώρες περπατάς το καράβι, και δύο (2) ώρες σταματ[ή]σα[με] για τ[η]ν [αστυνομία] ξέρεις, [Σταματήσαμε και περιμένουμε] να φύγει [η] αστυνομία, όταν [τη] βλέπου[με] από μακριά, είναι κάτι πονηρά, κάνουνε (...) (Ahmed, ετών 18).

²²⁶⁹ (...) Όλα χωρίς χαρτί. [Με αυτοκίνητο]. Χωρίς χαρτί, δεν ε[ί]χ[α]με. [Με] ένα αμάξι, και μετά σταματ[ή]σα[με] σ[τ]α σύνορα, κάνουμε [κάτι] κόλλα έτσι με τα πόδια, ξέρεις, και μετά γυρίσα[με] με το αμάξι. Περπατ[ή]σα[με] δηλαδή μια ώρα έτσι, σ[τ]α σύνορα (...) Όπως [τα] σύνορα, [τ[η]ν] Συριάς [η] [τ[η]ν] Τουρκία[ς]. ίδια. Γιατί δεν ε[ί]χ[α]με χαρτί (...) (Ahmed, ετών 18).

²²⁷⁰ (...) Όμως σ[τ]ην Τουρκία, αυτ[ό]ς [που] πάντα, [θα τον] βρούμε [τον λαθρέμπορο] στο ξενοδοχείο σ[τ]ην Τουρκία. Είναι στο ξενοδοχείο σ[τ]ην Τουρκία. Μόλις θα πει [κάνεις στο] ξενοδοχείο, [κάνεις] -Που θέλεις να πας, βόλτα, ας πούμε [στην] Ακρόπολη, έτσι ρωτάνε, -Όχι, θέλω να πάω [στην] Ελλάδα. -Ναι. Έχω ένα παιδί τώρα (...) Απ' τ[η]ν Συρία [ως] τ[η] Τουρκία ε[ί]χ[α]με ένα[ν]. Ε[ί]χ[α]με ένα[ν] [λαθρέμπορο]. [Ό,τι θέλεις το βρίσκεις εκεί στην Τουρκία]. [Για λαθρέμπορο]. [Στην] Τουρκία. [βρίσκεις] ό,τι θέλεις σ[τ]η ζωή σου, θα βρεις [Πήγαμε] Συρία, Τουρκία, και μετά [εδώ]. Και εδώ, και εδώ [στην Ελλάδα] βρ[ή]κα[ς] ένα[ν] για να πά[ω] σ[τ]η Γερμανία (...) (Ahmed, ετών 18).

²²⁷¹ (...) Ήτανε η θάλασσα, δεν ήταν ωραίο[ς] καιρός, και ήτανε φόβ[ος], όμως [εμένα] [δεν με] εννοιάζε. [Είχε] κύματα. Και χτυπά[με] στην παραλία με, πέτρες μεγάλες, και π[ε]ράζα[με] όλοι [στη θάλασσα], εκεί σ[τ]η Χίο. Είχε [μια] πέτρα μεγάλη, το χτύπησε το καράβι με αυτή, και π[έ]σαμε όλοι, μέσα, ήτανε όμως παραλία, γι' αυτό π[έ]σαμε σ[τ]η Χίο. Αλλά αυτή δεν ήτανε [η] Χίος. Αυτ[ό]ς [ήτανε] ένα νησί, [που] δεν είχε κανένα[ν]. Κανένα[ν]. Ήπια [στη] Χίο. Ένα νησί, [που] δεν έχει κανένα[ν]. Ούτε σπίτια ούτε τίποτα (...) Ε, κατεβ[ή]καμε εκεί [Βουτιάσε]. Πιάσανε τα μπλουζάκια, και ήρθε [η] αστυνομία, απ' το καράβ[ι], και [μας] έπιασε όλους. Χωρίς χαρτί. Σαράντα πέντε (45) [άτομα]. (...) [Μας] π[ή]ρα[νε] η αστυνομία. [Τότε] ήτανε που μου π[ή]ρανε αποτυπώματα. Και, [με] π[ή]ρα[νε], στο, κάπου έτσι, σαν, φτιά[ζε]νε κάπου έτσι, για να κάτσο[μ]ε, σαν ζώ[α]. (...) Βάλα[νε], [κάτι] έτσι. σαν σίδερο, αυτό πώς λέγεται, που έχει, σαν πρόκες. Ε, τέτοια έτσι. [Σαν σκηνή]. [Στα] ζώ[α] γίνεται αυτό, μόνο (...) [Σαν κακοποιό με νόμιαν]. Έτσι, η Ελλάδα, παίρνει αυτή, να μην πάει [κάνεις] πουθενά. [Στη Γερμανία] το καταλαβαίνουν. όταν παίρνουμε αυτοί [στην Ελλάδα] [το] αποτύπωμα, και αυτά μ[έ]ν[ε]ι[ν] στο computer (...) [Στη Γερμανία] με κατηγορήσανε γιατί δεν ε[ί]χ[α] χαρτί. Αυτό. Χειρότερο[ς] κάτι σ[τ]η Ελλάδα, [είναι να μην] έχεις χαρτί. Κλέφτε δεν πειράζει. Ούτε [τι] θα κάνεις δεν πειράζει. [Αν] δεν έχεις χαρτί, πειράζει. Αλήθεια το λέω. [Για] αυτό, και ε[χ]ουν[ε] μιλήσει πολλοί Άραβ[ες] σ[τ]ην τηλεόραση. [Αν δεν έχεις χαρτί]. Να είσαι κλέφτης δεν πειράζει. [να μην έχεις χαρτί] πειράζει (...) (Ahmed, ετών 18).

συλλαμβάνονταν τίθονταν υπό άθλιες συνθήκες κράτησης συνήθως για δύο ή τρεις μήνες στη φυλακή^{2274 2275, 2276}. Οι περισσότεροι δεν είχαν πράγματα πάνω τους ή τους τα έπαιρναν, κάτι που τους ανάγκαζε να ζητήσουν για παράδειγμα τσιγάρα από τους υπόλοιπους συγκρατούμενους τους. Είχανε ιδιαίτερες δυσκολίες με το φαγητό. Ο Ahmed (ετών 18) αναφέρει ότι το φαγητό ήταν πολύ άσχημο και μόνο όταν εμφανίστηκε ένα τηλεοπτικό κανάλι στην περιοχή κράτησης για ένα ρεπορτάζ τους έδωσαν καλύτερο γεύμα²²⁷⁷. Από το νησί που θα συλληφθούν και θα παραμείνουν για δύο-τρεις μήνες έρχονταν με το καράβι, από τον Πειραιά. Εισιτήρια έβγαζαν αφού είχαν δανειστεί χρήματα από τους συγκρατούμενους τους καθώς όπως προαναφέρθηκε αλληλοβοηθούνταν. Αφού έφταναν στην Πειραιά

²²⁷² (...) Δεν θέλ[ω] να θυμάμαι (...) Φτάνουμε σε νησί ελληνικό, τρεις η ώρα [το] πρωί. Τριάντα εννιά άτομα φτάσαμε σ[την] Ελλάδα στο νησί. [Το λιμενικό της Ελλάδας] μας πιάσανε σ[την] θάλασσα και [μας] πήρανε στο καράβι τους της αστυνομίας. Οι αστυνομικοί της Ελλάδας μας πήρανε πίσω σ[την] Τουρκία, [και] πριν ένα χιλιόμετρο[ο] από την παραλία [της] Τουρκίας, μας δέσανε και μας αφήσανε μέσα σ[την] θάλασσα. Και από αυτό πέθαν[αν] εννιά άτομα. Εννιά πεθάνανε. Με τα πλαστικά αυτά [μας δέσαμε], που το κόβουνε, και μας κάνουνε αυτό, και [μας] πετάνε στη θάλασσα. Πριν [μας] αφήσουνε στο νερό το κόψανε [σε] δέκα άτομα. Γίνεται κάτι φωνάζανε τα παιδιά, δεν καταλαβαίνουνε τι γινόταν και μας ρίζανε όλο[υς]. Και όσους δεν το[υς] λύσανε γι' αυτό [και πεθάνανε] όσους λύσανε. είχ[αν] καλ[ή] τύχη (...) και πήρανε οι Τούρκοι[ο] φωτογραφίες και τέτοια και [η] τηλεόραση, και μιλάγανε για το πώς. Όμως δεν [έβγαζε] πώς γιατί δεν ξέρανε ούτε Τουρκικά ούτε ελληνικά το πούνε. Αυτό έγινε 26 Σεπτεμβρίου 2006 (...) Εμένα μου κόψανε και δεν ήξερ[α] να κολυμπά[ω]. Με τ[η]ν[ε] τσάντα, έπιασ[α] τ[η]ν[ε] τσάντα (...) Ήρθανε [ο] Τούρκοι και μ[α]ς βγάλανε (...) Και μας βάλανε σ[την]φυλακή ένα μήνα, ένα μήνα σ[την] φυλακή (...) [Και μετά] όλοι [όταν] βρήκανε από [τη] φυλακή, όλοι εκτός από [εμένα] και δυο παιδιά, [συνεχίσανε] για Ελλάδα και γι' αυτό ήρθανε σ[την] Ελλάδα, και οι άλλοι πήγανε σ[την] πατρίδα τους [ο] καθένας, φτάνει και δεν [ή]θελ[αν] να έρθ[ουνε] (...) [Εγώ] έβλεπα [το]υ[ς] νεκρούς] και είναι πολύ πιο δύσκολο [από] το να πάω [πίσω] (...) Από τότε, δεν νόηθω τίποτα από τότε. Γιατί, είχα[ν] δει τα παιδιά γιατί η αστυνομία τ[ου]ς έβαζε μπροστά μας μια στοίβα. Από έναν [έ]βγαζε[ν]ε το αίμα από [τα] μάτια του, [ήταν] εκατόν σαράντα μέτρα, μέσα σ[την] θάλασσα, από κάτω, ήτανε κάτω, από στρες (...) Δεν είχα άλλ[η] λύση έπρεπε να περάζ[ω] από [την] Ελλάδα γι' αυτό πήρα την απόφαση (...) Πολύ κρύο ήτανε [το νερό], αυτοί που πεθαίνουνε, απ' το τόσο κρύο πεθαίνουνε (...) (Kasem, ετών 25).

²²⁷³ Ο ίδιος αφού συνελήφθη δεύτερη φορά αναφέρει: (...) Σάμο κοντά. Και[το] βράδυ οι στρατιώτες μας πιάσανε, οι στρατιώτες οι ελληνικοί, όμως οι στρατιώτες ήτανε καλύτεροι από τ[η]ν αστυνομία. Κομάντος δηλαδή. Στην παραλία [Ο]ι στρατιώτες δώσανε φαγητό και δώσανε φάρμακα και βοήθησε, [ήταν] καλύτεροι] από [την] αστυνομία (...) Ήμασαν δεκαεννιά [αυτή] φορά (...) Καλύτερα να 'ρθουμε, γιατί δεν έδινε τα χρήματα πίσω ο άλλος (...) (Kasem, ετών 25).

²²⁷⁴ Κατά τη συμπλήρωση ενός εγγραφού ενώ ήταν υπό-κράτηση ο Ahmed (ετών 18) αναφέρει: (...) Όταν π[ή]γα να αλλάζ[ω] το όνομά [μου], λέω -Να αλλάζω το όνομά μου. [Μου] λένε[ε]. -Όχι, αυτό είναι το όνομά σου. -Εγώ ξέρω το όνομά μου πιο καλύτερα από όλους. [Λένε]-Όχι, αυτό είναι το όνομά σου, εμείς ξέρουμε πιο καλύτερα από 'σένα. Ξέρεις πώς μιλάνε και τι [λένε]. -Δηλαδή, σήμερα, ποιος ξέρει καλύτερα το όνομά σου από 'σένα; (...) Πριν ένα (1) μήνα. Και πριν που [με] πιάσ[α]νε[ε], Παλιά με πιάσανε όταν ήρθ[α] [στην] Ελλάδα, και [έ]καν[α] χτυπήματα, πώς λέγεται, [αποτυπώματα] στο χέρι και π[ή]γα[ν] στη Γερμανία (...) (Ahmed, ετών 18).

²²⁷⁵ (...) Μία νύχτα, δύο νύχτες με τα πόδια, μετά με το καράβι, και όμως καταβάνου[με] σ[την] Χίο και [μας] [έ]πιασε[ε] εκεί η αστυνομία. Και έτσι με τα αποτυπώματα, άμα έχει κάνει αυτός στην Ελλάδα, άμα πάει σ[την] Γερμανία στην Ιταλία, [θα] μας δώχνουνε για εδώ, για τ[η]ν Ελλάδα (...) Και εδώ είχα[ν] στο μυαλό μου να πάω εκεί, αλλά τώρα δεν γίνεται (...) Άμα πήγαν[α], [στη] Γερμανία, [στη] Σουηδία, [στη] Νορβηγία, εκεί, εκεί δίνουν για τ[ου]ς Παλαιστίνι[ου]ς, άλλα πράγματα, εκεί δίνουνε σπίτι, για ένα χρόνο δίνουνε μεροκάματο για ένα χρόνο, μέχρι να βρεις δουλειά ή να μάθει[ς], θα τον στείλουνε στο σχολείο. Εδώ σ[την] Ελλάδα μόνο αυτό το χαρτί και δεν ξέρουμε. Φοβάμαι (...) Χάλια ήταν (...) Όταν ήρθα[με] σε αυτό τον νησί [μας] βάλανε, στο, δεν είναι Τμήμα, είναι σαν έτσι τοίχο, χωρίς ταβάνι, με σίρμα, σαν έτσι φυλακή, σαν ζώ[α], ζώ[α] σαν το γαϊδούρι έτσι, και, όλοι οι αστυνομικ[ο]ί ήτανε καλ[ο]ί, εκτός [από] έναν] Όταν θα [ε]ρ[χότανε]θα είχε πρόβλημα στο σπίτι του κάτι έτσι, κάθε μέρα θα ρ[ι]χότανε] για να φοβό[μουν] [εγώ] αυτό[ν] [έ]βγαζε[ε] το πιστόλι και χτύπα[νε] δύο σφαίρες έτσι στον αέρα, μπροστά μου, και μ[α]ς έλεγε για τον χτυπήσω, να τον κάνω; Μόνο αυτό ήτανε πολύ βλάκας. Ένιωθα[ν] σαν να [ήταν] κάποιος] από το Ισραήλ έτσι (...) (Talib, ετών 29).

²²⁷⁶ (...) Μετά το ποτάμι, ξέρεις, με τα πόδια. Μετά τον Έβρο πήρα[με] αυτοκίνητο (...) Μόνο εγώ οι άλλοι ήταν Ιρακινοί, από Αφγανιστάν (...) Φτάσαμε [στο] Διυμνέτοχο, [πρωί] (...) Μετά, με έπιασαν, η αστυνομία τον συνόρων, με έπιασαν και με έβαλαν φυλακή γι τρεις μήνες (...) Ήταν πολύ δύσκολο και πολύ-πολύ δύσκολοι μήνες, πραγματικά στη ζωή μου. Δεν θα ξεχάσω αυτούς τους μήνες (...) [Ο]ι αστυνομικοί μας συμπεριφέρονταν] πολύ άσχημα (...) Έβερναν [όχι] εμένα] αλλά τους άλλους, μπροστά μου (...) Μετά με αφήσανε και ήρθα εδώ, στην Αθήνα, ένα μήνα για να φύγω από τη χώρα (...) Όταν με έπιασαν, την πρώτη μέρα, όταν με έπιασαν, ήταν ένας εκεί, που έπαιρνε λεφτά, από 'μένα και από όλους. Το όνομά του ήταν Γιάννης. Έπαιρνε χρήματα από όλους και του είπα ότι αν δεν μου έδινε λίγα χρήματα για το τρένο, θα πάω στην άλλη αστυνομία, να τους το πω και μου έδωσε είκοσι ευρώ και στο φίλο μου έδωσε είκοσι ευρώ (...) (Ahmed, ετών 33).

²²⁷⁷ (...) Δύσκολα [ήταν]. Κάν[αμε] κά[ποιο] πρόβλημα γιατί ήταν[ε] το, φα[ν]ητό, το ψωμί, ήτανε, ά[μα] θα χτυπήσει ένα[ν] εδώ μ' αυτό το ψωμί, θα πεθάνει. Από τόσο [ήταν] [χάλια]. Αν θα χτυπήσει ένα[ν] μ' αυτό, θα πεθάνει[ε]. Από τόσο είναι [χάλια]. Και κάνα[με] κάτι, πρόβλημα, εκεί, ήθελε [η] τηλεόραση [η] ελληνική και [η] τηλεόραση η Γερμανική. Σταματή[σα]με απ' το φαγητό και κάτι κάν[αμε]. Διακόσια (200) άτομα. Επ.: Δηλαδή τι κάνανε; [Μένανε] χωρίς φαγητό, και χτυπά[γα]με τ[ίς] πόρτες, ξέρεις, ήρθε [ο] πρόεδρος τ[ου] Α[ν]ήμο[υ] εκεί στο νησί. [Στη Χίο]. Είναι μεγάλοι. Καθαρίζανε το Camp εκεί, το, που κα[θόμα]σαν, φυλακή, και [μας] βάζανε σε [μια] φυλακή, καλ[ή], μόλις ήρθε το συνεργείο, [της] τηλεόραση[ς] [της] Γερμανική[ς], και φτιάζ[α]με κάτι, και αγοράζ[α]με φαγητό, απ' 'έξω, και λένε -Ότι εμείς δίνουμε και αυτο[ί] δεν καταλαβαίνουνε τίποτα. Δεν ξέρουνε γιατί, όμως ήτανε, τηλεόραση Γερμανική[ς]. Και μετά ήρθε [η] τηλεόραση [η] ελληνική[ς]. Έχει ένα κανάλι μόνο για τ[η]ν Χίο[ο]. Φέρανε αυτό το κανάλι, [γιατί] ήτανε ένας Σύριος, που [ήτανε] εκεί, και πέρασε εκεί σ[την] φυλακή για να δει τα παιδιά, έτσι χωρίς να [τα] ξέρει, [ή]ξερ[ε] ότι είναι Αραβ[έ]ς, και θα ρο[υ]θ[α]νε] [έ]φερν[ε] φαγητό και κάτι ρούχα, ότι θέλανε τα παιδιά, και κοπ[ά]ει, βλέπει μετά, ότι είναι [χάλια] όλα τα πράγματα. [Και] έφερε τη τηλεόραση αυτο[ί]ς. Και από εκεί, δεν [είδε] [ότι] η τηλεόραση έκανε τίποτα, [η] ελληνική, [και] έφερε [την] τηλεόραση [την] Γερμανική (...) (Ahmed, ετών 18).

σε δέκα ώρες επικοινωνούσαν με κάποιον φίλο ή συγγενή τους εδώ ή αναζητούσαν κάποιον συμπατριώτη τους τριγύρω. Κάποιο ανέφεραν την «προσωρινή κράτησή» τους από τον λαθρέμπορο ώσπου να πληρωθεί²²⁷⁸. Όσοι είχαν αρχικό σκοπό να φθάσουν σε μια άλλη χώρα όπως η Γερμανία ή Σουηδία όταν έβγαιναν από τη φυλακή δίχως χρήματα έμεναν σε ένα τζαμί όπως για παράδειγμα στον Άγιο Νικόλαο, μέχρι να βρουν τα χρήματα για τον προορισμό τους. Εκεί έμεναν μαζί με άλλους και κοιμόνταν εκεί. Άλλοι προσωρινά κοιμόνταν ακόμη και σε πλατείες²²⁷⁹.

Στη Γερμανία ή στη Σουηδία πήγαιναν για δύνον λόγους. *Πρώτον*, είχαν κάποιο συγγενή εκεί νωρίτερα, και *δευτέρον*, οι κρατικές πολιτικές προς τους μετανάστες από την Παλαιστίνη εκεί, είναι πολύ ευνοϊκές για εκείνους. Στη συνέχεια στη Γερμανία πηγαίνουν με χρήματα που θα δανειστούν από συμπατριώτες τους ή που θα τους αποστείλουν οι οικογένειές τους από το Λίβανο²²⁸⁰. Στη Γερμανία, στο αεροδρόμιο του Βερολίνου θα του περίμενε κάποιος συγγενής. Αναφέρθηκε επίσης ότι πήγαιναν οι ίδιοι στην αστυνομία, οικειοθελώς, σημειώνοντας ότι εάν συλληφθούν από την αστυνομία εκεί τους παρέχονται έγγραφα διαμονής και τους δίδεται κατοικία. Δηλαδή αφού κατέβουν από το αεροπλάνο πηγαίνουν στην αστυνομία μόνοι τους και δηλώνουν ότι είναι Παλαιστίνιοι. Αφού κρατηθούν δεκαπέντε με είκοσι ημέρες στο κρατητήριο, έως ότου να ελεγχθεί εάν έχει συλληφθεί αλλού ο μετανάστης από την Παλαιστίνη και την αιτία σύλληψής του, θα τους παρασχεθεί ατομικός κρατικός ξενώνας, θα λάβουν ένα μηνιαίο χρηματικό επίδομα καθώς δεν τους επιτρέπεται να εργαστούν μέχρι να αποκτήσουν έγγραφα, και θα σταλούν υποχρεωτικά να παρακολουθήσουν μαθήματα εκμάθησης της Γερμανικής γλώσσας. Η διάρκεια παραμονής/αναμονής διαρκεί δέκα με δώδεκα μήνες. Στην περίπτωση που έχουν συλληφθεί νωρίτερα στην Ελλάδα, χάνουν τα όποια δικαιώματα και παραχωρήσεις τους είχαν δοθεί και αφού

²²⁷⁸ (...) Τρεις η ώρα φτάσαμε [στην] Αθήνα (...) Φτάσαμε εκεί σε κάποιο σπίτι, κατεβαίνουμε εμείς πέντε άτομα, λέω πεντάμε, λέει δέκα ευρώ ο κάθε ένας. Πάρε είκοσι αλλά φέρε φαγητό. (...) Ένα σπίτι στην Ομόνοια. Δεν είχε, δεν το νοικιάζανε, το κλέψανε ξέρω 'γω, και μένανε, δεν είχε συμβόλαιο. Τα παλιά σπίτια, ας πούμε εσύ φεύγεις Αμερική, το σπίτι το παλιά, αυτά ε, τέτοια πήρανε για να φυλάζουν τα παιδιά μέχρι, ο άλλος να πληρώνει τα λεφτά. Πολύ παλιά, στην Ομόνοια έχει πολλά σπίτια. [που] δεν έχουνε φως, νερό, ούτε τίποτα. [Μας] έβαλαν εκεί μέχρι να φέρε ο αδελφός μου τα λεφτά. Κι άμα δεν φέρε τα λεφτά, θα γίνει μεγάλη φασαρία. Και μπορεί να κάνουνε πολλά πράγματα[τα], να [σε] σκοτώσουν. Υπάρχουν τέτοια πράγματα μαφίες. Και δεν [ήξερα] που ήμουν μέχρι που [που] έκατσα[α] στην] Ελλάδα λίγο χρόνο και κατάλαβα ότι ήμουν στην] Ομόνοια σε αυτό το σπίτι. Πριν δεν ξέρει[ς], προτού φτάσει κάποιος δεν ξέρει που είναι (...) (Yaser, ενών 25).

²²⁷⁹ (...) [Πειραδιά έφτασα] (...) Κάθε ένας, άμα έχει[ς] κάποιο[ν]. ένα[ν] φίλο[ς], πάει στο[ν] φίλο[ς] του. [Άμα] δεν έχει κανένα[ν], ψάχνει βοήθεια, ρωτάει. το[υς] Άραβ[ες], πάει στο[ν] τζαμί [να] κοιμηθ[εί] εκεί (...) Δεν έχ[ουν], αυτό, που, δεν ε[ί]χ[ε] κανένα[ν] εδώ στην] Ελλάδα, φίλο[ς] και τέτοια. π[ή]γα στο τζαμί[ι], [και] κοιμήθ[ηκα] εκεί. [Το τζαμί είναι] ξέρεις, [Άραβες είναι] όμως, βοηθά[νε] ακόμα, γιατί είναι τζαμιά για όλους. Μπορεί καθένας να κάτσει μέσα (...) [Εγώ] [πήγα] [μ]ε ένα[ν] φίλο[ς]. [Με] παιδιά, ακόμα, [από] 'κει, το χωριό [μ]ου, από το δρόμο που μένου[με] εκεί, φίλους. Και, ήτανε καλά όλα (...) Homos. Είναι φαγητό. Και ανη[ά] και foul. Foul, [από] αυτό έχει εδώ στην] Ελλάδα, πουλάνε στην] Ελλάδα και πολλοί Έλληνες τρώνε. Foul και Homos. [Foul] είναι σαν χάπια, έτσι και φτιάχνουνε, έχει εδώ, πουλάνε. Και, αυτό και τέτοια (...) (Ahmed, ενών 18). (...) [Στον Άγιο Νικόλαο ήτανε το τζαμί που έμνεα] (...) [Μένανε και άλλοι μαζί μου]. Ήτανε είκοσι (20) άτομα, από το Nahr al-Bared [Camp] (...) [Ναι, για να προσεγγίσουνται]. Για όλους, δεν είναι μόνο για Άραβες. [Έμνεα εκεί]. Δεν ξέρω [ποιοι το έχουνε]. Όμως μαζεύει Άραβ[ες], Πληρώνουνε, [ε]λνικό, [ε]λνικό. Όμως δεν γράφει στο κράτος είναι τζαμιά. Γράφει ότι [είναι] γραμεία, ή κάτι τέτοια. Όμως ξέρουμε ότι είναι τζαμιά (...) Ναι. Ναι ε[ί]χ[ε] όλα (...) Ναι. [Είχα] είκοσι (20) άτομα μαζί του [από το] Nahr-al-Bared [Camp], και ξέρεις περνά[γαμ]ε καλά, γιατί ή[μασταν] μαζί παρέα. Και το φαγητό [που] δόνα[νε] μετά (...) Εκεί, όχι ποτέ, ποτέ (...) Δύο μήνες και μισό[ς] (2.5). (...) [Εκεί] ε[ί]χ[ε] κάπου κάτω, είναι υπόγειο, για το τζαμί[ι]. Και άμα κάποιος θα 'ρθει, ή είναι δύσκολα τα πράγματα, για να μη[ν] μείνει στο[ν] δρόμο, μ[έ]ν[ει] [εκεί]. Έχει κάτι πράγματα, για να κοιμηθεί, καλά, και ότι θέλει, μάνιο [να κάνει] (...) [Και μετά από δύο μήνες πήγα] μετά [στη] Γερμανία. Πήγα από τ[ο] τζαμί[ι] για τ[η] Γερμανία. [Για] δέκα μήνες (...) (Ahmed, ενών 18).

²²⁸⁰ (...) Έφερα[α] απ' το Λίβανο. [μου] στείλ[α]νε, δύο, δύομισή χιλιάδες (2.500) ευρώ. [Έφερα] λεφτά, λεφτά, λεφτά. Για να πληρω[σ]ω[ι] γι' αυτούς που θα με πάνε]. [Τα] αδέρφια μου και βοηθάνε εκεί [να πάω]. Και τα αδέρφια μου ζητά[γα]νε λεφτά από το[ν] κόσμ[ο] για να [μου] στείλουν]. Και έφυγα στην] Γερμανία (...) [Όχι μέσω τράπεζας], αυτά [τα] [ε]φερ[ε]ν[ε] κάποιος Άραβ[ας], μαζί του. [Το] passport [μου] passport [είναι] πλαστό (...) Εδώ, Ξέρω ακόμα [και] στο Λίβανο, υπάρχει πλαστό [διαβατήριο]. [Εγώ] το έκανα εδώ (...) (Ahmed, ενών 18).

τεθούν υπο-κράτηση για ένα χρονικό διάστημα τριάντα ή σαράντα ημερών θα προωθηθούν, αεροπορικά με έξοδα των Γερμανικών Αρχών στην Ελλάδα^{2281, 2282}.

5.4.4. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Συνήθως μετά από την άφιξη ή την αποφυλάκισή τους, αφού φτάσουν στην Αθήνα, θα βρουν έναν συγγενή, όπως για παράδειγμα τον αδελφό τους, ή ένα φίλο τους, ο οποίος θα τους παραλάμβανε αφότου έφταναν στην Αθήνα, με λεωφορείο, ή με τα πόδια ή με ταξί. Θα μείνουν μαζί του σε περιοχές όπως η λεωφόρος Αχαρνών, ο Άγιος Μελέτιος, ο Άγιος Νικόλαος κ.λπ. ενώ συνήθως το πρώτο πράγμα που έκαναν μόλις έμπαιναν στο σπίτι έτρωγαν κάτι, που είχε ετοιμάσει συγγενής τους από πριν τους παραλάβει και μετά έκαναν ένα μπάνιο και κοιμόνταν ως το πρωί. Κάποιες φορές το φαγητό ήταν από εστιατόριο γιατί δεν προλάβαιναν, να ετοιμάσουν και να τους παραλάβουν καθώς εργάζονταν νωρίτερα, και άλλες περιπτώσεις ετοιμάζαν φαγητό²²⁸³. Τα περισσότερα διαμερίσματα ήταν σε υπόγεια ή στο ισόγειο και είχαν ηλεκτρικό ρεύμα, παροχή νερού και θέρμανση καθώς και είχαν το πολύ δύο δωμάτια²²⁸⁴. Σε αρκετές περιπτώσεις επικοινωνούσαν οι ίδιοι πριν φθάσουν στην Αθήνα ώστε να έρθουν να τους παραλάβουν²²⁸⁵. Έμεναν μαζί τους, στην αρχή με πολλά άτομα, από ένα μήνα έως τρία χρόνια, ώπου να βρουν εργασία, και να μείνουν με λιγότερους συμπατριώτες τους ή έναν φίλο τους ή να νοικιάσουν δικό τους διαμέρισμα.

²²⁸¹ (...) Περίμενε, εκεί, σ[τ]η Γερμανία, σ[τ]η Σουηδία, [σ]ε αυτά άμα πας, και [σ]ε πιάσουνε, θα πεις σ[τ]ην αστυνομία ότι είμαι Παλαιστίνιος, [ό]τι δεν έχω χαρτιά, σ[τ]έ[λ]α[ν]ουνε δίνουνε κάπου σπίτι να μείνεις, και ότι θέλεις δίνουνε, κάτι, μεροκάματο για να φας, λεφτά για να φας, κάθε μήνα, και πρέπει να πας στο σχολείο. Με το ζόρι, το σχολείο. Για να μάθεις [τ]η γλώσσα. Αυτά τα πράγματα είναι, σ' όλη [τ]ην Ευρώπη, γίνεται. Εκτός [τ]ης Ελλάδας[ς]. Εδώ [σ]την Ελλάδα, άμα παίρνεις διαβατήριο ελληνικό, αυτό, όπως [η] κάρτα [η] κόκκινη[η], δεν δίνουνε τίποτα (...) [Και περίμενε εκεί για να μου βγουν τα χαρτιά] (...) Αυτό που [έ]γινε. Μάθανε ότι ε[ί]χ[α]ν περ[ά]σει [από] [τ]ην Ελλάδα. Και [μ]ε στείλανε [σ]τη φυλακή. Σ[τ]η φυλακή και μετά [σ]την Ελλάδα. [Ό]ταν ήρθα, με πιάσανε και με βάλανε είκοσι μέρες φυλακή] και [μ]ε αφήσανε και [μ]ου δώ[σ]α[ν]ε σπίτι και [μ]ε αφήσανε. Για να μάθ[ουν] [ε]ν το μεταξύ. [Μ]ετά, με βάλανε φυλακή, γιατί καταλαβαίνουνε ότι ήρθ[α] απ' [τ]ην Ελλάδα. Άμα ξέρουνε ότι ήρθ[α] από [τ]ην Ελλάδα, για να μη[ν], μετά πά[ω] μόνο[ς] [μ]ου, [φύγω], μετά, μπορ[ού]σα[ν] να φύ[ω], να βγά[ω] χαρτιά με άλλο τρόπο, έτσι, [μ]ε στείλ[ανε], με πιά[σανε], [μ]ε στείλ[ανε], σ[τ]ην Ελλάδα. Τέλος, (...) [Μ]ε στείλ[ανε] με το αεροπλάνο, [Μόνον τους] με το αεροπλάνο, [Η] Γερμανία, ή δίνει ή πληρώνει (...) [Σ]την Αθήνα, εδώ στο αεροδρόμιο, κατέβηκ[α]. Είδα [μ]ια πολυκατοικία, [είναι σαν να έχει] πόσει, πολυκατοικία, σπίτι, είναι καινούργι[α], [τ]η φτιάχνουνε ακόμα, νόμι[α] ότι είναι, Αίβανο, ότι είναι χτυπήματα, κάτι τέτοια. Νόμι[α] ότι είναι σαν το Αίβανο (...) (Ahmed, ετών 18).

²²⁸² (...) Όμως δεν [ή]ξερα[α] ότι, γίνεται πρόβλημα γιατί [μ]ε πιάσ[ανε] εδώ. Κατάλαβες; Δεν [ή]ξερα[α] ότι έχ[ω] πρόβλημα γιατί [μ]ε πιάσ[ανε] εδώ. Άμα [τ]ο [ή]ξερα[α] δεν θα π[ή]γαινα [σ]την αστυνομία (...) Ναι. Νομίζ[α]ς ότι [θα] [έ]πα[ι]ρ[α]ν χαρτιά σ[τ]η Γερμανία (...) Ξέρεις, θα κοπάνε, [ποιοί] έχ[ουνε] πρόβλημα σ[τ]ην Ευρώπη, [και βλέπουνε] ότι σ[τ]ην Ελλάδα [μ]ε έχ[ουνε] πιάσει. Αλλιώς άμα δεν [μ]ε ε[ί]χ[α]νε πιάσει σ[τ]ην Ελλάδα, [εγώ] τώρα σ[τ]η Γερμανία, [θα] ε[ί]χ[α]ν σπίτι. Κατευθύναν, δίνει εκεί σπίτι. Και δουλειά. Και σχολείο [θα] π[ή]γαινα, [θα μ]ε στέλ[νανε] στο σχολείο, για να μάθ[ω], κανονικά, όλα αυτά (...) (Ahmed, ετών 18).

²²⁸³ (...) Ε, κοτόπουλο. Κοτόπουλο νομίζω. Κοτόπουλο ήτανε. Κοτόπουλο με πατάτες και τέτοια ήτανε. [τα] [έ]φτιαξ[ε] για 'μένα αυτός, [γιατί] ξέρεi ότι θα 'ρθω, γιατί [τον] π[ή]ρα[α] τηλεφώνω (...) (Ahmed, ετών 33).

²²⁸⁴ (...) Είχε, είχε, όλα, όλα, όλα. Και ανήλ και ο αδελφός μου έφτιαξε, [πολύ]κατοικία, [πολύ]κατοικία [ήταν], είχε ανήλ και το ξέρεις, δέντρα κάνει μέσα, και είχε φτιάξει σιντριβάνι μέσα ε[ί]χ[α]με, ωραίο [ήταν]. Πολύ ωραίο. Ε[ί]χε, ε[ί]χε [άλλους ορόφους]. Πολυκατοικία, πολυκατοικία (...) (Khaled, ετών 34).

²²⁸⁵ Ο Ahmed (ετών 33) αναφέρει: (...) Εγώ [τον] π[ή]ρα[α], του λέω -Πώς να πάω για το, είμαι στο σταθμό, σ[τ]η [Θεσ]σαλονίκη[η] και [μ]ου είπε[ς] αυτός πώς να πάω, και μίλησε με ένα[ν], για να στείλει εμένα εκεί, ένα[ν] που είδα στον δρόμο, σ[τ]α ελληνικά, και μου [είπε] πώς να πάω, και ήρθα. Ερ.: Και το λεωφορείο που σας άφησε; Το λεωφορείο, σ[τ]α Κάτω Πατήσια νομίζω. Κάτω Πατήσια νομίζω. Τότε. Γιατί πήρα μετά ταξί. Και έδωσα, για το, του είπα του ταξιτζή[η], να 'ρθει να μιλήσει στο τηλεφώνω, [και] σταμάτ[ησε] [ο] ταξιτζή[ς], έτσι [ο] ταξιτζή[ς], και μίλησε με το τηλεφώνω με το[ν] φίλ[ο] μου, [του] λέει -Φέρ' το[ν] εδώ, [μ]ε έφερε [ο] ταξιτζή[ς] και [πήρε] παραπάνω. [Ο φίλος μου μιλούσε ελληνικά και του είπε] (...) (Ahmed, ετών 33).

5.4.4.1. ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όπως ήδη προαναφέρθηκε η συντριπτική πλειονότητα των συνεντευξιαζόμενων διαμένουν μαζί με άλλους συμπατριώτες τους από την Παλαιστίνη με τους οποίους δεν έχουν απαραίτητα συγγενικές σχέσεις. Οι πλειοψηφία ανέφερε ότι διέμενα για πολύ καιρό με ένα έως δέκα άτομα ενώ κάποιοι με την πάροδο του χρόνου επεδίωξαν να μένουν με ένα άτομο ή μόνοι τους. Τα ενοίκια που πληρώνουν είναι από εκατόν πενήντα έως πεντακόσια ευρώ για ένα υπόγειο, ισόγειο ή διαμέρισμα με δύο το πολύ δωμάτια συνήθως στην Κυψέλη, την Ομόνοια, τον Άγιο Νικόλαο, την Πανόρμου, το Περιστέρι και αλλού. Κάποιοι χρησιμοποίησαν το διαμέρισμά του αδελφού ή φίλου τους που διέμενε νωρίτερα εκεί, όταν εκείνος μετακόμισε αλλού ή έφυγε για άλλη χώρα²²⁸⁶. Με την πάροδο του χρόνου, έχοντας μείνει ένα διάστημα με άλλους, επιχειρούν να ενοικιάσουν ένα διαμέρισμά. Αν και όλες οι κατοικίες είχαν παροχή ηλεκτρικού ρεύματος και νερού, κάποιοι ανέφεραν ότι λόγω μέσα υγρασίας αναγκάζονταν να αναζητήσουν άλλο διαμέρισμα. Επίσης πολλές φορές οι οικονομικές δυσκολίες δεν τους επιτρέπουν να συνεχίζουν να ενοικιάζουν ένα διαμέρισμα και επιστρέφουν στην συγκατοίκηση με συμπατριώτες τους²²⁸⁷. Ένας σημαντικός αριθμός συνεντευξιαζόμενων από την Παλαιστίνη ανέφερε ότι διέμεναν σε υπόγειο, επειδή ήταν πιο οικονομικό²²⁸⁸. Εντούτοις, η αστάθεια στην απασχόληση που χαρακτηρίζεται από την περιστασιακότητα και την ημι-απασχόληση οδηγεί πολλούς να μείνουν με συμπατριώτες τους²²⁸⁹. Η περιστασιακότητα στην εργασία και η διαρκής εναλλαγή στη στέγαση, είναι έκδηλη, και επηρεάζει όλες της πτυχές της καθημερινής ζωής των μεταναστών από την Παλαιστίνη. Κάποιοι αναζητούσαν το φαγητό τους σε άτομα του ευρύτερου φιλικού δικτύου τους, έχοντας μείνει νηστικοί όλη μέρα αναζητώντας εργασία^{2290, 2291, 2292, 2293, 2294}.

²²⁸⁶ (...) Άδεια στο το σπίτι του αδελφού μου. το 'φτιαξα. και έφυγε [ο] αδελφός μου στο άλλο σπίτι. Με το ένα φίλο. -Πρώτη φορά που έρχεται, λέω. -Για ένα μήνα. Ένα μήνα. έφυγε [ο] αδελφός μου. [Μου έκανε χάρη ο αδελφός μου] γιατί. είναι ένα μήνα θα πά[ω]. Είναι κορίτσι. το ξέρεις, ένα μήνα δεν χρειάζεται να νοικιάζω σπίτι. να, το καλοκαίρι ένα μήνα να μείν[ουμε]. [Μαζί μένουμε] (...) [Την] δεύτερη φορά που ήρθε. νοίκιασα σπίτι δικό μου. [Τη δεύτερη φορά ήρθε]. το 2004, ενέκατος (11) [μήνας]. Νοίκιασα σπίτι στ[ην] Κυψέλη (...) (Khaled, ετών 34).

²²⁸⁷ (...) Στο δεύτερο που πήγα εκεί έχουμε πολύ καλή σχέση. μέχρι τώρα μαζί της. [Με τη] Βάσω, την κυρία Βάσω και μας [το] νοίκιαζε με τριακόσια (300) [ευρώ] μόνο. Επειδή τότε έμεινα εκεί τέσσερις-πέντε (4-5) μήνες και τότε. δεν θυμάμαι, σταμάτησα από την δουλειά. δεν είχα, είχα πολλά έξοδα. δεν είχα δουλειά τότε. Δεν το ξέρω για ποιο λόγο [σταμάτησα]. δεν θυμάμαι ακριβώς, αλλά σταμάτησα για δύο-τρεις (2-3) μήνες και δανείστηκα] τότε. δανείστηκα] και είπα κυρία Βάσω συνώμη δεν μπορώ να μείνω γιατί δεν μπορώ να πληρώνω το νοίκι. Και [πήγα] στο σπίτι του αδελφού μου πάλι. Αχαρνών (...) (Khaled, ετών 34).

²²⁸⁸ (...) Το υπόγειο έχει φως, νερό, θέρμανση [από] όλα έχει. Όμως το υπόγειο ξέρεις είναι το παρὰθυρο. [φαίνεται έξω]. Είναι ένα δωμάτιο, κουζίνα. είναι. έτσι σαν σαλόνι μικρό (...) (Ahmed, ετών 33).

²²⁸⁹ (...) Όχι [με πολλούς]. Μόνο εγώ και [ο] φίλος μου. Συρίος [είναι]. Όμως ο φίλος μου, είναι. αυτός έχει, δουλειά κοντά. [σε] φαση, και είναι, δουλειά συνέχεια. και αυτός έτσι [κι] αλλιώς πληρώνει το [ε]νοίκιο, γι' αυτό λέει [σε] 'μένα έλα (...) Εκεί, διακόσια είκοσι (220) [ευρώ] αυτός [δίνει] (...) Όχι, εγώ δεν πληρώνω. Εγώ δεν πληρώνω. Μέχρι να έχω δουλειά (...) (Ahmed, ετών 33).

²²⁹⁰ (...) Σήμερα, σήμερα, σήμερα. τι έφαγα, σήμερα δεν έχω φάει μέχρι τώρα. Αλήθεια. Όμως εχτές ναι. Ήτανε. [είχε ο φίλος μου] κάνει kebab, έκανε kebab. [στο], φόρνο, με [τη] ντομάτα να. Δηλαδή. εγώ [που] μένω με το[ν] φίλ[ο] μου δεν έχει πρόβλημα. ήτανε. αυτός. έμεινε μαζί μου. χρόνια. λίγα χρόνια και όταν δεν εί[χε] δουλειά. και δεν π[ή]ρα τίποτα από αυτό[ν]. Γι' αυτό όταν εγώ τώρα, μείνω μαζί του. δεν έχω. Κι εγώ τώρα που έχω ανάγκη, δεν έχω ανάγκη για το φαγητό. Γιατί. έχω ένα φίλ[ο], δυο φίλους. έχουνε. ανοίχουνε ταβέρνα. Ό.τι θέλω εδω στ[ην] Ομόνοια, να πάω να φάω και να γυρίσω. Όμως σίγουρα σήμερα δεν έχω φάει. Μέχρι τώρα. Και δεν έχω όρεξη. Από τόσο, έτσι, πρόβλημα (...) [Τ]α[ς] πρ[ο]βλήμα[τα], όταν σκέ[φτεσαι] [γενικά]. Δεν έχω όρεξη. Και ξέρουν τα παιδιά. αδύνατος πολύ τώρα [είμαι] εγώ. Γιατί δεν έχω όρεξη για, πολλές φορές. Και μια φορά εγώ τρώω την ημέρα. δεν τρώω πολύ εγώ. Γι' αυτό (...) (Ahmed, ετών 33).

²²⁹¹ (...) Σε ένα[ν] φίλ[ο] (...) [Σ]τον Αγι[ο] Νικόλα[ο] (...) Ναι, κοντά στο τζαμί κάπου. [το] σπίτι (...) [Με] ενοίκιο. [Εγώ δεν πληρώνω] (...) Πεντακόσια (500) ευρώ. Πεντακόσια ευρώ. Δέκα (10) άτομα [μείνουμε στο σπίτι]. Είναι φτηνό το ενοίκιο όμως για δέκα άτομα. [Βάζουνε] πενήντα (50) ευρώ χωριστά. [Τ]α πεντακόσια ευρώ τα βάζουν οι υπόλοιποι. Όμως [εγώ] δεν πληρώνω (...) [Σ]το πάτωμα. Δεν έχω[ω] κρεβάτι εκεί. Για να χωρά[με]. Για να χωρά[με]. [Μακάρι] να ήταν λίγες μέρες για να πάρω το ticket. και να φύγω. [Στο] Αίβανο (...) (Ahmed, ετών 18).

5.4.4.2. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η συντριπτική πλειονότητα των μεταναστών από την Παλαιστίνη εργάζονται σε οικοδομικές εργασίες. Πολλοί είχαν ξανα-εργαστεί στην χώρα προέλευσής τους σε ανάλογες εργασίες²²⁹³. Στην οικοδομή ξεκινούσαν ως εργάτες και στη συνέχεια με την πάροδο του χρόνου και με διαφορετικούς εργοδότες έφταναν σε καλύτερες αποδοχές ως «μάστορες». Κάποιοι απασχολούνταν σε οικοδομικές εργασίες λόγω του ότι είχαν εύκολη πρόσβαση μέσω στου ευρύτερου φιλικού ή οικογενειακού τους δικτύου. Επίσης τονίζουν την διαφορά στην εκτέλεση της εργασίας σε σχέση με το πώς την διεκπεραιώναν στο παρελθόν. Ως προς τις αμοιβές κυμαίνονται από τριάντα έως εξήντα πέντε ευρώ με την πλειοψηφία να αμείβεται με τριάντα πέντε ή σαράντα ευρώ, με ημέρες εργασίας Δευτέρα έως Παρασκευή^{2296, 2297}. Το σύνολο των συνεντευξιαζόμενων απασχολήθηκε και απασχολείται σε πολλούς εργοδότες και πολλές διαφορετικές εργασίες. Πολλοί τόνιζαν ότι για διάφορους λόγους δεν εργάζονταν κάτι που ήταν πολύ σημαντικό καθώς έχαναν μεροκάματα. Συνήθως ξυπνούσαν από τις πέντε το πρωί για να πάνε στην οικοδομή με τη συγκοινωνία στις εννιά, από την λεωφόρο Αχαρνών για παράδειγμα στην Κηφισιά, στην Παλλήνη, στην Γλυφάδα, ή στην Πάρνηθα. Έφευγαν από την οικοδομή στις τρειςήμισι και επέστρεφαν σπίτι στους το απόγευμα. Υπερωρίες στο σύνολο των συνεντευξιαζόμενων

²²⁹² (...) Δεν έχ[ω] λεφτά για να μιλά[ω] [με την οικογένειά μου, με τα αδέρφια μου] (...) Ντρέπ[ομ]αι. Γιατί [από] κάποιο[ν] ζή[η]τ[η]σα[ν] μια φορά, δύο (1-2) φορές [Το κινητό μου τηλεφώνω] το παιδί εκεί [μου] το έδωσε [Η οικογένειά μου, δεν ξέρουν που είμαι] [εκείνοι] είναι σ[η]ν φυλακή. Είναι στο δρόμο. [Ούτε εκείνοι ξέρω που είναι, ούτε εκείνοι ξέρουν που είμαι εγώ]. Τίποτα (...) Τώρα ψάχνω να βρω δουλειά! Ψάχν[ω], δεν έχ[ω] βρει. (...) Ό,τι να 'ναι. Ό,τι να 'ναι (...) [Δεν έχω λεφτά κάνω μου] [Όχι]. Γιατί παίρνω τ[α] τσιγάρα από, τα παιδιά, εδώ. [Ούτε λεφτά στην άκρη έχω τώρα]. Καθόλου [Ούτε οι συγγενείς μου στην πατρίδα, μπορούν να μου στείλουν χρήματα] [Ούτε εκείνοι μπορούν να μου στείλουν εκείδη είναι στο δρόμο τώρα] (...) [Τώρα αν θέλω κάτι να φάω, να πάρω ένα πακέτο τσιγάρα] 'αν' τ[α] παιδιά. Σαν αλήτη[ς] (...) (Ahmed, ετών 18).

²²⁹³ (...) Δεν υπάρχει. Με [τους] γείτονες εδώ δεν έχω καμιά σχέση μαζί τους (...) [Στην] πολυκατοικία που μένω είναι πέντε οικογένειες, κάθε όροφο[ς], είναι πέντε όροφοι, κάθε όροφο[ς] είναι ένα οροφοδιαμέρισμα, δεν έχω καμιά σχέση καθόλου (...) (Αλέξανδρος, ετών 50).

²²⁹⁴ (...) [Δύο μήνες ήμουν χωρίς σπίτι]. Κοιμόμουν σε πλατείες, στο δρόμο και πολλές φορές [με] είχε πιάσει η αστυνομία, νομίζανε ήμουν πρεζάκι (...) [Στο φίλο μου]. Δεν πληρώνω [μερίδιο] γιατί μ[ένω] μόνο τη νύχτα. Θα [πάω] μόνο τη νύχτα. Τη μέρα εδώ. (...) Δόξα τω Θεώ που μένουμε λίγο μαζί του αυτές τις μέρες μη μένουμε στο δρόμο. Και 'ντάξει δεν θέλ[ω] παράπάνω (...) [Άμα φύγω] σ[η]ν πλατεία θα γυρίσω (...) Δεν υπάρχει πιο άσχημα από έτσι να είναι κάποιος έτσι σαν το[ν] αλήτη (...) (Αμει, ετών 27).

²²⁹⁵ (...) Θα σου πω κάτι. Ειδικά για 'μένα, εγώ, κάτω σ[η]ν Ιορδανία, έχω μάθει να δουλεύω. Κατάλαβες; Έχουμε εργαστήριο, για τους αδελφούς, μηχανικά. Κατάλαβες; Και [οι] αδελφοί μου ήτανε τότε, πριν από 'μένα, ήτανε εργολάβ[οι] κάτω. Σοβατή[ή]δες. Κατάλαβες; Και εγώ [από] το σχολείο όταν έχωμε διακοπές, δεν πάμε σχολείο [το] καλοκαίρι, πήγ[α]να[ν] με τον αδελφό μου, αδελφό μου, έχω μάθει αυτά τα πράγματα (...) Για να ξέρω, από κάθε επαγγελματία κάτι. Γι' αυτό το λόγο, τώρα, είμαι έτοιμος να κάνω τα πάντα. Τ[η]ν ξέρω [τη δουλειά του] πλακά, τ[η]ν ξέρω [του] σοβά, το ξέρω βαψίματα, το ξέρω να φτιάξω το αμάξι, το αυτοκίνητό μου, το ξέρω να [τα] φτιάξω όλα αυτά. Και, έχω, άλλα πράγματα, πολλά πράγματα που μπορώ να τα φτιάξω. Μπορώ να φτιάξω, σαν αυτά, πώς το λέτε, την πινακίδα, και το αυτό, όλο, όλο, από έξω να το κόνω αυτά. [Με] δικό μου [τρόπο]. [Ξέρω] να φτιάξω σπιντριβάνια, να [του] βγάλω καλούπια, αγάλματα, για σπιντριβάνια, που ρίχν[ουν] νερό. Να [τα] χιτίζ[ω]. Αυτό το δούλεμα εδώ, το έχω μάθει, εδώ. Στο, μετά [την] Κηφισιά, έχει. Εκάλη, εκεί αυτά που έχ[ει] αγάλματα και [τα] σπιντριβάνια, έχω μάθει εκεί. [Για] αυτά ξέρω πολλά πράγματα, το ξέρω από κάθε πράγμα κάτι (...) Khaled (ετών 34)

²²⁹⁶ (...) Εγώ θυμάμαι παίρνω, [έ]παιρν[α], δέκα (10.000) χιλιάδες δραχμές. Παλιά. Από [το] ευρώ [και μετά] με τον ίδιο εργολάβ[ο] έχ[ουν] αλλάξει τα πράγματα, αυτός τα έχει μετρήσει πόσο κάνουν [οι] δέκα χιλιάδες [δραχμές], όχι τριάντα (30) ευρώ, είκοσι εννιά [ευρώ] και εζήντα λεπτά (29.60) μου είχε δώσει ακριβώς, όπως είναι, του είπα -Ρε [συ] κάν' τα τριάντα [ευρώ] τι θες και με πρήξεις; Και έτσι -Ντροπή σου ρε [του είπα]. Και εζήντα λεπτά, τόσο θυμάμαι κάνουνε, ψιλά. Είναι ντροπή, τι είναι αυτά, να μου δώσω, για σαράντα (0,40) λεπτά (...) (Khaled, ετών 34).

²²⁹⁷ (...) Πολλά έξοδα. Για 'μένα εγώ, πληρώνω το νοίκι μόνος (...) Κοινόχρηστα, ρεύμα, νερό, έξοδα, επικοινωνίες, φαγητό, πολλά έξοδα και είμαι οικοδόμος. Αυσταχώς ο οικοδόμος, δεν δουλεύει συνέχεια. Έχ[ω] πολλούς, πολλούς λόγους για να μην δουλεύ[ω] συνέχεια. Μια μέρα λείπει [η] άμμο[ς], μία μέρα λείπει [ο] ασβέστη[ς], μία μέρα χάλασε [η] πρέσα, μια μέρα λείπει ο εργάτης που δουλεύει στην πρέσα, έβρεξε. Πολλούς λόγους. Έχει λεφτά, έχει, λεφτά αλλά δεν δουλεύουμε συνέχεια. Γι' αυτό δεν μαζεύουμε λεφτά. Αυτό που βγάζουμε, είναι έξοδα σπιτιού. Αυτό (...) (Khaled, ετών 47).

δεν αναφέρθηκαν καθώς και ότι δεν λάμβαναν κάποια ή έστω μερική ασφάλιση. Επιπλέον σημειώθηκε ότι η «πρόσληψη» από τους εργολάβους-εργοδότες γίνονται από πλατείες και επιλέγονται εκείνοι που θα ζητήσουν χαμηλότερο μεροκάματο²²⁹⁸. Η αποφυγή ασφάλισης από την πλευρά των εργοδοτών ήταν εμφανής από τις συνεντεύξεις ότι είχε καθοριστικές επιπτώσεις στην ζωή του εργαζόμενου μετανάστη από την Παλαιστίνη²²⁹⁹. Πολλοί λόγω της περιστασιακότητας ή και της έλλειψης εργασίας απασχολούνται σε οποιαδήποτε εργασία, δηλαδή κάποιος θα εργαζόταν ως εργάτης ελαιοχρωματιστής σε σπίτια ή οικοδομές και όταν θα τελείωνε η εργασία αυτή θα πήγαινε να εργαστεί πουλώντας σε παζάρια. Ως ελαιοχρωματιστές, μια εργασία που είχαν ασκήσει ιδιαίτερος στην χώρα προέλευσης, εργαζόνταν σε οικοδομές και σε σπίτια. Το ωράριο ήταν συνήθως επτά και μισή με δύο και μισή και εργαζόνταν συνέχεια μέχρι το Σάββατο με έναν Έλληνα συνήθως εργοδότη και με αμοιβή από τριάντα έως σαράντα ευρώ την ημέρα²³⁰⁰.

Ο Ahmed (ετών 33) αφού εργάστηκε δυο μήνες ως ελαιοχρωματιστής σε οικοδομές στην Αθήνα, μετά βαφείας καρεκλών στην Ελευσίνα και μετά από ένα χρόνο στα παζάρια πουλώντας λουλούδια. Εκεί παρέμεινε ένα μήνα, ώσπου του προέκυψε εργασία ως ελαιοχρωματιστής μογοιατζής σε οικοδομές στο αεροδρόμιο των Σπατών, πριν την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας. Εκεί εργάστηκε με μπετόν για έξι μήνες ακόμα χωρίς ένσημα, με δέκα χιλιάδες δραχμές για επταήμερη εργασία, με υπερωριακή αμοιβή. Την εργασία με μπετόν δεν την γνώριζε αλλά την έμαθε εκείνη τη στιγμή. Έχει ενδιαφέρον ότι το γεγονός το ότι αν και του προσφέρθηκαν ένσημα εκείνος τα διέθεσε σε φίλους τους²³⁰¹. Επιπλέον χαρακτηριστική είναι και η συχνή εναλλαγή εργοδοτών²³⁰² και η απασχόλησή τους

²²⁹⁸ (...) Σ[εις] δέκα χιλιάδες (10.000) [δραχμές], είκοσι εννιά (29) [ευρώ] στην αρχή. Αυτά επειδή τα ήξερα λίγο από εδώ, επειδή τα ήξερα λίγο από την Αθήνα, και [τα] έχω μάθει από την Ιορδανία, αλλά αν είναι εργάτης σκέτο[ς] ως ποιμε, δεν παίρνει τόσα. Πιο κάτω [παίρνει]. Αλλά εγώ ως ποιμε [ήμουν] βοηθός. Όχι εργάτης. Βοηθός [Υπάρχουν και άλλοι στην οικοδομή που παίρνουν και πιο λίγα λεφτά βέβαια]. Βέβαια, είκοσι (20) ευρώ, είκοσι τέσσερα (24) [ευρώ], Παλαιστίνιους που ξέρω από [το] Κουρντσίαν, από, από παντού. Τότε, μιλάμε [για] τότε (...) Οι Κούρδοι, παίρνουν τόσα λεφτά. Οι Κούρδοι. Γιατί όποιος θέλει εργάτης, πάει σ[την] πλατεία κάτω, όπου μαζεύονται οι Κούρδοι, και είναι πολλ[οί]. Και [θα] τσακωθούν με[ταξύ τους] [για το] ποιος θα δουλέψει. Αυτός [θα] θέλει ένα ή δύο. Όταν τσακωθούν, [θα πει] - Εσύ πόσο θέλεις. -Είκοσι πέντε (25) [ευρώ], [Άλλος] τριάντα (30) [ευρώ], -Εγώ πάω μαζί σου με είκοσι (20) [ευρώ], -Είκοσι ευρώ: -Έλα. Κατάλαβε τι γίνεται. Αυτό γίνεται. Για, μένα εγώ δεν πάω. Θα κάτσω σπίτι καλύτερα είναι εγώ (...) Για τώρα, όχι. Για τώρα εγώ μιλάω για τους Κούρδους. Και [για] εργάτες που δεν έχουν δουλειά. Αυτά υπάρχουν. Υπάρχουν. Που [παίρνουν] είκοσι (20) ευρώ. Υπάρχουν (...) [Οι Παλαιστίνιοι τώρα συνήθως] [παίρνουν] τριάντα (30) ευρώ τώρα. Δεν υπάρχει [με] είκοσι (20) ευρώ τώρα, τριάντα (30) ευρώ (...) [Ημουν κυρίως στα τριάντα ευρώ, πήγα πενήντα πέντε και μετά εξήντα πέντε] (...) (Khaled, ετών 34).

²²⁹⁹ (...) Δεν μπόρεσα να το βγάλω, γιατί δεν ήταν, [δεν] ε[ί]χε[α] αρκετά ένσημα (...) Όμως μετά δεν ε[ί]χε[α] ένσημα, αρκετά. Μετά δεν ε[ί]χε[α] ένσημα αρκετά. Θέλουν[ε] ένσημα, εδώ. Θέλουνε κάθε χρονιά. [Και για άσυλο]. Θέλουνε κάθε χρόνο να κολλάω. [Για κόκκινη κάρτα ήτανε]. Ήτανε πράσινη, αυτό, [η] δεύτερη[η] άδεια παραμονή[ς], ήτανε πράσινη, το δεύτερο, ήτανε, το πήρα, πήγα να το πάρω, ήτανε στο διαβατήριό [μου] κολλάνε. Όμως, εγώ το πήρα, τ[ην] πρώτη. Τη δεύτερη, δεν τ[ην] πήρα, γιατί, δεν ε[ί]χε[α] ένσημα. Ζητάνε εκατόν πενήντα (150) [ένσημα], τον χρόν[ο]. Και ζητάνε για δύο (2) χρόνια. Διακόσια (200) [ένσημα]. Και εγώ δεν ε[ί]χε[α], ήτανε, περίπου εκατόν ογδόντα (180). Μέχρι τώρα έχω [τα] χαρτιά, εκατόν ογδόντα τ[ρε]ς[ς] μέρες έχω. Λείπ[ουν] πολλά, και δεν έχω. [Λείπανε] δεκατρία (13), εκατόν[ε] δεκατρία (113). [Εγώ είχα] εκατόν ογδόντα τρία (183) [ένσημα]. Για δύο (2) χρόνια. Και [έ]πρεπ[ε] να αγοράσω. Ανοίγουν τον νόμο για να αγοράσω, εγώ είχα πρόβλημα, πήγα στο νοσοκομείο, εγώ δεν μπόρεσα. (...) Τριακόσια (300) [ένσημα] για δύο χρόν[ια]. Και εγώ ε[ί]χε[α] πρόβλημα, πήγα στο νοσοκομείο, δεν μπόρεσα να αγοράσω. Χτύπησα [στη] μύση μου. Βοή[θη]θη[σα] ένα[ν] έτσι ταύματα. Έλ[η]ν[α], χτύπησα τ[ην] μύση μου, και με το 'νιώσα ότι έπαθα [κάτι], [σε] μεταφορά. Και, μέχρι τώρα έχω το πρόβλημα και γι' αυτό χρόν[ια] δεν δούλεψα γι' αυτό (...) (Ahmed, ετών 33).

²³⁰⁰ (...) Ε, πιά[α]με πεντέμισι, όπου είναι ανάλογο, που είναι [η] δουλειά. Άμα είναι κοντά, άμα είναι μακριά. [Αν ήταν] μακριά, [τότε] πεντέμισι, ε, εργάτης φτά[ν]αμε στη δουλειά, δούμοι σχολάμε. Ερ.: Και από ένσημα τίποτα; Και, πρώτα που δο[ν]ύ[λε]α; Και, δεν [έ]παρνε ένσημα. Μετά όταν π[ή]ρα την άδεια παραμονή[ς], παίρνω ένσημα, μέχρι [που] δεν βρήκα δουλειά σ[την] οικοδομή, δούλεψα σε ένα[ν] σ[την] Ελευσίνα. Βαφείας, [με] ξύλο, καρέκλες και τίποτα, δούλεψα ένα χρόνο. Δεν μου δνε ένσημα (...) Μετά πήγα σ[τη] λουλούδια. Δούλεψα στα λουλούδια, ακόμα χωρίς ένσημα. Ερ.: Που την βρήκατε την δουλειά με τα λουλούδια. Από ένα[ν] φίλ[ο] Σύρι[ο] (...) (Ahmed, ετών 33).

²³⁰¹ (...) Έχει ένσημα, δίνει αυτός, όμως εγώ δεν έχω χαρτιά, παίρνω, δούλεψα, έδωσα[ν], τα χαρτιά [σ]του[ς] φίλους μου. [Τα] χαρτιά [σ]του[ς] φίλους μου και πόλλεμα εγώ, [και] κόλλησα για του[ς] φίλους μου, όχι για μένα. [Τ]α[ν] κόλλησα για τους φίλους μου. Αυτός νομίζει για μένα. Μόνος μου [το έκανα αυτό]. Γιατί εγώ [ή]θελ[α] δουλειά. Και ήτανε [οι] δέκα χιλιάδες [δραχμές], καλὰ

χωρίς ασφάλιση²³⁰³. Η πλειοψηφία προσπαθεί να απασχοληθεί σε οποιαδήποτε μορφή εργασίας ή τέχνης είτε τη γνωρίζει, είτε την έχει μάθει εμπειρικά καθώς μπορεί να είναι το μόνο που μπορεί κάποιος να εργαστεί^{2304, 2305}. Οι δύσκολες συνθήκες εργασίας τον αναγκάζουν πολλούς να αφήσουν μια εργασία που δεν γνωρίζουν και να αναζητήσουν αλλού εργασία ως ελαιοχρωματιστές. Εντούτοις όπως προαναφέρθηκε η περιστασιακότητα είναι κάτι που χαρακτηρίζει την απασχόληση των μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αθήνα^{2306, 2307, 2308}. Η αδυναμία απόκτησης σταθερής εργασίας ωθεί πολλούς στην μακροχρόνια ανεργία και την περιστασιακή απασχόληση. Εντούτοις, μερικοί προσπαθούν να εξοικονομήσουν δεκαπέντε ή είκοσι ευρώ, όντας για παράδειγμα έξι μήνες χωρίς εργασία, μέσω οποιονδήποτε μορφών παροχής χαμηλού κύρους υπηρεσιών ή παρακατιανής δουλειάς. Για παράδειγμα ο Ahmed (ετών 34) προσέφερε βοήθεια στους τουρίστες που χρησιμοποιούσαν ηλεκτρικούς υπολογιστές σε καφετέρια στο Σύνταγμα²³⁰⁹. Οι αστάθεια στην εργασία είναι τόσο συχνή που αναγκάζει

λεφτά. Και κατεβαίνει το ευρώ. [και] [έ]παιρνα[ς] στο ευρώ. ίδια λεφτά. Τριάντα τρία [ευρώ]. [Ήταν λάθος αυτό αλλά] για να 'ρθω εγώ να δουλέω μόνο πηγα. Τι να κάνω;. Και δούλεψα (...) Ήτανε, υπ[ή]ρχ[ε] ένα λεωφορείο που [το] παίρνε[ς] από τη[ν] Λεωφόρο Αλεξάνδρα[ς], πά[ν]τ[η] κατευθείνα[ς]. Αυτό το λεωφορείο [είναι] μόνο για τη δουλειά. Ερ.: Ήταν και άλλοι μετανάστες εκεί; Υπ[ή]ρχ[α]ν [οι] πιο πολλοί [εκεί] [ήταν] Αλβανοί. Ήτανε μόνο, από ογδόντα (80) άτομα, ενενήντα (90) άτομα, εξ[ε]-εφτά άτομα (6-7) ένας από [την] Αίγυπτο[ο], και τέσσερα (4) από τη Συρία, και ήτανε, είχε ένα[ν] απ' τη[ν] Ιορδανία (...) Και ακόμα να ήμαστε εκεί εφτά (7) μήνες, πήγαινα[ς] από πεντέμισι (05.30), εφτά, εφτάμισι (07.30) να είμαι εκεί. Δουμηση (2.30) σχολάω, εγώ, άμα θέλω, άμα θέλω να δουλεύω, παραπάνω. Όμως απ' τη[ν] ζέστη ήτανε καλοκαιρί, δεν μπορ[ού]σα να δουλεύω (...) [Έχ[ε]ξα με μπετόν] ήτανε πρώτο που ήτανε. (...) Ε. ήτανε, έχει ένα[ς] φίλος, εκεί. Αυτός, όχι [Παλαιστίνιος] Σύριος. Δούλεγα εκεί, και [μου] [έ]βλε[ξ]ε για 'μένα τη δουλειά, ήτανε, δούλε[ψ]ε πριν από 'μένα εκεί και ζέρε τη δουλειά. Και ζητάνε παιδιά. Και πήγα μαζί του 'Όμως αυτός βρήκε τη[ν] δουλειά απ' τη[ν] εφημερίδα (...) (Ahmed, ετών 33).

²³⁰³ (...) [Εργοδότ[η] αλλάξα, ζέρε[ς] πώς δουλεύουνε, ένα μήνα με τον Έλληνα, ένα μήνα με τον Αλβανό, ένα μήνα με τον Πακιστανό, ζέρε[ς], από τον έναν απαιτούν τον άλλο απαιτούν (...) Μέχρι τώρα, γύρω στους τριάντα [εργοδοτή[ς]] (...) (Ahmed, ετών 33).

²³⁰⁴ (...) Να σου πω την αλήθεια, εγώ παίρνω σαράντα ευρώ, τώρα δουλεύω με [την] οικοδομή, παίρνω σαράντα ευρώ, ούτε που ζήτησα εγώ που [τα] ξέρω για τα ένσημα[ς] δεν ζήτησα και δεν θα ζητήσω (...) (Talib, ετών 29).

²³⁰⁴ (...) Μπογατζή[ς]. Δεν δουλεύω άλλ[η]. Δεν ξέρω. Είμαι μάστορας[ς] από τη δουλειά μου με [τον] πατέρα μου. Από [την] πατρίδα μου (...) Ο μάστορας βάζει τον τοίχο. Με ρολό, με κοντάρι, βάζει και 'γώ από πίσω. Τα κόβουμε, και μόλις τελειώνουμε, [θα] πλύνω εγώ τα εργαλεία, γιατί είμαι σαν εργάτης[ς], και θα πλένω[ς], καθαρίζω το πάτωμα (...) (Yaser, ετών 25).

²³⁰⁵ (...) Δεν [μου] μιλάει [για ένσημα] γιατί το ζέρε, μέχρι τώρα δεν έχω χαρτιά (...) Τριάντα πέντε ευρώ (...) Τρίγμω, κόψιμο, βάφω. Κόψιμο [του] τοίχου. [Σε] δύο χρομάτα[ς]. Αηλαδή ταβάνι άσπρο, τοίχο[ς] μπ[ε]. [Το κόβω με το πινέλο] με το πινέλο [τη] γραμμή σγά-σγά. Έκανα καλά-καλά, γιατί ήθουνα μάστορας[ς] και με [έ]βλεπ[ε] (...) Εγώ, μπορώ να κάνω ότι θές (...) Κόψιμο, τρίγμω πέτσια. Μετά σιγά-σιγά, γνώρισα πολύ κόσμο καλύπτο[ς], και δούλεψα με ένα[ν] Έλληνα[ς], και μόλις συνήχ[ε] μαζί του [έγινε] μάστορά[ς]. Πήρα τ[η]ς σπάτουλ[ε]ς από τη πατρίδα μου, για τι δεν ξέρω να δουλεύω με τ[ο] αυτή τη σπάτουλα που είναι στην Ελλάδα. [Οι] σπάτουλ[ε]ς είναι τετράγων[ε]ς εδώ, είναι τετράγωνο, τόσο, και έχει ένα χερ[σ]οβλή. Εγώ δεν ξέρω να δουλεύω με αυτές, ξέρω με αυτές, σαν στρογγυλ[ε]ς. Με αυτές, με αυτές είμαι μάστορας[ς], με αυτές είμαι κακό παιδί, αλλά αυτές φτιάχνουνε καλά πράγματα, φτιάχνουνε τ[η]ς γωνί[ε]ς καλά-καλά (...) (Yaser, ετών 25).

²³⁰⁶ (...) Με αρεντίκο. Δεν [ήταν] ένας. Πολλούς [άλλαξα]. Δεν έχει αυτό[ς], άλλος, δεν έχει αυτό[ς], άλλος[ς]. Έτσι. [Από το 2002 έκανα δουλειές στις βαφές] έτσι (...) Με, τριάντα πέντε-σαράντα (35-40) ευρώ. Σταματάει αυτός, θα λεί, -Σε μια 'βδομάδα [θ]α έχω δουλειά. Σταματάει για μια 'βδομάδα, εμείς, [για] να μη σταματάμε. πάμε [στο]ν άλλο. Κατάλαβες, [Πηγαίνουμε αλλού]. Και όταν σταματάει [ο] άλλος, παίρνουμε τηλέφωνο, [σε] αυτό[ν] [ή] σε άλλο[ν], έτσι (...) (Ahmed, ετών 33).

²³⁰⁷ (...) Δούλεψα μετά, [με εργοδότ[η] μπογατζή[ς] (...) Για [τριάντα-τριάντα πέντε-σαράντα (30-35-40) ευρώ] (...) [Όχι, ούτε ΙΚΑ. Τίποτα] (...) [Στην] τελευταία δουλειά, οχτώ (8) ώρες (...) [Η] τελευταία δουλειά ήτανε, στο, πώς λέγεται, Παλίνη ήτανε. Πριν [την] Πρωτοχρονιά με δύο-τρεις (2-3) μέρες (...) [Και από τότε είμαι άνεργος]. Άνεργος χωρίς να παίρνω λεφτά από το [ταμείο] ανεργί[ας] ή κάτι. Δεν δίνει. Δεν έχω ένσημα (...) (Ahmed, ετών 33).

²³⁰⁸ (...) Τώρα ασχολούμαι σαν πλαστή. 'Μ'αρεσούα για τα κινητά. Θήκες προσώψεις, φορτιστές μπαταρίες, οθόνες τέτοια πράγματα. [για] τα περισσότερα [κινητά] (...) Απ' το 2000 περίπου (...) Αυτή η δουλειά δεν έχει συγκεκριμένο ωράριο (...) Όλες τις μέρες, Πάσχα Χριστούγεννα Σαββατοκύριακο (...) (Mohamed, ετών 44).

²³⁰⁹ (...) Ε, σαν [ε]μμένα, δεν υπάρχει κανένα παρόμοιο[ς]. Να σου πω την αλήθεια, ειλικρινά. Ε, σαν έτσι, [έ]χω εγώ, με το internet ξέρω πολύ καλά, ένα. Λέτερο, εσύ το internet, [στο] Everest, άμα κάποιος θα πά[ν]ει, αυτό για 'όσα το λέω αυτό, [σε] κανένα[ν] άλλ[ο] δεν [το] λέω, αλήθεια. Στο internet, εσύ δεν έχει κανένα[ν] [να] δουλεύει, είναι internet με μηχανή. Εγώ ξέρω πώς να το ανοίγω το internet ταμπά. Ε, θα 'ρθουν[ε] τουρίστες, κάποιος Έλληνας, δεν ξέρε, θέλει βοήθεια, βοηθάω. παίρνω από δω δύο (2) ευρώ, από δω ένα (1) ευρώ, να σου πω την αλήθεια, βιάζω περίπου είκοσι (20) ευρώ τη μέρα. Μόνο μ' αυτό. Χωρίς να δουλεύω. Και τι λέτε συνήθως; Εγώ του λέω -Τι πρόβλημα έχεις; Λέει. -Έτσι [αυτό] το πρόβλημα. [Παράδειγμα] -Μπορώ να το κάνω αυτό. [Λέει.] -Ναι, κάν' το. -Έτσι; Λέει. -Οχι. -Α. Εγώ δεν ζητάω έτσι λεφτά. Δύσκολο έτσι. Λέω -Έτσι να το κάνω; Γιατί άμα είναι δουλειά δύο λεπτά έτσι, [θα το] κάνω. Χωρίς χρήματα. Όμως υπάρχουν[ε] κά[ποι]α πράγματα στο internet [πιο δύσκολα], και μερικές φορές, [αν] κάποιος χάσει κάτι, δίνω. [το] δίνω πίσω (...) Και εγώ βιάζω περίπου είκοσι (20) ευρώ την ημέρα, μερικές φορές. Μερικές φορές βιάζ[ω] (...) Υπάρχουν κάποιος που δίν[ε]ι, ας πούμε, όταν παίρνω μια (1) ώρα αυτός, δουμηση (2.5) ευρώ, [θα] με[ν]εί το μισό (0.5) ευρώ. [Σε] κάτι βοηθάω, έτσι κάτι. [μου] αφήν[ε] το μισό (0.5) ευρώ αυτός (...) Εγώ, να σου πω, άμα κάποιος, το[ν] ξέρω και βόλεω το πρόσωπο του, δεν μ' αρέσει δεν [το] κάνω. Μπορεί να είναι, γιατί με πιάσανε [η] ασφάλεια μία φορά. Το [μαγαζί] Και πήγα στ[η]ν βολακή, δύο-τρεις (2-3) μέρες, και έφυγα. Γιατί, δεν, [το] internet, δεν [έχουνε] τίποτα μ[ε]ν[ε] μου. (...) [Σε] αυτό εγώ [ερχόμουν] πριν να ανοίγουνε το internet πάνω. Δεν θα 'ρθω [το] π[ρ]ώ, έτσι, με [την] τήχη. Πώς να σου πω. Θα

πολλούς εργαζόμενους μετανάστες από την Παλαιστίνη να βρίσκονται σε οριακό σημείο. Σε συνδυασμό με την έλλειψη εισοδήματος και την μη-κατοχή εγγράφων πολλοί εξέφραζαν την απόγνωση τους²³¹⁰. Εξαιρετικά λίγοι μετανάστες από την Παλαιστίνη είχαν τη δυνατότητα να ασκήσουν μια δική τους εργασία ή να απασχολήσουν μετανάστες «εργολαβικά», κυρίως από την Παλαιστίνη²³¹¹, προσδίδοντας τους τον ρόλο του «δεύτερου εργολάβου»²³¹².

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η πορεία του Faissal (ετών 56). Έχοντας εργαστεί ως μαθηματικός σε αραβικό σχολείο, οι χαμηλές αμοιβές και η μη-παροχή εργασιακών δικαιωμάτων τον ανάγκασαν να εργαστεί ως εργάτης σε διάφορες εργασίες²³¹³, όπως σε ένα εργοστάσιο παρασκευής σάλτσας²³¹⁴, μετά αφού εργάστηκε ως νυχτοφύλακας για λίγο, στη συνέχεια κατέβηκε τομάτες²³¹⁵, ενώ ετά τη λήξη της περιόδου των συγκομιδών πουλούσε ρούχα στις λαϊκές αγορές²³¹⁶, ωσπου κατέληξε εργάτης οικοδομών²³¹⁷, και αναγκάστηκε να σταματήσει την εργασία του και να χειρουργηθεί²³¹⁸.

ῥθω δω, περνάω, πηγαίνω πάνω. [Θ]α κάτσω για ῥμένα, για το internet, για ῥμένα. Θα κάτσω. Θα κάτσω, ὦρες. Θα κάτσω ἐδῶ, ας πούμε, τώρα ἐδῶ, ἄμα δὲν ἤσ(ουν) ἐδῶ. [θα] π(ή)γαινα για πάνω ἐγώ. Εγώ πάω για πάνω. Τώρα για ῥμένα, ἄμα θέλεις να το ανοίξω για ῥμένα, το internet (...) (Ahmed, ετών 34).

²³¹⁰ (...) [Οχι]. Τίποτα. Ούτε στην τράπεζα, ούτε [πouθενά]. Ερ.: Τώρα τι δουλειά ψάχνετε; Εγώ, αλήθεια, σ(η) Χρυσή Ευκαιρία, ψάχνω [δουλειά] ῥ [για] εργάτες, ῥ [για] μοπαίτζης, ῥ μπέτον, ἀνάλογα, ὅτι να βρω. Ἀπλάδι, με τριάντα (30) ευρώ, τριάντα πέντε (35) [ευρώ], [με] ἔνοητα, ῥ χωρίς ἔνοητα δὲν ἔχω πρόβλημα. Ἀπλάδι ἄμα ἔχει με ἔνοητα καλύτερα. Ομως ἄμα δὲν ἔχει, τι να κάνω. Αυτό. Κρατῶ τη Χρυσή Ευκαιρία, κάθε ὅταν βγαίνει, ὁπλοδῶ, αἰρίο [εἶναι] Κυριακή, αἰρίο [εἶναι] Κυριακή, βγαίνει το βράδυ. Κάθε βράδυ [την] παίρνω ἀπὸ τ(η)ν Ομόνοια. Και [τ(η)] διαβάζω, ῥέριες, δὲν ἔχει, πον ταιριάζει για ῥμένα τη δουλειά, ακριβῶς, γιατί, πον ζητᾶνε. Ἕλληνες πον ζητᾶνε, κάποιος να ῥέρι Ελληνικά πολὺ καλά, πον ζητᾶνε κάποιος, ακριβῶς σ(η)ν) ηλικία, ἀκόμα [η] ηλικία μου εἶναι μεγάλ(ος) ἐγώ, και δὲν γίνεται, θέλουνε [να] ὑπάρχει πον γράφ(ει) νέος, θέλουνε ἀπὸ εἰκοσι πέντε (25) μέχρι τριάντα (30). [Εἰμαι] τριάντα τέσσερα (34). Και θέλουνε μέχρι τριάντα (30), τριάντα τέσσερα (34) δὲν γίνεται. Ε, αυτό εἶναι το δόσκολο (...) (Ahmed, ετών 34).

²³¹¹ (...) [Παίρνω παιδιὰ στη δουλειά] Παλαιστίνιους και Ἀραβες γενικά (...) Ἀλβανὸ στη δουλειά μου ποτέ (...) Πρώτον, εἶναι κακοὶ τεχνίτες, δὲν εἶναι καλοί(ι) τεχνίτες, κάνουν δουλειά, ἄρπα-κόλλα, ὅπως λένε ἐδῶ στην Ελλάδα, ἕνα αὐτό, και το δεύτερο, δὲν ἔχουν λόγο. Ἀπλάδι, [τον ρωτῶ] πόσο θέλεις ἐσύ για να βᾶψεις το σπίτι; Θέλω τετρακόσια ευρώ. Πᾶρε τετρακόσια ευρώ και κάν' το. Ἐρχεται μετὰ περίπου [απὸ] ἕνα μῆνα [και] λέει. Εγώ δούλευα σε ῥας πέντε μέρες και ἔβαφα [το] τᾶδε σπίτι [και] θέλω να ἔνοητα (...) Ἀφού εἶναι εργολάβος. Και τώρα, και τώρα ἐμεῖς κάνουμε ἕνα μπλοκάκι, ἐκεῖ πον θα κάνει δουλειά κάνουμε συμφωνία και [σ]υγγραφεῖ ὅτι ἐγώ πήρα αὐτή τη δουλειά, ὅτι πήρα αὐτή τη δουλειά εργολαβικά με τετρακόσια ευρώ. Και πρέπει να υπογράψει. Και μετὰ σταματήσαμε να κάνουμε δουλειά με τους Ἀλβανούς. Τέρμα τελείωσε (...) Κάνουν τέτοιο εκβιασμοὺς ὁπλοδῶ (...) (Ἀλέξανδρος, ετών 50).

²³¹² (...) Η συμφωνία μαζ(ι) τους [εἶναι] ὅτι αὐτοὶ κάνουν εργολαβίες, ἐμεῖς [τοῖς] λέμε πόσο θέλεις για να κάνεις αὐτό το πάτωμα, λέει ἐγώ θέλω ἑκατὸ ευρώ, πᾶρε ἑκατὸ ευρώ [και] κάν' το. Τώρα τα ἔνοητα εἶν' δικά του (...) Εἶναι δεύτερο εργολάβος, δὲν δουλίζουν για ῥας (...) Ἐμεῖς του λέμε, ἐγώ φίλε μου το θέλω σαν εργολάβος, πόσο θέλεις ἐσύ για να βᾶψεις αὐτό τον χώρο, λέει για να το βᾶψω θέλω διακόσια ευρώ πᾶρε διακόσια ευρώ, βᾶψ' το (...) Και κάνει [εἰκοσι] [την] ασφαλεία του ὅπως θέλει (...) (Ἀλέξανδρος, ετών 50).

²³¹³ (...) Επειδὴ εἶσαι καθηγητῆς σημαίνει ὅτι ἔχεις ἀνοιχτὸ μυαλό. Και επειδὴ εἶσαι καθηγητῆς μαθηματικῶν πρέπει να εἶσαι ακριβῆς, με το αὐτὸ σου, με την κατάσταση γύρω σου. Ὅταν [παίρνεις] τόσα λίγα χρήματα και ἔχεις σύζυγο και δυο παιδιὰ, να ἔχεις να συγκρίνεις να εργαστείς μετὰξὺ δασκάλου και να πάρεις πιο πολλὰ λεφτὰ, για να ζήσεις καλύτερα, να ταῖσεις την οἰκογένειά σου καλύτερα, κατὰ τη γνώμη μου, στο μυαλό μου, ἔπρεπε να διαλέξω να γίνω εργάτης (...) (Faissal, ετών 56).

²³¹⁴ (...) [Το] εργοστάσιο [δουλέω] ἀπὸ Δευτέρα ως Παρασκευή και καμιά φορὰ Σάββατο. Εἶχαμε καλή πληρωμή ὑπερωριῶν (...) Μερικὲς φορὲς ἀπὸ τις πέντε το πρωὶ αὐς τις ἐπτά το βράδυ (...) Πήγαινα το καρότσι με τη σάλτσα, ὅταν εἶναι στεγνὴ πριν μπει στο φούρνο, ἔπρεπε να την βάλουμε σε καρότσι και ἔσπρωχναν το καρότσι στο φούρνο (...) Μόνο μῆες (...) (Faissal, ετών 56).

²³¹⁵ (...) [Χωρίς τίποτα] με τα χέρια μου. Με το πόσα τελάρα μάζευες, πενήντα δραχμές για ἕνα [τελάρο] (...) Ἀπὸ τις οκτῶ μέχρι τις οκτῶ και ὁ ἄνθρωπος μες ἔδινα φορτῶ (...) Για ἕνα μῆνα ἐπείσω, γιατί ἦταν μόνο τον Αὐγούστο (...) (Faissal, ετών 56).

²³¹⁶ (...) Να πουλῶσω πράγματα στη λαϊκή. Στη λαϊκή. Πουλούσω ρούχα, τα πάντα, παιχνίδια για παιδιὰ, κάτι τέτοια (...) Ἀγόρασα κάποια πράγματα μόνος μου και τα πουλούσα (...) [Οχι ἀπὸ τους Κινέζους] ἀπὸ τους Σύριους, πιτζάμες, νυχτκά για τις γυναῖκες, παπούτσι, παντόφλες, τα πάντα, παιχνίδια για παιδιὰ (...) Για παράδειγμα, ἀγόραξα εφτακόσιες [δραχμές] τη ρόμπα, τη νυχτικιά, για τις γυναῖκες [και την πουλούσα] χίλιες εφτακόσιες-δυόμισι χιλιάδες δραχμές (...) Ἦταν δύσκολη δουλειά γιατί πηγαίνες ἀπὸ μέρος σε μέρος. Το καλοκαίρι εἶσαι κάτω ἀπὸ τον ἥλιο και το χειμῶνα κάτω ἀπὸ το νερό, τον αέρα και το κρύο (...) Στο τέλος χᾶνεμα λεφτὰ (...) Ἔτσι την ἄφησα (...) Και πηγαίναμε με τη γυναῖκα μου (...) Και καμιά φορὰ το χειμῶνα μερικά ἀπὸ τα ρούχα καταστρέφονταν (...) Καλλιθέα, Βούλα, Ἀνω Λιόσια, Λούτσα, Μαρούσι (...) Και ῥι γυναῖκα μου ἦταν ἔγκυος (...) Μέ τη συγκοινωνία [πηγαίναμε] (...) Και δὲν εἶναι ὁ μόνος δυσκόλιος. Ὅταν ἔρχεται ἡ αστυνομία σου ἔρχονται τα πράγματα κάτω (...) Και στα πανηγύρια γιατί ἀπὸ τη λαϊκή δὲν [αρκεῖ] (...) (Faissal, ετών 56).

²³¹⁷ (...) [Οικοδόμος] ἀλλὰ δὲν ἦταν καθημερινή [εργασία], γιατί δὲν ἦμουν εἰδικευμένοι. Ἀπλὸς εργάτης (...) Και σπουδῆστε αὐτὸ ἔβρισκα ἀν εἶχα την ευκαιρία (...) Οκτῶ χρόνια (...) Δὲν ἦμουν τεχνίτης; και ἔτσι ἀν κάποιος ἤθελε ἕναν για μια-δυο μέρες πηγαίνα. (...) Μέχρι πριν δυο χρόνια ἕναν ἔκανα ἐγχείρηση, ἦμουν στην οικοδομή (...) Δὲν ἔχεις ἀλλή ἐπιλογή. Εἶσαι ὑποχρεωμένος (...) Ἀνευδίκευτος; εργάτης. Για να μεταφέρες, για να σκάβεις, για να σκουλίζεις (...) Ὅταν ἔχεις οἰκογένεια εἶσαι ὑποχρεωμένος. Και πρακτικά και ῥηκὰ εἶμαι ὑποχρεωμένος (...) Ἀν δὲν εἶχα οἰκογένεια δὲν δέχομαι, ποτέ μα ποτέ να κάνω κάτι τέτοιο (...) (Faissal, ετών 56).

²³¹⁸ (...) Κάποιο βακτήριο πνεύμονος πνέμενους πον εμφανίζεται σε ὅσους σκάδουν, ὅπως μου εἶπε ο γιατρός. Ὅταν ἦμουν στην οικοδομή και ἔσκαβα (...) Δουλέια, δουλέια, σου Μαρούσι, και το ἔδαφος εἶχε ἕνα πολὺ ὑαρό και μαύρο χρώμα, και γεμάτο σκουλήκια, σκουλήκια, μικρὰ σκουλήκια, και ἤμασαν ἐκεῖ για περίπου δέκα μέρες, ὥσπου ἔνωσα ἕναν πόντο, ἕναν οἷο πόντο και πήγα στο γιατρό (...) Ἐνας φίλος με

5.4.4.3. ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η πλειοψηφία των εργαζομένων μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αθήνα ανέφεραν ότι έχουν ελεύθερο χρόνο, βάση του οποίου μπορούν να διαχωριστούν τρεις κατηγορίες: *πρώτον*, εκείνους που έχουν εργασία και από Παρασκευή βράδυ θα βρίσκονται για παράδειγμα στην καφετέρια «Everest» ή στην πλατεία στο Μοναστηράκι έξω από τον ηλεκτρικό σταθμό, *δεύτερον*, εκείνους που είχαν διακόψει πρόσφατα την εργασία τους και αναζητούσαν άλλη, και *τρίτον*, εκείνους που δεν είχαν εργασία τριγύριζαν. Τα υπο-συζήτηση θέματα είχαν να κάνουν με νέα από τα κατεχόμενα εδάφη, από την οικογένεια, για την πολιτική κατάσταση και τις σχέσεις με τους Ισραηλινούς και την Αμερική, καθώς θα αστειεύονταν και θα χαριτολογούσαν με τις περαστικές από το Σύνταγμα τουρίστριες. Οι μετανάστες από την Παλαιστίνη έχουν ένα ευρύ πλαίσιο φίλων από διαφορετικές περιοχές προέλευσης, από το Λίβανο, τη Συρία, την Ιορδανία, τη Λωρίδα της Γάζας, το Ιράκ, την Ιερουσαλήμ, με τους περισσότερους να προέρχονται από τις τρεις πρώτες περιοχές. Εντούτοις οι σχέσεις αναμεταξύ τους δεν είναι συχνές²³¹⁹, 2320, 2321

Στην πλειονότητά τους οι συνεντευξιαζόμενοι από την Παλαιστίνη είναι Μουσουλμάνοι. Οι μετανάστες από την Παλαιστίνη γιορτάζουν το «Ραμαζάνι» για τριάντα συνεχείς ημέρες. Στο «Ραμαζάνι» ανέφεραν ότι εργάζονται κανονικά, ενώ παράλληλα νηστεύουν και δεν τρώνε ούτε πίνουν τίποτα, τονίζοντας τη δυσκολία και τον κόπο από τη βίωση της θρησκευτικής πίστης. Πηγαίνουν συχνά σε τυπικά ή άτυπα τζαμιά, όπως για παράδειγμα στον Άγιο Νικόλαο, αν και κάποιοι προτιμούν να μένουν σπίτι τους για να προσευχηθούν και απέχουν από αυτούς τους χώρους²³²². Την γενικότερη αποστασιοποίηση από τη θρησκεία και τις παραδόσεις επιβεβαιώνει και άλλοι συνεντευξιαζόμενοι²³²³. Επιπροσθέτως ο παράγοντας της κούρασης από την εργασίας ή η διάθεση του ατόμου λόγω των διαρκών και αυξανόμενων προβλημάτων αποθαρρύνουν την ένθερμη συμμετοχή στις θρησκευτικές πρακτικές²³²⁴. Επιπλέον, ένα μέρος των συνεντευξιαζόμενων ανέφερε ότι δεν ήταν πολύ συνεπείς με τη

βοήθησε να πάω (...) (Faissal, ετών 56).

²³¹⁹ (...) Από Παλαιστίνη, από Συρία, αλλά το ξέρεις οι σχέσεις εδώ, δεν είναι, τόσο πολύ δυνατή σχέση. Οι Παλαιστίνι θα μαζευτούμε εδώ μόνο. Κατάλαβες; (...) (Khaled, ετών 37).

²³²⁰ (...) [Έρχομαι εδώ για καφέ]. Εγώ δεν έχω πά[ει] [σε] disco. Ένα. Δεν έχω πά[ει] ούτε [σε] disco. Ούτε [σε] μουσούκι[α]. Ούτε σε γιορτή. Ούτε σε γιορτή. Δεν έχω πά[ει]. Πιο πολύ εμείς τα παιδιά, στ[η] θάλασσα, εγώ λίγ[ο] πάω. Λίγες φορές. [Τις] πιο πολλές [φορές] εδώ [έρχομαι]. Είναι πιο φτηνό, και ξέρεις (...) (Khaled, ετών 34).

²³²¹ (...) Στη δική μας παράδοση, ως Αραβες, όταν πηγαίνεις σε καφενεία, σημαίνει ότι δεν είσαι καλός άνθρωπος, έτσι δεν πηγαίνω (...) (Faissal, ετών 56).

²³²² (...) Είμαι μουσουλμάνος. Σε τζαμί, εδώ. Δεν πηγαίνω. Δεν έχει. [Οι αϊθουσες], αυτά δεν είναι, κανονικά [τζαμιά]. Κανονικά. Και για μένα εγώ δεν πάω. Το ξέρεις [έχοιμε] πολλά προβλήματα εδώ αντιμετωπίζουμε. Αυτοί επειδή κάθε τζαμί έχει κάποια σχέση με κάποια ομάδα. [Ποια] δεν το ξέρω ακριβώς αυτά, αλλά το ξέρεις, και στην Ελλάδα, παντού είναι αυτό. Το ξέρεις, πώς είναι orthodox, protestant, catholic, τα ίδια πράγματα γίνονται αυτά εδώ. Έχουμε σχέση [με ομάδες], δεν έχουνε προβλήματα καθόλου. Αλλά έχω εγώ. Στην Ιορδανία τέτοια δεν είχε. Στην Ιορδανία τέλεια [είναι] (...) (Khaled, ετών 37).

²³²³ (...) Γενικά όχι. Αυτ[έ]ς τ[ις] γιορτές, τ[η]ς θρησκείας[ς], ούτε. Έχει, [στην] τηλεόραση [που] γιορτάζει, όμως εγώ και [τα] πιο πολλ[ά] παιδιά, δεν [γιορτάζουμε] (...) (Ahmed, ετών 33).

²³²⁴ (...) [Όχι]. Καθόλου. Ε. λίγα. Σπάνι[α]. Σπάνι[α]. Και άμα έχει, άμα έχει, εμείς δεν ακούμε. Άμα έχει, μερικές φορές, έχει, όμως εγώ, και τα παιδιά εδώ, ακούνε έτσι, πώς να σου πω. [και] δεν πάμε γιατί, που είναι εκεί, που κάνουνε αυτό, [το] κάνουνε για [κάποιο] λόγο. Για

θηρσκευτική προσευχή²³²⁵. Παρατηρήθηκε μια απομάκρυνση επίσης από τις παραδόσεις, όπως οι ιστορίες και τα παραμύθια. Αρκετοί συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι τα έχουν ξεχάσει ότι θα μεγάλωναν το παιδί τους «ελληνικά» και όχι «Παλαιστινιακά»²³²⁶. Επίσης, στην συντριπτική πλειονότητά τους οι συνεντευξιαζόμενοι από την Παλαιστίνη ανέφεραν τόνιζαν ότι αυτό που είχατε στην γειτονία ή με τους φίλους, που όλοι τους γνώριζαν δεν το είχαν εδώ^{2327, 2328}. Τα παραπάνω φαίνεται να σχετίζονται και με τη διάθεση αλλά και την απομάκρυνση από τα μελλοντικές φιλοδοξίες και μελλοντικά τους σχέδια που νιώθουν²³²⁹.

5.4.4.4. ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όπως προαναφέρθηκε, οι συντριπτική πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων εργάζεται χωρίς ασφάλιση και με μηδενική παροχή εργασιακών δικαιωμάτων. Οι περισσότεροι μπορεί να ασφαλιστούν μια ή δυο φορές ή και καθόλου, ανεξάρτητα από τα έτη παραμονής τους. Οι εργαζόμενοι μετανάστες από την Παλαιστίνη αναγκάζονται να υποκύψουν στις επιλογές και τις διαθέσεις των εργοδοτών σχετικά με την παροχή ενσήμων^{2330, 2331}. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ότι αρκετοί εργαζόμενοι δεν γνώριζαν και δεν ήταν εξοικειωμένοι με τα ασφαλιστικά δικαιώματά τους καθώς και με τις υποχρεώσεις των εργοδοτών απέναντί τους. Κάποιοι από τους συνεντευξιαζόμενους

λεφτά. [για] κάτι έτσι (...) Ούτε [σε] τίμα, ούτε [σε] εκκλησία. Ούτε [σε] τίμα, ούτε [σε] εκκλησία. Δεν πάω. Γιατί τώρα, υπάρχουν που δεν πιστεύουν τίποτα, από [τα] τόσα [α] προβλήματα [α], [εγώ] δεν πιστεύω τίποτα (...) (Ahmed, ετών 33).

²³²⁵ (...) Το ζήτημα δεν είναι τόσο πολύ συνεπής με αυτά τα πράγματα, 'ντάξει, εγώ [θα] το κρατήσω, αλλά όχι τόσο πολύ. Κανονικά είναι πέντε [φορές την ημέρα]. Πέντε φορές την ημέρα, αλλά εγώ δεν τα κάνω κάθε μέρα. [Η] πρώτη, η πρώτη προσευχή πρέπει να είναι από τότε που [θα] βγει [ο] ήλιος, πριν [να] βγει [ο] ήλιος. Αυτό δεν το κάνω. Μόνο όταν έχω δουλειά, γιατί ζυπνάω κρεί (...). (Khaled, ετών 37).

²³²⁶ (...) Δεν τα θυμάμαι όλα, καλά, δεν τα ξέρω αυτά τα πράγματα πολύ, αλλά το ξέρεις, μια στιγμή μνήμης να [τα] θυμάμαι, δεν το ξέρω να σου πω. Αλλά υπάρχουν. Μάλλον υπάρχουν. Κανένας δεν έχει διαβάσει αυτά τα πράγματα, κανένας (...) (Khaled, ετών 37).

²³²⁷ (...) Δεν είναι [το ίδιο]. [Έχει] μεγάλη διαφορά. Εδώ κάθε ένας, τρέχει, τρέχει για τη ζωή του. [Τον] εαυτό του μόνο. Δεν είναι [το ίδιο] (...) Όχι, πάντα εδώ κοιτά, μιλάμε εδώ, για [την] πατρίδα. Για [την] πατρίδα. Μιλάμε για το πρόβλημα [της πατρίδας]. Και πάντα έτσι. Όμως [ο] χαρακτήρα[ς] άλλαξε [ε]. [ο] χαρακτήρα[ς]. Και δεν είναι μόνο, πάει [άλλαξε] γενικά. [ο] χαρακτήρα[ς] εδώ, άλλαξε [ε] πολύ. Γιατί [η] ζωή είναι δύσκολη [ή]. Κοίτα, να σου πω εδώ, έχουμε πιο πολλοί ψυχολογικό[ό] πρόβλημα. Να σου πω, γίνεται κάποιος εδώ, έχει δεκαπέντε (15) χρόνια [στην] Ελλάδα, δεν έχει πάει με κοπέλα. [Οι] πιο πολλοί, δεν έχουν, δεν έχουν κορίτσια. Και θα δεις, κάποιον τον είδες με κορίτσια; Έχει κορίτσι [ο] δικό του. Δεν έχει κανένα[ς]. Γιατί καμία δεν [θέλει] να πάει μαζί μας. Αλήθεια (...) (Ahmed, ετών 33).

²³²⁸ (...) Εδώ μπορεί να μην πεις καλημέρα ή καλησπέρα πώς θα τους βοηθήσεις; Όχι. Κοινωνικά, η Αθήνα και οι περισσότερες ευρωπαϊκές πόλεις είναι κοινωνικά νεκρές, όχι όπως οι Αραβικές. [Αν κάποιος πάθει κάτι δεν θα πάνε οι άλλοι να τον βοηθήσουν]. Εδώ λες σε κάποιον καλημέρα και δεν απαντάει. Δεν απαντάει και έτσι σταματάς (...) Οι Έλληνες δεν είναι ρατσιστές. Αλλά ποιοι είναι αυτοί που υπερασπίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, αυτοί είναι γεμάτοι ρατσισμό, οι περισσότεροι από αυτούς, οι περισσότεροι από αυτούς (...) (Faissal, ετών 56).

²³²⁹ (...) Φαίνεται εδώ κάποιος θα πεθάνει και δεν θα γίνει καλά. Ή θα φύγει [ο] στην Ευρώπη ή θα πάει [ο] στο Λίβανο. Δεν είμαι καλά [εδώ]. Δεν έχουμε εδώ άδεια παραμονή[ς]. Αυτή [η] κάρτα. [Μου λείπουν] [οι] γονείς [μου]. [Εγώ] με [το]ν τρόπο [μου], θέλω [ω], μόνο να φύγω [από] την Ελλάδα, αμέσως (...) Σύντηξη [α] οχτώ (8) η ώρα. βλέπω [την] τηλεόραση, και μετά ήρθα [ε] εδώ. Δεν κοιμήθηκα [το μεσημέρι], [έ]βλεπα [τη] τηλεόραση (...) Στο σπίτι. [Θα] [δω] τηλεόραση μαζί με τα παιδιά, και κά[νουμε] κουβέντα[ς]. [Βλέπω Αραβικά κανάλια]. [Μου λείπουν] [οι] γονείς [μου]. βλέπω [το] κανάλι Al-Jazeera, για [του]ς [γονείς] [μου]. [Για] να [δω] τους γονείς [μου], γιατί είναι στο όραμα, βιάζονται το Al-Jazeera, μιλάνε, και βιάζονται ποιος είναι (...) (Ahmed, ετών 18).

²³³⁰ (...) Βέβαια. Βέβαια. Εγώ δεν [τα] άφηνα. Όλα. [Τα] ζητάω εγώ. Υπάρχουν κάποιοι [οι] εργολάβοι], που μας κοροϊδεύουν, κάπου-κάπου. Στην αρχή. Στην αρχή και [στο] τέλος. Γιατί κόβουμε ΙΚΑ από 'μας Ένσημα. Δηλαδή, στο μήνα πρέπει να μου βάλει, στην ερώτηση αν δούλευα, ολόκληρο μήνα. Ολόκληρο μήνα, γενικά, είναι είκοσι έξι (26) μέρες. Χωρίς Κυριακάτικα. Πρέπει να μου βάλει Ένσημα. Στα έξι κόβουμε ένα. Έτσι λέει [ο] νόμος. Ο νόμος, του, εργολάβου. Δεν είναι ο νόμος περίπου, έτσι λέει δεν το ξέρω, ο νόμος του εργολάβου, έτσι λέει. στα έξι κόβουμε ένα. Κατάλαβες; Ε, εντάξει, εμείς επειδή δεν το ξέρουμε, πολλοί [τους] νόμους, καλά, [κόβει] στα έξι το ένα, χωρίς Κυριακή. Δηλαδή, αν δούλευα, Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη, Παρασκευή, και Σάββατο, έξι μέρες, θα κόβει ένα, θα μείνουν πέντε. Κατάλαβες; Και άλλοι λένε στα πέντε, κόβουμε ένα. Στα έξι κόβουμε δύο. Ανάλογα [το] μυαλό [του] και πόσο έχει ανάγκη για 'ένα, θα σε κοροϊδεύει, θα σε φάει κάτι, θα σε κλέψει κάτι, όσο μπορεί, θα κάνει (...) (Khaled, ετών 34).

²³³¹ (...) Γνωρίζω, γνωρίζω κάποια πράγματα από την ελληνική νομοθεσία, τι δικαιούμαι, τι δεν δικαιούμαι, ρωτάω, αν [φωβάμαι] ξέρω 'γω, πώς σε διάφορες υπηρεσίες [στην] Επιθεώρηση Εργασίας, [στο] υπουργείο Εργασίας, [στο]ν ΟΑΕΔ, έχω αυτήν την επαφή λόγω του ότι γνωρίζω τη γλώσσα [και] με βοηθεί αρκετά (...) (Mohamed, ετών 44).

πληροφορήθηκαν μόνοι τους για το τι είναι ΙΚΑ και ένσημα²³³². Ενώ η πλειοψηφία ανέφερε ότι έμαθε για τα εργασιακά τους δικαιώματα μετά από ενάμιση περίπου χρόνο παραμονής και εργασίας στην Αθήνα²³³³. Επιπροσθέτως έχοντας αβεβαιότητα για τη νομική κατάστασή τους, αφενός, σε πρώτο επίπεδο η πλειοψηφία η συντριπτική πλειοψηφία των εργαζομένων μεταναστών από την Παλαιστίνη δεν έχει επίγνωση των εργασιακών του δικαιωμάτων, αφετέρου, σε ένα δεύτερο επίπεδο εάν πληροφορηθούν και κατανοήσουν τα εργασιακά τους δικαιώματα που δεν τους αναγνωρίζουν δεν είναι εξοικειωμένοι με τις διαδικασίες διεκδίκησης αυτών. Για παράδειγμα, ο Ahmed (ετών 33) παρόλο που γνωρίζει επαρκώς τα δικαιώματά του ως εργαζόμενος και τις διαδικασίες αναφέρει ότι δεν έχει κάνει ποτέ καταγγελία ή δεν έχει πάει ποτέ στον ΟΑΕΔ²³³⁴. Από τα παραπάνω διαφαίνεται ότι ο εργαζόμενος εάν πρώτον, δεν πληροφορηθεί από τους συμπατριώτες του για τα δικαιώματα ή τις διαδικασίες, και εάν δεύτερον, το πληροφορηθούν μόνοι τους ή με άλλο τρόπο μπορεί να μην διεκδικήσουν ποτέ τα δικαιώματα τους. Ένας επιπλέον τρόπος ενημέρωσης είναι μέσω κάποιων αραβικών εφημερίδων που αναφέρονται σε αυτά τα θέματα και μόλις μάθει κάτι κάποιος το μεταφέρει στους υπολοίπους. Εντούτοις, μετά από συνεχείς εναλλαγές εργοδοτών καθώς και από την προσπάθειά τους να αποκτήσουν έγγραφα παραμονής στην Ελλάδα μαθαίνουν για τα ένσημα. Επιπλέον, σημειώθηκε ότι πλέον όσοι έχουν άδεια παραμονής είναι πολύ προσεκτικοί με τα ένσημα²³³⁵. Στις περισσότερες περιπτώσεις αναφέρθηκε ότι κάποιος εργοδότης τους εξαπάτησε ώστε να μην τους δώσει ένσημα ή να μην τους παράσχει το ακριβές σύνολο ενσήμων^{2336, 2337}.

Όπως προαναφέρθηκε ένας σημαντικό αριθμός συνεντευξιαζόμενων ανέφερε ότι δεν επιδιώκουν να ζητήσουν τα ένσημα^{2338, 2339} από τον εργοδότη τους, είτε για να προσληφθούν στην αρχή, είτε για να

²³³² (...) Επειδή διαβάζω. Έχω πάει σχολείο. Το διαβάζω. Κατάλαβες; [Ξέρω τη γλώσσα]. Αυτό, αυτό [είναι] πολύ σημαντικό, και πάντα λέω [στους φίλους να] μαθαίνουν ελληνικά. Διασχώς το βλέπω, το βλέπω [σε] πολλούς φίλους εδώ, που έχουνε τόσα χρόνια στην Ελλάδα, και κάποια φορά για παράδειγμα, έχω ένα φίλο εδώ που έχει δέκα πέντε (15) χρόνια. Του λέω -Πήρες επίδομα από [το] ΙΚΑ; Μου λέει -Τι επίδομα; Του λέω -Ε δεν το ξέρεις; Ο νόμος λέει, κάποιον γράφει, [αυτά, αυτά] -Από [που] το ξέρεις; λέει. Πώς να [το] αποδείξει, γιατί διαβάζω. Πάω, και διαβάζω τι νόμο, τον νόμο τι λέει, αφού δεν τα ξέρω. Αυτό είναι. [Εγώ] παίρνω επίδομα και άδεια]. Όλα. [Τα ζητούσα]. Βέβαια. Βέβαια. [Χτυπούσα το χέρι]. Βέβαια. Βέβαια, δεν άφην[α] τίποτα (...) (Khaled, ετών 34).

²³³³ (...) Ε. αυτό, [όταν] π[ήρα]με τ[η]ν άδεια παραμονής[ς], μετά δύο-τρεις (2-3) μήνες, έτσι, ένας, μου είπε για 'μένα, αυτός, που ήρθε [εδώ], πρώτος, μου λέει, -[Σ]ου κολλάει ένσημα. Λέ[ω], -Τι είναι αυτό; Ε, μου είπε για 'μένα ακριβώς, και πρέπει λέει, να το κολλάω. Και, από τότε. Δηλαδή όταν εί[χ]ε[ς] ενάμιση (1.5) χρόνο εδώ, το κατάλαβα. Και παραπάνω (...) (Ahmed, ετών 34).

²³³⁴ (...) Στο[ν] ΟΑΕΔ, δεν έχω πά[ει] ποτέ. Ούτε [καταγγελία έχω κάνει ποτέ]. Δεν έχω κάνει καταγγελία. Ξέρω να κάνω. Ναι. Όμως δεν έχω κάνει καταγγελία, δεν μου αρέσει, εγώ να κάνω καταγγελία, μήνυση [σε κανένα]ν. [Ξέρω όμως να τα κάνω και γι' αυτό δεν θα πήγαινα σε κάποιο σύλλογο] (...) (Ahmed, ετών 34).

²³³⁵ (...) Δεν είναι έτσι. Το ξέρεις έχει κάτι, πολύ, σημαντικό, για τους μετανάστες. Αυ[τοί] που έχουνε χαρτιά, που έχουνε άδεια παραμονής[ς]. Γιατί ο νόμος στο Δημαρχείο τι λέει, ο νόμος. Ο νόμος λέει, ότι κάθε ξένος που θέλει να φτάσει τα χαρτιά του για να, να παραλαμβάνει άδεια παραμονής[ς] πρέπει να φέρει ένσημα, γύρω [στα] εκατό[ν] πενήντα ένσημα (150) [στο] χρόνο. Για αυτό το λόγο, εμείς, το προσέχουμε πολύ αυτό το θέμα, για να βάλουμε ένσημα. Κατάλαβες; (...) (Khaled, ετών 34).

²³³⁶ (...) Από [τον] πρώτο και [τον] δεύτερο χρόνο. Μου βάλ[ε]ανε αλλά λίγα, δεν [ήταν] [κανονικά]. Τριάντα το[ις] εκατό[ς] (30%), σαράντα το[ις] εκατό[ς] (40%) από αυτά που δικαιούμαι. [Το καλό με έμενα ήτανε ότι είχα το χαρτί ότι ήμουν εντάξει, ότι είμαι φοιτητής άρα δεν κινδύνευα και μετά όταν το 'μαθα, πήγα να τα βάλω]. Αυτό είναι (...) (Khaled, ετών 34).

²³³⁷ (...) Και δεν δίνουνε, σ[η]ν[η] οικοδομή, δεν δίνουνε ένσημα συνέχεια. Όλο το μήνα. Το μήνα δίνουνε δεκατρί[εις] (13) μέρες, δεκατέσσε[ρις] (14), ένδεκα (11), εννιά (9) μέρες, κολλάνε ένσημα. Εννιά (9). Και δίνουνε, λένε αυτό πρώτο, ότι -Εγώ δίνω εννιά (9) μέρες απ' το μήνα. Και τ[ρι]ς άλλ[ες] δεν δίνει, λέει. Και από τ[ρι]ς δυσκοι[ν]ίες κάποιος [δεν] θα κάτσει, σαν τώρα εγώ, [θα] κάτσω χωρίς δουλειά. Άμα κάποιος θα λέει για 'μένα [ε]λα για δουλειά] χωρίς ένσημα. [Θ]α πάω. Αλήθεια. -Τι να κάνω; Να κάτσω; Εγώ θέλω λεφτά. Καλύτερα να πάω, και είναι, με τ[η]ν δουλειά μου εγώ, παίρνω τα λεφτά. Δεν παίρνω, δεν κλέβω. -Και, χωρίς ένσημα. Χωρίς ένσημα. -Τι να κάνουμε; Έτσι (...) (Ahmed, ετών 34).

²³³⁸ (...) Πιο πολύ ψάχνουμε για να ζήσουμε, για να φάμε, δηλαδή δεν ψάχνουμε για ένσημα και τίποτα (...) Θέλει άλλο βιβλίο για το νοσοκομείο, αυτό θέλει πενήντα μέρα, μέρες[ς] ένσημα, να γράψει, και [εγώ] θέλω ένσημα, όμως άμα δεν δίνουνε, μόνος [μ]ου πώς να τα ζητάω, μη χάσω και τα λεφτά τα πενήντα ευρώ (...) (Talib, ετών 29).

²³³⁹ (...) Αν θέλω κάτι και δεν μου δίνει, άστο, παρ' το από 'μένα (...) Μου δίνει, μου δίνει, δεν μου δίνει, άστο (...) Δεν θέλω να το πω για το

διατηρήσουν και να παραμείνουν στην εργασία τους. Έτσι πολλοί σπρώχνονται στην αυτό-ασφάλιση²³⁴⁰. Επίσης, ανέφεραν ότι πολλές φορές απέφευγαν να ζητήσουν ή να δείξουν στον εργολάβο-εργοδότη ότι γνωρίζουν για τα εργασιακά τους δικαιώματα ή τους νόμους διότι όπως ανέφεραν οι περισσότεροι τους «γιατί αυτά τα πράγματα τους ενοχλούν» και δεν θα τους πάρει στην δουλειά λέγοντας «-Φύγε δεν έχω δουλειά». Εντούτοις όσοι είχαν αποκτήσει έγγραφα παραμονής διευκρίνιζαν εκ των προτέρων ότι θέλουν να τους παρέχουν ένσημα²³⁴¹. Στον οικοδομικό κλάδο εργασίας αναφέρθηκε από μερικούς συνεντευξιαζόμενους ένας έντονος ανταγωνισμός κυρίως με τους μετανάστες εργαζομένους από την Αλβανία. Πολλοί εργαζόμενοι από την Παλαιστίνη συνενυρίσκονταν στον εργασιακό τους χώρο με μετανάστες από την Αλβανία, και ανέφεραν μια αντιζηλία στο πρόσωπό τους καθώς και μια συσπείρωση απέναντι σε όποιον εργαζόμενο μετανάστη που δεν ήταν από την Αλβανία^{2342, 2343, 2344}.

Διάλλειμα από την εργασία τους οι εργαζόμενοι από την Παλαιστίνη κάνουν ανάλογα τον εργολάβο. Υπάρχουν οι «καλοί» εργολάβοι όπως τους χαρακτηρίζουν που επιτρέπουν που κάνουνε διάλειμμα για καφέ, και διάλειμμα για φαγητό ήκολατισό και οι «κακοί» που δεν κάνουνε διάλειμμα για

δόρο, αν δεν βγάλε με τ[ην] καρδιά του, πάρτ' το γιατί να το κάνω (...) [Συνήθισα να μην έχω και αυτά] (...) (Yaser, ετών 25).

²³⁴⁰ (...) Οι Έλληνες από τη στιγμή που ακού[ν]ε Αλβανό. Βούλγαρο ή Πακιστανό, σε θεωρεί ανεγκέφαλ[ο], σε θεωρεί [ότι είσαι] αγράμματ[ος]. Άλλωδή, λίγοι [είναι] αυτοί ας πούμε που καταλαβαίνουν ορισμένα πράγματα δηλαδή, αλλά οι περισσότεροι δηλαδή εργοδότες που έχουν τις επιχειρήσεις σε θεωρούν ότι είσαι μπουνταλάς δηλαδή (...) Δίνω στο ΤΕΒΕ εκατόν είκοσι ευρώ (...) [Δεν έχω ένσημα, δεν έχω δόρο, δεν έχω επιδόματα και δεν έχω και σταθερό μισθό] (...) Με ενοχλεί [αυτό], αλλά δεν, δεν υπάρχει άλλη λύση (...) Έχω σχαθεί τον εαυτό μου να πάω να εργαστώ σε κάποιον (...) Ο επιχειρηματίας δεν έχει ούτε χρώμα ούτε καρδιά, ούτε τίποτα (...) (Mohamed, ετών 44).

²³⁴¹ (...) Εγώ πάγωω για δουλειά, ζητάω [τη] δουλειά -Θέλεις μάστορα; -Είμαι μάστορας[ς]. -Θέλεις βοηθό; -Είμαι βοηθός[ς]. -Ναι, θέλω βοηθ[ό], θέλω μάστορα, -Έλα να δούμε τι έχεις. Δουλεύω περνάω μια χαρά, ήρθε αυτό, [η] πρώτη του μήνα τελειώσαμε, εγώ [θα] μετρήσει στο σπίτι πόσα ένσημα, πόσο δούλενα, [θα] το πιάω πόσο είναι, πόσο δούλενα, τόσες μέρες, [και] τέλος [του] μήνα, ζητάω κατάσταση ενσήμων. -Σε παρακαλώ φέρε μια κατάσταση από [την] εταιρία, [από τον] εργοδότη[η]. [από] όπου να 'ναι. Για να ξέρω ακριβώς πόσα ένσημα μου έχεις βγάλει. Τότε το βλέπω στη[ν] κατάσταση, εγώ το βλέπω ότι κανονικά πρέπει να έχω είκοσι (20) μέρες ας πούμε. Και βλέπω πόσο έχει βάλει αυτός ο [βλάκας], έχει βάλει ας πούμε, δώδεκα (12), -Αφεντικό τι είναι αυτά; -Τι είναι αυτά δώδεκα μέρες, γιατί; -Γιατί; Εσύ πληρώνεις από [την] τσέπη σου. Έτσι τον λέω. -Γιατί τι γίνεται; Οι περισσότεροι εργολάβοι, εδώ, επειδή είναι δύσκολα να κρατήσουνε δουλειές, τ[ις] παίρνουνε [τις] δουλειές και κάνουνε συμφωνία με εργοδότες για να ένσημα. Τι συμφωνία; Ότι, ο εργοδότης λέει, -Εσύ σοβατίζεις. Θα φτιάξεις το σπίτι 'ντάξει. -Τα ένσημα, πόσο θέλεις [τα] ένσημα; -Εγώ θα σου δώσω ένσημα, όλα μαζεμένα, ας πούμε εκατό (100) ένσημα, μόνο. Κατάλαβες; Ο εργολάβος, το κάνει τότε, για να, κρατήσει αυτή [τη] δουλειά δέχ[εται]. Κατάλαβες; Δέχ[εται] για τα εκατό ένσημα και πόσα[ς] άτομα είμαστε, συνεργείο, τα μοιράζει, για να που [τα] μοιράζει. Το ζέρει που τα μοιράζει. Αυτός[ς] τον ζέρει τον νόμο, το δίνει και του κόλλησε ένα ή δύο (1-2) για να μην νιώθει [εμπορία]. -Αυτός[ς] δεν το ζέρει; -[Τίποτα], άστο. Ναι, αυτό γίνεται, όπως σου [το] λέω ακριβώς. Αυτό δεν το ζέρει, άστο, εργάτης άστο. Αυτό που είναι ακριβώς (...) (Khaled, ετών 34).

²³⁴² (...) [Να] τσακωθούμε δηλαδή; [Οι περισσότεροι στις οικοδομές είναι Αλβανοί]. Ναι, βεβαία. Εγώ δούλενα με τους Αλβανούς πολύ στις δουλειές. [Οι] σχέσεις[ς] απ' την αρχή φαίνεται είναι καλή. Απ' την αρχή, έτσι σου φαίνεται. Ότι είναι καλός άνθρωπος. Αλλά σγά-σγά ζ[η]λεύουνε αυτοί. Αυτοί ζηλεύουνε. Ζηλεύουνε κατάλαβες. Και [σε] κοιτάνε. Όταν το βλέπουν έτσι [ότι] δουλειές καλά, πολύ καλά, και το σκεφτεί[ς]ται αυτό, ο εργολάβος δε σε κρατήσει. Και μήπως όταν, θα είχε τότε, λίγη δουλειά, θα τελειώσις [η] δουλειά, θα πει [ο] εργολάβος, θα του[ς] [παι] ψύγε, σε αυ[το]ύς[ς] που δεν χρειάζεται, κατάλαβες; Και κάν[ουνε] ζέρεις κόλλα, κόλλα, κόλλα (...) (Khaled, ετών 34).

²³⁴³ (...) Δεν τον ζέρω [τι] κόλλα, μήπως θα φτιάξω μια κολώνα με το ζύγι. Καλά; Είναι ζυγιμέν[α] εκατό τοις εκατό. Είμαι σίγουρος μάστορας. Αυτοί τι κάν[ουνε]; Με το[ν] πήχη, με τον πήχη, είναι ακόμα μαλακό. Εγώ πάω για άλλ[η] δουλειά, στο άλλο δωμάτιο. Αυτός[ς] το είδε στον μάτι, στα μάτια τον είδα αυτό[ν], τι είναι, τι κάνουνε. Με τον πήχη, [θα] τον βάλουν στη γωνία και [θα] κόψουνε, κατάλαβες; Κατάλαβες ακριβώς τι είναι. Αυτό γίνεται. Και μετά έρχεται ο εργολάβος [να] το κοιτάει. Με το[ν] πήχη, [θα] το βάλε στη γωνία, τι πώς να περάσει η γωνία. Πώς να περάσει η γωνία; Αλλά αλλάζ[ουν] το ζύγι. Και το κέντρο είναι στραβό πάλι στραβ[ό]. -Ποιος έφτιαξε αυτή [την] κολώνα, ο εργολάβος φωνάζει. -Ποιος έφτιαξε αυτή [την] κολώνα; [Και] λέω], -Εγώ, ναι, εγώ λέω. -Ρε [βλάκας] αυτή η κολώνα, [που] έφτιαξες, έχω βάλει ζύγι [και είναι στραβιά] [και βρίζει]. Εγώ [λέω] έχει κάτι γίνει, έχει κάτι γίνει, το σκεφτόμουνε, έχει κάτι γίνει. Πρόσεξα λίγο, το έφτιαξα, άλλη μια κολώνα και [κρύφτηκα] στην άκρη, να κοιτάξω. Και το είδα, ο [βλάκας] τι έκανε. Τον 'γράψω το χέρι. -Ρε [βλάκας] τι είναι αυτά, και αυτά, τσακωθήκαμε, χτυπιώμαστε, τέτοια πράγματα ζέρεις, και φωνάζα τον εργολάβο[ο], -Έλα να δεις τι κάνει αυτός ο [βλάκας]. Τώρα το ζέρεις [το[ν] εργολάβο] δεν τον ενδιαφέρει ποιος έχει κάνει λάθος, θέλει να περάσει η δουλειά. Αυτά, δεν τον [νιάζονται] (...) Αυτό το ζέρεις ο Αλβανός λέει, -Ψέματα, ψέματα. Μέχρι να έρθει ποιος, δεν έχει δει ο εργολάβος, [ότι δεν] [έ]κοψ[α], εγώ [του] είπα, είμαι σίγουρος γι' αυτό. Αλλά ο εργολάβος δεν είναι σίγουρος. -Ντάξει, δουλειά. Έλα, πήγαινε στη δουλειά σου. Κατάλαβες τι γίνεται (...) (Khaled (ετών 34)).

²³⁴⁴ (...) Ε. κάτι πρόβλημα[τα] στη δουλειά. Δεν είναι τίποτα. Ε, είναι εντάξει με του[ς] Αλβανούς, που δουλεύουνε ομάδες, ομάδες, και όταν δουλεύει κάποιος άλλος, ποιος είναι, δεν είναι διαφορά ότι είναι Παλαιστίνιος, ότι είναι, είναι ομάδα, αυ[το]ί κρατάνε [τη] δουλειά], θέλουνε να μην δουλεύει κάποιος άλλος, θέλουνε να μην διώξω μετά, σγά-σγά το[ν] Αλβανός, να κρατάνε αυτό[ν]. Τι αυτά γίν[ον]ται πολύ. Στο μετόπισθ και στο[ν]ς] υπογιατρί[δες] αυ[το]ί γίνεται πολύ. Και το 'χω δει, εγώ, πολύ, [να] γίνεται μαζί μου. Και μέχρι τώρα γίν[εται]. Ρολά απ' όλους, έχει τέτοια (...) (Ahmed, ετών 34).

καφέ αλλά μόνο για φαγητό και ανάλογα, πόση ώρα θέλει αυτός, δέκα ή είκοσι λεπτά, αναλόγως. Επιπλέον σχετικά με τη συμπεριφορά των εργοδοτών οι περισσότεροι ενοχλούνται από τη νοοτροπία του να τους μιλούν φωνάζοντας ή με άσχημες εκφράσεις²³⁴⁵. Επιπροσθέτως υπάρχουν πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζουν κατά την εργασία τους με τη γλώσσα. Οι δυσκολίες κατανόησης και συνεννόησης με τους συναδέλφους τους συνδυάζονται και με την μη κατανόηση της ορολογίας²³⁴⁶.

Πραγματικά υπήρχαν εξαιρετικά λίγες περιπτώσεις μεταναστών από την Παλαιστίνη κατανόησης και διεκδίκησης των εργασιακών δικαιωμάτων του ως εργαζόμενος²³⁴⁷, ενώ άλλοι χαρακτηρίζαν ως μάταιη την προσπάθεια διεκδίκησης εργασιακών δικαιωμάτων από τον εργαζόμενο²³⁴⁸. Επιπλέον, πολλοί επεδίωκαν να περάσουν απαρατήρητοι και να είναι διακριτικοί στην εργασία τους χωρίς να προκαλέσουν²³⁴⁹. Έχει ιδιαίτερη σημασία η μαρτυρία του Khaled (ετών 34) για το εργατικό ατύχημα που είχε στην εργασία του ως σοβατζής σε οικοδομή, τόσο για την αδιαφορία του εργοδότη του και τις επιπτώσεις στον ίδιο όσο και για τις συνέπειες της μη-διεκδίκησης ή αναγνώρισης των εργασιακών του δικαιωμάτων²³⁵⁰.

²³⁴⁵ (...) Για εσάς δεν είναι πολύ άσχημο. Για εμάς συνήθως είναι πολύ άσχημο. Και στεναχωριόμαστε. Ίσχυα, οι περισσότεροι Έλληνες, δεν καταλαβαίνουν, το μυαλό, των άλλων. Τι σκέφτονται. Κατάλαβες; Μήπως εγώ νεοεισάω, όταν κάποιος [μου] φωνάζει. Μα, όταν μου μιλάς ωραία, όμορφα, θα σου δώσω τα μάτια μου. Κατάλαβες τι σημαίνει αυτό. Αλλά όταν [μου] φωνάζει θα, τσακωθούμε. Αλλά αυτοί δεν καταλαβαίνουν αυτά (...) Khaled (ετών 34).

²³⁴⁶ (...) Για παράδειγμα, κάτι, που [με] το [οποίο] γελώ, μέχρι τώρα, αυτό το πράγμα. Ο πρώτος εργοστάσιος που έχω δουλέψει μαζί του, την πρώτη μέρα μου λέει, με φωνάζανε Θανάση στη δουλειά, επειδή, το Khaled σημαίνει Αθανάσιος (...) Μου λέει -Θανάση, πιάσε το πιστόλι, δεν το [ήξερα] τι είναι. -Τι είναι αυτό; -[Το] πιστόλι ρε [βλάκα]. -Που είναι αυτό ρε; -Να το ρε, πιστόλι; -Α, αυτό είναι [το] πιστόλι; Ωραία. Έφερα [το] πιστόλι. Σε από δύο-τρεις μέρες, πάλι [μου] φωνάζει. -Ρε Θανάση φέρε τον μάγκα. -Τι είναι ο μάγκας; Φωνάζει. -Ρε [βλάκα] πάλι λάθος ρε [βλάκα]; -Τι είναι ο μάγκας, αυτό; Μάγκας. Ήμας. Και [το] πιστόλι [έτσι]. [Και το λένε και] γκέ, γκέ. Εσύ που το ξέρεις αυτό; Γκέ, γκέ. Αυτά τρεις λέξεις για το πιστόλι. Εσύ που το ξέρεις αυτό; Αλλά αυτές τις λέξεις είναι το πιστόλι. Πιστόλι, μάγκα και γκέ. σαν τίποτο δεν το θυμάμαι ακριβώς. Τρεις φορές μου φωνάζει, κάθε φορά με το άλλο όνομα. Λέω. -Εσύ, ρε [βλάκα] δεν έχεις μυαλό; (...) (Khaled, ετών 34).

²³⁴⁷ (...) Ναι. [Έπαρνα και τα δώρα μου]. Βίβλια. [Και επίδομα και άδειες]. Όλα, όλα, όλα. Τώρα είμαι στην άδεια. Για 'μένα είμαι τυχερός επειδή έχω [τον] αδελφό μου εδώ, και [η] ζέρε αυτά που είναι από εδώ. [Από [το] 2002-2003 τα [ζητούσα] όλα και τα [έπαρνα] όλα]. Αλλά τα [έπαρνα] όλα, από αυτά που μου βάζ[ανε]. Τα ένημμα που βάζ[ανε]. Το ζέρε, Ένα μήνα [που] έχω, πρέπει να έχω είκοσι (20) μου βάλανε δεκαπέντε (15) [ένημα]. [Αν έβλεπα ότι ένα ένημμα έλειπε το [ζητούσα] από το [αρεντικό]. [Λόγω Χριστουγέννων, Πάσχα] αυτά από [το] ΙΚΑ, αυτά από [το] ΙΚΑ. [Το] ΙΚΑ δίνει όσο έχει ένημμα. Δεν είναι σαν άλλες δουλειές, όπως είναι άλλες δουλειές. Όσα[α] ένημμα έχ[ω] παίρνω δώρο. Δεν έχω ένημα, δεν παίρνω δώρο. [Αν κάτι δεν μου το δίνουν, το [ζητούσα], το [ζητούσα]. Και τώρα σε λίγες μέρες, σε λίγες μέρες, ο εργοστάσιος που δουλεύω μαζί του, είναι Αλβανός. Έχει κόψει πολ[ύ] ένημα από 'μένα αυτός. Κάθε μήνα κόβει πέντε-έξι (5-6) μέρες. Και ζήτησα, και πήρα τηλεφωνο πολλές φορές, να μου βάλει τα ένημα αυτά, και μου λέει -'Ντάξει, αήρη, μεθαίρνω, θα δούμε τον άλλο μήνα. Έτσι, [βλακεία] έκανε αυτός, το ζέρε. Εγώ [θα] τον φτιάξω θα [του] κάνω μίνυση. [και] θα τον καταγγέ[ι]λω, για να φέρε ένημμα, και τότε, είναι υποχρεωμένος, να βάλει όλα ένημα (...) (Khaled, ετών 34).

²³⁴⁸ (...) Και να τα [ζητούσες], ως πούμε τα [ζητούσες] με ένα τρόπο τόσο συμβιβαστικό τόσο πολύ ώστε να [έπαρνες] ότι σου έδινε ο άλλο, δηλαδή ήζερς προκαταβολικά ότι δεν θα πάρεις πολλά πράγματα (...) (Ahmad, ετών 31).

²³⁴⁹ (...) Όποτε βρισκόμουν σε ένα μέρος όπου δεν έχει αναφερθεί το κανονικό μου όνομα, τα πράγματα κυλάνε πιο ομαλά. Με το που ακούει το όνομα Ahmad, αρχίζουν οι δυσκολίες (...) (Ahmad, ετών 31).

²³⁵⁰ (...) Για [το] ατύχημα αυτό. Αυτό συνέβη, είκοσι πέντε Απριλίου (25), φέτος, χτύπησα στην δουλειά. Στα δύο μάτια. Κόλλησε το λάστιχο [τον] αβεστή[η]. Βούλ[ω]σε. Βούλ[ω]σε. έκλεισε από, βούλωση, από μέσα, και εγώ τότε ρίχνω με το μακούτσι. Ρίχνω. Μόλις βούλωση δεν έβγαίνει λάστιχ[η], σταματάει το μακούτσι, είναι ανοικτό αλλά δεν ρίχνει. Τότε έχει κάπου πρόβλημα. Το έκλεισα, [και] έφαγα στο λάστιχο. Έρχ[εται] ο εργοστάσιος, ήρθε ο εργοστάσιος. -Τι έχει γίνει Khaled; Μου λέει -Βούλωση το λάστιχο, να δούμε. Το άνοιξε, [ήταν] σαν μελιτζάν[α]. Μελιτζάν[α]. Μόσα. [Το] άνοιξε είχε μια πρόκα μέσα, για αυτό βούλωση. Αποτυχώς ο εργοστάσιος έχει κάνει μετρίλο λάθος. Επειδή, ο εργοστάσιος έχει εμπειρία, εμπειρία, experience, εμπειρία, πρέπει να ξέρ[ει] [σε] αυτή [την] κατάσταση, όταν βούλωση, βούλωση το λάστιχο, πρέπει να κάνει εξάερωση από μέσα, εξάερωση, για να φύγει, η πίεση. Δεν έκανε εξάερωση δυστυχώς. Και άρχισε λίγο, εγώ ήμουνα, άναψε τσιγάρο, άρχισε λίγο, [και] πήγα εκεί να δω τι έγινε. Του λέω -Τι έγινε; Μου λέει -Μήπως έχει [και] μέσα πρόκα. Έλα κοίτα-κοίταξε [για] πρόκα, [και] αυτό θα καθαρίσει με το νερό, με το λάστιχο [το] νερό. Το καθαρίσαμε μέσα και μου λέει -Κοίταξε, κοίταξε την πρόκα μήπως είναι μέσα, αυτός. Αυτό ήταν λάθος. Δεν έπρεπε να με αφή[σει] να κοιτάζω μέσα. Και εγώ δεν έπρεπε να κοιτάζω. Αλλά επειδή αυτό το καθαρί[σε] το λάστιχο, και είναι [ο] εργοστάσιος, και καταλαβαίνει τη δουλειά του, και το ζέρε [ότι] κανονικά πρέπει να κάνει εξάερωση, για την πρέσα, για να φύγει [η] πίεση. εγώ νόμιμα είχε κάνει, είχε κάνει, έτσι νόμιμα. Έχει κάνει πίεση, και δεν έχει πίεση μέσα. Το κοιτάζει μέσα, μόλις το κοιτάζει, το κοιτάζει το λάστιχο από μέσα, χτύπησα με [την] λάστιχο σαν μπόμπα, έβγαλε, έβγαλε από μέσα. [Και] στα δύο μάτια. Τότε έπεσα, πίσω, δεν βλέπω καθόλου, μου πλύνανε τα μάτια μου, αλλά δεν το πλύνανε δυστυχώς, καλά, δεν το πλύνανε καλά και το ζέρε, είναι αβεστή[η]. [Ο] αβεστή[η]. [Ο] αβεστή[η], και το ζέρε, και οι πόροι και τρώει τα σίδερα αυτός. Δεν μου [το] πλύνανε καλά, με πήγανε στο ΙΚΑ. έμεινα μέχρι μισή ώρα, μέχρι να φτά[σω] εκεί, και είχε γύρω-γύρω απ' το μάτι, από μέσα αβεστή. Και αυτό [έ]τρω[γε] [το μάτι], σιγά-σιγά. Το ζέρε, Έφτασα εκεί, με πλύνανε, καλά, αλλά τότε δυστυχώς, είχε γίνει έγκλημα, από [τον] αβεστή. Έγκλημα. Από [τον] αβεστή[η] και με[ε]

5.4.5. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ «ΕΝΩΣΗ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

5.4.5.1. ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ

Η «Ενωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» ιδρύθηκε το 2001. Ο Mihari εκπρόσωπος της «Ενώσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» σημειώνει ότι ονομάστηκε «Ενωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» και όχι «κοινότητα» τονίζοντας την ύπαρξη ενός διαχωρισμού από την εξής άποψη, τα μέλη στην «Ενωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» είναι μόνο εργάτες. Δεν δέχονται ως μέλη άτομα εκτός των εργατών, με άλλη δηλαδή ιδιότητα, όπως γιατροί, μηχανικοί κ.λπ. δεν τους δέχονται, και γι' αυτό, δεν αποκάλεσαν «κοινότητα». Η κοινότητα για εκείνους είναι μια ευρύτερη έννοια που δεν την έχουν καθώς αναφέρονται με ένα κομμάτι, που πιστεύουν ότι υποφέρει, και έτσι αυτό το κομμάτι προσπαθούν να οργανώσουν συνδικαλιστικά, στα ελληνικά συνδικάτα. Τονίζουν ότι πρώτα απ' όλα, η «Ενωσή» τους ενέχει το ρόλο μεσολαβητή, μεταξύ

στείλανε κατευθείαν στο Γενικό Κρατικό, εκεί, και πάλι ο γιατρός εκεί [είπε] δεν είναι καλό πλύσιμο, για το μάτι. Με [πλάνεψε] για τρεις ώρες πάλι. Μέχρι να το καθαρίσουν, αλλά μέχρι τότε δυστυχώς, είχε είναι έγκαυμα, από ασβέστιο. Και, έκανα στο νοσοκομείο δέκα (10) μέρες, μέσα, κάθε δύο ώρες μου βάζανε σταγόνες, διαφορετικές σταγόνες, και ο γιατρός μου λέει -Θα πάμε με τις σταγόνες και θα δούμε τι θα γίνει με το μάτι. Μέχρι τώρα έχω πενήντα μέρες (50), μέχρι τώρα, και πάω με [τις] σταγόνες και δυστυχώς μου είπε ο γιατρός, -Θα φτιάξει το μάτι, το αριστερό μάτι, έφτιαξε, καλό είναι. Αλλά δυστυχώς με το δεξιό μάτι. Έχει πολύ έγκαυμα, κήκε πολύ, και μου είπε [ο γιατρός] ότι, -Θα φτιάξει αλλά δεν θα πάει όπως ήταν. Και περμένω. Τώρα, το πρόβλημα είναι, με το ΙΚΑ. Με το[ν] εργοδότη[η]. Τώρα κάθομαι χωρίς δουλειά. Έχω φτιάξει τα χαρτιά, στο νοσοκομείο, εισιτήριο, εξιτήριο, τα έχω μαζέψει όλα τα χαρτιά και το εξιτήριο και μου δώσανε άδεια δέκα (10) μέρες, που ήμουν μέσα στο νοσοκομείο και μετά [από τις] δέκα μέρες μου δώσανε ένα (1) μήνα. Δηλαδή σαράντα (40) μέρες, έχω πάει στο ΙΚΑ, έχω καταθέσει τα χαρτιά, όλα και μου δώσανε τα λεφτά μου. Είναι είκοσι πέντε (25) ευρώ κάθε μέρα. Είκοσι πέντε ευρώ, αλλά το ζέρεις, είκοσι πέντε ευρώ κάθε μέρα δεν φτάνουν. Δεν κάνουν τίποτα. Για [ε]νοίκιο, για έξοδα, για τέτοια πράγματα, δεν φτάνουν, και έχω κανονίσει με το συνδικάτο, τότε, έχω κανονίσει με το συνδικάτο, όχι με [Ενωση Παλαιστινίων Εργαζομένων], με [το] συνδικάτο και [με την] Επιθεώρηση Εργασίας, αυτά όλα, τα έχω κανονίσει μαζί τους, και μου εξηγήσανε, τι λέει ο νόμος, σε αυτή[ν] την περίπτωση, σε αυτή[ν] την κατάσταση, και πήρα τηλέφωνο όπως μου είπαν. Με το[ν] εργοδότη[η] και το[υ] είπα, -Εσύ πρέπει να με πληρώνεις, [τ]η[ν] άδεια. Να ολοκληρώνεις το μεροκάματο. Δηλαδή, -Όσο μου δίνει [το] ΙΚΑ, εσύ το ολοκληρώνεις. Δηλαδή, παίρνω κάθε μέρα, είκοσι πέντε (25) ευρώ από [το] ΙΚΑ, εσύ θα μου δίνεις σαράντα (40) ευρώ. Επειδή εγώ παίρνω εξήντα (65) πέντε [ευρώ]. -Αυτό, μου είπε ο εργοδότης. -Μη φοβάσαι παιδί μου, εγώ έχω ασφαλίσει τη δουλειά. Κοίτα εδώ, έχ[ω] μεγάλο πρόβλημα, άλλο πρόβλημα, δυστυχώς, στο[ν] νόμο, εδώ, θα σου εξηγήσω αυτό το πρόβλημα τώρα, τι είναι. Αυτό[ς] μου είπε -Εγώ [έχω] ασφαλίσει τη δουλειά, η ασφάλεια θα σ[ου] δώσει αυτά τα λεφτά, εγώ δεν δίνω τίποτα. Με ασφάλεια. [Εγώ] [τις] έχω κανονίσει με [την] ασφάλεια. Λοιπόν, η ασφάλεια μου λέει, -Εμεis καλύπτουμε, μέχρι τριάντα (30) μέρες. Ντάξει! Δηλαδή μέχρι τριάντα (30) μέρες, θα π[η]γαίνω κάθε μέρα, όπως λέει το μεροκάματο στο ΙΚΑ λέει, σαράντα πέντε (45) [ευρώ]. Τα χαρτιά στο ΙΚΑ [λένε] σαράντα πέντε (45) [ευρώ]. Κανονικά, στο[ν] εργοδότη, παίρνω εξήντα πέντε (65) [ευρώ]. Τώρα η ασφάλεια θα μου δώσει [τη] διαφορά αυτή[η]. Είναι, είκοσι πέντε (25) από ΙΚΑ, [και η] διαφορά μέχρι σαράντα πέντε (45). [Είναι] είκοσι (20) ευρώ κάθε μέρα. Δηλαδή, μέχρι [τις] τριάντα (30) μέρες, θα μου δώσουν πόσα λεφτά; Εξακόσι[α] (600) ευρώ. Και μετά [θα] κλείσουν το[ν] φάκελο στην ασφάλεια. Λοιπόν, στην δική μου κατάσταση, περίπτωση, μήπως θα φύγει το μάτι. Κατάλαβες; -Τότε τι θα κάνω; Ποιος θα με καλύπτει; Το ΙΚΑ θα πάει για σύνταξη; Για [τη] σύνταξη πόσο θα μου δώσουν; Τετρακόσια-τριακόσια (400-300) ευρώ. Πώς θα ζήσω; Αυτό είναι πρόβλημα. Αυτό [το] ερώτημα που ρωτάω τώρα, -Πώς, πώς θα περνάω; Με πεντακόσια (500) ή τετρακόσια (400) ή τα τριάντα (30), αυτά τα λεφτά. Τα λίγα λεφτά. Αυτό [είναι] το πρόβλημα που αντιμετωπίζω. Ή αν υπάρχει αποζημίωση, δεν το [ζέρω] ποιος, είναι υποχρεωμένοι να μου δώσει αποζημίωση. Δεν το [ζέρω] ποιος; Αυτά μέχρι τώρα, κανένας στο ΙΚΑ, μου είπε ποιος θα σου δώσει. Κανένας [δεν] ζέρει. Δυστυχώς. Κάθε ένας στο ΙΚΑ που ρωτάω. -Παιδιά, ε, τι να κάνω; Τι πρέπει να κάνω; Μου λένε, -Δεν ζέρουμε. -Δεν ζέρουμε. -Δεν ζέρουμε. -Δυστυχώς (...) Δεν το ζέρω αν θα μπορώ ή για δουλειά ή όχι. Δεν μπορώ. Αυτό δεν μπορώ να το αποφασίσω, αποφασίζω τώρα, σε ένα μήνα, [σε] δύο μήνες, θα δούμε πώς θα πάει το μάτι, θα φτιάξει ή όχι, και μετά, μπορεί να αλλάξ[ω] δουλειά. Μπορεί, σε περίπτωση [που] δεν μπορώ να δουλέω, κανονικά πρέπει να πάω [για] σύνταξη[η], προσωρινό, προσωρινή σύνταξη, να πάω. Κανονική σύνταξη λόγω [του ότι] τραυματίστηκα. [Γι'] αυτό το λόγο. Τότε θα μου δίνουν τόσα. Αναπηρική, αναπηρική, αναπηρική σύνταξη, ας πούμε. Και τότε δεν θα μου δίνουν πολλά λεφτά το ζέρεις γύρω [στα] τετρακόσια (400) ευρώ, πεντακόσια (500) ευρώ, πιο πολύ δεν νομίζω, και αυτά τα λεφτά δεν φτάνουν, εδώ να ζήσω με [τη] γυναίκα μου καλά εδώ. Γιατί, το ζέρεις, πολλά έξοδα, [ε]νοίκιο, ρεύμα, είναι πολλά, πεντακόσι[α] (500) [ευρώ] δεν είναι τίποτα. Και τότε μήπως θα φύγω από 'δω. Πάω κάτω [στην] Ιορδανία. Σ' αυτή [την] περίπτωση μόνο (...). (Khaled, στίχων 37).

των ελληνικών συνδικάτων και των Παλαιστινίων εργαζόμενων και ότι δεν είναι αντικαταστάτες των ελληνικών συνδικάτων. Για τον ίδιο η εκμετάλλευση δεν γνωρίζει εθνότητα, χρώμα και τα λοιπά, είναι όλοι εργάτες και άρα πρέπει να οργανωθούν μέσα στα συνδικάτα.

Επειδή δεν αποτελούν κάτι που αντικαταστεί τα ελληνικά συνδικάτα ονομάστηκε «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» από τα άτομα που εθελοντικά δημιούργησαν αυτό το σχήμα για μπορούν να υπερασπίζονται τον εαυτό τους. Κίνητρο για τον ίδιο και τα μέλη αποτέλεσε ώστε να συστήσουν την «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» δεν ήταν η συνειδητοποίηση του με τι έχουν βιώσει αλλά με την συνειδητοποίηση ότι πρέπει να υπάρξει μαζικότερη αντίδραση και αυτό απαιτεί συλλογικότητα. Σημειώνεται ότι πιστεύουν ότι με ατομικές πρωτοβουλίες δεν μπορεί να καταφέρει κανείς κάτι αλλά με συλλογική δράση κάτι μπορεί να επιτευχτεί, καθώς τα σημειώνουν ότι αυτό είναι αυτονόητο καθώς τα συνδικάτα δημιουργήθηκαν πριν γεννηθούν οι ίδιοι. Η παραπάνω προσέγγιση αποτελεί και κύρια επιλογή για τους εργάτες ώστε να ενωθούν για να μπορέσουν να υπερασπίζονται τον εαυτό τους. Οι κύριοι λόγοι δημιουργίας της «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» μπορούν να συνοψιστούν, σύμφωνα τον Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) ως η υπεράσπιση των συμφερόντων των εργαζομένων από την Παλαιστίνη και η προώθηση και προβολή του Παλαιστινιακού ζητήματος²³⁵¹.

Το κύριο και κοινό χαρακτηριστικό των μελών της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» είναι ότι είναι εργάτες, είναι Παλαιστίνιοι και έχουνε πολλά προβλήματα στην Ελλάδα. Αυτά είναι τα τρία βασικά και για αυτό το λόγο αυτό δημιούργησαν την «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) τόνιζε ότι υπάρχει μια δημοκρατική διαδικασία και το πιο βασικό στην «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» τους και που διαφέρει από τις προηγούμενες εμπειρίες σε συλλογικούς φορείς των εργαζομένων μεταναστών από την Παλαιστίνη είναι ότι βασίζεται στην απλή αναλογική και έτσι όλα τα άτομα μπορούν να είναι υποψήφιοι στις εκλογές και να διεκδικήσουν μια θέση στο Διοικητικό Συμβούλιο της «Ένωσης»²³⁵². Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) σημείωσε ότι κατά τη γνώμη του η δημιουργία της «Ένωσης» άργησε να πραγματοποιηθεί²³⁵³.

²³⁵¹ (...) Η αλήθεια είναι για δύο λόγους, γιατί το κάναμε έτσι και όχι αλλιώς ως ποιήματα για τους μετανάστες, γιατί το κάναμε ως ποιήματα για τους Παλαιστίνιους. Είναι δυο ζητήματα ως ποιήματα πολύ επείγοντα για 'μας'. Το πρώτο είναι τα συμφέροντα των δικών μας ανθρώπων, εργάτες Παλαιστίνιοι εργάτες αλλά και από την άλλη το εθνικό ζήτημα του Παλαιστινιακού λαού που απαιτεί ως ποιήματα αυτή η μάχη να δράσει δραστηρικά ως ποιήματα για το κοινωνικό σύνολο ως ποιήματα της Παλαιστίνης. Και έχουν καθήκον, δεν είναι μόνο να υπερασπίζονται τα εργατικά τους δικαιώματα, αλλά έχουν καθήκον [και] απέναντι στο λαό τους που παλεύει αυτή τη στιγμή για την ανεξαρτησία. Και αυτά τα σχήματα πρέπει να εντάξουν ως ποιήματα τον αγώνα τους τη δράση τους μες 'τον κοινό αγώνα του Παλαιστινιακού λαού. Είμαστε ένα κομμάτι αυτού του αγώνα (...) (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

²³⁵² (...) Και αυτό δίνει μια δημοκρατική διάσταση ως ποιήματα της Ένωσης. Είναι πρωτόγνωρο ως ποιήματα φυσικά και ελπίζουμε μέσα στους επόμενους μήνες να υπάρχει και κάποια κινητοποίηση στους Παλαιστίνιους στην Ευρώπη, σκοπεύουμε να κάνουμε το πρώτο συνέδριο, να κάνουμε συνέδριο της «Ομοσπονδίας Παλαιστινίων Εργαζομένων Ευρώπης». Υπάρχει [Ένωση σαν την δική μας] και σε άλλες χώρες. Είμαστε σε επικοινωνία, ήτανε δικιά μας πρωτοβουλία, απ' την Ελλάδα ξεκίνησε και ευτυχώς καταφέραμε να κάνουμε πέντε παραρτήματα ως ποιήματα σε άλλες χώρες (...) (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

²³⁵³ (...) Γιατί, ήθελε κάποιο[ς] αντίρ[η] για να το κάνει ως ποιήματα να προχωρήσει προς αυτή την κατεύθυνση, παρόλο [που] υπήρχ[αν] τα επίσημα μας όργανα Πρεσβείας, παροικίες και όλα αυτά, αλλά [υπάρχει πρεσβεία της Παλαιστίνης εδώ], δυστυχώς κανείς δεν σκέφτηκε τους εργάτες. Παρόλο [που] είναι τόσο καυτό ζήτημα, κανείς δεν τους έχει σκεφτεί. Έπρεπε να υπάρχει μια ομάδα, ως το ποιήματα έτσι, με δημοκρατικές καταβολές που πιστεύει στην συλλογική δράση, για να προχωρήσει στην ίδρυση της Ένωσης. Εμείς, την προσπάθεια την ξεκίνησαμε απ' το 1999, αλλά ώσπου να συνεννοηθούμε με άλλες παρατάξεις πολιτικές και, άργησαμε λίγο, και με δυσκολία το

Επιπλέον, ο εκπρόσωπος της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» επισήμαινε ότι για τα άτομα από την Παλαιστίνη οι πολιτικές οργανώσεις έχουν πρωταρχική βάση. Υπάρχει έντονη πολιτική δραστηριότητα και αναταραχή και έτσι για να μπορέσεις να δημιουργηθεί κάτι θα πρέπει να συνεννοηθούν οι πολιτικές παρατάξεις και στην πατρίδα και στην Ελλάδα καθώς και η παρουσία των Παλαιστινιακών οργανώσεων στην Ελλάδα είναι έντονη. Εντούτοις αυτή η συνεννόηση δεν επετεύχθη και έτσι προχώρησαν μόνοι τους στη δημιουργία της Ένωσης.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» είναι ο μόνος σύλλογος εργαζομένων μεταναστών από την Παλαιστίνη. Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) ανέφερε ότι υπήρξε μια διάσπαση, από άλλα άτομα από την Παλαιστίνη που δεν επιθυμούσαν τη δημιουργία της «Ένωσης», και μετά τη δημιουργία της και τη δράση της, οι διαφωνούντες δημιούργησαν άλλο σχήμα. Εαυτό για τον ίδιο είναι φυσικό, καθώς συμβαίνουν παντού αυτά, αλλά δεν έχουν καμία δραστηριότητα γιατί ο λόγος που δημιουργήθηκε απλώς ήταν για να έρθει σε κόντρα με την «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» και όχι για να υπερασπίζει τους εργάτες. Δηλαδή δεν συμφωνούσαν πέντε-έξι άτομα μαζί τους και συνέστησαν ένα δικό τους σύλλογοι. Πρέπει να σημειωθεί ότι η «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» εκπροσωπεί τους εργαζομένους από την Παλαιστίνη, αλλά δεν εκπροσωπεί και κάποιο συγκεκριμένο επάγγελμα²³³⁴.

Τα αιτήματα της Ένωσης είναι η νομιμοποίηση των εργαζομένων από την Παλαιστίνη, με νόμιμα έγγραφα, ώστε να μπορέσουν να διεκδικήσουν νόμιμα τα δικαιώματά τους από τους εργοδότες. Γιατί χωρίς αυτά τα χαρτιά, χωρίς αυτά τα ντοκουμέντα από το επίσημο ελληνικό κράτος, δεν μπορούν να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Και αυτό δημιουργεί πρόσθετα προβλήματα στους εργάτες. Τα θέματα που ενημερώνει η «Ένωση τα μέλη της» αφορούν τις νομικές διαδικασίες και διατάξεις, και τα εργασιακά τους δικαιώματα. Οι ίδιοι ενημερώνονται από το «Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών», και επίσης με τα ελληνικά συνδικάτα, το «Εργατικό Κέντρο Αθήνας» και όταν υπάρχει κάποιο συνδικαλιστικό ζήτημα, λόγω των στενών σχέσεων που έχουν μαζί τους, αλλά πηγαίνουν και οι ίδιοι απευθείας στα συνδικάτα και ρωτούν για να τους ενημερώσουν ώστε να διαχύσουν τις πληροφορίες. Ανέφεραν ότι δεν μεταφράζουμε τα έγγραφα με τις νομικές και εργασιακές διατάξεις απλώς τα διαβάζουν στα ελληνικά και μετά τα μεταφέρουν προφορικά ή με μικρές ανακοινώσεις για τους εργαζομένους από την Παλαιστίνη. Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) πιστεύει ότι η «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» μπορεί να συνεισφέρει στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας των εργασιακών δικαιωμάτων του μισθού των Παλαιστινίων μελών, αλλά με στενή συνεργασία με τα ελληνικά συνδικάτα. Μόνοι τους όπως αναφέρει δεν μπορούμε

δημιουργήσαμε. Δεν ήταν τόσο εύκολο, γιατί, ακόμη οι εκφραστές της αστικής τάξης δεν θέλανε την δημιουργία της Ένωσης (...) (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

²³³⁴ (...) Όχι, όχι [κάποιο συγκεκριμένο επάγγελμα]. Γενικότερα ας πούμε (...) (Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα)).

να το κάνουν αλλά, μόνο σε συνεργασία με τα ελληνικά συνδικάτα. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ότι μπορούν να βοηθήσουμε και κάποιον μετανάστη από την Παλαιστίνη ως μη-μέλος ως μη-τακτικό μέλος.

Εάν κάποιος δεν έχει κατοικία δεν μπορεί να φιλοξενηθεί στο χώρο της «Ενώσης» Αλλά έχουν δημιουργήσει μια μορφή αλληλεγγύης μεταξύ τους που φιλοξενούν τους νεοεισερχόμενους ή τα άτομα που δεν μπορούν να νοικιάζουν ένα διαμέρισμα ή βρουν άλλους για να μείνουν. Πρέπει να σημειωθεί, ότι η «Ενωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» παρέχει ρουχισμό από δωρεές και φαγητό σε κονσέρβες για όσους είχαν μόλις έρθει στην Ελλάδα. Χρήματα δεν μπορούν να δανείζουν αλλά όσο το δυνατόν μεταξύ τους, συγκεντρώνουν και τα δίνουν σε όποιον τα έχει ανάγκη. Τα χρήματα όσων δίνουν συνδρομή τα κρατούν για κάποια μικρά έξοδα, όπως φωτοτυπίες ή τρέχουσες ανάγκες. Οι στόχοι της «Ενώσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» μπορούν να συνοψιστούν σε τρεις *Πρώτον*, άμεσος στόχος είναι η νομιμοποίηση όλων των Παλαιστινίων εργαζομένων που είναι στην Ελλάδα και εργάζονται ενεργά προς αυτή την κατεύθυνση. *Δεύτερον*, είναι καλύτερες συνθήκες εργασίας. Και *Τρίτον*, προσπαθούν να βάλουμε ένα πρόγραμμα όσων μεταναστών από την Παλαιστίνη είναι πλήρως ανειδίκευτοι, χωρίς να έχουν εργαστεί ποτέ στο παρελθόν, ούτε γνωρίζουν μια τέχνη και να τους μάθουν επαγγέλματα. Δηλαδή, να τους φέρουν σε επαφή με εργοδότες που να τους μάθουνε το επάγγελμα.

5.4.5.2. ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΞΟΠΙΣΜΟΣ

Η «Ενωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» έχει την έδρα της και τον τόπο συνάντησης για τα μέλη, στο αριθμό 48^B της 3^{ης} Σεπτεμβρίου στην Πλ. Βικτωρίας, στο κτίριο του «Εργατικού Κέντρου Αθήνας». Δεν πληρώνουν ενοίκιο, ούτε ηλεκτρικό ρεύμα. Δεν έχουν ιδιαίτερα έξοδα για το γραφείο της «Ενώσης». Το γραφείο είναι χώρος συνάντησης με τα μέλη ή μη μέλη και συνεδριάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου. Οι εκπρόσωποι βρίσκονται καθημερινά, από τις έξι μέχρι τις εννιά το βράδυ, για να έχουμε επαφή με τα μέλη όταν παραστεί ανάγκη. Δηλαδή καθημερινά είναι τρεις ώρες περίπου. Στο χώρο υπάρχει ένα μεγάλο τραπέζι συνεδριάσεων με καρέκλες γύρω του, μια βιβλιοθήκη με κείμενα και δημοσιεύματα οργανισμών και εφημερίδων για την Παλαιστίνη και την κατάσταση από τα Κατεχόμενα Εδάφη. Επίσης, υπάρχει ένας υπολογιστής. Στους τοίχους υπάρχει η σημαία της Παλαιστίνης και αφίσες για την απελευθέρωση των εδαφών και υπέρ των αμάχων, καθώς και ένας πίνακας ανακοινώσεων για τις διαδικασίες που αφορούν τους εργαζόμενους μετανάστες, δηλαδή νομιμοποίησης και διεκδίκησης εργασιακών δικαιωμάτων από την Παλαιστίνη και τις δραστηριότητες της «Ενώσης».

5.4.5.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ

Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) ανέφερε ότι η θητεία του εκπροσώπου της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» είναι τα τρία χρόνια. Ο ίδιος έχει εκλεγεί δύο φορές από το 2002 μέχρι σήμερα και ασκεί τη δεύτερη θητεία του. Τώρα δεν εργάζεται αλλά απασχολείται ως δημοσιογράφος και έτσι καλύπτω τα έξοδα του από αυτή τη δουλειά, σε αραβικές εφημερίδες στο εξωτερικό. Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) είναι περίπου τριάντα τέσσερα χρόνια, από το 1973, στην Ελλάδα και είχε έρθει εδώ σπουδάζοντας, πολιτικός μηχανικός στο Πολυτεχνείο. Εργάστηκε για λίγο χρόνο ως πολιτικός μηχανικός, αλλά ανέφερε ότι υπήρξαν καταστάσεις, πολιτικοί λόγοι με την πατρίδα του, που τον ανάγκασαν να μην εργάζεται ως πολιτικός μηχανικός. Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) ανέφερε ότι ασχολήθηκε με τον ρόλο του εκπροσώπου διότι εκπροσωπεί μια αριστερή πολιτική οργάνωση και στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, και πιστεύει στον ταξικό αγώνα και την οργάνωση της εργατικής τάξης, και στα δικαιώματα των εργατών. Σκοπός του είναι να προσπαθήσει να ανεβάσει το μορφωτικό επίπεδο των εργαζομένων από την Παλαιστίνη και να μεταφέρει τη γνώση, έτσι ώστε να μπορέσουν να υπερασπίζονται τον εαυτό τους καλύτερα.

Σχετικά με τη δυσκολία του να είναι κανείς εκπρόσωπος της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) ανέφερε ότι είναι μεγάλη ευθύνη σε δύο ο επίπεδα: *Αφενός*, πώς μπορεί ο εκπρόσωπος να βοηθήσει ενώ ξέρει ότι οι δυνατότητες είναι τόσο περιορισμένες, και ότι οι ανάγκες είναι τόσο μεγάλες ενώ πρέπει και να διατηρεί καλές σχέσεις, για παράδειγμα με τα ελληνικά συνδικάτα, για να μπορεί να προσφέρει κάποια βοήθεια. Και *αφετέρου*, από την άλλη μεριά για να μπορέσει ο εκπρόσωπος να κατανοήσει έναν τόσο μεγάλο αριθμό ατόμων και ατομικών προβλημάτων ενώ τα περισσότερα προβλήματα δεν μοιάζουν μεταξύ τους. Αλλά το κοινό τους είναι τα κοινωνικά προβλήματα που δημιουργούν λόγω της προσφυγιάς, τονίζοντας ότι τα άτομα από την Παλαιστίνη είναι ουσιαστικά οικονομικοί μετανάστες είναι όλοι τους, φέρνοντας την έννοια του Παλαιστίνιου πρόσφυγα σε νομικά αναγνωρίσιμο και όχι καθολικό δικαίωμα. Προβλήματα όπως η έλλειψη στέγασης και η ανασφάλεια, ενυπάρχουν στον ρόλο του εκπροσώπου μαζί με την προσπάθειά τους να προστατεύει τους μετανάστες από την Παλαιστίνη από τα «κοινωνικά φαινόμενα» όπως οι απάτες, τα ναρκωτικά διαδραματίζοντας εν τέλει ένα κοινωνικό ρόλο παρά συνδικαλιστικό ρόλο. Ο εκπρόσωπος στα πλαίσια αυτά φαίνεται να αναλαμβάνει έναν ρόλο μεταξύ των πατρικών και πατερναλιστικών ορίων²³⁵⁵. Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) ανέφερε πώς η προσωπική του ζωή δεν έχει επηρεαστεί από το ρόλο του στην «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα». Ο ίδιος

²³⁵⁵ (...) Και γι' αυτό πρέπει να είσαι παράδειγμα για τους άλλους. Άρα πρέπει ας πούμε, να, θες δεν θες, πρέπει να παίζεις το ρόλο του πατέρα. Για όλους ας πούμε, και να είσαι, να σε δέχονται όλοι σ' αυτό το ρόλο. Και αυτό είναι πάρα πολύ δύσκολο. Δεν μπορείς να ικανοποιήσεις τους πάντες (...) (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

δικαιολόγησε την άποψη αυτή με το γεγονός ότι ήταν συνδικαλιστής στα φοιτητικά του χρόνια συνέχεια, στη «Γενική Ένωση Παλαιστίνιων Φοιτητών» και πολύ κοντά στα ελληνικά δεδομένα, στην ΕΦΕ και στα ελληνικά συνδικάτα και έτσι δεν είχε τόσο μεγάλο πρόβλημα, καθώς τα είχε συνδυάσει δηλαδή στην προσωπική του ζωή²³⁵⁶. Επιπροσθέτως ο ίδιος δεν ένιωσε ακόμη απογοήτευση, κούραση ή αγανάκτηση από τις δυσκολίες που αντιμετώπιζεις ως εκπρόσωπος στην επίλυση προβλημάτων των εργαζομένων από την Παλαιστίνη²³⁵⁷.

Επιπλέον, το ότι έχει εκλεγεί του έχει δημιουργήσει μια αίσθηση δύναμης ώστε βοηθήσει αυτούς τους ανθρώπους από την Παλαιστίνη, και ότι έχει την εμπιστοσύνη τους, αποκτώντας έτσι αυτοπεποίθηση για το πώς νιώθει στο ρόλο του²³⁵⁸ μέλος και εκπρόσωπος. Εντούτοις, μέλη, ανέφεραν την κόπωσή τους από τη διαρκείς και επίπονες επιφορτίσεις τους με διαδικασίες ενημέρωσης των μεταναστών από την Παλαιστίνη²³⁵⁹.

5.4.5.4. ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΟΥΣ

Σύμφωνα με τον Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα), τα εγγεγραμμένα μέλη της «Ένωσης» είναι τριακόσια πενήντα. Οι γυναίκες είναι ελάχιστες και οι πλειοψηφία είναι άντρες. Υπάρχουν κάποιοι που έχουν έγγραφα παραμονής και βασική προϋπόθεση για την ιδιότητα μέλους είναι ότι τα μέλη της «Ένωσης Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» πρέπει για να έχουν ΙΚΑ. Και για να έχουν ΙΚΑ πρέπει να έχουν νόμιμα έγγραφα, για να μπορέσουν έτσι να ελέγξουν την ιδιότητα μέλους και το μέλος της «Ένωσης», έτσι ώστε να μην είναι «ανοιχτή» καθώς δεν μπορούν να οργανώσουν ανθρώπους χωρίς να έχουν έγγραφα νόμιμης παραμονής. Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα) για να μπορέσουν να έχουν νόμιμη εκπροσώπηση και δραστηριότητα στην Ελλάδα δεν έχουν χωρίς έγγραφα άτομα²³⁶⁰. Εντούτοις, δίνουν

²³⁵⁶ (...) [Με την οικογένεια μου], καλά, υπάρχουν προβλήματα ας πούμε, γιατί μοιράζεται το σπίτι σου και με την Ένωση. [Είναι] επιπρόσθετος παράγοντας ας πούμε. Έρχονται και στο σπίτι, [και μια η ώρα το βράδυ]. Αλλά ευτυχώς ας πούμε, έχω μια οικογένεια που το κατανόει αυτό (...) (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

²³⁵⁷ (...) Δεν έχω αγανακτήσει ακόμη. Νομίζω είναι ακόμη. Κοίταξε το πιο βασικό που μας έχει απογοητεύσει εδώ πέρα, [είναι] η έλλειψη ας πούμε, μιας κοινωνικής μεταναστευτικής πολιτικής που μας δημιουργεί επιπρόσθετα προβλήματα που πραγματικά, ξεχωρίζουμε εμείς οι Παλαιστίνιοι από άλλους μετανάστες. Όπως λένε οι άνθρωποι κάτω από αυτόν τον ήλιο πρέπει να έχουμε μια ευκαιρία της ζωής. Το πιο απογοητευτικό καμιά φορά [είναι] να σου έρχεται κάποιος που ζητάει βοήθεια και να μην μπορέσεις να τον βοηθήσεις. Αυτό είναι το πρόβλημα το βασικό. Κι αυτό επαναλαμβάνεται πολλές φορές δυστυχώς (...) (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

²³⁵⁸ (...) Να σου πω την αλήθεια εμείς διαλέξαμε το επάγγελμα ας πούμε, τη θέση του δέκτη(η) των προβλημάτων, όχι τα ευχάριστα γεγονότα αλλά τα δυσάρεστα. Το πιο ευχάριστο ας πούμε, είναι να βοηθήσεις έναν εργάτη να πάρει τα δικαιώματά του. Αυτό είναι το πιο ευχάριστο. Νιώθεις σαν να το πέτυξες ας πούμε, προσωπικά ο ίδιος (...) [Νιώθω καλύτερα και πιο ασφαλής, φυσικά, γιατί υπάρχει ομάδα από πίσω που στηρίζει και νομικά και με συμβουλιές] (...) (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

²³⁵⁹ (...) Είναι πολύ βάρος, πολύ βάρος, πολύ δουλειά. Δουλεύουμε πάρα πολύ, πρέπει να διορθώσουμε αρκετές καταστάσεις λόγω [του] ότι τα παιδιά έρχονται από άλλες συνθήκες, δηλαδή, η συνείδηση, η συνείδηση για [τα] συνδικάτα[a], για δικαιώματα και τέτοια δεν υπάρχουν μέσα [στα] παιδιά που έρχονται, λόγω που έρχονται από περιοχές που δεν ασχολούνται, ούτε ζέρουν τι σημαίνει ένσημο, ούτε ζέρουν τι θα πει, δηλαδή, είναι τεράστιο[ο] [θέμα] να κάτσεις να του εξηγήσεις [του] άλλο[υ] τι σημαίνει ένσημο, γιατί το έχεις το ένσημο. Πάρα πολλοί[ο] το ζέρουν το ένσημο ότι, α. εγώ πηγαίνω, δεν θα κολλήσω τα ένσημα για μένα, θα πάρω εγώ το βιβλιário να κολλήσω ένσημο για τον άλλο, να πάρω εγώ χρήματα, για να πουλήσω εγώ τα ένσημά μου, να αλλάξω τα ένσημά μου με λεφτά, εμπορικό το έχουν. Εμείς πάμε, τώρα, να φτιάξουμε αυτή τη συνείδηση. Τι σημαίνει ασφάλεια; Τι σημαίνει συνδικάτο[ο], τι σημαίνει ΙΚΑ, τι σημαίνει δουλειά, τι σημαίνει εργαζόμενο[ο]ς. Αυτά τα πράγματα δεν τα ζέρουν (...) (Αλέξανδρος, ετών 50).

²³⁶⁰ (...) Δεν μπορούμε ας πούμε, απαιτείται ας πούμε, πρέπει, πρέπει να βάλεις όρους ποιος είναι μέλος και ποιος δεν είναι μέλος. Γιατί έτσι ας πούμε, δεν μπορείς να έχεις ανοιχτή διαδικασία, μετά δεν ξέρεις ποιος είναι μέλος και ποιος δεν είναι. Και έτσι φαίνεται. Φέρνεις άρχουσους

την ιδιότητα του «μη-τακτικού μέλους». Για να μπορέσουμε να ξεπεράσουμε αυτήν τη δυσκολία με την αυτή μπορούν να τους βοηθήσουν και να τους δώσουν την κάρτα της Ένωσης. Τους δίνουν κάρτα κοίταξε προσπαθούν να βοηθήσουν κι εκείνους. Δεν τους επιτρέπει το καταστατικό να τους οργανώσουν σε επίσημο μέλος. Και έτσι δημιουργήσανε με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης, αυτή την ιδιότητα του μη-τακτικού μέλους. Τα μέλη της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» στην Παλαιστίνη εργαζόνταν στις οικοδομές, άλλοι σε εστιατόρια, σε βιοτεχνίες, και πωλητές στις λαϊκές αγορές. Ο μέσος όρος ηλικίας των εργαζομένων μεταναστών από την Παλαιστίνη είναι περίπου είκοσι πέντε χρονών. Τα περισσότερα άτομα έχουν παρατήσει τις σχολές τους και έχουν χαμηλό επίπεδο μόρφωσης και μερικοί είναι αναλφάβητοι. Αυτό είναι και το βασικό χαρακτηριστικό εργαζομένων μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αθήνα. Αυτό τους δυσκολεύει να μάθουν τη γλώσσα και τους δυσκολεύει και στην εργασία τους, και δυσκολεύει τους εκπροσώπους της «Ένωσης» να συνεννοηθούν, σε συνδυασμό με την έλλειψη συνδικαλιστικά όργανα στην χώρα προέλευσης τους²³⁶¹.

Τα μέλη έχουν κάποια κάρτα σαν ταυτότητα την οποία βγάζει η «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» σαν ταυτότητα. Το διοικητικό συμβούλιο αποτελείται από εφτά άτομα, ενώ δεν υπάρχουν γυναίκες στο Διοικητικό Συμβούλιο. Συνεδριάσεις πραγματοποιούνται κάθε μήνα, αλλά συνήθως κάθε ενάμιση μήνα, ανάλογα γιατί οι περισσότεροι εργάζονται. Γενικές Συνελεύσεις γίνονται κάθε έξι μήνες στο γραφείο της «Ένωσης». Τα μέλη ελέγχονται πληρώνοντας μια συνδρομή τριών ευρώ το μήνα²³⁶². Οι περισσότεροι είναι Μουσουλμάνοι, αλλά υπάρχουν και χριστιανοί αλλά στην «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» δεν οργανώνονται βάση θρησκείας. Δεν θα δέχονταν ως μέλος ένα μετανάστη από άλλη χώρα ή άλλη κοντινή στην Παλαιστίνη χώρα, ούτε επίσης Έλληνα με το ίδιο επάγγελμα., γιατί δεν είναι συνδικάτο, αλλά ενδιάμεσος κρίκος μεταξύ των ελληνικών συνδικάτων και των Παλαιστινίων εργαζομένων. Οι σκοποί δημιουργίας ας πούμε της Ένωσης είναι δύο: και τα δικαιώματα και το εθνικό ζήτημα. Έτσι δεν μπορεί να τοποθετηθεί μέσα σε αυτά κάποιος από άλλη χώρα. Όταν έρχονται οι εργάτες από άλλη χώρα τους στέλνουν στα συνδικάτα των Ελλήνων να πάνε να

κόσμος, απ' έξω απ' το δρόμο και τον βαφτίζουν μέλος. Δεν γίνεται αυτό το πράγμα. Πρέπει ας πούμε, να φυλάξεις ας πούμε, αυτή την ιδιότητα του μέλους ας πούμε, μεσ' την Ένωση (...) (Mihir, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

²³⁶¹ (...) Γιατί όταν αρχίζεις ας πούμε να μιλάς για δικαιώματα και τέτοια, φιλά γράμματα ας πούμε για συνδικαλισμό, κολάνε οι άνθρωποι, δεν το κατανοούν ας πούμε. Δεν είναι μόνο ο φόβος, απλώς ας πούμε υπάρχει ας πούμε έτσι η καχυποψία μήπως να οργανωθείς στην Ένωση είναι προς εκμετάλλευση. Μήπως πρόσθετη εκμετάλλευση. Το βλέπουν κι έτσι. Αυστηρώς δεν υπάρχει η υποδοχή, ή η παράδοση οργάνωσης των συνδικάτων. Μην ξεχνάμε εμείς οι Παλαιστίνιοι οι περισσότεροι είναι πρόσφυγες και εφόσον είναι πρόσφυγες, υποφέρουν ταξικό και εθνικό ας πούμε, εθνική καταπίεση. Δεν υπάρχουν συνδικαλιστικά όργανα, πρέπει να κοιτάζουμε και κάτι άλλο, ας πούμε εμείς είμαστε κάτι πολύπλοκο γιατί δεν υπάρχουν συνδικαλιστικά όργανα ούτε στην δικιά μας πατρίδα ούτε στις χώρες που είμαστε πρόσφυγες που οργανώνουν τους εργάτες, γιατί τα επίσημα καθεστώτα θέλουν συνδικάτα σφραγίδες, όχι ας πούμε δράσης και διεκδίκησης. Δεν θέλουν συνδικάτα που πραγματικά εκπροσωπούν εργάτες που διεκδικούν δικαιώματα. Κι έτσι τα συνδικάτα που υπάρχουν στην Ιορδανία, [στη] Συρία, [στο] Ιράκ, [στην] Αίγυπτο και τα λοιπά, είναι απλώς βιτρίνες ας πούμε, κι όχι οργάνωση των εργατών. Δεν μιλάω για την Ελλάδα, μιλάω ας πούμε για εκείνες τις χώρες που ζούνε οι Παλαιστίνιοι. Και όταν έρχονται στην Ελλάδα και βρίσκουν έτσι οργανωμένο συνδικάτο, το φοβούνται. Δηλαδή, όπως φοβούνται να οργανωθούν σε κόμμα, γιατί έχουνε εμπειρίες, σκληρές εμπειρίες, ας πούμε, από οργάνωση σε κόμματα και οργανώσεις, μπορεί να χάσεις και τη ζωή σου, κάθονται εδώ πέρα και δεν θέλουν να οργανωθούν. Ξεκινάει από κάτι άλλο, ας πούμε, από μια τραυματική εμπειρία τους στην πατρίδα και αυτό τους εμποδίζει να οργανωθούν (...) (Mihir, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

²³⁶² (...) Ένα[ς] καφέ, αλλά και ακόμα και αυτό είναι δύσκολο. Γιατί, μέχρι να 'ρθ[ουν] στην Ένωση, οι περισσότεροι έρχονται στην Ένωση όταν έχουνε ανάγκη. Δεν έρχονται ας πούμε, από την πρώτη στιγμή για να πληρώσουν συνδρομή, και τα λοιπά. Και εμείς δεν πιέζουμε καταστάσεις γιατί ξέρουμε τις πραγματικές ανάγκες ας πούμε, που ζουν οι δικοί μας εδώ. Απλώς είναι για το καταστατικό. Δεν μας ενδιαφέρει δηλαδή (...) (Mihir, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

οργανωθούνε όπως συμβουλευούν και τους μετανάστες από την Παλαιστίνη. Η «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» είναι μια Μη-Κυβερνητική Οργάνωση, που ασχολείται κοινωνικά και θέματα εργασίας. Δεν θέλησαν να την αναφέρουν ως συνδικάτο, αν και εμφανίζει κάποια στοιχεία, αναγκαστικά. Όταν μιλούν για εργαζομένους, εμφανίζονται, συζητούν, παρεμβαίνουν και είναι και από τους ιδρυτές του «Ελληνικού Φόρουμ Μεταναστών στην Ελλάδα», τις εργασιακές σχέσεις, αναγκαστικά θα τις συζητούν για να μπορούν να τις εξηγήσουν και στους εργάτες από την Παλαιστίνη. Επίσης, εάν κάποιο άτομο διαπράξει κάποια επιλήξιμη πράξη αντιδρούν απομονώνοντάς τον από τις συλλογικότητες τους και με τη διαγραφή του από μέλος. Στις συναντήσεις και τις συνεδριάσεις τους μιλούν στα αραβικά, εκτός αν δεν υπάρχουν παρόντες από άλλη χώρα, όποτε για παράδειγμα να μιλήσουν και στα ελληνικά και στα αγγλικά, αλλά κυρίως στα αραβικά.

5.4.5.5. ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ ΣΧΕΣΕΩΝ

Η «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» συνεργάζεται: *Πρώτον*, με κάποιους δικηγόρους που απευθύνονται για συμβουλές και νομικές εκπροσωπήσεις των μελών, *δεύτερον*, με το «Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών», *τρίτον*, με το «Εργατικό Κέντρο Αθήνας» και *τέταρτον*, με το «Δίκτυο για τα Πολιτικά και Κοινωνικά Δικαιώματα», καθώς και υγειονομικές οργανώσεις. Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) σημείωσε ότι διατηρούν τις καλύτερες σχέσεις με όλα τα πολιτικά κόμματα σε όλη την Ελλάδα. Είτε αριστερά είτε δεξιά κόμματα, εκτός της ακροδεξιάς. Εμφανίζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ο διαχωρισμός των υψηλότερου εκπαιδευτικού επιπέδου, με νόμιμα έγγραφα παραμονής από τους χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, με χωρίς ή με παροδική άδεια διαμονής μετανάστες από την Παλαιστίνη που οδήγησε σε ουσιαστικά σε διαφορετικές συλλογικές οργανώσεις²³⁶³. Ο Αλέξανδρος (ετών 50) σημείωνε ότι τα ελληνικά πολιτικά κόμματα εκμεταλλεύονται τους μετανάστες και ότι όσοι συμπεριλήφθηκαν σε ψηφοδέλτια εκλογών ήταν κάτι πλασματικό²³⁶⁴.

²³⁶³ (...) Κοίταξε, είναι, τρία πράγματα ας πούμε και πρέπει να τα πάρουμε υπόψη μας. Πρώτα απ' όλα ας πούμε, η κοινωνική θέση. [Ο] γιατρός με [τον] εργάτη] τι κοινά έχουν. Τι κοινά προβλήματα έχουν; Και ο διαχωρισμός είναι ταξικός, εργασιακός και ταξικός. Γιατί, αρχίζει ο άλλος να ανήκει σε μια άλλη, διαφορετική τάξη, κοινωνική τάξη από τον εργάτη. Να σου συμπληρώσω ας πούμε, [για το] θέμα ας πούμε, [για] αυτ[ό] το[ν] διαχωρισμό, πραγματικά ας πούμε, άθελά τους, άθελά τους, υπάρχουνε δυο γενιές. Η γενιά ας πούμε, που ήτανε φοιτητές και γίνανε, ενταχθήκανε στην κοινωνία, άρα έχουν τις κοινωνικές τους σχέσεις διαφορετικές εντελώς, και τόπους εργασίας, εντελώς διαφορετικοί[ς] από τους εργάτες, και έτσι δεν υπάρχουνε κοινά ας πούμε, ενδιαφέροντα. Κι έτσι, με δυσκολία συναντώνται. Υπάρχει σχήμα παροικίας, αλλά δυστυχώς, μέχρι στιγμής, δεν μπόρεσε να τραβήξει τους εργάτες. Γιατί μιλάει με άλλη γλώσσα. Όταν στο Διοικητικό Συμβούλιο ας πούμε, οι περισσότεροι είναι με πανεπιστημιακό επίπεδο. Όταν σου έρχεται ένας εργάτης με, που δεν έχει τελειώσει δημοτικό; Με τι γλώσσα να του μιλήσεις; Με ποι[ά] ας πούμε, στοιχεία, κριτήρια και όλα αυτά. Και βρίσκεις όταν πάνε εκεί στην παροικία, κάθονται οι εργάτες από πίσω και οι άλλοι ας πούμε, μπροστά, σαν να είναι παραμελημένοι ας πούμε, διαχωρίζονται και τους βρίσκεις ας πούμε, διαφορετικά. Πάνε μια-δυο φορές εκεί πέρα οι εργάτες και [μετά] δεν ξαναγυρνάνε, γιατί βρίσκουν τον εαυτό τους ανεπιθύμητο. Και αυτή είναι η πικρή αλήθεια. Κοίταξε, δεν είναι το θέμα ας πούμε, εξήγησης είναι θέμα συμπεριφοράς ακόμη, από αυτούς τους ανθρώπους, που πέρα από το[ν] ταξικό διαχωρισμό, δεν προσπαθούν να προσεγγίζουν τους δικούς τους να τους βοηθήσουν να ανεβάσουνε, ή να εξοφάνουνε αυτή τη διαφορά μεταξύ τους, να βρουνε κοινή γλώσσα, και αυτό ας πούμε μάλλον φέρουν την ευθύνη ας πούμε, οι πολιτικές οργανώσεις. Φέρουν ευθύνη και μεγάλη μάλιστα, και στην Ελλάδα και στην πατρίδα και δω ας πούμε. Ιδιαίτερα ας πούμε, στις χώρες της διασποράς, που θέλει περισσότερη ενότητα και αλληλεγγύη (...). (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

²³⁶⁴ (...) Εγώ θα μιλήσω ανοικτά για όλα τα κόμματα ότι [τον] τελευταίο καιρό χρησιμοποιούν[ταν] οι ξένοι σαν εμπόρευμα. Δηλαδή, στις Νομαρχιακές και Δημοτικές εκλογές βάλανε μέσ' τη λίστα μερικούς ξένους και τώρα στις Βουλευτικές βάλανε μερικούς ξένους. Είναι

5.4.5.6. ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) ανέφερε ότι οι προσωπικές του εμπειρίες από την εργασία του χωρίς ένσημα τον έκαναν να συμμετάσχει στην Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα. Η νομική κατάσταση της συντριπτικής πλειοψηφίας των Παλαιστινίων μεταναστών, χωρίς έγγραφα, του αφήνουν εκτεθειμένους στην εκμεταλλεύονται των εργοδοτών εργοδότη. Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) ανέφερε ότι η προσφορά εργασίας είναι παραπάνω από όσα μπορεί να απορροφήσει η αγορά εργασίας. Και έτσι υπάρχει ανταγωνισμός μεταξύ των εργατών, και αποδέχονται έτσι, χαμηλότερο μεροκάματο και χωρίς δικαιώματα^{2365, 2366}. Υπάρχουν προβλήματα μεταξύ άλλων εθνικοτήτων και των μεταναστών από την Παλαιστίνη με την αναζήτηση του χαμηλότερου μεροκάματος από τον εργοδότη σε περιορισμένη έκταση. Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) ανέφερε ότι οι περισσότεροι μετανάστες από την Αλβανία έχουν γίνει εργολάβοι²³⁶⁷. Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) ανέφερε ότι τους βοηθά τα εγγεγραμμένα μέλη ως εξής: πρώτον, τους ενημερώνουν για τα δικαιώματα, τη νομοθεσία, για τα εργασιακά τους δικαιώματα,

διαφημιστικό υλικό. Δεν ψηφίζουν. Τίποτα. Κατάλαβες; Εγώ δεν πιστεύω ότι υπάρχει ένα κόμμα που θα βρει την αξία του Αλέξανδρου και θα το[ν] κάνει Βουλευτή μια μέρα. Το ξερνάμε (...) (Αλέξανδρος, ενών 50).

²³⁶⁵ (...) Αυτό το εκμεταλλεύονται οι εργοδότες και σου λείν εφόσον μπορώ να έχω [εργάτη] με είκοσι πέντε ευρώ, [θα] πάω να τον πληρώσω πενήντα. Γιατί να το πληρώσω, βλάκας είμαι; Με συγχωρείς για τη λέξη αλλά και αυτοί έτσι ας πούμε εκφράζονται κι οι ίδιοι. Βλάκας είμαι να πληρώσω παραπάνω; Εκεί ας πούμε είναι αυτονόητο αυτό. Δεν χρειάζεται πολύ σκέψη. Όταν σου έδωσα τους αριθμούς, να τα υπολογίζεις, δεξ ας πούμε τη διαφορά πόσο είναι, και κάθε ας πούμε εργάτη άμα του κόβεις πέντε ευρώ, δεξ την ημέρα πόσο βγαίνει ας πούμε η διαφορά. Αυτό ταιριάζει με τον προϋπολογισμό ας πούμε το[ν] έργου και η προσφορά ας πούμε του εργοδότη, γιατί και πολλές δουλειές, τις προσφέρουν με χαμηλό κόστος, και έτσι πιάζουν ας πούμε τους[ς] εργάτες για να βγάλουν τη διαφορά, για να μπορέσουν να πάρουν το έργο (...) (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

²³⁶⁶ (...) Κοίταζε, [στις] πρώτες δουλειές που έχω, που έχω κάνει, δεν έχω πάρει ένσημα. Και μου απαγορεύανε ας πούμε να διεκδικήσω ας πούμε τα ένσημα. Αυτό ήτανε το αρχικό δηλαδή, κι αν είχα άδεια παραμονής κι όλα αυτές τις βλακείες είσαι ας πούμε μετανάστης άρα προς εκμετάλλευση. Όσο περισσότερα, κι αυτό το λίγο που μπορεί να συνεισφέρει ο εργοδότης για το ΙΚΑ, μας το στερεί ας πούμε για να μπορέσει να έχει περισσότερο κέρδος. Να σου δώσω ένα παράδειγμα έτσι για να το καταλάβεις: όταν βάζεις ένσημα δεν είναι μόνο, όταν βάζεις ένσημα σαν εργοδότης και έχει πενήντα εργάτες, για υπολόγισες ας πούμε είκοσι πέντε μέρες επί πενήντα, πόσο πάνε τα ένσημα. Πόσα πρέπει να πληρώσει για το ΙΚΑ. Αυτό άμα δεν τον πληρώνεις το 'χεις κέρδος. Απλώς έκανες την εργασία σου χωρίς να φαίνεται ας πούμε. Κι αυτά είναι τεράστια ποσά δεν είναι λίγα. Τεράστια ποσά. Αυτό δεν είναι τώρα, [είναι] τουλάχιστον] από τη δεκαετία του 1980 και πάνω. Τώρα, η κυβέρνηση όταν έχει συνδέσει την άδεια παραμονής με τα ένσημα, εδώ πέρα, ήθελε να 'αρπάξει, σε παρένθεση, απλώς τον εργοδότη ας πούμε για να τον αναγκάσει να πληρώνει, αλλά παρ' όλες τις κυρώσεις, που υποθετικά τα 'χουνε βάλει στο νόμο, εναντίον των εργοδοτών που απασχολούν μαύρη εργασία και τέτοια αλλά είναι ο εργοδότης, αυτό είναι ψίχουλα ας πούμε, πώς το λένε, οι κυρώσεις; απέναντι σ' αυτό το τεράστιο κέρδος που αποκομίζουν ας πούμε από την μην πληρωμή των υποχρεώσεων απέναντι στους εργαζομένους. Πρόσεξε με, όταν ας πούμε το ένσημο, οι υπηρεσίες είναι περίπου δεκατρείς χιλιάδες δραχμές τότε, επί πενήντα εργάτες ας πούμε σε μια εργασία επί ας πούμε είκοσι έξι το μήνα, για δεξ το ποσό, πόσο βγαίνει και πόσο είναι οι κυρώσεις αυτά το πρόστιμο που θα πληρώσει ο εργοδότης άμα τον πιάσουν όλοι μαζί να απασχολεί έναν εργάτη παράνομο. Για δεξ το, υπολόγισέ το. Και δεξ ας πούμε το τεράστιο ποσό που εξοικονομεί ο εργοδότης από τους εργάτες. Αλλά έτσι ας πούμε τους στερεί και ιατρική περίθαλψη, τους στερεί και τη σύνταξη τους, τους στερεί τα πάντα. Ενώ ας πούμε είναι δικαιώματά τους. [Και τα χαρτιά τους εδώ]. Και να σου πω την αλήθεια και η γραφειοκρατία ας πούμε στην Επιθεώρηση Εργασίας και ΙΚΑ είναι τόσο τεράστια, που ας πούμε για να πάει να διεκδικήσει τα δικαιώματα του καταλήγει στο δικαστήριο, και πάντα τα χάνει. Πάντα τα χάνει. Είναι απλώς μετατόπιση ευθυνών από το[ν] ένα οργανισμό [στον] άλλο. Και στο τέλος ας πούμε ο εργάτης χάνει τα δικαιώματά του. Χωρίς να του εξηγήσει κανείς τι δικαιώματα έχει. Χωρίς (...) (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

²³⁶⁷ (...) Εκμεταλλεύονται και τους δικούς τους και παίρνουν και μετανάστες ας πούμε εργάτες για να μπορέσουν να κάνουν τις δουλειές τους, πρέπει να το κοπιάσεις και κάτω διαφορετικά. Δεν είναι απλοί εργάτες οι Αλβανοί. Έρχονται ας πούμε σε μεγάλη μάζα και έτσι μεταξύ τους κάνουν συγκριμένες εργασίες και αρχίζουν και γίνονται εργολάβοι, γίνονται εργοδότες. Δηλαδή το πρόβλημα πάντα [είναι] ας πούμε μεταξύ εργοδοτών και εργατών, δεν είναι μεταξύ εργάτη και εργάτη. Άσχετα από τι δείχνει. Η βασικότερη ας πούμε διαφωνία είναι με τους άλλους εργοδότες από άλλη εθνότητα. Εκεί είναι το πρόβλημα το βασικό. Αλλά δεν παύει να είναι εργοδότης (...) (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

και δεύτερον, όταν έχουν προβλήματα και απευθύνονται στην Ένωση, εκείνοι θα διεκδικήσουν τα ζητήματά τους μέσω της Επιθεώρησης Εργασίας, το ΙΚΑ και το αρμόδιο ελληνικό συνδικάτο²³⁶⁸.

Το βασικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες από την Παλαιστίνη που εργάζονται ως οικοδόμοι στην Ελλάδα είναι η έλλειψη εργασίας, είναι το βασικότερο για εκείνους είναι να βρουν εργασία²³⁶⁹ και προσπαθούν για αυτό με κάθε τρόπο. Πολλοί τηλεφωνούν στον εκπρόσωπο πρωί και να του εξηγούν ότι για παράδειγμα, όπως αναφέρθηκε, «πάνε να με διώξουν από την εργασία μου». Ο φυσικά επεμβαίνουν μέχρι να δουν πιο ακριβώς είναι το πρόβλημα. Βιβλία ασφάλισης δεν έχουν ελέγξει ποτέ γιατί όπως αναφέρουν αυτά είναι θέματα των συνδικάτων και όχι δικές τους αρμοδιότητες. Ο ίδιος ο εκπρόσωπος έχει συναντήσει κατ' ιδίαν εργοδότες και τους έχει μιλήσει αυτοπροσώπως. Προσπαθούν να βρουν κάποια ενδιαμέσηση λύση προς όφελος του δικού τους εργάτη. Έχουν παραστεί για μετάφραση και μεταξύ του εργοδότη και του εργάτη. Ένα πρόσφατο παράδειγμα επίλυσης εργασιακών προβλημάτων των μελών ήταν η περίπτωση παρακράτησης από τον εργοδότη αρκετών χρημάτων από τα δεδουλευμένα ενός εργαζομένου από την Παλαιστίνη²³⁷⁰, όπου κινήθηκαν μέσω της Επιθεώρησης Εργασίας και του ΙΚΑ για την επίλυση του θέματος. Το παραπάνω περιστατικό συνέβη φέτος και αποτελεί την μέχρι τώρα πιο σημαντική περίπτωση της «Ένωσης». Για τα έξοδα των νομικών εκπροσώπων βοηθούν τον εργαζόμενο πάνω σε αυτό, και περιμένουν σχετικά με το αποτέλεσμα. Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) ανέφερε επίσης, ότι υπάρχουν κενά στην παρέμβασή τους, λόγω καθυστέρησης ή έλλειψης ενημέρωσης από την πλευρά του εργαζομένου²³⁷¹. Επιπροσθέτως ανέφεραν ότι συμμετείχαν σε απεργία για τους οικοδόμους και ζητούν από τα μέλη τους να συμμετέχουν σε όλες τις απεργίες των ελληνικών συνδικάτων²³⁷². Επίσης είναι

²³⁶⁸ (...) Κοίταξε, εμείς κυνηγάμε, σε περίπτωση, σε περίπτωση που έρχονται εργάτες, εμείς, καταρχήν όσ[ους] εργάτες έχουν φτάσει σε 'μένα ή είναι γραφθήκανε ως μέλ[η] και τέτοια, τους. Δηλαδή ας πούμε πάμε στο δικό τους συνδικάτο και ξεκινάμε τη νόμιμη διαδικασία διεκδίκησης δικαιωμάτων. Αλλά και βοηθάμε και κοινωνικά ας πούμε. Όσοι δεν έχουνε γιατρούς, παραδείγματος χάριν και τέτοια, βοηθάμε [και με το κάπου να μείνουν] (...) (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

²³⁶⁹ (...) Γιατί, αυτό το φαινόμενο ας πούμε, της ανεργίας δεν πλήττει μόνο, τους Έλληνες, πλήττει ας πούμε, όλους τους εργαζομένους σ' αυτόν τον κλάδο. Αλλά και σ' αυτό τον κλάδο υπάρχει ας πούμε μεγάλη κρίση, υπάρχει μεγάλ[ος] ανταγωνισμός[ς] και πέρα από αυτό, υπάρχ[ει] μερική απασχόληση. Δύο-τρεις μέρες το μήνα, ας πούμε. Και αυτά δεν καλύπτουν ούτε τα βασικά ας πούμε, της επιβίωσης των εργαζομένων. [Ένας Παλαιστίνιος στην οικοδομή] κοίταζε [παίρνει] μέσο όρο τριάντα πέντε ευρώ. [Χωρίς ένσημα, χωρίς ασφάλιση] χωρίς τίποτα. Άλλοι, είναι σε εταιρίες λασόν. Αυτοί βρίσκουν τη δουλειά από αγελλές ή πιο πολύ] από στόμα σε στόμα. [Εκεί παίρνουν] τριάντα ευρώ. [Εκεί δουλεύουν ωράρια] διαφορετικά ας πούμε, και ανάλογα με την εποχή ας πούμε. [Χωρίς ένσημα, χωρίς ασφάλιση οι πιο πολλοί], κοίταζε όχι ό[ι]οι, όχι ό[ι]οι, γιατί ας πούμε, άμα δουλεύουνε τακτικά σε ένα, πώς το λένε, εργαστήρι, μπορεί ας πούμε, να πάρουνε και τα ένσημα (...) (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

²³⁷⁰ (...) Ένα παράδειγμα ας πούμε, ένας εργαζόμενος για αρκετό χρόνο, [που] ο εργοδότης [του] δεν του έδωσε τα ένσημά του. Και του κράταγε ας πούμε, τα [δεδουλευμένα του, [δεδουλευμένα του, που αναγκαστήκαμε, να κινήσουμε τη διαδικασία μεσ'] την Επιθεώρηση Εργασίας, και μέσα στο ΙΚΑ. Και αυτή τη στιγμή βρισκόμαστε, στα δικαστήρια, με τον εργοδότη. Αυτή είναι ας πούμε, η πιο σημαντική περίπτωση, που έχουμε αντιμετωπίσει. Ήτανε στην οικοδομή πάλι. Στην οικοδομή. Του κράτασε αρκετά χρήματα από τα δεδουλευμένα του και του κράτασε ας πούμε, τα ένσημα. Δεν τα 'χε κολλήσει. Και φτάνουμε αυτή τη στιγμή να 'μαστε στα δικαστήρια, με τον εργοδότη. Φυσικά με τη βοήθεια ας πούμε, από το «Εργατικό Κέντρο [Αθήνας]» και [των] ελληνική[ων] συνδικάτ[α] επάνω σε αυτό το ζήτημα. Αυτό είναι το πιο σημαντικό. Αυτό μας ωφέλησε σαν Ένωση να δοκιμάσουμε πρακτικούς τη διαδικασία, τη διαδικασία ας πούμε, μέχρι τέλους, μέχρι να φτάσουμε [στα] δικαστήρια (...) (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

²³⁷¹ (...) Υπάρχουν κενά, υπάρχουν κενά, λόγω έλλειψης ενημέρωσης [από την πλευρά] [του] εργαζομέν[ου]. Δηλαδή, ας πούμε, άφησε να περνάει αρκετό[ς] χρόνο[ς] χωρίς να του κολλήσουν τα ένσημα, χωρίς να ειδοποιήσει ας πούμε, εμάς, ούτε το συνδικάτο. Και από και πέρα άρχισε ο άλλος να τα τραβάει, σήμερα και αύριο, σήμερα και αύριο, και ο εργαζόμενος ήθελε, ήθελε εργασία (...) Δεν έφτανε αυτό, του κράταγε και απ' το μισθό του για αρκετό χρονικό διάστημα με την υπόχρεση θα τα δώσω στο τέλος και τα λοιπά. Και ο άλλος ήξερε ας πούμε, τη νομοθεσία, μετά απ' το εξάμηνο, δεν δικαιούσι ένσημα (...) (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

²³⁷² (...) [Αλλά] τους το λέμε και εμείς [να συμμετάσχουν]. Δεν καταβαίνουμε σαν Ένωση, δεν καταβαίνουμε σαν Ένωση, απλώς καλούμε τα μέλη [μας] να συμμετέχουν. [Δεν έχουμε δικό μας πανό]. Πά[ν]ε μαζί με τους Έλληνες [οικοδόμους]. Κοίταξε για τα εργασιακά και τέτοια, πρέπει να είναι με τους Έλληνες. Πρέπει να είναι με τους Έλληνες. [Δεν πρέπει να πούμε για παράδειγμα, ξέρете και εμείς είμαστε εδώ, σας στηρίζουμε, αλλά έχουμε κι εμείς κάποια προβλήματα], αυτό είναι πολύ επικίνδυνο, πολύ επικίνδυνο άμα το επιχειρήσουμε. [Γιατί] έτσι θα

ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ότι τα μέλη δεν ενημερώνουν τον εργοδότη τους πολλές φορές ότι συμμετέχουν στη «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα»²³⁷³.

5.4.5.7. ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ

Σύμφωνα με τον Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) το βασικότερο πρόβλημα ως προς τη συμμετοχή των εργαζομένων μεταναστών από την Παλαιστίνη είναι ότι πολλοί φοβούνται να πάνε και οι περισσότεροι δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα. Ο ίδιος τονίζει ότι μετανάστες από την Παλαιστίνη, θα εκπροσωπούνταν περισσότερο από το αντίστοιχο ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός τους. Όταν θα εισέλθει ένας εργαζόμενος στα ελληνικά συνδικάτα, όταν δηλαδή, κατά τομέα και κατά επάγγελμα είναι προτιμότερο να το «παλέψει» μέσα στο συνδικάτο να εκπροσωπήσει τα δικά του προβλήματα. Έτσι θα αποκομίσουν δύο οφέλη: *πρώτον*, θα έχει το θάρρος να μιλήσει και να θέσει τα δικά του ζητήματα και προβλήματα και *δεύτερον*, θα μάθει τη διαδικασία μέσα στα συνδικάτα πώς μπορεί να υπερασπίζεται τα δικά του δικαιώματα. Μπορεί να είναι μέλος στην «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» όταν αποτυγχάνει, να εκφράζει τα δικά του ζητήματα εκεί, και σε αντίθετη περίπτωση τότε παρεμβαίνει η «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα». Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) υπογράμμιζε ότι τους παροτρύνουν να συμμετάσχουν στα ελληνικά συνδικάτα, και είναι το βασικό μέλημά τους να ενταχθούν εκεί.

Επιπροσθέτως, ο εκπρόσωπος της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» ανέφερε ότι τα προβλήματα που έχουν σχέση με την εργασία που απαιτούν συνδικαλιστική δράση, φυσικά σαν μετανάστες μέσα τα συνδικάτα άσχετα από χρώμα, εθνότητα, πρέπει να βρουν έναν κοινό παρονομαστή, μεταξύ τους και να δημιουργήσουν ένα λόμπι πίεσης μεσά στα ίδια τα συνδικάτα, να θέσουν τα δικά τους προβλήματα και να αναγκάζουν τα συνδικάτα να ακούσουν τα δικά τους προβλήματα. Αλλά και από την άλλη μεριά, τα ελληνικά συνδικάτα, συνεργάζονται. Σε πολλά συνδικάτα υπάρχουν μετανάστες που έχουν φτάσει ακόμα και στο Διοικητικό Συμβούλιο αυτών των συνδικάτων. Αλλά είναι τόσο ελάχιστοι που δεν εκπροσωπούν το σύνολο, καθώς οι μετανάστες είναι περίπου το είκοσι τις εκατό της κοινωνίας. Μέσα στην αγορά εργασίας περίπου είναι το σαράντα τοις εκατό, ιδιαίτερα σε επαγγέλματα όπως οι οικοδομές και άλλα τέτοια επαγγέλματα και εργασίες, φτάνουν δηλαδή σε μεγάλο ποσοστό, γεγονός που επηρεάζει ακόμα και τη δράση των συνδικάτων. Τα συνδικάτα επηρεάζονται

έχωρίσουμε τους εργάτες ανάλογα με την εθνότητα. Εμείς προτιμάμε να κατέβουμε κάτω απ' τα πανό ας πούμε, των [ελληνικών συνδικάτων]. [Τα συνθήματα για τα εργασιακά δικαιώματα των εργαζομένων Παλαιστινίων], είναι μεσ' τα συνδικάτα, μέσα στα πλαίσια των συνδικάτων. [Δεν έχουμε κλείσει ποτέ δρόμο]. Απλώς κάνουμε διάφορες δραστηριότητες που αφορούν το Παλαιστινιακό ζήτημα, αρκετές διαδηλώσεις, αρκετές ας πούμε δραστηριότητες πάνω στο εθνικό ζήτημα. Δηλαδή στο άλλο σκέλος. Η περισσότερη δράση [μας είναι] στο άλλο σκέλος: με, έτσι ξεχωριστή παρουσία σαν Ένωση. Αλλά στα συνδικαλιστικά και τέτοια, τα διεκδικητικά προβλήματα, μέσα [από] τα συνδικάτα (...) (Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα)).

²³⁷³ (...) Όχι. Φοβούνται. [Φοβούνται ότι θα τους πει ο εργοδότης δεν σε θέλω ή θα αλλάξει η συμπεριφορά του]. Αλλάζει φυσικά, [γιατί] καταλαβαίνει αμέσως ότι πρέπει να δώσει δικαιώματα και αρρωσταίνει. [Τον παίρνει] με στραβό μάτι, να είσαι συνδικαλιστής (...) (Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα)).

δηλαδή θετικά, υπερασπίζονταν τα δικαιώματά τους. Αλλά δυστυχώς, υπάρχουνε ξεχωριστά προβλήματα, επιπρόσθετα μάλιστα προβλήματα για τους μετανάστες από τους Έλληνες εργαζόμενους. Έλλειψη σε σπίτι, ανασφάλεια, και έλλειψη εργασίας. Το ελληνικό συνδικάτο δεν μπορεί να τους βοηθήσει πάνω σε αυτό. Αλλά και δεν έχουνε κάποια πρωτεύοντα αιτήματα, στον κάθε κλάδο. Και οι μετανάστες δεν μπορούν να τα μεταφέρουν σωστά, μέσα στα συνδικάτα ώστε να μπορέσουν να πιέσουν, ενώ τα συνδικάτα στην Ελλάδα δεν δρουνε απλά με κριτήριο τα εργασιακά θέματα, αλλά με τα πολιτικά και τα κοινωνικά, σύμφωνα με τον Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα)²³⁷⁴. Σε ένα ελληνικό συνδικάτο όταν είναι πολύ λίγοι μετανάστες από την Παλαιστίνη ο εκπρόσωπος της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» ανέφερε ότι δεν θα νοιαστούν για τα δικά τους συγκεκριμένα και διαφορετικά προβλήματά, αν για παράδειγμα το αφεντικό του δεν τον πληρώνει στην ώρα του ή τον βρίζει. Αυτό είναι η αδυναμία του συνδικάτου να κατανοήσει. Ο ίδιος πιστεύει ότι δηλαδή σε τελική ανάλυση ότι οι εργαζόμενοι μετανάστες από την Παλαιστίνη εκπροσωπούνται περισσότερο από την «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» από ένα ελληνικό συνδικάτο²³⁷⁵.

5.4.5.8. ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Σχετικά με άλλες δραστηριότητες της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) σημειώνει είναι η προσπάθεια βελτίωση της γνώσης της ελληνικής γλώσσας από τα μέλη. Επίσης διοργάνωναν σεμινάρια για διάφορα θέματα της πολιτικής και κοινωνικά, της εργασίας, και τα εργασιακά δικαιώματα τους. Σε σχέση με τις παραδόσεις η «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» προσπαθούν να διατηρήσουν τα ήθη και τα έθιμα, και την κουλτούρα και συμμετέχουν στα κοινά, με τους άλλους συλλόγους των μεταναστών, όπως στο «Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ», στα συλλογικά σχήματα όπως το «Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών», και σε όλες τις δραστηριότητες που τους προσφέρει ως συνεργασία. Προσπαθούν σε μεγάλο βαθμό να εντάξουμε τους Παλαιστίνιους εργαζόμενους στην ελληνική κοινωνία

²³⁷⁴ (...) Και εκεί πέρα ας πούμε, πελαγώνει το θέμα και αρχίζ[ουν] [τα προβλήματα]. [Ένας μετανάστης που δεν ψηφίζει εδώ, είναι σε μια παράνομη ή ημι-παράνομη κατάσταση και έχει τον κόσμο τα προβλήματα], όταν μιλάμε [ότι] το εβδομήντα πέντε τοις εκατό των μεταναστών δεν έχουνε νόμιμα χαρτιά, πώς να γραφτούμε στα συνδικάτα. Και το ενενήντα τοις εκατό, το ενενήντα τοις εκατό των μεταναστών δεν έχουνε γραφτεί στα ελληνικά συνδικάτα. [Τα συνδικάτα], κοίταξε μπορούν να τους βοηθήσουνε. Όμα καταλαβαίνουν την αναγκαιότητα να γραφτούνε στα συνδικάτα. Αλλά, πρέπει, για να γραφτούνε στα συνδικάτα, πρέπει να έχουν τις προϋποθέσεις. Να είναι νόμιμοι εργάτες. Το πιο βασικό, να έχει ας πούμε, ένα βιβλιόριο υγείας. Που δεν το έχει (...) (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

²³⁷⁵ (...) Κοίταξε, υπάρχει, τώρα να μιλάμε ειλικρινά, ας το πούμε κι έτσι, δεν είναι μόνο η ελληνική κυβέρνηση [που] το βρήκε ας πούμε, ζαφνικό, να υπάρχει τόσο κύμα ας πούμε, οικονομικών μεταναστών, και δεν μπορεί να τους εντάξει στην κοινωνία, με ίσα δικαιώματα με τους άλλους εργαζόμενους, ακόμη [και] τα συνδικάτα, ανάλογα με τη ΓΣΕΕ κάθε συνδικάτο, πώς συμπεριφέρεται στους εργαζόμενους. Δηλαδή όχι μόνο απέναντι στους μετανάστες, αλλά και στους Έλληνες εργαζόμενους πώς συμπεριφέρεται και τι μπορεί να τους προσφέρει. Δυστυχώς τα προβλήματα εδώ πέρα είναι πολυσύνθετα. Επιπρόσθετα προβλήματα, κοινωνικά προβλήματα, βασικότερα που δημιουργούνται από την έλλειψη εργασίας, από την έλλειψη κοινωνικής ένταξης, από την ανασφάλεια. Σήμερα είμαι εδώ, είμαι νόμιμος, αίριο παράνομος. Δεν μπορώ να το πω έλλειψη ενδιαφέροντος [από τα συνδικάτα], έλλειψη ας πούμε, πολιτικής, αντιμετώπισης αυτών] των προβλημάτων[ων]. Οι μετανάστες δεν είναι πρόβλημα, συνεισφέρουν στην ελληνική κοινωνία, συνεισφέρουν στην αγορά εργασίας, [τα συνδικάτα] δεν είναι ότι δεν το κατανοούν, δεν είναι το ζήτημα ότι δεν το κατανοούν, το κατανοούν, αλλά δεν δρουν προς επίλυσή του (...) (Mihiar, εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα).

με τον πιο «εύκολο τρόπο», δηλαδή, προσπαθούν να τους βοηθήσουν να κατανοήσουν αυτή την κουλτούρα και τα έθιμα και στην Ελλάδα. ώστε να μπορέσουν να έχουν ένα μέλλον εδώ. Και αρχίζει και γεννιέται ας πούμε η δεύτερη γενιά. Η δεύτερη γενιά πρέπει να ενταχθεί στην κοινωνία εδώ πέρα, διατηρώντας ας πούμε, τις ιδιαιτερότητες τις εθνικές ας πούμε, που έχει αλλά να ζήσει και συλλογικά σε μια κοινωνία που είναι όπως η κοινωνία στην Ελλάδα.

Σε σχέση με τις γιορτές από την Παλαιστίνη γιορτάζουν περισσότερο τις εθνικές γιορτές. Όπως η ημέρα της «Nakbah» που λένε η «καταστροφή» ή η προσφυγιά των Παλαιστινίων από την πατρίδα τους στις 15 του Μάη και 29 του Νοέμβρη η ημέρα του διαμελισμού της πατρίδας τους στα δύο. Με τον τρόπο αυτό θέλουν να υπενθυμίζουν στους συμπατριώτες τους θυμίζουμε στους δικούς μας ότι έχουν εθνικό καθήκον να ενώσουν το λαό τους και τα «κομμάτια» του σε μια πατρίδα. Προσπαθούν να αποφύγουν τις θρησκευτικές εορτές γιατί, δεν έχουν μια θρησκευτική απόχρωση, αλλά περισσότερο εθνική απόχρωση. Διατηρούν τη γλώσσα, τα τραγούδια, τις ιστορίες, και έχουν εκδώσει μερικά cd με Παλαιστινιακά τραγούδια, τα οποία μοίραζαν στα μέλη δωρεάν για να μπορέσουν να έχουν στα σπίτια τους αυτά τα τραγούδια. Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) σχετικά με τα τραγούδια τις παραδόσεις τις ιστορίες και η περισσότερη δεύτερη γενιά, που είναι εδώ στην Ελλάδα, δεν είναι από τους οικονομικούς μετανάστες. Είναι από εκείνους που είχαν έρθει στην Ελλάδα σαν φοιτητές και τα περισσότερα παιδιά τους έχουν γίνει περισσότερο Έλληνες παρά Παλαιστίνιοι. Και δεν ξέρουν τη γλώσσα δυστυχώς, σε συνδυασμό με το ότι δεν έχουν σχολεία που να μαθαίνουν την Αραβική γλώσσα. Καθώς ένα σχολείο που υπάρχει δεν είναι επαρκές και έτσι τα περισσότερα παιδιά πάνε σε ελληνικά σχολεία, και φοιτούν από εκεί και αποκόπονται από όλα αυτά, αφήνοντας ως την οικογένεια στο σπίτι να τους τα μάθει κατ' επιλογήν.

Η οικογένεια είναι σημαντική για την «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα». Ο Mihiar (εκπρόσωπος της Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα) τόνιζε ότι βασικός πυρήνας προστασίας του κοινωνικού ιστού είναι η οικογένεια. Η οικογένεια με τη μικρή έννοια, δηλαδή το ανδρόγυνο και τα παιδιά του ή η μεγαλύτερη οικογένεια που είναι οι συγγενείς, διατηρεί μια πολύ δυνατή σχέση μεταξύ των Παλαιστινίων. Εντούτοις, θέλουν να φέρουν την οικογένειά τους στην Ελλάδα και άλλοι θέλουν να πάνε στην οικογένειά τους και δεν μπορούν. Η γλώσσα ενέχει επίσης έναν σημαντικό ρόλο. Το γεγονός ότι οι Παλαιστίνιοι ως οικονομικοί μετανάστες είναι κάτι καινούργιο και όχι παλιό καθώς ξεκινάει από τη δεκαετία του 1980 και δεν είναι παγιωμένο μέσα στην Παλαιστινιακή κοινωνία, και επίσης το γεγονός ότι οι συντριπτική πλειονότητα είναι μόνοι, ανύπανδροι άνδρες διατήρησαν έτσι την αραβική γλώσσα αναμεταξύ τους.

5.4.6. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ «ΕΝΩΣΗ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

Ο βασικός λόγος συμμετοχής των εργαζομένων από την Παλαιστίνη στην «Ενωση Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» ήταν ότι δεν ήξεραν αρχικά τις διαδικασίες απόκτηση εγγράφων παραμονής αλλά και τα εργασιακά τους δικαιώματα, και θεώρησαν ότι η συμμετοχή τους εκεί θα τους ωφελούσε. Ως μέλη η πλειοψηφία ένιωσε ασφάλεια, σε κάτι που δεν ήξεραν, και τόνιζαν ότι προσδοκούσαν βοήθεια στα προβλήματα τους²³⁷⁶. Τα κοινά προβλήματα των εργαζομένων από την Παλαιστίνη στην Ελλάδα σύμφωνα με τα μέλη της «Ενωσης Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» είναι: *πρώτον*, οι δυσκολίες απόκτησής ή ανανέωσης των εγγράφων παραμονής, *δεύτερον*, η έλλειψη ενημέρωσης και *τρίτον*, η έλλειψη εργασιακών δικαιωμάτων και η μη-παροχή ασφάλισης²³⁷⁷. Τα εκλεγμένα μέλη πηγαίνουν σε καθημερινή βάση στα γραφεία της «Ενωσης Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» και τονίζουν ότι μπορεί να λύσει προβλήματα εργασιακά για τον εργαζόμενο από την Παλαιστίνη στην Ελλάδα και να διεκδικήσει δικαιώματα για εκείνον²³⁷⁸. Επιπροσθέτως, τα μέλη σημείωναν και άλλες προσπάθειες της «Ενωσης Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» όπως η μετάφραση νόμων και διατάξεων από τα ελληνικά στα αραβικά²³⁷⁹, αλλά και την προσωπική βοήθεια που δέχθηκαν από την «Ενωση Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» σε προβλήματα που τους αφορούσαν^{2380, 2381} ή σε άλλους συμπατριώτες τους^{2382, 2383}. Συμπλήρωναν περαιτέρω το πόσο σημαντικό

²³⁷⁶ (...) [Αν έναν Παλαιστίνιο τον δώσει κάποιος χωρίς να τον πληρώσει για παράδειγμα, και το πει στους εκπροσώπους θα βοηθήσουν] (...) Παίρνουν το ρόλο του ίδιου του εργαζομένου. μιλάνε με δικηγόρο, κάνουν καταγγελίες, μιλάνε και με τον ίδιο τον εργοδότη (...) (Αλέξανδρος, ετών 50).

²³⁷⁷ (...) Τα κοινά προβλήματα ας πούμε πρώτα απ' όλα είναι η άδεια διαμονής. Αυτό είναι πολύ σοβαρό πρόβλημα. Από τα σοβαρότερα προβλήματα. Δηλαδή που δημιουργούν ένα άγχος για να φτιάξεις τα χαρτιά σου, ένα μήνα, ενάμιση μήνα να τρέχεις, από δω και από 'κει πολύ χαρτούρα για [το] τίποτα, πολύ χαρτούρα για [το] τίποτα (...) Και μπορεί να χάσουν την άδεια διαμονής για ένα έτος για δέκα έτη (...) Κάποις ας πούμε ο άνθρωπος αρρωσταίνει βρε: αδερφέ μου ή παθαίνει ατύχημα, να χάσει ας πούμε ξέρω 'γω την άδεια διαμονής ξέρω 'γω για πέντε δέκα έτη (...) Άλλο ένα πρόβλημα είναι ότι δεν υπάρχει σωστή ενημέρωση. Και όταν πάει ένας μετανάστης που ξέρω 'γω να ζητήσει κάποιες πληροφορίες, από οποιονδήποτε υπάλληλο, τον αντιμετωπίζει ας πούμε με ρατσιστική συμπεριφορά, υπάρχει δηλαδή αυτή η επιθετικότητα ξέρω 'γω (...) Το ότι οι εργοδότες δεν πληρώνουν στην ώρα τους είναι το λιγότερο, αυτά είναι τα κλασικά ούτε έτος ούτε τίποτα δηλαδή. Και αν πας και τους καταγγείλεις αρχίζουν και σε απειλούν. Ότι ήρθες εδώ με [βλάκα] ζυπόλυτος, το ένα και το άλλο (...) Και αρχίζουν αυτή τη συμπεριφορά με επιθετικότητα (...) Αυτά τα δικαιούσαι, αυτά τα δικαιούται ο άνθρωπος θέλεις να τα δώσεις, δεν θέλεις 'ντάξεις θα το λύσουμε αλλιώς. Δηλαδή και υπήρξαν παιδιά που φάγανε ζύλο δηλαδή από εργοδότες (...) (Mohamed, ετών 44).

²³⁷⁸ (...) Φυσικά αυτό[ς] είναι [ο] ρόλο[ς] του, αλλιώς γιατί να υπάρχει για να πιούνε τσάι και καφέ; (...) Αυτό, αυτό είναι μια ασπίδα για τον εργάτη, ασπίδα και είναι χώρος προστασίας, δηλαδή ένας εργάτης τουλάχιστον, τουλάχιστον έρχεται εκεί, θα του δείξουμε το δρόμο πώς μπορεί να πάει να τον δείξει τα δικά του συμφέροντα (...) (Αλέξανδρος, ετών 50).

²³⁷⁹ (...) Γίνονται κάποιες προσπάθειες να μεταφράζονται κάποια βιβλία [και νόμους] αλλά ξέρεις ότι η ελληνική νομοθεσία αλλάζει συνεχώς, μεταβάλλεται συνεχώς (...) (Mohamed, ετών 44).

²³⁸⁰ (...) Ναι, ναι. Εγώ, όταν δούλευα το πρόβλημα που δούλευα με την εταιρία αυτή και μου είπαν να φύγω. [Μου] Χρωστάγανε κάποια έτη (...) [Ε]περπε να δώσουν [σε] εμένα κάποια έτη (...) Και όταν πήγα εγώ στο ΙΚΑ, επειδή αυτοί είχαν κάποια σχέση με το ΙΚΑ και έχονταν πληρώσει, [το] ΙΚΑ προσπάθησε να με δώσει. Πήγε μαζί μου, πήγε μαζί μου [ο] Mihir, και λέει εγώ είμαι [ο] πρόεδρος των [«Ενωση» Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα], δεν έχετε κανένα δικαίωμα να κάνετε αυτό, αλλιώς εμείς θα αναλάβουμε [δράση] μέσα από εφημερίδες, δικηγόρους] και τέτοια και τελικά οι άνθρωποι, πήγανε πίσω (...) (Αλέξανδρος, ετών 50).

²³⁸¹ (...) Ναι, έχω αντιμετωπίσει ένα πρόβλημα μια φορά, και έχω πάει εκεί στον σύλλογο, τους έχω εξηγήσει, για [τα] έτη, το θέμα [των] ενοτήτων] Και μου είπαν θα βρούμε μια λύση 'γ' αυτό και θα δώμε. Παλιά [έγινε αυτό] δεν θυμάμαι ακριβώς. Τότε μου [ε]ξήγησαν τι να κάνω. Μου [ε]ξήγησαν τι να κάνω τότε, τα παιδιά εκεί, -Να πας στ[ον] εργολάβ[ο], του πεις [έχω] έτη, [που] μου λείπ[ουν], τόσα έτη. Θα τα βάλεις η όχι... -Στην περίπτωση που δεν θέλεις να βάλεις τα έτη, σηνόμα, σηνόμα, ενώ θα πάω στο ΙΚΑ, να κάνω μήνυση και καταγγελίες. Και τότε, το είπα [στον] εργολάβο, φοβήθηκε τότε, και [μου] τα είχε βάλει τον άλλο μήνα (...) (Khaled, ετών 34).

²³⁸² (...) [Με εργατικό ατύχημα] [είναι] πάρα πολλές οι περιπτώσεις, ε πρόσφατα, το παιδί εδώ το παλικάρι εδώ, είχε πάθει έγκαυμα στο αριστερό του μάτι και τρέχαμε, δούλευε σε έναν εργοδότη, σοβαρός είναι το παιδί έτσι, και πετάχτηκε η λάσπη όλ[η] και είχε ασβέστη μέσα ας πούμε, ξέρω 'γω και είχε πάθει μεγάλη ζημιά, έχει χάσει το ένα μάτι, το έχασε δηλαδή και τώρα τρέχουμε, σε δικηγόρους, σε ασφαλιστικές εταιρείες, στο ΙΚΑ, στη[ν] Επιθεώρηση Εργασίας, στα νοσοκομεία (...) [Πήγαμε] τον βήκαμε, 'ντάξει, ο εργοδότη[ς] πήγε, έκανε δήλωση ατυχήματος (...) Είχε ασφάλεια, είχε, οι οικοδόμοι, αυτό που έχουν οι οικοδόμοι, το βιβλιάρει ήταν βαριά έτη (...) (Mohamed, ετών 44).

θεωρούν την ιδιότητα μέλους στην «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα»²³⁸⁴, ενώ κάποιοι ανέφεραν ότι για εκείνους ήταν ευνόητο να συμμετάσχουν σε συλλογικές διαδικασίες και να βοηθούν τους συμπατριώτες τους²³⁸⁵. Ανέφεραν ότι η διαδικασία παρέμβασης δεν εμπεριέχει μεμονωμένη παρέμβαση της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» αλλά μέσω φορέων, όπως το ΙΚΑ ή η Επιθεώρηση Εργασίας²³⁸⁶. Εντούτοις, για πολλά μέλη (μη-εκλεγμένα) ένας συνδυασμός παραγόντων, όπως η κούραση, η έλλειψη ελεύθερου χρόνου ή οικονομικές δυσχέρειες τους αλλά και η κατανόηση της ελληνικής γλώσσα και των δικαιωμάτων, τους απομάκρυναν από την συμμετοχής τους και οδηγούσαν στην αδράνεια και αποστασιοποίηση της ιδιότητας μέλους τους²³⁸⁷. Τα μέλη εξέφρασαν συμπαράσταση για τους συμπατριώτες από την Παλαιστίνη και το ότι δεν τους αναγνωρίζονταν εργασιακά δικαιώματα, όπως το ΙΚΑ, τα ένσημα, τα επιδόματα ή οι άδειες²³⁸⁸. Σχετικά με τη συνέπεια στις συνδρομές πολλοί δεν τις δίνουν εγκαίρως τρία ευρώ το μήνα αλλά δεκαπέντε ευρώ ετησίως όταν θα περάσουν από τα γραφεία της «Ένωσης», ενώ κάποιοι συμπλήρωναν, ότι από τότε που έμαθαν ελληνικά και να διαβάζουν, εξοικειώθηκαν με τις διαδικασίες δεν είχε χρειαστεί τη βοήθεια τους²³⁸⁹. Εντούτοις, τα ενεργά μέλη ανέφεραν ότι προσέφερε βοήθεια η «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» σε εργαζόμενους από την Παλαιστίνη^{2390, 2391}.

Τα βασικά θέματα που απασχολούν κάποιον μετανάστη από την Παλαιστίνη ώστε να γίνει μέλος στην «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων Ελλάδας» είναι τα εργασιακά. Δηλαδή, το να λαμβάνει ο

²³⁸³ (...) Σ[ε] [μ]α [μ]α] βιομηχανία, σε μια βιομηχανία, είχε πάθει ζημιά ένα[ς] φίλο[ς]. για χρώματα, που φτιάχνουν χρώματα εκεί, έχει μια μηχανή που καθάρισε τα χρώματα και έχασε το χέρι του. Του έφυγε το χέρι. Από, υπάρχει ένα συγκεκριμένο εργαλείο, σαν απορροφητήρας [και] του ρούφηξε όλο το χέρι. Ήθελε να βγάλει κάποια σκουπίδια από μέσα, να το καθαρίζει δηλαδή, μέσα και χάλια είναι τώρα. Πολύ χάλια. Όχι χάλια πολύ χάλια (...) (Mohamed, ετών 44).

²³⁸⁴ (...) Όσοι δεν είναι χάνουνε. Χάνουνε γιατί, όταν δεν είναι απαραίτητο να είσαι Χριστιανός για να πας στην εκκλησία, πάρα πολύ Χριστιανοί πηγαίνουν εκεί που κάθονται οι Βουδιστές. Για ποιο λόγο το κάνουν; Για να μάθουν πέντε πράγματα. Δηλαδή αυτός που δεν είναι μέλος, μπορεί να έρχεται να ακούσει τέσσερα πέντε πράγματα και να λείπει, έχουν δικίο, και να πάει να το κάνει. Δεν είναι απαραίτητο να είναι μέλος. Εγώ όμως ότι όποιος δεν είναι μέλος, χάνει (...) (Αλέξανδρος, ετών 50).

²³⁸⁵ (...) Πάμε εμείς οι Παλαιστίνιοι λόγω του ότι έχουμε προβλήματα. Έχουμε πάντα, δηλαδή είναι ντροπή ας πούμε για 'μας ας πούμε που είμαστε Παλαιστίνιοι να μην να μην έχουμε επαφή με τη δική μας δηλαδή ας πούμε ξέρω 'γω, το θεωρώ έτσι ας πούμε ξέρω 'γω, και σαν Παλαιστίνιος είμαι υποχρεωμένος κατά κάποιον τρόπο, το θεωρώ υποχρέωση, να βοηθάει ο ένας τον άλλο δηλαδή (...) Κάποτε ήταν πάνω από τρεις χιλιάδες. Τώρα είναι λίγοι. Δεν ξεπερνάνε τους τετρακόσους, άντε το πολύ πεντακόσιο[ς] (...) Πάντα μένα [μου] άρεσε να συμμετέχω στα κοινά δηλαδή (...) (Mohamed, ετών 44).

²³⁸⁶ (...) Εμείς δεν πηγαίνουμε απευθείας, απλούστατα προσπαθούμε ας πούμε, ξέρω 'γω (...) όταν βλέπουμε ότι ο εργοδότης ας πούμε ξέρω 'γω [λέει] άρες μάρες κουκουάρες, επιμένει δηλαδή ότι κάνει ό,τι νομίζει κάνει ό,τι θέλει, εγώ είμαι έλληνας και εσύ είσαι ξένος, ε, αναγκαζόμαστε και απευθυνόμαστε σε ξένους ή δημόσιες εταιρίες, υπηρεσίες ας πούμε ξέρω 'γω, όπως η Επιθεώρηση Εργασίας της περιοχής ή το ΙΚΑ της περιοχής ή στο υπουργείο παίρνουμε. Παίρνουμε τις νομοθεσίες και το ένα και το άλλο και ψαχνόμαστε (...) (Mohamed, ετών 44).

²³⁸⁷ (...) Αυτός[ς] [ο] σύλλογος από τότε [που] φτιάχτηκε, και τότε το ξέρεις, δεν το ήξερα τον νόμο, δεν ήξερα τίποτα από τότε, σκεπτόμουναι ότι θα με βοηθάει πολύ. Γιατί οι άνθρωποι, που, είναι μέσα, στο σύλλογο αυτό, [τα] ξέρουμε πιο πολύ, έχουνε χρόνια στην Ελλάδα, μιλάνε ελληνικά, και τότε νομίζα ότι θα με βοηθάνε (...) (Khaled, ετών 34).

²³⁸⁸ (...) Εγώ είμαι γραμματέας [της] «Ένωση [Παλαιστινίων] Εργαζομένων [στην Ελλάδα]». Π[ηγαίνω] και παλεύω γι' αυτά. Φυσικά, παλεύω γι' αυτά. Αυτό δεν επιτρέπεται, δηλαδή, υπάρχουν άνθρωποι που όταν ήμουν εγώ τεχνικός σύμβουλος [σε ένα] κτίριο βάλανε μερικούς εργάτες, [έ]χρησ[ε] εγώ ήμουν υπεύθυνος για τους εργάτες, μερικούς εργάτες που δεν κόλλησαν ένσημα για αυτούς, εγώ τους πήγα στο ΙΚΑ και εγώ έβλαβα την καταγγελία, ότι πρέπει να κάνετε καταγγελία για τα ένσημα, ο εργοδότης πρέπει να τα πληρώσει (...) [Οι εργοδότες μου τότε] με διώξαν (...) Με σταμάτησαν από τη δουλειά (...) (Αλέξανδρος, ετών 50).

²³⁸⁹ (...) Τότε δεν ε[ί]χ[α] αντιμετώπιση κανένα πρόβλημα για να με βοηθή[ν]ε. Για 'μένα. Επειδή έχω μάθει [τη] γλώσσα γρήγορα, από τότε που έχω [στην] Ελλάδα. Σε δέκα μέρες έχω πάει σχολείο. Κατευθείαν. Κατάλαβες; Για 'μένα ειδικά, δεν χρειάστηκε. Καθόλου (...) Τώρα δεν μου προσφέρει τίποτα (...) (Khaled, ετών 34).

²³⁹⁰ (...) Υπήρχαν κάποιον εργάτες που ζήτησαν τα δικά τους ένσημα από τον εργοδότη και δεν τους τα έδωσε. Πήγα 'γω μαζί τους στο ΙΚΑ και επειδή δεν ξέουν ελληνικά, έγγραφα εγώ την αίτηση και πήγα μαζί και χρειάστηκε κάποια στιγμή να καλέσω ένα[ν] δικηγόρο και [τον] κάλεσα (...) (Αλέξανδρος, ετών 50).

²³⁹¹ (...) Υπήρχαν και κάτι εργάτες που δεν ήταν Παλαιστίνιοι. Άραβες δηλαδή, που του[ς] έπαιρνα, του[ς] έπαιρνα απ' το χέρι και πήγα μαζί του [στην] ΟΑΕΔ. Σ[τ]ο[ν] συνδικάτο[ν]. Έγραφα το όνομά του στο Συνδικάτο Οικοδόμων και του είπα ότι πρέπει να έρθεις εδώ, να συνεργαστείς, να δεις τι δικαιώματα έχεις, πλήρουν τη δική τους συνδρομή και κάποια στιγμή [π]ρέπει να ασχολήσαι να είσαι μέλος του συνδικάτο[ν]. να έρχεσαι να ζητήσεις (...) (Αλέξανδρος, ετών 50).

εργαζόμενος τον μισθό του στην ώρα του, τα ένσημά, το ΙΚΑ, το δώρο, το επίδομα, και την άδεια²³⁹².
²³⁹³ . Επιπροσθέτως πρέπει να αναφερθεί, ότι κάποιος σημείωσαν ότι για όσους μαθαίνουν ελληνικά και εξοικειώνονται με τις διαδικασίες η «Ένωση Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» δεν αποτελεί μια μορφή εργασιακής αντιπροσώπευσης²³⁹⁴, ενώ ανέφεραν χαρακτηριστικά το πώς μπορεί να βοηθηθεί στην επίλυση προβλημάτων ή εάν μπορεί τον εκπροσωπηθεί σε κάποιο πρόβλημά του, από την Παλαιστίνη από την «Ένωση Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα», μόνο εάν έχει έγγραφα παραμονής²³⁹⁵. Όπως προαναφέρθηκε, ένας μικρός αριθμός μεταναστών από την Παλαιστίνη επιλέγουν να επιλύσουν μόνοι τους ένα εργασιακό πρόβλημα έχοντας εξοικειωθεί με τη γλώσσα και τις διαδικασίες²³⁹⁶ και όσοι γνώριζαν συμπληρώνουν ότι θα στραφούν μόνοι τους στους επίσημους κρατικούς φορείς²³⁹⁷. Επιπλέον αρκετοί ανέφεραν ότι δεν ήταν άτομα του ευρύτερου φιλικού τους δικτύου μέλη στην «Ένωση Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα». Σε σχέση με την γιορτές ή την κουλτούρα και τις παραδόσεις οι οικονομικές δυσκολίες δεν επιτρέπουν²³⁹⁸ πάντοτε τους εορτασμούς, παρά τα όποια σχέδια τους.

5.4.7. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΗ-ΕΙΓΤΡΑΦΗ ΣΤΗΝ «ΕΝΩΣΗ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

²³⁹² (...) [Αυτά τα πράγματα που τα είπα όλα], εξαρτάται από [τα] ένσημα. Αν δεν έχεις [ένσημα, άστα αυτά όλα. Σβήστα. [Αν μου δώσεις λιγότερα ένσημα, ζητάω τα παραπάνω]. Βέβαια. [Τα έχω ζητήσει ο ίδιος]. Βέβαια. Αυτό εξαρτάται [από] τα ένσημα. τι ένσημα έχω, τα παίρνω αυτά που είπα] τώρα (...) (Khaled, ετών 34).

²³⁹³ (...) [Τα] ένσημα, οι μισθοί, η άδεια παραμονής, η άδεια διαμονής, διάφορα θέματα που σχετίζονται με την εργατική νομοθεσία, την εργασία, διάφορα θέματα δηλαδή (...) (Mohamed, ετών 44).

²³⁹⁴ (...) Τώρα για 'μένα ειδικά. εγώ δεν το χρειάζομαι. εγώ δεν το χρειάζομαι. [Είμαι μέλος, έχω [την] κάρτα]. Αλλά για τους άλλους που δεν έχουνε γνώμη για [τους] νόμους, που δεν διαβάζουν. που δεν [τους] ξέρουνε, τα δικαιώματά τους, τους βοηθάνε (...) (Khaled, ετών 34).

²³⁹⁵ (...) Μπορεί, μόνο, για τα παιδιά που έχουνε χαρτιά, μόνο. [Για αυτούς που δεν έχουν χαρτιά] δεν μπορεί [να κάνει κάτι]. Για ποιο λόγο; Θα σου δώσω ένα παράδειγμα. Εγώ [είμαι] εργάτης. Παλαιστίνιος και είμαι γραμμένος στον σύλλογο Παλαιστίνιων Εργαζομένων, εντάξει; Έχω ένα πρόβλημα, με το[ν] εργολάβο, με τον εργοδότη για τα ένσημα. Εντάξει; [Μου] τα έχει φάει, [τα] έκλεψε, εντάξει; Έχω πάει εκεί. Εσύ εργολάβος, τι θα σου πούνε. εσύ θα του[ς] πεις -Ασε το παιδί να φέρει βιβλιário, να φέρει τα χαρτιά του, και τότε, θα του βάλω ένσημα. Αλλά τι γίνεται εκεί. Μπορούν να [ε]πηρεάζουν τον εργολάβο οι εργοδότης, αλλά εγώ δεν μπορώ να αποκτήσω τίποτα επειδή δεν έχω χαρτιά. Κατάλαβες; Αυτό γίνεται. Μπορούν να [ε]πηρεάζουν τον εργολάβο οι εργοδότης, αλλά για 'μένα δεν μπορούν να αποκτήσουν τίποτα για αυτό το θέμα. Επειδή δεν έχω χαρτιά. Γιατί ο εργολάβος λέει φέρε χαρτιά, να σου βάλω ένσημα. -Δεν έχεις χαρτιά, είσαι παράνομος. Αυτό γίνεται (...) (Khaled, ετών 34).

²³⁹⁶ (...) Πρώτ[α] θα το πω [στον] εργολάβο, επειδή αυτό[ς] έχει, πώς το λένε, ζωντανή σχέση, ας πούμε με [τον] εργοδότη. Κατάλαβες. Αυτός θα του πει, όχι ναι, κατευθείαν στο[ν] εργολάβ[ο]. Αν λείπ[ουν] κάποια ένσημα θα του πω [του] εργολάβ[ου] -Σας παρακαλώ, αυτό κάθε μήνα, πρέπει να [μου] φέρετε κατάσταση ενσήμων, το ζέρεις αυτό. Εγώ [τη] διαβάζω την κατάσταση [των] ενσήμων, αν, έχει κάτι, ένσημα, κάποια ένσημα, [που] λείπουν, θα του πω τον εργολάβ[ο]. -Σε παρακαλώ λείπ[ουν] κάποιες, κάποιες μέρες, πέντε μέρες, που είναι; Μήπως το πρόβλημα δεν είναι από [τον] εργολάβ[ο]. Το πρόβλημα από [τον] εργοδότη[ν] μήπως [είναι]. [Το] Ξέχασε, είχε πολλά, το ζέρεις αυτά τα πράγματα, τότε θα το πει. Όταν θα το πει, τα [μου] εξηγήσει τι πρέπει, τι κατάσταση έχει και θα [μου] πει, -Θα σου βάλω αυτά, αυτά που λείπουν στο[ν] άλλο μήνα. Εάν τα έχει βάλει, θα τα έχει βάλει. 'ντάξει. Σε περίπτωση [που] δεν θα τα έχει βάλει, τα ένσημα, τότε μπορώ να κάνω πολλές δουλειές στο ΙΚΑ, και τον πεiráζουν, πολύ τον πεiráζουν. Το ΙΚΑ με αυτό το πράγμα είναι σίγουρ[οι], είναι σίγουρ[οι]. Δεν του άφησε ούτε ένα ένσημο. Αυτό (...) (Khaled, ετών 34).

²³⁹⁷ (...) Όχι, σε αυτήν την περίπτωση όταν, ο εργολάβος δεν κάνει τίποτα, πάω κατευθείαν στον μηχανικό[ς], [στον] πολιτικό μηχανικό[ς] ή στον εργοδότη[ν] κατευθείαν. [Αν δεν κάνει τίποτα] αυτός, πάω στο ΙΚΑ εγώ. Κατευθείαν στο ΙΚΑ, έχω κατάσταση στο ΙΚΑ. -Αυτός δεν μου έχει βάλει ένσημα. -Που δουλεύεις, που, που, που, γράφει στοιχεία, παίρνουνε όλα [τα] στοιχεί[α], πάνω στο γραφείο Επιθεώρησης[ς] Εργασίας, εκεί, αυτοί κάνουνε, μπάμπα εκεί (...) (Khaled, ετών 34).

²³⁹⁸ (...) Αυτοί έχουνε σχέδια, να κάνουνε τίποτα πράγματα, αλλά δεν είχανε λεφτά. Έχουνε σχέδια για όλα αυτά, έχουνε σχέδια, αλλά επειδή δεν έχουνε λεφτά, το ζέρεις δεν μπορούνε να [τα] φτιάξουνε. Έχουμε [ένα] σύλλογ[ο] πώς λέγεται, Σύλλογος Παλαιστίνιων δεν είναι εργαζομένων, [για] όλους τους Παλαιστίνιους. [Είμαι] με Mihia, μαζί του και έχουμε σύλλογο, αυτό πώς λέγεται, Ένωση Παλαιστίνιων Εργαζομένων. Αυτός είναι σύλλογος, Εργαζομένων Παλαιστίνιων. Έχουμε άλλο σύλλογ[ο], που είναι σύλλογ[ο] για τους Παλαιστίνιους, δεν είναι μόνο εργαζομένων, μαζί. Εγώ είμαι εκεί και εκεί. Είμαι και στα δύο, δεν έχω πρόβλημα (...) (Khaled, ετών 34).

Από τις συνεντεύξεις η πλειονότητα των εργαζομένων μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αθήνα δεν ήταν μέλη της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα». Βασική αιτία μη-συμμετοχής ήταν τα διαρκή προβλήματα και η έντονη πεποίθηση των εργαζομένων ότι η «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» δεν μπορεί να συμβάλλει στο πρόβλημά τους²³⁹⁹. Άλλοι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι προτιμούσαν να ασχοληθούν με άλλα πράγματα καθώς και δεν είχαν κάτι κοινό με τους μεγαλύτερους σε ηλικία από εκείνον που συμμετέχουν στο σύλλογο^{2400, 2401}. Κάποιοι ανέφεραν ότι δεν γνώριζαν τους εκπροσώπους της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» και δεν είχαν ακούσει κάποιο περιστατικό που συνέβαλλαν θετικά στο πρόβλημα ενός συμπατριώτη τους, όπως θέματα που τους απασχολούν, δηλαδή με τα ένσημα ή με τα χαρτιά²⁴⁰². Επιπλέον κάποιοι δεν γνώριζαν να πάνε στην «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα»²⁴⁰³. Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι άτομα του ευρύτερου φιλικού τους δικτύου δεν ήταν μέλη αποθάρρυνε επιπλέον όσους δεν ήταν μέλη από το να απέχουν από την «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα»^{2404, 2405}. Σημαντικός αριθμός συνεντευξιαζόμενων από την Παλαιστίνη σημείωναν ότι θα συμβούλευαν κάποιο συμπατριώτη τους να δοκιμάσει κανείς το τι μπορεί να αποκομίσει από την «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», ακόμα και αν οι ίδιοι δεν έχει ακούσει τίποτα^{2406, 2407}. Επιπλέον ανέφεραν ότι θεωρούν πώς ένας εργαζόμενος μετανάστης από την Παλαιστίνη να μάθει να διεκδικεί τα δικαιώματά του και να διεκπεραιώνει τις διαδικασίες μόνος του²⁴⁰⁸. Άλλοι ανέφεραν ότι είχαν μάθει για την «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», αλλά όταν επισκέφθηκαν δεν ήταν κανείς

²³⁹⁹ (...) Όλα τα παιδιά, που πήγαν μπροστά [μου], που μ[έ]νουνε μαζί [μου], [μου είπαν ότι] δεν βοηθάνε εκεί καθόλου. Γιατί να πά[ω]; [Ούτε να μου βρουν δουλειά] (...) (Ahmed, ετών 33).

²⁴⁰⁰ (...) Δεν έχω χρόνο και δεν μ' αρέσουν τέτοια πράγματα. Και στην πατρίδα μου λέγανε γιατί δεν είσαι Φατάχ, γιατί δεν είσαι Χαμάς (...) Δεν μ' αρέσει, θέλω να πάω βόλτα, θέλω να πάω να κάνω με έναν φίλο μου να μιλήσουμε, να γελάμε, αυτό, τι να κάνω εκεί στην «Ένωση» (...) Στο λούνα πάρκ τέτοια μ' αρέσ[ουν] (...) (Yaser, ετών 25).

²⁴⁰¹ (...) Δεν ξέρω, και δεν θέλω να μάθω. Δεν έχ[ω] πάει και όλο[ς] ο κόσμος που είναι εκεί [είναι] από τριάντα και παραπάνω, ας πούμε, δεν είναι με τ[η]ν [ηλικία] μου, δεν μπορώ να κάνω πλάκα μαζί τους ας πούμε, τι να κάνω εκεί; (...) Εμένα με έχει πάρει ο κ. Mihir, γιατί δεν ήρθες στην «Ένωση». Ψτάζει θα 'ρθω [του λέω]. Δεν έχω χρόνο, έχω πάει με μια [κοπέλα] ας πούμε, με ένα[ν] φίλ[ο] μου, θα έρθω άλλη μέρα, άλλη μέρα, άλλη μέρα, άλλη μέρα, ε, δεν έχω πά[ει], δεν μ' αρέσ[ουν] τέτοια πράγματα, να κάτσω έτσι, στ[η]ν «Ένωση», δεν μ' αρέσει, μπορεί να θέλω να κάνω κάτι άλλο (...) [Τους] πιστεύω και δεν [τους] πιστεύω (...) (Yaser, ετών 25).

²⁴⁰² (...) [Όχι] δεν [το] ξέρω. Εγώ δεν [το] ξέρω. [Ούτε] ασχολήθηκα ποτέ (...) Δεν ξέρω άμα θα [με] βοηθήσουνε. Εγώ δεν ξέρω. Δεν έχω ακούσει τέτοιο πράγμα (...) (Ahmed, ετών 33).

²⁴⁰³ (...) Δεν ξέρ[ω] ακριβώς. Και [ο] πρόεδρος και αυτ[οί] ήρθ[αν] εδώ. [Ο] πρόεδρος, αυτό[ς] πώς λέγεται, ήρθε εδώ, πέρασε [από] εδώ, και τον πιάσανε τα παιδιά, μιλήσανε μαζί του (...) (Ahmed, ετών 18).

²⁴⁰⁴ (...) Ούτε κανέναν. [Η]λαδή [μέχρι] τώρα δεν ξέρω, γι' αυτά τα πράγματα, τίποτα (...) Δεν ξέρω. Αλήθεια. Να σου πω την αλήθεια, εγώ, τ[η]ν πρώτη φορά που τ[ο] άκουσα από 'σένα. [Και] δεν έχω ασχοληθεί. Και δεν ξέρω άμα υπάρχει τέτοιο [πράγμα] στην Ελλάδα. Άμα υπάρχει. Δεν ξέρω. Έξι (6) χρόνια, εφτά (7) χρόνια, δεν ξέρω [εδώ αν υπάρχει] (...) (Ahmed, ετών 33).

²⁴⁰⁵ (...) Δεν μπορούν να βοηθήν με τίποτα (...) Όλοι αυτοί έχουν άδεια παραμονή[ς] και passport[ι] [ενώ εγώ] ούτε άδεια παραμονή[ς] και passport[ι], και δεν ξέρει τι θα γίνει, δεν μπορούν να βοηθήσουνε (...) Κάθε ένας ψάχνει για τη ζωή του, θα ψάχνει για τον άλλο; Θέλει να κερδίσει κάτι. Κατάλαβες; (...) Και στην Ένωση για να πάμε εκεί, να πληρώνεις λεφτά είναι, κάθε μήνα. Και τι θα κερδίσεις. Καλύτερα να πάω μόνος μου να μάθω αυτά τα πράγματα, να πάω [στους] Έλληνες καλύτερα. Γιατί οι Έλληνες δεν θα ζητάνε. Να σου πώς να πας στην αστυνομία ή στο ΙΚΑ καλύτερα (...) (Talib, ετών 29).

²⁴⁰⁶ (...) Κοιτάζει, αν θέλεις να μου πεις για κάποιον, ότι να είναι καλό[ς] ή κακό[ς], πρέπει να δοκιμάσεις [ή] να τα ' ακούσεις από άλλ[ον], είναι καλός ή κακός. Εγώ δεν άκουσα, τίποτα, ούτε [αν] είναι καλό ή κακό. Δεν άκουσα [να βοηθήσανε κάποιον] μπορεί να είναι καλό ή κακό (...) Δεν άκουσα τίποτα από την «Ένωση». [Τ]η[ν] ξέρω την «Ένωση» τρία χρόνια, αλλά δεν άκουσα τίποτα (...) Θα του έλεγα, πήγαινε και δοκίμαστ' το. Εσύ θα [αποφασίζεις], είναι καλό ή δεν είναι καλό. (...) [Εγώ] προτιμώ μόνος μου, γιατί εγώ έμαθα τώρα, έμαθα τα[ς]ν γλώσσα, γι' αυτό (...) (Yaser, ετών 25).

²⁴⁰⁷ (...) Κοιτάζει τώρα, έχω πρόβλημα με κάποιον[ν] Έλληνα[ς], στα Γιάννενα μου δίνει δύο χιλιάδες ευρώ. Αν δεν μου δ[ω]σει τα λεφτά μου θα πάω [στην] «Ένωση». Αν δεν βοηθάει θα πάω αλλού (...) (Yaser, ετών 25).

²⁴⁰⁸ (...) Πρέπει να μαθαίνει[ς] μόνος του (...) Δηλαδή, άμα φτιάξουν τα πράγματα σε κάποιον, θα μου π[ο]υν εγώ βοηθ[ησα] ένα[ν] με το όνομα Γιώργος ας πούμε, από Παλαιστίνη, θα πάει σε άλλους εγώ βοηθ[ησα] εγώ βοηθ[ησα] εγώ βοηθ[ησα], αλλά έναν. Αλλά πέρασαν εκατό άνθρωποι και δεν μπορ[ο]ύσε (...) (Yaser, ετών 25).

εκεί»²⁴⁰⁹. Παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον η άποψη μερικών μεταναστών από την Παλαιστίνη για το λόγο ύπαρξης των εργασιακών συλλόγων των μεταναστών και συγκεκριμένα της «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», ως μέσα προσωπικής ανέλιξης των εμπλεκομένων, προσωπικής ικανοποίησης και εξυπηρέτησης συγκεκριμένων ατόμων^{2410, 2411}. Επιπλέον, υπογραμμίστηκε από κάποιους ότι δεν ένιωθαν μόνοι τους ή απομονωμένοι, έχοντας αναπτύξει ένα δίκτυο επαφών, ώστε να στραφούν σε έναν σύλλογο²⁴¹² όπως αυτός, και έτσι δεν απέκτησαν ιδιότητα μέλους στην «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα»²⁴¹³. Επίσης αναφέρθηκε ότι δεν θεωρούν σωστή την εκπροσώπησή τους από έναν τρίτο, μεταξύ εκείνου και του εργοδότη τους καθώς ανεξαρτήτου έκβασης και αποτελέσματος μετά από μια τέτοια παρέμβαση θεωρούν ότι δεν θα συνεχίζει να απασχολείται εκεί ο εργαζόμενος²⁴¹⁴. Η μόνη δυνατότητα που κάποιοι αναγνώριζαν στην «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» είναι σε σχέση με τη δυσκολία επικοινωνίας στην ελληνική γλώσσα, όταν κάποιος εργαζόμενος δεν μπορεί να στραφεί αλλού²⁴¹⁵. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συνέντευξη του Faissal (ετών 56). Ο ίδιος ήταν μέλος «Γενική Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων» και έχει ζήσει από κοντά τόσο την «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων» όσο και την «Παλαιστινιακή Κοινότητα»²⁴¹⁶, ²⁴¹⁷ και υποστήριξε ότι η «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» δεν λειτουργεί ούτε ορθά ούτε επιτελεί τον πρωταρχικό της ρόλο²⁴¹⁸ ενώ τόνιζε την ευκολία που κάποιος μπορεί να συστήσει έναν

²⁴⁰⁹ (...) Για την [Ένωση] Παλαιστινίων [Εργαζομένων], όπως το έχω ακούσει από τα παιδιά, δεν έχουν βοηθήσει καθόλου. Είναι κλειστό μέχρι για δύο (2) μήνες. Τώρα πήραμε και είναι κλειστό για δύο μήνες. Διακοπές, για δύο μήνες. Έχουν πάει δύο μήνες διακοπές. Δεν βοηθάνε (...) (Ahmed, ετών 18).

²⁴¹⁰ (...) Αυτό, γιατί είναι αλήθεια. Αυτοί είναι αλήθεια. Γίνεται και έχει πολλούς που πάνε και ξέρουν πολύ καλά, βοηθάνε. [όποιο] είναι γνωστό [τους], που είναι φίλος [τους], γνωστός του, από κάποιον και εγώ δεν ξέρω κανέναν από 'κει. [Από τους Παλαιστινίους που κάνουν παρέα] όμως [από] αυτούς] είναι λίγοι που πάν (...) (Ahmed, ετών 33).

²⁴¹¹ (...) Κάθε ένας εκεί κάνει για να κερδίσει ο ίδιος (...) Δεν ασχολούμαι καθόλου, και ξέρουμε ότι δεν βοηθάνε [και] κανέναν δεν πάει (...) (Talib, ετών 29).

²⁴¹² (...) Μέχρι σήμερα ένας βασικός λόγος που θα μπορούσε ένας άνθρωπος να πάει σε έναν σύλλογο είναι η να νιώθει ότι είναι μόνος του. Είναι αποκομμένος ή έχει ένα μεγάλο ή βασικό πρόβλημα που να θέλει βοήθεια. Εγώ δεν είχα ούτε το ένα ούτε το άλλο, δηλαδή κάποιο πρόβλημα για να μου χρειαστεί να πάω ή ένιωθα τόσο αποκομμένος ώστε να πάω σε ένα σύλλογο (...) Δεν μου είχε περάσει καν η ιδέα ή το ότι υπάρχει να σου πω την αλήθεια (...) (Ahmad, ετών 31).

²⁴¹³ (...) Είναι, είναι απλά δεν έχει, δεν έχει την αρκετή δύναμη ώστε να εκπράξει τόσο τα πράγματα, και τα γεγονότα που θα μπορούσαν να γίνουν. Είναι αντιπρόσωπος και λειτουργεί αλλά δεν έχει αυτή την επιρροή με τα πράγματα που είναι στην αγορά (...) Γι' αυτό δεν είναι και μέλος (...) Ένα παράδειγμα, Δεν έχω ακούσει ποτέ ότι αυτός ο σύλλογος έχει επιλύσει κάποια προβλήματα κάποιου εργάτη, εγώ προσωπικά, είναι ο καθένας για την εμπειρία του, δηλαδή να πεις ότι κάποιος είχε πρόβλημα και επενέβαινε ο σύλλογος και το λύσε οντως μέσα σε ένα χρονικό διάστημα σχετικά μικρό και του 'δωσε του τα δικαιώματά κι όλα 'τάζει, είναι 'χαρισισμένος ο άνθρωπος, δεν το 'χει ακούσει ποτέ αυτό (...) (Ahmad, ετών 31).

²⁴¹⁴ (...) Η αλήθεια είναι όχι, γιατί, γιατί θεωρείται αυτό ένα βήμα πολύ προχωρημένο ώστε να ζητήσεις, να βάλεις ένα άλλο πρόσωπο μεταξύ σου και του αφεντικού στη δουλειά σου, γνωρίζοντας προκαταβολικά ότι θα εκπράξει αρνητικά τη σχέση σου με τον εργοδότη σου (...) (Ahmad, ετών 31).

²⁴¹⁵ (...) Σε κάποιον που δεν ξέρει την γλώσσα, σε κάποιον που δεν ξέρει που να απευθύνεται καθόλου, σε κάποιον που έχει ένα ουσιαστικό πρόβλημα για το εάν θα απολυθεί ή του έχουν φάει αρκετά λεφτά (...) Σίγουρα, σίγουρα έχει με [το είδος της δουλειάς, όπως] σε διάφορες οικοδομές, σε διάφορες τέτοιες εργασίες αυτά, πάντα έχεις προβλήματα επειδή είναι πολύ εύκολο ο εργοδότης να σου πει, να πάρεις τα δικαιώματά σου (...) (Ahmad, ετών 31).

²⁴¹⁶ (...) Όχι. Όχι στο να γίνω μέλος αυτής της ένωσης εργαζομένων. Όχι, γιατί μου αρέσει να βοηθώ τους άλλους. Του άλλους, τους εργάτες. Δεν μπορεί να το κάνω από μακριά, από τους εργοδότες. Είχαμε ακούσει για αυτές τις δύο ενώσεις εργαζομένων που δεν κάνουν τίποτα, μόνο ονόματα είναι, τίποτα, απλά διευθύνσεις (...) Στην «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων» προσπαθούσαμε να την εδραιώσουμε, αλλά στην άλλη η «Γενική Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων», δεν έχει διεύθυνση αυτή, γιατί προτιμούν τους τίτλους, δεν ήταν καν ύπαρξη ένωσης. καθώς, ο εκπρόσωπος της δεύτερης ήθελε απλά να πάρει άδεια παραμονής μόνο κάτι το οποίο και έκανε (...) (Faissal, ετών 56).

²⁴¹⁷ (...) [Η «Γενική Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων» δεν έχει διεύθυνση και το ίδιο θα ήταν και η «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων» εάν δεν τους είχε δώσει το χώρα το ΕΚΑ (...) Ήμουν στην «Γενική Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων», προσπαθούσαμε να κάνουμε αυτή, αλλά μετά τις πρώτες εκλογές, το 2005 αν θυμάμαι, το μόνο που έγινε ήταν να ξεγελάσουν και να παγιδέψουν τα μέλη και ο εκπρόσωπος ήθελε απλά να πάρει άδεια παραμονής τους στην Ελλάδα και την πήρε (...) (Faissal, ετών 56).

²⁴¹⁸ (...) Στην «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων» μπορείς να βρεις μόνο έναν, τον εκπρόσωπο. Το ίδιο και στην «Γενική Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων». Το σώμα των ενώσεων δεν είναι ακόμα ιδρυμένο. Απλά κτιριακές δομές και κάποιοι δεν τις έχουν (...) Κάθε

σύλλογο κάθε τύπου²⁴¹⁹. Ο Faissal (ετών 56) σημειώνει ότι η «Γενική Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων» και η «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» χαρακτηρίστηκαν από την κατάχρηση της εξουσίας και από την αδιαφάνεια²⁴²⁰. Επιπλέον, ο ίδιος αναφέρει ότι η βοήθεια που προσφέρουν είναι πλασματική και ότι εύκολα ένας εργαζόμενος μετανάστης από την Παλαιστίνη να εξαπατηθεί ως προς το ρόλο τους^{2421, 2422}. Για τον ίδιο είναι προτιμότερο ο εργαζόμενος μετανάστης από την Παλαιστίνη να μάθει να διεκδικεί μόνος του τα δικαιώματά του παρά να στρέφεται για οποιαδήποτε σε κάποιο σύλλογο εργαζομένων από την Παλαιστίνη²⁴²³, ενώ τόνιζε ότι η «Γενική Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων» και η «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» θα έπρεπε, είτε να ακυρωθούν είτε να αναθεωρηθούν λειτουργικά και ουσιαστικά²⁴²⁴. Ο Faissal (ετών 56) σημειώνει ότι βλέποντας την ανεπάρκεια της «Γενικής Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων» και της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων» προτιμά να συζητήσει τα εργασιακά του προβλήματα με τους συμπατριώτες του μαζεύονται σε μια καφετέρια στο Σύνταγμα²⁴²⁵.

φορά θα δεις μόνο τον εκπρόσωπο. Που είναι τα μέλη; Επίσης, όχι συνέδρια, όχι εκλογές, μέχρι σήμερα. Είναι μια ιδιωτική εταιρία (...) Το ότι συμβαίνει επανειλημμένα δεν σημαίνει ότι πρέπει να σωπάσουμε (...) (Faissal, ετών 56).

²⁴¹⁹ (...) [Εγώ και εσύ μπορούμε τώρα να κάνουμε μια Ένωση Εργαζομένων] πολύ εύκολα. Πολύ εύκολα. Αν μαζέψουμε είκοσι άτομα και πάρουμε τις υπογραφές τους ή αν υπογράψεις προστά τους, μπορείς, εύκολα και χωρίς έλεγχο (...) Δεν χρειάζεται ούτε δικηγόρο αν ξέρεις να διαβάσεις και γράφεις. Το γράφεις και το δίνεις στο Πρωτοδικείο και παίρνεις την άδεια (...) [Μπορεί να μην έχει έδρα] αλλά καταστατικό μόνο και είναι στα χαρτιά, αλλά να είναι αναγνωρισμένος. Από το δικαστήριο. Μόνο το καταστατικό αλλά δεν ρωτούν γι' αυτό (...) Και αφού σου δώσουν την άδεια, δεν υπάρχει έλεγχος. Κανείς δεν σε ρωτά γι' αυτό. Όπως το «Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες» δεν σε ρωτούν που βρίσκεσαι τα λεφτά, πώς πληρώνεις το νοίκι (...) Αφότου πάρεις την άδεια καμία δύναμη δεν μπορεί να σε ελέγξει στη χώρα (...) Είσαι ελεύθερος (...) Είσαι υπεράνω υποψίας ή ελέγχου (...) (Faissal, ετών 56).

²⁴²⁰ (...) Αναλογίζομαι τον εαυτό μου ως μέλος της «Γενικής Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων», καθώς ήμουν από τους συνιδρυτές. Πρέπει να διορθώσεις, να διορθώσεις αυτό. Δεν πιστεύω όμως ότι είναι δυνατό. Γιατί οι άνθρωποι που είναι εκπρόσωποι αυτού, δεν νοιάζονται, δεν νοιάζονται για τίποτα (...) Και οι δύο προσποιούνται. Και οι δύο προσποιούνται ότι κάνουν κάτι. Ακουσέ με, όποιον Παλαιστίνη ρωτήσεις θα σου πει [ότι] είναι [ο σύλλογος του εκπροσώπου τάδε] (...) Υπηρετούν [τον σκοπό των ιδίων] (...) Είναι κενό κύρος, εντελώς κενό κύρος, αλλά είναι αρκετό γι' αυτούς (...) (Faissal, ετών 56).

²⁴²¹ (...) Οι περισσότεροι Παλαιστίνιοι εργαζόμενοι δεν είναι μορφωμένοι. Και δεν έχουν καθόλου συνδικαλιστική εμπειρία. Έτσι, πιστεύω ότι μπορούν να εξαπατηθούν εύκολα (...) [Τον άλλο βέβαια μπορεί να τον βρει κάποιος επειδή έχει καταστατικό και έχει έδρα] αλλά είναι βιτρίνα (...) [Όσοι έχουν βοηθηθεί] αυτό συμβαίνει περιστασιακά, σποραδικά (...) Από το να δίνω σε κάποιον μία κουβέρτα ή μία κονσέρβα με φαρίνα είναι πολύ καλύτερο να τον βρω μία δουλειά, να προστατέψεις τους στόχους του, τα δικαιώματά του (...) Αλλά και [οι εκπρόσωποι] δεν υπερασπίζονται τους εργαζομένους (...) Κανείς δεν μπορεί να όχι (...) Τα μέλη είναι απολύτως ανυπεράσπιστα. Απολύτως (...) [Μέλη της Ένωσης δεν του δίνουν ΙΚΑ, ή ένσημα και δεν κάνουν κάτι] (...) (Faissal, ετών 56).

²⁴²² (...) Έχουμε έξι εκατομμύρια, Παλαιστίνιους που χάνουν τα πάντα, και που ζουν σε πολύ κακής κατάστασης στρατόπεδα καταυλισμών, και έπρεπε να συνεργαστούμε, να βοηθήσουμε ο ένας τον άλλο (...) Οι νεοεισερχόμενοι εκμεταλλεύονται από τους Παλαιστίνιους ή Έλληνες εργολάβους (...) Τώρα και οι δύο [σύλλογοι] δεν κάνουν καμία προσπάθεια υπέρ των Παλαιστινίων εργαζομένων. Καθόλου. Τίποτα δεν κάνουν. (...) Και οι δύο δεν ανακουφίζουν τα βάρη και τα βάσανα των Παλαιστινίων εδώ καθόλου (...) Ήλιξη. Αλλά [εκμεταλλεύθηκαν] την κατάσταση για το κοινωνικό τους κύρος (...) Γιατί όταν έρχονται να είναι νεοεισερχόμενος, σε μία ξένη χώρα και βλέπεις κάποιον που λείει είμαι ο πρόεδρος αυτής της [Ένωσης] θα προσπαθήσεις να τον σεβαστείς (...) Αντά τα άτομα χρειάζεται να το νιώσουν αυτό, ψυχολογικά. Οι σέβονται [από άλλους] (...) (Faissal, ετών 56).

²⁴²³ (...) Να μάθουν μόνοι τους (...) Αντί να δίνεις σε κάποιον ένα ψάρι καθημερινά μάθε του να πιάνει το ψάρι (...) [Οι σύλλογοι] εκμεταλλεύονται και εξαπατούν τους εργαζόμενους, γιατί δεν τους μαθαίνουν κάτι, θέλουν να τους ρωτάνε και να πηγαίνουν σε εκείνους. Αντί να υπάρχει μια συλλογική συνάντηση για να εξηγήσουν σε όλους, εξηγούν ατομικά όταν πηγαίνουν σε εκείνους και αυτό δεν είναι καλό (...) [Υπάρχει μόνο για αυτούς που την ιδρύσαν] (...) [Αν δεν τους δείς ή κάποιον που έχει πάει δεν θα μάθεις πότε για τον σύλλογο] (...) (Faissal, ετών 56).

²⁴²⁴ (...) Και οι δύο δεν βοηθούν τους Παλαιστίνιους. Και οι δύο πρέπει να ακυρωθούν ή να επιδιορθωθούν (...) Ο εκπρόσωπος κερδίζει κύρος. [Τον φωνάζουν] «κύριε Πρόεδρε». Αλλά τίποτα άλλο. Μερικές φορές έχουν την ελπίδα να βγάλουν [από αυτό χρήματα], το κύρος, το prestige (...) Εδώ το μέλος [στην Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων] πρέπει να έχει άδεια παραμονής. Έτσι οι άλλοι δεν μπορούν να πάνε. Είναι στο καταστατικό (...) Εδώ πρέπει να είσαι νόμιμος (...) Αλλά οι πιο πολλοί δεν έχουν χαρτιά (...) [Οι εργαζόμενοι από την Παλαιστίνη παίρνουν λιγότερα αντί για σαράντα είκοσι ευρώ, χωρίς ΙΚΑ ή ένσημα, όχι υπερωρίες ή διαιρέματα]. Και μερικοί Παλαιστίνιοι εργολάβοι κάνουν το ίδιο, δίνουν λιγότερα λεφτά και χωρίς ΙΚΑ (...) [Οι εργαζόμενοι μπορούν να προστατευθούν μόνο μέσα από κάποιον που θα έχει τη δύναμη να τα καταγγείλει όλες αυτές τις συμπεριφορές θα μπορούσαν να προστατευθούν οι εργαζόμενοι. Αλλά όλοι μας κρατάμε σιωπή] (...) (Faissal, ετών 56).

²⁴²⁵ (...) Εργάζομαι για να μιλήσουμε για τα προβλήματά μας στα «Everest» [στο Σύνταγμα]. [Στα Everest], οι φτωχοί από την Παλαιστίνη εργάζονται εδώ, οικονομικά. Κατά τη γνώμη μου, νιώθω πιο πολύ οικεία με αυτούς τους ανθρώπους από τις ενώσεις του Mithar και του Mohamed ή όποια άλλη. Γιατί εδώ τουλάχιστον, μιλάς απλά, δεν αναγκάζονται να πεις ψέματα (...) (Faissal, ετών 56).

Ο Faissal (ετών 56) σημείωσε ότι η ίδια κατάσταση επικρατούσε και με τις ελληνικές «Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις» καθώς και σε σχέση με τα έσοδά τους και το που διατίθενται. Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι ο Faissal (ετών 56) απέστειλε επιστολή ένστασης προς το υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Προστασίας στις 27 Ιουνίου του 2007²⁴²⁶ τονίζοντας ότι οι μετανάστες από την Παλαιστίνη πρέπει να έχουν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη από εκείνους και τις αρμόδιες ελληνικές Αρχές άμεσα. Σημείωνε χαρακτηριστικά ότι ο ίδιος αρνούνταν να του παρασχεθεί οποιαδήποτε φροντίδα ή να έχει σχέση με οποιαδήποτε «Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις» που ασχολούνται με τους πρόσφυγες, άμεσα, όπως το «Ελληνικό Συμβούλιο για τους Προσφυγές» σημειώνοντας ότι «αγωνίζεται» να παραμείνει ως «προστάτης των Παλαιστινίων», δεν είναι η μοίρα τους ή ο νέος φύλακας των προσφύγων» αλλά πρέπει να «φύγει από πάνω τους»²⁴²⁷. Ο ίδιος επεσήμαινε ότι αναγνωρίστηκε ως πρόσφυγας χωρίς καμία συνδρομή από τις «Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις», ενώ οι πρόσφυγες υφίστανται πραγματικά άσχημες συμπεριφορές και συνθήκες από εκείνες χωρίς αποτέλεσμα²⁴²⁸. Ο Faissal (ετών 56) επίσης παρείχε στα πλαίσια της έρευνας και ένα πρωτοσέλιδο άρθρο της εφημερίδας «Ελευθεροτυπίας» (2003)²⁴²⁹ το οποίο είχε επισυνάψει και στην επιστολή του στο «Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Προστασίας», θέλοντας να τονίσει στους αρμοδίους τι πραγματικά συμβαίνει γύρω τους ίδιους και τους μετανάστες από την Παλαιστίνη στην Ελλάδα. Ο ίδιος, τέλος, ανέφερε ότι τα ελληνικά συνδικάτα δεν έκαναν κάτι, εμφανώς, για τους μετανάστες από την Παλαιστίνη και εικονικά τους μαθαίνανε πώς να υπερασπίζονται τα δικαιώματά τους, ενώ οι συνθήκες εργασίας και απασχόλησης στην Ελλάδα και οι Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις ώθησαν στη δημιουργία της «Γενικής Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων» ή στην «Ένωση Εργαζομένων Παλαιστινίων στην Ελλάδα».

5.4.8. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ Η ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥΣ

²⁴²⁶ Προσωπική επιστολή-ντοκουμέντο του Faissal (ετών 56) που δόθηκε στα πλαίσια της έρευνας. Η απάντηση που έλαβε στις 19 Οκτωβρίου 2007, ανέφερε ότι το υπουργείο εξέτασε το πρόβλημά του.

²⁴²⁷ (...) Οι Παλαιστίνιοι, χρειάζεται πραγματικά να βοηθηθούν από το Υπουργείο σας άμεσα και άλλες ελληνικές Αρχές και μακριά από οποιαδήποτε «Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις» συνολικά!!! Οι περισσότερες υπηρετούν τους εαυτούς τους και όχι εμάς, προσωπικές επιδιώξεις και συμφέροντα! (...) (Faissal, ετών 56).

²⁴²⁸ (...) Οι περισσότεροι που εργάζονται στις «Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις», οι περισσότερες, έχουν είναι γεμάτοι από έναν κρυφό-ρατσισμό (...) Πολύ άσχημα. Πολύ άσχημα. Τους κρατούν τα ονόματα και τους λένε να έρθουν μετά από δυο-τρεις μήνες. Και του δίνουν ένα χαρτί ότι έδωσε συνέντευξη. Καμιά φορά γράφουν ότι είναι κάτοχος των απαιτούμενων προϋποθέσεων και άλλοτε όχι. Αλλά γιατί το κάνουν αυτό όταν το υπουργείο Δημόσιας Τάξης δεν το αναγνωρίζει. Τότε γιατί το κάνουν; Άλλοι όπου τα δικαιούνται το παίρνουν και άλλοι δεν το περνούν και το ανάποδο. Φέρνουν καμιά φορά Κούρδους που δεν μπορούν να καταλάβουν (...) (Faissal, ετών 43).

²⁴²⁹ Ελευθεροτυπία (2003) «Πουλιά το Νεφρό μου για να Ζήσω τα Παιδιά μου: Η Αποκάλυψη ενός Κυκλώματος από το Δράμα ενός Ιρακινού» (04/08/2003).

Όπως προαναφέρθηκε η «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» σπρώχνει τους εργαζόμενους μετανάστες από την Παλαιστίνη και μέλη αυτής στα ελληνικά συνδικάτα²⁴³⁰. Τα μέλη της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» τονίζουν ότι τα ελληνικά συνδικάτα βοηθούν τους μετανάστες από την Παλαιστίνη όταν απευθύνονται σε εκείνους²⁴³¹. Εντούτοις είναι σημαντικό σε αυτές τις περιπτώσεις να γνωρίζει ο εργαζόμενος καλά ελληνικά για να εξηγήσει το πρόβλημά του²⁴³². Τη δυσκολία αυτή αναγνώριζαν και τα μη μέλη της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα»²⁴³³. Δηλαδή, αναφέρθηκε ότι μόνο στο επίπεδο συνεννόησης μπορεί να συγκριθεί η «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» με το ελληνικό συνδικάτο²⁴³⁴, ενώ δεν υπάρχει ενδεχόμενο να είναι λιγότερο δραστήριο το ελληνικό συνδικάτο από την «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα» όσον αφορά ένα εργασιακό πρόβλημα²⁴³⁵. Ένα μέρος των συνεντευξιαζόμενων από την Παλαιστίνη ανέφερε ότι θα προτιμούσε να γίνει μέλος ή να απευθυνθεί σε έναν ελληνικό σύλλογο εργαζομένων σχετικό με το επάγγελμά του, όπως για παράδειγμα το «Συνδικάτο Οικοδόμων». Ο κύριος λόγος είναι ότι μέσω του συνδικάτου προσδοκούν πιο έγκυρα αποτελέσματα και εκπροσώπηση²⁴³⁶. Εντούτοις, σημαντικός αριθμός μεταναστών από την Παλαιστίνη εξέφρασαν την πεποίθηση ότι η βοήθεια που θα λάμβαναν από ένα ελληνικό συνδικάτο δεν θα έχει να κάνει με τα έγγραφα παραμονής αλλά με εργασιακής διεκδίκησης θέματα μόνο²⁴³⁷. Πρέπει να σημειωθεί ότι πολλοί ανέφεραν ότι για να απευθυνθεί ένας μετανάστης από την Παλαιστίνη στο ελληνικό συνδικάτο που επαγγέλματός του θα πρέπει προηγουμένως να έχει έγγραφα παραμονής και να γνωρίζει την ελληνική γλώσσα ώστε να εξηγήσει το πρόβλημα που αντιμετωπίζει. Για παράδειγμα, ο Khaled (ετών 34) ο οποίος έμαθε την

²⁴³⁰ (...) Η κατάσταση των εργαζομένων, που είναι μέσα. Δηλαδή έρχονται κάποια παιδιά που δουλεύουν, το πρώτο πράγμα που εμείς λέμε πρέπει πρώτα-πρώτα, να πάνε να γραφτούν στα συνδικάτα. [Στα] ελληνικά. Να πάνε να γραφτούν στα συνδικάτα, πρέπει να έχουν εκεί κάπο[ι]ες ώρες, να προσφέρουν κάποιες ώρες, να κάνουν τον αγώνα μέσα από τα συνδικάτα, και πρέπει να πάνε να μάθουν τα δικά τους δικαιώματα. Δηλαδή τι δικαιώσαι να πάρεις; Και τι όχι. Τα δικαιώματα [και τις] υποχρεώσεις. Δεν είναι μόνο θέμα [δικαιωμάτων]. Ότι εσύ σαν εργατής είσαι υποχρεωμένος να κάνεις ένα-δύο-τρία-τέσσερα, για να πάρεις, αυτά (...) (Αλέξανδρος, ετών 50).

²⁴³¹ (...) Το ίδιο, το ίδιο. Όταν χρειάστηκε εγώ βοήθεια από το ελληνικό [συνδικάτο] πήρανε απόφαση οι άνθρωποι και με βοηθήσανε και τρέγαμε (...) (Αλέξανδρος, ετών 50).

²⁴³² (...) Αν δεν μπορείς εσύ να εξηγήσεις το πρόβλημά σου πώς μπορεί να καταλάβει ο άλλος; (...) Αν πηγαίνω στην αστυνομία και δεν μπορώ να εξηγήσω στην αστυνομία ότι ο τσάι με γτύπησε, η αστυνομία μπορεί να πάρει δράση; (...) Γι' αυτό εμείς σαν «Ένωση [Παλαιστινίων] Εργαζομένων [στην Ελλάδα]» το πρώτο πράγμα που λέμε εμείς για τα παιδιά είναι ελάτε να μάθετε ελληνικά (...) (Αλέξανδρος, ετών 50).

²⁴³³ (...) [Οι] Έλληνες καλύτερα, να φτιάχνουν κάτι καλύτερα, όμως [ο] αραβ[ός] [σύλλογος] είναι για [την] γλώσσα, γιατί δεν [την] ξέρ[ω] [και] είναι πιο εύκολο. Μόνο γι' αυτό (...) (Talib, ετών 29).

²⁴³⁴ (...) Μπορεί, μπορεί, λόγω γλώσσα[ς], λόγω γλώσσα[ς] εμείς, εγώ όταν έρχεται ένας Παλαιστίνιος μπορεί να εξηγήσει το πρόβλημά του [σε] μένα καλύτερα. Και μπορώ να καταλάβω εγώ το πρόβλημά του καλύτερα. Επειδή λόγω [της] γλώσσα[ς], κατάλαβες; (...) (Αλέξανδρος, ετών 50).

²⁴³⁵ (...) Δεν είναι σίγουρο αυτό. Κοίταξε να δεις, όλα τα συνδικάτα στην Ελλάδα, είναι άνθρωποι αριστεροί. Δηλαδή είναι άνθρωποι με ideology. Δηλαδή δεν είναι άνθρωποι άδεια. Δηλαδή αυτός που είναι [εκπρόσωπος] στο [Συνδικάτο] Οικοδόμων, είναι αριστερός, είναι μέσα στο αίμα του δηλαδή, δεν υπάρχει περίπτωση να τρέχουμε εμείς περισσότερο (...) Δεν υπάρχει περίπτωση, τρέχουν και οι άλλοι και [το] ίδιο[ο] (...) (Αλέξανδρος, ετών 50).

²⁴³⁶ (...) [Στο] συνδικάτο. Θα σου πω γιατί. Έχει πολύ διαφορά. [Το] συνδικάτο έχει [την] δυνατότητα. Δυνατότητα να φτιάξει τα πάντα. Και επειδή, οι άνθρωποι, που δουλεύουν στο συνδικάτο, πρώτη φορά, για πρώτοι κάτι είναι οι Έλληνες. Και [τα] ξέρουν τα πάντα, και [τους] ξέρουν όλους τους νόμους, [τα] ξέρουν τα δικαιώματα των εργατών, κατάλαβες; Είναι δική τους δουλειά. Και αυτό, για μένα είναι πιο σημαντικό από τον σύλλο[γο] Παλαιστινίων Εργαζομένων. Με το συνδικάτο μπορώ να αποκτήσω τα πολλά. Κατάλαβες; (...) Ναι, καλό είναι. Ναι. Και το πιο σημαντικό είναι από την ελληνική γλώσσα. Επειδή [την] ξέρω την ελληνική γλώσσα, όπως το βλέπεις δεν [την] ξέρω τόσο πολύ, αλλά από ότ'άνει, το βλέπω για μένα, φάνει να, να ξέρω που να πάω (...) Όχι. Αυτοί με γράφανε. Γιατί έχουν τα στοιχεία. [Είναι καλό που γράφτηκε εκεί. Ίσως περισσότερο καλό από στην Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων]. [Εκεί δεν ασχολούμαι. Είμαι τυπικά μέλος] (...) (Khaled, ετών 34).

²⁴³⁷ (...) Όχι, με [τα] χαρτιά, όχι. Όμως με [την] δουλειά, [με] τέτοια, έτσι, καλύτερα (...) Μόνο για [τα] [προβλήματα] [της] δουλειά. Μόνο για τη δουλειά. Για [τα] χαρτιά, κοίτα, δεν πιστεύω. [Με τα ένσημα ή αν δεν με πληρώνει στην ώρα το αφεντικό μπορούν να βοηθήσουν] (...) (Ahmed, ετών 33).

ελληνική γλώσσα σημείωνε ότι για το λόγο αυτό θα έδιναν βάση στα προβλήματα ή στα αιτήματά του²⁴³⁸.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ένα σημαντικό μέρος των συνεντευξαζόμενων αναφέρθηκε ότι πίστευαν πώς θα εκπροσωπούνταν περισσότερο από το «Συνδικάτο Ελλήνων Οικοδόμων» από την «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα»^{2439, 2440}. Ενώ σε μια από τις λίγες περιπτώσεις που ήταν κάποιος μέλος στο ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματος του έκρινε ότι είναι πολύ σημαντικό να είναι κανείς μέλος εκεί²⁴⁴¹. Πάρα ταύτα, δεν ήταν σύμφωνοι όλοι, όπως ο Ahmad (ετών 31) ο οποίος εκτιμούσε ότι δεν θα λάμβανε οποιαδήποτε βοήθεια από τα ελληνικά συνδικάτα^{2442, 2443, 2444}, και ο ίδιος ανέφερε ότι δεν θα ζητούσε ποτέ τη βοήθειά ενός ελληνικού συνδικάτου για ένα πρόβλημα στην εργασία του²⁴⁴⁵, καθώς θεωρεί αναμενόμενη τη μη-βοήθεια από έναν εκπρόσωπο ελληνικού συνδικάτου^{2446, 2447} ενώ άλλοι είχαν βιώσει μια αδιάφορη στάση όταν απευθύνθηκαν για ένα εργασιακό

²⁴³⁸ (...) Βέβαια. [Θα με ακούσουν. Δεν θα με κοροϊδίσουν]. Βέβαια, βέβαια. Βέβαια. Πριν δέκα μέρες είχα πάει εκεί. Πριν δέκα μέρες είχα πάει στο συνδικάτο. [Είμαι μέλος και εκεί]. Βέβαια. Βέβαια. Είμαι μέλος εκεί. Πριν δέκα μέρες είχα πάει εκεί. Για [το] πρόβλημα [το] δικό μου, για να ζέρω. Και χρών[εται] ο εργοδότης [στην] περίπτωση [που] έχει φύγει το μάτι. Για να ζέρω. Και ο μάστορας [μου] εζήγησε τι λέει [ο] νόμος. -Να πας, μου είπαν. -Να πας [στην] Επιθεώρηση Εργασίας και να πάρεις [τα] στοιχεία σου. να [ε]ζήγησες το πρόβλημα που έγινε, το ατύχημα που έχει γίνει, αυτό. Και με βοηθάνε πολύ (...). (Khaled, ετών 34).

²⁴³⁹ (...) [Το] εμπιστεύομαι, [το] περισσότερο τον σύλλογο των Ελλήνων. Ελλήνων. [Απ' τον ελληνικό] (...) Οι Έλληνες έχουν δυνατότητα πιο πολύ από [τον] σύλλογο [τον] Παλαιστινίων Εργαζομένων (...). Αυτό είναι. Ναι, ναι. [Ακόμα και εκατό Έλληνες να είναι και να είμαι μόνος μου, μπορώ να σπεννοηθώ και να πω τη γνώμη μου]. Αυτό είναι. [Ξέρω και τη γλώσσα. Καταλαβαίνω και τους νόμους]. Είμαι μέλος και εκεί. Βέβαια, βέβαια. Έχω κάρτα και εκεί (...). Ναι. Πήρα τηλέφωνο με την Επιθεώρηση Εργασίας και έχω πάει στο Συνδικάτο για να ζέρω τα δικαιώματά. Το ζέρεις εγώ, αυτά τα διαβάζω, το ζέρω το νόμο που να πάω, γι' αυτό. Αλλιώς άλλος ένας που δεν τα ζέρει, θα χάσει τα πάντα. Έχω ένα φίλο, έχω ένα φίλο, έχω ένα φίλο μαζί του το ίδιο πράγμα. Ατύχημα. Το ίδιο ακριβώς. Έχασε το μάτι. Και δεν τον ζέρει το νόμο. [Στηρίχθηκε περισσότερο στον σύλλογο των Παλαιστινίων και δεν πήγε και στο ελληνικό συνδικάτο, ούτε ρώτησε άλλους] (...) (Khaled, ετών 34).

²⁴⁴⁰ (...) Καλύτερα με Έλληνες να πάω. Γιατί [οι] Έλληνες, φοβ[ούν]ται να μην δίνει ένσημα. Μπορώ να πάω να κάνω καταγγελία. Με [τους] Αραβ[ες] δεν μπορείς να πας να κάνεις καταγγελία. Γιατί ντρέπσαι, να μιλάνε, κοίτα έκανε με αυτό[ν] μήνυση, με αυτό[ν] καταγγελία, αυτός κοίτα, και είναι το δικό μου, όμως [θα] μιλάνε [ο] κόσμος. Για να μην μιλάνε, κατευθύνω καλύτερα να πάω με [τους] ξένους, να μην πάω [με τους Αραβ[ες]]. [Στους] Έλληνες, Έλληνες καλύτερα (...). [Έχουμε ίδια γλώσσα, κουλούρα] όμως, δεν δίνει, τα ίδια [δεν βοηθούν στα προβλήματα], βοηθάει [τον] εαυτό του αυτό [στον σύλλογο των Παλαιστινίων]. [Για] να μαζέψει πιο πολλά [Αλλά] δεν είναι μόνο αυτό. Είναι όλο[ι] [οι] Αραβ[ικοί] [σύλλογοι]. [Γενικά και η Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα] (...) (Ahmed, ετών 33).

²⁴⁴¹ (...) Ναι. Είμαι ευχαριστημένος γι' αυτό, και [με βοηθήσαν με το ατύχημα αυτό]. Και είναι υποχρεωτικ[ό], κάθε εργάτης πρέπει να είναι γραμμένος εκεί. Να είναι μέλος. Υποχρεωτικ[ό] αυτό. Γιατί τέλος [το]ν χρόνο[ν] μας δίνουν βοήθεια. Σε περίπτωση [που] έχω ένσημα, από εκατό (100) ένσημα όχι πιο κάτω, από εκατό μέχρι διακόσια. [Δέκα μέρες], ένσημα, τότε με θεωρούν. [θα με] θεωρήσουν ότι εγώ [είμαι] φτωχός, δεν δούλευα καλά-καλά, και τότε [θα] μου δώσουν] βοήθεια. [Ε]πίδομα. [Από το] συνδικάτο, το ΙΚΑ, δεν το ζέρω, αυτό. Και για να πάρω αυτό, τη βοήθεια, πρέπει να πάω στο συνδικάτο, να το κανονίσω, να του[ς] δώσω τα στοιχεία, και να κόψουν τα λεφτά που πρέπει να [τα] πληρώσω κάθε χρόνο, είναι πόσο, αυτά που είπαμε πριν λίγο, πόσο είναι. Κάθε χρόνο πρέπει να πληρώνω, για το συνδικάτο, τη γραφή. Ας πούμε. Ναι (...) (Khaled, ετών 34).

²⁴⁴² (...) Δεν νομίζω για έναν λόγο, για το λόγο [ότι] ζέρω προκαταβολικά αν ζέρεις πολύ καλά την ελληνική νοστοπρία, ζέρεις ότι εδώ ακόμα και ο ίδιος ο Έλληνας καμιά φορά έχει προβλήματα εργασιακά που έχ[ουν] να κάν[ουν] με ένσημα, που τρέχει να μην του φάει λεφτά ο εργοδότης, επομένως φαντάζεσαι όταν είσαι και ζένος και θες να τρέχεις γι' αυτά τα πράγματα, ζέρεις προκαταβολικά ότι απλά θα τρέξεις και θα γάνεις χρόνο και έτσι αν πάρει κάτι θα το πάρεις μετά από πολύ χρόνο, και θα έχεις χάσει πολύ διάστημα τρέχοντας και προσπαθώντας. Και επομένως ψυχολογικά είσαι προκαταβελημένος, έχεις μια προκατάληψη ότι δεν πρόκειται να γίνει τίποτα. Αλλά, θα τρέξεις και θα σε, ο καθένας, τρέχει από μια υπηρεσία στην άλλη και ποτέ, καλή έτσι κι αλλιώς, ποτέ στις υπηρεσίες δεν θα έχεις μια καλή εξυπηρέτηση ή μια άμεση ανταπόκριση από κάποιον υπάλληλο, το ζέρεις αυτό σχεδόν προκαταβολικά (...) (Ahmad, ετών 31).

²⁴⁴³ (...) Των Παλαιστινίων είναι πιο κοντά, για να είναι ειλικρινής δηλαδή. Ε, άλλο ας πούμε να μιλήσεις με έναν Παλαιστίνιο και άλλο να μιλήσεις [με έναν Έλληνα]. Δηλαδή δεν έχεις αυτή την ευχέρεια με τη γλώσσα ας πούμε ζέρω 'γω όπως [με] τη δική σου γλώσσα. (...) (Mohamed, ετών 44).

²⁴⁴⁴ (...) [Από τους Έλληνες] [θα] πήγ[α]να στ[ους] Παλαιστίνιους. [Σε] αυτούς από [την] πατρίδα μου [για] να βοηθάει ή αν δεν βοηθάει ο Παλαιστίνιος θα πήγ[α]να [στον] Έλληνα. (...) Θα πάω στ[ους] Παλαιστίνιους] να δοκίμασω, αν είναι καλό, γιατί, γιατί αν δεν είναι καλό, θα το πω [στους] φίλους μου δεν είναι καλό, αν έχεις πρόβλημα μην πας [σε] αυ[τούς], πήγαινε σε άλλους (...). Πιστεύω [ότι] βοηθάει και αυτοί δεν έχει χαριτιά ή δεν είναι μέλη] (...) (Yaser, ετών 25).

²⁴⁴⁵ (...) Στη δική μου περίπτωση είναι λίγο δύσκολο, επειδή δεν είμαι Έλληνας πολίτης ώστε να απευθύνομαι στον σύλλογο Ελλήνων [εργαζομένων], και από την άλλη γνωρίζοντας ότι και ο σύλλογος των Παλαιστινίων δεν έχει την επωνυμία των Ελλήνων, έχω μάθει να τα καταφέρνω μόνος μου. Από έναν λάθος. Λάθος, η νοστοπρία αυτή με ποια έννοια, γιατί δεν ζέρω αν αβριο θα αντιμετωπίσω ένα μεγάλο πρόβλημα και θα χρειαστώ, οπότε μια βοήθεια και δεν θα είμαι σθούρος που να απευθύνω και να βγάλω, και να αποκτήσω τα δικαιώματά μου. Δηλαδή πες αβριο ότι θα απολύσουμε χίτσα ζύλο, θα έχω σοβαρό πρόβλημα (...) (Ahmad, ετών 31).

²⁴⁴⁶ (...) Αυτό θα έλεγα θα ήταν αναμενόμενο. Με ποια έννοια, έτσι και πάω εκεί και ο άλλος έχει πρόβλημα, δεν. θα σου πει τώρα 'ντάξει, Σγά μην κάτσω να ασχοληθώ, τώρα, άσε μας ρε φίλε, έτσι, θα μου πει 'ντάξει και θα το βάλει, θα πάρει το φάκελο και θα τον βάλει σε μαν

πρόβλημά τους σημειώνοντας ότι δεν θα πήγαιναν σε ένα ελληνικό συνδικάτο μετά την αρνητική εμπειρία που είχαν²⁴⁴⁸.

5.4.9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Από τις συνεντεύξεις εις βάθος (N=19 μη στατιστικό δείγμα) με μετανάστες από την Παλαιστίνη στην Αθήνα διαπιστώνονται τα εξής: *Πρώτον*, τα άτομα από την Παλαιστίνη βιώνουν ακραίες συνθήκες αβεβαιότητας σε όλα τα επίπεδα²⁴⁴⁹. *Δεύτερον*, έρχονται αντιμέτωποι με εντονότερες ανισορροπίες στον τρόπο ζωής²⁴⁵⁰. *Τρίτον*, η προαναφερθείσα μη-αναγνώριση ή η επιλεκτική απόδοση της ιδιότητας του αναγνωρισμένου πρόσφυγα, έχει δημιουργήσει στις περιοχές από τις οποίες προέρχονται, τη χρησιμοποίησή τους ως φτηνή εργασία, χωρίς τη χορήγηση οποιονδήποτε πολιτικών ή οικονομικών δικαιωμάτων στους εργαζομένους, βιώνοντας πολιτικές αποκλεισμού και περιθωριοποίησης από οποιασδήποτε εργασιακή δραστηριότητα ή οικονομική ανάπτυξη και μορφή πολιτικής συμμετοχής μέσα στο Λίβανο, στη Συρία, στη Λωρίδα της Γάζας, στην Ιορδανία και στη Δυτική Όχθη, δημιουργώντας τους τάσεις φυγής. Η συντριπτική πλειονότητα των μεταναστών από την Παλαιστίνη εργάζονται σε οικοδομικές εργασίες²⁴⁵¹.

άκρη (...) Των Παλαιστινίων θα μου δίνανε τη σημασία, αλλά δεν θα είχαν την επιρροή να λειτουργήσουν ούτε να μου φέριναν τα αποτελέσματα (...) Θα προτιμούσα έναν δικηγόρο (...) Νιώθω ότι και να ήμουν εκεί και να άνηκα δεν ήταν αποτελεσματικό (...) (Ahmad, ετών 31).

²⁴⁴⁷ (...) Ναι, να διαφέρει πολύ. Μπορεί να πας εκεί και να σε προκαλούν δηλαδή [οι Έλληνες] ας πούμε. [Η εσύ να έχεις πρόβλημα με τα χαρτιά ή με το αφεντικό και οι Έλληνες να κοιπάνε άλλα θέματα]. Διαφέρουν τα προβλήματα, ο Έλληνας δεν έχει πρόβλημα με τα χαρτιά του με το ένα και με το άλλο. Δεύτερον, είναι το ότι ξέρει ας πούμε είναι η γλώσσα του, δηλαδή ας πούμε ξέρω γω, θα πάει σε μια δημόσια υπηρεσία σε πέντε λεπτά θα τελειώσει τη δουλειά του. Ένας μετανάστης θα κάτσει δεκαπέντε ώρες και θα πάει δεκαπέντε φορές στην ίδια υπηρεσία και στον ίδιο υπάλληλο και πάλι θα χάσει τη δουλειά του και πάλι θα χάσει το μεροκάματό του (...) (Mohamed, ετών 44).

²⁴⁴⁸ (...) Σε κανέναν γιατί ήλεγξα το ελληνικό συνδικάτο, και με απογοήτευσαν το ΕΚΑ και η ΓΣΕΕ (...) Το 1996 με το πρόβλημά μου σε μια δουλειά [που ήμουν νυχτοφύλακας και έπαιρνα έντεκα χιλιάδες δραχμές για δώδεκα ώρες χωρίς υπεαίρια, και όταν με απέλυσαν αρνήθηκαν να μου δώσουν τα έσοδά μου] με τα έσοδά μου (...) Συνήθισα να κάνω τα πράγματα μόνος μου. Απογοητεύτηκα, ειδικά από τα ελληνικά συνδικάτα, απόλυτα (...) Είναι για να ακολουθούμε τις αποφάσεις τους μόνο και τις διαδηλώσεις τους και για να γεμίζουν τις αίθουσες (...) Όταν λες ότι βοηθάς τους μετανάστες, τους εργαζομένους και όταν έρχομαι σε 'σένα με ένα πολύ συγκριμένο πρόβλημα και δεν με ακούς καν, πώς να σε εμπιστευτώ; Πώς; Έχω την εμπειρία μου από αυτό (...) (Faissal, ετών 56).

²⁴⁴⁹ Προέρχονται, ως επί το πλείστον, από στρατόπεδα-καταυλισμούς όπου αναζητούν καταφύγιο αλλά και εκεί περιορίστηκαν, περιθωριοποιήθηκαν και εγκλωβίστηκαν, κυρίως στο Λίβανο ή σε ανεπίσημα μικρότερα στρατόπεδα-καταυλισμούς, αλλά και στη Λωρίδα της Γάζας, στην Ιορδανία και τη Δυτική Όχθη.

²⁴⁵⁰ Συνυπάρχοντας με πολεμικές συρράξεις, βομβαρδισμούς, πολιτικές αναταραχές και ταυτόχρονα περιοριστικές πολιτικές σε θέματα εργασίας και συνθηκών κατοίκησης, μαζί με μια αδιαφορία από τις χώρες που βρίσκονται τα στρατόπεδα-καταυλισμούς, ποτέ δεν είχαν την αίσθηση της πατρίδας, καθώς δεν θεωρούνταν καν πολίτες και ήταν χωρίς δικαιώματα. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να σημειωθεί ότι, από τις συνεντεύξεις διαφαίνεται η κατασκευή μιας μειονότητας, δίχως ακριβή πατρίδα και χώρα προέλευσης από τις χώρες που καταφεύγουν ή μεταναστεύουν, καθώς και από τις κοινωνίες υποδοχής καθώς και ενός υπερ-εκμεταλλεζόμενου ανειδίκευτου, ως επί το πλείστον, φθηνού μετακινούμενου εργατικού δυναμικού, το οποίο το εάν προέρχεται από την Παλαιστίνη, έχοντας βιώσει διωγμούς και πολεμικές συρράξεις δεν ταυτίζεται με την νομική ιδιότητα του πρόσφυγα, καθώς δεν τους δίδεται-αναγνωρίζεται από τις χώρες υποδοχής. Τα ίδια τα άτομα προσδιόριζαν στην συντριπτική τους πλειονότητα την αιτία μετακίνησής τους προς αναζήτηση εργασίας.

²⁴⁵¹ Πολλοί είχαν ξανα-εργαστεί στην χώρα προέλευσής τους σε ανάλογες εργασίες. Στην οικοδομή ξεκινούσαν ως εργάτες και στη συνέχεια με την πάροδο του χρόνου και με διαφορετικούς εργοδότες έφταναν σε καλύτερες αποδοχές ως «μάστορες». Κάποιοι απασχολούνταν σε οικοδομικές εργασίες λόγω του ότι είχαν εύκολη πρόσβαση μέσω σπουδών ευρύτερου φιλικού ή οικογενειακού τους δικτύου. Επίσης τονίζουν την διαφορά στην εκτέλεση της εργασίας σε σχέση με το πώς την διεκπεραιούσαν στο παρελθόν. Ως προς τις αμοιβές κυμαίνονται από τριάντα έως εξήντα πέντε ευρώ με την πλειοψηφία να αμείβεται με τριάντα πέντε ή σαράντα ευρώ, με ημέρες εργασίας Δευτέρα έως Παρασκευή. Το σύνολο των συνεντευξιζόμενων απασχολήθηκε και απασχολείται σε πολλούς εργοδότες και διαφορετικές εργασίες.

Όπως προαναφέρθηκε, η συντριπτική πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων εργάζεται χωρίς ασφάλιση και με μηδενική παροχή εργασιακών δικαιωμάτων²⁴⁵². Η κοινότητα για εκείνους είναι μια ευρύτερη έννοια που δεν την έχουν καθώς αναφέρονται με ένα κομμάτι, που πιστεύουν ότι υποφέρει, και έτσι αυτό το κομμάτι προσπαθούν να οργανώσουν συνδικαλιστικά, στα ελληνικά συνδικάτα. Τονίζουν ότι πρώτα απ' όλα, η «Ένωση Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» τους ενέχει το ρόλο μεσολαβητή, μεταξύ των ελληνικών συνδικάτων και των Παλαιστίνιων εργαζόμενων και ότι δεν είναι αντικαταστάτες των ελληνικών συνδικάτων²⁴⁵³. Οι κύριοι λόγοι δημιουργίας της «Ένωση Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» μπορούν να συνοψιστούν, ως η υπεράσπιση των συμφερόντων των εργαζόμενων από την Παλαιστίνη και η προώθηση και προβολή του Παλαιστινιακού ζητήματος.

Ο βασικός λόγος συμμετοχής των εργαζομένων από την Παλαιστίνη στην «Ένωση Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» ήταν ότι δεν ήξεραν αρχικά τις διαδικασίες απόκτησης εγγράφων παραμονής αλλά και τα εργασιακά τους δικαιώματα, και θεώρησαν ότι η συμμετοχή τους εκεί θα τους ωφελούσε²⁴⁵⁴. Από τις συνεντεύξεις η πλειονότητα των εργαζομένων μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αθήνα δεν ήταν μέλη της «Ένωσης Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα»²⁴⁵⁵. Τα μέλη της «Ένωσης Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» τονίζουν ότι τα ελληνικά συνδικάτα βοηθούν τους μετανάστες από την Παλαιστίνη όταν απευθύνονται σε εκείνους²⁴⁵⁶.

²⁴⁵² Οι περισσότεροι μπορεί να ασφαλιστούν μια ή δυο φορές ή και καθόλου, ανεξάρτητα από τα έτη παραμονής τους. Οι εργαζόμενοι μετανάστες από την Παλαιστίνη αναγκάζονται να υποκύψουν στις επιλογές και τις διαθέσεις των εργοδοτών σχετικά με την παροχή ενσήμων. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ότι αρκετοί εργαζόμενοι δεν γνώριζαν και δεν ήταν εξοικειωμένοι με τα ασφαλιστικά δικαιώματά τους καθώς και με τις υποχρεώσεις των εργοδοτών απέναντί τους. Κάποιοι από τους συνεντευξιαζόμενους πληροφορήθηκαν μόνοι τους για το τι είναι ΙΚΑ και ένσημο. Ενώ η πλειοψηφία ανέφερε ότι έμαθε για τα δικαιώματά τους δικαίωματα μετά από ενάμιση περίπου χρόνο παραμονής και εργασίας στην Αθήνα.

²⁴⁵³ Για τον εκπρόσωπο η εκμετάλλευση δεν γνωρίζει εθνότητα, χρώμα και τα λοιπά, είναι όλοι εργάτες και άρα πρέπει να οργανωθούνε μέσα στα συνδικάτα. Δεν ήταν η συνειδητοποίηση του με τι έχουν βιώσει αλλά με την συνειδητοποίηση ότι πρέπει να υπάρχει μαζικότερη αντίδραση και αυτό απαιτεί συλλογικότητα.

²⁴⁵⁴ Ως μέλη η πλειοψηφία ένιωθε ασφάλεια, σε κάτι που δεν ήξεραν, και τόνιζαν ότι προσδοκούσαν βοήθεια στα προβλήματα τους. Τα κοινά προβλήματα των εργαζομένων από την Παλαιστίνη στην Ελλάδα σύμφωνα με τα μέλη της «Ένωσης Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» είναι: πρώτον, οι δυσκολίες απόκτησης ή ανανέωσης των εγγράφων παραμονής, δεύτερον, η έλλειψη ενημέρωσης και τρίτον, η έλλειψη εργασιακών δικαιωμάτων και η μη-παροχή ασφάλισης. Τα εκλεγμένα μέλη ηγαίνουν σε καθημερινή βάση στα γραφεία της «Ένωσης Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» και τονίζουν ότι μπορεί να λύσει προβλήματα εργασιακά για τον εργαζόμενο από την Παλαιστίνη στην Ελλάδα και να διεκδικήσει δικαιώματα για εκείνον.

²⁴⁵⁵ Βασική αιτία μη-συμμετοχής ήταν τα διαρκή προβλήματα και η έντονη πεποίθηση των εργαζομένων ότι η «Ένωση Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» δεν μπορεί να συμβάλει στο πρόβλημά τους. Άλλοι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι προτιμούσαν να ασχοληθούν με άλλα πράγματα καθώς και δεν είχαν κάτι κοινό με τους μεγαλύτερους σε ηλικία από εκείνους που συμμετείχαν στο σύλλογο. Κάποιοι ανέφεραν ότι δεν γνώριζαν τους εκπροσώπους της «Ένωσης Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» και δεν είχα ακούσει κάποιο περιστατικό που συνέβαλλαν θετικά στο πρόβλημα ενός συμπατριώτη τους, όπως θέματα που τους απασχολούν, δηλαδή με τα ένσημα ή με τα χαρτιά. Επιπλέον κάποιοι δεν γνώριζαν να πάνε στην «Ένωση Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα». Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι άτομα του ευρύτερου φιλικού τους δικτύου δεν ήταν μέλη αποθάρρυνε επιπλέον όσους δεν ήταν μέλη από το να απευθύνονται στην «Ένωση Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα». Σημαντικός αριθμός συνεντευξιαζόμενων από την Παλαιστίνη σημείωναν ότι θα συμβούλευαν κάποιο συμπατριώτη τους να δοκιμάσει κανείς το τι μπορεί να αποκομίσει από την «Ένωση Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα», ακόμα και αν οι ίδιοι δεν έχει ακούσει τίποτα.

²⁴⁵⁶ Εντούτοις είναι σημαντικό σε αυτές τις περιπτώσεις να γνωρίζει ο εργαζόμενος καλά ελληνικά για να εξηγήσει το πρόβλημά του. Τη δυσκολία αυτή αναγνώριζαν και τα μη μέλη της «Ένωσης Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» δηλαδή, αναφέρθηκε ότι μόνο στο επίπεδο συνεννόησης μπορεί να συγκριθεί η «Ένωση Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» με το ελληνικό συνδικάτο, ενώ δεν υπάρχει ενδοχόμενο να είναι λιγότερο δραστήριο το ελληνικό συνδικάτο από την «Ένωση Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ελλάδα» όσον αφορά ένα εργασιακό πρόβλημα. Ένα μέρος των συνεντευξιαζόμενων από την Παλαιστίνη ανέφερε ότι θα προτιμούσε να γίνει μέλος ή να απευθυνθεί σε ένα ελληνικό σύλλογο εργαζομένων εξαιτίας μέσω του συνδικάτου προσδοκούν πιο έγκυρα αποτελέσματα και εκπροσώπηση. Εντούτοις, σημαντικός αριθμός μεταναστών από την Παλαιστίνη εξέφρασαν την πεποίθησή ότι η βοήθεια που θα λάμβαναν από ένα ελληνικό συνδικάτο δεν θα έχει να κάνει με τα έγγραφα παραμονής αλλά με εργασιακής διεκδίκησης θέματα μόνο.

5.5. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ

5.5.1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ

Η κύρια απασχόληση των γυναικών, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, από τις Φιλιππίνες, εντοπίζονται η οικιακή εργασία (domestic work). Εντοπίζονται σε περισσότερες από εκατόν τριάντα χώρες, οι μετανάστριες οικιακές εργάτριες από τις Φιλιππίνες έχουν εγκατασταθεί σε πόλεις όπως η Αθήνα, το Μπαχρέιν, η Κύπρος, η Ρώμη, η Μαδρίτη, το Παρίσι, το Τορόντο, η Νέα Υόρκη, το Λος Άντζελες, το Χονγκ Κονγκ, και η Σιγκαπούρη. Διασκορπισμένες αναμεταξύ πλήθους βιομηχανοποιημένων εθνών, αποτελούν μια σύγχρονη γυναικεία μετανάστευση εργασίας. Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της παγκόσμιας ανακατασκευής είναι: *πρώτον*, η ανάδυση αυτής της μετανάστευσης για λόγους εργασίας ως ένα προϊόν της στρατηγικής ανάπτυξης εξαγωγών (export-led) των Φιλιππίνων σε συνδυασμό με τα αδιέξοδα και μη-τυπικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα στις Φιλιππίνες (Koo and Smith, 1983)²⁴⁵⁷, *δευτέρον*, της θηλυκοποίησης (feminization) του διεθνούς εργατικού δυναμικού, και *τρίτον*, της απαίτησης από το παγκόσμιο εργοδοτικό νοικοκυριό για γυναίκες μετανάστριες για να απασχοληθούν στις χαμηλού κύρους, χαμηλόμισθες προσωπικές υπηρεσίες αμοιβών σε πολλές πόλεις σε όλο τον κόσμο, υπόκεινται σε εκμετάλλευση του εαυτού τους και των εργασιακών τους δικαιωμάτων, ικανοποιώντας τις επιθυμίες των εργοδοτών καθώς και οδηγούνται στον εγκλωβισμό τους στο επάγγελμα της οικιακής εργάτριας (Anthias, 1980; Cock, 1980; Cohen, 1987; Morokvasic, 1993; Phizacklea, 1993; Βαλέντσια, 1995; Hickey, 1996; Chang, 2000; Kofman. Phizacklea, Raghuram and Rosemary, 2000; Βαλέντσια, 2001; Σάντζεζ, 2001; Menjivar and Salcido, 2002; Maratou-Alipranti and Fakiolas, 2003; Tastsoglou and Hadjicostandi, 2003; Tastsoglou and Maratou-Alipranti, 2003; Ehrenreich and Hochschild, 2004; Hondegne-Sotello, 2007; Ψημμένος και Σκαμνάκης, 2008; Ξυπολυτάς, 2009)²⁴⁵⁸. Πολυάριθμα κράτη στηρίζονται στις Φιλιππίνες για να τους παράσχουν

²⁴⁵⁷ H. Koo and P. Smith (1983) "Migration, the Urban Informal Sector, and Earning in the Philippines", *The Sociological Quarterly*, vol.24, pp.219-232.

²⁴⁵⁸ F. Anthias (1980) "Women and the Reserve Army of Labour: A Critique of Veronica Beechey", *Capital and Class*, vol.10, pp.50-63; J. Cock (1980) *Madams and Maids: A Study in the Politics of Exploitation*. Johannesburg: Ravan Press; R. Cohen (1987) "The Work Conditions of Immigrant Women Live in Domestic", *Resources for Feminist Research*, vol.16, no.1, pp.36-38; M. Morokvasic (1993) "In and Out of the Labour Market", *New Community*, vol.19, no.3, pp.459-483; A. Phizacklea (ed.) (1983) *One Way Ticket*. London: Routledge and Kegan Paul Publication; N. Βαλέντσια (1995) "Η Κατάσταση των Φιλιππινέζων Γυναικών στην Ελλάδα", στο Σ. Βαβού, Α. Μπομπούλου και Ε. Παμπούκη (επιμ.) *Εθνικισμός, Ρατσισμός και Κοινωνικό Φύλο*. Πρακτικά Διήμερης Συνάντησης Γυναικών 11-12/11/94, Ευρωπαϊκό Φόρουμ Αριστέρων Φεμινιστριών - Ελληνικό Τμήμα, Θεσσαλονίκη. Παρατηρητής, σσ.79-83; M. G. Hickey (1996) "Go to College. Get a Job, and Don't Leave the House without Your Brothers: Oral Histories with Immigrant Women and Their Daughters". *The Oral History Review*, vol.32, no.2, pp.63-92; G. Chang (2000) *Disposable Domesticity: Immigrant Women Workers in the Global Economy*. Canada: South End Press; E. Kofman, Phizacklea, A. Raghuram, P. and Rosemary S. (2000) *Gender and International Migration in Europe: Employment, Welfare and Politics*. London: Routledge; T. Βαλέντσια (2001) «ΚΑΣΑΠΠ: Ένωση Φιλιππινέζων Μεταναστών Ελλάδα» στο Αθ. Μαρβάκης, Δ. Παρσανόγλου, Δ. και Μ. Παύλου (επιμ.) (2001) *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ.342-275; Μ. Σάντζεζ, Μ. (2001) «Η Ένωση ΚΑΣΑΠΠ», στο Αθ. Μαρβάκης, Δ. Παρσανόγλου, Δ. και Μ. Παύλου (επιμ.) (2001) *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ.385-388; C. Menjivar and O. Salcido (2002) "Immigrant Women and Domestic Violence: Common Experience in Different Countries", *Gender and Society*, vol.16, no.6, pp. 898-920; L. Maratou-Alipranti and R. Fakiolas (2003)

εσωτερικές οικιακές εργαζόμενες, ενώ το είδος απασχόλησης των γυναικών από τις Φιλιππίνες δεν τους επιτρέπει εργασιακά και αναπαραγωγικά δικαιώματα στις κοινωνίες υποδοχής (Parreñas, 2001)²⁴⁵⁹. Η διεθνής βιβλιογραφία έχει εστιάσει στις πτυχές και στις επιπτώσεις (Parreñas, 2000; Lan, 2003)²⁴⁶⁰ του υπηρετικού επαγγέλματος σε χώρες όπου οι γυναίκες από τις Φιλιππίνες απασχολούνται, ως επί το πλείστον, ως εσωτερικές (live-in) οικιακές εργάτριες, όπως η Ιταλία (Chell, 1997; Tacoli, 1999; Parreñas, 2001)²⁴⁶¹, οι Ηνωμένες Πολιτείες (Allen, 1977; Pido, 1986; Liu, Ong and Rosenstein, 1991; Menjivar, daVanzo, Greenwell and Valdez, 1998; Parreñas, 2001)²⁴⁶² και η Ελλάδα (Παπαταξιάρχης, Τοπάλη και Αθανασοπούλου, 2008; Τοπάλη, 2001, 2004, 2008)²⁴⁶³. Αυτές οι γυναίκες εργάζονται εκτελώντας τις εργασίες των σύγχρονων νοικοκυριών, σε εύπορες οικογένειες, σε κατοικίες διπλωμάτων και πρεσβευτών, ενώ οι σύζυγοι των γυναικών από τις Φιλιππίνες εάν βρίσκονται στην Ελλάδα θα εκτελούν, για παράδειγμα, χρέη κηπουρού ή οδηγού στις ίδιες οικογένειες. Πρέπει να σημειωθεί ότι ορισμένες γυναίκες, είναι μητέρες μόνες (single mothers) στην Ελλάδα ή νεαρές μητέρες, είτε λόγω διαζυγίου²⁴⁶⁴, είτε λόγω του ότι ο σύζυγός τους δεν μπόρεσε να τις ακολουθήσει. Σε αυτές τις περιπτώσεις εάν δεν μπορούν να έχουν το παιδί τους μαζί στην κατοικία του ιδιοκτήτη, αναγκαστικά αφήνουν την επίβλεψη ή το μεγάλωμά του σε άτομα του φιλικού ή του οικογενειακού τους δικτύου. Σε αυτές τις περιπτώσεις η μητέρα έβλεπε μια φορά την εβδομάδα το παιδί της.

Από συνεντεύξεις (N=16, μη στατιστικό δείγμα) διαπιστώθηκαν τα εξής: πρώτον, οι περισσότερες οικιακές εργάτριες από τις Φιλιππίνες δουλεύουν πάρα πολλές ώρες, από δώδεκα έως

“The Lonely Path of Migrant Women in Greece”. *The Greek Review of Social Research*, vol.110, pp.165-188; E. Tastsoglou and L. Maratou-Alipranti (2003) “Gender and International Migration: Conceptual, Substantive and Methodological Issues”, *The Greek Review of Social Research*, vol.110, pp.5-22; E. Tastsoglou and J. Hadjicostandi (2003) “Never Outside the Labour Market, but Always Outsiders: Female Migrant Workers in Greece”, *The Greek Review of Social Research*, vol.110, pp.189-220; B. Ehrenreich and A. Hochschild (eds.) (2004) *Global Woman: Nannies, Maids, and Sex Workers in the New Economy*. New York: Henry Holt and Company; P. Hondagneu-Sotelo (2007) *Doméstica: Immigrant Workers Cleaning and Caring in the Shadows of Affluence*. United States: University of California Press; I. Ψημμένος και Χ. Σκιμνάκης (2008) *Οικιακή Εργασία Μεταναστών και Κοινωνική Προστασία: Η Περίπτωση των Γυναικών από την Αλβανία και την Ουκρανία*. Αθήνα: Παπαζήσης; Ν. Ξυπολύτας (2009) «Ο Εγκλωβισμός των Μεταναστών στην Εσωτερική Οικιακή Εργασία: Διεθνής και Ελληνική Εμπειρία», εισήγηση στο Εκπαιδευτικό Συμπόσιο Το Σχολείο του Αύριο είναι μόνο Διαπολιτισμικό, 30 Απριλίου 2009, Αθήνα: Ένωση Ελλήνων Φυσικών/ Πανεπιστήμιο Πατρών.

²⁴⁵⁹ R. S. Parreñas (2001) *Transgressing the Nation-State: The Partial Citizenship and Imagined (Global) Community of Migrant Filipina Domestic Workers*. *Signs*, vol.26, no.4, pp.1129-1154;

²⁴⁶⁰ R. S. Parreñas (2000) “Migrant Filipina Domestic Workers and the International Division of Reproductive Labor”. *Gender and Society*, vol.14, no.4, pp.560-580; P.-C. Lan (2003) “Maid or Madam? Filipina Migrant Workers and the Continuity of Domestic Labor”. *Gender and Society*, vol.17, no.2, pp.187-208.

²⁴⁶¹ V. Chell (1997) “Gender-Selective Migration: Somalian and Filipina Women in Rome”, in R. King and R. Black (eds.) *Southern Europe and the New Immigrations*. New York: Columbia University Press; C. Tacoli (1999) “International Migration and the Restructuring of Gender Asymmetries: Continuity and Change among Filipino Labor Migrants in Rome”. *International Migration Review*, vol.33, no.3, pp.658-682; R. S. Parreñas (2001) *Servants of Globalization: Women, Migration and Domestic Work*. California: Stanford University Press.

²⁴⁶² J. P. Allen (1977) “Recent Immigration from the Philippines and Filipino Communities in the United States”, *Geographical Review*, vol.67, no.2, pp.195-208; A. J. A. Pido (1986) *The Filipinas in America: Macro/Micro Dimensions of Immigration and Integration*. New York: Center for Migration Studies; J. M. Liu, P. M. Ong and C. Rosenstein (1991) “Dual Chain Migration: Post-1965 Filipino Immigration to the United States”. *International Migration Review*, vol.25, no.3, pp.487-513; C. Menjivar, J. daVanzo, L. Greenwell and R. B. Valdez (1998) “Remittances Behavior Among Salvadoran and Filipino Immigrants in Los Angeles”, *International Migration Review*, vol.32, no.1, pp.97-126; R. S. Parreñas (2001) *Servants of Globalization: Women, Migration and Domestic Work*. California: Stanford University Press.

²⁴⁶³ Ε. Παπαταξιάρχης, Ε. Π. Τοπάλη και Α. Αθανασοπούλου (2008) *Κόσμοι της Οικιακής Εργασίας: Φύλο, Μετανάστευση και Πολιτισμικοί Μετασχηματισμοί στην Αθήνα του Πρώιμου 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια; Π. Τοπάλη (2001) *Ο Διασπορευτισμός: Έμφυσης Οικιακής Εργασίας και Φιλιππινέζων Μεταναστών στην Αθήνα*. Αθήνα: Κέντρο Έρευνας για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ); Π. Τοπάλη (2004) *Η Έμφυση Οικιακή Εργασία ως Διαπολιτισμική Σχέση: Η Περίπτωση των Φιλιππινέζων Οικιακών Βοηθών στην Αθήνα*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Μπιτόληνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου/ Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας; Π. Τοπάλη (2008) *Στοιχίες Σχέσης: Διαπολιτισμικές Επαφές: Η Περίπτωση των Φιλιππινέζων Οικιακών Βοηθών στην Αθήνα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια/ Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

²⁴⁶⁴ Χώρισαν λόγω απόστασης.

δεκαεννιά. Δεν υπάρχουν όρια για τις ίδιες, όσο ο εργοδότης είναι ξύπνιος (awake) καθώς πρέπει να παραμένουν ξύπνιες και εκείνες επίσης. Έτσι, είναι οι ώρες εργασίας είναι από οκτώ έως δεκαεννέα ώρες, από την ανατολή του ήλιου, ως τη δύση του ηλίου, δηλαδή έως τα μεσάνυχτα. *Δεύτερον*, Οι άνδρες εργάζονται κυρίως στα εστιατόρια, ως μάγειρες ή βοηθοί μάγειρα ή σερβιτόροι (για τις γυναίκες), είναι επίσης άνθρωποι που δουλεύουν επίσης σε σκάφη, ως ναυτικοί (seafarers), ή σε θαλαμηγούς (yachts) ως πληρώματα, αλλά επίσης, δουλεύουν, και μέσα στα πλοία, με το να καθαρίζουν τους θαλάμους και όλο το πλοίο. *Τρίτον*, οι γυναίκες έρχονται στην συντριπτική τους πλειονότητα μόνες, συγκεντρώνονται στην οικιακή εργασία ως «κοπέλες» όπως αναφέρουν οι ίδιες, μέσω άμεσης πρόσληψης ως δεσμευμένες εργάτριες. Ο σύζυγός τους, εάν βρίσκεται στην Ελλάδα (ή έρχεται αργότερα) εκτελεί άλλη εργασία στον ίδιο εργοδότη, με αποτέλεσμα κάποιες φορές στην κατοικία του εργοδότη να συγκεντρώνεται όλη η οικογένεια της οικιακής βοηθού (σύζυγος και παιδιά της). Δηλαδή γενικά, σε ένα ζευγάρι μεταναστών από τις Φιλιππίνες ο άνδρας μπορεί να εργάζεται ως κηπουρός ή να πλένει τα αυτοκίνητα του εργοδότη²⁴⁶⁵, και η γυναίκα του να καθαρίζει το σπίτι. Αλλά δεν είναι μόνο αυτό, καθώς κάποιες φορές σε πολύ λιγότερο συχνά βέβαια, υπάρχουν και άνδρες που δουλεύουν ως οικιακοί εργάτες. Σιδερώνουν ρούχα ή πλένουν τα πιάτα κ.λπ. Δηλαδή, είναι και άνδρες και γυναίκες, όταν είναι κάποιο ζευγάρι, ο άνδρας θα δουλεύει στον κήπο, αλλά θα δουλεύει επίσης και στο σπίτι. Θα μαγειρεύει, θα καθαρίζει, θα σιδερώνει ρούχα όπως η σύζυγος του, βοηθώντας τη.

Τέταρτον, πολύ λίγες από τις γυναίκες από τις Φιλιππίνες έχουν τα δικά τους διαμερίσματα. Αλλά, οι περισσότερες μένουν μέσα (live-in) στο σπίτι του εργοδότη. Βγαίνουν έξω για λίγες ώρες, συνήθως από το Σάββατο το απόγευμα έως την Κυριακή το βράδυ, ώστε να είναι με φίλες τους σε ένα διαμέρισμα που ενοικιάζουν μαζί με άλλες έξι έως έντεκα ή περισσότερες καμιά φορά, συμπατριώτισσές τους, αλλά επιστρέφουν πίσω το βράδυ της Κυριακής για να κοιμηθούν στο σπίτι του εργοδότη τους ή τη Δευτέρα πολύ νωρίς το πρωί²⁴⁶⁶. Μερικές έχουν επίσης το δικό τους σπίτι, επειδή θέλουν να έχουν λίγη προσωπική ζωή. Ορισμένες δεν μένουν με άλλες συμπατριώτισσές τους τις ημέρες ανάπαυσης της εργασίας τους διότι με αυτόν τον τρόπο προτιμούν μαζεύουν κάποια χρήματα ζώντας μέσα στο σπίτι των εργοδοτών τους συνέχεια. Εντούτοις, υπάρχει και περίπτωση αναγκαστικής επιβολής μη-εξόδου από τις εργοδότητες. Για παράδειγμα, κάποιες οικιακές ζουν στο υπόγειο τις οικίας των εργοδοτών, μένουν εκεί για είκοσι-τέσσερις ώρες καθώς δεν τους επιτρέπεται να βγαίνουν έξω ποτέ. Γενικά Η πλειοψηφία έχει ρεπό (day-off) το Σάββατο το βράδυ, και την Κυριακή. *Πέμπτον*, ο μισθός των γυναικών από τις Φιλιππίνες κυμαίνεται από τετρακόσια έως χίλια διακόσια ευρώ ανά μήνα. Η πλειοψηφία έχει το βασικό μισθό, πεντακόσια με επτακόσια πενήντα ευρώ. Οι περισσότερες είναι ασφαλισμένες στο ΙΚΑ. Επιδόματα εορτών πολλές φορές οι εργοδότες δεν τα δίνουν και μερικοί δεν παρέχουν ούτε ασφάλιση.

²⁴⁶⁵ Κάποιες φορές το ζευγάρι, τόσο οι άνδρες όσο οι γυναίκες όταν τελειώνουν μια εργασία στο σπίτι του εργοδότη που κατοικούν και εργάζονται μόνιμα, απασχολούνται λίγες ώρες και στους γείτονες του εργοδότη εκτελώντας ανάλογες εργασίες.

²⁴⁶⁶ (...) Και, [Επιστρέφω] [στο σπίτι των εργοδοτών μου] [αύριο]. [Στις] οκτώ (8) η ώρα πρέπει να είμαι εκεί (...) [Ξεκινάω στις οκτώ (8)] και εξαπατάται. εξαπατάται από τη δουλειά [τι ώρα θα τελειώσω] (...) (Solly, ετών 56).

Έκτον, ως προς το εκπαιδευτικό τους επίπεδο, η πλειοψηφία των γυναικών από τις Φιλιππίνες, έχουν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευσή, άλλες έχουν πανεπιστημιακά διπλώματα και όπως της Διοίκησης Επιχειρήσεων, Γραμματειακής Εκπαίδευσης, ενώ αρκετές δεν ολοκλήρωσαν τις σπουδές τους ώστε να λάβουν πτυχίο τους, λόγω των οικονομικών δυσκολιών που αντιμετώπιζαν²⁴⁶⁷. Ένας επιπλέον παράγοντας ήταν ότι κάποιες παντρεύονταν, αποκτούσαν και παιδί και τότε οι προτεραιότητες τους άλλαζαν. Πολλές συνεντευξιαζόμενες τόνιζαν ότι αποκλείονταν από άλλα επαγγέλματα πέραν της οικιακής βοηθού. Υπάρχουν μετανάστριες και από τις Φιλιππίνες, που έχουν διπλώματα και στις Φιλιππίνες εργάζονταν σε ανάλογη των σπουδών εργασία και στην Ελλάδα δουλεύουν ως οικιακές εργάτριες, ή σερβιτόροι, ή κηπουροί.

Εβδομον. η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων προέρχεται από τις τρεις ομάδες νησιών στις οποίες διαιρούνται οι Φιλιππίνες: τη Luzon, τη Visayas, και το Mindanao αυτές συνέχεια υποδιαιρούνται σε περιοχές, επαρχίες (provinces), πόλεις, δήμους, και barangays (περαιτέρω μικρότερες περιοχές)²⁴⁶⁸. Από τις συνεντεύξεις οι κύριες φυλές των μεταναστών και μεταναστριών από τις Φιλιππίνες είναι στην Αθήνα είναι οι Ilocano, οι Batangas, και οι Tagalog (αναφέρθηκαν και κάποιες μικρότερες) (πίνακας):

Πίνακας 14: Κύριες φυλές μεταναστών και μεταναστριών από τις Φιλιππίνες είναι στην Αθήνα

ΦΥΛΕΣ	
1	Ilocano
2	Tagalog
3	Bicolano
4	Visayan
5	Pangasinense

Φούσκας, 2009

Επιπλέον οι επίσημες γλώσσες των Φιλιππίνες είναι τα φιλιππινέζικα (Tagalog) και τα αγγλικά όπου χρησιμοποιούνται επίσημα. Επιπλέον διάλεκτοι είναι τα Bicolano, τα Ilocano, τα Romblomanon, τα Visayan και πολλές άλλες. Η πλειονότητα των κατοίκων των Φιλιππίνων είναι Καθολικοί Χριστιανοί (Roman Catholic Church) ενώ άλλοι σε ανήκουν σε άλλες χριστιανικές μετονομασίες, όπως η «Philippine Independent Church», η «Iglesia ni Cristo» και άλλες. Ως προς τη ηλικία τους κυμαίνεται από είκοσι οκτώ έως εξήντα πέντε ετών. Οι περισσότερες είχαν έρθει, στα μέσα του 1980, στην ηλικία

²⁴⁶⁷ (...) Οι σπουδές μου, ήταν μόνο στο δεύτερο χρόνο του κολεγίου. Μηχανολογίας, μηχανολόγος μηχανικός. Πλήρωσα τις σπουδές μου, αλλά εκείνη την περίοδο, όταν ήταν η προεδρία του Markos, ήταν καλά, αλλά μετά τον Markos, όλα τα οικονομικά, είχαν πτωτική τάση. Ξέρεις, όλα είχαν πέσει χαμηλά και κάπως έτσι [ήταν]. Δεν μπόρεσα να συνεχίσω, το πτυχίο μου. [Δεν πήρα το πτυχίο μου]. Όχι βέβαια, πώς θα μπορούσα να το πάρω με αυτές τις συνθήκες. Έτσι, αυτό ήταν, για τις σπουδές μου, δεν [τις] τελείωσα (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁴⁶⁸ Κάποιες από τις επαρχίες (provinces) που προέρχονται οι μετανάστριες από τις Φιλιππίνες είναι οι: Albay, Batangas, Camarines Sur, Laguna (Calamba City), Negros Occidental, Oriental Mindoro, Romblon. Επιπλέον αναφέρθηκαν και μικρότερες περιοχές πόλεων με τοπικές κυβερνήτες όπως: η Abra (με κέντρο της περιοχής την Baguio City, στην περιοχή Cordillera Administrative Region), η La Union και η Ilocos Sur (με κέντρο της περιοχής την San Fernando City, στην περιοχή Ilocos Region) και η Manila (με κέντρο περιοχής τη Manila, στην περιοχή National Capital Region) από την περιοχή της Luzon. Μεταξύ των διάφορων γηγενών εθνικών ομάδων είναι οι φυλές των Visayan, των Tagalog, των Ilocano, των Bicolano, των Pangasinense και άλλες, συνολικά περισσότερες από δεκαεπτά. Ο επίσημος πληθυσμός όλων των φυλών που ζουν στη χώρα, και των μίξεων αυτών, παραμένει άγνωστος. Βλ. και D. F. Doepfers (1974) "Ethnic Urbanism and Philippine Cities". *Annals of the Association of American Geographers*, vol.64, no.4, pp.549-559.

των δεκαεννέα με τριάντα ετών στην Ελλάδα έχοντας πάνω από είκοσι χρόνια ορισμένες, και γενικά τη μισή ή περισσότερη από τη μισή τους ηλικία εδώ. Η πλειοψηφία είναι έγγαμες, εντούτοις ως προς την οικογενειακή τους κατάσταση στην Ελλάδα μπορεί να γίνει ο εξής διαχωρισμός: *πρώτον*, εκείνες που έχουν ένα άτομο από το συγγενικό ή φιλικό τους δίκτυο (μια αδελφή τους, μια κουνιάδα, ή μια θεία τους στην Αθήνα) όπου και αποτελούν την πλειοψηφία. Πάρα ταύτα αρκετές είναι μόνες τους στη χώρα, χωρίς συγγενείς. *Δεύτερον*, εκείνες που είναι παντρεμένες και έχουν το σύζυγο και τα παιδιά τους (ένα έως τέσσερα) στην Ελλάδα. *Τρίτον*, εκείνες που είναι παντρεμένες και που έχουν την οικογένειά τους (σύζυγο και παιδιά) στις Φιλιππίνες, και *τέταρτον*, εκείνες που ήταν έγγαμες στην πατρίδα τους και πήρα διαζύγιο στην Ελλάδα. Από τότε που έχουν έρθει στην Ελλάδα έχουν ξαναπάει λίγες φορές (από μία έως οκτώ), μετά από χρόνια, καθώς για αρκετό διάστημα στην αρχή δεν είχαν άδεια παραμονής και ήταν δύσκολο για εκείνες να ταξιδεύουν. Υπήρξαν περιπτώσεις που δεν έχουν δει την οικογένειά τους καθόλου²⁴⁶⁹. Οι λόγοι που ανέφεραν ότι πήγαν ήταν είτε για διακοπές, είτε για να επισκεφτούν τις οικογένειές τους, είτε λόγω θανάτου κάποιοι αγαπημένου τους προσώπου²⁴⁷⁰. Επιπλέον ως προς το μέγεθος της οικογένειας έχουν από τρία έως δέκα αδελφια και αρκετοί έχουν μέλη της οικογένειας τους στην Ελλάδα όπως αδελφια²⁴⁷¹, ξαδελφια, γαμπρούς, κουνιάδες ή και κάποιον από τους γονείς τους.

Οι λόγοι που τους έφυγαν από την πατρίδα τους ήτανε τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετώπιζαν²⁴⁷², καθώς και το ότι ο σύζυγος δεν εργαζόταν κάποιες φορές και είχαν να αναθρέψουν τα παιδιά τους. Οι Φιλιππίνες πιστεύουν οι περισσότερες συνεντευξιζόμενες είναι οικονομικά το ίδιο αδύναμη χώρα όπως στο παρελθόν^{2474, 2475}. Αυτό επηρέασε όλους τους κατοίκους των

²⁴⁶⁹ (...) Είναι πολύ λυπηρό να λέω ότι, μέχρι τώρα δεν έχω επισκεφτεί την οικογένειά μου (...) Δεν έχω πάει εκεί, όχι ακόμα, όχι (...) Και ξέρεις, όταν ήταν να έρθω εδώ ήταν πραγματικά, ποια είναι η ιστορία, το να έρθω εδώ δεν ήταν ο στόχος μου. Ναι. Γιατί, κατά τη διάρκεια εκείνης της εποχής, ήταν πολύ δύσκολο να έρθεις εκείνη την εποχή. Και πριν έρθω, πλήρωσα έξι χιλιάδες δολάρια, το 1996, πλήρωσα το γραφείο έξι χιλιάδες δολάρια [για να έρθω εδώ]. Δεν ήρθα ως «δεσμευμένη εργάτρια», ήθελα να φύγω από τη χώρα, εξαιτίας των δυσκολιών, και ήθελα να κερδίσω περισσότερα για την οικογένειά μου. [λόγω] του οικονομικού προβλήματος (...) (Letty, ετών 53).

²⁴⁷⁰ (...) Ναι, να βέβαια. Έχω πάει δύο (6,2) φορές, από τότε, μόνο δύο φορές, εδώ και είκοσι χρόνια έχω πάει μόνο δύο φορές, γιατί, όλο αυτόν τον καιρό δεν ήμουν και τόσο ελεύθερη, [και] δεν είχα κάποια άδεια (permit) [παραμονής], έτσι ήταν δύσκολο (...) Ήταν απλά το 2004, τον Ιούνιο, και πέρασα [αυτόν τον καιρό] με την οικογένειά μου. Τότε επίσης ο πατέρας μου πέθανε, και δεν τον είχα δει για πολύ [καιρό], για περίπου, περίπου πέντε (5) χρόνια, όταν πέθανε, αλλά εκείνο τον καιρό, του μίλησα, μέσω του τηλεφώνου, [αλλά] αυτό είναι το πράγμα που δεν μου αρέσει εδώ. Ήταν πολύ δύσκολο ξέρεις, μπορούσαμε να πάμε, αλλά δεν θα μπορούσαμε να γυρίσουμε πίσω ξανά. Έτσι, αν μέναμε εκεί, δεν ήταν εύκολη ζωή, ξέρεις. Έτσι, προτιμήσαμε να έχουμε άδεια [παραμονής] πριν φύγουμε (...). Ένα μήνα (1). Ένα μήνα, και η τελευταία φορά, ήταν μόνο είκοσι (20) μέρες. Γιατί, εξαιτίας της άδειας [παραμονής] (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁴⁷¹ Αναφέρθηκε ότι μέλη της οικογένειάς τους που βρίσκονταν ήδη στην Ελλάδα είχαν και την δική τους οικογένεια στην Ελλάδα.

²⁴⁷² (...) [Για] οικονομικούς λόγους. Γιατί ξέρεις, στις Φιλιππίνες είναι πολύ δύσκολο να κερδίσεις χρήματα. Και νομίζω στο εξωτερικό είναι πιο καλύτερα (...) (Irene, ετών 20).

²⁴⁷³ (...) Πρώτα απ' όλα, είμαι εδώ, είμαι εδώ για να έχω δουλειά, ξέρεις, και στις Φιλιππίνες δεν υπάρχει κάποια δουλειά που να έχει αρκετά λεφτά για την οικογένειά μου, για να μαζέψω, για το μέλλον, ξέρεις, κάτι σαν αυτό. Έτσι ήρθα εδώ για πολλά χρήματα. Αυτά είναι όλα. [Είμαι οικονομικός μετανάστης] (...) (Rene, ετών 28).

²⁴⁷⁴ (...) Εντάξει, ο πρώτος λόγος ήταν το οικονομικό πρόβλημα. Πρώτα απ' όλα, στην χώρα μας, δεν είναι, όπως πριν, όχι τόσο φτωχή, όπως αυτή τη φορά [τώρα]. Από τότε που ήταν ο πρόεδρος Marcos, στην προεδρία, είχαμε πιο πολλά, [ήταν πολύ] ανεπτυγμένα, περισσότερα, με τον Marcos, ήταν πολύ ανεπτυγμένα [όλα], πλούσια και μπορούσαμε να, ξέρεις, να βάλουμε τα πάντα, σε μια σειρά, στην οικογένειά μας, ξέρεις. Και τότε, μετά την περίοδο του Marcos, άρχισαν οι αλλαγές, οι δυσκολίες των οικογενειών, οικονομικές [δυσκολίες] και [σε] τα πάντα, ειδικά στην οικογένειά μου. Έτσι, αυτό που μπορούμε να κάνουμε, είναι, να βγούμε (get out) από την χώρα μας. Να βγούμε (get out) από την χώρα μας, για να, ξέρεις, [ώστε] να βρούμε κάτι καλύτερο. [Ο κύριος λόγος ήταν] ο οικονομικός. [Μετά την περίοδο του Marcos, όλα έγιναν χειρότερα]. Είναι χειρότερα, μέχρι τώρα, εξαιτίας της διαφθοράς, υπάρχουν πολλά μεγάλα προβλήματα (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁴⁷⁵ Οι Φιλιππίνες αντιμετώπιζαν την πολιτική αστάθεια που σημάδεψε τη χώρα. Η δεκαετία του 1960 ήταν περίοδος οικονομικής ανάπτυξης για τις Φιλιππίνες, εντούτοις ο Ferdinand Marcos ως νομίμως εκλεγμένος πρόεδρος (1965-1972) επιδιώκοντας μια τρίτη περίοδο διακυβέρνησης επέβαλε το στρατιωτικό νόμο στις 21 Σεπτεμβρίου 1972 και ανακατέλαβε την εξουσία. Το 1986 το κίνημα «Δύναμη Επανάστασης των Ανθρώπων» (People Power Revolution) έκανε την εμφάνισή του και αποτελούνταν από ανθρώπους ανατρεφόμενους στη δικτατορία (1972-1986) του Ferdinand Marcos. Μετά την γενική κατακραυγή των κατοίκων των Φιλιππίνων και τις διεθνείς πιέσεις, διεξήχθησαν εκλογές όπου και ηττήθηκε, εξορίστηκε στη Χαβάη. Η επιστροφή στη δημοκρατία μετά από τις εκδηλώσεις

Φιλιππίνων. Στη Μανίλα υπάρχουν κάποιοι που μένουν στα νεκροταφεία²⁴⁷⁶, εξαιτίας των χαμηλών αμοιβών δεν μπορούν να νοικιάσουν ένα διαμέρισμα. Είναι δύσκολα, ειδικά αν δεν μπορούν να φύγουν έξω από τις Φιλιππίνες, να βρουν κάτι άλλο, όπως κάνουν οι περισσότεροι. Πολλές μετανάστριες από τις Φιλιππίνες έχοντας ανώτατης εκπαίδευσης πτυχία, δεν καταλήγουν κάπου σχετικά με τις σπουδές τους εξαιτίας των δυσκολιών και της φτώχειας. Επιλέγουν έτσι, να φύγουν από τη χώρα τους και να «βγάλουν εύκολα χρήματα»^{2477, 2478}, όπως ανέφεραν κάποιες και έχοντας παρακινηθεί από συγγενείς ή φίλους τους που βρίσκονταν νωρίτερα εδώ, και μπορούν εργαστούν μόνο ως οικιακές βοηθοί. Οι ίδιες ερμηνεύουν αυτό ως το ότι οι γυναίκες λόγω των οικονομικών δυσχερειών πρέπει να αναλάβουν ανάλογες ευθύνες με τους άνδρες²⁴⁷⁹ ως προς τη συντήρηση της οικογένειας, καθώς και η αγορά εργασίας ζητά από εκείνες μόνο αυτό²⁴⁸⁰ ενώ δεν τους επιτρέπει την είσοδο σε άλλα επαγγέλματα όσο και αν το επιθυμούν^{2481, 2482, 2483}. Πολλές συνεντευξιαζόμενες θεωρούν πώς δεν είναι «κατάλληλες» για την κοινωνία και είναι μόνο «ξένες», όπως ανέφεραν, για να εργαστούν σε έναν άλλο τομέα απασχόλησης, ενώ η ελληνική κοινωνία δίνει προτεραιότητες μόνοις τους γηγενείς. Εξαρτάται από την επαρκή γνώση της ελληνικής γλώσσας από εκείνες και από την κοινωνία εάν θα τους επιτρέψει να εργαστούν σε διαφορετικό επάγγελμα. Η κατάσταση δυσχεραίνεται με την συμπεριφορά των Ελλήνων εργοδοτών πολλές φορές απέναντί τους²⁴⁸⁴. Οι περισσότερες γυναίκες από τις Φιλιππίνες αφήνουν τη χώρα τους για να έχουν μια καλύτερη ζωή και δουλεύοντας αναγκαστικά ως οικιακές βοηθοί, ώστε να στηρίζουν εκείνες και τις οικογένειές τους. Κάποιες συνεντευξιαζόμενες από τις Φιλιππίνες ήταν συναισθηματικά φορτισμένες και ξέσπουναν σε δάκρυα, τονίζοντας ότι ανέλαβα οι ίδιες το βάρος της οικογένειας και εργάζονται σαν «μητέρα και

του 1986 παρακωλύθηκε από το προηγούμενο εθνικό χρέος, την εξαιρετική κυβερνητική διαφθορά και τις προσπάθειες πραξικοπημάτων. Η οικονομία βελτιώθηκε κατά τη διάρκεια της διοίκησης του Fidel V. Ramos (1992) εντούτοις, οι οικονομικές βελτιώσεις έπαυσαν κατά την ασιατική οικονομική κρίση του 1997. Η επανάσταση του 2001 οδήγησε στην πτώση του προέδρου, Joseph Ejercito Estrada και έκτοτε η Gloria Macapagal-Arroyo ανέλαβε την ηγεσία.

²⁴⁷⁶ Το Βήμα: (2008) «Μανίλα: Αναζητούν Στέγη στο Νεκροταφείο: Χιλιάδες Άνθρωποι Έχουν για Μόνιμη Κατοικία τους Τάφους στο Κοιμητήριο», *Το Βήμα: Γνώμες*, Παρασκευή 7 Μαρτίου 2008, <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=6&artid=230388&dt=07/03/2008> τελευταία επίσκεψη, 19/06/2008.

²⁴⁷⁷ Σημειώθηκε από συνεντευξιαζόμενες ότι είναι πιο εύκολο να κερδίσουν χρήματα στην Ελλάδα από ότι στις Φιλιππίνες. Νιώθουν κάπως ικανοποιημένες από αυτό αλλά είναι με πολύ δυσκολία, αλλά δεν έχουν άλλη επιλογή αφού χρειάζονται τα χρήματα.

²⁴⁷⁸ Όταν η σύζυγος αποφάσισε να έρθει στην Ελλάδα να εργαστεί ως οικιακή βοηθός, αναφέρθηκε ότι ο σύζυγος της προσπαθούσε να την αποτρέψει αλλά εκείνες δεν έπειθαν λόγω των αντικαταμενικών συνθηκών. Σε άλλες περιπτώσεις ο σύζυγος έλεγε ότι ήταν δική της απόφαση.

²⁴⁷⁹ (...) *Κατά τη γνώμη μου, ξέρεις, μια γυναίκα είναι πιο δυνατή από έναν άνδρα, γιατί μπορούμε να κάνουμε όλα όσα κάνουν οι άνδρες οι άνδρες είναι, νομίζω, είναι σωματικά δυνατοί, αλλά νοητικά πιο αδύναμοι από τους άνδρες (...)* (Tess, ετών 54).

²⁴⁸⁰ (...) *Όχι, όχι. [Αλλά,] γιατί εδώ, νομίζω [ότι] μερικοί από τους ανθρώπους εδώ, ειδικά οι Έλληνες, προτιμούν (fond of) τους Φιλιππινέζους. Ειδικά όταν πρόκειται για οικιακή βοήθεια (house help), προτιμούν τους Φιλιππινέζους (...)* (Pat, ετών 52).

²⁴⁸¹ (...) *Δοιπόν, καλά, ξέρω ότι μερικές από αυτές δεν θέλουν τη δουλειά. Γιατί μερικές από αυτές είναι επαγγελματίες, στη χώρα μας. Εδώ έρχονται μόνο, καλά, για να έχουν καλύτερο εισόδημα, γιατί στη χώρα μας, ειδικά, οι γυναίκες, οι ανύπαντρες μητέρες, ειδικά, θέλουν να στείλουν τα παιδιά τους, στο σχολείο. Θέλουν μια καλύτερη ζωή. Πιστεύουν ότι, με το να είναι εδώ, [και να δουλεύουν] ως «κοπετέες», μπορούν να κερδίσουν πιο πολλά. Πιο πολλά, ώστε να στείλουν, τα παιδιά τους στο σχολείο (...)* (Pat, ετών 52).

²⁴⁸² (...) *Μερικές από αυτές είναι τυχερές, επειδή παίρνουν υψηλότερους μισθούς ακόμα και αν είναι καινούριες. Αλλά, ακόμα ψάχνουν και για μια άλλη δουλειά, θέλουν να πάνε σε άλλη χώρα, θέλουν η Ελλάδα να είναι το σκαλοπάτι (stepping stone) (...)* (Mercy, ετών 67).

²⁴⁸³ (...) *Τώρα είναι αργά για να αλλάξω. Είναι πολύ αργά, δηλαδή στα σαράντα μας πότε θα αλλάξει, τώρα θα αλλάξει, ε, δεν σε παίρνουνε τώρα ως πόμπη, που να πας τώρα, να βρεις επάγγελμα πιο καλύτερα. Εγώ, αν θα αλλάζω [θα] πήγαινα] δηλαδή μόνο σε εστιατόριο, τίποτ' άλλο (...)* (Evelyn, ετών 39).

²⁴⁸⁴ (...) *[Ναι, στη Μανίλα υπάρχουν κάποιοι που μένουν στα νεκροταφεία], επειδή είναι δύσκολα, είναι δύσκολα, ειδικά αν δεν μπορούν να φύγουν έξω από τις Φιλιππίνες, να βρουν [κάτι άλλο], όπως εμείς τώρα, όπως κάνουμε. Ξέρεις, οι Φιλιππινέζοι είναι πολύ έξυπνοι (intelligent), αλλά εξαιτίας, πολλοί από εμάς, [δεν καταλήγουν κάπου] εξαιτίας των δυσκολιών και της φτώχειας. Θέλουμε να πάμε έξω και να βγάλουμε λεφτά εύκολα, ξέρεις, και μπορούμε να δουλέψουμε μόνο, έτσι, ως οικιακές βοηθοί (domestic helpers) σε κάποιο σπίτι, αλλά είναι δύσκολο επειδή είμαστε εδώ στην Ελλάδα. Και οι άνθρωποι στην Ελλάδα, είναι, είναι κακοί άνθρωποι επίσης, αλλά οι περισσότεροι άνθρωποι εδώ, είναι πολύ ευγενικοί, όπως μπορούμε να δούμε (...)* (Ceciel, ετών 43).

πατέρας» ενώ άφηναν το παιδί τους που ήταν ενός έτους, σχεδόν λίγο μετά τη γέννα, ώστε να έρθουν μέσω γραφείου εργασίας και συγγενών στην Αθήνα, ώστε να κερδίζουν «χρήματα για το γάλα της κόρη» τους. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι οι συνεντευξιαζόμενες ερμηνεύουν ότι η απασχόλησή τους, μόνο ως οικιακές βοηθοί οφείλεται είτε σε μια συμφωνία²⁴⁸⁵ μεταξύ των χωρών²⁴⁸⁶, είτε, λόγω του ότι δεν επιτρέπει²⁴⁸⁷ η κοινωνία υποδοχής σε εκείνες την απασχόληση σε διαφορετικό είδος απασχόλησης καθώς η ζήτηση είναι μόνο για την οικιακή εργασία^{2488, 2489}. Η επιλογή της Ελλάδας ως χώρα προορισμού επιλέχτηκε από τις συνεντευξιαζόμενες λόγω του ότι κάποιο άτομο του συγγενικού²⁴⁹⁰ ή φιλικού δικτύου που βρισκόταν νορίτερα την Ελλάδα τους επηρέασε²⁴⁹¹, αναζητώντας και οι ίδιες²⁴⁹² διέξοδο σε άλλη χώρα, όπου και στη συνέχεια το άτομο αυτό διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο ώστε να προσληφθούν από τον έλληνα εργοδότη. Επιπλέον πρέπει να σημειωθεί ότι παρατηρήθηκε και μια

²⁴⁸⁵ (...) Ναι, [έτσι] νομίζω, νομίζω, γιατί, αυτό που μπορώ να πω είναι, όταν, μας κυλούν, εμάς, [ως] οικιακές [βοηθούς], το πρώτο πράγμα που ζητούν από εμάς, είναι να δουλέψουμε μέσα στο σπίτι. Και συνήθισα να δουλεύουμε μέσα στο σπίτι, και άνθρωποι που έμαθα, από τότε που ήταν νέοι, έμαθαν να δουλεύουν μέσα στο σπίτι (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁴⁸⁶ (...) Ναι, κοίτα, όχι, κοίτα, ίσως εξαρτάται από την κυβέρνηση, ή, εξαρτάται από την κυβέρνηση των ξένων χωρών. Στις Φιλιππίνες και στην Ελλάδα [για παράδειγμα]. Αυτό που μπορώ να πω, αυτό που μπορώ να ξέρω, για τον [τρόπο που κινείται] (collateral) της κάθε χώρας, τι μπορούν να επιβάλουν, σε κάθε χώρα, και τι μπορεί η μια χώρα να πει στην άλλη γι' αυτό. Δεν ξέρω, δεν έχω κάποια ιδέα, αλλά από αυτά, τα λίγα, από τα βιβλία, γιατί ξέρεις, αν, μπορούμε να δουλέψουμε ακόμα και στα γραφεία, γιατί έχουμε, πολλά περισσότερα, όχι πολλά περισσότερα, αλλά, έχουμε [ιδέες] και σπουδάσαμε, όπως για παράδειγμα, λογιστικά (accounting), ξέρεις, [κάποιοι που ξέρει] λογιστικά, μπορεί να δουλέψει στα οικονομικά, μπορεί να δουλέψει στην, οικονομικά, στην τράπεζα, ξέρεις. Αλλά, τα πράγματα γίνονται, την πρώτη φορά που ήρθαμε εδώ, η πρώτη, η πρώτη δουλειά που προσφέρθηκε σε εμάς [εδώ], ήταν να δουλέψουμε σε σπίτι. Και από τότε, μαζεύαμε λεφτά μόνο, ξέρεις, δουλεύοντας στο σπίτι, και εκείνη την εποχή, παίρναμε δραχμές και τα αλλάζαμε σε δολάρια. [Αλλά] το να αλλάξεις δολάρια δεν είναι εύκολο, έπρεπε να πάμε στον εργοδότη μας, να πάμε στην τράπεζα, να τα αλλάζουμε, και αυτό γιατί, η ελληνική Κυβέρνηση, πριν, δεν ήθελε εμάς, να αλλάζουμε χρήματα από τη χώρα και να τα στέλνουμε χρήματα, έτσι, ο τρόπος που τον κάναμε, ξέρεις, ήταν, σαν παράνομος, για να στέλνουμε τα χρήματα. Και ζητούσαμε από τον εργοδότη μας να μας τα αλλάξει σε δολάρια, κάπως έτσι. Λοιπόν, νομίζω, ότι επίσης θέλουν εμάς να δουλέψουμε μόνο στα γραφεία, αλλά το θέμα είναι, δεν είμαστε, δεν είμαστε, ξέρεις, η άδεια που έχουμε, εξαρτάται από την χώρα, τι τις δυνατότητες, ή τις ευκαιρίες, ή τη συμφωνία, τι έχουν συμφωνήσει, μεταξύ τους [οι] δύο χώρες (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁴⁸⁷ (...) [Κυρίες] γιατί η ελληνική κοινωνία, είναι κλειστή προς άλλα, προς άλλα επαγγέλματα (...) (Pat, ετών 52).

²⁴⁸⁸ (...) Βίβαια, νιώθω όχι χαρούμενη, γι' αυτό, ξέρεις, γι' αυτή τη χώρα, έτσι. Σε άλλες χώρες, ακόμα και αν [είναι] Filipina, και έχεις τελειώσεις για να είσαι, δασκάλα, θα γίνεις δασκάλα στο σχολείο. Αυστηρώς εδώ, ακόμα και αν είσαι μηχανικός (engineer), είσαι αυτό, [είσαι] εκείνο, θα είσαι, «κοπέλα» μόνο, ξέρεις (...) (Irene, ετών 20).

²⁴⁸⁹ (...) Είναι άσχημο όταν έχουν σπουδάσει, κάτι, άλλα όταν έρχονται εδώ και δουλεύουν μόνο ως «κοπέλες». [Πιστεύω ότι η ελληνική κοινωνία, δίνει μόνο αυτή την ευκαιρία]. Δεν νιώθω θυμωμένη, εγώ δεν νιώθω θυμωμένη, γιατί όταν, όταν αποφάσισα να έρθω εδώ, ήμουν προετοιμασμένη ότι θα δουλέψω ως, υπηρετικό προσωπικό (service staff), έτσι, δε με πειράζει. [Αυτό συμβαίνει], γιατί, γιατί ξέρεις, οι Έλληνες, καμιά φορά, ζηλεύουν εμάς, γιατί καμιά φορά μου λένε ότι, μας λένε ότι, επειδή υπάρχουν πολλοί άνθρωποι εδώ, και κοπέλες από τις Φιλιππίνες, και μερικές φορές οι Έλληνες, οι Ελληνίδες γυναίκες δεν έχουν δουλειές, και εμείς δουλεύουμε. Για αυτό (...) (Solly, ετών 56).

²⁴⁹⁰ (...) Εκείνη την εποχή, [ήταν η αδελφή μου που με επηρέασε] γιατί ήταν εδώ, και μου φάνηκε σαν ευκαιρία (opportunity), σαν ευκαιρία ίσως, δεν θα διέλεγα την Ελλάδα, φυσικά, αλλά ερόσθη η αδελφή μου ήταν εδώ, και έχει ευκαιρία από εδώ, έτσι θα πάω [έξω], η αδελφή μου είναι εδώ, δεν θα είμαι μόνη, γιατί δεν είναι εύκολο να πας έξω από τη χώρα σου μόνη. Ειδικά, όταν δουλεύεις, όταν δεν ξέρεις τις γλώσσες της κάθε χώρας, -Έτσι τι μπορείς να κάνεις; Έτσι, από την ώρα που η αδελφή μου ήταν εδώ, αποφάσισα επίσης να έρθω, τέλος πάντων, είχα οικογένεια εδώ, είχα οικογένεια. Αλλά και αυτό επίσης είναι δύσκολο, γιατί, ξέρεις, δεν είναι εύκολο να βρεις ανθρώπους να μιλούν Αγγλικά, στην ηλικία [μου], εκείνη την εποχή. Πριν είκοσι χρόνια αν συναντούσα κάποιον [δεν θα μιλούσε Αγγλικά]. Αλλά τώρα μιλάνε Αγγλικά, οι νέες γενιές, αλλά οι άλλοι, πριν είκοσι χρόνια, δεν [μιλούσαν] πολύ-πολύ λίγοι μπορούσαν να επικοινωνήσουν στα Αγγλικά (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁴⁹¹ (...) Μου είπαν ότι ήτανε καλύτερα να έρθω εδώ στην Ελλάδα, επειδή, οι εργοδότες εδώ, συμπεριφέρονται στα άτομα όχι σαν σκλάβους, κάτι τέτοιο (...) (Letty, ετών 53).

²⁴⁹² (...) Είπαν, -Εξαρτάται από 'ότινα, αλλά, αν, ίσως ήσουν εδώ, και δούλευες, και δεν ήθελες πιο πολλά, θα ήταν εντάξει εδώ στις Φιλιππίνες, και είπα, -Ε, ήθελα να βρω περισσότερα, γιατί, ξέρεις, ήθελα να έχω το δικό μου σπίτι, γιατί έμενα με τους άλλους σε ένα διαμέρισμα, πληρώνουμε όλοι μαζί, έτσι ήταν εύκολο για εμάς. Ήθελα να, να έχω το δικό μου σπίτι, να είναι τα πάντα δικά μου, ήθελα να κάνω το δικό μου. Δεν ήθελα να εξαρτάμαι. Αυτός είναι ο λόγος, που με έσπρωξε να φύγω έξω από τη χώρα [μου] (...) (Ceciel, ετών 43).

αποδοχή της δεδομένης δύσκολης οικονομικής κατάστασης²⁴⁹³ όσο και ότι θα έπρεπε να κάνουν κάτι για αυτό προσβλέποντας στο στόχο τους²⁴⁹⁴.

5.5.2. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ

Στις Φιλιππίνες ως επί το πλείστον ο πατέρας ήταν υπεύθυνος για το εισόδημα της οικογένειας. Πολλές συνεντευξιαζόμενες ανέφεραν ότι εκείνη την περίοδο, της διακυβέρνησης του Marcos, ο πατέρας τους δούλευε κυρίως ως αγρότης^{2495, 2496} σε δική του γη με φυτείες από ζαχαροκάλαμα (sugar cane plantations). Σε άλλες περιπτώσεις εργαζόταν ως αλιευτής ψαριών, εργάτης σε εταιρία πετρωμάτων ή οδηγός συγκοινωνιών. Επίσης, εργαζόταν σε φυτείες για παράδειγμα με λάχανη, ως εργάτης σε έναν ιδιοκτήτη όπου του καλλιεργούσε τη γη²⁴⁹⁷. Αλλά πέρα από αυτό, τους ο ιδιοκτήτης τους παραχωρούσε ένα μέρος της έκτασης για δική τους καλλιέργεια, ώστε να καλλιεργούν ρύζι, φυτείες με μπανάνες, με μάνγκο κ.ά. για την οικογένεια. Κρατούσαν όσα τους επέτρεπε ο ιδιοκτήτης και τα υπόλοιπα τα πουλούσαν στην αγορά της κοντινής πόλη²⁴⁹⁸. Δηλαδή, το χωράφι άνηκε στην οικογένεια αλλά όχι όλο, καθώς, όπως ανέφεραν, καθώς στην περιοχή που έμεναν υπήρχε ένας ιδιοκτήτης. Ο ιδιοκτήτης λειτουργούσε σαν γαιοκτήμονας, είχε μια μεγάλη έκταση και όπως τους παραχωρούσε ένα μέρος για να το καλλιεργούν για λογαριασμό του και μικρό μέρος για τους ίδιους. Το δικό τους κομμάτι φυτείας το καλλιεργούσαν και κρατούσαν τα προϊόντα για την οικογένειά τους. Δεν πλήρωναν κάποια οφειλή στον ιδιοκτήτη της γης, πέραν της καλλιεργήσιμης παραγωγής που του αναλογούσε και ο ιδιοκτήτης πλήρωνε εκείνους για να εργαζόνταν στο χωράφι. Δηλαδή δούλευαν στο χωράφι του ιδιοκτήτη και τους πλήρωνε και ο ίδιος. Από το μέρος που καλλιεργούσαν για εκείνους, κρατούσαν και ένα μέρος της παραγωγής,

²⁴⁹³ (...) Κοίτα, εκείνη την εποχή φυσικά, είσαι πραγματικά, απογοητευμένος. Πραγματικά. Κάθε ένας θα ήταν απογοητευμένος εκείνη την εποχή. Ήταν καιρό πριν, το αποδέχθηκες, κάτι και ήθελες να το κάνεις, αλλά δεν ήσουν ικανός να το φτάσεις. Αλλά αυτή τη στιγμή, είμαστε πολύ, είμαστε πολύ πιο πολύ ευλογημένοι. Είμαστε τυχεροί όπως μπορώ να σου δείξω. Η ζωή μας τώρα είναι, είναι πιο, πιο πολύ γεμάτη νόημα (meaningful), όταν έχεις, έχεις τον Ιησού στην ζωή σου, είναι πολύ σημαντικό, εκείνη την εποχή τότε έλεγα, κάπως έτσι, κάπως έτσι, μ' αρέσει έτσι, αλλά αυτή τη στιγμή, θυμάμαι, [και] μπορώ να πω ότι, ότι τα πάντα, είναι στα χέρια του Κυρίου. Ότι σου συνέβη πριν, δεν πειράζει, αυτά που έγιναν παλιά, μπορεί να τα έχεις, κάποια στιγμή (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁴⁹⁴ (...) Φυσικά, είχα πολλά στο μυαλό μου, δεν ξέρω, ήμουν χαρούμενη επειδή θα πήγαινα στο εξωτερικό, θα κέρδιζα πιο πολλά χρήματα, θα έμπαιναν σε αεροπλάνο, θα βλεπα πώς είναι το εξωτερικό, μια άλλη χώρα, ένιωθα λυπημένη επειδή θα έφευγα από τη χώρα μου και την οικογένειά μου, αλλά λόγω της οικονομικής κατάστασης [έφυγα], «dollar, pesos, family» (...) (Tess, ετών 54).

²⁴⁹⁵ (...) [Ήταν] αγρότης. [Είχε τη δική του γη, για να καλλιεργήσει]. [Δεν δούλευε για κάποιον άλλο]. Είχαμε τη δική μας γη (...) (Solly, ετών 56).

²⁴⁹⁶ (...) Ήταν ωραία, βέβαια, ξέρεις, ήμουν παιδί του μπαμπά, μου άρεσε να είμαι με τον μπαμπά μου όλη την ώρα. Ακόμα και αν, ξέρεις, είμαι η δεύτερη από τους νεότερους [από τα αδελφία μου], υπάρχει και ένας νεότερη από 'μένα, ένα κορίτσι, και επίσης πριν από 'μένα είναι κορίτσι. Έτσι, οι τρεις από εμάς, είμαστε σχεδόν, πολύ κοντά ο ένας στον άλλο, ξέρεις, έχουμε τα ίδια ρούχα, έχουμε τα ίδια, ξέρεις, η μαμά μου πάντα, μας αγόραζε, σε εμάς, τα ίδια, τα πάντα ήταν τα ίδια, αλλά διαφορετικό τύπο χρωμάτων. Μπορώ να πω ότι ήταν δύσκολο και για 'μένα επίσης, ξέρεις, δεν είχα κούκλες, ξέρεις, όπως η Barbie Darling, κάπως έτσι, είχαμε απλά, κούκλες από κουρελόπανα (rag dolls), ξέρεις, κάπως έτσι. Δύσκολο, αλλά ήταν όμορφο, τέλος πάντων (...) Δούλευε ως αγρότης [και] ήταν σιδηρουργός επίσης. Είχαμε το δικό μας χωράφι. Καλλιεργούσαμε ρύζι, είχαμε πολλά, διαφορετικά είδη λαχανικών επίσης, καρίδα, μπανάνια, στη γη μας, ξέρεις, είχαμε διαφορετικά είδη που καλλιεργούσαμε από τους άλλους, είναι κάτι σαν χωριό και το άλλο είναι [πόλη] (...) (Yvette, ετών 39).

²⁴⁹⁷ (...) Στην επαρχία, είχαμε ένα μεγάλο σπίτι, μονοκατοικία, σαν φάρμα, με φύτες καρδιάς, καφέ, [πιπίρι, μπανάνες], [και οι δύο οι γονείς ήταν γεωργοί] (...) (Tess, ετών 54).

²⁴⁹⁸ (...) Όταν ήμουν παιδί, από την ηλικία των, από μικρή ηλικία, ξέραμε πώς να κερδίζουμε χρήματα. Αυτό [θυμάμαι] γιατί, νομίζω ήμουν επτά ετών που ήξερα να πουλώ ψωμί, κάθε πρωί ζυμνούσαμε, ναρίς, πριν να φύγουμε για το σχολείο, πουλούσαμε ψωμί ναρίς, ναρίς το πρωί, γύρω στις πέντε η ώρα, και εκείνη την ώρα αφού τελειώναμε με το ψωμί πηγαίναμε με το ψωμί πηγαίναμε στο σχολείο. Από μικρά, από επτά [χρονών], ξέραμε να κερδίζουμε χρήματα, ξέραμε να κερδίζουμε και πώς να δουλεύουμε (...) (Letty, ετών 53).

όπως ρύζι για το νοικοκυριό της πολυμελούς, συνήθως, οικογένειας. Το υπόλοιπο του πωλούσαν στην πόλη από όπου έπαιρναν και χρήματα. Το χωράφι παρείχε στην οικογένειά μας τα απαραίτητα.

Η μητέρα τις περισσότερες φορές έμενε στο σπίτι και μεριμνούσε για τις δουλειές, μαγείρευε, φρόντιζε τα παιδιά και τα ζώα όπως τα πουλερικά, τους χοίρους ή ακόμα και τα βουβάλια. Σε λίγες περιπτώσεις θα εργαζόταν ως μοδίστρα σε βιοτεχνίες. Από την παραγωγή, όσα μάζευαν για εκείνους και τα πωλούσαν ήταν επιπλέον χρήματα για την οικογένεια. Κρατούσαν για την οικογένεια τους ένα μέρος και τα υπόλοιπα τα πωλούσαν ώστε έτσι να μπορούν να πληρώσουν για την εκπαίδευσή τους, ενώ υπήρξαν και περιπτώσεις που δεν μπόρεσαν να σπουδάσουν όλα τα παιδιά της οικογένειας²⁴⁹⁹. Οι πλειοψηφία των συνεντευξιζόμενων σημείωνε ότι η οικονομική κατάσταση της οικογένειας στην πατρίδα δεν ήταν καλή και ζούσαν με στερήσεις²⁵⁰⁰. Επιπροσθέτως οι συνθήκες ήταν δυσχερείς όπως οι μάκρυνες αποστάσεις που περπατούσαν για να πάνε στο σχολείο²⁵⁰¹. Αναφέρθηκε ότι εντούτοις σε κάποιες περιοχές υπήρχαν εύπορα άτομα που έκαναν φιλανθρωπίες (charity giver), όπως με το να χτίσουν ένα σχολείο. Επιπλέον στην πλειονότητά των συνεντευξιζόμενων από τις Φιλιππίνες τονίστηκε ότι υπήρχαν έντονες συλλογικές σχέσεις και σχέσεις γειτονιάς στο χωριό τους. Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε ότι γιόρταζαν μαζί με τους γείτονες^{2502, 2503}, ή τα μέλη της οικογένειας που κατοικούσαν κοντά, αλληλο-επισκέπτονταν σε τακτά χρονικά διαστήματα, γευμάτιζαν όλοι μαζί, και αλληλοβοηθούσαν^{2504, 2505, 2506, 2507}.

²⁴⁹⁹ (...) Εξαιτίας των οικονομικών προβλημάτων, δεν μπορούσε ο καθένας να πάει στο σχολείο να σπουδάσει (...) (Letty, ετών 53).

²⁵⁰⁰ (...) Για αυτή τη στιγμή, πιο πολλά, πολύ πιο πολλά έχουμε τώρα. Πολύ πιο πολλά. Γιατί μεγάλωσαμε, κοίτα, η εποχή, στη ζωή μας, που ήμασταν πιο μικροί, φυσικά οικονομικά εκείνη την εποχή δεν ήταν τόσο εύκολο, αλλά η ζωή ήταν πιο εύκολη εκείνη την εποχή. Δεν νομίζω, ότι είναι, κοίτα, καθώς ο καιρός περνά. [όλα] αλλάζουν, δεν μπορείς να πεις ότι όλα είναι ίδια, εκείνη την εποχή είναι η ζωή σου, αλλά όταν τα θυμάσαι τώρα, είναι πιο καλά από τότε, είναι εύκολα, εξαιτίας αυτού, εξαιτίας εκείνου, και είσαι απλά εντάξει. Αλλά αυτή τη στιγμή, που μεγαλώσαμε, ξέρουμε κάτι, που δεν το ξέραμε εκείνη την εποχή, βλέπεις, εκσυγχρονιστήκαμε, κάτι τέτοια, ηλεκτρονικά, computer, και τα πάντα. Αλλά θυμάσαι τα πάντα. Είναι πιο καλή [ζωή, πιο απλή, χωρίς προβλήματα σαν αυτά, εκείνη την εποχή (...)] (Ceciel, ετών 43).

²⁵⁰¹ (...) Τη θυμάστε από την γειτονιά σας; Πολλά, πολλά πράγματα. Εγώ ήμουν, λίγο, ξέρεις, άτακτη, άτακτο κορίτσι, είχαμε πολλά βουβάλια (buffalos), ξέρεις, βουβάλια και οι γονείς μου, πριν πάμε στο σχολείο, περπατούσαμε για το σχολείο, περίπου, πόσα χιλιόμετρα ήταν [για το σχολείο], περίπου τρία (3) χιλιόμετρα, πολύ μακριά, τα τρία χιλιόμετρα, και περπατούσαμε περίπου να έξι (6) χρόνια, περπατούσαμε, κάθε μέρα, από τρία χιλιόμετρα, σε τρία χιλιόμετρα. [Για] να πάμε τρία χιλιόμετρα και [για] να γυρίσουμε τρία χιλιόμετρα. Έξι χιλιόμετρα κάθε μέρα. Για έξι χρόνια. Έτσι, περπατούσαμε, περπατούσαμε, μέχρι να τελειώσουμε τις σπουδές μας (...) Όχι. Μερικά, ήταν φτιαγμένα από ξύλο, αλλά πιο συγκεκριμένα από τσίγκο και ξύλο, και ξέρεις, άλλα από, όχι τούβλα, από τσιμέντο, τσιμέντο. Αλλά, υπήρχαν και κάποια [από ξύλο] αλλά στην επαρχία μου, είχαμε, εξαρτάται από την κυβέρνηση, ή σε κάποιον, άμα είναι πολύ πλούσιος, και κάνει φιλανθρωπίες (charity giver), ξέρεις, έτσι, το σχολείο, ήταν φτιαγμένο από ξύλο και τσίγκο, δεν ήταν, δεν ήταν όλο από ξύλο. Πολύ λίγο ήταν από ξύλο (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵⁰² (...) Ναι. Έτσι, το σπίτι μας είναι κάπως, και το σπίτι [των γειτόνων] είναι ακριβώς όπως το σπίτι μας, έτσι, κάθε φορά που μαγειρεύαμε, ή η ώρα του μεσημεριανού ερχόταν, φωνάζαμε στην άλλη πλευρά. -Τι φαγητό έχεις; Και τότε, λέγανε, -Έχουμε, αυτό. [Και απαντούσαμε] - Εντάξει! Θέλετε κάτι; Και εμείς [έχουμε] αυτό. Και αλλάζαμε, ξέρεις. Ήμασταν όλοι χαρούμενοι. [Αν κάποιος ήθελε ή χρειαζόταν κάτι όλοι τον βοηθούσαν]. [Γιορτάζαμε όλοι μαζί] σαν fiesta, ξέρεις (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵⁰³ (...) Ναι, ναι. [Με ξέρανε με το όνομά μου, γιορτάζουμε μαζί, πηγαίναμε σε σπίτια], το κάνουμε αυτό, γιατί είμαστε, ειδικά οι συγγενείς είναι πολύ κοντά [σε απόσταση] με εμάς, και ακόμα, επειδή η μητέρα μου είναι μοναχοπαιδί, χωρίς αδελφή, χωρίς αδελφό, ξέρεις, η γιαγιά μου έχει μεγάλο σπίτι, ισπανικού τύπου, τόσο μεγάλο, τρία δωμάτια επάνω, και ένα μεγάλο, ένα δωμάτιο κάτω, μεγάλο σαλόνι, ήταν πραγματικά ωραίο, ήταν τόσο μεγάλο, ήταν σαν, ήμασταν στην μέση, ξέρεις, δεν χρειαζόταν να πηγαίνουμε έξω, μακριά. [Θυμάμαι τον εαυτό μου να παίζω με τους φίλους μου όταν ήμουν παιδί] βέβαια, παίζαμε κρυφτό και τον άρρωστο, πολλά, πολλά, ξέρεις, παιχνίδια, που, δεν χρειαζόταν, δεν χρειαζόταν, κάτι, σαν, ξέρεις, υλικό, απλά να παίζεις γύρω-γύρω, να παίζεις. Είχαμε, πώς να το πω, αυτό είναι ωραίο, αν το φεγγάρι, έλαμπε, δεν χρειαζόταν φως, απλά το φεγγάρι, και είχαμε αυτού τον είδους τα [παιχνίδια], βάζαμε νερό, [σαν σήφρη], με νερό, και, ξέρεις, παίζαμε με αυτό, [σαν καίματα] (...) Ναι, μεγάλο. Πολύ μεγάλο. [Αλλά αν κάποιος πάθανε κάτι, ή χρειαζόταν κάτι όλοι τον βοηθούσαν]. Βέβαια [Γιορτάζαμε όλοι μαζί και ήξερε ο ένας τον άλλο] (...) (Yvette, ετών 39).

²⁵⁰⁴ (...) Στην επαρχία Bataangas, και στις Φιλιππίνες οι άνθρωποι είναι πολύ φιλόξενοι και όταν χρειαζόσουν κάτι όλοι πραγματικά σε βοηθούσαν (...) [Επισκεπτόμασταν ο ένας τον άλλο] (...) (Letty, ετών 53).

²⁵⁰⁵ (...) Ναι, ναι. Ναι γιατί στο Alhag, είμαστε, σε εκείνον τον συγκεκριμένο δρόμο, δρόμο, ήμασταν όλοι συγγενείς εκεί. Τα αδελφία μου, οι θείοι μου, οι θείοι μου ήταν εκεί, τα δούτερα [μου] αδελφία, και τα τρίτα αδελφία, και ακόμα, επειδή σε εκείνον [τον] συγκεκριμένο [δρόμο], ακόμα, ο κόσμος εκεί, είναι συγγενείς, και μακρινοί συγγενείς. Φίλοι, κοντινοί φίλοι, θεωρούν τον εαυτό τους συγγενή. Έτσι, είναι οι σύντροφοι (companions) μας, είναι οι φίλοι μας (...) (Pat, ετών 52).

5.5.2.1. ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ

Όπως προαναφέρθηκε οι πλειονότητα των συνεντευξιζόμενων από τις Φιλιππίνες προέρχεται από αγροτικές επαρχίες των τριών περιοχών όπου χωρίζονται οι Φιλιππίνες Luzon, Visayas, και Mindanao. Με λιγότερες οικονομικές δυνατότητες η αρχιτεκτονική και τα δομικά υλικά είναι απλούστερα και περισσότερο προερχόμενα από το φυσικό να περιβάλλον. Οι ξύλινες σανίδες, το μπαμπού και το άχυρο είναι τα βασικά υλικά για τα παραδοσιακά σπίτια^{2508, 2509}. Σε πολλές περιοχές και τα χωριά τα παραδοσιακά σπίτια μπαμπού είναι ακόμα κοινά. Επειδή το μπαμπού έχει μια υψηλή ποιότητα απομόνωσης, αυτά τα σπίτια είναι δροσερά. Ως επί το πλείστον οι κατοικίες στην επαρχία ήταν μονοκατοικίες, δεν ήταν φτιαγμένες από πέτρες ή τσιμέντο αλλά ήταν φτιαγμένες από ξύλα²⁵¹⁰ πέραν λίγων εξαιρέσεων²⁵¹¹. Η οροφή ήταν φτιαγμένη φύλλα κοκοφοίνικα (coconut) αλλά στην πραγματικότητα δεν ήταν, ήταν ένα άλλο είδος φύλλων σαν αυτό της φοινικιάς (palm tree), αλλά πιο σκληρό, και ανθεκτικό στον νερό της βροχής. Ένα άλλο υλικό της οροφής ήταν ο τσίγκος (zinc). Χρησιμοποιούν τσίγκο γιατί ήταν σχετικά μεγάλα σπίτια και το έβαζαν για να το συγκρατεί. Δηλαδή, στην οροφή φύλλα και στη μέση τσίγκος. Και αυτό γίνεται για να το κάνει πιο σκληρό και ανθεκτικό στη βροχή ή στον αέρα. Άλλα υλικά ήταν που χρησιμοποιούσαν για την κατασκευή ήταν το bamboo και

²⁵⁰⁶ (...) Με τους συντρόφους μου [ναι], αλλά με τους άλλους στα [γύρω] σπίτια, όχι. [Αν κάποιος πάθαινε κάτι], νομίζω, νομίζω [ότι θα τον βοηθούσαν]. Μπορεί να μην είναι τόσο, μπορεί να μην είναι τόσο καλοσυνάτοι (warm), μεταξύ, ειδικά μεταξύ, των μεταναστών, μεταξύ των μεταναστών, μεταξύ ξένων, αλλά, όταν είναι ώρα, αν ζητήσεις βοήθεια, νομίζω ότι θα βοηθήσουν, θα βοηθήσουν (...) (Pat, ετών 52).

²⁵⁰⁷ (...) Ναι. Στο μέρος μας είναι όλοι πολύ-πολύ συνεργάσιμοι (co-operative) μεταξύ τους. [Παρόλο που ήταν πόλη και όχι χωριό]. Και ήμασταν πολύ-πολύ κοντά. Όλοι [με ήξεραν], να δανειστώ κάτι, να δανειστώ το σίδερό σου, να δανειστώ, μπορώ να πάρω λίγο αλάτι, μπορώ να πάρω λίγο ζάχαρη, κάπως έτσι. Το πάντα, κάπως έτσι (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁵⁰⁸ (...) Ήταν μονοκατοικία. Γιατί στο μέρος μας δεν έχουμε διαμερίσματα. Δεν υπάρχουν διαμερίσματα. Μόνο μονοκατοικίες. Το σπίτι μας δεν ήταν από τοίχλα, ήταν φτιαγμένο μόνο από, bamboo και ξύλα. Σαν καλύβα (hut). [Ήταν μέσα στη Lemery]. Αλλά αυτό δεν ήταν κακό. [Ήταν σύνθετες]. [Η οροφή από ήρα φύλλα] (...) Η μητέρα μου πουλούσε ψάρια, στην αγορά, ο πατέρας μου τα έπιανε, και η μητέρα μου τα πουλούσε [Ήταν ψαράς]. [Ο πατέρας μου είχε την δική του βάρκα] (...) Πολύ δύσκολη. Γιατί ήμασταν τόσο μεγάλη οικογένεια. Και η δουλειά των γονιών μου ήταν μόνο ψαράδες. Και αν, ξέρεις μερικές φορές, τα πράγματα ήταν δύσκολα, δύσκολα, μίνες ήταν, και χωρίς δουλειές, αλλά η μητέρα μου συνέχιζε να αγοράζει και να πουλάει. Και επιβιώσαμε. Αγοράζε και πουλούσε. Και ήταν δύσκολο γι' αυτούς γιατί ήμασταν δέκα (10). Και ήταν, ξέρεις, και το καλό για την οικογένειά μας ήταν ότι βοηθήσαμε ο ένας τον άλλο. Ο μεγάλος θα έβρισκε δουλειά και θα βοηθούσε και τους άλλους, και τον άλλον, μέχρι να τελειώσουμε όλοι, το πανεπιστήμιο. Κάπως έτσι (...) [Οχι]. Όταν οι άλλες αδελφές μου είχαν δουλειά, βρήκαν δουλειά, έκαναν αγά-αγά [το σπίτι] από τοίχλα [όχι πλέον ήρα], και γαλβανισμένο σίδερο και ξύλο. Και τότε σιγά-σιγά, όταν ήρθα εδώ, εκείνη την περίοδο, έριξα όλο-όλο το σπίτι και έχτισα ένα καινούργιο. Έστειλα λεφτά [και έγινε έτσι] (...) Πολύ χαμηλή. Πολύ χαμηλή. Και, γι' αυτό αποφάσισα να έρθω εδώ. Γιατί, παρόλο, που όλες οι αδελφές μου δούλευαν όλες, εκείνη την περίοδο, όλες εκεί, δασκάλες, δασκάλες, και η άλλη δασκάλα, και οι αδελφοί μου δούλευαν στην τράπεζες, κάπως έτσι, αλλά, ο μισθός ήταν τόσο μικρός (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁵⁰⁹ (...) [Δεν ήταν σε κτίριο]. Οχι. Ήταν απλώς, ένα απλό σπίτι που είναι, ισόγειο, σε ένα όροφο. Το λέμε bungalow (...) Έχει τρία (3) δωμάτια. [Ένα δωμάτιο για τους γονείς, ένα δωμάτιο για τα παιδιά]. Και ένα guest-room, [ένα] για τους γονείς μου και ένα για εμένα (...) (Rene, ετών 28).

²⁵¹⁰ (...) Ήταν μονοκατοικία, αλλά δεν ήταν φτιαγμένο από πέτρες, ήταν φτιαγμένο από ξύλα. Και η οροφή, ήταν φτιαγμένη φύλλα κοκοφοίνικα (coconut), ξέρεις, αλλά στην πραγματικότητα δεν ήταν, ήταν ένα άλλο είδος, φύλλων, ήταν σαν φοινικιάς (palm tree), σαν φοινικιάς, αλλά ήταν πιο σκληρό, πιο σκληρό στο νερό, στη βροχή, δεν πειραζε αν έβρεχε. Και από τσίγκο (zinc), ξέρεις, βάζουμε τσίγκο γιατί είναι αρκετά μεγάλο σπίτι. Εκείνη την εποχή, και το βάδουν στη μέση, γιατί το σπίτι είναι φτιαγμένο κάπως έτσι. Στην οροφή, είναι τα φύλλα, του, πώς το είπαμε, της φοινικιάς, (palm tree), και στη μέση τσίγκος, ξέρεις. Και αυτό γίνεται για να το κάνει πολύ σκληρό, ειδικά στη βροχή, ή στον αέρα. Έτσι, αλλά επίσης είναι φτιαγμένο από bamboo και ξύλο, μαζί, αυτό μπορώ να θυμηθώ (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵¹¹ (...) Είναι μονοκατοικία, είναι, απλώς τα σπίτια, όπως καταλαβαίνετε, εδώ [έχουν] ένα-δυο-τρία [κατώματa], δηλαδή, ορόφους. Εκεί σε 'μάς, είναι ένα ισόγειο και πάνω μόνο, το δικό μας, γιατί υπάρχουνε σπίτι που είναι μικρά. Το δικό μας, λόγω [του ότι] [ο] μπαμπάς μου εργατικός και η μαμ[ά] μου, τα ε[ί]χανε φτιάξει επειδή ήμασταν πολλ[ά] στην οικογένεια (...) [Στο La Union, τα σπίτια] είναι από τσιμέντο κάτω, και από πάνω, τα παλιά και από πάνω ξύλο, η σκεπή είναι [και] από ατσάλι, όχι ατσάλι, σίδερο, κάπως έτσι. Λαμαρίνα το λένε. λαμαρίνα (...) (Evelyn, ετών 39).

το ξύλο. Το μέγεθος της κατοικίας, όπως αναφέρθηκε, συχνά ήταν μεγάλο καθώς σε κάποιες επαρχίες δεν υπήρχαν όρια, και ο καθένας «έχτιζε» μέχρι εκεί που μπορούσε. Ένας επιπλέον λόγος ήταν το μεγάλο μέγεθος της οικογένειας και έτσι χρειάζονταν λίγο μεγαλύτερο σπίτι. Τα αγόρια ήταν όλα μαζί σε ένα δωμάτιο και τα κορίτσια σε ένα άλλο. Σε αρκετές περιπτώσεις το χωριό των συνεντευξιαζόμενων ήταν λίγο-πολύ απομονωμένο. Ηλεκτρικό ρεύμα τις περισσότερες φορές δεν είχαν²⁵¹², πέραν λίγων εξαιρέσεων ανάλογα με την περιοχή²⁵¹³, θα υπήρχε μόνο στην κοντινή πόλη, και έτσι χρησιμοποιούσαν κεριά ή λάμπες με κηροζίνη. Φαγητό θα ετοίμαζαν στα ξύλα. Νερό θα έπαιρναν από το διπλανό ποτάμι²⁵¹⁴. Εκεί επίσης θα έκαναν μπάνιο και θα κουβέντιαζαν. Κάποιες συνεντευξιαζόμενες ανέφεραν ότι γεννήθηκαν στην επαρχία αλλά αργότερα πήγαν στην πρωτεύουσα, τη Manila, ενοικιάζοντας εκεί ένα διαμέρισμα αναζητώντας εργασία ή για σπουδές. Εκεί η παροχή ηλεκτρικού ήταν συνεχής το ίδιο και του νερού. Θα έμεναν εκεί ώπου να έρθουν στην Ελλάδα. Σήμερα, κάποιες από τις συνεντευξιαζόμενες ανέφεραν ότι αφού συγκέντρωσαν κάποια χρήματα τα απέστειλαν στις Φιλιππίνες για την ανακαίνιση της κατοικίας τους που ήταν από ξύλο με σύγχρονα υλικά δόμησης.

5.5.2.2. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ

Στις Φιλιππίνες οι εργαζόμενοι βιώνουν υψηλή ανεργία και υποαπασχόληση. Η ανεπαρκής επένδυση στη βιομηχανική οικονομία και η πτώση στον αριθμό νέων θέσεων εργασίας που δημιουργούνται είναι ιδιαίτερα έντονη. Η ανεργία, τείνει συνήθως να έχει επιπτώσεις πρώτιστα στους νέους, δίχως εργασιακή εμπειρία, νέο-εισερχόμενους στο εργατικό δυναμικό. Τα άτομα αυτά έχουν ανώτερη ή ανώτατη εκπαίδευση και δεν είναι υπεύθυνοι του νοικοκυριού. Σε αντίθεση, η υποαπασχόληση παραμένει ένα κύριο πρόβλημα για τους οικονομικά αδύναμους και λιγότερο εκπαιδευμένους καθώς και για τους ηλικιωμένους. Οι εταιρίες ηλεκτρονικών που έχουν μονάδες παραγωγής και εξαγωγής ηλεκτρονικών μέρων (electronic parts) μισθώνουν τους εργαζόμενους ως μη-κανονικούς υπαλλήλους (casuals), όπου τους προσλαμβάνουν όταν βελτιώνονται τα έσοδα και η παραγωγή της επιχείρησης, ενώ τους αποδεσμεύουν μόλις μειωθούν. Επιπλέον η η απασχόληση στην παραγωγή ηλεκτρονικών εκθέτει τον εργαζόμενο ή την εργαζόμενη σε μια σειρά των κινδύνων υγείας

²⁵¹² (...) Όχι. Εκείνη την εποχή [όχι], εκείνη την εποχή δεν είχαμε ηλεκτρικό. Αλλά υπήρχε ηλεκτρικό, στο, στο χωριό, ξέρεις, στην πόλη, ξέρεις. Είχε στο χωριό, γιατί, το πρώτο μας προϊόν εκεί, είναι το [αχαροκάλαμο] (sugar cane), ξέρεις, το ζάχαρο, ζαχαροκάλαμο, έτσι τα σπίτια μας εκεί δεν έχουν [ηλεκτρικό ρεύμα], αλλά εκεί υπάρχουν κάποια σπίτια που έχουν ηλεκτρικό [ρεύμα]. Αλλά το δικό μας μέρος είναι λίγο-πολύ απομονωμένο, ξέρεις, απομονωμένο μέρος, ξέρεις. Και δεν είχαμε [ηλεκτρικό ρεύμα]. Μέχρι που μίναμε εκεί, αλλά ζούσαμε, με, ξέρεις, με γκάζι [όχι]. [όχι] βενζίνη, πώς το λένε, με κηροζίνη, κηροζίνη. Είχαμε, το μεγάλο, πώς το λένε, κηροζίνη, ξέρεις, που βάζεις, είναι κάπως έτσι. Αλλά βέβαια, έχουμε επίσης, το μικρό, ξέρεις, που βάζεις το μικρό, που βάζεις [μέσα] τα μεταλλικά δοχεία (can), πώς το λένε, δεν το θυμάμαι, μετά όταν εκσυγχρονίστηκαν, όταν βελτιώθηκαν, ξέρεις, όταν βελτιώθηκαν, είχαμε [μια κουζίνα με] κηροζίνη, μια μεγάλη, μέχρι που φύγαμε, εκείνη την εποχή (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵¹³ (...) Πριν, όταν ήμουν μικρή, είχαμε μόνο, είχαμε μόνο τηλεόραση, stereo, κάτι σαν αυτό. Δεν είχαμε ψυγείο, όταν ήμουν μικρή, όταν ήμουν παιδί (...) (Irene, ετών 20).

²⁵¹⁴ (...) Νερό παίρναμε από το [ποτάμι], ξέρεις. Αλλά εκείνη την εποχή, η ατμόσφαιρα, δεν είναι πραγματικά, πραγματικά, μολυσμένη, όπως τώρα, μολυσμένη. Εκείνη την εποχή μπορούσαμε να πιούμε. Από τότε, και ήμασταν τόσο υγιείς μέχρι τώρα, δόξα τω Θεό, επειδή ήμουν δασκαριών [χρονών] και τώρα έχω δυο παιδιά, και δεν έχω τίποτα. Αλλά έπινα από το [ποτάμι] όταν ήμασταν νέοι. Κάναμε μπάνιο εκεί, μιλούσαμε, τα πάντα (...) (Ceciel, ετών 43).

και ασφάλειας. Στις μικρότερες επιχειρήσεις στις Φιλιππίνες η ανεργία ακολουθεί ένα εποχιακό πρότυπο έτσι και οι νέοι και οι γυναίκες αναζητούν καλύτερες θέσεις εργασίας σε άλλες χώρες, καθώς υπάρχει μια έλλειψη θέσεων εργασίας για τα ειδικευμένα ή εκπαιδευμένα άτομα. Επιπροσθέτως παρατηρείται παιδική εργασία, κάτω από 15 έτη, στην κατασκευές, τη βιομηχανία, στις αγροτικές εργασίες και τις πωλήσεις²⁵¹⁵.

Σχετικά με την απασχόλησή, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι μετανάστες από τις ανέφεραν ότι θα απασχολούνταν σε διαφορετικά αντικείμενα από αυτά των σπουδών τους ή λόγω της εργασιακής αβεβαιότητας και των χαμηλών μισθών σε εργασίες όπως της δασκάλας σε δημοτικό σχολείο²⁵¹⁶ στρέφονταν από μόνες τους σε άλλους τομείς απασχόλησης²⁵¹⁷. Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι των Φιλιππίνων είναι η ανεργία και η υποαπασχόληση. Τα προβλήματα είναι ιδιαίτερα έντονα στους νέους, στις γυναίκες, και για εκείνους από τις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές της χώρας. Επιπλέον η διάρκεια στην υπο-απασχόληση ή μερική απασχόληση με γενικά χαμηλές αμοιβές²⁵¹⁸ ωθεί πολλούς ανθρώπους να στραφούν σε άλλες χώρες αναζητώντας εργασία όντας αποθαρρημένοι από τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας των Φιλιππίνων. Επιπροσθέτως αντιμετωπίζουν προβλήματα και οι μικρές επιχειρήσεις²⁵¹⁹, όπως μπακάλικα (mini-market)²⁵²⁰, ως προς

²⁵¹⁵ (...) Εκείνη την περίοδο έκανα πρακτική, ξέρεις, σε εργοστάσιο (laboratory) για το επάγγελμά μου, απλά για τρεις (3) μήνες, και τότε, εκείνη την περίοδο, [δεν πληρώθηκα γι' αυτό], ήταν απλά πρακτική χωρίς μισθό, ξέρεις, και τότε μετά από αυτό, εκείνη την περίοδο, επίσης δούλεψα ως πωλήτρια (sales lady) κατά τη διάρκεια αυτού. Ήταν η πρώτη μου δουλειά. Αλλά, ακόμα κι αν, σπούδαζα, δούλευα, ως πωλήτρια (...) Εντάξει, δεν ήταν άσχημα καθόλου. Σε ένα κατάστημα, σε ένα μεγάλο εμπορικό κέντρο, σε ένα εμπορικό κέντρο (...) Ρούχα, παπούτσια, τα πάντα (...) (Yvette, ετών 39).

²⁵¹⁶ (...) Δασκάλα. Είχα, πήρα την εμπειρία, να διδάξω μικρά σαν κι αυτά [εδώ], έξι χρόνων [παιδιά], [Με μικρά παιδιά]. Σε προπαρασκευαστικό σχολείο. Και τότε, μετά από δύο χρόνια, έμεινα δύο χρόνια, και μετά είπα θέλω να συνεχίσω για το πρωτοβάθμιο [σχολείο]. [Πήγα σε πρωτοβάθμιο σχολείο εκεί] (...) [Δούλεψα] από Δευτέρα με Παρασκευή. Αλλά, τότε, επειδή ήταν μικρά, τελείωνα, [αργά]. Όχι τόσο [όσο εδώ], είναι πιο αργά εδώ. Τελείωνα τότε τρεις και μισή (3.30). Ήταν ιδιωτικό σχολείο. Ιδιωτικό. [Πήγα να εκεί στις οκτώ (8) η ώρα] (...) Σχεδόν, πέντε (5) χρόνια. [Πριν έρθω στην Ελλάδα εκεί δούλεψα] (...) [Ο μισθός] δεν ήταν τόσο μεγάλος (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁵¹⁷ (...) Όχι, όχι. Αφού [τελείωσα] το κολλέγιο μου, αφού τελείωσα το BSc, το πτυχίο bachelor, δούλεψα ως, τεχνολόγος, γεωργικός τεχνολόγος (farm technologist), γιατί είμαι γεωπόνος (agriculturist), έτσι δούλεψα ως γεωργικός τεχνολόγος, για το βαμβάκι στην πραγματικότητα, γεωργικός τεχνολόγος βαμβάκιου (cotton farm technologist) (...) Πήγα, πήγα σπίτι. Γιατί μου ανέθεσαν ένα πολύ μακρινό μέρος, κι έτσι αποφάσισα να πάω σπίτι, στην επαρχία μας, στην Albay. Και εκεί, μπήκα σε μια μικρή εταιρική δουλειά, [ήταν] δική μου, δική μου, μια μικρή δουλειά, αλλά δεν ευημέρησε. Πουλούσα κοσμήματα (jewelries). Ήταν διαφορετική, ήταν διαφορετική [δουλειά από ότι η δική μου]. [Δεν εγώ έφτιαχνα τα κοσμήματα μόνη μου]. Αγόραζα τα κοσμήματα και τα πουλούσα για, τα πουλούσα για, όπως λέμε, εάν τα πουλήσω σε σένα, θα με πληρώσεις [για] τρεις (3) φορές, κάπως έτσι. Αλλά, αργότερα, βρήκα, ανακάλυψα, ανακάλυψα ότι οι επιχειρήσεις δεν είναι κάτι που μπορώ (...) Υπήρχαν, υπήρχαν κάποιες, όπως μπορούμε να πούμε, θέματα πολιτικών, πολιτικές, πολιτικές, οι οποίες, δεν μου άρεσαν, πριν. [στις Φιλιππίνες]. Στις Φιλιππίνες, βαρέθηκα, βαρέθηκα από τις τόσες, γραφειοκρατίες, γραφειοκρατίες, να παράδεγμα στην παραγωγή. Ένωσα ότι, δεν, πρώτα, στο μισθό, ένωσα ότι δεν ήμουν κατάλληλα αποζημιωμένη. Επίσης ένωσα ότι, μερικές από τις πολιτικές, για τους εργαζομένους, δεν είναι τόσο ικανοποιητικές, ειδικά στην παραγωγή. Έτσι [το] βαρέθηκα αυτό. Βαρέθηκα. Και επίσης, ήθελα να κερδίσω περισσότερα [χρήματα]. Ήθελα να κερδίσω περισσότερα (...) (Pat, ετών 52).

²⁵¹⁸ (...) Δέκα χρόνια, μέχρι πριν έρθω. Ήταν πολύ λίγα, σε pesos ήταν σχεδόν, σε ευρώ σήμερα είναι, τριάντα ευρώ, το μήνα (...) (Tess, ετών 54).

²⁵¹⁹ (...) Σπούδασα πριν, από το δημοτικό σχολείο, το λύκειο και μετά πήγα στο college αλλά δυστυχώς, δεν χρησιμοποίησα το college μου, γιατί, αποφοίτησα, αλλά δεν το χρησιμοποίησα. Έτσι, λόγω κάποιων προβλημάτων υγείας, δεν το δεχθήκαν [και] από την ναυτική εταιρία, είχα κάποιες δυσκολίες. Πραγματικά, αφού αποφοίτησα, προσπάθησα να βρω δουλειά σε μια ναυτική εταιρία, προσπάθησα πολλές φορές, αλλά δυστυχώς δεν δούλεψε. Και έτσι σπούδασα ξανά, για ένα ειδικό μάθημα, επισκευή κινητών τηλεφώνων. Κινητών τηλεφώνων. Επισκευάζ[α] κινητά τηλέφωνα. Και το έκανα, για τρία (3) χρόνια. Είχα το δικό μου. Το δικό μου μαγαζί (...) Όχι. Το έκανα μόνος μου (...) Όχι, όχι. Χροστά χρημάτα στην μητέρα μου εδώ. Γιατί με βοήθησε (...) Για μένα, ήταν λίγο δύσκολο, γιατί, σπούδασα όχι για να κάνω επιχείρηση, ξέρεις. Σπούδασα για να γίνω ναυτικός. Πριν από όλα (...) Ναι. Ναυτικός. Να δουλεύω σε πλοίο. Θα έπρεπε να δουλεύω σε πλοίο (...) Μέσα σε τρία χρόνια, [με τα λεφτά από το μαγαζί], αγόρασα μόνο ένα μηχανάκι. Για τρία χρόνια, μόνο ένα μηχανάκι (...) [Ερχόταν κάποιος που είχε πρόβλημα με το κινητό του], και εγώ το επισκευάζα. [Το άνοιγα] (...) Εξαρτάται. Εξαρτάται από την ζημιά του τηλεφώνου. Μερικές φορές, η μεγαλύτερη, η μεγαλύτερη τιμή που πήρα από πελάτη είναι πεντακόσια (500) pesos. Πεντακόσια pesos. Έτσι αν το μετατρέψουμε σε ευρώ, είναι μόνο εννιά (9) [ευρώ], νομίζω. Οκτώ με εννιά (8-9) ευρώ. Αυτή είναι η μεγαλύτερη [τιμή] για μένα (...) Δεν είχα [..]. Όντως, είχα μόνο τον ανιψιό μου. Τον γιο της ξαδέλφης μου, τον βοηθούσα και εκείνον επίσης. Τον μάθανε. [Η δουλειά] ήταν δική μου. Του έδνα χρήματα, καμιά φορά (...) Αρχικά, οκτώ (8) η ώρα [το πρωί] μέχρι [τις] πέντε (5) η ώρα. Κάθε μέρα. Εκτός Κυριακής. Μόνο Κυριακή (...) Νομίζω ήταν λίγο-πολύ, δεκαπέντε, δεκατέσσερις με δεκαπέντε (14-15) χιλιάδες τον μήνα. [Σε] pesos (...) Νομίζω τα χρήματα που εισέπραττα ήταν μόνο για μένα. Όχι για να φροντίσω [και τον πατέρα μου]. Εάν τύγχανε να έχω την δική μου οικογένεια, δεν νομίζω ότι

τη βιωσιμότητά τους. Επιπλέον, θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει την απασχόληση των ατόμων στην άτυπη εργασία, οι άνδρες ως σε αγροτικές εργασίες, ή χοιροτρόφοι²⁵²¹, ενώ οι γυναίκες σε χαμηλού κύρους εργασίες όπως δακτυλογράφος²⁵²², στη φύλαξη των παιδιών και αλλού. Αυτό επιφέρει άμεση έλλειψη εργασιακών δικαιωμάτων, μη-παροχή κοινωνικής ασφάλισης και ιδιαίτερα χαμηλή ασφάλεια στο χώρο εργασίας. Αναφέρθηκαν επαγγέλματα όπως πωλητές και πωλήτριες σε καντίνα, φύλαξη παιδιών ενώ λιγότερες ως υπάλληλοι εταιριών. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι παρατηρήθηκε η συχνή απασχόληση των γυναικών σε εταιρίες ηλεκτρονικών, σε βιοτεχνίες ρούχων²⁵²³ ή ως πωλήτρια-πλάσι ενδυμάτων (παντελόνια ή φόρεμα) ή αρωμάτων για κατοικίες ή άλλων αντικειμένων αλλά και στην αγορά, πουλώντας ψωμί ή ψάρια καθώς και ως οικιακοί βοηθοί²⁵²⁴. Πολλές γυναίκες από τις Φιλιππίνες εργάζονταν παράλληλα και με τις σπουδές τους ώστε να μην επιβαρύνουν τις οικογένειές τους. Ως πωλήτριες-πλάσι²⁵²⁵ θα εργάζονταν οκτώ ώρες, έξι ημέρες και θα λάμβαναν τριάντα πέντε

θα μπορούσα να τους φροντίσω, από αυτή τη δουλειά (...) Όχι, δεν ήταν τόσο εύκολο. [Με την άδεια, τον εξοπλισμό] ήταν πολύ δύσκολο κομμάτι αυτό, ήταν το πιο δύσκολο μέρος (...) (Rene, ετών 28).

²⁵²⁰ Κάποιες φορές από χρήματα που λάμβαναν από το σύστημα ασφάλισης των Φιλιππίνων, «Social Security System» (SSS).

²⁵²¹ (...) [Απορρίφθηκαν] εξαιτίας τα χαρτιά μου πριν, η visa [μου] έπρεπε να είναι τουριστική, αλλά δυστυχώς απορρίφθηκε. Και έτσι την επόμενη χρονιά, πήρα πάλι άλλη μια δουλειά, που είναι αγροτική πάλι, που είναι, για τους χοίρους. Έπρεπε να προσέξω [τους χοίρους]. [Ξαν κτηνοτρόφος]. Τα πρόσεχα. Σε φάρμα. [Και τα πουλούσα επίσης] (...) Τα τάζιζα, γύρω στις επτά (7) η ώρα το πρωί. Μετά δέχεται μια ώρα για αυτά. Τότε γήρισα πίσω στο σπίτι, για δουλειές, και μετά έπρεπε να τα ταΐσω ξανά στις δώδεκα (12) η ώρα. Τότε, επειδή τα τάζιζα, τρεις (3) φορές την ημέρα, μία στις επτά (7) η ώρα, η άλλη στις δώδεκα (12) η ώρα και η τρίτη [φορά] στις έξι (6) η ώρα (...) Ένιωθα σαν, ήμουν απογοητευμένος ξέρεις, γιατί, το είπα δεν ήξερα ότι, θα κολλούσα στις Φιλιππίνες, ενώ ήμουν σίγουρος ότι θα έρθω εδώ, αλλά δυστυχώς, πάλι, απέτυχα, έτσι έπρεπε να δεχθώ αυτές τις συνέπειες (...) Στην πραγματικότητα, δεν ήταν ανά μήνα [η πληρωμή μου] γιατί τα πουλούσα μετά από πέντε (5) μήνες. [Επαιρνα χρήματα μόνο αν τα πουλούσα]. Μόνο μετά από πέντε (5) μήνες. Κέρδιζα, γιατί είχα τους χοίρους, είκοσι (20), είκοσι χοίρους. Έναν, εάν πουλούσε έναν κόσμος, πόσο, οκτώ, μεταξύ οκτώ (8.000) χιλιάδες με εννιά (9.000) χιλιάδες pesos. Είχα αγοράσει τους χοίρους. Δούλεψα λίγο και μετά τους αγόρασα (...) Νομίζω, ενάμιση (1,5) χρόνο. Ενάμιση χρόνο. [Μετά] κατάφερα να έρθω εδώ. Η μητέρα μου με έφερε εδώ (...) (Rene, ετών 28).

²⁵²² (...) Δούλεψα σε έναν πολιτικό, σε ένα γραφείο, ως, όχι ως γραμματέας, ως βοηθός. Και τότε, αργότερα, ως δακτυλογράφος, δακτυλογράφος (...) [Πριν πάρω το πτυχίο μου] και μετά βρήκα μια άλλη δουλειά, δούλεψα σε ένα εργοστάσιο υφασμάτων, ως γραμματέας σε σε μια εταιρία. [Από τότε που πήρα το πτυχίο μου δούλεψα ως γραμματέας, στις Φιλιππίνες], δούλεψα για έξι-επτά (6-7) χρόνια, σε μια εταιρία, αλλά, εκτός της δουλειάς μου ως γραμματέας, ως δακτυλογράφος (...) (Metsy, ετών 67).

²⁵²³ (...) Βρήκα, βρήκα μια δουλειά [Οχι στις σπουδές μου]. Αποφοίτησα από το κολέγιο. Στη πραγματικότητα δεν χρησιμοποίησα τις σπουδές μου. Δούλεψα στη Manila, πήρα το πτυχίο μου, αλλά όταν, βρήκα μια δουλειά, δεν, συνήθως όταν αποφοιτείς από τα οικονομικά δουλειές σε μια τράπεζα, αλλά δεν δούλεψα σε μια τράπεζα, δούλεψα σε ένα, ένα εργοστάσιο ενδυμάτων (garment factory) πριν. [Εκεί] έκανα, είναι ένα εργοστάσιο ενδυμάτων, που, που μου ανέθεσαν να καταγράψω (recorder) στο εργοστάσιο ενδυμάτων, να κάνω επίβλεψη των ενδυμάτων, [ήμουν] σαν επιβλέπων (supervisor) των ραφιών (cloth makers). Ήταν [και] επιβλέπων (supervisor) και [να] καταγράψω (recorder), κατέγραφα ότι ερχόταν στο εργοστάσιο. Και τότε τα υπέβαλα στον επιβλέποντα μου. Τα στοιχεία (...) Δούλεψα [εκεί] για δύο (2) χρόνια σε [αυτή την] εταιρία, και τότε μεταφέρθηκε σε άλλη, εταιρία επίσης, από, δούλεψα εκεί περίπου, στη δεύτερη εταιρία δούλεψα, δέκα (10) χρόνια. Δέκα χρόνια. Δύο χρόνια σε μια εταιρία και τότε δέκα χρόνια σε άλλη εταιρεία, δούλεψα [δηλαδή] σε γραφείο ήδη. Δούλεψα στο διοικητικό (direction) τμήμα, [στη δεύτερη εταιρία] (...) [Ο μισθός μου] ήταν σε pesos. [Ήταν] [περίπου] ήταν τρεις χιλιάδες πεντακόσια (3.500) [pesos]. Εκείνον τον καιρό ήταν αρκετά καλά. Αυτά ήταν για 'μένα [και για την οικογένειά μου], [Έμεινα ακόμη με την οικογένειά μου τότε] (...) Και μετά από αυτό, δυστυχώς, η εταιρία μας, έκλεισε, και κατά εκείνη την περίοδο, ήμουν, η ηλικία μου, ήταν ήδη [παρασμένη]. Προσπάθησα. [Ήμουν τριάντα-τριάντα πέντε (30-35) χρονών], σχεδόν, ήμουν, κοντά στα τριάντα εννιά (39), και μετά από αυτό, προσπάθησα πάρα πολύ, να [βρω δουλειά] σε ένα άλλο, εργοστάσιο, αλλά εξαιτίας της ηλικίας μου, βρήκα δυσκολίες ξέρεις. Μετά εκείνον τον καιρό, είχα μια φίλη που δούλεψε εδώ, [στην Ελλάδα] πριν, [που δούλεψε] ως «κοπέλα», [δεν έχουμε άλλη επιλογή, εκτός, εκτός από αυτή τη δουλειά]. Και τότε, αυτή η φίλη μου εδώ, έμαθε, έμαθε ότι ήμουν χωρίς δουλειά (jobless) και έτσι μου είπε, -Αν θέλεις να έρθεις εδώ, θα [σε] βοηθήσω. Θα βρω έναν εργοδότη, για 'σένα, έτσι ώστε να έρθεις εδώ (...) (Solly, ετών 56).

²⁵²⁴ (...) Στο σπίτι [Βοηθούσα άλλες γυναίκες στο σπίτι] (...) Δούλεψα στη γειτονιά. Δεν ήταν, δεν ήταν πραγματικά πολύ δύσκολο. [Έκανα] σιδερένια, τα ίδια που κάνω και εδώ, μαγειρεία, καθαρίζω το σπίτι, και σιδερένια επίσης (...) [Έκανα αυτή τη δουλειά στις Φιλιππίνες] για δύο χρόνια. [Ο μισθός ήταν σε] pesos, μόνο, οκτώ, οκτακόσια [pesos]. [Ήταν] λίγα χρήματα για τις Φιλιππίνες. Το πιο κοινωτικό [μέρος της δουλειάς ήταν] να καθαρίζω, να καθαρίζω το σπίτι (...) Σε διαφορετικά, σε διαφορετικά [σπίτια] (...) (Fatima, ετών 35).

²⁵²⁵ (...) Και, Δούλεψα ως, επειδή ήταν δύσκολο για εμάς. [Έπρεπε (obliged) να δουλέψω], [για να στηρίξω] τις σπουδές μου. Για να πληρώσω το σχολείο μου (...) Τι δουλειά κάνατε. Δούλεψα ως πωλήτρια (saleslady), ξέρεις, πουλόντας, ως πωλήτρια, ως μια πολυκατάστημα, με [ρούχα], με παντελόνια, τα είχαμε, μέσα στο μεγάλο πολυκατάστημα, όπως, ξέρεις, ο Hondos [εδώ], κάθε μάρκα, η εμπορικό σήμα, παντελονιού. Μπορούσε να το βάλεις, και να το δείξεις ότι αυτό το είδος παντελονιού, είναι καλύτερο έτσι, έπρεπε να το πουλήσεις. Έτσι έπρεπε να έχεις τριάντα με πενήντα (30-50) κομμάτια την ημέρα. Εζήντα με εβδομήντα (60-70), εκατοντάδες κάθε φορά. [Δεν τα πουλούσα έξω με τσάντα. Εκεί, στο μαγαζί]. [Έπρεπε να τα φοράω για να τα πουλήσω]. [Είχα το ίδιο στο μαγαζί], αλλά έπρεπε να μιλήσω, για παράδειγμα είχα πελάτες, μέσα, που έπρεπε να φροντίσω, και έλεγαν, -Ω, βλέπαμε το παντελόνι, σε αυτό το χρώμα. [και έλεγαν] -Εντάξει, να σας δείξω κάτι, ίσως σας αρέσει αυτό, δοκιμάστε το και αν σας αρέσει μπορείτε να το πάρετε επίσης. Άρχιζα δείχνοντας τους το, έτσι, [και λέγαμε] -Ω, είναι καλό [σε] 'σένα. Ωραία. Θα πάρω πέντε [για παράδειγμα] (...) Εντάξει, ο πρώτος μου μισθός, εκεί, ήταν τριάντα πέντε (35)

(35) pesos, την ημέρα. Το βασικό πρόβλημα που θα αντιμετωπίζουν είναι η κούραση από την ορθοστασία. Άλλη εργασία ήταν η επίβλεψη εργαζομένων βιοτεχνίας²⁵²⁶, όπου είναι από τις λίγες περιπτώσεις από τους συνεντευξιαζόμενους με διαφορετική μορφή απασχόλησης.

5.5.2.3. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ

Στην συντριπτική τους πλειονότητα οι συνεντευξιαζόμενες και οι συνεντευξιαζόμενοι από τις Φιλιππίνες ανέφεραν ότι δεν ήταν μέλη σε κάποια συλλογική οργάνωση²⁵²⁷. Εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων που δήλωσαν ότι ήταν μέλη στο σύλλογο του χωριού όπου έμεναν στις Φιλιππίνες και κάποιες στο συνδικάτο της εργασίας τους, σε εταιρία παραγωγής ηλεκτρονικών μερών, όπου και συμμετείχαν σε απεργία.

5.5.2.4. ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ

pesos, την ημέρα. [Μόλις τα πήρα] ήμουν πολύ χαρούμενη. Γιατί, τώρα είχες τα δικά σου [προβλήματα]. [Ήμουν] πολύ χαρούμενη, μπορούσα να συντηρήσω τον εαυτό μου. Τα μοιραζόμουν, τα μοιραζόμουν με την οικογένειά μου, ποτέ δεν άφησα την οικογένειά μου μόνη της. Έδινα κάτι σε εκείνους, κάτι στις σπουδές μου, κάτι για, ήταν λίγα αλλά, ξέρεις, έπρεπε να δίνω κάτι, σε εκείνους (...). Δούλευα οκτώ (8) ώρες, για παράδειγμα δούλευα, από τις δέκα (10) μέχρι τις έξι (6) (...) [Δούλευα] έξι (6) μέρες. [Και] Κυριακές δουλειαμε, όλο το εμπορικό κέντρο ήταν ανοιχτό το Σάββατο και την Κυριακή. Όχι όπως εδώ, στην Ελλάδα, που κλείνουνε. Αλλά μου αρέσει [αυτό] στην Ελλάδα, γιατί όλοι ξεκουράζονται εκείνες μέρες, τις Κυριακές. Ενώ στη χώρα μας, είναι ανοιχτά, [ενώ] όλα, ξέρεις, όλα τα γραφεία, όλα είναι κλειστά. [και] κάθε Σάββατο και Κυριακή όλος ο κόσμος θα είναι στα μαγαζιά, για ψώνια και αυτά (...) Δούλεγα εκεί για, νομίζω ήταν για πέντε (5) χρόνια, ναι, πέντε χρόνια. [Ήταν η τελευταία δουλειά που έκανα πριν έρθω στην Ελλάδα]. Η πρώτη και η τελευταία [δουλειά], γιατί ποτέ δεν έφυγα [από εκεί], δεν είναι εύκολο να βρεις [δουλειά αλλού], έμενα σε μια δουλειά και δεν άλλαζα, γιατί [μετά δεν θα είχα] (...) Κοίτα, ήταν δύσκολο, ναι, αλλά ήταν ευχάριστες ώρες. [Ήταν δύσκολο] γιατί ήταν επίπονο να στέκεσαι [όρθια] όλη [την] ημέρα. Οκτώ ώρες στέκεσαι στα τακούνια σου, με το μακιγιάζ σου, να χαμογελάς. Εδώ στην Ελλάδα, δεν νομίζω, [όμως] ότι ο πελάτης έχει πάντα δίκιο, έχουν και οι δύο. Νομίζω, νομίζω. Δεν ξέρω, βέβαια, επειδή είμαστε ξένοι, ξέρεις, [αν έχουμε δίκιο]. Γιατί πολλές φορές, όταν είμαι σε κατάστημα, ξέρεις, είναι καλοί, αλλά αν είναι κάποιοι άνθρωποι, και αν μπεις μέσα, και δεν σου αρέσει αυτό και δεν θέλεις να αγοράσεις [κάτι], ακόμα και αν πεις - Ευχαριστώ, μας κοιτάνε [κάπως έτσι], σαν να μας μισούν, για αυτό πολλές φορές δεν θέλω να αγοράζω, ξέρεις (...) (Ceciel, etàν 43).

²⁵²⁶ (...) Βρήκα, βρήκα μια δουλειά. [Όχι στις σπουδές μου]. Αποφοίτησα από το κολέγιο. Στη πραγματικότητα δεν χρησιμοποίησα τις σπουδές μου. Δούλεγα στη Manila, πήρα το πτυχίο μου, αλλά όταν βρήκα μια δουλειά, δεν, συνήθως όταν αποφοιτείς από τα οικονομικά δουλειαμε σε μια τράπεζα, αλλά δεν δουλεψα σε μια τράπεζα, δουλεψα σε ένα, ένα εργοστάσιο ενδυμάτων (garment factory) πριν. [Εκεί] έκανα, είναι ένα εργοστάσιο ενδυμάτων, που, που μου ανέθεσαν να καταγράφω (recorder) στο εργοστάσιο ενδυμάτων, να κάνω επίβλεψη των ενδυμάτων, [ήμουν] σαν επιβλέπων (supervisor) των ραφτών (cloth makers). Ήταν [και] επιβλέπων (supervisor) και [να] καταγράφω (recorder), κατέγραφα ότι ερχόταν στο εργοστάσιο. Και τότε τα υπέβαλα στον επιβλέποντα μου. Τα στοιχεία (...) Δούλεγα [εκεί] για δύο (2) χρόνια σε [αυτή την] εταιρία, και τότε μεταφέρθηκα σε άλλη, εταιρία επίσης, από, δουλεψα εκεί περίπου, στη δεύτερη εταιρία δουλεψα, δέκα (10) χρόνια. Δέκα χρόνια σε μια εταιρία και τότε δέκα χρόνια σε άλλη εταιρία, δουλεψα [δηλαδή] σε γραφείο ήδη. Δούλενα στο διοικητικό (direction) τμήμα, [στη δεύτερη εταιρία] (...) [Ο μισθός μου] ήταν σε pesos. [Ήταν] [περίπου] ήταν τρεις χιλιάδες πεντακάσια (3.500) [pesos]. Εκείνον τον καιρό ήταν αρκετά καλά. Αυτά ήταν για μένα [και για την οικογένειά μου]. [Έμενα ακόμη με την οικογένειά μου τότε] (...) (Solly, etàν 56).

²⁵²⁷ (...) Στην χώρα μας, όχι, όχι, δεν [ήμουν] σε κάποια (...) (Ceciel, etàν 43).

Όπως προαναφέρθηκε η θρησκεία^{2528, 2529, 2530} είναι ιδιαίτερα σημαντική τα άτομα των Φιλιππίνων και για την οικογένεια είναι κάτι το φυσιολογικό (normally) να παρακολουθεί τη λειτουργία. Η παράδοση των Φιλιππίνων εμπεριέχει εορτασμούς γνωστούς ως γιορτές (fiestas) (φεστιβάλ περιοχής)²⁵³¹ με τις οποίες τιμούν την μνήμη των Αγίων-προστατών τους. Συγκεκριμένα αναφέρθηκαν οι θρησκευτικές εορτές (feasts): Feast of Santa Catalina (26 Νοεμβρίου), Feast of Saint Roch (16 Αυγούστου), Feast of San Isidro (12-15 Μαΐου, Visayas), Feast of Saint Anthony (13 Ιουνίου), Feast of Saint Raphael (29 Σεπτεμβρίου ή 24 Οκτωβρίου), Feast of Saint Peter and Paul (29 Ιουνίου) καθώς και η All Saints Day (1 Νοεμβρίου) και η All Souls Day (2 Νοεμβρίου). Επιπροσθέτως, οι γιορτές: Mariones Festival (13-20 Φεβρουαρίου, Marinduque) και Lechon Festival (Parada Ng Lechon) (24 Ιουνίου, Batangas) καθώς και η εθνική επέτειος ανακήρυξης της Ημέρας Ανεξαρτησίας των Φιλιππίνων (12 Ιουνίου, από το 1989/ Anniversary of the Philippine Declaration of Independence). Επιπλέον αναφέρθηκε ότι γιορτάζουν τα Χριστούγεννα και το Πάσχα σύμφωνα με την Καθολική εκκλησία. Στις γιορτές συμμετείχε όλη η οικογένεια. Τα παιδιά φορούσαν καινούργια ρούχα και παπούτσια παρακολουθούσαν, ως επί το πλείστον, τις περισσότερες εορτές. Μία από τις γιορτές που ανέφεραν οι περισσότερες συνεντευξιαζόμενες ήταν το Flores de Mayo είναι ένα Καθολικό φεστιβάλ που γίνεται στις Φιλιππίνες το μήνα Μάιο. Διαρκεί για έναν μήνα, και πραγματοποιείται προς τιμήν της Παρθένου Μαρίας (Virgin Mary). Το Santa Cruzan είναι μια παρέλαση²⁵³² που διεξάγεται την τελευταία ημέρα του Flores de Mayo προς τιμήν της Reyna Elena (Saint/Queen Elena).

²⁵²⁸ (...) Ναι. Μεγάλωσα, ως Καθολική. Στο χωριό μας, κάθε Κυριακή, πρώτα απ' όλα, πηγαίναμε στη λειτουργία, με [όλη] την οικογένεια, και κάθε περίοδο Χριστούγεννων, και στη Fiesta μας (...) (Solly, ετών 56).

²⁵²⁹ (...) [To Santacruzan γιορτάζαμε]. Γιορτάζαμε τη[ν] Fiesta, κάθε Μάιο, [στις] δεκαπέντε (15) για το όνομα, το[υ] Άγιου μας, του San Isidro [είναι Άγιος]. [Πηγαίναμε, βάζαμε τα καλά μας ρούχα]. [Είχαμε φαγητά, χορούς] και, σαν το Santacruzan που βάζουνε [ρούχα στα] παιδιά, [σαν παρέλαση]. Θυμάμαι, [το] Πάσχα, που είναι πολύ ωραία, όταν ανασταίνεται, ο Χριστός και βλέπεις παιδιά, και φοράμε [ρούχα σαν] αγγελάκια, και πετάγαμε λουλούδια, έτσι. [Πηγαίναμε συχνά στην εκκλησία]. [Είναι σημαντική η θρησκεία για 'μας]. Έχουμε το[ν] Οκτώβριο, που κάναμε, κάθε βράδυ όλο το μήνα, κάθε βράδυ, προσευχόμασταν. Κάθε βράδυ, πηγαίναμε να] προσευχ[ηθ]ούμε, και μετά να πάμε ξανά στο άλλο σπίτι, μέχρι όλο το σπίτι, στο, και προσευχό[μ]ασταν [σε κάθε σπίτι]. [Μικρή το κάναμε] αλλά και τώρα το κάν[ου]νε, κάθε Οκτώβριο. Μόνο στο χωριό μας. Εδώ, τώρα, όχι (...) (Selly, ετών 37).

²⁵³⁰ (...) Ναι. Βέβαια. Ήταν υποχρεωτικό, επειδή οι γονείς μου, επειδή μας μεγάλωσαν, οι γονείς μας, μας μεγάλωσαν, να πάμε κάθε Παρασκευή, ξέρεις, στην εκκλησία, και εμείς έπρεπε, εμείς έπρεπε να πάμε. Και μια φορά, όταν ήμασταν, σε μια πόλη, ήταν στο κέντρο της πόλης, όταν μας είδαν όλους μαζί, όλη την οικογένειά μου, μας κοιτούσαν [λίγοντας]. -Ως αυτή την οικογένεια, ξέρεις, ήταν σαν φθόνος, ξέρεις, γιατί πάντα κάναμε, ξέρεις, κάθε Κυριακή, πηγαίναμε στην εκκλησία, και ο πατέρας μου ήταν πάστορας, εκείνη την εποχή (...) (Yvette, ετών 39).

²⁵³¹ (...) Ναι. Κάθε, κάθε, κάθε, ξέρεις, σαν κι αυτή [την περίοδο] τα Χριστούγεννα. Η μητέρα μου, μου αγόραζε πολύ καλά παπούτσια, ξέρεις, μαιρά παπούτσια, με κόκκινες κάλτσες με σχέδιο εδώ, κάπως έτσι, ξέρεις. Μέχρις ότου έγινα δεκατριών (13). Στα δεκατρία άλλαξα, είχα λίγο-λίγο, τα, τα παπούτσια μου, λίγο-λίγο, με τακούνια, και φορούσα παντελόνια με διαφορετικό χρώμα μπλούζας, γιατί ήμουν μεγάλο κορίτσι, ήμουν δεκατριών. Αλλά, κάθε φορά, πηγαίναμε [όλοι] μαζί [η οικογένεια]. [σε] γιορτές. [Η οικογένειά μου συμμετείχε στις γιορτές]. Είναι διαφορετικά εδώ στην Ελλάδα, από ότι στη χώρα μου. Γιατί η μητέρα μου και ο πατέρας μου, είναι πολύ θρησκευόμενοι. Πιο θρησκευόμενοι άνθρωποι. Κάθε φορά που είναι Χριστούγεννα και Πάσχα, ο πατέρας μου ήταν πολύ χαρούμενος, ήξεραν από [πριν τότε ήταν], έτσι η οικογένειά μου ήταν πιο κοντά [με τη θρησκεία]. Και ξέρανε. Τα πάντα. Ερ.: Η οικογένειά σας συμμετείχε επίσης και σε τοπικές γιορτές του Negros Occidental; Ναι. Γενικά, ναι. Στα πάντα. [Όχι μόνο στις θρησκευτικές γιορτές]. Είχαμε τη Fiesta, επίσης. Έτσι η οικογένειά μου, συμμετείχε, επειδή, εξαρτιόταν, εξαρτιόταν από το μέρος που θα πήγανες, για παράδειγμα η Fiesta, ήταν έτσι, έπρεπε να την παρουσιάσεις κάπως έτσι, έτσι η οικογένειά μου, η οικογένειά μου, θυμάμαι, τα αδελφία μου, ο πατέρας μου, η μητέρα μου, ετοίμαζαν κάποια παιχνίδια, κάθε φορά που συμμετείχαμε με τους γονείς [μας], έτσι, δεν ήμασταν οι νικητές, αλλά, φυσικά, είχαμε όλα αυτά. Συμμετείχαμε (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵³² Μια παρέλαση των ομορφότερων κυριών της πόλης, προς την αναζήτηση του στανουρού Χριστού από τη Βασίλισσα Helena και Constantine.

5.5.3. ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ

Στο σύνολό τους οι συνεντευξιαζόμενες από τις Φιλιππίνες ήρθαν στην Ελλάδα μόνες τους στα μέσα της δεκαετίας του 1980. Όπως προαναφέρθηκε τα άτομα του συγγενικού^{2533, 2534, 2535} ή φιλικού δικτύου που είχαν έρθει νωρίτερα στη χώρα επηρεάζουν την απόφαση των γυναικών από τις Φιλιππίνες να επιλέξουν την Ελλάδα ως χώρα προορισμού. Στην Ελλάδα έρχονται αεροπορικά από τις Φιλιππίνες με εισιτήριο που θα έστελνε ο υποψήφιος εργοδότης αφού νωρίτερα είχε προηγηθεί η μεσολάβηση του ατόμου από το φιλικό ή συγγενικό περιβάλλον που εργαζόνταν στον ίδιο ή άλλο εργοδότη, ενημερώνοντας ή ρωτώντας τη διαθεσιμότητα και την επιθυμία της γυναίκας με δική της αίτηση, που είτε απέστειλλαν στην φίλης τους εδώ και την πήγαινε εκείνη στο γραφείο εργασίας στην Ελλάδα, είτε σε γραφείο ευρέσεως στις Φιλιππίνες που συνεργαζόταν με αντίστοιχα γραφεία στην Ελλάδα²⁵³⁶. Μόλις εκδίδωνε ενδιαφέρον ο εργοδότης, όπως και η εργαζόμενη, το γραφείο εργασίας, θα αναλάμβανε τις διαδικασίες έκδοσης άδειας εισόδου ως νοσοκόμα (nursing aid) και θα προσλαμβάνόταν άμεσα (direct hire) ως δεσμευμένη εργαζόμενη (contract worker)^{2537, 2538, 2539}. Επιπλέον αναφέρθηκε ότι απευθύνονταν

²⁵³³ (...) Όχι. Ήρθα εδώ μόνη. Αλλά πρώτα η αδελφή μου είχε έρθει εδώ, η οποία δούλευε επίσης σε ένα σπίτι, κάποιος την πήρε [εκεί], ζέρεις, [δούλευε μέσα και έτσι με κάλεσε εδώ] (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵³⁴ (...) Πριν έρθω εδώ, η ξαδέλφη μου, μου είπε ότι, δεν είναι το ίδιο με αυτό που κάνεις, εκεί στις Φιλιππίνες, [ως δασκάλα]. [Εκείνη δούλευε εδώ ως κοπέλα επίσης]. Είσαι δασκάλα εκεί, κρατάς χαρτιά και δουλεύεις πάντα [εκεί], [ενώ εδώ] θα καθαρίζεις τα, έτσι, και ίσως ο εργοδότης σου μπορεί να σου φωνάζει, και αν οι γονείς σου δεν σου φωνάζουν εκεί, εδώ θα ακούσεις φωνές από άλλους ανθρώπους. Και τότε ακόμα και αν γονείς σου, σου φωνάζουν εκείνοι είναι πραγματικοί συγγενείς. Και είπα θα κλάψω. Είπα μόνο για τέσσερα (4) χρόνια, και [μετά] θα γυρίσω πίσω. Αλλά τα τέσσερα χρόνια, έγιναν είκοσι χρόνια (...) Ναι. [Οι γυναίκες από τις Φιλιππίνες μπορούν να έρθουν] μέσω γραφείου ή μέσω συγγενών. [Ένας από τους κύριους τρόπους είναι μέσω γραφείου]. [Δεν πήγα σε γραφείο] για να έρθω εδώ, απλά τηλεφώνησα στην ξαδέλφη μου, και [το γραφείο ήταν στην Ελλάδα], και επειδή ο εργοδότης της [αδελφής] μου είναι, υπουργός, υπουργός Άμυνας, και ζήτησε την βοήθειά του για να μπο, και ήταν πολύ εύκολο να φτιάξω τα χαρτιά μου. Και τότε μου τηλεφώνησε και μου είπε είσαι [έτοιμη, θα κάνεις αυτά, αυτά]. Δεν πήγα σε γραφείο έτσι [από μόνη μου]. Ήταν απευθείας (direct) (...) Όχι, ήταν σαν, ήταν σαν, εκείνες τις στιγμές δεν είδα τίποτα. Ναι. Ήμουν, επικεντρωμένη, ήμουν μέσα στο αυτοκίνητο, σκεφτόμουν, δεν κοιτούσα έξω. Σκεφτόμουν, γιατί ο εργοδότης μου δεν μιλούσε, σκεφτόμουν τι άνθρωπος είναι, τι άνθρωποι είναι. Κάπως έτσι. Και ήμουν λίγο νευρική. Γι' αυτό δεν κοιτούσα γύρω, δεν κοιτούσα γύρω, απλά μόνο, ήμουν σιωπηλή και σκεφτόμουν, τι είδους άνθρωποι είναι αυτοί. [Ότι] είμαι εδώ. Αυτά. Το μόνο πράγμα όταν πήκα στο σπίτι, είπα, -Είναι πολύ ωραίο, πολύ ωραίο, το σπίτι του εργοδότη μου (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁵³⁵ (...) Όχι ήρθα μόνη μου, αλλά, η αδελφή μου με πήρε από τις Φιλιππίνες, ως, τουρίστα και τότε, μετά απ' αυτό, τρεις μέρες μετά μου είπε, ότι θα πήγαινα να δουλέψω σε δουλειά σε γραφείο, αλλά δεν ήταν τέτοιου είδους δουλειά, ήταν ζέρεις, σε σπίτι, δουλειά. [Ως «κοπέλα»] όπως [οι γυναίκες από τις Φιλιππίνες] το λένε. Και ήταν πολύ δύσκολο για 'μένα, γιατί δεν μπορούσα, ζέρεις, ήταν πολύ δύσκολο να, αποδεχθώ ότι εγώ δουλεύω σε σπίτι, γιατί σπούδαζα στη Manila, τελείωσα, ζέρεις, το πτυχίο μου, οδοντοτεχνίτης (dental technician), και τότε όταν ήρθα εδώ, δεν ήξερα ούτε. -Ω. Θέει μου, τι είδους δουλειά είναι [αυτή], έκλαιγα, επειδή ήταν πολύ δύσκολη για 'μένα, δεν ήθελα να το αποδεχθώ, ζέρεις, αλλά, δεν υπήρχε επιλογή, ζέρεις, ήταν δουλειά καθαρισματος (clean job), ζέρεις, έτσι, δεν με πείραζε. Και τότε μετά από αυτό, το έχω συνηθίσει. Αλλά είναι πολύ δύσκολο, αλλά είναι πολύ δύσκολο για εμάς, ζέρεις, για εμάς να μάθουμε τη γλώσσα, αυτό είναι το γεγονός ότι, είναι πιο πολύ δύσκολο για 'μένα, γιατί δεν ξέρω τη γλώσσα (...) Λοιπόν, δεν είχα καμία, ζέρεις, δεν το διάλεξα εγώ, αλλά η αδελφή μου, ζέρεις. Με πήρε από 'κει, έτσι, δεν είχα, δεν είχα άλλη επιλογή [από το να έρθω εδώ]. Απλώς, κάπως έτσι, ζέρεις. [Ήταν οικονομικός λόγος]. Εκείνη την περίοδο, βέβαια, [ο λόγος ήταν οικονομικός], ήθελα να βοηθήσω την οικογένειά μου, τα αδελφά και τις αδελφές μου, γι' αυτό ήρθα εδώ, ζέρεις, αλλά εκείνη την περίοδο, ακόμα σπούδαζα εκείνη την περίοδο, τελείωσα το πτυχίο του collegium μου ως οδοντοτεχνίτης (dental technician) και τότε, πήρα άλλο ένα μάθημα (course), για ιατρικός τεχνίτης (medical technician), med. tech., αλλά δεν τελείωσα αυτό το μάθημα, γιατί, τα χαρτιά ήταν έτοιμα, για να έρθω εδώ (...) [Ως contract worker]. [Ήμουν απασχολημένη να έρθω εδώ] (...) (Yvette, ετών 39).

²⁵³⁶ (...) [Βρήκα τη δουλειά μέσω γραφείου και με έφεραν εδώ]. Τον εργοδότη μου, που μου ήρξε, είχα επικοινωνία μαζί του, στο τηλέφωνο, έτσι ήταν εύκολο. Ήταν εύκολο όταν ήρθα εδώ. [Είχα μιλήσει μαζί του] (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁵³⁷ (...) [Απευθείας με αεροπλάνο]. [Ο εργοδότης μου, μου έστειλε το εισιτήριο] τα πάντα. [Τα πάντα ήταν κανονισμένα]. [Ήταν direct hire] [και ήρθα ως contract worker]. Ερ.: Θυμάστε τι έλεγε το συμβόλαιο που υπογράψατε. [Το συμβόλαιο] ήταν για δύο (2) χρόνια (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵³⁸ (...) Ήταν τυχαίο, είναι. Η αδελφή μου ήταν να έρθει εδώ, λόγω του ότι εκείνο τον μήνα, γενν[ο]ύσε, και η αδελφή μου δεν μπορ[ο]ύσε να έρθει, δηλαδή, δέκα Μαΐου, γεννήσε την ημέρα που [έ]πρ[ε]πε να ταξιδεύει εδώ, και δεν μπορ[ο]ύσε να έρθει, και πήρα τη θέση της, [το] αποφάσιζα τελευταία στιγμή και μου λέει, θα πας, δεν θα πας, λέω τώρα επειδή στο μυαλό μου, όταν έρχομαι εδώ, ας πούμε, στο εξωτερικό, θα είναι πολύ ωραία, και μου λέει, πηγαίνε ευκαιρία, είναι, και λέω εγώ, ευκαιρία είναι, να αρπάξω την ευκαιρία, και να πά[ω], μπορεί να είναι καλά (...) [Ήρθα ως contracted worker] με το όνομα της αδελφής μου, ούτε καν το δικό μου. [Ήρθα απευθείας] με αεροπλάνο. [Έστειλε το εισιτήριο το αφεντικό] τα είχε όλα έτοιμα, μόνο [το] άτομο που έπρεπε να έρθει, δεν ήρθε (...) Επειδή η αδελφή μου κι εγώ, είναι μικρή ή η διαφορά μας, δηλαδή, μοιάζουμε πολύ, μοιάζουμε πολύ. Αλλά ε[ί]χ[α]νε τις φωτογραφίες της αδελφής[ς] μου που είναι, είναι λίγο, δηλαδή,

σε κάποια άτομα, οι «fixers» που τους ετοίμαζαν επ’ αμοιβή²⁵⁴⁰ τα δικαιολογητικά που έπρεπε να συμπληρώσουν ή τις ιατρικές εξετάσεις που έπρεπε να κάνουν. Κάποιες συνεντευξιαζόμενες περιέγραψαν ότι το συμβόλαιο^{2541, 2542} τους, το οποίο είχαν κρατήσει σε αντίγραφο περιέγραφε τα καθήκοντα ως την απασχόληση στη οικία του ιδιοκτήτη, το μισθό αλλά δεν διευκρινίζε²⁵⁴³ πάντοτε την ακριβή «περιγραφή του αντικειμένου» και ουσιαστικά προσλαμβάνονταν γενικά ανάλογα με τις εκάστοτε προτιμήσεις ή ανάγκες του εργοδότη ή της εργοδότης τους. Δηλαδή δεν γνώριζαν για το είδος τις εργασίες που θα εκτελούσαν, καθώς, μπορεί να ανέφερε τη φροντίδα μια ηλικιωμένης κυρίας αλλά όχι τα υπηρετικά καθήκοντα ως οικιακή βοηθός, όπου ήταν ουσιαστικά και τα πραγματικά. Πολλές συνεντευξιαζόμενες από τις Φιλιππίνες ανέφεραν μια αμηχανία όταν υπέγραφαν το συμβόλαιο, για ένα ή δυο χρόνια, και παράλληλα ένα συναίσθημα ελπίδας, ότι φεύγοντας από τη χώρα τους έχοντας στο μυαλό τη εικόνα της Αμερικής «ως χώρα των μεγάλων ευκαιριών» θα κατάφερναν να υλοποιήσουν τις φιλοδοξίες τους για εκείνες, για την οικογένειά τους²⁵⁴⁴. Πρέπει να σημειωθεί ότι πολλές συνεντευξιαζόμενες εξέφραζαν τη δέσμευσή τους στον εργοδότη βάσει του συμβολαίου τονίζοντας ότι έπρεπε να το ολοκληρώσουν (you have to finish the contract). Σε ελάχιστες περιπτώσεις έρχονταν μόνες τους πληρώνοντας ένα σημαντικό ποσό για να λάβουν μια άδεια εισόδου²⁵⁴⁵. Σε αυτές τις περιπτώσεις, θα την παραλάμβαναν από το αεροδρόμιο οι αδελφές ή οι κουνιάδες της, θα έμενε μαζί τους τρεις

διαφορετικό, δηλαδή δεν μπορείς τόσο [να καταλάβεις] γιατί έχει άσπρο-μαύρο, [έχουμε] και ίδια μαλλιά, απλώς η αδελφή μου δεν έχει αυτό που είναι το, το πιγούνι, που είναι, στρογγυλό, πώς λέγεται και μου λέει το αφεντικό μου, γιατί, αλλιώς [στη φωτογραφία είσαι] [και λέω] εγώ είμαι, εγώ, του είπα εγώ είμαι, it's me, it's me (...) Και μου λέει αυτός, ok, ok, ok, τίποτα μετά. Πέρασε, το καλό [ήταν] να είναι κάποιος τώρα για να φροντίσει τα παιδιά, γιατί λείπουν συνέχεια, πάνε, δηλαδή, [στα] νοσοκομεία, γιατ[ροί] είναι (...) [Evelyn, ετών 39].
2539 (...) [Ως contradicted worker]. [Ήταν] απευθείας πρόσληψη (direct hire). [Ο εργοδότης που έστειλε τα εισιτήρια και με προσέλαβε]. [Και ήρθα απευθείας στην Αθήνα] (...) [Ήταν στο παλιό στο Ελληνικό], [Εκεί με περίμενε] η φίλη μου η οποία, η οποία [με βοήθησε]. [Ήταν ήδη εκεί] και [επίσης] ο εργοδότης μου. [Με πήραν] με αμάξι (...) (Solly, ετών 56).

2540 (...) Είχα ένα τηλεγράφημα, και δεν ήξερα από ποιόν ήταν, όταν διάβασα αυτό το report, και έφτιαξα, ε, κάτι χαρτιά για αυτό, αλλά ξέρεις, όταν ήρθε δεν ήρθε στο σπίτι της μητέρας μου αλλά από ένα άλλο μέρος, εξαιτίας, τον ανθρώπου που τα έφτιαξε τα χαρτιά, ο «fixer» όπως τον λέμε, τον πληρώσα φυσικά. Πρέπει να πληρώσεις, αλλιώς δεν θα τα κατάφερα να φτάσω τα χαρτιά, γιατί δεν ξέρω από πού να αρχίσω και που να βάλω τέλεια. Δεν είναι μόνο τα χαρτιά, το πρώτο πράγμα είναι να έχεις ιατρικές εξετάσεις, ξέρεις, που, που χρειάζονται για να προχωρήσεις αυτά τα χαρτιά. Έτσι έπρεπε να ψάξουμε για κάποιον να μας καθοδηγήσει και να μας βοηθήσει (...) Αυτό που λέμε εδώ «γραφείο» (agency) (...) (Aurora, ετών 53).

2541 (...) Το συμβόλαιο λέει, ότι, θα πρέπει να δουλεύεις σε αυτό το σπίτι, έτσι, κι έτσι, και θα έχεις για μισθό το μήνα, διακόσια, διακόσια (200) δολάρια, σε όραχμς ήταν, τόσα, εκείνη την εποχή (...) (Ceciel, ετών 43).

2542 (...) Ήρθα εδώ ως contract worker. Με άμεση πρόσληψη. [Στο συμβόλαιο] έγραφε ότι ήταν για ένα χρόνο. Για ένα χρόνο, το συμβόλαιο έγραφε για ένα χρόνο. Μέχρι σήμερα κράτησα αντίγραφο αυτού (...) [Στο συμβόλαιο έγραφε ότι] θα είχα ένα δωμάτιο, ένα επιπλωμένο δωμάτιο, πληρωμένο εισιτήριο μετ’ επιστροφής, και αυτό που λέτε, πληρωμένη ασφάλεια, ήταν γραμμένα, ήταν γραμμένα στο συμβόλαιο. Αλλά κάποια από αυτά δεν ακολούθηθηκαν (...) Έκρινε να τελειώσεις, να τελειώσεις το συμβόλαιο (...) Μετά εξαρτάται από ‘μας, αν μείνουμε μετά από ένα χρόνο, αν θα ανανεώσουμε το συμβόλαιο σου (...) (Aurora, ετών 53).

2543 (...) Όχι. Έλεγα ότι θα έπρεπε να φροντίσω μια ηλικιωμένη γυναίκα. [Το ανέφεραν αυτό]. Σαν νοσοκόμα, νοσοκομειακή βοήθεια (nursing aid), ξέρεις, νοσοκομειακή βοήθεια σημαίνει ότι, πρέπει να φροντίσεις την ηλικιωμένη γυναίκα, ή το ηλικιωμένο άτομο. Λοιπόν, νοσοκομειακή βοήθεια, αυτά ήταν τα χαρτιά μου, είχαμε, σαν, ξέρεις, σαν πιστοποιητικό (certificate) νοσοκομειακής βοήθειας, ότι δουλεύαμε μέσα σε νοσοκομείο, ώστε να μας δώσουν την, την άδεια, για να φύγουμε από τη χώρα μας. Αλλά, δεν διευκρίνισαν [στο συμβόλαιο] για την οικιακή βοηθό (domestic helper), δεν ήταν αυτοί του είδους τα χαρτιά. Μου είπαν, ότι, είμαι νοσοκομειακή βοηθός, και βοηθάω, σ’ αυτά (...) (Ceciel, ετών 43).

2544 (...) Ε, ένιωσα χαρούμενη, και φοβισμένη. Γιατί, ήμουν χαρούμενη, γιατί θα έφευγα έξω, από αυτή τη ζωή, από αυτή τη δουλειά, και θα μπορούσα να φτάσω τον στόχο μου, ίσως, λόγω των δολαρίων, επειδή είναι πιο, πιο υψηλά [σε αξία]! Ήμουν χαρούμενη, επειδή, έπρεπε να φύγω από τη χώρα μου, έπρεπε να εκπληρώσω τα όνειρά μου, ή τις φιλοδοξίες μου, να έχω το δικό μου σπίτι, ίσως να παντρευτούν τότε στην Αμερική, γιατί νόμιζα ότι όλοι οι Αμερικανοί ήταν γύρω μας τότε. Έτσι, αυτά ήτανε τα όνειρά μου (...) Δεν είχα καμία ιδέα (...) [Ναι. Από τη Manila, στο Ελληνικό]. [Ο εργοδότης μου ήταν εκεί] (...) (Ceciel, ετών 43).

2545 (...) Εκείνη την εποχή, ήταν πολύ δύσκολα να έρθεις εδώ, πραγματικά πριν έρθω εδώ πλήρωσα έξι χιλιάδες δολάρια, το 1996, έξι χιλιάδες δολάρια, πλήρωσα το γραφείο έξι χιλιάδες δολάρια. [Πλήρωσα για να έρθω εδώ] [δεν ήρθα ως δεμευμένη εργάτρια] [προσαποδοσα να φύγω από τη χώρα μου] εξαιτίας της δύσκολης ζωής, και ήθελα να κερδίσω περισσότερα, και για τα οικονομικά προβλήματα (...) ήταν πολύ δύσκολα εκείνη την εποχή πριν έρθω, η μετανάστευση ήταν πολύ δύσκολη, και πλήρωσα τον πράκτορα εκεί, τον πράκτορα εκεί, επιπλέον διακόσια δολάρια για να μπορέσω να περάσω, με χαρτιά, για τα χαρτιά (...) [δηλαδή έξι χιλιάδες διακόσια δολάρια για να έρθω στην Ελλάδα] (Letty, ετών 53).

περίπου μήνες στην κατοικία που εργάζονταν τα άτομα του συγγενικού της περιβάλλοντος και μετά από λίγο καιρό θα την ενημέρωναν ότι κάποιος χρειαζόταν ένα «κορίτσι να μείνει στο σπίτι». Αναφέρθηκε ότι κάποιες φορές τα έγγραφα με τα οποία θα εισέρχονταν στη χώρα θα ήταν άδεια εργασίας ως νοσοκόμα²⁵⁴⁶, ή ως σπουδάστριες²⁵⁴⁷ ή σπουδαστές²⁵⁴⁸ ή ακόμα και ως ναυτικοί²⁵⁴⁹.

5.5.4. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα άτομα του οικογενειακού (αδελφή ή ξαδέλφη ή κουνιάδα) ή ευρύτερου φιλικού δικτύου, όπως αναφέρθηκε καινωρίτερα, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη μετακίνηση των γυναικών από τις Φιλιππίνες στην Ελλάδα, επομένως και η πλειοψηφία των ατόμων που γνωρίζουν απασχολούνται ως οικιακές βοηθοί²⁵⁵⁰. Τα άτομα εκείνα αποτελούν κίνητρο για τη γυναίκα στις Φιλιππίνες να τα μιμηθεί, ή τα ίδια που βρίσκονται εδώ θα την παρακινήσουν να έρθει στην Ελλάδα. Επιπλέον, θα μεσολαβήσουν στην ενημέρωση του εργοδότη ή του γραφείου εργασίας στην Ελλάδα και επίσης θα είναι και τα άτομα που είτε μόνα τους, είτε με τον υποψήφιο εργοδότη, θα τις παραλάβουν²⁵⁵¹ από το αεροδρόμιο. Αναφέρθηκε ότι ο εργοδότης είχε μια φωτογραφία της γυναίκας ώστε να την αναγνωρίσει και ορισμένες φορές τριαντάφυλλα²⁵⁵² ενώ εκείνες έβγαιναν τελευταίες από το αεροπλάνο. Αφού συναντηθούν και

²⁵⁴⁶ (...) Με αεροπλάνο [ήρθα]. Πήγα στη Manila, [και με αεροπλάνο ήρθα]. [Ήτανε] δεκαέξι (16) ώρες. [Με] σταθμό, στη Bangkok [και μετά στην Αθήνα]. [Στο παλιό αεροδρόμιο προσγειωθήκαμε] (...) [Με visa]. Ε[ί]χ[α] visa, σαν νοσοκόμα. [Δεν θυμάμαι πότε έληξε]. Μάλλον, ένα χρόνο, δύο χρόνια έτσι. Όταν πήρα [την] άδεια παραμονής[ι] [ήμουν εντάξει]. [Εδώ] όταν τελειώσε το contract, όταν έρχεσαι εδώ, έχεις contract [και δούλεγα κάπου συγκεκριμένα]. Και όταν τελειώνει αυτό, δεν έχεις χαρτιά, κάποιον αφεντικό. Άμα δεν έχεις αφεντικό δεν έχεις χαρτιά (...) (Selly, ετών 37).

²⁵⁴⁷ (...) [Ως] μαθήτρια (student). Ξέρεις, πριν έρθω εδώ, όλες οι, επειδή όλες οι [μετανάστριες από τις Φιλιππίνες] χρησιμοποιούσαν χαρτιά σπουδών (student papers). Και, δεν ήταν, σαν μαθήτριες, εδώ, πήγαιναν εκεί στην Ομόνοια, να, σε ένα μήνα, όχι ένα μήνη, σαν μαθήτρες στην πραγματικότητα. Γιατί, σαν μαθήτρες, πριν, αυτός είναι ο μόνος τρόπος να έρθεις εδώ. [Με σπουδαστική visa] (student visa), μόνο. [Αλλά, επέλεξε την Ελλάδα, όχι για να κάνω τις σπουδές μου, να συνεχίσω τις σπουδές μου αλλά για] να δουλέψω (...) [Στην visa δεν είχα επιλέξει και κάποιο συγκεκριμένο σχολείο ή σχολή], δεν έχει σημασία [πιο θα είναι] (...) [Με αεροπλάνο] (...) [Δεν με είχε προσλάβει κάποιος εργοδότης, δεν είχα βρει μια δουλειά, ήρθε με σπουδαστική visa] (student visa) (...) (Irene, ετών 20).

²⁵⁴⁸ (...) Νομίζω [μου] πήρε, σχεδόν πέντε (5) μήνες. Πέντε μήνες. [Έμεινα και στην Jakarta για λίγο]. Έμεινα εκεί μόνο πέντε (5) μέρες. [Και μετά] ήρθα εδώ. [Το αεροπλάνο προσγειώθηκε] στο νέο, στο νέο αεροδρόμιο (...) Ναι. Η αδελφή μου με περίμενε εκεί, στο αεροδρόμιο (...) Επειδή ο γαμπρός μου είχε αμάξι με πήρε (...) Ταξίδεψα, ήρθα εδώ, από το ταξιδιωτικό μου πρακτορείο, το οποίο είναι, η Mizrah travel care specialist και είναι στην Manila (...) Πλήρωσα χίλια (1.000) ευρώ. Δεν συμπεριλαμβανόταν το εισιτήριο. [Ήταν χίλια ευρώ συν το εισιτήριο]. Όλα, μαζί, όλα, χρωστάω χρήματα στην αδελφή μου, περίπου έξι (6.000) χιλιάδες [ευρώ] και, σχεδόν επτά (7.000) χιλιάδες [ευρώ], σχεδόν επτά (7.000) χιλιάδες [ευρώ]. [Για να έρθω στην Ελλάδα]. Είναι πολύ ακριβά ξέρεις. Έτσι, ακόμα τώρα, ακόμη πληρώνω. [Δίνω πίσω στην αδελφή μου αυτά τα χρήματα]. Της δίνω πίσω τα χρήματα, μερικές φορές εκατόν πενήντα (150) ευρώ τον μήνα, διακόσια (200) [ευρώ] (...) Ναι. Βέβαια. [Ο τρόπος που ήρθα] ήταν η νόμιμη διαδικασία. Στην πραγματικότητα, δεν ήρθα εδώ για να δουλέψω, επέλεξε να έρθω εδώ για δουλειά, αλλά είμαι εδώ ως σπουδαστής, γιατί η visa μου είναι σπουδαστική. Έτσι (...) Βέβαια. Πηγαίνω καμιά φορά, στο σχολείο, καμιά φορά δυο φορές. Στην Ομόνοια, στην Ομόνοια. [Και σπουδάζω] μαζική παραγωγή. Το λέμε μαζική παραγωγή (mass food production). Μαζική παραγωγή φαγητού. Είναι ιδιωτικό σχολείο (...) Όχι. Είναι πληρωμένα ήδη. Ναι. Συμπεριλαμβάνονταν με τη visa. Από τα επτά (7.000) χιλιάδες, σχεδόν επτά (7.000) χιλιάδες [ευρώ] (...) (Rene, ετών 28).

²⁵⁴⁹ (...) Είναι σαν να δουλεύεις, στα καράβια, κάπως έτσι, ξέρεις. [Τα χαρτιά μου λέγανε αυτό]. Ήταν έτσι. Αλλά δούλενα επίσης στο σπίτι του και δουλεύει στο γιότ του, επίσης, κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού. Και δούλενα επίσης στο χειμωνιάτικο εξοχικό του στην Αμφικλεια, κατά τη διάρκεια του χειμώνα. [Αλλά είχα χαρτιά που έλεγαν ότι δούλευα] στο γραφείο του, ως μεταφράστρια. Γραμμάτισε μεταφράστρια (secretary translator). [Αλλά δούλενα αλλού], γι' αυτό. [Νόμος [19]89] ήταν ένα είδος χαρτιών που έλεγαν ότι, δουλεύεις σε ένα, πλοίο. Κάπως έτσι. Σε καράβι. [Σαν ναυτής] (...) (Yvette, ετών 39).

²⁵⁵⁰ (...) [Δουλεύουν ως κοπέλα]. Όλες μας (...) (Solly, ετών 56).

²⁵⁵¹ (...) Η αδελφή μου ήταν επίσης εκεί. Και ήταν και αυτός εκεί, μαζί της (...) Όχι στον ίδιο. Δούλενε στους φίλους της. [Η εργοδότηριά μου], ήταν πολύ τρελή [Σε αυτή που δούλευα], ήταν αεροσυννοδός, ήταν πολύ όμορφη εκείνη την εποχή, είναι μεγάλη τώρα (...) Με αμάξι (...) Στο σπίτι αμίσως. Αμίσως στο σπίτι (...) (Ceciel, ετών 47).

²⁵⁵² (...) [Ήρθα απευθείας με αεροπλάνο], στη Γλυφάδα (...) [Εκεί με περίμενε] ο εργοδότης μου, τους συνάντησα μπροστά στην είσοδο (...) Με κατάλαβαν επειδή ήμουν το τελευταίο άτομο που βγήκε έξω, ήρθε σε μένα ρωτώντας με, είσαι η Αυγούρα; Κρατώντας ένα μπουκέτο τριαντάφυλλα και του είπα ναι. Με ρώτησε διάφορα πράγματα, μέσα στο αεροδρόμιο, και μετά το αεροδρόμιο με πήγαν στο γραφείο εδώ, στο

συστηθούν θα μεταφέρουν την γυναίκα από τις Φιλιππίνες αμέσως τις περισσότερες φορές κατευθείαν στην κατοικία του εργοδότη. Νωρίτερα, στο αεροδρόμιο ή στο αυτοκίνητο (ή ταξί) ο εργοδότης ή η εργοδώτρια που θα τις παραλάβει μαζί με τον συγγενή ή τη φίλη της, θα τη ρωτήσει πράγματα για την ίδια ως μορφή «συνέντευξης». Οι μετανάστριες από τις Φιλιππίνες όταν τις ημέρες (Σάββατο απόγευμα με Κυριακή βράδυ, τη Δευτέρα το πρωί έπρεπε να είναι πίσω στο σπίτι του εργοδότη) έφευγαν από τις κατοικίες που εργαζόνταν ως εσωτερικές (live-in) οικιακές εργάτριες και έμεναν μένατε σε ένα διαμέρισμα μαζί με έξι έως έντεκα, άλλες συμπατριώτισσές τους, στο Κουκάκι, στους Αμπελοκήπους, ή στην πλατεία Αμερικής και αλλού.

Οι περισσότερες συνεντευξιαζόμενες ανέφεραν ότι αυτό συμβαίνει: *πρώτον*, για να έχουν συντροφιά (fellowship) τις μέρες εκτός της κατοικίας του εργοδότη (μιάμιση ημέρα), για να περάσουν ευχάριστα (pleasant time during day-off)²⁵⁵³ και να ξεκουραστούν (relaxation) έτσι νοίκιαζαν ένα άλλο μέρος. Όταν θα είχαν ρεπό δηλαδή θα έμεναν εκεί. *Δεύτερον*, έμεναν μαζί με άλλες συμπατριώτισσές τους επειδή δεν θέλουν να ξοδέψουν χρήματα πληρώνοντας για ένα σπίτι, που θα έμεναν μόνο λίγες ώρες για είκοσι τέσσερις και κάτι ώρες, καθώς δεν έμεναν τη μιάμιση ημέρα αυτή στο σπίτι του εργοδότη. Οι πλειοψηφία ανέφεραν ότι η εργασίας τους που είχαν δεν είναι εύκολο να γίνει, και κοπιάζουν πολύ για να λάβουν για τα χρήματα τους. Έτσι, θέλουν να προστατέψουν τις οικονομίες τους και για αυτό σημειώθηκε ότι ορισμένες προτιμούσαν να μην μείνουν με συμπατριώτισσές τους τις ημέρες ανάπαυσης από την εργασίας τους και παρέμεναν στην κατοικία του εργοδότη τους (εφόσον τους το επέτρεπε)²⁵⁵⁴. *Τρίτον*, η ανάγκη τους για λίγη προσωπική ζωή (privacy), καθώς είναι γυναίκες είμαστε όλες κοπέλες, και χρειάζονται κάποιον να μιλήσουν, καθώς μένουν στο σπίτι του εργοδότη, όλη μέρα. Κάθε μέρα, τους φωνάζουν, για αλλαγές, για το καθάρισμα, και ότι χρειάζονται. Έτσι αναζητούν μ αυτόν τον τρόπο κάποιον να μιλήσουν, τονίζοντας ότι έτσι είναι πολύ καλύτερο να μένουν όλες μαζί, καθώς είναι ένας τρόπος να «αλλάζουν» ή να «ξεφύγουν» από τη ρουτίνα της εργασίας τους²⁵⁵⁵. Για τον

Κουκάκι, ξέρεις, δεν είναι ακριβώς γραφείο, όχι ταξιδιωτικό, που οργάνωσε και κανόνισε να έρθω εδώ, ήρθα μέσω του γραφείου στην Αθήνα. Είχα κάνει αίτηση [σε αυτό το γραφείο] όταν ήμουν στο Ντουμπάι. Ντουμπάι για την Αθήνα. Ένα γράμμα που είχα στείλει [στη φίλη] μου εδώ (...) εξαρτάται σε αυτή να το κανονίσει (...) εκείνη πήγε την αίτηση μου στο γραφείο (...) (Αυτορά, ετών 53).

²⁵⁵³ (...) Για να έχουμε ευχάριστη ζωή την ημέρα του ρεπό. [Όσες δεν μένουν] είναι τσιγγινί[ες] (...) (Tess, ετών 54).

²⁵⁵⁴ (...) Ναι. Για έγω συντροφιά (fellowship) κάπως έτσι, νοικιάζαμε ένα άλλο μέρος (...) Και έμενα εκεί, είχα ρεπό και έμενα εκεί (...) Εντάξει, για μένα μέναμε [με άλλους] μαζί, πρώτα απ' όλα, τις Κυριακές, πρώτα απ' όλα, δεν θέλουμε να ξοδέψουμε [χρήματα], γιατί ξέραμε, ότι η δουλειά που είχαμε, δεν είναι εύκολη να γίνει, είναι πολύ δύσκολη, παίρναμε τα λεφτά μας, [και] -Γιατί να τα ξοδέψουμε πληρώνοντας τα χρήματα για ένα σπίτι, που μόνο μένουμε για [λίγες] ώρες, για είκοσι τέσσερις (24) ώρες; Και [ενώ] μένουμε μέσα στο σπίτι του εργοδότη [μας], -Γιατί να πληρώνουμε, πολλά λεφτά, για ένα σπίτι, και να πληρώνουμε ηλεκτρικό, και [για] το σπίτι, πρέπει να δουλεύω, έτσι, πολύ σκληρά και [να] πρέπει να πληρώσω το σπίτι, δεν νομίζω ότι είναι, σωστό, να πάρεις ένα σπίτι και να δουλεύεις έτσι, και να μένεις για μια μέρα το μήνα. Πληρώνεις για τον εαυτό σου πενήντα (50) χιλιάδες, ας πούμε, ή διακόσια (200) ευρώ, ή διακόσια πενήντα (250) ευρώ το μήνα, για να πληρώνεις και να μένεις μόνο μια μέρα. Για εσένα, μπορείς να το κάνεις, για εμάς, όχι. Γιατί ξέρουμε, ότι, δεν είναι εύκολο τα λεφτά, να πάρουμε. Δεν είναι εύκολο. Αλλά, για προσωπική ζωή (privacy), βέβαια, αλλά επειδή είμαστε όλες κοπέλες, και χρειάζομαστε κάποιον να μιλήσουμε, εμείς, για παράδειγμα, μένουμε μέσα [στο σπίτι] του εργοδότη, όλη μέρα, κάθε μέρα, φωνάζουν, και οι αλλαγές και το καθάρισμα, κάθε τι και αυτό, χρειάζομαστε [έτσι] κάποιον να μιλήσουμε, έτσι είναι πολύ καλύτερο να [μένουμε όλες μαζί]. [Είναι ένας τρόπος να αλλάξουμε λίγο από αυτό] (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵⁵⁵ (...) Πήγαμε στην εκκλησία (...) Έκανα part-time δουλειά (...) [Τους έβρισκα] από φίλους], από μόνη, μου περπατούσα στο δρόμο και μου έλεγε κάποιος χρειάζομαι, χρειάζομαι ένα κορίτσι, να μου καθαρίσει την Κυριακή [και έλεγα]. Οκ μπορώ να κάνω ένα πρόγραμμα για 'εμένα (...) [Νοικιάζουμε εδώ] απλά για να περάσουμε το Σαββατοκύριακο, τις γιορτές, γιατί δεν μπορούμε να μείνουμε όλη μέρα έξω, όπως με αυτή την εποχή, την κρύα εποχή. [Το αν θα μπορούσαμε να μείνουμε στο σπίτι του εργοδότη τις μέρες αυτές] εξαρτάται, εξαρτάται. Γιατί ξέρεις, [μουν λένε να φύγεις τις γιορτές, τα Χριστούγεννα], όταν λείπουν από την πόλη, γιατί δεν έχουν κάποιο κατοικίδιο να προσέξω [δεν με αφήνουν να μένω εκεί όταν είναι απόντες] ή θα πρέπει να φύγεις ή θα πρέπει να μείνεις. Εξαρτάται. Εξαρτάται. [Αλλά γενικά πρέπει να

παραπάνω λόγω πολλές νιώθουν μια ανάλογη αίσθηση με την πατρίδα²⁵⁵⁶ τους σε σχέση με τις συλλογικές τους σχέσεις. Καθώς συζητούν, γιορτάζουν μαζί, πηγαίνουν στη εκκλησία ή διαβάζουν τη Βίβλο ομαδικά τις ημέρες που συγκατοικούν. *Τέταρτον*, επειδή κάποιοι εργοδότες δεν τους επιτρέπουν να είναι στην κατοικία όταν βρίσκονται οι ίδιοι εκεί, και συνεπώς δεν μπορούν να μείνουν «έξω στο δρόμο», όπως ανέφεραν. *Πέμπτον*, με αυτό τον τρόπο συγκατοίκησης μπορούν και γιορτάζουν συλλογικά τηρώντας κάποια έθιμα και παραδόσεις. Από τις συνεντεύξεις φαίνεται ότι η εκκλησία και η συλλογική διαβίωση τις ημέρες ανάπαυσης από την εργασίας καθίστανται πολύ σημαντικά στοιχεία στη ζωή των γυναικών από τις Φιλιππίνες στην Αθήνα όσον αφορά τη συλλογικότητα και την αλληλεγγύη. Επιπλέον τα άτομα του οικογενειακού ή ευρύτερου φιλικού δικτύου στην πόλη είναι μέσα αναζήτησης και εύρεσης εργοδοτών²⁵⁵⁷. Πρέπει εντούτοις να σημειωθεί ότι πολλές συνεντευξαζόμενες δεν είχαν σχέσεις με άλλα άτομα στη γειτονιά ή στην περιοχή που έμεναν²⁵⁵⁸.

5.5.4.1. ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στη συντριπτική τους πλειονότητα οι γυναίκες από τις Φιλιππίνες μένουν στο σπίτι του εργοδότη ή της εργοδότης τους. Είναι το «δωμάτιο υπηρεσία», έχει ένα κρεβάτι, μια ντουλάπα, μια μικρή τηλεόραση ή ένα ραδιόφωνο. Τις περισσότερες φορές είχαν στο ισόγειο ή στο υπόγειο της κατοικίας με ένα παράθυρο^{2559, 2560}. Σε πολύ λίγες περιπτώσεις αναφέρθηκε μεγαλύτερος χώρος με αποχωρητήριο ή

φύγκες]. Γιατί μερικές φορές, χρειαζόμαστε μια διεξόδο ξέρεις, για να ξεφύγουμε, για ξεκούραση, έτσι αποφασίζουμε να νοικιάσουμε. Να περάσουμε την ώρα μας, ξέρεις (...) (Αυτογ. ετών 53).

²⁵⁵⁶ (...) Είναι το ίδιο. Όπως, στη χώρα μας, επειδή είμαστε Φιλιππινέζοι εδώ, είναι σχεδόν το ίδιο. Για παράδειγμα, είμαστε εδώ, τα κορίτσια ήρθαν, είναι το σπίτι τους, μένουν εδώ, [αλλά αν δεν έμεναν εδώ, δεν θα ήταν το ίδιο] και βέβαια είμαστε μαζί στην εκκλησία [μας], ξέρεις. Όταν βλέπει η μια την άλλη [φωνάζουμε] -Ε, που είσαι; Γιατί δεν έρχεσαι εδώ; Έτσι, συναντιόμαστε μεταξύ μας, ξέρεις (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵⁵⁷ (...) [Δουλεύουν ως «κοπέλα»], είναι το ίδιο με εμάς (...) [Αφού δουλεύουμε όλοι στα σπίτια, είναι εύκολο να βρω δουλειά σε άλλο σπίτι]. Ναι. Είναι εύκολο, είναι εύκολο. ναι. [Αυτό με κάνει να μην θέλω να αλλάξω δουλειά] Ναι, βέβαια. [Μπορώ να αλλάξω όλον τους εργοδότες και να βρω άλλους την άλλη μέρα]. Βέβαια, μπορώ, μπορώ, μπορώ να το κάνω αυτό, αλλά δεν θέλω να δουλέω πολλές ώρες εξαιτίας της οικογένειάς μου (...) (Ceciel, ετών 47).

²⁵⁵⁸ (...) [Εδώ στην πολυκατοικία ξέρω] μόνο τη γιαγιά. Πάντα της λέω, -Γεια. Δεν είναι το ίδιο [με την πατρίδα]. Πραγματικά. Νομίζω. [ότι] η γιαγιά, εκεί, είναι Ελληνίδα, αλλά απλά λέμε γεια, ξέρεις. Δεν είναι [κάτι περισσότερο]. [Δεν μου έχει πει να πάω ποτέ σπίτι της], γιατί είμαι καινούργια εδώ (...) (Irene, ετών 20)

²⁵⁵⁹ (...) Κάτω. [Αλλά έχει παράθυρο. Και θέρμανση. Και τηλεόραση έχει]. [Έχει και] ντουλάπα, [και] μοκέτα. Είναι ωραίο δωμάτιο. [Είναι μεγαλύτερο από το προηγούμενο] (...) (Solly, ετών 56).

²⁵⁶⁰ (...) Είχα ένα μικρό δωμάτιο, κοντά στην κουζίνα, ένα μικρό δωμάτιο. Ήταν εντάξει. Είχα heater, είχα ντουλάπα, είχα κρεβάτι, δεν είχα τηλεόραση. [Είχα] ένα μικρό παράθυρο (...) [Ως οικιακή βοηθός]. Ξαν «κοπέλα» (...) Σιόεριντα, έπλενε τα ρούχα, καθάριζε. Αλλά δεν μαγειρεύε. Ήταν για τα κρεβάτια. Κάπως έτσι. Και, πήγαινα στο supermarket (...) [Ήταν] πολύ δύσκολο, αυτήν την περίοδο. Αλλά σκεφτόμουν, βέβαια [ήταν] πολύ-πολύ δύσκολο. Στο μέρος μας, στις Φιλιππίνες, βέβαια, επίσης καθάριζε, αλλά [ήταν] διαφορετικά. Αν δεν ήθελα να καθάρισω, δεν θα καθάριζα. Αν δεν ήθελα να πλύνω [τα ρούχα] [δεν τα έπλενα], κάπως έτσι. Αλλά εδώ είσαι υποχρεωμένη (obliged) να κάνεις τα πάντα, είσαι υποχρεωμένη, να κάνεις, να ζυπνήσεις ναυρίς, να κάνεις τα πάντα, το σπίτι, τα πάντα, και αν, αν κάνεις λάθος θα νενιάσουν μαζί σου. Αυτό είναι το πρόβλημα. [Πρέπει να το κάνεις με τον τρόπο τους]. Και μερικές φορές, επίσης, αν άκουγα φωνές, ένιωθα πολύ-πολύ άσχημα. Πήγαινα, μέσα, στο, στο δωμάτιο και έκλαιγα και έκλαιγα και έκλαιγα. Για την πρώτη, για την πρώτη βδομάδα ήθελα να πάω πίσω στις Φιλιππίνες. Αλήθεια. -Θέλω να πάω πίσω [έλεγα]. Έλεγα, έλεγα στα αδελφια μου, -Σας παρακαλώ, σας παρακαλώ στείλτε [μου] χρήματα για τα εισιτήρια. Δεν θέλω να δουλέω εδώ άλλο. Θέλω να πάω πίσω στις Φιλιππίνες. Έκλαιγα, κάθε Σάββατο και Κυριακή, και τότε τα αδελφια μου είπαν -Όχι, μείνε εδώ, θα τα καταφέρεις. Δεν έχεις ακόμα προσαρμοστεί γι' αυτό [είσαι έτσι]. Αλλά, πάντα έκλαιγα και έκλαιγα και έκλαιγα, έλεγα. -Δεν θέλω, δεν θέλω να μείνω, θέλω να φύγω, αλλά δεν είχα λεφτά για το εισιτήριο, εκείνη την περίοδο. Αλλά, ε, αργά-αργά, εξαιτίας των αδελφών μου, έλεγαν -Ήρθες εδώ, ξόδεψες πολλά λεφτά, και τα χρήματα που ξόδεψες δεν τα πήρες πίσω ακόμα, δεν τα ξεπληρώσεις ακόμα, πώς θα πληρώσεις; τα λεφτά που δανείστηκες από, άλλους ανθρώπους, αν πας πίσω; Κάπως έτσι. Κι έτσι, προσπάθησα, προσπάθησα. [Ήταν πολύ δύσκολο για 'μένα]. Ήμουν πολύ-πολύ λυπημένη. Πολύ-πολύ λυπημένη (...) Η κυρία (madam) μου, ήταν πολύ-πολύ καλή σε 'μένα. Ναι. Και ο γιος. Αλλά ο σύζυγος [δεν ήταν]. Η κόρη ήταν εντάξει, και [δεν είχαμε] κανένα πρόβλημα, γιατί, το μόνο πράγμα που μου άρεσε εκεί, επειδή ήταν μεγάλοι [τα παιδιά], ήταν ήδη μεγάλοι και δεν άφηναν τα πιάτο στο τραπέζι, και [τους

μπαλκόνι. Το δωμάτιο κάποιες φορές μπορεί να βρίσκεται δίπλα σε εκείνο των παιδιών του ιδιοκτήτη εάν η εργαζόμενη είναι υπεύθυνη και για τη φροντίδα τους. Για οτιδήποτε χρειαστούν θα ανέβουν «επάνω» όπως αναφέρουν, στο σπίτι των εργοδοτών, για πάρουν ότι χρειάζονται. Τις περισσότερες φορές οι εργοδότες θα τους επέτρεπαν να τους επισκέπτονται άτομα του φιλικού ή οικογενειακού περιβάλλοντος που βρίσκονται στην Ελλάδα, να δέχονται τηλεφωνήματα και να τηλεφωνούν στις οικογένειές τους, αν και σε ορισμένες περιπτώσεις αναφέρθηκε η απαγόρευση αυτών²⁵⁶¹. Επίσης, κάποιες συνεντευξιαζόμενες ανέφεραν ότι είχαν το σίδερο, τη σιδερώστρα και τα ρούχα που έπρεπε να ετοιμάσουν στο δωμάτιό τους. Αναφέρθηκε ότι ορισμένες φορές έμενα και εργάζονταν στον ίδιο εργοδότη με άτομο τους συγγενικού τους περιβάλλοντος. Σε κάποιες περιπτώσεις όταν βρισκόταν και ο σύζυγός τους στην Ελλάδα θα έμενε και θα εργαζόταν και εκείνος στο σπίτι του ίδιου εργοδότη, ενώ θα είχαν και τα παιδιά τους μαζί. Παρατηρήθηκε ότι μόνο οι γυναίκες που έχουν μετακινηθεί από εσωτερικές (live-in) σε εξωτερικές οικιακές (live-out) εργάτριες επεδίωξαν να νοικιάσουν ένα διαμέρισμα, όπως ένα υπόγειο ή στον πρώτο όροφο στην πλ. Αμερικής, με τον σύζυγό και τα παιδιά τους²⁵⁶². Οι καταναλωτικές τους δυνατότητες είναι περιορισμένες, καθώς οι ίδιες δεν επιδιώκουν συνήθως να αγοράσουν ενδύματα ή υποδήματα, εκτός εάν έχουν τα παιδιά τους στην Ελλάδα ή για να στείλουν πράγματα στα παιδιά τους στις Φιλιππίνες²⁵⁶³. Ανάλογα, και οι ηλεκτρικές συσκευές που έχουν στη διάθεσή τους²⁵⁶⁴.

έλεγα) ελάτε να φάτε, όχι. Θα έρθουν, θα πάρουν φαγητό, θα φάνε στην κουζίνα, κάπως έτσι. Αλλά, ο σύζυγος, πρέπει να τον δώσεις το ποτήρι, πρέπει να τον αερίσεις, να περιμένεις την ώρα που θα γυρίσει, κάπως έτσι. Αλλά ο γιος, και η κόρη, κανένα πρόβλημα. Ότι ήθελαν να φάνε, θα πηγαίναμε στην κουζίνα και θα το τρώγαμε (...) Ναι. Έπρεπε, στις οκτώ και μισή (08.30) έπρεπε να ξυπνήσω. Στις εννιά (9), θα ξεκινούσα. Τότε, στις δύο και μισή-τρεις η ώρα (2.30-3) σταματούσα. Μέχρι τις έξι (6). Είχα διάλλεμα (rest hour). Και από τις έξι ως τις εννιά (6-9), τις έξι ως τις δέκα (6-10) [συνέχιζα] (...) [Στο διάλειμά μου] [Ετρώγα κάτι]. Διάβαζα, μερικές φορές, τη Βίβλο. [Ξεκουραζόμουν λίγο]. Κάπως έτσι (...) Όχι. Μερικές φορές, εγώ με τη γιαγιά [τους] και η κυρία [μου]. Τρώγαμε μαζί στην κουζίνα. Μερικές φορές. [Η γιαγιά] μερικές φορές ήταν εκεί. Όχι, όχι πάντα. Εγώ, η κυρία και η γιαγιά, μερικές φορές τρώγαμε μαζί [Ετρώγα το ίδιο φαγητό που είχαν ετοιμάσει για εκείνους, το ίδιο]. [Δεν μαγειρεύα εγώ. Η κυρία το είχε ετοιμάσει] (...) Ναι. Αυτή μου επέτρεπε (allowing) να μαγειρέψω, ότι ήθελα να μαγειρέψω, ρύζι, τότε άρχισα να μαγειρεύω, μαγειρεύα ψητό ρύζι (fried rice) και η κόρη πάρα πολύ το λάτρευε, της άρεσε πάρα πολύ, και μου έλεγε πάντα, κάθε πρωί. -Σε παρακαλώ Yolanda, φτιάξε ψητό ρύζι για 'μένα. Φτιάξε ψητό ρύζι για 'μένα. Αυτοί συνήθισαν να τρώνε. Φιλιππίνε(κα φαγητά. Γιατί τους εισηγάγα [σ' αυτό] (...) Δευτέρα με Παρασκευή. Και το Σάββατο το απόγευμα [το είχα] ελεύθερο (off), [στις] πέντε (5) το απόγευμα. Ελεύθερο. Και τότε, την Κυριακή το βράδυ, γύριζα πίσω (...) Είχαμε, όλες μας, όλες μας, οι ξαδέλφες μου, ήμασταν επτά (7), κορίτσια, είχαμε ένα μικρό δωμάτιο, και το νοικιάζαμε. Στην Αχαρνών. [Και έτσι πήγαμε εκεί]. Κάθε Σάββατο και Κυριακή ήμασταν μαζί. Πηγαίναμε στην εκκλησία. Μου άρεσε αυτό. Μένανε στο σπίτι, πηγαίναμε σε πάρτυ γενεθλίων (...) Μόλις τα μύησαν, γιατί έπαυσα επίσης και μισθό στις Φιλιππίνες, ήταν σαν μισά. Μισά του μισθού μου στις Φιλιππίνες. Κάπως έτσι. Μισά. Τα διπλά [δηλαδή]. Ο μισθός μου στις Φιλιππίνες, είναι τα διπλά εδώ. Κάπως έτσι (...) Δεν ζήτησα καμία αύξηση. Γιατί είναι αυτοί που με πήραν, είναι αυτοί που πληρώσανε τα εισιτήριά μου και, και αυτοί που [πήγα] (...) (Yolanda, ενών 46).

²⁵⁶¹ (...) Όχι. Έχουν πολύ αυστηρούς χαρακτήρες. Δεν το επέτρεψαν. Το να μου τηλεφωνούν είναι εντάξει, αλλά να έχω [δικούς μου] επισκέπτες, όχι (...) (Solly, ενών 56).

²⁵⁶² (...) Νομίζω, εδώ στην Πλατεία Αμερικής, [Δεν είναι το ίδιο από τότε]. Για τον πρώτο χρόνο, μέναμε εδώ, πρώτα εδώ, ήμασταν απλά σε άλλο διαμέρισμα, στην Πλατεία Αμερικής επίσης (...) [Στον] δεύτερο (2) όροφο (...) Ναι, όλα ήταν εντάξει. Ναι. Ζούσα με τον σύζυγό μου και [μία] άλλη οικογένεια πριν. [Ήμασταν] δύο (2) οικογένειες. Δύο ζευγάρια και ένα παιδί επίσης. Εμείς, εγώ και ο σύζυγός μου (...) Ναι. Τα πάντα (...) Ήταν, ήταν πριν, ή[ταν] είκοσι πέντε χιλιάδες, είκοσι πέντε (25.000) χιλιάδες δραχμές (...) Ναι. Σε αυτό το κτίριο, κάτω, στο υπόγειο. Στο υπόγειο. Και αυτό, και αυτό το πήραμε, αυτό το σπίτι, επειδή, ο ιδιοκτήτης αυτού του σπιτιού, μας γνώριζε, επειδή καθαρίζαμε, εκεί κάτω, [ήταν] πολύ-πολύ βρώμικα εκείνο το μέρος. Έτσι [είπαν] ότι -Το κάνατε πάρα πολύ ωραίο, έτσι μάθαμε, [και] μας ρώτησαν -Ίσως κάποιος από σας, θα ήθελε να νοικιάσει αυτό το σπίτι μας, [και είπα] -Ναι. [πολύ θα ήθελα]. Και είπαν -Εντάξει, εντάξει (...) Δηλαδή είστε σε αυτό το κτίριο εδώ και πολλά χρόνια; Ναι. Είναι, για εμάς, μένουμε στο υπόγειο, για, γύρω στα οκτώ (8) χρόνια. [Έμενα πάντα εδώ γύρω] στην Πλατεία Αμερικής (...) Ναι. Και [όλα] πέντε εδω. Και το δεύτερο, που αλλάξαμε, ήταν επίσης εδώ. Στο νοούμερο δεκαέξι (16), [τώρα θα πάμε] στον τρίτο (3) όροφο [τώρα] (...) Κάτω, στο υπόγειο (...) Πριν ήταν, είκοσι πέντε, επίσης είκοσι πόσο [ήταν] μωρέ, περίπου εκατό (100) ευρώ. Εκατό ευρώ. Ένα δωμάτιο, με μια τουαλέτα, μια κουζίνα, μικρή κουζίνα (...) Ναι. Ερ.: Και πόσα χρήματα θα είναι το νοίκιό σας; Ω, πολλά χρήματα, πεντακόσια τριάντα (530) ευρώ. Αλλά είναι μεγάλο, μεγάλο, και πολύ όμορφο. [Έχω αλλάξει] τρεις (3) φορές [σπίτι] Τρεις φορές; [ω:] τώρα (...) (Ceciel, ενών 43).

²⁵⁶³ (...) Ρούχα πιο πολύ, ρούχα για, για τα Χριστούγεννα. Τα παιδιά μου ποτέ δεν ζητούν [κάτι για τα Χριστούγεννα], ούτε και [τα] κορίτσια, είναι πολύ ήσυχια, απλά θα μου πει -Μαμά, μου αρέσει αυτό και αυτό, μου το λέει πολύ δημοτικά, ότι είναι μου το λέει, -Α, μαμά, το μπουφάν μου είναι πολύ μικρό, και λέω, -Εντάξει, μπορούμε να αγοράσουμε [άλλο], κάπως έτσι. Εγώ είμαι αυτή που λέει, -Εντάξει, πάμε [να

5.5.4.2. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων γυναικών από τις Φιλιππίνες ήρθαν στην Αθήνα στην ηλικία των δεκαέξι με τριάντα πέντε ετών για να εργαστούν ως οικιακές βοηθοί, με απευθείας πρόσληψη (direct hire) ως δεσμευμένες (contracted workers) εσωτερικές (live-in) οικιακές εργάτριες σε Έλληνες εργοδότες, εργοδότριες και νοικοκυριά. Ο εργοδότης θα τους έστελνε το εισιτήριο και τα έγγραφα εισόδου μέσω του γραφείου εργασίας που μεσολαβούσε. Έπρεπε να αντιμετωπίσουν μια άλλη ζωή. Τα συναισθήματα των νέων τότε γυναικών που έρχονταν στην Ελλάδα και έπρεπε να εργαστούν ως «κοπέλα»²⁵⁶⁵, όπως αυτοχαρακτηρίζονται, ήταν ανάμεικτα. Ήταν πολύ δύσκολο καθώς, όπως ανέφεραν οι περισσότερες, δεν ήταν εύκολη εργασία για εκείνες²⁵⁶⁶, ιδιαίτερα όταν είχαν σπουδάσει ή εξειδικευτεί σε κάποιο τομέα, και για χρόνια εργάζονταν για να πληρώσουν τις σπουδές τους, ενώ όταν έρθουν στην Ελλάδα, «εργάζονται και καθαρίζουν τα πάντα, για πάντα» όπως αναφέρθηκε. Είναι αρκετά επίπονο²⁵⁶⁷, τόσο σωματικά²⁵⁶⁸ από την καθημερινή ρουτίνα της εργασίας (daily routine of work) όσο και

αγοράσουμε] αυτό κι αυτό, γιατί βλέπω τα πάντα. Χρειάζεται να αγοράσεις αυτό, χρειάζεται να αλλάξεις παπούτσια, χρειάζεται να κάνουμε αυτό, και αυτό είναι. Εγώ είμαι αυτή [που το λέει]. Αλλά υπάρχουν και ειδικές περιπτώσεις, που μου λένε (...) Εξατάτα, ε, για μένα, μου αρέσει να παγαίνω στη ZARA. Γιατί η ZARA είναι, ξέρεις, μπορούμε να βρούμε φτηνά, και καλά είσους, και πρέπει να είμαστε στην πραγματικότητα, ξέρεις. Μερικές φορές πήγα, επίσης, σε κνίτζικα μαγαζιά, αν βρω κάτι να μου αρέσει, αλλά όχι τις περισσότερες φορές. Γιατί τα ρούχα, αν το αγοράσεις τώρα, θα μείνει μαζί σου μέχρι να το φορέσεις (...) (Ceciel, ετών 47).

²⁵⁶⁴ (...) [Έχουμε, τηλεόραση], είναι η παλιά, έχουμε computer, [όχι laptop] το παλιό, αλλά τώρα θα το αλλάζουμε, γιατί ο [άντρας] μου θέλει να αλλάξει σε laptop. [Έχουμε internet σπίτι]. Έχουμε DVD, τα καταστρέφει όλα αυτός. [ο μικρός μου γιος]. [Έχουμε] στέρεο, με κασέτες, έχουμε τα πάντα, τώρα, αυτή τη στιγμή. Ηλεκτρική κουζίνα, ψυγείο, φοήρο πολύ καλό, πλυντήριο και τα πάντα. Δεν έχω [πλυντήριο πιάτων]. Έχουμε καφετιέρα, έχουμε τοστιέρα, έχουμε, μόνο, μόνο πλυντήριο πιάτων, πλυντήριο πιάτων δεν έχουμε. Για τα πιάτα. [Κλιματιστικό] έχουμε. [Κινητό τηλέφωνο] έχω με κάρτα. [Έχουμε επίσης και αυτοκίνητο]. ένα Hyundai, καλό είναι, νέο μοντέλο, επίσης (...) (Ceciel, ετών 47).

²⁵⁶⁵ (...) Ως οικιακή [βοηθός]. Ως «κοπέλα». οι περισσότερες γυναίκες από τις Φιλιππίνες (...) (Solly, ετών 56).

²⁵⁶⁶ (...) Κοίτα, βέβαια, νιώθω ότι, κοίτα, για εμάς, για εμάς, βέβαια, νιώθουμε ότι είναι, αρκετά δύσκολο για εμάς, ειδικά την πρώτη φορά. Την πρώτη φορά, που ήρθαμε εδώ, ήταν δύσκολο για εμάς, την πρώτη φορά, δεν είναι καλή [nice] δουλειά, για εμάς. Για παράδειγμα, πιο ειδικά, αν είσαι, ξέρεις, αν έχεις σπουδάσει κάτι, είναι πιο δύσκολο να το αποδεχθείς, ότι απλά θα δουλεύεις για να καθαρίζεις το σπίτι, ενώ για χρόνια, τόσο χρόνια πλήρως για τις σπουδές σου, και τότε, μόλις έρθεις στην Ελλάδα, απλά δουλεύεις και καθαρίζεις, για πάντα, κάτι σαν αυτό. Είναι αρκετά δύσκολο και νιώθεις άσχημα (awful) όλη τη ώρα. Αλλά δεν έχεις καμία επιλογή. Αλλά δεν έχεις καμία επιλογή. Ειδικά, όταν βρεις έναν εργοδότη που, δεν σου συμπεριφέρεται καλά, [δεν σου] συμπεριφέρεται ωραία, νιώθεις ότι σου λείπει η πατρίδα σου (homesick), νιώθεις άσχημα, νιώθεις κάτι, ότι είσαι, ότι δεν έχεις τίποτα, καθόλου. Αυτό είναι την πρώτη φορά που νιώθεις. Αλλά μετά, μαθαίνεις, ότι επειδή οι Έλληνες είναι καλοί άνθρωποι και μας αγαπούν, επειδή δουλεύουμε τόσο πολύ, μας αγαπούν μας, και μπορούμε να καλύτερώσουμε τη ζωή μας. Και αυτό μας δίνει επίσης δύναμη να αντιμετωπίσουμε όλη αυτή την κατάσταση. Δεν είναι πραγματικά εύκολο για εμάς. Αλλά, πρώτα, δεν είναι εύκολα για εμάς (...) (Ceciel, ετών 47).

²⁵⁶⁷ (...) Φυσικά είναι δύσκολο, να μείνεις και να δουλέψεις για πάρα πολλά, πολλά χρόνια, αλλά αν δεν δουλέψεις δεν μπορείς να κερδίσεις [χρήματα] (...) (Letty, ετών 53).

²⁵⁶⁸ (...) Δεν ήταν τόσο [δύσκολο], γιατί, στα μέρη μας, στις Φιλιππίνες, είμαι συνηθισμένη να κάνω μερικές δουλειές, επίσης. Αλλά εδώ, το να είμαι «κοπέλα», ήταν διαφορετικό, γιατί, ειδικά οι εσωτερικές (live-in), «κοπέλες», θα δουλέψεις μέχρι, [αυτή] τη στιγμή, όταν, μέχρι τώρα. Η, η εργασιακή περίοδος, ήταν, τη βρήκα, τη βρήκα τόσο μακριά, που το αφεντικό σου ήταν ξένος όταν δούλευες, εντάξει, και, βαρέθηκα με τη δουλειά. Γιατί ήταν τόσο σωματικής (physical) [προσπάθειας], σωματική (...) Εξακόσια (600) [ευρώ] [ανά μήνα] (...) Μας ζητούσαν να, να σηκώνω στις έξι (6) το πρωί, και να ξεκινάμε [δουλειά] στις επτά (7). [Στις] επτά η ώρα [το πρωί] (...) Ναι [δουλεύω] εσωτερική (live-in). Ήμασταν δύο. Ήμασταν [σαν] ζευγάρι. ζευγάρι. Μια Filipina. Αλλά στο σπίτι, ήταν, αλλά στο σπίτι, είχαν ήδη μια [κοπέλα από τη] Βουλγαρία (...) Δεν την έβρισκα καλή. Εκμεταλλεύτηκε του, [του ότι] δεν μιλούσαμε τη γλώσσα, αυτή ήξερε τη γλώσσα, αυτή μπορούσε να μιλήσει καλά, τα ελληνικά. Αλλά εμείς, επειδή ήμασταν νέες (new) [στη χώρα], δεν ξέραμε [τη γλώσσα] (...) [Έννοα] την οικιακή βοήθεια (domestic help), [την] οικιακή βοηθό (domestic helper), βοηθό στο σπίτι (house help) (...) [Έπρεπε] να καθαρίζω το σπίτι, να σιδερώνω τα ρούχα, καλά, βέβαια, να πλένω, αλλά είχαν το πλυντήριο τους, έκανα το άπλωμα των ρούχων, το σιδέρωμα (...) Ναι, τους σιδέρω το φαγητό τους, τι άλλο, το ζώο επίσης, τη γάτα, επειδή είχαν γάτα, και το σκύλο (...) Ήταν δύσκολο στην αρχή, επειδή, καλά, πρώτα, δεν ήμουν, δεν ήμουν συνηθισμένη σε, δεν ήμουν συνηθισμένη σε, στο να υπηρετώ (serving) ανθρώπους. Με ένα τρόπο ήταν [έτσι]. Με ένα τρόπο, με ένα τρόπο μια «κοπέλα» [αυτό] κάνει. [Δεν υπηρετάρη είναι]. Γι' αυτό το βρήκα δύσκολο, συναισθηματικά (emotionally) και, πέρα από αυτό, η, η δουλειά επίσης ήταν, αμφίβολη (dubious) ήταν, τη βρήκα δύσκολη γιατί, υπήρχε αυτή η κοπέλα από τη Βουλγαρία που μας έλεγε πάντα, - Γρήγορα, γρήγορα, γιατί, και από τη μια δουλειά πριν τελειώσεις, μια άλλη δουλειά [προκύπτει] (...) Ναι. Εκείνοι τρώανε πρώτοι και μετά,

συναισθηματικά για τις ίδιες καθώς νιώθουν άσχημα όλη τη ώρα²⁵⁶⁹. Εντούτοις, επαναλαμβάναν ότι δεν είχαν καμία επιλογή, καθώς έπρεπε να συντηρήσουν τους εαυτούς τους και τις οικογένειες τους στην πατρίδα^{2570, 2571}. Η κατάσταση επιβαρύνεται σοβαρά από την αυταρχική, απαιτητική και άσχημη συμπεριφορά των εργοδότην απέναντί τους, με φωνές^{2572, 2573, 2574, 2575} ή χειρονομίες και σωματική^{2576, 2577} ή λεκτική βία, και τα δύο²⁵⁷⁸, καθώς και με την παρακράτηση των εγγράφων τους. Τότε τις κυριεύει

μπορούσαμε να φάμε εμείς [μόνες μας] (...) [Μαγειρεύαμε] το δικό μας φαγητό [από τις Φιλιππίνες]. Μας επέτρεπαν στην αρχή, αλλά, μετά, η γυναίκα, μας ρώτησε. Μας ρώτησε [τι ήταν αυτό το φαγητό]. Αυτή, αυτή ήθελε να τρώμε μόνο, το φαγητό που περίσσευε (the left over food), οτιδήποτε. οτιδήποτε δεν είχε φαγωθεί, αυτό ήταν το φαγητό για εμάς (...) Στην αρχή, δεν ήμουν χαρούμενη γι' αυτό. Γιατί, οι συνθήκες στην αρχή, μπορούσαμε να μαγειρεύουμε το δικό μας φαγητό, και μετά, μετά μας ρωτήθηκαν, γιατί, γιατί μαγειρεύουμε το φαγητό μας, αν μισώ το φαγητό τους, κάπως έτσι, ήταν τόσο πολλές ερωτήσεις (...) [Ήταν] ένα μικρό δωμάτιο, με, με, βέβαια, με, είχα κρεβάτι. [Και τρέλαση]. Υπήρχε [και θερμανση]. Αλλά, βέβαια, [ήταν μέσα] τα ρούχα που έπρεπε να σιδερωθούν, με μια ντουλάπα γεμάτη με, καθαριστικά υλικά, κάπως έτσι (...) (Pat, ετών 52).

²⁵⁶⁹ (...) Μερικές φορές γίνεται βαρετή. Στην πραγματικότητα την έχω βαρεθεί. Πριν, δεν ήμουν συνηθισμένη σε αυτό, και ήμουν λίγο συγχυσμένη και με αυτό, αλλά, όσο τα χρόνια παίρνουν, γίνεται βαρετό, να κάνεις όλα αυτά, τα πάντα. Αλλά την ίδια στιγμή, όταν, καμιά φορά, μου άρεσε, ειδικά, όταν θυμάμαι ότι στο τέλος του μήνα θα κρατήσω το μισθό μου, έτσι. Όλος ο πόνος θα φύγει (...) (Solly, ετών 56).

²⁵⁷⁰ Αναφέρθηκε συνολικά ότι αποστέλλουν χρήματα στις οικογένειές τους μέσω της «Manila Express» στην οδό Αμερικής και της «Rizal Commercial Banking Corporation» (RCBC) στους Αμπελοκήπους, όπου τους κρατούν μια μικρή προμήθεια ανά εκατό δολάρια ή ευρώ που αποστέλουν.

²⁵⁷¹ (...) Ναι. Περίπου, το μισό μισθό μου. [Τα στέλνω μέσω της] RCBC. Παλιά [τα έστελνα με φίλων/ες], αυτό ήταν παλιά. Τώρα έχουμε πολλούς [επιλόγους] [Με χρεώνουν] οκτώ ευρώ ανά εκατό ευρώ (...) (Solly, ετών 56).

²⁵⁷² (...) Δεν νομίζω ότι ήταν δύσκολη, γενικά, εκτός από δύο, εκτός από, εκτός από τρεις (3) μήνες, που ήρθα στην αρχή εκεί. Γιατί όταν έμαθα, ήταν πιο εύκολο για μένα. Το πιο δύσκολο πράγμα που, δεν μου ήταν εύκολο να τα αντέξω, ήταν η συμπεριφορά ή ο χαρακτήρας. Ειδικά [στην πρώτη εργοδοσία], ήταν καλή, αλλά, ήταν πολύ νευρική, ξέρετε, φώναζε κι αυτά (...) Όχι όλοι. [Για παράδειγμα] η ηλικιωμένη κυρία φώναζε. Δεν ήξερα τι να κάνω, που ήταν αυτό που έπρεπε να κάνω, αν ήταν καλά. -Τρέξε εδώ, τρέξε εκεί, φώναζε, όλα αυτά (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵⁷³ (...) Η πιο δύσκολη στιγμή της ζωής μου είναι, ο πρώτος μου εργοδότης. Ήταν, ξέρετε, όταν είσαι μέσα στο σπίτι, όλες, είκοσι τέσσερις (24) ώρες, κάθε μέρα, και φωνάζανε, αναστατώνονταν, όχι η ηλικιωμένη γυναίκα, η κόρη, η κόρη [της]. Εξαιτίας του χαρακτήρα της (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵⁷⁴ (...) [Με τους εργοδότες] υπήρχαν αλλά εφτάχρωνα σε δυο μέρες, ως πούμε. Ε, έλληνη, ως πούμε με πράγματα στο σπίτι, που δεν, είναι δική μου δουλειά. ευθινοίμαι γι' αυτό. Δεν [τα] βρίσκω και για αυτό και φωνάζ[αν], άσχημα να [μου έχουν] μιλήσει αλλά κι εγώ] το έχω συνηθίσει αυτό το πράγμα. Όχι, ως πούμε [όχι κομμάτια] και αυτά και πάλι πράγματα, φαγητό, ως πούμε, νερό] και πότεια, όταν ως πούμε, δεν έχω αγοράσει αυτά και τα βρίσκουν (...) (Evelyn, ετών 39).

²⁵⁷⁵ (...) Πριν, ήταν πολύ καλοί, αλλά όσο περνάω ο καιρός, ανακάλυψα ότι ο άνδρας, έχει ένα μεγάλο πρόβλημα. Ήταν πάντα νευρικός (nervous), πάντα φώναζε (screaming). Η γυναίκα του ήταν λίγο καλύτερη (...) [Ναι] [αλλά] όχι μόνο σε μένα. Γενικά με την οικογένειά του (...) (Solly, ετών 56).

²⁵⁷⁶ (...) Εκπαιδ ή κόρη αυτού του εργοδότη, επειδή ήθελε να με διώξει και με κλωτσούσε συνέχεια, και με έβριζε και δεν μπορούσα, και μετά με το φαγητό [δεν με άφηναν να μαγειρεύω], δεν με αντιμετώπιζαν [καλά] (...) (Milagros, ετών 48).

²⁵⁷⁷ (...) Ήταν διαφορετική, ήταν διαφορετική κατάσταση, πριν [που] αποφασίσω να φύγω, πριν, όταν κάποιος τους έκλεψε, επειδή με κατηγορούσαν ότι είμαι μέρος αυτού, ήταν εκείνοι που δεν με άφηναν να βγω έξω, εκείνοι του καιρού, επειδή, δεν, δεν μπορούσαν να μου πληρώνουν την ασφαλεία μου πια, έτσι, ήθελα να φύγω, έτσι να αποφασίσω να φύγω, στην πραγματικότητα είχα πάει [τα] πράγματά μου, και τότε μετά από αυτό, αυτοί, το σκέφτηκαν, και μου μίλησαν, προσωπικά, και μετά από πολύ κουβέντα, και μου είπαν -Εντάξει, μπορώ να πληρώσω το, το ΙΚΑ σου, όποια στιγμή θέλ[εις], απλά συνειδητοποίησα ότι, δεν είσαι μέρος αυτού, έτσι, μένει. Μένει. Τέσσερις φορές πήγα να φύγω. Τη δεύτερη φορά, συνέβη ξανά, γιατί, ήμουν στενοχωρημένη με τις φωνές [τους], φωνές κάθε φορά, του αφεντικού μου, έτσι, έτσι [ήθελα να φύγω] πάλι. Και τότε μετά από αυτό, δεν ξαναγινε [φασαρία]. Και τη τρίτη φορά, αυτοί είναι η τραυματική εμπειρία, που είχα. Όταν ο, ο εργοδότης μου δεν ήταν εδώ, ήταν στο Λονδίνο με το, με το παιδί [της], και το αφεντικό μου (boss) και εγώ, ήμασταν μόνοι στο σπίτι, με τον κύριο, με το αφεντικό μου, ήμασταν μαζί μόνοι στο σπίτι, πάντα μέναμε μαζί στο σπίτι. [Με] τον πατέρα. Και τότε, όταν [πήγα να] φτιάξω το κρεβάτι τους, τότε, ξέρετε αυτή τη Παναγία, [τη μικρή εικόνα], ξέρετε τι είναι αυτό, ήταν επάνω στο συρτάρι, στη άκρη του [κομοδίνου] και αυτή, κάθε φορά που το αφεντικό μου ερχόταν [στο σπίτι], τη φιλούσε. Αυτή τη Παναγία. Και όταν γύρισε πίσω, από κάπου, από το αεροδρόμιο εκεί τη φορά, πήγε στο δωμάτιο, και μετακίνησε (misplaced) αυτή τη Παναγία, και δεν ξέρω, αλλά θυμάμαι, ότι την έβαλα στο κρεβάτι, επάνω στο κρεβάτι. Αλλά αν δεν θυμόμουν, αν την έβαλα πάλι επάνω στο τραπέζι, και όταν ήρθε, πήγε να τη φιλήσει και όταν δεν την είδε, ούρλιαζε πολύ (scream a lot), ήταν πολύ-πολύ νευρισμένος. Έτσι, όταν πήγα επάνω, και του είπα, -Κύριε, θα τη βρω, θα ξέρω ότι είναι σημαντική, [και μου είπε] -Όχι! Όχι! Την πέταξες! Την κλέψες! Την έκλεψες! Γιατί σου άρεσε! Και τίποτα [μου είπε], και τότε έγινε [σαν] τρελός, [έκανε τα] πάντα άνω-κάτω, στο κρεβάτι, και ακόμα μου είπε ότι -Θα πάω να καλέσω την αστυνομία, και θα πω στην αστυνομία, ότι έκλεψες] όλα τα κοσμημάτα [μας], [είπε] τα πάντα σαν κι αυτό. Και, φοβήθηκα πολύ, και επειδή νόμιζα ότι θα, με σκοτώσει, επειδή ήταν σαν [τρελός] του φοβόμουν. Σαν [τρελός]. Και τότε, όταν πήγα στο δωμάτιό μου, με συνόδεψε και, ακόμα, έκανε τις τσέπες μου έτσι, έβαλε τις τσέπες μου και μου είπε, ότι -Δεν θα φιλήσεις] μόνι από εδώ ούτε για ένα λεπτό, χωρίς να είμαι δίπλα σου. Όπου πας θα είμαι και εγώ μαζί σου. Και τότε μετά από αυτό, πήγε στον σκουπιδοστενεκέ, και πέταξε όλα τα σκουπίδια στην κουζίνα, και επειδή, ήθελε μείναι να το βρω, επειδή με κατηγορούσε ότι το πέταξα. Και τότε, μετά από αυτό, μου είπε, δίπλα στο κρεβάτι του, υπάρχει ένα, ένα σαν, όχι σταχυοδοχείο, με αυτό, ένα, με χαρτομάντιλα. [στο] κουτί με χαρτομάντιλα. Πολλές προσπάθησα να κοιτάξω μέσα σε αυτό, αλλά δεν βρήκα [τίποτα]. Και τότε μετά από αυτό, ήθελα να πάω στην τουαλέτα, αλλά δεν ήθελε εγώ να πάω στην τουαλέτα, και, κλειδίωσε την τουαλέτα, και αναγορεύονταν γιατί την έκλεισε και δεν ήθελε [να πάω]. Και τότε μετά από αυτό, επειδή [έκανε άνω-κάτω] όλο το κρεβάτι, και το σαλόνι, και τα έκανε όλα έτσι, πώς το λένε, με κατηγορούσε (frame me up). [Κατηγορούσε] μένα γι' αυτή την απόπειρά. Και μετά από αυτό, αυτό με τα χαρτομάντιλα, αυτή η θήκη για τα χαρτομάντιλα, αρκετές φορές που προσπάθησα να βάλω το χέρι μου μέσα σε αυτό, δεν είδα ποτέ [κάτι], αλλά μετά από αυτό όταν μου είπε [αυτά] και είδε ότι ήμουν πάρα πολύ αναστατωμένη, επειδή έκλαγα, ήρθε δίπλα μου και μου είπε, και έβαλε τα χέρια του έτσι, και είπε -Τι είναι αυτό; [Και είπα]

ο φόβος, η ανασφάλεια, τους λείπει η πατρίδα τους (homesick) και ορισμένες φορές αδυνατούν να φύγουν από τον εργοδότη που τις κακομεταχειρίζεται²⁵⁷⁹. Αυτό είναι και το πρώτο που νιώθουν όταν μπουν στο σπίτι του εργοδότη και αφήσουν τα πράγματά τους στο δωμάτιό τους. Δεν είναι εύκολο για εκείνες και ξεσπούν σε κλάματα. Αντιθέτως, όταν παρά τις δυσκολίες στην εκτέλεση της εργασίας, τις απαιτήσεις των εργοδοτών, τις χαμηλές αμοιβές και τον εγκλωβισμό τους στο επάγγελμα της οικιακής εργάτριας, χωρίς εργασιακά δικαιώματα και διεκδικήσεις, όταν συναντήσουν εργοδότες ευγενικούς που εκτιμούν το ότι εργάζονται σκληρά, για τους ίδιους και για να καλυτερέψουν τη ζωή τους, τους δίνει κουράγιο για να αντιμετωπίσουν όλη αυτή την κατάσταση. Γενικά, ως προς τις ημέρες εργασίας είναι έξι, Δευτέρα με Παρασκευή, και ρεπό Σάββατο απόγευμα με Κυριακή. Οι ώρες εργασίας δεν είναι συγκεκριμένες ήταν συνήθως δεκαπέντε με δέκα έξι (κάποιες φορές και περισσότερες), δηλαδή, από τις επτά η ώρα συνήθως το πρωί, ένα διάλλειμα²⁵⁸⁰ στις τρεις η ώρα έως τις τέσσερις ή πέντε η ώρα και συνέχεια ως τις δώδεκα ή μία η ώρα. Οι αποδοχές τους κυμαίνονται από πεντακόσια έως χίλια διακόσια

-Που βρήκες αυτό: -Εδώ, στο κουτί [με τα χαρτομάντιλα] [είπε]. -Είναι αδύνατο [είπα]. Επειδή είναι αδύνατο, επειδή έβαλα το χέρι μου αρκετές φορές, και δεν βρήκα τίποτα. Και μου είπε -Και πώς βρέθηκε εδώ; Πήδηξε πίσω. -Δεν ξέρω κύριε (sir) [είπα]. Μόνο εκείνος ξέρει. Και μετά από αυτό, όταν μου είπε, τη τέταρτη φορά, επειδή, μετά από τέσσερα χρόνια από τότε που έγινε αυτό, ο, ο χαρακτήρας του δεν άλλαξε, κάθε φορά που είχε πρόβλημα, με [τα δικά] του, δεν το έλεγε, και όποτε με έβλεπε, τα έβγαζε όλα, σπιδόπιτε και αν έκανα [ήταν] λάθος. Κάθε φορά ούρλιαζε (scream), ούρλιαζε, κάθε φορά, που έκανα ένα μικρό πράγμα, γινόταν μεγαλύτερο, μέχρι κάποια στιγμή που αποφάσισα να, να φύγω για τέταρτη φορά. Και τότε, είπα στην κυρία μου (madam) ότι δεν μπορώ να μείνω άλλο πια εδώ, γιατί, νομίζω, νομίζω ότι πεθαίνω [εδώ]. Ότι θα έχω καρδιακή προσβολή, με όλα αυτά τα νεύρα. Και είπα στην κυρία μου ότι, μπορείς, ότι αυτή τη φορά, είναι στα αλήθεια. Έτσι, η κυρία μου ήταν πολύ αναστατωμένη (upset), στη πραγματικότητα αρρώστησε. Έτσι όταν η εργοδότηρά μου, η κυρία μου, είδε ότι ήμουν σοβαρή, έτσι αυτή προσπάθησε να, να μιλήσει στον άντρα της, και να του πει ότι από δω και πέρα όλα θα είναι εντελώς διαφορετικά. [Είπε] -Η Solly φεύγει εξαιτίας σου. Έτσι, αποφάσισα να πακετάρω τα πράγματά μου ξανά, γιατί ήμουν έτοιμη να φύγω, μέχρι ένα, ένα πεινιό, το αρεντικό μου, μου τηλεφώνησε, και μου μίλησε, πολύ σοβαρά, μου [ζήτησε] συνώνυμο [από] μένα, και τότε μετά από αυτό, όταν [γνώστη] έτσι, μου είπε ότι, -Αυτός είναι ο χαρακτήρας μου. Δεν φωνάζω μόνο με εσένα, αλλά [και στους] υπαλλήλους μου, γιατί αυτό είναι ένας επιχειρηματίας, και τότε είπα σε αυτόν, -Δεν συμφωνώ. Είμαι σε αυτή, αυτή την ηλικία και δεν μπορώ (capable) να βιώνω κάθε φορά τέτοια κατάσταση. Έτσι μου είπε τα πάντα, που, τα πάντα για να με ευχαριστήσει. Και μετά από αυτό, σκεφτόμουν ότι [γιατί] όχι, γιατί συνειδητοποίησα επίσης ότι είμαι μεγάλη [σε ηλικία] (old) ήδη. Αν, ήθελα, να ήμουν ήδη, πέντε χρόνια [μικρότερη], θα είχα ήδη αποσυρθεί, έτσι. Μου είπε, ότι θα μου δώσει ένσημα. [Τώρα να τα δίνει όλα] (...) (Solly, ετών 56).

²⁵⁷⁸ (...) [Ο εργοδότης μου] δεν είναι καλός. Επειδή η σύζυγός του, η σύζυγός [του] δεν είναι καλή μαζί μου. [μου μιλά άσχημα] μερικές φορές, μερικές φορές προσπαθεί να με χτυπήσει, να με χτυπήσει, γιατί μερικές φορές είχαμε διαφωνίες. Με κατηγορεί για όλα τα πράγματα (...) Νευριάζει [μου φωνάζει], δεν ξέρω αν με βρίζει] (...) [Δεν με έχει χτυπήσει] ακόμα, αλλά προσπαθεί. [Παραπονιόθηκα στον κύριο αλλά] δεν έκανε τίποτα (...) [Αυτό το κάψιμο στο χέρι έγινε στη δουλειά], όταν μαγειρεύα (...) [Δεν με βοήθησε όταν το έπαθα] (...) (Fatima, ετών 35).

²⁵⁷⁹ (...) [Με έκανε να ψάχνω για άλλο εργοδότη], γιατί είχα [μια] τραυματική εμπειρία, μαζί τους. Δεν, δεν είχα περίμενα ότι θα, αντιμετωπίσις με τέτοιου είδους οικογένεια, πριν. Έτσι, πριν, εννοώ, εννοώ [ότι] πριν, ο εργοδότης μου, είχε ένα ανταλλακτήριο χρημάτων (mainage money exchange center) και δυστυχώς τον, τον έκλεψε κάποιος. Έτσι η αστυνομία, η αστυνομία είπε στον εργοδότη μου, ότι, -Να μην εμπιστευόσαι κανέναν, εκτός από την οικογένειά σου. Έτσι, με κατηγορήσαν, ότι μερικές φορές, ίσως κάποιος [μου] τηλεφωνούσε στο τηλέφωνο και με ρωτούσε, και έλεγε, κάτι κακό, να ξέρω ότι η οικογένειά μου είχε κάποιο, εννοώ, [ότι], με κατηγορήσαν ότι έλεγα στον καθένα, ότι ο εργοδότης μου έχει ανταλλακτήριο χρημάτων (money exchange center), κάτι, ότι είναι πλοσίους, ότι επίσης έχει ξενοδοχείο, κάτι τέτοια. Έτσι, δεν μου επέτρεπαν να απαντώ στο τηλέφωνο, για περίπου, για πέντε (5) χρόνια, δεν χρησιμοποιούσα το τηλέφωνο, δεν, ούτε δεν απαντούσα καν στο τηλέφωνο. Και κατά τη διάρκεια εκείνου του καιρού, θυμάμαι, δεν ήθελαν να έχω, ρεπό (day-off). Ρεπό. Ρεπό. Έτσι, έμενα μέσα όλη την ώρα. Και ήμουν πολύ αναστατωμένη. [Για] περίπου δύο (2) μήνες δεν είχα το, το ρεπό μου (...) [Ε]μειν[α] [για] τέσσερα (4) χρόνια, αλλά μετά από αυτό, πή[α] [μαζί] τους] στην Εκκλησία, μέχρι τώρα. Και, μετά από τέσσερα χρόνια, μετακομίσ[α] (moved) στην Εκκλησία με την ίδια οικογένεια, μέχρι τώρα. Δουλέωα εκεί, [σε] μια οικογένεια, μέχρι τώρα. Δεν άλλαξα τον εργοδότη μου. [Είμαι] όλα αυτά τα χρόνια σε έναν εργοδότη (...) Ο πρώτος μου μισθός, [ήταν] σε δολάρια όχι σε δραχμές, νομίζω δολάρια, [ήταν] περίπου τριακόσια (300) [δολάρια], και μετά από ένα χρόνο, έγιναν, έγιναν τετρακόσια (400) [δολάρια]. Και τώρα, [είναι] οχτακόσια (800) [ευρώ]. [Σε] ευρώ τώρα (...) Πριν, πριν, δεν ήμουν ευχαριστήσιμη επειδή, γιατί, έμενα, σχεδόν το μισό της ζωής μου μαζί τους. Να σου πω ειλικρινά, μένω εκεί για σχεδόν δεκάεξι (16) χρόνια αλλά, τέσσερις (4) φορές προσπάθησα να φύγω, αλλά κάθε φορά, που προσπαθούσα, να φύγω, δεν θύλανε εγώ να φύγω (...) Πρώτα από όλα, έχω πολύ δυνατή προσωπικότητα. Παλεύω για κάτι. Δεν, συνήθως δεν, τα πατάω, ξέρεις (...) [Με αυτή τη κατάσταση δεν έμαθα] για κάποιον άλλο εργοδότη [τελικά] (...) (Solly, ετών 56).

²⁵⁸⁰ (...) Συνήθως, τελειώνει τη δουλειά μου, στις τρεις (3) η ώρα έχω ήδη τελειώσει, με αυτούς, [έχω] ήδη καθαρήσει τα δωμάτια, τα κρεβάτια, τα παράθυρα [έχω τελειώσει με] τα πάντα, τα πάντα. Και τότε στις τρεις η ώρα, συνήθως πάω στο κρεβάτι μου, να ξεκουραστώ, και τότε στις επτά η ώρα, όταν η, η κυρία μου, ζυγνίζει από το μεσημέρι, της πηγαίνω τον καφέ της, παίρνω τον σκύλο μου, και τότε μετά από αυτό, έχω, τον σκύλο τους, τον σκύλο μας, και μετά αφού ταΐσω το σκύλο μου, πηγαίνω κάτω, στο δωμάτιό μου, και το πρωί, πηγαίνω στην κουζίνα. Δεν με αφήνουν να πάω επάνω πια. Γιατί, δεν με αφήνουν πια, μερικές φορές για κάποιο λόγο με φωνάζουν, αλλά κάποιες φορές [μόνο]. [Και όταν τελειώνει τις δουλειές μου], σιδερώνω, σιδερώνω τα ρούχα μας, τα δικά τους ρούχα, το απόγευμα. Δεν σιδερώνω, τη μέρα (...) (Solly, ετών 56).

ευρώ, αλλά συνήθως λαμβάνουν επτακόσια με επτακόσια πενήντα ευρώ το μήνα. Ως προς την ασφάλισή τους οι περισσότερες συνεντευξιαζόμενες έχουν ασφαλιστεί το ΙΚΑ από τον εργοδότη τους και λιγότερο από μόνες τους, ενώ διαθέτουν όπως ανέφεραν, άδεια διαμονής με ανανέωση ανά δυο έτη. Πρέπει να σημειωθεί ότι μέχρι τις διαδικασίες νομιμοποίησης του 1998 ή του 2001 υπήρχαν πολλές μετανάστριες από τις Φιλιππίνες δίχως έγγραφα παραμονής (για παράδειγμα από το 1990 έως το 1998) από τότε που ήρθα στη χώρα.

Από την ώρα που έρθει στην Ελλάδα ως δεσμευμένη οικιακή εργάτρια η μετανάστρια από τις Φιλιππίνες να παραμένει στο εργοδότη της από ένα έως τρία χρόνια. ΘΑ εργαστεί σε διάφορες, περιοχές όπως η Γλυφάδα, η περιοχή της Αμερικανικής Βάσης, η Βούλα, το Ελληνικό²⁵⁸¹, το Κολωνάκι, η Κηφισιά, η Νέα Ερυθραία, η Δροσιά, η Εκάλη, η Πολιτεία, η Φιλοθέη, το Χαλάνδρι, τα Μελίσσια και αλλού. Πολλές φορές έπρεπε να ακολουθού και τους εργοδότες της στις διακοπές τους στα εξοχικά τους, όπως στην Ανάβυσσο, η Πορταριά και αλλού ή και σε νησιά όπως η Σαντορίνη. Αφού τακτοποιούνταν στο δωμάτιό τους²⁵⁸², ο «κύριος» (sir ή boss) ή η «κυρία» (mam' ή madam), όπως τους αποκαλούν συνήθως²⁵⁸³, θα τους έδειχνε το σπίτι²⁵⁸⁴ και θα τους εξηγούσε τι να κάνουν την επόμενη ημέρα. Αφού έτρωγαν κάτι, στη συνέχεια θα πήγαιναν στο δωμάτιό τους και όπως αναφέρθηκε έκλαιγαν όλη νύχτα. Το πρωί από τις έξι έως τις οκτώ θα έπρεπε να είναι έτοιμες για να ξεκινήσουν τα καθήκοντά τους. Η πρώτη περίοδος (ένας έως τρεις μήνες) είναι πολύ δύσκολος για εκείνες²⁵⁸⁵. Αυτά μπορούν να κατηγοριοποιηθούν βάσει των συνεντεύξεων ως εξής: πρώτον, η φροντίδα ηλικιωμένων, όπως η μητέρα ή ο πατέρας του εργοδότη ή της εργοδότης²⁵⁸⁶. Πρέπει να σημειωθεί ότι πολλές φορές καθάριζαν το σπίτι των εργοδοτών τους και μετά πήγαιναν και στο σπίτι των γονέων τους, κάποιες φορές σε άλλη περιοχή, είτε για να το καθαρίσουν επίσης, είτε για τους φροντίσουν και να τους κρατήσουν συντροφιά και μετά επέστρεφαν, στο σπίτι των εργοδοτών τους. Καθόντουσαν συνήθως παρέα μαζί με τον

²⁵⁸¹ (...) Στο Ελληνικό. Μπροστά από την Αμερικανική. Αμερικανική Βάση, πρην, εκεί (...) Για δυο (2) χρόνια. Γιατί δεν μπορούσα να συνεχίσω άλλο εκεί, γιατί, αυτή ήταν [όχι καλή]. Ξέρεις. Νευρικός τύπος ανθρώπου. Έφωνα, γιατί έπρεπε να φύγω, έπρεπε να φύγω (...) Όταν έφτασα εκεί, στο σπίτι της, ήξερε να μιλάει Αγγλικά πάρα πολύ καλά, κάθε φορά που ήταν στην Αμερική, [είχε πάει σε] όλο τον κόσμο, μιλούσε Αμερικανικά, πολύ καλά, επικοινωνούσε πάρα πολύ καλά επίσης, έτσι μου συμπεριφερόταν σαν αδελφή της, ξέρεις. Με ρώτησε κάποια πράγματα. [και] μετά, είπε σε εμένα. -Εντάξει, Rosalia, γιατί το όνομά μου είναι κανονικά, Rosalia, ας πάμε στη Γλυφάδα. Δεν ήξερα ποιο μέρος ήταν η Γλυφάδα, [αλλά] το Ελληνικό είναι κοντά στη Γλυφάδα. -Θα πάμε στο supermarket, και θα πάρουμε ότι θέλεις, για φαγητό, δεν έχω ιδέα τι φαγητό θέλεις, και διάλεξα, [το γιορτούρι], και μου είπε. -Α, διάλεξες πολύ καλά, και είπα, -Νόμιμα ότι ήταν όλο παγωτό. Δεν ήξερα ότι ήταν γιορτούρι, δεν το είχα μάθει. Και έλεγα. -Ω, μ' αρέσει αυτό, μ' αρέσει και εκείνο, και επίσης, διάλεξα τη σαλάτα τη ρωσική, εκτός γιατί μοιάζει με παγωτό, επειδή στην χώρα μας, όλα τα παγωτά είναι σαν, έτσι, είναι [σαν] Λύουσιος, και μ' αρέσει να τρώω παγωτά στην χώρα μας, στις Φιλιππίνες, μ' αρέσει να τρώω παγωτά, [και λέω] -Ω, πολύ ωραίο παγωτό, πολύ ωραίο [και] πήρα τρία-τέσσερα (3-4), και βλέπω ότι δεν είναι παγωτό, ήταν σαλάτα, και ποτέ δεν τ[α] έφαγα (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵⁸² (...) [Και έμεινα μέσα στο σπίτι της] (...) Να είχε δωμάτιο. [Τα είχε όλα]. [Είχα δικό μου μάντιο] (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵⁸³ (...) Αγγλικά (...) Τους αποκαλώ Mam' και Sir. Επειδή είναι νέοι (...) Και με λένε Letty, με το όνομά μου (...) [Μιλάμε] αγγλικά και ελληνικά [γιατί] δεν έχουμε παιδί στο σπίτι, η γιγιά στο σπίτι [και] είναι πραγματικά δύσκολο. Αλλά αν έχεις παιδί μαθαίνεις από τα παιδιά (...) (Letty, ετών 53).

²⁵⁸⁴ (...) Θυμάμαι, όταν με φέρανε από το αεροδρόμιο, ο, ο εργοδότης μου, πήρε μια πίτσα και [έφαγα]. Μου δείχνε το δωμάτιό μου, εκεί, πρώτα, και μου είπαν να φάω μπίρα, και τότε, όταν μου έδειξαν κάτι στο δωμάτιο, και ότι, -Εδώ είναι το κρεβάτι σου, είναι όλα, εδώ είναι η τουαλέτα, οι πετσέτες και να λοιπά. Έτσι ήμουν μόνη μου στο κρεβάτι μου, και δεν μπορούσα, δεν κοιμήθηκα όλη τη νύχτα. [Ήμουν αγχωμένη]. Δεν [ή]ζερα[α] τι θα γινόταν το επόμενο πρωί (...) (Solly, ετών 56).

²⁵⁸⁵ (...) Φυσικά, στην αρχή έκλαιγα, ειδικά όταν καθάριζα την τουαλέτα, ένιωθα, ένιωθα πεσμένη, το εγώ μου ήταν κάτω (...) (Tess, ετών 54).

²⁵⁸⁶ (...) [Φροντίζω] Την μητέρα της. Την μητέρα της. Επειδή είναι ηλικιωμένη (...) [Δενύτρα με Σάββατο] (...) Δεν υπήρχε [ωράριο]. [Έπρεπε να ξεκινήσω] στις οκτώ (8), επτά και μισή (7.30). [Μετά] ξεκουραζόμουν γύρω στις δύο (2) η ώρα. [Και] τελειώνα γύρω στη μια (1), [γύρω στις] δώδεκα (12), και μετά άλλαξα, και δεν είχα δουλειά. Καθόμουν [παρέα] με τη μητέρα [της], παρέα, ξέρεις, μέχρι να κοιμηθεί. [Εκείνη έβλεπε τηλεόραση] και τη ρωτούσα, αν χρειαζόταν κάτι, και μου έλεγε να πάρω αυτό, να τη βοηθήσω να πάει στην τουαλέτα, περπατούσαμε, περπατούσαμε όλη την ώρα, κάναμε παρέα, ήταν πολύ καλή κυρία επίσης (...) (Ceciel, ετών 43).

ηλικιωμένο ή τη ηλικιωμένη, μέχρι να κοιμηθούν. Εκείνοι θα έβλεπαν τηλεόραση και εκείνες θα τους ρωτούσαν αν χρειάζονται κάτι ή να τις βοηθήσουν να πάνε στην τουαλέτα, ή να περπατήσουν για να ξεμουδιάσουν και για την κυκλοφορία του αίματος στα πόδια. Οι ημέρες εργασίας ήταν Δευτέρα με Σάββατο. Ωράριο όπως αναφέρουν επανειλημμένα οι συνεντευξιαζόμενες δεν υπήρχε. Ξεκινούσαν από τις επτά και μισή με ένα διάλειμμα στις δύο ή στις τρεις η ώρα και μετά συνέχιζαν ως τις δώδεκα ή στη μία το βράδυ. Με την αμοιβή τους θα ήταν ευχαριστημένες²⁵⁸⁷. Τα κύρια καθήκοντα²⁵⁸⁸ θα περιελάμβαναν τον καθαρισμό του σπιτιού (έπιπλα, πατώματα, δωμάτια, ηλεκτρική σκούπα, πλύσιμο, μαγειρέμα²⁵⁸⁹ σιδέρωμα και παράθυρα) και παράλληλα η φροντίδα του ηλικιωμένου ατόμου (πίνακας). Βοηθούσαν ώστε να πάει στο αποχωρητήριο, ενώ κάποιες φορές (όχι πάντα) τους έκαναν μπάνιο, τους τάζιζαν ή τους έντυναν, αναλόγως της ηλικία και την κατάστασή τους, δηλαδή από το εάν μπορούσαν μόνοι τους. Επίσης, ορισμένες φορές φρόντιζαν να λάβουν, όταν έπρεπε, την ιατροφαρμακευτική αγωγή τους²⁵⁹⁰. Οι απαιτήσεις ποίκιλαν ανάλογα το άτομο, τις ιδιαιτερότητές του ή τις απαιτήσεις του²⁵⁹¹. Το σιδέρωμα αναφέρθηκε επανειλημμένα ως η πιο δύσκολη εργασία από όλες εκείνες που εκτελούν λόγω της ορθοστασίας, του χρόνου που απαιτεί και της μηχανικής επανάληψης τω κινήσεων που εκτελούν²⁵⁹².^{2593, 2594} Εάν εργάζονταν περισσότερο στην κατοικία του εργοδότη τους, στους ηλικιωμένους μπορεί να πήγαιναν μια ή δύο φορές την εβδομάδα, για παράδειγμα κάθε Κυριακή για να καθαρίσουν ή να του

²⁵⁸⁷ (...) Φυσικά ένιωσα χαρούμενη, γιατί αυτά τα διακόσια (200) δολάρια, στην χώρα μας, είναι, υψηλότερης, ζέρεϊς, [πιο μεγάλης αξίας] (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵⁸⁸ (...) Τα κύρια καθήκοντά μου ήταν, πρώτα να, καθαρίζω το σπίτι, και δεύτερον να φροντίζω τη ηλικιωμένη γυναίκα. [Να καθαρίζω το σπίτι, και όχι να προσέχω την κυρία γενικά, αλλά να της κρατάω συντροφιά] (...) [Δεν την έκανα μπάνιο ή δεν της άλλαζα ρούχα] (...) Όχι, δεν ήταν, για την πρώτη φορά βέβαια. Ένιωθα, δύσκολα, ποτέ, ποτέ δεν δούλεψα, ποτέ δεν καθαρίσα [έτσι] πριν. Το ίδιο πράγμα, που κάνανε στις Φιλιππίνες, στις Φιλιππίνες ήταν πιο εύκολο, γιατί δεν ήταν το ίδιο, τα πράγματα, τα σπύτια, ο τρόπος με τον οποίο καθαρίζουμε το σπίτι, ο τρόπος, τα είδη των επίπλων, τα είδη, ο τρόπος με τον οποίο δουλεύουν μέσα στο σπίτι για να το καθαρίσουν, ο τρόπος είναι πολύ διαφορετικός από την χώρα μας. Έτσι, την πρώτη φορά, έπρεπε να υιοθετήσω αυτό το είδος καθαρισματος, τον τρόπο καθαρισματος, και τα πάντα. Έτσι, για τον πρώτο μήνα, τον δεύτερο, προς τον τρίτο μήνα, ένιωθα δύσκολα εκείνη την εποχή. Έπρεπε να καταλάβω την ηλικιωμένη γυναίκα, γιατί δεν ήξερε πώς να μιλάει Αγγλικά, κάθε φορά που είχαμε πρόβλημα, φώναζε, και δεν μπορούσα να την καταλάβω. Και έλεγα, τι είδους τρόπος είναι αυτός, για να, ζέρεϊς, να επικοινωνήσεις, εκείνο τον καιρό. Αλλά έλεγα [στον εαυτό μου] -Είμαι εδώ τώρα, έπρεπε να παλέψω γι' αυτό, για το, ζέρεϊς, για το μέλλον, κάτι σαν αυτό. Έτσι, μετά τους τρεις μήνες, έμαθα, πολλά πράγματα από εκείνη, από εκείνη, από την ηλικιωμένη γυναίκα (...) [Ελληνικά έμαθα] μιλώντας, διαβάζοντας, και από την τηλεόραση. Και από την καθημερινότητα, στη ζωή (...) [Έπρεπε να καθαρίζω τα έπιπλα, το πάτωμα, τα παράθυρα] τα πάντα. [Τα δωμάτια, να βάζω ηλεκτρική σκούπα], όλα (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵⁸⁹ (...) Ναι. [Ελληνικό φαγητό] [Μου έμαθε, η κυρία, η ηλικιωμένη γυναίκα, αλλά δεν είναι δύσκολο για [εμένα], ζέρεϊς, είναι απλό φαγητό, απλό φαγητό, ελληνικό φαγητό, ζέρεϊς, σαν πατάτες ηγανιτές, μπριζόλες, [δεν έπρεπε να ετοιμάσω κάποιο ειδικό γεύμα] (...) (Ceciel, ετών 47).

²⁵⁹⁰ (...) Δηλαδή, εγώ παίρνω την πίεση, δίνω, δηλαδή, κάνω την ένεση, τα χάπια, αυτά, δηλαδή [μου είχαν δείξει] αλλά ζέρω, [τα] ζέρω και αυτά, από [τις] Φιλιππίνες [τα] ζέρω, γιατί πήγαινα, δηλαδή, ήμουν, μέσα στο φαρμακείο. Μετά, [από] λίγους, λίγους μήνες που έφυγα από το σχολείο, ένα μήνα, δύο μήνες, πήγα και εργάστηκα σε ένα φαρμακείο, σαν βοηθός, και από 'κει μάθαινα (...) Μετά πέρανε η γιανιά, είμαστε ο κύριος μόνο και [ο] άντρας μου εδώ, αλλά ο άντρας μου δεν δούλεψε εδώ, πήγαινε αλλού, γιατί δεν έχουμε πολύ δουλειά εδώ, μέσα στο σπίτι, μόνο τον κήπο που κοιτάει, και πηγαίνει [αλλού για δουλειά] ο άντρας [μου] (...) Εδώ (...) καθαρίζουμε, σιδεράνουμε, μαγειρεύουμε, αλλά, δεν είναι, σπάνια, γιατί δεν είναι, δεν είναι συνέχεια εδώ, πάνε, είναι κάτω [στο άλλο σπίτι, πηγαίνουν εκεί, ε, τι να κάνω εδώ, δεν έχει πολύ δουλειά] (...) Εδώ μένουμε, αλλά το πρωί πηγαίνουν τρεις φορές [την εβδομάδα] στην Αθήνα, και βέβαια μένουμε κι εκεί, αλλά εγώ εκεί, μια φορά, δύο φορές, άμα με χρειαστούν, γιατί είναι και η κυρία κάνει δουλειές], εδώ τι να σου πω, μόνο αν θέλουν σιδέρωμα, μαγειρέμα (...) (Evelyn, ετών 39).

²⁵⁹¹ (...) Όχι. Αυτό ήταν αργότερα, όταν δούλεψα σε διαφορετικά σπύτια, που είχα άλλους εργοδότες, που έμεναν για πέντε χρόνια, που άρχισα να μαγειρεύω [ξεχωριστά γεύματα]. Γιατί δεν είχα μόνο έναν εργοδότη, όταν γύρισα πάλι εδώ, είχα βρει έναν άλλο εργοδότη. Δεν ήταν η μόνη [εργασιακή] εμπειρία που είχα, δούλεψα για διαφορετικούς εργοδότες, έτσι και, για διαφορετικούς χαρακτήρες (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵⁹² (...) Γιατί δεν μπορείς να κουνήσεις, [κάνεις] μόνο μια κίνηση, του σώματός σου. [Ούτε] τα πόδια σου. [Δεν καθόμαι σε καρέκλα ενώ σιδεράνω], δεν μπορώ να το κάνω έτσι και πησίζω αθήνα, έτσι όταν τελειώσω πονάω. [Σιδεράνω και στους τρεις εργοδότες] και επίσης στο σπίτι μου, βουιά [από ρούχα] (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁵⁹³ (...) Το σιδέρωμα. Κυρίως. [Είναι] κομματικό, ιδρώνεις, και μετά από αυτό, στις Φιλιππίνες όταν σιδεράναμε δεν συνηθίζαμε να πλένουμε τα χέρια μας. Αλλά εδώ, πρέπει, πρέπει, γιατί αν ο εργοδότης θέλει κάτι. Μετά το σιδέρωμα, [πρέπει να πλένουμε τα χέρια μας] (...) Κρέμα]. [Για να νιώσω καλύτερα] (...) (Solly, ετών 56).

²⁵⁹⁴ (...) Το πιο δύσκολο μέρος βέβαια ήταν, το σιδέρωμα, το σιδέρωμα, είναι πολύ, το μακρύτερο [σε διάρκεια], το περισσότερο το κάνεις, το πιο πολύ θα νιαθείς, ότι, κάτι, δεν πάει καλά με το σώμα σου. Λόγω της ζέσης, ίσως (...) (Pal, ετών 52).

μαγειρέψουν, ή περισσότερο ανάλογα τις εντολές του εργοδότη ή της εργοδότηριάς τους. Σχετικά με το μαγειρέμα του φαγητού, η «κυρία », όπως την αποκαλούν την εργοδότηρία θα τους έδειχνε και θα τους μάθαινε να μαγειρεύουν στην αρχή. Αργότερα μπορεί να τους ζητούνταν ειδικά γεύματα²⁵⁹⁵ αλλά θα τους επέτρεπαν τις περισσότερες φορές να μαγειρεύουν φαγητό από τις Φιλιππίνες για τις ίδιες.

Πίνακας 15: Καθήκοντα οικιακής εργάτριας από τις Φιλιππίνες στη φροντίδα ηλικιωμένων ατόμων (μητέρα ή πατέρας) του εργοδότη ή της εργοδότηριάς (live-in)

ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΤΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ ΑΤΟΜΩΝ (ΜΗΤΕΡΑ Η ΠΑΤΕΡΑΣ) ΤΟΥ ΕΡΓΟΔΟΤΗ Η ΤΗΣ ΕΡΓΟΔΟΤΗΡΙΑΣ

Καθαρισμός οικίας	Έπιπλα	Φροντίδα ηλικιωμένου ατόμου	Συντροφιά
	Πατώματα		Περπάτημα
	Δωμάτια		Λήψη φαρμάκων (εξαρτάται)
	Ηλεκτρική σκούπα		Βοήθεια στο φαγητό (εξαρτάται)
	Πλύσιμο ρούχων		Βοήθεια στη τουαλέτα (εξαρτάται)
	Πλύσιμο πιάτων		Βοήθεια στο μπάνιο (εξαρτάται)
	Παράθυρα		Βοήθεια στο ντύσιμο (εξαρτάται)
	Μαγειρέμα		Ανταπόκριση στα αιτήματά τους
	Σιδέρωμα		Καθαρισμός
	Τουαλέτα/μπάνιο		
	Περίπατος σκύλου (εξαρτάται)		

Φούσκας, 2009

Δευτερον, καθαρισμός της οικίας των εργοδοτών. Τα άτομα των ευρύτερων φιλικών επαφών συμβάλουν στην εύρεση νέου εργοδότη²⁵⁹⁶ ενώ λιγότερες φορές βρίσκουν από μόνες τους. Το ωράριο σε αυτές τις περιπτώσεις παραμένει το ίδιο, Δευτέρα με Σάββατο^{2597, 2598} καθώς και οι ώρες εργασίας. Αναφέρθηκε ότι συνήθως οι εργοδότες είναι ευγενικοί απέναντι τους, όπως ανέφεραν, αλλά υπάρχουν πολλές περιπτώσεις αυταρχικής ή περιοριστικής συμπεριφοράς προς τις οικιακές εργάτριες. Αυτό κάνει πολλές να θέλουν να φύγουν τόσο όχι λόγω του ωραρίου ή της κούρασης καθώς αναφέρθηκε ότι «η

²⁵⁹⁵ Αναφέρθηκε από κάποιες συνεντευχιαζόμενες ότι ένιωθαν ικανοποίηση όταν σε γεύματα που οργάνωναν οι εργοδότες δεν είχαν μάγειρα ή εταιρία μαζικής εστίασης (catering) και μαγειρεύαν εξολοκλήρου οι ίδιες.

²⁵⁹⁶ (...) Μετά από τρεις μήνες, βρήκα, κάποιος μου είπε, ότι ένας ζητούσε ένα κορίτσι για να μείνει στο σπίτι «ως κοπέλα» (...) στο Παλαιό Ψυχικό (...) Έμεινα εκεί σχεδόν, δώδεκα, έντεκα και μισό χρόνια (...) Ήμουν ευχαριστημένη γι' αυτό κι έμεινα σχεδόν, δώδεκα, χρόνια, εάν μια «κοπέλα» δεν είναι ευχαριστημένη, θα φύγει όσο το δυνατόν νωρίτερα, γρήγορα σαν σκύλος, γρήγορα-γρήγορα (...) Ήταν εξήντα χιλιάδες δραχμές, νομίζω, ανά μήνα (...) [Μετά με το ευρώ, είμαι ακόμα εκεί!]/ήταν/ επακόσμη πενήντα ευρώ, και μετά επησίως, ανέβαινε, και μέχρι τώρα παίρνω χίλια εξήντα ευρώ, χωρίς επιπλέον χρήματα [Τώρα ακόμα δουλεύω σε αυτό το ζευγάρι στο Παλαιό Ψυχικό] (...) (Letty, ετών 53).

²⁵⁹⁷ (...) Στις οκτώ η ώρα ζυπνάζω. Χωριμάζω καφέ, φέρνω την εφημερίδα, και μετά από αυτό, πηγαίνω βόλτα το σκύλο μου, επειδή έχουν σκύλο, κι έτσι πηγαίνω εκεί σε όλο πάρκο, στο πάρκο, ή έξω εκεί στο Παλαιό Ψυχικό. Μου αρέσει, είναι πολύ καλό, είναι επίσης άσκηση, περπάτημα, περπάτημα, περπάτημα, και επίσης μπορείς να πιάς έξω όταν είσαι έξω. Αφού γυρίσω, μερικές φορές θα πάω στο super-market, ξέρω [τη λίστα] εγώ την κάνω, μόνη μου, όλα αυτά, εγώ τα προγραμματίζω. Μετά, τα παράθυρα όχι κάθε φορά, μερικές φορές έρχεται ένας part-time για αυτά, για να καθίσει τα παράθυρα, φέρνουν έναν άνδρα που πληρώνεται, άλλον για τα παράθυρα, [αλλά] όχι κάθε φορά, όχι κάθε φορά. [Εγώ] πλένω τα πιάτα. Ξεκινάμε, ας πούμε, super-market, μετά αφού γυρίσω από το super-market, πρέπει να ετοιμάσω το φαγητό, να μαγειρέψω, τα πάντα, τα πάντα [μαγειρεύω και φιλιππινέζικο φαγητό]. Μερικές φορές τρώω μαζί τους, [αλλά] μερικές φορές τρώω μόνη μου, γιατί δεν μπορώ να περμένω, μερικές φορές, μέχρι να έρθουν (...) Ας πούμε τελειώνω στις τέσσερις η ώρα [και τότε] πηγαίνω κάτω στο δωμάτιό μου για να δω τηλεόραση, βλέπω τηλεόραση, [ή να ξαπλώσω λίγο]. Μετά από αυτό φτιάχνω καφέ, το απόγευμα, και μετά αν έχει σιδέρωμα, κάνω το σιδέρωμα (...) Καθαρίζω τα δωμάτια, τα κρεβάτια, τα πατώματα, τα παράθυρα, τα έπιπλα, σιδέρωμα, πλύσιμο, μαγείρεμα, όλα. Όλα (...) [Το πιο δύσκολο] είναι το σιδέρωμα, αυτό είναι το πιο δύσκολο μου, γιατί στις Φιλιππίνες δεν ξέρουμε να σιδεράνουμε πολύ καλά (...) [Ποτέ δεν συνήθισα να κάνω όλες αυτές τις δουλειές στο σπίτι στην πατρίδα] (...) (Letty, ετών 53).

²⁵⁹⁸ (...) Η ημέρα που έχω ρεπό είναι Σάββατο απόγευμα, και τότε γυρνάω Δευτέρα πρωί (...) Το Σάββατο το απόγευμα πηγαίνουμε στη εκκλησία, έχουμε εκκλησία, και πηγαίνουμε για προσευχή, έχουμε κάθε Σάββατο συνάντηση προσευχής, ομάδες προσευχής, διαβάζουμε τη Βίβλο, έτσι περνάμε το χρόνο μας έτσι. [Επίσης] κάθε Σάββατο πηγαίνουμε σε ένα σπίτι, διαβάζουμε τη Βίβλο, διαβάζουμε το λόγο του Θεού, κάποιος θα διαβάζει το λόγο του Θεού, κάποιος έτσι, ο λόγος του Θεού είναι πραγματικά πολύ σημαντικός για τις «κοπέλες» εδώ [στην Ελλάδα]. Είμαστε Καθολικοί Χριστιανοί. (...) Η θρησκεία είναι πολύ σημαντική (...) Στην πραγματικότητα, εδώ, μόνο όταν ήρθα εδώ στην Ελλάδα, διαβάσα τη Βίβλο, και είναι πραγματικά, και ο λόγος του Θεού, σε βοηθά, με βοήθησε να αλλάξω τον τρόπο ζωής μου, γιατί πριν, ας πούμε, είχα, ο χαρακτήρας μου ήταν πολύ διαφορετικός, πολύ διαφορετικός (...) (Letty, ετών 53).

δουλειά είναι εύκολη πλέον για εκείνες», όσο εξαιτίας του χαρακτήρα του εργοδότη, καθώς και δυσχέρειες που προκαλεί στην εργαζόμενη όπως η απαγόρευση της εξόδου²⁵⁹⁹,²⁶⁰⁰, του να τηλεφωνεί ή να δέχεται κλήσεις ή επισκέπτες καθώς να μην μαγειρεύει φαγητό από τις Φιλιππίνες²⁶⁰¹. Από τη στιγμή που έχουν συνειδητοποιήσει τη θέση τους, όπως αναφέρουν, εξαρτάται από εκείνες να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες και τις αντιξοότητες²⁶⁰². Τα καθήκοντα²⁶⁰³ ήταν να καθαρίζουν μόνο το σπίτι του εργοδότη (έπιπλα, πατώματα, δωμάτια, ηλεκτρική σκούπα, πλυσίμο, μαγειρέμα, σιδέρωμα και παράθυρα) και κάποιες φορές δεν τους μαγειρεύαν καθώς έτρωγαν έξω, ενώ αν υπήρχε κατοικίδιο (σκύλος συνήθως) θα έπρεπε να αναλάβουν τον περίπατο, και τη φροντίδα του. Επίσης επιδιώκουν να παραμείνουν στους ίδιους εργοδότες²⁶⁰⁴. Στο σπίτι τον εργοδότην μιλούν ελληνικά και αγγλικά²⁶⁰⁵. Πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι αναφέρθηκε πώς ορισμένες προτιμούν να τρώνε μόνες τους το μεσημέρι ή το βράδυ ώστε να αποφύγουν υπηρετικά καθήκοντα κατά την ώρα του φαγητού²⁶⁰⁶. Επιπλέον, όπως και σε άλλες περιπτώσεις μπορεί να απασχοληθούν και στον απέναντι εργοδότη για λίγες ώρες με καθάρισμα ή κυρίως με σιδέρωμα, καθώς επίσης και ο σύζυγός τους φροντίζει τους κήπους των γειτόνων του κύριου εργοδότη τους²⁶⁰⁷. Επιπροσθέτως όταν οι εργοδότες θα πραγματοποιούσαν κάποια γιορτή ή θα

²⁵⁹⁹ (...) *Ναι. Το διαφορετικό πράγμα με εκεί, είναι ότι, ακόμα, ακόμα και αν μας συμπεριφέρθηκαν άσχημα, ξέρεις, το θέμα είναι ότι στην ημέρα που είχα ρεπό, ξέρεις, δεν ήθελαν να μου δώσουν αυτή την ημέρα, την Κυριακή, και είπα ότι δεν μπορώ να συνεχίσω έτσι. Γιατί αν έκανα το ρεπό την Δευτέρα ή την Τρίτη, -Ποιος θα ήταν μαζί μου: Θα ήμουν μόνη. Τέλος πάντων. Δεν μου άρεσε η μέρα που είχα ρεπό. Αν μπορούσαν να μου το δώσουν κάποια άλλη μέρα, βέβαια, θα ήταν πολύ καλύτερα, θα έμενα. Ερ.: Μένετε μέσα στο σπίτι κι εδώ (...)* (Ceciel, ετών 43).

²⁶⁰⁰ (...) *Η συμπεριφορά, καλά, παραπονιόταν για τις υπηρεσίες, που απέδιδε. Κι αυτό επειδή, σύμφωνα με εκείνη, περίμενε αυτό κι εκείνο χωρίς να μου το έχει πει πρώτα, εντάξει. Και τότε, αυτό, αυτό που με ώθησε, έξω από το σπίτι της ήταν ότι, όταν ήμουν έξω, κατά τη διάρκεια της, της ημέρας ανάπαυσής μου (day off), την Πέμπτη, την Πέμπτη, την Πέμπτη, και το Σάββατο, αλλάξα με την άλλη «κοπέλα», αλλά όταν ήμουν έξω, έλεγε, τόσα πολλά πράγματα, όχι καλά πράγματα, σχετικά με, μένα, στην άλλη «κοπέλα», και όταν ήμουν μέσα, μου έλεγε για, κακά πράγματα για την άλλη «κοπέλα», το οποίο βρήκα, εξοργιστικό. -Γιατί έτσι: (...) (Pat, ετών 52).*

²⁶⁰¹ Αναφέρθηκαν κάποιες περιπτώσεις όπου οι εργοδότες επέβαλαν στην μετανάστρια από τις Φιλιππίνες να τρώει μόνες της ότα τελείωναν το γεύμα τους οι ίδιοι από το ίδιο φαγητό.

²⁶⁰² (...) *Εξαρτάται από 'σένα, εάν είσαι εμπνευσμένη στην δουλειά σου, δεν είναι πρόβλημα, είμαι, εμπνευσμένη (...)μπορώ να πω ότι υπάρχουν και στιγμές που είσαι κουρασμένη, έχει βαρεθεί κάνοντας αυτό, αλλά εξαρτάται από 'σένα. Εξαρτάται από 'σένα. Εάν βαριέσαι ή είσαι κουρασμένος εξαρτάται από 'σένα. Γιατί συνεχίζεις τη ζωή σου εδώ, αν θες πήγαινε πίσω στις Φιλιππίνες, εξαρτάται από 'σένα (...)* (Letty, ετών 53).

²⁶⁰³ (...) *[Στις οκτώ (8) η ώρα το πρωί] (...) Με λεωφορείο. [Θα κοιμηθώ εδώ με τις φίλες μου και αύριο θα πάω εκεί] (...) Πίνω καφέ πρώτα, πίνω, καφέ για μένα, πριν, αρχίσω, να αρχίσω να δουλεύω. [Δεν ετοιμάζω πρωινό για όλους]. [Τα κάνουν μόνοι τους]. Αύριο, όταν θα πάω εκεί, [θα] αγοράσω εφημερίδα πρώτα, για το αφεντικό μου, αυτό είναι, αυτό είναι το κύριο καθήκον μου. Και μετά από αυτό, αθλητικές εφημερίδες, οικονομική[ς], πολιτική[ς], κάθε, όλες τις εφημερίδες. Και τότε μετά από αυτό, ετοιμάζω, και πάω στην κουζίνα, και φτιάχνω, τα πράγματα εκεί. [Πλένω τα πιάτα της προηγούμενης μέρας]. Ξεκινάω τη μέρα μου [έτσι]. [Μετά καθαρίζω] τα δωμάτια, πρώτα το σαλόνι, πρώτα στην κουζίνα, και τότε, αφού φύγουν, βάζω σκούπα, και όταν φύγουν από πάνω, τότε μπορώ να πάω επάνω. Μερικές φορές ετοιμάζω [το μεσημεριανό]. Μόνο όταν υπάρχει κάποια περίπτωση, είναι πιο πιθανό, υπάρχει περίπτωση, η κυρία μου να μαγειρεύει, ελληνικά φαγητά. [Εκείνη μαγειρεύει] κυρίως. Είναι η οικοδόσπινα. Πριν φύγει, πριν η κυρία μου φύγει το πρωί [μαγειρεύει] (...) (Solly, ετών 56).*

²⁶⁰⁴ (...) *Δουλεύω σχεδόν, το κανονικό είναι πέντε μέρες, Δευτέρα με Παρασκευή, αλλά, το Σάββατο είναι αυτό που λέμε, το part-time, (...) μόνο εκεί, επίσης εκεί. [δεν δουλεύω αλλού] μόνο εκεί, πληρώνουν αρκετά (...) Μένω μέσα εκεί, αλλά, ξέρεις, δεν έχω πρόβλημα, γιατί, αν τους ρωτήσω, μπορώ να πάω κάπου, αν θέλω να φύγω ή να πάω κάτι, δεν υπάρχει πρόβλημα γι' αυτό, γι' αυτό έμενα τόσο πολύ, ακόμα και με το φαγητό που τρώω, δεν υπάρχει πρόβλημα, μπορώ να κάνω Φιλιππινέζικο φαγητό, δεν τασκινόμισα, δεν φωνάζουμε, είναι πολύ ήρεμα (...) [Ξεκινάω] από τις οκτώ το πρωί, αλλά έχω και ώρα ξεκούρασης, εξαρτάται από 'μένα (...)* Στις τρεις και μισή, τέσσερις, καμιά φορά στις πέντε. Ας πούμε, ότι η ώρα ξεκούρασης είναι από τις τέσσερις η ώρα έως τις έξι η ώρα, κάτι τέτοιο, και μετά μέχρι να τελειώσω τη δουλειά μου (...) (Letty, ετών 53).

²⁶⁰⁵ (...) *Από την πρώτη στιγμή [που ήρθα], δεν μου μιλού[σαν] ελληνικά σε 'μένα. [μου] μιλούσαν Αγγλικά. Αλλά, μπορώ, μπορώ να μιλήσω επίσης, λίγα, ελληνικά. Έμαθα από μόνη μου. [δεν με βοήθησαν να μάθω ελληνικά] (...) (Solly, ετών 56).*

²⁶⁰⁶ (...) *Όχι, τρώω μόνοι, τα παιδιά μόνο, ανεβαίνουν και τρώνε μαζί [τους]. [Εγώ όχι] γιατί ντροπιαί. Αν θέλω ας πούμε να είμαι, και να σηκώνεσαι συνέχεια όταν χρειάζεται κάτι. Στο εξοχικό, στην Πορταριά ναί. Αλλά κι εκεί εγώ, δεν θέλω να είμαι, γιατί καμιά φορά, θέλουνε τρι, καμιά φορά [θέλουνε] αλάτι και πρέπει να σηκωθείς [να το φέρεις]. Έμενα δεν μου άρεσουν έτσι (...) (Evelyn, ετών 39).*

²⁶⁰⁷ (...) *Σε ευρώ, σε ευρώ τώρα, να σου που την αλθήει, επειδή δεν έχει πολύ δουλειά εδώ, πάω εγώ και σε άλλη δουλειά, παίρνω πεντακόσια ευρώ. [Ο σύζυγός] περισσότερο, γιατί έχει, δύο-τρία και εστιατόριο το βράδυ, το πρωί κήπους και εστιατόριο[α], ε, περίπου χίλια κάτι, [χίλια πεντακόσια] (...) [Κάνει] τρεις [δουλειές], κήπους και εστιατόριο[ο], [στην] κουζίνα, μαγειρεύει, [σε] ελληνικό, ελληνικό εστιατόριο (...) [Κήπους] [πίνει] μπροστά και στο[ν] άλλο [πιο 'κει] και στο Κεφαλάρι (...) Πάω σε αλλά σπίτια, απέναντι, [και στην] Κηφισιά, για σιδέρωμα. Δηλαδή, [σε] ένα-δύο-τρία, τρία σπίτια. Αυτό είναι σαν part-time. Η άλλη δουλειά, η άλλη δουλειά το μήνα είναι διακόσια, εδώ είναι περίπου*

καλούσαν επισκέπτες θα έπρεπε να φορούν στολή υπηρετική (μαύρη-άσπρη)^{2608, 2609} και να σερβίρουν²⁶¹⁰ ποτά και εδέσματα και ορισμένες φορές μαζί με άλλους σερβιτόρους που θα έρχονταν ως σερβιτόροι για την περίπτωση μαζί με μια εταιρία μαζικής εστίασης (catering). Η ευθύνη τους να σερβίρουν όταν προσκαλούνται άτομα του φιλικού περιβάλλοντος των εργοδοτών είναι μέρος της εργασίας τους, ανέφεραν κάποιες συνεντευξιζόμενες. Πρέπει να σημειωθεί ότι σε κάθε περίπτωση εάν δοθεί η ευκαιρία να ξεφύγουν από το επάγγελμα της οικιακής βοήθου, θα το αποτολούσαν^{2611, 2612}.

Πίνακας 16: Καθήκοντα οικιακής εργάτριας στη φροντίδα ηλικιωμένων ατόμων (μητέρα ή πατέρας) του εργοδότη ή της εργοδότης (live-in)

ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΤΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΟΝ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΟΙΚΙΑΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΔΟΤΗ Η ΤΗΣ ΕΡΓΟΔΟΤΡΙΑΣ (ΜΟΝΟ)	
Καθαρισμός οικίας	Έπιπλα
	Πατώματα
	Λοιπά
	Ηλεκτρική σκούπα
	Πλύσιμο ρούχων
	Πλύσιμο πιάτων
	Παράθυρα
	Μαγειρέμα (εξαρτάται)
	Σιδερώμα
	Τουαλέτα
	Περίπατος σκύλου (εξαρτάται)

Φούσκας, 2009

εκατόν πενήντα, εκεί, και η άλλη εκατό. Δηλαδή πάει εννιακόσια, οκτακόσια, μαζί με εδώ. Συμπληρώνω δηλαδή (...) Με λεωφορείο [μετακινούμαι] (...) Εκεί. [Ένασημα όχι] μόνο εδώ. Κολλάνε είκοσι τέσσερις μέρες, πληρώνουνε και το ΙΚΑ (...) (Evelyn, ετών 39).

²⁶⁰⁸ (...) Μερικές φορές έχουμε επίσημο δείπνο, [τότε] σερβίρω, μαγειρεύω. [Φοράω στολή] μαύρη και άσπρη μόνο όταν έχουμε επίσημο δείπνο (...) (Αυτογά, ετών 53).

²⁶⁰⁹ (...) Όχι, δεν έχουμε συνήθως καλεσμένους στο σπίτι. Μόνο, μόνο, όταν έχουμε [καμιά φορά] επισκέπτες, σερβίρω, ναι, σερβίρω [εγώ] (...) Ναι, έχω στολή. Έχω στολή. Για κάθε μέρα, για κάθε μέρα, φορά[ω]. Αλλά τώρα, μερικές φορές μόνο. Αλλά τώρα, αν φοράω [τη] φόρμα δεν τους νοιάζει καθόλου. [Τώρα κυρίως δουλεύω με τα καθημερινά μου ρούχα]. [Άλλες δεν έχουν βάλει φόρμα, ποτέ]. Δεν είσαι υποχρεωμένη [γενικά] (...) (Solly, ετών 56).

²⁶¹⁰ (...) Νορίς το πρωί, βέβαια, έπρεπε να κοιμάσουμε το τσάι του, τσάι το[υ] βουνοί, που έπινε, που έπινε κάθε πρωί. Βραστό αυγό, φρυγανιά, μέλι. Αυτά είναι όλα. Και πρέπει να είναι πάντα έτοιμα νορίς το πρωί. [Επίσης, σιδερώμα, έπλενα τα πιάτα] μαγειρεύω, τα έκανα όλα (all-around) (...) Το πιο δύσκολο μέρος, [ήταν] όταν αυτός προσκαλούσε, πολύ κόσμο, δουλέματε είκοσι τέσσερις ώρες. Και σερβίραμε, με το ασημένιο δίσκο, ξέρεις, είναι βαρύς, και ξέρεις, φορούσαμε τακούνια, και κάθε τι είναι [δύσκολα], ειδικά όταν είναι επίσημο δείπνο, έτσι είμαστε σχεδόν εξαντλημένες, [μετά από] είκοσι τέσσερις ώρες (...) (Yvette, ετών 39).

²⁶¹¹ (...) Λοιπόν, ήταν τόσο, ξέρεις, στεναχωρημένος, ήταν τόσο, πώς να [το] πω, ήταν πολύ στεναχωρημένος. Ένοιωθε τόσο άσχημα, γιατί, ήταν πολύ καιρό, ειδικά με την αδελφή μου, επειδή ήταν [τόσο καιρό], [ψύγαμε και οι δυο μαζί]. Όλοι, και οι τρεις μας [Και έμεινε μόνος του] εκείνη την περίοδο. Και, αυτός, είπε, ότι, εμείς, τον εκβιάζαμε, αυτόν, ξέρεις, [αλλά] γιατί να το κάνουμε αυτό, ναι, [το είπε] επειδή δεν ήθελε εμάς να φύγουμε. Και τότε, μετά από αυτό, μας αγόρασε εισιτήριο για εμάς, και ο οδηγός [μας] είπε, όταν πηγαίναμε στο αεροδρόμιο, ο οδηγός είπε, -Είστε σίγουροι ότι θέλετε να πάτε στις Φιλιππίνες; Αν δεν θέλετε, ξέρεις, ο οδηγός είπε, -Αν δεν θέλετε, μπορείτε να μείνετε εδώ. [Τότε είπαμε] -Γιατί όχι; Και αποφασίσαμε να μην φύγουμε. Και έτσι, ο οδηγός, μας βοήθησε, να μας ελευθερώσει (to free us), ξέρεις, [ώστε] να μην πάμε στο αεροδρόμιο, στο αεροδρόμιο, για να πάμε στις Φιλιππίνες. Και έτσι, πήγαμε στους φίλους μας εδώ, στην Αθήνα, και μείναμε εκεί. Και, ξέρεις, προσέχαμε, ξέρεις, σχεδόν έναν μήνα δεν, ξέρεις, δεν βγαίναμε έξω από [το σπίτι], γιατί δεν είχαμε χαρτιά εκείνη την περίοδο, [ένα μήνα], σχεδόν. Και τότε, μετά [από λίγο καιρό], κάποιος από τους φίλους μας, μας βοήθησαν να βρούμε μια άλλη δουλειά (...) Όχι, δεν πήγαμε. Όχι, δεν πήγαμε. Γιατί, ο οδηγός μας έδωσε μια ευκαιρία, να, αν θέλουμε, να μείνουμε. [Δεν είπε κάτι στον εργοδότη μας] (...) Ω, ήταν τέλεια. [Ανακουφίστηκε], ναι, ναι, ήταν τέλεια, ξέρεις, ανακουφίστηκε, επειδή ακόμα θέλαμε να μείνουμε, ξέρεις, είχαμε έστω μια ευκαιρία, να, πάμε και να βρούμε μια άλλη δουλειά, που είναι πιο πολύ, που την θέλαμε πραγματικά πιο πολύ (...) Καλά, δεν ξέρω, τι θα γινόταν, καλά, [ήρθα με συμβόλαιο] δεν νομίζω ότι, δεν νομίζω [ότι έφυγα νορίτερα] (...) (Yvette, ετών 39).

²⁶¹² (...) Μετά, όταν μου λέει, όταν, μια φίλη μου έφυγε από εκεί, ήρθε εδώ στην Αθήνα, έφυγε δηλαδή κρυφά [Αούλινε και αυτή στη Κρήτη] (...) Έφυγε και αυτή και δεν ε[ί]χε[α] κανένα δηλαδή, ας πούμε, φίλη, έχει [άλλες] Φιλιππινέ[ες] αλλά είμαστε από το ίδιο χωριό που μέναμε. Έφυγε και βρήκε δουλειά εδώ και μου λέει, έλα εδώ στην Αθήνα γιατί είναι πιο καλά τα λεφτά που βγάζεις ενώ δεν είναι όπως, καλά είναι και εκεί στην Κρήτη, αλλά [ακόμα καλύτερα στην Αθήνα]. Έτσι είπε. Και λέω εγώ, 'ντάξει, θα βρω τρόπο, θα φύγω. Τα μάζεω, μάζεω τα ρούχα σιγά-σιγά, τα [έ]στειλ[α] στη φιλενάδα μου, και μετά μια μέρα, [δεν το πήρα χαμπάρι], όχι δεν το είπα, [τα έστειλα] κρυφά, δηλαδή μια φίλη μου που εργ[ό]τα[ν] εδώ στην Αθήνα, δηλαδή άλλη φίλη, έστειλα τα ρούχα, και μετά λέω εγώ Κυριακή ήταν. Αλλά, τα ε[ί]χε[α] βγάλει τα εισιτήρια και αυτά [και λέω] πάω στην εκκλησία. Αντί για να πάω [στην] εκκλησία, πάω στο αεροδρόμιο, φεύγω (...) Βέβαια, πολύ αγωνία (...) [Με visa] εργασίας ήμουν τότε (...) (Evelyn, ετών 39).

Τρίτον, καθαρισμός σπιτιού και φροντίδα παιδιών. Σε αυτή τη περίπτωση τα καθήκοντα της οικιακής εργάτριας από τι Φιλιππίνες αφορούσαν: (α) τον καθαρισμό της οικίας και (β) τη φροντίδα των παιδιών (babysitting). Χαρακτηριστικό των καθηκόντων είναι οι περισσότερες ώρες, η επιβάρυνση ευθυνών και εργασίας καθώς και η μεγαλύτερη αμοιβή. Οι περισσότερες συνεντευξιαζόμενες χρησιμοποίησαν όπως ανέφεραν την πείρα από δικά τους παιδιά ή συγγενών τους στην πατρίδα τα οποία είχαν φροντίσει²⁶¹³, ενώ όταν εργάζονταν θυμόντουσαν την οικογένειά τους και τα δικά τους παιδιά. Τα καθήκοντα ξεκινούσαν από τις επτά η ώρα, όπου έπρεπε να ξυπνήσει, και σταματούσε στις δώδεκα το βράδυ, καθώς φρόντιζε το σπίτι (έπιπλα, πατώματα, δωμάτια, ηλεκτρική σκούπα, πλύσιμο, μαγείρεμα, σιδέρωμα και παράθυρα) αλλά και τα παιδιά^{2614, 2615}. Συγκεκριμένα ξυπνούσαν στις επτά το πρωί, για να έχουν τον χρόνο τους να ετοιμαστούν, γιατί οκτώ η ώρα έπρεπε να έχουν ετοιμάσει το πρωινό και να ξυπνήσουν τα παιδιά για να πάνε στο σχολείο ή τους εργοδότες τους να πάνε στη δουλειά τους. Τα παιδιά που φρόντιζαν ήταν από ενός έτους έως έξι ετών συνήθως, και σε κάποιες περιπτώσεις όπου η οικιακή εργάτρια από τις Φιλιππίνες έμενε χρόνια στον ίδιο εργοδότη, τα έβλεπε να ενηλικιώνονται. Για παράδειγμα στις επτά η ώρα ακριβώς, είχαν σηκωθεί και πήγαιναν στην τουαλέτα να κάνουν ένα μπάνιο, και μετά να ετοιμάσουν τον καφέ τους και μετά τους ξυπνούσαν. Θα τελείωναν τις προετοιμασίες τους και μετά θα άρχιζαν να ετοιμάζουν το πρωινό για εκείνους. Για τις ίδιες δεν έφτιαχναν, παρά μόνον αφού είχαν τελειώσει τα παιδιά και οι εργοδότες. Βοηθούσαν δηλαδή τα παιδιά να ετοιμαστούν, να περιμένουν στην στάση, ώσπου να μπουν στο σχολικό λεωφορείο, και μετά είχαν να καθαρίσουν το σπίτι ενώ τους περίμεναν να επιστρέψουν. Νωρίτερα είχαν ετοιμάσει το μεσημεριανό. Τις περισσότερες φορές θα έτρωγαν μόνες τους ή με τα παιδιά, όχι με τους εργοδότες, καθώς τάζιζαν και τα παιδιά. Συνήθως ετοιμάζαν να φάνε μόνες τους και έπρεπε να ταΐσουν εκείνα πρώτα πριν φάνε οι ίδιες. Αφού τάζιζαν τα παιδιά μερικές μόνο φορές τα βοηθούσαν στα βασικά μαθήματα, καθώς είχαν δασκάλους, μόνο όταν ήταν μικρότερα στην ηλικία και καθώς μάθαιναν ελληνικά από εκείνα και εκείνες τους

²⁶¹³ (...) Αυτό που σας έλεγα να φροντίζω τα δυο παιδιά να πάνε στο σχολείο, τα δύο κοριτσάκια (...) Είναι, κοίταξε να δεις, εγώ, ας πούμε, να πω την αλήθεια, εγώ, δεν, σε τέτοια δουλειά δεν είμαι. Δεν είναι ας πούμε η πρώτη φορά που [την] [έ]καν[α], γιατί και εκεί στις Φιλιππίνες, επειδή έχω την ανιψιού μου, που είναι η μνάς της ας πούμε, είναι στη δουλειά, και [την] φροντίζω και πάω εκεί (...) (Evelyn, ετών 39).

²⁶¹⁴ (...) Γιατί, ξεκινούσαμε, ξεκινούσα, να ξυπνάω, στις επτά (7) το πρωί, στις επτά, στις επτά η ώρα για τον χρόνο μου, [να ετοιμαστώ], επτά η ώρα με οκτώ [η ώρα] (7-8) για τον χρόνο μου, γιατί οκτώ (8) η ώρα πρέπει να έχω σηκωθεί, να ετοιμάσω [το πρωινό] [και να ξυπνήσω τα παιδιά για] να πάνε σχολείο, ή, τους εργοδότες μου. Επτά η ώρα, ακριβώς, είχα σηκωθεί, και πήγαινα στην τουαλέτα και να κάνω ένα μπάνιο, και μετά να ετοιμάσω τον καφέ μου, και μετά τους ξυπνούσα, θα τελείωνα τα δικά μου, και τότε θα άρχιζα να ετοιμάζω [το πρωινό] γι' αυτούς. Εγώ, δεν έφτιαχνα το πρωινό, μετά [αφού είχα τελειώσει], έφτιαχνα το πρωινό πρώτα. Αυτή ήταν η δουλειά μου τότε [Βοηθούσε τα παιδιά να ετοιμαστούν και να μπουν στο λεωφορείο] (...) [Μετά είχα να καθαρίσω το σπίτι (...)] [Και τους περίμενα μετά να γυρίσουν] [και ετοιμάζα το μεσημεριανό]. Τα πάντα. [Εγώ έτρωγα με τα παιδιά]. Έτρωγα μόνη μου επειδή, τα παιδιά έπρεπε, τα παιδιά, [κάποιος] έπρεπε να τα ταΐσει. Δεν ήταν εύκολο. Έτσι, έπρεπε να φτιάξω κάτι, ήταν μικρά. Έτσι, ετοιμάζα να φάω μόνη μου, έπρεπε να [τα] ταΐσω πρώτα [εκείνα], πριν φάω εγώ. Ένα, ένα [τα ταΐζα], το ένα μετά το άλλο. Στην [N] Ερυθραία, την πρώτη φορά ήταν μόνο ένα, και τότε, έγιναν δυο, έτσι. [Το άλλο ήταν] μωρό, μωρό, το άλλο (...) [Αφού τάζα τα παιδιά δεν τα βοηθούσα και με τα μαθήματά τους]. Είχαν τους δικούς τους δασκάλους. [Διάλλεμα έκανα] στις τρεις (3) η ώρα [το μεσημείο], μέχρι τις τέσσερις-πέντε (4-5). Εξαργάτι [με] τα παιδιά [δεν] μπορείς να ξέρεις [Και το απόγευμα] Σιδερώνα, και τότε, τα περίμενα, ξανά, για να, τα ταΐσω πάλι [Επαίξα μαζί τους] (...) [Τα έπνινα πριν πάνε σχολείο] Τα πάντα. Και ακόμα [εγώ] τα έβαζα να κοιμηθούν]. [Τα έκανα και μπάνιο]. Τα πάντα. Γι' αυτό με πλήρωνα πολλά, γιατί τα παιδιά δεν συμπαθούσαν εκείνους, συμπαθούσαν εμένα, ακόμα και την ώρα του ύπνου, τα παιδιά ξυπνούσαν και ερχόντουσαν στο κρεβάτι μου (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶¹⁵ (...) Όταν φροντίζεις ένα μικρό παιδί, που «γεννήθηκε» μαζί σου, είναι εύκολο να το φροντίσεις, να το χειριστείς, να το πειθαρχήσεις, και ξέρεις μπορείς να το αγαπήσεις και να σε αγαπήσει αυτό (...) Ξέρεις [κάποια βρέφη ήταν] μια ώρα μετά τη γέννα τους (...) Ως δεύτερη μητέρα είσαι την περισσότερη ώρα μαζί τους (...) Καθώς ξεκινούσα το πρωί στις οκτώ η ώρα, το παιδί ήταν μαζί μου, μέχρι τις εννιά η ώρα το βράδυ. Όλη μέρα τα φρόντιζα. Τα πήγαινα στο πάρκο, τα τάζα. [Τα βοηθούσα στα μαθήματα όταν μεγάλωναν] στα αγγλικά, στα μαθηματικά (...) Μαγεύονα μόνο για τα παιδιά όχι για τους άλλους. Τα πανιάρικα, τα τάζα, τα έβαζα στο κρεβάτι και στους διάβαζα παραμύθια (...) (Αυτοα, ετών 53).

μάθαιναν αγγλικά. Μετά, κατά τις τρεις η ώρα το μεσημέρι έκαναν διάλλειμα να ξεκουραστούν, μέχρι τις τέσσερις-πέντε η ώρα το απόγευμα. Το διάλλειμα τους μπορεί να διακοπτόταν από τα παιδιά. Το απόγευμα σιδερώναν, τάιζαν ξανά τα παιδιά και ετοίμαζαν το βραδινό. Με τα παιδιά έπαιζαν μαζί, θα τα πήγαιναν βόλτα, θα τα έντυναν και θα τα έβαζαν για ύπνο ή θα τα έκαναν και μπάνιο. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα παιδιά των εργοδοτών δένονταν πιο πολύ με την οικιακή εργάτρια που τα πρόσεχε, την συμπαθούσαν, και την ώρα του ύπνου, τα παιδιά ξυπνούσαν και έρχονταν στο κρεβάτι της. Όσες μετανάστριες από τις Φιλιππίνες είχαν φροντίσει και παιδιά ανέφεραν ότι η εξάντληση στο τέλος της ημέρας που ένοιωθαν εξισορροπούταν, *πρώτον*, λάμβαναν μεγαλύτερη αμοιβή αλλά και *δευτέρον*, λόγω του δεσίματος με τα παιδιά οι εργοδότες προκειμένου να τις διατηρήσουν στην εργασία αυτή, τους συμπεριφέρονταν «σαν να ήταν μέλος της οικογένειας», πιο ευγενικά και πιο θερμά, και τους έλεγαν όπως αναφέρθηκε, «-Κάνε ό,τι θέλεις, καθάρισε το σπίτι, τάισε τα παιδιά, κάνε τα πάντα, είναι δικό σου σπίτι», κάτι που ευχαριστούσε τις γυναίκες και ένιωθαν ότι τις εμπιστευόταν²⁶¹⁶ και για αυτό έμεναν μαζί τους πολύ καιρό. Πρέπει να σημειωθεί ότι η εμπιστοσύνη μεταξύ εργοδότη και εργοδότριας, δηλαδή όπως για παράδειγμα να της εμπιστεύεται όταν απουσιάζει από την κατοικία, είναι πολύ σημαντική για τις ίδιες της οικιακές εργάτριες από τις Φιλιππίνες καθώς αυτό πιστεύουν ότι τις διαφοροποιεί από των άλλων εθνικότητων²⁶¹⁷ οικιακές εργάτριες και δικαιολογεί και το μεγαλύτερο συγκριτικά ημερομίσθιό τους κυρίως πενήντα ευρώ^{2618, 2619} (μεταξύ σαράντα και εξήντα ευρώ). Πρέπει να σημειωθεί, ότι σε κάποιες περιπτώσεις, όταν φρόντιζαν μόνο τα παιδιά των εργοδοτών χωρίς να καθαρίζουν το σπίτι τους^{2620, 2621}, μπορεί να απασχολούνταν και λίγες ώρες, άλλου καθαρίζοντας ή σιδερώνοντας μόνο, σε διαφορετικές κατοικίες για λίγες ώρες πριν πάνε στην κύρια εργασία τους²⁶²².

²⁶¹⁶ (...) [Δεν είχα προβλήματα ποτέ με τους εργοδότες μου] ακόμα και με το μισθό, ή με τη συμπεριφορά στο σπίτι, είναι πολύ σημαντικό για τον εργοδότη και την εργαζόμενη η εμπιστοσύνη. Πρέπει να εμπιστεύονται ο ένας τον άλλο (...) (Letty, ετών 53).

²⁶¹⁷ (...) Γιατί οι [γυναίκες από τις Φιλιππίνες] είναι πρώτα, είμαστε, ειλικρινείς (sincere), [και μας χαρακτηρίζει] η ειλικρίνεια. Είμαστε, εργατικές (hard-working), εντάξει, και μπορείς, είμαστε εμπιστοσύμη. Είμαστε εμπιστοσύμη, γι' αυτό, κερδίζουμε το σεβασμό κάποιων ανθρώπων (...) (Pat, ετών 52).

²⁶¹⁸ (...) Ναι, [Τις επτά (7) ώρες] [έπαιρνα] πενήντα (50) ευρώ (...) Ήταν με το που ερχόμουν (per coming). Έπαιρνα πενήντα (50) ευρώ, [για] επτά (7) ώρες. Τρεις (3) φορές τη βδομάδα [με πλήρωναν] (...) Με το που ερχόμουν (per come), ήταν πενήντα (50) ευρώ. Την βδομάδα ήταν εκατόν πενήντα (150) ευρώ (...) Πολύ δύσκολο. Μετά [από το] καθάρισμα, πρέπει, να σιδερώσεις και μερικές φορές, κάνουν το σίδερο και τότε κλαίω. Σκέφτομαι τις Φιλιππίνες, όταν δεν πρέπει να τήρη] κάνω [αυτή τη δουλειά]. Η μαμά μου κάνει όλες, όλες αυτές τις δουλειές (...) (Irene, ετών 20).

²⁶¹⁹ (...) [Στα σπίτια] [δουλεύω] από τις εννιά η ώρα ως τις πέντε (9-5). [Όχι Κυριακή. Δεν δουλεύω. Μόνο Σάββατο] (...) (...) Παιρνω πενήντα (50) ευρώ. [Διακόσια ευρώ το μήνα] (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁶²⁰ (...) Εγώ φροντίζω δύο κοριτσάκια[α], δηλαδή, αυτά δύο κοριτσάκια[α] οκτώ και δέκα χρονών, και αυτ[ά] τ[α] πηγαίνω στο σχολείο, τα φροντίζω στο δηλαδή, για καθαρισμό σπιτιού[α] δεν κάνω, μόνο τα δύο παιδιά, που πάω στο σχολείο τ[ον]ς (...) Μου έμαθαν λίγο από, δηλαδή, αγγλικά, γιατί τα παιδιά αυτά θέλουν να μάθουν αγγλικά, και 'μενα μου μάθανε, δηλαδή, Ελληνικά, όταν τρώμε το μεσημέρι ή το πρωί, έχ[ω], πώς το λένε, αυτό το, πώς το λένε, αυτό το ελληνικό-αγγλικό λουσάρι, για να μάθω, και να μάθουν και αυτ[ά] αγγλικά (...) [Τα κάνω] μπάνιο, να βάω για ύπνο, να κοιμηθούν, τα πάω στο λεωφορείο, πηγαίνουμε σε μάθημα δηλαδή, γιατί έχουμε ιδιαίτερα μαθήματα και τα πηγαίνω έτσι (...) (Evelyn, ετών 39).

²⁶²¹ (...) Έξι (6) η ώρα ξυπνάω, δεν παίρνω πρωινό, γιατί πρέπει να προλάβω το, το λεωφορείο γιατί είναι κάθε μια ώρα [που] περνάει. Και οκτώ (8) η ώρα, πτά[ξι]ω, φτάνω στη δουλειά και φροντίζ[ω] τα παιδιά, να πάνε σχολείο [να τα ντύσω, να τους δώσω πρωινό]. Και να το φροντίσω το μικρό παιδάκι, το εντεκάμνηο (11) παιδάκι, εντεκάμνηο παιδάκι, [ε]δ[ό]ν[α] το γάλα του, [με μπιμπερό]. Μετά [θα] καθάριζ[ω] το σπίτι, [μετά] σματ[ί]οσα[α], μετά μαγειρεύ[ω], όταν τελειών[ω] η μαγειρική, σιδερών[ω] και σιδερών[ω], θα ταί[ζ]ω τα παιδιά όταν έρ[θ]ουν από το σχολείο, αυτά. Πάει πέντε (5) η ώρα, [και] φεύγω, [Με πλήρωναν] με τον μίνα, με τον μίνα (...) Ε, καλά, Ε, είναι ωραία [να] δουλέψω σε, άλλους, αλλά είναι κουραστική, [Δεν έχω χρόνο για τον εαυτό σου. Να βγεις, να μιλήσεις, με τους φίλους σου]. Ντάξει είναι καλή[ή] εμπειρία. [Αλλά ήταν τέτοια εμπειρία που δεν θα την ξαναέκανα]. Αλλά ήταν πολύ ωραία[ς] [οι] αναμνήσε[ι]ς που ε[ί]χ[ω] [με] τρία παιδάκια [στην δεύτερη οικογένεια], ήταν πολύ καλή οικογένεια (...) (Selly, ετών 37).

²⁶²² (...) [Από το 2002] βρήκα μια δουλειά, babysitting, στο Χαλάνδρι, μέχρι σήμερα. Φροντίζω ένα παιδί από το σαράντα ημερών, ήταν σαράντα ημερών όταν την ανέλαβα. Και δουλεύω ως babysitter πάλι (...) Ο μισθός μου τώρα είναι διακόσια πενήντα [έχω 1ΚΑ και ένσημα] τα πάντα. Τώρα δουλεύω από τις δώδεκα το πρωί ως τις επτά το απόγευμα. Το πρωί δουλεύω ως part-time, επίσης, από τις οκτώ ως τις

Επιπλέον, αναφέρθηκε σε ορισμένες περιπτώσεις και η άσχημη συμπεριφορά από τα παιδιά των εργοδοτών απέναντί τους²⁶²³.

Πίνακας 17: Καθήκοντα οικιακής εργάτριας από τις Φιλιππίνες στον καθαρισμό της οικίας και στη φροντίδα των παιδιών των εργοδοτών (live-in)

ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΤΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΟΝ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΟΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΩΝ ΕΡΓΟΔΟΤΩΝ		
Καθαρισμός οικίας	Έπιπλα	Συντροφιά
	Πατώματα	Παιχνίδι
	Δωμάτια	Τάισμα
	Ηλεκτρική σκούπα	Ετοιμασία για σχολικό (εξαρτάται)
	Πλύσιμο ρούχων	Ετοιμασία για μαθήματα (εξαρτάται)
	Πλύσιμο πιάτων	Βοήθεια στη τουαλέτα (εξαρτάται)
	Παράθυρα	Βοήθεια στο μπάνιο (εξαρτάται)
	Μαγείρεμα	Βοήθεια στο ντύσιμο
	Σιδέρωμα	Έβαζε για ύπνο
	Τουαλέτα	Ανταπόκριση στα αιτήματά τους
	Περίπατος σκύλου (εξαρτάται)	

Φούσκας, 2009

Ο λόγος όπου έφευγαν ήταν η εξουθένωση από το φόρτο εργασίας²⁶²⁴, σε συνδυασμό με την μη-παροχή εργασιακών δικαιωμάτων²⁶²⁵, καθώς και η προσωπική κατάσταση των γυναικών, όπως το να παντρεύουν²⁶²⁶, αλλά επίσης και το ότι οι εργοδότες μπορεί λόγω της επαγγελματικής τους ιδιότητας (διπλωμάτες) να έφευγαν από τη χώρα. Σε αρκετές περιπτώσεις όπου η γυναίκα είχε αρραβωνιαστικό ή ήταν παντρεμένη απασχολούνταν και ο σύντροφος τους στον ίδιο εργοδότη²⁶²⁷ ως κηπουρός ως επί το πλείστον και κάποιες φορές φρόντιζε μερεμέτια ή έπλενε τα αυτοκίνητα του εργοδότη, εκτελούσε χρέη οδηγού, ή βοηθούσε στον καθαρισμό της οικίας τη σύντροφό του. Επίσης, σε περίπτωση που δεν υπήρχε

έντεκα και μισή, σε άλλο σπίτι, πηγαίνω στους Αμπελόκηπους, καθαρίζω σπίτια, για τρεις ώρες (...) [και παίρνω] είκοσι πέντε ευρώ τη φορά. [Πηγαίνω] στην Ιπποκράτους κάθε Παρασκευή, στους Αμπελόκηπους κάθε Τρίτη, στο Χαλάνδρι, στη διπλανή πόρτα στη δουλειά μου, κάθε Πέμπτη (...) Είμαι ικανοποιημένη, είναι αρκετά κουραστικό, αλλά είμαι ικανοποιημένη με αυτό, έχω καλό εργοδότη με βοηθάει πολύ επίσης, και το Σάββατο δουλεύω επίσης, στη Βούλα part-time. Μόνο καθαρίσμα [πατώματα, έπιπλα, παράθυρα, κουζίνα] (...) (Tess, ετών 54).

²⁶²³ (...) Η συμπεριφορά του, όταν μόλις είχα πρωτοπάει εκεί, ήταν ανυπόφορος. Ήταν έντεκα χρονών, και ήταν ένα κακομαθημένο παλιόπαιδο. Ήταν μοναχογιός [τους]. Αλλά, προσπάθησα να, ξέρεις να, τον αφήσω, με τον δικό μου τρόπο, και με τον δικό μου τρόπο, μέχρι που, ήρθαμε πιο κοντά ο ένας με τον άλλο (...) Επειδή ήταν ήδη έντεκα χρονών [δεν χρειαζόταν]. Αλλά, το να τον ταΐσω, συνήθως έτρωγε στο κρεβάτι του. Ήπαιρνα ένα δίσκο, σε εκείνον [και] τον πήγαινα στο κρεβάτι, μέχρι τώρα. Μπορείς να το φανταστείς ότι [τώρα] είναι είκοσι έξι (26) [ετών] και ακόμα μέχρι και τώρα τρώει στο κρεβάτι με δίσκο. [Σαν] υπηρεσία δωματίου (room service) [έχω γίνει]. Δεν τρώει στο τραπέζι (...) Μόνη. Ποτέ δεν χρησιμοποιούμε το τραπέζι, μόνο σε ειδικές περιστάσεις. Γιατί το αφεντικό μου, τρώει στο σαλόνι, η κυρία μου στο κρεβάτι τους και εγώ στο δωμάτιό μου (...) (Solly, ετών 56).

²⁶²⁴ (...) [Ήταν πολύ εξουθενωτική] πραγματικά, αλλά ήμουν χαρούμενη. Ήμουν χαρούμενη, ξέρεις γιατί, εκτός του ότι με πλήρωναν πολλά λεφτά, μου συμπεριφέρονταν σαν, ξέρεις, είχα τη δική μου, [ήταν σαν να] είχα το δικό μου σπίτι. [Μου λέγανε] -Κάνε ό,τι θέλεις, καθάρισε το σπίτι, ταΐσε τα παιδιά, κάνε τα πάντα, είναι δικό σου σπίτι, κάπως έτσι. Έτσι, έτσι, έμεινα μαζί τους πολύ καιρό. Πήρην [και] τον άντρα μου εκεί (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶²⁵ (...) Ήμουν εξαντλημένη με την οικογένεια, γιατί, είχα δύο τα παιδιά, είχα όλες τις δουλειές, δεν είχα ΙΚΑ, κουράστηκα και βαρέθηκα και της ζητήσα να φύγω. Και με άφησε να φύγω (...) (Tess, ετών 54).

²⁶²⁶ (...) Έτσι, φύγαμε από εκεί μετά από έξι (6) χρόνια, γιατί ο σύζυγός μου, πήρα τον σύζυγό μου, γιατί ήθελα να πάω πίσω στις Φιλιππίνες, να γεννήσω τα παιδιά μου. Έτσι δεν μας άφησαν, δεν με άφη[ν]αν να πάω στις Φιλιππίνες, έλεγαν, -Εντάξει, πάρε τον άντρα σου και κάνε την οικογένειά σου εδώ. Έτσι, φυσικά ήταν καλή ιδέα, ήταν εντάξει, γιατί αγαπούσα τα παιδιά, πάρα πολύ, τα παιδιά τα συμπαθούσα, ήταν σαν να είναι δεν μου παιδιά. Και τα αγαπούσα πάρα πολύ. Αλλά δεν είχα άλλη επιλογή, έπρεπε να πάω πίσω στις Φιλιππίνες. Αλλά οι εργοδότες είπαν, -Αν [πειράξεις] θα πάρουμε [και] τον άντρα σου [εδώ], πάρε τον άντρα σου, και κάνε την οικογένειά σου εδώ, κάπως έτσι. Έτσι, την κράτησα, πάλι, και πήραν τον άντρα μου εκεί. Και μετά, μετά από κάποιους μήνες, έμεινα έγκυος [Το πρώτο μου παιδί γεννήθηκε εδώ]. Όχι το αγόρι. Το κορίτσι, είναι δεκατριών (13) χρονών τώρα. Όχι το αγόρι. Το κορίτσι, είναι δεκατριών (13) χρονών. [Γεννήθηκε εδώ]. [Και επίσης] το αγόρι γεννήθηκε εδώ. [Και το αγόρι και το κορίτσι]. [Αλλά μετά έφυγα από την Νέα Ερυθραία] (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶²⁷ (...) Πήρην [και] τον άντρα μου εκεί. Επίσης, στο γραφείο, στο γραφείο, καθάριζε το γραφείο τους. Αλλά ο σύζυγός μου, έμενε σπίτι τους, [Έμεινα μέσα, και ο άντρας μου ήταν μαζί μου] (...) [Ο σύζυγός μου δούλεψε κι εκείνος οκτώ (8) ώρες] (...) [Έπαιρνε] Ε, περίπου, γιατί, ε, τα ίδια χρήματα [με έμεινα]. Σχεδόν τα ίδια (...) (Ceciel, ετών 43).

κάποιοι να φροντίζουν το κήπο (κηπουρός ή ο σύζυγος της εργαζόμενης) αναλάμβαναν οι ίδιες το πότισμα και το καλλώπισμα των λουλουδιών του κήπου του εργοδότη.

Πίνακας 18: Καθήκοντα του συντρόφου της οικιακής εργάτριας από τις Φιλιππίνες στο σπίτι του ίδιου εργοδότη (live-in)
ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΡΟΦΟΥ ΤΗΣ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΤΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ

ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΕΡΓΟΔΟΤΗ	
Καθήκοντα του συντρόφου της οικιακής εργάτριας στον ίδιο εργοδότη	Φροντίδα κήπου
	Καθαρισμός γραφείου εργοδότη (εξαρτάται)
	Μερεμέτια (εξαρτάται)
	Πλύσιμο αυτοκινήτων (εξαρτάται)
	Οδηγός (εξαρτάται)
	Βοήθεια στην σύντροφό του στον καθαρισμό της οικίας των εργοδοτών (εξαρτάται)

Φούσκα, 2009

Τέταρτον, εξωτερική οικιακή εργασία (live-out) καθαρισμός διαφορετικών κατοικιών²⁶²⁸. Από τις συνεντεύξεις με τις μετανάστριες από τις Φιλιππίνες διαφαίνεται μια πορεία μέσα στο επάγγελμα της οικιακής εργάτριας, δηλαδή από εσωτερική (live-in) εργαζόμενη, σε εξωτερική (live-out)²⁶²⁹ ενώ συμπληρώνουν το εισόδημά τους και με την εργασία του συζύγου τους²⁶³⁰. Οι περισσότερες επέλεξαν²⁶³¹ να εργαστούν σε διαφορετικούς εργοδότες²⁶³² (δύο ή τρεις)²⁶³³ γιατί ήταν δύσκολο για εκείνες όταν αποκτούσαν οικογένεια στην Ελλάδα καθώς οι εργοδότες δεν δέχονται πάντα την οικογένεια της εργαζόμενης στο σπίτι, και για παράδειγμα εάν αρρώστανε το παιδί τους δεν μπορούσαν

²⁶²⁸ Και σε λίγες περιπτώσεις καθαρισμός κουζίνας ενός εστιατορίου ή γραφείων εταιριών.

²⁶²⁹ (...) Δουλέψα σε διαφορετικά σπίτια. Δεν θυμάμαι ακριβώς. Από τότε που γέννησα, το πρώτο μου παιδί, μετά, [από] οκτώ (8) μήνες, άρχισα να δουλεύω σε διαφορετικά σπίτια, αλλά όχι κάθε μέρα. Δεν θυμάμαι που ακριβώς (...) Ναι, πολλούς εργοδότες. Είναι αυτό που λέμε live-out. Αλλά, εκείνη την εποχή, όταν το πρώτο μου παιδί ήταν πέντε (5) χρονών, και από τότε (5) ετών, δούλενα, κάθε μέρα. Γιατί, πριν εκείνο τον καιρό, όπως αυτή να γίνει πέντε (5) χρονών, δεν δούλενα κάθε μέρα. ο άντρας μου μόνο δούλενε κάθε μέρα. Εγώ έπρεπε να προσέχω το παιδί, για τόσες μέρες (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶³⁰ (...) [Ο σύζυγός εργάζεται] κάνει επίσης, το ίδιο, καθαρίζει, φροντίζει τον κήπο, οικιασδήποτε δουλειές (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶³¹ (...) Α. κοίταζε να δεις, είναι δύσκολο, άμα έχεις μια οικογένεια, είναι πολύ δύσκολο, για να βρεις μια οικογένεια, όπως παλιά. Άμα μια οικογένεια, [μια] δουλειά, με ένα εργοδότη, βέβαια, είμαστε άνθρωποι, αρρωσταίνουμε, ειδικά, τα παιδιά, κάθε φορά είχαν πυρετό. Έπρεπε να απουσιάσω, για να φροντίσω το παιδί [μου]. Αν έχεις ένα εργοδότη, είσαι υποχρεωμένη (obliged) να πας εκεί. Κάθε μέρα (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶³² (...) Ω, μέχρι τώρα. Ερ.: Δηλαδή τώρα δεν έχετε συγκεκριμένο εργοδότη; Είναι συγκεκριμένοι τώρα, αλλά είναι διαφορετικοί. [με] διαφορετικ[ά] ονόματα, ζέρεις. Δουλεύω έτσι για δέκα (10) χρόνια τώρα, από τότε που έφυγα από την [Νέα] Ερυθραία, [αφού] έγινε το παιδί μου] πέντε ετών, δουλεύω, σε πολλούς [εργοδότες], αλλά δεν μένω εκεί πάρα πολύ. Σε άλλον είναι οκτώ (8) χρόνια, σε άλλον είναι δέκα (10) χρόνια. [οι] άλλ[οι] αλλάζουν, επειδή, ένας πήγε ήδη στη Θεσσαλονίκη, έτσι αναγκάστηκα να βρω άλλον. Έτσι τώρα έχω, τώρα έχω τρεις [εργοδότες]. Μέχρι τώρα (...) Εδώ [στην Κυψέλη], πέντε στάσεις από εδώ, από το σπίτι μας (...) Στο Κολωνάκι (...) Αυτός είναι στη Γλυφάδα, είναι μόλις καινούργιος. Όταν γέννησα το άλλο παιδί, το δεύτερο, πήρα αυτή τη δουλειά, επειδή πραγματικά ήθελα να αλλάξω [τον] έναν εργοδότη. Είμαι εκεί, μόνο, στον έναν δέκα χρόνια, στον άλλο οκτώ χρόνια. [σε αυτόν] είμαι μόνο, δουλεύω [εκεί] μόνο τρεις (3) μέρες, και στον άλλο για μια (1) μέρα, έπρεπε να βρω άλλες δυο (2) μέρες, ώστε να έχω πέντε (5) μέρες δουλειάς. (...) Ω, μου δίνουνε καλό μισθό. Είναι τετρακόσια (400) ευρώ. Είναι, για, περίπου, έχουμε συμφωνήσει με τον εργοδότη, να μου δίνει[ει] αυτά τα τετρακόσια (400) [ευρώ] είναι ο μισθός μου, ότι ώρα τελειώσω, φεύγω. Έτσι, τελειώνω μόνο αυτού του είδους τη δουλειά, μέσα σε περίπου πέντε (5) ώρες, την ημέρα. [Πηγαίνω] [στις] εννιά (9) [η ώρα] και φεύγω στις δυο (2) η ώρα [Μετά δεν πηγαίνω στον άλλο εργοδότη] όχι τώρα, γιατί έχω ένα μικρό αγόρι. Αργότερα ίσως (...) Είναι τα ίδια, τα ίδια. [Τετρακόσια ευρώ]. [Είναι οι ίδιες ώρες] (...) [Τη] Δευτέρα και [την] Πέμπτη, σε αυτόν [που είμαι] αυτά τα δέκα χρόνια (...) [Στον δεύτερο εργοδότη] στον άλλο είναι, [την] Τρίτη και [την] Παρασκευή. Και έχω [κενές ακόμα] αυτές τις ώρες για την Τετάρτη (...) (Ceciel, ετών 47).

²⁶³³ (...) Εντάξει, στον πρώτο, καθαρίζω [μόνο] το σπίτι [του], δεν φροντίζω τα παιδιά τώρα, γιατί έχω [τώρα] τα παιδιά μου, έτσι, απλά, [πηγαίνω] μόνο για καθάρισμα. Και μετά από το καθάρισμα και το σιδέρωμα, φεύγω, από το σπίτι. [Και στον δεύτερο] είναι το ίδιο, είναι το ίδιο (...) Έτσι, εκείνη την εποχή, επειδή γεννήγαμε, δεν είμαστε ακόμη πια νέοι σκέφτομαι μερικές, φορές [και] [λέω], -[Ακόμα], δουλεύουμε και καθαρίζουμε, κάπως έτσι, μερικές φορές, νομίζ[ου]με ότι, σκέφτομαι επίσης, να αλλάξω, ένα είδος, δουλειάς, και είπα, -Ίσως να μπορώ, να καταφέρω να πάω να σπουδάσω, ζέρεις, κομμωτήριο, κομμωτήριο. Το θέλω, το θέλω αυτό, [να το κάνω], επίσης. Ή, η ψήσιμο (baking), η μαγειρέμα (cooking), γιατί μου αρέσει, [πολύ], δοκίμασε, δοκίμασε πρώτα, [τα spring-rolls έφτιαξα]. Μου αρέσει, μου αρέσει πραγματικά το μαγειρέμα, και είπα, μου αρέσει επίσης να κάνω [δουλειά σε] κομμωτήριο (...) «Τη συνταγή για παράδειγμα των spring-rolls δεν είναι δική μου, είναι από τη Βίφα. [Τη] Βίφα. Εγώ δεν ξέρω πώς να τα κάνω, είναι απ' το βιβλίο. Έτσι είναι. Τα πήρα από τη Βίφα, μ' αρέσει η Βίφα, τα κάνω όπως στον βιβλί (...) [Η οικονομική μου κατάσταση τώρα], γι' αυτή τη στιγμή, νομίζω, νομίζω ότι είμαι πιο πλούσια τώρα. Είμαι πιο πλούσια (...) (Ceciel, ετών 43).

να το φροντίσουν, ενώ το άφηναν σε κάποιο συγγενικό ή φιλικό του πρόσωπο, καθώς ήταν υποχρεωμένες να είναι παρούσες στο σπίτι του εργοδότη τους. Επιπλέον, σε κάποιες δεν αρέσει να συσχετίζουν την προσωπική τους ζωή με τη δουλειά τους²⁶³⁴ και να μείνουν με όλη τους την οικογένεια στο σπίτι των εργοδοτών (πίνακας). Οι αρμοδιότητές τους περιορίζονται στο καθαρισμό^{2635, 2636} και το σιδέρωμα, για πέντε ώρες σε τρεις ή τέσσερις εργοδότες λαμβάνοντας από εκατόν πενήντα έως τετρακόσια ευρώ. Σε αυτή την περίπτωση αυτό-ασφαλίζονται. Πρέπει επιπλέον να σημειωθεί ότι οι συνεντευξιαζόμενες που εργάζονταν ως εξωτερικές οικιακές εργάτριες και επομένως δεν είχαν κάποια δέσμευση σε εργοδότες καθώς τους επέλεγαν οι ίδιες, θεωρούσαν ότι είχαν επιτύχει μια καλύτερη κατάσταση ή ήταν τυχερές²⁶³⁷ και ένιωθαν ανακουφισμένες²⁶³⁸ σε σχέση με τις συμπατριώτισσές τους που ήταν εσωτερικές. Κάποιες το επιθυμούσαν αυτό αλλά δεν είναι εύκολο²⁶³⁹ για εκείνες για ένα συνδυασμό παραγόντων, όπως η ηλικία, το κουράγιο και οι ευκαιρίες. Εντούτοις σε μια περίπτωση αναφέρθηκε ότι λόγω των περισσότερων χρημάτων μια γυναίκα που αν και θα ήταν από τις λίγες που θα είχε εισέλθει στο επάγγελμα της οικιακής εργάτριας και είχε κατορθώσει να εξέλθει από αυτό ίσως να εργαζόταν πάλι²⁶⁴⁰.

Πίνακας 19: Καθήκοντα και εβδομαδιαίο πρόγραμμα οικιακής εργάτριας από τις Φιλιππίνες στον καθαρισμό της οικίας διαφορετικών εργοδοτών, εξωτερική οικιακή εργασία (live-out)

ΚΛΗΘΗΚΟΝΤΑ ΚΑΙ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΟΙΚΙΑΣ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ ΕΡΓΟΔΟΤΩΝ,

²⁶³⁴ (...) Όχι. Δεν μου αρέσει [αυτό]. Θέλω την προσωπική μου ζωή. Γιατί, αν έχεις οικογένεια, είναι πιο διαφορετικό, από το αν είσαι [μόνο] παντρεμένη. Έτσι, ήθελα να δουλέψω εύκολα, όπως οι άνθρωποι που ζουν στον απλό τρόπο ζωής. Μετά από μια μέρα στη δουλειά σου, [να γυρίσεις και] να έβρισκες την οικογένειά σου, κάπως έτσι (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶³⁵ (...) [Καθαρίζω]. [το πάτωμα, τα παράθυρα], τα πάντα. Σιδερώνω. Αλλά δεν μαγειρεύω, δεν μαγειρεύω. [Ηλεκτρική σκούπα], τα πάντα. [Τα δομάτια] τα πάντα. Και τις, τις ντουλάπες των ρούχων, πρέπει να τις ελέγξω. [Πλένω τα πιάτα, καθαρίζω την κουζίνα]. [Και τις τουαλέτες], τα πάντα. Όλα αυτά. Δεν μπορείς να τα [θυμηθείς] όλα (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶³⁶ (...) Καθαρίζω τα έπιπλα, καθαρίζω τις ντουλάπες, καθαρίζω τα παράθυρα, τα παντζούρια, τι άλλο, τα ασημικά, σιδερώνω, [τα ασημικά δεν είναι δύσκολο] φοράς μόνο γάντια και τότε είναι εύκολο, για 'μένα το σιδέρωμα είναι το πιο δύσκολο, για 'μένα. Αλλά καθάρισμα, είμαι χαρούμενη να καθαρίζω. Αλλά το σιδέρωμα είναι η πιο δύσκολη δουλειά για 'μένα. Είναι το σιδέρωμα (...) Καμιά φορά, αλλά έχουν επίσης πλυντήριο πιάτων. [Τους καθαρίζω τις κουρτίνες] (...) Μετά βάζω στα χέρια μου, κρέμα βάζω (...) Δεν φοράμε [με τακούνι], γιατί, μερικές φορές στην δουλειά, δεν θέλω να λερώσω, γιατί αν [φοράς] αυτά, καμιά φορά πρέπει να σκαρφαλώνουμε, για κάτι. Έτσι είναι εύκολο, να φοράμε παντόφλες, είναι εύκολο να τις βγάλεις και να τις βάλεις ξανά (...) Όχι, με κανονικά [ρούχα] είμαι (...) [Καθαριστικά] έχουν [στα σπίτια] τα δικά τους (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶³⁷ (...) Ακόμα, ακόμα νιώθω ότι είναι τυχερή. Γιατί μου δόθηκε η ευκαιρία, να βιώσω και τα δύο, τις δύσκολες και τις εύκολες πλευρές της ζωής. Το να είσαι φιλόλογος, το είσαι επαγγελματίας, εκεί στην χώρα μας, δεν ήταν τόσο, δεν ήταν τόσο εύκολο, επίσης. Αλλά λογαριάζοντας τη δουλειά, ήταν σε ένα βαθμό, υψηλότερα, υψηλότερου βαθμού, σε σχέση με το να είσαι «κοπέλα». Αλλά, ακόμα νιώθω τυχερή, γιατί, ήμουν ικανή να βιώσω τις δυσκολίες, τις δυσκολίες που βιώνουν οι άλλοι. Γιατί, όσο το πιο πολύ καταλαβαίνω τις, τις συμπατριώτισσές μου από τις Φιλιππίνες, που είναι, «κοπέλες» τώρα, καταλαβαίνω τα, καταλαβαίνω τα, τις γνώμες τους και τα πάντα (...) (Pat, ετών 52).

²⁶³⁸ (...) [Ήταν δύσκολη εμπειρία, από ανάγκη την έκανα]. Η δουλειά στο σπίτι, είχε επίσης θετικά, γιατί, ακόμα και αν δουλεύω στο σπίτι, γιατί όταν δούλευα εκτός (live-out), κάθε μέρα ήταν διαφορετική, ήταν όλοι πολλοί καλοί άνθρωποι σε 'μένα. Ήταν πολύ καλοί άνθρωποι. Είχα το δικό μου κλειδί, μερικές φορές δεν ήταν κανείς εκεί, και μου τηλεφωνούσαν, και [μου λέγανε] (...) Το δύσκολο για 'μένα είναι, ότι όταν δούλευα μέσα στο σπίτι, για δύο χρόνια, δεν ήταν, ήταν δύσκολα γιατί, είσαι συνέχεια με τον εργοδότη, είναι σαν, είναι σαν να μην είσαι ελεύθερη. Είναι σαν να είσαι συνέχεια, σε κοιτάνε, τι κάνεις, κάπως έτσι. Είναι εύκολο, γιατί δεν πηγαίνεις πάντα έξω, ειδικά όταν κάνεις πολύ κρύο, να περιμένεις στη στάση [του λεωφορείου]. Αλλά όταν ήμουν, όταν δούλευα live-out, και τότε ήμουν, ήμουν στον δρόμο, περιμένοντας το λεωφορείο και έκανε πολύ-πολύ κρύο, ένιωθα πολύ λυπημένη (piy). Ήμουν πολύ λυπημένη (sad), τι είδους δουλειά είναι αυτή [έλεγα], κάπως έτσι. Ένιωθα, ένιωθα λυπημένη, ήμουν στην στάση και περίμενα, και περίμενα, [και έλεγα] τι είδους δουλειά είναι αυτή (...) [Με το live-out άλλαξε]. Ως προς τις συνθήκες. Οι συνθήκες μέσα στο σπίτι. Μου άρεσε, μου άρεσε γιατί ήταν σαν να ήμουν ελεύθερη, κανείς δεν ήταν μέσα στο σπίτι, κανένας δεν υπαγόρευε (dictating), να κάνεις αυτό, εκείνο. Ήμουν ελεύθερη (...) Σιδέρωμα, δεν έπλενα τα ρούχα, απλώς τα ρούχα ήταν έτοιμα. Μόνο σιδερώνω. Σε άλλα σπίτια δεν σιδερώνω, μόνο καθάριζα. Μόνο καθάρισμα. Μόνο καθάρισμα το σπίτι και τα τζάμια [και] ηλεκτρική σκούπα. Δεν μίλαγα [σε κανέναν], όχι πλήρως, όχι παιδιά. Τα παράθυρα [έκανα]. Κάπως έτσι. Και περισσότερα, περισσότερα, περισσότερα λεπτά. Περισσότερος μισθός, περισσότερος μισθός (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁶³⁹ (...) Αν μου δινόταν η ευκαιρία, [ναι]. Αλλά είναι αδύνατο τώρα, γιατί τελειώσε ήδη, είμαι πενήντα έξι (56) [χρόνια]. Έτσι ίσως θα παραμείνω «κοπέλα», [μέχρι] [Την τέλος της «υπερβαίνει» μου εδώ (...)] (Solly, ετών 56).

²⁶⁴⁰ (...) Σας. Επειδή τα χρήματα είναι πολύ-πολύ σημαντικά (...) (Yolanda, ετών 46).

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΟΙΚΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (LIVE-OUT)

Δευτέρα	Τρίτη	Τετάρτη	Πέμπτη	Παρασκευή	Σάββατο	Κυριακή
Εργοδότης (Α) 09.00- 14.00, 150€- 400€	Εργοδότης (Β) 09.00- 14.00, 150€- 400€	Εργοδότης (Γ) 09.00- 14.00, 150€- 400€	Εργοδότης (Α) 09.00- 14.00	Εργοδότης (Β) 09.00- 14.00	Εργοδότης (Γ) 09.00- 14.00,	
Έπιπλα	Έπιπλα	Έπιπλα	Έπιπλα	Έπιπλα	Έπιπλα	
Πατώματα	Πατώματα	Πατώματα	Πατώματα	Πατώματα	Πατώματα	
Δωμάτια	Δωμάτια	Δωμάτια	Δωμάτια	Δωμάτια	Δωμάτια	
Ηλεκτρική σκούπα	Ηλεκτρική σκούπα	Ηλεκτρική σκούπα	Ηλεκτρική σκούπα	Ηλεκτρική σκούπα	Ηλεκτρική σκούπα	
Πλύσιμο ρούχων	Πλύσιμο ρούχων	Πλύσιμο ρούχων	Πλύσιμο ρούχων	Πλύσιμο ρούχων	Πλύσιμο ρούχων	
Πλύσιμο πιάτων	Πλύσιμο πιάτων	Πλύσιμο πιάτων	Πλύσιμο πιάτων	Πλύσιμο πιάτων	Πλύσιμο πιάτων	
Παράθυρα	Παράθυρα	Παράθυρα	Παράθυρα	Παράθυρα	Παράθυρα	
Τουαλέτα	Μαγειρέμα	Μαγειρέμα	Μαγειρέμα	Μαγειρέμα	Μαγειρέμα	
Σιδέρωμα	Σιδέρωμα	Σιδέρωμα	Σιδέρωμα	Σιδέρωμα	Σιδέρωμα	

Φούσκας, 2009

Οι περισσότερες συνεντευξιαζόμενες δεν πιστεύουν ότι οι ελληνίδες εργάζονται όπως εκείνες²⁶⁴¹. Τα παραπάνω παραδείγματα του προέκυψαν από τις συνεντεύξεις με τις μετανάστριες από τις Φιλιππίνες, σκιαγραφούν την είσοδό τους και την παραμονή τους στο επάγγελμα της οικιακής εργάτριας. Οι περιπτώσεις εργοδοτών που αναφέρθηκαν δεν είναι οι μόνοι καθώς προέκυψαν και συνδυασμοί αυτών, δηλαδή καθαρισμός οικίας, φροντίδα παιδιών και ηλικιωμένου ατόμου στον ίδιο εργοδότη²⁶⁴², ενώ κάποιες μετανάστριες από τις Φιλιππίνες είχαν εργαστεί σε όλα τα παραπάνω αντικείμενα απασχόλησης. Αναφέρθηκε επίσης ότι κατά την εργασία τους συναντούσαν και μετανάστριες από άλλες χώρες. Με όσες ήταν από την ίδια χώρα είχαν καλές σχέσεις (κάποιες φορές ήταν συγγενείς, όπως η αδελφή, η θεία, η κουνιάδα ή η ξαδέλφη τους) ενώ με άλλες, από ανατολικοευρωπαϊκές ή αφρικανικές χώρες, διατηρούσαν άλλοτε αρμονικές²⁶⁴³ και άλλοτε αδιάφορες ή τυπικές σχέσεις. Εξαιρετικά λίγες είχαν τη δυνατότητα να εργαστούν σε μορφές απασχόλησης, όπως

²⁶⁴¹ (...) Οι Έλληνες, όχι. Δεν το νομίζω. Όχι. Δεν το νομίζω, δεν το νομίζω [ότι μια Ελληνίδα θα έκανε αυτές τις δουλειές που έκανα από τα 25 της ως τα 43]. Μπορούν να δουλεύουν. και τότε. μετά από δυο (2) ώρες θα [κάνουν διάλλειμα] για καφέ και τσιγάρο. Κάτι τέτοιο (...)

²⁶⁴² (...) Όταν δούλευα στον πρώτο μου εργοδότη, έπρεπε να σηκώνομαι στις επτά και μισή, γιατί, έπρεπε να πάνε στη δουλειά τους και τα παιδιά τα άφηνα σε εμένα έτσι σηκώνομαι στις επτά και μισή, και μετά γύριζαν στις τέσσερις η ώρα, μερικές φορές τέσσερις και μισή. Τρώγαμε μεσημεριανό μαζί δεν έτρωγα μόνη. Αλλά μερικές φορές δεν μπορούσα να τους περιμένω, έτρωγα μόνη μου ή με τα παιδιά (...) [Πριν καθαρίζω] τα πάντα. Μαγειρέμα, καθαρίζω, έβαζα σκούπα, έπλενα τα πιάτα, σιδέρωνα, όλες τις δουλειές (...) Το δύσκολο μέρος φυσικά ήταν το σιδέρωμα, γιατί παίρνει χρόνο συνήθως στα μακριμάνικα, στα ρολο μπλουζάκια και παίρνει χρόνο. Κάθε ένα ρολο μπλουζάκι παίρνει δέκα με δεκαπέντε λεπτά. Είναι το πιο δύσκολο (...) Διάλλειμα έκανα μετά το μεσημεριανό (...) μου έδιναν αρκετό χρόνο, μια με δύο και μισή ώρες (...) [Μου επέτρεπαν να φέρνω φίλους] και να τηλεφωνώ και να με επισκέπτονται, γιατί μου συμπεριφέρονταν σαν μέλος της οικογένειας. Ήταν καλοί άνθρωποι, ήταν πολύ θερμοί άνθρωποι (...) Κατά το 2000 η μητέρα της αρρώστησε, έπαθε εγκεφαλικό, η μητέρα της ήθελε, η μητέρα της ήθελε να μείνει μαζί μας, έτσι το να προσέχω τέσσερα παιδιά, (...) ήταν δύσκολα (...)δεν μπορούσα να προσέχω τη μητέρα της, την ίδια στιγμή τέσσερα παιδιά, και το σπίτι (...) πρόσεχα και τη μητέρα της, την έκανα μπάνιο, την ταίζα (...) Δεν ένιωθα περίεργα να πλέονω άλλους ανθρώπους γιατί τους ήξερα, τους ήξερα (...) Δεν μου άρεσε [να πλέονω την μητέρα]. Γι' αυτό ζήτησα αύξηση από αυτούς. Μίλησα με την εργοδότηρά μου, ότι δεν μπορούσα την ίδια στιγμή να προσέχω τέσσερα παιδιά, το σπίτι και τη μητέρα της και ζήτησα αύξηση λόγω τόσης δουλειάς, και τότε μου είπε μπορεί να σου δώσω επιπλέον, honuses, honuses, ζήτησα μόνο όσο μπορούσε να αντέξει, να αντέξει για να μου δώσει. [Και τελικά έφυγα] (...) (Αυτορά. ετών 53).

²⁶⁴³ (...) Βέβαια, βέβαια συνάντησα κάποιους (...) Οι σχέσεις με [τους άλλους] από τις άλλες χώρες, εξαρτώνται από 'όσνα. Εξαρτώνται από 'όσνα. Γιατί αυτό το μέρος, στο οποίο δούλεα για δέκα χρόνια, ήξερα, επειδή, είχα δίδυμα, δίδυμα παιδιά, ήθελα να με πάρουν νωρίτερα, αλλά είπα -Δεν μπορώ, να αργήσω, γιατί έχω και γυώ επίσης παιδί, έτσι εκείνοι, αναγκάστηκαν να πάρουν [μια κοπέλα] από τη Sri-Lanka. Έτσι, όταν βρεθήκαμε [με την κοπέλα από την] Sri-Lanka, δεν ένιωθα [ότι ήταν] δύσκολο, εξαρτάται από 'όσνα, πώς, συμπεριφέρεσαι στους άλλους συνανθρώπους σου, τους γείτονες σου, και τώρα [δουλεύουμε μαζί] εδώ και πέντε (5) χρόνια και είμαστε σαν αδελφές, αλλά αυτή είναι από τη Sri-Lanka, είναι από τη Sri-Lanka (...) (Ceciel, ετών 43).

δασκάλες πρωτοβάθμιου επιπέδου σε παιδιά μεταναστών από τις Φιλιππίνες και άλλες χώρες στο σχολείο της «Ένωσης Αλληλεγγύης Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», «Munting Nayon, Cultural School»²⁶⁴⁴ χωρίς να σημαίνει αυτό ότι νωρίτερα δεν εργάζονταν ως εξωτερικές οικιακές βοηθοί και παράλληλα δεν καθαρίζουν κατοικίες για λίγες ώρες²⁶⁴⁵ ή άλλες εργασίες όπως ιδιαίτερα μαθήματα²⁶⁴⁶. Άλλες εργασίες που αναφέρθηκαν προτού εισέλθουν στο επάγγελμα της οικιακής εργάτριας ήταν σερβιτόρες²⁶⁴⁷ ή σερβιτόροι και βοηθοί μαγειρών^{2648, 2649}, σε

²⁶⁴⁴ (...) Εδώ. Στο Munting Nayon [Cultural School] (...) Μέσω μιας φίλης που δούλευε εδώ πριν, ως δασκάλα, μου είπε, ότι, υπήρχε κενή θέση, κι έτσι, κι έτσι δοκίμασα την τύχη μου (...) [Εδώ δούλευε ως δασκάλα] (...) Πριν όταν ακόμα, είχαμε πρωτοβάθμιο (elementary) επίπεδο, ήμουν με τις τάξεις ένα με έξι. Και τώρα, δίδασκα μαθήματα από την πρώτη τάξη ως την έκτη τάξη, με επιστήμη φυσικά, με αντανόηση και Αγγλικά. Και τώρα, που δεν έχουμε, δεν έχουμε πρωτοβάθμιο, [κάνω μάθημα] στα προπαρασκευαστικά (prep) [τήματα]. Διδάσκω τα ίδια μαθήματα (...) [Είμαι] πέντε-έξι ετών. Πριν [ήταν] έξι μέχρι έντακα [ετών] (...) Ζω εδώ. Μένω εδώ (...) [Δουλεύω] [Λευτέρα με Παρασκευή] (...) [Από τις] επτά και μισή μέχρι, μέχρι, τώρα μέχρι τις έξι (7.30-6). Το πρωί, μόνο έχω, δύο ώρες μάθημα, με μαθητές που έρχονται εδώ να μάθουν αγγλικά. Από τις Φιλιππίνες [είναι]. Επίπεδο πρώτης τάξης δημοτικού. Αυτοί [έρχονται], λόγω του προγράμματος επίσης στο ελληνικό σχολείο, μερικές φορές, [έρχονται] τη μια βδομάδα πρωί και την άλλη βδομάδα το απόγευμα. Έτσι έχουν το απογευματινό μάθημα εκεί, [και τότε] είναι εδώ το πρωί (...) Μου άρεσε αυτή η δουλειά, γιατί είναι το φόρτε μου, είναι η ειδικότητά μου (cup of tee), γιατί στις Φιλιππίνες ήμουν, ήμουν δασκάλα, με μόνη διαφορά είναι ότι, δίδασκα σε κολλέγιο ενώ εδώ διδάσκα [εδώ] (...) [Τώρα] εδώ, περίπου, εζ[ακόσια]-εξακόσια πενήντα (600-650) [ευρώ] (...) [Όταν έχω διάλειμμα] Ελέγγω τα βιβλία, ελέγγω τα τετράδια, ετοιμάω τα οπτικά βοηθήματα μου [visual aids] [Πίνω καφέ, τρώω κάτι, μερικά snacks]. [Είναι για δεκαπέντε λεπτά το διάλειμμα] (...) Οι δάσκαλοι εδώ, είμαστε όλοι από τις Φιλιππίνες εδώ, οι δάσκαλοι. Είναι οκτώ (8). Όχι, δάσκαλοι, στην πραγματικότητα, οι δάσκαλοι εδώ, [είναι] μαζί μόνο πέντε-έξι (5-6) μαζί με τη κυρία Debbie. Οι υπόλοιποι είναι προσωπικό, [που] κάνουν δουλειές, συντήρηση. Τώρα είμαστε μόνο, έξι (...) [Πληρώνω] από τα χρήματα που πληρώνουν οι γονείς των παιδιών (...) [Δεν είναι μόνο από τις Φιλιππίνες], [είναι] από χώρες της Αφρικής, και άλλες χώρες της Ασίας, όπως το Μπανγκλαντές, [ή] η Sri-Lanka (...) [Κάνω] Αγγλικά, αντανόηση και φυσική (...) (Ραί, ετών 52).

²⁶⁴⁵ (...) [Μέσω του εκπροσώπου της KASAPI]. Επειδή, [ήδη ήμουν μέλος], [και τότε το Munting Nayon, Cultural School της KASAPI ξεκίνησε, και έψαχναν για δασκάλους]. Ήξεραν, ήξεραν ότι είμαι δασκάλα. Εκείνη την περίοδο δεν μου άρεσε, δεν μου άρεσε να κάνω μάθημα [σε παιδιά]. [Είχα πει] δεν μου άρεσε πλέον, και τότε [η σύζυγος του εκπροσώπου] μου τηλεφώνησε κάθε νύχτα, κάθε νύχτα, [και μου έλεγε να το σκεφτώ], σκέψου, σκέψου, σκέψου, [και ο εκπροσώπος] [και μου λέγανε] -Γιατί δεν θέλουμε, είσαι μετανάστρια που θα βοηθήσεις τα παιδιά μεταναστών, μόνο εσύ, μόνο εσύ. Κι έτσι [ήρθα] (...) Από, τις οκτώ, οκτώ παρά τέταρτο (8-8.45), κάπως έτσι, μερικές φορές, μέχρι, τις έξι (6) (...) Έξι (6) ετών (...) Μαθηματικά, κοινωνικές σπουδές, έκθεση-γραφη (...) [Στα αγγλικά]. Όλα τα μαθήματα γίνονται στα αγγλικά (...) Λευτέρα με Παρασκευή, [Έχω ελεύθερες μέρες το Σαββατοκύριακο] (...) Ναι. Σ[τα] σπίτι. Σ[τα] σπίτι. Καθαρίζω τα σπίτια. [Επίσης] δούλευε ως «κοπέλα», αλλά μόνο δύο μέρες. Δεν έχω συγκεκριμένο εργοδότη. Αλλάζω (...) [Παίρνω από το μάθημα] επακόσια πενήντα (750) [ευρώ] [το μήνα]. [Τα χρήματα είναι από τα διδάκτρα] που γονέων [που έχουν τα παιδιά τους εδώ] (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁶⁴⁶ (...) Λοιπόν, διδάσκει, έχω τα ιδιαίτερα μαθήματα (tutorial). Στο Κολωνάκι, με ένα παιδί από τις Φιλιππίνες, έναν πρώην μαθητή από εδώ. [Του διδάσκει] Αγγλικά και αντανόηση επίσης. [Είναι ένα επιπλέον εισόδημα για εμένα. Είναι η δεύτερη μου δουλειά] (...) [Πληρώνω] ανά μάθημα [και] ανά ώρα. Μερικές φορές [κάνω] μια [ώρα], άλλες [φορές] δύο [ώρες], κάπως έτσι. Δέκα (10) [ευρώ], δέκα (10) ευρώ ανά ώρα [παίρνω]. Διακόσια (200) [ευρώ] [το μήνα επιπλέον] (...) (Ραί, ετών 52).

²⁶⁴⁷ (...) Ε, εντάξει, στο Σύνταγμα είναι πολυτελείς. Όταν [πληθαίνα] με στο μαγαζί, στο εστιατόριο, δεν χρειάζ[όταν] να καθαρίζω γιατί έχω, έχω δικιά τους καθαριότητα, έχουν δικιά τους να καθαρίζουν την τουαλέτα, μόνο, να ετοιμάσουν, να, tables, να καθαρίζ[ω] [και] τα πηρούνια, τα κουτάλια έτσι, και, φτιάχν[ω] με καφέ για τ[α] αφεντικ[ά] και μετά, συζητάμε έτσι με το[υς] [άλλους], μέχρι να 'ρθει ο κόσμος. [Δούλευα μέχρι το βράδυ, γράφαμε σε χαρτάκι την παραγγελία] [Πηγαίναμε μέσα στην κουζίνα], καμιά φορά δεν [έβλεπαν] [α] γιατί έχουμε, cariatin, έχουμε ενδιάμεσο, έτσι (...) Όχι. Το πουρμπουάρ, είναι όλα μαζί, με το μισθό [πλεός] της μισιάς. Γι' αυτό μας δίνουν [στις] δεκαπέντε και μετά στο τέλος το[υ] μήνα μας δίνουν [το υπόλοιπο] (...) Πόσο ήταν, εξακόσια (600) [ευρώ] εκεί. Δεν θυμάμαι [ακριβώς] καθόλου, γιατί καμιά φορά, [ήταν] κάθε δεκαπέντε (15) ημέρες δίνανε. [Μισά και μισά τα δίνανε] [δίνανε] και το πουρμπουάρ] (...) Πάλι [από τις] πέντε (5) μέχρι τη μία (1) το βράδυ] (...) (Selly, ετών 37).

²⁶⁴⁸ (...) Ναι. Δούλεγα πριν στο Παγκράτι (...) Δούλεγα για ενάμιση (1,5) μήνα (...) [Ως] Βοηθός μάγειρα. Έκανα την κουζίνα, δουλειές της κουζίνας (...) Σε noodle bar. Ασιατικό. [Με] Ασιατικό φαγητό (...) Άκουσα για αυτή από, από ένα φίλο μου νομίζω, ναι, από ένα φίλο μου (...) Ήταν χίλια, νομίζω χίλια είκοσι (1020) [ευρώ] το μήνα (...) [Χωρίς ένσημα] γιατί, δεν μπορού να πάρω ένσημα γιατί είμαι ακόμα σπουδαστής (...) Δούλευα από τη Δευτέρα, [από τις] έντεκα (11) η ώρα το πρωί μέχρι τη μία (1) η ώρα το πρωί. Κάθε μέρα. Είχα ρεπό μόνο την Κυριακή (...) Μπορώ να πω, ότι ήταν, νομίζω ήταν το πιο καταθλιπτικό κομμάτι ολόκληρης της ζωής μου (...) [Ακόμα και από το χοιροτροφείο], ήταν ακόμη πιο δύσκολο. Σε όλη μου τη ζωή δεν έχω είχα ξανά αυτή την εμπειρία [του] να δουλεύω με αυτόν τον τρόπο. Γιατί από τις έντεκα το πρωί (11) μέχρι τη μία (1) το πρωί, έτσι δούλευα δεκατρείς (13) ώρες, πήγα να στην δουλειά με το ποδήλατο, με το ποδήλατο. Πήγα να σπύμι με το ποδήλατό μου, ήταν λίγο μακριά, αλλά εντάξει, αλλά, προσεχόμενο, ξέρεις, στο Θεό, να μου δώσει κάποια βοήθεια, ξέρεις, να με κάνει δυνατό. Έτσι το έκανα για ενάμιση (1,5) μήνα γιατί δυστυχώς έλκυσε. Δυστυχώς ξανά (...) [Ο εργοδότης ήταν] επίσης Φιλιππινέζος. [Αλλά δεν μου συμπεριφερόταν πολύ καλά] (...) Δεν με πλήρωνε την ώρα που έπρεπε (...) [Δεν μου συμπεριφερόταν καλά]. Δεν ήταν καλός. Στην πραγματικότητα, δεν ξέρω τι με ήθελε αυτός να κάνει. Πάντοτε φώναζε, ξέρεις, πάντοτε φώναζε σε 'μένα. Ότι τα κάνω αργά, -Βέβαια! Τα κάνω αργά, γιατί, είναι η πρώτη μου φορά που κάνω [αυτή] τη δουλειά. Αν συγκρίνεις [τη δουλειά] επισκευής των τηλεφώνων, με την κουζίνα, είναι διαφορετικά. Τελειώς διαφορετικά. Έτσι, φυσικά, τα έκανα αργά (...) (Rene, ετών 28).

²⁶⁴⁹ (...) Ναι. [Στην Νέα Φιλαδέλφεια] (...) Κινέζικο. Κινέζικο εστιατόριο (...) Άκουσα γι' αυτή από την αδελφή μου [που δούλευε εδώ νωρίτερα] (...) Ως βοηθός. Τον μάγειρα (...) Ναι. Βέβαια. Έχω επίσης, τους συναδέλφους μου εδώ, είναι επίσης Φιλιππινέζοι, και, άλλοι από την Αφρική (...) [Είμαι εδώ], από, απευθείας στην αρχή, όταν ήρθα πρώτα εδώ στην Ελλάδα, δούλεγα εδώ, μόνο δύο (2) μήνες. Πρώτα. Πρώτα δούλεγα εδώ, και μετά σταμάτησα εδώ και πήγα [στο Παγκράτι] (...) Γιατί νομίζω δεν με ήθελαν, η κουζίνα, ο μάγειρας, δεν ήθελε κάποια βοήθεια (...) Με πληρώναν εδώ, πεντακόσια (500) ευρώ [το μήνα] (...) Όχι. Καμία απάλη (...) Όχι. Για τόσο, το αφεντικό μου δίνει εξακόσια (600) [ευρώ], [είναι περισσότερα από την προηγούμενη φορά] και τα φιλοδώρημα δεν υπολογίζονται σ' αυτά (...) Ναι, για κάθε

ασιατικά εσπιατόρια ή στη φροντίδα και περιποίηση του σώματος (κόμμωση, μανικιούρ, πεντικιούρ, μασάζ)²⁶⁵⁰. Τα άτομα των φιλικών ή συγγενικών επαφών με τα οποία μπορεί να εργάζονταν μαζί θα τους μάθαιναν τη διαδικασία της εργασίας²⁶⁵¹. Περαιτέρω, τους εργοδότες γενικά ανέφεραν ότι τους βρίσκουν μέσω του δικτύου συγγενικών ή φιλικών επαφών τους, μόνες τους²⁶⁵² από άλλους εργοδότες, ή ακόμα και στο δρόμο ή στο λεωφορείο όταν τις ρωτήσει κάποιος αν θέλει να εργαστεί σπίτι του²⁶⁵³. Επιπλέον, κάποιες εργάζονται και λίγες ώρες και σε άλλους εργοδότες ως εξωτερικές οικιακές εργάτριες όπως για παράδειγμα μόνο για σιδέρωμα, παράλληλα με την απασχόληση τους ως εσωτερικές οικιακές εργάτριες στον κύριο εργοδότη τους.

νύχτα. Κάθε φορά που δουλεύω εδώ. Μερικές φορές, τα λιγότερα χρήματα από τα φιλοδωρήματα που παίρνω από δου, είναι τρία (3) ευρώ και το υψηλότερο είναι δέκα (10) ευρώ (...) [Εδώ] Ψυλοκόβω λαχανικά, και ετοιμάζω το φαγητό, και μερικές φορές, κλείνω το εστιατόριο, ανοίγω το εστιατόριο. Έχω το κλειδί (...) Ναι. Γιατί οι πελάτες καμιά φορά είναι χαζοί. Σέρεις. Γιατί θέλουν το φαγητό τους όσο πιο γρήγορα μπορούμε, αλλά φυσικά, δεν είναι οι μόνοι πελάτες που έχουμε εδώ, έχουμε. φαντάσου εκατό (100) πελάτες την ίδια στιγμή, δεν μπορούμε να τους εξυπηρετήσουμε όλους. φυσικά (...) Το πιο δύσκολο μέρος, δεν νομίζω ότι είναι τόσο δύσκολη, αλλά, ξέρεις το καλοκαίρι, το καλοκαίρι κάνει πολύ ζέστη, ειδικά στην κουζίνα, κάνει πολύ ζέστη (...) (Rene, ετών 28).

²⁶⁵⁰ (...) Ναι. Σπούδασα αυτό, κοσμητολογία (cosmetology), απλά έξι (6) μήνες, εννιά (9) μήνες, κάπου εκεί. [Στις Φιλιππίνες, πριν να έρθω εδώ] (...) Σέρεις, δεν χρειάζεται να πληρώσεις γι' αυτό, είναι δωρεάν. Έτσι πήγα εκεί (...) [Έτσι όταν ήρθα στην Ελλάδα, αρχίσα να κουρεύω φίλους και γνωστούς] (...) Για ένα κούρεμα είναι δέκα (10) ευρώ. Κάπως έτσι (...) Ναι, [το] μανικιούρ [και πεντικιούρ] είκοσι (20) ευρώ, δέκα [και] δέκα. [Ήταν] πολύ φτηνό γιατί, ήμασταν οι ίδιοι (...) Στην πραγματικότητα, ακόμα το κάνω αυτό (...) (...) [Ναι, κάνω μασάζ, μανικιούρ και πεντικιούρ]. [Και] καθαρισμό προσώπου (facial), τα πάντα. [Κάνω] αποτρίχωση με κερί (waxing), [επίσης] [φτιάχνω] τα φρύδια (make eyebrows), βγάζω [τα φρύδια] (remove) (...) Ξεκίνησα στ[α] εξακόσια (600) [ευρώ]. Ο δεύτερος [μηνός ήταν] οχτακόσια (800) [ευρώ] και τώρα είναι χίλια (1.000) [ευρώ] (...) Το μασάζ, [η] μια ώρα είναι πενήντα (50) ευρώ. [Και κάνω και] μανικιούρ [και] πεντικιούρ. Παίρνω μόνο από τους Φιλιππινέζους δέκα (10) ευρώ, το κούρεμα. [Για το] μανικιούρ και το πεντικιούρ παίρνω από τους Έλληνες, παίρνω εξήντα (60) ευρώ, [για] μανικιούρ [και] πεντικιούρ (...) [Μασάζ] [για] τους Φιλιππινέζους είναι τριάντα (30) ευρώ, τους παίρνω (...) [Το κούρεμα] δέκα (10) [για τους Φιλιππινέζους] [και] είκοσι (20) [για τους Έλληνες] (...) Είχα πρόβλημα με κάποια πελάτισσα [με] το χρώμα, το χρώμα. Πρώτα [λέει] ‘Μ’ αρέσει αυτό, και μετά, -Νομίζω ότι δεν είναι ωραίο, μπορείς να το αλλάξεις έτσι; (...) Δεν δουλεύω τις Κυριακές, δίνω το κενό μου στον Θεό (...) Τη Τρίτη, θα πάω στη δουλειά. [Δουλεύω], νομίζω, έντεκα (11) με επτά (7) (11-7), στη Κηφισιά, τη Τρίτη [Σηκώνομαι] στις οκτώ (8), [φτιάχνω] καφέ, κάνω μπάνιο, [και μετά παίρνω το λεωφορείο για την] Κηφισιά. [Από εδώ, τους Αμπελόκηπους, μου παίρνει] καμιά ώρα [να πάω στη Κηφισιά]. [Και γυρίζω επίσης] με λεωφορείο. [Φοράω εκεί άλλα ρούχα], έχουμε φόρμα (...) Όχι, όχι, δεν χρειάζεται να βάλω κάτι στα χέρια μου, στα χέρια μας. Αλλάζω με τα ρούχα [μας], [Βάζουμε] τη φόρμα [μας], και ξεκινάμε, αν έχουμε πελάτη Έχουμε, έχουμε πρόγραμμα [για τους πελάτες] (...) [Το πιο δύσκολο μέρος της ταρνιής μου δουλειάς είναι] να κάνω μασάζ, [Γιατί] μετά το μασάζ είσαι πολύ κουρασμένη. Γιατί, όλη σου η αντοχή σου, η δύναμή σου, πρέπει να τα βάλεις (...) [Με τους πελάτες]. Όταν είμαι άρρωστη, είναι πολύ αυστηρή, και, ξέρεις, είχα κρούσει, και πήγα στο μπάνιο, και έκανα αυτό, [φύσηξα τη μύτη μου] δυνατά, και είπα, ‘Επλυνες τα χέρια σου; είπα, είπα, -Ναι. Αλλά δεν τα έπλυνα, και είπα, -Δεν νομίζω ότι έπλυνες τα χέρια σου, μπορείς να πας εκεί πάλι και να πλύνεις τα χέρια σου; Και λέω, -Ω. Θεέ μου! Ήταν πολύ [αυστηρή]. [Η] πελάτισσα [το είπα] (...) Όταν ήμουν καινούργια εδώ, πήγα στο κομμωτήριο [για δουλειά], και μου είπαν, -Τιπάμει, γιατί, θέλω, ανθρώπους που μιλάνε ελληνικά (...) [Τώρα] Στα Αγγλικά. Και τώρα εγώ, ξεκίνησα να [μιλάω] ελληνικά. [Μαθαίνω] μόνη μου (...) (Irene, ετών 20).

²⁶⁵¹ (...) Ο γαμπρός μου, με διδάσκει καλά, με διδάσκει καλά, έτσι, έμαθα πολλά (...) Όχι. Εκείνος μαγειρεύει. Εγώ όμως όχι. Δεν μαγειρεύω. Εγώ είμαι μόνο εδώ να τους βοηθήσω, να κόψω λίγο κρέας, να κόψω λίγα λαχανικά, να καθαρίσω την κουζίνα, τα πάντα, [εδώ] (...) Βοηθός μάγειρα νομίζω. Σαν βοηθός (...) (Rene, ετών 28).

²⁶⁵² (...) [Μόνη μου. Από τον έναν στον άλλο] (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁶⁵³ (...) Ας πούμε, σήμερα, ας πούμε, έχω το πρωί και το απόγευμα πηγαίνω. [Σήμερα το πρωί είμαι εδώ, και] το απόγευμα, πηγαίνω απαντών, είναι το πιο εύκολο, αλλά αυτές τις μέρες δεν μπορώ επειδή έχω πάθει [διάστρεμμα] (...) [Τους βρήκα, μόνη μου] επειδή τους βλέπω συνέχεια, τους βλέπω συνέχεια. Εγώ, ας πούμε, με βλέπουν [στο] δρόμο, [και μου λένε] έλα ας πούμε στο σπίτι να κάνεις αυτό. [Δεν με ρωτάνε τι δουλειά κάνω], το ξέρουν, μπα, δεν μπορείς να κάνεις αυτό, μπορείς να κάνεις σιδέρωμα, στο λένε (...) [Μπορεί να είσαι στο λεωφορείο και να σου κάνει έτσι τον νόμο μια κυρία αν θες δουλειά] Έτσι. Ρωτάνε αν μπορείς να κάνεις αυτή τη δουλειά ή στο δρόμο έτσι (...) [Ξέρουν τι δουλειά κάνουμε] ε, λογικό είναι. Επειδή μας βλέπουν Φιλιππινέζες, η Φιλιππινέζα δεν [κάνει και τι άλλο]. Εδώ δεν έβγαλε ο Μπαμπινιώτης που λέει ότι οι κοπέλες είναι, πώς το λένε, οι κοπέλες είναι, πώς το λένε, στο λεζικό που έλεγε, είναι οι υπηρέτριες [έτσι λέει] επειδή μας λένε κοπέλες είναι οι υπηρέτριες (...) [Γι' αυτό νιώθω, τι να σου πω, είναι η δουλειά μας ... Δεν μπορώ να πω κακό μας κάνει ή αυτά, αλλά πρέπει, είναι, τι να σου πω, είναι, λιγάκι μας πληγώνει, αλλά δεν, αλλά τι να σου πω, είναι, για να κάνεις αφού ήρθες για αυτό το πράγμα, εδώ δεν μπορείς να τον πεις ότι έρχεσαι να δουλέψεις στο γραφείο, για να σας πώς την αλήθεια οι Φιλιππινέζες είναι λίθιες Έχουν τελειώσει, δηλαδή, έχουν τελειώσει [πτυχίο πανεπιστημίου] και έρχονται εδώ και δουλεύουν υπηρέτριες, [ενώ οι] άλλοι πηγαίνουν στην Αμερική, ή σε άλλη χώρα, και είναι νοσοκόμ[ε]ς, δουλεύουν σε γραφείο μόνο εδώ που έρχονται είναι (...) Είναι λάθος [να έρθεις εδώ] Γιατί οι περισσότερες [από δου είναι δασκάλ[ε]ς] στις Φιλιππίνες, έρχονται εδώ, και παίρνουν το σκούπα και αυτά, δεν έπρεπε να έρθουν [εδώ] αφού εργάζονται στις Φιλιππίνες, [εδώ] είναι πιο πρακτικό που λέω εγώ, πιο πρακτικό, αλλά χάνεις δηλαδή την αξιοπρέπεια. Εγώ ας πούμε αν είχα[ν] τελειώσει ας πούμε αυτές τις σπουδές θα [καθόμουν εκεί] ή να βρω άλλη δουλειά εκεί. αυτοί είναι, δεν, δεν σκέπτονται λογικά (...) Εγώ είμαι τόσα χρόνια εδώ, δεν παίρνω ούτε [την] αδηρία μου, ούτε την ανισία μου για να έρθουν να δουλέψουν (...) [Όχι Ελλάδα] γιατί μόνο [σε] σπίτι μπορείς να κάνεις [δουλειά] (...) Ενώ η ανισία μου, που έχω δώσει λεφτά για να σπουδάξει και αυτά, τελείωσε, τελείωσε, nursing, και βρήκε δουλειά αμέσως και είναι στην Αμερική (...) (Evelyn, ετών 39).

5.5.4.3. ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όπως προαναφέρθηκε θρησκειά²⁶⁵⁴ είναι εξαιρετικά σημαντική^{2655, 2656} για τις μετανάστριες από τις Φιλιππίνες που εργάζονται ως οικιακές βοηθοί («κοπέλα»). Είναι εξαιρετικά σημαντικό να σημειωθεί ότι για την πλειοψηφία η παρακολούθηση της λειτουργίας την Κυριακή στην εκκλησία, όπως ο Ιερός Καθεδρικός Ναός Ναός του Αγ. Διονυσίου Αεροπαγίτου των Καθολικών στην οδό Πανεπιστημίου (Ομήρου 9), στην Ενορία Αγ. Θηρεσίας στην Κυψέλη²⁶⁵⁷ (Ελπατήσου 32) ή αλλού, είναι επιτακτική²⁶⁵⁸. Στην πλεινότητά τους οι συνεντευξαζόμενες τόνιζαν την βαρύτητα της θρησκευτικής προσευχής και πίστης, στο διάβασμα της Βίβλου (Bible Study) ή του λόγου του Θεού (Word of God) ή την συμμετοχή και ιδιότητα μέλους τους σε θρησκευτικούς συλλόγους όπως η «Couples for Christ»²⁶⁵⁹ ή η «COMFI»^{2660, 2661} καθιστώντας τη πιο σπουδαία από τη συμμετοχή τους σε μια ένωση εργαζομένων,

²⁶⁵⁴ (...) Ω, να, φυσικά. Τις θρησκευτικές γιορτές, δεν μπορούμε να, τις γιορτάσουμε, τον περισσότερο καιρό, εδώ, στην Ελλάδα. [Γιόρτασα το Santacruzan], [αλλά δεν συμμετείχα], γιατί, ο τρόπος που, η ζωή δεν είναι, εύκολη για εμάς, το Santacruzan είναι για τον καθένα, είναι σε εσένα αν θέλεις να συμμετάσχεις. Αλλά για εμάς, επειδή, το Santacruzan είναι απλά μόνο, [για] να εκφράσεις, την προηγούμενη περίοδο, της γιορτής (fiesta), ξέρεις, σαν θρησκευτική γιορτή (feast), και για εμάς, καθώς εμείς έχουμε αυτού του είδους την θρησκευτική ομάδα, καθετί αλλάζει. Γιατί αυτού του είδους θρησκευτική ομάδα, δεν είναι μόνο, ένα θέμα, του να κάνεις, όπως, μια γιορτή ή να γιορτάσεις, αλλά είναι θέμα του, για τον Ιησού. Όλοι μας [εδώ] μιλάμε για τον Ιησού. Έτσι, αν μιλάμε για τον Ιησού, υπάρχουν αλλαγές της ζωής σου, που σε οδηγούν, για εμάς, για εμένα, και για άλλους που συμφωνούν και μελετούν τον λόγο του Θεού (word of God), είναι πιο διαφορετική, από, αυτό που κάναμε πριν. Γιατί, η μελέτη του λόγου του Θεού, ή τη ζωή του Ιησού, είναι να σε φέρει στον ορθό (proper) τρόπο ζωής. Έτσι, έτσι οι λόγοι που δεν γιορτάζουμε τώρα το Santacruzan είναι απλά επειδή, δεν είναι μέσα γραμμένο μέσα στον λόγο του Θεού, ότι θα πρέπει να γιορτάσουμε κάπως έτσι, ότι θα πρέπει να γιορτάζουμε κάπως αλλιώς, είναι πολλά πράγματα που κάναμε [στο παρελθόν]. Τώρα η ζωή μας είναι πιο εύκολη (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶⁵⁵ (...) Α, η θρησκεία είναι πολύ σημαντική, είναι πολύ σημαντική για εμάς, γιατί χωρίς τον Θεό δεν μπορείς να ζήσεις. Ο Θεός είναι πολύ σημαντικός για τον οποιονδήποτε (...) (Letty, ετών 53).

²⁶⁵⁶ (...) Η θρησκεία, λοιπόν, είναι πολύ σημαντική σε ένα βαθμό που, τη σκέπτομαι ως, είναι πολύ σημαντική με ένα τρόπο, που, είναι σαν ο οδηγός μου. Ο οδηγός μου. Και, σαν η έμπνευσή μου, επίσης. Είναι πολύ σημαντική για εμένα (...) (Ραί, ετών 52).

²⁶⁵⁷ (...) [Τις] Κυριακές [Και πάω] στην εκκλησία. Πηγαίνω εδώ στην Κυψέλη στην [εκκλησία] St. Theresa. Και επίσης στην Πανεπιστήμιο]. Και η άλλη είναι στη Πανεπιστήμιο, η μεγάλη καθολική εκκλησία εκεί. [Και μετά] μερικές φορές, επισκέπτομαι μερικούς φίλους, αν έχουν πάρει γενεθλίον μας προσκληθούν, [και] τότε πάμε (...) [Υπάρχει το Santacruzan], [που είναι] [το] Μάιο, [το] Μάιο. Την Καθαρά Δευτέρα (Clean Monday), που συνήθιζουμε να έχουμε τους αετούς, Καθαρά Δευτέρα. Δεν έχουμε αυτή[ή] [τη γιορτή] στις Φιλιππίνες φυσικά, αλλά εδώ, επειδή τη γιορτάζουμε μαζί με κάποιους φίλους, και συνήθως πάμε σε, ένα μέρος, στο Γαλάτσι, κάπως έτσι. Και, και έχουμε [Ραί] φαγητά μαζί μας (...) (Ραί, ετών 52).

²⁶⁵⁸ (...) Η θρησκεία είναι πολύ-πολύ καλή. Γιατί, σαν εμένα, εγώ είμαι ένα από τα μέλη, [μιας] θρησκευτικής οργάνωσης, και συνήθιζουμε να πηγαίνουμε στην εκκλησία, είναι πολύ σημαντικό, είναι σαν, αν δεν πάω στην εκκλησία, για μια Κυριακή, η μέρα μου δεν έχει ολοκληρωθεί. Ναι. Είναι σαν, αυτό που μου δίνει δύναμη (strength). Που μου δίνει ελπίδα (hope). Κάπως έτσι. [Η Βίβλος σε δύσκολες ώρες μου έδινε δύναμη] (...) Πρώτα, το πρωί, στις εννέα, οκτώ και μισή (9-8:30) πάμε στην εκκλησία, την Κυριακή. [Πάω] εδώ στην [εκκλησία της] St. Theresa. [είναι] καθολική, επειδή η κόρη μου παρακολουθεί, παρακολουθεί την πρώτη λειτουργία (first mass), και τότε έχει, κατηχητικό (catechetical class) από τις δέκα και μισή ως τις δώδεκα (10:30-12). Ενώ εκείνη έχει κατηχητικό, την περιμένω, και διαβάζω μαζί με πολλούς Φιλιππινέζους, [και] ακολουθώντας το λόγο του Θεού (word of God). Μοιραζόμαστε τη Βίβλο, κάπως έτσι. [Πάω στην εκκλησία κάθε Κυριακή] (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁶⁵⁹ (...) [Πήγα στην εκκλησία]. Έχουμε [και] τη θρησκευτική μας οργάνωση, «Couples for Christ», είμαι μέλος της [οργάνωσης] «Couples for Christ». [Για να] προσευχήμαστε. [για να] προσευχήμαστε]. [Πηγαίνω και στην εκκλησία], στ[ο] Πανεπιστήμιο, στη καθολική εκκλησία του St. Dennis. [Στον] Άγιο Διονύσιο]. Καμιά φορά μας επισκέπτονται [φίλες μας]. [Και καμιά φορά] υπάρχει κάποια πρόσκληση, για να πάμε σε πάρτι (...) [Πληρώνω συνδρομή καμιά φορά] (...) [Ήρθα] γιατί, ήθελα, να είναι με τους ανθρώπους μου, με τους ομοθρήσκους μου, ξέρεις. Το αν θα πας και αν θα γίνεις μέλος σε κάποια οργάνωση εξαρτάται από το πώς νιώθεις. Και, μάλιστα [τώρα] μόνη μου, αποφάσισα να γίνω μέλος σε αυτή την οργάνωση. Δεν ήμουν κάπου αλλού πριν (...) Ναι. [Νιώθω καλύτερα να είμαι εδώ]. Καμιά φορά σκεπτόμουν επίσης [να συμμετάσχω] στην KASAPI, αλλά ίσως όταν έρθει η ώρα (...) (Solly, ετών 56).

²⁶⁶⁰ (...) Κάθε Κυριακή. [Και] διαβάζω, διαβάζω μόνο, εδώ, ήρθα μόνο απλά, να τους επισκεφτώ, διαβέτω τρεις ώρες, τρεις (3) ώρες, κάθε Κυριακή (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶⁶¹ (...) [Είμαι μέλος στην COMFI] από, όταν άρχισε δεν ήμουν εδώ ακόμα, ήταν νομικά, δεν θυμάμαι, είναι δεκαεπτά χρόνια τώρα. [Ο λόγος που έγινα μέλος] για να συζητάμε το λόγο του Θεού, είναι πολύ σημαντικό για τους ανθρώπους (...) [Είμαι μέλη και μπορούν να γίνουν και από άλλες χώρες] ως τώρα έχουμε ενενήντα μέλη (...) Είναι στους Αμετέλοκτους, σε ένα μικρό κτίριο, νοικιάζουμε αν μικρό κτίριο, στην [οδό] Άρτης 19, κάθε Κυριακή πρέπει να πάμε εκεί, ξεκινάμε περίπου γύρω στις δώδεκα και μισή, και κρατά μόνο δύο ώρες. Ξεκινά στις δώδεκα και μισή μέχρι τις δύο (...) [Η δύναμη στα λόγια του Θεού δίνει δύναμη στην «κοπέλα» εδώ στην Ελλάδα, επειδή είναι μόνη, δεν έχει κάποια οικογένεια, είναι σε ξένη χώρα, δεν ξέρει τη γλώσσα, σε δύσκολη δουλειά, και αυτό δίνει δύναμη να συνεχίσει] γιατί, όπως μερικές φορές είσαι μόνος ζητάς ευλογία από τον Θεό, και θα τελειώσει τη δουλειά σου, αλλιώς, όταν έχεις τον λόγο Θεό δεν ανησυχείς για το πόσο δύσκολη η δουλειά σου είναι, αυτή είναι η εμπειρία μου. Όταν κάτι[είναι] πολύ-πολύ δύσκολο, ζητάμε: Βοήθησε με Θεέ μου, κάπως έτσι. ή

δηλαδή ούτε στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» ούτε στο αντίστοιχο συνδικάτο του επαγγέλματος τους. Παρατηρήθηκε από πολλές συνεντευξιαζόμενες ότι στρέφονταν στην προσευχή και στην πίστη για να βρουν κουράγιο, καθώς και η εναπόθεση τόσο των ελπίδων τους για το μέλλον, όσο και την ερμηνεία της τωρινής τους κατάστασης, του ότι δηλαδή εργάζονται ως οικιακές βοηθοί²⁶⁶². Επιπλέον θεωρούν τη θρησκευτική τους πίστη και τις νόρμες που εμπεριέχονται ως καθοριστικές ως προς την δημιουργία εμπιστοσύνης με τον εργοδότη τους^{2663, 2664}.

Όσον αφορά τις τοπικές εορτές της επαρχίας τους δεν τις γιορτάζουν εδώ διότι είναι από διαφορετικές περιοχές οι συμπατριώτισσες και συμπατριώτες τους, αλλά γιορτάζουν τα γενέθλια συμπατριώτη ή συμπατριώτισσας τους. Πιο συγκεκριμένα στην Αθήνα, γιορτάζουν και συμμετέχουν, πέραν κάποιων εξαιρέσεων, μόνο τις γενικές εορτές της πατρίδας όπως το «Flores de Mayo» (Santacruzán) το Μάιο, (26-27 Μαΐου την περίοδο της έρευνας) που διοργανώνεται από την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» απέναντι από το Καλλιμάρμαρο στάδιο στον χώρο των γηπέδων καλαθοσφαίρισης, δίπλα στο Ζάππειο. Κατά την διάρκεια της γιορτής είχαν βραβεύσει δέκα «ξεχωριστές» γυναίκες από τις Φιλιππίνες, δηλαδή που είχαν επιτύχει στο εργασιακό τους τομέα ή και στην προσωπική τους ζωή. Παράλληλα, μετά τη σύντομη ομιλία του εκπροσώπου της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», από την κεντρική εξέδρα, θα ξεκινούσε η παρέλαση με δεκάδες παιδιά ηλικίας οκτώ έως δεκαέξι κυρίως, από τις Φιλιππίνες. Στο χώρο θα βρίσκονταν καθισμένες σε πλαστικές γυναίκες που έβρισκαν την ευκαιρία να συζητήσουν, να αστείευτούν, υπό τη μουσική που έπαιζε, και να φωτογραφηθούν τα παιδιά τους που συμμετείχαν. Οι άνδρες που θα βρίσκονταν εκεί θα μαζεύονταν σε παρέες πίσω από τις καρέκλες, στα πεζούλια και σε ομάδες θα έπιναν μύρα και θα συζητούσαν παρακολουθώντας. Επιπλέον, υπήρχαν αυτοσχέδια κιόσκια με φαγητό από τις Φιλιππίνες, με βάση τα λαχανικά, το κοτόπουλο (και φτερούγες), τα φασόλια (κόκκινα), το γλυκό ρυζί σε φύλλα μπανάνας²⁶⁶⁵,

καμιά φορά, τραγουδά τα τραγούδια και τα τελειώνει χωρίς να κουραστώ, επειδή ο Θεός μας δίνει δύναμη κάθε φορά (...) [Ο σκοπός της «COMF» είναι να φέρει τους Φιλιππινέζους πιο κοντά και η μελέτη της Βίβλου] (...) (Letty, ετών 53).

²⁶⁶² (...) Είναι, πολύ σημαντική επειδή, γιατί αν, αν [την] έχεις, θα σου, [σου δώσει] δύναμη [και] κουράγιο. [Στις δυσκολίες που είχα η θρησκεία] με βοήθησε [Προσεύχομαι στο δωμάτιό μου] (...) (Solly, ετών 56).

²⁶⁶³ (...) Γιατί, έρεξες, η θρησκεία και ο λόγος του Θεού, ο λόγος του Θεού, επειδή ο λόγος του Θεού είναι πολύ σημαντικός για όλους, γιατί στο λόγο του Θεού υπάρχει δύναμη, υπάρχει δύναμη, και μέσω του ο λόγου του Θεού ένας άνθρωπος μπορεί να αλλάξει, κανείς δεν μπορεί να σε αλλάξει, αλλά αν πιστέψεις στο Θεό, θα αλλάξεις. Στη δουλειά μου, θα σου δώσω ένα παράδειγμα, κάθε μέρα εκείνοι ταξιδεύουν, πηγαίνουν κάπου, είμαι μόνη, κανείς δεν μπορεί να δει τι κάνω μέσα στο σπίτι, αλλά επειδή είμαι κοντά στον Θεό, δεν κάνω κακά πράγματα. [Ο Θεός σε βλέπει στο σπίτι] και δεν μπορείς να τον κρυφτείς (...) (Letty, ετών 53).

²⁶⁶⁴ (...) [Είναι σημαντική]. [Πάω στην εκκλησία κάθε Κυριακή]. [Στην Πανεπιστημίου]. [Και μετά επιστρέφω εδώ να διαβάσω] την Βίβλο. Αυτό είναι γιατί, γι' αυτό σου είπα πριν, ότι, σου είπα, ότι ακόμα και η KASAPI, ή ένα ελληνικό συνδικάτο, δεν θα κατάφερνε, επειδή, κάτι τι εδώ, στην γη, είναι στα χέρια του Θεού. Έτσι, σιδηρόπλοιο και αν συμβεί, σιδηρόπλοιο και αν αντιμετωπίσεις, απλά πήγαινε στον Θεό, και πες αυτό που [βλέπεις]. Γι' αυτό [και οι άνθρωποι] έχουν προβλήματα, γιατί οι άνθρωποι θέλουν να ελέγχουν, οι άνθρωποι θέλουν να κρίνουν, οι άνθρωποι θέλουν να κρίνουν [το εύκολο], ζήρεις, θέλουν να κρίνουν τα πάντα, θέλουν να ελέγχουν τα πάντα, δεν τα αφήνουν στον Θεό, να ελέγχει και να κρίνει και να δίνει χάρη. Γι' αυτό, το λόγο, είπα ότι, ακόμα και η KASAPI, ακόμα και οι Έλληνες, τα συνδικάτα δεν μπορούν να τα καταφέρουν. Μόνο ο Θεός μπορεί να τα καταφέρει, στην αληθινή, πραγματική ζωή. Γι' αυτό είμαστε χαρούμενοι, ακόμα, ακόμα και αν δουλεύουμε κάπως έτσι, είμαστε χαρούμενοι, τώρα, γιατί έχουμε τον Ιησού στην καρδιά μας. Υπηρετούμε τον εργοδότη μας (serve our employer) τώρα με χαρούμενη ζωή, με χαρούμενο χαμόγελο και τα πάντα, γι' αυτό και μας πληρώνουν πολλά λεφτά, για εμάς. Αυτό είναι που ο Θεός κάνει σε εμάς. Και δεν έχουμε πρόβλημα με τον εργοδότη [μας] (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶⁶⁵ To Sweet rice roll, είναι λευκό γλυκό ρυζί, με αλάτι, ζάχαρη, γάλα καρύδας σε φύλλα μπανάνας.

ανοιξιάρικα ρολά, ή το ψητό ρύζι και τα λαχανικά, γλυκά όπως το halo-halo²⁶⁶⁶ και αναψυκτικά ή ποτά. Αρκετές από τις συνεντευξιαζόμενες ανέφεραν ότι θυμούνται ακόμα τα παραμύθια ή τις ιστορίες για τους φτωχούς που έγιναν πλούσιοι, που τους είχαν μάθει από τις Φιλιππίνες ώστε να τα μεταφέρουν στα παιδιά τους^{2667, 2668}. Με τις φίλες τους μιλούν από είτε φιλιπινέζικα (Tagalog), ανάλογα από ποια περιοχή είναι και την ιδιαίτερη διαλεκτό τους, είτε αγγλικά και λίγο ελληνικά. Όσες έχουν την οικογένειά τους εδώ, μιλούν κυρίως αγγλικά και ελληνικά αν ο σύντροφός τους δεν είναι από την ίδια επαρχία ώστε να μιλήσουν την ίδια διάλεκτο καθώς και για να μην συγχέουν τις γλώσσες τα παιδιά τους για όσες τα έχουν εδώ²⁶⁶⁹. Επίσης, κάποιες από τις συνεντευξιαζόμενες ανέφεραν ότι ακούνε μουσική από τις Φιλιππίνες και καμιά φορά τον εθνικό τους ύμνο²⁶⁷⁰. Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι η οικογένεια ενέχει πολύ σημαντικό ρόλο για εκείνες²⁶⁷¹, κάτι που έδειξαν τόσο οι αναμνήσεις μέσω φωτογραφιών, επιστολών της ευρύτερης οικογένειας ή από αποφοιτήσεις των παιδιών τους ή είτε μέσω συχνής τηλεφωνικής επικοινωνίας. Σε εξαιρετικά ελάχιστες περιπτώσεις μια γυναίκα από τις Φιλιππίνες δεν θα πηγαίνει στην εκκλησία, είτε λόγω έλλειψης χρόνου είτε λόγω αποστασιοποίησής της²⁶⁷². Επιπροσθέτως στον ελεύθερο χρόνο τους θα πάνε βόλτα στην Αθήνα να δουν φίλες τους²⁶⁷³.

5.5.4.4. ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

²⁶⁶⁶ Το halo-halo, (η λέξη σημαίνει μίξη), είναι κρύο επιδόρπιο που γίνεται από τον θρυμματισμένο πάγο, γάλα, ζάχαρη, καρύδα, φασόλια, ρύζι και φρούτα.

²⁶⁶⁷ (...) Ναι, βέβαια, τα θυμάμαι. τους τα λέω, και [στα] Tagalog, ή καμιά φορά [στα] Visaya, κάποιες ιστορίες, κάποια παραμύθια, κάποιες τρομακτικές ιστορίες, όλα αυτά, αστεία πράγματα που μπορεί να μου είχε πει ο πατέρας μου πριν πεθάνει (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶⁶⁸ (...) Όχι, όχι τα παραμύθια. είναι πιο πολύ, σαν αληθινές ιστορίες, [Τα θυμάμαι αυτά]. Όταν ήμουν παιδί, όταν ήμουν, όχι πολύ μικρή, επειδή ο πατέρας μου ήταν πάντα, εκείνος μας έλεγε, ότι είδε μια «λευκή κυρία» (white lady), τη συνάντησε. Και πραγματική, πραγματική «λευκή κυρία». Ήταν μια ή ώρα το βράδυ, όταν περπατούσε μόνος του στο δρόμο και μια «λευκή κυρία», του μίλησε, σε εκείνον, και όχι, η «λευκή κυρία» δεν τον μίλησε, του έδειξε με το χέρι, κάπως έτσι. Ήταν πολύ-πολύ-πολύ λευκή, με μακριά μαλλιά και αυτή έδειχνε κάπως έτσι τον πατέρα μου. Και ο πατέρας μου φοβήθηκε πάρα πολύ, και έτρεξε. Όταν ήρθε σπίτι, ήταν χαλασμένος. -Είδα μια κυρία, ήταν έτοιμος να καταρρεύσει. Και είναι αλήθεια. Και τότε, εγώ, εγώ [μετά] το είπα στην κόρη μου, τι ο πατέρας μου είδε, επειδή επίσης εκείνη άκουσε γι' αυτό και ρωτούσε τι είναι η «λευκή κυρία», τι είναι, είπα [είναι] παραμύθι (fairytale), ότι υπάρχει είναι fairytale ότι είναι πολύ καλή, και ότι υπάρχει είναι fairytale ότι είναι κακή. Είναι αλήθεια, είναι αλήθεια. Πολλοί, πολλοί [την έχουν δει]. Δεν ξέρουμε τι [η «λευκή κυρία»] ήταν (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁶⁶⁹ (...) [Στο σπίτι] καθόλου Φιλιπινέζικα, , μιλάμε αγγλικά και ελληνικά (...) Όχι. Γιατί ο άντρας μου δεν είναι από την Visaya, είναι Tagalog. Έτσι, μιλάμε πιο πολύ Tagalog, [ξέρω να μιλάω και Tagalog]. Και βέβαια [θα ήθελα τα παιδιά μου να μιλάνε τα Φιλιπινέζικα]. Άρχισα, άρχισα [να τους μαθαίνω] στο σπίτι. Δεν μπορεί ακόμα να μιλήσει κανονικά, αλλά μπορεί να καταλάβει, μιλάει κάποιες φορές, ξέρεις, σπαστά (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶⁷⁰ (...) Ναι, μέχρι τώρα. [Θυμάμαι] ακόμα και, ξέρεις, τον Ύμνο, πώς το λένε, σαν τον, τον Εθνικό μας Ύμνο (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶⁷¹ (...) Πολύ σημαντική. Ότι και να συμβεί, οι άνθρωποι θα σε αφήσουν, οι άνθρωποι, ή οι φίλοι, θα σε αφήσουν, αλλά η οικογένεια είναι ακόμα εκεί (...) Εντάξει, είναι πολύ σημαντική, γιατί τα παιδιά, είναι, πριν εμείς κάνουμε ένα καλό γι' αυτά, ξέρεις, να είναι σαν εμάς, ξέρεις, πρέπει να τα εκκαιοδύσουμε επίσης, είναι πολύ σημαντικό, γιατί, είναι η επόμενη γενιά. Γι' αυτό, ο κόσμος δεν είναι φτιαγμένος (fixed), ξέρεις, γιατί για τα παιδιά μας, δεν τα παιδιά μας, δεν τα μαθαίνουμε (teach) σωστά. Έτσι, εδώ είμαστε με τον Κύριο, μπορούμε να τα διδάσουμε, εκείνος θα μας δείξει τον τρόπο να τα διδάσουμε. Έτσι, αυτά είναι τα παιδιά, αυτή η νέα γενιά. Θα είναι πιο κοντά στο Θεό. Αυτή την στιγμή, βλέπεις τα παιδιά, πολλά να είναι, να πηγαίνουν σε εξαρτήσεις, γιατί, πολλές τέτοιες συνήθειες, γιατί συμβαίνουν πρώτα. [αλλά] το μέλλον είναι η οικογένεια (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶⁷² Σε εξαιρετικά λίγες περιπτώσεις κάποια άτομα δεν θα πήγαιναν τακτικά στην εκκλησία, αλλά εντούτοις, όταν το ένιωθαν και είχαν ανάγκη θα πήγαιναν. (...) [Η θρησκεία για 'μένα] είναι πολύ σημαντική. Εγώ δεν πηγαίνω συχνά [στην εκκλησία], να πω [την] αλήθεια δεν πηγαίνω. Δεν διαλέγω [να πάω σε συγκεκριμένη εκκλησία] πηγαίνω όπου πάμε, δηλαδή που βλέπω, ή στο δρόμο, αν είναι η εκκλησία και έχω ανάγκη να πάω στην εκκλησία πηγαίνω. [Δεν πάω] γιατί δεν βρίσκω χρόνο. Χρόνο. Καμιά φορά, ας πούμε, θέλω να πάω και δεν αξιούν[ομαι], δεν έχω χρόνο. Γιατί σχεδόν κάθε Κυριακή έχουμε γιορτή, εδώ, στο σπίτι κάτι φίλ[οι] έρχονται [των εργοδοτών], και όποτε, ας πούμε, όταν τις άλλες μέρες [τη] βρίσκ[ω] ανοικτή πηγαίνω (Evelyn, ετών 39).

²⁶⁷³ (...) Το Σάββατο τη μισή μέρα. Πηγαίνω κάτω βόλτα, στην Αθήνα, στους Αμπελοκήπους. Μιλάμε, παίζουμε χαρτιά, [σε] φίλ[ους] (...) (Evelyn, ετών 39).

Όσον αφορά την εργασιακή διεκδίκηση των μεταναστών και των μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αθήνα, παρατηρείται μια αποστασιοποίηση. Για μεγάλο χρονικό διάστημα παρέμεναν ανασφάλιστες από τους εργοδότες τους και χωρίς εργασιακά δικαιώματα. Ως προς τις αμοιβές στην πλειοψηφία τους δεν γνώριζαν τη νομισματική διαφορά, μπορεί άλλοτε να λάμβαναν επιδόματα εορτών (Πάσχα ή Χριστουγέννων) αλλά όχι ασφάλιση και άλλοτε τίποτα. Ενώ για αρκετό χρονικό διάστημα, από την ημέρα εισόδου τους στην χώρα ως τις διαδικασίες νομιμοποίησης δεν είχαν έγγραφα²⁶⁷⁴ με αποτέλεσμα να μένουν μέσα στο σπίτι του εργοδότη και ουσιαστικά να «κρύβονται» για να αποφύγουν τον έλεγχο από τις αρχές²⁶⁷⁵ ή ακόμα και να γλιστρούσαν στην προσπάθειά τους να μην γίνουν αντιληπτές. Πρέπει να σημειωθεί ότι άλλες συνεντευξιαζόμενες δεν γνώριζαν την είναι ΙΚΑ ή τι είναι ένσημα ή επίδομα^{2676, 2677}, ενώ δεν λάμβαναν ένσημα, επιδόματα ή άδειες. Εντούτοις, αναφέρθηκε ότι συχνά οι εργοδότες τους παρείχαν τα επιδόματα (δώρο) για τα Χριστούγεννα, το Πάσχα και το καλοκαίρι ή κάποια άλλη πρόσθετη οικονομική ενίσχυση (bonus) αλλά όχι κάποια μορφή ασφάλισης²⁶⁷⁸. Αυτό είχε άμεσες επιπτώσεις στην καθημερινότητα διότι δεν μπορούσαν να βγουν έξω χωρίς να φοβούνται μια πιθανή σύλληψή τους²⁶⁷⁹, ενώ πολλές φορές την απέφυγαν τυχαία²⁶⁸⁰. Ανεφεραν ότι συνήθως οι εργοδότες τους, τους επέτρεπαν την έξοδό τους από το Σάββατο το απόγευμα έως την Κυριακή ή το διάλειμμα τους, ενώ όσες απασχολούνται ως εξωτερικές οικιακές βοηθοί δεν είχαν κάποια δέσμευση ως προς αυτό²⁶⁸¹. Ως προς το διάλειμμα θεωρούν ότι πρέπει να έχουν τελειώσει τις εργασίες τους πρώτα οι ίδιες ώστε να μην θεωρήσει ο εργοδότης ή η εργοδότη ότι «λουφάρουν»²⁶⁸² και προδώσουν την εμπιστοσύνη τους. Αυτό το επιχείρημα σχετίζεται επίσης και με την εικόνα που

²⁶⁷⁴ (...) [Από το] 1991. 1991 μέχρι 1998 δεν έχω. 1998 είναι η πρώτη φορά που βγάινουν την λευκή κάρτα, έχω τότε. Και μετά πάλι δεν έχω, για δύο χρόνια πάλι, δεν έχω. Και μετά επειδή, εδώ που μένω γνωρίζω [κάποιους] είναι επειδή ας πούμε με πιάνανε στο δρόμο, μπορεί αυτός να με βγάλει. Τότε, τότε, τότε που ήταν πιο δύσκολα. Τώρα, τα κάνω τώρα, λόγω του ότι θέλω να πάρω την υπηκοότητα, ιθαγένεια, υπηκοότητα δηλαδή (...). Μονό εμένα, πρέπει να βγάλει ένας από εμάς για να βγάλω [στα] παιδιά μετά (...) (Evelyn, ετών 39).

²⁶⁷⁵ (...) Όταν δεν έχουμε χαρτιά, η δύσκολη, γιατί κρυβόμαστε από όλους (...) (Evelyn, ετών 39).

²⁶⁷⁶ (...) Ήξερα τι είναι [το ΙΚΑ και τα ένσημα]. Το ήξερα, γιατί νομίτερα, το ΙΚΑ και τα ένσημα δεν ήταν απαραίτητα, υποχρεωτικά. Έτσι δεν είχα, έτσι όχι χαρτιά, όχι ΙΚΑ (...) (Tess, ετών 54).

²⁶⁷⁷ (...) Τα ένσημα είναι, για μένα είναι ένα είδος ασφάλειας, φυσικά. Με τον πρώτο νόμο [τα έμαθα] (...) (Yvette, ετών 39).

²⁶⁷⁸ (...) Όταν δούλευα [σε εκείνον] τον εργοδότη λάμβανα μόνο τα επιδόματα (privileges) για το Πάσχα, το καλοκαίρι, και το Δεκέμβριο. Το δώρο, πλήρωνα το δώρο. Αλλά, δεν πλήρωνα το ΙΚΑ μου (...) (Aurore, ετών 53).

²⁶⁷⁹ (...) [Ναι, Φοβόμουν μερικές φορές να βγω έξω]. Κοίτα, αυτό ήταν πριν, που το ΙΚΑ δεν ήταν τόσο υποχρεωτικό για, τον εργαζόμενο. Εκείνο τον καιρό. Αυτό τον καιρό, από τότε που οι κυβερνήσεις, αποφάσισαν να το κάνουν [υποχρεωτικό], έτσι, τα αγοράζουμε [τα ένσημα] με δικιά μας λεφτά. Κι αυτό είναι όλο (...) (Ω, καλά, αν δεν είσαι καλός, δεν νομίζω ότι θα σου συμπεριφερθούν καλά. Δεν νομίζω [ότι η αστυνομία καταλαβαίνει] εμάς τους μετανάστες]. [αν δεν έχουν χαρτιά, όσο καλοί και αν είναι] θα τους προφυλάκισουν, επειδή αυτός είναι ο νόμος, ξέρεις. Μερικές φορές [ο νόμος αμελεί την πραγματικότητα], μερικές φορές. Αλλά, υπάρχει καμιά φορά [περίπτωση], επίσης, [ήταν] κάτι φίλοι, δικοί μας, που καμιά φορά συναντούσαν την αστυνομία, και [τους ρωτούσαν], -Που είναι η άδεια [παραμονής] σας; Και [απαντούσαν] -Ω, την άφησα στο σπίτι, με τα παιδιά μου. [και είπαν] -Εντάξει, πήγαινε να την πάρεις, την επόμενη φορά, να την φέρεις (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶⁸⁰ (...) Ναι, πάρα πολύ. Δεν [μου] άρεσε να μίν[ω] έξω, δεν [μου] άρεσε να περμίν[ω] το λεωφορείο. Δεν είχα καμιά [δυσκολία] καθόλου [με την αστυνομία], δόξα τω Θεό. Και ξέρεις γιατί; Γιατί το πρόσωπό μου είναι σαν Κινέζα, έτσι νομίζουν ότι οι Κινέζοι είναι, ξέρεις, δουλεύουν, είναι καλοί (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶⁸¹ (...) Ναι, κανένα πρόβλημα, κανένα πρόβλημα. [Δεν είμαι υποχρεωμένη σε αυτούς]. Αλλά είμαι υποχρεωμένη επίσης να τους δώσω, να βρω, κάποιον να τους βοηθήσει. [Να με αντικαταστήσει τον καιρό που θα λείπω] (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶⁸² (...) Ναι, βέβαια. Όταν δουλεύεις μέσα [στο σπίτι] για δέκα χρόνια, ξέρεις τι είναι μέσα στο σπίτι, ξέρεις τον κόσμο. Για πέντε ώρες, ναι, θα καθίσω, να πω καφέ, [μόνη], όχι με την κυρία, επειδή πίνουν τον καφέ τους το πρωί. [Άλλες φορές] καθόμαστε μαζί και λέμε ιστορίες, κάτι σαν αυτό, [αλλά] αν είναι εκεί. Αλλά τις περισσότερες [φορές] φεύγουν για δουλιές [όταν είμαι εκεί]. [Έτσι τις περισσότερες φορές] είμαι μόνη. [Δεν χαίρουν την τηλεόραση] γιατί -Για πέντε ώρες, να κάτσω να δω, είναι κλεψία, έτσι δεν είναι; Δεν μ' άρεσε έτσι (...) (Ceciel, ετών 43).

θεωρούν ότι έχουν διαμορφώσει οι ίδιες στους εργοδότες τους²⁶⁸³, δηλαδή ως άτομα, εργατικά, χαμηλών τόνων και έμπιστα. Εντούτοις, όπως προαναφέρθηκε, σπανίως διεδικούν τα εργασιακά τους δικαιώματα, όπως για παράδειγμα την πληρωμή του μισθού τους. Τις περισσότερες φορές θα έφευγαν²⁶⁸⁴ από τον εργοδότη ή τη εργοδότηριά τους χωρίς να εισπράξουν τα οφειλόμενα χρήματα, ενώ θεωρούν υπεύθυνες τους εαυτούς τους εάν δεν είχαν διευκρινίσει θέματα αμοιβών ή τρόπων πληρωμής²⁶⁸⁵. Σημείωναν ότι θα το ανέφεραν στους εργοδότες τους, όπως για παράδειγμα, εάν δεν τους παρέχουν ασφάλιση, επιδόματα, ή άδεια, αλλά σε καμία περίπτωση δεν θα πίεζαν καταστάσεις²⁶⁸⁶.

Πιστεύουν ότι η Ελλάδα θα δώσει καλύτερες ευκαιρίες στα παιδιά τους από ότι έδωσε στις ίδιες ή στους συζύγους τους, για παράδειγμα ώστε να μην δουλέψει η κόρη τους ως οικιακή βοηθός ή ο τους σας ως κηπουρός ή σερβιτόρος, αλλά δεν είναι απόλυτα βέβαιες για αυτό²⁶⁸⁷, καθώς όπως ανέφεραν υπόκεινται σε μεροληπτικές συμπεριφορές απέναντί τους, ακόμα και στην καθημερινότητά τους^{2688, 2689}.

²⁶⁸³ (...) [Δεν αρνήθηκε ποτέ κάποιος εργοδότης να με προσλάβει λόγω του χρώματός ή της φυλής μου], γιατί αγατούν τους Φιλιππίνους εδώ. Δεν ξέρω, αυτό πιστεύω (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶⁸⁴ (...) Εντάξει, αν [κάποιος] εργοδότης, όλο τον καιρό, μας πλήρωνε αργά, δεν θα μέναμε επίσης. Γιατί χρειαζόμαστε επίσης χρήματα, πρέπει να φάμε, πρέπει να κάνουμε αυτά, δόξα, δόξα του Θεού, δεν είχα καθόλου κάτι [τέτοιο] (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶⁸⁵ (...) Δεν θα τα πάρω. Δεν θα τα πάρεις. Ειδικά, δεν μπορείς να [τα] πάρεις, ειδικά, όταν, αλλά μένεις [εκεί] μόνο για δυο-τρεις (2-3) μήνες, δεν μπορείς να τα πάρεις. Δεν μπορείς. Τα γάνεις. Έτσι, ο καιρός περνά, έτσι είναι πολύ καλύτερα να πληρώσω με τα ίδια μου τα λεφτά [για] να είμαι σίγουρη γιατί τώρα νούμερο ένα [προτεραιότητα] είναι [το] ΙΚΑ. Όπως, όπως η Theresa, που ήταν εδώ πριν από 'ένα, ο εργοδότης της, της υποσχέθηκε να την πληρώσει, να της κολλήσει [ένσημα] και από τότε έφυγε δεν έχει τίποτα (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶⁸⁶ (...) [Θα το συζητήσεις αλλά ποτέ δεν θα έρθει σε αντιπαράθεση και να τα διεκδικήσεις] [έτσι θα τα χάσει όλα]. Δεν πρόκειται να τα δώσεις, δεν πρόκειται να της τα δώσεις, [ακόμα και αν έλεγες] -Μαντάμ, θα πρέπει να μας δώσετε, τα [ένσημα] για το ΙΚΑ, και πρέπει να με πληρώσετε έτσι, και εκείνη [θα έλεγες], -Δεν έχω, θα σου απαντούσε, -Τι να κάνουμε, δεν μπορούμε. Άμα σου πει, -Δεν μπορούμε, τότε, τι θα πεις; Δεν μπορείς να πεις τίποτα (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶⁸⁷ (...) Ελπίζουμε. Εντάξει, αυτή τη στιγμή δεν μπορώ να πω ναι, δεν μπορώ να πω όχι. Είναι πολύ νουρίς να πω, και όπως επίσης έχω δει, η Ελλάδα έχει ένα ρατσισμό. Ρατσισμό, Ρατσισμό, Ρατσισμό. Γενικά, δεν ξέρω, αλλά ειδικά στους Φιλιππίνους, γιατί έχουμε διαφορετικά πρόσωπα. Οι Ευρωπαίοι, βέβαια, σαν, σαν τους Αλβανούς, σαν, άλλες χώρες, έχουν το ίδιο πρόσωπο. Και ακόμα και αν τα βάλουμε σε μια φίρμα, είναι, ακόμα και όταν πάνε στο σχολείο, και μιλάνε πολύ καλά ελληνικά, δεν μπορείς να καταλάβεις από που είναι, από, Γεωργιανός, Ρώσος, έχεις το ίδιο πρόσωπο. Για εμάς που έχουμε διαφορετικά πρόσωπα, είναι δύσκολο, όπως εχθές, που πήγα με τα παιδιά μου στο Σύνταγμα, και δεν πήρα την κάρτα μου, γιατί, είναι δύσκολο μπορεί να σε κλέψουν στο Σύνταγμα, είχε πολύ κόσμο, πήγαμε μαζί [με] το λεωφορείο, το 608. Εκείνη τη στιγμή, είχα το καρότσι μου μαζί με το μικρό [μου] παιδί και το [άλλο] μου παιδί, και είπε, -Μαμά θέλω να πά[με] στο Σύνταγμα, [και είπα] -Εντάξει, πάμε. [και] ετοίμασα το σπύτι και όλα, πριν φύγουμε, και φύγαμε στη μια και μισή (1.30). Έτσι, όλα ήταν εντάξει, και είπα, -Εντάξει παιδιά, πάμε, και φύγαμε. Πήραμε το λεωφορείο, και βέβαια, ακόμα, ακόμα, ένα λεπτό [να αρροίσουμε], [έτρεξα] πολύ γρήγορα να βάλω το καρότσι μέσα στο λεωφορείο, και το λεωφορείο ξεκίνησε γρήγορα, και το παπούτσι μου ήταν έτοιμο να μαρκώσει στην πόρτα, και φωνάζω, -Ε κύριε, τι κάνετε, τα πόδια μου; [και λέει] -Ε, και φωνάζει κι αυτός, και λέει, -Α, δεν ξέρεις ότι τα καρότσια, τα ανοικτά, λέει, [ότι] απαγορεύονται. Κι εγώ τρώαζα, τσαντίστηκα, μόλις, όταν τα άκουγα [αυτά]. -Πρώτη φορά, τον λέω, [το] ακούω] ότι, τα καρότσια του παιδιού, ε, απαγορεύονται μέσα στο λεωφορείο; Εδώ γράφετε πρώτες βοήθειες, στα παιδιά, στις έγκυες, και στους μεγάλους. [και] λέει, -Θα σε [κατεβάσω], [και λέω] -Α, έτσι ε, επειδή είμαστε ξένοι κύριε. Θέλετε να φωνάξω εγώ [την] αστυνομία; Είμαστε πρώτ[ες] βοήθ[ες] κύριε. Το 'πα έτσι, και κανέναν μέσα στο λεωφορείο δεν μιλούσε. -Γιατί, δεν μιλάει [κανένας], πρώτη φορά, ο οδηγός είναι Έλληνας[ας], εμείς ξένοι, έχουμε δικίο, αλλά δεν μπορούμε να πούμε, -Έχετε δικίο. Κατάλαβες; Και [μην] λέει, -Ξέρτε, είσατε ξένοι, [και τον λέω] -Μην το λές, πληρώνουμε [τα] ίδια εισιτήρια, πληρώνουμε [τον] ίδιο φόρο, κάθε χρόν[ο], κάθε χρόν[ο]. Είπα, -Από λέω μην μιλάτε γιατί, άμα συνεχίσετε, θα φωνάξω [την] αστυνομία, και θα λές, τι θα κάνετε. Έτσι είπα και κανέναν εκεί δεν μιλά[τε], μέσα στο λεωφορείο. Έτσι δηλαδή, είναι ρατσισμός (...) Όχι, όχι, μήκη μέσα, πολύ γρήγορα, και έκλεισε πολύ γρήγορα και ξεκίνησε το λεωφορείο πολύ γρήγορα, και δεν [πρόλαβα] να βάλω σωστά το καρότσι, μέσα στο λεωφορείο. Ο οδηγός, ο οδηγός (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁶⁸⁸ (...) Όχι, έχω [όμως μια] φίλη που είναι έγκυος, και μια, μια, Ελληνίδα, είπε στη φίλη μου, να σηκωθεί, ώστε να κάτσει εκείνη, και είπα, -Α, πρέπει να, πρέπει να βρεις τη [δική σου] θέση, όχι να λές στη φίλη μου, να, να φύγει. Ήταν έγκυος. Μερικές φορές, νομίζω, ότι μερικές φορές, (...) [Οι πιο πολλοί είναι ρατσιστές]. Βίωσα πολλές φορές ρατσισμό. Ειδικά άμα είσαι μέσα στο τρόλεϊ ή [άλλου]. Μερικές φορές, επειδή ξέρω τη γλώσσα, μπορώ να διεκδικήσω το, το δικαίωμα μου. Γιατί, μερικές, αν κάθονται, και μερικές φορές η κυρία θα πει ότι είναι για εκείνη [η θέση], αλλά εγώ είμαι αυτή [που κάθομαι], θα πω, -Εγώ είμαι αυτή που, που βρήκε αυτήν την καρέκλα, -Σήκω, σήκω, [μην λέει]. -Γιατί, γιατί [ν'α σηκωθεί] [λέω]; Έχω τα εισιτήρια μου, πληρώνω εισιτήρια. Τσακνώνουν. Μερικές φορές, παλιά, στην κόρη μου επίσης. [Είπε] -Να σηκωθεί η κόρη, και να κάτσω [εγώ]. -Μα, είναι ήδη [εκεί], και έχει το δικό της εισιτήριο. Και είπα γιατί να σηκωθεί; Πληρώνω το δικό της εισιτήριο, επίσης. Και είναι μεγάλη. Δεν είναι μικρό. Για να κάτσει στην αγκαλιά μου. Και νόμιζαν ότι, είχαν δικίο και ότι δεν έχουν δικαίωμα να κάτσουν, επειδή δεν είμαστε Έλληνες, και μερικές φορές, τσακώθηκαν πολλές φορές μέσα στο τρόλεϊ. Τσακώθηκαν πολλές φορές. [Κυρία; Εκεί]. [και] ακόμα [και] με τους οδηγούς ταξί. Όχι επειδή οι οδηγοί ταξί είναι ρατσιστές, είναι απαιτιώνες (crooks). Κάνουν, λένε, -Πληρώστε, μόνο πέντε (5) ευρώ και είναι είκοσι (20) ευρώ, καθώς έτσι. Και είπα, επειδή μερικές φορές, οι φίλοι μου δεν ξέρουν να μιλήσουν ελληνικά, και οι φίλοι μου λένε -Πληρώσα είκοσι (20) ευρώ, Όχι πέντε (5) ευρώ. Της είπα, -Γιατί δεν μιλάς; -Δεν μπορώ να μιλήσω. Εγώ είμαι αυτή που θα μιλήσει. -Κύριε, η φίλη μου έδωσε είκοσι ευρώ, όχι πέντε ευρώ. Είκοσι ευρώ. -Όχι, όχι. Μόνο πέντε ευρώ [έδωσε], αυτό είναι, όχι. Όχι

²⁶⁹⁰. Γενικά, ενημερώνονταν για τις εξελίξεις από την τηλεόραση ή άτομα του φιλικού τους δικτύου²⁶⁹¹ καθώς και από την φιλιπινέζικη εφημερίδα *Balita*^{2692, 2693} ή το «The Filipino Chanel» μέσω δορυφόρου²⁶⁹⁴. Πρέπει τέλος να σημειωθεί ότι αναφέρθηκε ότι κάποιες εργαζόμενες δεν είχαν αποκτήσει άδεια παραμονής για πάνω από δεκαπέντε χρόνια και όποτε ήθελαν να μετακινηθούν εκτός Ελλάδος, όπως το να πάνε στις Φιλιππίνες, μεσολαβούσε ο εργοδότης τους μέσω των προσωπικών του γνωριμιών ώστε να της επιτραπεί η έξοδος από τη χώρα και η επανείσοδος σε αυτή²⁶⁹⁵. Γενικά ανέφεραν ότι θα ρωτούσαν²⁶⁹⁶ για τα εργασιακά δικαιώματά τους ή θα πληροφορούνταν²⁶⁹⁷ για αυτά (ΙΚΑ, ένσημα κ.λπ.) από τα άτομα του οικογενειακού ή φιλικού τους δικτύου που βρίσκονταν στην Αθήνα.

5.5.5. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ «ΕΝΩΣΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΖΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, KASAPI-HELLAS»

5.5.5.1. ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ

Η «Ενωση Αλληλεγγύης των Φιλιπινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» ιδρύθηκε το 1986 (1988 βάσει καταστατικού). Είναι ένας αυτό-βοηθούμενος οργανισμός βοήθειας, που προσφέρει υποστήριξη κοινωνική και συναισθηματική στους μετανάστες και τις μετανάστριες από τις Φιλιππίνες. Η λέξη «KASAPI»²⁶⁹⁸ είναι φιλιπινέζικη και σημαίνει μέλος (member) και ο σύλλογος ονομάστηκε έτσι γιατί η λέξη θεωρήθηκε κατάλληλη καθώς δηλώνει ότι πρέπει κανείς να δίνει υποστήριξη σε κάποιον που ζητάει ή που χρειάζεται, δηλαδή για τους εκπροσώπους, τόσο προς τα μέλη

[λέει]. - Ντάξει. Αν δεν θέλεις να μου δώσεις τα ρέστα μας, θα γράψω το νούμερό σας [λέω], του ταξί, αυτό είναι το νούμερό σας και θα κάνω τηλεφώνω στο, και έδωσε τα λεφτά πίσω. Αυτό είναι. Πονηροί (cunning) (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁶⁹⁰ (...) Τους Έλληνες, λοιπόν, είναι, για να είμαι πολύ ειλικρινής μαζί σου, [νομίζουν ότι είναι] είναι [άρχοντες], έχουν, έχουν αυτή, έχουν αυτή, νομίζω έχουν αυτή τη νοοτροπία, ότι είναι, ότι είναι καλύτεροι από τους άλλους. Σε θέματα, ίσως επειδή, σε θέματα, κουλούρας, οι Έλληνες θεωρούν τη κουλούρα [τους], τόσο παλιά όσο, όσο, όσο η γη. Και γι' αυτό, γιατί πιστεύω ότι έχουν αυτή τη νοοτροπία, και την περηφάνια ότι είναι, ανώτεροι. [Απέναντι στους μετανάστες] και ακόμη μεταξύ τους, και ακόμη μεταξύ τους (...) [Είναι ρατσιστές] μερικοί, ειδικά οι ηλικιωμένοι. Στο λεωφορείο, οι ηλικιωμένοι, δεν θέλουν να τους ακουμπάς. Δεν σου επιτρέπουν να καθίσεις (...) (Pat, ετών 52).

²⁶⁹¹ (...) Εγώ, εγώ πάντα βλέπω τηλεόραση, τις ειδήσεις, στα ελληνικά, [δεν έχω δορυφορική] αλλά οι άλλοι, τα ζαδέλφια μου [πιάνουν] κανάλια από τις Φιλιππίνες, αλλά εγώ δεν έχω. Έτσι, μερικές φορές εκείνοι μου λένε τι έγινε στις Φιλιππίνες, ο [εκπρόσωπος] έχει επίσης την [εφημερίδα] *Balita*, κάθε σαββατοκύριακο, κάθε Σάββατο. Διαβάζω επίσης την *Balita*, και αν έχουμε κάποιο κανονόριο νόμο, ο [εκπρόσωπος] μας ενημερώνει, κάπως έτσι (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁶⁹² Η λέξη *Balita* είναι φιλιπινέζικη και σημαίνει νέα (news).

²⁶⁹³ (...) Έχω δορυφορική [τηλεόραση]. [Διαβάζω επίσης τη *Balita*]. Μερικές φορές, μερικές φορές [διαβάζω και ελληνικές εφημερίδες]. Δεν, συνήθως, μόνο τη *Balita*. Έχουμε [στα] Αγγλικά [την] *Athens News*, και την *Balita* επίσης (...) (Solly, ετών 56).

²⁶⁹⁴ (...) [Διαβάζω τη] *Balita*. [Βλέπω] τηλεόραση, πρέπει να έχεις ακούσει το TFC, το λέμε το κανάλι των Φιλιππινών, -Δεν το έχεις ξαναδεί πριν; Βλέπω τις ειδήσεις από τις Φιλιππίνες. Διαβάζω επίσης [και την *Balita*] (...) (Rene, ετών 28).

²⁶⁹⁵ (...) [Έχω άδεια παραμονής]. Τώρα βγάω πρώτη φορά που βγάω [άδεια παραμονής]. Πρώτη φορά που βγάω (...) Ε, τόσα χρόνια δεν βγάω, γιατί φεύγω [για] Φιλιππίνες και μου δίνουν κάτι χαρτάκι [που] τα δείχνω μόνο, γυρίζω, δείχνω και αυτά (...) Απλά εδώ έχει, ας πούμε, γνωρίζ[ουν] κάποιος, και πηγαίνει, αν δεν μπορεί να γυρίσει, παίρνουνε τηλεφώνω, δίνουνε νίστα και έρχομαι. Δεν έχω [ω] πρόβλημα. [Όχι Φιλιπινέζοι], ο κύριος [είναι που με βοηθάει] (...) (Evelyn, ετών 39).

²⁶⁹⁶ (...) Έχω τους φίλους μου, έχω τον ξάδερφο μου, έχω τον γαμπρό μου, έχω την αδερφή μου, έχω κάποιους που μπορεί να ξέρουν κάτι (...) (Rene, ετών 28).

²⁶⁹⁷ (...) Έμαθα για αυτά επίσης από έναν ξάδερφό μου, γιατί ο ξάδερφος μου είναι εδώ, ήταν ήδη εδώ από έξι (6) ετών. Είναι εδώ. Και τα ξέρει όλα (...) (Rene, ετών 28).

²⁶⁹⁸ Τα αρχικά KASAPI-HELLAS σημαίνουν Kaisahan Samahan Pilipino-Hellas.

που χρειάζονται υποστήριξη όσο και στα μη μέλη αυτής²⁶⁹⁹. Οι ιδρυτές αναφέρονται σε «κοινότητα» και όχι σε «ένωση». Ο κύριος λόγος σύστασης της «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» είναι το να βοηθηθούν και να υποστηριχτούν, οι μετανάστες και οι μετανάστριες από τις Φιλιππίνες, που χρειάζονται βοήθεια για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της καθημερινότητας. Επίσης, ένας αντικειμενικός της στόχος είναι να προωθήσουν και να προστατεύσουν τα δικαιώματα των εργαζομένων μεταναστών στην Ελλάδα καθώς και τα ανθρώπινα δικαιώματά τους, καθώς όπως υποστηρίζουν οι εκπρόσωποι, τα δικαιώματα των μεταναστών είναι ανθρώπινα δικαιώματα, είναι ανθρώπινα όντα και εκείνοι, και πρέπει να τους σέβονται ως άτομα που χρειάζονται υποστήριξη και αλληλεγγύη. Είναι βασικό για τους εκπροσώπους της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» να μπορούν να προσφέρουν τα παραπάνω και να προωθούν τα δικαιώματα και την κοινωνική ευημερία των Φιλιππινέζων μεταναστών εργαζομένων καθώς και συναισθηματική υποστήριξη και συμβουλές και βοήθεια σε θέματα εργασίας. Τα κοινά χαρακτηριστικά των μελών του συλλόγου «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» είναι: *πρώτον*: ότι όλα τα μέλη είναι από τις Φιλιππίνες και *δευτέρον*, είναι όλοι εργαζόμενοι στην Αθήνα, ως οικονομικοί μετανάστες από τις Φιλιππίνες. Συνεκτικά στοιχεία είναι το ότι προέρχονται από τις Φιλιππίνες και μοιράζονται την ίδια γλώσσα, καθώς επίσης ένα άλλο θέμα είναι ότι ανεξάρτητα από το αν κάποιο άτομο από τις Φιλιππίνες μπορεί να έχει έγγραφα παραμονής ή μπορεί να γίνει μέλος της οργάνωσης. Δηλαδή ανεξάρτητα από τη νομική κατάσταση του ατόμου, καθώς πολλοί άνθρωποι από τις Φιλιππίνες αντιμετωπίζουν μια συνεχή αστάθεια ως προς τα έγγραφα παραμονής τους.

Ως ακολούθως, η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» είναι ένας σύλλογος που προσφέρει ενημέρωση και μερικές πληροφορίες για πώς να αντιμετωπίσουν προβλήματα, και διαδικασίες, ώστε να αλλάξουν τη ζωή τους και τη νομική τους κατάσταση. Μέσω του συλλόγου εκπροσωπούνται οι εργαζόμενοι μετανάστες από τις Φιλιππίνες στην Ελλάδα, καθώς και πραγματοποιούν εκστρατείες ειδικά για τους δίχως έγγραφα μετανάστες. Κάνουν εκστρατείες όπως, εκστρατείες με υπογραφές, ανάμεσα στους Έλληνες, τους Έλληνες κατοίκους, τους Έλληνες εργαζομένους και συνήθως χρησιμοποιούν αυτές τις εκστρατείες, προσπαθώντας να συναντηθούμε με τα μέλη του κοινοβουλίου, [και] επίσης προσπαθούμε να συζητήσουμε και να έχουμε την υποστήριξη των Ελληνικών Συνδικάτων και των Ελλήνων εργαζομένων ειδικότερα, και των ΜΚΟ επίσης. Η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» δεν εκπροσωπεί συγκεκριμένο επάγγελμα, όπως για παράδειγμα τις οικιακές εργάτριες, αλλά γενικά τους

²⁶⁹⁹ (...) Η λέξη KASAPI είναι κατάλληλη γιατί, είναι, σημαίνει ότι πρέπει να δίνεις υποστήριξη, πρέπει να δίνεις υποστήριξη, σε κάποιον που ζητάει γι' αυτή, ή που τη χρειάζεται. Λογικά, είναι, ένα μέλος, που χρειάζεται υποστήριξη. Μέλη της «κοινότητας» των Φιλιππινέζων, όχι απαραίτητα μέλη της KASAPI [μόνο], μέλη της «κοινότητας» των Φιλιππινέζων (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

μετανάστες και τις μετανάστριες εργαζομένους από τις Φιλιππίνες από κάθε είδους επάγγελμα²⁷⁰⁰. Η οικογένεια των μεταναστών και των μεταναστριών από τις Φιλιππίνες υποστηρίζεται από την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», μέσω του «Munting Nagon-Cultural School»²⁷⁰¹ που λειτουργεί ως δημοτικό σχολείο (grade 1-6) και νηπιαγωγείο (prep.), βασισμένο στο ωράριο των εργαζόμενων γονιών τους και επίσης διδάσκουν την ελληνική γλώσσα και στους ενήλικες²⁷⁰².

Οι εκπρόσωποι της πιστεύουν ότι η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα (KASAPI-Hellas)» συμβάλλει στη βελτίωση της εργασίας και των εργασιακών δικαιωμάτων μελών της. Ο ρόλος της εργασίας είναι για την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» τόσο σημαντικός όσο και για τους μετανάστες και τις μετανάστριες από τις Φιλιππίνες και αποτελεί προτεραιότητα²⁷⁰³. Επιπλέον εάν κάποιος ή κάποιος έχει μόλις φθάσει στην Ελλάδα και δεν έχει που να μείνει τον βοηθούν, καθώς μπορεί να μείνει στο χώρο του συλλόγου, χρησιμοποιώντας το δηλαδή ως προσωρινό κατάλυμα. Επιπροσθέτως δίνουν ρούχα σε άτομα ή οικογένειες που δεν έχουν, από ανθρώπους που χαρίζουν ρούχα και τα δίνουν στην KASAPI. Χρήματα, γενικά ή με τη μορφή δανείου δεν δίνουν, όμως εάν ένα μέλος της οικογένειας κάποιος ή κάποιου συμπατριώτη τους πεθαίνει θεωρείται αναμφισβήτητο γεγονός ότι θα δώσουν χρήματα.

5.5.5.2. ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ

Η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» έχει δύο γραφεία-έδρες. Το ένα γραφείο βρίσκεται στο Εργατικό Κέντρο Αθήνας (ΕΚΑ), στην οδό 3^{ης}

²⁷⁰⁰ (...) Είναι πολλά διαφορετικά τα είδη εργασίας που οι Φιλιππινέζοι κάνουν. Αλλά, [η] κύρια, η κύρια κατηγορία των Φιλιππινέζων εργαζομένων, είναι άνθρωποι που δουλεύουν στα σπίτια. Οικιακοί εργάτες [εργάτριες] (domestic workers). Δεν είναι απλώς, δεν είναι απλώς, οικιακοί βοηθοί (household help[er]s). Αλλά είναι εργαζόμενοι, και γι' αυτό αγωνιζόμαστε για τα δικαιώματά τους ως εργαζόμενοι, όχι, ως οικιακοί βοηθοί (household helpers), είναι απλά εργαζόμενοι, σαν οι άλλοι εργαζόμενοι (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷⁰¹ (...) [Υποστηρίζουμε την οικογένεια μέσω του «Munting Nagon-Cultural School». Είμαστε πάρα πολύ, ως άνθρωποι, πολύ προσανατολισμένοι στην οικογένεια και, και έχουμε ειδικά, στις Φιλιππίνες έχουμε παππούδες και γιαγιάδες να ζουν μαζί με τα παιδιά, τα εγγόνια και επίσης τώρα, μερικά από τα παιδιά έχουν γεννηθεί εδώ, τα στέλνουν στις Φιλιππίνες και φροντίζονται από τους παππούδες και γιαγιάδες. Από τους παππούδες και γιαγιάδες των παιδιών ή των γονιών των παιδιών. Έτσι, είμαστε πάρα πολύ γύρω-από την οικογένεια και ο λόγος για τον οποίο είμαστε [εδώ], που έχουμε φύγει από τις Φιλιππίνες ήταν για να σώσουμε [εμάς και τα παιδιά μας] (...) Υπάρχουν πολύ δυνατοί, στενοί δεσμοί οικογενειακοί δεσμοί, μεταξύ των ελληνικών οικογενειών, έτσι είναι και στις οικογένειες των Φιλιππινέζων. Είναι πολύ κοντά [ο ένας με τον άλλο] (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷⁰² (...) [Εδώ μαθαίνουν τη ελληνική γλώσσα αλλά και τη γλώσσα των Φιλιππινών]. Διδάσκονται και την ελληνική και την γλώσσα των Φιλιππινών. Και τη συμπεριφορά [εκείνη] ώστε να μην γίνουν ρατσιστές. Για παράδειγμα, έχω αυτή τη μια οικογένεια, που είναι παντρεμένοι, είναι μια ελληνο-φιλιππινέζο οικογένεια. Έχουν δύο παιδιά. Τα παιδιά, διδάσκονται, να σέβονται, για παράδειγμα είναι κοινή παράδοση στις Φιλιππίνες, όταν ένα παιδί βλέπει κάποιο μεγαλύτερο, του φιλά το χέρι. Αυτό είναι, και το βλέπω σε δυο παιδιά, εδώ στην Ελλάδα, εφήβους, ο πατέρας είναι Έλληνας, αλλά η μητέρα τους [από τις Φιλιππίνες] επέμεινε, και ο πατέρας το επέτρεψε, να μάθουν τον Φιλιππινέζικο τρόπο, του να δείχνουν σεβασμό, να φιλούν το χέρι και τα λοιπά, και τα λοιπά (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷⁰³ (...) Η εργασία. Είναι πολύ σημαντικός, δηλαδή, ο λόγος για τον οποίο, είμαστε εδώ, είναι, πραγματικά είναι η δουλειά. Όχι για να είμαστε μέλη της οργάνωσης. Έτσι, το έχουμε αποδεχθεί ως πραγματικότητα, ότι οι Φιλιππινέζοι, ο λόγος που φεύγουν από τις Φιλιππίνες είναι γιατί, ψάχνουν για δουλειά. Έτσι, αυτό είναι αποδεκτό, είναι δεδομένο γεγονός [για τη] οργάνωση. Είμαστε επίσης, προσπαθούμε να σεβόμαστε, για παράδειγμα [εάν] κάποιος έχει δουλειά, δεν θα πρέπει να πάει στη συνάντηση [της οργάνωσης], θα πρέπει να δοθεί περισσότερη προτεραιότητα στην δουλειά του (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

Σεπτεμβρίου 48^β, στον τέταρτο όροφο, όπου είναι και η επίσημη διεύθυνσή τους, και το άλλο βρίσκεται στην οδό Μηθύμνης 18 όπου εκεί στεγάζεται και το «Munting Nayon-Cultural School». Τα μέλη ή τα μη μέλη της «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» που αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα απευθύνονται εκεί καθώς ο εκπρόσωπος βρίσκεται πιο συχνά. Επίσης, στο γραφείο του «Εργατικού Κέντρου Αθήνας» ο χρόνος είναι περιορισμένος και κλείνει στις οκτώ το βράδυ. Ενώ στο «Munting Nayon-Cultural School» είναι ανοικτά, μέχρι μέχρις ότου χρειαστεί. και έτσι μερικές μέρες αναγκάστηκα είναι ανοικτά και άλλες όχι. Το ανοίγουν κάθε απόγευμα, συνήθως, αλλά το χρησιμοποιούν περισσότερο για να πραγματοποιούνται εκεί τις Κυριακές οι συναντήσεις τους Συμβουλίου του συλλόγου. Στο χώρο του «Munting Nayon-Cultural School» έχουν στη διάθεσή τους υπολογιστές, τηλέφωνα, τηλεοράσεις καθώς και συσκευές αναπαραγωγής εικόνας και ήχου. Είχε αναφερθεί ότι για τον χώρο του «Munting Nayon-Cultural School» το κόστος ανέρχεται στα δυο χιλιάδες περίπου ευρώ, όπου καλύπτονται καθώς και τα λειτουργικά του έξοδα από τις συνδρομές των μελών.

5.5.5.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ

Η θητεία του εκπροσώπου της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» διαρκεί τρία χρόνια. Ο Jose (εκπρόσωπος της Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas) είναι εκπρόσωπος από της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα (KASAPI-Hellas) από το 2001. Ο ίδιος ανέφερε ότι η οικογένειά του ήταν πάντοτε αναμειγμένη με τον εθελοντισμό και την εθελοντική εργασία, προσπαθώντας να βοηθήσουν τους συνανθρώπους τους. Ο Jose (εκπρόσωπος της Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas) αυτοχαρακτηρίστηκε: *πρώτον*, ως άτομο που διακρίνεται από την έντονη επιθυμία να προσφέρει βοήθεια εθελοντικά με σκοπό να βελτιώσει ή να αλλάξει μια κατάσταση, και *δευτέρον*, πάντοτε συνεισφέρει αλλού όπως με το να δίνει χρήματα σε άλλους και χωρίς να τους τα ζητά πίσω ή να περιμένει κάτι ως αντάλλαγμα, λαμβάνοντας ικανοποίηση από την βελτίωση μιας κατάστασης²⁷⁰⁴. Ο ίδιος αν και έχει συνεισφέρει εξαιρετικά, δεν είναι ικανοποιημένος με όσα έχει προσφέρει καθώς δεν είναι στο επιθυμητό για εκείνον επίπεδο, παρά την ικανοποίηση και την ευχαρίστηση των μεταναστών και των μεταναστριών μελών από τις Φιλιππίνες. Επιπλέον, η προσωπική ζωή του ίδιου είναι εναρμονισμένη με την έντονη ενασχόλησή του με την

²⁷⁰⁴ (...) Αλλά το θέμα είναι ότι, οι άλλοι, ακόμα και από την αρχή, οι δικοί μας, η οικογένειά μας, ήταν πάρα πολύ αναμειγμένη στον εθελοντισμό, στην εθελοντική εργασία. Προσπαθούν να βοηθήσουν άλλους, να έχουν, βρίσκουμε [έτσι] ολοκλήρωση στη ζωή μας, προσπαθώντας να κάνουμε κάτι, για άλλους, προσπαθούμε να κάνουμε το καλό. Αυτό, ίσως να ακούγεται, λίγο περίεργο στους ανθρώπους, αλλά πάντοτε νιώθαμε ότι, προσφέροντας υπηρεσίες (services) στους ανθρώπους, αξίζει. Προσφέροντας, κάνοντας εθελοντική δουλειά, με σκοπό να βελτιώσουμε ή να αλλάξουμε μια κατάσταση, να μπορέσουμε να κάνουμε, μια καλύτερη, πώς να αλλάξουν, από, οι συνθήκες από, να βελτιωθούν, αυτό από είναι μέρος της αφοσίωσης μας, νομίζω. Είναι μέρος, του πάθους για μερικούς ανθρώπους, όπως εγώ. Πάντοτε δόνα χρήματα σε άλλους, και, χωρίς να τους τα ζητήσω πίσω ή κάτι ως αντάλλαγμα. Βρίσκω έτσι την ευτυχία, δεν είναι απλά, βρίσκω την ευτυχία, δεν είναι, πάρε-δώσε, αλλά, είναι επίσης, το δόσιμο, [και αυτό που παίρνεις πίσω] (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

«Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» καθώς η σύζυγός του υποστηρίζει τόσο την επιλογή του όσο και τις δραστηριότητες του²⁷⁰⁵. Ο Jose (εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas) εργάζεται σε εφημερίδα, ως αρχισυντάκτης, της φιλιππινέζικης εφημερίδας «Balita» από όπου και μεταβίβεται. Είναι εβδομαδιαία και κυκλοφορεί κάθε Παρασκευή. Ο ίδιος κάνει αμισθί και μια ραδιοφωνική εκπομπή κάθε Παρασκευή και κάθε Σάββατο στον ραδιοσταθμό, «Ράδιο-Φιλία». Η εργασία του στην εφημερίδα έχει επηρεάσει θετικά τη δραστηριότητά του στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», καθώς δουλεύοντας εκεί ουσιαστικά εργάζεται στις πληροφορίες και έχει ευκολότερη πρόσβαση στις εξελίξεις, στο να αναζητά και να προσφέρει, δημοσιεύοντας, το τι συμβαίνει στην ελληνική κοινωνία ειδικότερα στους συμπατριώτες του, έτσι ώστε οι μετανάστες από τις Φιλιππίνες να καταλαβαίνουν στη γλώσσα τους, με μεταφράσεις, για το τι συμβαίνει στην Ελλάδα. Για παράδειγμα, μεταφράζονται και κοινοποιούνται μέσω της εφημερίδας ανακοινώσεις του Υπουργείου Εσωτερικών ή του Δήμου της Αθήνας Επίσης ο ίδιος προβάλλει και δημοσιεύει το τι συμβαίνει σχετικά με τους μετανάστες από της Φιλιππίνες στην Αθήνα και στην Ελλάδα, καθώς πολλές φορές παρεμβαίνει με άρθρα του ενημερώνοντας για νέα και γεγονότα. Με αυτό τον τρόπο προσπαθεί να μεταφέρει τις πληροφορίες στους συμπατριώτες του, ώστε να γνωρίζουν και να γίνονται μέρος του συνόλου, δηλαδή συμβάλει ποικιλοτρόπως και για την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» και για τους εργαζόμενους από τις Φιλιππίνες²⁷⁰⁶. Ο Jose (εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas) αναφέρει ότι το να είναι είναι κανείς εκπρόσωπος της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», δεν είναι δύσκολο από τη στιγμή που συνευχρησιμοποιεί²⁷⁰⁷ κανείς το ρόλο που του ανατίθεται και αναλαμβάνει²⁷⁰⁸.

²⁷⁰⁵ (...) Ναι, ναι. Και οι δύο μας [ασχολούμαστε]. Ακόμα και η γυναίκα μου, είναι, δουλεύει επίσης, για άλλους ανθρώπους. Αυτό είναι το πώς, έχει γίνει μέρος της ζωής μας. Αλλά ακόμα και ο γιος μας, ο οποίος δουλεύει πάρα πολύ, είχε δώσει βοήθεια σε μετανάστες, όπως, κατά τη διάρκεια του «Αντιρατσιστικού Φεστιβάλ», δούλεψε σκληρά, χωρίς να πάρει κάποια χρήματα ή να πληρωθεί. Ήταν ομιλητής εκεί, ήταν στις μετέπειτα συζητήσεις, μίλησε έντονα, και ήταν επίσης, προσπάθησε, να βρει νέους ανθρώπους να ερμηνεύσουν, και μουσικά συγκροτήματα νέων. Προσπάθησε να [βοηθήσει] στην οργάνωση και να κάνει παρεμβάσεις, μιλάει ελληνικά πολύ καλά, πολύ καλά. Έχει πολλούς, οι περισσότεροι που είναι στο «Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ» είναι φίλοι του (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷⁰⁶ (...) Θετικά, πολύ θετικά, γιατί, δουλεύοντας σε μια εφημερίδα, δουλεύεις στις πληροφορίες, τα νέα, να προσφέρεις το τι συμβαίνει στην ελληνική κοινωνία, ειδικότερα, έτσι ώστε οι Φιλιππινέζοι να καταλαβαίνουν το τι συμβαίνει στην Ελλάδα και επίσης να, να προβάλλει, και να δημοσιεύει το τι συμβαίνει στη Φιλιππινέζικη κοινωνία, να κοινοποιεί τα νέα. Έτσι ώστε οι άνθρωποι να τα ξέρουν, να γίνονται μέρος αυτού. Βοηθάει στην κοινωνία, βοηθάει επίσης στην οργάνωση, τους ανθρώπους. Η δουλειά μου στην «Balita», στην εφημερίδα, δεν είναι μέρος της δουλειάς μου ως, ως πρόεδρος, ως εκπρόσωπος της οργάνωσης. [Δημοσιεύω κάποια άρθρα για να ενημερώνω τον κόσμο, μεταφράζωμε επίσης κείμενα σχετικά με τα έγγραφα και τα εργασιακά δικαιώματα]. Για παράδειγμα, επίσης, κάποιες, ανακοινώσεις του Υπουργείου Δημόσιας Ασφάλειας, και δημοσιεύουμε αυτό, του Υπουργείου Εσωτερικών, και επίσης, επίσης δημοσιεύουμε τα σχέδια του Δήμου της Αθήνας, του δημάρχου, τα σχέδια για τους κατοίκους της Αθήνας, και λέμε ότι πολλοί Φιλιππινέζοι που κατοικούν στην Αθήνα είναι και κάτοικοι του Δήμου (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷⁰⁷ (...) Πώς να το πω τώρα αυτό. Πώς νιώθω για αυτό, όπως είπα, εάν η ιδεολογία σου είναι, να βοηθάς άλλους, είναι κάτι που γίνεται μέρος της ζωής σου. Δεν είναι κάτι που, είναι μέρος, είναι, έχεις βλέπεις αυτή η ιδεολογία, που η [ζωή] γίνεται πιο, πιο ολοκληρωμένη όταν βοηθάς άλλους. Και είσαι χαρούμενος γι' αυτό. Το νιώθεις (...) (Jose εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷⁰⁸ (...) Είναι δύσκολο, δεν είναι [ακριβώς], δεν το λες δύσκολο, γιατί όταν, αγαπάς να κάνεις κάτι για άλλους, σου αρέσει να κάνεις κάτι καλό, γιατί όταν, γιατί όταν, ο τρόπος ζωής σου είναι να προσπαθείς να βοηθάς τους άλλους, κάνοντας καλό σε άλλους, δεν είναι, δεν το θεωρείς δύσκολο. Το δύσκολο δεν είναι το θέμα. Βέβαια, έχουμε, ανθρώπους που, που είναι στην οργάνωση και είναι διαφορετικοί. Διαφορετικοί χαρακτήρες, χαρακτήρες που είναι, που είναι, πιο δυναμικοί, είναι χαρακτηρισμό που είναι μόνο, που σκέφτονται μόνο για τους εαυτούς τους. Είναι επίσης, σαν υποχρέωση ως εκπρόσωπος της οργάνωσης, ως ηγέτης (leader), να είσαι ικανός να πεις ότι «Κοίτα, είμαστε

Επιπλέον, ο όγκος και η πολυπλοκότητα των θεμάτων που αφορούν τους μετανάστες και τις μετανάστριες από τις Φιλιππίνες, που απευθύνονται στον ίδιο, δεν επιτρέπουν συγκεκριμένες ώρες ή μέρες ενασχόλησης «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα (KASAPI-Hellas)»²⁷⁰⁹. Επιπλέον, ο Jose (εκπρόσωπος της Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas) ανέφερε ότι εάν ήταν απλά μέλος της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα (KASAPI-Hellas)» θα νιώθατε ασφάλεια, γεγονός που υποδηλώνει την ικανοποίησή τους με το μέχρι τώρα αποτέλεσμα.

5.5.5.4. ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΟΥΣ

Η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα (KASAPI-Hellas)» βάσει καταστατικού μπορεί να διεξάγει εκλογές στο εσωτερικό της για την ανάδειξη εκπροσώπων και διοικητικού συμβουλίου, το οποίο αποτελείται από είκοσι-ένα άτομα-μέλη. Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου, εκλέγονται από τους μετανάστες, συμπεριλαμβανομένων του εκπροσώπου και των δυο αντιπροέδρων. Τα μέλη της οργάνωσής τους ασχολούνται σε εθελοντική βάση χωρίς να αμείβονται. Όταν έχουν κάποια συνάντηση παρευρίσκονται όλοι από το Διοικητικό Συμβούλιο, αλλά μερικές φορές δεν μπορούν να παρευρεθούν όλοι καθώς είναι απασχολημένοι με την εργασία τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις δείχνουν κατανόηση εάν κάποιος δεν δύναται να λάβει μέρος στις συναντήσεις τους, γνωρίζοντας ότι ο κύριος στόχος τους είναι να μπορέσουν να κερδίσουν χρήματα²⁷¹⁰ για τους ίδιους και τις οικογένειές τους. Ως προς την ιδιότητα μέλος η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα (KASAPI-Hellas)» σύμφωνα με τα αρχεία της έχει εγγεγραμμένα χίλια διακόσια τριάντα μέλη. Εντούτοις δεν είναι όλα τα άτομα ενεργά μέλη, καθώς δεν ασχολούνται πλέον, έχοντας επικεντρωθεί με τα προσωπικά τους θέματα και με την εργασία τους²⁷¹¹.

εδώ, όχι για τους αυτούς μας, αλλά, και για άλλους, και έχουμε διοικητικό συμβούλιο, μέλη, έχουμε την υποχρέωση να μπορέσουμε να, εξαντλήσουμε τους εαυτούς, χωρίς να παίρνουμε τίποτα ως αντάλλαγμα» (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷⁰⁹ (...) Όταν έχεις να κάνεις με μετανάστες, δεν μετράς ώρες. Είναι πολύ απρόβλεπτο. Είναι κάτι που λόγω, κάποιος τηλεφωνεί, για παράδειγμα, «-Έχω, τη, η γυναίκα μου είναι στο νοσοκομείο», ή κάποιος τηλεφωνεί, «-Είναι μια κυρία που πρέπει να πάει στο Λαφνί», γιατί προσπάθησε να αυτοκτονήσει, μια γυναίκα από τις Φιλιππίνες, επειδή υπέφερε από νευρική διαταραχή. Είχαμε, κάποιος που συνελήφθη λόγω έλλειψης εγγράφων, ή [άλλοι λένε] «-Παρακαλώ ελάτε, μπορείτε να μας βοηθήσετε να βρούμε το διαβατήριό μας; Στην Πρεσβεία των Φιλιππίνων.» Επειδή στη Πρεσβεία των Φιλιππίνων μερικές φορές δεν κάνουν τη δουλειά τους. Έτσι χρειάζεται την προσοχή μας. Και χρειάζεται να συμπλεκόμαστε με τέτοιες [καταστάσεις]. Να συμπλεκόμαστε, με πολιτικές, της κυβέρνησης των Φιλιππίνων, καθώς και, με υποχρεώσεις ως, ως εκπρόσωποι της κυβέρνησης, [ώστε] να προσφέρουμε υπηρεσίες, επαρκείς υπηρεσίες, ικανοποιητικές υπηρεσίες στους, στους μετανάστες από τις Φιλιππίνες (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷¹⁰ (...) Ναι. Μερικές φορές δεν μπορούν να, να μπορέσουν να έρθουν, όλοι, γιατί είναι απασχολημένοι με τους εργοδότες τους, δουλεύουν part-time. Τα μέλη της οργάνωσής μας, κάνουν αυτά τα πράγματα σε εθελοντική [βάση] και δεν πληρώνονται, κανένας δεν πληρώνεται. Και καταλαβαίνουμε, γιατί δεν μπορεί κάποια/ος να λάβει μέρος στις συναντήσεις [μας], ή δεν είναι παρούσες/όντες. Επειδή ο κύριος στόχος τους είναι να μπορέσουν να βγάλουν λεφτά. Είναι η οικονομική πίεση, που απαιτεί από τους ανθρώπους να μαζεύουν χρήματα ώστε να στείλουν μερικά, χρήματα στις Φιλιππίνες, ώστε να φέρουν φαγητό στο σπίτι, να μπορέσουν να στείλουν [τα] παιδιά τους στο σχολείο, όλα αυτά (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷¹¹ (...) Σύμφωνα με τα αρχεία του υπολογιστή μας, έχουμε χίλια διακόσια τριάντα μέλη. Αλλά, δεν είναι όλοι τους ενεργά μέλη. Μερικοί από αυτούς δεν είναι πια, είναι πιο απασχολημένοι, με τα[α] δικ[ά] τους, με τη δουλειά τους, με την κατάστασή τους. Μερικοί από αυτούς, νιώθουν ότι, «-Δεν χρειάζονται πλέον την οργάνωση, μπορώ να σταθώ μόνη/ος μου στα πόδια μου». Αλλά όταν στην αρχή έρχονται εδώ, στην αρχή, λένε ότι χρειάζονται την οργάνωση. Αλλά στη συνέχεια, όταν μπορέσουν να σταθούν στα πόδια τους, να έχουν αυτοπεποίθηση, είναι ικανοί να,

Η οργάνωσή, σύμφωνα με τον εκπρόσωπο είναι ανοικτή σε όλους τους μετανάστες και τις μετανάστριες από τις Φιλιππίνες χωρίς διακρίσεις. Η αναλογία ανδρών και γυναικών στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» έχει ως εξής: Στα χίλια διακόσια τριάντα μέλη, περίπου στο ογδόντα τοις εκατό (80%) είναι γυναίκες και το είκοσι τοις εκατό (20%) άνδρες. Ο Jose (εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas) ερμηνεύει το ότι οι γυναίκες από τις Φιλιππίνες απασχολούνται αποκλειστικά στην οικιακή εργασία διότι η ζήτηση των εργοδοτών και της κοινωνίας είναι τέτοια^{2712, 2713}.

Ο εκπρόσωπος της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» ανέφερε ότι οι εργοδότες εκμεταλλεύονται τη νομική κατάσταση των εργαζομένων ώστε να μην τους παρέχουν εργασιακά δικαιώματα. Και τότε μέσω της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» γίνεται καταγγελία και μεταφέρεται η υπόθεση στο δικαστήριο. Η συντριπτική πλειονότητα των εργαζομένων απευθύνονται πρώτα στην «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» και στους εκπροσώπους της και όχι για παράδειγμα στο ΕΚΑ, διότι οι μετανάστες και οι μετανάστριες από τις Φιλιππίνες δεν εμπιστεύονται εύκολα άλλους ανθρώπους και αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσκολίες με το να επικοινωνήσουν, γνωρίζοντας οι περισσότεροι πολύ λίγα ελληνικά. Τα μέλη της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» ελέγχονται μέσω καταβολής μηνιαίας συνδρομής, όπως ονομάζουν «monthly juice» και το κόστος της ανέρχεται σε δύο ευρώ, το μήνα ή είκοσι τέσσερα ευρώ το χρόνο. Όταν διεξάγεται Γενική Συνέλευση, μπορούν τα μέλη να την παρακολουθήσουν όλα τα μέλη, αλλά υπάρχουν επίσης και συναντήσεις που συμμετέχει αποκλειστικά το Διοικητικό Συμβούλιο (management board), τόσο λόγω της ιδιαιτερότητας των θεμάτων όσο και λόγω του ότι πολλές φορές όταν συγκεντρώνεται πολύς κόσμος γίνεται δύσκολο να ελεγχθούν. Οι συναντήσεις, είναι δημοκρατικά καθοδηγούμενες και κανένας δεν μονοπωλεί το διάλογο, συμπεριλαμβανομένου και την υποβολή προτάσεων και λήψη αποφάσεων, όπου επιλέγονται και

έτσι, δεν είναι απαραίτητο πια να είναι ενεργοί. Αλλά συμπεριφέρονται και συμμερίζονται τις ιδέες μας, αλλά τους κρατάμε ακόμα στα αρχεία μας (...). (Jose, εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷¹² (...) Δεν είναι λόγω της ελληνικής κοινωνίας, που γίνεται αυτό, είναι εξαιτίας της ελληνικής κυβέρνησης, νομίζω, είναι μέρος της αγοράς, η αγορά εργασίας που το κάνει. Γιατί, είναι η ελληνική, η ελληνική κυβέρνηση, για παράδειγμα, είπε ότι, -Ακόμα και αν είσαι, ακόμα και αν είσαι, γιατρός, δεν μπορείς να γίνεις γιατρός. Δεν είναι, δεν είναι, αναγνωρισμένο, και αποκλείονται, αποκλείονται. Αλλά νομίζω, εάν είσαι γιατρός, και είσαι καλός γιατρός, νομίζω ότι η ελληνική κοινωνία, οι Έλληνες, θα σε αποδεχτούν. Όπως οι Έλληνες, γίνονται αποδεκτοί και δουλεύουν στην Αυστραλία, [και σε άλλες χώρες]. Υπάρχουν μετανάστες και από τις Φιλιππίνες, που έχουν διπλώματα [σπουδών] και στις Φιλιππίνες δουλεύουν σε δουλειά και εδώ δουλεύουν ως οικιακές εργάτριες, ή σερβιτόροι. Είναι, δασκάλες, έχουν διπλώματα, είναι μηχανικοί. Είναι για παράδειγμα μια γυναίκα που δουλεύει σε ένα σπίτι, και είναι διπλωματούχος πολιτικός μηχανικός, και είναι δουλεύει στο σπίτι ενός εργοδότη. Ήταν οικιακή εργάτρια, που προσπάθησε να σχεδιάσει, τα πάντα, από τα θεμέλια, μέχρι όλα [τα υπόλοιπα]. Ήταν πολύ χαρούμενη [για αυτό που έκανε]. Ήταν οικιακή εργάτρια, αλλά ήταν η εργαζόμενη από τις Φιλιππίνες, [που ήταν] μηχανικός, που πρακτικά έχτισε τα πάντα. Ήταν επίσης αρχιτέκτονας, αρχιτέκτονας σχεδιάστρια, αλλά επίσης το κτίριο, πέρα από την ομορφιά έπρεπε να είναι και ανθεκτικό, στα υλικά. Είχε εμπειρία και προϋπηρεσία στις Φιλιππίνες (...). Jose, εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷¹³ (...) Είναι πιο σύνθετες να φεύουν οι γυναίκες από τη χώρα, γιατί ουσιαστικά, οι εργοδότες, αυτό που είναι «ανοιχτό» εδώ στην Ελλάδα, αυτό που είναι «ανοικτό» είναι η οικιακή εργασία. Η δουλειά έχει ζήτηση. Η ζήτηση, για, με άλλα λόγια, θα προτιμήσουν, μια γυναίκα, κυρίως. Αλλά τότε ο εργοδότης θα πάρει [και] τον άνδρα, γιατί, είναι καλύτερα να δουλεύουν μαζί. Έτσι, και ο άνδρας επίσης δουλεύει στο σπίτι, σιδερεύει τα ρούχα, κάνει τα πάντα (...). [Οι εργοδότες, προτιμούν να έχουν και τους δυο] αλλά, κυρίως, οι περισσότεροι εργοδότες προτιμούν γυναίκες; για να δουλεύουν σε σπίτια (...). (Jose, εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

λαμβάνονται οι τελικές επιλογές σε συλλογικό χαρακτήρα στα πλαίσια μιας γενικής παραδοχής. Σε κάποιες εξαιρετικές περιπτώσεις καταφεύγουν σε ξαφνικές αποφάσεις διότι είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί μια γενική αποδοχή. Η γλώσσα που χρησιμοποιούν στις συναντήσεις τους για να συζητήσουν διάφορα θέματα ή να λάβουν αποφάσεις είναι τα φιλιππινέζικα. Επίσης, δεν θα δέχονταν κάποιον που δεν είναι από τις Φιλιππίνες ως μέλος στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» παρά μόνον ως «φίλο» της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», αλλά δεν θα μπορούσαν να αποκτήσουν ποτέ ιδιότητα μέλους. Δηλαδή, όλοι εκτός από τους μετανάστες από τις Φιλιππίνες, σαν περιορισμός και όχι ως διάκριση, καθώς βάσει καταστατικού η ιδιότητα μέλους πρέπει να προέρχεται από μετανάστες από τις Φιλιππίνες.

5.5.5.5. ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΆΛΛΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ ΣΧΕΣΕΩΝ

Οι «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» συνεργάζεται με Έλληνες δικηγόρους. Επιπλέον συνεργάζει με Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) όπως το Δίκτυο Υποστήριξης Μεταναστών και Προσφύγων και επίσημους φορείς όπως με τα ελληνικά συνδικάτα, με το Εργατικό Κέντρο Αθήνας (ΕΚΑ), με τη Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ), με συγκεκριμένες ενώσεις εργαζομένων όπως το Συνδικάτο Οικοδόμων καθώς με άλλους οργανισμούς για την υπεράσπιση των κοινωνικών, πολιτικών και πολιτικών δικαιωμάτων, ώστε να βοηθούν πραγματικά και να είναι σε θέση να συσχετιστούμε και να συνδυάσουν τη αυτών των οργανώσεων. Με την Πρεσβεία των Φιλιππίνων στην Ελλάδα, δεν συνεργάζονται ιδιαίτερα και διατηρούν τυπικές σχέσεις²⁷¹⁴. Δεν αναφέρθηκε κάποια συνεργασία της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» με κάποια συγκεκριμένη ελληνική πολιτική παράταξη²⁷¹⁵ καθώς επιδιώκουν την συνεργασία με όλους τους επίσημους φορείς.

5.5.5.6. ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» παρά το ότι δημιουργήθηκε για να εκπροσωπεί στην ελληνική κοινωνία τους μετανάστες και τις μετανάστριες

²⁷¹⁴ (...) Δεν είχαμε, δεν υπήρχε νωρίτερα συνεργασία [μαζί τους]. Είχαμε ένα Πρέσβη, βλέπεις, που δεν ήταν, πολύ επαγγελματίας Πρέσβης, διπλωμάτης, του ανατέθηκε να κάνει χρέη αυτού. Είχαμε, πέντε, τέσσερις Πρέσβεις πριν, και ήταν επαγγελματίες διπλωμάτες, με καριέρα διπλωματική. Αυτός είναι πολιτικά τοποθετημένος. Και αυτός, δεν έχει καλές σχέσεις με την κοινότητα των Φιλιππινέζων, με την KASAPI, με εμένα. Γιατί αυτός ο άνθρωπος είναι σαν άτομο που χρησιμοποιεί τη δύναμή του για να τρομοκρατεί τους άλλους (bully). Ναι, προσπαθεί να τρομάξει τους ανθρώπους. [λέγοντας] -Εγώ είμαι ο βασιλιάς, και κάτι τέτοια, σαν δικτάτορας, και αυτά. Και όταν στέκεται, όλοι στέκονται, και τέτοια (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷¹⁵ Είχε αναφερθεί από τον εκπρόσωπο της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», Jose, ότι προσπαθούν να συμμετέχουν σε εκδηλώσεις ή φεστιβάλ διαφορετικών οργανισμών,, όπως για παράδειγμα ο Συνασπισμός ή το ΠΑΣΟΚ, αλλά επιθυμούν και συνεργάζονται με όλους ανεξαιρέτως.

από τις Φιλιππίνες και για να διεκδικήσει και να αγωνιστεί για τα εργασιακά και νομικά δικαιώματά τους, δεν δρα για να βοηθήσει τα μέλη της, παρά τη νομική τους κατάσταση, με το να επέμβουν οι ίδιοι οι εκπρόσωποι, δηλαδή με το να επισκεφτεί (σπάνια) ο ίδιος ο εκπρόσωπος έναν εργοδότη και να εκπροσωπήσει τον εργαζόμενο, μετά από ενημέρωση του ίδιου ή της ίδιας εργαζομένου/ης ότι, για παράδειγμα, αντιμετωπίζει προβλήματα με τα ένσημά του ή με την πληρωμή του²⁷¹⁶. Εντούτοις, προσφέρουν πληροφορίες, συμβουλές (counseling) για τα εργασιακά τους δικαιώματα και τις διαδικασίες νομιμοποίησης καθώς και νομική υποστήριξη. Ο εκπρόσωπος της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», Jose, αναφέρει χαρακτηριστικά ότι ο εργαζόμενος θα πρέπει να απευθυνθεί και να κοινοποιήσει το πρόβλημά του²⁷¹⁷.

Οι τρόποι που βοηθούν είναι: *πρώτον*, στο να βρουν εργασία στη μετανάστρια ή στο μετανάστη από τις Φιλιππίνες, είτε ως οικιακή εργάτρια, είτε ως κηπουρό αντίστοιχα²⁷¹⁸. *Δεύτερον*, όταν κάποιο άτομο από τις Φιλιππίνες αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα στην εργασία του τηλεφωνούν²⁷¹⁹ στον εργοδότη και ζητούν διευκρινήσεις²⁷²⁰. Αφού συστηθεί ο Jose ως εκπρόσωπος της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» τις περισσότερες φορές γενικά οι εργοδότες αντιδρούν αρνητικά και απότομα προς εκείνους. *Τρίτον*, τότε σε αυτές τις

²⁷¹⁶ (...) Δεν το κάνουμε αυτό, είναι οι άνθρωποι που πρέπει να το κάνουν. Είναι προσωπική τους έγνοια. Δεν πηγαίνουμε στο σπίτι του εργοδότη, να ελέγξουμε. Δεν είναι αυτό [που κάνουμε], αυτό που προσφέρουμε στα μέλη μας, είναι πληροφορίες για τα δικαιώματά τους. Γιατί, πρέπει να ξέρουν τα δικαιώματά τους, και ξέροντας τα δικαιώματά τους, πρέπει να παλέψουν για τα δικαιώματά τους. Από μόνοι τους. Και με τη βοήθεια από εμάς. Της οργάνωσής μας. Με άλλα λόγια, πρέπει να είναι αυτοί που θα πάρουν τις αποφάσεις, για το τι θα κάνουν, με την κατάστασή τους. Δεν μπορούμε, δεν μπορούμε να παλέψουμε για αυτούς. Πρέπει να παλέψουμε, μαζί με εμάς, πρέπει να παλέψουμε για τα δικαιώματά [μας]. Γιατί, επίσης [αυτοί] σημαίνει, πολλά περισσότερα, σημαίνει ότι ως ανθρώπινα όντα, είμαστε ικανοί να αγωνιστούμε, να έχουμε τη δική μας αξιοπρέπεια. Βλέπεις, όταν αγωνίζεσαι για κάποιον, και το άτομο δεν συμμετέχει και τόσο, είναι σαν να δίνεις χρήματα σε έναν ζητιάνο. Ο ζητιάνος, το άτομο, δεν πρέπει να είναι ζητιάνος, γιατί δεν είναι καλό για την αξιοπρέπεια του. Πρέπει να είναι ικανός να σταθεί μόνος του στα πόδια του, γιατί ως ανθρώπινο άτομο του έχουν δοθεί, δικαιώματα. [του έχουν δοθεί] δικαιώματα σαν ανθρώπινα όντα, και δικαιώματα ως εργαζόμενοι, με το δικαίωμα να ζουν, μια αξιοπρεπή ζωή, το δικαίωμα να έχουν καλές εργασιακές συνθήκες, καθώς επίσης, τους δικούς τους μισθούς, καθώς επίσης να καλύπτονται από την κοινωνική ασφάλιση. Τα ξέρω αυτά, να έχουν καλύτερη αντιμετώπιση, από, τους εργοδότες τους (...) (Jose εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷¹⁷ (...) Πρώτα, πρώτα, ο εργαζόμενος πρέπει να έρθει σε εμάς. [Μας ενημερώνει]. Δεν πηγαίνουμε, απλά, έτσι εθελοντικά, όχι. Ο/η εργαζόμενος/η πρέπει πρώτα να αποφασίσει να πολεμήσει για τα δικαιώματά του. Όταν λέει, έρχεται σε εμάς, με άλλα λόγια, εκείνος αποφασίζει να πολεμήσει για τα δικαιώματά του. Και αυτό σημαίνει ότι, σημαίνει ότι, του έχουν αρνηθεί τα δικαιώματά του όταν έρχεται σε εμάς. Έτσι, εμείς, του/της παρέχουμε υποστήριξη. Εκείνη τη στιγμή είναι που τηλεφωνούμε, ή ρωτάμε ένα δικηγόρο ή ρωτάμε το συνδικάτο, για να, να έρθουν, και να έρθουν και συμμετάσχουν σε αυτόν τον αγώνα. Γιατί [έτσι] γινόμαστε πιο ισχυροί, εάν, έχουμε βοήθεια από τις ελληνικές ενώσεις [εργαζομένων], και τους δικηγόρους (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷¹⁸ (...) Πολλά, πολλά παραδείγματα. Όπως για παράδειγμα, κάποιος ψάχνει να βρει δουλειά. [Και εμείς] του δίνουμε [βοήθεια]. Ή όταν κάποιος χρειάζεται, σε σπίτι, κάποιο/α για να του καθαρίσει το σπίτι, ή υπάρχει μια οικογένεια, μια καλή οικογένεια που χρειάζεται έναν κηπουρό, έτσι αναφερόμαστε στους εαυτούς μας (...) (Jose εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷¹⁹ (...) Αλλά επίσης, εάν κάποιος έχει προβλήματα με τον εργοδότη του, στην δουλειά του, εμείς επίσης του προσφέρουμε, βοήθεια, στον εργαζόμενο. Τηλεφωνούμε, μιλάμε με τον εργοδότη, όταν είναι απαραίτητο, μιλάμε στον εργοδότη. Δεν είναι πολύ συνεργάσιμοι πολλές φορές. [Λένε], -Ποιος είναι; Και τότε λέω, -Είμαι [ό] Πρόεδρος τους Σωματίου Φιλιππίνων Μεταναστών. [Και] συζητάμε, συζητάμε. Αλλά μερικές φορές είναι πολύ σκληροκαρδί (...) [Τότε] τηλεφωνούμε [ανά], [και τους λέω] -Θα θέλαμε να είστε, ευγενικοί. Είμαστε άνθρωποι και θα ήθελα να μας φέρεστε σαν ανθρώποι[ς]. Και τότε λέω, -Έχουμε και δικηγόρο[ς], και ο δικηγόρος μας θα σας πάρει τηλέφωνο και θα σας μιλήσει γι' αυτό το θέμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ. Μερικές φορές βοηθά. Μερικές φορές χρειάζομαστε, μερικές φορές χρειάζομαστε, τον δικηγόρο να [τους] τηλεφωνήσει. Και μερικές φορές χρειάζομαστε τον δικηγόρο να φέρει την υπόθεση [στο δικαστήριο]. Έχουμε πολλές περιπτώσεις σαν κι αυτές (...) (Jose εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷²⁰ (...) Επίσης, μερικοί, μερικοί εργοδότες δεν δίνουν. [Μερικοί δεν δίνουν ούτε ασφάλεια]. Για παράδειγμα, σε μια περίπτωση, παραπονειθήκαμε και φέραμε την υπόθεση στο ΙΚΑ. Όπως στην περίπτωση ενός πολιτικού, που [η κόπια] δούλεψε στο σπίτι [του] και στο εργοστάσιό [του] και επίσης στο σπίτι του, ήταν κάποιος πλοίαρχος πολιτικός μέλος, λειτουργούσε αυτό το, το [εργοστάσιο] με περονόφορους ανυπότις. Έτσι, πήγαμε στο ΙΚΑ, επειδή ο εργοδότης δεν πλήρωνε για το ΙΚΑ, και [τα κανονίσαμε]. Και τελικά, αυτό που έγινε, αυτός ο πολιτικός, την έδωσε από τη δουλειά, και τότε φέραμε την υπόθεση στην Επιθεώρηση Εργασίας. Και η Επιθεώρηση Εργασίας και το ΙΚΑ το κανόνισαν (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

περιπτώσεις επικοινωνούν με τον εργοδότη ή την εργοδότη, αργότερα, και τους ενημερώνουν ότι πλέον θα επικοινωνήσει μαζί τόσο ο δικηγόρος που εκπροσωπεί την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas». Συνεργάζονται δηλαδή ως προς τα εργασιακά προβλήματα και με τα ελληνικά συνδικάτα και με δικηγόρους, όπου και απευθύνονται για να επέμβουν, όπως το Συνδικάτο Οικοδόμων και το Συνδικάτο Σερβιτόρων-Μαγειρών. Οι περιπτώσεις που θα τους προκύψουν αφορούν και διαφορετικά επαγγέλματα πέραν της οικιακής βοηθού, όπως για μάγειρες, οικοδόμους ή σερβιτόρους²⁷²¹. Μερικά, από τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι οικιακές εργάτριες είναι, για παράδειγμα η μη-τήρηση των πληρωμών, η μη-παροχή φαγητού ή ελεύθερου χρόνου για την ίδια ή για ξεκούραση ή η μη-καταβολή επιδομάτων²⁷²², ή σε άλλα επαγγέλματα που απασχολούνται οι εργαζόμενοι ή οι εργαζόμενες από τις Φιλιππίνες²⁷²³.

Οι κύριες διεκδικήσεις της «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» για την/τον εργαζόμενη/ο από τις Φιλιππίνες σχετίζονται και για τη διαδικασία και τα έγγραφα νομιμοποίησης. Σύμφωνα με τον εκπρόσωπο, που δεν ανταποκρίνονται πραγματικά στις ανάγκες των Φιλιππινέζων μεταναστών. Όπως, για παράδειγμα, ο όγκος της συγκέντρωσης των απαιτούμενων εγγράφων είναι πολύ εκτενής περιπτώσεις όπως, για τα ένσημα, τις σφραγίδες, τα έγγραφα, καθώς και το υψηλό κόστος που ενέχουν δυσχεραίνουν τη διαβίωσή τους²⁷²⁴. Επιπλέον, όσοι ανεπίσημοι μετανάστες από τις Φιλιππίνες έρχονται στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα (KASAPI-Hellas)» βοηθούνται από τους εκπροσώπους.

²⁷²¹ (...) Και για άλλα [επαγγέλματα]. Για παράδειγμα, είχαμε περιπτώσεις, ανθρώπων, μερικών ανθρώπων που δουλεύανε στις κατασκευές, στην οικοδομή. Φέραμε την υπόθεση στην Ένωση. Και επίσης είχαμε μια περίπτωση ανθρώπων που δουλεύανε σε εστιατόρια. [Και] φέραμε την υπόθεση, στην ελληνική ένωση εργαζομένων [στα εστιατόρια]. Συνδέσαμε με τους Έλληνες εργαζομένους και συνεργαζόμαστε. [Επίσης] το Συνδικάτο Οικοδόμων είναι πολύ, πολύ ισχυρό. Καλούν επίσης εκείνοι τον εργοδότη. Και κάποιο στο Συνδικάτο, των μαγειρών, και σερβιτόρων μιλάμε επίσης και με εκείνους και [μας] βοηθάνε (...) (Jose εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷²² (...) Είναι διαφορετικού είδους προβλήματα. Προβλήματα που έχουν για παράδειγμα είναι ότι δουλεύουν πάρα πολλές ώρες. Δεν πληρώνονται όλες τις ώρες. Σε μερικές περιπτώσεις δεν τους δίνουν αρκετό φαγητό ή [χρόνο για] ξεκούραση. Μερικές φορές δεν τους επιτρέπεται να πάνε, εάν δεν έχει τελειώσει το φαγητό ο εργοδότης, αυτά είναι [μερικά προβλήματα]. Επίσης οι εργοδότες αρνούνται να τους δώσουν το επίδομα, για παράδειγμα [των] Χριστουγέννων, [του] Πάσχα, [του] καλοκαιριού]. άδεια. [Και σε αυτές τις περιπτώσεις] επεμβαίνουμε (...) (Jose εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷²³ (...) Για παράδειγμα, ήταν ένας μάγειρας, ο οποίος μαγειρεύει σε κινέζικο εστιατόριο, που το είχε Έλληνας [εργοδότης]. Ήταν κάπου, στη Γλυφάδα. Και τον δίδανε, και έτσι φέραμε την υπόθεση στην Ένωση Εργαζομένων στον Τουρισμό και τα Εστιατόρια. Συζητήσαμε, συζητήσαμε μαζί τους, και καταφέραμε να κερδίσουμε [για αυτόν]. [Μιλάω με τους εργοδότες, μιλάω Έλληνικά. Αυτό συνέβη, πολύ πρόσφατα. Και υπάρχει επίσης και μια περίπτωση στις κατασκευές, με οικοδόμους. [Ήταν κάποιος] που επίσης δεν πληρωνόταν και ο εργοδότης είχε δηλώσει ότι ήταν μόνο καθαριστής, αλλά αυτός ήταν εκεί, στη σκαλωσιά, στις σκαλωσιές, δούλευε και έκανε τη δουλειά του οικοδόμου. Έτσι, φέραμε την υπόθεση στην επιθεώρηση εργασίας, μαζί, μαζί με εμάς ήταν ο Πρόεδρος, ο Γραμματέας του Συνδικάτου Οικοδόμων (...) (Jose εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷²⁴ (...) Όπως είπα, ότι στο παρελθόν, είχα αιτήματα, κυρίως για τη διαδικασία νομιμοποίησης, για τους νόμους της ελληνικής, ελληνικής κυβέρνησης, που δεν είναι, δεν ανταποκρίνονται πραγματικά στις ανάγκες των Φιλιππινέζων μεταναστών. Όπως, για παράδειγμα, έχουμε περιπτώσεις όπως, [για] τα ένσημα, ή σφραγίδες [για τα χαρτιά], είναι πολύ, ή το να φέρεις την οικογένειά σου εδώ, θέλεις ένα εκκαθαριστικό τόσων χιλίων ευρώ, το χρόνο. Κι αυτό είναι πολύ δύσκολο. Και είναι πρόβλημα, γιατί, θέλεις να είσαι, γιατί αγαπάς την οικογένειά σου, και είσαι κοντά στην οικογένειά σου. Θέλεις τα παιδιά σου, η γυναικά σου να είναι μαζί σου, είναι αυτό που λένε οικογενειακή συνένωση. Αλλά, υπάρχει και το ερώτημα του νομικού καθεστώτος, οι άδειες παραμονής, μπορεί να είσαι νόμιμος τώρα, αλλά αυτό είναι, αργότερα, μετά από ένα-δυ χρόνια, επειδή δεν μπορείς να βρεις δουλειά, δεν έχεις ένσημα (insurance stamps), και τότε γίνεσαι παράνομος. Έτσι έρχεται το θέμα της ανασφάλειας (insecurity), το ερώτημα της αβεβαιότητας (uncertainty) που, αυτό που έχεις τώρα, είναι, ότι το νομικό σου είναι σε προσωρινή βάση, και μπορεί να γαδίει. Οι ελληνική κυβέρνηση θα έπρεπε να ακολουθεί την Ευρωπαϊκή Οδηγία, όπου μετά από πέντε χρόνια, κανείς μπορεί να υποβάλει αίτηση για καθεστώς μόνιμης διαμονής, αόριστου χρόνου. Αυτή (η Ελλάδα) είναι μια από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που, που δεν ακολουθεί την Ευρωπαϊκή Οδηγία, που ακολουθείται από άλλες χώρες, όπως η Ιταλία και η Ισπανία, η Γερμανία και η Γαλλία. Αλλά, είναι διαφορετικά στην πραγματικότητα, είναι ένας αγώνας, που οι άνθρωποι, οι μετανάστες, πρέπει να κάνουν, στην Ελλάδα, όλη την ώρα, σε καθημερινή βάση (...) (Jose εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

5.5.5.7. ΣΥΝΔΙΚΑΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ

Ο Jose (εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas) θεωρεί ότι²⁷²⁵ οι εργαζόμενοι και οι εργαζόμενες από τις Φιλιππίνες εκπροσωπούνται περισσότερο από την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων Εργαζομένων στην Ελλάδα (KASAPI-Hellas)» σε σχέση με κάποια άλλη ελληνική ένωση εργαζομένων²⁷²⁶. Ο ίδιος υποστηρίζει ότι δηλαδή, εάν κάποιοι/ες μετανάστες ή μετανάστριες έχουν να επιλέξουν ιδιότητα μέλους μεταξύ μιας ελληνικής ένωσης εργαζομένων του επαγγέλματός τους και της «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων Εργαζομένων στην Ελλάδα (KASAPI-Hellas)» θα τους συμβούλευε να γίνουν μέλη και στις δύο. Στην περίπτωση των οικιακών εργατριών σημειώνει χαρακτηριστικά, τη μη-ομαλή λειτουργία των ελληνικών συνδικάτων και τη πολιτικοποίηση, ταύτιση και επιρροή τους από πολιτικές παρατάξεις²⁷²⁷.

Ο εκπρόσωπος ανέφερε ότι οι μετανάστες ή οι μετανάστριες από τις Φιλιππίνες που είναι μέλη των ελληνικών συνδικάτων νιώθουν²⁷²⁸ μια απογοήτευση ως την αντιμετώπιση απέναντί τους και για αυτό δεν συμμετέχουν. Σε ένα ελληνικό συνδικάτο θα ενδιαφερθούν αλλά όχι τόσο όσο στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων Εργαζομένων στην Ελλάδα (KASAPI-Hellas)», σύμφωνα με τον Jose (εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas). Για παράδειγμα εάν μια οικιακή εργάτρια από τις Φιλιππίνες, δεν την πληρώνουν στην ώρα της, ή έχει πρόβλημα με τα έγγραφα της από τον Έλληνα εργοδότη της, και πάει στο ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός της, όπου η πλειοψηφία των μελών είναι Έλληνες, Έλληνες εργαζόμενοι, δεν θα μεριμνήσουν για τα προβλήματά τους. Επιπροσθέτως κατά τη διάρκεια των συνελεύσεων δεν μπορούν επικοινωνήσουν στα Ελληνικά πολύ καλά με αποτέλεσμα να αποκλείονται από τη συμμετοχή τους.

²⁷²⁵ (...) Ναι. Γιατί είμαστε, η πρώτη οργάνωση μεταναστών που ιδρύθηκε στην Ελλάδα. Και δεν έχουμε βοηθήσει, όχι μόνο μετανάστες από τις Φιλιππίνες, αλλά επίσης και άλλους μετανάστες, ώστε να δημιουργήσουν τις δικές τους οργανώσεις, έχουμε για παράδειγμα, βοηθήσει να πάρουν το καταστατικό τους, τους έχουμε βοηθήσει να βρουν δικηγόρους για τη δική τους οργάνωση (...) (Jose εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷²⁶ (...) [Δεν τους λέω να έρθουν μόνο στην KASAPI]. Θα τους έλεγα, δεν είναι, για παράδειγμα, εάν κάποιος δουλεύει ως μάγειρας, του ζητάμε να γίνει μέλος όχι μόνο στην KASAPI, αλλά και στα ελληνικά, ελληνικά συνδικάτα. Μέλη των οικοδόμων, είναι μέλη αυτών δουλεύουν στην οικοδόμη, τους παρακινούμε να γίνουν μέλη, στο Συνδικάτο Οικοδόμων (...) (Jose εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷²⁷ (...) [Οι οικιακές εργάτριες] δεν έχουν [ελληνικό συνδικάτο]. Δεν έχουν. Εμείς το ξεκινήσαμε, εμείς το ξεκινήσαμε, αλλά επειδή ήταν μια [πολιτική] παράταξη, στο Εργατικό Κέντρο, έγινε πολιτικοποιημένο. Και εμείς θέλαμε να είναι ανεξάρτητη, όπως η KASAPI, ανεξάρτητη. Και υπάρχει το Σωματείο Καθαριστριών και μερικοί από εμάς είναι [και] μέλη εκεί, μέλη εκεί. Αλλά αυτό δεν ήταν επιτυχές (...) (Jose εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷²⁸ (...) [Δεν είναι ικανοποιημένοι, όσο από την KASAPI]. [Εάν μια γυναίκα από τις Φιλιππίνες, δεν την πληρώνουν στην ώρα της, ή έχει πρόβλημα με τα χαρτιά της από τον Έλληνα εργοδότη της, και πάει στο ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός της, όπου η πλειοψηφία των μελών είναι Έλληνες, Έλληνες εργαζόμενοι, θα είναι και πιο λίγοι, δεν θα νοιαστούν τόσο για τα προβλήματά τους αυτά, θα νοιαστούν, αλλά όχι τόσο όσο η KASAPI]. Αλλά επίσης, κατά τη διάρκεια των συναντήσεων δεν μπορούν επικοινωνήσουν στα Ελληνικά πολύ καλά. [Αλλά δεν εστιάζουν ιδιαίτερα στα προβλήματα των μεταναστών εκεί] (...) (Jose εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππίνων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

5.5.5.8. ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα (KASAPI-Hellas)» λειτουργεί και ως σχολείο, έχοντας ιδρύσει από το 1994-1995 το «Munting Nayon Cultural School». Στα φιλιππινέζικα σημαίνει «Μικρό Χωριό». Σκοπός ήταν να παρέχουν μια βάση στα παιδιά που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα και στα παιδιά που έρχονται στην Ελλάδα και δεν γνωρίζουν τίποτα για τη δική τους κουλτούρα και των γονιών τους. Προσπαθούν με αυτόν τον τρόπο να τα κάνουν να καταλάβουν και να εκτιμήσουν την κουλτούρα τους. Δεν είναι απλά, για παράδειγμα διάβασμα ή γράψιμο, αλλά μετάδοση τόσο της «κουλτούρα στην Ελλάδα» όσο και της «κουλτούρα στις Φιλιππίνες» και για αυτό ονομάστηκε και «Munting Nayon-Cultural School». Στο σχολείο «Munting Nayon-Cultural School» είναι παιδιά και από τις Φιλιππίνες και από άλλες χώρες, όπως η Αφρική, το Μπανγκλαντές και άλλες Ασιατικές χώρες. Έχουν παιδιά και από αλλού επίσης επειδή οι σκοποί του «Munting Nayon-Cultural School» είναι: *πρώτον*, τα παιδιά από τις Φιλιππίνες να είναι ικανά να καταλάβουν ότι ανήκουν σε μια ευρύτερη κοινωνία και πρέπει να είναι ικανά να επιτιμήσουν την κουλτούρα άλλων. *Δεύτερον*, λόγω των φαινομένων ρατσισμού, πρέπει να εκπαιδευτούν ενάντια στο ρατσισμό, καθώς ως μετανάστες είναι πιο ευάλωτα στο ρατσισμό²⁷²⁹. Πρέπει να σημειωθεί ένας εξαιρετικά σημαντικός λόγος δημιουργίας του σχολείου «Munting Nayon-Cultural School»²⁷³⁰; είναι να διευκολύνουν τα ζευγάρια των γονιών από τις Φιλιππίνες που εργάζονται και οι δύο. Αυτός είναι και ο πρωταρχικός λόγος ίδρυσης του σχολείου αποκλειστικά για τους μετανάστες από τις Φιλιππίνες. Μέλημα τους ήταν να βοηθήσουν δηλαδή τους γονείς, καθώς το πρόγραμμά λειτουργίας τους είναι προσαρμοσμένο στο πρόγραμμα των γονιών, από τις επτά η ώρα το πρωί έως μέχρι τις έξι η ώρα (ως τις οκτώ και εννιά μερικές φορές καθώς υπάρχουν άτομα που μένουν μέσα στο κτίριο μόνιμα) το απόγευμα. Η ύπαρξη του είναι πολύ σημαντική καθώς δεν υπάρχει άλλο σχολείο που να ανοίγει και να λειτουργεί εκείνη την ώρα ή άλλο που να προσαρμόζεται, στο εργασιακό ωράριο και το πρόγραμμα των γονέων, κάτι που το καθιστά πολύ σημαντικό για εκείνους ώστε να μπορέσουν να εργαστούν.

Τα παιδιά και ενήλικοι μάθαιναν ελληνικά στο «Munting Nayon-Cultural School», καθώς διεξάγονταν μαθήματα ελληνικών, αλλά δεν ήταν δυνατό να διατηρήσουν τη συνέχεια τους καθώς όλοι

²⁷²⁹ (...) 'Ετσι, με το ξεκίνημα, στην αρχή, είναι πολύ σημαντικό για αυτά, να βλέπουν τα διαφορετικά χρώματα και να τα σέβονται τις διαφορετικότητες (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷³⁰ (...) [Για τα ζευγάρια των Φιλιππινέζων γονιών που δουλεύουν και οι δύο]. Είχασα να σας πω, ότι, γι' αυτό το λόγο ξεκινήσαμε με το σχολείο, έτσι, μόνο, αποκλειστικά για τους Φιλιππινέζους μετανάστες. Έτσι ώστε να βοηθήσουμε τους γονείς, που είτε το πρόγραμμά μας είναι προσαρμοσμένο στο πρόγραμμά των γονιών, είναι από τις επτά, επτά (7) η ώρα το πρωί, μέχρι τις έξι (6) η ώρα το απόγευμα. Δεν υπάρχει άλλο σχολείο που ανοίγει, που λειτουργεί εκείνη την ώρα, ή άλλο που να προσαρμόζεται, στην ώρα και το πρόγραμμά των γονιών, και επειδή είναι επίσης πολύ σημαντικό γι' αυτούς, να μπορέσουν, να έχουν ήσυχο το μυαλό τους όταν δουλεύουν. *Δεύτερον*, όταν, ξεκινήσαμε αυτό [το σχολείο], ήταν αποκλειστικά μόνο, για τα παιδιά των μεταναστών από τις Φιλιππίνες, και τότε, κάποιος ήρθαν σε εμάς, ένας για παράδειγμα, ένας, που είχε, ο πρώτος μη-Φιλιππινέζος που ήρθε σε εμάς, ήταν από την Αλβανία. [Το παιδί ήταν] όσκαοκτώ μηνών μόνο, και οι γονείς μόλις είχαν έρθει από την Αλβανία, «Είμαστε και εμείς ξένοι». [μου] είπαν. Δεν μπορούσαμε να τους αρνηθούμε. Ήταν η κατάστασή τους, ήταν η κατάστασή τους. Δεν μπορούσαμε να τους αρνηθούμε, γιατί, είμαστε όλοι το ίδιο, είμαστε όλοι το ίδιο, όλοι πολεμάμε για το ίδιο πράγμα, για το πώς, για μια ζωή, για μια καλύτερη ζωή. Ο λόγος που έφυγα από τη χώρα μου, είναι ο ίδιος λόγος που ένας Αλβανός έφυγε από τη χώρα του, για ένα καλύτερο αύριο (...). (Jose, εκπρόσωπος της Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

οι δάσκαλοι ήταν εθελοντές. Επιπροσθέτως, σε σχέση με τη διατήρηση των παραδόσεων η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα (KASAPI-Hellas)» διοργανώνει γιορτές που σχετίζονται με τις παραδόσεις στις Φιλιππίνες, όπως για παράδειγμα, το «Flores de Mayo» (Santacruzán). Έτσι έχουν αυτή την εορτή που την πραγματοποιούν κάθε χρόνο όπως και στις Φιλιππίνες. Πέρα από αυτό, επίσης γιορτάζουν την Ημέρα Ανεξαρτησίας των Φιλιππίνων (12 Ιουνίου 1898), τους εορτασμούς των Χριστουγέννων και επετείους. Προσπαθούν να προσφέρουν δηλαδή στους ίδιους και στους συμπατριώτες τους μια ευκαιρία να θυμηθούν την κουλτούρα τους και την κληρονομιά τους από τις Φιλιππίνες, καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους²⁷³¹. Είχαν διοργανώσει μια απεργία το 1994 για τους μετανάστες και τις μετανάστριες από τις Φιλιππίνες²⁷³² αλλά έκτοτε δεν είχαν κάποια ποιο πρόσφατη αντίστοιχη διαδικασία, παρά μόνο διαδηλώσεις στις οποίες συμμετέχουν μαζί με άλλους συλλόγους μεταναστών και όχι μεμονωμένα.

5.5.6. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ «ΕΝΩΣΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΖΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, KASAPI-HELLAS»

Τα άτομα που είναι μέλη στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» ανέφεραν ότι θέλησαν γίνουν μέλη της επειδή ήθελαν να γίνουν μέλη του συνόλου (group)²⁷³³, ήθελαν να ανήκουν (belong)²⁷³⁴ κάπου, και για να βοηθηθούν²⁷³⁵ καθώς γνώριζαν ότι είναι μια οργάνωση (organization) στην οποία μπορούν να βασιστούν (rely on) για τα προβλήματά τους^{2736, 2737}. Τα δυο κύρια θέματα που τους απασχολούσαν ώστε να αποκτήσουν την ιδιότητα μέλους

²⁷³¹ (...) Έχουμε, μερικά πράγματα που έχουν να κάνουν με τις παραδόσεις, για παράδειγμα, αυτό που ονομάζουμε «Santacruzán», που αυτό πηγαίνει πίσω στον 15^ο αιώνα, όχι στον 16^ο αιώνα. Κατά την εποχή που οι Ισπανοί κατακτητές ήρθαν και κατέλαβαν τις Φιλιππίνες για 300 χρόνια. Έτσι έχουμε αυτές τις πολιτιστικές εορτές, που την πραγματοποιούμε κάθε χρόνο στις Φιλιππίνες. Και, πέρα από αυτό, επίσης έχουμε [και] άλλες γιορτές όπως για παράδειγμα, η Ημέρα Ανεξαρτησίας, έχουμε τους εορτασμούς των Χριστουγέννων, έχουμε επετείους, προσπαθούμε να βρούμε ένα δρόμο, για τους ανθρώπους, να, προσφέρουμε στους ανθρώπους μας, μια ευκαιρία να θυμηθούν, να τους εκπνεθώσουμε για την κουλτούρα τους και την κληρονομιά τους από τις Φιλιππίνες. [Στον εορτασμό του Santacruzán, ασχοληθήκαμε όχι μόνο με το θρησκευτικό κομμάτι, αλλά και στα τραγούδια, το φαγητό, από τις Φιλιππίνες] αλλά και επίσης, ασχολούμαστε και με την ιστορία, τον πολιτισμό, στα παιδιά κυρίως (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷³² (...) Ναι, έχουμε, έχουμε. Απεργία (strike), το 1994. Ήταν σε ένα εργοστάσιο υφασμάτων, που ήταν στο νησί της Κο. Ήταν εκατό (100) εργαζόμενοι από τις Φιλιππίνες. Ήθελαν στις Φιλιππίνες με, ως εργάτες της [εταιρία] Levi's, και τους έφεραν εκεί, στην Κο. Αλλά δεν πληρώνονταν τους μισθούς τους, και, συζητήσαμε και αποφασίσαμε την απόφαση να κάνουμε μια απεργία. Αλλά τελικά το, το εργοστάσιο έκλεισε, και μεταφέρθηκε στην Βουλγαρία. Επειδή ήταν πιο φθηνά, [και] γιατί οι εργαζόμενοι, οι εργαζόμενοι από τις Φιλιππίνες ήταν, οι εκπρόσωποι (leaders) της ένωσης των εργαζομένων, αναδείχθηκαν ως εκπρόσωποι της ένωσης των εργαζομένων. Έτσι, ακόμα και οι Έλληνες, εργαζόμενοι υποστήριξαν τους Φιλιππινέζους εκπροσώπους της ένωσης τους, ώστε να εκλεγούν στο συνδικάτο (...) (Jose, εκπρόσωπος της Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas).

²⁷³³ (...) Απλά για να [είμαι] με, με τις συμπατριώσες μου από τις Φιλιππίνες (my co-Filipino). (...) [Το] 1987. (...) [Συζητάμε] για την ευημερία των μεταναστών από τις Φιλιππίνες (welfare of the Filipino) [εδώ]. Πώς να, πώς να παλέψουμε με την κυβέρνηση, πώς να, παλέψουμε με την κυβέρνηση, το νόμο, για τους μετανάστες (...) Πότε άρχισα, [εδώ και], πέντε-έξι χρόνια, τέσσερα (4) χρόνια. (...) [Η KASAPI] είναι μια ΜΚΟ, μη-κυβερνητική οργάνωση. Ναι [μπορεί να βοηθήσει]. Ναι (...) (Mercy, ετών 67).

²⁷³⁴ (...) Φυσικά θα διάλεγα την KASAPI. Γιατί η KASAPI, γιατί η KASAPI, είναι, [αυτή που] βοηθάει τους ανθρώπους. Βοηθά τους μετανάστες. Βοηθάει [για] τα δικαιώματά των ανθρώπων, βοηθάει, είμαι, ανήκω (belong) στην KASAPI (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁷³⁵ (...) [Να παλέψω για τα δικαιώματά μου σαν εργαζόμενη]. Είναι μεγάλη τύχη που ήρθα εδώ [στην KASAPI]. Γιατί εκείνη την περίοδο, δεν είχα χαρτί, [και] τότε ήρθα εδώ, υπέβαλα την αίτηση να υπογράψω. Αυτό ήταν το πολύ καλό που έγινε σε 'μένα (...) [Έχω άδεια παραμονής] (...) [Από το 1998, που έγινα μέλος στην KASAPI]. [Από τότε που είμαι δασκάλα εδώ] (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁷³⁶ (...) Ο λόγος, [για να γίνω μέλος στην] KASAPI, είναι [ότι είναι], καλή οργάνωση (good organization), εκεί, βοηθούν πολλούς μετανάστες, ξέρεις, Φιλιππινέζους μετανάστες εδώ στην Ελλάδα. Και, επίσης, ανθρώπους, ανθρώπους από τις Φιλιππίνες, που έχουν πολλά προβλήματα, ξέρεις. Είναι το πρώτο πράγμα στο μυαλό τους είναι, να πάνε στην KASAPI, όχι στην Προσβία (...) [Επικρύβουν να πάνε πρώτα

ήταν: *πρώτον*, εκκρεμότητες σχετικά με τη νομική κατάσταση^{2738, 2739, 2740, 2741} και *δεύτερον*, προβλήματα που προέκυπταν με τους εργοδότες τους²⁷⁴². Στις συναντήσεις τον περισσότερο καιρό συζητούν σχετικά με τα προβλήματα των μεταναστών, όπως μερικές φορές πώς να βοηθήσουν κάποιον συμπατριώτη τους που έχει συλληφθεί χωρίς έγγραφα²⁷⁴³ ή άλλους λόγους²⁷⁴⁴, για άλλους που δεν έχουν ιατροφαρμακευτική περιθαλψη και χρειάζονται νοσηλεία. Πιστεύουν δηλαδή ότι η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» είναι μια μορφή αντιπροσώπευσης για τον εργαζόμενο ή την εργαζομένη από τις Φιλιππίνες στην Ελλάδα και σκοπό της είναι η βελτίωση της ζωής των μεταναστών από τις Φιλιππίνες που βρίσκονται και εργάζονται στη χώρα²⁷⁴⁵. Επιπλέον, εάν σε κάποιο άτομο από τις Φιλιππίνες προκύψει κάποιο πρόβλημα στην εργασία του κρίνουν ότι η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» θα τους ενισχύσει και θα τους εκπροσωπήσει, τόσο μέσω του εκπροσώπου, όσο και μέσω

στην KASAPI και όχι στην Προσβεία για ένα πρόβλημά τους] επειδή [η KASAPI] είναι αυτοί [που] κάνουν κάτι, δρουν (acting). Ξέρεις, κάνουν κάτι, δρουν. Δίνουν, ξέρεις, σου δίνουν, συμβουλή, σε όλα, [σε ρωτούν] -Τι πρόβλημα έχεις; (...) (Yvette, ετών 39).

²⁷³⁷ (...) Βέβαια, βέβαια. Λοιπόν, η KASAPI επίσης είναι μια από τις, οργανώσεις που βοηθά και τους άλλους μετανάστες, όχι μόνο τους Φιλιππινέζους, επίσης [αυτούς] από το Bangladesh ή το Pakistan και τους Σουδανούς, που χρειάζονται, την υποστήριξη, ξέρεις, της KASAPI. [Η KASAPI] υποστηρίζει και αυτούς επίσης. Και επίσης, αν, ξέρεις, συμβάλλουν επίσης, για το, ας πούμε, στο Δίκτυο Μεταναστών, αν έχουν αυτό το festival, το Αντιρατσιστικό festival, συμβάλλουν επίσης, ξέρεις, όπως, τα παιδιά, δίνουν, συμβάλλουν με τα ταλέντα τους, αν θέλουν, ξέρεις, επίσης, το περασμένο, αυτό το χρόνο, αυτό το χρόνο, συνέβαλλαν με το Battle of the Bands, κάπως έτσι. Είναι από την KASAPI επίσης, που, ξέρεις, που έχει αυτό [το σχολείο] (...) (Yvette, ετών 39).

²⁷³⁸ (...) [Για] τα χαρτιά, [για] τα χαρτιά, [για] τα δικαιώματα των εργαζομένων. [Άλλοτε] περισσότερο [για] τα χαρτιά, [και άλλοτε] περισσότερο [για] τα δικαιώματα (...) (Pat, ετών 52).

²⁷³⁹ (...) Ναι. Βοηθά πολύ τους μετανάστες. Βοηθά πολύ. Γιατί, γιατί χάρη στην KASAPI έχουμε, έχουμε τώρα χαρτιά (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁷⁴⁰ (...) [Συζητάμε για τα ένσημα, για τα χαρτιά], όχι μόνο αυτά, επίσης συζητάμε για, ξέρεις, τι, πρέπει να κάνουμε, για, ξέρεις, προβλήματα, τι προβλήματα, τι αντιμετωπίζουν, και επίσης, όπως [δικαιώματα] της γυναίκας, ξέρεις, για, πώς να το πω, για τα δικαιώματα της γυναίκας, τα δικαιώματα του μετανάστη, τα πάντα. [Τα δικαιώματα των εργαζομένων], βέβαια (...) (Yvette, ετών 39).

²⁷⁴¹ (...) Μια φορά, μια φορά, τότε ήταν, δεν θυμάμαι καθόλου, ακριβώς. Θυμάμαι, όταν ο πατέρας μου [πίθανε], δεν είχα καθόλου χαρτιά εκείνη την περίοδο, όταν ο πατέρας μου πέθανε, ξέρεις. Δεν είχα, δεν είχα χαρτιά εκείνη την περίοδο, νομικά είχα μόνο, ούτε καν βεβαίωση εκείνη την εποχή, ξέρεις. Δεν θυμάμαι, δεν θυμάμαι, δεν θυμάμαι καθόλου [πότε πέθανε ο πατέρας μου]. Και εκείνη την εποχή δεν είχα καθόλου χαρτιά, έτσι. Η KASAPI με βοήθησε, έτσι είπαν ότι, -Πρέπει να πας σε αυτή τη γυναίκα, η οποία δουλεύει στον Δήμο, στην Περιφέρεια, και αυτή είναι επίσης που θα σε βοηθήσει, πες της αυτά και αυτά, έτσι της τα είπα, και τότε, εκείνη τη στιγμή, την ίδια στιγμή, μου έδωσαν βεβαίωση, και τότε, μετά από αυτό, πήγα στο Δήμο και ζήτησα εκεί, επίσης κάποιον από εκεί, μου είπαν, έχουμε κάποιον, ξέρεις, που ξέρουμε από [το Δήμο], που δουλεύει στο Δήμο, πήγα εκεί, και δεν με έβαλαν στην ουρά, πήγα μέσα, έτσι πήρα βεβαίωση εκείνη την περίοδο, έτσι εκείνη την περίοδο την Παρασκευή, θυμάμαι εκείνη την περίοδο ότι ήταν Παρασκευή, και πήγα να με μείνω με την αδελφή μου, ώσπου να πάω στις Φιλιππίνες. Ο [εκπρόσωπος της KASAPI], επίσης, μετάφρασε την βεβαίωση μου, εκείνη την περίοδο, και είναι εκείνος επίσης, που μας πήγε, ξέρεις, που μας πήγε στο αεροδρόμιο, εκείνη την περίοδο (...) (Yvette, ετών 39).

²⁷⁴² (...) Λοιπόν, υπάρχουν, πολλά, πολλά, προβλήματα των Φιλιππινέζων, γι' αυτά, αυτού του είδους, ξέρεις. Βέβαια [και εργασιακά προβλήματα που η KASAPI, βοηθάει], [Θυμάμαι] πολλά [περιστατικά]. Είναι πολλά, ήταν ένα κορίτσι, που δούλευε σε έναν εργοδότη, για πολλά, πολλά χρόνια, και πήγε στην KASAPI, αυτό το κορίτσι πήγε στην KASAPI, και η KASAPI, είχε ένα δικηγόρο, [ένα] καλό δικηγόρο, έτσι πήγε στο δικαστήριο, [και] αυτή, κέρδισε σε αυτή την υπόθεση. Ενάντια στον εργοδότη. [Το πρόβλημα ήταν ότι δεν την πλήρωνε] (...) (Yvette, ετών 39).

²⁷⁴³ (...) [Κάποιοι] Φιλιππινέζοι, που πιάστηκαν χωρίς άδεια παραμονής, δεν είχαν άδεια παραμονής[ς], μόλις, μόλις τους έπιασαν, πήγαν κατευθείαν στη φυλακή, και, μέσω των [Δικηγόρων για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα] που ενημερώθηκαν από την KASAPI, ήταν δυνατό, αφίχθηκαν ελεύθεροι από [τη] φυλακή, και αυτοί αυτοί βοηθήσαν να έχουν αυτά τα χαρτιά που χρειάζονται (...) (Pat, ετών 52).

²⁷⁴⁴ (...) Ένα άλλο παράδειγμα είναι, για παράδειγμα, συνέβη επίσης, και παλιότερα, ότι, ήταν έξι, έξι (6) κορίτσια, ήταν μέσα σε ένα λεωφορείο (van) και θέλανε να πάνε στην εκκλησία. Αλλά ήταν μέσα στο λεωφορείο. [Van είναι το λεωφορείο], είναι το van, ιδιωτικό, ιδιωτικό. [Έχουμε ιδιωτικά λεωφορεία που πηγαίνουν τον κόσμο στην εκκλησία]. Και τότε, η αστυνομία σταμάτησε το λεωφορείο, και ήταν Φιλιππινέζοι μέσα, και αναρωτιόντουσαν γιατί ήταν εκεί, τόσα πολλά κορίτσια μέσα. Τότε, τις πήγανε στην φυλακή, έμειναν εκεί, και πήρανε τον [εκπρόσωπο] και ο [εκπρόσωπος], έκανε κάτι και [βγήκανε από τη φυλακή]. Μείνανε σχεδόν για τρεις (3) μέρες εκεί [μέσα] (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁷⁴⁵ (...) Να βοηθήσει, να βοηθήσει τους Φιλιππινέζους, [να έχουν], για μια καλύτερη ζωή (...) (Mercy, ετών 67).

νομικής υποστήριξης ή συμβουλής^{2746, 2747}. «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas»²⁷⁴⁸.

Τα μέλη ανέφεραν ότι συμμετείχαν στις συναντήσεις ή τις συνελεύσεις, καθώς κάποιοι είχαν εκλεγμένη θέση στο Διοικητικό Συμβούλιο στο παρελθόν, αλλά γενικά είναι το συμβούλιο (board) που διεξάγει συχνότερα και συμμετέχει σε αυτές και μετά κοινοποιεί τον προσανατολισμό (orientation) της «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas». Επιπλέον, τα μέλη πληρώνουν μια ετήσια συνδρομή για τη συμμετοχή τους στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», είκοσι τεσσάρων ευρώ (δύο ευρώ ανά μήνα) και έχουν κάρτα μέλους. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα μέλη της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» στηρίζουν την άποψή τους ότι μπορούν να βοηθηθούν καθώς και ότι ο σύλλογος μπορεί να επιλύσει προβλήματα ή να διεκδικήσει δικαιώματα για τους μετανάστες εργαζομένους από τις Φιλιππίνες και από την προσωπική βοήθεια²⁷⁴⁹ που έχουν λάβει ή έχουν πληροφορηθεί²⁷⁵⁰, όπως επίλυση η προβλημάτων που προκύπτουν στις οικιακές εργάτριες^{2751, 2752}.
²⁷⁵³ από τις Φιλιππίνες ή και άλλα επαγγέλματα²⁷⁵⁴ καθώς εκπροσωπεί όλες εργασίες όπου

²⁷⁴⁶ (...) [Για] τα χαρτιά μου, πριν, [για] τα χαρτιά μου. [Το 2005]. Κάποιος με συμβούλεψε, να έρθω σε επαφή με, το δικηγόρο, γιατί δεν ήξερα κάποιο δικηγόρο εδώ, έτσι μέσα από την KASAPI, μπόρεσα να, να έρθω σε επαφή με δικηγόρους που με βοηθούν με τα χαρτιά μου (...) (Ραί, ετών 52).

²⁷⁴⁷ (...) [Συμβουλευτόμαι κυρίως] την κυρία Ραί, και επίσης [τον εκπρόσωπο]. [ή] [τη γυναίκα του εκπροσώπου] (...) (Mercy, ετών 67).

²⁷⁴⁸ (...) Ναι. Έχω δει μερικά, περιστατικά, όπου η KASAPI βοήθησε. [Για παράδειγμα] [ο εκπρόσωπος της KASAPI], ο πρόεδρος, ή η KASAPI από μόνη της, αποτελεί το σύνδεσμο (serves the link) μεταξύ, της «κοπέλα[ς], και, όχι μόνο [με] τον εργοδότη. [αλλά] και [με] τους ανθρώπους του νόμου (legal people). Υπάρχουν δικηγόροι που δουλεύουν, με [την KASAPI]. [Για] τα δικαιώματα [μας είναι αυτοί] οι δικηγόροι. Έτσι η KASAPI αποτελεί το σύνδεσμο μας μεταξύ των δύο αυτών ομάδων. [Η KASAPI] έχουν, έχουν κάποιους συνεργάτες. Μερικούς Έλληνες δικηγόρους, που είναι συνεργάτες της KASAPI και βοηθούν. και βοηθούν τους Φιλιππινέζους να, τουλάχιστον, να λύσουν τα προβλήματά τους (...) (Ραί, ετών 52).

²⁷⁴⁹ (...) Ναι. Επειδή εκείνη την περίοδο ήμουν έτοιμη να πάω στις Φιλιππίνες, όταν ο πατέρας μου πέθανε, το 2001. [Και] δεν μπορούσα να βρω την πράσινη κάρτα μου. [Για] να πάω. Νομίζω, νομίζω την έχασα. Τότε [είπα] -Πώς μπορώ να πάω στις Φιλιππίνες, να παρακολουθήσω την κηδεία του πατέρα μου; Και τότε έκλαιγα-έκλαιγα στον [εκπρόσωπο και τη γυναίκα του]-Πώς μπορώ να πάω στις Φιλιππίνες; Μπορώ να πάω αλλά πώς μπορώ να γυρίσω πάλι εδώ; Και τότε ο [εκπρόσωπος] είπε. -Είναι μεγάλο πρόβλημα, αλλά [εγώ] είχα κρατήσει αντίτυπα. [και τότε] ο [εκπρόσωπος] είπε. -Μπορείς να πας. -Μην κλαίς. Μπορείς να πας. Θα βοηθήσω. Θα κάνω κιτί. Θα μλήσω στο άτομο που θα πας, και θα γυρίσεις πίσω. Και τότε ο [εκπρόσωπος], κάλεσε έναν δικηγόρο και, πήγα στο γραφείο [του], και μίλησα στον δικηγόρο, του είπα -Αυτή είναι η πράσινη κάρτα μου, αυτό είναι, αλλά δεν μπορώ να βρω την πράσινη κάρτα μου. Την αυθεντική. Και τι μπορώ να κάνω; Και ο δικηγόρος είπε. -Μην ανησυχείς, θα κάνουμε μια βεβαίωση για 'σένα, ότι έχασες αυτή, δώσε μου το νούμερο, κάπως αυτό, έτσι, και ο [εκπρόσωπος] είπε. -Μην ανησυχείς, θα πας, και θα γυρίσεις πίσω. Αλλά, δόξα τω Θεώ, βρήκα, την πράσινη κάρτα μου. Αλλά αν δεν την έβρισκα, η KASAPI θα [μ'ε βοηθούσε (...)] (Yolanda, ετών 46).

²⁷⁵⁰ (...) Ναι, τόσες πολλές [φορές]. Έχουν κάνει, νομίζω έχουν κάνει πολλά. [όπως] να γίνονται μέλη, να γίνονται μέλη σε άλλες ομάδες, στα δίκτυα. Στα δίκτυα, γιατί η KASAPI δεν δουλεύει μόνο ως, ένας, ως ένας οργανισμός, ως ένας, ανεξάρτητος οργανισμός, όχι. συνδέεται [και] με άλλους οργανισμούς. Εδώ (...) Η KASAPI έχει σχέση με την Προσβία των Φιλιππινών. Κάπως, ναί. Κάπως [Είναι] στη Φιλοθέη, στη Φιλοθέη (...) Είναι πολύ σημαντικό, και την έννοια του ότι, το αίσθημα μου του να ανήκω σε μια συγκεκριμένη οργάνωση είναι, είναι εκπληρωμένο. Εντάξει, γι' αυτό είναι τόσο σημαντικό. [Είναι και από αυτό που η οργάνωση σου δίνει πίσω]. Ασφάλεια, φίλια. Ασφάλεια, με την έννοια του, αν κάτι μου συμβεί εδώ, δεν είμαι μόνη (...) (Ραί, ετών 52).

²⁷⁵¹ (...) Θυμάμαι, μια φορά, είχα μια φίλη, που μας είπε ότι ήθελε να φύγει, χωρίς, να ζητήσει άδεια από τον εργοδότη [του], γιατί ο εργοδότης δεν θα την άφηνε να φύγει. Έτσι, ρώτησα [στην KASAPI] αν μπορούν να το κάνουν, και ποιες θα είναι, οι συνθήκες. Και μέσω [του εκπροσώπου της KASAPI] της δώσανε συμβουλή, και μπόρεσε να φύγει από το μέρος χωρίς καμία δυσκολία (...) (Ραί, ετών 52).

²⁷⁵² (...) Ναι. Εδώ, έτσι, ήταν μια κοπέλα από τις Φιλιππίνες, μια από τις φίλες μας, για παράδειγμα (approached) την KASAPI, για, τη συμπεριφορά του εργοδότη της, κάλεσε τον εργοδότη της, και [αυτός είχε] κρατήσει [το] διαβατήριο, και ρωτήσαμε τον εργοδότη γιατί κράτησε τα προσωπικά αντικείμενα, της «κοπέλας» (...) (Mercy, ετών 67).

²⁷⁵³ (...) Είναι πολλά. Αλλά δεν τα θυμάμαι [ακριβώς]. Είναι πολλά, αλλά αυτά όντως γίνονται. Βέβαια. Ας πούμε, όπως σου είπα, ένα από τα κορίτσια, που, δεν της έδιναν, ο εργοδότης [της] δεν της έδινε, τα δικαιώματά της, [και η KASAPI βοήθησε]. [δικαιώματα] όπως, δώρο, όπως, ξέρεις, τα πάντα για είκοσι (20) χρόνια, και [μέσω της KASAPI] αποζημίωση πήρε επίσης (...) (Yvette, ετών 39).

²⁷⁵⁴ (...) Ναι. Ναι. Υπάρχουν πολλά, πολλά, υπάρχουν πολλά [περιστατικά], υπάρχουν ειδικά, υπάρχει ένα κορίτσι, η οποία δούλευε, στην, νομίζω, φαρμακοποιός ήταν ο εργοδότης του κοριτσιού, και της έδιναν χάπια (drugging her), ξέρεις, και της έδιναν χάπια, θέλανε να την κάνουνε τρελή, ξέρεις. Και, η KASAPI, δούλεψε γι' αυτό, ξέρεις, ο [εκπρόσωπος] τηλεφώνησε στον εργοδότη, του κοριτσιού, για το τι συμβαίνει, ξέρεις, και είναι ακόμα σε εξέλιξη αυτή η στιγμή, και δουλεύουν πάνω σε αυτό. Αλλά, υπάρχουν πολλά [περιστατικά], πραγματικά, ξέρεις, πραγματικά, βοηθούν πολύ [στην] KASAPI (...) (Yvette, ετών 39).

απασχολούνται οι μετανάστες από τις Φιλιππίνες και όχι κάποιο συγκεκριμένο. Ακόμη, κάποια από τα μέλη έχοντας λάβει αρωγή και συμπαράσταση σε ένα δικό τους πρόβλημα σημείωσαν ότι συμμετέχουν στην «Ένωση Αλληλεγγύης Φιλιππινέζων Μεταναστών στην Ελλάδα» θέλοντας να βοηθήσουν τις συμπατριώτισσες και τους συμπατριώτες τους^{2755, 2756}. Η πλειοψηφία των ατόμων που έχουν λάβει την ιδιότητα μέλους ενημερώνονται από τον εκπρόσωπο για εξελίξεις²⁷⁵⁷. Περαιτέρω τα μέλη ανέφεραν τη βοήθεια της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» σε ασθενείς συμπατριώτες και συμπατριώτισσές τους που δεν μπορούσαν να πληρώσουν οι ίδιοι τη νοσηλεία τους ή δεν είχαν κοινωνική ασφάλιση²⁷⁵⁸.

Επιπροσθέτως ανέφεραν ότι πιστεύουν ότι η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» μπορεί να βρει εργασία σε κάποιο άτομο, εργαζόμενο ή εργαζόμενη από τις Φιλιππίνες²⁷⁵⁹. Οι λέξεις με τις οποίες χαρακτηρίζουν την ιδιότητα μέλους τους τα άτομα, είναι η υπερηφάνεια²⁷⁶⁰ και η ασφάλεια^{2761, 2762, 2763} που νιώθουν ότι έγιναν μέλη, καθώς αν τους συμβεί κάτι έχουν κάποιον να στραφούν²⁷⁶⁴. Τόνιζαν παράλληλα ότι η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» για εκείνες είναι η μόνη οργάνωση γενικότερα και οργάνωση μεταναστών από τις Φιλιππίνες ειδικότερα, στην Ελλάδα, η οποία μπορεί να συμβάλει ως προς την επίλυση των προβλημάτων των μεταναστών από τις Φιλιππίνες συγκεκριμένα. Επιπρόσθετο επιχείρημά τους είναι ότι το «Munting Nayon Cultural School» της «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» που κάποιες από τα μέλη εργάζονται και απευθύνεται στους γονείς από τις Φιλιππίνες (Filipino couples), δηλαδή, τα εργαζόμενα ζευγάρια, εδώ στην Ελλάδα που έχουν παιδιά, και υποστηρίζονται μέσω του αυτού. Οι γονείς που εργάζονται πολλές ώρες και οι δύο και δεν μπορούν να είναι με τα παιδιά τους λόγω του ωραρίου τους τα αφήνουν εκεί. Τα μέλη της «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-

²⁷⁵⁵ (...) Είμαι χαρούμενη που είμαι μέλος της KASAPI γιατί, νιώθω ότι, ως μέλος μπορώ επίσης να βοηθήσω τους συμπατριώτες μου μετανάστες. Γιατί συζητάμε τα προβλήματα των μεταναστών, και εμείς είμαστε που προσπαθούμε να τους βοηθήσουμε (...) (Yolanda, età 46).

²⁷⁵⁶ (...) Χαίρομαι που βοηθώ, τους συμπατριώτες μου από τις Φιλιππίνες, και με δυναμώνει, με δυναμώνει (...) (Mercy, età 67).

²⁷⁵⁷ (...) [Τον εκπρόσωπο της KASAPI] [Επειδή έχει πολλά χρόνια και εδώ και ξέρει πώς το σύστημα λειτουργεί] (...) (Yolanda, età 46).

²⁷⁵⁸ (...) Αυτούς που, τους αρρώστους, τους άρρωστους ανθρώπους, που είχαν ατύχημα κάποια στιγμή. [Που ήταν] στα νοσοκομεία, η KASAPI, μόρρεσε να τους βοηθήσει, να έχουν, ώστε να μην πληρώσουν, ένα μεγάλο [ποσό χρημάτων]. Τα οποία, δεν μπορούν να πληρώσουν, για νοσηλεία (hospitalization), έτσι, μέσα από την KASAPI, μόρρεσαν να έχουν αυτή, τη κοινωνική ασφάλιση (social security) (Pat, età 52).

²⁷⁵⁹ (...) Ναι. Αν χρειάζεται [κάποιος]. Γιατί οι εργοδότες, μερικοί από τους εργοδότες τηλεφωνούν εδώ, και [τους φέρνουμε σε επαφή] (...) [Οι περισσότεροι εργοδότες ζητούν για «κοπέλα»] (...) (Mercy, età 67).

²⁷⁶⁰ (...) Είμαι περήφανη. Είμαι περήφανη, που έγινα μέλος, ως μέλος είμαι περήφανη γιατί, ξέρω ότι η KASAPI, είναι ως τώρα, η μόνη οργάνωση, οργάνωση Φιλιππινέζων εδώ στην Ελλάδα, η οποία, μπορεί να βοηθήσει τους μετανάστες, τους μετανάστες από τις Φιλιππίνες συγκεκριμένα. [Νιώθω ασφαλή, ασφάλεια που είμαι στην KASAPI. Αν γίνει κάτι έχεις κάποιον] (...) (Pat, età 52).

²⁷⁶¹ (...) Είναι σημαντικό [για εμένα], γιατί έχεις, έχεις, είναι σαν μια οικογένεια, που μπορείς να στηριχθείς (lean), που μπορείς να ζητήσεις βοήθεια (...) (Mercy, età 67).

²⁷⁶² (...) [Καλά], γιατί πάντα άκουγα τα καλά [πράγματα], τα πολύ, καλά σημεία (points) για την KASAPI. Γι' αυτό είπα αυτό, ο [εκπρόσωπος] ότι βοηθάει [σε] όλα, ο [εκπρόσωπος] είναι έτσι, και γι' αυτό, ήμουν, ήμουν πολύ χαρούμενη που είμαι ένα από τα μέλη [της KASAPI] (...) (Yolanda, età 46).

²⁷⁶³ (...) Ναι. Είναι πολύ σημαντικό, γιατί, αν έχουν ένα πρόβλημα, κανείς δεν ξέρει, κανείς δεν μπορεί να τους βοηθήσει, μόνο η KASAPI (...) (Yvette, età 39).

²⁷⁶⁴ (...) Ναι. Γιατί [αν έχουμε κάποιο πρόβλημα] μπορούμε να βρούμε ένα άτομο, να μας ακούσει (...) (Mercy, età 67).

Hellas» και ταυτόχρονα δασκάλες του «Munting Napon Cultural School» σημείωσαν, ότι οι γονείς τους ευχαριστούν για την πολύτιμη βοήθεια που τους προσφέρουν²⁷⁶⁵.

Πρέπει να σημειωθεί ότι μέλη της «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» θεωρούν ότι εκπροσωπούνται περισσότερο από την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» παρά από τον ελληνικό σύλλογο του επαγγέλματός τους. Συμπληρωματικά εάν κάποιος μετανάστης ή μετανάστρια από τις Φιλιππίνες επέλεγε να απευθυνθεί σε μια ελληνική ένωση εργαζομένων και να μην πάει στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» εκτιμούσαν ότι οι Έλληνες-μέλη θα τον αντιμετώπιζαν διαφορετικά. Σημείωσαν επίσης ότι μέσω του συλλόγου τους ενημερώνονταν άμεσα και τις εξελίξεις, τις νομοθετικές ρυθμίσεις και τα εργασιακά δικαιώματά τους. Σημαντικός παράγοντας είναι και η δυνατότητα στέγασης που προσφέρει η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» σε μετανάστες και μετανάστριες όπου το είχαν ανάγκη, καθώς και δύο μέλη-συνεντευξιαζόμενοι έμεναν την περίοδο της έρευνας εκεί, η κάθε μια σε ένα μικρό δωμάτιο στο επάνω όροφο, χωρίς τηλεόραση, αλλά χρησιμοποιούσαν τις τηλεοράσεις του «Munting Napon Cultural School», όπως και τις συσκευές, το ψυγείο κ.λπ. Μια φορά το μήνα συμμετέχουν στο συνέδριο της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» αλλά επίσης εάν ήταν απαραίτητο να συναντηθούν θα καλούσαν για συνέδριο επείγουσας ανάγκης (emergency meeting).

Η «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» μπορεί να επιλύσει τα εργασιακά προβλήματα και να διεκδικήσει τα δικαιώματά των εργαζομένων από τις Φιλιππίνες, όπως στην περίπτωση που μια μετανάστρια από τις Φιλιππίνες εργάζεται στην Αθήνα ως οικιακή εργάτρια και ο εργοδότης ή η εργοδότριά της για παράδειγμα την απολύει χωρίς να της έχει καταβάλει τα δεδουλευμένα της ή δεν της παρέχει ασφαλιστική κάλυψη ή την κατηγορήσει για αλώλεια ή κλοπή αντικειμένων της ιδιοκτησίας του²⁷⁶⁶. Η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» μπορεί να επέμβει, καταρχάς τηλεφωνικώς²⁷⁶⁷ για διευκρινήσεις και στη συνέχεια με δικηγόρους για να επιλυθεί η υπόθεση ώστε να μην στιγματιστεί η μετανάστρια και την αποτρέψει το γεγονός αυτό, από το να απασχοληθεί ξανά²⁷⁶⁸. Οι εθελοντές δικηγόροι που συνεργάζονται

²⁷⁶⁵ (...) Τις ώρες λειτουργία, φυσικά, λένε -Ευχαριστώ, για όλα, ειδικά μετά, τα καθημερινά μαθήματα, που, μερικοί από αυτούς λένε, φυσικά -Ευχαριστώ. Άλλοι, μετά, το σχολικό έτος, κατά την αποφοίτηση, δείχνουν την εκτίμησή τους, καλώντας μας σε δείπνο, κι αυτά (...) (Ραί, ετών 52).

²⁷⁶⁶ (...) Ναι. Οι άλλοι Φιλιππινέζοι που είπαν ότι, ότι πήραν, σαν, για παράδειγμα, μια γυναίκα από τις Φιλιππίνες δουλεύει σε μια οικογένεια, ως «κοπέλα». Και τότε, χάν[ονται] πράγματα στο σπίτι. Και τότε αυτή [κυρία] θα πει ότι -Η Φιλιππινέζα είναι αυτή που πήρε αυτά τα πράγματα, και γι' αυτό έφυγε, από το σπίτι. Και δεν ήξερε [η κυρία] ότι έφυγε από το σπίτι επειδή δεν της άρεσε, δεν της άρεσε πολύ η κυρία (madam), και τότε, η κυρία μάθει ότι η κοπέλα έφυγε, θα πει πολλές, πολλές [φορές] ότι -Έφυγε επειδή πήρε όλα μου τα κοσμήματα, όλα τα χρήματα, και αυτό συμβαίνει στους Φιλιππινέζους. Και η KASAPI, βοηθάει [σ' αυτό]. Την υπερασπίζονται, την φέρνουν [την κυρία] σε δικαστήριο, και κέρδισε. Ναι (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁷⁶⁷ (...) Η KASAPI βοηθάει με αυτά, επίσης. Τηλεφωνούν στον εργοδότη [και τον ρωτούν] -Γιατί έκανες αυτό, ξέρεις, πρέπει να της δώσεις τα δικαιώματά της, τα δικαιώματά του (...) (Yvette, ετών 39).

²⁷⁶⁸ (...) Μετά τη Φιλοθέη, δούλεψα [σε] διαφορετικά σπίτια. Αλλά εδώ, στην [δευτέρα] κυρία, κάτι συνέβη, επειδή η τρίτη μου εργοδότρια που έφτιαξε την άδεια παραμονής μου, αυτή, στην υπηρεσία μετανάστευσης, είπε, ότι της έκλεψε ένα διαμαντένιο δακτυλίδι. Έτσι, υπήρξε ένα πρόβλημα. Γι' αυτό μπήκα στην KASAPI, επειδή είχα αυτό το πρόβλημα. Όταν έφυγα από αυτή την κυρία, ήταν όλα πολύ [ξεκάθαρα] (clear), ξεκάθαρα. Αυτή, αυτή έψαξε τα υπάρχοντά μου, και [ήμασταν] εντάξει. Αλλά αυτή με κατηγορήσε, ότι έκλεψε κάτι, μετά. [Είναι αυτή που]

με την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» θα συνομιλούσαν με τον εργοδότη ως προς την εκπροσώπηση της εργαζομένης ή για την διαλεύκανση της υπόθεσης στο δικαστήριο. Επιπροσθέτως, σε περίπτωση θανάτου συγγενή ή εργαζομένου συνεφέρουν οικονομικά στην οικογένεια του θανόντα^{2769, 2770}. Η πλειονοψηφία των μελών απέκτησαν την ιδιότητα μέλους στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» είτε αφοτου εισήλθαν στη χώρα, και συνάντησαν²⁷⁷¹ ή απευθύνθηκαν στους εκπρόσωπους για τη συμβουλή ή την αρωγή τους σε ένα προσωπικό τους πρόβλημα²⁷⁷², είτε από άτομα του φιλικού ή οικογενειακού τους δικτύου²⁷⁷³ που βρίσκονταν ήδη στην Αθήνα και ήταν μέλη. Το τελευταίο καθιστά πολύ σημαντική τη συμμετοχή τους στην «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas». Κάποια από τα μέλη έχουν επίσης συμμετάσχει και σε πορεία διαμαρτυρίας²⁷⁷⁴ με την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» και τονίζουν τη σημαντικότητά της στην εργασιακή αντιπροσώπευση.

5.5.7. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ «ΕΝΩΣΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΖΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, KASAPI-HELLAS»

Από τις συνεντεύξεις διαφαίνεται ότι τα άτομα που δεν απέκτησαν την ιδιότητα μέλους στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» προτιμούσαν

δούλεψα μόνο, δούλεψα γι' αυτή τη κυρία μόνο για τρεις μήνες, για τρεις μήνες. Με κατηγόρησε ότι έκλεψα κάτι (...) Πήγα στην KASAPI. [Ο εκπρόσωπος:] [με βοήθησε], βρήκε ένα δικηγόρο, βρήκε ένα δικηγόρο, αλλά αυτή η εργοδότηριά μου, η τρίτη εργοδότηρία δεν πίστεψε ότι έκανα κάτι. Ότι έκλεψα, και αυτά. Με βοήθησε [και] αυτή επίσης (...) [Η υπόθεση πήγε στο δικαστήριο] [και] νίκησα την υπόθεση. Δεν ζήτησα τίποτα από αυτή. Απλά να καθαρίσω το όνομά μου. [Όλα αυτά έγιναν] επειδή δεν ήθελε αυτή να την αφήσω. Η μόνο πράγμα που ήθελε ήταν να πάω, να δουλέψω γι' αυτή ξανά, αλλά δεν μου άρεσε. [Και λοιπόν έφυγα από τη Φιλοθέη] και δούλεψα σε διαφορετικά σπίτια. [Όχι σε συγκεκριμένο], άλλαξα (...) (Mercy, ετών 67).

²⁷⁶⁹ (...) Το τελευταίο ήτανε η, δεν θυμάμαι ακριβώς, όταν η μητέρα [κάποιου] πέθανε. Βοηθήσαμε, κάνοντας μια εθελοντική συνεισφορά, ζητώντας, γιατί είναι πολύ ακριβό, και μαζέψαμε λεφτά, κάθε Κυριακή, για να [στείλεις] το σώμα στις Φιλιππίνες. Και βρήκαμε ότι, η μόνη λύση [ήταν] να [ζητήσουμε] δωρεές, από τους συμπατριώτες από τις Φιλιππίνες (...) (Mercy, ετών 67).

²⁷⁷⁰ (...) [Δεν έχω ζητήσει ποτέ οικονομική βοήθεια από την KASAPI]. Λοιπόν, δεν χρειάζεται να ζητήσεις, δεν χρειάζεται να ζητήσεις γιατί σε βοηθούν, όπως όταν ο πατέρας μου πέθανε, μου έδωσαν επίσης μια [οικονομική] συνεισφορά (...) (Yvette, ετών 39).

²⁷⁷¹ (...) Και τότε, μετά από αυτό, όταν έγινα [πιο δραστήρια], συνάντησα τον εκπρόσωπο της KASAPI και τη γυναίκα του ήξεραν ότι ήμουν [δασκάλα] (...) [Πήγαινα μόνο] στην εκκλησία, στην πανσιόν (boarding-house), στα συμβούλια (meetings) με την KASAPI. Κάπως έτσι. Και τότε, μετά από αυτό, επειδή ήμουν πολύ δραστήρια (active) στην KASAPI (...) Ναι. [Συναντηθήκαμε στην εκκλησία. Μου είπε για την KASAPI] (...) [Δεν ήμουν απλό μέλος]. Είχα μια θέση πριν, στην KASAPI. Ήμουν ένα από τα μέλη του συμβουλίου (board members) [της KASAPI]. Και τότε, πάντοτε παλεύαμε για τα δικαιώματα των μεταναστών, [κάναμε] συγκεντρώσεις, συλλογή (rally), κάπως έτσι (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁷⁷² (...) [Δεν πληρωνόμουν υπερωρίες, ούτε άδειες, δώρα ή ένσημα παίρνω]. Την περίοδο που έγινα, που έγινα δραστήρια στην KASAPI, δεν ήξερα ακόμα την KASAPI, από πριν. Μέσα από τους φίλους μου, γιατί ήμουν, για τέσσερα χρόνια, ήμουν μόνο στο σπίτι. [Και] κατά τη διάρκεια του Σαββατοκυριακού, μόνο [στην] εκκλησία, και σπίτι. [Δεν είχα την ευκαιρία]. Οι φίλοι, οι φίλοι μου, μου είπαν, -Πήγαινε έξω, πήγαινε έξω, έλα μαζί μου, θα πάμε εκεί, να ενισχύσουμε την KASAPI, και να γίνουμε μέλη της KASAPI, κάπως έτσι. Και τότε, εκείνη την περίοδο, έγινα μέλος, και όταν τους γνώρισα ήταν πολύ καλά (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁷⁷³ (...) Έμαθα [για την KASAPI] από την αδελφή μου, γιατί η αδελφή μου ήξερε, [την KASAPI] [και ήταν ήδη μέλος]. Έτσι, είδα [τη σύζυγο του εκπροσώπου], νόμιξα ότι είναι Κινέζα εκείνη την εποχή, και τότε, έγινα μέλος [της KASAPI], τότε, ζέρεις. Ήταν καλά, ήταν καλά να [είμαι μέλος] (...) (Yvette, ετών 39).

²⁷⁷⁴ (...) Ναι. Ναι, πολλές φορές. Κάθε χρόνο. [Κάνουμε] πορεία, [με το Forum Μεταναστών] για την πράσινη κάρτα (green card), να έχουν, να έχουν [οι μετανάστες]. Να έχουν πράσινη κάρτα, να, για την νομιμοποίηση, για αυτούς που δεν έχουν χαρτιά. Και επίσης παλεύουμε για τα δικαιώματα των παιδιών, που γεννήθηκαν εδώ, στην Ελλάδα, να έχουν τη δική τους ταυτότητα, παλεύουμε για τα δικαιώματα των παιδιών, που πρέπει να έχουν [βοήθεια], γιατί, στην Μητροπολίτα εκεί δίνουν βεβαιώσεις, οι οποίες δεν είναι κανονικές βεβαιώσεις, παλεύουμε για τα παιδιά που πρέπει να αναγνωριστούν, ότι έχουν γεννηθεί εδώ στην Ελλάδα. Παλεύουμε γι' αυτό (...) (Yolanda, ετών 46).

και θεωρούσαν πιο σημαντικό²⁷⁷⁵ να συμμετάσχουν σε μια θρησκευτική Καθολική οργάνωση²⁷⁷⁶. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι οργανώσεις «Couples for Christ»²⁷⁷⁷ και «Charismatic Outreach Ministries Foundations Inc.» (COMFI)^{2778, 2779}. Εκεί κάποιες φορές συζητούν τα θέματα που αφορούν την εργασία τους και τα εργασιακά τους δικαιώματα. Δηλαδή για παράδειγμα αφού διαβάζουν την Βίβλο κάποια μπορεί να ρωτήσει κάτι²⁷⁸⁰ για ένα πρόβλημα που την απασχολεί. Η πλειοψηφία των γυναικών ανέφεραν ότι η ενασχόλησή τους με την εκκλησία και τη θρησκευτική οργάνωση μονοπωλεί το ενδιαφέρον τους. Σημείωναν ότι για να συμμετάσχουν στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππίνεζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» πρέπει να γίνουν μέλη^{2781, 2782, 2783} και να συμμετέχουν υποχρεωτικά στις δραστηριότητες τους, όπως τα χριστουγεννιάτικα κάλαντα ή οι διαδηλώσεις ενάντια στις κρατικές πολιτικές κάτι που τις έβρισκε αντίθετες²⁷⁸⁴, θεωρώντας ότι σύμφωνα με τη θρησκεία πρέπει να αντιμετωπίζουν τις καταστάσεις ως έχουν. Υπήρξαν συνεντευξιαζόμενες που είχαν ενασχοληθεί στο παρελθόν, αλλά, δεν θεωρούσαν πλέον τον εαυτό τους ως μέλη καθώς είχαν

²⁷⁷⁵ (...) [Ήμουν στην KASAPI παλιά] πριν που δεν είχαμε χαρτιά, και ήταν επικίνδυνο για εμάς για να μας διώξουν (...) Για προστασία (...) [Δεν ζητήσα κάτι συγκεκριμένο για 'μένα] γιατί δεν μπορώ να κάνουν κάτι χωρίς να έχεις χαρτιά (...) Παλιά μπορούσε να βοηθήσει, αλλά τώρα μπορούμε να τα κανονίσουμε μόνοι μας με τους εργοδότες μας (...) [Βοηθούν και μη μέλη] (...) Δεν είναι σημαντικό [να είναι μέλος κανείς στην COMFI] (...) Δεν είχαμε [και] χρόνο (...) [Η COMFI είναι πιο σημαντική], γιατί είναι ο Θεός, τον υπηρετούμε (...) Και ο Θεός μας βοηθά πολύ στις δύσκολες ως και στιγμές μας, ο Θεός μας βοηθά (...) [Η COMFI δεν μπορεί να κάνει για τα δικαιώματά μας], αλλά ο Θεός μπορεί να κάνει κάτι για τα δικαιώματά μας (...) (Tess, ετών 54).

²⁷⁷⁶ (...) [Είναι πιο σημαντικό για 'μένα να είμαι μέλος στην ένωση «COMFI Ελλάδος» από ότι στην «KASAPI». Για μένα, για μένα νιώθω καλύτερα να είμαι εδώ γιατί μου δίνει βοήθεια μέσα μου (...) (Letty, ετών 53).

²⁷⁷⁷ (...) Ε, εξαρτάται από εμάς αν θέλουμε [να γίνουμε μέλος]. Υπάρχουν κάποια άλλη[η] [ένωση], ξέρεις, [όπως αυτή που είμαι μέλος] (...) Ναι, ναι. Στη «Couples for Christ», [σε αυτή] την οργάνωση, [για] εκκλησίασμα, συγκέντρωση για θρησκευτική λατρεία (congregation) (...) (Solly, ετών 56).

²⁷⁷⁸ (...) Στο ρεπό [μου], δεν ξέρω, [στην COMFI είμαι μέλος] από το 1990, άρχισα να έρχομαι στην COMFI, από το 1992, 1990, κάτι τέτοιο [Είμαι από τους παλαιότερους, που ίδρυσαν την COMFI] (...) Ω, εγώ δεν, ούτε καν το σκεφτόμουν, πριν, δεν το ήξερα, τι θα γινόταν [εδώ], δεν το ονειρευόμουν, να γίνει έτσι, γιατί ξέρεις, έχουμε τόσο απλή ζωή, έχουμε με πολλά όνειρα κι όνειρα, ξέρεις, σαν άνθρωποι, ότι μπορείς να κάνεις όλα αυτά τα πράγματα (...) Ναι. Στην εκκλησία είναι απλά, [πήγα] ήδη (...) Κοίτα, αυτή [την οργάνωση], δεν είναι ότι εγώ την ίδρυσα, κάποτε, κάποιος, με βρήκε ή ίσως ο Θεός με βρήκε, γιατί, όπως είπα, ήμασταν χαμένοι, και Αυτός μας βρήκε. Έτσι, ξεκίνησα, το 1990, κάτι τέτοιο (...) Όχι. Είμαστε στο Παγκράτι. Σε κάποιους από τους φίλους μου. Στο Παγκράτι (...) Ναι, ναι, το έχω κάνει, μου [και] μαζί, μέσα από την COMFI, μιλήσαμε και [είπαμε αν κάποιος] χρειάζεται, ή για παράδειγμα, αν η χώρα μας, περνάει δυσκολίες στιγμές, είχαμε μια ομάδα, που τους στέλνουμε μέσω email, χρήματα πίσω [και] τι χρειαζόταν, κάπως έτσι. Τι ρούχα, [Μαζεύουμε τα χρήματα από δωρεές]. [Από Έλληνες] υπάρχουν επίσης μερικά, που είναι Έλληνες επιχειρηματίες, που μας δίνουν κάποια, κάποιος έτσι, μας δίνουν κάποια [χρήματα] (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁷⁷⁹ (...) Δεν είμαι μέλος (...) [Η KASAPI] είναι η Ένωση Φιλιππίνεζων Εργαζομένων, την ξέρουμε αλλά, είμαστε πολύ απασχολημένες και κάθε φορά [στον ελεύθερο χρόνο μας] έχουν συναντήσεις [εδώ]. Στην «COMFI»²⁷⁷⁹, και είναι ένωση Καθολικών Χριστιανών (...) (Letty, ετών 53).

²⁷⁸⁰ (...) Ναι, καμιά φορά συζητάμε αυτά τα πράγματα (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁷⁸¹ (...) [Η KASAPI] θα βοηθήσει, όλους, βέβαια, είναι μια οργάνωση που θα βοηθήσει όλους τους εργαζομένους εδώ (...) [Για να ζητήσεις την συμβουλή τους] πρέπει να γίνουμε μέλη (...) εξαρτάται από εκείνους, αλλά βέβαια θα βοηθήσουν τους συμπατριώτες τους, θα βοηθήσουν τους συμπατριώτες τους (...) (Letty, ετών 53).

²⁷⁸² (...) Δεν ξέρω, αν θα σε βοηθήσουν, αν δεν είσαι μέλος (...) Ίσως να σε βοηθήσουν ακόμη και αν δεν είσαι μέλος. Ώστε, αφού σε βοηθήσουν, θα γίνεις μέλος. [Αλλά κυρίως βοηθούν τα μέλη]. [Είναι σημαντικό να είσαι μέλος, έτσι ώστε να βοηθηθείς. Αν δεν είσαι μέλος μπορεί να έχεις δυσκολίες] (...) (Irene, ετών 20).

²⁷⁸³ (...) Ναι, θα με βοηθήσουν. Αλλά πιο πιθανό είναι αν είσαι μέλος. Κυρίως (...) (Solly, ετών 56).

²⁷⁸⁴ (...) Εντάξει, γιατί, πρώτα απ' όλα, όπως σου είπα, ότι ζούμε για μια θρησκευτική ζωή, αυτή τη στιγμή. Θα σου εξηγήσω στην, στην καθημερινή ζωή [τι γίνεται], ξέρεις, πρώτα απ' όλα, στην KASAPI, πρέπει να είσαι μέλος (member). Πρέπει να πηγαίνεις σε κάθε συνάντηση (meeting). Πρέπει να πηγαίνεις, στις δραστηριότητες (activities), για παράδειγμα, επειδή η KASAPI είναι ενάντια στην κυβέρνηση, το ξέρεις αυτό, και για εμάς, δεν μας αρέσει να είμαστε εναντίον [της] όλη την ώρα. Γιατί, αυτός είναι ο νόμος του Κυρίου, μην πηγαίνετε, εναντίον. Αλλά, αν την κατάσταση, βέβαια, αν δεν υπάρχει εναντίον, δεν θα υπάρχει ειρήνη, έτσι δεν είναι, [Για όλα] θα πρέπει να παλεύεις, αλλά η το θέμα είναι, να μην παλεύουμε μέσω της δικής μας, δύναμης, αλλά να παλεύουμε μέσω της προσευχής μας. Και κοίτα, πριν, δεν ξέρω, [ο εκπρόσωπος της KASAPI], [εμείς] τον καλέσαμε, έτσι ώστε να [να δει] τη δύναμη του Θεού και τη δύναμη των ανθρώπων, πριν, η KASAPI, η [ένωση] της KASAPI, είναι πολύ-πολύ γνωστή, ξέρεις, έχουν το σχολείο τους, έχουν τα πάντα, έχουν τα πάντα, αλλά τώρα, δεν νομίζω, γιατί αυτό είναι το πρώτο πράγμα που [με έκανε] να μην γίνω μέλος [της KASAPI], έχουν πολλές δραστηριότητες, πρέπει να πας εδώ-εκεί, γιατί έχω το παιδί μου, είσαι υποχρεωμένος να πας να πεις τα χριστουγεννιάτικα κάλαντα (to go caroling) κάθε Δεκέμβριο με τα παιδιά σου, και έτσι, είμαστε πολύ κουρασμένοι, και δεν μου αρέσουν αυτά, γιατί δουλεύουμε, τα χριστουγεννιάτικα κάλαντα, σε πολλά μέρη, έτσι. Εκείνο τον καιρό ήμασταν υποχρεωμένοι να πάμε επίσης, γιατί είμαστε γονείς των παιδιών, έτσι ήθελα επίσης από εμάς να [υπηρετούμε] σε αυτή[η] [τη διαδικασία] (...) (Ceciel, ετών 43).

αποστασιοποιηθεί για τους παραπάνω λόγους²⁷⁸⁵. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να σημειωθεί ότι οι πλειοψηφία των μη-μελών της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» δεν θα διεκδικούσαν τα εργασιακά τους δικαιώματα από έναν εργοδότη που δεν τους τα παρείχε, και θα αναζητούσαν εργασία αλλού. Θεωρούν ότι τα έξοδα για έναν δικηγόρο ή μια δικαστική δίκη και ο χρόνος που θα διαθέσουν θα είναι πολύς και δεν θα επιτύχουν ένα θετικό αποτέλεσμα²⁷⁸⁶.

Επιπλέον δεν πιστεύουν ή δεν είναι σίγουροι²⁷⁸⁷ ότι η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» μπορεί να επιλύσει εργασιακά προβλήματα για τον/την εργαζόμενο/η από τις Φιλιππίνες²⁷⁸⁸ ή μεμονωμένα προβλήματα, όπως για παράδειγμα τα ένσημα, το επίδομα, η αποζημίωση, παρά μόνο να προσφέρει συμβουλή²⁷⁸⁹, όχι ο εκπρόσωπος αλλά οι δικηγόροι του εκπροσώπου. Κάποιες, ανέφεραν ότι αυτασφαλίζονται και φροντίζουν μόνες τους για τα έγγραφα τους για αυτό δεν τους χρειάζεται σε κάτι η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», ή ότι όταν λήγουν δεν μπορεί να συμβάλλει σε κάτι ούτε η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», εάν δεν το κάνουν οι ίδιες. Επίσης, κάποιες τόνιζαν ότι δεν χρειάζεται να γίνει μέλος κάποιος στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» από τη στιγμή που μάθει και εξοικειωθεί με τις διαδικασίες. Δηλαδή από τη στιγμή που πιστεύουν ότι η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» δεν βοηθά τις εργαζόμενες και τους εργαζόμενους από τις Φιλιππίνες, σε αυτά τα θέματα, μένουν χωρίς βοήθεια εάν δεν στραφούν σε κάποιο δικηγόρο. Έτσι η λύση που επιλέγουν οι περισσότερες/οι εργαζόμενες/οι, εφόσον θεωρούν ότι η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» δεν μπορεί τους βοηθήσει και εάν δεν

²⁷⁸⁵ (...) Ναι. Λοιπόν, ήμασταν υποχρεωμένοι να κάνουμε στιδήποτε έλεγαν σε εμάς να κάνουμε, ήμασταν υποχρεωμένοι επίσης, να πάμε, σε διαδήλωση εδώ στο Σύνταγμα, κατά τη διάρκεια, ενάντια στην κυβέρνηση, να βαδίσουμε (march) όλοι μαζί, και δεν μας άρεσε αυτό να το κάνουμε. Έτσι δεν ήθελα να είμαι μέλος (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁷⁸⁶ (...) Εντάξει, υπάρχουν κάποιοι νόμοι, νομίζω εδώ στην Ελλάδα υπάρχουν κάποιοι νόμοι. Έτσι δεν είναι; Ο νόμος λέει ότι, μπορείς να πάρεις όλα σου τα δικαιώματα, για παράδειγμα, υπάρχουν κάποιοι νόμοι, [όταν] δουλεύεις σε ένα εργοδότη, εάν δουλεύεις σε έναν εργοδότη για ένα-δυο-τρεις (1-2-3) μήνες, είναι πραγματικά υποχρεωμένοι να σου δώσουν τα πάντα που χρειάζεσαι. Και ακόμα, και αν δουλεύεις για ένα (1) μήνα, είναι υποχρεωμένοι, ότι πρέπει να το κάνουν. Αλλά το θέμα είναι, ότι για μόνο ένα (1) μήνα, και δύο (2) μήνες, λέει [ο νόμος] ότι για να διεκδικήσεις τα δικαιώματά σου πρέπει να πληρώσεις το ΙΚΑ. Πρέπει να πληρώσεις έτσι. Γιατί, εκείνη τη χρονική στιγμή, για παράδειγμα, τώρα είναι Δεκέμβριος, πρέπει να πάρουμε το δώρο μας, και αν απλά δουλεύεις για, από τα μέσα του Σεπτεμβρίου και μέχρι τον Δεκέμβριο, θα τους έλεγα, -Κυρία μου (Mam') θα πρέπει να μου πληρώσετε το ΙΚΑ μου, κάπως έτσι. Και τότε αν αυτός ο εργοδότης [μου] έλεγε, -Δεν μπορούμε οικονομικά, επειδή δεν έχουμε άλλα λεφτά, -Τότε τι μπορείς να κάνεις; Έτσι, δεν μπορείς να κάνεις τίποτα. -Θα πας στο δικαστήριο; Να παλέψεις μαζί τους; Για να έχεις απλά, τι: Θα χάσεις απλά την ώρα σου. Βρες έναν άλλο εργοδότη, και κάνε μια άλλη, μια άλλη συμφωνία. Αυτό είναι. Είναι πιο εύκολο, γιατί δεν μπορούμε να βρούμε πώς να πάμε στο, στο δικαστήριο, είναι πολλά για να πάμε μέχρι το δικαστήριο (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁷⁸⁷ (...) Ίσως. Ποτέ, ποτέ δεν προσπάθησα [να ζητήσω βοήθεια] ούτε μια φορά [Δεν έχω φίλους που μου είπαν να γίνω μέλος της KASAPI] (...) (Rene, ετών 28).

²⁷⁸⁸ (...) Όχι. Για τα ίδια προβλήματα [ούτε για 'μένα]. Φυσικά, για την απλή ανθρώπινη σκέψη, αν πραγματικά μπορούν να παλέψουν, ίσως να μπορούν, ίσως να μπορούν [να κερδίσουν δικαιώματα] (...) Για εμένα, εντάξει, εξαρτάται από την περίπτωση. Εξαρτάται από την περίπτωση. Γιατί υπάρχουν μερικές φορές εξίσης περιπτώσεις, που η KASAPI δεν μπορεί να τα καταφέρει. Γιατί η Ελλάδα, δεν είναι πια Ελλάδα, είναι ευρωπαϊκή (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁷⁸⁹ (...) Βέβαια, [αλλά] ως μέλος. Ίσως. Αλλά νομίζω [ότι] η KASAPI, μερικές φορές όταν, όταν, θα βοηθήσουν, ίσως, αν με χτυπήσουν ή μου κάνουν κάτι, αλλά και σε τέτοιες καταστάσεις δεν είναι σίγουρο [ότι μπορούν] (...) Αν δεν να αλλάξει εργοδότη], όχι, όχι, όχι. Μόνο για κάποια βοήθεια, βοήθεια (assistance) (...) [Όταν δεν με πληρώναν τακτικά ή δεν μου έδιναν ένσημα] (...) Δεν το νομίζω. Μόνο για τις άλλες καταστάσεις, όπως αν έχεις [πρόβλημα] με τα χαρτιά σου, με την άδεια παραμονής σου ή κάτι, αλλά με τα προβλήματα των χρημάτων, δεν το νομίζω. Μερικές φορές είναι προσωπικό θέμα, με τον εργοδότη (...) Δεν το νομίζω. Ίσως, σε κάποια περίπτωση. Μόνο με τα χαρτιά, αλλά με τα προσωπικά θέματα όπως, όπως με τα χρήματα, νομίζω είναι προσωπικό και είναι [με εσένα] και τον εργοδότη (...) (Solly, ετών 56).

βρεθεί λύση με κατ’ ιδίαν συζήτηση με τον εργοδότη ή την εργοδότηριά τους, επιλέγουν να φύγουν από τους εργοδότες τους²⁷⁹⁰. Αυτό είναι που επιλέγουν και τις περισσότερες φορές, θεωρώντας ότι ευθύνονται οι ίδιες οι μετανάστριες για το εάν παραμένουν σε έναν εργοδότη που δεν τους καταβάλλουν το μισθό τους²⁷⁹¹. Επιπλέον θεωρούν ότι εάν απευθυνθεί μια μετανάστρια ή ένας μετανάστης από τις Φιλιππίνες στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» και ζητήσει την αρωγή τους, δεν θα τους βοηθήσουν από τη στιγμή που δεν είναι μέλη. Πιστεύουν δηλαδή ότι βοηθούν αποκλειστικά τα μέλη και εξαρτάται από την περίπτωση του καθενός. Κάποιες μετανάστριες που ήταν χωρίς έγγραφα, υπό την προστασία των εργοδοτών ή είχαν αποκτήσει έγγραφα δεν θεωρούν ότι τις αφορούν τα θέματα ή οι διεκδικήσεις που απασχολούν την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas»²⁷⁹². Πάρα ταύτα, σημειώναν ότι στο παρελθόν βοηθούσαν περισσότερο με θέματα που έχουν να κάνουν με τη νομική κατάσταση²⁷⁹³, όταν η κυβέρνηση δεν είχε ακόμα εισάγει τις νομοθεσίες για τη νομιμοποίηση ή για το ΙΚΑ, αλλά και όχι με τα εργασιακά θέματα. Εκείνο τον καιρό η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» βοηθούσε σημαντικά τους μετανάστες από τις Φιλιππίνες. Πλέον δεν απευθύνονται εκεί αλλά σε δικηγόρους²⁷⁹⁴.

Για τα μη μέλη δηλαδή η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» δεν μπορεί να διεκδικήσει δικαιώματα και να επιλύσει εργασιακά προβλήματα, καθώς δεν είναι μια μορφή εργασιακής αντιπροσώπευσης για την εργαζόμενη και τον εργαζόμενο από τις Φιλιππίνες. Για παράδειγμα, θεωρούν ότι εάν κάποια εργάζεται σε ένα εργοδότη και την διώξουν χωρίς αποζημίωση, ή αν της καθυστερούν τον μισθό της, ή δεν της παρέχουν ασφάλιση στο ΙΚΑ ή ακόμα και αν δεν κάνουν διάλλειμα, και καλέσουν τον εκπρόσωπο της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», είτε είναι μέλη, είτε δεν είναι η KASAPI δεν επέμβουν, όπως το να επικοινωνήσουν τηλεφωνικώς με τον εργοδότη τους, άρα δεν θα έχουν βοήθεια από την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas»²⁷⁹⁵. Ουσιαστικά δεν πιστεύουν ότι η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-

²⁷⁹⁰ (...) [Αηλαδή πιστεύω ότι μπορώ να λύσω προβλήματα και διεκδικήσω δικαιώματα μόνη μου, ή αν δεν μου αρέσει θα φύγω ή θα βρω άλλη δουλειά] [δεν θα τους το πω στην KASAPI] γιατί για να με σολαβ[ού]νε, αυτοί ξέρω τι χρειάζεται, αυτοί για να πιάς, μετά να πληρώσεις κιόλας. Καλύτερα [από το] να χάσεις λεφτά, καλύτερα να σηκωθείς [να φύγεις] ή να βρεις άλλη δουλειά (...) (Evelyn, ετών 39).

²⁷⁹¹ (...) Σε τέτοια δεν ξέρω. Μπορεί να βοηθήσει ο «Jose». Αλλά τι να σου πω. Εγώ ποτέ, δεν, δεν πάω εκεί, ας πούμε, αν με διώξουν, να πάω από ‘κει αν με διώξουν από ‘δω, όχι (...) Εγώ, μόνη μου. Όχι δεν κάνω καταγγελία, γιατί: Αν σε διώξουν [από] ένα σπίτι μπορεί να υπάρχει ένα πρόβλημα (...) Εδώ είναι, εδώ είναι σπουδαίος άνθρωπος. Γενικά, όχι, δεν νομίζω, εγώ θα σηκωθώ και θα φύγω άμα δεν με θέλουν (...) Κοίταξε να δεις, αν δεν σε πληρώνανε, μπορεί να είναι [για] ένα μήνα μόνο, γιατί αν είναι για δύο γιατί κάθεται εκεί; Πρέπει να έχεις μυαλό, να να κάτσεις εκεί, ας πούμε, αφού δεν πληρώνε τον πρώτο μήνα, γιατί να συνεχίζεις να δουλεύεις; (...) (Evelyn, ετών 39).

²⁷⁹² (...) Γιατί ό, τι λένε από ‘κει, υπάρχει που δεν ισχύει σε ‘μένα. Αηλαδή, εκεί πάνε και παλεύουν για τα δικαιώματα των, των μεταναστών, που δεν, δεν τους δίνουνε αυτά τα πράγματα ενώ εγώ δεν έχω προβλήματα τέτοια (...) (Evelyn, ετών 39).

²⁷⁹³ (...) Εκείνο τον καιρό, όταν η κυβέρνηση δεν [είχε] ακόμα, ρίξει ακόμα αυτό το νόμο, νομιμοποίησης, με το ΙΚΑ και αυτά, η KASAPI, βοηθούσε πιο πολύ, για όλο τον κόσμο. Επειδή η κυβέρνηση ήταν πολύ-πολύ αυστηρή εκείνο τον καιρό. Έτσι, η KASAPI, η [ένωση της] KASAPI είναι πολύ ισχυρό (strong), επειδή [ο συγκεκριμένος] εκπρόσωπος της KASAPI είναι [ανακατεμένος], ξέρεις, με την ελληνική κυβέρνηση. Εκείνο τον καιρό, βοηθούσαν πολύ, αλλά όταν η κυβέρνηση έπεσε, η ίδια κατάσταση για τα δικαιώματα των Ελλήνων και τα δικαιώματα των ξένων, έτσι αρχίσαμε να πολεμάμε μόνοι μας (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁷⁹⁴ (...) Ναι. Ναι, έχω ακούσει. [Περιστατικά όπως να μιλήσουν [η KASAPI] με τον εργοδότη και να ζητήσουν για παράδειγμα τα λεφτά του εργαζόμενου] αυτά γίνονταν πριν. Αλλά τώρα, τώρα δεν είναι, συχνά αυτά, γιατί παθαίνουμε απευθείας στον δικηγόρο. Δεν είναι συχνά (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁷⁹⁵ (...) Δεν μπορούν να βοηθήσουν (...) (Ceciel, ετών 43).

Hellas» μπορεί να τους εκπροσωπήσει ως προς τα εργασιακά τους δικαιώματά. Επιπροσθέτως σημειώθηκε ότι εάν η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» διοργανώσει μια πορεία διαμαρτυρίας από το Σύνταγμα μέχρι την Ομόνοια, για τα δικαιώματα των εργαζομένων Φιλιππινέζων εδώ στην Ελλάδα δεν θα συμμετείχαν²⁷⁹⁶. Οι πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων γυναικών τόνισε ότι εάν μια κοπέλα από τις Φιλιππίνες έρθει τώρα στην Ελλάδα, και έρθει να συμβουλευτεί εκείνες, πώς την παρακινούσαν να διεκδικήσει τα δικαιώματά της ως εργαζόμενη μόνη της. Θα την καθοδηγούσαν στο να ρωτήσει άτομα του συγγενικού ή φιλικού της περιβάλλοντος, που βρίσκονται νωρίτερα στην Ελλάδα και έχουν εξοικειωθεί με τις διαδικασίες, ή να απευθύνονταν μέσω εκείνων σε έναν δικηγόρο, υπογραμμίζοντας ότι είναι σημαντικό να μάθεις κανείς τις διαδικασίες μόνος του^{2797, 2798}.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, διαφαίνεται η έντονη πεποίθηση ατόμων από τις Φιλιππίνες ότι η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» δεν τους εκπροσωπεί, σαν εργαζόμενους στην Αθήνα και εάν ένας συμπατριώτης ή συμπατριώτισσά τους απευθυνόταν σε εκείνες θα τους συμβούλευαν να μάθουν να διεκπεραιώνουν τις διαδικασίες μόνοι τους²⁷⁹⁹ και θα απευθύνονταν στον δικηγόρο τους. Κάποιες συνεντευξιαζόμενες είχαν μόνο ακουστά την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» ή τον εκπρόσωπο της, ενώ οι περισσότερες δεν είχαν πάει στα γραφεία της ή δεν είχαν ζητήσει ποτέ τη συνδρομή της. Προτιμούν να διεκδικούν μόνες τους^{2800, 2801} τα δικαιώματά τους ενώ εάν θα χρειαστούν

²⁷⁹⁶ (...) Όχι. Γιατί, όπως σου είπα, δεν είμαστε τώρα, δεν είμαστε τώρα, [δεν υποστηρίζουμε], αυτή τη στιγμή, για τον κόσμο, [το] να παλέψουμε. Δεν μπορούμε, είμαστε τώρα, είμαστε τώρα, σε ένα πνεύμα, που απλά εξαρτήσαμε από τη δύναμη του Θεού. Έτσι, δεν μπορούμε να πάμε μαζί τους (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁷⁹⁷ (...) Εντάξει, έτσι, άμα είναι νέα εδώ [στην Ελλάδα], γι' αυτή τη στιγμή, θα μπορούσα να την συμβουλευσω, να την φέρω, θα τη ρωτούσα για όλη την κατάσταση, τι έγινε, και μετά θα την πήγαινα στον δικηγόρο. [Είναι καλύτερα να αντιμετωπίσει ένα πρόβλημα μόνη της και όχι μέσω μιας οργάνωσης όπως η KASAPI]. Εντάξει, [να βρει μόνη της που είναι ο ΟΑΕΑ, που είναι το Δημαρχείο, να μιλήσει με τον υπάλληλο, να δει τι συμβαίνει, αντί να βάλει κάποιον να κάνει αυτό]. Βέβαια, θα την, θα την πήγαινα κάπου, κάπου που ήξερα ότι πρόκειται να την βοηθήσουν για την κατάσταση. [Αλλά όχι στην KASAPI], όχι [στην] KASAPI, γιατί, κοίτα, η KASAPI, η KASAPI, μπορούν, άμα πας στην KASAPI, θα σε ρωτήσουν πάλι ποια είναι η κατάσταση που έχεις. Δεν νομίζω ότι θα [βοηθήσουν]. Γιατί, γιατί εγώ επίσης μίλησα σε αυτούς, θα σου πουν, εντάξει μπορούμε να κάνουμε αυτό, αλλά πρώτα απ' όλα, πριν πας εκεί, πρέπει να ξέρεις επίσης την κατάσταση, τι σου συνέβη, γιατί ο εργοδότης δεν θέλει να σου δώσει [αυτά], -Ξέρεις γιατί; Μερικές φορές συμβαίνει επίσης και σε εμάς, έχουμε επίσης προβλήματα, όχι μόνο ο εργοδότης. Όχι μόνο από το μέρος μας μόνο, αλλά έχεις και εσύ μερίδιο, στο γιατί ο εργοδότης δεν θέλει να σου δώσει (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁷⁹⁸ (...) Βέβαια, άμα ξέρει, είναι καλύτερα να, δεν θα τα καταφέρει μόνη της, αν είναι μόνη της. Βέβαια, είναι καλύτερα, [να βρει τον δικό της δικηγόρο], να ξέρει από μόνη της, πριν ρωτήσει εμένα, είναι καλύτερα να ξέρει μόνη της. [Θα της πω να μην πάει στην KASAPI γιατί θα έχει μεγαλύτερο κέρδος να το μάθει μόνη της], αυτό σου είπα, αυτό σου είπα. Γιατί εγώ, από την εμπειρία μου, ποτέ δεν πήγα στην KASAPI, για το πρόβλημά μου (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁷⁹⁹ (...) Ναι, μόνος σου. Γιατί, κοίταξε, αν εξαρτάσαι από ένα, ένα άτομο, ότι και να συμβεί, ποτέ δεν θα μάθεις. Με τον καιρό, όλο τον καιρό θα εξαρτάσαι από αυτό το άτομο. Για παράδειγμα, όταν εξαρτάσαι όλο τον καιρό, δεν ξέρεις, δεν έχεις καμία ιδέα, για το τι συμβαίνει, και κάθε φορά που έχεις προβλήματα, για παράδειγμα, -Τι θα κάνεις, θα τηλεφωνείς στην KASAPI. Έτσι φυσικά πρέπει να ξέρεις τα πάντα. -Έτσι δεν είναι; Είναι θέμα πολιτικής, φυσικά, γιατί η KASAPI υπάρχει εδώ, και έχει κάποια δύναμη να το κάνει, αλλά με τα πράγματα που είδα τώρα, δεν θα μπορούσαν καν να τα καταφέρουν (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁸⁰⁰ (...) [Η KASAPI] μάλλον μπορεί σε άλλους. Αλλά, σε [εμένα] δεν ξέρω, γιατί εγώ ποτέ δεν έχω πάει εκεί, σου λέω, δεν έχω ιδέα δηλαδή, τι, δεν έχω, τι να σου πω, λένε είναι καλό, κάνει εκείνα και αυτά. Για [εμένα] δεν έχω χρησιμοποιήσει ποτέ ούτε ένα δικηγόρο για να πάω να φτιάξω τα χαρτιά μου. Ποτέ δεν έχω. Πηγαίνω μόνη μου για να ξέρω δηλαδή τι είναι. Επειδή εγώ καταλαβαίνω και γράφω, διαβάζω, ελληνικά, μπορεί, ίσως, η KASAPI μπορεί στην αρχή μπορεί να με βοηθήσει. Αλλά ποτέ, όταν μπορώ να [το] κάνω, θα το κάνω δηλαδή, για να μάθω τα πράγματα, τι είναι. Δεν μπορώ να έχω όλο δικηγόρους, και δικηγόρους, δεξιά και αριστερά για να με βοηθήσει σε ένα πράγμα (...) Όχι [δεν είναι σημαντικό να είσαι μέλος στην KASAPI] (...) (Evelyn, ετών 39).

²⁸⁰¹ (...) Ναι. [Είναι] κάποια οργάνωση για τους εργαζόμενους [Φιλιππινέζους] (...) Στην πραγματικότητα, δεν έγινα μέλος της KASAPI, είναι μόνο, νομίζω είναι μόνο στην Manila, και σε μερικά μέρη των επαρχιών, όχι στην Πόλη. Δεν έχουμε KASAPI στην Πόλη. Αλλά την ξέρω, γιατί την έχω δει στην τηλεόραση, τους έχω δει [Εδώ], υπάρχει (...) Δεν πήγα εκεί, γιατί μπορώ να καταφέρω μόνος μου, ξέρεις, δεν χρειάζομαι συντρόφους, για να κάνω αυτά. Μπορώ να τα κάνω μόνος μου. Δεν χρειάζομαι βοήθεια (...) Ναι, [να τα διεκδικήσω μόνος μου, αντί να γίνω μέλος στην KASAPI, και να τα διεκδικήσω μέσω αυτής] (...) Νομίζω [ότι η άμεση επαφή με τον εργοδότη είναι καλύτερη]. Γιατί

συμβουλή θα απευθύνονταν σε ένα δικηγόρο που γνώριζαν ή θα τους σύστηναν, ή σε άτομα του φιλικού ή συγγενικού περιβάλλοντός τους²⁸⁰², ή ακόμα και στον εργοδότη τους. Οι συνεντευξιαζόμενες που ήταν μέλη κάποιες θρησκευτικού συλλόγου και όχι της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιπινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», δεν θα πήγαιναν σε κάποια πορεία διαμαρτυρίας με την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιπινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», αλλά θα συμμετείχαν, πέραν κάποιων εξαιρέσεων²⁸⁰³, σε μια πολιτιστική εκδήλωση, σημειώνοντας ότι νιώθουν ότι ανήκουν στους συμπατριώτες τους εδώ στην Ελλάδα²⁸⁰⁴ και χωρίς να έχουν ιδιότητα μέλους στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιπινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas». Εντούτοις, πρέπει να σημειωθεί ότι παρατηρήθηκε επίσης μια επίρριψη, στον ίδιο τον εργαζόμενο ή την εργαζόμενη, την ευθύνη για την εμφάνιση εργασιακών προβλημάτων στους ίδιους καθώς και για την πορεία ζωής τους²⁸⁰⁵. Αυτό συμβαίνει: *πρώτον*, δεν συνεννοήθηκε ή δεν διαπραγματεύτηκε ορθά^{2806, 2807} η εργαζόμενη ή ο εργαζόμενος, *δεύτερον*, δεν ήταν «καλή ή καλός»²⁸⁰⁸ εργαζόμενη ή εργαζόμενος, δηλαδή δεν εργάστηκαν με ζήλο, δείχνοντας ότι είναι ευχαριστημένοι από την εργασία τους, και *τρίτον*, σημειώθηκε ότι εάν πρόβλημα στην εργασία τους προκύψει εναποθέτουν τις ελπίδες τους για βοήθεια

όταν υπάρχει ένα πρόβλημα μπορείς να το λύσεις. Όπως λένε -Δεν υπάρχει πρόβλημα που να μην μπορεί να λυθεί κάτω από τον καυτό, χρυσό ήλιο. Είναι απόφθεγμα, απόφθεγμα. Το είχα ακούσει παλιά (...) Όχι, δεν το νομίζω [ούτε να διεκδικήσι δικαιώματα για μένα]. Νομίζω, έχω ένα σχολίο για την ομάδα, ξέρεις, δεν χρειάζεσαι μια ομάδα να σε βοηθήσει. Αντίθετα, βοήθησε τον εαυτό σου. Θα σου δημιουργήσει μόνο προβλήματα ξέρεις. -Γιατί. Είναι γιατί, όταν έχουν πρόβλημα, πρέπει επίσης να τους βοηθήσεις. Αν έχεις πρόβλημα, θα σε βοηθήσουν. Αλλά νομίζω, θα σου κοστίζει πιο πολλά προβλήματα, ξέρεις (...) (Rene, ετών 28).

²⁸⁰² (...) Βέβαια θα πρέπει να ρωτήσω πρώτα τον άντρα μου, γιατί είναι ο πρώτος που θα ρωτήσω και μετά θα το συζητήσω με έναν δικηγόρο (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁸⁰³ (...) [Στο Santacruizen] δεν πηγαίνει εγώ, δεν πηγαίνα. Δεν πηγαίνα εγώ, δηλαδή σε σχέση με αυτό που κάνουν οι Φιλιπινέζοι, εκεί, όπως το κάνει ο [Jose] δεν πηγαίνομε. Δεν έχουμε σχέση ας πούμε με αυ[τούς]. Καθόλου. Δεν θέλουμε. Είναι, για άλλο πράγμα. Εκείνος ελέγχει, εσύ τον βρίσκεις καλό. Καλός είναι, έτσι λένε, αλλά εγώ δεν [τον] έχω γνωρίσει ποτέ, τον κ. Jose. Όλα [αυτά] τα χρόνια δεν το έχω δει μόνο σε φωτογραφία, που έχω δει στη Balita. Το κ. Jose γιατί δεν τον ρωτάς γιατί δεν πηγαίνει στις Φιλιπίνες; Πηγαίνει; Γιατί δεν ρωτάς, για ποιο λόγο; Υπάρχει ένας λόγος που ζέρουμε και 'μεις (...) (Evelyn, ετών 39).

²⁸⁰⁴ (...) Φυσικά, φυσικά. Γιατί, έχουμε την ίδια κουλούρα, αλλά φυσικά την ίδια κουλούρα, αλλά δεν έχουμε τον ίδιο χαρακτήρα. Αυτό είναι. Έτσι, δεν μπορούμε να το κάνουμε όλα. [Πιστεύω ότι] ανήκω στην Φιλιπινέζικη κοινότητα, γενικά, γενικά. Για παράδειγμα, μπορούμε, μπορούμε να έχουμε, μια κοινότητα Φιλιπινέζων, αν βοηθήσουμε κάποιον, βοηθήσει τις Φιλιπίνες, μπορούμε να βοηθήσουμε κάπως έτσι, αλλά σε θέματα ενάντια στην κυβερνήση, δεν μπορούμε να το κάνουμε, γιατί αυτό ο Θεός είπε (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁸⁰⁵ (...) Εγώ δεν θέλω για όλη μου τη ζωή να δουλεύω ως «κοπέλα», θέλω να αλλάξω, αλλά τι μπορείς να κάνεις, μόνο ο Θεός, οι άνθρωποι δεν μπορούν, ακόμα και αν το θέλουν, αλλά εξαρτάται και από 'ένα αν έχεις δύναμη, και θες να αλλάξεις τον τρόπο ζωής σου, μπορείς, με τη βοήθεια του Θεού (...) (Letty, ετών 53).

²⁸⁰⁶ (...) Όχι, θα πρέπει να του μιλήσεις πρώτα, όπως όταν κάποιος πηγαίνει [για δουλειά] σε ένα γραφείο, έτσι δεν είναι; [Να] δουλέψει σε ένα γραφείο. Έχεις συνέντευξη, εντάξει, ξέρεις, αυτό κι εκείνο [και σε ρωτάνε]. -Τι μισθό χρειάζεσαι; Κάπως έτσι. Βλέπω λοιπόν τι έχω, έχω τον ΙΚΑ μου, έχω τα πάντα, και ο εργοδότης θα πει -Ναι, είναι εντάξει. Γιατί να συνεχίσεις αλλιώς, χωρίς αυτά. -Έτσι δεν είναι; Έτσι εξαρτάται και από 'ένα επίσης, όταν μιλάς, όχι όλο τον καιρό, γιατί, [πριν να] διεκδικήσεις τα δικαιώματά σου, πριν το κάνεις αυτό, έχεις την συνέντευξη σου. [Και από τότε], αν δεις ότι δεν θέλει να σου [τα] δώσει [από τον] πρώτο μήνα, πρέπει να φύγεις, μην μείνεις. Αυτό είναι. Έτσι, για 'μένα αυτή είναι, η εμπειρία μου, τον εργοδότη μου, ή κανενός από τους εργοδότης μου, γιατί είναι ικανοποιημένοι, με τις υπηρεσίες μου, [το ξέρω] αυτό. Έτσι, τα πράγματα που θέλουν να μου δώσουν, [μου] τα δίνουν, αμέσως. Αυτό είναι από την εμπειρία [μου], δεν είναι μόνο πρόβλημα τον εργοδότη αλλά επίσης, και πρόβλημα από τον εργαζόμενο. Έτσι πρέπει να είναι ο εργοδότης και ο εργαζόμενος [μαζί]. Έτσι, από τότε δεν πάω στην KASAPI, ποτέ. Έχω καλή σχέση με τους εργοδότης μου, [και έτσι] μου πληρώνουν τα πάντα. Έχω τα bonuses μου τώρα, παίρνω τα bonuses μου, δίνω επίσης [χρήματα] στα παιδιά [μου], όταν τελειώσω. Έτσι, αυτό είναι. Για εμάς, εδώ στην COMFI εξαρτιόμαστε από την δύναμη του Θεού, γιατί δεν μπορούμε να ελέγξουμε τους ανθρώπους, δεν μπορούμε να ελέγξουμε την κυβερνήση, αλλά ο Θεός μπορεί να μας ελέγξει (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁸⁰⁷ (...) [Θα έβρισκα άλλη δουλειά και θα έλεγα], άστο καλύτερα. Αν θα μου πει [κάποιος] από την αρχή δεν [θα] σου κολλάω ένσημα, εγώ φεύγω, θα βρω [αλλο] (...) (Evelyn, ετών 39).

²⁸⁰⁸ (...) Κοίτα, για εμάς, είπες, τι θέλω να αλλάξω για μένα, θέλω να αλλάξω περισσότερα. Να είμαι πιο καλή στον εργοδότη, επειδή, είναι πιο καλό [για] 'ένα. Κοίτα, ο εργοδότης μας, για 'μένα τώρα, μιλάμε για μια μέρα, για τον νέο μου εργοδότη. Εξαρτάται από τον μηνιαίο μισθό, αν τι μηνιαίο μισθό, είναι υποχρεωμένος να πληρώνει το ΙΚΑ σου, τα πάντα, αν είναι μηνιαία [πληρωμή]. Αλλά, σε κάθε συνάντηση [meeting] δεν είναι, δεν είναι υποχρεωμένος να πληρώνει το ΙΚΑ σου, δεν είναι υποχρεωμένος να δίνει bonuses, και τα πάντα. Αλλά βλέπεις, αν εξαρτάσαι από τη δύναμη του Θεού, δίνεις τον εαυτό σου, να τους υπηρετείς. Ξέρεις τι θα γίνει, ακόμα και αν δεν μπορούν να [σου δώσουν], δεν πρόκειται να σου δώσουν, ένα ορισμένο ποσό, εξαρτάται, από το πώς υπηρετείς τον εργοδότη σου. Μετράει, το πώς δούλεύεις. Αν είσαι, ευχαριστημένος από τη δουλειά σου. Φυσικά, πρέπει να το συζητήσεις [και με εκείνον] (...) (Ceciel, ετών 43).

στον Θεό²⁸⁰⁹. Εν τέλει, δηλαδή, δεν πιστεύουν ότι η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» μπορεί να συμβάλλει στα εργασιακά τους δικαιώματα. Πρέπει να σημειωθεί ότι σε πολύ λίγες περιπτώσεις οι συνεντευξιαζόμενες γνώριζαν που βρίσκεται ο ΟΑΕΔ ή το ΙΚΑ της περιοχής τους²⁸¹⁰. Επιπροσθέτως άλλες μετανάστριες ανέφεραν ότι προτιμούσαν να απευθύνουν στην πρεσβεία τους²⁸¹¹. Επιπλέον σημαντικός παράγοντας μη-συμμετοχής στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» είναι είτε η προσωπική εμπειρία του ατόμου είτε γνώμες του μετέφεραν άλλοι για τη μη-βοήθεια²⁸¹² από την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» όταν ζητησαν βοήθεια από τον εργοδότη τους σημειώνοντας ότι δεν είναι για όλους ή δεν ισχύει η βοήθεια της «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas». Τέλος, μέρος των ατόμων μη-μελών σημείωσαν και την έλλειψη ελεύθερου χρόνου ώστε να συμμετάσχουν²⁸¹³.

5.5.8. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ Η ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥΣ

Σχετικά με τη συμμετοχή τους στα ελληνικά συνδικάτα η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστριών από τις Φιλιππίνες ανέφεραν ότι εάν είχαν να επιλέξουν μεταξύ του ελληνικού συνδικάτου του επαγγέλματός σας των Ελληνίδων καθαριστριών και οικιακών βοηθών και της «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», δεν θα επέλεγαν κανένα²⁸¹⁴. Σημειώθηκε από ορισμένες συνεντευξιαζόμενες η πεποίθηση ότι οι εκπρόσωποι των συνδικάτων θα αδιαφορούσαν ή θα τους φέρονταν μεροληπτικά^{2815, 2816}. Εντούτοις, ένα μικρό μέρος των

²⁸⁰⁹ (...) Νομίζω ότι, με όσα έχουμε να κάνουμε τώρα, δεν ξέρω αν η KASAPI μπορεί να βοηθήσει, αλλά μόνο ο Θεός ξέρει και μόνο ο Θεός μπορεί να μας βοηθήσει. Γι' αυτό είναι που καμιά φορά έχουμε προβλήματα, αλλά πρέπει επίσης να ρωτήσουμε τον εαυτό μας. -Γιατί έχουμε προβλήματα; Όχι μόνο ο εργοδότης, γιατί ο εργοδότης, θα σου δώσει καλά πράγματα, τα πάντα, ακόμα και το ΙΚΑ σου, και όλα, αν είσαι καλός εργαζόμενος, επίσης (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁸¹⁰ (...) Ναι, το ξέρω, το ξέρω έχω πάει εκεί. Και επίσης προσπάθησα μόνη μου. [Σε κάποιο πρόβλημα] φυσικά θα πάω στον ΟΑΕΔ, ή στο Υπουργείο Εργασίας. Έτσι ξέρω. Για καταγγελία. Αλλά αν μια κοπέλα με ρωτήσει, για κάτι τέτοιο, για την κατάσταση, θα της πω -Πήγαινε σε αυτό το μέρος, και ίσως μπορώ να σε βοηθήσω κι εγώ. Γιατί είναι καλύτερα να πας μόνη σου, να πας μόνη σου, ώστε να μάθεις περισσότερα. Και όχι να εξαρτάσαι (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁸¹¹ (...) Εάν έχεις πρόβλημα, βέβαια, θα πας πρώτα στην Πρεσβεία, στην Πρεσβεία των Φιλιππινών ή στην Ένωση στην KASAPI, ή στην «Overseas Workers' Association» είναι Ένωση Φιλιππινέζων, δεν ξέρω που είναι ακριβώς, νομίζεις στους Αμελόκληρους ή στην Κηφισιάς (...) (Letty, ετών 53).

²⁸¹² (...) Κάποιος φίλος που ήταν μέσα [στη] φυλακή γιατί δεν μπορούνε να τον βγάλουνε: (...) Εγώ, εδώ, [τον] ανιψιό μου τον πιάσανε, και πήγε η μητέρα [του] σε κάποιον δικηγόρο, δεν ξέρω, αν ήταν [και] ο Jose μαζί, πήγανε και δεν έκαναν τίποτα. Και πήγανε τηλεφώνω και ζήτησαν από το αφεντικό μου να βοηθήσει. Και αυτός το έκανε. Τον έβγαλε (...) Δεν ξέρω τι μπορεί να κάνει, μπορεί να κάνει σε άλλους [η KASAPI], αλλά δεν είναι σε όλους, δεν ισχύει για όλους (...) Εκεί υπάρχουν δικηγόροι, δεν ξέρω πόσο δικηγόροι/είχει η [KASAPI] και είναι ένας εκεί, γνωρίζω ένα[ν] που [μπήκε] στ[ην] KASAPI, ένας εκεί, είναι, τι να σου πω όλο λόγια, λέει (...) [Για] μένα δεν είναι όλο λόγια! Όχι, σου λέω, [για] μένα [εγώ] δεν θέλω να πάω σε αυτόν, δηλαδή δεν με συμφέρει, δεν με συμφέρει γιατί να πάω εκεί, και δεν είμαι και μέλος, στην KASAPI, πρέπει να είσαι και μέλος στην KASAPI για να σε βοηθήσει. Εγώ δεν θέλω να γίνω μέλος στην KASAPI (...) Δεν θέλω να γίνω μέλος στην KASAPI. Δεν θέλω, έτσι, αλλά δεν θέλω. Τους έχω εμπιστοσύνη αλλά δεν θέλω γίνω (...) (Evelyn, ετών 39).

²⁸¹³ (...) Γιατί, δεν έχω χρόνο να πάω (...) Ο χρόνος; Δεν έχω κάποιο λόγο, μόνο δεν έχω χρόνο. Αλλά [θα] [ή] θέλ[ω] να είμαι στην KASAPI (...) Και, όλοι οι φίλοι μου [είναι], νομίζω (...) (Irene, ετών 20).

²⁸¹⁴ (...) Τι να σου πω τώρα [σε] κανένα[ν] από τ[α] δύο. Ε, καλύτερα να κάνω το δικό μου (...) [Ότε] ο σύζυγός μου, δεν πηγαίνουμε, δεν θέλουμε να ασχολούμαστε με αυτά (...) Δεν νομίζω, δεν νομίζω [ότι] το ελληνικό συνδικάτο θα μας βοηθούσαν περισσότερο από την KASAPI (...) Αν ήταν [να] διαλέξω από τα δύο νομίζω θα π[ή]γαγα[ν] [με των] Φιλιππινών. [Οχι] στους Έλληνες, επειδή εκεί θα θεωρούν ότι είσαι χαμηλή πάλι [και] θα κοπάνε τα δικαιώματά τους (...) (Evelyn, ετών 39).

²⁸¹⁵ (...) Όχι. Γιατί καμιά φορά, οι Έλληνες συμπεριφέρονται με φυλετικές διακρίσεις, ξέρεις (...) (Solly, ετών 56).

συνεντευξιαζόμενων πίστευαν ότι το ελληνικό συνδικάτο θα τις αντιπροσώπευε στα εργασιακά τους δικαιώματα περισσότερο²⁸¹⁷ από την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» αν και πιστεύουν ότι θα έδιναν έμφαση στα προβλήματα των γηγενών. Επιπλέον, τόνιζαν ότι βασικό εμπόδιο ως προς τη συμμετοχή τους σε ένα ελληνικό συνδικάτο είναι η ανεπαρκής από μέρους τους γνώση της ελληνικής γλώσσας^{2818, 2819}.

Πάρα ταύτα, εάν έπρεπε να επιλέξουν θα στρέφονταν στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» λόγω του ότι συνδέονται βάσει καταγωγής^{2820, 2821, 2822, 2823, 2824}, κοινής γλώσσας ή και λόγω του ότι είχαννωρίτερα ιδιότητα μέλους εκεί²⁸²⁵. Η πλειοψηφία εντούτοις στρέφεται για νομικές συμβουλές και για προβλήματα σχετικά με τα εργασιακά τους δικαιώματα σε δικηγόρους²⁸²⁶. Πρέπει να σημειωθεί ότι ορισμένες συνεντευξιαζόμενες από τις Φιλιππίνες ανέφεραν ότι δεν ένιωθαν ότι εκπροσωπούνται ή «ανήκουν» ως εργαζόμενες ούτε στο συνδικάτο του επαγγέλματός σας και ούτε στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas»²⁸²⁷. Επιπλέον σημειώθηκε ότι δεν θεωρούν σημαντικό²⁸²⁸ για εκείνες να είναι ένας μετανάστης ή μια μετανάστρια από τις Φιλιππίνες μέλος της «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas».

5.5.9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

²⁸¹⁶ (...) Αποκλείονται γιατί, πολλοί από τους Έλληνες εκεί, δεν συμπαθούν [τους Φιλιππινέζους]. Ρατσιστές (...) Νομίζω όχι. Γιατί είναι συνδικάτο. Και μαζεύουν κόσμο να είναι απλά μέλη. Μόνο για τους εαυτούς τους όχι για τους άλλους. Μόνο για τους Έλληνες (...) (Yolanda, ετών 46).

²⁸¹⁷ (...) Στους Έλληνες, γιατί απλά προσεγγίζουν, προσεγγίζουν το συντομότερο στα προβλήματα επειδή είναι Έλληνες, δεν ξέρει κανείς καλύτερα, τι γίνεται γύρω (...) Νομίζω, δεν νομίζω, ίσως αν οι Έλληνες, έχουν πολλά δικά τους προβλήματα, δεν ξέρω (...) όχι, δεν νομίζω ότι [θα νοιαστούν τα προβλήματα των Φιλιππινέζων], γιατί έχουν δικά τους προβλήματα, αλλά, δεν ξέρω (...) (Letty, ετών 53).

²⁸¹⁸ (...) Δεν συμπεριλαμβανόμαστε σε καμία ελληνική οργάνωση. Δεν συμπεριλαμβανόμαστε εκεί (...) Το πρώτο, το πρώτο εμπόδιο είναι αυτό της γλώσσας. Και, νομίζω, δεν ξέρω αν είμαι σωστή, η ελληνική κοινωνία, δεν είναι μια ανοικτή κοινωνία για, άλλους επαγγελματίες, ειδικά για μετανάστες (...) (Pat, ετών 52).

²⁸¹⁹ (...) [Η KASAPI δεν μπορεί να βοηθήσει]. [Το ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός μου] δεν νομίζω, επίσης, ότι το ελληνικό, συνδικάτο μπορεί να σε βοηθήσει, θα βοηθήσουν πρώτα τους εαυτούς τους, πριν βοηθήσουν εμάς (...) [Ακόμα και αν κάνουν την ίδια δουλειά ή ήταν η πλειοψηφία] (...) Ναι. Γιατί, έχουν τα δικά τους προβλήματα επίσης. Έτσι, η KASAPI, αυτό είναι που σου είπα και πρώτα, για τα προβλήματα, που έχεις [κάποιος]. Και, όπως σου είπα, η KASAPI μπορούσε να βοηθήσει πριν, αλλά αυτή τη στιγμή, δεν υφίστανται πολύ (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁸²⁰ (...) Θα πήγαινα στην KASAPI. Γιατί είναι πατριώτες μου (...) Μπορεί να είχαμε πρόβλημα με τους Έλληνες, να μην βοηθούν ακόμα και αν ήταν μέλη (...) (Tess, ετών 54).

²⁸²¹ (...) Στην KASAPI. Γιατί είμαι από τις Φιλιππίνες, και είμαστε το ίδιο (...) (Irene, ετών 20).

²⁸²² (...) Εάν πάω, σε κάτι, νομίζω θα πάω με την KASAPI. Γιατί, επειδή, είναι επίσης Φιλιππινέζοι, ξέρεις, και έτσι μπορούμε να καταλαβαίνουμε ο ένας τον άλλο, δεν ξέρω πώς να μιλάω ελληνικά (...) (Rene, ετών 28).

²⁸²³ (...) Φυσικά [και] θα διάλεγα την KASAPI. Γιατί η KASAPI είναι από Φιλιππινέζους και θέλω να είμαι στη κοινότητα των Φιλιππινέζων. Βέβαια και λόγω της γλώσσας, με την επικοινωνία (...) (Solly, ετών 56).

²⁸²⁴ (...) Στην KASAPI. Γιατί είναι η οικογένειά μου. Είναι σαν, σαν την οικογένειά μου, βέβαια. Γιατί βοηθούν πολύ τον κόσμο. [Είναι και η γλώσσα και η κουλτούρα] είναι και αυτά [μιλάμε και την ίδια γλώσσα] (...) (Yvette, ετών 39).

²⁸²⁵ (...) Θα διάλεγα [τους] δικούς μου, την KASAPI. Γιατί είμαι ήδη συνηθισμένη με την KASAPI και, ήδη μέσα και έξω από την KASAPI (...) (Mercy, ετών 67).

²⁸²⁶ (...) Για αυτή τη στιγμή, βέβαια, θα έπρεπε να πάω στην KASAPI. [Γιατί] έχουν επίσης εμπειρία με αυτές τις καταστάσεις, και επίσης, είναι, είναι επίσης Φιλιππινέζοι. Και ξέρουν τα πάντα. Τα ίδια όσα και οι Έλληνες, και με τις ίδιες καταστάσεις. Αλλά, αυτό είναι που σου είπα, για αυτό τον καιρό, σε δύσκολες καταστάσεις, [η KASAPI] δεν υφίσταται πια [existing any more], γιατί εμείς, πηγαίναμε κατευθείαν στον δικηγόρο, γιατί ξέραμε τι είναι σωστό. Πηγαίναμε γρήγορα στους δικηγόρους. Πρώτα, όχι στα συνδικάτα, αλλά στους δικηγόρους που ξέρουν ακριβώς την κατάσταση (...) (Ceciel, ετών 43).

²⁸²⁷ (...) Α, εγώ θα προτιμούσα, μάλλον, από μόνη μου. Μάλλον, [Γιατί] δεν ξέρω, μπορεί, να [είναι] [οι] Έλληνες, [να] είναι λογικά, έτσι, [να] σκέφτονται λογικά, επειδή, δεν ξέρω, το KASAPI είναι καλ[ό] και αυτό, αλλά νομίζω ότι άμα μπορεί να συζητήσει με το αφεντικό [εντάξει] (...) (Selly, ετών 37).

²⁸²⁸ (...) Δεν το νομίζω. Αλλά άλλοι φίλοι μου, το πιστεύουν, αλλά για μένα, δεν είναι το ίδιο. Δεν ξέρω (...) (Solly, ετών 56).

Από τις συνεντεύξεις (N=16, μη στατιστικό δείγμα) με μετανάστριες και μετανάστες τις Φιλιππίνες διαπιστώθηκαν τα εξής: *πρώτον*, οι περισσότερες οικιακές εργάτριες από τις Φιλιππίνες δουλεύουν πάρα πολλές ώρες, από δώδεκα έως δεκαεννιά. Δεν υπάρχουν όρια για τις ίδιες, όσο ο εργοδότης είναι ξύπνιος (awake) καθώς πρέπει να παραμένουν ξύπνιες και εκείνες επίσης. Έτσι, είναι οι ώρες εργασίας είναι από οκτώ έως δεκαεννέα ώρες, από την ανατολή του ήλιου, ως τη δύση του ηλίου, δηλαδή έως τα μεσάνυχτα. Οι πλειοψηφία των συνεντευξαζόμενων γυναικών από τις Φιλιππίνες ήρθαν στην Αθήνα στην ηλικία των δεκαέξι με τριάντα πέντε ετών για να εργαστούν ως οικιακές βοηθοί, με απευθείας πρόσληψη (direct hire) ως δεσμευμένες (contracted workers) εσωτερικές (live-in) οικιακές εργάτριες σε Έλληνες εργοδότες, εργοδότριες και νοικοκυριά. Ο εργοδότης θα τους έστελνε το εισιτήριο και τα έγγραφα εισόδου μέσω του γραφείου εργασίας που μεσολαβούσε²⁸²⁹. Πολύ λίγες από τις γυναίκες από τις Φιλιππίνες έχουν τα δικά τους διαμερίσματα. Αλλά, οι περισσότερες μένουν μέσα (live-in) στο σπίτι του εργοδότη²⁸³⁰. Η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» παρά το ότι δημιουργήθηκε για να εκπροσωπεί στην ελληνική κοινωνία τους μετανάστες και τις μετανάστριες από τις Φιλιππίνες και για να διεκδικήσει και να αγωνιστεί για τα εργασιακά και νομικά δικαιώματά τους, δεν δρα για να βοηθήσει τα μέλη της, παρά τη νομική τους κατάσταση, με το να επέμβουν οι ίδιοι οι εκπρόσωποι, δηλαδή με το να επισκεφτεί (σπάνια) ο ίδιος ο εκπρόσωπος έναν εργοδότη και να εκπροσωπήσει τον εργαζόμενο, μετά από ενημέρωση του ίδιου ή της ίδιας εργαζομένου/ης ότι, για παράδειγμα, αντιμετωπίζει προβλήματα με τα ένημά του ή με την πληρωμή του. Εντούτοις, προσφέρουν πληροφορίες, συμβουλές (counseling) για τα εργασιακά τους δικαιώματα και τις διαδικασίες νομιμοποίησης καθώς και νομική υποστήριξη.

Τα άτομα που έγιναν μέλη στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» ανέφεραν ότι θέλησαν γίνουν μέλη της επειδή ήθελαν να γίνουν μέλη του

²⁸²⁹ Θα εργάζονταν ως επί το πλείστον: *Πρώτον*, η φροντίδα ηλικιωμένων, όπως η μητέρα ή ο πατέρας του εργοδότη ή της εργοδότριας. Πρέπει να σημειωθεί ότι πολλές φορές καθάριζαν το σπίτι των εργοδοτών τους και μετά πήγαιναν και στο σπίτι των γονέων τους, κάποιες φορές σε άλλη περιοχή, είτε για να το καθαρίσουν επίσης, είτε για τους φροντίσουν και να τους κρατήσουν συντροφιά και μετά επέστρεφαν, στο σπίτι των εργοδοτών τους. *Δεύτερον*, καθαρισμός της οικίας των εργοδοτών. Τα άτομα των ευρύτερων φιλικών επαφών συμβάλουν στην εύρεση νέου εργοδότη ενώ λιγότερες φορές βρίσκουν από μόνες τους. Το ωράριο σε αυτές τις περιπτώσεις παραμένει το ίδιο. *Δεύτερα* με Σάββατο καθώς και οι ώρες εργασίας, ήταν να καθαρίζουν μόνο το σπίτι του εργοδότη (έπιπλα, πατώματα, δωμάτια, ηλεκτρική σκούπα, πλύσιμο, μαγείρεμα, σιδέρωμα και παράθυρα) και κάποιες φορές δεν τους μαγείρευαν καθώς έτρωγαν έξω, ενώ αν υπήρχε κατοικίδιο (σκύλος σνέθως) θα έπρεπε να αναλάβουν τον περίπατο, και τη φροντίδα του. *Τρίτον*, καθαρισμός σπιτιού και φροντίδα παιδιών. Σε αυτή τη περίπτωση τα καθήκοντα της οικιακής εργάτριας από τις Φιλιππίνες αφορούσαν: (α) τον καθαρισμό της οικίας και (β) τη φροντίδα των παιδιών (babysitting). Χαρακτηριστικό των καθηκόντων είναι οι περισσότερες ώρες, η επιβάρυνση ευθυνών και εργασίας καθώς και η μεγαλύτερη αμοιβή. Οι περισσότερες συνεντευξαζόμενες χρησιμοποίησαν όπως ανέφεραν την πείρα από δικά τους παιδιά ή συγγενών τους στην πατρίδα τα οποία είχαν φροντίσει, ενώ όταν εργάζονταν θυμόντουσαν την οικογένειά τους και τα δικά τους παιδιά. Τα καθήκοντα ξεκινούσαν από τις επτά η ώρα, όπου έπρεπε να ξυπνήσει, και σταματούσε στις δώδεκα το βράδυ, καθώς φρόντιζε το σπίτι (έπιπλα, πατώματα, δωμάτια, ηλεκτρική σκούπα, πλύσιμο, μαγείρεμα, σιδέρωμα και παράθυρα) αλλά και τα παιδιά.

²⁸³⁰ Για μεγάλο χρονικό διάστημα παρέμειναν ανασφάλιστες από τους εργοδότες τους και χωρίς εργασιακά δικαιώματα. Ως προς τις αμοιβές στην πλειοψηφία τους δεν γνώριζαν τη νομισματική διαφορά, μπορεί άλλοτε να λάμβαναν επιδόματα εορτών (Πάσχα ή Χριστουγέννων) αλλά όχι ασφάλιση και άλλοτε τίποτα. Ενώ για αρκετό χρονικό διάστημα, από την ημέρα εισόδου τους στην χώρα ως τις διαδικασίες νομιμοποίησης δεν είχαν έγγραφα με αποτέλεσμα να μένουν μέσα στο σπίτι του εργοδότη και ουσιαστικά να «κρύβονται» για να αποφύγουν τον έλεγχο από τις αρχές. Εντούτοις, αναφέρθηκε ότι συχνά οι εργοδότες τους παρείχαν τα επιδόματα (δώρο) για τα Χριστούγεννα, το Πάσχα και το καλοκαίρι ή κάποια άλλη πρόσθετη οικονομική ενίσχυση (bonus) αλλά όχι κάποια μορφή ασφάλισης. Εντούτοις, όπως προαναφέρθηκε, σπάνιως διεκδικούν τα εργασιακά τους δικαιώματα, όπως για παράδειγμα την πληρωμή του μισθού τους. Τις περισσότερες φορές θα έφευγαν από τον εργοδότη ή τη εργοδότριά τους χωρίς να εισπράτουν τα οφειλόμενα χρήματα, ενώ θεωρούν υπεύθυνους τους αυτούς τους εάν δεν είχαν διευκρινίσει θέματα αμοιβών ή τρόπων πληρωμής. Σημειώνουν ότι θα το ανέφεραν στους εργοδότες τους, όπως για παράδειγμα, εάν δεν τους παρέχουν ασφάλιση, επιδόματα, ή άδεια, αλλά σε καμία περίπτωση δεν θα πίεζαν καταστάσεις.

συνόλου (group) ήθελαν να ανήκουν (belong) κάπου, και για να βοηθηθούν καθώς γνώριζαν ότι είναι μια οργάνωση (organization) στην οποία μπορούν να βασιστούν (rely on) για τα προβλήματά τους²⁸³¹. Από τις συνεντεύξεις διαφαίνεται ότι τα άτομα που δεν απέκτησαν την ιδιότητα μέλους στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιπινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» προτιμούσαν και θεωρούσαν πιο σημαντικό να συμμετάσχουν σε μια θρησκευτική Καθολική οργάνωση. Επιπλέον δεν πιστεύουν ή δεν είναι σίγουροι ότι η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιπινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» μπορεί να επιλύσει εργασιακά προβλήματα για τον/την εργαζόμενο/η από τις Φιλιππίνες ή μεμονωμένα προβλήματα, όπως για παράδειγμα τα ένσημα, το επίδομα, η αποζημίωση, παρά μόνο να προσφέρει συμβουλή, όχι ο εκπρόσωπος αλλά οι δικηγόροι του εκπροσώπου²⁸³². Εντούτοις, ένα μικρό μέρος των συνεντευξιζόμενων πίστευαν ότι το ελληνικό συνδικάτο θα τις αντιπροσώπευε στα εργασιακά τους δικαιώματα περισσότερο από την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιπινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» αν και πιστεύουν ότι θα έδιναν έμφαση στα προβλήματα των γηγενών²⁸³³. Επιπλέον, τόνιζαν ότι βασικό εμπόδιο ως προς τη συμμετοχή τους σε ένα ελληνικό συνδικάτο είναι η ανεπαρκής από μέρους τους γνώση της ελληνικής γλώσσας.

²⁸³¹ Τα δυο κύρια θέματα που τους απασχολούσαν ώστε να αποκτήσουν την ιδιότητα μέλους ήταν: *πρώτον*, εκκρεμότητες σχετικά με τη νομική κατάσταση και *δευτέρον*, προβλήματα που προέκυπταν με τους εργοδότες τους.

²⁸³² Κάποιες, ανέφεραν ότι αυτασφαλίζουν και φροντίζουν μόνες τους για τα έγγραφα τους για αυτό δεν τους χρειάζεται σε κάτι η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιπινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», ή ότι όταν λήγουν δεν μπορεί να συμβάλει σε κάτι ούτε η «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιπινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», εάν δεν το κάνουν οι ίδιες. Επίσης, κάποιες τόνιζαν ότι δεν χρειάζεται να γίνει μέλος κάποιος στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιπινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» από τη στιγμή που μάθει και εξοικειωθεί με τις διαδικασίες. Δηλαδή από

²⁸³³ Πάρα ταύτα, εάν έπρεπε να επιλέξουν θα στρέφονταν στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιπινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» λόγω του ότι συνδέονται βάσει καταγωγής, κοινής γλώσσας ή και λόγω του ότι είχαν ναυρίτερα ιδιότητα μέλους εκεί. Η πλειοψηφία εντούτοις στρέφεται για νομικές συμβουλές και για προβλήματα σχετικά με τα εργασιακά τους δικαιώματα σε δικηγόρους. Πρέπει να σημειωθεί ότι ορισμένες συνεντευξιζόμενες από τις Φιλιππίνες ανέφεραν ότι δεν ένιωθαν ότι εκπροσωπούνται ή «ανήκουν» ως εργαζόμενες ούτε στο συνδικάτο του επαγγέλματός σας και ούτε στην «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιπινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas».

5.6. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ

5.6.1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ

Η διεθνής βιβλιογραφία και οι αναφορές (Οντε, 2001)²⁸³⁴ για τις επιπτώσεις της εργασίας και της απασχόλησης στους μετανάστες από τη Νιγηρία σε άλλες χώρες (Manning, 1993)²⁸³⁵ είναι ιδιαίτερα περιορισμένη. Η βιβλιογραφία για τα άτομα από τη Νιγηρία στρέφεται στη μελέτη των φυλών και της οργάνωσής τους κατά φυλές (tribalism) (Akiwowo, 1964; Οπαρότσα, 2005)²⁸³⁶, στις ιστορικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες στη Νιγηρία (Mayer, 1962; Blitz, 1965; Kirk-Greene, 1967; Egboh, 1971; Ostheimer, 1973; Oyewole, 1975; Burns, 1978; Crowder, 1978; Peil, Ekpenyong and Oyeneye, 1988; Taylor, 1993; Falola, 2001; Jackson and Cothran, 2003)²⁸³⁷, στην οικονομική ανάπτυξη και τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις της βιομηχανικής παραγωγής πετρελαίου στη Νιγηρία (Swindell, 1990)²⁸³⁸, και στις σχέσεις της Νιγηρίας με άλλες χώρες (Peil, 1971; Ehiwe, 1993; Ogunyemi, 1995)²⁸³⁹. Σήμερα, οι μετανάστες από τη Νιγηρία²⁸⁴⁰ έρχονται ως επί το πλείστον για οικονομικούς λόγους αλλά

²⁸³⁴ Οντε, Π. (2001) «Νιγηριανή Κοινότητα Ελλάδας», στο Αθ. Μαρβάκης, Δ. Παρσανόγλου, Δ. και Μ. Παύλου (επιμ.) (2001) *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. σσ.351-352. Βλ. και την υπό-ολοκλήρωση πτυχιακή μελέτη, Κ. Κουκουζίκης (2010) *Υπο-Σαχάριες Αφρικανές Γυναίκες στην Ελλάδα: Μορφές Αυτο-Οργάνωσης και Μονοπάτια Ενσωμάτωσης* (επιβλ. Α. Τριανταφυλλίδου). Αδμησοϊστυη πτυχιακή εργασία. Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης, Θράκη: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο.

²⁸³⁵ P. Manning (1993) "Migrations of Africans to the Americas: The Impact on Africans, Africa and the New World". *The History Teacher*, vol. 26, no.3, pp.279-296.

²⁸³⁶ A. Akiwowo (1964) "The Sociology of Nigerian Tribalism?", *Phylon*, vol.25, no.2, pp.155-163; E. Οπαρότσα (2005) *Οι Αναπαραστάσεις των Οικονομικών Κοινωνικών Δυναμικών της Φυλής Υπο της Νιγηρίας*. Αδμησοϊστυη Διδαστορική Διατριβή. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών/ Τμήμα Ψυχολογίας, Τομέας Κοινωνικής Ψυχολογίας.

²⁸³⁷ P. Mayer (1962) "Migrancy and the Study of African Towns", *American Anthropologist. New Series*, vol.64, no.3, pp.576-592; L. F. Blitz (ed.) (1965) *The Politics and Administration of Nigerian Government*. London: Sweet and Maxwell; A. H. M. Kirk-Green (1967) "The Peoples of Nigeria: The Cultural Background to the Crisis", *African Affairs*, vol.66, no.262, pp.3-11; O. Egboh (1971) "Trade Union Education in Nigeria (1940-1964)", *African Studies Review*, vol.14, no.1, pp.83-93; J. Ostheimer (1973) *Nigerian Politics*. New York: Harper and Row; F. Oyewole (1975) *Reluctant Rebel*. London: Rex Collings; Burns, A. (1978) *History of Nigeria*. London: Allen and Unwin; M. Crowder (1978) *The Story of Nigeria*. London: Faber; M. Peil, S. Ekpenyong and O. Oyeneye (1988) "Going Home: Migration Careers of Southern Nigerians", *International Migration Review*, vol.22, no.4, pp.563-585; R. Taylor (ed.) (1993) *Urban Development in Nigeria: Planning, Housing and Land Policy*. Great Britain: Aldershot Hants; T. Falola (2001) *Culture and Customs of Nigeria*. United States: Greenwood; J. V. Jackson and M. E. Corthran (2003) "Black Versus Black: The Relationship among African, African American and African Caribbean Persons". *Journal of Black Studies*, vol.33, no.5, pp.576-604.

²⁸³⁸ K. Swindell (1990). "International Labour Migration in Nigeria 1976-1986: Employment, Nationality and Ethnicity", *Migration*, no.8, pp.135-55.

²⁸³⁹ M. Peil (1971) "The Expulsion of West African Aliens". *The Journal of Modern African Studies*, vol.9, no.2, pp.205-229; S. Ehiwe (1993) *Σχέσεις Ελλάδος με τις Δυτικοαφρικανικές Χώρες και Συγκεκριμένα με τη Νιγηρία*. Αδμησοϊστυη Διδαστορική Διατριβή. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης/ Σχολή Νομικών και Οικονομικών Επιστημών/ Τμήμα Νομικής/ Τομέας Διεθνών Σπουδών; S. Ogunyemi (1995) *Η Πολιτική Οικονομία του Χρέους: Η Περίπτωση Μελίτης της Νιγηρίας*. Αδμησοϊστυη Διδαστορική Διατριβή. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών/ Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σπουδών.

²⁸⁴⁰ Από τις συνεντεύξεις (N=13, μη στατιστικό δείγμα) προέκυψε ότι οι πρώτοι μετανάστες από τη Νιγηρία ήρθαν στην Ελλάδα, από τις αρχές του 1970, ως φοιτητές. Ορισμένοι επίσης ήρθαν ως ναυτικοί, όπου άφησαν τη ναυτική δουλειά και πήγαν να σπουδάσουν. Στη συνέχεια, και οι πρώτοι αλλά και άλλοι συμπατριώτες τους που τους ακολούθησαν στα μέσα της δεκαετίας του 1970 με τις αρχές του 1980, λόγω του ότι δεν ήταν δυνατό να βρουν εργασία αλλού, στράφηκαν στο πλανόδιο μικροεμπόριο ώστε να αποκτήσουν ένα εισόδημα και να ζουν στην Ελλάδα. Από εκεί ξεκίνησε η αγορά και η πώληση αντικειμένων ή «πράγματα», όπως οι ίδιοι αναφέρουν. Στην αρχή αγοράζανε από την Ομόνοια και πουλούσαν βήχους και πλαστικά ρολόγια. Βήχους, σκουλαρίκια, βραχιόλια και άλλα και μόνο μικρές τσάντες, τα οποία είχαν σε μικρές τσάντες έβαζαν δυο τρία πράγματα μέσα, και πήγαιναν και τα πουλούσαν αγοράζοντας φαγητό και τα απαραίτητα για εκείνους είδη. Δεν έκαναν αυτή τη δουλειά παρά μόνον για να ζουν εδώ και να πληρώνουν τα έξοδά τους, όπως το νοίκιο της κατοικίας τους. Όπως προαναφέρθηκε μέχρι και τα μέσα του 1980 είχαν έρθει πάρα πολλοί φοιτητές από τη Νιγηρία στην Ελλάδα. Τότε δεν υπήρχε η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα», αλλά η «Ένωση Νιγηριανών Φοιτητών» (Nigerian Student Union) η οποία ασχολούνταν με σπουδαστικά θέματα αλλά και ως μεσολαβητής μεταξύ των μεταναστών από τη Νιγηρία και της πρεσβείας της Νιγηρίας στην Ιταλία. Ήχαν

και ως πολιτικοί πρόσφυγες²⁸⁴¹. Υπήρχε εμφύλιος πόλεμος στη Νιγηρία (1967-1970)²⁸⁴², και ακόμα και τώρα σε ορισμένες περιοχές υπάρχουν έντονες αναταραχές και προβλήματα²⁸⁴³, με αντάρτες ενάντια στις πολιτικές των κυβερνήσεων. Εντούτοις δεν προέρχονται όλοι από αυτές τις περιοχές, αλλά όταν εισέλθουν στην Ελλάδα αιτούνται πολιτικού άσυλου λέγοντας ότι είναι από εκεί για να τους αναγνωριστεί η ιδιότητα του πρόσφυγα. Δηλαδή, μετά την περίοδο εισόδου τους για σπουδαστικούς λόγους έρχονται, όπως αναφέρουν, για οικονομικούς λόγους. Σχετικά με τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αθήνα (παράρτημα), από τις συνεντεύξεις (N=13, μη στατιστικό δείγμα) παρατηρείται ότι:

Πρώτον, ο πληθυσμός των μεταναστών από τη Νιγηρία αποτελείται στο σύνολό του από άνδρες και γυναίκες των οποίων η ηλικία κυμαίνεται από 24 έως 52, με μέσο όρο ηλικίας των μεταναστών του δείγματος να είναι τα 30 περίπου, δείχνουν έναν πληθυσμό νεαρής ηλικίας εργαζομένων. Εντούτοις μπορεί να γίνει ένας διαχωρισμός: *αφενός*, στους μετανάστες από τη Νιγηρία που ήρθαν στην Ελλάδα στα τέλη του 1970 με τις αρχές του 1980 για σπουδαστικούς λόγους, εισήλθαν με φοιτητική άδεια εισόδου ως επί το πλείστον, και όπου τώρα αποτελούν τους μεγαλύτερους σε ηλικία μετανάστες από τη Νιγηρία. *Αφετέρου*, σε εκείνους που ήρθαν στην Ελλάδα στα τέλη της δεκαετίας του 1990 με αρχές του 2000 για λόγους εργασίας ή γυναίκες για να βρουν τον σύζυγό τους²⁸⁴⁴, και λιγότερο για σπουδές, δίχως έγγραφα στην κατοχή τους ή είτε ολοήμερες άδειες παραμονής.

Δεύτερον, η Νιγηρία έχει έξι πόλεις με μεγάλο αριθμό κατοίκων όπως το Lagos, η Kano, η Ibadan, η Kaduna, το Port-Harcourt, και η πόλη Benin. Οι συνεντευξιζόμενοι, προέρχονται στην

δικό τους εκπρόσωπο και διοικητικό συμβούλιο, διατηρούσαν επαφές με το υπουργείο Δημόσιας τάξης ή το Υπουργείο Παιδείας και άλλους κρατικούς φορείς. Ο σύλλογος αυτός βοηθούσε όλους τους Νιγηριανούς που είχαν προβλήματα με φοιτητικά ή άλλα έγγραφα θέματα, και ο πρόεδρος τότε βοηθούσε, δηλαδή «έκανε όλη τη δουλειά», όπως και οι συνεχιστές του αργότερα. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 ορισμένοι έχοντας τελειώσει τις σπουδές τους, προσανατολίστηκαν στο να συστήσουν μια συλλογική οργάνωση με την ονομασία «κοινότητα», παρά να έχουν, μια φοιτητική ένωση. Έτσι, το 1993 οι ιδρυτές της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» ξεκίνησαν αυτή, ακυρώνοντας παράλληλα την φοιτητική ένωση. Επακολούθησε «πόλεμος». Δηλαδή, υπήρχαν ενδο-διαπληκτισμοί και εντονότερες διαμάχες μεταξύ των ιδρυτών-εκπροσώπων και μελών της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» και της «Ένωσης Νιγηριανών Φοιτητών». Πρέπει να σημειωθεί ότι ο κάθε σύλλογος ήταν αναγνωρισμένος από την Πρεσβεία της Νιγηρίας. Παλαιότερα η Νιγηρία δεν είχε πρεσβεία στη Ελλάδα, παρά μόνο από το 1982 μέχρι το 1985. Έτσι συνεργάζονταν και είχαν περισσότερη σχέση με τη πρεσβεία της Νιγηρίας στη Ρώμη, και οι μετανάστες έρχονταν σε επαφή μαζί της ή έθεταν αιτήματα μέσω της «Ένωσης Νιγηριανών Φοιτητών». Είχαν πολύ καλή σχέση και η «Ένωση Νιγηριανών Φοιτητών» λειτουργούσε ως μεσολαβητής, για παράδειγμα όταν ερχόταν κάποιος που χρειαζόταν διαβατήριο ή κάποιο έγγραφο, πριν να υπάρξει η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» ήταν η «Ένωση Νιγηριανών Φοιτητών», που συνεργαζόταν μαζί με την πρεσβεία και ετοιμάζε τα έγγραφα για όποιον ήθελε. Στη συνέχεια με την ίδρυση της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα», και τον παραγκωνισμό και τη διάλυση της «Ένωσης Νιγηριανών Φοιτητών». η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» ανέλαβε την παραπάνω διαδικασία και για αυτό δημιουργήθηκαν φασαρίες και διαπληκτισμοί αναμεταξύ τους. Έπειτα η πρεσβεία δεν αναγνώριζε την «Ένωση Νιγηριανών Φοιτητών», αλλά μόνον τη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» αναφέροντας ότι θα συνεργαζόταν πλέον μόνο με την «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα». Έτσι ξεκίνησε η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα».

²⁸⁴¹ (...) Στην πραγματικότητα, [είμαι και] οικονομικός και πολιτικός μετανάστης. Υπήρχε ένα ιδιαίτερο πρόβλημα από το μέρος της πατρίδας μου που έρχομαι από, πολιτικό πρόβλημα, με εκκαθαρίσεις φυλακίσεις, θανατώσεις, συγκρούσεις. Άνθρωποι στα χωριά σκοτωνόταν, έτσι έπρεπε να καταφύγουμε (flee) σε ένα άλλο μέρος για ασφάλεια (...) (Chief, ετών 45).

²⁸⁴² (...) [Είχαμε δυσκολίες λόγω του εμφύλιου τότε] είχαμε φύγει από τα σπίτια μας, μακριά πολύ. Εμείς πήγαμε σε μια [περιοχή] [και] εκεί [ήταν] ξηρά, δηλαδή, δεν είχαν χιόνια, δεν έβρεχε για να καλλιεργούν τίποτα, και υπήρχε πείνα. Πίθαινε ο κόσμος, αρρώστανε και τέτοια. Κατάλαβες; (...) Ε, όταν έληξε ο εμφύλιος γύρισαμε στα σπίτια μας (...) (Loveday, ετών 52).

²⁸⁴³ (...) [Οι συγκρούσεις ξεκίνησαν] χρόνια πριν φύγω. ένα πολιτικό θέμα (...) και εστίαζαν στους αθώους ανθρώπους και έπρεπε να φύγουμε μακριά για τη ζωή μας (...) πίστεψα ότι ήμουν στόχος και έπρεπε να φύγω από την χώρα μου (...) (Chief, ετών 45).

²⁸⁴⁴ (...) Το μόνο καλό ήταν ότι έτσι είχα την δυνατότητα να μείνω με τον άνδρα μου. Αλλιώς δεν νομίζω να ερχόμουν στην Ελλάδα (...) (Chinwe, ετών, 32).

πλειονότητά τους από την πολιτεία «Rivers State»²⁸⁴⁵ και συγκεκριμένα από την πόλη Port-Harcourt²⁸⁴⁶ ή σε κοντινά χωριά όπως το Omuawwa, ή το Ozuoba, ή άλλες πόλεις όπως η Onitsha ή η Awka ή χωριά όπως το Lewe, δηλαδή γενικότερα από μία από τις τριάντα έξι πολιτείες στις οποίες η Νιγηρία διαιρείται και οι οποίες υποδιαιρούνται περαιτέρω περιοχές της τοπικής κυβέρνησης. Ο μεγάλος αριθμός κρατών, απεικονίζει την ταραχώδη ιστορία της χώρας και τις δυσκολίες μια τέτοια ετερογενή εθνική οντότητα σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης.

Τρίτον, σημαντικά στοιχεία εμφανίζονται σε σχέση με την οικογενειακή κατάσταση, όπου εντοπίζονται στην συντριπτική τους πλειονότητα άνδρες έγγαμοι, κάποιοι διαζευγμένοι²⁸⁴⁷, ενώ οι νεότεροι ηλικιακά είναι ανύπανδροι. Κάποιοι έχουν τη σύζυγό και τα παιδιά τους στην Ελλάδα, ενώ η οικογένεια πολλών είναι στη Νιγηρία, με την οποία αν και έχουν συχνή επικοινωνία μέσω τηλεφώνου ή internet, έχουν ξανασυναντήσει πολύ λίγες φορές από τότε που ήρθαν στην Ελλάδα²⁸⁴⁸.

Τέταρτον, παρατηρήθηκε ο διαχωρισμός των μεταναστών από τη Νιγηρία βάσει περιοχής προέλευσης και φυλής. Οι κυριότερες φυλές²⁸⁴⁹ στην Αθήνα οι Yoruba, οι Igbo/ Ibo και οι Ikwere (πίνακας). Επιπροσθέτως η κάθε φυλή έχει τη δική της διάλεκτο αν και μιλούν και αγγλικά. Οι κύριες διάλεκτοι-γλώσσες είναι τα αγγλικά, η Hausa, η Igbo και η Yoruba. Ο αριθμός των γλωσσών στη Νιγηρία είναι πεντακόσιες είκοσι μια. Σε μερικές περιοχές της Νιγηρίας, οι εθνικές ομάδες μιλούν περισσότερες από μια γλώσσες. Η επίσημη γλώσσα της Νιγηρίας, τα αγγλικά, επιλέχθηκε για να διευκολύνει την πολιτιστική και γλωσσική ενότητα της χώρας. Η επιλογή των αγγλικών ως επίσημη

²⁸⁴⁵ (...) Κοίταζε να δεις, εδώ στη Νιγηρία έχουμε τριάντα έξι πολιτείες. Κάθε πολιτεία έχει πρωτεύουσα. Εγώ είμαι από [την πολιτεία] Rivers State. η οποία παράγει το πετρέλαιο [Και όμως υπάρχει πολύ πτώχεια] (...) Οπότε η πρωτεύουσα του Rivers State είναι το Port-Harcourt (...) (Loveday, ετών 52).

²⁸⁴⁶ Αναφέρθηκε επίσης ως περιοχή προέλευσης η Abia State, η Edo State, ή η πρωτεύουσα, η Enugu.

²⁸⁴⁷ (...) Ο λόγος είναι, ότι παντρευτήκαμε, πριν δύο χρόνια περίπου, αλλά αργότερα, χωρίσαμε. Απλά, γνώρισε έναν άνδρα, που έχει χρήματα, που είναι οικονομικά εδραιωμένος. [Και έφυγε και εγώ έμεινα μόνος]. Απλά, ερωτεύτηκε έναν άλλον άνδρα, και τότε, αυτός έμεινε μέσα στο Ηνωμένο Βασίλειο, τότε, τότε αυτή έφυγε με τον άνδρα. Παρόλο που δεν έχουμε χωρίσει επίσημα, ο γάμος είναι ακόμα σε ισχύ. Απλά δεν μένουμε μαζί. Αυτή ερωτεύτηκε έναν άλλον άνδρα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, ο οποίος έχει περισσότερα λεφτά από 'μένα. Αυτό είναι (...) Απλά, με επηρέασε, στον εζής τρόπο, βλέπεις, ξέρεις οι μετανάστες στην Ελλάδα, απλά, θα είμαι ειλικρινής μαζί σου. Κανένας δεν είναι ευτυχισμένος, να βρίσκεται εδώ στην Ελλάδα. Εξαιτίας του συστήματος, εξαιτίας του συστήματος, του συστήματος στην Ελλάδα. Καταλαβαίνεις; Και τότε, οι μετανάστες, οι περισσότεροι από αυτούς προτιμούν, να χρησιμοποιούν [την Ελλάδα] ως ένα transi ground. Καταλαβαίνεις; Όχι μόνιμα, έρχονται εδώ, [ώσπου να] βρίσκουν τον δρόμο τους, [για το] που μπορούν να εγκατασταθούν, άνετα. Καταλαβαίνεις; Έτσι με το να παντρευτούν, με αυτή την κυρία, είχε ένα, είχε Βρετανικά χαρτιά, Βρετανικά χαρτιά. [Είχε] Βρετανική υπηκοότητα. [Με ήταν εδώ στην Ελλάδα]. Ζούσε στο Ηνωμένο Βασίλειο. Αλλά ήρθε εδώ για να παντρευτεί μένα. Απλά, ήμασταν σίγουροι ότι θα μπορούσαν να φύγουν από δω, για το Ηνωμένο Βασίλειο. [Έτσι, έπρεπε να μαζί της, να πάω στο Ηνωμένο Βασίλειο, αφοτό που παντρευτήκαμε]. Ο γάμος έγινε εδώ. Είμαστε χριστιανοί. Και οι δύο είμαστε χριστιανοί. Αλλά, μετά τον γάμο, εκείνη, ερωτεύτηκε έναν άλλον άνδρα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, με περισσότερα, αλλά πιο [οικονομικά] σταθερό, από μένα. Οικονομικά σταθερό. Αποφάσισε να πάει με εκείνον (...) Με επηρέασε σημαντικά. Με επηρέασε σημαντικά. Η αιτία είναι ότι απλά, με επηρέασε στο επίκεντρο, βλέπεις, κατά την περίοδο που ήμασταν μαζί σαν φίλοι, και τελικά παντρευτήκαμε, ήρθε από το Ηνωμένο Βασίλειο, κάτω εδώ. Και αυτά ήταν έξοδα σε 'μένα. Απλά, εξάντλησε τα χρήματά μου. [Για να την φέρω εδώ]. Για το εισιτήριο της, όλα. Απλά, εξάντλησα τα χρήματά μου, για εκείνη, για τον γάμο, για το ταξίδι της εδώ, έξοδα-έξοδα όλη την ώρα. Και στο τέλος δεν πήρα τίποτα. Καταλαβαίνεις; Και έπρεπε να ζαναρχίσω από το μηδέν. Καταλαβαίνεις; Έτσι, πραγματικά, με επηρέασε. Και τότε συναισθηματικά, βλέπεις δεν είχα ζαναβίσει απογοήτευση από γυναίκα στο παρελθόν. Καταλαβαίνεις; Ήταν ο πρώτος μου γάμος (...) (Paul, ετών 47).

²⁸⁴⁸ (...) Τους τηλεφώνω, μία φορά τον μήνα. Κάθε μήνα τους τηλεφώνω. [Θα ήθελα να μπορώ να τους τηλεφώνω πιο συχνά]. [Δεν τους τηλεφώνω πιο συχνά], γιατί, απλά, τους τηλεφωνώ, ή μου τηλεφωνούν, όταν έχουν ένα πρόβλημα, συγκεκριμένα όσον αφορά τα οικονομικά. Έτσι τους στέλνω, χρήματα, και έτσι περιμένω μέχρι τον επόμενο μήνα, να τους ακούσω στο κινητό. Με αυτή τη σειρά (...) Ναι, τους σπρώχνω [οικονομικά]. Και τους [συνεχίζω και τα αδέρφια μου], και τους δύο (...) (Paul, ετών 47).

²⁸⁴⁹ Η Νιγηρία έχει περισσότερες από 250 εθνικές ομάδες, με τις ποικιλία διαλέκτων και παραδόσεων που δημιουργούν μια χώρα εθνικής ποικιλομορφίας. Οι μεγαλύτερες εθνικές ομάδες είναι οι Hausa, οι Yoruba, Igbo/Ibo, που αποτελούν την πλειονότητα του πληθυσμού καθώς υπάρχουν και οι Edo, και άλλες μικρότερες ομάδες.

γλώσσα αφορούσε μερικώς το γεγονός ότι ένα μέρος του νιγηριανού πληθυσμού μίλησε τα αγγλικά ως αποτέλεσμα της βρετανικής αποίκησης που τελειώσε το 1960:

Πίνακας 20: Κύριες φυλές και περιοχές προέλευσης των μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αθήνα

	ΦΥΛΗ	ΠΟΛΙΤΕΙΑ/ΠΕΡΙΟΧΗ
1	Yoruba	Oyo State
2	Igbo/ Ibo	Imo State
3	Ikwere	Rivers State

Φούσκας, 2009

Τέταρτον, σε σχέση με την εκπαίδευση, από τις συνεντεύξεις προκύπτει ότι η πλειοψηφία έχει ολοκληρώσει την ανώτατη εκπαίδευση ή έχει φτάσει ως εκεί αλλά λόγω υψηλού κόστους των διδάκτρων για την ιδιωτική εκπαίδευση, καθώς τα δημόσια δεν προσφέρουν επαρκή διδασκαλία, σε συνδυασμό με οικονομικά προβλήματα της οικογένειας αλλά και την κοινωνικοπολιτική αστάθεια οδηγούσαν πολλούς να μην ολοκληρώσουν τις σπουδές τους. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι εξαιρετικά λίγοι μετανάστες από τη Νιγηρία δεν είχαν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Παρατηρήθηκε ότι μετανάστες από τη Νιγηρία νεότερης ηλικίας (21-28) που ήρθαν στην Ελλάδα μεταξύ 2000 και 2005 είχαν διακόψει τις σπουδές τους στην ανώτατη εκπαίδευση στη Νιγηρία. Επίσης όπως θα αναφερθεί και παρακάτω στην Ελλάδα πολλοί βρίσκονται στην Ελλάδα, με πτυχίο ανώτατης εκπαίδευσης όπως, στη Διοίκηση Επιχειρήσεων, Νομική, Ιατροί, Πολιτικές Επιστήμες, Τοπική Οικονομική Περιφερειακή Ανάπτυξη ή στην Εκπαίδευση και εδώ υπο-απασχολούνται ή ημι-απασχολούνται σε μη-τυπικά κατοχυρωμένες παρακατιανές ή περιστασιακές ή πλανόδιες εργασίες²⁸⁵⁰. Εξαιρετικά λίγοι συνεντευξιζόμενοι είχαν τη δική τους επιχείρηση²⁸⁵¹ ή εργάζονταν σε εταιρία ως υπάλληλοι λαμβάνοντας τις νόμιμες παροχές τους.

Από τις συνεντεύξεις σκιαγραφήθηκε ότι η Νιγηρία από μια λιγότερο ανεπτυγμένη χώρα, αγροτική, με οργάνωση βάση φυλών, που βρισκόταν σε αρμονία και συνοχή, βίωσε βίαιες μεταλλαγές από τη αποικιοκρατία, έναν εμφύλιο πόλεμο και την βιομηχανική και πετρελαϊκή επένδυση ξένων χωρών και εταιριών που συνδυάστηκε με εκκαθαρίσεις φυλών και την πλήρη πολιτική διαφθορά, έφεραν τους ανθρώπους της Νιγηρίας σε εξαιρετικά επίπεδα φτώχειας και ανέχειας²⁸⁵². Αναφέρθηκε πολλές

²⁸⁵⁰ (...) Ε, εντάζει έμαθα τα γράμματα, σπούδαξα, απόκτησα το πτυχίο μου. αν και είναι άρχιστο, τώρα για 'μένα, δηλαδή σε αυτή, στην ηλικία πενήντα δύο χρονών τι να κάνει με αυτά, τι να κάνει κανείς. Είναι για [τα] σκουπίδια (...) (Loveday, ετών 52).

²⁸⁵¹ Όπως ένα internet café στην πλατεία Αμερική που πωλούσε τηλεφωνικές χρονοκάρτες, κάρτες χρόνου ανανέωσης κινητών τηλεφώνων, μπαταρίες, φορτιστές, φωτοτυπίες, και είχε και τηλεφωνικούς θαλάμους υπεραστικών κλήσεων ή ένα παντοπωλείο με εισαγόμενα μέσω Μ. Βρετανίας αφρικανικά τρόφιμα (yams, plantains, crispy plantains κ.λπ.), ρυζί, φασόλια, φρούτα, εσπεριδοειδή, λαχανικά, κατεψυγμένο κρέας ή ψάρια, σούπες, μαχαρικά, κονσέρβες, αναψυκτικά. ποτά και άλλα είδη όπως καθαριστικά, αφρόλουτρα, σαπούνια, κρέμες και αλοιφές για τον ήλιο.

²⁸⁵² (...) Αλλά μπορεί να σου πω, ότι άλλοι άνθρωποι υποφέρουν, υποφέρουν τρομακτικά. [Γιατί], Το πρόβλημα στη Αφρική είναι ότι έχουμε μεγάλο πρόβλημα εκμετάλλευσης, ζέρεis. οι Λευκοί άνθρωποι, όπως οι Αμερικανοί, οι Βρετανοί, οι Ολλανδοί, αυτοί, αυτοί οι άνθρωποι ελέγχουν την περισσότερη οικονομία στη Νιγηρία. Οι Γερμανοί. Αυτοί οι άνθρωποι έχουν επενδύσει τις εταιρίες, ελέγχουν τις εταιρίες πετρελαίου. διαχειρίζονται ή ελέγχουν τις βιομηχανίες, και τα πάντα. Οι Γάλλοι. Για παράδειγμα στη Νιγηρία, τα αυτοκίνητα που χρησιμοποιούμε είναι Γαλλικά και Γερμανικά, τα αυτοκίνητα, έχουν τα Peugeot και έτσι παίρνουν τα χρήματα. Οι εταιρίες πετρελαίου ελέγχονται από τους Βρετανούς, τους Αμερικανούς και τους Ολλανδούς. Από την Ολλανδία (...) Δεν έχουν πολιτική για τους δικούς τους ανθρώπους. Καταλαβαίνεις; Και τα χρήματα, τα περισσότερα χρήματα τα κλέβουν οι πολιτικοί. Οι πολιτικοί είναι πολύ πλούσιοι και οι άλλοι πολύ φτωχοί. Επίσης, μπορείς να δεις ότι, το σκόδινα τους εκατό των ανθρώπων είναι φτωχοί και το είκοσι τοις εκατό είναι πλούσιοι. Και όταν εννοώ φτωχοί, αυτό το σκόδινα τους εκατό δεν είναι ούτε στη μέση τάξη. είναι εξαιρετικά φτωχοί. υπερβολικά φτωχοί (...) αλλά, αλλά το άλλο είκοσι [τους εκατό] που είναι πλούσιοι έχουν τα πάντα που θέλουν (...) (George, ετών 26).

φορές από τους συνεντευξιαζόμενους το εξαιρετικά χαμηλό οικονομικό και βιοτικό επίπεδο των κατοίκων στα χωριά και στις πόλεις. Η Νιγηρία περιγράφηκε από τους ίδιους ως πλούσια χώρα, με φτωχούς ανθρώπους, εξαιτίας των ηγετών τους, οποίοι συγκέντρωναν την εξουσία και τους πόρων και τους αναδιένειμα κατ' επιλογή των συμφερόντων τους επηρεαζόμενοι από άτυπες πολλές φορές και άδικες για τους ανθρώπους της Νιγηρίας συμφωνίες με τις ξένες εταιρίες πετρελαίου στη χώρα. Η πολιτεία Rivers από την οποία προέρχονταν πολλοί συνεντευξιαζόμενοι είναι μια πολύ πλούσια σε κοιτάσματα πετρελαίου περιοχή στην Αφρική. Εντούτοις οι άνθρωποι είναι πολύ φτωχοί είναι περιθωριοποιημένοι και για αυτό οι άνθρωποι ταξιδεύουν αλλού αναζητώντας να έχουν μια καλύτερη ζωή ή εργασία ώστε να στηρίζουν τις οικογένειές τους. Όσοι μένουν πίσω αντιμετωπίζουν, στερήσεις, κυβερνητικές πιέσεις, αδιαφορία και μεροληψία εις βάρος τους μαζί ανασφάλεια με τις εντάσεις που προκαλούνται από ομάδες ανταρτών κατά της κυβέρνησης ή των εταιριών εκμετάλλευσης του πετρελαίου. Οι περισσότεροι μετανάστες από τη Νιγηρία προέρχονται στην Αθήνα προέρχονται από την επαρχία.

Οι κύριοι λόγοι²⁸⁵³ που τους ώθησαν να φύγουν από τη Νιγηρία και να έρθουν στην Ελλάδα, σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους ήταν: *πρώτον*, ο οικονομικός παράγοντας για εκείνους που ήθελαν να σπουδάσουν. Για εκείνους που είχαν έρθει για σπουδές, ήταν η δωρεάν εκπαίδευση στην Ελλάδα που τους έκανε να έρθουν, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι κάποιο άτομο του ευρύτερου οικογενειακού ή φιλικού δικτύου τους είχε σπουδάσει εδώ και τους πρότεινε να κάνουν το ίδιο. *Δεύτερον*, ο οικονομικός παράγοντας για εκείνους που αναζητούσαν καλύτερη εργασία. Οι οικονομικές δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι οικογένειες ανάγκασαν πολλούς σε συνδυασμό με την έντονη οικονομική ανισότητα και αστάθεια, τις χαμηλές αμοιβές, την ημι-απασχόληση και την ανεργία²⁸⁵⁴, ακόμα και με πανεπιστημιακή εκπαίδευση άτομα, να αναζητήσουν μια καλύτερα αμειβόμενη εργασία αλλού. Η Ελλάδα, όπως πολλοί ανέφεραν, ήταν προορισμός για τον οποίο είχαν, στην αρχή, πληροφορηθεί^{2855, 2856, 2857} ευνοϊκές συνθήκες πρόσβασης²⁸⁵⁸ αλλά και απασχόλησης²⁸⁵⁹. Είναι

²⁸⁵³ (...) Κοίταζε κάτι, έτσι μας έφερε η ζωή. Κατάλαβες; Και πρέπει να παλεύεις για να ζήσεις. Υπάρχουν άνθρωποι που έχουν περάσει αυτά τα στάδια, τα στάδια [και] αποκατασταθήκανε, δουλεύουν στη πόλη, σαν διευθυντές, [σαν] γενικούς γραμματείς, υπουργούς και τέτοια, όλοι θέλουν να μοιάσουν στους ανθρώπους αυτούς. Γι' αυτό πηγαίναμε σχολείο, κατάλαβες; Για να μάθουνε δυο γράμματα, να εξελιχθούν. 'Ντάξει η ζωή σου [τα] φέρνει ανάποδα και τέτοια. Ήλαδή είχαμε όνειρα για τη ζωή (...) (Loveday, ετών 52).

²⁸⁵⁴ (...) [Δεν δουλεύω εδώ ως μεταφορέας]. Εξαιτίας της ανεργίας, εξαιτίας των διωγμών, εξαιτίας δυο-δυόμισι χρόνια χωρίς τίποτα, σκέφτεσαι μόνο πώς θα επιβιώσεις. Στην πραγματικότητα, τι μπορώ να πω, ειρωνικά, έχω ένα internet-cafe τώρα (...) (Chief, ετών 45).

²⁸⁵⁵ (...) Στην πραγματικότητα, από τις σπουδές μας είχαμε μάθει πολλά για την Ελλάδα για τον Σωκράτη, τον Αριστοτέλη και πολλούς φιλόσοφους που ήταν από την Ελλάδα, αλλά βέβαια, μάθαμε ότι η Ελλάδα ήταν μια «χώρα πλοίων», και σκέφτηκα ότι θα υπήρχαν ευκαιρίες δουλειάς εκεί που φτιάχνονταν τα πλοία και αυτά, για αυτό πήρα την απόφαση να έρθω στην Ελλάδα (...) (Chief, ετών 45).

²⁸⁵⁶ (...) Εντάξει, κάποια στιγμή ήμουν, πιο μικρός, ήμουν στην πρωτεύουσα της Νιγηρίας, το Lagos, μέχρι [τον] εμφύλιο πόλεμο, πήγα πάλι στο χωριό, εκεί τελείωσα το Δημοτικό άρχισα και Λύκειο και τέτοια από 'κει και τελειώ[σα] (...) Όταν ήρθα εδώ δεν ήταν σαν οικονομικός μετανάστη[ς], το θέμα είναι ότι, από την ιστορία της Ελλάδας που έχουμε μάθει, εγώ προσωπικά, έχω διαβάσει όλα αυτά, Κολοκοτρώνης, και τέτοια Σωκράτη[η] και όλα αυτά. [για την] Ακρόπολη[η] είχα την εντύπωση ότι, κάτι έχει η Ελλάδα (...) αν και είχα κάνει [μια] έρευνα για σπουδές εδώ, τότε, έμαθα από την προσβεία της Νιγηρίας ότι οι σπουδές εδώ είναι δωρεάν. Εγώ, από φτωχή οικογένεια, έλεγα τουλάχιστον να βοηθήσω τον πατέρα μου, τουλάχιστον να μην [πληρώνει]. Κατάλαβες τώρα ήρθα εδώ για να σπουδάσω. Έτσι κατάληξα εδώ, ε, προσπαθήσαμε να δούμε ότι μπορούμε, ε, μας πήρε χρόνια για να τελειώσουμε, [με] τη γλώσσα ξέρεις που είναι ξέρες δύσκολα και τέτοια (...) Νομική (...) Το πτυχίο το έχουμε, στον τεχνικό, άχρηστο είναι. Εδώ δυστυχώς δεν, θέλει να μας εντάξει, [δεν] είναι δυνατό, για αυτό έφυγε η γυναίκα μου (...) Εσύ καταλαβαίνεις, καταλαβαίνεις [ότι] εδώ στην Ελλάδα, οι ξένοι, ειδικά όταν έχεις αυτό το χρώμα, δεν υπάρχει περφόρμανς [να προχωράς]. Δυστυχώς που το λέω αλλά είναι [η] εμπειρία μετά από είκοσι επτά χρόνια (...) (Loveday, ετών 52).

²⁸⁵⁷ (...) Θεωρούσα την Ελλάδα ως χώρα και λιμάνι για μετανάστες, κάτι τέτοιο, φιλήσυχο και χωρίς παρενοχλήσεις, ξέρεις και οι άνθρωποι είναι καλοί (...) Ο λόγος που έφυγα από την πατρίδα μου είναι ότι, είμαι από την περιοχή Delta της Νιγηρίας (Niger Delta region), με τα

σημαντικό να αναφερθεί ότι η Ελλάδα δεν ήταν ο αρχικός προορισμός για εκείνους^{2860, 2861}. Σκοπός τους ήταν να φθάσουν στη Μ. Βρετανία ή τον Καναδά²⁸⁶².

Μέρος συνεντευξιαζόμενων από την Αίγυπτο έχουν αρκετούς συγγενείς τους στην Ελλάδα, όπως για παράδειγμα τα αδέρφια, ή τα ανίψια, ή ο γαμπρός τους. Εντούτοις κατά το ταξίδι τους η πλειοψηφία ήρθε αεροπορικά προς την Ελλάδα, με ολιγοήμερη άδεια παραμονής. Πρέπει να σημειωθεί ότι μέρος των νεοεισερχόμενων μεταναστών έρχονταν στην Ελλάδα με τα πόδια με ή χωρίς άδεια εισόδου από τη Βουλγαρία. Όσοι είχαν έρθει για σπουδές ήρθαν μόνοι τους, έμεναν με την φοιτητική άδεια παραμονής, και όταν έληγε ζητούσαν άσυλο ή άδεια παραμονής. Όσοι έρχονταν για εργασία, ήταν με ένα έως τρεις φίλους, και είχαν μαζί τους μια άδεια παραμονής για λίγες ημέρες ή καθόλου έγγραφα, και ζητούσαν άσυλο στην Ελλάδα. Αφού τους δινόταν, μόλις έληγε μετά από ένα έως έξι μήνες, παρέμεναν σε μια μη-σταθερή, μη-τυπικά κατοχυρωμένη κατάσταση ως προς τα έγγραφα παραμονής τους. Εντούτοις πρέπει να σημειωθεί ότι η πλειοψηφία ανεξάρτητα από το είδος απασχόλησής του, αυτό-ασφαλιζόνταν, ώστε να έχουν άδεια διαμονής καθώς σε πολύ λίγες περιπτώσεις αναφέρθηκε να ασφαλιζονται από τον εργοδότη τους²⁸⁶³.

5.6.2. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ

Στη Νιγηρία θα εργάζονταν και οι δύο γονείς ώστε να συντηρήσουν τις πολυμελείς οικογένειές τους. Για παράδειγμα εργαζόταν ο πατέρας ως έμπορος για παράδειγμα προϊόντων ομορφιάς, φύλακας σε αποθήκη, ή δάσκαλος σε σχολείο, και η μητέρα θα πουλούσε ρούχα ή θα εργαζόταν ως νοσοκόμα σε κλινική ή και φαρμακοποιός. Εντούτοις πολλοί εργάζονταν ως γεωργοί, με μη-μηχανοποιημένη γεωργία.

καύσιμα, και έχουμε πολλά οικονομικά προβλήματα στην περιοχή, και συνολικά στη Νιγηρία έτσι κι αλλιώς και δεν μπορούσα πληρώνω για να πηγαίνω στο σχολείο, και τόσα άλλα πράγματα στη ζωή μου ώστε να έχω ένα καλό μέλλον, έτσι προσπάθησα να ταξιδέψω για να έχω ένα καλό μέλλον, έξω από τη χώρα μου, να κερδίσω χρήματα για τη ζωή μου και την οικογένειά μου (...) (Wendy, ετών 26).

²⁸⁵⁸ (...) Τι περίοδο που ήθελα να φύγω ήταν η μόνη χώρα για την οποία μπορούσα να πάρω visa (...) [Τυχάια] ήθελα να πάω σε άλλη καλύτερη και δεν μπορούσα να πάρω visa. Έτσι η visa που πήρα ήταν για την Ελλάδα έτσι έπρεπε να έρθω (...) (Lopez, ετών 27).

²⁸⁵⁹ (...) Αλλά, ήταν εύκολο να μπεις στην Ελλάδα, ήταν εύκολο να μπεις στην Ελλάδα. Αλλά, [ήταν] εύκολο να αποκτήσεις visa, για να πας στην Ελλάδα, από όποια άλλη Ευρωπαϊκή χώρα. Αλλά, πριν επιλέξω να έρθω στην Ελλάδα, απλά, κάποιος που είπα, ότι είναι εύκολο, μπορείς εύκολα να βρεις δουλειά, νούμερο δύο, να είχα ακούσει από κάποιους φίλους, που ήταν εδώ νομίτερα, και τότε μου είπαν, ότι εδώ στην Ελλάδα, οι αστυνομικοί απλά δεν παρενοχλούν τους μετανάστες (foreigners). Ότι μπορείς να είσαι εδώ ειρηνικά, ακόμα και αν δεν έχεις την άδεια διαμονής, και μπορείς να φτιάξεις τη ζωή σου. Έτσι, το σκέφτηκα, και αποφάσισα, εντάξει, ας πάω στην Ελλάδα. [Είμαι οικονομικός μετανάστης. Ήρθα εδώ για οικονομικούς λόγους]. Βέβαια, Για να βρω μια καλύτερη ζωή (...) (Paul, ετών 47).

²⁸⁶⁰ (...) Ξέρεις στην Ελλάδα παγιδεύομαστε. Πολλοί μετανάστες στην Ελλάδα, παγιδεύονται. Γιατί μπορεί να είσαι εδώ για δυο χρόνια και δεν έχεις την ελευθερία να κινηθείς γύρω. Σου δίνουν κάτι να κινείσαι στη χώρα αλλά δεν μπορείς να φύγεις (...) (George, ετών 24).

²⁸⁶¹ (...) Το σχέδιό μου ήταν, απλά, ξέρεις, να ταξιδέψω στην Ευρώπη, γιατί ήμουν ποδοσφαιριστής, έμαθα να παίζω ποδόσφαιρο, αλλά είναι δύσκολο για μένα να βρω σύλλογο στην Ευρώπη, έτσι πρέπει να δουλέψω τώρα. Αλλά ξέρω ότι θα βρω ομάδα και να συνεχίσω τις σπουδές μου. [Έπαιξα ποδόσφαιρο σε ομάδα στη Νιγηρία] έπαιξα στην «Obalgo of Rivers State» (...) Το εκτά [είχα] έπαιξα άμυνα και επίθεση (...) (Wendy, ετών 26).

²⁸⁶² (...) Όχι, όχι. Δεν ήθελα, δεν ήθελα. Δεν ήθελα να είναι μόνιμος [προορισμός] (...) Προτιμούσα το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γερμανία, την Ολλανδία, την Γαλλία, όλα αυτά τα μέρη. Αλλά, όλα αυτά τα μέρη, μόλις φτάσεις σε αυτά τα μέρη, νιώθεις ότι είσαι στο σπίτι. Καταλαβαίνεις; [Στην Ελλάδα] δεν νιώθω [έτσι]. Όχι μόνο εγώ. Δεν νιώθω ότι είμαι σπίτι. Νιώθω ότι είμαι να φύγω, σαν μια transit οντότητα. Καταλαβαίνεις. Αλλά, η ελληνική κοινωνία, δεν βλέπουν τους ξένους ως μέρος τους. Αυτό είναι (...) (Paul, ετών 47).

²⁸⁶³ (...) Ήρθα στην Ελλάδα με visa. Αλλά όταν η visa έληξε, ήρθα τον Μάρτιο και τότε η visa μου έληξε, σε τρεις βδομάδες περίπου. Γιατί ήταν τουριστική visa. Tourist visa. Έληξε μετά από, τρεις βδομάδες, τότε, ήμουν παράνομος, όλο αυτόν τον καιρό, μέχρι, τον Ιούλιο, του 2001. Τότε που η ελληνική κυβέρνηση νομιμοποίησε τους μετανάστες. Έτσι, ήμουν για τέσσερις μήνες παράνομος, μέχρι που πήρα την νομιμοποίηση. Από τότε είμαι εντάξει με τα χαρτιά μου (...) [Ήταν δύσκολο όταν δεν είχα καθόλου χαρτιά], απλά, όταν η visa μου έληξε, απλά, ήμουν πολύ προσεκτικός, ώστε να μην έρχομαι σε επαφή με τους αστυνομικούς. Αλλά, να κρατώ ένα χαμηλό προφίλ (...) (Paul, ετών 47).

Το μέγεθος της οικογένειας ήταν ευρύ από ένα έως σαράντα παιδιά ενώ παλαιότερα ο σύζυγος μπορεί να είχε παραπάνω από μία συζύγους. Είχαν ένα μικρό κομμάτι γης, όπου που καλλιεργούσαν ντομάτες, cocoyams, yams. Οι γεωργοί πολλές φορές δεν είχαν κάποια γεωργικά μηχανήματα, και χρησιμοποιούσαν παραδοσιακά εργαλεία, όπως τα έλεγαν «knives n' holes» όπου έσκαβαν στη γη για να φυτέψουν. Πολλές φορές τα παιδιά βοηθούσαν τους γονείς και ήταν υπεύθυνα για ένα κομμάτι γης (plot). Κάποιες φορές κάθε μέλος της οικογένειας είχε το δικό του κομμάτι γης, από το συνολικό, και είχε την ευθύνη αυτού. Για παράδειγμα ένας γιος θα ήταν υπεύθυνος για το κομμάτι γης του (plot of farm) και θα πλήρωνε έτσι τα δίδακτρα των σπουδών του, καθώς όπως οι περισσότεροι ανέφεραν ότι πλήρωναν για τις σπουδές τους, δηλαδή θα φρόντιζε (sponsor) τον εαυτό του, και θα αγόραζε τα ρούχα του²⁸⁶⁴. Στο χωριό θα μιλούσαν τη διάλεκτό τους όπως η Hausa, η Igbo η Yoruba, η Ikwere ή η Ogoni και θα ήταν χωρισμένοι στις τρεις κύριες φυλές στη Νιγηρία, Igbo, Hausa και Yoruba²⁸⁶⁵. Η συντηρητική πλειονότητα των συνεντευξιαζόμενων ανέφερε ότι γιόρταζε με φίλους²⁸⁶⁶ τους στην περιοχή που έμεναν²⁸⁶⁷ και ένιωθαν όλοι σαν μια μεγάλη οικογένεια, βιώνοντας σχέσης ενότητας. Ο κάθε ένας θα νοιαζόταν για τον διπλανό του και θα τον βοηθούσε οποιαδήποτε στιγμή^{2868, 2869}.

5.6.2.1. ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ

Οι κατοικίες στη Νιγηρία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής: *Πρώτον*, τα παραδοσιακά σπίτια στα χωριά²⁸⁷⁰. Ήταν ανεξάρτητες κατοικίες, απλά χτισμένα με λάσπη (mud) και με φύλλα (leaves) στο επάνω μέρος αυτών. Το σχήμα τους ήταν τετράγωνο και στους τοίχους δεν είχαν πέτρες, αλλά λάσπη και άμμο, μια μίξη πηλού με νερό. Και στο επάνω μέρος τους έχουν φύλλα. Τα φύλλα είναι από φοίνικα (palm wine leaves). Είναι πολύ χοντρά και πολύ ανθεκτικά στο νερό, έτσι όταν βρέχει, το

²⁸⁶⁴ (...) [Είχα ένα μέρος γης, το καλλιεργούσα, πουλούσα τα προϊόντα από μόνος μου], μόνος μου, για να πληρώνω τα δίδακτρα των σπουδών μου. Στη Νιγηρία, πληρώνεις το σχολείο. Υπήρχε ένα σχολείο, ιδιωτικό σχολείο, στο χωριό. Όταν ο πολιτισμός ήρθε, τότε, η πατριμοποίηση ήρθε. Όλοι εγκατέλειψαν το χωριό, και τότε πήγαν στις παγκόσμιες πόλεις (...) (Paul, ετών 47).

²⁸⁶⁵ (...) Κοιτάξε κανονικά είμαστε, κανονικά είμαστε, συμπεριλαμβανόμαστε στην Igbo. Αλλά δεν είμαστε Igbo[s] καθόλου. Δεν είμαστε Igbo[s]. Απλά, στη Νιγηρία, έχουμε άλλες πολλές φυλές (tribes), οι τρεις κύριες [φυλές], είναι η Ibo, η Hausa και η Yoruba. είμαστε συμπεριλαμβανόμαστε [στην Ibo] αλλά εμείς είμαστε μικρότερη [φυλή] (...) (Paul, ετών 47).

²⁸⁶⁶ (...) Απλά, αυτό που θυμάμαι πιο πολύ από την γενοιά μου ήταν, ξέρεις το χωριό ήταν δίπλα, απλά, δίπλα στην ακτή. Τον Ατλαντικό Ωκεανό. Έτσι, όταν ήμασταν παιδιά, πηγαίναμε να δούμε τη θάλασσα, να παίξουμε. Και τότε, ξέρεις, ήταν το τροπικό δάσος. Καταλαβαίνεις; Με καρδιές, κοκκοφοίνικες, πολλά από αυτά, βλέπεις. Έτσι, μετά το σχολείο, πηγαίναμε στο δάσος, να παίξουμε, και ήταν σαν διακοπές. Ήταν ωραία (...) (Paul, ετών 47).

²⁸⁶⁷ (...) Είχα πολλούς φίλους και άλλους ανθρώπους που μέναμε κοντά και ήμασταν κοντά και ο ένας στον άλλο (...) (Charlie, ετών 32).

²⁸⁶⁸ (...) Κοιτάξε να δεις, τότε ήταν πιο κοντά οι άνθρωποι. Συζητάγαμε τα προβλήματα με την κοινότητα, με το χωριό, όλοι μιλάγαμε. Εντάξει, με τον ανταγωνισμό που υπάρχει μέσα ανάμεσα στους ανθρώπους τώρα, όχι μόνο εδώ, παντού. Υπάρχονε άνθρωποι που βράζουνε πιο πολλά και δεν θέλουν να, να τους πλησιάζουν [οι] άλλοι που δεν έχουνε (...) (Loveday, ετών 52).

²⁸⁶⁹ (...) Ήταν πολύ κοινό στο μέρος μας, στη Νιγηρία, είναι κοινό εάν κάτι σου συμβεί εγώ, αυτός, όλοι μας θα πάμε σπίτι σου να βοηθήσουμε. ξέρεις, να ξέρουμε πιο είναι το πρόβλημα, ξέρεις (...) (Ordu, ετών 27).

²⁸⁷⁰ (...) 'Ντάξει, παλιά, όπως, όλα, όλ τα κράτη [είχαν] παλιά σπίτια και τέτοια. 'Ντάξει, αυτά που δείχνουν στην τηλεόραση, κάτι [με φύλλα από πάνω] αλλά με την εξέλιξη τώρα είναι κανονικά [Αυτό που γεννήθηκαν], [δεν είχε φως, δεν είχε νερό], από πηγάδι [φως όχι] με κερί, κάτι καντιλ[α] με κηροζίνη, βράζ[α] και οροφή και οι τοίχοι σαν, χώμα κανονικό. Θυμάμαι το σπίτι της γιαγιάς μου δεν είχε κρεβάτι, αλλά το κρεβάτι ήταν από χώμα, κανονικότατο, ωραία, είναι σαν ν' είχε air-condition μέσα εκεί, μπαίνεις εκεί πέρα, κατάλαβες; Και απ' έξω είχε πιάτα που βάζανε στον τοίχο έτσι διακοσμητικά, πολύ ωραία[α], αλλά τέτοια δεν έχουνε τώρα, δεν έχουνε τώρα (...) Είναι διαφορετικά. Από τότε που έφυγα, έχουν αλλάξει πολλά, πολλά. Να φανταστείς εγώ όταν ήμνα κάτω, δεν αναγνώριζα την οικογένειά μου, δηλαδή το σπίτι μας, οι δρόμοι έχουν αλλάξει (...) [Το πατρικό μου] είναι με τσιμέντο τώρα, φώς (...) (Loveday, ετών 52).

νερό δεν τα διαπερνά. Με τα υλικά αυτά, στο εσωτερικό του σπιτιού, κάνει δροσιά, και παρά την ζέστη από τον ήλιο έξω, στο εσωτερικό είναι πολύ δροσερά. Στις οικογένειες με πολλά παιδιά η μητέρα και ο πατέρας είχαν το δικό τους χώρο διαμορφωμένο σαν σκηνή, σαν μια τέντα, κάθε άτομο είχε τον δικό του χώρο, με κρεβάτι μέσα και ήταν πολύ μεγάλο, αλλά έχει ξεχωριστά διαμερίσματα το καθένα. Μικρά δηλαδή δωμάτια, σε ένα μεγαλύτερο δωμάτιο. Ηλεκτρικό ρεύμα και παροχή υδροδότησης δεν είχαν²⁸⁷¹. Τις περισσότερες φορές είχαν πηγάδι (well), όπου το έσκαβαν τη γη για να βρουν νερό. Τις περισσότερες φορές δεν είχε καλή ποιότητα, και πριν το ποιούν το έβραζαν²⁸⁷². Αντί για ηλεκτρικό ρεύμα χρησιμοποιούσαν φανάρι (lantern) ή κερί ή λάμπα με κηροζίνη. Για παράδειγμα όταν ήταν βράδυ και ήταν σκοτεινά, άναβαν αυτό το φανάρι. Ήταν κάτι σαν μικρή λάμπα (λυχνάρι) με φυτίλι στο εσωτερικό της, όπου μπορείς να ρυθμίσεις το φως. Όσον αφορά τα σπίτια μαγειρεύαν με ξύλα που έκοβαν κόβαμε από το δάσος. Στα χωριά, το σύνολο των κατοίκων ήταν περίπου, τριακόσια με πεντακόσια άτομα. Επίσης εάν κάποιος χρειαζόταν βοήθεια ήταν δυνατό, να πάει στην πρωτεύουσα με αυτοκίνητο, με μηχανή ή με ποδήλατο. Κάποιο ανέφεραν ότι σήμερα έχουν ανακαινίσει τα παραδοσιακά τους σπίτια που μένει η οικογένειά τους ή κληρονόμησαν με σύγχρονα οικοδομικά υλικά²⁸⁷³.

Δεύτερον, ήταν τα σπίτια στις μικρότερες πόλεις ή στις μεγαλύτερες όπου ήταν από τσιμέντο και είχαν παροχή ηλεκτρικού ρεύματος και νερού. Η στέγαση γενικά δεν είναι ταξινομημένη υψηλό στην κλίμακα των προτεραιοτήτων για τα κοινωνικά έξοδα και οι κυβερνήσεις έχουν τείνουν να στηρίζονται επάνω στις τοπικές αρχές για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα. Οι προσπάθειες στην παροχή της χαμηλού κόστους αγροτικής κατοικίας είναι ελάχιστες, και οι φτωχογειτονιές είναι κοινές στις αστικές περιοχές. Η πλειοψηφία του αστικού πληθυσμού ζει σε μονόκλινα, συχνά με οκτώ έως δώδεκα άτομα ανά δωμάτιο με φτωχές συνθήκες διαβίωσης ενώ ελάχιστοι των αστικών κατοίκων είχε πρόσβαση στο διοχετευμένο με σωλήνες νερό και ακόμη λιγότεροι κατοίκων είχαν εσωτερικό αποχωρητήριο.

5.6.2.2. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ

²⁸⁷¹ (...) [Το σπίτι μου] δεν είχε όροφο, ήταν μονοκατοικία (...) [Η] κουζίνα είναι μέσα, αλλά [το] μπάνιο είναι έξω και [η] τουαλέτα είναι έξω, μακριά, λίγο μακριά από το σπίτι. [Μαγειρεύαμε στη φωτιά] (...) (Loveday, ετών 52).

²⁸⁷² (...) Όχι, όχι ηλεκτρικό ρεύμα, όχι νερό. Αλλά, είχαμε το πηγάδι, όπου το σκάψαμε κάτω για νερό, και κάθε ένας έπαιρνε από εκεί (...) Είναι νερό από τη γη. Ξέρεις, όταν σκάβεις το έδαφος, κάτω-κάτω-κάτω, νερό βγαίνει έξω. Υπάρχει νερό στο έδαφος [Για την ποιότητα], δεν είχα καλή ποιότητα, και πριν το ποιούμε, το βράζαμε. Το βράζαμε, και μας επέτρεπε να το ποιούμε. Κάτι σαν απολύμανση (...) (Paul, ετών 47).

²⁸⁷³ (...) 'Ντάξει έκανα καλαμπούρια, όταν πήγαινα κάτω, του έλεγα, γιατί πήρες μια γυναίκα πήρες μόνο; Γιατί οι άλλοι που πήραν δυο-τρεις γυναίκες, και η μαμά μου μ' έβριζε, 'ντάξει, ήτανε καλαμπούρια, έτσι. Ο μπαμπάς μου ήταν από εκείνους που πίστευαν σε μια γυναίκα. 'Ντάξει. Όπως έκανε ο παππούς μου, ο παππούς μου είχε τρεις γυναίκες. Η οικογένεια είναι μεγάλη. Δηλαδή, έκτισε σπίτι έτσι, γύρω-γύρω, και αυτός ήταν στη μέση έτσι. Δηλαδή, η γιαγιά μου, ο μπαμπάς[ς] μου, ο θεός μου ήτανε από δω, η δεύτερη γυναίκα από δω με τα παιδιά της, η τρίτη γυναίκα από δω με τα παιδιά της, οπότε ήταν έτσι, κατάλαβε, με [μια] εισοδ[ο] Όταν πέθανε ο παππούς μου, ο μπαμπάς μου ήταν ο πρώτος, ο πρωτότοκος και κληρονόμησε όλα αυτά. Και αυτά, τα 'χουμε εμείς. Το σπίτι είναι όπως ήταν. Τώρα που μεγαλώσαμε εμείς, χτίσαμε το σπίτι μοντέρνα, γύρω-γύρω έτσι. Αν σου πω τώρα, άρχισα το δικό μου (...) είναι διώροφο, αυτό είναι, εξελίσσεται σε μοντέρνα σπίτια (...) (Loveday, ετών 52).

Η εθνική βία για το πετρέλαιο που παράγεται στην του Δέλτα του Νίγηρα (1992-σήμερα)²⁸⁷⁴ και οι ανεπαρκείς υποδομές είναι μερικά από τα τρέχοντα ζητήματα στη χώρα. Ο έντονος εθνοκεντρισμός, η οργάνωση κατά φυλές, ο σεκταρισμός (ιδιαίτερα θρησκευτικοί), και οι αμοιβές των ιερέων από το εισόδημα της ενορίας έχουν διαδραματίσει έναν ορατό ρόλο στη νιγηριανή πολιτική και προγενέστερα και μεταγενέστερα της ανεξαρτησίας του 1960 από τη Μ. Βρετανία, που η βάσει-σογιού έχει διαμορφώσει τη νιγηριανή πολιτική και έχει απορρίψει τις διάφορες προσπάθειες από τα τους εκπροσώπους των φυλών να συγκεντρωθεί η ομοσπονδιακή δύναμη σε μια συγκεκριμένη περιοχή εθνικού ενδιαφέροντος. Γεγονότα όπως η δημιουργία εθνικιστικών κινημάτων, η πλήρη διάλυση και ο αφανισμός ανθρώπων, για την χειραφέτηση και εκμετάλλευση του Δέλτα του Νίγηρα και ένας εμφύλιος πόλεμος, σε συνδυασμό με τον ανταγωνισμό των τριών μεγαλύτερων εθνικών ομάδων Hausa, Yoruba και Igbo τόσο ιστορικά όσο και στη νιγηριανή πολιτική έχουν εγκαθιδρύσει τον εξαιρετικό χρηματισμό, τη διαφθορά των συνειδήσεων και την αθέμιτη χρήση των αξιωμάτων για τον προσπορισμό προσωπικών κερδών μέχρι και σήμερα. Ο όγκος της οικονομικής δραστηριότητας είναι κεντροθετημένος σε τέσσερις κύριες πόλεις: το Lagos, την Kaduna, το Port-Harcourt²⁸⁷⁵ και την Abuja. Πέρα από αυτά τα τρία οικονομικά κέντρα, η ανάπτυξη είναι περιθωριακή. Προηγουμένως, η οικονομική ανάπτυξη ήταν παρεμποδιζόταν από τα έτη στρατιωτικής κυβέρνησης, δωροδοκιών, και κακοδιαχείρισης, όπου η αποκατάσταση της δημοκρατίας δεν είχε θετικά αποτελέσματα. Πολλοί όπως αναφέρθηκε εργάζονταν ως αγρότες με ένα συγκεκριμένο κομμάτι καλλιεργήσιμης γης. Τα κύρια προϊόντα που καλλιεργούσαν είναι τα yam, τα cocoyam, breadfruit και palm kernels, όπου αυτά είναι και τα κύρια προϊόντα. Είναι εξωτικά προϊόντα και στην Ελλάδα, έχουν αφρικανικά καταστήματα, που πωλούν αφρικανικό

²⁸⁷⁴ Η σημερινή αστάθεια και οι συγκρούσεις στο Δέλτα του Νίγηρα (Abia State, Akwa Ibom State, Bayelsa State, Cross River State, Delta State, Edo State, Imo State, Ondo State, Rivers State) προέκυψε στις αρχές της δεκαετίας του 1990 λόγω των εντάσεων μεταξύ των ξένων εταιριών πετρελαίου και διάφορων εθνικών μειονοτικών ομάδων του Δέλτα του Νίγηρα που εκμεταλλεύονταν και εκδιώχθηκαν από τη γη τους, αφού το κυβέρνηση την παραχώρησε στις πετρελαϊκές εταιρείες (Royal Dutch Shell και Chevron Corporation). Οι προσπάθειες των ανθρώπων να διακόψουν την παραγωγή, θεωρήθηκαν πράξεις προδοσίας από την πλευρά της κυβέρνησης και οδήγησαν: πρώτον, σε βίαιες και μαζικές εκκαθαρίσεις ολόκληρων πληθυσμών χωριών (των τοπικών εκπροσώπων, ανδρών γυναικών και παιδιών) και δεύτερον, στην μέχρι σήμερα συνέχιση των συγκρούσεων και τρίτον, στην ανάδυση (2003-σήμερα) σπλισμένων ομάδων (με τελευταία (2006) αγωνιστικές-μαχητικές ομάδες στην περιοχή του Δέλτα του Νίγηρα, όπως το Κίνημα για τη Χειραφέτηση του Δέλτα του Νίγηρα (MEND) που έχουν προσφύγει στην ομηρία ξένων υπαλλήλων επιχειρήσεων πετρελαίου ως μέρος των συγκρούσεων) στην περιοχή του Δέλτα του Νίγηρα για τον έλεγχο του πετρελαίου (μέσω κρυφής άντλησης του πετρελαίου από τους σωλήνες των εταιριών σε μικρές φορηγίδες). Η ανατροφοδότηση της βίας μεταξύ των αναριθμητών εθνικών ομάδων, προκάλεσε τη στρατιωτικοποίηση σχεδόν ολόκληρης περιοχής από τις εθνικές ομάδες πολιτοφυλάκων καθώς επίσης και τις νιγηριανές στρατιωτικές και αστυνομικές δυνάμεις, σε συνδυασμό με . Οι συγκρούσεις είναι τόσο πολυάριθμες που η καταγραφή τους είναι αδύνατη.

²⁸⁷⁵ (...) *To Port-Harcourt*. είναι σαν, είναι σαν την Αμερική, όλοι θέλουν να πάνε. Έτσι στη Νιγηρία, το Port-Harcourt έρχονται όλοι οι Igbo, οι Yoruba όλοι είναι εκεί, ως [εσωτερικοί] μετανάστες για μια καλύτερη ζωή. Έχει τόσες πολλές εταιρίες, ευκαιρίες για τόσες δουλειά και έτσι όλοι έρχονται εκεί (...) (Ordu, ετών 27).

φαγητό²⁸⁷⁶. Επίσης καλλιεργούν οι οποίες είναι μπανάνες επίσης είναι ένα βασικό προϊόν, τις λένε, plantains, και παχαρικά που τις συνδυάζουν στις σούπες okro και ogbo²⁸⁷⁷.

Οι ευκαιρίες απασχόλησης στη Νιγηρία αφορούν ως επί το πλείστον χαμηλού κύρους, χειρωνακτικές ανειδίκευτες εργασίες. Οι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι εργάζονταν ως οδηγοί, εργάτες σε αγρούς και σε πλοία, ενώ λίγοι απασχολήθηκαν ως δάσκαλοι για λίγο με ιδιαίτερα χαμηλές αμοιβές. Πολύ λίγες περιπτώσεις ανέφεραν δική τους εργασία οι οποίοι όμως εντούτοις δεν μπόρεσαν να τη διατηρήσουν²⁸⁷⁸ λόγω των γενικότερων δυσκολιών. Επιπροσθέτως αρκετοί συνεντευξιαζόμενοι δεν εργάστηκαν καθόλου στη Νιγηρία ή βίωσαν ένα σημαντικό διάστημα ανεργίας πριν φύγουν από τη χώρα τους²⁸⁷⁹.

5.6.2.3. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ

Γενικά, λίγοι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι συμμετείχαν σε συλλόγους πέραν κάποιων περιπτώσεων που ήταν μέλη σε φοιτητικές ενώσεις (student unions) στα πλαίσια των σπουδών τους. Η πλειοψηφία ανέφερε ότι ήταν μέλη στην κοινότητα του χωριού τους.

5.6.2.4. ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ

²⁸⁷⁶ (...) Το λέμε gari. Αυτό το gari, φτιάχνεται από, kassava. Το kassava είναι επίσης ακόμα ένα προϊόν που καλλιεργούμε. Kassava. Έτσι το gari φτιάχνεται από το kassava. Είναι σούπα. Μαζί με πατάτα. Απλά, τοποθετείται τηγανισμένο και γίνεται σαν ψημένο. Σαν, όχι σαν πουρές, σαν μια μορφή ζάχαρη, μια μορφή ζάχαρη, μια μορφή ζάχαρη. Αλλά δεν είναι. [Έχει κάτι σαν ζάχαρη], σαν υλικό, κάτι σαν αυτό. Έτσι, το βάζουμε σε καυτό νερό, κι τότε βγαίνει σε πηχτή μορφή. Απλά, γίνεται σταθερό, και απλά σε μια ημι-σταθερή μορφή. Έτσι το τρώμε με okro σούπα (...) Δεν το έχω εδώ στην Ελλάδα. Στο σπίτι μου, στο σπίτι μου [στην πατρίδα] το ετοιμάζα. Πηγαίνω σε αφρικανικά καταστήματα και αγοράζω τα υλικά και το φτιάχνω. Και μόλις το φας αυτό το φαγητό, γίνεται πολύ υγιεινό. Πολύ υγιεινό. Αλήθεια. Απλά, γίνεται πολύ πιο υγιής από το να τρως τα Ευρωπαϊκά προϊόντα, τα Ευρωπαϊκά φαγητά (...) Μ' αρέσει, το τρώω, αλλά ακόμα και αν το τρώω, προτιμώ εκείνο [από την πατρίδα] (...) (Paul, ετών 47).

²⁸⁷⁷ (...) [Καλλιεργούσα και] πουλούσα cocoyams, yams, kassava, το kassava είναι επίσης μεταξύ τους, από την δική μου γη. Απλά, πηγαίνα όλα αυτά τα προϊόντα, μέσα σε ένα καλάθι, το μετέφερα στο κεφάλι μου, και πηγαίνα στις κύριες πόλεις, για να τα πουλήσω. Πόλεις, είχαμε το χωριό, είχαμε μεγαλύτερες πόλεις και είχαμε και μεγαλύτερες. Και πηγαίνα με τα πόδια ή καμιά φορά με το ποδήλατο. Εάν πηγαίνα με τα πόδια τα κουβαλούσα στο κεφάλι μου. Όταν ήμουν στο ποδήλατο, τα έβαζα πίσω, υπήρχε ένας σάκος μεταφοράς στο πίσω μέρος. Τότε, τα πουλούσα (...) Εξαρτιόταν, περίπου, πέντε (5) ευρώ ή δέκα (10) ευρώ (...) (Paul, ετών 47).

²⁸⁷⁸ (...) Είχα, δούλεψα στη Νιγηρία (...) Στην πραγματικότητα είμαι μεταφορέας, είμαι μεταφορέας, είχα μια δουλειά μεταφορών για περίπου δέκα χρόνια, στη Νιγηρία αλλά μετά έπρεπε να την κλείσω. Έτσι, είχα μερικά φορτηγά (...) [Είχα τη δική μου εταιρία μεταφορών] μετέφερα τα κοντέινερ από την μια πόλη στη άλλη, έπαιρνα κάποια κοντέινερ από το λιμάνι στον προορισμό τους [είχα και άτομα που δούλευαν για εμένα] (...) Η αστάθεια κατέστρεψε τα πάντα, γιατί, η αστάθεια επηρέασε τις δουλειές των μεταφορών και τα πάντα, οι δρόμοι δεν ήταν καλοί, υπήρχε μεγάλο κόστος για να συντηρήσεις τα οχήματα και υπήρχε πρόβλημα [εμπόδια μεταξύ των πόλεων] (...) (Chief, ετών 45).

²⁸⁷⁹ (...) Δούλεψα, δούλεψα, δούλεψα στη Νιγηρία. Δούλεψα από τα είκοσι τρία μου έως τα είκοσι πέντε μου. Μέχρι πριν έρθω. Δούλεψα σε πλοίο. Απλά καθαρίζα το πλοίο, δούλεψα με τον μάγειρα, με τον μάγειρα στο πλοίο. Έτσι ταξίδευαν. Τους ακολουθούσα, μετά από τρεις μήνες γύρισα πίσω ξέρεis, [Ο μισθός μου] ήταν σε δολάρια, πληρώναν σε δολάρια. Πληρώναν εκατό, εκατό δολάρια, το μήνα. [Δούλεψα] κανονικά δούλεψα οκτώ μήνες και μετά σταμάτησα. Μετά από τρεις μήνες με κάλεσαν και δούλεψα για τέσσερις μήνες, με καλούσαν άλλη φορά και δούλεψα για άλλους έξι μήνες, ξέρεis (...) Ήταν πολύ-πολύ δύσκολο ρίσκαρη τη ζωή μου, ξέρεis, τα πάντα μπορεί να συνέβριναν, να έπεφτε από το πλοίο, πηγαίνες σε περιοχές που δεν ήξερες, αλλά τι να έκανα ήθελα να έχω λεφτά (...) Ήταν πολύ δύσκολο, εκείνο τον καιρό ζυγνούσα στις τέσσερις, ξέρεis, η ώρα κοιμόμουν αργά τη νύχτα (...) Στην εταιρία, δουλτεύαμε από Δευτέρα με Σάββατο, αλλά όταν πηγαίναμε στη θάλασσα, δούλεψα από Κυριακή σε Κυριακή (...) Κάθε μέρα από τις έξι η ώρα το πρωί, έπρεπε να κάνουμε αυτά που έπρεπε, από τις έξι η ώρα στις έξι η ώρα (...) (Ordu, ετών 27).

Η θρησκεία στη Νιγηρία ενέχει βαρύνουσα σημασία²⁸⁸⁰. Στη Νιγηρία η πλειοψηφία ανέφερε ότι γιόρταζαν τις παραδόσεις, και τις θρησκευτικές γιορτές. Για παράδειγμα στη Νιγηρία, γιορτάζουν τα Χριστούγεννα και το Πάσχα. Σχετικά τον τρόπο που γιορτάζουν τα Χριστούγεννά εκεί, πριν την ημέρα των Χριστουγέννων, οικογένειες θα συγκεντρωθούν μαζί (join together). Δηλαδή, στις 25 Δεκεμβρίου οικογένειες, συνενώνονται, για παράδειγμα, η οικογένειά κάποιου, μαζί με άλλες δύο οικογένειες, θα έρθουν μαζί σαν μια, για να φάνε μαζί, να παίξουν και να χορέψουν. Τότε, την επόμενη μέρα, μια άλλη οικογένεια, θα τους προσκαλέσει. Η μία οικογένειά μου, καλεί οικογένειες να έρθουν, να παίξουν και να χορέψουν μαζί. Αυτό διαρκεί για μόνο ένα βράδυ. Τότε, το άλλο βράδυ, άλλες οικογένειες θα τους καλέσουν, στο δικό τους σπίτι, τότε, την άλλη μέρα, μια άλλη οικογένεια θα προσκαλέσει τις άλλες δύο, κάπως έτσι, σαν μια αλυσίδα κάτι που είναι πολύ διασκεδαστικό για τους ίδιους και πολύ ενδιαφέρον. Αναφέρθηκε επίσης η πάλη ως έθιμο αναμεταξύ των νέων είτε με βραβείο (σε όλη την περιοχή) είτε για επίδειξη φυσικής δύναμης (σε τοπικό επίπεδο). Επιπλέον αναφέρθηκε και η γιορτή των Igbo για τα yam (πατάτα) κάθε χρόνο τον Αύγουστο και Οκτωβρίου. Στο «Yam Festival», ευχαριστούσαν τη Θεότητα (Ahia Njoku ή Aha Njoku) με παραδοσιακές ενδυμασίες, όπου παρευρισκόταν ο άρχοντας του χωριού και συμμετείχαν όλοι οι κάτοικοι του χωριού, γυναίκες, παιδιά, ηλικιωμένοι, στη μεγάλη αυτή γιορτή, με παραδοσιακούς χορούς με συγκεκριμένο βηματισμό. Οι μεμονωμένες κοινότητες Igbo έχουν τις δικές τους ημέρες για αυτήν τη γιορτή. Αυτή η ημέρα συμβολίζει το συμπέρασμα ενός κύκλου εργασίας και την αρχή ενός άλλου.

5.6.3. ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΣΤΗ ΧΩΡΑ

Όπως προαναφέρθηκε κατά το ταξίδι τους η πλειοψηφία ήρθε αεροπορικώς προς την Ελλάδα, με ολιγοήμερη άδεια παραμονής. Όσοι είχαν έρθει παλαιότερα για σπουδαστικούς λόγους ήρθαν μόνοι τους με αεροπλάνο απευθείας από τη Νιγηρία. Όσοι έρχονταν για εργασία, ήταν με κάποιους φίλους, και είχαν ολιγοήμερη άδεια παραμονής ή καθόλου έγγραφα, και ζητούσαν άσυλο στην Ελλάδα. Ο τρόπος εισόδου τους είναι από τη Βουλγαρία^{2881, 2882} μέσω δικτύων λαθρεμπόρων πληρώνοντας από 3000

²⁸⁸⁰ (...) Θυμάμαι ότι, ήταν ζούσε ο παππούς μου, οι πιο πολλοί τότε, δεν πιστεύανε στην εκκλησία. Αλλά, τελευταία, όλοι είναι Χριστιανοί. Δηλαδή όποιος δεν πάει στην εκκλησία, άμα πεθάνει, δεν τον θάβουνε. Δηλαδή όλοι είναι Χριστιανοί. Σχεδόν (...) (Loveday, επών 52).

²⁸⁸¹ (...) Ήταν πολύ δύσκολο. Ξέρεις, συνάντησα κάποιο, και μου είπε αν θέλω να έρθω στην Αθήνα, και του είπα όχι, όχι, είχαμε μια συζήτηση με την οικογένειά μου, και με την οικογένειά μου είπαμε ότι δεν ήταν ασφαλές να μείνεις άλλο εκεί, γιατί τώρα, ήταν ανασφαλές να μείνεις στη χώρα, καθώς όσο μεγαλώνεις και οι αγωνιστές σε ανάγκαζαν να συμμετάσχεις μαζί τους, αυτοί οι αγωνιστές, δεν είσαι δυνατός, αν δεν συμμετάσχεις αρχίζουν τα προβλήματα, αρχίζουν να σε εκφοβίζουν, δεν σε αναγκάζουν αλλά σε εκφοβίζουν. Ξέρεις, και είναι πολύ δύσκολο. Έτσι μου είπε να έρθω στην Ελλάδα είναι πολύ καλό μέρος, ξέρεις, έχεις ασφάλεια και κάτι τέτοιο και του είπα, δεν νομίζω ότι θα είναι εύκολο (...) να μείνω, αλλά μου είπε ότι θα δεις ότι έχεις περισσότερες ευκαιρίες ή κάτι. Και μου είπε θα πας στη Βουλγαρία και από τη Βουλγαρία θα έρθεις με τραίνο κάτι σαν αυτό. Έτσι τον πίστεψα, ξέρεις. Έτσι μπήκα σε αεροπλάνο στη Νιγηρία, έκανα μια ώρα στάση στο Ναιρόμπι, και πήγαμε στο Ντουμπάι, στο Ντουμπάι, πέρασα μια, μια, βδομάδα στο Ντουμπάι ξέρεις, μετά αφού πέρασα μερικές μέρες στο Ντουμπάι (...) και μετά πήγα στη Βουλγαρία, με αεροπλάνο. Ήμυνα στη Βουλγαρία για ένα μήνα (...) ήταν πάρα πολύ δύσκολο, ήταν η πιο δύσκολη περίοδος της ζωής μου να πάω από τη Βουλγαρία στην Ελλάδα. Γιατί (...) περπάτησα με τα πόδια, τον Φεβρουάριο, στη μέση του χειμώνα, ο χειμώνας ήταν βαρύς, το χιόνι ήταν παντού, έκαναν πολύ κρύο και έπρεπε να περπατήσω ασfό τη Βουλγαρία στην Ελλάδα. Δεν ήμουν προστομασμένος [με ρούχα], γιατί μου είχε πει δύο ώρες ταξίδι. Δεν είχα αποσκευές μου, τίποτα, ξέρεις. Μόνο εγώ, αυτά που φορούσα και μια ζακέτα (...) Πέρασαμε [τα σύνορα] τη νύχτα και έπρεπε να περπατήσω σαράντα οκτώ ώρες [Έφτασα σε ένα χωριό στα βόρεια] αλλά

χιλιάδες έως έξι χιλιάδες δολάρια ή ευρώ για το συνολικό ταξίδι. Τα μέσα που έρχονται στην Ελλάδα είναι με τα πόδια ή με λεωφορείο ή αυτοκίνητο απευθείας από τη Σοφία. Αφού έφταναν στην Αθήνα, στον σταθμό υπεραστικών λεωφορειών ή στην Ομόνοια ή στο σταθμό Λαρίσης με το τραίνο, αν είχαν

δεν θυμάμαι γιατί δεν ήξερα τα ονόματα που κοντά ήμουν (...) Δεν ήταν μόνο ότι ξεπάγιαζα, ήταν περισσότερο ότι ξεπάγιαζα, ήμουν σαράντα οκτώ ώρες χωρίς φαγητό, χωρίς νερό, τίποτα εννού τίποτα, ξέρεις, πενούσαμε τόσο πολύ που έλεγαν το χιόνι, έλεγαν το χιόνι, έπαιρνα και έλεγαν το χιόνι, πενούσαμε τόσο, ξέρεις, ήμουν, πιστεύω, ήμουν πολύ τυχερός να περάσω, γιατί δεν το είχα ξανακάνει και να περπατούσα για σαράντα οκτώ ώρες, ξέρεις, να σκαρφαλώνουμε τα βουνά, κάτω, πάνω, κάτω, χωρίς φαγητό, χωρίς τίποτα (...) δεν κοιμηθήκαμε, κάναμε στάση στο δάσος, για μερικές ώρες, πιθανόν για ένα ξέκουραστήκαμε (...) [Στο χωριό] (...) κάποιος ήρθε σε εμένα, όλοι ήταν άλλο χρώμα, ξέρεις (...) όλοι έρχονταν από διαφορετικά μέρη, όλοι είχαν τις επαφές τους, [και είναι] ήρθε σε εμάς, [μείναμε σε έναν Μαύρο] μας πήγε σε ένα σπίτι να μείνουμε και έπρεπε να πληρώσουμε μόνο για μια νύχτα πενήντα ευρώ την κάθε νύχτα ημέρα, πενήντα ευρώ (...) κάθε ένας [εκεί] είχε διαφορετικό χρώμα και έτσι πήγαινε με αυτόν που σε καταλάβαινε και όλοι κινούνταν (...) Ήταν πολύ δύσκολο, ξέρεις, να περπατάς στο χιόνι (...) ένα από τα παιδιά (...) δεν μπορούσε να βγάλει τα παπούτσια του και έπρεπε να του κόψουν το παπούτσι για να τα βγάλουν (...) Ένας άλλος είχε πρηστεί, τόσο πολύ που δεν μπορούσε να βγάλει τα γάντια του και έπρεπε να του τα κόψουν (...) Είχαμε άλλα δεκαπέντε άτομα, αλλά διαφορετικοί άνθρωποι, συναντήθηκαν στο δάσος (...) [Αυτός που το οργάνωσε] ήταν επίσης από τη Νιγηρία, αυτοί οι άνθρωποι προσπαθούν εκμεταλλευτούν (...) πήραν από τον πατέρα μου, από όσο μου είχε πει, έξι χιλιάδες ευρώ, πήραν από αυτόν (...) Δύο μέρες, δύο μέρες, [έμεινα εκεί] και μετά ήρθα στην Αθήνα (...) δεν μπορούσες να κάνεις κάτι εκεί, ήρθα με τρένο (...) [Έφτασα] στο σταθμό Λαρίσης [εκεί] με παρέλαβε κάποιος [που μου είχαν πει, ξέρεις,] έμεινα στο ξενοδοχείο ένα βράδυ, στην Ομόνοια (...) Την επόμενη μέρα πήγα να κοιμηθώ έξω, πήγα σε ένα club και πέρασα τη νύχτα και την άλλη μέρα έμεινα με ένα [συμπαρατίρηση] (...) Πέντε άτομα σε ένα δωμάτιο (...) [Ήταν από τη Νιγηρία], με είδε που ήμουν στο δρόμο και μου είπε έλα σπίτι επειδή κάνει κρύο (...) (George, ετών 24).

²⁸³² (...) Ήταν πολύ-πολύ-πολύ δύσκολο για εμένα γιατί όταν έφτιαγα από τη Νιγηρία δεν μου εξήγησαν καλά γιατί δεν ήρθα απευθείας στην Ελλάδα (...) Είχα visa από τη Βουλγαρία, Βουλγαρία, και όταν πήγα στη Βουλγαρία τα πράγματα δεν κυλούσαν καλά εκεί, δεν υπήρχε δουλειά, τίποτα, για εμένα να κάνω, έτσι, έπρεπε να πάω άσυλο στη Βουλγαρία, να τους πω την κατάσταση μου, με δέχτηκαν και μετά αποφάσισα να έρθω στην Ελλάδα, από τη Βουλγαρία, επειδή κάποιος ήρθαν σε επαφή μαζί μου και έδωσα λεφτά, από τη Βουλγαρία και ήρθα στην Ελλάδα (...) [Την πρώτη φορά] περίπου, δεν θυμάμαι ακριβώς αλλά όλα όσα ζόδεψα ήταν τρεις χιλιάδες δολάρια, μόνο από τη Νιγηρία στη Βουλγαρία, ξέρεις (...) Ήρθα με αεροπλάνο από τη Νιγηρία στη Βουλγαρία, απευθείας και μετά με τα πόδια στην Ελλάδα (...) [Αυτός που με έφερε ήταν] Νιγηριανός αλλά δούλεψε με την πρεσβεία, την πρεσβεία της Βουλγαρίας. Μου έδωσε visa για ένα μήνα, για ένα μήνα (...) Δεν ήταν εύκολο [να την ανανεώσεις] και αποφάσισα να μείνω παράνομα, γιατί, ήμουν στη Σόφια, στην πρωτεύουσα. Ήταν πολύ δύσκολο για εμένα να μείνω γιατί δεν ανανεώναν τη visa γιατί [υποτίθεται ότι] ήρθα για ένα συνέδριο, η visa που ήρθα έλεγε ότι ήρθα για ένα επιστημονικό διεθνές συνέδριο και δεν παρακολούθησα το συνέδριο, καταλαβαίνεις, έτσι δεν είχα λόγο να μείνω, έπρεπε να πετάξω το διαβατήριό και να ζητήσω άσυλο. Πετάξα το διαβατήριό και ζήτησα άσυλο, και έτσι μου χορήγησαν άσυλο και έτσι έμεινα. Για δύο μήνες, [δεν βρήκα δουλειά] ήταν αδύνατο, αλλά στο τέλος βρήκα κάτι, σε μια ταβέρνα, με ήθελοις στη Βουλγαρία και μας χρησιμοποιούσαν ως κομπάρσους, ως κομπάρσους να τους βοηθήσουμε στην ταβέρνα για λίγα λεφτά (...) Ήταν πενήντα λενα περίπου, τριάντα ευρώ, για οκτώ ώρες κάτι τέτοιο (...) Ήρθαν στη Βουλγαρία για να κάνουν ταβέρνα και χρειάζονταν έγχρωμους ανθρώπους, ξέρεις, να συμμετάσχουν ως κομπάρσοι (...) Έμεινα στο προφυγικό καταυλισμό, προφυγικό καταυλισμό, ξέρεις, προφυγικό καταυλισμό, αλλά είχαμε χρόνο να πάμε έξω, σε σκηνή (...) Από την Βουλγαρία στην Ελλάδα πλήρως οκτακόσια δολάρια, οκτακόσια, σε κάτι μαριόζους από την Βουλγαρία, μαριόζους από την Βουλγαρία (Bulgarian Mafia), μας πήγαν στα ελληνικά σύνορα, ξέρεις, με τα πόδια και πολλοί άνθρωποι είχαν πεθάνει κατά μήκος των συνόρων, έβλεπα νεκρούς ανθρώπους, δεν μπορούσαν να κινηθούν, ήταν κουρασμένοι και δεν είχαν δύναμη, το ταξίδι ήταν μακρινό και έτσι κατέρρευσαν κανέναν δεν τους μέτεπερε και έτσι πέθαναν. [Τους μαριόζους] δεν τους φοβόμουν, γιατί ήθελα να έρθω στην Ελλάδα, δεν τους φοβόμουν ήταν μόνο να με βοηθήσουν. [Τους βρήκα] μέσω, μέσω, κάποιον φίλων, συνάντησα μερικούς Μαύρους που ήταν εκεί πολύ καιρό και κάποιους Βουλγαρούς, ήξεραν τι γίνεται όλοι τους, έτσι συμμετείχα (...) Μετά τους έδωσα τα λεφτά, στο βουνό, στο βουνό (...) Ξέρεις, ήταν οργανωμένοι, καταλαβαίνεις, είχαν αυτοκίνητα, μας πήγαν στην πόλη κοντά στα σύνορα, και είχαν δύο ανθρώπους να μας οδηγούσαν στην Ελλάδα, Στη Θεσσαλονίκη [Από την Βουλγαρία στην Ελλάδα] δύο μέρες, δύο νύχτες, Κοιμηθήκαμε, κοιμηθήκαμε, στο βουνό. Ήρθα καλοκαιρινή περίοδος, όταν ήταν οι Ολυμπιακοί, οι Ολυμπιακοί, τον Αύγουστο, του 2004. Στην αρχή των Ολυμπιακών. Φτάσαμε στη Θεσσαλονίκη από το βουνό και έφεραν [ένα] αυτοκίνητο στην περιοχή του βουνού για να μας φέρει στην πόλη (...) Μετά, είναι οργανωμένοι, είχαν σπίτι, είχαν τα πάντα, έτσι μας πήγαν στο σπίτι. Είχαν όλες τις διασυνδέσεις για να πληρώσουν όλους αυτούς τους ανθρώπους, ξέρεις, πλήρως. [Πλήρως οκτακόσια] αλλά όταν έφτασα στην Ελλάδα έπρεπε να πληρώσω περισσότερα για να μην με πετάξουν έξω, μας απείλησαν ότι μας πετάξουν έξω, ήταν δύσκολο, μου είπαν να τους δώσω πενήντα ευρώ, για δικό τους μισθό, αλλιώς θα τους πετούσαν έξω, ξέρεις, μερικούς που δεν είχαν τους πετάσαν έξω, από το σπίτι, και η αστυνομία τους έπαινε. Αλλά στο τέλος όταν ήταν να έρθω στην Αθήνα την επόμενη μέρα, η αστυνομία με έπιασε στο τραίνο, καθώς και τους φίλους μου, καταλαβαίνεις, έτσι πέρασα τρεις μήνες μέσα. Δεν ήταν τόσο εύκολο για 'μένα καταλαβαίνεις, [έμεινα τρεις μήνες στη φυλακή] στη Θεσσαλονίκη, στην Κατερίνη. Είχα εισιτήριο, ήμουν μέσα στο τρένο, ταξίδευα προς την Αθήνα, από τη Θεσσαλονίκη στην Κατερίνη, η αστυνομία πήκε στο τραίνο, κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών ξέρεις ο έλεγχος ήταν πάρα πολύς, και έτσι μας έλεγαν και δεν είχαμε καθόλου χαρτάκι. Δεν είχα. Έτσι τους είπα ότι δεν είχα χαρτάκι (...) Ήταν πολύ δύσκολο στην αρχή, έκλαιγα, δεν ήξερα τι να κάνω επειδή δεν ήξερα κανέναν στην Ελλάδα (...) Μερικές φορές μας πετούσαν νερό. Από το παράθυρο, το βράδυ, δεν ξέρω αν ήταν νερό, δεν ξέρω, ίσως ήταν ένας τρόπος να σε μαλακώσουν, δεν ξέρω, μάλλον ήταν μέρος του παιχνιδιού (...) Δεν ήταν εύκολο ήταν πολλοί Αλβανοί, πολλοί μετανάστες, κυρίως Ιρακινοί πολλοί άνθρωποι, ήταν ηττημένοι. Ήταν μεγάλο κελί, σαν διμερίσμα, ήταν περίπου είκοσι, και Αραβες, Αραβες (...) Είχα κρεβάτι (...) Μας έδιναν έξι ευρώ, έξι ευρώ κάθε μέρα, έξι ευρώ για να φάμε, και αγοράζαμε το φαγητό από μέσα. Το πουλούσαν και το αγοράζαμε τα λεφτά μας (...) [Έφτιαγα] μακαρόνια] κόστιζε, δεν ήταν ακριβό ίσως δύο ευρώ (...) υπήρχαν πολλές συγκρούσεις μέσα, πολλοί πάλαναν, πολλοί Αραβες που ήθελαν να παλέψουν μαζί μας (...) Μετά από τρεις μήνες, μετά από τρεις μήνες, με άρσανα να φύγω. Μου έδωσαν ένα χαρτί να φύγω από την Ελλάδα σε ένα μήνα, αλλά δεν είχα καθόλου λεφτά πάνω μου να πάω πίσω ούτε πώς να πάω πίσω, και έτσι αποφάσισα να πάω στο κέντρο να ζητήσω άσυλο στην Ελλάδα και πήρα άσυλο. Έτσι μου έδωσαν, τους είπα απλά ότι ήθελα να μείνω νόμιμα, για να σώσω τη ζωή μου, και όλα αυτά τα πράγματα (...) Στην Κατερίνη μου έδωσαν ένα χαρτί να φύγω από την χώρα. Πήρα το τρένο πάλι, κρατούσα λεφτά από τα έξι ευρώ που μου έδιναν κάθε μέρα [και] πήρα το τρένο για Αθήνα. Έφτασα στην Ομόνοια, στην Ομόνοια και μετά συνάντησα κάποιους Νιγηριανούς και με πήγαν στη Γερανίου, έτσι συνάντησα κάποιους Νιγηριανούς που ήταν από τα μέρη μου, έτσι από εκεί, έγινε μέλος στην κοινότητα της πολιτείας Rivers State στην Ελλάδα (...) [Ζήτησα άσυλο στην Ομόνοια] (...) Πρώτα, μου έδωσαν λευκή κάρτα και μετά από ένα χρόνο κόκκινη (...) Μου την ανανεώναν ανά τρεις μήνες (...) (Wendy, ετών 26).

κάποιο άτομο του φιλικού ή οικογενειακού τους δικτύου στην Αθήνα θα επικοινωνούσαν μαζί του να τους συναντήσει και να τους παραλάβει. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι περισσότεροι ανέφεραν ότι όταν έφτασαν ήταν μόνοι τους και δεν γνώριζαν που ήταν ακριβώς. Θα τριγυρίσουν, για παράδειγμα, γύρω από την Ομόνοια αναζητώντας συμπατριώτες τους. Δηλαδή στην Ομόνοια ψάχνουν για μετανάστες από τη Νιγηρία για να τους βοηθήσει. Όπου και αυτό συνέβαινε τις συνήθως. Μόλις έβρισκαν έναν συμπατριώτη τους, τους πήγαινε είτε σπίτι του, είτε στην οδό Γερανίου όπου συναντούσε εκπροσώπους της «Νιγηριανής Κοινότητα στην Ελλάδα» άτομα της περιοχής προέλευσής^{2883, 2884} του όπου και βοηθούσαν σημαντικά δίνοντας φαγητό, χρήματα και προσωρινή στέγαση καθώς και οδηγίες για την επόμενη συνάντηση του συλλόγου.

5.6.4. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Για όσους δεν έχουν άτομα του οικογενειακού ή του ευρύτερου φιλικού τους δικτύου στην Αθήνα, θα αναζητήσουν έναν συμπατριώτη τους. Ο ποιο πολλοί καταλαβαίνουν ότι ένας έγχρωμος μετανάστης είναι από τη Νιγηρία από τα εξωτερικά χαρακτηριστικά, όπως το σωματότυπο και τα χαρακτηριστικά του προσώπου²⁸⁸⁵. Αφού πάνε μαζί τους στην κατοικία τους θα μείνουν εκεί μαζί με τρία έως επτά άτομα, για ένα διάστημα δυο έως έξι μηνών, ώσπου δηλαδή μπορέσουν να εργαστούν και να μείνουν με λιγότερα άτομα ή να νοικιάσουν κάποιο δικό τους διαμέρισμα. Τα άτομα του φιλικού δικτύου είναι εκείνα που πολλές φορές εισάγουν τον μετανάστη στην εργασία του πλανόδιου μικροπωλητή, να πουλάει δηλαδή «πράγματα» στο δρόμο. Πολλοί ανέφεραν ότι από τη στιγμή που ήρθα και για ένα διάστημα ενός έως τεσσάρων μηνών δεν μπορούσαν να βρουν κάποια εργασία να απασχοληθούν και παρέμεναν μαζί τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις τα άτομα που εργάζονταν αναλάμβαναν και την πληρωμή του ενοικίου και των υπολοίπων εξόδων. Ταυτόχρονα την περίοδο εκείνη έληγαν και τα έγγραφα εισόδου με τα οποία είχαν εισέλθει αρχικά κα θα ζητούσαν άσυλο μετά. Το πρώτο πράγμα που έκαναν όταν πήγαν στο διαμέρισμά του ατόμου που θα τους φιλοξενούσε ήταν να φάνε φαγητό από τη Νιγηρία και να κοιμηθούν. Πολλοί συνεντευξιαζόμενοι περιέγραφαν με νοσταλγία τις σχέσεις με τους συμπατριώτες και την οικογένειά τους στην πατρίδα τους τονίζοντας ότι δεν είναι

²⁸⁸³ (...) [Δεν με περίμενε κανείς]. Από από την Βουλγαρία, ένας από τους φίλους μου εκεί, είχε ξαναέρθει στην Ελλάδα πριν, είχε ξαναέρθει στην Ελλάδα πριν, έτσι όταν έφτασα στον σταθμό υπεραστικών λεωφορείων, ρώτησα για την Ομόνοια. Και εκεί στην Ομόνοια είχε πολλούς μαύρους, είχε πολλούς Νιγηριανούς. Και κάθε άτομο από την Νιγηρία που συνάντησα [εκεί] με βοήθησαν. Και κάπως έτσι βρήκα τον δρόμο μου. [Με βοήθησαν]. Αυτό όντως συνέβη (...) (Paul, ετών 47).

²⁸⁸⁴ (...) Πρώτα πήγα στη Γερανίου, δεν κοιμήθηκα στη Γερανίου, αλλά συνάντησα κάποιους ανθρώπους, συνάντησα τον κ.Τομπε, ήταν ο πρώτος άνθρωπος που συνάντησα. Είναι πολύ καλός. Είναι πολύ καλός άνθρωπος. Με βοήθησε. Μου έδωσε φαγητό, πρώτα απ' όλα μου έδωσε είκοσι ευρώ και μου έδωσε τη διεύθυνση του μέρους όπου είχαν συναντήσεις, η κοινότητα της πολιτείας Rivers State, ήταν ο εκπρόσωπος της η κοινότητα της πολιτείας Rivers State τότε, και πήγα στη συνάντηση και συνάντησα τους πιο πολλούς από τους συμπατριώτες μου. Είναι και εκείνος από το Rivers State (...) (Wendy, ετών 26).

²⁸⁸⁵ (...) Όταν έφτασα στην Ομόνοια, είδα μερικούς Μαύρους, ήταν Νιγηριανοί. [τους κατάλαβα] από τα εξωτερικά χαρακτηριστικά. Όταν δεις έναν Νιγηριανό, το ξέρεις ότι είναι Νιγηριανός. Αλλά, μπορείς να αναγνωρίσεις έναν Νιγηριανό, από οποιονδήποτε άλλο από άλλη αφρικανική χώρα. [Τα χαρακτηριστικά του προσώπου], [ξεχωρίζουν και τις φυλές]. Υπάρχουν κάποια χαρακτηριστικά που ξεχωρίζουν τις φυλές, αμέσως. Αλλά και μόνο, με τα φυσικά του χαρακτηριστικά, ξέρεις ότι είναι Νιγηριανός. Οι Νιγηριανοί είναι μεγαλόπρεποι, έχουν ώμους, δεν είναι πολύ ψηλοί όπως οι Σουδανοί και οι Αιθίοπες ή από τη Σιέρα Λεόνε. Έτσι με πήραν σπίτι τους, έμεινα μαζί τους (...) (Paul, ετών 47).

δυνατό να έχει ανάλογες πρωτογενείς και δευτερογενείς σχέσεις²⁸⁸⁶ κανείς στην Ελλάδα λόγω του ότι οι συμπατριώτες τους εδώ διαχωρίζονται (segregation). βάσει φυλών και υπο-φυλών (sub-tribes) μεταξύ τους ή κάποιοι δεν μένουν σε μια περιοχή με άλλα άτομα από την πατρίδα τους. Οι περισσότεροι φίλοι τους εντούτοις είναι από τη Νιγηρία και όχι από άλλες χώρες, ενώ ορισμένοι έχουν και Έλληνες φίλους. Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι οι δευτερογενείς σχέσεις αρχικά συνδέονται πάρα πολύ με τη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» καθώς είναι τα μέλη της ή ο εκπρόσωπος της που πολλές φορές τα άτομα θα συναντήσουν πρώτα καθώς και ένας νεοεισερχόμενος μετανάστης από τη Νιγηρία θα διευρύνει το μηδενικό ή μικρό δίκτυο γνωριμιών τους μέσα από την παρουσία του στις συναντήσεις της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα». Επιπλέον ανέφερα ότι βίωναν δυσκολίες με μεροληπτικές συμπεριφορές από γηγενείς στα θέματα των προσωπικών σχέσεων. Χαρακτηριστικά ένας μετανάστης από τη Νιγηρία ανέφερε ότι η οικογένεια της κοπέλας με την οποία θα αρραβωνιαζόταν δεν τον δέχτηκε λέγοντας «μου κουβάλησες βαμμένο άνθρωπο».

5.6.4.1. ΣΤΕΓΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι περισσότεροι Νιγηριανοί κατοικούν σε υπόγεια²⁸⁸⁷. Συγκεντρώνονται σε περιοχές όπως το Παγκράτι, η Κυψέλη, η περιοχή του Ζωγράφου, η Λαμπρινή, η οδός Πατησίων, η οδός Φυλής και η οδός Αχαρνών. Υπάρχει ένα μέρος όπου βρίσκονται εκτός Αθηνών, στην Κόρινθο ή στη Λαμία και μένουν μόνιμα εκεί. Ζουν στο υπόγειο αναζητώντας φτηνά μέρη για να μείνουν που είναι τις περισσότερες φορές υπόγεια. Το να αλλάξει κάποιος μετανάστης από τη Νιγηρία από το ένα μέρος στο άλλο, εξαρτάται από το τι μπορεί να αντέξει οικονομικά ο καθένας, καθώς εν ελλείψει σταθερής εργασίας δεν μπορούν πολλές φορές να πληρώσουν το ενοίκιο μόνοι τους και μένουν μαζί με άλλα άτομα. από δύο έως οκτώ, στην αρχή, και στη συνέχεια επιθυμώντας προσωπικό χώρο, θα προσπαθήσουν να μείνουν μόνοι τους ή με έναν ακόμα συντοπίτη τους συνήθως. Οι περισσότερες τιμές σπιτιών αυξάνουν, σε σχέση με το επίπεδο ζωής τους, και έτσι ψάχνουν για τη φθηνότερη δυνατή κατοικία. Το ενοίκιο που δίνουν είναι από εκατόν ενενήντα πέντε έως τετρακόσια ευρώ. Πολλές φορές αναφέρθηκαν προβλήματα με τη θέρμανση ή με το ζεστό νερό²⁸⁸⁸ το χειμώνα, όπου αντιμετώπιζαν το κρύο με μια ηλεκτρική περιστρεφόμενη ηλεκτρική θερμάστρα. Ως προς τις ηλεκτρικές συσκευές δεν είχαν κάποιοι ψυγείο ή πλυντήριο ρούχων και έπλεναν τα ρούχα στο χέρι ενώ αντί για κουζίνα είχαν

²⁸⁸⁶ (...) [Στην Ελλάδα δεν είναι δυνατό αυτό]. [Δεν νιώθω τις ίδιες σχέσεις γειτονιάς]. Όχι, όχι, όχι. [Στο σπίτι μου, στην Κυψέλη υπάρχουν Νιγηριανοί], αλλά δεν είναι το ίδιο. Δεν είναι το ίδιο. Βλέπεις, όπως εδώ, όπως εδώ στην Αθήνα. οι περισσότεροι Νιγηριανοί, απλά, υπόκεινται σε πολύ διαχωρισμό. Βλέπεις, ακόμα, ακόμα και μέσα στην «Κοινότητα Igbo», υπάρχουν και κάποιες υπο-φυλές μεταξύ τους. Απλά δεν ταιριάζουν, ακριβώς. Καταλαβαίνεις; (...) (Paul, ετών 47).

²⁸⁸⁷ (...) Τώρα, μένω σε υπόγειο. Ζεις από το ένα υπόγειο, στο άλλο υπόγειο. Εδώ στην Κυψέλη. Είναι το τρίτο σπίτι μου (...) Είναι διακόσια είκοσι (220) [ευρώ]. Αυξάνεται. Είναι δύσκολο για τους εμάς τους ξένους να πάμε σε μια κατοικία. Αλλά και για τους Έλληνες θα γίνει αργά ή γρήγορα επίσης (...) (Paul, ετών 47).

²⁸⁸⁸ (...) Δεν έχει ζεστό νερό, δεν έχει ζεστό νερό, έχει μόνο κρύο νερό, επειδή κάτι δεν δουλεύει. Το είπα [στον ιδιοκτήτη] αλλά είπε δεν είναι δικό του πρόβλημα, [ότι] είναι δικό μου πρόβλημα (...) Είπε ότι δεν είναι δικό του πρόβλημα, επειδή δεν μένει αυτός εκεί. Αν θέλετε να το φτιάξετε εσείς. Και δεν μπορούμε να το φτιάξουμε επειδή δεν έχουμε τα λεφτά για να το φτιάξουμε (...) (Lopez, ετών 27).

ψησταριά με γκάζι. Από τα έπιπλα κάποιοι δεν είχαν κρεβάτι. Κινητό τηλέφωνο ανέφεραν ότι αγόραζαν οπουδήποτε πωλούσαν μεταχειρισμένα με είκοσι ή τριάντα ευρώ. Σε κάποιες περιπτώσεις αγόρασαν μια τηλεόραση με δόσεις μέσω της πιστωτικής κάρτας Ελλήνων φίλων τους και πλήρωναν οι ίδιοι τη μηνιαία δόση. Κάποιοι μένουν και σε ορόφους αλλά είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ότι η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων από τη Νιγηρία ανέφεραν ότι αντιμετωπίζουν εξαιρετικά προβλήματα με τη εύρεση κατοικίας, αντιμετωπίζοντας μεροληπτικές ή έντονα ρατσιστικές συμπεριφορές των γηγενών ενοίκων²⁸⁸⁹ ή την άρνηση των ιδιοκτητών να τους παραχωρήσουν ένα διαμέρισμα προς ενοικίαση καθώς και με την πληρωμή των ενοικίων από μέρους τους λόγω της εργασιακής αστάθειας και των χαμηλών αμοιβών τους.

5.6.4.2. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όπως προαναφέρθηκε η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων από τη Νιγηρία εργάζονται ως πλανόδιοι λιανοπωλητές ή μικροπωλητές^{2890, 2891} (hawkers) πουλώντας «πράγματα» όπως

²⁸⁸⁹ (...) Θυμάμαι όταν ήμουν το πρώτο παιδί την κόρη μου. Ξέρεις τα παιδιά κλαίνε, έκλαιγε τη νύχτα, έτσι και την επόμενη μέρα ήρθε και μας έκανε παρατήρηση, ότι πενιάει το παιδί και δεν το ταΐζαμε. 'Ντάζει, φτωχοί άνθρωποι ήμαστε, δεν σημαίνει ότι πενιάμε εδώ στην Ελλάδα. Δεν γίνεται. Αλλά τσακωθήκαμε άσχημα (...) (Loveday, ετών 52).

²⁸⁹⁰ (...) Έγραφα για ένα διαμέρισμα [για να είμαι] μόνος μου. Δεν δούλενα [τότε], αλλά είχα μερικά χρήματα μαζί μου, αλλά βλέπεις, δεν μπορείς να κάτσεις, σε κάποιον, πρέπει να κάνεις κάτι. Αλλά, εδώ το λέμε, «πράγματα». Πουλούσαμε «πράγματα». Όπως παπούτσια, όπως ρολόγια, μου έδωσαν μερικά ρολόγια (...) Το άτομο που έμενα μαζί του. Έκανε αυτή τη δουλειά (...) Πωλητής πραγμάτων. Για τέσσερις (4) μήνες. Ζούσα μαζί του και πουλούσα ρολόγια. Για τέσσερις (4) μήνες. Από αυτό έβγαζα κάποια λεφτά. Από αυτό έβγαζα κάποια λεφτά. Ενώ έμενα μαζί του, δεν, δεν πλήρωνα ενοίκιο. Δεν δούλενα για εκείνον. Τα έδωσε σε 'μένα, μόνο για 'μένα. Μόνο για 'μένα. Για να με βάλει σε ένα ξεκίνημα. Καταλαβαίνεις; (...) Δεν ήμουν χαρούμενος. Ήταν δύσκολο για 'μένα. Είχα μια τσάντα, τα έβαζα μέσα, [τα] ρολόγια (wristwatches), ξέρεις «ρολόι». Είχα κάποια, στην τσάντα μου, και κάποια, τα μετέφερα στο χέρι μου, κάπως έτσι (...) Γύρω από την Ομόνοια, και, σε πλατείες κυρίως, και τα έδενγα στους ανθρώπους. [Τους έλεγα] -Θέλετε ένα ρολόι; Και μπαταρίες, και παιχνίδια. Και walkman σαν αυτό, [ή] μικρά ραδιό, και άλλα πράγματα (...) Ένα ευρώ, δύο ευρώ, ένα ευρώ, δύο ευρώ (1-2), καταλαβαίνεις; Αλλά αν πας γύρω-γύρω όλη μέρα και περπατήσεις, όλη μέρα, μερικές μέρες, μπορεί να γυρίσεις σπίτι, μπορείς να τριάντα (30) ευρώ, με τριάντα πέντε (35) ευρώ. Καταλαβαίνεις; Εννοώ την ημέρα. Την ημέρα (...) Ήταν εντάξει. [Ήταν δύσκολο για 'μένα]. Δεν το είχα ξαναβιώσει πριν αυτό. [Ο φίλος μου] μου έμαθε, είπε -Έτσι ζούμε εδώ. Καταλαβαίνεις; [Και] εκείνος έκανε τη ίδια δουλειά (...) [Όχι]. [Πήγανεις] ότι ώρα ήθελες. Ότι ώρα ήθελες. Ότι ώρα (...) Ναι. Για μένα. Σαν δώρο. Και αυτό είναι όπως κάναμε εμείς εδώ. Και έτσι εμείς ξεκινάμε εδώ. Για παράδειγμα, εάν βγω έξω τώρα, και δω ένα[ν] Νιγηριανό, που μόλις έχει έρθει, θα τον πάρω στο σπίτι μου. Καταλαβαίνεις; Και τότε, θα του δώσω κάτι να ανταλλάξει, να πουλήσει. Τα λέμε «πράγματα». Μικρά, μικρά πράγματα (...) Χρησιμοποίησε τα ίδια του τα χρήματα για να τα αγοράσει. Από την Ομόνοια. Και μετά τα έδωσε σε 'μένα, να τα πουλήσω. Και τότε, το έκανα μόνος μου. Έτσι δεν έμενα μόνιμα μαζί του. Καταλαβαίνεις; Αυτό είναι που συμβαίνει εδώ. Όταν κάποιος έχει μόλις έρθει, νεοεισχθείς, τον παίρνεις [μαζί σου να τον βοηθήσεις] (...) Έχω βοηθήσει πολλούς με αυτόν τον τρόπο. Με τον ίδιο τρόπο. [Και λοιπόν] τότε, για περίπου δύο-τρεις (2-3) μήνες, θα πουλάει αυτά τα πράγματα, και τότε, θα μαζεύει τα λεφτά. Όπου, να είναι ικανός να πληρώσει ενοίκιο. Τότε θα πάει για το δικό του διαμέρισμα. Και τότε θα φύγει (...) Ναι. [Δεν το κάνει μόνιμα]. Έχει δουλειά, ως φύλακας (security man). [Και] για 'μένα ήταν κάτι μόνιμο (...) Ήταν δύσκολο. Δεν θα έπρεπε να την κάνω. Καταλαβαίνεις; Αλλά το περιβάλλον στην Ελλάδα, μας αναγκάζει να κάνουμε έτσι. Βλέπεις, οι πιο πολλοί από τους Νιγηριανούς, οι περισσότεροι από τους ζένους που βλέπεις εδώ, έχουν πτυχίο από πανεπιστήμιο. Το έχουν. Εδώ στην Ελλάδα, βλέπεις, το περιβάλλον είναι, έτσι, που δεν μπορούμε να δώσουμε στο πτυχίο μας. Καταλαβαίνεις; Όταν ήρθα, πήγα στο υπουργείο Παιδείας. Με το πτυχίο μου από τη Βουλγαρία. Βλέπεις, για να πάω για δουλειά. Τότε, βλέπεις, για την ιατρική, για την ιατρική, είπαν ότι θα πρέπει να δώσω εξετάσεις για αξιολόγηση των ζένων αποφοίτων. Που είναι βέβαια. Ιδίως σε κάθε χώρα. Καταλαβαίνεις; Και θα πρέπει να διαβάσω ελληνικά, τα ελληνικά βιβλία. Αλλά δεν ξέρω την γλώσσα. Καταλαβαίνεις; Πήγα στο σχολείο (language school) αλλά ακόμη και τότε, η γλώσσα που μελετήσαμε, η ελληνική γλώσσα, δεν είναι επαρκής για να περάσεις τις εξετάσεις. Καταλαβαίνεις; [Ήταν] μόνο για καθημερινή χρήση. Και όχι μόνο αυτό. Ακόμα και οι περισσότεροι, ζένοι, που αποφοιτούν από ελληνικά σχολεία, δεν απορροφώνται σε σχετικές θέσεις. Είναι γύρω στο δρόμο πουλώντας «πράγματα». Καταλαβαίνεις; Τόσοι, τόσοι πολλοί από αυτούς (...) Πολλοί. Ακόμα και τώρα. Ακόμα και τώρα, που αποφοίτησαν από ελληνικές ιατρικές σχολές, δεν προσλαμβάνονται από την κυβέρνηση σε νοσοκομεία (...) [Όχι]. Οι περισσότεροι από αυτούς πηγαίνουν στα χωριά. [Όχι στην Αθήνα]. [Γιατί στην Αθήνα] πολλοί το κάνουν αυτό. Πολλοί το κάνουν αυτό. Έλα τώρα. Εάν δεις τα προβλήματα των ζένων εδώ, θα δεις αυτό. Κανένας δεν είναι σε καλή κατάσταση. Βλέπεις, πολλοί, ξέρεις, έλα τώρα, όταν σκέφτομαι την κατάσταση των ζένων εδώ, κλαίω. Ακουσε, στη Βουλγαρία, εάν τελειώσεις, εάν αποφοιτήσεις από το πανεπιστήμιο στην Βουλγαρία, μπορείς να δουλέψεις με το δικό σου. Καταλαβαίνεις; Η Κυβέρνηση θα σε προσλάβει. Αλλά στο μόνο μέρος, εδώ, είναι φτωχοί. Κατάλαβε; Από εδώ, θα αποφοιτήσεις από εδώ, με ελληνικό πτυχίο, και δεν έχεις δουλειά. Κανένας δεν θα σε προσλάβει. Αυτό είναι κάτι που βλέπω (...) [Όχι] έμενα στην πανεπιστημιοπολή. [Και δεν δούλεγα γιατί] είχα υποτροφία (...) Έμενα με αυτή τη δουλειά. Μέχρι τώρα. Μόνο με αυτή. Με το ίδιο

πράγμα. [Από τότε]. Από τότε που ήρθα τριγυρνώντας, ψάχνω. Καταλαβαίνεις; Είχα πάει σε ένα νοσοκομείο. Για να βρω δουλειά. Πήγα σε ιδιωτικό, ιδιωτικό νοσοκομείο. Αλλά, εξαιτίας της ελληνικής γλώσσας, ξανά, ρατσισμός. Καταλαβαίνεις; Γιατί ακόμα και ο γιατρός, με πηχίω από εδώ, και που ξέρει την ελληνική γλώσσα πολύ καλά, δεν προσλαμβάνεται επίσης. Μπορώ να τους μετρήσω δύο-τρεις-τέσσερις (2-3-4). Στην πραγματικότητα, οι περισσότεροι Νηγηριανοί, οι Αφρικανοί γιατροί που τελειώνουν εδώ [τις σπουδές τους], πηγαίνουν σε άλλες χώρες. Ολλανδία, Αμερική, Ηνωμένο Βασίλειο, για να ζήσουν. Κατάλαβες; Είχα ένα στενό φίλο, πριν, όταν πήρε το πτυχίο του, ως Χειρουργός Ορθοπαιδικός (Orthopedic Surgeon) πήγε στην Νότιο Αφρική. Εδώ και ένα χρόνο τώρα. Είχε στην Νότιο Αφρική. [Και είναι καλύτερα τώρα] (...) Όλο αυτόν τον καιρό. Εδώ και έξι (6) χρόνια τώρα. Έξι (6) χρόνια τώρα. Είναι πολύ αξιολύπητος (pathetic). Είναι πολύ αξιολύπητος. [Μέσω αυτού πρέπει να βοηθήσω και την οικογένειά μου] (...) Εξαρτάται. Εξαρτάται. Όπως τώρα, τόσος κόσμος είναι μέσα, όλα τώρα φίλε μου, βλέπεις. Αλήθεια. Δεν μου αρέσει η δουλειά. Καταλαβαίνεις; Και έχω σκεφτεί την κάθε δυνατή περίπτωση να φύγω από δω. Αυτός ήταν ένας από τους λόγους που γιατί παντρεύτηκα την γυναικά που είχε τα χαρτιά από το Ηνωμένο Βασίλειο. Έτσι ώστε να φύγω [από δω]. Αλλά αυτό κατέρρευσε. Κι έτσι αποφάσισα να ξεκινήσω ένα άλλο σχέδιο, και πιστεύω [ότι] τα πράγματα θα πάνε καλύτερα. Και τότε θα φύγω από δω. Καταλαβαίνεις; Σε μια άλλη χώρα (...) Όχι, δεν έχει να κάνει με την καριέρα, με την καριέρα μου, με την καριέρα μου. Και τον όχι μόνο εγώ. Τόσος πολύς κόσμος είναι έτσι. Πολλοί από τους ξένους που βλέπεις είναι έτσι. Οι περισσότεροι από τους ξένους που βλέπεις είναι μηχανολόγοι. Και οι περισσότεροι, στις ελληνικές αρχές, [μπορούν να] μας [δώσουν] χαρτιά. [Βλπε να] μπορούμε εύκολα να τα δώσουμε, έξω. Αλλά χρησιμοποιούν τα χαρτιά, απλά, για να μας παγιδέψουν (to trap us down) (...) Ναι. Δεν έχω κάνει άλλη [δουλειά] (...) Κάθε μέρα. Εκτός Κυριακής (...) Εξαρτάται. Εξαρτάται. Υπήρχαν μέρες με απολύτως τίποτα (...) Κάθε μήνα, στέλνω, τριάντα ή σαράντα (30-40) [ευρώ]. Εξαρτάται από το εισόδημά μου [εκείνη τη στιγμή]. Και με τις ευθύνες που έχω εδώ (...) Βλέπεις, στην Ομόνοια, υπάρχουν μαγαζιά (shops) που πουλάνε όλα τα πράγματα σε χονδρική τιμή (wholesale). Όταν αγοράζεις από το μαγαζί που σου αρέσει, σε χονδρική τιμή, τα αγοράζεις πιο φθηνά. [Είναι] κυρίως Πακιστανόι. Και Κινέζοι (...) Ναι. [Και με ξέρει και που κάνει καλύτερη τιμή] (...) Ένα ρολόι, μπορώ, το αγοράζω, πέντε (5) ευρώ (...) Το πουλάω δέκα (10) ευρώ (...) Ναι, μπαταρίες. Αγοράζω τις μπαταρίες. Οι μπαταρίες είναι, οι μπαταρίες είναι, η μία (1) μόνο ένα (1) ευρώ (...) Πουλάω τις πέντε (5), πέντε (5) ευρώ (...) Τα αγοράζω, περίπου, δέκα-δέκα πέντε (10-15) ευρώ (...) Τα πουλάω είκοσι πέντε (25) ευρώ. Και παγινιά, με τον ίδιο τρόπο (...) Ναι. [Ένας μπορεί να στο δίνει δώδεκα (12) ευρώ και ο άλλος δεκαπέντε (15) ευρώ]. Πηγαίνεις στον φθηνότερο (...) Οι Έλληνες τα αγοράζουν συχνά. Ειδικά το καλοκαίρι. Εννοώ τα προϊόντα, τα ρολόγια. Πηγαίνουν πολύ καλά. Ειδικά, το καλοκαίρι. Τους αρέσουν τα ρολόγια. Και, τα παγινιά, επίσης. Τα αγοράζουν επίσης (...) Ναι. Τα άλλα τα κρατάω στο χέρι μου, έτσι και τα εκθέτω (expose), σε κάθε άτομο που βλέπω. (...) Θα του δείξω [τα χαρτιά μου]. [Δεν έχω κανέναν φόβο για 'αυτό] (...) Διαπραγματευόμαστε, διαπραγματευόμαστε, διαπραγματευόμαστε. [Παίρνω τις περισσότερες φορές κέρδος από αυτό] (...) Ναι, ναι, ναι. Αλλά, οι περισσότεροι πελάτες, απλά, είναι απαχολημένοι. Καθώς σε βλέπουν να έρχεσαι, σηκώνουν το χέρι και λένε. -Μαύρε, φύγε, φύγε. Μαύρε, φύγε. Τέτοιου είδους πράγματα. [Όχι μόνο σε καταστήματα]. Στον δρόμο. Και στο λεωφορείο. Γύρω από την Ομόνοια. [Πηγαίνω από την Κυψέλη στην Ομόνοια με το λεωφορείο]. Μερικοί από αυτούς είναι πολύ καλοί. Μερικοί από τους Έλληνες. Σε λυπούνται. Καταλαβαίνεις. Σε συμπονούν, ακόμα και οι περισσότεροι από αυτούς, δεν θα αγοράσουν τίποτα από 'ένα. Θα σου δώσουν, θα σου δώσουν λεφτά. Θα αγοράσουν φαγητό για 'ένα. 'Η κάτι να πεις. Εκεί έξω κάποιοι είναι έτσι. Κάποιοι από αυτούς είναι καλοί. Υπάρχουν μερικοί άλλοι, που απλά, που σε κρίνουν με το που θα σε δουν. Τότε, σχετίζω με τα γραφεία για τα χαρτιά, α, όλοι θα στο πουν αυτό. Βλέπεις, έχουμε, έχουμε, σε, στην, στην αίτησή μας, διευθύνσεις, διευθύνσεις που μένουμε. Όταν με επισκηνώσεις, με την κυρία για το χαρτί σου εκεί, θα πηγαίνεις εκεί, να ρωτάς τι θα γίνει με την αίτησή μου, θα σε στέλνουν γύρω-γύρω. -Έλα αύριο, έλα σήμερα, Έλα αύριο, έλα σήμερα. Και θα σου φωνάζει. -Έλα αύριο, έλα σήμερα, Έλα σήμερα-Έλα αύριο. Και κανείς δεν είναι κάτω [στο γραφείο]. Κατάλαβες; Απλά, αν δώσεις ένα χαρτί σε έναν Πακιστανό, σε έναν Αφρικανό, έναν από την Αλβανία, και [τους πεις] γράψε την εμπειρία σας στην Ελλάδα, εξαπατούν τα προσωπικά σου δικαιώματα [θα σου πουν]. Κατάλαβες; Αλλά εμείς είμαστε πολύ καλοί. Οι ξένοι στην Ελλάδα είναι πολύ καλοί ξένοι. Όπως στις περισσότερες χώρες, επίσης, απλά, όταν πάχουν για δουλειά και δεν βρουν δουλειά, [κάνουν διάρρηξη σε] καταστήματα, χαρτοπαίχτων, [γίνονται] κλέφτες. Εμείς απλά μεταφέρουμε «πράγματα» γύρω, αλλά στις περισσότερες χώρες, οι ξένοι δεν μεταφέρουν «πράγματα», [κάνουν διάρρηξη σε] καταστήματα, ληστεύουν τράπεζες. Ελα τώρα φίλε μου (...) Όχι, όχι, όχι. Τι περισσότερες φορές, όταν βγαίνω έξω, συναντιόμαστε [με άλλους συμπατριώτες μικροπωλητές] (we meet ourselves). Και τότε, συχνά, καθόμαστε να συζητήσουμε, τα προβλήματά μας, να συμβουλεύουμε, καταλαβαίνεις (...) [Συμπόνια] (sympathy). Βέβαια, βέβαια, βέβαια. Τους έχω δει [πιο κοινού στην γωνία μπρός έρδει η Δημοτική αστυνομία]. Τους συμπονώ. Απλά, είναι μια από τις, είναι μια από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουμε εδώ, καταλαβαίνεις (...) (Paul, ετών 47).

²⁹⁹¹ (...) Όταν ήρθα, μεπερδύθηκα, γιατί δεν υπήρχε καμία δουλειά, δεν υπήρχε καμία δουλειά. [Έγραφα] για προσωρινή δουλειά τουλάχιστον για αρχή, ήθελα μια προσωρινή τουλάχιστον για αρχή, σαν καθαριστής κάτι σαν αυτό, προσωρινή δουλειά για να πάρω λεφτά, για τη ζωή μου, αλλά δεν μπορούσα να βρω καμία δουλειά. Κι έτσι άρχισαν μαζί τους να πουλάω CD (...) Ήταν πολύ δύσκολο να κάνεις αυτή τη δουλειά (...) [Χρειάζεσαι ως κεφάλαιο] εκατόν πενήντα ευρώ (...) Ο φίλος μου με βοήθησε (...) Ελληνική και ξένη μουσική να ανακατέα μαζί (...) Μέσα στην Κόρινθο, μέσα στην Κόρινθο, γύρω σε όλη την Κόρινθο, περπατούσα παντού, γύρω σε όλη την Κόρινθο, με τα πόδια (...) [Πουλούσα] DVDs, CDs, αλλά στην αρχή δεν πουλούσα DVD, αφέτο πουλούσα CD, δεν υπήρχαν λεφτά [ήταν πιο ακριβά]. Αγοράζω ένα ευρώ το ένα CD, και το πουλούσα τέσσερα ευρώ, όχι, τέσσερα-πέντε. Τα DVD δέκα ευρώ και να αγοράζω δύο ευρώ. Τα αγοράζω, από, από τους χονδρεμπόρους δύο ευρώ και τα πουλούσα δέκα, επτά, οκτώ, εξαρτάται. Οι χονδρεμπόροι, οι πιο πολλοί, οι πιο πολλοί ήταν Έλληνες, μερικοί Αλβανοί, Τσιγγάνοι, μερικοί Νηγηριανοί κάποιες έτσι (...) Την έκανα για ένα χρόνο, κάμποσο καιρό (...) Ένιωθα πολύ [περιέργη] γιατί στη χώρα μου, δεν ήμουν λιανοπωλητής (hawker), δεν έκανα ποτέ λιανοπώληση (hawking) στην χώρα μου, δεν ήμουν λιανοπωλητής στην χώρα μου. Η κύρια δυσκολία, η κύρια δυσκολία αυτού είναι η αστυνομία. Όταν σε δουν σου συμπεριφέρονται σαν κλέφτη. Δεν σκεφτόνται ότι κάνουν αυτό για να επιβιώσουν, δεν το σκεφτόνται. Μας υπολογίζουν ως ότι παραβαίνουμε το νόμο, ότι διαπράττουμε εγκλήματα, ξέρεις, κάποις έτσι (...) Πήρανε τα CD, με πιάσανε μερικές φορές, αλλά, πήγα στο δικαστήριο, ξόδεψα τα λίγα χρήματα που είχα για δικηγόρο, και μετά έφαγα για άλλα CD να πουλήσω γιατί δεν μπορούσα να πεινάσω (...) Δεν είναι σύγυρο [το εισόδημα], η δουλειά έχει πάνω-κάτω, δεν είναι σύγυρο [το εισόδημα], το καλοκαίρι μπορείς να κάνεις πιο πολλά λεφτά από τα CD, το καλοκαίρι. Περίπου, ανά βδομάδα, μπορείς να έχεις το λιγότερο, το λιγότερο, τετρακόσια-πεντακόσια [ευρώ], το καλοκαίρι, το καλοκαίρι. Το χειμώνα είναι πολύ δύσκολο. Γιατί, ο κόσμος δεν βγαίνει στο δρόμο, και δεν περνά καλά, το χειμώνα, όπως το καλοκαίρι. Ο τρόπος που ζοδεύουν τα χρήματά τους, είναι λιγότερα από το καλοκαίρι (...) [Το χειμώνα αν βρῆς δεν μπορείς να πας] (...) Οι πωλητές (retailers), οι πωλητές, τα βάζουν όλα κάτω, έτσι, ώστε να τους πωλῆς. Δεν μπορείς να αγοράσεις να δει αυτό που θέλει να αγοράσει, τα βάζουν κάτω, οι πωλητές, στο πάτωμα, σε ένα χαλί, τα βάζουν κάτω, σαν κι αυτό. Οι πωλητές τα βάζουμε σε τσάντες, τα κλειδώνουμε και τα κρύβουμε εξαιτίας της αστυνομίας (...) Είναι διαφορετικό [από εκείνους στο Σύστημα ή την Ομόνοια που πουλάνε τσάντες που δεν μπορούν να τις κρύψουν και τις παίρνουν σε μεγάλες τσάντες ή στην πλάτη, και είναι δύσκολο με την αστυνομία. Τα CD είναι πιο εύκολο να κρυφτούν σε ένα σακίδιο]. [Τα CD στο πάτωμα] τα άλωνα [σε χαλί] ανάμετα αγγλικά-ελληνικά, αν θες να αγοράσεις αγγλικά θα έβλεπες αγγλικά, αν ήθελες να αγοράσεις ελληνικά θα έβλεπες αγγλικά (...) [Οι Έλληνες πελάτες] ξέρεις, μερικές φορές αγοράζουν, μερικές φορές δεν αγοράζουν. Όταν αγοράζουν τις περισσότερες φορές είναι επειδή τα αισθητικά είναι ακριβά και δεν μπορούν να τα αγοράζουν, και προτιμούν να αντιγραφμένα, ξέρεις, έτσι αγοράζουν, αγοράζουν τις περισσότερες φορές αγοράζουν, αλλά

αναφέρουν μεταξύ τους. Θα εισάγονταν σε αυτή τη δουλειά μέσω συμπατριωτών τους που θα εργάζονταν ήδη ως μικροπωλητές, λόγω αδυναμίας να βρουν απασχόληση αλλού²⁸⁹². Τις περισσότερες φορές θα δανείζονταν κάποια χρήματα ώστε να προμηθευτούν την πραγματεία τους ή κάποιοι θα τους έδιναν λίγα πράγματα για το ξεκίνημα. Κάποιοι θα ξεκινούσαν να πουλούν πράγματα για έναν έως τέσσερις μήνες, θα διέκοπταν την εργασία αυτή για να απασχοληθούν αλλού και λόγω των δυσκολιών που αντιμετώπιζαν ως πλανόδιοι μικροπωλητές²⁸⁹³ αλλά θα επέστρεφαν στη ίδια δραστηριότητα σε περιόδους ανεργίας ή μη-εύρεσης εργασίας, με αποτέλεσμα πολλοί να συνεχίσουν να κάνουν τη δουλειά αυτή. Πολλοί μετανάστες από τη Νιγηρία βίωναν έντονη ανεργία και κάποια ανέφεραν ότι αναζητούσαν οποιαδήποτε διαθέσιμη εργασία. Άλλες εργασίες που αναφέρθηκαν ήταν χαμηλού κύρους, μη-σταθερές, χωρίς καμία κατοχύρωση και χειρωνακτικές, όπως η μεταφορά επίπλων²⁸⁹⁴, η οικοδομή²⁸⁹⁵, η λάντζα σε

μερικές φορές όχι, είναι δύσκολο (...) Πολλοί άνθρωποι αγοράζουν επειδή θέλουν να βοηθήσουν, ίσως σε βλέπουν, ίσως σκέφτονται ότι χρειάζονται βοήθεια, και προσπαθούν να σε βοηθήσουν αγοράζοντας, γιατί δεν θέλουν να κλέψεις, ξέρεις, ορισμένοι αγοράζουν επειδή δεν θέλουν να κλέψεις ή να πενάσεις κάτι τέτοιο. Προσπαθούν να βοηθήσουν αγοράζοντας κυρίως, προσπαθούν. Αλλά ορισμένες φορές δεν αγοράζουν, ξέρεις, ορισμένοι άνθρωποι κρατούν το νόμο, δεν αγοράζουν, γιατί δεν θέλουν προβλήματα με την αστυνομία (...) [Γενικά προσπαθούν να μειώσουν τις τιμές] τότε ένα CD είναι πέντε ευρώ ξέρεις, τέσσερα, αλλά τώρα τα CD στα πέντε ευρώ είναι πολύ φτηνά τώρα. Η αγορά πέτρε. [Εάν ένας Νιγηριανός ξεκινήσει τώρα αυτό που αγοράζει είναι πολύ κοντά στην τιμή που το πουλάει]. Η δουλειά με τα CD για μένα τελείωσε, τελείωσε. Γιατί αγοράζεις ένα CD για ένα ευρώ για παράδειγμα και δεν μπορείς να το πουλήσεις για πέντε ευρώ, δεν μπορείς να το πουλήσεις για τρία ευρώ μπορείς να το πουλήσεις ίσως για δύο ευρώ, τρία ευρώ, έτσι είναι τίποτα, δουλεύει του τίποτα (...) Θέλουν τις τιμές πιο κάτω συνέχεια και έτσι δεν είναι εύκολο, θέλουν τις τιμές πιο κάτω αλλά δεν μπορείς να τα καταφέρεις έτσι. Έτσι σίγουρα πολλοί άνθρωποι αφήνουν τη δουλειά, γιατί η αστυνομία σε σταματάει (...) Όπως εγώ, σταμάτησα τη δουλειά, σταμάτησα, επειδή δεν μπορώ να με σταματάει η αστυνομία συνέχεια (...) [Είχα σακίδιο] (...) [Δουλένα] κάθε μέρα-κάθε μέρα. Όπως εγώ είμαι Χριστιανός και τις ημέρες των Χριστουγέννων, πήγαμε στην εκκλησία και μετά την εκκλησία έπαιρνα και την τσάντα μου, καταλαβαίνεις. Την είχα έξω από την εκκλησία, έξω, μακριά από την εκκλησία αλλά μετά την εκκλησία πήγαμε και την έπαιρνα και άρχιζα να δουλεύω (...) Μακριά, γιατί, [από την εκκλησία] επειδή φοβάμαι τον Θεό. Ξέρεις, ξέρω ότι [το να πουλάς] CD δεν είναι καλό, το ξέρω, το ένστικτο, ξέρεις, για μένα πρέπει να σεβαστώ τον Θεό, για αυτό την κρατάω μακριά από την εκκλησία. (...) Πάρα πολλές [ώρες], δουλεύω εικοσιτέσσερις ώρες μερικές φορές, αλλά μετά πρέπει να ξεκουραστώ, και σταματάω, το καλοκαίρι (...) Τρώω [στο δρόμο], σάντουιτς, σουβλάκι, όλα αυτά τα πράγματα. Μερικές φορές παίγνιο σπίτι, επειδή μίν[ω] στην Κόρινθο, παίγνιο σπίτι, κάνω μπάνιο, βλέπω τηλεόραση, ξεκουράζομαι και μετά ξανάρχομαι, με την ώρα, το χρονομετρώμε, γιατί ξέρεις οι άνθρωποι δεν έρχονται όλη την ώρα, έτσι όταν βγαίνουν, βγαίνουμε. Το μεσημέρι παίγνιο σπίτι και το απόγευμα ξαναβγαίνουμε, αυτό είναι (...) [Παίγνιο] κυρίως, κυρίως σε εστιατόρια και καφέ (...) [Η συμπεριφορά των καταστηματαρχών] αν κοιτάξεις τη δουλειά, στην πραγματικότητα ενοχλούμε τους ανθρώπους, όταν τρώνε και διασκεδάζουμε, αλλά δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι, έτσι με τις βγαίνουμε έξω τις περισσότερες φορές γιατί είναι ασύμφορο για αυτούς. Αλλά κάποιος μας αφήνουν (...) [Ενοχλούνται γιατί] μπορεί να ενοχληθούν οι πελάτες ή οι πελάτες τρώνε ένα σουβλάκι και αγοράζουν είκοσι ευρώ CD, ή δέκα ευρώ CD και ίσως νιώθουν άσχημα, μερικές φορές, για αυτό δεν [μας] θέλουν (...) [Παίγνιο] σε clubs, σε εστιατόρια, παντού (...) Ξεκινάω το πρωί στις εννιά, εννιά, εννιά [και γυρίζω] τη νύχτα, επειδή μένουμε γύρω στη γειτονιά έτσι κάμε σπίτι στις μια-δύο μερικές φορές, μερικές φορές, μερικές φορές τέσσερις ή ώρα το πρωί (...) Έχω [τα CD] στην τσάντα μου και έχω μερικά στο χέρι μου ως δείγμα (...) [Έχουμε συγκεκριμένα μέρη ως «σημεία» μερικές φορές, όταν η αστυνομία δεν μας ενοχλεί πολύ, όταν ξέρουμε ότι η αστυνομία δεν μας ενοχλεί πολύ, όπως οι γιορτές, στις γιορτές δεν ενοχλούν γιατί είναι όλοι χαρούμενοι [και περιόδους] τα Χριστούγεννα [σε] ελληνικές γιορτές, τις ξέρουμε, είσαι στην Ελλάδα πρέπει να ξέρεις, πρέπει να ξέρεις. Ρωτάμε. Από φίλους, αν δεν θυμάμαι την ημέρα ρωτάω τον φίλο μου και θα μου πει (...) [Συγκρούσεις για το καλύτερο σημείο] μερικές φορές, αυτό συμβαίνει, επειδή μερικοί άνθρωποι μένουν στη γειτονιά και πουλάνε στη γειτονιά και οι κάτοικοι της γειτονιάς τους ξέρουν τους ξέρουν, και ίσως να αγοράσει κάποιος CD από εμένα και δεν είναι καλό και θέλει να το αλλάξει. Και σε ξέρει επειδή μένει γύρω και θα σε βρει αίριο ότι το CD δεν είναι καλό και να το αλλάξεις. Αυτοί άνθρωποι που δεν μένουν εκεί έρχονται από μακριά, και πουλάνε τα CD και μπορεί να μην είναι καλό, και το άτομο δεν μπορεί να το αλλάξει επειδή αυτός δεν είναι πλέον εκεί. Έτσι το άτομο θα μείνει σε αυτόν που ξέρει, και θα πει αν μπορείς να το αλλάξεις σε εμένα, ακόμα και να μην το πήρε, από εμένα έσπασε την αγορά για 'ένα γιατί δεν το αγόρασε από εμένα. Καταλαβαίνεις. Έτσι αυτό φέρνει προβλήματα ή άλλοι τους δίνεις λεφτά και πάνε να την ρέστα και φεύγουν με τα λεφτά αυτοί δεν ζουν γύρω εκεί Καταλαβαίνεις. Και είναι πρόβλημα για εμένα αυτό. Σπάνε την αγορά με κακή συμπεριφορά (...) (Wendy, ετών 26).

²⁸⁹² (...) Δεν υπάρχει δουλειά στην Ελλάδα. Μόνο ασήμαντες δουλειές μπορείς να κάνεις, να πουλάς πράγματα (...) Κάποιος, ένας μετανάστης σε αυτή τη δουλειά θα σε εισάγει σε αυτή, θα σε εξοπλίσουν για μια-δύο μέρες πλήρως [έναν Νιγηριανό που έδωσε μερικά πράγματα] (...) [πουλούσα όπως] ρολόγια χειρός, μερικές φορές ραβία, παιχνίδια, πράγματα σαν κι αυτά (...) [Και μετά, ανάλογα πόσα πουλήσεις σου δίνει το μερίδιό σου] (...) Δούλεψα [έτσι] για ένα χρόνο και έξι μήνες (...) Ήταν δύσκολο (...) (Chief, ετών, 45).

²⁸⁹³ (...) Δουλεύαμε πολλά και διάφορα τότε. Πουλάγαμε ρολόγια, κομπολόγια, αποσμητικά και τέτοια, μπουφάν, μέχρι CD. Ε, κάποια στιγμή σταμάτησα αυτά. Δηλαδή, είχαν φτάσει σε τέτοιο επίπεδο να μου δημιουργούν προβλήματα, αυτά τα παιδιά [σε νεαρή ηλικία], να μου μιλάνε όπως θέλουν και να με κοροϊδεύουν ότι είναι αστυνομικοί, ενώ σταμάτησα και άρχισα να δουλεύω σε εταιρία (...) [Ενιωθα] ταπεινωμένος, ταπεινωμένος γιατί σε κοροϊδεύανε και σου λέγανε διάφορα, αλλά τι να κάνεις, τι να κάνεις; (...) (Loveday, ετών 52).

²⁸⁹⁴ (...) Μερικές φορές, δεν δουλεύω μόνιμα, δεν δουλεύω μόνιμα, ο άνθρωπος με πληρώνει με την ημέρα, εάν, ανάλογα τη δουλειά μπορεί να πάρει πενήντα ευρώ, μερικές φορές, εξήντα, εξαρτάται από το πώς η δουλειά είναι, ίσως τρεις ώρες-τέσσερις ώρες και παίρνω πενήντα ευρώ (...) Η δουλειά είναι, μεταφέρουμε, έπιπλα, από το ένα σπίτι στο άλλο [έχει φορητό]. [Πάμε με τα σκαλιά] είναι πολύ-πολύ [δύσκολο]. Και πολύ [κουραστικό] ειδικά όταν ο όροφος είναι στον πέμπτο. Περπατάμε (...) Μερικές φορές μου τηλεφωνεί, εάν έχω πράγματα να κάνω,

εστιατόρια²⁸⁹⁶, το μοίρασμα φυλλαδιών, η λαϊκή αγορά ή ακόμα και το μάζεμα ελιών. Στην αρχή θα είχαν λίγα ρολόγια τα οποία θα μετέφεραν σε μια τσάντα και θα επιδείκνυναν μερικά κρατώντας τα στο χέρι τους από το λουρί. Γυρνούν από την Ομόνοια και σε πλατείες κυρίως, και δείχνουν τα «πράγματα» στους ανθρώπους, λέγοντάς τους «-Θέλετε ένα ρολόι;». Πολλοί σημείωνα ιδιαίτερα στην αρχή τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν με την ελληνική γλώσσα προς τον πελάτη τους²⁸⁹⁷. Η πώληση εξαρτιόταν από την προσπάθεια ή την ικανότητα του πλανόδιου πωλητή να πείσει τον πελάτη να αγοράσει το ρολόι. Στην συνέχεια θα προσέθεταν και άλλα μικροπράγματα όπως μπαταρίες, και παιχνίδια ή walkman ή μικρά ράδιο, και άλλα πράγματα. Από αυτή τη δραστηριότητα θα κερδίζανε ένα με δύο ευρώ. Έτσι, αν συνέχιζαν όλη την ημέρα και περπατούσαν μερικές μέρες, μπορεί να γύριζαν πίσω με τριάντα ή με τριάντα πέντε ευρώ, την ημέρα. Όπως αναφέρθηκε, όταν σταμάτησαν να πωλούνται τα ρολόγια («δεν πήγαιναν») στράφηκαν προς στην πώληση των CD. Δεν αναφέρθηκαν περιστατικά σύγκρουσης με άλλους πλανόδιους μικροπωλητές αν και επιδιώκουν να πηγαίνουν σε συγκεκριμένες περιοχές ή σημεία δημιουργώντας και διαφυλάσσοντας πελατεία. Όταν θα συναντούσαν άλλο συμπατριώτη τους πλανόδιο μικροπωλητή συχνά, κάθονται να συζητήσουν, τα προβλήματά τους, και να κουβεντιάσουν. Ωστόσο δεν είχαν συγκεκριμένο, πηγαίνουν όπως αναφέρουν ότι ώρα ήθελαν. Τα μεσημέρια όπου δεν είχε κόσμο μπορεί να επέστρεφαν σπίτι τους και να ξαναέβγαιναν αργότερα το απόγευμα. Επίσης αναφέρθηκε ότι και οι καιρικές συνθήκες και η εποχή επηρεάζει τη δουλειά τους. Μεταξύ τους αλληλοβοηθούνται με αυτόν τον τρόπο, δηλαδή δίνοντας λίγα «πράγματα» ή χρήματα στον συμπατριώτη τους για να ξεκινήσει, δηλαδή με τον ίδιο τρόπο, που βοηθήθηκαν και εκείνοι όπου τότε, για περίπου δύο-τρεις μήνες, θα πουλάει αυτά τα πράγματα, και τότε, θα μαζεύει τα λεφτά όπου, να είναι ικανός να πληρώσει ενοίκιο και να ψάξει για το δικό του διαμέρισμα. Οι περισσότεροι από τους Νιγηριανούς πλανόδιους μικροπωλητές πηγαίνουν κυρίως στην επαρχία (και ορισμένοι μένουν μόνιμα εκεί). Περιοχές που αναφέρθηκαν ήταν ο Βόλος, η Λάρισα, η Παραμυθία, το Αγρίνιο, η Αμφιλοχία, η Πρέβεζα, η Κέρκυρα, η Κρήτη και τα Ιωάννινα. Εκεί πήγαιναν από την Αθήνα με λεωφορείο, έμεναν τέσσερις ημέρες ως μια

όπως, να διαβάσω δεν πάω, ή όταν έχω εξετάσεις δεν πάω πουθενά. Αυτό τον [μήνα] πήγα μόνο τρεις φορές (...) Μου τηλεφώνει συχνά (...) (Charlie, ετών 32).

²⁸⁹⁵ (...) Έπρεπε να καταπιώ την υπερηφάνεια μου για να επιβιώσω. Γιατί (...) δεν είναι η προσωπική σου δουλειά και έτσι πρέπει να χαμηλώσεις για να τους κάνεις να σε δεχτούν την επόμενη μέρα, γιατί δεν κάνεις μια επαγγελματική δουλειά, δεν είσαι προστατευμένος, δεν έχεις συμφωνία, δεν έχεις συμβόλαιο, δεν έχεις ασφάλιση (...) [Πήγαινα οκτώ με πέντε και έπαιρνα τριάντα ευρώ ανά μέρα, πέντε μερες] (...) (Chief, ετών 45).

²⁸⁹⁶ (...) Δούλεψα, αλλά δεν ήταν μόνιμη δουλειά, μπορεί να με καλούσαν μια ώρα, δύο ώρες. Σε εστιατόρια. Στην κουζίνα. Βοηθούσα. Βοηθούσα. Τον μάγειρα. Έπλενα τα πιάτα (...) [Ήταν] είκοσι πέντε [ευρώ] ανά ημέρα (...) Στο Mall (...) Δεν ήταν μόνιμη δουλειά, μου τηλεφωνούσαν μία βδομάδα, δύο μέρες, ζήρεις (...) Δούλεψα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη, Παρασκευή και Σάββατο (...) Από τις οκτώ, από τις οκτώ το απόγευμα, και ερχόμουν το πρωί στις οκτώ ή ώρα το πρωί (...) Όχι ΙΚΑ, μόνο μου έδιναν τα λεφτά την Παρασκευή. Η συμφωνία ήταν χωρίς ένσημα (...) Ήταν πολύ κουραστική, γιατί όταν πήγαινα δεν ξεκουραζόμουν, άρχιζα να δουλεύω αμέσως και συνεχίζονταν οκτώ ώρες (...) Και τα πατήρια, τα έβαζα στη μηχανή, έκλεινα τη μηχανή, μου ζητούσαν να κόψω και τις πατάτες (...) Στη Γλυφάδα (...) Ήταν club (...) Αυτή τη φορά ως σερβιτόρος, δούλεψα ως σερβιτόρος. Στην αρχή δεν έπαιρνα φιλοδωρήματα αλλά μετά όταν συνέχισα τη δουλειά μου πήγε σαράντα ευρώ (...) Κάποιες φορές ερχόμουν με εξήντα ευρώ τις καλές μέρες, κάποιες φορές με ογδόντα, κάποιες φορές με σαράντα (...) Δεν ήταν τόσο δύσκολο επειδή ξεκουραζόμουν, είχα χρόνο να ξεκουραστώ (...) Ξεκινούσαμε τη δουλειά στις δώδεκα, πηγαίναμε από τις έξι για να φτιάξουμε τα τραπέζια, τις καρέκλες ώστε να αρχίσει η δουλειά στις δώδεκα, μέχρι τις έξι η ώρα το πρωί (...) Δούλεψα Τρίτη, Τετάρτη, Παρασκευή και Σάββατο (...) (Ordu, ετών 27).

²⁸⁹⁷ (...) Ήταν δύσκολο να μιλάς, γιατί στην αρχή, δεν μιλούσες τη γλώσσα, με νοήματα (...) Έτσι, στην πραγματικότητα πρέπει να είσαι πολύ φιλικός και να του επιτρέπεις να σε παρανοούν, αλλά ήταν εντάξει (...) [Το έκανα] για να επιβιώσω (...) [Ο μισθός] μου ήταν περίπου τριακόσια πενήντα ευρώ [ανά μήνα] (...) Υπήρχαν περίοδοι που δεν υπήρχαν πωλήσεις και δεν πληρωνόμουν, δεν πληρωνόμουν (...) Δεύτερα με Παρασκευή (...) (Chief, ετών 45).

εβδομάδα, σε ξενοδοχείο με δικά τους έξοδα, και γυρνούσαν από καφεενείο σε καφεενείο, και μετά επέστρεφαν. Όπως ανέφεραν οι περισσότεροι συνήθως τα έσοδα ήταν τόσα ώστε να πληρώνουν το ενοίκιό τους και να αγοράσουν τρόφιμα. Στην αρχή όταν ξεκίνησαν να πουλούν πράγματα έψαχναν για μια άλλη δουλειά κάτι το οποίο δεν συνέχισαν όταν αδυνατούσαν να βρουν. Οι ημέρες που εργάζονται πουλώντας «πράγματα» είναι κάθε μέρα, εκτός Κυριακής, με χρήματα τριάντα με τριάντα πέντε ευρώ την ημέρα, που όμως δεν ήταν σταθερό. Εξαρτιόταν, καθώς υπήρχαν και μέρες χωρίς έσοδα τίποτα.

Τα «πράγματα» τα αγοράζουν από την Ομόνοια τα παιχνίδια και τα ηλεκτρονικά είδη ή την Αγία Βαρβάρα για τα cd και αλλού. Υπάρχουν μαγαζιά (shops) που πουλάνε όλα τα πράγματα σε χονδρική τιμή (wholesale). Όταν αγοράζουν από το «μαγαζί» που επιθυμούν, σε χονδρική τιμή, τα αγοράζουν πιο φθηνά. Αναλόγως των πραγμάτων οι έμποροι όπου προμηθεύονται τηνπραμάτεια τους είναι κυρίως από το Πακιστάν, την Κίνα, την Αλβανία, την Ελλάδα ή είναι Τσιγγάνοι. Πολλοί πηγαίνουν σε συγκεκριμένο μαγαζί, εκεί ο καταστηματάρχης τους ξέρει και τους κάνει καλύτερη τιμή. Για παράδειγμα ένα ρολόι πόσο αγοράζουν περίπου πέντε ευρώ και το πουλούν δέκα ευρώ. Τις μπαταρίες τις αγοράζουν τη μία ένα ευρώ και τις πουλούν πέντε ευρώ. Τα walkman και τα ραδιόφωνα τσέπης (pocket radio). Τα αγοράζουν περίπου δέκα-δέκα πέντε ευρώ και τα πουλούν είκοσι πέντε ευρώ. Και τα παιχνίδια, με τον ίδιο τρόπο. Οι περισσότεροι έχουν πάει σε διαφορετικά μαγαζιά για να συγκρίνουν ποιες είναι οι καλύτερες τιμές για εκείνους πριν αγοράσουν τα «πράγματα». Ναι. Καθώς ένας έμπορος μπορεί να τα δίνει δώδεκα ευρώ και ο άλλος δεκαπέντε ευρώ για παράδειγμα και έτσι πηγαίνουν στον φθηνότερο. Οι πελάτες τους αγοράζουν πιο πολύ το καλοκαίρι πράγματα πιο πολύ. Τα προϊόντα πολύ καλά τότε και ιδιαίτερα τα ρολόγια. Όπως προαναφέρθηκε έχουν τηνπραμάτεια τους σε μια τσάντα μαζί τους και κρατούν στο χέρι τους τα υπόλοιπα και τα εκθέτουν (expose), σε κάθε άτομο που βλέπουν. Εάν τους σταματήσει κάποιος αστυνομικός θα του δείξω τα χαρτιά τους όσοι αυτό ασφαλίζονται ενώ όσοι δεν έχουν θα συλληφθούν και θα τους κατασχέσουν πολλές φορές τηνπραμάτεια και μπορεί να φυλακιστούν ή να κληθούν στο δικαστήριο. Πολλές φορές η επανειλημμένη συλλήψεις και τα έξοδα για δικηγόρους καθιστούν ασύμφορη τη συνέχιση της πώλησης μικροπραγμάτων από τον μετανάστη από τη Νιγηρία. Οι Έλληνες ως πελάτες τους συμπεριφέρονται με διαρκείς διαπραγματεύσεις αλλά τις περισσότερες φορές λαμβάνουν κέρδος οι ίδιοι. Πολλές φορές η συμπεριφορά των Ελλήνων είναι άσχημη καθώς οι περισσότεροι πελάτες, είναι «απασχολημένοι». Καθώς τους βλέπουν να έρχονται, σηκώνουν το χέρι και λένε, «-Μαύρε, φύγε, φύγε. Μαύρε, φύγε» με τέτοιου είδους συμπεριφορές. Μερικοί από αυτούς ανέφεραν ότι εντούτοις είναι πολύ καλοί. Μερικοί από τους Έλληνες τους συμπονούν, όπως αναφέρουν, και οι περισσότεροι από αυτούς, δεν θα αγοράσουν τίποτα όμως θα τους δώσουν χρήματα ή θα τους αγοράσουν φαγητό ή κάτι να πούν. Οι πλανόδιοι μικροπωλητές δεν πηγαίνουν μόνος σε καταστήματα, καφετέριες ή εστιατόρια αλλά και στον δρόμο ή μέσα στο λεωφορείο και σπανιότερα στο τρένο. Γενικά όσοι είναι στην Αθήνα κινούνται γύρω από την Ομόνοια, δηλαδή πηγαίνουν από την Κυψέλη μέχρι την Ομόνοια με το λεωφορείο.

Όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, εκτός από πλανόδιοι λιανοπωλητές²⁸⁹⁸, οι μετανάστες από τη Νιγηρία υπο-απασχολούνται ή απασχολούνται μερικώς σε κάθε μορφή χαμηλού κύρους υπηρεσία. Υφίστανται ωράρια εξαντλητικά, και ιδιαίτερα χαμηλές αμοιβές και χωρίς κάποια τυπική κατοχύρωση. Μια σειρά παραγόντων έχουν οδηγήσει στην εμφάνιση μεμονωμένων ατόμων που πωλούν πληροφορίες για μια εργασία επ' αμοιβή, καθιστώντας τον μη-εργαζόμενο μετανάστη από τη Νιγηρία, αποκλειστικά απασχολούμενο σε περιστασιακές εργασίες και εξαρτώμενο από τα άτομα-πληροφοριοδότες ή γραφεία εργασίας²⁸⁹⁹. Το γεγονός του ότι δεν έχουν ευρύ κύκλο επαφών για να βρουν εργασία, η δυσκολίες που αντιμετωπίζουν με την ελληνική γλώσσα, η μη-δυνατότητα των συλλογικών τους οργανώσεων να συμβάλει στην ανεύρεση εργασίας καθώς και η μεροληπτικές συμπεριφορές που αντιμετωπίζουν λόγω του χρώματός τους από τους εργοδότες, επιβαρύνουν την κατάσταση και ταυτόχρονα διαμορφώνουν πρόσφορο έδαφος για την εκμετάλλευση των μεταναστών από τη Νιγηρία από τέτοια άτομα. Αναφέρθηκαν δηλαδή περιπτώσεις όπου τα άτομα περίμεναν τηλεφώνημα του πληροφοριοδότη για μια εργασία ή αναζητούσαν είκοσι έως εκατό ευρώ για να τον συναντήσουν από κοντά²⁹⁰⁰ και δίνοντάς του τα χρήματα αυτά να τους βρει μια εργασία περιστασιακή ανειδίκευτη ημι-απασχόλησης χωρίς καμία κατοχύρωση. Η διάρκεια αυτών των εργασιών είναι από τέσσερις ημέρες έως τέσσερις ή έξι μήνες στην καλύτερη περίπτωση. Επίσης αφού ο μετανάστης από τη Νιγηρία ξεκινήσει να εργάζεται, για παράδειγμα ως λαντζίερης, ή σερβιτόρος²⁹⁰¹ σε εστιατόριο ή νυχτερινό μαγαζί, να πρέπει να πληρώσει τα χρήματα που «οφείλει» στον πληροφοριοδότη που του βρήκε τη δουλειά²⁹⁰². Επίσης πρέπει να αναφερθεί ότι κάποιοι νεότεροι ηλικιακά, 24 έως 28 χρονών, απασχολούνται σε νυχτερινά κέντρα διασκέδασης, ως σερβιτόροι ή στον έλεγχο της εισόδου, αποτελώντας μέρους της αναζήτησης της κοινωνίας για εξωτικά στοιχεία στο αστικό περιβάλλον. Επιπλέον, νιώθουν πολύ τυχεροί, όπως σημείωναν, όταν τους τηλεφωνήσουν για μια εργασία, ενώ παράλληλα η εργασιακή αστάθεια τους αναγκάζει να συμφωνούν να εργαστούν δίχως ασφάλιση ή άλλα εργασιακά δικαιώματα. Πρέπει να σημειωθεί ότι σε κάποιες περιπτώσεις λόγω της παρατεταμένης ανεργίας ζητούσαν χρήματα οι συγγενείς τους από την πατρίδα, ενώ αδυνατούσαν πολλές φορές να στείλουν οι ίδιοι στις οικογένειες τους, ενώ ταυτόχρονα αναφέρθηκε ότι κάποιοι πούλησαν και αντικείμενα στην πατρίδα τους (όπως ένα φορτηγό) και να τους αποστείλουν τα χρήματα.

Πολλοί συνεντευξιζόμενοι ανέφεραν ότι παρά το ότι ήρθαν ως φοιτητές και ολοκλήρωναν τις σπουδές τους στην Ελλάδα νιώθουν ως οικονομικοί μετανάστες καθώς δεν είναι δυνατό να τους δοθεί

²⁸⁹⁸ (...) Οι περισσότεροι πωλάνε και αγοράζουν πράγματα, γυρνούν γύρω, από δρόμο σε δρόμο, πωλούν πράγματα, CD, ρολόγια, όλα τα πράγματα που μπορείς να σκεφτείς, γύρω από την Ομόνοια (...) (Charlie, ετών 32).

²⁸⁹⁹ (...) Μέσω γραφείων εργασίας [agents] εάν μου βρουν δουλειά [παίρνουν κάποια χρήματα]. [Τους ζητήσα να μου βρουν] κάθε υπέθυνη δουλειά, σε εστιατόρια, καθαρισμός σπιτιών, κάθε καλή δουλειά. [Ζήτησα και IK4] (...) (Lopez, ετών 27).

²⁹⁰⁰ (...) Το πρωί, πηγαίνω έξω για να ψάξω για δουλειά, αν γυρίσω πίσω, πηγαίνω σε, έχουμε ανθρώπους που δίνουν πληροφορίες για το τι συμβαίνει στην Αθήνα, τι γίνεται με τα χαρτιά, ξέρεις, πηγαίνω και παίρνω πληροφορίες και έτσι ξέρω τι να κάνω την επόμενη μέρα (...) (Ordu, ετών 27).

²⁹⁰¹ (...) Δεν ένιωθα καλά κάνοντας αυτή τη δουλειά, επειδή, δεν την είχα ζανακάνει στην πατρίδα μου έτσι την έκανα για να επιβιώσω. Να υποστηρίξω, εμένα, την οικογένειά μου, και να πληρώσω τους λογαριασμούς μου (...) (Lopez, ετών 27).

²⁹⁰² (...) [Βρίσκω δουλειές] μέσω πληροφοριών, μέσω πληροφοριών, μερικοί παίρνουν λεφτά από 'σένα πριν σου δώσουν τη δουλειά (...) (Ordu, ετών 27).

εργασία βασισμένη στο πτυχίο τους και ωθούνταν σε άλλες εργασίες. Επίσης κάποιοι ήταν απογοητευμένοι που ενώ σπούδαζαν στη Νιγηρία όταν ήρθα στην Ελλάδα δεν μπόρεσαν να συνεχίσουν τις σπουδές τους και καθώς άρχιζαν να εργάζονται άφηναν τα σχέδιά τους πίσω.

5.6.4.3. ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ως επί το πλείστον οι μετανάστες από τη Νιγηρία στο ελεύθερο χρόνο τους την Κυριακή το πρωί τις περισσότερες φορές πηγαίνουν στην εκκλησία όντας Πεντικοσπιανοί ή Καθολικοί Χριστιανοί. Είναι σημαντικό για εκείνους να πηγαίνουν στην εκκλησία διότι όταν πηγαίνουν στην εκκλησία, τους αποκτούν μια αναπτέρωση (uplift) στο πνεύμα τους και αποκτούν ελπίδα για το αύριο²⁹⁰³. Η θρησκεία και η παρουσία στην εκκλησία είναι τόσο σημαντική που κάποιοι προτιμούν να μην πάνε σε συλλογικές οργανώσεις των συμπατριωτών τους²⁹⁰⁴ καθώς στον χώρο τις εκκλησίας νιώθουν ότι μπορούν να στραφούν ανά πάσα στιγμή χωρίς κάποιο αντάλλαγμα ή μεροληπτικές συμπεριφορές. Ως συνέπεια αυτού συμμετέχουν σε δραστηριότητες μόνο της εκκλησίας τους. Σε χώρους όπως αυτός, σε καταστάσεις όπως αυτές που βιώνουν, μαθαίνουν ότι με τον καιρό όλα θα είναι καλύτερα, και παίρνουν κουράγιο. Για κάποιους ήταν ιδιαίτερα σημαντική η παρουσία τους στην εκκλησία και δεν ήθελαν να τους δουν οι συμπατριώτες τους ότι δεν πήγαν²⁹⁰⁵. Σε πολύ λίγες περιπτώσεις κάποιοι δεν πηγαίνουν καθόλου στην εκκλησία (μέχρι και ένα έτος αποχής) ή πολύ σπάνια στην εκκλησία αλλά μπορεί να προσεύχονται μόνοι τους. Πηγαίνουν σε εκκλησίες για τους μετανάστες από τη Νιγηρία σε περιοχές όπως η πλατεία Κολιάτσου, η λεωφόρος Αλεξάνδρας ή η πλατεία Αμερικής. Ορισμένοι ανέφεραν ότι πηγαίνουν παραπάνω από μια φορά. Επίσης μετά από χρόνια παραμονής στην Ελλάδα άλλοι ανέφεραν ότι θυμόνταν τις ιστορίες ή τα παραμύθια που τους είχαν διηγηθεί οι συγγενείς τους από τη Νιγηρία ενώ άλλοι αμυνδρά έχοντας ξεχάσει σχεδόν αυτά. Γιορτές και παραδόσεις από τη Νιγηρία που τις γιορτάζουν στην Αθήνα είναι η Ημέρα Ανεξαρτησίας (Independence Day) που είναι 1^η Οκτωβρίου. Τότε, οι Νιγηριανοί γιορτάζουν την Ημέρα Ανεξαρτησίας, της Νιγηρίας από το 1960. Όσον αφορά τη θρησκεία, γιορτάζουν τα Χριστούγεννα μαζί με φίλους τους στην εκκλησία επίσης.

5.6.4.4. ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

²⁹⁰³ (...) Μερικές φορές πάω δύο φορές [τη βδομάδα]. [Πηγαίνω στην εκκλησία] επειδή μου δίνει δύναμη. μου δίνει χαρά, επειδή χωρίς το Θεό δεν θα ήμουν εδώ (...) Γιατί μου αρέσει να πηγαίνω στην εκκλησία. Όταν είμαι εκεί είμαι χαρούμενη, όταν είμαι εκεί προστατευμένη, νιώθω προστατευμένη, είμαι ασφαλή; [κάτι που η κοινότητα δεν μπορεί να προσφέρει] (...) (Lopez, ετών 27).

²⁹⁰⁴ (...) Δεν είναι ότι δεν βοηθούν είναι ότι περνάω τον περισσότερο χρόνο μου στην εκκλησία και η εκκλησία είναι ένα άλλο μέρος στο οποίο μπορώ να στραφώ (...) Για μένα η εκκλησία, όλοι εκεί είναι ένα, έχουν μια πίστη, συγκεντρώνονται ως αδελφός με αδελφή, δεν κάνουν υποχωρήσεις όπως [στην κοινότητα], έχουν ομάδες αυτός είναι φίλος μου αυτός δεν είναι φίλος μου, ζήλειες, κουτσομπολιό, ζήρεις, στην εκκλησία δεν είναι έτσι, στην εκκλησία όλοι έχουν ένα πνεύμα (...) (Lopez, ετών 27).

²⁹⁰⁵ (...) [Δεν ήθελα να δουν ότι δεν πήγα στην εκκλησία]. [Είναι σημαντικό να πάω. Πρέπει να πάω]. Πηγαίνω εδώ στην άλλη πλευρά, πίσω από την πλατεία [Αμερικής]. Είναι Νιγηριανή εκκλησία (...) (Paul, ετών 47).

Αν και οι περισσότεροι συνεντευξιζόμενοι είχαν νόμιμη άδεια διαμονής στην Ελλάδα την περίοδο της έρευνας αλλά λόγω της προσωρινότητας και της αστάθειας ως προς τη νομική τους κατάσταση ανέφεραν ότι διεκδίκησαν ποτέ τα εργασιακά τους δικαιώματα πέραν πραγματικά ελαχίστων εξαιρέσεων. Η αστάθεια στα έγγραφα διαμονής είναι άμεσα σχετική και με τη μη-δυνατότητα πολλών να μην μπορούν να ταξιδέψουν εκτός της Ελλάδας. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι αρκετοί δεν γνώριζαν²⁹⁰⁶ τι είναι ή ποια είναι τα εργασιακά τους δικαιώματα όταν ήρθαν στην Ελλάδα για να εργαστούν²⁹⁰⁷ ή δεν τους δίνονταν λόγω της νομικής τους κατάστασης²⁹⁰⁸. Πολλοί επεσήμαναν ότι πολλά παιδιά μεταναστών από τη Νιγηρία που γεννιούνται και μεγαλώνουν εδώ αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα ως προς την νομική τους κατάσταση²⁹⁰⁹. Εντούτοις υπάρχει μια μερίδα νεότερων ηλικιακά και ως προς την περίοδο εισόδου τους στη χώρα που δεν έχουν έγγραφα μετά τη λήξη του προσφυγικού ασύλου που έλαβαν και βρίσκονται σε μια ημι-τυπικά κατοχυρωμένη κατάσταση ή χωρίς καθόλου έγγραφα και αναγκάζονται να μένουν σπíti για να αποφύγουν μια πιθανή σύλληψη τους κάτι που τους αποτρέπει από το να εργαστούν. Πολλοί αντιμετωπίζουν ελλείψεις μερικών εγγράφων ή μακροχρόνιες γραφειοκρατικές καθυστερήσεις²⁹¹⁰, καθιστώντας την παραμονή τους δυσχερή^{2911, 2912} και άδικη, όπως

²⁹⁰⁶ (...) [Δεν τα διεκδίκησα ποτέ], γιατί δεν ήξερα πώς να προσπαθήσω να τα διεκδίκησω, δεν ήξερα που να πάω (...) [Προτιμούσα να μην δουλέψω με ένσημα] για να κρατήσω τη δουλειά (...) (Ordu, ετών 27).

²⁹⁰⁷ (...) Εγώ [λόγω των σπουδών μου] ξέρω ότι όταν δουλεύεις έχεις εργασιακά δικαιώματα. Αλλά οι άνθρωποι εδώ δεν ξέρουν; Εδώ, ξέρουν, γιατί υπάρχουν μορφωμένοι άνθρωποι αλλά το θέμα είναι ότι εδώ, δεν υπάρχει δουλειά. Δεν δίνουν δουλειά. [Και το εκμεταλλεύονται οι εργοδότες] [σου λείει άμα (ήπας) φύγε. Έχω πολλά παιδιά που έχουν πάθει τέτοια πράγματα (...) [Δεν διεκδίκησα τα δικαιώματά μου] γιατί βγαίνει τίποτα: (...) (Loveday, ετών 52).

²⁹⁰⁸ (...) Κανένας, κανένας, κανένας, και να ήθελες [ένσημα] σου έλεγαν ότι έχεις μόνο πολιτικό άσυλο και χωρίς χαρτιά δεν μπορείς ή δεν θέλανε να δουλέψω. Η κυβέρνηση δεν έκανε κάτι για τους μετανάστες, ήρθα με visa ξέρες και δεν σου έδωσαν την δυνατότητα να έχεις χαρτιά, έληξε, από τη Βουλγαρία. Έτσι η ελληνική κυβέρνηση δεν σου δίνει το δικαίωμα να εργαστείς στην Ελλάδα με χαρτιά, δεν ανοίγει τα χαρτιά αν δεν έχεις χαρτιά, και αυτό είναι πρόβλημα (...) Οι περισσότεροι εργοδότες στην Ελλάδα προτιμούν αυτό, αυτό προτιμούν. Στο λέω, να μην έχεις χαρτιά για να σε πάρουν στη δουλειά και να κάνουν ότι θέλουν (...) (George, ετών 24).

²⁹⁰⁹ (...) Εμένα τώρα άσε με εμένα, τα παιδιά που γεννήθηκαν εδώ, για ποιο λόγο; Αυτό με πονάει, αυτή είναι η πίκρα. Όταν το παιδί του, γιατί δεν αναγνωρίζεται (...) Ξέρεις στα [λόγια] είναι έτσι, στα χαρτιά δεν είναι. Ξέρεις ότι αυτά τα παιδιά πληρώνουνε παράβολα για άδεια παραμονής[ς]; Γεννήθηκαν εδώ. Πληρώνουν, πληρώνουνε τριακόσια ευρώ, τριακόσια ευρώ για να βγάλει άδεια παραμονής[ς] [και] το παιδί γεννήθηκε εδώ. Να φανταστείς τώρα έχεις τρία παιδιά και πληρώνεις τριακόσια ευρώ για [κάθε] παιδί. Αν δεν έχεις; Θα πας να κλέψεις να βγάλεις; Αυτή η πονηριά δεν είναι σωστή[ή] (...) (Loveday, ετών 52).

²⁹¹⁰ (...) [Τα παιδιά μου γεννήθηκαν εδώ]. Δεν έχουνε υπηκοότητα. [Ούτε εγώ] μετά από τόσα χρόνια δεν έχω την υπηκοότητα. Να κάνεις τι αφού δεν έχεις μέσο; Και να φανταστείς τελειώσει [και] τη Νομική Σχολή [εδώ] (...) Νομίζει ότι τα παιδιά που γεννήθηκαν εδώ έχουνε χαρτιά; Δεν έχουν. Αυτό είναι το πρόβλημα που λέμε ότι η Ελλάδα δεν θέλει να ενταχθούν (...) Αυτά τα παιδιά ούτε [τη] μητρική γλώσσα δεν ξέρουν. Δεν ξέρουν. Μόνο [την] ελληνική γλώσσα. Ελληνική κουζίνα. Και ορισμένοι δεν θέλουνε να πάνε κάτω, γιατί τους λένε στο σχολείο ότι οι μαύροι τρώνε τους ανθρώπους και φοβούνται (...) Όταν κατάθεσα τα χαρτιά μου, μου λένε να πληρώσω χίλια πεντακόσια ευρώ, παράβολο. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα σου δώσουνε, μπορεί και να απορριφθεί τελικά (...) Αυτά είναι τα δυσάρεστα, ορισμένες φορές το μετανιώσεις που ήρθες στην Ελλάδα (...) Αλλά εγώ μετά από τόσα χρόνια, πάω και [στη] σειρά να περμάνω, για ένα χρόνο, τώρα μου δώσανε για δύο χρόνια, δουλεύω, πληρώνω φοροία και ένσημα έχω τα πάντα. Παρότι [ήμουν] φοιτητής και έχω πτυχίο, πόσα παίρνω, σαν αμειψωτό[ς] [μιας συμπεριφέρονται] (...) (Loveday, ετών 52).

²⁹¹¹ (...) Μετά από τόσα χρόνια, σχεδόν, μετά από τόσα χρόνια, να στέκομαι στη σειρά να βγάλω[ς] άδεια παραμονής[ς] για ένα χρόνο, αλλά αυτοί που πηδάγανε από τα βουνά και τέτοια, τους δίνουνε εύκολα. Γιατί να μην μετανιώσει κανείς [που ήρθε] (...) (Loveday, ετών 52).

²⁹¹² (...) Η πιο δύσκολη στιγμή που είχα ποτέ στην Ελλάδα, απλά, δεν, δεν ξέρω πώς να απαντήσω. Απλά, δεν είχα, απλά, αυτό που με καταβίβει, [είναι ότι] δεν μπορώ να εξασκήσω την καριέρα μου. Καταλαβαίνεις; Και εξαιτίας αυτού, δεν είμαι χαρούμενος. Καταλαβαίνεις; Βλέπεις, έχεις ένα πράγμα, απλά, περνάς χρόνια στα σχολεία, καταλαβαίνεις; Και δεν μπορώ να τα χρησιμοποιήσω. [Σπουδάσα πάνω από είκοσι (20) χρόνια]. Και έρχομαι εδώ να, πουλήσω ρολόγια. Βλέπεις; (...) [Ευχάριστη στιγμή στην Ελλάδα] Δεν είχα. Πότε (...) [Σκίετομαι σοβαρά να φύγω από την Ελλάδα]. Τα μελλοντικά μου σχέδια είναι να φύγω από δω. Και το ετοιμάζω πολύ καλά. Καταλαβαίνεις; Σχεδιάζω να φύγω από δω. Θέλω να πάω σε διαφορετική χώρα. Σε διαφορετική χώρα. Εκεί που σκίετομαι, είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες, ο Καναδάς, η Αυστραλία, και το Ηνωμένο Βασίλειο. Βλέπεις. Τώρα, στέλνω τα πιστοποιητικά μου (credentials) σε όλο τον κόσμο, σε πανεπιστήμια και ιατρικές επιτροπές (medical councils). Τα πιστοποιητικά μου από το σχολείο. Τα στέλνω στις ιατρικές σχολές. Και τότε παίρνω αντιδράσεις (feedback). Περίμενω. Το αναμένω αυτό. Το αναμένω αυτό. Με το τέλος αυτού του καλοκαιριού, θα είμαι μακριά από δω (out of here). Το αναμένω αυτό με ανυπομονησία. Απλά, αυτό που αντιμετωπίζω εγώ, το αντιμετωπίζουν πολλοί από τους ξένους, εδώ. Καταλαβαίνεις; Ότι έχεις ένα πτυχίο και δεν μπορείς να το χρησιμοποιήσεις. Ειδικότερα πολλοί από τους ξένους εδώ. Οι περισσότεροι από τους ξένους εδώ, έχουν πτυχίο πανεπιστημίου. Καταλαβαίνεις; Εξαιτίας του συστήματος, και της κοινωνίας. Οι περισσότεροι από αυτούς ξέρουν την [ελληνική] γλώσσα. Έχω τρεις φίλους, Νιγηριανούς. Απλά, τελείωσαν, εκπαίδευση, έχουν πανεπιστημιακό πτυχίο από την Ελλάδα. Αλλά δεν προλαμβάνονται. [Και] πουλάνε ρολόγια. Καταλαβαίνεις; Και έχουν πανεπιστημιακό πτυχίο από την

αναφέρουν με άλλους μεταναστευτικού πληθυσμούς²⁹¹³, και την ελεύθερη μετακίνησή τους εξαρτώμενη από ένα έγγραφο ή ένα αυτοκόλλητο²⁹¹⁴ νιώθοντας παγιδευμένοι εδώ. Κάποιοι έχοντας βιώσει μακροχρόνια απασχόληση δίχως ένσημα ανέφεραν ότι ίσως είναι και καλύτερα που δεν τα έλαβαν διότι πληρώνονται περισσότερα χρήματα έτσι²⁹¹⁵. Πρέπει να σημειωθεί ότι πολλοί μετανάστες από τη Νιγηρία, ανεξαρτήτως της μορφής απασχόλησης τους επιδιώκουν να αυτό-ασφαλιστούν. Αυτό παρατηρήθηκε ιδιαίτερα σε εκείνους που εργάζονταν ως πλανόδιοι μικροπωλητές, οποίοι για να έχουν άδεια διαμονής έχουν αντασφαλιστεί, πληρώνοντας ένσημα στο ΙΚΑ ή ΤΕΒΕ, τονίζοντας ότι εξαιτίας της άδειας διαμονής, και των διαδικασιών νομιμοποίησης, κάποιος πρέπει να πληρώνει τα ένσημα δεδομένου ότι όσοι πωλούν «πράγματα» είναι δίχως εργοδότη, πολλοί δεν είχαν σταθερή εργασία, υποαπασχολούνται και άλλοι εργάζονται μερικώς, και έτσι επιλέγουν να πληρώνουν το ΙΚΑ μόνοι τους²⁹¹⁶.

Τα προβλήματα μπορούν να προκύψουν για όσους εργάζονται ως πλανόδιοι μικροπωλητές, σχετίζοντας με την κούραση λόγω του ότι πρέπει να περπατούν πολύ και τις συλλήψεις από την αστυνομία. Είναι πολύ κουραστική δουλειά και την κάνουν μόνο για να ζήσουν καθώς δεν είναι, δεν είναι αυτό που σπούδασαν, απλά, και νιώθουν μια συναισθηματική καταρράκωση (emotional

Ελλάδα. Σπούδασαν στην Ελλάδα. Ξέρουν ελληνικά, σαν έναν Έλληνα. Καταλαβαίνεις; Αλλά εξαιτίας του συστήματος εδώ, πηγαίνουν γύρω-γύρω με τα «πράγματα». Δεν έχω δει έναν Αφρικανό, να δουλεύει σε γραφείο. Δεν έχω δει Νομίζω [είναι είδος ρατσισμού]. Δεν έχω δει. Ακόμα και ένα Αφρικανό, ως κλητήρα, δεν έχω δει. Η μόνη δουλειά που μπορεί να δεις έναν Αφρικανό, ίσως [είναι] στην κουζίνα, σε ένα εστιατόριο, να πλένει πιάτα, ή να καθαρίζει, τέτοιου είδους πράγματα. Και οι περισσότεροι από εμάς είναι υψηλά ειδικομένοι, από το πανεπιστήμιο. Και δουλεύουμε σε εστιατόρια. Βλέπεις. Αν ήσουν διοικητής ή πολιτικός θα σε χτυπούσα. Είχα μελετήσει λίγο για την Ελλάδα. Κατάλαβα από την ιστορία, ότι ο πολιτισμός ξεκίνησε εδώ. Ο πολιτισμός. Η Ελλάδα ήταν από τις πρώτες χώρες, όπου ο πολιτισμός ξεκίνησε. Καταλαβαίνεις; Αυτό σημαίνει, ότι σήμερα, η Ελλάδα, έπρεπε να είναι παγκόσμια δύναμη. Απλά, οικονομικά, να είναι σταθερή, ή πιο σταθεροποιημένη. Και πιο απροκατάληπτη. Καταλαβαίνεις; Αλλά γιατί η Ελλάδα, σήμερα, είναι κάτω από το όριο, στην ευρωπαϊκή κοινωνία; Για παράδειγμα, για παράδειγμα, ο Μέγας Αλέξανδρος, έδωσε στην Ελλάδα πολλές κοινωνικές καταξιώσεις. Έχω παρατηρήσει ότι, δεν είναι μόνο οι μετανάστες που παραπονιούνται. Αλλά ακόμα και οι Έλληνες επίσης. Απλά, οι πιο πολλοί από αυτούς. Ελπίζω ο χρόνος να τα αλλάξει, αυτά. Οι μετανάστες συμβάλλουν πολύ, σε όλη, σε όλη την οικονομία. Συμβάλλουν πολύ. Ακόμα και όταν πληρώνουν για τα χαρτιά [τους]. [Οι μετανάστες] να πάνε πίσω στην πατρίδα τους δεν μπορούν, να πάνε αλλού, δεν μπορούν. [Και] τότε καταλήγουν, στους δρόμους. Εδώ. Πάρε για παράδειγμα, ότι συνεχίζω με αυτόν τον τρόπο, σαν έτσι, και [θα είμαι] στην ηλικία των εξήντα ή εξήντα πέντε. Βλέπεις; Δεν θα έχω σύνταξη. Δεν θα έχω, τι μπορώ να πω, δεν έχω που να κοιμηθώ, ή να έχω, απλά, γενικά τίποτα σταθερό στη ζωή μου. Αυτό. Μόνο, όλο στο δρόμο, όλο στο δρόμο και μετά καταλήγεις τίποτα. Συμπανώ, για παράδειγμα, [τους] Πακιστανούς], που] είναι στο δρόμο, και πλένουν αμάξια. Και οι περισσότεροι από αυτούς είναι, ενήλικοι άνδρες, πενήντα, πενήντα πέντε χρονών. Πότε υποτίθεται ότι θα σταθεροποιηθούν στη ζωή; Και να νοικοκυρευτούν; (...) (Paul, ετών 47).

²⁹¹³ (...) *Διαφορά στην Ελλάδα, διάφορα. Έχουν ληστέψει, ακόμα ληστεύουν. Έχουν σκοτώσει έχουν βιάσει. Αλλά εμείς δεν νομίζω ότι έχουμε δώσει πολλά δικαιώματα και τέτοια. Αυτό το μόνο που κάνουμε εμείς είναι να πουλάμε CD και τσιπία. Αλλά εμείς, το χρόνο, πληρώνει τα σπασμένα, για ποιο λόγο; (...) Τα CD [τα έπαιρνα] από Έλληνες [σου είπα] κομπιναδόροι]. Υπάρχουν παιδιά εδώ που γεννήθηκαν εδώ, [τώρα είναι] εικοσιπενσάρων χρονών είκοσι πέντε [και] δεν έχουν ταυτότητα (...) Ακόμα είμαι άδεια παραμονής. Ενώ αυτοί που έρχονται χτες παίρνουν ελληνική υπηκοότητα, γιατί έχουν λεφτά. Υπάρχουν [κάποιοι μετανάστες] που έχουν μεσο, δηλαδή πληρώνεις, λαδώνεις, αυτοί που πουλάνε ναρκωτικά, παίρνουνε, αλλά εσύ που είσαι ήσυχος, καλό παιδί, σε γράφουνε. Παρόλο που έχεις πτυχίο από τη Νομική Σχολή, για ποιο λόγο] αυτά; (...) (Loveday, ετών 52).*

²⁹¹⁴ (...) *Έχω νόμιμη άδεια διαμονής εδώ (...) Απλά, έχω νόμιμη άδεια διαμονής, αλλά δεν μας δίνουν το αυτοκόλλητο, το λέμε sticker. Το sticker είναι αυτό [που χρειάζομαστε]. Καταλαβαίνεις; Με αυτό, αυτό, είναι εκείνο, που οι πρεσβείες, που οι πρεσβείες, αναγνωρίζουν. Αλλά εδώ έχουμε την προεβία [να λέει] -Περιμένε. Καταλαβαίνεις; Υποβάλλουμε την αίτηση, τώρα, για ανανέωση, και τότε, και πρέπει να υποστηριχθεί σε διάστημα τριών (3) μηνών, από την ημερομηνία υποβολής. Αλλά η ελληνική κυβέρνηση, απλά, κρατά τον φάκελο στο συρτάρι, ίσως για τόσο χρόνο, τρεις μήνες πριν την λήξη, πριν δώσουν το αυτοκόλλητο. Και τότε, η προεβία, δεν θα το επιτρέψει ξανά, πρέπει να δουλέψουμε για να ζανακάνουμε καινούργιο ξανά. Καταλαβαίνεις; [Και ξανά και ξανά]. Και πάλι, σε μια διαδικασία σαν αυτή, εμείς είμαστε παγιδευμένοι (trapped), παγιδευμένοι εδώ. Και έτσι είναι οι περισσότεροι ξένοι. Έλα τώρα. Πληρώνουμε κάθε φόρο. Για κάθε μήνα που είμαστε εδώ (...) (Paul, ετών 47).*

²⁹¹⁵ (...) *Για αυτό, για αυτό, από την ώρα που δεν με ασφαλίζει, είμαι ευχαριστημένος με τα χρήματα, γιατί αν με ασφαλίζει, θα ήταν λιγότερα (...) (Charlie, ετών 32).*

²⁹¹⁶ (...) *Έχω αντασφαλιστεί. Πληρώνω [ένσημα στο] ΙΚΑ. [Στο] ΙΚΑ εδώ. Εξαιτίας της άδειας διαμονής, εξαιτίας της νομιμοποίησης, όταν νομιμοποιείται πρέπει να πληρώνεις φόρο. Πληρώνω [το ΙΚΑ] μόνος μου. Καταλαβαίνεις; Είναι εβδομήντα, εβδομήντα (70) ευρώ το μήνα. Πληρώνω. Ένσημα έχω. Έχω (...) (Paul, ετών 47).*

breakdown) και νιώθουν αποχαυνωμένοι (dumbs)²⁹¹⁷ καθώς όπως ανέφεραν «το μυαλό σταματούσε να δουλεύει». Για τις εξελίξεις στην Ελλάδα ενημερώνονται κυρίως από άτομα του ευρύτερου δικτύου επαφών τους και κάποιοι διαβάζουν αγγλόφωνες εφημερίδες. Λίγοι επίσης ανέφεραν ότι είχαν δορυφορικό δέκτη για να βλέπουν κανάλια από τη Νιγηρία. Επίσης ένας σημαντικός παράγων που αποθαρρύνει πολλούς από το να διεκδικήσουν τα εργασιακά τους δικαιώματα, ή να βρουν και εργασία είναι ότι δεν μιλούν ελληνικά²⁹¹⁸. Επιπλέον πολλοί ανέφεραν ότι στρέφονταν για διεκπεραίωση των εγγράφων παραμονής τους και συμβουλές από δικηγόρους που γνώριζαν μέσω φίλων τους²⁹¹⁹. Επιπλέον ορισμένοι ανέφεραν ότι ακριβώς λόγω της μορφής της εργασίας τους (περιστασιακή, μη-τυπικά κατοχυρωμένη, με προφορική σύμβαση) δεν είναι δυνατόν για τη συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών από τη Νιγηρία να διεκδικήσουν τα εργασιακά τους δικαιώματα²⁹²⁰. Σε άλλες εργασίες, πέραν του πλανόδιου μικροπωλητή, όπου συναντούσαν μετανάστες από άλλες χώρες ανέφεραν ότι βίωναν έντονες μεροληπτικές συμπεριφορές εις βάρος τους. Όπως αναφέρθηκε, συνασπίζονταν εναντίον τους μετανάστες τις ίδια εθνικότητας, και λόγω του χρώματος του δέρματος τους επιβάρυναν με επιπλέον εργασία και τους απήθηναν προσβλητικές εκφράσεις. Επιπλέον αναφέρθηκε επανειλημμένα ο φόβος της απόλυσης ως καθοριστικός ώστε να μην διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Επίσης προσπαθούσαν να κρατούν αποστάσεις από εκείνους που εκδήλωναν μη-φιλική συμπεριφορά. Επιπροσθέτως σημειώθηκε ότι εκτός των ταπεινωτικών συναισθημάτων που ένιωθαν από την εργασία του μικροπωλητή, υπήρξαν περιπτώσεις γηγενών-πελατών, των πλανόδιων μικροπωλητών από τη Νιγηρία, που τους έφεραν σε δικαστική δίκη για ένα ρολόι που εν δούλει, ενώ άλλοι ήθελαν να τους προπηλακίσουν. Τα συναισθήματα που κυριαρχούν μέσα τους είναι ο φόβος για τη σύλληψη, όπως αναφέρθηκε «φεύγεις και δεν ξέρεις πότε θα σε πιάσουν», και η αβεβαιότητα για την επόμενη ημέρα. Εντούτοις σε εξαιρετικά λίγες περιπτώσεις αναφέρθηκε η ανιδιοτελής βοήθεια από γηγενείς προς το πρόσωπό τους.

²⁹¹⁷ (...) Είναι πολύ κουραστική δουλειά. Και την κάνω για να ζήσω μόνοι. Απλά, το πρόβλημα είναι, απλά, πρέπει να περπατάς πολύ γύρω-γύρω. Καταλαβαίνεις; Και πάλι, από τη στιγμή που δεν είναι, δεν είναι αυτό που σπούδασα, απλά, ποτέ δεν περίμενα, να μου δημιουργηθεί μια συναισθηματική καταρράκωση (emotional breakdown). Τι να πω πάλι; Απλά, γινόμαστε αποχαυνωμένοι, καταλαβαίνεις; Όταν έχουμε διαβάσει, το μυαλό, [χαζεύει] (...) (Paul, ετών 47).

²⁹¹⁸ (...) Πολύ. Πολύ. Πολύ. Και πάλι, αυτό είναι άλλο ένα πράγμα επίσης, η ελληνική γλώσσα, επίσης. Επίσης, γίνεται δύσκολο, για εμένα, τον ξένο, να, απλά, να ενταχθεί στην ελληνική κοινωνία. Καταλαβαίνεις; [Η ελληνική κοινωνία προσπαθεί να μας κάνει να μάθουμε την γλώσσα]. Αλλά η μέθοδος, νομιμοποίησης των ξένων εδώ είναι πολύ, πολύ, απλά, [δεν κατηγορώ] την ελληνική κυβέρνηση, είναι πολύ καλοί, απλά, απλά, είναι μια μορφή, τι να πω, μια μορφή εκμετάλλευσης (exploitation). Κερδίζουν τριπλά. [Και κολλάς εδώ] (...) (Paul, ετών 47).

²⁹¹⁹ (...) Το 2005 έφτιαξα τα χαρτιά μου. Μέσω του δικηγόρου [με βοήθησε] μια φίλη μου [που ήταν νομίστρια εδώ]. Έχω άδεια παραμονής, αλλά μου αρνήθηκαν να μου δώσουν το αυτοκόλλητό μου. Η πρώτη ήταν σε ισχύ για ένα χρόνο. Το αυτοκόλλητο δεν είχε μπει για αυτό το χρόνο και όταν το ανανέωσα για δύο χρόνια δεν μου το δώσανε. Δεν έχω [αυτοκόλλητο] έχω [ένσημα]. Έχω τα πάντα. Δεν ξέρω. Μου λένε έλα αύριο, έλα αύριο, έλα αύριο. Πηγαίνω στο δήμο μου (...) (Lopez, ετών 27).

²⁹²⁰ (...) Μερικές φορές εάν σε προσλάβουν παράνομα, εάν δεν έχεις καλά χαρτιά για δουλειά, και σε προσλάβουν παράνομα χωρίς ΙΚΑ, ΤΕΒΕ και αυτά, αν δεν σε πληρώσουν είναι δύσκολο να διεκδικήσεις τα δικαιώματά σου γιατί είναι προφορική συμφωνία, δεν υπάρχει στερή συμφωνία. Αυτό είναι το κύριο πρόβλημα. Με μια προφορική συμφωνία θα μιλάς και συμφωνείς να δουλέψεις, ακόμα και αν πας στο δικαστήριο δεν υπάρχει στερή συμφωνία έτσι είναι άχρηστο (...) Αν είχαν καλά χαρτιά, και πληρώνονταν ΙΚΑ και αυτά, έχουν το δικαιώματα να πάνε οπουδήποτε για να υπερασπιστούν τη δουλειά τους (...) (Wendy, ετών 26).

5.6.5. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ «ΝΙΓΗΡΙΑΝΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ», ΕΝΟΣ ΜΗ-ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

5.6.5.1. ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ

Η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» ιδρύθηκε το 1993. Η περίοδος διεξαγωγής της έρευνας συνέπεσε με την αλλαγή της ηγεσίας της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα, γεγονός που ανέδειξε εξαιρετικά σημαντικές και λεπτομερείς πτυχές για τη συγκεκριμένη συλλογική οργάνωση, τις εσωτερικές της διαδικασίες, τις απόψεις των μελών και μη-μελών για το σύλλογο, τους εκπροσώπους και τις προσδοκίες που αναμένουν σε σχέση με τα εργασιακά τους δικαιώματα καθώς και εκείνα τα στοιχεία που διαφοροποιούν έναν τοπικό σύλλογο με ιδιαίτερα πολύπλοκη διάρθρωση και δομή όπως η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα», με έναν εργασιακό σύλλογο μεταναστών. Ο Tonye, ήταν πρόεδρος της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα», για έξι χρόνια έχοντας αφήσει την προεδρία του, σε άλλον ώστε να είναι εκπρόσωπος σήμερα. Ονομάστηκε «Νιγηριανή Κοινότητας στην Ελλάδα», επειδή, οι μετανάστες από τη Νιγηρία βρίσκονται στην Ελλάδα, μένουν εδώ και νιώθουν τη χώρα σαν δεύτερη πατρίδα τους. Επίσης για να είναι ενωμένοι, δεν χρειάζεται να έχουν άλλη ονομασία, για αυτό και επέλεξαν να αυτή τον τίτλο «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα». Ο κύριος δημιουργίας της ήταν ότι παλαιότερα ενώ υπήρχε πρεσβεία²⁹²¹ της Νιγηρίας στην Ελλάδα και μετά έκλεισε περίπου το 1984 με 1985 ενώ οι μετανάστες από τη Νιγηρία που ζουν εδώ αντιμετώπιζαν πολλά προβλήματα. Για να βοηθήσουν τους συμπατριώτες τους που έχουν προβλήματα, για αυτό το λόγο σύστησαν τη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα». Δηλαδή να για να μπορέσουν να όταν κάποιος μετανάστης από τη Νιγηρία έχει ανάγκη ή είναι άρρωστος, ή τον έχει συλλάβει η αστυνομία και είναι στην φυλακή, να μπορούν να κάνουν κάτι. Επίσης μέσω της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» να μπορούν να γιορτάζουν όλοι μαζί. Ο Tonye (πρ. εκπρόσωπος της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα») ανέφερε ότι η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» ήταν ανοικτή σε όλους τους μετανάστες από τη Νιγηρία. Δεν είναι μόνο για τους εργαζομένους ή τους μη-εργαζομένους.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η ονομασία «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» είναι σημαντική διότι χρησιμοποιήθηκε επίσης για να μην υπάρχει διαχωρισμός αναμεταξύ των μεταναστών από τη Νιγηρία. Όποιος είναι μετανάστης από τη Νιγηρία, στο «όνομα και στην καταγωγή» όπως ανέφεραν, έπρεπε να είναι μέλος στον σύλλογό τους. Αυτό αποτελεί και το κύριο χαρακτηριστικό των μελών της

²⁹²¹ (...) Η κοινότητα είχαμε πιο, περισσότερη σχέση με την Πρεσβεία, δεν έχουμε πρεσβεία εδώ. Έχουμε στην Ιταλία η Πρεσβεία, από τότε. Έχουμε πολύ καλή σχέση. Όταν ήρθε κάποιος από την πρεσβεία εδώ, γιατί ορισμένοι θέλουν διαβατήριο, θέλουν χαρτί και τα λοιπά, πριν να έχουν τη Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα ήταν η Φοιτητική Ένωση, που δούλευε μαζί με την πρεσβεία έφτιαχνε χαρτιά για όποιον ήθελε μπορούσε να τα φτιάξει. Τώρα είναι η Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα. Πήρε η Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα αυτή τη δουλειά και για αυτό έγινε φασαρία και μετά η πρεσβεία δεν γνωρίζει τη Φοιτητική Ένωση, τώρα, μόνο η Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα. Εμείς θα δουλεύουμε μόνο με την Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα (...) (Tonye, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

«Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα». Η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» εκπροσωπεί όλους τους μετανάστες από τη Νιγηρία, και όπως ο Tonye (πρ. εκπρόσωπος της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα») ανέφερε οι «πότες είναι ανοικτές» σε όλους. Για το λόγο αυτό δεν χρησιμοποιήσαν, ενώ έπρεπε, τον τίτλο «Νιγηριανή Κοινότητα στην Αθήνα» για να μην απευθύνεται μονό στους μετανάστες από τη Νιγηρία στην Αθήνα, αλλά για να συμπεριλάβει όλους όσους μετανάστες από τη Νιγηρία κατοικούν στην Ελλάδα. Η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» βοηθά τα μέλη-εργαζομένους της βρίσκοντάς τους εργασία μέσω του ευρύτερου δικτύου επαφών των εκπροσώπων της ή μέσω γραφείων εργασίας ή ως μεταφραστές²⁹²² μεταξύ του εργαζομένου και του εργοδότη σε άλλες εργασίες εκτός των γραφείων, διότι οι μετανάστες από τη Νιγηρία αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα με την ελληνική γλώσσα²⁹²³. Ο τρόπος με τον οποίο ένας μετανάστης από τη Νιγηρία που μόλις έφτασε στην Αθήνα μπορεί να πληροφορηθεί για τη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» σχετίζεται με την ενημέρωσή του από τη Νιγηρία προτού ξεκινήσει το ταξίδι του²⁹²⁴. Είχε πληροφορηθεί για το σημείο συνάντησης της οδού Γερανίου στην Ομόνοια όπου μόλις έφτανε εκεί τον συναντούσε ο εκπρόσωπος ο οποίος στη συνέχεια επικοινωνούσε με συντοπίτες του στην Αθήνα για να τον παραλάβουν και να τον βοηθήσουν. Πλέον η οδός Γερανίου δεν χρησιμοποιείται ως σημείο συνάντησης.

5.6.5.2. ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΞΟΠΑΙΣΜΟΣ

Η οδός Γερανίου είχε επιλεγεί τότε ως έδρα επειδή, οι μετανάστες από τη Νιγηρία είχαν πολλά μαγαζιά, είχαν περίπου, πάνω από είκοσι μαγαζιά στην οδό Γερανίου και πουλούσαν ηλεκτρικά είδη, είδη δώρων και άλλα και για αυτό την επιλέξαν. Και τότε όσοι έρχονταν από τη Νιγηρία και δεν είχαν σπίτι έμεναν εκεί στην οδό Γερανίου 14, στον επάνω όροφο. Είχαν ένα μέρος εκεί, που τον νοίκιαζε κάποιος και το έδινε για να μένουν οι νεοαφιχθέντες. Πολλές φορές, υπήρχε ένα μαγαζί, για παράδειγμα ένα κουρείο συμπατριώτη τους, και τότε ο Tonye (πρ. εκπρόσωπος της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα») μιλούσε με τον ιδιοκτήτη ρωτώντας τον αν μπορούν να μείνουν εκεί πέντε άτομα για ένα βράδυ, και εκείνος αποκρινόταν «-Άστα αυτά τα παιδιά να κοιμηθούνε εδώ». Το

²⁹²² (...) *Ναι. Πριν ένα μήνα πήγα στο «ΑΒ Βασιλόπουλος» με ένα φίλο, γι'ότι ήθελα δουλειά και έβαλα αίτηση και αυτός ήταν μαζί μου, δεν ξέρει ελληνικά, και έχουμε συμπληρώσει αίτηση και γι'ότι πήκα πρώτος πήγα μέσα και λέει, είναι κι ο άλλος μαζί σου, λέω, ναι, ναι και αυτός θέλει να καταθέσει αίτηση. Αλλά δεν ξέρει ελληνικά. Λέω, μπορώ να τον φέρω μέσα και να μεταφράσω εγώ; και λέει ναι, τον έφερα μέσα, έκανα μετάφραση αλλά δεν τον έκαναν δεκτό επειδή δεν ξέρει ελληνικά (...)* (Tonye, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹²³ (...) *Κοίταξε, για εργαζομένους, ορισμένοι έχουν έρθει σε εμάς, δηλαδή παράδειγμα για 'μένα, κάποιος έρχεται και λέει «-Tonye, θέλω δουλειά». 'Ντάξει μπορεί να ξέρουμε δυο-τρία γραφεία, που μπορείς να πας εκεί, γραφεία ευρέσεως εργασίας. Ξέρω που είναι δυο-τρία γραφεία, θα πάω με τα παιδιά εκεί και εκεί μπορούν να βρουν δουλειά. Έτσι κάνουμε. Δεν είναι γνωστοί στα γραφεία, μόλις ξέρω αυτά τα γραφεία, βοηθάω τα άτομα για να έχουν δουλειά, πάω εκεί και βοηθάω τα παιδιά, για να πάνε να βρουν δουλειά. Μερικές φορές πάω και σαν μεταφραστής, μερικές φορές αν δεν ξέρει ελληνικά, είναι δύσκολο για να βρει δουλειά (...)* (Tonye, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹²⁴ (...) *Πριν, πριν έρθει εδώ αυτός, έχει μάθει που, έχει ακούσει που θα βρει Νιγηριανούς, έχει ακούσει [για τη] Γερανίου και αμέσως έρχεται κατευθείαν στη Γερανίου εκεί θα βρίσκει ένα Νιγηριανό, άμα έρθει σε εμένα, και λέει [θα] τον ρωτάω από πού είναι από Νιγηρία από πού ακριβώς, ποια πόλη, λέει από δω, από δω από 'κει, 'ντάξει. Θα βρω ένα[ν] από [την] ίδια πόλη ή το ίδιο χωριό [που] έμενε αυτός στη Νιγηρία, θα πάω δυο τρία τηλέφωνα και άμα βρω κάποιον και λέ[ω] έλα, ένας αδελφός σου είναι εδώ πρέπει να έρθεις να τον παραλάβεις. Και έρχεται αμέσως. [Την] άλλη μέρα, τον πάει στο Κέντρο Αλλοδαπών, εκεί να κάνει [αίτηση] για άσυλο, να πάρει χαρτί (...)* (Tonye, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

παράδειγμα αυτό αναδείκνυε τον δρόμο της Γερανίου ως βασικό σημείο αναφοράς για τους νεοεισερχόμενους μετανάστες από τη Νιγηρία. Στη Νιγηριανή κοινότητα περιλάμβανε computer, και τηλέφωνο.

5.6.5.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ

Ο Tonye (πρ. εκπρόσωπος της «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα») είχε έρθει στην Ελλάδα ως φοιτητής το 1980. Από 1997-1998 περίπου έως το 2006 είχε κατάστημα ηλεκτρικών ειδών στην οδό Γερανίου αλλά λόγω της εισχώρησης των μεταναστών από την Κινά στην περιοχή και με αντίστοιχα καταστήματα καθώς και λόγω οικονομικών δυσκολιών του ιδίου αναγκάστηκε να παύσει τη λειτουργία του. Κατόπιν ο ίδιος πήγε σε Θεολογική Ιδιωτική Σχολή και από το 2006 κάθε Κυριακή κάνει θρησκευτικό κήρυγμα σε Πεντικοστιανή Εκκλησία στην Ομόνοια. Ο ίδιος ήταν πρόεδρος της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα από τις είκοσι επτά Ιουνίου 1999 μέχρι το 2004, μετά διαλύθηκε το Διαλύθηκε το Συμβούλιο, αλλά, λόγω έντονων διαφωνιών²⁹²⁵ δεν έγιναν εκλογές όταν έπρεπε, και έγιναν εκλογές, τον Δεκέμβριο του 2005 χωρίς να το γνωρίζει. Ενώ κάποιος ανέλαβε εκείνος αντιτιθέμενος στην, από πολλούς συνεντευξιαζόμενους και τον ίδιο, μη-διαφανή διαδικασία κράτησε τα έγγραφα της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» μέχρι 15 Απριλίου 2007. Κατόπιν επικοινωνίας του με την πρεσβεία της Νιγηρίας²⁹²⁶ στην Ελλάδα η οποία λειτουργεί από το 2002 αφού ζήτησαν οι ίδιοι από την κυβέρνησή τους να δημιουργηθεί έχοντας η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» το ρόλο της νωρίτερα, και ήταν ανάμεσά τους ώστε να βρει τρόπο για να είναι μαζί για να δουλεύουν μαζί, αποφάσισε να τα δώσει τελικά τα έγγραφα. Την ενδιάμεση περίοδο 2005-2007 η «Νιγηριανή Κοινότητας στην Ελλάδα» δεν λειτουργούσε κανονικά και βρισκόταν εν αδράνεια. Ο ίδιος περιγράφει τον εαυτό του ως άνθρωπο που ήθελε να βοηθά τους συμπατριώτες του (welfare), όπου και αυτός ήταν και ο βασικός λόγος ενασχόλησής τους με τη συλλογική οργάνωση εξ αρχής ως εξής.

Ο ίδιος είχε μια πολύ σημαντική πορεία στην ηγεσία της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» με σημαντικό έργο και προσωπικές θυσίες²⁹²⁷ και διαρκείς προσπάθειες με τις οποίες κέρδισε τον σεβασμό των συμπατριωτών του ακόμα και όσων διαφωνούσαν με τη «Νιγηριανή Κοινότητα στην

²⁹²⁵ (...) Κοίταζε να δεις, μέσα στ[ην] organization, ok, υπάρχουν ορισμένο[ι] που είναι διαβασμένο[ι], και υπάρχουν ορισμένο[ι] που δεν είναι. Αυτοί δεν είναι διαβασμένοι, [και] αυτοί δημιουργ[ούν] προβλήματα. Εκπαιδ[ό]ν δεν καταλαβαίν[ουν] τίποτα. [Και θέλουν] να συμμετέχουν αυτοί, και από 'κει ξεκινά[νε] τα προβλήματα. Παράδειγμα, τώρα ο σημερινό[ς] πρόεδρος, δεν νομίζω ότι έχει περάσει [τη] Δημοτικ[ό] σχολείο. Άμα [του] δώσει[ς] ένα χαρτί καθαρά[δ] γραμμένο. [στα] αγγλικά, όχι ελληνικά, δεν μπορεί να [το] διαβάσει (...) (Tonye, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹²⁶ (...) [Και γίνονταν φασαρίες], και κράταγα εγώ όλα τα έγγραφα, όλ[ους] [τους] φακέλους, δεν έδωσα τα χαρτιά, και ήτανε παράνομες [αυτές οι εκλογές], από την πρεσβεία [μου είπαν] δώσ[τε] τους χαρτιά, ότι θέλ[ουν], ότι θέλ[ουν] να κάνουν άστο να το κάν[ουν] και γι' αυτό στ[η] 15 στ[η] 15 Απριλίου [2007] έχω παραδώσει τα χαρτιά. Έχω παραδώσει τα χαρτιά, [για] να είμαι ελεύθερος. Κάθε δύο χρόνια γίνονται εκλογές, αλλά για 'μένα, για 'μένα δεν έγιναν εκλογές, επειδή όλους δεν [ή]θελ[αν] να αλλάξει, άφησαν εμένα να είμαι εκεί μέχρι, έξι, έξι χρονιά (...) (Tonye, εκπρόσωπος Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹²⁷ (...) Κοίταζε, εγώ δεν ήθελα, να συνεχίζω, επειδή έξι χρόνια είναι πολλά. Πρέπει να ξεκουραστούμε, κατάλαβες; Έχω προσφέρει πολλά, έχω κάνει πολλά, για [να] βοηθήσω [τους συμπατριώτες μου], έχω πάει [παντού]. Για παράδειγμα, [είναι] νύκτα είμαι στο κρεβάτι, με παίρνουνε τηλέφωνο ότι Tonye πέρασε κάποιος είναι στο νοσοκομείο. αμέσως σηκώνομαι από το κρεβάτι και πάω στο νοσοκομείο. Ή κάποιος είναι στην αστυνομία, στο αστυνομικό τμήμα, νύχτα με παίρνει τηλέφωνο, Tonye, πάω εκεί, με ταξί, μπάμ, αυτά έχω κατάλαβες; (...) (Tonye, εκπρόσωπος Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

Ελλάδα». Κάποιοι συνεντευξαζόμενοι τον χαρακτήρισαν ως κάποιον ηγέτη και ομιλητή με χαρισματικό πνεύμα, καλύτερος από τον τωρινό εκπρόσωπο της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα». Ο Tonye (πρ. εκπρόσωπος της «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα») περιέγραψε το ρόλο ως γεμάτο ευθύνες καθοριστικές για τους συμπατριώτες του καθώς και επηρέασε και την προσωπική ζωή και καθημερινότητα του ιδιού.²⁹²⁸ Είχε παρακολουθήσει πολλά σεμινάρια για τους μετανάστες μεταξύ των οποίων στην Ολλανδική Πρεσβεία, στη ΓΣΕΕ, στη ΜΚΟ Αντιγόνη, στο ΙΜΕΠΟ, και αλλού. Ο ίδιος δεν απογοητεύτηκε ποτέ παρά μόνον με το τέλος της θητείας του και την διαδικασία αλλαγής ηγεσίας στην «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα».²⁹²⁹ Η ευχάριστες στιγμές που είχε ήταν όταν έβλεπε στους συμπατριώτες του την θετική ανταπόκριση για τις προσπάθειές του καθώς και από την αναγνώρισή του από επίσημους φορείς της ελληνικής κοινωνίας.²⁹³⁰ Οι στόχοι του ως εκπρόσωπος της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» ήταν για να προσφέρει μια ηγεσία (leadership) ώστε να βοηθήσει με τα προβλήματα των συμπατριωτών του με τα έγγραφα παραμονής και την ανεύρεση εργασίας. Σήμερα έχει αποστασιοποιηθεί από την «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα», και δεν έχει πρόθεση να επανέλθει στη θέση του εκπροσώπου, ενώ συμμετέχει μόνο ως μέλος στην κοινότητα της πολιτείας του, Rivers State («Ενώσης της Πολιτείας Ρίβερς» ή «Rivers State Σωματείο»).

²⁹²⁸ (...) Κοίταζε, όταν είσαι έξω, από το, έξω από το [χορό] βλέπεις [ε] [ότι] τα πράγματα είναι εύκολα. Άμα μπεις μέσα, δεν είναι εύκολα, έτσι είναι. Όταν ήθελα εγώ να γίνω πρόεδρος, μόνιμ [ε] είπαν, οι φίλοι μου, μου είπαν, Tonye μην πας, μην πας τότε το μαγαζί μου ήτανε καλό, πολύ καλό, στο Ν. Κόσμο, άμα πας, άμα πας να γίνεις πρόεδρος, θα αφήσεις [ε] τη δουλειά σου. Αλλά τελικά έγινε αυτό. Δεν μπορ[ο]ύσα να κάτσω στο μαγαζί, και να πάω στη δουλειά μου. Όλο ήμουν έξω, κοιτούσα [του] αλλουνού, τι προβλήματα έχουνε, τι μπορούμε να κάνουμε, έτσι, έτσι, έτσι. Άμα είχα σεμινάρια, αυτά, [πληγαίνα] εκεί (...) (Tonye, εκπρόσωπος Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹²⁹ (...) Μόνο, μόνο και μόνο ήταν το 2004 όταν, ορισμένη, μια ομάδα ήρθε σε 'μένα και λέει, και λέει, πρέπει τώρα να, να διαλύσεις το συμβούλιο. Και [τους] είπα, δεν έχονε δικαίω[σ]α να μου [που]ν να κάνουν αυτό, θα καλέσω όλοι, να υπάρ[ξ]ει συνέδριο, και μέσα στο σύνολο να διαλύσω το συμβούλιο. Και αυτοί είχανε γράψει κάτι, το είχανε στείλει στην] πρεσβεία, και [έλεγε] ο Tonye, έχει, ήτανε εκεί πολλά χρόνια, και τα λοιπά και τα λοιπά, και πρέπει να φύγει, από [τη θέση]. Και η πρεσβεία, με ξέρεη η πρεσβεία, η πρεσβεία λέει, τον Tonye, ο Tonye, τον ξέρουμε είναι, είναι εξαιρετικός είναι πολύ καλός. Και πήγα με τον πρεσβευτή και μίλησα μαζί [του] και είπα, Οκτώβριο, Οκτώβριο του 2004, τον Οκτώβριο, στις 28 Οκτωβρίου θα βάλω αφίσα, να έρθ[ου]ν όλοι, τότε, να κάνουν συνέδριο, [και] τότε να διαλύσω το συμβούλιο. Μόλις, έγινε αυτό, [τους] καλέσα όλο[υ]ς, κανένα[ε] δεν ήθελε να έρθει. Μόνο αυτή η ομάδα ήρθε στο συμβούλιο. Και, λέω, 'ντάξει θα διαλύσω, θα διαλύσω το συμβούλιο, και θα, θα έχω πέντε, πέντε άτομα, να είναι όπως είναι στο καταστατικό, να είναι, εκλογικό σώμα. Αυτή η ομάδα δεν [ή]θελε[ε], [Η]θελε[ε] προσωρινή διοίκηση. Δεν λέει αυτό στο καταστατικό για το κάνεις αυτό. Πέντε η ώρα, έχουμε, δεν είχαμε συμφωνία, πέντε η ώρα. Και μετά ένας, δεν τον [ήξερα] ήταν καινούργιος, ήρθε από [τη] Νιγηρία, καινούργιος, [ήταν] μεγάλος, και είναι καλ[ά] διαβασμένος αυτός, και ήρθε σε 'μένα και λέει Tonye, π, τι είναι; Αυτό. Κάνε αυ[τ]ό κάνε αυτό για τα παιδιά, για να αφήσεις, να είσαι ελεύθερος. Και εγώ με [το]ν Γενικό Γραμματέα μίλησαμε μαζί και [είπαμε] 'ντάξει, παιδιά αυτό [θίλετε] 'ντάξει, κάναμε αυτό, μόλις κάναμε [τη] προσωρινή διοίκηση, δώσαμε τρεις, τρεις μήνες μετά, σε τρεις μήνες έπρεπε να γίνουν εκλογές. Και, αυτοί ήθελαν, δηλαδή ο πρόεδρος της προσωρινής διοίκησης, ήθελε να δώσω εγώ τα χαρτιά, όλα τα χαρτιά. Και, και όταν είχαν να κάν[ου]ν εκλογές [σε] τρεις μήνες, σκέφτηκα εγώ, ότι, άμα παραβλέψω όλα τα χαρτιά αυτό 'μένα, δεν θα γίνουν εκλογές. Για κατόπιν εκεί. Για αυτό το λόγο δεν έδωσα εγώ τα χαρτιά. Κράτησα τα χαρτιά, και είπα εντάξει θα δώσω τα χαρτιά, [σε] δυο, δυο βδομάδες. Όλα ήτανε ψέματα. Ψέματα [είπα] εγώ, και μετά αυτοί[ε] [έκανε] συναντήσεις, δηλαδή καλέσε κόσμο για συναντήσεις. Πήγα στη συνάντηση, από 'κει, είπε στον κόσμο[ο] εκεί, ότι εγώ, δεν έδωσα τα χαρτιά, και αυτό δεν μπορεί να κάνει εκλογές[ε], να κάνει αυτά, αυτά, αυτά. Και είπα, αυτά τα χαρτιά δεν χρειάζ[ου]νται για να κάνουν εκλογές. Το χαρτί για εκλογές, μόνο αυτό θα σου δώσω σε εμένα για να κάνεις εκλογές. Όλα [τα] άλλα χαρτιά, πρέπει [να] τα πάρει εκλεγμένο[ε] πρόεδρος. Δεν έχει δικαίωμα να πάρει αυτά τα χαρτιά. Πήγε να γίνει φασαρία και τα λοιπά και τα λοιπά, είπα [σε] τα παιδιά, Παιδιά, τώρα, άμα γίνει, τότε, δεν είχ[αν] εκλογικό σώμα τους, και είπα άμα διαλέξετε άτομα, πέντε άτομα για εκλογικό σώμα, θα τα παραδώσα τα χαρτιά. Ήτανε ψέμα πάλι. [δεν] θα τα [έδινα] Μόλις έγινε αυτό, λένε εντάξει, έχω φτιάξει τα χαρτιά τώρα. Έγινε αυτό, μετά φύγαμε από την ομάδα, δεν έγιν[αν] εκλογές. Άνεμασα [στο] εκλογικό σώμα και [στη]ν προσωρινή διοίκηση έχονμε προβλήματα. Δεν μπορεί να γίνει, δεν έχουμε συμφωνία, έχουμε διαφωνία, για να κάνουμε εκλογές και τα λοιπά, και, [η] προσωρινή διοίκηση έκασε από τον Οκτώβριο [στις] 28 μέχρι, [τον] Δεκέμβριο [του] 2005. Μετά, αυτοί δέλωσαν το, το εκλογικό σώμα, που είχαμε καλέσει μέσα στο συμβούλιο. Έβαλαν δικό τους, έφτιαξαν δικό τους εκλογικό σώμα από την ομάδα. Εγιν[αν] εκλογές. Όταν έγιναν εκλογές, δεν, δεν ήξερα, δεν [το] ήξερα εγώ, δεν μου έστειλαν χαρτί ότι, Tonye, θα κάνουμε εκλογές, πρέπει να είσαι εκεί και τα λοιπά και τα λοιπά, δεν έγινε τίποτα. Και από 'κει, μόλις [έγιναν] εκλογές, βρήκε νέος αντιπρόσωπος, αλλά τελικά δεν έγιναν καθαρές εκλογές έγινε κομπίνα για να πάρει άδεια από την ομάδα για να κάνει σαν εκλογές (...) (Tonye, εκπρόσωπος Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹³⁰ (...) Είναι, είχα, γνωριμ[ί]ες με τον κόσμο με, έστειλα, έστειλα, γράμμα, έστειλα να Χριστογέννηνα κάρτα στο, στο [Πρωθυπουργό] και στον παλιό και στον τωρινό και απάντησε, έχω πάει [στο] ΠΑΣΟΚ και μίλησα για αυτά, αυτά, αυτά. Όλ[ο]ς αυ[τ]ός[ε] τις[ε] γνωριμίες έχω κάνει. Είμαι ευχαριστημένο[ε] κατάλαβες, και, ο κόσμος με ξέρε, ποιος είμαι, πώς είμαι, έχω μίλησει πολλές φορές στην] τηλεόραση και τα λοιπά όλα αυτά, [είναι] ευχάριστα (...) (Tonye, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

5.6.5.4. ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΟΥΣ

Η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» έχει καταγεγραμμένα στη λίστα μελών της περίπου δύο χιλιάδες και πλέον μέλη. Αλλά από τα δύο χιλιάδες μέλη, οι μισοί έχουν φύγει από την Ελλάδα. Στην βρίσκονται περίπου τρεισήμισι χιλιάδες μετανάστες από τη Νιγηρία δηλαδή τα 2/3 ήταν μέλη της σύμφωνα με τον Τοnye (πρ. εκπρόσωπος της «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα»). Τα μέλη ελέγχονταν μέσω συνδρομής τριάντα ευρώ, για να γραφτούν. Με αυτά τα λεφτά προμηθεύονταν δηλαδή τη γραφική ύλη και ότι χρειαζόταν ο σύλλογος. Πριν είχαν γραφείο, αλλά αυτό το γραφείο, λόγω του ότι ο προηγούμενος πρόεδρος, όφειλε ενοίκια, για αυτό δεν μπορούσαν να συνεχίζουν εκεί σαν γραφείο. Ήταν παλιά στη Γερανίου, αλλά όχι στο δεκατέσσερα, καθώς ο Τοnye (πρ. εκπρόσωπος της «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα») προέβαλε τη διεύθυνση στον αριθμό δεκατέσσερα επειδή ήταν το κατάστημά του εκεί. Και μετά ο προηγούμενος πρόεδρος αγόρασε ένα μέρος στην περιοχή του Ζωγράφου, στην οδό Μυκηνών 23. Αγόρασε αυτό μέρος αλλά αυτό μέρος δεν ήταν αυτοσυντηρημένο καθώς είχε έναν σωλήνα της τουαλέτας να περνάει από εκεί, και όταν γίνεται απολύμανση στο κτίριο να πραγματοποιείται στο χώρο αυτό. Αυτό δεν επιδιορθώθηκε και έμεινε έτσι. Ο Τοnye (πρ. εκπρόσωπος της «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα») την περίοδο της έρευνας, είχε πάει ναρτίτερα με τον καινούργιο πρόεδρο εκεί, να του δείξει τον χώρο για να μιλήσει με τον ιδιοκτήτρια εκεί για να ξέρει εκείνη ότι αυτός είναι κάθε φορά που θα έρχεται εκεί, για ανοίγει το χώρο αυτό²⁹³¹. Τώρα έχουν νοικιάσει ένα γραφείο κάπου είναι ανάμερα Αγίου Μελετίου και Φυλής, στα Πατήσια. Θα δέχονταν μετανάστη από άλλη χώρα μόνο σε κάποια γιορτή, όχι σαν μέλος. Στις συναντήσεις τους μιλούσαν στα Αγγλικά ενώ δεν επεδίωκαν να μιλούν τις διαλέκτους τους αλλά κυρίως ελληνικά και στα αγγλικά. Τα περισσότερα μέλη είναι πλανόδιοι πωλητές, και πωλούν μικροπράγματα. Αλλά αυτοί που πουλάνε τώρα στην Αθήνα δεν είναι Νιγηριανοί. Είναι από τη Σενεγάλη, περισσότερο, σύμφωνα με τον Τοnye (πρ. εκπρόσωπος της «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα»). Δεν αφήσανε τις δουλειές αυτές οι μετανάστες από τη Νιγηρία, αλλά έχουν φύγει από την Αθήνα, και πουλάνε «πράγματα» εδώ. Δεν πουλάνε όπως πουλάνε πλέον όπως οι άλλοι μετανάστες, οι μετανάστες από τη Νιγηρία μπορεί να περάσουν από την Αθήνα αλλά για παράδειγμα στο Σύνταγμα ή στο Μετρό που πουλάνε «πράγματα», δεν είναι μετανάστες από τη Νιγηρία αλλά από τη Σενεγάλη, το Πακιστάν. Οι μετανάστες από τη Νιγηρία που το έκαναν αυτό, τώρα έχουνε μεταφερθεί στην επαρχία. Ορισμένοι μένουνε κιάλας εκεί στην επαρχία, για παράδειγμα πηγαίνουν στη Λαμία και μένουνε εκεί. Ορισμένοι έχουνε αυτοκίνητο, αλλά πολύ λίγοι, οι πιο πολύ μετακινούνται με λεωφορείο. Πουλάνε τα ίδια πράγματα αλλά ορισμένοι έχουν αλλάξει και πωλούν μόνο τσάντες ενώ άλλοι μόνο ρούχα ή ηλεκτρικά είδη. Για όσους δεν έγιναν μέλη η επιλογή της ιδιότητας μέλους στη «Νιγηριανή Κοινότητας στην Ελλάδα» φαίνεται να είναι μονόδρομος λόγω του ότι

²⁹³¹ Ο τωρινός πρόεδρος της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» έχει νοικιάσει ως αποθήκη σε τρίτους.

η πρεσβεία της Νιγηρίας ζητά επιβεβαίωση ότι το άτομο που απευθύνεται σε εκείνη είναι από Νιγηρία μέσω της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα»²⁹³². Για όσους μετανάστες από τη Νιγηρία αναφέρουν ότι δεν είναι μέλη στη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» αλλά μόνο στη κοινότητα της πολιτείας τους σημειώνει ότι αυτό συμβαίνει λόγω της μη-ορθής ή αποδεκτής παρούσας οργάνωσης²⁹³³. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να σημειωθεί ότι μετά τη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» υπάρχει ένας διαχωρισμός βάσει πολιτείας υπάρχει και ο διαχωρισμός βάση φυλής (tribe), η οποία τονιζόταν στις συνεντεύξεις²⁹³⁴.

5.6.5.5. ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ ΣΧΕΣΕΩΝ

Η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» σύμφωνα με τον Tonye (πρ. εκπρόσωπος της «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα») συνεργαζόταν με πολλούς φορείς. Με την Αντιρατσιστική Οργάνωση και το Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών και με πολλές άλλες οργανώσεις. Πιο κοντά ήταν, όταν ήταν εκείνος εκπρόσωπος με την Αντιρατσιστική Οργάνωση, και κάθε χρόνο, μεταξύ Ιουνίου και

²⁹³² (...) Οι υπόλοιποι, λέ[ν]ε, άστ[η] την κοινότητα τι θα μου, δεν θα με, δεν θα με βοηθήσει και δεν θα μου κάνει τίποτα και δεν θέλ[ουν] να, να έχουν επαφή με την κοινότητα καθόλου. [Είναι λάθος αυτό]. Αλλά όταν, όταν έχουν προβλήματα, θέλουν εδραση και τα λοιπά, πάνε σ[την] πρεσβεία και η πρεσβεία δεν ξέρει, αν είσαι Νιγηριανός, αν είσαι Σενεγαλέζος, αν είσαι [από] κάπου αλλού, και η πρεσβεία λέει, πήγαινε στην κοινότητα, φέρε «ID card» ταυτότητα [της κοινότητας], φέρε «ID card» και από 'κει θα ξέρουμε, αν είσαι Νιγηριανός[ς] (...) (Tonye, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹³³ (...) Γιατί το, η Νιγηριανή Κοινότητα [στην Ελλάδα] δεν είναι καλ[ά] οργανωμένη για αυτό. [Παλαιότερα δεν το λέγανε αυτό], τώρα είναι το πρόβλημα (...) (Tonye, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹³⁴ Από τις συνεντεύξεις, στην Αθήνα, υπάρχουν τρεις κύριες φυλές: πρώτη, η «Hausa», δεύτερη, η «Igbo» και τρίτη, η «Yoruba». Αυτές είναι οι βασικές. Μετά από αυτές υπάρχουν και μικρότερες. Μέσα σε αυτές τρεις φυλές υπάρχουν και υπο-φυλές (sub-tribes) και υπάρχουν ταυτόχρονα πάρα πολλές διάλεκτοι, περίπου διακόσιες πενήντα. Ταυτόχρονα υπάρχουν πάρα πολλές μικρότερες φυλές. Για παράδειγμα, ο ένας «Ibo» καταλαβαίνει τον άλλο ότι είναι από την ίδια φυλή, και νιώθουν σαν «αδελφία», όπως ο Tonye (Tonye, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα) (...) Πολλές φορές, πολλές φορές εμείς μπορεί άμα πάω εγώ στο δρόμο και βρω ένα[ν] αφρικαν[ό] και δεν τον ξέρω και τον χαίρεται. Καλήμέρα, και αυτός μου είπε Καλήμέρα, έχουμε αυτό το συναίσθημα (feeling) (...) [Υπάρχει αυτό το δέσιμο παρόλα αυτά υπήρχαν και διαμάχες] (...) (Tonye, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα), από τον τρόπο που μιλάνε, από το πρόσωπο, χαρακτηριστικά προσώπου, παραδοσιακή φορεσιά, και κάτι σημάδια στο πρόσωπο. Ο ίδιος σημειώνει: (...) Για παράδειγμα είναι μια κυρία, είναι πύω, έχει σημάδια, αλλά είναι από [την] μικρότερη φυλή (...) (Tonye, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα). Οι περισσότεροι στην Αθήνα και στην Ελλάδα είναι από την φυλή «Ibo». Άτομα της μιας φυλής μπορεί να βοηθήσουν ο ένας τον άλλο αν τον ξέρει για παράδειγμα, ο «Igbo» μπορεί να βοηθήσει τον «Hausa» και το ανάποδο, αλλά εδώ στην Ελλάδα δεν υπάρχουν όρια. Αν κάποιος από τις τρεις φυλές είναι στην Ελλάδα, τον βοηθούν. Συναντιούνται τα άτομα της ίδιας φυλής στα ίδια μέρη, στην ίδια εκκλησία, ή έχουν τα ίδια προβλήματα. Μόνο, όταν κάνουν εκλογές για το ποιος θα είναι ο πρόεδρος στην κοινότητα, τότε έχουν διαχωρισμούς, όπου για παράδειγμα ο ένας λέει αυτός είναι Igbo, αυτός είναι από Yoruba, αυτός που είναι Yoruba πρέπει να είναι και πρόεδρος ή αυτός ο «Igbo» πρέπει να είναι ο πρόεδρος. Εμπροσθέντος στη Νιγηρία οι περιοχές είναι διαχωρισμένες σε 36 πολιτείες (states). Από τις συνεντεύξεις, προέκυψε και η ύπαρξη τοπικών υπο-σύλλογων βάσει μικρότερων πολιτειών προέλευσης, όπως η πολιτεία «Rivers State», «Delta State» (μιλάνε πολλές διαλέκτους). Πιο συγκεκριμένα, στην Αθήνα υπάρχουν, κάποια άτομα από τις 36 πολιτείες της Νιγηρίας και έτσι συνέστησαν μια τοπική οργάνωση σύμφωνα με την πολιτεία προέλευσής τους, για παράδειγμα υπάρχει σύλλογος (ή μικρή ομάδα) από την «Egbu State», την «Rivers State», την «Delta State» και άλλες όπου και είναι επίσημα και νομικά κατοχυρωμένες με ξεχωριστό καταστατικό ίδρυσης ή καθεμιά. Εντούτοις κάτω από όλες αυτές οι συλλογικές οργανώσεις βάσει πολιτείας προέλευσης βρίσκονται κάτω από τη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα», και μέσα σε αυτή. Δηλαδή επικεφαλής είναι η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» προσλαμβάνοντας ξεκάθαρα τη μορφή μιας συλλογικής οργάνωσης «ομπρέλα». Πρέπει να σημειωθεί ότι τόσο η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» περισσότερο συνεργάζεται κυρίως με τις τρεις κύριες φυλές και όχι με τις μικρότερες ώστε να ωθήσει τα άτομα και τους εκπροσώπους στις μικρότερες να συνενωθούν και να είναι ενωμένοι όλοι στις τρεις μεγαλύτερες φυλές όπου έχουν τη δική τους οργάνωση και εκπροσώπους. Επιπλέον, κάθε πολιτεία (state) έχει πολλές φυλές (tribes) μέσα της και είναι υπεύθυνη για αυτές. Την περίοδο της ερευνάς ήταν υπο-συζήτηση η σύσταση του «Elder's Council», το οποίο θα ήταν πάνω από την «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» ώστε να ελέγχουν τις διαδικασίες και θα εργάζονται παράλληλα. Ουσιαστικά, οι περισσότεροι Νιγηριανοί μετανάστες είναι μέλη στο σύλλογο της πολιτείας προέλευσής τους από τη Νιγηρία (εφόσον υπάρχει) αλλά όχι απαραίτητα ενεργό μέλος και επίσης η συμμετοχή στον σύλλογο της πολιτείας προέλευσής δεν συνεπάγεται και συμμετοχή στη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα». Αν κάποιος είναι πρόεδρος και τον γνωρίζει κάποιος και παράλληλα μόλις έρθει ένας μετανάστης από τη Νιγηρία στην Αθήνα, και θέλει βοήθεια, επειδή δεν μπορεί να τα κάνει όλα η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα», αν το άτομο είναι, για παράδειγμα, από την πολιτεία «Rivers State», γνωρίζουν ποιος είναι ο πρόεδρος του συλλόγου «Ένωσης της Πολιτείας Ρίβερς» ή «Rivers State Σωματείο», του τηλεφωνούν, εξηγώντας ότι έρθασε ένας συντοπίτης ή συγχωριανός τους («αδελφός» του) και θέλει βοήθεια, και να έρθουν να τον παρηλατούν, όπως και θα ανταποκριθούν αμέσως και θα τον βοηθούν εκείνοι.

Ιουλίου που διοργάνωναν υο Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ, είχαν συμμετάσχει στο φεστιβάλ, αλλά είχα και στενή συνεργασία με το «Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών». Και πολλές φορές είχαν καλέσει και πολιτικούς όταν είχαν Φεστιβάλ, αλλά δεν πήγαν. Επιπροσθέτως, έχουν και κάποιους δικηγόρους που συνεργάζονται μαζί τους. Σε σχέση με τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» δεν είναι πολιτική οργάνωση και για αυτό το λόγο αυτό δεν κάνανε κάτι για να είναι μέσα σε κανένα κόμμα. Δηλαδή, συνεργάζονται και με την κυβέρνηση και με την αντιπολίτευση. Από τα πολιτικά κόμματα που έλαβαν κάποια βοήθεια σύμφωνα με τον Τονγε (πρ. εκπρόσωπος της «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα») ήταν το ΠΑΣΟΚ, το 2006, όπου είχαν συστήσει ένα μέρος για να μαθαίνουν την ελληνική γλώσσα για όλους τους μετανάστες, και τους παραχώρησε ένα μέρος του ΠΑΣΟΚ, σε γραφεία στην οδό Σόλωνος 13-35. Εκεί δίδασκαν την ελληνική γλώσσα γενικά για όλους, από Έλληνες, και επειδή σαν σύλλογος δεν μπόρεσαν να κάνουν κάτι για να μάθουν Ελληνικά στους συμπατριώτες τους, τους έλεγαν να πάνε εκεί.

5.6.5.6. ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Ο βασικός τρόπος ενίσχυσης της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» ήταν η οικονομική βοήθεια που παρείχε στα μέλη της²⁹³⁵, ιδιαίτερα για να αρχίσουν να εργάζονται ως πλανόδιοι μικροπωλητές^{2936, 2937} ή σε άλλες εργασίες²⁹³⁸. Ήταν σαφές από τον πρ. εκπρόσωπο της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» ότι ο σύλλογος δεν μπορούσε να επέμβει²⁹³⁹ σε εργασιακά θέματα. Πολλές

²⁹³⁵ (...) Κοίταζε να δεις, όταν είχαμε πολλά μαγαζιά εκεί στη Γερανίου, και όταν ένας Νιγηριανός δεν έχει τίποτα, δεν έχει φράγκο για να ξεκινήσει για να πουλάει πράγματα έρχεται σ' ε'μένα ή σε άλλους και λέω δίνω πράγματα εκατό, εκατόν πενήντα ευρώ, έλα πάρε αυτά, πήγαινε πούλα και έλα να με πληρώσεις μετά. Έτσι βοηθήσαμε εμείς τα παιδιά. Ή αν κάποιος δεν έχει μαγαζί, μπορεί να γνώριζε το παιδί, γνώριζε εμένα και έρχοταν με το παιδί σε 'μένα και λέει αυτός θα είμαι εγγυητής. Δώσ' του αυτά τα πράγματα για να πάει να [τα] πουλάει, άμα δεν πληρώσει γω. Έτσι γίνεται (...). (Τονγε, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹³⁶ (...) Πωλητές και ορισμένες γυναίκες κάνουνε τη δουλειά του πωλητή. Έρχονται στην Αθήνα αλλά η έδρα τους είναι στην επαρχία και γυρίζουνε εκεί. Οι περισσότεροι στην επαρχία και τώρα έχουμε ξεκινήσει πανηγύρια, άμα πας σε πανηγύρι, θα δεις όλοι εκεί είναι Νιγηριανοί, είναι Νιγηριανοί. Άλλες δουλειές, τώρα οι άνδρες, σιγά-σιγά δουλεύουνε στα αεροδρόμια, στα supermarket στις αποθήκες, έχω πολλά παιδιά τώρα που δουλεύουν στο Carrefour, εκεί, στις αποθήκες. Άλλοι στις οικοδομές λιγότεροι, ορισμένοι στο Μετρό, νύχτα καθαρίζουν. Άλλοι σε ξενοδοχείο. Σιγά-σιγά, αφήνουν αυτά τα πράγματα. Ορισμένοι έχουνε βαρεθεί. Έχουνε βαρεθεί. Είναι δύσκολο. Οι γυναίκες δουλεύουν καθαρίστριες στα σπίτια, άλλες μένουν μέσα και άλλες όχι, ορισμένες νοσοκόμες, ορισμένες, πολύ λίγες. Αυτές που δουλεύουνε στα νοσοκομεία δεν είναι από την Νιγηρία είναι από άλλο μέρος της Αφρικής περισσότεροι είναι από την Ουγκάντα, και αυτές δουλεύουνε στα νοσοκομεία (...). (Τονγε, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹³⁷ (...) Κοίταζε, ορισμέν[οι], δεν θέλουν να γυρίζ[ουν], για να πάει, γύρω-γύρω για να πουλάει πράγματα. Ορισμένοι είναι καλύτερα, να έχ[ουν] μια θέση, για να κάτσουν σε ένα μέρος και να πουλάνε πράγματα, γι' αυτό, πάνε στα πανηγύρια. Και τώρα, πριν δεν πληρών[αν], άμα πας [και] βάλ[εις] τον πάγκο, δεν πληρών[αν], τώρα άμα πας πληρών[ουν], τώρα [για τον] πάγκο, πριν να βάλεις τα πράγματα για να πουλάς, θα πληρώσει ένα μέτρο ή δυο μέτρα, θα πληρών[ουν] λεφτά τώρα. Στη λαϊκή αγορά τώρα δεν αφήνουνε, επειδή, έχουνε βάλει νόμο[ς], απαγορεύεται τώρα για να αφήνι, δεν είναι μόνο για τους Νιγηριανούς, [είναι] για τους μετανάστες να πουλάνε. Τώρα μόνο οι Έλληνες, και οι Ρώσοι και οι Αλβανοί, αφήνουνε μόνο να πουλάνε. Ο ελληνικός νόμος [το λέει] Έχου[ν]ε φτιάξει, πριν ένα χρόνο έχου[ν]ε φτιάξει αυτό το νόμο (...). (Τονγε, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹³⁸ (...) Υπάρχουν πολλές γυναίκες που είναι σε σπίτια καθαρίστριες στα σπίτια. Ερ.: Σε αυτές τις περιπτώσεις πώς βοηθούσατε; Κοίταζε, οι γυναίκες δεν έχουνε προβλήματα όπως έχουνε οι άνδρες. Είναι πολύ εύκολο να βρουν οι γυναίκες δουλειά. Πολύ εύκολο να βρουν δουλειά αν πάει και λέει θέλω δουλειά για να καθαρίσει σπίτι ή να φροντίζει κάποιον ηλικιωμένο άνδρα και γυναίκα, υπάρχει (...). (Τονγε, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹³⁹ (...) Κοίταζε, για εργασία, που μιλάς τώρα εσύ, εμείς, για εργασία, το θέμα εργασία, δεν είναι, είναι βασικό, αλλά είναι σε, δεν είναι θέμα για [τη] κοινότητα. Δεν είναι θέμα για τη κοινότητα. [Το] θέμα για [την] κοινότητα, η κοινότητα, έχουμε φτιάξει τη κοινότητα, για, σαν βοηθητικό, όργανο. [για την] κοινωνική προστασία [we]fare, [των] μεταναστών από τη Νιγηρία] αυτό είναι [το θέμα], η κοινωνική πρόνοια είναι το βασικό, αυτό είναι το βασικό, θέμα. Για [την] εργασία, όπως είπα, αν κάποιος έρθει σε 'μένα και θέλει δουλειά, [τον] βοηθάω, ή αν ένας έρχεται, πολλές φορές έρχεται ένας Έλληνας [και] και θέλω, λέει, είστε πρόεδρος της Νιγηριανής Κοινότητας, [λέω] ναι, Θέλω πέντε άτομα, ή πέντε παιδιά, σε δουλειά. Ντάξει, θα βρω τα πέντε παιδιά, και θα [τα] στείλω αυτά τα παιδιά για να πάνε εκεί και για να κανονίζουνε με τον άνθρωπο, για να κάνουνε δουλειά (...). (Τονγε, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

φορές οι ίδιοι οι μετανάστες-μέλη της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» δεν ανέφεραν τα μεμονωμένα προβλήματά τους^{2940, 2941} στους εκπροσώπους. Ούτε ο εκπρόσωπος είχε ποτέ συναντηθεί με έναν εργοδότη²⁹⁴² για να εκπροσωπήσει κάποιον εργαζόμενο από τη Νιγηρία. Αυτό όπως προαναφέρθηκε στη διαρκή εναλλαγή εργοδοτών που υφίστανται οι μετανάστες από τη Νιγηρία. Επίσης ένας τρόπος βοήθειας από μέρους της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» ήταν ή «άτυπη πρόσληψη» συμπατριωτών τους. Δηλαδή σε κάποιον ο οποίος δεν είχε εργασία του έδιναν κάποια προϊόντα από τα μαγαζιά τους και εκείνος μετά αφού τα πωλούσε τους επέστρεφε το κόστος αυτών²⁹⁴³. Επιπροσθέτως μια σημαντική βοήθεια ήταν η παροχή δικηγόρου σε συλληφθέντες μετανάστες πλανόδιοι μικροπωλητές²⁹⁴⁴. Αν και οι περισσότεροι δεν πωλούν «πράγματα» πλέον στην Αθήνα²⁹⁴⁵ οι διαρκείς συλλήψεις^{2946, 2947} από τις Αρχές²⁹⁴⁸ που δυσχέραιναν την κατάσταση²⁹⁴⁹, οδήγησε πολλούς να

²⁹⁴⁰ (...) Κοίταζε, [για] αυτό το θέμα οριμέν[οι] δεν έρχονται, πολλές φορές, δεν έρχ[ο]νται δεν σε 'μας. Πολλές φορές, είναι, κάποιος έχει αυτό το πρόβλημα. [και] το έχει στον εαυτό του δεν θέλει να πάει στην κοινότητα να πει αυτό, αυτό, αυτό να τον βοηθήσουν. Είναι κακό, αλλά, δεν μπορεί, δεν έχει, πώς λέγεται, δεν σκέπτεται ότι μπορεί να κάνει αυτό και δεν [το] κάνει (...) (Τονγε, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹⁴¹ (...) Στο αεροδρόμιο, όπως έχω μιλήσει με ορισμέν[ους], όταν έρχεται το αεροπλάνο, βοηθάνε στις βαλίτσες η καθαρίζουν τα αεροπλάνα και τα λοιπά (...) [Δεν έχουμε κάνει ποτέ κάτι για αυτούς και ούτε χρειάστηκε] γιατί είναι καθαρά είναι εταιρία. Ουσιαστικά τα προβλήματα τα έχουν εκείνοι που δεν έχουν έγγραφα και πότουνε θύματα των εργοδοτών. (...) Υπάρχουν αυτά, αλλά κανένας δεν λέει αυτά σε εμάς [να τους βοηθήσουμε] (...) Πολλές φορές, άμα δεν πληρώνει, επειδή, αυτό[ς] θέλει δουλειά, έχει ανάγκη, κατάλαβες έχει ανάγκη, για δουλειά να δεν πληρώνει ο εργοδότης τα ένσημα, πολλές φορές πάνε και λέει, θέλω δουλειά, δεν πειράζει να πληρώσω [τα] ένσημα, άμα πει θα πληρώσω [τα] ένσημα [τον] παίρνουν να δουλεύει. Κατάλαβες; Αυτό συμβαίνει (...) Πολλ[οί] δεν θέλουν να πληρώσουν ένσημα, κατάλαβες για αυτό ορισμένοι δεν, δεν μπορ[ούν] να βρουν δουλειά επειδή δεν θέλουν να πληρώσουν ένσημα (...) Ανάλογα πόσα αγοράζεις και πόσα μπορείς να πουλήσεις. Πολλές φορές, Ούτε δέκα ευρώ δεν πουλάνε, δεν έχουνε, για να γυρίσουν στο σπίτι [τους] Έτσι είναι. Πολλές μπορεί να πας (...) πολλές φορές μωρέν, έτσι (...) (Τονγε, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹⁴² (...) Έχετε παρέμβει εσείς ποτέ, [Δεν έχω συναντηθεί ποτέ με κάποιο εργοδότη], όχι δεν έχω πάει, ποτέ, δεν έχω κάνει, ποτέ, ούτε από το τηλέφωνο, [ούτε έχω ανοίξει ποτέ βιβλία να δω αν τους ασφαλίζουν]. Εγώ ξέρω που λες, αφού έχω [ζήσει] εδώ, ξέρω πολλ[ούς] εργοδότη[ς] που δεν πληρώνει τα παιδιά. Ορισμέν[οι] δουλεύουνε, μόνο[ν]ι τους, μόνο[ν]ι τους πληρών[ουν] τα ένσημα. Δεν [τα] πληρώνει [ο]ο εργοδότης, [Σε αυτή την περίπτωση] δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι. Δε, τι [να κάνουμε] αλλά έχουμε, έχουμε πάει σε πολλά συνδρόρια εδώ στην Αθήνα, με το Υπουργείο Εσωτερικών και μας είχαν οποιος, άμα ξέρει κανέναν, κάποιον, που είναι τέτοιο[ς] πρέπει να [τον] φέρει στο υπουργείο για να, για να κάνει καταγγελία. Αλλά, ποιος θα πάει να κάνει; Κατάλαβες; [Γιατί αν δεν έχει και χαρτιά] ο εργοδότης ή ο μετανάστης. Κανένα[ς] δεν πάει. Οποιος έρχεται εδώ, πάν[ε] αμέσως, στο, στο κέντρο αλλοδαπών και θα πει άσυλο. Όλοι πάνε για άσυλο. Δεν μπορ[ούν], οι Νιγηριανοί, δεν, δεν μπορ[ούν], να μείν[ει] χωρίς να έχ[ουν] χαρτιά, να πάει στο δρόμο χωρίς να έχει χαρτιά, γι' αυτό αμέσως, [Τους] δίνουνε χαρτιά, προσωριν[ά], προσωριν[ά] χαρτιά για να περμέν[ουν] (...) (Τονγε, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹⁴³ (...) Δηλαδή οι μικροπωλητές δούλεναν και για εσάς Κοίταζε να δεις πώς δουλεύουν τα παιδιά. Έρχεται σε μας, στα μαγαζιά, δεν δουλεύει στα μαγαζιά, εγώ έχω μαγαζί και έχω εμπορεύματα, κάποιος έρχεται [και] δεν έχει λεφτά, [του] δίνω τα πράγματα να [πάει] να πουλά, και μετά έρχεται να μου πληρώσει τα λεφτά. Δεν τον πληρώνω εγώ αυτό[ν]. Οτι βγάξει αυτός, δικά του. Οτι βγάξει δικά του, [Επιστρέφει και σε εμένα τα χρήματα]. Αλλά, άμα, ας πούμε, πριν, όταν, όταν πουλάγε μόνο ρολόγια, τότε δεν υπήρχ[αν] πολλ[ές] τέτοιες, δουλειές, που για ρολόγια τότε απαγορευ[όταν] να πουλάς ρολόγια. Άμα [σε έπιανε] η αστυνομία, για ρολόγια, [θα] πληρωνε[ς] πρόστιμο, για ρολόγια, τότε, από [το] 1980, τότε έγινε αυτό. Άμα κάποιος που δουλεύε[ς] στα ρολόγια και τον έπιανε η αστυνομία [τον ρωπούσαν] που τα αγόρασες; Και έλεγε κάποιος τα έδωσες σε εμένα, δεν τα πληρώσα, τα έδωσες σε εμένα, να τα πουλάω και μετά να τον πληρώσω, για να μην τον πιάσει η αστυνομία και να λείει κάποιος με βόηθησε εμένα μου τα έδωσες εμένα να τα πουλάω και μετά να τον πληρώσω (...) (Τονγε, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹⁴⁴ (...) [Στον] Κορυδαλλ[ό], έχω πάει [στο] Κορυδαλλ[ό] (...) Ε, κοίταζε, άμα μ[ε] καλέσει, αν κάποιος με π[έ]ρρει τηλέφωνο και μου λέει έχ[ω] αυτό-αυτό, πάω εκεί, μάλω με τους υπεβόνητους εκεί, για να μάθω τι έγινε και τα λοιπά, και από 'κει, αν [ο] λόγ[ο]ς[ς] που [τον] έχουσε πιάσει, δεν είναι λόγος που πρέπει να είναι μέσα, θα πάω, θα φέρω δικηγόρο, για να, βγει έξω. Ή αν τον πιά[νε] στο δικαστήριο, τότε θα βρω δικηγόρο, για να τον βοηθήσει να βγει έξω (...) (Τονγε, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹⁴⁵ (...) Αυτοί είναι, αυτοί είναι Σενεγαλέζοι. Στη Ομόνοια Παλιόπαρα, οι Νιγηριανοί, δεν κάνουν έτσι γιατί δεν κάνουμε έτσι, εμείς δεν έχουμε μεγάλα είδη, στο δρόμο, λίγα είδη έχουμε, με μικρή τσάντα, και άμα βλέπουμε αστυνομία, «τασφα» [φείγουμε] κατάλαβες; (...) Ορισμένοι να, ορισμένοι να, δουλεύανε σαν τέτοιο και παλιά [στην πατρίδα]. Ορισμένοι, καθόλου, δεν έχουμε κάνει αυτή τη δουλειά, από εδώ, ήρθαν, βλέπουν αυτοί κάνουν για να ζουν εδώ, και τότε κάνουν την ίδια δουλειά για να ζουν και εδώ (...) (Τονγε, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹⁴⁶ (...) Τώρα, πριν, δεν είναι μόνο οι Νιγηριανοί, και πριν δεν ήτανε, ήτανε να δύσκολο για κάποιο[ν], για να περπάταει στο δρόμο χωρίς να τον σταματάει η αστυνομία. Πριν, κάθε εκατό μέτρα που ήταν αστυνομικό[ς] σταματ[ούσε] τα παιδιά. Αλλά τώρα έχουνε, έχουνε, σταματήσει, αυτό το, έχουνε σταματήσει. Δεν βλέπω καθημερινά, αυτό τώρα, αυτό το φαινόμενο (...) [Άμα τον πιάσει η αστυνομία, πληρώνουν γύρω στα χίλια ευρώ], έχουμε δώσει πρόστιμο χίλια ευρώ. Και του παίρνουνε τα πράγματα. Και θα πάει να πληρώσει χίλια ευρώ πρόστιμο. Άμα πληρώσει τα χίλια ευρώ θα πάρει τα πράγματά του πίσω. Αλλά υπάρχει και περίπτωση να μην του τα δώσουν (...) (Τονγε, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹⁴⁷ (...) Δεν τρέμω, γιατί αν τρέμεις θα σε σκοπευθούν. Αν δεν τρέμεις θα σε αφήσουν. Αν δεν είσαι ψυχραιμος, και πηγαίνεις ευθεία, αν δεν είσαι ψυχραιμος θα έχεις προβλήματα (...) (George, ετών 24).

αυτοασφαλιστούν²⁹⁵⁰. Ο Tonye (πρ. εκπρόσωπος της «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα») ανέφερε ότι δεν πίστευε ότι η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» έχει συμβάλλει στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, των εργαζομένων μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αθήνα²⁹⁵¹.

Όποιες φορές που είχαν αναφέρει στον Tonye (πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα) περιπτώσεις μη-κανονικών πληρωμών και κακομεταχείρισης δεν υπήρχε τις περισσότερες φορές δυνατότητα για αντίδραση από μέρους της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα». Συμπερασματικά η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» δεν φαίνεται να μπορεί να συμβάλει αφενός, στη εκπροσώπηση του εργαζομένου από τη Νιγηρία και να παρέμβει σε εργασιακά προβλήματα και αφετέρου, στη διεκδίκηση των εργασιακών δικαιωμάτων καθώς στην βελτίωση των συνθηκών εργασίας και απασχόλησης κάτι καθιστά εμφανές τις διαφορές της με έναν εργασιακό σύλλογο μεταναστών στην Αθήνα. Η συμβολή της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» αφορά: *πρώτον*, την μερική οικονομική ενίσχυσή των μεταναστών από τη Νιγηρία, *δεύτερον*, την εισαγωγή τους στο μικροεμπόριο, *τρίτον*, την αναζήτηση στέγης και *τέταρτον*, την εύρεση νομικού εκπροσώπου σε περίπτωση σύλληψης τους. Ο Tonye (πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα) σημείωσε ότι ως εκπρόσωπος πολλές φορές, όταν, όταν παρέμβαινε σε περιστατικά και δεν ήταν δυνατό να διευθετηθεί την κατάσταση απευθυνόταν στην πρεσβεία της Νιγηρίας ώστε να παρέμβει και να βελτιώσει την κατάσταση²⁹⁵². Με

²⁹⁴⁸ (...) *Ηρθα με μια visa, [για] δυο μήνες. [Όταν έληξε πήρα να πάρω χαρτιά πρόσφυγα], ήθελα να πάρω γιατί δεν μπορούσα να δουλεύω και να περπατώ στο δρόμο χωρίς χαρτιά εξαιτίας των συλλήψεων από την αστυνομία έπρεπε να κάνω αυτά τα χαρτιά (...)* (Lopez, ετών 27).

²⁹⁴⁹ (...) *Ναι. Βέβαια. βέβαια, βέβαια, ναι. Απλά, η ελληνικές Αρχές, κάνουν την κατάσταση πολύ δύσκολη για τους μετανάστες εδώ. Βλέπεις, τέλος πάντων γενικά, ευθύνεται η ελληνική κυβέρνηση, απλά, που [δεν] δίνει χαρτιά, ή άδειες διαμονής στους μετανάστες. Για την [μη] νομιμοποίηση των μεταναστών. Το θέλουμε τόσο πολύ. Αυτό είναι πολύ σπάνιο στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες. Βλέπεις, αλλά ενώ νομιμοποιούν τους μετανάστες, δίνοντας τους χαρτιά, να ζήσουν εδώ, απλά, τους βγάζουν έξω από όλα εδώ. Καταλαβαίνεις; Τα χαρτιά είναι άχρηστα για μας. Και αν μας δίνουν άδεια εργασίας, άδεια εργασίας, ακόμα, δεν έχουμε δουλειά. Βλέπεις; [Και αν δεν έχεις δουλειά] δεν μπορείς να τα βγάλεις πέρα. Και υπάρχουν πολλοί έτσι. Καταλαβαίνεις; Απλά, ξανά, ότι κι αν πληρώνουμε για τα χαρτιά, οι περισσότεροι έχουμε ληγμένα χαρτιά. Καταλαβαίνεις; Βλέπεις, υποβάλλουμε μια αίτηση για ανανέωση της άδειας διαμονής, τότε, την δίνουν ενώ έχει λήξει, ή δύο μήνες αφού έχει λήξει, την δίνουν σε εμάς και τότε, δεν μπορείς να ταξιδέψεις ξανά. Δεν μπορείς να πας πουθενά. Πρέπει να δουλέψεις πάλι για να την υποβάλεις. Σε αυτή τη διαδικασία, ο χρόνος, περνά. Καταλαβαίνεις; Το κάνει δύσκολο [για εμάς] να ταξιδέψουμε έξω. Καταλαβαίνεις; Να βρούμε τον δρόμο μας, αυτά τα πράγματα. Και ταυτόχρονα, δεν υπάρχει δουλειά, βλέπεις (...)* Paul (ετών 47).

²⁹⁵⁰ (...) *Κοιτάζε να δεις, όταν πριν έγινε, πριν το 1997, τότε, όλοι που πουλάγανε δεν είχαν χαρτιά και τα λοιπά για να πουλάνε. τα μαγαζιά είχανε χαρτιά, μόνο αυτοί που ήτανε στο δρόμο δεν είχαν, αλλά μετά από το 1997, έχουνε χαρτιά, αυτοί που δουλεύουνε στο δρόμο έχουνε, πληρώνουνε ΤΕΒΕ. Πληρώνανε από τότε ΤΕΒΕ. Υπάρχουν άλλοι που πουλάνε μικροπράγματα τώρα, τα μαγαζιά έχουνε κλείσει και ορισμένοι έχουνε φύγει από εδώ. Είναι και που οι Κινέζοι ανοίξαν μαγαζιά, και για αυτό έκλεισαν οι Νιγηριανοί τα μαγαζιά τους, τουλάχιστον τώρα είναι πέντε-έξι Νιγηριανοί με μαγαζιά στην Ομόνοια. Οι άλλοι έχουνε εστιατόριο, οι άλλοι έχουνε ανοίξει μέσα στο κέντρο, στην Κυψέλη, στην Πατησίων έχουνε ανοίξει μαγαζιά εκεί, παρά την Ομόνοια. Αλλά και πάλι οι περισσότεροι είναι στο εμπόριο μικροπραγμάτων τσάντες, c.d. Πάνε και σε Έλληνες. Κοιτάζε όπως παίρνουνε τα πράγματα από παλιά, από παλιά, πάνε και σε [ε] Έλληνες και παίρνουνε πράγματα, [δεν τους ασφαρίζει κανείς] κοιτάς άμα παίρνεις πράγματα από κάποιον να πας να πουλάς, παίρν[ουν] [τα] πράγματα από [τους] Έλληνες, πας [μετά τα] πουλάς και μετά πας [τον] πληρώνεις έτσι δουλεύουνε. Υπάρχουν[ε] ακόμα έχουμε ορισμέν[ους] που είναι στο ΤΕΒΕ, πουλάνε πράγματα στο δρόμο και είναι στο ΤΕΒΕ. Υπάρχουνε άλλοι [που] πουλάνε, [αλλά] δεν έχουνε ΤΕΒΕ, αυτοί έχουνε άσυλο, αυτοί έχουνε άσυλο, γι' αυτό. Γι' αυτό[ούς] [που] έχουνε άσυλο, δεν έπρεπε να, δεν έπρεπε να πουλάνε πράγματα (...) Έπρεπε η κυβέρνηση να έχει μέρος για αν είναι όλοι αυτοί που είναι σε άσυλο, να είναι εκεί, όπως είναι σε άλλη Ευρωπαϊκή χώρα, αυτοί που έχουνε άσυλο, έχουνε σπίτι που μένουνε, και μένουνε, εκεί η κυβέρνηση δίνει φαγητό, δίνει όλα-όλα-όλα, αλλά εδώ έχουνε αφήσει όλους ελεύθερους για να δουλεύει έτσι. Αυτό κάνει και τους εργοδότες να τους εκμεταλλεύονται (...) (Tonye, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).*

²⁹⁵¹ (...) *Αυτό δεν [το] νομίζω, δεν [το] νομίζω επειδή, ο καθένας[ς] δουλεύει για τον εαυτό του για αυτό. Μόνο, μόνο εγώ έχω βοηθήσει τα παιδιά γενικά. Κανένα[ς] άλλος (...) Κοιτάζε εγώ προσπάθησα να κάνω όσα[ς] μπορούσα, αλλά τα προβλήματα που έχουμε οι Νιγηριανοί, είναι, πολλοί[ς], πολλά άτομα δεν ζέρουνε ελληνικά, αν δεν ζέρουνε ελληνικά είναι δύσκολα να να βρ[ουν] δουλειά, κατάλαβες; (...) Ε, μόνο τα [άκουγα] δεν με ενθαρρύνανε, ότι θέλω να έρθεις σε 'μένα ότι θέλω βοήθεια και τα λοιπά, καθόλου. Δεν ξέρω [για τι το κάνουνε αυτό], δεν ξέρω. Μπορεί να υπ[ή]ρχε[ε] φόβος[ς], άμα πας να κάνεις αυτό, αυτό μπορεί να [έχανες τη δουλειά σου], κατάλαβες; (...) (Tonye, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).*

²⁹⁵² (...) *Πολλές φορές, όταν, όταν θα παρεμβάινε σε κάτι πράγματα και εγώ δεν μπορώ μόνος μου, πάω στην πρεσβεία για να παρέμβει η πρεσβεία [ώστε] να βελτιωθούν τα πράγματα, έτσι [έ]καν[ε]. Για παράδειγμα, αν κάποιος [έχει] συλληφθεί από την αστυνομία χωρίς λόγο, και πάω στην πρεσβεία και θα π[ω] [ε]πάνω-[ε]πάνω για να αφήσει [ο πρέσβης] αυ[τόν] ελεύθερ[ο] έτσι καιν (...) (Tonye, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).*

εργοδότες όπως προαναφέρθηκε δεν είχαν έρθει σε διενέξεις ενώ πορείες ή διαδηλώσεις είχαν πραγματοποιήσει για τα έγγραφα παραμονής, για την απαγόρευση της εργασίας των μεταναστών στη λαϊκή αγορά, αλλά όχι αυτόνομα αλλά μαζί με άλλους μετανάστες. Πολλές φορές τα αιτήματα τους σε σχέση με την Ελλάδα και την πατρίδα τους σχετίζονται με τα παιδιά που έχουν γεννηθεί εδώ και δεν έχουν δικαιώματα. Έχουν γίνει προτάσεις στο Υπουργείο Εσωτερικών για τα παιδιά αυτά. Για τα παιδιά που έχουν γεννηθεί εδώ και για την απαγόρευση της εργασίας στη λαϊκή έχουν κάνει πολλές φορές πορεία στο Υπουργείο Απασχόλησης. Το σύνθημά τους αφορούσε τα έγγραφα παραμονής τους επειδή, όπως ο Τονγε (πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα) τόνιζε δίνουν σε εκείνους ληγμένα έγγραφα, ή βιώνουν μακροχρόνιες διαδικασίες αναμονής έκδοσης αδειών ή υπηκοότητας. Στη Νιγηριανή κοινότητα δεν είχαν συγκεκριμένη ημερομηνία διεξαγωγής των συναντήσεων. Οι εκπρόσωποι της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» επιπλέον ενημερώνουν τα μέλη σε θέματα νομοθεσίας, κάνοντας συναντήσεις, καλώντας τους είτε μέσω αφίσας (για εκλογές²⁹⁵³ κυρίως) και τηλεφωνικώς ή με μηνύματα στο κινητό να έρθουν να ενημερωθούν για το τι υπάρχει, τι μπορούν να κάνουν, ή για κάποιο καινούργιο νόμο, ή μία διαδικασία για τα έγγραφα παραμονής, και πώς να κάνουν τη δική τους δουλειά. Οι εκπρόσωποι ενημερωνόταν όταν υπήρχε κάτι νέο μέσω πρόσκλησης από το Υπουργείο Εσωτερικών, πήγαινε με τον γραμματέα και μετά επέστρεφαν και τα μετέφεραν στους υπολοίπους.

5.6.5.7. ΣΥΝΔΙΚΑΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ

Ως προς τη συνδικαλιστική εκπροσώπησή τους ο Τονγε (πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα) ανέφερε ότι οι μετανάστες από τη Νιγηρία δεν θα πήγαιναν να συμμετάσχουν σε ελληνικό συνδικάτο λόγω του ότι οι περισσότεροι δεν έχουν γνώση²⁹⁵⁴ για αυτά και τις σχετικές διαδικασίες. Επιπλέον δεν θα δέχονταν βοήθεια λόγω του ότι θα αποτελούσαν μια μειοψηφία στο συνδικάτο. Είναι σημαντικό να σημειωθεί εκτός των παραπάνω βασικοί παράγοντες μη συμμετοχής των μεταναστών από τη Νιγηρία στα ελληνικά συνδικάτα είναι και η έλλειψη σταθερής απασχόλησης και μη-συνεχή κατοχή εγγράφων παραμονής καθώς και το είδος της απασχόλησής τους και η φύση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, όπως η πρόσβαση στη στέγαση²⁹⁵⁵.

²⁹⁵³ Όταν διεξάγουν αναμεταξύ τους εκλογές οι εκπρόσωποι φωτοτυπούσαν προσκλήσεις και τις μοίραζαν προσωπικά στα σπίτια του καθενός ενημερώνοντάς τους.

²⁹⁵⁴ (...) Αυτό δεν νομίζω, δεν πάνε εκεί, δεν έχουμε γνώση για αυτά, γι' αυτό (...) [Αν πηγαίνανε] δεν θα [τους] βάζανε στην άκρη, αν ξέρ[ου]νε ελληνικά, μπορεί να ζητάνε κάτι και να βοηθάνε σε κάτι (...) [Αν ήταν πολύ λίγοι] μπορεί αυτό [να μην τους έδιναν πολύ σημασία] (...) (Τονγε, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹⁵⁵ (...) Πολλές φορές, πολλές φορές, υπάρχει, ας πούμε, ένας Νιγηριανός μένει σε ένα σπίτι, και χρώσταγε λεφτά και δεν πλήρωνε λεφτά, παίρνει σε 'μένα τηλεφώνω, παίρνει σε 'μένα τηλεφώνω ή έπρεπε να κάνει επαφή με 'μένα, και θα βρω αυτό το παιδί τον Νιγηριανό και θα του πω -Έλα πρέπει να καθαρίσεις το λογαριασμό. Δεν χρειάζεται να κάνει κάτι άλλο και να λυ[θ]εί [ο] πρόβλη[μα]. Πολλές φορές ο Νιγηριανός[ς] έχει πρόβλημα με τον ιδιοκτήτη του σπιτιού, και έρχεται σε 'μένα και τον παίρνω τηλεφώνω [τον ιδιοκτήτη] λέει Γιατί, γιατί αυτό; Δεν πρέπει να κάνει[ς] αυτό-αυτό, πρέπει να βρω κάποιον ή λύση για να τελειώνει. Κάν[ω] και αυτά (...) (Τονγε, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

5.6.5.8. ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Οι επιπλέον δραστηριότητες της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» αφορούν την ενημέρωση των μελών για διαδικασίες που αφορούν τα έγγραφα διαμονής, όπως προαναφέρθηκε, καθώς και σε σχέση με την κουλτούρα και τις παραδόσεις. Σε σχέση με τις παραδόσεις της Νιγηρίας έχουν συμμετάσχει, όταν ο Tonye (πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα) ήταν εκπρόσωπος, στο Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ, συμμετείχαν μετανάστες και μετανάστριες από τη Νιγηρία με παραδοσιακά ρούχα, φαγητό και εμπορεύματα από τη Νιγηρία, που έφτιαχναν εκείνοι και τα πουλούσαν. Την περίοδο 2004-2005 τους είχε προσκαλέσει ο Δήμος Αθηναίων και είχαν μουσική παρουσία εκεί, οργανώνοντας μετανάστες και μετανάστριες από τη Νιγηρία για να τραγουδήσουν εκεί ενώ έλαβαν μια μικρή οικονομική ενίσχυση για αυτό. Διαβασμένοι. Επιπροσθέτως, όπως προαναφέρθηκε ο Tonye (πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα) ανέφερε τη σκέψη σύστασης του Elder's Council, σαν μέρος αλλά ανώτερο της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα», και θα αποτελείται κυρίως περισσότερο από εκείνους τους μετανάστες από τη Νιγηρία που είναι πιο πολλά χρόνια στην Ελλάδα. Ρούχα δεν έχουν μοιράσει ποτέ ενώ είχαν προσφέρει προσωρινό κατάλυμα σε συμπατριώτες τους²⁹⁵⁶.

5.6.6. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗ «ΝΙΓΗΡΙΑΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

Ως προς την ιδιότητα μέλους στη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» όσοι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι έγιναν είναι μέλη στη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» ανέφεραν ότι έγιναν καθώς κάθε Νιγηριανός είναι μέλος σε αυτή²⁹⁵⁷, ²⁹⁵⁸ ενώ κάποιοι από τα μέλη θεωρούν τη συμμετοχή τους πολύ σημαντική²⁹⁵⁹. Συναντώνται μια φορά τον μήνα για να συζητούν τα προβλήματά τους²⁹⁶⁰.

Ένα μέρος των συνεντευξιαζόμενων-μέλη της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» ανέφερε ότι στις συναντήσεις τους στη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» συζητούν την καλύτερευση της

²⁹⁵⁶ (...) Όχι ρούχα όχι, πολλές αν δεν υπάρχει, πολλές φορές ένας, θυμάμαι, ένας έσπασε το πόδι του, τον έβαλα εγώ στο ξενοδοχείο να μείνει εκεί λίγες μέρες, πριν να του βρω σπίτι, και του έδωσα λεφτά για φαγητό και τα λοιπά (...) (Tonye, πρ. εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα).

²⁹⁵⁷ (...) Έχω μια αίσθηση τον ανήκειν. Νιώθω πιο προστατευμένος (...) (Chief, ετών, 45).

²⁹⁵⁸ (...) Είναι φυσικό. Εάν έχεις ένα πρόβλημα για παράδειγμα πρέπει να πας στην κοινότητα και να τους εξηγήσεις, ακόμα και αν δεν είσαι μέλος στην κοινότητα θα σε ακούσουν επειδή είσαι Νιγηριανός (...) Αν το δεις ακόμα και αν δεν είσαι γραμμένος είσαι μέλος γιατί είσαι Νιγηριανός (...) Υπάρχουν και άτομα που δεν είναι εγγεγραμμένα, υπάρχουν και άτομα που δεν είναι εγγεγραμμένα αλλά είναι λίγα (...) (Wendy, ετών 26).

²⁹⁵⁹ (...) Η συμμετοχή είναι σημαντική για ένα μέλος. Γιατί βλέπεις ανθρώπους οι οποίοι μπορούν να σε βοηθήσουν. κάποιος όπως ο Tonye που μένει αρκετό καιρό εδώ, μπορούν να σε κατευθύνουν, [με τη χαριτιά σου, με τη δουλειά σου], γιατί πηγαίνει σε σεμινάρια, πηγαίνει στο Φόρουμ [Μεταναστών], πηγαίνει σε αυτά, έτσι μπορεί να σε συμβουλέψει, να σου πει ακριβώς τι ακριβή κατάσταση πραγμάτων, σε συγκεκριμένα θέματα και περίοδο, όπως τα χαριτιά ή κάτι, εάν έχεις νομικά ζητήματα θα σου πει, θα σε συμβουλέψει, θα βρει ένα δικηγόρο για 'σένα, ζέρεις, έτσι είναι καλό να προσδιορίζεις την ταυτότητά σου με τη Νιγηριανή Κοινότητα, εάν όχι, δεν προσδιορίζεται και είσαι αδαής και ίσως να σε συλλάβουν μια μέρα. Έτσι είναι καλό (...) (Chinwe, ετών 32).

²⁹⁶⁰ (...) Απλά, για να προσδιορίσουν την ταυτότητα (identify) τους εαυτούς μας. Απλά. Έτσι ώστε να εννοούμε σαν μια δύναμη. Για να αντιμετωπίσουμε θαρράλεα (tackle) τα προβλήματα των μεταναστών. εδώ στην Ελλάδα (...) (Paul, ετών 47).

ζωής των μεταναστών από τη Νιγηρία στην Ελλάδα. Επίσης, για τα έγγραφα παραμονής καθώς μερικά μέλη στην βρίσκονται στην Ελλάδα πάνω από δεκαπέντε χρόνια και δεν έχουν σταθερή νομική κατάσταση μέχρι τώρα. Αν δουλεύουν και πληρώνουν φόρους οι ίδιοι και τα παιδιά τους περιθωριοποιούνται. Εντούτοις τα περισσότερα μέλη δεν ζήτησαν τη βοήθειά της «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» ακόμα. Αnéφεραν ότι εάν είχαν γίνει μέλη νωρίτερα ίσως να ζητούσαν τη συνδρομή τους. Πρέπει να σημειωθεί ότι στη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» υπάρχει και υπεύθυνη για τα εκπαιδευτικά ζητήματα, για τα σχολεία, εάν κάποιος θέλει να αρχίσει το σχολείο, γνωρίζουν άλλα που είναι επί πληρωμή και άλλα που είναι δωρεάν, ενημέρωση για το εάν κάποιος θέλεις υποτροφία, έχουν σχολεία που προσφέρουν υποτροφίες. Αnéφεραν επίσης ότι πρέπει να είναι κάποιος μέλος και τυπικά μέλος ώστε να έχεις το δικαίωμα να ζητήσεις συμβουλή αλλιώς θα ήταν άτυπη βοήθεια, αν και αναφέρθηκε ότι επειδή κάποιος είναι από τη Νιγηρία έχει δικαίωμα να ζητήσει τη συμβολή τους. Επιπλέον τα μέλη ανέφεραν ότι πιστεύουν πως η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» και οι εκπρόσωποί της θα είναι δίπλα τους ανά πάσα στιγμή, ότι δηλαδή «θα είναι εκεί για εκείνους», ενώ η συμβουλή που πήραν για τη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» ήταν κάτι σημαντικό για όσους είχαν την ιδιότητα μέλους. Επίσης θεωρούν ότι έχουν επαρκή αντιπροσώπευση ως μέλη και είναι σημαντικό το να είναι ένας μετανάστης ή μια μετανάστρια από τη Νιγηρία μέλος καθώς έχουν κάποιον δίπλα τους όπως για να τους συνοδέψει στο γιατρό ή στο δικαστήριο, τονίζοντας ότι έχουν πει και σε φίλους τους να γίνουν μέλη.

Τα θέματα που τους απασχολούν σχετίζονται με την πλήρη αποειδίκευση²⁹⁶¹ που υφίστανται. Όπως προαναφέρθηκε σημαντικός αριθμός μεταναστών από τη Νιγηρία έχουν πανεπιστημιακά διπλώματα και πωλούν «πράγματα» στην Αθήνα ενώ οι γυναίκες καταλήγουν στην πορνεία. Η κύρια βοήθεια που τα μέλη λαμβάνουν είναι: *πρώτον*, με τη αρωγή στην αρχή της εγκατάστασης, *δεύτερον*, με τη βοήθεια για να ξεκινήσει κανείς να εργάζεται ως μικροπωλητής *τρίτον*, με τη νομική υποστήριξη μέσω δικηγόρου σε περίπτωση σύλληψης, και *τέταρτον*, με τη μεταφορά του αποθανόντος συμπατριώτη τους στη Νιγηρία²⁹⁶². Εντούτοις πολλά μέλη αν και είχαν προδοκίες²⁹⁶³ για τα προβλήματά τους ανέφεραν ότι η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» δεν αποτελεί είναι μια μορφή συλλογικής δράσης και εργασιακής αντιπροσώπευσης. Κάποια από τα μέλη δεν έχουν ζητήσει ή δεν έχουν χρειαστεί²⁹⁶⁴ τη

²⁹⁶¹ (...) Αλλά, είπα σε μια Νιγηριανή επιτροπή, ότι οι περισσότεροι από εμάς, έχουμε πτυχία πανεπιστημίων. Και όταν μια μέρα έρθουμε στην Ελλάδα, η Ελλάδα, απλά, δεν προσφέρει μια ευκαιρία σε εμάς να τα χρησιμοποιήσουμε. Και καταλήγουμε στους δρόμους, πουλώντας, «πράγματα». Οι γυναίκες, δεν μπορούν να πωλούν «πράγματα», και πηγαίνουν στην πορνεία. Καταλαβαίνεις; Το σύζητησα με την Νιγηριανή Κοινότητα, ότι αυτό που λένε, οι εκπρόσωποι της Κοινότητας, πρέπει να πάνε στην ελληνική κυβέρνηση και να τα καταθέσουν. Ότι αυτό επηρεάζει, όχι μόνο την Νιγηριανή Κοινότητα, αλλά όλους τους ξένους που είναι στην Ελλάδα (...) (Paul, ετών 47).

²⁹⁶² (...) Το μόνο που μπορούν να βοηθήσουν είναι όταν, όταν ένας από εμάς, ένα πρόβλημα, ίσως, όταν ένας πεθάνει, όταν πεθαίνει, να πάνε το σώμα του στην Νιγηρία, αυτό είναι το κύριο πρόβλημα που μπορούν να αντιμετωπίσουν (...) [Επίσης] εάν έρθεις καινούργιος, θα σε παραλάβουν και θα σε φροντίσουν στην αρχή, και όπως κάνουμε αυτά τα πράγματα, αυτοί που εισήγαγαν σε αυτό όταν έρθεις νέος, σε παίρνουν και σου δείχνουν πώς κάνουν αυτή τη δουλειά, όπως κάνουν τώρα (...) [Που να βρεις καλές τιμές για τα πράγματα] (...) (John, ετών 45).

²⁹⁶³ (...) Ότι θα [λύναν] τα προβλήματά μου. Με [τα θεμάτά μας] από 'κει, με την κυβέρνηση με το κράτος, αυτά. Αλλά, εγώ προσωπικά [δεν βλέπω] να βγαίνει τίποτα από εκεί, δεν βλέπω καμία πρόοδο, δεν βλέπω τίποτα. Γι' αυτό δεν είμαι και ενθουσιασμένος (...) (Loveday, ετών 52).

²⁹⁶⁴ (...) Αυτά δεν έχουνε τύχει σε μένα, τέτοια προβλήματα δεν έχω αντιμετωπίσει, και να γίνει αυτό δεν νομίζω ότι, το μόνο, ας πούμε, [με] τέτοια προβλήματα, όταν αναφέρονται στην Κοινότητα, πάμε στην πρεσβεία μας, η πρεσβεία τότε επμβαίνει, κατάλαβες; (...) (Loveday, ετών 52).

βοήθεια της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» για λογαριασμό τους αν και τα περισσότερα από τα μέλη θεωρούν ότι θα συμβάλλει στο πρόβλημά τους²⁹⁶⁵. Δηλαδή για παράδειγμα δεν θα βοηθήσουν²⁹⁶⁶, ειδικά όταν δεν αναφερθεί²⁹⁶⁷ σε εκείνους κάποιο περιστατικό, κάτι το οποίο είναι συχνό, δηλαδή όταν έχει κάποιος ένα πρόβλημα στην δουλειά του με τον εργοδότη, με τα έγγραφά του, με τα ένσημα ή με τον μισθό του²⁹⁶⁸. Τα άτομα που προσδιορίζουν τον εαυτό τους ως μέλη της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» φαίνεται να έχουν αποκρυσταλλώσει το επίπεδο βοήθειας που μπορεί να προσφέρει η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» με ιδιαίτερα περιορισμένη²⁹⁶⁹ βοήθεια όσον αφορά τα εργασιακά δικαιώματα τους. Επίσης οι γυναίκες-μέλη δεν νιώθουν πάντοτε άνετα ανάμεσα σε άνδρες ή όταν δεν ακούν τη γνώμη τους²⁹⁷⁰. Οι περισσότεροι νιώθουν είτε απογοητευμένοι²⁹⁷¹ είτε απροστάτευτοι ειδικότερα μετά την αλλαγή στην ηγεσία^{2972, 2973, 2974, 2975, 2976} δείχνοντας προτίμηση στον προηγούμενο πρόεδρο²⁹⁷⁷. Η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων μελών ανέφεραν ότι δεν συζητούν για τα

²⁹⁶⁵ (...) Αν εγώ θεω[ούσα] ότι ο Τογγε θα μπορούσε να κάνει κάτι θα του μίλαγα, θα μπορούσα να τον πάρω τηλέφωνο να επεμβαίνει. [Μπορεί να επέμβει για εργασιακά θέματα] [να πουν] γιατί. γιατί δεν πληρώνεται; Γιατί δεν του κολλάει ένσημα; και τέτοια. [Ότι μιλάει εκ μέρους του] Loveday (...) Ακόμα και όταν ήτανε, ακόμα και όταν ήτανε ο Τογγε δεν του έλεγα τα προβλήματα μου για τη δουλειά μου, εγώ τα έλυνα μόνοι μου (...) [Άλλοι που δεν ξέρανε τα λέγανε] (...) (Loveday, ετών 52).

²⁹⁶⁶ (...) Όχι. Δεν το κάνουν αυτό. Δεν το κάνουν αυτό. Γιατί απλά, είμαστε πολλοί. Και κάθε ένας έρχεται με το δικό του πρόβλημα. Τόσα πολλά προβλήματα. Και πάλι [όμως], όταν αναλάβουν προβλήματα και τα παρουσιάσουν στις ελληνικές Αρχές, οι ελληνικές Αρχές δεν κάνουν τίποτα γι' αυτές. Και νιώθουν απρόθυμοι, και το πρόβλημα συνεχίζεται. Και έτσι κάθε ένας βρίσκει τον δρόμο του [με τον τρόπο του]. Να βρούμε τον δρόμο μας, αλλά να φύγουμε από την χώρα. Και όταν δεν μπορούμε να φύγουμε, συνεχίζουμε (...) (Paul, ετών 47).

²⁹⁶⁷ (...) Εάν τέτοια θέματα έρθουν σε εμάς. Εάν υπάρχουν παράπονα τότε αντιμετωπίζονται. Εάν όχι δεν επεμβαίνουμε στην προσωπική σου ζωή (...) (Chinwe, ετών 32).

²⁹⁶⁸ (...) Όχι δεν θα βοηθήσουν. Απλά, η Νιγηριανή Κοινότητα, οι άνθρωποι στην Νιγηριανή Κοινότητα είναι για χάρη τυπικότητας (formality sake). Δεν κάνουν κάτι. Δεν, είναι μόνο, δεν κοιτούν τα μεμονωμένα προβλήματα. Καταλαβαίνεις; [Είναι] απλά για συγκεντρώνουν τον κόσμο. Απλά, για να ξέρεις ότι αυτοί είναι Νιγηριανοί και όχι κάτι άλλο (...) (Paul, ετών 47).

²⁹⁶⁹ (...) Είναι περιορισμένο. Αυτό που μπορούν να κάνουν σε αυτή την περιοχή [εργασιακών θεμάτων] είναι περιορισμένο (...) (Chinwe, ετών 32).

²⁹⁷⁰ (...) Μερικές φορές νιώθω, ότι είναι μόνο για άνδρες, ότι είναι όλο για άνδρες-άνδρες-άνδρες, και οι γυναίκες δεν ενδιαφέρονται τόσο για τα θέματα της Κοινότητας, και λέω τι κάνω στις δουλειές των ανδρών, λέω τι κάνω στις δουλειές των ανδρών, δεν σε ακούνε καμιά φορά όταν πηγαίνεις, ξέρεις, έτσι, μια μέρα, μπορεί να ακούνε αυτό που λες, θα λαμβάνουν υπόψη εσένα, θα ακούνε τις γνώμες σου (...) (Chinwe, ετών 32).

²⁹⁷¹ (...) Είναι μια ένωση, αλλά δεν δρα στα προβλήματα. Με απογοητεύει αυτό πολύ (...) [Δεν θα μπορούσαν να με βοηθήσουν να βρω μια άλλη δουλειά]. Δεν θα το κάνουν αυτό. Βλέπεις, οι Νιγηριανοί, οι εκπρόσωποι (leaders) της Νιγηριανής Κοινότητας, όταν παραπονιόμαστε σε αυτούς, τις περισσότερες φορές, παίρνουν το παράπονό μας, στην Πρεσβεία. Στον Πρέσβη. Και μετά μιλούν με τον Πρέσβη, και μιλά εκ μέρους μας. Αυτός πάει στην ελληνική Κυβέρνηση και μιλά εκ μέρους μας (...) (Paul, ετών 47).

²⁹⁷² (...) Να σου πω κάτι, εγώ [εκεί] που δουλεύω δεν έχω πρόβλημα και δεν ασχολούμαι (...) Οι, αυτοί, οι άνθρωποι που διοικούν τη Νιγηριανή Κοινότητα τώρα, δεν παίρνουν] μυστά, δεν μπαίνουν μπροστά να διεκδικήσουν αυτά τα δικαιώματα (...) (Loveday, ετών 52).

²⁹⁷³ (...) Ξέρεις, υπάρχει αυτό [ς] ο ανταγωνισμός [ς] ανάμεσα στους ανθρώπους. Μπορεί ο πρόεδρος της Νιγηριανής Κοινότητας να μην με εκπροσωπεί πλήρως (...) εγώ δεν πηρά, δεν ψήφισα (...) δεν με [έπεισε] ο άνθρωπος ότι θα μπορούσε να λύσει [κανένα] πρόβλημα. Υπάρχουν, υπάρχουν αυτές [οι] νιγηρικ[ές] που εγώ θέλω το δικό μου άνθρωπο να είναι εκεί πέρα και τέτοια, μόνο και μόνο να είναι πρόεδρος. Ενώ δεν θα μπορούσε, δεν θα μπορούσε, δεν θα μπορούσε να λύσει κανένα πρόβλημα. Κατάλαβες; Εγώ, σαν άνθρωπος μορφωμένος δεν πιστεύω ότι αυτός ο άνθρωπος μπορεί να μου λύσει [ή να με βοηθήσει] σε κανένα πρόβλημα (...) (Loveday, ετών 52).

²⁹⁷⁴ (...) Αυτή την παρούσα στιγμή τώρα όχι (...) Αν ήταν ο Τογγε, γιατί αυτό ήθελα να σου πω, γιατί είχε ανθρώπινα συναισθήματα, όταν πηγαίνεις σε αυτόν. Ήταν κάποιος στον οποίο μπορούσες να πας. Όταν ήταν ο Τογγε προσπαθούσε, προσπαθούσε (...) Αλλά (...) δεν ξέρω γιατί άρχισαν να, θέλουν, έναν άλλο, έναν άλλον, εκπρόσωπο της Νιγηριανής Κοινότητας. Τελικά πήραν την ηγεσία από εκείνον, και την έδωσα σε ένα άλλο άτομο το οποίο δεν συμπαθώ (...) Γιατί, όλοι, ίσως, σε μια κατάσταση σαν αυτή, ίσως, κάποιοι άνθρωποι προσπάθησαν [να πάρουν την ηγεσία] για κάποιους σκοπούς τους, τους οποίους δεν ξέρω (...) (John, ετών 45).

²⁹⁷⁵ (...) Προσωπικά, δεν μου αρέσει. Γιατί αυτές τις μέρες άκουσα ότι για παράδειγμα ένα διαβατήριο, αν χάσεις το διαβατήριό σου για παράδειγμα και θέλεις να το αντικαταστήσεις. Όταν πας στην Πρεσβεία, για να το αντικαταστήσεις το διαβατήριό είναι εκατόσια ευρώ. Που είναι πολύ κακό. Και απλώς βλέπω ότι δεν είναι νόμιμο ότι όλα δεν είναι όπως θα έπρεπε, οι εκλογές ήταν απάτη, δεν έβαλαν τον κατάλληλο εκπρόσωπο και γενικά είναι άσχημα (...) (Wendy, ετών 26).

²⁹⁷⁶ (...) Δεν πιστεύω ότι [μπορεί να με βοηθήσει] δεν πιστεύω αυτό καθόλου, γιατί η τωρινή διοίκησης είναι μη-ικανή να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις όλων των νιγηριανών εδώ στην Ελλάδα (...) (Wendy, ετών 26).

²⁹⁷⁷ (...) Με [τον προηγούμενο πρόεδρο] τον Τογγε εργάστηκα μαζί. Πηγαίναμε μαζί στα σεμινάρια, γιατί αναγνώριζε την, την αξία μου, μου το λέγε, μου, μου ζητάγε τη γνώμη μου συχνάτα. [Είχαμε βοηθήσει σε] διάφορα, διάφορα, [με] τα σπίτια, γιατί [με τους] ιδιοκτήτες [των] σπιτιών]. [γιατί] τα παιδιά έχουν προβλήματα, και στο Κοριδαλλό πήγαμε, βέβαια, τα παιδιά που τα πιάνα, και στα αστυνομικά τμήματα που πιάνα τα παιδιά, πηγαίναμε (...) Για μένα, για μένα προσωπικά, γιατί είναι η προσωπική μου γνώμη, [δεν με έχουν συμβάλει, δεν έχει χρειαστεί για δικό μου πρόβλημα] (...) Με τον, με τον Τογγε, ήμουν πολύ 'χρησιμοποιημένος (...) Μια χαρά, ασφάλεια (...) Έτσι κι αλλιώς μαζί

μεμονωμένα προβλήματα των μελών, εάν κάποιος αντιμετωπίζει προβλήματα με τα έγγραφα παραμονής του, ή με τον μισθό του, δεν θα κάνουν κάτι καθώς ακόμα και τα ίδια τα μέλη να αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα²⁹⁷⁸. Μία βοήθεια που μπορεί να λάβει κάποιος είναι η συμπλήρωση ενός εγγράφου²⁹⁷⁹. Επιπλέον πρέπει να σημειωθεί ότι τα μέλη δεν πιστεύουν, πέραν πραγματικά ελαχίστων εξαιρέσεων²⁹⁸⁰, ότι η Νιγηριανή Κοινότητα δεν μπορεί να συμβάλλει στα εργασιακά τους προβλήματα ή με τα έγγραφα παραμονής²⁹⁸¹ τους κάτι που έχει παγιώσει και τη αναμενόμενη βοήθεια θα περιμένουν να λάβουν σε περίπτωση που απευθυνθούν σε αυτή²⁹⁸².

Τα μέλη ανέφερα ότι πληρώνουν συνδρομή²⁹⁸³ στη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» και έχουν την κάρτα μέλους της. Ως μέλη της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» πέραν ελαχίστων εξαίρέσεων νιώθουν «απλά Νιγηριανοί» όπως αναφέρουν. Εντούτοις είναι κάτι που το επιθυμούν από μια άποψη επειδή εκεί θα συναντήσουν τους συμπατριώτες τους, από την πατρίδα, θα μιλήσουν στην ίδια γλώσσα, έχουν την ίδια κουλτούρα, την ίδια ιστορία και ιδέες, με κοινά προβλήματα, αλλά επισημάνουν ότι γνωρίζουν ότι η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» δεν μπορεί να κάνει κάτι για τα προβλήματά τους σε σχέση με την εργασία και τα εργασιακά τους δικαιώματα ή τα έγγραφα παραμονής τους²⁹⁸⁴. Παρόλα αυτά πιστεύουν ότι είναι σημαντικό να έχουν αυτή τη συμμετοχή στη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» μολονότι δεν τους προσφέρει κάποια βοήθεια στα εργασιακά τους προβλήματα²⁹⁸⁵. Τα μέλη πιστεύουν ότι βοηθά στη διατήρηση των σχέσεων μεταξύ τους και των παραδόσεων²⁹⁸⁶ τους και προσφέρει μια αίσθηση από την πατρίδα^{2987, 2988}.

του μίλαγα, μίλαγα καθημερινά. Έξησα τα προβλήματα [των] ανθρώπων. Και λυσά ορισμένα εγώ, γιατί ζήταγε, ζήταγε, ζήταγε τη γνώμη μου και πηγαίναμε μαζί (...) (Loveday, ετών 52).

2978 (...) *Ναι, δεν θα κάνουν κάτι. Απλά, όλοι έχουμε τα ίδια προβλήματα. Όλοι, ακόμα και οι ίδιοι, ακόμα και οι εκπρόσωποι οι ίδιοι. Απλά, το σύστημα στην Ελλάδα, επηρεάζει όλους μας. [Και επηρεάζει το πώς] η κοινότητά λειτουργεί. [Τι μπορεί να κάνει.] Απλά, είναι γενικό το πρόβλημα. Καταλαβαίνεις. Επηρεάζει, ακόμα, και οι εκπρόσωποι της κοινότητάς. Ήτοι, επίσης [και οι ίδιοι] πρόβλημα με τα ένσημά τους, με τα stickers τους, οι περισσότεροι δεν παίρνουν ανάληψη πίσω [από την Πρεσβεία] (...) (Paul, ενώ 47).*

²⁹⁷⁹ (...) Με τη συμπλήρωση μιας αίτησης, ένα μέλος τη κοινότητας συμπλήρωσε τη αίτηση αμέσως για μένα (...) (Chief, ετών, 45).

2980 (...) Μπορούν να βοηθήσουν ως ομάδα πίεσης (...) (Chief, ετών, 45).

2981 (...) Όχι. Απλά είναι πέραν των δυνάμεών τους (*beyond them*). Είναι απλά, για να εκπροσωπώιν εμάς, στην κοινωνία, στην ελληνική κοινωνία. Τον περισσότερο καιρό, η Νιγηριανή, η Νιγηριανή Κοινότητα, απλά συνεργάζεται, με άλλες, με άλλους συνεργάζεται, με άλλους εκπροσώπους από άλλες νουσείες. Για να δημιουργήσουν μια ομάδα. Για να αντιμετωπίσουν (*face*) την ελληνική κοβέρνηση. Αλλά ακόμα τίποτα δεν έχει γίνει (...) (Paul, ετών 47).

1982 (...) Είναι γενικά. Για κάθε μετανάστη εδώ (...) Δεν λαμβάνονται υπόψη (Aren't taken into account). Τα προσωπικά προβλήματα, κάθε ένας τα έχει. Κάθε ένας (...) (Paul, επών 47).

²⁹¹³ (...) *Nai, πολύ λίγα λεφτά (dimes), δύο (2) ευρώ ανά μήνα* (...) (Paul, ετών 47).

¹⁹⁸⁴ (...) Ἀπλῶ νιώθω Νηγηριανός. Καταλαβαίνεις; [Εντάξει, είμαι μέλος, είμαι απογοητευμένος αλλά δεν μου ἀρέσει που δεν μπορούν να με βοηθήσουν. ἀλλῶ, εἶναι ἐντάξει, ἐπειδή, συνάπτον τοὺς σηματορπίτες μου, ἀπὸ τὴν πατρίδα, μιλῶν τὴν ἰδίᾳ γλῶσσῃ, ἔχωμεν τὴν ἰδίᾳ κοινότητα, τὴν ἰδίᾳ ἱστορία καὶ ιδέες, με κοινὰ προβλήματα, ἀλλὰ ἡ κοινότητα δεν μπορεῖ να κάνει κάτι]. Δεν μπορεῖ να κάνει κάτι. Το σημαντικό είναι ὅς δεν ἔχουν προσπαθήσει, να καταλάβουν ακριβῶς. Να προσπαθήσουν. Καταλαβαίνεις; Βλέπεις, ὅταν παρουσιάζεται ἕνα πρόβλημα, με τὰ χαρτιά, καὶ με ἔνσημα, με ἀφεντικά, δεν εἶναι στὰ ὁρῶ (limits) τους. Δεν εἶναι στὸς δυνατοῦτες (hands) τους. Καταλαβαίνεις. Προσπάθησαν, να ἐκπαιστοῦν, εὐαῖς, στὴν Ἀρχή, συναντικῶ, ἀλλὰ κανεὶς δεν νοιάστηκε (...) (Paul, ἐφών 47).

2985 (...) Και [διατηρούμε την κοινότητα μας, μιλάμε στην γλώσσα μας, μοιραζόμαστε τις ίδιες παραδόσεις, ιδέες και προβλήματα] (...) (Paul, ετών 47).

²⁹⁸⁶ (...) Ο λόγος που έγινε μέλος στην Νηπιακή Κοινότητα στην Ελλάδα είναι εξαιτίας του ότι τα παιδιά που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα που είναι Νηπριακοί, είδα ότι τα περισσότερά δεν ζέρουν τίποτα για την κουλτούρα μας, τον τρόπο που συμπεριφερόμαστε, ως αφρικανοί. (...) παραδοσεις μας, δεν τις βλέπω σε αυτό. Σέρβονται τόσα πράγματα στα μέρη μας, και ειδικότερα τους παλαιότερους ηλικιωμένους (...) αλλά εδώ, δεν βλέπω αυτά τα πράγματα στα παιδιά. Έτσι είναι, ότι ίσως, αυτό που με έπαιρξε να συμμετάσχω σε αυτή την κοινότητα, ότι ίσως: ίσως υπάρχει ένας τρόπος να συμβαδίσουμε με την ελληνική κυβέρνηση, ώστε να έχουμε ένα σχολείο, όπου θα μαθαίνουν αφρικανικά μαθήματα γιατί έχουμε εξειδικευμένους δασκάλους έχουμε μηχανικούς, έχουμε διδάκτορες που γινονται στους δρόμους της Αθήνας, δεν απασχολούνται κανονικά εδώ. Οι περισσότεροί επιδοκίμηση από το να κάνουν αυτό που θέλουν, οι περισσότεροι κάνουν κάτι άλλο από αυτό που έπρεπε να κάνουν, γιατί πρέπει να επιβιώσουν, και γι'αυτό ότι αν αυτοί οι άνθρωποι είναι μαζί, μπορούμε να δημιουργήσουμε ένα σχολείο το οποίο θα προσχωρήσει με σχολεία όπως στην Βρετανία και το Λονδίνο και να αρχίσουμε να δώσουμε στα παιδιά μας την εκπαίδευση που χρειάζονται, και να έχουν γνώση της κουλτούρας της δικιάς μας (...) (Chwine, Ετόν, 32).

Επίσης τα μέλη ανέφεραν ότι συμμετέχουν στις γιορτές που οργανώνει η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα»²⁹⁸⁹ Ιδιαίτερα την Ημέρα Ανεξαρτησίας της Νιγηρίας (1^η Οκτωβρίου) όπου γιορτάζουν όλοι μαζί ξανά ως μέλη μιας χώρας με μια συνεργασία (cooperation) και μια κοινή ταυτότητα (identity) και επίσης σε θρησκευτικές γιορτές στις εκκλησίες που πηγαίνουν. Τα περισσότερα μέλη συμμετέχουν από την ημέρα που ήρθαν στην Ελλάδα και έμαθαν για τη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» είτε από μόνοι τους όταν πρωτοέφτασαν στην Αθήνα και συγκεκριμένα στην οδό Γερανίου από άτομα του φιλικού²⁹⁹⁰ ή συγγενικού δικτύου τους στην πόλη τους που ήταν ήδη μέλη εκεί. Όπως προαναφέρθηκε παράλληλα με την «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» οι μετανάστες και οι μετανάστριες από τη Νιγηρία είναι μέλη και στην κοινότητα τη πολιτείας τους (state community). Εντούτοις κάποιοι δεν πηγαίνουν και προτιμούν τη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» αντί της κοινότητας τη πολιτείας τους²⁹⁹¹. Αν έχετε ένα πρόβλημα στη δουλειά τους, γενικά, η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» δεν μπορεί να τους βοηθήσει. Προσφέρουν εντούτοις συμβουλές^{2992, 2993, 2994, 2995} τις οποίες τα μέλη θεώρησαν χρήσιμες, όπως για παράδειγμα το μην πηγαίνουν στην πλ. Συντάγματος να πουλήσουν τα «πράγματά» τους αλλά αλλού καθώς εκεί βρίσκονται πολλοί πλανόδιοι μικροπωλητές.

Αν και όπως αναφέρθηκε τα άτομα από τη Νιγηρία είναι μόνο μέλη στην κοινότητα της πολιτείας και όχι στη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα», κάποια άτομα δεν νιώθουν κάτι περισσότερο καθώς δεν τους βοηθούν και η συμμετοχή τους περιορίζεται στο να συζητήσει κανείς με συμπατριώτες τους και να δει φίλους του. Κάποιοι συνεντευξιαζόμενοι έχοντας παρακολουθήσει την τελευταία συνάντηση που είχαν στην κοινότητα της πολιτείας τους ανέφεραν ότι αν και πήγαιναν κάθε φορά δεν παρευρίσκονταν με χαρά καθώς απλώς συμμετείχαν. Συγκεκριμένα δεν ένιωθαν ότι μέσω της ιδιότητας μέλους τους στην κοινότητα της πολιτείας τους μπορούν να επιτύχουν κάτι καλύτερο για τους ίδιους, και το ότι να συναντώνται μια φορά το μήνα για να συζητάνε για να βλέπουν τους συμπατριώτες

²⁹⁸⁷ (...) Σε κάνει να νιώθεις μια αίσθηση ότι είσαι σπίτι (...) Δεν έχουν σημασία [οι φυλές] επειδή είμαστε σε ξένη χώρα, πρέπει να συμπεριφερόμαστε ο ένας στον άλλο ως αδελφός και αδελφή, έτσι δεν υπάρχουν διαχωρισμοί ως Ibo ή άλλοι (...) [Η κοινότητα με κάνει να θυμάμαι το δικτύου μου και να έχω επαφή με τους] συμπατριώτες μου (...) (Chinwe, ετών 32).

²⁹⁸⁸ (...) Ναι. Το κάνουν αυτό. Το κάνουν αυτό. Το κάνουν αυτό. Απλά, συναντιόμαστε συχνά. Το λέμε «Γενικό Συμβούλιο» (General Meeting). Μια φορά κάθε τρεις μήνες. Κάθε Νιγηριανός πρέπει να το παρακολουθεί. [Έχει αλλάξει η οδός ήταν στην Γερανίου, τώρα είναι στην οδό Φυλής]. Έτσι, όταν συγκεντρωνόμαστε, σε ένα General Meetings σαν αυτό, βλέπουμε ο ένας τον άλλο, μοιραζόμαστε τις απόψεις μας, μιλάμε μεταξύ μας, μοιραζόμαστε ένα πρόβλημα μεταξύ μας, μιλάμε για την πατρίδα μας. Δεν συνεργαζόμαστε (interact). Απλά, μοιραζόμαστε, γενικές απόψεις, για τους εαυτούς μας. Για αυτήν την οικειότητα, μεταξύ μας, δεν υπάρχει. Καταλαβαίνεις; (...) (Paul, ετών 47).

²⁹⁸⁹ (...) Ναι, βέβαια. [Μου θυμίζουν κάτι από την πατρίδα]. Μπορώ να θυμάμαι μόνο την Independence Day, όλο ο κόσμος ενώνονται από κοινού, ως μέλη μιας χώρας. [Υπάρχει] και το Young Festival. Μεταξύ των εκκλησιών εδώ, των Νιγηριανών εκκλησιών, έχουμε πολλές, περισσότερες από είκοσι (20) εκκλησίες, Νιγηριανές εκκλησίες, στην Αθήνα, όλες. Τον περισσότερο καιρό, προσκαλούμε άλλους να πάμε μαζί, έτσι, υπάρχει μια συνεργασία (cooperation) και μια κοινή ταυτότητα (identity) (...) (Paul, ετών 47).

²⁹⁹⁰ (...) [Είχα φίλους] που ήταν ήδη μέλη [και με συμβούλεψαν να πάω] (...) Ωφελείσαι και πρέπει να γίνεις (...) Ως μέλος, όντας μέλος σου δίνει ασφάλεια, σε δυσκολίες (...) μερικές φορές μπορούν να σου δώσουν ένα μικρό δάνειο, λογιστικές συμβουλές (...) [Σε δυσκολίες] με τα χαρτιά του, με τα χαρτιά του, πρόβλημα με τη γλώσσα με την γλώσσα (...) (Chief, ετών, 45).

²⁹⁹¹ (...) [Στην River State Community] (...) Σπάνια. Σπάνια πηγαίνω [εκεί] (...) Έχω άλλα πράγματα. Άλλα πράγματα. Δεν έχω αποφασίσει να πάω. Δεν έχω αποφασίσει. Δεν έχω αποφασίσει, γιατί έχω πολλά πράγματα στο κεφάλι μου. Καταλαβαίνεις; (...) (Paul, ετών 47).

²⁹⁹² (...) Προσφέρουν, προσφέρουν, προσφέρουν (...) Απλά, ρώτησα, που μπορώ να πουλήσω καλύτερα. Που μπορώ να πουλήσω. [Σε ποια περιοχή στην Αθήνα] Ρώτησα. Και μου είπαν ότι, πουλάς καλύτερα, σε καφετέριες. Αυτά τα πράγματα (...) Βέβαια. Ήταν χρήσιμο. [Ακολουθήθησ την συμβουλή τους] (...) [Δεν πάω στην περιοχή του Συντάγματος συχνά, γιατί, υπάρχουν πολλοί εκεί] (...) (Paul, ετών 47).

²⁹⁹³ (...) Έχοντας ιδέες, όπως πώς να διεκδικήσεις τα δικαιώματά σου και να βγεις από τη δύσκολη θέση (...) (Chief, ετών, 45).

²⁹⁹⁴ (...) Μπορούν να δώσουν συμβουλές. Μπορούν να δώσουν συμβουλές. Μπορούν να σε συμβουλευτούν να είσαι καλός χαρακτήρας, θα σου πουν πληροφορίες για δικαιώματά σου. Αυτό μπορούν να κάνουν (...) (Chief, ετών, 45).

²⁹⁹⁵ (...) Θα με συμβουλευσουν το σωστό να κάνω ή να πάω σε δικηγόρο (...) Να με συνοδεύουν (...) (Chief, ετών, 45).

τους δεν θα τους κάνει αυτό που θέλουν για γίνουν. Σημείωναν ότι αν τους αναφέρει κάποιος το πρόβλημα θα τον βοηθήσουν με δικηγόρους. Εντούτοις ανέφεραν ότι βοηθούν όταν κάποιος είναι μικροπωλητής, ή στο να βρει προϊόντα, ή περιοχή πώλησης ή αρχικό κεφάλαιο, δεν βοηθούν στο να βρει κανείς εργασία. Προσπαθούν δηλαδή να βοηθήσουν αλλά είναι ιδιαίτερα περιορισμένο το εύρος της συμβολής τους. Για ορισμένα μη μέλη της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» και μέλη της κοινότητας της πολιτείας τους δεν είναι σημαντική η ιδιότητα μέλους σε καμία από τις δύο και ότι εξαρτάται από τον καθένα.

5.6.7. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗ «ΝΙΓΗΡΙΑΝΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

Εντούτοις υπάρχει ένας ιδιαίτερα σημαντικός αριθμός που δεν προσδιορίζουν τον εαυτό τους ως μέλη ή δεν δραστηριοποιούνται ή δεν συμμετέχουν πλέον έχοντας αποστασιοποιηθεί ή δεν έγιναν μέλη ποτέ, προτιμώντας²⁹⁹⁶ αποκλειστικά την κοινότητα της πολιτείας τους^{2997, 2998}. Συγκεκριμένα η πλειοψηφία, τα μη μέλη, ανέφεραν ότι δεν είναι μέλη στη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» παρά μόνο στη κοινότητα της πολιτείας προέλευσής τους. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να σημειωθεί ότι επανειλημμένα μη μέλη της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» τόνιζαν ότι οι μετανάστες από τη Νιγηρία δεν μπορούν να βοηθηθούν^{2999, 3000, 3001, 3002, 3003, 3004} από εκείνη, ή και λόγω του ότι δεν μπορούν

²⁹⁹⁶ (...) Στην κοινότητα της πολιτείας σου [καλύτερα να πάει] γιατί στην κοινότητα της πολιτείας σου θα συναντήσεις ακόμα και τον αδελφό σου που δεν ξέρει ότι είναι εδώ στην Ελλάδα. Είναι πρόθυμοι να σε βοηθήσουν σαν αδελφός τους και στην Νιγηριανή Κοινότητα, ακόμα και να πας στη Νιγηριανή Κοινότητα, ακόμα θα ψάξουν για κάποιον που σχετίζεται μαζί σου έτσι είναι καλύτερα για πάντα να πας στην κοινότητα της πολιτείας σου (...) Στη Νιγηριανή Κοινότητα, μέσω της Νιγηριανής Κοινότητας διαμόρφωσαν τις κοινότητες της πολιτείας, μέσω της Νιγηριανής Κοινότητας διαμόρφωσαν τις κοινότητες της πολιτείας, γιατί έτσι οι δουλειά θα είναι ευκολότερη για εκείνους. Οι περισσότεροι στη Νιγηριανή Κοινότητα είναι στις κοινότητες της πολιτείας. Καταλαβαίνεις; Ακόμα και, αν κάποιος έρθει στη χώρα, αν πάει στη Νιγηριανή Κοινότητα, θα σε κατευθύνουν στον εκπρόσωπο της κοινότητας της πολιτείας σου. [Οι εκπρόσωποι της Νιγηριανής Κοινότητας και οι εκπρόσωποι κοινότητας της πολιτείας σου συνεργάζονται] [και το πρόβλημα θα λυθεί ή θα αντιμετωπιστεί από την κοινότητα της πολιτείας] (...) (Lopez, ετών 27).

²⁹⁹⁷ (...) Δεν θέλω να είμαι μέλος στην Νιγηριανή Κοινότητας στην Ελλάδα, γιατί, θα σου πω κάτι, οι Νιγηριανοί, το πρόβλημα που έχουμε, ένα από τα προβλήματα που έχουμε, ευρύτερα οι Νιγηριανοί στην Αφρική εκμεταλλεύονται από άλλους στην Αφρική, όλοι το ξέρουν αυτό (...) Νιγηριανοί εκμεταλλεύονται Νιγηριανούς. Η κυβέρνηση εκμεταλλεύεται Νιγηριανούς. Η κυβέρνηση εκμεταλλεύεται Νιγηριανούς. Η κυβέρνηση κλέβει από τους ανθρώπους, κλέβει από τους ανθρώπους (...) Η Νιγηριανή Κοινότητα, δεν έχει κάνει τίποτα για να βοηθήσει τους ανθρώπους για τα χαρτιά, για παράδειγμα, για να έχεις ένα Νιγηριανό διαβατήριο στην Ελλάδα πρέπει να πληρώσεις πεντακόσια πενήντα ευρώ, αλλά το πραγματικό ποσό σύμφωνα με το νόμο είναι τριάντα ευρώ (...) και το μόνο που θα σου πω ότι δεν ξέρουν τίποτα. Θα έπρεπε η Νιγηριανή κοινότητα να πάει στην πρεσβεία και να το φτιάξει αυτό. Ακόμα και η πρεσβεία δεν νοιάζεται (...) Θέλουν μόνο να εκμεταλλεύεται (...) Τα πραγματικά χρήματα [για αυτό] που έχουν συμφωνηθεί με την Νιγηριανή Κυβέρνηση είναι τριάντα ευρώ και η πρεσβεία εδώ παίρνει πεντακόσια πενήντα [ευρώ] (...) (George, ετών 24).

²⁹⁹⁸ (...) Στην κοινότητα της πολιτείας σου είσαι, είσαι αναγνωρισμένος, είναι σαν να είσαι στην πατρίδα, νιώθεις σαν την πατρίδα. Στη Νιγηριανή κοινότητα υπάρχουν και άλλες φυλές εκεί, υπάρχουν οι Igbo, οι Yoruba, οι Hausa, οι Edo, ξέρεις, έτσι είναι πολύς κόσμος εκεί. Έτσι, δεν νιώθεις όπως στην πατρίδα, όπως στην κοινότητα [της πολιτείας σου] Στην κοινότητα μπορείς να μιλήσεις την τοπική σου γλώσσα, καταλαβαίνεις; [Μοιράζεσαι] την ίδια κουζίνα, την ίδια άποψη (...) (Lopez, ετών 27).

²⁹⁹⁹ (...) [Είναι Νιγηριανοί] είναι αβοήθητοι στα προβλήματά τους, στα προβλήματά τους (...) [Νιώθω καλύτερα που δεν είμαι μέλλον] (...) (Charlie, ετών 32).

³⁰⁰⁰ (...) Εντάξει, θέλω να σου πω κάτι, αυτές οι κοινότητες, όλοι οι άνθρωποι ξέρουν ότι αυτοί δεν είναι εδώ για να βοηθήσουν, δεν μπορούν να σε βοηθήσουν, επειδή η Νιγηρία είναι ήδη πολύ μεγάλη χώρα με πάρα πολλούς ανθρώπους, και αυτή η κοινότητα δεν μπορεί να βοηθήσει όλους, τους αδελφούς ή στις αδελφές σου και τους κοινότητές σου ανθρώπους, και έτσι είναι καλύτερα τα άτομα να πηγαίνουν στις κοινότητες της πολιτείας τους, όπου μιλούν καλά, όπου μιλούν τις ίδιες γλώσσες, καταλαβαίνουν ο ένας τον άλλο, και μπορεί αυτοί οι άνθρωποι να σε βοηθήσουν επειδή σε γνώσουν πιο κοντά τους γιατί σε θεωρούν αδελφό τους, όταν πηγαίνουν στη μεγαλύτερη κοινότητα κανείς δεν πρόκειται να τους βοηθήσει. [Σε μια μεγαλύτερη κοινότητα είναι] πιο πολλά άτομα, περισσότερες φυλές και δεν προσπαθεί κανένας να σε βοηθήσει, ακόμα και στη Νιγηριανή Κοινότητα ακόμα και στην κοινότητα της πολιτείας σου, μπορεί να μην σε βοηθήσουν, αλλά, εκεί μπορεί να

να τους βρουν εργασία³⁰⁰⁵ προτιμούν να αναζητούν μόνοι τους απασχόληση και να διεκδικήσουν τα εργασιακά τους δικαιώματα τους, είτε μόνοι τους³⁰⁰⁶, είτε μέσω άτυπης αλληλοβοήθειας³⁰⁰⁷, καθώς σημειώναν ότι υπάρχει αλληλεγγύη αναμεταξύ των μεταναστών από τη Νιγηρία και των έγχρωμων αναμεταξύ τους γενικότερα, είτε μέσω της κοινότητας της πολιτείας τους. Επιπλέον όπως προαναφέρθηκε η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων ανέφερε ότι δεν είναι μέλη παρά μόνον^{3008, 3009} στη κοινότητα της πολιτείας προέλευσής τους³⁰¹⁰ λόγω της μη-ορθής οργάνωσης της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα»³⁰¹¹ ή και λόγω έλλειψης χρόνου³⁰¹². Είναι σημαντικό να προστεθεί ότι μη μέλη θεωρούν ότι οι εκπρόσωποι και οι συμμετέχοντες στη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» δεν είχαν καλή συνεννόηση μεταξύ τους³⁰¹³ και δεν μπορούσαν να συνυπάρξουν αρμονικά πολλές φορές³⁰¹⁴.

συναντήσεις κάποιον που είναι από το ίδιο μέρος, με 'ένα, το ίδιο μέρος, σε ξέρι ή μπορεί να μην σε ξέρι στην πραγματικότητα, αλλά ξέρι τον πατέρα σου, την μητέρα σου, ξέρι την οικογένεια σου, και για αυτό προσπαθούν να σε βοηθήσουν (...) (George, ετών 24).

³⁰⁰¹ (...) Η Νιγηριανή Κοινότητα νοιάζονται για τον εαυτό τους δεν νοιάζονται για άλλους καταλαβαίνεις; Κάνουν συναντήσεις για τη Νιγηρία αλλά δεν μπορούν να [σου] βρουν δουλειά. Καταλαβαίνεις; Έτσι για εμένα είναι άσκοπο γιατί δεν μπορούν να μου δώσουν δουλειά. Καταλαβαίνεις; Ούτε για άλλα πράγματα μπορούν να με βοηθήσουν αν έχω ένα πρόβλημα ή αν θέλω να παντρευτώ και θέλω ένα έγγραφο θα πάω στη πρεσβεία. Καταλαβαίνεις; Αν θέλω διαβατήριο θα πάω στη πρεσβεία (...) (Wendy, ετών 26).

³⁰⁰² (...) Η Νιγηριανή Κοινότητα δεν είναι για να διεκδικήσει τα δικαιώματά μου από τους Έλληνες, από τους εργοδότες. Γίνεσαι μέλος απλά για να συναντάς κόσμο, να συζητάς για την πατρίδα, ξέρεις, να συναντήσεις τους αδελφούς σου, μετά από ένα μήνα κάνουν συνάντηση συναντιόμαστε μαζί, ξέρεις, που είχαμε καιρό να τους δούμε, που ήσουν, τα νέα, ξέρεις και τα λοιπά (...) Δεν είναι εκεί για να βοηθήσουν σε τέτοια θέματα, δεν είναι, ακόμα και αν έχεις πρόβλημα με την αστυνομία μπορεί να μην μπορούν να έρθουν (...) Αυτή η κοινότητα, δεν μπορούν να βοηθήσουν. Δεν ξέρουν, δεν ξέρουν για τα προβλήματά σου. Στις συναντήσεις μόνο, συγκεντρώνονται, συναντιούνται και συζητούν για τη Νιγηρία ή την Ελλάδα, είναι τίποτα (...) Αυτό θα έπρεπε να κάνουν όταν κάποιος έχει πρόβλημα, για αυτό που θα έπρεπε να είναι η κοινότητα, κάποιος που έχει πρόβλημα να έρθουν να τον βοηθήσουν (...) Με τον τωρινό πρόεδρο δεν κάνει τίποτα και θέλουμε έναν να διορθώσει τα πράγματα, γιατί αυτός δεν κάνει τίποτα (...) (Ordu, ετών 27).

³⁰⁰³ (...) Γιατί ο ρόλος της Νιγηριανής κοινότητας είναι να σε ρωτάνε, έχεις χαρτιά να κινείσαι; Εργάζεσαι; Έχεις κάποιον να κοιμηθείς; ξέρεις, υποτίθεται ότι πρέπει να ξέρουν τα προβλήματα του καθενός, έστω και αν δεν μπορούν να το λύσουν, πρέπει να κοιτάζουν προς αυτό (...) (Ordu, ετών 27).

³⁰⁰⁴ (...) [Σε βοηθούν και όταν πουλάς πράγματα], το κάνουν αυτό, το κάνουν αυτό (...) [Δουλειά όχι δεν βοηθούν να βρεις]. Έχουν κατεύθυνση να βοηθούν, δεν λέω δεν βοηθούν καθόλου, μεγάλη βοήθεια δεν δίνουν αλλά τη βοήθεια αυτή που μπορούν, ξέρεις, [Όχι πληροφορίες για χαρτιά ή για μετάφραση]. [Αυτό συμβαίνει] (...) (Ordu, ετών 27).

³⁰⁰⁵ (...) Κάποιος που ψάχνει δουλειά, δεν μπορούν να βρουν δουλειά σε αυτό το άτομο. Γιατί κάθε Νιγηριανός εδώ ψάχνει για δουλειά αλλά δεν είναι δυνατό να βρουν δουλειά (...) Δεν μπορούν να δώσουν κάποια βοήθεια με τα χαρτιά. Είναι στην ίδια συγχρότητα με εμένα. Ψάχνω για χαρτιά και ψάχνουν για χαρτιά. [Όχι] Δεν μπορούν να δώσουν κάποια βοήθεια με τα χαρτιά. Ο ελληνικός νόμος είναι ελληνικός νόμος δεν μπορεί κανένας να τον αλλάξει (...) (John, ετών 45).

³⁰⁰⁶ (...) Τα κάνω μόνος μου, τα χαρτιά μου. Αυτό είναι ένα από τα προβλήματα, ένα από τα προβλήματα, όπου δεν μπορούν να βοηθήσουν, καθώς κάθε Νιγηριανός εδώ, κάθε ένας, ετοιμάζουν τα χαρτιά τους μόνοι τους, όχι μέσω της κοινότητας (...) (Charlie, ετών 32).

³⁰⁰⁷ (...) Ορισμένοι άνθρωποι με έχουν πάρει τηλέφωνο, που ξέρουν ότι έχω σπουδάσει, με έχουν πάρει τηλέφωνο, έχω τέτοιο πρόβλημα, [τους έχω βοηθήσει]. Χωρίς να είμαι εκπρόσωπος της Νιγηριανής Κοινότητας (...) (Loveday, ετών 52).

³⁰⁰⁸ (...) Δεν είμαι μέλος της Νιγηριανής Κοινότητας. Είμαι μέλος της κοινότητας της πολιτείας μου. Είναι διαφορετικό, δεν ήθελα να είμαι, γιατί δεν έχουν θέματα, γιατί δεν έχουν θέματα (...) [Ο εκπρόσωπος της κοινότητάς μου έχει επαφές με τη Νιγηριανή Κοινότητα αλλά εγώ δεν είμαι μέλος σε αυτή]. [Το ίδιο συμβαίνει και με πολλούς Νιγηριανούς]. Προτιμούν να μην είναι μέλη της Νιγηριανής Κοινότητας και μόνο στην κοινότητα της πολιτείας τους (...) [Υπάρχουν Νιγηριανοί που είναι μέλη μόνο στη κοινότητας της πολιτείας τους και όχι στην Νιγηριανή Κοινότητα] (...) (Ordu, ετών 27).

³⁰⁰⁹ (...) Είμαι Νιγηριανός αλλά δεν είμαι μέλος στην Νιγηριανή Κοινότητα καταλαβαίνεις; [Είμαι στην κοινότητα της πολιτείας μου]. Αυτό [συμβαίνει] γιατί, θα έλεγα ότι, είμαστε ένα, ένα σώμα στην πραγματικότητα, είναι ένα σώμα αλλά οι πολιτείες, είναι σαν, είναι πάρα πολλές εδώ. Και για να δώσουμε ταυτότητα στον εαυτό μας πρέπει να πάμε από τις πολιτείες. Πρώτα. Στους δικούς σου ανθρώπους. Και από τους δικούς σου ανθρώπους σε πιο γενικά, επειδή είναι η πατρίδα σου στη Νιγηρία, κοινότητα της πατρίδας. Η Νιγηρία είναι μια χώρα που έχει διακρίσεις, διακρίσεις, διακρίσεις πενήντα, σχεδόν διακρίσεις πενήντα γλώσσες, έτσι δεν είναι εύκολο να επικοινωνήσεις με τους άλλους, έτσι πρέπει να πας στους δικούς σου ανθρώπους πρώτα (...) (Wendy, ετών 26).

³⁰¹⁰ (...) Στην Νιγηρία, λόγω, από τη στιγμή, της μη-καλής λειτουργίας της Νιγηριανής Κοινότητας, μέσα σε αυτή έχουν φυλετικές μικρότερες κοινότητες, οργανώσεις (tribal organizations), από όπου οι άνθρωποι προέρχονται, από συγκεκριμένες περιοχές και μιλούν την ίδια γλώσσα, συναντιούνται σε δικές τους συναντήσεις. Έτσι εάν υπάρχει ένα πρόβλημα μπορούν να βοηθήσουν ο ένας τον άλλο εκεί. Εάν κάποιος θέλει να κάνει τα χαρτιά του και δεν έχει λεφτά, εάν πάν στην οργάνωση και πάει και δώσουν λεφτά για να τον στηρίξουν για να κάνει τα χαρτιά και όταν βγάλει χρήματα τα επιστρέφει, έτσι, έτσι είναι το πώς βοηθά ο ένας τον άλλο, μεταξύ τους. Αλλά η Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα δεν μπορεί να το κάνει αυτό (...) (Charlie, ετών 32).

³⁰¹¹ (...) Όχι. Γιατί δεν είναι καλά οργανωμένοι, δεν έχουν οργανωμένη οργάνωση (...) (Charlie, ετών 32).

³⁰¹² (...) Γιατί δεν έχω χρόνο για να πάω (...) (Charlie, ετών 32).

³⁰¹³ (...) Η βοήθεια τους, η βοήθειά τους, δεν είναι πάντοτε επαρκής (...) Έχουμε κάποια προβλήματα φυλετικών διαφορών (tribalism) (...) [Δεν πηγαίνα] λόγω διαφορών σε συγκεκριμένα θέματα, όταν μερικές φορές τηλεφωνούν, δεν πηγαίνω γιατί υπάρχουν πολλές διαφορές (...) Αυτό το χρόνο δε πήγα καθόλου (...) Από τότε που έκαναν εκλογές για νέο πρόεδρο (...) (John, ετών 45).

Επιπλέον, τα μη μέλη της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» ανέφεραν την ατομικιστική συμπεριφορά³⁰¹⁵ των εκπροσώπων, με ίσως χωρίς εμφανείς σκοπούς, οι οποίοι δεν έχουν επιλύσει τις προσωπικές τους εκκρεμότητες καθώς και δεν έχουν οργανωθεί επιτυχώς όπως άλλοι σύλλογοι μεταναστών στην Ελλάδα³⁰¹⁶. Εμφανίζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον οι απόψεις των μη μελών διότι σχηματίζουν την εικόνα μιας μη-υπαρκτής^{3017, 3018, 3019} ουσιαστικά συλλογικής οργάνωσης για τα ίδια τα άτομα στα οποία απευθύνεται. Επιπλέον, πολλοί αρνήθηκαν να γίνουν μέλη παρά τις παραινήσεις ατόμων του φιλικού τους δικτύου³⁰²⁰ στη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» και να συμμετέχουν μόνο στην κοινότητα της πολιτείας τους. Κάποιοι ανέφεραν ότι η «Ένωση Νιγηριανών Φοιτητών» (Nigerian Student Union) ήταν καλύτερη από τη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα»³⁰²¹ καθώς η οποία ασχολούνταν με φοιτητικά θέματα και έθετε άμεσα αιτήματα στην κυβέρνηση. Κάποιοι συνεντευξαζόμενοι ανέφεραν ότι γνωρίζουν τους εκπροσώπους της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» και ότι δεν μπορούν να βρουν βοήθεια για κανέναν και άρα και να βοηθήσουν κανέναν. Επίσης, ότι δεν δραστηριοποιούνται, ιδιαίτερα μετά τη αλλαγή εκπροσώπου, δεν πραγματοποιούν γιορτές, κάνοντας τα άτομα να νιώθουν αποκομμένα και να μην έχουν ενδιαφέρον για τη συλλογική οργάνωση.

Στη κοινότητα της πολιτείας τους (state community) βρίσκονται διάφορες φυλές³⁰²² από την ίδια περιοχή³⁰²³ (βλ. Διάγραμμα). Είναι δηλαδή σύλλογοι μεταναστών από τη Νιγηρία όπου μιλούν την ίδια

³⁰¹⁴ (...) Γιατί παλιά είχαμε [την] φοιτητική ένωση, και αυτή η φοιτητική ένωση δεν δούλεψε καλά, και άλλαξε σε Νιγηριανή Κοινότητα και η Νιγηριανή Κοινότητα είναι χειρότερη, γιατί, όλοι οι άνθρωποι εκεί, από την ώρα που είναι αυτό-απασχολούμενοι, και δεν πιστεύω, ότι δεν υπάρχει βοήθεια για μένα εκεί στη Νιγηριανή Κοινότητα. Δεν υπακούουν στους κανόνες και στις αποφάσεις της Νιγηριανής Κοινότητας (...) (Charlie, ετών 32).

³⁰¹⁵ (...) Γιατί οι περισσότεροι, ξέρω, οι περισσότεροι άνθρωποι εκεί, ακόμα και οι εκπρόσωποι, κοιτούν για τα δική τους ζωή, πώς να επιβιώσουν, έτσι πώς, πώς θα με βοηθήσουν. Δεν έχουν μόνιμη δουλειά. Πώς θα με βοηθήσουν; (...) (Charlie, ετών 32).

³⁰¹⁶ (...) Δεν μπορούν να το βοηθήσουν, όπως σου είπα, δεν έχουν οργανώσει, δεν είναι καλά οργανωμένη κοινότητα όπως άλλοι. Δεν μπορούν. Δεν μπορούν (...) (Charlie, ετών 32).

³⁰¹⁷ (...) Είναι ένα όνομα, απλά ένα όνομα, απλά ένα όνομα, η Νιγηριανή Κοινότητα δεν υπάρχει, δεν νομίζω ότι υπάρχει, δεν νομίζω ότι η Νιγηριανή Κοινότητα υπάρχει, πραγματικά, όχι (...) (Charlie, ετών 32).

³⁰¹⁸ (...) Δεν μπορείς να βρεις τη Νιγηριανή Κοινότητα να υπάρχει, αλλά το μόνο που μπορείς να βρεις ανάμεσα στους Νιγηριανούς είναι, φιλεττικές οργανώσεις. [Είμε κοινότητα αλλά δεν υπάρχει πια]. Αυτό υπάρχει (...) (Charlie, ετών 32).

³⁰¹⁹ (...) [Η κοινότητα που υπήρχε στην οδό Γερανίου 14] αυτή η κοινότητα που υπήρχε πριν [εκεί] ήταν η Νιγηριανή Κοινότητα. Υπήρχε, αλλά δεν ήταν, δεν είχε ισχύ, δεν είχε δύναμη να κάνει κάτι, να βοηθήσει για οτιδήποτε (...) Η Νιγηριανή Κοινότητα είναι κάτι ξεχωριστό, αλλά αυτές είναι μεμονωμένες, μεμονωμένες. Παλιά, όλοι ήταν μαζί. Η Νιγηριανή Κοινότητα υπήρχε στην [οδό] Γερανίου εκεί, αλλά μετά δεν υπήρχε η Νιγηριανή Κοινότητα, και βλέπεις μόνο αυτές πώς λειτουργεί. Και τώρα η Νιγηριανή Κοινότητα δεν υπάρχει, δεν υπάρχει αλλά μπορείς να βεις μόνο αυτές. [Στη] Νιγηριανή Κοινότητα στην οδό Γερανίου, μέσα της μπορούσες ακόμα να βρεις αυτές, αλλά το μόνο που φαινόταν η Νιγηριανή Κοινότητα στη Γερανίου (...) (Charlie, ετών 32).

³⁰²⁰ (...) [Φίλοι μου που είναι μέλη μου είναι να συμπετάχω] αλλά δεν έδειξα ενδιαφέρον. Γιατί, ξέρω, ότι η Νιγηριανή Κοινότητας, μου είπαν να πάω, αλλά ξέρω ότι δεν μπορούν να κάνουν κάτι, γιατί μέσα εκεί δεν συμφωνούν τι κάνουν, έτσι πώς να πάω; Έχουν συγκρούσεις μεταξύ τους, δεν συμφωνούν με τους κανόνες τους και αυτό είναι γεγονός (...) (Charlie, ετών 32).

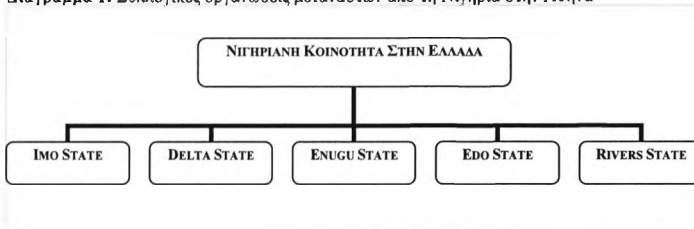
³⁰²¹ (...) Ήταν πιο καλό γιατί μπορούσαμε να μέσω αυτής να πάμε στην κυβέρνηση και να πούμε τι θέλουμε, εκείνο τον καιρό, έτσι ήταν καλύτερη. Η Φοιτητική Ένωση Νιγηριανών [είχε επαφές] με την πρεσβεία, είχε επαφές με τη Νιγηριανή πρεσβεία στη Ρώμη, εκείνο τον καιρό, στη Ρώμη εκείνο τον καιρό, και από εκεί είχαμε επαφή με τις ελληνικές αρχές. Μετά σύστησαν τη Νιγηριανή Κοινότητα και διέλυσαν τη Φοιτητική Ένωση. Αλλά Νιγηριανή Κοινότητα δεν είχε δύναμη και είχε προβλήματα και η ελληνική κυβέρνηση το γνώριζε. Και όλα χάθηκαν (...) (Charlie, ετών 32).

³⁰²² (...) [Εδώ υπάρχουν παραπάνω της μιας εδού]. Έχουμε τη φυλή Igbo, έχουμε και την Yoruba. Και αυτές είναι οι κύριες, οι δύο κύριες φυλές που μπορείς να βρεις. Εδώ, εδώ στην Ελλάδα μπορείς να βρεις [κυρίως] αυτές τις δύο φυλές. Τους Yurubas και τους Igbo (...) (Charlie, ετών 32).

³⁰²³ (...) Αλλά αυτές δεν αποτελούν την Νιγηριανή Κοινότητα (...) Είναι Νιγηριανοί από τη ίδια φυλή (...) Έχουν πολλά μέλη. Και μέσα σε αυτές, μέσα εδώ, έχουν και άλλες μικρότερες ομάδες. [στη μία] μπορεί να έχουν δυο ή τρεις ομάδες και εδώ μπορεί να έχουν δυο ή τρεις ομάδες επίσης. Οι Yorubas είναι από το Oyo State. [οι Igbo από το Imo State] (...) Το δικό μου είναι, εγώ είμαι από μια άλλη φυλή, εγώ είμαι από μια άλλη φυλή, έχουν [οργάνωση] αλλά δεν πηγαίνω, δεν πηγαίνω, είναι η Ikweri φυλή [από το Rivers State], μια άλλη φυλή, είναι πιο μικρή, θα βρεις πιο λίγα άτομα από εδώ (...) Σχεδόν ο μισός πληθυσμός από τη Νιγηρία στην Ελλάδα είναι από εδώ, είναι από τους Igbo, είναι χιλιάδες εννοώ (...) [Για παράδειγμα οι Igbo αλληλοβοηθούνται]. Έχουν συγκεκριμένο μέρος όπου συναντώνται, πηγαίνουν σε διάφορα σπίτια, αλλά δεν έχουν συγκεκριμένα γραφεία, γιατί, γιατί, η κοινότητα δεν είναι επίσημη, δεν είναι επίσημη κοινότητα είναι ανεπίσημη, και οι δύο (...) (Charlie, ετών 32).

διάλεκτο ή γλώσσα, είναι από την ίδια περιοχή και εάν κάποιος αντιμετωπίζει προβλήματα με την αναζήτηση στέγης, ή με μερικά χρηματικά δάνεια ή αν συλληφθεί τον βοηθούν αφού αναζητήσουν δικηγόρο³⁰²⁴.

Διάγραμμα 1: Συλλογικές οργανώσεις μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αθήνα

Φούσας, 2009

Πιο αναλυτικά, αυτές δεν αποτελούν την «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα». Είναι Νιγηριανοί από τη ίδια φυλή και έχουν πολλά μέλη. Και μέσα στις κύριες αυτές φυλές της περιοχής που απαρτίζουν το σύλλογο της πολιτείας, υπάρχουν και άλλες φυλές μικρότερες. Βοηθούν τα μέλη-συμπατριώτες τους μέσω χρηματικής ενίσχυσης όποτε κριθεί απαραίτητο. Θα γίνονταν μέλη μετά από πρόσκληση ατόμου του φιλικού ή του οικογενειακού τους δικτύου που ήταν ήδη μέλος ή αφού είχαν συναντηθεί με κάποιον εκπρόσωπο. Για παράδειγμα τα μέλη της «Ένωσης της Πολιτείας Ρίβερς» ή «Rivers State Σωματείο», όπου ήταν και οι περισσότεροι των συνεντευξιζόμενων είναι: *Πρώτον*, να δίνουν από έξι ευρώ κάθε τελευταία Κυριακή που θα συναντηθούν, τα οποία μπαίνουν σε έναν κοινό λογαριασμό. Έτσι, εάν κάποιος αντιμετωπίζει μια οικονομική δυσκολία μπορούν να του δώσουν χρήματα ως δάνειο από εκεί. Το άτομο που θα τα λάβει θα πρέπει να τα επιστρέψει όταν μπορέσει χωρίς πρόσθετη επιβάρυνση. *Δεύτερον*, εάν κάποιος αντιμετωπίζει προβλήματα με την κατοικία τους είτε δεν μπορεί να βρει, είτε δεν μπορεί να καταβάλει το ενοίκιο του οι άνθρωποι εκεί μπορούν να σου δώσουν ένα διαμέρισμα να μείνεις προσωρινά και πληρώνουν για δύο-τρεις μήνες το ενοίκιο. *Τρίτον*, εάν κάποιος συντοπίτης τους αντιμετωπίζει προβλήματα με την αστυνομία, ή έχει συλληφθεί, μπορούν να ψάξουν να βρουν δικηγόρο για να τον υπερασπιστεί στο δικαστήριο και για να διαλευκανθεί η υπόθεση. *Τέταρτον*, βοηθούν στη μεταφορά του σώματος ενός συμπατριώτη τους, που απεβίωσε, στη Νιγηρία.

³⁰²⁴ (...) Αυτό που [κάνουν], τους δίνουν χρήματα, αυτοί οι άνθρωποι εδώ [οι Igbo], εδώ βάζουν χρήματα κάθε Κυριακή, οι άνθρωποι που είναι εδώ βάζουν χρήματα κάθε Κυριακή, και έχουν, έχουν ένα λογαριασμό, έχουν ένα λογαριασμό, τα χρήματα που προέρχονται από το λογαριασμό τους είναι από κάθε Κυριακή, τα βάζουν στην τράπεζα, δεν ξέρω πόσα, αλλά έχουν τόσα ώστε να έχουν λογαριασμό, [συνεισφέρουν όλοι] (...) Πληρώνουν χρήματα κάθε Κυριακή. Έτσι, αυτά τα χρήματα, εάν κάποιος έχει πρόβλημα οικονομικό, παίρνουν χρήματα από εκεί, αυτή είναι η μόνη βοήθεια που δίνουν. [στα δίνουν] και μετά πρέπει να επιστρέψεις τα χρήματα στην κοινότητα (...) [Δεν πληρώνεις παραπάνω] απλά μόνο αυτά σου έδωσαν (...) [Επίσης], εάν έχεις πρόβλημα με τα σπίτια, με τα σπίτια, αν δεν έχεις σπίτι, αυτοί οι άνθρωποι μπορούν να σου δώσουν έναν τρόπο να βρεις ένα διαμέρισμα να μείνεις και πληρώνουν σε βοηθούν για δύο-τρεις μήνες [πληρώνουν το ενοίκιο] κάνουν ότι μπορούν για να μείνεις μόνος. Αυτό κάνουν (...) [Δεν μπορούν να κάνουν κάτι με τα εργασιακά πρόβλημα, μισθού, ασφάλιση, ΙΚΑ ή ένσημα] κάτι που κάνουν επίσης, κάτι που κάνουν επίσης, είναι εάν κάποιος από εκείνους έχει πρόβλημα με την αστυνομία, έχει συλληφθεί, μπορούν να ψάξουν να βρουν δικηγόρο. Να βρουν δικηγόρο, για το δικαστήριο, να διασφαλίσουν ότι η υπόθεση θα λυθεί (...) [Αυτές οι τρεις φυλές που λειτουργούν ως ξεχωριστές οργανώσεις βοηθούν τα μέλη τους] (...) (Charlie, ετών 32).

Ενημερώνονται για τις συναντήσεις τους, δηλαδή σε πιο σπίτι μέλους θα συναντηθούν, μέσω γραπτής πρόσκλησης από την προηγούμενη συνάντηση. Στις συναντήσεις τους που πραγματοποιούνται κάθε τελευταία Κυριακή του μήνα εκτός Αυγούστου όπου έχουν διάλειμμα (break), θα συζητήσουν διάφορα θέματα όπως οι υποτροφίες, ή θέματα εγγράφων παραμονής και επαφών τους ή πιέσεων τους για αιτήματα στην πρεσβεία τους. Ταυτόχρονα στο χώρο που πραγματοποιούνται οι συναντήσεις, δηλαδή σε διαφορετική κατοικία ενός μέλους κάθε φορά, όπως σε ένα υπόγειο στην πλ. Κολιάτσου. Εκεί όπου θα συναντηθούν, θα ακούσουν παραδοσιακή μουσική, θα έχουν φαγητό με λαχανικά, σαλάτες, ρύζι, κοτόπουλο και αφρικάνικο φαγητό, καθώς και αναψυκτικά και ποτά. Οι συναντήσεις πραγματοποιούνται σε φιλικό κλίμα, ενώ συμμετέχουν περισσότερο άνδρες, ηλικίας περίπου 24 με 55 ετών καθώς και γυναίκες κυρίως μέσης ηλικίας. Αφού γευματίσουν, αστειευτούν και συζητήσουν, ο εκπρόσωπος της «Ένωσης της Πολιτείας Ρίβερς» ή «Rivers State Σωματείο» θα λάβει τον λόγο ανακοινώνοντας ή αναφέροντας τα βαρύτητας θέματα, όπως για παράδειγμα η παροχή μιας λίστας συντοπιτών και μελών τους στην πρεσβεία της Νιγηρίας, στη τοπική διάλεκτό τους ή στα αγγλικά. Στη συνέχεια θα πάρουν το λόγο τα μέλη ή άλλοι εκπρόσωποι ή οι πρεσβύτεροι, όπου οι μεγαλύτεροι στην ηλικία είναι σαν την «κεφαλή της οικογένειας». Αν οι νεότεροι ηλικιακά δεν συμφωνούν με κάτι το λένε, και η ένταση αναμεταξύ τους ανεβαίνει πολλές φορές για ασυμφωνίες περί των υπο-συζήτησης θεμάτων (όπως η εργασία ή οι υποτροφίες). Είναι χαρακτηριστικό ότι τα μέλη της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» αλλά μέλη στην «Ένωσης της Πολιτείας Ρίβερς» ανέφεραν ότι εντούτοις η κοινότητα της πολιτείας τους δεν μπορούσε να κάνει κάτι με τα εργασιακά προβλήματα, τις αμοιβές, και την ασφάλιση. Εντούτοις κάποιοι τόνιζαν ότι ούτε η κοινότητα της πολιτείας τους και ιδιαίτερα σε σχέση με την εργασία τους και τα γενικότερα προβλήματά τους κάτι που τους αποθαρρύνει από τα συμμετέχουν³⁰²⁵. Χαρακτηριστικά ανέφεραν δεν αναγνωρίζουν άλλο σκοπό στις συναντήσεις από το την κοινωνικοποίηση μεταξύ των συντοπιτών που βρίσκονται στην Αθήνα καθιστώντας την ιδιότητα μέλους τους εκεί μη-σημαντική^{3026, 3027, 3028, 3029, 3030}. Οι κοινότητες των πολιτειών ήταν και είναι υπεύθυνες για

³⁰²⁵ (...) [Προτιμώ να τα συζητήσω με την κοινότητα της πολιτείας μου] (...) Όσον αφοράμένα, έχουμε συναντήσεις μια φορά το μήνα. [Πάω σε κάθε συνάντηση]. [Πληρώνω συνδρομή] έξι ευρώ το μήνα (...) [Στα εργασιακά προβλήματα] δεν μπορούν, δεν μπορούν να [με] βοηθήσουν. Ούτε η πρεσβεία (...) Δεν ξέρω [ποιοι είναι ο σκοπός της]. Ο σκοπός της είναι απλά να συγκεντρωθούμε και να περάσουμε καλά να γνωρίσεις κόσμο και μερικές φορές, προσπαθούν να βοηθήσουν, αλλά δεν νομίζω ότι μπορούν να βοηθήσουν, για μένα, αυτό που πιστεύω, μπορούν να σε βοηθήσουν να σου πουν έχω μια δουλειά κάπου μπορείς να την κάνεις, αλλά να σε βοηθήσουν δεν μπορούν. ούτε, ούτε η πρεσβεία, ούτε η πρεσβεία δεν μπορεί να σε βοηθήσει (...) (George, ετών 24).

³⁰²⁶ (...) Δεν είναι σημαντικό γιατί, πληρώνεις μόνο [τη] [συνδρομή] σου, κάνεις συζητήσεις, ξοδεύεις το χρόνο σου ενώ πρέπει να ξεκουραστείς, και αργότερα, όταν ζητήσεις να σε βοηθήσουν δεν μπορούν. Για παράδειγμα, στην κοινότητά μου, ζήτησα τη βοήθειά τους, όταν είχα έρθει, στην αρχή, τους είχα ζητήσει να με βοηθήσουν και κανένας δεν ήρθε. Γιατί κάποιος μου είπε, ότι εάν χρειαστώ κάτι να τηλεφωνήσω στα άτομα της κοινότητας Rivers State, μπορούν να έρθουν να σε βοηθήσουν και κανένας δεν ήρθε. Και για μένα δεν είναι χρήσιμοι. Κανένας δεν ήρθε να με βοηθήσει και έτσι κοιμήθηκα έξω. Για αυτό λέω δεν είναι χρήσιμοι (...) Για στέγαση, στην αρχή (...) (George, ετών 24).

³⁰²⁷ (...) [Είμαι απογοητευμένος με τη Νιγηριανή κοινότητα και τους ταωρινούς εκπροσώπους] αλλά δεν νομίζω [ότι ούτε η κοινότητα της πολιτείας μου θα μπορεί να με βοηθήσει] (...) [Συζητάμε διάφορα, όπως οι δουλειές ή οι υποτροφίες], ίσως ο νέος εκπρόσωπος της [κοινότητας της πολιτείας μου], ο κ. Lovejoy, να κάνει τα πράγματα καλύτερα γιατί είπε εκείνη την ημέρα ότι θα πάει στην πρεσβεία [να μιλήσει για τα χαρτιά], να βάλει λίστα (...) [Δεν πιστεύω ότι καμία από τις δύο δεν μπορεί να βοηθάει με εργασιακά θέματα] [ούτε με τα χαρτιά] (...) Δεν ζήτησα. Οι άνθρωποι που ζητούν τη βοήθειά τους θα δουν ότι δεν μπορούν να κάνουν τίποτα και είναι αδιέξοδο (...) (Ordu, ετών 27).

³⁰²⁸ (...) Δεν είναι σημαντικό να είσαι μέλος, δεν είναι σημαντικό δεν είναι σημαντικό (...) Σημαντικό είναι [το μέσο], να σου πει κάποιος ότι κοιτά-κοίτα μπορείς να το κάνεις έτσι πέρα από αυτούς, αυτό είναι σημαντικό (...) (Ordu, ετών 27).

την επίλυση προβλημάτων των συντοπιτών τους. Η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» είχε από ένα σημείο και μετά, επαφές κυρίως με την πρεσβεία ώστε να μεταβιβάζει αιτήματα των μεταναστών από τη Νιγηρία στην Ελλάδα. Παλαιότερα με τον προηγούμενο εκπρόσωπο της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» οι εκπρόσωποι των κοινοτήτων των πολιτειών ήταν πιο κοντά και συνεργάζονταν. Μετά την αλλαγή ηγεσίας δεν έχουν καλή σχέση.

5.6.8. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ Η ΤΗ ΜΗ-ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥΣ

Σε σχέση με τη συμμετοχή τους στα ελληνικά συνδικάτα αν υπήρχε μια αντίστοιχη ένωση εργαζομένων του επαγγέλματος τους εξαιρετικά λίγοι θα προτιμούσαν αν γίνουν μέλος εκεί, έχοντας εντούτοις δισταγμούς και αμφιβολίες^{3031, 3032, 3033, 3034, 3035}. Αναφέρθηκε ότι πολλοί δεν γνώριζαν ή δεν γνωρίζουν για τα συνδικάτα και αναζητούσαν νομική συμβουλή και εκπροσώπηση σε θέματα με την εργασία ή τη νομική τους κατάσταση σε δικηγόρους. Όσοι είχαν πληροφορηθεί για τα συνδικάτα εργαζομένων θεωρούσαν ότι δεν θα ακουστεί η φωνή τους στο ελληνικό συνδικάτο και ότι τους χρησιμοποιούν μόνο για τις απεργιακές κινητοποιήσεις. Η πλειοψηφία θα επέλεγε τη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα». Πιστεύουν δηλαδή ότι ανήκουν και εκπροσωπούνται κυρίως από την «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα»³⁰³⁶, από οποιοδήποτε ελληνική ή άλλη ένωση³⁰³⁷.

³⁰²⁹ (...) Κυρίως, κυρίως συζητούν πώς να ζουν ενωμένοι, πώς να βοηθούν ο ένας τον άλλο. Ξέρεις. Αν έχεις πρόβλημα, αν που ότι θα σε βοηθήσουν. Θα σε βοηθήσουν, αν δεν μπορούν, δεν μπορούν (...) (Wendy, ετών 26).

³⁰³⁰ (...) Νιώθω ότι συνδέθηκα με αυτό, στο όνομα της συντροφικότητας, και όχι επειδή ωφελομαι από κάτι. Είναι απλά για χάρη των φίλων και των αδελφών σου, κάτι τέτοιο και όχι γιατί κερδίζεις κάτι από αυτό (...) (George, ετών 24).

³⁰³¹ (...) Στους Έλληνες. Γιατί κάνουν τα πράγματα μαζί και αν δεν ξέρεις κάτι θα στο πουν. Είναι αδελφία μας. Δεν θα έχει σημασία αν είσαι μαϊνός, λόγω της δουλειά, θα σε βοηθήσουν (...) Ενώ [οι δικοί μας] ζητούν να φέρεις λεφτά, στις συναντήσεις λένε να φέρεις χρήματα πριν σου δώσουν κάτι (...) Οι Νιγηριανοί, λένε πρέπει να συνεισφέρεις κάποια χρήματα (...) Αλλά ζοδεύονται πολύ σωστά, σίγουρα, αν έχεις πρόβλημα, είναι εντάξει [θα σου πουν] πάρε πεντακόσια ευρώ, πάρε χίλια ευρώ (...) [Αλλά νομίζω και στους Έλληνες θα κοιτάζουν] πρώτα τον Έλληνα, [θα κοιτάζουν] πρώτα τον Έλληνα. Είναι ο ίδιος παρονομαστής θα κοιτάζουν τον Έλληνα πρώτα από εμένα, θα κοιτάζουν τον Έλληνα πρώτα (...) (Ordu, ετών 27).

³⁰³² (...) Θα προτιμούσα την Ελληνική, επειδή, οι άνθρωποι εκεί σου δίνουν την ευκαιρία να πετύχεις τα στόχο σου, σου δίνουν την ευκαιρία να κάνεις μαθήματα, σου δίνουν την ευκαιρία να ζητήσεις δουλειά από τους ανθρώπους. η Νιγηριανή κοινότητα δεν πιστεύω ότι μπορεί να δώσει κάτι από όλα αυτά, δεν μπορούν, δεν μπορούν να σε βοηθήσουν. Μπορείς απλά να πεις τα μοιραστείς τα προβλήματά σου, αν θες να μοιραστείς, να μοιραστείς πράγματα, να πεις, να πεις κάτι, το οποίο δεν είναι το μέλλον σου. Όταν μιλάς για το μέλλον, το πρόβλημα είναι ότι οι περισσότεροι είναι ηλικιωμένοι. Δεν καταλαβαίνουν, είναι πολύ ηλικιωμένοι. Είναι μεγάλοι [σε ηλικία] άνδρες και το μέλλον τους είναι ολοκληρωμένο ξέρεις. Όταν είσαι νέος θες να μιλάς για το μέλλον σου και όχι μόνο για τα λεφτά τώρα. Μερικές φορές τα λεφτά δεν είναι το μέλλον σου. [Σε συναντήσεις πολλοί είναι νέοι] αλλά οι ηλικιωμένοι έχουν άλλα προβλήματα, το πρόβλημα της οργάνωσης, το πρόβλημα της οργάνωσης είναι ότι έχουν περισσότερα ηλικιωμένα άτομα από ότι νεότερης ηλικίας. Το πρόβλημα είναι ότι οι ηλικιωμένοι έχουν προβλήματα μεταξύ τους, διαφωνίες, δημιουργούν προβλήματα (...) Οι νεότεροι εντούτοις συμμετέχουν πιο πολύ από τους ηλικιωμένους. Οι νεότεροι συμμετέχουν σε όλα, ενώ οι ηλικιωμένοι έχουν διαφωνίες ως δικαιολογίες και δεν συμμετέχουν (...) (George, ετών 24).

³⁰³³ (...) Θα προτιμήσω να πάω στους Έλληνες, θα προτιμήσω να πάω στους Έλληνες, γιατί είμαι στην Ελλάδα και θα είναι πιο εύκολο για μένα να πάω αυτό που θέλω από την ελληνική ένωση. [Σε κάποια θέματα θα βοηθήσουν περισσότερο]. [Αλλά λόγω της νοστορπίας τους] γι' αυτό δεν θέλω να γίνω μέλος επειδή οι περισσότεροι από αυτούς είναι ρατσιστές θα κάνουν διακρίσεις, για αυτό δεν θέλω να γίνω μέλος (...) (Lopez, ετών 27).

³⁰³⁴ (...) Εγώ δεν ηγαίνω στις συναντήσεις. Οι πιο πολλοί είναι μεγαλύτεροι σε ηλικία και δεν νιώθω άνετα (...) (Lopez, ετών 27).

³⁰³⁵ (...) Μερικές φορές δεν τα λένε, μερικές φορές νιώθουν είμαι ξένος, δεν έχω φωνή, κάτι τέτοιο, ακόμα και να μιλήσω δεν θα με ακούσουν γιατί είμαι ξένος. μερικές φορές πολλοί νιώθουν έτσι, νιώθουν απογοητευμένοι και περιθωριοποιημένοι (...) (Wendy, ετών 26).

³⁰³⁶ (...) Νιώθω, νιώθω ότι ανήκω πιο πολύ στη Νιγηριανή Κοινότητα (...) (Chinwe, ετών 32).

³⁰³⁷ (...) Απλά, θα επέλεγα την Νιγηριανή Κοινότητα. Γιατί, απλά είναι οι άνθρωποι μου. Καταλαβαίνεις; Απλά, είναι οι άνθρωποι μου. Μπορούν να καταλάβουν ξεκάθαρα, αυτό που με επηρεάζει, και αυτό που μας επηρεάζει ως σύνολο (body). Και το άλλο, η συνδικάτο, αποτελείται από ανθρώπους από άλλες χώρες (...) (Paul, ετών 47).

Σημαντικός παράγων μη-συμμετοχής στα ελληνικά συνδικάτα είναι και το εμπόδιο της γλώσσα αλλά και το ότι είτε δεν θα ενδιαφερθούν για τα προβλήματά τους ως αριθμητική μειονότητα στο συνδικάτο αλλά και λόγω του ότι θεωρούν ότι οι μεροληπτικές³⁰³⁸ εις βάρος τους συμπεριφορές στην κοινωνία ως τώρα θα αναπαραχθούν μέσα στα ελληνικά συνδικάτα. Επίσης πιστεύουν κάποιοι ότι το ενδιαφέρον για τους μετανάστες από την πλευρά των συνδικάτων δεν είναι πραγματικό³⁰³⁹ ή δεν μπορούν να βοηθήσουν εκείνους λόγω της φύσης των προβλημάτων τους^{3040, 3041}. Εντούτοις, πολλοί ανέφεραν ότι λόγω της συμβολής της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» σε συγκεκριμένα θέματα και εξαιτίας της αδυναμίας της σε σχέση με τις εργασιακές διεκδικήσεις και τα δικαιώματα τους ίσως το ελληνικό συνδικάτο να συνέβαλε πιο πολύ στα ανάλογα προβλήματα τους³⁰⁴². Επιπροσθέτως πολύ λίγοι μετανάστες ανέφεραν ότι θα γίνονταν μέλη στο ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός τους και ότι η συμμετοχή τους θα συνέβαλε στα εργασιακά τους προβλήματα και θα στην εργασιακή τους εκπροσώπηση³⁰⁴³.

5.6.9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων από τη Νιγηρία (N=13, μη στατιστικό δείγμα) εργάζονται ως πλανόδιοι λιανοπωλητές ή μικροπωλητές (hawkers) πουλώντας «πράγματα» όπως αναφέρουν μεταξύ τους. Θα εισάγονταν σε αυτή τη δουλειά μέσω συμπατριωτών τους που θα εργάζονταν ήδη ως μικροπωλητές, λόγω αδυναμίας να βρουν απασχόληση αλλού. Τις περισσότερες φορές θα δανείζονταν κάποια χρήματα ώστε να προμηθευτούν τηνπραμάτεια τους ή κάποιοι θα τους έδιναν λίγα πράγματα για το ξεκίνημα. Κάποιοι θα ξεκινούσαν να πουλούν πράγματα για έναν έως τέσσερις μήνες, θα διέκοπταν την εργασία αυτή για να απασχοληθούν αλλού και λόγω των δυσκολιών

³⁰³⁸ (...) Εάν ήταν μια διηπειρωτική οργάνωση [εργαζόμενων] τα πράγματα θα εκπροσωπούνται πιο πολύ. Εάν είναι μόνο για Έλληνες, εάν είναι μόνο για Έλληνες, θα σε αποκλείσουν, θα κάνουν κόλλα και θα σε υποβαθμίσουν. Θα σε αγνοήσουν. Και δεν θα μου άρεσε αυτό. Εντάξει; (...) Θα προτιμούσα μια κατάσταση που είναι πιο πολυπολιτισμική ή [πολύ]γλωσσική (...) (Chinwe, ετών 32).

³⁰³⁹ (...) [Ίσως] [τα ελληνικά συνδικάτα] λίγο παραπάνω, να δημιουργήσουν κάποιες ευκαιρίες. βρει δουλειά, κάτι τέτοιο (...) Είναι πρόβλημα της κυβέρνησης. Το μόνο που τα συνδικάτα θα σου πουν είναι πάμε στο σύνταγμα να κάνουμε διαδήλωση, που συμβαίνει πάντα, θα σου πουν είναι πάμε στο σύνταγμα να κάνουμε διαδήλωση, που συμβαίνει πάντα. Το να κάνεις όμως διαδήλωση δεν σημαίνει ότι θα κάνει την κυβέρνηση να φτιάξει τους νόμους (...) (George, ετών 24).

³⁰⁴⁰ (...) Δεν είναι πρόβλημα των ελληνικών συνδικάτων, είναι προβλήματα που τα ελληνικά συνδικάτα δεν μπορούν να φτιάξουν, είναι προβλήματα που ούτε η Νιγηριανή Κοινότητα μπορεί να φτιάξει, είναι προβλήματα που ούτε η κοινότητα της πολιτείας σου μπορεί να τα φτιάξει, και είναι προβλήματα που οι φίλοι σου δεν μπορούν να φτιάξουν. ούτε η κοπέλα σου, αλλά το κοινοβούλιο, η Βουλή και η κυβέρνηση. Γιατί εάν σου δώσουν το δικαίωμα να έχεις τα δικά σου έγγραφα στην Ελλάδα, μπορείς να έχεις πιο πολλά δικαιώματα στη δουλειά σου και να την κρατήσεις ή αν δεν σου αρέσει να πας για μια άλλη (...) (George, ετών 24).

³⁰⁴¹ (...) Όχι, όχι, όχι. [Η γνώμη μου και τα προβλήματά μου δεν θα ένοιαζαν τους Έλληνες]. Εξαιτίας αυτού. Απλά, δεν ενδιαφέρει την κοινωνία. Δεν είμαι. Δεν μετρώ επίσης (...) (Paul, ετών 47).

³⁰⁴² (...) Όχι [σε αυτά τα θέματα] η Νιγηριανή κοινότητα δεν θα με εκπροσωπήσει καλύτερα (...) Νομίζω ότι η ένωση [ελλήνων που κάνουν το ίδιο επάγγελμα με μένα] θα είναι καλύτερα. Επειδή, δεν κάνουν πολλοί τέτοια δουλειά και δεν θα γνωρίζουν τι συμβουλή να μου δώσουν. Προσφέρει συμβουλή σε αυτά που γνωρίζεις. [Η λαοδή η Νιγηριανή κοινότητα μπορεί να σε συμβουλέψει] ατομικά, όχι με την επιχείρησή ή τη δουλειά σου ή κάτι. [Αλλά] με τα χαρτιά σου, με τα έγγραφά σου, προβλήματα με την αστυνομία, με τα χαρτιά, με τη μετανάστευση, με τις απελάσεις, με το ενοίκιο, πράγματα τέτοια. Ή να ψάχνουν για δουλειά (...) για 'σένα [μπορούν να σου βρουν δουλειά] (...) (Chinwe, ετών 32).

³⁰⁴³ (...) Όπως και τώρα [στη δουλειά μου] έχουμε και συνδικάτο (...) [Πιστεύω ότι ανήκω και ότι εκπροσωπούμαι καλύτερα σε θέματα της εργασίας μου] [από το σύλλογο εργαζομένων της εταιρίας μου] γιατί εκεί τα προβλήματα μου μπορούν να λυθούν, εύκολα. Ανεξαρτήτως προέδρου, [εργασιακό πρόβλημα] ούτε ο Τομπε θα μπορούσε να μου το λύσει. Ούτε [για ένσημα ή το ΙΚΑ], ούτε με αυτά, ούτε με αυτά (...) Γιατί, δεν, το ελληνικό, το ελληνικό κράτος και η ελληνική κυβέρνηση δεν τους αναγνωρίζει δεν τους κάνουνε τίποτα. Γιατί τους λένε τι ε. εντάξει, αυτά υποσχέσεις, υποσχέσεις και τέρμα. Αλλά, όταν δουλεύεις, όπως δουλεύω εγώ, θα πρέπει μετά να σου δίνονται, στα οφείλει ο εργοδότης (...) (Loveday, ετών 52).

που αντιμετώπιζαν ως πλανόδιοι μικροπωλητές αλλά θα επέστρεφαν στη ίδια δραστηριότητα σε περιόδους ανεργίας ή μη-εύρεσης εργασίας, με αποτέλεσμα πολλοί να συνεχίσουν να κάνουν τη δουλειά αυτή. Πολλοί μετανάστες από τη Νιγηρία βίωναν έντονη ανεργία και κάποια ανέφεραν ότι αναζητούσαν οποιαδήποτε διαθέσιμη εργασία. Άλλες εργασίες που αναφέρθηκαν ήταν χαμηλού κύρους, μη-σταθερές, χωρίς καμία κατοχύρωση και χειρωνακτικές, όπως η μεταφορά επίπλων, η οικοδομή, η λάντζα σε εστιατόρια, το μοίρασμα φυλλαδίων, η λαϊκή αγορά ή ακόμα και το μάζεμα ελιών. Στην αρχή θα είχαν λίγα ρολόγια τα οποία θα μετέφεραν σε μια τσάντα και θα επιδείκνυαν μερικά κρατώντας τα στο χέρι τους από το λουρί. Γυρνούν από την Ομόνοια και σε πλατείες κυρίως, και δείχνουν τα «πράγματα» στους ανθρώπους, λέγοντάς τους «-Θέλετε ένα ρολόι;». Πολλοί σημείωνα ιδιαίτερα στην αρχή τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν με την ελληνική γλώσσα προς τον πελάτη τους.

Αν και οι περισσότεροι συνεντευξιαζόμενοι είχαν νόμιμη άδεια διαμονής στην Ελλάδα την περίοδο της έρευνας αλλά λόγω της προσωρινότητας και της αστάθειας ως προς τη νομική τους κατάσταση ανέφεραν ότι διεκδίκησαν ποτέ τα εργασιακά τους δικαιώματα πέραν πραγματικά ελαχίστων εξαιρέσεων³⁰⁴⁴. Ο βασικός τρόπος ενίσχυσης της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» ήταν η οικονομική βοήθεια που παρείχε στα μέλη της, ιδιαίτερα για να αρχίσουν να εργάζονται ως πλανόδιοι μικροπωλητές ή σε άλλες εργασίες. Ήταν σαφές από τον πρ. εκπρόσωπο της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» ότι ο σύλλογος δεν μπορούσε να επέμβει σε εργασιακά θέματα³⁰⁴⁵. Ως προς την ιδιότητα μέλους στη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» όσοι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι έγιναν είναι μέλη στη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» ανέφεραν ότι έγιναν καθώς κάθε Νιγηριανός είναι μέλος σε αυτή ενώ κάποιοι από τα μέλη θεωρούν τη συμμετοχή τους πολύ σημαντική³⁰⁴⁶. Εντούτοις υπάρχει ένας ιδιαίτερα σημαντικός αριθμός που δεν προσδιορίζουν τον εαυτό τους ως μέλη ή δεν δραστηριοποιούνται ή δεν συμμετέχουν πλέον έχοντας αποστασιοποιηθεί ή δεν έγιναν μέλη ποτέ, προτιμώντας αποκλειστικά την κοινότητα της πολιτείας τους. Συγκεκριμένα η πλειοψηφία, τα μη μέλη, ανέφεραν ότι δεν είναι μέλη στη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» παρά μόνο στη κοινότητα της πολιτείας προέλευσής τους³⁰⁴⁷. Σε σχέση με τη συμμετοχή τους στα ελληνικά συνδικάτα αν υπήρχε μια

³⁰⁴⁴ Η αστάθεια στα έγγραφα διαμονής είναι άμεσα σχετική και με τη μη-δυνατότητα πολλών να μην μπορούν να ταξιδέψουν εκτός της Ελλάδας. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι αρκετοί δεν γνώριζαν τι είναι ή ποια είναι τα εργασιακά τους δικαιώματα όταν ήρθαν στην Ελλάδα για να εργαστούν ή δεν τους δίνονταν λόγω της νομικής τους κατάστασης.

³⁰⁴⁵ Πολλές φορές οι ίδιοι οι μετανάστες-μέλη της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» δεν ανέφεραν τα μεμονωμένα προβλήματα τους στους εκπροσώπους. Ούτε ο εκπρόσωπος είχε ποτέ συναντηθεί με έναν εργοδότη για να εκπροσωπήσει κάποιον εργαζόμενο από τη Νιγηρία.

³⁰⁴⁶ Τα θέματα που τους απασχολούν σχετίζονται με την πλήρη αποειδίκευση που υφίστανται. Όπως προαναφέρθηκε σημαντικός αριθμός μεταναστών από τη Νιγηρία έχουν πανεπιστημιακά διπλώματα και πωλούν «πράγματα» στην Αθήνα ενώ οι γυναίκες καταλήγουν στην πορνεία. Η κύρια βοήθεια που τα μέλη λαμβάνουν είναι: *πρώτον*, με τη αρωγή στην αρχή της εγκατάστασης, *δεύτερον*, με τη βοήθεια για να ξεκινήσει κανείς να εργάζεται ως μικροπωλητής *τρίτον*, με τη νομική υποστήριξη μέσω δικηγόρου σε περίπτωση σύλληψης, και *τέταρτον*, με τη μεταφορά του αποθανόντος συμπατριώτη τους στη Νιγηρία. Εντούτοις πολλά μέλη αν και είχαν προσδοκίες για τα προβλήματά τους ανέφεραν ότι η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» δεν αποτελεί είναι μια μορφή συλλογικής δράσης και εργασιακής αντιπροσώπευσης.

³⁰⁴⁷ Είναι εξαιρετικά σημαντικό να σημειωθεί ότι επανειλημμένα μη μέλη της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα» τόνιζαν ότι οι μετανάστες από τη Νιγηρία δεν μπορούν να βοηθηθούν από εκείνη, ή και λόγω του ότι δεν μπορούν να τους βρουν εργασία προτιμούν να αναζητούν μόνοι τους απασχόληση και να διεκδικήσουν τα εργασιακά τους δικαιώματα τους, είτε μόνοι τους είτε μέσω άτυπης αλληλβοήθειας καθώς σημείωναν ότι υπάρχει αλληλεγγύη αναμεταξύ των μεταναστών από τη Νιγηρία και των έγχρωμων αναμεταξύ τους γενικότερα, είτε μέσω της κοινότητας της πολιτείας τους.

αντίστοιχη ένωση εργαζομένων του επαγγέλματος τους εξαιρετικά λίγοι θα προτιμούσαν αν γίνουν μέλος εκεί, έχοντας εντούτοις δισταγμούς και αμφιβολίες³⁰⁴⁸.

³⁰⁴⁸ Αναφέρθηκε ότι από οποιοδήποτε ελληνική ή άλλη ένωση πολλοί δεν γνώριζαν ή δεν γνωρίζουν για τα συνδικάτα και αναζητούσαν νομική συμβουλή και εκπροσώπηση σε θέματα με την εργασία ή τη νομική τους κατάσταση σε δικηγόρους. Όσοι είχαν πληροφορηθεί για τα συνδικάτα εργαζομένων θεωρούσαν ότι δεν θα ακουστεί η φωνή τους στο ελληνικό συνδικάτο και ότι τους χρησιμοποιούν μόνο για τις απεργιακές κινητοποιήσεις. Η πλειοψηφία θα επέλεγε τη «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα». Πιστεύουν δηλαδή ότι ανήκουν και εκπροσωπούνται κυρίως από την «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα».

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ

Η σύσταση και δημιουργία των εργασιακών συλλογικών οργανώσεων των μεταναστών που προκύπτουν αξίζει μια συμπερασματική ερμηνεία. Μέσω των μεταναστευτικών εργασιακών συλλογικών οργανώσεων, γενικά, παρέχεται η φαινομενικά συνεπής υποστήριξη στις ανάγκες των μεταναστών και μια συλλογική ζωή και συναναστροφή που ενθαρρύνεται επειδή θεωρείται ως το αποτελεσματικότερο μέσο με το οποίο διατηρείται η συνοχή μεταξύ των μεταναστών και των συνεκτικών τους στοιχείων βάσει του τόπου ή την χώρας προέλευσης τους. Επιπλέον, αν και υπάρχουν δυσκολίες, επιτυγχάνεται κυρίως η παροχή συμβουλής (advice) και μια οικονομική ενίσχυση μέσω των συλλόγων όπου γίνεται διαθέσιμη στη χώρα υποδοχή που θα βρεθεί ο μετανάστης ή η μετανάστρια. Συγχρόνως, ένα είδος μυθολογίας προκύπτει, αναδύεται και περιβάλλει τους συλλόγους των μεταναστών γενικά και ιδιαίτερα εκείνους που διαφοροποιούνται ως προς χαρακτηριστικά στόχους που προβάλλουν, δηλαδή πέραν του τόπου ή του πολιτισμού. Αυτό συμβαίνει διότι εφευρίσκονται γενικότερες συλλογικότητες, που ονομάζονται αυθαίρετα «κοινότητες», τόσο από τους ίδιους τους μετανάστες, όσο και άκριτα από την κοινωνία υποδοχής. Οι συλλογικές οργανώσεις δεν έχουν σε καμία περίπτωση τη πραγματική έννοια που περιέγραψε ο Tönnies (1955) ή πληθώρα άλλων μεταγενέστερων μελετών, ενώ αντιθέτως, άτομα προσπαθούν συνεχώς να ανιχνεύσουν εκ νέου μια «φανταστική συνέχεια» των χαρακτηριστικών που τους έφεραν κοντά στις περίκλειστες αγροτικές επαρχίες της χώρας προέλευσης πριν την έξοδό τους προς τα αστικά κέντρα και άλλες χώρες αναζητώντας απασχόληση. Ακόμα και σε αυτή την περίπτωση, οι μετανάστριες ή η μετανάστριες, παρά τα χαρακτηριστικά που προβάλλουν οι τυπικά κατοχυρωμένες συλλογικές οργανώσεις, επιλέγουν να μην αποκτήσουν ιδιότητα μέλους σε εκείνες, αλλά αποκτούν την αίσθηση του ανήκειν σε άλλες άτυπες μορφές συλλογικότητας ή με διαφορετικά χαρακτηριστικά όπως αυτό της θρησκείας.

Οι δραστηριότητες των μεταναστευτικών εργασιακών συλλόγων που ερευνήθηκαν μπορούν να συνοψιστούν γενικά ως εξής (βλ. πίνακα) σε κύριες δραστηριότητες: (i) Εκπροσώπηση του εργαζομένου μετανάστη-μέλους σε εργασιακά θέματα (παρέμβαση ή συνεννόηση με τον εργοδότη), (ii) Εξασφάλιση δικηγόρων και εξεύρεση διερμηνέων για δικαστικές υποθέσεις μελών των συλλόγων, (iii) Παροχή βοήθειας για νομιμοποιητικές διαδικασίες και εγγράφων εισόδου, (iv) Παροχή πληροφόρησης και συμβουλών για νομικά, εργασιακά ή διαδικαστικά θέματα ή άλλα θέματα. (v) Συνεργασία με εκπροσώπους των εργατικών συνδικάτων και πολιτικών κομμάτων, κυρίως σε τοπικό επίπεδο, για την προώθηση προτάσεων σχετικά με εργασιακά και νομικά θέματα των μεταναστών, (vi) Έκδοση ανακοινώσεων στη γλώσσα των μεταναστών, ενημερωτικών εντύπων και συνεργασία με κρατικά μέσα ενημέρωσης για παροχή πληροφόρησης στα μέλη των συλλόγων (εφημερίδες), (vii) Εύρεση εργασίας ή κατοικίας (ή προσωρινής

στέγασης), (viii) Κάλυψη των εξόδων (ή δανεισμός χρημάτων) αρχικής εγκατάστασης ή σε περίπτωση ανάγκης, (ix) Κάλυψη των εξόδων νοσοκομειακής περίθαλψης ανασφάλιστων μεταναστών μετά από κάποιο εργατικό ατύχημα, (x) Χρηματική ενίσχυση (ή δανεισμός χρημάτων) για έναρξη εργασίας ή άλλο λόγο και *δευτερεύουσες δραστηριότητες*: (xi) Διοργάνωση και συμμετοχή σε πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες, (xii) Διοργάνωση θρησκευτικών εορτών της χώρας προέλευσης στην Αθήνα, (xiii) Συνεργασία με συλλογικές οργανώσεις μεταναστών από άλλες χώρες προέλευσης, (xiv) Μεταφορά του σώματος του συμπατριώτη τους στην χώρα προέλευσης (και χρηματική ενίσχυση της οικογένειας του θανόντος), (xv) Διοργάνωση μαθημάτων διδασκαλίας ελληνικής γλώσσας, (xvi) Παροχή ενδυμάτων, (xvii) Παροχή τροφίμων και (xviii) Σύσταση σχολείου για τα παιδιά των εργαζομένων μεταναστών.

Πίνακας 21: Δραστηριότητες εργασιακών συλόγων μεταναστών στην Αθήνα (συγκεντρωτικά)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ	
A	ΚΥΡΙΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
1	Εκπροσώπηση του εργαζομένου μετανάστη-μέλους σε εργασιακά θέματα (παρέμβαση ή συνεννόηση με τον εργοδότη)
2	Εξασφάλιση δικηγόρων και εξεύρεση διερμηνέων για δικαστικές υποθέσεις μελών των συλλόγων
3	Παροχή βοήθειας για νομιμοποιητικές διαδικασίες και εγγράφων εισόδου
4	Παροχή πληροφόρησης και συμβουλών για νομικά, εργασιακά ή διαδικαστικά θέματα ή άλλα θέματα
5	Συνεργασία με εκπροσώπους των εργατικών συνδικάτων και πολιτικών κομμάτων, κυρίως σε τοπικό επίπεδο, για την προώθηση προτάσεων σχετικά με εργασιακά και νομικά θέματα των μεταναστών
6	Έκδοση ανακοινώσεων στη γλώσσα των μεταναστών, ενημερωτικών εντύπων και συνεργασία με κρατικά μέσα ενημέρωσης για παροχή πληροφόρησης στα μέλη των συλλόγων (εφημερίδες)
7	Εύρεση εργασίας ή κατοικίας (ή προσωρινής στέγασης)
8	Κάλυψη των εξόδων (ή δανεισμός χρημάτων) αρχικής εγκατάστασης ή σε περίπτωση ανάγκης
9	Κάλυψη των εξόδων νοσοκομειακής περίθαλψης ανασφάλιστων μεταναστών μετά από κάποιο εργατικό ατύχημα
10	Χρηματική ενίσχυση (ή δανεισμός χρημάτων) για έναρξη εργασίας ή άλλο λόγο
B	ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
11	Διοργάνωση και συμμετοχή σε πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες
12	Διοργάνωση θρησκευτικών εορτών της χώρας προέλευσης στην Αθήνα
13	Συνεργασία με συλλογικές οργανώσεις μεταναστών από άλλες χώρες προέλευσης
14	Μεταφορά του σώματος του συμπατριώτη τους στην χώρα προέλευσης (και χρηματική ενίσχυση της οικογένειας του θανόντος)
15	Διοργάνωση μαθημάτων διδασκαλίας ελληνικής γλώσσας
16	Παροχή ενδυμάτων
17	Παροχή τροφίμων
18	Σύσταση σχολείου για τα παιδιά των εργαζομένων μεταναστών

Φούσκας, 2009

Τόσο οι εργασιακοί, όσο και οι υπόλοιποι μεταναστευτικοί σύλλογοι, στην Αθήνα και αλλού στην Ελλάδα, αποτελούνται πολλές φορές, από εκπροσώπους που έχουν αναπτύξει ένα ευρύ δίκτυο επαφών στην ελληνική κοινωνία, αποκτώντας μια φήμη ανάμεσα στους συμπατριώτες τους, ισόμετρα με το προσωπικό τους γόητρο και την επιτυχία τους στο ρόλο που έχουν αναλάβει, κάτι που αποτελεί έναν σιωπηλό κανόνα (Φούσκας, 2008, 2009α, 2009β). Ενθαρρύνουν πολιτιστικά, αθλητικά γεγονότα και συμμετέχουν σε «φεστιβάλ» για μετανάστες. Επιπλέον οι επίσημοι ελληνικοί φορείς, μέσω της διαχείρισης εθνικής ταυτότητάς των μεταναστών, στην πραγματικότητα θέτει και καθορίζει τα πρότυπα από τα οποία ο μετανάστης συμμετέχει ή περιθωριοποιείται στην ελληνική κοινωνία. Η υποστήριξη που δίνεται στους συλλόγους απεικονίζει την κρατική ανησυχία για τη μη-δυνατότητα ελέγχου των προβλημάτων που ανακύπτουν αναμεταξύ των μεταναστών. Έτσι, μεταφέρουν την ευθύνη,

αναγνωρίζοντας και προσδίδει κύρος, περισσότερο στα άτομα-εκπροσώπους παρά στη συλλογική οργάνωση αυτή κάθε αυτή. Το παραπάνω επιβεβαιώνεται από την διατήρηση των στοιχείων για τους μεταναστευτικούς συλλόγους που δημοσιεύονται από φορείς είτε κρατικούς, είτε μη-κρατικούς. Ενώ το αυξανόμενο γόητρο που προσφέρεται στους εκπροσώπους των μεταναστών δημιουργεί μια αίσθηση σταθερή αναγνώρισης της ταυτότητας, στη συλλογική οργάνωσης και στο πληθυσμό που εκπροσωπούν, εντούτοις η πλειοψηφία των μεταναστών και των μεταναστριών, όντας εγκλωβισμένοι σε περιθωριακά επαγγέλματα και έχοντας ωθηθεί σε ατομικές λύσεις και ερμηνείες των προβλημάτων τους, δεν συμμετέχουν και δεν θεωρούν ότι εκπροσωπούνται από τους συλλόγους εργαζομένων, και εκφράζουν απογοητεύσεις και έντονες δυσανασχετήσεις για την ηγεσία, τη λειτουργία, την εικονική εκπροσώπηση τους, ακόμα και για την ύπαρξη των συλλόγων αυτών.

6. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Από τη επισκόπηση των εργασιακών συλλόγων των μεταναστών, «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapt», «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» αποκαλύπτονται διάφορα γενικά χαρακτηριστικά: *Πρώτον* η γεωγραφική κατανομή των συλλόγων, δείχνουν ότι η πλειοψηφία τους είναι τοποθετημένοι στο εσωτερικό της πόλης, στο κέντρο της Αθήνας, και συγκεκριμένα στις περιοχές που χαρακτηρίζονται από μια υψηλή συγκέντρωση των μεταναστών, όπου είτε διαμένουν εκεί, είτε αποτελούν σημεία συνάντησης και χώρου αναζήτησης εργασίας. *Δεύτερον*, η πλειοψηφία αυτών έχουν τις δικές τους εγκαταστάσεις, είτε παραχωρημένες υπό τη μορφή δωρεάς από τρίτους, όπως ένα πολιτικό κόμμα ή ένας επίσημος φορέας, είτε ενοικιαζόμενες ή αγορασμένες³⁰⁴⁹ από τους ίδιους. Πιο συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των υπο-έρευνα συλλόγων χρησιμοποιούν νοικιασμένη στέγαση θέλοντας να μονιμοποιήσουν την έδρα τους. Σε αντίθεση, η μη-εργασιακή συλλογική οργάνωση, «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα» και οι μικρότερες σε αυτή υπο-συλλογικές οργανώσεις χαρακτηρίζονται από μια αστάθεια του χώρου συγκέντρωσης, δηλαδή δεν έχει οποιεσδήποτε εγκαταστάσεις καθόλου, αλλά χρησιμοποιούσαν εκείνες, άλλων ενώσεων ή το σπίτι ενός μέλους. Το τελευταίο δείχνει βέβαια, ότι για το άτομο που νιώθει ότι ανήκει ή ότι θέλει να συμμετάσχει, ο τυπικά κατοχυρωμένος χώρος δεν έχει σημασία.

Τρίτον, ο σχηματισμός (formation) των συλλόγων δεν προέρχεται από το πρότυπο των κοινωνικών σχέσεων που η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το

³⁰⁴⁹ Αυτό μπορεί να εξηγηθεί εν μέρει ίσως εάν είχαμε κάποιο θρησκευτικό σύλλογο, δεδομένου ότι το πρώτο καθήκον ενός μουσουλμάνου είναι «να καθιερώσει τις προσευχές», δηλαδή η αρχική έννοια (raison d'être) είναι ενός μουσουλμανικού τυπικού ή άτυπου τεμένους, ώστε για να παρασχεθούν οι εγκαταστάσεις προσευχής, κάτι που δεν ισχύει στη συγκεκριμένη περίπτωση. Φυσικά, οι ισλαμικοί σύλλογοι, σε γενικές γραμμές, συμμετέχουν σε μια διεθνή θρησκευτική «κοινότητα», αλλά στην πράξη κανένας από αυτούς ανήκουν σε μια δομημένη οργάνωση.

Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες, βίωσαν πριν από τη μετανάστευση, στη χώρα προέλευσής. Δηλαδή οι επίσημοι σύλλογοι δεν ήταν μέρος του πολιτισμού της πατρίδας της πλειοψηφίας των μεταναστών από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες που συμπεριλήφθηκαν στην έρευνα, καθώς προέρχονται από είτε από αγροτικές περιοχές, όπου τα δίκτυα συγγένειας και του χωριού παρέχουν μια ικανοποιητική βάση για την κοινωνική οργάνωση, είτε από πολιτικά καθεστώτα και δυσχερείς κοινωνικές καταστάσεις που δεν τους επέτρεπαν να εξοικειωθούν με συλλογικές δράσεις και εργασιακά δικαιώματα καθώς και να συστήσουν ή να συμμετάσχουν σε συλλογικές οργανώσεις της προτίμησής τους.

Τέταρτον, από τις συνεντεύξεις με τους εκπρόσωπους και τα μέλη των εργασιακών συλλόγων μεταναστών, «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapt», «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», διαφαίνεται ότι δημιουργήθηκαν για να αντιμετωπίσουν διάφορες πτυχές της ελληνικής κοινωνίας σε θέματα εργασίας και εγγράφων παραμονής και να αντιπροσωπεύσουν τα συμφέροντα των συμπατριωτών τους, όπου τα οποία τα εθνικά δίκτυα ή άλλα είδη συλλόγων, όπως τοπικοί, θρησκευτικοί, πολιτιστικοί, δεν θα μπορούσαν να διαχειριστούν και από αυτή την άποψη είναι μια απομάκρυνση από τις παραδόσεις. Η διαφορά τους εντούτοις με άλλες μορφές συλλόγων είναι εμφανής από τη σύγκριση των σκοπών ενός από τους παραπάνω συλλόγους, με έναν τοπικό σύλλογο, όπως η «Νιγηριανή Κοινότητα στην Ελλάδα».

Πέμπτον, από τις συνεντεύξεις με τους μετανάστες και τις μετανάστριες καθίσταται σαφές ότι παρά τη «διαπίστωση» και βίωση της εκμετάλλευσης ή χρηστικότητας από τους ίδιους τους εκπροσώπους των εργασιακών συλλόγων των μεταναστών, και γενικότερα για όλους τους μετανάστες. Προέκυψαν σοβαρά ζητήματα αναπαραγωγής της θέσης και περιορισμού ή εγκλωβισμού των μεταναστών και των μεταναστριών σε μη-τυπικά κατοχυρωμένες, περιθωριοποιημένες, χαμηλού κύρους εργασίες που συγκεντρώνονται κυρίως οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί. Αυτό ήταν ιδιαίτερα εμφανές σε όλες ανεξαιρέτως τις εργασιακές συλλογικές οργανώσεις μεταναστών που εξετάστηκαν καθώς από τις συνεντεύξεις προέκυψε για παράδειγμα, ότι «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων Μεταναστών στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» ωθεί τις μετανάστριες στην εισαγωγή και την παραμονή τους στην οικιακή εργασία, βρίσκοντας εργοδότες που αναζητούν μια «κοπέλα» ως οικιακή βοηθό, αδυνατώντας να βρει μια άλλη μορφή απασχόλησης για εκείνες. Επιπλέον, αυτό ήταν εμφανές και στην περίπτωση της «Νιγηριανής Κοινότητας στην Ελλάδα», όπου συνέβαλε στην είσοδο και στο ξεκίνημα των μεταναστών από τη Νιγηρία ως πλανόδιοι μικροπωλητές (Φούσκας, 2009β).

Έκτον, παρά τη μαχητικότητα και την έντονη διάθεση των εκπροσώπων των εργασιακών συλλόγων των μεταναστών, «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapt», «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές

Ελλάδος», «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», φαίνεται ότι η δράση τους εξαρτάται ως ιδιαιτέρως από την παρέμβαση άλλων φορέων όπως δικηγόροι και νομικοί σύμβουλοι, ο «Συνήγορος του Πολίτη», το «Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών» και Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις ή και πολιτικά κόμματα. Αυτό καθιστά ιδιαίτερα ευάλωτη ως προς την ουσιαστική αυτονομία και κρίση των εργασιακών συλλόγων καθιστώντας τους πολλές φορές κατευθυνόμενους και εξαρτώμενους από άλλους τρίτους φορείς. Επιπλέον, το παραπάνω αφήνει τους συλλόγους δίχως επιλογή, ενώ παράλληλα η εξάρτηση και η έκθεσή των εργαζομένων μεταναστών ώθησε στην ιδιαίτερη εμφάνιση ενός σημαντικού αριθμού Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων που «δρουν υπέρ των μεταναστών», των οποίων ο ρόλος και τα κίνητρα δεν είναι πάντοτε σαφή.

6.1. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Οι εκπρόσωποι δείχνουν επίσης μια προσαρμογή και μια κατανόηση του ελληνικού συστήματος εργασίας που αποκρίνεται περισσότερο στις επίσημες συλλογικές και οργανωμένες ομάδες πίεσης, από ότι στα μεμονωμένα άτομα. Επίσης όμως ο χαρακτήρας της ηγεσίας και η ιδιότητα μέλους (membership) των συλλόγων σφραγίζονται (rubber-stamped) από το πρότυπο προστάτη-πελάτη (patron-client), εκπροσώπου-μέλους (ή μη-μέλους) των κοινωνικών σχέσεων, που επέφερε η εγκατάσταση των μεταναστών από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες και η οποία αναπαράγεται έπειτα μέσα στο σύλλογο. Ο «παθητικός» χαρακτήρας της ιδιότητας μέλους των περισσότερων συλλόγων τείνει να ενισχύσει τη σημασία του εκπροσώπου στη λήψη αποφάσεων. Ο εκπρόσωπος του συλλόγου και γενικότερα η ηγεσία της «κοινότητας» αλλάζει σύμφωνα με τις περιστάσεις της μετανάστευσης και της εγκατάστασής τους. Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι η ηγεσία δεν απεικονίζει απόλυτα τα ενδιαφέροντα και το επίπεδο συνειδησης του πληθυσμού των μεταναστών και των μεταναστριών από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες λόγω των σημαντικών δυσκολιών στην κατανόηση της ελληνικής πραγματικότητας από τους τελευταίους. Ταυτόχρονα, οι εκπρόσωποι σε ορισμένες περιπτώσεις διατηρούσαν ή συντηρούσαν μια αντίληψη μη-συνεργασίας και συνδιαλλαγής με άλλους μεταναστευτικούς συλλόγους, είτε από την χώρα τους είτε από διαφορετικές χώρες καθώς και μια αμφισβήτηση της ορισμένων θεσμικών οργάνων της κοινωνίας υποδοχής.

Επιπλέον, από τις συνεντεύξεις προέκυπτε ότι οι μετανάστες και οι μετανάστριες που βρίσκονται στην Αθήνα, σκόπευαν να επιστρέψουν στο σπίτι, στις οικογένειές τους, μόλις αποκτούσαν αρκετά χρήματα. Ολόκληρος ο προσανατολισμός της ζωής τους, στην συντριπτική πλειονότητα, κατευθύνονταν προς την πατρίδα τους. Ουσιαστικά στα μάτια τους δεν υπήρξε τίποτα περισσότερο στην Ελλάδα από μια πηγή εργασίας και αποδοχών, για αυτούς και για τους άντρες συγγενείς, παραδείγματος χάριν ένας

νεότερος αδελφός ή ένας ξάδερφος, που θα έφερναν μαζί. Οι περισσότεροι από αυτούς δεν ήταν εξοικειωμένοι με τη ζωή των πόλεων, ήξεραν ελάχιστα για τη Ελλάδα μιλούσαν μόνο της γλώσσα τους, ενώ δεν μιλούσαν καθόλου ελληνικά ή λίγα Αγγλικά. Η αδυναμία δικτύωσης, προσαρμογής και επικοινωνίας με το ευρύτερο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον της κοινωνίας υποδοχής ήταν έκδηλη σε πολλές περιπτώσεις είτε στα άτομα, είτε και σε άλλες μορφές συλλογικότητας. Στις συλλογικές αυτές οργανώσεις εργαζομένων, οι εκπρόσωποι που προέκυψαν, από την έρευνα, ήταν άνθρωποι ικανοί για το επίτευγμα εκείνων των στόχων. Ήταν τα άτομα που, από το ταξικό τους και το επίπεδο εκπαίδευσης ή το μέγεθος εμπειρίας τους στην Ελλάδα, θα μπορούσαν να διαδραματίσουν το ρόλο των μεσαζόντων μεταξύ των εργαζομένων μεταναστών και μεταναστριών και του ελληνικού συστήματος δεδομένου ότι μιλούν και γράφουν αγγλικά και ελληνικά, είχαν παρακολουθήσει σεμινάρια για τα εργασιακά και νομικά δικαιώματα των μεταναστών, και θα μπορούσαν να δώσουν κάποια βοήθεια σε θέματα μετανάστευσης και διοικητικών διατυπώσεων. Οι περισσότεροι από αυτούς τους ηγέτες ήταν αστικής ασήμαντης προέλευσης (*petty bourgeois*), όπως αυτές ήταν γενικά προϋποθέσεις για τη λήψη ενός καλού επιπέδου εκπαίδευσης στην Αίγυπτο, στην Αλβανία, στο Μπανγκλαντές, στην Παλαιστίνη και στις Φιλιππίνες. Στην Ελλάδα μπορεί σε ένα εργοστάσιο αλλά συχνά αργότερα σε μια επιχείρηση ή έγιναν ιδιοκτήτες και διαδραμάτισαν επίσης έναν ρόλο ως δανειστές χρημάτων (*money-lenders*). Η θέση τους έγινε ενισχυμένη από την πολυπλοκότητα των ελληνικών αρχών, τις νομοθεσίες και των θεσμών που, σε αναζήτηση των συνομιλητών, στράφηκαν σε αυτούς, στους «εκπροσώπους».

Το γόητρο που τους χορηγήθηκε από τις ελληνικές συναναστροφές τους και η εμπειρία που αποκόμισαν τους καθιέρωσαν και, ενίσχυσε τη θέση τους στα μάτια των ανθρώπων τους, και για εκείνο τον λόγο επιδίωξαν συχνά αυτήν την αναγνώριση ακόμη και περισσότερο³⁰⁵⁰. Αυτό γίνεται εμφανές όταν ο εκάστοτε εκπρόσωπος ερωτήθηκε «για ποιο λόγο οι εργαζόμενοι από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες έχουν ανάγκη εκπροσώπησης και συγκεκριμένα από εσάς». Αυτός ο τύπος ηγεσίας είναι ιδιαίτερα εξατομικευμένος, στηρίζεται σε ένα δίκτυο καθηκόντων και χρεών, των υποταγών συγγένειας και χωριών που στηρίζονται σε μια παράδοση πελατείας (*clientelism*). Ο εκπρόσωπος κατά τη συνέντευξη μετέφερε το βάρος της «ευθύνης» στα ίδια τα μη μέλη. Συχνά τα ίδια άτομα δραστηριοποιήθηκαν επίσης στην οργάνωση των πολιτικών κομμάτων της πατρίδας τους ή τη συσχέτιση τους συλλόγου εργαζομένων μεταναστών με πολιτικά κόμματα της χώρας υποδοχής γεγονός που υποδηλώνει ότι με την ιδεολογικοπολιτική διαμόρφωση των συλλόγων και της ηγεσίας τους σήμερα αποκαλύπτει ότι έχουν υποβληθεί και υποβάλλονται ακόμα σε σημαντικές αλλαγές. Πρέπει στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι μια πιο στενή μελέτη των συλλόγων δείχνει ότι η αλλαγή είναι δεν είναι μόνο ποσοτική αλλά και ποιοτική.

Δεν εμφανίζονται τόσο τοπικοί σύλλογοι, βάση της κοινής καταγωγής ή πολιτιστικοί, αλλά παρατηρείται μια μετακίνηση, όπου η ομάδα των ηγετών και οι σύλλογοι που προκύπτουν τώρα ως

³⁰⁵⁰ Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η διαδοχική επανεκλογή των ιδίων προσώπων ως εκπρόσωποι.

επιτυχέστεροι και η ανάπτυξη των αυτών είναι εκείνοι που απευθύνονται στα παρούσα συμφέροντα και την προοπτική του πληθυσμού των εργαζομένων μεταναστών από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες, με αποτέλεσμα το σχηματισμό της «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», του «Εργατικού Συλλόγου Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», της «Ένωσης Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», της «Ένωσης Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και της «Ένωσης Αλληλεγγύης των Φιλιππίνεζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas».

Παρατηρείται από τις συνεντεύξεις με τους εκπροσώπους, ότι οι στόχοι τους τείνουν να επιτευχθούν χρησιμοποιώντας μέσω: *πρώτον* πλαισίωση των οργανωτικών δομών που είναι απαραίτητες για να στηρίζουν αυτή την προσπάθεια, *δεύτερον* υιοθέτηση των νέων προσεγγίσεων στη νέα γενεές όπως, μέθοδοι διδασκαλίας, μέσα επικοινωνίας και ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων, *τρίτον* λήψη των ενεργών μέτρων για να εξασφαλιστεί η συμμαχία και η υποστήριξη από τους θεσμούς της Ελλάδας και την ευρύτερη κοινωνία. Αυτή η ηγεσία εκφράζεται μέσω ηγετών «παλαιών» και «νέων». Εντούτοις, εκείνοι που ήταν ήδη στο προσκήνιο ως εκπρόσωποι για πολλά έτη διατηρούν την εξατομικευμένη πτυχή της ηγεσίας τους.

Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων οι σύλλογοι δεν έχουν μια επίσημη ιδιότητα μέλους. Η ιδιότητα μέλους των εργασιακών συλλόγων «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππίνεζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» των μεταναστών είναι μάλλον περιορισμένη, παρά τις επίσημες αξιώσεις για το αντίθετο. Στο μέλλον ίσως οι ενώσεις αυτές δεν θα είναι σε θέση να στηριχθούν για πάντα στη διατήρηση μια της συχνά τεχνητής δομής. Η συμμετοχή στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππίνεζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» είναι συγκριτικά μικρότερη σε σχέση με τον υπάρχοντα πληθυσμό μεταναστών στην Αττική, ενώ ως μέλη εγγεγραμμένα είναι ακόμη πιο μικρή. Ως προς τα ενεργά μέλη, μόνο ένας μικρός πυρήνας των ατόμων που έχουν ιδιότητα μέλους, συμμετέχει αληθινά, ενώ το υπόλοιπο αποτελείται από τα «παθητικά» μέλη, στις κοινωνικές λειτουργίες που οργανώνονται για αυτούς, και χρησιμοποιώντας τις υπηρεσίες που παρέχονται από το σύλλογο (εγκαταστάσεις, συμβουλές κ.λπ.).

Η συντριπτική πλειοψηφία «των μελών» είναι άνδρες. Τα άτομα από οι μετανάστες και οι μετανάστριες από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες, πολύ συχνά κυριαρχούνται και τα συναισθήματα απομόνωσης και αποφεύγουν την ενεργό συμμετοχή και δράση στις συλλογικές δραστηριότητες. Η δυσκολία της ανανέωσης των εγκρίσεων διαμονής,

εργασίας και εύρεσης κατοικίας, ο φόβος της εκτόπισης για τα ανεπίσημα άτομα και οι οικονομικές δυσκολίες από την πλήρη και σταθερή έλλειψη απασχόλησης, οδηγούν άμεσα και ακριβώς σε καταστάσεις της περιθωριοποίησης, περιορισμό στην κατοικία ώστε να παραμείνουν απαρατήρητοι, μειώνουν ταυτόχρονα την εμπιστοσύνη προς τις κρατικές υπηρεσίες αλλά και στις συλλογικές οργανώσεις. Η διάθεση συμμετοχής του μετανάστη στις διαδικασίες του εργατικού σωματείου του κλάδου ή της επιχείρησης του δεν μένει ανεπηρέαστη από όλες αυτές τις παραμέτρους. Σε επίπεδο τυπικών προϋποθέσεων δεν υπάρχουν, αυτή την φορά, σαφή, θεσμικής φύσης, εμπόδια προκειμένου για την συμμετοχή αλλοδαπών στην ίδρυση και την λειτουργία εργατικών σωματείων.

Οι μετανάστες χαρακτηρίζονται στην εξαιρετική τους πλειονότητα από την απασχόληση σε κάθε μορφή χαμηλού κύρους εργασίες, προσωπικές υπηρεσίες ανταποκρινόμενοι στις ανάγκες των εργοδοτών και των εργοδοτριών. Στα παραπάνω πλαίσια της απορρύθμισης ή κατάρρευσης του κράτους πρόνοιας, της ανάδυσης χαμηλού κύρους εργασιών και εξατομικευμένων υπηρεσιών, και της μεταναστευτικής πολιτικής που έχει κατεύθυνση τη μηδενική μετανάστευση (zero migration) και την επιλεκτική άδεια εργασίας και παραμονής για την κάλυψη αναγκών σε χαμηλού κύρους υπηρεσίες, αναπτύχθηκε ένα ιδιαίτερο εργατικό δυναμικό. Το τελευταίο διαφέρει από το παρελθόν και ξεχωρίζει από τον γηγενή πληθυσμό για τη σχέση του με τους επίσημους φορείς κοινωνικής προστασίας και τις αντιλήψεις και τις προσδοκίες που αναπτύσσει σχετικά με την ασφάλεια και την κοινωνική αλληλεγγύη (Ψημμένος και Σκαμνάκης, 2008) και με τη συλλογικότητα. Οι σχέσεις αυτές καθορίζονται τόσο από τις συνθήκες εργασίας όσο και από την απασχόλησή των μεταναστών και των μεταναστριών σε χαμηλού κύρους εργασίες, καθιστώντας τους ως εκείνους τους ανθρώπους που συνδυάζουν τα εξαιρετικά χαμηλά εισοδήματα με την αστάθεια και την αβεβαιότητα του αποδοχών και της απασχόλησης, ως «περιστασιακοί φτωχοί».

Δηλαδή με τον όρο αυτό περιγράφονται τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά ενός υπερ-εκμεταλλεζόμενου εργατικού δυναμικού χωρίς εργασιακά και κοινωνικά δικαιώματα, βιώνοντας εξαντλητικές ώρες απασχόλησης, χαμηλά μεροκάματα, μηδενική ασφάλιση και δικαιώματα στον χώρο εργασίας του, διαβιώνοντας στην ένδεια, την αβεβαιότητα, και συχνά τις εκμεταλλευτικές διασυνδέσεις με άλλες ομάδες συμπατριωτών ή γηγενών στην ελληνική κοινωνία. Ως μη-ορατές οντότητες για τους περισσότερους επίσημους φορείς ο μετανάστες και οι μετανάστριες μέλη των αστικών εργατικών δυναμικών υπόκεινται σε πολύ χαμηλά εισοδήματα και στην αβεβαιότητα, όπου η πρόσβαση στα βασικά μέσα της επιβίωσης περιγράφεται σοβαρά με τη δομή και τη διαδικασία της υπανάπτυξης και του αποκλεισμού. Επιπλέον οι βαθμοί συλλογικής αλληλεγγύης και συνεργασίας που επικρατούν μεταξύ των μεταναστών είναι πολύ χαμηλοί, ενώ βιώνουν τα κύρια εμπόδια: (1) της υπερ-εκμετάλλευσης (ώρες, μέρες, αποδοχές εργασίας), (2) μηδενική ανοδική κοινωνική κινητικότητα όντας εγκλωβισμένοι σε αδιέξοδα επαγγέλματα, (3) μη δυνατότητα νέων εισοδηματικών ευκαιριών και (4) αδυναμία άρθρωσης των εργασιακών τους διεκδικήσεων. Η αστάθεια του εισοδήματος και της εργασίας είναι ένα κύριο

χαρακτηριστικό που οι μετανάστες και οι μετανάστριες βιώνουν καθιστώντας τους περιστασιακούς εργαζόμενους μέσα στο εργατικό δυναμικό. Μια απάντηση πολλών περιστασιακών εργαζομένων που διαφαίνεται από την παρούσα έρευνα στις καταστάσεις της αυξανόμενης εισοδηματικής αστάθειας έχει τροκληθεί, σε μερικές περιπτώσεις, οι παραδοσιακές μορφές κοινοτικής προστασίας, όπως οι πιστωτικές ενώσεις, οι εργασιακοί σύλλογοι και εθνικοί ή τοπικοί συλλογικοί σχηματισμοί, έχουν τροποποιηθεί είτε στη μορφή είτε την εφαρμογή τους, ώστε να παρέχουν ένα «μαξιλάρι» (cushion) ενάντια στις επιπτώσεις της αποειδίκευσης και της αποκλειστικής απασχόλησης σε χαμηλού κύρους υπηρεσίες.

6.2. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΩΝ ΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Οι μετανάστες αιτιολόγησαν την εγγραφή τους ή μη σε σύλλογο και με τις αναφορές τους εξήγησαν σε γενικές γραμμές τη συλλογιστική αυτής της στάσης τους. Η εγγραφή τους στο συγκεκριμένο σύλλογο αιτιολογεί τις ιδιαίτερες συνθήκες και τους προβληματισμούς που τους παρακίνησαν να γίνουν μέλη του και φωτίζει την πλευρά εκείνη όπου από το ειδικό, από την ατομική περίπτωση ο μετανάστης οδηγείται στη γενίκευση. Με άλλα λόγια οι αναφορές αλλά και η συσχέτιση ανάμεσα σε εκείνες που απαντούν στα ερωτήματα «είστε ή όχι μέλος στο σύλλογο εργαζομένων σας», ή «γιατί γραφτήκατε σ' αυτό το σύλλογο», θα δείξουν κατά πόσο ο μετανάστης, όταν απαντούσε στο πρώτο ερώτημα, στο θετικό του σκέλος, πρόβαλε τα επιχειρήματα που τον έκαναν να γίνει μέλος στο συγκεκριμένο σύλλογο. Οι απαντήσεις είναι χαρακτηριστικές. Φαίνεται, λοιπόν, από τις απαντήσεις ότι για τους μισούς περίπου ο λόγος που γράφτηκαν στο σύλλογο είναι συγκεκριμένος και ξεκάθαρος: η βοήθεια που περιμένουν για τους άλλους μισούς από τις απαντήσεις τους συνάγεται ότι προφανώς κάτι προσδοκούν, αλλά δεν φαίνεται να είναι προσδιορίσιμο πάντοτε. Αντίθετα, έγινε κατανοητό ότι, αν βρεθούν κάπου όλοι μαζί, τότε θα μπορούν να ελπίζουν, αν είναι ενωμένοι, τότε η παρουσία τους θα είναι πιο έντονη και η φωνή τους θα ακούγεται καλύτερα.

Πίνακας 22: Αιτιολόγηση μεταναστών και μεταναστριών από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες για τη συμμετοχή τους στον εργασιακό σύλλογο τους (N=23)

	ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΜΠΑΝΓΚΑΑΝΤΕΣ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ
	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟ	«ΕΝΩΣΗ ΑΙΓΥΠΤΙΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, EL RABTA»	«ΕΡΓΑΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΛΒΑΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»	«ΕΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΜΠΑΝΓΚΑΑΝΤΕΣ ΕΛΛΑΔΟΣ»	«ΕΝΩΣΗ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»	«ΕΝΩΣΗ ΑΛΛΗΛΕΓΙΤΥΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΖΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, KASAPI-HELLAS»
1	Απόκτηση ιδιότητας μέλους για πληροφόρηση με τα έγγραφα και τα εργασιακά προβλήματα, ή βοήθεια με την ελληνική γλώσσα ή εύρεση εργασίας	2	1	2	1	1
2	Απόκτηση ιδιότητας μέλους λόγω βοήθειας που παρείχαν όταν		1			2

	χρειάστηκε					
3	Απόκτηση ιδιότητας μέλους λόγω ανάγκης ανήκειν ως μετανάστης με συμπατριώτες και ως εργαζόμενος	2	1	2	2	1
4	Απόκτηση ιδιότητας μέλους για διεκδίκηση έναντι στην εργοδοσία που εκμεταλλεύεται τους εργαζομένους και τάση συνδρομής στα προβλήματα των συμπατριωτών	1	1	1	1	1
ΣΥΝΟΛΟ: 23		5	4	5	4	5

Φούσκας, 2009

Οι κυριότεροι λόγοι συμμετοχής είναι: το ότι αυτός ο σύλλογος είναι στην περιοχή και το ότι περιμένουν βοήθεια, κυρίως πληροφόρηση. Από τις συνεντεύξεις οι μετανάστες και οι μετανάστριες από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες, θεωρούν ότι στους αντίστοιχους εργασιακούς συλλόγους θα ενδιαφερθούν για το μεμονωμένο πρόβλημά τους πολύ περισσότερο από ένα ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός τους. Επιπλέον, τόνιζαν ότι οι διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των συνδικάτων, καθώς υπάρχουν συνδικάτα που είναι συμβιβασμένα με την κρατική πολιτική και πιστεύουν ότι δεν θα συμβάλουν στο πρόβλημά τους, ή εξαρτάται από την περίπτωση. Δηλαδή, οι περισσότεροι έχουν συνειδητοποιήσει ότι η συμμετοχή τους σε ένα ελληνικό συνδικάτο εξαρτάται από την επαρκή κατανόηση και ομιλία της ελληνικής γλώσσας, τη νόμιμη παραμονή στη χώρα αλλά και μια σταθερή εργασία με τις εκάστοτε νόμιμες παροχές. Από τις συνεντεύξεις φαίνεται ότι οι περισσότερες αναφορές αφορούν τη βοήθεια του συλλόγου προς τους μετανάστες ώστε ανακουφιστούν έστω και προσωρινά μέχρι να βρουν κάποια απασχόληση και να προσαρμοστούν στην εδώ κοινωνία. Άλλο είδος βοήθειας ήταν η οικονομική βοήθεια σε χρήματα που δόθηκαν σε ορισμένους για να αντιμετωπίσουν επείγοντα προβλήματα. Η πληροφόρηση που οι σύλλογοι έδωσαν για όσα θέματα αξιολογήθηκε ως ουσιαστική προσφορά δεν κάλυψε την πλειοψηφία των αναφορών και η υποστήριξη που είχαν σε εργασιακά θέματα. Σε μικρότερα ποσοστά αναφέρθηκαν η βοήθεια για να λυθούν άμεσες στεγαστικές ανάγκες, η οργάνωση σεμιναρίων για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, αλλά και η ηθική υποστήριξη όταν χρειάστηκε.

Για μια άλλη, μικρότερη, μερίδα συνεντευξιαζόμενων που απέκτησαν και διατήρησαν την ιδιότητα μέλους, στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Raptia», τον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», την «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», ανέφεραν ότι οι παραπάνω σύλλογοι αυτοί έχουν ολοκληρώσει σημαντικές ενέργειες για εκείνους και αποτέλεσαν μια υποκίνηση της προσπάθειας να προαγάγουν και αποτελεσματικότερη οργάνωση μεταξύ μιας αποδιοργανωμένης ή αποηθικοποιημένης και χωρίς εκπρόσωπο μεταναστευτική ομάδα. Σε αυτό δεν μπορεί κανείς να μην αναγνωρίσει ή να υποβαθμίσει τη σημαντικότητα και το έργο των εκπροσώπων των μεταναστευτικών αυτών ομάδων. Όλος αυτός ο κόσμος της προσπάθειας συνεργασίας στα πλαίσια της υπαγωγής σε συγκεκριμένα

χαμηλού κύρους επαγγέλματα, αλλά και της υποτέλειας σε εξατομικευμένες εργοδοτικές ανάγκες στις περισσότερες περιπτώσεις έχουν αναγκάσει τα άτομα να οργανωθούν προτού γνωρίσουν την έννοια της οργάνωσης, όπου για εκείνους η έννοια της συνεργασίας ήταν ένας άγνωστος όρος για να καθορίσει και να στερεώσει τις ιδέες της ηγεσίας και της συλλογικής διεκδίκησης μεταξύ των μη-συνδικαλιζομένων μεταναστών. Για αυτούς τους λόγους οι παρούσες προσπάθειες ίσως να είναι ελπιδοφόρες για το μέλλον.

6.3. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΜΗ-ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΩΝ ΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Συγχρόνως το χαμηλό επίπεδο εμπιστοσύνης και εμπιστοσύνη προς την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», τον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», την «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» στους εκπρόσωπους και τα μέλη του, απομακρύνει ή τους αφήνει αδιάφορους χωρίς τις προσδοκίες από τους συλλόγους εργαζομένων μεταναστών. Οι απαντήσεις ότι που οι εργαζόμενοι έδωσαν σχετικά με την ερώτηση «Γιατί δεν γίνετε μέλος στον εργασιακό σας σύλλογο» είναι διακριτικές. Δεδομένου ότι σημαντικός αριθμός των συνεντευξιαζόμενων ανέφεραν ότι είναι φοβισμένοι και αποθαρρυνμένοι για να βγουν έξω από το σπίτι τους για να μην συλληφθούν από την αστυνομία, λόγω της απουσίας νομιμοποιητικών εγγράφων ή ασταθούς νομικής κατάστασης. Η αίσθηση ανασφάλειας και προσωρινότητας λόγω της μη-κατοχής εγγράφων διαμονής αποθαρρύνει ή αποτρέπει την οποιαδήποτε συμμετοχή στις συγκεκριμένες συλλογικότητες. Ταυτόχρονας, άλλοι δεν ήξεραν πού να απευθυνθούν ή δεν είχαν ακούσει για εκείνους. Επιπλέον, οι παράγοντες της κούρασης και της κούρασης λόγω ενός εξαντλητικού χρονοδιαγράμματος είναι αρκετοί για άλλους συνεντευξιαζόμενους.

Πίνακας 23: Αιτιολόγηση μεταναστών και μεταναστριών από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες για τη μη-συμμετοχή τους στον εργασιακό σύλλογο τους (N=68)

	ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ		ΑΙΓΥΠΤΟΣ	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ
	ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ	ΜΗ-ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ	«ΕΝΩΣΗ ΑΙΓΥΠΤΙΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, EL RAPTA»	«ΕΡΓΑΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΛΒΑΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»	«ΕΝΩΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΕΛΛΑΔΟΣ»	«ΕΝΩΣΗ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»	«ΕΝΩΣΗ ΑΛΛΑΗΕΓΓΥΗΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΖΩΝ Ν ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, KASAPI-HELLAS»
1	Μη-συμμετοχή στο σύλλογο εξαιτίας ανεπίσημης κατάστασης (έλλειψη εγγράφων)		1		5	3	
	Μη-συμμετοχή στο σύλλογο επειδή δεν χρειάστηκε βοήθεια κάτω διεκπεραίωση υποθέσεων ατομικά			2		1	1
2	Μη-συμμετοχή στο σύλλογο διότι δεν παρέχει καμία βοήθεια		5	6		5	4
3	Μη-συμμετοχή λόγω μη-		1	1	2	1	1

	πληροφόρησης για τον σύλλογο ή για το που βρίσκεται					
5	Μη-συμμετοχή στο σύλλογο λόγω ωραρίου εργασίας και σωματικής κόπωσης από την εργασία	3	6	3	5	2
6	Καμία επιθυμία συμμετοχής στο σύλλογο	2	2	1		
7	Μη-συμμετοχή στο σύλλογο λόγω ιδιότητας μέλους σε άλλη συλλογική οργάνωση		1	1		4
ΣΥΝΟΛΟ: 68		12	17	13	15	11

Φούσκας, 2009

Η άγνοια για τη χρησιμότητα ή ακόμα και την ύπαρξη του συλλόγου και για τη βοήθεια που μπορεί να δώσει στους μετανάστες κυριαρχεί στις αναφορές όσων δεν είναι μέλη κάποιου συλλόγου από τους πολλούς που υπάρχουν όπου έχουν εγκατασταθεί μετανάστες. Το μεγαλύτερο ποσοστό δήλωσε ότι δεν γνωρίζει τους υπεύθυνους του συλλόγου και για αυτό δεν έγινε ακόμη μέλος. Επίσης ένα άλλο μέρος δεν ενδιαφέρεται, γιατί νομίζει πώς δεν είναι αναγκαίος ο σύλλογος ή γιατί δεν του αρέσει, ενώ κάποιο επικαλούνται πώς δεν έχουν καιρό ή χρόνο για να παρακολουθεί τις δραστηριότητες του. Μια κατηγορία μεταναστών περίπου έριξε την ευθύνη στους υπεύθυνους του συλλόγου της περιοχής του, γιατί δεν ενδιαφέρθηκαν να έρθουν σε επαφή μαζί του και έτσι να γίνει μέλος. Η ποικιλία αυτών των αναφορών δείχνει και το ευρύ φάσμα των προσδοκιών αλλά και των πρακτικών που κυριαρχούν κατά τη διαδικασία της απόφασης να εγγραφούν ή να μην εγγραφούν σε σύλλογο οι μετανάστες. Ασφαλώς, η βοήθεια που περιμένουν είναι το κύριο κίνητρο που τους παρακινεί να γίνουν μέλη όμως η επιφυλακτικότητα τους ως προς το εάν θα τους προσφέρουν κάποια βοήθεια στο σύλλογο ή ο φόβος τους ότι εκεί ίσως υπάρχουν σκοπιμότητες και όχι καλές προθέσεις, είναι ο βασικός παράγοντας που μαζί με την άγνοια τους αποτρέπει να έρθουν σε επαφή και να δραστηριοποιηθούν μέσα από την ομαδική λειτουργία του συλλογικού οργάνου. Τα βασικά χαρακτηριστικά του ατόμου, όπως είναι το φύλο, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, το επίπεδο εκπαίδευσης, η κατάσταση απασχόλησης, ο χρόνος μετανάστευσης και ο τόπος εγκατάστασης δεν επηρέασαν την απόφαση των μεταναστών να γίνουν ή να μη γίνουν μέλη του συλλόγου, αν και σποραδικά υπάρχουν κάποιες αναφορές που δείχνουν ότι ορισμένα από αυτά τα χαρακτηριστικά επέδρασαν θετικά ή αρνητικά (όπως για παράδειγμα, «Είμαι γέρος», «Δεν έχει σύλλογο η περιοχή» κ.λπ.).

Από πολλούς συνεντευξιζόμενους μετανάστες και μετανάστριες τονίζονταν, ανεξαιρέτως εθνικότητας, ότι η ύπαρξη των αντίστοιχων εργασιακών συλλόγων των συμπατριωτών τους δεν εκπροσωπεί και δεν εξυπηρετεί τίποτα περισσότερο εκτός από τις φιλοδοξίες ορισμένων (ενός ή δύο) ατόμων μέσα στο σύλλογο, διαμορφώνοντας έτσι στα άτομα μια διαρκή και έντονη αμφισβήτηση και δυσπιστία απέναντι στις εσωτερικές διαδικασίες *πρώτον*, τόσο του συλλόγου εργαζομένων μεταναστών, *δεύτερον*, όσο και του ρόλου του «ηγέτη» ή προέδρου ή εκπροσώπου τους. Αυτομάτως παρατηρήθηκε η διάπλαση μιας έλλειψης εμπιστοσύνης στον λειτουργικό αλλά και ουσιαστικό ρόλο καθώς και στη δυναμική των μεταναστευτικών εργασιακών οργανώσεων ως μέσα συλλογικής οργάνωσης και

εκπροσώπησης με σκοπό την προώθηση των συμφερόντων των εργαζομένων μεταναστών-μελών και των συμπατριωτών τους γενικότερα. Παράλληλα, η έντονη έλλειψη οργανωτική κουλτούρας και συντονισμού, με τρόπο λειτουργία πρόχειρο ή αφημένο στην προσωπική πρωτοβουλία και κρίση των εκπροσώπων, και χωρίς την κατάλληλη υποδομή και το απαιτούμενο δυναμικό απωθεί-απομακρύνει ή απογοητεύει αρκετούς μετανάστες ή μετανάστριες, ενώ γίνεται αιτία ώστε να συγκεντρωθεί η ευθύνη σε ορισμένα ή συγκεκριμένα άτομα. Οι εργασιακοί σύλλογοι μεταναστών τονίζουν έχουν έντονα τον εθνικό χαρακτήρα τους και δεν διακρίνονται χαρακτηριστικά από την πρόθεση οποιασδήποτε συνεργασίας ακόμα και με άλλους συλλόγους συμπατριωτών τους ή και με ελληνικούς φορείς όπως τα συνδικάτα ή πρόσκεινται ιδιαίτερα επιφυλακτικά προς τα τελευταία.

Επιπροσθέτως, οι αντιλήψεις για την συλλογικότητα και τη συλλογική οργάνωση που οι μετανάστες και οι μετανάστριες μεταφέρουν από την χώρα προέλευσής τους στη χώρα υποδοχής είναι επίσης προβληματική. Είναι μια αντίληψη η οποία διαχρονικά και με συνεχώς είχε είτε απαγορεύσει, είτε απομακρύνει ή περιορίσει τα άτομα από οποιαδήποτε μορφή οργανωμένης συλλογικότητας, ιδιαίτερα στους χώρους εργασίας, ωθώντας στα άτομα στην ατομικότητα τόσο στις μεταξύ τους σχέσεις όσο και στις πρακτικές τους σχετικά με εργασιακά θέματα. Η συλλογική ταυτότητα και συμμετοχή που σχημάτιζε και διαμόρφωνε το αίσθημα του «ανήκειν» ή «συνανήκειν» σε ένα συγκεκριμένο σύνολο ή πλαίσιο (εργασιακό, τοπικό, εθνικό, πολιτιστικό, πολιτικό, γλωσσικό, θρησκευτικό ή φυλετικό) είναι άκρως προβληματική λόγω των ιστορικών γεγονότων στην χώρα προέλευσης και των τραυματικών εμπειριών σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο για τα ίδια τα άτομα οι οποίες δεν επιτρέπουν περιθώρια δημιουργίας συλλογικών οργανώσεων.

Σχετικά με τους μετανάστες και τις μετανάστριες, αυτό που γίνεται κατανοητό από την ανάλυση των συνεντεύξεων είναι ότι σε ένα πλαίσιο ενός καπιταλιστικού κοινωνικού και εργασιακού περιβάλλοντος, της αγοράς περιστασιακής εργασίας και του καταμερισμού εργασίας, ο ρόλος των μεταναστευτικών εργασιακών οργανώσεων φαίνεται να αντικαθίστανται από τις πλατείες, τις συνεδριάσεις σε σπίτια και τις προσωπικές προσπάθειες τις λύσεις βασισμένες σε μια συλλογική οργάνωση της δράσης αλλά μέσω ενός συναδέλφου ή ενός φιλικού ευρύτερου κοινωνικού δικτύου (contact networks) στην πόλη ή την πλήρη εγκατάλειψη εργασιακών δικαιωμάτων. Δεν είναι απόλυτα εμφανές ότι οι μετανάστες που ήρθαν σε επαφή με την «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», τον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», την «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» αποκόμισαν βοήθεια σε πολλούς τομείς και αισθάνθηκαν ανακούφιση, ή ένωσαν ότι κάποιοι στέκονται πλάι τους, ή τους καταλαβαίνει παρά μόνον στις δυσκολίες της πρώτης περιόδου άφιξης και εγκατάστασης όπου βρήκαν κάποια συμπαράσταση.

6.4. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ Η ΤΗΣ ΜΗ-ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΩΝ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ

Το στοιχείο που προκύπτουν από τις συνεντεύξεις σχετικά με τη μη-συμμετοχή των μεταναστών και των μεταναστριών στα συνδικάτα δείχνουν ότι υπάρχει ένα πολύ χαμηλό επίπεδο συμμετοχής στα συνδικάτα εκ μέρους όλων των εργαζομένων μεταναστών της έρευνας. Για την πλειοψηφία των εργαζομένων, η ένωση αντιμετωπίζεται αφενός ως απαραίτητη και χρήσιμη οργάνωση αλλά αφετέρου ως δύναμη εξωτερική στην ιδιότητα μέλους τους, δηλαδή μια οργάνωση της οποίας η υποστήριξη μπορεί να δεσμευθεί μόνο για τους γηγενείς εργαζομένους. Εμπόδια συμμετοχής και αιτίες του εξαιρετικά χαμηλού ποσοστού συμμετοχής (βλ. πίνακα) στο συνδικάτο του επαγγέλματός τους για τους εργαζόμενους μετανάστες είναι η μη-κατοχή εγγράφων παραμονής και η ανεπαρκής γνώση της ελληνικής γλώσσας.

Πίνακας 24: Αιτιολόγηση μεταναστών και μεταναστριών από την Αίγυπτο, την Αλβανία, το Μπανγκλαντές, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες για τη συμμετοχή ή τη μη-συμμετοχή τους στο ελληνικό συνδικάτο του επαγγέλματός τους (N=91)

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ		ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΟΥΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΤΟ	
		ΜΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΤΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥΣ	ΧΩΡΙΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΤΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥΣ
1	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	1	16
2	ΑΛΒΑΝΙΑ	3	18
3	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ	1	17
4	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	2	17
5	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	0	16
ΣΥΝΟΛΟ: 91		6	85

Φούσκας, 2009

Τα συνδικάτα, ακόμη και στη θέση εργασίας, είναι για την πλειοψηφία των εργαζομένων μεταναστών ένας παράγοντας εξωτερικός και «ξένος» σε εκείνους. Αυτό συμβαίνει διότι: *Πρώτον*, κάποιοι αντιλαμβάνονται ως υποχρέωσή τους την πληρωμή τους να είναι βασισμένη σε μια σύμβαση, δεδομένου ότι περιμένουν να λάβουν μια υπηρεσία σε αντάλλαγμα για την πληρωμή της συνδρομής τους αλλά η πληρωμή τους είναι τις περισσότερες φορές και το όριο της υποχρέωσής τους. *Δεύτερον*, υπάρχουν κάποια στοιχεία από τις συνεντεύξεις που δείχνουν ότι ένα ποσοστό των μεταναστών εργαζομένων θεωρεί το συνδικάτο ως «ελληνική οργάνωση», μια άποψη που θα μπορούσε προφανώς να χρησιμεύσει να περιορίσει εξαιρετικά τη συμμετοχή στην ένωση.

6.5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ

Επανεξετάζοντας κανείς τις επιπτώσεις τις εργασίας και της απασχόλησης στη συλλογική οργάνωση των μεταναστών καθώς και τη λειτουργία των εργασιακών συλλόγων των μεταναστών σύμφωνα με τη διεθνή θεωρητική και ερευνητική εμπειρία σε συνδυασμό με τις τάσεις από την παρούσα

έρευνα φαίνεται να ωθείται σε κάποιες αναθεωρήσεις. *Πρώτον*, ήταν εξαιρετικά εμφανές ότι οι επιπτώσεις της εργασίας και της απασχόλησης των μεταναστών και των μεταναστριών σε χαμηλού κύρους εργασίες τους απομακρύνουν από ειδικεύσεις και συλλογικότητες και εξ αυτού αποκόπτονται από την διεκδίκηση των εργασιακών δικαιωμάτων τους και από εργασιακές οργανώσεις αναπτύσσοντας ατομικιστικές αντιλήψεις και πρακτικές καθώς και νοοτροπίες μη-διεκδίκησης των αξιώσεών τους στην εργασία τους. *Δεύτερον*, αυτό που διαφαίνεται από τις συνεντεύξεις είναι το ότι οι εκκλησίες ή τα τζαμιά, γενικά οι χώροι θρησκευτικής λατρείας, τα άτυπα δίκτυα και οι συναντήσεις σε κατοικίες, καφεενεία, καθώς και τα συγγενικά και φιλικά δίκτυα των ατόμων (Katz, 1985; Φούσκας, 2009δ) αντικαθιστούν τις απόπειρες συλλογικής οργάνωσης είτε σε εργασιακούς συλλόγους ή άλλες μορφές συλλογικής οργάνωσης ή συνδικάτα εργαζομένων, αποστασιοποιώντας τους μετανάστες και τις μετανάστριες μια συλλογικά οργανωμένη ζωή. Η απουσία μόνιμης απασχόλησης και ο περιορισμός τους σε περιστασιακά επαγγέλματα απομακρύνουν τους συνεντευξιαζόμενους τόσο από συλλογικότητες όσο και από διεκδικήσεις. Η μόνη συλλογική συνύπαρξη που έχουν οι περισσότεροι από τους συνεντευξιαζόμενους είναι για μεταξύ των συγκατοίκων ή στους θρησκευτικούς χώρους. *Τρίτον*, τόσο η συλλογική αντίληψη και εκπαίδευση, όσο και η ομαδική διεκδίκηση, απουσιάζουν από την πλειονότητα των συνεντευξιαζόμενων, και μπορεί μόνο να αποκτηθεί μόνο από μια επανάκτηση της εμπιστοσύνης στις συλλογικές οργανώσεις ή στα ελληνικά συνδικάτα.

Επίσης, παρατηρήθηκε ότι ακόμα και στους πολιτιστικούς συλλόγους ή στους χώρους θρησκευτικής λατρείας, πολλοί από τους συνεντευξιαζόμενους, στέφονταν για συμβουλές για τα εργασιακά τους προβλήματα. *Τέταρτον*, οι θρησκευτικοί χώροι εντούτοις δεν είναι οι ιδανικές ενώσεις για την ενθάρρυνση μιας συλλογικής ζωής ή διεκδίκησης δικαιωμάτων. Επιπλέον, οι εργασιακοί σύλλογοι σύμφωνα με την πλειοψηφία των ατόμων που ουσιαστικά άτομα που δεν συμμετέχουν στην «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», τον «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», την «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», την «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και την «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas», συνδυάζουν πάρα πολύ συχνά τη δολοπλοκία, εσωτερικές διαφωνίες και επιχειρησιακές ανεπάρκειες στο ρόλο τους.

Προς τούτους, σύμφωνα με τις περιπτώσεις των εργαζομένων μεταναστών και των «εργασιακών» τους συλλόγων που μελετήθηκαν, αφενός, οι σύλλογοι εκπληρώνουν έναν σημαντικό ρόλο για τους μετανάστες παρέχοντας τη δυνατότητα για κοινωνικές σχέσεις και λειτουργώντας ως μέσο διεκδίκησης των δικαιωμάτων τους στη χώρα υποδοχής. Επιπλέον, οι σύλλογοι διατηρούν και αναζωογονούν τη γλώσσα, τη θρησκεία και τις παραδόσεις της χώρας προέλευσης στην ελληνική κοινωνία. Αφετέρου, οι σύλλογοι, με λίγες εξαιρέσεις, δεν έχουν καμία σχέση με άλλες εθνικές ομάδες, και κατά συνέπεια η απομόνωση έχει αποτρέψει την αποτελεσματική διαπραγμάτευση μεταξύ τους και με την χώρα εγκατάστασης. Επιπροσθέτως, οι νεότεροι ηλικιακά μετανάστες δεν συμμετέχουν στους

συλλόγους ιδιαίτερα. Ομοίως, υπάρχει μια κριτική από μέρος των μεταναστών για την μη-διεκδίκηση των δικαιωμάτων των μεταναστών, για την πολιτικοποίηση των συλλόγων, για τον ανταγωνισμό, για τη χρηστικότητα του ρόλου του ηγέτη και για τη ζηλοτυπία που εμφανίζεται μεταξύ των εκπροσώπων τους, καθώς επίσης παρατηρείται και η ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ της ηγεσίας και της ιδιότητα μέλους που χαρακτηρίζεται από το πρότυπο «προστάτη-πελάτη» (patron-client).

Οι εργασιακοί σύλλογοι που ενεργούν για να σταθεροποιήσουν τον πληθυσμό των μεταναστών ως προς της νομική του κατάσταση και τα εργασιακά τους δικαιώματα φαίνεται να έχουν ένα ιδιαίτερα κοινό διακριτικό χαρακτηριστικό: δεν παράσχουν στον επίσημο ή ανεπίσημο μετανάστη μια υλική υποστήριξη, αντίθετα, πρέπει να πληρώσει τους συλλόγους για τις υπηρεσίες που προσφέρουν ή να αναλάβει ο ίδιος τα έξοδα (δικηγόρων, γραφειοκρατίας κ.λπ.). Αυτό που παρέχουν, δηλαδή, είναι ένας τρόπος για τους ανεπίσημους μετανάστες είναι να προσαρμοστούν στην κατάσταση της ύπαρξής τους, δηλαδή στο περιθώριο της κοινωνίας. Δηλαδή είναι μια προσωρινή ρύθμιση ή λύση, καθώς ουσιαστικά, δεν ωθούν στην καλύτερευση των μη-τυπικά κατοχυρωμένων μεταναστών, ούτε εμποδίζουν από μια άποψη τις δυσκολίες που βιώνουν. Είναι μια προσωρινό μέσο που βοηθούν τα άτομα για να επιζήσουν ή να «τακτοποιηθούν» στην αρχή, και όχι μέσα διατήρησης των εθνικών πολιτιστικών χαρακτηριστικών και επαναβεβαίωσης αυτών και ούτε όργανα δημιουργούνται από μια συνολική επιθυμία να συντηρηθεί η εθνική ταυτότητα έναντι στην κοινωνία υποδοχής ή της διεκδίκησης εργασιακών δικαιωμάτων. Η συντριπτική πλειονότητα των μεταναστών και των μεταναστριών φαίνεται να μην αποκτά ιδιότητα μέλους στους εργασιακούς συλλόγους μεταναστών «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», «Εργατικό Σύλλογο Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιππινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas» αλλά να στηρίζονται στα άτυπα δίκτυα συγγενικών ή φιλικών τους επαφών για την αναζήτηση αλληλεγγύης αναμεταξύ τους και για την επιβίωσή τους καθώς και ατομικιστικές συμπεριφορές και αντιλήψεις.

Οι εργασιακοί σύλλογοι μεταναστών έχουν ιδρυθεί μεταξύ του 1988 και του 2002, λειτουργούν με πόρους της εισφοράς των μελών τους και έχουν σαν κύριο στόχο να βοηθήσουν στα εργασιακά προβλήματα (διεκδίκηση δικαιωμάτων, αντιπροσώπευση), νομιμοποίησης και κοινωνικής ένταξης των μεταναστών. Τα πεδία δραστηριοποίησης των συλλόγων είναι ποικίλα και πολλές φορές στόχοι που είναι δεδηλωμένοι ως πολιτικοί, συνδικαλιστικοί ή πολιτιστικοί έχουν μετατραπεί στην πράξη σε προσφορά βοήθειας σε ζωτικά θέματα της καθημερινότητας όπως αυτά της νομιμοποίησης, της συμμετοχής των παιδιών τους στη σχολική κοινότητα και της οικογενειακής συνένωσης, απομακρύνοντας τους εντούτοις από τον πρωταρχικό τους ρόλο. Οι σύλλογοι συσπειρώνουν γύρω τους μετανάστες που εγκαθίστανται στην ελληνική κοινωνία και λειτουργούν ως νομιμοποιητικά στοιχεία του λόγου τους, των προσδοκιών τους, των αξιών τους και της εικόνας που έχουν για την ελληνική κοινωνία και τους Έλληνες.

Βασικά ευρήματα έρευνας των επιπτώσεων της χαμηλού κύρους εργασίας στους μετανάστες και στις μετανάστριες είναι: *Πρώτον*, οι μετανάστες και οι μετανάστριες είναι εκτεθειμένοι σε κάθε μορφή εκμετάλλευσης, στην ευέλικτη εργασία και στην προσωρινή οργάνωση της ζωής, απασχολούμενοι σε χαμηλού κύρους εργασίες που χαρακτηρίζονται από την απομάκρυνση από οποιαδήποτε μορφή συλλογικής οργάνωσης, δράσης ή διεκδίκησης δικαιωμάτων. *Δεύτερον*, η διάσπαση των οικογενειακών δεσμών στη χώρα υποδοχής, που αποτελούσαν συνεκτικό στοιχείο με την «κοινότητα» στη χώρα προέλευσης επιφέρουν επιπτώσεις στη συλλογική οργάνωση των μεταναστών/τριών. *Τρίτον*, παρατηρείται η δημιουργία ένας τύπος εργαζομένου/ ης του/ της οποίου/ ας η εργασία στηρίζεται στην ανάγκη για εξατομικευμένες (personalized/ customized) υπηρεσίες των εκάστοτε εργοδοτών ή του εργοδοτικού νοικοκυριού. *Τέταρτον*, υπάρχουν αντικειμενικές δυσκολίες, δηλαδή, η δυσκολία της ανανέωσης των εγκρίσεων της εργασίας ή διαμονής, ο φόβος της απέλασης για τα ανεπίσημα άτομα και οι οικονομικές δυσκολίες από την πλήρη και σταθερή έλλειψη απασχόλησης, οδηγούν άμεσα και ακριβώς σε καταστάσεις της περιθωριοποίησης, που μειώνουν ταυτόχρονα την εμπιστοσύνη στις επίσημες οργανώσεις εργαζομένων μεταναστών. *Πέμπτον*, το πλαίσιο εργασίας με εξαντλητικά ωράρια (8 έως και 19 ώρες συνολικά), ιδιαίτερα χαμηλά ημερομίσθια, περιστασιακή απασχόληση, με συχνές εναλλαγές εργοδοτών, εργασία δίχως ασφάλιση (ένσημα, ΙΚΑ κ.λπ.), αδυναμία εργασίας με συμπατριώτες, μη-δυνατότητα συνδικαλιστικής εκπροσώπησης. *Έκτον*, ταυτόχρονα δημιουργούνται και υποκειμενικές δυσκολίες. Η ανάπτυξη ατομικών πρακτικών και ατομικιστικών αντιλήψεων για την συλλογική οργάνωση για παράδειγμα έμφαση στη θρησκεία, αναζήτηση συμβουλής/ βοήθειας εκτός συλλόγων, άτυπα δίκτυα και αποφυγή ή αντιλήψεις και νοοτροπίες μη-διεκδίκηση των εργασιακών δικαιωμάτων.

Βασικά ευρήματα έρευνας για τους «εργασιακούς συλλόγους» μεταναστών είναι: *Πρώτον*, εμφανίζεται μια νέα μορφή συλλογικότητας που αναδύεται από την εργασία και την εθνικότητα την οποία αποτελούν οι «εργασιακοί σύλλογοι» μεταναστών «Ένωση Αιγυπτίων Εργαζομένων στην Ελλάδα, El Rapta», «Εργατικός Σύλλογος Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα», «Ένωση Εργαζομένων Μεταναστών Μπανγκλαντές Ελλάδος», «Ένωση Παλαιστινίων Εργαζομένων στην Ελλάδα», και «Ένωση Αλληλεγγύης των Φιλιπινέζων Εργαζομένων στην Ελλάδα, KASAPI-Hellas». *Δεύτερον*, η γεωγραφική κατανομή των συλλόγων, κατέδειξε ότι η πλειοψηφία τους είναι τοποθετημένοι στο εσωτερικό της πόλης, σε σημεία συγκέντρωσης ή κατοικίας, ή ανάπτυξης δευτερογενών δεσμών (άτυπα δίκτυα). *Τρίτον*, ο σχηματισμός (formation) των συλλόγων δεν προέρχεται από το πρότυπο των κοινωνικών σχέσεων που οι μετανάστες βίωσαν πριν από τη μετανάστευση. *Τέταρτον*, διαφαίνεται ότι οι «εργασιακοί σύλλογοι» μεταναστών ενώ δημιουργήθηκαν για να αντιμετωπίσουν διάφορες πτυχές της ελληνικής κοινωνίας σε θέματα εργασίας τελικά αδυνατούν ή δεν διατηρούν αυτή τη λειτουργία. *Πέμπτον*, οι εκπρόσωποι παρουσιάζουν μια προσαρμογή και μια κατανόηση του ελληνικού συστήματος εργασίας που αποκρίνεται περισσότερο στις επίσημες συλλογικές και οργανωμένες ομάδες πίεσης, από

ότι στα μεμονωμένα άτομα. Έκτον, ως αποτέλεσμα του παραπάνω, ο χαρακτήρας της ηγεσίας και η ιδιότητα μέλους (membership) των συλλόγων σφραγίζονται (rubber-stamped) από το πρότυπο προστάτη-πελάτη (patron-client), εκπροσώπου-μέλους (ή μη-μέλους) των κοινωνικών σχέσεων, που επέφερε η εγκατάσταση των μεταναστών, και η οποία αναπαράγεται έπειτα μέσα στο σύλλογο. *Εβδομον*, από τις συνεντεύξεις παρατηρήθηκε η ώθηση των μελών των «εργασιακών συλλόγων» των μεταναστών με συγκεκριμένα επαγγέλματα. *Ογδοον*, στο σύνολο τους οι περιπτώσεις των «εργασιακών συλλόγων» δεν έχουν επαρκή ιδιότητα μέλους.

Εκτός από τον επιτελικό και ρυθμιστικό του ρόλο που ήδη αναφέρθηκε, υιοθετούν και αυτόν τον πολύ σημαντικό ρόλο της νομιμοποίησης καθημερινών πρακτικών και διαδικασιών. Για το σκοπό αυτό οι μεταναστευτικοί σύλλογοι είναι πολύ ανοικτοί σε συμμετοχές μελών χωρίς να θέτουν ιδιαίτερους και αυστηρούς κανόνες και χωρίς αυτή η συμμετοχή να καθορίζεται άμεσα από τους στόχους του μέλους. Συνήθως όλοι οι σύλλογοι εργαζομένων μεταναστών της έρευνας ήταν αποκλειστικά δεκτικοί στην παρουσία μελών-ομοεθνών τους. Επίσης, όπως αναφέρθηκε δεν διαφαίνεται από τους εργασιακούς συλλόγους και τα συνδικάτα εργαζομένων να εκτελούν έναν ρυθμιστικό ρόλο ως προς τη συμμετοχή των οικονομικών μεταναστών στην αγορά εργασίας ανεξαρτήτου εθνικής προέλευσης αδυνατώντας να λειτουργήσουν ως μία συλλογική θωράκιση απέναντι στα προβλήματα που προκύπτουν από τους νόμους και την εφαρμογή τους και την ανύπαρκτη μεταναστευτική πολιτική και την έλλειψη εργασιακών δικαιωμάτων.

Οι *αντικειμενικές* παράμετροι παρεμποδίζουν την συμμετοχή σε «εργασιακούς συλλόγους» και συνδικάτα διαμορφώνουν συνθήκες και συνθήκες ζωής, εναλλακτικούς τρόπους αντιμετώπισης των εργασιακών προβλημάτων, αξίες, τάσεις και συμπεριφορές απέναντι στη συλλογικότητα και τα εργασιακά δικαιώματα. Την συμμετοχή σε συλλογικότητες παρακωλύουν και καθιστούν απαγορευτική τόσο η εργασία και η απασχόληση των μεταναστών και των μεταναστριών σε χαμηλού κύρους εργασίες, η συγκέντρωση τους στην «άτυπη» ή «μαύρη» οικονομία που τους επιφέρει εξαιρετικά χαμηλές αποδοχές και τους εγκλωβίζει στην ανασφάλιστη εργασία όσο και η ελλιπής κατανόηση των εργασιακών δικαιωμάτων εξαιτίας γλωσσικών φραγμών. Αυτές οι νέες μορφές εργασίας παράγονται μέσα από τη συμβίωση παλαιών και νέων μορφών εργασιακής οργάνωσης και ελέγχου από τις οποίες προκύπτουν νέοι τύποι ειδικεύσεων και εργασιακού κύρους. Οι νέες μορφές εργασίας αυτές, οδηγούν και σε νέες πολιτισμικές και στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικά με την ανάπτυξη συλλογικοτήτων, την κοινωνική προστασία και τις διεκδικήσεις. Οι συνθήκες εργασίας των μεταναστών στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά δύσκολες καθώς δεν καλύπτονται επ' ουδενί από την ελληνική νομοθεσία, οι μισθοί τους βρίσκονται σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα, ενώ τα ωράρια εργασίας τους είναι εξαντλητικά. Τα παραπάνω δεν οφείλονται σε ελλείψεις νομοθετικών ρυθμίσεων, αλλά στο γεγονός ότι η επίσημη νομοθεσία του κράτους δεν ισχύει και δεν εφαρμόζεται σε αυτήν την περίπτωση.

Ταυτόχρονα μέσω υποκειμενικών παραμέτρων, που διαμορφώνονται, όπως προέκυψε από την έρευνα (π.χ. Βλ. Κεφάλαιο 5), μέσα σε ένα πλαίσιο ατομικισμού, απομόνωσης, αμφιβολίας, χαμηλής αυτοεκτίμησης, διαρκούς ανασφάλειας και φόβου, καθώς και ανεπαρκών μεταναστευτικών εργασιακών συλλογικοτήτων με ελλιπή ή προβληματική εκπροσώπηση, και αισθήματα κατωτερότητας και αποκλεισμού ως «ξένα σώματα» στα ελληνικά συνδικάτα, οι τρόποι με τους οποίους αντιμετωπίζουν οι μετανάστες και οι μετανάστριες τα θέματα συλλογικής οργάνωσης στην εργασία τους και τη διεκδίκηση δικαιωμάτων χαρακτηρίζονται και συνδέονται τόσο με αντιλήψεις και για τη συλλογικότητα που προέρχονται από την χώρα προέλευσης όσο και τις τάσεις και τις πρακτικές που συναντούν και αναπτύσσουν στη χώρα υποδοχής. Οι εργαζόμενοι μετανάστες και μετανάστριες ωθούνται, σε εναλλακτικούς τρόπους διασφάλισης της επιβίωσης τους στην ελληνική κοινωνία, στη διαμόρφωση τακτικών, πρακτικών και αντιλήψεων, στο τι να λένε, τι να αποφεύγουν, τι να διεκδικούν ή όχι, με ατομικές επιλογές διεκπεραίωσης και ρύθμισης των εργασιακών δικαιωμάτων και των προβλημάτων τους μακριά από συλλογικότητες.

Οι Ψημμένος και Σκαμνάκης (2008:27) τονίζουν ότι οι μετανάστες και οι μετανάστριες περιθωριοποιούνται όχι λόγω παραβατικότητας, ατομικών ανικανοτήτων, ανεργίας ή φτώχειας, αλλά κυρίως επειδή εντάσσονται σε ένα σύστημα καταμερισμού της εργασίας και σε επαγγέλματα που αναπαράγουν φυλετικές, έμφυλες και ταξικές στρωματώσεις και πρότυπα προσδοκιών. Από διεθνείς μελέτες αυτό προκύπτει ξεκάθαρα είναι ότι ο σύγχρονος καταμερισμός εργασίας σπρώχνει τους μετανάστες και τις μετανάστριες στη μισθωτή εργασία και σε χαμηλού κύρους εργασίες, διαχωρίζοντας τους μετανάστες βάσει φύλου, φυλής-εθνικότητας και θρησκευματος ή ακόμα και τρόπου εισόδου. Έτσι, οι εργασίες και οι αξίες που προκύπτουν από την παραπάνω διαδικασία συγκροτούν βασικούς παραμέτρους αποδιοργάνωσης των παραδοσιακών μορφών ασφάλειας και προστασίας των εργαζομένων ατόμων, όπου στο παρελθόν αποδιδόταν στην κοινότητα, και της αναδιοργάνωσής τους βάσει ατομοκεντρικών, μη-συλλογικών πρακτικών στα πλαίσια που τους επιτρέπονται στην εργασία και στη θέση τους στην αγορά εργασίας. Στη συνέχεια παρατηρήθηκε τόσο, ο διαχωρισμός σε υποομάδες ανάμεσα στους ίδιους μεταναστευτικούς πληθυσμούς λόγω ανταγωνισμού τους με άλλους μεταναστευτικούς πληθυσμούς όσο και με τη η ανάπτυξη εναλλακτικών τρόπων διεκδίκησης δικαιωμάτων (μεταναστευτικοί εργασιακοί σύλλογοι, πελατειακές σχέσεις, άτυπα πρωτογενή ή δευτερογενή δίκτυα) στην προσπάθειά τους να υπερασπιστούν τα εργασιακά τους δικαιώματα και να αποκτήσουν πρόσβαση σε αυτά.

Εντούτοις, τα προβλήματα που προκύπτουν στα πλαίσια των συλλογικών οργανώσεων (πατρωνία, εργαλειακότητα, υποκειμενική λειτουργία και σκοποί κ.ά.) οδηγούν τους μετανάστες και τις μετανάστριες σε αντιλήψεις ανοχής στην ανεπίσημη ή χαμηλού κύρους εργασία και την έλλειψη ή μη-παροχή από τους εργοδότες δικαιωμάτων τους (αδήλωτη, ανασφάλιστη εργασία λόγω άρνησης ή αδυναμίας των πρώτων), και στην προσπάθεια αντιμετώπισης της εκμετάλλευσης και του αποκλεισμού

τους μέσω ατομικών λύσεων (αυτό-ασφάλιση, παραμονή χωρίς ένσημα ή εναλλαγές εργοδοτών) στα εργασιακά προβλήματα τους. Στο μεγαλύτερο μέρος της η παρούσα έρευνα ανέδειξε ότι η εργασία και η απασχόληση των μεταναστών και των μεταναστριών ευθύνεται: *πρώτον*, για τη δημιουργία ενός πλαισίου ατομικιστικών συμπεριφορών, αξιών, συνηθειών και προτύπων, *δεύτερον*, για τη δημιουργία σχέσεων πατρωνίας μεταξύ εργαζομένων με τους εργοδότες και τους εκπροσώπους των εργασιακών συλλόγων, *τρίτον*, για την πλήρη απομάκρυνση των μεταναστών από συλλογικά και κοινωνικά δίκτυα υποστήριξης τους και *τέταρτον*, για την διαμόρφωση αντιλήψεων, στάσεων και συμπεριφορών για τον εαυτό τους και τους άλλους στην ελληνική κοινωνία που περιορίζουν εξαιρετικά το κοινωνικό ενδιαφέρον των μεταναστών και των μεταναστριών για την διεκδίκηση, ανάκτηση και προστασία των εργασιακών τους δικαιωμάτων. Συγχρόνως, *πέμπτον*, αναδύονται συνήθειες, τρόποι ζωής και στρατηγικές επιζήτησης εναλλακτικών (άτυπων ή περιθωριακών) μορφών ασφάλειας και συλλογικής αλληλεγγύης. Τέλος, *έκτον*, παρά την διαπίστωση της εμφάνισης μιας νέας μορφής μεταναστευτικών συλλογικών οργανώσεων δηλαδή, αυτής των μεταναστευτικών «εργασιακών συλλόγων», αυτό που προκύπτει είναι η μη-συμμετοχή των μεταναστών σε αυτές τις συλλογικότητες και η εν τέλει φαινομενική ή ψευδής (pseudo) ύπαρξή τους.

Τα προβλήματα οργάνωσης των μεταναστών εργαζομένων στο πλαίσιο των χαμηλού κύρους εργασιών σημαίνει ότι οι ευρύτερες μορφές δράσης είναι πιθανό να είναι απαραίτητες για να πραγματοποιηθεί. Αυτό περιλαμβάνει τη σύνδεση του συνδικάτου με τις ευρύτερες κοινοτικές οργανώσεις που μπορούν να βοηθήσουν στην οργάνωση τέτοιων δύσκολων τομέων απασχόλησης των εργαζομένων. Συγχρόνως, η όλο και περισσότερο περιοριστική νομοθεσία στις χώρες υποδοχής σημαίνει ότι η ευρύτερη δράση με αυτές τις ομάδες, όπως οι μαζικοί ανταπεργοσπάστες, είναι τρωτοί καθώς ορίζονται ως παράνομοι. Εντούτοις, έχει υποστηριχτεί ότι οι μετανάστες εργαζόμενοι και οι κοινότητές τους, λόγω της φύσης πολιτικοποίησης της ζωής και των επαγγελματικών εμπειριών τους, είναι πολύ πιο έτοιμοι να συμμετάσχουν σε μια πολιτική και ριζοσπαστική διάσταση στις οικονομικές προσπάθειες και τις προσπάθειες της αναγνώρισης από τα συνδικάτα. Είναι επομένως πιο έτοιμοι να περιληφθούν στις ενδεχομένως άτυπες ενέργειες στην προσπάθεια για να επιτευχθεί δικαιοσύνη. Αυτό τους θέτει ενάντια στα συνδικάτα που επιδιώκουν για να παραμείνουν μέσα στο νόμο για να προστατεύσουν τα προτερήματά τους. Ο συνδυασμός όλων αυτών των παραγόντων σημαίνει ότι όταν συμμετέχουν τα συνδικάτα επάνω στις παρόμοιες εκστρατείες για να βοηθήσουν τις ιδιαίτερα υπό εκμετάλλευση ομάδες εργαζομένων στη παρακατιανή και άσχημων συνθηκών εργασία είναι πιθανότερο να θέσουν ερωτήματα στους εαυτούς τους πέρα από την εφαρμογή της συμβατικής δράσης των συνδικάτων. Οι εντάσεις που προέκυψαν και προκύπτουν, είναι κατανοητές, και είναι πιθανό να προκύψουν πάλι σε μελλοντικές προσπάθειες των συνδικάτων να οργανωθούν οι μετανάστες εργαζόμενοι στους χαμηλού κύρους τομείς της εργασίας.

Η μέλλουσα έρευνα για τις κοινοτικές οργανώσεις των μεταναστών θα πρέπει να εστιάσει την προσοχή της σε θέματα του κοινωνικού αποκλεισμού ή ενός συγκεκριμένου αντικειμένου έρευνας, όπως για παράδειγμα, την ανάλυση των συνεχειών και των αιτιών που ωθούν τους μετανάστες σε συγκεκριμένα επαγγέλματα ή περιοχές διαμονής, απομακρύνοντας τους από τις συλλογικότητες. Επίσης, η εστίαση των ερευνών χρειάζεται να στραφεί στη διερεύνηση της ποικιλομορφίας των μεταναστευτικών συλλογικοτήτων, όχι γενικά και αόριστα, αλλά σε συγκεκριμένες μορφές οργανώσεων όπως τοπικές, θρησκευτικές, πολιτιστικές, πολιτικές καθώς και μια μορφή συλλογικοτήτων εκπροσώπησης συγκεκριμένων επαγγελμάτων όπως για παράδειγμα ο «Σύνδεσμος Πολωνών Μηχανικών και Τεχνιτών στην Ελλάδα» ή «Ένωση Αλβανών για τους Οικοδόμους» λαμβάνοντας υπόψη τη ρευστότητα των συλλογικών οργανώσεων. Τέλος, θα πρέπει η έρευνα να επικεντρώσει το ενδιαφέρον της στις συνθήκες διαβίωσης και σε μικρο-κοινωνιολογικές και εις βάθος ερμηνείες για το πώς οι ίδιοι οι μετανάστες βλέπουν τον εαυτό τους μέσα από την εργασία. Έτσι θα ξεπερασθεί η στατικότητα και η μονομέρεια της ανάλυσης που προκύπτουν από τις επιταγές μιας έρευνας αποκλειστικά προσανατολισμένης σε δημογραφικές ή στατιστικές αναλύσεις, που στοχεύουν σε στρατηγικές μεταναστευτικής πολιτικής ή ένταξης.

Εντούτοις, στην επισήμανση των επαναλαμβανόμενων και φαινομενικά αναπόφευκτων αποτυχιών των οργανώσεων μεταναστών δεν πρέπει να ξεχαστεί ότι είναι απολύτως απαραίτητες στην κοινωνική ύπαρξη των μεταναστών. Μόνο σε εκείνες τις κοινωνικές, εργασιακές και πολιτικές συλλογικές οργανώσεις μπορεί να επανακτηθεί ο μετανάστης εργαζόμενος το χαμένο κύρος του. Μόνο σε συνδυασμό με τους συντρόφους του μπορεί να ελπίζει πάλι και στο όνειρο ενός ιδανικού κόσμου της συνεργασίας, της αμοιβαιότητας, της αλληλεγγύης και της συλλογικότητας. Αυτές οι οργανώσεις, είτε θα επιζήσουν των επαναλαμβανόμενων αποτυχιών τους, των αντικειμενικών και υποκειμενικών δυσχερειών για την ύπαρξη τους και των αμφισβητήσεων από τα άτομα στα οποία απευθύνονται, είτε θα λάβουν νέες μορφές, διότι ικανοποιούν αυτή τη θεμελιώδη ανάγκη του κοινωνικά περιθωριακού μετανάστη για κύρος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Abbott, J. (1996) *Sharing the City: Community Participation in Urban Management*. London: Earthscan.
- Abrams, P. (ed.) (1978) *Work, Urbanism and Inequality*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Abu-Lughod, I. (ed.) (1971) *The Transformation of Palestine*. United States: Northwestern Press.
- Abu-Lughod, J. (1961) "Migrant Adjustment to City Life: The Egyptian Case", *The American Journal of Sociology*, vol.67, no.1, pp.22-32.
- Ackers, P., C. Smith, C. and P. Smith (eds.) (1996) *The New Workplace and Trade Unionism*. London: Routledge.
- Akiwowo, A. (1964) "The Sociology of Nigerian Tribalism?", *Phylon*, vol.25, no.2, pp.155-163.
- Akram, S. M. (2002) "Palestinian Refugees and Their Legal Status: Rights, Politics, and Implications for a Just Solution", *Journal of Palestine Studies*, vol.31, no.3, pp.36-51.
- Alkapar, S. K. (2006) "Conversion as a Migration Strategy in a Transit Country: Iranian Shiites Becoming Christians in Turkey", *International Migration Review*, vol.40, no.4, pp.817-853.
- Al-Khazendar, S. (1997) *Jordan and the Palestine Question: The Role of Islamic and Left Forces in Foreign Policy-Making*. Lebanon: Ithaca.
- Allen, J. P. (1977) "Recent Immigration from the Philippines and Filipino Communities in the United States", *Geographical Review*, vol.67, no.2, pp.195-208.
- Allen, S. and J. Bornat (1970) *Unions and Immigrant Workers: How They See Each Other*. Great Britain: Runnymede Industrial Unit
- Almirol, E. B. (1978) "Filipino Voluntary Associations: Balancing Social Pressures and Ethnic Images", *Ethnic Groups*, vol.2, pp.70-90.
- Amaro, H. J. (1983) *Mutual Aid Societies: The Case of the Mexican*. Florida: R. E. Krieger.
- Ammar, H. (1966) *Growing Up in an Egyptian Village: Silwa, Province of Aswan*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Anderson, B. (1982) "The New World Disorder", *New Left Review*, no.193, pp.03-13.
- Anderson, B. (1983) *Imagined Communities*. London: Verso.
- Anderson, Br. and A. Phizacklea (1997) *Migrant Domestic Workers: A European Perspective*. United Kingdom: Leicester University.
- Anderson, J. C. (1979) "Local Participation: A Re-examination", *Industrial Relations*, vol.18, no.1, pp.18-31.
- Anderson, K. and D. C. Jack (1998) "Learning to Listen: Interview Techniques and Analyses", R. Perks and A. Thompson (1998) *Oral History Reader*. London: Routledge, pp.157-171.
- Anderson, N. (1923) *The Hobo: The Sociology of the Homeless Man*. Chicago: University of Chicago Press.
- Anderson, R. T. (1971) "Voluntary Associations in History", *American Anthropologist*, vol.73, no.1, pp.209-222.
- Anderson, R. T. and G. Anderson (1962) "Voluntary Associations Among Ukrainians in France", *Anthropological Quarterly*, vol.35, no.4, pp.158-168.
- Andoni, L. (1991) "The PLO at the Crossroads" *Journal of Palestine Studies*, vol.21, no.1, pp.54-65.
- Anthias F. (1980) "Women and the Reserve Army of Labour: A Critique of Veronica Beechey", *Capital and Class*, vol.10, pp.50-63.
- Anthias, F. (1998) "Evaluating Diaspora: Beyond Ethnicity?", *Sociology*, no.32, vol.3, pp.557-580.
- Anthias, Fl. and G. Lazaridis (ed.) (2000) *Gender and Migration in Southern Europe: Europe on the Move*. Oxford: Berg.
- Anthony, P. D. (1977) *The Ideology of Work*. London: Tavistock Publications.
- Antoniou, D. A. (2003) "Muslim Immigrants in Greece: Religious Organizations and Local Responses", *Immigrants and Minorities*, vol.22, no.2-3, pp.155-174.

- Arensberg, C. M. (1955) “American Communities”, *American Anthropologist, New Series*, vol.57, no.6, pp.1143-1162.
- Arensberg, M. C. and T. S. Kimball (1965) *Culture and Community*. United States: Brace and World.
- Arlacchi, P. (1983) *Mafia, Peasants and Great Estates: Society in Traditional Calabria*. New York: Cambridge University Press.
- Attewell, P. (1990) “What is Skill?” *Work and Occupation*, vol.17, no.4, pp.422-448.
- Avci, G. and C. McDonald (2000) “Chipping Away at the Fortress: Unions, Immigration and the Transnational Labour Market”, *International Migration*, vol.38, no.2, pp.191-213.
- Badcock, B. (1984) *Unfairly Structured Cities*. Great Britain: Basil Blackwell.
- Bade, J. (2003) *Migration in European History*, (trans. A. Brown). United States: Blackwell.
- Bade, K. J. (ed.) (1987) *Population, Labour and Migration in 19th -and 20th - Century Germany*. Great Britain: Berg and St. Martin’s Press.
- Baily, S. L. (1999) *Immigrants in the Lands of Promise: Italians in Buenos Aires and New York City, 1870-1914*. Ithaca: Cornell University Press.
- Baker, A. R. H. (1999) *Fraternity among the French Peasantry: Sociability and Voluntary Associations in the Loire Valley, 1815-1914*. Ithaca: Cornell University Press.
- Baldwin-Edwards, M. and C. Safilios-Rothchild (1999) “Immigration and Unemployment in Greece: Perceptions and Realities”, *South European Society and Politics*, vol.4, no.3, pp.206-221.
- Balwin-Edwards, M. (2004) “Albanian Emigration and the Greek Labour Market”, *South East Review*, vol.1, 51-66.
- Barrett, J. R. (1987) *Work and Community in the Jungle: Chicago’s Packinghouse Workers, 1894-1922*. Chicago: University of Illinois Press.
- Barrett, J. R. (1992) “Americanization from the Bottom Up: Immigration and the Remaking of the Working Class in the United States, 1880-1930”, *The Journal of American History*, vol.79, no.3, pp.996-1020.
- Barth, F. (ed.) *Ethnic Group and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Boston: Little, Brown and Company.
- Barthelemy, P., F. Miguelez, E. Mingione, R. Pahl and A. Wenig (1990) *Underground Economy and Irregular Forms of Employment: The Case of Greece*. Final Report on the Program for Research and Actions on the Development of the Labour Market. Brussels: The Commission for European Communities.
- Batistella, G. (1993) “The Human Rights of Migrant Workers: Agenda for NGOs”, *International Migration Review*, vol.27, no.1, pp.191-201.
- Batrouney, A. and T. Batrouney (1985) *The Lebanese in Australia*. Melbourne: AE Press.
- Bauman, Z. (1989) *Modernity and the Holocaust*. Cambridge: Polity Press.
- Bauman, Z. (1992) “Soil, Blood and Identity”, *The Sociological Review*, vol.40, no.4, pp.675-701.
- Bauman, Z. (1996) “From Pilgrim to Tourist-or a Short History of Identity”, pp.18-36, in St. Hall, and Paul du Gay (eds.) *Questions of Cultural Identity*. London: Sage.
- Bauman, Z. (2001a) *Community: Seeking Safety in an Insecure World*. United States: Polity Press.
- Bauman, Z. (2001b) *The Individualized Society*. Oxford: Polity Press.
- Becker, H. S. (1963) *Outsiders*. New York: Free Press.
- Becker, H. S. (1964) “Personal Change in Adult Life”, *Sociometry*, vol.27, no.1, pp.40-53.
- Becker, H. S. and A. L. Strauss (1956) “Careers, Personality, and Adult Socialization”, *The American Journal of Sociology*, vol.62, no.3, pp.253-363.
- Becker, H. S. and J. Carper (1956) “The Elements of Identification within an Occupation”, *American Sociological Review*, vol.21, no.3, pp.341-348.
- Beinin, J. (1981) “Formation of Egyptian Working Class”, *Merip Reports*, no.94, pp.14-23.
- Beito, D. T. (2000) *From Mutual Aid to the Welfare State: Fraternal Societies and Social Services, 1890-1967*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Bell C. and H. Newby (1975b) “Capitalis Farmers in the British Structure”, *Sociologia Ruralis*, vol.14, no.1/2, pp.86-107.

- Bell, C. and H. Newby (1971) *Community Studies: An Introduction to the Sociology of the Local Community*. London: George Allen and Unwin.
- Bell, C. and H. Newby (eds.) (1974a) *The Sociology of Community: A Selection of Readings*. Great Britain: Frank Cass.
- Bell, J. (1987) *Doing Your Research Project: A Guide for First-Time Researchers in Education and Social Science*. Buckingham: Open University Press.
- Benson, J. and G. Griffin (1988) "Gender Differences in Union Attitudes, Participation and Priorities", *The Journal of Industrial Relations*, vol.30, no.2, pp.203-214.
- Bentley, S. (1976) "Industrial Conflict, Strikes and Black Workers: Problems of Research Methodology", *New Community*, no.1-2, pp.127-138.
- Berg, S. (1988) "Snowball Sampling" in S. Kotz and N. L. Johnson (eds.) *Encyclopedia of Statistical Sciences*, vol. 7. New York: Wiley, pp.7817-7821.
- Berger, B. M. (1971) *Working-Class Suburb: A Study of Auto Workers in Suburbia*. United States: University of California Press.
- Berger, J. and J. Mohr (1975) *A Seventh Man: A Book of Images and Words about the Experiences of Migrant Workers in Europe*. London: Writers and Readers.
- Berger, P. L. and T. Luckmann (1969) *The Social Construction of Reality*. London: Allen Lane, pp.56-57.
- Bertaux, D. (ed.) (1981) *Biography and Society: The Life History Approach in the Social Sciences*. United States: Sage/ISA.
- Bertone, S., G. Griffin and R. D. Iverson (1995) "Immigrant Workers in Australian Trade Unions: Participation and Attitudes", *International Migration Review*, vol.29, no.3, pp.722-744.
- Besley, T., S. Coate and G. Loury (1993) "The Economics of Rotating Savings and Credit Associations", *American Economic Review*, vol.83, no.4:792-811.
- Beynon, H. (1973) *Working for Ford*. Great Britain: Penguin Books.
- Beynon, H. (1992) "The End of the Industrial Worker?", in N. Abercombie and A. Warde (eds.) *Social Change in Contemporary Britain*. Great Britain: Polity, pp.167-183.
- Beynon, H. and R. M. Blackburn (1972) *Perceptions of Work: Variations within a Factory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Beynon, H. and T. Austin (1980) *Masters and Servants: Class Patronage in the Making of a Labour Organization: The Durham Miners and the English Political Tradition*. London: Rivers Oram Press.
- Beynon, H., R. Hudson and D. Sadler (1991) *A Tale of Two Industries: The Contraction of Coal and Steel in the North East of England*. Great Britain: Open University Press.
- Bilsborrow, R. et al. (eds.) (1984) *Migration Surveys in low Income Countries: Guidelines for Survey and Questionnaire Design*. London: Croom Helm.
- Black, E. I. and T. S. Simey (1954) *Neighborhood and Community: An Enquiry into Social Relationships on Housing Estates in Liverpool and Sheffield*. Great Britain: The University Press of Liverpool.
- Blakelock, E. (1960) "A New Look at the New Leisure", *Administrative Science Quarterly*, vol.4, no.4, pp.446-467.
- Blitz, L. F. (ed.) (1965) *The Politics and Administration of Nigerian Government*. London: Sweet and Maxwell.
- Bloemraad, I. (2005) "The Limits of de Tocqueville: How Government Facilitates Organizational Capacity in Newcomer Communities", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.865-887.
- Bodnar, J. (1976) "Immigration and Modernization: The Case of Slavic Peasants in Industrial America", *Journal of Social History*, vol.10, pp.44-67.
- Bodnar, J. E. (1977) *Immigration and Industrialization: Ethnicity in an American Mill Town, 1870-1940*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, p.111.
- Bodnar, J., M. Weber, M. and R. Simon (1979) "Migration, Kinship and Urban Adjustment: Blacks and Poles in Pittsburgh, 1900-1930", *The Journal of American History*, vol.66, no.3, pp.548-565.
- Bodnar, J., R. Simon, and M. P. Weber (1982) *Lives of Their Own: Black Italians, and Poles in Pittsburgh. 1900-1960*. United States: University of Illinois Press.

- Bohannon, P. (1960) "Conscience Collective and Culture", in K. H. Wolff (ed.) *Essays on Sociology and Philosophy by Emile Durkheim et al.* New York: Harper and Row, pp.77-96.
- Boncompagni, A. (2001) *The World is Just Like a Village: Globalization and Transnationalism of Italian Migrants from Tuscany in Western Australia.* Fucecchio: European Press Academic Publishers.
- Bottomore, T. (ed.) (1983) *A Dictionary of Marxist Thought.* Great Britain: Blackwell.
- Boumedouha, S. (1990) "Adjustment to West African Realities: The Lebanese in Senegal", *Africa*, vol.60, no.4, pp.538-549.
- Bourdieu, P. et al. (1999) *The Weight of the World: Social Suffering in Contemporary Society.* California: Stanford University Press.
- Bourgois, P. (2003) *In Search of Respect: Selling Crack in El Barrio.* United States: Cambridge University Press.
- Braverman, H. (1974) *Labor and Monopoly Capital: The Degradation of Work in the Twentieth Century.* New York: Monthly Review Press.
- Brecher, J. (1997) *Strike!* Boston: South End Press.
- Breton, R. (1964) "Institutional Completeness of Ethnic Communities and the Personal Relations of Immigrants", *The American Journal of Sociology*, vol.27, no.2, pp.193-205.
- Breton, R. (1991) "The political dimension of ethnic community organization", in R. Ostow, J. Fijalkowski, Y. M. Bodemann, and H. Merkens (eds.) *Ethnicity, Structured Inequality and the State in Canada and the Federal Republic of Germany.* Frankfurt: Peter Lang, pp.157-165.
- Briggs, J. W. (1978) *An Italian Passage: Immigrants to Three American Cities, 1890-1930.* New Haven: Yale University Press, pp.146-161.
- Brody, D. (1964) *The Butcher Workmen: A Study of Unionization.* Cambridge: Harvard University Press.
- Broersma, F. and D. Lazarescu (2009) *Pakistani and Bangladeshi Migration to Greece: Chasing the Dream. Research Report.* Athens: ELIAMEP /IDEA/ European Commission.
- Bromley, R. and C. Gerry (eds.) (1978) *Casual Work and Poverty in Third World Cities.* United States: John Wiley and Sons.
- Brooke, Z. M. (1998) *LePlay: Engineer and Social Scientist.* United States: Transaction Publishers.
- Brooks, C. (2000) "In the Twilight Zone between Black and White: Japanese American Resettlement and Community in Chicago, 1942-1945", *The Journal of American History*, vol.8, no.4, pp.1655-1687.
- Brown, C. and T. Boswell (1995) "Strikebreaking or Solidarity in the Great Steel Strike of 1919: A Split Labor Market, Game-Theoretic and QCA Analysis", *American Journal of Sociology*, vol.100, no.6, pp.1479-1519;
- Brown, R. (1970) "Social Relations and Social Perspectives Amongst Shipbuilding Workers", Part I, *Sociology*, vol.4, pp.71-84.
- Brown, R. (1970) "Social Relations and Social Perspectives Amongst Shipbuilding Workers", Part II, *Sociology*, vol.4, pp.197-211.
- Brown, R. (1984) «Working on Work», *Sociology*, vol.18, no.3, pp.311-325.
- Brown, R. K. (1992) *Understanding Industrial Organizations: Theoretical Perspectives in Industrial Sociology.* London: Routledge.
- Brown, R. K. (ed.) (1997) *The Changing Shape of Work.* Great Britain: Macmillan.
- Brueggeman J. and T. Boswell (1998) "Realizing Solidarity: Sources of Interracial Unionism During the Great Depression", *Work and Occupations*, vol. 25, no. 4, pp.436-482."
- Buechler H. and J. M. Buechler (eds.) (1987) *Migrants in Europe: The role of family, labor and politics.* New York: Greenwood.
- Burawoy, M. (1972a) "Another Look at the Mineworker", *African Social Research*, vol.14, pp.239-287.
- Burawoy, M. (1972b) "The Functions and Reproduction of Migrant Labor: Comparative Material from Southern Africa and the United States", *American Journal of Sociology*, vol.81, no.5, pp.1050-1087
- Burnley, I. H. (1970) "The Greeks" and "The Poles", in K. W. Thompson and A. D. Trlin (eds.) *Immigrants in New Zealand.* New Zealand: Massey University, pp.100-124 and 125-152.
- Burns, A. (1978) *History of Nigeria.* London: Allen and Unwin.
- Campani, G. (2000) "Immigrant Women in Southern Europe: Social Exclusion, Domestic Work and Prostitution in Italy", in R. King, G. Lazaridis and Ch. Tsardanidis (eds.) (2000) *Eldorado or*

- Fortress? Migration in Southern Europe*. Great Britain: McMillan Press, pp.147-169.
- Cañete, L. Y. (2001) «Η Φιλιππινέζικη Κοινότητα στην Ελλάδα στο Τέλος του 20^{ου} αιώνα», στο Αθ. Μαρβάκης, Δ. Παρσάνογλου και Μ. Παύλου (επιμ.) *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ.277-304.
- Cañete, L. Y. (2001) *Αγωγή και Εκπαίδευση στις Κοινότητες των Φιλιππινέζων που ζουν στην Ελλάδα*. Δημοσίευση Διδακτορική Διατριβή. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης/Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης.
- Cannon, I. C. (1967) "Ideology and Occupational Community: A Study of Compositors", *Sociology*, vol.1, pp.160-187.
- Cantle, T. (2005) *Community Cohesion: A New Framework for Race and Diversity*. London: Macmillan.
- Caponio, T. (2005) "Policy Networks and Immigrants' Associations in Italy: The Cases of Milan, Bologna and Naples", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.931-950.
- Capps, R. and J. S. Passel (2004) *Describing Immigrant Communities*. Foundation for Child Development-The Urban Institute.
- Caroline, N. (2002) "Constructing Differences and Sameness: The Politics of Assimilation in London's Arab Communities", *Ethnic and Racial Studies*, vol.25, no.2, pp.258-257.
- Castells, M. (1976) "Is There an Urban Sociology?", in C. G. Pickvance (ed.) *Urban Sociology: Critical Essays*. Great Britain: Tavistock, pp.33-59.
- Castells, M. (1977) *The Urban Question*. London: Edward Arnold.
- Castles, S. (1984) *Here for Good: Western Europe's New Ethnic Minorities*. Great Britain: Pluto Press.
- Castles, S. and G. Cosack (1974) "How the Trade Unions Try to Control and Integrate Immigrant Workers in the German Federal Republic", *Race*, 15, no.4, pp.497-514.
- Castles, St. (2000) *Ethnicity and Globalization: From Migrant Worker to Transnational Citizen*. London; Sage.
- Castles, St. (2002) "Migration and Community Formation under Conditions of Globalization", *International Migration Review*, vol.36, no.4, pp.1143-1168.
- Castles, St. and G. Kosack (1985) *Immigrant Workers and Class Structure in Western Europe*. United States: Oxford Publication.
- Castles, St. and M. J. Miller (1993) *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World*. Great Britain: Macmillan.
- Cavounidis, J. (2003) "Gendered Patterns of Migration to Greece", *The Greek Review of Social Research*, vol.110, pp.221-238.
- Chang, G. (2000) *Disposable Domestic: Immigrant Women Workers in the Global Economy*. Canada: South End Press.
- Chell, V. (1997) "Gender-Selective Migration: Somalian and Filipina Women in Rome", in King, R. and R. Black (eds.) *Southern Europe and the New Immigrations*. New York: Columbia University Press.
- Child, J. (ed.) (1973) *Man and Organization: The Search for Explanation and Social Relevance*. Great Britain: George Allen and Unwin.
- Chiswick, R. G., P. W. Miller (2005) "Do Enclaves Matter in Immigrant Adjustment?", *City and Community*
- Chotigeat, T., P. W. Balsmeier and T. O. Stanley (1991) "Fueling Asian Immigrants' Entrepreneurship: A Source of Capital", *Journal of Small Business Management*, vol.29, no.3, pp.50-62.
- Chtouris, S., I. Psimmenos and Fl. Tzelepoglou (1999) *Muslim Minorities in Greece from Traditional Rural Communities to Migrant Network Communities: The Emergence of a Global Underclass*. Research into Social Integration and Social Exclusion: "Muslim Voices" in the European Union: Greece. The Stranger within Community Identity and Employment. TSER-European Union.
- Chung, A. Y. (2005) "Politics Without the Politics: The Evolving Political Cultures of Ethnic Non-Profits in Koreatown, Los Angeles", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.911-929.
- Clarke, B. P. (1993) *Piety and Nationalism: Lay Voluntary Associations and the Creation of an Irish-Catholic Community in Toronto, 1850-1895*. Montreal: McGill-Queen's University Press.

- Clawson, M. A. (1989) *Constructing Brotherhood: Class, Gender, and Fraternalism*. Princeton: Princeton University Press.
- Clogg, R. (επιμ.) (2004) *Η Ελληνική Διασπορά στον Εικοστό Αιώνα* (μετ. Μ. Φράγκου). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Cock, J. (1980) *Madams and Maids: A Study in the Politics of Exploitation*. Johannesburg: Ravan Press.
- Cohen, A. P. (1982) (ed.) *Belonging: Identity and Social Organization in British Rural Cultures*. Great Britain: Manchester University Press.
- Cohen, A. P. (1989) *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge.
- Cohen, J. H. (1999) *Cooperation and Community: Economy and Society in Oaxaca*. Austin: University of Texas Press.
- Cohen, J. L. (1985) "Strategy And Identity: New Theoretical Paradigms and Contemporary Social Movements", *Social Research*, 52(4): 663-716.
- Cohen, L. (1990) *Making a New Deal: Industrial Workers in Chicago, 1919-1939*. New York: Cambridge University Press.
- Cohen, R. (1987) "The Work Conditions of Immigrant Women Live in Domestic", *Resources for Feminist Research*, vol.16, no.1, pp.36-38.
- Cohen, R. (1987) "The Work Conditions of Immigrant Women Live-In Domestic: Racism, Sexual Abuse and Invisibility", *Resources for Feminist Research*, vol.16, no.1, pp.36-38.
- Cohen, R. (1994) *Frontiers of Identity: The British and the Others*. London: Longman.
- Cohen, R. (1997a) *Global Diasporas. An Introduction*. Great Britain: UCL Press Publication.
- Cohen, R. (1997b) *The New Helots: Migrants in the International Division of Labour*. Oxford: Oxford University Press.
- Cohen, R. (ed.) (1995) *The Cambridge Survey of World Migration*. Great Britain: Cambridge University Press.
- Cohen, S. (ed.) (1971) *Images of Deviance*. London: Penguin Books.
- Cohen, S. and L. Taylor (1992) *Escape Attempts: The Theory and Practice of Resistance to Everyday Life*. London: Routledge.
- Cohen, Y. and A. Tyree (1994) "Palestinian and Jewish Israeli-Born Immigrants in the United States", *International Migration Review*, vol.28, no.2, pp.243-255.
- Cordero-Guzmán, H. R. (2005) "Community-Based Organisations and Migration in New York City", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.889-909.
- Cornelius, W. A. (1982) "Interviewing Undocumented Migrants: Methodology Reflections on Fieldwork in Mexico and the US", *International Migration Review*, vol.16, no.2, pp.378-411.
- Cornfield, D. B. and M. V. Leners (1989) "Unionization in the Rural South: Regional Patterns of Industrialization and the Process of Union Organization", *Research in Rural Sociology and Development*, vol.4, pp.137-152.
- Cornwell, J. (1984) *Accounts of Health and Illness from East London: Hard-Earned Lives*. United States: Tavistock Publications.
- Correa-Jones, M. (1998) "Different paths: Gender, immigration and political participation", *International Migration Review*.
- Cowley, J., A. Kaye, M. Mayo and M. Thompson (1977) *Community or Class Struggle?* Great Britain: Stage One.
- Cressey, P. G. (1932) *The Taxi-Dance Hall: A Sociological Study in Commercialized Recreation and City Life*. United States: University of Chicago Press.
- Creswell, J. W. (1998) *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Traditions*. United States: Sage.
- Crompton, R. (1979) "Trade Unionism and the Insurance Clerk", *Sociology*, vol.13, no.3, pp.401-426.
- Cross, G. S. (1983) *Immigrant Workers in Industrial France: The Making of a New Laboring Class*. Philadelphia: Temple University Press.
- Cross, M. (1983) *Migrant Workers in European Cities: Concentration, Conflict and Social Policy. Working Papers on Ethnic Relations no.19*.

- Crow, G. (2002) *Social Solidarities: Theories, Identities and Social Change*. Buckingham: Open University Press.
- Crowder, M. (1978) *The Story of Nigeria*. London: Faber.
- Cuber, J. (1963) *Sociology: A Synopsis of Principles*. United States: Appleton-Century-Crofts.
- Çuka, E., H. Papapanagos, N. Polo and P. Sanfey (2003) "Labor Market Developments in Albania: An Analytical Overview", *Review of Development Economics*, vol.7, no.2, pp.217-227.
- Dahya, B. (1972-3) "Pakistanis in England", *New Community*, vol.2, pp.25-33.
- Daly, G. (1996) "Migrants and Gate Keepers: The Links Between Immigration and Homelessness in Western Europe", *Cities*, vol.13, no.1, pp.11-23.
- Daly, M. W. and C. F. Petry (eds.) (1998) *The Cambridge History of Egypt*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Darweesh, A. (1996) *Το Μεταναστευτικό Ρεύμα προς την Παλαιστίνη κατά τον 20ο Αιώνα: Κριτική παρουσίαση των Αραβικών Πηγών*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών/ Τμήμα Αστικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης.
- Davis, E. (1981) "Participation in Six Australian Trade Unions", *Journal of Industrial Relations*, vol.23, pp.190-215.
- Davis, R. (2006) "Landscape of Hope and Despair: Palestinian Refugee Camps, the Ethnography of Political...", *International Journal of Middle East Studies*
- Deem, R. and G. Salaman (eds.) (1985) *Work, Culture and Society*. Great Britain: Open University Press.
- deGenova, N. P. (2002) "Migrant Illegality and Deportability in Everyday Life", *Annual Review of Anthropology*, vol.31, pp.419-447.
- deJongh, R. J. (1985) "Solidarity in Exchange for Adaptation: Dutch Trade Unionism and Immigrant Workers", *International Migration Review*, vol.19, no.4, pp.760-767.
- Delanty, G. (2003) *Community*. London: Routledge.
- dellaPorta, D. and M. Diani (1999) *Social Movements: An Introduction*. Great Britain: Blackwell.
- deMarco, W. M. (1981) *Ethnic and Enclaves: Boston's Italian North End*. Ann Arbor: UMI Research Press, pp.66-68, 114.
- Dempsey, K. (1990) *Smalltown: A Study of Social Inequality, Cohesion and Belonging*. Melbourne: Oxford University Press.
- Dennis, N., F. Henriques and Cl. Slaughter (1956) *Coal is Our Life. An Analysis of a Yorkshire Mining Community*. London: Eyre and Spottiswoode.
- Denzin, N. (1989) *Interpretive Biography: Qualitative Research Methods*. London: Sage.
- deTocqueville A. (1954) *Democracy in America*. New York: Vintage.
- Dibble, V. K. (1962) "Occupations and Ideologies", *The American Journal of Sociology*, vol.68, no.2, pp.229-241.
- Dietz, B. (2000) "German and Jewish Migration from the Former Soviet Union to Germany: Background, Trends and Implication", *Journal to Ethnic and Migration Studies*, vol.26, no.4, pp.635-652.
- Diez, M. J. (1985) "The Effects of Ethnic Segregation and Ethnic Competition on Political Mobilization in the Basque Country, 1988", *American Sociological Review*, vol.56, no.6, pp.873-889.
- Diner H. R. (1983) *Erin's Daughters in America: Irish Immigrant Women in the Nineteenth Century*. Baltimore: John Hopkins University Press.
- Dodkowski, M. N. (1986) *Jewish American Voluntary Organizations*. Westport: Greenwood Press.
- Doeppers, D. F. (1974) "Ethnic Urbanism and Philippine Cities", *Annals of the Association of American Geographers*, vol.64, no.4, pp.549-559.
- Dolan, J. P. (1975) *The Immigrant Church: New York's and German Catholics, 1815-1865*. Baltimore: John Hopkins University Press.
- Domingues, S. and C. Watkins (2003) "Creating Networks for Survival and Mobility: Social Capital Among African-American and Latin-American Low-Income Mothers", *Social Problems*, vol.50, no.1, pp.111-135.
- Douglass, W. A. and J. Bilbao (1975) *Amerikanuak: Basques in the New World*. Reno: University of

- Vevada Press.
- Douramakou-Petroleka, L. (1985) "The Elusive Community: Greek Settlement in Toronto, 1900-1939", in R. Harney (ed.) *Gathering Place: Peoples and Neighbourhoods of Toronto, 1834-1945*. Toronto: Multicultural History Society of Ontario, pp.257-302.
- Drake, M. (ed.) (1994) *Time, Family and Community: Perspectives on Family and Community History*. Great Britain: The Open University/Blackwell.
- Droukas, E. (1998) "Albanians in the Greek Informal Economy", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.24, no.2, pp.347-365.
- Dubin, R. (1955) "Industrial Workers' Worlds: A Study of the Central Life Interests of Industrial Workers", *Social Problems*, vol.3, no.3, pp.131-142.
- duBois, W. E. B. (1899) *The Philadelphia Negro: A Social Study*. Philadelphia, University of Pennsylvania Press.
- duBois, W. E. B. (1978) *On Sociology and the Black Community*. Chicago: University of Chicago Press.
- Düvell, F. (ed.) (2006) *Illegal Immigration in Europe: Beyond Control?* New York: Macmillan.
- duGay, P. (1996) *Consumption and Identity at Work*. London: Sage.
- Duncan, D. and S. Leiberson (1959) "Ethnic Segregation and Assimilation", *American Journal of Sociology*, vol.64, no.4, pp.364-374.
- Durkheim, E (1962) *Socialism*, trans. A. Gouldner. London: Routledge and Kegan Paul.
- Durkheim, E. (1957) *Professional Ethics and Civic Morals*, trans. C. Brookfield. London: Routledge and Kegan Paul.
- Durkheim, E. (1984) *The Division of Labor in Society*, (intro. L. Coser, trans. D. W. Halls). New York: Free Press.
- Durkheim, E. (2006) *Suicide. A Study in Sociology* (trans. J. A. Spaulding and G. Simpson). London: Routledge.
- Eder, K., B. Giesen, O. Schmidtke and D. Tambini (2002) *Collective Identities in Action: A Sociological Approach to Ethnicity*. Great Britain: Ashgate.
- Egboh, E. O. (1971) "Trade Union Education in Nigeria (1940-1964)", *African Studies Review*, vol.14, no.1, pp.83-93.
- Ehiwe, S. (1993) *Σχέσεις Ελλάδος με τις Αντικοαφρικανικές Χώρες και Συγκεκριμένα με τη Νιγηρία*. Δημοσίευση Διδακτορική Διατριβή. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης/Σχολή Νομικών και Οικονομικών Επιστημών/Τμήμα Νομικής/Τομέας Διεθνών Σπουδών.
- Ehrenreich, B. and A. Hochschild (eds.) (2004) *Global Woman: Nannies, Maids, and Sex Workers in the New Economy*. New York: Henry Holt and Company.
- Elder, G. H. Jr. (1999) *Children of the Great Depression: Social Change in Life Experience*. United States: Westview Press.
- Elias, N. and J. L. Scotson (1994) *The Established and the Outsiders: A Sociological Enquiry into Community Problems*. London: Sage Publications.
- Emke-Pouloupoulos, I. (2003) "Trafficking in Women and Girls for the Sex Trade: The Case of Greece", *The Greek Review of Social Research*, vol.110, pp.271-307.
- Engels, Fr. (1969) *The Condition of the Working Class in England*. London, a Granada Publishing Limited Publication.
- Epstein, B. (1990) "Rethinking Social Movement Theory", *Socialist Review*, vol.20, no.1, pp.33-65.
- Ernst, R. (1949) *Immigrant Life in New York City, 1825-1863*. New York: King's Crown Press, p.122.
- Errickson, C. (1972) *Invisible Immigrants: The Adaptation of English and Scottish Immigrants in Nineteenth-Century America*. Florida: University of Miami Press.
- Etzioni, A. (1961) *A Comparative Analysis of Complex Organizations*. New York: Free Press.
- Etzioni, A. (ed.) (1998) *The Essential Communitarian Reader*. United States: Rowman and Littlefield Publishers.
- Fainstein, N. (1996) "A Note on Interpreting American Poverty", in E. Mingione (ed.), *Urban Poverty and the Underclass*. Oxford: Basil Blackwell, pp.153-159.
- Falola, T. (2001) *Culture and Customs of Nigeria*. United States: Greenwood.

- Fantasia, R. (1988) *Cultures of Solidarity: Consciousness, Action and Contemporary American Workers*. United States: University of California Press.
- Fennema, M. (2004) 'The concept and measurement of ethnic community', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 30(3): 429-47.
- Filby, M. P. (1987) "The Newmarket Racing Lad: Tradition and Change in Marginal Occupation", *Work, Employment and Society*, vol.1, no.2, pp.205-224.
- Fisher, C. S. (1972) "Urbanism as a Way of Life: A Review and an Agenda", *Sociological Methods and Research*, vol.1, no.2, pp.187-242.
- Fisher, C. S. (1975) "The Study of Urban Community and Personality", *Annual Review of Sociology*, vol.75, no.1, pp.67-89.
- Fisher, C. S. (1982) *To Dwell Among Friends: Personal Networks in Town and City*. Chicago: University of Chicago Press.
- Fitzpatrick, J. P. (1966) "The Importance of "Community" in the Process of Immigrant Assimilation", *International Migration Review*, vol.1, no.1, pp.5-16.
- Fohlen, Cl. (1967) *Οι Μαύροι στις Ηνωμένες Πολιτείες (μετ. Σ. Β. Βασιλείου)*. Αθήνα: Ιωάν. Ν. Ζαχαρόπουλος.
- Foner, N. (1985) "Race and Color: Jamaican Migrants in London and New York City", *International Migration Review*, vol.19, no.4, pp.708-727.
- Foner, N. (2000) *From Ellis Island to JFK: New York's Two Great Waves of Immigration*. New Haven: Yale University Press
- Fosh, P. (1981) *The Active Trade Unionist: A Study of Motivation and Participation at Branch Level*. Great Britain: Cambridge University Press.
- Fosh, P. and E. Heery (eds.) *Trade Unions and Their Members: Studies in Union Democracy and Organization*. Great Britain: Macmillan.
- Fouskas, Th. (2008) "Labour Representation and Trade Unionism of Immigrant Workers: The Cases of Five Immigrant Labour Communities in Athens", paper presented at the European Population Conference (EPC) 2008: Migration and Migrants in Europe, 9-12 July, Barcelona, <http://epc2008.princeton.edu/abstractViewer.aspx?submissionId=80447>.
- Frankenberg, R. (1957) *Village on the Border*. London: Cohen & West.
- Fraser, L. (2002) "To Tara via Holyhead: the Emergence of Irish Catholic Ethnicity in Nineteenth-century Christchurch, New Zealand", *Journal of Social History*, vol.36, no.2, pp.341-360.
- Fredrickson, G. M. (1997) *The Comparative Imagination: On the History of Racism, Nationalism, and Social Movements*. United States: University of California Press.
- Freeman, G. P. (1979) *Immigrant Labor and Racial Conflict in Industrial Societies: The French and British Experience 1945-1975*. New Jersey: Princeton University Press.
- French, M. R. (ed.) (1969) *The Community: A Comparative Perspective*. Illinois: F. E. Peacock.
- Fried, C. (ed.) (1983) *Minorities: Community and Identity*. Berlin: Springer-Verlag.
- Funchion M. F. (1983) *Irish American Voluntary Associations*. Westport: Greenwood Press.
- Furlonge, G. W. (1969) *Palestine is My Country: The Story of Musa Alami*. London: John Murray.
- Gabaccia, D. R. (1988) *Militants and Migrants: Rural Sicilians Become American Workers*. New Brunswick: Rutgers University Press, pp.111, 136-138.
- Gächter, A. (1955) "Forced Complementarity: The Attempt to protect native Austrian Workers from Immigrants", *New Community*, 21, no.3, pp.379-398.
- Galenson, W. and S. M. Lipset (eds.) *Labor and Trade Unionism: An Interdisciplinary Reader*. New York: John Wiley and Sons.
- Gallie, D. (2006) «Η Ποιότητα της Εργασιακής Ζωής στη Στρατηγική της Ενημέρισης», στο Esping-Andersen, G., D. Gallie, A. Hemerjick and J. Myles, *Γιατί Χρειαζόμαστε Ένα Νέο Κοινωνικό Κράτος, (πρόλογος Θ. Σακελλαρόπουλος, μετ. και επιμ. Χ. Οικονόμου)*. Αθήνα: Διόνικος; σσ.161-200.
- Gallie, D., C. Marsh and C. Vogler (eds.) (1994) *Social Change and the Experience of Unemployment*. United States: Oxford University Press.
- Galush, W. J. (1977) "Faith and Fatherland: Dimensions of Polish-American Ethnoreligion, 1875-1975", in R. M. Miller and T. D. Marzik (eds.) *Immigrants and Religion in Urban America*. Philadelphia:

- Temple University Press, pp.84-92.
- Gans, H. J. (1962) *The Urban Villagers: Group and Class in the Life of Italian-Americans*. United States: The Free Press of Glencoe.
- Gans, H. J. (1967) *The Levittowners: Ways of Life and Politics in a New Suburban Community*. London: Allen Lane The Penguin Press.
- Gans, H. J. (1995) *The War Against the Poor: The Underclass and Antipoverty Policy*. United States: Basic Books.
- Gardner, K. and Z. Ahmed (2006) *Place, Social Protection and Migration in Bangladesh: A Londoni Village in Biswarth. Working Paper T18*. Sussex: Development Research Center on Migration, Globalization and Poverty/ University of Sussex.
- Gasson, R., G. Crow, A. Errington, J. Hutson, T. Marsden, and D. Winter (1988) "The Farm as a Family Business", *Journal of Agricultural Economics*, vol.39, pp.1-41.
- Gavaki, E. (2003) "Immigrant Women's Portraits: The Socio-Economic Profile of the Greek Canadian Women", *The Greek Review of Social Research*, vol.110, pp.55-57.
- Gemi, E. (2007) «Μεταναστευτικές Οργανώσεις στην Ελλάδα: Η Περίπτωση των Αλβανικών Οργανώσεων», εισήγηση στην ημερίδα Συμμετογή των Μεταναστών στη Δημόσια Ζωή: Εμπειρίες από την Ελλάδα και την Ευρώπη στα πλαίσια του Ερευνητικού Προγράμματος «POLITIS», Αθήνα, 31 Μαΐου 2007, Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ.
- Georgiou, P. (1973) "Migrants, Unionism and Society", *Australian and New Zealand Journal of Sociology*, vol.9, pp.32-51.
- Gerstl, J. E. (1961) "Determinants of Occupational Community in High Status Occupations", *Sociology Quarterly*, vol.2, pp.37-48.
- Gerth, H. and C. W. Mills (1946) *From Max Weber: Essays in Sociology*. New York: Oxford University Press.
- Geyer, S. H. and M. T. Kontuly (1996) *Differential Urbanization: Integrating Spatial Models*. London: Arnold Publication.
- Gibson, T. (1979) *People Power: Community and Work Groups in Action*. Middlesex: Penguin.
- Giddens, A. (1994) *Beyond Left and Right*. Cambridge: Polity Press.
- Gillette, J. M. (1926) "Community Concepts", *Social Forces*, IV, pp.677-689.
- Gillham, B. (2000) *The Research Interview*. Great Britain: Continuum.
- Glavanis, K. and Glavanis, P. (eds.) (1990) *The Rural Middle East: Peasant Lives and Modes of Production*. United Kingdom: Zed Books.
- Goffman, E. (1959) *The Presentation of Self in Everyday Life*. United States: Penguin Books.
- Goffman, E. (1961) *Asylums*. New York: Doubleday.
- Golby, J. (ed.) (1994) *Communities and Families*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goldthorpe, J. H., D. Lockwood, F. Bechhofer and J. Platt (1968a) *The Affluent Worker: Industrial Attitudes and Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goldthorpe, J. H., D. Lockwood, F. Bechhofer and J. Platt (1968b) *The Affluent Worker: Political Attitudes and Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goode, W. J. (1957) "Community within a Community: The Professions", *American Sociological Review*, vol.22, pp.194-200.
- Goodman, L. A. (1961) "Snowball Sampling", *The Annals of Mathematical Statistics*, vol.32, no.1, pp.148-170.
- Gordon, M. (1964) *Assimilation in American Life: The role of Race, Religion and National Origins*. New York: Oxford University Press.
- Gosden, P. H. (1974) *Self-Help: Voluntary Associations in 19th Century Britain*. New York: Barnes and Noble.
- Gouldner, A. W. (1957) "Cosmopolitans and Locals: Towards an Analysis of Latent Social Roles", *Administrative Science Quarterly*, vol.2, pp.281-306.
- Graham-Yooll, A. (1981) *The Forgotten Colony: A History of English Speaking Communities in Argentina*. London: Hutchinson.

- Grazioci, A. (1981) "Common Laborers, Unskilled Workers: 1890-1915", *Labor History*, 22, no.4, pp.512-544.
- Green, A. (1964) *Sociology: An Analysis of Life in Modern Society*. New York: McGraw-Hill.
- Green, D. G. and L. G. Cromwell (1984) *Mutual Aid or Welfare State: Australia's Friendly Societies*. Boston: Allen and Unwin.
- Green, D. S. and E. D. Driver (eds.) (1978) *W. E. B. duBois on Sociology and the Black Community*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Green, L. N. (2004) *Οι Αρόμοι της Μετανάστευσης. Σύγχρονες Θεωρητικές Προσεγγίσεις (μετ. Δ. Παρσάνογλου)*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Greene, V. R. (1975) *For God and Country: The Rise of Polish and Lithuanian Ethnic Consciousness in America, 1860-1910*. Madison: State Historical Society of Wisconsin.
- Griffins, D., N. Sigona and R. Zetter (2006) "Integrative Paradigms, Marginal Reality: Refugee Community Organizations and Dispersal in Britain", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.32, no.5, pp.881-898.
- Griswold de Castillo, R. (1979) *The Los Angeles Barrio, 1850-1890: A Social History*. Berkeley: University of California Press.
- Gropas, R. and A. Trandafyllidou (2005) *Active Civic Participation of Immigrants in Greece: Country Report prepared for the European Research Project POLITIS*. Oldenburg: Interdisciplinary Center for Education and Communication in Migration Processes (IBKM)/ ELIAMEP.
- Grzymala-Kazłowska, Al. (2005) "From Ethnic Cooperation to in-Group Competition: Undocumented Polish Workers in Brussels", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.4, pp.675-697.
- Gubrium, J. (1988) *Analysing Reality. Qualitative Research Methods, Volume 8*. United States: Sage.
- Gusfield, J. R. (1967) "Tradition and Modernity: Misplaced Polarities on the Study of Social Change", *American Journal of Sociology*, vol.72, pp.351-362.
- Gutman, H. G. (1966) *Work, Culture and Society in Industrializing America: Essays in American Working-Class and Social History*. Oxford: Basil Blackwell.
- Hall, P. (1998) "The City of Permanent Underclass" in P. Hall *Cities of Tomorrow: An Intellectual History of Urban Planning and Desing in the Twentieth Century*. United States: Basil Blackwell, pp.362-400.
- Hall, St. (1996) "Introduction: Who Needs Identity?" in St. Hall, St. and P. du Gay *Questions of Cultural Identity*. London: Sage, pp.1-17.
- Hamel, J. St. Dufour and D. Fortin (1991) *Case Study Methods. Qualitative Research Methods, Volume 32*. United States: Sage.
- Handlin, O (1951) *The Uprooted: The epic story of the great migrations that made the American people*. Boston: Little Brown.
- Hardin, G. (1968) "The tragedy of the commons", *Science*, vol.162, pp.1243-1248.
- Hareven, T. (1975) "The Laborers of Manchester, New Hampshire, 1912-1922", *Labor History*, 16, pp.249-265.
- Hareven, T. K. (1982) *Family Time and Industrial Time: The Relation between the Family and Work in a New England Industrial Community*. United States: Cambridge University Press.
- Harriman, B. (1984) *The British in Peru*. Lima: Editora Gráfica Pacific Press.
- Harvey, D and M. Reed (1996) "The Culture of Poverty: An Ideological Analysis", *Sociological Perspectives*, vol.39, no.4, pp.465-495.
- Harvey, D. (1973) *Social Justice and the City*. London: Edward Arnold.
- Harvey, D. (1985) *Consciousness and the Urban Experience: Studies in the History and the Theory of Capitalism Urbanization*. United Kingdom: Basil Blackwell.
- Harvey, D. (1990) *The Conditions of Postmodernism: An Enquiry into the Origins of Cultural Change*. United States: Blackwell.
- Hatton, T. J. and J. G. Williamson (1998) *The Age of Mass Migration: Causes and Economic Impact*. New York: Oxford University Press.
- Hatziprokopiou, P. (2003) "Albanian Immigrants in Thessaloniki, Greece: Processes of Economic and Social Incorporation", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.29, no.6, pp.1033-1057.

- Hatziprokopiou, P. (2004) “Balkan Immigrants in the Greek City of Thessaloniki: Local Processes of Incorporation in an International Perspective”, *European Urban and Regional Studies*, vol.11, no.4, pp.321-338.
- Heasman, K. (1978) *Home, Family and Community*. Great Britain: George Allen and Unwin.
- Hechter, M. (1978) “Group Formation and the Cultural Division of Labor”, *American Journal of Sociology*, vol.84, no.2, pp.293-318.
- Heckscher, C. and F. Carré, F. (2006) “Strength in Networks: Employment Rights Organizations and the Problem of Co-Ordination”, *British Journal of Industrial Relations*, no.44, no.4, pp.605-628.
- Heilbrunner, O. (2000) “From Ghetto to Ghetto: the Place of German Catholic Society in Recent Historiography”, *The Journal of Modern History*, vol.72, no.2, pp.453-496.
- Hein, J. (1997) “Ethnic Organizations and the Welfare State: The Impact of Social Welfare Programs on the Formation of Indonchinese Refugee Associations”, *Sociological Forum*, vol.12, no.2, pp.279-295.
- Heisler, B. S. (1986) “Immigrant Settlement and the Structure of Emergent Immigrant Communities in Western Europe”, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, vol.485, pp.76-85.
- Herbert, D. T. and R. J. Johnston (eds.) (1976) *Spatial Perspectives on Problems and Policies: Social Areas in Cities: Volume II*. London: John Wiley and Sons.
- Herbert, U. (1990) *A History of Foreign Labor in Germany, 1880-1980.: Seasonal Workers/Forced Laborers/Guest Workers* (trans. W. Templer). United States: University of Michigan Press.
- Hershberg, T. (ed.) (1981) *Philadelphia: Work, Space, Family and Group Experience in the Nineteenth Century: Essays Toward an Interdisciplinary History of the City*. United States: Oxford University Press.
- Hickey, M. G. (1996) “Go to College, Get a Job, and Don’t Leave the House without Your Brothers: Oral Histories with Immigrant Women and Their Daughters”, *The Oral History Review*, vol.32, no.2, pp.63-92.
- Hill, H. (1987) “Race Ethnicity and Organised Labour the Opposition to Affirmative Action”, *New Politics*, vol.1, no.2, pp.31-82.
- Hillery, C. A. (1955) “Definitions of Community: Areas of Agreement”, *Rural Sociology*, 20, pp.111-123.
- Hilman, F. (1999) “A Look an the Hidden Side”: Turkish Women in Berlin’s Ethnic Labour Market”, *International Journal of Urban and Regional Research*, vol.23, no.2, pp.267-281.
- Hobsbawm, E. (1964) *Labouring Men: Studies in the History of Labour*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Hobsbawm, E. (1994) *The Age of Extremes: The Short Twentieth Century, 1914-1991*. London: Michael Joseph.
- Hobsbawm, E. (1995) *The Age of Revolution, 1789-1848*. Great Britain: Abacus.
- Hobsbawm, E. (1996) “The Cult of Identity Politics”, *New Left Review*, no.217, p.40.
- Hochschild, A. R. (1983) *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling*. United States: University of California Press.
- Hoerder, D. and H. Rössler (eds.) (1993) *Distant Magnets: Expectations and Realities in the Immigrants Experience, 1840-1930*. New York: Holmes and Meier.
- Hofmeister, R. (1976) *The Germans of Chicago*. Chicago: Stipes.
- Hoggart, K. and C. Mendoza (1999) “African Immigrant Workers in Spanish Agriculture”, *Sociologia Ruralis*, vo.39, no.4, pp.438-562.
- Hollingshead, A. B. (1948) “Community Research: Development and Present Condition”, *American Sociological Review*, XIII, pp.135-156.
- Hondagneu-Sotelo, P. (2007) *Doméstica: Immigrant Workers Cleaning and Caring in the Shadows of Affluence*. United States: University of California Press.
- Hong, S. (2001) “Associations in Village Society in Jiangxi in the Ming-Quing Period: The Case of Liukeng Village, Le’an Country”, *Chinese Studies in History*, vol.35, pp.31-61.

- Hooghe, M. (2005) "Ethnic Organisations and Social Movement Theory: The Political Opportunity Structure for Ethnic Mobilisation in Flanders", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.975-990.
- Hopkins, E. (1995) *Working Class Self-Help in Nineteenth-Century England: Responses to Industrialization*. New York: St. Martin's Press.
- Horobin, G. W. (1957) "Community and Occupation in the Hull Fishing Industry", *The British Journal of Sociology*, vol.8, no.4, pp.343-356.
- Howard, P. A. (1998) *Changing History: Afro-Cuban Cabildos and Societies of Color in the Nineteenth Century*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
- Hufton, O. H. (1974) *The Poor of Eighteenth Century France: 1750-1789*. Oxford: Clarendon Press.
- Hughes, E. C. (1958) *Men and Their Work*. United States: Greenwood Press.
- Human Rights Watch (2002) *From the Household to the Factory: Sex Discrimination in the Guatemalan Labor Force*. United States: Human Rights Watch.
- Humphrey, J. C. (2000) "Self-Organization and Trade Union Democracy", *The Sociological Review*, vol., no., pp.262-282.
- Hyman, H. (1971) *Marxist and the Sociology of Trade Unionism*. London: Pluto Press
- Ignatieff, M. (1994) *The Needs of Strangers*. Great Britain: Vintage.
- ILO (1976) *Trade Union Activities of Foreign and Migrant Workers in the Member States of the Council of Europe*. Geneva: International Labour Organization.
- ILO (1996) *Protecting the Least Protected: Rights of Migrant Workers and the Role of Trade Unions*. Geneva: ILO.
- ILO (2000) *Documenting Discrimination Against Migrant Workers in the Labour Market: A Comparative Study of Four European Countries*. Geneva: ILO.
- IMR (1985) "Introduction: Political Participation and Civil Rights of Immigrants a Research Agenda", *International Migration Review*, vol.19, no.3, pp.400-414.
- Iosifides, I., M. Lavrediadou, E. Petrakoy and A. Kontis (2007) "Forms of Social Capital and the Incorporation of Albanian Immigrants in Greece", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.33, no.8, pp.1343-1361.
- Iosifides, Th. (1997) "Immigrants in the Athens Labour Market: A Comparative Study of Albanians, Egyptians and Filipinos", in R. King and R. Black (1997) *Southern Europe and the New Immigrations*. Great Britain: Sussex Academic Press, pp.26-50.
- Iosifides, Th. (1997) *Recent Foreign Immigration and the Labour Market in Athens*. Unpublished Doctoral Thesis. Sussex: University of Sussex/ Sussex European Institute.
- Iosifides, Th. (2003) "Qualitative Migration Research: Some New Reflections Six Years Later", *The Qualitative Report*, vol.8, no.3, pp.435-446.
- Iosifides, Th., Th. Kizos, E. Petrakou, E. Malliotaki, K. Matsimantou and E. Sarri (2006) "Socio-Economic Characteristics of Immigrants in Western Greece Region: Urban-Rural Continuum or Divide?" *Migration Letters*, vol.3, no.2, pp.91-105.
- Itzigsohn, J. and S. G. Saucedo (2002) "Immigrant Incorporation and Sociocultural Transnationalism", *International Migration Review*, vol.36, no.3, pp.766-799.
- Jackson, B. (1968) *Working-Class Community: Some General Notions Raised by a Series of Studies in Northern England*. Great Britain: Penguin Books.
- Jackson, J. V. and M. E. Corthran (2003) "Black Versus Black: The Relationship among African, African American and African Caribbean Persons", *Journal of Black Studies*, vol.33, no.5, pp.576-604.
- Jacobs, D. and J. Tillie (2004) "Introduction: Social Capital and Political Integration of Migrants", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 30(3): 419-27.
- Jenkins, R. (2007) *Κοινωνική Ταυτότητα (εισ. Χρ. Λυριντζής και Κ. Γεωργοπούλου)*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Jenkins, R. and J. Solomos (eds.) (1987) *Racism and Equal Opportunity Policies in the 1980s*. Great Britain: Cambridge University Press.
- Jones, T., M. Ram and R. Edwards (2006) "Shades of Grey in the Informal Economy", *International Journal of Sociology and Social Policy*, vol.26, no.9/10, pp.257-273.

- Jones-Correa, M. (1998) “Different Paths: Gender, Immigration and Political Participation”, *International Migration Review*, vol.32, no.2, pp.326-49.
- Joshi, S. and B. Carter (1984) “The Role of Labour in the Creation of a Racist Britain”, *Race and Class*, vol.23, no.3, pp.53-70.
- Kaluski, M. (1985) *The Poles in America*. Melbourne: AE Press.
- Kantowicz, E. R. (1975) *Polish-American Politics in Chicago, 1888-1940*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kaplan, S. (1976) *The Dream Deferred: People, Politics and Planning in Suburbia*. New York: The Seabury Press.
- Katz, F. E. (1958) “Occupational Contact Networks”, *Social Forces*, vol.37, no.1, pp.52-55.
- Kaufman, P. E. (ed.) (2004) *Rethinking Ethnicity: Majority Groups and Dominant Minorities*. London: Routledge.
- Keen, S. (1999) “Associations in Australian History: Their Contribution to Social Capital”, *Journal of Interdisciplinary History*, vol.29, no.4, pp.639-659.
- Kelly, A. (1987) *The German Worker: Working-Class Autobiographies from the Age of Industrialization*. United States: University of California Press.
- Kennedy, P. and V. Roudometof (eds.) *Communities Across Borders: New Immigrants and International Cultures*. Abingdon: Routledge.
- Kenny, M. (1961) “Twentieth-century Spanish Expatriates in Cuba: A Subculture?”, *Anthropological Quarterly*, vol.34, pp.85-93.
- Kenny, M. (1962) “Twentieth-century Spanish Expatriates in Mexico: An Urban Subculture”, *Anthropological Quarterly*, vol.35, pp.169-180.
- Kerr, C. (1964) *Labor and Management in Industrial Society*. United States: Anchor Books.
- Kesteloot, Chr. And H. Meert (1999) “(In)formal Spaces: The Geography of Informal Economic Activities in Brussels”, *International Journal of Urban and Regional Research*, vol.23, no.2, pp.232-251.
- Khan, V, S, (1977) “The Pakistanis: Mirpuri villagers at home and in Bradford”, in J. L. Watson (ed.) *Between two cultures*. London: Oxford University Press.
- Killian, C. and C. Johnson (2006) “I’m Not an Immigrant!: Resistance, Redefinition and the Role of Resources in Identity Work”, *Social Psychology Quarterly*, vol.69, no.1, pp.60-80.
- King, R. and N. Mai (2004) “Albanian Immigrants in Lecce and Modena: Narratives of Rejection, Survival and Integration”, *Population, Space and Place*, no.10, pp.455-477.
- King, R. and R. Black (eds.) (1997) *Southern Europe and the New Immigrations*. Great Britain: Sussex Academic Press.
- King, R., G. Lazaridis and Ch. Tsardanidis (eds.) (2000) *Eldorado or Fortress? Migration in Southern Europe*. Great Britain: Macmillan.
- King, R., M. Dalipaj and N. Mai (2006) “Gendering Migration and Remittances: Evidence from London and Northern Albania”, *Population, Space and Place*, no.12, pp.409-434.
- King, R., N. Mai and S. Schwandner-Sievers (eds.) (2005) *The New Albanian Migration*. Brighton: Sussex Academic Press.
- King, R., Th. Iosifides and L. Myrivilli (1998) “A Migrant’s Story: From Albania to Athens”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.24, no.1, pp.159-175.
- Kirk-Green, A. H. M. (1967) “The Peoples of Nigeria: The Cultural Background to the Crisis”, *African Affairs*, vol.66, no.262, pp.3-11.
- Kliger, H. (1992) *Jewish Hometown Associations and Family Circles in New York: The WPA Yiddish Writers’ Group Study*. Bloomington: Indiana University Press.
- Kloosterman, R., J. van der Leun and J. Rath (1999) “Mixed Embeddedness: (In)formal Economic Activities and Immigrant Businesses in the Netherlands”, *International Journal of Urban and Regional Research*, vol.23, no.2, pp.252-282.
- Kloppenborg, S. and S. Wilson (eds.) (1996) *Voluntary Associations in the Greco-Roman World*. London: Routledge.
- Knights, M. (1996) “Bangladeshi Immigrants in Italy: From Geopolitics to Micropolitics”, *Transactions*

- of the Institute of British Geographers, New Series*, vol.21, no.1, pp.105-123.
- Knights, M. (1997) "Migrants as Networkers: The Economics of Bangladeshi Migration to Rome", in R. King and R. Black (eds.) *Southern Europe and the New Immigrations*. Brighton: Sussex Academic Press, pp.113-137.
- Knights, M. and R. King (1998) "The Geography of Bangladeshi Migration to Rome", *International Journal of Population Geography*, vol.4, pp.299-321.
- Kofman, E., Phizaclea, A. Raghuram, P. and Rosemary S. (2000) *Gender and International Migration in Europe: Employment, Welfare and Politics*. London: Routledge.
- Koo, H. and P. Smith (1983) "Migration, the Urban Informal Sector, and Earning in the Philippines", *The Sociological Quarterly*, vol.24, pp.219-232.
- Kornhauser, A., R. Dubin and A. M. Ross (eds.) (1954) *Industrial Conflict*. United States: McGraw-Hill Book Company.
- Kosic, A. and A. Triandafyllidou (2004) "Albanian and Polish Migration to Italy: The Micro-Processes of Policy Implementation and Immigrant Survival Strategies", *International Migration Review*, vol.38, no.4, pp.1413-1446.
- Kramer, J. Y. (1975) *Self Help in Soweto: Mutual Aid Societies in a South African City*. Bergen: University of Bergen Press.
- Kuhn, M. H. and T. S. McPartland (1954) "An Empirical Investigation of Self Attitudes", *American Sociological Review*, vol.19, pp.68-76.
- Kulczycki, J. J. (1994) *The Foreign Worker and the German Labor Movement: Xenophobia and Solidarity in the Coal Fields of the Ruhr, 1871-1914*. Great Britain: Berg.
- Kuzniewski, A. J. (1980) *Faith and Fatherland: The Polish Church war in Wisconsin, 1896-1918*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Kvale, S. (1996) *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. United States: Sage.
- Kwon, H. Y., K. C. Kim and R. S. Warner (2001) *Korean Americans and their Religions: Pilgrims and Missionaries from a Different Shore*. University Park, PA: Pennsylvania State University Press.
- Labrianidis, L. and B. Kazazi (2006) "Albanian Return-migrants from Greece and Italy Their Impact upon Spatial Disparities within Albania", *European Urban and Regional Studies*, vol.13, no.1, pp.59-74.
- Laguerre, M. S. (1984) *American Odyssey: Haitians in New York City*. Ithaca: Cornell University Press.
- Lan, P.-C. (2003) "Maid or Madam" Filipina Migrant Workers and the Continuity of Domestic Labor", *Gender and Society*, vol.17, no.2, pp.187-208.
- Lane, J. H. (1976) *Voluntary Associations among Mexican Americans in San Antonio, Texas: Organizational and Leadership Characteristics*. New York: Arno Press.
- Lash, S. and J. Friedman (eds.) (1992) *Modernity and Identity*. Oxford: Blackwell.
- Lash, S. and J. Urry. (1987) *The End of Organized Capitalism*. Great Britain: Polity Press.
- LaTawsky, R. J. (1984) "Egyptian Labour Abroad: Mass Participation and Modest Returns", *MERIP Reports*, no.123, pp.11-18.
- Lazaridis, G. (2000) "Filipino and Albanian Women Migrant Workers in Greece: Multiple Layers of Oppression", in Fl. Anthias and G. Lazaridis (ed.) (2000) *Gender and Migration in Southern Europe: Europe on the Move*. Oxford: Berg, pp.49-79.
- Lazaridis, G. and E. Wickens (1999) "Us and the Others: Ethnic Minorities in Greece", *Annals of Tourism Research*, vol.26, no.3, pp.632-655.
- Lazaridis, G. and J. Poyago-Theotoky (1999) "Undocumented Migrants In Greece: Issues of Regularization", *International Migration*, vol.4, no.37, pp.715-740.
- Lee, D. and H. Newby (1983) *The Problem of Sociology: An Introduction to the Discipline*. London: Routledge.
- Lenski, G. E. (1954) "Status Crystallization: A non-Vertical Dimension of Social Status", *American Sociological Review*, vol.19, no.4, pp.405-413.
- Leslie, D., J. Lindley and L. Thomas (2001) "Decline and Fall: Unemployment among Britain's Non-White Ethnic Communities 1960-1999", *Journal of the Royal Statistical Society*, vol.164, no.2, pp.371-387.

- Light, I. H. and S. J. Gold (2000) *Ethnic Economies*. San Diego: Academic Press.
- Light, I., R. B. Bernard, and R. Kim (1999) "Immigrant incorporation in the Garment Industry of Los Angeles", *International Migration Review*, vol.33, no.1, pp.0005-0025.
- Linhart, R. (1981) *The Assembly Line* (trans. by M. Crosland). Amherst: University of Massachusetts Press.
- Lipset, S. M., M. A. Trow, and J. S. Coleman. (1956) *Union Democracy: The Internal Politics of the International Typographical Union*. New York: The Free Press.
- Lis, C., J. Lucassen and H. Soly (eds.) (1994) *Before the Unions: Wage Earners and Collective Action in Europe, 1300-1850. International Review of Social History, Supplement 2, Vol. 34*. Cambridge: Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis.
- Littlejohn, J. (1963) *Westrigg: The Sociology of a Cheviot Parish*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Littler, C. R. (ed.) (1995) *The Experience of Work*. London: Ashgate.
- Liu, J. M., P. M. Ong and C. Rosenstein (1991) "Dual Chain Migration: Post-1965 Filipino Immigration to the United States", *International Migration Review*, vol.25, no.3, pp.487-513.
- Lockwood, D. (1966) "Sources of Variation in Working Images of Society", *The Sociological Review*, vol.14, pp.249-267.
- Lone, S. (2001) *The Japanese Community in Brazil, 1908-1940: Between Samurai and Carnival*. London: Palgrave.
- Long, N. (ed.) (1984) *Family and Work in Rural Societies: Perspectives on Non-Wages Labour*. London: Tavistock.
- Lowenstein, S. M. (1989) *Frankfurt on the Hudson: The German Jewish Community of Washington Heights, 1933-1983, its Structure and Culture*. Detroit: Wayne State University Press.
- Lucassen, J. (1987) *Migrant Labour in Europe: 1600-1900: A Drift to North Sea*. Great Britain: Croom Helm.
- Luebke, F. C. (1987) *Germans in Brazil: A Comparative History of Cultural Conflict During World War I*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
- Lyman, S. M. (1974) "Forerunners of Overseas Chinese Community Organization", in S. M. Lyman (ed.) *Chinese American*. New York: Random House, pp.8-28.
- Mabro, R. (1974) *The Egyptian Economy*. Oxford: Clarendon Press; J. Bein (1981) "Formation of Egyptian Working Class", *Merip Reports*, no.94, pp.14-23.
- Macfarlane, A. (1977) *Reconstructing Historical Communities*. Great Britain: Cambridge University Press.
- Mack, R. W. (1956) "Occupational Derminateness", *Social Forces*, vol.35, pp.20-35.
- Maeyama, T. (1979) "Ethnicity, Secret Societies and Associations: The Japanese in Brazil", *Comparative Studies in Society and History*, vol.21, no.4, pp.589-610.
- Mai, N. (2005) "The Albanian Diaspora-in-the-Making: Media, Migration and Social Exclusion", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.3, pp. 543-561.
- Mai, N. and St. Schwander-Sievers (2003) "Albanian Migration and New Transnationalisms", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.29, no.939-948.
- Mak, L. F. (1989) *Singapore Chinese Traditional Voluntary Associations: Convergence vs. Divergence*. Singapore: National University of Singapore.
- Mancur, O., Jr. (1991) *Η Λογική της Συλλογικής Δράσης. Δημόσια Αγαθά και η Θεωρία των Ομάδων (μετ. Δ. Γράβαρης)*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Manning, P. (1993) "Migrations of Africans to the Americas: The Impact on Africans, Africa and the New World", *The History Teacher*, vol. 26, no.3, pp.279-296.
- Manning, P. (2005) *Migration in World History*. New York: Routledge Publication.
- Maratou-Alipranti, L. and R. Fakiolas (2003) "The Lonely Path of Migrant Women in Greece", *The Greek Review of Social Research*, vol.110, pp.165-188.
- Marcus, P. (1960) "Expressive and Instrumental Groups:Towards a Theory of Group Structure", *American Sociological Review*, vol.66, pp.54-56.
- Markova, E. and A. H. Sarris (1997) "The Rerformance of Bulgarian Illegal Immigrants in the Greek Labour Market", *South European Society and Politics*, vol.2, no.2, pp.57-77.

- Marks, D. K. (1986) *Women and Grass Roots Democracy in the Americas: Sustaining the Americas: Sustaining the Initiative*. Goral Gables: North-South Center Press.
- Marks, P. (2000) "China's Cambodia Strategy", *Parameters*, vol.30, no.3, pp.92-106.
- Marks, S. and P. Rischardson (eds.) (1984) *International Labour Migration: Historical Perspectives*. London: Maurice Temple Smith.
- Maroukis, Th. (2004) "Albanian Immigrants in Athens and the Emergence of a Transborder Public Sphere". Paper from the IBEU Project on Functional Borders and Sustainable Security: Integrating the Balkans in the European Union. European Commission/ ELIAMEP.
- Maroukis, Th. (2005) "Albanian Immigrants in Greece: Transcending "Borders" in Development", *Journal of Southern Europe and the Balkans*, vol.7, no.2, pp.213-233.
- Marquez, B. (2001) "Choosing issues, choosing sides: constructing identities in Mexican-American social movement organizations", *Ethnic and Racial Studies*, vol.24, no.2, pp.218-35.
- Marshall, C. and G. B. Rossman (1999) *Designing Qualitative Research (3rd Edition)*. United States: Sage.
- Martin, R. (1978) *The Migrant Present: Australian Responses, 1947-1977*. Sydney: Allen and Unwin.
- Marx, E. (1990) "The Social World of Refugees: A Conceptual Framework", *Journal of Refugee Studies*, vol.3, no.3, pp.189-203.
- Marx, E. (1992) "Palestinian Refugee Camps in the West Bank and the Gaza Strip", *Middle East Studies*, vol.28, no.2, pp.281-294.
- Marx, K. (1976) *Capital: A Critique of Political Economy: Volume One* (trans. B. Fowkes). United Kingdom: Pelican Books.
- Mason, A. (2000) *Community, Solidarity and Belonging. Levels of Community and their Normative Significance*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Mason, J. (2003) *Η Διεξαγωγή της Ποιοτικής Έρευνας* (μετ. Ε. Δημητριάδου, επιστ. επιμ. Ν. Κυριαζή). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Massey, D. S. (1999) "International migration at the dawn of the Twenty-First century: the role of the state", *Population and Development Review*
- Mauss, M. (1954) *The Gift*. Abingdon: Routledge.
- Mayer, P. (1962) "Migrancy and the Study of African Towns", *American Anthropologist. New Series*, vol.64, no.3, pp.576-592.
- McAdam, D. (1982) *Political Process and the Development of Black Insurgency, 1930-1970*. Chicago: University of Chicago Press.
- McAdam, D., J. D. McCarthy and N. Z. Mayer (1988) "Social Movements", in N. J. Smelser (ed.) *Handbook of Sociology*. United States: Sage, pp.695-737.
- McCarthy, J. E. W. (ed.) (1985) *Trade Unions*. London, a Pelican Press Publication.
- McCay, B. J. and J. M. Acheson (1987) *The Question of the Commons: The Culture and Ecology of Communal Resources*. Tucson: University of Arizona Press.
- McMillan, D. W. and D. M. Chavis (1986) "Sense of Community: A Definition and Theory", *Journal of Community Psychology*, vol.14, pp.6-23.
- Mead, G. H. (1932) *The Philosophy of the Present*. Chicago: Open Court Publishing Company, p.192.
- Menjivar, C. (1997) "Immigrant Kinship Networks", *Journal of Comparative Family Studies*
- Menjivar, C. and O. Salcido (2002) "Immigrant Women and Domestic Violence: Common Experience in Different Countries", *Gender and Society*, vol.16, no.6, pp. 898-920.
- Menjivar, C., J. daVanzo, L. Greenwell and R. B. Valdez (1998) "Remittances Behavior Among Salvadoran and Filipinino Immigrants in Los Angels", *International Migration Review*, vol.32, no.1, pp.97-126.
- Merriam, A. P. and R. W. Mack (1960) "The Jazz Community", *Social Forces*, vol.35, pp.211-222.
- Merwick, D. (1973) *Boston Priests, 1848-1910: A Study of Social and Intellectual Change*. Cambridge: Harvard University Press.
- Metcalf, B. D. (ed.) (1996) *Making Muslim Space in North America and Europe*. United States: University of California Press.
- Metress, S. P. (1995) *The American Irish and Irish Nationalism: A Sociohistorical Introduction*.

Lanham: Scarecrow Press.

Metzer, J. (1998) *The Divided Economy of Mandatory Palestine*. Cambridge: Cambridge University Press.

Michels, R. (1959) *Political Parties*. New York: Dover.

Miller, R. L. (2000) *Researching Life Stories and Family Histories*. Great Britain: Sage.

Mills, C. W. (1951) *White Collar: The New American Middle Class*. New York: Oxford University Press.

Mills, C. W. (1959) *The Sociological Imagination*. United States: Oxford University Press.

Mills, C. W. (1991) *Η Αριστοκρατία της Εξουσίας*, (μετ. Αγγ. Νίκας). Αθήνα: Αρσενίδης.

Minar, D. W. and Sc. Greer (1969) *The Concept of Community: Readings with Interpretations*. Chicago: Aldine Company.

Mingione, E. (1988) *Underground Economy and Irregular Forms of Employment: The Case of Greece*. Final Report on the Program for Research and Actions on the Development of the Labour Market. Brussels: The Commission for European Communities.

Mingione, E. (1995) "Labour Market Segmentation and Informal Work in Southern Europe", *European Urban and Regional Studies*, vol.2, no.2, pp.121-143.

Mingione, E. (1999) "Introduction: Immigrants and the Informal Economy in European Cities", *International Journal of Urban and Regional Research*, vol.23, no.2, pp.209-211.

Mingione, E. (ed.) (1996) *Urban Poverty and the Underclass: A Reader*. Oxford: Blackwell.

Mingione, E. and F. Quassoli (2000) "The Participation of Immigrants in the Underground Economy in Italy", in R. King, G. Lazaridis and Ch. Tsardanidis (eds.) (2000) *Eldorado or Fortress? Migration in Southern Europe*. Great Britain: McMillan Press, pp. 29-56.

Moch, L. P. (1992) *Moving Europeans: Migration in Western Europe since 1650*. (2nd edition). United States: Indiana University Press.

Model, S. (1997) "An Occupational Tale of Two Cities: Minorities in London and New York", *Demography*, vol.34, no.4, pp.539-550.

Model, S. and D. Lapido (1996) "Context and Opportunity: Minorities in London and New York", *Social Forces*, vol.75, no.2, pp.485-510.

Mohood, T., P. Werbner (eds.) (1997) *The politics of multiculturalism in the New Europe: Racism, Identity and Community*. New York: Zed.

Montet, P. (1973) *Η Καθημερινή Ζωή στην Αίγυπτο* (μετ. Ε. Αγγέλου). Αθήνα: Ωκεανός.

Montgomery, D. (1974) "The "New Unionism" and the Transformation of Workers' Consciousness in America: 1909-1922", *Journal of Social History*, vol.7, no.4, pp.509-529.

Moore, R. (1989) "Ethnic Divisions and Class in Western Europe", in R. Scase (ed.) *Industrial Societies: Crisis and Division in Western Capitalism and State Socialism*. London: Unwin Hyman, pp.146-167.

Moore, R. (1995) *Community and Conflict in Eastwood: A Study of Nottinghamshire Coalfield before 1914*. Nottingham: University of Nottingham.

Morokvasic, M. (1993) "In and Out of the Labour Market: Immigrant and Minority Women in Europe", *New Community*, vol.19, no.3, pp.459-483.

Morrill, W. T. (1963) "Immigrants and Associations: The Ibo in Twentieth-Century Calabar", *Comparative Studies in Society and History*, vol.5, no.3, pp.424-448.

Morris, A. D. (1984) *The Origins of the Civil Rights Movement: Black Communities Organizing for Change*. United States: The Free Press.

Morris, A. D. and C. McGlurg Mueller (eds.) (1992) *Frontiers in Social Movement Theory*. London: Yale University Press.

Morris, L. (1994) *Dangerous Classes: The Underclass and Social Citizenship*. London: Routledge.

Moya, J. C. (1998) *Cousins and Strangers: Spanish Immigrants in Buenos Aires, 1850-1930*. Berkeley: University of California Press.

Moya, J. C. (2005) "Immigrants and Associations: A Global and Historical Perspective", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.833-864.

Moynihan, D. and N. Glazer (1963) *Beyond the Melting Pot: The Negroes, Puerto Ricans, Jews, Italians and Irish of New York*. Cambridge: MIT Press.

- Munck, R. (1998) "Mutual Benefit Societies in Argentina: Workers, Nationality, Social Security and Trade Unionism", *Journal of Latin American Studies*, vol.30, no.3, pp.573-590.
- Nadel, S. (1990) *Little Germany: Ethnicity, Religion and Class in New York City, 1845-1880*. Urbana: University of Illinois Press.
- Naff, A. (1985) *Becoming American: The Early Arab Immigrant Experience*. Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Nagel, C. (2002) "Constructing Difference and Sameness: The Politics of Assimilation in London's Arab Communities", *Ethnic and Racial Studies*, vol.25, no.2, pp.258-287.
- Nagi, M. H. (1971) *Labor Force and Employment in Egypt: A Demographic and Socioeconomic Analysis* (foreword E. G. Stockwell). New York: Praeger.
- Nash, J. and M. P. Fernandez-Kelly (eds.) (1983) *Women, Men and the International Division of Labor*. Albany: State University of New York Press.
- Nelli, H. S. (1970) *Italians in Chicago, 1880-1930: A Study in Ethnic Mobility*. New York: Oxford University Press.
- Newby, H. (1977) *The Deferential Worker: A Study of Farm Workers in East Anglia*. London: Allen Lane.
- Nichols T., N. Sugur and E. Demir (2002) "Beyond Cheap Labour: Trade Unions and Development in the Turkish Metal Industry", *The Sociological Review*, vol.50, no.1, pp.23-47.
- Niessen, J., T. Huddleston, L. Citron, A. Geddes and D. Jacobs (2007) *Migration Integration Policy Index (MIPEX)*. Brussels: Migration Policy Group/ British Council.
- Nisbet, R. A. (1967) *The Sociological Tradition*. London: Heinemann.
- Nisbet, R. A. (1968) *Tradition and Revolt: Historical and Sociological Essays*. New York: Random House.
- Nishida, M. (1998) "From Ethnicity to Race and Gender: Transformations of Black Lay Sodalities in Salvador, Brazil", *Journal of Social History*, vol.32, no.2, pp.329-346.
- Nyíri, P. (2001) "Expatriating is Patriotic? The Discourse on "New Migrants" in the People's Republic of China and Identity Construction Among Recent Migrants from the PRC", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.27, no.4, pp.635-654.
- O'Day, A. (2005) "Imagined Irish Communities: Networks of Social Communication of the Irish Diaspora in the United States and Britain in the Late Nineteenth and Early Twentieth Centuries", *Immigrants and Minorities*, vol.23, no.2-3, pp.399-424.
- Offer, S. (2004) "The Socio-economic Integration of the Ethiopian Community in Israel", *International Migration*, vol.42, no.3, pp.29-55.
- Offer, S. (2007) "The Ethiopian Community in Israel: Segregation and the Creation of a Racial Cleavage", *Ethnic and Racial Studies*, vol.30, no.3, pp.461-480.
- Ogunyemi, S. (1995) *Η Πολιτική Οικονομία του Χρέους: Η Περίπτωση Μελέτης της Νιγηρίας. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών/ Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σπουδών.
- Olzak, S. and E. West (1991) "Ethnic Conflict and the Rise and Fall of Ethnic Newspapers", *American Sociological Review*, vol.56, no.4, pp.485-474.
- Omari, T. P. (1965) "Factors Associated with Urban Adjustment of Rural Southern Migrants", *Social Forces*, vol.35, no.1, pp.47-53.
- Orozco, M. (2002) "Globalization and Migration: The Impact of Family Remittances in Latin America", *Latin American Politics and Society*, vol.44, no.2, pp.41-69.
- Orozco, M. and M. Lapointe (2004) "Mexican hometown associations and development opportunities", *Journal of International Affairs*, vol.57, no.2, pp.31-55.
- Osaghae, E. (1998) "Hometown Associations as Shadow States: The Case of Igbo and Yorubas in Kano", in R. Honey and S. I. Okafor (eds.) *Hometown Associations: Indigenous Knowledge and Development in Nigeria*. London: Intermediate Technology Publications, pp.111-121.
- Ostheimer, J. (1973) *Nigerian Politics*. New York: Harper and Row.
- Ottley, R. (1945) *New World A-Coming: Inside Black America*. New York: The World Publishing Company.

- Ownby, D. and M. S. Heidhues (eds.) (1993) *Secret Societies Reconsidered: Perspectives on the Social History of Modern South China and Southeast Asia*. New York: M. E. Sharpe.
- Owusu, T. Y. (2000) “The Role of Ghanaian Immigrant Associations in Toronto, Canada”, *International Migration Review*, vol.34, no.4, pp.1155-1182.
- Oyewole, F. (1975) *Reluctant Rebel*. London: Rex Collings.
- Packette, M. G. (1982) *Basques to Bakersfield*. Bakersfield: Kern County Historical Society.
- Pacyga, D. A. (1991) *Polish Immigrants and Industrial Chicago: Workers on the South Side, 1880-1922*. Columbus: Ohio State University Press.
- Pahl, R. E. (1966) “The Rural-Urban Continuum”, *Sociologia Ruralis*, vol.6, no.3-4, pp.299-329.
- Pahl, R. E. (ed.) (1968) *Readings in Urban Sociology*. Great Britain: Pergamon Press.
- Panagakos, A. N. (2003) “In Search of Adonis: Marriage Strategies and Gender Identity in Greek Transnational Migration”, *The Greek Review of Social Research*, vol.110, pp.77-106.
- Papademetriou D. G. and N. Dimarzio (1986) *Undocumented Aliens in the New York Metropolitan Area: An Exploration into their Social and Labor Market Incorporation*. New York: Center for Migration Studies of New York.
- Papastergiadis, N. (2000) *The Turbulence of Migration: Globalization, Deterritorialization and Hybridity*. United States: Polity Press.
- Pappe, I. (2007) *Η Ιστορία της Σύγχρονης Παλαιστίνης*. (μετ. Μ.-Α. Αλαβάνου). Αθήνα: Κέδρος.
- Park, R. (1967) *On Social Control and Collective Behaviour*, (edit. by R. H. Turner). Chicago: University of Chicago Press.
- Park, R. and W. Burgess (1921) *Introduction to the Science of Society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Park, R. E. and E. W. Burgess (1955) *The City: Suggestions for Investigation of Human Behavior in the Urban Environment*. Chicago: University of Chicago Press Publication.
- Parker, S. R. (1964) “Type of Work, Friendship Patterns and Leisure”, *Human Relations*, vol.17, no.2, pp.215-219.
- Parot, J. J. (1981) *Polish Catholics in Chicago, 1850-1920: A Religious History*. Illinois: Northern Illinois University Press.
- Parrenas, R. S. (2000) “Migrant Filipina Domestic Workers and the International Division of Reproductive Labor”, *Gender and Society*, vol.14, no.4, pp.560-580.
- Parreñas, R. S. (2001) *Servants of Globalization: Women, Migration and Domestic Work*. California: Stanford University Press.
- Parreñas, R. S. (2001) *Transgressing the Nation-State: The Partial Citizenship and Imagined (Global) Community of Migrant Filipina Domestic Workers*, *Signs*, vol.26, no.4, pp.1129-1154.
- Patillo-McCoy, M. (1998) “Church Culture as a Strategy of Action in the Black Community”, *American Sociological Review*, vol.63, pp.767-784.
- Paul, B. (1997) “Changes in Reproductive Behaviour in Bangladesh”, *Geographical Review*, vol.87, no.1, pp.100-104.
- Pebbley, A. R., N. Goldman and A. Robles (2005) “Isolation, integration and ethnic boundaries in rural Guatemala”, *The Sociological Quarterly*, 46:2
- Peil, M. (1971) “The Expulsion of West African Aliens”, *The Journal of Modern African Studies*, vol.9, no.2, pp.205-229.
- Peil, M., S. Ekpenyong and O. Oyeneeye (1988) “Going Home: Migration Careers of Southern Nigerians”, *International Migration Review*, vol.22, no.4, pp.563-585.
- Penninx, R. (1986) “International Migration in Western Europe since 1973: Developments, Mechanisms and Controls”, *International Migration Review*, vol.20, no.4, pp.951-972.
- Penninx, R. and J. Roosblad (eds.) (2000) *Trade Unions, Immigration and Immigrants in Europe 1960-1993: A Comparative Study of the Actions of Trade Unions in Seven West European Countries*. United States: Berghahn.
- Petrakou, E. and I. Dimitrakopoulos (2003) *Migrants, Minorities and Employment in Greece: Exclusion, Discrimination and Anti-Discrimination*. RAXEN 3 Report to the European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC).

- Petronoti, M. (1999) *City Template Athens: Basic Information on Ethnic Minorities and Their Participation*. Report according to the grid for city templates of the MPMC project. Athens: EKKE.
- Petronoti, M. (2001) "Ethnic Mobilization in Athens: Steps and Initiatives Forward Integration», pp.41-60, in J. Tillie and A. Rogers (eds.) *Multicultural Policies and Modes of Citizenship in European Cities*. Ashgate: Aldershot.
- Phizacklea, A. (ed.) (1983) *One Way Ticket*. London: Routledge and Kegan Paul Publication.
- Phizacklea, A. and R. Miles (1980) *Labour and Racism*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Pickvance, C. G. (ed.) (1976) *Urban Sociology: Critical Essays*. Great Britain: Tavistock.
- Pido, A. J. A. (1986) *The Pilipinos in America: Macro/Micro Dimensions of Immigration and Integration*. New York: Center for Migration Studies.
- Piore, M. and C. Sabel (1984) *The Third Industrial Divide: Possibilities for Prosperity*. New York: Basic Book.
- Plá, J. (1976) *The British in Paraguay, 1850-1870*. Richmond: Richmond Publishing Co.
- Plumer, K. (2000) *Τεκμήρια Ζωής: Εισαγωγή στα Προβλήματα και τη Βιβλιογραφία μιας Ανθρωπιστικής Μεθόδου* (μετ. Χ. Λιαναντωνάκη, επιμ. Ν. Κοκοσαλάκης). Αθήνα: Gutenberg.
- Plummer, K. (2000) *Τεκμήρια Ζωής: Εισαγωγή στα Προβλήματα και τη Βιβλιογραφία της Ανθρωπιστικής Μεθόδου* (επιμ. Ν. Κοκοσαλάκης, μετ. Χ. Λιαναντωνάκη). Αθήνα: Gutenberg.
- Popkin, E. (1995) *Guatemalan Hometown Associations in Los Angeles*. Los Angeles: University of Southern California/Centre for Multiethnic and Transnational Studies.
- Porter, B. (2001) "The Catholic Nation: Religion, Identity and the Narratives of Polish History", *Slavic and East European Journal*, vol.45, no.2, pp.289-300.
- Portes, A. (1979) "Illegal Immigration and the International System: Lessons from Recent Legal Mexican Immigrants to the United States", *Social Problems*, vol.26, no.4, pp.425-438.
- Portes, A. (1994) "The Informal Economy and its Paradoxes", in N. J. Smelser and R. Swedberg (eds.) *The Handbook of Economic Sociology*. Princeton: Princeton University Press, pp.426-449.
- Portes, A. and R. G. Rumbaut (1990) *Immigrant America: A Portrait*. California: University of California Press.
- Portes, A., M. Castells and L. A. Benton (eds.) (1989) *The Informal Economy Studies in Advanced and Less Developing Countries*. Baltimore: John Hopkins University Press.
- Portes, A., R. N. Parker and J. A. Cobas (1980) "Assimilation or Consciousness: Perceptions of U.S. Society Among Recent Latin American Immigrants", *Social Forces*, vol.59, no.1, pp.200-224.
- Potts, L. (1990) *The World Labour Market: A History of Migration* (trans. By T. Bond) London: Zen Books.
- Power, J., M. Garling and A. Hardman (1979) *Migrant Workers in Western Europe and the United States*. Great Britain: Pergamon Press Publication.
- Pryce, W. T. R. (ed.) (1993) *From Family History to Community History*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Psimmenos, I. (2002) *Albanian and Polish Workers Life Stories: Migration Paths, Tactics and Identities in Greece*. Does Implementation Matter? Informal Administration Practices and Shifting Immigrant Strategies in Four Member States (IAPASIS): Final Report. EC Fifth Framework Programme.
- Psimmenos, I. (2007) "Work Culture and Migrant Women's Welfare Marginalization", *The Greek Review of Social Research*, vol.124, no.C, pp.9-33.
- Psimmenos, I. and K. Kassimati (2003) "Immigration Control Pathways: Organisational Culture and Work Values of Greek Welfare Officers", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.29, no.2, pp.337-371.
- Psimmenos, I. and K. Kassimati (2004) "Shifting Work Identities and Oppositional Work Narratives: The Case of Albanian Domestic and Construction Workers in Greece" in Inglessi, Chr., A. Liberaki, H. Vermeulen and J. G. van Wijngaarden (eds.) *Immigration and Integration in Northern Versus Southern Europe*. Athens: The Netherlands Institute in Athens (NIA).
- Psimmenos, I. and K. Kassimati (2006) "Albanian and Polish Undocumented Workers' Life-Stories: Migration Paths, Tactics and Identities in Greece", in F. Düvell (ed.) *Illegal Immigration in Europe: Beyond Control?* Great Britain: Palgrave Macmillan, pp.138-167.

- Psimmenos, I. and K. Kassimati (2007) “Polish Workers and Flexible Service Work”, in A. Triandafillidou (ed.) *Contemporary Polish Migration in Europe: Complex Patterns of Movement and Settlement*. United States: Edwin Mellen Press, pp.283-310.
- Psimmenos, I. and Lazaridis, G. (2000) “Migrant Flows from Albania to Greece: Economic, Social and Spatial Exclusion”, in R. King, G. Lazaridis and Ch. Tsardanidis (eds.) (2000) *Eldorado or Fortress? Migration in Southern Europe*. Great Britain: McMillan Press, pp.170-185.
- Putnam, R. D. (2000) *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- Quasoli, F. (1999) “Migrants in the Italian Underground Economy”, *International Journal of Urban and Regional Research*, vol.23, no.2, pp.212-231.
- Quinlan, M. and C. Lever-Tracy (1990) “From labour market exclusion to industrial solidarity: Australian trade union responses to Asian Workers, 1830-1988”, *Cambridge Journal of Economics*, vol.14, no.2, pp.159-181.
- Radecki, H. (1979) *Ethnic Organizational Dynamics: The Polish Group in Toronto*. Waterloo: Wilfrid Laurier University Press.
- Radin, B. (1966) “Coloured Workers and British Trade Unions”, *Race*, 8, no.2, pp.157-273.
- Rafique, A., D. Massey and B. Rogally (2006) *Migration for Hard Work: A Reluctant Livelihood Strategy for Poor Households in West Bengal, India. Working Paper T17*. Sussex: Development Research Center on Migration, Globalization and Poverty/ University of Sussex.
- Ramdin, R. (1987) *The Making of the Black Working Class in Britain*. Great Britain: Gower.
- Rapport, N. and A. Dawson (eds.) (1998) *Migrants of Identity: Perceptions of Home in a World of Movement*. United Kingdom: Berg.
- Rath, J. (1983) “Political Participation of Ethnic Minorities in the Netherlands”, *International Migration Review*, vol.17, no.3, pp.445-469.
- Redfield, R. (1947) “The Folks Society”, *American Journal of Sociology*, vol.LII, no.4, pp.293-308.
- Redfield, R. (1971) *The Little Community and Belonging and Peasant Society*. United States: University of Chicago Press.
- Remennick, L. (2002) “Transnational Community in the Making: Russian-Jewish Immigrants of the 1990s in Israel”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.28, no.3, pp.515-530.
- Rex, J. (1973) *Race, Colonialism and the City*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Rex, J. and R. Moore (1974) *Race Community, and Conflict: A Study of Sparkbook*. Great Britain: Oxford University Press.
- Rex, J., D. Joly and Cz. Wilpert (eds.) (1987) *Immigrant Associations in Europe*. Great Britain: Gower Publishing Company.
- Riener, S. (1951) “Villagers in Metropolis”, *The British Journal of Sociology*, vol.2, no.1, pp.31-43.
- Roberts, L. J. (2000) *The Lebanese Immigrants in Ecuador: A History of Emerging Leadership*. Boulder: Westview Press.
- Rogers, J. K. (1995) “Alienation in Temporary Clerical Employment”, *Work and Occupations*, vol.22, pp.137-166.
- Romaniszyn, Chr. (2000) “Clandestine Labour Migration from Poland to Greece, Spain and Italy: Anthropological Perspectives”, in R. King, G. Lazaridis and Ch. Tsardanidis (eds.) (2000) *Eldorado or Fortress? Migration in Southern Europe*. Great Britain: McMillan Press, pp.125-144.
- Romaniszyn, K. (1996) “The Invisible Community: Undocumented Polish Workers in Athens”, *New Community*, vol.22, no.2, pp.321-333.
- Rombolis, S. (2009) “Immigration in Greece: Overview and Perspectives”, *Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη*, τόμος 4, τεύχος 1, σσ.27-44.
- Roscigno, V. J. and R. Hodson (2004) “The Organizational and Social Foundations of Worker Resistance”, *American Sociological Review*, vol.69, pp.14-39.
- Roscigno, V. J. and W. F. Danaher (2004) *The Voice of Southern Labor: Radio, Music and Textile Strikes, 1929-1934: Social Movements, Protest and Contention*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Rose, A. (1971) “A Systematic Summary of Symbolic Interaction Theory”, in A. Rose (ed.) *Human*

- Behaviour and Social Processes*. London: Routledge and Kegan Paul, pp.3-19.
- Ross, J. C. (1976) *An Assembly of Good Fellows: Voluntary Associations in History*. Westport: Greenwood Press.
- Ross, J. R. (1998) *The Failure of Bismark's Kulturkampf: Catholicism and State Power in Imperial Germany, 1871-1887*. Washington: Catholic University of America Press.
- Ross, S. J. (1985) *Workers on the Edge. Work, Leisure, and Politics in Industrializing Cincinnati 1788-1890*. New York: Columbia University Press.
- Rubery, J. (1978) "Structured Labour Markets, Worker Organization and Low Pay", *Cambridge Journal of Economics*, vol.2, pp.17-36.
- Runnymede, T. (1974) "Trade Unions and Immigrant Workers", *New Community*, vol.4, no.1, pp.19-39.
- Rutherford, J. (ed.) (1990) *Identity: Community, Culture, Difference*. London: Lawrence and Wishart.
- Saad, R. (2005) *Egyptian Workers in Paris: Pilot Ethnography*. Sussex: Development Research Center on Migration, Globalization and Poverty/ University of Sussex.
- Sachar, H. M. (1993) *A History of the Jews in America*. New York: Vintage Books.
- Safa, H. L. (1981) "Runaway Shops and Female Employment: The Search of Cheap Labor", *Signs*
- Sakellis, I. and N. Spyropoulou (2007) "Employing Immigrant Women from Albania and Ukraine in Domestic Services in Greece", *The Greek Review of Social Research*, vol.124, no.C, pp.71-93.
- Salaman, G. (1974) *Community and Occupation: An Exploration of Work/Leisure Relationships*. London: Cambridge University Press.
- Salaman, G. (1979) *Work Organization: Resistance and Control*. New York: Longman.
- Salaman, G. (1986) *Working*. Chichester: Ellis Horwood.
- Salaman, G. and K. Thompson (eds.) (1973) *People and Organizations*. Great Britain: Longman.
- Sanders, I. T. (1966) *The Community: An Introduction to a Social System*. New York: Ronald.
- Sassen, S. (1989) "New York City's Informal Economy", in A. Portes, M. Castells and L. Benton (eds.) *The Informal Economy: Studies in Advanced and Less Developed Countries*. Baltimore: John Hopkins University, pp.60-77.
- Sassen, S. (1991) *The Global City: New York, London, Tokyo*. United States: Princeton University Press.
- Sassen-Koob, S. (1979) "Formal and Informal Associations: Dominicans and Colombians in New York", *International Migration Review*, vol.13, no.2, pp.314-331.
- Savage, M. and A. Warde (2005) *Αστική Κοινωνιολογία, Καπιταλισμός και Νεωτερικότητα*, (μετ. Ι. Μπιμπλή, επιμ. Ι. Ψημμένος). Αθήνα: Πατάζησης.
- Sayad, A. (2004) *The Suffering of the Immigrant* (preface by P. Bourdieu, trans. D. Macey). Great Britain: Polity.
- Sayers, S. (1999) "Identity and Community", *Journal of Social Policy*, vol.30, no.1, pp.147-160.
- Sayigh, Y. (1997) *Armed Struggle and the Search for State: The Palestinian National Movement*. Oxford: Clarendon Press.
- Schiavo G. E. (1928) *The Italians in Chicago: A Study in Americanization*. Chicago: Italian American Publishing, p.55.
- Schmitter, B. E. (1981) "Trade Unions and Immigration Politics in West Germany and Switzerland", *Politics and Society*, vol.10, no.3, pp.281-316.
- Schneider, D. (1985) *Trade Unions and Community: The German Working Class in New York City, 1870-1900*. Chicago: University of Chicago Press.
- Schoeneberg, U. (1985) "Participation in Ethnic Associations: The Case of Immigrants in West Germany", *International Migration Review*, vol.19, no.3, pp.416-437.
- Schrover, M. (2006) "Whenever a Dozen Germans Meet... German Organisations in the Netherlands in the Nineteenth Century", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.32, no.5, pp.847-864.
- Schrover, M. and F. Vermeulen (2005) "Immigrant Organisations", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.823-832.
- Scott, A. J. (1988) *Metropolis: From the Division of Labor to urban Form*. California: University of California Press.
- Scott, J. and R. P. Lynton (1952) *The Community Factor in Modern Technology: An International Study of the "Sense of Belonging" in Industry*. Paris: Unesco.

- Seglow, J. (2005) “The Ethnic of Immigration”, *Political Studies Review*, vol.3, no.1, pp.317-334.
- Sell, R. R. (1988) “Egyptian International Labour Migration and Social Processes: Toward Regional Integration”, *International Migration Review*, vol.22, no.3, pp.87-108.
- Sen, A. (2000) *Development as Freedom*. New York: Anchor.
- Sennett, R. (1998) *The Corrosion of Character. The Personal Consequences of Work in the New Capitalism*. United States: W. W. Norton.
- Sharma, U. (1971) *Rampal and His Family*. London: Collins.
- Shibutani, T. (1971) “Reference Groups and Social Control”, in A. Rose (ed.) *Human Behaviour and Social Processes*. London: Routledge and Kegan Paul, pp.128-147.
- Shlaim, A. (1990) *The Politics of Partition: King Abdullah, the Zionists and Palestine, 1921-1951*. Oxford: Oxford University Press.
- Simmel, G. (1950) “The Metropolis and Mental Life”, in K. Wolf (ed.) *The Sociology of George Simmel*. Illinois: Free Press, pp.409-424.
- Simmel, G. (2004) *Περιπλάνηση στη Νεωτερικότητα: Κοινωνιολογικά, Φιλοσοφικά και Αισθητικά Κείμενα* (επίμετρο J. Habermas, επιμ.-προλ.-εισαγ. Σ. Γάγγας και Κ.Θ. Καλφόπουλος, μετ. Γ. Σαγκριώτης και Ο. Σταθάτου. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Simon, R. J. and M. Deley (1984) “The Work Experience of Undocumented Mexican Women Migrants in Los Angeles”, *International Migration Review*, vol.18, no.4, pp.1212-1229.
- Simpson, R. L. and Simpson, I. H. (1959) “The Psychiatric Attendant, Development of an Occupational Self Image in a Low Status Occupation”, *American Sociological Review*, vol.24, pp.389-392.
- Skerry, P. (2008) “Day Laborers and Dock Workers: Casual Labour Markets and Immigration Policy”, *Sociology*, vol.45, pp.46-52.
- Slim, H., P. Thompson, O. Bennett and N. Cross (1998) “Ways of Listening”, R. Perks and A. Thompson (1998) *Oral History Reader*. London: Routledge, pp.114-125.
- Sloane, P. and S. Gazioglu (1996) “Immigration and Occupation Status: A Study of Bangladeshi and Turkish Fathers and Sons in the London Labour Market”, *Labour Economics*, vol.3, pp.399-424.
- Smith, C. E. and A. E. Freedman (1972) *Voluntary Associations Perspectives on the Literature*. Cambridge: Harvard University Press.
- Smith, D. H. (1997) “Grassroots Associations are Important: Some Theory and a Review of the Impact Literature”, *Non-profit and Voluntary Sector Quarterly*, vol.26, no.3, pp.269-306.
- Smith, P. A. (1986) “The Palestinian Diaspora”, 1948-1985, *Journal of Palestinian Studies*, vol.69, no.90-108.
- Smith, P. and G. Morton (1993) “Union Exclusion and the Decollectivization of Industrial Relation in Contemporary Britain”, *British Journal of Industrial Relations*, vol.31, no.1, pp.87-114.
- Solomos, R. (ed.) (1982) *Migrant Workers in Metropolitan Cities: Contributors to the First Workshop Held in Birmingham on 23-25 June 1980*. France: European Science Foundation.
- Sorokin, P. A. and C. C. Zimmerman (1929) *Principles of Rural-Urban Sociology*. New York: Hiny Holt.
- Southall, R. (ed.) *Trade Unions and the new Industrialization of the Third World*. London: Zed Books.
- Soyer, D. (1997) *Jewish Immigrant Associations and American Identity in New York, 1880-1939*. Cambridge: Harvard University Press.
- Spenser, S. A. (1992) “Illegal Migrant Laborers in Japan”, *International Migration Review*, vol.26, no.3, pp.754-786.
- Spicker, P. (2004α) «Αλληλεγγύη», στο P. Spicker, *Το Κράτος Πρόνοιας: Μια Γενική Θεωρία*, (πρόλογος Θ. Σακελλαρόπουλος, μετ. και επιμ. Χ. Οικονόμου). Αθήνα: Διόνικος, σσ.79-109.
- Spicker, P. (2004β) «Η Ηθική Κοινότητα», στο P. Spicker, *Το Κράτος Πρόνοιας: Μια Γενική Θεωρία*, (πρόλογος Θ. Σακελλαρόπουλος, μετ. και επιμ. Χ. Οικονόμου). Αθήνα: Διόνικος, σσ.111-160.
- Spicker, P. (2004γ) «Κοινωνία», στο P. Spicker, *Το Κράτος Πρόνοιας: Μια Γενική Θεωρία*, (πρόλογος Θ. Σακελλαρόπουλος, μετ. και επιμ. Χ. Οικονόμου). Αθήνα: Διόνικος, σσ.53-78.
- Spinrad, W. (1960) “Correlates of Trade Union Participation: A Summary of the Literature”, *American Sociological Review*, vol.25, no.2, pp.237-244.

- Spyridakis, M. (2006) "The Political Economy of Labor Relations in the Context of Shipbuilding: An Ethnographic Account", *History and Anthropology*, vol.17, no.2, pp.153-170.
- Stacey, M. (1960) *Tradition and Change: A Study of Banbury*. Great Britain: Oxford University Press.
- Stacey, M. (1969) "The Myth of Community Studies", *British Journal of Sociology*, vol.20, no.2, pp.134-147.
- Stein, H. F. (1975) "Ethnicity, identity and ideology", *School Review*, (83), pp.273-300.
- Stein, M. R. (1986) *The Eclipse of Community: An Interpretation of American Studies*. New Jersey: Princeton University Press.
- Stichter, S. (1985) *Migrant Laborers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stráth, B., A. Triandafyllidou et al. (2005) *Recent Trends in Immigrant Strategies in Germany, Greece, Italy, and the United Kingdom-A Comparison*. Does Implementation Matter? Informal Administration Practices and Shifting Immigrant Strategies in Four Member States (IAPASIS): Final Report. EC Fifth Framework Programme.
- Strauss, G. (1962) "Professionalism and Occupation Associations", *Industrial Relations*, vol.2, pp.7-31.
- Stuer, A. P. (1982) *The French in Australia*. Canberra: Australian National University Press.
- Sturino, F. (1990) *Forging the Chain: A Case Study of Italian Migration to North America, 1880-1930*. Toronto: Multicultural History Society of Ontario, pp. 133-135.
- Suleiman, J. (2006) *Marginalised Community: The Case of Palestinian Refugees in Lebanon*. Sussex: Development Research Center on Migration, Globalization and Poverty/ University of Sussex.
- Suttles, G. D. (1972) *The Social Construction of Communities*. Chicago: University of Chicago Press.
- Sutton, S. B. (1978) *Migrant Regional Associations: An Athenian Example and its Implications*. Chapel Hill: University of Carolina. University of Microfilms International, Unpublished PhD dissertation.
- Swindell, K. (1990). "International Labour Migration in Nigeria 1976-1986: Employment, Nationality and Ethnicity", *Migration*, no.8, pp.135-55.
- Sykes, A. J. M. (1969a) "Navvies: Their Social Relations", *Sociology*, vol.3, no.1, pp.21-35.
- Sykes, A. J. M. (1969b) "Navvies: Their Social Relations", *Sociology*, vol.3, no.2, pp.157-172.
- Szuchman, M. (1980) *Mobility and Integration in Urban Argentina: Cordoba in the Liberal Era*. Austin: University of Texas Press.
- Tacoli, C. (1999) "International Migration and the Restructuring of Gender Asymmetries: Continuity and Change among Filipino Labor Migrants in Rome", *International Migration Review*, vol.33, no.3, pp.658-682.
- Talai, V. A. (1989) *Armenians in London: The Management of Social Boundaries*. Manchester: Manchester University Press.
- Tam, H. (1998) *Communitarianism: A New Agenda for Politics and Citizenship*. London: MacMillan Press.
- Tan, A. S. (1972) *The Chinese in the Philippines, 1898-1935: A Study of their National Awakening*. Quezon City: R. P. Garcia Publishing, pp.203-206.
- Tanenbaum, S. (1993) *A Credit to their Community: Jewish Loan Societies in the United States, 1880-1945*. Detroit: Wayne State University Press, pp.140-159.
- Tastoglou, E. and J. Hadjicostandi (2003) "Never Outside the Labour Market, but Always Outsiders: Female Migrant Workers in Greece", *The Greek Review of Social Research*, vol.110, pp.189-220.
- Tastoglou, E. and L. Maratou-Alipranti (2003) "Gender and International Migration: Conceptual, Substantive and Methodological Issues", *The Greek Review of Social Research*, vol.110, pp.5-22.
- Taylor, F. W. (2007) *Αρχές Επιστημονικού Μάνατζμέντ (μετ. Ι. Μπιμπλή, επιμ. Ι. Ψημμένος)*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Taylor, R. (ed.) (1993) *Urban Development in Nigeria: Planning, Housing and Land Policy*. Great Britain: Aldershot Hants.
- Therborn, G. (ed.) (2006) *Inequalities of the World*. London: Verso.
- Thomas, R. W. (1992) *Life for Us Is What We Make It: Building Black Community in Detroit, 1915-1945*. United States: Indiana University Press.
- Thompson, E. P. (1991) *The Making of the English Working Class*. London: Pelican.

- Thompson, P. O. (1956) "Factors Associated with Urban Adjustment of Rural Southern Migrants", *Social Forces*, vol.35, no.1, pp.47-53.
- Thompson, P., T. Wailey and T. Lummis (1983) *Living the Fishing*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Thompson, R. H. (1989) *Toronto's Chinatown: The Changing Social Organization of an Ethnic Community*. New York: AMS Press, pp.71-83.
- Thomson, A. (1999) "Moving Stories: Oral History and Migration Studies", *Oral History*, vol.27, no.1, pp.24-37.
- Thrasher, F. M. (1927) *The Gang: A Study of 1,1313 Gangs in Chicago*. Chicago: University of Chicago Press.
- Tilly, C. (1999) *Durable Inequality*. United States: University of California Press.
- Tomasi, S. M. (1975) *Piety and Power: The Role of the Italian Parishes in the New York Metropolitan Area, 1880-1930*. Staten Island: Center for Migration Studies.
- Tomasi, S. M. (1981) "Sociopolitical Participation of Migrants in the Receiving Countries", in M. M. Kritz, C. B. Keely and S. M. Tomasi (ed.) *Global Trends in Migration: Theory and Research on International Population Movements*. New York: Center for Migration Studies of New York, pp.320-337.
- Tönnies, F. (1955) *Community and Association (Gemeinschaft und Gesellschaft)* (trans. C. P. Loomis). London: Routledge and Kegan Paul.
- Tostensen, A., I. Tvenden and M. Vaa (2001) *Associational Life in African Cities: Popular Responses to the Urban Crisis*. Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet.
- Towers, B. (1988) "Trends and Developments in Industrial Relations: Derecognizing Trade Unions: Implications and Consequences", *Industrial Relations Journal*, vol.19, no.3, pp.181-185.
- Treudley, M. B. (1949) "Formal Organization and the Americanization Process, with the Special Reference to the Greeks of Boston", *American Sociological Review*, vol.14, pp.44-53.
- Triandafyllidou, A. (2000) "Racists Us? Are You Joking? The Discourse of Social Exclusion of Immigrants in Greece and Italy", in R. King, G. Lazaridis and Ch. Tsardanidis (eds.) (2000) *Eldorado or Fortress? Migration in Southern Europe*. Great Britain: McMillan Press, pp.186-206.
- Triandafyllidou, A. and A. Kosic (2006) "Polish and Albanian Workers in Italy: Between Legality and Undocumented Status", in F. Düvell (ed.) *Illegal Immigration in Europe: Beyond Control?* Great Britain: Palgrave Macmillan, pp.106-137.
- Triandis, H. C. (1995) *Individualism and Collectivism*. United States: Westview.
- Tricarico, D. (1984) *The Italians of Greenwich Village: The Social Structure and Transformation of an Ethnic Community*. Staten Island: Centre for Migration Studies, pp.7-8.
- Trinci, S. (2006) "The contribution of networks to immigrant insertion into the informal economy: Some findings from Tuscany", *International Journal of Sociology and Social Policy*, vol.26, no.9/10, 385-396.
- Tufts, S. (1998) "Community unionism in Canada an Labor's (re) organization of Space", *Antipode*, vo.30, no.3, pp.227-250.
- Vadean, F. (2007) *Skills and Remittances: The Case of Afghan, Egyptian and Serbian Immigrants in Germany*. Germany: Hamburg Institute of International Economics (HWWI).
- van derLinden, M. (1996) *Social Security Mutualism: The Comparative History of Mutual Benefit Societies*. New York: Peter Lang.
- van derLinden, M. and J. Lucassen (eds.) (1995) *Racism and the Labour Market: Historical Studies*. Germany: Peter Lang.
- van Hear, N. (2003) *New Diasporas: The Mass Exodus, Dispersal and Regrouping of Migrant Communities*. Seattle: University of Washington Press.
- vanGinkel, R. (1996) "Cooperating Competitors: Texel Fishermen and Their Organizations", *Anthropological Quarterly*, vol.69, no.2, pp.51-65.
- vanVoss, L. H. and M.van derLinden (ed.) (2002) *Class and Other Identities: Gender, Religion and Ethnicity in the Writing of European Labour History*. Great Britain: Berghahn Books.
- Vermeulen, F. (2005) "Organisational Patterns: Surinamese and Turkish Associations in Amsterdam, 1960-1990", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.31, no.5, pp.951-973.

- Vermeulen, H. (2004) "Models and Modes of Immigrant Integration... and Where Does Southern Europe Fit?", in Chr. Inglessi, A. Liberaki, H. Vermeulen, and J. G. van Wijngaarden (eds.) *Immigration and Integration in Northern Versus Southern Europe*. Athens: NIA, pp.27-29.
- Virdee, S. and K. Grint (1994) "Black Self Organization in Trade Unions", *Sociological Review*, 42, no.2, pp.202-226.
- Vose, J. (ed.) (2002) *Organized Labour in the 21st Century*. Geneva: ILO-International Institute of Labour Studies.
- Wakeman, F. Jr. (1972) "The Secret Societies of Kwangtung, 1800-1856", in J. Chesneaux (ed.) *Popular Movements and Secret Societies in China, 1840-1950*. Stanford: Stanford University Press, pp.29-47.
- Waldiner, R. (2007) "The Bounded Community: Turning Foreigners into Americans in Twenty-First Century L.A.", *Ethnic and Racial Studies*, vol. 30, no.3, pp. 341-374.
- Waldrup, G. C. III (2000) *Southern Workers and the Search for Community: Spartanburg County, South Carolina*. United States: University of Illinois Press.
- Wallerstein, E. (1964) *The Modern World-System I: Capitalist Agriculture and the Origins of European World-Economy in the Sixteenth Century*. New York: Academic Press.
- Wallerstein, E. (1980) *The Modern World-System II: Mercantilism and the Consolidation of the European World-Economy, 1600-1750*. New York: Academic Press.
- Wallis, S. (1974) "Pakistanis in Britain", *New Community*, vol.4, no.1, pp.105-115
- Waterman, St. and B. A. Kosmin (1988) "Residential Patterns and Processes: A Study of Jews in Three London Boroughs", *Transactions of the Institute of British Geographers*, vol.13, no.1, pp.79-95.
- Waters, M. C. and Eschbach (1995) "Immigration and Ethnic and Racial Inequality in the United States", *Annual Review of Sociology*, vol.21, pp.419-446.
- Watson, T. J. (2005) *Κοινωνιολογία, Εργασία και Βιομηχανία*. (μετ. Μ. Ν. Καστανάρα, επιμ. Ι. Ψημμένος) Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Webber, M. (1997) *Εθντικές Σχέσεις και Πολιτικές Κοινότητες*, (μετ. Θ. Γκιούρας). Αθήνα: Κένταυρος.
- Webber, M. (2005) *Οικονομία και Κοινωνία: Α τόμος: Κοινωνιολογικές Έννοιες*, (μετ. Θ. Γκιούρας). Αθήνα: Σαββάλας.
- Webber, M. (2007) *Οικονομία και Κοινωνία: Β' τόμος: Κοινότητες*, (μετ. Θ. Γκιούρας). Αθήνα: Σαββάλας.
- Weber, M. (1961) "Bureaucracy" in H. H. Gerth and C. W. Mills (eds.) *From Max Weber: Essays in Sociology*. London: Routledge and Kegan Paul, p.196-244.
- Weber, M. (1961) "Science as a Vocation" in H. H. Gerth and C. W. Mills (eds.) *From Max Weber: Essays in Sociology*. London: Routledge and Kegan Paul, pp.129-156.
- Weber, M. (1978a) *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology. (Vol.1)*. United States: University of California Press.
- Weber, M. (1978b) *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology. (Vol.2)*. United States: University of California Press.
- Weber, M. (2006) *Η Προτεσταντική Ηθική και το Πνεύμα του Καπιταλισμού (προλ. Β. Φίλια, μετ. Μ. Κυπραίου)*. Αθήνα: Gutenberg.
- Weigert, A. J. and R. Hastings (1973) "Identity Loss, Family, and Social Change", *American Journal of Sociology*, vol.82, no.6, pp.1171-1241.
- Weinberg, A. (1961) *Migration and Belonging*. Netherlands: The Hague/ Martinus Nijhoff.
- Weisser, M. R. (1985) *A Brotherhood of Memory: Jewish Landsmanshaftn in the New World*. New York: Basic Books.
- Whyte, W. H. (1956) *The Organization Man*. United States: Anchor.
- Wilce, J. M. Jr. (1998) "Communicating Multiple Identities in Muslim Communities: An Introduction", *Ethos*, vol.26, no.2, pp.115-119.
- Williams C. and J. Windebank (1998) *Informal Employment in Advanced Economies: Implication for Work and Welfare*. London: Routledge.
- Williams, R. (1973) *The Country and the City*. New York: Oxford University Press.
- Williams, W. H. (1963) *A West Country Village Asworthy: Family, Kinship and Land*. London: Routledge and Kegan Paul.

- Williams, W. H. (1964) *The Sociology of an English Village: Gosforth*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Willmott, P. (1963) *The Evolution of a Community: A Study of Dagenham after Forty Years*. London, Routledge and Kegan Paul.
- Willmott, P. and M. Young (1960) *Family and Class in a London Suburb*. Great Britain: Routledge and Kegan Paul.
- Wilmott, W. E. (1964) "Chinese Clan Associations in Vancouver", *Man*, vol.64, pp.33-37.
- Wilpert, C. (1983) "From Guestworkers to Immigrants", *New Community*, vol.XI, nos.1/2, Autumn/Winter, pp.137-142.
- Wilson, W. J. (1987) *The Truly Disadvantaged: The Inner City, the Underclass and Public Policy*. Chicago: Chicago University Press.
- Winder, R. B. (1967) "The Lebanese in West Africa", in L. A. Fallers (ed.) *Immigrants and Associations*. Hague: Mouton, pp.103-153.
- Winters, P., A. de Janvry and E. Sadoulet (2001) "Family and Community Networks in Mexico-U.S. Migration", *The Journal of Human Resources*, vol.36, no.1, pp.159-184.
- Wirth, L. (1938) "Urbanism as a Way of Life", *American Journal of Sociology*, vol.XLIV, no.1, pp.1-24.
- Wolf, K. F. (2004) "Transatlantic Craft Migrations and Transnational Spaces: Belgian Window Glass Workers in America", *Labor History*, vol.45, no.3, pp.299-231.
- Wolff, K. H. (ed.) (1960) *Emile Durkheim, 1858-1917: A Collection of Essays, with Translations and a Bibliography*. Ohio: Ohio State University Press.
- Wong, P., S. Applewhite and J. M. Daley (1990) "From Despotism to Pluralism: the Evolution of Voluntary Organizations in Chinese American Communities", *Ethnic Groups*, vol.8, no.4, pp.215-234.
- Wood, S. (ed.) (1982) *The Degradation of Work? Skill, Deskilling and the Labour Process*. London: Hutchinson.
- Wrench, J. (2000) "Trade Unions, Migrants and Ethnic Minorities in an Intercultural Europe", in Gundara, J. and S. Jacobs (eds.) *Intercultural Europe: Diversity and Social Policy*. Great Britain: Ashgate, pp.315-333.
- Yamanaka, K. (2005) "Changing family structures of Nepalese Transmigrants in Japan: Split-Households and Dual-Wage Earners", *Global Networks*, vol.5, no.4, pp.337-358.
- Yans-McLaughlin, V. (1977) *Family and Community: Italian Immigrants in Buffalo, 1880-1930*. Ithaca: Cornell University Press.
- Yaworsky-Sokolsky, Z. (1985) "The Beginning of Ukrainian Settlement in Toronto, 1891-1939", in R. F. Harney (ed.) *Gathering Places: Peoples and Neighborhoods of Toronto, 1834-1945*. Toronto: Multicultural History Society of Toronto, pp.279-302.
- Yeoh, B, S. A. and L. M. Khoo, (1998) "Home, Work and Community Skilled International Migration and Expatriate Women in Singapore", *International Migration*, vol.36, no.2, pp.159-186.
- Young, M. and P. Willmott (1957) *Family and Kinship in East London*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Young, M. and P. Willmott (1975) *The Symmetrical Family: A Study of Work and Leisure in the London Region*. Harmondsworth: Penguin.
- Zaretsky, E. (ed.) (1984) Thomas, W. I. and Fl. W. Znaniecki *The Polish Peasant in Europe and America*. Chicago: University of Illinois Press.
- Zener, W. P. (1967) "Sephardic Communal Organizations in Israel", *The Middle East Journal*, vol.21, no.2, pp.173-186.
- Zeter, R. and M. Pearl (2000) "The Minority within the Minority: Refugee Community-Based Organizations in the UK and the Impact of Restrictionism on Asylum Seekers", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol.26, no.4, pp.675-697.
- Zhang, P. and J. Sanders (1999) "Extended Stratification: Immigrant and Native...", *The Sociological Quarterly*, 40:4
- Znaniecki, L. H. (1967) "The Function of Voluntary Associations in an Ethnic Community: Polonia", in E. W. Burgess and D. J. Bogue (eds.) *Urban Sociology*. Chicago: Chicago University Press, pp.117-137.

- Zohry, A. and B. Harrel-Bond (2003) *Contemporary Egyptian Migration: An Overview of Voluntary and Forced Migration. Working Paper C3*. Sussex: Development Research Center on Migration, Globalization and Poverty/ University of Sussex.
- Zorbaugh, H. W. (1929) *The Gold Coast and the Slum: A Sociological Study of Chicago's Near North Side*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Zucchi, J. E. (1988) *Italians in Toronto: Development of a National Identity, 1875-1935*. Kingston: McGill-Queen's University Press.
- Zukin, S. (2007) "Reading the Urban Villagers as Cultural Document: Ethnicity, Modernity and Capital", *City and Community*, vol.6, no.1, pp.39-48.
- Zureik, E. (1977) "Toward a Sociology of the Palestinians", *Journal of Palestine Studies*, vol.6, no.4, pp.3-16.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Αθανασίου, Α., Κ. Γιαννακόπουλος, Α. Διαλλά, Π. Μαρέτου και Π. Χαντζαρούλα (επιμ.) (2009) *Επισφαλής Εργασία, «Γυναικεία Εργασία»: Παρέμβαση με Αφορμή την Κωνσταντίνα Κούνεβα*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Αμίτσης, Γ. και Γ. Λαζαρίδη (επιμ.) (2001) *Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Αντωνίου, Π. Ε. (1995) *Η Ελληνο-Αρμένικη Κοινότητα της Αθήνας: Εκδοχές και Αντιλήψεις της Αρμενικότητας μέσα από την Καθημερινή Συμβίωση με την Ελληνική Κοινωνία*. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας-Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη.
- Βαΐου, Ντ. και Κ. Χατζημιχάλης (1997) *Με τη Ραπτομηχανή στην Κουζίνα και τους Πολωνούς στους Αγρούς: Πόλεις, Περιφέρειες και Άτυπη Εργασία*. Αθήνα: Εξάντας.
- Βαλέντσια, Ν. (1995) "Η Κατάσταση των Φιλιππινέζων Γυναικών στην Ελλάδα", στο Σ. Βωβού, Λ. Μπομπόλου και Ε. Παμπούκη (επιμ.) *Εθνικισμός, Ρατσισμός και Κοινωνικό Φύλο*, Πρακτικά Δηήμερης Συνάντησης Γυναικών 11-12/11/94, Ευρωπαϊκό Φόρουμ Αριστερών Φεμινιστριών – Ελληνικό Τμήμα, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, σσ.79-83.
- Βαλέντσια, Τ. (2001) «ΚΑΣΑΠΙ: Ένωση Φιλιππινέζων Μεταναστών Ελλάδας» στο Αθ. Μαρβάκης, Δ. Παρσανόγλου, Δ. και Μ. Παύλου (επιμ.) (2001) *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ.342-275.
- Βασιλικού, Κ. (2007) *Γυναικεία Μετανάστευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα: Μια Βιογραφική Έρευνα για τις Οικιακές Βοηθούς από τα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη*. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών-Γραφείο Διεθνών και Συνταγματικών Θεσμών.
- Βεντούρα, Λ. (1994) *Μετανάστευση και Έθνος: Μετασχηματισμοί στις Συλλογικότητες και τις Κοινωνικές Θέσεις*. Αθήνα: ΕΜΝΕ-Μνήμων.
- Βεντούρα, Λ. (1999) *Ελληνες Μετανάστες στο Βέλγιο*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Βεντούρα, Λ. (2006) «Ευρώπη και Μεταναστεύσεις κατά τον 20^ο Αιώνα», στο Χρ. Μπάκαβος και Δ. Παπαδοπούλου (επιμ.) (2006) *Μετανάστευση και Ένταξη των Μεταναστών στην Ελληνική Κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg, σσ.83-126.
- Γκέφου-Μαδιανού, Δ. (επιμ.) (2003) *Εαντός και «Άλλος»: Εννοιολογήσεις. Ταυτότητες και Πρακτικές στην Ελλάδα και την Κύπρο*. Αθήνα: Gutenberg.
- Δημουλάς, Κ. (2006) «Παράμετροι Ένταξης των Οικονομικών Μεταναστών στην Περιφέρεια Αττικής», στο Χρ. Μπάκαβος και Δ. Παπαδοπούλου (επιμ.) (2006) *Μετανάστευση και Ένταξη των Μεταναστών στην Ελληνική Κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg, 245-289.
- Δημουλάς, Κ. και Δ. Παπαδοπούλου (επιμ.) (2004) *Έρευνα για τις Μορφές Κοινωνικής Ένταξης των Οικονομικών Μεταναστών στην Περιφέρεια Αττικής 2003-2004*. Αθήνα: ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ, Περιφέρεια Αττικής.
- ΕΚΑ (1995) *Όλοι Διαφορετικοί Όλοι Ισοί: Έρευνα για τους Παράνομους Αλλοδαπούς και την Εργασία*. Αθήνα: Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Αθήνας.

- Έμκε-Πουλοπούλου, Η. (1986) *Προβλήματα Μετανάστευσης Παλιννόστησης*. Αθήνα: Ινστιτούτο Μελέτης της Ελληνικής Οικονομίας (ΙΜΕΟ)/ Ελληνική Εταιρία Δημογραφικών Μελετών (ΕΔΗΜ).
- Έμκε-Πουλοπούλου, Η. (2007) *Η Μεταναστευτική Πρόκληση*. Αθήνα: Παπαζήσης/ Ελληνική Εταιρία Δημογραφικών Μελετών.
- Έμκε-Πουλοπούλου, Η. (2009) *Η Ζωή των Μεταναστών στην Ελλάδα: Ά Τόμος: Νομικό Καθεστώς, Γλώσσα, Απασχόληση, Ασφάλιση*. Αθήνα: Βογιατζής.
- Ζαϊμάκης, Γ. (2002) *Κοινωνική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες. Ανάπτυξη, συλλογική Δράση, Πολυπολιτισμικότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ζάχου, Χ. και Ε. Καλεράντε (2009) «Οι Αλβανικοί Σύλλογοι στην Ελλάδα Εθνοτικές Ταυτίσεις και Κοινωνικο-πολιτισμικοί Μετασχηματισμοί», στο Μ. Παύλου και Α. Σκουλαρίκη (επιμ.) *Μετανάστες και Μειονότητες. Λόγος και Πολιτικές*, Σειρά ΚΕΜΟ. Αθήνα: Βιβλιόραμα (υπό έκδοση).
- Θανοπούλου, Μ. (2007) *Φύλο και Μετανάστευση: Τόμος III: Διαγενειακές Σχέσεις και Σχέσεις Φύλου σε Οικογένειες Αλβανών Μεταναστών*. Αθήνα: Gutenberg.
- Ιωσηφίδης, Θ. (1996) "Organizers and Dependents: Immigrant Employment and Informal Economy in Athens", εισήγηση στο συνέδριο του ΕΚΚΕ και της Ευρωπαϊκής Κοινωνιολογικής Εταιρίας, *Κοινωνική Έρευνα και Κοινωνική Πολιτική στη Νότια Ευρώπη*, 13-14 Σεπτεμβρίου 1996. Αθήνα: ΕΚΚΕ/ Ευρωπαϊκή Κοινωνιολογική Εταιρία.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2001) «Συνθήκες Εργασίας Τριών Μεταναστευτικών Ομάδων στην Αθήνα», στο Μαργάκης, Αθ., Δ. Παρσάνογλου και Μ. Παύλου (επιμ.) *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ.227-246.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2008) *Ποιοτικές Μέθοδοι Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Ιωσηφίδης, Θ. και Μ. Σπυριδάκης (επιμ.) (2006) *Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα: Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις και Ανάλυση Δεδομένων*. Αθήνα: Κριτική.
- Καβουνίδη, Τ., Χ. Γκαρδέλλη και Γ. Αλεξιά (2003) *Έρευνα για την Οικονομική Ένταξη των Μεταναστών*. Αθήνα: Παρατηρητήριο Απασχόλησης.
- Καμπούρη, Ε. (2007) *Φύλο και Μετανάστευση: Τόμος II: Η Καθημερινή Ζωή των Μεταναστριών από την Αλβανία και την Ουκρανία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Καντζάρα, Β. (2006) «Εκπαίδευση, Κοινωνικές Ανισότητες και Αποκλεισμός στη Ελλάδα: Μια Κριτική Εισαγωγή», στο Χ. Οικονόμου και Α. Φερόνας (επιμ.) *Οι Εκτός των Τειχών: Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στις Σύγχρονες Κοινωνίες*. Αθήνα: Διόνικος, σσ.349-380.
- Κασιμάτη, Κ. (2003) «Οι Αλβανοί Μετανάστες στα Κύθηρα», *Νόστος*, τ.1, σσ.53-94.
- Κασιμάτη, Κ. (2006) «Η Ένταξη των Αλβανών Μεταναστών στην Ελληνική Κοινωνία (Από Διηγήσεις Αλβανών και Ελλήνων)», στο Χρ. Μπάκαβος και Δ. Παπαδοπούλου (επιμ.) (2006) *Μετανάστευση και Ένταξη των Μεταναστών στην Ελληνική Κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg, σσ.353-411.
- Κασιμάτη, Κ. (επιμ.) (1992) *Πόντιοι Μετανάστες από την Πρώην Σοβιετική Ένωση: Κοινωνική και Οικονομική τους Ένταξη*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Αποδήμου Ελληνισμού/Υπουργείο Πολιτισμού/ΚΕΚΜΟΚΟΠ/Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- Κασιμάτη, Κ. (επιμ.) (1997) *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα στο Τέλος του 20^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κασιμάτη, Κ. (επιμ.) (1998) *Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κασιμάτη, Κ. (επιμ.) (2000) *Φαινόμενα Κοινωνικής Παθολογίας σε Ομάδες Κοινωνικού Αποκλεισμού*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κασιμάτη, Κ. (επιμ.) (2003) *Πολιτικές Μετανάστευσης και Στρατηγικές Ένταξης: Η Περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών Μεταναστών*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κασιμάτη, Κ. και Λ. Μ. Μουσούρου (2007) *Φύλο και Μετανάστευση: Τόμος I: Θεωρητικές Αναφορές και Εμπειρική Διερεύνηση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κασιώτης, Σ. (2005) *Ο Δρόμος για την Ομόνοια*. Αθήνα: Καστωνιώτη.
- Κατσορίδας, Δ. Α. (1994) *Ξένοι (:) Εργάτες στην Ελλάδα*. Αθήνα: ΙΑΜΟΣ.
- Καυταντζόγλου, Ρ. και Μ. Πετρονάτη (επιμ.) (2000) *Όρια Εντάξεως και Αποκλεισμοί*. Αθήνα: ΕΚΚΕ.
- Καυγάλης Α. (2004γ) *Συνδικαλιστική Συμμετοχικότητα Μεταναστών: Δράσεις και Θέσεις του Ελληνικού Συνδικαλιστικού Κινήματος για τους Μετανάστες*. Κ. Π. Equal: Υποέργο 16: Συνδικαλιστική Παρέμβαση στους Χώρους Εργασίας. Αθήνα: ΕΚΑ.

- Καψάλης, Α. (2003) «Σημείωμα Σύνταξης: Συμπεράσματα της Διημερίδας της ΓΣΕΕ», *Ενημέρωση: Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική*, τ.92.
- Καψάλης, Α. (2004α) *Διεξαγωγή Έρευνας σε Εργαζόμενους Μετανάστες Σχετικά με τα Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά και Προβλήματα της Εργασίας τους: Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων από την Διεξαγωγή Συνεντεύξεων με Μέλη της Ομάδας-Στόχου των Εργαζόμενων Μεταναστών στους Κλάδους της οικοδομής, των Πρατηρίων Βενζίνης και της Ένδυσης*. Αθήνα: Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal: Forum για την Ισότητα και την Κοινωνική Συνοχή.
- Καψάλης, Α. (2004β) *Επίκαιρες Δράσεις και Παρεμβάσεις του Συνδικαλιστικού Κινήματος στο θέμα των Μεταναστών Εργαζομένων: Ανάδειξη ενός Συνόλου Καλών Πρακτικών από τις Χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Συνδικαλιστική Παρέμβαση στους Χώρους Εργασίας: Υποέργο 16*. Αθήνα: ΕΚΑ.
- Καψάλης, Α. (2007α) «Τα Εργατικά Συνδικάτα και η Μετανάστευση», στο Α. Καψάλης (επιμ.) *Αδήλωτη Απασχόληση και «Νομιμοποίηση» των Μεταναστών: Η Πρόκληση της Μεταναστευτικής Πολιτικής*. Αθήνα: ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, σσ.262-327.
- Καψάλης, Α. (επιμ.) (2007β) *Αδήλωτη Απασχόληση και «Νομιμοποίηση» των Μεταναστών: Η Πρόκληση της Μεταναστευτικής Πολιτικής*. Αθήνα: ΙΝΕ-ΓΣΕΕ.
- ΚΕΘΙ (2007) *Η Γυναίκα Μετανάστευση στην Ελλάδα: Τα Ευρήματα της Πανελλήνιας Έρευνας του ΚΕΘΙ*. Αθήνα: ΚΕΘΙ.
- ΚΕΚ-ΙΝΕ/ΓΣΕΕ (2007) *Ευρωπαϊκό Έτος Ίσων Ευκαιριών για Όλους: Συνειδητοποίηση και Ενδυνάμωση της Συλλογικής Έκφρασης των Μεταναστών αναφορικά με τις Διακρίσεις στο Χώρο Εργασίας και τις Ίσες Ευκαιρίες Απασχόλησης: Συνέδριο ΚΕΚ-ΙΝΕ/ΓΣΕΕ: Μετανάστευση και Συνδικαλιστικές Οργανώσεις: Το Δικαίωμα στην Εργασία*. Πρακτικά Συνεδρίου, Παρασκευή 23, 24, 25 Νοεμβρίου 2007, <http://www.ingsee.gr/equal/equal2/metanasteusi-apomag.htm>. τελευταία επίσκεψη, 16/08/2008.
- Κουλιάρη, Α. (1997) *Ξένος στην Ελλάδα. Μετανάστες, Γλώσσα και Κοινωνική Ένταξη. Στάσεις της Ελληνικής Κοινωνίας Απέναντι στους Μετανάστες Ομιλητές*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Κομνηνού, Μ. και Ε. Παπαταξιάρχης (επιμ.) (1990) *Κοινότητα, Κοινωνία και Ιδεολογία: Ο Κωνσταντίνος Καραβίδας και η Προβληματική των Κοινωνικών Επιστημών*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Κουζής, Γ. (1999) «Το Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας στην Ελλάδα και στην Ευρώπη», στο Θ. Σακελλαρόπουλος (επιμ.) *Η Μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους, Τόμος Α΄*. Αθήνα: Κριτική, σσ.253-310.
- Κουζής, Γ. (2007) *Τα Χαρακτηριστικά του Ελληνικού Συνδικαλιστικού Κινήματος: Αποκλίσεις και Συγκλίσεις με τον Ευρωπαϊκό Χώρο*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κυριαζή, Ν. (2003) *Η Κοινωνιολογική Έρευνα: Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Λαμπριανίδης, Λ. και Α. Λυμπεράκη (2001) *Αλβανοί Μετανάστες στη Θεσσαλονίκη. Διαδρομές Ενημερίας και Παραδρομές Δημόσιας Εικόνας*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Λαμπροπούλου, Δ. (2009) *Οικοδόμοι: Οι Άνθρωποι που Έχτισαν την Αθήνα, 1950-1967*. Αθήνα: Βιβλιόραμα.
- Λινάρδος-Ρυλμόν, Π. (1993) *Αλλοδαποί Εργαζόμενοι και Αγορά Εργασίας στην Ελλάδα*. Αθήνα: ΙΝΕ-ΓΣΕΕ.
- Λυδάκη, Α. (1997) *Μπαλαμέ και Ρομά: Οι Τσιγάνοι των Άνω Λιοσίων*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Λυδάκη, Α. (2001) *Ποιοτικές Μέθοδοι της Κοινωνικής Έρευνας*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Λυμπεράκη, Α. και Θ. Πελαγίδης (2000) *Ο «Φόβος του Ξένου» στην Αγορά Εργασίας: Ανοχές και Προκαταλήψεις στην Ανάπτυξη*. Αθήνα: Πόλις.
- Μαγγανάς Α. (2009α) «Αν Δεν Ληφθούν Μέτρα, το Έγκλημα θα Εκτοξευθεί Ακόμα Περισσότερο», *Έθνος*, 16/2/2009.
- Μαγγανάς, Α. (2009β) «Το Θέμα: Αδίστακτον», *Ελεύθερος Τύπος*, 27/03/2009.
- Μαγγανάς, Α. και Λ. Καρατζά (2002) *Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Μαρβάκης, Αθ., Δ. Παρσανόγλου, Δ. και Μ. Παύλου (επιμ.) (2001) *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Μάρκοβα, Ε. (2001) «Η Παρουσία των Βούλγαρων Μεταναστών στην Ελληνική Αγορά Εργασίας και στην Ελληνική Κοινωνία», στο Αθ. Μαρβάκης, Δ. Παρσανόγλου, Δ. και Μ. Παύλου (επιμ.) (2001) *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ.247-275.
- Μαρούκης, Α (2007) *Οικονομική Μετανάστευση στην Ελλάδα: Αγορά Εργασίας και Κοινωνική Ενταξη*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- Μάτζεμπ, Ε. (2000) *Ο Ρόλος της Κοινής Γνώμης και Ομάδες Πίεσης στην Διαμόρφωση της Εξωτερικής Πολιτικής: Περίπτωση Ε.Κ. και Παλαιστινιακού*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών/ Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών.
- Μίλεση, Χ. (2006) *Οι Αλλοδαποί Μαθητές από την Αλβανία στη Σχολική Κοινότητα: Μελέτη Περίπτωσης στον Πειραιά* (εισαγ. Ν. Σαρρής). Αθήνα: Γρηγόρης.
- Μουσουρού, Α. Μ. (1991) *Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και στην Ευρώπη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μουσουρού, Α. Μ. (1993) *Από τους Γκασταρμπάιτερ στο Πνεύμα του Σένγκεν. Προβλήματα της Σύγχρονης Μετανάστευσης στην Ευρώπη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μουσουρού, Α. Μ. (2006) «Παιδιά Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών στο Ελληνικό Σχολείο», στο Χρ. Μπάκαβος και Δ. Παπαδοπούλου (επιμ.) (2006) *Μετανάστευση και Ενταξη των Μεταναστών στην Ελληνική Κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg, σσ.211-244.
- Μπάγκαβος, Χ., Δ. Παπαδοπούλου και Μ. Συμεωνάκη (επιμ.) (2008) *Μετανάστευση και Παροχή Υπηρεσιών σε Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ.
- Μπάδα, Κ. (2004) *Ο Κόσμος της Εργασίας: Οι Ψαράδες της Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου (18ος-20ός αιώνας)*. Αθήνα: Πλέθρον.
- Μπάκαβος, Χρ. και Δ. Παπαδοπούλου (επιμ.) (2006) *Μετανάστευση και Ενταξη των Μεταναστών στην Ελληνική Κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Νικολόπουλος, Γ. Π. (2008) «Το Πρόταγμα της Ασφάλειας στον Έλεγχο των Μεταναστευτικών Ροών και οι Σημασίες των Συνόρων στο “Χώρο Ελευθερίας”», στο Τζ. Καβουνίδη, Α. Κόντης, Θ. Λιανός και Ρ. Φακιολάς (επιμ.) (2008) *Μετανάστευση στην Ελλάδα: Εμπειρίες-Πολιτικές-Προοπτικές, Τόμος Α΄*. Αθήνα: Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (ΙΜΕΠΟ), σσ.314-327.
- Νιτσιάκος, Β. (1993) *Παραδοσιακές Κοινωνικές Δομές*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Νιτσιάκος, Β. (2003) *Μαρτυρίες Αλβανών Μεταναστών*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Συπολυτάς, Ν. (2009) «Ο Εγκλωβισμός των Μεταναστριών στην Εσωτερική Οικιακή Εργασία: Διεθνής και Ελληνική Εμπειρία», εισήγηση στο Εκπαιδευτικό Συμπόσιο Το Σχολείο του Αύριο είναι μόνο Διαπολιτισμικό, 30 Απριλίου 2009, Αθήνα: Ένωση Ελλήνων Φυσικών/ Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Συπολυτάς, Ν. και D. Lazarescu (2009) «Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις της Οικιακής Εργασίας των Μεταναστριών», εισήγηση στο διεθνές συνέδριο Κοινωνικές Ανισότητες στη Σύγχρονη Ελλάδα, 27-28 Νοεμβρίου 2009, Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- Οικονόμου, Χ. (2006) «Ανισότητες στην Υγεία, Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός: Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Στρατηγικές Μελέτες», στο Χ. Οικονόμου και Α. Φερόνας (επιμ.) *Οι Εκτός των Τειχών: Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στις Σύγχρονες Κοινωνίες*. Αθήνα: Διόνικος, σσ.313-347.
- Οικονόμου, Χ. και Α. Φερόνας (2006) «Εισαγωγή», στο Χ. Οικονόμου και Α. Φερόνας (επιμ.) *Οι Εκτός των Τειχών: Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στις Σύγχρονες Κοινωνίες*. Αθήνα: Διόνικος, σσ.9-37.
- Όντε, Π. (2001) «Νιγηριανή Κοινότητα Ελλάδας», στο Αθ. Μαρβάκης, Δ. Παρσανόγλου, Δ. και Μ. Παύλου (επιμ.) (2001) *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ.351-352.
- Οπαρότσα, Ε. (2005) *Οι Αναπαραστάσεις των Οικογενειακών Κοινωνικών Δυναμικών της Φυλής Τμπος της Νιγηρίας*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών/ Τμήμα Ψυχολογίας. Τομέας Κοινωνικής Ψυχολογίας.
- Παλαιολόγος, Ν. (2006) *Εργασία και Συνδικάτα στον 21° Αιώνα*. Αθήνα: ΙΝΕ-ΓΣΕΕ/ ΑΔΕΔΥ.
- Παλμός των Οικοδόμων (2003α) «Έχουμε Κοινό Συμφέρον, Να Αποκτήσουμε και Κοινό Στόχο», Παλμός των Οικοδόμων, τ.116.

- Παλμός των Οικοδόμων (2003β) «Έχουμε Κοινό Συμφέρον, Να Αποκτήσουμε και Κοινό Στόχο», Παλμός των Οικοδόμων, τ.120.
- Παλμός των Οικοδόμων (2005) «Έχουμε Κοινό Συμφέρον, Να Αποκτήσουμε και Κοινό Στόχο», Παλμός των Οικοδόμων, τ.129.
- Παναγόπουλος, Γ. (2007) «Ο Ρόλος των Συνδικάτων στην Ένταξη των Μεταναστών», Ενημέρωση, τ.137, σσ.22-27.
- Παπαδοπούλου, Δ. (2006) «Μορφές Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Ενσωμάτωσης των Μεταναστών: Το Παράδειγμα των Περιφέρειας Αττικής», στο Χρ. Μπάκαβος και Δ. Παπαδοπούλου (επιμ.) *Μετανάστευση και Ένταξη των Μεταναστών στην Ελληνική Κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg, σσ.291-351.
- Παπαδοπούλου, Δ. (επιμ.) (1999) *Κοινωνικός Αποκλεισμός: «Για τους Ανθρώπους που Παραμερίζουμε...» Εισηγήσεις Τριήμερου Συνεδρίου*. Αθήνα: Αρμός.
- Παπαδοπούλου, Δ. (επιμ.) (2002) *Από την Κοινωνική Ευπάθεια στον Κοινωνικό Αποκλεισμό: Διαδικασίες και Χαρακτηριστικά του Κοινωνικού Αποκλεισμού στον Νομό Κυκλάδων*. Αθήνα: ΙΝΕ-ΓΣΕΕ.
- Παπαταξιάρχης, Ε., Π. Τοπάλη και Α. Αθανασοπούλου (2008) *Κόσμοι της Οικιακής Εργασίας: Φύλο, Μετανάστευση και Πολιτισμικοί Μετασχηματισμοί στην Αθήνα τον Πρώιμο 21^ο αιώνα*. Αθήνα, Αλεξάνδρεια.
- Παύλου, Μ. (2001) «Οι Λαθρέμποροι του Φόβου: Ρατσιστικός Λόγος και Μετανάστες στον Τύπο μιας Υποψήφιας Μητροπόλης», στο Μαργάκης, Αθ., Δ. Πασιάνογλου και Μ. Παύλου (επιμ.) *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ.127-162.
- Παύλου, Μ. και Δ. Χριστόπουλος (επιμ.) (2004) *Η Ελλάδα της Μετανάστευσης. Κοινωνική Συμμετοχή, Δικαιώματα και Ιδιότητα του Πολίτη*. Αθήνα: Κριτική.
- Πετράκη, Γ. (2007) *Οι Νέες Μορφές Οργάνωσης της Εργασίας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Πετρινιώτη, Ξ. (1993) *Η Μετανάστευση Προς την Ελλάδα: Μια Πρώτη Καταγραφή, Ταξινόμηση και Ανάλυση*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Πετρονιώτη, Μ. και Κ. Ζαρκιά (1998) *Το Πορτραίτο μιας Διαπολιτισμικής Σχέσης. Κρυσταλλώσεις, Ρήγματα, Ανασκευές*. Αθήνα: Πλέθρον-UNESCO/ΕΚΚΕ.
- Ρομπόλης, Σ. (2001) *Εργασία και Οικονομία*. Αθήνα: Καμπύλη.
- Ρομπόλης, Σ. (2002) «Οι Εταιρικές Σχέσεις στην Αντιμετώπιση του Κοινωνικού Αποκλεισμού», στο, Κασιμάτη, Κ. (επιμ.) (1998) *Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία*. Αθήνα: Gutenberg, σσ.151-189.
- Ρομπόλης, Σ. (2007) *Η Μετανάστευση Από και Προς την Ελλάδα: Απολογισμοί και Προοπτικές*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Ρομπόλης, Σ., Χ. Μπάκαβος και Ι. Χατζηβασιλόγλου (2006) «Ο Ρόλος της Μετανάστευσης στις Μεταβολές του Εργατικού Δυναμικού και στη Βιωσιμότητα του Συνταξιοδοτικού Συστήματος στην Ελλάδα», στο Χ. Μπάκαβος και Δ. Παπαδοπούλου (επιμ.) *Μετανάστευση και Ένταξη Μεταναστών στην Ελληνική Κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg, σσ.127-156.
- Σακελλαρόπουλος, Θ. (1999) «Αναζητώντας τον Νέο Κοινωνικό Κράτος», στο Θ. Σακελλαρόπουλος (επιμ.) *Η Μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους, Τόμος Α΄*. Αθήνα: Κριτική, σσ.23-67.
- Σακελλαρόπουλος, Θ. (2003α) «Προς την Παγκοσμιοποίηση των Κοινωνικών Δικαιωμάτων;», στο Θ. Σακελλαρόπουλος, *Ζητήματα Κοινωνικής Πολιτικής, Τόμος Α΄*. Αθήνα: Διόνικος, σσ.222-224.
- Σακελλαρόπουλος, Θ. (2003β) «Το Εργατικό-Συνδικαλιστικό Κίνημα», στο Θ. Σακελλαρόπουλος, *Κείμενα Οικονομικής και Οικονομικής Ιστορίας*. Αθήνα: Διόνικος, σσ.176-186.
- Σακελλαρόπουλος, Θ. (2004) «Πρόλογος», στο Ρ. Spicker (2004) *Το Κράτος Πρόνοιας: Μια Γενική Θεωρία, (πρόλογος Θ. Σακελλαρόπουλος, μετ. και επιμ. Χ. Οικονόμου)*. Αθήνα: Διόνικος, σσ.11-16.
- Σακελλαρόπουλος, Θ. (2006α) «Κοινωνική Ενσωμάτωση των Νέο-Προσφύγων Ποντίων στη Μητροπολιτική Ελλάδα: Προβλήματα και Προτάσεις για την Επίλυσή τους», στο Θ. Σακελλαρόπουλος, *Ζητήματα Κοινωνικής Πολιτικής, Τόμος Β΄*. Αθήνα: Διόνικος, σσ.281-310.
- Σακελλαρόπουλος, Θ. (2006β) «Μεταρρυθμίσεις Χωρίς τα Συνδικάτα Δεν Γίνονται», Ελευθεροτυπία, 15/03/2006.

- Σακελλαρόπουλος, Θ. (2006γ) «*Προλογικό Σημείωμα*», στο Esping-Andersen, G., D. Gallie, A. Hemerijck and J. Myles, *Γιατί Χρειαζόμαστε Ένα Νέο Κοινωνικό Κράτος*, (πρόλογος Θ. Σακελλαρόπουλος, μετ. και επιμ. Χ. Οικονόμου). Αθήνα: Διόνικος: σσ.11-14.
- Σακελλαρόπουλος, Θ. (2008α) «Κοινωνικός Επαναπροσδιορισμός με Διάλογο και Συναινεση», *Ελεύθερος Τύπος της Κυριακής*, 30/03/2008.
- Σακελλαρόπουλος, Θ. (2008β) «Κι όμως... Η Κοινωνία Κινείται», *Ημερησία*, 13-14/12/2008.
- Σακελλαρόπουλος, Θ. και Χ. Οικονόμου (2006α) «Εθνικές Προτεραιότητες και Ευρωπαϊκές Προκλήσεις στη Μεταρρύθμιση του Συστήματος Κοινωνικής Προστασίας και Απασχόλησης στην Ελλάδα, 1980-2004», στο Θ. Σακελλαρόπουλος και Ν. Μαραβέγιας (επιμ.) *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Ελλάδα: Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτικές*. Αθήνα: Διόνικος, σσ.342-343.
- Σακελλαρόπουλος, Θ. και Χ. Οικονόμου (2006β) «Εθνικές Προτεραιότητες και Ευρωπαϊκές Προκλήσεις στο σύστημα Κοινωνικής Προστασίας και Απασχόλησης στην Ελλάδα», *Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη*, τόμος:1, τεύχος:1, σσ.5-36.
- Σακκάς, Ι. Δ. (2005) *Το Παλαιστινιακό*. Αθήνα: Πατάκης.
- Σάντσεζ, Μ. (2001) «Η Ένωση ΚΑΣΑΠ», στο Αθ. Μαρβάκης, Δ. Παρσανόγλου, Δ. και Μ. Παύλου (επιμ.) (2001) *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ.385-388.
- Σκαμνάκης, Χ. (2009) «Η Προνοιακή Περιθωριοποίηση» των Μεταναστευτικών Πληθυσμών από τους Μηχανισμούς Κοινωνικής Προστασίας», *Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη*, τόμος 4, τεύχος 1, σσ.127-138.
- Σούμπερτ, Λ. (2004) *Οι Μεταναστευτικές Οργανώσεις στην Ελλάδα: Ομάδες Αυτοβοήθειας ή Ομάδες Συμφερόντων*; Αδημοσίευτη Διπλωματική Εργασία. Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης. Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών Σχολή Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών.
- Σπυριδάκης, Μ. (2005) «Εργασιακές Σχέσεις και Διαχείριση της Κοινωνικής Αναπαραγωγής: Η Περίπτωση της Ναυπηγικής Βιομηχανίας», στο Δ. Λεβεντάκος (επιμ.) *Εργασία-Σχολή, Κουλτούρα. Σειρά Επικοινωνία και Κουλτούρα*. Κείμενα των εισηγήσεων από την ημερίδα «Εργασία Ελεύθερος Χρόνος: Πολιτισμικές Προσεγγίσεις» (2004) της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος και το Κέντρο Πολιτιστικών Μελετών. Αθήνα: Κέντρο Πολιτικών Μελετών/ ΓΣΕΕ, σσ.133-147.
- Σπυριδάκης, Μ. (2009) *Εξουσία και Παρενόχληση στην Εργασία*. Αθήνα: Διόνικος.
- Σταυρινούδη, Α. (1994) «Οργανώσεις που Ασχολούνται με τους Μετανάστες και τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα», στο Κόντης, Α. (επιμ.) *Ανάλυση και Καταγραφή των Υπαρχόντων Στοιχείων για τη Μετανάστευση και την Παραμονή στην Ελλάδα Αλλοδαπού Εργατικού Δυναμικού*. Αθήνα: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων/ΕΚΤ, σσ.:339-426.
- Συρίγου-Ρήγου, Ε. (2000) *Συζητώντας με την Λίντα: Μια Αλβανίδα Μετανάστρια Μιλάει για τη Ζωή της*. Αθήνα: Ανοικτά Σύνορα-Δίκτυο Κοινωνικής Υποστήριξης Προσφύγων και Προσφύγων.
- Τομαρά-Σιδέρη, Μ. (2006) *Οι Έλληνες του Καΐρου*. Αθήνα: Κέρκυρα.
- Τόντσεφ, Π. (επιμ.) (2007) *Ασιάτες Μετανάστες στην Ελλάδα: Πρόελευση, Παρόν και Προοπτικές*. Αθήνα, ΙΔΟΣ: Τμήμα Ασιατικών Σπουδών.
- Τοπάλη, Π. (2001) *Ο Διασυνχετισμός Εμμισθης Οικιακής Εργασίας και Φιλιππινέζων Μεταναστριών στην Αθήνα*. Αθήνα: Κέντρο Έρευνας για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ).
- Τοπάλη, Π. (2004) *Η Εμμισθη Οικιακή Εργασία ως Διαπολιτισμική Σχέση: Η Περίπτωση των Φιλιππινέζων Οικιακών Βοηθών στην Αθήνα*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας. Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου Σχολή Κοινωνικών Επιστημών.
- Τοπάλη, Π. (2008) *Σιωπηρές Σχέσεις, Διαπολιτισμικές Επαφές: Η Περίπτωση των Φιλιππινέζων Οικιακών Βοηθών στην Αθήνα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια/ Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Φούσκας, Θ. (2008) «Ιστορίες Ζωής Εργαζομένων Μεταναστών στην Αθήνα: Οι Επιπτώσεις της Εργασίας και της Απασχόλησης στην Ατυπη Αγορά Εργασίας», εισήγηση στην ημερίδα με τίτλο *Η Εργασιακή και Κοινωνική Στρωμάτωση Ανέργων-Μελών Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων: ΠΡΑΞΙΣ ΕΝΤΑΞΗΣ*, 23 Σεπτεμβρίου 2008. Αθήνα: PRAKSIS.

- Φούσκας, Θ. (2009α) «Χαμηλού Κύρους Υπηρεσίες και Κοινότητα: Η Διεθνής και η Ελληνική Εμπειρία», εισήγηση στο Εκπαιδευτικό Συμπόσιο Το Σχολείο του Αύριο είναι μόνο Διαπολιτισμικό, 30 Απριλίου 2009, Αθήνα: Ένωση Ελλήνων Φυσικών/ Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Φούσκας, Θ. (2009β) «Προφίλ και Δραστηριότητες των Συλλόγων των Μεταναστών: Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Έρευνας σε Πέντε Εργασιακούς Συλλόγους Μεταναστών στην Αθήνα», εισήγηση στο συνέδριο Διαστάσεις της Καλλιτεχνικής Δημιουργίας των Μεταναστών, ημέρα 2^η, 19-21 Ιουνίου 2009, Αθήνα: Puzzle Festival.
- Φούσκας, Θ. (2009γ) «Συλλογικές Οργανώσεις Μεταναστών και Εργασιακή Αντιπροσώπηση: Η Περίπτωση των Μεταναστών από το Μπαγκλαντές στην Αθήνα», εισήγηση στο Α' Πανελλήνιο Συνέδριο Κοινωνιολογίας της Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρίας (ΕΚΕ), 16-17 Ιανουαρίου 2009, Αθήνα: Ελληνική Κοινωνιολογική Εταιρία (ΕΚΕ).
- Φούσκας, Θ. (2009δ) «Συλλογικές Οργανώσεις Μεταναστών και Εργασιακή Αντιπροσώπηση: Οι Περιπτώσεις Πέντε Εργασιακών Συλλόγων Μεταναστών στην Αθήνα», εισήγηση στο διεθνές συνέδριο Κοινωνικές Ανισότητες στη Σύγχρονη Ελλάδα, 27-28 Νοεμβρίου 2009, Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- Χτούρης, Σ. (1999) «Κοινωνική Διαφοροποίηση, Κοινωνικές Ομάδες και Κοινωνική Πολιτική: Νεότεροι Μετασχηματισμοί της Κοινωνικής Πολιτικής και η Πολιτική του Κοινωνικού Αποκλεισμού», στο Θ. Σακελλαρόπουλος (επιμ.) *Η Μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους, Τόμος Α'*, Αθήνα: Κριτική, σσ.183-252.
- Χτούρης, Σ. και Ι. Ψημμένος (1998) *Μεταναστευτικές Ομάδες στην Αθήνα*. Αδημοσίευτη μελέτη. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αιγαίου/ Νομαρχία Αθηνών.
- Ψημμένος, Ι. (1995) *Μετανάστευση από τα Βαλκάνια: Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Αθήνα* (προλ. R. K. Brown και P. Glavanis). Αθήνα: Glorybook-Παπαζήσης.
- Ψημμένος, Ι. (1998) «Δημιουργώντας Χώρους Κοινωνικού Αποκλεισμού: Η Περίπτωση των Αλβανών Ανεπίσημων Μεταναστών στο Κέντρο της Αθήνας», στο Κ. Κασιμάτη, (επιμ.). *Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία*. Αθήνα: Gutenberg, σσ.221-273.
- Ψημμένος, Ι. (1999α) «Παγκοσμιοποίηση και Εργασία: Η Περίπτωση των Εργαζομένων στις Επιχειρήσεις Κοινής Ωφέλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση», στο Θ. Σακελλαρόπουλος (επιμ.) *Η Μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους, Τόμος Α'*. Αθήνα: Κριτική, σσ.365-398.
- Ψημμένος, Ι. (1999β) *Μετανάστευση και Εργασία στην Ευρώπη: Η Δημιουργία Νέων Κοινωνικών Χώρων*. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών-Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής.
- Ψημμένος, Ι. (1999γ) «Εργασία και Μετανάστες στον Χώρο της Αθήνας», στο Δ. Παπαδοπούλου (επιμ.) *Κοινωνικός Αποκλεισμός. Εισηγήσεις Τριήμερου Συνεδρίου*. Αθήνα: Αρμός, σσ.193-199.
- Ψημμένος, Ι. (1999δ) *Παγκοσμιοποίηση και Συμμετοχή Εργαζομένων*, (μετ. Ι. Μπιμπλή). Αθήνα: Παπαζήση.
- Ψημμένος, Ι. (2000) «Εργασία και Ρατσισμός: Κοινωνική Διαχείριση και Μεταναστευτικό Εργατικό Δυναμικό», στο Κ. Κασιμάτη (επιμ.). *Φαινόμενα Κοινωνικής Παθολογίας σε Ομάδες Κοινωνικού Αποκλεισμού*. Αθήνα: Gutenberg, σσ.64-88.
- Ψημμένος, Ι. (2001) «Νέα Εργασία και Ανεπίσημοι Μετανάστες στη Μητροπολιτική Αθήνα», στο Αθ. Μαρβάκης, Δ. Παράνογλου και Μ. Παύλου (επιμ.). *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ.95-126.
- Ψημμένος, Ι. (2003α) «Εργασία και Ταυτότητα: Η Περίπτωση των Ανεπίσημων Μεταναστριών», στο Δ. Γκέφου-Μαδιανού, (επιμ.) *Εαυτός και Άλλος. Εννοιολογήσεις, Ταυτότητες και Πρακτικές στην Ελλάδα και στην Κύπρο*. Αθήνα: Gutenberg, σσ.463-496.
- Ψημμένος, Ι. (2003β) «Ερμηνείες Μετανάστευσης, Προσδοκίες και Ταυτότητες των Αλβανών και Πολωνών Μεταναστών», στο Κ. Κασιμάτη (επιμ.) *Πολιτικές Μετανάστευσης και Στρατηγικές Ενταξης. Η Περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών Μεταναστών*. Αθήνα: Gutenberg, σσ.123-155.
- Ψημμένος, Ι. (2003γ) «Μεταναστευτικός Έλεγχος και Άτυπες Διακριτικές Πολιτικές: Ο Ρόλος των Κοινωνικών Υπηρεσιών», στο Κ. Κασιμάτη (επιμ.) *Πολιτικές Μετανάστευσης και Στρατηγικές Ενταξης. Η Περίπτωση των Αλβανών και Πολωνών Μεταναστών*. Αθήνα: Gutenberg, σσ.195-222.

- Ψημμένος, Ι. (2005) «Σημείωμα Επιμελητή», στο Μ. Savage and Α. Warde (2005) *Αστική Κοινωνιολογία, Καπιταλισμός και Νεωτερικότητα* (μετ. Ι. Μπιμπλή, επιμ. Ι. Ψημμένος). Αθήνα: Παπαζήσης, σσ.9-13.
- Ψημμένος, Ι. (2006) «Η Κοινωνική Διάσταση της Εργασίας των Μεταναστριών Οικιακών Βοηθών: Αιτίες Ανάπτυξης και Συνθήκες Απασχόλησης», στο Χ. Μπάγκαβος και Δ. Παπαδοπούλου (επιμ.) *Μετανάστευση και Ένταξη Μεταναστών στην Ελληνική Κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg, σσ.157-207.
- Ψημμένος, Ι. (2008) «Μεταναστευτικοί Πληθυσμοί: Κοινωνικές Σχέσεις και Συνθήκες Ζωής», στο Κ. Τσίμπος (επιμ.), *Εισαγωγή στην Πληθυσμιακή Γεωγραφία*. Αθήνα: Σταμούλης, σσ.213-258.
- Ψημμένος, Ι. (2009) «Η Συμβολή της Οικιακής Εργασίας στην Προνοιακή Περιθωριοποίηση των Μεταναστριών», *Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη*, τόμος 4, τεύχος 1, σσ.139-154.
- Ψημμένος, Ι. και Χ. Σκαμνάκης (2008) *Οικιακή Εργασία των Μεταναστριών και Κοινωνική Προστασία: Η Περίπτωση των Γυναικών από την Αλβανία και την Ουκρανία*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Ψημίτης, Μ. (1999α) «Η Ατομική Επιλογή ως Παράγοντας Πολιτισμικής Ταυτότητας σε Συνθήκες Πολυπλοκότητας: Η Περίπτωση της Αλληλεγγύης», στο Χρ. Κωνσταντιπούλου, Λ. Μαράτου-Αλιπράντη, Δ. Γερμανός και Θ. Οικονόμου (1999) *«Εμείς και οι Άλλοι»: Αναφορά στις Τάσεις και τα Σύμβολα*. Αθήνα: Τυπωθήτω, σσ.85-106.
- Ψημίτης, Μ. (1999β) *Κορπορατιστική Διαμεσολάβηση και Κοινωνικό Έλεγχος: Ζητήματα Θεωρίας για την Συνσωμάτωση των Συμφερόντων*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 3: ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πίνακας 25: Διεθνείς και ελληνικές κοινωνικές έρευνες που αφορούν μεταναστευτικές συλλογικότητες στην Ελλάδα

Συγγραφέας/ Χρονολογία	Αντικείμενο έρευνας	Πληθυσμιακή ομάδα	Αποτελέσματα
Sutton, 1978	Οι τοπικές ενώσεις στις οποίες οι μετανάστες συμμετείχαν, εξετάζονται σε ένα πλαίσιο που περιλαμβάνει τη δυναμική των πληθυσμών του χωριού, τη μετανάστευση από το χωριό στην Αθήνα και την μεταναστευτική προσαρμογή στην Αθήνα.	Μετανάστες από ένα χωριό στο νησί της Αμοργού	Η έρευνα σημειώνει ότι οι περισσότερες μελέτες τέτοιων ενώσεων αλλού έχουν εστίασει στον τρόπο με τον οποίο οι συλλογικοί διευκολύνουν την προσαρμογή του μετανάστη στην αστική ζωή. Αντίθετα από την έρευνα προέκυψε ότι μια εκτεταμένη σημαντική λειτουργία των ενώσεων είναι να προσπαθήσουν να βοηθήσουν τις περιοχές προέλευσής τους και ότι οι συλλογικοί δεν είναι τόσο πολύ μηχανισμοί τόσο εστιακής όσο εθνικής προσαρμογής.
Κισιμίτη, 1992	Διερεύνηση επαγγελματικής κινητικότητας, διαδικασίας μετανάστευσης, εργασία, κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες, κοινωνικός αποκλεισμός και εντοπισμός του ποιοι συλλογικοί αναφέρθηκαν από τους μετανάστες, με ποιο τρόπο βοηθήθηκαν και τι τους παρακίνησε να γίνουν ή να μη γίνουν μέλη κοινωνικού συλλόγου.	Πόντιοι Μετανάστες από την Πρώην Σοβιετική Ένωση στην Ελλάδα	Η δημιουργία τοπικών συλλόγων είναι η συνήθης πρακτική για να καλυφθούν ανάγκες επικοινωνίας και συνναστροφικών, αλλά και για να εξασφαλιστεί ένα αίσθημα σιγουριάς, επειδή μπροστά στα προβλήματα και τις δυσκολίες θα έχουν κάπου να αποταθούν.
Αντωνίου, 1995	Προσεγγίζονται τις εκδόσεις και τις αντιλήψεις που προβάλλονται από τους μετανάστες από την Αρμενία για την ιδιαιτέρη συλλογική ταυτότητά τους ή την Αρμενικότητα τους.	Αρμένιοι μετανάστες στην Αθήνα	Κεντρικός άξονας της μελέτης είναι η ιδέα της «επιστροφής στην πατρίδα» που συντηρείται και αναπαράγεται φωνητικά μέσω της διατήρησης της εθνότητας μέσω από συγκεκριμένες πρακτικές οργάνωσης, στάσεις, στρατηγικές απαγόρευσης σε θέματα θρησκείας, γλώσσας, φιλικών, συγγενικών και γαμηλιακών σχέσεων.
Romaniszyn, 1996	Περιγραφή της ανέπτυξης μιας οικονομικής μετανάστευσης από την Πολωνία στην Ελλάδα και τη δημιουργία μιας μεταναστευτικής κοινότητας στην Αθήνα. Διερευνάται το ρόλο που διαδραματίζει η «πολωνική εκκλησία», δηλαδή ο ρωμαιοκαθολικός ναός στον οποίο Πολωνοί έχουν πρόσβαση.	Πολωνοί μετανάστες στην Αθήνα	Όπως παρουσιάζεται, η εκκλησία δεν ικανοποιεί τις αποκλειστικά θρησκευτικές ανάγκες, ούτε οι υπηρεσίες της περιορίζονται σε μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων. Ενεργεί ως κούρβας επικοινωνίας, ένα συγκεκριμένο κέντρο πληροφοριών και συνάντησης για τον πληθυσμό συνολικά. Οι ανεπίσημοι μετανάστες βρίσκουν στην εκκλησία ένα χώρο όπου καλωσορίζονται και σέβονται.
Anderson and Rhizackalea, 1997	Ανάλυση των επιπτώσεων της οικιακής εργασίας (αποσυλλογικοποίηση) των μεταναστριών σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	Μεταναστευτικοί πληθυσμοί γενικά	Από τα συμπεράσματα της έρευνας στην Ελλάδα η κύρια διαδρομή των μη-οργανωμένων ανθρώπων ήταν μέσω της «Caritas-Hellas», όπου στο μεγαλύτερο μέρος της απασχολείται με την τοποθέτηση των οικιακών εργαζομένων σε ιδιωτικά νοικοκυριά, ωθώντας τις γυναίκες σε συγκεκριμένα επαγγέλματα και συγκεκριμένα αυτό της οικιακής εργασίας.
Χιούρης και Ψημμένος, 1998	Καταγραφή μεταναστευτικών συλλογικών οργάνωσεων, επιπτώσεις της εργασίας στους μετανάστες.	Μεταναστευτικοί πληθυσμοί γενικά	Η βάση στην οποία αυτές οι οργανώσεις δημιουργούνται είναι πρώτιστα εθνικιστική. Αυτές οι οργανώσεις τείνουν να είναι οργανώσεις της αλληλεγγύης και έχουν έναν πολιτιστικό και εκπαιδευτικό σκοπό. Η συντήρηση των βασικών εθνικών χαρακτηριστικών και παραδόσεων, και ειδικά η γλώσσα, είναι οι βασικοί στόχοι εκείνων των «κοινοτήτων» που έχουν έναν σημαντικό αριθμό μελών.
Πετρονίτη και Ζαρκά, 1998	Διατίθεται μετανάστες και γιγνόνται σε σχέση με την εργασία, συνθήκες ζωής και στάσεις συλλογικότητας σχετικά με το γένος και τη φυλή. Σε ένα πλαίσιο της μελέτης τους εστιάζουν σε ένα τοπικό μεταναστευτικό συλλόγο, αυτό της «Ένωσης Ερυθράντων Ελλάδας» της οποίας τα γραφεία της υποκαθίστανται την έννοια του ερυθραϊκού «έθνους» στην Αθήνα.	Ερυθραίοι μετανάστες στην Αθήνα	Επιβεβαιώνει σημαντικότητα του συλλόγου για τους μετανάστες. Για τους ίδιους, το θέμα της αντιπροσωπευτικότητας του ερυθραϊκού κράτους, το οποίο προσφέρει προστασία στους ερυθραϊκούς πολίτες, είναι σημαντικό. Συμφωνά μετά λεγόμενα τους, το πρόβλημα της Αιθιοπίας δεν τους ελπιερθεί, δεν τους «αναγορεύει» και έχουν ανάγκη μιας επίσημης έδρας, που να προωθεί την καινούργια εθνική τους ταυτότητα.
Chitouris, Paimmenos and Tzeleroglou, 1999	Εστίαση στη διερεύνηση των χαρακτηριστικών της μουσουλμανικής μειονότητας στην Ελλάδα, αναλύοντας αφενός τους μουσουλμάνους της Θράκης και τις μικρότερες μουσουλμανικές ομάδες στα νησιά των Δωδεκανήσιων και αφετέρου τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται από τους μουσουλμανικούς πρόσφυγες και τους μετανάστες που ζουν στην Αθήνα.	Μουσουλμάνοι μετανάστες στην Αθήνα	Αυτές οι οργανώσεις τείνουν να είναι οργανώσεις της αλληλεγγύης και έχουν έναν πολιτιστικό και εκπαιδευτικό σκοπό. Η συντήρηση των βασικών εθνικών χαρακτηριστικών και παραδόσεων, και ειδικά η γλώσσα, είναι οι βασικοί στόχοι εκείνων των «κοινοτήτων» που έχουν έναν σημαντικό αριθμό μελών.
Petronoti, 2001	Τρόποι αντιμετώπισης του αποκλεισμού από τους εθνικούς οργανισμούς και από τη συγκέντρωσή τους στην άτυπη αγορά εργασίας από τους.	Μεταναστευτικοί πληθυσμοί γενικά	Η εθνική συλλογική κινητοποίηση της κάθε ομάδας λαμβάνει τρεις κύριες μορφές: <i>πρώτοι</i> , ο σχηματισμός των κοινωνικών δικτύων. <i>Δεύτεροι</i> , η καθιέρωση εθνικών συλλόγων. <i>Τρίτον</i> , εξάρτηση σε κάθε Μη-Κυβερνητική (ΜΚΟ) και Αντι-Ρατσιστική Οργάνωση. Για να συναντήσουν τους περιορισμούς που παρόντων από αυτούς τους παράγοντες, οι μετανάστες υιοθετούν τις διάφορες στρατηγικές όπως η επίκληση των συμβόλων της πολιτιστικής κληρονομιάς και η διατήρηση των δεσμών με τις χώρες προέλευσής τους.
Ιωσηφίδης, 2001	Διερεύνηση των εστάσεων της άτυπης εργασίας και των συνθηκών διαβίωσης των μεταναστών στην Ελλάδα (αποσυλλογικοποίηση). Ανάλυση των εμπειριών και των συνθηκών απασχόλησης τριών μεταναστευτικών ομάδων στην Αθήνα είναι το αντικείμενο της έρευνας.	Αλβανοί, Αιγύπτιοι και Φιλιππινέζοι μετανάστες στην Αθήνα	Το γενικά χαμηλό επίπεδο εθνικότητας, «κοινοτικής» ή συνδικαλιστικής οργάνωσης των μεταναστευτικών ομάδων που έλαβαν μέρος στην έρευνα, εκτός των μεταναστών από τις Φιλιππίνες όπου το επίπεδο «κοινοτικής» και συνδικαλιστικής οργάνωσης τους ικανοποιητικό.
Cañete, 2001	Ανάλυση μεταναστευτικής «κοινότητας» σε σχέση με την εκπαίδευση, εργασία και κουλτούρα. Η μελέτη εστίασε στην «κοινότητα» των μεταναστών από τις Φιλιππίνες, των μορφών συλλογικής οργάνωσής τους στην Αθήνα και η σύνδεση τους με συγκεκριμένα επαγγέλματα και είδη απασχόλησης είναι το θέμα της μελέτης.	Μετανάστες σ από τις Φιλιππίνες στην Αθήνα	Στην Ελλάδα αυτή η «εκπαίδευση» έχει καταλήξει να συνδέεται με την εργαζόμενη Φιλιππινέζα μετανάστρια. Η φιλιππινέζικη «κοινότητα» στην Ελλάδα δεν είναι ένα απλό σύνολο ατόμων που βρίσκονται στον ίδιο τόπο, τον ίδιο χρόνο και κατά τα άλλα δεν μοιράζονται συγκεκριμένους δεσμούς μεταξύ τους. Κατά κάποιο τρόπο άτομα από τη ανθρώπινη έχουν αλληλεπιδράση είτε σε διαπροσωπική βάση είτε στη βάση της οικογενειακής γενόνης που τους κάνει είναι μια αρκετά ορατή κοινωνική ομάδα στην ελληνική κοινωνία.
Σούμπερτ, 2004	Εστίαση στους μεταναστευτικούς συλλόγους γενικά στην περιοχή της Αθήνας.	Μεταναστευτικοί πληθυσμοί γενικά	Παρά τις εθνικές προοπτικές για το σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας επαρκέστερης και πιο αποτελεσματικής μεταναστευτικής πολιτικής, δεν διαφαίνεται μια βελτίωση της ποιότητας ζωής των μεταναστών που ζουν στην Ελλάδα καθώς της πόλης αντιμετώπισης και της αναγνώρισης των δικαιωμάτων τους. Τυτίζονται στην έρευνα να

Δημιούλας και Παπαδοπούλου, 2004	Η μελέτη αναφέρεται σε αποτελέσματα έρευνας πεδίου που επικεντρώνονται στις μορφές κοινωνικής ένταξης και κοινωνικής ενσωμάτωσης που υποθέτουν οι μετανάστες στον αστικό και περιφερειακό χώρο της Περιφέρειας Αττικής, καθώς επίσης και στον τρόπο με τον οποίο αυτή η ένταξη ή η μη-ένταξη και η ενσωμάτωση γίνεται αντιληπτή από τους επίσημους φορείς που έρχονται σε επαφή με τους οικονομικούς μετανάστες και τους εκπροσώπους των μετανάστων.	Μεταναστευτικοί πληθυσμοί γενικά στην Αττική	διαφαινόεται η ανάγκη ένταξης στην Κοινωνία των Πολιτών, είτε με την συμμετοχή σε οργανώσεις, όπως οι συνδικαλιστικές, είτε με τη σύσταση εθνικών οργανώσεων των μετανάστων
Τσαπάλη, 2004	Εξέταση του ζητήματος της διαπολιτισμικής σχέσης μεταξύ Ελληνίδων εργοδοτριών και των γυναικών από τις Φιλιππίνες οικισμών βοήθων στην Αθήνα.	Μετανάστριες από τις Φιλιππίνες στην Ελλάδα	Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη έρευνα οι μορφές κοινωνικής ένταξης ή και κοινωνικής ενσωμάτωσης των οικονομικών μετανάστων περνούν μέσα από τη συμμετοχή τους και το καθημερινό τους βίωμα σε όλους τους τομείς στα πλαίσια της ελληνικής κοινωνίας
Gropas and Triandafyllidou, 2005	Εξέταση της πολιτικής συμμετοχής, ορατότητας των κινημάτων και των μεταναστευτικών συλλόγων όπου οι περισσότεροι μετανάστες συγκεντρώνονται.	Μεταναστευτικοί πληθυσμοί γενικά	Μέσα από τη μελέτη του θρησκευτικού φαινομένου και το παράδειγμα μίας φιλιππινέζικης προτεσταντικής εκκλησίας, της Iglesia ni Cristo δεδομένου ακριβώς ότι θρησκευτική συμμετοχή αποτελεί ένα ιδιαίτερο στατιστικό στοιχείο της φιλιππινέζικης κοινωνίας όπως αυτή διαμορφώνεται στο μεταναστευτικό πλαίσιο και είναι αναπόσπαστο κομμάτι της φιλιππινέζικης ταυτότητας καθώς επίσης συγκρίνεται η θρησκευτική συμμετοχή με την συμμετοχή στην συλλογική οργάνωση KASAPI-Hellas
Μαρούκης, 2007	Η έρευνα μελετά μέσα από την έννοια του κοινωνικού κεφαλαίου τις συνθήκες ζωής των μετανάστων δείχνει τις στρατηγικές και τα δίκτυα με τα οποία οργανώνουν και νοσηματοδοτούν την ζωή και την εργασία τους στην οικονομία και κοινωνία της χώρας υποδοχής Η μελέτη εστίασε στους μεταναστευτικούς συλλόγους γενικά στην περιοχή της Αθήνας	Μετανάστες από την Αλβανία στην Ελλάδα	Πρώτον, σχεδόν όλες οι υποκοότητες έχει μια ένωση κάποιου είδους. Δεύτερον, οι λόγοι για την ενεργό συμμετοχή μια ένωση φαίνεται να είναι κοινά μεταξύ όλων των ομάδων για να ικανοποιήσουν τις προσωπικές και συλλογικές ανάγκες. Τρίτον, το μέγεθος της κοινότητας δεν είναι απαραίτητος ένας καθοριστικός παράγοντας όσον αφορά εάν και εάν μια ένωση οργανώνεται. Τέταρτον, οι μόνες υποκοότητες που έχουν τις επίσημες θρησκευτικές ενώσεις, δηλαδή αυτές που μοιάζουν την ίδια θρησκεία με την πλειοψηφία του πληθυσμού χωρίς υποδοχής
ΙΔΟΣ, 2007	Διερεύνηση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης των μετανάστων και των μεταναστριών από την Ασία στην Ελλάδα, εστίαση στις συλλογικότητές τους στο πλαίσιο της έρευνας	Μετανάστες από το Πακιστάν, Κίνα, Φιλιππίνες, Ινδία, Μπανγκλαντές, Ιράν, Ινδονησία και Ταϊλάνδη στην Ελλάδα	Μια σημαντική παρατήρηση του Μαρούκη (2007) είναι ότι ο διαχωρισμός των μεταναστευτικών συλλόγων με βάση την εθνική καταγωγή αντανακλά την επίδραση της ελληνικής πολιτείας στην τυπολογία τους. Υπό αυτό το πλαίσιο, οι συλλόγοι των εκ Αλβανίας ομογενών δεν ασχολούνται με τα ζητήματα που απασχολούν την πλειοψηφία των Αλβανών μετανάστων και συνήθως παίρνουν τις αποφάσεις τους από τους τελευταίους. Γενικά η οργάνωση της συλλογικής συμμετοχής των μετανάστων στα κοινά έχει συναντήσει και συναντά πολλά εμπόδια στην ελληνική συγκράτηση.
Μπάγκας, Παπαδοπούλου και Συμεωνάκη, 2008	Διερεύνηση διαδικασιών παροχής υπηρεσιών προς τους μετανάστες και τους πρόσφυγες με στόχο την ενδυνάμωση τους στην αγορά εργασίας. Εξέταση στα πλαίσια της έρευνας τόσο των φορέων που είναι υπεύθυνοι για την παροχή υπηρεσιών σε μετανάστες, όσο και των ιδίων των εκπροσώπων των μετανάστων που συλλαβάζονται με τους φορείς εκείνους.	Μεταναστευτικοί πληθυσμοί γενικά	Η οργάνωση των ασιατικών κοινοτήτων στην Ελλάδα βελτιώνεται αισθητά τα τελευταία χρόνια. Ο κατάλογος των δραστηριοτήτων που αναπτύσσουν οι συλλόγοι Ασιατών μετανάστων περιλαμβάνει: (i) διοργάνωση πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων, μαθημάτων ελληνικής γλώσσας, διοργάνωση μαθημάτων, παροχή πληροφόρησης και πρακτικών συμβουλών για διαδικαστικά θέματα, εξασφάλιση διεργασιών και εξειδίκευση δικηγόρων, κάλυψη των εξόδων νοσοκομειακής περίθαλψης αναγκασμένων μετανάστων μετά από κάποιο εργατικό ατύχημα, έκδοση ενημερωτικών εντύπων και συνεργασία με κρατικά μέσα ενημέρωσης και συνεργασία με εκπροσώπους των εργατικών συνδικατών και πολιτικών κομμάτων
Ζαχου και Καλεράντε, 2009	Εστίαση στους αυξανόμενους αριθμητικά μεταναστευτικούς συλλόγους μετανάστων από την Αλβανία σε συνάρτηση με τις καθοριστικές αλλαγές που συντελούνται στο μεταναστευτικό τους κύρος	Μετανάστες από την Αλβανία στην Ελλάδα	Σχετικά με τις βασικές υπηρεσίες προσφερόμενες από τους μεταναστευτικούς-μη δημοσίους φορείς ως προς τους εκπροσώπους των μετανάστων η πλειοψηφία προσφέρει κοινωνικές υπηρεσίες στους μετανάστες (γλώσσα, στεγασμό, ψυχολογική στήριξη, κλπ) που αποτελεί δείγμα της στενής σχέσης που θέλει να έχει ένας μετανάστης με την πατρίδα του, συμμετέχοντας σε διάφορα δίκτυα που δημιουργούνται στην χώρα υποδοχής, αναπαράγοντας και αναχθόντας με αυτόν τον τρόπο τους δεσμούς με τον τόπο καταγωγής του. Εκπλέον, παρέχουν και υπηρεσίες για τη νομιμοποίηση των μετανάστων. Σύμφωνα με την έρευνα, η παροχή υπηρεσιών στους μετανάστες στην Ελλάδα επηρεάζεται από έντονες στερεοτυπικές αντιλήψεις οι οποίες εν ελλείψει συγκεκριμένης και οργανωμένης μεταναστευτικής πολιτικής, καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την αποτελεσματικότητά της παροχής υπηρεσιών την προσβασιμότητά τους σε αυτές.
Φουσάκης, 2009			Σε μια προσπάθεια κατηγοριοποίησης των συλλόγων με βάση το πλαίσιο αναφοράς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, δημιουργήσαν ένα πρότυπο πέντε κατηγοριών, που όμως δεν είναι περιοριστικό, καθώς κάποιος από αυτούς τους συλλόγους, λόγω των ιδιομορφιών τους και των σκοπών τους, θα μπορούσαν να ενταχθούν σε περισσότερες από μια κατηγορίες. Πρώτον, πολιτιστικοί συλλόγοι, με αναφορά στον τόπο καταγωγής, δεύτερον, συλλόγοι φιλίας, τρίτον, συλλόγοι καλλιτεχνών και διανοούμενων, τέταρτον, εθνιστικοί συλλόγοι και συλλόγοι με αναφορά στον τόπο διαμονής (δημοσικοί συλλόγοι), και πέμπτον, δευτεροβάθμια όργανα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 4: ΟΔΗΓΟΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ**ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ 4.1.: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ/ΤΡΙΕΣ ΜΕΛΗ/ΜΗ-ΜΕΛΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ****A. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ:**

1. Ηλικία;
2. Χώρα προέλευσης;
3. Οικογενειακή κατάσταση;
4. Διάρκεια παραμονής στην Ελλάδα (ημ/νία εισόδου/εξόδου);
5. Ιστορικό εισόδου στην Ελλάδα (Πότε, πώς, από πού και με ποιους ήρθατε στην Ελλάδα).
6. Αίτια μετανάστευσης και επιλογής της Ελλάδας.

B. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ:

7. Περιγράψτε που κατοικούσατε και πώς ήταν οι συνθήκες διαμονής σας (στέγαση/ενοίκιο ή όχυ/διατροφή).
8. Περιγράψτε την γειτονιά σας/σχέσεις γειτονιάς.
9. Περιγράψτε την οικονομική και οικογενειακή κατάσταση.
10. Εισοδηματική κατάσταση και κατανάλωση σε σχέση με το επάγγελμά σας.
11. Τι έχετε σπουδάσει;
12. Στην πατρίδα σας ακολουθούσατε κάποια έθιμα; Περιγράψτε.

Γ. ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ:

13. Ιστορικό εργασίας/απασχόλησης στη χώρα προέλευσης.
14. Περιγράψτε το ακριβές είδος εργασίας σας και των μελών της οικογένειάς σας.

Δ. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:

15. Περιγράψτε που κατοικούσατε/είτε και πώς ήταν/είναι οι συνθήκες διαμονής σας (στέγαση/ενοίκιο/όροφο/θέρμανση διατροφή).
16. Τι σας έκανε ποιο πολύ εντύπωση μόλις φτάσατε σπίτι;
17. Ποιο ήταν το πρώτο πράγμα που κάνατε μόλις μπήκατε στο σπίτι;
18. Εισοδηματική κατάσταση και κατανάλωση σε σχέση με το επάγγελμά σας.
19. Στέλνετε χρήματα στην πατρίδα/στην οικογένεια/συγγενείς σας; Πόσο συχνά; Πόσα;
20. Επικοινωνείτε με την οικογένεια/συγγενείς σας; Πόσο συχνά; Με ποιο τρόπο;
21. Κοινωνικές σχέσεις και επαφές στην χώρα υποδοχής (σχέσεις).
22. Περιγράψτε την γειτονιά σας/σχέσεις γειτονιάς.
23. Έχετε ελεύθερο χρόνο;
24. Πώς διασκεδάζετε;
25. Υπάρχουν έθιμα/παραδόσεις/γιορτές/τραγούδια από την χώρα προέλευσή σας που τα/τις γιορτάζετε στην Ελλάδα;

Ε. ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:

26. Σχετίζεται το είδος της εργασίας σας με τις γνώσεις ή τις σπουδές σας;
27. Σχετίζεται το είδος της εργασίας που ασκούσατε στην χώρα προέλευσης με το επάγγελμά σας στην Ελλάδα;
28. Ποια ήταν η πρώτη σας δουλειά στην χώρα υποδοχής και για πόσο καιρό εργαστήκατε εκεί;
29. Πώς βρήκατε/βρίσκειτε δουλειά στην χώρα υποδοχής;
30. Ωράριο εργασίας (στην αρχή και τώρα);
31. Ημέρες απασχόλησης (στην αρχή και τώρα);
32. Αμοιβές (στην αρχή και τώρα);
33. Είστε ασφαλισμένος στην εργασία σας;
34. Κάνετε διάλειμμα κατά την εργασία σας; (Πότε/πόση ώρα/τι κάνετε/τρώτε τότε);
35. Πώς νιώθετε κάνοντας αυτή τη δουλειά (τωρινή);
36. Πόσοι μετανάστες από την ίδια ή διαφορετική χώρα βρίσκονται στο χώρο εργασίας σας στην χώρα υποδοχής;
37. Πώς σας συμπεριφέρονται οι άλλοι εργαζόμενοι και οι εργοδότες; Περιγράψτε.
38. Τι προβλήματα μπορεί να υπάρξουν στην εργασία σας;
39. Εάν υπάρχει κάποιο πρόβλημα κατά την εργασία σας σε ποιόν απευθύνεστε;

40. Αρνήθηκε ποτέ κάποιος εργοδότης να σας προσλάβει επειδή είστε μετανάστης/τρια, εξαιτίας του χρώματός σας, της φυλής σας ή του θρησκευτικού δόγματός σας; Παράδειγμα/Περιγράψτε.
41. Πιστεύετε πώς υπάρχουν εργασιακά δικαιώματα στον χώρο εργασίας σας που δεν σας αναγνωρίζονται; Περιγράψτε.
42. Πώς διεκδικείτε τα εργασιακά δικαιώματά σας στον χώρο εργασίας σας;
43. Ανήκετε σε κάποια συλλογική οργάνωση ή σωματείο;

ΣΤ. ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ:

44. Για ποιο λόγο/αιτία θέλήσατε να συμμετάσχετε σε κάποια συλλογική οργάνωση εργαζομένων μεταναστών;
45. Ποια θέματα είναι αυτά και που τα συζητάτε για την εργασία σας; Περιγράψτε.
46. Πιστεύετε πώς η συλλογική οργάνωση είναι μια μορφή εργασιακής αντιπροσώπευσης; Παράδειγμα/Περιγράψτε.
47. Πιστεύετε πώς η συλλογική οργάνωση εργαζομένων μεταναστών μπορεί να επιλύσει προβλήματά, ή να διεκδικήσει δικαιώματα για εσάς στον χώρο εργασίας σας;
48. Συμβάλει η οργάνωση εργαζομένων μεταναστών στο πρόβλημά σας; Παράδειγμα.
49. Πώς νιώθετε ως μέλος της οργάνωσης εργαζομένων μεταναστών;
50. Πιστεύετε ότι «ανήκετε» ή «εκπροσωπήστε» περισσότερο από τον σύλλογο ή το συνδικάτο των Ελλήνων εργαζομένων/συναδέλφων σας ή από την συλλογική οργάνωση εργαζομένων μεταναστών;

Ζ. ΑΝΤΙΑΠΗΦΕΙΣ ΓΙΑ ΑΞΙΕΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ:

51. Πώς ενημερώνεστε για τις εξελίξεις στην Ελλάδα/πατρίδα/δικαιώματά σας (εφημερίδα);
52. Προτιμούσατε δραχμές ή ευρώ για τις συναλλαγές σας;
53. Πόσο σημαντική είναι για εσάς η θρησκεία;
54. Πόσο σημαντική είναι για εσάς η οικογένεια; (και οι οικογενειακές σχέσεις);
55. Πόσο σημαντική είναι η ανατροφή των παιδιών;
56. Τι σκέφεστε ότι θα κάνουν τα παιδιά σας στην Ελλάδα;
57. Πόσο σημαντική είναι η γλώσσα;
58. Στην πατρίδα σας είχατε συμμετάσχει σε κομματικές δραστηριότητες;
59. Πώς βλέπετε τους ανθρώπους στην Ελλάδα;
60. Τι πιστεύετε για την φτώχεια;
61. Έχετε βοηθήσει κάποιο/ους συμπατριώτη/ες σας (αλληλεγγύη); Πώς;
62. Ποια η γνώμη σας για την πολιτική και την ασφάλεια στη χώρα;
63. Τι φάγατε σήμερα;
64. Τι καταναλώνετε;
65. Ποιους συμβουλευέστε;
66. Ακολουθείτε κάποια ιεραρχία;
67. Πιστεύετε ότι ανήκετε στην κοινότητά των συμπατριωτών σας;
68. Τι θα θέλατε να αλλάξετε στην ποιότητα ζωής σας;
69. Πώς νιώθετε έως τώρα, αυτή την στιγμή στη ζωή σας;
70. Ποια ήταν η πιο δύσκολη στιγμή στην Ελλάδα για εσάς;
71. Ποια ήταν η πιο ευχάριστη στιγμή στην Ελλάδα για εσάς;
72. Ποια είναι τα σχέδιά σας για το μέλλον;

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ 4.2.: ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ**A. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ:**

1. Ονομασία κοινότητας.
2. Ημερομηνία ίδρυσης της συλλογικής οργάνωσης.
3. Γιατί ονομάσατε έτσι την οργάνωσή σας;

B. ΛΟΓΟΙ ΔΙΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ:

4. Γιατί φτιάξατε αυτήν την συλλογική οργάνωση;
5. Ποιο είναι το κοινό χαρακτηριστικό των μελών αυτής της οργάνωσης;
6. Ποιους εκπροσωπείτε, για ποιο λόγο(γιατί) και με ποιο τρόπο (πώς);
7. Ποια είναι η χρονική διάρκεια άσκησης καθηκόντων του/των εκπροσώπου/ων; (Καταστατικό).
8. Πόσοι συμμετέχουν στην συλλογική οργάνωση ως μέλη-συμμετέχοντες;
9. Πώς ελέγχονται τα μέλη της συλλογικής οργάνωσης;
10. Θα δεχόσασταν ως μέλος της συλλογικής οργάνωσης μετανάστη από άλλη χώρα προέλευσης ή ντόπιο με το ίδιο επάγγελμα;
11. Σε ποια γλώσσα μιλάτε κατά τις συναντήσεις/συνεδριάσεις σας στην συλλογική οργάνωση;
12. Τι είδος εργασίας κάνουν τα περισσότερα μέλη;
13. Έχει επηρεαστεί η προσωπική σας ζωή από τον ο ρόλο ή την θέση σας στην οργάνωση;
14. Ποιες είναι οι δραστηριότητες σας (ήθη/έθιμα);
15. Ποιες είναι οι ηθικές αξίες σας; (δηλαδή σε τι πιστεύετε, στην οικογένεια, στην γλώσσα στην πατρίδα, στην συμπεριφορά);

Γ. ΣΥΝΔΕΣΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΜΕ ΕΡΓΑΣΙΑ, ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ:

16. Ποιο ρόλο παίζει η εργασία σε αυτήν την οργάνωση;
17. Πώς κατά την γνώμη σας βοηθά η οργάνωσή σας τα μέλη σας ως προς την εργασία;
18. Πώς νιώθετε ως μέλος της συγκεκριμένης οργάνωσης.
19. Συνεργάζεστε με άλλες οργανώσεις;
20. Ποια τα αιτήματά σας;
21. Σε ποια θέματα ενημερώνετε τα μέλη σας;
22. Προσφέρετε άλλες υπηρεσίες;

Δ. ΣΤΟΧΟΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ:

23. Ποιοι οι στόχοι της οργάνωσης σας;
24. Ποιες λύσεις έχει προσφέρει η οργάνωση σας για τα μέλη σας που απασχολούνται σε διάφορες μορφές εργασίας;
25. Πιστεύετε πώς η συλλογική οργάνωση εργαζομένων μεταναστών μπορεί να συμβάλει/βοηθήσει στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας σας, των εργασιακών δικαιωμάτων ή του μισθού σας/των μελών;
26. Πιστεύετε ότι οι μετανάστες/μέλη σας «εκπροσωπούνται» περισσότερο από τον δικό σας σύλλογο ή το αντίστοιχο συνδικάτο των Ελλήνων εργαζομένων;

[illegible][illegible]

ΚΟΙΝΩΝΟΛΟΓΙΑ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ, "ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ", ΜΕΤΑΝΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ: ΟΙ ΕΠΙΠΤΕΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΠΑΘΕΙΑΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΤΙΚΩΝ ΣΤΗ ΕΥΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΤΕ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥΣ ΕΥΡΩΠΑΙΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

Πίνακας 28: Η Γενεαλογική Ακολουθία των Αποφάσεων από τη Μετανάστευση

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΧΩΡΟΣ	ΗΜΕΡΑ	ΗΜΕΡΑ ΕΞΟΔΟΥ	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΑΙΧΜΑΤΑ ΑΠΟΡΡΙΨΗΣ	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	ΕΚΘΕΣΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΜ
---------	-------	-------	--------------	--	-------------------	--	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------

αυτά βρυνκονται
στην Ελλάδα)

Φούσκας, 2009

ΚΑΔΑΕ ΣΥΝΕΧΗΡΙΣΤΕ	ΑΔΑ ΤΕΧΝΗΤΗΣ	ΟΝΟΜΑ	Η ΗΜΕΡΑ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	ΗΜΕΡΑ ΚΕΚΛΩΣ	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΜΕΡΑ ΠΡΟΒΛΕΨΗΣ	ΑΛΛΗΛΑΝΤΡΟΠΗ	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΜΕΡΑ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΕ	ΜΟΝΟΤΟΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΤΗ ΜΕΡΑ ΠΡΟΒΛΕΨΗΣ	ΤΕΧΝΙΚΟ ΜΕΤΕΛΕΓΜΕΝΟ	ΑΛΛΗ ΕΚΔΩΣΗ	ΛΟΓΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΟΣ	ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΜΕΡΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΤΗ ΜΕΡΑ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΕ	ΕΣΤΙΜΩΜΕΝΗ ΣΤΗ ΜΕΡΑ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΕ	ΗΜΕΡΕΣ ΔΥΛΑΔΕ	ΟΡΕΣ ΕΠΙ ΧΑΛΔΕ	ΑΔΑ ΚΑΤΗ	ΤΥΠΟΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ/ΕΚΔΟΣΗ	ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΝΕΚΡΩ	ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ
019001	Παλαιστής	Mohamed	43	Μεσοανατολικός	1961	Άρρεας	1/1	Άρρεας	Πανεπιστήμιο, Πολιτικός (δεν είχε το σπίτι)	Συνοριακή/αυτοκίνητο (δεν υπάρχει)	Ομογενής οργανισμός	Ναι	Εκτός	Με έγγραφο	1 Παιδί αναλφάβητος στην ηλικία των 6	6000-8000	4-7	7	Οχι	Διαμνημείο/ Υπόγειο 150€	1/1	Nai (2001)	Οχι
02002	Παλαιστής	Ahmed	33	Μεσοανατολικός	2003	Άρρεας	3/2	Άρρεας	Υποχρεωτική εκπαίδευση (Γυμνάσιο)	Σάββατο	Αρρεας μη οργανισμός	Παρουσία	Οικονομικός	Χωρίς έγγραφο	Σάββατο/ Ελαιοειδικά/αυτοκίνητο	300/400	6-7	10-8	Οχι	Διαμνημείο/ 1° όροφο 300€	2/3	Οχι	Οχι
02103	Παλαιστής	Milani		Ευρωπαϊκός «Έναυσος Παλαιστής» Εργαστήριο στην Ελλάδα																			
02204	Παλαιστής	Khaled	37	Μεσοανατολικός	2000	Άρρεας	5/8	Άρρεας (ή ο σύζυγος βρίσκεται στην Ελλάδα)	Πανεπιστήμιο, Νομική (δεν είχε το σπίτι)	Άρρεας	Αρρεας-οργανισμός	Ναι	Εκτός	Με έγγραφο	Ουδέν/μη/ Σάββατο	65€	3	8	Nai	Διαμνημείο/ 2° όροφο 300€	1/2	Nai (2001)	Nai
02805	Παλαιστής	Ahmad	31	Μεσοανατολικός	1996	Άρρεας	4/1	Άρρεας	Πανεπιστήμιο, Νομική Σχολή (δεν είχε το σπίτι)	Υαλίστρες στην Pizza Hut	Αρρεας οργανισμός	Ναι	Εκτός	Ναι	Υαλίστρες στην/κατοικία	1300€	6	8	Παλαιστή	Διαμνημείο/ 5° όροφο 350€	1/1	Οχι	Οχι
03306	Παλαιστής	Ahmed	33	Μεσοανατολικός	2000	Άρρεας	6-5	Άρρεας	Υποχρεωτική εκπαίδευση (Γυμνάσιο)	Εργασία φασαριστής φασαριστής σκελετών	Αρρεας-μη οργανισμός	Παρουσία	Οικονομικός	Χωρίς έγγραφο	Άρρεας	-	-	-	Οχι	Διαμνημείο/ 2° όροφο 220€	1/2	Οχι	Οχι
03907	Παλαιστής	Talib	29	Μεσοανατολικός	2006	Άρρεας	-/-	Άρρεας	Υποχρεωτική εκπαίδευση (Δημοτικό)	Ελαιοειδικά/αυτοκίνητο	Αρρεας-μη οργανισμός	Παρουσία	Οικονομικός	Πολιτικό	Διαμνημείο/ 2° όροφο 200€	50€	7	8	Οχι	Διαμνημείο/ 2° όροφο 200€	1/2	Οχι	Οχι
04508	Παλαιστής	Ahmed	26	Μεσοανατολικός	2006	Άρρεας	2/3	Άρρεας	Υποχρεωτική εκπαίδευση (Δημοτικό)	Πολιτικός φασαριστής	Αρρεας-μη οργανισμός	Παρουσία	Οικονομικός	Χωρίς έγγραφο	Άρρεας	-	-	-	Οχι	Διαμνημείο/ Υπόγειο 50€	2/10	Οχι	Οχι
04809	Παλαιστής	Wisam	14	Μεσοανατολικός	2003	Άρρεας	3/3	Άρρεας	Υποχρεωτική εκπαίδευση (Γυμνάσιο)	Ελαιοειδικά/αυτοκίνητο	Αρρεας-μη οργανισμός	Παρουσία	Οικονομικός	Χωρίς έγγραφο	Ελαιοειδικά/αυτοκίνητο	45€	7	8	Οχι	Διαμνημείο/ Υπόγειο 200€	1/1	Οχι	Οχι
04910	Παλαιστής	Sahar	28	Μεσοανατολικός	2004	Άρρεας	5/3	Άρρεας	Υποχρεωτική εκπαίδευση (Δημοτικό)	Σάββατο	Αρρεας-μη οργανισμός	Παρουσία	Οικονομικός	Χωρίς έγγραφο	Ουδέν/μη	35€	3	8	Οχι	Διαμνημείο/ Υπόγειο 310€	1/1	Οχι	Οχι
05911	Παλαιστής	Hassan	25	Μεσοανατολικός	2004	Εγγράμμος	5/1	Εγγράμμος (ή ο σύζυγος βρίσκεται στην Ελλάδα)	Υποχρεωτική εκπαίδευση (Δημοτικό)	Ελαιοειδικά/αυτοκίνητο	Αρρεας-μη οργανισμός	Παρουσία	Οικονομικός	Χωρίς έγγραφο	Ελαιοειδικά/αυτοκίνητο	40€	6	9	Οχι	Διαμνημείο/ Υπόγειο 220€	1/2	Οχι	Οχι
05912	Παλαιστής	Amer	27	Μεσοανατολικός	2004	Άρρεας	4/5	Άρρεας	Υποχρεωτική εκπαίδευση (Δημοτικό)	Σάββατο/αυτοκίνητο με 100€ ή 100€ (αυτοκίνητο κ.λ.λ.)	Αρρεας-μη οργανισμός	Παρουσία	Οικονομικός	Χωρίς έγγραφο	Άρρεας	-	-	-	Οχι	Διαμνημείο/ Υπόγειο 310€	2/6	Οχι	Οχι
05413	Παλαιστής	Ahmad	23	Μεσοανατολικός	2005	Άρρεας	4/8	Άρρεας	Υποχρεωτική εκπαίδευση (Γυμνάσιο)	Πλάκα	Αρρεας-μη οργανισμός	Παρουσία	Οικονομικός	Χωρίς έγγραφο	Πλάκα	50€	6	9	Οχι	Διαμνημείο/ Υπόγειο 310€	1/2	Οχι	Οχι
06604	Παλαιστής	Alizahar	50	Μεσοανατολικός	1987	Άρρεας	4/8	Ομογενής (με ένα παιδί)	Πανεπιστήμιο, Χημικός/αυτοκίνητο Σχολή Νομικής, Κατασκευαστής (στην Ελλάδα) JEK αυτοκίνητο, σε αυτοκίνητο (στην Ελλάδα)	Νομικός, Υποχρεωτικός	Αρρεας-οργανισμός	Ναι	Πολιτικός	Ελαιοειδικά/αυτοκίνητο (1991)	Διαμνημείο/ 10° όροφο 100€	6-7	17	Nai	Διαμνημείο/ 10° όροφο 100€	2/3	Nai (2001)	Nai	
07015	Παλαιστής	Ahmed	34	Μεσοανατολικός	2004	Άρρεας	3/4	Άρρεας	Υποχρεωτική εκπαίδευση (Γυμνάσιο)	Ελαιοειδικά/αυτοκίνητο	Αρρεας-μη οργανισμός	Παρουσία	Οικονομικός	Χωρίς έγγραφο	Ελαιοειδικά/αυτοκίνητο	40€	6	10	Οχι	Διαμνημείο/ Υπόγειο 400€	2/6	Οχι	Οχι
07806	Παλαιστής	Karem	25	Μεσοανατολικός	2006	Άρρεας	7/5	Άρρεας	Τεχνική Σχολή, Σάββατο	Τεχνικός	Ομογενής μη οργανισμός	Παρουσία	Οικονομικός	Χωρίς έγγραφο	Τεχνικός	53€/αύρ	6-7	12	Οχι	Διαμνημείο/ Υπόγειο 300€	1/4	Οχι	Οχι
07917	Παλαιστής	Ali	30	Μεσοανατολικός	2006	Άρρεας	1/1	Άρρεας	Υποχρεωτική εκπαίδευση (Γυμνάσιο)	Σάββατο/ Εκπαιδευτικό αυτοκίνητο	Αρρεας-οργανισμός	Παρουσία	Οικονομικός	Χωρίς έγγραφο	Άρρεας	-	-	-	Οχι	Διαμνημείο/ Υπόγειο 300€	1/4	Οχι	Οχι
08318	Παλαιστής	Faisal	56	Μεσοανατολικός	1988	Εγγράμμος 2 παιδια (η σύζυγος και τα παιδιά βρίσκονται στην Ελλάδα)	7/2	Εγγράμμος 2 παιδια (η σύζυγος και τα παιδιά βρίσκονται στην Ελλάδα)	Πανεπιστήμιο, Μαθηματικά (είχε το σπίτι)	Καθηγητής Μαθηματικών	Αρρεας-οργανισμός	Ναι	Πολιτικός	Ανταρραφή πολιτικού κληρονομίου/ Με έγγραφο βεβαίωσης	Άρρεας	-	-	-	Οχι	Διαμνημείο/ 3ο όροφο 400€	2/4	Οχι	Οχι
09119	Παλαιστής	Yaser	25	Μεσοανατολικός	2004	Άρρεας	3 -	Άρρεας	Πανεπιστήμιο, Τεχνικός (Παρεστάνει) Υαλίστρες (δεν είχε το σπίτι)	Ελαιοειδικά/αυτοκίνητο	Ομογενής μη οργανισμός	Παρουσία	Οικονομικός	Χωρίς έγγραφο	Ελαιοειδικά/αυτοκίνητο	45€	6	8	Οχι	Διαμνημείο/ Υπόγειο 250€	1/1	Οχι	Οχι

Φούσκης, 2009

Πίνακας 31: Πληροφορίες καταστάσε των μεταδίδων από τη Νιγηρία

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΝΕΥΡΩΣΗΣ	Χώρα προέλευσης	Όνομα	Ηλικία	Θρησκεία	Ημερομηνία γεννησίμου	Οικογενειακή κατάσταση/παιδιά	Αιτία εισόδου στην χώρα	Οικογενειακή κατάσταση/παιδιά	Μετακίνηση στην χώρα	Εκπαίδευση στην χώρα	Επάγγελμα στην χώρα	Μηνες διαμονής	Είδη διαμονής	Ασφάλιση	Υποδομή/παιδιά/πρόσβαση	Υποδομή/παιδιά/πρόσβαση	Μετακίνηση στην χώρα	Μετακίνηση στην χώρα	Μετακίνηση στην χώρα
01/01	Νιγηρία	Tommy	Εκπαιδευτικός «Νιγηριανός Κοινοπολίτης στην Ελλάδα»																
03/02	Νιγηρία	Chief	43	Καθολικός Χριστιανός	2004	Έγγαμος 2 παιδιά	2/2	Έγγαμος 2 παιδιά (η σύζυγος και τα παιδιά βρίσκονται στην πατρίδα)	Πανεπιστήμιο, Πολιτικός Επιστήμης (στην το κέντρο)	Πολιτικός μεταφορικής εταιρείας	Απομαρτυρημένος	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα
04/03	Νιγηρία	Charlie	32	Πεντακοστήσιος	1997	Έγγαμος	2/2	Έγγαμος (η σύζυγος βρίσκεται στην Ελλάδα)	Πανεπιστήμιο, Τοπική Οικονομική και Περιφερειακή Ανάπτυξη (στην το κέντρο)	Διακοσμητής Υαλίνης σε Ολλανδική εταιρεία	Απομαρτυρημένος	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα
023/04	Νιγηρία	Chinwe	32	Καθολικός Χριστιανός	2003	Έγγαμη	4/4	Έγγαμη	Πανεπιστήμιο, Διαχείριση Εκπαιδευτικής Επιχείρησης (στην το κέντρο)	Αναγνώστης	Απομαρτυρημένος	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα
024/05	Νιγηρία	Paul	47	Καθολικός Χριστιανός	2001	Αγαμίας	2/2	Διαζευγμένος	Πανεπιστήμιο, Ιατρική (μετακίνητος, γυναικολογικός) (στην το κέντρο)	Ιατρός	Απομαρτυρημένος	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα
044/06	Νιγηρία	Lovden	52	Καθολικός Χριστιανός	1980	Αγαμίας	4/4	Έγγαμος 3 παιδιά (η σύζυγος και τα παιδιά βρίσκονται στην πατρίδα)	Πανεπιστήμιο, Νομική (στην το κέντρο)	Διακοσμητής Ιστορίας	Απομαρτυρημένος	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα
055/07	Νιγηρία	John	45	Καθολικός Χριστιανός	2002	Έγγαμος 4 παιδιά	2/-	Έγγαμος 4 παιδιά (η σύζυγος και τα παιδιά βρίσκονται στην πατρίδα)	Υπουργείο Εκπαίδευσης (Γενικός)	Οδηγός μεταφορικών οχημάτων	Απομαρτυρημένος	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα
065/08	Νιγηρία	Odia	27	Καθολικός Χριστιανός	2006	Αγαμίας	1/2	Αγαμίας	Πανεπιστήμιο, Marketing (εργασία αλλά δεν στην)	Εργαστής σε κέντρο	Απομαρτυρημένος	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα
071/09	Νιγηρία	George	34	Καθολικός Χριστιανός	2004	Αγαμίας	1/2	Αγαμίας	Πανεπιστήμιο, Νομική (δεν στην το κέντρο)	Αναγνώστης	Απομαρτυρημένος	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα
085/10	Νιγηρία	James	42	Καθολικός Χριστιανός	2002	Έγγαμος 2 παιδιά	3/4	Έγγαμος 2 παιδιά (η σύζυγος και τα παιδιά βρίσκονται στην πατρίδα)	Υπουργείο Εκπαίδευσης (Γενικός)	Εργαστής σε κέντρο	Απομαρτυρημένος	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα
090/11	Νιγηρία	Lopez	27	Πεντακοστήσιος	2004	Αγαμίας	4/1	Αγαμίας	Πανεπιστήμιο, Εκπαίδευση (δεν στην το κέντρο)	Διακοσμητής Τεχνολογίας (στην το κέντρο)	Απομαρτυρημένος	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα
092/12	Νιγηρία	Wendy	26	Πεντακοστήσιος	2004	Αγαμίας	3/-	Αγαμίας	Πανεπιστήμιο, Μηχανολογία Μηχανών (δεν στην το κέντρο)	Αναγνώστης	Απομαρτυρημένος	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα
099/13	Νιγηρία	Nam	43	Καθολικός Χριστιανός	2002	Έγγαμος 3 παιδιά	4/3	Έγγαμος 3 παιδιά (η σύζυγος και τα παιδιά βρίσκονται στην πατρίδα)	Υπουργείο Εκπαίδευσης (Ανώτατο)	Φιλόλογος σε κέντρο	Απομαρτυρημένος	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα	Χωρίς ασφάλιση	Χωρίς έγγραφα

Φεβρουάριος, 2009

ΠΑΡΤΗΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5.1.1.: ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΜΗ-ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΥ ΔΕΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΙΛΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Πίνακας 32. Η δημογραφική κατάσταση των εκπαιδευμένων μελών της ομάδας

ΚΩΔΙΚΟΣ ΣΥΝΕΡΓΕΙΟΥ	ΧΩΡΟΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	ΟΝΟΜΑ	ΗΜΕΡΑ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑΣ	ΗΜΕΡΑ ΚΑΤΑΓΟΡΗΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΠΡΟΦΟΡΑΣ	ΑΛΛΟΓΛΩΣΣΙΑ	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ	ΑΛΛΟΓΛΩΣΣΙΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΠΡΟΦΟΡΑ	ΜΟΝΟΓΛΩΣΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ	ΚΑΤΑΓΟΡΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ	ΤΥΠΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ	ΑΙΤΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ	ΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ	ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ	ΗΜΕΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ	ΑΙΤΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΤΥΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΜΟΣ	ΤΥΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΕΣΟΣ ΣΥΝΑΧΛΗΤΩΣ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ	ΜΕΣΟΣ ΣΥΝΑΧΛΗΤΩΣ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ	ΟΔ
ΠΔΑ01	Αλβανία	Fati	52	1998	Μουσουλμανισμός	Εγγενής	11	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Ανταρσία	Ανταρσία	Με (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	5-6	5-10	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	23	Οπ	Οπ
ΠΔΑ02	Αλβανία	Alim	33	Μουσουλμανισμός	Εγγενής	11	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Ανταρσία	Ανταρσία	Με (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	5-6	5-10	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	23	Οπ	Οπ
ΠΔΑ03	Αλβανία	Fred	39	Μουσουλμανισμός	Εγγενής	11	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Ανταρσία	Ανταρσία	Με (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	5-6	5-10	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	23	Οπ	Οπ
ΠΔΑ04	Αλβανία	Uesce	37	Χριστιανισμός Ορθόδοξος	Εγγενής	11	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Ανταρσία	Ανταρσία	Με (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	5-6	5-10	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	23	Οπ	Οπ
ΠΔΑ05	Αλβανία	Kalish	36	Χριστιανισμός Ορθόδοξος	Εγγενής	11	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Ανταρσία	Ανταρσία	Με (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	5-6	5-10	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	23	Οπ	Οπ
ΠΔΑ06	Αλβανία	Ulesaw	36	Χριστιανισμός Ορθόδοξος	Εγγενής	11	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Ανταρσία	Ανταρσία	Με (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	5-6	5-10	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	23	Οπ	Οπ
ΠΔΑ07	Αλβανία	Tetevgen	28	Χριστιανισμός Ορθόδοξος	Εγγενής	11	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Ανταρσία	Ανταρσία	Με (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	5-6	5-10	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	23	Οπ	Οπ
ΠΔΑ08	Αλβανία	Yolawet	33	Χριστιανισμός Ορθόδοξος	Εγγενής	11	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Ανταρσία	Ανταρσία	Με (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	5-6	5-10	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	23	Οπ	Οπ
ΠΔΑ09	Μακεδονία	Selin	33	Μουσουλμανισμός	Εγγενής	11	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Ανταρσία	Ανταρσία	Με (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	5-6	5-10	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	23	Οπ	Οπ
ΠΔΑ10	Μακεδονία	Rizan	34	Μουσουλμανισμός	Εγγενής	11	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Ανταρσία	Ανταρσία	Με (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	Εργασία 1 παιδί (1 παιδί)	5-6	5-10	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	Μην	Ανταρσία 1 παιδί (1 παιδί)	23	Οπ	Οπ

Φθινόπωρο, 2009

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5.2.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ, ΤΗΝ ΛΑΒΑΝΙΑ, ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΑΛΤΕΣ, ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ, ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.2.1.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ

Πίνακας 33: Συνολο κληθυσμού μεταναστών από τις Αίγυπτο στην Αττική

ΝΟΜΟΣ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ
Αττικής	7187

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 34: Οικογενειακή κατάσταση μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αττική

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ
Άγαμος	2827
Άγαμος με συμβίωση	1
Διαζευγμένος (-η)	255
Διαζευγμένος (-η) με συμβίωση	0
Έγγαμος	3692
Σε διάσταση	141
Σε διάσταση με συμβίωση	0
Χήρος (-α)	271
Χήρος (-α) με συμβίωση	0
ΑΘΡΟΙΣΜΑ	7187

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 35: Ηλικιακές ομάδες μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αττική

ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ
0-4	528
10-14	165
15-19	167
20-24	521
25-29	999

30-34	1265
35-39	1114
40-44	689
45-49	481
50-54	363
55-59	209
5-9	225
60-64	114
65-69	100
70-74	110
75-άνω	137

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 7187

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 36: Κατάσταση απασχόλησης μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αττική

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ
Άλλη περιποίηση	174
Άτομα κάτω των 10 ετών	753
Εισοδηματίας	9
Εργαζόμενος (-η)	4358
Ζητούσε εργασία	184
Ζητούσε εργασία για πρώτη φορά	88
Μαθητής (-τρια) / Σπουδαστής (-τρια)	351
Οικιακά	874
Στρατευμένος	29
Συνταξιούχος	367
ΑΘΡΟΙΣΜΑ	7187

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 37: Επίπεδο εκπαίδευσης μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αττική

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ
Απολυτήριο 3ταξίου Γυμνασίου	727
Απολυτήριο Γεν. λυκείου ή 6ταξίου Γυμνασίου ή ΕΠΑ	2079
Απολυτήριο Δημοτικού	937
Δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση	848
Διαδικαστικό	15
Εγκατέλειψε το Δημοτικό αλλά γνωρίζει γραφή και ανάγνωση	240

Μαστέρ	31
Πτυχίο ΑΕΙ	1123
Πτυχίο Μεσοδευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΙΕΚ, Κολέγια κλπ)	388
Πτυχίο ΤΕΙ ΚΑΤΕ ΚΑΤΕΕ Άνωτερης σχολής και Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης	319
Πτυχίο ΤΕΑ	121
Πτυχίο ΤΕΣ	124
Φοιτά στο Δημοτικό	235
ΑΘΡΟΙΣΜΑ	7187

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 38: Κατ' άτομο επήρεια κατοικίας μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αττική

ΕΠΙΘΑΝΙΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ
10,1 - 15 τμ	1381
15,1 - 20 τμ	1318
20,1 - 25 τμ	780
25,1 - 30 τμ	648
30,1 - 40 τμ	624
40,1 - 50 τμ	273
50,1 τμ και άνω	483
Έως 10 τμ	583

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 39: Στεγαστική κατάσταση μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αττική

ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ
Null	1048
Ενοικιαστής	4762
Ιδιοκτήτης	1138
Καλύβα, παράγκα σταύλος, μύλος, γκαράζ κλπ	49
Με άλλη ιδιότητα	190
ΑΘΡΟΙΣΜΑ	7187

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 40: Έτος κατασκευής κατοικίας μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αττική

ΕΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ
1919-45	376
1946-60	1056

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ: "ΚΟΙΝΩΤΗΤΕΣ" ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

1961-70	2517
1971-80	1449
1981-85	291
1986-90	124
1991-95	143
1996+	110
Δεν χαρακτηρίστηκε	1048
Προ του 1919	24
Σκηνή, τέντα, πλοίο, γιοτ, τροχόσπιτο στάβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	49
ΛΘΡΟΙΣΜΑ	7187

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 41: Θέρμανση στο χώρο κατοικίας μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αττική

ΘΕΡΜΑΝΣΗ	ΣΤΟ	ΧΩΡΟ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ
ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ			
Άλλο είδος			1033
Δεν έχει θέρμανση			723
Δεν Χαρακτηρίστηκε			1048
Είδος κατοικίας 3,4,5			49
Κεντρική			4334

ΛΘΡΟΙΣΜΑ 7187

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 42: Λουτρό στο χώρο κατοικίας μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αττική

ΛΟΥΤΡΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ
Δεν αφορά	1048
Δεν έχει λουτρό ή ντους	80
Είδος κατοικίας (Στάβλος, γκαράζ, παράγκα κ.λπ.)	49
Έξω από την κατοικία, Ιδιωτικό	99
Έξω από την κατοικία, Κοινόχρηστο	32
Μέσα στην κατοικία	5879
ΛΘΡΟΙΣΜΑ	7187

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 43: Αποχωρητήριο στο χώρο κατοικίας μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αττική

ΑΠΟΧΩΡΗΤΗΡΙΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ
---------------------------------	----------

Άλλο σύστημα (βόθρος κ.λπ.)	549
Δεν χαρακτηρίστηκε	1048
Σε δίκτυο	5541
Σκηνή, τέντα, πλοίο, γιοτ, τροχόσπιτο στάβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	49
ΛΘΡΟΙΣΜΑ	7187

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 44: Τύπος κατοικίας μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αττική

ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ
Δεν χαρακτηρίστηκε	1048
Διπλοκατοικία	693
Κτίριο που η χρήση του δεν είναι κατοικία	23
Μονοκατοικία	660
Πολυκατοικία	4714
Σκηνή, τέντα, πλοίο, γιοτ, τροχόσπιτο στάβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	49

ΛΘΡΟΙΣΜΑ 7187

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 45: Υδραυλική εγκατάσταση κατοικίας μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αττική

ΥΔΡΑΥΛΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ
Δεν έχει αποχωρητήριο	29
Είδος κατοικίας 3,4,5	49
Κενά (Null)	1048
Με υδραυλική εγκατάσταση, Έξω από την κατοικία	115
Με υδραυλική εγκατάσταση, Μέσα στην κατοικία	5903
Χωρίς υδραυλική εγκατάσταση, Έξω από την κατοικία	34
Χωρίς υδραυλική εγκατάσταση, Μέσα στην κατοικία	9
ΛΘΡΟΙΣΜΑ	7187

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 46: Είδος επαγγέλματος μεταναστών από την Αίγυπτο στην Αττική

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ
(***) Ασυμπλήρωτο	2645
(729) Ελαιοχρωματιστές, βαφείς, στλβωτές, καθαριστές και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	351
(721) Κτίστες	340
(532) Πωλητές σε καταστήματα	228
(514) Μάγειροι	215
(921) Ανειδίκευτοι αγρεργάτες, αλιεργάτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	206
(913) Οικιακοί βοηθοί, καθαριστές, πλύντες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	191
(931) Ανεπίδικυτοι εργάτες ορυχείων και κατασκευών	161
(999) Μη δηλώσαντες επάγγελμα	158
(933) Φορτοεκφορτωτές, λιμενεργάτες, σιδηρόδρομοι κ.π.α.ε	144
(134) Διευθύνοντες επιχειρηματίες και προϊστάμενοι σε μικρές επιχειρήσεις χονδρικού και λιανικού εμπορίου	142
(725) Αμμοκομιστές (σιβατζήδες), γυψοτεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	126
(932) Ανεπίδικυτοι εργάτες μεταποιητικών βιομηχανιών	123
(722) Σκυροκομιστές (μπετατζήδες) και τεχνίτες κατασκευής μουσικών διαπύδων	122
(515) Σερβιτόροι	121
(762) Αρτοποιοί, ζαχαροπλάστες	85
(882) Οδηγοί αυτοκινούμενων οχημάτων	73
(723) Ξυλουργοί και μαρμακοί	67
(998) Δηλώσαντες ασφαλώς το επάγγελμά τους	65
(661) Αλιείς θαλάσσης και εσωτερικών υδάτων	60
(771) Εκπαιτικοί κ.π.α.ε	58
(614) Καλλιεργητές κηπευτικών, ανθέων και φυτωρίων	57
(533) Πωλητές σε υπαίθριους πάγκους και υπαίθριες αγορές	55
(782) Ράφτες και πλικοποι	52
(735) Σιδηρουργοί, κατασκευαστές εργαλείων και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	51
(419) Λοιποί υπάλληλοι γραφείου	50
(728) Άλλοι τεχνίτες αποπεράτωσης κτιρίων και άλλων δομικών έργων	44
ΑΘΡΟΙΣΜΑ	7187

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Εκδόσεις: Θ. Μαλούτας (2008)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.2.2: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ

Πίνακας 47: Σύνολο πληθυσμού μεταναστών από τις Αλβανία στην Αττική
ΝΟΜΟΣ ΑΛΒΑΝΙΑ
Αττικής 209333

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 48: Οικογενειακή κατάσταση μεταναστών από την Αλβανία στην Αττική

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΑΛΒΑΝΙΑ
Άγαμος	92606
Άγαμος με συμβίωση	55
Διαζυγισμένος (-η)	3521
Διαζυγισμένος (-η) με συμβίωση	3
Έγγαμος	105025
Σε διάσταση	2038
Σε διάσταση με συμβίωση	2
Χήρος (-α)	6080
Χήρος (-α) με συμβίωση	3
ΑΘΡΟΙΣΜΑ	209333

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 49: Ηλικιακές ομάδες μεταναστών από την Αλβανία στην Αττική

ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΑΛΒΑΝΙΑ
0-4	13247
10-14	16890
15-19	19072
20-24	24366
25-29	26519
30-34	23728
35-39	19337
40-44	16890
45-49	11934
50-54	7735
55-59	4351
5-9	15441
60-64	3438

65-69	2626
70-74	1889
75-άνω	1870

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 209333

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 50: Κατάσταση απασχόλησης μεταναστών από την Αλβανία στην Αττική

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΑΛΒΑΝΙΑ
Άλλη περίπτωση	4533
Άτομα κάτω των 10 ετών	28688
Εισοδηματίας	92
Εργαζόμενος (-ή)	103554
Ζητούσε εργασία	4608
Ζητούσε εργασία για πρώτη φορά	4031
Μοδητής (-τρια) / Σπουδαστής (-τρια)	27094
Οικιακά	29332
Στρατευμένος	11
Συνταξιούχος	7390
ΑΘΡΟΙΣΜΑ	209333

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 51: Επίπεδο εκπαίδευσης μεταναστών από την Αλβανία στην Αττική

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΑΛΒΑΝΙΑ
Απολυτήριο 3ταξίου Γυμνασίου	39999
Απολυτήριο Γεν. Λυκείου ή διαζίου Γυμνασίου ή ΕΠΑ	57961
Απολυτήριο Δημοτικού	41738
Δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση	20933
Διδακτορικό	84
Εγκατέλειψε το Δημοτικό αλλά γνωρίζει γραφή και ανάγνωση	4025
Μάστερ	96
Πτυχίο ΑΕΙ	10868
Πτυχίο Μεσοεπιτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΙΕΚ, Κολέγια κλπ)	3330
Πτυχίο ΤΕΙ ΚΑΤΕ ΚΑΤΕΕ Ανωτερικής σχολής και Εκκλησιαστικής Εκπ/σης	3470
Πτυχίο ΤΕΛ	3732
Πτυχίο ΤΕΣ	2376
Φοιτά στο Δημοτικό	20721

ΑΘΡΟΙΣΜΑ

209333

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 52: Κατ' άτομο επιφάνεια κατοικίας μεταναστών από την Αλβανία στην Αττική

ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΑΛΒΑΝΙΑ
10,1 - 15 τμ	71428
15,1 - 20 τμ	46279
20,1 - 25 τμ	20431
25,1 - 30 τμ	9174
30,1 - 40 τμ	6244
40,1 - 50 τμ	2082
50,1 τμ και άνω	2511
Έως 10 τμ	34160

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 53: Στεγαστική κατάσταση μεταναστών από την Αλβανία στην Αττική

ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΑΛΒΑΝΙΑ
Null	15756
Ενοικιαστής	165111
Ιδιοκτήτης Καλύβα, παράγκα, σταύλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	20549
Με άλλη ιδιότητα	1268
	6649
ΑΘΡΟΙΣΜΑ	209333

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 54: Έτος κατασκευής κατοικίας μεταναστών από την Αλβανία στην Αττική

ΕΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΑΛΒΑΝΙΑ
1919-45	10748
1946-60	35998
1961-70	74366
1971-80	49974
1981-85	9231
1986-90	3732
1991-95	2892
1996+	4288
Δεν χαρακτηρίστηκε	15756

Προ του 1919	1080
Σκιπή, τέντα, πλοίο, γιοτ, τροχόσπιτο στάβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	1268
ΛΘΡΟΙΣΜΑ	209333

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 55: Θέρμανση στο χώρο κατοικίας μεταναστών από την Αλβανία στην Αττική

ΘΕΡΜΑΝΣΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΑΛΒΑΝΙΑ	
ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	
Άλλο είδος	52227
Δεν έχει θέρμανση	24613
Δεν Χαρακτηρίστηκε	15756
Είδος κατοικίας 3,4,5	1268
Κεντρική	115469

ΛΘΡΟΙΣΜΑ 209333

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 56: Λουτρό στο χώρο κατοικίας μεταναστών από την Αλβανία στην Αττική

ΛΟΥΤΡΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΑΛΒΑΝΙΑ
Δεν αφορά	15756
Δεν έχει λουτρό ή ντους	1773
Είδος κατοικίας (Στάβλος, γκαράζ, παραγκα κ.λπ.)	1268
Εξω από την κατοικία, Ιδιωτικό	4871
Εξω από την κατοικία, Κοινόχρηστο	608
Μέσα στην κατοικία	185057
ΛΘΡΟΙΣΜΑ	209333

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 57: Αποχωρητήριο στο χώρο κατοικίας μεταναστών από την Αλβανία στην Αττική

ΑΠΟΧΩΡΗΤΗΡΙΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΑΛΒΑΝΙΑ
Άλλο σύστημα (βόθρος κ.λπ.)	31549
Δεν χαρακτηρίστηκε	15756
Σε δικτυο	160760
Σκιπή, τέντα, πλοίο, γιοτ, τροχόσπιτο στάβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	1268
ΛΘΡΟΙΣΜΑ	209333

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 58: Τύπος κατοικίας μεταναστών από την Αλβανία στην Αττική

ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΑΛΒΑΝΙΑ
Δεν χαρακτηρίστηκε	15756
Διυλοκατοικία	29147
Κτίριο που η χρήση του δεν είναι κατοικία	969
Μονοκατοικία	37831
Πολυκατοικία	124362
Σκιπή, τέντα, πλοίο, γιοτ, τροχόσπιτο στάβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	1268
ΛΘΡΟΙΣΜΑ	209333

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 59: Υδραυλική εγκατάσταση κατοικίας μεταναστών από την Αλβανία στην Αττική

ΥΔΡΑΥΛΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΑΛΒΑΝΙΑ
Δεν έχει αποχωρητήριο	597
Είδος κατοικίας 3,4,5	1268
Κενά (Null)	15756
Με υδραυλική εγκατάσταση, Εξω από την κατοικία	5148
Με υδραυλική εγκατάσταση, Μέσα στην κατοικία	185973
Χωρίς υδραυλική εγκατάσταση, Εξω από την κατοικία	379
Χωρίς υδραυλική εγκατάσταση, Μέσα στην κατοικία	212
ΛΘΡΟΙΣΜΑ	209333

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ: “ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ” ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Πίνακας 60: Είδος επαγγέλματος μεταναστών από την Αλβανία στην Αττική
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΑΛΒΑΝΙΑ
(***) Ασυμπλήρωτο	101171
(913) Οικιακοί βοηθοί, καθαριστές, πλύντες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	19654
(721) Κτίστες	10832
(931) Ανεπίκευτοι εργάτες ορυχείων και κατασκευών	8099
(729) Ελαιοχρωματιστές, βαφείς, στίλβωτές, καθαριστές και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	5030
(722) Σκυροκονιαστές (μπετατζήδες) και τεχνίτες κατασκευής μωσαϊκών δαπέδων	4808
(532) Πωλητές σε καταστήματα	4421
(999) Μη δηλώνοντες επάγγελμα	3483
(725) Λιμοκονιαστές (σολατζήδες), γυφοτεχνίτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	3172
(932) Ανεπίκευτοι εργάτες μεταποιητικών βιομηχανιών	2924
(728) Άλλοι τεχνίτες αποπεράτωσης κτιρίων και άλλων δομικών έργων	2716
(515) Σερβιτόροι	2547
(882) Οδηγοί αυτοκινουμένων οχημάτων	2469
(614) Καλλιτεργητές κηπευτικών, ανθέων και φυτωρίων	2264
(514) Μάγειροι	2207
(735) Σιδηρουργοί, κατασκευαστές εργαλείων και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	2002
(998) Δηλώνοντες ασαφώς το επάγγελμά τους	1610
(933) Φορτοεκφορτωτές, λιμενεργάτες, αχθοφόροι κ.π.α.ε.	1566
(516) Απασχολούμενοι στην παροχή προσωπικής φροντίδας και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	1542
(762) Αρτοποιοί, ζαχαροπλάστες	1485
(726) Υδραυλικοί και εγκαταστάτες σωληνώσεων	1360
(921) Ανεπίκευτοι αγεργάτες, αλιεργάτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	1275
(727) Ηλεκτρολόγοι εγκαταστάσεων και συναφών ηλεκτρολογικών εργασιών σε κτίρια	1208
(723) Ψωλοσουργοί και μαρμαίκοι	1161
(533) Πωλητές σε υπαίθριους πάγκους και υπαίθριες αγορές	837
(785) Γαζωτές, κεντητές κ.π.α.ε.	815
(771) Επιπλαστικοί κ.π.α.ε.	732
(413) Υπάλληλοι καταγραφής υλικών και υπηρεσιών μεταφορών	725
(134) Διευθυνόντες επιχειρηματίες και προϊστάμενοι σε μικρές επιχειρήσεις χονδρικού και λιανικού εμπορίου	719
ΛΕΩΡΙΣΜΑ	209333

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.2.3: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ

Πίνακας 61: Σύνολο πληθυσμού μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αττική

ΝΟΜΟΣ	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ
Αττικής	4767

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 62: Οικογενειακή κατάσταση μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αττική

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ
Άγαμος	2779
Άγαμος με συμβίωση	1
Διαζευγμένος (-η)	113
Διαζευγμένος (-η) με συμβίωση	0
Εγγαμος	1682
Σε διάσταση	85
Σε διάσταση με συμβίωση	0
Χήρος (-α)	107
Χήρος (-α) με συμβίωση	0
ΛΘΡΟΣΙΜΑ	4767

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 63: Ηλικιακές ομάδες μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αττική

ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ
0-4	21
10-14	24
15-19	88
20-24	693
25-29	1679
30-34	1346
35-39	564
40-44	218
45-49	76
50-54	20
55-59	10
5-9	9

60-64	4
65-69	5
70-74	5
75-άνω	5

ΛΘΡΟΣΙΜΑ 4767

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 64: Κατάσταση απασχόλησης μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αττική

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ
Άλλη περίπτωση	136
Άτομα κάτω των 10 ετών	30
Εισοδηματίας	1
Εργαζόμενος (-ή)	4071
Ζητούσα εργασία	236
Ζητούσε εργασία για πρώτη φορά	196
Μαθητής/τρια/Σκουδαστής/τρια	47
Οικιακά	44
Στρατευμένος	0
Συνταξιούχος	6
ΛΘΡΟΣΙΜΑ	4767

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 65: Επίπεδο εκπαίδευσης μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αττική

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ
Απολυτήριο 3ταξίου Γυμνασίου	748
Απολυτήριο Γεν. λυκείου ή δεξαξίου Γυμνασίου ή ΕΠΑ	967
Απολυτήριο Δημοτικού	1435
Δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση	504
Διδακτορικό	0
Εγκατέλειψε το Δημοτικό αλλά γνωρίζει γραφή και ανάγνωση	578
Μαστερ	8
Πτυχίο ΑΕΙ	159
Πτυχίο Μεσοδευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΠΕΚ, Κολέγια κλπ)	241
Πτυχίο ΤΕΙ ΚΑΤΕ ΚΑΤΕΕ Ανώτερης σχολής και Εκκλησιαστικής Εκπ/σης	19
Πτυχίο ΤΕΛ	48

Πτυχίο ΤΕΣ	47
Φοιτά στο Δημοτικό	13
ΛΘΡΟΣΙΜΑ	4767

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 66: Κατ' άτομο επιφάνεια κατοικίας μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αττική

ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ
10,1 - 15 τμ	1297
15,1 - 20 τμ	511
20,1 - 25 τμ	212
25,1 - 30 τμ	114
30,1 - 40 τμ	83
40,1 - 50 τμ	38
50,1 τμ και άνω	92
Έως 10 τμ	1202

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 67: Στεγαστική κατάσταση μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αττική

ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ
Null	1213
Ενοικιαστής	3389
Ιδιοκτήτης	145
Καλύβα, παράγκ σταύλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	5
Με άλλη ιδιότητα	15
ΛΘΡΟΣΙΜΑ	4767

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 68: Έτος κατασκευής κατοικίας μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αττική

ΕΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ
1919-45	190
1946-60	857
1961-70	1730
1971-80	620
1981-85	63
1986-90	47

1991-95	9
1996+	10
Δεν χαρακτηρίστηκε	1213
Προ του 1919	23
Σκηνή, τέντα, πλοίο, γιοτ, τροχόσπιτο στάβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	5

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 4767

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία
Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 69: Θέρμανση στο χώρο κατοικίας μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αττική

ΘΕΡΜΑΝΣΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ
Άλλο είδος	591
Δεν έχει θέρμανση	755
Δεν Χαρακτηρίστηκε	1213
Είδος κατοικίας 3,4,5	5
Κεντρική	2203

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 4767

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία
Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 70: Λουτρό στο χώρο κατοικίας μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αττική

ΛΟΥΤΡΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ
Δεν αφορά	1213
Δεν έχει λουτρό ή ντους	63
Είδος κατοικίας (Στάβλος, γκαράζ, παράγκα κ.λπ.)	5
Έξω από την κατοικία, ιδιωτικό	33
Έξω από την κατοικία, Κοινόχρηστο	20
Μέσα στην κατοικία	3433

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 4767

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία
Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 71: Αποχωρητήριο στο χώρο κατοικίας μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αττική

ΑΠΟΧΩΡΗΤΗΡΙΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ
Άλλο σύστημα (Βοθρός κ.λπ.)	93
Δεν χαρακτηρίστηκε	1213
Σε δίκτυο	3456
Σκηνή, τέντα, πλοίο, γιοτ, τροχόσπιτο στάβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	5

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 4767

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία
Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 72: Τύπος κατοικίας μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αττική

ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ
Δεν χαρακτηρίστηκε	1213
Διυλοκατοικία	386
Κτίριο που η χρήση του δεν είναι κατοικία	19
Μονοκατοικία	385
Πολυκατοικία	2759
Σκηνή, τέντα, πλοίο, γιοτ, τροχόσπιτο στάβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	5

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 4767

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία
Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 73: Υδραυλική εγκατάσταση κατοικίας μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αττική

ΥΔΡΑΥΛΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ
Δεν έχει αποχωρητήριο	9
Είδος κατοικίας 3,4,5	5
Κενά (Null)	1213
Με υδραυλική εγκατάσταση, Έξω από την	58
κατοικία	
Με υδραυλική εγκατάσταση, Μέσα στην	3479
κατοικία	
Χωρίς υδραυλική εγκατάσταση, Έξω από την	0
κατοικία	
Χωρίς υδραυλική εγκατάσταση, Μέσα στην	3
κατοικία	

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 4767

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία
Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 74: Είδος επαγγέλματος μεταναστών από το Μπανγκλαντές στην Αττική

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΜΗΝΙΣΚΑΝΤΕΣ
(782) Ράφτες και πλοιοποιοί	1227
(785) Γάζωτες, κεντητές κ.π.α.ε.	638
(***). Ασπιμλήριωτο	460
(533) Πωλητές σε υπαίθριους πάγκους και υπαίθριες αγορές	378
(999) Μη δηλώσαντες επάγγελμα	227
(932) Ανεπίδοκοι εργάτες μεταποιητικών βιομηχανιών	172
(913) Οικιακοί βοηθοί, καθαριστές, πλύντες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	164
(911) Πλανόδιοι πωλητές και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	160
(532) Πωλητές σε καταστήματα	151
(514) Μάγειροι	122
(931) Ανεπίδοκοι εργάτες ορυχείων και κατασκευών	115
(998) Δηλώσαντες ασφαλώς το επάγγελμά τους	63
(515) Σερβιτόροι	55
(721) Κτίστες	51
(729) Ελαιοχρωματιστές, βαφείς, στιλβωτές, καθαριστές και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	51
(771) Επιπλοιοιοί κ.π.α.ε.	47
(933) Φορτοεκφορτωτές, λιμενεργάτες, σθφοφοροι κ.π.α.ε.	42
(914) Επιστάτες - διαχειριστές κτιρίων, καθαριστές παραθύρων και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	41
(853) Χειριστές μηχανών πλυντηρίων,καθαριστηρίων και προσών σιδερώματος ενδυμάτων και ειδών νοικοκυριού	40
(921) Ανεπίδοκοι αγροεργάτες, αλιεργάτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	34
(134) Διεκδύνοντες επιχειρηματίες και προϊστάμενοι σε μικρές επιχειρήσεις χονδρικού και λιανικού εμπορίου	33
(841) Χειριστές μηχανών παραγωγής προϊόντων ξύλου	28
(851) Χειριστές μηχανών προπαρασκευής υφαντουργικών ινών, υφαντικών και πλεκτικών μηχανών	26
(614) Καλλιεργητές κηπευτικών, ανθών και φυτρίων	24
(723) Ξυλουργοί και μαρμαρκοί	24
(735) Σιδηρουργοί, κατασκευαστές εργαλείων και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	23
(784) Κατασκευαστές προτίπων (πατρών) και κόπτες υφασμάτων, δέρματος και συναφών ειδών	18
ΛΕΘΡΙΣΜΑ	4767

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.2.4: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (ΛΙΒΑΝΟΣ)³⁰¹ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ

Πίνακας 75: Σύνολο πληθυσμού μεταναστών από τις Παλαιστίνη στην Αττική

ΝΟΜΟΣ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (ΛΙΒΑΝΟΣ)
Αττικής	1423

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 76: Οικογενειακή κατάσταση μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αττική

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (ΛΙΒΑΝΟΣ)
Άγαμος	549
Άγαμος με συμβίωση	0
Διαζυγισμένος (-η)	54
Διαζυγισμένος (-η) με συμβίωση	0
Έγγαμος	730
Σε διάσταση	25
Σε διούσταση με συμβίωση	0
Χήρος (-α)	65
Χήρος (-α) με συμβίωση	0

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 1423

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 77: Ηλικιακές ομάδες μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αττική

ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (ΛΙΒΑΝΟΣ)
0-4	53
10-14	48
15-19	73

³⁰¹ Πρέπει να σημειωθεί, ότι οι μετανάστες από τη Παλαιστίνη, δεν εμφανίζονται ή εμφανίζονται επιλεκτικά, στα στοιχεία της Απογραφής της ΕΣΥΕ (2001) ή στο Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων (2005) των ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ. Αντιθέτως, υπάρχει ένας ιδιαίτερα σημαντικός αριθμός μεταναστών από το Λίβανο. Από τη σχετική βιβλιογραφία και από τις συνεντεύξεις της έρευνας προκύπτει ότι πολλοί Παλαιστίνιοι αναφέρουν ως χώρα προέλευσής τους το Λίβανο (δλθ. «Παλαιστίνιος από το Λίβανο»).

20-24	121
25-29	135
30-34	191
35-39	196
40-44	147
45-49	110
50-54	87
55-59	70
5-9	55
60-64	48
65-69	40
70-74	24
75-άνω	25

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 1423

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 78: Κατάσταση απασχόλησης μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αττική

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (ΛΙΒΑΝΟΣ)
Άλλη περίπτωση	57
Άτομα κάτω των 10 ετών	108
Εισοδηματίας	12
Εργαζόμενος (-ή)	701
Ζητούσε εργασία	40
Ζητούσε εργασία για πρώτη φορά	36
Μαθητής (-τρια) / Σπουδαστής (-τρια)	162
Οικιακά	257
Στρατευμένος	0
Συνταξιούχος	50

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 1423

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 79: Επίπεδο εκπαίδευσης μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αττική

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (ΛΙΒΑΝΟΣ)
Απολυτήριο 3ταξίου Γυμνασίου	154
Απολυτήριο Γεν. λυκείου ή 6ταξίου Γυμνασίου ή ΕΠΑ	395
Απολυτήριο Δημοτικού	173

Δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση.	93
Διδακτορικό	8
Εγκάτελεψε το Δημοτικό αλλά γνωρίζει γραφή και ανάγνωση.	31
Μαστερ	49
Πτυχίο ΑΕΙ	285
Πτυχίο Μεσοδευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΙΕΚ, Κολέγια κλπ)	101
Πτυχίο ΤΕΙ ΚΑΤΕ Ανώτερης σχολής και Εκκλησιαστικής Εκπ/σης	66
Πτυχίο ΤΕΛ	9
Πτυχίο ΤΕΣ	3
Φοιτά στο Δημοτικό	56

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 1423

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 80: Κατ' άτομο επιφάνεια κατοικίας μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αττική

ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (ΛΙΒΑΝΟΣ)
10,1 - 15 τμ	116
15,1 - 20 τμ	208
20,1 - 25 τμ	203
25,1 - 30 τμ	193
30,1 - 40 τμ	231
40,1 - 50 τμ	131
50,1 τμ και άνω	228
Έως 10 τμ	16

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 81: Στεγαστική κατάσταση μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αττική

ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (ΛΙΒΑΝΟΣ)
Null	97
Ενοικιαστής	967
Ιδιοκτήτης	324
Καλύβα, παράγκα σταύλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	0
Με άλλη ιδιότητα	35

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 1423

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 82: Έτος κατασκευής κατοικίας μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αττική

ΕΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (ΛΙΒΑΝΟΣ)
1919-45	41
1946-60	124
1961-70	306
1971-80	445
1981-85	164
1986-90	99
1991-95	76
1996+	68
Δεν χαρακτηρίστηκε	97
Προ του 1919	3
Σκηνή, τέντα, πλοίο, γιοτ, τροχόσπιτο, στάβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	0

ΛΘΡΩΣΙΜΑ 1423

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 83: Θέρμανση στο χώρο κατοικίας μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αττική

ΘΕΡΜΑΝΣΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΧΩΡΟ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (ΛΙΒΑΝΟΣ)
Άλλο είδος	178
Δεν έχει θέρμανση	44
Δεν Χαρακτηρίστηκε	97
Είδος κατοικίας 3,4,5	0
Κεντρική	1104

ΛΘΡΩΣΙΜΑ 1423

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 84: Λουτρό στο χώρο κατοικίας μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αττική

ΛΟΥΤΡΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (ΛΙΒΑΝΟΣ)
Δεν αφορά	97
Δεν έχει λουτρό ή ντους	6
Είδος κατοικίας (Στάβλος, γκαράζ, παράγκα κ.λπ.)	0
Έξω από την κατοικία, Ιδιωτικό	3
Έξω από την κατοικία, Κοινόχρηστο	1
Μέσα στην κατοικία	1316
ΛΘΡΩΣΙΜΑ	1423

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 85: Αποχωρητήριο στο χώρο κατοικίας μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αττική

ΑΠΟΧΩΡΗΤΗΡΙΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (ΛΙΒΑΝΟΣ)
Άλλο σύστημα (βόθρος κ.λπ.)	54
Δεν χαρακτηρίστηκε	97
Σε δίκτυο	1272
Σκηνή, τέντα, πλοίο, γιοτ, τροχόσπιτο, στάβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	0

ΛΘΡΩΣΙΜΑ 1423

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 86: Τύπος κατοικίας μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αττική

ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (ΛΙΒΑΝΟΣ)
Δεν χαρακτηρίστηκε	97
Διακατοικία	176
Κτίρια που η χρήση του δεν είναι κατοικία	4
Μονοκατοικία	121
Πολυκατοικία	1025
Σκηνή, τέντα, πλοίο, γιοτ, τροχόσπιτο, στάβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	0

ΛΘΡΩΣΙΜΑ 1423

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 87: Υδραυλική εγκατάσταση κατοικίας μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αττική

ΥΔΡΑΥΛΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (ΛΙΒΑΝΟΣ)
Δεν έχει αποχωρητήριο	1
Είδος κατοικίας 3,4,5	0
Κενά (Null)	97
Με υδραυλική εγκατάσταση, Έξω από την κατοικία	7
Με υδραυλική εγκατάσταση, Μέσα στην κατοικία	1316
Χωρίς υδραυλική εγκατάσταση, Έξω από την κατοικία	0
Χωρίς υδραυλική εγκατάσταση, Μέσα στην κατοικία	2
ΛΘΡΩΣΙΜΑ	1423

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ: “ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ” ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Πίνακας 88: Είδος επαγγέλματος μεταναστών από την Παλαιστίνη στην Αττική
ΓΡΑΜΜΗ

ΓΡΑΜΜΗ	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ (ΑΙΘΑΝΟΣ)
(***) Ασυμπλήρωτο	682
(532) Πωλητές σε καταστήματα	39
(753) Κοσμηματοποιοί και τεχνίτες πολύτιμων μετάλλων	31
(134) Διευθύνοντες επιχειρηματίες και προϊστάμενοι σε μικρές επιχειρήσεις χονδρικού και λιανικού εμπορίου	29
(341) Πρόσωπα που αναπτύσσουν επαγγελματική δραστηριότητα στους τομείς των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και των πωλήσεων	26
(251) Λογιστές και άλλα στελέχη επιχειρήσεων	25
(411) Στενογράφοι, δακτυλογράφοι και υπάλληλοι που χειρίζονται μηχανές με ηλεκτρολόγιο	25
(222) Πολιτικοί μηχανικοί	24
(514) Μάγοι	24
(419) Λοιποί υπάλληλοι γραφείου	23
(122) Διευθυντές παραγωγικών και λειτουργικών μονάδων μεγάλων επιχειρήσεων και οργανισμών του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα	22
(999) Μη δηλώσαντες επάγγελμα	22
(213) Πρόσωπα που αναπτύσσουν επαγγελματική δραστηριότητα στον τομέα της πληροφορικής	19
(223) Ηλεκτρολόγοι μηχανικοί, ηλεκτρονικοί μηχανικοί και μηχανολόγοι μηχανικοί	17
(515) Σερβιτόροι	17
(913) Οικιακοί βοηθοί, καθαριστές, πλυντές και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	16
(343) Γραμματείς διοικήσεων, βοηθοί Νομικών και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	15
(123) Διευθυντές Υπηρεσιών Υποστήριξης	14
(998) Δηλώσαντες ασφαλώς το επάγγελμά τους	14
(729) Ελαιοχρωματιστές, βαφείς, στιλβωτές, καθαριστές και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	12
(882) Οδηγοί αυτοκινούμενων οχημάτων	12
(788) Υποδηματοποιοί και κατασκευαστές ειδών κυρίως από δέρμα, με εξαίρεση τα ενδύματα	11
(139) Άλλοι διευθύνοντες επιχειρηματίες και προϊστάμενοι σε μικρές επιχειρήσεις	10
(412) Υπάλληλοι Λογιστηρίου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	10
(135) Διευθύνοντες επιχειρηματίες και προϊστάμενοι μικρών εστιατορίων και ξενοδοχείων	9
(735) Σιδηρουργοί, κατασκευαστές εργαλείων και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	9
(121) Γενικοί διευθυντές και ανώτερα διευθυντικά στελέχη μεγάλων δημοσίων και ιδιωτικών επιχειρήσεων και οργανισμών	8
(233) Οδοντίατροι	8
ΑΘΡΟΙΣΜΑ	1423

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.2.5: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΔΙΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ

Πίνακας 89: Συνολο πληθυσμού μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αττική

ΝΟΜΟΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ
Αττικής	6484

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 90: Οικογενειακή κατάσταση μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αττική

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ
Άγαμος	2764
Άγαμος με συμβίωση	8
Λιγασυγμένος (-η)	319
Διαζευγμένος (-η) με συμβίωση	0
Έγγαμος	2933
Σε διάσταση	179
Σε διάσταση με συμβίωση	1
Χήρος (-α)	280
Χήρος (-α) με συμβίωση	0
ΑΘΡΟΙΣΜΑ	6484

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 91: Ηλικιακές ομάδες μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αττική

ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ
0-4	287
10-14	104
15-19	74
20-24	190
25-29	589
30-34	1316
35-39	1318
40-44	1121
45-49	699
50-54	364
55-59	109
5-9	208
60-64	42

65-69	23
70-74	18
75-άνω	22

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 6484

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 92: Κατάσταση απασχόλησης μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αττική

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ
Άλλη περίπτωση	78
Άτομο κάτω των 10 ετών	495
Εισοδηματίας	1
Εργαζόμενος (-η)	5039
Ζητούσε εργασία	118
Ζητούσε εργασία για πρώτη φορά	46
Μαθητής (-τρια) / Σπουδαστής (-τρια)	166
Οικιακά	485
Στρατευμένος	2
Συνταξιούχος	54
ΑΘΡΟΙΣΜΑ	6484

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 93: Επίπεδο εκπαίδευσης μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αττική

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ
Απολυτήριο Σταξίου Γυμνασίου	873
Απολυτήριο Γεν. λυκείου ή σταξίου Γυμνασίου ή ΕΠΛ	2485
Απολυτήριο Δημοτικού	748
Δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση	459
Διδακτορικό	9
Εγκατέλειψε το Δημοτικό αλλά γνωρίζει γραφή και ανάγνωση	115
Μαστερ	18
Πτυχίο ΑΕΙ	442
Πτυχίο Μεσοδευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΙΕΚ, Κολέγια κ.λπ.)	754
Πτυχίο ΤΕΙ ΚΑΤΕ ΚΑΤΕΕ Ανώτερης σχολής και Εκκλησιαστικής Εκπ/σης	259
Πτυχίο ΤΕΛ	68
Πτυχίο ΤΕΣ	46

Φοιτά στο Δημοτικό	208
ΑΘΡΟΙΣΜΑ	6484

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 5.5.6.: Κατ' άτομο επένδυση κατοικίας μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αττική

ΕΠΙΘΑΝΙΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ
10,1 - 15 τμ	1344
15,1 - 20 τμ	887
20,1 - 25 τμ	528
25,1 - 30 τμ	345
30,1 - 40 τμ	472
40,1 - 50 τμ	278
50,1 τμ και άνω	839
Έως 10 τμ	817

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 5.5.7.: Στεγαστική κατάσταση μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αττική

ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ
Null	955
Ενοικιαστής	4118
Ιδιοκτήτης	1201
Καλύβα, παράκτα σταύλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	19
Με άλλη ιδιότητα	191
ΑΘΡΟΙΣΜΑ	6484

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 94: Έτος κατασκευής κατοικίας μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αττική

ΕΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ
1919-45	209
1946-60	1180
1961-70	2544
1971-80	837
1981-85	241
1986-90	185
1991-95	152

1996+	138
Δεν χαρακτηρίστηκε	955
Προ του 1919	24
Σκηνή, τέντα, πλοίο, γιοτ, τροχόσπιτο, στάβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	19
ΛΕΩΣΙΜΑ	6484

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 95: Θέρμανση στο χώρο κατοικίας μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αττική

ΕΡΜΑΝΣΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	
ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	
Άλλο είδος	390
Δεν έχει θέρμανση	159
Δεν Χαρακτηρίστηκε	955
Είδος κατοικίας 3,4,5	19
Κεντρική	4961
ΛΕΩΣΙΜΑ	6484

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 96: Λουτρό στο χώρο κατοικίας μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αττική

ΛΟΥΤΡΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ
Δεν αφορά	955
Δεν έχει λουτρό ή ντους	7
Είδος κατοικίας (Στάβλος, γκαράζ, παράγκα κ.λπ.)	19
Εξω από την κατοικία, Ιδιωτικό	20
Εξω από την κατοικία, Κοινόχρηστο	1
Μέσα στην κατοικία	5482
ΛΕΩΣΙΜΑ	6484

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 97: Αποχωρητήριο στο χώρο κατοικίας μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αττική

ΑΠΟΧΩΡΗΤΗΡΙΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ
Άλλο σύστημα (Βοθρός κ.λπ.)	254
Δεν χαρακτηρίστηκε	955
Σε δίκτυο	5256
Σκηνή, τέντα, πλοίο, γιοτ, τροχόσπιτο, στάβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	19
ΛΕΩΣΙΜΑ	6484

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 98: Τύπος κατοικίας μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αττική

ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ
Δεν χαρακτηρίστηκε	955
Διαποικιοκτοκία	409
Κτίριο που η χρήση του δεν είναι κατοικία	11
Μονοκατοικία	640
Πολυκατοικία	4450
Σκηνή, τέντα, πλοίο, γιοτ, τροχόσπιτο, στάβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	19
ΛΕΩΣΙΜΑ	6484

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 99: Υδραυλική εγκατάσταση κατοικίας μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αττική

ΥΔΡΑΥΛΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ
Δεν έχει αποχωρητήριο	23
Είδος κατοικίας 3,4,5	19
Κενά (Null)	955
Με υδραυλική εγκατάσταση, Έξω από την κατοικία	15
Με υδραυλική εγκατάσταση, Μέσα στην κατοικία	5468
Χωρίς υδραυλική εγκατάσταση, Έξω από την κατοικία	0
Χωρίς υδραυλική εγκατάσταση, Μέσα στην κατοικία	4
ΛΕΩΣΙΜΑ	6484

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 100: Είδος επαγγέλματος μεταναστών από τις Φιλιππίνες στην Αττική

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ
(913) Οικιακοί βοηθοί, καθαριστές, πλύντες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	3513
(****) Ασυμπλήρωτο	1327
(999) Μη δηλώσαντες επάγγελμα	185
(886) Ναυτικοί - πλήρωμα καταστρώματος και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	173
(514) Μάγειροι	137
(516) Απασχολούμενοι στην παροχή προσωπικής φροντίδας και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	116
(515) Σερβιτόροι	103
(614) Καλλιεργητές κηπευτικών, ανθών και φυτεριών	100
(411) Στενογράφοι, δακτυλογράφοι και υπάλληλοι που χειρίζονται μηχανές με ηλεκτρολόγιο	54
(998) Δηλώσαντες ασφαλώς το επάγγελμά τους	54
(513) Διαχωριστές, οικονόμοι, αρχιβολομηπόλοι κ.π.α.ε.	49
(882) Οδηγοί αυτοκινούμενων οχημάτων	49
(532) Πωλητές σε καταστήματα	37
(743) Μηχανικοί και εφαρμοστές γεωργικών ή βιομηχανικών μηχανημάτων	36
(419) Λοιποί υπάλληλοι γραφείου	31
(932) Ανεπίκευτοι εργάτες μεταποιητικών βιομηχανιών	28
(315) Αξιοματικοί μηχανικοί ναυσικλίας	25
(272) Οικονομολόγοι, κοινωνιολόγοι και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	24
(316) Αξιοματικοί καταστρώματος και πλοιοί πλοίων	23
(323) Νοσοκομοί, πτυχιούχοι ΤΕΙ ή άλλων σχολών	22
(511) Ταξιδιωτικοί συνοδοί, φροντιστές και ξενοδοί	22
(134) Διευθύνοντες επιχειρηματίες και προϊστάμενοι σε μικρές επιχειρήσεις χονδρικού και λιανικού εμπορίου	15
(782) Ράφτες και πλοιοποί	14
(785) Γαζωτές, κεντητές κ.π.α.ε.	14
(111) Μέλη των βουλευομένων σωμάτων και ανώτερα διοικητικά στελέχη της Δημόσιας Διοίκησης	12
(412) Υπάλληλοι Λογιστηρίου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	12
(744) Ηλεκτροτεχνίτες, εφαρμοστές και συντηρητές ηλεκτρικών μηχανών και εξοπλισμού	12
ΛΕΘΙΣΜΑ	6484

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.2.6: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ

Πίνακας 101: Συνολο πληθυσμού μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αττική

ΝΟΜΟΣ ΝΙΓΗΡΙΑ

Αττικής 1823

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 102: Οικογενειακή κατάσταση μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αττική

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΝΙΓΗΡΙΑ
Άγαμος	888
Άγαμος με συμβίωση	1
Διαζευγμένος (-η)	58
Διαζευγμένος (-η) με συμβίωση	0
Έγγαμος	810
Σε διάσταση	33
Σε διάσταση με συμβίωση	0
Χήρος (-α)	33
Χήρος (-α) με συμβίωση	0

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 1823

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 103: Ηλικιακές ομάδες μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αττική

ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΝΙΓΗΡΙΑ
0-4	120
10-14	72
15-19	49
20-24	155
25-29	317
30-34	461
35-39	284
40-44	172
45-49	59
50-54	12
55-59	5
5-9	105
60-64	2

65-69	4
70-74	2
75-άνω	4

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 1823

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 104: Κατάσταση απασχόλησης μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αττική

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΝΙΓΗΡΙΑ
Άλλη περίπτωση	67
Άτομα κάτω των 10 ετών	225
Εισοδηματίας	6
Εργαζόμενος (-η)	1089
Ζητούσε εργασία	74
Ζητούσε εργασία για πρώτη φορά	77
Μαθητής (-τρια) / Σπουδαστής (-τρια)	137
Οικιακά	139
Στρατευμένος	0
Συνταξιούχος	9

ΑΘΡΟΙΣΜΑ 1823

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 105: Επίπεδο εκπαίδευσης μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αττική

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΝΙΓΗΡΙΑ
Απολυτήριο 3ταξίου Γυμνασίου	179
Απολυτήριο Γεν. λυκείου ή δεταξίου Γυμνασίου ή ΕΠΑ	621
Απολυτήριο Δημοτικού	221
Δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση	190
Διδακτορικό	5
Εγκατέλειπε το Δημοτικό αλλά γνωρίζει γραφή και ανάγνωση	35
Μαστερ	13
Πτυχίο ΑΕΙ	265
Πτυχίο Μεσοδευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΙΕΚ, Κολλέγια κλπ)	94
Πτυχίο ΤΕΙ KATE KATEE Ανώτερης σχολής και Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης	57
Πτυχίο ΤΕΛ	14
Πτυχίο ΤΕΣ	10
Φοιτά στο Δημοτικό	119

ΑΘΡΟΙΣΜΑ

1823

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 106: Κατ' άτομο επιφάνεια κατοικίας μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αττική

ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΝΙΓΗΡΙΑ
10,1 - 15 τμ	469
15,1 - 20 τμ	321
20,1 - 25 τμ	192
25,1 - 30 τμ	141
30,1 - 40 τμ	86
40,1 - 50 τμ	61
50,1 τμ και άνω	49
Έως 10 τμ	216

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 107: Στεγαστική κατάσταση μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αττική

ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΝΙΓΗΡΙΑ
Null	287
Ενοικιαστής	1413
Ιδιοκτήτης	110
Καλύβα, παράγκα, σταύλος, μύλος, γκαράζ κλπ	1
Με άλλη ιδιότητα	12

ΑΘΡΟΙΣΜΑ

1823

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 108: Έτος κατασκευής κατοικίας μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αττική

ΕΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΝΙΓΗΡΙΑ
1919-45	41
1946-60	445
1961-70	852
1971-80	165
1981-85	14
1986-90	3
1991-95	9
1996+	3
Δεν χαρακτηρίστηκε	287

Προ του 1919	3
Σκηνή, τέντα, πλοίο, γιστ, τροχόσπιτο σταβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	1

ΑΘΡΟΙΣΜΑ **1823**

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 109: Θέρμανση στο χώρο κατοικίας μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αττική

ΘΕΡΜΑΝΣΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΝΙΓΗΡΙΑ	
ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	
Άλλο είδος	102
Δεν έχει θέρμανση	119
Δεν Χαρακτηρίστηκε	287
Είδος κατοικίας 3,4,5	1
Κεντρική	1314

ΑΘΡΟΙΣΜΑ **1823**

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 110: Λουτρό στο χώρο κατοικίας μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αττική

ΛΟΥΤΡΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΝΙΓΗΡΙΑ
Δεν αφορά	287
Δεν έχει λουτρό η ντουξ	4
Είδος κατοικίας (Στάβλος, γκαράζ, παράγκα κ.λπ.)	1
Εξω από την κατοικία, Ιδιωτικό	0
Εξω από την κατοικία, Κοινόχρηστο	1
Μέσα στην κατοικία	1530

ΑΘΡΟΙΣΜΑ **1823**

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 111: Αποχωρητήριο στο χώρο κατοικίας μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αττική

ΑΠΟΧΩΡΗΤΗΡΙΟ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΝΙΓΗΡΙΑ
Άλλο σύστημα (βόθρος κ.λπ.)	17
Δεν χαρακτηρίστηκε	287
Σε δίκτυο	1518
Σκηνή, τέντα, πλοίο, γιστ, τροχόσπιτο σταβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	1

ΑΘΡΟΙΣΜΑ **1823**

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 112: Τύπος κατοικίας μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αττική

ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΝΙΓΗΡΙΑ
Δεν χαρακτηρίστηκε	287
Διπλοκατοικία	53
Κτίριο που η χρήση του δεν είναι κατοικία	11
Μονοκατοικία	39
Πολυκατοικία	1432
Σκηνή, τέντα, πλοίο, γιστ, τροχόσπιτο σταβλος, μύλος, γκαράζ κ.λπ.	1

ΑΘΡΟΙΣΜΑ **1823**

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 113: Υδραυλική εγκατάσταση κατοικίας μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αττική

ΥΔΡΑΥΛΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΝΙΓΗΡΙΑ
Δεν έχει αποχωρητήριο	0
Είδος κατοικίας 3,4,5	1
Κενά (Null)	287
Με υδραυλική εγκατάσταση, Εξω από την κατοικία	5
Με υδραυλική εγκατάσταση, Μέσα στην κατοικία	1530
Χωρίς υδραυλική εγκατάσταση, Εξω από την κατοικία	0
Χωρίς υδραυλική εγκατάσταση, Μέσα στην κατοικία	0

ΑΘΡΟΙΣΜΑ **1823**

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

Πίνακας 114: Είδος επαγγέλματος μεταναστών από τη Νιγηρία στην Αττική
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΝΙΓΗΡΙΑ
(**) Ασυμπλήρωτο	660
(533) Πωλητές σε υπαίθριους πάγκους και υπαίθριες αγορές	340
(911) Πλανοδίοι πωλητές και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	334
(913) Οικιακοί βοηθοί, καθαριστές, πλύντες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	104
(532) Πωλητές σε καταστήματα	70
(999) Μη δηλώνοντες επάγγελμα	51
(134) Διευθύνοντες επιχειρηματίες και προϊστάμενοι σε μικρές επιχειρήσεις χονδρικού και λιανικού εμπορίου	35
(341) Πρόσωπα που αναπτύσσουν επαγγελματική δραστηριότητα στους τομείς των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και των πωλήσεων	25
(517) Κομμωτές, κουρείς, αισθητικοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	16
(998) Δηλώνοντες ασφαλώς το επάγγελμά τους	12
(349) Επαγγελματίες αθλητές και προπονητές	9
(921) Ανδείκτεται αγρογάτες, αλιεργάτες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	9
(932) Ανδείκτεται εργάτες μεταποιητικών βιομηχανιών	9
(882) Οδηγοί αυτοκινούμενων οχημάτων	8
(419) Άλλοι υπάλληλοι γραφείου	7
(514) Μάγειροι	7
(232) Ιατροί	6
(614) Καλλιεργητές κηπευτικών, ανθών και φυτωρίων	6
(348) Εκφωνητές, μουσικοί, τραγουδιστές κ.π.α.ε.	5
(515) Σερβιτόροι	5
(729) Ελασχωματιστές, βαφείς, στιλβωτές, καθαριστές και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	5
(323) Νοσοκόμοι, πτυχιούχοι ΤΕΙ ή άλλων σχολών	4
(411) Στενογράφοι, δακτυλογράφοι και υπάλληλοι που χειρίζονται μηχανές με πληκτρολόγιο	4
(914) Επιστάτες - διαχειριστές κτιρίων, καθαριστές παραθύρων και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	4
(933) Φορτοεκφορτωτές, λιμενεργάτες, αχθοφόροι κ.π.α.ε.	4
(111) Μέλη των βουλευομένων σωμάτων και ανώτερη διοικητικά στελέχη Δημόσιας Διοίκησης	3
(135) Διευθύνοντες επιχειρηματίες και προϊστάμενοι μικρών εστιατορίων και ξενοδοχείων	3
(278) Κληρικοί εν γένει	3
ΑΘΡΟΙΣΜΑ	1823

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επεξεργασία: Θ. Μαλούτας (2008)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5.3.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΣΥΕ (2001) ΤΟΥ ΙΝΕ-ΓΣΕΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ, ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ, ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΣ, ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ, ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ

Πίνακας 115: Στοιχεία Απογραφής ΕΣΥΕ (2001) και ΙΝΕ-ΓΣΕΕ για μετανάστες στην Ελλάδα ανά υπαρκτότητα, φύλο και λόγο εγκατάστασης στο σύνολο της Ελλάδας και στην Αττική

ΑΛΟΓΟ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ										
	ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΡΓΑΣΙΑ	ΕΛΛΗΝΟΠΑΤΡΙΣΤΙΚΟ- ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ	ΕΛΛΗΝΟΚΩ- ΝΟΓΕΝΕΤΑΣ	ΣΥΡΙΑΚΟΣ	ΑΝΑΔΟΧΗΤΗ ΑΙΓΥΠΤΟΣ	ΝΙΓΗΡΙΑΚΟΣ	ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ	
Και Τα δύο Φύλα	ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΑΣ	762.891	613.314	51.694	99.948	26.787	1.988	1.368	164.186	
1401	ΑΛΒΑΝΙΑ	478.076	240.656	11.869	69.949	8.263	927	35	106.337	
1206	ΑΙΘΙΟΠΙΑ	1.277	492	73	152	105	41	18	396	
2304	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΣ	4.854	4.571	8	57	19	147	7	45	
2324	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	6.478	5.215	34	227	39	6	5	892	
412	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	7.448	4.938	284	600	129	14	1	1.502	
4234	ΝΙΓΗΡΙΑ	2.015	1.175	15	145	238	27	6	409	
Και Τα δύο Φύλα	ΣΥΝΟΛΟ ΑΤΤΙΚΗΣ	376.218	194.395	21.579	58.131	11.324	7.391	1.831	81.577	
612	ΑΛΒΑΝΙΑ	207.042	106.432	6.598	35.870	4.331	548	18	53.235	
707	ΑΙΘΙΟΠΙΑ	1.088	428	60	138	50	37	18	157	
734	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΣ	4.604	4.336	8	55	16	142	7	40	
829	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	5.892	4.789	26	205	35	6	4	827	
608	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	6.281	4.020	215	547	109	14	1	1.377	
752	ΝΙΓΗΡΙΑ	1.714	1.020	7	131	165	26	5	360	
ΑΡΡΕΝΕΣ	ΑΤΤΙΚΗ	195.477	116.881	10.863	33.573	5.653	3.976	948	48.471	
612	ΑΛΒΑΝΙΑ	113.376	62.450	3.322	17.311	2.184	272	10	27.827	
707	ΑΙΘΙΟΠΙΑ	677	300	36	73	41	20	9	198	
734	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΣ	4.454	4.229	8	48	14	126	7	26	
829	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	1.392	945	7	73	12	0	3	552	
608	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	4.665	3.391	113	260	85	8	0	808	
752	ΝΙΓΗΡΙΑ	1.201	790	4	49	123	24	3	208	
ΘΗΛΕΣ	ΑΤΤΙΚΗ	174.741	85.514	11.616	24.558	5.671	3.415	891	41.106	
612	ΑΛΒΑΝΙΑ	93.666	44.002	3.276	18.559	2.137	276	8	25.408	
707	ΑΙΘΙΟΠΙΑ	411	128	24	65	9	17	9	159	
734	ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΣ	150	107	0	11	2	16	0	14	
829	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	4.560	3.844	19	132	23	6	1	475	
608	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	1.618	629	102	287	24	6	1	569	
752	ΝΙΓΗΡΙΑ	513	230	3	82	42	2	2	152	

Επιμέλεια: Γ. Κριτοβάκης (2008) ΙΝΕ/ΓΣΕΕ. Πηγή: ΕΣΥΕ (2001) Απογραφής

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ: “ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ” ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

870

Πίνακας 116: Στοιχεία Απογραφής ΕΣΥΕ (2001) του ΙΝΕ-ΓΣΣΕ για μετανάστες κατά υπηκοότητα, φύλο και επίπεδο εκπαίδευσης στο σύνολο της Ελλάδας και στην Αττική

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ																	
ΦΥΛΟ			ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΚΑΤΩΤΕΡΗ ΔΕΥΤΕΡΟΓΙΑΚΗ-ΚΟΥ ΤΡΙΤΟΓΙΑΚΗ	ΚΑΤΩΤΕΡΗ ΜΑΘΗΤΕΥ	ΠΡΩΤΟΒΥΘΙΑΚΗ ΑΝΩΤΑΤΗΝ ΣΧΟΛΗΝ	ΠΡΩΤΟΒΥΘΙΑΚΗ ΤΕΙ (ΚΑΛΕ, ΚΑΤΕΠ) ΕΚΚΟΙΠΕΛ-ΣΤΟΙΧΕ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΠΡΩΤΟΒΥΘΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΥΘΙΑΚΗ-ΡΕΣΑΜΩΝΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΑΠΟΦΟΙΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΠΡΩΤΟΒΥΘΙΑΚΗ ΤΕΑ	ΠΡΩΤΟΒΥΘΙΑΚΗ ΤΕΕ	ΑΠΟΦΟΙΤΗΣ ΣΤΑΘΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	ΑΠΟΦΟΙΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ	ΕΡΓΑΤΙΚΟΙ-ΦΑΝ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ, ΑΛΛΑ ΔΙΟΙΚΗΤΩΝ ΓΡΑΦΩ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗ	ΔΕΙΓΜΑΤΩΝ ΓΡΑΦΩ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗ
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
0	0	0	ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΑΣ	762.191	1.446	3.353	54.447	15.995	20.659	206.324	13.220	9.490	128.137	166.937	56.707	21.058	76.228
31	0	0	ΣΥΝΟΛΟ ΑΤΤΙΚΗΣ	370.210	898	2.390	33.280	8.378	12.262	107.350	6.830	4.712	59.847	67.832	26.728	8.783	31.888
0	1	0	ΑΡΧΕΝΕΣ	415.552	909	1.863	24.634	6.819	8.445	101.848	8.162	6.346	75.295	101.130	29.892	12.584	38.436
31	1	0	ΑΡΧΕΝΕΣ	126.784	438	1.110	12.145	2.926	4.108	43.735	3.607	2.680	25.644	22.927	1	3.468	3.915
0	2	0	ΘΗΛΕΣ	346.639	537	1.491	30.613	9.364	12.214	98.476	5.058	3.154	52.843	65.807	34.815	8.474	31.792
31	2	0	ΘΗΛΕΣ	64.269	199	427	10.460	2.670	4.010	25.536	1.429	908	9.838	6.109	0	807	876
0	0	608	ΑΥΥΠΤΟΣ	7.488	15	31	1.123	256	349	2.069	134	121	762	1.129	203	322	934
0	1	608	ΑΥΥΠΤΟΣ	5.693	13	24	912	200	276	1.616	104	105	576	892	186	257	612
0	2	608	ΑΥΥΠΤΟΣ	1.755	2	7	211	56	71	453	30	16	186	247	87	65	322
31	0	608	ΑΥΥΠΤΟΣ	6.281	10	25	1.019	214	322	1.824	111	115	652	840	189	226	736
31	1	608	ΑΥΥΠΤΟΣ	4.665	8	22	825	162	253	1.399	85	99	477	621	110	166	438
31	2	608	ΑΥΥΠΤΟΣ	1.618	2	3	194	52	69	425	26	16	175	219	79	60	298
0	0	612	ΑΛΒΑΝΙΑ	438.036	129	129	16.953	4.790	5.154	102.380	6.589	4.337	86.550	108.584	41.894	11.510	49.037
0	1	612	ΑΛΒΑΝΙΑ	257.349	95	87	9.424	2.617	2.765	58.373	4.456	3.207	52.624	67.820	22.177	7.039	26.465
0	2	612	ΑΛΒΑΝΙΑ	180.887	34	42	7.529	2.173	2.389	44.007	2.133	1.130	33.926	40.764	19.717	4.471	22.572
31	0	612	ΑΛΒΑΝΙΑ	207.042	83	88	11.207	2.866	3.286	57.271	3.695	2.354	39.690	41.268	20.611	3.942	20.771
31	1	612	ΑΛΒΑΝΙΑ	113.576	61	55	6.128	1.550	1.663	39.896	2.449	1.691	22.455	23.120	10.806	2.015	10.484
31	2	612	ΑΛΒΑΝΙΑ	93.666	22	33	5.079	1.316	1.623	26.375	1.246	663	17.145	18.148	9.802	1.927	10.287
0	0	734	ΜΙΛΑΝΤΚΑΝΤΕΣ	4.854	1	3	170	9	237	954	53	51	779	1.451	13	390	559
0	1	734	ΜΙΛΑΝΤΚΑΝΤΕΣ	4.686	0	6	159	8	228	907	52	49	754	1.416	9	578	520
0	2	734	ΜΙΛΑΝΤΚΑΝΤΕΣ	168	1	1	11	1	9	47	1	2	25	35	4	12	19
31	0	734	ΜΙΛΑΝΤΚΑΝΤΕΣ	4.694	0	7	165	9	231	924	48	46	707	1.392	13	569	493
31	1	734	ΜΙΛΑΝΤΚΑΝΤΕΣ	4.454	0	6	154	8	222	880	47	44	684	1.364	9	538	478
31	2	734	ΜΙΛΑΝΤΚΑΝΤΕΣ	150	0	1	11	1	9	44	1	2	25	28	4	11	15

0	0	707	ΑΙΘΑΝΟΙ	1 277	8	42	281	40	76	367	8	4	134	160	46	27	88
0	1	707	ΑΙΘΑΝΟΙ	820	6	29	211	35	43	229	8	4	88	89	20	15	43
0	2	707	ΑΙΘΑΝΟΙ	457	2	13	70	5	33	138	0	0	46	71	26	12	41
31	0	707	ΑΙΘΑΝΟΙ	1 088	5	37	233	33	71	301	7	3	112	143	42	29	76
31	1	707	ΑΙΘΑΝΟΙ	677	3	26	173	28	39	179	7	3	70	76	20	15	38
31	2	707	ΑΙΘΑΝΟΙ	411	2	11	60	5	32	122	0	0	42	67	22	10	38
0	0	752	ΝΙΣΙΡΙΑ	2 015	6	14	308	79	97	716	19	11	187	226	118	37	197
0	1	752	ΝΙΣΙΡΙΑ	1 429	5	11	260	60	69	525	14	10	120	167	58	25	116
0	2	752	ΝΙΣΙΡΙΑ	595	1	3	48	19	28	191	5	1	67	79	60	12	81
31	0	752	ΝΙΣΙΡΙΑ	1 714	4	13	340	57	87	590	13	9	169	207	108	33	175
31	1	752	ΝΙΣΙΡΙΑ	1 201	3	10	208	45	64	425	11	8	109	136	54	23	105
31	2	752	ΝΙΣΙΡΙΑ	513	1	3	41	12	23	165	2	1	60	71	54	10	70
0	0	829	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	6 478	11	17	512	169	756	2 555	65	43	860	768	138	121	463
0	1	829	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	1 529	7	9	124	26	144	517	19	14	165	195	96	18	191
0	2	829	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	4 949	4	8	388	143	612	2 038	46	29	695	509	102	103	272
31	0	829	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	5 892	9	16	457	151	694	2 367	61	35	767	609	191	107	428
31	1	829	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	1 392	5	9	112	26	123	488	19	11	154	152	93	15	183
31	2	829	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	4 500	4	7	345	125	571	1 879	42	22	613	457	98	92	245

Πηγή: Εγκύκλιος (2008) INE/ΓΣΕΕ, Πηγή: ΕΣΥΕ (2001) Απογραφή

Πίνακας 117: Στοιχεία Απογραφής ΕΣΥΕ (2001) και INE/ΓΣΕΕ για εργάζομενους μετακινώντας κατά υποκοίτημα, φύλο και απασχόληση στο σύνολο της Ελλάδας και στην Αττική

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ											
		ΥΠΗΚΟΤΗΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ	ΜΕΣΩ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΥΜΒΑΤΩΝ, ΑΝΤΙΣΤΡΑ- ΤΗΓΩΝΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ ΣΥΓΚΛΑΘΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ ΚΑΙ ΥΠΗΚΙΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΧΕΣ ΚΑΛΥΨΕΩΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΗ ΕΠΙΣΤΕΜΑΤΑ	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΙ ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΕΚΔΟΧΕΣ ΣΥΝΑΦΗ ΕΠΙΣΤΕΜΑΤΑ	ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΡΑΦΕΩΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΧΕΣ ΣΥΝΑΦΗ ΕΠΙΣΤΕΜΑΤΑ	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΚΔΟΧΕΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΑ ΑΤΟΜΑ	ΕΚΔΟΧΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΚΔΟΧΕΣ ΕΚΔΟΧΟΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΡΑ- ΤΗΓΩΝΤΙΚΑ	ΤΕΧΝΙΚΟΙ, ΧΕΙΡΟΤΕΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΜΕΣΩΝ, ΑΝΤΙΚΑΤΑΡΤΩΝ ΕΡΓΑΤΕΣ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΕΠΙΣΤΕΜΑΤΕΣ	ΣΥΝΑΦΗ ΕΠΙΣΤΕΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΦΥΛΑ	ΤΑ ΑΥΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΛΩΣΕ	391.674	5.312	12.681	7.281	8.528	40.502	26.974	267.521	18.578
	1401	ΑΔΑΝΙΑ	226.301	1.798	1.714	1.624	2.405	19.405	18.030	171.849	9.485
	2216	ΑΙΘΑΝΟΙ	640	71	132	55	51	82	3	210	34
	2304	ΕΠΙΣΤΕΜΑΤΑ	4101	55	7	21	24	673	34	3013	274
	2324	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	4948	48	64	56	127	497	118	3786	252
	412	ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ	4823	226	97	89	128	618	319	3131	215
	4234	ΝΟΜΟΙ	1181	54	25	50	11	456	11	506	67
ΚΑΙ ΤΑ ΑΥΤΑ ΦΥΛΑ		ΣΥΝΟΛΟ ΑΤΤΙΚΗΣ	191.053	5.748	7.776	4.746	5.458	22.791	3.885	131.447	9.169

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ: “ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ” ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

612	ΑΛΒΑΝΙΑ	102.477	1.106	1.163	1.168	1.735	11.807	2.619	78.550	4.529
707	ΑΙΘΑΝΟΣ	556	64	113	52	47	71	1	180	28
734	ΜΙΔΑΝΙΚΑΝΤΕΣ	3.931	51	7	17	22	656	28	2.809	252
829	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	4.553	41	60	47	124	415	99	3.543	224
608	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	3.950	190	82	77	122	560	147	2.584	179
752	ΝΙΓΗΡΙΑ	1.035	41	19	44	14	395	9	458	55
ΑΡΕΜΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	126.784	4.313	4.216	2.711	2.810	11.923	3.104	91.202	6.805
612	ΑΛΒΑΝΙΑ	73.062	884	813	714	1.199	6.603	2.036	57.374	3.439
707	ΑΙΘΑΝΟΣ	455	59	97	38	25	49	1	164	22
734	ΜΙΔΑΝΙΚΑΝΤΕΣ	3.836	50	6	15	19	648	27	2.846	245
829	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	981	25	30	18	41	174	88	542	63
608	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	3.669	178	71	66	92	494	133	2.476	159
752	ΝΙΓΗΡΙΑ	850	35	16	36	11	332	8	368	44
ΘΕΛΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	64.269	1.430	3.454	2.435	2.648	10.872	781	40.285	2.664
612	ΑΛΒΑΝΙΑ	29.415	222	350	454	536	5.204	583	20.976	1.090
707	ΑΙΘΑΝΟΣ	101	5	16	14	22	22	0	16	6
734	ΜΙΔΑΝΙΚΑΝΤΕΣ	75	1	1	2	3	8	1	52	7
829	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	3.572	16	30	29	83	241	11	3.001	161
608	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	281	21	11	11	30	66	14	108	20
752	ΝΙΓΗΡΙΑ	185	6	3	8	3	63	1	90	11

Πηγή: Γ. Κρισταλίδης (2008) [INE-ΣΣΕ, Παράρ. ΕΣΥΕ (2001)] Απογραφή

Πίνακας 118. Στοιχεία Απογραφής ΕΣΥΕ (2001) και ΙΝΕ-ΣΣΕ για εργοδότες μετανάστες και υποκείμενα, φύλο και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας: καταστάσεις στο σύνολο της Ελλάδας και στην Αθήνα

ΚΛΑΔΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ/ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ												
ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ	FORESTAL, HUNTING AND FORESTRY/FISHING	MINING AND QUARRYING	MANUFACTURING	ELECTRICITY, GAS AND WATER SUPPLY	CONSTRUCTION	WHOLESALE AND RETAIL TRADE; REPAIR OF VEHICLES, GADGETS, HOTELS AND RESTAURANTS	TRANSPORT, STORAGE AND COMMUNICATION	FINANCIAL INTERMEDIATION	OTHER SERVICES	NOT SPECIFIED	
ΚΑΙ ΤΑ ΑΥΤΟ ΦΥΛΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΑΣ	391.474	68.682	648	48.836	569	96.003	61.497	10.721	1.506	80.288	22.724
1401	ΑΛΒΑΝΙΑ	226.301	47.059	441	25.202	273	72.657	30.550	4.282	265	33.762	11.810
2206	ΑΙΘΑΝΟΣ	640	4	0	97	0	99	169	44	21	152	54
2304	ΜΙΔΑΝΙΚΑΝΤΕΣ	4.101	100	2	2.160	0	223	1.070	52	0	155	337
2124	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	4.948	54	0	110	0	34	411	287	17	3.765	270
412	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	4.823	659	1	754	5	1.290	1.130	185	10	510	279
4234	ΝΙΓΗΡΙΑ	1.183	10	0	24	0	16	877	14	0	155	87
ΚΑΙ ΤΑ ΑΥΤΟ ΦΥΛΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΤΤΙΚΗΣ	191.053	5.406	119	28.542	220	48.535	33.223	7.025	1.359	54.347	11.227
612	ΑΛΒΑΝΙΑ	102.477	3.036	70	13.551	98	35.825	17.090	2.824	220	23.905	5.515

707	ΛΙΒΑΝΟΣ	556	1	0	87	0	84	148	44	21	124	47
734	ΜΙΛΑΝΚΑΝΤΕΣ	3 991	41	2	2 119	0	207	1 044	36	0	149	313
829	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	4 551	40	0	99	0	32	353	219	17	3 531	240
608	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	3 950	254	0	655	3	1 098	1 020	153	9	482	241
752	ΝΙΓΗΡΙΑ	1 035	8	0	20	0	15	770	11	0	138	72
ΑΡΧΗΛΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	126 784	4 415	114	23 453	195	48 072	22 761	5 838	644	11 305	8 303
612	ΑΛΒΑΝΙΑ	73 062	2 459	67	10 907	93	35 604	12 067	2 639	106	4 057	4 320
707	ΛΙΒΑΝΟΣ	455	1	0	80	0	80	117	35	13	89	40
734	ΜΙΛΑΝΚΑΝΤΕΣ	3 856	41	2	2 086	0	206	1 025	36	0	138	302
829	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	981	34	0	56	0	28	201	167	7	412	74
608	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	3 669	239	0	622	3	1 099	949	139	4	380	216
752	ΝΙΓΗΡΙΑ	850	8	0	19	0	12	668	9	0	76	57
ΘΙΛΑΞΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	64 269	1 985	8	4 909	28	467	18 462	1 180	518	42 952	2 824
612	ΑΛΒΑΝΙΑ	29 415	577	3	2 624	5	221	5 023	185	114	19 446	1 195
707	ΛΙΒΑΝΟΣ	101	0	0	7	0	4	31	9	8	35	7
734	ΜΙΛΑΝΚΑΝΤΕΣ	75	0	0	33	0	1	19	0	0	11	11
829	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	3 572	6	0	43	0	4	152	72	10	3 119	166
608	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	281	15	0	33	0	8	77	14	5	102	25
752	ΝΙΓΗΡΙΑ	185	0	0	1	0	9	102	2	0	62	15

Πηγή: Εγκύκλιος Γ. Κρητικός (2008) ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, Πηγή: ΕΣΥΕ (2001) Απογραφή

Πίνακας 119: Στοιχεία Απογραφής ΕΣΥΕ (2001) και ΙΝΕ-ΓΣΕΕ για μεταναστες για συνθήκη μέγιστο κλήρονομο και μεταναστες κατά υποκοσμία, φύλο και ηλικιακές ομάδες στην Ελλάδα και στην Αττική

		ΗΛΙΚΙΑΚΟΙ ΟΜΑΔΕΣ																		
	ΣΥΝΟΛΟ	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85+	
	ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΟΥΣΜΟΥ	16.934.097	529.309	568.108	586.395	526.172	838.463	847.427	868.932	783.413	781.543	712.978	687.349	560.218	640.074	633.245	548.018	328.918	188.193	148.960
	ΕΛΛΗΝΕΣ	18.171.904	490.965	502.251	540.553	668.938	741.952	739.984	772.336	705.720	717.413	668.926	656.311	542.750	624.018	613.216	537.349	324.307	185.678	138.939
	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	762.191	384.344	428.814	454.42	596.35	935.11	107.443	97.966	75.693	64.831	45.641	31.038	17.465	140.56	99.64	7.969	46.11	25.18	19.21
1401	ΑΛΒΑΝΙΑ	438.036	28.733	31.849	32.929	40.616	57.275	61.847	52.374	40.821	33.170	21.448	13.351	7.378	5.775	4.363	3.781	1.590	808	601
2206	ΛΙΒΑΝΟΣ	1.277	50	43	42	58	129	141	193	189	133	79	58	59	15	28	21	19	4	5
2394	ΜΙΛΑΝΚΑΝΤΕΣ	4.854	26	10	23	90	693	1.080	1.370	397	231	82	22	10	3	6	5	1	2	
2324	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	6.478	283	201	96	74	177	575	1.335	1.341	1.125	707	366	106	18	20	19	10	5	10
412	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	7.448	475	198	145	165	598	1.164	1.438	1.195	716	481	325	193	98	62	87	54	33	19
4234	ΝΙΓΗΡΙΑ	2.015	125	106	71	54	192	360	516	305	193	65	8	4	3	4	2	0	2	

Πηγή: Εγκύκλιος Γ. Κρητικός (2008) ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, Πηγή: ΕΣΥΕ (2001) Απογραφή

ΠΑΡΤΗΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5.4.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ (ΕΕΔ) (2005-2007) ΤΗΣ ΕΣΥΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ

Πίνακας 129: Κατανομή οικονομικής δραστηριότητας μεταναστών κατά υπηκοότητα και φύλο στην Αττική Έρευνα Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τριμήνου 2005-2007

		ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ			ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2005			ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007		
ΑΤΤΙΚΗ			ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ		ΣΥΝΟΛΟ	ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ		ΣΥΝΟΛΟ		
			ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ			
	ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	Α. ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ, ΨΕΡΑ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ	8699	915	9544	8723	1132	9855		
		Β. ΑΔΡΙΑ	1073	180	1253	110	0	110		
		Γ. ΟΥΤΕΙΔΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	169	0	169	761	99	860		
		Δ. ΜΕΤΑΒΟΗΤΙΚΕΣ ΒΙΟΒΙΩΣΙΜΕΣ	209809	26379	236188	209362	22711	232073		
		Ε. ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΝΕΡΟΥ	14526	627	15153	13672	356	14028		
		ΣΤ. ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	75581	56524	136105	77008	56780	133788		
		Ζ. ΧΩΝΔΡΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑΜΙΚΟ ΕΙΔΩΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ, ΟΧ	314945	14926	329871	298504	16230	314734		
		Η. ΔΕΝΟΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΕΞΤΙΛΟΓΙΑ	73445	14026	89471	66587	15327	81914		
		Θ. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΑΓΟΝΙΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΒΟΛΕΣ	136118	3785	139903	137030	4240	141270		
		Ι. ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΣΥΝΔΥΟΠΟΙΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ	69076	514	69590	66752	505	67257		
		Κ. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΚΜΗΧΕΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡ.	152228	6604	158832	150115	8186	158301		
		Λ. ΔΙΟΙΚΗΣΙΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ, ΥΠΟΚΡΕΤΗΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛ.	152364	1153	153517	142057	322	142379		
		Μ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	112082	951	113033	117830	1367	119197		
		Ν. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	102259	1966	104225	92256	2184	94440		
ΑΙΓΕΙΟΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	Σ. ΛΑΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜ.	71556	3100	74656	69016	4427	73443		
		Ο. ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΡΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΟΠΡΟΕΚΤΑΣΗ	11060	14282	45342	11921	32680	44604		
		Π. ΕΠΕΡΧΟΜΕΝΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ	694	0	694	208	239	447		
		ΣΥΝΟΛΟ	1513796	165782	1679548	1461917	166788	1628702		
	ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	Α. ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ, ΨΕΡΑ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ	5128	725	5853	5908	841	6749		
		Β. ΑΔΡΙΑ	748	105	853	110	0	110		
		Γ. ΟΥΤΕΙΔΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	169	0	169	761	99	860		
		Δ. ΜΕΤΑΒΟΗΤΙΚΕΣ ΒΙΟΒΙΩΣΙΜΕΣ	146465	21623	168088	145409	18873	164282		
		Ε. ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΝΕΡΟΥ	10147	627	10774	9370	356	9726		
		ΣΤ. ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	70096	55784	125780	74734	55771	130505		
		Ζ. ΧΩΝΔΡΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑΜΙΚΟ ΕΙΔΩΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ, ΟΧ	171758	13419	185177	172293	10316	182609		
		Η. ΔΕΝΟΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΕΞΤΙΛΟΓΙΑ	48657	5122	53779	36851	7292	44143		
		Θ. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΑΓΟΝΙΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΒΟΛΕΣ	101613	1561	103174	107796	3849	111643		
		Ι. ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΣΥΝΔΥΟΠΟΙΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ	55303	0	55303	31694	300	31994		
Κ. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΚΜΗΧΕΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡ.		85533	2798	88333	73593	1983	75576			
Λ. ΔΙΟΙΚΗΣΙΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ, ΥΠΟΚΡΕΤΗΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛ.		89829	407	90236	92299		92299			

		M. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	40877	235	41112	42407	485	42892
		N. ΥΓΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ	37092	199	37291	36272	254	36526
		Σ. ΑΛΛΕΣ ΠΡΑΞΙΓΡΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΧΩΣΕΥΣΕΩΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚ.	38149	899	39048	33944	1128	35072
		O. ΙΑΤΡΙΚΑ ΠΟΙΟΚΟΡΜΑ ΠΟΥ ΑΠΛΩΣΟΜΕΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	2244	1678	3922	901	1151	2052
		Π. ΕΠΙΧΟΡΗΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ	694		694	208	239	447
	ΣΥΝΟΛΟ		888406	104442	992848	861550	102937	970487
ΠΗΛΙΚΗ	ΚΑΤΗ ΟΥΣΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΑΞΙΓΡΟΤΗΤΕΣ	A. ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΙΝΟΠΟΙΙΑ, ΘΕΡΑ ΚΑΙ ΛΟΙΣΤΟΚΟΜΙΑ	3481	210	3691	2817	291	3308
		B. ΛΟΙΣΤΑ	327	76	403	0	0	0
		Γ. ΟΥΡΚΕΙΑ ΚΑΙ ΑΥΤΟΜΕΡΑ	0	0	0	0	0	0
		Δ. ΜΕΤΑΠΡΟΤΙΤΙΣΕΣ ΜΟΜΕΛΙΑΣΕΣ	6343	4786	6809	63953	1838	67791
		E. ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΠΡΩΜΑΤΟΣ, ΦΩΣΙΣΜΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΝΕΡΟΥ	4379	0	4379	4301	0	4301
		ΣΤ. ΚΑΥΣΑΚΕΥΣΕΣ	2586	340	3326	2275	1009	3284
		Z. ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΟ ΕΝΘΕΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ, ΟΧ	143186	4507	147693	126212	5914	132126
		H. ΣΙΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΚΤΙΣΤΑΤΟΙΑ	29788	8704	38492	20736	8035	37771
		Θ. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΑΠΟΚΙΝΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	34503	324	34827	29234	391	29625
		I. ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ	35774	314	36088	36058	206	36264
		K. ΔΙΑΚΡΕΤΗΣ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΕΠΙΧΩΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΩΣ.	66693	3806	70499	72522	6203	78725
		Λ. ΔΙΟΙΚΗΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΩΝΥΜΑ, ΥΠΟΚΡΕΤΩΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΕΔΩΑ	62735	686	63421	49758	322	50080
		M. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	71204	716	71920	75423	881	76304
	ΣΥΝΟΛΟ		625389	10312	635701	554369	63847	642116

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2005-2007) B' Τρίμηνο, Εκδόγραμμα Γ. Κρητικός (2008) INELTSEE

Πηγή: 121: Εμπειρία απασχόλησης, μεταναστεύει στην απασχόληση και φέρει στην Αττική Έρευνα Εργατικού Δυναμικού ΕΣΥΕ B' Τρίμηνο 2005-2007

ΕΛΛΗΤΕΛΕΜΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ							
ΑΤΤΙΚΗ		ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ B' ΤΡΙΜΗΝΟ 2005			ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ B' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007		
		ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ			ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ		
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΤΕΛΕΜΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	1. ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ, ΑΝΩΤΕΡΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩ.	161201	2995	164196	149691	2098	152389
	2. ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΛΕΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ, ΚΑΛΑΙΤΕΛΕΜΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΗ ΣΕ	287569	2520	290089	275483	5152	285635
	3. ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΡΗΘΟΙ	198711	1521	200232	166344	1829	168173
	4. ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	259794	2917	262711	254393	3500	257893
	5. ΑΠΛΩΣΟΜΕΝΟΙ ΣΤΕΝΗ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΔΑΝΤΕΣ	225118	24573	249691	215195	24612	239807
	6. ΕΜΠΙΡΟΜΕΝΟΙ ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΠΟΙΙΑ, ΛΟΙΣΤΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩ	11461	1400	12951	10000	484	10484

ΑΤΙΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΠΙΠΤΩΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	7. ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ	173900	66761	240661	182107	62251	244360
			8. ΧΕΙΡΕΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΧΗΜΙΚΩΝ ΕΚΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ, ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ	114433	8676	123109	110372	10178	120350
			9. ΑΝΕΙΔΙΚΕΥΤΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΩΝΑΚΤΕΣ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΒΙΩΝΤΕΣ	61968	53900	115468	71067	56002	127069
			ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΤΑ ΚΑΤΑΤΑΛΟΓΩΝ	19640	0	19640	27263	78	27341
			ΣΥΝΟΛΟ	1513795	166783	1679548	1461915	166786	1628701
			1. ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ, ΑΝΩΤΕΡΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘ.	118670	2658	121328	112542	2252	114794
			2. ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΔΕΧΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ, ΚΑΛΩΣΤΕΧΝΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΗ ΕΠ.	151956	1591	153547	142561	2261	144822
			3. ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	106848	1383	108231	88610	520	89130
			4. ΥΠΕΛΛΗΛΟΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ	98499	1114	99613	97641	2249	99860
			5. ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΟΙ ΣΤΕΝ ΠΑΡΟΣΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΤΗΜΕΤΕΣ	99023	9782	108805	105325	9117	112840
ΒΙΟΛΟΓΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΠΙΠΤΩΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	6. ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΓΕΩΡΓΟΙ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ, ΔΑΣΟΚΟΜΟΙ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ	7787	1299	9086	7021	405	7426
			7. ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΗ ΤΕΧΝΙΤΕΣ	156596	65911	222507	199736	60391	220127
			8. ΧΕΙΡΕΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΧΗΜΙΚΩΝ ΕΚΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ, ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ	105210	7059	112269	98039	8968	107907
			9. ΑΝΕΙΔΙΚΕΥΤΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΩΝΑΚΤΕΣ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΒΙΩΝΤΕΣ	27133	15645	42778	32934	16777	49681
			ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΤΑ ΚΑΤΑΤΑΛΟΓΩΝ	16674	0	16674	23873	0	23873
			ΣΥΝΟΛΟ	384406	104442	592848	467580	102940	570490
			1. ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ, ΑΝΩΤΕΡΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘ.	42532	338	42870	37150	446	37596
			2. ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΔΕΧΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ, ΚΑΛΩΣΤΕΧΝΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΗ ΕΠ.	135613	1329	136942	132922	2891	135813
			3. ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	91863	537	92400	77734	1309	79043
			4. ΥΠΕΛΛΗΛΟΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ	161294	1805	163099	156751	1251	158004
ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΠΙΠΤΩΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	5. ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΟΙ ΣΤΕΝ ΠΑΡΟΣΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΤΗΜΕΤΕΣ	126095	14791	140886	111475	15495	126968
			6. ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΓΕΩΡΓΟΙ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ, ΔΑΣΟΚΟΜΟΙ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ	3704	191	3895	2979	79	3058
			7. ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΗ ΤΕΧΝΙΤΕΣ	17305	2950	20255	22371	1862	24233
			8. ΧΕΙΡΕΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΧΗΜΙΚΩΝ ΕΚΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ, ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ	91883	1617	100000	11433	1210	12643
			9. ΑΝΕΙΔΙΚΕΥΤΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΩΝΑΚΤΕΣ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΒΙΩΝΤΕΣ	34834	37855	72689	38163	30225	77188
			ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΤΑ ΚΑΤΑΤΑΛΟΓΩΝ	2966	0	2966	3390	78	3468
			ΣΥΝΟΛΟ	625389	61311	686700	594368	63846	688214

Πηγή: Εργασία Εργασίας Διεύθυνσης (ΕΔΔ) ΕΣΥΕ (2005-2007) Β' Τμήματος, Επεξεργασία: Γ. Κρητινάκης (2008) INETJEE

Πίνακας 112: Ομάδες στην απασχόληση μεταναστών κατά υπηρεσία και φύλο στην Αττική Τρίτοιο Εργασίας Διεύθυνσης ΕΣΥΕ Β' Τμήματος 2007

ΑΤΤΙΚΗ		ΟΜΑΔΕΣ ΕΡΓΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ			ΕΡΓΕΥΜΑ ΕΡΓΑΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ ΕΣΥΕ Β' Τμήματος 2005			ΕΡΓΕΥΜΑ ΕΡΓΑΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ ΕΣΥΕ Β' Τμήματος 2007		
		ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ			ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ			ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ		
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
		<15	15-24	25-34	<15	15-24	25-34	<15	15-24	25-34
		35757	68003	221262	3557	9381	15906	39314	57348	187581
		3557	9381	15906	39314	57348	187581	3557	9381	15906

ΑΤΤΙΚΗ	ΣΥΝΟΛΟ ΟΜΑΔΕΣ ΕΡΓΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	35-39	122640	7581	130221	128318	5678	134016
		40-47	773494	82772	856266	764963	80169	845132
		48+	292639	47457	340096	303922	56141	360063
		<15	1513797	165754	1679551	1461915	166786	1628702
		15-24	21858	2930	24788	18487	2548	21035
		25-34	106181	9323	115504	87466	8373	96119
		35-39	65937	4296	70233	69551	5495	73046

		40-47	461872	57440	519312	455102	53137	508230
		48+	219038	28906	247944	225244	35160	260394
			88408	104442	992450	867549	102938	974487
ΘΗΛΥΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΟΜΑΔΩΝ ΠΡΩΤΗ ΑΙΔΑΙΟΛΗΨΙΑ	<18	22255	2910	24265	23698	2097	25795
		15-24	46147	6451	52548	38860	4164	43024
		25-34	115082	5681	120765	84471	7390	91861

		25-39	56682	3285	59967	58787	2183	60970
		40-47	311622	25332	336954	309862	27031	336893
		48+	73601	18551	92152	78688	20981	99669
			629389	61382	686701	594366	63846	688312

Πηγή: Έρευνα Εργασίας Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΕΥΕ (2005-2007) Β' τμήματος, Επεξεργασία: Γ. Κρησιώτης (2008) INE/ΓΣΕΕ

Πίνακας 123: Απορρόφηση Καταστάση μετανάστες κατά οικονομική και φύλο στην Αττική Έρευνα Εργασίας Δυναμικού ΕΕΥΕ Β' Τμήμα 2005-2007

ΑΤΤΙΚΗ	ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ		ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ			ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΕΥΕ Β' Τμήμα 2005			ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΕΥΕ Β' Τμήμα 2007		
			ΥΠΗΡΟΚΟΤΗΤΑ			ΥΠΗΡΟΚΟΤΗΤΑ			ΥΠΗΡΟΚΟΤΗΤΑ		
			ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
	ΙΚΑ	1	798933	135259	934192	762724	130632	893356			
	ΟΓΑ	2	8332	1366	9698	13002	605	13607			
	ΔΗΜΟΣΙΟ	3	218681	709	219390	202363	738	203101			
	ΟΑΚΕ (ΓΕΝ. ΤΕΛ., ΤΑΜΕΙΟ ΕΜΠΟΡΙΩΝ)	4	273363	6226	279589	268628	8074	276702			
	ΑΟΠΙΑ	5	183877	1559	185436	180813	2581	183394			
	ΑΝΑΦΟΛΙΣΤΕΣ ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΕΙ/ ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΑ	8	27372	18392	45764	24944	23027	47971			
		9	3237	2242	5479	9443	1130	10573			
	ΣΥΝΟΛΟ		1513795	165753	1679548	1461917	166797	1628704			
ΑΓΓΕΛΕΣ	ΙΚΑ	1	441522	89257	530779	424301	83991	508292			
	ΟΓΑ	2	4197	1080	5277	6976	187	7163			

Πίνακας 124: Επιδρομή της Κατάστασης μετανάστες κατά οικονομική και φύλο στην Αττική Έρευνα Εργασίας Δυναμικού ΕΕΥΕ Β' Τμήμα 2005-2007

ΑΤΤΙΚΗ	ΧΡΗΜΑΤΙΚΟ ΠΟΣΟ		ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ			ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΕΥΕ Β' Τμήμα 2005			ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΕΥΕ Β' Τμήμα 2007		
			ΥΠΗΡΟΚΟΤΗΤΑ			ΥΠΗΡΟΚΟΤΗΤΑ			ΥΠΗΡΟΚΟΤΗΤΑ		
			ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
	<250	1	5518	1759	7277	4220	1385	5605			
	251-500	2	30109	12026	42135	39270	14715	53985			
	501-750	3	164926	50986	215912	202931	57041	259972			
	751-1000	4	274262	45618	319880	284289	37969	322258			
	1001-1250	5	226658	12962	239620	190457	7783	198240			
	1251-1500	6	131529	1871	133400	83453	829	84282			
	1501-1750	7	29069	239	29308	39002	3832	42834			
	1751-2000	8	15020	486	15506	12472	455	12927			

	ΔΗΜΟΣΙΟ	3	112027	242	112269	112766	246	113012			
	ΟΑΚΕ (ΓΕΝ. ΤΕΛ., ΤΑΜΕΙΟ ΕΜΠΟΡΙΩΝ)	4	193900	4109	197109	184563	5012	189375			
	ΑΟΠΙΑ	5	123138	1329	124467	125501	2042	127543			
	ΑΝΑΦΟΛΙΣΤΕΣ ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΕΙ/ ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΑ	8	12440	7233	19693	9580	10937	20647			
		9	2084	1172	3256	4132	525	4657			
	ΣΥΝΟΛΟ		88408	104442	992450	867549	102940	970449			
ΘΗΛΥΣ	ΙΚΑ	1	357411	46003	403414	338422	46641	385063			
	ΟΓΑ	2	4135	286	4421	6626	418	6444			
	ΔΗΜΟΣΙΟ	3	106655	467	107122	89597	492	90089			
	ΟΑΚΕ (ΓΕΝ. ΤΕΛ., ΤΑΜΕΙΟ ΕΜΠΟΡΙΩΝ)	4	80364	2117	82481	84265	3062	87327			
	ΑΟΠΙΑ	5	60739	229	60968	55312	539	55851			
	ΑΝΑΦΟΛΙΣΤΕΣ ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΕΙ/ ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΑ	8	14932	11140	26072	15434	12089	27523			
		9	1153	1071	2224	5311	605	5916			
	ΣΥΝΟΛΟ		629389	61382	686702	594367	63846	658312			

Πηγή: Έρευνα Εργασίας Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΕΥΕ (2005-2007) Β' τμήματος, Επεξεργασία: Γ. Κρησιώτης (2008) INE/ΓΣΕΕ

	> 2000	9	25668	281	25949	16352	555	16907			
	ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΕΙ/ ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΑ	10	251122	25211	276333	237671	27326	264997			
	ΣΥΝΟΛΟ		1151881	151499	1303380	1110117	151880	1262007			
ΑΓΓΕΛΕΣ	<150	1	1542	412	1954	1143	502	1645			
	251-500	2	5862	2494	8356	10238	3798	14036			
	501-750	3	62173	24348	86521	87427	30121	117548			
	751-1000	4	147169	36875	184044	164513	31137	195650			
	1001-1250	5	138166	11820	149986	116981	6543	123524			
	1251-1500	6	87701	1208	88909	57783	363	58146			
	1501-1750	7	20873	259	21132	24040	1841	25881			
	1751-2000	8	10668	223	10891	9953	221	10184			
	> 2000	9	18795	281	19076	13150	555	13705			
	Δ.Α./Δ.Γ.	10	141293	36795	158088	137319	17951	155370			

	ΣΥΝΟΛΟ		634242	94715	728957	622547	93042	715889
ΘΡΑΚΙΑ	<250	1	3976	1347	5323	3078	883	3961
	251-500	2	24248	9332	33780	29032	10917	39949
	501-750	3	102754	26638	129392	115304	20620	142424
	751-1000	4	127093	8743	135836	119776	6832	126608
	1001-1250	5	88492	1143	89635	73476	1240	74716
	1251-1500	6	43828	663	44491	25670	467	26137

Πίνακας 125: Ετήσιος αριθμός μεταναστών κατά εκπαιδευτικό επίπεδο στην Αττική Έκτατος Εργατικού Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τριμήνου 2005-2007

ΑΤΤΙΚΗ	ΕΛΛΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ						ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007		
	ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2005						ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007		
	ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ			ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ			ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ		
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΡΧΑΙΑ	ΕΛΛΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΠΑΡΙΣΤΕ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	144908	153545	1603043	1408437	136439	1564896	
			64297	62208	76505	53479	10326	63805	
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ		1513795	165753	1671548	1461914	146785	1628761	
		ΠΑΡΙΣΤΕ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	869967	100746	970713	855131	100693	955824	
ΑΡΧΑΙΑ	ΕΛΛΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΠΑΡΙΣΤΕ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	18440	3095	22115	12417	2247	14664	
			888407	104441	992848	847548	102948	970488	
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ		579532	52799	632331	553306	57766	609072	
		ΠΑΡΙΣΤΕ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	43857	8513	54370	41062	8040	49142	
	ΣΥΝΟΛΟ		625381	61312	686693	594368	63846	658214	

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2005-2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία: Γ. Κρητικός (2008) INE-STAT

	1501-1750	7	8197	0	8197	14962	1992	16954
	1751-2000	8	4352	263	4615	2519	224	2743
	> 2000	9	6874	0	6874	3201	0	3201
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΕΙ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΑ		10	109830	8416	118246	101352	9325	109727
ΣΥΝΟΛΟ			519644	8474	528118	487478	58858	546428

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2005-2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία: Γ. Κρητικός (2008) INE-STAT

Πίνακας 126: Κατανομή επαγγελματίες μεταναστών κατά εκπαιδευτικό επίπεδο στην Αττική Έκτατος Εργατικού Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τριμήνου 2005-2007

ΑΤΤΙΚΗ	ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ						ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2005		
	ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007						ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007		
	ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ			ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ			ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ		
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΡΧΑΙΑ	ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	153796	165753	1679549	1461916	166786	1628702	
		ΑΝΕΡΓΟΙ	123407	137110	137117	140954	12091	153043	
	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ		1411303	65193	1476496	1394930	63446	1458376	
		ΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΙ	304806	244656	2293162	2997890	242323	2240123	
ΑΡΧΑΙΑ	ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	888407	104441	992848	867549	102939	970488	
		ΑΝΕΡΓΟΙ	47407	4825	52232	54779	5074	59853	
	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ		515038	11722	526760	496906	15371	512277	
		ΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΙ	1450872	122998	1573860	1419234	123384	1542618	
ΘΙΕΛΛΗ	ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	625389	61312	686701	594368	63846	658214	
		ΑΝΕΡΓΟΙ	76000	3885	84885	86175	7017	93192	
	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ		496244	51471	547713	490242	48075	546099	
		ΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΙ	1597631	121668	1719301	1578547	118938	1697485	
	ΣΥΝΟΛΟ		1597631	121668	1719301	1578547	118938	1697485	

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2005-2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία: Γ. Κρητικός (2008) INE-STAT

Πίνακας 127: Στατιστικά στοιχεία μεταναστών κατά προέλευση και φύλο στην Αττική Εργασία: Εργατικό Δυναμικό ΕΣΥΕ Β' Τρίμηνο 2005-2007

ΑΤΤΙΚΗ	ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ			ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2005			ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007		
	ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΑ			ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΑ			ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΑ		
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΑΦΗΓΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΑΦΗΓΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΣΥΝΟΛΟ	634240	94716	728956	622546	93041	715587
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	476243	47672	523917	419273	18338	437611
ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	43397	9072	52469	48297	9961	58258
ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	519642	85744	605386	487270	88849	576119

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2005-2007) Β' τριμήνου, Ελμπεργκίνα, Γ. Κορναλίου (2008) ΕΝΔΕ 232.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5.4.1.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ (ΕΕΔ) (2007) ΤΗΣ ΕΣΥΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ (ΥΠΟΛΟΙΠΟ)

Πίνακας 128: Κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας μεταναστών και φύλο στην Αττική Εργασία: Εργατικό Δυναμικό ΕΣΥΕ Β' Τρίμηνο 2007 (Υπόλοιπο)

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ			
ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 ΑΤΤΙΚΗ (ΥΠΟΛΟΙΠΟ)			
ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΑ		
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΕΞΩΤΕΡΗ	ΣΥΝΟΛΟ
Α. ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ, ΘΕΡΑ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΝΟΜΙΑ	6248	935	7183
	288	180	468
	169	0	169
	35899	4381	40280
	1681	0	1681
	15878	9170	25048
	40443	1657	42100
	10822	2341	13163
	15073	438	15511
	5779	0	5779
	11888	416	12304
	17775	0	17775
Β. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΑΠΟΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	14166	0	14166
	8650	95	8745
	8128	0	8128
	1522	3777	5299
	99	0	99
	0	0	0
	0	0	0
	0	0	0
	0	0	0
	0	0	0
	0	0	0
	0	0	0

	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ	246584	23399	219894
ΑΦΗΓΕΣ	Α. ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ, ΘΕΡΑ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΝΟΜΙΑ	3483	725	4208
	Β. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΑΠΟΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	288	105	393
	Γ. ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	169	0	169
	Δ. ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΠΕΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	24944	5444	28388
	Ε. ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΘΥΣΙΣΤΩΝ ΑΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΝΕΡΟΥ	1307	0	1307
	ΣΤ. ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	15645	8964	24609
	Ζ. ΧΩΡΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΜΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΨΗΦΙΔΙΑ ΚΑΙ ΑΥΤΟΜΑΤΙΣΜΟΙ	22383	1042	23425
	Η. ΕΠΕΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	5654	888	6542
	Θ. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΑΠΟΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	12106	438	12544
	Ι. ΕΠΕΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΧΡΩΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΡΥΧΕΙΑΣ	2942	0	2942
	Κ. ΔΙΑΚΟΜΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	9944	174	10118
	Λ. ΔΙΑΚΟΜΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΕΡΙΑ, ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	12187	0	12187
ΑΦΗΓΕΣ	Μ. ΕΠΕΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	4615	0	4615
	Ν. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	3842	0	3842
	Ξ. ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ	4882	0	4882
	Ο. ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΠΟΛΥΚΑΤΗΓΟΡΑ ΠΟΥ ΑΔΕΛΦΟΛΟΓΟΥΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΠΡΟΪΟΝΤΟ	391	184	575
	Π. ΕΠΕΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΟΡΥΧΕΙΑΣ ΚΑΙ ΟΡΥΧΕΙΑ	99	0	99
	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ	121875	15944	137819
ΑΦΗΓΕΣ	Α. ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ, ΘΕΡΑ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΝΟΜΙΑ	2764	210	2974
	Β. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΑΠΟΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	0	76	76

Γ. ΟΥΡΥΣΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΩΜΕΑ	0	0	0
Δ. ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ	10955	936	11891
Ε. ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΘΥΣΙΑΚΩΝ ΑΙΘΡΩΝ ΚΑΙ ΝΕΡΟΥ	376	0	376
ΣΤ. ΚΥΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	233	206	439
Ζ. ΧΡΥΣΟ ΚΑΙ ΑΡΓΥΡΙΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΠΙΣΤΩΣΗ Η ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ, ΟΥ	18660	616	19276
Η. ΣΕΝΟΛΟΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΞΙΛΑΤΟΡΙΑ	5168	1453	6621
Θ. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΑΠΟΚΛΙΚΩΝ ΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	2967	0	2967
Ι. ΕΝΔΙΑΜΕΣΕΙΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	2837	0	2837
Κ. ΔΙΑΚΡΕΤΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΓΑΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΕΣ	6945	242	7187

Α. ΔΙΟΙΚΗΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΙΑ, ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΕΦΑΛΑ	5588	0	5588
Μ. ΕΠΙΜΕΛΕΤΕΣ	9550	0	9550
Ν. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	4807	95	4902
Ξ. ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ	3246	0	3246
Ο. ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΝΟΜΙΚΟΤΗΤΑ ΕΠΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΟΙΚΙΑΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ	1132	3393	4525
Π. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ	0	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	74628	7427	82055

Πηγή: Έρευνα Εργασιακού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία: Γ. Κρησινάκης (2008) INE/ΓΣΣΕ

Πίνακας 126: Εισαγωγή στην απασχόληση μεταναστών κατά οικονομική και φύλο στην Αττική Έρευνας Εργασιακού Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τρίμηνο 2007 (Υπόλοιπο)

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ		ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 ΑΤΤΙΚΗ (ΥΠΟΛΟΙΠΟ)		
ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΙΣ		ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΑ		
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ 1
ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΙΣ	1. ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΕΒΑΤΩΝ, ΑΝΩΤΕΡΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΛΕΙΒΩ	2381	284	2365
	2. ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΩΝ ΑΣΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ, ΚΑΛΥΠΤΕΧΝΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΗ ΕΙΔ	2655	250	20905
	3. ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	19385	187	19572
	4. ΥΠΑΛΛΗΛΗ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	26779	167	26946
	5. ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΛΑΤΕΣ	21552	2317	23669
	6. ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΕΡΙΜΝΕΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ, ΑΙΣΧΟΚΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑΣ	7241	809	8050
	7. ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ	27947	9459	37406
	8. ΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ, ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ	25539	1760	27299
	9. ΑΝΗΛΙΚΤΩΤΗ ΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΟΚΑΤΕΣ ΚΑΙ ΜΗΡΟΠΟΙΛΑΤΕΣ	9499	8159	17658
	ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΜΗ ΙΣΥΝΑΜΕΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΓΑΓΟΥΝ	2725		2725
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΙΣ		194583	23392	219995
ΑΠΕΡΙΣΤΕΥΤΕΣ	1. ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΕΒΑΤΩΝ, ΑΝΩΤΕΡΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΛΕΙΒΩ	16483	199	16682
	2. ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΩΝ ΑΣΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ, ΚΑΛΥΠΤΕΧΝΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΗ ΕΙΔ	13613	154	13767
	3. ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	10830	97	10927
	4. ΥΠΑΛΛΗΛΗ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	9985	167	10152
	5. ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΛΑΤΕΣ	11203	1061	12264
	6. ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΕΡΙΜΝΕΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ, ΑΙΣΧΟΚΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑΣ	4473	618	5095
	7. ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ	23316	9058	34414

Πίνακας 130: Ομάδες στην απασχόληση μεταναστών κατά οικονομική και φύλο στην Αττική Έρευνας Εργασιακού Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τρίμηνο 2007 (Υπόλοιπο)

ΟΜΑΔΕΣ ΠΡΩΤΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΙΣ

8. ΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ, ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ	22372	1250	23622
9. ΑΝΗΛΙΚΤΩΤΗ ΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΟΚΑΤΕΣ ΚΑΙ ΜΗΡΟΠΟΙΛΑΤΕΣ	5124	3321	8445
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΜΗ ΙΣΥΝΑΜΕΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΓΑΓΟΥΝ	2471		2471
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΙΣ	121874	15965	137839
1. ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΕΒΑΤΩΝ, ΑΝΩΤΕΡΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΛΕΙΒΩ	6898	85	6983
2. ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΩΝ ΑΣΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ, ΚΑΛΥΠΤΕΧΝΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΗ ΕΙΔ	13042	95	13137
3. ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	8556	90	8646
4. ΥΠΑΛΛΗΛΗ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	16793		16793
5. ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΛΑΤΕΣ	16149	1256	17405
6. ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΕΡΙΜΝΕΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ, ΑΙΣΧΟΚΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑΣ	2764	191	2955
7. ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ	2631	361	2992
8. ΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ, ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ	3166	511	3677
9. ΑΝΗΛΙΚΤΩΤΗ ΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΟΚΑΤΕΣ ΚΑΙ ΜΗΡΟΠΟΙΛΑΤΕΣ	4375	4438	8813
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΜΗ ΙΣΥΝΑΜΕΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΓΑΓΟΥΝ	254		254
ΣΥΝΟΛΟ	74628	7427	82055

Πηγή: Έρευνα Εργασιακού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία: Γ. Κρησινάκης (2008) INE/ΓΣΣΕ

ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 ΑΤΤΙΚΗ

ΥΠΟΚΟΜΙΤΗΤΑ				
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
ΟΝΙΑΣΕ ΟΡΙΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕ	<15	4950	77	5027
	15-24	10019	1256	11275
	25-34	27809	2234	30103
	35-39	15492	994	16396
	40-47	97304	10872	108176
ΣΥΝΟΛΟ		196505	23390	219895
ΑΠΡΟΣΥΓΓΕ	<15	1913	77	1990
	15-24	4377	938	5315
	25-34	14904	1166	16070
	35-39	8774	543	9317
	40-47	61264	7893	69157

		48+	30642	5348	35990
ΣΥΝΟΛΟ			121874	15945	137819
ΘΗΛΕΣ	ΟΝΙΑΣΕ ΟΡΙΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕ	<15	3036		3036
		15-24	5641	118	5959
		25-34	12965	1068	14034
		35-39	6718	362	7080
		40-47	36489	2979	39019
ΣΥΝΟΛΟ		48+	10229	2700	12929
ΣΥΝΟΛΟ			74629	7428	82057

Πηγή: Έρευνα Εργασιακού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΕΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία: Γ. Κρητικός (2008) INE/GSEE

Πίνακας 131: Εποχολογική Κατάσταση μεταναστών κατά υπηκοότητα και φύλο στην Αττική (Έρευνα Εργασιακού Δυναμικού ΕΕΥΕ Β' Τρίμηνο 2007) (Υπολόγισμο)

ΑΔΡΑΜΕΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ					
ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΕΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 ΑΤΤΙΚΗΣ (ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟ)					
		ΥΠΟΚΟΜΙΤΗΤΑ			
	ΑΔΡΑΜΕΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
	ΙΣΑ	1	102633	18778	121431
	ΟΓΑ	2	6114	410	6524
	ΔΙΗΜΕΙΟ	3	22366		22366
	ΟΔΕ (ΤΕΛ, ΤΕΛ, ΤΑΜΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗ)	4	40821	1204	42025
	ΛΟΙΠΑ	5	18549		18549
	ΑΝΑΔΡΑΜΕΤΟΙ	8	5421	2912	8333
	ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΕΙ/ ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΑ	9	579	87	666
	ΣΥΝΟΛΟ		194503	23391	219894
	ΑΠΡΟΣΥΓΓΕ				
	ΙΣΑ	1	60077	13748	73825
	ΟΓΑ	2	3208	329	3537

	ΔΙΗΜΕΙΟ	3	17805		17805
	ΟΔΕ (ΤΕΛ, ΤΕΛ, ΤΑΜΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗ)	4	28187	727	28914
	ΛΟΙΠΑ	5	13030		13030
	ΑΝΑΔΡΑΜΕΤΟΙ	8	3036	1074	4180
	ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΕΙ/ ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΑ	9	498	87	585
ΣΥΝΟΛΟ			121878	15945	137848
ΘΗΛΕΣ	ΙΣΑ	1	42577	5029	47606
	ΟΓΑ	2	2845	82	2927
	ΔΙΗΜΕΙΟ	3	8557		8557
	ΟΔΕ (ΤΕΛ, ΤΕΛ, ΤΑΜΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗ)	4	12633	477	13110
	ΛΟΙΠΑ	5	5519		5519
	ΑΝΑΔΡΑΜΕΤΟΙ	8	2415	1874	4233
	ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΕΙ/ ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΑ	9	82		82
ΣΥΝΟΛΟ			74628	7426	82054

Πηγή: Έρευνα Εργασιακού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΕΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία: Γ. Κρητικός (2008) INE/GSEE

Πίνακας 132: Εποχολογική Κατάσταση μεταναστών κατά υπηκοότητα και φύλο στην Αττική (Έρευνα Εργασιακού Δυναμικού ΕΕΥΕ Β' Τρίμηνο 2007) (Υπολόγισμο)

ΕΠΙΔΟΧΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ				
ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΕΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 Α' ΤΡΙΤΗ (ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟ)				
		ΥΠΟΚΟΜΙΤΗΤΑ		

ΧΡΗΜΑΤΙΚΟ ΠΟΣΩ		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
<250	1	430	512	762
251-500	2	4493	1055	5528
501-750	3	21967	6144	28111

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ: “ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ” ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

		751-1000	4	31435	6480	37915
		1001-1250	5	26807	1647	28454
		1251-1500	6	12768	83	12851
		1501-1750	7	3192	77	3269
		1751-2000	8	1260	0	1260
		> 2000	9	1522	0	1522
		Δ.Α./Δ.Γ.	10	30994	5542	36536
ΑΡΧΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ			134978	21328	156298
	<250	1	354	173	527	
	251-500	2	1040	596	1636	
	501-750	3	9326	2766	12092	
	751-1000	4	16836	4880	21716	
	1001-1250	5	18802	1647	20449	
	1251-1500	6	9823	83	9906	
	1501-1750	7	2630	77	2707	
		1751-2000	8	1019		1019

		> 2000	9	1263		1263
		Δ.Α./Δ.Γ.	10	19350	4251	23601
	ΣΥΝΟΛΟ			80443	14473	94916
ΘΗΛΕΣ	<250	1	96	139	235	
	251-500	2	3453	439	3892	
	501-750	3	12641	3378	16019	
	751-1000	4	14599	1600	16199	
	1001-1250	5	8095	0	8095	
	1251-1500	6	2945	0	2945	
	1501-1750	7	561	0	561	
	1751-2000	8	241	0	241	
		> 2000	9	259	0	259
		Δ.Α./Δ.Γ.	10	11644	1291	12935
	ΣΥΝΟΛΟ			54834	6847	61681

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007) Β' τμήσης, Επεξεργασία: Γ. Κρητικός (2008) ΝΕΕΤΣΕ

Πίνακας 133: Είδος απασχόλησης μεταναστών κατά υπηκοότητα και φύλο στην Αττική Έρευνας Εργατικού Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τμήσης 2007 (Υπόλοιπο)

ΕΙΔΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ					
ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 ΑΤΤΙΚΗΣ (ΥΠΟΛΟΙΠΟ)					
ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ					
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	
	ΕΙΔΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	188240	22532	210772
		ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	8264	859	9123
	ΣΥΝΟΛΟ		196504	23391	219895
ΑΡΧΕΣ	ΕΙΔΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	119437	15423	134860
		ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	2418	542	2960
	ΣΥΝΟΛΟ		121855	15965	137820

ΘΗΛΕΣ	ΕΙΔΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	68782	7108	75890
		ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	5847	318	6165
	ΣΥΝΟΛΟ		74629	7426	82055

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007) Β' τμήσης, Επεξεργασία: Γ. Κρητικός (2008) ΝΕΕΤΣΕ

Πίνακας 134: Σταθερότητα εργασίας μεταναστών κατά υπηκοότητα και φύλο στην Αττική Έρευνας Εργατικού Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τμήσης 2007 (Υπόλοιπο)

ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ					
ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 ΑΤΤΙΚΗΣ (ΥΠΟΛΟΙΠΟ)					
ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ					
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	
ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ		ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	124240	18774	143014

		ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	10738	2547	13285
	ΣΥΝΟΛΟ		114978	21321	136299
ΑΡΧΕΣ	ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	75035	12172	87207
		ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	5410	2908	7318
	ΣΥΝΟΛΟ		80445	14473	94917
ΘΗΛΕΣ	ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΜΟΝΙΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	49205	6601	55806

ΠΡΟΔΡΟΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑ			
ΣΥΝΟΛΟ	5128	247	5375
Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007) Β' τμήμα, Γ. Κατηγορίες (2008) (ΝΕΕΤΣΕ).	5453	488	6181

Πίνακας 135: Κατανομή αλληλεγγύης μεταναστών από την Αττική στην Αττική, Εργατικό Δυναμικό ΕΣΥΕ Β' Τμήμα 2007 (Υποσύνολο)

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΛΟΧΩΡΙΣΕΙΣ				
ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΜΗΜΑ 2007 ΑΤΤΙΚΗ (ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ)				
		ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΑ		ΣΥΝΟΛΟ
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΛΟΧΩΡΙΣΕΙΣ	ΑΠΛΟΧΩΡΙΣΜΕΝΟΙ	196504	23391	219895
	ΑΝΕΡΓΟΙ	14600	364	15464
	ΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΙ	186000	7709	193709
	ΣΥΝΟΛΟ	397104	33024	429128
ΑΠΦΕΙΣ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΛΟΧΩΡΙΣΕΙΣ	ΑΠΛΟΧΩΡΙΣΜΕΝΟΙ	121875	15965
	ΑΝΕΡΓΟΙ	5230	257	5487
	ΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΙ	66940	1375	68315
	ΣΥΝΟΛΟ	174045	1963	176008

ΣΥΝΟΛΟ			
ΟΛΙΚΕΣ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΛΟΧΩΡΙΣΕΙΣ	ΑΠΛΟΧΩΡΙΣΜΕΝΟΙ	121875
		ΑΝΕΡΓΟΙ	15965
		ΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΙ	137840
ΣΥΝΟΛΟ			15965
Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007) Β' τμήμα, Γ. Κατηγορίες (2008) (ΝΕΕΤΣΕ).			283059

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5.4.2.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ (ΕΕΔ) (2007) ΤΗΣ ΕΣΥΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)

Πίνακας 136: Κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας μεταναστών από την Αττική στην Αττική, Εργατικό Δυναμικό ΕΣΥΕ Β' Τμήμα 2007 (Περιοχή)

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΙΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ				
ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΜΗΜΑ 2007 (ΠΕΡΙΟΧΗ)				
ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ		ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΑ		ΣΥΝΟΛΟ
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	
ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	Α. ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ, ΘΙΡΑ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΝ	2362	0	2362
	Β. ΑΙΧΕΛΑ	788	0	788
	Γ. ΟΥΡΥΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	0	0	0
	Δ. ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ	179910	21999	195909
	Ε. ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΝΕΡΟΥ	12843	627	13470
	ΣΤ. ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	67703	47354	111057
	Ζ. ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΧΕΙΡΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ, ΟΤ	274502	13269	287771
	Η. ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ	64623	16885	76308
	Θ. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	121045	3347	124392
	Ι. ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ	63297	314	63611
	Κ. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΚΜΟΙΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡ.	138340	6188	144528

		A. ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΗ, ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΗ	134789	1153	135942
		M. ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ	97916	951	98867
		N. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	93649	1871	95480
		Ξ. ΛΟΙΠΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	65428	3140	68528
		O. ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΝΟΤΟΚΥΡΙΑ, ΕΡΩΝ ΑΠΛΟΧΩΡΙΣΜΕΝΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΟΙ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	9558	30305	40863
		Π. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ	601	0	601
			1317294	142363	1459657
	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ				
ΑΠΦΕΙΣ		A. ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ, ΘΙΡΑ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΝ	1645	0	1645
		B. ΑΙΧΕΛΑ	460	0	460
		Γ. ΟΥΡΥΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	0	0	0
		Α. ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ	121522	18179	139701
		Ε. ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΝΕΡΟΥ	8840	627	9467
		ΣΤ. ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	61351	46820	108171
		Ζ. ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΧΕΙΡΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ, ΟΤ	169375	9377	158752
		Η. ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ	40063	4434	44497
		Θ. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	89508	3123	92631

ΘΕΛΩΣΕ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΣΤΕΓΗΣΤΟΤΗΤΑΣ	I. ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΟΙ ΕΡΓΑΤΟΠΟΙΙΣΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	32361	0	32361
		K. ΔΙΑΔΙΚΡΗΤΗ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΥΕΣ	78592	2623	81215
		A. ΔΙΟΙΚΗΣΙΑ ΑΣΤΕΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑ, ΥΠΟΚΡΕΤΙΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛ	77642	467	78109
		M. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	36262	235	36497
		N. ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	33250	199	33449
		Σ. ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΥΣΕΣ ΥΠΕΡΒΕΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ	33267	899	34166
		O. ΙΑΤΡΙΚΑ ΝΟΗΤΙΚΑ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	1854	1494	3348
		Π. ΕΠΕΡΓΑΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ	601	0	601
			76653	8877	85530
		A. ΓΕΩΡΓΙΑ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ, ΜΕΡΑ ΚΑΙ ΔΑΣΟΧΟΜΙΑ	717	0	717
ΑΓΓΕΛΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΝ	B. ΑΝΕΙΑ	327	0	327
		Γ. ΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	0	0	0
		Δ. ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ	52388	7820	60208
		E. ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΕΠΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΑΔΥΝΑ	4003	0	4003

Πίνακας 137: Εισαγωγή σε αναλυτικές μετρήσεις κατά υπηρεσία και φύλο στην Αττική Εργασία: Εργατικό Δυναμικό ΕΣΥΕ Β' Τρίμηνο 2007 (1 η περίοδος)

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ					
ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΟΔΟΣ) ΚΑΙ ΦΥΛΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ					
		ΥΠΗΚΟΤΗΤΑ			
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ I	
ΘΕΛΩΣΕ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΝ	1. ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ, ΑΝΤΙΕΡΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΕΥΣΗ	137820	2711	140531
		2. ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΟΥΝ ΕΠΕΡΓΑΤΙΚΑ, ΚΑΛΑΤΕΧΝΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΗ ΕΙΔ	260914	2676	263590
		3. ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	179326	1734	181060
		4. ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	233015	2750	235765
		5. ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΥΠΕΡΒΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΛΗΜΕΤΕΣ	197766	22257	220023
		6. ΕΛΙΚΕΤΟΜΕΝΟΙ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΔΑΣΟΧΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ	4219	681	4900
		7. ΕΛΙΚΕΤΟΜΕΝΟΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ	143953	57302	201255
		8. ΧΕΙΡΕΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΣΤΙΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ, ΜΗ ΑΝΟΜΟΛΟΓΕΙΣ	88904	6916	95820
		9. ΑΝΕΙΣΤΕΥΤΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΟΚΑΤΕΣ ΚΑΙ ΜΗ ΕΡΓΑΤΙΚΟΙ ΚΑΜΑΤΕΣ	52468	45341	97809
		ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΔΥΝΑΜΕΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΤΟΥΝ	16915	0	16915
ΑΓΓΕΛΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΝ	1. ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ, ΑΝΤΙΕΡΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΕΥΣΗ	1317298	142342	1459640
		2. ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΟΥΝ ΕΠΕΡΓΑΤΙΚΑ, ΚΑΛΑΤΕΧΝΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΗ ΕΙΔ	102186	2459	104645
		3. ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	96618	1286	97904

ΘΕΛΩΣΕ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΣΤΕΓΗΣΤΟΤΗΤΑΣ	ΣΤ. ΚΑΤΑΛΕΥΣΕΣ	2352	533	2885
		Ζ. ΧΕΙΡΟΤΗΚΟ ΚΑΙ ΔΙΑΝΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤΟΔΙΕΚΕΤΗΤΩΝ, ΚΣ	125126	7892	129018
		Η. ΣΥΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ	24620	7251	31871
		Θ. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ	31536	224	31760
		I. ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΟΙ ΕΡΓΑΤΟΠΟΙΙΣΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	30956	314	31270
		K. ΔΙΑΔΙΚΡΗΤΗ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΥΕΣ	97448	3565	101013
		A. ΔΙΟΙΚΗΣΙΑ ΑΣΤΕΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑ, ΥΠΟΚΡΕΤΙΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛ	97146	636	97782
		M. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	61654	716	62370
		N. ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	60360	1672	62032
		Σ. ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΥΣΕΣ ΥΠΕΡΒΕΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ	32161	2202	34363
ΑΓΓΕΛΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΝ	O. ΙΑΤΡΙΚΑ ΝΟΗΤΙΚΑ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	7684	29011	36695
		Π. ΕΠΕΡΓΑΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ	0	0	0
			550758	53884	604642

ΣΥΝΟΛΟ
Πηγή: Εργαστήριο Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Εκδόσεις: Γ. Κρηνηβίτης (2008) INE/ΓΣΕΕ

ΘΕΛΩΣΕ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΝ	4. ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	98514	947	85461
		5. ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΥΠΕΡΒΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΛΗΜΕΤΕΣ	87820	8721	96541
		6. ΕΛΙΚΕΤΟΜΕΝΟΙ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΔΑΣΟΧΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ	3280	681	3961
		7. ΕΛΙΚΕΤΟΜΕΝΟΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ	131280	54812	186092
		8. ΧΕΙΡΕΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΣΤΙΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ, ΜΗ ΑΝΟΜΟΛΟΓΕΙΣ	92878	5810	98688
		9. ΑΝΕΙΣΤΕΥΤΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΟΚΑΤΕΣ ΚΑΙ ΜΗ ΕΡΓΑΤΙΚΟΙ ΚΑΜΑΤΕΣ	22009	12324	34333
		ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΔΥΝΑΜΕΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΤΟΥΝ	14203	0	14203
			766531	88476	855007
		1. ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ, ΑΝΤΙΕΡΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΕΥΣΗ	3564	233	3587
		2. ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΟΥΝ ΕΠΕΡΓΑΤΙΚΑ, ΚΑΛΑΤΕΧΝΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΗ ΕΙΔ	122571	1243	123814
ΑΓΓΕΛΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΝ	3. ΤΕΧΝΟΛΟΓΟΙ, ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΒΟΗΘΟΙ	83307	448	83755
		4. ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΓΡΑΦΕΙΟΥ	144501	1803	146304
		5. ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΥΠΕΡΒΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΛΗΜΕΤΕΣ	109946	15336	125282
		6. ΕΛΙΚΕΤΟΜΕΝΟΙ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΔΑΣΟΧΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ	939	0	939
		7. ΕΛΙΚΕΤΟΜΕΝΟΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ	14673	2490	17163
		8. ΧΕΙΡΕΤΕΣ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΣΤΙΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ, ΜΗ ΑΝΟΜΟΛΟΓΕΙΣ	6017	1106	7123
		9. ΑΝΕΙΣΤΕΥΤΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ, ΧΕΙΡΟΚΑΤΕΣ ΚΑΙ ΜΗ ΕΡΓΑΤΙΚΟΙ ΚΑΜΑΤΕΣ	30459	33017	63476
		ΠΡΟΣΩΠΑ ΜΗ ΔΥΝΑΜΕΝΑ ΝΑ ΚΑΤΑΤΟΥΝ	2712	0	2712
			550759	53884	604643

ΣΥΝΟΛΟ
Πηγή: Εργαστήριο Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Εκδόσεις: Γ. Κρηνηβίτης (2008) INE/ΓΣΕΕ

Πίνακας 138: Αριθμός αεροπλάνων που χρησιμοποιούνται κατά κατηγορία και φύλο στην Αεροπορία Ελληνικού Δημοκρατίας ΕΕΥΕ Β' Τριμήνου 2007 (Περσέφον)

ΟΜΑΔΕΣ ΟΠΤΩΝ ΑΠΟΛΟΓΩΝ					
ΕΡΕΥΝΑ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΔΥΝΑΜΙΚΩΝ ΕΕΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΣΕΦΩΝ)					
		ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ			
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	
ΟΜΑΔΕΣ ΟΠΤΩΝ ΑΠΟΛΟΓΩΝ	<15	30807	3479	34286	
	15-24	37986	8125	66111	
	25-34	193393	12712	206105	
	35-49	107147	6677	113824	
	40-47	636190	71900	748090	
	48+	218768	39410	201178	
ΣΥΝΟΛΟ		1317291	142363	1459654	
ΑΠΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	ΟΜΑΔΕΣ ΟΠΤΩΝ ΑΠΟΛΟΓΩΝ	<15	11588	1469	13057
		15-24	17480	1992	19472
		25-34	91277	8157	99434
		35-49	17183	3753	60936

Πίνακας 139: Απορρόσση ή Χρήση των μηχανοκίνητων αεροπλάνων κατά κατηγορία και φύλο στην Αεροπορία Ελληνικού Δημοκρατίας ΕΕΥΕ Β' Τριμήνου 2007 (Περσέφον)

ΑΕΡΟΠΛΑΝΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ					
ΕΡΕΥΝΑ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΔΥΝΑΜΙΚΩΝ ΕΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΣΕΦΩΝ)					
	ΑΕΡΟΠΛΑΝΟ ΤΑΜΕΙΟ		ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ		
			ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
	ΙΚΑ	1	696279	116482	812761
	ΟΓΑ	2	2218	955	3173
	ΔΙΗΜΕΡΙΟ	3	196315	709	197024
	ΟΛΕΕ (ΤΕΛΕ, ΤΕΛΕΥ, ΤΑΜΕΙΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ)	4	232547	5022	237569
	ΛΟΙΠΑ	5	165328	1559	166887
	ΑΝΑΦΟΛΙΣΤΕΣ	8	21951	1580	37431
	ΔΕΝ ΕΝΘΥΣΙΕΥ/ ΔΕΝ ΑΙΔΑΝΤΑ	9	2058	2155	4813
	ΣΥΝΟΛΟ		1317291	142363	1459653
ΑΠΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	ΙΚΑ	1	981645	75508	450953
	ΟΓΑ	2	929	751	1680
	ΔΙΗΜΕΡΙΟ	3	98217	242	98459

		40-47	409608	49546	459154
		48+	188796	23559	211955
	ΣΥΝΟΛΟ		766532	88476	855008
ΘΕΛΑΙΕ	ΟΜΑΔΕΣ ΟΠΤΩΝ ΑΠΟΛΟΓΩΝ	<15	19219	2010	21229
		15-24	40506	6133	46639
		25-34	102117	4615	106732
		35-49	49964	2923	52887
		40-47	275982	22354	297936
		48+	63372	15851	79223
	ΣΥΝΟΛΟ		550740	52866	603606

Πηγή: Έρευνα Ελληνικού Δημοκρατίας (ΕΕΔ) ΕΕΥΕ (2007 Β' τρίμηνο) Εκδόθηκε: Γ. Κρητιστάκης (2008) ΠΕΡΣΕΦΩΝ

	ΟΛΕΕ (ΤΕΛΕ, ΤΕΛΕΥ, ΤΑΜΕΙΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ)	4	164912	3392	168194
	ΛΟΙΠΑ	5	110108	1329	111437
	ΑΝΑΦΟΛΙΣΤΕΣ	8	9434	6179	15613
	ΔΕΝ ΕΝΘΥΣΙΕΥ/ ΔΕΝ ΑΙΔΑΝΤΑ	9	1586	1085	2671
	ΣΥΝΟΛΟ		766531	88476	855007
ΘΕΛΑΙΕ	ΙΚΑ	1	314834	40973	355807
	ΟΓΑ	2	1280	204	1484
	ΔΙΗΜΕΡΙΟ	3	98098	467	98565
	ΟΛΕΕ (ΤΕΛΕ, ΤΕΛΕΥ, ΤΑΜΕΙΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ)	4	67730	1640	69370
	ΛΟΙΠΑ	5	55220	229	55449
	ΑΝΑΦΟΛΙΣΤΕΣ	8	12516	9391	21817
	ΔΕΝ ΕΝΘΥΣΙΕΥ/ ΔΕΝ ΑΙΔΑΝΤΑ	9	1072	1071	2143
	ΣΥΝΟΛΟ		550740	52866	603606

Πηγή: Έρευνα Ελληνικού Δημοκρατίας (ΕΕΔ) ΕΕΥΕ (2007 Β' τρίμηνο) Εκδόθηκε: Γ. Κρητιστάκης (2008) ΠΕΡΣΕΦΩΝ

Πίνακας 140: Επαγγελματική Κατανομή μεταναστών κατά υπηκοότητα και φύλο στη Αττική Έρευνα Εργατικού Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τριμήνου 2007 (Περιφέρεια)

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ				
ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)				
ΧΡΗΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ		ΥΠΗΚΟΤΗΤΑ		
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
<250	5068	1447	6515	
251-500	25617	10951	36608	
501-750	142959	44842	187801	
751-1000	242928	39138	281966	
1001-1250	199761	11315	211076	
1251-1500	118762	1789	120551	
1501-1750	25878	182	26060	
1751-2000	13760	486	14246	
> 2000	24146	281	24427	
Δ.Α./Δ.Γ.	220129	19669	239798	
ΣΥΝΟΛΟ	1018908	130140	1149048	
ΑΠΕΡΕΣ:				
<250	1188	239	1427	
251-500	4922	1808	6720	
501-750	52846	21382	74428	
751-1000	130333	31995	162328	

1001-1250	119363	10173	129536
1251-1500	77878	1126	79004
1501-1750	18242	182	18424
1751-2000	9640	223	9872
> 2000	17531	281	17812
Δ.Α./Δ.Γ.	121943	12545	134488
ΣΥΝΟΛΟ	553795	80244	634039
ΘΕΛΩΣΕ:			
<250	3880	1209	5089
251-500	20795	8093	29888
501-750	90113	23269	113373
751-1000	112494	7143	119637
1001-1250	80397	1143	81540
1251-1500	40884	663	41547
1501-1750	7635	7635	
1751-2000	4111	263	4374
> 2000	6614		6614
Δ.Α./Δ.Γ.	98186	7125	105311
ΣΥΝΟΛΟ	465108	49899	515008

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία Γ. Κρησινάκης (2008) INE/ΓΣΕ

Πίνακας 141: Είδος απασχόλησης μεταναστών κατά υπηκοότητα και φύλο στη Αττική Έρευνα Εργατικού Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τριμήνου 2007 (Περιφέρεια)

ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)				
ΕΙΔΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ				
		ΥΠΗΚΟΤΗΤΑ		
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΠΕΡΕΣ:	ΕΙΔΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ			
	ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	1261258	131013	1392271
	ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	56033	11349	67382
	ΣΥΝΟΛΟ	1317291	142362	1459653
ΘΕΛΩΣΕ:	ΕΙΔΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ			
	ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	750560	85123	835683
	ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	16023	3153	19176
	ΣΥΝΟΛΟ	766583	88276	854859

ΘΕΛΩΣΕ:	ΕΙΔΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	510749	45600	556349
		ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	40010	8193	48203
	ΣΥΝΟΛΟ		550759	53893	604652

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία Γ. Κρησινάκης (2008) INE/ΓΣΕ

Πίνακας 142: Διαθεσιμότητα ορυκτών μεταλλωμάτων κατά χώρα στην Αττική Γεωγραφική Εργαστηριακή Δυναμικότητα ΕΣΥΕ Β' Τρίμηνο 2007 (Περσέφυλλα)

ΕΡΕΥΝΑ ΕΓΚΑΤΕΡΩΝ ΔΥΝΑΜΙΚΩΝ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΣΕΦΥΛΛΑ)				
ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΕΠΙΣΤΑΣΕΩΣ				
		ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΑ		ΣΥΝΟΛΟ
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	
	ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΕΠΙΣΤΑΣΕΩΣ	ΜΗΝΙΝΗ ΕΠΙΣΤΑΣΕΩΣ		
		950406	115267	1065673
	ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΠΙΣΤΑΣΕΩΣ	68500	14872	83372
ΣΥΝΟΛΟ		1018906	130139	1149045
ΑΓΓΕΛΟΣ	ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΕΠΙΣΤΑΣΕΩΣ	ΜΗΝΙΝΗ ΕΠΙΣΤΑΣΕΩΣ		
		523366	24197	597563

Πίνακας 143: Καταστάση απασχόλησης μεταναστών από υπηρεσίες και φύλο στην Αττική Γεωγραφική Εργαστηριακή Δυναμικότητα ΕΣΥΕ Β' Τρίμηνο 2007 (Περσέφυλλα)

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ				
ΕΡΕΥΝΑ ΕΓΚΑΤΕΡΩΝ ΔΥΝΑΜΙΚΩΝ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 (ΠΕΡΣΕΦΥΛΛΑ)				
		ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΑ		ΣΥΝΟΛΟ
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΗ	1317292	142362	1459654
	ΑΝΕΡΓΗ	108807	12846	121653
	ΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΗ	1225302	57434	1282736
	ΣΥΝΟΛΟ	2651401	212642	2864043

Πίνακας 144: Φύλος ηλικιών μεταναστών κατά υπηρεσία και φύλο στην Αττική Γεωγραφική Εργαστηριακή Δυναμικότητα ΕΣΥΕ Β' Τρίμηνο 2007 (Περσέφυλλα)

ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ				
ΕΡΕΥΝΑ ΕΓΚΑΤΕΡΩΝ ΔΥΝΑΜΙΚΩΝ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 ΑΤΤΙΚΗΣ (ΠΕΡΣΕΦΥΛΛΑ)				
ΥΠΟΚΟΙΤΗΤΑ				
ΟΜΑΔΕΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	
15-19	7526	1789	9315	
20-24	66095	11132	77247	
25-29	176587	19484	196071	
30-44	586901	74165	661066	
45-64	405096	35173	500269	
65+	14796	600	14996	
ΣΥΝΟΛΟ	1317291	142363	1459654	
ΑΓΓΕΛΟΣ	15-19	3281	1164	4445
	20-24	36136	8431	44567
	25-29	93324	14655	107979
	30-44	324863	49153	374016

		ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΠΙΣΤΑΣΕΩΣ		
	ΣΥΝΟΛΟ		553796	80243
ΘΗΛΥΚΕΣ	ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΕΠΙΣΤΑΣΕΩΣ	ΜΟΝΟΜΗ ΕΠΙΣΤΑΣΕΩΣ	427041	41071
		ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΠΙΣΤΑΣΕΩΣ	38070	8825
ΣΥΝΟΛΟ			465311	49896

Πηγή: Γεωγραφική Εργαστηριακή Δυναμικότητα (ΓΕΑ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία: Γ. Κρηνησίδης (2008) INE/STATISTICA

ΑΓΓΕΛΟΣ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΗ	766332	38476	804808
		ΑΝΕΡΓΗ	42177	4568	46745
		ΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΗ	448119	12347	460466
ΣΥΝΟΛΟ			1256828	106391	1363219
ΘΗΛΥΚΕΣ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΗ	550759	53886	604645
		ΑΝΕΡΓΗ	66630	8279	74909
		ΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΗ	777184	45077	822261
ΣΥΝΟΛΟ			1394873	107242	1502115

Πηγή: Γεωγραφική Εργαστηριακή Δυναμικότητα (ΓΕΑ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία: Γ. Κρηνησίδης (2008) INE/STATISTICA

	45-64	207650	14673	312323
	65+	11278	600	11878
	ΣΥΝΟΛΟ	766332	88476	854808
ΘΗΛΥΚΕΣ	15-19	4244	625	4869
	20-24	29939	2721	32660
	25-29	83263	5028	88291
	30-44	262128	25012	287140
	45-64	168043	20500	188543
	65+	3118	0	3118
	ΣΥΝΟΛΟ	550759	53886	604645

Πηγή: Γεωγραφική Εργαστηριακή Δυναμικότητα (ΓΕΑ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία: Γ. Κρηνησίδης (2008) INE/STATISTICA

Πίνακας 145: Εισοδήμα εκπαίδευσης (4 βαθμίδες) κατά μετακίνηση και φύλο στην Αττική Έκθεση Εργατικού Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τρίμηνο 2007 (περιοχή)

ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ				
ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 ΑΤΤΙΚΗΣ (ΠΕΡΙΟΧΗ)				
	ΥΠΟΒΟΛΟΤΗΤΑ			
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	657744	27573	685317	
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	540892	89056	629948	
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	118531	24325	142856	
ΔΕΝ ΉΤΑΝ ΚΑΜΟΝΟΥ ΣΤΟΛΟΒΟ	215	1408	1623	
ΣΥΝΟΛΟ	1317282	142342	1459624	
ΑΡΧΕΣ	ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	559234	15034	374268

Πίνακας 146: Ολοκληρωτική εκπαίδευση και μετακίνηση κατά μετακίνηση και φύλο στην Αττική Έκθεση Εργατικού Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τρίμηνο 2007 (περιοχή)

ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΤΑΞΗ				
ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 ΑΤΤΙΚΗΣ (ΠΕΡΙΟΧΗ)				
	ΥΠΟΒΟΛΟΤΗΤΑ			
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	
ΑΓΑΘΟΙ	463267	42654	505921	
ΕΥΤΑΚΟΙ	779101	85562	864663	
ΧΗΡΟΙ/ΡΕΣ	18753	3113	22066	
ΔΙΑΚΕΥΤΜΕΝΟΙ/ΝΕΣ	56168	10832	67000	
ΣΥΝΟΛΟ	1317281	142343	1459624	
ΑΡΧΕΣ	ΑΓΑΘΟΙ	275463	32872	308335

Πίνακας 147: Φύλο στο σύστημα των μετακινήσεων κατά μετακίνηση και φύλο στην Αττική Έκθεση Εργατικού Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τρίμηνο 2007 (περιοχή)

ΦΥΛΟ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ				
ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 ΑΤΤΙΚΗΣ (ΠΕΡΙΟΧΗ)				
	ΥΠΟΒΟΛΟΤΗΤΑ			
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ	
ΑΥΤΟΔΙΔΑΚΟΜΩΝ/ΜΕΝΩΝ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ	88409	2519	90928	
ΑΥΤΟΔΙΔΑΚΟΜΩΝ/ΜΕΝΩΝ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ	179772	8773	188545	
ΜΙΣΘΩΤΟΙ	1018906	130139	1149045	
ΒΟΗΘΟΙ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	30204	931	31135	
ΣΥΝΟΛΟ	1317281	142342	1459623	
ΑΡΧΕΣ	ΑΥΤΟΔΙΔΑΚΟΜΩΝ/ΜΕΝΩΝ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ	69240	2278	71518

	ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	312224	53364	365588
	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	74859	17843	92704
	ΔΕΝ ΉΝΤΕ ΚΑΜΟΝΟΥ ΣΤΟΛΟΒΟ	215	293	448
	ΣΥΝΟΛΟ	166532	88477	255009
ΘΗΛΥΚΕΣ	ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	298510	12339	311049
	ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	208578	33692	242270
	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	43671	6480	50151
	ΔΕΝ ΉΝΤΕ ΚΑΜΟΝΟΥ ΣΤΟΛΟΒΟ		1175	1175
	ΣΥΝΟΛΟ	550759	53885	604644
Πηγή: Έγγραφο Εργασίας Διοίκησης (ΕΓΔ) (ΕΥΕΠ 2017 Β. κείμενο): Επεξεργασία: Γ. Καραγιάννης (2008) ΠΕ12322Ε				

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία Γ. Κρηνηλάκης (2008) INE-ΥΓEE

	ΕΥΤΑΚΟΙ	468242	53533	521775
	ΧΗΡΟΙ/ΡΕΣ	4084	723	4807
	ΔΙΑΚΕΥΤΜΕΝΟΙ/ΝΕΣ	18743	1349	20092
	ΣΥΝΟΛΟ	166532	88477	85009
ΘΗΛΥΚΕΣ	ΑΓΑΘΟΙ	187883	9782	197565
	ΕΥΤΑΚΟΙ	310862	32029	342891
	ΧΗΡΟΙ/ΡΕΣ	14669	2590	17259
	ΔΙΑΚΕΥΤΜΕΝΟΙ/ΝΕΣ	37425	9484	46909
	ΣΥΝΟΛΟ	550759	63886	604644

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία Γ. Κρηνηλάκης (2008) INE-ΥΓEE

	ΑΥΤΟΔΙΔΑΚΟΜΩΝ/ΜΕΝΩΝ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ	131.711	9.956	137.667
	ΜΙΣΘΩΤΟΙ	553.706	80.243	634.939
	ΒΟΗΘΟΙ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	11.785		11.785
	ΣΥΝΟΛΟ	766.532	88.477	855.009
ΘΗΛΥΚΕΣ	ΑΥΤΟΔΙΔΑΚΟΜΩΝ/ΜΕΝΩΝ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ	19.169	241	19.410
	ΑΥΤΟΔΙΔΑΚΟΜΩΝ/ΜΕΝΩΝ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ	43.061	2.817	50.878
	ΜΙΣΘΩΤΟΙ	465.110	49.896	515.006
	ΒΟΗΘΟΙ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	18.419	931	19.350
	ΣΥΝΟΛΟ	550.759	53.885	604.644

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία Γ. Κρηνηλάκης (2008) INE-ΥΓEE

Πίνακας 148: Έργα που βρίσκονταν κατά υποκατηγορία και φύλο στην Αττική Έκθεση Εργασίας Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τρίμηνο 2007 (μεταφορές)

ΕΠΙΣΤΑΣΗ ΒΑΡΕΣ			
ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 ΑΤΤΙΚΗΣ (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)			
	ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ		
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙ ΣΥΝΘΙΚΕΣ ΒΑΡΕΣ	136370	6794	143164
ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙ ΒΑΡΕΣ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	44423	3637	48060
ΔΕΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙ ΒΑΡΕΣ	878114	119708	997822
ΣΥΝΟΛΟ	1018907	130139	1149046
ΑΓΓΕΛΙΚΕΣ	83454	2947	86401

Πίνακας 149: Ανεργητικό εργασία των μετανάστων κατά υποκατηγορία και φύλο στην Αττική Έκθεση Εργασίας Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τρίμηνο 2007 (μεταφορές)

ΑΝΕΡΓΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑ			
ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 ΑΤΤΙΚΗΣ (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)			
	ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ		
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΣΥΝΘΙΚΕΣ ΤΟ ΑΙΟΦΕΥΣΜΑ	210717	17422	228139
ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΟ ΑΙΟΦΕΥΣΜΑ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	454619	43621	498240
ΔΕΝ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΟ ΑΙΟΦΕΥΣΜΑ	651956	81319	733275
ΣΥΝΟΛΟ	1317292	142362	1459654
ΑΓΓΕΛΙΚΕΣ	130947	4551	140501

Πίνακας 150: Μεταφορές εργασία των μετανάστων κατά υποκατηγορία και φύλο στην Αττική Έκθεση Εργασίας Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τρίμηνο 2007 (μεταφορές)

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑ			
ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 ΑΤΤΙΚΗΣ (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)			
	ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ		
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΣΥΝΘΙΚΕΣ ΤΗ ΜΟΤΑ	42122	7436	49558
ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΗ ΜΟΤΑ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	134041	9117	143158
ΔΕΝ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΗ ΜΟΤΑ	1141129	125809	1266938
ΣΥΝΟΛΟ	1317292	142362	1459654

Πίνακας 151: Έργα σε Σάββατο των μετανάστων κατά υποκατηγορία και φύλο στην Αττική Έκθεση Εργασίας Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τρίμηνο 2007 (μεταφορές)

ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΑΒΒΑΤΟΥ			
ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ 2007 ΑΤΤΙΚΗΣ (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)			
ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ			

	ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙ ΒΑΡΕΣ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	27230	1529	28759
	ΔΕΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙ ΒΑΡΕΣ	443112	75767	518879
ΣΥΝΟΛΟ		553796	80243	634039
ΘΗΛΙΚΕΣ	ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙ ΣΥΝΘΙΚΕΣ ΒΑΡΕΣ	52916	3847	56763
	ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙ ΒΑΡΕΣ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	17193	2108	19301
	ΔΕΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙ ΒΑΡΕΣ	395002	47041	438943
ΣΥΝΟΛΟ		445111	49866	515007

Πηγή: Έρευνα Εργασίας Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία: Γ. Κρησιώτης (2008) INE/ELSED

	ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΟ ΑΙΟΦΕΥΣΜΑ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	279250	26682	305932
	ΔΕΝ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΟ ΑΙΟΦΕΥΣΜΑ	351235	57241	408476
ΣΥΝΟΛΟ		566532	84777	651309
ΘΗΛΙΚΕΣ	ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΣΥΝΘΙΚΕΣ ΤΟ ΑΙΟΦΕΥΣΜΑ	74670	12868	87538
	ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΟ ΑΙΟΦΕΥΣΜΑ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	175369	16939	192308
	ΔΕΝ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΟ ΑΙΟΦΕΥΣΜΑ	300721	24079	324800
ΣΥΝΟΛΟ		550760	53886	604646

Πηγή: Έρευνα Εργασίας Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία: Γ. Κρησιώτης (2008) INE/ELSED

ΑΓΓΕΛΙΚΕΣ	ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΣΥΝΘΙΚΕΣ ΤΗ ΜΟΤΑ	57074	3159	60233
	ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΗ ΜΟΤΑ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	96244	2873	99117
	ΔΕΝ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΗ ΜΟΤΑ	637214	82444	719658
ΣΥΝΟΛΟ		766532	84776	851308
ΘΗΛΙΚΕΣ	ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΣΥΝΘΙΚΕΣ ΤΗ ΜΟΤΑ	9047	4277	13324
	ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΗ ΜΟΤΑ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	37797	6244	44041
	ΔΕΝ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΗ ΜΟΤΑ	503915	43363	547280
ΣΥΝΟΛΟ		550769	53886	604645

Πηγή: Έρευνα Εργασίας Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία: Γ. Κρησιώτης (2008) INE/ELSED

	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΣΥΝΘΙΚΕΣ ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟ	310813	51779	352592
ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	270226	39791	309957

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ: “ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ” ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

ΑΡΧΕΣ	ΔΕΝ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟ	740261	50851	797114
	ΣΥΝΟΛΟ	1317282	142342	1459624
	ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΕΥΝΟΙΩΣ ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟ	202544	28664	231208
	ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	168465	24501	192966
	ΔΕΝ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟ	395524	35311	430835
	ΣΥΝΟΛΟ	766433	88476	855009

Πίνακας 152: Έργατα Κυπριακής των μεταναστών κατά κατηγορία και φύλο στην Αττική Έκτατος Εργατικού Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τριμήνου 2007 (αριθμητικά)

ΕΡΓΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΩΣ					
ΕΡΓΑΤΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟΥ 2007 ΑΤΤΙΚΗΣ (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)					
	ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ			ΣΥΝΟΛΟ	
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ		
ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΕΥΝΟΙΩΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ	78987	9916	88903		
ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	181015	18353	199368		
ΔΕΝ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ	1017290	114063	1131353		
ΣΥΝΟΛΟ	1317292	142342	1459634		
ΑΡΧΕΣ	ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΕΥΝΟΙΩΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ	60517	3709	64226	

Πίνακας 153: Σύνολο εργατών, κατά άτομο, των μεταναστών κατά κατηγορία και φύλο στην Αττική Έκτατος Εργατικού Δυναμικού ΕΣΥΕ Β' Τριμήνου 2007 (αριθμητικά)

ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΓΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΑΤΟΜΟ			
ΕΡΓΑΤΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΕΣΥΕ Β' ΤΡΙΜΗΝΟΥ 2007 ΑΤΤΙΚΗΣ (ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ)			
	ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ		
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΞΕΝΗ	ΣΥΝΟΛΟ
ΜΟΝΟ ΜΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑ	1290859	140247	1440106
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΑΠΟ ΜΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	17431	2115	19546
ΣΥΝΟΛΟ	1317292	142342	1459634

ΘΗΛΕΣ	ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΕΥΝΟΙΩΣ ΤΗ ΝΥΧΤΑ	98259	23115	121374
	ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΗ ΝΥΧΤΑ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	101761	15220	116981
	ΔΕΝ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΗ ΝΥΧΤΑ	350739	15540	366279
	ΣΥΝΟΛΟ	550759	53885	604644

Πηγή: Έκτατος Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία: Γ. Κρηνησλής, (2008) INE-ΓΣΕΕ

	ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	119203	7773	126976
	ΔΕΝ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ	586811	70995	657806
	ΣΥΝΟΛΟ	766532	88475	855008
ΘΗΛΕΣ	ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΕΥΝΟΙΩΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ	18469	6207	24676
	ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	61812	10880	72692
	ΔΕΝ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ	470478	37098	507576
	ΣΥΝΟΛΟ	550759	53885	604644

Πηγή: Έκτατος Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία: Γ. Κρηνησλής, (2008) INE-ΓΣΕΕ

ΑΡΧΕΣ	ΜΟΝΟ ΜΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑ	754236	87313	841549
	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΑΠΟ ΜΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	12296	1163	13459
	ΣΥΝΟΛΟ	766532	88476	855008
ΘΗΛΕΣ	ΜΟΝΟ ΜΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑ	543623	52933	596556
	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΑΠΟ ΜΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	5136	952	6088
	ΣΥΝΟΛΟ	550759	53885	604644

Πηγή: Έκτατος Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) ΕΣΥΕ (2007 Β' τρίμηνο), Επεξεργασία: Γ. Κρηνησλής, (2008) INE-ΓΣΕΕ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5.5.: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΥΠΕΣ-ΔΜΕΣ (2004-2008) ΓΙΑ ΤΗ ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ, ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ, ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ, ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ, ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ

Πίνακας 154: Κατηγορίες ατόμων κατά φύλο και υπηκοότητα, ΥΠΕΣ-ΔΜΕΣ (2008)

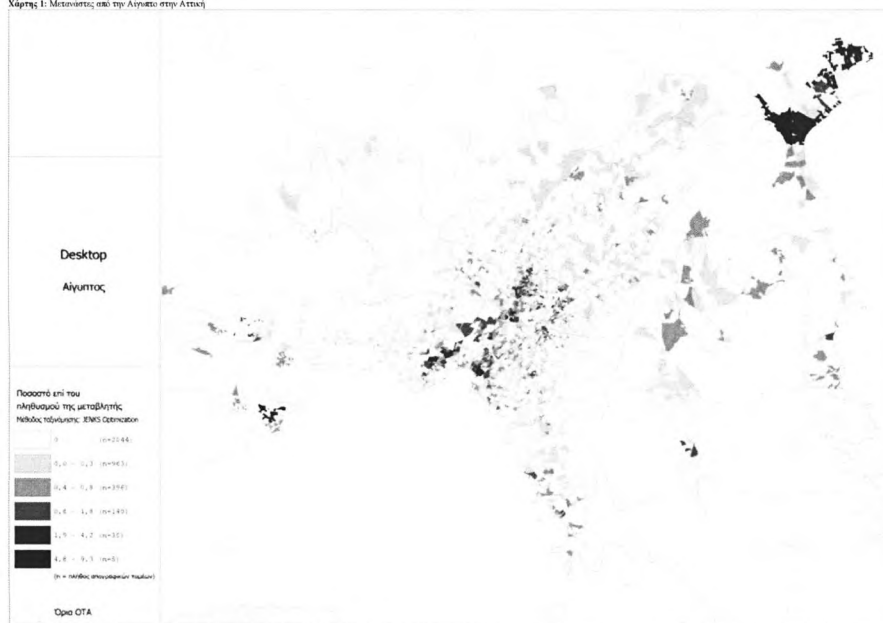
ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ	2004	2005	ΕΤΟΣ	2007	2008
ΑΙΓΥΠΤΙΩΣ	9 545	11 501	15 136	15 099	13 294
ΑΛΒΑΝΙΑ	289 283	320 076	394 441	393 523	367 453
ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ	5 840	6 210	6 910	6 149	5 588
ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	73	108	178	204	169

ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	5 754	7 128	9 142	9 123	8 384
ΣΥΝΟΛΟ	492 454	563 017	667 865	630 349	570 363
ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ	2004	2005	2006	2007	2008
ΝΙΓΗΡΙΑ	1 468	2 082	2 879	2 624	2 101
ΣΥΝΟΛΟ	492 454	563 017	667 865	630 349	570 363

Πηγή: ΥΠΕΣ-ΔΜΕΣ (01/07/2008), επεξεργασία: Φωτεινή, 2009

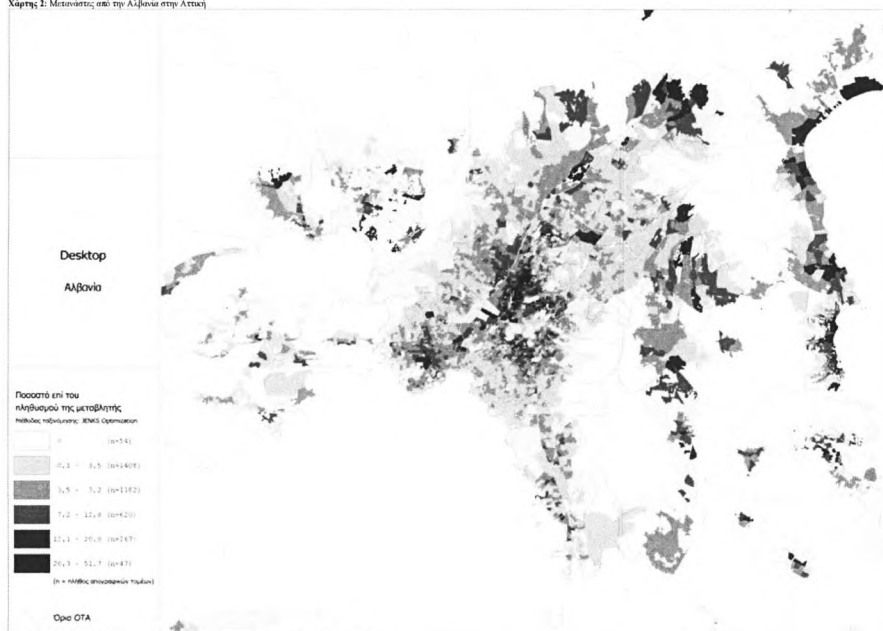
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.6.: ΧΑΡΤΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ, ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ, ΤΟ ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ, ΤΗΝ ΠΑΛΑΕΣΤΙΝΗ, ΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΗ ΝΙΓΗΡΙΑ

Χάρτης 1: Μετανάστες από την Αίγυπτο στην Αττική

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επιμέλεια: Θ. Μελιόπουλος (2008)

Χάρτης 2: Μετανάστες από την Αλβανία στην Αττική

Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ (2005) Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων, Επιμέλεια: Θ. Μελιόπουλος (2008)

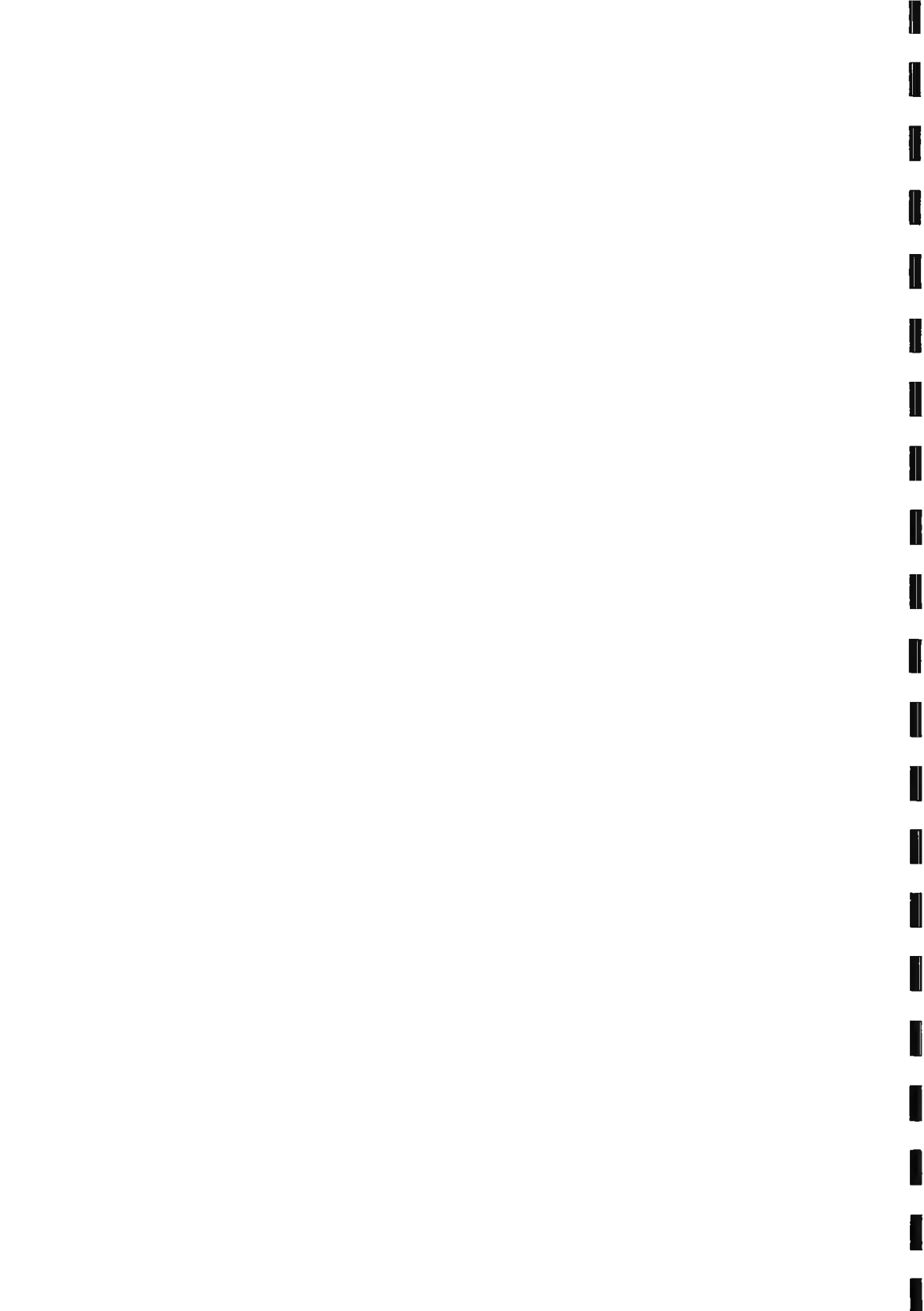
Χάρτης 3: Μετανάστες από το Μπαγκλαντές στην Αττική

Χάρτης 4: Μετανάστες από το Λίβανος στην Αττική³⁰⁵²

³⁰⁵² Πρέπει να σημειωθεί, ότι οι μετανάστες από τη Παλαιστίνη, δεν εμφανίζονται ή εμφανίζονται επιλεκτικά, στα στοιχεία της Απογραφής της ΕΣΥΕ (2001) ή στο Πανόραμα Απογραφικών Δεδομένων (2005) των ΕΚΚΕ-ΕΣΥΕ. Αντιθέτως, υπάρχει ένας ιδιαίτερα σημαντικός αριθμός μεταναστών από το Λίβανο. Από τη σχετική βιβλιογραφία και από τις συνεντεύξεις της έρευνας προκύπτει ότι πολλοί Παλαιστίνιοι αναφέρουν ως χώρα προέλευσής τους το Λίβανο (δηλ. «Παλαιστίνιος από το Λίβανο»).

Σχήμα 5: Μετακίνηση των 100 χιλιοστών στην Ασία

Ομάδα 07A

[Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΠΕ (2005)] [Πηγή: Αεροπορικός Αδελφισμός - Ελπίδες στην Ασία (2008)]

Σχήμα 6: Μετακίνηση των 100 χιλιοστών στην Ασία

Ομάδα 07A

[Πηγή: ΕΚΚΕ-ΕΣΥΠΕ (2005)] [Πηγή: Αεροπορικός Αδελφισμός - Ελπίδες στην Ασία (2008)]